Universidad de Deusto
Biblioteca

Aristoteles Logica Magna ~ 1600

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARISTOTELIS

LOGICA MAGNA

VARIIS ET MVLTIPLICIBVS QVÆSTIONIBVS SEPTEM libris comprehensis elucidata, in quibus præcepta Logicalia ad D. Thomæ Aquinatis & Doctoris Ecclesiæ sententiam reuocantur, & eiusdem Angelici Magistri doctrina contra aduersarios illius acerrimè defenditur.

Autore Fr. Ioanne Sanchez Sedeño Ordinis Prædicatorum prouinciæ Hispaniæ, olim in eadem lectore Theologiæ, & sacræ Scripturæ, & nunc in insigni D. Stephani Salmanticensis Cœnobio, & Collegio toto orbe celeberrimo studij Artium, & sacræ Theologiæ Magistro.

Ad Excellentissimum Principem D. Dominum Franciscum de Sandoual & Rojas primum Ducem de Lerma, & Marchionem de Denia, Regis Philippi III. Hispaniarum & noui Orbis Monarchæ Consiliarium & supremum à cubiculo Regio, supremumque imperium in equites habentem, &c.

50350

Cum Priuilegio, Excudebant Salmanticæ Ioannes Ferdinandus, & Andreas Renaut. Anno 1600.

Universidad de Deusto
Biblioteca

POR QVANTO por parte de Fray Iuã Sanchez Sedeño maestro de estudiãtes del cõuento de San Esteuã de la ciudad de Salamanca nos fue fecha relacion que el auia compuesto vn libro de mucha vtilidad, y prouecho para todos los estudiantes de las Vniuersidades destos Reynos, intitulado Logica Aristotelis variis, & multiplicibus Quæstionibus elucidata, y en la composicion del dicho libro auia puesto mucho cuydado y trabajo, y nos fue pedido y suplicado mandassemos dar licencia para q̃ libremente se pudiesse imprimir, y priuilegio por tiẽpo de veynte años, o como la nuestra merced fuesse, lo qual visto por los del nuestro consejo, por quanto en el dicho libro se hizo la diligencia que esta mãdada por la pragmatica por nos sobre ello fecha, fue acordado que deuiamos mandar dar esta nuestra cedula en la dicha razon y nos tuuimos lo por biẽ. Por la qual damos licẽcia y facultad al dicho Fray Iuan Sanchez Sedeño para que por tiempo y espacio de diez años cumplidos primeros siguientes que corrãn y se cuentẽ desde el dia de la fecha desta nuestra cedula en adelante el y la persona que para ello su poder ouiere y no otra alguna pueda imprimir y vender el dicho libro que de suso se haze mẽcion, y por la presente damos licẽcia, y facultad a qualquier impressor destos nuestros Reynos que el nombrare para que durante el dicho tiempo le pueda imprimir por el original que en el nuestro consejo se vio que va rubricado y firmado al fin del de Francisco Martinez nuestro escriuano de camara y vno de los que en el nuestro consejo residen cõque antes que se venda le trayga ante ellos juntamente cõ el dicho original para que se vea si la dicha impression esta conforme a el, y traygais se en publica forma como por corrector por nos nombrado se vio y corrigio la dicha impression por el dicho original: y mandamos al impressor que ansi imprimiere el dicho libro no imprima el principio y primer pliego del ni entregue mas de vn solo libro cõ el original al autor y persona a cuya costa se imprimiere para effecto de la dicha correcciõ y tassa, hasta q̃ antes y primero el dicho libro este corregido y tassado por los del nr̃o cõsejo, y estãdo hecho y no de otra manera pueda imprimir el dicho principio y primer pliego, en el qual immediatamẽte se põga esta nuestra licẽcia y priuilegio, y la aprobaciõ, tassa y erratas, y no lo pueda vender, ni venda el dicho Fray Iuan Sanchez Sedeño, ni otra persona alguna, hasta que este el dicho libro en la forma suso dicha, so pena de caer, e incurrir en las penas conte-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nidas en la dicha pragmatica, y leyes de nuestros Reynos que se
ello disponen. Y mandamos que durante el dicho tiempo per
alguna sin su licencia no lo pueda imprimir ni vender, sopen
el que lo imprimiere y vendiere aya perdido y pierda qualesq
libros, moldes, y aparejos que del tuuiere, y mas incurra en pen
cinquenta mil marauedis por cada vez que lo contrario hiziere, de
la qual dicha pena sea la tercia parte para la nuestra camara, y la ot
tercia parte para el juez que lo sentenciare, y la otra tercia parte p
ra el que lo denunciare. Y mandamos a los del nuestro Consejo,
Presidente, e Oydores de las nuestras audiencias, Alcaldes, alguazi
les de la nuestra casa y corte, y chancillerias, y otras qualesquier ju-
sticias de todas las ciudades, villas, y lugares de los nuestros Rey-
nos y señorios, a cada vno en su jurisdiction, assi a los que agora
son, como a los que seran de aqui adelante, que vos guarden y cum
plan esta nuestra cedula y merced que ansi vos hazemos, y contra
ella no vayan ni passen, ni consientan yr ni passar en manera algu-
na, sopena de la nuestra merced, y de diez mil marauedis para la
nuestra camara. Fecha en Azeca a seys dias del mes de Março de
mil y seyscientos años.

YO EL REY.

Por mandado del Rey nuestro Señor.

Don Luys de Salazar.

MAGNANIMO HEROI, ET EXCELletissimo Principi Domino Domino Francisco de Sãdoual & Rojas primo Duci de Lerma & Marchioni de Denia Regis Philippi III. Hispaniarum & noui orbis Monarchæ consiliario, & supremo à cubiculo, & imperium summum in equites habenti, belli, pacisque artibus nulli secundo.

Defensiones pro. D. Thoma Aquinate in magnam Arist. Logicam 7. libris comprehensas.

F. Ioannes Sanchez Sedeño ordinis Prædicatorum dedicat & consecrat.

OLENT, qui suorum ingeniorũ fœtus in publicum emittunt, Francisce Dux excellentissime, aliquem sibi virum insignem delegere, cuius patrocinio, & autoritate grauissima maleuolorum morsus comprimantur, & suo operi multum autoritatis & splendoris cõcilient, vtque etiam erga eosdem promptissimum inseruiendi animũ & gratissimum ostendant. Et cum defensiones pro. D. Thom. Aquinate Ecclesiæ catholicæ Magistro, & doctore in rebus logicis summopere ad sciendum necessarijs in lucem darem, te iure optimo Mecænatem ex omnibus elegi, tum quia æquum erat, vt defensiones pro doctore illustrissimo ex prosapia nobilissima Comitum de Aquino & Imperatoria Maiestate originem trahenti summisque virtutibus exornato, tibi atauis edito regibus, & virtutibus heroicis clarissimo consecrare, vt illustrissimus Doctor illustrissimũ Magnatem patronum haberet. Quis enim ignoret à Veremundo primo, Legionensi Rege te originem ducere? Nam Comes Palentinus Dominus Petrus Comitis Gundisalui Fernandez, & bellandi gloria, atque virtutibus maximis toto orbe celeberrimi filius fuit: compertum autem est te hunc Comitem progenitorem habuisse, vt in perpetua Hispaniæ historia describitur. Comes autem Gundisalius Fernandez ne pos fuit Veremundi Regis, ex quo facile deducitur, te sanguine regio exortum, & maiorum gloria clarissimorum fulgere. Cuius rei etiam grauissimum argumentum est, quod ante quingentos annos Ferdinandus Diaz de Sandoual abauus tuus subscripsit priuilegio cuidam Nageræ ciuitati concesso, quod munus subscribendi, & confirmandi priuilegia à Regibus concessa solis regni Magnatibus olim tribuebatur. Vbi & nomen Ferdinandus, quo tui olim maiores insignis erant, ostendit etiam, te à Comite Ferdinando Gonzalez originem ducere præclarissimam. Regnante vero Alfonso huius nominis vndecimo Ioannes Diaz de Sandoual in confinibus Palentiæ prope fluuium Pisuergam septuaginta & eo amplius populis dominabatur, quod etiam te progenitorem habuisse Comitem Palentinum pronepotem Regis Veremũdi maxime attestatur. Genere itaque illustrissimus es, & nulli toto orbe secundus. Maiorum autem tuorum virtutes & illustrissima & egregia facta quis referre sufficiat? Profecto hoc vnum tibi tuoque generi innatum est, & gentilitium summũ erga Reges (vt pote qui ab eorum stirpe procreamini) & amorem & fidelitatem habere, & tãto in ipsos amore ferri, vt & facultates, & vitam ipsam omnibus chariorem pro ipsis defendendis inseruiendisque non dubitaueritis periculo exponere. Euoluantur rerum gestarum Hispaniæ Annales, & conspi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum omnibus erit Gutierre Diaz de Sandoual fortiter pugnãdo apud Granatã cõtra inimicos fidei pro patria & filijs Regis defendẽdis mortẽ oppetijsse. Deinde alter Gutierre Diaz de Sadoual in obsidione Algeziræ pugnãdo pro Rege, & patria proque fide Christi vitã exhalauit. Dicit nãque chronica generalis Hispaniæ c. 278. quod cũ esset illustrissimæ prosapiæ Gutierre Diaz de Sandoual, & honori suo maxime consulens insequentus hostes vsque ad portas ciuitatis & reputans nõ sibi integrũ fore hostibus terga vertere, egregia animi virtute pugnãdo occubuit. Quid dicã de Didaco Diaz de Sandoual tẽpore Regis Castellæ Petri cognomento Seuerij quẽ fere omnes deferebant, iste tamẽ in Nãjarensi bello quanto studio, fortitudine, & fidelitate consequi potuit Regi nõ defuit vsque dũ vitã cũ morte cõmutaret. Fernandus verò Gutierrez de Sandoual, cuius excellens animus, & humana cõtẽnens, ac summa fortitudine præditus summis illo tẽpore laudibus efferebatur, contra Lusitanos fortissimos viros tẽpore Ioãnis 1. Regis Hispaniæ in prælio quod vocãt de Aljubarrota, pro suo rege & patria tuenda sanguinẽ cũ vitã effudit, vbi pariter suus dilectissimus frater, Alnarus Gutierrez de Sandoual ferro perẽptus est. Quod si sermonẽ ad Didacũ Gomez de Sandoual & Rojas primũ Comitẽ de Castro Xeriz supremũ Hispaniæ Ducẽ, & Deniæ dominũ conuertamus, videbimus excelsi, atque inuicti animi magnitudine, & robore atque in rebus gerendis dexteritate, & fidelitate generosis animis innata omnes facillime superasse. Qui cũ maximo loco ab infante Domino Domino Ferdinãdo, cui semper ab infantia familiarissimus fuit haberetur in bellis gerendis comes indiuiduus illi astitit, & in bello contra Valentinos gesto super regni iure dux generalis fuit, & imperator, atque insignẽ ab illis reportauit victoriã occisis, & captis hominũ quinque millibus, & vsque dũ Ferdinãdus regni Aragoniæ coronã obtineret semper illi omniũ itinerũ periculorũ, laborũ socius fuit. Et sicut in historia Regis Ioannis huius nominis 2. cap. 84. refertur, cũ intestina dissensio inter Regẽ Ioannẽ Castellæ & Regem Alfonsum Aragoniæ, & Regẽ Nauarræ & inter Regis Ferdinãdi Aragoniæ filios esset exorta, vt erat impatiẽs dissensionis summis viribus est conatus eos ad cõcordiam reducere. Quod cũ nullatenus obtinere potuisset, & animo cuolueret multis & magnis titulis se Regi Ferdinando iã mortuo deuinctũ & eius filijs, maxime cũ Rex Aragoniæ eos suæ curæ cõmẽdasset cũ illis prospicere & obsequi vt par erat in Castella nõ posset, voluit potius tantarũ dignitiarũ & titulorũ, quibus erat potitus, iacturã facere, quã Fernãdi Regis filios deseruire. Quapter omnibus renũciãs, erat enim ditissimus, etiã subiectionis iuri, quo Regi Castellæ obstringebatur, ne fidelitatẽ læderet in Aragoniam se contulit, vt Regis Aragoniæ partes ageret, quod fidelitatis insigne exẽplũ & gloriosum facinus etiã Regi Castellæ Ioanni mire placuit, & ab omnibus summis laudibus fuit euectũ. Et quãuis postea Rex Enricus 4. iusserit omnia sua, quæ fidelitatis amore reliquerat, sibi in integrũ restitui nõ obtinuit. Deinde supradictus Comes cũ duobus filijs pro Rege Aragoniæ, & Nauarræ cõtra Genuenses fortissime dimicauit dominus Didacus de Sandoual, & Rojas primus Marchio Dianensis prope Granatã maiorũ suorũ virtutibus exornatus strenue pugnauit. Dũ autẽ Granata, quæ tot mala Hispanis inferebat deleta est, interfuit illi bello fælicissimo & vltimo cõtra Sarracenos Dominus Dominus Bernardus, de Rojas & Sãdoual, quẽ plurimi semper fecerũt catholici Reges. Ferdinãdus, & Elisabet, cui & in vxorẽ dederũt Dominã Frãciscã Henriquez consobrinã Regis Catholici Ferdinãdi. Si omnes maiores tuos omniũ virtutũ genere insignes ab origine repetã, nũquã decẽdi finẽ faciã. His omnibus tu, Dux illustrissime, & excellẽtissime, cõnectens virtutũ & illustriũ factorũ maiorũ tuorũ vere successor, & hæres, in quẽ omniũ illorum egregia facta & animi dotes veluti cõfluãt, & iure optimo & Philip. . . Hispaniarũ & noui orbis Monarchæ præ omnibus diligeris, cũ sibi cõpertũ sit, tibi parum videri (quæ tua est animi magnitudo & virtus eximia) pro tuo Rege facultates, grauissimũ quẽ obtines locũ vitã nõ solũ tuã, sed & filiorũ, quos impẽse diligis, periculo exponere cũ sese obtulerit occasio, vt tot maiorũ tuorũ exẽplis tãto sanguine toties effuso tã magnis facultatibus exhaustis cõprobatũ habes. Tibi ergo tã excellẽti loco nato, tantis virtutibus & egregijs factis prædito defensiones pro sanctissimo Doctore offero, vt te protectorẽ vbique habeat in terris, qui te protegere potest in Cælis. Etiã his lucubrationibus intelliges Dux excellentissime, quo simus in tuũ obsequiũ animo, qui sacræ prædicatoriæ familiæ professores sumus, tu summis nõ desinis cumulare beneficijs. Valeas igitur & te Deus optim. Max. magnũ in regno cælorũ efficiat, qui iam te in nostra Hispania Magnum, inter maximos summum effecit.

AD

AD CATHOLICVM ET CANDIDVM LECTOREM vt D. Thomæ Aquinatis Doctoris Ecclesiæ doctrinam amplectatur, & veneretur.

CVM primum animum ad scribendũ appuli, id solum negotij mihi dari existimaui, vt D. Tho. Ecclesiæ Catholicæ luminis præfulgentissimi doctrinam elucidarem defenderemque ac per totum mundum extenderem, tibique persuaderem (lector catholice) è re tua maxime esse illi ex corde inhærere. Ad quod munus præstandum multa me impellunt. Primum communis professio: nã sub eodem sanctissimo Patriarcha Dominico, sub quo ipse militiã gessit: & ego quanuis indignus milito, deinde modestissimũ sanctissimi præceptoris ingeniũ, quapropter a griefero à quibusdam hominibus liberius eius impugnari doctrinam, qui semper maxima vius est modestia in disputandis decidendisque quæstionibus cuius orationi est valde familiaris mixta modestiæ grauitas. Tum deinde, quia cum ab incunte ætate in hac sacra prædicatoria familia eius incumbam doctrinæ, & cum illo noctu diuque sim cõgressus, incredibilis quidam amor erga sanctissimum Magistrum me tenet, consuetudine quotidiana ita auctus, vt pro ipso defendendo laborare non desinam, & faciã quidem quandiu spiritus hos rexerit artus, si Deus optimus maximus mihi auxiliũ viresque concesserit; & quod te deceat Angelici Doctoris (catholice lector) omni doctrina & virtute ornatissimi eruditionem tenere, illamque summis viribus defendere paucis docebo. Nam catholici & vere pij discipuli sanctorum doctrinam pluri mi vt debent faciunt, nec pluris omniũ præceptorum aliquem faciũt vnquã. Quis non videat concilia sacra Spiritu sancto afflata sapientiam sanctorum mire suscipere, laudibus eximijs efferre, atque maxima pietate colere, & in definiendis fidei controuersijs sectari? Quia eodem sancto Spiritu edocti fuere cælestes magistri: cur ergo tu sacra non sequeris concilia, & Spiritus sancti magisterium, vt illos præcipue sanctissimos & doctissimos viros colas quos Spiritus sanctus erudit semidoctis & loquacibus relictis? Si aduersarius. D. Augustini Ambrosij Hieronymi, Gregorij & aliorum sacrorum Doctorum male apud catholicos audiret, cur quæso bene audient illi, qui hac tempestate (quando. D. Thom. in sanctorum numerum est relatus quando eius à concilijs maximi habita est doctrina, quãdo ecclesiæ præceptor & magister non solum recte docendi, sed bene etiam viuendi est constitutus) nihil aliud videntur moliri, quam. D. Thom. aduersari, & eius doctrinam emedio tollere: nec vident miseri hanc. D. Thomæ sapientiam appendicem esse euangelicæ doctrinæ & sacrorum Doctorum & perpetuo duraturam, aduersus quam nec portæ inferi præualebunt. Etenim ex eo, quod sacrorum Doctorum & probatorum virorum doctrina despicitur genitæ sunt falsæ opiniones, erroresque turbulenti, & superstitiones pene aniles, & vulgaribus opinionibus rapiuntur, qui si recte essent eruditi, maximo vsui reip. Christianæ esse possent. De viris insignibus dicebat Cicero, errare malo cum Platone, quã cũ istis vera sentire. Et alibi, Videte ne vtilius nobis & honestius sit illis ducibus errare, quam hoc magistro eruditi. Quis nõ horreat. D. Thomæ eruditionẽ euertere qua Ecclesia Christi, quæ Spiritu sancto gubernatur & regitur, petit repleri, Deus (inquit) qui Ecclesiã tuã Beati Tho. cõfessoris tui mira eruditione clarificas & sancta operatione fæcũdas, danobis quæ sumus, & quæ docuit intellecta cõspicere, & quę egit imitatione cõplere per Christũ Dnm nostrũ, ipsa Ecclesia Christi quæ ab spõso edocta, quid lumẽ, quid tenebrę sint, agnoscit mira & Ecclesię catholicæ

In Tusculanis.

Pro Cornelio.

D. Thom. Ecclesia laudat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

catholicę illuminatticem ſapientiã. D. Tho. appellat, & illam edoceri exoptat, Cur tu, candide & catholice lector, hoc ipſum nõ anxie deſiderabis efflagitabisque? Hic ſiste pedem & profundiſsime perpende, quo ſpiritu ducãtur, qui doctrinam ab eccleſia Chriſti laudatam, qua filios ſuos exornari petit, conantur euellere radicitus, & ex hominum memoria tollere, ab ſcholiſque excludere. Non petimus, vt in noſtri magiſtri verba iurent, non enim conceſsit illis Deus quæ docuit. D. Tho. intellecta conſpicere, ſed hoc deſideramus, vt honor & reuerentia Magiſtro virtutis & veritatis exhibeatur. Vide vt omnia mire conueniant. Quadam intempeſta nocte coram Crucifixi Chriſti imagine ſacro Doctore apud Neapolim preces fundente, ab ore Crucifixi iſta vox prodiuit: *Bene ſcripſiſti de me Thoma.* Quã ergo accipies pro tuo labore mercedem? Et ſtatim ſanctiſsimus Magiſter, Non aliam, præter te Domine, reſpondit. Dei ſapientia D. Thomæ ſapientiæ magnam laudem tribuit, & quidam friuoli homines eam reijciunt, & contemnunt. Et quod peius eſt, parum modeſte de ſancto Doctore loquuntur, cui ſumma docendi laus à Chriſto conceſſa eſt. Et dicũt aliqui D. Thom. de Chriſto bene ſcripſiſſe, ſed de alijs rebus non ita, ridicula explicatio ſacri encomij; ſi Deus illi de verbo vitæ conceſsit mirifice docere, cum reliqua huic ſacræ ſcientiæ deſeruiant, quis mentis compos negabit ea, quæ huic fini ſunt apta non fuiſſe ſacro Magiſtro tributa? Et in maxima. D. Thom, laude ponendum eſt, quod vicarius Chriſti, & totius eccleſiæ Catholicæ Magiſter Innocẽtius in quodam ſermone, cuius initium eſt. Ecce pluſquam Salomõ hic, de ſacro Doctore ſic loquitur, in hæc verba prorũpens: Huius Doctoris ſapientia præ cæteris excẽpta canonica habet proprietate verborum modum dicendorum veritatem ſententiarum, ita vt nunquam qui eum tenuit inueniatur à tramite veritatis deuiaſſe, & qui eum impugnauerit ſemper ſit de veritate ſuſpectus. Cãdide lector. D. Thom. nec fallit nec fallitur. Si igitur ad hoc Magiſtri quæruntur, & variæ hac de cauſa peragrantur regiones, nec ſumptui vlli, nec labori parcitur, vt Doctores ſimus adepti qui veritatem nos doceant errores fugiendos oſtendant, iam tibi diuinitus datus eſt non diſtinctus Magiſter, ſed recte viuendi pariter, & docendi, qui te omnem veritatem ſuauiſsime & citiſsimè docebit. Ne ſis de illorum numero, qui gloriantur cum Epicuro ſe Magiſtrum habere nullum, nec illos eligas, qui poſt longam ætatem nihil ſe ſapere doceant: ſed eum tene præceptorem, qui ſemper veritatem docet. Si morbo laborares & cum Medicũ eſſes cõſecutus, qui omnes ſanat ægrotos, & firma ſanitate donat, nonne inſigne delirium eſſet, illo poſthabito eũ quærere, quem an curandi artẽ calleat, ignores, & quem ſæpiſsime è medio tollere infirmos videas? In morbis corporis vt quiſque eſt diffficillimus, ita medicus nobiliſsimus atque optimus queritur, cur igitur in ignorantijs curandis ſapientiſsimus non tenebitur præceptor? Et vt iã receptui canamus perpende, quid de ſancto Doctore Pariſienſium vniuerſitas bonorum artiũ alumna egregia, in quadam epiſtola pro doctrina D. Tho cõmendanda dicat in hæc verba. Præſertim cũ fuerit vniuerſalis Eccleſiæ lumẽ præfulgidũ, gẽma radians clericorũ, fons Doctorũ, vniuerſitatis noſtræ Pariſiẽſis decus, ſpeculũ clariſsimũ, & candelabrũ inſigne ac lucẽs, per quod omnes, qui vias vitæ & ſcholas doctrinæ ſanæ ingrediũtur lumẽ vident, claritate vitæ, famæ claræ & ſcientiæ lucidæ velut ſtella ſplendida & matutina refulgens. Iſtos grauiſsimos teſtes laudatores. D. Tho. in mediũ produco, nam ab omnibus laudari magnũ quid eſt, & honeſtum, ab his præcipue, qui & ipſi in laude vixerunt. Et in veſtibulo ſcientiarum tibi. D. Thomam cõmendo. Nam profecto eo tendit inimici rugientis verſutia, vt laqueos paret adoleſcentibus, cũ primũ logicã & philoſophiam profitentur, ne in ſacra Theologia verũ cernere valeant falſis imbuti opinionibus. Magnum profecto tibi ſolatium erit, & iucunda conſolatio eum ſequi Magiſtrum, quem cum Deo regnantem ſcias, qui tibi ſuo patrocinio poterit fauere, & à Deo optimo maximo obtinere tibi & ſcientiam atque conſummatam gloriam. Quem ſi ſequaris, perpetuo veritatem tenebis, nec vnquam à vero deuiabis, ſecuruſque in docendo, in prædicando in conſulendo permanebis. Hæc autem de eius aduerſarijs nullatenus dici poſſunt. Vale.

Et Chriſtus.

Et Chriſti Vicarius.

Vniuerſitas Pariſienſis.

LIBER PRIMVS QVÆSTIONVM LOGICALIVM IN QVO EA

disputantur, quæ ad præambulas Logicæ quæſtiones attinent.

AVTHORE FRATRE IOANNE Sanchez Sedeño Ordinis Prædicatorum.

QVÆSTIO PRIMA VTRVM LOGICA ſit hominibus neceſſaria ab intrinſeco quaſi à propria forma hominis & eius natura dimanans.

ET videtur, q̃ nõ. Primò hæc propoſitio. Homo eſt logicus nullam includit neceſsitatem: ergo logica nõ eſt hominibus neceſſaria modo dicto: Probatur antecedens; nam nõ eſt nec in primo modo dicendi per ſe, nec in ſecundo: in alijs namque modis dicendi per ſe eſſe non poteſt: ergo. Quòd non ſit in primo probatur: quia nõ eſt genus nec differẽtia hominis, nec eius definitio nec aliud prædicatum ſuperius. Quòd non ſit in ſecundo patet; quia non eſt propria paſsio hominis. Cõſequentia illa prima probatur; quia omne illud, quod eſt homini naturale & neceſſarium ab intrinſeco, debet eſſe neceſſarium, vt eſſentia vel vt paſsio eſſentiæ, vel vt paſsio: & ita conſtituet propoſitio nem in aliquo modo dicendi per ſe.

Secũdò quod eſt homini neceſſariũ à principijs intrinſecis dimanãs cõuenit omnibus habentibus talẽ naturã, vt patet in intellectu, & voluntate, quæ omnibus hominibus conueniunt; quia ab intrinſeco, & ratione naturæ cõueniũt, ſed logica nõ cõuenit omnibus hominibus; ergo nõ eſt neceſſaria ab intrinſeco. *2. Argum.*

Tertiò. Si logica eſt homini neceſſaria, hæc propoſitio erit vera: Logica eſt homini neceſſaria, ſed eſt falſa; ergo. Probatur minor. Logica eſt homini neceſſaria; ergo, vel hęc logica, vel hæc, & ſic de ſingulis: ſed nulla logica in particulari eſt homini neceſſaria, vt de ſe patet; ergo. Probatur cõſequentia, nam in bona conſequentia, ſi conſequens eſt falſum antecedens debet eſſe falſum. *3. Argum.*

Quartò omnes operationes liberæ, & omnes actiones, vt intelligere, comedere procedunt à principijs intrinſecis, & tamen non dicũtur neceſſariæ hominibus, quia hæc propoſitio eſt cõtingens. Homo intelligit; ergo nec logica dicenda eſt neceſſaria, quamuis conueniret homini ab intrinſeco. *4. Argum.*

Quinto: nam illud, quod eſt homini neceſ- *5. Argum.*

Universidad de Deusto Biblioteca

ſarium ab intrinſeco, prius conuenit ſpeciei, & poſt modũ conuenit indiuiduis: eſſe enim riſibile prius conuenit homini, & poſt modũ conuenit Petro: ſed eſſe logicum è diuerſo prius conuenit Petro, & ratione illius conuenit homini: quia enim Petrus eſt logicus homo eſt logicus; ergo logica non dimanat à principio intrinſeco ſpecifico.

Sextò nullus habitus præter habitũ primorũ principiorũ, eſt homini naturalis ab intrinſeco: ſed logica eſt habitus, & non primorum principiorũ; ergo. Maior patet ex cõſenſu omniũ: minor probatur quia logica verſatur circa cõcluſiones demõſtrabiles; ergo non eſt habitus principiorũ: cõſequẽtia probatur, quia prima principia ſunt indemonſtrabilia.

Præambula ad quæſtionis deciſionem.

NOmen, logica, bifariam ſumi contingit: vno modo largè, qua ratione ſe extẽdit ad omnem ſcientiam, quæ circa ſermonẽ verſatur; nã, logos Græce, ſermo dicitur Latine: & hac ratione conſiderando logicã ſub ſe cõprehẽdit Grãmaticã, Rhetoricam, Poeſim, & Dialecticam. Accipitur etiã ſtictiori modo ſecundũ quòd ſe extendit ad illã partem ſolum ſcientiæ ſermocinalis, cuius finis eſt verum à falſo diſcernere, præbendo modum, quo huiuſmodi diſcretio fiat: & in hac ſignificatione frequenter logici antiqui, & graues, cuiuſmodi ſunt Boetius, Alexander, &. D. Thomas, & moderni omnes vſurpant logicæ vocabulum. Dialectica ſimiliter, & latius, atque magis contracte accipi ſolet apud probatiſsimos viros.

Latius quidẽ, dũ pro ſcientia, quæ cõſiderat de ſermone accipitur; & ita idẽ eſt cũ logica largè loquendo. Et in hoc ſenſu vocabulum diſſerere accipitur apud Platonẽ in priori Alcibiade ſic dicentẽ: Diſſerere, & ſermone vtinõne idẽ vocas? Vbi Dialectica idẽ eſt, quòd ſcientia ſermocinalis, ſeu de ſermonibus tractãs. Ariſt. 4. Met c. 4. eodem modo vtitur verbo diſſerendi; vnde Dialogus nihil eſt aliud, quam ſermonis cum altero collatio.

Accipitur Dialectica ſecundo modo magis cõtractè, prout de rebus probabiliter diſputat, quæ acceptio reperitur apud Cicero. lib. 3 de natura Deorum, dum ait: Opto redarguime Balbe, & ea quę diſputaui diſſerere malui, quam iudicare. Et hæc ſignificatio frequentiſsima eſt apud Ariſt. Platonem, & Ciceronem, cæteroſq; Philoſophos.

Tertio modo accipitur pro hoc, quod eſt, incognitũ aliquod ex his, quæ dicta ſunt oratione patefacere, ſiue id fiat probabiliter, ſiue neceſſario, ſiue oratione mentali, ſiue vocali, ſiue ſcripta. Qua in ſignificatione vſurpatur Apud Cice, lib. 1. Academi. quæſtionũ cũ de quibuſdã imperitis ſic ait: Nihil deſiniunt, nihil partiuntur, nihil apta interrogatione concludunt, nullã denique artem diſſerendi eſſe putant. Ita accipi conſueuit Dialecticæ, & logicæ nomen, &. 1. Poſt. adducemus. D. Th ita accipientẽ; Nos in pręſentiarum Logicam, & Dialecticam pro eodem accipientes ad illã partẽ ſcientię ſermocinalis accõmodamus in qua verũ à falſo diſcernere docemur, & de illa inquirimus, anſit ab intrinſeco neceſſaria.

Secundo notandum, quonam modo vocabulum neceſſarium accipiatur à nobis; de quo videatur Ariſto. 5. Metaphyſicæ textu 6. Et cum quadruplex ſit cauſæ genus, finalis, formalis, materialis efficientis, quadruplicitер etiã accipi contingit neceſſarium. Nam aliquid eſt neceſſarium ratione cauſæ finalis; quomodo cibum ſumere naturaliter dicitur neceſſarium ad vitæ conſeruationem; nã hic finis qui eſt viuere, ſine cibo conſeruari nequit. Et in genere cauſæ materialis aliquid dicitur neceſſarium; quo modo dicimus neceſſarium eſſe, compoſitum ex cõtrarijs eſſe corruptibile ratione materiæ. In genere etiã cauſæ formalis aliquid neceſſarium dicitur, quia ad formam conſequitur; quomodo dicitur neceſſariũ eſſe, hominẽ eſſe riſibilẽ, quia riſibilitas promanat ab hominis forma. Vltimò ratione cauſæ efficientis: & hoc modo neceſſariũ dicitur, ſagitam ſurſum proiectam aſcendere ratione cauſæ efficientis illi violentiam imprimentis; in hoc dubio accipimus neceſſarium ratione formæ. 2. Notan.

Tertio notãdũ ex D. Tho. in 4. diſtinctione. 26. quæſtione. 1. ar. 1. aliquid dici neceſſarium ab intrinſeco dupliciter. Vno modo, quia cõſequitur principia intrinſeca rei, vt modo dicebamus ex Ariſtotele. Alio modo dicitur aliquid neceſſariũ, quia res ad illud ex ſua natura inclinatur; licet nõ ſemper illi conueniat: ſicut deſcenſus lapidis cenſetur naturalis, quia lapis ad illũ ex ſua natura propẽditur ratione formæ lapidis, & grauitatis. Et nota ex eodẽ D. Tho. ibidem, quòd alio modo dicitur aliquid naturale, ſeu neceſſarium, ad quod natura inclinat, ſed mediante libero arbitrio completur, & ponitur in eſſe, ſicut actus virtutum dicuntur naturales homini, non propterea quòd homini ſemper conueniant, vel ab eius forma tanquã propriæ paſsiones dimanẽt: ſed quia ad illos ex ſua propria forma, ſcilicet, ex anima rationali inclinatur, ſed quia ponũtur in eſſe mediãte libero arbitrio & volũtate noſtra non omnibus conuenit viuere ſecundum virtutem, etiã ſi ſit naturale modo iam dicto. 3. Notan.

Quæſtionis deciſio.

PRima concluſio. Logica, & quælibet alia ſciẽtia, nõ eſt homini neceſſaria ab intrinſeco, 1. Cõcluſ.

ſeco, ratione propriæ formæ, ſic adeò vt cõſequatur ad hominis naturã ad modũ propriæ paſsionis; ſicut intellectus profluit ab hominis eſſẽtia. Hæc cõcluſio ponitur cõtra Platonẽ, qui vt aſſerit Ariſt. in primo poſteriorum exiſtimabat ſciẽtias nobis eſſe inditas naturaliter: ſed propter coniunctionẽ animæ ad corpus non poterat exire in actũ ſciẽtificum anima. Quamobrem magiſter nihil aliud efficiebat docẽdo, quã tollere impediměta, vt ſcientiæ, quæ latebant in anima prodirent in actus ſuos. Et ſic dicebat Plato ſcire noſtrum nihil aliud eſſe, quàm quoddam reminiſci.

Sed probatur noſtra cõcluſio, primo argumẽtis factis in principio quæſtionis. Secũdò id, quod iſto modo eſt naturale, & neceſſariũ inuenitur in omnibus hominibus ſecundum quẽlibet eorum ſtatũ, cũ naturã ipſam conſequatur, inſeparabiliter: ſed logica, & quælibet alia ſciẽtia non ſic reperitur, ergo. Probatur minor; nam aliàs nulla eſſet difficultas in addiſcendis ſcientijs, ſi nobis à natura cõpeterent, quod pugnat cum aperta experientia; ergo.

Tertio, ſi ſciẽtię iſto modo eſſent neceſſarię, ſequeretut, quòd vnus homo non eſſet alio ſapiẽtior, hoc autẽ eſt falſum: ergo & illud, ex quo ſequitur. Probatur ſequela; nã paſsiones conſequuntur naturam ad modum ipſius naturæ: ſed natura in omnibus non ſuſcipit magis, aut minus: ergo nec ſcientiæ ipſæ ſuſciperent magis, aut minus, nec augerentur, aut diminuerentur. Vide D. Thom. 1. p. quæſtio. 84. articul. 3.

Secunda Cõcluſio. Secunda concluſio. Logica non dicitur homini neceſſaria ratione alicuius cauſæ agentis, quę neceſſariò nobis imprimat ſcientias. Hæc cõcluſio eſt cõtra aliquos Philoſophos, & contra Auicennam, qui dicebãt, ab intelligentijs, & Angelis nobis ſcientias imprimi, quemadmodum ſigillum ceræ imprimitur.

Probatur hæc concluſio: nam ſciẽtiæ adquiruntur noſtris actibus: ergo nõ imprimuntur ab intelligentijs. Antecedens probatur, quia eodẽ actu, quo habitus augetur, producitur: ſed noſtri actus ſcientifici augent ſcientiã, ergo & cauſant illam: & hac ratione ſolet probari habitus principiorum non cauſari à noſtris actibus, quia eiſdem non augetur. Sed illa conſequentia probatur: nam actus noſtri cum ſint vitales, ſunt à nobis, & non ab intelligentijs: ergo intelligentiæ non imprimunt nobis actus producentes ſcientiam, & conſequenter, nec ſcientiam.

Tertia Concluſio. Tertia cõcluſio. Logica eſt homini neceſſaria ab intrinſeco ratione inclinationis: quia homo naturaliter inclinatur ad illã. Probatur cõcluſio: nã ſecundũ D. Tho. 1. 2. q. 71. art 2. & in locis ſuprà adductis, viuere ſecundũ virtutẽ dicitur homini naturale: quia homo ad illud inclinatur ex ſua natura, & forma, quæ rationalis eſt, ſed etiam inclinatur homo ad habẽdã logicã ex natura ſua; ergo eſt naturalis, & neceſſaria ratione inclinationis. Minor probatur: nam ſicut viuere ſecundũ rationẽ dicitur homini naturale, & neceſſarium ratione inclinationis eò, quòd habet maximam proportionẽ cum hominis natura: ita logica maximam proportionem habet cum eadem natura hominis, quatenus eius diſcurſum perficit, vt ſit ſine errore; ergo dicitur neceſſaria, & naturalis, ſicut virtutes ipſæ.

Præterea, motus lapidis dicitur illi neceſſarius, & naturalis, quia ad illum ex ſua natura inclinatur: ſed ſimiliter homo inclinatur ad logicã appetitu naturali; ergo eſt illi naturalis & neceſſaria ratione inclinationis. Minor probatur: quia vnũquodq; inclinatur naturaliter in illud, quod eſt proprius actus eius, ſicut materia inclinatur ad formã: quia eſt eius actus, ſed logica eſt actus proprius intellectus perficiens ipſum, ergo.

Secũdo probatur eadẽ minor: nã quælibet res inclinatur naturaliter in illud, quod perficit proprios actus eius, ſed logica eſt maxima perfectio actuũ propriorũ hominis; ergo naturaliter inclinatur ad illã, atq; adeò eſt neceſſaria ratione inclinationis. Probatur iſta minor: quia propterea vocatur ſciẽtia rationalis, quia hominis diſcurſum perficit, & rationẽ.

Quarta cõcluſio. Homo inclinatur ad habendã logicã naturaliter appetitu naturali, non elicito, & etiam appetitu naturali elicito. Pro intelligẽtia huius quæſtionis nota ex D. Th. 1. p. q 80. ar. 1. & 2. & q. 6. de malo ar. 1. duplicẽ eſſe appetitum: alterũ naturalem, ſeu innatũ; alterũ elicitum. Appetitus naturalis eſt inclinatio ab autore naturæ indita, qua vnaquæq; res abſq; vlla præuia cognitione ſua, in bonũ propenſa eſt: huiuſmodi eſt appetitus terręad locũ infimum, materiæ ad formã, & omnium potentiarũ ad propria obiecta: qui quidem appetitus nõ diſtinguitur realiter à re, cuius eſt appetitus: ſed eſt ipſa res propenſa in ſuã perfectionẽ; nã aliàs eſſet in infinitũ proceſsio, vt facile poteſt deduci. Appetitus elicitus eſt actus appetendi, quo res cognitionis participes, præuia aliqua cognitione ſua feruntur in bonum verum, vel apparens: qui quidem appetitus, aut omnino liber eſt, aut omnino neceſſarius, aut partim liber, & partim neceſſarius. Omnino liber eſt, qui quo ad exercitium, & ſpecificationem actus eſt liber. Dicitur liber quo ad ſpecificationẽ actus: quãdò ita rem cognitam appetimus, vt oppoſitum poſsimus velle. Dicitur verò liber quo *Quarta Cõcluſio.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad exercitium, quando ita elicitur actus, vt possimus non elicere: omnino necessarius appetitus est qui quo ad exercitium, & specificationem necessarius est, vt amor Dei in patria; partim verò liberi ille est qui quoad exercitiũ liberi est, quo ad specificationem necessarius, cuiusmodi est appetitus boni in communi, & omnium eorum, quæ conueniunt volenti secundum suam naturam, & illius, quod in se nullam rationem mali habet.

Hoc supposito probatur prima pars conclusionis. Primo ex rationibus adductis pro præcedenti conclusione.

Præterea probatur ex D. Tho. 1. Physicorũ lectione. 10. Vbi sic ait, Verum est bonum intellectus, ad quod naturaliter inclinatur, vnde sicut res cognitione carentes mouẽtur ad suos fines absq; ratione: ita interdum intellectus hominis quadam naturali inclinatione tendit in veritatem, licet rationem veritatis non percipiat. Ecce quomodo D. Tho. apertè asserit primam nostræ conclusionis partem.

Præterea probatur: nã homo secundũ intellectũ appetitu naturali, & innato fertur in cognitionẽ veri: ergo & in cognitionẽ sciẽtificã veri. Antecedẽs patet: quia illud est perfectio hominis, & appetitu naturali quælibet res fertur in propriam perfectionẽ. Cõsequẽtia probatur; quia cognitio scientifica perfectissima cognitio est: ergo potiori modo fertur in illã appetitus ipse. Probatur cõsequentia, quia si fertur in propriã perfectionem, magis fertur in maiorem, dummodo sit illi proportionata.

Præterea, homo appetitu naturali, nõ elicito desiderat scire, vt asserit Aristo. in principio Metap. ergo eodẽ appetitu desiderat logicam. Probatur cõsequentia; quia logica est necessaria simpliciter ad scientias adquirendas, vt iamiam videbimus; ergo eodem appetitu appetitur, quo scientiæ ipsæ, sicut lapis eodẽ appetitu appetit centrum, & medium necessarium ad centri consequutionem.

Præterea, intellectus à principio naturę est tanquam tabula rasa, in qua nihil est depictũ, & pura potẽtia ingenere intelligibiliũ: ergo habet appetitũ naturalem, vt perficiatur per cognitionem: ergo per actum scientificũ, qui est perfectissima cognitio; ergo & per actum logicæ. Prima consequentia probatur: nã hac ratione dicimus materiam primam naturali appetitu inclinari ad omnes formas, tanquam ad actum completiuum suæ potentialitatis, quia omnibus perficitur eodem modo: ergo etiam inclinatur intellectus ad omnes scientias, siquidẽ omnibus perficitur eodẽ modo. Præterea. Appetitus elicitus logicę, naturalis est, vt videbimus: ergo magis naturalis est innatus, cum ipsum fundet, & illum præcedat.

De hac re videatur Cicero. secũdo de Finibus.

Secunda pars conclusionis probatur; nam appetitu naturali elicito appetimus ea, quæ pertinent ad voluntatem, & ad singulas potẽtias, & ad totum hominẽ: sed logica est hominis perfectio secũdum partẽ intellectiuam: ergo. Maior est D. Tho. 1. 2. q. 10. arti. 1. Consequẽtia est per se nota, quia logica ad intellectum pertinet, perficiens ipsum ne erret in veri inuestigatione.

Sed cõtra conclusionem est argumẽtum: nã si iste appetitus elicitus est naturalis, & necessarius, vel est quo ad exercitium, vel quo ad specificationem; neutrũ horũ: ergo. Quòd non quo ad exercitium, de se patet, quòd non quo ad specificationem probatur: quia potest homo nolle, scire logicam. Respõdetur, quòd si logica, & quælibet alia scientia cõsideretur in ratione perfectionis hominis, nulla ratione possũt odio haberi, sicut nec vita ipsa, nec intellectus hominis: quia vt sic in propria ratione nullum malum dicunt. Si vero considerentur secundum quòd habent annexam aliquam difficultatem vel laborem, vel aliquid huiusmodi: sic possunt odio prosequi: quomodo etiam vita ipsa odio habetur aliquãdo: sed hoc potius est, odio habere laborẽ illum, vel difficultatẽ annexã, quã ipsam logicã: primũ autem sufficit, vt dicatur appetitus naturalis.

Secundò arguitur: Non omnes homines logicam consequuntur, ergo appetitus ad logicam nõ est cẽsendus naturalis, & necessarius modo expositio. Probatur consequentia; nam alias frustra esset talis appetitus, at Deus, & natura nihil faciunt frustra: ergo. Respondetur, quòd vt ille appetitus sit naturalis, & necessarius quodãmodo sat fuerit, quòd in multis, vel aliquibus speciei humanæ indiuiduis fortiatur effectum: & hoc patet exemplo beatitudinis naturalis, quam omnes naturaliter appetũt, & tamen nõ omnes cõsequũtur illã.

Tertio arguitur: nam multi non cognoscũt logicam: ergo illam naturaliter non appetũt: quia appetitus elicitus non fertur nisi in obiectum cognitum. Respondetur, quòd, cũ quid sit logica siue in communi, siue in particulari cognoscitur, & quam connexionem habet cum hominis beatitudine naturali, & cum hominis perfectione amabitur appetitu elicito, & necessario quo ad specificationem: sicut sunt multæ hominis potentiæ, quas communiter homines non cognoscunt: & ob eam rẽ appetitu naturali elicito nõ desiderãt: cum verò cognouerint ad suã perfectionem attinere, & integritatem illas amabunt appetitu naturali elicito.

Vltima conclusio; Magis naturales sunt homini reliquæ sciẽtiæ reales speculatiuæ, quã logi- *Vltima Conclusio.*

logica simpliciter, & absolutè loquẽdo. Hæc conclusio statuitur contra aliquos, qui censent, hominem secũdum quòd intellectiuus est, magis inclinari ad reliquas scientias reales, quàm ad logicam: at verò secũdum quòd est rationalis magis ad logicã; & contra illos etiam, qui dicunt simpliciter, & absolutè hominẽ magis inclinari ad logicam, quàm ad reliquas scientias reales. Quæ cõclusio expresse asseritur à Flãdria. 1. Meta. q. 2. art. 1. ad. 7. argu.

Et probatur; Nã logica appetitur tamquam mediũ, & tamquã instrumẽtũ ad reliquas sciẽtias, & reliquæ scientiæ speculatiuæ appetuntur propter seipsas; ergo magis appetuntur quã logica. Probatur cõsequẽtia; quia propter quod vnũquodq; tale & illud magis: & finis magis appetitur, quam medium ordinatum ad ipsum: Ergo magis naturalis est appetitus reliquarum scientiarum, quam logicæ.

Et confirmatur; nã lapis magis inclinatur in centrum, quã in motum, quo centrũ consequitur, & magis naturalis est appetitus cẽtri, quam motus ad ipsum, ergo. Dices, quòd logica etiam in se ipsa est quædã perfectio intellectus, & saltim quatenus docens est, propter seipsam appetitur. Admitto hoc, sed tunc est argumẽtum. Maior perfectio intellectus est metaphysica, & reliquæ sciẽtiæ reales, quàm logica; ergo magis inclinatur naturaliter in illas, quã in logicam. Antecedens patet: nam in ratione specifica sciẽtiæ sunt perfectiores, cum versentur circa perfectiora obiecta, & in ratione specifica scientiæ perficiunt intellectũ; ergo. Consequẽtia probatur; nam intellectus noster magis inclinatur in suam maiorẽ perfectionẽ naturaliter, si sit sibi proportionata: nam natura, quæ tribuit inclinationem in propriã perfectionẽ, maiorẽ tribuit in illam, quæ est perfectior, sicut materia prima magis inclinatur in formam, quæ perfectiori modo ipsam actuat in genere actus, eius capacitatẽ magis replendo.

Præterea contra illam distinctionem, quã fingunt oppositum tenentes est argumentũ: Omnis scientia perficit intellectũ secundum quòd est discursiuus, & hominem secundum quòd est rationalis: ergo magis perfecta sciẽtia magis perficiet hominem secũdum quòd est rationalis. Probatur antecedens ex Diuo Tho. 1 p. q. 79. ar. 8. vbi docet hanc veritatem.

Præterea: Omnes scientiæ deducunt conclusiones ex principijs per discursum rationis: ergo omnes scientiæ perficiunt hominẽ, qua ratione discursiuus est. Antecedens patet, nam scire, est rem per causas cognoscere, & in hominibus idem est, quod discurrere à causa ad effectum, vel è contra; consequentia verò de se patet.

Præterea, intellectus noster secundũ quòd est intellectus perficitur per habitum primorum principiorum; ergo vt sic non perficitur per scientias, sed quatenus ratio est. Antecedẽs patet: prima principia intelligũtur simpliciter intelligẽtia sine discursu, ergo. Cõsequentia probatur: quia diuersam rationẽ oppositã quodãmodo habet intellectus, vt ratio, & vt intellectus, vt patet ex D. Tho. vbi suprà.

Præterea, scientię angelicæ in hoc differũt à nostris, quòd sunt sine discursu, nostrę verò cum discursu: & illæ hac ratione perficiunt intellectum angelicum, qui nullo modo est discursiuus: nostræ verò scientiæ intellectum angelicum perficere non possunt: quia discursu quodam procedunt: ergo nec possunt perficere nostrum, quatenus intellectus est: ergo perficiunt illum, quatenus ratio est: nulla ergo est distinctio, quam supradicti logici exhibent. Videatur D. Tho. 1. p. quęst. 58. art. 3. Nec potest etiam defendi nostrum intellectũ magis inclinari in logicã eo, quòd sit magis proportionata nostro intellectui, quia omnes scientiæ reales magis proportionatæ sunt illi, cum considerent ens reale, quod cognoscitur per se: logica verò cõsiderat ens rationis, quod cognoscitur per species entis realis, vt videbimus. Dixi in conclusione, simpliciter, & absolutè: quoniam secundum quid non obstat (vt inquit Flandria) magis inclinari ad logicam, quatenus est prima in exequutione.

Argumenta dissoluuntur.

AD argumenta in contrarium, respondetur. Ad primum dicitur euidenter concludere logicam non esse necessariam absolutè, & ad modum propriæ passionis: quia tunc constitueret propositionem per se; sed nõ probat, quòd logica non sit necessaria ratione inclinationis, sicut beatitudo naturalis est homini necessaria ratione inclinationis: & tamen non constituit propositionem necessariã in aliquo modo dicendi per se: nam hæc accidentalis est; Homo est beatus naturaliter; Hęc autem; Homo habet inclinationem ad logicã est in secũdo modo, sicut hæc: Homo habet inclinationem ad virtutem; per hoc patet ad. 2.

Ad tertiũ respondetur, quòd hæc propositio: Logica est homini necessaria, potest accipi sic, vt iste terminus, logica, stet determinate, vt possimus sub ipso ascendere & descendere: & tunc, sicut probat argumentum, propositio est falsa. Potest etiam alio modo accipi, vt stet in confuso, & logica accipiatur in communi: & tunc est vera: nec licet sub subiecto ascendere & descendere: æquiualet enim huic, necessaria est homini logica, & est similis huic: Ad in-

Universidad de Deusto
Biblioteca

telligendum necessarius est intellectus.

Ad quartũ respondetur, quòd aliquæ operationes vitales sunt homini necessariæ; quia homo inclinatur ad illas, vt intelligere, & amare: sed nihilominus sunt accidentales illæ prædicationes: Homo intelligit & cætera, quia denotatur in esse illæ inclinationes mediante principio libero.

Ad quintũ respondetur, quòd illud, quod est necessarium admodum propriæ passionis prius conuenit speciei, quam indiuiduo in prædicatione, quæ absoluitur à tẽpore: illud vero, quod est necessarium ratione inclinationis, quia prædicatur accidentaliter, prius conuenit indiuiduo, quam speciei. Hæc enim prædicatio; Homo est logicus, ideo vera est, quia Petrus, vel Paulus vel aliquod indiuiduũ est logicũ. Hæc autẽ prædicatio, quæ absoluitur à tẽpore, Petrus habet inclinationẽ ad logicã, ideo vera est, quia homo habet inclinationem ad logicam, quia propria passio prius connectitur cum specie, quã cũ indiuiduis.

Ad vltimũ respondetur; quod habitus primorũ principiorũ, quo intellectus determinatur ad assentiendũ primis principijs, est cõgenitus ad modum propriæ passionis, & conuenit omnibus hominibus; sicut risibilitas; & hoc modo non dicimus logicam esse necessariam, & naturalem, sed ratione inclinationis. Et in hoc dubio locuti sumus de logica artificiali: nam naturalis logica nihil est aliud, quã ipsamet ratio.

QVÆSTIO. II.

Vtrùm logica sit necessaria ad alias scientias acquirendas, ita vt nulla scientia sine ipsa acquiri valeat.

ET à parte negatiua arguitur. 1. Nã logica nõ est necessaria ad alias scientias ingenere causæ efficientis: id enim, quod effectiuè causat scientias, est noster intellectus Per actũ, qui nõ est actus logicæ; nam quando scio ens esse vnum, hoc non scio peractum logicę, sed per actũ Metaphysicæ, Nõ in genere causæ formalis: quia quælibet scientia habet propriam formam, & essentiam sibi intrinsecam, neq; etiam ingenere causæ Materialis; quia scientiæ cum sint spirituales, nõ constãt materia, neq; logica materiam subministrat alijs scientijs; neq; in genere causę finalis; quia reliquæ scientiæ non ordinãtur ad logicã, cum logica eis ignobilior sit. Si dicas, quòd est necessaria ingenere causæ instrumentalis.

Cõtra & sit Secũdum argumẽtũ; nã si logica est necessaria ad alias scientias tãquã instrumẽtum: ergo & ad seipsam erit hoc modo necessaria. Probatur, consequentia, quia ipsa est scientia: vnde sequitur quòd ipsa dialectica nõ posit acquiri sine seipsa: & ita quòd præsupponat se ad sui generationẽ, quod est impossibile, quia si est iam, nõ generatur, & si nõ præsupponit se ad sui generationem; ergo non est necessaria ad seipsam, tamquam instrumẽtum, & sic nec ad alias scientias. 2. Argumẽ.

Tertiũ Argumẽtum: Homo ex principijs cognitis lumine naturali naturaliter deducit conclusiones: ergo sufficit lumen naturæ ad alias scientias acquirẽdas. Antecedens patet: quia viso effectu naturaliter cognoscimus causam, & è conuerso. Confirmatur: Homo per synderesim, qui est habitus primorũ principiorum practicorũ, vt quòd bonũ sit sciendum, malum fugiẽdum potest acquirere virtutẽ sine habitu alio antecedẽti: ergo similiter per habitũ principiorum speculatiuorũ poterimus acquirere scientiã sine logica eadem ratione. 3. Argumẽt.

Quarto. Si Deus modo tolleret habitũ dialecticæ à Philosopho manente habitu Philosophiæ, quod est possibile, si quidem vnũ nõ dependet ab alio in cõseruari; ille habitus esset vera scientia, & sine logica, & possemus per illum assentiri cõclusionibus Philosophiæ: ergo logica non est simpliciter necessaria ad alias scientias acquirendas. Probatur consequẽtia; nam si nõ est necessaria ad vsum, ergo nec ad acquisionem. 4. Argumẽ.

Quinto. Nam si alicui fieret hæc demonstratio, vel alia clarissima, Omne animal rationale est risibile, omnis homo est animal rationale, ergo omnis homo est risibilis, intellectus eius necessario assentiretur conclusioni: ergo generabitur scientia per illum actũ: & tamẽ sine eo quòd præcedat logica in eo, qui acquirit illum habitũ scientiæ: ergo iam sciẽtia potest acquiri sine logica. Quòd si dixeris in esse imperfecto posse acquiri, scilicet, quãtum ad vnam, vel alteram conclusionem, non tamen in esse perfecto, & quantum ad multas cõclusiones; Contra, nam, qua ratione potest vna, vel altera conclusio sciri sine logica, poterit sciri. 2. &. 3. & reliquæ omnes: nã eaẽ dependẽtia est vnius, & omniũ à logica vt habeãtur. 5. Argumẽt.

Sexto. In ipsa logica deducuntur per vim naturalis luminis conclusiones ex principijs per bonam consequentiam sine præexistente logica: ergo hoc ipsum fieri potest in alijs scientijs; antecedens est per se notum, alias esset processus in infinitum in logicæ acquisitione; consequentia probatur: nam clariora 6. Argumẽt.

sunt

sunt principia reliquarum scienciarũ, cum earum obiectum sit magis notum & perfectum.

Præambula ad decisionem quæstionis.

Decisio quæstio. IN hac quæstione agimus de necessario in ordine ad finem, & non accipimus necessarium pro vtili, sed pro illo, sine quo finis acquiri non potest. In qua quæstione, Fonseca lib. 2. Met. q. 4. docet dialecticã ad alias scientias acquirendas non esse simpliciter necessariã, sed ex hypothesi, siquis facile, & absq; erroris periculo breuiter, atq; ordine reliquas scientias assequi velit. Et probat primã partẽ huius assertionis in hunc modũ: quia ad scientiam cõparandã duo sunt necessaria tantũ, alterum, vt qui illam consecuturus est inueniat eius principia, illisq; assentiatur; alterum, vt certò sciat se vti aptis, & minime fallacibus argumentationibus ad demõstrãdas ex huiusmodi principijs conclusiones, in quibus sciẽtia cõtinetur, sed ignarus dialecticæ vtrumq; præstare potest: ergo; probatur minor, quia ad vtrumq; præstandũ, sat fuerit lumen intellectus. Quòd verò sit vtilis probat multis argumentis nõ necessarijs: nã illã partẽ hucusque nemo negauit, qui mẽtis cõpos fuerit. Hãc vero opinionẽ desumpsit ex Ianduno. 2. Met. q. 12. qui illam prius docuerat: & potest suaderi his argumentis. Nã multi alias scientias dialecticæ expertes acquisiuere. Et ita referunt Hippocratẽ logica caruisse; qui tamẽ medẽdi artem exactissime calluit, & ius ciuile sine logica satis perfecte quãtũ videtur acquiritur. Item etiã, quia omnes aliæ scientiæ definiũt, diuiduunt, & argumentantur in proprijs materijs, ad quod munus videbatur necessaria logica. Tandem, quia logica non debet acquiri primo loco, sed post alias scientias, quia tractat de his, quæ non cognoscuntur, nisi rebus alijs cognitis. Quam ob causam Auerro. 4. Met. com. 1. dixit agere de secundis intentionibus adiunctis primis: si autem necessaria esset ad alias scientias primo esset acquirẽda. docet docere, hæc docet discere, in hac seipsam ratio demonstrat, atque aperit, quæ sit, quid velit, quid valeat, scit scire, sola sciẽtes facere potest. Vbi vides. D. Aug. expresse docere, sine logica alias sciẽtias acquiri nõ posse, cũ dicat: Hæc docet docere, hæc docet discere, & sola docẽtes facere potest. Qui ergo dicũt ad alias scientias non esse necessariã. D. Aug. cõtradicũt, & Cicero de Claris oratoribus dicit dialecticã adeo esse necessariã ad eloquẽtiam consequendã, vt sine illa haberi nõ posit. Hanc conclusionem multis autoritatibus probat sapientissimus Magister Soto quęstione. 1. procemiali in logicam.

Quæstionis decisio.

1. Conclus. PRima cõclusio: Logica seu dialectica simpliciter est necessaria ad alias scientias acquirẽdas tanquã instrumẽtum quoddam reliquarum scientiarum.

Probatur hæc con. 1. ex Arist. 2. Met. tex. 15. vbi sic dicit: Propter quod oportet eruditi, quomodo singula sint recipienda; absurdũ est simul quærere scientiã & modũ sciendi, est tamen neutrũ facile accipere. Vbi intrinsecam connexionẽ ponit inter scientiã, & modum sciendi, si quidem vnũ ab alio non separat. Et D. Aug. lib. 2. de ordine c. 13. ita dicit, disciplina disciplinarum (quã dialecticã vocãt) hæc

Secũdò probatur cõclusio, & explicatur magis ratio præcedẽs, vt acquiratur sciẽtia, quę est habitus acquisitus per demõstrationem; necessariũ est scire cõstruere demonstrationem: demõstratio autẽ, cum duobus cõstet, & materia necessaria, & forma certa, & infallibili, cõstrui nequit sine eo, quod sciamus, quæ nam forma syllogismi sit necessaria, quæ itidẽ materia; hoc autẽ docet logica solũ; ergo est simpliciter necessaria ad alias scientias. Maior de se patet: minor probatur. Nã in libris priorũ, & posteriorũ hoc Aristoteles pertractat, nec alibi disputatũ reperimus quã in logica, cum ad eius formale obiectum hæc tractatio pertineat. Dices, quod hoc scire possumus per lumen rationis, & ita logica non est necessaria. Antecedẽte cõcesso, cõsequentia negatur; nã solũ probat hoc argumentũ, logicã inueniri posse per rationis lumẽ, quod nos fatebimur infra: nõ verò probat, hãc logicã per rationis lumen inuẽtam necessariã nõ esse ad alias sciẽtias. Nã sicut prudẽtia acquisita lumine rationis, & habitu principiorũ practicorũ acquiri valẽt, & est nihilominus ad reliquarũ virtutũ acquisitionẽ necessaria, eodẽ pacto de logica respectu aliarum scientiarum asserẽdum est, licet exemplum non teneat in omnibus. Et amplius hoc explicatur; Nam per logicam scire possum disponere maiorem, & minorem demonstrationis, vt sequatur conclusio necessario ex illis præmissis ita dispositis, 2. Probat.

Universidad de Deusto Biblioteca

& possum scire conclusionem inferre: est nihilominus dispositio præmissarum necessaria, vt conclusio rectè inferatur, eodem pacto lumine rationis acquiritur logica, cæterum est necessaria, vt eodem rationis lumine reliquæ acquirantur scientiæ, cum modum doceat, quo adquirantur, & ipsa sola docentes faciat, vt inquit Aug. vbi supra. Et hoc est maximè aduertendum, quia in hoc neruus difficultatis consistit: & propter hanc ignorationem quotquot oppositum sentiunt errarunt.

3. Proba. Tertio probatur conclusio, Vt aliquis scientiam consequatur necessarium est scire conclusiones resoluere vsque ad principia prima, saltim proxima, & indemonstrabilia, vt videlicet hominem esse risibilem resoluat in hoc principium, hominem esse rationalem: sed hoc non potest facere sine logica, ergo. Maior patet, nam scientia practica, & speculatiua in hoc differunt maximè, quia practica modo compositiuo procedit, speculatiua verò resolutiuo, conclusiones vsque ad sua principia resoluendo, vt certò sciat, & euidenter conclusionem: nam hoc scire vocamus rem per causas cognoscere: sed probatur minor, quia hæc reductio fieri debet, natura principiorum & conclusionum cognita, & similiter demonstrationis, & argumentationis natura intellecta, quod munus docere propriũ est logicæ, ergo.

4. Proba. Quartò Homines ad ista opificia exteriora necessarias habent quasdã artes, quibus illa efficiant, vt arte domificatiuã ad domorum constructionem, & sic in reliquis: ergo etiam illi est necessaria ars aliqua ad conceptus suos internos componendos in modum demonstrationis, & definitionis. Sed hæc dispositio conceptuum secundum hanc formam est necessaria ad alias acquirendas scientias, ergo & logica, quæ ista docet erit similiter necessaria. Vnde Diuus Augustinus vbi supra, Quomodo ratio ad alia transiret fabricanda, nisi ipsa sua prius quasi machinamenta quædam, & instrumenta distingueret, notaret, dirigeret, proderetque ipsam disciplinã disciplinarũ, quam dialecticam vocant? Vbi Diuus August. dicit non posse ad alias scientias habendas transiri sine dialectica & omnes rationes supra factas comprehendit, & complectitur his suis verbis.

2. Conclus. Secunda conclusio. Logica est necessaria ad alias scientias, non solum vt adquirantur, sed etiam ad illarum vsum, postquam sunt acquisitæ, vt prodeant in actus suos. Probatur hæc conclusio, nam quælibet ars, vt domificatiua verbi gratia, non potest exire in actus suos, nisi medijs instrumentis: sed dialectica est omnium scientiarũ instrumẽtum, vt asserunt omnes philosophi, & Boetius super pedicab. Porphyrij statim in principio: ergo cæteræ scientiæ non possunt in suos actus prodire, nisi per dialecticam, tanquam per instrumentum.

Secundo probatur conclusio, Nam cæteræ 2. Proba.
scientiæ, quando exeunt in actus suos, vel est demonstrando, vel diffiniendo, vel diuidendo &c. Sed hæc omnia docet dialectica, ergo ad hæc exequenda est necessaria.

Tertio, quia prudentia non solum re- 3. Proba.
quiritur ad omnium virtutum acquisitionem, vt pote quæ præscribit medium, sed etiam est necessaria ad earum vsum, ergo dialectica ad vsum omnium scientiarũ, quia quamuis non præscribat medium est tamen sciendi modus, & quando Philosophi dicũt, quod est necessaria ad omnium scientiarum acquisitionem non excludunt in hac assertione necessitatem ad vsum scientiarum, quæ iã acquisitæ sunt.

Tertia conclusio, Bene potest aliquis habe- 3. Conclus.
re scientias in esse imperfecto sine dialectica quæ sit habitus, non tamen in esse perfecto. Explicatur conclusio, Habere scientiã in esse imperfecto, est illã habere prout inclinat ad vnam, vel alteram conclusionem: habere illam in esse perfecto est illam habere prout inclinat ad multas conclusiones, quas scienti scit resoluere in sua principia.

Probatur igitur conclusio, Nam si fiat alicui ignaro logicæ demonstratio aliqua clarissima, in qua & principia, & consequentiæ bonitas sint lumine naturæ cognita, vt si fiat de aliquo subiecto prima demonstratio, quę de illo haberi potest, statim assẽtietur maiori & minori & cõclusioni, ex necessitate: ergo generabitur sciẽtia: Probatur consequẽtia, quia demõstratio generat scientiã, minor probatur, quia præmissis, & consequentia euidenter cognitis, ex necessitate determinatur intellectus ad assensum conclusionis.

Secundò probatur, Nã quando primo fuit 2. Proba.
acquisita logica ab aliquo non fuit præsupposita aliqua logica: ergo bene potest acquiri scientia secundum aliquam conclusionem sine præexistente logica, probatur consequentia, quia logica est sciẽtia, ergo sicut ipsa fuit acquisita sine præexistenti logica, ita aliæ scientiæ poterunt acquiri sine præexistente logica, in esse dico imperfecto.

Tertiò nam aliquæ proprię passiones ita 3. Proba.
proximæ sunt primis principijs, vt per naturale lumen facile attingi possint & resolui in eadem principia, & aliqua bonitas consequẽtiæ ita patens est, vt terminis explicatis, statim cognoscatur per lumen intellectus: ergo per hanc consequentiam ita claram passionem

nẽ illã deducere poterit ex eisdẽ principijs, & tunc generabitur habitus scientificus.

Secunda pars conclusionis probatur ex dictis in prima conclusione, quæ sic est intelligenda.

Et præterea, quia multæ conclusiones scientificæ distant multum à primis principijs, vnde deducuntur, & non statim visis principijs, & definitionibus subiecti cognoscuntur, ergo ad hoc quod euidenter cognoscantur, & deducantur ex primis principijs, necessaria est aliqua ars, quæ hoc doceat: hæc autem est logica, quæ propterea disciplina disciplinarum vocatur: ergo.

4. Proba. Quarto ad operandum vnum actum, vel duos virtutis non est necessaria prudentia: sed ad operandum semper opera virtutis est necessaria tanquam præscribens medium, nã vnum actum vel duos virtutis potest ipsa ratio per synderesin operari: cæterum ad operãdum opera virtutum semper facile prompte, & delectabiliter est necessarius habitus prudentiæ: ergo hoc ipsum erit dicendum de scientiarum acquisitione respectu logicæ, quod dicimus de logica respectu aliarum virtutum. Et si fiat argumentum: ergo logica nõ est necessaria simpliciter ad alias scientias habendas, si quidem aliquæ scientiæ secundum substantiam haberi possunt sine logica, vt fatemur in prima parte conclusionis. Respondetur negando consequentiam, nam etiam dicimus prudentiam necessariam esse ad virtutum acquisitionem, quamuis vnum aut alium actum virtutis habere possimus sine illa: quia virtutes in esse perfecto sine prudentia haberi non possunt, eodem modo est dicẽdum de logica respectu aliarum scientiarum, quæ ad illas necessaria dicitur, propterea quod sine illa in esse perfecto acquiri non possunt: licet secundum quendam statum imperfectum sine logica possint haberi: & tũc etiam acquiruntur per logicam naturalem, & per quendam vsum logicæ etiam non perfectum, qui hominibus naturaliter competit, vt asserit Aristo. in sua rhetorica statim in principio.

4. Conclus. Quarta conclusio. Logica cum primum fuit acquisita per lumen rationis, & habitum primorum principiorum habita fuit, potestq; modo licet maximo cum labore, acquiri: non tamen ita perfecte acquiritur hoc modo, sicut per Doctrinã, & lectionem eorum librorum, qui de hac scientia tractant. Et probatur, nam logica non se præsupposuit ad sui generationẽ, nec est processus in infinitum: ergo debemus referre logicæ acquisitionẽ cum primũ acquisita fuit in rationis lumen, & in habitum principiorum, & si fiat argumentum, nam logica nullo modo potest acquiri: ergo ista conclusio est nulla, & quæstio supponit falsum. Probatur antecedẽs, nam per primam demõstrationem, quæ fit in logica non potest acquiri habitus logicæ: & idem dicendũ est de secunda, & alijs omnibus demonstrationibus, ergo. Probatur antecedẽs, nam ad hoc quod per primam demonstrationem generetur logica, necessarium est quod cognoscatur bonitas consequentiæ euidenter, veritas præmissarum & conclusionis euidenter, & simul quod sunt necessariæ: sed hoc vnica & eadem demõstratione fieri nequit: ergo per primam demonstrationẽ non potest acquiri logicæ habitus: & idem argumentum fit etiam de secũda demonstratione. Probatur minor, quia cũ sint diuersæ veritates istæ, quod hæc consequentia est bona, & quod hæc conclusio est vera non possunt vnica demonstratione demõstrari, nam vnica demõstratione vnica tantum veritas scitur.

Huic argumento aliqui viri docti ita respõdent, quod quando per primam demonstrationem vnico actu cognoscitur bonitas cõsequentiæ, & veritas conclusionis, per talem primam demonstrationem generatur scientia: vt si aliquis per syllogismum de Darij probaret consequentiam de Darij esse bonam, hoc modo omnis consequentia, in qua prędicatum affirmatur de subiecto, & de omni contento sub subiecto est bona: consequentia de Darij est huius mod, ergo consequentia de Darij est bona. At vero quando cognoscendo conclusionem non cognoscitur in eadem cõclusione bonitas consequentiæ, vt si per syllogismum factum in Barbara probem duas cõtradictorias esse non posse simul veras, nõ generatur scientia secundum modum scientiæ, licet generetur scientia secũdum. Et probatur quod sit scientia secundum rem, quia est habitus acquisitus per demonstrationem, & consequentiam bonam secundum rem, ergo secundum rem habitus ille est scientia. Quod autem secundum modum non sit scientia probatur: quia vt habitus habeat modũ sciẽtiæ est necessarium quod conuincatur intellectus sine aliqua prorsus formidine: sed qui non habet euidentiam bonitatis consequentiæ non potest esse certus sine formidine de veritate conclusionis: ergo ille habitus non habet modum scientiæ.

Sed hæc solutio mihi falsa videtur: Primo quia nisi intellectus sit certus de bonitate cõsequentiæ nullo modo conuinci potest, sed semper manet cum formidine an fallatur in deducenda conclusione ex prẽmissis: ergo nullo modo generabitur scientia per talem demõstrationem etiam secundum rem; proba

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur consequentia, quia ad scientiam ita requiritur bonitatis consequentiæ certitudo; sicut requiritur certitudo veritatis præmissarum, sed sine certitudine veritatis præmissarũ non generabitur scientia etiam secundum rem, ergo nec generabitur secundum rem scientia sine euidentia bonitatis consequentiæ.

Secundo quoniam illi quatuor modi primæ figuræ sunt per se noti quo ad bonitatem consequentiæ: est enim per se notum bene inferri in illis consequentiam: ergo non potest demonstrari bonitas consequentiæ illorum; nam alias nunquam per primam demonstrationem generaretur scientia. Respondetur ergo ad argumentum, quòd si fiat demõstratio in aliquo modorum illorum quatuor primæ figuræ per assensum conclusionis generabitur scientia, & secundum modum, & secundũ rem, licèt imperfecta; nam vt hoc modo generetur sciẽtia, nihil aliud requiritur, nisi quòd præmissæ cognoscantur esse necessariæ, & quòd consequentia cognoscatur esse euidẽs: sed hoc totum reperitur in prima demonstratione; nam consequentiæ factæ in illis modis quatuor cognitæ sunt lumine naturali explicatis terminis, cum statim appareat connexio medij cum extremitatibus. Et hoc magis probatur: quia omnes concedunt, quòd per logicam naturalem possumus aliquam conclusionem, scire, etiam philosophiæ, vel alterius scientiæ, sed hoc non posset esse, nisi haberemus euidentiam, quòd illæ consequẽtiæ sunt bonæ sine demõstratione: ergo. Minor probatur; quia alias erat necessarium quòd prima demonstratio esset circa logicam; & sic non possemus habere alias scientias in esse imperfecto sine habitu logicæ acquisito, quod supra probatum est, esse falsum.

5. Conclus. Quinta conclusio. Logica secundum quòd tradit sua principia, & secundum suum esse imperfectum est necessaria ad seipsam secundum esse perfectum.

Ad intelligendam primam partem conclusionis scire oportet in qualibet scientia esse duas partes (vt tradunt Philosophi) alteram, quæ tradit principia ipsius scientiæ, quæ dicitur præambula ad scientiam; nam huius modi principia non cognoscuntur in hac scientia per demonstrationem, & ita non cognoscuntur per habitum illius scientię, alteram, in qua conclusiones demonstrantur, & istę conclusiones sciuntur per habitum scientificũ; hęc pars scientię non est præambula, sed est ipsa scientia essentialiter. Dicimus ergo in conclusione, quòd dialecticę prima pars tradens principia est necessaria ad secundam. Et probatur: quia omnis sciẽtia causatur ex suis principijs, ex quibus deducuntur conclusiones demonstratę, cum omnis demonstratio ex causis procedat.

Sed est notandum ex. D. Tho. 1. 2. q. 74. a. 4. ad. 3. dispositionem necessariam ad introductionem alicuius esse intriplici differentia. Quandoque enim est idem cum re, ad quam disponit, licet secundum aliquam consideratione ab illa distinguatur; & hoc modo sciẽtia secundum esse imperfectum est necessaria ad se ipsam secundum esse perfectum, tanquã dispositio: nam imperfecta disponit, vt perficiatur. Alio modo est in eo in quo disponit, sed non est idem cum re, ad quam disponit: sicut calor est dispositio ad formam ignis, quãdoque vero dispositio nec est in eodem, nec idem cum re ad quam disponit: quomodo res, quæ habent ordinem ad inuicem, vt ex vno perueniatur in aliud, dicuntur dispositiones: sicut bonitas imaginationis est dispositio ad scientiam, quæ est in intellectu, quia iuuat ad bonitatem intellectionis. Ex hoc probatur conclusio: Scientia secundum esse imperfectum disponit ad se ipsam secundum esse perfectum; ergo Dialectica secundum esse imperfectum est necessaria ad se ipsam secundum esse perfectum; quia secundum esse imperfectnm disponit ad seipsam, vt perficiatur, & dispositio necessaria est ad id, ad quod disponit, si autem à Deo infunderetur tota simul, perfecta infundi posset.

Præterea: nam dialectica quatenus vtens est, præsupponit se ad seipsam quatenus docẽs est: ergo ipsa secundũ aliquã consideratio nem ad seipsam erit necessaria; nam cum sit scientia, & modus sciendi, qua ratione est modus sciendi prærequiritur ad seipsam, quatenus est scientia.

Sexta conclusio, Ars sophistica prout illam tradit dialectica, vtilis est ad alias scientias habendas. Et pro huius conclusionis ampliori intelligentia videatur D. Th. in principio opusculi fallaciarum. Probatur ergo conclusio. Nam hæc ars tradit modum percipiendi fallaces argumentationes, sed hoc multum iuuat ad percipiendas rectas arguendi formas, ergo. Non autem censetur necessaria absolute, quia per ipsos recte arguendi modos poterit cognosci argumentatio obliqua, & deficiens, nam rectum est iudex sui obliqui. Debet tamen hæc ars cum sobrietate addisci, & exerceri, cum enim ad hũc finem dicatur vtilis, vt quæ sit defectuosa argumentatio, cognoscamus quantum ad hoc consequendum, & exercitij & præceptorum expostulauerit ratio, impendendum erit; & non plus. Qua in re huius temporis Dialectici multum excedunt, tempus insumentes in rebus non adeò necessarijs, obliti eorum præceptorum dialecticorum, quæ plurimum valent ad alias sciẽtias consequendas. Et certe, vt sua laude non priuetur sapientissimus præceptor meus Frater Dominicus Bañes nostræ religionis ornamẽtũ præclarissimũ, mirificè hoc obseruauit in suis institutionibus minoris Dialecticæ, quas diebus proximè elapsis in publicũ emisit post grauissima commentaria in omnem fere Theologiam.

6. Conclus.

Argumenta dissoluuntur.

AD primum respondetur, quòd Dialectica est necessaria ad alias sciẽtias in genere causæ instrumẽtalis, & instrumentum ad genus causæ efficientis reuocatur, vt constat ex 2. Physico. Est autem Dialectica aliarum scientiarum instrumentum, quatenus habitu existente in intellectu, vtimur ad efficienda instrumenta, quæ alijs scientijs conquirendis deseruiũt: cuiusmodi sunt definitiones, diuisiones &c. Demonstratio verò ad scientiam causandam concurrit in genere causæ efficientis, cui definitio diuisio & alia multa subseruiunt. Non vero dicitur instrumentum dialectica ita vt ipse habitus Dialecticæ per se ipsum concurrat ad aliarum sciẽtiarum productionem: sed quia ipse habitus concurrit per suos effectus.

Ad. 2. Arg. Ad. 2. respondetur ex hac solutione primi argumenti. Et cum infertur: ergo præsupponit se ad sui generationem, negatur cõsequẽtia. Nam quando ipsa primo fuit adinuenta, hoc factum est per rationem naturalẽ, & per principia prima; & hoc modo acquisita prima conclusione, ipsa prima conclusio cum eodẽ principiorum habitu deseruiuit, vt acquirerẽtur secunda; & sic fuit acquisita in esse perfecto: modo autem per dialecticam, quæ est in magistro causatur in discipulo Dialectica vt in plurimum; sicut medicus causat sanitatem in ægroto; non quòd magister sit causa principalis, sed ministerialis; intellectus verò discipuli est principalis causa; sed tamen adiuuatur actus intellectus, & confortatur à Magistro. Itaque ipsa Dialectica secundum esse imperfectum seipsam perficit: nã hoc augmẽtum est quasi augmentum viuentiũ ab intrinseco, & à propria forma Dialecticæ: reliquæ verò scientiæ non se possunt augere sine Dialectica, quia pendent ab illa tamquam ab instrumẽto, & illarum augmẽtum veluti assimilatur augmẽto non viuẽtium. Adhuc magis dico, quòd eadem mer logica quatenus vtens quodam genere intelligitur prior se ipsa vt docens est intellecta; & ita modo iam exposito ad alias sciẽtias & ad seipsam est necessaria.

A. d 3. Arg. Ad tertiũ respondetur, quod homo naturaliter deducit conclusiones ex principijs, potest tamẽ in hoc errare: quamobrẽ ne erret, requiritur Dialectica, quæ determinet intellectum ad hoc munus. Potest ergo homo per naturalem rationem vnam, aut alteram conclusionem scire: sed vt habeat scientiam in esse perfecto, est necessaria Dialectica vt instrumentum intellectus, ne erret in discursu.

Ad confirmationem respondetur, quòd sicut homo non potest habere virtutes sine prudẽtia, quæ medium præscribit, ita nec scientias in esse perfecto sine Dialectica, quæ modum sciẽdi præbet: estquè instrumẽtum sciẽtiarum omnium.

Ad quartum argumentum constat ex. 2. cõclusione.

Ad quintum respondetur ex. 3. cõclusione. Ad. 5. Resp.
Ad replicam dicitur: est æqua dependentia (idest in eodem genere causæ) fateor: nam sicut prima conclusio Philosophiæ dependet à Logica in genere causæ instrumẽtalis, quia logica esse potest instrumẽtũ ad acquisitionẽ eius; & hoc munus supplet lumẽ naturale, & habitus principiorum respectu vnius, aut alterius conclusionis aliquando; ita pẽdent & reliquæ conclusiones: est æqua dependentia in acquisitione, negatur, quia vna aut altera, cclusio (quia facile est;) potest acquiri lumine rationis, nõ tamẽ multæ, quia hoc est difficilius, (vt dictum est in. 3. conclusione) & hoc patet exemplo adducto de prudẽtia; nã vnus, vel alter actus virtutis haberi potest sine prudẽtia, non vero multi: nam ad multos actus virtutis habendos, habitu prudẽtiæ egemus. Et si fieret argumentum, Vnus, vel alter virtutis actus haberi potest sine prudentia: ergo & multi, nam æqua est vtriusq; dependentia, neganda esset consequentia; & idem dicimus in nostro argumento.

Ad sextum respondetur, negando consequẽtiam: si loquamur de conclusionibus multis, quæ sine logica deduci non possunt ex principijs, licet deducatur vna, aut altera. Et in ipsa logica, vna, aut altera conclusio deduci potest per vim naturalis luminis: cæterum, in prima demonstratione acquiritur logica, & ipsa imperfectè acquisita, sibi deseruit, vt perficiatur: reliquæ verò scientiæ se ipsas nõ possunt perficere; cum non sint respectu sui ipsius instrumentum, vt ex dictis constat.

Ad argumentum patris Fonsecæ respondetur, quòd non potest homo illa duo munia exequi perfectè in alijs scientijs, & respectu multatum conclusionum absquè dialectica, nec itidem in eadem Dialectica sine ipsamet: vt ostensum est. Ad argumenta pro opinione Ianduni respondetur, illustres illos viros antiquos, nullam scientiam absquè dialectica fuisse consecutos, nec Iuris peritos scientiam habere

Universidad de Deusto
Biblioteca

habere iuris, nisi sciant conclusiones deducere ex principijs; quòd absquè dialectica fieri nequit, (vt diximus,) nec in alijs scientijs, vlla reperitur diffinitio, aut diuisio, nec argumentatio, quæ non fiat à logica; licet materiã aliæ scientiæ subministrent; nam ars materiã non efficit, sed formam in materiam introducit; logica vero primo loco addiscenda est: vt iam videbimus, quia ipsa modum sciendi docet, abstrahendo ab omni materia, licet sua exempla aliquando in materia physicæ, aliquando metaphysicæ constituat; itaquè ad alias scientias conquirendas in esse perfecto, necessarius est habitus logicæ.

QVÆSTIO III.

Vtrùm logica sit necessaria ad alias scientias, secundũ quod vtens, vel secundùm quòd docens est?

IN hac quæstione triplex est modus dicendi. Primus quòd logica sit necessaria ad alias scientias, ea ratione qua vtens est, & non vt docens. Et probatur; Logica, vt docens, est vera scientia speculatiua. ergo solùm ordinatur ad demonstrandas passiones de suo subiecto; nam iste est finis scientiæ speculatiuæ, consideratio scilicet, veritatis; ergo finis eius non sunt reliquæ scientiæ, si consideretur in ratione docentis. Secundo, eiusdem speciei est logica, in ratione scientiæ speculatiuæ, cum cæteris scientijs; sed cæteræ scientiæ, non ordinãtur ad aliquid aliud, nisi ad cõsiderandas passiones, quæ de subiecto demonstrantur: ergo nequè logica, considerando illam in ratione scientiæ speculatiuæ, & prout docens est, ordinatur ad aliquid aliud. Tertiò, diuersus est finis logicæ, vt vtens est, & vt docens; sed vt vtens est, ordinatur ad syllogismorum constructionem, & ad reliquas scientias. ergo, nõ vt docens. Quarto: nam si vt docens est, ordinatur ad alias scientias; vel vt efficiens argumẽtationes: & hoc non: nã hoc est munus logicæ vtentis, vel, tanquam illud, quod reliquarum scientiarum obiecta speculatur. Et hoc non potest dici, quia quælibet scientia suum obiectum speculatur: vel tanquam id quod suum obiectum, scilicet ens rationis, speculatur, & de illo passiones demonstrat, vt ex hoc syllogismos efficiamus? At hoc modo nõ, ergo nullo alio. Probatur minor, nam cognitio scientiæ speculatiuæ, sistit in consideratione sui obiecti, de illo passiones demõstrando; quanuis aliud, quòd est syllogismorum constructio, & alia huiusmodi, consequãtur ad hanc cognitionem; modo infra explicando; nam quanuis in consideratione scientiæ de anima, consequatur aliquando operatio virtutis, ex qua operatione frequentata, generatur habitus virtutis, non tamen scientia de anima ordinatur ad habitus virtutis generandos. Probatur: quia quamuis ex medicina speculatiua consequatur, quòd quis mederi possit, ex quo consequitur sanitas, finis medicinæ speculatiuæ non est sanitas, sed est speculatio veritatum, quæ ad medicinam spectant: ita similiter quamuis ex eo quod naturam demonstrationis scio, consequatur, vt facile illã efficere valeam, & hæc demonstratio ad alias scientias acquirendas necessaria sit: non fit consequens, logicam docẽtem ad alias scientias, secundum hanc rationem ordinari.

Secundus modus dicendi est, quòd ordinatur ad alias scientias, & ad se ipsam, quatenus vtens est, secundũ, scilicet, quòd est effectiua syllogismorum, & aliorum instrumentorum, quæ exiguntur ad scientiam consequendam. Hoc autem sequitur ex dictis: nam logica nõ habet aliam considerationem, nisi docẽtis, & vtẽtis, sed non ordinatur vt docens: ergo vt vtẽs. & secundum illam rationem, qua efficit diuisiones, definitiones, & argumẽtationes, secundùm quam rationem, modus sciendi dicitur (& hoc est maximè proprium logicæ vtentis) probatur, vt vtens est habet considerare definitiones, diuisiones, & argumẽtationes, vt efficiat hæc: sed hæc instrumẽta ad alias scientias ordinantur: ergo & logica, secundum quod vtẽs est. Probatur: secundùm quod ars est, ordinatur ad alias scientias, sed est ars vt vtens, & non vt docẽs; ergo ordinatur ad alia, vt vtẽs, & nõ vt docẽs. Minor probatur, quia in ratione vtẽtis, disponit cõceptus, & voces, secundum rationẽ definitionis. &c. Nam vt docẽs, solum habet resoluere conclusiones, in sua principia; & non operari aliquid vt videbimus.

Tertius dicẽdi modus, in hac parte esse potest, quòd ordinetur ad reliquas scientias, secũdum vtranquè cõsiderationẽ, & secundum quod vtens, & secundùm quod docẽs. Secundum quod vtẽs, iam explicuimus, quomodo ordinatur: secũdum verò quod docens, quia illa cognitio, quæ habetur de syllogismorum natura, & de reliquis logicis instrumentis, ad hoc sanè habetur, vt sciamus construere illa, quorum scientiam habemus. Hoc videntur sentire illustres logici, maxime. D. Tho. super

per Boetjum, de Trinitate, opusculo septuagesimo, circa illã partem textus, quæ incipit, Age igitur. &c. Vbi sic dicit; Scientia speculatiua, est illa, cuius cognitio quæritur propter se: res autem, de quibus est logica, non quæruntur ad cognoscendum propter se ipsas, sed vt adminiculum quoddam ad alias scientias; & ideò logica non continetur sub Philosophia speculatiua, quasi principalis pars, sed quasi quoddam reductum ad eam, prout ministrat speculationi, sua instrumenta: scilicet, syllogismos, & alia huiusmodi, quibus in alijs scientijs indigemus. Idem etiam videtur asserere Boetius super Porphirium in principio, qui ait, quod Dialectica non tam est sciẽtia, quàm scientiẽ instrumentum: ecce secundùm. D. Tho. cognitio, quæ habetur in logica, ordinatur ad alias scientias: ergo logica prout docens est, ad alias sciẽtias ordinatur. Et quamuis verum sit, quod sit speculatiua scientia, quia est imperfectissima: ex hac parte hæc speculatio ad alias sciẽtias ordinatur: licet non prout speculatiua est, sed prout talis speculatiua de quodam imperfectissimo obiecto. Et per hoc omnia argumenta facta pro primo dicendi modo, solui videntur. Nihilominus tamen, quia argumenta facta in principio, magis vrgent, explicandus est D. Thom. quod loquatur de logica, secundùm rationẽ vtentis; itaquè non loquitur de ipsa quatenus passiones de subiecto demonstrat: sed prout est ars efficiendi syllogismos. Et hæc cognitio faciendi syllogismos, & reliqua instrumenta sciendi, imperfecta est: & ad alias scientias ordinatur. Et secundùm hanc rationem ad scientias speculatiuas reducitur, vt ipsarum instrumentum, & vt medium requisitum ad illarum consecutionem: considerando illã in ratione docentis perfectus est habitus & speculatiuus, simpliciter procedẽs per suam demonstrationem, & perficiens intellectum, circa cognitionẽ secundarum intẽtionum; nec, vt sic ad aliud ordinatur, quanuis sit verum: præsupponi huiusmodi considerationem entis rationis, vt habeamus cognitionem illam, veluti practicam, qua nostros conceptus in modum definitionis, diuisionis, & argumẽtationis, ordinamus. Nec sine hac speculatiua sciẽtia; bene potest haberi ars faciẽdi syllogismo. Est ergo duplex cognitio entis rationis, altera qua eius naturã speculamur, & hæc ad logicam docẽtem pertinet; altera qua cognoscitur, quomodo sit cõstruenda demonstratio; & hæc pertinet ad vtentem, nec propter se quæritur; sed propter alias sciẽtias, licet hæc cognitio originetur à cognitione speculatiua, & de hac cognitione, qua cognoscitur demõstratio, facienda, loquitur, D. Tho. supra dicto loco Sed dices. Hucusquè solum actum est, secundum quam rationem ordinetur ad alias scientias: non determinatum est, quomodo sit ad alias sciẽtias necessaria, neq; est responsum quæstionis titulo. Et vt hoc clarum fiat; respondetur, quod vt vtens est, ordinatur ad alias scientias, tanquam operans illarũ instrumentum: & ita secũdum hanc cõsideratio num, necessaria est ad alias scientias acquirendas: quomodo dicimus, grauitatẽ lapidis necessariam esse ad centri consecutionẽ, quia est medium quoddam, seu instrumentum, ex natura sua ordinatum ad centri cõsecutionem. Est ergo, secũdum hanc rationem, necessaria, vt medium quoddam ex natura sua ordinatũ ad reliquas sciẽtias. Si verò consideretur, vt docẽs, quia (vt visum est) nõ ordinatur ex propria ratione ad alias sciẽtias; sed sistit in cõsideratione sui obiecti, non est necessaria ad alias scientias, vt quid ordinatum ad illas: est tamen necessaria vt radix quædam, ad quã cõsequitur logica, prout vtens est: nam sine speculatiua illa cognitione demonstrationis, nõ cõsequeretur facultas illã, operandi eadem instrumẽta, quam logicam vtẽtem dicimus. Possemus adducere exemplum: nam ad rationem relationis similitudinis, necessariæ sunt duæ albedines (verbi gratia) vt aliquis alteri dicatur similis in albedine; ita quòd sinè istis fieri nequeat huiusmodi similitudinis relatio. Non tamen duæ albedines ordinantur ex natura sua ad relationem similitudinis, nec sunt media necessaria ad relationis existentiam: licet sint necessaria, vt in vnitate albedinis fundetur relatio similitudinis, & vt extrema illius relationis, ita asserendum de necessitate logicæ in ordine ad alias sciẽtias. Et hoc quia clarum est, nõ magis probatur modo, sed infrs fiet notum. Et ita sunt intelligenda quæ supradiximus, dũ asseruimus logicã ordinari ad alias scientias esseque ad alias necessariã.

QVÆSTIO. IIII.

Vtrùm logica sit primo addiscenda?

HÆC quæstio resoluta manet ex præcedentibus: nam si nulla sciẽtia acquiri valet sine logica: fit consequens, ante omnes alias esse addiscendam. Cæterum quia variè opinatum est in hac parte, amplius hoc erit discutiendum, & sit

Primum argumentum. Illa scientia primo addiscenda erit, quæ omnium scientiarum prin-

Universidad de Deusto
Biblioteca

principia phat, sed metaphysica est huiusmodi: ergò metaphysica primo est addiscēda. Ma. probatur: quia principia præsupponuntur ad omnes scientias habendas; ergo debent præsupponi probata, & certa, & similiter explicata, aliàs ex illis conclusio non poterit deduci, nec haberi scientia. Mi. probatur ex Arist. 4. Meta. Et hoc etiam asserit D. Tho. 1. p. q. 1. arti. 8. consequentia patet. Confirmatur hoc argumentum. Nam si dum aliquis addiscit logicam, illi negetur principium aliquod, non potest ab ipso probari, nec defendi: quia non habet Metaphysicam, ergo prius debet Metaphysica addisci: vt in hoc casu defendat principia, contra negantes illa.

Secundo. Secūdo. In scientijs, à facilioribus est incipiendum: sed logica est omnium scientiarū difficillima, & reliquæ scientiæ sunt clariores: ergo ab illis, & non à logica, est sumendum exordiū discēdi. Antecedēs probatur: nā quantum obiectum alicuius scientiæ, magis habet de entitate, magis habet de cognoscibilitate: sed obiectum logicæ est minimæ entitatis, vt pote, quod habet esse obiectiuum in intellectu: ergo & conclusiones demonstratæ habebunt minimam entitatem, & sic logica erit difficillima, quod etiam attestantur præcepta Summularum, vt patet, in prioribus cōclusionibus.

Tertio. Tertio, veritates logicales, nullo pacto habent effectus sensibiles: ergo sunt difficillimæ. Antecedens probatur cum sint entia rationis, consequentia probatur: nam accidentia sensibilia, maximè conferuntur ad cognitionem, quod quid est, vt ait Arist. primo libro de anima.

Quarto. Quarto. Obiectum logicæ vt cognoscatur: necessario præsupponit cognitionē entis realis, quia cognoscitur per species entis realis, (vt videbimus,) ergo non prius est incipiendum à logica: sed ab alijs scientijs, probatur consequentia: quia idem ordo, videtur seruādus in addiscendis scientijs, qui seruatur in cognitione obiectorum, cum scientia nihil aliud sit, quàm perfecta obiecti cognitio.

Præambula ad quæstionem.

IN hac quæstione, nolumus modo disputare qui ordo sit seruandus in addiscendis scientijs realibus, an primo sit physica addiscēda, quàm metaphysica, vel, è conuerso; an scientiæ mathematicæ sint primò loco addiscēdę. Hæc enim disputatio propriam sedem habet, 2. metaphysicæ, vbi à metaphysicis pertractatur communiter, sed volumus modo inquirere hoc ipsum, de logica respectu aliarum scientiarum: nam determinatio huius quæstionis, summoperè cōmendat logicæ necessitatē: de qua egimus in præcedentibus. Et quidem Iandunus loco adducto in. 2. quæstione, quem multi alij sequuntur, censet logicam non esse primo addiscendam, conuictus aliquibus argumētis, quæ in principio proposuimus. Alij censent, aliqualem cognitionem reliquarum sciētiarum debere præsupponi: nam præcepta logicæ sine huiusmodi cognitione haberi non possunt; cum quid doceat logica, nisi exēplo adhibito in aliqua scientia percipi nequeat; quo nā pacto, assequi valebimus, vniuersale esse prædicabile de multis, nisi adducamus exēplum? vt homo prædicatur de multis hominibus, vel passionem prædicari de subiecto, per propriam definitionem, nisi intellexerimus hoc aliquo particulari exēplo? vt risibile prædicatur de homine; quia homo est risibilis. Quinimo. Arist. in tota logica in numera exēpla adducit, ex mathematicis sciētijs, quæ sunt infallibiles demōstrationes: ergo iam aliqua demonstratio debet præsupponi, vt scientiam logicæ assequi possimus: non ergo logica simpliciter est prima omniū sciētiarum.

Quæstionis decisio.

Prima Conclusio.

PRima cōclusio. Logica est primo addiscēda ante alias scientias; & habitus logicæ debet præsupponi, vt reliquæ scientiæ habeātur in esse perfecto. Conclusio hæc satis probata manet in superioribus: nam illæ omnes rationes, quæ probant ad alias sciētias esse necessariam, probant similiter esse primo addiscēdam. Nam si medium aliquod necessarium est ad finis consecutionem, debet esse primū in executione: idem dicēdū est de logica. Habetur hæc cōclusio à D. Tho. super Boetiū de Trinitate, opusculo. 70. & ab Arist. 2. metaphysicorum textu. 15.

Probatur conclusio: nam etiam si Dialectica nō esset ad alias scientias simpliciter necessaria, ab illa esset inchoandus ordo doctrinæ; nam nullus artifex breuiter, & ordinatè, & sine errore absoluit aliquod opus, nisi habeat parata instrumēta, quibus in conficiēdo opere vtatur. Ergo neq; ratio vnquam breuiter, & sine errore, & facilè sciētiam aliquam totam comparabit, nisi habeat iam examinatas, atq; in promptu omnes disserēdi formas: sed has docet dialectica, & istę concurrunt vt sciētiarū instrumētum; ergo. Præterea: Si aliquis vellet absq; dialectica alijs sciētijs operā impēdere, duplicem laborem suscipere deberet: vnum quærēdi earum proxima principia, alterum quęrēdi formas arguēdi: sed qui duobus intendit, non facilè vtrunq; cōsequitur: quia pluribus intēta mens deficit, & minoratur; ergo. Præterea quæ omnibus sciētijs cōmunia

munia sunt, ante omnia tradi debent: sed quæ docet Dialectica omnibus scientijs cōmunia sunt; ergo. Mi. probatur ex dictis: quia in omni scientia reperitur diffinitio; diuisio, & argumentatio, de quibus tractat dialectica. Præterea prius debet disponi agens ad agendum expeditè, quam actio ab ipso expeditè procedat: sed intellectus tantum est agens in acquisitione scientiarum, & dispositio est dialectica; ergo. Probatur minor: quia ipsa est quę docet ad ignota ex notis procedere quæ est dispositio sciendi, cum in omnibus scientijs ita procedatur. Vnde antiqui philosophi valde errarūt, qui sine dialectica alijs scientijs operam dabant. Vnde philosophiā obeuntibus dialectica est, quæ in ipso statim vestibulo se se primum offert, & est famula quæ ad reliquas scientias affectat viam.

Secūda Conclusio. Secunda conclusio. Cognitio entis realis necessario præsupponitur ad hanc scientiam habendam: & hæc est etiam clarissima: nā omnium primum cognitum est ens reale, & ens rationis cognoscitur per analogiam ad ens reale; & per illius species. Item quia præsupponuntur prima principia vniuersalia, quæ sine hac cognitione nequeunt haberi: non tamen est necesse habere sciēntiā aliquam etiā in esse imperfecto: nam exempla quæ ex alijs scientijs desumuntur, potius ad bene esse pertinent, quam ex necessitate adducantur: nam passiones, quæ in logica demōstrantur, sunt ens rationis, sicut est obiectum, de quo demōstrantur.

Argumenta dissoluuntur.

Ad. 1. Arg. AD primum argumentum respondetur, metaphysicum quidem probare principia aliarum scientiarum, quod saltim de principijs communibus verissimum est. Hoc quidem dupliciter facit, si aduersarius aliquod principiū concedat, ex illo arguendo ad reliqua quæ negat: si vero nihil concedat soluendo rationes illius, principia defendit. Sunt tamen ipsa principia per se nota, & ita non demonstrantur à metaphysico. Qua propter vt logica habeatur, non est necessaria metaphysica: siquidem hoc maxime esset ratione principiorum cōmunium: & nec ad hoc, quia ipsa personata sunt: Quin potius ipsa metaphysica logicam prærequirit etiam ad principia defendenda; quia nec arguere ex concessis, nec soluere aduersariorum rationes, potest sine logica metaphysicus. Probabit ergo metaphysicus principia logica postquam metaphysicam habuerit, quam sine logica habere non poterit. Qui nimo D. Tho. primo physicorū tex. 8. asserit etiam pertinere ad logicam, probare omnium scientiarum principia, quia logica est scientia cōmunis. Probat autem omnium scientiarum principia ex eo quòd modum præbet probandi illa, & quia vi tute sua metaphysica infert contradictorias, & inconuenientia logicalia, quibus apparet error negantium principia, quinimò magis ad metaphysicam, quæ abstractior scientia est, & difficilior reliquis: oportet addiscentem instructum esse logica. Ad confirmationem respondetur concedendo totum, sed non oportet vt logica addiscatur quòd probet sua principia, quia ipsa sunt per se nota, nec requiritur, vt logicam consequamur, sua principia esse probata.

Secundo respondetur, quod ipsamet logica aliqualiter defendit sua principia vt ait D. Tho. loco adducto.

Ad. 2. Arg. Ad secundū respondetur dialecticam quidem aliquibus alijs scientijs difficiliorē esse, verū ab ipsa esse inchoādum, propterea quòd scientiæ faciliores sine ipsa non possunt haberi: nam hæc scientia hæc modum sciendi tradit. Illa enim regula a facilioribus esse incipiendum, sic erit explicanda; nisi ordo doctrinæ, aliud exposcat, exposcit sane scientia quælibet acquirenda addiscentem instructū esse debere sciendi modo: in ipsa verò dialectica à facilioribus esset incipiendum. Et licet ipsa aliqua ratione obscura & difficilior sit illam magis obscuram & difficilem reddunt tria. Primum quòd Arist. exemplis ex mathematicis adductis dialecticæ præcepta explicat. Sunt autem nobis illa exempla difficilia cum mathematicis non demus operam, quibus in rebus Aristotelis tempore maxime iuuenes ante dialecticam exercebantur. Et hac ratione etiam Arist. illis vtitur. Hinc erat illud Platonis pro foribus Academiæ inscriptum. Nullus hùc ingrediatur expers Geometriæ. Modo verò alia faciliora possunt adduci exempla: nam non pēdet dialectica ab aliquo exemplorum certo genere. Secundū est quòd multę quæstiones, quæ ad metaphysicam, & alias scientias pertinent, in ipsa disputentur, quod vitium maximè proprium est nostris tēporibus, & ab illo nos non expediemus omnino, propterea quod hoc scribimus magis pro prouectioribus logicis, quàm proiunioribus: operam tamen dabimus, ne in hoc vitio nimij simus: ne tenebras offundamus huic necessariæ scientię. Tertium est, quod à plerisq; nimia exercitatio dialectica in ipsa materia dialecticæ ponitur, quo morbo summulistæ antiquiores maxime laborarūt. Hinc enim tā multa tanque spinosa nascuntur, sophismata, vt ingenia lacerēt potiùs, atque deterreāt, quàm iuuent. Ab his monstris territi dialectici, in ipso statim sciētiarum principio deficiunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ciuut, & qui blandè incipientes consolari deberet, vitio doctorum terret: quin potius his sophismatibus intenti pauca dialecticæ præcepta callent longissimo tẽpore. Huic vitio sic occurretur, vt dialectici vsque adeo exercentur in materia propria dialecticæ, vt planè intelligant res, de quibus agitur, & præcepta ea, quæ vsui alijs scientijs futura sint, & exercitatio amplior in materia aliarum scientiarum expectetur, quod erit vtilius. Et ita nostra dialectica non ita obscura, neq; explosa iacebit. Et per hoc patet ad tertium, & non est ita difficilis dialectica, quin in aliquibus partibus suis habeat demonstrationes clarissimas: & præcepta lucidissima: quia agit de secũdis intẽtionibus adiunctis primis, quæ primæ experiũntur sępissime.

5 *Ad Quartũ.* Ad quartũ respondetur, duplicem cognitionem haberi posse entis realis; alteram, quę fiat per demonstrationem, qua perfectè cognoscitur: & hæc fit per scientias reales: & hęc cognitio nec est necessaria ad logicam habendam, & perfecte sine illa haberi potest. Et ratio est, quia logica non considerat entia realia, nisi vt fundamenta suarum intentionum; sicut artifex cõsiderat ligna, vt materiam suæ artis: non est autem artifici necesse per demõstrationem cognoscere materiam artis, quia solùm illam assumit vt subiectum. Altera est cognitio entis realis, qua cognoscitur absolutè; & ista prærequitur ad logicam, vt asserit secunda conclusio; quia sine ista nec fundare suas intentiones, nec sua præcepta potest tradere: quia logica agit de secundis intentionibus adiunctis primis; sicut & artifex debet aliquam materię cognitionem habere vt suas formas artificiales in materiam introducat: hoc autem non tollit quin logica primo sit addiscenda, & hoc quidem necessario.

Ex his argumentis patet ad illud adductum ante primam conclusionem. Nam exempla illa, quæ adducuntur demonstrata in alijs scientijs non ex necessitate, sed ex superabundantia adducuntur. Possunt enim in literis non significatiuis formari præcepta dialecticæ, vt sæpe fit ab Arist.

Ex dictis in his quæstionibus sequitur, falsum dixisse Suarez in sua metaphysica disputatione prima, sectione quinta, metaphysicã esse aptiorem ad docẽdum logica, quia docet demonstrandi media altiora, & efficaciora, & maxime à priori, & quia dialectica, in quantũ per causas demonstrat, pendet à metaphysica. Falsum inquam dicit quia metaphysica nullo modo est sciẽdi modus, nec habet pro obiecto sciendi modum; & ità non est aptior ad docendum, etiam si sit perfectior scientia: maxime quia logica non ordinatur ad alias sciẽtias vt docens, sed vt vtens. Nec obiectũ metaphysicę est materia, vbi forma modi sciendi solum introducitur, quia in cuiusq; scientiæ materia forma modi sciendi introducitur: & logica cũ sit prior metaphysica in acquisitione, non dependet ab illa, sed è contra metaphysica dependet à logica. Et hæc sint dicta de necessitate logicæ, quæ vice commenti ad primam quęstionem procemialem. Sap. Mag. Soto. haberi possunt. Idemque obseruari poterit in reliquis quæstionibus huius operis.

QVÆSTIO V.

Vtrùm logica rectè diuidatur in vtentem & docentem.

ANtequàm inquiramus, an logica scientia sit, disputandum erit prius de hac eius famosa diuisione in docentem & vtentem, quæ summopere est necessaria ad inquirendum, sit ne dialectica scientia. Pater Fonseca libro secundo metaphysicæ, quæstione prima sectione sexta, censet optimã, & necessariam esse diuisionem logicæ in vtentem & docentem. Dicitur autẽ secundum ipsum dialectica docens, quatenus ex proprijs principijs modos diserẽdi tradit: vtens verò quatenus ex probabilibus de quacunque re proposita disputat. Quanquam enim tota dialectica ad vsum refertur, cum præcepta vbiq; tradat ad differendum comparata, vsus tamẽ demonstratiuè partis non ad eam pertinet, nisi in propria materia: qui tamen vsus ab ipsa doctrina nihil differt. Et pręsupponit iste auctor reliquas scientias in proprijs materijs, diffinire, diuidere, & argumentari, & demonstrare: sic adeò vt hoc ipsum logicæ non sit referẽdum; nec horum respectu dialectica dicitur docens, vel vtens. Vsum verò probabiliter in alijs scientijs disputandi, non plene dialecticæ tribuit: in propria verò materia, scilicet, secundum quòd diffinit, diuidit, & demõstrat, scientia docens dicitur; secundum verò quòd vtitur probabili argũmentatione vtens censetur.

Et probat hanc suam sententiam, primo ex D. Tho. 4. Metaphysicæ lectione quarta, vbi dicit, demonstratiuã partem logicæ solam doctrinam continere, dialecticam verò siue topicam, & doctrinam, & vsum: ergo secundum. D. Tho distinctio logicæ in vtentem & docẽtem solùm habet locum in parte topica. Et ratio est: nã vsus dialecticę distinctus à doctrina in sola hac parte potest reperiri: ergo dialectica

ctica solùm secundum hanc considerationem potest diuidi in docentem & vtentem. Et hùc tendunt omnes rationes, quas prolixè refert, & non satis neruosè. Probatur antecedens: nam vsus partis demonstratiuæ totus est doctrina, nam cum per demonstrationem docet demonstrare: totum hoc est docere; & quidem huic dicendi modo maximè fauet D. Tho. loco proximè adducto (& libuit totum integrum in confirmationem huius sententiæ) vbi sic ait. Dialectica potest considerari secundum quod est docens, & secundum quod est vtens. Secundum quidem quod est docens, habet consideration em de istis intentionibus, instituens modum quomodo per eas procedi possit ad conclusiones in singulis scientijs probabiliter ostendendas: & hoc demonstratiuè facit. Et secundum hoc est sciẽtia: vtens verò est secundum quòd modo adiuncto vtitur ad concludendum aliquid probabiliter in singulis scientijs: & sic recedit à modo scientię. Et similiter dicendum est de sophistica. Sed in parte logicę quę dicitur demonstratiua, solum doctrina pertinet ad logicam, vsus verò ad philosophiam, & ad alias particulares scientias, quę sunt de rebus naturę: & hoc idèo quia vsus demonstratiuè consistit in vtendo principijs rerum, de quibus fit demonstratio, quę ad scientias reales pertinet, & non vtendo intentionibus logicis. Et sic apparet, quòd quędam partes logicę habent in ipsa sciẽtia doctrinam, & vsum, sicut dialectica tentatiua, & sophistica: quędam autem doctrinam & non vsum, sicut demonstratiua. Ecce vbi D. Tho. apertè amplectitur hanc sententiam, & recedit à cõmuni modo explicandi, quid sit logica docens & vtens. Sap. Mag. Soto. quęstio. secunda proœmiali in logicam aliter explicat distinctionem logicę in docentem & vtentem, dicens; logicam docentem esse quę docet naturã diffinitionis, & diuisionis; vtens logica est, qua quis vtitur ad diffiniendum diuidendum, & probabiliter, & necessariò in alijs scientijs, & hęc opinio contrarium sentit, ac pręcedens: & dicit opinionem esse antiquorum. Aliqui dicunt logicam duplicem vsum habere, & in se & in alijs scientijs. In se quidem considerata habet rationem logicę vtentis, & docentis, prout verò fiunt demonstrationes in alijs scientijs non dicitur logica vtens nec etiam prout probabiliter in alijs scientijs fiunt argumentationes, sed ille vsus proprius est cuiuslibet scientiæ.

Decisio quæstionis.

1. *Conclu.* PRima cõclusio. Optima est diuisio logicę in vtentem & docẽtem. Hęc cõclusio modo non aliter probatur, quã ex auctoritate virorum grauissimorum: nam eam ita partitur. D. Tho. 4. Meta. lectione. 4. loco proximè adducto: quinimo est acceptio Arist. in loco suprà adducto, vbi dicit absurdum esse simul quęrere scientiam & modum sciendi; vbi nomine, modi sciendi, logicam intelligunt aliqui, quatenus vtimur illa ad alias scientias comparandas. Scotus similiter ita illam appellat & diuidit. 4 Meta. com. 5. & in Porphirium: & denique omnes logici siue Græci sint siue Latini, qua propter cum nominibus vtendũ sit, vt plures etiam illam vt plures appellant nominare debemus.

Secunda conclusio. Habitus logicæ dicitur docens secundum quod habet considerare de intentionibus instituens modum quomodo per eas possit procedi ad conclusiones in singulis scientijs demonstrandas, & ad probabiliter ostendẽdas, & ad apparenter probandas. Itaque habitus logicæ quatenus docet naturam demonstrationis, argumentationis, probabilis, & sophisticæ, & quatenus docet naturam diffinitionis, diuisionis, & argumentationis, logica docens censetur. Hæc conclusio probatur ex ipsa nominis significatione. Nam in his omnibus partibus habitus ille docet naturam diuisionis, diffinitionis, & argumentationis, etiam demonstratiuè, & probabilis, & sophisticæ; ergo vocandus, & dicendus est logica docens. Probatur consequentia à resolutione illius verbi, docet: nihil enim aliud significat nisi hoc, primo est docens. Et hæc conclusio habetur à D. Tho. loco proximè allato. 2. *Conclu.*

Præterea: nam omnes aliæ scientiæ docentes sunt, quatenus docent veritates aliquas per demonstrationem de suis obiectis: sed logica est huiusmodi; ergo logica est dicenda docens secundum prædictam considerationem; & non solum dialectica dicenda est docens, quatenus aliquid demonstrat, sed quatenus de suo obiecto aliquid docet, siue id fiat demonstratiuè, siue non; nam verbum, docere, latiùs patet, quàm verbum demonstro, & Doctrina latius, quàm demonstratio, in quo aliqui errant.

Tertia cõclusio. Logica vtens est, quatenus vtitur modo adiuncto ad concludendum aliquid, siue demõstratiuè, siue probabiliter, siue apparenter in singulis scientijs; & quatenus modo adiuncto vtitur ad definiẽdum, ad diuidendum in singulis scientijs. Docet ergo logica quid sit diffinitio, & modum diffiniendi, diuidendi argumentandi omni argumentationis genere: & quatenus isto modo vtitur in singulis scientijs, vt in exercitio diffiniat, diuidat, & argumentetur probabiliter, & ne-

Universidad de Deusto Biblioteca

cessario & apparenter, vtens dicitur. Probatur ita conclusio ex. D. Tho. vbi supra. Præterea: nã cũ logica adiuncto modo, quẽ docuit, vtitur ad suprãdicta munia, nõ est docens scientia, quia tunc nihil docet, sed potius exercet Doctrinam: ergo tunc vtens vocanda est Præterea, nam vsus dialecticæ, vt eius præcepta executioni mandemus, ad scientiam aliquam pertinet: sed nõ ad aliam quam ad dialecticã: ergo est etiam vtẽs ipsa dialectica secundum hanc rationem, & ita est appellanda. Minor probatur, quia cum demonstrationis, diffinitionis, & diuisionis, & aliorum, quæ in logica docentur ratio formalis sit aliquid rationis, & secunda intentio ad nullum alium habitum, nisi ad habitum logicæ pertinet, nam obiectum logicæ formale secunda intẽtio est.

4. Conclu. Quarta Conclusio. Etiam dicitur vtens respectu sui ipsius, & similiter docens secundum omnes eius pates, & quatenus considerantur quoad partem demonstratiuam topicam, & sophisticam. Quòd sit dicenda docens omnes fatentur, & patet ex rationibus factis in conclusione secunda, quæ etiam illud ipsum de logica in se ipsa probant. Quod verò sit dicẽda vtens respectu omniũ suarũm partium probatur, nam in ipsamet logica fiunt demõstrationes, cum fit scientia verè, & propriè, vt videbimus: fiunt etiam argumentationes probabiles, & topicæ; nam habet etiam suas opiniones logica, & vtimur habitu logicę ad probabiliter in ipsa disputandum: ergo.

Præterea probatur à diffinitione logicæ vtentis in tertia conclusione tradita; sed etiã pars illa logicæ, quæ demonstratiua est vsum habet in seipsa, & ille vsus pertinet ad logicam: ergo. Quod verò etiam vsus demonstrationis, quæ exercetur in alijs scientijs ad logicam pertineat etiam probatur; nam vsus demonstrationis factæ in materia logicali & in materia philosophica solum differunt ex parte materiæ, & non ex parte formæ: ergo sicut vsus demonstrationis logicalis pertinet ad logicam ratione materiæ, & formæ, vsus demõstrationis philosophię pertinebit ad logicã ratione formę. Et si dicas, hoc esse expresse contra D. Tho. suprà dicta lectione. 4. Meta. Respõdetur D. Tho. velle sentire hoc ipsum. Nã cũ dicit vsum demõstrationis philosophicę pertinere ad philosophiam, vult dicere ratione materię: nam philosophia prębet materiam, in qua exercentur demonstrationis pręcepta: & ratione materię pertinet ad philosophiam illa demonstratio, quia constat ex principijs philosophicis. Et nolui negare D. Tho. quin in ipsa logica fiant demonstrationes etiam in parte demonstratiua, vt constat cum demonstrentur passiones demonstrationis, & sit vera scientia, vt dixi respectu illius partis. Et si fiat rursus argumentũ ex eodẽ. D. Tho. nã ponit differentiã inter partẽ logicę topicæ, & demõstratiuæ: & dicit vsum huius partis ad reliquas scientias pertinere, ad dialecticã verò pertinere vsum partis topicæ, respondetur & sensus est quod argumentatio probabilis, quæ fit in alijs scientijs ratione materię etiã pertinet ad logicam; quod videtur falsum, cum etiam aliæ scientiæ præbeant materiam, probabilis argumentationis, in quam logica introducit suam formam. Respondetur sensum. D. Tho. cum asserit partem topicam vsum & doctrinam habere in se ipsam, demonstratiuam verò solum doctrinam hũc esse nimirum quod dilectica secundum illam partem topicam aliquando procedit in alijs scientijs probabiliter, non solum præbendo formam, quia semper forma probabilis argumentationis, sicuti & necessariæ est à logica: sed etiam præbendo aliquas premissas propri; subiecti; secundũ quas probabiliter argumentetur in alijs scientijs. Et ita illa probabilis argumẽtatio etiam ratione materiæ est propria logicæ. Et hoc constat ex eadem lectione quarta, vbi. D. Tho. paulo ante supra dicta dicit sic, philosophus ergo, ex principijs ipsius procedit ad probandum ea, quæ sunt cõsiderãda circa huiusmodi communia accidentia entis, dialecticus autẽ procedit ad ea consideranda ex intentionibus rationis, quæ sunt extranea à naturis rerum. Hæc D. Tho. Sed per illud; quod est extraneum à naturis rerum fit probabile argumentum: & ita logica vsum etiam probabilis argumentationis ratione materiæ dicitur habere in alijs scientijs & in se quẽ pars illa demonstratiua nõ habet in alijs scientijs, & per hoc patet ad primum argumentũ primæ opinionis, desumptum ex auctoritate D. Tho.

Ad secundum respondetur satis perspicuè distingui vsum demonstrationis à doctrina, qua docetur eius natura: nam doctrina est cognitio quędã modo resolutiuo procedens: vsus verò est constructio ipsius demonstrationis, qua in materiam, siue conceptuum, siue vocum, siue scripturarum forma demonstrationis introducitur, & hoc ex infrà dicendis constabit amplius. Opinio sap. Mag. Soto est quam nos in præsentiarum defendimus. *Ad. 2. Respondeo.*

Vltima verò opinio falsum assumit: nam omnis argumẽtatio, siue diffinitio siue diuisio ratione formæ est à logica, & illa est, quæ docet diffinire; diuidere &c. non præbendo materiam, sed formam, licet circa suum obiectum etiam præbeat materiam, cum sit etiam scientia sicut ars sutoria, circa omnẽ materiã formam introducit. Nam sicuti in propria materia formã præbet logica; ita in aliena cũ illæ formæ sint eiusdem speciei: & consequenter ab eadem arte, & scientia consideranda erũt, sicuti potentia visiua considerat visibile, in quacunque materia reperiat; & ars sutoria introducit formã calcei inqualibet materia apta ad calceos conficiẽdos; & ex hoc nõ sequitur nisi quod logica diffiniat, diuidat, & argumentetur, præbendo formam & quod omnis diffinitio, diuisio: & argumentatio, sit ab illa consideranda, & omne iudicium sit ad ipsam deferendum ratione formæ rationis, quam considerat.

QVÆSTIO VI.

Vtrùm logica vtens, & docens distinguantur realiter inter se.

1. Argumẽ. ET videtur, quod distinguantur realiter tanquam res à re. Habitus distingũtur per actus; sed actus logicæ vtentis, & docentis distingũtur realiter, tanquam res à re: ergo & habitus pari modo distinguntur. Discursus est legitimus. Maior clara est in materia de distinctione habituum; Minor probatur. Nam actus logicæ docentis sicuti & cuiusuis scientiæ, est assensus conclusionis logicalis, quo eius veritati assentimur; sed actus logicæ vtentis est syllogismi diffinitionis, diuisionis, &c. constructio: hæc autem realiter tanquam res à re distinguntur: ergo. Et confirmatur hæc ratio; Illi actus distinguuntur realiter tanquam res à re, quorum vnus potest esse sine alio omnino; sed actus primus & adæquatus logicæ docentis potest esse sine actu primo, & adæquato logicæ vtentis: ergo, Probatur Minor. Nã construere syllogismos, est actus huiusmodi logicæ vtentis, & reperitur sine actu logicæ docentis, cùm fit demonstratio in alijs scientijs, verbi gratia in philosphia; nam tunc nullus docentis ibi actus reperitur cum nulla Doctrina logicalis ibi tradatur: ergo.

2. Argumẽ. Secundo per actus logicæ vtẽtis producitur aliquis habitus, non logicæ docẽtis: ergo vtẽtis: ergo habitus logicæ vtentis realiter tanquã res à re distinguitur ab habitu docentis. Probatur antecedens: nã sicut habitus logicæ docentis producitur per actus eiusdem logicæ: ita actus logicæ vtentis producent habitum logicæ vtentis: nam actus frequentati habitum producent.

Et confirmatur: nam ea, quæ specie differũt differunt etiam numero; sed habitus logicæ vtentis & docentis specie differunt vt patet ex distinctione obiectorum, circa quæ versantur: ergo etiam numero differunt.

Tertio, si logica vtens & docens sunt eadẽ res, & vtẽs nõ est scientia, sequitur quòd hæc propositio sit vera: Logica docẽs est non scientia, quia est vtens, & vtens est non scientia: & vlterius sequitur quòd logica docens non sit scientia, quia est non scientia: ergo nõ est scientia: & sic esset scientia & non esset scientia, & esset scientia, & non scientia: & ita duo cõtradictoria, & duo termini contradictorij, de eadẽ re existenti verificarẽtur sine ampliatione. 3. Argumẽ.

Quartum argumentũ: Logica vtens potest augeri inuariata docente & è conuerso: ergo realiter distinguuntur. Consequentia patet, quia si eadem res essent, vna aucta, altera augeretur: sed probatur antecedens: nam si quis, verbi gratia, in materia Meta. constituat multas demonstrationes, augetur logica vtens, & non docens: & si quis demonstret multas passiones eiusdem subiecti, scilicet demõstrationis, augetur docens & non vtens: vt si per syllogismum de Darij demonstrem multas proprietates eiusdem syllogismi: ergo. 4. Argumẽ.

Quintum, plus differunt logica vtens, & docens, quam scientia & opinio: sed scientia & opinio differunt realiter, tanquam res à re; ergo logica vtens & docens, ita distinguuntur, Probatur Ma. Scientia, & opinio, differunt solum ex modo procedẽdi, sed vtens, & docẽs, etiam differunt ex modo procedendi, & ex fine: ergo. Probatur Mi. Nam vna procedit modo veluti compositiuo, introducendo formã syllogismi, in propriam materiam, & alia modo resolutiuo. Item vna habet pro fine speculationem veritatis, alia operationem instrumenti scientifici: ergo. 5. Argumẽ.

Sextũ, scientia practica, & speculatiua, realiter differunt, tanquam res à re; quia diuersum finem, & obiectum diuersum formaliter habẽt: sed Logica vtens, & docẽs, habent diuersum obiectum formaliter, & finẽ etiam: ergo. De fine iam diximus præcedenti argumento, de obiecto. Probatur, Nã quamuis vtriusquè obiectum, sit secunda intentio, aliter tamẽ & aliter: nam consideratur secunda intẽtio, à logica vtente, vt quid operabile, à logica verò docente, vt quid speculabile: ergo. Qui his argumentis conuictus assereret logicã vtentẽ, alium esse habitum, realiter distinctũ, tanquã res à re, nihil absurdi diceret: qui quidem habitus in eo versaretur, vt instrumẽta scientijs comparandis apta construeret, qui ex frequẽti vsu argumentandi, & diuidendi, genitus esset. Et ita vidi aliquos defendentes. Verum quoniam hoc mihi non placet, nec nostræ scholæ familiaris est modus iste dicendi; quid probabile sit subiungam. 6. Argumẽ.

Universidad de Deusto Biblioteca

Præambula ad quæstionem.

AD cuius intellectum, notandum est primo, quod cum distinctio sit passio entis, quot modis contingit ens dici, tot dicitur distinctio, ens autem est duplex: reale, & rationis, & sic distinctio etiam duplex est: realis, & rationis. Sed distinctio realis in via Thomistarũ adhuc duplex est, (vt statim videbimus latius,) vel est distinctio realis tanquam res à re, quomodo distinguuntur physica, & metaphysica, & in substantijs, homo, & Angelus; vel est distinctio realis formalis, quo distinctionis genere distinguuntur, quæ sunt idem realiter, & sunt res eadem. Cæterum habent distinctas diffinitiones, & formas: & ita distinguuntur albedo, & similitudo, actio, & passio, & motus. Modo ergo inquirimus an logica vtens, & docens, sola ratione distinguantur, an verò realiter: & si realiter: an tanquam res à re, vel solum realiter formaliter.

Secundo notandum est, quod logica vtens, seu modus sciendi quod idem est dupliciter accipitur; vno modo pro ipsa diffinitione, diuisione, & argumentatione; & sic diffinitur, quod sit oratio alicuius ignoti manifestatiua. Loquendo de modo sciendi, secundum hanc rationem satis constat, realiter tanquam res à re distingui, ab habitu logicæ docentis. Accipitur alio modo pro ipso habitu diffiniendi, diuidendi, & argumentandi. Nam sic accepit Arist. cum dixit, absurdum esse, simul quærere scientiam, & modum sciendi. Qui quidẽ habitus causat diffinitiones, diuisiones, & argumẽtationes: & de hoc inquirimus in præsenti distinctionẽ eius à docente.

Quæstionis resolutio.

1. Conclu. PRima conclusio; Habitus logicæ vtentis & docentis, sunt diuersi specie & formaliter. Probatur ista conclusio. Actus logicæ vtentis, est constructio syllogismi, & docentis est assensus conclusionis, propter aliquam causam, vel propter rationem formalem: ergo differunt specie, & formaliter isti actus, vt constat ex diuersitate obiecti formalis vtriusque; ergo habitus logicæ vtentis, & docentis, etiam specie, & formaliter differũt. Probatur consequentia: quia habitus, per ordinẽ ad actus specificantur, & distinguuntur.

Præterea, si non sufficit diuersitas specifica, & formalis in actibus, vt sit etiam eadem diuersitas in habitibus; ergo vnus habitus in vna potentia, sufficit ad eliciendos omnes actus, bene vel male.

Præterea potẽtię specie differũt ex actibus: ergo & habitus etiã specie differũt ex actibus. Et huius ratio est: nã cum natura potentias, & habitus, ad actus ordinauerit, ex illorum diuersitate tanquã ex finibus diuersis, illorũ diuersitas, atq; distinctio sumenda est. Ratio enim eorum quæ sunt ad finẽ, ex fine sumenda est: ergo vbi est diuersitas in actibus formalis, erit etiam diuersitas eadem in habitibus.

Præterea, quando duo actus non possunt referri in eandem potentiam, vel habitum necessarium est duas potentias, vel duos habitus constituere ad eliciendos actus illos; sed supradicti duo actus non sunt referibiles in eundem habitum formaliter: ergo debemus ponere duos habitus formaliter diuersos. Probatur Mi. Nam constituere syllogismum, & iudicare de conclusione, diuersam rationem formalem habitus, à quo producantur, exposcunt: nam profecto plus differunt secundum aliquam rationem, quàm iudicare de ente mobili, vel de ente abstracto omni moda abstractione: qui duo actus iudicatiui, requirunt formalia principia diuersa, producentia actus illos, scilicet, physicam, & Meta. Confirmatur hæc ratio, & explicatur. Nam iudicare de natura actuum virtutum, & actus virtutum efficere, ad diuersos habitus pertinet: nam primum sc mus per philosophiam moralem, secundũ verò efficimus per virtutũ habitus, per iustitiã, fortitudinẽ, tẽperantiã, &c. Pertinebit ergo ad diuersa principia formaliter, iudicare de conclusionibus, & de syllogismis, definitionibus, & illa efficere.

Præterea, vbi est noua difficultas circa aliquem actum, noua virtus & habitus ponenda sunt: sed noua difficultas est in iudicando de bonitate consequentiæ, & de passionibus illius, & in efficiendo bonam consequentiã, verbi gratia, si fiat in modalibus consequentia: ponendus ergo est nouus habitus ad vtrũquè, & formaliter distinctus.

Secunda conclusio; Logica vtens & docẽs, non sunt duo habitus realiter distincti, tãquã res à re, vt habitus physicæ, & Meta. sed sunt eadem res quę secũdùm quòd respicit cõstructionem syllogismi est vtens: secundùm verò quòd iudicat de conclusionibus per suas causas est docẽs, & differt ab vtẽte specie: ad modum quo calor, vt est in vna specie qualitatis differt à se ipso, vt est in alia: & ad modũ quo albedo differt à similitudine. Probatur hęc cõclusio; primo auctoritate. D. Tho 4. Meta. lectione. 4. vbi loquitur de logica vtente, & docẽte, sicut de eadem re, & specificat in re hac, diuersas rationes formales sic dicens; Logica ea ratione qua docens est, est scientia; ea verò ratione, qua vtens non est scientia.

Præterea ratione probatur. Quia entitates nõ sunt multiplicandæ sine causa: sed sufficit idem habitus realiter, ad iudicandũ de cõclusione, & ad construendum syllogismum: ergo logica vtẽs & docens, sunt idẽ secundum rem; licet formaliter differant. Ma. Probatur. Nam sicut natura non deficit in necessarijs: sed constituit habitus vt suauiter potentiæ benè operentur: ita non abundat in superuacaneis, vt multos habitus realiter distinctos tribuat, ad efficiendum id, quod vnus realiter habitus efficere poterat. Mi. Probatur. Nam ex eo, quod aliquis nouit naturam syllogismi, facillimè poterit illum operari: & sic in reliquis logicis instrumentis. Nam ex eo, quòd scio diffinitionem ex genere & differentia constare, & quid sit genus atquè differentiæ natura, sine magna difficultate definitionem efficiam: & hoc ipsum in reliquis sciendi instrumentis facile constat: ergo.

Præterea, Nam si habitus docentis, & vtentis, sunt duo realiter distincti tanquam res à re: ergo per Dei potentiam, (quia secundùm probabilem opinionem quæ realiter distinguntur, vnum sinè alio esse potest quia in hoc nulla est repugnantia,) poterit vnum ab alio separari: sed hoc est falsum: ergo. Probatur Mi. Quia qui nouit naturam definitionis, & sic in reliquis poterit efficere definitionem: ergo habet logicam vtentem: ergo non potest separari à docente; nam res, quæ est docens à se ipsa separari non potest.

Præterea: Si sunt duo habitus realiter distincti, vel producuntur eodem actu, vel diuerso: neutrum istorũ: ergo. Probatur Mi. Non eodem actu; quia vnus actus vnum habitum producit, vt patet inductiue, in omnibus habitibus, vel distinctis actibus: & nec hoc: nam eo ipso, quod habeo habitum docentis, (vt ostensum est) scio construere instrumenta logicæ: & sic habeo habitum vtentis: ergo. Præterea: nam ad omnia, ad quæ ponitur ille habitus distinctus logicæ vtentis, sufficit logica docẽs: siquidem per ipsam potero illa instrumenta efficere, quorum scientiam habeo: ergo sunt idem habitus realiter: licet formaliter sint diuersi: & illa formalitas habitus, quatenus vtens est, producitur secundariò ab actu logicæ docentis: qui primo & per se, habet producere habitum in ratione docentis. Et secundario; in ratione vtentis: quia sicut ad scire naturam demonstrationis, facillimo negotio consequitur eiusdem demonstrationis constructio: ita ad productionem habitus in esse docentis, consequitur eiusdem productio in esse vtentis. Sit exemplum in productione similitudinis, nam eodem motu, quo producitur albedo, primò & per se producitur similitudo secundario, ita in præsenti? hæc sunt quæ communiter in nostra schola docentur.

Sed alius est dicendi modus in hac parte, quem nos semper docuimus, & postmodum videmus viros doctos tenere: pro explicatione eius sit

Tertia conclusio, Logica vtens & docens, idem habitus formaliter sunt, qui duos actus habet ordine quodam ab ipso procedentes; scilicet, & demonstrare proprias passiones de secunda intentione: & secundum hoc, vocatur habitus ille, logica docens: & construere instrumenta scientifica, & hac ratione dicitur logica vtens. Vtrumquè tamen efficit habitus, secundùm vnam & eandem rationem formalem. Explicatur hæc conclusio exemplis adductis ex Diuo Thoma, in prima parte quæstione. 79. articulo. 10. ad vltimũ, vbi dicitur, quod eidẽ potentiæ intellectiuæ diuersi actus conueniunt; sed omnes ab eodem intellectu producuntur. nam intellectus vocatur ratio, & intellectus; sed ratio secundum quod cognoscit discurrendo; intellectus vero secundum quod res sine discursu intelligit, vnica tamen potentia est, secundum vnam rationem formalem; & respectu vnius actus, docens dicitur, respectu alterius vtens. Aliud exemplum est in D. Thom. Secunda secundæ quæstione. 29. artic. 4 vbi dicit, quod virtus est habitus operatiuus. Et ideo secundum propriam rationem habet inclinationem ad aliquem actum. Contingit autem, ex vno habitu plures actus eiusdem rationis ordinatos prouenire, quorum vnus sequatur ex alio, & quia posteriores actus, non sequuntur ex habitu nisi per priorem. Inde est, quod virtus non denominatur, nec diffinitur, nisi ab actu priori, quamuis alij actus ab ea consequãtur; & ita eadẽ virtus est, quæ inclinat ad diligendum Deum, & ad desiderandum bonum dilectum, & ad gaudendum de Deo; scilicet, virtus charitatis; sed tamen denominatur virtus talis ab actu primo, quæ est dilectio & non à secundo, qui est desiderium, nec à tertio, qui est gaudium. Ecce secundum. D. Tho. eadem virtus varios actus habere potest, vna secundùm speciem atomam existens, quia ad inuicem consequuntur, & denominatio à primo sumenda est; ergo benè potest vnus habitus logicæ secundùm vnam rationem formalem habere istos duos actus; qui sunt demonstrare passionem de secunda intentione, & construere instrumenta sciendi; quia iste actus consequitur ad primũ, & debet denominari scientia rationalis, à primo actu, at verò nõ scientia à secũdo. 3. Contl.

Sit aliud exemplũ ex eodem. D. Tho secũda secundæ quæstio. 19. arti. 4. vbi sic dicit: Cum omnes actus, huiusmodi actus ab vna vir-

Universidad de Deusto
Biblioteca

virtute procedunt, nec habent singuli singulas virtutes, à quibus procedant, vt patet in rebus naturalibus. Quia enim ignis calefaciendo liquefacit & rarefacit, non est in igne alia virtus loquefactiua & alia rarefactiua: sed omnes actus hos operatur ignis per vnam suam virtutem calefactiuam. Cum ergo pax causetur ex charitate, secundum ipsam rationem dilectionis Dei & proximi, non est alia vritus, cuius pax fit actus propriùs, nisi charitas: ergo eadem ratione cum instrumenta sciendi, & eorum constructio consequatur ad notitiam eorum habitam per demonstrationem & per cognitionem, quæ fit in logica docente: quemadmodum liquefactio, & rarefactio consequuntur ad calefactionem, non est necesse alium habitum etiam formaliter distinctum à logica docete, ad huiusmodi munia collocare. Nam sicut pax causatur ex charitate, secundũ ipsam rationẽ dilectionis Dei & proximi: ita constructio instrumenti scientifici causatur ex ipsa ratione demonstrationis secundæ intentionis, seu ex ipsa ratione formali secundæ intentionis, de qua demonstrãtur propriæ passiones: nam natura secundæ intentionis per demonstrationem cognita, facillimè ex eadẽ mente cognitione cõstruitur. Præterea alia exẽpla adducere possem, quę sub breuitate transferam, ne exemplorum multitudo fastidiũ generet: nam idem intellectus possibilis species conseruat, & intelligit, qui sunt duo actus satis distincti, intellectus agens illuminat phantasma, & elicit species: ergo idem logicæ habitus construit, & demonstrat passiones de secunda intentione, diuisione, definitione, & argumentatione. Et probatur præterea eadem conclusio rationibus. Nam cognita natura demonstrationis per logicam docentem, facillimo negocio executioni mandatur: ergo non est ponenda noua formalitas habitus ad hoc secundum munus efficiendũ. Antecedẽs probatur præter quàm experientia constat. Nam si demonstretur, demonstrationem scientiam generare: quia cõstat ex præmissis calibus sic dispositis, facilè sic disponentur tales præmissæ: & si demonstretur definitionem naturam rei explicare, quia constat genere, & differentia, explicatis naturis generis & differentiæ, facilè construetur definitio, & sic in reliquis; ergo. Consequentia probatur: nam noui habitus semper collocantur impotentijs, ad nouas difficultates circa operationes euincendas; sicut enim datur habitus ad superandam difficultatem operationis: ita noui habitus ad nouam difficultatem tollendam conferuntur. Præterea intellectus etiam si conseruet species, quia huiusmodi specierum conseruatio ordinatur ad intelligẽdum, vna & eadem potẽtia, secũdum eadẽ vltimam differentiam, vtrumq; efficit: sed syllogismi cõstructio ordinatur etiam ad demõstrandum passiones de secũda intentione, & ad eundem finem, ad quem ordinatur cognitio secundæ intentionis: ergo & fiet ab eodẽ habitu.

Præterea: nam eadem ratio formalis est in constructione syllogismi, & in demonstratione passionis de secunda intentione: ergo illi actus sunt in eundem habitum reducẽdi. Præterea: nã nunquã in alijs habitibus est reperta hæc distinctio formalis: ergo nõ debet assignari in logica. Antecedẽs probatur: nã vbicunquè ratio formalis distincta obiecti reperitur, semper ponitur distinctus habitus realiter & formaliter. Consequentia probatur; nã satis suspecta est de falsitate hæc Doctrina: si quidem reperitur solum in hac parte: & eadẽ ratione videtur voluntariè assignata. Vltimò probatur: In Angelis secundum probabilem opinionem Theologorum; vt tractatur. 1. p. q. 58. art. 1. & videatur Sapientiss. M. Bañes dubio. 1. non ponitur alius habitus practicus ad vniuersa opera artificiosa faciẽda ab illis, præter habitum speculatiuũ, quo iudicat de quiditate artificiatorũ: quia nulla est difficultas respectu Angeli ad introducendum formam in materiam, si Angelus velit illã inducere, ergo non est ponendus alius habitus ad constructionem modi sciendi, præter habitum logicę quo natura modi sciendi scitur; quia illa cognita, respectu cognoscentis nulla est difficultas in instrumentis sciendi efficiẽdis. Sed contra istam conclusionem, & eius rationem argumentor primò: Præter scientiam de natura domus, quæ est purè speculatiua, constituitur alius habitus qui versetur circa eius constructionem, qui habitus est practicus: ergo idem in logica dicendum erit. Si dicas, quòd adhuc est noua difficultas in cõstructione domus; contrà: nam hæc difficultas, licèt sit respectu potentiarum executiuarum, quæ debent mouere ligna & lapides, & alia huiusmodi, non tamen est respectu intellectus iudicantis quomodò sit talis compositio facienda: sed eadem facultate iudicabit, cognita natura domus, quomodo sit facienda, & ita non requiretur alius habitus ex parte intellectus ad faciendam domum, licèt requiratur alius ex parte potẽtiarum executiuarũ: hoc autem est falsum, quia ponitur ex parte intellectus ars factiua domus: ergo & illud ex quo sequitur. Sed respondetur quòd semper manet ex parte intellectus difficultas ad iudicandum quo modo sit domus facienda, & ita est constituendus habitus practicus ad hunc

ad hunc effectũ: quia factio domus procedit cõpositiuo modo, & scientia de domo procedit resolutiuo modo: & in ipsa factione domus est noua difficultas; quæ per nouum iudicium est tollenda, & hoc iudicium à nouo habitu practico debet prouenire.

Secũdò sequitur, quòd si logica vtens & docens sint idẽ formaliter & solũ ista denominatio docentis, & vtentis sit sumienda ab actu, sicut vocatur intellectus vel ratio potentia animæ rationalis, quia diuersos actus producit: sequitur (inquam) quòd hæc propositio sit concedenda, logica docens est logica vtens: nam habent eãdem rationem formalem, quin imo etiam cum specificatione sit concedenda, in quantum vtens est docens, seu in quantum vtens est scientia, quia habent eandem prorsus rationem formalem. Et hac ratione concedimus istas propositiones, Deus in quãtum bonus, est sapiens: quia eadem ratio formalis est sapientiæ diuinæ, & bonitatis diuinæ. Respondetur, quòd si consideremus logicam secundùm suam essentiam completam ex genere & differentia, est vtens & docens, & ita conceditur quòd logica vtẽs est scientia: nã logica vtens supponit pro hoc habitu constante ex hoc genere & hac differẽtia: qui habitus est formaliter logica vtens & docens, & est scientia: nõ enim scientia vtẽs & docẽs in hac sententia distinguuntur, nisi ratione ratiocinata. Et, si fiat hæc reduplicatio seu specificatio, in quantum vtens est, est scientia, si hæc dictio in quantũ specificet illã essentiã, quæ est vtens, in quantum vtens est, est scientia, sicut Deus in quantũ bonus est, est sapiẽs: si autem, in quantum, specificet illũ habitum seu essentiam secundũ quòd habet virtutem construendi instrumenta scientifica, & specificet habitũ prout coniungitur actui conficienti hæc eadem instrumenta est falsa. Nam habitus secundum quod habet virtutem constructiuam, nõ habet virtutem demonstratiuam: diuersæ enim virtutes considerantur à nobis nostro modo intelligendi istæ duæ, in habitu, ad eum modum quo concedimus hanc propositionem. Anima rationalis est sensitiua: & negamus istam, Anima rationalis in quantum est rationalis, est sensitiua, si reduplicet virtutem formalem, secundum quam habet facere rationale. Nam vt habet virtutẽ faciendi formaliter rationale, non est ipsamet, vt habet virtutem faciendi sensibile vt sic: & similiter concedimus has propositione, potẽtia intellectiua est discursiua, seu intellectus est ratio, (loquendo de homine) & similiter, intellectus in quantum intellectus est ratio: si hæc dictio in quãtum, specificet illã essentiã, quæ est intellectus. Si verò specificet virtutẽ productiuam intellectionis sine discursu, nõ est ratio, idest, non habet virtutem producendi discursum, & melius negabitur illa propositio; si hæc dictio in quantum, specificet potẽtiam cum actu. Et cum. D. Th. 4. met. lectione. 4. dicit, logicam pro vt vtens est, non esse sciẽtiam: loquitur de habitu quatenus habet virtutem nostro modo intelligendi præcisè construendi modum sciendi, vel pro vt præcisè consideratur cum actu constructiuo talis modi.

Alia solutio est, quòd licèt sint idem habitus formaliter & realiter, non est concedendum logicam vtentẽ esse scientiam: quia fit sensus, quòd logica, qua ratione cõstruit syllogismum & reliqua scientiarum instrumenta: est scientia & hæc solutio ferè coincidit cum priori.

Argumenta quæstionis dissoluuntur.

AD primum respondetur, quòd etiam si actus realiter tanquam res à re distinguatur, non distinguitur hoc modo habitus, quia facillimo negotio habita natura demonstrationis, ipsa demonstratio executioni mandatur: quia ergo aliqua difficultas est, distinctionem formalem in habitu constituimus. Quia verò non magna restat difficultas in constructione, post habitam notitiam quæ prouenit à logica docente solum ponimus formalem distinctionem.

Ad secundum respondetur à Petro Bruxelensi, quem aliqui moderni sequuntur, actus logicæ vtentis producere habitum logicæ vtentis, qui habitus solum est logica vtens, propter rationem huius argumenti & quia dum aliquis plures actus logicæ vtentis producit, facilitatur eius intellectus ad construẽdos syllogismos: ergo producitur habitus: quia facilitas in operando est signum geniti habitus. Sed tamen ait, logicam vtentem bifariam vsurpari: vno modo pro habitu logicę vtentis, qui simul est docens, & ista non realiter distinguitur à docente, siquidem simul est docens. Alio modo accipitur pro habitu, qui præcisè est vtens: & ista realiter distingui tur à docente, & acquiritur per actus frequentatos in construendis instrumentis logicis. Sed iste modus dicendi non videtur mihi verus: quia si actus logicæ vtentis producunt habitum, ille esset eiusdem speciei cum præexistente, cum habeat idem obiectum, scilicet, constructionem modi sciendi: & ità duo accidentia solo numero differentia erunt in eodem subiecto, quod est impossibile.

Præterea: nã acquisito habitu, actus subsequẽtes nõ generant habitũ, sed augẽt præexistentẽ: sed iam erat acquisitus habitus logicæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

vtentis peractus docentis: ergo sequentes nõ generabunt habitum logicæ vtentis. Qui tamen hanc opinionem sustinere voluisset dicere poterat, istum habitum logicæ vtentis genitum peractus logicæ vtentis, specie differre ab alio habitu, qui generatur per actus logicæ docentis, propterea quòd iste habitus nõ est scientia, habitus verò, qui generatur per actus logicæ docentis est scientia; sicut scientia, quæ est præcisè practica, specie differt ab illa, quæ est practica, & speculatiua simul. Sed contra hoc est argumentum: nam logica illa quæ est vtens etiam si sit idem realiter cum docente: formaliter verò specie differt, & accepta cum hac formalitate eiusdem speciei est cum alia logica, quæ præcisè est vtẽs. Quamobrẽ si daretur iste habitus acquisitus logicæ vtentis, solo numero differret ab alio: & ita duo accidentia solo immero differẽtia, & absoluta essent in eodem subiecto. Et exẽplum de practico & speculatiuo nõ quadrat; nam sub eminentiori forma, Theologia est practica & speculatiua, & ita differt specie à practicq præcise. At verò etiam si realiter idẽ sit habitus, qui est logica vtens & docens: secundum tamen diuersas formalitates, & non secundum vnam formalitatem; vnde patet discrimen manifestum. Fateor tamen, si defendamus vnam & eandem rationem formalem esse logicam vtentem & docentem, secũdum doctrinam superius traditam: posse defendi opinionem Bruxelis: quia tunc non dantur duo habitus solo numero differentes in eodem subiecto; nec producitur habitus iam genitus: quia habitus iste genitus per actus logicæ vtentis, specie differt ab alio: quia alius habet formam quandam eminentiorem: sicut habitus eminenter practicus & speculatiuus specie differt ab habitu, qui præcisè est practicus. Sed etiam iste modus dicendi mihi de falsitate suspectus est: quia etiam si ponamus in Theologia quandam formam eleuatissimam, quæ sit expressio diuinæ scientiæ, secùndum quam habet, & practici & speculatiui rationem, cum posteà se extendit hæc forma ad actus, qui sunt practici, & ad actus, qui sunt speculatiui, non generatur habitus, qui præcisè est practicus, & habitus qui pręcisè est speculatiuus, propterea quod, præexistens habitus eminenter formaliter erat vtrumque: ergo similiter etiam si idem habitus sit vtens logica & docens, iuxta expositum modum non generabitur per actus logicæ vtentis, habitus qui sit vtens solum: sicut nec per actus logicæ docentis generabitur habitus, qui solum sit docens: propterea quòd iam erat habitus, qui cum quadam veluti formali eminentia vtrũque continebat. Potest etiam responderi ad argumentum, habitum logicæ qui simul secùndum diuersas formalitates est vtens & docens, augeri peractus logicę vtentis, non qua ratione est docens, sed qua ratione est vtens: & nõ inconuenit augeri peractus logicæ vtentis, etiam si non producatur per illos, quia produ[illegible] qua ratione est vtens, fuit consecuta [illegible] logicam, qua ratione est docens. Ex aliqu[illegible] habemus in fide, spe, & charitate, qua habemus per infusionem, & augeri[illegible] actibus meritoriè. Et si neutra harum solutionum placuerit: dicamus logicæ vtentis actus, nec producere nec augere habitum: quia logica vtens habet rationem causæ vniuersalis: requiritur namq; logica vtẽs vt instrumentũ quoddam vniuersale ad omnes sciẽtias acquirẽdas, sicut actio solis ad omnes motus istos inferiores. Vnde sicut peractionem solis & actionẽ hominis generantis non producitur, nisi homo: ita per actionem logicæ vtẽtis & Philosophiæ, non producitur nisi Philosophia: quia actus logicæ vtẽtis ibi se habet vt causa vniuersalis: sed solum actus logicę docẽtis auget & producit logicam vtentem secundariò & non primò & per se. Nam primò & per se ille habitus generatur & perficitur in ratione logicæ docẽtis: nam habet intrinsecam dependẽtiam logica vtens à docente, qua aucta statim sequitur in vtente augmentum, & de augmento Philosophandũ est sicut de eius productione. Fateor tamẽ quòd si aliquis se exerceat in modi sciẽdi constructione, acquiret quandã facilitatẽ, quæ erit quædam habitualis dispositio, & reducetur ad logicã, vt adiuuãs illã aliquomodo: non tamen erit logica vtens: quia ista nequit haberi, nisi natura modi sciendi intellecta. Alij dicunt, quòd peractus logicæ vtẽtis augetur intensiuè logica, qua ratione est vtens, quia est aptior ad construendũ modum sciendi, habitus ille. Ad confirmationẽ secundi argumenti principalis respondetur, benè posse cõtingere in accidentibus aliqua differre specie, & formaliter, & esse idẽ realiter: nã albedo & similitudo differũt plusquã specie, quia differunt genere, & tamẽ sunt idẽ realiter: ergo à fortiori poterunt idẽ esse quæ solũ specie differunt, & calor secùndũ diuersas rationes consideratus, est in diuersis speciebus qualitatis. Nam secundũ quòd disponit ignẽ secùndũ suã naturã dicitur habitus, vel dispositio; secùndũ verò quod est principiũ calefaciendi, dicitur naturalis potentia: secundum verò quòd causat passionẽ in sensibus dicitur passibilis qualitas, & vides eandẽ rem esse in tribus speciebus secùndũ diuersas formalitates, & tres species esse eandẽ rem, ita logica

vtens

vtens & docens. Et ad illud Philosophi & D. Tho. Ea quæ specie differunt, numero etiam differunt, dico debere intelligi in substãtijs, non in accidentibus. Nam ex eo quòd substantiæ specie differunt habent distinctas formas, & consequenter distinctas materias: & ita differunt numero.

Alij dicũt, quòd albedo & similitudo sunt diuersa numero formaliter, non realiter. Si iuxta alium modum dicendi respondeamus, quòd eadem formalitas est logica vtens & docens, non habet difficultatem replica.

Ad tertium respondetur, quòd cum formaliter differant iuxta primum modum dicendi logica vtens & docens, verũ est dicere logicã vtentem non esse scientiam, formaliter illam accipiendo, & formaliter esse non scientiam, realiter verò est sciẽtia: & similiter logica docens formaliter est scientia; realiter verò est aliquid quod non est sciẽtia. Et non inconuenit q̃ realiter sit nõ scientia, & formaliter sit scientia: quia isti termini non verificantur de eadem formalitate: sicut verũ est dicere quòd albedo non est similitudo formaliter; & ita formaliter est non similitudo: & est falsum dicere quòd realiter est non similitudo: termini enim contradictorij formaliter debent affirmari, vel negari, vt fiat debita cõtradictio.

Ad quartum respondetur, quòd secundum probabiliorẽm modum dicendi, non augetur logica vtens, nisi per demonstrationes docentis, & ita ad modum, quo logica docẽs fuerit perfecta, erit etiam perfecta logica vtens; nec sequebatur realis distinctio tanquam res à re, in docente & vtente, ex eo quòd vna perficeretur, alia non perfecta & aucta. Nam gratia augetur aliquando, secundum quòd importat ordinem ad Deum, licèt non augeatur in ratione qualitatis: & relatio quæ fundatur in similitudine, secundũ Arist. quãto magis in vno extremo fundamentum perficitur tanto magis similitudo diminuitur. Si teneamus alium dicendi modum, iam constat quid sit respondendum.

Ad quintum respondetur, solum logicam vtentem & docentem formaliter distingui: quia ex eo quòd scimus naturam modi sciendi, facillimo negocio illũ opere exequimur: cùm hoc fere nihil habeat difficultatis. Et hoc non habet locum in scientia & opinione; qua propter non sequitur intentum.

Ad Sextum respondetur, quod non sequitur, cognitio practica ad speculatiuam, sicut operatio modi sciendi ad cognitionem naturæ eiusdem; & ita oportet practicum & speculatiuum secũdum proprias differentias præcisè sumpta realiter distingui, non verò logicam vtentem & docentem.

QVÆSTIO VII.

Vtrùm Logica docens sit scientia.

Et videtur, quòd non. Primò: nam Aristoteles in multis suæ doctrinæ locis hoc videtur asserere: ergo non est scientia. Nam. 2. metaph. tex. 15. sic ait, Quapropter instructus esse quisque debet, quo pacto singula approbanda sint: quoniam absurdum est scientiam simul & modum sciendi quærere: præsertim cùm neutrum assequi facile sit. Hoc autem in loco Aristoteles secundùm expositionem S. Thomæ, Magni Alberti, Alexandri, & Commentatoris, vocat logicam, modum sciendi, & ipsum distinguit à scientia: ergo secundùm Aristotelem logica non est scientia, sed scientiæ modus: nam modus rei cuiuslibet, res ipsa non est. Et lib. 4. metaph. c. 2. & lib. 1. Post. c. 8. ait dialecticam non habere certum aliquod genus subiecti, de quo disserat, sed per omnium rerum genera vagari: sed omnis sciẽtia habet aliquod subiectum certum, de quo tractat, alias scientiæ erunt confusæ: ergo. Et lib. 1. Topic. c. 1. &. 2. &. 3. metaph. c. 1. asserit dialecticum solùm ex probabilibus differere: sed omnis scientia procedit ex necessarijs: non ergo dialectica docẽs est scientia. Et similiter perspicuis verbis lib. 1. Rhetor. ad Theodectem. c. 2. affirmat dialecticam non esse scientiam: ergo oppositum iam opinari non licet. Contra Aristotelem igitur sentit, qui logicam scientiam esse affirmat. 1. Argum.

Secundò, scientia est habitus acquisitus per demonstrationem, sed logica docens non est huiusmodi: ergò non est scientia. Maior patet ex Arist. 1. poster. in principio: minor probatur: nam demonstratio procedit ex prioribus, notioribus, & causis conclusionis, sed demonstrationes logicæ non procedũt ex prioribus, notioribus, & causis conclusionum: ergo nõ sunt verè demonstrationes. Minor probatur: nam quando demonstratur propria passio vniuersalis de ipso vniuersali, verbi gratia quando demonstratur prædicabilitas, illa debet demonstrari per rationẽ vniuersalis: sed ratio vniuersalis cùm sit ens rationis non potest esse causa prædicabilitatis, quæ etiam est ens rationis, quia ens rationis non habet causam: nam omnis effectus realiter dependet à causa: qua propter ens rationis esset ens reale. Nec etiam est notior: quòd sic probo. Nam omnes secundæ intentiones sunt æqualis entitatis. 2. Argum.

Universidad de Deusto Biblioteca

titatis: ergo sunt æqualis cognoscibilitatis: quia cognoscibilitas sequitur rationē entis. Item etiam quia entia rationis cognoscuntur per suum fundamentum: ergo æqualiter cognoscuntur. Quòd non ex prioribus procedant logicæ demonstrationes, etiam probo: quia cùm in entibus rationis nō sit ratio causæ & effectus vt probatum est, nec erit ratio prioris & posterioris.

Argum. Tertiò: nam idem est habitus logicæ qui acquiritur per primam demonstrationē, & perficitur per reliquas demonstrationes: sed qui acquiritur per primam non est scientia: ergo logica non est scientia. Probatur minor: nam vt habeamus scientiam necessum est cognoscere bonitatem consequentiæ & veritatem præmissarum quod eo actu fieri nequit: & ita primā demonstratione scientia generari non potest.

4. Argum. Quartò: Scientia est de necessarijs & perpetuis: sed logica est de contingentibus: ergo non est scientia. Maior est Arist. 1. poster. c. 7. minor probatur, quia est de syllogismis, definitionibus, & reliquis huiusmodi instrumentis, quæ sunt entia factibilia à nobis, & contingentia. Et confirmatur: quia omnis scientia est subalterna vel subalternata: sed logica non est huiusmodi: ergo. Probatur minor: nā da quam scientiam subalternet, vel cui subalternata sit.

5. Argum. Quinto: Omnis scientia debet versari circa aliquod obiectum à nobis cognoscibile: sed logica non ita se habet: ergo non est sciētia. Maior clarissima est, cū scientia per principia subiecti nos faciat cognoscere subiecti passionem. Minor probatur: nam obiectum logicę (de quo infrà) est secunda intētio, quę est ens rationis: sed ens rationis non potest à nobis cognosci: ergo. Minor probatur: nam vel cognoscitur per speciem propriā: vel per alienam. Non per propriam: quia non habet illā: quod & probo, quia obiectū realiter emittit & causat speciem: sed ens rationis non potest realiter emittere & causare speciem aliàs esset ens reale: ergo. Nō per alienam, scilicet, per speciem entis realis: quia alias cognitio entis rationis, & entis realis esset eiusdē speciei: siquidem fiunt eadem forma & specie. Item quia species solum repręsentat obiectū, à quo fuit causata: sed ab ente rationis nō fuit causata: ergo illud non repræsentat: species namque equi non repræsentat hominē, quia ab illo non fuit producta: ergo &c.

6. Argumē. Sextò. Nulla scientia est de propositionibus, sed de rebus significatis per propositiones, sed logica est de propositionibus: ergo non est scientia. Maior probatur: nam quando scio hominem esse risibilem, non habeo sciētiam huius propositionis, homo est risibilis, sed rerum ipsarum. Minor probatur: nam maxima pars logicæ versatur in explicandis naturis propositionū: vt cùm tractamus de propositione simplici, categorica, modali &c.

7. Argumē. Septimò: Si logica esset scientia, maximè quia demonstrat propriam passionē de subiecto: sed hoc non facit: ergo non est scientia. Minor probatur. Passiones in logica demonstratæ sunt secundæ intentiones: sed istæ non sunt verè passiones: ergo. Probatur minor: quia passiones simul debent esse cū suo subiecto, nec potest subiectum esse sine illis, saltem naturaliter loquendo: sed obiectū logicæ est sine passionibus, quæ dicuntur demonstrari in logica: ergo non est scientia. Probatur minor: quia passiones logicales, verbi gratia prædicabilitas de multis, quæ est passio vniuersalis (& sic de reliquis) est distincta ab essentia vniuersalis: ergo est alia secunda intentio distincta ab intentione vniuersalis, & alia relatio etiam specie distincta: ergo consequitur ad distinctum actum intellectus, ad quem fuit consecuta essentia & intentio vniuersalis: ergo potest esse actus intellectus, quo fit essentia vniuersalis, & non esse actus quo, fit passio: & sic vnum erit sine alio, ex quo fiet non esse veram passionem, & sic quòd non fit logica vera scientia: & hoc patebit infrà magis.

8. Argum. Octauò: Dialectica non habet demonstrationes: ergo non est scientia. Probatur antecedens: nam illæ demonstrationes vel procedūt per causam efficientem; & hoc non potest esse: quia obiectum logicæ, & eius passiones, cùm sint entia rationis, non habent causam efficientem: nec procedunt per causam finalē: quia cùm ens rationis non habeat causam efficientem, nō habet etiam causam finalem: nec procedūt per causam materialē: quia ens rationis non componitur ex materia & forma: nec etiam per causam formalem: illud nāque causam materialē habet, quod habet formalem, cùm forma sit alicuius materiæ forma; item habet efficientem, quia forma fit ab aliquo efficiente.

9. Argum. Nonò: Eo modo se habet aliquid ad scibilitatem, quo modo se habet ad entitatem: sed ens rationis habet se ad entitatem, sicut quod est ens secundùm quid: ergo erit scibile secūdùm quid, & non simpliciter. Maior probatur: nam scientiæ non sunt nisi entium, quæ verò non sunt entia, non sciuntur. Minor probatur: nam si esset ens simpliciter, esset substātia, & ens reale,

10. Argum. Decimò, De illo, quod nō potest cognosci, non potest esse scientia: sed ens rationis non potest cognosci ab intellectu: ergo de illo nō potest

potest esse scientia logicalis: sed de nullo alio tractat logica: logica ergo non est scientia. Probatur minor: Illud quod non continetur sub obiecto intellectus, nec est eius obiectum, nec potest cognosci ab intellectu: sed ens rationis est huiusmodi: ergo. Probatur minor: quia obiectum intellectus est ens reale: sed ens rationis non est ens reale, nec continetur sub illo: ergo. Et secundo probatur eadem minor: quia obiectum intellectus est id quod est obiectum Metaphysicæ: sed obiectum Metaphysicæ est ens reale, cùm sit scientiarum nobilissima: ergo. Et tertio probatur eadem minor: quia vna potentia est illa, quæ versatur circa vnum obiectum: & obiectum specificans potentiam debet habere vnicam rationem formalem, & hac ratione esse vnum: sed si ens rationis esset sub obiecto potentiæ intellectiuę, non posset habere obiectum vnam rationem formalem: ergo nec intellectus esset vna potentia. Probatur minor: quia enti reali & rationis non potest dari vnica ratio formalis: quia non possunt habere vnicum conceptum: non ergo possunt sub eodem obiecto contineri, & ita non poterit cognosci nec sciri.

11. Argum. Vndecimò: Omnis scientia realiter refertur ad suum obiectum: sed non se habet ita logica: non ergo est scientia. Maior probatur, quia relatio mensurati ad mensuram est relatio realis, & si logica est scientia, debet à suo obiecto mensurari: nam ex hoc habet esse veram. Probatur minor, nā relatio realis debet esse inter extrema realia: nam relatione existente, simul terminus debet existere: sed ens rationis non est aliquid existens: ergo relatio ad illud non potest esse realis. Si dicas, quòd sufficit esse aliquod reale fundamētum ipsius obiecti logicæ; Contrà; nam logica non mensuratur à fundamēto entis rationis, sed à prædicatis quidditatiuis: ergo non sufficit, quòd fundamentum sit aliquid reale, vt relatio sit realis.

12. Argum. Duodecimo: De ente per accidens non est scientia: sed obiectum logicæ est ens per accidens: ergo de ipso non est scientia. Maior est Aristotelis. 7. metaph. minor probatur: quia logica non tractat de secunda intentione in abstracto, nec de prima: sed agit de secundis adiunctis primis: sed prima & secunda intentio est ens per accidēs: ergo. Probatur minor, quia homo & specieitas, animal & genereitas habēt distinctas definitiones, & essētias.

13. Argum. Tertiodecimò: Si logica est scientia, cùm non sit subalternata, debet esse euidens: sed hoc est impossibile: ergo non est scientia. Maior probatur, nam de ratione scientiæ est euidentia in se, vel subalternāte, nam definitur, quòd sit habitus certus & euidens: Sed minor probatur, quia non est euidens esse obiectū logicæ, quod est ens rationis: multi enim negant secundas intentiones esse aliquid rationis, de quo agemus cùm de obiecto logicæ disputationem instituemus: ergo.

14. Argum Quartodecimò. Secunda intentio, quæ est obiectum specificatiuum logicæ, non habet passiones aliquas: ergo logica non est scientia. Probatur consequentia; nam scire obiectum aliquod, est cognoscere eius passiones per quidditatem subiecti. Nec sufficit dicere, quòd in particulari habet passiones, quia ex necessitate obiectum specificatiuum debet habere aliquam passionem, quia scientia ad illud primò terminatur. Sed primum antecedens probatur: nam da quæ sit eius passio. De hoc argumento dicetur infrà.

Præambula ad quæstionis intelligentiam.

1. Not. VT vero quæstionem hanc exacte intelligamus, aduertendum erit varias in hac parte circunferri sententias. Nam Philosophi aliqui negarunt scientiam esse logicam, in quorum numero fuit Ammonius prologo Prædicam. Max. lib. de interpret, in princip. Alexan. 1. topic. Ægid. Roman. 1. Post. q. 2. Petrus Niger. q. 11. sui clypei, Villalpand q. 1. procœmi quibus multi moderni libenter subscribunt. Diuersa sententia est aliorū in alio extremo philosophantium, qui tantum dialecticæ tribuunt, vt non solum scientiam esse defendant, verùm omnium scientiarum principem appellent. Et ita Plato lib. 7. de Repub. scribit dialecticam doctrinarum omnium apicem ac finem esse, cæteras verò disciplinas, et si propter consuetudinem scientiæ dicuntur, si tamen cum dialectica conferantur, non esse scientiæ nomine appellandas. Et D. August. 3. lib. cont. Academic. c. 13. & 2. lib. de ordine. c. 13. appellat disciplinarum disciplinam: Et Cicero. lib. 1. de maximis oratorib. Artium maximam, atque omnium lucem dicit. Hinc ortum habuit illud de dialectica encomium, quo eam iuniores appellant Artem artium, & scientiam scientiarum. Notato præterea logicam dupliciter considerari posse, qua ratione est docens, & qua ratione est vtens: de qua consideratione in superioribus actum est. Cū ergo modò inquirimus, vtrùm logica sit sciētia, vt ipse titulus præfert, de docente est sermo, nam postmodùm de vtente sumus tractaturi. Et cùm scientiæ nomen variè vsurpandū veniat, hic eā sic nos accipimus pro habitu acquisito per demonstrationē, quo inclinamur, impellimurq; ad eas cōclusiones cognoscēdas, quæ fuerūt ex suis principijs deductæ.

Est

Universidad de Deusto Biblioteca

Tota. Est prætereà animaduertendum ex doctrina Arist. 1. poster, demonstrationem ex causis procedere. Quod dupliciter potest intelligi, vno modo ex causis formaliter, alio modo ex causis virtualiter. Causa in essendo formaliter est illa, quæ verè causat, vt anima verè influit in passiones, & causat illas. Causa virtualiter est ipsa ratio essendi à priori, quæ solet vocari ratio formalis, & est talis, quod si illud cuius ratio est, posset habere causam, esset ipsa ratio causa, causaretque illud cuius causa virtualis ponitur. Et hoc modo immutabilitas omnimoda dicitur causa seu ratio formalis æternitatis: non quòd æternitas ab immutabilitate causetur: sed quia si æternitas causam haberet, vtiq; esset omnimoda immutabilitas. Et hoc modo ratio æternitatis animæ rationalis, est immaterialitas ipsius propriè dicta: & ratio entis est causa seu ratio bonitatis: quia si bonitas causam haberet, exposceret entitatem pro causa: & hoc modo omnes ferè metaphysicę demõstrationes procedunt. Quadrat autem iste dicendi modus Aristoteli. 2. de cælo tex. 13. Nam cùm probaret dextrum cœli esse oriens, quia inde incipit cœlestis motus, arguit contra se ipsum pro sua opinione; Motus cœli nunquam incepit, secundùm determinationem. 8. Physic. quæ habetur tex. 5. & 6. falsum ergo est dicere, Aboriẽte incipit motus: & respondet sibi, motum cœli incipere ab oriente, non quòd inde inceperit: sed quia si incepisset, inde debuisset incipere; ac si diceret iuxta nostram mentẽ, inde incepisse, nõ formaliter, sed virtualiter: quia si inciperet, inde exordium sumeret, atque erũperet inde. Et ita cùm asserit quòd demõstratio quæ generat scientiam, procedit ex causis prioribus & notioribus, intelligendum est ex causis formaliter, vel virtualiter, hoc est ex causis, vel rationibus formalibus, quæ essent causæ, si causæ exigerentur in illa materia. Est itaque causa virtualis, ratio, propter quam aliquid alicui conuenit.

Quæstionis decisio.

1. Conclus. PRima conclusio: Logica docens est verè & proprie sciẽtia, & ità est appellãda. Hãc conclusionẽ tenent viri grauissimi D. Thomas. 4 metaphys. lect. 4. Scot. in prædic. q. 1. Albert. c. 1. in Porph. Auicen. c. 1. suæ log. Sot q. 2. procem. in logic & innumeri viri docti nostri temporis, quos longum & superfluum esset recensere. Et probatur ratione: nam scientia est habitus acquisitus per demonstrationem: sed logica est huiusmodi: ergo est scientia. Maior est Aristot. & omnium Philosophorum, 1. poster. minor probatur, nam ista est demonstratio. Omne vniuersale est prædicabile: genus est vniuersale: ergo genus est prædicabile. Item ista: Omnis syllogismus procedens ex prioribus, notioribus, & causis conclusionis generat scientiam: syllogismus demonstratiuus est huiusmodi: ergo generat scientiam: & ista. Omnis syllogismus procedens ex probabilibus, generat probabilitatem, Syllogismus dialecticus est huiusmodi: ergo. Et multæ aliæ sunt demonstrationes; quæ procedunt ex causis virtualiter, & rationibus formalibus, vt suprà dictum est: nam vniuersalitas est causa virtualis prædicabilitatis, & sic de reliquis: ergo istæ demonstrationes generabunt scientiam, non aliam nisi logicam, quia consideratio harum secũdarum intentionum ad nullam aliã pertinet, vt infrà videbimus: logica ergo est scientia.

Secundò probatur conclusio: nam vniuersale prout consideratur à logico, habet propriam passionem, quæ est prædicabilitas de multis: ergo hæc poterit demonstrari de suo subiecto: ergo illa demonstratio habitum generabit: non nisi logicæ; est ergo logica scientia. Primum antecedens probatur: nam prædicabilitas de multis conuenit omni vniuersali, & soli, & semper, & hoc per rationem & definitionem vniuersalis: ergo est propria ipsius passio. Prima consequentia probatur: quia omnis passio per rationem sui subiecti demonstrabilis est. Vtrùm autem prima passio sit à priori demonstrabilis, dicetur infrà. Et cùm dicimus, quòd generabit scientiam, intelligendum est, vel genitam adaugebit, & quantum attinet ad propositum, idem est.

Prætereà logica inclinat intellectum ad iudicandum de supradictis cõclusionibus per causas & rationes formales earum: ergo est habitus scientificus. Probatur consequentia: nam non potest esse opinio, quia opinio non iudicat per rationes formales de conclusionibus in bona consequentia: non etiam potest esse fides, quæ innititur autoritati dicentis, non etiam intellectus & habitus principiorũ quia iste non procedit ex causis: nec etiam est ars; quia ars est de re factibili, non procedẽdo demonstratiuè.

Prætereà vt aliquid sit sciẽtia, sufficit, quòd procedat demonstrãdo passiones de subiecto prout materia circa quam versatur illud patitur: vnde Metaphysica dicitur esse scientia, verè, & passiones de suo subiecto demõstrat, non per causam propriè dictam, sed per rationem formalẽ: nam quòd Deus sit æternus; vt sæpe inculcauimus nõ est causa propriè dicta immutabilitas, & entitas non est causa propriè dicta vnitatis: sed logica hoc modo procedit

cedit: ergo est scientia. Minor probatur, nam etiam est ratio formalis seu virtualis causa, & prout materia patitur logicalis, verbi gratia prædicabilitatis generis, & reliquorum prædicabilium, eorum vniuersalitas.

Prætereà actus voluntatis quatenus ad bene beatèque viuendum spectant, cadunt sub aliquam propriè & verè scientiam à Physica distinctam, videlicet sub moralem Philosophiam: ergo secundæ intentiones quatenus de eis demonstrãtur passiones, & conducunt ad sciendum, sub aliqua scientia à Metaphysica distincta cadẽt, cuiusmodi est logica. Nam licèt entitates rationis secundùm se considerẽt Metaphysicus, sub hoc tamen fine quatenus deseruiunt rectæ intellectioni & sciendi modo, ad logicum spectant.

Et tandem probatur nostra conclusio: nam in libris quos de logica edidit Arist. tam multæ sunt demonstrationes ad logicam concernentes, vt illis perspectis esset omnis quæstio, & certissimum sit logicam esse sciẽtiam nam inconuertendis propositionibus in reductione modorum imperfectorum ad perfectos, in medij inuentione, in naturis demonstrationis, definitionis, diuisionis, argumentationis, & alijs huiusmodi, tam multas statuit demonstrationes, vt hac vna parte reliquas omnes scientias demonstrationum multitudine facilè vincat logica. Et ne molestia lectorem afficiam, eum ad libros Priorum, & Posteriorum resolutionũ, quibus locis illa sunt propria, remittõ.

Secunda pars conclusionis, quod ita sit logica appellanda, probatur: nam nominibus vtendum est, vt plures: at plures illique grauissimi viri logicam scientiam appellant, ita igitur est appellanda. Minor constat ex dictis in hac quæstione, & in probatione conclusionis, & ex illis quæ retulimus pro illa sententia eorum, qui sentiebant logicam esse scientiam præstantissimam.

Secunda conclusio: Logica docens non est scientiarum præstantissima: nam præstantia & excellentia scientiæ, iuxta doctrinam Aristotelis lib. de Anima statim in principio, colligimus ex obiecti excellentia, vel ex certitudine procedendi & demonstrandi: sed existis capitibus non excedit omnes scientias: nam scientiæ reales ex parte obiecti vincunt logicam, in certitudine demonstrandi vincunt Mathematicæ, quin imò omnes reales scientiæ. Fateor tamen nobiliorem esse Grammatica atque Rhetorica, cùm ordinetur dialectica ad veri cognitionem, & dirigat intellectum in suis operibus ne erret: & secundùm quid non inconuenit esse nobiliorem scientijs realibus: propterea quòd hominis discursum ex propria ratione perficiat. Et hoc forsan viri doctissimi in principio relati sentire volebant, sicque sunt explicandi. Et cum prima omnium scientiarum dicitur, secundùm quid & acquisitione, non simpliciter & dignitate est explicandum. De qua tamen conclusione latiùs agitur in principio librorum de Anima, & Soto in prologo summularum.

Dissoluuntur argumenta.

Ad. 1. Argũ. AD argumentum primum in principio quæstionis constitutum, quod ex variis locis Aristotelis desumebatur, respondetur: Primum locum aliqui intelligunt, non de logica, sed de modo procedendi cuilibet scientiæ proprio, qui priùs tradendus est. Sed communis expositio est, quod fiat sermo de logica, quam primò addiscẽdam esse docet, quàm reliquas scientias: propterea quòd in ipsa docetur, quonam pacto demonstratio, diuisio, & argumentatio sit construenda: explicã urque natura & essentia & passiones obiecti logici. Et iste modus sciendi scientia est, & vocatur modus sciendi; quia docet modum sciendi: non verò vocatur modus sciendi, quia sit sciẽtiæ determinatio: quemadmodum velocitas vocatur modus cursus, quia est eius determinatio. Itaque logica est modus sciendi, & ante alias scientias addiscenda. Soto sapientissimus, & Pater Toledo explicant de logica, non ea ratione qua docens est, sed ea ratione, qua vtẽs est: itaq; logica vtẽs est modus sciendi, & priùs addiscẽdus est quã reliquas scientias cõsequamur, vt suprà visum fuit. Et ista logica est prior secundùm aliquam cõsiderationẽ etiã logica ipsa docẽte, quia deseruit ad eius consecutionem, vt superiùs fuit definitum. Alij exponunt dialecticam vocari sciẽdi modum, quia eius obiectum sit sciendi modus, non verò ipsa dialectica. Sed supradictæ duæ expositiones sunt potiores: nam dialectica est sciendi modus, quia docet naturam modi sciendi, & ipsum construit. Et cùm dicit Aristoteles absurdum esse simul quærere sciẽtiam & modum sciendi, nomine scientię non intelligit dialecticã, sed alias sciẽtias à dialectica: & per hoc nõ negat logicã esse sciẽtiã.

Ad secundum aliqui respondent agere sermonem in. 2. in metaph. & 1. poster. de logica vtente, quę dicitur non habere proprium subiectum, quia & potest probabiliter disputare circa vera & falsa, & tunc potius dicenda est potentia quam scientia, & sicut voluntas quia potentia est, potest velle bonum & malum, ita logica vt vtens potest circa verum & falsum disputare: scientia verò semper versatur circa verum præcisè. Sed hæc expositio non mihi Ad. 2. Arg.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mihi placet (quia etiam logica vt vtens est habet certum obiectum, & versatur in introducendo formam syllogismi, definitionis, & argumentationis, & in cęteris actibus rationis: quin imò omnis potentia habet ex necessitate certum obiectum ad quod se extendit, & vltra quod non operatur, & potentiæ sicut & scientiæ, sunt impermistæ: Et ita sensus Aristotelis est, quòd logica nó habet certum subiectum, idest, certum materiale vbi suam formam argumentationis, definitionis, &c. introducat; sed in materia cuiuslibet scientiæ definire, & argumentari. Et hac ratione dicitur logicus, sicut & metaphysicus per omnia rerum genera vagari; iste considerando entis rationem, quę omnibus rebus est communis, ille formando argumentationes, diuisiones, definitiones in omni materia cuiuscunque scientiæ, in ente abstracto, in ente concernente materiam sensibilem, &c. In illo verò loco primi Topic. & tertio, metaph. loquitur de dialectica strictè & in certo genere, hoc est pro parte topica & probabili: Nam quando ista pars ad vsum refertur, semper tractat per principia probabilia. Non vero negat Aristoteles quin sint principia necessaria in hac scientia, sicut & in reliquis. Videantur quæ diximus. 1. quæst. pro expositione huius nominis, logica. Ad vltimum locum respondentes affirmamus Aristotelem ibidem agere de logica, prout est vtens: quæ secundùm hanc cõsiderationem non est scientia: vt iam iam constabit.

Ad. 2. Arg. Ad secundum atgumentum principale respondetur; quòd ratio vniuersalis est virtualiter causa prædicabilitatis: si enim prædicabilitas posset habere causam, esset vniuersalitas causa: itaque est ratio formalis, vt suprà dictũ est. Et eo modo, quo est causa est prior, prior enim est causa quàm effectus, & causa virtualis, effectu virtuali, saltem nostro modo intelligendi: quia potest vnum sine alio concipi à nobis. Et quantum attinet ad demonstrationes logicas, patet clarè: quia ratio prædicabilitatis de pluribus, consequitur ad rationem vniuersalis: ergo ratio vniuersalis prior est prædicabilitate.

Secundò respondetur ex Soncinate. 4. metaph. q. 17. vbi ait, quòd causa est in duplici differentia (& loquitur de causa in essendo.) Vno modo, quia est productiua alicuius, & habet supra ipsum realem causalitatem: sicut ignis est causa caloris in rebus calidis, & hominis essentia est causa passionum. Alio modo dicitur aliquid causa alterius, quia est natura prius eo, & est causa quare alterum insit; quia necessariò naturaliter consequitur ad illud prius. Et ponit exemplum in albedine & similitudine, quæ sunt vna res; sed hæc res priùs est albedo, quã similitudo: & ideo duæ albedines positæ in actu sunt causa similitudinis in vtraque earum. Et adhunc modum debet intelligi Philosophus (inquit Soncinas) quando dicit quòd demonstratio debet constare ex causis: nam medium in demonstratione à priori, est causa passionis; quia est ratio, propter quam prædicatum insit subiecto, sicut albedo est ratio propter quam insit similitudo duobus albis. Itaque ex his verbis Soncinatis colligitur, quod medium in demonstratione debet esse vera causa passionum, quę demonstrantur, vel saltem debet esse id ratione cuius, quod demonstratur, subiecto conueniat. Vnde fit, quòd cùm enti per eius rationem conueniãt multa, (vt esse vnũ, &c.) possint hæc de illo demonstrari: & càm secundis intentionibus multa conueniant per earum rationem, vt prædicabilitas vniuersalitati, de hac per eius rationem illa demõstrari possit: quamobrem in logica sunt veræ demonstrationes. Et hæc solutio ferè eadem est cum prę cedenti. Et quanuis verum sit, quòd omnia entia rationis cognoscantur per species entis realis, sed quędam entia rationis sunt alijs cognoscibiliora; quia sunt priora, & causæ ad modum expositum: vnde secundùm suam naturam notior est ratio vniuersalis, quàm prædicabilis. Et huius rei sit exemplum: nam quãuis Deus & angeli, & materia prima cognoscantur per species rerũ materialiũ, & nõ per propriam speciem, Deus tamen magis cognoscibilis est, quàm angeli, & isti quam materia prima secundùm suam naturam. Ita in proposito de subiecto logicæ & suis passionibus dicendum est: illud enim sun natura notius est istis, quoad nos verò passiones notiores sunt suis causis. Et ita manet soluta illa ratio; cognoscuntur per species entis realis: ergo ęqualiter cognoscũtur: & etiã illa. Sũt ęqualis entitatis: ergo æqualis cognoscibilitatis, nam passio & essentia non sunt æqualis entitatis in suo genere. Idem enim dicendum est de illis, ac de passionibus & essentijs realibus suo modo tamen.

Tertium argumentum soluimus supra q. 2. *Ad. 3. Arg.*

Ad quartum respondetur negando minorem logica namque, sicut & quælibet scientia, de perpetuis & ęternis tractat. Nam si respicimus ad veritates demonstratas, constat illas esse æternas, vt quòd generet demõstratio scientiam, quòd vniuersale sit prædicabile: subiectũ etiam de quo istæ veritates primò & per se demonstrantur: quia est vniuersale, nõ per se corrumpitur. (Et loquimur de corruptione, quæ potest cõpetere entibus rationis: nam sicut habent suum esse, ita habent & suũ *Ad. 3. Resp.*

non

non esse) sed per accidens ad corruptionem singularium: & hac ratione scientia dicitur agere de perpetuis, quia de veritatibus perpetuis tractat, & de subiecto perpetuo per se. Quando verò fit aliqua demonstratio de hoc vniuersali, tunc hoc vniuersale per se est corruptibile: sed scientia tunc non versatur primo & per se circa hoc subiectũ singulare, sed secũdario. Primò & per se versatur sciẽtia omnis circa vniuersale. Et cũ dicimus quòd versatur secũdariò circa hoc vniuersale logica, loquimur de hoc vniuersali formaliter; nam hac ratione pertinet ad obiectum logicæ: sic enim importat secundam intentionem singularem: & quod asserimus de logicæ obiecto, dicendum est etiam de obiecto cuiusuis alterius scientiæ. Si verò singulare aliquod incorruptibile esset, optimè posset de illo esse sciẽtia, quia singularitas nõ repugnat scientiæ ratione singularitatis, sed ratione corruptibilitatis ipsius singularis. Et hoc manifestè patet in Deo, qui singularissimus cùm sit, scitur à beatis sciẽtia clara & aperta, à nobis verò scitur sub quadam vniuersali ratione.

Ad confirm. Ad confirmationem dicimus non oportere scientiam omnem subalternam, vel subalternatam esse, vt patet in metaphysica: est enim subalternatio propriè dicta, accidens scientiæ alicuius, & non omnium. Et cùm D. Thomas opusc. de nat. generis, & alij doctissimi viri videntur dicere metaphysicam sibimet omnem scientiam subalternare, loquuntur de impropria subalternatione. Sed de hoc latiùs in metaphysica, & q. 1. primę. p. D. Thomæ, & in prologo sentent. Theologi disputant.

Ad. 5. arg. Pro solutione quinti argumenti post huius quæstionis expositionem disputabimus de modo, quo à nobis ens rationis cognoscatur, quod faciemus vt clariorẽ ordinẽ seruemus.

Ad. 6. arg. Ad sextum respondeo scientiam esse de propositionibus tanquam de medijs, quibus veniemus in rei cognitionem, sed tamen principaliter sciuntur res. Scimus itaque res per propositiones tanquam per instrumenta: logica vero in hoc differt ab alijs scientijs, quòd considerat propositiones vt instrumenta & media quædam sciendi, quia per illas scit suũ obiectum (formando namque propositiones scit secundam intentionem) & etiam vt res scitas: quia cum formale propositionis sit secunda intentio, debet ex necessitate, à logico considerari, siquidem sub eius obiecto continetur, vt pars subiectiua ipsius. Itaque reliquæ scientiæ propositiones considerant, vt quo sciuntur res: logica verò illas considerat vt quo scit, & vt quod scit: & videatur D. Thomas. 2. 2. quæstione. 1. articulo. 1. ad 2. & Caietan. atque Bañes ibidem: nam hoc conducit ad intellectum illius articuli.

Ad septimum respondetur primò, quòd relatio prædicabilitatis, etsi sit relatio distincta à relatione vniuersalitatis: consequitur tamen ad eundem actum, ad quem consequitur relatio vniuersalitatis: nam eodem actu, quo fundatur vniuersalitas, siue fit abstractio siue cognitio, siue comparatio, fundatur etiã prędicabilitas, eo enim quo natura est vna in multis, est prædicabilis de multis. Et bene potest esse, quòd idem actus fundet diuersas relationes specie, diuersissimè comparatus ad illas. Et ita ille actus quo fundatur vniuersalitas primò & per se, fundat secundario prædicabilitatem. Sit exemplum, licèt non teneat in omnibus. Nam calefactio, & eiusdem liquefactio, specie differunt, & fiunt ab eadem forma, calore, scilicet, sed calefactio immediatè, liquefactio mediate: ita in proposito idem actus fundat vtramque relationem, sed vniuersalitatem primò, prædicabilitatem secundò, & ita differre specie possunt, sicut æquum est differre essentiam, & passionem non transcendentalem, & secundùm probabilem opinionem; eadem actione qua generatur essentia, generantur passiones, quæ tamen specie differunt. *Ad. 7. arg.*

Etsi dicas; Contrà; nam prædicabilitas non habet esse formaliter, nisi dum actu cognoscitur, quia cùm sit ens rationis, illius esse est esse obiectiuè in intellectu, & actu terminare cognitionem illius, sed non potest terminare actum intellectus, quem terminat vniuersalitas, nam illi duo actus non simul, sed successiuè esse debent.

Aliqui respondent ens rationis non habere esse formaliter per hoc, quòd actu cognoscatur ab intellectu, sed per hoc quòd proximè possit cognosci ab intellectu posito iam eius fundamento proximo. Sed quoniam hæc solutio mihi non placet, vt infrà disputabimus (existimo enim ens rationis debere actu cognosci vt formaliter sit) respondeo, quòd in huiusmodi passionibus rationis non est quærenda simultas eadem cum essentia, quam assignamus in entibus realibus, quia passiones reales cùm habeant esse seclusa intellectus operatione, posita essentia statim ponuntur. At verò cùm passiones rationis non habeant esse nisi per actum intellectus, qui quidem liberè potest poni in executione, fieri potest vt ponatur essentia vniuersalis formaliter, & non ponatur eius passio formaliter: quia non ponitur fundamentum proximum passionis,

&

Universidad de Deusto Biblioteca

& ponitur fundamentum proximum essentiæ, siue (vt formalius loquamur) quia consideratur essentia vniuersalis, non considerata eius passione. Vnde vt dicatur prædicabilitas passio vniuersalis, sat fuerit, quod si essent aliquid reale, adinuicem consequerentur, quemadmodum risibile ad hominem consequitur: & satis est vt prædicabilitas sit passio vniuersalis, quòd ex eo, quia natura est vniuersalis, sit proximum fundamentum, vt illi possimus attribuere intentionem prædicabilitatis. Quinimò tunc possumus dicere, quòd est prædicabile in radice, sicut dicimus quòd est risibilitas in radice in hominis essentia, quia ad vniuersalis essentiam consequitur prædicabilitas, posita tamẽ notitia intellectus, qua ipsa prędicabilitas formaliter sit. Et de hoc iterum redibit sermo.

Ad. 8. arg. Ad octauum respondetur, quòd ad minus dialectica demonstrat per causam formalem, quia demonstrat per definitionem entis rationis, quod est secunda intentio, & definitio dicitur causa seu ratio formalis: & etiam per causam finalem, nam ex eo quòd demonstratio ordinatur ad generandam scientiam, dicimus talibus partibus constare debere, & idem est de alijs logicis instrumentis; & ens rationis, quia habet aliquo modo esse, habet aliquo modo formam & finem, diminutissimè tamen nam genereitas natura sua ordinatur ad constituendam generis naturam, & definitionem formaliter, quæ ex genere & differentia constat.

Ad. 9. arg Ad nonum respondetur negando maiorem, nam scientiæ Mathematicæ sunt perfectissimè scientiæ, & tamen tractant de ente secundùm quid, scilicet de accidentibus: quin imò Metaphysica nõ esset perfectissima omnium scientiarum, quia eius obiectum nec est substantia, nec accidens, sed aliquid abstractum, & sic perfectior esset Physica, quia tractat de substantia quæ est ens per se, quod quidem absurdissimum est. Et cùm dicitur quòd scientiæ non sunt nisi entium, volumus dicere, quòd non sunt nisi de rebus quæ possunt habere aliquam existentiam quam etiam ens rationis potest suo modo habere. Item etiam vult illa propositio quòd scientiæ non sunt nisi entium, idest rerum habentium essentiam & passiones, seu aliquid ad modum illarum. Et hoc voluit similiter cùm dixit Aristoteles, quod non est, non scitur, idest quod non habet essentiam in ordine ad aliquam existentiam, & passiones demonstrabiles, non potest sciri, & ita non potest sciri duas contradictorias esse veras, quia hoc non est essentia aliqua habens passiones: nec enim oportet, quòd modus existendi subiecti denominet habitum, & transeat in habitum ipsum, licèt enim sit scientia de homine, non vocatur ipsa scientia nec est homo: eodem modo licèt logica sit de ente secundùm quid, non debet ipsa logica vocari scientia secundùm quid, nec est scientia secundùm quid, sed simpliciter est scientia, & sicut cognitio entis rationis simpliciter est cognitio, ita habitus causatus per cognionẽ demonstratiuam, etiam si sit circa ens rationis, simpliciter est scientia.

Ad decimum argumentum, quod est difficile, respondet Soncinas. 10. Metaphysicæ, quæstione. 16. ens, quod est obiectum terminatiuum intellectus, esse ens commune ad ens reale & rationis, licèt motiuum obiectum sit solum ens reale. Sed hæc solutio apparet insufficiens, nam sequitur intellectum non solum non esse omnium nobilissimam potentiam, verùm etiam esse ignobilissimam, siquidem habet pro obiecto ens omnium ignobilissimum entium, cuiusmodi est ens abstractum, nam ignobilius est ente reali & rationis. Præterea quia non potest dari tale ens abstractum: alias de illa ratione posset esse aliqua scientia, & illa quidem Metaphyca superior, nam obiectum Metaphysicæ non est nisi ens reale. Nam profecto si illa ratio daretur, suas haberet passiones: esset enim illud ens vnum, verum, bonum, &c. *Ad. 10. arg.*

Secunda solutio, sufficiens illa quidem, est huiusmodi, quod obiectum intellectus est ens reale & rationis secundùm quòd habent inter se vnitatem analogiæ, quanuis huiusmodi analogia duplicem importet conceptum: quia ex hoc quòd analoga sunt, habent vnitatem sufficientissimam, vt terminare possint potentiam vnam: nam obiectum scientiæ siue potentiæ non oportet quòd sit vniuocum, sed sufficit esse analogum. Et patet hoc in obiecto Metaphysicæ, & intellectus, & voluntatis. Et nihil refert huiusmodi vnitatem analogicam vno vel duobus conceptibus importari: nam siue hoc, siue illo modo importetur, semper dicit vnitatem & si sit illa analogica vnitas. Et hoc est quod asserit Commentator. 4. Metaphysicæ, Commento. 2. quòd vna scientia non tantùm est de subiecto, quod est vnum specie aut genere, sed etiam de ijs quorum esse attribuitur vni fini, aut agenti, aut vni subiecto: vbi dicit quòd non solum vniuoca, verùm etiam analoga, etsi sint duorum conceptuum, vt sanum, possunt esse obiectum scientiæ. Et alibi dicit ipse, quòd vna scientia est de omni-

omnibus salubribus, sanum verò de omni habente sanitatem, vtrumque analogicè dicitur. Et dicitur secundum hanc solutionem obiectum intellectus esse aliquid reale, quia principalis pars est aliquid reale. Sed hæc solutio non est omnium optima, quia secũdùm illam cogimur etiam idem ponere obiectũ pro Metaphysica: nã idem est obiectũ intellectus, & Metaphysicę, secũdùm veriorẽ opinionem. Falsum est autẽ asserere obiectũ Metaphysicæ esse ens, quatenus dicit reale ens & rationis.

Et ideò sit tertia solutio, quam vt omnium optimam; & quæ rei difficultatem exhaurit, oportet suscipere. Quæ sic statuit, quòd obiectum à quo specificatur intellectus, & à quo sumit suam vnitatem & nobilitatẽ, est ens reale; & illud est quod primò terminat actionem intellectus, considerando intellectũ ex natura sua, sicut etiã ens reale est Metaphysicę obiectũ adæquatum, tribuens illi & vnitatẽ & nobilitatem; cũ quo tamen stat quòd cõsecutiuè Metaphysica etiam consideret ens rationis: ita intellectus cõsecutiuè considerat ens rationis. Nec hoc repugnat adæquationi obiecti intellectus: dicitur enim adæquatum obiectum, non ex hoc quòd potentia vel habitus nullo modo possit in aliud, sed quòd nõ potest in aliud per se, sed tantum cõsecutiuè, & ratione alterius. Quod patet; nam adæquatum obiectum visus est lucidũ; & tamen autore Aristotele, & testãte aperta experientia, per visum percipimus tenebras; per accidẽs tamen, & in ordine ad lucidum, & adæquatum obiectum Physicæ est ens mobile, & tamen 8. Physic. de Deo considerat, sed in ordine ad ens mobile. Item obiectum Theologiæ adæquatum est Deus; & tamen Theologia tractat de peccatis, in ordine tamen ad Deũ. Et, vt hanc doctrinã corroboremus irrefragibili testimonio, adducam' D. Th. 1. p. q. 14. art. 5. ad 3. Constituerat D. Thom. hoc argumentũ Ipsum intelligerẽ, speciem habet ab intelligibili, sicut omnis alius actus ab obiecto suo: vnde & ipsum intelligere tanto est nobilius, quanto etiam nobilius est ipsum quod intelligit: sed Deus est ipsum suum intelligere, vt ex dictis patet; si ergo Deus intelligit aliud à se, ipse Deus specificatur per aliquid aliud à se, quod est impossibile; nõ igitur intelligit aliud à se. Ecce argumentũ, sequitur solutio. Ad tertiũ dicendũ, quòd ipsum intelligere nõ specificatur per id, quod in alio intelligit, sed per principale intellectum, in quo alia intelligũtur. In tantũ enim ipsum intelligere specificatur per obiectũ suũ, in quantũ forma intelligibilis est principiũ intellectualis operationis; nã omnis operatio specificatur per formã quæ est principiũ operationis; sicut calefactio per calorẽ; vnde per illam formã intelligibilẽ specificatur intellectualis operatio, quæ facit intellectũ in actu. Et hæc est species principalis intellecti, quæ in Deo nihil est aliud, quàm essentia sua, in qua omnes species rerum cõprehenduntur. Vnde non oportet, quòd intelligere diuinum specificetur per aliud quàm per essentiam suã. Ad propositũ ergo, sicut intellectus diuinus, etiamsi cognoscat creaturas, non specificatur ab illis, quia non est principale intellectũ, sed in alio intelliguntur, scilicet, in essentia diuina, eodẽ modo noster intellectus etiãsi cognoscat ens rationis, nõ specificatur ab illo, nec ab illo sumit suã vnitatẽ; quia nõ est principale intellectũ, sed est intellectũ per species entis realis ex natura sua. Et si dicas; Nam etiã Deus, & substantiæ separatæ intelliguntur per species rerum sensibiliũ, & tamen continentur sub obiecto intellectus. Respondetur, quòd verum est pro hoc statu; absolutè tamen nõ important ordinẽ ad intellectũ mediantibus rebus sensibilibus & earũ speciebus. Est ergo ens reale obiectũ intellectus, specificans ipsum; ens verò rationis nõ est huiusmodi; sed intelligitur secundariò, & in ordine ad ens reale, & per aliud: sicut creaturæ cognoscũtur à Deo, & se habent in ordine ad eius intellectum. Vide aliam solutionem in Soncin. 4. Metaphys. quæst. 5. ad vlt.

Ad vndecimũ respõdet Socin. 5. Metaph. q. 25. relationẽ scientię ad scibile in ratione mensurę esse aliquid rationis, & nõ relationẽ realẽ; quia illa relatio terminatur ad rationẽ vniuersalẽ, & ad prædicata quæ illi necessariò conueniũt, nõ considerando existentiã rei, & sic per accidẽs se habet rei existẽtia, si quidẽ etiã re destructa, manet illa sciẽtia. Et si hãc solutionem sequamur, constat argumentũ ruere: non enim relatio scientiæ ad scibile in ratione mensurę, realis est. Est alius modus dicendi, nimirũ relationem iam dictam esse realem obiecto existẽte in rerum natura, rationis verò, eodẽ nõ existente. Et quãuis sciẽtia nõ mensuretur ab existẽtia rei, est tamẽ necessaria, vt sit relatio realis: quia est necessaria ad existẽtiã termini, terminus autẽ existẽs est necessarius ad hoc vt relatio sit realis. Et secũdũ hãc doctrinã, relatio sciẽtiæ ad scibile est realis, ipso scibili existẽte: quia verò obiectũ logicæ non existit, non est ad ipsum realis relatio, sed relatio rationis: sicut etiam imago refertur ad suum imaginatum relatione mensurati: & tamen hæc relatio mensuræ non est realis, nisi imaginato existente. Sapientissimus Magister meus Medina ita soluebat hoc argumentum, semper relationẽ mensurati ad mensuram in scientijs esse relationem realem, etiam obiecto non existente. Et ad argumentum quod fit; Nam relatio realis debet esse inter extrema realia, dicebat *Ad 11. arg.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

ipse, vel ita se habentia ac si essent existētia, & obiectū cuiusuis scientiæ, etiam si non existat, ita se habet, ac si existeret: quia ita mensurat scientiam; nā non mēsuratur sciētia ab existentia, sed à prædicatis per se. Quapropter logica realiter in ratione mēsurati refertur ad ens rationis, quia ita mēsurat logicā ac si existeret. Et si adhuc instes; Contrà; nam ens rationis non est: ergo non est terminus, negatur cōsequentia; nam vt sit terminus, etiam seclusa operatione intellectus, sufficit esse connexionē prædicatorū essentialium, & propriorū, quæ cùm sit æterna, semper est: vt v. g. quòd vniuersale sit prædicabile, quòd demonstratio generet scientiā; & ab his mensuratur sciētia, & refertur ad ens rationis ratione prædicatorum quidditatiuorū & per se, & ratione horum, etiamsi ens rationis nō sit quoad existentiā, dicitur esse terminus. Hic tamen est notandum, nunquam logicam referri ad suum fundamentum in ratione mēsurati; quia logica non est vera, quia conformis fundamento entis rationis, sed quia conformis prædicatis per se ipsius entis rationis, vt de se patet. Sed de his latius sumus acturi in relationis prædicamento.

Ad 12. arg. Ad duodecimum respondetur, quòd logica habet pro obiecto ens per se & definibile, licèt sit aliquid rationis. Et hoc est secunda intētio in concreto, quod est ens per se in suo genere; sicut albedo in concreto est accidens. Et illud voluit docere Auicenna cùm dixit quòd est de secundis intentionibus adiunctis primis, id est, de secundis intentionibus in concreto, & vt fundātur in rebus, & illas denomināt: nō verò voluit dicere esse de secundis & primis simul: &, si suscipit tractationem de primis Logicus, est vt de fundamento sui obiecti. Vide quæ sumus dicturi infrà quæst. 8. secundarum intentionum.

Ad vlt. arg. Ad vltimum respondetur esse per se notum & euidentissimum, esse secundas intentiones, & de illis fieri demonstrationes euidentes; & ita logica est scientia euidens. Sed de hoc cum disputabimus de Ente rationis redibit disputatio; & sint satis ista de hac quæstione.

QVÆSTIO. VIII.
Vtrùm logica vtens, vt sic, sit scientia.

1. Argum. ET videtur quòd sic. Primò: Logica vtens qua ratione est vtens, habet aliquem actum: & ille nō est actus opinionis nec fidei, nec artis, cùm non sit circa res factibiles: ergo erit actus scientiæ, quia non videtur quis alius sit. Totus discursus patet.

2. Argum. Secundò; Logica vtēs est habitus acquisitus per demōstrationem; ergo est scientia. Consequentia est euidēs; nā ita sciētia definitur: sed probatur antecedēs; quia logica vtēs acquiritur in eodē instāti in quo acquiritur docēs; sed docēs acquiritur per demōstrationē: ergo & vtēs.

Et cōfirmatur, & explicatur; nam illamet demōstratio quæ generat docentē, est instrumētū, quo in eodē instanti generetur vtēs; est ergo habitus per demonstrationē acquisitus: ergo scientia. Et cōfirmatur secundò. Sunt idem habitus logica vtēs & docēs; sed docens acquiritur per demonstrationem; ergo & vtens.

3. Argum. Tertium argumentū sit pro explicando sapientissimo Magistro Soto; & est huiusmodi. Nam si logica vtens non esset scientia; hoc esset propter rationem Magistri Soto q. . proœmiali in logicam; sed illa ratio est nulla; ergo. Probatur minor; nam ratio sic habet; Vsus logicæ vtentis non semper generat scientiā; ergo logica vtens nō est scientia. Sed hæc ratio est nulla; nā sequeretur eadē ratione quòd logica vtēs sit scientia, nā eius vsus aliquādo generat sciētiā; ergo est sciētia. Antecedēs patet; nā demōstratio generat scientiā, & tamē ipsa, quantū ad eius cōstructionē, est à logica vtēte: ergo aliquādo vsus logicæ vtentis est scientia: ergo si hæc ratio aliquid probat: quia aliquādo non generat scientiā non est scientia, hæc etiā aliquid probabit, quia aliquando generat sciētiam est scientia, & cum hæc sit nulla, & ratio etiā Soti nulla erit.

Quarto. Probabilis opinio est, q̄ idēmet habitus logicæ docētis secūdùm eadē formalitatē duos actus habeat, & demōstrare passiones de subiecto, & sic est docēs; & cōstruere syllogismū & instrumēta sciēdi, & sic est vtēs; itaq; dicitur vtēs à secūdo actu, docēs à primo; ergo tunc logica vtens erit sciētia; quia est eadē formalitas, quæ est docēs, & hæc est scientia; ergo & illa: sed hoc est falsum, nam nullus vnquam vocauit vtentem logicam scientiam; quid ergo tunc in hac opinione erit dicendum?

Præambula ad quæstionem.

ANtequā ad quæstionē respōdeamus, vnū est præmittēdū, de quo aliqui immeritò dubitant, decepti forsan doctrina Magistri Soto 2. q. proœm. vbi dicit, quod logica vtēs illa est, qua tractatores aliarum scientiarum vtuntur. Ex quo inferunt logicā vtentem non producere actum aliquem, sed passiuè se habere, quod falsum videtur: nam vt colligitur ex doctrina Diui Thomæ, Prima secundæ, quæst. 49. artic. 3. omnis habitus importat ordinem ad actū sic, adeò vt finis habitus sit actus: quia habitus est dispositio ipsius naturæ: omnis autē natura ordinatur ad aliquā operationē, vel ad aliquid per actionē operatum tanquā ad finem, & sic omnis habitus ex natura sua ordinatur ad aliquam operationem: & etiam sanitas ipsa, quæ habitus quidam est, ordinatur ad operationē: nam vt inquit Aristot. 10. lib. de animalium historia, homo dicitur sanus, & similiter membrū aliquod sanum dicitur, quādo potest facere operationē sani. Et quāuis hoc cōueniat omni habitui ex natura sua, sunt tamē aliqui habitus, qui ex subiecto, in quo sunt, importāt ordinem ad actū, quia habitus importat ordinē ad naturā rei. Si ergo natura rei in qua est habitus importat ordinē ad operari, sequitur, quòd ipse habitus primò & principaliter importat ordinē ad operari & ad actū; & sic omnis habitus qui est alicuius potētiæ operatiuæ vt subiecti, principaliter importat ordinem ad actū. Ex quo planè infertur, quòd cùm logica docēs sit habitus, debet habere operationē aliquā; & cū sit habitus potentiæ operatiuæ, scilicet, intellectus, debet habere primò & principaliter actum pro fine, quem effectiuè producat facilè, prōptè, & delectabiliter. Iste autem actus modò inquiritur quis sit, an, scilicet sit sciētificus & actus sciētiæ, id est cognitio alicuius cōclusionis, ppter sua principia: nā si hoc habet, erit scientia; an verò sit aliquid aliud, ex quo sequetur logicā vtentē nō esse scientiam.

Decisio quæstionis.

1. Conclus. HOc posito sit conclusio. Logica qua ratione est vtēs, non est sciētia, nec eius actus est scientię actus, nec cognitio alicuius cōclusionis propter sua principia. Hæc cōclusio probatur autoritate D. Tho. 4. Metaph. lect. 4. ita dicentis: Vtens verò est, secundùm quòd modo adiuncto vtitur ad concludendū aliquid probabiliter in singulis scientijs: & sic recedit à modo scientiæ. Ecce conclusionē probatā vbi inquit quòd vtens vt sic recedit à modo scientiæ; si recedit à modo sciētiæ: ergo non est sciētia; & illud ipsum, quod præmittebamus asseritur similiter à D. Tho. Nam dicit, quòd vtens logica dicitur quatenus modo adiuncto vtitur ad cōcludendum aliquid probabiliter in omnibus scientijs: ergo iam logica vtens habet actum quem producit, qui est probabiliter disputare in alijs scientijs. Et hic notabis, quòd D. Thomas non vocat logicam vtentem nisi vsum probabilis disputationis, vt patet ibi, Ad concludendum probabiliter in omnibus scientijs. Sed iam suprà hunc locum explicuimus. q. 5. Et modò possumus aliam etiam explicationem adducere, quòd scilicet exemplū ponatur logicæ vtentis in parte probabili; non quòd solus illius vsus in hac parte sit logica vtens; cùm etiam vsus logicæ in parte demonstratiuā sit logica vtens in actū secundo, & logica secundùm quòd producit illum actū sit logica vtens in actu primo; sed quia in hac parte probabili magis clarè patet vsus logicæ, cū in alijs sciētijs, dum probabiliter disputamus, non sit aliqua demonstratio nec actus scientificus: cùm verò fit demonstratio: non ita clarè patet actus logicæ vtētis, cùm ibi sit etiā actus scientificus, à quo distinguere vsum, præcipuè in propria materia logicæ, nō ita facile est. Soto similiter 1. quæst. proœm. hanc eandem sententiam tenet, & est communis Thomistarum, & omnium quos viderim ego. Et probatur ratione: Omnis scientia demonstrat aliquā passionem de subiecto suo; sed logica vtens non est huiusmodi: ergo non est scientia. Discursus est legitimus, maior clara, & probatur minor. Nam actus logicæ vtentis est construere instrumenta apta disputationibus & scientiarum acquisitioni, sed in hac constructione modi sciendi nulla passio demonstrata reperitur, vt patet: nam quando construo diffinitionem, diuisionem & argumentationem solum attenditur partium compositio sub aliqua forma, secludendo considerationem passionis: ergo.

Prætereà, In omni demōstratione conuincitur intellectus vt assentiatur conclusionibus propter præmissas: itaque actus scientificus est assensus conclusionis propter præmissas: sed in actu logicæ vtentis non est aliquid simile, sed solum constructio modi sciendi, sicut actus artis est construere artificiatum: ergo.

Prætereà; Nam omnis scientia semper procedit ex necessarijs & perpethis, sed logica vtēs non est hujusmodi: ergo non est scientia. Maior probatur; nam semper demonstrat aliquid quod non potest aliter se habere. Minor probatur, non solum ex parte materiæ, quia sæpe logica vtens conficit argumenta, quæ, licèt necessaria sint ex parte formæ, sunt contingentia ex parte materiæ, sed etiam sæpissimè operatur consequentias topicas & probabiles: cuiusmodi est inductio, & consequentia, quæ sumitur ab exemplis. Et hæc quoniam ex summulis satis patent, non amplius explico.

Ex hac probatione sequitur explicatio Soti. Nam semper scientia demonstrat, &, quantum est ex parte illius actus demonstratiui, generatur scientia; logica verò vtens non item; sed sæpissimè, & ex parte materiæ & formæ procedit probabiliter; vnde sequitur hac ratione quia non semper demonstrat, nō esse scientiā.

Prætereà: Nam artes vt sic, licèt artificiata quædā sub certa forma cōficiāt, nō sunt nec vocātur sciētiæ: ergo & logica vtēs etiā si aliquid efficiat sub certa forma, nō est vocāda sciētia.

Vltimò, Scientia omnis procedit resoluendo conclusiones in sua principia, vt v. g. quòd homo est risibilis, quia est rationalis, Deus est æter-

Universidad de Deusto Biblioteca

æternus, quia immutabilis, sed logica vtens procedit modo quodam compositiuo, introducendo formam syllogismi, diffinitionis, & demonstrationis in operibus animę, & in sermone atque scriptura: ergo non est scientia. Et, si fiat hoc argumentum, logica vtens est scientia practica: ergo est scientia, sicut valet, est homo albus: ergo homo; ad hoc argumentum dicemus, cùm pertractemus illam quæstionem, sit ne speculatiua vel practica logica.

Dissoluuntur argumenta.

Ad primũ. AD argumenta facta in principio quæstionis respondetur. Ad primum, quòd actus proprius logicæ vtentis, siue distinguatur formaliter, siue realiter, siue eminenter à docente, est constructio modi sciendi, qui est actus artis liberalis, vt videbimus quæst. sequenti.

Ad secundũ. Ad secundũ respondetur, quòd logica vtẽs, supposito quòd formaliter distinguatur à docente, fuit acquisita per demonstrationem secundariò: nam primò fuit acquisitus ille habitus in ratione docentis. Itaq; cum in illo habitu reperiãtur duæ rationes formales, & logicæ docẽtis, & vtẽtis, demonstratio primò fuit terminata ad docentẽ, ad vtentẽ verò secundariò: vt verò esset scientia, deberet esse habitus primò acquisitus per demõstrationẽ. Esto exẽplum. Alteratio est motus ad qualitatem; & si quis vellet probare similitudinem esse qualitatem, quia acquiritur per alterationem, optimè responderemus negando illatum; propterea quòd similitudo non acquiritur per se per alterationem, sed ex consequenti & secũdariò. Si verò teneremus logicam docentẽ non distingui formaliter ab vtente, suprà. q. 6. visum fuit quid esset huic argumento respondẽdum. Et per hoc etiam patet ad confirmationem.

Ad tertium. Ad tertiũ respondetur, rationem sapientiss. Magistri optimam esse, & euidẽter probare logicam ea ratione qua vtens est, scientiam non esse: nã actus vtentis logicæ aliquando est constructio probabilis argumentationis, & alicuius non necessarij: sed de ratione scientiæ est, actum à se productũ semper versari circa necessaria, quia semper conclusionem demõstrat de subiecto per rationem formalẽ vel causam eius. Vnde verò colligatur non semper vtentẽ logicam procedere ex necessarijs, optimè demonstrat Soto, quia non semper generat scientiam, nec semper auget: & ita non procedit ex necessarijs: si namq; sciẽtiam generaret, ex necessarijs procederet. Est itaq; indiuiduus comes scientifici actus semper generare scientiã, vel illam augere, ad quod necessarius est semper processus ex necessarijs: &, si hoc deficit, nec generat, nec auget, & sic nõ est actus scientiæ. Habitus verò qui aliquando elicit actum, qui non procedat ex necessarijs, nec generet, nec augeat scientiã, quantũ est ex parte actus, scientia non est: sicut non est virtus ille habitus qui producit effectiuè aliquando actũ non rectum, nec rationi conformem, sed vitiosum, quia de intrinseca ratione virtutis est semper producere actum bonum. Et sicut est bona cõsequentia. Non semper producit actum rectũ: ergo non est virtus, ita est bona illa; Non semper generat scientiam ex parte sua: ergo non est scientia. ¶ Ad vltimum suprà quæst. 6. patuit quid dicendum sit. *Ad vltimũ.*

QVÆSTIO IX.

Vtrùm logica sit ars, & scientia simul.

ET videtur quòd non. Primò: quia ars & scientia sunt habitus specie diuersi, & in omnibus, vt patet inductiuè, realiter distinguuntur: ergo nõ potest eadem logica esse ars & scientia. Secunda pars antecedentis probatur; nam ars domificandi à scientia distinguitur, ars fabrilis similiter. Prima verò pars eiusdem antecedẽtis patet ex Aristot. lib. 6. Ethic. cap. 1. vbi ponit quinque habitus, quibus anima sæpe verum dicit, scilicet intellectũ, scientiam, sapientiam, prudentiam, & artem: nõ ergo idem habitus est ars & scientia. *1. Argum.*

Secũdò; Ars versatur circa res factibiles, & quæ transeunt in exteriorem materiam; sed logica non sic: ergo non est sciẽtia, & ars simul. Maior patet in domificatiua, frænefactiua, &c. Minor probatur; nam logica versatur præcipuè, etiam qua ratione est vtens, in introducenda forma modi sciendi in actibus intellectus; nam qua ratione est scientia, vt dictũ est, speculatur solum suum obiectum; ergo. *2. Argum.*

Tertiò; Diuersum est obiectum artis & sciẽtiæ: sed logica & secundum quòd vtens; & secũdùm quòd docens, non habet nisi vnũ obiectũ, & illud est quidẽ secunda intentio, ergo. Maior patet, cùm specie differant; minor etiã patet; nam exhibe tu nobis hęc obiecta distincta logicæ, vt habet rationem artis & scientiæ. *3. Argum.*

Quartò; non est mechanica, nec liberalis: ergo nõ est ars. Cõsequentia patet, quia non est aliud genus artis. Quòd nõ sit mechanica patet. Quod nec liberalis, pbatur; quia ars liberalis est propter excolendũ animũ: sed logica potius est propter excolendũ sermonẽ: ergo, &c. *4. Argum.*

Quintò Aristoteles 1. Metaphys. c. 1. docet artem per experientiam gigni, similiter & scientiam, sed logica non potest gigni per experientiã: non ergo erit ars, quin imò nec sciẽtia. *5. Argum.*

tia. Minor probatur: nã cùm eius obiectum sit ens rationis, quod solo intellectu percipitur, non potest experiri: experientia enim ad sensum pertinet.

In oppositum est: nam ita vocatur communiter à logicis, ars artium, & scientia scientiarum.

Præambula ad quæstionem.

1. Nota. PRo huius quæstionis explicatione præmittendum erit ex D. Tho. 1. 1. quæst. 57. art. 3. & 4. quòd ars nihil est aliud, quàm quædam recta ratio aliquorum operum faciendorum, id est habitus quidam quo inclinamur ad faciendà quædam opera bona: quorum operum bonitas & rectitudo consistit in conformitate ad artem; non enim respicit artificiati bonitas & perfectio, qua voluntate vel fine fiat, an bono vel malo.

2. Nota. Pręterea ex eodẽ D. Tho. ibidẽ erit aduertẽdũ, q; etiã in ipsis speculabilibus est aliquid per modũ cuiusdã operationis, putà cõstructio syllogismi, aut cõgruæ orationis, & etiam opus ipsum numerãdi vel mẽsurandi; & ideo quicunque ad huiusmodi opera rationis habitus speculatiui ordinantur per quandam similitudinẽ artes dicuntur liberales, ad differentiam illarũ artiũ, quę ordinãtur ad opera per corpus exercita, quæ sunt quodammodo seruiles; in quantum corpus subditur animę seruiliter, & homo secundum animam est liber. Illæ vero scientię, quę ad nullũ huiusmodi opus ordinantur, simpliciter scientiæ dicuntur, non verò artes. Nec oportet si liberales artes sint nobiliores, quòd eis magis conueniat ratio artis. Quibus in verbis tria asserit D. Thomas. Primum, opera intellectus posse ordinari per habitus, qui per quandam similitudinem dicuntur artes. Secũdum, quòd scientiæ, quæ non ordinantur ad dirigenda opera animæ per modum operantis, non dicũtur aliquo modo artes. Tertium, quòd artes liberales, & si sint nobiliores, nõ tamen eis magis conuenit ratio artis.

3. Nota. Tertio notandum est, quòd operatio, quantum ad propositũ attinet, duplex est; Altera est operatio, quæ trãsit in exterã materiam, & propriè vocatur factio, vt secare, vrere, &c. Alio modo accipitur vt operatio sit idẽ, quòd actio prout conuenit actionibus immanentibus, vt intelligere, &c. Primo modo accipiendo operationẽ dirigitur per artem propriè dictam, seu per artem mechanicã. Secũdo modo accipiendo operationem dirigitur per artes liberales.

4. Nota. Quartò notandum, quòd artes vt communiter appellant illas, sunt in duplici genere; nam quædam sunt mechanicæ, quædam liberales. Mechanicæ sũt artes seruiles, & quæ deseruiũt corpori; nam corpus comparatione ad animã seruus dicitur; & in genere sunt septem. Lanificium, Armatura, Nauigatio, quæ pertinent ad corpus extrinsecus: Agricultura, Venatio, Medicina, Theatrica, quæ pertinent ad corpus intrinsecus. Ex his Lanificiũ continet sub se omnes artes texendi; vel cõtiuendi quibuscunque instrumentis, in quacũque materia. Armatura sub se habet duas species, scilicet. Architectonicam, & Fabrilem. Architectonica diuiditur in Cœmẽtariam, & Carpẽtariam; sub quibus cõtinentur omnes artes operandi in materia lapidum vel lignorum. Sed Fabrilis diuiditur in Malleatoriam, quæ faciẽdo massam in formam extendit; & fusoriam, quæ de confusione materiæ nouit formam vasis exprimere. Nauigatio tertia species continet sub se omnem in emendis, vendendis, mutuandis, domesticis siue peregrinis mercibus negotiationẽ, sicut ars mercatorũ, nautarũ, &c. Agricultura quæ iustissima & nobilissima est (de qua videatur Magister Leon in lib. quẽ edidit Hispano sermone, cui titulus; De la perfecta casada, & videatur similiter Prologus agriculturę libri etiã Hispano sermone cõscripti) sub se cõtinet omnes artes de modo colẽdi agros. Venatio quinta species sub se cõtinet ferinam aucupationẽ: & piscaturã, & omnẽ artem cõficiendi cibos, & potus miscẽdi, & præparãdi: sicut est ars coquinaria, &c. Medicina practica est sexta species, sub qua comprehenduntur Chirurgia, & cæteræ artes, quę sunt de modo sanãdi infirmos. Septima est Theatrica, sub qua continentur omnes artes ludos efficiẽdi ad recreationẽ ordinatos.

Artes verò liberales sunt septẽ: & dicũtur liberales: quia ordinãtur ad opus rationis & animæ, quæ est libera, & domina corporis, videlicet Grãmatica, Rhetorica, Logica, Arithmetica, Musica, Geometria, Astronomia; de quibus videatur Marcian' breuiter & elegãter pertractans. Poẽsis verò à nõnullis reducitur ad Grãmaticã sicut & historia. Alij vero, sicut Quintilianus lib. secundo, cap. 19. referunt ad Rhetoricam. Et ratio est, quia Poẽsis & Historia quendam ornatum habent, sicut & Rhetorica, & admouendos suo modo affectus comparatę sunt. Vnde Cicero lib. 7. de legibus, dixit Historiam esse opus maximè oratorium. Et idem ait 2. de Oratore, & 1. de Orator. ait. Est finitimus oratori poeta, numeris astrictior paulò, verborum autem licentia liberior. Aliter alij huiusmodi artes enumerant: sed hoc pro nũc videtur sufficere.

Decisio quæstionis.

HIs positis ad quæstionem respondetur his conclusionibus; quarum prima sit. Logica est ars & scientia simul; scientia secundũ quòd docens est, ars verò qua ratione est vtens.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quòd sit scientia, supià latè probatum est. Quòd verò sit ars, probatur primo autoritate Diui Thomæ supra adducta, & primo posteriorum quam modo non referimus, quia illam inferius sumus adducturi. Et hæc est omnium communis sententia. Et probatur ratione; nam logica ea ratione qua vtens est, introducit formam definitionis, diuisionis, & argumentationis, in operibus intellectus primò, & post modum hoc facit in verbis, atque scripto: ergo est ars aliquo modo. Antecedens probatur; nam sicut reliquæ artes habent introducere formam aliquam in materia, vt domificatiua formā domus in lignis, lapidibus, statuaria formā statuæ in ære, argento: ita logica introducit formā syllogismi, definitionis, & argumentationis in operationibus intellectus, sub illa forma illas adunādo & cōponendo. Et sicut supradictę artes dicūtur artes, quia illud faciunt secūdùm quasdā regulas certas, ita eodē modo hoc facit logica. Et consequentia probatur; nam habet similitudinem ad illas: ergo sicut illæ artes sunt, & logica ars est suo modo.

Præterea probatur, nā logica quatenus vtēs est, est habitus; non intellectus, nec sciētia, vt iam vidimus, nec sapiētia, nec prudētia: ergo est ars; nā non est alius habitus qui posit esse. Præterea: nā logica vtens procedit modo compositiuo introducendo formam modi sciendi in aliqua materia secundùm regulas certas: ergo est ars. Patet consequentia, nā vt sit aliquo modo ars, nihil aliud requiritur. Antecedens patebit intuēti tot regulas, quas habet in prioribus resolutionibus Aristoteles, vt syllogismos doceat conficere, conuertere, reducere.

Secunda conclusio. Logica non est ars simpliciter, sed solum secundùm quandam similitudinem. Hæc conclusio patet; nam ars propriè dicta, docet introducere formam in exteram materiā; sed logica non est huiusmodi, ergo. Minor cū consequētia patent, sed probatur maior, nam operationes quas producit propriè ars, debēt esse operationes, quę sint simpliciter practicæ operationes, sed huiusmodi non sunt operationes intellectus, sed operationes quæ sunt factiones, vt secare, vrere, pingere, &c. ergo; est enim ars habitus practicus, qua propter eius operationes simpliciter debent esse operationes practicæ & factiones. Non volo dicere, quòd non posit esse habitus practicus nisi circa operationes, quæ transeunt in exteram materiam, nam prudentia & reliquæ virtutes morales, sunt practici habitus, & nō transeūt in materiam externam, sed hoc intendo, quòd si est propriè ars, debet dirigere factionem: quod ex eius definitione patet, nam ars est recta ratio rerum factibilium; & patet ex primo notabili; sed factio secūdùm Philosophos, propriè dicitur illa, quæ transit in exteram materiam; ergo. Quòd si dicas, etiam logicam efficere syllogismos in vocibus & scripturis, ergo est propriè sciētia practica: Respōdetur, quòd hoc habet secundariò: primariò quidem habet hoc ipsum efficere in operibus animæ, & ideò est ars artium. Quòd verò sit per quandam similitudinem ars, probatur ex D. Tho. vbi supra. Et huiusmodi similitudo versatur in hoc, quòd sicut reliquæ artes docent introducere formam in aliqua materia per certas & determinatas vias vt in plurimum, eodem modo logica. Sed discrimen est, nam logica docet introducere in operibus animæ formam suam, quæ est forma modi sciendi, reliquæ verò in materiam externam.

Tertia conclusio. Ars analogicè dicitur de arte mechanica & liberali. Et probatur hæc conclusio; nam secundum Diuum Thomam vbi supra artes liberales dicūtur artes per quādam similitudinē ad mechanicas, ergo nō participant rationē artis independenter. Ea enim quæ vniuocè rationem superioris participāt, non participat vnum per similitudinem ad aliud; nam equus non est animal per similitudinem ad hominem, vel leonem.

Præterea; nam artes liberales, licèt formaliter sint artes, hoc tamen habent cum quadam dependentia à mechanicis, & quadam cum similitudine proportionali. Nam sicut se habent mechanicæ in suis actibus, ita & liberales quod sufficit ad analogiam, vt patebit infra. Verum est tamen, quod sunt nobiliores in ratione aliqua, & ratione materiæ quam considerant, vt patet inductione in omnibus liberalibus & in logica clarissime: quia eius materia est nobilissima, scilicet, actus animæ; in ratione verò formæ mechanicæ excedunt logicam, & grammaticam, & rhetoricam, quia istę formam rationis introducunt; reliquæ verò formam realem. Nolo hic plura de analogiæ materia adducere; nam infra de hoc est latissime agēdum. Vtrùm verò ars sit nobilior in mechanicis, quæ habet materiam nobiliorem vel formam? aliqui dicunt illam esse nobiliorem quæ habet nobiliorem formam; alij verò dicunt præstantiorem esse illam, quæ habet materiam magis præstantem; quod esse verū crediderim & magis consonum Diuo Thomæ. Cēsentur enim artes illæ absurdæ magis, quæ viliorē considerant materiam: sicut nobilior est argentarius, quam Faber Ferrarius; & non quidem ratione formæ, quia omnes ferè eandem formam considerant, quæ ad speciē qualitatis quartam pertinet, sed ratione materiæ solum est differentia. Quinimo aurifices præstant argentarijs: & hoc solum ratione materiæ.

riæ. Et si dicas; ergo logica est præstantissima ars, quia eius materia est operatio animæ, respondetur, quod non est ars propriè: & ita non habet locum quod præstet inter propriè artes, præstat tamen secundùm quid: quia licet consideret materiam quæ illam extrahit ab artis propriè dictę ratione, nobilitatē quādam habet ratione illius supra cæteras. Hæc tamen nobilitas non facit illā artem propriè; sicut domus in mente perfectius esse habet quam domus ad extra; non tamen est simpliciter domus; & ita in ratione domus simpliciter non præstat, quia hanc rationem non habet. Et si dicas, quod habitus à suo formali obiecto specificari debet: sed ars, quæ habet nobiliorem formam, habet nobilius obiectum formaliter; ergo est nobilior ratione formæ, & non ratione materiæ; Respondetur quod ipsa materiæ nobilitas refunditur in rationem formalem artis practicæ, & tribuit suæ formæ nobilitatem quandam, qua excedat simpliciter & habeat obiectum nobilius.

Dissoluuntur argumenta.

Ad primū. Ad primum adductum in cōtrarium respōdetur, quod artes mechanicæ, & scientiæ realiter, tanquam res à re distinguuntur; logica verò, quia non est ars mechanica, & ita propriè ars: sed est ars liberalis, sufficit quod distinguatur à scientia realiter, formaliter, vel secundum quod supra quæstione sexta disseruimus. Aristoteles verò cum numerat artem & habitum distinctum à scientia loquitur de arte mechanica; vel si loquatur de artibus liberalibus sufficit distingui formaliter.

Ad secundū. Ad secundum patet ex dictis: conuincit enim de artibus mechanicis, non de liberalibus, quæ sunt artes per quandam similitudinem.

Ad tertium. Ad tertium respondetur, quòd logica secundum quod est ars & scientia, habet formaliter distinctum obiectum; nam logica, vt scientia considerat secundam intentionem resolutorio modo; vt verò est ars modo compositiuo, introducendo illam in materiam; sicut diuersum habet obiectum ars domificandi, & scientia de domo: ratione eadem, & modus ille transit in rationē obiecti formalis.

Ad quartū. Ad quartum patet ex dictis. Ex eo enim, quod considerat de sermone in ordine ad veri cognitionem refertur ad artes liberales, quæ sunt propter animam, nam veri cognitio propter animam est.

Ad vltimū. Ad vltimum videatur locus ibi adductus.

(::)

QVÆSTIO X.

Vtrùm logica, & quæuis scientia sit vna simplex qualitas, an composita ex pluribus qualitatibus.

IN hac quæstione sunt variæ Doctorum sentētiæ. Nā Scotus in primo sententiarum quæstione prima ad secundum, & distinctione vigesima tertia, quæstione secunda, conclusione quinta, quem sequuntur omnes nominales, asserit tot esse scientias specie diuersas, quot sunt conclusiones: eum sequitur Gregorius quæstione tertia prologi. Saxonia primo physicorum quæst. prima, Aliacensis quæstione decima sexta prædicamentalium. Marsilius libro primo quæstione secunda, articulo quarto. Gabriel quæstione octaua Prologi, Suarez, disputatione quadragesima quarta, sectione nona, & istos habitus vnam componere qualitatem, quæ non sit simplex, & multi moderni hanc affirmant sententiam; & probant, quod sit composita qualitas multis & varijs medijs. ¶ Primo, quia diffinitio, diuisio, & argumentatio sunt modi sciendi specie distincti: ergo de his debent esse tres species logicæ, & ita tres qualitates: quamobrem non erit simplex, sed composita qualitas. Probatur consequentia: quia obiectum vnum specie requirit habitum vnum specie, habitus siquidem specificantur ex obiectis. Et confirmatur hoc argumento, saltim loquendo de logica, qua ratione est vtēs. Et probo, quod sit composita qualitas. Nam vbi est noua difficultas vt fiat aliquid, nouus habitus constituitur, sed noua difficultas est in disponendis, & constituendis syllogismis, quæ non est in componendis propositionibus, & illis efficiendis: ergo est nouus habitus: & sic logica vtens erit composita qualitas, & quia vtens & docens sunt idem habitus vt præhabitum est, logica etiam docens erit composita qualitas. Si respondeas, esse maiorem difficultatem intra eandem rationem formalem obiecti, & ita non requiri nouum habitum, sicut maior difficultas est in faciendo excellentissimo opere iustitiæ, quam in efficiendo opere non ita excelso; non tamen ad illud excellentissimum

1. Arguū.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tissimum opus prærequiritur nouus habitus: ita in proposito; Contra, nã opus iustitiæ præstantissimum & non ita præstans non differũt specie: cæterũ si definitio & diuisio, & argumentatio intra rationem formalem entis rationis specie differũt: & ita requirunt nouũ habitũ. Quod si rursus assignaueris differentiam: nã conueniunt in formali vna ratione entis rationis communi, & ita ab vno habitu considerantur: contra, nam etiam obiecta mathematicarum specie differunt inter se, & conueniunt in vna ratione quantitatis: & tamen ponimus diuersos habitus in mathematicis scientijs; ergo similiter ponemus diuersos habitus logicale species distinctos, vnum qui vertetur circa diffinitionem, & alium circa diuisionem, & alium circa argumentationem præcipuè cum hæc habeant inter se distinctas diffinitiones, & principia, per quæ suæ passiones demonstrentur.

2. Argum. Secundò: In Logica sunt distinctæ abstractiones à materia; ergo distincti logicales habitus. Consequentia patet: nam scientiæ mathematicæ hac ratione nõ sunt vnus habitus, sed plures: quia arithmetica abstrahit à continuatione, in qua continetur quantitas discreta virtualiter. Antecedens probatur: quia maior abstractio est in illa parte, quæ agit de simplicibus intentionibus, quam in illa quæ agit de compositis. Et si dicas intentiones esse quid simplex; & ita licet in substratis reperiatur maior vel minor compositio, non tamen in intentionibus, quæ sunt formale significatum: sed contra; quia intentio propositionis ex triplici intentione consurgit, ex intẽtione subiecti, & prædicati & copulæ. Si respõdeas, hoc esse materialiter, formaliter verò habere vnam simplicem intentionẽ; contra, quia propositio vt sic formaliter importat subiectum, copulam & prædicatũ: ergo formaliter importat triplicem intentionem: non ergo logica est vna simplex qualitas, sed composita & multiplex, quæ quidem qualitates specie differunt.

3. Argum. Tertio: Physica & Metaphysica specie differunt, quia vna agit de ente communi, alia autem de ente particulari mobili: ergo etiam si logica agat de modo sciendi in communi erit illi alia logica specie distincta, quæ agit de diffinitione diuisione, &c. Consequentia probatur à paritate rationis: & confirmatur. Quia ad dirigenda varia opera manuum ponũtur variæ artes mechanicę, vt constat ex supradictis: ergo ad dirigenda opera rationis debent poni multæ artes liberales, & multæ logicæ: sic etiam ponuntur diuersi habitus ad dirigenda secundum virtutem opera voluntatis hominis.

Quarto; In logica sunt actus specie diuersi & idem est in qualibet alia scientia: ergo non possunt procedere ab eodem simplici habitu: ergo logica & quæuis alia scientia debet esse composita qualitas. Prima consequentia probatur: quia habitus simplex non elicit actum, nisi sub vnica ratione sui obiecti, quæ sit eiusdem speciei in illis, sicut habitus est vnius speciei; sed actus specie diuersi debent procedere secundum diuersam rationem specificam sui obiecti: nam ab illo sumunt speciem; ergo non possunt ab eodem habitu procedere. Sed illud primum antecedens probo: nam diuersus actus specie est iste quo cognosco prædicabilia esse quinque ab isto, quo cognosco demonstrationem generare scientiam. Si dixeris huic argumento, actus huiusmodi logicales differre quidem specie materialiter, formaliter verò esse eiusdem speciei, propterea quod & si obiecta sint diuersa in esse rei, & secundum suas rationes inferiores considerantur tamen sub vnica abstractione, & in ordine ad secundam intentionem talem, quæ est illis communis. Sed contra: quia diuersi actus specie, qui pertinent ad eandem potentiam, vt actus fortitudinis & actus tẽperantiæ, quãuis respiciant obiecta partialia ipsius potentiæ, quæ inferiora sunt ad obiectum eius, sunt nihilominus distincti formaliter sufficienter, vt constituant duos habitus: & non solum distinguũtur materialiter: ergo similiter si in logica aut physica sunt plures actus distincti in specie circa obiecta partialia illius scientiæ erunt formaliter distincti, & poterunt producere plures habitus, saltim partialiter distinctos, licet alias conueniant in hoc, quod sint sub eodem subiecto communi eiusdem scientiæ. Consequentia probatur: quia nulla videtur ratio, quare magis duo actus diuersi in specie circa obiecta partialia, & materialia potentiæ sint formaliter distincti, & producant habitus diuersæ speciei, quam quod duo actus logicæ, & cuiusuis alterius scientiæ, qui specie differunt partialiter, & materialiter producant duos habitus logicales partialiter diuersos. Et si dicas quod conueniunt actus duo logicæ in eadem ratione formali obiecti etiam conueniunt duo illi actus fortitudinis, & temperantiæ in ratione formali obiecti voluntatis: & nihilominus producunt duos habitus: ergo idem de actibus logicæ erit dicendum. 4. Argum.

Quinto, actus diuersi in specie necesse est, quod producant habitus diuersos in specie: ergo habitus inclinans in actus diuersos in specie, compositus est ex particularibus habitibus, cõsequen- 5. Argum.

sequentia patet, & minor probatur: quia effectus adæquatus actus talis speciei est entitas producta ab illo: ergo si ipse est diuersus in specie ab alio actu, etiam ipse habitus ab illo productus. Probatur consequentia, quia nulla causa diuersa in specie potest habere effectum adæquatum eiusdem speciei cum effectu adæquato alterius causæ diuersæ speciei. Vnde Diuus Thomas 1. 2 q. 54 articulo 1 docuit, formas, & habitus specie distingui, quia procedunt à causis actiuis diuersarum specierum. Et licet vniuersaliter non sit verum, quod idem effectus specie non possit produci à causis diuersæ speciei, cum idem calor procedat à Sole & igne, id tantum est verum de effectibus inadæquatis, quia de adæquatis est certum apud Philosophos probatos, nullam causam diuersam specie habere effectum adæquatum eiusdem speciei cum effectu adæquato alterius causę diuersæ in specie propter proportionem quam debet habere causa cum suo effectu, in quo ipsa totaliter explicat suam vim actiuam Dices hoc verum esse quando totales causæ operantur secundum diuersitatem quam habent, & non secundum quod conueniunt in aliqua vna ratione adæquata formali & superiori ipsius habitus, & sunt quasi instrumenta ipsius potentiæ, quæ respicit vniuersalius obiectum.

Sed contra, quia actus non producit habitũ, nisi per suam propriam & specificam entitatẽ, quæ solum desumitur in ordine ad obiectum, quæ in diuersis actibus specie est ipsa specie diuersa: ergo producit habitũ diuersum ab alio; qui producitur per alium actum. Probo antecedens, quia diuersum medium in specie assumit ad probandum, prædicabilia sunt quinque ab illo qui probat demonstrationem generare sciẽtiam, sed medium, est ratio assentiendi formalis, & immediata: ergo actus sumit ab ea suã speciem, quia id quod specificat immediatius est omnibus alijs, & non sumit suam speciem ab aliquo communi reperto in vtroque actu, & ita nõ producit habitũ secundũ aliquid cõmune cum altero actu, sed secundum sibi proprium: quam obrem alterum habitum producit Sexto, habitus productus, & genitus ab actibus talis speciei retinet præcise essentiam communicatam à talibus actibus: ergo qui est productus ab actibus alterius speciei retinebit aliam essentiam specie diuersam. Probatur consequentia: quia ille actus inclinabit ad actus diuersos: ergo erit habitualis inclinatio diuersa in specie, & sic erunt duo habitus, sicut sunt duo actus. Dices hoc nihil valere, quia conueniunt illi actus in vna ratione cõmuni: & ita possunt elici ab eodem habitu, & illum producere: sed cõtra sequitur quod omnes actus realium scientiarum essent ab vno habitu metaphysicę: quia omnes rationes illorum conueniunt in vna ratione superiori, quę est propriũ obiectũ metaphysicæ: ergo 7. vnius generis nõ potest esse vna simplex scientia, puta, animalis coloris; sed necessario debet esse multiplex, saltem partialiter secundum multiplicationem specierum: ergo omnis scientia est composita ex partialibus habitibus. Probatur antecedens quia tota scientia cõtinetur virtualiter in principijs, sed principia specierũ, & passionum earum non continentur virtualiter in principijs generum: ergo diuersa est scientia generis, & specierum. Maior est Aristotelis primo posteriorum, & Diui Thomæ, prima parte, quæstione prima, articulo septimo. Et probatur ratione: quia scientia est facultas ad cognoscendũ scientificè conclusiones per principia, atque adeo tota cognitio scientifica conclusionum est in vi notitiæ principiorum. Minor probatur: nam quantumuis nouerit aliquis quidditatem animalis vt sic, ex vi talis notitiæ nõ poterit cognoscere quæ sunt propria hominis Et confirmatur, & probatur: quia vna scientia, est quæ est vnius subiecti, cuius propriæ passiones demonstrantur, sed propriæ passiones specierum non possunt demonstrari degenere: ergo non est vna scientia, quæ considerat genus & species & illarum passiones. 6. Argum. 7. Argum.

Octauò sic: Sequitur quod habens habitum scientificum primæ conclusionis posset exire in actum sciendi circa centesimam conclusionem, quam nunquam consideraut, consequens est falsum: ergo. Probatur sequela: quia habitus scientię vnius conclusionis, & habitus omnium sunt eiusdem speciei atomæ, licet differant secundum perfectum, & imperfectum, sed in quemcumque actum potest quęlibet forma, potest etiam illa quæ est eiusdem speciei: ergo. Si verò dicas illam maximam habere locum in formis eiusdem speciei æquè perfectis, contra: quia differentia penes perfectum & imperfectũ non tollit, aut cõfert substantiã actioni, sed solum variat penes perfectũ & imperfectum: minor enim calor potest calefacere, & exiccare, sicut maximus: licet non ita perfectè: ergo licet detur vnus habitus alio minus perfectus, bene poterit in easdẽ operationes, quã alius magis perfectus, licet non ita perfectè. Hoc est enim quod Auerroes ait, primo cæli commento, vbi est eadem forma est eadem actio magis aut minus perfecta. 8. Argum.

Nono potest habitus logicæ intẽdi circa primam coclusionem, & non circa decimam, vt si repetatur multoties prima conclusio, & nõ de cima: ergo alius habitus est primæ, & alius decimæ Alias si essent idem habitus simul intenderetur, maximè cum sit indiuisibilis. 9. Argum.

Item potest obliuisci aliquis decimæ con-

Universidad de Deusto Biblioteca

clusionis & non primæ:& sic corrumperetur habitus decimæ, & non primæ: ergo sunt diuersi: alias si essent ijdem habitus corrumperetur habitus primæ conclusionis, & sicut potest corrumpi habitus circa vnam conclusionem,& non circa aliam;ita poterunt generari, vnde sequitur esse habitus diuersos:si quidem habent diuersas intensiones,generationes,corruptiones,& oppositiones.Nam sciẽtia primæ conclusionis habitualis, & actualis, non opponitur ignorantiæ primæ conclusionis:quia stant simul:ergo non sunt idem habitus primæ,& decimæ conclusionis, alias quod opponeretur primæ conclusioni, opponeretur & decimæ.

10. Argum. Decimum argumentum:Extensio logicæ,& cuiusuis alterius habitus intellectualis fit per additionem nouæ entitatis: ergo non est simplex, sed composita qualitas. Probatur antecedens:quia actus quo effectiuè extenditur habitus ad diuersum obiectũ,efficit aliquid reale intrinsecum in potentia cum modo habitus sit extensus ad nouum obiectum,ad quod antea non erat extensus:ergo recipit aliquid reale ab actu,quod quidem antea non erat in habitu.Si respondeas, quòd actus ille,licet de se sit productiuus nouæ entitatis, de facto tamen non producit eam,quia inuenit iam productã, sed solum habet extendere præexistentẽ. Contra, nam hæc extensio vel fit per productionẽ alicuius relatiui,vel absoluti:neutrum istorũ: ergo solum extendit producendo nouam entitatem. Probatur minor, nam maior clara est, non per productionem alicuius relatiui: tùm, quia habitus per hanc extensionem quam accipit fit potens ad attingendum illud obiectum & operandum circa illud, relatio verò non est operatiua;ergo. Tùm etiam quia relatio non primò producitur, sed comproducitur ad productionem alicuius absoluti;ergo prius fuit in habitu productum aliquid absolutũ. Tùm tertio,quia habitus debet extendi per perfectionem eiusdem rationis cum ipso: ergo non extenditur per relationem:ergo. Quod verò ille habitus non extendatur ad aliud obiectũ per aliquid absolutum,quod sit idem cum illo,probatur.Nam quando extenditur logica de nouo aduenit intellectui aliquid quod antea nõ erat in intellectu,aliàs si antea erat,illehabitus erat extensus, & illud nouum quod aduenit debet esse aliquid reale,& non aliud quàm habitus;ergo de nouo aduenit habitus: ergo est composita qualitas. Si dicas quod est quidam modus ipsius habitus, contra:nam modus habitus vel est habitus,vel non. Si est habitus,& aduenit de nouo:ergo nouus habitus aduenit. Si non est habitus non potest perficere intellectum ad assensum illius conclusionis illum inclinando:ergo nec extendere potest habitum; maximè,quia huiusmodi extensio cum sit rei indiuisibilis non potest intelligi nisi per additionem nouæ qualitatis in eodem intellectu. Et confirmatur hoc argumẽtum:nam cum aliquis eandem demõstrationem bis repetit, illæ duæ demonstrationes distinguuntur ex terminis(& loquor de actu cõclusionis)sed illi duo actus distinguuntur realiter: ergo & termini distinguuntur realiter: ergo illud quod efficiunt in habitu distinctum est realiter. Habitus ergo est composita qualitas. Et confirmatur secundo:nam prima demonstratio generat realitatem quandam habitualem:ergo secunda idem generabit, siquidẽ sunt agentia eiusdem speciei naturalia.

Vndecimo,cum aduenit tertia demõstratio, illa verè producit:ergo inter ipsam & habitũ est relatio producentis,& producti:ergo habitui aduenit noua relatio realis, quæ ante non erat:ergo nouũ fundamẽtũ:sed illud fundamẽtũ est habitus:ergo producit nouũ habitũ. Primũ antecedẽs probatur,quia demonstratio est causa effectiua.Prima consequẽtia patet,nã relatio producẽtis ad productũ in creaturis semper est relatio realis, si existat producẽs(quod dico propter generans,quod aliquãdo nõ est.) Secunda consequentia probatur:quia antiqua entitas non poterat fundare relationem producentis:ergo aduenit alia de nouo,& illa est habitus:ergo. Probatur antecedens:nam habitus vt duo, iam erat productus:ergo per tertiã demonstrationem non potest produci:ergo non potest fundare relationem producentis & producti(Et idem argumentum fit de reliquis demonstrationibus:) est ergo scientia composita qualitas. 11. Argum.

Duodecimum argumentum:Quando secũda demonstratio habetur, si non producit nouum habitum,sequitur quod perficiat præexistentem,sed hoc est impossibile: ergo producit nouum habitum Probatur minor:nam huiusmodi perfectio extensiua debet esse in instãti,sicut & intellectio per quam perficitur, fit in instanti;& tunc sequitur quòd iste habitus sit extensus, & non sit extensus in eodem instanti Non est extensus,quia in eodem instanti, quo habetur secunda demonstratio est,vt vnum solum:nam actus extendens ipsum inuenit vt vnum solum:ergo est vt vnum solum & non est vt vnum, quia in illo instanti est vt duo: ergo non est vt vnum solum: ergo est extensus, & non est extensus. 12. Argum.

Decimumtertium argumentum: Scientia est collectio specierum ordinatarum complexarum,ordinatarum, inquam,permodum causæ & effectus vt explicat Soncinas Metaphysicæ sexto,quæstione nona: ergo est composita qualitas 13. Argum.

qualitas,quia illæ species sunt multæ & distinctæ. Antecedens probatur ex Diuo Thoma de potentia, quæstione secunda, articulo . vbi dicit: Quidquid est in intellectu aut est potentia ipsa intellectiua,aut species intelligibiles, aut actualis intellectio,aut verbum Vbi non meminit habitualis qualitatis inclinantis potentiam,quam nos constituimus habitum. Videatur plura loca apud Capreoluim,primo sententiarum in prologo, quæstione tertia,& Caietanum prima secundæ, quæstione quinquagesima quarta,articulo quarto.

Et confirmatur hoc argumentum: Nam sapientia includit habitum principiorum,& cõclusionum:ergo saltem ista erit composita qualitas. Antecedens probatur,quia sapientia iudicat de conclusionibus per causas,& principia altissima, & ita includit in sua ratione habitum principiorum,qui est habitus causarum altissimarum. Nolo hic adducere exempla de virtutibus moralibus,quarũ plurimæ duobus habitibus constant, ne opus logicale ad materiã morum deuoluatur..

14. Argum. Decimum quartum argumentum: Habitus ratione eius,per quod formaliter extenditur, habet realem oppositionem contrarietatis ad entitatem absolutam alicuius habitus sibi contrarij:ergo etiam id quod addit dicit per se habitualem entitatem, sicut eam dicit cõtrarius habitus:quia contraria sub eodem genere continentur: ergo si vnum contrariorum est habitus,& aliud similiter. Probatur antecedens:nã quando extenditur scientia, vt decem,poterit esse in intellectu error habitualis circa decimam conclusionem;verbi gratia,quod prædicamenta non essent decem ergo habita decima cõclusione expelletur iste habitus:ergo decima conclusio generabit habitum distinctum à præexistente,siquidem expulit contrarium, quod non expulerat præexistẽs habitus:ergo.

15. Argum. Decimum quintum:quando aliqua ita se habent, quod vnum potest manere sine alio,& è cõtra,differunt realiter:sed habitus circa hoc obiectum materiale potest corrumpi & manere circa aliud,& è cõtra:ergo habet plures partes distinctas realiter:Si dicas corrumpi modũ ipsius habitus,& manere ipsum habitum:contra,quia stat,quempiam obliuisci primæ conclusionis,per cuius assensum habitus fuit genitus,& haberi errorem per quem expellatur habitus circa primam conclusionem:& tunc manebit intellectus cum habitu inclinãte ad alia obiecta,circa quæ non habuit errorem, vt constat cum faciliter habeat actus circa illas,& facilitas signum est geniti habitus: ergo illud quod superadditur primæ conclusioni & manet, habitus est. Et si dicas,quod cum aliquis obliuiscitur primæ conclusionis corrumpitur totus habitus,quia vt aliquis sciat, necesse est scire resoluere conclusiones vsque ad prima principia, quia demonstratio per quam acquiritur scientia constat ex primis,& indemonstrabilibus:vnde si intellectus obliuiscatur primæ cõclusionis,non poterit demõstrare alias: nam vt docet Aristoteles primo posteriorum, textu quinto,non scit, qui præmissarum scientiam non habet. Contra, quia quando intellectus obliuiscitur primæ conclusionis, solum obliuiscitur medij necessarij ad probandum illam conclusionem, & non aliorum mediorum: ergo cum ista perseuerent conseruabitur habitus,quoad illas,maximè quia illud mediũ primæ conclusionis solũ est necessariũ quoad exercitium reliquarum conclusionum:non vero quoad conseruationem habitus illarum: vt planè constat:ergo.

In oppositum est receptissima Diui Thomæ sententia, discipulorumq; illius,& sapientissimi Magistri Soto, quæstione tertia proœmialium in logica.

Præambula ad quæstionem.

IN hac quæstione variè opinantur Metaphysici quidam,qui censent, scientiam esse collectionem specierum complexarum,vt colligitur ex Soncinate, & Capreolo locis iã citatis, cum viderent cuiuslibet propriam speciem dari,siue impressam,siue expressam, asseruerunt, logicam esse qualitatem compositam ex multis speciebus complexis:nam species istæ qualitatis quædam sunt habituales in prædicamento qualitatis constitutæ. Alij verò quibus hæc sententia nõ placebat,censebant quidem scientiam esse habitum quendam, qui se tenebat ex parte potentiæ distinctum ab speciebus:nihilominus tamen esse compositam qualitatem ex multis qualitatibus. Et hi quidem sunt diuisi:nam quidam ita censent esse compositam qualitatem, vt cuiuslibet obiecti specifici sit vnus habitus specie diuersus ab alijs. Itaq; huiusconclusionis,prędicabilia sunt quinque,est vna simplex qualitas. Et huius, prædicamenta sunt decẽ. Est alia simplex qualitas specie differẽs ab alia:& istæ duæ, & sequentes sunt vna logica, quia ordinantur ad sciendas veritates logicales. Sed isti sic opinantes ponũt quidem plures species logicæ, quarum quælibet sit simplex qualitas: nam ex multis speciebus logicalibus nequit fieri vna logica specie. Et ita licet differant à nobis quod logicã nõ censent esse vnam specie atoma,conueniunt tamen in hoc quod quælibet atoma species simplex est vna qualitas. Alij opinantur in hunc modum: Cuiuslibet conclusionis & obiecti specie diuersi materialiter esse quidem vnum habitum distinctum,

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctum;cæterum omnes isti habitus faciunt vnã logicam specie,& numero,si sint in eodẽ subiecto,& vnitas est vnitas ordinis, quia omnes istæ qualitates ordinãtur ad eundem finem:sicut exercitus est vnus ordine,& numerus cõstitutus ex multis vnitatibus est vnus ordine, & domus cõstans ex multis figuris & partibus est vna numero:& existimant, hanc opinionẽ esse de cælis elapsam,cum fuerit ferè nominalium antiquorum.

Deciditur quæstio.

1. Conclus. PRo dilucidãda igitur Diui Thomæ opinione & veritate,sit prima conclusio: Ad cognitionem scientificam requiruntur species ordinatæ. Probatur conclusio : nam scire est iudicare de aliqua passione per suas causas,& scientia causatur ab actu intellectus:sed actus intellectus & iudicium nequit fieri sine speciebus, quibus intellectus actuetur,& intelligat, cum à principio sit pura potentia in genere intelligibilium:ergo.

Præterea,nam hoc inter alia est discrimẽ inter Deum , & creaturas ; nam Deus se ipsum per suam essentiam intelligit,quæ habet rationem speciei intelligibilis,atverò Angelus omnia alia à se;homo verò se &omnia alia per species creatas intelligit, requiruntur ergo huiusmodi species ad scientiam . Quod verò requirantur cum hac conditione, vt sint ordine quodam dispositæ in modum demonstrationis & causæ,& effectus,probatur ex Caietano. Ea quæ sunt plura non possunt conuenire in actũ vnius speciei , nisi sint inter se ordinata,sicut partes domus non possunt ad vnam domum cõponendã cõcurrere,nisi interse sint cõueniẽti ordine cõstitutę,vt pręcedat fundamentũ,sequantur parietes,& vltimo loco tectum adueniat,& corpus hominis, & eius anima nõ possunt ipsum hominem componere; nisi ita sint ordinata, vt corpus actuetur & informetur ab anima;& hoc in omni multitudine patet vnũ aliquid efficiẽte,sed plures species in scientia reperiuntur in actu vnius speciei:ergo oportet inter se esse ordine quodam dispositas. Minor probatur:nam ad assensum huius , Omnis homo est risibilis,concurrunt species hominis animalis & rationalis & risibilis,vt patet si cõstituatur demonstratio ; nõ ergo debẽt tumultuariè & confusè concurrere, sed ordine quodam ad actum sciẽtiæ efficiendum. Iste autem ordo cõsistit in hoc quod prius præcedant species causæ prædicati,& passionis demonstratæ postmodum species passionis primæ demonstratæ , & postmodum species passionis secundę demonstratæ per primam, & sic in reliquis; requiruntur ergo huiusmodi species ad scientiam.

Secunda conclusio: Ad actum scientificum habendum facile,promptè & delectabiliter requiritur præter species ordinatas habitus quidam & habilitas potentiæ inhærens. Probatur conclusio: Intellectus ex se & ex sua natura nõ est habilis ad vtendum facile,promptè & delectabiliter speciebus ordinatis & ad iudicandũ de rebus,quæ repræsentantur per species;ergo eget aliqua qualitate superaddita potentiæ , & ipsi inhærens ad hoc munus præstandum. Antecedens probatur, nam est ex natura sua tanquam tabula rasa,& nullum habitũ habet præter habitum primorum principiorum. Consequentia est euidens;nam si non est determinatus,eget qualitate ipsum determinante & inclinante ad supradicta munera. 2. Conclus.

Secundò,nam in vsu specierum scientifico est maxima difficultas ; ergo constituendus est habitus ad vincendam huiusmodi difficultatem,habitus enim ponuntur circa obiecta, vbi est difficultas, qua ratione cõstituimus virtutem iustitiæ,vt cuique quod suum est tribuamus;quia in hoc particulari bono difficultas quædam reperitur:ergo.

Et sicut in voluntate respectu actuum propriorum habitus constituimus,eo modo sunt in intellectu ad scientificè cognoscendum facilè & promptè collocandi;& ita omnes philosophi collocarunt virtutes intellectuales , cuiusmodi sunt scientiæ. Pręterea, nam vt habetur primo posteriorum, demonstratio generat scientiam;sed demonstratio non generat se ipsam:ergo aliquid aliud distinctum ab ipsa demonstratione,est scientia genita per demonstrationem ;hoc autẽ nihil aliud est quàm qualitas quædam,& habilitas potentiæ; sed scientia requiritur ad sciendum:ergo illa qualitas distincta ab speciebus requiritur ad habendũ actum scientiæ facile &c.

Tertia conclusio: Scientia importat ordinẽ essentialem ad actum sciendi,& consequenter ad species,quibus fit ille actus;itaq; species, & actus sciendi,ad quem concurrunt species reputantur pro vnico termino per quæ obiectũ cognoscitur. Hanc tenet sapientissimus Soto q.3.proœm. Et probatur,nam cum scientia ordinem habeat ad actum sciẽdi,& hic actus fiat medijs speciebus,quæ obiectum repræsentant impressæ,circa quod habetur actus scientificus etiam ordinem importat ad illas. Si namque scientia , qua scio hominem esse risibilem, ordinem importat ad hoc obiectum,& ad hãc veritatem homo est risibilis,similiter importabit ordinem ad hanc propositionem , homo est risibilis,& eius partes,quæ dicuntur species ordinatæ,& similiter ad actum , quo talis veritas scitur; habitus enim importat ad actum ordinem intrinsecum;& sic actus intelligendi fertur in 3. Conclus.

tur in verbum,& in res , quæ verbo relucent, tanquam in vnum terminum & obiectum: ita scientia in species , & actum intelligendi fertur vt in vnum terminum totalem.

4. Conclus. Quarta conclusio : Scientia propriè & essentialiter non sunt ipsæ species ordinatę,sed qualitas illa,qua intellectus propenditur ad iudicandum de conclusione aliqua per suas causas seu rationes formales. Hæc conclusio probatur ex definitione scientię modo adductę;nã scientia est habitus acquisitus per demonstrationẽ, ergo aliquid aliud est scientia distinctum à demonstratione, siquidem fit ab illa:sed demonstratio sunt species ordinatæ:ergo scientia est aliquid aliud distinctum à demonstratione (& loquor etiam de demonstratione mentali) non ergo scientia essentialiter est illæ species,quæ dicuntur habitus,sed qualitas illa causata Dices huic rationi scientiam esse species ordinatas conclusionis,verbi gratia,in hac demõstratione : Omne animal rationale est risibile;homo est animal rationale:ergo homo est risibilis,scientiam esse species ordinatas,scilicet,homo est risibilis Et hæ species, causantur ex demonstratione, quæ quidem demonstratio solũ est maior & minor bene dispositæ:nam ita difinitur syllogismus, Quod sit oratio in qua quibusdam positis,& concessis necesse sit aliud accidere præter ea quæ posita sunt. Vbi exposito res explicant ly aliud,esse intelligendam conclusionem,quę aliud est à syllogismo,& demõstratio nihil aliud est quàm syllogismus faciẽs scire:ergo cum syllogismus non sit nisi maior & minor rectè dispositæ,demonstratio erit maior &minor in materia debita ad scientiam dispositæ,& ita conclusio erit scientia causata à demõstratione,& nõ qualitas alia habitualis.

Respondetur, quod vt aduertit Magister Soto lib. 5 Summularũ,c.1.lect.2. syllogismus aliquando accipitur pro maiori & minori , & conclusione,& hæc est propria acceptio ipsius. Quando verò accipitur pro maiori & minori solum,non est propriè & formaliter syllogismus,sed causaliter,quia ex illis infertur cõclusio,quæ complet & determinat essentiam syllogismi:est ergo de ratione syllogismi , & demonstrationis conclusio:nam de ratione syllogismi est,quod sit consequentia,de ratione verò consequentiæ est quod sit consequens . Et quando Arist.præfixit figuras syllogismorum, etiam in illis essentialiter inclusit conclusionẽ. Et quando definitur supradicta definitione syllogismus,ly aliud,denotat conclusionem,quæ non dicitur esse aliud,quia non sit de essentia syllogismi,sed quia est aliud à præmissis,à quibus infertur, & ad denotandum hoc ponitur illa particula,aliud.

Præterea probatur conclusio: Scientia est quædam qualitas,& habitus quidam,quo inclinamur ad iudicandum de conclusione per suã rationẽ;sed per species non inclinamur ad iudicandum de obiecto,sed solum ad apprehendendum illud;licet hæc apprehensio sit necessaria ad iudicandũ:ergo species ordinatæ non sunt scientia,sed qualitas illa iudicatiua Minor probatur , nam species solum sunt semina obiectorum,& virtutes illorum;& ad hoc sunt tributæ à natura , vt obiecta apprehendamus per cognitionem,& intelligens fit res intellecta in actu primo per species :impressas;in actu secundo per expressas;& in hoc sistit earũ officium,sed non includitur in hoc inclinatio ad facile iudicandum de veritatibus:ergo species ordinatæ non habent rationem habitus scientifici.

Præterea:Fides non est collectio specierum sed lumen habituale ad credendum res supernaturales,& prudentia non est specierum collectio,sed qualitas, & facilitas ad rectè iudicãdum:& similiter ars non est specierũ collectio sed habitus ad rectè externa opera exercenda: cur ergo scientia debet esse specierũ collectio? Et si loquamur de simplici apprehensione tam sapientes quàm insipientes res simpliciter apprehendunt,& tamen est inter illos discrimen q̃ sapientes rectè iudicant,sciẽtia ergo est qualitas rectè iudicãdi de rebus per suas rationes.

Præterea,quia noster intellectus non est de se inclinatus ad rerũ apprehensionem , seu nõ habet de se rerũ apprehensionẽ dantur illi species rerũ,vt res apprehendat,sed etiã de se est indifferens,seu nõ determinatus ad facile de rebus iudicium sumendũ,& hoc nõ fit per species:ergo dabitur illi qualitas vt promptè iudicet,& speciebus ordinatis vtatur:ipsæ namque species nõ præstãt facilẽ vsum ipsarũ, nec hoc habet ex se intellectus;& ita hoc est in scientiã seu qualitatẽ habitualẽ referendũ,quæ facilitat intellectũ ad specierũ vsum rectũ. Et hæc cõclusio magis probabitur in sia concl. sequẽ.

Ex hac conclusione etiã infertur,angelicam scientiã,quã de rebus habent,aliquid aliud distinctũ esse ab speciebus,quibus res apprehendũtur,siue sit distinctũ ab intellectu,siue sit ipsumlumẽ intellectus:nã species etiã in angelis nunquã hanc facilitatẽ rectè de rebus iudicandi præstant. Et hanc opinionẽ sequitur Ferrar. 2.contra gent c.57 estq; sapientiss. Magist. Medi. 1.2.q 54 ar 4.Bañes sup 1. p q.58.ar.1. dub. 1.concl.3 & eisdẽ rationibus,quibus probatur in nobis scientiã esse simplicẽ qualitatẽ,probatur, in angelis nõ posse esse plures species sciẽtiã angelicã,quia alias esset cõposita qualitas. Caiet.dicto loco 1.2. oppositũ tenet. Vtrũ autẽ habitus angelorũ distinguãtur à lumine intellectus,& an vnico habitu res naturales cognoscantur

Universidad de Deusto
Biblioteca

cantur, non disputo in præsentiarum.

Secundò infertur ex hac cõclusione D. Thomã & Metaphysicos, cum species ordinatas dicunt esse scientiam, nõ esse intelligendũ, quod loquantur de scientia essentialiter, sed dicuntur habitus scientificus inchoatiuè, & fundamentaliter, idest, est fundamentum & inchoatio scientiæ, quia ex speciebus ordinatis resultat scientia, & per illas causatur per modum demonstrationis dispositas, & illæ sunt necessariæ ad scientiam habendam. Et clarum est nomen scientiæ tribui posse fundamento, & causæ, & inchoationi scientiæ: sicut dicitur accensio sanguinis circa cor, ira, quia exilla accẽsione causatur, & beatitudo aggregatio perfecta bonorũ.

3 Quinta conclusio: Illa qualitas rectè iudicãdi, quæ essentialiter est scientia, nõ est composita ex pluribus habitibus, & qualitatibus, sed est qualitas quædã simplicissima, & hæc est certa sententia D. Thomæ. Habet hæc conclusio duas partes probãdas. Et antequàm probemus esse simplicem qualitatem, probare volo, hanc esse D. Thomæ sententiam, propter quosdam falsos Thomistas, qui vno loco, aut altero malè intellecto conantur ostendere, D. Th asseruisse, scientiam compositam esse qualitatẽ ex multis habitibus. Quid enim clariùs dici potuit à D. Thoma, quam vnum habitum ex multis habitibus cõflari nõ posse? Et tamẽ dicũt hãc sententiã non esse D. Th, sed oppositam docuisse. 5. Conclus.

Probatur ergo vltima pars cõclus ex D. Th. 1.2. q 54. a. 4 in corpore, vbi dicit: Inde est quod habitus est qualitas simplex non constituta ex pluribus habitibus, etiam si ad multa se extendat. Et ad hanc autoritatem, ita claram & patẽtem respondent, D. Thomã velle scientiam nõ esse compositam ex pluribus habitibus, quorũ vnus habeat rationem materiæ, & alius habeat rationem formæ; sicut angelus dicitur simplex quia non componitur ex materia & forma. Secundo explicant D. Th. quòd dicat esse simplicẽ qualitatem, quia non sunt plures habitus habentes rationẽ superioris, & inferioris. Sed cui hæc explicatio non moueat risum? In istos quadrat illud Arist. quolibet proferente contraria nõ oportet solicitũ esse. Si constat habitus pluribus habitibus facientibus vnum necessariũ est quod fit ex illis compositus, si est compositus falsum asseruisset D. Th. dum dixit non esse compositum sed simplicem esse. Et in solutione secundi dicit partem habitus non generari post partem: ergo habitus non habet partes cõponentes ipsum. Et in solutione tertij dicit, q̃ per demõstrationẽ secũdã nõ aggenerat alius habitus, sed habitus præexistens fit perfectior: ergo sentit D. Th. nullo modo habitũ cõstare pluribus habitibus. Et q. 53. a. 2. ad 1 dicit q̃ habitus secũdũ se cõsideratus est forma simplex. Et quoniã ex his satis constat, hãc esse opinionẽ D. Th. nolo plures coaceruare autoritates. Si verò in cõtrarium adduxeris illud D. Th. loco modo adducto ad vltimũ, q̃ scientia augetur per additionẽ: ergo constat ex habitibus. Resp. Soto vbi sup. q̃ augetur per additionẽ nouarũ specierũ, nõ verò per additionẽ nouihabitus superueniẽtis primo habitui. Cæterũ hęc explicatio vt aliquid valeat est intelligenda, q̃ augetur per additionẽ specierũ, hoc est, quod additio specierũ ordinatarũ ostendit habitũ esse auctũ; nã si est noua ordinatio specierum habitus est magis perfectus, & se extendit ad obiectũ, ad quod nõ se extendebat; nã species ipsæ non augent habitum intrinsecè, cum habitus scientiæ non sit species ordinatæ.

Caiet. vbi sup. explicat hũc locũ, quod scientia augeatur per additionẽ, hoc est, per extẽsionẽ ad cognoscendũ nouũ obiectũ materiale, quod antea non cognoscebatur, & hoc vocat augmentũ per additionẽ: nã ipse D. Th. 1. 2. q. 66. ar 1. dicit, quod augmentum scientiæ secundũ se ipsam attẽditur, secundũ ea ad quæ se extendit: ergo scientia crescit per extensionẽ secundũ D. Th. Et hoc voluit dicere dũ docuit crescere per additionẽ. Latius hoc tractari solet lib. 1. de generat. & si adducat illud D. Thomæ, 1. 2. q. 53. ar. 2. vbi dicit, quod habitus sciẽtiæ principaliter est in intellectu posibili, secũdario in viribus apprehensiuis sensitiuis, ergo est cõposita qualitas ex duobus habitibus, quorũ vnus est in intellectu, alius in viribus sensitiuis: nã idẽ accidens nõ potest esse in subiecto spirituali, quale est intellectus, & in subiecto materiali, quale est vis sensitiua. Respon. quod dicitur esse sciẽtia nostra in viribus sensitiuis nõ subiectiuè, sed quia dependet à viribus sensitiuis: nam nostra omnis cognitio ortũ habet à sensu, & pro quanto ordinatur ad phantasma ta debito quodam modo.

Probatur nostra cõclus principalis. Primo ratione D. Th supradicta q. 54. arti. 4. Intellectus noster est vna simplicissima qualitas non cõposita ex multis qualitatibus, & tamen fertur in plura obiecta specie diuersa materialiter: ergo logica, & quælibet alia scientia erit vna simplicissima qualitas nullo modo ex pluribus qualitatibus cõposita, etiã si feratur in plures cõclusiones, quæ specie differunt materiali ex parte obiecti: antecedẽs est certissimũ: nã etsi omnia quæ intellectus cõsiderat sub vna entis realis ratione attingat, quæ est vna ipsius obiectiua ratio, cognoscit tamẽ sub hac generalissima ratione hominẽ, & equũ, & angelũ, quæ specie differunt, & actus, quo huiusmodi obiecta cognoscũtur, etsi relati ad entis rationẽ vnius sint rationis, relati verò ad hominẽ & equũ, & angelũ specie sunt distincti, & tamen intellectus ipse

ipse ab autore naturæ non fuit multiplicatus in ordine ad hæc obiecta materialia, solũ vnus fuit tributus, quia in illa obiecta ferebatur sub ratione entis vna. Consequentia verò illa probatur, nã qua ratione stat simplicitas in intellectu ad cognoscendũ huiusmodi varia obiecta, & materiali specie diuersa, stabit etiã simplicitas in scientia, & cognoscet varias cõclusiones quæ specie differãt ex parte materialis obiecti, propterea quod cõsideraẽ sub vna ratione formali, & assumit diuersas definitiones obiectorũ diuersorũ adcõcludendas aliquas passiones quia omnes illæ specie differũt tantũmodo materiali, & cõueniunt in vna ratione formali scibilis & obiecti formalis. Scientia nãq;, quæ est perfectio intellectiuę operationis in ordine ad verũ in hoc proportionẽ debet habere cũ ipso intellectu, cũ omnis perfectio proportionetur cũ suo perfectibili, & seruet cõditiones aliquas ipsius. ¶ Præterea, obiectũ logicæ & cuiusuis sciẽtiæ habet vnicã rationẽ formalẽ simplicissimã & nõ partibilẽ in plures rationes ipsius formalitate cõsiderata: ergo erit etiã habitus simplicissimus, quo huiusmodi attingatur ratio. Probatur consequẽtia: nã secundũ Arist. 2. de anima, tex. 33. potẽtię & habitus per obiecta distinguũtur: quæ cõclus. est intelligenda per obiecta formalia: ergo si nõ est diuersa ratio formalis obiecti nõ erit diuersus habitus. Sed illud antecedẽs primũ probatur; nã obiectũ metaphysicæ est ens sub abstractione ab omni materia, quæ simplicissima ratio est, & nõ partibilis in multas rationes, quod magis probabile sentio; & ita est vna scientia specie metaphysica omnino indiuisibilis. ¶ Et idẽ discursus fieri potest in omnibus obiectis specificis in ratione scibilis: vbicũq; enim est vna ratio specifica in ratione scibilis erit vna qualitas simplicissima, & impartibilis, sicut est ipsa ratio simplicissima & impartibilis.

Præterea, nã albedo & quælibet qualitas materialis est simplex: ergo & multo magis erit simplex qualitas spiritualis. Probatur consequẽtia, quia cum qualitas spiritualis sit perfectior, debet esse simplicior, nã accidentia quanto perfectiora sunt, tãto sunt simpliciora. Resp. Sõci. sufficere quãlibet partẽ illius sciẽtiæ cõpositæ esse simpliciorẽ omni accidenti corporali; nõ verò est necesse vt totus habitus sit simplicior. Sed cõtra: nã ille habitus ex pluribus habitibus cõpositus est perfectior albedine; ergo magis accedit ad Dei perfectionẽ, & sic erit simplicior.

Præterea: nã per vnã fidẽ credimus omnibus reuelatis à Deo: ergo per vnã scientiã simplicissimã poterimus scire multas cõclusiones. Antecedẽs est certissimũ, & probatur consequẽtia: nã etsi fides habeat vnã rationẽ formalẽ secundũ quã omnibus assentitur, credit tamẽ multa quæ specie differũt materialiter; ergo & sciẽtia scire poterit multa vna simplicissima existens, etiã si illa multa specie differãt materialiter. Fateor tamẽ quod est discrimẽ inter scientiã & fidẽ: sed nõ nocet proposito, vt videbitur infra.

Præterea: nã qui sentiũt logicã, & scientiã omnẽ cõpositã esse qualitatẽ, nõ possunt assignare vnitatẽ, nec numericã, nec specificã in illa: ergo nõ est dicendũ esse cõpositã qualitatẽ. Probatur antecedẽs: nã vnitas specifica illius habitus cõpositi non potest desumi ab vno obiecto specie, quia habitus primæ conclusionis solum respicit obiectũ primæ conclusionis: v. g. quod prædicabilia sint quinque, & habitus secundæ cõclusionis solũ respicit obiectũ secũdæ cõclusionis, v. g. quod prædicamẽta sunt decẽ. Et vt clariori modo procedamus, fingamus nõ posse esse plures cõclusiones in logica, sed illa obiecta specie differũt inter se, vt supradicti opinãtes cẽsent, & nullũ dat obiectũ cõmune, quod respiciatur ab illis habitibus, nã nullus respicit nisi vnicã cõclusionẽ precise: ergo nullũ datur obiectũ specificũ dans illis vnitatẽ specificam.

Quod nec etiã detur vnitas numerica probatur. Duę qualitates distinctę tanquã res à re nõ possunt vnã qualitatẽ indiuisam facere, & indistinctã eo genere: ergo sunt diuisæ: sed sunt numero distinctæ illæ qualitates: ergo nõ possunt facere vnã qualitatẽ numero: ergo.

Præterea assumo habitũ primæ conclusionis, antequã generetur habitus secundæ cõclusionis. Ille habitus primæ cõclusionis est scientia vna specie & numero. Et probatur, quod sit vna sciẽtia numero, quia est in vno subiecto numero; accidẽtia nãq; sicut esse habẽt à subiecto, & similiter habẽt vnitatẽ numericã. Quod sit vna sciẽtia specie probatur, quia est logica: ergo est vna sciẽtia specie; logica enim vnitatẽ specificã habet. Dices nõ esse scientiã: contra, quia est habitus acquisitus per demõstrationẽ: ergo est scientia. ¶ Et præterea probatur quod sit vna scientia specie, quia illa sciẽtia est indiuisibilis per principia specifica: ergo est vna sciẽtia specie: illud enim est vnũ specie, quod est indiuisibile per principia formalia specifica; & idẽ est dicendũ de habitu secundæ cõclusionis: ergo sunt duo habitus specie distincti, & numero; quomodo ergo possunt facere vnũ habitũ specie, & numero, & vnã scientiã specie, & numero. Dices esse vnũ habitũ specie quia cõsiderat propria obiecta in ordine ad secundã intentionem, vel in ordine ad aliud obiectum cõmune vtrique. Contra, quia nullum tale obiectũ cõsideratur in logica: nã quilibet actus cõsiderat suã conclusionẽ per distinctũ mediũ ab alio habitu: nã si consideraret obiectũ cõmune vtriq; esset habitus superior vtriq;, & cõsideraret obiecta partialia, & ita superfluerent illi habitus partia-

Universidad de Deusto
Biblioteca

partiales, ex quo datur vnus, qui considerat, quod ambo cõsiderabant sub eadẽ ratione formali. Et hæc ratio habet maiorẽ vim: quia opinãtes esse cõpositã qualitatẽ, cẽsent nõ dari talẽ habitũ, qui cõsideret aliquã vnã rationẽ cõmunem omnibus partialibus habitibus.

Præterea tales habitus nõ possunt facere vnã scientiã, nisi quia habẽt ordinẽ ad inuicẽ: ergo illorũ vnitas esset vnitas ordinis: ergo formaliter sciẽtia esset relatio, & materialiter qualitas, quod est absurdũ, sicut exercitus, quia eius vnitas est vnitas ordinis, materialiter est substãtia, formaliter relatio. ¶ Præterea duæ qualitates reales nõ possunt facere vnã qualitatẽ realẽ, nisi illarũ altera se habeat vt materia, & altera vt forma: sed in illis qualitatibus neutra potest habere rationẽ materiẽ, nec rationẽ formæ: nã da quæ sit ista, quæ habeat rationẽ materiæ: ergo nõ possunt vnã qualitatẽ efficere; & idẽ de habitu dicendũ est, & idẽ de sciẽtia, nequit ergo vnus habitus, nec vna scientia fieri ex duobus habitibus, & ex duabus scientijs. ¶ Præterea, nã si esset logica vna scientia numero: ergo est vnus habitus numero: ergo vna qualitas numero: sed sunt plures habitus & qualitates numero: ergo nõ sunt vna scientia. Prima consequẽtia & secũda probatur; quia ratio generica effi citur numerica, quãdo ratio specifica determinatur secundũ numerũ: si ego sum vnus numero homo, vnũ animal numero similiter sũ, & si hæc albedo vna est numero, est vna qualitas numero. Minor illa probatur, quod sint plures habitus, quia sunt duæ qualitates difficile mobiles: ergo sunt duo habitus. Et quod sint duæ qualitates patet etiã, quia sunt duę qualificationes subiecti: ergo non sunt vna scientia.

Dices ad hoc arg. quod est vna sciẽtia numero, & vnus habitus numero totalis, & vna qualitas totalis, multi verò habitus partiales, & qualitates partiales. Sed cõtra: nã ibi sunt duo habitus acquisiti per demõstrationem: ergo sunt duæ sciẽtiæ; sciẽtia enim est habitus acquisitus per demõstrationẽ: cõsequẽtia est clara: nã hęc est bona cõsequentia: Sunt duo colores disgregatiui visus: ergo duæ albedines: ergo similiter illa. Antecedẽs patet: nã habitus primæ cõclusionis acquiritur per demonstrationẽ similiter etiã habitus secũdę cõclusionis. si dicãt esse cõpositã qualitatẽ, fateri debẽt nõ posse esse vnã scientiã numero illos duos habitus. ¶ Præterea probat, quod sint duę sciẽtiæ: nã habitus primæ cõclus. est directè in prædicamento qualitatis sub genere qualitatis & sub genere habitus; ergo subaliqua specie atoma. Probat cõseq. quia nihil est sub genere directè participans, & essẽtialiter & cõpletè rationẽ quod nõ sit sub specie atoma: quia ratio generis nõ potest reperiri sine differentia atoma ipsum determinante & actuãte. Anteced. illud probo: quia qualitas est qua quales esse dicimur, & habitus est qualitas difficile mobilis: sed illo habitu dicitur qualis homo nimirũ sciẽs, & ex natura sua est difficilẽ mobilis: ergo. Et hoc ipsum argumentũ fit de habitu secũdæ cõclusionis: ergo sunt duę sciẽtiæ. Vnde Nominales, qui cẽsebãt tot esse logicas specie distinctas, quot erãt scibiles cõclusiones, minus errabãt. Manet ergo cõclusio. D. Th. certa, logicã scilicet, & quãlibet sciẽtiã esse simplicẽ qualitatẽ nullo modo ex multis cõpositã. ¶ Ad primũ argum. in oppositũ respõdetur, q̃ etsi sciẽtia cõsideret definitionẽ, & diuisionẽ, & argumẽtationẽ; quia ista nõ differũt specie in ratione formali cõsiderãdi, sed differũt solum specie materialiter: hinc fit q̃ ab eo simplicissimo habitu cõsiderãtur. Omnia enim quæ logica cõsiderat, est in ordine ad secũdam intẽtionẽ, quã primo & formaliter cõsiderat & sub eadẽ abstractione, & ita nõ multiplicantur habitus & qualitates. Nã vt asserit Angelicus doctor loco suprà adducto, licet habitus secũdũ ea, ad quæ se extẽdit habeat multiplicitatẽ, quia cõsiderantur multiplicia, & varia in esse rei, vel materialiter specie diuersa; quia tamen omnia ista sunt ordinata ad aliquid vnum, ad quod principaliter respicit habitus, scilicet, ad secũdã intẽtionẽ, hinc est, quod sit qualitas simplicissima. Et hoc patet etiã in intellectu, & in omnibus potentijs. ¶ Ad cõfirmationẽ respõd. solutionẽ ibi datã optimã esse: & ad replicam, respõdetur, q̃ etsi differãt specie, illud est materialiter, & in genere rei, in ordine tamẽ ad secũdã intẽtionẽ in materiã introducẽdã omnes sunt eiusdẽ speciei, nõ habẽt nouã difficultatẽ alterius speciei formaliter: sicut ars quæ multa, & diuersa artificiata operatur, etiã si illa specie differãt materialiter, omnia sunt ab vna simplici forma artis: propterea quod cõsiderãtur, & fiũt in ordine ad vnã formã introducẽdã in materiã. Etsi loquamur de logica, prout docẽs est, iã diximus omnia illa cõsiderare in ordine ad secũdã intẽtionẽ: & ita nõ essẽ nouã difficultatẽ in ordine ad aliã rationẽ formalẽ obiecti; differũt nãq; solũ specie in genere rei, & nõ in ordine ad rationẽ formalẽ scibilis. Et ad repli. argum. respõdetur, quod mathematicæ sciẽtiæ habẽt diuersa obiecta formalia in ratione scibilis: quia obiectũ vnius magis abstrahit, quã obiectũ alterius, & sunt diuersa in ratione scibilis; vt videbimus quæstione sequẽti, quod non habet verũ in partibus obiecti logicalis: quia omnes illæ partes habẽt eadẽ abstractionẽ, & rationẽ formalẽ in ratione scibilis. ¶ Ad 2. respõdetur negando anteced. & ad probationẽ dicitur, quòd etsi intẽtio propositionis esset cõpositã, nõ sequeretur, quòd in illa esset minor abstractio logicalis, propterea quòd eodẽ modo abstrahit à materia intentio composita, & simplex, quia cõsiderantur in ordine ad rationem formalẽ intentionis secũdæ sub abstractione sibi cõueniẽti, quod est formale obiectũ logicæ, sicut in partibus metaphysicalibus æqua est abstractio: etiã si altera pars, quæ tractat de substãtijs compositis dicat maiorẽ cõpositionẽ in re cõsiderata, quã altera pars quæ tractat de Deo: quia omnia ista cõsiderat metaphysica in ordine ad ens quod primo cõsiderat, & quòd abstrahit à omni materia. Dicitur præterea, quòd nõ est cõposita intẽtio propositionis, quia est relatio rationis: relatio autẽ non potest esse cõposita: & præterea, quòd relatio prædicati & subiecti sunt specie differẽtes interse, & à relatione propositionis: ergo nõ possunt illã cõponere: quia sicut paternitas nõ potest cõponere filiationẽ, ita nec illæ relationes relationẽ propositionis. Fateor tamẽ materialia, quæ denominãtur ab intẽtione propositionis esse magis cõposita, idest, materiale ꝓpositionis habet plures partes, quã termini materiale habeat. ¶ Ad 3. resp. physicã & metaphysicã differre specie, est alia abstractio & ratio, sub qua in ente quia quã in ente mobili, vt iã iã videbimus; qd̃ non habet verũ in modo sciẽdi in cõmuni & particulari: quãdo quidẽ eãdẽ abstractionẽ habẽt, & modi sciendi particulares sunt partes eiusdem formalis obiecti; ens verò mobile non est pars eiusdẽ subiecti formalis, quinimò ens cõdiuiditur in ratione scibilis cõtra ens mobile, quod nõ habet verũ in modo sciẽdi cõmuni, & particulari. ¶ Ad Confir. respõ. ex dictis supra, vbi enumerauimus, quot sint liberales artes, & mechanicæ vide. q. 9. ¶ Ad 4. respon quod ego magis miror aduersarios cõuinci his argumẽtis, cũ nullius sint roboris, sunt enim actus, qui cõsiderantur in logica diuersi materialiter, & in genere rei nõ verò in ratione scibilis, & in ordine ad obiectũ logicæ. Nã sicut actus intellectus, vt cognitio hominis & equi differũt specie in ordine ad obiecta & materialiter: in ratione verò entis & in ordine ad potentiã intellectiuã sunt omnes eiusdẽ rationis: ita loquendũ est de actibus logicalibus, sicut & charitas diuina habet diligere proximũ. & gaudere de bono illius: & tamẽ gaudiũ & dilectio materialiter specie differunt: & nihilominus quia bonum diuinũm est ratio diligendi proximũ, & gaudẽdi de bono illius referũtur in eandẽ virtutẽ, quæ versatur circa bonũ diuinũ, eodem modo actus ex parte obiecti materialiter diuersi quia secundũ eandẽ rationẽ formalẽ in logicã referuntur ab eodẽ habitu simplicissimo cõsiderãtur. ¶ Ad Confirm. respond. solutionẽ ibi datã esse optimã & sufficientẽ: & duo illi actus fortitudinis, & tẽperãtię licet cõueniãt in eadẽ ratione formali obiecti volũtatis, habẽt tamen obiecta sufficiẽtia ad distinctionẽ habitus. Nã vt optimè docet lumen Ecclesiæ D. Tho. 1. 2. q. 54. aliunde sumitur distinctio habituũ, & aliũde distinctio potentiarũ, quãobrem in vna passiua potentia possunt esse plures habitus; nã diuersitas obiectorũ secundũ genus, facit diuersitatẽ potentiarũ: diuersitas vero obiectorũ secũdũ speciem, facit diuersitatẽ actuũ secundũ speciẽ, & per consequens habituũ. Vnde cũ actus fortitudinis, & tẽperantiæ specie differant, cõstituunt duos habitus virtutũ moraliũ; & quia sub eodẽ genere boni continentur, attinent ad eãdẽ potẽtiã: actus verò logicalis, & cuiuscũq; alterius scientiæ, quia nõ sunt diuersæ speciei in genere scibilis, fit inde quòd pertineant ad eundẽ habitũ logicalẽ, nã solũ specie differunt materialiter, sicut comestio tẽperata ouorum & carniũ, (quod isti nunquã volunt intelligere) differunt materialiter. ¶ Ad quintum patet ex supradictis: & solutio ibidem assignata est sufficiẽs. Ad replicã respõd. quòd actus producunt habitus per suã specificã entitatẽ; quæ si formaliter consideretur sumitur in ordine ad obiectũ cõmune, quatenus tendit ad illud sub eadẽ abstractione: & medium, quod assumitur, etiã quia est definitio subiecti, vel passionis habet in se imbibitã rationẽ cõmunẽ obiecti sciẽtifici sub eadẽ abstractione formali; quare formaliter est eiusdẽ speciei cũ alio medio eiusdẽ scientiæ. Et ex hoc patet quomodo fit intelligendũ sciẽtiã diuersificari per diuersa media: nã sunt accipienda formaliter, & in genere scibilis nõ materialiter. Vide D. Th. 1. 2. q. 54. ar. 2.

Ad 6. patet ex dictis modo. Ad replicã negatur sequela; quia ratio formalis obiecti metaphycę nõ cõuenit omni subiecto aliarũ sciẽtiarũ qa ens vt stat sub abstractione ab omni materia, nõ cõuenit omni obiecto aliarũ scientiarũ, sed distinguitur contra illa, licet materialiter cõsiderarũ de omnibus prædicetur ¶ Ad. 7. respon. vnã esse scientiã generis & speciei, & passiones specierũ cõtinẽtur in genere suo modo vt in causa vniuersali, & prima suo ordine, nõ verò vt in causa sufficienti: de quo latius infrà sumus dicturi. ¶ Ad. 8. respond. quòd illa maxima, in quẽcunq; actũ potest forma aliqua, potest forma eiusdẽ speciei, licet non æque perfectè, nõ est vera, nisi in formis simplicibus secũdũ essentiã, & potẽtiã, vt sunt formæ homo generũ, vt forma ignis: nã in actũ, in quẽ potest magnus ignis, in eundẽ potest paruus, licẽt nõ ita perfectè, in alijs verò formis fallit: animal enim modo genitum eiusdem speciei est cum animali perfecto, & tamẽ perfectum potest in actũ generationis, imperfectum verò minimẽ. Quin potiùs illa propositio vniuersaliter accepta est cõtra Aris. qui. 4. meteororũ dixit pfectũ esse, quod potest sibi simile generare; imperfectũ verò, quod nõ potest; & ita penes hoc distinguũtur. Cum ergo habitus sciẽtiæ sit forma simplex in essentia & multiplex in potẽtia, nõ habet in illo locũ illa maxima, sed aliquid potest

Ad 1. argu.

Ad. 3. argu.

Ad quin

Ad sextum

Ad septimi

Universidad de Deusto
Biblioteca

perfectus in quod nõ potest imperfectus habitus nãque sciẽtiæ cõparatur ad diuersas cõclusiones, vt ad partes quidẽ in potẽtia, quãdo est imperfectus, in actu verò quando est perfectus; nã habitus est dispositio habentis partes. Nã in intellectu vbi oritur Geometria est potẽtia ad scire primã conclusionẽ, & potẽtia ad scire secundã, & habitus Geometriæ incipiẽs perficit intellectũ secundũ primã potẽtiã, deinde perficit secundã potentiã, & extẽditur, vt illã perficiat. Nec multũ interest an omnes istæ potẽtię sint multę partiales, an sint vna: quoniã si ponatur vna sola est multiplex, æquualẽter, & illa paulatim subijcitur ac si essent multæ potẽtiæ quibus æquiualet. Si verò ponantur multæ potentię in intellectu perfectẽ per actus & per habitũ, tunc habitus sciẽtiæ habebit pro partibus subiecti nõ solum actus multos sciẽdi, sed potentias ad illos, & ex hoc manifestatur, augmẽtũ extẽsiuũ scientię, ex eo enim ꝙ intellectus vt est in potẽtia ad 2. conclus. nõ remanet interminatus, sed subijcit illi qualitati simplici respiciẽti obiectũ primũ, seu primã cõclusionẽ, extẽditur habitus ad occupandã non partẽ loci, sed partẽ potentiæ, quã priusnõ actuabat, & actuat potẽtiã intellectus ad secundã cõclusionem; quæ est extensio. Ex his patet solutio assignata: nã quãuis habitus vt duo & vt quinque sint eiusdẽ speciei, nõ sequitur quod quid quid potest habitus vt quinq; possit habitus vt duo, quia ille est magis extẽsus, & actuat potẽtiã, quã alius nõ actuat, & potest in quinquẽ cõ
d.9.arg. clusiones, in quas alius nõ potest. ¶ Ad. 9. arg. respon. quod habere diuersas generationes, & corruptiones potest dupliciter cõtingere. Primo modo quòd per vnã generationẽ, & corruptionẽ nullo modo mutetur alterũ, & sic quando ita generatur vnus habitus vel corrũpitur, quòd nullo modo alius mutatur est euidẽs distinctio realis. Alio modo, quòd quãdo est noua generatio cõclusionis alicuius, vel corruptio habitus mutetur: & sic nõ est distinctio realis. Et hoc patet in augmẽtatione quantitatis: nã sic generatur quãtitas, vt præexistẽs augeatur, & in diminutione sic deperditur quãtitas, vt præexistens minuatur. Quãdo ergo generatur sciẽtia secũdæ cõclusionis sic generatur vt habitus præexistens perficiatur; nã fit vt duo: & quãdo corrũpitur, sic corrũpitur, vt præexistens minuatur, quia habitus qui erat, vt duo, nõ fit, nisi vt vnũ. Etsi ingras, quare si est idẽ intẽdit circa vnã cõclu. & nõ circa aliã resp. ideo esse qa ille habitus habet diuersas partes pficiẽtes potẽtias diuersas intellectiões, & eæ partes nõ sũt diuersę in habitu tãquã res à re; at sũt diuersę virtualiter in eadẽ simplici entitate, & ita illa simplicissima entitas, qua ratione perficit vnã potẽtialitatẽ subiecti intẽdit, & nõ qua ratione perficit aliã. Et sicut albedo potest pfici in pede & nõ in manu, quia est diuersa pars materialis albedinis, quę est in pede ab illa quę est in manu, ita est diuersa virtus eiusdẽ qualitatis simplicis, qua pficit intellectũ in ordine ad primã cõclu. ab illa quę pficit intellectũ in ordine ad 2. sicut sũt ipsæ potẽtialitates intellectus diuersæ, nã diuersa potẽtialitas est intellectus ad sciẽdã primã cõclus. ab illa potẽtialitate ad sciẽdũ secũdã, diuersa inquã virtualiter saltim, sicdẽ potest esse cõpleta prima potẽtialitas & nõ secunda. Et sicut in intellectu in eadẽ simplicissima entitate reperiũtur istę potẽtialitates virtualiter passiuæ, & vna potest cõpleri & nõ alia: ità in habitu reperiũt illæ potẽtialitates actiuæ, & ita potest habitus habere vnã in actu & nõ aliã, ꝓpterea qd nondũ acquisiuit illã pfectionẽ, vt actuaret 2. potentialitatẽ passiuam intellectus.

Ad 10. resp. ꝙ solutio ibi assignata est sufficiẽs: *Ad.10.arg.*
Ad repli. resp. ꝙ illa maior extensio habitus fit ꝑ hoc qd per 2. demõstrationẽ acquirit maiorẽ perfectionẽ absolutè, quã pfectionẽ ante nõ habebat: hæc autẽ maior pfectio intelligit in ipso ꝑ hoc qd modo actuat potẽtialitatẽ intellectus in ordine ad illã 2. cõclus. sciẽdã, quã antea nõ actuabat: nõ verò ꝑ hoc qd acquirat nouã entitatẽ, sed illa ꝑ existẽs pficitur. Ita D. Th. vbi su. solutione ad 3. Et hæc pfectio optimè potest intelligi sine aduẽtu nouę entitatis ꝑ perfectiorẽ statũ præexistẽtis. Cõstat enim optimè posse intelligi augmentũ intẽsiuũ qualitatis sciẽtiæ sine aduentu nouæ entitatis, per hoc, quod præexistẽs magis radicatur in subiecto: ergo extensiuũ augmentũ sciẽtię potest optimè intelligi per hoc quòd idẽ habitus actuat modo potẽtialitatẽ intellectus in ordine ad secundã cõclus. sciendã, quã antea non actuabat: nõ verò per additamentũ nouæ entitatis. Et bene possumus nos intelligere maiorẽ perfectionẽ in sciẽtia eadẽ secũdũ quã ostẽdat plures perfectiones, & cõclusiones sciẽtificas sine additione nouæ entitatis, etiã si sit spiritualis, & indiuisibilis. Quinimo isti nõ ponũt sciẽtiã augeri, nec perfici extẽsiua latitudine, propterea quod qualitas præexistẽs cũ eadẽ imperfectione remanet, nec perficit à superueniente, cũ sit ab illa realiter distincta, nec in ipsa subiectẽ. Et cũ ais, quid est illa maior perfectio, quã acquirit: vel est habitus vel non. Si dicas, quod est habitus, cum adueniat illa perfectio de nouo, de nouo adueniet habitus. Respondetur quod est perfectio ipsius habitus pertinẽs ad genus qualitatis, & scientię idem tamen cum illa: nam etsi de nouo adueniat idem est cum habitu, quia est habitus extensus in ordine ad secundam conclusionem: quã extensionem non habebat antea. Nam si quæro à te, quid est illud, per quod lumen gloriæ D. Virginis excedit lumẽ gloriæ D. Petri cum sint qualitates indiuisibiles spirituales certè debes dicere esse perfectionem quandam, ad qua-

qualitatẽ pertinẽtẽ, idẽ tamẽ cũ habitu luminis gloriæ. Et ita possemus exẽpla ponere in multis qualitatibus: nã quãdo perficitur albedo, perficitur per aliquid pertinẽs ad rationẽ albedinis, & nõ distinctũ ab illa realiter.

Ad confir. primã eiusdẽ argumẽti respondetur primo, quod illę duę demõstrationes eiusdẽ cõclusionis distinguũtur numero ex tẽpore quo fiũt; & quia diuerso tẽpore fiunt diuersæ sunt numero. ¶ Secundo respon. quod quãuis distinguerẽtur ex terminis sufficeret eũdem terminum correspõdere cũ alio, modo perfectiori; nã nõ oportet esse tantã distinctionẽ in terminis, sicut in rebus, quæ ab illis sumũt distinctionẽ: quia intellectus & volũtas realiter distinguũtur, & eorũ obiecta nõ itẽ. ¶ Ad secũdã cõfir. respõd. quod secũda demõstratio produceret habitũ, si nõ inueniret productum: sicut ignis calefaciẽdo, calorẽ produceret, si nõ reperiret productũ. Et dico secũdo, quod nunquã secunda demõstratio potest producere habitũ, quia semper præsupponit primã, quæ habitũ ꝑducit, sed solũ auget. Et ratio est, quia nũquã secũda demonstratio potest haberi sine prima, quia sunt ordinatæ & ita præsupponit primã, necessario, & ita necessariò præsupponit habitũ productum. Ita videtur asserere D. Th supra solutione ad 3. 54. q. in. 2. 2. dũ dicit, quòd per sciẽtiã cõclusionis alterius non generatur habitus, sed præexistẽs augetur eo quòd cõclusiones, & demonstrationes vnius sciẽtiæ ordinatæ sũt, & vna deriuatur ex alia. Et ratio horũ est, quia nescit, qui nõ resoluit vsq; ad indemõstrabilia: sed secũda demõstratio debet resolui in primã, quia deriuatur ex illa: & ita iã prius prima generauit habitum. Sed de hoc in posteriorib. Deo concedente.

Ad vndecimũ resp. quòd relatio producẽtis ad productũ effectiuẽ semper est realis relatio in creaturis, & ad hoc quod sit noua relatio nõ est necesse, quòd sit nouus habitus causatus per tertiã demõstrationẽ: sed sat fuerit esse causatã nouã perfectionẽ habitus seu habitũ magis perfectũ. Et hoc patet in augmentatione quãtitatis, nã cũ homo fit maior tunc est ibi noua relatio, & ad hoc sufficit, quòd effectus sit alio modo se habẽs. Secundo possumus dicere & forsan meliùs; quòd oẽs demõstrationes cũ sint vnius speciei habẽt rationẽ vnius agẽtis, & sicut pater refertur vna relatione ad multos filios, quia sunt vnicus terminus totalis: ita habitus refertur vnica relatione ad oẽs demonstrationes, & ad oẽs causas productiuas, & augmẽtatiuas, sicut ad vnũ totalẽ terminũ. Et de hoc c. de relatione latius.

Ad.12.arg. Ad duodecimũ respon. quòd in instãtaneis simul est fieri & factũ esse: & ita in illo instãti simul extẽditur, & extensus est habitus. Quapropter falsum est dicere solũ esse, vt vnũ, & ita falsum est dicere nõ esse extẽsum: nã in eodẽ instãti in quo reperitur, vt vnũ, dat perfectionẽ, & ita in illo instãti nũquã est vt vnũ solũ. ¶ Ad. 13. pat. ex. 4. cõc. Et loca, quæ solent adduci ex D. Th cõtra hãc. 2. solut optime explicat Caie. 1. 2. q. 54. ar. 2. nã vocat species sciẽtiã, idest, inchoationẽ scientiæ vt diximus, & præsertim quod iã in. 1. 2. mutauit sententiã. Etsi adducas illũ locũ ex. 3. p. D. Th q. 12. ar. 2. vbi D. Th. ait scientiã augeri per successiuam generationẽ specierũ intelligibiliũ, Caie. respond. dupliciter. Primò quòd loquitur de notitia habituali: & vult dicere, quòd notitia habitualis augẽt. Secũdo resp. quòd dicitur sciẽtia augeri per generationẽ specierũ, quia hęc generatio ostẽdit augmẽtũ sciẽtię vt dictum est ¶ Ad Cõfir. resp. varias esse de sapiẽtia sentẽtias. Aliqui dicũt nostrã sapientiã esse habitũ quendã supremũ, qui aliquid vnũ simplicissimũ existẽs, & iudicat de conclusionibus, & assẽtitur primis, & vniuersalissimis principijs: nã sapiẽtia est quædã participatio diuinę sapiẽtiæ, quæ vna existẽs se extẽdit ad iudicãdũ de conclusionibus & de principijs. Quinimò in angelis est huiusmodi sapiẽtia: quia nõ distinguitur in ipsis sapiẽtia ab habitu primorũ principiorũ; & sciẽtia infusa animæ Christi sapiẽtia est altissima, quæ vna simplicissima existẽs se extendit ad iudicandũ de cõclusionibus, & de principijs altissimis. Et isti hãc opinionẽ sequẽtes innitũtur D. Th. qui. 1. 2 q. 66. ar. 5. ad vlti. dicit in hæc verba: Et ideo sapiẽtia nõ solũ vtitur principijs indemõstrabilibus, quorũ est intellectus cõcludẽdo ex eis, sicut aliæ sciẽtiæ: sed etiã iudicãdo de eis, & disputãdo cõtra negãtes, vnde sequitur, quòd sapiẽtia sit maior virtus, quã intellectus. Hæc D. Tho. ¶ Verũ hũc modũ dicẽdi quantũ attinet ad sapiẽtiã nostrã (nã modo nõ loquimur de Deo, nec de angelis, nec de Christo Dño) optimè impugnatur à sapientissimo Mag. Bañes. 1. p. q. 1. art. 6. Nã certè sapientia in nobis nõ potest acquiri nisi per demõstrationẽ: sed habitus acquisitus per demõstrationẽ solùm inclinat ad iudicãdum de cõclusionibus per suas causas, ad iudiciũ autẽ sumẽdũ ex sua causa nõ inclinat, sed illã causam cognoscit principiorũ habitus, qui dicitur intellectus: ergo. Et præterea: nam in nobis sciẽtia, & sapiẽtia causat ex lumine intellectus, & habitu primorũ principiorũ: si ergo sapiẽtia inclinat ad iudicãdũ de cõclusionibus, & principijs erit habitus perfectior principiorũ habitu: ergo nõ poterit ab illo produci. Explicat hæc ratio, nã sciẽtia tota in habitu principiorũ cõtinetur: ergo sapiẽtia similiter, sed si est habitu principiorũ pfectior quomodo potest cõtineri in illo virtualiter: perfectissimũ nãq; nõ potest cõtineri in imperfecto; quapropter nõ potest da

Universidad de Deusto
Biblioteca

ri habitus vnus, qui sit sapiētia inclinās simul ad assentiēdū principijs primis & cōclusionibus. Verum etsi daretur nihil obesset nostræ quæstioni; nā esset simplex qualitas. Alij dicūt sapientiā esse habitu principiorū, & conclusionū simul. Sed iste dicendi modus facilè impugnatur: nā illi duo habitus specie differūt, imò genere: ergo nō possunt vnū habitū specie cōstituere, qualis est sapiētia. Cōsequētia ex dictis suprà satis patet. Imò verò quomodo est intelligibile habitū principiorum qui sine discursu procedit, & habitū sciētiæ, qui discurrēdo assentitur suis cōclusionibus, efficere vnā actus speciē? Tā impossibile hoc censeo ac si ex intellectu angelico, & nostro vnā speciē efficeremus. Verā ergo de sapiētia sentētiā illā censeo, quā sequitur sapientissimus Magist. meus Fr. Dominicus Bañ. vbi sup. quod sciētia differt à sapiētia nō in eo, quòd sapiētia iudicet de principijs & conclusionibus, sic adeo, vt vnus habitus præstet quod præstabat intellectus, & sciētia: sed differt ab ea in eo, quòd sapiētia iudicat de cōclusionibus per causas altissimas, & acquiritur per demonstrationē, quæ procedit ex causis, seu rationibus formalibus supremis, & suo subiecto proportionatis; scientia verò sit illa, quæ procedit ad iudiciū cōclusionū sumendū, ex causis inferioribus & proportionatis suo subiecto. v.g. metaphysica, quæ sapiētia est procedit ad suas conclusiones ex principijs entis, quæ vniuersalissima & suprema sunt, sicut ipsum ens: physica verò procedit ad suas cōclusiones ex principijs entis mobilis, quæ nō sūt suprema, sed inferiora & limitata. Et hinc est, quòd metaphysica habet defendere omnium scientiarū principia, & sua itidē, & habet illa explicare, propterea quòd suū obiectū quod est ens materialiter intrat omniū sciētiarū obiecta, & sapiētia essentialiter est scientia, sed differt ab illa per hoc solū quòd subiectū altissimū per causas altissimas cōsiderat, quod nō efficit sciētia. Sed quia in hoc excedimus logicę limites, videatur sapiētissimus Magist. Bañ. vbi sup. qui soluit argumēta cōtra hanc veritatē facta. Et videtur hæc sentētia D. Th. super Boetiū de Trinit. opus. 70. vbi in quæstione de diuisione sciētiarū solutione ad primū in illis verbis, siue demōstratio procedat ex causis inferioribus, sicut sciētia, siue ex causis altissimis sicut sapiētia: vbi dicit vtrūq; habitū demōstratiuè procedere circa cōclusiones sed diuersimode & cōdistinguit ibi sapiē-
Ad. 14. arg. tiā contra intellectū. ¶ Ad 14. respond. quod quia habitus sciētificus cōparatur ad potētias intellectus, vt sciat multas cōclusiones, vt ad partes subiecti, consequens est, quòd habitui perficiēti intellectū respectu potētiæ adscire primā cōclusionē, nō cōtrarietur habituserroris respectu potētiæ ad scire secūdā cōclusionē. Nā ille error est ad diuersas potētias ipsius intellectus: sicut albedo existens in pede non cōtrariatur nigredini existenti in capite quia est in diuersa parte subiecti materiali. Ita conclusio prima non cōtrariatur errori secundę: quia secūda perficit diuersam potētiā virtualē intellectus, & hoc sufficit, vt nō sit oppositio respectu eiusdē potētialitatis. Et non obstat, quòd sint eiusdē speciei omnes cōclusiones, quia obiecta, circa quæ versantur specie differūt materialiter. Et ex vtroq; capite prouenit, quod non quidquid opponitur vni opponatur alteri; habitus erroris ergo solum excludit habitū, qui versatur circa idē obiectū materiale, & circa eādē potentialitatē intellectus. ¶ Ad vltimū resp. solutionē ibi datā esse sufficientē. Et ad replicā vlti. respōd. quod ex eo quod deperditur mediū primæ conclusionis, tota sciētia ruit, quia illud erat fundamētū totius scientię. Deriuantur nāq; omnes demonstrationes ex illa prima, & ita illa corrupta omnes corrūpuntur, quod non est verū de reliquis, sicut destructo fundamento domus tota domus funditus subuertitur, & quod cōtrariatur fundamēto destrueret domū, consequenter, ita in proposito dicendum est.

Aliqui dicunt, quod destructo habitu circa primā cōclusionē, remanet circa reliquas habitus, sed hoc videtur impossibile propter rationē factā in argumento, quia nescit, qui nō scit resoluere vsque ad indemostrabilia, si autē ignorat primā demonstrationē, nescit resoluere vsq; ad indemonstrabilia: quia omnes reliquæ demōstrationes in illā primā sunt resoluēdę, & per illā in indemonstrabilia principia; ergo non habet scientiā, maximè quia per primā substantia & essentia habitus fuit producta: ergo quādo obliuiscitur mediū, seu corrūpitur, corrūpitur cōsequēter, quod per illā fuit genitū, & ita corrumpitur essentia & substantia habitus. Et hæc sint satis pro hac quæstione; quā si paulò latius extēdimus hoc egimus propter quosdā, qui etiā cēsent secūdum in hac parte D. Tho. cēserē, & asserere sciētiā esse cōpositā qualitatē, cū nihil magis abhorreat à D. Th. doctrina, ex qua quæstione intelliges Suarez in loco adducto in principio falsum dixisse ibidem.

QVÆSTIO. XI.

Vtrùm logica & quælibet sciētia vnitatem habeant & distinctionem ex obiectis.

ET videtur quod non. Et sit primū argumētum. Opinio logicalis & sciētia logicę sunt distincti habitus:

bitus: & idem est dicendum de habitu opinatiuo physico & scientia physica, & sic in reliquis: & tamen versantur circa idem obiectum: ergo non distinguuntur sciētiæ ex obiectis. Maior est nota & probatur minor: nam obiectū habitus opinatiui in logica est secūda intentio. Opinamur nāq;, an termini extra propositionē supponāt, an vniuersalia sint per cōparationem an per abstractionē facta, quæ opiniones manifeste versantur circa secundā intētionē, quæ est obiectū logicę: & idē cōtingit in opinionibus philosophicis ergo. Et confirmatur: nā habitus principiorū & cōclusionis sunt habitus distincti plusquā specie, & habent nihilominus idē obiectū: ergo. Maior clarissime patet, & probatur minor. Nā definitio vniuersalis cognoscitur per habitū primorū principiorum, & eius passiones cognoscuntur ab habitu sciētifico, sed tā definitio & essentia vniuersalis quā illius passiones sunt secūdæ intētiones: ergo. Secundo nā metaphysica tractat de cœlis & de substātijs mobilibus, sed de eisdē tractat physica: ergo scientiæ nō distinguūtur ex obiectis. Cōsequētia probatur: quia sunt illæ diuersæ sciētiæ & habēt idē obiectū, quinimo D. Th. sæpissime asserit circa hāc cōclusionē, terra est rotūda, versari & astrologiā & physicā: non ergo sciētię ex obiectis distinguntur. Quod si dixeris sciētias distingui ex obiectis formalibus, put subsāt diuersis abstractionibus: cōtra hanc solutionem sunt multa argumenta. Et sit,

2. Argum. Tertiū argum. nā vel abstractio est ratio formalis obiecti distinguēs illud formaliter, vel nō. Si nō, ergo intentū nostrū sequitur, debere ex obiectis distinctionē sumere; quā falsum sit hoc supra mōstratū est. Si verò dicamus distingui obiectū formaliter per abstractionē: cōtra: nā ratio formalis cuiuscūq; rei est aliquid intrinsecum ipsi rei, sed abstractio non est huiusmodi respectu obiecti sciētifici: ergo nō est eorū formalis ratio. Maior patet: quia dat illi speciē: ergo debet illi esse intrinseca sicut sua essentia intrinseca est. Minor probatur: nā abstractio est in intellectu, & est actus quidā cognoscitiuus, qui in obiecto nihil reale ponit, sed solū quoddā esse abstractū, quod formaliter est secūda intētio, vel ens rationis ad minus. Et cōfirmatur: nā obiectū esse sub tali abstractione specificat ipsum si sequamur hāc dicēdi modū: sed esse sub tali abstractione nihil reale ponit in obiecto, nā est denominatio rationis extrinseca: ergo non est ratio formalis obiecti realis; quia id quoddat speciem obiecto reali non debet esse aliquid rationis sicut nec specificatiuum entis rationis potest esse aliquid reale.

4. Argum. Quartò, ratio formalis obiecti sciētifici est id, per quod cognoscimus passiones de subiecto: sed per abstractionē nō cognoscimus passiōnē de subiecto: ergo nō est ratio formalis: nā definitio est ratio formalis obiecti sciētifici, & per illā cognoscimus passionē subiecti, cū sit causa vel ratio passionis. Sed minor probatur: nā nō cognosco ens esse vnū & verum, quia abstrahit ab omni materia, nec triāgulū habere tres angulos, & qa abstrahit à materia sensibili, nec hominē esse corruptibilē, quia abstrahit à singularibus sensibilibus, quinimo ex hoc habet quandam incorruptibilitatem per se.

Quinto. Id quod est ratio formalis distinguēs vnā sciētiā ab alia nō potest alicui alteri cōuenire: sed abstractio sciētię alicuius aliquibus alijs cōuenit: ergo. Maior patet nā vltima hominis differētia nō cōuenit leoni, sicut nec hominis essentia leonicōuenire potest. Probatur minor: nā abstractio propria physice est à materia singulari, & hæc conuenit omnibus sciētijs, quæ necessario abstrahūt à singularibus: nā à nobis nihil scitur, nisi in vniuersali, & loquor de sciētia directa, reflexe nāq; de singularibus proprietates demonstramus, vt Petrū esse risibilē. Itē: nā logica habet eādē abstractionē, quā habet metaphysica: nam abstrahit ab omni materia & medicina, quā habet physica, scilicet, à materia singulari. Et item rhetorica & grammatica & poesis habent eādem omnino abstractionem: ergo. 5. Argum.

Sextū argumētum & probatur, quod abstractio nō sit ratio formalis distinguēs sciētias. Nā si ita res se habet, sequitur plane Geometriā, & Arithmeticā esse eiusdē speciei: hoc autē est falsum: ergo abstractio nō est formalis ratio scientiarū distinctiua. Maior probatur: nā habēt eādē abstractionē, scilicet, à materia sēsibili. Minor probatur: nā omnes cōstāter affirmāt specie differre. Quod si respōdeas sciētias differre specie penes maiorē vel minorē abstractionē; genere vero differre penes omnino distinctā & diuersam abstractionē, cōtra est argumētū; nā sequitur physicā nō esse vnā sciētiā specie: hoc autē videtur falsum: ergo & illud, ex quo sequitur. Probatur sequela: nā maior abstractio est in octo libris physicorū, quā in libris de cęlo. Et probatur: nam in libris physicorum agitur de ente mobili in communi; in libris autem de cœlo de ente mobili ad formam localē: ergo maior abstractio est in illis, quā in libris de cœlo; siquidē magis cōtractū est obiectū librorū de cęlo, quā obiectum librorum octo physicorum; sicut magis abstractum est animal, quam homo: quia magis vniuersale est: illud enim quod est magis vniuersale non concernit actu ea, quæ minus vniuersalia cōcernunt; & ita abstrahit 6. Argum.

Universidad de Deusto Biblioteca

ab illis. Et confirmatur hoc argumẽtum: nam sequitur saltim quod librorum de cœlo sciẽtia specie differat à scientia librorum de generatione. Et probatur: nã libri de cœlo magis abstrahunt à materia & motu, quam libri de generatione: ergo differunt specie. Consequentia patet, nam maior vel minor abstractio sub eodem genere causat specificam differentiam in scientijs. Probatur antecedens: nam libri de cœlo solum habent cõsiderationem de vna motus specie, scilicet, de motu locali; at vero libri de generatione agunt de multis speciebus motus & de subiecto in ordine ad illas; nam tractant de ente mobili ad formam substantialem: & ad hanc mutationẽ prærequiritur alteratio, & multi alij motus, quos etiam considerat physicus in illa parte; ergo eius subiectum magis substat motui: ergo alij libri minus de motu considerant: ergo intra idem genus est differentia penes magis & minus; quapropter erit specifica differentia; nam scientia illa quæ minus de materia & motu considerat specie differt ab illa, quæ magis de materia & motu tractat. Et confirmatur secundo hoc argumentum: nam sequitur, quod mathematicę non differant specie, quia vna scientia verbi gratia Arithmetica, nõ magis abstrahit à materia sensibili, quam Geometria: nulla enim illarum in sua ratione concernit materiam sensibilem, siquidem ambæ abstrahunt ab illa. Si dicas differẽtiam esse, quia quamuis nulla earum materiam sensibilẽ concernat, Arithmetica vero non considerat cõtinuitatem, quæ est quædam materia intelligibilis, quam considerat Geometria, & ita abstrahit à quadam materia intelligibili, quam obrem specie differunt. Contra hoc non sufficit, vt dicatur magis abstrahere à materia intelligibili: ergo non differunt specie. Probatur antecedens: nam Geometria non considerat quantitatem discretam, quę est quædã materia intelligibilis; & tamen nõ propterea dicitur abstrahere à materia quadam intelligibili: ergo nec Arithmetica dicenda est abstrahere à quadam materia intelligibili, quia nõ considerat quantitatem continuam. Si dicas differentiam esse; nam continuum habet se vt materia respectu discreti, siquidem fit numerus ex diuisione cõtinui, & numerus se habet vt forma, & ita abstrahit numerus à continuo & non econuerso; contra; nam numerus per se non fit ex diuisione continui: duo enim homines per se non fiunt ex aliquo continuo diuiso: ergo non se habet vt materia per se continuum respectu discretæ quantitatis, ergo.

7. *Argum.* Septimum: Tota ratio distinctionis formalis in scientijs sumitur ex abstractione à materia: sed hæc abstractio à materia est quid fictium: non ergo scientię distinguuntur per abstractionem à materia: quinimo sequitur sciẽtias, non esse distinctas. Probatur minor: nam vel nomine materiæ intelligimus materiam primam: & hoc non, quia scientiæ non abstrahunt à materia prima, sed illam considerant, & physicus & primus Philosophus, licet aliter & aliter. Vel intelligitur materia subiecta motui; & nec hoc, nam illam considerat Physicus, & ęqualiter Metaphysicus, & Mathematicus abstrahũt ab illa, quapropter essent eiusdem speciei artifices. Vel intelligitur materia singularis, & nec hoc; nam omnes sciẽtiæ tractant de vniuersalibus: non ergo videtur quid intelligatur nomine materiæ cum dicimus, scientias per abstractionem à materia diuersificari. Et confirmatur: nam cum dicimus abstractionem specificare scientias, vel nomine abstractionis intelligimus illam, quæ est agentis intellectus; & hoc non vt constat; vel illã, quæ est posibilis intellectus; & nec hoc quidem; nam ipsa in se, vt supra dictum est, cum sit intellectus actio quomodo potest speciem tribuere obiecto à quo specie differt? Nec in suo effectu: nam esse abstractũ est ens rationis, ens vero rationis nullo modo potest esse ratio formalis obiecti realis habentis essentiam realem cũ ens reale & rationis plusquam genere differant, sicut nec potest albedo esse ratio formalis substãtię alicuius: ergo.

8. *Argum.* Octauum: Scientia à priori & à posteriori habent idem obiectum & eandem abstractionem; & tamen differunt specie: ergo scientiæ non habent vnitatem & distinctionem ab obiecto & abstractione. Maior patet: nam siue demonstrem à priori, siue à posteriori hominem esse risibilem seu rationalem semper est eadem abstractio metaphysica: nam per eadẽ principia eodemmodo diffinientia fit demonstratio: ergo.

9. *Argum.* Nonum: Sicut habitus refertur ad obiectũ ita & potentiæ, sed duæ potentiæ possunt ferri super idem obiectum, & sub eadem ratione formali, ergo etiam duo habitus possunt respicere eandem rationem formalem in obiecto: non ergo abstractio diuersificat sciẽtias. Probatur minor: nam albedo sub ratione coloris cognoscitur à visu, & à sensu communi, & ab intellectu: ergo idem obiectum sub ratione abstractionis ab omni materia cognoscitur à Metaphysica, Arithmetica & Geometria, & Physica. Et cõfirmatur: quia id, à quo res habet distinctionem specificam, est intrinsecum ipsi rei: sed obiectum non est intrinsecum habitui: ergo nõ dat illi distinctionẽ nec vnitatẽ: ergo. Et confirmatur hoc argumentũ secũdo: nã si sciẽtia habet vnitatẽ ex vnitate subiecti, hæc vnitas, aut erit numerica, aut speci-

specifica, aut generica, aut generis subalterni, aut generalissimi, aut entis: quia obiectũ non potest alias vnitates habere. Non primũ: quia distinctio numerica scientię ex subiecto sumitur. Non secundum: quia alias tot essent scientiæ, quot sunt rerum species: siquidem ab illis sumũt vnitatem. Nec tertium ea ratione, nec quartum; quia alias solum essent decem scientiæ; nec vltimum nam sequeretur quod solum esset vna scientia realis. Et confirmatur vltimò: quia scientia solum habet vnitatem realem, obiectum vnitatem rationis: ergo non potest obiectum dare talem vnitatem realem.

10. *Argum.* Decimum. Scientiæ differunt penes principia, ex quibus procedunt, vt patet ex Aristotele primo Posteriorum textu. 25. de quo videatur Diuus Thomas, lectione. 41. ergo non differunt ex abstractionibus: nam principia quid distinctum est ab abstractione, siquidem abstractio est quid extrinsecum rei & principia sunt illi intrinseca, & idem cum reipsa.

11. *Argum.* Vndecimum, Theologia specie differt à Metaphysica, quin imo genere, & tamen habent eandem abstractionem, scilicet, ab omni materia: ergo abstractio non est ratio formalis scientiarum. Probatur minor: nam non potest esse maior abstractio, quam omnino abstrahere ab omni materia, sed Metaphysica abstrahit ab omni materia; ergo Theologia non potest habere maiorem abstractionem, nec minorem: ergo æqualem. Et probatur secundo: nam si ens non haberet omnium purissimam abstractionem, ergo cum Deus sit illi inferior, etiam secundum quod à Theologia consideratur, non haberet Deus secundum illam rationem omnium purissimam abstractionem, sed haberet illam, quam habet ens sibi superius; sed hoc non est concedendum: ergo ens vt sic omnem posibilem abstractionem habet. Et confirmatur: quia Musica & Astrologia, & Perspectiua habent eandem abstractionem, quam habent scientiæ, quibus subalternatur, scilicet, Physica & Arithmetica, & Geometria, & tamen differunt ab illis: ergo scientiæ non differunt ex ipsa ratione abstractionis.

12. *Argum.* Duodecimum: Scientia ex natura sua ordinatur ad sui obiecti cognitionem: ergo debet specificari ex obiecto cognito & ex ratione formali cognita; sed abstractio non est ratio formalis cognita: ergo ab illa non specificatur nec distinguitur. Prima consequentia probatur: nam illa, quæ ordinantur ad aliquid extrinsecum ex ordine ad illud speciem sumunt, vt patet in intellectu, qui ex ente cognito specificatur. Minor probatur: nam abstractio est extrinseca obiecto: & ita non cognoscitur per actum scientificum. Vide aliud argumentum de logica specialiter quæstione præcedenti, & est secundum in ordine.

Præambula ad quæstionis decisionem.

QVæstio hæc difficilis est sane, in cuius explicatione doctissimi viri satis operæ impenderunt. An vero pro rei difficultate neruos difficultatum patefecerint lectorum sit iudicium. Multa enim in hac concertatione vt certa præmittunt ex Aristotele libro. 6. Metaphysicæ: quibus si aliquid lucis attulissent, essent adeo benemeriti de metaphysicis ingenijs.

Subtilis Doctor Scotus lib. 6. Metaphysicæ quæst. 1. explicans diuisionem scientiarum speculatiuarum, quas noster intellectus habere potest via sensus, de quibus loquebatur philosophus, ibidem, dicit partiri in tria genera. Quorum primum est scientia Metaphysica, quæ versatur circa ens, secundum est scientia Mathematica, quæ versatur circa substantiam corpoream, cui primo inest quantitas continua, & postea discreta: tertium est philosophia naturalis, quæ versatur circa substantiam corpoream, in quantum habet formam, quæ est principium operationis & motus & quietis. Sed hęc diuisionis scientiarum explicatio non est subtilis, quia omittit explicationem rationis formalis obiecti scibilis constitutiua, quam ibi Aristoteles vocauit separationem à materia. Tum etiam non recte assignat obiectum Mathematicarum; nam illarum obiectum est quantitas; si quidem agunt de figuris triangulis & quadrangulis, numeris, quæ non sunt substantiæ: sed collocantur in prædicamento quantitatis; & ita omnes Mathematici dicunt quantitatem esse earum obiectum. Et præterea, quia ad nullam substantiam quantitas discreta consequitur, sed reperitur quidem in multis. Omitto modo disputare, quod obiectum philosophiæ non est substantia corporea, sed ens mobile, vt videbimus in primo physicorum libro, & asserit Aristoteles, 6. Metaphysicæ text. 1. sic dicẽs, physica, theorica quædam est, sed theorica circa tale ens quod est posibile moueri; ergo ens mobile ponitur ab Aristotele obiectum philosophiæ.

Et idem vitium habet secunda opinio, quam ibi Scotus refert: vt vero ad nostros deueniamus, qui huiusmodi difficultates pressius solẽt explicare, nõ refero quã sequitur Magnus Albertus in principio Physicorũ, & lib. 6. metaph. quia multũ cõformiter D. Th. decidit

Universidad de Deusto Biblioteca

dit quid in hac parte sit tenendum, quem cum D. Thom. sumus secuturi. Sapientissimus Magister Bañes in commentariis ad primam partem quæst. 1. artic. 8. dum inquirit vnitatem habitus Theologiæ hæc docet. Primo supposita illa famosa distinctione de ratione obiectiua, quæ & sub qua (de quibus statim sumus disputaturi) asserit vnitatem specificam obiecti, ex vtraque ratione esse iudicandam: nam ens quod est obiectum Metaphysicæ non habet vnitatem formalem specificam, nisi illi adiungatur ratio sub qua, quæ est abstractio ab omni materia: & quia ista est indiuisibilis specifice, ens prout stat sub illa in ratione scibilis habet vnitatem specificam. Et quia in hac doctrina sapientissimus Magister vocauerat abstractionem rationem formalem, sub qua quæ obiecto conferebat in ratione scibilis vnitatem specificam se ipsum explanat dicens, hanc abstractionem à materia non ita esse intelligendam, esse rationem formalem, sub qua quasi sit lumen manifestans obiectum: sed est necessaria conditio, vt obiectum tale per lumen tale cognoscatur: & ideo ipsa abstractio dicitur ratio sub qua. Et probat, quod abstractio non sit ratio formalis sub qua, nisi tantum vt conditio: nam abstractio aliquando est secunda intentio; vt quando abstraho ens mobile à singularibus & quantitatem à materia sensibili: sed secunda intentio non potest constituere & distinguere obiectum reale: ergo. Et quando abstractio est realis, vt verbi gratia, Angelum realiter esse abstractum à materia, probat, quod non possit esse ratio formalis, sub qua scientiæ: nam ista debet esse intrinseca scientiæ, & idem realiter cum lumine scientifico: siquidem scientiam distinguit ab alijs, & formaliter constituit in esse scientiæ: sed dicta abstractio non est huiusmodi: ergo. Et ita est necessum asserere rationem formalem, sub qua cognoscitur omne scibile, esse aliquod lumen intrinsecum habitui scientifico vel naturale, vel supernaturale, vel acquisitum. Et probat hoc ipsum præterea: nam vbicunque est maior, vel minor abstractio à materia non diuersificantur habitus si non sit luminis diuersitas: & ita omnia prima principia eodem habitu cognoscuntur, quia eodem lumine naturali ostendunturr: ergo. Etsi inquiras: Quid est, quod tam logici, quam Metaphysici vnanimi consensu docent scientias distingui per abstractionem à materia: Respondet, ea ratione ita docere, quia abstractio est necessaria conditio, vt tale obiectum per tale lumen scientificum manifestetur, sicut etiam dicunt scientias esse de vniuersalibus, quia vniuersalitas est conditio, sine qua non scitur obiectum materiale à nobis, non quod sit ratio formalis obiecti. Hæc est sententia sapientissimi Magistri, & forsan quia est suo authore digna à me minus intelligitur. Verum, quæ in illa mihi difficultatem ingerunt hæc sunt. Primo; quoniam secundum hanc opinionem non assignamus obiecto specificanti scientiam, rationem formalem, sub qua, constituiuam obiecti, in ratione scibilis: prius enim debeo intelligere obiectum constitutum in sua ratione specifica, quam intelligam scientiam specificari: & tamen hanc constituentem rationem non ponit hæc opinio. Nam da, quæ sit illa ratio, quæ ens constituit in ratione specifica obiecti Metaphysicæ: nam cum tribuat tanquam obiectum speciem Metaphysicæ, necessum est obiectum esse vnum speciei: hoc autem non habet in illo priori, quo intelligimus specificare habitum scientificum. Nam non per abstractionem, quia non est ratio formalis obiecti constitutiua, sed conditio. Non etiam habet illam per suam entitatem: quia sua entitas non est de se specifica. Nec etiam habet illam vnitatem specificam ab habitu scientiæ, quia in genere causæ finalis & formalis extrinsecæ præcedit obiectum scientiam. Præterea: nam non potest bene intelligi quantum videtur, quod vltima differentia scientiæ, quæ illam constituit sit ratio formalis sub qua, & constitutiua obiecti in ratione obiecti, quia scientia & obiectũ diuersas naturas, & formalitates habent: quapropter debent habere diuersa constitutiua. Quinimo videtur hæc sententia non ad mentem D. Thom. qui. 1. Post. lect. 41. asserit principia esse rationem formalem, sub qua, cognoscendi obiectum; quæ tamen non sunt idem cum scientia; non ergo est necesse, quod ratio formalis, sub qua, obiecti scientifici, vel cuiuslibet alterius identificetur cum scientia, quæ tendit in obiectum. Et hoc patet in lumine respectu potentiæ visiuæ; & latius ostendemus postea. Quinimo modo videtur asserere hæc sentẽtia abstractionem à materia esse rationem formalem obiecti, modo esse conditionem, vt patet in notabilibus & solutionibus argumentorum.

Dominus Caietanus prima parte, quæstione prima, articulo tertio, subtilissime hanc quæstionem discutit. Verum enim vero in suis decisionibus illud non placet, propriam rationem scibilis vt sic (& loquimur de scibili reali) nihil ponere in ipso scibili: vbi videtur asserere constitutiuum proprium obiecti scientiæ realis esse aliquid rationis, quod quidem falsum est; nam obiectum Metaphysicæ aliquid reale est, similiter & obiectum philosophiæ, itidem & mathematicarum obiectum: ergo ratio constituiua obiecti debet esse aliquid reale; implicat enim aliquid rationis constituere obiectum reale in esse obiecti realis. Nec potest dici obiectum supradictarum sciẽtiarum constare ex aliquo reali, & rationis; nam hæc duo entia, quæ plusquam genere differunt, non possunt concurrere ad vnum aliquid efficiendum, & constituendum secundum aliquam vnam rationem.

Quid acutissimus Soncinas senserit videatur. 6. Metaph. quæst. 8. quid vero ego in hac parte sentiam, quid ve probabile mihi appareat, ita explico: & volo secludere ea quæ certa sunt: non enim in præsentiarum agimus de distinctione materiali, & numerica scientiarum, sed sermonem instituimus de distinctione formali earum, siue sit secundum genus, siue sit secundum speciem: & inquirimus, vnde sumatur, & quæ sit ratio formalis obiecti constitutiua. Constat enim ex Diui Tho. doctrina perpetua numericam distinctionem accidentium ex subiectis desumi.

Deciditur quæstio.

1. *Conclu.* PRima Conclusio: Omnes scientiæ distinguuntur ex obiectis, ad quæ referuntur. Hæc conclusio certissima est, cum apud Arist. 1. Post. lect. 41. apud. D. Tho. vbi sciẽtiam vnã vocat Arist. quæ est vnius generis subiecti, vnde ex subiecto, seu obiecto vnitatem tribuit scientiæ; tum apud D. Tho. 1. 2 quæst. 54. arti. 2. vbi docet omnem habitum ex obiecto speciem sumere: sed omnis scientia est habitus: ergo omnis scientia sumit speciem ex obiecto. Præterea: nam processus scientiæ cuiuslibet, quo procedit à principijs ad conclusiones ostendendas, est quasi quidam rationis motus, quo ab vno tendit in aliud, scilicet, à principijs subiecti ad cõclusiones eiusdem; & hoc hac ratione, vt totum subiectum perfecte cognoscatur, quod est finis vltimus intentus in scientia: sed cuiuslibet motus vnitas ex termino principaliter cõsideratur, vt patet quinto Physicorũ textu. 35. &. 40. ergo sciẽtiæ vnitas consideratur ex fine seu termino scientiæ, quod est eius obiectum, seu genus subiecti vltimo intentum in scientia: quia in scientijs speculatiuis nihil aliud quæritur, tanquam finis, quam cognitio generis subiecti; sicut in practicis constructio ipsius subiecti tanquam finis intenditur. Et hoc expende satis, propter ea, quæ infra sunt pertractanda, quando disputationem sumus instituturi de obiecto logicæ.

Præterea probatur conclusio ex D. Tho. 1. Ethicorum lectione. 1. in fine, vbi est specialis ratio obiecti vt sic, ibi est specialis virtus, & habitus, & ita alius habitus est qui versatur circa hoc quod est suũ vnicuiq; tribuere, qui dicitur iustitia & alius circa temperate comedere, qui est temperantia, & sic in alijs: ergo vbi fuerit ratio obiecti diuersa, erit diuersa virtus: obiectum ergo habitum & virtutem diuersificat: ergo etiam scientias, quia etiam sunt habitus & virtutes intellectuales, quæ versantur circa bonum intellectus, quod est verum: non enim aliud scimus, quam verum.

Præterea: In his quæ respiciunt extrinsecũ, ex ordine ad illud extrinsecum species sumi debet; sed scientiæ respiciunt actum & obiectum, vt quid extrinsecum; ergo ab illis suum esse specificum sumant necesse est. Maior probatur inductiue in omnibus relatiuis, tam secundum esse, quam secundum dici; quæ omnia ab obiecto sumunt speciem, & à termino & ab extrinseco, quod respiciunt; quod intelligendum est specificare tanquam id, à quo species sumitur, intrinsecè verò vltima differentia speciem tribuit.

Sed circa hanc conclusionem est aduertendum, quod ista specificatio, quæ conuenit scitẽtijs ex obiecto, non debet sumi in ratione rei: ita vt, si sit diuersitas in ratione rei in obiecto, sit etiam diuersus habitus; nam multæ rerum species in qualibet scientia consideranturr; sicut & potentia visiua plures colorum species percipit; sed est sumenda ex obiecto diuerso in ratione obiecti. Et ita asserit. D. Tho. supra dicta lectione. 41. quod materialis diuersitas obiecti non diuersificat habitum, sed formalis solum, & cum scibile sit scientiarum obiectum, non diuersificabuntur scientiæ secundum diuersitatem materialem scibilium: sed secundum diuersitatem eorum formalem: explicare verò hanc obiectorum formalem diuersitatem, & eorum rationem constitutiuam, hoc opus hic labor est. Et pro hac explicanda sit.

Secunda conclusio: Scibile nihil est aliud, quam ens cognoscibile ab intellectu; sic adeò vt habeat principia secundum quæ cognoscatur vsque ad suas passiones illi conueniẽtes. Hęc conclusio est. D. Tho. 1. Post lect. 41. & 6 Methaphysicæ lect. 1. Vbi sic dicit, quod progressus scientiæ consistit in quodam motu rationis discurrentis ab vno in aliud; omnis autem motus à principio quodam procedit, & ad aliquid terminatur. Vnde patet, quod in progressu scientiæ ratio procedit ex aliquibus principijs primis. Siqua ergo res est, quæ 2. *Conclu.*

Universidad de Deusto Biblioteca

non habeat principia priora, ex quibus ratio procedere possit, horum non potest esse scientia, secundum quod scientia est demonstratio nis effectus. Hæc D. Tho. ergo secundum illum conclusio est vera. Quin imo hæc conclusio est expressa sententia Arist. 1. physicorum tex 1. vbi dicit. Quoniam quidem scire contingit circa omnes res, quarum sunt principia & causæ &c. ergo Arist. expressè docet obiectum scibile præditum esse oportere principijs & causis. Iam supradiximus nomine causæ debere intelligi saltim rationem formalem. Et præterea probatur ratione: nam scire est rem per causam cognoscere: ergo scibile debet esse cognoscibile sic vt habeat causas passionum, quæ cognoscuntur per demõstrationem: ergo conclusio patet verissima.

3. *Conclu.* Tertia conclusio: Vbi fuerit eadem ratio cognoscibilitatis, erit eadem scibilis ratio: vbi vero hæc cognoscibilitatis ratio diuersa fuerit, & scibilis ratio diuersa erit: & secundum diuersitatem in cognoscibilitate erit & diuersitas in scibilitate (vt ita dixerim.) Hæc cõclusio est expressa D. Tho. supra dicta lect. 41. vbi sic ait: Distinguuntur ergo genera scibilium secundum diuersum modum cognoscendi; sicut alio modo cognoscuntur ea, quæ diffiniuntur cum materia, & alio, ea, quæ sine materia: vnde aliud genus scibilis est corpus naturale, & mathematicum; conclusio ergo est D. Tho. Et probatur ratione: nam, si ratio cognoscibilitatis talis, vt supra diximus, est ratio scibilis, variata hac cognoscibilitatis ratione, variabitur & scibilis ratio: cũ sit ratio scibilis cõstitutiua: variata enim vltima differentia, & res per illam constituta similiter variabitur: sicut si ratio boni est ratio constitutiua obiecti virtutis, variata ratione boni, erit etiam variatio obiecti virtutis: sensibile similiter rationem obiecti sensus constituit: variata ergo ratione sensibilitatis, variabitur & ratio sensus obiecti.

4. *Conclu.* Quarta conclusio: Hæc ratio diuersa cognoscibilitatis consideratur per diuersum modũ separationis à materia. Hæc conclusio est expressa sententia D. Tho. in principio libri de sensu & sensato: vbi sic dicit. Vnũ quodq; in tantum est cognoscibile in quantum est separatum à materia: quæ natura sua sunt separata, sunt cognoscilia actu; quæ sunt abstracta per actionem intellectus, sunt à nobis cognoscibilia per lumen nostri intellectus: & quia habitus alicuius potentiæ distinguuntur specie secundum differentiam eius, quod est per se obiectum potentiæ, necesse est quod habitus scientiarum, quibus intellectus perficitur, distinguantur secundum differentiam separationis à materia. Et ita distinxit Philosophus. 6. Meth tex 2. est etiam ipsius D. Tho. super Boetium, loco infra adducendo, & in primo physicorum, & 6 Metaphysicæ.

Præterea probatur conclusio, & explicatur ratio D. Tho. nam impossibile est, quod noster intellectus pro hoc statu aliquid directe cognoscat, nisi illud habeat aliquam immaterialitatem: ergo immaterialitas est de intrinseca ratione obiecti intellectus directe cogniti ab illo. Et ita fuit homo præditus lumine intellectus agentis, vt illustraret, & immateriale redderet obiectum cognoscendum ab intellectu possibili, & proportionaret obiectũ potentiæ intellectiuæ: & sicut ipsa spiritualis est ita obiectũ spirituale & immateriale quodammodo redderet. Vnde inquit D. Thom. 3. sententiarum d. 3. quæst. 4. art. 5. quod omne, quod intelligitur non intelligitur, nisi illustratum lumine intellectus agentis recepto in intellectu possibili: Vnde sicut in omni corpore videtur lumen corporale; ita in omni intelligibili videtur lumen intellectus agẽtis, non in ratione obiecti, sed in ratione medij cognoscendi; ergo scientiæ specie distinguntur secũdum diuersam obiecti immaterialitatẽ. Probo consequentiam: nam, quia bonũ est voluntatis obiectum, secundum diuersam rationem boni virtutes speciem sortiuntur: ergo si obiectum intellectus est ens immateriale secundũ diuersam entis immaterialitatẽ, erit diuersa ratio formalis in habitibus scientificis: sicut si obiectum sensus est ipsius immutatiuum per diuersam immutationem sensus sensibilia distinguentur, & consequenter sensus huiusmodi autem immaterialitas nihil est aliud, quam separabilitas à materia. Eo enim modo quo est immateriale est à materia separatum, quod docet Soto quæst. 3. proœ. in logicam.

5. *Conclu.* Quinta conclusio: Scibile celebri diuisione diuiditur in scibile mathematicum, Physicum, & metaphysicum; & eo etiam modo diuiditur scientia in mathematicam, physicam & metaphysicam, quam Arist. 6. Metaph. Theologiam vocat Diuisio hæc est Arist. ibidem tex. 1. & D. Tho. ibidem lect. 1. & in proœmio physicorum & locis supra adductis in præcedentibus conclusionibus, & super Boetiũ de Trinitate opusculo. 70. & omnium communis diuisio. Probatur conclusio: nam scibile constituitur in esse scibilis per separationem à materia iuxta supradicta: sed diuersum genus, & modum separationis à materia habet scibile, mathematicum, physicũ, & metaphysicum: ergo sunt tria scibilium genera seu subiecta diuersa in ratione scibilis. Ex quo sequitur esse tria genera scientiarum physicã, mathematicam & metaphysicam; quia scientiæ

penes

penes obiecta distinguuntur. Sed probatur illa minor: nam metaphysica scientia agit de illis rebus, quæ sunt separatę ab omni materia, & motu tam secũdum esse, quam secundum definitionem: agit enim de Deo, qui & secundum rem, & secundum definitionem est separatus ab omni materia; nam in esse Dei, & eius definitione nulla includitur materia: similiter in esse substantiarum separatarum, atque in earũ definitionibus excluditur omnino materia Et licet ad considerationem metaphysicæ pertineant prædicta, non solum ea pertinent, sed etiam de sensibilibus, in quantum sunt entia philosophus perscrutatur, agit enim de ente vt sic, & de principijs eius, & passionibus, quæ etiam sensibilibus conueniunt; nam de omnibus quidditatibus realibus, qua ratione sunt entia considerat, verum licet de his pertractet verum est dicere, quod eius obiectum, scilicet, ens reperitur secundum esse, & definitionem separatum ab omni materia, quia in Deo Angelis &c, reperitur secundum esse sine materia: & per consequens ratio entis in sua definitione non includit materiam nec motũ: alias omnis entis ratio hoc includeret, quod in Deo, & substantijs separatis constat esse falsum. Quin imo ad considerãdam separationem obiecti metaphysici aduertit sapientissimus Albertus Magnus in principio physicorum, quod ens & substantia reperiuntur extra corpus, & sic non dependent ab illo: qua propter illorum esse in corpore nullo modo fundatur, etiam quando sunt in corpore. Itaque ratio entis & ratio substantię, quæ in corpore reperitur sensibili, non fundãtur in illo, sic adeò, vt esse ab illo trahant, sed potius corpus, sensibile esse, & principia, quibus in esse constituitur trahit ab illis. Nã qua ratione ens vt sic non pendet à corpore, nec ens repertum in substantia materiali dependet ab illa, qua ratione est ens; eiusdem enim rationis sunt ratio entis in communi, & hæc ratio entis, qua ratione est ens. Et ita dixit acutissimus Caieta. quod abstractio entis prout est metaphysicæ obiectum, est abstractio formalis: quia ens est forma omniũ: quia ipsum potius constituit substantias sensibiles secũdum suam formam, quam substantiæ sensibiles ipsum constituant. Habet ergo obiectum metaphysicæ hanc separationem eleuatissimam; quia considerat ens, quod reperitur secundum aliquas sui partes extra omnẽ materiam, & motum, vt patet in Deo, & Angelis. Et quia secundum suam rationem, & definitionem, non solum in Deo Angelisque, verum etiam in sensibilibus, & materialibus corporibus non dependet ab illis, neque ab illis esse trahit; sed potius è contra, cum importet esse, quod est omnium forma, vt infra videbimus; cuius signum est, quod non est contrahibile, separatur etiam secundum suam definitionem ab omni quantitate ea ratione. Hanc eandem eleuatissimam metaphysicæ considerationem colligũt sublimes metaphysici, etiã à posteriori: nam obiectum metaphysicæ siue in communi, siue in particulari solum est intelligibile: hoc est, quia hoc ens nullo modo pertinet ad aliquod obiectum sensus; quod de alijs scientiarum obiectis contrarium contingit, vt videbimus. Si ergo eius obiectum solum est intelligibile, habet separationem alterius rationis ab obiectis aliarũ scientiarũ. Quod vero obiectum mathematicum habeat diuersum genus abstractionis, probatur: nam scibile mathematicum, quod est quantitas, secundum esse quidem est in materia sensibili: non enim separata reperitur quantitas extra corpus, nec secundum suam totam latitudinem, nec secundum aliquam sui partem, licet in sua ratione non includat materiam sensibilem. Vnde obiter aduertant viri docti; quã ridiculi sint logici illi, qui dicunt quantitatẽ discretam prædicamentalem reperiri in Angelis; nam tunc profecto mathematicæ scientiæ haberent æqualem cum metaphysica separationem. Sed de hoc infra. Non inquam includit in sua definitione sensibilem materiã: nam siquis definiat circulum, ita assignabit definitionem, est figura plana, vna linea contenta, incuius medio est punctum, à quo omnes lineę ductæ ad circũferentiam sunt æquales; vbi omnes partes definitionis non includunt sensibilem materiam in sua quidditate. Ex eo vero quòd in sua latitudine tota extra materiam sensibilem reperiri nequeunt secũdum esse & existentiam colligitur plane habere maiorem materialitatem, quam metaphysicalia, quæ abstrahunt, secundum aliquã sui partem à re corporea. Et præterea colligitur hæc diuersa separabilitas, quia mathematicalia sunt intelligibilia, & præterea in particulari imaginabilia, quod attestatur eorũ materialitas: imprimit enim imaginationi tanquam obiectum imaginatiuæ quantitates rerum in particulari, quod non est verum de Metaphysicalibus.

Quod autem physicæ obiectũ habeat diuersam separabilitatem patet: nam solum separatur à materia sensibili & motu singularibus; materiam vero & motum in communi considerant: quia in definitione obiecti physici cadit sensibilis materia, nec vnquam sine illa esse possunt. Nam si definimus cœlum, vel elementum, vel aliquid ex elementis cõflatum, vt os, caro &c. nunquam potest definiri sine materia, quæ subijcitur motui: est enim cœlũ

cor-

Universidad de Deusto
Biblioteca

corpus rotundum, quod circulariter mouetur. Similiter elemẽtum vt sic, est subiectum motui, & mutationi, & ita omnia naturalia habent definitionem per materiam subiectã motui & mutationibus. quia essentialia, quæ in eorum definitionibus ponũtur, talia sunt, quæ motui, & sensibilibus qualitatibus subijciuntur. Vnde ens mobile, quod est physicæ considerationis obiectum definitur. Quod sit habens in se principium motus & quietis & ita consideratur quatenus subijcitur qualitatibus sensibilibus actiuis & passiuis, quæ sunt actionis principia proxima & passionis: quia etiam consideratur obiectum physicæ quatenus est actiuum, & passiuum. Et quod hæc sit omnium infima abstractio, & diuersa probatur: nam si obiectum physicæ consideretur in particulari, pertinet ad obiectum sensuum externorum, vt subiectũ materiæ sensibili, quia est actiuum & passiuum in particulari: quod non conuenit illi, nisi secũdum aliquam qualitatem, quæ est obiectum sensus externi. Et quia huiusmodi sensus sunt magis materiales, obiectum philosophiæ est magis materiale: solum enim habet illam immaterialitatẽ, quæ est necessaria, & ex parte intellectus, & ex parte scientiæ. Ex parte intellectus quidẽ; quia in vniuersali, & sine conditionibus singularibus sensibilibus, obijcitur considerandum ab intellectu; ex parte veroscientiæ quia necessitatem, & immutabilitatem habet per se, quatenus est vniuersale, & non aliam. Vide D. Tho. opusc 70. de Trinit. q. illa de diuisione scientiæ.

Itaq; metaphysicalia abstracta sunt à materia, & motu, & à quantitate aliqua secundum esse, & omnia secundum considerationem, & definitionem: & ita requirunt scientiam, & qualitatem altissimam sibi proportionatam, qua illud eleuatissimum obiectum cognoscatur. Mathematicalia vero non reperiuntur secundum esse separata ab aliqua materia sensibili; & licèt in sua definitione non illam includant, tamen non possunt à quantitate separari, quæ est quædam materia, & accidens materialium rerum: vnde requirunt aliam scientiam, non ita eleuatam & sublimem, siquidẽ obiectum non est ita eleuatum. Physica vero, quia sunt accidentibus sensibilibus etiam in definitione subiecta, & solum habent immaterialitatem, quod in suis definitionibus nõ includunt motum & materiam singularẽ, egent lumine alio, seu sciẽtia alia, quæ sit magis imperfecta, vt consideret obiectum non ita perfectum: & quia non est possibile assignare quartum genus scibilis, quod quidem includat in sua difinitione materiam, & non in re ipsa; quia si includit in definitione à fortiori includet in re; ideo non ponitur quartum genus scientiæ realis, ex æquo diuidens scibile. Si autem dicas Aristotelem. 6. Ethicorum asserere, scientificum animæ, quod est pars eius speculatiua, perfici his tribus habitibus, sapientia, scientia, & intellectu, ergo non tribus habitibus à nobis dictis; Respondetur ex D. Tho quod Arist. numerauit ibi illa tria, tanquam virtutes intellectuales, ex diuerso modo perficiendi intellectum, & reddendi actum eius bonum; quod est proprium virtutis; & cum diuersi mode perficiant, tres habitus numerantur, sapientia, scientia, & intellectus. Hic vero quia agitur de distinctione scientiarum ex obiecto debuit sumi huiusmodi distinctio: & ita iuxta distinctionem obiectorum scientiæ distingui debuerunt.

Sexta conclusiõ; Hæc scientiarum obiecta, quæ scientias ipsas distinguunt, habent suas rationes obiectiuas, quæ attinguuntur ab illis, & de quibus passiones demonstrantur: & habent similiter suas rationes, sub quibus attinguuntur à scientijs, quibus speciem tribuunt. Prima pars conclusionis satis constat ex supradictis, & nemini vnquam fuit in dubium reuocata: scimus namque per metaphysicam ens, per philosophiam ens mobile, & per mathematicas quantitatem. Modo probanda est ratio formalis, sub qua, in obiecto: & in primis hæc asserit. D. Tho. opuscu. illo de Trinitate. 70. in quæstione de distinctione scientiarum. Vbi sic dicit in. c. 2. quod speculabili, vt sic aliquid conuenit ex parte potentiæ intellectiuæ; & hoc asserit esse immaterialitatem ipsius. Hoc asserit Soto quæstione. 3. proœmiali, doctissimus Caiet. quæstione. 1. in commentarijs ad primam partem a. 3. & communiter asseritur à metaphysicis omnibus, & logicis. Et probatur: nam sicuti intellectus in communi fertur in ens vt sic cognitione directa pro hoc statu, quatenus habet immaterialitatem, sic adeo vt immaterialitas sit ratio sub qua se tenens in obiecto ex parte potentiæ, vt potentia feratur in ipsum: eodem modo obiectum scientificum debet habere aliquam immaterialitatem, quæ sit ratio formalis, secundum quam feratur sciẽtia in ipsum: ergo. Probatur antecedens; nam sicut obiectum intellectus debet esse proportionatum, quod fit per immaterialitatem, & illa immaterialitas est ratio, sub qua ex parte obiecti fertur intellectus in ipsum; eodem modo obiectum scientiæ debet habere proportionem cum scientia vt feratur in illud, & vt immutet intellectum ad obiecti cognitionem. Hæc autem est immaterialitas: nam sicut intellectus directe ferri non

6. Conclu.

non posset, & cognoscere aliquid, quod non est ens immateriale aliquomodo; ita non posset aliquid sciẽtificè cognoscere, nisi esset sub aliqua immaterialitate consideratũ, secundũ quã sit proportionatũ scientifice cognitioni.

Et præterea probatur conclusio: nam sicut quinque sensus exteriores distinguuntur secundum quod respiciunt obiecta, quæ diuersi modè immutant ipsos: & modus immutandi non est id, quod est obiectum specificans, sed ratio sub qua specificat, vt patet ex D. Tho. de veritate. quæst. 25. arti. 1. & 1. part quæst. 1. ita intellectus habet suam rationem formalem sub qua specificatiuam ipsius, & obiecta sciẽtiarum similiter. Nam diuersimode immutãt intellectum; omnino separata à materia vel à materia sensibili, vel à singulari materia; diuersitate inquam non sufficienti ad constituendum diuersum intellectum, sufficienti tamen ad constituendas diuersas scientias: nam habitus per rationes inferiores diuersos ad rationem obiecti illius potentiæ distinguuntur. Vltimo probatur hæc conclusio sexta: nam obiectum, verbi gratia, metaphysicæ non potest esse vnum specie in genere scibilis, nisi habeat rationem vnam specificam. Hanc autem non habet ens vt sic, cum sit generalissimum omnium, quod est ratio, quæ consideratur; ergo habet hoc à ratione sub qua consideratur, quæ est impartibilis, & indiuisibilis, & ratio quæ vt stat sub hac ratione sub qua, participat, & habet eandem indiuisibilitatem: sicut visibile habet vnicam rationem obiectiuam sensus specificam, non secundum rationem, quæ attingitur, quæ est color & est ratio generica; sed secundum rationem sub qua, quæ est modus specificus immutandi potentiam visiuam. Quæ autem sit hæc ratio sub qua; sequens conclusio indicat.

7. Conclu. Septima conclusio; Abstractio sicut communiter intelligitur, & explicatur, non est ratio formalis sub qua specificatiua scientiarum. Pro cuius intelligentia aduertendum erit abstractionem duplicem esse, scilicet, intellectus agentis alteram, alteram verò intellectus possibilis. Abstractio intellectus agentis est illuminatio naturæ vniuersalis, non illuminatis conditionibus indiuiduantibus, quæ sunt in phantasmate, & intellectu possibili causat species naturæ, & non conditionum indiuiduantium: in re vero illuminata nihil reale ponit, sed solum esse abstractum quoddam quod formaliter est ens rationis, vt infra videbimus: facit enim rem intelligibilem in actu primo, quæ erat intelligibilis in potẽtia. Abstractio verò intellectus possibilis est cõsideratio naturæ sine considerationibus indiuiduantibus. Et hæc abstractio in intellectu producit verbum tanquam intrinsecũ terminum ipsius, & in re abstracta seu cognita producit quoddam esse cognitũ; quod formaliter est ens rationis; & non est secunda intentio, vt inquit sapientissimus Magister Bañes, vbi supra, de quo infra redibit sermo. His præmissis probo conclusionem; nam nec abstractio intellectus agentis, nec possibilis, vt se tenent ex parte obiecti, & dicunt esse abstractum, quod formaliter est ens rationis, possunt esse rationes cognoscendi obiecta scientifica: ergo non possunt esse rationes formales, sub quibus obiecti scientifici. Probo consequentiam; nam rationes sub quibus scientifica obiecta in esse constituuntur, debent esse id quo potentia intellectiua, & scientia terminantur ad obiectum, vt patet in lumine, quòd est secundum probabilissimam opinionem ratio formalis, sub qua obiecti visus, & patet in lumine intellectus, quod D. Tho. loco supra adducto primo sentent. dicit esse medium & rationem formalem sub qua, intellectus possibilis. Et istæ rationes, sub quibus debent esse id, quo mediante mouet obiectum potentiam cognoscitiuam; & loquor respectu potentiarum, quæ mouentur à suis obiectis: & ita obiecta sensuum exteriorum distinguuntur penes diuersam rationem motiui, vt dictum est. Sed antecedens primum probatur; nam hoc ens rationis, quod est esse abstractum consequitur ad aliam distinctam operationem (in esse formali loquor) ab illa qua cognoscitur, seu abstrahitur obiectum: quia eius esse formale consistit in cognosci; & cum per primas illas operationes nõ cognoscatur illud ens rationis, nõ habet esse formale per illas: ergo si consequitur ad alias operationes, non est operationi, qua obiectũ cognoscitur ratio formalis cognoscendi ipsum, quia non est: quod vero nõ est, nõ potest esse ratio formalis cognoscendi; & per consequens nec mouendi intellectum: ergo non potest esse ratio formalis. Præterea: nam ratio formalis, sub qua obiecti constituit ipsum in esse specifico, si obiectum sit vnum specie, vel in esse generico, si obiectum sit vnum genere; sed illud esse abstractum, quod est ens rationis, non potest constituere obiectũ in esse specifico; ergo nõ est ratio formalis sub qua. Maior patet in obiecto metaphysicæ quod cõstituitur in vnitate specifica, non per rationẽ, quæ, quia ens est trãscendens prædicatũ, ergo per rationẽ formalẽ, sub qua: & ita metaphysica est vna scientia specie. Et patet in obiecto mathematicarũ, quæ per rationem sub qua in vnitate generica constituitur. Minor probatur: nam obiectum metaphysicæ, & physicæ, &

Universidad de Deusto Biblioteca

& mathematicarum, est ens reale; ergo ratio constitutiua ipsius in esse specifico debet esse realis. Et non loquor solum de ratione, quæ, sed de ratione sub qua: nam obiectum specificans metaphysicam completum in esse specificantis est seclusa operatione intellectus: quod non esset, si illa ratio sub qua esset rationis: nam metaphysicum obiectum, vnum est specie ante operationem intellectus; aliàs eius vnitas esset rationis. Et præterea probatur eadem minor: nam cognitio intellectus, qua cognoscitur obiectum, ad quam sequitur esse cognitum, vt ad fundamentum, iam terminatur ad obiectum scientiæ: verbi gratia, cognitio, qua cognosco ens, & qua cognosco bonum: ergo iam erat obiectum in sua ratione formali, sub qua terminandi; siquidem iam terminabat cognitionem intellectus secundum suam essentiam, & secundum suas passiones. Bene verum est, quod vniuersalitas est conditio obiecti scibilis: nam nulla res à nobis pro hac vita directe cognoscitur scientificè, nisi habeat hanc conditionem vniuersalitatis, de quo infra latius. Sed non est hoc intelligendum, de vniuersalitate formaliter, sed de vniuersalitate fundamentaliter proximè, prout est ab intellectu agente. Quod vero abstractio secundum quod dicit cognitionem, vel illuminationem non sit ratio formalis, sub qua probatur: quia hæc illuminatio, seu esse illuminatum idem est, in omnibus obiectis scibilibus, sicut esse lucidum seu lumen idem est in omni re visibili materiali. Volo dicere, quod lumen intellectus agentis non potest esse ratio, sub qua specificans, cum sit vnum & idem specie; & ita non potest causare formaliter in obiectis diuersas rationes specificas in ratione scibilis: sicut lumen hoc corporale non causat diuersam rationem visibilis in coloribus. Cõstat autem, obiecta scientifica diuersa esse, saltim secundum speciem, vt videbimus; ergo. De verbo autem, & speciebus intelligibilibus, satis patet non esse rationes formales, sub quibus. Et probatur hæc consequentia ratione, qua probatur cognitionem non esse rationem formalem, sub qua; quia præsupponunt cognitio, & verbum iam obiectum constitutum in ratione obiecti, ad quod terminantur: non ergo illud constituunt in sua ratione; & si fit cognitio conclusionis magis probatur, quia illa est actus scientiæ; ergo non potest esse ratio formalis, sub qua; nam actus scientiæ præsupponit obiectum scientiæ. De speciebus impressis satis hoc constat eadem ratione: & ita ego non possum capere, quo modo abstractio, quæ his modis accepta intelligebatur, sit ratio formalis, sub qua, specificatiua obiecti scientiæ. Et ita cum viri doctissimi videntur dicere abstractionem esse rationem formalem distinctiuam scientiæ, sunt explicandi, quod loquantur, de abstractione, pro immaterialitate rerum, quæ sunt scientiarum obiecta. Vt verbi gratia in metaphysica est obiectum, quod terminat scientificam cognitionem, & vocatur obiectum, quod est ens; & est immaterialitas, ratione cuius terminat. Hæc immaterialitas non est ens rationis, quod est esse abstractum, nec cognitio intellectus, nec verbum, sed est illa immaterialitas, quam ens habet ex sua natura, quam immaterialitatem explicamus per hoc, quod in sua definitione, & ratione nullã materiã includit; & sicut habet essentiam & definitionẽ ex natura sua, ita & immaterialitatem. Et idem est dicendum de obiecto scientiarum mathematicarum; nam immaterialitas talis ipsius, est eius obiecti ratio formalis, sub qua. Quæ est huiusmodi immaterialitas? Nihil est aliud, quam quod quantitas in sua ratione non includat materiam sensibilẽ; & hoc quamuis explicemus per negationem, est aliqua immaterialitas, & separabilitas realis sic explicata. Hoc autem non habet per opus intellectus, qui nec potest illi conferre, nec ab illo adimere hanc independentiam, seu eleuationem. Et in obiecto physicæ hoc nihil est aliud quam quod ens mobile, sua natura talem separationem habeat, quod non includat in illa materiam sensibilem singularem. Et licẽt quod hæc obiecta sint vniuersalia habeant ab intellectu. & ita est conditio sine qua non, vniuersalitas ad obiectum scientiæ; verum enim vero, quod in suis definitionibus habeant illam immaterialitatem ex natura sua habent, sicuti & essentiam. Quis enim dubitabit magis immateriale esse ens, quam corpus mobile; & hoc quidem nulla alia ratione, nisi quia ens non habet vllam materiam in sua definitione: quod intelligimus ex eo, quod est in Deo & Angelis sine omni materia; ens vero mobile habet ex sua natura includere illam, licèt ex sua natura non habeat includere singularem sensibilem materiam. Et D. Thom. vbique ferè ita de separabilitate, & immaterialitate & abstractione scientiarum loquitur; & hanc immaterialitatem abstractionem vocat.

Quod si dicas, Ens mobile ex sua natura non habet includere conditiones materiales sensibiles; ergo ex natura sua est vniuersale, nihil valet consequentia: nam vt esset vniuersale ex natura sua, erat necesse, quod positiuè competeret illi respicere plura à quibus abstraheretur; sed de hoc infra. Hæc autem cõclusio, ex præcedentibus bene probata manet: & ideo ad particularia descendamus.

8. *Conclu.* Octaua conclusio: Metaphysica, quæ ens in quantum ens considerat, est vna scientia specie atoma. Hæc conclusio videtur expressa sententia Arist. & D. Thomę: nam Arist. 4. metaphysicæ in principio dicit; Est autem scientia quędam, quæ per se speculatur ens in quãtum ens, & quæ huic insunt secundum se, & loquitur de metaphysica. Qui modus loquendi, satis ostendit vnam scientiam specie esse metaphysicam: nam cum statim sermonem faceret de mathematicis scientijs, quæ specie differunt, & plures sunt, subdit: aliarum verò nulla intendit vniuersaliter de ente in quantum est ens verum partem eius abscindentes aliquam, esse quidem hãc speculantur ipsum accidens, veluti scientiæ mathematicæ, vbi quia plures sunt specie diuersæ, hoc loquendi modo à præcedenti diuerso vsus est. Tex. 3. aperte asserit, omnia entia, & omnes substantias, & omnes entis modos ad vnam scientiam pertinere, quæ est prima, & vocatur metaphysica: ergo ex modo loquendi videtur asserere esse vnam scientiam specie. D. Tho ibidem hoc etiam asserit, & 6. Metaphysicæ expresse docet in text. 2 quod eadem est scientia primi entis & entis in communi. Et profectò si aliqua metaphysica deberet esse vna essentia specie, distincta specie ab omnibus alijs partibus metaphysicæ, debet esse illa, quæ agit de Deo, quia est omnium abstractissima, quia in esse nullo modo est in materia; & tamen dicit esse eandem scientiam, & illam et quæ considerat ens, in quantum ens: ergo. Hoc ipsum tenet expresse Angelicus doctor super Boetium de Trinitate. q. de diuisione scientiarum, ad septimum Argumentum.

Et probatur ratione; Illa est vna scientia specie, quæ habet vnam rationem obiecti specificam: sed huiusmodi est metaphysica: ergo. Probatur minor: illud est vnum obiectum specie in ratione scibilis, quod non potest distingui per diuersas rationes scibilis vt sic: sed obiectum metaphysicæ est huiusmodi: ergo. Probatur minor: nam vnum quodquè in tantum est scibile, in quantum est aliquomodo separatum à materia, vt supra dictum fuit: sed obiectum metaphysicæ, quod est ens separatum à materia omni, non potest partiri in plura obiecta, quæ abstrahant ab omni materia, & sint specie diuersa in ratione obiecti: ergo. Probatur minor: quia separatio ab omni materia consistit in indiuisibili; non enim potest in ente, vt est metaphysicæ obiectum reperiri maior separabilitas, & spiritualitas, quàm illa, quæ omnem excludit materiam; & ita quamuis metaphysicus consideret quantitatem, substantiam materialem & alia huiusmodi: quinimo, & materiam primam; quia hæc considerat in quantũ ens, & vt sunt partes entis; & ens vt sic excludat, seu non includat materiam aliquam, dum illa considerantur à metaphysica, considerantur vt abstracta & separata ab omni materia, & habent eandem rationem, sub qua considerandi, quam habet ens; vnde ad eandem scientiam specie atoma pertinent, quæ est metaphysica. Hæc est doctrina Diui Thom. supra dicta solutione ad septimum. Et si dicas, contra: nam ratio entis, quæ est in substantia materiali, & in quantitate habet existentiam in re materiali; ergo hoc sufficit, vt illa pars quæ de istis tractat, habeat sufficientem materialitatem ad distinguendum specie illam partem metaphysicæ ab alia, quæ considerat ea quæ non sunt in materia. Nam supra dictum fuit quod esse in re sensibili quantitatem attestabatur eius immaterialitatẽ: & ita obiectum mathematicarum non erat ita spirituale sicut obiectum metaphysicæ. Respondetur, quod etiam si sit ratio entis in re materiali nihilominus non dependet ab illa re materiali vt ens est, vt supra ex Alberto dictum est. Et si rursus arguas, Illa pars metaphysicæ, quæ considerat quantitatem, vt patet, in. 5. metaphysicæ, vbi agitur de prædicamento quantitatis, considerat materiam intelligibilem, quæ est quantitas, considerat, inquam, saltim aliquo modo: ergo in illa parte habet minorem eleuationem, illa ergo specie differt ab alijs partibus metaphysicæ: Respondetur, quod in mathematicis vt asserit Diuus Thom. 3. metaphysicæ. Lectione. 4. non considerat metaphysicus, nisi esse; & quod quid est: quod est considerare quantitatem, vt est pars entis; non autem considerat illam, vt considerat à mathematico in ratione figuræ, & numeri &c. & sic non considerat materiam nitelligibilem. Vide Diuũ Tho. 4. & 6. metaphysicæ lectione prima. Et si rursus arguas: nam Deus cum sit actus purus maiorem inseparabilitatem habet, quam substantiæ separatæ, quæ sunt compositæ ex potentia, & actu, & istæ maiorem abstractionem, quam substantia materiales, quæ ex materia, & forma componitur: ergo ratio entis in illis ad diuersas scientias metaphysicas specie diuersas spectabit; & illa quæ agit de ente in communi, cum illud ens sit indifferens, ad substantias materiales & spirituales habebit minorem immaterialitatem, quam Deus, & maiorem, quam substantiæ materiales: & ita erit obiectum alterius metaphysicæ specie distinctæ: Respondetur, quod omnia ista considerantur in metaphysica; vt partes en-

Universidad de Deusto Biblioteca

entis; & ita considerantur sub eadem ratione formali, qua ens consideratur, & ita sub eadem immaterialitate: quapropter pertinebunt ad eandem scientiam; aliàs sequeretur, quod tot essent ponendæ metaphysicæ specie distinctæ, quot sunt rerum immaterialium species: quia cum sint perfectiores in esse, vnæ species alijs, habent in re maiorem immaterialitatem, quod est absurdum. Sed de hoc latius in metaphysica pertractari solet.

Præterea probatur conclusio: Nam si metaphysica non esset vna scientia specie; sequeretur, quod non esset vna prima philosophia, quod est contra Arist. qui ponit metaphysicã vt vnam scientiam Architectonicam, & principem aliarum. Præterea: nam ad metaphysicam pertinet probare principia omnium sciẽtiarum, & hoc est illi proprium conueniens omni, soli, & semper; nam ex eo, quod secundum suam essentiam considerat ens, nascitur in illa hæc proprietas, quod sit probatiua omnium principiorum omnium scientiarum naturalium per lumen eiusdem rationis in esse naturali cum reliquis scientijs. Tunc sic: si sunt plures metaphysicæ species diuersæ: ergo; vel omnes probant omnium scientiarum principia vel non. Si non; ergo non omnes sunt metaphysicæ; quia propriũ est metaphysicæ, probare omnium scientiarum principia. Si omnes probant: ergo omnes sunt eiusdem speciei, siquidem habent eandem proprietatem quarto modo. Et præterea probatur conclusio: nam ex principijs entis sub separatione ab omni materia demonstrationes omnes sunt in metaphysica; ergo metaphysica est vna scientia specie. Probo antecedens experientia clara, vt videbit versatus in metaphysica, & Aristo. principia, & causas entis in quã tum ens, & quę illi vt sic accidunt inquirit, vt patet. 4. metaphysicæ statim in principio, & 6. etiam. Consequentia probatur: nam ad diuersitatem scientiæ requiritur principiorũ diuersitas, vt dicit Arist. lectione. 41. apud D. Thomam, quod diuersitas principiorum debet esse in scientijs diuersis. Ex hoc sequitur, quod scientia metaphysica non differt genere, ab alijs scientijs, quasi sub se habeat diuersas species metaphysicales; sed potest dici differre, sicut dicimus, quod alterius generis est potentia visiua, & alterius auditiua; idest sub alia ratione tendunt in obiecta: & obiecta alio modo immutant potentias istas: ita metaphysica sub alia abstractione tendit in suũ obiectũ, & sub alia physica; & sub alia ratione immutant, & non conueniunt aliquo modo in materia aliqua, & sic dicitur differre genere ab alijs scientijs: nam genus sumitur à materia.

Et si fiat argumentum: Nam obiectum metaphysicæ se extendit ad obiectum aliarum sciẽtiarũ, & de illis prædicatur: ergo cum sit commune non potest dare esse specificum: respondetur negando consequentiam. Et instatur: nam licèt ens in communi non habeat vnitatem specificam in ratione rei, hæc tamen cognitio, qua cognoscitur in communi est vna specie, quia ens habet rationem vnius obiecti specie, secundum quod formaliter consideratur: eodem modo si consideretur in esse rei non est vnum specie. Cæterum si consideretur quatenus stat sub sua immaterialitate est vnum specie: & sicut cognitio qua sic cognoscitur est vna specie, eodem modo scientia, qua sic scitur, est vna specie. Vnde D. Thom. in illa quæstione de diuisione scientiarum opusculo. 70. sic dicit ad 6. quòd quamuis subiecta aliarum scientiarum sint partes entis, non tamen subiecta aliarum scientiarum sunt partes subiecti metaphysicæ; quia alio modo considerant sua obiecta. Vide ibi, & argumentum sequens.

Nona conclusio: Physica est vna scientia specie atoma, licèt sit probabile, quod habeat sub se plures partes specie differentes. Probatur prima pars conclusionis, quæ inter iuniores Thomistas communior est, & tenet illam Auerroes 2. physicorum text. 79. Soto. 1. Posteriorum. c. 25. & 1. Physicorum. quæstio. 2. Magister Bañes in libris de generatione lib. 1. quæstione præmiali, solutione ad quartum. Probatur: nam physicæ obiectum est indiuisibile secundum suam rationem formalem: ergo est vnum specie, physica igitur vna scientia est specie atoma. Probatur antecedens; nam obiectum physicæ est ens separatum à materia singulari sensibili, seu ens, quod non includit in sua definitione materiam singularem sensibilem; sed in separatione à singularibus non datur magis & minus, nec illa separatio potest diuidi in plures separationes specie; ergo non est diuisibilis ratio in speciales species. Probatur minor, nam illa separabilitas à materia singulari sensibili consistit in diuisibili: nam scientia non potest partim considerare singularia, & partim non considerare; omnes enim scientiæ non considerant singularia: ergo in illa non datur magis, & minus; ergo philosophia est vna scientia specie atoma. Nam si deberent esse plures philosophiæ specie differentes, deberent esse per maiorem, aut minorem abstractionem, & separationem à singularibus sensibilibus, quæ est ratio formalis illius obiecti: maior enim, vel minor separabilitas à materia diuersificat species scientiæ, vt patet in mathe- 9. Conclu.

Mathematicis. Et confirmatur: nam esse obiectum separatum à singularibus est non includere illa in sua definitione, sed omnes partes philosophiæ æquè non includunt singularia sensibilia in sua definitione: ergo non magis & minus: ergo, non differunt specie penes magis & minus, separatas esse ab illis partes philosophiæ.

¶ Præterea probatur conclusio: Nam sequeretur, quod pars illa Geometriæ, quæ tractat de linea differret specie ab illa, quæ tractat de corpore Mathematico: cõsequens autem est falsum, ergo & illud ex quo sequitur. Probatur sequela; nam illa pars, quæ tractat de linea, non considerat materiam sensibilem, & abstrahit ab aliqua intelligili; & consequenter minus considerat de materia; nam non cõsiderat profunditatem & latitudinem, quam considerat pars, quæ agit de corpore: imò etiam differret specie à parte illa, quæ tractat de superficie; quia non considerat latitudinem, quæ est materia quædam intelligibilis. Et sic secundum Caietanum specie deberent differre: siquidem differunt penes magis & minus in consideratione materiæ sensibilis; sicut partes philosophiæ secundum ipsum differunt penes magis, & minus considerare motum, & mutationem sub eadem abstractione à materia singulari: consequens autem est falsum; nam nullus ponit in purè mathematicis scientijs, nisi duas, scilicet Arithmeticam, & Geometriam, quæ specie differant. Imò sequitur ex opinione & ratione Caietani, quo sint tot scientiæ physicæ, & mathematicæ etiam, quot sint genera quæ de pluribus speciebus prædicantur in physicis, & mathematicis. Nam genera minus concernunt de materia, quam species, siquidem non includunt in sua ratione actuali materiam illam, siue physicam, siue mathematicam, quam dicunt species. Imò quot sunt rerum species; nam nulla species includit materiam, quam alia species dicit: vt terra non dicit materiam, quam dicit cœlum, & lapis, quam dicit ferrum, & linea quam dicit superficies, & quaternarius, quam dicit quinarius; omnia autem hæc sunt ridicula; ergo, & illud ex quo sequitur non est verum. Et eadem solutione qua soluitur hoc argumentum, soluitur & illud Caietani de partibus philosophiæ.

¶ Vltimo probatur: nam omnes partes philosophiæ, vt de Cœlo & Generatione, &cæt. demonstrant eisdem communibus principijs, quæ tractantur libris octo physicorum: ergo non differunt specie; nam quæ specie differunt, differunt etiam in principijs. Sed de hoc vide sapientissimum Magistrum Bafes libro primo de Generatione, quæstione prima proœmiali ad quartum, & de hac ratione vide Aristot. primo Posteriorum, lectione 41. apud D. Thomam. Vbi sic dicit. Ad huius euidentiam sciendum est: quod materialis diuersitas obiecti non diuersificat habitum, sed solum formalis: cum ergo scibile sit proprium obiectum scientiæ non diuersificabitur scientiæ secundum diuersitatem materialem scibilium, sed secundum diuersitatem eorum formalem. Sicut autem diuersa ratio visibilis sumitur ex lumine per quod color videtur, ita formalis ratio scibilis accipitur secundum principia; ex quibus aliquid scitur, & ideò quantumcumque sint aliqua diuersa scibilia per suam naturam, dummodo per eadem principia sciantur pertinent ad vnam scientiam, quia non erunt iam diuersa vt sunt scibilia: sunt enim per sua principia scibilia: sic angelicus Magister.

¶ Secunda pars conclusionis communior est inter antiquos Thomistas: nam illam tenet Caietanus primo Posteriorum, cap. vigesimo secundo: & Secunda secundæ, quæstione 162. in introductione quæstionis. Soncinas sexto metaphysicæ, quæstione octaua circa finem, & in epithome; Capreolus, quæstione tertia prologi, conclusione quarta. Quinimo videtur esse Diui Thomæ, quæstione prima Posteriorum, lectione 41. Vbi sic dicit. Distinguuntur autem genera scibilium secũdum diuersum modũ cognoscendi, sicut alio modo cognoscuntur ea, quæ definiuntur cum materia, & alio ea, quæ sine materia: vnde aliud genus scibilium est corpus naturale, & corpus mathematicum; vnde sunt diuersa principia prima vtriusquè generis; & per consequens diuersæ scientiæ. Et vtrumque horum generum distinguuntur in diuersas species scibilium: ergo scibile physicum habet sub se diuersas species scibilium. Huic authoritati respondet sapientissimus Magister Bañes vbi supra, quòd cum dicit Diuus Thomas corpus naturale distingui in diuersas species scibilium, non accipit hic corpus naturale pro eo tantum, quod consideratur à physica; sed etiam pro eo quod consideratur à scientijs medijs, scilicèt, à Musica, & Astrologia, quæ magis reducuntur ad physicam, quam ad mathematicam: quia earum consideratio terminatur ad materiam sensibilem. Verum hæc explicatio, cui statim non appareat falsa? Nam D. Thom. loquitur de corpore naturali, vt distinguitur contra corpus mathematicum; & hoc est ens mobile, quod includit in sua definitione materiam sensibilem; & ita cognoscitur cum illa, quod non habet corpus mathematicum.

Universidad de Deusto Biblioteca

Et asseritur scibile mathematicum diuidi in diuersas scibilis species, & similiter ens mobile, & debet intelligi iuxta fundamentum iactum: scilicet, propter diuersum modum definiendi, & includendi materiam sensibilem. Et ita naturale vt sic, vt naturale corpus est, habet diuersas species: sicut mathematicũ vt sic illas habet. Et præterea: nam istæ scientiæ magis dicendæ sunt mathematicæ, quam physicæ; ergo non debent poni magis species corporis naturalis quam mathematici. Antecedens est D. Thom. opusculo 70. super Boëtium, quæstione illa de diuisione scientiarum artic. quinto ad septimum, vbi sic dicit. Quædam sunt scientiæ mediæ, quæ principia mathematica ad res naturales applicat, vt Musica, & Astrologia; quæ tamen magis sunt affines mathematicis, quia in earum consideratione, id quod est physici est quasi materiale; quod autem mathematici quasi formale: sicut Musica considerat sonos, non in quantum sunt soni, sed in quantum sunt secundum numeros proportionabiles: & ideò demonstrant conclusiones suas circa res naturales, sed per media Mathematica, ergo illa explicatio est contra D. Thom. Manet ergo firma ista authoritas.

¶ Et probatur conclusio quoad secundam partẽ: nam Geometria, & Arithmetica distinguuntur specie, quia vna minus concernit materiam intelligibilem, quam alia: sicut minus concernit hanc materiam Arithmetica, quam Geometria, quia Arithmetica abstrahit à continuitate, à qua non abstrahit Geometria; sed magis abstrahit à materia & motu pars illa, quæ agit de cœlo, quam illa quæ agit de generatione; ergo specie differunt istæ partes. Probatur antecedens: nam pars quæ agit de cœlo non considerat, nisi motum ad vbi, pars vero quæ agit de ente generabili & corruptibili, considerat generationem, & corruptionem, alterationem, motum localem, & omnes alios motus prærequisitos ad generationem, & corruptionem: ergo. Consequentia patet à paritate rationis Arithmeticæ, & Geometriæ. Et confirmatur: quia illa pars, quæ agit de ente mobili in cõmuni minus considerat de materia & motu, quam illa pars, quæ agit de tali specie motus, siquidem abstrahit ab illa, & non concernit illam, nec illam in sua definitione includit; ergo specie differt ab illa eadem ratione. Argumenta supra facta, quæ & fient infra reddunt hanc opinionem probabilem, & maximè Diui Thomæ authoritas, quæ rectè explicari nequit. Et de hac parte conclusionis, quoniam in principio physicorum latius tractari solet; vide Diuum Thomam supra dicto opusculo 70. secundo articulo, quæstione de scientiarum diuisione; vbi multa profundissima de obiecto scientiæ physicæ disputat Angelicus Doctor. Et nota ibidem quomodo abstrahat ens mobile tanquam forma vniuersalis indiuiduorum: quia est ratio cognoscendi indiuidua, & sic ens abstrahit vt forma eodem modo ab inferioribus.

¶ Decima conclusio: Geometria, & Arithmetica sunt duæ scientiæ specie differentes, penes maiorem, vel minorem separationem à materia sub eodem genere scibilis, vel penes maiorem, vel minorem immaterialitatem sub eodem genere scibilis. Hæc conclusio est communis quoad differentiam specificam iuxta omnes. Illam tenet Arist. expressè 6. Metaph. tex. 2. Et 1. Poster. ca. 22. & multis alijs in locis. D. Tho. idem tenet, lectione 41. posteriorum lib. 1. & locis supra adductis. Et probatur: ratio specifica & distinctio in scientijs sumẽda est ex subiecto, quod habet vnam rationẽ scibilis specie; sed quantitas continua habet vnam rationẽ scibilis specie, & discreta quãtitas habet aliam rationem scibilis specie, ergo ab illis sumendæ sunt duę species scientiarum mathematicarum. Consequentia patet ex dictis; probatur minor: quia quantitas discreta habet maiorem abstractionem, seu immaterialitatem, quàm quantitas continua; ergo habet aliam rationem scibilis specie distinctam à quantitate continua. Probatur antecedens; quia quantitas discreta fit ex diuisione continui: & ita comparatur ad continuum, vt ad magis materiale. Tum etiam, quia non includit ipsum continuum in sua ratione, quod est quædam materia imaginabilis, seu vt alij volunt intelligibilis: & sic iam abstrahit, seu non includit aliquam materiam, quam includit Geometria, & ita habet obiectum magis immateriale; quamobrem alio scientifico lumine, & specie distincto est cognoscendum. 10. Concl.

¶ Et si dicas, contra: nam etiam continuum non includit in sua ratione quantitatẽ discretam, quæ est quædam materia; ergo etiã abstrahit ab illa; & ita impossibile est, quod quãtitas discreta abstahat à continua; quia non possunt adinuicem abstrahere: Respondetur, quod continuum habet se vt materia respectu discreti, & non è conuerso; & ita dicitur abstrahere Arithmetica ab illa materia continui, & non è conuerso. Vtor verò nomine abstractionis pro immaterialitate obiectorum. Et si dicas, contra; nam numerus non fit per se ex diuisione continui, duoenim homines sunt binarius, pertinens ad prædicamentum quantitatis, & non fiunt ex eadem

eadem continui diuisione, ergo. Respondetur, quod sat fuerit vt nostra conclusio verum habeat, quòd ex omni continuo numerus fieri possit; vt ex natura sua continuum sit magis materiale, & potentiale, quod non habet numerus: & ita est magis abstractum obiectum.

¶ Præterea: nam Aristoteles vocat semper istas scientias Mathematicas in numero plurali: ergo signum est, quod sunt duæ scientiæ specie. Præterea: nam illæ scientiæ specie differunt, quæ habent distincta principia specie; sed Geometria, & Arithmetica sunt huiusmodi: ergo. Maior patet ex Aristotele primo Posteriorum, cap. vigesimo secundo, & ex Diuo Thoma ibidem, qui latissimè hoc probant. Sed minor patet: nam alia est figurarum definitio, & alia numerorum, & ex diuersis principijs procedũt: ergo. Et hic nota, quod quamuis omnes scientiæ contineantur in eodem prædicamento qualitatis in prima specie, tamen quędam scientiæ dicuntur differre genere: & sunt illæ quæ habent diuersam omnino separationem, & immaterialitatem. Illæ vero scientiæ dicuntur specie differre, quæ penes diuersam immaterialitatem secundum magis, & minus distinguuntur. Vnde Arithmetica, & Geometria specie differunt, Physica vero & Metaphysica genere. Si vero scientiarum diuisionem faciamus Metaphysicam, sic sunt diuidendæ, habitus alius scientificus, alius non scientificus, habitus scientificus alius est Metaphysicus, alius Physicus, alius Mathematicus. Metaphysicus non diuiditur in plures scientias specie, Physicus secundum opinionem vnam diuiditur in plures physicas specie diuersas, & Mathematicus similiter. Vnde Metaphysica specie differt atoma à Mathematica, & Physica; sed à Geometria & Arithmetica tanquam ab speciebus, quæ non continentur sub eodem genere proximo. Et idem est de partibus Philosophiæ, si dicamus differre specie: à Phisica vero, & Mathematica tanquam ab speciebus subalternis, sicut si teneamus canem esse genus subalternum ad multas species canum, homo differt à cane tanquam ab specie subalterna contenta sub eodem genere: à cane gallico differt tanquam ab specie atoma non contenta sub eodem genere.

11. Concl. ¶ Vndecima Conclusio: Logica specialiter accepta non in tota sua latitudine, vt se potest extendere ad Grammaticam: & vt diximus prima quæstione est scientia specie atoma. Hæc conclusio, quæ de logica docente procedit, probatur primo authoritate Aristotelis, & Diui Thomæ, quarto Metaphysicæ, lectione quarta apud Diuum Thomam, vbi eodem modo loquitur de vnitate, atque obiecto logicæ, sicut de vnitate, & obiecto Metaphysicæ, sed Metaphysica est vna scientia specie, vt iam vidimus; ergo & Logica. Secundo: Obiectum Logicæ est vnum specie in genere scibilis; ergo Logica est vna scientia specie. Consequentia patet, & probatur antecedens: nam obiectum Logicæ est talis secunda intentio, vt infra videbimus, vt stat sub quadam immaterialitate omnimoda, quæ nullam includit materiam: quæ quidem immaterialitas est enti tali rationis, seu secundæ intentioni tali propria, sed secunda intentio vt stat sub ista immaterialitate, seu separabilitate non est diuisibilis in plures rationes scibilis specie differentes; ergo. Et probatur minor: quia immaterialitas illa rationis, cum nullam omnino materiam includat, non potest partiri aliquo modo, vt secundum maiorem vel minorem inclusionem materiæ specie differant in ratione scibilis secundæ intentiones: sicut obiectum Mathematicarum penes magis, & minus specie differunt.

Præterea: nam si logica non est vna specie, sequitur quòd sint constituendæ tot logicæ specie diuersæ, quot sunt species secundarum intentionum, hoc autem est falsum; ergo. Probatur sequela: nam cum ratio formalis, sub qua partiri non possit, si logicæ semel specie distinctæ ponuntur, sequitur quod earum distinctio debeat sumi ex subiectis in esse rei consideratis; quod esse falsum supra fuit demonstratum.

¶ Si dicas, quòd sunt tres species Logicæ, alia, quæ agit de simplicibus intentionibus, alia quæ de intentionibus attinentibus ad secundam operationem intellectus, alia, quæ de his, quæ pertinent ad tertiam operationem tractat: contra; quia omnia ista considerantur in ordine ad eundem finem, & sub eadem ratione formali, scilicèt, sub immaterialitate omnimoda rationis: ergo sunt eiusdem speciei. Probo consequentiam; nam etiam si Metaphysicus substantias compositas, & simplices consideret, quia omnia sub omnimoda immaterialitate, & impartibili considerat, sunt omnes illæ considerationes eiusdem sciẽtiæ, quæ est vna specie; ergo, & idem dicendum est de Logica. Quinimo eadem ratione etiam essent Logicæ vtentes specie multiplicandæ: quæ omnia sunt falsa, & Diuus Augustinus, Cicero, & alij relati cum de logica loquuntur,

Universidad de Deusto
Biblioteca

quuntur; ita verba faciunt, ac de vna secundum speciem.

¶ Sed contra vndecimam conclusionem est argumentum Diui Thomæ, qui secunda secundæ, quæstione quinquagesima prima, articulo secundo, ad tertium dicit in hæc verba. Ad tertium dicendum, quod etiam in speculatiuis alia scientia rationalis est Dialectica, quæ ordinatur ad inquisitionem inuentiuam, & alia scientia demonstratiua, quæ est veritatis determinatiua. Respondetur, quòd ibi scientia demonstratiua accipitur pro alijs scientijs à Logica, & est sensus, quòd sicuti eubulia differt à prudentia, quia inquirit media; ita Logica ab alijs scientijs, quia inquirit media, & aliæ scientiæ, per hæc media sciunt in alijs materijs.

¶ De scientijs verò medijs Astrologia, scilicet, & Arithmetica, de Medicina itidem, & Agricultura videatur Diuus Thomas, opusculo septuagesimo sæpius citato, de quibus ne longa nimis quæstio sit, nolo tractare. Quam etiam immaterialitatem sacra Theologia habeat: quomodoquè à Metaphysica differat altissimè ibidem pertractat angelicus Doctor; superest satisfacere argumentis in principio factis.

Dissoluuntur argumenta.

Ad primũ. AD primum argumentum respondetur, obiectum scientiæ & opinionis diuersum esse: nam scientiæ obiectum est tale ens cognoscibile taliter, scilicet per demonstrationem: obiectum verò opinionis est tale ens taliter cognoscibile, scilicèt, per rationem probabilem: & modus iste diuersus tendendi in rationem obiecti formalem refunditur.

Ad confirmationem respondetur, quod habitus principiorum versatur circa ens sine discursu apprehendendo veritates, & propositiones, quæ cognitis terminis cognoscuntur, sed habitus scientiæ versatur circa ens cognoscibile à nobis per discursum, & ita habent diuersum modum tendendi in obiectum; ex quo sequitur habere diuersum obiectum formaliter. Nolo in præsentiarum disputare, an obiectum habitus principiorum sit ens reale, vel rationis complexum, vel incomplexum, & quid sit habitus principiorum prout se extendit ad habitum principiorum in nobis & Angelis: de hoc enim infrà capite vltimo, secundo Posteriorum.

¶ Ad secundum argumentum respondetur, scientias distingui ex obiectis formaliter acceptis; accipiuntur vero formaliter, secundum quod substant diuersæ immaterialitati; & ita vna scientia non considerat ea quæ sunt alterius scientiæ; nec aliarum scientiarum obiecta sunt partes obiecti Metaphysicæ: quia secundum aliam immaterialitatem, & rationem considerantur ab alijs scientijs, quam considerentur à Metaphysica. Videatur Diuus Thomas super Boëtium de Trinitate, locis supra adductis. *Ad secundũ.*

¶ Ad tertium argumentum cum sua confirmatione respondetur ex conclusionibus, maxime ex septima, quam probat. *Ad 3. argu.*

¶ Ad quartum argumentum respondetur, quòd immaterialitas, seu abstractio pro immaterialitate sumpta, non prout est aliquid rationis, in obiecto est id, quo cognoscimus obiectum, tanquam per rationem, sub qua se tenentem ex parte obiecti. Nam noster intellectus, nihil cognoscit, nisi sit immateriale; & hac ratione dicitur ratio sub qua: connectit enim obiectum potentiæ, & mouet, & terminat ratione illius immaterialitatis. Per definitionem vero rerum scio passiones de subiecto, tanquam propter quid, & tanquam propter illud quod est passionis causa: sicut video colorem ratione coloris, tanquam id, quod videtur, ratione vero immutandi taliter, quia taliter immutat visum tanquam ratione, sub qua color videtur, nisi enim taliter immutaret potentiam, non videretur a illa, cuius signum est, quod sonus non videtur à potentia visiua, quia aliter immutat. *Ad quartũ.*

¶ Ad quintum argumentum respondent aliqui, non esse inconueniens, quod ratio formalis, sub qua latius pateat, & ad plura se extendat, quam scientia ipsa, & quàm eius obiectum, vt probat argumentum: & idem dicunt de ratione formali fidei sub qua. Dicunt tamen, quod ratio, quæ, & sub qua, non se extendit ad plura, quam ipsa scientia, quia ipsa est quæ specificat. Et ita communiter soluitur hoc argumentum. *Ad 5. arg.*

Sed ego dico, quod ratio formalis sub qua, quam ego immaterialitatem appello, non potest competere alteri scientiæ, & huius ratio est, quia est formale constitutiuum obiecti scientifici, formale vero completiuum, & constituiuum speciei, nulli alteri competere potest, quàm habenti talem essentiam; vt patet in omnibus rebus constitutis suis formalitatibus; vltima enim *Ad 6. Arg.*

enim ratio obiecti visus, constitutiua illius, vt ratio, sub qua non conuenit alteri obiecto sensus, quam obiecto potentiæ visiuæ. Et idem est dicendum de rationibus, sub quibus constitutiuis aliorum obiectorum sensuum exteriorum. Vnde ad argumentum respondetur, quod immaterialitas omnimoda, quæ est ratio formalis, sub qua obiecti Metaphysicæ non conuenit obiecto logicæ, quia illa immaterialitas, est alterius rationis cum sit entis realis. Immaterialitas verò secundarum intentionum est immaterialitas entis rationis: quinimo illa immaterialitas entis realis est realis, & habet illam ens propter suam perfectionem. Hæc verò immaterialitas logici obiecti est aliquid rationis, sicut & obiectum ipsum, & illa consequitur ad ens, propter suam perfectionem; nam ens propter suam formam quam importat extra materiam reperiri non valet; immaterialitas verò secundæ intentionis, consequitur ad illam propter suam imperfectionem. Quia enim secunda intentio in materia esse non potest, neque illam includere habet illam immaterialitatem; vnde sunt rationes, sub quibus plus differentes, quam rationes sub quibus Physicæ & Mathematicæ. Ad illud verò quod dicitur de ratione sub qua physicæ: respondetur, quod non includere in suo obiecto singularia commune est omnibus scientijs pro hoc statu: & sic obiectum scientiæ debet esse vniuersale, & vniuersalitas est obiecti scientifici conditio, & isto modo à nullo ponitur abstractio à singularibus, ratio sub qua obiecti physicæ. Ego verò qui non censeo, abstractionem esse rationem formalem, sub qua dico quod immaterialitas, quæ consequitur ad rationem entis mobilis, quæ est non includere in sua definitione singularia sensibilia, hanc esse rationem formalem, sub qua, obiecti physici. Seu, vt clarius loquamur immaterialitas non dicens singularia sensibilia consequuta ad rationem entis mobilis, illa est ratio, sub qua obiecti physicæ. Nam vt venemur rationem, sub qua attendendum est ad rationem, quæ cum hoc consequatur ad illam; sicut dictum fuit de abstractione, sub qua, physicæ, & metaphysicæ, & mathematicæ, & Theologiæ, quæ etiam sunt diuersæ vt optimè Diuus Thomas, & Magister Bañez vbi supra docent.

¶ Ad sextum argumentum respondetur maiorem immaterialitatem habere Arithmeticam, quam Geometriã, & ideò alia est scientia. Hoc patet ex supra dictis decima conclusione. Et modo addimus signum vnum: nam numerus sensibile est commune ratione quantitatis continuæ, quam habet de materiali: & ita est numerus per se magis spiritualis & immaterialis. Et ita licèt istę scientiæ non considerent sensibilem materiam intelligibilem tamen, & sensibilem communem, vna magis quàm alia considerat, & ita specie differunt illæ penes magis, & minus sub eadem immaterialitate. Ad replicam sequendo opinionem Noti, & aliorum respondetur, partes philosophiæ non differre specie, sed solum materialiter. Et cum dicitur, quod maior abstractio, seu immaterialitas est in octo libris physicorum, quam in libris de Cœlo, distinguo, id est, ipsum ens mobile in communi pauciores differentias motuum concernit, quam ens mobile in particulari, quæ dicitur abstractio, seu immaterialitas totalis, concedo, non vero est maior abstractio, seu immaterialitas formalis, nam hæc est ratio, sub qua obiecti, & hæc in philosophia est immaterialitas, quæ non includit materiam sensibilem singularem. Et hæc eadem est in omnibus partibus philosophiæ: omnes enim æqualiter non includunt hanc materiam sensibilem singularem in sua ratione. In Mathematicis verò maior immaterialitas est in ratione, sub qua, quia numerus est magis spiritualis, & minus in sua ratione, sub qua includit de sensibilitate communi: quia ratione quantitatis continuæ sentitur, & est velut forma quantitatis continuæ, quod non reperimus in philosophiæ partibus; nam omnes philosophiæ partes includunt materiam æquè sensibilem quatenus attinet ad rationem, sub qua consideratur, & nulla pars est alterius forma. *Ad 6. Argu.*

¶ Et ad replicam, quæ fit: nam alias libri de Cœlo, & de Generatione differrent specie, quia plures motus & magis de corruptibilitate includitur in libris de Generatione, quam de Cœlo; negatur: quia quamuis in ratione quæ consideratur, reperiatur magis, & minus de motu & corruptibilitate, tamen in ratione, sub qua consideratur: non est magis & minus, cum sit immaterialitas non concernens materiam; sicut dicimus metaphysicam vnam scientiam specie esse: quia licet consideret substantias corruptibiles considerat illas sub eadem ratione, sub qua considerat Deum, & Angelos. Et si quæras, quare omnes partes philosophiæ æqualiter procedunt sub eadem immaterialitate, & ratione formali, sub qua: siquidem in ratione, quæ reperitur magis de motu, & plures motus in rei veritate considerati, & plures mutationes? Respondetur hac ratione esse, quia *Ad confir.*

Universidad de Deusto Biblioteca

quia quidquid philosophus considerat de istis rebus, quæ magis dicunt de motu, & de mutatione facit in ordine ad ens mobile in communi, quod habet vnam indiuisibilem rationem formalem, sub qua, & ita omnes pertinent ad scientiam specificatam ab illo obiecto cum illa ratione; siquidem in ordine ad illam tractantur, sicut hoc reperitur clare in metaphysica, quæ tractat de Deo Angelis & substantijs materialibus corruptibihbus, & incorruptibilibus, & de ipsa quantitate, & de ipsis accidentibus sensibilibus, quæ constat à parte rei, non esse omnia æqualis spiritualitatis & immaterialitatis. Verum quia hæc considerantur in ordine ad ens, quod habet eleuatissimam separationem, vniusque rationis, hinc fit, quod omnes istæ partes pertineant ad metaphysicam. Ita in proposito agitur à physico de ente mobili ad vbi: in libris de Cœlo, in libris de Generatione agitur de ente mobili ad formam generabilem, &cæt. Omnia tamen ista tractat in ordine ad ens mobile in cõmuni quod est obiectum, vltimo consideratum seu ad quod exacte intelligendum omnia ista referuntur: & quia illud in ratione, sub qua, consideratur indiuisibile est, fit omnia ista ad vnam scientiam specie pertinere: quia in ordine ad ens mobile & ratione, sub qua, non est magis, & minus. Non possunt autem partes philosophiæ distingui specie circa ens mobile in communi, quia per eius principia demonstrant: & principia entis mobilis sunt ea, ad quæ sunt resoluendæ demonstrationes philosophicæ: vna autem specie scientia non resoluit suas conclusiones in aliam specie distinctã non subalternantem. Et hinc patet, quare mathematicæ sint specie diuersæ: quia illa maior vel minor immaterialitas, quæ reperitur in illis est in ratione formali sub qua obiecti, quod nõ refertur in aliud obiectum commune, in ordine ad quod considerentur, & per cuius principia suas conclusiones demonstrent: & cum considerent propria obiecta secundum se, illa ipsa ratio, sub qua, sufficit per illud magis vel minus, quod habet constituere diuersas species.

Ad confirmationem secundo respondetur, *Ad 2. cõfir.* quod Arithmetica differt specie à Geometria, quia quamuis nulla illarum consideret materiam sensibilem, sed considerant materiam intelligibilem, & imaginabilem; cuiusmodi est quantitas continua, & discreta; verum dicreta est imaginabilis, vt supra diximus ratione continuæ, & continua est velut materiale, & ita magis eleuatum, & spirituale obiectum habet Arithmetica quam Geometria. Ad reliqua quæ tractantur in replica: bene ibi respondetur, vt supra fuit responsum conclusione decima.

¶ Ad septimum argumentum respondetur, difficile esse asignare vnam rationem communem ad materiam sensibilem intelligibilem & singularem. Sed respondetur, intelligi nomine materiæ aliquid prout distinguitur à spiritualitate, in ordine tamen ad spiritualitatem intellectioni necessariam. Dicimus namque obiectum intellectus debere esse spirituale (opposito modo sumitur hic materia) ad confirmationem respondetur, probare nostram septimam conclusionem, in qua explicuimus, quomodo accipiamus abstractionem in hac quæstione sumitur enim pro rerum abstractione, id est, immaterialitate. *Ad 7. argu.*

Ad octauum respondetur, quod vt ait Soto libro primo Posteriorum, quæstione quinta, licet demonstratio à priori & posteriori specie differant, generant assensus eiusdem speciei, vnde eiusdem speciei est iste assensus, homo est risibilis, siue habeatur à priori, siue à posteriori, sicut ignis productus à Sole, & igne, eiusdem est speciei, & homo productus per creationem & generationẽ; eodẽ modo habitus scientiæ & assensus, qui producitur per demonstrationem, à priori & posteriori sunt eiusdem speciei. Et forsan quamuis diceremus demonstrationes esse eiusdem speciei nihil absurdi diceremus. Sed de hoc in posterioribus. *Ad 8. argu.*

¶ Ad nonum argumentum respondetur, quod impossibile est duas potentias primò, & per se respicere idem obiectum formale. Visus enim primò & per se respicit colorem, in quantum visibilem: & taliter potentiæ immutatiuum intellectus in quãtum est sub quadam immaterialitate pro hoc statu, sensus communis sub ratione communi sensibilis in communi non determinando hanc, vel illam rationem immutatiui. *Ad 9. argu.*

Ad primã confirmationẽ respõdetur, quod obiectũ specificat formaliter, sed extrinsece tãquam id, à quo sumitur vltima differentia, formaliter verò specificat vltima differentia, quæ est ordo ipsius habitus transcendentalis ad tale obiectum; & iste ordo est intrinsecus habitui, & idem cum illo, sicut rationale cum homine. Ex quo sequitur impossibile esse, ens rationis esse rationem formalem obiecti scientiæ realis. Nam sicut ipsa est realis obiectum eius debet esse ens reale, & habere vnã rationem realem obiecti: quod impossibile est. Si de eius ratione esset aliquid rationis, imò esset ens per accidens. Sed de hoc supra dictum est. Ad rationem confirmationis *Ad 1. cõfir.*

tionis, respondetur, si obiectum est vnum genere in ratione scibilis, scientia erit vna genere: & si est vnum specie scientia erit vna specie, nam vnitas numerica in via Diui Thomæ sumitur ex subiecto: sed obiectum debet considerari in ratione scibilis, & non in ratione rei. Vnde licet ens in ratione rei non habeat vnitatem specificam, neque genericam in ratione scibilis habet vnitatem specificam, quia ratio, sub qua consideratur indiuisibilis est, in tali ratione specifica: & res quæ genere differunt sub hac ratione adunantur, vt ab eadem scientia specie cognoscantur: sicut colores specie differentes adunantur sub eadem ratione specifica potentiæ. Quinimo hoc est argumentum fortissimum contra Soncinam, & eos, qui dicunt scientias distingui penes obiecta primaria; Metaphysicam vero penes entitatem sine alia ratione & Physicam penes ens mobile & mathematicas penes quantitatem. Nam si illa obiecta, vt sic in ratione rerum considerata distingunt scientias variata seu diuisa in ratione re[illegible] per formales modos seu differentias etiam variabunt & distinguent scientias: nam ratione obiecti formaliter variata, variantur & scientiæ. Vnde quia substantia diuidit formaliter ens, alia scientia erit de substantia: & sic de reliquis prædicamentis. Quinimo erunt tot scientiæ quot species rerum si supra rerum entitatem nihil addamus, obiecti constitutiuum. Et ideò dicimus nos, quod ens quatenus stat sub tali immaterialitate specificat, & sic de alijs dicendum est. Et quia illa immaterialitas vna est specie, obiectum Metaphysicæ est vnum specie.

Ad vlt. cõf. Ad vltimam confirmationem respondetur, vt superius diximus obiectum habere vnitatem realem, & non rationis (& loquimur de scientijs realibus, propter rationes supra factas.) Nam essentia obiecti Metaphysicalis, vel est realis, vel rationis. Rationis esse non potest (vt constat) quia est ipsa scientia perfectissima. Si autem est realis non potest constare ex ente reali & rationis: quia ista cum genere differant non possunt vnam speciem constituere, magis quam homo & albedo: & ita ratio, quæ & sub qua, quæ est de essentia obiecti Metaphysicæ, Physicæ, & Mathematicarum, & scientiarum realium, quas vocamus, debent esse aliquid reale. Et hac ratione ens rationis non potest esse ratio, sub qua, in entibus realibus.

Ad 9. argu. Ad nonũ respondetur, quod idem est differre scientias penes principia, ac differre penes obiecta formalia; quia diuersorũ obiectorum formalium non communicantium diuersa sunt principia: quia illa principia sunt obiecti diffinitiones, quæ necessario debent esse eiusdem rationis cum illo. Videatur Diuus Thomas, lectione quadragesima prima, primo Post.

Ad decimum respondetur ex Diuo Thoma, opusculo septuagesimo, de Trinitate, articulo quarto, in cap. maximè; & Magist. Panes, Prima parte, quæstione prima. Et quia rem logicam pertracto, nolo in messem alienam falcem mittere. Solum dico, quia sub altiore lumine est Deus cognoscibilis, nimirum per lumen Diuinum, considerari sub altiori immaterialitate, nimirum proportionata obiecto. Nam immaterialitas Metaphysicæ proportionatur enti cognoscibili à nobis via sensus. *Ad 10. arg.*

Ad vltimam confirmationem respondetur, quòd illæ sunt scientiæ mediæ, & ita habent admixtam abstractionem. De quibus vide Diuum Thomam vbi supra, art. tertio. Sunt tamen magis mathematicæ dicendæ, vt supra visum fuit ex Diuo Thoma in eodem opusculo.

Ad vndecimum respondetur, quòd ratio, quæ debet à scientia cognosci, & propterea vocatur ratio quæ, ratio verò, sub qua non est necesse, & tamen specificat: quia est ratio, sub qua cognoscitur, ratio quæ, & ita potest concedi, quod specificatur scientia ex ratione cogniti, vt stat sub ratione, sub qua: sicut in notitia intuitiua sensus specificatur à re præsente, non sic adeò, quòd præsentialitas cognoscatur à visu, sed quia est ratio sub qua. Et hæc sint satis de hac quæstione, de qua si longus fuit sermo eo consilio feci, ne rem satis admodum, in scholis à logicis controuersam, ieiune transirem. *Ad 11. arg.*

QVÆSTIO. XII.

Vtrùm scientia, quæ ex natura sua ordinatur ad opus, sit practica, quæ verò ad speculationem speculatiua?

VIDETVR quod non, primo contra id, quod inquiritur in titulo, & tanquam certum supponitur esse sciẽtiam practicam, nulla est scientia practica: ergo. Probatur antecedens, ex definitione scientiæ, quæ *1. Argum.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

quæ est habitus adquisitus per demonstrationem, id est, qui inclinat adiudicandum, & cognoscendum passionem per suam causam: sed scientia practica, quam vocant, hoc non habet; ergo non sunt vllo modo scientiæ practicæ. Probatur minor, quia scientia practica vt domificatiua non demonstrat passionem de subiecto, sed solum habet construere domũ. Si dicas habere suas demõstrationes practicas, contra: nam demonstratio omnis requirit logicam, & ad habendam scientiam per demõstrationem requiritur logica: sequeretur ergo quod non possent mechanici artifices suas artes scire sine logica: quod quam falsum sit satis compertum est. Sutores & id genus omne non addiscunt suas artes logica præsupposita, & illas optime & perfectè callent; non ergo est demonstratio in istis artibus, & sic nõ sunt scientiæ.

2. Argum. Secundò, sic argumentor: Nam vel scientia est habitus practicus ex obiecto, vel ex fine: neutro modo; ergo non datur habitus practicus: ergo supponit falsum. Quod non ex obiecto probo: quia possumus habere de domo scientiam speculatiuam, si consideremus eius proprietates resoluendo illas in sua principia. Quod non ex fine probatur: nam operatio habitus practici, & productum per ipsam sunt posterius habitu, siquidem efficiuntur, ab habitu, & sunt illius effectus; ergo non specificant habitum. Probatur consequentia: nam specificans non debet esse posterius, re cui speciẽ tribuit: nam si est posterius, iam prius res illa habebit suam essentiam; ergo non ab illo, siquidem posterius est. Et confirmatur: quia habitus ex sua natura, & specie habet quod sit practicus: ergo nõ ex obiecto, & fine. Consequentia probatur; quia finis & obiectum non sunt de essentia habitus.

3. Argum. Tertiò. Scientia, quæ habetur de domo, cũ cõsideratur per resolutionem passionum eius in sua principia est speculatiua, & tamen obiectum eius est operabile; ergo non omnis scientia, cuius obiectum est operabile, ipsa est practica. Minor probatur; quia à domo specificatur scientia illa. Et confirmatur: quia angeli habent scientiam de nostris actibus, quos practicè efficimus, imò de artificiatis omnibus, & tamen scientia est speculatiua ex obiecto, ergo non habet scientia, quod sit practica etiam si sit operabile à nobis.

4. Argum. Quartò. Notitia dirigens voluntatẽ in amorem vltimi finis, est practica: sed vltimus finis non est à nobis operabilis; ergo scientia practica non debet esse de re operabili à nobis, quãob rem non debet esse finis eius operatio. Minor patet: & maiorem probo. Nam illa dilectio est practica: ergo notitia ipsas dirigens est practica. Antecedens probatur: nam illa dilectio est in nostra potestate, & potest elici conformiter rationi dictanti de illo actu. Quod si dicas, non esse opus directione in vltimum finem, contra: nam potest aliquis errare circa vltimum finem in particulari: multi enim existimant esse diuitias, &cæt. ergo opus est dirigere amorem circa vltimum finem, illum ostendendo; & maximè, quia in exercitio actus opus est directione quomodo fiat, &cæt. Et confirmatur primo, hoc argumentum. Dilectio eorum, quæ sunt ad finem est praxis; ergo dilectio finis. Patet antecedens: nam eligere media conuenientia ad finem, fit per prudentiam, quæ est scientia practica. Consequentia probatur: quia si conclusio est practica, principia etiam sunt practica: conclusio enim practica non resoluitur in principia speculatiua: sed electio eorum, quæ sunt ad finem, continetur in dilectione finis, sicut conclusio in principijs, vt dicitur secundo Physicorum, tex. 89. nam sicut se habet ens in speculabilibus, ita bonum in practicis. Confirmatur secundo, quia Theologia est practica, & fides similiter, & tamen eius finis non est operatio, sed cognitio Dei qui non est à nobis operabilis; ergo Maior patet ex Diuo Thoma, prima parte, quæst. prima, artic. quarto.

5. Argum. Quintò Omnis scientia habet effectiuè producere actionem aliquam, ergo omnis scientia est practica siquidem finis eius est operari, & producere effectiuè.

6. Argum. Sexto. Nam omnis scientia practica habet pro fine proximo & immediato cognitionem: ergo omnis scientia, quam communiter practicam vocant, est speculatiua. Consequentia probatur: nam finis scientię speculatiuè est cognitio. Antecedens probatur: nam actus omnis, quem proximè elicit habitus existens in intellectu, non potest esse, nisi cognitio eiusdem potentiæ; quia omnis actus intellectus possibilis cognitio est.

Præambula ad quæstionem.

VArie opinantur Metaphysici & Logici in explicanda hac quæstione. Nam quidam ita censent, quod etsi scientia aliqua non operetur, procedatquè per demonstrationem, si tamẽ de re operabili sit, scientiam esse practicam propterea quod versatur circa operabile, etiam si omnia alia sint speculationes. Alij Theologi in illa sunt sententia, vt asserant scientiam practicam quatuor exposcere conditiones. Prima, quod habitus practicus sit notitia & ratiocinatio de causis rei operabilis; ita tamẽ quod ipsa ratio sit præcise propter ipsum agere & non sedendi causa. Secunda, quod sit dictatio intellectus actualis de re agenda, siue fugienda. Tertia, quod voluntas eligat quod ab intellectu dictatum est. Vltima, quod volũtas imperet sequi vel fugere dictatum. Et harum conditionum duas primas ad essentiam habitus pertinere dicũt. Duas posteriores eiusdem habitus essentiam complere affirmant Antonius Andreas 6. Metaphysicæ q. 1. cum prima opinione relata videtur cõsentire, licet alia de causa. Dicit enim scientiam esse practicam ex obiecto, & non ex fine. Nam ait, nõ potest esse practica ex fine actuali: alias quando actualiter non operatur, erit scientia speculatiua. Neque ex fine aptitudinali; nam illa aptitudo cõuenit habitui ex aliquo sibi intrinseco, & sic potius illa habitudo consequitur scientiam practicã, quã illam constituat; ex eo enim quod est sciẽtia practica aptitudinem habet ad operandum. Habet ergo scientiæ practicæ rationem, quia respicit obiectum operabile, ad quod sequitur tanquam passio posse illud operari. Tauellus 6. Metaphysicæ, q. 5. dicit scientiam habere ex obiecto solo, quod sit practica habitu, & probat suum intentum: quia ex obiecto distinguitur ab speculatiua: ergo ab illo à quo habet distinctionẽ, habet esse. Dicit secundo, quod vt sit simpliciter habitus practicus prẽter obiectũ practicum, requiritur intentio operandi. Et magis miror in re tam expresse ab Aristotele decisa tot versari opiniones, quas si referre velim omnes, lectori fastidium generarẽ. Ad has ergo reducere oportet, quæ de hac re circumferuntur opiniones, & quod de his ego sentiam subsequentibus conclusionibus statuo.

Decisio quæstionis.

1. Conclus. PRima conclusio: Si scientia accipiatur in rigore, & vt à Philosopho 1. Posteriorum diffinita est, quod sit habitus adquisitus per demõstrationẽ, qua de conclusionibus per suas causas iudicium sumimus, nulla scientia est practica. Hoc probatur primo argumento supra à nobis in initio quæstionis constituto. Et præterea nam sequitur omnem scientiam esse speculatiuam, & nullam practicam: consequens est contra omnes philosophos: ergo & illud ex quo sequitur. Probatur sequela, quia scientia diffinita ab Aristotele 1 Poster & strictè accepta est illa, quæ per demonstrationem procedit; sed demonstratio ex sua natura (& loquimur de demonstratione directa, & non reflexa, illam reflexam voco, quæ terminatur ad aliquid singulare, quod ab intellectu reflexè cognoscitur) circa vniuersalia versatur, resoluendo conclusiones vsque ad sua principia immediata: sed iste modus procedẽdi est contrarius modo procedendi scientiæ practicæ: ergo. Probatur minor, quia scientia practica habet procedere ad particularia: quia actiones omnes sunt circa particularia, & modo compositiuo introducẽdo formam in materiam. Præterea, nam omnes virtutes proprijssimè sunt habitus practici, licet sint actiui, & tamen non procedunt per demonstrationem; ergo idem erit dicendum de omni habitu practico, cum habeant essentiam virtutes habitus practici. Si dicas, quod loqueris de habitu practico existente in intellectu, & non in voluntate, contra, nam prudentia est habitus practicus existens in intellectu: & tamen non procedit per demonstrationem cum versetur circa singularia contingentia: ergo. Non enim singularia cõtingentia, vt sic sciri possunt demonstratiuè. Præterea nã sequitur omnes scientias practicas & virtutes, siquidem sunt practicæ, & contentæ sub illo diuiso scientiæ cum dicimus, sciẽtia alia practica, alia speculatiua, adquiri vnico actu, hoc autem est falsum: ergo & illud ex quo sequitur. Probatur sequela, quia cum demonstratio conuincat intellectum determinat ipsum ad veri cognitionem, & sic producit habitum. Benè verum est, quod si sciẽtia practica præsupponat aliqua principia necessaria: vt quod domus debet cõstare fundamento parietibus & tecto, & medicina practica similiter: quod hæc principia præsupposita in his scientijs practicis probãtur in alia scientia speculatiua, quæ dicit propter quid horum principiorum, ex quibus practicus procedit ad suas operationes efficiendas secundum artem. Videatur D. Th. cuius est hæc doctrina supra Boetium opusculo 70. ar. 1. ad 4. & 5. Cum ergo diuiditur scientia in practicam & speculatiuam, ibi scientia accipitur pro habitu; & est sensus, habitus alius practicus, alius speculatiuus. Alij dicunt diuidi cognitionem. Accipitur enim ibi scientia pro cognitione, & est sensus, cognitio alia practica, alia speculatiua Sed rectius dicitur primum. Et si velis diuisionem esse cognitionẽ, accipiendum erit pro cognitione habituali, vt sit sensus, cognitio habitualis alia practica, alia speculatiua. Aliqui dicunt, scientiam analogicè dici de practica & speculatiua, & habitũ practicum dici scientiam analogicè, quia habet similitudinem cum sciẽtia speculatiua, & ita est diuisio scientiæ. Sed ratio scientiæ cõuenit speculatiuę simpliciter practicæ verò secũdum quid, & ita non est simpliciter scientia, sed secundum quid scientia, neq; importat illis aliquid cõmune vnico cõceptu. Sicut si diuideremus sanũ in pomum, animal & vrinam. Sed quid habeat veri hæc diuisio non satis video; nã non solum non est proportio inter scientiam practicam & speculatiuam, sed potius videntur esse rationes oppositæ in

Universidad de Deusto
Biblioteca

tæ in modo procedēdi, cum vna compositiuo, alia resoluiuo procedat modo.

2. Conclus. Secunda conclusio: Habitus non dicitur practicus, quia producat actum conformem habitui. Probatur, nam omnis speculatiua sciētia hoc habet: ergo habitus non dicitur practicus solum ob hanc causam. Consequētia patet: nā vltima differētia non debet alteri competere. Sed antecedens probatur: nam habitus logicè & physicè &c. producūt actum sibi conformē, siquidem regulatur ab ipsis habitibus: ergo. Et præterea, nam actus philosophiæ est conformis habitui philosophiæ, & non logicæ, siquidem regulatur per principia philosophiæ, & non logicæ: ergo omnis habitus actum sibi conformem elicit. Sed diuersimodè quidem, nam speculatiuus sibi actum conformem producit intra speculationis regulas: practicus verò intra regulas operis, ordinando illum ad hîc, & nūc introducendam formam in materiam. Et sicut actus producti à potentijs habent cum illis cōformitatem, quia omnis causa proportionem habet cum suo effectu; ita similiter habitus omnis cum suo habitu. Nam sicut potentię ad simpliciter operandum, ita habitus ad benè operādum sunt à natura tributi.

3. Conclus. Tertia conclusio: Habitus practicus differt ab speculatiuo fine: sic adeò vt finis theoricæ scientiæ sit veritas, & practicæ opus. Hæc conclusio est Aristotelis multis in locis, Habetur expresse 1. Metaphysicæ, textu 3. & 6. Metaphysicæ, textu 1. & 2. licet non ita clarè, & 3. de anima textu 49. Est etiam hæc conclusio D. Thomæ ibidem & multis alijs in locis, quos claritatis gratia omitto. Sed ante quam probemus conclusionem notandum erit, finē scientię esse in duplici differētia. Alter est quē scientiæ ipsæ ex natura sua sibi vindicant, ad quem consequendum sunt à natura ordinatæ. Alter est finis non quem habet scientia ex natura sua, sed quem accipit ab ipso operante seu addiscentie scientiam. Exemplum primi. Sicut finis scientiæ naturalis, ad quem consequendū est ordinata, est consideratio entis mobilis, & eius perfecta cognitio, & finis metaphysicæ est entis in quantum ens per suas rationes contēplatio, & per suas partes cognitio. Et hic dicitur finis intrinsecus scientiæ, quia ipsa scientia ex sua ratione ordinatur in cognitionem obiecti sui. Finis secundarius, & quē accipit ab operante ille est, in quem sciens ordinat talem sciētiam, vt si metaphysicam ordinaret in gloriæ vanæ consequutionem, vel ad hoc vt fieret diues. Et iste finis dicitur extrinsecus, quia non competit illi ex natura sua, sed ab extrinseca directione operantis & scientis. Conclusio ergo hic non loquitur de hoc secundo fine: nam sic omnis scientia esset practica & speculatiua non ex sua natura, sed ex voluntate habentis illam; qui modo illam in hunc finem, qui est opus, modo in hūc, qui est speculatio referret. Constat autem omnē scientiam ex natura sua, vel ad opus, vel ad speculationem ordinari: ergo illud non habet ex voluntate ordinante in hunc vel illum finem. Imo sequeretur, quòd modo hæc scientia esset speculatiua, quia ordinaretur ad speculationem, modo practica, quia ordinaretur ad opus. Loquimur ergo de primo fine, de quo adhuc est notandum finem intrinsecum duplicem esse, vel proximum, vel remotum, seu minus principalem, & magis principalem. Verbi gratia, scientia domificatoria, quæ est in intellectu habet duas operationes à se productas, alterā quæ est cognitio domus practica, quomodo sit facienda domus, quibus ex partibus constare debet. Altera operatio est cōstructio ipsius domus. Asserit ergo conclusio nostra, quod in hoc differt practica scientia ab speculatiua, quia obiectum practicæ, quod est finis principalis, est opus, & per hoc differt ab speculatiua. Nam etsi cognoscatur obiectū, & quomodo sit secundum regulas artis faciendum: sed hanc cognitionem ordinat ad cōstructionē domus, quæ est opus quoddam: & ita finis eius principalis est opus. Et ita qui tenent medicinam omnem esse practicam, & similiter scientias morales dicunt finem principalem earum esse opus: quia omnem cognitionem ordinant scientiæ supradictæ ad operationem, vel virtutis, quomodo ordinat moralis, vel sanitatis, quomodo medicina. Si autem consideremus scientias speculatiuas ibi nō possumus assignare finem proximum & minus principalē: quia solū respiciunt speculationem. Fateor quidem, quod loquendo de scientijs practicis, illā cognitionem possemus non vocare finem, sed medium ad finem, qui est operatio. Producit enim scientia illa suum finem, & media ad consequutionem sui finis ordinata, qualia sunt illæ cognitiones. Vel si vellemus illas cognitiones necessarias, vt practica scientia suum obiectum producat, finē appellare, etiam in illa veritatis cognitione est differentia inter practicā & speculatiuam scientiam: quia practica taliter respicit illam cognitionem, quod illa cognitio est factiua, alia verò non respicit cognitionem, quæ sit factiua, vel actiua: & ita etiam ex diuersa cognitionis natura quam respiciunt, sequitur diuersa natura in habitibus. His ergo positis probatur conclusio. Nam metaphysica scientia citra omnem controuersiam est scientia speculatiua: sed finis eius est speculatio: ergo scientia speculatiua habet pro fine speculationem: maior patet, minor probatur. Quia illud est finis ad quod scientia ex natura sua ordinatur: sed ordinatur ex natura sua ad speculatio-

lationem: ergo. Probatur minor: quia obiectum metaphysicæ est ens vt sic: sed non potest ordinari ad factionem eius: ergo ordinatur ad speculationem. Nihil enim medium fingi potest, ad quod habeat ordinem. Minor probatur, quia principia entis, vt sic, non sunt in metaphysica, neque ens vt sic est operabile secundū quod est metaphysicæ obiectū. Aliàs Deus ipse, & scientia metaphysica operarentur per scientiam eandē, quæ sunt manifestissimæ implicationes. Et si dicas, cōtra: nā finis metaphysicæ est suum obiectum; sed suum obiectum est ens & non speculatio: ergo. Respōdetur, quod ens est pro tanto obiectum metaphysicæ, pro quanto ab ipsa speculatur, cognoscendo eius passiones, seu proprietates per sua principia: & ita finis eius est obiectum speculatiuum: vnde ipsa speculatio est finis: Nam idem est obiectū speculatiuum, seu speculatio obiecti: seu est finis quod obiectum, speculatio verò finis quo sicut de Deo, & beatifica visione dicimus. Quod verò finis scientiæ practicæ sit opus, satis constat (& assumo scientiā medicinæ, prout est curatiua, seu sanatiua: nam obiectum eius est corpus sanabile) quatenus in ipsum potest sanitas introduci: ergo ordinatur ex sua natura ad corpus sanabile, vt in ipsum introducat, sanitatem: sed non potest sanitas à medicina introduci, nisi per operationem coadiuuando naturam. Quod autē per hæc differant, seu quod hi fines, qui est speculatio, & operatio, seu opus diuersificent has scientias, probatur. Quia finis principalis intrinsecus habituum idē est quod obiectum eorum: sed habitus diuersificantur per obiecta: ergo differunt ex ordine ad hos fines principales intrinsecos. Nō verò volumus dicere, esse fines intrinsecos, quia sint partes essentiæ habituū: sed quia habitus ex natura sua ordinantur ad illos; sicut dicimus finem intrinsecum charitatis esse diligere Deum, & visionis beatæ videre ipsum clarè: non quod Deus sit pars illorum, sed quia definiuntur, & habēt essentiam in ordine ad ipsum. Hæc conclusio magis probatur adducendo differentias, quas metaphysici cōstituunt inter practicum & speculatiuum habitum. Et prima est, quam modo tetigimus in probationem conclusionis, quod habitus practicus habet pro fine opus, speculatiuus, contemplationem veritatis. Et nomine operis non est intelligendum semper aliquid operatum per habitum practicum, sed sufficit intelligere operationem ipsam, quæ non sit veritatis contemplatio, vt citharizatio, temperata comestio: & hoc, vocatur opus. Videatur Aris. vbi supra, & ibidem D. Thom. Hæc autem differentia bene probat nostram conclusionem: imo est conclusio nostra. Secunda differentia est, nam habitus practicus procedit modo compositiuo, idest docet quomodo forma sit introducēda in materiam, vel quomodo aliqua operatio sit facienda, vt patet in virtutibus moralibus, & in artibus etiā mechanicis. Habitus verò speculatiuus procedit modo resolutiuo, resoluendo conclusiones in sua principia. Hoc est docet, quomodo habeamus certā cognitionem huius veritatis, v.g homo est risibilis, per eiusdem resolutionem vsque ad prima principia indemonstrabilia, scilicet docendo, hominem esse risibilem, quia est admiratiuus, & admiratiuum, quia est rationalis. Hæc autem differentiam constituit D. Th. 1. Ethicor. lect. 3. & colligitur ex Arist. loco adducto. Et ex hac benè etiam colligitur cōclusio nostra. Nam si modo compositiuo procedit: ergo habet pro fine opus: & si resolutiuo modo; ergo veritatis cognitionem. Tertia differentia est: nam habitus practicus est de re operabili modo operabili: sed habitus speculatiuus etsi similiter sit de re quæ est operabilis, non tamen agit de illa modo operabili, sed resolutorio, eius passiones in principia deducendo: itaque est intrinsecū obiecto habitus practici operabile esse per artis principia, & hoc est constitutiuum illius, in quantum obiectum artis, & habitus practici. Cęterum hoc quod est esse operabile accidit obiecto sciētiæ speculatiuę: nam in ipsa re operabili non considerat operabilitatem, sed quod speculabile est: sicut accidit obiecto potentiæ visiuæ hominem esse: quia licet coloratum sit homo non terminatur ad hominē visum vt ad obiectum, sed ad coloratum quod est homo. Et hinc intelligitur illud assertum D. Th. super Boetium de Trinit. q. 5. ar. 1. vbi ait. Intellectus practicus in hoc propriè ab speculatiuo differt quod speculatiuus habet pro fine veritatem, quam considerat practicus: veritatem consideratā ordinat ad opus. Cum ergo materiā oporteat esse fini proportionatam, oportet practicarum scientiarum materiā esse illam, quæ à nostro opere fieri potest, vt illarū cognitio in operationem, tāquam in finem possit ordinari, speculatiuarum materiam esse oportet res, quæ à nostro opere non fiunt. Vnde illarum consideratio in operationem ordinari non potest tanquam in finem &c. intelligitur inquam hæc doctrina. Nam potest aliquis dicere, sequitur ex hac doctrina, quod non possimus habere sciētiam de domo, quia illa est operabilis à nobis. Quinimo neq; mathematicę scientiæ essent speculatiuę, quia illarum materia nimirū figuræ, &c à nobis est operabilis. Respondetur quod secundum quod consideratur à scientia speculatiua non est à nobis operabilis illa materia, & illud obiectum, nam operabilitas per accidens contingit obiecto scientiæ speculatiuæ, & non considerat operabilitatem, sed speculabi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

culabilitatem: illud obiectum inquam non vt operabile est, sed vt speculabile est. Aliàs si obiectum speculabile formaliter esset operabile, omne obiectum esset operabile, quod manifestè habet falsitatem. Quam ob rem obiectum speculabile, vt eius est obiectum non est operabile: quinimo hoc implicat. Ex hac etiam differentia satis probatur nostra conclusio. Vltimam assignant differentiam inter practicum & speculatiuum, quod sit proxima regula speculationis, & illud sit proxima regula operis, idest, quod habitus speculatiuus ex natura sua ordinatur ad rectè speculandum, tanquam ad finem principalem, practicus habitus ex natura sua ordinatur ad rectè operandum, tanquã ad finem principalem, modo illud opus sit operatio, sicut citharizatio modo sit aliquid factum per operationem sicut domus: ergo ex his differentijs manet hæc conclusio probata. Et si dicas, sequitur saltim quod proxime habitus practicus ordinatur ad speculationẽ, quia ordinatur ad cognitionem obiecti faciendi, & ad cognitionem principiorum eius; nam sine hac nequit fieri, respondetur negando sequelam: nam hæc cognitio non est speculatio, sed praxis, & opus practicum intellectus enim diuiditur in practicum, & speculatiuum; quod nõ fieret si aliqua operatio intellectus non esset praxis, & condistincta contra speculationem.

4. Conclus. Quarta conclusio: Habitus practicus, & speculatiuus necessario debent habere diuersa obiecta formaliter, & ex illis sumere suam essentiam, & distinctionem ex illis, dico extrinsecè ex ordine ad illa intrinsecè. Hæc conclusio sequitur ex dictis: nam sunt distincti habitus: sed habitus distinguuntur intrinsecè ex ordine ad obiecta extrinsecè ex obiectis: ergo. Et præterea probatur ex Diuo Thoma, primo Posteriorum, lectione 41. vbi dicit, quod scientiæ secundum Aristotelem distinguuntur ex obiectis, & in scientijs speculatiuis obiecti cognitio est finis earum, & in practicis finis earum est obiecti operatio: ergo secundum Diuum Thomam, & Aristotelem scientia practica, & speculatiua etiam distinguuntur ex obiectis, quæ obiecta sunt earum fines. Et cum dicimus, distingui ex finibus, idem est quod distingui ex obiectis: nam illarum obiecta fines sunt principales dictarum scientiarum. Et si contingat aliquando, quod circa eandem rem versentur, vt circa domum, domus quidem secũdum quod speculabilis est, obiectum est scientiæ speculatiuæ: secundum verò quod factibilis est obiectum est scientiæ practicæ, & ibi est distinguere duplex formale obiectum, licet vnum tantum sit materialiter. Videatur circa hanc conclusionem Diuus Thomas 1. libro Ethicorum, lectione secunda, vbi asserit, politicam, & metaphysicam versari circa idem, scilicet, circa vltimum finem, sed diuersimodè. Et si inquiras in scientijs practicis, quæ est potior altera, respondetur, quod quia obiectum eius est finis eius principalis, illa erit potior scientia & principalior alia, quæ habet potiorem finem, vt militaris erit potior equestri, & equestris frenefactiua, & omnibus potior erit scibilis. sed de hoc aliàs.

Ex dictis conclusionibus sequitur, habitum non esse practicum ex quacunque relatione ad opus, & praxim, sed oportet quod ex natura sua ordinetur ad opus, vt dictum est. Hoc corollarium est Diui Thomæ de veritate, q. 14. articulo 4 vbi sic dicit: Intellectus practicus idem est quod intellectus operatiuus. Vnde sola extensio ad opus facit aliquem intellectum esse practicum. Relatio verò ad affectionem, vel antecedentem, vel subsequentem non trahit ipsum intellectum extra genus speculatiui intellectus. Nisi enim aliquis ad ipsam speculationem afficeretur, nunquam in actu speculatiui intellectus esset delectatio, & tamẽ est speculatio: ergo affectio, vel volitio quæ antecedit speculationem non facit habitum & intellectum practicum. Similiter, neque propterea quod habitus sit alicui causa operandi practicus erit habitus: nam speculatio animæ poterit alicui operandi causa remota esse. In hac ratione scientia de anima non est practica, etiam si sit causa rectæ operationis: quia illud est remotè: ex natura autem sua non ordinatur nisi ad speculationem. Similiter, si aliquis addiscat artem domificatoriam intentione nõ operandi, illa est practica: quia illam relationem ad non operandum non habet ex natura sua: sed ex voluntate operantis ex natura sua inclinatur ad opus.

Infertur secundo, quod cum Diuus Thomas dicit, scientiam quæ de re factibili est (licet non sit factibilis res illa per ipsam scientiã) esse practicam, debet intelligi secundum quid ex parte obiecti materialis. Et cum etiam dicitur, quod scientia quę addiscitur animo non operandi, si etiam sit operatiua obiecti, est speculatiua, debet intelligi secundum quid ex parte addiscentis. Et cum dicit quod propter applicationem ad opus fit simpliciter practica, est intelligendus, quod illa scientia quæ ex natura sua erat practica, non addiscebatur intentione operandi, iam erat secundum quid speculatiua, vt dictum est. Cum verò ad opus applicatur, & ex natura sua, & ex intentione operantis, & ex obiecto iam est practica: & ex nullo capite habetur quod sit speculatiua, etiam secundum quid.

Vltimò infertur, habitum non debere dici specu-

speculatiuum, quia effectiuè aliquam actionẽ producat: quia hoc omnis habitus habet, sed quia effectiuè producit aliquod opus, quod non sit speculatio, vt à se producitur. Infertur vltimò, quod practicum, & speculatiuum secundum quod practicum dicit illud, cuius finis est opus tantum, & speculatiuum illud, cuius finis est speculatio, & veritatis cognitio, tantum specie differunt ex obiecti diuersa ratione. Nam sicut in obiecto hæc est ratio formalis diuersi, ita in habitibus, qui ex obiecto specificantur sunt formales rationes diuersę: practicum verò, & speculatiuum eminenter, & formaliter benè possunt eidem habitui competere, si habitus ille sit ordinis diuini, sicut conuenit sacræ Theologiæ, & lumini gloriæ. Practicum verò hoc modo importat esse perfectæ operationis regulam, siue secum habeat annexam speculationem, siue non, siue sit proximè regula operationis siue non. Et speculatiuum hoc modo importat esse regulam perfectæ speculationis, siue sit proxima regula, siue remota, siue secum habeat annexam operationem, siue non. Et ita se possunt compati in eodem, quia non se excludunt: quia considerantur demptis imperfectionibus inferiorum, quarum ratione oppositionem habebant. Sed de his satis.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 2. argũ. Ad primum respondetur, quod probat nostram primam conclusionem. Ad secundum respondetur, quod habitus dicitur practicus ex obiecto operabili ab ipso habitu, quod est finis ipsius, vt dictum est tertia conclusione. Nam vt inquit Aristoteles primo libro Ethicorum, in principio, omnis ars, & omnis scientia est circa aliquod bonum, tanquam circa finem: sed finis, vt inquit Aristoteles in aliquibus habitibus est ipsa operatio, vt citharizatio, equitatio aliquando propter hæc sunt opera quædam, vt obiectum domificatiuæ artis est constructio domus, vel domus construẽda. Nam quando aliquis habitus solum versatur circa vsum alicuius materiæ eius obiectum & finis est operatio, vt in exemplis modo adductis. Assumunt enim citharam, & equum artes prædictæ ad earum vsum. Aliquando verò assumunt materiam exteriorem, vt mutent ipsam in aliquam formam, & tunc obiectum, & finis artis illius est aliquid operatum, vt potest videri in arte domificatoria. Dicimus ergo quod habitus sunt practici ex obiectis ab ipsis productis, quę etiam sunt illorum finis. Et ad repliçam quod domus est posterior scientia, siquidem producitur per illam, distinguo. Est posterior in essendo, fateor, in specificando, nego. Nam domus producibilis per habitum ipsum specificat, & illa prior est secundum illam rationem in ratione producibilis, sicut potentiæ distinguũtur penes actus. Et tamen sunt posteriores in essendo potentijs ipsis, non tamen in specificando hoc nihil aliud est quã dicere, quod in genere causæ finalis prior est finis, & obiectũ ipsa potẽtia, quæ ad illũ tanquã ad finẽ ordinatur, in genere verò causæ efficiẽtis prior est ipse habitus, qui effectiuè producit obiectũ & finem. Extrinsecè tamen finis & obiectũ specificat: intrinsecè verò ordo ad illud, & sic ordo simul existit cum habitu: & ita illud quod specificat extrinsecè nõ est necesse quod simul existat, licet illud quod intrinsecè specificat hoc debet habere. Et per hoc patet ad replicã. Nam licet ex sua natura habeat habitus, quod sit practicus, & speculatiuus, sed ex sua natura est quod respiciat finem, & obiectum. Et ita ex sua natura habet specificari ex ordine ad obiectum & finem intrinsecè, extrinsecè ex obiecto, formaliter tamen.

Ad 3. argũ. Ad tertium respond quod illa scientia est de re operabili materialiter non formaliter, nã formaliter est de re speculabili, vt supra dictũ est, vt enim esset scientia practica deberet agere de re operabili ab ipsa scientia. Et per hoc patet ad confirmationem. De rebus verò factibilibus per angelorum scientiam, habebunt angeli etiam suam practicam scientiam. An verò sit formaliter vel eminenter practica, non est huius loci tractare.

Ad 4. argũ. Ad quartum Sonc. 6. Metaphys. q. 9. art. 2. ponit hanc conclusionẽ, quod omnis notitia practica est de re operabili. Quam conclusionem explicat non ad istum sensum quod omne obiectum practicum sit semper & necessario producibile per ipsam notitiam practicã, licet aliquando hoc contingat. Nam notitia de honorando Deo, de colendis parentibus, de seruanda patria. est practica, & tamen, neque Deus, neque parentes, neque patria à nobis possunt produci: sed intelligitur quod sit producibile, idest attingibile per actũ practicum, qui cadit sub electione & consilio. Hoc supposito respõdet ipse ad argumentum, negando minorem. Nam vltimus finis est à nobis operabilis, idest, attingibilis per actum practicum volũtatis. Et notitia qua cognoscitur quomodo sit amãdus vltimus finis in particulari, illa est praxis. Si autẽ loquamur de actu volũtatis respectu vltimi finis in cõmuni, illa est speculatiua, quia nõ est in nostra potestate, non amare finem vltimũ: neque cadit sub electione. Hæc doctrina est Sõcinatis vbi supra. Et in hac doctrina displicet mihi primò loquendi modus, quod Deus à nobis est producibilis, idest attingibilis per actũ practicum. Nam quamuis expositio vera sit, assertio

Universidad de Deusto
Biblioteca

sertio tamen est falsa. Præterea, nam necessario debet habere habitus practicus obiectum à se producibile: nam in hoc consistit eius ratio, & essentia, vt supradictum fuit. Quam ob rem respondetur ex Aristotele, vbi supra, quod fines aliquando sunt quædam operata per habitum practicum, vt domus, &c. aliquando actiones quædam, vt obiectum artis citharizandi est citharizatio, quæ versatur circa citharam, & equitatio quæ versatur circa equum, ita habitus de colendo Deo habet pro obiecto cultum Dei, qui Deum ipsum respicit tanquam circa quod versatur, & cultus Dei producibilis est à nobis, & illud est eius obiectum, quod producitur, & sufficit vt sit habitus practicus, licet Deus circa quod versatur cultus non sit producibilis ab habitu practico. Et sicut amor Dei est liber quoad exercitium, ita potest dirigi habitu practico, quo ad exercitium, vt rectè fiat. Et per hoc patet ad confirmationem. Nam plus in ea immorari alienum est ab hoc loco. Ad vltimam confirmationem videatur Diuus Thom. 1. parte, quæstione 1. articulo 4. & ibidé Magister Bañes. Ad quintum argumentum, & sextum patet ex dictis in vltima conclusione, & tertia.

Ad 5. & 6. argum.

QVÆSTIO. XIII.

Vtrùm practicum, & speculatiuum sint differentiæ essentiales diuidentes habitum.

1. Arg.

ET argumẽtor, quòd non Nãdatur aliquis habitus, qui non sit practicus, neque speculatiuus: ergo non sunt, & cætera. Probatur antecedẽs, nam sanitas est habitus, & tamen neque practicus, neque speculatiuus: ergo. Probatur maior: quia non est operatiuus habitus: ergo neq; practicus, neq; speculatiuus. Et idem potest probari de gratia; est enim habitus neque practicus, neque speculatiuus: quia non est operatiuus.

2. Arg.

Secundò, Theologia nostra est habitus, & tamen neque practicus, neque speculatiuus: ergo. Probatur minor, quod non sit practicus: quia eius obiectum est Deus speculabili modo consideratus, quatenus considerat eius attributa per suas rationes formales ostensas lumine diuino supernaturali. Sed quod non sit speculatiuus probatur, quia est regula perfecta operis: ergo non est speculatiuus. Probatur antecedens, nam consequentia clara est, quia cum Deus, sit vltimus finis, scientia quæ versatur circa illum dirigitur ad operationem sicut ipse finis vltimus dirigitur, & etiam quia est quædã participatio scientiæ Dei, quæ simul est practica, & speculatiua. Si dicas, quod est vtrumque: ergo iam practicum, & speculatiuum non sunt differentiæ essentiales habitus. Siquidem habitus Theologiæ est in prædicamento qualitatis, & conueniunt illi differentiæ istæ practici, & speculatiui; nulli enim rei duæ differentiæ essentiales oppositæ conuenire possunt. Et confirmatur hoc argumentũ, nam Diuus Thomas prima parte, quæstione prima, articulo quarto, dicit, Theologiam nostram non esse practicam, neque speculatiuam:

3. Arg.

Tertiò, practicum, & speculatiuum sunt differentiæ accidentales respectu potentiæ, quæ lumine naturali cognoscit, & est in prædicamento qualitatis: ergo etiam erunt respectu habitus naturalis differentiæ accidentales. Consequentia probatur à paritate rationis. Sicut enim potentia ex obiecto speciem sumit, ita habitus, & sicut potentia lumine finito cognoscit, ita & habitus naturalis. Sed antecedens patet: nam respectu intellectus nostri, practicum, & speculatiuum sunt differentiæ accidentales. Idem enim intellectus est practicus & speculatiuus: neque specie differunt intellectus practicus, & speculatiuus: ergo idem habitus poterit esse practicus & speculatiuus, & non different specie habitus practicus, & speculatiuus. Et confirmatur hoc argumentum: nam practicum, & speculatiuum sunt differentiæ accidentales respectu obiecti intellectus: ergo etiam erunt differentiæ accidentales respectu obiecti habitus, saltim intellectiui Probatur consequentia: quia obiectum habitus est tale ens, sicut obiectum intellectus est ens; ergo etiam illi accidet practici, & speculatiui ratione. Et vt hoc magis explicetur confirmatur secundò: nam sequitur saltem, quod metaphysica posit esse practica, & speculatiua simul, nam habet idem obiectum quod intellectus; sed intellectus obiecto accidit practicum, & speculatiuum, & eadem potentia est practica & speculatiua: ergo idem dicendum erit de obiecto metaphysicæ, & ita eadem scientia erit practica, & speculatiua. Et confirmatur vltimò, nam Theologia dicitur practica & speculatiua, quia agit de vltimo fine: sed etiam metaphysica agit de vltimo fine, quia agit de bono in communi, qui est vltimus finis: ergo. Probatur minor, quia agit de ente, & de omnibus eius passionibus, quarum vna est, bonum.

Præambula ad quæstionem.

PRo hac quæstione decidenda aduertendũ erit practicum in præsentiarum accipi secundum

cũdum quod importat regulam ex natura sua ordinatam ad opus præcisè, & speculatiuum similiter accipi pro regula ex natura sua directiua speculationis, solũmodo inquirimus, vtrũ habituum, qui ex lumine naturali procedunt practicum & speculatiuum sint differentiæ essentiales. In qua quæstione nolumus ex professo tractare de practico & speculatiuo altioris ordinis, quomodo accipitur in Theologia sacra, quæ est scientia ex diuino lumine procedens, quæ est eminenter formaliter practica, & speculatiua, secundum quod practicum & speculatiuum sint altioris ordinis, vt solet tractari prima parte, quæstione 1. articulo 4. ad quem locum remittimus lectorem.

Secundò est notandum, Paulum Soncinatem lib. 6. Metaphysicæ, quæstione 5. dicentẽ, practicum, à quo scientia denominatur practica, tantum ex fine, non esse differentiam essentialem habitus, & quidem si loquatur de fine scientiç, ad quem habitus non ordinatur ex natura sua, sed ab extrinseco rectè dicitur. Et hũc sensum prætendere videtur sua ratio. Si autem fiat sermo de fine ad quem habitus practicus ordinatur ex sua ratione falsum est.

Decisio quæstionis.

1. Conclus.

PRima conclusio: Practicum, & speculatiuũ diuidunt essentialiter habitum ex natura sua ordinatum ad opus, & illum adæquatè separant. Dico in hac conclusione, ex natura sua ordinatum ad opus, ad excludendum sanitatẽ, & gratiam, quæ non sunt habitus operatiui: & ita neque practici, neque speculatiui. Sed omnis habitus tam intellectus, quàm voluntatis ordinatus ad operationem aliquam ex necessitate debet esse practicus, aut speculatiuus. Et primò probatur hæc conclusio per inductionẽ, quia omnis habitus in particulari, vel est practicus, vel speculatiuus, neq; idem habitus modo inclinatur ad opus, modo ad speculationem signũ ergo est esse aliquid intrinsecũ habitui. Et præterea: nam habitus existentes in volũtate, & appetitu sensitiuo, omnes sunt practici, quia ex natura sua ordintur ad opus: ergo illis essẽtialis est hęc ratio practici habit?: ergo etiã existẽtes in intellectu sunt aut practici, aut speculatiui essentialiter: ergo. Probatur antecedẽs: nam habitus primorum principiorum practicorum practicus est, ex natura sua, vt synderesis: habitus primorum principiorum speculatiuorũ ex natura sua est speculatiuus: sapientia similiter habitus est ex natura sua speculatiuus: nam Arist. lib. 6. Metaph. hac ratione probat metaphysicam speculatiuam esse, quia est sapientia, sapientia enim versatur circa obiectum altissimum per causas altissimas, eius proprietates cõsiderãdo, quæ omnia sunt speculationes. Quod verò scientia omnis sit practica, aut speculatiua, patet ex 6. lib. statim in principio, vbi scientiam, in practicam, & speculatiuam partitur, & nullam aliam Arist. scientiæ partitionẽ ponit, de arte verò & prudentia, quod sint practicæ, satis cõstat: finis earum intrinsecus actio, vel factio est. Quid autem de logica sit dicendum, supra vidimus. ¶ Præterea, quia omnis intellectus est practicus aut speculatiuus, vt ait Philosophus tertio libro de anima, textu 46. ergo omnis habitus intellectus debet esse practicus, aut speculatiuus, siquidem habitus sunt perfectiones intellectus, ex his indicium sumimus, esse differentias essentiales habitus naturalis practicum & speculatiuum, siquidẽ in omnii habitu solũm vnam rationem illorum inseparabilem reperimus, & ibi ex natura sua conuenientem, & non videtur esse passio: ergo essentia. Sed adhuc magis probatur, esse differentias essentiales. Nam vt supra visum fuit in habitibus operatiuis practicum & speculatiuum sumitur ex obiecto, à quo speciem sumunt, & ex fine principali, ad quẽ ex natura sua ordinatur: ergo est essentiale habitui esse practicũ & speculatiuũ. Probat cõsequẽtia: quia quidquid habitui ex ordine ad obiectũ specificatiuũ cõuenit essentiale est illi. ¶ Secundò probatur cõclusio, & explicatur magis ratio hæc. Nam practicum & speculatiuum non adueniũt habitui iam constituto in specie: ergo non sunt differentiæ accidentales, vel passiones. Probatur cõsequentia: quia accidentia adueniunt specie iã constituta. Sed probatur antecedens: nam philosophia, v.g. ante quam intelligatur speculatiua, non intelligitur in genere scientiæ: ergo. Probatur antecedens: nam in esse scientiæ constituitur per hoc quod cõclusiones in sua principia resoluit: sed hoc est esse speculatiuum habitũ: & similiter scientia speculatiua terminatur ad esse philosophię, quia resoluere passiones entis mobilis sub hac immaterialitate in principia entis mobilis, hoc autẽ est esse talẽ speculatiuã scientiã: ergo. Implicat enim intelligere habitũ determinatũ ad esse scientiæ, quin intelligamus ipsum nõ esse speculatiuũ. Et idẽ argumẽtũ est faciendũ de habitu practico. Cũ enim habitus determinat v.g. ad esse practici, vt ad esse artis; impossibile est intelligere constitutum habitum in esse artis, quin intelligamus ipsum in ratione practici, vt patet ex diffinitione artis: ergo. ¶ Præterea, nã nõ potest intelligi philosophia in esse philosophię, sine coœ intelligatur in esse speculatiuę: ergo esse speculatiuã est essentiale illi. Probatur antecedẽs, quia in eo q; resoluit circa ens mobile conclusiones in sua principia intelligit essentiã philosophiæ, quod est esse scientiam speculatiuã. Præterea, practicum,

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum,& ſpeculatiuũ continẽtur in potentia habitus naturalis operatiui,tanquã differentię:ergo cõtrahunt,& diuidunt eſſentialiter habitũ. Conſequẽtia patet,& probatur antecedens:nã practicum,& ſpeculatiuum ſunt eiuſdem rationis cum habitu,& dicunt particulares gradus habitus,ſicut rationale dicit particularem gradum vitæ,& eſt eiuſdem rationis cum animali ideſt,eius generis;& hoc voco eſſe eiuſdem rationis:ergo. Probatur antecedens:nam eſſe practicum v.g. nihil aliud eſt,quàm quædam habitualis perfectio imperfecta,quæ determinat intellectum vt ſe habeat taliter in ordine ad ſuã perfectionem & actum,ſicut habitus determinatur ad perfectionem in communi. Et ex hoc eſt eiuſdem rationis & determinat habitum ad talem naturam. Et idem eſt dicẽdum de ſpeculatiuo. Sicut enim habitus eſt perfectio potentiæ in ordine ad ſuum actum circa tale obiectum,ita practici ratio eſt quædam perfectio intellectus imperfecta circa hoc obiectum,& ita determinat habitum eſſentialiter, ſicut determinatur genus per ſuam differentiam, vt animal per rationale,& idẽ de ſpeculatiuo dicẽdum. Ita que ſicut viuens diuiditur in ſenſibile & inſenſibile eſſentialiter, quia ſenſibilitas eſt quædã particularis vitæ perfectio,& ſenſibile in ratione rationale erit rationale eadẽ ratione:ita habitus diuiditur eſſentialiter in practicũ & ſpeculatiuũ: quia practici & ſpeculatiui ratio eſt quædã particularis ratio habitus eiuſdem rationis & generis cum ipſo,& ex eius potentialitate deducta. Poſtea verò habitus practicus diuiditur in prudentiam & artem,&c.ſpeculatiuus in ſcientiam phyſicam, metaphyſicam, & mathematicas, &c Theologia verò eſt alterius rationis. Et ſi velis diuidere habitũ in cõmuni, ſic diuiditur: Habitus alius operatiuus,alius non operatiuus. Operatiuus alius lumine naturali,alius lumine ſupernaturali procedit. Naturali lumine procedens alius practicus ſupernaturali lumine procedens,alius practicus tantum,cuiuſmodi eſt prudentia infuſa,& virtutes ſupernaturales,charitas,ſpes,&c.alius eminenter practicus,& ſpeculatiuus, cuiuſmodi eſt Theologia,lumen gloriæ,viſio beata,&c An verò reperiatur habitus ſupernaturalis,qui ſolũ ſit ſpeculatiuus,tu vide. Diuidũt ergo practicũ &ſpeculatiuũ eſſentialiter & ſufficienter habitũ naturalem.

Diſſoluuntur argumenta.

Ad 3. arg. AD 1.& 2.arg principale patet ex dictis. Ad 3.arg.reſpõd. negando conſequentiã,. Et diſparitas eſt,nam obiectũ intellectus eſt ens cognoſcibile ab intellectu, cognoſcibili verò enti accidit quod ordinetur ad operationẽ vel non ordinetur,quia intellectus ſolum reſpicit ens vt cognoſcibile eſt, ſicut accidit obiecto potentiæ viſiuæ, quod ſit intenſum,vel nõ intenſum. Qua propter ſicut nõ diuerſificatur potentia viſiua ex hoc quod videt albedinem intenſam,ita non diuerſificatur intellectus ex eo quod cognoſcit aliquid ordinabile ad opus, vel non ordinabile. Et ita idem eſt intellectus practicus, & ſpeculatiuus: non enim ſunt duę potentiæ, ſicut neque ratio & intellectus. At verò obiecto ſciẽtię metaphyſicæ non accidit cognoſcibile non ordinabile ex natura ſua ad opus, ſed conſiderat ens ſecundum hanc determinatam rationem, vt ſcilicet,non eſt ordinabile ad opus,& ita non accidit illi eſſe ſpeculatiuam ſcientiam,ſed eſt illi eſſentiale. Et idem eſt de ſcientijs practicis, quia conſiderant ſua obiecta ſub illa ratione determinata, vt ſunt operabilia. Videatur D. Thomas. 1.par.q.78.a. vltimo,ſolutione ad vltimum. Et ſi dicas, quare accidit obiecto intellectus eſſe practicum, vel ſpeculatiuum,& non obiecto ſcientiæ:reſponderur , quod vt aſſerit Diuus Thomas 1.2. habitus ſunt quædam determinationes potentiarum ad actus illarum,& cum ſint determinationes non debent reſpicere obiecta ſub ea amplisſima ratione ſub qua reſpiciebant potentia ; aliàs non eſſent determinationes earum, & ita debent habere magis particularia obiecta. Vnde non ſe extendunt ſcientiæ ad omnia ad quæ ſe extendit intellectus.& ita videmus eſſe plures habitus in intellectu, quod non eſſet verum , niſi haberent determinatiora obiecta. Et ita plures habitus ſimul perficiunt intellectum vnum in ordine ad ſuum obiectum. Hinc fit quod cum ſit magis determinatum obiectum habitus quàm potentiæ illud quod eſt per ſe,& ſpecificat habitum eſſe per accidens,&non ſpecificare potentiam. Et ita practicum, & ſpeculatiuum, quæ ſunt per ſe differentiæ habitus ſunt per accidens reſpectu intellectus,& ita ipſum neque ſpecificant, neque diuerſificant, ſicut quod eſt per ſe reſpectu ſubſtantiæ,quia eſt magis determinatum aliquid,quod ens in communi eſt accidens enti , & non conſtituit ipſum in entis ratione. Idem eſt dicendum de obiecto ſcientiæ. Et quamuis metaphyſica conſideret ens, non tamen taliter quod ſub ipſo comprehendantur omnium ſcientiarum obiecta: nam eſt ſcientia condiuiſa alijs ſcientijs. Solum enim conſiderat ens ſub ratione entis ſub tali immaterialitate , & non conſiderat numerum ſub ratione numeri , neque factibilia vt ſic : & ita ſolum eſt quædam ſcientia ſpeculatiua. Et per hoc patet ad alias confirmationes. Ad vltimam vide Magiſtrum Baſes prima parte,q. 1.ar.4.& D.Th.3.Sententiarũ.d.21.q.2.a 3.quæſtiũcula 2.Solum enim metaphyſica, quia ſub natu-

naturali lumine finito procedit conſiderat ens in ratione ſpeculabilis, & non ſub ratione vltimi finis: hoc enim pertinet ad aliud lumen.

QVÆSTIO XIIII.

Vtrùm morales ſcientiæ ſint practicæ, aut ſpeculatiuæ.

1. *Argumẽ.* ET videtur, quod ſint practicę. Primo. Quia ſcientię ſpeculatiuæ ſolum ſunt tria genera, ſub quibus reliquæ ſcientiæ ſpeculatiuæ continentur: ſed ſciẽtiæ morales ſub nullo illorũ generum continentur: ergo non ſunt ſcientiæ ſpeculatiuæ. Maior patet ex Ariſt.6.metaphyſic. textu 1. Minor probatur Nam non pertinẽt ad mathematicas, quæ agunt de quantitate, neque ad metaphyſicã, quæ agit de ente in comuuni,neque ad phyſicam quæ agit de ente mobili:ergo. Et confirmatur hoc argumentum : quia omnes ſcientiæ habent aliquam abſtractionem : ſed iſtæ ſcientiæ morales nullam habent abſtractionem illarum trium quas modo retulimus : ergo. Maior patet , quia de natura ſcibilis eſt, quod ſit immateriale & abſtractum . Minor probatur. Nam quia non agunt de ente in cõmuni non abſtrahunt ab omni materia: & quia non agunt de ente mobili non abſtrahũt ſolum à ſingulari materia ſenſibili: quia verò non agunt de quantitate non abſtrahunt à materia ſenſibi;& nullam aliam abſtractionẽ poſſunt habere:ergo.

2. *Argumẽ.* Secundũ argumẽtum Principia huius ſciẽtiæ moralis ſunt practica,ſcilicet, quod tibi non vis, alteri neſeceris ,& alia huiuſmodi, quæ dictat ſynderesis : ergo. Concluſiones etiam ſunt practicæ , nam concluſiones ſapiunt naturam principiorum: ſcientiæ namque ſpeculatiuæ principia habent ſpeculatiua : ergo quæ habent principia practica practicæ ſunt.

3. *Argumẽ.* Tertiũ argumentum. Nam ſcientia diuiditur ſecundum Ariſt 6. metaphyſicæ in practicam & ſpeculatiuam:ſed non eſt alia ſcientia, quæ poſsit dici practica,niſi moralis; ergo illa eſt practica. Probatur minor. Nã ars domificatoria non eſt ſcientia practica : nam non eſt ſcientia,ſiquidem non procedit per demõſtrationem:domificator ſiquidem,vt ſic caret demonſtrationibus ſiquidem caret logica,& idem eſt dicendum de cæteris habitibus practicis : ergo hæc ſola eſt practica.

4. *Argumẽ.* Quartò. Illa eſt ſcientia practica,quæ docet operari: ſed philoſophia moralis docet operari: ergo eſt practica. Maior patet Nã finis ſciẽtiæ practicæ,vt modo oſtenſum fuit,opus eſt. Minor probatur:nã hæc eſt demõſtratio moralis:Bonũ eſt faciendũ,colere parentes eſt bonũ:ergo eſt faciendum . Sed hæc demõſtratio docet operari: quia docet parentes colere:ergo. Et cõfirmatur. Quia in tota ſcientia morali nulla paſsio demonſtratur de ſubiecto , vel aſsignetur hæc paſsio : ergo eſt operatiua & nõ ſpeculatiua. Si enim eſſet ſpeculatiua multas de ſuo ſubiecto deduceret paſsiones.

5. *Argumẽ.* Quintũ argumẽtũ. Nã D. Tho. 1. p.q.1 ar.4. argumẽto ſecũdo concedit philoſophiã moralẽ eſſe practicã. Nam proponit argumentũ ad probandũ Theologiam eſſe practicã: quia tractat de lege veteri, & noua. Lex autem pertinet ad ſciẽtiam moralem , quæ eſt practica: & cõcedit totum quod probat argumẽtum. Vbi concedit, Theologiam eſſe practicam, & ſpeculatiuã. Vnde videtur relinquere pro certo, philoſophiam moralem eſſe practicam.

6. *Argumẽ.* Sextũ argumentũ eſt ex varijs authoritatibus Ariſtotelis,& D. Tho. deſumptum. Nam Ariſt. 1. Ethicorũ apud D. Th. lectione tertia, poſtquam præmiſerat iuuenẽ non eſſe aptum auditorem moralis ſcientiæ, quia caret experiẽtia, ſubiungit:neq; paſsionũ ſectator:quia inaniter audiet:& inutiliter, quia finis huius ſcientiæ eſt non cognitio, ſed actus:ergo ſciẽtia moralis eſt practica ex aſſerta ſentẽtia Ariſto.quãdoquidem habet pro fine nõ cognitionẽ ſed actionẽ. Finis verò ſpeculatiuæ ſciẽtię eſt cognitio veritatis. Et in eodem 1. lib. aſſerit Ariſt. quod finis huius ſciẽtiæ opera ſunt; quapropter non eſt tractãdum in hac ſciẽtia de quæſtionibus,quæ non pertineãt ad opus: ergo eſt ſcientia practica, quandoquidem habet pro fine opus: & hoc ſæpiſsime repetit in Ethicis. D. Th. etiam ſæpiſsimè hoc videtur dicere,quod ſit ſcientia practica. Nã lectione. 4. in lib. 1. Ethicorum ex Ariſt. dicit, quod qui à poſteriori nouit, ſcilicet,per experientiam, quod concupiſcentiæ per abſtinẽtiam ſuperãtur,non erit neceſſe cognoſcere hoc à priori ad operandum. Vnde videtur dicere. D. Tho. quod finis demonſtrationis à priori , quæ habetur in hac ſcientia , ordinatur ad operandum : & iſta cognitio ſupletur per cognitionem à poſteriori ; quia ita ęque bene dirigit ad operationem, ſicut prima . Et in eodem libro. 1. lectione, 17. inquit D. Tho. etiam ex eodem Ariſt. quod in hac ſcientia morali, quæ eſt operatiua abſtinendum eſt à quæſtionibus , quæ ſunt extra opera . Eſt igitur ſcientia moralis practica,ſiquidem ſibi vendicat pro fine operationem. Et in eodem libro lectione. 3. aſſerit hanc ſcientiam procede-

Universidad de Deusto
Biblioteca

re modo compositiuo applicando vniuersalia principia ad particularia, vbi est actus: ergo est practica scientia. Nam quid aliud requiritur, vt sit practica, nisi modo compositiuo procedere? Et in eodem libro lectione secunda asserunt Aristo. & Diuus Thom. quod politica est nobilissima omnium scientiarum. (Quod explicat D. Tho. omnium scientiarum practicarum. Nam speculatiuarum metaphyca est nobilissima.) Sed politica est pars scientiæ moralis, & est practica: ergo omnes morales scientiæ erunt practicæ: quia eadem est de omnibus ratio. Et hoc asserit Diuus Tho. sæpissime, de quo aliquid diximus quæstione. 12. Et præterea: nam Diuus Tho. & Aristoteles 6. metaphysicæ textu primo, dicunt expresse, scientias morales esse actiuas scientias, & earum principia esse in agente non in ipsis moribus, cuiusmodi principium est electio: ergo non est scientia speculatiua moralis; sed practica. Nam apud Aristo. scientia actiua distinguitur contra speculatiuum, vt patet libro primo metaphysicæ lectione. 3. apud Diuũ Thom. vbi Arist. & D. Tho. probant metaphysicam esse speculatiuam: quia non est actiua. Et probant non esse actiuam: quia in metaphysica quæritur scire propter se ipsum, non verò propter opus: quomodo quæritur in scientia actiua: ergo res indubitata apud Arist. & Diuũ Thom. censetur, scientias morales esse practicas actiuas. Propter has Arist. & D. Tho. authoritates, vellem quidem scientias morales, Ethicam, Politicam & Oeconomicam sic constituere in ordine scientiarum speculatiuarum, vt practici rationem ab eis non separarem: sicut solent nonnulli de Theologia censere quod sit formaliter speculatiua: eminenter verò practica. Ita vellem dicere scientias morales, formaliter esse speculatiuas, eminenter verò practicas. Itaque esse speculatiuum sit differentia scientiæ finitæ, quæ speculatiua ratio; non quomodocunque excludit practici rationem, sed solum non compatitur secum practicum, quod est proxima regula operis. Itaque practicum quod sit proxima regula operis & speculatiuum quod sit proxima regula speculationis, quia sunt differentiæ oppositæ, non se compatiuntur in eodem habitu finito. Practicum verò & speculatiuum modo iam dicto, bene se compatiuntur in eodem habitu. Quod sit proxima regula speculationis moralis scientia, patet, quia tota versatur in diffinienda natura vltimi finis virtutum omnium, quibus finis consequitur, & hoc resolutiuo modo, vt iam videbimus. Quod verò sit practica eminenter probatur: quia dirigit ad opus: & non proxime & formaliter: quia sic deberet esse regula proxima operis, quod non habet. Non enim inclinat quomodo sit hic & nunc operandum. Quod verò dirigat ad opus, probatur. Nam agit de vltimo hominis fine, & de medijs ad eius consequutionẽ: sed ex ratione finis mediorum ratio sumitur & ex medijs ad finem consequendum deuenitur: ergo ex proprio obiecto habet voluntatem ad finis consecutionem dirigere aliquo modo, quod vocamus practicum eminenter. Et ad hoc non requiritur infinitum lumen, neque lumen superioris ordinis: quia non est formaliter practica, & proxima regula operis, licet per se sit regula operis, quia illud habet ex proprio obiecto. Et quod quæstione præcedenti reputabamus impossibile scilicet aliquam scientiam finitam & naturali lumine procedentem, esse simul practicam, & speculatiuam intelligitur dummodo sit formaliter practica, & formaliter speculatiua & proxima regula operis & speculationis: quia ad hoc non sufficit lumen finitum & naturalis ordinis. Pro quo vide sapientissimum Magistrũ Bañez. 1. part. quæstio. 7. articu. 4. conclusione vltima. Et non videtur discordare à D. Thom. in hoc loco. Nam proposito argumento, de scientijs moralibus, quod essent practicæ, & consequitur Theologia, deberet esse practica resoluendo Theologiam esse speculatiuam, & practicam, sed magis speculatiuam insolutum relinquit argumentum innuens in hoc, quòd eodem modo proportionaliter se habent scientiæ morales. Et ita etiam videtur censere Soto quæst. 4 qui dicit has scientias esse practicas: licet nõ ita sicut artes. Vellem, inquã, hoc sustinere, nisi nouũ hoc esset. Nam etiam in minimis summopere nouitatẽ fugio, quæ ad falsitatem maximè aditum præbet. Si tamen alicui videbitur hanc sequatur viã. Nam nullũ aliud in conueniẽs habet, nisi nouitatẽ. In hac quæstione etiã Doctorũ sententiæ descrepant. Petrus Oxomen. in principio Ethicorum, & Iauelus, & fere omnes supra asserunt, has scientias esse practicas omnino: & nullam aliam rationem adducunt, nisi, quia ad actus ordinantur. Alij censent hanc scientiam practicam quidem esse, sed non sic adeo, vt ars & prudentia. Quam opinionem sequitur sapientissimus Magister Soto quæstio. 4. proœmiali, & Bañez loco supra citato solutione ad secundũ, vbi dicit huius rationem esse, quia reducit suas conclusiones, ad principia vniuersalia practica, quæ ipsa synderesis naturaliter dictat, & in communi inclinat ad operãdum secundũ illa principia: sicut etiã dicitur habitus practicus synderesis, licet non exequatur opera nisi medijs virtutibus: ita

ita etiam dicitur, licet hæc scientia se ipsa non operetur, sed medijs virtutibus quia in communi inclinat ad operandum est practica. Et hac ratione etiam Theologia est practica. Sapientissimus Magister Medina & alij 1 part quęstio. 1. arti. 4. censent esse scientias morales speculatiuas. Et pro huius sententię intelligentia notandum est, quòd obiectum scientię moralis (& dicitur moralis quia tractat de virtutibus, quę ex more & consuetudine acquiruntur, vt inquit Aristo. 1. Ethicorum) secundùm D. Thomam in proœmio Ethico. est operatio humana ordinata in finem, vel homo prout est voluntariè agens propter finem. Vocatur autem operatio humana, quę à voluntate libera procedit, secundum quod dictat ratio & intellectus. Vnde operationes hominis, quę non subduntur voluntati, & ordini rationis, non dicuntur humanę, sed naturales, vt operationes partis vegetatiuę. Nam hęc pars nullo modo est rationalis, nec essentialiter nec participatiuè; quia non obedit pars vegetatiua rationi. Et ita illud, quod Commentator. 8. Physi. in principio vocat operationes voluntarias, quas dicit esse obiectum huius libri, D. Thomas vocat operationes humanas: & sunt obiectum huius libri moralium; quia de virtutibus & reliquis, de quibus considerat moralis scientia, suscipitur disputatio in ordine ad hominem operantem liberè propter vltimum finem.

Pręterea notandum quòd hęc moralis scientia habet tres partes. Vna vocatur ethica seu monastica, in qua agitur de homine voluntarie operante in ordine ad se ipsum. Alia vocatur œconomica, in qua tractatur de homine voluntariè operante in ordine ad domesticam multitudinem. Tertia pars est politica, vbi tractatur de homine operante liberè & moraliter in ordine ad ciuitatem, & prescribitur modus, quomodo se gerere debeat erga illam. Tota ergo controuersia est in hoc. Nam aliqui dicunt, notitiam, quæ de his habetur ordinari ex natura sua ad opus, etiam si sit demonstratiua notitia. Alij verò dicunt solùm ex natura sua ordinari ad obiecti cognitionem. Quòd verò sequatur operatio, est per accidens, & remotè, sicuti sequitur operatio ad cognitionem naturæ animæ rationalis: sit ergo

Decisio quæstionis.

1. *Conclu.* PRima conclusio: Philosophia moralis est speculatiua, & non practica. Hæc conclusio primò probatur authoritatibus Aristo. & Diui Thomæ Aristo. enim lectione. 3. apud Diuum Thomam asserit modum procedendi in hac scientia non esse tam certum, sicut in alijs scientijs, quia materia hoc non patitur, & esse indisciplinati ingenij, quærere æqualem certitudinem in omnibus disciplinati verò quærere illam, quam patitur materia certitudinem; sicuti siquis quæreret mathematicum persuadentem, & rhetoricum demonstrantem: ergo hæc scientia procedit demonstratiuè: sed finis demonstrationis est resoluere conclusiones in sua prima principia, quod est procedere modo speculatiuo, & resolutiuo: si enim esset practica, modo compositiuo procederet, quod repugnat modo procedendi per demonstrationem: ergo est speculatiua scientia, & non practica. Et in hac autoritate comparat Aristo. hanc scientiam speculatiuis: ergo est speculatiua; comparatio enim debet esse inter ea, quę sunt eiusdem rationis. Nec valet dicere, quòd illa demonstratio ordinatur ad opus: quia modus procedendi practicus, qui tendit ad singularia est oppositus modo procedendi demonstratiuè, qui resoluit conclusionem in principia vniuersalia; & secundum hanc rationem non est ordinabilis iste modus ad opus. Et lectione. 4. asserit D. Thomas ex Aristo. ibidem, quòd in hac scientia modò proceditur à principijs, & causis ad effectus, modò ab effectibus ad causas. Primo modo proceditur demonstratione à priori, secundo modo à posteriori: ergo moralis est scientia speculatiua; siquidem est habitus acquisitus per demonstrationem, & procedit resolutiuo modo, quod non potest competere habitui practico, vt supra dictum fuit. Et D. Thomas super Boëtium de Trinitate opus 70. arti. 1. dicit in hæc verba. Quod quamuis scientia moralis sit propter operationem, tamen illa operatio nõ est actus scientiæ, sed virtutis, vt patet 5. Ethicorum. Ex quo sic argumentor: Si esset scientia practica ex necessitate deberet virtutis actus fieri ab illa: quia scientia practica est operatiua actus, ad quem ordinatur, & si non est operatiua, nequit esse scientia practica. Sed quid vult dicere Diuus Thomas cum asserit, quòd scientia moralis est propter operationem? Respondetur dupliciter, vno modo; quòd est propter operationem speculandam, nam respicit operationem, & non facit illam: ergo speculatur illam. Secùndo dico, quòd est ab extrinseco propter illam, vt dicemus conclusione secunda. Vltimo argumentor auctoritate D. Hieronymi, qui homilia 1. super Cãtica diuidit philosophiã in philosophiam naturalem, Ethicam, & rationalem, & est antiquissima diuisio hæc. Ex quo sic argumentor: philosophia, quę sic diuiditur, est habitus & finitus: ergo practicus, vel speculatiuus. Si

speculatiuus, ergo philosophia moralis est scientia speculatiua; nam de illa prædicatur philosophia, quæ diuiditur. Si est practicus, ergo philosophia; naturalis, & logica sunt habitus practici, quod est falsum. Consequentia probatur, quia de illis prædicatur diuisum. Si dicas, quòd abstrahit à practico, & speculatiuo, contra; nam diuisio habituum sic est faciēda: habitus alius operatiuus, alius non operatiuus: rursus habitus operatiuus, alius practicus, alius speculatiuus, in quiro an illa philosophia diuisa contineatur sub habitu operatiuo, & apertum est contineri: ergo vel est practicus, vel speculatiuus, nec potest abstrahere, nam prior est diuisio habitus in practicum, & speculatiuum, quàm sit diuisio philosophiæ in naturalem, ethicam, & rationalem, & sic philosophia ex necessitate continetur sub speculatiuo habitu.

Præterea probatur conclusio rationibus. Primo: de natura virtutum, & de vltimo fine, & de actione voluntaria, de quibus tractat hæc scientia, potest esse aliqua scientia speculatiua, quæ illarum naturam demonstret, cuius finisque sit illa speculari, & non alia, nisi philosophia moralis: ergo philosophia moralis est scientia speculatiua, quæ de his tractat. Maior patet; quia supradicta habent essentiam, & passiones scibiles de ipsis. Minor probatur. Nam datu in lumine naturali sistendo, quæ nam alia scientia de his tractare possit.

Præterea, hęc scientia habet multas demonstrationes, nam quòd bonum omnia appetant demonstrat, similiter quod omne agens morale agit propter finem, & alias innumeras, quas recensere longum esset: sed huiusmodi demonstrationes sunt eiusdem rationis cum alijs: ergo habent eundem finem in quantum sunt demonstrationes: sed finis demonstrationis est speculari veritatem de subiecto scientiæ, quod non habet scientia practica: ergo hæc scientia moralis est speculatiua.

Præterea, huius scientiæ finis non est operari, sed speculari veritatem: ergo est scientia speculatiua. Consequentia est euidens, & probatur antecedens. Nam operatio virtuosa non fit ab ipsa scientia morali, sed à virtutibus, à temperantia verbi gratia & cæteris. Propter quod philosophus, qui optimè nouit naturā virtutū vltimi finis, potest esse malus homo, & vitijs deditissimus, quia nō habet virtutes, quibus recte fiūt opera studiosa.

Præterea, quòd de virtutibus pertractat D. Thomas. 1. 2. &. 2. 2. & de vltimo hominis fine, pertractat Aristo. libris Ethicorum & eodem modo, sed D. Thomas ibidem tractat speculatiuo modo earum naturam demonstrando: ergo & Arist. tractat etiam speculatiuo modo: est ergo philosophia moralis scientia speculatiua, si dicas, quòd Theologia est practica & speculatiua, contra: nam philosophia, cum sit luminis finiti, non potest vtramque rationem habere proprie: ergo quando pertractat naturam virtutum, solum est speculatiua: quia practici rationem habere non potest, sicuti Theologia.

Præterea: nam finis virtutū est operatio bona, & studiosa: ergo non est finis philosophiæ moralis eadem operatio bona. Probatur consequētia: quia idem obiectū formaliter nō potest respici à duobus habitibus specie distinctis, cuiusmodi sunt virtutes, & scientiæ morales. Et confirmatur; quia vel obiectū huius scientiæ est operatio studiosa in communi, vel in particulari. Hoc secundum non, quia virtutes respiciunt opera bona in particulari, vel in communi. Et hoc non; quia sic omnes virtutes essent inferiores quidditatiuè ad scientiam moralem saltim ex parte obiecti; quidem obiectum earum est quidditatiuè inferius. Et confirmatur. Nam actus huius scientiæ est cognitio operationis voluntariæ, & virtutum; sed iste actus non est operari, sed speculari: ergo hæc scientia est speculatiua. Probatur minor ex supra dictis; quia alias per istam scientiam sine virtutibus posset bonum operari, quod est falsissimū. Dices, quòd concurrit hæc scientia ad bona opera, etiam si virtutes concurrant tanquam causa superior. Sed contra: nam non habet ordinem ad virtutes causæ superioris: ergo. Probatur antecedens, quia homo per synderesim, quæ est velut causa vniuersalis, & habitibus virtutum sufficientissimè potest opera virtutum exercere. Et confirmatur hęc ratio Nam si sunt scientiæ practicę, vel factiuę, vel actiuę, Sed non factiuę, quia essent artes. Non actiuę, quia si sunt actiuę, vel producunt opera ipsa virtutū: & hoc non, alias essent virtutes ipsę, vel aliæ distinctæ, & nec hoc, quia istę non sunt dabiles: non ergo sunt scientię practicę, sed speculatiuę. Et si fiat argumentū de Theologia, quę demonstrat de virtutibus multa, & tamen est practica, respondetur, quòd Theologia est quędam participatio diuinę scientię, & ita habet munus practicę, & speculatiuę scientię, & est vtrumque formaliter eminenter; quod in philosophia locū non habet. Synderesis verò ad omnia virtutū opera concurrit, vt principiorū habitus & velut causa vniuersalis necessaria; sicuti ad scientias speculatiuas est necessarius speculatiuorū principiorū habitus.

Secunda conclusio: Ad cognitionem speculatiuam, quæ est finis huius scientiæ, 2. Conclu.

con-

consequitur aliquando operatio studiosa, & potiori ratione, quam ad cognitionem animæ rationalis, & ita habet maiorem conuexionem recta operatio cum hac speculatiua scientia, quam cum reliquis scientijs speculatiuis.

Probatur conclusio. Nam (vt ait Cicero in de officijs) tam pulchra virtus est, vt si eam oculis corporeis videremus, admirabiles sui amores in nobis excitaret. Et ita cum hęc scientia de pulchritudine virtutis pertractet, & de homine operante propter beatitudinem, & vltimum finem, peculiari quadam ratione habet ad virtusem allicere, & dirigere. Verum hoc consequitur ad speculatiuam cognitionem. Operatio enim virtutis in hac scientia connectitur non tanquam finis, ad quem hac scientia ex natura sua ordinatur, sed tanquam effectus per accidens, qui aliquando sapit aliquid proprij propter maiorem connexionem, quam habet virtutis operatio studiosa, cum cognitione naturæ eiusdem, quam cum cognitione immortalitatis animæ. Idem enim obiectum est materialiter huius scientiæ, & virtutis in communi, & operationis studiosæ, ad modum, quo est idem obiectum materiale artis domificandi, & scientiæ, qua eiusdem domus natura cognoscitur, per resolutionem in sua principia. Et ita propter hanc materialem cognationem & affinitatem, magis hæc scientia allicit ad virtutem, quàm reliquæ speculatiuæ.

Dissoluuntur argumenta.

Ad. 1. argu. AD primum argumentum respondetur, quòd obiectum huius scientiæ est homo libere operans propter finem, seu operatio recta hominis propter finem. Et ità reducitur hæc scientia ad scientiam physicam, & abstrahunt à materia sensibili singulari, circa hoc subiectum. Non enim hæc scientia habet immaterialitatem, quia includit in sui ratione sensibilem materiam: nam considerat hominem liberè operantem, prout mouetur motu iræ, & tristitiæ, & prout in passionibus his medium constituit per virtutes. Huiusmodi enim passiones non sunt sine qualitatibus sensibilibus. Cæterum, quia obiectum, quod, est diuersæ rationis, ita etiam ista materialitas etiam est alterius rationis, & non ita materiale hoc obiectum, sicuti obiectum physicæ. Hæc tamen scientia ad illud genus scientiæ reducitur, sicuti multæ aliæ scientiæ mediæ ad illud reducuntur. Et per hoc patet ad confirmationem.

Ad. 2. argu. Ad secundum respondetur, quòd principia huius scientiæ sunt speculatiua, sicuti & conclusiones; sicuti sunt principia omnium aliarum scientiarum. Nam hæc sicuti illæ speculatiua est: illa enim sunt principia moralium virtutum, quæ recta opera exequuntur.

Ad. 3. argu. Ad tertium respondetur, quod ibi habitus diuiditur in practicum, & speculatiuum, vt duodecima quæstione solutione ad primum, & prima conclusione dictum fuit.

Ad. 4. argu. Ad quartū respondetur, philosophiā moralem totam versari in considerando naturā vltimi finis, & virtutū, de quibus multa demonstrat. Vt, quòd beatitudo hominis non posit in diuitijs cōsistere, quòd virtus in medio cōsistat, & quòd virtuti, honor, & præmium debeatur, & alia huiusmodi. Si autē ad hanc scientiam consequitur recta operatio, hoc est modo iam à nobis dicto in secunda conclusione. Et per hoc patet ad confirmationem.

Ad. 5. argu. Ad quintū respondetur, quòd, licet lex sit aliquid practicum tamen naturam legis considerare, & eius passiones, hoc fit ab hac scientia speculatiuo modo. D. verò Thomas nec asseruit, nec negauit scientias morales esse practicas in 1. p. q. 1. art. 4. quia illud non multum suo proposito attinebat.

Ad. 6. argu. Ad sextum, & ad primam auctoritatē respōdetur, quòd finis per accidens consecutus, vt dictū est secunda conclusione, est operatio, & qui sectantur passiones, non consequuntur hunc finem: qui est operari recte, licet consequantur intrinsecum finem, qui est naturam virtutū & operationis humanæ cognoscere. Potest enim bonus philosophus esse malus homo, nec est aptus auditor, passionum sectator ad hunc finem secundariū consequendū. Ad secundam auctoritatem respōdetur, quòd opera sunt finis per accidens huius scientiæ. Et non sunt in hac scientia disputandæ quæstiones, quæ non pertineāt ad opus, quia obiectum huius scientiæ est actio humana: & non sunt aliæ tractandæ quæstiones, nisi quæ ad cognoscendam perfectè actionis humanæ naturam conducant, speculatiue tamen est hoc agendum. Ad tertiam auctoritatē D. Thomæ respondetur, quòd ibi agit de fine secundario, & per accidens huius scientiæ. Ad illum enim consequendum non est necessaria cognitio à priori, sed sufficit cognoscere illud quomodocumque: nam perfectè potest aliquis virtutibus, sine hac scientia esse præditus. Ad quartam Diui Thomæ auctoritatem respondetur quòd vocatur operatiua hæc scientia ratione dicta in secūda conclusione. Et si fiat argumentum, sequitur, quod scientia de anima sit dicenda operatiua, quia sequitur aliquando ex illa operatio, respondetur quòd non tam frequenter (vt dictum est secunda conclusione) nec eodem modo. Ad quintam auctoritatem Diui Tho-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mæ respõdetur dupliciter. Primo quòd loquitur respectu finis secũdarij. Secũdo respondetur (& hæc solutio potest his omnibus autoritatibus accõmodari) quòd loquitur D. Thomas de prudẽtia; & hãc vocat sciẽtiã moralẽ, seu cognitionem moralem, quæ ordinatur ad opus & procedit modo compositiuo. Et vehemẽter suspicor hũc fuisse D. Thomæ sensum, & magis patebit respondẽdo ad sextam auctoritatem, in qua apertè loquitur de prudentia politica, quæ est omni prudentia excellentior, quia habet finem excellentiorem. Nam vt patet. 2. 2. quæstio. 47. artic. 11. &. quæstio. 50. per totam quæstionem, triplex est prudentia, monastica, æconomica & politica. Et hæc vltima est excellentior, vt ibi videre licet. Et Petrus Borgomensis tabula aurea, verbo scientia, has prudentias, scientias morales vocat: & dicit politicam, seu ciuilem esse nobiliorem ex nobiliori fine. Et ad hoc probandum citat D. Thomam supra dicto loco, qui ibidem de prudentia sermonem facit. Ad vltimum locum respondetur, quod ibidem Arist. non loquitur, nisi de scientijs actiuis, hæc autem sunt diuersæ prudentiæ specie. Vel sicũ tias, quas morales vocamus, actiuas vocat, est ratione finis secundarij, & per accidens. Et de hac quæstione nolo amplius sermonem facere, quia multum limites logicales excedit, quamuis in Dominicanis gymnasijs in logicalibus conclusionibus disputari soleat; qua etiam de causa sequentem etiam disputabimus quæstionem.

QVÆSTIO XV.

Vtrùm praxis sit in intellectu.

IN hac quæstione difficili diuersissimæ sunt metaphysicorum sententiæ. Herueus quodlib. 1. quæstio. 5. ad. 2. refert opinionem quorumdam negantiũ actus intellectus esse praxim; sed praxis, inquiunt, est actus voluntatis elicitus, vel imperatus, quia actus, qui dicitur praxis, à qua intellectus dicitur practicus, debet esse actus alterius potẽtiæ ab intellectu, & sic posterior actu intellectus, & sic natus elici conformiter notitiæ intellectus: sed omnis talis actus est voluntatis elicitus vel imperatus: ergo. Prima pars maior. probatur. Nam intellectus extẽsione fit practicus. Secũda pars probatur quia actus practicus regulatur ab intellectiua notitia: ergo est posterior: quia omne regulatũ est posterior sua regula. Vltima pars maior probatur, quia debet regulari per notitiam intellectus: ergo debet esse conformis illi: nam regulatum conforme debet esse suæ regulæ. Probatur minor illa: quia omnis actus, qui est praxis, debet esse in potestate nostra eum facere: sed talis est actus voluntatis elicitus, vel imperatus. Herueus ipse ponit suam opinionem, quæ sic se habet. Dicit ergo, quòd praxis, à qua dicitur habitus practicus, est operatio imperata, ad quam comparatur notitia practica, vt directiuum, effectiuè inclusa in per se obiecto habitus practici, vel intellectus practici. Dicitur imperata, quia actio intellectus elicita, vt sic, non est praxis: aliàs omnis operatio intellectus, vt elicita esset praxis, quia omnis notitia intellectus, est elicita ab ipso. Ergo si vt elicita est praxis, omnis actio intellectus est praxis, & nulla erit speculatio, quod falsissimum est. Dicitur autem, ad quam comparatur effectiuè, quia imperium intellectus respectu operationis imperatæ nihil aliud est, quam regulare & dirigere effectiuè operationem illam. Dicitur autem inclusa in per se obiecto illius, quia praxis, vel obiectum practicabile, est obiectum scientiæ practicæ. Dicit tamen iste autor quòd praxis potest esse actio necessaria; ita quod libertas non est de intrinseca ratione actus practici, seu praxis. Sapientissimus Magister meus Frater Mancio de Corpore Christi vir & ingenio & eruditione insignis, atque vitæ sanctitate clarissimus 1. part. quæstio. prima artic. 4. tenet definitionem Scoti, quam praxi assignat rectam esse. Et quidem hæc praxis definitio communiter à metaphysicis defenditur. Et si fiat argumentum; nam operatio intellectus est praxis, male ergo dicit Scotus, quòd debet esse operatio alterius potentiæ ab intellectu: Respondetur, quòd ille est actus intellectus imperatus à voluntate, & liber. Et quando Scotus dicit, quod debet esse operatio alterius potentiæ ab intellectu, intelligitur, quod est actus elicitus vel imperatus. Et cum Scotus dicit debere esse operationem posteriorem intellectione, recte dicit, quoniam operatio voluntatis posterior est intellectione. Quam etiam opinionem vide in Iauelo 6. Meta. quæstio. 4. vbi & praxis definitio explanatur; Soncinas 6. Meta. asserit operationem intellectus posse esse praxim.

Decisio quæstionis.

PRo veritatis ergo explicatione sit prima conclusio: Definitio, quam Scotus praxi assignat (vt refert Soto q 4. procem.) nõ est bene assignata. Et probatur: nam definitio sic habet: Est actus alterius potẽtiæ, quã in- 1. *Conclu.*

intellectus, naturaliter posterior intellectione, natus elici cõformiter rationi rectæ, vt sit rectus. Hæc autẽ definitio longissima est, debet autem omnis definitio breuissima esse ex genere & differẽtia cõstans, vel aliquo huiusmodi vicẽ gerente: nec omnes solutiones argumentorũ in diffinitionibus sunt inculcandæ (qui definiendi mos satis familiaris est nominalibus.) Et præterea nam nõ conuertitur cum definito: ergo non est bona. Consequentia est euidens & probatur antecedens. Nam actus vitij est praxis, vt odium Dei, & proximi, & tamen non est conformis rationi rectæ; nulla enim ratio recta dictat Deum, & proximum odio prosequẽdos. Item etiam, quia, vt iam videbimus, actus intellectus est praxis, non ergo est necesse, quod sit actus alterius potentiæ ab intellectu. Et ex hoc sequitur definitionem Soncinæ, & Iauelli, & reliquorum metaphysicorum, qui ponunt, praxim oportere esse actionem rectã, cõformẽ rationi rectæ nihil valere, nisi intelligantur de praxi, quæ est virtutis actus, quod non dicit definitio, quam ipsi exhibent, nec intendunt definire, nisi praxim in genere, & non in particulari praxim bonã, seu actum practicum bonum. Nec potest dici quod facile posit adaptari actui vitioso, quia constat ex contrarijs particulis, nisi dixeris diffinitionẽ virtutis facile posse applicari vitio, quo quid absurdius?

2. *Conclu.* Secunda conclusio: Praxis est actus, qui regulatur per habitum practicum, & per ipsum dirigitur, vt fiat.

Et pro explicatione huius conclusionis notandum est, quod aliquis actus potest dici actus habitus alicuius dupliciter. Vno modo, quod substantia illius actus & regula sit ab illo habitu. Alio modo, quod substantia actus nõ sit à virtute, sed regula dumtaxat, & quia regulatur à tali habitu dicitur ille actus, talis habitus actus. Exemplum primi in iustitia, & temperantia, in quibus actus iustitiæ, & temperantiæ sunt ab habitibus secundum substantiam, quia producuntur ab ipsis habitibus, & etiam regulantur ab illis, quia ipsis confirmantur. Exemplum secundi in religione. Nam oratio est actus virtutis religionis; oratio verò secundum substantiam est actus intellectus: & ita non potest secundum substantiam produci à religione, qui est habitus existens in voluntate. Nihilominus, quia religio ordinat illum actum intellectus in cultum Dei, & regulat ipsum, dicitur actus religionis. Et hoc magis patet in primo actu virtutis acquisitæ: vt abstinẽtiæ, verbi gratia qui dicitur actus abstinentiæ: non quia producantur ab habitu abstinentiæ, qui tunc non est: sed quia regulatur per regulas abstinentiæ, quas ratio dictat seruandas circa abstinentiam, & ab illa laudem habet. Simile iudicium est de actu exteriori virtutis, qui non debet dici imperatus à virtute, sed elicitus, vt comessio temperata dentibus exercita, licet non eliciatur immediate ab appetitu sensitiuo, sed à dentibus: tamen quia regulatur à temperantia, quæ est in appetitu, dicitur actus temperantiæ. Quicumque ergo fuerit actus habitus practici siue secundum substantiam, & regulam, siue secundum regulam (vt dictum est) erit praxis. Et hæc conclusio, quia est definitio non est amplius probanda, sed explicanda. Nam nomen, praxis, idem est, quod actus pertinens ad habitum practicum, vt regulatum vel effectum ab ipso, siue habitus practicus sit liber, siuè necessarius, siuè sit in intellectu, siue in voluntate, siuè bonus; siuè malus.

Tertia conclusio: Actus intellectus elicitus ab ipso intellectu, potest esse praxis 3. *Conclu.*

Probatur primo. Prudentia est habitus practicus, vt supra ex Aristo. dictum fuit, & tamen dirigit imperium rationis, quod est quid practicum & opus intellectus: ergo opus intellectus, potest esse praxis. Maior patet, & minor probatur, quod imperium sit praxis, quia est de re facienda: non enim imperamus nisi agenda vel facienda. Quòd autem sit opus intellectus patet ex D. Thoma. 1. 1. quæstio. 17. artic. 1. quia appetitus & voluntas obediũt rationi: ergo ratio eis imperat: ergo imperiũ est actus rationis. Et præterea, quia imperans ordinat eũ, cui imperat ad aliquid agendũ, ei aliquid intimando; ordinare verò est actus rationis: ergo imperare est actus intellectus in virtute, tamen ibi manet actus volũtatis, quæ est primum, quoad exercitium mouens. Explicatur autem imperium hoc modo, fac hoc, vel hoc tibi est faciendum.

Secundo probatur conclusio. Nam secundum D. Thomam. 1. part. quæstio. 79. artic. 11. intellectus practicus est, qui, quod apprehendit, ordinat ad opus: ergo in intellectu practico, qui est idem cum speculatiuo, est operatio intellectus practici; sed illa est praxis, quia actio intellectus operatiui operatio est: ergo in intellectu est operatio, quæ est praxis. Et hic nota, quod operatio intellectus non dicitur praxis, nisi quatenus illa ordinatur ad aliquod opus. Si enim intellectio aliqua esset gratia speculationis tantum, & non operis, illa non esset dirigibilis per habitum practicũ, sed esset speculatio. Nam quando aliquis (vt supra diximus) cõsiderat partes domus per habitum practicum, illud est, vt domũ efficiat. Videatur Caiet. 1. 2. q. 57. art. 1.

Præterea probatur cõclusio. Nam (vt asserit

Universidad de Deusto
Biblioteca

D. Thomas. 1.2. quæst. 57. art. 5.) prudentia est virtus existens in ratione, & est habitus practicus: ergo habet aliquem actum in ratione: sed ille erit intellectio: ergo actus intellectus est praxis. Et confirmatur. Nam prudentia dirigit omnes operationes hominis, vt bene fiant, & studiose: ergo etiam dirigit actiones intellectus, vt fiant debito modo: ergo operatio intellectus est actio pertinens ad habitum practicum: ergo est praxis. De actione intellectiua artis etiam fieri potest argumentum.

Vltimo probatur conclusio. Hoc iudicium hic, & nunc est speculandum, est practicum, & est in intellectu: ergo & hoc est euidentissimum, de quo nec antiqui rectè dubitauerũt.

4. Conclu. Quarta conclusio: Si non loquamur de praxi pro hoc statu, sed absolutè, non est necesse quod praxis sit actio libera.

Probatur. Nam actus diligendi Deum in patria, est practicus, cum producatur ab habitu practico, cuiusmodi est charitas: & tamen est necessarius omnino: ergo.

Et prætereà. Quia ille actus est actus alicuius habitus, & non speculatio, quia non est cognitio: ergo est praxis; & est necessarius: ergo.

Item, Visio beatifica est practica saltim eminẽter, seu eminẽter formaliter, siquidẽ regulat opus: & ita visio beatifica perficit intellectum practicum, & speculatiuum, & tamẽ est necessaria: ergo: & in patria etiam eadem visio est speculatio, & necessaria.

5. Conclu. Quinta cõclusio: Si loquamur pro isto statu seclusa visione beatifica, & statu beatifico, omnis praxis est liber actus, & qui est in nostra potestate, vt fiat vel non fiat.

Probatur conclusio, primo, auctoritate omniũ metaphysicorũ hoc sentientiũ. Et probatur conclusio ratione; Nã praxis est operatio directa ab habitu practico: sed omnis habitus practicus operatur per electionem, & voluntatis libertatem: ergo omnis actio practica est libera.

Secundo. Nã praxis est, quã regulat habitus practicus, sed habitus pro hoc statu nõ dãtur ad actus necessarios, sed liberos: ergo praxis debet esse actio libera. Mai patet ex definitione praxis. Min. probatur. Nã habitus dãtur ad bene, vel male operandũ: ergo dantur de actibus, quos vel male vel bene possumus efficere: ergo est libertas in talibus actibus, aliàs non essent boni, nec mali moraliter.

Præterea: Nã habitus dantur ad actus, ad quos nõ est determinata potẽtia: sed ad actus necessarios est determinata: ergo. Et si fiat argumentũ: Nam actus potentiæ visiuæ est praxis, & idem est de actu cuiusuis alterius potentiæ, quia potest dirigi, per habitũ practicũ; & tamẽ est actus necessarius: ergo. Et probatur min. quia post quã est applicata potẽtia visiua ad obiectum cum omnibus requisitis, non potest impediri actus. Respondetur, quod applicatio potentiæ visiuæ ad obiectum, est libera, & potest esse meritoria, & demeritoria. Et ita quantũ ad vsum, seu exercitiũ, quia libera est potest cadere sub regimine habitus practici. Cæterum, quod producatur visio potentia iam applicata, iam hoc est necessarium: quàm obrem iste actus quantum ad hoc, non pertinet ad habitum practicum. Et si rursus instes. Nam actus practicus necessario specificatur ab obiecto; operatio enim domus, sicuti habet essentiam certam necessario, ita habet specificationem, & quod sit huius speciei: ergo actus, qui est praxis est necessarius quoad specificationem Respondetur, transeat, sed vt sit praxis sufficit, quod sit liber quoad exercitium.

Sexta conclusio: Praxis necessariò supponit formaliter, vel virtualiter actũ volũtatis. Probatur: quia imperium, vt inquit D. Tho. vbi supra, virtualiter supponit actũ volũtatis, & omnes reliquæ operationes, quæ sunt praxis, sunt operationes liberæ: ergo supponũt actũ voluntatis. Et fortasis in hoc sensu sunt explicandi metaphysici dicẽtes, quòd operatio, quæ est praxis, debet esse operatio voluntatis idest debet supponere voluntatem, quia debet esse libera. 6. Conclu.

Septima cõclusio: Actus intellectus, qui specificatur ab aliquo actu intellectus, est praxis, 7. Conclu.

Probatur: Nam quãdo aliquis habet hoc iudicium, hic & nunc est speculãdum, iste actus specificatur ab speculatione, qui est actus intellectus: ergo.

Prætereà: Quia omnes notitiæ practicæ, quibus intellectus disponit de re facienda, sunt praxes, & tamen essentialiter sunt speculationes: ergo non solùm quoad exercitium, sed quoad specificationem, potest actus intellectus esse praxis: & illud, quod essentialiter est etiam intellectio, potest esse praxis. Et nota, quòd specificatio actus dicitur, quod actus sit huius, vel illius speciei; exercitiũ verò, quod modo fiat, vel non fiat. Et bene potest idem actus esse sub duabus speciebus. Vt actus credẽdi secundũ veritatẽ, quam habẽt sunt actus fidei, secundum verò, quod huiusmodi actus continentes veritatem supernaturalem ordinantur in cultum Dei, sunt actus religionis; eodem modo omnis actus, ex eo quod producitur per habitum speculatiuum, est speculatio; ex eo vero quod dirigitur per habitũ practicũ, est praxis. Vt cõsideratio philosophica, secundũ quod producitur ab habitu physicæ, est speculatio, secũdũ verò quod regulatur ab habitu practico, praxis est, vt fiat debitis circunstantijs. Qui plura de hac re videre desiderat, legat metaphysicos lib. 6. Metaph. Etsi fiat argumentum, quòd nõ sit praxis in intellectu, quia omnis operatio intellectus est speculatio: sed speculatio distinguitur contra praxim: ergo nullus actus intellectus est praxis. Probatur mai. quia est cognitio alicuius entis, & hæc speculatio est. Et confir. hoc argumentum ex D. Thoma 1.2. q. 57. art. 1. ad. 1. vbi dicit, quod in hoc distinguuntur habitus practicus, & speculatiuus: quia speculatiuus regulat actionem intellectus, practicus regulat aliquid distinctum ab opere intellectus: ergo in intellectu non potest esse praxis ex sententia D. Thomę. Et idem asserit. 2.2. quęs. 179. art. 1. Ad hoc argumentum respondetur, quòd quanuis omnis actus intellectus sit intellectio, non omnis est speculatio, quia aliqua intellectio est practica: illa nimirum, quę dirigitur per habitum practicum, sicuti intellectio, qua considerantur partes domus, vt sunt per artem faciendæ, quia ex natura sua illa ordinatur ad opus. Ad confirmationem respondetur, D. Thomam non esse intelligẽdum, quasi sola operatio exterior sit praxis. Nam ipse dicit, prudentiam esse habitum practicum, & per se regulat bonum vsum rationis, & actiones interiores. Sed sensus illius est, quòd habitus speculatiuus per se regulat speculationem, & non regulat opera externa à nobis factibilia. Habitus vero practicus potest regulare opera externa à nobis factibilia, vt contingit in arte, quæ etiam regulat suas intellectiones, vt ad opus externum ordinantur. Itaq; D. Tho. ibi loquebatur de practico factiuo nõ actiuo Et hæc explicatio colligitur ex D. Tho. 1. Ethicorũ per multa capitula. Et si rursus argumenteris ad probandum non reperiri praxim in intellectu, nã intellectus extensione fit practicus, sed non extenditur, nisi ad actus cæterarum potentiarum: ergo, quod aliquis actus sit praxis, habet ex eo, quod est actus alterius potentiæ: ergo in intellectu non est praxis: Respondetur, quòd illa maxima, intellectus extensione fit practicus, quamuis Magister Soto dicat illam non esse Arist. D. verò Thomas. 1. p. q. 79. art. 11. in argum. sed contra adducit illam ex Arist. 3. de ánima Et cum ibidem Arist. dixit intellectum practicum fine differre ab speculatiuo, hanc maximam virtualiter docuit. Et significat vtraque propositio, quòd intellectus practicus ordinat suam intellectionem ad opus, speculatiuus vero nõ itẽ: sed ad veritatis cognitionẽ Et illã ordinationẽ vocat D. Tho extẽsionẽ, & etiã Arist. vocat differre fine, quod idẽ est siue opus sit immanens siue transiens.

Dissoluuntur argumenta.

AD rationes opinionum, quas in principio quæstionis loco argumentorum retulimus, respondetur. Et ad rationem primæ opinionis respondetur, quod pro hoc statu omnis actus habitus practici, debet esse liber, & sic debet procedere à voluntate elicitiuè, vel imperatiuè, sed nihilominus actus intellectus vere est praxis, quia dirigitur ab habitu practico.

Ad rationem Heruei respondetur, quod non est praxis, vt elicita operatio intellectus est, sed vt est operatio habitus practici, & vt dirigitur per ipsum, vt diximus supra.

Ad rationem sapientissimi Magistri Mantij, respondetur non discrepare à nostris conclusionibus. Nam, quia pro hoc statu operatio quæ est praxis, debet esse libera, actum voluntatis prærequirit, qui est posterior intellectione. Cæterum non defendit Scoti opinionem, quantum ad reliqua. Etsi inquiras, quot sunt habitus practici in genere? respondetur quod duo, ars, & prudentia. Et hæc sint satis pro hac quæstione: ad logicales quæstiones procedamus.

QVÆST. XVI.
Vtrùm logica sit practica, an speculatiua scientia.

SVNT de hac re multum diuersæ logicorum sententiæ. Aliqui dicunt logicam non esse practicam, nec speculatiuam, sed organicam, & adminiculum præbens practicis, & speculatiuis scientijs. Et dicunt ibi hanc esse D. Thomæ, aliorumque grauium autorum sententiam. 1. Argum.

Et probatur primo autoritate Arist. qui. 1. topicorum cap. 9. docet problemata omnia, practica esse, aut contemplatiua, aut quæ ad hæc conducunt, quod tertium genus cap. 12. eiusdem libri vocat problemata logicalia: ergo secundum Arist. nec est practica nec speculatiua; si quidem ea, de quibus tractat, nec ad genus scientiæ practicæ, nec speculatiuæ pertinent: est ergo in alio genere.

Secundo probatur hæc sententia. Nã dialectica nec numeratur ab Arist. inter practicas scientias, nec inter speculatiuas, quarum meminit. 6. Metaph. in principio: ergo nec est practica, nec speculatiua. Probatur consequẽtia; quia Arist. ibi egit de omni habitu practico, & speculatiuo. Antecedens patet ex ipso contextu. 2. Argum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

3. Argum. Tertio; quia logica non est scientia: ergo non est scientia practica nec speculatiua. Cõsequentia est euidens à superiori ad suum inferius negatiuè, vt non est animal: ergo non est homo. Sed antecedẽs supponitur tanquã notum; quia tota versatur in conficiendis instrumentis scientiarum.

4. Argum. Quartò: nam logica dirigit operationes intellectus secundum se considerati, abstrahẽdo à ratione practici intellectus, vel speculatiui: sed illæ operationes, nec sunt practicæ, nec speculatiuæ: ergo nec logica est practica, aut speculatiua. Mai. patet: quia intellectus vt sicnõ est practicus, vel speculatiuus; istę enim sunt differentiæ per accidens illius. Consequẽtia patet, & minor probatur: quia logica est directiua operum rationis, vbi non ponuntur rationes practicæ, vel speculatiuæ: ergo non est practica, aut speculatiua, sed aliquid tertium.

Fonseca 2. Metaphy. cap. 3. quæst. 2. sectione. 4 existimat dialecticam esse scientiam practicam. Et probat sic, & sit

5. Argum. Quintum argumentum. Quia finis principalis, ad quem natura sua ordinatur, est bene disserere: sed bene disserere quatenus subest voluntati, & præceptis disserendi recte, est praxis: verè ergo dialectica est scientia practica. Mai. patet; quia tota versatur in tradendis præceptis bene disserendi. Et confirm hoc argumentum. Quia proprius eius finis est docere quo pacto sit disserendum; sed docere quomodo aliquid sit agendum, iudicium practicum est: ergo dialectica est scientia practica. Confir. secundo. Nam, opera rationis cadunt sub consideratione dialectica: & non cadunt, nisi secundum quòd diriguntur ab ea ad intelligendum incognita ex cognitis: ergo cadũt secundum considerationem practicam: est ergo practica dialectica. Minor illa probatur quia secundum suam naturam pertinent ad physicam considerationem. Consequentia prima probatur: quia illa directio practica est quia non est opera rationis simpliciter cognoscere, sed in ordine ad opus. Et hac ratione dicimus artem fabrilem esse practicam. Hæc argumenta huius autoris nihil aliud sunt, quam vetus illud argumentum, dialectica docet facere syllogismos & demonstrationes, & cætera: ergo est scientia practica. Probatur cõsequentia; quia finis eius est operari, finis autem scientiæ practicæ est operatio. Etsi inquiras ab isto auctore, iam quod est scientia practica, est ne collocanda inter scientias practicas actiuas, vel factiuas? & respõdet, quod est collocanda inter scientias actiuas; quia scientiæ actiuæ dicuntur, quæ dirigunt actiones immanentes, quas logica dirigit, opera, scilicet, intellectus. Grammaticã vero, & Rhetoricã censet numerandas inter scientias practicas factiuas; quia præcipuè versantur in externo opere, scilicet, sermone. Si verò dicantur etiam scientiæ actiuæ, quæ quanuis in externo versentur opere, nullum opus confectum relinquunt, sicuti citharizare, dici possunt Grammatica, & Rhetorica, scientiæ actiuæ. Et hoc modo vtitur etiam Arist. nomine scientiæ actiuæ. 1. lib. magnorum Mora. c. 33.

Et adhuc magis probatur logicam non esse scientiam speculatiuam. Et sit

Sextum argumentum. Omnis scientia speculatiua est nobilior qualibet practica: sed logica non est huiusmodi: ergo. Maior patet ex Arist, 6. Metaph. tex. 2. vbi sic dicit, Theoricæ alijs scientijs desiderabiliores sunt: sed omne magis desiderabile est magis bonum, & magis perfectum: ergo theoricæ scientiæ sunt perfectiores, & nobiliores. Sed minor probatur: quia nobilitas scientiæ attenditur ex nobilitate obiecti; sed logica habet infimum obiectum, scilicet ens rationis: ergo est omnibus magis infima, & sic non erit speculatiua, sed practica. 6. Argum.

Septimo. Logica aliquando conficit argumentationem ad probandam conclusionem, quæ pertinet ad habitũ practicum: sed tunc illa argumentatio, quę est à logica est praxis: ergo logica est sciẽtia practica. Probatur minor (nam maior per se nota relinquitur.) Illa argumentatio est per se proxima regula praxis; quod enim primo, & per se regulatur, & cognoscitur per illam, est practica conclusio: ergo. 7. Argum.

Et confir. hoc argumentum. Nam argumentatio, cuius conclusio scitur pertinet ad scientiam: ergo cuius conclusio est praxis dicetur practica, & pertinere ad scientiam practicam: quia argumentatio semper sumit denominationem à conclusione, quæ est terminus ad quem.

Et confirmatur secundo. Nam propterea logica dicitur ars artium, & scientia scientiarum, quia non solum vsus illius refertur ad scientias, sed ad artes: ergo iam, saltim secundum quod refertur ad artes, erit practica: & ita dicenda erit saltim scientia practica.

Octauo: Logica, quę diuiditur in vtẽtem, & docentem, est inferior ad habitum: ergo est practicus habitus, vel speculatiuus. Probatur consequentia; quia membra inferiora diuiso debent contineri sub vno membrorum diuidentium, vt si Petrus est inferior ad animal, & animal diuiditur in rationale, & irrationale: ergo Petrus debet esse rationalis, vel irrationalis. Sed antecedens probatur. Nam habitus diuiditur in practicũ, & speculatiuũ, & lo-

& logica communis vtenti, & docenti est habitus inferior: ergo practicus, vel speculatiuus. Tunc vltra: est practicus: ergo logica docens, & vtens erunt habitus practici. Si dicas quod est speculatiuus; contra: ergo logica vtens est habitus speculatiuus. Consequens est falsum: ergo. Probatur minor, quia nõ versatur circa speculationem, nec habet pro fine cognitionem veritatis, sed syllogismum constituere. ergo est scientia practica logica. Et confir. hoc argumentum. Nam cognitio, quæ habetur in logica, quando passiones demonstrantur de suo subiecto, ordinatur ex sua natura ad syllogismi constructionem: ergo non est speculatiua. Probatur consequentia; quia cognitio speculatiua sistit solum in cognitione passionis de proprio subiecto. Sed probatur antecedens: nam cognitio, quæ est in logica ex natura sua, non est gratia sui; non enim propter se ipsam quærit hoc, quod est syllogismum constare debere maiore, & minore, & conclusione; sed, vt operemur hoc ipsum. Itaque logica docens totum, quod docet ordinat ad opus: ergo non est speculatiua: nulla enim speculatiua scientia ordinat suam cognitionem ex natura sua ad opus.

Vltimum. Vltimo D. Thomas. 2. 2. q. 47. art 2. ad. 3. dicit quòd ratio speculatiua quædam facit, putà syllogismum, & cætera; ergo logica est scientia factiua, & sic non erit speculatiua.

In explicatione huius quæstionis notandum erit, logicam bifariam posse cõsiderari, & vt vtens, & vt docens, vt supra visum fuit. Quæ distinctio, vel est eiusdem rei, quæ materialiter est vtrumque, licet membra differant formaliter; itaque logica alia sit vtens, alia docens: hæc tamen membra non distinguuntur realiter, tanquam res à re, sed solum formaliter. Vel est vnus, & idem habitus non habens in se aliquam distinctionem: sed dicitur vtẽs, quatenus producit instrumenta sciendi, & docens, quatenus demonstrat passiones de subiecto. Itaque ista distinctio est quædam denominatio ex actu, sicuti intellectus, & ratio eadem potentia sunt, sed vocatur intellectus, quatenus producit simplicem intellectionem, quatenus vero discurrit, ratio appellatur, de quo supra actum fuit latissimè.

Præterea etiam in memoriam reuocandũ erit, quæ supra definiuimus, nimirum, logicam vtentem scientiam non esse, docentem verò maximè; nam hæc non sunt hic iterum inculcanda.

Decisio quæstionis.

1. Conclus. PRima conclusio contra primam opinionem, quam supra retulimus: Ridiculum est asserere, logicam non esse habitum practicum, nec speculatiuum; sed esse habitum organicum. Et certè iam hic vides quomodo in his, quæ ad logicam attinent, isti auctores somniare incipiant.

Probatur conclusio. Nam hucusque non est audita apud probatos, & graues auctores diuisio scientiæ, vt alia sit practica, alia speculatiua, alia organica: noua ergo horum Doctorum est hæc diuisio scientiæ, & commentitia certè.

Præterea, nam habitum procedentem ex naturali lumine sufficienter diuidunt, practicum, & speculatiuum: ergo logica cum sit habitus, erit practicus, aut speculatiuus, de his vide, quæ supra diximus quæstione. 12. & 13. Impossibile est habitum alterum harum rationum effugere, si ex naturali lumine procedat, quia, vel ordinatur ad opus, & ad non speculandum, & erit practicus, vel ad speculationem, & erit speculatiuus, ex eo enim, quod non ordinatur ad opus, speculatiuus debet esse. Valeat ergo hæc opinio cum suo commento organico.

Secunda conclusio: Logica quatenus docens, scientia speculatiua est. 2. Conclus.

Hæc est grauissimorum Doctorum opinio, illam tenet Aug. lib. 8. de ciuitate Dei. c. 4. & Angelicus Doctor super Boetium de Trinitate. q. 5 art. 1, reuocat ad philosophiam speculatiuam: & non reuocat ad illam, eo quod non sit vera scientia, & vere speculatiua: sed hac de causa reducitur ad philosophiã, quia agit de ente rationis, quod non est simpliciter ens: & quia huiusmodi entia rationis ordinantur vt instrumenta ad alias scientias acquirendas. Et solutione. 4. dicit dialecticam esse theoricam. Idem tenet Scotus Doctor subtilis in prologo sententiarum, quæstione quarta. Vnde non bene faciunt quidam eius discipuli, qui alijs minus philosophantibus inhærent relicto suo duce, itidem Ægidius Romanus in initio logicæ, Antonius Andreas lib. 6. Metaph. q. 3. Iauelus ibidem. q. 7. Soncinas. q. 6. & sapientissimus Magister Soto. q. 4. proœmiali & plerique alij.

Et probatur conclusio primò omnibus illis rationibus, quibus supra. q. 7. probauimus esse scientiam. Nam cum omnis scientia propriè sit speculatiua, & nulla propriè sit scientia practica, vt iam supra visum fuit quæstione supra citata; relinquitur dialecticam esse scientiam speculatiuam.

Secũdo probatur cõclusio. Nã illa est scientia speculatiua, cuius finis est speculatio, & veritatis cognitio, & non opus, sed logica docens est huiusmodi: ergo. Minor probatur. Nam finis logicæ docentis est tractare de secunda

Universidad de Deusto Biblioteca

cunda intentione eius passiones demonstrando, & resoluendo illas in sua principia, sicuti & faciunt scientiæ aliæ: ergo est speculatiua; sicuti sunt aliæ scientiæ, quæ hoc munus exercent. Nam ex hoc quod cognitionem passionis in sua principia resoluit, resolutorio modo procedit, qui est oppositus modo procedendi scientiæ practicæ, quæ compositiuo procedit modo.

Præterea; nam actus logicæ docentis sunt speculationes: ergo ipsa est scientia speculatiua. Consequentia est euidēs, & probatur antecedens. Nam scire, quòd prædicabilia sunt quinque, quod genus sit prædicabile de speciebus, & alia huiusmodi, quæ in logica sciūtur, ita sunt speculationes, sicuti scire compositum ex materia & forma esse mobile, & sicuti scire animal rationale esse risibile. Si dicas non esse parem rationem de logicis conclusionibus, atquè de physicis, seu metaphysicis; quia illæ demonstrationes logicales ordinantur ad constructionem syllogismi, & aliorum instrumentorum logicalium, quod non contingit in alijs: Respondetur iuxta ea, quæ dicta sunt q.3. Primo, quod non ordinatur cognitio speculatiua ad alias scientias; sed solum est propter sui obiecti speculationem; sed ordinatur ad reliquas scientias, vt vtens est. Secundò respondetur, quod & si ordinetur ad reliquas scientias huiusmodi cognitio, quia construere syllogismum, & cætera est quoddam opus speculatiuum; hinc fit, quod logica sit scientia speculatiua. De his vide latius loco allegato; & dicemus adhuc plura.

3. Conclusio Tertia conclusio: Logica, prout vtens, est habitus speculatiuus, & non practicus, & est ars liberalis. Hæc conclusio est expressa sententia D. Thomæ loco proximè adducto ex Boetio ad 4. & 2.2.q.47.ar.2.ad 3. vbi ait in hęc verba: Omnis applicatio rationis rectæ ad aliquid factibile, pertinet ad artem; sed ad prudentiam non pertinet, nisi applicatio rationis rectæ ad ea, de quibus est consilium; & huiusmodi sunt ea, de quibus non sunt viæ determinatæ perueniendi ad finem, vt dicitur. 3. Ethicorum. Quia ergo ratio speculatiua quædam facit, puta syllogismum, propositionem, & alia huiusmodi, in quibus procedit secundum certas, & determinatas regulas, hinc est quod respectu horum potest saluari ratio artis, non ratio prudentię, & ita inuenitur aliqua speculatiua ars, non vero prudentia speculatiua. Et ex hoc patet aperte, quomodo logica sit ars speculatiua, & non practica; & cōsequenter ars liberalis, & à fortiori logica docens debet esse speculatiua; quod benè nota. Quod verò sit ars speculatiua probatur, nam docet facere aliquid circa speculationem, & circa cognitionem, vt speculatio est: ergo est ars speculatiua. Ex eo enim quod docet facere, ars est, vt inquit D. Thomas; ex eo vero quod docet facere circa speculationem, est ars speculatiua. Sed quod versetur circa speculationem probatur, quia tota ipsa est modus sciendi; sed modus sciendi versatur circa scire; scire autem speculatio est; siquidem est rem per suas causas cognoscere: ergo. Scientiæ namque mechanicæ, & practicæ non faciunt scire, sed faciunt operari. Nec est dialectica modus operandi, sed modus sciendi. De his plura vide supra.q.9.

Et ex hac conclusione sequitur logicam vtentem non esse scientiam speculatiuam, quia non est scientia.

Præterea probatur conclusio. Nam omnis scientia practica, vel dirigit bonum vsum, quod facit prudentia, vel facit aliquod opus externum, quod non est speculatio; sed logica vtens nec dirigit bonum vsum, nec facit aliquid, quod non sit speculatio: ergo non est ars practica. Etsi dicas, quod facit externum syllogismum, respondetur, quòd illud dicitur speculatio, quia est instrumentum interni syllogismi, qui est speculationis opus. Si autem dicamus logicam vtentem, & docentem esse idem formaliter, dicitur scientia respectu primi actus, & ars respectu secundi, vt iam diximus supra.q.9. Si vero inquiras, quare logica dicitur ars speculatiua, & similiter Grāmatica, & Rhetorica, & Geometria & cætera & hoc nō reperitur in Metaphysica & physica quod dicātur artes, Respōdet D. Tho. super Boetium.q.5.art.1. hoc ideo esse, quia istæ sciētiæ faciunt aliquod opus, licet speculatiuum, vt syllogismum & numerationem, quod non reperitur in alijs scientijs.

Vltima conclusio. Logica non est necessaria ad habitus practicos acquirendos; nullus enim auctor grauis asseruit necessariam esse, nisi ad scientias, quæ in resoluendis conclusionibus in sua principia versantur; quod est proprium scientiæ speculatiuæ. Et ita Arist. egit de prioristica & posterioristica resolutione; non vero tractauit logica vnquàm de modo operandi in exteram materiam, & de modo, quo forma realis in materiam erat introducēda, quod est proprium artis mechanicæ. *Vltima cōcl.*

Et præterea probatur conclusio, quia artes mechanicæ etiam perfectissimè, addiscuntur ab ignorantibus dialecticam.

Et præterea; quia virtutes, quæ sunt habitus practici optimè acquiruntur sine demonstratione: ergo idem erit de omnibus alijs artibus practicis. Et de hoc iam supra actum est

Diluun-

Diluuntur argumenta.

Ad. 1. argu. AD primum argumentum primæ opinionis respondetur primò, quod Arist. nihil tale dicit, sed in cap.5. libri. 1. dicit, tria esse problematum genera, aliud naturale, aliud morale, aliud rationale. Et c..4. expressè dicit, problema dialecticum esse speculatiuū. Nam ita dicit: Problema autem dialecticum est speculatio contendens, vel ad electionem & fugam, vel ad veritatem, vel scientiam, aut vt ipsum, aut, vt adminiculum ad aliquid aliud talium: vbi eandem partitionē ponit, & vocat dialecticū problema speculatiuū: ergo potius Arist. oppositū docet expressè. Videatur. 1. Topi. vbi nihil minus intēdit quā docere, logicā nec esse practicā, nec speculatiuam.

Ad secundum respondetur, quod Arist. ibidem solum egit de scientijs practicis, aut speculatiuis, quæ sibi obiectum reale vendicāt, & non de scientijs speculatiuis rationalibus, vnde non sequitur ipsas nō esse speculatiuas. *Ad. 2. argu.*

Ad tertium respondetur, quod cum diuiditur scientia in practicam, & speculatiuā, sciētia accipitur pro habitu (vt sæpissimè diximus) seu pro cognitione, existimo enim nullam scientiam esse practicam, strictè accipiendo nomen scientiæ. *Ad. 3. argu.*

Ad quartum respondetur, quòd logica dirigit ex natura sua operationes intellectus speculatiui, & ad hoc est ordinata per considerationem secundæ intentionis. Nam quamuis intellectus secundum se non sit practicus, aut speculatiuus; habitus tamen non ita vniuersalem rationem obiecti respiciunt, sicuti potentiæ; sed quandam particularem & determinatam rationē, (vt supra visum fuit) quia sunt determinationes potentiarū; & ita in vna potentia reperiūtur multi habitus. Nō enim quidquid diuersificat habitum diuersificat potētiā, quia potētia respicit vniuersalius obiectum, & magis commune, quam habitus. *Ad. 4. argu.*

Ad quintum argumentum, quod erat primū secundæ opinionis respondetur, quòd logica docens tota versatur in speculandis naturis secundarum intentionum, & non est factiua syllogismorum, & cæterorū: vnde hæc est speculatiua scientia, sicuti metaphysica. Quod si teneas hanc cognitionem ordinari ad opus syllogismi, nam D. Thom. dicit quod res de quibus est logica, non quæruntur propter se, quod etiam posset explicari de logica vtente; respondetur tamen quod logica docens, & vtens sunt habitus speculatiui. Nam etsi tractent de syllogismis, & modum præbeant quomodo sint construendi, hoc est mera speculatio, quia est cognitio rei alicuius ordinata ad speculationem. Hic enim syllogismus, omne animal rationale est risibile, omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est risibilis, speculatio quædam est. Et idem dicendum de omni instrumento logico, quod ex natura sua ordinatur ad speculandum, vt est actus intellectus speculatiui. Nam (vt inquit D. Tho.) ratio speculatiua quædā facit; facere enim syllogismos nihil aliud est, quam suas speculationes, vt intra rationē speculationis sine errore procedant ordinare; quod totum speculatio est. Etsi ordinētur ad artes mechanicas aliquando syllogismi, hoc est per accidens ex fine ordinantis non ex fine syllogismorum, qui solum ordinantur ad speculandum recte. Et per hoc patet ad primā confirmationem; nam, quāuis doceat quomodo sit differendum, differere & modus differendi est speculatio. Ad. 2. confirmationē respondetur, quòd opera animæ nō sunt obiectū logicæ, sed ens rationis; quod est secūda intētio, vt iam iā videbimus. Et licèt hoc esset verū, cōsideraret illa speculatiuo modò, quia dirigeret ad rectè speculationē cognoscendā. Si enim opera ipsa speculationis sunt docere quo modo recte per illa speculemur nō egreditur fines speculationis. Si verò doceret quo modo hic, & nunc esset speculandū, secundū quod prudētia dictat, habitus esset practicus; sed logica non præbet rectū vsum sed rectam speculationē, & modū rectū perueniēdi à notis ad ignota; siuè fiat bene, vel malè moraliter, siuè non de hoc enim nihil tractat, & in hoc isti auctores, vt existimo, fallūtur. Ex hoc patet, hanc scientiam nō esse numerandam inter actiuas, nec inter factiuas. Et idem dicendum est de Grammatica, Rhetorica, Poesi & de 7. artibus, quas liberalis vocant. Vide D. Thomam, vbi supra super Boetium.

Ad sextum argumentum erat disputanda illa quæstio, an omnis scientia speculatiua sit nobilior qualibet practica. De qua re disputat Sonc.6. Met.q 6. Et respondetur, quòd omnis scientia speculatiua, quæ habet obiectum reale nobilior est simpliciter scientia practica: verū scientia speculatiua, quæ habet obiectū rationis est nobilior qualibet practica saltim secūdū quid. Prima pars probatur quia scientia speculatiua quæritur propter se, practica quęritur propter aliud; sed illud quod propter se quęritur nobilius est eo, quod quæritur propter aliud: ergo. Et hæc est sententia Arist. 6. Meta tex. 2. vbi dicit, quòd theoricę nobiliores sunt alijs: & loquitur de scientijs realibus ex obiecto. Quod verò logica secundū quid sit nobilior omni practica, patet, quia procedit speculatiuo modo, qui est nobilior modus, pcedēdi. Pro prima parte cōclusionis vide D. Th. 1.2.q.66.ar.5. vbi dicit, quod virtutes *Ad. 6. argu.*

intel-

Universidad de Deusto
Biblioteca

intellectuales sunt nobiliores moralibus simpliciter. Etsi inquiras, quare logica nõ est nobilior simpliciter omni scientia practica, respondetur, quod obiectum dat nobilitatem habitui: & obiectum reale maiorem nobilitatẽ dat habitui, quã modus procedẽdi speculatiuus. Vnde ad argumentũ respõd. quod omnis scientia speculatiua est nobilior qualibet practica in ratione speculatiuæ, nõ vero simpliciter, & absolutè, nisi obiectũ in vtraq; sit reale.

Ad. 7. argu. Ad septimum respondetur, logicam nõ esse necessariam ad habitus practicos. Quòd si aliquando artifex, qui scit logicam, conficiat argumẽtationem in materia artis mechanicæ illa argumentatio per se est speculatiua, quia ex natura sua ordinatur ad speculationem. Quod vero ordinetur ad opus est ex fine operantis, & ex parte materiæ, non verò ex parte formæ, quã habet, quod est cõsideratũ forma liter à logica. Et per hoc patet ad. 1. confir. nã argumẽtatio formaliter, & ex propria forma semper est speculatiua. Ad secũdã respõdetur quòd dicitur ars artiũ iuxta modũ, quem quę stione iã citata diximus. Et secundo respondetur, quod dicitur ars artiũ, quia præbet modũ acquirendi artes liberales, quæ sunt scientię, non verò quod sit instrumentum ad acquirendum artem ferrariam, vel alias huiusmodi.

Ad. 8. argu. Ad octauum respondetur, quod logica, quæ diuiditur in vtentẽ, & docẽtẽ, est habitus speculatiuus, & ita etiã mẽbra diuidẽtia sunt habitus speculatiui, vt diximus, & sic argumentum nõ habet difficultatem. Ad cõfirmationẽ respondetur, quòd etiã si ordinetur ad aliud, illud aliud est speculatio, & ita nõ incõuenit esse habitũ speculatiuũ, & ordinari ad aliud, quod sit speculatio: nam in metaphysica, vel physica cognitio primæ passionis ordinatur ad cognitionẽ secũdę passionis, & tamẽ est cognitio speculatiua. Ita licet ordinet cognitio logicalis ad argumẽtationẽ efficiẽdã quia argumẽtatio est speculatio, ipsa est speculatiua.

Ad vlti. arg. Vltimũ argumentũ potius est pro nobis. Nã si syllogismus est opus speculatiuæ rationis: ergo est speculatio, si enim esset aliquid practicũ, opus esset practicę rationis, & nõ speculatiuè: não opera practica in practicũ intellectũ sunt reducenda, sicut & in habitus practicos.

QVÆST. XVII. Vtrùm secunda intentio sit logicæ obiectum.

Vantum referat obiectũ logicæ, cognoscere, nõ est difficile intelligere, cũ ab eo sumãt speciẽ de illoq; passiones demonstret, quod qui ignorauerit, necessum est verã ignoret logicã. Et quia hisce diebus, noua quædã figmẽta, in lumẽ ausa sunt prodire, quę de obiecto logicæ, incredibilia quędã affirmant, vt verã antiquãq; de hac re doctrinã & patribus nostris cognitam sectemur nouasq; opiniones reijciamus, quæstionẽ hanc, longius solito, disputaturi iumus. In qua quæstione, mirũ est quanta sit doctorũ varietas. Prima opinio, quã ideò primam colloco, quia indurando à vero, primas partes cõsecuta est, asserit obiectũ logicę in se consideratę, esse aliquid reale & hoc esse modũ differendi siue modũ sciendi latè sumptũ. Vocat autem, modũ sciẽdi, orationẽ, qua ex notis incognitũ declaratur. Et cũ sint multæ orationũ species, nã alia, est vocalis, alia scripta, alia mẽtalis, alia verò est oratio cõmunis, quæ dicitur, de omnibus his generibus, dicit hæc opinio, subiectum logicę, esse orationẽ in communi, pręcipue tamẽ mentalẽ, nã ad emendanda rationis vitia, præcipue dialectica est instituta. Ita eius subiectũ præcipuũ, circa quod versatur est ens reale verũ, nã neque demonstratio neq; vlla forma asserẽdi præcipuè à logico cõsiderata, est ens, rationis sed discursus verus ac realismẽtis, vt apertũ est: etsi tractet dialectica d entibus rationis aliquibus hoc est in ordine ad modũ differẽdi qui est aliquid reale, & præcipuum consideratũ in ipsa. Hãc sentẽtiã tenet Fõseca lib. 2. meta. c 3. q. 1. Alij auctores explicãt hãc opinionẽ, & dicũt obiectũ materiale dialecticæ esse tria intellectus opera, scilicet, simpliciũ apprehẽsionẽ, diuisionẽ definitionẽ, & argumẽtationẽ, formale verò esse directionẽ horũ triũ operũ rationis. Itaq; tres illæ operationes, vt dirigibiles partẽ logicæ sunt eius obiectũ. Et si dicas, cõtra: nã esse operationes directas secundũ dialecticã est quædã extrinseca denominatio: ergo formaliter obiectũ dialecticę est ens rationis, si quidẽ sunt operationes directę per opus intellectus: esse autẽ directũ aliquid rationis est, respõdẽt dialecticã considerare directionẽ actiuã, quæ est perfectio potẽtiæ, nõ vero illud ens rationis: sicut ars domificãdi nõ intẽdit principaliter, nisi potẽtiã actiuã, quã per se & proprios actus intẽdit perficere: & finis sciẽtiæ est scire, & non res esse scitas. Eodẽmodo finis dialecticę & obiectũ, est dirigere actiuè tres illas operationes, tres verò operationes directæ sunt materiale obiectũ. Et si dicas, cõtra: nam sciẽtia, quæ cõsiderat vnũ relatiuũ, cõsiderat aliud: sed dirigere operationẽ intellectus, & operationẽ intellectus esse directã sũt correlatiua: ergo sciẽtia, quę cõsiderat vnũ cõsiderat aliud: & idem est scire quomodo res intelligamus, & quomodo res intelligãtur à nobis: ergo sciẽtia, quę vnũ docet, docet aliud: respondent

dent bene posse vnius relatiui passionẽ demõstrare, & nõ alterius, sicut vnũ sine alio cognosci non valeat: neque idem esse dicunt rem scire, & illam esse scitam: quia vnum est aliquid reale: & aliud ali quid rationis. & quantum ex hac sentẽtia colligere licet, actio qua opera illa dirigũtur, est obiectũ logicæ. Hãc sententiã primo cõfirmare volũt autoritatib;. Et in hãc opinionẽ adducũt Greg Bruxel. q. 1, procœmialiũ, vbi dicit, logicã agere de re, quæ vere existit, & nõ præcipue de entibus rationis. Gabr. 1. sentent. d. 2. q. 8. ad. 3. argum. vbi dicit syllogismũ, & propositionẽ, de quibus agit logicus esse formaliter entia realia. Idẽ tenet Bart. Cõstrẽs q. 2. procœmialiũ, latiùs q. 2. super prędicamẽta 2 dubio, dicens, quod logica cõsiderat tã quã obiectũ cõceptus & eorũ proprietates. Et citat pro se Okã qui in procœmio prædicabiliũ idẽ asserit. Et scotũ egregiũ auctorẽ secũ tenere dicũt. q 2. 1. priorũ, cũ oppositũ omnino docuerit, vt suo loco videbimus. Quinimo D. Th idẽ expresse tenẽtẽ. 1. posteriorũ statim in principio & lect. 2. aiunt, vbi dicit quod logica agit de omnibus rebus, quia agit de nostra cognitione quæ se extẽdit ad omnes res. Et in opuscul. 70. q. 3. ar. 2. ad 3. in quibus locis dicit logicã dirigere actũ rationis: ergo eius obiectũ secũdũ D. Th. est directio actũ rationis. Et cũ 2. meta. dicit agere de secũdis intẽtionibus intelligit in ordine ad directionẽ rationis: & ita directio actiua rationis secũdum. D. Th. est obiectũ logicæ. Quinimo Aris 2. Metap tex. 15 qui dicit eã esse modũ sciẽdi; quia versatur circa modũ sciẽdi, &. 1. Topic. c 1 dicit dialecticã esse artẽ ratiocinãdi de quacunq; re proposita & 1. Rhet. c. 1. dicit agere de omnibus syllogismis. ¶ Secũdũ argum. sumptũ à ratione illorũ est, Propriũ & adæquatũ cuiuscũq; disciplinæ obiectũ illud est ad quod cognoscẽdũ siue agẽdũ, siue efficiẽdũ tota artis cura dirigitur: sed proprius finis dialecticæ, in quẽ tota incũbit, est tradere sciẽdi modũ seu differẽdi: ergo hoc est eius obiectũ. Confirm. hoc argumẽtũ & explicatur. Nã idẽ formaliter est obiectũ sciẽtię, & finis extrinsecus illius: sed finis extrinsecus dialecticæ est opus rationis, quatenus in veritatis cognitionẽ dirigit: ergo hoc est formale obiectũ eius. Cõsequentia patet & maior probatur: quia finis rei est id ad quod formaliter res ordinatur ex natura sua: sed sciẽtia principaliter ordinatur in suũ obiectũ, ergo illud est finis eius. Et eadẽ maior etiã probatur exẽplis. Nã finis artis pingẽdi non est nisi pictura, quæ est eius obiectũ. Et idẽ ꝓbatur in philosophia morali, cuius obiectũ & finis est opus morale, vt talter attingibile ab ipsa, & sciẽtia speculatiua tãtũ dat speculationẽ sui obiecti: & sic obiectũ & finis intrinsecus sciẽtiæ sunt res ipsæ cognitæ: cognitio autẽ ipsarũ est cõsecutio obiecti extrinseci & finis intrinsecus. Hi autẽ fines nõ sunt duo, sed potius vnũ perficiunt: nã primus intrinsece ordinatur vt via ad aliud & cõpletur per illud. Sed probatur illa minor, in qua est difficultas. Nã finis intrinsecus logicæ est ordinare, & ad artẽ reducere operationes intellectus quatenũ ad veritatis cognitionẽ ordinant: ergo finis intrinsecus nihil est aliud, quã consequutio finis extrinseci: vt visio, & amor Dei est intrinsecus finis hominis, Deus autẽ in se est finis extrinsecus illius: & in Philosophia finis intrinsecus est cognitio entis mobilis, extrinsecus ens mobile. Cũ ergo finis intrinsecus logicæ est dirigere operationes per euidentẽ cõsequentiã, sequitur finẽ intrinsecũ esse opus rationis, vt dirigibile per artẽ. Confirmatur, quia homo non tantũ potest dirigere, & ordinare opera aliarũ potentiarum, sed etiam opera propria ipsius intellectus: sed ad ordinandũ aliarũ potẽtiarũ actus assignantur artes aliæ: ergo ad ordinẽ constituendũ in actibus intellectus debet aliqua ars assignari. Hæc autem nulla alia est, nisi logica, vt asserit. D. Th. lib. 1. Periher. lectione 1. & primo posteriorũ lectione prima Probatur 1. cõsequentia, quia sicut intellectus iudicat, & discurrit circa opera aliarũ potentiarũ, ita etiã supra sua opera reflectitur illa ordinando, vt per illa ordinata alia ordinet. ¶ Tertio directio actuum rationis, vt iam explicata est à nobis, est scibilis, & nõ nisi à logica: ergo hæc directio actũ rationis est logicæ obiectum Maior patet: quia est quid reale habẽs sufficiẽtẽ naturã vt sciri possit. Minor probatur: quia ad nullã aliã artẽ pertinere potest. Hac enim ratione dicitur logica ars artiũ. Et cõfir. quia logica est naturalis quę reducit ad artẽ: sed illa versatur circa directionẽ realẽ actũ rationis: ergo logicæ obiectum quid reale est. ¶ Quartò, cognitio entis rationis nõ est necessaria ad dirigenda rationis opera: ergo logica nõ agit de ente rationis: agit ergo de ente reali. Probat antecedẽs, quia antequã naturã entis rationis perfecte cõsideremus, iã noster intellectus instructus esse debet ne erret in suis operibus, cũ cognoscãt entia rationis notitia reflexa: quinimo consequũtur entia rationis postquã sunt cõceptus intellectus ordinati in modũ definitionis syllogismi &c. ergo nõ sũt necessarię ad opera rationis dirigẽda, sed cõsequũtur ad ipsa directa: sed logica causat directionẽ in cõceptibus: ergo obiectũ eius nõ est ens rationis sed opera, vt dirigibilia ab ipsa logica. Et confir. hoc argum. Logica ratione sui obiecti est necessaria ad alias scientias: sed nõ est necessaria ad alias scientias ratione entis rationis, sed ratione operũ intellectus directorũ: ergo opera directa sunt eius obiectũ, & non ens rationis. Maior patet: Nã propterea est necessaria logica ad alias sciẽtias, quia res, de

1. Argum.

2. Argum.

3. Argum.

4. Argum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

de quibus agit, sunt necessariæ: non enim ipse habitus sine actu suo sufficit ad alias scientias acquirendas, sed quia tractat de tali re. Sed min. prob. Quia cũ cõceptus sint directi in modũ definitionis, diuisionis, & argumẽtationis, &c. etiã si nõ cõsiderẽtur entia rationis (& supono, quod est probabilissimũ) nõ habere entia rationis formale esse, nisi dũ cõsiderãt) aliq; sciẽtię acquirũtur: ergo isti cõceptus sic dispositi sunt principale obiectũ logicæ. Quorsum enim debemus ponere illud secundo cognitũ, obiectũ logicę? Hoc argumẽtũ nos facimus in fauorẽ huius sentẽtię. Et confirm. 1. Quia logica est sciẽtiarũ instrumẽtũ: sed nõ est ratio formalis cõstituens instrumẽtũ sciẽdi in ratione instrumẽti ens rationis, sed realis natura cõceptũ: ergo illa est dũmodo sit ordinata, logicæ obiectũ. Probat. Min. Quia sine entibus rationis formaliter potest esse demõstratio diffinitio & diuisio, quãtũ sufficiũt, vt acquirãt scientiæ quia etiã sine reflexa consideratione entiũ rationũ seu secũdarũ intẽtionũ, potest esse acquisitio alterius sciẽtiæ. Et hoc magis patebit, si fiat demõstratio in modo p se noto, ignorati ratione entis rationis, vt diximus q. 2. Si dicas hoc argum. probare, quod obiectũ logicę quę est vtẽs est directio cõceptuũ seu cõceptus directi actiue, nõ vero logicę docẽtis, cõtra: quia probabilissimũ est nõ distingui nec realiter nec formaliter logica vtens & docẽs. Et secundo, quia idẽ obiectũ est vtriusq; licẽt diuersimodè cõsideratũ, vt in superioribus iã visũ fuit. Et logica docẽs cõsiderat proprietates modi sciẽdi seu cõceptuũ sic ordinatorũ, nõ quidẽ secũdũ suã naturã: quia vt sic ad physicũ spectãt; sed secũdũ q̃ sunt sciẽdi instrumẽta: secũdũ quã rationẽ à nullo artifice, nisi à logico cõsiderãtur. Cõfir. vltimo hoc argum. Nã Arist. in tota logica verbũ nõ fecit de ente rationis, nec de secũda intẽtione: ergo obiectũ logicæ nõ est secũda intentio, nec ens rationis. Mirum enim est cõtra suũ morẽ Aristo. in solã logica verbũ nõ facere, de logicæ obiecto, quod tã exquisitè in physica & metaphysica disputat, inquirẽdo earũ obiecta. ¶ Quinto arg. actus volũtatis, & appetitus etiã si secũdũ suã naturã cõsiderati pertinẽt ad physicũ, sed cõsiderati secũdũ suam libertatẽ, & in ordine ad vltimum finẽ cõsequẽdũ pertinẽt ad philosophũ moralẽ: ergo actus rationis cõsiderati secũdũ suã directionẽ in ordine ad scire pertinebũt ad logicũ: nã nõ videtur ad quã sciẽtiã pertineãt, etiã si secũdũ suã naturã pertineãt ad physicũ. Et pręterea probatur hæc sentẽtia probãdo, q̃ nullũ ens rationis potest esse obiectũ logicæ. Ex quo sequitur debere esse ens reale, & si ens reale est obiectũ nullũ aliud possumus assignare, nisi directionẽ actuũ rationis seu opera rationis directa. Et sit ¶ Sextũ arg. quod affert Fõseca vbi sup. quo facile credit refutari posse opinionẽ D. Th. Nã si ens rationis sit obiectũ dialecticæ, nõ habebit vtiq; pprietates, quę vllo modo sint entia hoc autẽ incõueniẽs est: ergo. Probatur maior. Quia illę pprietates nõ erũt reales, qa ens reale est prius, natura saltim ente rationis, passiones autẽ posterius sũt suo subiecto, vel saltim nõ sũt priores: si vero sũt entia rationis iã cõtinebũt essentialiter sub ente rationis, quo fiet, vt eius pprietates esse nequeãt: inferiora enim nõ sunt proprietates superiorũ: ergo. Et cõfir. hoc argum. Nã, si obiectũ logicę est ens rationis sequit quod logica sit sciẽtia secundũ quid: hoc autẽ est falsũ: ergõ. Probatur sequela. Quia logica, sicut quælibet sciẽtia, accipit suã essentiã ab obiecto, sed obiectũ logicæ est ens secundũ quid, qa ens rationis, ens est secũdũ quid. Imo sequeret nullã habere pfectionẽ: quia sciẽtia sumit suã perfectionẽ ab obiecto: sed ens rationis nullius est pfectionis: ergo nec logica erit alicuius perfectionis sciẽtia. Et confir. argu. 1. Nam si logica agit de secundis intẽtionibus, vel de ente rationis, sequit idẽ esse obiectũ logicæ & Grãmaticæ & Rhetoricæ: hoc autẽ est falsum: quia differũt specie: ergo illud, ex quo sequit. Probatur sequela: quia etiã obiectũ harũ artiũ, est ens rationis, & secũda intẽtio. Si dicas, q̃ logica agit de intẽtionibus quæ fundãt in rebus, Grãmatica & Rhetorica de intẽtionibus, quæ fundãtur in beneplacito hominũ, cõtra: quia etiã logica agit de nomine verbo &c. vt patet per Arist. 1. Periher. quorũ intẽtiones fundãtur in hominũ beneplacito. Nã quod voces sunt nomina & verba nõ habẽt ex fũdamẽto cõueniẽte eis ex natura sua. Et confirm. hoc argum. 3. quia inter sciẽtiam & suũ obiectũ debet esse relatio realis tertij generis: sed ad non ens nõ potest referri realiter logica: ergo ens rationis, quod est nõ ens, nõ potest esse eius obiectũ. Maior est Arist. in prædicamẽto relationis, &. 5. Metap. Min. probat: quia ad nõ ens nõ potest habere sciẽtia relationẽ realẽ, quia relatio realis debet esse ad extrema realia. Sed de hac cõfirmatione sup. quę s. 7. dictũ est. Septimũ argum. Agere de ente rationis, & de eius quidditate pertinet ad metaphysicũ: ergo non est obiectũ logicæ. Cõsequẽtia est euidẽs & antecedẽs probatur. Quia ens rationis cũ habet esse per assimilationẽ & cõnotationẽ ad ens reale nõ potest cognosci, nisi per ens reale: ergo ad metaphysicã, quę agit de ente reali pertinet agere de ente rationis. Patet cõsequẽtia: quia implicat cognoscere quomodo distinguat in sua quidditate ens rationis ab ente reali, nisi cognita natura entis realis. Et cõfirmat hæc ratio: nã sciẽtia, quæ agit de analogo, agit de omnibus analogatis: sed ens secũdũ D. Th. infra adducẽdũ dicitur analogice de ente reali, & rationis: ergo metaphysica, quæ agit de ente agit de ente reali

5. Argumẽ.

6. Argumẽ.

7. Argumẽ.

reali, & rationis. Et confirmatur secundò, quia ens rationis non potest scientificè cognosci ab habitu scientifico ad id per se ordinato: ergo non potest esse obiectum directè intentũ à logica. Probatur antecedẽs, quia cognoscibilitas cũ sit passio entis eo modo, quo aliquid est ens, eo modo est cognoscibile: sed est ens in ordine, & per imitationẽ ad ens reale: ergo non est cognoscibile vt sic, nisi per ordinẽ ad ens reale: ergo nõ potest cognosci habitu per se ordinato ad illud cognoscendũ; sed debet cognosci habitu per se ordinato ad cognitionẽ entis realis, qui est metaphysica. Si verò dicas, metaphysicam agere de ente rationis, non verò agere de secũdis intentionibus, contra, quia eadem scientia, quæ considerat aliquid commune, considerat inferiora illius communis, vt si physica agit de ente mobili, eadẽ physica considerat de hoc ente mobili ad vbi & ad formam: ergo si metaphysica agit de ente rationis, vt patet 4. Metaphysicæ, aget consequenter de secunda intentione, quæ est quid inferius ad ens ratiõis. Quin imo sicut non datur potentia per se ordinata ad cognitionẽ præcisam entis rationis, ita nec sciẽtia debet dari; sed metaphysica hoc cognoscit, quia idẽ est obiectũ metaphysicę, & intellectus: ergo ens ratiõnis nõ est obiectũ logicę, & ita debet esse ens reale.

8. Arg. Octauũ arg. Omnia illa quę tractat logica nõ considerantur ab illa sub ratione entis rationis, sed sub ratione operis intellectus, & in ordine ad illam, & eius directionem: ergo ens reale est eius obiectum, & non ens rationis. Probatur antecedens: quia illud, sub cuius ratione considerantur reliqua in scientia præsupponitur certũ quoad an est, cum hæc sic cõditio necessaria cuiuslibet obiecti scientifici, vt dicitur 1. Post. text. 5. sed non est certũ esse ens rationis, nec quid sit: ergo nõ est obiectũ logicæ ens rationis. Probatur min. quia si aliqua entia rationis esset per se notum, esset maximè logicalia, vt esse vnã rẽ affirmatam de alia, esse definitã, diuisam, abstractam, cõparatam, &c. sed istæ denominationes sunt entia realia: ergo. Probatur minor. Quia antequã intellectus reflectatur supra suos actus iã res sunt diuisæ, definitæ; iam conceptus sunt ordinati in modũ definitionis, &c. ergo illud est aliquid reale. Et probatur eadẽ minor secundò. quia esse volitum, esse visum, sunt denominationes reales: ergo esse diuisum, esse cognitum natura comparatiua, &c. quia omnes sunt extrinsecæ denominationes, & non magis vnum ponit in re quã aliud. Quod si dixeris, omnes denominationes extrinsecas à quacũq; forma proueniant esse ens rationis, contra: nam esse agẽs, esse vestitum, esse armatum sunt denominationes extrinsecæ, & tamen sunt reales, cum pertineant ad realia prædicamenta. Et confirmatur hoc: quia extrinseca denominatio est idem realiter cũ forma à qua prouenit, vt esse visum est idẽ realiter cum visione, & solum distinguitur per hoc, quod visio reddit subiectum formaliter videns; vt ipsum respicit, vt verò respicit obiectum, reddit illud extrinsecè visum, non ergo sunt dicendæ entia rationis hæ extrinsecę denominationes, siquidem forma est aliquid reale, cum qua identificatur, obiectum ergo logicæ quid reale est, siquidẽ non sunt entia rationis.

9. Arg. Nonum argumentum: Huiusmodi entia rationis, & denominationes non sunt aliquid per se intẽtũ ab intellectu, sed quid cõsequutũ ad operationem eius: ergo nõ specificãt primariò sciẽtiam, sed cognoscũtur secundariò à sciẽtia, agẽte de primaria forma, & per se intenta quæ erit primarium obiectũ eius. Antecedẽs patet, quia omnis denominatio extrinseca est secũdario intenta, cum sequatur ad aliam intrinsecã, & per se primò intentam. Probatur cõsequentia argumẽti, quia sicut esse habet secundariò, ita & cognosci quia in esse, & cognitione huiusmodi denominationes extrinsecæ dependent ab intrinsecis.

10. Argum. Decimum: Si aliquid, de quo tractat logica esset ens rationis, maximè demonstratio: sed demonstratio est aliquid reale: ergo obiectũ logicæ est aliquid reale. Consequentia patet, & probatur maior: quia est principale obiectũ in logica, cũ ad ipsam constituendã referãtur definitio diuisio, & ferè omnia, quæ Arist. tractat in sua logica, species, genus, propriũ, & differẽtia, &c. Minor probatur: quia demonstratio effectiuè causat sciẽtiam vt demonstratio est: ergo vt demõstratio debet esse aliquid reale. Ens enim rationis implicat in genere causæ efficientis aliquid producere posse, cũ in aliud non possit influere. Et similiter si dicas, quod concurrit vt cõditio sine qua nõ, hoc est falsum: quia etiã vt cõditio cõcurrens realiter, debet realiter influere in effectũ. Et cõfirmatur hoc arg. quia quãdo cõsideratur illa ratio, seu relatio demonstrationis quam fingis, quæ est aliquid reale, iam erat sciẽtia producta per demonstrationem, cũ illa relatio per actũ reflexũ cognoscatur: ergo iã erat demonstratio, vt sic: quia demonstratio vt demonstratio causat scientiã. Et confirmatur hoc argumentum: (& loquor de logica vt vtens est, logica vtens non habet facere formam demonstrationis, sed præcise aliquid reale: ergo obiectum eius est aliquid reale: & idem est materiale obiectum logicæ vtentis, & docentis, licet alio modo consideratum: ergo logica docẽs habet pro obiecto ens reale. Probatur primum antecedẽs, quia logica vtẽs datur ad actũ quo fiat aliquid, scilicet, demonstratio, definitio, diuisio sit ita diximus ex D. Thoma, quod ratio speculatiua aliquid facit, &c. sed forma demonstrationis

 & cu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

& cuiuslibet alterius instrumenti scientifici, est relatio rationis: ergo non per se ordinatur ad faciendũ illã: quia ad relationẽ non est per se motus: ergo per se ordinãt ad faciendũ aliquid reale absolutum: ergo obiectum logicæ vtentis est aliquid reale absolutum, & idem consideratum secundum suas passiones, & proprietates erit obiectum docentis logicæ. Quinimo cum logica vtens sit habitus operatiuus impossibile est, quod ordinetur ad aliquid rationis formaliter faciendũ cum illud nõ possit fieri, vt per se notum est, quia non potest recipere realem influxum.

11. arg. Vndecimum argumentũ, & probo, quod omnia de quibus logica agit sint formaliter ens reale, & ita eius obiectũ erit ens reale. Probo antecedens. Primo esse subiectũ, & prædicatum formaliter est aliquid reale, quod probo, quia repræsentare aliquid tanquam id, cui aliquid tribuitur, quod est esse subiectum, & repræsentare aliquid tanquam id, quod alteri tribuitur, quod est propriũ prędicati, est aliquid reale. Probatur antecedẽs: quia ab illo modo oritur denominatio realis, & intrinseca, per quam homo dicitur intelligens: ergo non solũ intellectio, vt sic, sed etiam modus illius est realis, cũ ab illo intellectus denominetur realiter intelligens, realiter prædicans, & subijciens. Tum etiã probatur idẽ antecedens, quia in eodẽ cõceptu repręsentatio est aliquid reale, atq; adeò modus taliter repræsentandi erit aliquid reale, & cõceptus subiecti repræsentat illũ modũ, quia ille est de intrinseca ratione subiecti. Et probatur præterea idẽ antecedens. Nam anteaquã intellectus reflectatur supra suos conceptus, iam est subiectũ & prædicatũ, quia ante talẽ reflexionẽ datur propositio mentalis essentialiter: ergo datur subiectum, & prædicatum: quæ sunt de essentia propositionis cathegoricè. Præterea probo, quod in conceptibus sit aliquid reale, esse genericos & specificos. Nam repræsentare ea quæ differunt specie inter se, aut solo indiuiduo, quid realissimũ est, & de essentia conceptus, siquidẽ per illud distinguũtur: ergo. Quidquid enim conceptus dicit tã secundũ significationẽ quã secundũ modũ significãdi, naturaliter cõuenit conceptibus, seclusa operatione intellectus, & ita est aliquid reale in ipsis, & si repręsentatur per ipsos, vt verè repręsentatur est de eius essentia. Præterea de propositione probo. Nam iudicium quod est de essentia propositionis est aliquid reale, & prædicatũ esse vnitũ cũ subiecto est aliquid reale, quia est formalis effectus alicuius formę vnientis illa intrinsecè: sed talis forma est conceptus realis, qui habet rationẽ copulæ, & verbi in propositione mẽtali, & ita debet effectus, idest, vnio esse aliquid reale, quia implicat formã esse realẽ, & effectũ intrinsecũ nõ esse realẽ. Et idẽ etiã probo in discursu. Nam quod propositio aliqua habeat rationẽ conclusionis in aliquo discursu, non est ens rationis: ná vt cõsequens est, formaliter dicit assensum propter ea quæ posita sunt, qui modus assentiendi est discursus formaliter, & constat esse aliquid reale: esse autem maiorem vel minorem etiam est aliquid reale: nam esse maiorem, est dare initium significationi, & sensui antecedentis, esse verò minorem est artificiose prosequi eundem sensum: sed hoc habent verè à parte rei: ergo. Et confirmatur hoc. Quia si propositio, quæ est maior, fiat minor, non præstat à parte rei, quod antea præstabat: ergo verè amittit aliquã realem formalitatem; cũ id exercere cõueniat ei, seclusa operatione intellectus: sicut soni taliter ordinati delectant, & si non sint illi ordinati minimè: & hoc est aliquid reale in sonis: ergo etiam erit in propositionibus esse sic ordinatas secundum rationem maioris, & minoris aliquid reale. De modo sciendi etiã probatur, Nam definitio, diuisio, & argumentatio est id quo scimus: sed nõ possumus scire formaliter per ens rationis: ergo. Et magis hoc ipsum probo. Quia definitio quidditatiua est clara cognitio rei: ergo. Et de argumẽtatione probo: quia est ignoti manifestatiua: sed esse manifestatiuam ignoti est aliquid reale, & non ens rationis: quia ens rationis non est ignoti manifestatiuum.

Et confirmatur argumentum. Quia si logica ageret de fundamentis intentionis præcise, adhuc esset sciendi modus: ergo modo non considerat easdem intentiones, sed aliquid reale, quia per idem est modo sciendi modus, per quod tunc esset: ergo tales operationes reales, vt ab intellectu dirigibiles, sunt constituendæ obiectum logicæ, & non ens rationis.

Et confirmatur hoc, & explicatur. Quia tales operationes ordinatæ fundamentaliter sunt aliquid reale, & vt sic sufficientissimè dispositæ ad sciendum: ergo vt sic ab aliquo habitu possunt considerari, præscindendo omne aliud: hic habitus est logica: ergo logica aliquid reale considerat.

Et confirmatur hoc argumentum. De priuationibus, chimęris, & cætera, non datur aliqua specialis scientia, sed considerantur ab eadem scientia, quæ formaliter considerat fundamentum: ergo similiter illæ relationes consequutæ, etiam si essent aliquid rationis, non considerantur, vt obiectum formale logicæ, sed vt consequutæ ad suum obiectum formale, quod est ordo in operationibus animæ, seu dirigibilitas. Hoc argumentum ita longum constitui, vt videas, quomodo vno inconuenienti dato, multa sequuntur, & quomodo, quod inauditum est, probare velint,

genus

genus, definitionem, diuisionẽ, omnia denique logica instrumenta esse aliquid reale, vbi suam prorsus erga logicam ignorantiam effundunt.

12. Arg. Duodecimũ arg. Nam conuenit obiecto scientiæ vt sit causa scientiæ: sed ens rationis non potest esse causa: ergo. Maiorẽ probo, quia obiectũ ideò mẽsurat sciẽtiã, quia causat illã, sed minor probãt, quia ens ratiõis nullã causalitatẽ habet realẽ. Cõfirmatur hoc arg. Nã de subiecto oportet præsupponere, an sit & quid sit: sed ens rationis neq; est, neq; habet quidditatẽ, quæ sine ordine ad existentiã esse nõ potest: ergo. Et confirmat: Nã obiectã debet sciẽtias realiter distinguere: sed quod nõ est realiter nõ potest distinguere realiter: ergo nõ est obiectũ logicæ. Alia argumenta in cõfirmationẽ huius sententiæ poteramus adducere, sed quæstiones peculiares formabimus, an ens rationis sit cognoscibile, &c. Et vide etiam alia supra quæstione 7.

2. Sentẽtia. Secunda sentẽtia, de obiecto logicæ olim cũferebatur, & asserebat hæc nominaliũ opinio obiectũ logicæ esse voces ipsas, de quarũ cõpositione, diuisione, & argumentatione agit, qui tamen sunt diuisi. Nam aliqui dicunt, obiectũ esse hũc terminũ propositio, alij hũc, argumẽtatio, alij hũc syllogismus. Et hi sunt Marsi. super Porphir. c. 3. Villalpã. q. 1. præambula ad logicam, & refert pro se Viues de corrup. discipl. lib. 3. idẽ docet Amonius initio prędicabiliũ, & Porphir. videtur idẽ sentire, qui suũ librum inscripsit de quinque vocibus, & Plato in Phœdro, garrulã vocat dialecticã, hac ratione, quia agit de vocibus. Quintil. libro. 12. cap. 2. totã in verbis versari docet. Et hanc fuisse opinionẽ Stoicorũ testatur Laertius 3. li. de vita Leonidis. Quinimo Arist. in antepræ dicam & prædicamentis de vocibus agit, & in periherme. & ratio pro hac sententia potest esse: nã habitus est quædã facultas & determinatio intellectus in suũ obiectũ: sed logica non est necessaria, nisi vt determinet intellectũ circa voces, illiq; præbeat facultatẽ circa illas, ergo hæ sunt obiectũ logicæ. Probo minorẽ: nã cognitis significationibus terminorũ, vt quid sit v. g. syllogismus in Darij, & quid cõcludere directè, statim cognoscit syllogismũ in Darij cõcludere directè, imo cõcludet, & faciet syllogismũ. Cũ ergo tota difficultas oriatur ex vocũ significatione, ad hãc tollendã ordinatur logica. Et circa hanc opinionẽ nota modo, q̃ parũ differt à præcedẽti. Nam sicut præcedens aiebat, totã incũbere logicã in nominibus mentalibus ordinandis, hæc asserit, totã versari in nominibus vocalibus, & scriptis cõponendis. Et sicut illi modũ sciendi mentalẽ præcipuũ obiectũ logicæ cõstituebant, ita isti Nominales hũc terminũ, syllogismus, seu propositio, &c. Vocemus ergo illos mentales, sicut istos nominales, vocamus.

3. Sentẽtia. Tertia sententia in hac parte eorũ est, qui dicunt, demonstrationẽ esse logicæ obiectum. Ita docent Ammonius, & Simplicius, & Philop. in initio prædicamẽtorũ, & primo priorũ, quos & Toletus videtur sequi in prolegomenis priorũ, & aliqui cẽsent in eandẽ sententiã inclinari Scotũ 1. Posterior. q. 1. quę & fuit cõmunis Grę corum sententia. Ratio pro hac sentẽtia illa est: quia illud est obiectũ scientiæ alicuius, in quod omnia quæ in illa scientia tractantur, qua ratione tractantur referuntur: sed huiusmodi est demonstratio: ergo. Probo maiorem: nam illud est subiectum, cuius causas inquirimus, & naturam inuestigamus, qua cognita omnia attributa, & proprietates cognoscuntur, vt planè constat in ductiuè in omnibus scientiarum subiectis. Minor verò probatur: nam si logicus agit de syllogismo sophistico, est in ordine ad syllogismum probabilẽ, quia sophistici cognitio secundum philosophũ primo Elenchorum, capite octauo, & vndecimo, & secundo Eléchorum, capite penultimo, à cognitione probabilis syllogismi dependet, cum sophisticus syllogismus dicatur, qui apparet probabilis, sed nõ est apparens, nec vt sic cognosci potest, nisi per id quod est verè tale: ergo syllogismus etiam probabilis est, qui nec manifestè veritatem, vel falsitatem continet, quod cognosci nequit, nisi cognoscatur, quid sit veritas manifesta: quod solum demonstrationi conuenire potest: quia manifestam continet veritatem. De diuisione etiam patet: nam ipsa est methodus inueniendi definitionẽ, secundũ Arist. 2. Posteriorũ, c. 14. Definitio denique aut est subiecti, aut proprietatis illius, vt docet Arist. 1. Topicorum, cap. 10. Definitio autem proprietatis non habetur absque demonstratione, vt ibidem idem Philosophus docet: si tamẽ sit definitio subiecti illa est medium demonstrationis: ergo demonstratio erit subiectum huius scientiæ, & omnia alia quæ in illa considerãtur reducuntur ad demonstrationem. Et si dicas hoc argumẽtum probare Deum esse subiectum metaphysicæ, quia omnia entia reducuntur in Deum, vt in causam efficientem, & formalem, respondetur, quod non reducitur omnia entia in Deum, vt in causam, per quã necessario cognoscãtur formales ipsorum rationes: sed demõstratio est ratio secundum quam omnia alia cognoscuntur, vt ostensum est.

4. Sentẽtia. Quarta sententia docet, syllogismum esse adæquatum subiectum huius scientiæ. Hanc sequitur subtilis Doctor Scotus in sua logica, q. 3. & 5 prædicabilium. Mauritius Seuerinus, & Ioannes Anglicus, & alij quã plures Scotistæ super logicam Scoti: imo & copulata Lobanien sis, & Colontẽsis, & Ægid. Roman hic. Et probatur hęc sentẽtia. Nam logica non agit de diuisione, definitione, &c. nisi vt sunt partes syllogismi

Universidad de Deusto Biblioteca

gismi & ad illũ ordinantur: ergo. Probo antecedens Nam definitio, & diuisio tantũ pertinent ad logicã, secundũ quod sunt vtiles ad alias scientias: sed definitio, & diuisio non conducunt ad alias scientias, nisi inquantũ sunt partes syllogismi: ergo sub hac tãtũ ratione agitur à logica de illis. Minor probatur ab Arist. 4. Physi. c. 4. dicẽte, definitionẽ tradi, vt ea quæ dubitãtur soluantur, quod per syllogismũ fieri debet. Quinimo Platonici docebãt maximè esse immorandũ circa quod quid est: quia ex ipso bene perspecto omnes dubitationes soluuntur. Secũdò: nã alia argumẽtationũ genera, vt enthimema, inductio exeplum, licet non sint partes actuales physicæ, vel metaphysicæ syllogismi: sunt tamẽ partes illius, in quantũ participant imperfectè, & diminutè naturã syllogismi, & ita ad eũ reducuntur tanquã partes partiales illius, sicut contingit in partibus potentialibus iustitiæ, quę ad illã reducuntur: ergo logica agit de istis argumẽtorũ speciebus secundũ quod reducũtur ad syllogismũ. Probatur consequentia; quia logica agit de illis vt sunt instrumẽta manifestandæ veritatis; hoc autẽ non habent nisi per participationẽ à syllogismo, & ita agit de illis in quantũ ad syllogismũ reducuntur, & Arist. dicit 1. prio. c. 27 enthimema esse syllogismũ imperfectũ, & in tantum concludere in quantũ reducitur ad syllogismũ; & idẽ est de alijs argumẽtationibus, omne enim imperfectũ reducitur ad perfectũ sui generis: est ergo principaliter consideratũ syllogismus, & ratio considerandi reliqua, & ita erit obiectũ logicæ. Tertiò: nam si de definitione, diuisione agit, profectò hac ratione facit, vt syllogizet: est
5. Sentẽtia. ergo finis intentus vltimo syllogismus, & ita erit obiectum logicæ.

Quinta sententia tenet, argumentationẽ esse logicæ obiectum. Hanc tenet Albertus Magnus relatus à Soto in præsentiarũ, q. 5. Iauellus, & Alfraganus. & alij multi, quos referre nõ libet. Hanc autẽ sententiã licet latè probent eius defensores breuiter probatur: quia omnes cõditiones obiecti scientifici illi conueniunt, vt patet discurrenti per singulas, & ita logica dicitur rationalis ab obiecto specificãte ipsam, scilicet, ratiocinatione, seu argumentatione. Nam si nõ sibi vendicaret pro obiecto ratiocinationẽ, nõ diceretur rationalis sciẽtia à Boetio, vt videre poteris opusc. 70 apud D. Th. Præterea, quia propterea dicitur scientia hæc peculiari quadã ratione naturalis homini, quia perficit eius discursum: sed nõ potest perficere nisi per argumentationẽ: ergo hæc est eius obiectũ: nã ex scientiæ obiecto eius necessitas pensanda est. Vltimò: quia si agitur in logica de definitione, & diuisione est in ordine ad argumentationẽ: de argumẽtatione vero non agitur in ordine ad aliquod aliud obiectũ logicale: ergo argumentatio est eius obiectũ: nã finis est obiectũ omniũ eorum, 6. Sentẽtia.
quæ tractantur in logica.

Sexta sententia, quã sapientissimus Magister Soto defendit quæst. 1. proœm. in logicã in solutione ad 3. arg. quod logica agit (accipiendo illã prout distinguitur cõtra grãmaticam, rhetoricã, & poesim) de ente rationis, quod habet fundamentũ in re. Dicitur autẽ habere fundamentũ in re, quãdo ex natura sua rebus conuenit id vnde intellectus abstrahit tales intentiones, vt esse hominis cõuenit rebus vnde abstrahitur ratio speciei; & esse animalis, vnde abstrahitur ratio generis: & de istis intentionibus agit logica tanquam de subiecto adæquato. Aliud verò ens rationis, quod conuenit vocibus non ex natura rei, sed ex impositione, vt nomen, &c. est obiectũ grãmaticæ. Si verò agit de conceptibus formalibus, pura de propositione syllogismi, est secundũ quod sunt rerũ signa, in quibus sunt fundamentaliter propositiones syllogismi. Nam in rebus ipsis est animal rationale esse risibile, & hominẽ esse animal rationale, & inde subsequitur, hominẽ esse risibilem, & sic quodammodo propositiones, & syllogismi sunt in rebus, scilicet, obiectiuè. Hæc autẽ sentẽtia probatur. Quia si non fiat aliqua specificatio in ente rationis, & secunda intentione, ratione cuius tractetur à logica, cũ etiã grãmatica tractet de ente rationis, & secũdis intentionibus coincident logicæ, & grãmaticæ, & cætera obiecta, quod est inconueniens. Et ita obiectũ logicæ est secunda intẽtio, habẽs fundamentũ in re, & obiectũ grãmaticæ ens rationis non habens fundamentum in re.

Præambula ad decisionem quæstionis.

IN hac difficultate explicanda primò considerandũ est non inquirere rationẽ formalẽ, sub qua obiecti logicæ: iam enim de hac sermonem supra fecimus. Sed quęstio est de ratione formali, quæ attingitur, & cognoscitur per scientiam, de quaque passiones in logica demonstrantur. Et deniq; inquirimus, quodnã sit obiectũ, quod vt stat sub ratione qua, de qua sup. decisum fuit specificũ logicalẽ habitũ, iã etiã premissũ fuit in superioribꝰ, logicã esse verè sciẽtiã speculatiuã, quæ de suo obiecto passiones demonstrat, & simul artẽ speculatiuã, quæ facit syllogismos, definitiones, & argumentationes. Vtrùm autem formaliter, vt ars, & scientia distinguantur, vel 2. Nota.
non, iam diximus. Et hoc ad rem præsentem nihil facit. ¶ Secundò nota ex D. Th. 1. Senten. ar. 4. in prologo, treꝭ præcipuas conditiones cũ iuslibet scientiæ obiectũ habere debere. Prima vt quidquid tractatur in illa scientia contineatur sub eius subiecto. Quæ conditio dupliciter explicatur. Primo modo, vt omnia cõprehẽdat, tanquã prædicatũ vniuersale, ita quod debet de omnibus in illa scientia cõtentis prædicari, siue in re-

in recto, siue in obliquo. Ita explicat Magist. Soto in hac quæst. & Caiet. 1. p. q. 1. ar. 7. id ipsum insinuat. Et ita quidquid tractatur in physica, vel est ens mobile, vel pars entis mobilis, vel effectus entis mobilis, vel ordinatur ad ens mobile. Alio modo subtiliùs eã explicat Caiet. loco adducto, quod ratio formalis, quæ scientiæ debet esse id, ratione cuius omnia referuntur ad scientiã, & debet esse ratio cognoscendi omnia in suo genere, etiam si sit singularissima, & non cõmunis per prædicationẽ, sicut ratio formalis potentiæ est id, quo mediante omnia referuntur ad potentiã, & ipsa potentia fertur in suũ obiectũ. Et hoc modo Deitas etiã si singularissima sit est obiectũ scientiæ diuinæ, etiam beatorum, quia ratione illius omnia referũtur ad scientiam, & ipsa est ratio, quæ terminat scientiã. Secunda conditio est, quod cognitio obiecti principaliter intendatur in scientia, sic adeo vt cætera quæ in scientia cognoscũtur ordinentur, vt habeatur perfecta cognitio subiecti. Siue enim de principijs subiecti, siue de passionibus tractetur, illud totum debet ordinari, vt perfectè cognoscamus subiectũ, & eius partes subiectiuas, vt patet in quãtitate, & numero & ente mobili, & ente, & hic est finis scientiæ, exactam de subiecto cognitionem habere. Tertia conditio est, vt per subiectũ formaliter sumptũ scientiæ ad inuicẽ distinguantur. Vt enim supra diximus, habitus per obiecta distinguuntur. Dixi formaliter sumptũ: nã nostra Theologia & beatorũ circa idẽ obiectũ materiale versantur, scilicet, circa Deũ: & tamẽ nõ distinguũtur ex hoc obiecto materiali præcisè, sed ex eo taliter vel taliter cognoscibili, idest, vt stat sub tali vel tali lumine: nã hoc explicat eius diuersam cognoscibilitatem

Præterea est aduertẽdum obiectum duplex in sciẽtijs à metaphysicis constituì. Alterum attributionis, & vocatur sic, quia ratione illius omnia referuntur ad scientiam, & ei attribuuntur, huiusmodi est ens in metaphysica, Deus in Theologia, ens mobile in physica. Alterum est subiectũ principalitatis, propterea quod inter partes subiectiuas, quæ ad scientiã pertinent, illa est principalior, & potissima, quomodo in metaphysica Deus est subiectũ attributionis & anima in physica Quod modo in hac quęst. inquirimus, illud est, quodnã sit obiectũ attributionis logicę, qua ratione est scientia, & etiã qua ratione est ars, an sit aliquid reale, vel rationis, & si est rationis, an sit secũda intẽtio, an argumentatio, an demonstratio, an syllogismus?

Decisio quæstionis.

1. Conclus. PRima conclus. Logica est directiua actũ rationis, actũ inquã rationis quibus apprehẽdit res simplices, & cõponit, & diuidit, & argumentatur. Et hoc facit in quantũ docet naturã definitionis, diuisionis & argumẽtationis, & secundũ quod docet res in proprijs prędicamẽtis collocare, quod iuuat ad definitiones, diuisiones, & cõsequẽter ad argumẽtationes, & secundũ etiã quod constituit hęc logicalia, & de hac secunda parte, quomodo fiat huiusmodi directio, nõ est hic agendũ, quia in superioribus actũ est. Sed est tractandum de prima, & illa, si aliquid conuincũt probant argumẽta facta in principio pro prima opinione, nõ verò aliquid amplius. Et probatur nostræ cõclus. prima pars, ex D. Th. in princip. libri 1. Poster. vbi expressè dicit, ꝙ quemadmodũ ratio artẽ fabrilem inuenit vt actus, qui per manũ exercentur, secundũ rationẽ dirigantur, eodẽ pacto ratio ipsa inuenit artẽ logicæ, quæ directiua esset ipsius rationis actũ, perquã homo in actibus rationis, ordinate & faciliter, & sine errore procedat. Et ita ars logicæ in illa parte, quæ agit de prædicamẽtis intẽdit ordinare primã operationẽ intellectus. Et quomodo hoc fiat vide Caiet. in ante prædicam. statim in princ. In arte verò logicæ, quę vocatur de interpretatione, agit de ordinãda secũda intellectus operatione. In priori & posteriori resolutione tractat de ordine constituendo in tertio opere intellectus. Ergo ex D. Th. sentẽtia, logica est ordinatiua actũ rationis: & hac de causa vocatur ars artũ, & sciẽtia scientiarũ, & sciendi modus, & hac ratione ad alias scientias necessaria dicitur, quia ordinat actus rationis, qui ordo est necessarius ad scientias acquirendas. Vnde D. Aug. li. 2. de ordine, c. 13 ita dicit: Quomodo ratio ad alia fabricãda trãsiret, nisi ipsa prius quasi machinamẽta quædã & instrumenta distingueret, notaret, dirigeret, proderetq; ipsam disciplinã disciplinarũ, quã dialectica vocant? Vbi apertè sanctus Doctor docet ad logicã pertinere actũ rationis directionẽ. Et hoc ita apertũ est vt à nullo vnquã de hoc dubitatum fuerit; & est cõmuniter abomnibus receptũ. Et si rursum inquiras, quomodo hæc scientia actus rationis dirigat etiam omnes vniformiter respõdẽt, hoc fieri cõstruẽdo definitiones demõstrationes, diuisiones, & argumẽtationes. Ex eo enim ratio disposita est & ordinata, & in ordine ad hãc scientiã acquirendã, & in ordine ad acquisitionẽ aliarũ, quia suos cõceptus in modũ definitionis, diuisionis & argumẽtationis dispositos habet: nã ista sunt sciẽdi modus. In hoc ergo est pũctũ difficultatis, quod isti logici noui dicũt cõceptus istos, & rationis actus quatenus ordinãtur per logicã esse obiectũ logicæ: nos verò asserimus non ita se rẽ habere, sed obiectũ logicæ esse aliquid aliud superueniẽs istis, quod est eorũ forma in quãtũ sunt in ratiõe definitionis, diuisionis ordinati, quod est aliquid ratiõis, & 2. intẽtio Quę

Universidad de Deusto
Biblioteca

quidē formaquatenus in materiā introducitur
est obiectum logicæ vtentis quatenus de ipsa
propriæ demonstrantur passiones, est obiectū
2. Conclus. logicæ docentis Et ideò vt magis hoc pateat,
additur hæc conclusio.

Secunda conclusio: Etiamsi ad logicam pertineat ordinare mentis conceptus, ipsi mentis cōceptus nō cadunt sub eius cōsideratione, nisi vt aliquid materiale, & in ordine ad aliquid aliud, quod habeat rationem formæ.

Hæc cōclusio probatur euidenter. Nam artis materia non venit in vsum, & considerationē artis, nisi sub aliqua forma, quā ars introducit: sed logica est quędam ars speculatiua: ergo suā materiā in ordine ad aliquā formā pertractat introducendam. Maior patet inductiuè in omnibus artibus. Ars enim domificatiua non assumit lapides, & ligna, nec illa ordinat nisi in ordine ad formam domus, quā in illis debet introducere; & idē de arte frēnefactiua & fabrili: non enim ferrum cōsiderant, nisi vt certas formas in illo inducāt. Et hoc est perpetuū in omni arte. Nam cum ars debeat esse factiua, & materia iam sit facta in omnibus artibus, aliquid aliud debet prætendi, quod sit forma introducenda per artē. Minor probata fuit supra ex Diuo Thoma. Consequentia est euidens, & præterea probatur. Nam conceptus mentis, & voces similitet, & scripturas, de quibus agit, logicus non cōsiderat secundū naturā conceptuū, cū hæc cōsideratio ad physicū spectet: ergo cōsiderat illa secundū aliquā aliā rationē, & in ordine ad aliquid aliud, & illud profecto debet habere rationē formæ: nā conceptus ipsi & res loco materiæ se habent. Dicunt isti quod considerantur in ordine ad directionem. Tunc sic argumentor. Vel hæc directio cōceptus se habet vt materia: & hoc non. ergo se habet vt forma: ergo iam cōsiderantur conceptus in ordine ad aliquam formā, & hanc formā debet ab arte vt formale respici. Primū antecedēs probo. Quia quod est materia sunt conceptus, & si directio se habet vt materia, exhibe aliquid quod cōsideretur ab arte in ratione formæ. Impossibile enim est, non dare formā aliquā, quā ars inducat, quæ sit finis artis: sed directio nō potest esse forma, sed aliquid aliud; ergo. Minorem probo: nam logica habet dirigere cōceptus effectiuè; ergo aliquid est ratione cuius (formaliter loquēdo) sint conceptus directi: & hoc nō potest esse ipsa directio; ergo. Probo consequentiā, nā in domo videmus lapides, & ligna esse secundū formam artis directa, non autem sunt directa formaliter per directionem ipsam, quæ est actio, sed per aliquid aliud, hoc autē est forma domus, ex eo enim q̄ sub illa forma adunātur directa sunt, & ordinata: ergo conceptus directi sunt per aliquid aliud, quā per actionem, quā producit logica, loquor formaliter.

Tertia conclusio: Illud ipsum, per quod conceptus formaliter sunt directi est forma definitionis, diuisionis, & argumentationis (& ad hæc reduco omnia instrumenta logicalia) 3. Conclus.
Itaque sicut domus partes dicuntur esse ordinatæ, & directæ per formam domus, & quatenus ita sunt coaptatæ, vt in se recipiant formam domus, & forma est, quæ dat formaliter esse domus partibus adunatis, & per cuius receptionem ordinantur vt possint à pluuia, & tēpestatibus, & frigore defendere: ita cōceptus dicuntur ordinati ad scientiam acquirendam, quatenus habent formā definitionis, & diuisionis, & per illam recipiunt formaliter ordinem, vt sint apta instrumenta sciendi, quod ex se nō habebant. Et probatur hæc conclusio. Nam isti conceptus, animal rationale, si non sunt dispositi in formam definitionis, non dicuntur ordinati ad definiendum hominem; si enim sic ordinantur rationale vel animal nō est definitio: ergo secundū quod substant formæ diffinitionis, habent quod sint instrumentum definiēdi. Præterea idē patet. In diuisione, & in argumentatione est clarissimū. Nam si cōceptus hi accipiantur sine ordine est homo, risibile, animal rationale non sunt aptum instrumentū ad sciēdum: si ergo debent esse aptum instrumentum sciendi, propterea debet esse quod sunt ordinati in formam argumētationis, rectè hoc modo, omne animal rationale est risibile: omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est risibilis. Et ita est munus logicæ constituere illos sub forma debita argumentationis, vt per formā demonstrationis ordinentur aptissimē ad sciendū, & logica in cōmuni præbet modū quomodo fieri debeat huiusmodi ordinatio docendo regulas rectæ argumentationis in prioribus & materiā aptā ad scientiā in posteriori resolutione, & hoc in cōmuni, nullā materiam in particulari determinando, vt postea iuxta subiectā materiam regulæ cōmunes applicari possint, & habere illas regulas cōmunes, est habere modum sciendi: nam materiam quamlibet scientiæ subministrant. Et hęc conclusio satis patet scienti, quid Arist. in prædicamentis posteriori resolutione & priori & alijs partibus logicalibus docuerit. Nā tota illa doctrina cōtendit vt sciamus instrumentorum logicalium formam inducere, & paratas habeamus formas quibus ad scientias cōquirendas trāseamus. Et quod ordinentur conceptus, vt stāt sub forma argumentationis, diuisionis, &c. patet clarissimè. Nā quorsum Arist. tres syllogismorū figuras cōstituit, nisi vt doceat debitē præmissas disponere sub certa forma. Directio ergo, quā logica exequit in eo cōsistit, vt cōceptus sub certa forma collocentur, & ex eo q̄ logica cōceptū diri-

dirigit, dirigit cōsequenter & voces, quæ sunt signa conceptus, & res ipsas quodammodo, secundum quod sunt obiecta conceptuum, & vocibus significantur.

4. Conclus. Quarta conclusio: Istæ formæ, quibus conceptus, & voces, & res modo exposito dirigūtur formaliter, sunt aliquid rationis, & non sunt aliquid reale. Itaque forma argumentationis, diuisionis, & definitionis, quā formaliter supradicta sunt talia, aliquid rationis est. Hęc conclusio est communis animi conceptio sapientum omnium: nec pro illa aliquem in particulari adducere volo: sed omnes eā sunt sequuti, qui hucusque logicam scripserunt: & isti mentales, seu nominales, qui iudicant obiectum logicæ esse quid reale fatentur entia rationis considerari à logico in ordine ad ens reale. & non è conuerso. Sed contra istam conclusionem aliqui tenuere nouiter. Et quando aliqui autores antiqui infimæ notæ dixerūt syllogismum, definitionem, diuisionem esse aliquid reale, loquuntur pro materiali; quēadmodum dicere possumus, quod album pro materiali est substantia. Et hanc conclusionem cum agemus de vniuersalibus, de intentionibus, & prędicabilibus in particulari demonstrabimus latissimè. Modo verò breuiter probo. Nam si esse definitionem, & diuisionem, & argumentationem est aliquid reale formaliter, vel est substantia, vel quantitas, vel qualitas, vel relatio, vel aliquid horum prædicamentorum, sed est ridiculum hoc dicere: ergo. Sequela patet. Omne enim ens completum, & perfectum creatum debet esse in aliquo prædicamento. Sed minor probatur. Nam non est substantia, vt de se patet, quia nec prima, nec secunda, non quantitas quia nec continua, vt liquet, nec discreta, quia esse demonstrationē verbi gratia, nō est esse numerū ternariū, nec quaternarium, & sic de singulis. Nec est qualitas, quia non reperitur in conceptibus ordinatis in modum demonstrationis aliqua alia qualitas præter qualitates conceptuum: sed forma demonstrationis aliquid aliud est præter conceptus, siquidem est illorum forma. Et si dicas, quod est aliqua qualitas præter conceptus certē nō est habitus, vel dispositio, nec aliqua alia species: ergo & tunc si est aliqua species qualitatis, sequitur, quod logica sit scientia realis, si quidem habet pro obiecto ens reale. Si dicas, quod est relatio illa formalis, sequeretur profecto quod eius consideratio ad metaphysicum pertineret. Item, quia nō est dabile ad quod genus relationis pertineat, vt patet discurrendo per fundamentum relationum: & non potest pertinere ad aliud genus: ergo. Præterea: nam esse demonstrationem, & syllogismum, definitionem, & diuisionem habent conceptus sine eo quod aliquid intrinsecè acquirant: ergo illud in ipsis non est aliquid reale. Probatur cōsequentia, alijs acquirerent aliquid intrinsecum. Nec valet instantia de actione: nam cum aliquid realiter denominatur agens ab actione existente in passo, verè actio illa realiter & intrinsecè dimanauit ab agente: esse verò definitionem non dimanat à conceptibus, nec forma quā dicuntur talia, ab illis realiter profluxit. Sed probo primū antecedens. Nam per hoc quod iste conceptus animal, & rationale accipiuntur ab intellectu cum isto ordine, & considerantur taliter secundum quod explicant hominis essentiam, & vnus significat rem, quæ determinat significatum alterius, essentialiter habent quod sit definitio: sed hoc nihil est in illis intrinsecum: ergo. Probatur minor. Nam considerari sic vel aliter totum est extra ipsos conceptus, qui considerantur. Deus enim per hoc quod à me cognoscitur nihil realè acquirit: nec considerari à me est aliquid reale in ipso; alias Deo aliquid reale in tempore aduenire, quod est plusquam falsum. Nec valet dicere esse extrinsecum, quia nihil realè Deo aduenire potest alias mutaretur. Parum autem refert, quod sit extrinsecum si illi realiter aduenit ex tempore, sed de hoc infra latiùs. Et confirmatur hæc ratio. Nam in vocibus nihil reale est esse demonstrationem, definitionem, & argumentationem. Quod enim voces ordinentur in modum demonstrationis, definitionis nihil reale est in ipsis. Et profecto non potest assignari, quæ realitas sit illa: ergo nec in conceptibus. Nam solum voces, & conceptus differūt quantum ad hoc, in eo quod conceptus habēt significationem naturalem: voces verò habent significationem ex hominum beneplacito. Præterea: nam esse genus, & species, &c. formaliter est secunda intentio, & aliquid rationis: ergo esse definitionem. Probatur cōsequentia: quia omnes sunt proprietates logicales. Sed hæc cōclusio magis infra probabitur: à quibus probationibus modo abstinere volo, vt seruetur ordo doctrinæ.

Quinta conclusio: Obiectum logicæ tam vtētis quàm docentis est aliquid rationis, & non 5. Conclus.
est aliquid reale. Hæc conclusio, quæ infertur planè ex his, quæ probata sunt, est Arist. 4. Meta. tex. 5. vbi dicit, quod logicus, & metaphysicus de omnibus disputant: quia tractant de ente omnibus commune. Tunc sic: Vel ens accipitur hic pro ente reali, & hoc non, quia non est obiectum logicæ, nec dialecticæ ens reale: ergo loquitur de ente rationis; quod omnibus cōuenire potest, est ergo secundū Arist. ens rationis, quod omnibus cōuenire potest, logicæ obiectū. Hęc est sentētia D. Th. in multis locis. Primo adduco ea quæ dicit super hunc textum

Universidad de Deusto
Biblioteca

lectione 4. vbi sic dicit: Dialecticus autem circa omnia prædicta procedit ex probabilibus, vnde non facit scientiam, sed quãdam opinionem. Et hoc ideò est, quia ens est duplex, ens scilicet rationis, & naturæ. Ens autem rationis dicitur propriè de illis intentionibus, quas ratio adinuenit in rebus consideratis: sicut intentio generis, & speciei, & similium, quæ quidem non inueniuntur in rerum natura, sed cõsideratione rationis sequuntur: & huiusmodi scilicet ens rationis est propriè subiectũ logicæ. Huiusmodi autem intentiones intelligibiles entibus naturæ æquiparantur, eo quod omnia entia naturæ sub consideratione rationis cadunt; & ideò subiectum logicę ad omnia se extendit, de quibus ens naturæ prædicatur: vbi vides multa asserta à nostro sancto Doctore infra. Primum quod intendimus, obiectum logicæ esse aliquid rationis, prout distinguitur ab ente reali (nam expressè loquitur Diuus Thomas de ente, non prout efficitur à ratione cuiusmodi sunt conceptus, sed de ente, prout distinguitur ab ente reali, quod est obiectum metaphysicæ.) Et secundò asserit, intentiones logicales non esse reales, sed rationis. Et primo Posteriorum lectione 20. sic ait. Et quia circa omnia quæ sunt habet negociari ratio, logica autẽ est de operationibus rationis: logica etiã erit de ijs; quæ communia sunt omnibus, idest, de intẽtionibus rationis, quæ ad omnes res se habent, non autem ita, quod ipsa logica sit de ipsis rebus communibus, sicut de subiectis: cõsiderat enim logica, sicut subiectum syllogismum, & enunriationẽ, & prædicatum, & aliud huiusmodi. Vbi vides D. Thomam asserere, logicam versari circa intentiones rationis, quæ conueniunt rebus non de ipsis rebus, & versari circa syllogismos, &c. Vt intelligas secundũ sententiam Diui Thomæ nõ esse subiectum logicæ ens rationis in sua communitate, sed secũdum quod in ratione intentionis secundæ cõmunis ad syllogismum consideratur. Et quarto libro contra gentes, ca. 11. dicit: Aliæ sunt sciẽtiæ de rebus, aliæ de intentionibus intellectis, vnde scientia quę agit de intentionibus, distinguitur ab illa, quæ agit de rebus: ergo obiectũ logicæ, quæ est secunda intentio, secundum Diuum Thomam, vt modo vidimus, est aliquid rationis. Idem asserit opusculo 70. super Boetium, & opusculo de natura generis 42. capite quarto: ergo secundum Diuum Thomam: ens rationis quod consequitur ad operationem intellectus est aliquid rationis, vt distinguitur contra ens reale existens: ergo isti nõ est cur nobis persuadere velint, & dicãt D. Thom. suam tenuisse opinionem, seu imaginationem. Et cum Diuus Thomas asserit, logicã versari circa opera intellectus, intelligit tanquam circa propriam materiã, vt patet primo posteriorum lectione 20.

Præterea hæc conclusio probatur primo, autoritate aliorum. Habet illam Auerroes lib. 4. metaphys. tract. 1. Auicenna li. 1. suæ metaphysicæ. Duran. primo d. 19. q. 5. Iauel. 3. Metaphys. q. 7. Flandria 4. Metaphysicæ, q. 5. art. 1. & 1. Posteriorum, q. 1. art 2. & 3. Petrus Nigri, quæstione 12. in suo clypeo, Veracruce q. 1. procem. Cimara annotatione vltima super quæs. libri secundi Metaphysicæ, Balduinus quæsito 2. Angelus, tractatu de præcognitionibus logicæ, Albertus primo Metaphysicæ, cap. 1. & in sua logica in principio, Ægidius in initio Elenchorũ, Soncinas in initio prædicabilium, Heruæus tractatu de secundis intentionibus, parte vltima. art. 4. Gandauo 2. Metaphysicæ, cap. 12. & 4. Metaphysicæ, q. 6. Caietanus c. de genere, Soto quæst. 5. procemiali in logicam, & innumeri alij ex Diui Thomæ discipulis, & modernis, & antiquis, quos longum esset recensere. Acutissimus Scotus supra adductus cum suis sequacibus, dum asserit, syllogismum esse obiectum logicæ consequenter defendit eius obiectum non esse quid reale. Et tamen pro hac parte tantis viris & doctissimis, & antiquissimis existentibus modo conantur inuenere in scholas hanc opinionem, seu imaginationem. Probatur præterea ratione: nam logica condistinguitur contra scientias reales: nõ quia ipsa nõ sit scientia realis: sed quia eius obiectum non est reale: ergo est aliquid rationis: nam non datur ens condistinctum contra ens reale, quod non sit ens rationis: quia ens diuiditur immediatè in ens reale, & rationis. Præterea secũda intentio, vt visum fuit, est aliquid rationis, & habet proprietates demonstrabiles ab aliqua scientia, & non alia nisi logica: ergo logicæ obiectum est ens rationis. Maior probatur: nam in hac quæstione ostensum est esse aliquid rationis formaliter: & supra quæstione 7. demonstratum est secundam intentionem habere passiones: Et probatur modo, nam generis propria passio est prædicabilitas de multis speciebus: & syllogismi probabilis proprium est generare probabilitatem. Sed minor probatur: nam huiusmodi proprietatem satis constat non demonstrari à metaphysico, tum, quia agit de ente reali, tum, quia in nulla sui parte illud facit; & à Porphirio in prædicabilibus, & ab Aristotele primo libro Topicorũ agitur de prædicabilibus, & ponitur proprium generis prædicabilitas de multis speciebus. Præterea: nam si obiectum logicæ erit ens reale, inquiro, vtrùm abstrahat ab omni materiã, vel non? Si primum ergo est pars obiecti metaphysicæ: ergo ad ipsum pertinebit consideratio eius. Probatur prima conse-

consequentia; quia omne ens reale sub omnimoda immaterialitate, pars est subiecti metaphysicæ, quando quidem participat rationem entis & abstractionem. Deus etenim pars est subiecti metaphysicæ hac ratione similiter & accidens & quantitas, si non abstrahit ab omni materia, debet includere aliquam. Non sensibilem, quia actus intellectus, vt dirigibiles nullam qualitatem sensibilem includunt, nec considerantur in ordine ad illam. Nec etiam includũt materiam intelligibilem, quia non concernunt quantitatem; nec considerantur secundum rationem libertatis, vt ad scientias morales reducantur. Vltima consequentia probatur, quia omnis pars subiectiua metaphysici obiecti considerãtur ab habitu metaphysico.

Præterea: nam actus intellectus sufficientissime consideratur à physico, & metaphysico, secundum omnem suam rationem. Si considerentur secundum suam naturalitatem, & non secundum libertatem: ergo non est dicendum pertinere eorum tractatum ad logicum. Consequẽtia patet, & probatur antecedẽs. Nam cognitio verbi gratia, hominis, si consideretur, vt est actus effectus ab anima rationali, quæ est corporis organici physici forma, ad eandem scientiam pertinet, ad quam pertinet anima hoc est ad Physicam. Si verò consideretur secundum suam speciem & immaterialitatem, ad metaphysicam pertinet eius consideratio. Secundum enim quòd deseruit sciendi modo, nisi addas secundam intentionem, nihil habet præter supra dicta. Cum verò consideratur in ratione actus liberi iam transit ad aliud genus moris, & ita pertinet ad scientiam moralem.

Præterea; logica considerat tanquam suum obiectum diuisionem diffinitionem, & argumentationem vocalem etiam & scriptam, vt aperte constat, quæ etiam sunt instrumenta sciẽdi; & Aristoteles in Periherm. de oratione vocali & verbo & nomine vocalibus, de propositionibus, & cæt. tractauit, & similiter in antepradicamẽtis, vt optime aduertit D. Tho. in primo Perihet. lect. 1. sed propositioni mentali vocali & scriptæ nil potest reale assignari consideratũ à logica, nisi secunda intẽtio, quæ est ens rationis, ergo non est obiectum logicæ aliquid reale. Probatur minor. Nam non potest assignari actus intellectus communis illis; quia modus sciẽdi vocalis non est actio intellectus, cum sit vox, & idem de modo sciendi scripto. Et præterea, quia inquirimus reale commune actui intellectus, orationi externæ, vocali & scriptæ. Et hoc non potest esse ipse actus intellectus, nec potest esse substantia; quia actio intellectus est accidens. Nec potest, esse accidens, quia oratio vocalis, seu voces ipsæ sunt substantiæ; quia sunt aër verberatus. Et non potest dici, quòd commune sit ens, quia ens non est modus sciendi, tum etiam quia est obiectum metaphysicæ, & sic idem esset obiectum metaphysicæ & logicæ. Et ex hoc infertur, quòd neque actus intellectus ordinati sunt obiectum attributionis logicæ; quia etiam agit de orationibus vocalibus quæ non sunt actus intellectus; est ergo aliquid rationis.

Et prætereà; quia scientia rationalis vocatur non solum quia dirigit actiones & actus rationis, sed etiam quia habet pro obiecto ens rationis. Secundum enim D. Thomam 3. sententiarum, distinct. 33. art. 1. ad 3. ipsa secunda intentio ratio dicitur. Dicit enim in hæc verba: Ratio dicitur dupliciter, vno modo id quod est in ratiocinante, scilicet potentia vel actus. Secundo modo, vt est nomen intentionis; & ab hac, scientia rationalis nominatur.

Prætereà sequeretur, quòd hæc scientia esset nobilior scientia mathematica saltem ex parte obiecti; quia nobilius obiectum est actus intellectus ordinati, quos isti asserunt esse quid reale & obiectum logicæ, quam quantitas. Item esset nobilior Philosophia morali; quia actus intellectus simpliciores sunt, quàm actus voluntatis, qui includuntur necessario in obiecto Philosophiæ moralis. Et ea ratione esset nobilior visuali seu perspectiua sciẽtia, & musica similiter. Quinimo esset nobilior Physica; quia in ratione obiecti nobilius quid sunt actus intellectus ordinati, nullam includentes materiam, quàm ens mobile materiam sensibilem includens.

Prætereà probatur cõclusio. Nam principia fere omnia logicalia, quędãtur, per prędicationem & affirmationem, vt quãdo, quidpiam de quopiam, & idem de eodem affirmari & negari est impossibile, & alia similia, formaliter sunt aliquid rationis, vt cõstat, & magis infra ostenditur: ergo eius obiectum est aliquid rationis.

Præterea; Nam 6. metaphysicæ Aristoteles diuisit scientias speculatiuas reales, & in illis non numerauit logicam, quæ speculatiua est secundum probabilissimam opinionem; ergo logica non est realis ex parte obiecti. Et confirmatur: Nam si est scientia realis, exhibe principia illius realia, ex quibus procedit ad suas conclusiones ostendendas: ergo cum non habeat principia realia obiectum eius erit aliquid rationis.

Prætereà: In scientia de domo, quam habet aliquis speculatiuè, non demonstrãtur passiones ligni, nec passiones lapidis, sed passiones formæ domus: quia illæ passiones materiæ do-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mus in physica considerantur, sed in logica nõ demonstrantur passiones actuum rationis, nec alicuius alterius realis. Nam da quæ passiones sunt illiæ: sed solum demonstrat passiones entis rationis, quod est secunda intentio: ergo illud est obiectum huius scientiæ formale, & non aliquid reale. Demonstrantur enim proprietates generis, speciei, differentiæ, accidentis, proprij, & communis, & patet in cap. vltimo prædicabilium. Et non fit ibi mentio de aliqua passione reali. Vnde ille Complutensis Doctor qui dixit logicam agere de operationibus animæ sub ratione dirigibilitatis, & de ente rationis in ordine ad illas, qui & asseruit definitionem, &c. formaliter esse aliquid rationis minus erraut, quam qui asseruerunt huiusmodi omnia & materialiter & formaliter esse aliquid reale. In hac conclusione solum voluimus ostendere obiectum logicæ non esse reale formaliter, sed aliquid rationis. Et quia multa sunt rationis entia, quod nam horum sit constituendum tanquam formale obiectum modo est explicandum. Et ideò sit

1. Conclu. Sexta conclusio. Ens rationis, vt sic acceptũ in sua communitate, non est obiectum logicæ, nec restrictum ad demonstationem, nec restrictum ad syllogismum, nec restrictum, ad argumentationem. Hæc cõclusio habet multas partes probandas. Et prima pars quod non sit obiectum ens rationis in sua communitate, probatur primo, authoritate D. Tho. in locis supra adductis, vbi dicit secundum intentionem esse obiectum logicæ. Et est expressus locus primo Posteriorum, lect. 10. Præterea probatur ratione. Nam si ageret de ente rationis in communi, ageret de omni ente rationis: & ita ageret de negatione, & de omni relatione & de chymera: hoc autem est falsum: ergo illud, ex quo sequitur. Probatur mi. Tum, quia illa consideratio, vt sic, pertinet ad metaphysicum, qui agit de ente: & ita debet agere de ente rationis, quod est ens per analogiam ad ens reale. Item etiam, quia agere de illo ente rationis nil conducit ad scientiam: sed logica solum agit de ente rationis, quod est forma instrumentorum logicalium, & quæ conducunt ad alias scientias; ergo illud non est logicæ obiectum. Maio. patet, min. probatur, quia in hac latitudine sumptũ non est forma diffinitionis, diuisionis, & argumẽtationis, & ita nõ pertinet ad logicam considerationem. Et confirmatur: quia in hac latitudine non habet passiones logicales: sed solum quasdam proportionales passionibus entis realis; quia est vnũ suo modo, &c. Quod si dicas, logicam agere de indiuiduo & de indiuisione, quod est aliquid rationis: Respondetur, quod de illa indiuisione agit vt metaphysicus, & nõ vt logicus: vel agit in ordine ad suum obiectum, quod est secunda intentio: non vero agit, vt de parte subiectiua. Et per hunc modum agit de oppositis priuatiuè, &c. & de multis negationibus, quæ non sunt secundæ intentiones.

Præterea probatur, quia Aristot. non tractauit de ente rationis, vt sic, in aliqua parte suæ logicæ, ergo non est eius obiectum. Item, nam sequitur quòd non demonstret passiones secundæ intentionis vt sic, quia metaphysica non demonstrat passiones entium particularium. Item sequitur quòd Grammatica & rhetorica non sunt distinctæ scientiæ, quia non habent distinctas abstractiones obiecti, & vnum sub alio continetur, ergo. Probatur consequentia: nam scientia de hoc ente de spiritu, scilicet, non est distincta scientia à metaphysica. Et dicere quòd differunt penes finẽ, contra: quia sunt scientiæ speculatiuæ, quæ nõ differunt penes finem, sed penes obiecta, ergo.

Quod verò non sit demonstratio obiectum logicæ probatur. Nam non sufficit omnia, quæ tractãtur in scientia logicali, referri aliquo modo in demonstrationem, vt demonstratio sit obiectum logicæ: alias Deus esset metaphysicę obiectum: quia omnia, quæ tractantur in metaphysica reducuntur aliquo modo in Deũ, tanquam in causam efficientem & finalem, & tanquam in regulam omnium.

Et præterea: Nam quando scientia aliqua plura per se considerat, subiectum scientiæ talis non potest esse vnum illorum, sed aliquid, quod omnia comprehendat, cum quodlibet illorũ non sit pars alterius; sed quodlibet sit ens completum & totale in illo genere; sed dialectica agit de diffinitione, diuisione & argumẽtatione & demonstratione, vt de instrumentis per se consideratis ab illa, & neutrum est alterius pars; ergo debent considerari sub aliquo communi, quod omnia comprehendat. Maior probatur inductiue in scientijs & potentijs. Nam potentia visiua, quia considerat per se albedinẽ & nigredinem ac cæteros colores, non est illius obiectum album vel nigrum sed coloratum, quod omnia comprehendit, seu visibile: & Metaphysica considerat ens finitum & infinitum, & partes illorum, vnde neutrũ illorum est eius obiectum: sed aliquid quod omnia comprehendit scilicet ens. Minor probatur, quia deseruiunt suo fini per se; ergo per se agit de illis. Consequentia est nota. Et hæc ratio etiam probat, quòd non sit argumẽtatio nec syllogismus, sed aliquid cõmune illis, quod est secunda intentio. Fateor tamen quod inter ipsas partes id intenditur principalius, & magis ac perfectiori modo, & est subiectum principalitatis, quod est perfectius & nobilius.

Et

Et præterea: Nam licet in Arithmetica sit aliquis numerus perfectissimus, videlicet, ternarius, non est obiectum eius, sed est numerus in communi: ergo idem in proposito. Quod syllogismus non sit obiectum logicæ probatur rationibus dictis. Et præterea: quia logica non solũ agit de diffinitione, & diuisione quatenus deseruiunt syllogismo, sed quatenus sunt per se & essentialiter modus sciendi, & pertinent ad finem logicæ consequendum: ergo directe continentur sub obiecto logicæ, & non reductiue: ergo aliquid aliud est assignandum, sub quo contineantur per se. Probatur antecedẽs: quia de diffinitione agit secundum suam propriam formam quæ est sciendi modus, & idem de diuisione; ergo.

Præterea: Quia forma diffinitionis, &c. non est pars formæ syllogismi, ergo non considerat ur formaliter, vt est aliquid illius, sed vt per se habet rationẽ obiectiuã logicalem, quæ est ratio cõsiderãdi: sicut & cõsideratur in metaphysica accidens & substãtia. Et confirmatur. Quia prius natura diffinitio habet propriam formã, quàm intelligamus illam, vt partem syllogismi materialem: ergo per se etiã pertinet ad logicam cõsideratione, quatenus instruit intellectum, ne erret in componendis conceptibus diffinitiõis. Et idẽ de diuisione dicendũ est.

Præterea probatur cõclusio. Quia diffinitio non est reducẽda ad syllogismũ, vt minus perfectũ ad magis perfectũ: ergo syllogismus non est obiectũ logicæ. Probatur antecedens: Nam perfectio instrumenti sciendi sumi potest, vel ex parte rei manifestatæ, vel ex parte modi manifestandi veritatẽ; sed diffinitio ex parte rei manifestatę præstat syllogismo & demõstrationi, & etiam ex parte modi manifestandi, ergo. Nam diffinitio semper manifestat essentiã rei, demõstratio passionem si fit à priori; syllogismus nõ semper essentiã rei manifestat: ergo diffinitio ex parte rei manifestatæ est perfectior. ex parte modi probatur: quia manifestat rẽ simplici quodam intuitu, qui est modus perfectior modo manifestandi per discursum: & ita cognitio diffinitionis pertinet adhabitũ principiorum, qui est perfectior habitu scientifico. Et videtur hoc asserere Aristot. 7. Metaphys. c. 4. vbi ait, nobiliis esse scire, quid sit homo, quã qualis sit. Et primo Posteriorũ, cap. 1. ait, principia perfectius clariusq; cognosci, quã conclusionem: sed diffinitio pertinet ad principia: ergo. Intelligitur vero hoc secũdum quòd aliquid manifestatur in ratione modi sciendi, nõ vero in ratione alia per perfectum, vel imperfectum iudicium. Nam si in ordine ad iudiciũ loquamur, si non dicat diffinitio iudiciũ perfectum & demonstratio sic, constat demonstrationem esse perfectiorẽ. Hæc probatio, quæ ab aliquibus magni fit non ratione prædicta multum satisfacit. Quod etiam non sit argumentatio eisdem rationibus probatur. Nam argumentatio est species quædam obiecti partialis logicæ: ergo aliquod est cõstituendum obiectũ, quod comprehendat etiam argumentationem in se, & diuisionem. Et omnibus rationibus supra factis de demonstratione & syllogismo probabis argumentationem non esse obiectũ logicæ.

Septima conclusio. Nec conceptus ipsi, vt habent modi sciendi rationem, etiam si ipsa ratio modi sciendi sit secũda intentio (vt reuera est) est obiectum logicæ, nec voces, vt nominales existimant. De ista voce propositio vel argumentatio, &c. constat, non esse obiectum logicæ, quia est singularis, contingens, sed de singularibus & contingentibus non est scientia: ergo. Vide alias rationes in Magistro Soto quæst. 1. procemiali. Probatur præterea, quod modus sciendi non sit obiectũ huius scientiæ. Nam logicus multa alia considerat per se, quæ non sunt sciendi modus vt genus, speciẽ, differentiam, &c. prædicamẽtum post prædicamentum nomen verbum, & alia huiusmodi: ergo debemus assignare aliquid aliud cõmune omnibus, quod sit obiectũ scientiæ. Consequẽtia supra visa fuit & probata. Antecedẽs etiam patet: nam illa important secundã intentionẽ, vt videbimus in suis locis, & per se cõsiderantur à Porphyrio in prædicabilibus, & Aristot. in prędicamentis, & postprædicamentis. Præterea; Nam tota cognitio modi sciendi vlterius ordinatur tanquam ad finem proprium, & intrinsecum scientiæ, scilicet, vt perfecta cognitio habeatur secundæ intentionis: ergo non est obiectum. Probatur consequentia: quia obiectũ finis est scientiæ. Sed antecedens probatur: quia aliquid magis vniuersale & per se consideratũ à scientia restat cognoscendum, & ita in illud debet ordinari. 7. Conclu.

Octaua conclusio. Secunda intentio in concreto est obiectũ logicæ, quæ poterit explicari per istũ terminum relatiuum rationis, quod dicit de formali secundã intentionem. Et ita ait Auicenna, quod logica est de secundis intẽtionibus adiunctis primis. Hæc conclusio est etiã D. Tho. locis adductis supra ad probandũ obiectum logicæ non esse ens reale, sed aliquid rationis; & etiam sapientissimi Magistri Soto in hac quæst. & aliorum multorum Thomistarũ. Et probatur. Nã exclusis à subiecto logicæ præcedentibus, scilicet, ente reali, demõstratione, syllogismo, vocibus, modo sciendi, nil aliud videtur restare quod esse posit subiectũ, nisi secunda intentio: ergo. Præterea: Nam conditiones obiecti quas supra cõstituimus cõueniunt secundæ intẽtioni sic acceptæ: ergo. Probatur antece- 8. Conclus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

antecedēs; Nam secunda intētio sub omnimoda immaterialitate distinguit logicam ab omnibus alijs sciētijs, & prædicatur de omnibus, quæ per se considerantur in illa, & illa est quæ principaliter intenditur in hac scientia, non enim quiescimus vsque dum secundæ intētionis in se & in suis partibus subiectiuis perfectā cognitionem habeamus, ergo eius est obiectū. Prætereà: quia logica per se tractat de genere, &c. de propositione. Nam quorsum tā exquisita consideratio de nomine, de verbo, de propositione & eius speciebus deque argumentatione, & eius speciebus, si non tractat per se de illis; ergo obiectum est assignandum aliquid commune, quod omnia ista comprehendat, siquidem tale potest exhiberi. Hæc consequentia satis supra est probata. Item: Nam quare in Arithmetica assignatur numerus & in Geometria quantitas cōtinua, & in metaphysica ens, & in physica ens mobile, quæ sunt communia ad omnia considerata in illis scientijs: & in logica non assignabitur aliquod obiectū, quod sit commune ad omnia, quæ considerantur in ipsa scientia? Huiusmodi autem est supra dicta secunda intentio.

Sed contra; Nam relatiuum rationis, tale nō habet aliquas proprietates de ipsa demonstrabiles pertinētes ad logicam considerationem: ergo non est obiectum logicæ. Consequentia est euidens: nam omne subiectum debet habere essentiam, ad quam consequantur aliquæ proprietates per causam, vel rationem formalē demonstrabiles. Sed antecedēs probatur: nam detur quæ sit propria passio talis secundę intētionis. Respondetur ad hoc argumentum primò, quod habet proprietates sicut habet essentiam, quæ consequuntur ad illam; nobis tamē sunt ignotæ. Hæc solutio non placet: nam sequitur non habere nos scientiam logicalem; quia non scit, qui non scit resoluere conclusiones ad principia indemonstrabilia: quæ resolutio fit per passiones vsque ad primam, & inde in essentiam; nam eo modo quo prouenimus ab obiecto passiones, eo modo debēt in illud resolui. Respōdetur, quòd etiam sine hoc potest esse scientia: quia multæ passiones specierum sciūtur, quas non scimus resoluere vsq; ad genus sciētię. Vt scimus de vniuersali quod sit prædicabile: & hoc referimus vsq; ad essentiam vniuersalis; & tamen vlterius non progredimur; quia hoc sufficit, vt passiones specierū reducamus in speciem, & passiones generis in genus; & obiecti adæquati vt sic in obiectum adæquatum vt sic. Et ita sunt explicanda quæ supra. Prætereà respondetur, quòd proprietas secundæ intētionis in cōmuni est esse veri ostensiuam aliquo modo. Et hoc omni secundæ intentioni conuenit (ostensiuam dico) vt aliquid ex natura sua ordinatum ad hanc ostēsionem instrumentaliter faciendam. Et hoc suo modo omni secundæ intentioni conuenit, & generis & speciei, &c. & demonstrationis & sciendi modi, quia omnia ista sunt veri ostensiua instrumentaliter suo modo.

Nona conclusio. Non solum secunda intentio, quæ conuenit rebus, vt intentio generis, speciei est obiectum logicæ, sed etiam secunda intentio, quę conuenit nominibus & vocibus, vt intentio nominis, verbi, propositionis, &c. Hanc conclusionem mihi persuadeo hoc argumento solo: quia non esset tam exquisita consideratio de vocibus in logica, nisi intentiones in illis fundatæ ad logicam per se pertinerent. Nam Aristoteles per se agit de propositione, de nomine & verbo, vt patet in Perihermen. de syllogismo, & argumētatione, vt patet in libris de demonstratione, vt patet in Posterioribus de probabili syllogismo, vt in Topicis de fallaci, vt patet in Elenchis. Quinimo de intentionibus, quæ in rebus fundantur per transennam & obiter disputauit, vt patet in Topicis. Non est autē credibile tot libros multiplicasse vt tractaret de obiecto per accidens logicæ, seu de his, quæ per accidens logica cōsiderat. Nec sufficit dicere, quòd agit per se de cōceptibus, quibus istæ intentiones conueniunt. Nam nec conceptus habent ex sua natura fundamentū, vt sint syllogismi & propositiones. Nam ratio subiecti, & prædicati, & termini & propositionis, &c. in illis etiam sumitur ex hoc, quod sic accipiuntur ab intellectu: præcipuè, quod logicus per se etiam considerat de propositionibus vocalibus, &c. licèt non tam principaliter. 9. Conclus.

Prętereà probatur. Nam D. Thomas dicit syllogismum demōstratiue esse obiectum logicæ in locis supra adductis pro secunda conclusione: sed istæ intentiones non habent fundamentum in re: ergo. Patet minor: nam istæ voces, animal rationale est risibile, &c. ex natura sua non habent quod sint syllogismus, nec est fundamētum in re ad hoc quod sint syllogismus, vt explicat Magister Soto. Prætereà: Nam excipere intentiones secūdas à cōsideratione logica non habet fundamētum in re, nec in Aristot. nec in D. Thom. sed solum in quadam ratione, quia, scilicet, etiam de illis agit grammaticus & rhetor. &c. Nam ratio nominis etiam in grammatica secunda intentio est, & ratio Epilogi exordij, confutationis, cōfirmationis, diuisionis &c. in rhetorica; & cum D. Tho. loco supra adducto in prima conclusione ex 4. Metaphysicę, lectio. 4. dicit logicum non considerare per se intentiones, quæ non fundantur in rebus, intelligitur principaliter.

Decima cōclusio. Ista scientia differt à Grammatica, & Rhetorica, quod illæ & si tractent de secundis intentionibus, id faciunt sub alia ratione, scilicet, grammatica sub ratione congrui, & incongrui, hoc est tractat de rebus secundarum intentionum in ordine ad congruā loquutionem, & principalius de vocibus, secundario de conceptibus: rhetorica verò sub ratione ornati persuasiui, id est ad hoc vt adornent loquutionem, taliter quòd doceant delectent & suadeāt, alium enim in finem, per hoc explicamus distinctum à grammatica. Poesis vero tractat de suo obiecto in ordine ad delectationem causandam in animo auditoris, & ad delectabiliter proponendum virtutes vt illas sequamur, vitia vero vt ab illis fugiamus. Et de istis obiectis etiam suas demonstant passiones. Vide Soto in prologo Sumularum. Patet conclusio: Nam non est nouum aliquid materialiter consideratum ad duas scientias pertinere, Deus enim ad fidem & Theologiam pertinet sub alia & alia ratione, ergo istæ scientiæ bene possunt agere de intētionibus secundis alio & alio modo. Possemus etiam dicere quòd intentiones grammaticales specie differunt à logicalibus; vt intentio verbi secundum quòd à grammatico consideratur, & secundum quòd à logico; & idem de intentionibus poeticis & rhetoricis, quia habent diuersas diffinitiones. Aliter enim definit logicus nomen, verbum, &c. & aliter Grāmaticus: nam de rhetoricis intentionibus non est dubitandum. Sed de his satis. 10. Conclu.

Vlt. Conclu. Vltima conclusio: Suppositio, quòd logica vtens & docēs (vt probabile est) formaliter distinguantur dico, quòd habent formaliter distinctum obiectum & vtriusq; obiectum est secunda intentio: aliter tamen & aliter. Nam obiectum logicæ docentis est secunda intentio in concreto, vt de ipsa passiones demōstrantur, vt modo resolutiuo est cōsiderabilis. Obiectum logicæ vtentis est secunda intentio, quatenus in materiam logicam introducitur, & compositiuo modo considerabilis est. Ita que sicut, scientia practica & speculatiua de domo habent idē obiectum materialiter, formaliter vero diuersum, vna, scilicet, prout speculabilis est, alia prout est factibilis; ita istri habitus formaliter distincti habent obiecta formaliter distincta. Nam obiectum docentis est secunda intentio speculabilis per demonstrationem suarum passionum; obiectum vtentis est eadem vt introducibilis in materiam. De logica docente clarum est, & supra fuit quæstione 7. probatū. Et probatur de vtente. Nam logica vtens habet efficere instrumenta aliarum scientiarum: ergo habet pro obiecto introducere secundam intentionem in operibus animæ primario, secundario in voce, & scriptura. Nam instrumenta scientiarum vt sic dicunt secundā intentionē formaliter pro forma constitutiua illorum in tali esse.

Prætereà, quia ideò dicitur habitus & ars speculatiua, quia aliquid facit, puta, syllogismum & argumentationem, &c. ergo formam illorum introducit in materiam, quia ideò ars domifactoria dicitur domum facere quia formam domus in materiā introducit, sed hæc forma syllogismi, &c. est secunda intentio: ergo. Et aduerte, quòd cum dicimus introducere formam syllogismi in materia, non est efficere realiter illam formam, ita quod factio realis terminetur ad illam; quia ens rationis hoc non patitur, sicut facit domifactor in domus forma: sed taliter disponere materiam syllogismi, & vltimam dispositionem ibi suo modo requisitam introducere, vt possit denominari & esse syllogismus à secūda intētione, quæ obiectiue est in intellectu. Et nō est necesse, quod producatur ab arte effectiuè forma, vt dicatur fieri tale artificiatū: sicut non est necesse (quod magis est) vt Petrus producat materiam & formam Pauli vt generet Paulum: sed sufficit attingere introductionē eius in materiā per positionem dispositionum vltimarum. Eodem modo ars dicitur efficere syllogismū, quia disponit materiam ad formæ introductionem eo modo, quo possibile est introducere secūdam intentionem, scilicet, facere materiam aptam denominationi. Et ita secunda intentio est ratio formalis talis dispositionis: quia in ordine ad illam fit hæc dispositio: nec esse potest syllogismus formaliter sine illa. Itaque, sicut ars domificatoria disponit materiam, vt formam introducat, eo modo ars logicalis. Et solum est differētia (loquor ex parte formæ) quia illa cōsequiturr realiter: forma vero quam introducit logica consequitur per cognitionem intellectus; quia solū habet formale esse dum cognoscitur.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. Argu. AD primum argumentum primæ opinionis sumptum ab autoritate respondetur Scotum oppositum sensisse, vt videmus: qui dixit syllogismum esse obiectum logicæ, & idē D. Thom. Nam aliud est dirigere operationem intellectus, aliud obiectū eius esse aliquid reale. Dirigit enim logica operationes intellectus, & obiectum eius est quid rationis. Aliud enim est, artem fabrilem ordinare materiam, quæ est substātia, aliud habere pro obiecto substantiam. Dirigit enim substantiam & habet pro obiecto accidens, licet pro materia habeat substātiam. Ita logica dirigit operationes & voces etiam: sed nō sunt eius obiectum, sed materia, in quibus suam introducit formā: nec de materia demonstrat passiones, sed de forma.

Ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ad 2. argu. Ad secundum respondetur, concessa maiori, negatur minor. Non enim tota eius cura versatur in cognitione modi sciendi, sed in cognitione secundæ intentionis. Et cum diximus supra esse modum sciendi, quia versatur circa modum sciendi, nõ excludimus reliqua, sed per hoc explicuimus, quomodo considerat secundam intentionem in ordine, scilicet, ad scire, quod non facit Grammaticus; & quatenus vtens est etiam assumit genera & species, sed vt quid ex quo construere debet diffinitiones, &c. sicut artifex considerat lignum ad formam domus efficiendam. Ad primam confirm. respondetur, quòd obiectum logicę & finis, quatenus docens, est cognoscere secũdam intentionem, seu secunda intentio cognoscibilis per ipsam. Ad hanc tota artis cura dirigitur, & est finis principaliter intentus, & intrinsecus. Ita enim accipio finem intrinsecum & obiectum: & finis vtentis est secunda intentio introducibilis in materiam, modo ex posito. Materialia vero huius intentionis non sunt finis, sed materia; & scientiæ acquisitio est finis extrinsecus: sicut domus habitatio est finis extrinsecus: artis domifactoriæ, seu defensio à tẽpestatibus. Dirigibilitas enim in actionibus intellectus, scilicet, quod possint secundũ artem dirigi, est conditio, quæ se tenet ex parte materiæ necessario: nulla enim materia reperiri potest, quæ non sit per artem dirigibilis. Directio vero actiua seu actio, qua ordinatur & dirigitur materia, est ab arte effectiue producta; & terminatur ad materiam in ordine ad formam, quæ est præcipue considerata: & ratio, secundum quam reliqua materialiter considerantur. Hæc autem in logica est secũda intentio, vt dictum est: & hæc forma est finis intrinsecus. Ad secundam confirmationem respondetur, quòd dialectica est modus sciendi, cuius finis est secunda intentio, si consideretur vt docens, demonstrando de ipsa proprias passiones. Si consideretur vt vtens, illam introducendo modo iam dicto in conceptibus animæ & in sermonibus & scripturis, & quia præscribit modum, quo hæc fiant sciendi modus vocatur. Ad tertium confirm. patet iam ex dictis in prima conclusione.

Ad 3. argu. Ad tertium argum. principale respondetur, quòd conceptus esse directos nil aliud est, quam ordinari sub forma syllogismi, diffinitionis, &c. Et sic esse ordinatos sub illa forma est aliquid rationis. Quamobrem scibile est illud à logica, quæ considerat secundam intentionem. Reale verò totũ quod est in conceptibus scitur à Metaphysica, & Physica: & si in ratione liberi cõsiderentur scitur à scientia morali. Logica enim solum cõsiderat formaliter secundam intẽtionem; esse verò dirigibiles fundamentaliter, cõsideratur à metaphysica, quia est proprietas alicuius entis, vel à Physica, quę considerat materiam, conceptuum, sicut voces materialiter considerat physicus, vt vero significatiuæ sunt conceptuum logicus.

Ad confirmationem respondetur, quòd logica naturalis est ipsa ratio prout facit imperfectè instrumenta scientifica. Et ita secundum quòd imperfectè hoc facit habet pro formali obiecto secundam intentionem. Et hæc ratio perficitur per logicam quantum ad hoc munus faciendi instrumenta logicalia, quæ formaliter sunt aliquid rationis.

Ad quartum argumentum, quod habet aliquid difficultatis respondetur primo, quòd si aliquid probaret, probaret vtique non esse necessariam significationem in vocibus ad hoc, quòd repræsentent & significent res, quo quid absurdius? Clarum est enim ante quam intellectus actu reflexo consideret secundam intentionem seu significationem vocum, res ipsas repręsentari per voces ratione significationis per hoc, quod solemniter sunt impositæ à republ. ad res significandas; & nihilominus forma significationis ipsarum aliquid rationis est. Eodem modo ex eo, quòd est fundamentum formæ syllogiismi & diuisionis, &c. quod est esse sic acceptos conceptus ab intellectu secundum regulas artis, dicitur esse forma syllogismi & diffinitionis ratione fundamenti, & esse dispositos conceptus & voces in modum syllogismi, &c. Et ita sunt instrumenta sciendi ratione formæ præexistentis in suo fundamento, & non sine ente rationis formaliter, vel fundamentaliter, vt dicemus infra de vniuersalibus. Sicut sacramenta nouæ legis ratione significationis, modo significatio sit conditio, modo ratio, modo sit modus sacramentorum dicuntur causare gratiam antequam consideretur illa significatio, quæ est aliquid rationis, quia est in suo fundamento: eodem modo conceptus sunt instrumenta modi sciendi ratione entis rationis: & sine illo formaliter aut fundamentaliter non essent apta instrumenta modi sciendi. Itaque est instructus intellectus per conceptus dispositos in modum diffinitionis, &cæt. Et hoc habent formaliter ab ente rationis existente formaliter vel virtualiter, seu fundamentaliter: & est necessariũ ens rationis, vt sint instrumẽta quia est necessarium vt syllogismus sit, seu definitio seu diuisio. *Ad 4. argu.*

¶ Secundo respondetur, quod entia rationis sunt formaliter per hoc, quòd conceptus accipiuntur in ratione syllogismi, &c. Et illud est habere esse obiectiuum in intellectu; sicut dicunt aliqui, quod est speciei tas per hoc, quod cognoscitur natura in commune

muni, & sine indiuiduis, natura tunc est species: ergo ab aliqua forma. Hanc solutionem non dico vt propriam, sed est aliorum & probabilis. Ita sunt conceptus habentes formam syllogismi & diffinitionis, quod est ens rationis per hoc, quod ordinantur sic ab intellectu: nam ad illam acceptionem consequitur ens rationis. Est ergo necessaria forma syllogismi, &cæt. ad directionem conceptuum: & ante actum reflexum est illã, vel formaliter, vel virtualiter. Et per hoc patet ad confirmationem: nam est necessaria ad alias scientias ratione entis rationis, vt ratione formæ, quod est eius obiectum. Et cum dicitur, quòd est syllogismus ante operationem reflexam, distinguo. Est syllogismus, ita quod sua forma nullo modo sit, nego. Est ratione formæ existentis fundamentaliter, concedo. Et ita ipsa forma est ratio quare sit syllogismus: sicut significatio sacramentorum est necessaria, vt sint sacramenta, & sine ipsa non essent instrumenta passionis Christi.

Ad secundam confirmationem respondetur ex dictis, quod impossibile est esse instrumentum in suo esse formali constitutum sine forma propria, quæ est ens rationis.

Ad vltimam confirmationem respondetur, quòd Aristoteles reliquit decisum ex quarto metaphysicæ loco supra adducto, quòd esset obiectum logicæ, & ita hoc non inquirit. Et virtualiter in multis locis vbi agit de demonstratione, de syllogismo hoc asseruit: quia est per se notum apud sapientes formam syllogismi, diffinitionis, generis, &c. esse aliquid rationis & secundam intentionem

Ad 5. argu. Ad quintum principale iam dictum est conceptus esse directos sub forma syllogismi, diffinitionis, &cæt. esse aliquid rationis, & secunda intentio, & ita ratio considerandi est secunda intentio: & sic secunda intentio est obiectum logicæ. Libertas autem in actibus rationis quid reale est: & ita non est eadem ratio.

Ad 6. argu. Ad sextum respondetur, obiectum logicæ esse secundam intentionem in concreto, & habere suo modo passiones de ipso demonstrabiles, vt ostendimus quæst. septima, quæ etiam sunt secundæ intentiones, & aliquid rationis, & specie differunt à suis subiectis: alia est enim essentia prædicabilitatis, & alia vniuersalitatis. Et demonstratur prædicabilitas per vniuersalitatem. Et ita est dicendum de alijs specialibus passionibus, & earum subiectis. Et in his clarum est, quòd passio non est inferior ad subiectum; sed distincta à subiecto eo modo, quo essentia hominis & risibilitas distinguuntur. Sed difficultas est de primis passionibus secundæ intentionis. Nam dictum fuit supra, quod secunda intentio in concreto, quæ est subiectum logicæ habet passiones: quia omne subiectum passiones debet habere, sicut habet & rationem formalem. Et de his procedit argumentum. Nam passiones illæ sunt secundæ intentiones. Tunc sic: vel sunt æquales subiecto, cuius sunt passiones, vel inferiores, vel superiores. Neutrum horum: ergo non possunt dari tales passiones. Quod non sint superiores patet: quia cum passio consequatur essentiam non debet illi esse superior: prædicaretur enim non conuertibiliter. Quod nec inferior possit esse probatur eadem ratione: quia alias non prædicaretur de omnibus, de quibus prædicatur essentia. Si vero sit æqualis, non potest dici, quod sit eadem subiecti essentia cum alio modo, sicut dicemus de passionibus entis, quia hoc est proprium transcendentium: & secunda intentio non est transcendens, sed solum in hoc genere est ens rationis: ergo debet esse alia formalitas, quæ sit secunda intentio. Tunc sic: ergo subiectum & passio conueniunt in ratione secundæ intentionis, quæ non sit subiectum logicæ, quod est inconueniens. Nam illa secunda intentio, cum habeat essentiam debet ab aliqua scientia considerari, & non à logica, quia est superior suo obiecto, neque à Metaphysica, quia Metaphysica non considerat secundam intentionem, & si illam considerat Metaphysica considerabit omnem secundam intentionem, & ita illius consideratio non pertinebit ad logicam. Respondetur ad hoc argumentum, quòd secunda intentio alia est logica, alia Grammatica, alia Rhetorica, seu Poetica. Et hæc secunda intentio quæ sic diuiditur, prædicatur de subiecto, & de passione logicali. Et hæc non consideratur à logica: Sed si ab aliqua scientia consideratur, vtique à Metaphysica tanquam modus entis rationis, quòd consideratur in ordine ad ens reale. Et non sequitur, quòd consideret omnem intentionem sub modis particularibus: sed solum sequitur, quòd consideret in ratione secundæ intentionis. Sicut quantitas, quæ diuiditur in Mathematicam & Arithmeticam, non consideratur ab Arithmetica, neque à Geometria, sed à Metaphysica, vt modus est entis considerati à Metaphysica. Nec sequitur Metaphysicam considerare omnem modum quantitatis, siue particulares rationes, sed solum secundum quod sunt entia. De quo multa agit D. Thom. opusculo septuagesimo super Boetium, quæstione illa de diuisione scientiarum. Et non asserit D. Thom. ens rationis in sua communitate esse obiectum logicæ, sed secundam intentionem.

Ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

4 Ad confirmationem respondetur, quòd sicut conceptus chimeræ, vel genereitatis etiam si sint entia secundum quid non est ens secundum quid, id est rationis, sed ens verum reale, & conceptus simpliciter: ita habitus logicæ etiam si obiectum logicæ sit ens secundum quid, id est rationis, est aliquid reale & verum. Et habitus simpliciter, & logica non accipit suam perfectionem ab ente rationis, sed ab ordine ad illud considerandum. Et quia intellectus considerans est aliquid reale, etiam hoc debet esse habitus & conceptus, quia sunt perfectiones intellectus. Et quia entia rationis considerantur ab intellectu, ex necessitate autem consideratio debet fieri per aliquid reale: hinc est, quòd habitus & conceptus sunt reale quid. Ad aliam confirmationem respondetur ex decima conclusione.

Ad tertiam confirmationem, iam vide quæstione septima.

Ad 7. argu. Ad septimum argumentum respondetur, quòd de ente rationis agit metaphysicus vt patet in sexto, vbi agit de ente vero. Non tamen sequitur, quòd agat de omni ente rationis secundum omnem modum, alias non esset ponenda, nisi vna scientia metaphysica (quæ agit de omni ente in communi) ad omnia entia. Et non sequitur, quòd consideret omne ens secundum omnem modum: nam non agit de omni ente secundum quòd mobile, nec de quantitate, qua ratione consideratur à Geometra, &c. sed solum, vt est modus entis; & ita non agit de secunda intentione quatenus conducit ad veri cognitionem, sed solum vt est entis modus. Et per hoc patet ad primam confirmationem; Agit enim de analogatis secundum rationem communem ad analogum, non verò secundum omnem rationem. Nam, etiam si metaphysica agat de substantia, vt est modus entis, & consequenter de accidenti, quod est ens in ordine ad substantiam, sed non agit de omni accidente secundum omnem modum; quia non secundum modum, quo consideratur numerus ab Arithmetico agit Metaphysicus de numero.

Ad secundam confirmationem respondetur, quòd sicut ens rationis cognoscitur per conceptum, & similationem expressam per se ordinatam ad hoc, etiam si ens rationis sit ens consequutum ad aliud, & per imitationem entis realis, & etiam potest cognosci & de facto cognoscitur per habitum per se ordinatum ad cognitionem entis rationis; quia vt secunda intentio deseruit ad veri cognitionem requirit nouum habitum, cuiusmodi est logica. Et ad replicam respondetur ex dictis. Nam metaphysica, quæ considerat ens, non agit de specialibus rationibus entis, nisi secundum rationem communem entis, vt patet 4. & 6. Metaphysicę.

Ad octauum, negatur antecedens. Et ad probationem negatur minor. Et ad probationem minoris dicitur, quòd antequam intellectus reflectatur super suos actus, res sunt diuisæ & diffinitæ fundamentaliter proxime. Sicut dicitur natura vniuersalis, cum cognoscitur in communi, non verò taliter, quòd sit forma definitionis, & diuisionis formaliter, quia non habet esse formaliter, nisi dum actu cognoscitur ab intellectu & forma syllogismi diffinitionis, & diuisionis, non sunt, nisi dum actu cognoscuntur. Cæterum dicuntur conceptus ordinati, & voces diuisiones, & diffinitiones per hoc, quòd est fundamentum proximum illorum: sicut & voces dicuntur signa per hoc, quòd impositæ sunt, etiam si significatio sit aliquid rationis. Et ad probationem secundã dicitur, quod esse visum, esse cognitum omnes sunt denominationes rationis, vt videbimus infra; nil enim ponunt reale in re denominata; esse verò agens denominatio realis est, quia actio realiter profluit ab agente, visio vero non realiter profluxit à pariete, nec est principium effectiuum paries, à quo tamquam à causa profluat visio. Nam etsi producat species effectrix, post modum omnis efficientia tribuitur potentiæ factæ in actum. Ad confirmationem respondetur, quòd extrinseca denominatio, seu forma à qua sumitur denominatũ, idẽ est cum visione: sed effectus. id est esse visum, non est idem, sed est rationis ens sumptum à visione extrinseca. Ita eadem forma causat (vt ita dicam) duos effectus alter est intrinsecus, & est denominare rem videntem alter est extrinsecus, & est denominare rem visam. Et hoc nihil ponit in re visa, vt latius videbimus infra. *Ad 8. resp.*

Ad nonum argumentum respondetur, vt diximus ad confirmationem sexti argumenti. *Ad 9. Argu.*

Ad decimum argumentum respondetur, quòd demonstratio pro formali est aliquid rationis: pro materiali est aliquid reale; & pro materiali causat scientiam, licet sit modus necessarius, vt causet materiale scientiam, quæ sit sub illa forma entis rationis. Sicut sacramenta nouæ legis effectiue causant gratiam ad quod est necessaria, vt conditio seu modus significatio, quæ est aliquid rationis, nec conditio est necesse, quod realiter influat in effectum, vt patet in sacramentis & in multis alijs. Nam per voces significantes ad placitum se mouet intellectus in cognitionem significati: quæ motio est aliquid reale & est conditio significatio rationis. *Ad 10. arg.*

Ad confirmationem respondetur, quod demonstratio, vt demonstratio, causat scientiam

tiam sic vt dicat formam tãquam per modum & conditionem sine qua non, si dicat id, quod producit instrumentaliter non causat sic significatio, sed materiale, vt diximus: & illa significatio est fundamentaliter proxime ante actum reflexum. Ad confirmationem respondetur quòd logica vtens disponit realiter conceptus, hoc est per actum realem constituit & ordinat illos taliter, vt sint capaces formæ demonstrationis, non verò causat effectiue illam formam, nec primario nec secundario: quia non potest realiter causari, sed sufficit disponat & ordinet materiam, in qua sit introducenda illa forma, quæ postea consequitur per actum, quo cognoscitur: sicut domus forma fit ab arte per hoc, quòd ordinatur materia taliter, quòd consequatur forma domus: de quo solet disputari 3. & 5. Physicorum.

Ad. 11. res. Ad vndecimum respondetur quòd hoc argumentum est plenum stultitia logicali, & est indignum, quod à viris doctis soluatur. Sed propter eos, qui ignorant, vt respiscant respondetur quòd aliud est loqui de illo, quod est subiectum, & cui accidit intentio subiecti: & aliud est loqui de ratione subiecti, quæ illi aduenit; & aliud loqui de conceptu, quo consignificatur subiectum, vt subiectum est, sicut aliud est loqui de eo, cui accidit albedo: & aliud loqui de albedine, & aliud de conceptu, quo significatur album vt sic. Dico ergo quòd illud, cui accidit ratio subiecti, aliquid reale est, nimirum conceptus homo & ista vox homo & realiter afficit subiectum. Ratio vero subiecti formaliter, quæ est secunda quædam intentio, quid rationis est, quæ illi aduenit per hoc, quòd accipitur ab intellectu, tanquam id, de quo aliud dicitur. Conceptus verò ipse homo de se nec habet significare hominem, vt de quo aliud dicitur, nec vt quod dicitur de alio. Nã si significet, vt de quo aliud dicitur, nequaquam posset esse prædicatũ: quia deberet secundum istos significare, vt quod dicitur de alio: & sic mutaretur eius significatio intrinseca, quamobrem non esset idem conceptus. Vtrumque autem simul non potest significare: quia sunt rationes incompossibiles in eodem, & nunquam, si significaret, vt de quo aliud dicitur, posset esse prædicatum. Constat autem, quòd hæc vox, homo, modo est subiectum, modo est prædicatum, & idem de conceptibus: ergo est quid extrinsecum aduehiens illi. Conceptus enim hominis tantum habet significare hominem: sicut hæc vox, homo, tantum significat hominem. Quis enim dixit hanc vocem, homo quando est subiectum significare hominem, vt de quo aliud dicitur: & quando non est subiectum solum significare hominem. Solum ergo habent conceptus & voces significare hominem. Quod vero accipiantur, vt subiectum & prædicatum est accidens superueniens significationi. Iste verò conceptus subiectum significat rem, vt de illa aliquid dicitur; sicut conceptus album significat corpus, vt habens albedinem, & ille conceptus aliquid reale est. Verum cum dicimus in propositione, homo est albus, non accipitur conceptus ille subiectum, sed ille conceptus homo. Et idem est dicendum de prædicato. Et isti ignorantes logicam expetent nostras intentiones vt exuant suam ignorantiam. Nec est mirum talia opinari qui ita de intentionibus logicalibus sentiunt. Sunt autem conceptus subiectum & prædicatum ante reflexam cognitionem intellectus: quia iam est fundamentum proximum, scilicet, esse acceptos ab intellectu sic, vt sit subiectum, homo acceptus, vt de quo aliud dicitur, &c. Similiter dicendum est de conceptibus genericis aut specificis, nam iste conceptus homo, & animal, & eorum significatio realis est: ratio vero generis quę accidit rebus, & repræsentatur per istum conceptum genus, aliquid rationis est, & conceptus genus quo significatur animal vt genus est aliquid reale. Similiter propositio formaliter est aliquid rationis, licet voces & conceptus componentes illam sint aliquid reale. Nam accidit huiusmodi vocibus & conceptibus sic ordinatis homo est animal, quod sint propositio, sicut accidit homini quod sit album. Accidit, inquam, in quantum sic accipiuntur ab intellectu. Et de hoc infra magis patebit. Licet enim iudicium sit aliquid reale, propositio formaliter est aliquid rationis, nec prædicatum esse vnitum cum subiecto est aliquid reale. Nam vnio accidit illi ex acceptione intellectus & formaliter est relatio rationis. Discursus similiter, hoc est, ratio consequentiæ quid rationis est formaliter, licet materialiter sit reale. Nam quod vna propositio sit id, ex quo alia infertur & è cõuerso accidit per intellectum illis materialibus ex eo, quod sic accipiũtur. Nam neque ex natura sua habent, quod sint antecedens, vel consequẽs. Fateor tamẽ assensum maioris & minoris causare effectiue assensum conclusionis, & materialia propositionis generare scientiã (vt iã diximus) & esse aliquid reale. Similiter esse maiorẽ formaliter est aliquid rationis, & esse etiãminorẽ: quia esse propositionẽ est aliquid rationis formaliter ergo esse maiorẽ propositionem. Fateor quidẽ, quod significatio cõceptuũ est aliquid reale: Cæterũ q̃ illi cõceptus

Universidad de Deusto
Biblioteca

sortiantur rationem propositionis est secunda intentio: sicut quòd animal, quod est quid reale, sortiatur rationem generis formaliter. Ad confirmationem respondetur quòd esse maiorem, vel minorem formaliter, est aliquid rationis. Et ita si propositio, quæ est maior fiat minor nil reale amittit, sed denominationem rationis, quis tam stultus sit, qui dicat per hoc quod hanc propositionē, omnis homo est animal accipiatur primo loco vel secundo deperdere aliquid in sua significatione? Quòd magis clare patet in propositionibus vocalibus, & scriptis. Solum enim deperdit respectū rationis, manente eadem significatione, & eodem modo significandi, in sonis verò totum est aliquid reale, vt esse graue, vel acutum, &c. Et ita non est eadem ratio. Habent se soni quodammodo, sicut vnitates, quæ realiter numerum efficiunt: & ita numerus sonorus etiam est aliquid reale. Definitio verò quidditatiua pro materiali est aliquid reale, formaliter verò est aliquid rationis. Nam quod illi conceptus sic accipiantur ab intellectu sine sui mutatione fit: clara verò vel obscura significatio est in materialibus cōceptibus, non in secunda intentione. Sicut enim accidit huic voci, animal, & huic voci rationale. sic compon, animal rationale; & hoc in illis est aliquid rationis: eodem modo dicendum est in conceptibus, quòd esse ordinatos in modum definitionis est secunda intentio in ipsis. Et hæc clarius tractabuntur in tractatu intentionum. Ad aliam confirmationem respondetur quòd, si non esset ens rationis formaliter nec fundamentaliter proximè impossibile esset, quod esset logica sciendi modus: quia non possunt esse conceptus ordinati in modum talem, & ens rationis, quod est fundamentaliter ratio considerandi conceptus ipsos à logica: sicut impossibile est, quòd animal esset genus formaliter, si non esset secunda intentio generis formaliter vel fundamentaliter proxime. Ad aliam confirmationem respondetur, quòd operationes ordinatæ fundamentaliter remote, sunt aliquid reale: ordinatæ verò proxime fundamentaliter, sunt aliquid rationis. Hoc est fundamentum proximæ formæ, secundum quam formaliter sunt ordinatæ, vt diffinitiones, &c. est aliquid rationis, quia est esse acceptas ab intellectu sic. Ostendam enim postmodum, omne fundamentum proximum secundarum intentionum esse aliquid rationis. Ad aliam confirmationem respondetur quòd chimæra est ens imperfectissimum: & ita non datur de illa scientia, sed à metaphysica forsan fit consideratio: priuationes verò, quæ sunt aliquid subiecti, scilicet, remotiones formarum ab ea scientia considerantur, à qua subiectum & forma, licet in ratione entis rationis considerentur à metaphysica. Aliqui dicunt ex hac classe doctorum priuationes esse ens reale priuatiuum, quod est falsum, nihil enim ponit in re. Nam omnis realitas, formam aliquam seu essentiam realem dicit. Quis enim dicat acrem lumine carentem formam realem dicere. Sed de hoc infrà redibit sermo. Secunda vero intentio habet essentiam, & passiones alterius rationis, & non communicantes aliquomodo cum fundamentis remotis illarum: & ita pertinent ad aliam scientiam.

Ad duodecimum respondetur, non esse de ratione scientiæ, quòd causetur à subiecto. Nam secundum Caietanum, quod & nos in materia de significare tractauimus, efficientia obiecti sistit in causatione specierum: post modum ipse intellectus se mouet per species ad causandas in se notitias, & habitus. Nam in illis operationibus vitalibus se ipsum mouet, licet respectu susceptionis specierum passiue se habeat, factus tamen in actu non eget motore obiecto. Secundo respondetur quòd scientia, quæ est realis ex parte obiecti causatur effectiue ab obiecto, quando tale obiectum per suam speciem cognoscitur. Quando verò obiectum est ens rationis, vel non habet propriam speciem, non causat effectiue scientiam. Et sicut conceptus entis rationis non fit effectiue ab obiecto, sed per speciem sui fundamenti: ita dicendum est de scientia: nam habetur per speciem sui fundamenti & ab illa causatur. Etsi fiat argumentum: Nam obiectū ratione sui terminat: ergo etiam ratione sui causat, negatur consequentia, est enim de ratione obiecti: quòd terminet ratione sui: quia de ipso habetur scientia. Quod verò causet hoc non requiritur, quia est extra rationem obiecti, quod in sua ratione non importat, nisi terminare. Vide D. Thom. 1.2. quæstione. 54. articulo. 2. & 1. parte, quæstione. 57. articulo. 3. Ad confirmationem respondetur quod logica supponit suum obiectum esse, scilicet, supponit esse ens rationis, licet eius esse actuale solum sit in intellectu: & etiam supponit, quid sit ens rationis, quo supposito aggreditur disputationem de secundis intentionibus in concreto. Metaphysicus verò habet inquirere quidditatem secundarum intentionum, & inquirere quod sit ens rationis, quod est secunda intentio: nam probat omnium scientiarum subiecta esse. Ad aliam confirmationem respondetur quòd

Ad 12. arg.

quòd scientiæ distinguntur numero penes subiecta specie, penes ordinem ad obiecta intrinsece: extrinsece penes obiecta ipsa, quæ bene possunt realiter distinguere seu specificare: quia ad hunc modū distinctionis non requiritur existentia, vt patet. Nam conceptus chimæræ distinguitur à cōceptu hircocerui; & tamen obiecta sunt rationis.

Ad argu. secundæ opin. Ad argumenta secundæ opinionis nominalium respondetur quòd logica agit de vocibus, quatenus sunt significatiuæ rerum & conceptuum; sed totum hoc in ordine ad secundam intentionem in concreto perfecte sciendam: & in hoc tota logicæ cura incumbit, qua propter illa est secunda intentio. Viri illi graues dicunt aliquam partem considerationis logicalis versari circa voces significantes, quod nos libenter concedimus. Nec est tota difficultas in significatione terminorum, sed in penetranda natura secundæ intentionis in omnibus suis partibus, & in cognitione passionum eiusdem. Quia etiam si significatio vocum sciatur, ignorari potest quid enim nomen significet præsupponendum est, vt passio demonstretur.

Ad argu. tertiæ sentent. Ad argumenta tertiæ sententiæ respondetur quòd quamuis ita fit, quòd omnia ibidem numerata referantur ad demonstrationem, sed ipsa demonstratio vlterius fertur in cognitionem argumentationis, vel saltem in cognitionē secundæ intentionis. Nam ideo naturam eius cognoscimus, vt perfecte noscamus secundam intentionem, & secunda intentio est finis & ita est obiectum. Fateor tamen, quòd demonstratio est obiectum principale, seu argumentatio, vt alij volunt, sicut Deus in metaphysica est obiectum principaliratis.

Ad arg. quartæ sentent. Ad argumentum quartæ sententiæ, respondetur eodem modo, quod cognitio syllogismi vlterius refertur in cognitionem secundę intentionis, & ita est finis eius: quamobrem non potest syllogismus esse subiectum. Ad argum. quintę sentētiæ respondetur, ad primū, quòd dicitur rationalis vt diximus ex D. Th. quia agit de ente rationis, quod est secunda intentio. Ad secundū respondetur quòd perficit per argumentationem rectam discursum. Sed ad hoc efficiendū est necesse multas alias secundas intentiones considerare: & ita secūda intentio est eius obiectum. Ad tertiū satis patet ex dictis. Aliqui dicunt esse obiectum principale argumentationem. Ad argum. 6. sententiæ, responsum est supra conclusione vltima. Vide ibidem. Ex dictis in hac quæstione colligitur aperte, quam falsę, & contra omnium antiquorum opinionem asserat Pater Suarez in sua metaphysica disp. 45. statim in initio, nullam scientiam dari, quæ per se primo propter entiā rationis cognoscenda fit instituta; & asserit esse errorem dialecticum hoc asserere. Verum debuisset modestius loqui & opinionem D. Thom. ac dicam Aristotelis, & omnium antiquorum errorem non appellare. Errat ipse nam grammatica scientia est, & poesis, & dialectica. De Grammatica patet ex Arist. in anteprædicamētis cap. 2. de rhetorica ipse asserit in libro de hoc edito. Et patet hoc: nam sicut per se datur conceptus ordinatus ad entis rationis cognitionem: ita habitus datur per se ordinatus ad contemplandas secundas intentiones modo iam dicto.

Ad argu. 6. sentent.

QVÆSTIO XVIII

Vtrùm subiectum logicæ, & cuiusuis scientiæ contineat omnes veritates scientiæ.

Cotus 1. q. 3. prologi tenet subiectum scientiæ debere continere omnes veritates scientiæ primo, & tanquā causa sufficiens: ita quod sine alio adminiculo illas veritates continet. Et probat; quia subiectum continet propositiones immediatas, quæ sunt principia virtualiter continentia omnē scientiam: ergo subiectum continet omnes veritates scientiæ. Maior patet nam ista est immediata propositio in scientia de homine, homo est animal rationale, & continet omnes veritates, quia ex ratione formali subiecti dimanant omnes veritates: & ista propositio continetur in subiecto, seu est idem quod subiectum: ergo. *1. Argum.*

Secundo quia subiectū scientiæ est adequata causa habitus: sed habitus continet habitualiter omnes scientiæ veritates: ergo & obiectum continet virtualiter illas. Opposita sententia est Okami, & aliorum, qui dicunt non continere subiectum omnes scientiæ veritatis quia inter continens & contentum debet esse distinctio realis: sed veritates non distinguntur ab obiecto scientiæ: ergo non continet illas. *2. Argum.*

Sed respondetur, quod obiectum scientiæ in se sumptum continet omnes veritates scientiæ, vt causa prima, non vt causa adæquata absolute: & accipimus hic causam largè pro ratione formali, & vocatur causa simpliciter, & absolute & adæquata, quæ sine iuuamine alterius causæ est *Responsio.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

alicuius causa, sicut subiectũ causa est passionũ, siue causet illas mediante alia passione, siue non. Vocatur verò causa sufficiens in suo ordine quæ licet de se non sufficiat producere illũ effectũ, in suo tamen ordine sufficit sicut sol est causa Petri hoc modo. Nã licet non sufficiat producere Petrũ sine causa particulari, in suo tamẽ ordine in genere causæ vniuersalis est cõpleta & perfecta; quia producit effectũ faciẽdo totũ, quod causa vniuersalis debet facere. Et hoc modo principia prima alicuius scientiæ continent omnes veritates, vt scilicet primę propositiones in suo ordine. Et probatur conclusio: quia ex definitione sola subiecti cuiuslibet scientiæ nõ possunt sciri omnia, quæ tractantur in illa scientia: ergo subiectũ & primæ propositiones nõ cõtinẽt, vt causa adæquata omnes scientiæ veritates, alias ex illis solũ sciri possent. Nã profecto ex definitione animalis nõ potest sciri passio formicæ, nec omnes passiones, quæ animalibus particularibus possunt cõpetere, sed ex obiecti ratione adiuncta alijs partibus subiectiuis omnes veritates sciuntur, & in illis omnes veritates illius sciẽtiæ continentur: sicut virtus adæquata productiua Sortis continetur in sole & homine. Et physicæ scientiæ obiectũ vere continet in genere causæ efficientis passiones, quia illas vere producit per realẽ resultantiam eius. Metaphysica vero & logica & Theologia sacra continent veritates scientiæ ingenere rationis formalis: quia si illæ proprietates possent habere causam, esset ratio formalis obiecti.

Ad. 1. argu. Ad primũ respondetur, quod subiectũ sciẽtiæ cõtinet veritates, vt causa sufficiẽs in suo ordine, adiũctũ vero partibus subiectiuis, vt causa cõpleta, & perfecta; sicut sol cõtinet omnes effectus in suo ordine, adiunctus vero causis particularibus ex illis, & sole fit vnũ totale principium & adæquatum.

Ad secundũ. Ad secundũ respondetur eodẽ modo, quod subiectũ in se & in partibus subiectiuis, participantibus ipsum continet omnes veritates, vt causa sufficiens: & sic est causa habitus cõtinentis omnes virtutes. Et in obiecto, vt in causa vniuersali bene possunt contineri passiones & veritates disparatæ, sicut continentur in sole effectus inter se disparati. *Ad tertium.* Ad Okã dicitur, quod aliquando distinguntur veritates realiter ab obiecto, aliquando distinguntur ratione ratiocinata, vt veritates metaphysicales, & Theologicæ. Et sufficit hæc distinctio, vt dicatur cõtinere veritates in obiecto, vt in ratione formali. Et ita hæc cõtinẽtia reducitur ad genus rationis formalis, & aliquãdo ad genus causæ efficiẽtis, vide sap. M. Bañ. 1. p. q. 1. ar. 8. ad solutionem 8. argumenti.

QVÆSTIO. XIX:

An ens rationis sit cognoscibile à nobis, & quomodo.

ET videtur verũ nõ posse cognosci. Probatur, quia ens rationis, vel cognoscitur, per speciẽ propriã, vel alienam: Nõ per propriam: nam nõ habet illam: ergo. Probatur antecedens. Nam obiectum realiter emittit, & causat speciem: sed ens rationis non potest realiter emittere & causare species: ergo. Maior probatur: quia species sunt effectus obiectorum: sicut semen est arboris effectus. Minor probatur: aliàs esset ens reale: quod enim causat realiter effectiue quomodo species procedit ab obiecto debet esse ens reale. Quod nõ cognoscatur per speciem alienam, probatur: alias cognitio entis rei & rationis essent eiusdem speciei, quod constat esse falsum. Probatur sequela: quia fiunt eadem forma: sed actiones, quæ fiunt eadem forma sunt eiusdem speciei, vt constat ex doctrina D. Thom. ergo. Et cõfirmatur hoc argument. Nam species solum repræsentat obiectum, à quo fuit causata: sed species illa non fuit causata ab ente rationis: ergo non repræsentat illud. Consequentia cum minori patent sed probatur maior. Quia cũ species sint virtutes obiectorũ, & eorũ semina solũ præhabent in se sua obiecta; & ita solũ possunt concurrere ad hoc, vt homo fiat res, cuius est semen in esse intelligibili. *1. Argumẽ.*

Secundum argumentum. Omne intelligibile prius natura est intelligibile quàm intelligatur; sed entia rationis non sunt prius natura intelligibilia, quã intelligãtur: ergo non sunt intelligibilia, nec per propriam nec per alienam speciem. Maior patet: quia intelligibile dicit potentiam, intelligi dicit actum: actus autem posterior est potentia: prius enim homo potest ridere quàm rideat. Et minor probatur; quia ens rationis antequam sit non habet potentiam, sed habet esse per operationem intellectus: quia intelligitur ens rationis, quia suum esse est cognosci: ergo. Probatur minor. Quia si est verum dicere ens rationis habet potentiam vt intelligatur: hæc potentia actũ debet illi competere: sed quidquid actu enti rationis competit est ens rationis: ergo erit verum dicere, ante intellectionem quod est ens rationis: quia est illa potentia, quæ est ens rationis, quod est falsum. Confir. hoc argumentũ & explicatur. Nam ũ ante operationem intellectus *2. Argumẽ.*

lectus & verũ dicere, ens rationis est intelligibile: ergo à parte rei correspõdet aliquod obiectũ huic propositioni quia est vera: ergo: at illud obiectum non est ens reale: ergo rationis: ergo ante operationẽ intellectus est ens rationis.

3. Argumẽ. Tertiũ argum. Homo non potest cognoscere Angelũ per speciẽ hominis, quæ est in potentia visiua, etiã si à Deo ponatur illi illa species in intellectu secũdũ modũ quẽ ibi habet per possibile, vel impossibile: quia nõ habet species illa similitudinẽ cum Angelo, qui debet cognosci: ergo nec intellectus noster poterit cognoscere ens rationis per similitudinẽ entis realis. Probatur consequentia quia habet maiorẽ similitudinẽ homo cũ illa specie, quã ens rationis cum ente reali: quia illa sunt entia realia & in eodem prædicamento: quod nõ potest dici de ente reali & rationis. Et confirm hoc argum. Nã homo & Angelus maiorẽ similitudinẽ habẽt in ratione obiecti, quia sunt sub obiecto specificatiuo intellectus directè, quod nõ est verũ de ente reali & rationis, vt supra visum fuit. q. 7. Et confir. secundo. Per speciẽ equi non possumus cognoscere hominẽ nec mediate nec immediate: ergo nec per speciẽ entis realis possumus cognoscere ens rationis. Antecedens de se patet; aliàs eadẽ ratione per illã possem cognoscere omnes species. Et consequentia probatur. Nã maiorẽ similitudinem habet equus cũ homine, & cũ specie illius impressa quã ens rationis cũ ente reali, & cum similitudine eius impressa. Nã ex eo quòd magis assimilatur obiecto, assimilatur etiã magis speciei repræsentãti obiectũ, præcipue quòd magis assimilatur obiecto, vt repræsentatur per speciẽ impressam quia sunt entia realia & sub eodẽ genere, quod non est verũ de ente rei & rationis.

4. Argumẽ. Quarto intelligens in actu debet esse res intellecta in actu per similitudinẽ quã apud se habet: sed nulla species similis esse potest enti rationis: ergo nullũ intelligens in actu potest esse ens rationis in esse intelligibili: ergo ens rationis nõ potest cognosci. Probatur minor. quia quæ similitudo potest esse entis ad non ens? Et quomodo intelligens potest esse non ens & nihil per speciẽ, quæ ex natura sua habet repræsentare aliquid reale & potẽs existere? Profecto maior repugnantia videtur, q̃ ens reale & verũ assimiletur non enti, quã quod ens reale, & species creata assimiletur enti reali infinito: sed hoc nõ est dabile: ergo nec illud. Maior patet quia Deus continetur intra rationẽ obiecti intellectus specificatiui, & est aliquid reale & causa entitatis totius creaturæ: sed ens rationis nõ continetur sub obiecto specificatiuo intellectus, & est nihil: magis enim implicat quod aliquid sit nõ ens etiã per participationẽ, quã quod sit ens infinitũ per participationẽ: ergo magis implicat quod sit non ens in esse intelligibili: quam quòd sit Deus clare visus per speciẽ in esse intelligibili, nã esse tale in esse intelligibili aliquod esse est; & hoc magis repugnat cum nõ esse, quam cum esse infinito.

Quinto. Nam, vel cognoscitur ens rationis per speciem impressam, vel expressam entis realis. Nullo modo: ergo nõ cognoscitur. Cõsequentia patet: quia nõ est alia species in intellectu. Sed probo antecedens quod nõ cognoscatur per speciẽ expressam; alias ille conceptus erit æquiuocus, quia repræsentabit hominẽ v. g. & speciei tatẽ quæ sunt plura, & in nullo cõueniunt, quod est impossibile, vt patet in summulis cap. de vniuocis & æquiuocis. Non per impressam: nam species impressa mouet ad cognoscendũ solũ naturam cuius phãtasma est in phantasia, quia oportet intelligentẽ phantasmata speculari: sed hoc phantasma solũ est entis realis: ergo solũ cognoscimus per illud ens reale, & nõ ens rationis. *5. Argumẽ.*

Sexto. Nã accipio cognitionẽ, qua cognosco secundã intẽtionẽ (siquidẽ dicis ens rationis cognosci à nobis) Tũc sic argumẽtor. Nã vel illa cognitio est prior secunda intẽtione, vel posterior, vel simul. Neutrũ horum, ergo nõ datur talis cognitio. Consequentia patet: quia ex necessitate debet habere aliquẽ ordinẽ prædictorũ ad suũ obiectũ. Nõ est prior cognitio, quia tunc in illo priori possem intelligere cognitionẽ in actu, & nõ intelligere obiectũ, ad quod terminatur, quod est impossibile: quia cognitio intrinsece importat ordinẽ ad obiectũ. Itẽ etiã: nã tũc esset prius natura ente rationis: & sic esset causa illius, quod est impossibile. Nec est posterior ente rationis: quia tunc sequeretur, quod ens rationis prius haberet esse, quã cognitio terminaretur ad illud; & sic eius esse non consisteret in cognosci, & consequenter per aliquid aliud haberet, quod est impossibile. Nec potest dici, quòd sint simul; quia ens rationis consequitur & habet esse per cognitionẽ intellectus: ergo non est simul cum illa. *6. Argumẽ.*

Septimo. Si intellectus intelligit ens rationis, vel illud intelligit in vniuersali, vel in particulari. Neutrũ horũ: ergo. Maior patet: quia cõsiderari nõ potest ens rationis, prout est terminus cognitionis intellectiuæ, nisi in vniuersali, vel particulari. Minor probatur: & q̃ nõ intelligat in vniuersali, ꝓbatur quia in vniuersali nõ potest intelligere ens rationis, nisi per abstractionẽ à singularibus entibus rationis v. g. nõ potest intelligere secũdã intentionẽ in cõmuni: nisi per hoc, quòd illam abstrahit *7. Argumẽ.*

Universidad de Deusto Biblioteca

strahit ab hac secunda intentione, vel illa, sed non potest abstrahere ab hac vel illa: ergo nõ potest illam cognoscere. Maior patet: quia noster intellectus pro hoc statu nihil directe cognoscit, nisi in vniuersali: vniuersale autem quod est obiectum intellectus fit per abstractionem intellectus agentis: & non cognoscitur nisi per denudationem naturæ à conditionibus indiuiduantibus, quod est munus intellectus possibilis: & hoc vocamus abstrahere speciem & naturam vniuersalem à particularibus, illustrare naturam, non illustratis cõditionibus indiuiduantibus. Sed illa, minor probatur: nam secundæ intentiones particulares, & singulares, à quibus abstrahit natura intentionis in communi, non possunt esse, nisi in imaginatiua, & phantasia, vt intellectus agens abstrahat species vniuersales per illuminationem: sed ibi esse non possunt, quia secundæ intentiones particulares non habent esse, nisi per cognitionem intellectus. Tum vltra, quia imaginatiua non potest cognoscere singulares intentiones, non enim sunt obiectum eius: sicut nec potest cognoscere angelum Gabrielem. Secundo probo illam minorem; quia secundæ intentiones non sunt capaces recipiendi lumen intellectus agentis, vt illustretur in illis natura non illustratis conditionibus indiuiduantibus, cũ nihil sint: sicut nec possunt illuminari non entia realia hoc lumine materiali. Quod nec sint cognoscibiles in vniuersali probatur: quia si nõ possunt abstrahi à singularibus cõditionibus nõ possunt cognosci in vniuersali. Et cõfirmatur hoc argumentũ. Nam secundæ intentiones particulares, vt sint debent cognosci ab intellectu, quia nõ habẽt aliud esse, quã cognosci, sed non possunt cognosci ab intellectu directe, quia sunt singularia: ergo debẽt cognosci reflexe, sed nec reflexe cognosci possunt, quia, vt cognoscantur reflexe debẽt cognosci ex eo quod natura vniuersalis fuit prius cognita, quæ fuit abstracta ab illis, sed non potuit abstrahi ab illis, quia nondum erant, siquidem non erant cognitæ: ergo.

8. Argumẽ. Octauo sic argum. Nã poterat aliquis dicere quod secundæ intentiones & quodlibet ens rationis cognoscebatur per speciẽ fundamẽti & entis realis. Contra, nã si per speciẽ v.g. hominis cognosco specieitatẽ, vel illã cognosco in cõmuni, vel in singulari: neutro modo: ergo. Probatur maior: nam vel species impressa hominis concurrit ad formandum conceptum specietatis in particulari: & hoc non quia specieitas in particulari non potest cognosci, nisi reflexe, & ita prius supponit cognitionem vniuersalis. Sed nec potest cognosci per illã speciẽ, & cõceptũ natura vniuersalis, quia illa nõ abstrahitur à singularibus intẽtionibus, quæ non sunt: siquidẽ non sunt cognitæ. Et certe difficile est hoc explicare: sed magis tractabitur cũ fiet sermo de secundis intẽtionibus. Cõfirmatur: Nã dicere, quòd abstrahimus secundã intentionẽ in cõmuni à singularibus entis realis v.g. ab homine isto, vel illo abstraho sicut naturã hominis, ita naturam intentionis in cõmuni absurdũ est: quia nulla natura abstrahitur nisi à singularibus suæ naturæ: quia abstrahere idem est quod facere, vt appareat natura non apparentibus cõditionibus indiuiduantibus illius naturæ, & ita debet fieri à singularibus eiusdẽ naturæ. Et confirm. Nã dici non potest, quod natura secũdæ intentionis sit in singularibus realibus: ibi enim solũ est natura realis: nã si esset ibi sequeretur, quòd illa indiuidua essent indiuidua secundæ intentionis, quod est ridiculum.

Dices, quod cognoscũtur entia rationis per speciẽ impressam entis realis, quæ in intellectu abstracta à singularibus facit formare conceptũ entis rationis, vel per aliã speciem impressam elicitã virtute intellectus possibilis, quæ solũ facit formare conceptũ entis rationis. Contra redit meũ argumẽtũ supra factũ; Quia, vel illa species facit formare verbũ entis rationis in communi, vel in singulari, si in cõmuni: ergo illud ens rationis fuit abstractũ à singularibus entibus rationis, quod ostendimus esse falsum, quia illa nõ sunt cũ non cognoscantur, quia deberent & cognosci reflexe ex cognitione naturæ vniuersalis entis rationis, quæ non est vniuersalis, cũ non præcesserint singularia, à quibus fuerit abstracta, quia non fuerũt cognita illa singularia & ita non fuerũt. Vel terminatur ad singularia: & neq; hoc, quia prius debuit cognosci natura vniuersalis: in phantasia autẽ non fuerunt illa entia rationis, vt iã ostendimus. Si dicas, quòd simul & semel sunt in intellectu vniuersalis cognitio naturæ & singularis: cõtra, quia singulariũ cognitio debet præcedere vniuersaliũ cognitionẽ, cũ illa fiat per abstractionem ab istis: & tunc nõ possunt esse cognita per intellectum singularia, quia natura intellectiua prius terminatur ad vniuersale, quã ad singulare. Tota ergo difficultas est explicare, per quã cognitionem sint singularia à quibus abstrahitur natura vniuersalis. Sed contra hanc solutionem sit

9. Argumẽ. Nonum argumentum. Nam etiam si in intellectu possibili sint simul & semel singularia, & vniuersalia, seu cognitio singularium & vniuersalium: tamen intellectus possibilis non abstrahit à singularibus naturam vniuersalem, quia hoc est munus intellectus agentis: & iste non abstrahit, nisi à phantasmatibus: ergo cum illa singularia non sint nisi in intellectu possibili, non potest ab illis abstrahi natura vniuersalis, maxime, quia sunt ibi obiectiue, & intellectus agens nõ abstrahit, nisi à phantasmatibus, quæ sunt subiectiuè in phantasiæ potentia.

10. Argum. Decimo sic argumẽtor. Nam entia rationis nullo modo sunt entia etiã in perfectissimo modo: ergo non sunt cognoscibilia. Consequentia patet, & probo antecedẽs, quia non habent vllo modo esse: ergo non sunt entia. Probo antecedens: quia esse eorũ est cognosci; sed hoc nõ potest esse eorũ esse: ergo. Probo minorẽ quia v.g. genere itatem esse nihil est aliud, quam relatio rationis perfecta, & completa in suo genere: sed relatio perfecta & cõpleta non potest esse existentia suo modo entis rationis, & secundæ intentionis: ergo. Maior patet: quia esse eorũ est cognosci, seu cognitũ esse: sed cognitũ esse est relatio rationis, sicut parietẽ esse visum: ergo. Sed minor probatur: quia existentia rerum realium non est quid completum in suo genere, neque distinctum numero perfecto à re cuius est existentia: ergo nec entiũ rationis existentia: siquidẽ sunt imperfectiora: & præcipue quia relatio nõ potest esse actus alicuius creati: actus dico existentiæ ipsa cognitio realis nõ potest esse eorum actus, quia ens rationis non potest habere pro actu aliquod reale, siue extrinsecum, siue intrinsecum præambula.

1. Nota. Pro hac difficili explicanda quæstione notandum est, speciẽ esse in duplici differentia: alia est expressa: alia impressa. Species expressa est conceptus, & verbũ, atque idolũ, quod noster intellectus format per suam cognitionẽ, in quo intuetur res ipsas. Et per hoc verbũ fit res intellecta in actu secundo, de quo dixit Arist. 3. de Ani. quod intelligẽs in actu sit ipsum intelligibile in actu. Species impressa est semen quoddã, & virtus causata ab obiecto per actionẽ intellectus agentis, mediante phantasmate in intellectu possibili, quæ cõtinet in virtute obiectum, & potens est actuare intellectũ, vt in se habeat obiectũ ad modum quo semen arboris in virtute continet arborẽ. Et intellectus per hanc speciẽ impressam effectiue concurrit ad verbi & conceptus formationem. Et ista species impressa necessario debet præcedere, vt formemus verbũ: sicut necessarium est semen aliquod præcedere, vt arbor generetur. Nunquã enim intellectus ad actũ secundũ, qui est intelligere deuenit, nisi per actũ primũ, qui est ipsa species, quæ præhabet obiectũ implicite & in virtute. Hęc verò species impressa, vel mediatè, vel immediatè debet esse causata à phantasmate illustrato ab intellectu agente, vel ab intellectu agente illustrante phantasma; quia nihil est in intellectu, quin prius fuerit in sensu. Et hinc fit, quod omnis cognitio, quę de Deo in hac vita habetur, debeat esse per speciem creaturarũ, quia ipsum Deũ, prout in se est non cognoscimus in hac vita. Sed tamẽ quia creaturæ sunt effectus Dei, hinc prouenit, quod participant Dei perfectiones, licet diuisim, & imperfecte. Et sic per creaturarũ species, licet imperfecte, venimus in Dei cognitionem: quia creaturæ sunt similes Deo. Et ex hoc colligitur quæstionis huius difficultas, quia cũ ens rationis non sit effectus entis realis, nec effectus sui fundamenti, vt videbimus statim, difficile est explicare, quomodo per speciem entis realis ens rationis possit cognosci, nã per illam vt notauimus necessario debet cognosci. Et ne incíderent in has angustias atque inquisitione veritatis defatigarentur huius tẽporis logici quidã negant esse entia rationis, sed omnia entia dicunt esse realia.

2. Notã. Secũdo notandũ est, quod, vt colligitur ex D. Tho. de ver. q. 2. ar. 3. ad 5. & super Boet. de Trinit. q. 1. ar. 1. dupliciter aliquid cognoscitur, vno modo per speciẽ propriã sicut oculus videt lapidẽ per speciem lapidis. Alio modo per formã alterius sibi similis: sicut cognoscitur causa per similitudinẽ sui effectus, & homo per formã suæ imaginis. Et itã possumus intelligere, quòd ens rationis cognoscitur, vel per suã propriã speciẽ, vel per aliã speciẽ alterius rei sibi similis, vel quomodolibet habentis ordinẽ ad ipsum. Et hæc cognitio potest terminari, vel ad ens rationis in cõmuni, vel ad ens rationis in particulari. Nam etiam in entibus rationis sunt vniuersalia, & singularia, sicut species cõmunis est ad omnes species, hæc verò species est particularis, seu vt clarius dicamus, hæc specieitas, quæ singularis est, vt quod nec de alijs prædicatur.

3. Notã. Vltimo nota, omnẽ nostram cognitionem pro hoc statu fieri per conuersionem ad phantasmata; quia vt inquit Arist. 3. de Anima oportet intelligentẽ phãtasmata speculari: & ita quicquid cognoscit, cognoscere debet per respectũ ad rẽ materialẽ, qua propter etiã ipsa entia rationis hoc modo sunt à nobis cognoscenda. De hoc late disputari solet. 1. p. q. 13. per totam, maxime. ar. 1.

Decisio quæstionis.

1. Conclus. PRima cõclusio. Ens rationis cognoscitur à nostro intellectu pro hoc statu. Ista conclus. satis patet. Nã diffinimus quid sit secũda intẽtio, quid negatio, quid priuatio, & scictiã habemus de secundis intẽtionibus, vt visum est, & Theologi sacri afferunt relationẽ domi

Universidad de Deusto Biblioteca

ni; in Deo esse aliquid rationis: ergo cognoscitur à nobis ens rationis Hoc, quia euidẽtissimũ est, nõ est amplius probandũ. Etsi dicas, quòd non sunt entia rationis; cõtra, nã ita asserũt omnes philosophi, vt posteà videbimus & cõuincitur demõstratiua ratione. Hoc etiã ratio D. Th indicat 1. p q. 17. artic. 7 Quinimo D. Aug. lib. 4. de Trinit c. vlt. dicit, quod sicut numus constituitur pretium absque realitate adueniente illi: ita Deus ex tempore fit Dũs creaturarũ eodem libro ca. 4. & 5. dicit, quod Deo nihil neque relatiuũ, neque absolutũ ad uenit ex tẽpore. Vbi expresse asserit D. Aug. entia rationis. Nam, si nũmus in esse nummi constituitur sine aliqua realitate adueniente illi, ergo per aliquid rationis; nam aliquid ad

2. Conclus. uenit, quo fit nũmus. ¶ Secũda cõclusio. Ens rationis non cognoscitur per propriã specie ab ipso causãtã. Probatur ista conclus. Ens rationis non potest habere effectũ realem ab ipso realiter productum; sed species, qua actuatur intellectus est aliquid reale, siquidem est subiectiue in intellectu, ipsumque de potẽtia ad actum realem reducit: ergo non potest esse producta ab ente rationis. Et confirm. hæc ratio. Nã species seu obiectũ per speciem reducit intellectũ de potẽtia ad actũ realiter, efficiendo etiã aliquid: sed ens rationis nihil effi cere potest: ergo. Secũdo probatur cõclusio. In intellectu nõ est species causata ab aliquo obiecto, nisi illud obiectũ habeat in phantasia phantasma aliquod: sed ens rationis nullum phantasma habet: ergo nec causatã speciẽ ab ipso. Minor probatur: quia phantasma est rei sensatæ à nobis: sed ens rationis non sentitur cũ non sit sensibile, quia esset reale: ergo non

3. Conclus. habet speciem ab ipso causatam. ¶ Tertia conclus. quæ euidenter infertur ex dictis sit. Ens rationis cognoscitur per speciẽ entis realis. Probatur: nã ens rationis cognoscitur, & nõ per speciem ab ipso causatam: ergo per speciem causatam ab aliquo ente reali.

4. Conclus. Quarta conclusio. Per speciẽ expressam entis realis non cognoscitur ens rationis, tãquã per conceptũ eius. Itaque cõceptus, quo cognosco hominẽ, non est cõceptus, quo cognosco ens rationis. Probatur conclus Nã alias daretur æquiuocatio in mente vltimata (quod est impossibile, vt probatur in summulis, capite de vniu. & æquiuoc.) probatur sequela; Quia illa qualitas & cõceptus significat v. g. hominẽ, & etiam significat specieitatẽ: ergo significat plura, vt plura sunt, & sic daretur æquiuocatio, nam conceptus hominis & specieitatis obiectiuus in nullo cõueniunt. Item nam conceptus hominis viui non significat hominẽ pictum, licẽt homo pictus habeat aliquam similitudinẽ cum viuo: ergo cõceptus hominis nõ significat specieitatẽ & hominẽ: quod si non significat non possumus cognoscere per illũ hominẽ, & specieitatem. Et confirm. Nã conceptus, quo cognosco lapidẽ, nõ est ille conceptus. v. g. quo cognosco Deum, quia Deus non est lapis; ergo conceptus, quo cognosco hominẽ, non est conceptus, quo cognosco specieitatẽ; quia homo nõ est specieitas. Et idẽ dici potest de omni ente rationis. Consequentia patet: quia etiam Deus in hac vita nõ cognoscitur per propriam speciem.

Et probatur specialiter cõclus de secundis intentionibus, quę pertinent ad logicũ. Nam secunda intentio formaliter pro cõceptu: vt distinguitur contra obiectiuã, est secũdus cõceptus, qui habetur de re: ergo præcessit primus: sed primus conceptus terminabatur ad fundamentũ secundę intentionis, ad hominẽ v. g. ergo secundus non terminatur ad hominẽ, sed ad ipsam secundã intentionẽ. Vnde inquit D. Th. opusc. 48. quod rebus conueniunt aliqua in seipsis, vt esse hominẽ, esse animal, &c. Et ista cognoscũtur per conceptũ, qui est prima intentio formalis; alia verò conueniũt rebus ex hoc, quod sunt in intellectu, vt esse speciẽ: & ista cognoscuntur per cõceptũ, qui est secunda intẽtio: ergo secundũ D. Th alius est conceptus fundamenti & entis realis, & alius conceptus entis rationis, & secundæ intentionis. Ex hoc sequitur, quòd entia rationis cognoscãtur conceptu proprio, qui alijs non potest conuenire; quia repræsentat conceptus per modum similitudinis expressæ, quæ non potest esse plurũ, vt plura sunt. Sed cõtra: nã cõceptus species significat secũdã intẽtione de formali, & hominẽ v. g. de materiali: ergo iã significat ens reale & rationis.

Respondetur primo quòd materiale nõ significatur, sed importatur seu copulatur subiecto Secũdo respõdetur, quod significatur vt materiale, & indirecte Et hoc non est incõueniens: nã sicut albũ significat corpus & albedinẽ, vnũ formaliter & aliud materialiter: ita ibidẽ, quod nos asserimus, illud est non posse eadẽ similitudine intellectus expressa significari, vt obiectũ ex quo importatũ & significatũ hominem & specieitatem.

Quinta conclus. conceptus isti, quibus cognoscimus entia rationis, quæ sunt secũdæ intẽtiones, fiũt & causantur mediãte specie impressa entis realis, & mediante etiã specie expressa. Itaq; quãdo cognosco hominẽ, ille cõceptus hominis fit à specie impressa hominis, causata in intellectu possibili ab intellectu agente. Et postea conceptus ille hominis causatus à specie impressa concurrit ad productionem alterius conceptus, quo cognosco ens rationis, & secundam intentionem; 5. Conclus.

& sic & cõceptus hominis & species impressa concurrit. Probatur hoc: Nam ex eo, quod naturam humanã cognosco in multis esse numero solo differentibus, attribuo illi secũdã intentionẽ speciei: ergo cognitio naturæ humanę præcessit & iuuauit, vt cognosceretur secũda intẽtio. Explicatur amplius hoc, & probatur. Nã, vt Deũ agnoscamus, necessariũ est creaturarũ conceptus præcedere: ergo iam ad Dei cognitionem requiritur species impressa & expressa creaturæ, & post modum deuenio in cognitionem Dei per alium conceptum: ergo similiter cum cognosco entia rationis. Præterea, cũ cognosco per obiecta actus, & per actus habitus & potentias, prius debet præcedere obiectorum cognitio: ergo in cognitionibus entis rationis prius debet præcedere cognitio fundamenti; & ille qui præ requiritur conceptus, & species impressa iuuant ad cognitionem entis rationis Et si inquiras, quare requiritur conceptus entis realis ad cognitionem entis rationis, & in quo genere causæ concurrit, Respondetur, quod requiritur, vt determinet speciem impressam ad eliciendum conceptum entis rationis: & concurrit conceptus, sicut species impressa, ita quod reducitur ad idem genus causæ. Species enim hominis non determinaret ad eliciendum cõceptum specieitatis, nisi determinaret intellectum in actu secundo ad cognitionem hominis, cui specieitas conuenit. Et ita dicendum est de alijs fundamentis. Sed si inquiras, nunquid fit huiusmodi cognitio entis rationis per speciem impressam, & expressam entis realis, ita vt ex illis formetur conceptus entis rationis immediate: an verò sic, quod ex illis resultat alia species impressa, qua cognoscitur ens rationis?

Respondetur & fit sexta conclusio. Probabile est quod nulla alia species requiritur, præter species impressas abstractas à phantasmatibus immediate: licẽt etiã probabile sit, quòd intercedat alia species impressa. Prima pars conclusionis probatur. Nam D. Tho. in 1. p. q. 13. & q. 1. de potentia ad. 10. & multis in locis dicit quod per species creaturæ cognoscimus Deum, & per species fundamenti secundam intentionem: ergo non requiritur alia species impressa: alitàs hoc dictum D. Tho. falsitate nõ careret: sed illa species impressa sufficit. Et idem videtur asserere D. Tho. 1. p q 77. quando dicit, quod per actum cognoscimus potentiam &c. Et præterea probatur. Nam huiusmodi species non sunt multiplicandæ, sine necessitate: sed non est necessaria illa secunda species impressa, quam dicit alia opinio, quæ eliciturs; ergo. Minor probatur. Nam per speciem impressam fit intellectus in actu primo & per conceptum determinatur, vt ex illa cognoscat intentionem conuenientem subiecto tali & fundamẽto: per ipsam enim solam non cognosceret, nisi fundamentum tantum, verbi gratia hominem, nisi adsit etiam expressa species; & ex vtraque cognoscit secundam intentionem speciei. Si verò per eandem speciem format conceptum animalis cognoscet intentionem per illũ, quæ animali conuenire valet. Si verò cognoscit ens, cognoscet per illum ens rationis, quod dicitur tale in ordine ad ens reale. Et hinc intelliges, quare requiratur species impressa & expressa ad cognitionem entis rationis. Secunda pars cõclusionis colligitur ex D. Tho. 1. p. q. 12. Nam intellectus informatus per speciẽ entis realis, & per conceptum illius, verbi gratia hominis elicit aliam speciem impressam, qua mediante vt principio format conceptum entis rationis. Nam sicut conceptus entis realis, verbi gratia hominis fit ex specie impressa sua: ita conceptus entis rationis fit à specie impressa sua & sibi propria; dico sibi propriam esse, quia non deseruit nisi ad formandum conceptum entis rationis, licet non fit ab illo causata. Et si dicas, quis elicit illam speciem? dico elici ab intellectu possibili ex conceptu entis realis, & ex impressa specie illius supposita illuminatione prima intellectus agentis, quæ durat adhũc in virtute. Et ratio est: quia intellectus possibilis non solũ est patiens, verum cooperans agenti, supposito iam quòd habeat speciem in se: ergo bene potest concurrere ad eliciendam aliam speciẽ ex conceptu & specie impressa. Præterea. Nã vt ait D. Thom. 1. p. q. 12. arti. 9. ad secundum sunt aliquæ potentiæ cognoscitiuæ, quæ ex speciebus primo conceptis alias formare possunt sicut imaginatiua ex speciebus mõtis & auri elicit speciem montis auri, & intellectus ex speciebus generis & differentiæ elicit speciem naturæ specificæ. Et ita inquit, quod intellectus Diui Pauli videns diuinam essentiam elicuit quasdam species, per quas recordabatur eorum, quæ viderat: ergo iam ex sententia D. Tho intellectus possibilis ex illis impressa & expressa speciebus entis realis, elicit alias species impressas, per quas format conceptum entis rationis. Itaque relationes per species elicitas à fundamentis cognoscuntur, priuationes per species elicitas ab habitibus, negationes, vt chimera &c. per speciem elicitam à suis partibus. Quia enim istæ species habent maiorem connexionem & similitudinem, vel ordinem cum supradictis entibus rationis, ab illis eliciuntur species, vt per illas cognoscantur. Crediderim etiam, quod cognoscuntur relationes rationis per ordi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nem & similitudinem ad relationes reales.

7. Conclu. Septima conclusio. Ens rationis & secunda intentio cognoscuntur in vniuersali & particulari. Hæc conclusio non eget probatione. Nam sicut alia entia realia in vniuersali, & particulari cognoscuntur: ita & hæc minutissima rationis entia: quia omne illud quod rationem entis participat, cognoscibile est; siue in vniuersali, siue in particulari, siue directe siue reflexe. Sed explicare modum, quo cognoscuntur, habet aliquid difficultatis. Et ita ad hoc aperiendum affero hoc dupliciter explicari posse. Primo modo dicendo, quod intellectus noster, verbi gratia, cognoscendo hominem, & referendo illum ad indiuidua cognoscit ipsum esse speciem: & ita tribuit illi intentionem speciei, qua denominatur natura illa species formaliter. Postmodum verò ab hac natura specifica, quæ formaliter considerata est indiuiduum speciei, elicit seu abstrahit naturam speciei in communi: sicut abstrahit à Petro naturam humanam in communi, & per illam reflexam cognitionem intellectus qua cognouit naturam esse in Petro &c. cognoscitur hæc natura intentionis in singulari: & ab hac cognita per alienam speciem abstrahit intellectus naturam vniuersalem, & illam cognoscit in communi. Et si dicas, contra, nam prius debuit cognosci per intellectum vniuersale, quam particulare, respõdetur, quòd quando cognoscitur vniuersale per propriam speciem, & non cognoscitur ad cognitionem alterius, verum est. Cæterum quando cognoscitur per alienam speciem nõ requiritur, quia sicut ipsa natura cognoscitur in communi, potest etiam cognosci denominatio, quæ illi conuenit. Et hec est natura speciei, quæ est secunda intentio indiuidua, qua denominatur species formaliter, vt dicemus infra. Secũdo dici potest, quòd per speciẽ entis realis verbi gratia hominis, aut per speciẽ relationis realis cognoscitur specieitas in cõmuni, ex eo, quòd illa species, qua fit eiusmodi cognitio fuit abstracta à singularibus vniuersalis speciei realis; qua cognita postmodum determinatur illa cognitio in vniuersali accepta, vt cognoscatur hæc specieitas. Sicut determinatur species hominis in vniuersali, vt reflexe per illam cognoscatur hic homo, & determinatur ad cognitionem huiusmodi naturæ intentionis per cognitionem sui fundamenti. Verbi gratia ex eo, quod cognosco hominem esse in hoc & in illo indiuiduo, cognosco esse quandam speciem particularem: & ita attribuo illi secundam intentionem in particulari, qua sit formaliter species: & ita cognosco illam specieitatem in particulari. Si dicas, contra, quia illa natura speciei in communi debuit abstrahi ab hac & illa intentione: ergo prius debuit cognosci hæc intentio particularis. Distinguo, abstrahitur à proprio eius phantasmate, nego; sed abstrahitur species qua recipiat per cognitionem esse intentionis in communi & in particulari. Itaque cum fiat natura intentionis per cognitionem, non abstrahit ab aliquo supposito, vel indiuiduo existente: sed per cognitionem modo iam dicto habet esse in communi & particulari. Certe habet difficultatem hæc conclusio. Et si velis dicere, quod postquam est cognita hæc intentio in particulari ab illa abstrahitur natura intentionis in communi, bene potest affirmari: quia postquam habet esse cognitum particulare, bene potest abstrahi natura communis, non ad hunc sensum, quod intellectus agens eliciat ex ipsa natura particulari speciem: sed ad hunc sensum, quod ex eo quod cognoscit illam in particulari, cognoscit rationem vniuersalem, quæ est in illa sicut ex eo, quod cognoscimus Gabrielem, cognoscimus per speciem rerum corporearum eius naturam in communi.

Vltima conclusio. Esse existentiæ, quod potest enti rationis competere, habetur per actualem cognitionem ipsius. Itaque, sicut generatio est actio, qua res genita habet esse, & ipsum esse consequitur ad generationem, (& modo non disputatur, quæ sit causa principalis existentiæ) ita ad cognitionem intellectus consequitur esse existentiæ, quod potest habere ens rationis. Et illud esse existentiæ nõ est cognitio, sed esse cognitum, seu cognosci entis rationis: & ista est eius actualitas, habet quidem ens rationis suam essentiam inuariabilem, sed existentiam ab intellectu accipit. Quomodo autem hoc fiat statim dicemus. Et hæc existentia imperfectissima est essentia ipsa cum ordine ad intellectum. Itaque nõ distinguitur existentia ab ente rationis, sed est ipsum ens rationis cum respectu ad intellectum, & existentia non est alia relatio distincta ab ente rationis eo modo, quo duo entia rationis distingui possunt. Nam illa relatio etiam esse non potest, nisi per cognitionem, & ita eius esse deberet esse alia relatio: & sic esset processus in infinitum, quem quamuis aliqui non dubitent concedere in entibus rationis in existentia, autem implicat, quia non posset ens rationis habere esse, vt facile deducitur. Nam, si dependet esse secundę intentionis verbi gratia à relatione, & esse huiusmodi relationis dependet ab esse cognito, quod est relatio, & esse huius esse cogniti ab alia relatione daretur processus in infinitum & nunquam daretur existentia entis rationis. 8. Conclu.

Præterea: nam sequeretur, quod esse ens rationis esset relatiuum, quod est falsum; verum est quod est relatio secundum dici, quia importat ordinem ad intellectum in sua ratione. Nec valet dicere, quod secunda intentio & illa relatio rationis, quæ est sua existentia, eodem actu cognoscuntur: quia actio, qua cognoscitur secunda intentio solum terminatur ad illam, & non ad aliã relationem distinctam: & ita solum illa habet esse. Vnde esse existentiæ ipsius est essentia, vt cognita ab intellectu, quia per hoc, quod cognoscitur intelligitur cũ vltima actualitate ipsius, cùm non possit ad maiorem actum deduci, quam ad cognitionem passiuam, seu cognitum esse: & illud fit extra essentiam suam. Hic erat probandum entia rationis esse; sed hoc, vt per se notum relinquo. Nam cõstat ex D. August. vbi supra nummum esse aliquod ens, & non reale, vt ipse affirmat, ergo rationis. Item Antichristum non esse, est aliquid, siquidem intelligitur, & non reale, vt patet: ergo rationis. Præterea, Deum esse creatorem formaliter, & dominum formaliter aliquid est, non reale: ergo rationis. Probatur minor: Nam esse dominum aduenit Deo ex tempore; ergo si est aliquid reale, aliquid reale aduenit Deo ex tempore, quod est impossibile: aliàs mutaretur saltim metaphysice: nam Deus formaliter aliter se habet modo, quã antea, ergo formaliter metaphysice mutatur. Præterea; Nam si illa ratio dominij in Deo est aliquid reale: ergo est Deus, & hoc prouenit illi ex tempore: ergo ex tẽpore Deus habet aliquid formale, quod est Deus, & illud formale, quod est Deus antea nõ habebat. Quæ omnia sunt plusquam falsa. Vide Magistrũ Basies 1. p. q. 13. arti. 7. con. 1. De secundis autẽ intentionibus agemus infra, & demõstrabimus ipsas esse entia rationis.

Dissoluuntur Argumenta.

Ad 1. argu. responde. AD primũ respondetur, quod ens rationis cognoscitur per speciem impressã alienam, scilicet, entis realis. Cæterum per cõceptum proprium sibi soli conuenientem; & nihilominus specie differunt cognitio entis realis & rationis: quia licet habeant eandem speciem impressam pro principio, diuersimode tamen. Nam cognitio entis realis habet illã speciẽ impressam pro principio, primo & per se; cognitio entis rationis secundario. Et hoc sufficit, vt distinguãtur specie in ordine ad obiectum, & in ordine ad speciem, quæ primo & per se respicitur ab vna, ab alia secũdario. Esto exemplum; Nam calefactio ceræ & eiusdem liquefactio specie differũt, quamuis fiant eadem forma caloris: quia vna fit immediate à calore scilicet, calefactio, alia verò mediate: & diuersus modus respiciendi principium causat diuersitatem specificam.

Secũdo respõdetur, quod nõ habent idem principium: nã cognitio entis realis habet pro principio speciem elicitam à phãtasmatibus: cognitio verò entis rationis habet pro principio speciem causatam à specie impressa, & conceptum entis realis, & ita differunt specie ex parte principij.

Ad confirmationem respondetur, quòd species amplius repræsentant, quam obiecta, à quibus causantur. Nam species formæ repræsentat materiam primam, & species creaturæ Deum, & species effectuum repræsentãt Angelos eorum causas, & species fundamenti repræsentat relationem. Et hoc propter similitudinem seu ordinem, quem ad illa importãt, & quia ens rationis dicitur tale in ordine ad ens reale repræsentatur per speciẽ entis realis. Vel respondetur, quod etiam si species nõ sit similis enti rationis, potest cognosci ens rationis per illam, quia ens rationis aliquem ordinem habet ad ens reale. Nam Angelus per speciem habitus cognoscit priuationem; & illa species non potest esse similis priuationi, & nihilominus propter ordinem, quem habet priuatio ad habitum per illam priuatio cognoscitur. De quo agitur 1. p. quæst. 55. de cognitione Angelica.

Ad secundum respondetur ex Soncinate. 10. met. q. 16. Quod obiectũ denominatur intelligibile non per potentiam existentem in eo, sed per potẽtiam intellectus. Ex eo enim, quod ego possum intelligere ens rationis, ipsum dicitur intelligibile, & sic non est necesse quod præcedat ens rationis formaliter ipsam intellectionem: sicut res non dicitur creabilis per potentiam, quæ sit in ipsa re, sed per potentiam, quæ est in Deo. Et nota, quòd sicut actu intelligi in entibus realibus est aliquid rationis: ita etiam posse intelligi est aliquid rationis quia dicitur tale à potentia intellectiua illi extrinseca. Verum est tamen, quod præsupponitur ad hanc intellectionem in entibus realibus essentia realis, vel actu existens, vel potens existere in entibus rationis essentia eorum, quoad connexionem prædicatorum, quæ est aliquid rationis: sicut dicimus modo Antichristum esse aliquid reale, non existens, sed prædicamentale. Ad. 2. argu.

Secundo respondetur, quòd sunt intelligibilia entia rationis: sed hæc potentia simul conuenit illis cum actu intelligi: sicut materia cœli habet potentiam ad formam, quæ simul est cum actu ipso formali, licẽt non sit paritas quoad omnia.

Ad tertium respondetur ex sententia aliquo Ad. 3. argu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quorũ, quòd ens rationis potest cognosci per speciem entis realis: sed non requiritur aliqua similitudo inter ens rationis & rem cognitam, sed ordo aliquis vt oppositi similis fundamenti. Et hoc sufficit, vt cognoscatur ens rationis per speciem entis realis, cum habet aliquem ordinem ad illud. Hæc solutio est Sõcinatis vbi supra. Secundo respõdetur, quòd species ponuntur in intellectu, vt forma efficiens, qua mediante intellectus assimilatur rei intellectæ in actu primo, & per conceptus per ipsas productos assimilatur in actu secundo, & vt potens fit intellectus per ipsas operari factus in actu primo, nam antea erat in pura potentia. Ex quo sequitur species debere esse similes obiecto, siue formaliter, siue virtualiter. Et quia de hoc variæ sunt opiniones, ego probabiliorem censeo illam, quæ tenet esse similem speciem impressam in virtute: vnde species entis realis similis est enti rationis. Et hanc similitudinem colligere possumus sic; quia ens rationis simile est enti reali, quia ens analogice duobus conceptibus dicitur de ente reali & rationis, quod tenet Caie. opusc. de hominum analogia circa finẽ. Imo est opinio D. Tho. in quadam disputata: Analoga autem sunt, quorum nomen est commune, ratio autem partim eadem partim diuersa. Et ita ens rationis aliquo modo est simile enti reali: & ideo potest repræsentari per speciẽ entis realis, & perfectissime: quia repræsentat ens reale, quod habet esse magis perfectũ, quam ens rationis, & excedit entitatem entis rationis. Sicut in essentia Diuina perfectissime repræsentantur accidens & materia prima & sicut ex eo, quod creatura est similis Deo, species creaturæ aliquo modo est similis Deo: & ita per illam possum cognoscere Deum ita in proposito. Et etiam patet hoc ipsum ex D. Tho. 1. p. q. 12. arti. 9 vbi dicit, quod per speciẽ imaginis possum cognoscere hominem, cuius est imago, & tamen homo dicitur analogice de homine viuo, & picto duobus cõceptibus: ergo etiam per speciẽ entis realis, ipsum ens rationis cognoscere potero. Itaq; ex eo, quod est proportio inter ens reale & rationis, & analogia & ordo aliquis, per speciẽ entis realis possum cognoscere ens rationis. Maxime, quia entitas rationis similis est entitati reali, habet enim suam essentiam, & passiones ad modum entis realis. Et ex eo quod ens rationis fundatur super ens reale, habet amplius quandã connexionẽ cũ ente reali, super quod fundatur, vt per illud possit cognosci. Sicut relatio realis quæ fundatur in aliquo per speciẽ fundamenti cognoscitur. Si verò relatio rationis cognoscatur in vniuersali & in communi cognoscitur per speciem formæ: quia cum illa habet maximam proportionem, maxime cum forma accidentali. Vnde respondetur ad Argumẽtum quòd per speciẽ, quæ est in specie visiua, nõ potest cognosci Angelus, quia non habet proportionem cum intellectu, neque cum obiecto habet tantam proportionem, sicut habet species entis realis cum ente rationis. Quia licet in esse rei sit magis similis; non verò in genere speciei & formæ: illa enim species, nisi denudetur à materialitate, non potest repræsentare Angelum, vt sic. Vnde, ad primam confirmationem respondetur, quod per speciem impressam hominis bene possumus cognoscere Angelum, cæterum nõ quidditatiue, sicut ens rationis: quia illa species cum sit inferioris ordinis, non potest attingere ad repræsentationem Angeli, sicut in se est. At verò potest optime repræsentare quidditatiue ens rationis, quia non est ordinis superioris.

Ad secundã cõfir. respõdetur, quòd per speciem equi potest cognosci homo, quatenus est materialis: & non potest cognosci quatenus homo est, quia diuersa ratio est vnius, & alterius, nec inter se proportionem habent. At verò ens rationis est aliquid entis realis, & est confictum ad illius similitudinem, & fundatum super illud, & ita potest per illud cognosci: sicut potest Deus cognosci per species creaturę, quia est causa illius, licèt magis distet à creatura, quam homo ab equo. Secundo potest responderi ad hæc omnia, quod ens rationis maiorem similitudinem habet cum ente reali, secundum quod à nobis cognoscitur, quam equus cum homine, & homo cum Angelo: non quidem à parte rei, sed secundũ quod à nobis cognoscitur: quia cognoscitur à nobis ad similitudinem & modum entis realis; quod non habet verum in supradictis. Vltimo etiam ad hæc omnia potest responderi, & constat ex materia de Angelis, quòd species non est necesse, vt repræsentet per modum similis, sed vel per modum similis, vel effectus, vel causæ, vel quo modocunque habentis ordinẽ. Et ita per speciem habitus possum cognoscere priuationem: & hac ratione per speciem entis realis ens rationis.

Ad quartum negatur minor, & dico, quòd est similitudo, non in esse rei, sed in genere repræsentati. Species enim illa est similitudo entis rationis secundum quod est repræsentatum. Sicut species, quæ est in meo intellectu est accidens, & est similis substantiæ, quam repræsentat, non in esse rei, sed in esse repræsentati, & est substantia non in esse rei, sed in esse repræsentatiuo: eo modo species illa expressa & impressa est obiectum ipsum, quod est ens rationis, non in esse rei, sed in esse repræsentatiuo: & intelligens ens rationis est ipsum ens rationis in esse repræsentatiuo, nõ in esse rei, sed in esse intelligibili. Et sicut substãtia fit accidẽs in esse cognoscitiuo, & absolutum fit relatiuum in esse cognoscitiuo: ita ens reale fit ens rationis in hoc esse; & non potest per speciem creatam id quod infinitũ est quidditatiue repræsentari: quia in esse repræsentatiuo est ordinis inferioris. Non enim species potest infinitas perfectiones repræsentare; quia in esse intelligibili esset similis & æqualis Deo, & sic esset infinita. Bene verò potest species superioris ordinis id quod infimum est, repræsentare, propter proportionem & similitudinem, quam habet ad ipsam rem superioris ordinis; sicut per essentiam diuinam repræsentantur creaturæ: quinimo per illam cognoscũtur optime entia rationis.

Ad. 4. argu.

Ad. 5. argu. Ad quintum respondetur ex 4. & 5. conclusione. Et mouet phantasma etiam ad cognoscendum ens rationis, quod habet similitudinem cum ente reali, cuius est phantasma. Et patet instantia in Deo & Angelis, qui cognoscuntur per species creaturarum.

Ad. 6. argu. Ad sextum respondetur, quòd sunt simul: quia intelligendo speciẽitatem verbi gratia habet illa esse, & habendo esse intelligitur: & in quodam genere intelligitur intentio seu ens rationis præcedere speciem expressam, quatenus specificat illam, & in alio genere intelligitur subsequi: quatenus ex eo quòd intelligitur habet esse. Cæterum in hoc nulla est causalitas realis: bene enim intelligimus nos intellectionem, & verbũ esse simul, & secundum quod intellectio est via ad verbum esse prius; ita suo modo intellectio, vt via ad ens rationis prius intelligitur, licet sit simul cum ente rationis. Verum est, quod nõ est hic causalitas aliqua: quia materia non patitur. Et si dicas, est prius, vt via, ergo est causa: distinguo, est causa formaliter, nego, est causa virtualiter fateor. Ad hunc sensum quod si secunda intentio causam habere posset, produceretur ab illa intellectione, & in alio genere intelligeretur prior: intellectio enim est specificatiua conceptus. Omnemque specificatiuum prius est non tamen realiter causat conceptum: quia hoc illi nequit competere: quod magis explicabimus quæstione sequenti.

Ad. 7. argu. Ad septimum respondetur ex septima conclusione: vide ibi. Nam in vniuersali & particulari, & directe & reflexe cognoscuntur entia rationis, & illæ secundæ intentiones particulares, à quibus vniuersale abstrahitur habent esse in intellectu obiectiue. Ex eo enim, quòd cognosco hominem esse in Petro & Paulo, attribuo illi quandam secundam intentionem speciei, qua denominatur vniuersale formaliter, & ab ista abstraho vniuersalem intentionem: & lumen non est in illa subiectiue, sed in phantasmate illuminato à quo fuit abstracta natura. Et virtute illius abstractionis intellectus potest cognoscere intentionem particularem & ab illa abstrahere vniuersalem. Et licèt sint singularia, possunt cognosci ab intellectu, non ante vniuersalia realia, sed bene ante vniuersalia illarum intentionum. Volo dicere, quod prius debet cognosci homo, quam cognoscatur secunda intentio particularis: & non est necesse, quod cognoscatur prius secunda intentio vniuersalis: & quia cognoscitur præsuppositius cognitione naturæ vniuersalis realis, potest vocari cognitio reflexa aliquo modo illa. Alia explicationẽ & solutionẽ argumẽti habes indicta conclusione septima. Et per hoc patet ad argumentum.

Ad. 8. argu. Ad confirmationem respondetur, quòd nõ abstraho naturam intentionis à singularibus hominis: sed ex abstractione speciei hominis fit intellectus potens, vt sine alia abstractione cognoscat hominem, & secundam intentionem, siue in communi, siue in singulari: quia habet similitudinem cum suo fundamento, vt diximus superius. Sicut Angelum in communi cognosco per hoc quod abstraho speciem vniuersalem à singularibus rerum materialium: qua abstracta possum cognoscere Angelum in communi, sine eo, quod cognoscam Angelum in particulari: vel possum cognoscere Angelum in particulari, puta, Gabrielem, quia iam præcessit cognitio vniuersalis naturæ sibi similis.

Ad. 9. arg. Ad nonũ respondetur, quod per hoc, quòd præcessit illuminatio intellectus agentis circa fundamenta, potest intellectus possibilis considerare naturarũ intẽtionem in communi & non in particulari. Vel si voluerit potest se applicare immediate ad cognitionem naturæ singularis secundarum intentionum, & abstrahere, hoc est, non considerare illud, quod particulare est in intentionibus. Sed id, quod vniuersale est, quia habet speciem, qua potest vtrumque efficere, & cum cognoscitur in particulari secunda intentio sine cognitione vniuersalis intentionis, quæ præcesserit. Potest hoc esse, quia iam præcessit reflexiua cognitio fundamenti & singularis sui fundamenti, quod sufficit. Ad vltimum argumentum patet ex vltima conclusione, & tamen est difficilis ista quæstio.

Hic poterat disputari alia quæstio an ens rationis habeat causam dantem illi esse. Sed hæc quæstio decisa manet ex dictis superius & magis patebit ex dicendis libro sequenti.

Non

Universidad de Deusto
Biblioteca

non enim poteſt habere cauſam dantem illi eſſe, quia eſt incapax recipiendi influxũ realẽ, cũ ſit ens rationis, ſed tolum conſequitur ad cognitionẽ intellectus: quia eius eſſe eſt cognoſci; & per hoc quod cognoſcatur habet eſſe, nõ per hoc quod accipiat influxum realem. Et loquimur hic de cauſa effectiua non de cauſa formali: nam cauſa formalis eſt ſua eſſentia & cum habeat ſuam eſſentiam habet ſuam cauſam formalem. Et ſi inquiras an habeat cauſam finalem exiſtimo quod ſicut habet eſſe imperfecto modo, ita habet ſuum finem & ordinatur ad aliquid. Nam ordinatur relatio demonſtrationis ad conſtituendam demonſtrationem. & relatio dominij ad conſtituendum dominum & habet etiam ſuam cauſam veluti materialem quia illud quod denominat habet veluti rationem cauſæ materialis, & eſt ſubiectũ denominationis. Et ſi inquiras, quæ ſit ſua exiſtentia, iam dixi quod eſt illa terminatio actualis intellectus, & non relatio, quæ reſultat ex huius modi terminatione. Sed contra eſt argumentum; Nam cauſa finalis non exiſtens cauſat phyſice & realiter: ergo etiam ens rationis poterit cauſari realiter. Antecedens patet vt dum aliquis appetit bonum apparens, quod exiſtimat eſſe verum bonum. De hoc argumento tractatur 1. 2. quæſtio. 1 & 2. phyſicorum. Vide ibidem. Modo dico, quod quia cauſa finalis mouet metaphorice & eſt id, cuius gratia aliquid fit, bene poteſt res non exiſtens mouere realiter finaliter, quia poteſt eſſe id, cuius gratia aliquid fit realiter. At verò ens rationis non poteſt fieri realiter, quia factio illa realis deberet ſubiectari in ipſo, quia actio agentis eſt in re, quę fit. Hoc nõ poteſt eſſe, quia & huius factionis realis, & influxus realis eſt incapax. Habet nihilominus ens rationis rationem formalem, & cauſam virtualem in eſſendo: quia ſi poſſet habere cauſam eſſet intellectus: & quia conſequitur ad eius actionem, & modo exiſtit, modo non: quia modo cognoſcitur modo non cognoſcitur, ſua exiſtentia, vt diximus eſt quidam modus ſuæ eſſentiæ, qui conuenit illi ex eo, quod terminat meam cognitionem: qui non eſt relatio eſſe cogniti, ſed eſt terminum eſſe meæ cognitionis, ad quod ſequitur eſſe cognitum, quod eſt relatio. Itaque iſte modus ſequitur ad meam cognitionem, & etiam in illa fundatur relatio eſſe cogniti, quæ eſt aliud ens rationis diſtinctum ab ente rationis, quod cognoſcitur. Et ego teneo intellectum diuinum cognoſcere entia rationis, & callere naturam obiecti logici, & aliorum entium rationis: quia Deus Optimus Maximus ſcit omnia etiam entia rationis. Vtrum conſequantur entia rationis ad cognitionem Dei, aliqui dicunt, quod ſic: aliqui quod nõ. Et hæc ſint ſatis de hoc lib. 1.

Hucuſque eas quæſtiones logicales diſputauimus, quæ circa logicæ procemium in Dominicanis Gymnaſijs controuerti ſolent, quem morem in reliquis etiam ſeruaturi ſumus.

LIBER

LIBER SECVNDVS QVÆSTIONVM LOGICALIVM EA CONTINENS,

quæ ad ſecundas intentiones & vniuerſalia attinent. Vide Capreolum primo, diſtinctione. 23. Concluſione prima.

QVÆSTIO PRIMA VTRVM *ſint intentiones logicales tam primæ, quàm ſecundæ.*

1. Argumẽ. DE his enim ſolum in præſenti inquirimus. Et videtur, q̃ non. Primo intentiones eſſe præcipue ſecundas neq; experiẽtia aliqua nec ratione certa comprobatur: ergo non ſunt. Conſequentia eſt clara, & probatur antecedens: Nam non experientia, cum ſint entia rationis ſi ſint ponendæ: entia autem rationis experiri nequeunt, cum non percipiãtur cognitione ſenſitiua. Quod nõ certa ratione probatur: Nam ſi aliqua eſſet, maxime, quia ex cognitione alicuius rei ſequitur fundamentum vt illi ſecundũ illud eſſe cognitũ, quod habet & ſecundum ſtatum, quem habet in intellectu aliquam intentionem ſecundam attribuamus, vt quia cognoſco hominem in communi, ſequitur fundamentum, vt poſsim illi tribuere ſecundam ſpeciei intentionem, quod poſſet quis abſque errore negare & dicere, quòd ſolum ex hoc, quod cognoſcitur ab intellectu ſine aliqua intentione dicitur ſpecies. Et de primis intentionibus etiam probatur, & ſit

2. Argumẽ. Secundũ Argumentũ: Nã vel loquimur de prima intẽtione formali, vel obiectiua: ſed nõ eſt certũ, quod ſit prima intentio formalis; ergo neq; obiectiua: Nã hæc dicitur ex eo quod eſt obiectum formalis intentionis. Probatur antecedens: Nam formalis intentio non eſt actus intelligẽdi, vt omnes fatentur, cum nõ repræſentet obiectũ: ſed nõ eſt certum & euidens quod formemus verbũ in noſtra cognitione creata: ergo neq; quod ſit prima intentio formalis; & ex conſequẽti neq; obiectiua.

Tertiũ Argumentũ: Nam ſi eſſent ponendæ ſecundæ intentiones logicales, hoc colligeretur propterea quod verſatur logica circa illas: ſed hoc nõ eſt verũ: ergo nõ ſunt ſecundæ intentiones. Probatur minor: Nã opinio probabilis eſt aliquorũ, quòd verſatur logica circa ens rationis ſub ratione veri. Qui nimo aliqui ſunt opinati, quod verſatur circa ens rationis: nã illorũ cõmentũ, quod obiectũ logicæ ſit ens reale, non admittunt viri ſapientes vt probabile: & ſic poteſt etiã adduci Argumentũ ſupra factum, quod nõ detur ſecunda intẽtio obiectiua ex eo, quod non datur formalis. Et probatur quod nõ detur formalis: quia vel obiectiua fit à formali intẽtione, ſeu ab actu, quo fit formalis intentio. Et hoc non; vt patẽt libro præcedenti quæſtione vltima. Vel præcedit, & nec hoc: quia alias eſſet aliquid reale, cum haberet eſſe & non per operationẽ intellectus. Simul autem eſſe nõ poſſunt cum vnum ſequatur ad aliud, ſcilicet, intentio obiectiua ad formalem. 3. Argumẽ.

In ſuperioribus præmiſſum fuit tanquã certiſsimũ ſecũdas intẽtiones eſſe, quia obiectũ ſcientiæ in eadẽ ſcientia præſupponi debet, quo ad, an eſt, & quid ſit, vnde modo metaphyſicali munere fungentes hoc inquirimus. Et reſpõdetur, quod ſecũdæ intẽtiones ſunt ſimiliter & primæ: hoc autẽ verbũ ſunt, ſignificat eſſe quomodocunq;. Et probatur hæc cõclũſio quan-

Universidad de Deusto Biblioteca

quantũ attinet ad secũdas intẽtiones. Primo, logicã esse compertissimum est, cũ si compertissimũ scientias in esse perfecto reperiri, quę sine logica comparari nequirent, vt libro primo ostẽsum fuit: sicut nec virtutes morales sine prudentia. Si obiectum logicæ est secunda intentio vel saltim logica considerat, & pertractat de secũdis intentionibus: ergo secũdæ intentiones sunt. Secũdo: Nã euidens est esse genera, species, & cętera prædicamenta subiectum, prædicatũ, propositionẽ & cætera: sed ista formaliter important secundas intentiones: ergo euidens est esse secũdas intẽtiones. Sed probatur minor: Nam euidens est animal affirmari de homine & de equo, quæ specie differunt: ergo euidens est esse genus: nam genus est quod de pluribus differentibus specie affirmatur. Sed minor probatur: Nam si genus de formali nõ dicit secundã intentionẽ: ergo dicit ens rationis, vel aliquid reale, cũ sit terminus cõnotatiuus. Sed si dicit ens rationis eius consideratio non pertinebit ad logicum, sed ad metaphysicum, qui cõsiderat ens rationis, quatenus est quoddam analogum ad ens reale habens similitudinem; quod est euidenter falsum, cum tota cura logici in his intẽtionibus explicandis versetur, siue per se siue in ordine ad aliud. Et supra probauimus esse secundas intentiones logicæ obiectum: & dicẽdũ est idem de reliquis obiectis logicalibus. Vel dicit de formali aliquid reale, & sic genus erit in rerum natura, quo ad materiale, & formale, & non habebit esse per operationem intellectus, quo quid falsius. Erunt enim tũc vniuersalia in re formaliter & materialiter, quia genus essentialiter est vniuersale: ergo dicit de formali secundã intẽtionem: sunt ergo secũdæ intentiones. Tertio probatur. Nã rebus dupliciter aliqua conueniunt. Quędam ex esse quod habent in se: vt esse animal rationale conuenit homini ex esse, quod habet in se. Alia vero ex esse & statu, quẽ habent in intellectu: nam ex eo, quod homo cognoscitur in vniuersali, & habet cognitum esse, conuenit illi esse speciem: sed esse speciem nõ est prima intentio & est ens rationis: ergo est secunda intentio. Præterea, quia qua ratione tollũt secundæ intentiones tollent etiam omnia entia rationis. Nam qua ratione dicitur per abstractionem, vel cognitionem nõ resultare secundam intentionem denominãtem naturã, dicetur etiam non resultare ens rationis. Vel detis rationem, quare resultet ens rationis res extrinsece denominans, & non resultent secundæ intentiones. Quod si non resultat ens rationis, sequitur, quod non sit logica, quæ scientia rationis dicitur: quia versatur circa ea, quæ sunt rationis entia. Sequitur pręterea quod esse dominum in Deo & cætera sic aliquid reale, quod ostendimus supra esse plusquam falsum. Sunt ergo entia rationis. Et cum inter ista entia rationis aliqua consequãtur ad esse cognitum, & statum, quem res habent in intellectu, erunt consequenter secundæ intentiones. Et magis hoc cõstabit ex quæstione sequenti. Secũda verò pars conclusionis sequitur ex ista. Nam secunda intẽtio præsupponit primam: ergo si sunt secundæ intentiones erũt & primę. Multa enim rebus conueniunt non ex esse, quod habent in intellectu: & illud pertinet ad primas intentiones.

Ad primum argumentũ respondetur, quod colligitur euidenti ratione secundas intentiones & primas esse. Et si aliquis diceret naturam abstractam posse speciẽ dici sine aliqua intentione secunda, contra; nam esse speciem est effectus formalis: ergo natura dicitur species ab aliqua forma, quæ sit specieitas: sicut dicitur homo albus ab albedine, licet non sit forma eiusdem rationis. Tunc, vel specieitas est aliquid reale in natura, vel non. Si sic: ergo non habet à parte rei formaliter esse speciem quod est falsissimum. Vel est aliquid rationis, & tunc non est prima intentio, quia non est id quod conuenit rebus secluſa operatione intellectus, & ex esse quod res habent in se: ergo est secunda intentio. *Ad. 1. argu.*

Ad secundum respondetur certum esse in nobis formari verbum, vt asserit D. Thom. 1. part. quæstio. 27. articu. 1. Nam ex ipso quod aliquis intelligit, format in se similitudinem rei, per quam res est præsens intellectui in ratione termini & obiecti, in quo intellectus intus legit & intelligit res. Nam res ipsa secundum se non potest esse in intellectu: & ideo est ibi per suam similitudinem expressam, & claram. Species enim intelligibilis non habet rationem termini, sed rationem principij effectiui: & ita præter ipsam est ponendum verbum. Secũdo respondetur quòd quamuis non esset verbum, res deberet esse præsens nostro intellectui per aliquid aliud: ergo quod rem præsentem faceret intellectui intra ipsum existens esset prima intentio formalis, & obiectum repræsentatum potentia obiectiua. *Ad. 2. argu.*

Ad tertium respondetur intentiones esse ponendas propter rationes à nobis supra factas, & propter illas, quas etiam inferius adducam & propter argumenti rationem. Et non est probabile logicam versari circa ens rationis, vt sic, vt iam definiuimus in libro prædicamentorum. *Ad. 3. argu.*

Ad vltimũ quod insinuat argumentũ respondetur, quod ens rationis à nullo fit, & non est effectus intellectus, sed consequitur ad operationem *Ad. 4. argu.*

tionem intellectũ modo superius exposito. Et dicimus, quod datur secũda intẽtio obiectiua, quę quidẽ nõ habet esse in re, alias esset aliquid reale: nec habet esse in intellectu per se, alias esset substãtia, nec subiectiue, alias esse acidẽs, sed habet esse obiectiuũ in intellectu, id est, nõ aliud quam cognosci ab intellectu. Itaq; cognitio nõ est causa eius realis, alias esset aliquid reale: sed est id, ad quod cõsequitur. Ita, q̃ si posset habere causam aliquã dantem illi esse, esset illa cognitio: & iudicandũ est de illa cognitione quantum ad specificationem, & similitatem ac si causaret ens illud rationis, cum tamen non causet.

QVÆSTIO II.

Quid sit intentio prima & secunda.

OMnes, quas de quidditate intẽtionum reperire potui sententias in vnum contuli, vt veritatẽ facilius assequi valeamus, vt quam perspicuũ sit, quorundã recentiorum ingeniosus labor, qui vt quædã noua videãtur inferre obsoletas antiquorũ opiniones in lucẽ reuocãt, & ꝓ nouis vẽditãt. Secũdo loco veritatẽ statuã, ac tandẽ tertio arguméta, quæ aduersus veritatẽ militãt dissoluã. Fuit igitur quorundã logicorũ de intentionibus prima opinio, quæ docet primã intentionẽ nihil aliud esse, quam id, quod primo intelligitur. Itaq; prima intẽtio nihil adit, nec secũdum rẽ, nec secundũ rationẽ suprà rem, quæ intelligitur: sed actus intelligẽdi dicitur secũda intẽtio, quãdo igitur intelligo hominẽ, homo intellectus est prima intentio, actus verò intelligendi quo hominẽ intelligo, dicitur secũda intẽtio. A qua opinione antiquissima, & quã viri sapiẽtes suis rationib' obliuioni tradiderãt, quidã noui logici sumpserũt, quod etiã infra adducemus, actũ intelligendi esse secundã intentionẽ. ¶ Alij fuerunt logici, asserentes primã intentionẽ esse primũ actum intellectus, secũdam verò intẽtionem esse secũdum actum intellectus. Et hoc quidem est, si intentionem in abstracto accipiamus in cõcreto vero secunda intẽtio est res, quæ secundo intelligitur, prima verò intẽtio res quę primo intelligitur. Pro cuius explicatione maiori asserũt autores huius sentẽtiæ, quod duplex est rei cognitio. Altera est absoluta: qua res absolutè & secundũ propriũ modũ essendi intelligitur: cuiusmodi est cognoscere hominẽ, vt rationale, & animal vt sensitiuũ. Et hæc est prima cognitio. Alia est cognitio respectiua, qua scilicet aliquid cognoscitur, vt in pluribus, & est secũda cognitio & præsupponit primã, sicut respectiuũ præsupponit absolutũ. Dicit si quidẽ, q̃ prima intentio in abstracto est prima cognitio; in cõcreto verò est res cognita prima cognitione, vt homo cognitus. Secunda autẽ intẽtio in abstracto est secũda cognitio, in cõcreto vero est res cognita secũda cognitione, vt homo cognit' in plurib' existẽs, ita quod prima intẽtio siue secũda in abstracto & in cõcreto differũt, sicut cognitio & res cognita per ipsam. Et addũt isti sic opinãtes, quod secũda intẽtio fundãtur supra primã intentionẽ, nõ in abstracto accipẽdo intentiones, quia duo actus intelligendi nõ possunt esse simul in eodẽ intellectu: & sic nec prima intellectio potest fundare secundam, si quidem cũ illa simul esse nõ potest: sed fundatur supra primã intentionẽ in concreto: Nã species fundatur supra hominẽ cognitum. Ex eo enim, quod homo cognoscitur vt rationalis, v. g. cognoscitur, vt in pluribus existens: & sic vt dicit secũdam intentionem in concreto fundatur supra primã cognitionẽ. ¶ Tertia opinio est, quod actus intelligẽdi, quo aliquid intelligitur, est ipsa intẽtionalitas, nõ prout denominat intelligibilitatem, & prout est intellectio, sed prout secundũ ipsam denotatur res intellecta, ita quod rem esse intellectã est ipsam esse intentionẽ. ¶ Quarta opinio dicit, tria esse genera nominũ. Quædam sunt quæ solam rem & nullã intentionẽ dicũt, nec primã, nec secũdam, vt Sortes, & Plato. Quædã autẽ dicũt primã intentionẽ, vt homo, lapis, &c. Quædã autẽ quę significãt secũdas intẽtiones, vt vniuersale genus, particulare obiectũ, subiectũ, &c. Et ratio quare res in vniuersali dicuntur intẽtiones, vt homo lapis, nõ autẽ Sortes, & Plato, est, quia vniuersalia habẽt esse nõ in re, sed solũ in anima, quod est esse intẽtionale & propter hoc dicuntur intentiones primæ. Sed particularia, vt Sortes Plato habent esse in re ad extra, & ideò nõ conuenit eis, quod sint intentiones quęcũque. Hæc verò opinio addit supra illã, qua dicitur rẽ esse primã intentionẽ intellectionẽ secũdã quod res illa, quę est prima intẽtio debet esse vniuersalis: nã si est particularis, nec prima, nec secũda intẽtio erit. ¶ Quinta opinio tenet, quod in omni actu intellectus est prima & secũda intẽtio, & dicũt quod res intellecta semper est secũda intẽtio siue sit homo, quod intelligitur, siuè species, & actus quo ista intelliguntur est secunda intẽtio. Et nõ cõstituũt differentiã, inter intentionẽ in abstracto, & in cõcreto. Et notãt ꝓ huius intellectu actũ intelligẽdi dupliciter accipi posse: vno modo secundũ quod est quidã actus realis: & sic non dicitur 2. intentio nec habet esse rationis, ꝓut distinguitur cõtra esse reale. Alio modo accipitur intelligẽdi actũ vice rei intellectæ, sicut pictura hominis dicitur homo, nõ simpliciter, sed secundũ quid scilicet, pictus homo, & ita dicitur diminute homo. Sic etiã actus intelligendi dicitur diminute homo scilicet, homo intellectus, seu in esse intelli-

Universidad de Deusto
Biblioteca

intelligibili. Et quia intelligendi actus, licet sit simpliciter res quædã, nõ tamen est simpliciter homo, sed diminutè. Ideò secundum quod accipitur loco rei intellectæ, secundum quid dicitur res intellecta, & per cõsequens dicitur habere esse rationis distinctum cõtra esse reale, siue esse simpliciter. Dicunt igitur ad primã intẽtionẽ pertinere omne illud, quod habet esse reale simpliciter in rerum natura, siue sit substantia, vel accidens. Sed ad secundã intentionẽ dicũt pertinere ipsum actum intelligẽdi prout diminutè dicitur ipsa res intellecta. Et isti non ponunt, quod prima vel secunda intẽtio addat aliquid rei vel rationis supra naturas rerum.

Sexta opinio est sapientissimi nostri ordinis Magistri Generalis, fratris Heruæi in tractatu, quẽ de intẽtionibus acutissimũ edidit. q. 1. & 2. vbi docet intentionẽ esse duplicẽ, alteram, quę se tenet ex parte intellectus, & est omne illud, quod per modum similitudinis & repræsentationis ducit intellectũ incognitionẽ alicuius rei, siue sit verbum, siue quodcumq; aliud. Et isto modo, inquit, posset extendi nomẽ intẽtionis ad quãcumq; rem, siue exẽplar, ducẽs in rei cognitionẽ. Altera vero quæ se tenet ex parte rei intellectæ. Et hoc modo dicitur intẽtio res ipsa, quæ intelligitur in quantum in ipsam tendit intellectus, sicut in quoddã cognitum per ipsum & intẽtio sic accepta in abstracto, & formaliter dicit tãtum terminum ipsius tẽdentię, siue ipsam tendentiã, quæ est habitudo quædã rei intellectæ ad intellectum, siue ad actum intelligendi. Itaq; intẽtio formaliter ex parte rei intellectæ est quædã relatio rationis. In concreto autem dicit quod intelligitur quidquid sit illud. Et hoc aliquando potest esse aliquid reale, v.g. prima intentio est relatio, quam importat homo intellectus ad intelligentem. Et si accipiatur in cõcreto, est homo relatus ad intellectum cognoscentẽ illum. Cæterum id, quod dicit secunda intẽtio, tã materialiter, quam formaliter est aliquid rationis. Et vt intelligas hãc opinionẽ magis, nota, quod quãuis hoc nomẽ, prima intẽtio videatur esse nomẽ abstractum, potest tamen accipi in cõcreto, & in abstracto, intẽtio, In abstracto, est quędã relatio rationis, quæ formaliter est intẽtio, seu intẽtio, vt quo, qua mediãte res dicitur prima intẽtio: sicut albedo est alba, vt quó, qua mediãte vt forma corpus est album. Potest rursus accipi in concreto & est id quod intelligitur, secundum quod refertur ad intellectum. Sicut homo cũ respectu illo ad intellectum, cuius actum terminat, dicitur prima intẽtio in cõcreto. Et secũda intẽtio potest accipi & in abstracto, & in concreto. In abstracto est relatio rationis, quę dicitur secũda intentio, vt quo, qua media res quæ secundo intelligitur, refertur ad intellectum. In concreto vero est res secundo intellecta cum ordine ad intellectum, vt relatio, qua species refertur ad intellectũ secundo intelligentẽ est secunda intentio formaliter, species ipsa secundo intellecta, cum illa relatione est secũda intentio in cõcreto. Hanc opinionẽ Heruæi sequitur Petrus Bruxelensis docti ſsimus in sua Logica, & sustinent illam aliqui viri docti, nec bene intellecta probabilitate caret. ¶ Septima opinio, videtur esse sapiẽtissimi Mag. Bales in cõmentarijs ad 1. par. D. Thom. q. 1. art. 3. notab. 3. Vbi sic dicit: pro cuius explicatione suppono abstractionẽ à materia aliquãdo esse realẽ, & sine operatione intellectus, sicut Angelus est substantia realiter abstracta à materia. Aliquando verò abstractio à materia est solũ secunda intẽtio, quę cõsequitur operationẽ intellectus. v.g. homo per cõceptũ cõmunem abstrahit à materia singulari, & quantitas à materia sensibili, quãuis realiter nullus sit homo sine materia singulari, nulla quantitas sine materia sensibili. Vbi sapientissimus Magister illud esse abstractũ, quod formaliter est aliquid rationis, & cõsequitur ad actũ intellectus, vocat secundã intentionẽ. Et cõsequẽter ponit eius fundamentũ cognitionẽ intellectus; ad quã consequitur esse abstractum. Vnde secundũ hanc opinionem omne esse cognitum ab intellectu est secunda intentio.

Octaua sententia est quorũdam logicorum, qui dicũt genus, speciem, vniuersale, & cætera omnia esse quidẽ secundas intẽtiones: cæterũ secundã intentionẽ esse aliquid reale, quod denominat supra dicta talia realiter, extrinsecè tamen. Et ita dicunt genus, speciẽ, definitionẽ, & cætera formaliter esse aliquid reale. Et explicãt suã sententiã, sic: Nã secũda intẽtio duo habet. v.g. actus; quo cognosco naturã abstractã ab inferioribus, & in illis existẽs intrinsecè habet denominare subiectũ intelligentẽ talẽ naturã. Naturã verò intellectã & abstractã ab inferioribus, & cognitã, vt vnã & cõmunem denominat extrinsecè & realiter speciẽ. Et secundũ hanc denominationẽ dicitur secunda intentio speciei, & forma speciei, realis tamen & extrinseca. Et ita esse speciem genus & reliquas alias logicales proprietates dicunt esse aliquid reale: sicut est quid reale, esse agẽs, esse vestitũ: Nã sunt denominationes extrinsecæ reales. Et primã intentionẽ vocabunt isti cognitionem, qua cognoscitur natura secũdũ suas reales proprietates, vt cognitio qua cognoscitur homo, vt rationalis, & cætera. Itaq; isti non ponũt aliũ respectũ nec relationẽ in natura, vt denominetur species, genus, vel quid simile, sed solũ actũ cognoscẽdi naturã, vt in multis, & abstractã ab illis, & de illis prædicabilẽ. Et hoc ꝓbant; quia esse agẽs est realis denominatio, licet sit a forma extrinseca. Præterea, quia per hoc ꝙ cognoscitur, v.g. homo, vt prædicabilis de multis, sine alia relatione est species formaliter: ergo forma speciei est illa cognitio. Et præterea, qa paries dicitur visus à visione existenti in oculo, sine alia forma & relatione. Nam ante quam ista considerentur, iã paries est visus: ergo illa est denominatio extrinseca à forma reali: ergo idem erit dicendũ de omni obiecto cognito ab intellectu. Et si inferas; ergo vniuersalia sunt in rebus, negant consequentiã: quia illa forma, quæ est cognitio nõ est, nisi in intellectu, cũ sit eius operatio. Ecce ingenium horum mirabile. Et hanc opinionẽ resuscitarunt vt liberarent ingenia à labore & anxietate, & vt statuerant logicæ obiectum esse ens reale. ¶ Sed pro veritate defendẽda, explicãdaq; aduertamus oportet, hoc nomen intentio pertinere tam ad voluntatẽ, quam ad intellectũ. Et quoniam intentio importat tendentiam in quoddam alterum conuenit tam intellectui, quam voluntati in sua obiecta tendentibus. Ex parte voluntatis dicitur actus ipsius tẽdentis ad consequutionẽ alicuius finis per aliquod mediũ. Nam electio est respectu mediorum, intentio respectu finis: sicut intentio est voluntatis actus, quo vult sanitatem, electio actus, quo vult potionem amaram propter sanitatem consequendam. Accipitur etiam intẽtio alio modo ex parte volũtatis pro re intẽta & volita. Nã sæpissimè obiecta ex actibus nominamus, & agere de intentione in hac aceptione ꝑtinet ad philosophũ moralẽ & nõ ad logicũ. Similiter ex parte intellectus accipitur intẽtio dupliciter. Vno modo formaliter: alio modo obiectiue. Intẽtio formalis ex parte intellectus est illud omne, quod intellectũ per modũ similitudinis in ipso existẽtis ducit in rei cognitionẽ. Et hoc Thomistæ tribuũt cõceptui, & verbo, & nõ cõuenit alijs similitudinibus extra intellectũ. Alio modo accipitur intentio obiectiuè, vt distinguitur cõtra formalẽ similitudinẽ: & est illud, quod intelligitur & est obiectũ illius similitudinis. Et ista intentio diuiditur tã formaliter, quã obiectiuè in primã & secũdam. Verũ est tamẽ, quod hãc intentionem obiectiuã vocamus, aliquando formalẽ per cõparationem tũc ad eius fundamentũ, tũc ad subiectũ, quod denominatur ab ipsa formaliter tale. Sicut genereitas dicitur secunda intẽtio formaliter in ordine ad animal & ad fundamentũ illius. Et hęc intentio potest accipi in abstracto, vel in cõcreto. In abstracto, sicut accipitur cũ dicim', genereitatẽ esse formã generis cõstitutiuã. In cõcreto cũ dicimus, genus esse prædicabile. ¶ Prima cõclus. Illa sententia quæ asserit primã intẽtionem esse omne illud, quod intelligitur: secundã verò intentionẽ actũ intelligẽdi, est falsa, & est cõtra D. Tho. qui ponit opusculo de natura generis, c. 2. & c. 4. intẽtiones secundas ex parte obiecti, vbi sic dicit: Ens autẽ rationis propriè dicitur de illis intẽtionibus, quas ratio in rebus adinuenit: sicut est intẽtio generis & speciei, quæ nõ inueniũtur in rerũ natura, sed sequuntur actiones intellectus & rationis. Et huiusmodi ens est subiectũ logicæ. & illud ens ęquiparatur enti naturę, quia nihil est in rerũ natura, de quo ratio nõ negocietur. Accipe ex D. Th. duo; alterũ, quod obiectũ logicę est secunda intẽtio, quæ est aliquid rationis, vt distinguitur cõtra ens naturale & reale: alterũ; quia hęc secũda intẽtio cõsequtur actũ intellectus, & se tenet ex parte rerũ; nõ ergo secũdũ D. Th. secũda intẽtio est actus intellectus, & in c. 12. ponit D. Th. secũdas intẽtiones ex parte rerũ. Et præterea probatur ratione. Nã ad logicũ pertinet per se tractare de secũdis intẽtionibus, vt dicit D. Thom. Et libro præcedenti fuit ostẽsum: sed nõ pertinet ad ipsum per se tractare de cõceptibus: ergo cõceptus nõ sunt secũdę intẽtiones. Min. ꝓbatur: Nã si cõsiderentur, vt ens ad metaphysicũ per se pertinent. Si vt sunt actus animæ ad philosophum naturalẽ, ratione vero libertatis ad philosophum moralẽ. Neq; ad logicũ spectãt, nisi, vt quid materiale, & in ordine ad intẽtiones, vt supra visum fuit. Et secundo ꝓbatur illa min. Nã obiectum logicæ est qd rationis, vt supra demõstrauimus: ergo non per se cõsiderat cõceptus, q sunt aliquid reale. Secundo ꝓbatur cõclusio ratione. Nã secunda intẽtio est proprietas cõueniens rebus ex esse quod habẽt in intellectu, ita quod cõsequitur ad opus intellectus sed actus intelligẽdi, nõ est huiusmodi: ergo nõ est secunda intẽtio. Maior ꝓbatur in genere & specie, quæ sunt proprietates cõueniẽtes homini, & animali, & esse quod habent in intellectu per cognitionẽ secundum ꝓbabilioré opinionẽ: ergo nõ est ipsa cognitio secunda intẽtio: sed præsupponitur ad intẽtionem. Minor probatur. Nã actus intelligẽdi nõ est proprietas rerum nec potest esse rerũ forma: nõ enim sunt res actus intelligẽdi; nec in cõcreto nec in abstracto vt sunt genus & species: & ita specieitas est illarũ forma & proprietas. Si autẽ dicas, quod esse intellectã rem est secunda intentio, contra: quia esse intellectã rẽ non est intellectio: ergo intellectio nõ est secũda intentio. Quod vero prima intẽtio nõ sit res omnis, quæ intelligitur probatur: quia quando intelligo speciem & genus, vt sic, nõ intelligo primã intentionem, species enim non est prima intentio: ergo. Et præterea quia genus per se pertinet ad cõsiderationem logicalem: ergo dicit secundã intentionem: nã secunda intentio est logicæ obiectum. Præterea: nam ex sententia omniũ logicorum iste terminus genus, & species, sunt termini secundarum intentionum: ergo significãt de formali secundam intentionem,

1. Conclu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cũ sint cõnotatiui: sed significãt specieitatem: specieitas ergo est secunda intẽtio: nõ ergo prima. Et præterea, nã actio intellectus etiã reflexè intelligitur: si ergo secunda intentio est omne id quod intelligitur, ergo etiã actus intellectus est prima intentio, & simul est secunda per istos, ergo prima intentio est secunda intentio, quod est falsum, cũ habeãt oppositas rationes: & non solũ hoc habet denominatiue, sed essentialiter. Nã illud est secũda intẽtio essentialiter, quod est actus intelligẽdi, & illud est prima intẽtio essentialiter, qintelligitur. Sed actus intelligẽdi est, quod intelligitur, & est actus intelligẽdi: ergo essentialiter est prima & secũda intẽtio. Et accipio primã & secũdã intentionẽ in abstracto: nã ita ipsi videtur accipere: sed impossibile est, quod genereitas sit specieitas: ergo nec quod prima intentio sit secunda, nec è cõuerso.

2. Conclus. Secunda conclusio contra secundam opinionem: Falsum est dicere, quod prima intentio in abstracto est primus actus intelligendi, & secunda intentio in abstracto est secundus actus intelligendi, item quod res primo cognita est prima intentio inconcreto, & res secundo cognita est secunda intentio inconcreto. Et probatur primo ex autoritatibus D. Tho. cõclusione præcedenti adductis, & rationibus factis pro præcedẽti cõclusione. Et præterea: nam si actus intelligẽdi secũdus est secũda intẽtio in abstracto, sequitur quod omne, quod importat genus, & species sit reale, hoc autẽ est falsum ergo & illud ex quo sequitur. Probatur sequela. Nã animal & homo sunt aliquid reale, quæ sunt genus & species pro materiali, similiter & cognitio hominis & animalis, quibus cognoscũtur, vt in pluribus speciebus & indiuiduis: ergo. Minor probatur; quia sic non cõsiderabũtur à logico, sed à iciẽtia reali, neq; habebũt esse cognitũ, & obiectiuũ in intellectu, sed verũ, quod est falsum, quia genus, & speciem habere vniformitatẽ ad plura quid rationis est & solũ habẽs esse obiectiue in intellectu. Et præterea. Nã genus & species formaliter accepta sunt relatiua: si ergo totũ quod dicunt, est quid reale: ergo sunt relatiua realia: ergo sunt in prædicamento relationis, etiã metaphysico; hoc autem est absurdũ, quia nunquã Arist. genera & species & reliquas proprietates logicales annumerauit illis prædicamẽtis: ergo. Et probatur: quia ad nullũ genus relatiuorũ pertinent. Quod verò rẽ esse secundo intellectã nõ sit secunda intẽtio obiectiua probatur. Nã genus esse intellectũ. v. g. non dicit formaliter nisi relationẽ quãdam ad intellectũ intelligentẽ; quæ fundatur in cognitione intellectus; sed secũda intentio generis in cõcreto non dicit relationẽ solũ ad intellectũ, sed ad sua inferiora, vt videbimus infra: ergo. Et si accipiatur, rẽ esse cognitã pro cognosci est actualis existẽtia entis rationis, vt iam dictũ est. ¶ Ex dictis sequitur, quod nec intellectio prout ab ipsa dicitur res intellecta, sit intẽtio. Nam nõ dicitur res intellecta ab intellectione tanquã à forma, sed tanquã à fundamẽto. Dicitur enim res intellecta formaliter à quãdã relatione rationis, quæ fundatur in actu intellectus; quæ relatio est prima intentio. Ex quo sequitur tertiã opinionẽ superius relatam falsam esse, quæ hoc asserebat: & confutatur etiam rationibus factis.

Tertia conclus. cõtra quartam opinionẽ: Ad hoc, vt aliquid sit prima intẽtio vel secũda intẽtio, siue intentio accipiatur ex parte intellectus, & formaliter, siue ex parte rei & obiectiue, nõ est necesse, quod sit aliquid vniuersale, vt asserebat quarta opinio. Probatur hæc conclus. primò autoritate D. Tho. opusc. 40. de natura generis, vbi dicit in hæc verba. Ad huius igitur euidẽtiam cõsiderandum est, quod nomina primæ intentionis sunt, quæ rebus sunt imposita absolutè, mediante conceptione, qua fertur intellectus super ipsam rem in se, vt homo, vel lapis. Nomina autẽ secundę intẽtionis sunt illa, quæ imponũtur rebus, nõ secundum quod in se sunt, sed secundũ quod subsunt intentioni, quã intellectus facit de eis: vt cũ dicitur, homo est species, animal est genus: ergo secundum D. Tho. vt nomina sint primæ intẽtionis, vel secundæ, nõ requiritur, quod significẽt aliquid vniuersale, sed sat fuerit, quod significet intentionẽ, quã intellectus tribuit eis: sed etiã nomina singularia possunt significare huiusmodi intẽtionem: ergo nomina singularia possunt esse nomina secundæ intentionis, ergo significãt secundã intentionẽ formaliter: ergo secunda intẽtio formaliter potest cõpetere rebus singularibus. Minor probatur: quia intellectus nõ solũ tribuit intentionẽ rebus vniuersalibus, sed etiã singularibus: ergo. Et idẽ est dicẽdum de nominibus primæ intentionis, quia vt sunt nomina primæ intẽtionis sat fuerit significare rẽ secundũ conceptionẽ, quã fertur intellectus super ipsam rẽ absolute; sed nomina singularia possunt esse huiusmodi, vt hoc nomen Petrus: ergo erit nomen primæ intentionis: ergo significabit primam intentionem: ergo prima intentio in rebus singularibus reperitur. Præterea: Nam hic terminus hoc indiuiduum est terminus ratione intentionis, quia significat de formali secundam intentionem indiuidui, & significat Petrum, verbi gratia, vt stat sub hac intentione: ergo rei singulari conuenit secunda intentio, & secunda intentio fundatur supra primam; ergo Petro, vt sic, quod sit prima intentio conuenit: & eidem, vt est indiuiduum conuenit esse secundam intentionem, seu habere secundam intentio-

3. Conclus.

tentionem. Et probatur consequentia: Nam Petrus, vt indiuiduum hoc, est inferius quidditatiue ad indiuiduum: sed indiuiduum importat secundam intentionem; ergo etiam Petrus, vt hoc indiuiduum quandoquidem est inferius quidditatiuè ad indiuiduum: nam inferius quidditatiuè debet importare formam huiusmodi superioris. Et præterea: nam quando formo hanc propositionem, Petrus est hic homo, ly Petrus est subiectum, & ly hic homo prædicatum: ergo habent intentionem subiecti & prædicati, & sunt singularia quædam; ergo intentiones secundæ conueniunt singularibus; ergo ly hoc subiectum, & ly hoc prædicatum sunt nomina secũdæ intentionis, non ergo requiritur rem esse vniuersalem ad hoc, vt habeat secundam intentionem, & nomen singulare potest illam significare. Præterea; Hæc species refertur ad hæc plura indiuidua, tanquam ad suum correlatiuum; ergo hæc indiuidua dicunt de formali relationem rationis, quæ sit secunda intentio, sicut illam dicit de formali hæc species, cum sint relatiua eiusdem rationis: & tamen sunt aliquid singulare: ergo. Et hoc latius posset probari; sed sufficiant istæ probationes in re clarissima. Quod verò etiam res singulares pertineant ad primam intentionem probatur; Nam conceptus Petri est similitudo ducẽs nos in Petrum ipsum; ergo est prima intentio formalis, quando quidem Petrum sequitur, vt in se est: ergo Petrus est prima intentio obiectiua; nam quod correspondet intentioni primæ formali est prima intentio obiectiua. Et sequitur ex hac conclusione, non esse tria genera nominum, sed omne nomen simplex esse, aut primæ aut secundæ intentionis; quia omne tale, vel significat primam, aut secundam intentionem in concreto, & sic est primæ aut secundæ intentionis. Si verò significet secundam intentionem in abstracto, probabile est, quod est terminus primæ intentionis, vt, ly genereitas. Et etiam est probabile oppositum, de quo agitur in primo libro summularum, cap. de terminis primæ & secundæ intentionis. Sequitur etiam, quod vniuersalia, vt homo licet habeãt esse in intellectu formaliter pro substrato tamen, & quo ad eorum naturas non pendent ab intellectu, cuius oppositum hæc opinio asserebat: quando vero vniuersalia sunt aliquid rationis, pro materiali & formali, maxime, vt cum consideramus genereitatem in communi.

4. Conclu. Quarta conclusio Illa opinio, quæ asserit omnem rem intellectam esse primã intentionem, & actus intelligendi, prout diminutè dicitur res intellecta, esse secundam intentionem, est falsa. Et probatur hæc conclusio: nam alias sequitur; quod logica sit de primis intentionibus, tanquam de obiecto formali; hoc autem est falsum, & contra Diuum Thomam 4. metaphysicæ, lectione quarta, & contra Auicennam in sua logica; ergo. Probatur sequela; Nam in logica tractatur de specie, genere, & cæteris: sed species & genus sunt res intellectæ; ergo sunt primæ intentiones; & de illis tractat logica; ergo tractat de primis intentionibus. Maxime, quia est absurdum dicere genus & cætera esse primam intentionem.

Præterea. Nam actus intelligendi, vt asserũt Philosophi in materia de anima, & Theologi, 1. parte, quæst. duodecima, non est similitudo obiecti; ergo non potest dici obiectum secundum quid; & sic non habet locum sua positio. Tertio. Nam sequeretur, quod secunda intentio esset aliquid reale, quod viri docti absurdum maximum censent. Probatur; nam esse rem intellectam in esse intelligibili, & similitudinariè est aliquid reale, & hoc est secũda intentio; ergo, Maior patet. Nã licet homo pictus secundum quid dicatur homo, est aliquid reale; item, nam illud est habere in se similitudinem obiecti, cæterum hoc est quid reale, & nõ rationis. Item, nam secunda intentio si accipiatur in abstracto est relatio; sed actus intelligendi non est relatio; ergo, sed ponitur in prędicamento qualitatis, tanquam dispositio. Si vero accipiatur in concreto est relatiuum; sed actus intelligendi in concreto non est relatiuum, ergo nec secunda intentio. Præterea sequitur, quod idolum imaginatiue sit secunda intentio, & res imaginata sit prima: nam etiam idolum imaginatiue est res imaginata secundum quid: hoc autem est falsum: nam secunda intentio solum est in intellectu. Vltimo sequitur, quod omnis terminus esset primæ & secundæ intentionis simul, quia omnis terminus sequitur rem & conceptum, rem, vt quod, & conceptum, vt quo, vt asserit Arist. in primo Perihermen. & D. Thom. par. quæst. decima tertia. Et sequeretur, quòd etiam illa secunda intentio denominaret subiectum, in quo est genus, si est verbi gratia, genereitas: hoc autem est falsum: nam Petrus intelligens genereitatem non dicitur genus, licet denominet intelligens genereitatem. Sequela probatur: quia secunda intentio denominat suum subiectum.

Quinta conclusio, contra Magistrum Heruæum in suis Intentionibus, & contra Petrum Bruxelensem supra de ente & essentia quæstione 21. sequentem Heruæũ. Prima intentio in abstracto, seu formaliter non est respectus rationis ad intellectum (& idem est dicendum de secunda intentione) ita quod specieitas, 5. Conclu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quæ est secunda intentio in abstracto non est relatio ad intellectum; sed est relatio quædam, qua constituitur aliquid in esse speciei, & refertur ad sua inferiora subscibilia. Conclusio est Magistri Soto, quæstione tertia vniuersalium, & Domini Caietani de ente & essentia, & D. Thomæ opusculo de natura generis, cap. duodecimo, & est quę communiter ciroumfertur istis temporibus. Nolo dicere in conclusione, quod secunda intentio ex ratione communi entis rationis quantum ad habendum suum esse, vt supra diximus non importet ordinem ad intellectum: nam ens rationis est relatiuum secundum dici, & importat ordinem transcendentalem ad intellectum, & hac ratione vocatur ens rationis. Et probatur conclusio de prima intentione. Nam sequitur, quod omnis terminus primæ intentionis significet formaliter relationē rationis, hoc autem est absurdum: ergo non dicit prima intētio relationē ad intellectum. Probatur minor. Nā hic terminus, Deus, non dicit formaliter relationem rationis, sed naturam realem (& idem est de hoc termino, homo, &cætera.) Sed probatur sequela: Nam terminus primæ intentionis significat primam intentionem in cōcreto, vt asserit Heruęus: sed prima intentio dicit formaliter relationem rationis: ergo. Et confirmatur hæc ratio: Nam terminus secundæ intentionis significat formaliter secundam intentionem: iste terminus species formaliter significat relationem speciei, quæ est secunda intentio; & sic de alijs, ergo terminus primæ intentionis significabit formaliter primam intentionem: sed hoc est aliquid rationis & relatio ad intellectum; ergo significat formaliter aliquid rationis. Secundo probatur, quod non dicat prima intentio relationem ad intellectum, ita quod in concreto sit relatiuum rationis ad intellectum relatum: Nam sequitur, quod similiter secunda intentio sit relatio ad intellectum, & in concreto referatur ad intellectum: sed hoc est impossibile; ergo. Sequela conceditur ab Herueo. Et patet; nam qua ratione refertur prima intentio ad intellectum, refertur etiam secunda intentio, imò à fortiori. Sed probatur minor: Nam illa relatio est prima intentio, si quidem fundatur in cognitione actiua intellectus; ergo etiam relatio, quam importat secunda intentio in concreto ad intellectum erit etiam prima intentio, si quidem fundatur in cognitione actiua: & terminus est eiusdem rationis in vtroque, scilicet intellectus. Tunc sic; ergo vel ille ordo, quem dicit secunda intentio ad intellectum est distinctus ab specieitate: & tunc specieitas non erit ratio referendi speciem ad intellectum, nec ipsa erit relatio ad intellectum. Vel est idem, quod specieitas; & non potest esse idem realiter, quia in entibus rationis cum eorum esse consistat in cognosci, vnum ens rationis, vt sic non potest esse aliud, quia debet consequi ad distinctum actū cognoscendi, & sic habebit aliud esse; ergo erit idem formaliter, & tunc cum sit ille ordo prima intentio; hęc prædicatio erit vera. Secunda intentio formaliter est prima intentio, quod est impossibile, cum differant essentialiter & specie: ergo de ratione primæ intentionis non est ordo ad intellectum, si quidem non est de ratione secundæ intentionis. Præterea probatur conclusio de secunda intentione; Nam specieitas est secunda intentio, & tamen non est ratio, quare aliquid refertur ad intellectum, sed ad indiuidua, ergo illud est falsum. Minor probatur; Nam specieitas constituit speciem, quæ non refertur ad intellectum nec totum esse ipsius est ad intellectū, sed ad inferiora & ad genus; si ergo secunda intentio non est relatio referens ad intellectum; ergo nec prima. Si dicas, quod species habet duos terminos partiales, & vnum totale, ad quod refertur, scilicet, ad suum correlatiuum inferius, si consideretur, vt prædicabile, & ad intellectum & ad suum superius, & intellectum, si consideretur, vt subijcibile generi, contra: nam relatio rationis est ordo quidam factus ab intellectu referente vnum ad aliud, vt asserit D. Thom. 1. par. quæst. 28. artic. 1. sed per aliū actum refert speciē ad intellectum; & per aliū ad inferiora subijcibilia: ergo alia est relatio, qua refertur ad intellectum; & indiuidua: siquidem fundatur in diuerso actu cognoscendi, & accipit esse per diuersum actum, & sic habet diuersum esse. Quod si est diuersa relatio: ergo illa secunda intentio, quæ est specieitas, & refert ad inferiora, non est quæ refert ad intellectum: & sic secunda intentio non refert ad intellectum. Si adducas instantiam de signo, respondetur, quòd est diuersa ratio. quia conceptus est ratio rem significandi, & ita eodē actu refertur ad intellectum & rem. Præterea: Nam secunda intentio obiectiua nihil est aliud, quā essentia talis rei, quæ conuenit illi ex sua natura sine ordine ad intellectum, vt constat ex loco adducto ex D. Thom. de natura generis; ergo non dicit relationem ad intellectum. Probatur consequentia; nam homo non dicit relationem ad intellectum.

Præterea. Nam sequeretur, quod species diceret duas relationes sibi essentiales, alteram ad intellectum, & alteram ad inferiora, & secundum Caietanum tres, nec possunt duæ relationes facere vnam, quia nō possunt se habere vt materia & forma, nec vt determinabile, &cætera.

Sexta

6. Conclus. Sexta conclusio. Esse abstractum à materia communi, seu singulari, quamuis prout explicat sapientissimus Magister Bañes, sit ens rationis, non est tamen secunda intentio. Hęc conclusio satis aperta est in D. Tho. supradicto opusculo de natura generis, vbi vt adduximus, docet D. Thom. omnem secundam intentionem fundari in esse cognito, & satis constat in Thomistica schola fundamentum proximum vniuersalitatis esse abstractionē passiuam, seu cognitionem passiuam, qua cognoscitur natura in vniuersali. Non enim est secunda intētio esse abstractum: sed fundamētum secundæ intētionis: & est quoddam ens rationis, quod est relatio, quæ refert obiectum abstractum ad intellectum. Et patet: Nam abstractio solum denominat rem esse abstractam fundamentaliter, & ens rationis consecutum, esse abstractum, formaliter: non vero denominat ipsam formaliter genus, vel speciē: ergo aliud ens rationis fundatum super esse abstractum est secunda intentio vniuersalis, & in vniuersum omnis secunda intentio fundatur super esse cognitum. Et probatur conclusio præterea: nam secunda intentio est quædam proprietas conueniens rebus ex esse, quòd habent in intellectu: sed non habent esse in intellectu, nisi per hoc, quod sunt cognitæ & abstractę: ergo esse abstractum, seu cognitum est quid præsuppositum, vt fundamentum, vt intellectus attribuat secundam intentionem rebus talibus, habent enim res prius statum quēdam in intellectu, vt ex illo statu suscipiant intentiones secūdas, & habeant rationis esse secundo intentionaliter. Sapientissimus verò Magister voluit dicere, quod esse abstractum est secunda intentio fundamentaliter, id est, fundamentum secundæ intentionis: & nomina sæpè rerum causis & fundamentis illarum tribuimus.

7. Conclus. Septima cōclus. ignorātia maxima est, & quę totā subuertit logicam afferere actionem intellectus esse secundam intentionem, & dicere esse speciem formaliter, & genus &cætera esse denominationes reales à forma reali extrinseca illi & in passo. Nam D. Tho. vbi supra expresse dicit intentiones secundas, quasdam esse proprietates rebus cōueniētes, ex esse, quod habent in intellectu: vbi denotat D. Thom. esse aliquid quod consequitur ad operationē intellectus & non esse ipsam operationem intellectus. Probatur præterea, hanc horum logicorum doctrinam esse contra D. Thom. in loco citato in tertia conclusione. Et probatur hæc cōclusio ratione: Nam sequitur esse genus, & speciem &cætera omnia quid absolutum esse, & non relatiuum: sed hoc est falsum; ergo illud, ex quo sequitur. Sequela probatur. Nam operatio intellectus quid absolutū est, & secundum viros doctos in prædicamento qualitatis constituitur: ergo, si hæc est secunda intentio, & forma generis, verbi gratia, & species apertè constat, genus & speciem esse aliquid absolutum, quando quidem eorum forma est absoluta; nam esse, relatiuū non potest prouenire à forma absoluta. Probatur illa min. Nam Porphirius, cap. de specie textu. 1. & Aristot. & omnes quotquot sunt sanæ mentis dicunt, genus & speciem esse aliquid relatiuum: nam genus definitur, quod sit prædicabile de pluribus differentibus specie. Et hoc magis constabit cum de specie, & genere fiat sermo.

Præterea probatur conclusio: nam sequitur, quod genus & species constituantur in prædicamento qualitatis formaliter consideratum: hoc autem est falsum: ergo. Probatur sequela: Nam eorum forma constitutiua est in prædicamento qualitatis: nam secunda intentio generis est eius forma, quæ est actio intellectus, & in prædicamēto qualitatis constitutiua. Sed minor probatur: Nam esse genus erit certè vel habitus, vel dispositio, naturalis potentia, vel impotentia, passio, vel passibilis qualitas, forma vel figura: sed nullum horum est; ergo. Minor probatur discurrenti per singula. Sed iam ego vidi quendā ex hac forma logicū asserentem, genus esse in prędicamento qualitatis in quadā specie, quæ dicitur denominatio, sed cum hæc species non sit ab Aristot. constituta iam videbimus esse capitis delirium, hanc confingere specificam qualitatem. Præterea probatur conclusio: Nam sequitur quod genus, verbi gratia (& idem erit dicendum de omnibus) sit quoad materiale, & formale aliquid reale: nam animal quid reale est, & forma eius quatenus genus est aliquid reale; ergo totum, quod dicit est aliquid reale, & sic totum, quod importat vniuersale, est in rerum natura, quod nullus doctus hucusque asseruit, quandoquidem vniuersalia formaliter intellectu constituuntur, ita quod eorū esse resultat ex esse intellectu. Nec valet dicere, quod dicuntur esse in intellectu, quia cognitio est in intellectu. Nam quamuis fiat ab intellectu, effectiuè est in rerum natura cognitio, & numeratur inter entia realia vera, & asserimus verissime cognitionem esse ens reale, & in rerum natura existens, quod Aristotel. & Porphirius de vniuersalibus negant omnino.

Præterea. Nam sequitur, quod quando res, quæ cognoscitur in vniuersali est aliquid rationis, quod ponatur in prædicamento qualitatis directe: hoc autem est falsissimum: ergo & illud, ex quo sequitur. Probatur sequela: Quia eius forma est aliquid reale, Sed res constituuntur in prædicamento secundum

Universidad de Deusto
Biblioteca

eorũ formas: ergo erunt in prædicamento qualitatis. Sed quis vnquam asseruit directè omnia entia rationis in prædicamento qualitatis constitui. Præterea probatur conclusio: Nam aliqua vniuersalia sunt & genera aliqua, quæ nõ existunt, sed vel sunt entia rationis, vel sunt non existentia: nam priuatio genus est in ordine priuationum, & rosa in hyeme non existit; sed hæc non possunt realiter denominari: ergo eorum forma non est realis, nec esse genus & speciem sunt denominationes reales extrinsece. Probatur minor: quia res non existens impossibile est, quod habeat actu aliquem effectũ formalem competentem sibi secũdum realem existentiam. Nam si actu est genus, & hoc est aliquid reale: ergo actu est; sicut bene valet, actu est album, ergo actu est; nam esse accidentale præsupponit esse substantiale, & esse tale præsupponitur esse; ergo si nõ est actu non potest esse genus, si esse genus, verbi gratia, est aliquid reale.

Ad. 1. argu. Ad primum argumentum huius octauæ opinionis respondetur, quod esse agens est realis denominatio, vel quia actio est inagente, secũdum Caiet. vel quia etiam si sit in passo realiter prouenit ab agẽte. At verò cognitio non realiter dimanat ab obiecto cognito, de quo supra nonnihil diximus, & constat ex materia de anima.

Ad 2. argu. Ad secundum respondetur, quod homo est species formaliter per relationem specieitatis consecutam ad cognitionem comparatiuam; per ipsam vero cognitionem est species fundamentaliter, de quo infra.

Ad 3. argu. Ad tertium respõdetur, quod paries dicitur visus à visione, quæ est in oculo videntis tanquam à forma, quæ terminatur ad parietẽ tanquam ad obiectum specificatiuum illius visionis. Cæterum, quia terminare huiusmodi visionem nihil reale nouum est in pariete, & videmus de nouo huiusmodi terminationem actualem aduenire parieti dicimus, quod esse visum formaliter, est quid rationis conueniens parieti ex eo, quod terminat meã cognitionem. Et fundatur huiusmodi esse visum, quod est relatio in visione, quæ est extrinseca obiecto, & ita est aliquid rationis in ipso obiecto, & hoc ens rationis formaliter non habet esse, vsque dum cognoscitur ab intellectu, quod sub alijs verbis Thomistæ solent explicare. Per visionem paries est visus fundamentaliter, concedo, formaliter, nego. Esse visum fundamentaliter nihil est aliud, quam potentiam visiuam percipere colorem. Esse verò visum formaliter est ex hac perceptione per intellectus operationem tribuere esse cuidam relationi rationis, qua denominatur visus formaliter paries. Bene video, quibusdam logicis, qui non multum laborant in intelligendis entibus rationis obscuram esse hanc Thomistarum doctrinam, sed quid faciemus illis? Et profecto si hoc magis expendant videbunt sanè Deum esse cognitum à me, nihil reale esse in Deo, nec Deum per meam cognitionem aliquam realem denominationem extrinsecam etiam adquirere posse: quia ex eo quod agens potest denominari realiter ab actione in potentia est ad hanc denominationem extrinsecam, quod Deo attribuere est ipsum in potentia constituere in ordine ad realem denominationem, quod plusquam falsum est: præcipuè, cum sit forma à qua deberet denominari quid absolutum. Et cum sit Deum à me esse cognitum aliquid in obiecto & non reale, vt visum fuit, debet esse quid rationis. Quod vero sit aliquid in obiecto probatur: nã modo Deus cognoscitur à me, & antea non cognoscebatur: ergo est aliquid de nouo conueniens Deo à me cognosci, & nõ reale: ergo rationis. Et certe hoc magis explicatur. Nã cum cognosco specieitatem & priuationem, quia ista sunt aliquid rationis incapacia sunt denominationis realis, & in se suscipere non possunt effectum formalem realem, etiam à forma extrinseca, quia est effectus oppositus suæ entitatis. Non enim ens rationis potest habere esse reale, etiam à forma extrinseca: quia effectus formalis realis præsupponitur esse reale in suscipiente: nõ enim fundari potest super non esse, cuius tamen est ens rationis: si enim esset formaliter albũ ens rationis profecto haberet esse reale, ergo si est realiter cognitus, ita quod esse cognitum sit quid reale in ipso, erit etiã aliquid reale. Cum ergo hoc illis nõ possit competere esse, reliquum est, vt esse cognitum in illis sit aliquid rationis, quod est relatio.

Ad effugium, quod inuenerunt ne fateretur vniuersalia formaliter etiam esse in rebus, quia cognitio non est nisi in intellectu quę est forma vniuersaliium respondetur, quod etiã si sit intellectu, cũ sit quid reale in rebus dicitur esse, quis enim neget, verbũ mentis speciem intelligibilem actũ cognoscendi, in rebus esse? Fatemur enim actum cognoscendi vniuersalẽ pro materiali aliquid reale esse, & in rerum natura etiam si sit in intellectu, quia realiter in intellectu consistit. Si ergo vniuersalia formaliter sunt actus rationis, etiam erunt materialiter & formaliter in rerum natura, contra omnes philosophos antiquos & modernos, qui rectè de re hac senserunt. Sed de hoc infra latius. Et ita soluta manent huius opinionis argumenta: nam quæ pro se reliquæ opiniones adducũt facile dissolues.

Octaua conclusio de secunda intentione: Secunda intentio in concreto nihil est aliud quã quædã proprietas conueniẽs ipsis rebus ex esse, *8. Conclu.*

esse quod habẽt in intellectu, cuius totum suũ esse est ad aliud se habere: in abstracto verò est forma quædã fundata in cognitione passiua, secũdum quam aliquid refertur ad aliud. Quod vt exẽplis fiat manifestum, genereitas est secũda intentio in abstracto, quia fundatur in cognitione passiua, quia animal cognoscitur, vt in pluribus speciebus, & secundum ipsam refertur animal ad suas species. Genus verò est secunda intentio in concreto, quia est proprietas conueniens rebus ipsis ex esse quod habẽt in intellectu. Substrata generica, & totũ suũ esse est ad species.

Et pro explicatione huius conclusionis notandum est, quod secundæ intentiones inter entia rationis sunt magis denudatæ ab omni entitate reali, non solum in sua formalitate, quia sic omne ens rationis excludit entitatem omnem realem, sed etiam in suo fundamento. Exposcunt enim pro suo fundamento ens rationis, & nequeunt in alio fundari, quam in ente sui generis propter suam eleuationem in entitate rationis. Qua propter vt rebus conueniant debent res ipsæ transire in aliud esse, & sortiri alium statum. Vnde debent habere esse in intellectu, quod est rationis esse; vt habito hoc statu possimus illis has intentiones secundas tribuere. Sicut enim corpus anima rationali informatur, quæ est eleuatissima forma, debet quasdam eleuatissimas dispositiones sortiri, vt sit formæ quodammodo proportionatũ: eodem modo, quia intentiones secundę sunt purissimæ in rationis entitate, & eleuatissimæ, quia sunt secundo cognitæ, & supra ipsam non est assignare aliud ens rationis, quod plures cognitiones requirat, debent res vt ab ipsis denominentur & informentur sortiri quoddam esse proportionatum entitati, rationis formæ determinantis, & ita debent habere tale esse cognitum, quod est fundamentum secundæ intentionis. Vnde forma illa rationis, quæ supra ente reali fundatur proximè etiam si sit relatio à natura secundarum intentionum, est excludẽda, propterea quod eleuatissimum ens rationis, cuiusmodi est intentio secunda, & perfectissimum eiusdem generis, exigit fundamentum, & ideo dicitur in definitione intentionis quod est forma quædã fundata supra esse cognitum. Dicitur autem quod totum esse intentionis est ad aliud se habere, quia est relatio quædam rationis. Ex eo enim quod fundatur in cognitione qua, &c. noscimus v. g. animal esse in pluribus speciebus, sapit ipsa forma naturam huius cognitionis: & ita suum esse totũ est ad aliud se habere, si sit in abstracto, vt ratio, si in concreto, vt id, quod est ad aliud. Et quoniam definitiones demonstrari nequeunt, magis explicatur supradicta definitio.

Probatur. Nam cum ens rationis secundum D. Thomã de veritate, quæstione 21. articulo 1. in tria genera entiũ diuidatur, in priuationẽ, negationem, & relationem; certum est quod huiusmodi entia rationis ad relationes pertinebunt; sed cum diuersitas relationis; vt docet Aristoteles, capite de ad aliquid, in logica, atque libro quinto Metaphysicæ ex diuersitate fundamentorum, sumenda sit; & aliquæ relationes fundentur non ente rationis, vt esse visum in videre, quod est aliquid reale. Nam ex hoc quod ego video parietem, paries dicitur visus; & aliæ in operatione reali voluntatis, vt esse amatum, esse volitum: aliæ verò nõ fundentur, nisi in ente rationis, vt esse speciem, esse genus quod fundatur non nisi in esse cognito, vt dicemus postmodũ, fit vt illæ relationes esse cognitum, & esse speciem differant ita, quod esse cognitum pertineat ad primam intentionem, esse speciem, ad secundam: ergo de ratione secundæ intentionis est quod sit forma fundata in cognosci, seu in ente rationis.

Præterea: nam Diuus Thomas opusculo de natura generis, cap. 12. Dupliciter, inquit, aliqua conueniunt rebus, quædam etiam si non adsit operatio intellectus, vt conuenit homini esse animal rationale, &c. quæ etiam si intellectus non operetur conuenirent illi. Quædam verò sunt, quæ rebus conueniunt; ex eo quod intellectus operatur, sed sic quod fundamentũ est operatio actiua intellectus, vt esse cognitũ. Alia vero sunt quæ rebus conueniunt ex esse quod habent in intellectu. Nam ex eo quod homo est cognitus, vel abstractus, illi conuenit esse speciem, ita vt cognitio, vel abstractio passiua sit fundamentum illius relationis. Tunc sic: Illa quæ primo & secũdo modo conueniũt pertinent ad primas intentiones: sed illæ relationes quæ fundantur in esse cognito, habent distincta fundamenta, & consequenter diuersam naturam genericam: ergo non pertinent ad primas intentiones: & non sunt aliæ, nisi secundæ: ergo pertinent ad secundas intentiones: est ergo secunda intentio forma relatiua fundata in esse cognito referens ad aliud tanquam ad terminum.

Tertio probatur eadem conclusio. Nam logica non tractat de omni ente rationis, vt de obiecto; non enim tractat de vacuo & chimera, sed solum tractat de secũdis intentionibus, vt libro præcedenti probauimus, & solum tractat de relationibus, quæ fundantur in esse cognito: ergo illa relatiua sunt secundæ intentionis in concreto: ergo conclusio vera.

Nona conclusio: Secunda intentio, quamuis non importet ordinem ad intellectum, vt ad terminum, importat tamen ordinem ad suũ correlatiuũ oppositum, sicuti species, etiam si *9. Conclus.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

nó referatur ad intellectũ, refertur tamen adin diuidua, & genus: & si non referatur ad intelle ctum, refertur tamen ad speciem. Et si in abstracto consideretur secunda intentio, est ratio secũdum quam substractum referatur ad suum terminum, & ad suum correlatiuum, quod nó est intellectus. Hæc cóclusio satis probatur ex dictis. Et præterea: quia secunda intẽtio est for ma relatiua: ergo totum suum esse est ad aliud se habere, & nõ ad intellectum: ergo ad aliquẽ alium terminum. Et præterea Nam cum defini tur genus ponitur tanquam eius correlatiuum species, in eius definitione, & in definitione speciei ponũtur indiuidua: ergo aliquid aliud habet pro termino, quàm intellectus.

10. *Conclus.* Decima conclusio. Conceptus significans hanc relationem in concreto dicitur secunda intentio formalis. Probatur conclusio. Nam se cunda intentio formalis est illa quæ significat secundam intentionem obiectiuam: sed ille cõ ceptus est huiusmodi: ergo. Sed nunquid conceptus specieitatis in abstracto est secunda intentio formalis. De hoc est duplex opinio. Qui dam enim asserunt, quod vt sit secunda intentio formalis est necesse vt sit terminus secundę intentionis: de ratione autem termini secundę intentionis est, vt asserit Diuus Thomas vbi su pra, quod significet rem prout substat proprietati quæ illi conuenit, ex esse quod habet in in tellectu, itaque debet esse terminus connotatiuus, & ita debet significare secundam intentio nem obiectiuam, non vt cumque, sed in concreto, & vt conuenit rebus, seu rei vt habent secundam intentionem: & ita cõceptus speciei tatis in abstracto non est secunda intentio formalis. Alij dicunt, conceptũ quo significatur se cunda intentio in abstracto esse secundam intentionem formalem, quod mihi magis placet. Tum, quia non est prima intentio, cum nó significet ex parte obiecti primam intentionem, sed secundam; terminus verò primæ intentionis est, quæ significat primam intentionẽ. Vnde ille conceptus formalis non potest dici terminus mentalis primæ intentionis, & prima in tentio formalis. Tum etiam quia Diuus Thomas supra opusculo de natura generis, vocat terminos secundæ intentionis illos qui imponuntur rebus secundum conceptiones, quas in tellectus facit de illis prout sunt in intellectu, & nomina primæ intentionis, quæ imponuntur rebus secundum conceptiones quas intelle ctus facit de illis prout in se sunt. Vnde eodem modo definit nomina primæ intentionis, & se cundæ intentionis, sed nomina primæ intẽtionis quædam sunt absoluta, quædam connotati ua: ergo & nomina secundæ intentionis quæ dam sunt absoluta: ergo ille cõceptus formalis, quod est nomẽ mentale, & significat genereita tẽ in abstracto, etiãsi sit absolutũ poterit secun dæ esse intentionis, & sic erit secunda intentio formalis. Præterea ille conceptus specieitatis significat proprietatem quæ cõuenit rebus, nõ secundum se, sed vt substant conceptioni intel lectus secundæ: ergo est secunda intentio formalis, & terminus mentalis secundæ intentionis. Probo antecedens: Nam conceptus speciei tatis significat specieitatem, quæ conuenit re bus, vt subsunt conceptioni intellectus: ergo est secunda intẽtio. Et quoniam difficultas cõ sistit in explicando quid sit prima intentio, ideò sit

Vndecima conclusio: Prima intentio obiecti ua est id quod primo conceptu concipitur, vt homo, animal dextrũ, &c. Vel aliter, & in idẽ redit Prima intentio obiectiua est id quod cõ uenit rei de se, non vt fundatur in esse cogni to intellectus: nam hoc voco conuenire rei de se. Nam vt sæpè diximus dupliciter aliqua res rebus conueniunt. Vno modo de se, non ex esse, quod habent in in ellectu, vt homini esse animal, &c. alia ex esse quod habent in intellectu, vt esse vniuersale, esse genus, &c. Res primi ge neris pertinent ad primam intentionem obiectiuam, res secundi generis ad secundam. Vnde asserit Diuus Thomas in secundo sententia rum vbi supra, quod prima intentio est simi litudo alicuius existentis, extra animam, secũda verò intentio minimè, sed alicuius quod habet esse in anima. Et loquitur de intentione formali, vnde sumitur argumentum. Prima intentio formalis repræsentat aliquid ex stens extra animam: sed illud est prima intentio obiectiua: ergo prima intẽtio obiectiua est illud quod rebus non cõuenit ex esse in intel lectu, sed ex esse in se, & ex esse extra animam. Præterea; nam ea quæ conueniunt rebus de se, hoc est, non prout habent esse cognitũ in anima sunt intentiones obiectiuæ, & non secũdæ, ergo primæ: Nam non datur alia intentio: con clusio ergo vera est. Præterea omnis terminus est primæ vel secundæ intentionis, loquendo saltim de terminis simplicibus: ergo omnis in tentio in particulari est prima aut secunda, si quidem significatur per terminos primę, aut se cundæ intentionis: sed proprietates quæ con ueniunt rebus ex esse quod habent res in se, & nõ prout habent esse cognitum, sunt significa tæ per terminos, & non secundæ intentionis: ergo primæ: ergo sunt primæ intentiones obie ctiuæ: ergo prima intentio obiectiua est illud, quod rebus conuenit, & nõ prout habent esse in intellectu. Si dicas, quod datur aliqua res quæ nec sit prima, nec secunda intentio, & ita non omne illud quod rebus de se conuenit est prima intentio, contra: nam conceptus signi ficans talem rem est Intentio formalis, siquidẽ est

11. *Conclus.*

est similitudo ducens nos in rei cognitionem: hoc enim est esse intentionem formalem: ergo prima aut secunda intentio obiectiua. Prætere rea, nam ille conceptus est terminus mentalis ergo primæ, aut secundæ intẽtionis: terminus enim diuiditur in terminum primæ; aut secun dæ intentionis sufficienter. Ex hac conclusio ne sequitur primam intẽtionem formalem es se qualitatem illam, & conceptum repræsentã tem primam intẽtionem obiectiuam, quia per illam cognoscimus illud, quod cõuenit rebus de se. Et si dicas, contra, nam relatio esse cog niti conuenit rebus prout sunt in intellectu: er go est secunda intentio: consequens autem est falsum: ergo, respondetur quod illa dicimus cõ uenire rebus, prout habent esse in intellectu, quæ conueniunt, prout habent esse quoddam cõsequutũ ex operatione intellectus: ita quod conueniunt rebus, prout habent esse rationis, conueniens illis ex eo quod ab intellectu cog noscuntur, & ea quæ supra hoc esse rationis fundantur, secundę intentiones dicuntur: & di cuntur conuenire rebus, prout habẽt esse cog nitum. Illud verò esse cognitum censetur con uenire rebus de se; quia nõ præsupponit aliud ens rationis in quo fundetur. Et ita rebus con uenit secundum aliquod fundamentum reale: nam fundamentum relationis esse cogniti est cognitio ipsa actiua intellectus.

12. *Conclu.* Duodecima conclusio: Prima intentio obiectiua non importat de formali ens rationis, quod sit relatio ad intellectũ. Nã dicebat Her uęus, ꝙ sicut album dicit albedinẽ formaliter, & materialiter dicit corpus: ita prima intentio de formali dicit relationem rationis, quæ dici tur prima intentio, vt quo. De materiali verò aliquando dicit aliquid reale, vt quando veri ficatur de homine: aliquando verò dicit ali quid rationis, vt modo verificatur de chimæra, de priuatione &c. Probatur conclusio: Nam ho mo vt significatur per istum cõceptum, homo est prima intentio: siquidem iste terminus, ho mo, est terminus primæ intentionis, & tamen non dicit de formali relationem: ergo. Et præ terea: Nam conceptus formalis homo, est pri ma intentio formalis: ergo obiectum significa tum est prima intentio obiectiua, quæ nullam relationem dicit: ergo. Secundo probatur con clusio: Nam secunda intentio non importat or dinem relatiuum secundum esse ad intellectũ: ergo nec prima intentio. Est euidens consequẽ tia, & probatur antecedẽs. Nam species vt prę dicabilis solum refertur ad indiuidua, & non ad intellectum, cum in eius definitione tan quam terminus sola indiuidua ponãtur, & nõ intellectus, & tamen est secunda intentio. Pro batur idem antecedens, quod secunda inten tio non importet ordinem ad intellectum. Nã si secunda intentio dicit relationem quæ ter minat tendentiam intellectus, vt quo, & est id quo aliquid constituitur in esse secundę inten tionis sequitur quod sit prima intentio, & con sequenter, quod prima intentio sit secunda in tentio, quod est impossibile. Sequelam probo: quoniam illa relatio ad intellectum fundatur in cognitione actiua, vt fatetur Magister Her ueus, & Bruxelensis: ergo est prima intentio: ergo si secunda intentio non dicit ordinem ad intellectum, ergo nec prima. Et pręterea: Quia prima intentio est id quod specificat & termi nat primum conceptum, sed illud non est rela tio, verbi gratia quando cognosco hominem; sed est homo ipse quod specificat, quamuis ex hoc consequatur, relatio esse cogniti: ergo pri ma intentio in sua ratione non dicit relatio nem rationis. Verum est quod habet illam ve lut consequutam. Hæc sunt quæ cõmuniter in nostra schola Thomistica de intentionibus tã primis quã secundis censentur. Habent tamẽ contra se aliqua argumenta, quæ dissoluenda sunt priusquã alium dicendi modum circa in tentionum quidditates insinuemus.

Et sit primum argumentũ contra illud quod sæpè asseruimus, secundam intentionem non dicere ordinem relatiuum secũdum esse ad in tellectum, quod habetur conclusione 5. & 11. De ratione secundæ intentionis est, quod ter minet secundam attẽtionem intellectus: ergo habet referri ad intellectum, vt id quod termi nat eius cognitionem. Antecedens probatur. Nam de ratione primæ est, quod terminet pri mam cognitionem: ergo de ratione secũdæ est quod terminet secundam cognitionem: ergo refertur ad intellectum cuius actum terminat, nam terminus ad id cuius est terminus refer tur, vt filius ad patrem. Respondetur ad hoc ar gumentum, quod essentia secundæ intentionis est esse formam quandam fundatam inesse cog nito intellectus, secundum quam refertur ali quid ad suum correlatiuum, puta genus ad spe ciem, & species ad indiuidua. Terminare verò actualiter secundam intellectus cognitionem, quod est cognosci, est actualis eius existentia, vt aliqui dicunt, de quo infra, ex qua termina tione consequitur quædam relatio ad intelle ctum, quę est relatio secundum esse, & vocatur relatio esse cogniti, quæ relatio superuenit es sentiæ secundæ intentionis iam constitutæ. Et secundum hanc relationem fateor, quod refer tur ad intellectum. Sed hæc relatio nõ est eius essentia, sed illi superuenit constitutæ in esse, & in sua existentia, & sua essentia refertur ad intellectum in existentia considerata, tanquã ad suam quasi causam: sed hæc est relatio secũ dum dici.

1. *Arg.*

Secundum argumentum est contra illud, quod

2. *Arg.*

Universidad de Deusto Biblioteca

quod diximus in duodecima conclusione, quod prima intentio non dicit de formali ordinem ad intellectum. Contra: nam hæc prædicatio, homo est prima intentio (& accipio primam intentionem in concreto) est prædicatio formalis, & non identica: ergo prædicatum dicit formam subiecti, vel substantialem, vel accidentalem. Si substantialem: ergo vel dicit genus, vel differentiam, vel aliquod prædicatum superius: neutrum horum: ergo non dicit formam substãtialem. Probo minorem. Nam quãdo dicimus, quod homo est prima intentio, nõ est sensus, quod sit homo, quod sit animal, aut quod sit corpus. Esset enim de ratione hominis esse primam intentionem: & prima intẽtio esset prædicamentum essentiale. Nec potest importare entitatem realem, ita quod sit sensus, homo est prima intentio, idest, homo est ens reale. Nam tunc sequeretur, quod quando dicitur, chimæra est prima intentio, esset sensus quod chimæra est ens reale, quod est absurdũ. Vel dicit formam accidentalem: & tũc vel realem, vel rationis. Non realẽ, alias hæc esset falsa, chimęra est prima intentio, priuatio est prima intentio, relatio dominij in Deo est prima intentio, quia fieret sensus, quod essent ens reale. Vel dicit formam rationis, & non negationem, nec priuationem, quia aliàs cum dico, quod homo est prima intentio esset sensus, quod homo est negatio, vel priuatio: ergo dicit formaliter relationem. Nam non restat quam aliam formam dicat, & hanc ad intellectum, siquidem dicitur intentio per ordinem ad intellectum. Ergo & cum dicimus, homo est prima intentio, & importat relationem ad intellectum, facit hunc sensum, homo est relatiuum rationis, quod ad intellectum refertur, tanquam terminans eius primam attentionem, seu cognitionem.

Et confirmatur hoc argumentum: Nam prima intentio est communis entibus realibus, & rationis: ergo importat de formali ens rationis. Antecedens patet: nam priuatio est prima intentio. Consequentia probatur: nam si importaret aliquid reale non posset illis conuenire, cum sint entia rationis, si verò dicit aliquid rationis, illis conuenit. Et confirmatur secundò. Quando audio, homo prima est, non formo conceptum hominis: ergo alicuius relationis rationis. Et vltimò confirmatur hoc argumentum: nam si hæc est essentialis, quod poterat quis dicere, vel est in primo modo dicendi per se: & hoc non, quia non est definitio, nec pars definitionis, nec est in secundo modo, cum non sit hominis propria passio, cum non solum illi conueniat: ergo est accidentalis, & sic importabit formam rationis, quæ est relatio. Fateor hoc argumentum cum suis confirmationibus difficile esse, verum ne deseramus communem doctrinam, curandum est soluere illud. Et ideò respondebitur. Sed prius notandum est, quod prima intentio est primus conceptus obiectiuus, qui habetur de re, idest, illud quod rebus conuenit sine hoc quod habeant esse conceptum in intellectu. Et ideo cum dicimus, quod homo est prima intentio, sensus est, quod homo habet esse non fundamentum in esse cognito intellectus. Et ita cum dicitur, illud prædicatum huius propositionis, homo est prima intentio, dicit formam subiecti, concedo: dicit enim prædicatum essentiale, & formam essentialem, non quidem prædicatum genericum nec specificum, sed veluti transcendens. Nam habere esse sine hoc quod fundetur in esse cognito, aliquid essentiale est omni primæ intentioni: sicut essentiale est omni enti creato esse ens admixtum potentiæ: non tamen est genericum, vel specificum, sed est veluti transcendens. Nam sicuti hæc prædicatio, hæc specieitas est secunda intentio, ita etiam hæc est essentialis, homo est prima intentio: nemo enim potest dicere, quod accidat speciei esse secundam intentionem: & ita nec potest dicere, quod accidat homini esse intentionem primam. Ad primam confirmationem respondetur, secundum aliquorum sententiam, quod prima intentio abstrahit ab ente reali, & rationis. Sed contra. Nam ens diuiditur immediate per ens reale, & rationis: sed prima intentio est ens: ergo vel reale, vel rationis: nam cui conuenit diuisio debet conuenire aliquòd membrorum diuidentium; sicut valet, hoc est animal: ergo rationale, vel irrationale, quia animal diuiditur in rationale, & irrationale. Et ideò dicitur ad argumentum, quod prima intentio dicitur analogicè de prima intentione reali, & de prima intentione rationis. Nam habere esse, vt non fundatur in esse cognito alterius rationis est in ente reali, & in ente rationis, sicut & ratio entis alterius rationis est in ente reali, & rationis. Et ideò huic nomini, prima intentio, non correspondet vnus conceptus, sed duo, vt inter se habent analogicam rationem. Et isti sunt ens reale, & rationis secundum quod habent rationem secundæ intentionis, scilicet, vt conueniunt rebus, sine hoc quod fundentur in esse cognito intellectus. Ad secundam confirmationem respondetur, quod quando audio hanc vocem, prima intentio, formo duos conceptus, vnum qui est realis, & conuenit primis intentionibus realibus, alium qui est rationis, & conuenit primis intentionibus rationis.

nis. Et isti conceptus sunt qui supra sunt relati. Ad tertiam confirmationem respondetur quod est prædicatum veluti transcendens, sicuti est esse admixtum potentiæ respectu entis creati; vel sicuti est esse compositum ex actu, & potentia respectu entis finiti, & compositum ex materia & forma, respectu entis materialis. Nam habere entitatem, quæ non conueniat ei ex esse cognito, essentiale est homini.

3. arg. Tertium argumentum: Nam esse intentionem, siue primam, siue secundam, nihil aliud est, quam esse obiectum, & terminum, tendentiæ intellectus in rem: sed hoc est accidens illi, & relatio rationis, vt de se patet: ergo. Respondetur, quod terminare cognitionem intellectus, siue primam, siue secundam, est accidens respectu intentionis primæ, & secundæ. Nam essentia primæ intentionis, vt diximus, non est terminare operationem intellectus, sed habens esse, non vt fundatur in esse cognito, ad quod sequitur terminare posse, & actualis terminatio est accidens illi. In ente verò rationis terminare actu cognitionem intellectus non est eius essentia, sed propria actualitas ipsius: nam esse entis rationis consistit in cognosci. Et si quæras, quæ est ratio entis rationis in communi, respondetur, quod est habere esse, abstrahendo ab hoc quod est habere esse, vt fundatur in esse cognito, vel non. Hæc autem prædicatio, hæc prima intentio est prima intentio, est sicuti ista, hoc ens admixtum potentiæ, est ens admixtum potentiæ. Et sicut hæc, hoc accidens est accidens. Vtrùm autem intentio sit genus, vel species infra dicemus. Alium tamen modum sequi possumus in explicandis naturis primæ, & secundæ intentionis, satis probabilem. Et pro eius explicatione

Vlt. Concl. Sit vltima conclusio quamuis contraria præcedentibus, ne lectorem omnino ieiunum relinquamus à defendẽdo Heruæo subtilissimo. Prima intentio formaliter est relatio quędam rationis, quæ dicitur prima intentio formaliter intellectus, qua res, quæ secundum ea, quæ sibi conueniunt cognoscit, refertur ad intellectum. Secunda verò intentio est secunda terminatio intellectus, qua res, quæ secundum ea, quæ sibi conueniunt ex esse quod habet in intellectu terminat secundã intellectus cognitionem, seu attentionem, & accipiendo in concreto sunt res dicentes supradictas relationes, cum quibus terminant formaliter primam & secundam intellectus attentionem, seu cognitionem. Verbi gratia, homo vt sic terminat primam hominis cognitionem, homo secundum suam essentiam, non est prima intentio, sed quatenus habet relationem termini primæ cognitionis intellectus, & homo vt stat sub illa relatione, quæ dicitur prima terminabilitas, dicitur prima intentio in concreto, ipsa vero relatio dicitur prima intentio in abstracto. Idem verò homo, quatenus cognoscitur secundum proprietates, quæ sibi conueniunt, vt habet esse in intellectu dicitur secunda intentio in concreto, vt dum cognoscitur in ratione speciei, & prædicabilis. Ipsa verò specieitas est secunda intentio, quia ratione illius terminat secundam intentionem, seu attentionem, seu cognitionem intellectus, & ipsa secunda intentio est relatio secundum quam ipse homo etiã refertur ad intellectum, vt terminans eius secundam cognitionem. Hæc conclusio probanda est, & probatur primò eius pars. Nam quando dico: Homo est prima intentio, aliquid intelligo per prædicatum, quod nullo modo includitur in subiecti ratione, nec tanquam genus, vel differenria, vel tanquam prædicatum transcendentale: ergo importat formam aliquam accidentaliter sibi conueniẽtem, ex eo quod terminat actionem primam intellectus: ergo ex necessitate est relatio rationis formaliter. Probatur prima consequentia: nam prima intentio obiectiua illa est quæ terminat, seu est obiectum primæ intentionis formalis: hoc autem est quid relatiuum in obiecto: ergo. Præterea: nam secunda intentio est relatio rationis: ergo & prima. Nam non distinguuntur prima, & secunda intentio, penes rationem relatiui, & absoluti, sed penes diuersam rationem relatiui: quia vnum est tale, & aliud tale. Et confirmatur hæc ratio. Nam intentio in communi ordinem importat ad intellectum: obiectiua enim intentio dicitur per ordinem ad intellectum, qui illam cognoscit, & qui terminatur ad illam: ergo inferiora intentionis, cuius tantum sunt prima, & secunda intentio, habent importare ordinem, & relationem ad intellectum. Præterea, quando dico: Homo est prima intentio, aliquid concipio per prædicatum, quod non includitur in ratione subiecti: ergo dicit aliquid prima intentio ex ratione hominis, & hoc non potest esse nisi relatio ad intellectũ: ergo. Probo antecedens. Nam non includitur prædicatum in ratione subiecti secundum rationem præcisam qua homo est, scilicet, vt rationale, alias non conueniret esse primam intentionem, nisi soli rationali, quod est absurdum: nam conuenit equo, & cætera. Neque illi conuenit, vt animal eadem ratione: nam non conueniret non animali, quod est falsum. Et idem dicendum est de viuenti, & de corpore, & de substantia, & de ente reali: nam non conueniret nisi viuenti, & cætera,

Universidad de Deusto
Biblioteca

tera; quod est falsum, cum conueniat etiam entibus rationis: ergo conuenit illi vt aliquid quod est extra hominis essentiã, & rationẽ: & ita videtur aliquid accidentale, & non videtur accidens reale: ergo conuenit illi vt accidens rationis: ergo vt relatio rationis, vt sæpè deductum est.

Secunda pars conclusionis satis probatur. Nam specieitas ipsa, quæ est secunda intentio resultat ex secunda intellectus cognitione, & est formalis terminus secundæ cognitionis intellectus, & ita vocatur secunda intentio. Nec inconuenit referri ad duos terminos partiales ipsam relationem specieitatis, quia signum refertur ad potentiam, & ad rem signatam, & filius refertur ad patrem, & matrem. Ex hac conclusione sequitur, quod omne illud quod conuenit rebus in se consideratis, est prima intentio materialiter, & denominatiuè: quia denominatur ab illa relatione, quæ est prima intentio, vt quo. Quæ verò conueniunt rebus, seu res prout sunt in esse cognito, sunt secundæ intentiones denominatiuæ & ipsa secunda intentio, quæ est relatio rationis, est secunda intentio, vt quo.

Et si contra hanc vltimam conclusionem fiat hoc argumentum: Nam sequitur, quod sit idem esse intentionem, quod esse cognitum, & esse primam intentionem, quod esse primo cognitum, & secundam quod esse secundo cognitum, Respondetur, quod prima intentio de materiali nihil est aliud, quàm id quod primo cognoscitur; de formali dicit relationem ad intellectum primo cognoscentem. Dicimus autem intellectum primo cognoscere, quando cognoscit ea quę conueniunt rebus de se, idest, non prout habent esse cognitum in intellectu. Secunda verò intentio de materiali, seu denominatiuè est id, quod cognoscitur prout habet esse in intellectu. De formali dicit relationem, quæ illi conuenit ex illo esse, secundum quod ad intellectum, & ad suum terminum refertur. Intentio verò in communi dicitur quod est ab intellectu cognitum, ratione cuius terminat intellectionem. Et illa relatio, quæ ad actualem terminationem consequitur, est intentio vt quo. Itaque intentio pro materiali, est quod cognoscitur, & prima quod primo cognoscitur, & secunda quod secundo cognoscitur, & pro formali est relatio terminationis, seu id quod formaliter terminat intellectionem, & refertur ad intellectum.

2. Arg. Secundum argumentum est contra illud, quod prima intentio dicat relationem ad intellectum. Contra: Nam probabile est, quod est intentio speciei formaliter, quando cognoscitur homo in vniuersali, sine hoc quod cognoscatur ipsa specieitas. Tunc sic. Illa secunda intentio speciei est, & non refertur ad intellectum: ergo. Probatur minor. Nam relatio speciei ad intellectum est in secundo actu, quo secundo cognoscitur res illa. Respondetur, quod ego existimo non esse specieitatem formaliter vsque dum cognoscatur ab intellectu, & tunc natura vt secundo cognita refertur ad intellectum per illam relationem specieitatis, quæ formaliter tunc est. Sed sequendo opinionem oppositam dico ad argumentum, quod illa relatio ad intellectum est sicuti est ipsa specieitas. Nam non ponimus nos aliam relationem in natura, vt est species præter specieitatem ipsam, & illa fundatur in secunda cognitione: nam vt videlicet cognoscitur in pluribus existens: nam actualis consideratio ipsius specieitatis est existentia ipsius formalis, & non fundamentum speciei.

Tertium argumentum. Nam relatio quam importat secunda intentio ad intellectum est 3. Arg.
relatio esse cogniti: ex eo enim quod mea cognitio secunda terminatur ad speciem, illa res, quæ secundo terminat actum meum intellectus, dicitur esse cognita secundo: ergo illa non est secunda intentio, quæ fundatur in cognitione secunda. Omnis enim secunda intentio non debet fundari in ente reali; sed in ente rationis, vt iam iam videbimus: secunda autem cognitio aliquid reale est. Respondetur, quod quando cognosco hominem vt in pluribus indiuiduis existentem, iam est homo secundo cognitus. Nam primo fuit cognitus secundum suam realitatem, & vt est animal rationale, & terminus huius secundæ cognitionis, & relatio speciei: quia tunc iam est vt in fundamento proximo, & erit formaliter cum consideretur. Cæterum illa actualis consideratio est eius existentia formalis, & non fundamentum speciei tatis. Verum est, quod ad illam cognitionem qua cognoscitur specieitas, consequitur alia relatio esse cogniti, quæ est prima intentio. Et si dicas, est ne illa relatio existentia specieitatis, respondetur, vt supradictum est, quod minimè, sed existentia illius est cuius vis entis rationis consistit in terminando, & specificando actum intellectus, seu in hoc quod sit terminus in actu. Et ad hoc consequitur postmodum relatio rationis esse cogniti. Nam relatio rationis perfecta, & completa, cuiusmodi est relatio esse cogniti, non potest esse existentia entis rationis, de quo alibi dicemus latius. Et hæc sint satis de hac quæstione, hæc enim sunt difficillima cognitu propter suam minimam entitatem.

QVÆST.

QVÆSTIO. III.

Quodnam sit fundamentum primæ, & secundæ intentionis.

POSTQVAM de quidditate intentionum sermo habitus est, consequitur, vt de fundamento, in quo relationes huiusmodi fundantur, succedat disputatio, qua magis patebunt quæ proximè dicebamus.

1. Arg. Et videtur, quod non detur fundamentum aliquod primæ intentionis. Nam prima intentio, vt iam visum est, est homo, & multa alia entia realia absoluta: sed ista non habent fundamentum: ergo nec prima intentio, vt sic habet fundamentum.

2. Arg. Secundum argumentum: In omni relatione, quæ fundatur in aliquo, debemus assignare extrema illius relationis, & fundamentum illius, & rationem fundandi, seu conditionem: sed hoc non reperitur in specieitate, verbi gratia: ergo non habet fundamentum: frustra ergo requiritur in hac quæstione. Minor probatur: Nam in specie solum reperitur natura, quæ denominatur talis, & actus cognoscendi talem naturam; sed nec natura, nec actus cognoscendi possunt esse speciei fundamentum: ergo. Probatur minor: quia actus cognoscendi est aliquid reale, & ita non potest esse fundamentum specieitatis.

3. Arg. Tertium argumentum: Duæ relationes specie differentes, & quæ non sunt correlatiua non possunt habere idem fundamentum, & eandem rationem fundandi: sed prima, & secunda intentio habent idem fundamentum, non ergo sunt relationes: & consequenter, non est inquirendum illarum fundamentum.

Et præterea falsa sunt quæ communiter dicuntur à logicis de earum fundamentis. Probatur minor: Nam prima intentio habet pro fundamento cognitionem hominis: & hæc eadem cognitio est fundamentum etiam secundæ intentionis: nam ad cognitionem hominis sequitur statim specieitas in illa: ergo.

4. Arg. Quartum argumentum: Nam intentio termini est secunda intentio: at hæc non fundatur in operatione intellectus: ergo saltim non est de ratione secundæ intentionis, quod sit fundamentum in operatione intellectus. Minor probatur: nam intentio termini non est aliud quàm significatio talis, vt partis ordinabilis per se ad proportionem formaliter componendam: sed illa significatio fundatur in hominum voluntate. Nam ex eo quod hominibus fuit placitum hęc vox homo significat hominem: & ita dicimus, quod ista vox homo significat ex beneplacito hominem. Quod si dicas verum esse fundari in actione voluntatis, contra: ergo esse volitũ, & esse amatũ sunt secundæ intentiones, quod est absurdissimum. Nam esse volitum in volitione fundatur.

Quintum argumentum: Intentio vniuer- 5. Arg.
salis est secunda intentio: at hæc non habet fundamentum, quod sit cognitum esse intellectus: malè ergo dicitur, quod omne fundamentum secundæ intentionis debet dari cognitum esse. Probatur minor: Nam per hoc quod natura est abstracta per intellectum agentem, est vniuersalis; sed illa vniuersalitas non fundatur in cognitione passiua, sed in abstracto esse: ergo. Probatur maior: quia est cognoscibilis in actu primo: ergo est vniuersalis.

Sextum argumentum: Esse cognitum est 6. Arg.
quædam relatio rationis, quæ non est secunda intentio: & tamen fundatur in cognitione intellectus: ergo non est fundamentum solum conueniens secundæ intentioni cognitio intellectus. Minor probatur. Nam si non fundatur in cognitione intellectus, da tu quodnam aliud sit fundamentum.

Septimum argumentum: Chimæra est 7. Arg.
terminus primæ intentionis, & fundatur in esse cognito: ergo esse cognitum non est fundamentum secundæ intentionis proprium: siquidem conuenit primæ. Probatur minor: nam illud ens rationis, quod dicitur chimæra, fundatur in hoc quod partes, ex quibus constat sint per intellectum sic coniunctæ, & cognitæ. Ex eo enim quod cognosco caput hominis, & dorsum capræ, & caudam leonis, & illas cognitas coniungo, resultat ens rationis quod est chimęra: ergo chimæra fundatur in esse cognito partium disparatarum: non enim fundatur in partibus secundum suum esse reale.

Octauum argumentum: Cætera entia ra- 8. Arg.
tionis, vt priuationes, cæcitas, vacuum, & cætera non habent esse reale, sed solum per intellectum: ergo fundatur suum esse in cognitione intellectus. Probatur consequentia. Nam præsupponitur cognitio intellectus, non tanquam suum esse: nam esse formale entis rationis non est aliquid reale, sed tanquam id, ad quod consequitur: ergo est fundamentum illius cognitio: & sic omnia entia

Universidad de Deusto
Biblioteca

tia rationis æquè fundantur in opere intellectus.

Præambula ad quæstionem.

ANte quàm quæstionem decidamus, reuocanda erit in memoriam illa entis rationis distinctio, quod aliud sit negatio, aliud priuatio, aliud relatio, & de his omnibus fundamenta sunt inquirenda.

Secundò notandum est, quod cum secunda intentio in concreto sit relatiuum, & in abstracto sit forma quædam relatiua in illa possumus considerare multa. Primum est subiectum quod denominatur ab illa forma, sicuti animal denominatur genus, & homo species. Possumus etiam considerare fundamentum remotũ istius formæ: idem possumus considerare fundamentum proximum seu rationem fundãdi. Præterea est notandũ, primã intentionẽ secundum primũ modũ dicẽdi, quem supra sequuti sumus, non esse aliquid relatiuum, vt est prima intentio, aliàs omnis prima intentio esset relatiuum, quod supra sequendo istum modum dicẽdi probauimus, esse falsum. Sed cum sit solum id quod rebus de se conuenit non prout habẽt esse cognitum in intellectu, non est inquirendum in illa, quodnam sit eius fundamentum: bene tamen si sequamur dicendi modum secũdum Heruæi, quem in vltima conclusione explicuimus, quia tunc est relatio quædam.

Decisio quæstionis.

1. Conclu. PRima conclusio: Negationes, vt entia fictitia, chimęra, mons aureus, nullum habẽt fundamentũ, neq; in re, neq; in intellectu. Probatur ista conclusio primo autoritate D. Thomæ 1. sententiarum, distinctione 49. quæstione 5. Vbi sic dicit, quod eorum quæ significantur nominibus inuenitur triplex diuersitas. Quædam enim sunt, quæ secundum suum esse completum sunt extra animam, & huiusmodi sunt entia completa, sicuti homo, & cætera. Quædam verò sunt, quæ nihil habent extra animã, sicuti chimæra, & his similia. Quædam autem sunt quæ habent fundamentum in re extra animam: sed complementum rationis eorum, quantum ad id quod est formale est per operationem animæ, vt patet in vniuersali. Humanitas enim est aliquid in re, ibi tamen non habet rationem vniuersalis; cum non sit extra animam aliqua vnitas communis: sed secundum quod accipitur in intellectu adiungitur ei per operationem intellectus intentio secundum quam dicitur species. Ecce secundum Diuum Thomam chimæra non habet extra animam fundamentum aliquod. Et nota benè hanc autoritatem, quam adducemus conclusionibus sequentibus ad aliud propositum. Idem ferè videtur dicere primo, distinctione secunda, quæstione prima, articulo tertio. Vbi ait, quod conceptio intellectus tripliciter se habet ad ea, quæ sunt extra animam, sicuti hoc quod concipitur de hoc nomine homo, & talis conceptio rei habet fundamentum in re, in quantum res ipsa ex sua conformitate ad intellectum facit, quod intellectus sit verus, & quod nomen significans illum intellectum, propriè de re dicatur. Aliquando hoc quod significat nomen non est similitudo rei existentis extra animam: sed est aliquid quod consequitur ex modo intelligendi rem, quæ est extra animam. Et huiusmodi sunt intentiones, quas noster intellectus adinuenit, sicuti significatũ huius nominis, genus, non est similitudo alicuius rei existentis extra animam. Et loquitur Diuus Thomas de conceptu, qui etiam significatur per nomen: sed ex hoc quod intellectus intelligit animal, vt in pluribus speciebus existens, attribuit illi intentionem generis, & huiusmodi intentionis licet proximum fundamentum non sit in re, sed in intellectu, tamen remotum fundamentum est res ipsa. Aliquando verò id quod significatur per nomen, non habet fundamentum, sicuti chimæræ conceptio, quia nec est similitudo alicuius existentis extra animam, nec consequitur ex modo intelligendi rem aliquã naturæ, vt hominem, & cætera. Ecce Diuus Thomas asserit nostram conclusionem: & etiã hanc autoritatem notato pro subsequentibus conclusionibus, in qua erunt etiam fundandæ. Idem dicit Soto quæstione tertia vniuersalium, & est omnium metaphysicorum, & logicorum ferè vniformis sententia. Et præterea probatur ratione: nam chimæra non dicit formam aliquam conuenientem subiecto: ergo non habet fundamentum. Nam solum ea quæ sunt formę subiectorum, vel ad modum formæ importantur, habent fundamenta ratione quorum conueniunt relationes, autẽ fundamentum habent, quia sunt formæ diminutæ, & tales, & conueniunt subiecto, nec est ad illas per se motus, & priuatio similiter importatur vt forma, & ita debet habere fundamentum, maximè cum sit diminutissima forma: sed chimęra non ita importatur; nam importatur vt animal quoddam, compositum ex partibus repugnantibus: & ita importatur vt forma per se subsistens. Et idem de monte aureo dicendum est.

Secundo probatur conclusio. Nam si negationes huiusmodi habent fundamenta, vel in re,

in re, vel in intellectu: sed in re nullum est tale fundamentum, quia esse chimærã nulli rei conuenit, nec formaliter, nec fundamentaliter: Nec in intellectu habet fundamentũ, quia omni fundamẽto existẽti in intellectu conuenit fundamẽtũ in re, sicuti specieitati conuenit fundamẽtum in re, quod est vnitas formalis, & distinctioni rationis attributorum Dei in nostro intellectu correspondet fundamentum aliquod, scilicet, vnitas infinita essentiæ diuinæ, & sic de alijs: ergo. Et si dicas, quod partes illæ disparatæ sunt fundamenta, negatur. Nam quamuis præsupponatur conceptus partium, vt habeatur conceptus chimæræ, sed non est fundamentum, sicuti vt habeatur conceptus definitionis præsupponitur conceptus generis; & differentiæ: at non est fundamentum, sed quid requisitum. Illud ergo, quod negatio dicitur quoddam impossibile conceptum à nostro intellectu per modum cuiusdam rei existentis in rerum natura, quod non habet fundamentum aliquod, & propterea dicitur negatio. Huiusmodi autem negationis sunt variæ, ac differentes species vt chimæra, hircocerus, & cætera secundum distinctionem formarum, quæ finguntur.

2. Conclu. Secunda conclusio: Negatio, vt accipitur à logico, habet fundamentum. Et pro huius intelligentia nota, quod negatio bifariam accipi consueuit apud Diuum Thomam & metaphysicos. Vno modo pro quodam impossibili, de quo conclusione præcedenti diximus. Alio modo accipitur pro quodam ente rationis; & est in triplici differentia. Nam aliquando negatio accipitur pro propositione negatiua, vt ait Aristoteles libro primo Perihermenias lectione sexta, apud Diuũ Thomam, quòd negatio est propositio negatiua. Et cum negatio hoc modo dicat secundam intentionem formaliter constat, habere fundamentum. Alio modo accipitur negatio in concreto, prout importatur per nomen infinitum, scilicet, non homo, quod significat omne illud, quod nullo modo est homo: potius enim dicit quid non significet, vt dicit Aristoteles, quam quid significet. Accipitur tertio modo negatio pro illo, quod importatur per illud syncategorema no, nullus, nec, neque & cætera. Probatur: ergo, quod negatio secundo & tertio modo habeat fundamentum. Nam illa relatio est quædam relatio rationis: sed omnis relatio rationis habet fundamentum, vt videbimus: ergo. Probatur maior. Totum esse negationis est referri ad suum obiectum, negando illud primo, & per se, & consequenter, distribuendo illud aliquando, & si sit negatum affirmando illud: ergo est relatio rationis, siquidẽ ad aliud habet totum suũ esse. Et præterea: Nam negatio ista est ens rationis, & non est chimæra, vel quid simile, neq; est priuatio: ergo est relatio. Probatur etiam conclusio de negatione infinitanter sumpta eadem ratione: Quia totum suum esse est respicere illud quod negat, vt in hoc termino, non homo, negat hominem: & ad illud negatiuo refert, omne illud, quod de materiali ponit quod non est homo. Itaque sicuti pater dicit rem aliquam connotando quod habeat filiũ: ita quod de formali importat paternitatẽ quæ respicit filiationem: ita non homo habet importare de formali negationẽ hominis, & de materiali omne illud cui conuenit illa negatio; vt verbi gratia, lapidem & cætera. Et ita de formali importat negationem, secundum quam refertur ad hominem, siue ad illud, quod per ipsam negatur. Et cum significatur per istum terminum, negatio, vel per istũ terminum, non, etiam habet importare relationem, secundum quam refertur res, quæ negatur ad rem, de qua negatur: ergo habet fundamentum consequenter. Omnis enim relatio propter suam dependentem & imperfectam rationem fundamento eget, vt conueniat. Sed vtrum sit hæc negatio, quæ modo tractatur secunda, vel prima intentio, profectò non facile dixerim. Nam videtur esse secunda intentio, cum habeat fundamentum in re remotum: & proximum sit esse cognitum intellectus. Verbi gratia, fundamentum huius negationis, quà rationale negatur de equo, dum dico, equus, non est rationalis, habet fundamentum in re remotum, scilicet, equum esse hinnibilem: & ex hoc sequitur quod hoc prædicatum negetur de ipso: & sic fundamentum proximum illius negationis fit apprehendi ab intellectu, vt quid remotũ ab illo, seu distinctum seu non conueniens fundamentaliter ex quo sequitur ipsa negatio formaliter. Vnde cum fundetur in cognitione passiua, erit secunda intẽtio. Ex alia parte videtur, quod fundetur solum in re. Nã ex hoc, quod equus est hinnibilis est fundamentum proximũ, vt possim illi attribuere non esse rationalem, sicuti ex hoc, quod homo realiter habet absentiã visus, possum illi tribuere cæcitatem: at cæcitas prima intentio est. Et ex hoc, quod homo est ens potest cognosci ab intellectu: sed cognosci in ipso, prima intentio est. Et hoc videtur mihi verius. Quomodo autem cognoscatur relatio negationis, respõdetur, quod per conceptum sui positiui, sicuti priuatio per conceptum habitus. De quo videatur Soncinas 10. metaphysicę, quæst. 16. Et nos nonnihil diximus supra primo libro,

Universidad de Deusto
Biblioteca

dum ageremus de cognitione entis rationis.

3. Conclu. Tertia conclusio. Priuatio habet etiam fundamentum, ratione cuius competere dicitur suo subiecto, etiam si non sit relatio. Et hoc fundamentum est in rebus ipsis, quæ priuatæ dicuntur: quod debet intelligi de vtroque fundamento, proximo videlicet & remoto. Sed ante probationem conclusionis præmitto ex Diuo Thoma priuationem formaliter esse aliquid rationis, contra quosdam recentiores, qui asserunt esse ens reale priuatiuum. Nam si est ens reale profecto, debet esse substantia, vel accidens. Non est substantia, vt dese constat: quia non est substantia spiritualis, vel materialis: non enim est forma substans. Nec constat ex materia & forma, nec est accidens. Nam si est accidens debet esse in aliquo prædicamento vel ad illud reduci, & debet esse forma positiua. Nam omne accidens est affectio substantiæ, & ita debet importare formam positiuam, quod est contra rationem priuationis, quinimo habebit priuatio visus oppositionem, cum forma visus contrariam, quia vtræque formæ sunt reales. Et sese expellunt ab eodem subiecto. Sed de hoc infra latius.

Præterea notandum est ex D. Thoma. 2. sententiarum distinctione 3. in expositione secundæ partis, textu Magistri, quod omnis priuatio quantum adid, quod significatur per nomen, est non ens: sed oportet, quod aliquid præsupponat. Quia enim priuatio est negatio in subiecto, apto nato, vt habetur quarto metaphysicæ tex. quarto ideò præsupponit subiectũ & habilitatẽ ipsius ad susceptionẽ formæ, qua priuat. Et ideò cum tenebræ opponantur luci per modum priuationis potest tripliciter sumi, aut pro ipso subiecto priuato, quod est aer obscurus: & sic constat tenebras aliquid esse, & creatas esse. Secundo modo potest sumi pro ipsa virtute aeris, secundum quam est lucis receptiuus, quæ est diaphanei tas, secundum quod non est perfecta per lucem: Et sic tenebra potest dici obscura qualitas aeris, quæ est aliquid creatum. Tertio modo sumitur proprie pro eo, quod significatur per nomẽ, & sic est non ens: & hoc modo pro prie loquendo, non potest diei per se creata à Deo, sed per accidens, in quantum fecit naturam opacam, ex cuius oppositione ad corpus luminosum tenebra relinquitur. Idem videtur asserere de veritate quæstione 21. primo capite, quæ sunt valde notanda de priuatione. Vnde relinquitur quod est formaliter priuatio ens rationis: & loquimur de illa tertio modo.

Præterea: Nam ex D. Thòma quæstionibus de malo, quæstione. 1. arti. 1. ad secundũ quod priuatio, potest dupliciter sumi, vno modo in priuato esse, alio modo in priuari. In priuato esse est, vt mors, & cæcitas, quæ conueniunt iam rebus, quæ nõ habẽt formam, quibus illæ priuationes opponũtur. Alio modo in priuari, vt ægritudo: quia est via in mortem, quæ mors vita priuat. & hæc non est proprie priuatio: sed via in priuationem, quia cõpatitur secũ vitã: hic loquimur de priuatione 1. modo.

Præterea notandum est, quod ad priuationem formaliter, tria requiruntur, subiectum, cui conuenit priuatio, vt homo qui non videt, & habitus, quem priuat, scilicet, visus. Et præterea requirit, quod aptum natum sit illud subiectum videre non tamen videat. Sed inquires, vtrùm requiratur ad priuationem actualem, quod vt homo sit priuatus in actu, conuenerit illi in actu illa forma. Profecto videtur, quod non. Nam damnati priuati sunt vita æterna quæ nunquam illis conuenit, sed quia potuerunt habere illam & iam sunt in termino, in quo non possunt illam obtinere, priuati dicuntur vita æterna sed hæc excedunt limites logicales.

Præterea notandum est, quod cum priuatio sit negatio in subiecto apto nato, vt asserit Diuus Thomas. 1. parte quæstioni. 33. articulo 4. ad 2. hoc contingit multipliciter. Vno modo quando aliquid non habet, quod natum est haberi ab alio, etiam si ipsum non sit natum habere illud: sicuti si lapis dicatur mortuus, quia caret vita, quam aliæ res possunt habere. Alio modo dicitur priuatio quando aliquid non habet, quod natum est haberi ab alio sui generis, etiam si ipsum non habeat illud sicut si talpa dicatur cæca; quia visus potest haberi ab equo, qui est eiusdem generis cum talpa. Tertio modo, quando ipsum non habet quod natum est habere. Et hoc tertio modo priuatio imperfectionem importat. Et hoc modo inquit, quod ingenitum non dicitur de patre, sed secundo modo. Sed in hac conclusione loquimur de priuatione hoc tertio modo. Et hæc de priuatione prænotare libuit ante probationem conclusionis ad maiorem ipsius explicationem, & vt de priuatione quid senserit D. Thomas cognitum habeamus, vtq; excludamus nouos opinantes circa priuationem, quę ipsam à sua entitate rationis & imperfectione extrahunt deducuntque ad entitatem realem, quæ nullo modo illi conuenit. Nam priuatio secundum Diuum Thomam ens rationis diuidit tanquam vnum eius mẽbrum.

Probatur ergo conclusio, primo authoritate Diui Thomæ locis adductis, qui hoc videtur asserere, & Magistri Soti quæstione septima Primi Physicorum. Et præterea

terea ratione. Primo: Nam seclusa operatione intellectus, Petrus est cæcus; sed hæc propositio non est vera pro formali; nam formale cæci cum sit ens rationis non est seclusa operatione intellectus: ergo est vera ratione fundamenti: nam non est alia causa veritatis illius: ergo iá priuationes habent fundamentum.

Secundo probatur: Nulla propositio, vbi prædicatum dicit aliquid deformali potest concedi vera, nisi, quia illud formale habet esse actuale, quod potest habere, vel saltim esse fundamentaliter proximum: sed hæc propositio, homo est cæcus, verbi gratia, etiam nullo intellectu considerante, dicitur de homine: ergo eõ, quia illud formale prædicati habet esse actuale prædicari, quod potest habere, vel esse fundamentale: sed non habet esse actuale, quod potest habere: ergo fundamentale. Probatur minor: Quia cum sit cæcitas ens rationis, vt iam proxime visum est non habet esse actuale, nisi in actuali intellectus cognitione: ergo dicitur vera ratione fundamenti ipsius cæcitatis, quia est fundamentum proximum illius esse: ergo priuationes habent fundamenta. Et credo, quod fundamentum remotum cæcitatis est homo, habens potentiam visiuam: proximum est realis absentia visus. Ex quo sequitur, vt illi cæcitatem formaliter tribuere possimus, quod est ipsum formaliter esse cæcum.

Præterea: Nam illud, ratione cuius forma potest attribui subiecto, & illi conuenit, potest dici fundamentum illius: sed huiusmodi est realis absentia formæ, vt possit priuatio illi competere: ergo hoc est fundamentum cęcitatis, verbi gratia: præcipue cum ipsa sit debilissima forma.

4. Conclu. Quarta conclusio: Relatio, quæ est prima intentio, & illa quæ est secunda intentio habet fundamentũ. Hæc conclusio satis patet ex capite ad aliquid, vbi docetur relationes omnes exposcere fundamentum, quod non est negandum relationibus rationis, cum sint debilissimæ, & hac de causa maius exposcunt fundamentum ad suum esse. Idem etiam colligitur ex Doctore Sancto 1. p. quæst. 13. arti. 7. Et quoniam satis aperta est hæc conclusio, non amplius est probanda, sed explicanda per subsequentem conclusionem.

5. Conclu. Quinta conclusio: Semper secunda intentio fundatur in ente rationis, & in cognitione passiua intellectus, quod vocatur esse cognitum. Relationes vero, quæ sunt primæ intentiones, non fundantur in esse cognito, sed in aliquo reali. Hæc conclusio satis patet ex locis adductis in hac quæstione, & præcedenti; quæ vide, ne iterum ea repetamus, in prima conclusione.

Ex quibus, sic argumẽtor: Nam D. Thomas, dicit, quod homo habet quod sit species, ex hoc, quod accipitur ab intellectu, sed accipi ab intellectu est cognosci: ergo secũda intentio fundatur in cognitione passiua intellectus, seu in esse cognito. Minor iam supra fuit probata satis. Præterea: Nam secundum D. Thomam locis iam citatis nomina secundarum intentionum, sunt illa, quæ significant proprietates conuenientes rebus, prout habent esse in intellectu: sed habere esse in intellectu est esse cognitum in actu primo, vel secundo, quod est aliquid rationis sub quo modo etiam comprehenditur esse abstractum propter opinionẽ illorum, qui dicũt esse fundamentum vniuersalitatis: ergo. Præterea, entia rationis, cum sint purissima entia rationis, & magis perfecta in genere entis rationis, magis debent dependere ab intellectu, quam cætera entia rationis: sed cætera dependent quantum ad actuale existere: ergo intentiones secundæ pendent adhuc quantum ad fundamenta. Maior patet: quia ens rationis tale dicitur, quia pendet ab intellectu.

Præterea probatur conclusio inductiue, in omnibus secundis intentionibus, in intentione vniuersalis & suarum specierum in intentione propositionis syllogismi, subiecti & prædicati, &c. quæ fundantur in esse cognito: ergo. Item: Nam si secunda intentio fundatur, non in ente rationis, sed in aliquo reali sequitur, quod esse cognitum sit secunda intentio: fundatur enim in cognitione actiua: hoc autem est impossibile. Nam pertinebit per se ad logicam consideratione. Quod si concesseris etiam esse volitum, eadem ratione & esse dextrum, & esse dominum pertinebunt ad consideratione logicam; quod quam sit absurdum satis patet, cum Aristoteles in tota logica non egerit de talibus entibus rationis.

Præterea probatur conclusio: Nam secundæ intentiones, vel fundantur in rebus immediate secundum suum esse reale, aut vt habent præterea aliquam denominationem rationis. Non primum, alias intentio generis, verbi gratia, conueniret semper rebus, & esset verum dicere, quod sunt genera & species formaliter in rerum natura, vel saltim fundamentaliter proximè; secuti est verum dicere quod sunt homines cæci. Nam est proximum & remotum fundamentum intentionum in rerum natura: & sic denominarent res tales: sicuti dicitur homo cæcus, ex eo quod est proximum cæcitatis fundamentũ in re. Hoc autem quod sit falsum de secundis

Universidad de Deusto
Biblioteca

intentionibus, non eget probatione. Vel fundantur in rebus prout habent esse in intellectu: sed res habent esse in intellectu, prout sunt cognitæ, saltim in actu primo, quod est aliquid rationis: ergo fundamentum secundarum intentionum est aliquid rationis. Secunda vero pars conclusionis: Nam esse cognitum, esse visum sunt relationes, quæ sunt primæ intentiones: at fundantur in cognitione actiua intellectus, & in visione: ergo. Probatur minor. Nam non potest illarum fundamentum esse aliquid rationis: nam vel est relatio, vel negatio, vel priuatio. Sed non negatio, nec itidem priuatio, vt de se patet: ergo est relatio. Tunc inquiro, an hæc relatio fundetur in actione intellectus. Si dicas fundari, habeo intentum, quod relatio hæc, quæ est prima intentio fundatur in aliquo reali, quod est actio intellectus. Et eadem erit ratio de omni alia relatione rationis, quod debet fundari, non in aliquo rationis, sed in aliquo reali. Si dicas fundari in relatione rationis, inquiro, de hac secunda relatione rationis, in quo fundatur, an fundetur in aliquo reali. Et si dixeris, quòd sic, habeo intentum: nam etiam idem erit dicendum de prima. Si dicas, quod in aliquo rationis, erit procedendum in infinitum, vel est deueniendum ad aliquod reale fundamentum relationis rationis, quæ est prima intentio. Et cum sit eadem ratio de omni alia relatione omnis relatio, quæ est prima intentio, habebit pro fundamento aliquid reale. Idem patet de actionibus voluntatis, quæ fundant relationes rationis; cuius modi est esse volitum, quod fundatur in volitione. Quod si dixeris cum quibusdam modernis logicis, potius: esse volitum, esse visum, esse cognitum ab intellectu, esse aliquid reale, iam supra hoc est impugnatũ. Et præterea magis impugnatur. Nam obiectum esse volitum, seu cognitum. Seu visum, nec est substantia in illo nec accidens: ergo nihil reale est in illo. Omne enim reale in particulari debet esse substantia, vel accidens, vel ad hæc reduci. Antecedens patet: Nam Deum à me amari; & cognosci, in ipso Deo nihil reale est: alias aliquid reale aduenirет Deo ex meo actu. Et ita Deum amari à me, est quædam rationis relatio, fundata in mea cognitione & amore.

Et si rursus dicas; Ergo istæ relationes sunt aliquid reale, siquidem fundamentũ & extrema sunt realia & realiter distincta, respondetur, quòd vt visuri sumus in prædicamento relationis, multa requiruntur, vt sit relatio realis. Vnum autem illorum est, vt fundamentum sit intrinsecũ relationi, & rei, quæ referitur per illã: cognitio vero est extrinseca obiecto cognito, & ita relatio est rationis. Sed contra; nam sequitur saltem quòd dum aliquis cognoscit se ipsum, quòd illã sit relatio realis. Respondetur, negando sequelam: quia ad relationem realem debent esse extrema realia realiter distincta, quod hic non habet verum. Secundo respondetur, quòd sicut hæc cognitio est extrinseca alijs obiectis cognitis; ita est extrinseca seipsum cognoscenti, quatenus cognitum est: quia eo modo terminat cognitionem, sicut alia, quanuis sit sibi intrinseca, vt cognoscens. Videndus erit pro hac conclusione Dominus Caietanus contra Scotum. 1. p. quæstio 28. artic. 1. qui optime explicat, quomodo relationes rationis fundentur in aliquo reali.

Argumentũ contra cõclusionem.

Sed contra primam partem conclusionis est argumẽtum: Natura hominis verbi gratia est species formalissime, sine hac relatione esse cogniti: ergo non est fundamentum eius (& suppono quod sit necessarium cognosci naturam vt attribuamus illi specieitatem.) Consequẽtia videtur bona: nam si competit illi relatio absque illo esse cogniti, non est fundamentum: nam fundamentum præexigitur, vt conueniat relatio. Sed antecedens probatur; Quando cognosco naturam in multis indiuiduis esse, attribuo illi intentionem speciei, & est formaliter species logica; sed tunc non est relatio esse cogniti: ergo. Probatur minor. Quia hæc relatio cum sit ens rationis, non habet esse vsque dum cognoscitur actualiter: sed non cognoscitur actualiter per illam cognitionem, qua cognosco naturam, quia illa cognitio solum terminatur ad naturam, & non ad ens rationis: ergo. Respondetur, quod cum cognosco naturam in communi, illa relatio esse cogniti censetur esse non quidem secundum propriam existentiam, quæ sibi conuenit ex cognosci, sed censetur esse ratione sui fundamenti proximi, quod est cognitio. Et hoc sufficit, vt possit fundare intentionem speciei.

Dissoluuntur argumenta.

AD primum respondetur, quòd secundum primam opinionem, quam de prima intentione quæstione præcedenti retulimus: prima intentio vt sic non habet fundamentum: nam homo est prima intentio & non habet fundamentum, licet possit illi alia de causa competere quatenus quædam relatio est, vt patet in relatione esse cogniti. Si verò sequamur secundam opinionem ibidem in vltima conclusione explicatam, respondetur, quòd prima intentio formaliter

ter habet fundamentum, & est relatio quædam secundum quam refertur res ad intellectum: & est illa relatio formalis tendentia ipsius rei ad intellectum, & fundatur in tendẽtia actuali intellectus in rem. Et iste terminus prima intentio, semper est terminus primæ intentionis: quia non significat aliquid conueniens rebus, vt habent esse cognitum in intellectu.

Ad secundũ. Ad secundum respondetur, quòd in speciẽ reperiuntur extrema, quæ referuntur, scilicet homo, & suum correlatiuum, scilicet, indiuidua, & reperitur fundamentum remotum, quòd est vnitas formalis specifica, & reperitur fundamentum proximum, scilicet, esse cognitum ipsius naturæ, quod vocatur etiam conditio ab aliquibus. Et vlteriùs, vt sit formaliter, propterea quod est ens rationis, requiritur actualis cognitio, quam aliqui vocant conditionem ipsius relationis; sed melius vocabitur, quasi causa ipsius existentiæ: sicut & in patre reperitur extremum, & subiectum quod est hæc substantia, & reperitur fundamentum remotum, quod est potentia generatiua, & proximum, seu ratio fundandi, quod est actio generatiua.

Ad tertiũ. Ad tertium respondetur, quòd etiam si sequamur vltimum dicendi modum præcedentis quæstionis; secunda & prima intentio nõ habent idem fundamentum. Nam prima intentio formaliter, & vt quo fundatur in cognitione actiua: secunda vero intentio fundatur in esse cognito, quod est ens rationis. Omnis enim secunda intentio in ente rationis fundatur.

Ad quartũ. Ad quartum respondetur quòd significatio termini est secunda intentio: & illa quidem fundatur in cognitione intellectus; nam fundatur in imperio, quo homines iusserunt vocem illam significare; imperium autem pertinet ad intellectum, vt asserit Diuus Thom. 1. 2. quæstio. 17. articu. 1. Vbi ait, quòd imperare est actus rationis essentialiter; quia qui imperat ordinat aliquem ad aliquid ei intimando illud, quod est opus rationis. Et imperiũ explicatur hoc modo, fiat hoc, hoc est faciendũ. Significatio ergo termini fundatur quidẽ in actu rationis & in actu imperatiuo, quo homines hoc imperauerunt, vt hæc vox homo hominem significaret. Sed contra. Ergo fundatur secunda intẽtio termini in actu intellectus imperatiuo; sed hoc est aliquid reale: ergo fundatur in aliquo reali. Respondetur, quòd cũ dicimus fundari in imperio volumus dicere, quòd fundatur in relatione rationis, quæ consequitur ad imperium, quæ est imperatũ esse, seu iussum, hanc vocem homo hominem significare, & non fundari in volito esse, seu amato esse. Secundò respondetur, quòd in termino est significatio, quæ fundatur in voluntate; sed ista significatio non est secunda intentio. Nam etiam ramus ante tabernam significat ad placitum, & illa significatio non est secunda intentio; sed postea quam hæc vox homo est imposita, apprehendunt homines vocem illam, & quam libet aliam impositam, vt capacem conficiendi propositionem, & tribuunt illi intentionem termini, quæ est secunda intentio, secundum quam ordinatur ad propositionem, vt pars ad totum. Itaque significatio in intentione termini se habet, vt quid materiale, & præsuppositum ad rationem, seu ad intentionem termini; sicut ratio propositionis se habet materialiter ad rationem consequentiæ: nam alia est ratio consequentiæ, & alia propositionis. Cæterum sicut hæc præsupponitur ad rationem consequentiæ necessariò, sic significatio, quæ est prima intentio præsupponitur ad rationem termini, quæ est secunda intentio. Et potest adduci exemplum: Nam conceptus, qui est terminus mentalis, significationem quidem habet à natura, & illi superuenit postmodum per intellectum intentio termini. Nam ex eo, quòd apprehendo illum conceptum, vt aliquid quod potest esse pars propositionis, tribuo illi intentionem termini. Eo modo in proposito; licet sit differentia, quòd vna significatio est à natura, alia vero ex hominum beneplacito.

Ad quintũ. Ad quintum respondetur secundum aliquos, quòd cum abstractum esse, sit ens rationis, quod consequitur ad abstractionem intellectus agentis, quæ est eius operatio, sat est vt dicamus fundari secundam intentionem in ente rationis, & in operatione intellectus: nam illud abstractum esse originatur in abstractione, quæ abstractio est intellectio inchoatiuè, & res sic abstracta dicitur intelligibilis iam in actu primo. Sed melius respondetur, quòd etiam si natura abstracta fit vniuersalis, non tamen complete & perfecte, vt videbimus. Et ita non habet completum fundamentum, nec illa abstractio sufficit fundare secundam intentionem; nisi sit cognita natura illa ab intellectu possibili, qui debet illi tribuere secundã intentionem. Expectat ergo rationem fundamenti completi & perfecti ab esse cognito & cognitione. Sed quia hoc præsupponit quo modo fiat vniuersale, differatur vsque ad tractationem vniuersalium. Satis tamen est, vt nostra conclusio sit vera, quòd fundetur illa vniuersalitas in ente rationis & in operatione passiua intellectus: nam ita est

Universidad de Deusto
Biblioteca

explicanda nostra quinta conclusio, siue illa sit esse abstractum, siue esse cognitum.

Ad sextum. Ad sextum respondetur, quòd fundamentum secundæ intentionis nõ est cognitio (& loquimur de fundamẽto proximo) sed est esse cognitum. Et si quando logici graues dicunt secundam intentionem fundari in cognitione intellectus, accipiunt cognitionem loco huius, quod est esse cognitum; cum dicimus esse cognitum modo intelligamus etiam, esse abstractum, propter eos, qui dicunt naturam abstractam esse vniuersalem.

Ad octauũ. Ad septimum respondetur quòd ens illud, quod est chimæra fundamentum nullum habet, sed tamen præsupponit conceptus ille chimeræ, quòd partes cognoscantur, non tamen consequitur ad cognitionem partium, vel ad esse cognitum partium: sed habet esse dum cognoscitur per conceptum chimeræ causatum ex conceptibus partium.

Ad septimũ. Ad octauum respondetur, quòd esse fundamentum, non est quòd consequatur ad cognitionem, ex qua resultat suum esse formale entis rationis, sed est quòd præsupponatur tanquam id, in quo fundatur suum esse: sicut per actionem, qua producitur albedo resultat similitudo. Cæterum illa actio nõ est eius fundamentum, sed albedo & vnitas albedinis, illa verò actio, habet se vt efficiens relationem. Ita in entibus rationis, quando cognosco cæcitatem, illa cognitio est veluti causa virtualis in essendo illius priuationis; nam si posset habere causam realem, illa esset, & ad illam consequeretur, vt ad causam. Cæterum non est fundamentum, quia non præsupponitur; fundamentum enim est potentia, à qua realiter ab est visus. Et ita in alijs proportionabiliter est dicendum: nec tamen, ly species, supponit pro suo fundamento, sed pro subiecto, cui conuenit secunda intentio, vel quod denominat.

Sed contra dicta in hac quæstione est vnum argumentum: Nam in imaginatiua sunt propositiones rerum particularium, vt Petrus non est Paulus: ergo est ibi intentio subiecti & prædicati formaliter, vel saltem fundamentaliter proxime: ergo non solum operatio intellectus passiua, seu esse cognitum, est fundamentum secundæ intentionis, sed etiam operatio imaginatiuæ, seu esse imaginatum: siquidem ad illam consequitur intentio subiecti & prædicati. Illa prima consequentia, quòd scilicet, in propositione, quæ fit ab imaginatiua sit subiectum, & prædicatum probatur: nam propositio sine his esse non potest: ergo ibi est intentio subiecti, & prædicati, vel formaliter, vel fundamentaliter proxime: & etiam erit intentio propositionis eodem modo: ergo aliud quam esse cognitum, seu intellectum, siue abstractum, est fundamentum secundæ intentionis.

Ad hoc argumentum respondetur, notando prius ex Diuo Thom. 1. p. quæst. 78. artic. 4. quòd imaginatiua, seu phantasia est quædam ratio particularis, & cognoscit res particulares, & eas cõponit sicut intellectus res vniuersales, & non solum versatur circa præsentia, sed circa præterita syllogisticè ea inquirendo. Itaque imaginatiua est circa res particulares, & circa res præteritas & præsentes, syllogismos particulares construit. Quod, vt D. Thomas ibidem solutione ad. 5. asserit, non habet cogitatiua in homine per illud, quod est proprium sensitiuæ partis, alias hoc in brutis haberet imaginatiua, sed conuenit homini per quandam affinitatem, & propinquitatem ad rationem vniuersalem, & intellectum, & per quandam refluentiam ex ratione in imaginatiuam, & participationem, ex eo quod sunt in eadem anima rationali radicatæ. Et ita sunt perfectiores vires sensitiuæ in hominibus, quam in alijs animalibus: sicut calori in homine conuenit generare carnes, quod non conuenit illi in alijs mistis, vt in arboribus &c. Sicut & igni qui est coniunctus primæ spheræ cælesti conuenit circulariter moueri ex coniunctione ad illam. Hoc ergo supposito respondetur, quòd sunt in imaginatiua subiectum & prædicatũ, & propositiones, non quod sint secundæ intentiones formaliter: sed quia sunt fundamentaliter proxime, & actus imaginatiuæ est fundamentum proximum secundæ intentionis. Verbi gratia esse imaginatum &c. non quidem desequatenus est actus imaginatiuæ, sed quatenus est actus talis imaginatiuæ, quæ participat virtutem actus intellectus, & quatenus in ipso actu imaginatiuæ virtualiter est actus intellectus per quandam redundantiam. Vnde esse cognitum intellectus est fundamentum secundæ intentionis, dico esse cognitum intellectus, vel alicuius habentis virtutẽ actus intellectus participatam, cuiusmodi est esse cognitum imaginatiuæ: & hæc virtus non conuenit alteri potentiæ cognoscitiuæ sensitiuæ præter imaginatiuam. Voluntas vero non est potentia cognoscitiua, & ita ad esse amatum non consequitur secunda intentio. Et nota, quòd quanuis esse imaginatum sit fundamentum secundæ intentionis, illa intentio non est, nisi dum actualiter cognoscitur ab intellectu, qui reflectitur supra se & supra actus aliarum potentiarum.

(.)

QVÆSTIO IIII.

Vtrùm secunda intentio solũ sit formaliter dum actu cognoscitur ab intellectu?

1. *Argumẽ.* ET videtur, quòd sit ante quã actu cognoscatur ab intellectu. Primò, quando abstrahitur natura à singularibus per intellectũ agentem, tunc illa natura est vniuersalis, & tamen non cognoscitur ens rationis, & secunda intentio: ergo secunda intentio potest esse sine eo, quod actu cognoscatur. Maior infra probabitur latissime: sed modo breuiter probatur: quia illa natura est cognoscibilis in actu primo ab intellectu directe: ergo est vniuersalis, quia nihil cognoscit noster intellectus pro hoc statu directe, nisi vniuersale. Minor probatur. Nam intellectus agens non est cognoscitiuus. Consequentia probatur, quia si est vniuersale, quod est effectus formalis vniuersalitatis: ergo est vniuersalitas, non enim potest esse effectus formalis sine forma. Et confirmatur hoc: Nam quando imaginatiua conficit propositiones particulares, ibi est subiectum & prædicatum: ergo sunt eorum formæ, quæ sunt secundæ intentiones, & non est cognitio intellectus: ergo intentũ.

2. *Argumẽ.* Secundo arguitur. Quando cognosco naturam humanam in communi, non cognoscendo singularia, tunc illa natura dicitur species: nam est prædicabilis de pluribus numero differentibus: ergo habet iam specieitatem, quæ tribuat talem effectum formalem, & denominet illam speciem; & tamen non cognoscitur: tunc illa specieitas: ergo est secunda intentio formaliter, sine actuali cognitione. Probatur minor: quia illa cognitio solum terminatur ad hominem, qui est obiectum illius cognitionis, cuius verbum habet in mente, & non terminatur simul ad ens rationis, quod reflexe cognoscit, & illa cognitio solum est directa: ergo.

3. *Argumẽ.* Tertio; Nam quando ntellectus format hãc propositionem, homo est animal, ibi sunt entia rationis, quæ sunt secundæ intentiones, scilicet, intentio subiecti & prædicati, & ibi non cognoscuntur actu huiusmodi intentiones; ergo. Maior patet: quia propositio sine subiecto, & prædicato esse non potest; subiectum autem constituitur formaliter per intentionem subiecti, & prædicatum per intentionem prædicati. Minor probatur: quia illæ intentiones cognoscuntur cognitione reflexa, quæ ibi tunc non est. Si dicas huic argumento, & superioribus. quòd istæ secundæ intentiones non sunt formaliter, sed fundamentaliter proxime, contra: primo, nam hic est formaliter propositio: ergo est formaliter intentio subiecti, & prædicati & intentio propositionis. Antecedens probatur: quia formaliter significat verum, vel falsum. Et secundo, quia impossibile est, quòd secunda intentio denominet, nisi sit: quod enim non est in aliquo temporis instanti denominare non potest; sed illa denominatur propositio, siquidem est propositio: ergo ab aliqua intentione, quæ sit. Et idem dicendum est de natura, quæ denominatur vniuersalis, quod fieri debet ab aliqua intentione vniuersalitatis, quæ sit; & cum tunc non cognoscatur erit præter operationem intellectus.

4. *Argumẽ.* Quarto; Nam seclusa operatione intellectus, homo dicitur cæcus, & tamen nulla est operatio rationis: ergo hoc ens rationis, quod est cæcitas est seclusa operatione intellectus. Item, seclusa operatione intellectus creatura refertur ad creatorem: ergo seclusa operatione intellectus est creator: nam vnum relatiuum ad aliud referri debet & non ad absolutum: sed creator formaliter dicitur ens rationis: ergo & Deus seclusa operatione intellectus est vnus: ergo seclusa operatione intellectus est indiuisus, sed indiuisio est ens rationis: ergo. Item, nam seclusa operatione intellectus sunt passiones entis realis, siquidem est ens reale, quod est illarum subiectum: sed illæ dicunt de formali aliquid rationis: ergo ens rationis est omni operatione rationis seclusa. Et idem erit eadem ratione de secundis intentionibus dicendum.

5. *Argumẽ.* Quinto: Ens rationis non fit à potentia intellectiua, & est obiectum illius, siquidẽ cognoscitur ab illo: ergo præcedit ipsam potentiam intellectiuam: habet ergo prius esse existentiæ, quam cognoscatur ab intellectu. Prima consequentia probatur: nam quando obiectum, quod cognoscit intellectus non fit ab ipso præcedit cognitionem eius. Maior probatur: quia ens rationis non potest fieri à causa reali, aliàs esset aliquid reale.

6. *Argumẽ.* Sexto; Si secunda intentio fit, aut habet esse dum cognoscitur ita, quòd suum esse sit cognosci: & tunc sequitur, quod existentia secundæ intẽtionis sit relatio rationis perfecta & completa: hoc autem est impossibile: ergo & illud, ex quo sequitur. Maior probatur: nã cognosci nihil est aliud, quam esse cognitum ab intellectu; sed esse cognitũ est relatio rationis, quæ fundatur in cognitione actiua; quia nihil reale est in obiecto: ergo. Minor probatur: quia existentia debet esse quid incõpletũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

& imperfectum. Et sicut albedo non potest esse existentia ingredinis, ita nec relatio rationis esse cogniti, quæ est prima intentio esse potest existentia secundæ intentionis. Imo sequeretur, quòd existentia priuationis, & negationis sineret cognosci, esset relatio, quæ est species sibi opposita condiuidens ens rationis: nam ens rationis diuiditur in negationem, priuationem & relationem, & cognosci relatio rationis est: hoc autem est impossibile; ergo. Vna enim species condistincta contra aliam siue in entibus realibus, siue rationis, non potest esse illius oppositæ speciei existentia.

7. *Argumẽ.* Septimo arguitur; Ens rationis non potest primò cognosci in communi, neq; in particulari: ergo eius existentia non est cognosci: ergo non habet esse formaliter dum actu cognoscitur. Probatur antecedens: nam in communi non potest, quia prius debet cognosci in particulari, cum cognitio illius in communi debeat fieri per abstractionem ab entibus rationis in particulari; & si abstrahitur ens rationis commune ab illis particularibus; ergo sunt illa particularia entia in intellectu, & sic prius cognoscuntur, quòd est falsum: quia debent reflexe cognosci cum sint singularia; & ità prius debet cognosci commune quod est impossibile vt dictum est. Et de hoc argumento libro præcedenti diximus.

8. *Argumẽ.* Octauo; Ens rationis prius est cognoscibile, quam cognoscatur: ergo præcedit secundum cognoscibilitatem operationem intellectus: sed illa cognoscibilitas est aliquid rationis: ergo ens rationis præcedit operationem intellectus: non ergo habet esse per hoc, quòd actu cognoscatur.

Præambula ad quæstionem.

1. *Opinio.* IN hac quæstione explicanda omnino variant Doctores. Quidam enim affirmarũt, vt refert Sõcinas 10. Metaph. quæst. 15 quòd negationes, & priuationes sunt extra animã in rebus, quam videntur suscitare antiquissimam opinionem, qui dicunt priuationem esse ens reale, sed priuatiuum. Sed hæc opinio exploditur facile. Nam si loquatur de existentia, quæ potest conuenire negationibus, & priuationibus secundum suum proximum fundamentum, benedicit, nec hoc est aliquid nouum. Si vero loquatur de existentia formali, quam potest habere negatio & priuatio, falsum est, cum dicat Aristoteles ens rationis esse ens in anima 4. Metaphysicæ. Et si haberent esse in rebus formaliter, inter entia realia proculdubio essent computanda.

2. *Opinio.* Aliam acutissimus Scotus in primo sententiarum. dist. 45. tenet opinionem, per actionẽ, scilicet, intellectus & voluntatis habere esse ens rationis; ita quod esse formale illius etiã proueniat ab actione intellectus & ab actione voluntatis, & imaginatiuæ etiam secluso opere intellectus. Et probatur hac ratione; Omnis potentia potens habere actum circa obiectum existens, non vt existens, & illud obiectum comparare ad aliud, ad quod ex natura rei non comparatur, potest in obiecto, vt obiectũ est causare relationẽ ipsius ad aliud; sed voluntas est huiusmodi, quoniam potest comparare Deũ ad creaturas, & alia similiter, vt cum magis diligit Deũ, quàm creaturas: ergo potest causare huiusmodi relationem: sed talis relatio non est realis: ergo rationis: non per opus intellectus, ergo voluntatis: ergo voluntas dat formaliter esse enti rationis. Sed, vt magis hanc Scoticam rationem intelligamus, notandum est. D. Tho 1. p. quæst. 13. arti. 7 quòd relatio rationis est habitudo, quam intellectus facit, dum comparat vel idem sibi, vel ens ad non ens, vt cum refert Adam ad Antichristum, vel cum dicit, Petrus est idem sibi ipsi. Cum ergo voluntas possit referre vnum obiectum ad aliud, amando vnum magis quam alium, sequitur quòd possit esse formale tribuere relationibus rationis, quia illa comparatio est relatio: ergo esse formale entis rationis prouenit ab alia potentia, quam ab intellectiua.

Ex nostris verò Magistris sapientissimis quidam opinantur. 1. p. q 13. artic. 7 ens rationis esse formaliter secluso etiam opere intellectus; ita quòd ante quamcũque operationẽ intellectus formalissime est ens rationis. Pro cuius explicatione notant authores huius sententiæ, quòd entia rationis sunt in quadruplici differentia; quædam quæ solum habent esse obiectiuum in intellectu, & nullum prorsus fundamentum in rebus, vt omnes negationes, chimæra &c. Alia sunt, quæ habent fundamentum proximum reale in re, sed est extrinsecum ei, quod denominatur verbi gratia dextrum dictum de columna, quæ est ad dexteram Petri fundamentum habet reale in dextera Petri, qui est ei dexter, quod est extrinsecum columnæ ipsi. Alia sunt quorum fundamentum reale est intimum rei, quam denominant, sed formaliter important negationem alicuius formæ debitæ in esse, sicut cęcus. Alia denique sunt, quæ habent fundamẽtum in re remotum, proximum in operatione intellectus, vt species & genus, quæ fundantur in hoc, quod res concipiantur tali conceptu. Dicunt ergo istimagistri insignes, quod entia rationis primo & vltimo modo nõ dicũtur esse nisi existente opere intellectus. At verò entia rationis tertij genetis dicenda sunt esse

3. *Opinio.*

& denominare realiter absque opere intellectus: quoniam huiusmodi entia rationis principalius quod habent, est fundamentum proximum in rebus ipsis: vnde statim consurgit ens rationis in cæco, etiamsi intelligi non possit, nisi per ordinem ad operationem intellectus postea peruenientem. Vnde Deus dicitur formaliter & proprissime Dominus, non propter relationem realem, quæ est in Deo, sed propter fundamentum extrinsecum: nam videtur esse inconueniens Deum non esse Dominum, nisi nostro operante intellectu. Relationes rationis secundi modi etiam sunt formaliter posito fundamento proximo, nimirũ actu intellectus cognoscente naturam in cõmuni quia illud est principalius, quod habẽt; vnde tunc dicitur species, &c. Et profecto viri isti doctissimi magistri mei grauissimi, Magister Medina, & Basies primarij Salmanticenses sua authoritate possunt hanc opinionem probabilem reddere. Et est etiam hæc sententia antiquissima. Vide Soncl. 6. Metaph. quæst. 18. & 10 Metaph. quæstio. 15. & Iauel 10. Metaph. quæst. 10. qui hanc tenent opinionem, quam & sequitur Heruetus in suis intentionibus sæpissime: & argumenta facta in principio stant ab illa.

4. *Opinis.* Alij Magistri nostri excellentis ingenij & literaturæ, 1. parte Diui Thom quæstione 35. affirmant quòd ens rationis & secunda intentio dum cognosco subiectum, cui conueniunt, habent quidem esse imperfectum, formale tamen. Verum dum cognoscitur ipsa secunda intentio & ens rationis habẽt quidem esse perfectum, quod possunt habere, verbi gratia quando cognosco hominem in communi est specieitas imperfecte; sed quando mea cognitio terminatur ad ipsam habet esse perfectum illa intentio secunda.

Alij volentes effugere argumenta facta, dicunt entia rationis, dum est fundamentum illorum proximum, habere esse essentiæ, & secundum illud denominare subiecta talia; nõ verò habere esse existentiæ, nisi dum cognoscitur. Alij verò existimant habere tunc esse entia rationis, non proprium, sed sui fundamenti proximi, cum actu vero considerantur habere esse formalissimum & proprium.

Dissoluitur quæstio.

1. *Conclus.* PRima conclusio: Nullum ens rationis siue sit negatio, siue priuatio, siue relatio, siue sit prima, siue secunda intentio, habet esse formale, quod potest habere, nisi per actualem ipsius cognitionem; itaque sua actualitas & existentia propria & formalis est cognosci ab intellectu; & dum non fuerit cognitum non habet esse formale. Tam certa est mihi hæc conclusio, vt existimem demonstratiuis rationibus comprobari posse. Et primò probatur authoritate Aristotelis, qui vocat ens rationis 4. Metaphy. ens in anima, propterea quod suum esse habet per actus animæ, & per esse obiectiue in actibus animæ, quod est cognosci. Et D. Thomas de natura generis sæpissime vocat ens rationis, ens verum, quia nullum aliud esse habet, quam cognosci: ex quo propositiones de ipso formatæ veræ sunt. Seu propterea vocat ens verum: quia propositiones de ipso formatæ veræ sunt: hoc autem non potest fieri sine actuali eius cognitione: ergo suum esse consistit in cognosci. Quo nã modo possum ego formare hanc propositionem, relatio est forma relatiua, sine cognitione ipsius relationis? ergo actualitas entis rationis in cognosci cõsistit. Et etiam, quia ens rationis vocatur, non propterea quòd fundetur in actu animæ, & in cognitione intellectus: nam multa entia rationis fundantur in alio actu, quam in actu rationis, vt patet de priuatione, de relatione dextri, &c. de esse viso, de esse volito, &c. ergo vocatur ens rationis, quia suum esse cõsistit in actu cognosci à ratione, & ita est relatiuum secundum dici includens intrinsecum ordinem ad rationem. Præterea secundo probatur conclusio: Nam si ens rationis verbi gratia cæcitas, est formaliter in re, sequitur quòd formaliter sit in re vel per se existens, vel alicui inhærens, nam non datur alius modus essendi formaliter in rebus, sed neutro modo potest esse: ergo non est priuatio verbi gratia, (& idem est de relatione dextri in columna, & de relatione domini in Deo) formaliter in rebus. Minor probatur, alias esset substantia vel accidens. Maior vero probatur: Nam si eorũ, quæ sunt in rebus datur alius modus essendi: ergo in rebus erit aliquid, quod nec sit substantia, vel accidens.

1. *Probatur.*

Præterea, si quando cognosco verbi gratia naturam in vniuersali est secunda intentio specieitatis tota aliter cum omni sua existentia, quam potest habere, inquiro, vtrum sit formaliter in rebus, vel in intellectu: nam non potest fingi alius status vbi sit. Non est in rebus: nam esse in rebus denotat esse realiter & habere esse reale. Et ita dicit D. Thom. opusculo de natura generis cap. 2 & 4. vbi sic dicit; Ens autem rationis propriè dicitur de illis intentionibus, quas ratio adinuenit in rebus, sicut est intẽtio generis & speciei, quæ non inueniuntur in rerum natura, sed sequũtur actiones intellectus & rationis; ergo secundum Diuum Thomam istæ intentiones non sunt dicendæ esse in rebus, alias essent in

2. *Probatur.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſtum natura, & ſic vel ſubſtãtia vel accidẽs. Vel eſt in intellectu; & hoc vel inhærẽs intellectui; & ſic erit accidens; vel per ſe exiſtens in intellectu, & erit ſubſtantia. Vel eſt obiectiue in intellectu; & hoc non quia non terminat cognitionem intellectus, ſiquidem nõ actu cognoſcitur; ergo reperitur aliquod ens quod nec in rebus neq; in intellectu habeat eſſe. Dices quod dicitur eſſe in intellectu formaliter, per hoc, quod eſt formaliter in intellectu eius fundamẽtũ proximũ, ſcilicet, natura cognita in vniuerſali, & in cõmuni; & ita habet formaliter eſſe rationis, non per hoc, quod actu cognoſcatur, ſed quia eſt proxime cognoſcibile à potẽtia intellectiua. Si hic modus dicẽdi eſſet verus, effugeremus magnam quandam difficultatẽ: nã tũc in ente rationis actu cognoſci, eſt quoddam accidens ſuperueniens ſuæ formalitati, & ſuum eſſe formale eſt cognoſcibilitas. Et cum inquirimus, vtrũ cognoſci ſit exiſtentia entis rationis, reſponderemus, quòd non: ſed eſt accidens quoddam ſuperueniens ſicut accidit albedini cognoſci; & tunc non haberet vires illud argumentum; ergo relatio rationis perfecta & cõpleta eſt exiſtentia entis rationis, quod ſupra fecimus. Sed contra iſtam ſolutionem arguo ſic; Nam exiſtentia entis rationis debet eſſe vltima actualitas illius, quæ ad nihil aliud ordinetur; ſed illa cognoſcibilitas proxima nõ eſt huiuſmodi; ergo non eſt exiſtentia entis rationis. Maior ſatis patet: nam exiſtentia eſt forma omnium etiam ipſarum formarum, & ita debet eſſe vltima actualitas. Sed minor probatur: Nam illa cognoſcibilitas ordinatur ad actualem cognitionem ipſius entis rationis, tanquam ad vltimum actum, & eſt veluti potentia quædam, quæ completur per actualem cognitionem; & magis actuale eſt ipſum cognoſci actu ens rationis; non ergo cognoſcibilitas illa eſt formalis exiſtentia ipſius entis rationis, ſed actu cognoſci.

Probatur. Tertiò probatur concluſio; Nam ens rationis pendet ab intellectu, quoad ſuum eſſe formale, vel fundamentale; ſed ſecundum opinionem, quam impugnamus, neutro modo pendet ens rationis, quòd eſt priuatio: ergo non eſt dicenda ens rationis. Probatur, quòd non pendeat quantum ad fundamẽtum quia & ipſi hoc fatentur, ens rationis, quod eſt priuatio habet fundamentum proximum in re. Quod verò nec quantum ad eſſe formale ſecundum hanc opinionem, patet; ſiquidem eſſe formale habet ſecluſo opere intellectus. Vt ergo dicatur ens rationis debet dependere à ratione quantum ad ſuum eſſe formale; & ſic eius exiſtentiæ erit cognoſci actualiter ab intellectu; & ita videtur aſſerere D. Thomas. 1. parte quæſtione. 13. articulo 7. & capite 4. de ente & eſſentia. Præterea probatur concluſio; Nam quando cognoſco ſpeciem, vt ſic formaliter, & cæcitatem, & relationem dominij, &c. vel habebat eſſe formaliter antea, vel non. Si non, habeo intentum. Si habebat eſſe; ergo ſecluſo actu rationis; & ſic habebit eſſe reale; nam quod habet eſſe, & non per rationem, ens reale eſt. Præterea: Nam ſi aliquod ens rationis in particulari habet eſſe per actualem operationẽ intellectus; & aliquod ens rationis in particulari habet eſſe formale ſine eo, quod actu cognoſcatur, & ſine ordine ad actualem cognitionem, ſequitur quòd ens rationis in communi non importat ordinem ad intellectum, quoad ſuum eſſe formale, & ſic quòd ſine ordine ad intellectum habebit eſſe formale, & tunc profecto non erit ens rationis. Probatur ſequela: Quia ſi de ratione alicuius entis rationis inparticulari, eſt non dicere ordinem ad intellectum quoad actualem exiſtentiam, nec de ratione entis in communi, nec etiam erit de ſua ratione habere eſſe in re, quia aliquod ens rationis in particulari habet eſſe & non in re, ſed obiectiue in intellectu, cuiuſmodi eſt chimæra: ergo iã ens rationis in communi habebit eſſe & non in intellectu, nec extra intellectum, quod eſt inintelligibile. Quod verò habeat eſſe ens rationis in cõmuni, patet, quia de illo formamus in communi propoſitiones, & terminat actum intellectus: ergo habet eſſe. Præterea arguitur oppoſito modo. Ens rationis in communi non habet eſſe, niſi dum actu cognoſcitur: ergo nec hoc ens rationis in particulari, quia illud quod conuenit in communi enti rationis, vt quid intrinſecum ipſi, debet competere omni enti rationis particulari. Probatur antecedens: Nam quomodo ens rationis alio modo poteſt habere eſſe? Et ex his rationibus impugnantur fere omnes opiniones ſupra relatæ. Si vero ſapientiſsimi Magiſtri voluerunt dicere, quod poſito fundamento ſunt entia rationis fundamentaliter, hoc quidem nos libenter fatemur. Ex hac etiam concluſione infertur, opinionem Scoti eſſe falſam: nam cum volũtas non ſit cognoſcitiua entis rationis, non poteſt dare illi eſſe formale: etiam ſi rem vnam magis, quam aliã diligat. Et idem de imaginatiua & de potentijs ſenſitiuis eſt dicendum.

Secunda concluſio: Falſum eſt dicere, quod ens rationis habet eſſe formale poſito fundamento proximo, & perfectius formale eſſe per cognitionem, qua cognoſcitur ipſum ens rationis. Hæc concluſio quantum ad illã partem, quod non habet eſſe formale per fundamentum proximum ex ſupradictis conſtat. *2. Concluſ.*

Quod

Quoad aliã verò partẽ probatur: Nã eſſe entis rationis non ſuſcipit magis vel minus cũ conſiſtat in indiuiſibili: ergo ſi habet eſſe formale per poſitionem fundamenti proximi, non poteſt illud eſſe, magis perfici in ratione eſſendi per cognitionem actualem ipſius. Si dicas, quod accipit perfectionem quandam accidentalem, contra: ergo iam totum ſuum eſſe eſſentiale quantum ad exiſtentiam habebat, quod eſt impoſsibile, vt patet ex dictis.

3. Concl. ſ. Tertia concluſio; Stultum eſt dicere, quòd entia rationis ante cognitionem intellectus, per hoc quod ponitur fundamentum proximum, ſunt ſecundum eſſentiam, & hac ratione denominare. Probatur hęc concluſio; Nam ly ſunt, vel denotat cõnexionem eſſentialem prædicatorum per ſe; & ſic ab æterno ſunt huiuſmodi connexiones, etiam non poſitis fundamentis proximis entis rationis; connexiones enim eſſentiales ſunt æternæ. Et quod nec hoc ſufficiat denominare, patet. Nam etiam ſi connexiones eſſentiales prædicatorũ albedinis ſunt æternæ, vt quod albedo ſit color, &c. hoc tamen non ſufficit, vt homo dicatur albus, niſi illi conueniat albedo ſecũdum exiſtentiam: ergo niſi entia rationis exiſtant, non poſſunt denominare: forma enim, quæ denominat, debet exiſtere. Si autem dicant; quòd tunc eſt eſſentia quoad exiſtentiam, iam hoc ſupra impugnatum eſt.

4. Concluſ. Quarta concluſio; Poſito fundamento proximo non exiſtit ens rationis & ſecunda intẽtio per exiſtentiam illius fundamenti formaliter; nec poteſt exiſtentia fundamenti, vt ſic eſſe exiſtentia entis rationis. Hæc concluſio mihi eſt certa, & illam ſic probo. Nam aliquãdo fundamentum eſt aliquid reale, vt patet in cæcitate, & in relatione eſſe viſi & eſſe cogniti, quorum fundamentum proximum eſt viſio & cognitio: ergo huiuſmodi fundamenta realiter exiſtunt: ſed exiſtentia entis realis non poteſt eſſe exiſtentia entis rationis vllo modo, alias exiſteret realiter ens rationis, & rerum exiſtentiæ non requirerent propria ſuſceptiua, quod eſt falſum: ergo. Præterea: Nam quando fundamentum verbi gratia eſt aliquid rationis, vt eſſe cognitum in cõmuni eſt fundamentum proximum ſpecieitatis: cũ enim cognoſcitur homo in communi ſtatim poſſum illi tribuere intentionem ſpeciei. Tũ ſic, illud fundamentum proximum habet ſuã propriam, & peculiarem exiſtentiam: nam habet ſuum cognoſci proprium, quod eſt prima intentio: ergo non poteſt illud eſſe exiſtentia ſecundæ intentionis, & alterius entis rationis, quod ab ipſo ſpecie differt, cuiuſmodi eſt ſpecieitas, ſicut nec exiſtentia Petri poteſt eſſe exiſtentia Pauli, nec exiſtentia albedinis poteſt eſſe exiſtentia nigredinis. Maxime, quia quando cognoſco hominem in communi ſine eo, quod cognoſcam illud eſſe cognitum, cenſetur eſſe ſufficienter diſpoſita natura, vt poſsim illi tribuere intentionem ſpeciei; & dicitur ſpecies ab aliquibus: & tunc illud eſſe cognitum non eſt formaliter, ſed in ſuo fundamento, quod eſt cognitio naturæ. Et ſic deberet exiſtere tunc ſpeciei intentio per exiſtentiam cognitionis, quæ eſt aliquid reale: hoc autem impoſsibile eſt, vt iam conſtitit; non ergo poteſt dici quod exiſtentia fundamenti actuet eſſentiam entis rationis, quod ſupra ipſum fundatur, ita vt dicatur per illam exiſtere ad modum, quo dicimus humanitatem exiſtere per exiſtentiam Verbi.

Quinta concluſio. Poſito fundamento proximo entis rationis, verbi gratia ſpecieitatis, aut relationis, quæ eſt prima intentio, vel priuationis etiam, vt poſita viſione, vel eſſe cognito naturæ humanæ, res non eſt formaliter viſa, nec formaliter cæca, nec formaliter ſpecies: ſed eſt fundamentaliter proxime viſa, & eſt fundamentaliter proxime ſpecies, & eſt fundamentaliter proxime cæca. Hæc concluſio euidenter ſequitur ex ſupradictis; quia nõ cognoſcitur forma cæcitatis nes ſpecieitatis, nec cognoſcitur forma eſſe viſi: ſed ſolũ habẽt illę formę eſſe formaliter per cognoſci ipſarũ: ergo nõ ſunt formaliter: nõ enim habẽt eſſe in rebus, nec exiſtũt per exiſtentiã ſuorũ fundamẽtorum formaliter, ſed per hoc quod cognoſcuntur, quod illis non conuenit tunc; ergo. Quod vero ſint fundamentaliter proxime, tunc poſito fundamẽto proximo illarum non eget probatione, quia fundamẽtum proximum conſtitutum in eſſe denominat res fundamentaliter proximè tales; ſicut poſito calore virtuali denominatur res virtualiter calida. Et hac ratione dicitur ſpecies ſimilitudo virtualis obiecti, quia ibi eſt ſimilitudo, id eſt, conceptus in virtute. Et gratia dicitur vita æterna in virtute; quia continetur ibi in virtute vita æterna. Ita illæ res dicuntur tales fundamentaliter proximè, quia eſt ibi illarum formarum fundamentum proximum, in quo continentur veluti in virtute prædictæ formæ. Dico veluti in virtute, vt explicem continentiam enti rationis in ſuo ordine poſſibilem. *5. Concluſ.*

Vltima concluſio (quæ ad modum loquendi attinet; nam quid res habeat dictum eſt cõcluſionibus præcedentibus) Etiam ſi non ſit formaliter tunc ens rationis, quando proxima fundamenta ponuntur dicendus eſt tamẽ homo cæcus, & homo dicendus eſt ſpecies, & *6. Concluſ.*

Deus

Universidad de Deusto
Biblioteca

Deus dicendus est formaliter dominus, &c. Hæc conclusio non aliter probatur, quam ex communi modo loquendi: omnes enim logici graues antiqui & moderni ita loquuntur. Et vocamus propositiones, & terminos, quæ in libris sunt, etiam si non sit actualis cognitio formalitatum ipsorum. Et monetam vocamus, quæ ex publico statuto reipublicæ in tali vsum fuit instituta; etiamsi formaliter secũdum D. Augustinum sit aliquid rationis. Et est multum rationi conformis iste loquendi vsus. Nam mista aliquot, quæ qualitates virtualiter calidas continent, vt est piper, &c. calida vocamus: ergo etiam res huiusmodi, quę virtualiter ratione fundamentorum proximorum secundas continent intentiones & entia rationis, tales sunt vocandæ.

Præterea: nam tales res iam sunt in proxima dispositione, vt attribuamus illis supradicta entia rationis: ergo sunt vocandę species; quod enim parum distat nihil distare censendum est. Et hac ratione cum Sol proximus est ortui suo dicimus, iam Sol oritur, quia proximus est, vt oriatur. Eodem modo quia illæ intentiones & rationis entia proxima sunt suæ existentiæ, dicuntur iam esse. Loquẽdum enim est vt plures. Et ita hunc loquendi modũ, etsi simus ridigi rerum censores æquũ est seruare. Dissoluuntur argumenta.

Ad. 1. argu. Ad primum respondetur, quod tunc illa natura dicitur vniuersalis fundamentaliter proxime, idest, secundum fundamentum proximum, vt diximus in quinta conclusione, quia est esse abstractum quod est fundamentum proximum vniuersalis; non vero est vniuersalis formaliter: nam non habet secundam intentionem actu. Et si fiat argumentum: Nã est prædicabilis de multis; ergo est vniuersalis, distinguo antecedens: formaliter, nego: in esse obiectiuo concedo. Et vt sit vniuersale formaliter non sufficit, vt sit prædicabilis de multis, sed est necesse, quod habeat secundam intentionem actu, qua referatur actu ad plura. Etsi dicas, conuenit illi definitio vniuersalis formaliter: ergo: distinguo antecedens. Quantum ad ly, formaliter, idest, definitio vniuersalis formalis conuenit illi, negatur: nam est quod sit prædicabilis de multis, vt habens actu secundam intentionem, secundum quam referatur ad multa. Conuenit illi definitio vniuersalis in esse obiectiuo, scilicet, quod sit affirmabilis de multis, etiam si actu non habeat secundam intentionem, quia actu habet illius fundamentum proximum, concedo. Sed hoc nihil contra nos. Et hoc bene nota pro materia de vniuersalibus, de quo postmodum redibit sermo. Etsi dicas. Quæ nam est forma, à qua dicitur vniuersale in esse obiectiuo, respondetur modo, quod à fundamento specieitatis proximo vt continet in virtute quodammodo specieitatem, idest, ab specieitate, quæ est non secundum se, sed secundum fundamentum. Sed de hoc in materia de vniuersalibus.

Ad confirmationem patet ex dictis in fine quæstionis præcedentis, & ex eadem quinta conclusione. Quidam tamen dicunt, quod aliqua entia rationis habent esse formale ab imaginatiua, nimirum vt chimæra, & mons aureus. Quia chimæra cognoscitur veluti animal particulare, cuius species ex speciebus partium elicitur imaginatiua; vt asserit Diuus Thom. 1. parte, quæstione. 12, articulo. 7. & montem aureum cognoscit in particulari, cuius species ex speciebus montis & auri elicitur. Et etiam intellectus montem aureũ & chimæram in communi directe & in particulari indirecte cognoscit. Reliqua vero entia rationis imaginatiua videtur quod non cognoscat, quia videntur transcendere eius obiectum

Ad secundum respondetur, quod est euidẽs illam cognitionem non terminari ad secundam intentionem specieitatis; aliàs idem verbum repræsentaret hominem & specieitatẽ, quod est impossibile: sed tunc licet non sit, est tamen fundamentaliter proxime, vt dicebamus modo. Et hoc sufficit, vt dicatur species illa natura modo proximè dicto. Sed de hoc postmodum. *Ad. 2. argu.*

Ad tertium respondetur, quod ibi non est subiectum & prædicatũ formaliter, sic adeo, vt sit intentio subiecti & prædicati: sed fundamentaliter proximè, quia est proximè illorũ fundamentum, quod est accipi terminum ab intellectu, & vnum de alio mediante copula vice rerum affirmari: & statim ex hoc possunt illis secundam intentionem attribuere. Et idem est dicendum de intentione propositionis, quod est fundamentaliter proxime. Et hoc sufficit, vt dicantur propositiones, & subiectum, & prædicatum, vt dicebamus in vltima conclusione. *Ad. 3. argu.*

Ad quartum respondetur, quod omnia illa, quæ connumerantur in argumento sunt ratione fundamenti proximi: & propterea dicũtur talia res illæ; formaliter verò sunt quando cognoscuntur ab intellectu, & tunc dicuntur talia ex propria forma, vt cõstat ex dictis. *Ad. 4. argu.*

Ad quintum respondetur, quod ens rationis non fit ab intellectu, nec præcedit intellectus operationem, sed ad ipsam operationem consequitur, acsi fieret ab illa: nam ita se habet intellectus in ordine ad ens rationis, quãtum ad aliquid, acsi fieret ab illo. Si autem intellectus efficeret ens rationis simul esset operatio *Ad. 5. argu.*

operatio efficiens rationis, & ipsum ens rationis effectum, sicut domus, quæ fit ab arte simul est cum artis operatione; ita ens rationis simul est cum operatione intellectus; quia ita se habet in ordine ad illam acsi fieret ab illa operatione, licet ens rationis in genere causę finalis & obiectiue prior sit natura actione, quæ terminatur ad ipsum, actus verò intellectus in alio genere, scilicet, in genere causæ veluti effectiuæ seu consequutiuæ, ad quam nimirum consequitur, prior sit. Qui verò dicunt quod ens rationis consequitur ad cognitionem fundamenti, seu ad cognitionẽ naturæ v.g. in communi debent dicere ita se habere illam cognitionẽ respectu entis rationis, sicut se habet actio productiua hominis respectu risibilitatis: Etsi dicas contra nostram determinationem huius quæstionis; Nam posito fundamento proximo & remoto statim ponitur relatio: ergo posito fundamento proximo & remoto specieitatis statim ponitur specieitas, respondetur; quod quando relatio consequuta habet esse reale, verum est, quando verò non potest habere esse nisi dum cognoscitur debet spectare ad suum esse formale suam ipsius cognitionem. Vnde maledixit Suarez disputat. 54. sect. 2. assertione. Ens rationis habere causam efficientem, à qua habet ens rationis, vt suo modo fit, & conuincitur Sonci argumento, vbi supra ab ipso dissoluitur quia ens rationis modo habet esse suum & modo nõ habebat: ergo habet causam effectiuã Præterea, quia cõsequitur ad fundamẽtũ: ergo causa realis, roductiua fundamẽti est productiua entis rationis Fallitur, inquã, quia causa effectiua realis influi: realiter in effectũ suum, sed ens rationis est incapax influxus realis: ergo nequeum habere causam realem. Maior patet ex propria causalitate causæ efficientis Minor probatur, quia suscipit realem influxũ: ergo est reale quid: nihil enim nõ reale potest in se realitatem suscipere. Item, nam sequitur, quod ab æterno sit causa effectiua, quia ab æterno consequuntur entia rationis in intellectu diuino, vt ipse fatetur eadẽ disputatione & sectione numero. 23. Vnde argumentũ primum nihil probat, solum enim probat consequi ad cognitionem, non verò effici, quia non potest fieri, & hæc est sua natura, vt solum habeat esse cognitum & non factum & fundamentum est aliquid proximũ, vt possit cognosci non fieri Nulla enim res est causa factiua entis rationis, quia ipse est incapax vt fiat: & solũ sunt fundamẽtũ ad cognitionẽ non ad factionẽ; & ad summũ intellectus est id ad quod consequitur esse cognitũ, non id, per quod fit quia nihil habet, per quod fiat.

Sed sextum. Ad sextum respondetur, quod cognosci, vt supradictũ est, fiat dupliciter. Vno modo pro hoc quod est terminare cognitionem intellectus specificando illam, & hoc est existentia entis rationis. Alio modo accipitur esse cognitum pro hoc, quod consequitur ad hanc terminationem seu specificationem in actu: & hoc est relatio rationis, & non est existentia entis rationis, vt probat argumentum: sicuti esse visum, seu esse obiectum visionis fiat dupliciter pro hoc quod est specificare visionẽ in actu. Et hoc secundum aliquid reale fit. Nã quod terminat specificatiue visionem est aliquid reale & non rationis Non enim visio parietis specificatur ab aliquo ente rationis, sed ab aliquo ente reali, & ad illud terminatur. Accipitur rursus esse visum pro quodã ente rationis consequuto in pariete ex eo quod terminat meã cognitionẽ: & hoc est aliquid rationis & relatio rationis: ita suo modo dicẽdum est de ente rationis & hoc bene est.

Ad septimũ. Ad septimum respondetur, quod cum ens rationis cognoscatur ab intellectu, non per speciem propriam, sed per specie entis realis & cum ens rationis sit talis naturæ, quod nec in cõmuni, nec in particulari potest habere esse nisi dum actu cognoscãtur; & cum natura illius in vniuersali non possit cognosci, nisi apprehensio prius singulari in quo est natura illã vniuersalis, quã cognoscit, quod quidem singulare non potest apprehendi ab imaginatiua, fit vt prius debeat apprehendi ab intellectu & in illo, seu ex illo cognoscere intentiõnẽ in cõmuni. Vide, quæ supra diximus de hoc, lib. 1. q. 29. in 7 conclus. & in solutione, argumentorum. Et ex hac doctrina hic & ibi tradita sequitur solutio cuiusdam importuni & molesti argumenti; quo solet probari existentiã rationis non consistere in cognosci ipsum ens rationis, sed in cognitione fundamẽti, ad quod consequitur; vt quando cognosco hominẽ in cõmuni consequitur intentio speciei. Et est huiusmodi. Nã si entis rationis existentia consistit in cognosci, sequitur, quod possit existere ratio generica sine specifica & specifica sine generica; quinimo quod possit existere vltima differentia sine genere, & specie; quæ omnia sunt absurda. Nam sicut impossibile est, quod existat color sine specie aliqua v.g. sine albedine aut nigredine, vel aliquid huiusmodi; & sicut impossibile est, quod existat vltima differentia albedinis sine albedine: ita impossibile est, quod existat, v.g. ratio relationis rationis sine eo, quod sit relatio, quæ est prima vel secunda intentio, vel quod existat ens rationis sine eo, quod sit in hoc, vel in illo ente rationis, quod sit relatio, negatio, vel priuatio. Sed sequela probatur: nã possum cognoscere ens rationis in cõmuni

Universidad de Deusto
Biblioteca

muni non cognitis relatione, negatione & priuatione: ergo existet sine illis: quia illæ nõ possunt existere, nisi cognoscãtur. Item possum cognoscere relationem in cõmuni sine prima & secũda intẽtione, siquidẽ est vniuersalior: ergo eadem ratione existet sine illis. Et possum cognoscere vltimã differentiam secũdæ intentionis per conceptũ sibi propriũ, nõ cognito genere, quod denominatur: ergo. Respõdetur, quod necessario debeõ prius cognoscere per intellectũ indiuidua entiũ rationis, quã cognoscam vniuersalia, quæ huic in diuiduo conueniunt. Et ita non currit ratio: nã præsupponitur existentia indiuidui entis rationis, sicut præsupponitur indiuiduũ reale existens per verã & realem causalitatẽ, cum intelligo illius prædicata generica existere per illius existẽtiam. Et hanc censeo probabiliorẽ. Nota tamen hic, quod de entibus rationis, quæ ab imaginatiua cognoscũtur, cuiusmodi est chimæra hæc, non currit argumentum: nam de illis, sicut de alijs entibus realibus, quantum ad hoc, est censendum.

Ad vlti. arg. Ad vltimũ argumentum iam sup. q. 19. responsum dedimus. Vide ibi. Dicitur enim cognoscibile per potentiã intellectiuã, & per sua prædicata essentialia, quæ secundũ connexionem essentialem semper sibi conueniunt: est enim ens suo modo. Et hæc sufficiant.

QVÆSTIO V.

Quæ diuisio sit ista intentionis in primam & secundam: vbi cõsequenter disputatur, an enti reali & rationis detur aliquid commune.

1. Argum. ET videtur, quod non sit in aliquo genere diuisionis. Nam prima intentio est aliquid reale, vt homo v. g. secunda aliquid rationis, vt specieitas: sed enti reali & rationis nullum diuisum potest dari, quod diuisum non sit vniuocum planum est. Sed quod nec analogum probatur: quia nulla proportio seu similitudo est vnius ad alterum. Quod probatur, quòd plus differunt, quã substãtia & accidens: sed ista differunt secundũ analogicã rationem: ergo alia plus differunt, quã analoga: & sic erunt æquiuoca. Nam inter analoga, & æquiuoca non est medium, nec analogia suscipit magis & minus: & ita prima intentio secunda, quia sunt aliquid reale & rationis transibunt ad æquiuocationem. Et confirmatur hæc ratio, quia differũt plusquã ea, quę differunt in infinitũ: ergo nõ cõueniunt in aliquo diuiso analogo. Consequentia videtur bona, quia non possunt, si ita differunt, habere aliquam proportionem, & similitudinem: & sic erunt æquiuoca. Sed probatur antecedens; Nam plus differunt ea, quæ continentur sub membris diuersis alicuius diuisionis, quam ea, quę continentur sub vno membro: sed Deus & creatura differũt in infinitũ, & cõtinẽtur sub vno mẽbro entis reale in hac diuisione, ens aliud reale, aliud rationis, & ens rationis est aliud mẽbrũ oppositum huius diuisionis: ergo magis differunt ens reale, & rationis, quem ens finitum & infinitum & ita debent æquiuocè differre. Vide huius quæstionis alia argumenta apud Sonci. q. 5. & 6. 4. lib. metaph.

2. Argum. Secundo sic argumentor: intentio in communi est prima intentio: ergo non est bona diuisio intentionis in primam & secundam. Consequentia patet, quia diuisum conuertitur cum vno membro diuidenti: & probatur antecedens. Nam intentio in communi non est proprietas, quæ conuenit rebus ex esse, quod habent in intellectu: ergo est prima intentio: prima namque intentio est proprietas conueniens rebus non prout esse habent in intellectu. Et confirmatur hoc argumentum: nam iste terminus prima intentio, est terminus: ergo vel primæ, vel secũdæ intentionis (& accipio illum prout signat intentionem inconcreto, sicut terminus primæ intentionis,) ergo significat primam intentionem, & sic habeo intentum. Si est terminus secundæ intentionis: ergo significat secũdam intentionem. & sic etiam diuisio est nulla: nam diuisum similiter conuertitur cum vno membro diuidenti.

3. Argum. Tertio sic argumentor. Nã ens rationis & relationes sunt primę intẽtiones, & includũtur essentialiter in specieitate, & in intẽtione in cõmuni: ergo nec specieitas potest esse secũda intentio, siquidem includit primã intẽtionẽ essentialiter; nec intẽtio in cõmuni potest abstrahere à prima intẽtione. siquidẽ illã essentialiter includit. Hoc vltimũ est euidẽs, quod enim abstrahit ab aliquo, illud nõ potest includere. Et de specieitate probatur: Nã oppositũ non potest includere formaliter suũ oppositũ: sed prima & secunda intentio oppõnũtur: ergo specieitas, si est secũda intẽtio, nõ potest includere primã intentionẽ. Sed illud antecedẽs probatur: Nã iste terminus, ens rationis, & iste terminus, relatio rationis, sunt termini primę intentionis: ergo signãt primã intentionem, & etiam, quia non signant proprietates secundum esse, quod res habent in intellectu.

Præam-

Præambula ad quæstionem.

Opinio affere s æquiuocũ dici ens de ente reali, & rationis probatur.

NOn potest hæc quęstio explicari exacte, nisi prius decidamus an ens reale & rationis cõueniant in aliquo conceptu superiori, idest an dicatur ens de ente reali & rationis analogice, vel vniuoce, vel æquiuoce. Et in hac quæstione sunt discrepantes & variæ sententiæ. Vna opinio asserit, ens esse mere æquiuocũ ad ens reale & rationis. Et huius opinionis est Soncin. 4. Meta q. 5. & probatur primo

1. Argum. quia nullus terminus analogus dicitur de aliquo, nisi ratio per terminũ signata in eo reperiatur: sed ratio significata per ens nõ saluatur in ente rationis: ergo. Maior est nota per se: minor probatur: Nã ratio significata per ens secundũ Sonc. est hoc disiũctũ, substantia vel accidens: sed hæc ratio non saluatur in ente rationis: ergo. Et secundũ aliã opinionẽ ratio significata per ens, est habere esse, quod est determinabile ad substãtiã, vel accidẽs, sed hæc non saluatur in ente rationis: ergo est nomẽ

2. Argum. æquiuocũ. Secundo: Quia nulli contento sub analogia entis repugnat existentia, quia ens est id, cui cõuenit esse, sed enti rationis repugnat existentia: ergo. Minor probatur: quia existentia est actus essentiæ: sed ens rationis nõ habet essentiam: ergo nec existentiam.

3. Argum. Tertio: quia, si est analogia inter ens reale, & ens rationis, ergo est inter ea, aut realis significatio vnius ab altero, sicut sanitas significat per vrinã & pulsũ, aut realis causalitas & productio vnius ab altero, sed ens rationis non significat ens reale realiter, nec est causa eius, nec causatũ ab eo, quia realis productio non est nisi ab ente reali, nec potest terminari, nisi ad ens reale Et hic autor post modũ q. 6. eiusdẽ libri videtur vnũ dicere huic sentẽtię, quã modo retulimus contrariũ. Illud autẽ est, huiusmodi cõceptũ obiectiuũ cõmune enti reali & rationis non esse realẽ, nec rationis, sed abstrahere Vbi videtur cõstituere cõceptũ cõmunẽ enti reali, & rationis. Quod si cõmunis est, non est æquiuocus: nullũ enim æquiuocũ

4. Argum. nomẽ potest aliquid importare cõmune. Probatur verò habere conceptũ communẽ. Et sit quartũ argum. huius autoris. Nã omnis cõceptus cõmunis pluribus & superior eis, in quolibet illorũ includitur per se: sed cõceptus entis hoc modo accepti, vt abstrahit à reali & rationis, est superior ente reali & rationis: ergo clauditur per se in conceptu vtriusq;: sed nullũ reale clauditur per se in cõceptu rationis: ergo ille conceptus nõ est realis. Maior patet: quia inferior definitur per suum superius Minor probatur, quia omne totũ est superius partibus subiectiuis Antecedens vero secũdę cõsequẽtiæ probatur: quia si aliquid reale cõueniret per se enti rationis, hæc esset vera, ens rationis est ens reale: sicut, quia animal clauditur per se in conceptu hominis, hæc est vera, homo est animal. ¶ Quinto arguitur sic: *5. Argumẽ* Reale & rationis in nullo cõueniũt reali, sed cõueniunt in cõceptu entis: ergo conceptus entis non est realis. Maior patet: Nam differentiæ diuidentes aliquid comune, nõ coincidunt, nec ad inuicẽ, sed reale est differẽtia, seu modus diuidens ens: ergo non coincidit cum ente diuiso: & sic ens non est reale.

6. Argum. Sexto: Nã minus conueniunt substantia & chimæra, quã substantia & accidẽs: sed substãtia & accidẽs conueniũt solũ in ente reali: ergo substãtia & chimæra nõ cõueniũt in ente reali, & conueniunt in ente: ergo ens nõ reale quid est. Et licet ille modus dicendi videatur cõtradicere supradicto dicẽdi modo autoris eiusdẽ, ipse tamẽ hanc cõtradictionẽ solutione à secundũ dissoluit, dicẽs. Cũ dicitur ens esse cõmune enti reali & rationis, & nec reale, nec rationis esse, nõ intẽdere in hoc aliquẽ conceptũ esse eis cõmunẽ, cũ sint æquiuoca. Sed dicitur ille cõceptus abstrahere à reali & rationis, quia si sumamus omnia entia realia & rationis simul, nec sunt aliquid reale, nec rationis, quia secundũ aliquã & principalẽ sui partẽ est ens reale, secundũ aliã est ens rationis: & ita secũdũ se totã, nec est aliquid reale, nec rationis. Vbi videtur dicere, quod ens ad reale & rationis est mere æquiuocũ, quia habet duos cõceptus, qui si simul sumantur, nec sunt aliquid reale, nec aliquid rationis: sicut si sumamus hominẽ viuum, & mortuũ simul, nec est viuus homo nec mortuus.

Proponitur. Secũda sentẽtia est eorũ, qui cẽsent ens esse

2. Sententia vniuocũ ad ens reale Et ratio horũ est, nã relatio est vniuoca ad relationẽ realem & rationis: ergo & ens. Patet antecedẽs, nã esse relationẽ rationis non est esse relationẽ secundũ quid, sed simpliciter: nã totũ suũ illius simpliciter & nõ secundũ quid est ad aliud se habere, sicut & relatio realis hoc habet. Consequẽtia verò probatur: quia quãdo inferius est vniuocũ ad aliqua, ad illa, et erit superius vniuocũ: sed ens est superius ad relationẽ, quia hęc est vera, relatio est ens: ergo ad illa, ad quæ relatio est vniuoca, erit ens vniuocũ: de hoc enim nulla dari potest exceptio. Nã si homo est vniuocũ ad Petrũ & Paulum ad eosdem erit ens vniuocũ: etsi accidens est vniuocũ ad nouem prædicamenta, ad eadem erit ens vniuocum.

3. Sententia Tertia sentẽtia est illorũ, qui cẽsent ens analogũ esse ad ens reale, & rationis, cæterũ vnico conceptu, quẽ illis importat, sicut ens est analogũ ad substãtiã & accidens vnico cõceptu. Et ratio pro hac sententia, huiusmodi est: Nam cõceptus, de quo intellectus est certus de

Universidad de Deusto Biblioteca

de quibus intellectus est dubius: sed de chimera intellectus est certus, quod est ens, quia cognoscitur ab intellectu, & dubitat, an sit ens reale, vel rationis: ergo cõceptus entis est cõmunis enti reali & rationis: ergo vniuocus vel analogus. Omne enim cõmune vel est vniuocum vel analogum, sed non vniuocum: ergo analogum. Minor satis patet.

Decisio quæstionis.

SIT prima conc. Nõ potest dari vnus cõceptus enti reali & rationis, qui sit illis cõmunis, & abstractus, probatur 1. authoritate Dõi Caiet opusculo de nominũ analogia, qui dicit ens analogice dici de ente reali, & rationis duobus conceptibus: quinimo hoc noster Magister Sãctius Doctor affirmat. Et probatur ratione: nã sequitur, quod si datur aliqua ratio superior enti reali & rationis, quod de illa possit esse aliqua scientia: cõsequens est falsum: ergo & illud, ex quo sequitur. Et probatur sequela: nã illa est intelligibilis, & habet suas passiones, scilicet, oẽs illas, quas habet ens reale: quia est vnũ, verũ, bonũ, &c. Min. ꝓbatur: quia non physica quia versatur circa ens mobile, nec metaphysica, qa eius obiectũ est ens reale, nec logica quia versatur circa secũdas intẽtiones, & idẽ patet de alijs sciẽtijs. Et cõfir. hæc ratio. Nã si dixeris, ꝙ potest dari: ergo Arist. diminute numerauit sciẽtias oẽs, quæ haberi possunt de re aliqua, siquidẽ illã non tradidit. Quinimo sequit, quòd illa tria genera abstractionũ, secũdũ quas scientiæ distinguũtur, nõ sunt recte assignatę, nec exhauriãt totã rationẽ entis, scibilis naturaliter, siquidẽ datur aliud scibile superius ad illa scibilia, quę habẽt supra dictas abstractiones, & ex cõsequẽti debet habere puriorẽ, & eleuatiorẽ abstractionẽ. Probat. sequela quia si detur illa talis ratio abstracta ab ente reali, & rationis, ꝙ illa pertineat ad intellectũ, tãquã eius obiectũ, siquidẽ attingit ab illo, & nõ tãquã pars subiectiua sui obiecti: quia est superior omni alia ratiõe: ergo tãquã obiectũ intellectus: & sic nõ erit obiectum nostri intellectus ens reale sed ens abstractum. Ex quo sequitur ꝙ intellectus non sit nobilissima potẽtia, siquidẽ habet illud obiectũ ignobilissimum; cũ non sit ens reale, nec rationis. Præterea probatur cõclusio: Nam illa ratio vel habet esse per operationẽ intellectus, vel, non. Si primũ: ergo est aliquid rationis, si secundum ergo est aliquid reale: nã omnis entitas, quæ habet esse & non per opus intellectus est, aliquid reale siquidẽ ei aliunde prouenit esse, quam ab intellectu. Et confirmatur hæc ratio. Nã illa ratio habet esse, siquidem est ens, & nõ per intellectũ aliàs omne ens haberet esse per intellectum, quod enim conuenit superiori omni sibi inferiori cõpetere debet: ergo si habet esse, & nõ per intellectũ habet esse in rerum natura: nã non est alius modus essendi: ergo est aliquid reale, nõ ergo abstrahit à reali & rationis.

Præterea probatur conclusio: nã nunquã apud authores graues & antiquos, qui satis sunt versati in metaphysica: cuius modi est D. Tho. Scotus, Boetius, & alij huiusmodi reperitur posita talis entis ratio. Quinimo viri grauissimi etiã negant dari hoc posse, respectu substãtiæ & accidẽtis. Præterea nã ex hac positione sequũtur grauissima incõueniẽtia, quæ in inferioribus prout ratio doctrinæ postulauerit referẽtur. Ex hac cõclusione sequitur quod non detur vna ratio entis vniuocanti, & reali & rationis quia non datur illis vna ratio cõmunis & superior ¶ Secũda cõcl. 2. Concl. s. Hoc nomẽ ens, vt cõueniat etiã entibus rationis & realibus importat duos conceptus, qui habẽt inter se analogiã quãdã. Hęc concl. probatur authoritatib. sup. relatis, & tenet illam Fõseca. lib. 4. metap. q. 1. c. 2. & probatur rationibus: nã ens rationis habet quãdã similitudinẽ cũ ente reali: nã sicut illud se habet ad suã entitatẽ, ita & hoc habet proprietates similes entis realis proprietatibus: ergo licet ens significet duos cõceptus secũdũ tamẽ qd̃ inter se habẽt analogiã & ꝓportionẽ. Probatur aũs nã ꝓpterea dicit ens rationis, quia ratio tribuit esse cuidã rei, quæ habet similitudinẽ ad ens reale: cõsequit enim ad rationis actũ aliquid, quod simile est enti reali & vero. Prętereà: nã ens rationis potest cognosci per similitudinẽ, & specie entis realis: ergo ens rationis, est simile enti reali: ergo nõ est æquiuocatio inter illa, & nõ vniuocãtur: ergo analoganẽ. Antecedẽs ex dictis lib. prędẽti cõstat. Cõsequẽtia probatur: nã cognitio fit per assimilationẽ: ergo species entis realis similitudinẽ aliquã habet cũ ente rationis, siue ens rationis cũ ente reali: nõ enim possum cognoscere per speciẽ impressam rem, quæ nõ sit illi similis aliquomodo. Secũdo illa cõsequẽtia probatur: quia inter æquiuoca, vt sic, nõ est similitudo, vltima consequẽtia satis patet: quia analoga sunt media inter vniuoca & ęquiuoca; & hac ratione probari solet, quod ens dicitur analogice de Deo & creatura. Et certe ob nullam aliam rationẽ negationẽ, & relationẽ entia rationis vocamus, nisi quia habẽt similitudinẽ in suo imperfectissimo esse cũ esse vero & reali, ex quo patet esse analoga. ¶ Tertia cõcl. Nec etiã in particulari potest dari aliquis cõceptus abstractus ab ente reali, & rationis. V. g. non potest dari relatio abstracta ab ente reali & rationis, à relatione reali, & rationis. Hęc cõclusio latius & in particulari disputabitur in prædicamen. 3. Conclusio

camento relationis. Modo verò hac demonstratione illã probo. Illa entitas particularis, vt relatio v. g. est inferior ad ens: ergo debet esse reale, vel rationis. Antecedens probatur: nã benẽ valet, est relatio: ergo est ens, & non è cõtra: ergo est inferior. Et prętereà probat. quia nõ ita se extẽdit sicut ens: multa enim sunt entia quę nõ sunt relationes. Cõsequẽtia illa probatur, quia ens diuiditur immediatè per reale, vel rationis ergo si est ens debet esse reale vel rationis: cui enim cõuenit diuisum debet cõuenire aliquod membrorũ diuidẽtiũ, sicut si est animal, debet esse rationale, vel irrationale. Secundò probat illa consequẽtia. Nam illa ratio, v. g. relationis, est ens particulare, & diminutũ in aliquo gene re: ergo determinatur ad illud per illud, quod immediatè determinat ens: sed quod immediatè determinat ens est aliquid reale, vel rationis: ergo determinat per aliquid reale vel rationis: nõ ergo est quid abstractũ. Ex hac conclus. sequitur quod intẽtio in cõmuni nõ potest esse aliquid abstractũ à reali, & rationis ente, quia est inferior ad ens ergo est realis vel rationis. 4. Concl.

Quarta conclus. Intentio in cõmuni si sequamur opinionẽ Heruæi, quã supra retulimus importat relationẽ quandã rationis cõmunẽ, primæ, & secundæ intẽtioni, & genericã respectu illarũ, itaq; intẽtio in hac opinione, genus est ad primã & secundã. Et probatur hæc conclus. nam prima & secunda intentio cũ sint in hac opinione relatiua quædã, quæ habent & termi nos diuersos, atq; fundamenta etiã diuersa consequitur, vt specie differant, specie inquã subalterna: & intẽtio in communi genus est subalternum respectu illarũ. Prima enim intẽtio dicit terminũ formalẽ primę tẽdẽtiæ intellectus in rẽ, & ita totũ suũ esse est ad intellectũ tendentẽ in rẽ: ergo est relatio rationis. Et cum huiusmodi tendẽtiæ specie differãt erit species subalterna. Secunda verò intẽtio est tendẽtia formalis secũda, qua res refertur etiã, secũdo ad intellectũ, & ad suũ v. g. inferius, vt patet in speciei tate. Hic autẽ terminus formalis est diuersus. Quod etiã probatur, quia fundatur in esse cognito intellectus, & sic habet fundamẽta diuersa quã ob rẽ erit specie diuersa relatio, specie inquã subalterna. Vnde cũ intẽtio prædicetur de pluribus specie differentibus in quid vt constat, erit genus. 5. Concla.

Quinta concl. Sequẽdo aliã opinionẽ, quã supra retulimus, ꝙ prima intẽtio obiectiua est id omne quod rebus sine esse in intellectu cõuenit intentio dicitur analogicè de prima & secũda duobus cõceptibus, sicut sanũ dicitur de animali & vrina, & pomo. Patet hæc conclus. quia prima intẽtio aliquãdo est aliquid reale: homo enim est prima intẽtio, & sic de alijs huiusmodi rebus: sed enti reali, & rationis nihil potest dari cõmune vniuocũ, ergo saltim respectu intẽtionis secundæ & primæ, quãdo est aliquid reale, nõ potest esse vniuocũ. Præterea, quando aliqua nõ vniuocãtur in aliqua ratione superiori, multo minus vniuocãtur in ratione inferiori: sed prima, & secũda intẽtio, quãdo prima intẽtio est aliquid reale, nõ vniuocãtur in ratione entis: ergo neq; in ratione intẽtionis: intentio enim nõ est vniuoca. Maior probatur: Nã ratio superior includitur in inferioribus: ergo si ens respectu entis realis & rationis est analogũ, & intẽtio quæ includit ens, erit analogũ. Nã si respectu Dei, & creaturarum ens est analogũ, & similiter substãtiaque includit ens. Aliqui dicũt rationẽ nõ probare nisi quod analogẽtur in ratione entis, & nõ in ratione intẽtionis. Sed cõtra: Intẽtio includit essẽtialiter ens: ergo si analogãtur in ratione entis, etiã in ratione intẽtionis: nã si ens esset imperfectio & intẽtio includeret ens in quantũ intentio, vt sic, esset imperfectio. Quod verò hæc analogia debeat esse duobus cõceptibus probatur. Nã si datur vnus, vel est realis, & sic nõ cõueniret intentionibus rationis, vel est rationis, & sic nõ cõueniret intẽtionibus realibus, & nõ potest dari abstractus vt probatum est: dantur ergo duo conceptus, qui habent inter se proportionem & analogiã, pro illa saltim parte, qua ens rationis habet analogiam, & proportionem ad ens reale quod ens rationis includitur in intentione prima, quæ est aliquid rationis. Sed cõtra: Nã aliquæ primæ intentiones sunt aliquid rationis, vt chimæra, relatio, &c. ergo ab istis possum cõceptũ intentionis rationis abstrahere, qui sit communis etiam secundis intentionibus, quæ sunt etiã aliquid rationis. Respondetur, quod verũ est & intentio ad illas erit species: sed nos non loquimur nisi respectu intentionum realium, & rationis, ad quas sicut ens non potest dicere vnum conceptum, nec vniuocum: ita neq; intẽtio, sed duos cõceptus inter se proportionem habẽtes: sicut illã habẽt ens reale, & rationis, & homo viuus, & pictus, qui in ratione hominis plus videtur differre, quã ens reale, & rationis in entis ratione, quia ens rationis habet suas proprietates enti reali similes: nã est vnũ, &c.

Dissoluuntur argumenta.

AD primum respõdetur, quod etsi plus differant ens reale & rationis, quàm ea quæ differunt in infinitum, quia habent similitudinem, & proportionem ens dicitur de illis analogicè. Nam entia rationis semper habent suũ esse & proprietates in ordine ad ens reale: & hac ratione vocatur ab autoribus grauibus ens fictitium, quia est similitudo entis veri, & fit ab intellectu ad entis veri similitudinẽ, & per hoc patet ad confirmationem. Ad 1. arg.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ad secundum respond. quod intentio in cõmuni est prima intẽtio, vt quod & denominatiuè, sicut homo dicitur albus, essentialiter verò habet esse intentionem, abstrahendo à prima, & secunda, & diuiditur in primam & secundã vt quo & essentialiter: sicut vniuersale diuiditur tanquã genus in quinque prædicabilia, scilicet, in genus, speciem, & cap. & tamen optima est diuisio, quia conuertitur cum vno membro diuidenti denominatiuè ad hunc sensum, quod ipsum vniuersale est genus denominatiue & accidẽtaliter, & vt quod, essẽtialiter verò habet esse vniuersale abstrahendo à genere, & diuiditur in genus vt quo & essentialiter. Ad confirmationẽ respõ. quod iste terminus prima intentio, est terminus primę intentionis, & ad hoc sat fuerit significare primam intentionem denominatiuè: & eodẽ modo respondendũ est ad 3. arg. Nam ens rationis & relatio rationis sunt primæ intentiones denominatiuæ, essentialiter verò abstrahunt: & sic non est inconueniẽs, quod essentialiter claudãtur in primis, & secũdis intẽtionibus. Fateor quidẽ habere difficultatẽ, sed dicta sunt secundũ opinionẽ Heruei, & pro ipso defendendo. Si verò sequamur aliũ modũ dicendi, quod intentio prima dicitur id quod cõuenit rebus de se, & secũda intẽtio proprietatẽ cõuenientẽ rebus, prout habẽt esse in intellectu, dicimus intentionẽ & relationem rationis; & ens rationis nõ esse primas intentiones, nec secũdas, sed abstrahere ab illis: terminũ verò ipsa significantẽ esse primæ intentionis, quia non significat aliquid, quod cõuenit rebus, prout habent esse in intellectu: sicut bene potest esse terminus primæ intentionis etiam si significet secundas intentiones, vt aliqui opinantur, vt iste terminus specieitas, vt dicitur in capite de terminis secundarum intentionum, libro. 1. Sũmularum, quia nõ significat illã proprietatẽ, prout cõuenit rebus ex esse quod habẽt in intellectu: quia sic deberet significare illã cõnotatiuè, & prout conuenit rebus, ita potest esse terminus primæ intentionis, etiã si significet aliquid, quod nec est prima, nec secũda intẽtio essentialiter: quia significat illã opposito modo ad terminũ secũdę intẽtionis, vel nõ eo modo quo sufficit. Hęc sufficiãt in re tã obscura, & benè video his, qui non sunt ex nostra schola hęc fore difficillima.

Ad 3. Arg.

Ad alia arg. aliarũ opin.

Ad argumenta alia, quibus cõtra conceptũ entis insurgebamus. Ad primũ argumentũ Sõcinatis respond. quod ratio importata per ens reperitur in ente rationis: nam illa est esse, & ens rationis habet esse, licet diminutissimo modo, & analogicè; ita vt vnus conceptus non possit abstrahi, sicut nec ab homine viuo, & picto, & risũ hominis, & prati. Et licet conceptus entis esset illud distinctum per similitudinem participaretur ab ente rationis: sicut risus hominis per similitudinem participatur à floridate prati.

Ad 2. Arg.

Ad secundum respõ. quia nulli cõtento sub analogia entis repugnat existentia vera, vel aliqua existentia, quæ sit similis veræ existentiæ: & ità existentia entis rationis habet similitudinem cum existẽtia entis realis: quia suo modo est vltimus actus suæ essentiæ. Habẽt enim suã essentiam entia rationis per ordinem & similitudinẽ ad entium realium essentiam.

Ad 3. arg.

Ad tertium respõ. negando antecedens. Nam visus dicitur analogicè de risu hominis & prati, & tamen nec est realis causatio nec realis significatio: sed sufficit, quod sit aliqua proportio, & similitudo qualis reperitur inter ens reale, & ens rationis.

Ad 4. arg.

Ad argumentã quæ Soncinas constituit in illa q. 6. supra citata respondetur. Et ideo ad quartum argumentum dicitur, quod non datur talis conceptus, & sic nec includitur in inferioribus nec abstrahit.

Ad 5. arg.

Ad quintũ respondetur, quod ens reale & rationis non conueniunt in vno cõceptu abstracto cõmuni; sed conueniunt analogicè, quatenus eorum duo conceptus habẽt proportionẽ: nec dicuntur differentię entis, quasi diuidãt aliquid cõmune, sed quia omne ens reale debet esse vel rationis, siue accipiantur in communi, vel in particulari.

Ad 6. arg.

Ad sextum respond. quod substantia & chimæra non conueniunt nisi in quadam ratione analogica entis rationis duobus conceptibus expressa, proportionẽ inter se habẽtibus. Vtrũ verò accipiendo totam latitudinẽ entiũ realiũ & rationis sint dicenda ens, respõd. quod non, quia nõ sunt vnũ ens, & eadẽ est ratio entis, & vnius entis. Nec dicẽda sunt cõceptus obiectiui: quia nõ sunt vnus cõceptus, sed debẽt dici partes vnius conceptus analogici, & proportionalis. An verò sint dicẽda entia realia, respõdetur quod nõ, sed debent dici nõ entia realia.

Ad arg. 2. & 3. opin.

Ad aliud arg. secũdæ opinionis dicitur quod relatio nõ est cõmunis enti reali, & rationis rationibus iã factis. Et de illa latiùs in c. de ad aliquid. Nam quamuis sit simpliciter relatio tamen duobus conceptibus dicitur relatio de relatione reali, & rationis, sicut creata substantia est simpliciter substãtia & tamẽ de Deo & illa duobus cõceptibus, & analogicè dicitur substãtia. ¶ Ad arg. 3. sentẽtiæ resp. quod de chimęra est intellectus certus, quod est ens rationis: quia est quoddã impossibile: impossibile autẽ non est aliquid in rebus. Et idẽ de omni alia entitate rationis. Et quando cõtingeret dubietas, nõ posset intellectus dubitare habendo conceptum abstractum, sed habendo conceptum realem, vel rationis.

QVÆST.

QVÆSTIO VI.

Vtrùm prima, & secunda intentio denominent res ad extra immediate.

Hæc quæstio solet ab intentionũ tractatoribus sub alijs verbis proponi, vtrùm secunda vel prima intentio fundẽtur super rẽ ad extra immediatè. Et quidem multum vtiliratis habet hæc quæst. vt melius naturam secũdæ intentionis percipiamus, quæ ex modo denominãdi multũ pẽdet. Hæc quæst. intellecta de fundamento, si loquamur de secunda intentione iã supra visum fuit, quomodo fundatur proximè in esse cognito intellectus, & non fundatur immediatè super rem ipsam absolutè, v.g. specieitas, non super hominem vtcumq;, sed fundatur super hominẽ vt cognitũ, & ita nõ fundatur super rem ad extra immediatè, sed prout habet esse in intellectu. Si verò accipiamus primã intentionem, quatenus dicit relationem rationis iuxta acutissimi Heruęi opinionẽ probabilissimã, nec etiã fundatur super rẽ ipsam absolutè, & sine ordine ad intellectũ, sed quatenus terminat cognitionem intellectus specificãdo illam, & ita pręrequirit cognitionẽ intellectus circa illud obiectũ, vt v.g homo sit prima intẽtio in concreto loquimur de prima intẽtione) est necesse, quod præintelligamus cognitionẽ intellectus, & ex eo quod illã terminat est prima intentio non verò dicitur prima intẽtio sine ordine actuali ad intellectum, vt tẽdentem in rem illam, tendentem inquam actualiter. Et illa prima & secũda intẽtio nõ fundãtur super rem ad extra, hoc est, super rem sine ordine ad intellectum. Si verò loquamur de prima intentione iuxta primam opinionem, scilicet, tenendo quod sit aliquid quod rebus cõuenit de se, Quam opinionem etiam sequitur Toletus de primis & secundis intentionibus q. 1. quamuis perperam dicat, quod ens rationis consequutũ ad cognitionem intellectus, sit secunda intentio. Nam esse cognitũ supra visum fuit esse primam intentionem neque pertinere ad consideration logicam, certum est non habere fundamentum, vt prima intẽtio est. Nam homo est prima intentio neq; habet fundamentum, &c. Et si fiat argumentum. Species est secunda intentio, & non fundatur super rem, vt cognitam ab intellectu, male ergo dicitur, quod secunda intentio fundetur super rem, vt habet esse in intellectu, & nõ in mente ad extra. Minor probatur: Nam species dicit compositum ex natura specifica, & specieitate, sicut album compositũ ex corpore & albedine, sed cõpositũ ex natura & specieitate nõ fundãt super naturã, vt cognitã, quia totũ nõ fundatur supra suã partẽ, nec supra se ipsam: ergo, nõ potest dici quod pater, idest, homo habens filiũ fundet super hominẽ genetantẽ. ¶ Pro huius argumẽti solutione tandũ est, cõpositũ apud logicũ dupliciter accipi cõsuetisse, scilicet, & pro cõposito ex his, & pro cõposito huic cõpositũ. Primo modo habet proprietates diuersas à proprietatibus compositi secũdo modo. Nã cõpositum ex his nõ potest prędicari de parte v.g accipiam cõpositũ ex corpore, & albedine, quod est cõpositũ ex his non potest prędicari de corpore. Falsum est enim dicere, quod corpus est albũ, idest, compositũ ex corpore & albedine, altera enim pars etiã cõpositi accidẽtalis nõ est totũ cõpositum accidẽtale. Si autẽ albũ accipiat pro cõposito huic, tũc cõpositum sic dictum bene potest prædicari de parte: nã benè potest dici, q corpus est cõiunctũ albedini, & cõpositum illi. Vnde hæc propositio, corpus est albũ, quæ est vera, facit hunc sensum, nõ quod corpus sit cõpositũ ex corpore, & albedine, quod esset falsum, quia erat cõpositũ ex his tũc, idest, ex corpore & albedine: sed facit hũc sensum, quod corpus est albedini cõiũctum, seu cõpositũ, seu quod in idẽ redit est habẽs albedinẽ, & sustentãs albedinẽ, seu quod albedo est coniuncta corpori. Eodẽ modo potest accipi species pro cõposito ex natura substracta & specieitate, & tunc accipitur pro cõposito ex his, & tũc nec denominat nec habet fundamentũ, quia illud cõpositũ nõ præsupponit aliquid, nec aliquid aliud se denominat, vt plane cõstat. Si vero accipiatur pro cõposito huic, importat vel specieitatẽ, quæ cõiũgitur homini, vel hominẽ qui cõiũgitur specieitati. Et tũc quidẽ habet fundamentũ: nã specieitas coniuncta homini fundatur in esse cognito illius, quãtuis verũ sit, q. nõ supponit pro formali, & sic cõmuniter dicimus quod fundamentũ vniuersalis est esse cognitũ, vel esse abstractũ. Accipimus enim tũc vniuersale nõ pro natura habẽte vniuersalitatẽ, sed pro vniuersalitate cõiuncta naturæ. Nec sequitur ex hac sentẽtia processus in infinitũ in fundãdis intentionibus. Nã specieitas v.g. fundatur super hominẽ cognitũ, cognitũ verò esse nõ est secũda intẽtio, sed prima, & hæc prima intẽtio cogniti esse fundatur in cognitione, cognitio verò fit effectiuè ab intellectu. Et si dicas, q. ista cognitio, vt terminat ineã cognitionẽ, qua reflexè cognoscitur, est prima intentio, fateor quidẽ, & rursus illã reflexã cognitionẽ posium iterũ cognoscere, & sic terminabit meã cognitionẽ: ergo in primis intẽtionibus, secundũ opinionẽ Heruæi est processus in infinitũ. Respõ. quod sicuti nõ est inconueniẽs quod in actibus reflexis nõ detur status, ita nõ est inconueniens, quod in primis intentionibus non detur.

Universidad de Deusto Biblioteca

Ad secundum ergo sensum quæstionis trãsiuntes, videndum est, an specieitas, v.g. & quælibet alia intentio denominet in mẽte rem ad extra. Sensus est, an sit necesse aliquam aliam denominationem in re præcedere, vt denominetur prima, vel secunda intentio, an verò sine hac præcedenti denominatione prima, & secũda intentio denominent ad eum modum, quo solemus dicere, quantitatem rem materialem immediatè afficere, & denominare, albedinem verò non ita, sed mediãte quãtitate, quæ prius facit substantiam quantam. Et quidem loquendo de prima intentione in opinione Heruæi: nam in alia opinione supra relata non habet locum hæc quæstio, dico quod denominat ipsam rem immediate nulla alia media denominatione præuia. Nam Petrus v.g. dicitur prima intẽtio, quia terminationem quandam formalẽ habet, quæ consequitur ad actum cognoscẽdi: sed illa terminatio nullam aliam denominationẽ in re quæ denominatur prima intentio præsupponit: ergo denominat rem immediatè ad extra, hoc est, non præsupposita alia dẽnominatione, nec alia forma in ipsa re. Bene verum est, q̃ præexigit actionem intellectus, vt dictum est. Præterea, nam vel hæc denominatio, si prærequiritur aliqua vt denominet prima intentio rem, vel est prima intentio, vel secunda. Prima esse non potest, aliàs esset processus in infinitum, vel nostra cõclusio est vera: quia iam illa prima intẽtio denominat rem immediate, & eadem est ratio de prima: ergo etiam prima denominabit immediatè, vel si secunda nõ denominat sine alia idem erit dicẽdum de illa alia, & sic erit processus in infinitum, secunda intẽtio esse non potest: quia prima intentio pertinet ad primam intellectus cognitionem, & ita non potest præsupponere secundam intentionem, quæ pertinet ad cognitionem secundam intellectus. Si autem loquamur de secunda intentione, dico illam non denominare rem immediate, nisi vt præsupponitur in ipsa alia rationis denominatio ab ente quodam rationis, sicut præexigit necessario albedo, vt denominet subiectum quantitatem. Hoc autem quod denominat subiectum est quoddam ens rationis, quod dicitur relatio esse cogniti taliter, & denominat rem taliter esse cogniram: & hac denominatione præsupposita res illa postmodũ à secũda intẽtione denominatur, v.g. specieitas vt denominet hominem necessarium est, hominẽ ipsum cognitũ esse in vniuersali. Nec enim hominem sine hac passiua cognitione denominare potest, quia cum sit ens quoddam rationis purissimũ & perfectissimum in suo genere secunda intentio præsupponit rem sic iam habẽtẽ aliquod esse rationis, cuiusmodi est cognitũ esse. Et de hoc supra dictũ est satis cum de fundamento secundæ intẽtionis diximus. Nam ex eo quod præsupponitur fundamentũ, quod est ens rationis, sequitur non posse immediatè denominare rem ad extra non præsupponendo aliam denominationem rationis. Et si fiat argumentum Nam illud ens rationis, quod est esse cognitam taliter rem, quæ fundat secũdam intentionem, non est nisi dum actu cognoscitur, quando tribuo intentionem naturę non cognosco illud ens rationis, imo nec est necessariũ vt cognoscatur ad hoc vt ego tribuam intentione speciei naturæ humanæ: nam ex eo quod cognosco naturam in communi, & video illã esse in pluribus indiuiduis, tribuo, vel tribuere possum intentionem speciei, & adhuc non est esse cognitum, quia adhuc non fuit cognitum illud ens rationis esse cogniti: ergo sine alia denominatione præcedẽte denominat rem ad extra specieitas, respondetur, quod etiã si nõ cognoscatur illud ens rationis, quod est esse cognitum, dicitur esse illud fundamentaliter proximè, & ratione huius dicitur natura cognita, & præsupponitur alia denominatio virtualiter saltim, vel illud ens rationis existens ratione cognitionis naturæ denominat secundum ea quæ quæstione quarta dicebamus.

QVÆSTIO. VII.

Vtrùm secunda intentio fundetur super primam, ita quod prædicetur de illa,

ET videtur quod non: nam intentio prædicatur de eo, supra quod fundatur: sed intentio secunda nõ prędicatur de prima: ergo nõ fundatur super primã. Maior probatur: nã species prædicatur de homine, quia specieitas fundatur supra hominẽ. Minor probatur: quia hæc est falsa, prima intentio est secunda intentio, vt de se patet. 1. Arg.

Secundò: nam sicut se habet motus ad hoc, quod terminet motum, ita se habet intentio ad hoc vt fundetur in illa alia intentio: sed motus non est terminus motus, vt habetur 5. Physic. aliàs esset in infinitum processus. Maior patet quãtum ad hoc, quod in infinitũ procedatur: quia sicut motus & motus sunt eiusdẽ rationis in genere, ita intentio, & itẽtio: & sicut in vna esset in infinitum processio, ita & in alio. 2. Arg.

Tertiò: Nam vel fundatur intentio secũda super primam secundũ esse reale ad extra: & hoc non, ita quod esse reale sit ratio fundandi, vel fundamentum proximum, vel fundatur super primam, vt habet aliquod esse rationis, & nec hoc aliàs, nisi cõsideraremus primã intẽtionẽ vt refertur ad intelectũ, non fundaret secundam intẽtionem, quia vt sic solum habet esse rationis: solã enim esse rationis habet esse dum cognoscitur, quod est falsum: nã ante istam reflexã cognitionẽ fundamenti proximi potest tribui illã rei secunda intentio, v.g. homini intentio specieitatis. Quamuis hoc argumentum sit superiori quest. cõstitutũ, iterũ illud refero propter quandam solutionẽ, quam illi exhibent aliqui, quæ mihi falsa est. 3. arg.

4. arg. Quartò, Nullum relatiũ fundatur supra correlatiũ suum: sed prima intẽtio refertur ad secundam, & è conuerso: ergo secunda intentio non fundatur in prima. Probatur maior: nã pater non fundatur in filio, nec indiuiduũ in specie. Minor probatur: nam secunda intentio dicitur per ordinem ad primam, sicut secunda dicit ordinem ad primam.

5. Arg. Quintò: Nam secunda intentio fundatur super aliam secũdam intentionem, vt secunda intentio speciei in genere: ergo non potest fundari in prima, aliàs non haberet certum & determinatum fundamentum, quod est contra rationem relationis, quæ certa & præfixa fundamenta exposcit.

Vlt. Arg. Vltimò: Prima intentio non fundatur super secundam, vt de se patet: ergo nec secunda super primam. Probo antecedẽs: Nam semper secunda intentio importat secundum respectum ad intellectũ: sed prima intentio est primus respectus quo formaliter res terminat primam tẽdentiam intellectus in ipsum: ergo non potest secunda intentio fundare primam intentionẽ.

Præambula ad quæstionem.

PRo quæstione explicanda notandum est, q̃ tã intentio prima, quã secunda accipi possunt & in abstracto, & in concreto, non solum cum significantur per hæc nomina, genus, genereitas, species, specieitas, vniuersale, vniuersaleitas, verum cum significantur genericè per hæc nomina prima & secunda intẽtio, nã quia nominibus caremus his nouis abstractis pro concretis vtimur. Et ad designandum quando vtimur illis in abstracto, vel in concreto addimus istas particulas in abstracto, vel in concreto. Vt si dicamus, secunda intentio in abstracto accipitur abstractiuè: sicuti si diceremus specieitas, vel relatio talis in cõcreto accipitur cõcretiuè, ac si diceremus, species, vel relatiũ tale: penuria enim nominũ in causa est, vt sic terminis vtamur. Notandum est insuper, non disputare modo, vtrùm necessario omnis secunda intentio debeat fundari in prima; sic adeò, vt non possit fundari in secunda. Sed illud inquirimus, an prima intentio fundamentum illius esse possit, sic adeò vt prædicetur de illa: & possumus etiam loqui de fundamento proximo, & remoto illius.

Decidítur quæstio.

PRima conclusio: Secunda intẽtio in abstracto fundatur in prima intentione in cõcreto. Probatur cõclusio ex cõmuni logicorũ sensu, qui dicunt secundam intentionẽ fundari super primam. Præterea, nam secunda intentio, vt supra fuit, vltimũ fundatur superrẽ ad extra mediatè: sed res ad extra est prima intentio, v.g. homo: ergo secũda intentio fundatur in prima. Et est conformis hæc ratio: Nam specieitas v.g. fundatur in homine cognito in cõmuni: sed homo cognitus in communi est prima intẽtio vt de se patet: ergo secunda intentio fundatur in prima in concreto. Præterea, secunda intentio habet ordinem ad primam: sed nõ videtur habere alium ordinem, nisi eius quod fundatur ad id quod fundat: igitur fundatur in prima. Minor patet: nam secundum aliquem ordinem siue respectum importat ad primam. Minor probatur: quia non potest dicere ordinem ad illam, tanquam ad causam finalem, nec tanquam ad efficiẽtem: ergo tanquam ad materialem, & sic tanquam ad subiectum & fundamentum, nam tanquam ad formam constat esse nõ posse. Præterea probatur: nam secunda intentio specieitatis est relatio conueniens rebus: ergo habet fundamẽtum in illis saltim remotũ: sed omnis res realis prima est intentio: secunda igitur intẽtio fundatur in prima. Et hic nota, quod quando homo cognitus est fundamẽtum intentionis secundæ, etiam illud esse cognitum est fundamẽtum ibidem proximum, & tanquam ratio fundandi. Cæterum illud ibidẽ non denominatur secunda intentio, quia non est subiectum relationis, & non est id quod habet fundamentum, sed ipsa fundandi ratio: sed denominatur homo, qui est habens fundamẽtum proximum & remotum, & subiectum relationis. Et sicut relatio paternitatis nõ denominat genereitatem, sed hominẽ generantẽ, quãtuis sit ratio fundandi. Ex hac cõclusione sequitur, secundã intentionem, etsi denominet primã nõ denominare illã nudè, sed vt est cognita nõ enim denominat hominẽ, nisi vt cognitũ. 1. Conclus.

Secunda conclusio: Si teneamus, quod secunda intentio dicit relationem quandam ad intellectum, ita vt illud, quod vocatur secunda intentio in cõcreto sit relatiũ rationis formaliter ad intellectũ, quatenus formaliter terminat eius primam cognitionem, etiam potest fundare secundam intentionem. Hæc conclusio satis aperta est: nam ex necessitate vt fundemus in natura humana intentionem speciei, debet præsupponi cognitio ipsius naturæ, seu ipsa natura cognita, quoad suam realitatem: sed hoc est esse primam intentionem terminare formaliter primã cognitionẽ intel- 2. Conclus.

Universidad de Deusto Biblioteca

lectus, cuiusmodi est illa cognitio, quatenus terminatur ad hominẽ vt sic: ergo secunda intentio fundatur super primam. Et hæc conclusio satis infertur ex præcedenti, seu potius est eadem. Solum enim in hoc est discrimen, quod prima conclusio loquebatur de intentione, secundum quod est id, quod rebus de se conuenit, hoc est non prout habent esse in intellectu secundũ primam opinionem supra relatam. Et licet diceret hæc opinio, quod formaliter non dicitur prima intentio, v. g. quæ est homo nisi hominem, supra quod asserebat fundari intentionẽ speciei, requirebat tamen relationẽ esse cogniti: quæ quãuis non esset de ratione hominis, vt est prima intentio, erat necessarium fundamentum illius intentionis necessarium, inquam proximum. Hæc vero conclusio loquitur de prima intentione quatenus dicit formaliter relationem rationis, secundum quam formaliter terminat primam intẽtionem, seu cognitionem intellectus, & ita dicit secundam intentionem fundari supra primã, hoc est, supra hominem, quatenus habet rationem intentionis primę, & illa relatio esse cogniti prima cognitione, dicit esse de ratione formali primæ intentionis, respiciẽdo fundamentũ proximũ secundæ intentionis speciei, quæ potest competere homini iam sic cognito, & habenti rationẽ primæ intentionis, per illam relationẽ rationis formaliter. Nã homo solum est id quod denominatur prima intentio, & subiectũ primæ intentionis formaliter loquẽdo in secunda opinione Magistri nostri sapientissimi Heruæi.

3. Conclu. Tertia cõclusio: Si prima intẽtio accipiatur in abstracto, seu in concreto, verũ formaliter etiã fundat secundam intentionem, v. g. sicut dicimus, quod homo fundat secundam intentionem, speciei, quæ ipsam speciem denominat, & rursus illa secũda intentio speciei fundat intẽtionem indiuidui, nam est hæc species, & indiuiduum speciei in communi, & fundat intentionem subiecti in hac prædicatione. Hæc est species prædicabilis, & specieitas in communi fundat intentionem speciei, quia specieitas est species prædicabilis, & est species respectu huius, & illius specieitatis, quia prædicatur de illis in quid, quæ solo numero differunt. Eodem modo prima intentio quatenus dicit relationem, si accipiatur in abstracto cõmunis est omnibus primis intentionibus, siue tanquam genus, siue tanquam species. Et ita ex eo quod cognoscitur in vniuersali, & abstrahitur à suis singularibus induit rationem speciei, vel generis: nã habet suam naturã specificã, vel genericã, quę potest in vniuersali cõsiderari, & induere rationem generis, vel speciei, sicut homo, & animal. Quinimo illa ratione relatio, quæ essentialiter est prima intẽtio, quatenus cognoscitur ab intellectu prima cognitione, hoc est, cognitione, quæ terminatur ad ea, quæ conueniunt illi secũdum suam rationem, & proprietates, dicitur prima intentio, vt quod: & denominatiuè, & essentialiter est prima intentio, vt quo, sicut specieitas, cum cognoscitur in vniuersali denominatiuè, est species vt quod, & essentialiter vt quo. Et hoc magis quęst. seq. explicabitur. Si verò prima intentio in concreto accipiatur, vt est tale relatium rationis, etiam potest considerari in vniuersali, & est genus, seu species respectu inferiorũ, sicut genus est species respectu huius, & illius generis, & ita induit etiam rationem generis, vel speciei. Et hoc eadem ratione probatur: quia etiam habet naturam quandam, quæ in vniuersali potest cõsiderari: similiter potest esse subiectum & prædicatum, & ita induere secundam intentionẽ.

Quarta conclusio: Hæc propositio: Prima intentio est secunda intentio potest habere sensum verum, & falsum. Probatur: nã si in abstracto accipiatur, faciet hũc sensum, quod ratio primæ intentionis sit ratio secũdæ intentionis: & sic vt hæc est falsa, genereitas est specieitas, ita illa. Si vero accipiatur secunda intentio in concreto, sicut concedimus, quòd species est secunda intẽtio, & homo v. g. est prima intentio: ita potest cõcedi quod prima intentio sit secunda intentio: quia quando intentiones importantur per terminos connotatiuos, benè possunt ad inuicem affirmari. Vniuersale enim dicitur secũda intentio, sicut genus dicitur species, & illa est prædicatio denominatiua, quod infra magis explicabitur. Est tamen vt diximus in vsu disputantium, vt possint accipi in concreto illa nomina. 4. Concl.

Quinta conclusio: Secunda intentio in concreto si dicat compositum ex re & secunda intentione, vt album compositum ex corpore, & albedine, seu compositũ ex his, vt iam diximus non fundatur super primam. Probatur in specie. Species v. g. dicit materiale & formale, scilicet, hominem, & secundam intentionem: sed totum hoc nõ fundatur in homine: nam homo non fundatur in se ipso: ergo & quando dicimus, quod secunda intẽtio fundatur in prima vel accipitur in abstracto, vt specieitas, vel si accipitur in concreto, scilicet, quod species fundetur in prima intentione, seu secunda intentio fundatur in prima, accipitur ibi species ex vsu disputantiũ pro specieitate, & formaliter, & pro cõposito huic, scilicet, pro relatione, quę cõtingit homini, & cuiuis materiali. Si verò inquitas è cõtra, an prima intẽtio fundetur in secũda, quod est difficile explicare, præmittendo tamẽ, cp hęc cõclusio procedit de prima intẽtione secũdũ opinionẽ Heruæi, Respõdetur, & sit 5. Conclu.

Sexta conclusio probabilis contra Scotum, primam 6. Conclus.

primam intentionem fundari posse supra secundam. Et probatur ista conclusio: Nam specieitas est secunda intentio: sed hæc potest fundare primam intentionem: ergo prima intentio potest fundari super secundam. Probatur minor: Nam super specieitatem potest fundari intentio speciei: hæc enim est vera, specieitas est species, quandoquidem specieitas prædicatur de pluribus differentibus numero: sed relatio speciei, & secunda intentio fundatur super primam, vt supra probatum fuit: ergo in specieitate est prima intentio fundata, super quam fundatur secunda, scilicet, esse speciem: ergo. Secundò probatur illa minor: Nam vt specieitas sit species est necesse quod cognoscat in vniuersali: sed illud esse cognitum specieitatis est prima intentio, & fundatur super speciei tatem, quæ est secunda intentio: ergo prima intentio fundatur super secundam. Probatur minor: Nam sicut esse cogniti um naturæ realis, est relatio, quæ est prima intentio, ita esse cognitum secundæ intentionis debet esse relatio, quæ est prima intentio: nam quoad hoc eadem est ratio.

Præterea: nam relatio specieitatis quæ denominat specieitatem speciem fundatur remotè in vnitate specifica formali specieitatis, ergo proximè debet fundari in aliquo quod sit prima intentio: nam si fundaretur in secunda intẽtione esset in infinitum processio, quia illa rursus secunda intentio, quæ est fundamentũ proximum non potest fundari in aliqua prima intentione conuenienti specieitati: ergo fundatur in secunda, & sic in infinitum: & si fundatur in prima conuenienti specieitati: ergo iam prima intentio fundatur in specieitate, quæ est secunda intentio. Præterea: Nam prima intentio est relatio rationis, quæ terminat primã cognitionem intellectus, hoc est, cognitionem qua cognoscitur res secundum ea quæ sibi conueniunt, non ex esse cognito, quod habet in intellectu. Et secunda intentio est relatio, quæ terminat secundam cognitionem intellectus, vt cognitionem, qua cognoscitur natura, vt habet esse prędicabilem de multis, quæ est secunda naturæ cognitio: & quando cognoscitur secundum suam essentiam est prima cognitio: ergo quando cognoscitur specieitas secundũ suam quidditatem, & proprietates & accidentia quæ illi ex sua essentia cõueniunt cognoscitur cognitione prima: ergo resultabit terminus huius cognitionis in illa: sed illa est prima intentio: ergo. Quando verò cognoscitur eadẽ secunda intentio, vt est in multis quod conuenit illi ex se vniuersali cognita conuenit secũda intentio specieitatis; & sic prima intentio fundatur super secundam. Est itaq; loquendũ de specieitate sicut de paternitate, quantum ad hoc. Et quod dictum est de secunda intentione in abstracto dicendum & est de illa in concreto. Et si dicas: Nam illa relatio esse cogniti specieitatis fundatur in cognitione: ergo non fundatur in specieitate: respondetur, quod proximè fundatur in cognitione remotè in specieitate. Secundo respoderur, quod etsi fundetur in cognitione conuenit tamen specieitati, & illam denominat, quod sufficit. Et si rursus dicas, quod hæc erit vera, secunda intentio est prima intentio, respondetur, quod si accipiatur in abstracto, falsa est quia fit sensus, ratio vnius est ratio alterius ratio: sicut nęc etiam est falsa paternitas est filiatio. Si verò prima intentio in concreto accipiatur, verissima est. Sicut enim hęc est vera, specieitas est species; ista est vera, specieitas est prima intentio terminatiuè. Sicut enim denominatur cognita prima cognitione, ita denominatur prima intẽtio, nam quãuis essentialiter sit secunda intentio, bene potest à prima intentione formali superueniente denominari prima intẽtio, sicut genereitas potest denominari genus, vt iam videbimus.

Dissoluuntur argumenta.

AD primum argumentum patet ex dictis in hac conclusione, & ex quarta. Ad secundum respondetur, quod non est simile de habitudine motus ad motum, & de intẽtione ad intentionem: quia cũ motus dicat tantũ ens reale extra animam, & aliquo modo vnius rationis non eo modo se habet ad hoc quod sit terminus motus vel subiectũ motus, vel fundamẽtum, sicut intẽtio quæ dicit formaliter aliquid rationis: & cũ ens reale vnius rationis cũ alio non potest reflecti supra aliud, præcipuè quantum ad hoc, quod vnum terminet aliud, aut sit fundamentum alterius. At verò cum entia rationis ad intellectus operationem consequantur, quæ potest fieri, & in primam intentionem & in secundam fit, vt possit fundari vna intentio etiam secunda in alia intentione, non solũ prima, verum secunda. *Ad 1. & 2. argumentũ.*

Ad tertium supra iã fuit dictum. Aliqui tamẽ dicunt secundam intentionem pręsupponere primam, hoc est relationem illã, quæ est terminatio formalis nõ vt fundamentũ. Nam etiam si illa esse nõ posset per hoc quod cognosco natura amin vniuersali, fundari secunda intentio, sed præsupponitur concõmitanter. Verum hæc solutio nulla est, quia iã supra fuit ostẽsum omnẽ intẽtionẽ secundã fundari in rationis ente. Illud enim esse cognitũ, quod est prima intentio non est ibi per accidens, sed necessariò vt fundetur secunda intentio: quia esse cognitũ secundo præsupponit cognitum esse primo. *Ad 3. arg.*

Ad quartum respondetur, quod prima intentio in opinione Heruei non refertur nisi ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

intellectum, secunda verò ad intellectum, & terminum alium. Non verò prima intentio refertur ad secundam: nam species non refertur ad hominem, nec homo ad speciem, nec species refertur ad hominem terminātem primam intentionem, quæ est prima intentio in opinione Heruæi, sicut conceptus vltimatus, & non vltimatus, quamuis videantur ad inuicem referri, non tamen referuntur nisi ad rem significatam. Similiter in præsenti, etsi videatur prima & secunda intentio ad inuicē referri non ita est, sed referuntur vt sæpè iam diximus. Verum est tamen, quod secunda præsupponit primam vt fundamentum. Ad vltimum patet ex vltima conclusione.

Ad Vlt.

QVÆSTIO. VIII.

Vtrùm vna secunda intentio fundetur super aliam secundam intentionem, ita vt prędicetur de illa.

1. arg. ET videtur quod non: nam alias daretur processus in infinitum, quem nullus debet admittere. Probatur sequela: nam si supra specieitatem fundaretur alia secūda intentio: ergo supra illam poterit fundari alia intentio secūda, & sic in infinitum. Probatur consequētia: nam si supra specieitatem fundo intentionem speciei, supra intentionem speciei potero fundare intentionem subiecti, & supra intentionem subiecti intentionem prædicati, & istas intētiones potero ad libitum prædicare, & subijcere in infinitum: ergo.

2. Arg. Secundo. Ens rationis non potest fundari supra ens rationis; sed vna secunda intentio est ens rationis: ergo non potest fundari super aliam secundam intentionem, quæ est ens rationis etiā. Probatur minor. Nam illud in quo fundatur debet habere maiorem entitatem, quā illud, quod fundatur supra ipsum: sed vna secunda intentio non habet maiorem entitatē quā alia. Maior probatur: quia illud quod fundat aliquid est id à quo dependet res fundata in suo esse: ergo debet maiorem entitatem habere, & perfectiorem vt aliud in suo esse sustētet, quod etiam patet in relatione, & fundamēto reali in substantia, & accidenti, in domo, & fundamento.

Et confirmatur hoc argumentum: quia vna relatio realis nō fundatur super aliā: ergo nec vna secunda intentio super aliam cum sint relationes. Antecedens probatur: Nam fundamēta relationis ex Arist. c. de ad aliquid sunt actio & passio, vnitas, & mensura, inter quæ non annumeratur relatio.

3. arg. Tertium arg. Si aliquæ secundæ intentiones possunt esse fundamenta aliarum, maximè intentiones prędicabilium: sed istę non: ergo. Minor probatur: nam vel accipiuntur istæ intentiones in concreto, vel in abstracto, neutro modo possunt fundare alias intentiones: ergo. Probatur minor: nam si accipiatur genereitas specieitas, &c. in abstracto nullā intētionem possunt fundare: aliàs hæc esset vera: specieitas est species, vniuersalitas est vniuersale: sed istę nō: ergo. Probatur maior: nam certè si aliquæ intētiones possunt fundari, fundarentur vtiq; illæ cum specieitas sit in pluribus indiuiduis specieitatis, & vniuersalitas in plurib⁹ indiuiduis vniuersalitatis, & sic erunt species, & vniuersale: ergo. Sed illa minor probatur: nam si speciei tas est species: ergo id, quo aliquid est prædicabile de pluribus differētibus numero est quod prædicatur de pluribus numerò differentibus: sed hoc est impossibile: ergo. Maior patet ex definitionibus specieitatis, & speciei. Minor illa probatur: nam id quo aliquid est pater, non est id quod est pater: nam hæc est falsa: paternitas est pater. Secundò probatur eadem minor: nam si hæc est vera: specieitas est species: ergo ab aliqua forma denominatur species, non à se ipsa, quia inter denominans, & denominatum debet esse realis distinctio ad minus: nam specieitas est essentialiter specieitas, & accidentaliter species: ergo hoc habet ab aliqua forma: nec potest denominari species ab illa specieitate: quia vna albedo nō potest denominari alba ab alia albedine, sicut nec vna paternitas pater ab alia paternitate: ergo nec vna species ab alia. Tertio probatur eadem minor: Nam concretum non prædicatur de abstracto, hæc enim est falsa, humanitas est homo albedo est albū, relatio est relatiuum: ergo etiam hęc, specieitas est species, vniuersalitas est vniuersale, genereitas est species, vniuersalitas est genus. ¶ Et cōfirmatur hoc arg. Nam illa specieitas, quæ denominat specieitatē speciē, debet esse singulare, & indiuiduum illius specieitatis, quia duo vniuersalia eiusdem speciei non possunt esse in eodem intellectu simul, sed vnum indiuiduum inferius quidditatiuè inintelligibile est, quod denominet accidentaliter suū superius quidditatiuè, sicut est inintelligibile, q̄ hæc albedo tribuat denominationem abalbedine in cōmuni. Et confirm. maior secundò, quia hæc nō potest esse vera, genereitas est species, quia forma essētialiter specificè distincta ab alia nō potest illā denominare, sicut albedo nō potest facere nigrū, nec denominare nigredinē: sed specieitas, & genereitas specie differūt: ergo specieitas

tas nō potest denominare genereitatem speciē & sic de alijs: non ergo vna harum intentionū in abstracto potest denominare aliam. Quod nec in concreto probatur, & sit

4. Argum. Quartum argumentum: Nam genus species & vniuersale, &cæt. sunt intentiones in concreto: at ista non possunt fundare alias secundas intentiones: ergo. Probatur minor. Nam si vniuersale fundaret aliam secundam intentionem esset intentionem generis siquidem prædicatur de pluribus differentibus specie: nam prædicatur de genere, & specie, & cæt. quæ specie differunt: sed hoc est impossibile: ergo. Probatur minor: nam alias vniuersale, quod est superius ad illa quinque prædicabilia conuerteretur cum vno membrorum diuidētium: nam vniuersale diuiditur in illa quinque prædicabilia, quorum primum est genus: ergo si vniuersale est genus conuertitur cum vno mēbrorum diuidentium: hoc autem est impossibile, nam diuisum debet esse superius ad membra diuidentia: & hęc est vna conditio, quæ assignatur bonæ diuisionis: ergo. Et confirmatur hoc argumentum. Nam hæc prædicatio est falsa: genus est species, differētia est species, &c. ergo non fundantur huiusmodi intentiones. Probatur antecedens: nam fit appellatio ex eo, quod prædicatum est prædicatum secundæ intentionis: ergo fit sensus quod genus vt sic, est species, id est, quod vt prædicatur de pluribus differentibus specie, prędicatur de pluribus differentibus numero, quod est absurdum maximum.

5. Argum. Quintum argumentum: Nam si vna secunda intentio potest in alia fundari, sequitur, quod intentio indiuidui posset fundare intentionē speciei, & sic quod ista est vera: indiuiduum est species: hoc autem est falsum: ergo & illud ex quo sequitur. Probatur sequela, quia indiuiduum prædicatur de pluribus differentibus numero: nam prędicatur de hoc indiuiduo & alio indiuiduo secundè intentionaliter acceptis, quæ numero differunt: ergo est species vt colligitur ex definitione speciei. Probatur minor: Nam ab omnibus indiuiduis nihil potest abstrahi materiale & indiuiduale, quod prædicetur de illis: nam sunt velut primo diuersa: ergo indiuiduum non potest esse species quia species de plutibus prædicatur, & dicit aliquid commune, quod de illis affirmatur ab illis abstractum. Probatur antecedens: nam indiuiduum secundè intentionaliter acceptum vagatur per genera accidentium & substantiæ: quinimo in ipsis entibus rationis reperiuntur etiam indiuidua: sed ab istis omnibus nihil potest abstrahi, quod prædicetur de pluribus. Probatur minor: nam illud, vel est substātia, & hoc non, alias non competeret indiuiduis accidentis: nec est accidens: alias non competeret indiuiduis substantiæ, nec est aliquid reale, alias non competeret indiuiduis rationis; nec est aliquid rationis alias non competeret indiuiduis realibus, ergo nihil potest ab illis abstrahi. Nec sufficit dicere, quod formale est aliquid rationis, quod illis omnibus potest cōpetere. Nam indiuiduum non solum importat formale, sed etiam materiale, quia est terminus cōnotatiuus, ergo cum de materiali nihil illis posset importare, non potest esse species. Et cōfirmatur hoc argumentum: Nam intentio indiuidui essentialiter facit prædicabile de vno tantum: & sic essentialiter est singularis, ergo non potest esse denominatiue vniuersalis. Nā quando aliquid competit alicui per se essentialiter, eius oppositum non potest competere, nec accidentaliter, nec essentialiter: sed esse vniuersale est oppositū eius, quod est esse singulare: ergo si indiuiduo est eius intentioni conuenit essentialiter esse singulare esse vniuersale nec per accidens conuenit: & sic non erit species indiuiduum. Et confirmatur hoc argumētum: & accipio hanc intentionem indiuidui. Nam hæc non potest supra se fundare aliam intentionem indiuidui, etiam si sit indiuidua: ergo falsum est dicere, quod indiuiduum est commune pluribus indiuiduis, & quod vna intentio secunda fundatur super aliam. Probo antecedens: Nam ipsa est indiuiduum, vt quo essentialiter, seu est id, quo aliquid est indiuiduum: ergo non potest esse id quod est indiuiduum: ergo non potest fundare intentionem indiuidui. Si dixeris, quod est indiuiduum vt quod, & vt quo, indiuiduum vt quod quatenus de vno tantum prædicatur, scilicet, de seipso, est etiam indiuiduum vt quo, quatenus est id, quo aliquid prædicatur de vno tantum, cōtra: nam quando dicitur quod est indiuiduum, vt quod, vel denominatur à se ipsa indiuiduum, vt quod, vel ab alia intentione indiuidui. A se ipsa est impossibile; nam idem non potest sibi denominationem accidentalem tribuere; non enim albedo seipsam albā denominare potest: nam vt diximus inter formam denominantem & denominatam debet esse distinctio, saltim formalis. Si denominatur abalia intētione, quę faciat ipsam indiuiduum, vt quod, sequitur processus in infinitum: nam illa intentio denominans etiam est indiuiduum, vt quod: ergo illud habet ab alia intentione: & rursus illa est indiuiduum, vt quod etiam, quia prædicatur de se ipsa: ergo illud habet ab alia, & sic in infinitū. Et confirmatur hæc ratio: quia indiuiduū non cognoscitur ab intellectu: ergo non potest fundare aliam intentionem. Et quod sit difficile explicare quomodo cognoscātur secundæ intentiones, iam vidimus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sextum argumentum principale: Nam si vna intentio secunda fundare potest aliam, sequitur, quod intentio denominatiuorum posset fundare intentionem vniuocorum, & sic, quod ista sit vera prædicatio, denominatiua sunt vniuoca: consequens est falsum; ergo & illud, ex quo sequitur. Probatur sequela: Nam denominatiuum, verbi gratia, album significat sua significata vnico conceptu & importat illis vnicam rationem communem; ergo conuenit illis intentio vniuocorum, & diffinitio. Sed minor probatur: nam denominatiua, & vniuoca sunt intentiones differentes specie, & sic eidem rei non possunt conuenire: nam ista, vniuocum est denominatiuum est falsa, sicut ista, æquiuocum est vniuocum: nam appellat & facit sensum formalem, qui sensus est falsus.

Præambula ad quæstionem decidendam.

QVæstio hæc difficilis admodum est; propterea quod secundæ intentiones minimæ sunt entitatis, & consequuntur ad actum intellectus, qui potest reflecti super omne illud, quod habet rationem entis. Et ita rursus intelligere secundas intentiones & in ipsis, ac si essent aliquid reale, alias fundare, & cum sint intentiones fundatæ supra alias, eiusdem rationes cum illis, difficile est intelligere denominationes huiusmodi, & prædicationes, quæ sequuntur. Et pro huius explicatione notandum est, quod licet secundæ intentiones non habeant subiecta, cui inhæreant, habent tamen subiecta, quæ denominãt, sicut specieitas denominat hominem speciem licet illi non inhæreat & hoc subiectum secundum aliquam considerationem vocant logici fundamentum remotum intentionis. Homo enim secundum vnitatem formalem specificam est fundamentum specieitatis. Præterea, est considerandum, quod sicut in accidentibus realibus, relatiuis est dare fundamentum principale quo mediante illa relatio conuenit, & est dare fundamentum, seu ratio, quare conuenit illa relatio, quod vocatur fundamentum proximum, verbi gratia, relatio paternitatis fundatur in hac substantia, vt habet potentiam generatiuam principaliter, in actione vero generandi, vt in proximo fundamento, seu conditione: ita in accidentibus relatiuis rationis est remotum fundamentum, vt dictum est, & proximũ, quod est esse cognitum. Et sicut hæc fundamẽta reperiuntur in entibus realibus, vt possint fundare has intentiones, ita hæc eadem fundamẽta reperiũtur in entibus rationis, & secundis intentionibus: quamobrem possunt etiam alias fundare intentiones. Nam etiam specieitas habet suam vnitatem formalem, & præterea habet suum esse cognitum. Quãobrem meritò quæritur, an supra illam, secunda alia intẽtio fundari possit. Vt ergo hoc ipsum explicemus sit

Decisio quæstionis.

PRima conclusio. Vna secunda intentio etiã in abstracto fundat aliam secundam intentionem, verbi gratia, specieitas fundat aliam intentionem specieitatis, & illud abstractum, scilicet, specieitas, sit materiale illius secundæ intentionis, & denominatur species: & sic in alijs multis. Et probatur ista conclusio euidẽtibus rationibus. Primo, Omne illud, quod potest esse obiectum formale alicuius actus intelligendi, potest esse principale fundamẽtum secundarum intentionum, consequentium ex tali actu intelligendi ad tale obiectum: sed secunda intentio potest esse huiusmodi: ergo potest esse fundamentum alterius secundæ intentionis. Maior patet exemplo hominis, qui potest esse fundamentum intẽtionis specieitatis, quia cognoscitur ab intellectu, vt in pluribus indiuiduis existens, & ita homo secundum suã vnitatem formalem, est fundamentum remotũ illius, & secundũ esse cognitum tale, est fundamentum proximum. Sed minor probatur multipliciter. Primo: quia secunda intentio est obiectum logicę; ergo cognoscibilis à logica per actum intellectus; Item est significatum termini: ergo est cognoscibilis ab intellectu, quia termini significãt quod intellectus cognoscit. Item, nam intellectus, cognoscit omne illud, quod habet similitudinem ad ens reale, cuiusmodi est secunda intentio. Consequentia illa patet; quia esse cognitum supposita vnitate formali, verbi gratia in specieitate, est fundamentum secundæ intentionis speciei. Et secundo probatur eadem consequentia: nam secunda intentio fundatur in esse cognito tali. Si ergo est fundamentum proximum intentionis in secunda intentione potuerit fundari in illa secunda intentio alia. Secundo probatur conclusio: homo est species, quia prædicatur de pluribus differentibus numero in quid: sed etiam genereitas prædicatur de hac, & illa genereitate in quid, quæ solo numero differunt: ergo genereitas est species: ergo fundat vna secunda intentio aliam. Tertio. Nam quia homo, verbi gratia, habet vnitatem formalem, quæ est indiuisibilis per principia formalia, & potest cognosci in communi, attribuit illi intellectus secundam intentionem speciei; sed etiã specieitas habet suã vnitatem formalẽ, & potest in communi cognosci, & est in pluri-

1. Conclu.

ribus specieitatibus solo numero differẽtibus: ergo potest fundare secundam intentionem speciei. Præterea: Vna secunda intentio potest affirmari vel negari de alia: ergo vna secunda intentio induit intentionem subiecti & prædicati: sed intentio subiecti & prædicati est secunda: ergo secunda vna intentio fundatur supra aliam secundam intentionem. Sed contra est argumentum: Nam si vna secunda intentio fundat aliam secundam: ergo est actus intellectus, quo vtraque cognoscitur, & habet esse: quia nec fundare nec fundari possent, nisi haberent esse: sed duo actus intellectus non possunt esse simul: ergo nec illæ intentiones: & ita nec possunt fundare alias. Respondetur, quod bene possunt simul esse duo actus intellectus, quatenus habent ordinem ad inuicem; & illi duo actus habent quidem ordinem ad inuicem, siquidem habent ordinem res ipsæ, quæ intelliguntur secundum rationem fundantis & fundati; & ita illi actus inter se ordinantur, sicut & in hoc syllogismo: Omne bonum est appetendum; Iustitia est bonum, appetenda igitur est. Sunt tres actus intellectus simul; aliqui dicunt eodem actu nos intelligere vtramque intentionem; vt ad inuicem ordinantur.

2. Conclu. Secunda cõclusio. Etiam vna secunda intentio in concreto fundat aliam secundam intentionem. Hæc cõclusio eisdem rationibus, quibus præcedẽs probatur. Et rursus: Nam logica, vt supra visum fuit, tractat de secundis intentionibus adiũctis primis, & non in particulari, sed in vniuersali: quia omnis scientia versatur primo & per se circa vniuersalia; ergo secunda intentio in communi est vniuersalis; ergo fundat intentionem vniuersalis. Præterea, quia vniuersale est genus ad quinque vniuersalia, vt omnes fatentur; ergo fundat intentionem generis, & est secunda intentio in concreto; ergo. Præterea: nam accidens quintum prædicabile, est species vniuersalis, ergo fundat intentionem speciei; habet enim omnia requisita, vt fundet. Omnia enim, quæ habent vt fundare possint secundas intentiones, entia realia, hæc omnia habent secundæ intẽtiones, vt alias fundent intentiones secundas.

3. Conclus. Tertia conclusio. Vna secunda intentio fundatur supra aliam modo iam dicto, siue in abstracto, siue in concreto; & prædicatur de illa quatenus habet rationem fundamenti principalis. Et sic de specieitate dicitur, quod est species. Pro qua intelligenda conclusione aduerte, quod in accidentibus realibus hoc reperimus, vt eorum quædam repugnantia sint esse idem, sicut albedo, & nigredo; ita quod nec in abstracto, nec in concreto seclusa ampliatione prædicãtur de se ipsis. Nam ista est falsa, album est nigrũ, & albedo est nigredo. Alia verò sunt accidentia, quæ non solum non repugnant, verum possunt esse in eodem, sicut albedo, & dulcedo; qua propter hæc est vera, albũ est dulce; etiam si hæc sit falsa, albedo est dulcedo. Alia sunt accidentia, quæ non solum non repugnãt, verum vnum ad aliud consequitur ex necessitate, sicut curuum, vel rectum ad lineam; par vel impar ad numerum. Ita omnino contingit in intentionibus; Nam quædã sunt, quæ repugnant eidem subiecto, vt esse genus & speciem specialissimam, esse genus & differentiam, similiter esse terminum & propositionẽ. Et hoc verũ est siue substrata & denominata sint entia rationis, siue entia realia; quia quantũ ad hoc, ad paria iudicantur. Et ratio huius est; nã exposcunt subiecta, seu fundamenta diuersa formaliter. Nam genus expoſcit fundamentum, seu subiectum suscipiens denominationem, quod sit naturæ determinabilis per differentiam, & quod stet sub cognitione generica, qua cognoscatur animal species specialissima exposcit subiectum aliud, nimirum naturã non determinabilem differentijs oppositis, & exposcit illam, vt stat sub conceptu specifico, sed ista eidem rei conuenire non possunt vt stat sub eodem conceptu formali: ergo nec intentiones istæ. Itaque intentiones, quæ exposcunt fundamenta, quæ repugnant eidem rei, non vtcumque consideratæ, sed vt stat sub diuerso conceptu formali, & vt habet rationem diuersi obiecti, eidem conuenire non possunt. Nam quamuis animal, & homo sint idem, cæterum generis intentio conuenit non homini, sed animali, vt sic, & vt habet illum conceptũ animal in mente, & species conuenit homini, vt habet istum conceptum homo, sed homo & animal, vt sic sunt formaliter diuersa subiecta intentionum, & habent diuersas rationes fundandi. Vnde hæc erit falsa, animal quod est genus, est species specialissima; quia fit sensus, quod eidem, cui conuenit esse genus, cõuenit esse speciem, Genus autem conuenit huic rei quatenus stat sub isto conceptu animal, & illi vt stat sub illo non conuenit esse speciem, nec differentiam. Et hoc valde notandum censeo. Aliæ intentiones sunt, quæ in eodem se compatiuntur, licet accidentaliter, vt est intentio speciei, & subiecti; & denique omnes illæ intentiones, quæ eidem conceptui obiectiuo conueniunt. Itaque animali, vt sic, & vt stat sub hoc conceptu animal, & est obiectum significatũ per hunc cõceptũ animal, conuenit intentio generis, & intentio speciei, & ita hæc est vera, quod est genus est species. Et probatur primo. Quia Porphyrius capite de specie concedit hanc esse veram, media sunt genera & species, & loquitur de collocatis in media linea prædicamẽtali, vt de cor

Universidad de Deusto
Biblioteca

pore animali & cætera, & capite quinto de cõmunitatibus, ita dicit idem. Et species quidem cum sit est genus, ergo cõceditur species est genus. Probatur secundo: Nam in accidentibus realibus quando vnum materiale habet duo accidentia bene ad inuicem in concreto affirmantur, ita quod hæc est vera, album est dulce. Sed idem materiale, hoc est, idẽ conceptus obiectiuus, verbi gratia animal est genus, & species subalterna: ergo genus & species de eodẽ in cõcreto prædicãt: & hęc est vera animal est prædicatum, animal est subiectum, quia eidem conceptui generico vtrumque conuenit. Et si dicas, contra: Nam animal habet quod sit genus in ordine ad inferiora, species in ordine ad superiora: ergo non prædicantur ad inuicem, respondetur negando consequentiam. Nam etiam corpus habet quod sit album in quantum habet accidens, quod participat lucem, & habet esse dulce, in quantum habet accidens, quod participat humidum in tali temperamento: & tamen verum est dicere, quod album est dulce; quia non fit sensus formalis, vt qua ratione sit album, sit dulce: nam tunc esset falsa: sed fit sensus, illud quod habet albedinem habet dulcedinem. Et ita ibi fit hic sensus, idẽ materiale, vt stat sub eodem conceptu, obiectiuo, habet intentionem generis & speciei mediæ: non tamen fit sensus, quod sub eadem ratione idem obiectum habeat vtrumque. Aliæ sunt intentiones, quæ de alijs prædicantur in concreto. Verum hæc prędicantur per se vel tanquam propriæ passiones necessario connexæ, vel tanquam aliquid superius quidditatiue. Nam sicut ad hominem sequitur risibilitas, vt passo, quæ de ipso in concreto prædicatur: ita ad vniuersale suo modo sequitur prædicabilitas: & ita est vera & in secundo modo vniuersale est prædicabile. Nam eidem materiali, scilicet homini conuenit esse vniuersale, & illi, vt habet vniuersalitatem conuenit esse prædicabile. Et hæc est etiam vera, genus est vniuersale, vbi prędicatur superius de inferiori. Et hoc probatur: Nam logica considerat secundas intentiones in concreto, & de illis demonstrat suas passiones, ergo illæ passiones in concreto affirmabuntur de suis subiectis. Nam alias non posset fieri demonstratio si hæc non esset vera, genus est prædicabile: quia non posset prædicabile demõstrari de illo. Nec si hæc non esset vera, genus est vniuersale, posset prædicabilitas de multis, affirmari de genere in cõcreto, ergo. Et si dicas: Hæc non habere difficultatem, loquendo de substratis. Conceduntur enim istæ proportiones veræ: animal est genus, animal est subiectum, animal est species media, & similiter istæ: homo est vniuersalis, homo est prædicabilis. Sed quod habet dubium est, vtrum istę sint concedendæ, genus est species media, seu subalterna, quia genus prædicatur de animali, & species subalterna prædicatur de animali. An vero sit bona ista consequentia, animal est genus, & animal est species subalterna: ergo genus est species subalterna: & an sit verum dicere, quod vniuersale est prædicabile, quia homo est vniuersalis, & homo est prædicabilis: ergo vniuersale est prædicabile. Et vt à certioribus incipiamus sit

Quarta conclusio: Intentio prædicabilis prædicatur de intentione vniuersalis in cõcreto, & sicut hæc est vera: homo est visibilis: ita hæc est vera, vniuersale est prædicabile. Et idem est dicendum de omni alia propria passione respectu sui subiecti. Et probatur ista cõclusio: Nam prædicatio illa, in qua prædicatur propria passio de suo subiecto, est in secundo modo perseitatis: sed illa prædicatio est passionis de subiecto; ergo in secundo modo perseitatis; ergo est vera. Et præterea: quia prædicabile est propria passio vniuersalis: sed passio est quæ conuenit omni, soli, & semper, ergo illa passio conuenit omni, soli & semper vniuersali: ergo est vera illa prædicatio, alias non conueniret semper, nec omni vniuersali. Et si dicas, contra: nam, vt dicitur in prima regula, appellationis rationis in summulis, quãdo prædicatum importat secundam intentionem conuenientem rebus appellat conceptum subiecti: sed prædicabile dicit secundam intentionem: ergo appellat conceptum subiecti communem: ergo facit hunc sensum, quod vniuersale per conceptum communem vniuersalis est prædicabile, hoc autem est falsum: nam tunc non esset propria passio: quinimo videtur, quod si appellet non sit vera. Respondetur, quod hic nulla est appellatio: quia si esset appellatio, hæc esset falsa, hoc vniuersale est prædicabile: sicut esset falsa ista, hic homo est species: quia in hac, homo est species est appellatio. Constat autem hoc vniuersale, verbi gratia, hanc speciem esse prædicabilem: ergo. Vnde illa regula nõ est vniuersaliter vera, vel debet explicari, quod non loquatur in propositionibus per se in primo & secũdo modo perseitatis. Vnde etiam hæc est vera sine appellatione, genus est vniuersale, & hoc genus est vniuersale. Et ratio huius est: quia cum passiones conueniant ratione essentiæ, vbicunque fuerit essentia, siue in vniuersali, siue in particulari habebit passiones. Maior difficultas est in alijs accidentalibus, vt in ista, genus est species subalterna, genus est subiectum. Et pro huius explicatione sit 4. Conclu.

Quinta conclusio: Logici antiqui, & graues hanc propositionem, genus est species subalterna, & illi similes, concedunt tanquam verissimam: licet aliqui moderni negent illam. Prima pars probatur: Nam quotiescunque importantur duæ intentiones, quæ eidem materiali, seu eidem conceptui obiectiuo conuenire possunt, vna de altera prædicatur, & in accidentibus realibus idẽ contingit, vt patet in hac, album est dulce; sed genus & species media important huiusmodi intentiones, quæ conueniunt animali, vt concipitur isto conceptu animal: ergo vna de altera prædicatur in concreto, seu potius vna de altera prædicatur, ratione sui concreti: & ita hæc est vera, genus est species media. Et præterea: Nam hęc conceditur, genus est prædicatum: quia illud quod est genus affirmatur de alio: ergo etiam hæc, genus est species mediã: nã vtrobiq; importatur secũda intentio. Et si dicas, contra: nã prædicatum est secundæ intentionis: ergo appellat, ergo facit istum sensum, quod genus, quatenus stat sub hoc concepti genus in communi, est species subalterna. Et idem est dicẽdum de hac, genus est subiectum. Respondetur primo, quod ibi non est appellatio; nam illã in communi modo concipiendi non concipitur vera; nisi, quia prædicatum conuenit materiali subiecti, non ratione alterius intentionis, sed ratione conceptus communis materialis, nam genus est species media, quia animal ratione conceptus materialis habet quod sit species media. Et huius signum est; quia licet descendere, genus est species media; ergo hoc genus est species media, monstrato colore, & monstrato corpore. Si autem esset appellatio non liceret descendere, & similiter in illa genus est prædicatum, non est appellatio, quia etiam licet descendere dicendo: ergo hoc genus est prædicatum &cætera. Regula verò appellationum primo est explicanda bono sensu, & quando non importantur per subiectum, & prædicatum intentiones in concreto, quæ eidẽ materiali & conceptui obiectiuo conueniant. Genus verò, & species media important intentiones, quæ eidem materiali nimirum animali vel colori, vt sic conueniunt. Vel si fit appellatio importatur ad materiale connotatiui, & nõ ad formale. Vnde in ista, genus est species, si abstrahat species à media, & infima, vera est. Hæc vero, genus est species infima, si accipiatur respectus prædicamentorum realium, vt scilicet id; quod est genus in illis sit species infima, iam visum est esse falsum; quia eidem materiali vtraque intentio nequit conuenire. Si verò accipiatur in hac acceptione, genus est species vniuersalis, quia ratio generis formaliter denotatur denominari species vniuersalis, vera est, & fit appellatio, sicut & in ista homo est species. Nec licet descendere sub illo subiecto; quia genus & species vniuersalis non dicunt intentiones, quæ eidem materiali possint conuenire, vt hic accipiuntur: Nam accipitur pro genere primo prædicabili, quod non dicit materiale cui secunda intentio speciei conueniat. Et ita applicatur ad formale ratione appellationis, & supponit pro genere in communi species, & non pro materiali generis solum. Et in his propositionibus, quia agitur de appellatione consulendæ sunt aures: nam hoc in appellationibus est potissima regula. Videatur Porphyrius capite de specie, vbi concedit hanc propositionem, media, scilicet, genera sunt genera, & species. Secunda vero pars conclusionis probatur. Et potissima ratio est secundũ modernos: quia fit appellatio, & cum Porphyrius dicit, media esse genera & species, vult dicere non quod genus sit species media, sed quod animal, verbi gratia, vel color est genus, & media species. Quid autem verius censeam profecto non facile dixerim. Sed magis placet antiquorum opinio: semper enim etiam in his minimis libentius sequor quod antiquum est. Si autem fiat coordinatio prædicamentalis entium rationis, eodem modo est loquendum. Quod si rursus dicas, hanc esse falsam, genus est species media, quia fit sensus, quod genus in quantum genus est species media; respondetur, quod etiam si fiat appellatio, non fieret iste sensus, sed quod generi concepto in communi conuenit intentio speciei mediæ, quando verò non fit appellatio reddit hunc sensum, quod eidem materiali vtraque intentio conuenit, sicut quando dicimus, quod album est dulce. 5. Conclus.

Sexta conclusio: quando vna intentio in abstracto prædicatur de alia in abstracto, quæcunque sit illa nisi sit superior quidditatiue, est falsa propositio omnino: ita quod hæc est falsa, genereitas est specieitas, vniuersalitas est prædicabilitas, subijcibilitas est prædicabilitas. Verum hæc est vera, genereitas est vniuersalitas, vniuersalitas est relatio. Probatur ista conclusio: Nam fit sensus, quod ratio vna sit alia: sed hoc est impossibile; ergo. Probatur maior: Nam quando affirmatur genereitas de specieitate fit sensus, quod hæc specieitas sit genereitas; Sicut quando dicimus, quod homo est albus, fit sensus, quod vnum sit aliud. Sed minor probatur: Nam sicut impossibile est, quod ratio generis sit ratio speciei: ita impossibile est, quod genereitas sit specieitas, vel è contra: nam denotaretur, quod vna ratio esset alia, & ita quod vnius ratio esset alterius ratio. Præterea: quia hæc est falsa, albedo est similitudo: ergo & hæc, genereitas est specieitas eadem ratione. Quod verò hæc prædicatio sit vera, genereitas est vniuer- 6. Conclus.

Universidad de Deusto Biblioteca

vniuersalitas, probatur: quia genereitas quidditatiue est vniuersalitas; ergo vniuersalitas potest affirmari de illa; nam quod alicui conuenit inclusum in illo, essentialiter, bene potest affirmari de illo. Item: Nam hæc est vera, vniuersalitas est relatio; ergo & hæc, genereitas est vniuersalitas; quia sicut vniuersalitas includit relationem: ita genereitas vniuersalitatem. Item: Nam hæc est vera, albedo est color: ergo illa; quia sicut albedo includit colorem; ita genereitas vniuersalitatem, & relationem; sunt enim sibi superiora quidditatiuè.

Vtrùm in entibus rationis detur processus in infinitum.

Ad 1. argu. RESpondetur ad primum argumentum; & inquirendum est prius; an detur in entibus rationis processus in infinitum, & similiter in intentionibus. Et respondetur ex Heruæo, quæstione tertia, quod in entibus rationis, & in actibus intellectus, procedi in infinitum stat dupliciter. Vno modo, quod procedatur in infinitum in ipsis acceptis in actu, hoc est, quod iam actu sint infinita entia rationis, vel infiniti actus intelligendi ad inuicem fundati, ita quod ante istud ens rationis est accipere aliud, quod iam erat, & ante illud aliud, & sic in infinitum. Et hoc est impossibile, quia cum entia rationis fundentur in actu intellectus modo supra exposito, est necesse deuenire ad vnum primum actum intellectus supposito, quod incipit intelligere in tempore: & idem est dicendum de actibus intelligendi. Alio modo potest procedi in infinitum in his respectu accipiendorum, scilicet, quod primo intelligam lapidem, & postmodum intelligam me intelligere lapidem, & postmodum intelligam istum secundum actũ, & sic in infinitum. Et hoc non est inconueniens nec in actibus intellectus, nec in entibus rationis. In actibus intellectus probatur; quia possunt intelligi ipsi actus intellectus reflexe, cum sint entia, & sic erit in infinitum processus. Probatur in entibus rationis; nam ad cognitionem vnius actus sequitur relatio esse cogniti ipsius. Et illa potuit intelligi. Et ad cognitionem alterius actus etiam sequitur relatio esse cogniti ipsius, & sic in infinitum. Item etiam: quia cum intelligo hoc ens rationis iam in ipso fundó relationem esse cogniti; & cum intelligo hanc relationem esse cogniti, rursus in illa fundo aliam relationem esse cogniti, & ita vsque in infinitum syncathegorematice; & etiam processus hoc modo dari potest in aliquibus secundis intentionibus. Et probatur: nam quando intelligo specieitatem in communi, illa denominatur species à quadam secunda intentione particulari specieitatis: quia cum hoc subiectũ denominatũ, scilicet specieitas sit quædam particularis species, debet denominari à quadam secunda intentione specieitatis, particulari, sicut homo denominatur species à quadam secunda intentione particulari specieitatis. Et hæc secunda intentio particularis & indiuidua denominatur indiuiduum, vt quod, quia solum de vno prædicatur ab alia secunda intentione indiuidui, quæ est essentialiter indiuiduum, vt quo, & denominatiue indiuiduum, vt quod: & ita ab alia secunda intentione indiuidui. Et idem est dicendum de illa: & ita est processus in infinitum à parte post, & in accipiendis. Similiter intentio prædicati potest subijci & denominabitur subiectum ab intentione subiecti, & rursus illa intentio subiecti potest prædicari, & denominabitur prædicatum ab intentione prædicati. Et hæc intentio prædicati rursus potest subijci, & hæc rursus prædicari, & ita in infinitum. Vnde hoc nullum inconueniens est. Ego quidem fateor, quod in aliquo genere intentionum non est processus in infinitum. Et hoc est quotiescumque habet conditionem oppositam, intentio denominans, verbi gratia, specieitas abstrahitur in communi, & illi tribuo intentionem speciei & denominatur species. Illa verò specieitas denominans non potest sortiri iam amplius denominationem speciei: & sic in illo genere sistitur, licet possit denominari indiuidua. Et per hunc modum etiam reperietur iste status in alijs intentionibus. Aliqui negant in infinitum processus in intentionibus. Nam quamuis homo denominetur species ab intentione specieitatis, cum abstrahitur ab hac & illa specieitate, ratio specieitatis in communi, illa specieitas se ipsam denominat speciem. Et cum ego considero hanc specieitatem in particulari esse indiuiduam fit hoc quidem à quadam secunda intentione indiuidui. Ipsa verò secunda intentio indiuidui se ipsam denominat indiuiduam, nec est in infinitum processus, sicut diffinitio se ipsam definit inadæquatè. Et quantitas se ipsa est extensa, Nam non solum facit substantiam extensam, sed se ipsam similiter extensam reddit, & quantam. Et lux non solum facit colores visibiles, sed etiam se ipsam. Sed iste dicendi modus quanuis propter exempla habeat apparentiam, non tamen placet: nam hæc est accidentalis prædicatio, & denominatiua, specieitas est species: ergo accidit illi esse speciem: ergo hanc deno-

denominationem facit aliqua forma, quæ sit extra suam rationem: ergo non fit ab ipsa specieitate, quæ non est extra suam rationem propriam. Impossibile est enim, quod si accidit albedo homini, quod dicatur albus à propria forma essentiali: illa enim forma, à qua fit denominatio accidentalis, concipitur extra rationem subiecti. Et præterea, quia esse speciem fundatur in cognitione specieitatis in cõmuni: sed ipsa specieitas non fundatur in cognitione sui ipsius aliqua: ergo alia forma est quæ fundatur in cognitione passiua specieitatis, à qua specieitas dicitur species. Et præterea: Nam quod specieitas dicatur species, debet esse ab aliqua forma particulari: nam specieitas est quoddam indiuiduum speciei: hæc enim est prædicatio speciei de indiuiduo, hæc specieitas est species sicut hæc, hic homo est homo: ergo id à quo denominatur species debet esse forma particularis, vt quod: non ergo à se ipsa, quæ non est particularis, vt quod. Et hæc etiam argumenta fere omnia conueniunt de intentione indiuidui particulari, quod ab alia debet denominari, & non à se ipsa. Exempla verò adducta non habent similitudinem quantum ad hoc: nam definitio secundum quod dicitur diffinitum, habet aliam intentionem distinctam à se ipsa, & ab intentione diffinitionis: & ita specieitas secundum quod dicitur species, debet habere aliam intentionem. Item etiam: nam in definitione cum definit se ipsam, habet definita alia à se realiter distincta: & ita definit se ipsam inadæquate, quod non reperitur in specieitate in communi, quæ solum se ipsam denominat adæquatè secundum istos. Non enim est inconueniens, quod ex eo, quod aliud à se distinctum diffinit, etiam se ipsam definiat. Sed illa intentio specieitatis in communi non denominat nisi se: & ita inintelligibile est, quod sit sui ipsius forma accidentalis. Et hoc est verum in luce, & quantitate: nam quantitas ex eo quod substantiam à se distinctam extendit & quantificat, se ipsam etiam extendit, & lux ipsa videndo colores visibiles videtur ipsa. Nec etiam isti autores possunt processum in infinitum vitare in intentione subiecti & prædicati. Nam intentio subiecti non potest se denominare prædicatũ, nec è contra: & possunt in infinitum subijci, & prædicari dictæ intentiones. Et per hoc patet ad primum argumentum.

Ad 2. argu. Ad secundum principale respondetur, quod non oportet illud, quod est subiectum & fundamentum alterius, esse perfectioris entitatis, quam res fundata, vt patet. Nam qualitas fundatur & inhæret in quantitate, vt in subiecto, quo, & quod minus principale, & est perfectior quantitate. Secundo respondetur, quod fundamentum debet habere maiorem entitatem, vel propinquitatem ad maiorem & perfectiorem entitatem. Et ita ens rationis fundans aliud, licet non habeat maiorem entitatẽ alio ente reali, habet tamen maiorem propinquitatem ad ens reale, quod est perfectius. Ad confirmationem respondetur, quod relatio paternitatis potest fundare relationem similitudinis specificę, quam habet ad aliam paternitatem & relationem dissimilitudinis specificæ, quam habet ad filiationem. Rursus respondetur, quod non est eadem ratio de relatione rationis. Nam cum hæc relatio rationis rursus possit intelligi, fundabit aliam relationem, dico, fundabit, remote, & vt subiectum.

Vtrùm vniuersalitas sit genus ad quinque intentiones vniuersalium.

Ad 3. argu. AD tertium principale respondetur, sed prius disputandum est, vtrùm vniuersalitas sit genus ad quinque intentiones vniuersalium, scilicet, ad genereitatem, specieitatem, differentialitatem, proprietatem, & accidentalitatem. Sic enim improprie has intentiones appello, vt scholæ assentiamur. Versoris in initio prædicabilium dicit, non esse genus, quia non dicit aliquam vnam naturam illis, quæ sit genus: & quia non dicit vnam naturam non dicit vnam diffinitionem: vnde non est vniuoca. Sed respondetur, quod est genus: & probatur. Nam prædicatur de pluribus differentibus specie in quid: ergo est genus. Consequentia patet à diffinitione generis: & probatur antecedens. Nam illæ intentiones differunt specie, & vt constat prædicatur vniuersalitas de illis, in quid: ergo est genus, respectu illarum. Minor probatur: Nam quærenti, quid sit genereitas, optime respondetur, quod sit vniuersalitas, & idem de alijs intentionibus: ergo. Sed maior illa probatur: Nam illæ relationes differunt specie, quæ sunt rationes & formæ, quibus aliqua referuntur ad terminos specie distinctos; sed huiusmodi sunt illæ relationes; ergo. Maior patet: Nam propterea paternitas, & filiatio differunt specie, quia paternitas est ratio referendi patrem ad filium, & filiatio filium ad patrem: & isti termini pater, & filius specie differunt: sed genereitas & cætera sunt huiusmodi: ergo.

Pro-

Universidad de Deusto Biblioteca

Probatur minor: Nam genereitas est ratio, vt genus referatur ad speciem, & specieitas, vt species referatur ad genus: sed species & genus sunt termini specie & formaliter diuersi: ergo. Et idem est dicendum de alijs intentionibus supra dictis. Dico secundo, quod sicut animal denominatur, & accidentaliter est genus ad omnes species animalium, & quod habet quidditatiue, & essentialiter est sua quidditas, & diffinitio, scilicet, esse viuens sensibile, ita, vt hæc sit prædicatio quid ditatiua, animal est viuens sensibile, hæc verò accidentalis, animal est genus: ita in proposito vniuersalitas habet essentialiter, & quidditatiuè, quod sit relatio, & secunda intentio, & quod sit ratio constitutiua vniuersalis. Nam hæc prædicatio est essentialis, & quidditatiua, vniuersalitas est secunda intentio, est relatio, est forma vniuersalis constitutiua. Habet tamen accidentaliter, quod sit genus & denominatiue, sic adeò, vt hæc sit accidentalis, vniuersalitas est genus: nam de vniuersalitate prædicatur essentialiter, & quidditatiue, quod per suam definitionem explicatur. Et cum esse genus non explicetur in sua definitione, non prædicatur essentialiter, & quidditatiue. Quinimo nec est eius propria passio: adueniet tamen illi accidentaliter, ex eo quod est in intellectu illa forma abstracta à suis speciebus, sicut animal abstrahitur ab homine, & equo: & ideò est genus. Ex his sequitur, quod vniuersalitas non conuertitur cum vno membrorum diuidentium, scilicet, genereitate. Nam genereitas essentialiter est genus, vt quo, id est, forma generis: vniuersalitas vero nullo modo est genus, vt quo, & essentialiter (vt ita dicam) sed denominatur genus vt quod, & ita non conuertitur. Vt enim conuerteretur erat necessarium, quod sicut genereitas est ratio generis constitutiua, & hoc quidem essentialiter; ita esset ratio generis constitutiua vniuersalitas; quod non habet, sed essentialiter est forma constituens vniuersale. Si autem inquiras, an vniuersalitas in concreto sit genus ad quinque prædicabilia in concreto, videlicet an vniuersale sit genus ad genus, speciem, & differentiam, & cætera. Diuus Thomas capite vltimo, de Ente & essentia dicit, quod accidentia in concreto non habent rationem generis propriè, & ita non propriè habebit generis rationem. Nihilominus tamen hæc prædicatio, genus est vniuersale, reducitur ad prædicationem generis ratione formalis, sicut ista, album est coloratum; de quo infra redibit iterum disputatio. Et hac ratione concedimus communiter, quod vniuersale est genus ad quinque prædicabilia.

Vtrùm specieitas sit species.

PRo solutione etiam eiusdem argumenti inquirendum est, an ista sit vera, specieitas est species. Et respondetur, quod sic. Et probatur hoc ex modo dictis. Nam vniuersalitas est genus ad specieitatem genereitatem, & cætera: sed genus est quod prædicatur de pluribus speciebus: ergo specieitas est species. Præterea: Nam specieitas est quæ prædicatur de pluribus differentibus numero: ergo est species. Consequentia clara est ex diffinitione specieitatis. Probatur: Nam prædicatur de specieitate fundata supra naturam humanam, & de specieitate fundata supra naturam equinam: sed istæ solo numero differunt, quia substrata in ratione fundandi, solo numero differunt: ergo. Sed aduerte, quod sicut de essentia hominis, non est, quod sit species, sed solum, quod sit animal rationale; ita de essentia specieitatis non est, quod sit species, sed quod sit forma speciei constitutiua. Et sicut homini accidit, quod sit species quatenus per intellectum abstrahitur: ita accidit specietati, quod sit species quatenus per intellectum abstrahitur ab hac, & illa specieitate particulari, & quando specieitas denominatur species, fit hæc denominatio à quadam secunda intentione, quæ dicitur specieitas, quæ singularis est in essendo, licet sit vniuersalis in virtute, seu in denominando. Et consequitur hæc secunda intentio ad cognitionem specieitatis in communi: nam sicut ex hoc, quod intelligo in communi hominem consequitur specieitas, siue formaliter, siue fundamentaliter proxime, eodem modo ex cognitione specieitatis in communi consequitur quædam secunda intentio, quæ dicitur specieitas, à qua denominatur specieitas illa in communi cognita species. Et distinguitur ista specieitas particularis ab illa communi, sicut distinguitur particulare à suo vniuersali. Et quod distinguatur probatur: quia illa specieitas in communi considerata est species, vt quod, hæc vero particularis consecuta est solum species, vt quo, seu ratio speciei. Nec valet dicere, quod ipsa specieitas in communi cognita se ipsam denominat speciem: nam tunc cum primo cognoscitur specieitas illa in communi, nullo alio intellecto esset formaliter species: & sic non fundaretur forma speciei illius in esse cogni-

cognito: quia iam tunc est formaliter, siquidem est ipsa specieitas. Et præterea: quia ipsa specieitas de se non habet, nisi suam definitionem: ergo vt adueniat illi hoc quod est esse speciem, vt quod, quod est illi accidens necessarium est, attribuere illi formam aliquam accidentaliter conuenientem, quæ est specieitas hæc particularis tòsequuta fundamentaliter proxime ad esse cognitum. Et per hoc patet quomodo differentialitas sit species, quia est quædam rationis relatio, quæ induit hãc denominationem speciei. Et idem est dicendum de accidentalitate, & de proprietate pro secundis intentionibus acceptis. Et si hat argumentum: Nam hæc est prædicatio identica, species est species: ergo non est species vniuersalis. Hæc enim prædicatio, homo est homo, non est prædicatio speciei, quia prædicatio speciei non est identica: Respondetur, quod cum dicimus, speciem esse speciem, potest accipi, vt sit identica prædicatio, cum idem de eodem prædicatur, potest accipi, vt non sit identica: vt cum facit hunc sensum, quod sit vniuersalis species, vt æquipolleat huic, quod est esse tale vniuersale determinatum specifice. Ad tertium ergo argumentum respondetur, quod intentiones in concreto, & in abstracto fundant alias intentiones secundas. Et ad probationem, quia alias hæc esset vera, specieitas est species, conceditur. Et quando dicitur, ergo id, quo aliquid prædicatur est id, quod prædicatur, verum est: nam specieitas est ratio prædicãdi de substratis, & est id, quod prædicatur de formalibus specierum. Verum est tamen, quod non exercet rationem illam faciendi speciem secundum illam conditionem, quæ est species, vt quod, & id quod prædicatur, quia prædicatur, vt est in communi, & exercet rationem faciendi speciem, vt est in particularibus specieitatibus, quia semper quod substrata denominat speciem, particularis specieitas est. Et hoc non est inconueniens, quia intellectus ipsas formas, & secundas intentiones, cum sint quædam rerum species accipit rursus secundum suas naturas specificas, & illas in vniuersali denominat per alias intentiones, & aliquando etiam in particulari. Paternitas verò non habet naturam patris: & ita non potest pater dici. Specieitas verò est quædam natura specifica sine indiuiduantibus conditionibus concepta: & ita potest dici species, quia secundæ intentiones ad inuicem substernuntur. Et ad secundam probationem respondetur, quod etiam si albedo non posit denominari alba ab alia albedine, quinimo nec à se ipsa, quia solum est ratio albi: cæterum specieitas potest denominari species, quia habet naturam quamdam specificam cum indeterminabilitate in communi concepta; & sit, vt probat argumentum, denominatio ab alia forma specieitatis particulari, à qua distinguitur denominatum, non tanquam res à re, sed tanquam vniuersale à suo particulari. Et hæc distinctio sufficit, vt saluetur ratio denominãtis, & denominati, cum ipsa denominatio est rationis denominatio. Quinimo aliqui dicit, quantitatem esse quãtam à se ipsa. Ad tertiam probationem respondetur, quod quia formæ intentionum accipiuntur rursus vt quædam subiecta aliarum formarum ab intellectu, quibus denominantur, & resultat compositum accidentale ex illa coniunctione potest concretum illud affirmari de illo abstracto. Et ita specieitas est species, maxime, quia non prædicatur species de specieitate; vt constitutiua speciei est, sed vt constituitur per illam singularem intentionem, species. Nam, cum dicitur species, accipitur vt quoddam totum perfectum in suo genere, & non solum vt pars. Et cum hoc non possit contingere in exemplis adductis in illis, non fit vera prædicatio, sicut in istis. Ad confirmationem respondetur, quod in his intentionibus, quia non solum consequuntur ad naturas reales cognitas in vniuersali, sed etiam ad se ipsas in communi conceptas, fit, vt reperiatur in ipsis denominatio à singularibus intentionibus: sicut & ipsę naturę reales ab eisdem denominantur: quod non contingit in realibus formis. Ita enim ratio specieitatis consequitur ad cognitionem speciei ratis in communi, sicut consequitur ad cognitionem naturæ humanæ in communi: reflectuntur enim supra se hæ intentiones rationis.

Ad quartum argumentum respondetur, quod vt dicit angelicus Doctor de ente & essentia, capite vltimo, ex accidenti & subiecto non resultat aliqua vna natura, cui intentio generis vel speciei posit attribui, vnde nomina accidentalia concretiue dicta, non ponuntur in prædicamento, sicut species, vel genera, vt album, nigrum; musicum, nisi per reductionem. Vnde sequitur, quod vniuersale in concreto non est genus, nisi per reductionem, nec genus species, & cætera sunt species proprie, nisi per reductionem, quia non habent proprie suas definitiones, nec ex illis resultat vna natura vt inquit Diuus Thomas. Cæterum licet differrent proprie specie, respondetur quod vniuersale non habet quidditatiue *Ad. 4. arg.*

Universidad de Navarra Biblioteca

esse genus, sed solum est id, quod est in multis. Genus verò essentialiter habet esse genus. Et ita cum diuidatur secundum ea, quæ sibi essentialiter conueniunt, in quo non includitur generis ratio, non conuertitur membrum diuidens cum diuiso cum illi accidat esse genus ex hoc, quod sic in vniuersali consideratur accidentaliter conuertitur cum vno membro diuidenti, idest, accidentaliter, habet esse genus, vt quod & hoc ipsum essentialiter conuenit generi primo prædicabili. Nec hoc est inconueniens, vt patebit in alijs multis diuisionibus. Ad confirmationem respondetur, secundum aliquos in hac, genus est species, non fieri appellationem magis, quam in hac album est dulce: Sed verificatur, quia eidem materiali conuenit esse speciem, & esse genus. Verum hæc solutio non mihi placet multum. Et ideo respondetur, quod est appellatio conceptus formalis vniuersalis. Itaque facit hunc sensum, genus est species, idest, genus, quod concipitur conceptu communi generis est species. Cuius signum est, quod non licet descendere dicendo, ergo hoc genus est species: nam hoc genus potius est indiuiduum generis secunde intentionaliter accepti, quam species. Et sicut hic fit appellatio ad hominis conceptum, in communi, homo est species: ita ibi ad conceptum generis in communi. Non vero fit sensus formalis, quod homo ea ratione, qua homo fit species: ita hic non fit sensus, quod genus ea ratione, qua genus sit species sed vt concipitur conceptu communi.

Ad quintũ. Vtrùm intẽtio indiuidui sit species.

Ad quintum respondetur, si prius præmisimus intentionem indiuidui esse speciem: nam est prædicabilis de pluribus differentibus numero inquid. Prædicatur enim de hac secunda intentione indiuidui, quæ fundatur supra Petrum, & de illa, quæ fundatur supra Paulum, quæ solo numero differunt. Quia subiecta in ratione fundandi solo numero differunt, cui secundæ intentioni indiuidui essentialiter conuenit solum esse relationem indiuidui constitutiuam, in esse indiuidui, secunde intentionaliter accepti, siue esse indiuiduam vt quo, idest, quo aliquid constituitur in esse indiuidui. Accidit vero ipsi esse indiuiduam, vt quod & similiter accidit esse speciem, sicut accidit naturæ humanæ esse speciem formaliter, & similiter esse indiuiduam, & solum illi quod ex sua ratione inest conuenit. Cum autem secunda intentio indiuidui in particulari, quæ essentialiter est indiuiduum, vt quo denominatur indiuiduum, vt quod, quia est id, quod solùm de vno prædicatur, scilicet, de se ipsa, hoc fit à quadam secunda intentione particulari illi superueniens, ex eo, quod cognoscitur, vt de vno tantum prædicabilis: quia ipsa secunda intentio de se non habet nisi esse indiuiduam, vt quo. Cum vero est indiuiduum, vt quod, illud debet sortiri ab accidenti superuenienti, cum illi accidentaliter conueniat. Nec est inconueniens processus in infinitum in his intentionibus indiuidui à parte post, vt supra dictum fuit. Ergo ad argumentum respondetur, quod intentio indiuidui, quæ abstrahitur à particularibus intentionibus denominatur species ab intentione speciei quadam consecuta ad esse cognitum in communi intentionis indiuidui, & hoc accidentaliter. Quid autem sit materiale indiuidui in concreto sumpti dicemus in capite de specie. Modo vero de ipsis intentionibus loquimur. Ad confirmationem respondetur, quod essentialiter conuenit secundæ intentioni indiuidui esse indiuiduum, vt quo, & oppositum huius, nec per se, nec per accidens potest competere. Erit autem oppositum esse vniuersale, vt quo, non vero est eius oppositum esse vniuersale, vt quod, nec particulare, vt quod. Sicut non est oppositum rationis formalis quantitatis, esse quantum, vt quod: nam etiam ipsa quantitas est, vt quod extensa, & diuisibilis. Ad aliam confirmationem iam patet ex dictis in hoc argumento, & quæstione hac.

Ad vltimam confirmationem respondetur, quod secunda intentio indiuidui cognoscitur ex cognitione entis realis; de qua re superius dicta sunt multa.

Ad sextum.

Ad sextum argumentum, vt notitiam habeamus plurium logicalium intentionum, notandum est, quod nunquam duæ intentiones differentes specie vel genere ad inuicem prædicentur in abstracto: quia fit sensus formalis. Et ita hæc est falsa genereitas est specieitas. In concreto verò possunt dupliciter prædicari. Primo modo, quando vna est alterius subiectum, sicut quando dicimus, quod species est vniuersalis, vbi species induit intentionem subiecti respectu illius prædicati vniuersalis, & ita vniuersale prædicatur de specie. Et similiter si dicamus, species est prædicatum, est subiectum. Semper enim intentio, quæ est materialis respectu alterius, est id, de quo altera prædicatur, in concreto tamen. Potest etiam vna intentio de alia prędicari in concreto: non quia sit firma respectu alterius, & altera se habeat vt materiale, sed quia vtraque eidem materiali, idest, eidem conceptui obiectiuo con-

conuenit: sicut conceptui animalis conuenit quod sit species corporis, & quod sit genus hominis, & leonis, & ita hæc est vera, genus est species media. Hoc modo iudicandum est de intentionibus omnibus quomodo ad inuicem prædicentur. Præterea est notandum, quod sicut in accidentibus & substantijs reperiuntur in eadem re gradus diuersi ordinati secundum superius & inferius prouenientes ab eadem forma numero: ita hoc etiam reperitur in intentionibus. Nam sicut Petrus est homo, & animal & viuens; & corpus & substantia, & ens, & totum habet ab anima rationali, & hæc est prædicatio quidditatiua, Petrus est homo & cætera, ita hæc specieitas est vniuersalitas, & est relatio rationis, & est secunda intentio, & est ens rationis: & totum hoc habet à forma specieitatis & idem reperitur in effectibus formalibus, quos tribuit. Nam sicut Petrus est albus, & coloratus eadem albedine, ita homo est species vniuersalis relatiuum rationis eadem specieitate; & hæc est quidditatiua, species est vniuersalis relatiuum rationis. Gradus vero ordinati accidentaliter, sicut album & dulce prouenium à duabus formis, & ita in intentionibus esse genus, & speciem à duabus intentionibus proueniunt. Hoc posito respondetur ad argumentum, quod hæc est vera, denominatiuum est vniuocum: nam eidem materiali intentio denominatiui & vniuoci conueniunt: sicut eleganter asserit Caietanus capite de denominatiuis: Nam album secundum quod suis inferioribus importat vnam rationem communem est vniuocum: pro vt verò denominatur ab albedine à qua secundum nomen sola casus terminatione differt, est denominatiuum. Itaque negandum est facere sensum formalem. Sed sicut ita est vera, genus est species media: ita ista vniuocum est denominatiuum. Nota pro intentione terminorum vniuocorum, & æquiuocorum, quod terminus in communi non est vniuocus, neque æquiuocus: nam diuiditur in vniuocum & æquiuocum, & ic abstrahit à rationibus particularibus: sed essentialiter habet esse vocem significatiuam ad placitum, & diuiditur in vniuocum & æquiuocum vel vniuoce vel analogicè. Et de ratione vniuoci vniuocantis & æquiuoci æquiuocantis. (Nam in istos terminos diuiditur) est, quod sint rationes, quibus termini particulares significant sua significata vnico conceptu, vt vniuoci vel pluribus, vt æquiuoci, vel quod sint relatiua, cuius totum suum esse sit, referri ad vnum significatum vnico conceptu, vel ad plura pluribus conceptibus. Nam modo nolo disputare; quomodo sint intelligendæ definitiones secundarum intentionum vsque ad caput de genere. Sed tamen illa ratio, quæ abstrahitur ab vniuoco vniuocanti & ab æquiuoco æquiuocanti habet, quod denominetur vniuoca vniuocata; secundum quod significatur per illam vocem terminus. Itaque nullo modo est vniuoca vniuocans essentialiter. Et probatur: quia illud conuenit vni membro inferiori essentialiter: ergo non potest essentialiter competere superiori. Sed quod nec denominatiue sit vniuoca vniuocans ratio illa superior, probatur: Nam esse vniuoca vniuocans est esse id, quod sua significata vnico conceptu repræsentat denominatiue: sed hoc non habet illa ratio superior: nam abstrahit à significatione vnico vel pluribus conceptibus. Item, quia ille vnicus conceptus, quo mediante significaret, deberet esse particularis, quod non habet. Præterea: nam vniuocare rem significatam est quoddam exercitium, quod solùm voci particulari potest competere. Ratio vero termini in communi, secundum quod per istum vocem, terminus, significatur, est vniuocata. Iste vero terminus æquiuocus secundum quod significat omnes terminos æquiuocos habet rationem termini vniuoci vniuocantis, & res significata habet rationem vniuoci vniuocati. Sic adeo, quod æquiuoci termini induunt intentionem vniuoci vniuocati, vt significantur per istum terminum, terminus æquiuocus. Et idem est dicendum de vniuocis vt significantur isto termino, terminus vniuocus. Nam isti termini, terminus vniuocus, & terminus æquiuocus sunt vniuoci. Et ita non sequitur, quod terminus vniuocus sit æquiuocus. Per hæc facile intelligemus alias intentiones terminorum propositionis, consequentiæ, subiecti, & prædicati,

QVÆSTIO IX.

Vtrùm secunda intentio prędicetur de re ad extra, ita quod hæc sit vera, homo est species, homo est genus: & an vna secũda intẽtio prædicetur de fundamẽto alterius oppositę.

VIdetur quòd hæc propositio sit falsa, homo est species: nam sua contradi-

ctoria est vera: ergo ipsa est falsa. Antecedens probatur: Nam istæ, sunt contradictoriæ, homo est species, nullus homo est species: sed hæc negatiua, est vera: ergo altera, scilicet, homo est species, est falsa. Et confirmatur: Nam non est verius contradicere, quam toti propositioni negationem apponere: ergo istæ, homo est species, non homo est species, sunt contradictoriæ: sed hæc secunda est vera: ergo prima est falsa. Probatur minor: quia facit hunc sensum, nullus homo est species. Et confirmatur secundo hoc argumentum: Quia ens secundum quid, quale est intentio secunda, non verificatur de re ad extra, quæ est ens reale, & verum: non ergo secunda intentio affirmatur de prima: & ista erit falsa, homo est species.

2. Argum. Secundo probo, quod hæc sit vera, homo est genus: Nam intentio speciei & generis conueniunt eidem rei materialiter: nam & homo & animal sunt idem, quæ sunt materialia illarum intentionum: ergo hæc est vera, homo est genus. Probatur consequentia: Nam propterea concedimus, quod genus sit species media, quia istæ duæ intentiones generis & speciei mediæ, seu subalternæ eidem rei conueniunt.

3. Argum. Tertio: Nam hæc est vera, animal est species specialissima: ergo hæc est vera, homo est genus: nam videtur eadem ratio. Et probatur antecedens. Quidquid conuenit inferiori conuenit superiori: sed homini conuenit esse speciem: ergo & animali: nam si ista est vera, homo est albus, etiam ista vera erit, animal est album.

4. Argum. Quarto: Nam homo vt habet esse subiectum intentionis speciei non habet esse ad extra, sed in intellectu: sed vt est subiectum est id, de quo prædicatur intentio: ergo intentio non prædicatur de re ad extra. Maior patet: nam secunda intentio fundatur in esse cognito, nec fundatur præcise in re ad extra. Minor etiam probatur: quia qua ratione substernitur intentioni secundæ: secunda ipsa intentio de illo affirmatur; cuius signum est, quod nunquam affirmatur de re, quæ intentioni non substernitur.

Præambula ad quæstionem.

ADuertendum tamen erit materiale intentionum vocari, & esse illud, quod correspondet conceptui obiectiuo requisito, vt fundetur illa secunda intentio, verbi gratia, materiale generis, non est ens, nec Petrus aut homo, quantuis sint idem realiter cum animali, sed est animal vt istae sub hoc conceptu animal, vel viuens, & cætera. Itaque si ponamus terminum secundæ intentionis à parte prædicati, res significata per conceptum, quem appellat, vt sic, est materiale illius intentionis, vt in hac, homo est species, homo, vt stat sub isto conceptu, homo est materiale speciei: & sic in aliis. Et debet intelligi ista appellatio in propositione vera: nam quando dico, Petrus est species, ly, species, appellat conceptum Petri, & ita est falsa, cum non possit illi competere per illum conceptum esse speciem: & ita Petrus non est materiale speciei, sed homo. Est itaque materiale speciei illud cui forma competere valet speciei & est natura sola numerica differentia determinabilis. & materiale generis, est natura determinabilis specificè.

Nota vltimo, quod intentiones incompossibiles illæ dicuntur, quæ eidem materiali competere non valent, accipiendo materiale modo iam dicto, sicut sunt intentio speciei, & indiuidui generis subalterni & speciei infimæ.

Deciditur quæstiò.

PRima conclusio. Secunda intentio inconcreto prædicatur de re ad extra, licet ad hoc præsupponatur, cognitam esse rem ab intellectu. Probatur ista conclusio primò: Nam hæc est vera prædicatio, homo est species, sed prædicatum importat secundam intentionem, & homo est res ad extra, de quo prædicatur secunda intentio importata per prædicatum: ergo conclusio est vera. Maior non eget probatione, quia homo est prædicabilis de pluribus differentibus numero in quid: ergo est species. Confirmatur hæc ratio: Nam species supponit pro homine: ergo prædicatur de illo: quia suppositio est acceptio termini pro aliquo, de quo verificatur. Antecedens probatur. Nam species significat illud, quod habet secundam intentionem speciei: sed homo est huiusmodi, igitur hominem significat, vt aliquid contentum sub suo significato, de materiali, sicut album significat corpus aliquod, quod habet albedinem. Verum est tamen, quod vt secunda intentio speciei rebus conueniat, requiritur, rem illam cognitam esse ab intellectu: nam cognitum esse ab intellectu est proximum fundamentum secundarum intentionum, vt iam vidimus.

1. Conclus.

Se-

Secunda conclusio: Hæc prædicatio, homo est genus, est falsa. Et probatur, nam non conuenit homini generis diffinitio. Antecedens est euidens & consequentia similiter probatur: nam illud, quod debet esse genus debet dicere conceptum quendam obiectiuum determinabilem per differentias atque prædicabilem de pluribus specie differentibus: sed hoc homini non conuenit: ergo. Et confirmatur hæc ratio: Nam hæc est falsa, species specialissima est genus, sed si homo esset genus, esset vera, quia homo est species specialissima: ergo. Maior satis patet, quia ibi hæ intentiones exposcunt repugnantia fundamenta, & ita eidem obiectiuo conceptui conuenire nequeunt.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. Argu. AD primum argumentum respondetur, quod contradictoria istius, homo est species, est ista, homo non est species, quæ est falsa: nam reddit hunc sensum, homo conceptu communi cognitus non est species, vnde altera est vera. Et quod debeat hunc sensum facere probo: quia debet cõtradictorium alterius sensum habere, sed altera facit sensum quod conceptus, homo conceptu communi sit species. Hæc ergo oppositum sensum reddit. Et quia subiectum in præsenti, homo est species, supponit simpliciter, pro primo, & per se significato, habet rationem termini singularis: vnde in contradictoria debet manere subiectum eodem modo. Sicut cum assignamus contradictoriam huic, Petrus cucurrit relinquimus eodem modo subiectum, & dicimus, Petrus non currit, istæ verò sunt contradictoriæ, aliquis homo est species, nullus homo est species, & subiectum vtrobique supponit personaliter: quapropter vnius particularitas debet mutari in vniuersalitatem alterius. Et si dicas, indefinita, & singularis æquiualent, vt aliquis homo, & homo, ergo istæ æquiualent, aliquis homo est species, & ista homo est species; sed prima est falsa: ergo & secunda. Respondetur quod ista, homo est species, non est indefinita, quia non potest verificari, nisi pro suo per se significato, scilicet pro homine in communi. Ad confirmationem respondetur, quod ista, homo est species, non homo est species contradicunt si ly, non, non mutet suppositionem simplicem in personalem: quia in contradictoriis debet manere idem genus suppositionis. Si autem mutet, & faciat hunc sensum, nullus homo est species, non sunt contradictoriæ. Ad primam confirmationem respondetur, quod sicut accidens in concreto affirmatur de substantia, etiam si sit ens secundum quid, ita secunda intentio in concreto affirmatur de re ad extra, etiam si sit ens secundum quid.

Ad 2. argu. Ad secundum argumentum respondetur, quod genus, & species non conueniunt eidem materiali formaliter, idest, eidem conceptui obiectiuo: & licet conueniant eidem entitatiuè non sufficit.

Ad tertium, Ad tertium respondetur, quod quidquid conuenit inferiori, non specificando & appellando conceptum conuenit superiori, sicut si homo est albus, animal est album. Cæterum, quia conuenit homini esse speciem per conceptum hominis, cum iste conceptus non conueniat animali, seu cum conceptus sit alius à conceptu hominis, non conuenit animali esse speciem. Maxima itaque illa habet verum in prædicatis quiditatiuis, vel accidentalibus, sine appellatione tamen.

Ad quartum Ad quartum respondetur, quod consequentia nihil valet, nam argumentatur à re cum modo ad rem absolute, itaque mutatur quale in quid, seu committitur fallacia accidentis. Nam dicimus quod esse speciem conuenit rei ad extra, vt habet tamen illam modum: inferre ergo nullo modo conuenit rei ad extra, nulla est consequentia, sed inferendum erat: ergo non conuenit rei ad extra absolute, sed cum aliquo modo, quod nos fatemur.

QVÆSTIO. X.

Vtrùm in secundis intentionibus posit constitui prædicamentum.

IN hac quæstione quædam est opinio, quam videtur sequi Toletus, entia rationis non constituere prædicamẽtum sed reduci ad realia prædicamenta, sicut constat priuationem, quæ est aliquid rationis, reduci ad prædicamentum suihabitus, & relationes rationis reducuntur similiter ad prædicamentum relationis realis, & negationes ad prædicamentũ substantiæ, quia significat ad modũ animaliũ, quæ in prædicamẽto substantiæ cõstituuntur. Aliis ex eadẽ familia ita diuidũt ens rationis. Ens rationis

Universidad de Deusto Biblioteca

ilis aliud est substantia, aliud accidens. Ens rationis, quod est substantia, est illud, quod ab intellectu fingitur per modum substantiæ, vt chimæra hircoceruus. Aliud est accidens, & est illud, quod ab intellectu fingitur per modum accidentis, & solum diuiditur in qualitatem, & relationem, quia solum fingitur per modum qualitatis, & relationis. Ens rationis per modum qualitatis est, quod fingitur per modum formæ, & non refertur, vt negatio, & priuatio. Ens rationis, quod est relatio est quod, fingitur ab intellectu per modum relationis, & est inter aliqua. Hæc relatio diuiditur in vniuersalem, & non vniuersalem: & sub non vniuersali comprehendunt dextrum & dominum: & cum dicunt non vniuersalem aliquid positiuum designant. Dicit præterea iste commentator entium rationis, quod ens rationis de omnibus istis vniuocè dicitur estque illorum genus, & quod negatio est genus ad negationem in subiecto non apto, quę est vna species & ad negationem in subiecto apto, quæ est priuatio vocat negationem in subiecto non apto: vt cum dicimus, homo non est irrationalis, quia in homine non est aptitudo, vt sit irrationalis. Et addit, quòd priuatio est propriè in entibus realibus, & est à parte rei in actu exercito seu fundamentaliter: formaliter verò est in intellectu. Et de priuatione fundamentali tali tractant scientiæ, quæ tractant de suo fundamento. De priuatione in communi fundamentaliter tractat metaphysicus, formaliter logicus: nam scientia, quę considerat quod homo sit rationalis, considerat, quod non sit non rationalis.

1. Argum. Arguitur ergo pro prima opinione Toleti. Primum argumentum est: nam si entia rationis ordinantur in prædicamento: ergo vel sunt in aliquo prædicamento eorum, quę enumerauit Aristoteles. Et hoc non, quia sunt illa constituta pro entibus realibus. Nec in alio nam sequeretur, quod essent vndecim prædicamenta, quod est absurdum.

2. Argum. Secundo: Nam D Thom de po. q. 7. art. 9. in corpore dicit, quòd in nullo prædicamento est aliquid, nisi res extra animam: sed entia rationis secundum Aristotelem. 4. Metaphysicæ sunt entia in anima: ergo non sunt in prædicamento. Et hæc est Thomistarum opinio.

3. Argum. Tertio: Nam in rebus, quæ ponuntur in prædicamento, aliud debet esse essentia, & aliud debet esse existentia: sed entia rationis non habent existentiam, aliàs essent entia realia: nec poterit in eis assignari, quid sit esse illorum. Et confirmatur hoc argumentum: Nam quæ collocantur in prædicamento, debent esse composita ex genere & differentia: sed entia rationis non sunt huiusmodi, sed sunt, quid simplicissimum: ergo non constant genere & differentia: nam non potest reperire intellectus, vnde sumat generis rationem, & differentiæ.

4. Argum. Quarto: nam Diuus Thomas. 1. parte, quæstione. 28. dicit entia rationis, quæ sunt relationes pertinere ad prædicamentum ad aliquid, constitutum ab Aristotele, nam ait, quod ingenere relationis reperiuntur aliqua secundum rem, & aliqua secundum rationem, quod in alijs prædicamentis non reperitur; ergo relationes rationis sunt in prædicamento reali; non ergo est aliud prædicamentum constituendum pro entibus rationis, quæ sunt relationes.

5. Argum. Quinto: nam si constituimus prædicamentum relationis, quare non constituemus alia prædicamenta pro entibus rationis, scilicet, prædicamentum qualitatis, quantitatis & cætera. Quia sicut reperitur ens rationis, quod participet verè rationem relationis: ita profectò deberent reperiri entia rationis quæ participarent rationem aliorum prædicamentorum: sed hæc non reperiuntur: ergo nec talia entia rationis reperiuntur, quæ sint verè relationes.

1. Conclus. Sexto: Nam ens includitur, in omni ente rationis in priuatione & cætera: sed ens est relatiuum: ergo omne ens rationis est relatiuum. Non ergo debemus ponere aliqua entia rationis absoluta. Probatur minor: nam essentialiter includit ordinem ad intellectum & non ordinem alium præter relatiuum: ergo omnia entia rationis erunt relatiua: & sic solum vnum relationis prædicamentum erit constituendum.

Decisio quæstionis.

Constituere prædicamenta pro entibus rationis eandem ferè vtilitatem adducit, quam asserit Porphyrius, adducere ordinem, & constitutionem prædicamentorum in realibus entibus, vt sciamus, nimirum definitiones in illis assignare, & cognoscamus quid ad quam naturam entium rationis pertineat, quid sit alterius genus & species, ac denique in illis demonstrationes constituere possimus. Insuper consideranda est illa famosa distinctio entis rationis in relationem, priationem & negationem, quam sanctissimus doctor assignauit, & de qua suprà egimus. His præmissis.

Sit conclusio prima: Ens rationis non est genus ad relationem, priationē, & negationem: vnde in coordinatione entis rationis nō debet

debet collocari, tanquam genus generalissimum. Probatur prima pars conclusionis. Nam genus ex doctrina Aristotelis, quam infrà adducam, non debet includi in vltimis differentiis specierum, cum debeat per illas contrahi, & determinari ad certam speciem; quod non fieret si intra ipsas differentias clauderetur, quia contrahens aliud debet esse saltim formaliter distinctum à re contracta: sed ens rationis clauditur in omni vltima differentia entis rationis, cuiuscunque, ergo non est genus. Probatur minor: Quia ens rationis in communi nihil aliud dicit, quàm habere esse per intellectus operationem: sed quælibet vltima entis rationis differentia habet esse per intellectus operationem, vt de se constat, ergo est ens rationis.

Et confirmatur hæc ratio: nam vltima differentia intelligitur: ergo est ens rationis: quia illud quod habet esse per intellectus operationem, & est intelligibile, ens rationis est. Et confirmatur hæc ratio: Nam ens reale, quia in vltimis differentiis clauditur non est genus: sed multò magis vel saltim eadem ratione claudi debet in vltimis differentiis ens rationis: ergo non erit genus eadem ratione, sed est ens rationis quoddam transcendens in suo genere, quod per omnium rerum genera vagatur: hoc autem ens inter cæteras diuisiones, si quæ sunt aliæ, diuiditur in negationem, priuationem, & relationem.

2. Conclus. Secunda conclusio. Tria possunt entium rationis prædicamenta constitui, scilicet, prædicamentum relationum, priuationum, & negationum. Probatur hæc conclusio, nam prædicamentum est prædicabilium ordinatio secundum rationem superioris & inferioris quidditatiue: sed entia rationis possunt hoc modo coordinari, ergo possunt illis constitui prædicamenta. Minor probatur: Nam in entibus rationis sunt indiuidua, verbi gratia, in relationibus: nam hæc secunda intentio indiuidui fundata supra Petrum, & hæc, quæ fundatur supra Paulum numero differunt, & sic de alijs, quæ sunt in diuersis subiectis numero, in ratione fundandi indiuidualiter secundum intentionem. Et hoc modo hæc specieitas fundata supra hominem, & hæc fundata supra equum numero differunt: quia etiam si homo, & equus non sint indiuidua numerica in ratione fundandi illas intentiones sunt velut indiuidua, quia in nullo magis specialì, seu inferiori fundari possunt. Sunt etiam species relationum: nam illæ relationes, specie differunt, quæ habent terminos specie diuersos sicut genereitas & specieitas, & sic de alijs. Sunt itidem relationes genere differentes, vt relatio vniuersalis, cuiusmodi est genereitas, & non vniuersalis cuiusmodi est relatio subiecti & prædicati, & relatio indiuidui, quæ genere differunt penes diuersam rationem fundandi: diuersa autem ratio fundandi in relationibus, causat distinctionem genericam vt patet capitę de relatione. Aliud enim fundamentum genere diuersum exposcit id, quod fundat intentionem non vniuersalem, quia non requirit cognitionem naturæ, quæ sit vna formaliter: & aliud exposcit intentio vniuersalis, quia exposcit vnitatem illam formalem. Cum ergo reperiamus indiuidua, species, & genera, in relationibus possunt in illis ordinari prædicamentum rationis. Et idem erit in negationibus, & priuationibus, quia etiam in illis reperiuntur indiuidua, genera, & species. Quod vero non sint, nisi tria prædicamenta, & quod hæc possint constitui, probatur, quia ens per illos tres modos, scilicet, per modum relationis; & negationis & priuationis determinatur ad specialia genera entium rationis: sicut determinatur ens reale per illos decem entium modos.

3. Conclus. Tertia conclusio in relationibus rationis coordinatio fit isto modo, vt sit genus generalissimum relatio rationis, & sequantur alia.

Prædicamentum entis rationis.

- Relatio rationis Genus generalis.
  - Prima intentio
    - Vt
      - Esse dextrum — Hoc esse visum
      - Esse visum — Hoc esse dextrum
  - Alia. Secūda intētio
    - Alia vniuersalis
      - Vt generitas specieitas Differētialitas, pprietas Accidentalitas.
      - Hæc genereitas
    - Alia nō vniuersalis
      - Vt intentio subiecti Prædicati.
      - Hęc intētio subiecti

Ponūtur istę relationes in abstracto, quia ex D. Thom. capite vltimo de ente in accidentibus propriè reperitur genus in abstractis: in concretis verò per reductionem.

Universidad de Deusto Biblioteca

In priuationibus sic constituatur prædicamentum. Nam in illis priuatio in communi determinat ens rationis ad tale genus entium, & in ipsis priuationibus etiam reperiuntur genera subalterna, licet non habeamus nomina, quibus illas priuationes explicemus. Nam certum est priuationē formæ supernaturalis genere differre à priuatione formæ naturalis, & priuationem formæ spiritualis à priuatione formæ corporalis; & inter ipsas formas corporales priuationem formæ substantialis specie differre à priuatione formæ accidentalis; & inter ipsas formas accidentales surditatem specie differre à cæcitate, & hæc cæcitas differt numero ab hac cæcitate, ad quas omnes si nominibus non careremus facilè esset assignare prædicamentum. Modò sic constituatur priuatio, quæ sit genus generalissimum, & postmodum constituere cæcitatem, & postmodum hanc cæcitatem. Quòd si ad genera subalterna inueneris nomina supra cæcitatem colloca etiam negationes, (& vocamus negationes, vt chimæra, hircoceruus) sunt ordinandæ secundum prædicamentalem ordinem: nam aliter determinant rationem entis in communi, quam priuatio & relatio. Nam negationes illæ specie differre videntur secundum partes specie differentes, quibus constant: sicut chimæra specie differre videtur à tragelapho, & monte aureo, vnde potest poni pro generalissimo negatio, & postmodum talis negatio, quæ sit communis ad animalia fictitijs partibus composita, inferior tamen ad composita ex partibus incompossibilibus non viuentium, &c. Et postmodum chimæra, ac tandem hæc chimæra illæ verò negationes logicæ, vt non homo, sunt relationes, vt supra visum est, & in prædicamento relationum logicalium constituì debent.

4. Conclus. Quarta conclusio: Vltimæ differentiæ, vt quid imperfectum in entibus rationis, & eorum existentiæ ad latus ponuntur in prædicamento illo, ad quod entia rationis talia reducuntur, etiam sunt sua postprædicamenta, vt simul prius & posterius, oppositio, &c. quia sunt aliqua entia rationis, quæ posterius sunt alijs. Quæ omnia patere poterunt eo modo, quo infra explicata fuerint postprædicamenta realium entium.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. argu. primæ opin. AD rationem, quam prima opinio adducit, respondetur, quòd etsi priuatio reducatur ad prædicamentum formæ, qua priuat bene potest directe aliud constituere prædicamentum entium rationis. Nam certe obiectum reducitur ad prædicamentum, vbi est scientia, quæ habetur de ipso & nihilominus esse potest in alio prædicamento directè, vt patet de ente mobili, quod est in prædicamento substantiæ directe, & reductiuè in prædicamento qualitatis, qua tenus extrinsecè specificat scientiam, & illi dat esse. Et proprietates hominis reductiue possunt esse in prædicamento substantiæ, & directè in prædicamento qualitatis, ita de priuatione dicendum est; relationes verò rationis, & negationis nunquam apud probatos viros reperiuntur reductæ ad prædicamenta, realia: quod si fuerint non ob eam rem desinent constituere sua propria prædicamenta.

Secunda opinio relata multa falsa admiscet, & contra Diuum Thomam adducit multa. Primo illud quod dicit ens rationis esse genus visum est esse falsum, dicere verò, quòd ens rationis est substantia, quid absurdius? Nam substantia ens per se est, nec sufficit, vt dicatur substantia, quòd fingatur ad modum substantiæ, nisi hominem pictum voces substantiam, quia fingitur ad modum substantiæ. Et dicere, quod datur ens rationis, quod est qualitas, etiam est absurdissimum, quia solùm secundum Diui Thomæ sententiam in genere relationis reperiuntur aliqua secundum rem & secundum rationem: qualitas enim debet esse intrinseca qualificatio substantiæ, quod enti rationis repugnat. Sed de hoc infrà. Illa vero negatio non rationalis dicta de equo, non est negatio condistincta contra relationem, vt supra iam visum est. Hæc breuiter dixi, quia satis constat noua esse, quæ iste auctor adducit, & contra ea, quæ communiter sunt à logicis recepta.

Ad primum argumentum respondetur, quòd prædicamenta entium realium non sunt, nisi decem, illis verò addere, vel adimere aliquid contra sententiam Aristotelis est, nec entia rationis in illis collocantur, præpter illa verò nos ponimus alia pro entibus rationis, de quibus Aristoteles, nihil pertractauit. Ad 1. argu.

Ad secundum respondetur, quod Diuus Thomas loquitur de prædicamentis, quę Aristoteles adinuenit, non verò de ijs, quæ nos constituimus. Ad 2. argu.

Ad tertium respondetur, quod aliud est in entibus rationis existentia, & aliud essentia, quia eorum esse, vt præmissum est nihil est aliud, quàm actualis terminatio Ad 3. argu.

tio cognitionis intellectus. Hoc autem non est eius essentia, cum non semper illis conueniat, essentiæ vero rerum semper illis conueniunt. Vtrum verò sit aliud quid distinctum ab ente rationis, vel modus eius suprà dixi. Ad confirmationem respondetur, quod habēt genus, & differentiam Genus sumitur à conceptu superiori, & differentia à cōceptu inferiori, seu gradu determinante, sicut dicturi sumus infrà de accidentibus.

Ad quartū. Ad quartū iam diximus, & dicemus capite de relatione.

Ad quintū. Ad quintum respondetur, quòd peculiares modi aliorum prædicamentorū repugnāt entibus rationis, quia neque qualificare, neque quantificare, agere, neque pati, possunt, bene tamen possunt referri ad aliud, & priuari forma aliqua, & cætera.

Ad vltimum respōdetur, quòd ens, vt iam suprà dixi, est relatiuum secundum dici, non verò secundum esse: importat enim ordinem trascendentalem ad intellectum, quem omne ens rationis dicit, abstrahit verò à relatiuo vel absoluto. Et voco illud relatiuum secundum dici, quia importat ordinem ad intellectum; non verò, quia sit absolutum. Nam aliquid, quod abstrahat à relatiuo, & absoluto potest importare aliquē ordinem transcendētalem, vt patet in accidente. Et hæc sint satis pro secundis intentionibus, quas si paulo latiùs solito extendimus, boni consulant logici quia cum sint logicæ formale obiectum, illas exactè debuimus tradere, præsertim his temporibus, vbi ferè nulla harum superest notitia. De quibus & quomodo sint logicæ obiectum, vide etiā D. Thomā opusculo 56.

VNIVERSALIVM tractatio.

QVIA vniuersalia in particulari sunt secundarum intentionum species, & prius erant tractanda vniuersaliora, magis congruo ordine succedit vniuersalium quæstionum disputatio post intentionum disputationem.

QVÆSTIO XI.
An sint vniuersalia.

ET videtur, quod non. Nam si vniuersalia essent, maximè, quia scientiæ debent esse de vniuersalibus: & cum compertum sit scientias esse, erit etiam exploratum vniuersalia esse: sed hæc ratio est nulla: ergo. Minor probatur: Nam Theologia est de Deo, & est vera sciētia: Deus autem singularis est: ergo iam ratio scientiæ potest esse de aliquo obiecto singulari; non ergo est necesse, quòd sint vniuersalia ex eo, quòd scientiæ sunt.

Et confirmatur hæc ratio; quia de prima sphera est vera scientia quæ singularis est: ergo. Si respondeas, quòd illę scientiæ tractant de Deo, & spheris cælestibus sub ratione vniuersalis, contra, nam quando obiectum scientiæ est aliquid æternum, & incorruptibile, bene potest de ipso esse scientia etiam sub ratione singulari: ergo non est necesse ponere vniuersalia, vt sciantur sic. Probo antecedens; Nam propterea scientiæ debent esse de vniuersalibus, quia sunt incorruptibilia, & singularia corruptibilia: ergo si aliquod singulare est incorruptibile, bene potest de ipso esse scientia; nam cessat tunc ratio, quare scientia sint vniuersalium: ergo.

Secundum argumentum ad probandum, quod nec etiam si daretur vniuersalia de illis posset esse scientia, & sic, quòd non debeat assignari ratio, vt sint vniuersalia existentia scientiarum. Nam scientiæ debent esse de perpetuis, & incorruptibilibus, quæ non contingat aliter se habere: sed nullæ res sunt huiusmodi, etiam si sint vniuersales: ergo nullarū rerum potest esse scientia: & sic sublata scientia tollitur necessitas ponendi vniuersalia. Maior est Aristotelis primò posteriorum, minor probatur. Omnes res (& loquamur de rebus, quæ subiacent tempori) corrumpuntur, & desinunt esse: ergo. Si dicas, quod vniuersalia desinunt esse per accidens ad desitionem singularium, & singularia desinunt esse per se, parum refert; nam esse corruptibile per se, vel per aliud non tollit quin ipsa res sit corruptibilis: ergo si propterea, quòd singularia corrumpuntur, & sunt caduca, de illis nō est scientia, etiam nec de vniuersalibus debet esse scientia, quia etiam desinunt esse ad desitionem singularium: nam tam per se est hæc prædicatio, Petrus est corruptibilis, sicut ista, homo est corruptibilis: & tā accidētalis est ista, homo corrumpitur, sicut ista, Petrus corrumpitur. Si dicas, quòd est scientia de connexionibus necessarijs, puta huius, quòd homo sit

Universidad de Deusto
Biblioteca

risibilis, quod homo sit admirativus, quę sunt perpetuæ veritatis, contra; quia scientiæ sunt de obiectis suis, scientia hominis de homine, & physica entis mobilis, & cætera, & non de illis connexionibus. Et probatur; quia scientiæ sunt de rebus, sed omnis res præter Deum incepit esse, & res corruptibiles desinent esse: ergo nulla res præter Deum est necessaria: nihil enim est simpliciter, nisi solus Deus. Nam si illæ res, hominem esse risibilē sunt ab æterno, ergo vel Deus vel creatura, non Deus, vt constat, nec creatura, quia alias creaturæ essent ab æterno: scientiæ ergo non possunt esse: ergo nec vniuersalia sunt.

3. Argum. Tertio; Nam si vniuersalia sunt, maximè, necessitate naturæ intellectiuæ, quæ cum sit quid spirituale, & immateriale suscipit formas, & species vniuersales, & repræsentantes res vniuersales: sed hæc ratio est nulla: ergo. Minor probatur: nam obiectum nostri intellectus, est ens: sed singularia sunt entia: ergo illa poterit intellectus intelligere, & sic saluat intellectus circa singularia, cum in illis saluetur ratio sui obiecti quæ experientia docet à nobis intelligi, quòd si vniuersalia ponantur separata, & abstracta secundum esse, vt Aristoteles refert, constituta esse à Platone, nec hoc habet apparentiam quia illa vniuersalia vel sunt primæ substātię, (& loquor de vniuersalibus substantiæ) vel secundæ. Si primæ, ergo sunt hoc aliquid, & singulare: nam prima substantia est hoc aliquid. Si secundæ erunt in primis substantijs, & sic non erunt separatæ à primis.

4. Argum. Quartum argumentum sit: Nā illud, quod implicat contradictionem, nō potest esse, sed vniuersalia esse, implicat contradictionem: ergo. Maior patet, minor probatur dupliciter. Primò: nam si vniuersalia sunt: ergo sunt singularia: nihil enim existit nisi singulare. Secūdò: Nam vniuersalia realia sunt entia creata si sint: sed Deus nō potest facere vniuersale esse: ergo ista vniuersalia esse implicat. Minor probatur: nam si sunt iam sunt aliquid singulare, & non vniuersale, nam existentia est actus rei singularis.

Ad intellectum quæstionis notandum est, quòd in hac quæstione hoc verbum (esse) dū quærimus, an vniuersalia sint, non significat esse existētiæ, sed significat esse, quod vniuersalia possunt habere, quodcunque sit illud, vt optimè notat Caietanus primò posteriorum, vbi suprà, siue sit esse obiectiuum in intellectu, siue esse existentiæ. Et facit hunc sensum, si sint vniuersalia quomodocunque illa dicantur esse, sicut si esset scientia de chimæra quæ reremus, an chimæra esset, idest, an haberet esse quodlibet. In hac enim quæstione, quę ad, an est, pertinet, non amplius examinatur, post modum enim sumus examinaturi, quod esse habent, hæc vniuersalia in rebus, an verò in intellectu.

Secundò aduertēdum est in hac parte fuisse varios errores antiquorum. Nam vt refert D. Thomas opusculo 55. Epicurei, qui felicitatem summam constituerūt in corporeis voluptatibus, dixerūt nihil esse præter id, quod sentitur, ac videtur: ac subinde negarunt vniuersalia esse. Et quanuis hæc opinio propter suam apertam falsitatem non egeat impugnatione, arguitur contra illam. Nam dum isti philosophi, seu potiùs philosophiæ destructores, assebant omnia esse singularia, quandam propositionem affirmabant, quæ rebus omnibus competere poterat, nimirum & huic homini, & huic, & sic de reliquis omnibus rebus. Nam hic homo erat singularis, & hic equus & cætera, ergo illud prædicatū singulare erat vniuersale, quia prædicabatur de pluribus: ergo ipsi dum dicebant omne, quod est in mundo esse singulare, seipsos destruebant, quandoquidem iam in illa propositione aliquid erat vniuersale. Et cū ipsi dicebant, animā esse quoddā corpus subtile, iam anima illa erat vniuersalis. Nam prædicabatur de hac anima, & de illa siquidem asserebant quandā propositionem, quæ secundum ipsos omni animæ competere poterat: ipsi ergo se destruebant, & dum vniuersale negarent, ipsum affirmabant.

Præterea: nam hoc præstat homo cæteris animalibus, quòd illa non nisi singularia percipiunt: homo verò per intellectum aliquid magis excelsum agnoscit, & ista sunt vniuersalia, quia cognoscit Petrum, & Paulum eandem hominis naturam habere: & cum illa singularis esse nō possit, subinde vniuersalis debet esse.

Sit ergo conclusio. Vniuersalia esse, certissimum est, de quo dubitare amentia est, quæ conclusio est omnium communis conceptio, vno dempto Epicuro. Et probatur ratione desumpta ex D. Thoma opusculo modo allato. Nam secundum Aristotelem primo Metaphysicæ, omnis homo naturaliter scire desiderat, sed scientia pro hoc statu non est singularium, sed vniuersalium: ergo singularia sunt. Minor probatur: Nam quæ sunt infinita & incerta sciri non possunt, sed singularia sunt infinita & incerta, ergo non possunt sciri: ergo scientia debet esse de vniuersalibus, idest, de rebus vt stant sub vniuersalitate, cum naturæ desiderium non sit frustrà, quod esset si nullus scientiam consequeretur pro hoc statu; Nam illud desiderium est ad sciendum pro hoc statu. Si dicas, quòd possumus habere scientiam de Deo, qui est aliquid singulare, contra hoc est argumentum: Nam non solùm homo inclinatur ad habendam scientiam de Deo sed ad habendam scientiam rerum naturalium: sed illa est vniuersalium: ergo.

Et præterea, quia scientiam, quam pro hoc statu habemus de Deo, sub quadam ratione vniuersali, & communi habemus: ergo vniuersalia esse est necesse. Antecedens patebit modò, quia cum noster intellectus pro hoc statu cognoscat per abstractionem à phantasmatibus, debet cognoscere primò vniuersalia, & singularia reflexe. Et adhuc tertio: Nam ad habendam scientiam de Deo, debent præcedere multæ demonstrationes rerum naturalium, & illæ debent esse vniuersalium: ergo sunt vniuersalia.

Secunda ratio colligitur ex natura nostri intellectus. Nam noster intellectus cū sit potentia spiritualis, & immaterialis debet recipere species sine conditionibus indiuiduantibus, & materialibus, quod fit per operationem intellectus agentis, qui abstrahit species vniuersales à particularibus phantasmatibus, sed illæ species abstractæ concurrunt ad cognitionem hominis in communi, primò & per se, sed homo in communi cognitus est vniuersalis: vniuersalia ergo sunt.

Et confirmatur hæc ratio; nam intellectus agens ad hoc est tributus à natura, vt abstrahat vniuersale à particularibus, sed intellectus agens habet operationem suā in nobis: ergo facit vniuersalia; sunt igitur vniuersalia, (Et modo non loquimur de vniuersali logico, sed de vniuersali vt cumque.) Et confirmatur hæc ratio secundò; Nam vnumquodq; recipitur ad modum recipientis: nostra autē anima est aliquid spirituale, ergo recipit species spirituales: sed tales sunt species vniuersalium, & non singularium: nam species singularium repræsentant ipsum singulare hic & nunc; quam obrem erunt materiales: si ergo sunt species vniuersalium, ergo vniuersalia sunt.

Præterea: Nam anima rationalis appetit esse semper & non solùm hic & nunc; ergo apprehendit esse, quod desiderat in vniuersali, igitur vniuersalia sunt. Vltimo: Nam experientia compertum est nos intelligere hominem in communi, non intellecto Petro, aut Francisco: sed ille homo in communi cognitus est vniuersalis, quia affirmabilis est de multis: ergo vniuersalia sunt: & quia hæc veritas est communiter recepta, non amplius illam confirmare est animus. In responsionibus similiter argumentorum, quod non libenter facio aliqua dubia sum disputaturus. Et vt respōdeamus ad primū principale inquirendum est, an de aliquo singulari possit esse scientia.

Vtrum de sing. sit poss. scientia.

Et videtur quod non. Primo quia in scientia debemus demonstrare passiones de subiecto per sua principia, & per definitionē subiecti, sed res singularis non habet definitionē, secundū quod singularis est: ergo non possumus de illa scientiam habere. Minor probatur: quia solum definitur species & res communis. Confirmatur: Nam de re corruptibili per se non potest esse scientia: sed aliqua singularia sunt per se corruptibilia, ergo de illis non potest esse scientia. Et cōfirmatur secundo: nā de contingentibus non potest esse scientia sed singularia sunt contingentia: de illis ergo, quæ sunt contingentia non potest esse scientia. Maior est doctrina Arist. in periher. & Plato iubebat non descendere ad singularia, quia de illis scientia haberi non potest.

Deciditur dubium.

AD hoc dubium dico primo, quod de singularibus corruptibilibus quantum ad aliqua necessaria potest esse scientia. Probatur hæc conclusio: quia hæc est demonstratio: omne animal rationale est risibile: Petrus est animal rationale: ergo Petrus est risibilis: & tamen est de aliquo singulari contingēti, secundum tamen aliqua necessaria: ergo. Præterea: nā Theologia tractat de aliquibus singularibus cōtingētibus secūdū aliqua necessaria, & secūdum aliquem modū necessariū, qui in illis reperitur, scilicet, prout sunt à Deo cognita, & ita tractat de incarnatione &c. quæ secundum quod est à Deo cognita necessitatē habet quandam; nam vtsic immutabilis est & necessaria quodammodo, licet sit necessitas ex suppositione. Vide D. Tho. 1 p. quæst. 84. arti. 1. ad vltimum, vbi sic dicit, quod motus supponit aliquid immobile. Et ita sicut mutationes fiunt circa aliquid immobile, ita rerum mutabilium sunt immobiles habitudines; sicut quamuis Sortes non sedeat, semper verum est, quod quando sedet in vno loco manet, & propter hoc non prohibetur de rebus mobilibus immobilem scientiam habere: ergo de singularibus quantum ad aliqua necessaria scientia haberi potest, singularitas enim, non repugnat scientiæ.

1. Conclus. Dico secundo de singularibus secundum ea, quæ sunt contingentia nequit haberi scientia. Probatur: nā ita dicitur. 1. post. tex. 6. & 6. ethi. c. 6. Scientia est de impossibilibus aliter se habere, sed illa singularia ratione contingentiæ possunt aliter se habere: ergo. Et confirmatur: quia scientia debet esse de necessarijs, sed contingens distinguitur contra necessarium: ergo. Et præterea nam obiectum scientiæ & prudentiæ sunt distincta, quia habi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

bitus formaliter distinguntur: sed obiectum prudentiæ est singulare contingens: ergo idé non potest esse scientiæ obiectum etiã in aliquo actu particulari.

Dico tertio. De aliquo singulari potest esse scientia, sic adeo, vt obiectum scientiæ sit singulare. Et prob. in scientia beatorum, quæ habetur de Deo, qui est singularissimus & Theologia nostra, quæ est quædam participatio scientiæ Dei & beatorum etiam habet subiectum singularissimum. Et ratio est: Nam sicut dicit D. Tho. opusculo 50. &. 1. p. q. 86. arti. 1. ad tertiũ non impedit intellectionem singulare, vt sic, nisi in quantum materiale est. Si autem detur aliquid singulare immateriale, optime poterit cognosci ab intellectu: nam materia est quæ impedit intellectionem non singularitas, præcipue si singulare cuius modi est Deus habeat suam rationem formalem, ratione cuius nostro modo intelligẽdi conueniat ipsi aliquid aliud cuiusmodi est immutabilitas respectu æternitatis. Dico vltimo pro hoc statu, quia singularia cognoscuntur reflexe & non directe (de quo vide D. Tho. vbi supra) non potest de illis esse scientia directe, sed reflexe, nec hoc prouenit ex defectu singularis ipsius, sed ex parte animæ nostræ, quia cum scientia sit intellectus perfectio debet illi proportionari in cognitionis perfectione. Et quia intellectus cognoscit primo vniuersalia & indirecte singularia, ita habitus scientiæ primo perficit circa vniuersalia, & post modum circa singularia scientia autem quam de Deo habemus pro hoc statu præsupponit cognitionem alicuius vniuersalis, ratione cuius fit cognitio reflexa huius Dei. Ad argumenta huius dubij ex dictis pater solutio.

Dissoluuntur argumenta.

AD primũ argumentum principalis quæstionis respondetur similiter, quod pro hoc statu etiã si singulare sit incorruptibile, quia noster intellectus non cognoscit singularia directe, non potest de illo habere scientia, nisi prius cognoscendo vniuersale: & ita erunt vniuersalia, quia illa cognitio scientifica singularium reflexa debet esse, & prius præsupponere cognitionem vniuersalium.

An vniuersalia sint incorruptibilia & quomodo.

Ad secundum argumentum principale, vt respondeamus disputandum est, an vniuersalia sint corruptibilia, & quomodo sint perpetua. Et quod non sint incorruptibilia præter hoc argumentum secundum principale est argumentum etiam aliud. Nam esse corruptibile est propria passio corporis, cuius materia non satiatur per appetitum formæ: sed omnis propria passio prius conuenit vniuersali, quã indiuiduo, prius enim natura homo est risibilis, quam Petrus: ergo vniuersalia aliqua sunt per se corruptibilia, illa saltim quorum materia non satiatur per actuationem formæ: ergo illa non sunt per accidens corruptibilia: quia per se & per accidens opponuntur. Et confirmatur hoc argumentum: nam eadem corruptione corrumpitur vniuersale & particulare: ergo sicut singulare per se cortumpitur, ita vniuersale. Et confirmatur secundo: quia singulare & vniuersale sola ratione distinguntur: ergo seclusa operatione intellectus, sicut vnum corrumpitur per se, ita & aliud, quia seclusa operatione intellectus fit corruptio.

Et confirmatur tertio hoc argumẽto: Nã seclusa operatione intellectus, omnia sunt singularia, sed seclusa operatione intellectus sunt corruptibilia: ergo seclusa operatione intellectus non potest dici quod vniuersale corrumpitur per accidens & singulare per se, quia seclusa operatione intellectus non est vniuersale: ergo non corrumpitur vniuersale per accidens. Dicere verò quod est necessaria operatio intellectus, vt fit corruptio vniuersalis per accidens, quis non videat esse ridiculum. Nam reales mutationes non dependent ab intellectus operatione, & totum quod intellectus vniuersali tribuit est ens rationis, quod nihil facit ad corruptionem per accidẽs vniuersalis.

Tertio sic argumentor: Corpus verbi gratia cuius forma non satiat materiæ appetitũ est corruptibile per se, quia esse corruptibile est propria illius passio: ergo etiam actus corruptionis primo terminatur ad hominem: & sic vniuersale erit per se corruptibile. Probatur consequentia: nam vt dicitur de somno & vigilia, eius est actio, cuius est potentia: sed potentia conuenit vniuersali primo & per se: ergo & actio. Et confirmatur primo. Nam eadem est materia hominis & Petri, & eadẽ est forma & eadem potentiæ: ergo æque primo corrumpitur homo ac Petrus. Et confirmatur secundo. Nam vniuersale & particulare sola ratione distingũtur: ergo nõ est aliud vniuersale à particulari, aliud enim denotat aliam essentiam: ergo vniuersale non corrumpitur per aliud.

Quartò, Prius natura homo habet esse, quã Petrus: ergo in operationibus, siue actiones sint siue passiones non pendent à Petro vel à Paulo. Antecedẽs est notũ, quia vniuersalia sunt priora singularibus. Consequentia probatur: nam quod est prius natura non dependet in operatione à posteriori: sed potest operari sine illo. Hac enim ratione dicimus animam rationalem non dependere à corpore; quia prius natura est quam homo sit: ergo si

si vniuersalia non pendent in actionibus, siue in passionibus à particularibus per se corrumpentur sine dependent a à singularibus.

In hoc dubio de vniuersalibus, dupliciter potest fieri sermo. Altero modo pro formali & pro secunda intentione, & sic solo disputare quæstionem. Nam suo modo definunt & incipiunt esse intentiones secundæ sicut res reales, & quod dictum fuerit de realibus rebus hoc dicendum erit de intentionibus suo modo. Altero modo loqui possumus de vniuersalibus pro substrato; & ita in præsentiarũ tractamus de illis, nec loquimur de omni vniuersali, puta de cælo, Angelo, sed de illis solum, quorum singularia subiecta esse corruptioni comperimus. Et in hac acceptione vsurpando vniuersale, notandũ est primo esse corruptibile dupliciter accipi posse scilicet, vt distinguitur contra per accidens & vt distinguitur contra per aliud, siue illud aliud sit sola ratione distinctum, siue realiter vocando in præsentiarum aliud, quod habet alium conceptum, modo sit de intrinseca ratione alterius, modo non. Et quoniam incorruptibile importat id, quod nõ potest corrumpi, etiam potest accipi dupliciter, sicut corruptibile, & vt sit incorruptibile per se, & incorruptibile per aliud. Corruptibile igitur siue incorruptibile per se, vt distinguitur contra per accidẽs est illud, quod alicui per se conuenit in aliquo modorum per se vt in. 1. 2. vel. 4. Nã tertius modus non est prædicationis, sed causalitatis modus. Vt verò distinguitur contra per aliud est illud, quod habet corruptionem, siue incorruptionem per se ipsum, & nõ eget alio vt sibi conueniat, & hoc siue prædicatio illa, quæ resultat ex tali conuenientia sit accidentalis, siue necessaria.

Resoluitur dubium.

1. *Conclus.* DIco ergo primo, vniuersalia illa, quorũ materia non satiatur per formam sunt per se corruptibilia, vt distinguitur cõtra per accidens, ita quod hæc prædicatio, talia vniuersalia sunt corruptibilia est in secundo modo perseitatis tãquam propria passio. Et probatur quia esse corruptibile est propria passio talis corporis, sicut esse risibile est propria passio hominis: sed homini per se conuenit esse risibile in secundo modo perseitatis: ergo per se conuenit omni tali corpori esse corruptibile. Maior patet, quia conuenit omni, soli, & semper. Et ad essentiam talis corporis cõsequitur: nam ex eo, quod eius materia nõ impletur per formam manet cum appetitu ad aliam, & ita manet corruptioni subiecta, vnde est corruptibile. Et ita sequitur, quod omni tali corpori & soli conueniat. Præterea: Nã esse corruptibile non conuenit accidentaliter tali corpori: ergo conuenit per se. Antecedẽs patet: nam non potest à tali corpore separari, quia ex eius natura consequitur. Et si auferamus corruptibilitatem à tali corpore, non manebit eiusdem natura; homo enim qui per naturam non esset corruptibilis, alterius rationis esset ab illis, qui modo sunt, hominibus. Et confirmatur hæc ratio: Nam corruptibilitas est demonstrabilis de tali corpore: ergo est eius propria passio. Si verò sint vniuersalia accidentium, etiam illa per se sunt corruptibilia, quæ in subiecto non habent necessitatis causam: sed taliter afficiunt subiectũ, quod ab illo abesse possunt.

Dico secundo corruptibilitas, quem modo dicebamus, etiam conuenit indiuiduis corporis inferioris, verũ diuersimode. Nam vniuersali conuenit primo & per se, singularibus verò conuenit secundario & ratione vniuersalis, licet etiam sit ista conuenientia per se. Hæc conclusio probatur: nam esse risibile, non solum conuenit per se in secundo modo homini, sed etiam Petro: ergo esse corruptibile etiam vt propria passio conuenit Petro, licet secundario. Nam sicut risibilitas ad hominis essentiam consequitur, etiam corruptibilitas ad tale corpus consequitur tanquam eius passio. Sicut enim Petrus habet eandem essentiam, quam vniuersale habet, habet similiter easdem passiones, quæ sibi secundario, & vniuersali per se primo conueniunt. 2. *Conclus.*

Dico tertio. Actus corruptionis, ad quem dicit ordinem illa potentia, quæ vocatur corruptibilitas, prius conuenit singularibus, quam vniuersalibus: potentia enim prius conuenit vniuersalibus, actus verò prius conuenit singularibus: nunquam enim homo corrumpitur, nisi corrumpatur Petrus. Hæc conclusio est Arist. 1. post. c. 5. vbi dicit, quod vniuersalia per accidens corrumpũtur, hoc est per aliud, idest, per singularia & ad singularium corruptionem. Et probatur ratione: nam secunda substantia non subsistat accidentibus, nisi per primam substantiam: sed prima substantia est singularis: ergo vniuersale non subsistat accidentibus, nisi per singulare: ergo non subsistat actui corruptionis, nisi per singulare: ergo prius singulare corrumpitur & vniuersale ad corruptionẽ singularis. Maior patet: Nam, vt videbimus. c. de substantia, secunda substantia secundo subsistat accidentibus, & prima substantia primo subsistat, & ex eo quod ista subsistat secunda subsistat: ex eo enim quod Petrus est albus vel Paulus &c. homo est albus. Minor illa probatur, quia prima substantia est hoc aliquid & singulare. Prima illa cõsequentia probatur, quia corru- 3. *Conclus.*

corruptio accidens quoddam est, reliquæ autem consequentiæ patent. Secundò probatur ex differentia, quæ est inter prædicatum essentiale, & accidentale, siue inter prædicatum per se & per accidēs: nam prædicata accidentalia prius accidunt singulari quam vniuersali: sed propriæ passiones & prædicata essentialia, quantum ad cōnexionem per se prius accidunt, seu conueniunt vniuersali, quam particulari: & ideo hæc causalis est vera, quia homo est animal Petrus est animal, & quia homo est risibilis, Petrus est risibilis: ergo actus corruptionis prius conuenit Petro, quam homini, licet passio corruptibilitatis prius prædicetur de homine, quā de Petro, & de Petro prædicatur, quia de homine prędicatur. Præterea, quia actiones, seu passiones prius sunt suppositorum & singularium, & secūdario conueniūt vniuersalibus: ergo prius corruptio terminatur ad Petrū, & secūdario ad hominē. Antecedēs patet: nam omnis motus & corruptio ad singularia prius terminatur & respicit subiectū, quod est, hic & nunc, secundario vero terminatur ad vniuersale.

4. Conclus. Dico quartò quòd si vniuersalia ista, de quibus loquimur considerentur, prout abstracta sunt à singularibus, & prout in se non includunt aliquam cōditionem indiuiduantē, sed per se sola considerentur, non possunt corrumpi, nec actus corruptionis terminari potest ad illa & sic sunt incorruptibilia. Probatur ista conclusio: Corruptio non potest terminari ad vniuersalia, nisi medijs singularibus, quibus prius conuenit: ergo si considerētur per abstractionem à singularibus & sine illis incorruptibilia sunt idest, ad ipsa non potest terminari corruptio. Et probatur secūdo: Nam si non esset prima substātia substans accidentibus, secunda non substaret: ergo, vniuersalia ipsa sine singularibus considerata non possunt substare accidentibus, & sic nec possunt subiacere corruptioni: qua propter incorruptibilia erunt. Quia verò vniuersalia sunt in singularibus, & idem realiter cum illis causa est, vt corrumpantur ad singularium corruptionem: nam corrupto Petro cum homo sit idem cum Petro corrumpitur etiam homo. Et hoc voluit docere Aristot. 1. post. ca. 9. vbi dicit, quod scientia est corruptibilium secundum accidens, idest, secundum aliud idest, secundum singularia, quod & asserit. D. Thom ibidem, & opusculo vniuersalium. Et cum dicimus, quod vniuersalia sunt incorruptibilia secundum se, non est accipiendum positiue, vt accipit Linconiensis ad hunc sensum, quod nunquam desinant esse in rerum natura: nam semper aliquod eorum indiuiduum saluatur, & consequenter saluatur ipsum vniuersale. Nam multa vniuersalia sunt, quæ nullum habent indiuiduum in rebus existens; vt patet de indiuiduis eclipsis, & coniunctionis Solis, & Lunæ, & multis huiusmodi; sed debet intelligi negatiue, idest, quod non habeant vnde corrumpantur in se, licet hoc habeant, prout sunt in singularibus, quorum per se primo tam generatio quam corruptio est. Nam naturæ in sua vniuersalitate consideratæ non conuenit variabilitas. Vide aliam huius explicationem apud D. Thom. 1. part. quæstio. 50 articu. vltimo & Caiet. ibidem, & D. Thom. secundo contra gen. c. 55 vbi dicit, quod intelligibile, vt sic, est supra tempus, & sic incorruptibile, quia in sua ratione non dicit corruptionem. Cum ergo vniuersale sit intelligibile, erit supra tempus, & incorruptibile negatiue, idest, non habebit de se vnde illi competat actus corruptionis. Ex quo infertur, quod quia omnis natura substat omnipotentiæ Dei, id quod diximus de corruptione respectu rerum corruptibilium, dicendum est de annihilatione respectu rerū, quæ possunt annihilari quod primo & per se annihilatio conuenit singularibus vniuersalibus, secūdario: & potentia, seu passio ad hoc primo & per se quantum ad cōnexionem per se conuenit vniuersalibus, & secūdario singularibus.

Ad secundum principale argumentum quod erat primum huius dubij respondetur quod vniuersalia per se sunt incorruptibilia, vt dictū est, si autē corrūpūtur, hoc est ad corruptionē singularium, hoc autē est per aliud. Sciētiæ ergo debēt esse de incorruptibilibus per se, vt asserit Arist. 1. poste. c 9. Et quamuis verū sit, quod vniuersalia corrumpuntur, sed per accidēs, & ideo de illis potest esse sciētia: sufficit enim, vt sint obiecta scientiarū, quod dese nō habeant, vnde corrūpātur; quia vt sic habebunt immutabilitatem necessariā ad sciētiæ rationem: Nam huiusmodi immutabilitas sufficit. Et ad illud, quod in confirmatione argumēti dicitur, quod etiā si sciētia sit de connexionibus, quod illæ sunt corruptibiles negādum est corruptibiles esse. Et cū dicitur, si sunt ęternę vel Deus vel creatura respōdetur quod sunt creaturæ, & ly, sunt, nō dicit existētiā sed essentiā. Et facit hūc sensum, quod rebus illis quando sint debetur esse creatū: quādo enim homo risibilis sit in rerū natura illi debetur esse creatum. Sed de hoc alibi.

Ad secūdum argumentū huius dubij respōdetur quod esse corruptibile ad corruptionē singulariū, conuenit per se vniuersalibus, & est eorum propria passio. Cæterū esse corruptibile per se & sine singularibus nō conuenit vniuersalibus, quinimo illis repugnat Et hoc modo

Ad. 2. argu.

Ad. 1. huius dubij.

modo sunt incorruptibilia. Alij respondent, quod potentia conuenit per se vniuersalibus actus singularibus, & ita sunt per se corruptibilia, si dicat potentiam. Si verò dicat actum conuenit per se singularibus, & per accidens vniuersalibus. Ad illud verò quod dicitur, quod per se corruptibile, & per accidēs opponuntur, & sic eidem non possunt competere respondetur quod per se, vt est propria passio, & per accidēs, vt est idem, quod per aliud nō opponuntur, bene tamē, vt est idem quod accidētaliter. Nā Petrus per se est risibilis, vt distinguitur contra accidentaliter, & per accidēs est risibile, idest, per aliud. Nā est risibilis ex eo, quod homo est risibilis, & per hominē. Vide Arist. 1. poste c. de per se, & vniuersali. Et per hoc patet ad confirmationē primā. Nā & si eadē corruptione corrumpantur, sed primo terminatur illa corruptio ad singulare & particulare, & post modum ad vniuersale. Ad alias cōfirmationes respondebimus c. de substantia, sufficit enim distinctio rationis ratiocinatæ inter Petrum & hominem, vt illæ propositiones concedantur.

Ad. 3. argu. Ad tertiū huius dubij respōdetur quod potētia secundū cōnexionem essentialem prius conuenit vniuersali quā indiuiduo: actus vero prius indiuiduo, quā vniuersali. Et cum dicitur, quod actus est eius, cuius est potentia, verū habet: sed media conuenientia singularium, quia illa potentia datur ad corruptionē in singularibus, & ita debet competere prius corruptio singularibus, sicut patet in actu ridēdi & intelligendi, qui prius singularibus conueniunt, quia potentia intellectiua dat ur, vt intelligamus in singularibus, quia actiones, & passiones debent esse suppositorū siue subsistentium. Ad primam cōfirmationē respondetur quod quamuis sit eadem materia & forma, sed singulare addit conditiones indiuiduantes & ita prius ad singulare terminatur actio. Ad secundam confirmationem respōdetur quod ibi aliud accipitur large pro illo, quod quomodocunq; habet ab alio distinctionem: & inter vniuersale & particulare est distinctio rationis saltim ratiocinatæ.

Ad. 4. huius. Ad quartū huius dubij respōdetur secūdū aliquos, quod quāuis prius natura sit vniuersale, quā singulare, quia illa sunt priora, à quibus nō conuertitur subsistēdi cōsequentia: cæterū habet dependentiam à singulari tanquā à prima substātia, vt illi conueniant operationes & mutationes, quia nō possunt conuenire vniuersali, nisi prius conueniant singulari.

Ad. 3. principale. Ad tertiū principale respōdetur quod intellectus noster potest intelligere omne ens, sed vniuersale primo & singulare reflexe, vnde præsupponitur directa cognitio ad reflexā, & ita cognitio vniuersalis ad cognitionē singulariū, quamobrē ex natura nostri intellectus colligitur vniuersalia esse.

Ad tertiū principale respondetur quod vniuersalia secundum esse, quod habent extra intellectū sunt singularia, cæterum secūdū esse, quod habent in intellectu vniuersalia sunt. De quo vide D. Tho. opusc. 55. & 56. vel dicitur quòd vniuersale, & particulare distinguntur ratione ratiocinata pro natuis, seu vt includens & inclusum.

QVÆSTIO XII.

Quid sit vniuersale.

1. Argu. Videtur quod definitiones, quæ cōmuniter ei cōferuntur sunt male assignatæ. Nam vniuersale ita definitur, quod sit vnum in multis, & de multis: sed hæc definitio nulla est ergo. Probatur minor: nam vniuersale non solum importat secundam intentionem de formali, sed etiam de materiale dicit id cui secunda intentio conuenit: sed cum dicimus quod vniuersale est vnū &c. non potest importare aliquid materiale, cui conueniat secunda intentio vniuersalis, & hoc dicit illa definitio: ergo est nulla. Probatur minor. Nā illud materiale quod importat vniuersale, vel est substātia, & hoc nō, quia conuenit ratio vniuersalis etiam accidētibus: vel est accidens, & nec hoc cum conueniat substātiæ vniuersalis ratio. Nec potest dici quod sit aliquid reale abstractū à substantia & accidenti, cum ratio vniuersalis conueniat etiam entibus rationis propriissime. Nec similiter dici potest, quod sit aliquid rationis, quia similiter conuenit entibus realibus: nullum ergo materiale importatur. Non recte igitur dicitur, quod vniuersale sit vnum in multis. Et confirmatur hoc argumentū. Nā cum dicitur. vniuersale est vnū in multis, vnū est ens indiuisum: vel ergo est ens reale: & hoc non, vel ens rationis, & nec hoc rationibus iam factis: nec datur aliquid abstractū ab ente reali, & rationis, vt vidimus supra: non ergo bene dicitur vniuersale est vnum in multis. Nec sufficit dicere, quod hic diffinitur solum secunda intētio vniuersalis vt ratio, quare aliquid sit vnum in multis, quæ est formaliter aliquid rationis: nam vniuersale est nomē connotatiuum, & debet importare, vel significare aliquid, cui conueniat secunda illa intentio vniuersalis, & cum non possit importari non definitur recte vniuersale, quod tale materiale dicit.

Secundò, Sol & Luna sunt vniuersalia, & tamē nō sunt vnū in multis, & de multis; & idē argu- 2. Argumē.

Universidad de Deusto
Biblioteca

argumentum fit de Gabrielis specie in cõmuni cognita. Maior patet: Nam illorum termini sunt communes: ergo significant aliquid, cui nõ repugnat esse in multis: quia dicũt nõ hãc naturam Solis & Lunæ, sed naturam Solis in communi. Sed minor probatur: Nam nõ sunt multi soles in communi, nec in eadem specie esse possunt, sicut nec plures Angeli in specie Gabrielis: ergo.

3. Argumẽ. Tertio. Ens est vnum in multis, & de multis: & tamen non est vniuersale: ergo. Maior probatur quia est in multis entibus, & communissimum prædicatum. Et probatur minor quia non est aliquod quinque prædicabilium Porphyrij. Nam si est vniuersale, quod est genus ad quinque prædicabilia debet esse in aliqua specie vniuersalis, nihil enim est in genere, quod non sit in specie.

4. Argumẽ. Quarto Anima humana est in multis vna, & tamen non est vniuersalis: illa ergo definitio nulla est. Minor probatur, nam non est in aliqua specie vniuersalis cum sit pars quædã.

5. Argumẽ. Vltimo. Nam materia mea consideratu, sine mea forma, nõ est in multis; & tamen est vniuersalis: ergo. Minor probatur, quia nõ est determinata cum determinatio fiat per formã, & si non est determinata est vniuersalis: mala ergo definitio est, quæ dicit vniuersale esse vnum in multis.

Præambula ad quæstionem.

IN hac quæstione sciendum est, varias fuisse de vniuersalibus definitiones, & iuxta opinãtium de quidditate vniuersaliũ varias sententias. Nam Platonici cum ponerent vniuersalia extra intellectum, dicebant vniuersalia esse formas quasdãm subsistentes incorruptibiles, & perpetuas, quibus indiuidua omnia illius speciei communicabant, & per illarum participationem accipiebant speciem. Et errabant quidem in assignatione huius diffinitionis quia vniuersale debet esse vnum in multis. Huiusmodi verò vniuersalia non erant in multis, sed erant potius separata à multis. De quo infra fiet latius sermo. Nominales verò qui omnia ad nomina referunt, dicebant vniuersale esse nomen vniuocum commune incomplexum, nõ dicibile de omnibus quidditatiue. Quæ definitio, præterquam quod sit sine arte tradita, non rerum vniuersalium naturam explicat, de quibus scientiæ tractant vt videbimus iam.

Nota. 1. Secũdo not. vniuersale multipliciter accipitur & pro vniuersalitatis signo: Et pro vniuersali insignificando, quod definitur à Petro Hispano & Soto nomen esse plura diuisim significans, vt est iste terminus homo. Et accipitur pro vniuersali in essendo, quomodo Platonici accipiebãt, de quo iam diximus vel pro vniuersali in causando, & est illud, quod plures causat effectus, vbi vides semper vniuersale quomodocunque accipiatur, rationẽ ad plura importare. Similiter accipitur pro vniuersali in repræsentando, quod est cõceptus repræsentans rem in vniuersali, vt homo. Accipitur tandem pro vniuersali in prædicãdo & logico, & metaphysico, de quo nos hic disputamus, quod à Peripateticis varie definitur. Arist. 1. periher. lect. 10. apud D. Tho. definit vniuersale hoc modo, vniuersale est, quod de pluribus aptum est prædicari, vt homo. Auicẽna verò. 5. Meta. c. 1. definit vniuersale, quod in intellectu non est impossibile prædicari de multis, quod bene aduertant quidã qui negant Gabrielem vniuersalem esse, in cõmuni cognitum, quantum ad ea, quę sunt suę speciei: hoc autem vniuersale dicit naturam quandam, quæ debet esse in multis, ita quod in illis multiplicetur. Nã cũ dicimus vniuersale esse vnum in multis, illa multa debẽt esse multa per ordinem ad naturam, quæ est in illis vna: sic adeò, quod in illis partita & multiplicata reperiatur. Sit exemplum: Homo in communi conceptus vniuersalis est, quia dicit quandam vnitatem, quæ illi per intellectũ conuenit, & in multis hominibus est, qui sunt multi, propterea quod natura humana in illis diuisa, & multiplicata reperitur. Nam alia natura est in Petro, & alia in Paulo. Hic Deus etiam si sit in patre, & in filio, & in Spiritu Sãcto, qui sunt tria suppositа naturæ diuinæ, & sunt plura suppositа, & tres personæ, cæterum non sunt tres Dij, quia natura diuina, quam importat hic Deus non reperitur partita in illis, sed vna & eadẽ singularissima. Vnde, vt sit vniuersale aliquid, hoc primũ debet habere, quod illa multa, quæ respiciũtur ab vniuersali multa sint in ordine ad naturam importatã per vniuersale, idest, quod natura importata multiplicata reperiatur in illis. Requiritur secundo vt aliquid sit vniuersale, nõ solũ quod sit vnum quomodocunque, alias Petrus esset vniuersalis, qui est vnũ, nec sufficit, quod sit in multis, alias omnes naturæ particulares, quæ sunt in multis, essent vniuersalia, sed requiritur vtrumque, & quod sit vnum, & quod illud vnum sit in multis. Illa verò multa, quæ ab vniuersali respiciuntur quadupliciter se possunt habere, vel sunt in rerum natura, vt Petrus & Paulus, in quibus homo in communi conceptus, realiter est, vel non sunt in rerum natura, possunt tamen esse seruato ordine naturæ, sicut domus heptangula potest esse in pluribus illius figuræ domibus, quæ esse possunt, licet forte non sint, vel quod illa plura nõ possint esse naturaliter

& ordine naturæ seruato, sed possunt esse absolutè; sicut Sol in communi conceptus & Luna vniuersalia sunt, & tamen non sunt plures Lunæ & Soles, nec possunt esse ordine naturæ seruato, per Dei potentiam, possunt tamen esse, secundum aliquorum opinionem (de quo modo non disputo) vel saltim, licet non possint esse eiusdem speciei plures Soles, possunt esse diuersæ, & sic Sol in communi modo conceptus est vniuersale genericum, & habere potest plures Soles specie differentes, respectu quorum est vniuersale, vel, illa plura, nec naturaliter, nec seruato ordine vniuersi esse possunt tamen illa natura obiecta intellectui quantum ad rationem specificam est vniuersalis, quia si esse possent plura indiuidua de illis prædicaretur, quantum est ex modo essendi, quem habet in intellectu, sicut de natura Gabrielis dicitur. Quod verò non sint singularia, est per accidens illi naturæ, vt obiecta intellectui. Sed de hoc infra latius sumus acturi. Vniuersale primo modo vocatur à D. Tho. 1. p. q. 13. ar. 9. vniuersale secundum rem, & secundum rationem: quia illa natura nõ solum ex modo essendi, quẽ habet in intellectu est in multis, verum à parte rei est in multis, reliqua verò vniuersalia ex eodem Diuo Thoma ibidem vocari possunt vniuersalia, secundum rationem, quia ex modo, quem habent in intellectu esse possunt in multis, & de illis affirmari, non tamen realiter sunt in illis, sed vniuersale semper debet respicere plura, saltim sub conditione, quæ si essent de illis affirmaretur, ex modo, quem seruat natura illa in intellectu. Cum dicimus quod vniuersale debet esse vnum, illud vnum debet esse cõmune multis positiue, idest, quod æqualiter multa respiciat, & non sufficit negatiue, idest, quod non sit determinatum ad vnum, alias natura secundum se esset vniuersalis, quia non est determinata ad vnum. Hoc verò vniuersale dicitur metaphysicum quando consideratur natura sine intentione, dicitur logicum, quando consideratur natura cum intentione vniuersalitatis, quæ est tribuens naturæ vnitatem istã vniuersalis formaliter, nam sine illa non habet hanc vniuersalis vnitatem, nam formalis vniuersalis vnitas est aliquid per rationem.

Nota 2. Nota præterea, quod vniuersale dupliciter accipi potest. Vno modo communiter, & vt distinguitur contra singulare. Alio modo strictius & magis proprie pro vniuersali, quod refertur ad aliquod. 5. prædicabilium. Primo modo ens est vniuersale, idest, non particulare, cũ sit obiectum scientiæ Metaphysicę. Omnis autem scientia versatur circa vniuersale, vt distinguitur saltim à particulari, & anima, hoc modo, est vniuersalis, quia est obiectum librorum de anima, & multa alia sunt hoc modo vniuersalia. Vniuersale verò prout pertinet ad 5. prædicabilium aliquod, has debet habere conditiones Primo debet esse aliquid simplex, vniuocum, completum aliquid in suo genere propter quod animal rationale non est aliquod 5. prædicabilium, nec similiter sanum nec anima; hæc verò quæ hic posita sunt saris essentiam vniuersalis ostendunt, quæ magis modo sunt explicanda in sequentibus quęstionibus, & ideo non multa misceo.

Sed considera vltimo, vniuersale importare naturam & vniuersalitatem, naturam de materiali, & vniuersalitatem de formali. Sin verò vniuersale in communi dicat vnam aliquam naturam vel vero vniuersale, vt est genus ad 5. prædicabilia, dicat naturam communem aliquam, cui conueniat in communi intentio vniuersalis iam dico in solutionibus argumentorum.

Dissoluuntur argumenta.

AD primum argumentum respondetur; quod nullum materiale adęquatum, vnũ habet vniuersale, dum definitur in communi; etiam si definiatur in concreto. Sed omnes naturæ vniuersalium accipiuntur, vt vnum materiale completum, & perfectum. Sicut quando definitur indiuiduum, non datur aliquod vnum materiale cõmune omnibus indiuiduis sed omnia indiuidua importantur per modum vnius materialis, de quo latius agam cum disputauero de genere. Ad confirmationem respondetur, quod cum dicitur, vniuersale est vnum ly, vnum, non dicit aliquam vnam naturam communem omnibus vniuersalibus: sed dicit naturas omnes vniuersales, quę per se sũt vnum in multis. Sicut cum dicitur, indiuiduum est quod prædicatur de vno tantum, nõ definitur hic aliqua vna natura communis omnibus indiuiduis, & quæ substet intentioni secundæ indiuidui: nam illa non prædicaretur de vno tantum, sed illa definitio conuenit omni naturæ substratæ secundę intentioni indiuidui. Ad 1. arg.

Ad secundum tertium & quartum patet ex dictis in corpore quęstionis. Ad 2. 3. & 4.

Ad vlt. Ad vltimum respondetur quod illa materia est singularis in essendo, licet possit quodãm modo dici vniuersalis in ordine ad formam negatiuè, idest nullam includens formam, vna tamen entitas singularis est, & per actionem singularem producta. Ad confirmationem diximus in superioribus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVÆSTIO XIII.

Vtrùm ante intellectus operationē natura sit vniuersalis.

IN hac quæst sunt Doctorū multiplices, & variæ sententiæ. Plato ille diuinus lib. 9 de ideis asserit, dari vniuersalia separata à singularibus ante omnem intellectus operationem, quę nullo modo ab intellectu dependent. Dicebat enim dari hominem subsistentem & independētem separatum ab omnibus alijs indiuiduis naturæ humanæ, qui in se immutabilis est, & incorruptibilis, & ab omni materia separatus, & à loco independens, quæ vniuersalia vocat ipse ideas. Et idem in omnibus ferè alijs speciebus asserebat. Et probatur sentētia Platonis.

1. Arg. Primò, quia aliàs non darentur realia obiecta immutabilia, quæ scirentur per scientias reales, quia reliqua omnia obiecta rerum inferiorum corrumpuntur de facto.

2. Arg. Secundò, quia sequeretur, quod non esset agens causans omnia indiuidua rerum corruptibilium, cum non ponatur vnum aliquod vniuersale ex se habens esse, & omnia deducens ad esse: vt ergo causentur ab aliquo ex se habēte esse necessarium, deueniēdum est ad aliquē separatum hominem, v. g. qui dicitur idea, & vniuersalis homo, qui reliquos causet homines. Hanc sententiam explicant ex professo Abulensis super Matthæum. c. 25. q. 572. & Canterus hic.

Sed dubitabis statim, an hæc fuerit Platonis mens, an vero ipse ideas has cōstituerit, quēad modum solent à sacris Theologis costitui. In qua re grauissimi autores explicant, mentem fuisse Platonis in idearum cōstitutione eandē quam habent sacri Theologi, nimirum esse rationes in mente diuina existentes. Ita eum explicat D. August. lib. 83. q q. 46 & libro 12. de ciuit. c. 26. & 7. de ciuit. c. 13. Dionysius de diuinis nominibus c. 7. in hanc sententiam solent citari, Basi. Orig. Greg. Nazian. idē sentit Durandus. 1. dist. 36. q. 3. & 2 dist. 13. q. 6. Marsil. q. 1 prologi Mai 1. d 47. Scotus. d. 35. Philop. 1. de anima, tex. 8 Apul. de dogmatibus Platonis, Iamblicus Porphyrij discipulus in Symbolis Platonis, Donatus Eustratius, & Serranus 1. Ethi. c. 6. Niphus 7. Met. disp. 7. Plotinus dialogo de pulchro, Marsi Phicinus lib. 2. de Theologia Platonis. Georgius in Harmonia mundi Cant. 1. tomo 1. c. 9 & Cant. 2. tomo 1. Euseb. de præparatione Euangelica, Seneca libro. 8. epist. vltima Eugubinus de perenni philosophia libro 1. c. 17 & 20. Cicero 1. Academicarum, Plutarchus lib. 1. de placitis Philosophorum, Simplicius 2. Physicorum, textu 18. Palacios 1. de anima, textu 8 & 2. Senten. d. 3. q. 1. folio 44. vers. 2 phy q. 4. Stapulensis in introductione Met. Fernelius lib de abditis rerum causis. capite 10. Celius Rodiginus lib. 16 cap. 7. Pierius libro 26. cap de garrulit. Villalpandus in Prædicabilibus. Isti omnes asserunt falso Aristotelem prædictam sententiam imposuisse Platoni, loquutumque fuisse Platonem de ideis, sicut modo sacri loquuntur Theologi, & D. Thomas opus 20. de regimine Principum. c. 4. dicit sæpè aliorum dicta Aristotelem in alium sensum detorsisse, & in minus probabiles sententias traxisse, vt sic melius suam firmaret sententiam. Nam fingebat monstra, quæ superare posset. Videatur Abulensis in prologo gene. folio 10. qui appellat Arist. inuidum, & qui falso hanc suo magistro opinionem imposuit. Et huiusmodi grauissimi Doctores censebant triplici ratione Platonem de ideis loqui, quæ sunt in mente diuina, primò ex eo quod eadē conditiones diuini Theologi tribuunt ideis, quæ sunt in diuina mente, quas Plato suis ideis tribuebat. Loquebatur igitur Plato de illis. Antecedēs probatur, quia omnes Theologi tribuunt ideis, quod sint substantiæ, quod sint rationes cognoscendi, quod sint tandem exēplaria, quibus res ab ipso Deo ad extra producūtur: sed hoc ipsum tribuebat Plato suis ideis: ergo de diuinis loquebatur ideis. Secundò: Nam vt refert Aristoteles 3. Phys. tex. 25. Plato non constituebat suas ideas in loco, atque adeo non intelligebat esse substantias aliquas creatas, quia constat has omnes esse in loco: ergo loquebatur de aliquo existente in Deo, & ab omni loco independenti. Tertio: Quia non est credibile tantum autorē & tam diuini ingenij in tantum fuisse prolapsum errorem, vt constitueret ideas iuxta Aristotelis assertionem, seu impositionem. Quod si Plato de diuinis ideis fuit loquutus eius assertio probanda est, vt constat ex D. Thomę doctrina, 1. p. q. 15.

Verum enimuero alij autores grauissimi censent ita protulisse suam de ideis sententiam Platonem, vt asserit Aristoteles, nec fuisse loquutum de rationibus illis in mente diuina existentibus. Hoc dicit Aristoteles 3. Meta physicæ, ā capite 3. vsque ad 9. & 2. Physicorū textu 18. & 19. & his locis asserit hoc ipsum D. Thomas 1. p. q. 15. art. 1. ad 1. & quæst. 48. art. 1. & 1. Sent. d. 36. q. 2. ar. 1. ad 1. Auerroes 12. Metaphysicæ. cap. 18. Alexan. 1. Posteriorum ca. 8. Themistius 1. de anima, cap. 28. Ferrar. 1. contragent cap 24. Carthusianus. 1. dist. 36. q. 1. ad 4. Boetius in initio logicæ, Soto q. 1. vniuer. & modo magis cōmuniter tenetur à multis. Et probatur hoc sensisse Platonem vrgentissima ma-

ma magistri Soto ratione vbi supra. Nam si nō ita sensisset Plato, vt refert Aristot. viuentibus plurimis Platonis discipulis, nō imposuisset illi hanc sententiam absurdā, quia incredibile videtur tantum magistrū ipsius plurimis viuentibus discipulis, in tantum errorem traxisse præcipue, cum Aristo. maxime fuisset gloriæ cupidus, quam hac falsa doctrinæ impositione fœdasset maxime. Et præterea, quia Plato non posuit rerum vilissimarum ideas, vt colligitur. 1. Ethic. 6. sed Deus etiam rerum vilissimarū habet ideas, ergo ideæ Platonis non erant diuina exemplaria, & rationes in mente diuina existētes. Vide ipsum Platonem lib. 9. de ideis §. verum. Præterea Plato constituit hæc vniuersalia ad resoluendas conceptiones nostri intellectus in communi, & ad constituenda scientiarum obiecta, sed cum cōcipimus hominem in communi & illius scientiam habemus, non habemus scientiam idearum existentium in mente diuina, nec de illis demōstramus passiones: ergo de his nō loquebatur Plato. Quinimo omnis scientia nostra esset de Deo, & non per se de creaturis, quod Plato non concederet: ergo non loquebatur de his ideis, Præterea: Nā Plato ponebat hæc vniuersalia prædicari de singularibus, siquidē ponebat illa, vt essent obiecta definitionis, & scientiæ; sed Deus & suæ ideæ non prædicantur, de singularibus creatis, quia Deus nullius rei est pars Physica, nec Metaphysica, nec alicuius rei intrat compositionem: ergo de his ideis non loquebatur Plato. Nec rationes pro Platone quod loquutus fuerit de ideis aliquid probāt, & ideò nō egēt solutione. Manet ergo cōstituta opinio Platonis de vniuersalibus separatis, quę extra Deum ponebat.

2. Senten. Secunda sententia est nominalium opposita Platonis sententiæ, & hac ratione illam in præsenti constituimus, qui dicunt non res vniuersales esse, sed solū voces, quia res omnis singularis est, quam obrem vniuersalis esse non potest. Vox verò etiam si singularis sit in essendo potest ex libera hominum voluntate plura significare, quam obrem erit vniuersalis in significando. Et si quæras ab illis, si nō dantur res vniuersales, quid est quod immediate hæc vox homo significat, vt ratione illius dicatur vniuersalis; respōdent significare omnia singularia sub copulatione, scilicet, Petrum & Ioānem indistinctè & indeterminate, nec homo, & quidam homo secundum ipsos æquiualent in significādo: nam quidam homo significat singularia omnia, quoad accidētia ipsorum; homo verò quoad essētiam. Nam homo significat omnes essentias hominum confuse, quidam homo essentiā, & accidentia. Et hæc sentētia inter antiqua deliramenta referri solet. Nam dicitur fuisse Heracliti & Cratili, & eadem tribuitur Epicuro. Et Niphus. 1. Metaph. dicit fuisse antiquorum philosophorum, quam Cāterus hic tribuit Platoni, qui Socratis autoritate mutauit sententiā & in superius numeratam incidit, quod videtur asserere Arist. 1. Metap. tex. 15. Hanc sententiam in lucem reuocarunt, quos tēporibus nostris nominales appellamus, quorum princeps fuit Okam in sua logica. c. 14. & 1. de anima. p. 1. & quodlib. 15. q. 3 & 2. sent. d. 2. q. 7. & 8. & ibidem Gabriel & Adamus 1. d. 34. q. 9. ar. 1. Buridanus & Bruxe. in prædica. quam veriorem cēset Ayala q. 1. dicens solum conceptum, vel vocem esse cōmune, quia correspondent illi omnia singularia. Idē docet Themistius. 1. de anima. c. 4. & 8. vbi ait, quod nomina genetum, & specierum potius sunt notiones animæ, id est, conceptus mentis, quam naturæ aliquæ, fauet Auerroes ibidē, imo Arist. infra dicit definitiones generum, & specierū non esse definitiones alicuius alterius, nisi ipsorū singularium. Et 1. de anima. cap. 1. dicit vniuersale nihil esse aut posterius esse, quod nisi vocibus, & conceptibus conuenire nequit, quia ista sunt posteriora rebus ipsis.

Hæc sentētia præterea probatur rationibus: & sit secundum argumentum illius. Nam significatum huius vocis homo est in re, sed quidquid in re inuenitur est singulare: ergo vniuersale solum est in significando in voce, scilicet, vel conceptu.

3. Arg. Tertiū argum. Nā tunc cū Petrus & Paulus sint idē realiter cū illo vniuersali homine, erūt etiā idē realiter inter se, quia quæcunq; sunt eadē vni tertio, sunt eadem inter se. Et si dicas, quod sunt idem cū homine & inter se nō; item sequitur, quod ponamus in creaturis idē, quod in mysterio Trinitatis, quod est absurdū. Et cōfirm. hoc argum. Nam quando homo apprehēdit significatum huius termini, homo, apprehēdit aliquid reale existēs, vel potēs existere: sed hoc ex necessitate debet esse singulare: igitur significatum eius est singulare: vniuersalitas ergo solum reperitur in significatione nominum, & cōceptuū Probatur illa prima minor: quia omne existens debet esse productum, siquidem est creatum: productio vero ad aliquid singulare terminatur.

4. Arg. Quartò, quia inter mētis conceptū, vel vocē significatiuā, & res à parte rei nihil intercedit medium, quod possit esse hoc vniuersale in prædicādo, sed res à parte rei sunt singulares, ex parte verò conceptus, aut vocis nihil etiam mediat: ergo cū res singulares non possint esse vniuersalia, in prædicando solū erit cōceptus, vel, vox. Consequētia est nota, & probatur maior. Nam, vel illud quod mediat inter rem existentem à parte rei: & ipsum conceptum est aliquid reale vel nihil. Si hoc secūdum, habeo inten-

Universidad de Deusto Biblioteca

intentũ. Si primũ cõtra, quia omnis entitas realis nõ habens esse vnã per operationem intellectus est vna vnitate aliqua numerica cum vnitas generica vel specifica sit vnitas rationis, vt aduersarij fatẽtur, ergo vere illa entitas est aliquid singulare, & ita non est vniuersalis. Et cõfirm. hoc argum. quia omne aliud à prima substãtia, vel est in prima substãtia, vel dicitur de illa, sed vniuersale nõ dicitur de prima substãtia, quia hęc est singularis; vnde hęc prędicatio est falsa, vniuersale est singulare, nec est in illa, alias redderet illã vniuersalem, sicut albedo existens in corpore facit ipsum album: non ergo datur tale vniuersale, sed vniuersalitas reducẽda est ad vocẽ & cõceptum. Et ita pari ratione vidẽtur vniuersalia extra intellectũ esse & quadam ratione in rebus, vt supra explicuimus.

3. Sensen. Tertia sentẽ. est subtilis Doctoris Scoti, qui asserit vniuersalia esse in rebus seclusa intellectus operatione. Nã dicit dari naturã actu vniuersalem seclusa operatione intellectus, nõ quidẽ, quod eadẽ entitas simul sit existẽs in multis realiter distinctis, sed quod in vna & eadem re existente à parte rei inueniũtur duę entitates, seu duę rationes formales entis, quarũ vna est propria talis rei, alia vero nõ est ꝓpria, quãuis sit appropriata, quia quãtum est ex se potest esse cum alia realiter diuersa ab ista, licet, vt id fiat sit impedita ex cõiũctione, quam habet cũ ista partieularitate, sicut dicimꝰ, quod eadẽ res, quæ nunc est Romę potest esse Salmanticę, sed nõ quãdiu est Romæ. Et hoc modo dicit Scotus, quod humanitas, quæ nũc est in Petro, potest esse quantũ est ex parte sua in Paulo, seu Frãcisco, licet sit impedita ex singularitate Petri ne sit in illis, quia illa singularitas illis repugnat. Et quia destructo Petro per accidens destruitur quod est in illo, hinc fit, quod destruatur illa natura vniuersalis, quæ est in illo, & ita nũquã de facto coniungitur pluribus singularibus, licet quãtum est ex se possit cõiungi: quod sufficit, vt illa natura sit vniuersalis, ex se & ex propria ratione. Hanc sententiam sic explicatã tenet Scotus. 7. Metap. lect. 16. & 2. sent. d. 3. q. 1. & 1. d. 2. q. 7. & d. 5. q. 1. Anto. Andreas 7. Metap. q. 71. Trombeta in quæstionibus Metap. q. 42. art. 1. Albertus Solet in hanc citari sententiam tract. vlt. prædi. c. 3. Venetus in vniuersalibus Matth. quodlib. 7. dub. 1. & 2. Burleus. 1. Physic. tex. 5. Rodolphus. 1. de inuentione, & Galenus lib. 1. Methodi, vbi dicit eos qui non cognoscunt vniuersalia stupidiores esse asinis, quia asini cognoscunt hominem, & hunc hominẽ. Et Archiepiscoꝑ. Toletan. 1. de Anima. q. 5. art. 1. ait hanc esse magnorum doctorũ, nec existimari debet hanc esse contra D. Tho. Quia quotiescunq; negat dari vniuersale à parte rei, loquitur cõtra Platonem, vnde solum docet naturam non subsistere vniuersaliter à parte rei, sed singulariter tantũ, non tamen negat à parte rei dari vniuersale, prout vniuersale importat naturam vnã habentem de se cõmunitatem ad multa. Imò id cõcedit, vt patet 7. Metaphys. lect. 13. cõmen. 2. & de potentia. q. 5. ar. 9. ad 16. & quodlib. 8. art. 1. & 1. contra gen. c. 55. ratione 3. Vbi dicit, quod singulare & vniuersale esse passiones entis, & 4. cõtra gen. c. 14. Fauet multum huic sentẽtiæ pluribus in locis Arist. præcipuè. 1. Ethic. in princip. & 5. Metaph. tex. 6. & 7. Metaph. tex. 37. & 5. Metap. tex. 56. vbi ait, vniuersalia non esse à rebus separata, sed esse in rebus ipsis. Dices Aristot. loqui de vniuersalibus fundamentaliter. Cõtra, quia 1. Peri. ca. 5. cõstituens diuisionẽ rerum, dicit, rerũ aliæ vniuersales, aliæ particulares: hæc autem diuisio nulla esset, si intelligeret de vniuersalibus fundamẽtaliter, quia res etiam particulares sunt fundamentaliter vniuersales: vnde mẽbra diuisionis huius nõ essent opposita, quod est cõtra rationem bonæ diuisionis. Et 1. Poster. tex. 5. & 11. dicit scientiam esse de rebus vniuersalibus, sed datur scientia à parte rei: ergo & vniuersale, quod est eius obiectũ. Quod si iterũ dicas, dari quidem non formaliter sed fundamentaliter tantum, contra: quia à parte rei est, actu sciẽtia formaliter seclusa omni operatione intellectꝰ: ergo etiam eius obiectum habet esse formale, seclusa omni operatione intellectus, alias daretur scientia sine obiecto, quod est implicatio: sed eius obiectum est vniuersale, ergo.

Præterea, & hæc sententia Scoti varijs probatur rationibus. Prima ratio fit, natura humana, v. g. ex intrinseca sui ratione nõ est singularis: nam singularitas Petri est omnino extra essentiam naturæ humanæ; alias si esset illi intrinseca non posset illa natura inueniri, nisi in Petro solum, quod est absurdum: ergo potest quãtum est ex sua ratione esse in pluribus indiuiduis: ergo est vniuersalis ex se natura humana, seclusa omni operatione intellectus. Probatur cõsequentia: quia vniuersale est illud, quod potest esse in pluribus indiuiduis, & hoc potest natura humana; quia ex quo non habet ex propria ratione esse singulare, potest in pluribus indiuiduis reperiri: & ita erit vniuersalis: quia vniuersale est, quod potest esse in multis; & cõmunicari multis. ¶ Confirmatur hoc argumẽtum. Natura humana secundum se cõtrahitur materialiter ad plura indiuidua: ergo natura humana secundum se habet potentialitatem, vt contrahatur ad plura indiuidua: ergo est vniuersalis secundum se. Consequentia est bona: quia cui conuenit actus, potentia similiter cõuenire debet. Sed antecedẽs probatur. Nã natura humana actu contrahitur ad plura indiuidua, & non secundum quod est indiuidua, quia sic nõ potest

potest contrahi ad plura indiuidua: nec secundũ quod est in intellectu, ergo secundũ se: quia non potest alius status naturæ assignari, ex quo infertur positiue esse indifferentem ad plura, quia positiuè dicit potentiã vt determinetur ad plura indiuidua: igitur vniuersalia in rebus dãtur: nam quod naturæ secundum se conuenit vbique, etiam in rebus ipsis conuenit.

Confirmatur: Nam animal, v. g. habet potentialitatem intrinsecã, & positiuam, vt cõtrahatur per plures differẽtias: ergo illi cõuenit de se posse communicari illis speciebus, per quarum differentias contrahitur; ergo est de se communicabilis, & vniuersalis; quia vt sit vniuersalis sufficit quod sit communicabilis multis positiue, & hoc habet natura animalis: quia positiuè habet potentialitatem, vt per plures differentias contrahatur.

Confirmatur argum. Nã natura humana nõ posset contrahi per plura indiuidua, nisi secundum se esset indifferẽs ad plura indiuidua: sed hoc est esse vniuersalem, ergo secũdũ se est vniuersalis, ergo in re est vniuersalis, quia quod illi secundum se cõuenit in re habet. Mai. patet. Nã determinabile indifferens debet esse ad determinabilia, & æqualiter respicere illa, vt sic, vt patet. Nã intellectꝰ æqualiter respicit omnes suos actus & est indifferẽs ad illos, quia potest omnibus illis determinari; vnde patet, quod nõ solũ negatiue est indifferẽs, idest, nõ determinata, sed positiue, idest, respiciẽs plura æqualiter.

2. Argum. Secundum argum. A parte rei seclusa operatione intellectus duo homines cõueniunt formaliter in ratione hominis: ergo à parte rei cõueniunt formaliter in natura hominis; ergo natura hominis à parte rei est vniuersalis, & cõueniens multis positiue. Antecedẽs primũ probatur. Nã à parte rei Petrus est homo, & Paulus est homo; ergo cõueniunt in natura humana à parte rei: nã necessario debent in illa cõuenire, aut differre, sed nõ differunt in natura specifica hominis, alias essent homines diuersæ speciei: ergo cõueniunt formaliter in natura hominis, quæ erat prima cõsequẽtia. Et probatur magis: Nã discõuenientia & differẽtia formalis nõ potest inueniri, nisi distinctione formali: ergo cõueniẽtia formalis nõ potest inueniri, nisi vnitate formali: nã oppositorũ oppositæ sunt conditiones: ergo si Petrus & Paulus cõueniũt in ratione hominis formaliter, ratio hominis est in illis vna; & ita erit in illis vniuersalis, sicut si differrẽt in ratione hominis, ratio hominis in illis esset diuersa, sed nõ potest hoc dici, cõueniunt igitur in hominis ratione vna; nã formalis vnitas naturã put est in se cõsequitur; ergo si in re cõueniunt in ratione formali, cõueniunt in natura vna reali. Sunt igitur vniuersalia à parte rei intellectus operatione seclusa.

Si dicas cũ Thomistarum solutione cõmuni Petrum & Paulũ à parte rei esse vnũ formaliter in natura humana negatiuè, id est, non diuisi per principia formalia, nec in illa differentes ex hoc autem non licet colligere esse vnũ positiue & formaliter in illa: nam equus & lapis non differunt in humanitate; vnde non sequitur quod cõueniant in illa. Sed contra: Nã vnitas formalis dicit formaliter, vel cõsecutiue negationem diuisionis per principia formalia in aliqua natura: ita quod semper cum illa reperitur cõnexa; ergo si Petrus & Paulus à parte rei non differunt formaliter; ergo sunt vnũ formaliter & positiue. Sicut valet bene, quia est propria passio hominis risibilitas, si est risibile: ergo est homo, ita illa indiuisio per principia formalia est connexa, & fundata in entitate formali necessario; si ergo sunt indiuisi formaliter per principia formalia & illis conuenit hæc negatio, seu priuatio; ergo conuenit illis positiue entitas formalis, in qua fundatur huiusmodi indiuisio. Nec exemplum adductum aliquid valet; nam equus & lapis, cum non habeãt humanitatem, non necessario debẽt conuenire, aut differre in illa: ex suppositione tamẽ, quod deberent conuenire, aut differre in illa bene sequitur, non differunt: ergo conueniunt.

Dices huic argumento, Petrum & Paulum esse vnum formaliter, & conuenire in natura humana, non per hoc, quod à parte rei sit illis aliqua entitas vna communis, sed per hoc, quod quilibet illorum habet vnam entitatem similem formaliter entitati alterius, atque adeo sunt vnum formaliter per similitudinem.

Sed contra; Nam & si hæc sit Thomistarum solutio, fortius redditur argumentum; Nam similitudo, quæ est inter duos homines, necessario debet fundari in aliqua vnitate teste Arist. 5. Metaph. tex. 10. & cap. ad aliquid, vbi inquit, quod similitudo fundatur super vnitatem, sed hæc similitudo non fundatur super vnitatẽ numericam, quia in hac potius differunt Petrus & Paulus, & induunt dualitatem: ergo fundatur super vnitatem specificam, sed vnitas specifica est vniuersalis, ergo. Dices fundari in vnitate specifica fundamentaliter, non formaliter, quia hæc solũ est in intellectu non in re. Vnde cum Aristot. dicit vbi supra, quod similitudo fundatur in vnitate, solum vult, quod similitudo quæ est in Petro fundatur in vnitate numerica Petri, & similitudo, quæ est in Paulo fundatur in vnitate numerica Pauli; & hoc est habere vnitatem fundamentalem, nimirum, continere vnitates, quæ inter se nõ differũt formaliter.

Sed cõtra; quia hæc similitudo non fundatur in vnitate, quatenus numerica est, quia sic non sunt vnũ formaliter; ergo fundatur in aliqua vna natura specifica & formali illis communi.

Universidad de Deusto Biblioteca

3. Argum. Tertium argumentum: Quia natura humana quæ repræsentatur per speciem intelligibilem expressam est actu vniuersale, quia secundũ illud esse, quod repręsentatur abstrahit à singularibus, & potest esse in multis: sed hoc esse repręsentatum vere est formaliter à parte rei: ergo in re datur actu vniuersale. Probatur mi. Quia intellectus ideò est verus, quia conformatur rebus intellectis, sed tũc intellectus concipit vnicã formaliter naturam humanã, de se indifferentẽ ad plura, & participabilẽ à pluribus, quia sic repręsentatur illi per speciem: ergo sic est in re, cum veritas consistat in conformitate ad rem, sicut est.

Si dicas: Cũ cognoscimus tũc naturã humanã cognoscere quidẽ illam, quæ est in re, verũ ex hoc, quod cognoscitur per intellectũ, habet modum vniuersalitatis, quem in re non habet.

Contra: Quia antequã intellectus cõsideret modũ, quo natura est in intellectu, cognoscit naturam cõmunem: ergo natura ipsa præter cõmunitatẽ, quã habet ex esse, quod habet in intellectu, habet aliã cõmunitatẽ realẽ sibi cõuenientẽ. Cõsequentia est nota, & probatur antecedẽs. Quia antequã consideremus modũ illũ, quo natura est in intellectu, cognoscimus naturã ipsam per verbum mẽtale, quod est prima intentio formalis, tãquam verã realitatẽ: ergo vt habentẽ verã entitatẽ formalẽ: ergo vt habentem vnitatem formalẽ, quia vnitas formalis est passio entitatis formalis: sed illa vnitas formalis cũ nõ sit numerica, nec aliquid aliud cõstat quod sit specifica; ergo communis multis: quia vnitas specifica cõmunis est multis eiusdẽ speciei: ergo datur natura illa communis in re.

Si dicas, quod cum intellectus cognoscit naturam humanam, vt sic, non cognoscit illã, vt habentem vnitatem intrinsecam, sed extrinsecam prouenientem à ratione.

Cõtra: quia illa realitas naturæ humanę, quod est obiectũ conceptus huius, homo, non includit realitatẽ singularũ, vt sic, sed ab illis abstrahit: ergo est vna sola realitas, & nõ plures: ergo habet suã vnitatem intrinsecam, quia cũ sit entitas ab intrinseco indiuisa, necesse est habere ab intrinseco propriã vnitatẽ, & hęc est vnitas, in qua omnes homines cõueniũt: igitur cõmunis est realiter hæc vnitas. Datur ergo aliquid reale cõmune plurib': ergo vniuersale est in re.

Confirmatur hoc argumentũ & explicatur: Nam totum, quod correspondet, huic conceptui homo, vt significatũ eius est in re (& prę supponamus ens rationis non habere esse formale nisi dum actu cognoscitur, quod est probabile) sed illud significatum est commune multis: ergo in re datur aliquid cõmune multis: datur ergo aliquod vniuersale in re. Dices non esse cõmune multis, prout est in re, sed prout habet esse in intellectu. ¶ Contra: Nam vt est obiectũ præcedit verbum; sed vt præcedit verbũ, & cõceptum est vniuersale, quia obiectum hoc est natura affirmabilis de multis, & cõmunis multis; ergo & idem ipsum quod præintelligitur præcedere, & specificare verbum, intelligitur in actu postmodum ab intellectu: vnde sicut præcedit est vniuersale, in re quidem erit vniuersale. Dices, quod præcessit actio intellectus agẽtis, q̃ facit illud obiectũ vniuersale, & ita iã nõ in re sed in intellectu reperitur vniuersale.

Contra: Nam species intelligibilis specificatur à suo obiecto, sed suum obiectum specificãs præcedit actionem intellectus agentis, siquidem præcedit speciem ipsam, & illud est vniuersale, quia est illud ipsum, quod postmodum terminat speciem, quod est vniuersale, & illud ipsum est in re, igitur in re est vniuersale.

4. Argum. Quartum argumentum: Obiectum scientiæ de homine. v. g. est natura humana in communi, seu homo in cõmuni: ergo, vt sic est ens reale extra intellectũ. Consequentia est nota, quia scientia de homine respicit aliquod obiectum reale à parte rei existẽs. Antecedens probatur; quia vel natura humana est obiectũ scientię de homine, vt est natura à parte rei realiter cõmunis pluribus, vel vt plurificata ad plurificationẽ indiuiduorũ. Si des primũ, habeo intentũ. Si secundũ cõcedas, cõtra; quia ipsa singularia sunt cõtingentia & corruptibilia, & ita esset sciẽtia primo & per se de corruptibilibus & singularibus cõtingentibus, quod est impossibile: ergo eius obiectũ, nõ potest esse natura humana, vt plurificata ad plurificationẽ indiuiduorũ; maximè, quia etiam si natura ipsa non esset plurificata esset scientia de homine; ergo eius obiectum est natura humana realiter communis.

Et si dicas cum aliquibus recentioribus, obiectũ esse omnia indiuidua existẽtia, vel possibilia naturæ humanæ, nõ secundum diuersitatem, quam habent, sed secundum quod conueniunt in aliqua vna ratione hominis.

Contra: quia hoc, in quo conueniunt vel est aliquid corruptibile vel incorruptibile. Si primum scientia erit de corruptibilibus, & nõ permanentibus, quod est contra totam Aristot. doctrinam in posteriorum liberis. Si secundum; ergo est natura ipsa abstracta ab omnibus singularibus, & illis cũmunis; ergo vniuersalis; nã ipsa natura & conuenientia singularium in ipsa à parte rei est, siquidem obiectum scientiæ de homine est à parte rei.

Si dicas obiectum quidem scientiæ de homine esse à parte rei, verum conditionẽ illius obiecti, nimirum, vniuersalitatem non esse à parte rei, sed esse in intellectu obiectiue,

Contra: nã scientia realiter specificatur à suo obiecto etiam opere intellectus secluso: ergo realiter est obiectum cum suã conditione, etiã opere intellectus secluso. Nam si est specificatũ secluso intellectus opere debet esse specificans cum omnibus suis conditionibus requisitis ad specificationem, vt patet ex terminis. Nam si est specificatio debet esse quod necessarium est ad illam; igitur est obiectum scientiæ, cum vniuersalitate in re. Vniuersalia igitur sunt in rebus, & non solum in intellectu: nam vniuersalitas conditio est ad specificationẽ scientiæ requisita, siquidem scientiæ sunt de vniuersalibus. Et explicatur hoc adhuc magis sequenti argumento.

Quintum argumentum. Vniuersale in actu est obiectum intellectus nostri: ergo præcedit omnem actũ potentiæ teste Arist. 3. de Anima, tex. 10. & 11. vbi ait, obiectum visus præcedit visum: ergo obiectum intellectus, vt sic, est vniuersale, & non per opus intellectus, siquidẽ antecedit illud: vniuersalia igitur sunt in rebus formaliter. 5. Argum.

Responsio cõmunis est, quod duplex est hominis intellectus agens & possibilis. Officium agẽtis est, facere vniuersale, & ita præcedit quidem vniuersale possibilem intellectũ nõ agentem. Sed cõtra: quia antequã intellectus agens aliquid abstrahat, intellectus possibilis habet suã propriã essentiam: ergo antea habebat propriũ obiectũ cũ cõditione propria, à quo specificabatur: sed hoc est vniuersale in actu, ens, scilicet, in cõmuni: nã nõ est ens in singulari, alias nihil præter singulare posset intelligere: ergo vniuersalia in rebus dantur opere intellectus secluso. Et cõfirmatur hoc argumentũ: Nã color est obiectũ visus, sed non color particularis, alias non posset videre: nisi colorẽ particularem: ergo est color communis: ergo datur vniuersale à parte rei; quia obiectũ visus, neq; eius conditio non potest esse aliquid per intellectũ cum operatio visuq; potentię præcedat omnem intellectus operationem. Et confirmatur secundo. Nam color, vt sic vere est à parte rei, sed color sub ratione coloris, vt sic nõ est singularis: ergo vt sic, est communis. Patet consequentia: quia omne quod est à parte rei necesse est, quod sit singulare vel cõmune. Et hoc argumẽtum de omni natura fieri potest, vt patet.

Confirmatur vltimo: quia quando dico Petrus est homo, Paulus est homo, importatũ per ly, homo, aut est idem formaliter cum vtroq;, aut diuersum formaliter. Non hoc secundum, vt patet: ergo est idẽ formaliter: ergo seclusa operatione intellectus sunt idẽ alicui tertio formali cõmuni illis: ergo vniuersalia sunt in rebus formaliter præter intellectus operationẽ.

6. Argum. Sextum argum. Natura humana secundũ se sumpta habet proprietates, quæ cõueniunt omnibus hominibus, vt esse animal, esse rationale, esse risibile, & hoc, opere intellectus secluso: ergo est vniuersalis, seclusa operatione intellectus: quia nihil aliud requiritur, vt sit aliquid vniuersale, nisi quod habeat proprietates conuenientes pluribus. Maior de se patet.

Confirmatur hoc argum. Nam seclusa operatione intellectus, secunda substantia realiter substat accidentibus, quia prima realiter substat, nimirum homo realiter substat, quia Petrus realiter substat accidentibus, sed prima & secunda substantia, non possunt distingui, nisi in ratione vniuersalis, & particularis, vel nisi vna sit vniuersalis, & alia particularis: nam Petrus & homo non possunt distingui, nisi quia homo est vniuersalis, & Petrus particularis; & opere intellectus semoto datur homo substans secundo, & Petrus substans primo: nam seclusa operatione intellectus, quia Petrus substat, homo substat realiter non enim dependet realiter in substando accidentibus homo ab opere intellectus: igitur sine operatione intellectus dãtur vniuersalia in rebus.

Confirmatur secundo: Quia natura humana à parte rei est prius natura, quam indiuiduatur: ergo pro illo priori est vniuersalis, cum pro illo priori non sit singularis, & sit in rebus: ergo debet esse vniuersalis. Quod sit prior natura indiuiduis probatur. Nam illud est prius, à quo nõ conuertitur subsistendi consequentia: sed non valet à natura ad indiuidua, bene verò è conuerso: non enim valet, homo est: ergo Petrus est & valet Petrus est, ergo homo est: igitur homo prius natura est Petro, & singularibus omnibus. Tum etiam, quia natura humana est subiectum, in quo recipitur singularitas, sed subiectum est prius natura forma in illo recepta. Consequentia prima probatur quia, si esset singularis, non esset participabilis & determinabilis per pluresingularitates, quinimo de se est indifferens ad illas; & ita ad singularia, quamobrem videtur vniuersalis.

Et confirmatur: Nam proprietates reales conueniunt vniuersali secundum se sumpto, seclusa intellectus operatione: ergo euidens argumẽtũ est à posteriori vniuersalia esse in rebus ante opus intellectus. Probatur antecedens: Nam proprietates rerum primò & per se dicuntur conuenire vniuersalibus, vnde per prius conuenit homini esse risibilem, quam Petro: Et Aristoteles 1. posteriorum, tex. 41. & 45. ait vniuersalia esse perpetua & incorruptibilia; ridiculum autem esset dicere istas proprietates conuenire rebus per operationem intellectus: ergo sunt vniuersalia in rebus, quibus hæ proprietates primo conueniunt.

Quarta sententia est sapientissimi Magistri nostri Soto, quæst. 2. vniuersali, quam explicat subsequentibus conclusionibus. Prima, quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

natura quælibet non habet esse vniuersalis, nisi quando actu abstrahitur eius species à phantasmatibus, & obijcitur intellectui. Ponit nihilominus secundam conclusionem: Res ante quamcũque operationem intellectus sunt species & genera, & ita sinè addito sunt nominanda. Et existimat conclusionem ex cõmuni modo concipiendi satis esse demonstratam. Itaq; opinatur, quod quamuis sine operatione intellectus non sint vniuersalia in actu, tamen sufficit vt sint species & genera, quod Petrus, verbi gratia, sit homo & Paulus sit homo, & homo sit animal, & equus sit animal: nã hoc sufficit vt res dicãtur esse eiusdem speciei aut generis, quod profecto verum est omni negotio intellectus cessante. Et explicat adhuc magis suam sententiam. Nam vniuersale est obiectum intellectus, tamẽ non est obiectũ, quia actu mouet, sed quia est motiuum intellectus, sicut color non est obiectũ visus, quia actu mouet, sed quia potest mouere: ergo eadem ratione non solũ dicẽtur esse species & genera, quia actu abstrahuntur, sed quia sunt abstrahibiles.

Et præterea tertio: Nam cæcitas est ens rationis, & tamen homo sine operatione intellectus cæcus dicitur. Item: Nam syllogismus, propositio sunt aliquid rationis pro formali, & sunt secunda intentio, & tamẽ etiam si intellectus nõ cõsideret voces ipsæ sunt nomina: ergo & species possunt dici, quod sunt similiter & genera opere intellectus secluso. Dicit insuper, quod non concedatur ita propriè quod sint vniuersalia, sicut conceditur, quod sunt genera, & species: nam vniuersale denotat quod species & genera habent intentionẽ vniuersalis in actu. Dicetur ergo species natura humana, quia est abstrahibilis à multis indiuiduis, non verò dicetur vniuersalis, quia non actu abstrahitur.

5. Sententi. Quintam sententiam tenent aliqui moderni, inter quos est Paulus Venetus super prologum prædicabilium, & dicit hæc opinio, quod vniuersalia realia vt homo animal, & huiusmodi, simpliciter sunt extra animam, & in natura rerum, secundũ quid vero esse in intellectu. Vnde dicit iste autor, quod quemadmodũ color habet duas passiones, quarum prima est perspicuum nullũ dicens ordinem ad visum, siue actualem, siue potentialem: secunda est visibile dicens ordinem potentialem ad visum nam visibile est, quod potest videri: ita natura communicata multis, homo verbi gratia, importat duas passiones, quarum vna nullum respectum importat ad intellectum, scilicet, vniuersale, & alia, scilicet, prædicabile ordinem ad intellectum potentialem importat, & est simpliciter in rerum natura. Et sicut color, inquit ipse est realiter & simpliciter in superficie, quia habet esse in illa, secundum quid autem habet esse in oculo, quia est secundum esse intentionale & diminutum: ita vniuersale reale simpliciter est in rerum natura, secũdum quid verò in intellectu, scilicet, per suas similitudines. Et quidem mirabilis est hæc opinio viri alias docti & in Peripatetica doctrina satis versati, nec videbatur digna hæc sentẽtia vt D. Th. placito & communi Peripateticorum doctrinæ præponeretur.

Pro veritate ergo explicanda, quia multarũ veritatum radix est, considerandum est, cum nos inquirimus, an vniuersale sit in rebus loqui de vniuersali non fundamentaliter, sed formaliter, quatenus dicit vniuersale vnũ in multis, & hoc est quod quærimus, vtrùm sine intellectus opere reperiatur in rebus vnum aliquod in pluribus existens, multiplicatum, vel saltim ex modo essendi; quem in rebus habet, possit in multis reperiri.

Decisio quæstionis.

1. Conclus. PRima conclusio: Impossibilis est positio Platonis de vniuersalibus separatis, & implicat dari vniuersalia illa extra Deum. Et probatur hæc conclusio. Primo Aristot. autoritatibus quas supra dum hanc exponeremus quæstionem retulimus: & probatur. Nam vniuersalia Platonica posita extra Deum & ab ipso producta & quæ in rerum naturis existerent separata à singularibus de necessitate deberent esse aliquid singulare: ergo non poterãt esse quid vniuersale. Sed probatur antecedens. Nam omne existens de necessitate debet esse singulare: nã existentia est actualitas rei singularis: ergo. Cõsequentia satis nota est. Et secundò, illa vniuersalia erant producta per Dei actionem creatricẽ: sed actio omnis ad particularia terminatur, actio, inquam, productiua: sunt igitur illa vniuersalia aliquid singulare; & cum ratio vniuersalis & particularis eidem non conueniant, ne queunt esse vniuersalia. Tertio probatur, illa vniuersalia essent signabilia, vt quid existens in se, & vt quid distinctum ab omnibus alijs rebus mundi, siquidem erant realiter separata à singularibus; sed quod est designabile, vt indiuisum in se & diuisum à quolibet alio, est vnũ numero: ergo erant illa vnũ numero. Quarto probatur; Nam illa vniuersalia vel erant idem realiter cũ singularibus illius speciei, vel realiter distincta: neutrum horũ: ergo non possunt cõstitui separata à singularibus. Tum etiã: quia vna res existens à parte rei, & quæ cõmunicat seu dicit existentiam pluribus cõmunem, exigit infinitã perfectionẽ, vt patet in essentia diuina, quæ existẽs in rerũ natura existit in Patre Filio & Spiritu sancto, tribus suppositis inter se realiter distinctis; illa autẽ vniuersalia nõ sunt quid infinitũ cũ dicãt determinatã naturã; ergo non possunt existere in pluribus, vt idem cũ illis realiter: quia essent perfectionis infinitæ. Quinimo cum illa vniuersalia ponerẽtur à Platone, vt productiua essent suorũ singularium, deberent esse realiter distincta ab illis, aliàs nõ possunt singularia producere, cum quibus realiter identificabantur. Quod verò non essent distincta realiter probatur: quia si ponebantur vniuersalia respectu particularium, debebant prædicari de illis, quia vniuersale est, quod prędicatur de suis singularibus, quia nihil prędicatur de alio quod non sit in illo præcipuè quiditatiua prædicatione: igitur non erant distincta à singularibus: ergo positio hæc est impossibilis. Nec in re adeò manifesta volo plures adducere rationes, cum iam vbique & ab omnibus hæc vniuersalia extra mentem diuinam explosa sint ab scholis.

2. Conclus. Secunda conclusio: Stultum est asserere voces solas, seu mentis conceptus vniuersalia esse. Quæ conclusio posita contra Philosophos, illos, quos nominales ideo vocant, quia tantũ nominum habuerunt rationem, probatur luculentissimè à sapientissimo magistro Soto in suis vniuersalibus quæstionibus, & à patre Toleto. Et primò probatur ex dicto Anselmi in epist. de Incarnatione verbi, vbi ait: Commonendi sunt illi vtique nostri temporis Dialecticei, qui non nisi flatum vocis vniuersalia appellant. Vbi sanctus Doctor admonet erroris illos qui vocis solum vniuersalia esse contendunt. Et Aristoteles, quem ipsi nominales recipiunt, 1. Periher. ca. 5. res ait quasdã esse vniuersales, quasdam esse particulares: ergo secundum Aristotelem, res vniuersales sunt. Videatur 1. Posteriorum, cap. 1. & 7. Metaphysicæ, ca. 13. & 15. Et probatur ratione. Nam cum concipimus hominem vt sic, experitur intellectus se non cognoscere plura indiuidua ex vi illius cognitionis præcisè: ergo significatum illius conceptus & vocis homo, non sunt indiuidua, sed natura hominis, quæ illis est communis. Consequentia est manifesta, & probatur antecedens Nam experitur intellectus per illam cognitionem non cognoscere Arabes, Hispanos, nec Petrũ, Ioannem: sed solum experitur se cognoscere rationem hominis: illa ergo est quæ significatur primò & per se, & non est singularis: ergo est vniuersalis: ergo dantur vniuersalia, & res vniuersales sunt. Dices indiuidua dupliciter repræsentari posse, & in confuso, & distinctè: Illa vox homo repræsentat quidem indiuidua in confuso, non tamen distinctè. Et ita non experimur nos cognoscere aliquod singulare distinctè, sed confuse. Sed contra, quia iste terminus homo, & conceptus mentalis sunt vniuoca: ergo significant vnam rationem communẽ suis inferioribus, & illa non potest esse, nisi hominis ratio: ergo hominis ratio distincta est ab indiuiduis saltem ratione, & illa significatur & non indiuidua, quia si non esset vniuocum nomen, nec conceptus significaret vnam rationẽ sed plura indiuidua. Et secundò probatur conclusio: nã istæ prædicationes sunt veræ, Petrus est homo, Ioannes est homo: ergo ratio hominis de illis prædicatur: est ergo vniuersalis: ergo vniuersalia sunt res ipsæ, & non voces, nec conceptus. Et si voces vniuersalia sunt, ideo est quia significãt rem vniuersalem. Nec dicimus vocem de voce affirmari, scilicet, vocem homo de voce Petrus: nam falsum esset dicere, hanc vocem homo esse vocem Petrus. Tertio: nam scientia & definitio non sunt de vocibus præcipuè, sed de rebus. Cum enim dicimus ens esse vnum &c. non est sensus, quod hæc vox ens sit hæc vox vnum; & cum dicimus hominẽ esse animal rationale, non est sensus, quod hæc vox homo sit hæc vox animal rationale: sed hoc de rebus affirmamus, & non de rebus particularibus; quia res particulares nec definiuntur, nec scĩtur primo & per se: igitur res sunt vniuersales. Et cum dicimus res esse vniuersales, nolumus asserere res esse vniuersales à parte rei, sed dicimus res ipsas vniuersales esse, eo quod cognoscuntur ab intellectu.

3. Conclus. Tertia conclusio: In creaturis nulla entitas est cõmunis multis sine intellectus opere, nec apta nata est esse in multis ex modo, quem in rebus seruat: sed omnis entitas, & natura extra intellectum existens, quid singulare est. Hæc est contra Scotum. Et quamuis ex parte probata maneat rationibus contra Platonem allatis, sed modo magis probatur. Natura vniuersalis est, quæ est in multis, vel apta nata est esse in multis, sed nulla natura quæ existit in rebus est in multis, nec est apta esse in multis secluso intellectus operatione: ergo tali opere secluso nulla est natura vniuersalis. Minor probatur: quia omnis natura existens creata est singularis, cum sit producta per actionem singularem: actio autem ad singulare productum terminatur: nam terminus actionis actioni proportionari debet. Et secundo eadem minor probatur nam omnis natura existens est in supposito singulari existẽs: ergo ipsa est singularis, nam existit eadem existentia suppositi, seu per quã suppositum existit; sed illa debet esse singularis, ergo & natura quæ existit tali existentia est singularis: sed singulare non potest esse vniuersale, nec aptum natum est esse in pluribus; ergo nulla natura existens in rebus vniuersalis est, nec modũ habet, quo possit ex parte sua, prout est in rebus existere in pluribus. Secundo: si natura humana de se posset in multis esse vbicunque esset, posset esse in multis: sed hoc est falsum à parte rei: ergo & illud ex quo sequitur

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur. Maior clara est. Nam quod naturæ de se cõuenit, vbicumque sit conuenit. Sed minor probatur: Nam natura humana Petri cũ iam sit determinata, & singularizata in Petro implicat aptam esse ad existendum in alio extra Petrũ. Si dicas secundum Scotũ, non repugnare quidem illi naturæ, quæ est in Petro secundum se, & attenta eius natura, sed ex coniunctione ad singularitatem, ipsa autem si secundum se spectetur apta est esse in pluribus, licet per singularitatem sit impedita, ne sit in illis; contra, ergo quamdiu manet cum hac singularitate erit impedita, sed semper quod est in rebus habet hanc singularitatem: ergo nunquam existens in rebus est vniuersalis, vniuersalia ergo in rebus non sunt, & quod tollit illud impedimentum solus est intellectus, qui denudat illã à conditionibus indiuiduantibus. Quam ob rẽ solus intellectus facit vniuersalia. Et tertio, quia nunquam natura confert aptitudinem & inclinationem ad actum omnino impossibilem: sed omnino est impossibile quod humanitas Petri formaliter etiam distincta à singularitate sit actu in pluribus distinctis: ita quod eadem realitas sit in pluribus: ergo de se non habet talem aptitudinem. Quinimo etiam si concedamus gratis Scoticæ subtilitati, quod eadem humanitas Petri potest esse in Petro, & in Paulo, successiuè non sequebatur esse vniuersalem: nam eadem entitas materiæ primæ modo est in vna substantia, modo in alia successiuè: & tamen illa entitas non est vniuersalis, quia ad hoc vt sit vniuersalis requiritur actu esse in pluribus sibi inferioribus, in quibus reperiatur secundum aliud & aliud esse, & debet determinari ad particularia per additionẽ alicuius: sed hæc in natura quæ est in Petro non possunt reperiri cum sit singularizata, & debet vniuersalis natura esse pluriũ: sed illa natura quæ est in Petro solum est ipsius: ergo non est vniuersalis. Si autem velit Scotus quod illa natura secundum suam definitionem habet, quod sit vniuersalis, vel hoc intelligit, ita quod sit sua essentia esse vniuersalem, quod est falsum: aliàs Petrus secundum suam essentiam esset vniuersalis, vel quod sit propria ipsius passio, nec hoc etiam ratione eadem: nam passiones naturæ humanæ Petro etiam conueniunt, vel vult dicere, quod natura sine singularitate est vniuersalis, sed non est sine singularitate nisi in intellectu: ergo solum ibi est vniuersalis. Quarto sequitur ex opinione Scoti, quod si natura quæ est in Petro sit vniuersalis, similiter erit vniuersalis natura quæ est in Paulo eadem ratione: hoc autem est absurdum: nulla igitur natura existens in rebus potest esse vniuersalis. Sequela aperta est: nam eadem militat ratio. Minor probatur: nam istæ naturæ, quæ sunt ex parte sua vniuersales, vel sunt vniuersalia quæ differunt numero, vel specie. Si numero: ergo in natura humana sunt plura vniuersalia numero differentia, quod est absurdum vt de se patet; vel differunt illæ naturæ specie, & tunc homo erit genus, quod est falsissimum: non ergo illæ naturæ sunt vniuersale. Vide alias rationes in Caiet. cap. 4. de ente & essentia. Et hoc inferius patebit magis cum disputemus, quomodo fiat vniuersale. Quinpotius Scotus ipse 2. sententiarum, dist. 3. quæstione 1. ita dicit, quamlibet naturam genericam, vel specificam esse vnam à parte rei communem pluribus, inquit tamen in eadem quæstione, paragrapho, sed contra naturam nõ esse vniuersalẽ à parte rei in prædicãdo. Et subdit rationem, quia vniuersale non potest prædicari de suis inferioribus, nisi secundũ quod cõfuse continet illa, sed non continet illa confuse, nisi secundum quod actu concipitur, nam confusio est aliquid retenens ex parte modi cõcipiendi. Vnde ipse Scotus secum pugnat, quia prædicabilitas de multis, vel est essentia, vel passio propria vniuersalis. Si ergo res sunt à parte rei vniuersales: ergo sunt prædicabiles: vel si non sunt prædicabiles à parte rei non sunt vniuersales. Et si solum sunt prædicabiles per intellectum: ergo solum per intellectum sunt vniuersales, quia vbi constituitur propria passio, ibi constituitur essentia: & essentia non potest esse sine passionibus, maximè in opinione Scoti, nec passio sine essentia. Quam ob rem ipse sibi contradicit, quantũ videtur. Probatur quinto tertia conclusio: Nam humanitas illa, quam ponit Scotus ex natura rei distincta à singularitate in se ipsa est entitas indiuidua, & vna numero: ergo non est actu vniuersalis. Consequentia est euidens, & antecedens probatur: quia illa humanitas præcisè sumpta distinguitur realiter ab alia humanitate præcisè sumpta, & non specie vel genere: ergo numero, quia non est aliius quo differant modus. Præterea: Nam illæ duæ humanitates præcisè sumptæ sunt similes realiter: sed omnis similitudo realis præsupponit distinctionẽ extremorum: quia sicut præsupponitur conuenientia in aliquo, ita differentia in alio: nam alias essent idem: sed hæc differentia non potest esse generica, nec specifica: ergo numerica: non ergo sunt vniuersales, cum sint numero distinctæ. Sexto: nam signata illa humanitate hæc prædicatio est vera, hæc humanitas est humanitas: sicut hæc est vera, albedo est albedo: sed illa prædicatio est superioris de inferiori, non generis de specie: ergo speciei de indiuiduo, saltim reductiuè: ergo illa humanitas signata est vna numero: non ergo est vniuersalis. Si autem dicas, quod illa prædicatio est idẽtica

tica falsa est, quia humanitas prædicabilis est de humanitatibus existentibus, & non existentibus omnibus: sed illa signata humanitas non itẽ: ergo non est identica prædicatio, quia in identica prædicatione prædicatum & subiectum adæquantur. Secundò illa humanitas præcisè sumpta seu solitariè sumpta, vel determinatur aliquibus conditionibus indiuiduantibus, vel non: quodcumque concesseriis est vna natura numero: ergo nõ est vniuersalis. Antecedẽs satis patet: quia vniuersale, aut est vnum actu in multis, aut dicit ordinem ad multa: sed indiuiduum non potest esse huiusmodi: ergo. Sed probatur minor. Illa natura si determinatur cõditionibus indiuiduantibus numero, vna est, si non etiam est vna numero: nã natura per hoc quod non est determinata per tales conditiones, & in rebus existẽs, differt numero ab alijs humanitatibus ad modum, quo hæc materia mea prima sine forma est particularis, & vna numero negatiuè: nã humanitas Petri & Pauli sunt duæ numero humanitates: ergo faciẽt numerum saltem transcendentalem: ergo differunt saltem numero transcendentali: non ergo sunt vniuersales illæ humanitates: ergo humanitas Petri est singularizata: ergo habet formã singularis constitutiuam: ergo non potest habere formam cõstitutiuam vniuersalis. Probatur consequentia: quia istæ duæ formæ sunt oppositæ, quia singulare est diuisum à quolibet alio, vniuersale est in multis, nec ab illis diuisum. Quinimo distinctio Scotica formalis naturæ à singularitate in qua totam suam fundabat doctrinam falsa est, nec ab ipso probatur: natura enim a sua singularitate sola ratione differt. Nec valet dicere ad nas rationes, vt quidã Scotistæ dicunt, eandem entitatem naturæ secundũ se, in entitatem formalem esse in pluribus indiuiduis simul, ita vt eadẽ entitas sit illa naturæ, quæ est in Petro, & ea quæ est in Paulo, & hanc naturam solitariè sumptam esse vniuersalem & significare conceptum hominis, contra nã sequitur, Deũ nõ posse annihilare aliquã humanitatẽ nisi annihilet omnes humanitates quod est absurdum: nam sicut Deus conseruat hanc humanitatem poterit illam annihilare solam. Et probatur sequela, quia eadem entitas, quæ est in hac humanitate Petri, est in humanitate Pauli: ergo destructa hac humanitate manet aliquid illius, scilicet entitas quę est in humanitate Pauli. Quinimo sequitur eandẽ entitatẽ animalis formaliter oppositas recipere differentias in homine, & in leone. Imo sequitur quod Petrus non generetur, quia non producitur eius humanitas: sed illa quæ præfuerat in alio indiuiduo sibi applicatur, quia eadem entitas est in omnibus indiuiduis: sed illa non generatur, quæ est in alio indiuiduo, cum producitur Petrus, quia est eadem entitas formalis Petri, & alterius indiuidui: ergo non producitur cum Petrus generatur, & ita non generabitur Petrus, quæ omnia absurda sunt, optimo igitur Scoti falsissima est.

Quarta conclusio: Res non sunt dicendæ species, nec genera ante abstractionẽ intellectus, ad minus, nec verò sunt talia. Itaque licet in rerũ natura sint pro substrato genera, & species formaliter tamen non sunt nisi in intellectu operante. Probatur prima conclusionis pars, quod non sint dicenda genera, & species ante intellectus considerationem. Nam vt secunda intentio denominet subiectũ, est necesse quod sit proximum fundamentum intentionis: sed secluso opere intellectus abstrahentis ad minus, non est proximum fundamentum generis, & specieitatis: ergo nec sunt dicenda res absolutè genera & species. Minor cum consequentia sunt nota, sed probatur maior. Nã nulla forma, nec realis nec rationis denominat, nisi sit fundamentũ illius proximũ. Non enim dicitur Petrus visus, nisi actio mea videdi sit, quæ est proximũ illius entis rationis fundamẽtum; nec Deus dicitur Dominus, nisi posito proximo fundamẽto huius relationis, scilicet creatione: nam ab æterno Deus non dicebatur Dominus, sed ex tempore: ergo nec relatio generis, vel speciei denominabit, nisi ponatur eius proximum fundamentum, scilicet, vel esse abstractum, vel cognitum, vel comparatum. Nam cum secundæ intentiones sint purissima rationis entia non denominabunt, nisi alijs entibus rationis existentibus pro fundamento, vt supra visum fuit. Quinimo nec in formis realibus aliquis dicitur pater per hoc quod possit generare præcisè, quod est remotum relationis paternitatis fundamentum: præterea: nam in secluso intellectus operatione, aliquid denominatur genus, & species, vel est aliquod singulare existens in rebus; & hoc non potest denominari genus, neque species, vel est aliquid commune: sed nullum commune datur in rebus sine opere intellectus: ergo nihil commune ante operationẽ intellectus dicitur genus, vel species. Et profectò hæc ratio etiam probat secundam partem conclusionis apertè, scilicet, quod non sint genera & species sine operatione intellectus. Nam illud quod est genus, vel est singulare: & hoc nequit esse, quia singulare non potest esse in pluribus speciebus, quod requireba tur ad hoc vt esset genus: vel est aliquid commune; sed vt probatum fuit contra Platonem, & Scotum nullum commune datur secluso intellectus opere: ergo non datur genus nec species sine intellectus opere.

Præterea blitiri non dicitur terminus, quia non habet proximum fundamentum secundæ inten-

4. Concl.

Universidad de Deusto Biblioteca

intentionis termini, scilicet impositionem, etiã si possit imponi ad significandum: ergo nec res dicentur, nec erunt genera & species, etiam si possint abstrahi ab indiuiduis, vel speciebus. Præterea: Nam in ipsa sententia doctissimi magistri nostri Soto est maxima implicatio: non ergo est vera. Nam dicit sapientissimus magister, quod res non sunt vniuersales sine operatione intellectus, sunt tamen species, vel genera. Hæc sunt implicantia, quia genus, & species essentialiter sunt vniuersalia, siquidẽ prædicatur de multis: si ergo sunt ante operationẽ intellectus res, genera, & species: ergo etiam sunt vniuersalia, & si debent res denominari genera & species etiam sunt denominãda vniuersalia, sicut si est homo in rerum natura animal est, & si aliquid dicitur homo animal, dicitur quia animal essentialiter includitur in homine. Vnde satis non possum mirari, logicam hanc doctissimi magistri, nisi voluerit dicere, quod sunt genera & species pro fundamẽto remoto, quod nos cõcedimus libẽter. Hæc enim propositio vt iã iã videbimus, vera est, genera & species pro fundamẽto remoto sunt in reb' quia nihil est aliud dicere nisi quod fundamentum illorũ remotũ est in rebus: sed remotũ fundamentum non est genus nec species, & istæ rationes contra totum adductæ maximè sunt adnotandæ: quia sapientissimus magister concedit vniuersalia non esse in rebus, & omne quod est in mundo est singulare, ex quibus infertur, quod in hac docemus conclusione.

5. Conclu. Quinta conclusio contra Paulum Venetum, vniuersalia simpliciter, & absolute sunt in intellectu, in rerum vero natura nõ sunt nisi pro fundamento, hoc tamen esse fundamentale in vniuersalibus realibus est esse verum: esse verò quod habent in intellectu est esse rationis, & secundum quid. Probatur ista conclusio: Nã ibi res dicitur esse simpliciter, vbi est forma cõstituens rem in esse talis rei; sed hæc forma solum est formaliter & simpliciter in intellectu: ergo vniuersale formaliter simpliciter & absolutè est in intellectu. Maior patet, & probatur minor. Quia forma vniuersalis est vniuersalitas, quæ est secunda intẽtio, quæ habet esse formaliter in intellectu. Bene verum est, quod natura quæ cognoscitur ab intellectu, vt verbi gratia homo, habet esse reale & simpliciter in rebus: esse verò quod habet in intellectu dum cognoscitur, est esse intentionale, & spirituale. Verum enim vero non propter hoc est dicendum vniuersalia realia simpliciter & absolutè esse in rebus, in intellectu verò secũdum quid. Et hæc conclusio etiam eisdem rationibus quibus præcedentes probatur. & magis ex infra dicendis patebit. Hæc tamen conclusio est Diui Thomæ opusculo 55. vbi dicit, quod vniuersalia vt sic non habent per se esse in sensibilibus, quia vniuersalitas est in anima.

6. Conclu. Sexta conclusio: Etiam si vniuersalia non sunt in rebus, nec formaliter nec in esse obiectiuo communi ad multa & indifferenti: quia etiam hoc esse consequitur ad cognitionem in communi naturæ; sunt tamen vniuersalia de quibus tractant scientiæ reales aliquid reale pro substrato. Hæc vltima pars probatur: nam ista vniuersalia pro substrato sunt substantiæ, vel accidentia: sed substantia & accidens sunt aliquid reale: ergo. Secundo, obiectum intellectus est aliquid reale cum sit nobilissima potentia, & est aliquid quod habet rationem vniuersalis, vt distinguitur à particulari: ergo vniuersale pro substrato est aliquid reale.

Præterea subiectum physicæ est aliquid reale, & idem de alijs scientijs: & illa sunt vniuersalia, quia scientiæ tractant de vniuersalibus: ergo vniuersalia pro substrato sunt quid reale. Præterea illud cuius conseruatio per se intenditur à natura est ens reale: sed conseruatio specierum, & non indiuiduorum per se intenditur à natura: ergo species est aliquid reale: sed species est vniuersalis: ergo species est aliquid reale: ergo & vniuersale pro substrato. Maior patet: quia quod intenditur à natura, ac quiritur per operationem naturæ, aliàs frustraretur à suo fine, sed per operationẽ naturæ nõ adquiritur ens rationis, sed ens reale. Maior patet: quia natura intendit conseruare, quod de facto conseruat, sed non conseruat de facto in diuidua sed species: has ergo intendit conseruare. Præterea, illud quod per se ponitur in prædicamento reali est ens reale: sed vniuersalia ponuntur in prædicamentis realibus pro substrato: ergo vt sic sunt aliquid reale. Maior patet: nam prædicamenta diuidunt ens reale: ergo diuidentia participant naturam diuisi: sunt ergo aliquid reale.

Sed est contra argumentũ: Quando aliquid prædicatur de altero, quidquid prædicatur de prędicato prædicatur de subiecto: sed genus prædicatur de animali dicendo, animal est genus: ergo quod prædicatur essentialiter de genere, prædicatur etiam de animali: sed de genere prædicatur essentialiter ens rationis: ergo de animali prædicatur essentialiter ens rationis: ergo vniuersalia pro substrato sunt aliquid rationis. Respondetur quod illa regula intelligitur de prædicatione per se, non verò de prædicatione per accidens: animal verò accidentaliter est genus. Respondetur secundò, quod hæc prædicatio est falsa, genus est ens rationis; nam illud prædicatum debet verificari sic, hoc est genus demonstrando vniuersale, & hoc est ens rationis: & hæc secunda cathegorica copulatiuè est falsa, & ita tota est falsa. Similiter

liter hæc est falsa, terminus est ens rationis: sed debet additum adiũgi, vt verificetur, terminus formaliter est ens rationis, genus formaliter est ens rationis, hæc verò prædicatio est falsa, animal est genus pro formali, & ita est falsum dicere quod genus sit ens rationis.

Vlt. Concl. Vltima conclusio: Vnitas vniuersalis est aliquid rationis, & proueniens illi ab intellectu. Hæc conclusio est D. Th. opus. 55. & 56. & probatur: nam quod homo, verbi gratia, sit sine cõditionibus indiuiduantibus, & sine diuersitate, quam in rebus habet, & maneat indiuisũm in se, solum habet ab intellectu tollente illas conditiones indiuiduantes per suum actum, & tollente omne quod naturam plurificabat, ex qua ablatione natura manet vna, & indiuisa. Hæc tamen vnitas solum est proueniens ab intellectu, & est aliquid rationis ex consequenti. Ex quo infertur, quod nõ potest vniuersale esse in rebus, cum sit aliquid rationis formaliter & cum eius vnitas proueniat ab intellectu.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. 1. opinio. AD primum argumentũ pro sententia Platonis respõdetur scientiarum obiecta aliquid reale sunt, vt visum est in sexta conclusione: & vniuersalia per se sunt incorruptibilia & immutabilia, vt dictum est, quęstione 11. huius libri, & ita est scientia de obiecto reali immutabili, licet conditio, vt sciatur sit vniuersalitas proueniens à ratione.

Ad secundũ Ad secundum argumentum respondetur, quod primum indiuiduum rerum generabiliũ semper fit à causa æquiuoca, quia vel est Deus vel cælum cum intelligentia: nec enim agens est vniuocum, qui potest causalitatem exercere supra totam speciem, alias causaret se ipsum. Vide Sonci. 7. Metaphysicæ, q. 25.

Ad 1. secundæ opinion. Ad argumentum primum pro opinione nominalium ad autoritatem Arist. respondetur primo, quod, vt constat ex ipso Aristotele 1. Posteriorum cap. 2. & 2. Poster. cap. 15. & alibi sæpè singulare accipit pro specie atoma, quia ideò singularis dicitur, quia indiuisibilis est formaliter, & species sunt, quæ principaliter definiuntur. Vnde dicere quod definitiones sunt singularium est dicere quod sunt specierum. Secundò respondetur quòd definitiones sunt singularium, prout habent naturam specificã, non verò vt sunt inter se distincta: quia Plato & omnes Philosophi iubebant, non descẽdere ad singularia, quia erant infinita, & immutabilia per se: vnde de istis non loquebatur Arist. Tertio respondetur, quod volebat doctrinam tradere contra Platonem, & dicebat, species, & genera non separata esse à singularibus, sed esse in ipsis. Vndẽ generum & specierum definitiones non sunt alterius cuiusdam, sed naturæ genericæ, & specificæ, quæ idem est cum ipsis singularibus: & ita non est alterius entitatis definitio, sed est definitio entitatis singularium: quia eadem est entitas singulariũ, & vniuersalium. Cæterum non est singularium, vt sic, sed vt concipitur eorum natura conceptu communi: quia conceptus obiectiuus differt ratione à singularibus, & est idem realiter, & formaliter cum illis. De hoc vide Diuum Thomam cap. 1. de ente & essentia, & Flandriam. 3. Metaphysicæ, quæstione octaua.

Ad secundum locum Arist. respondetur ibi disputationem instituere contra Platonẽ, qui ponebat vniuersalia separata à singularibus: vnde dicit, vniuersale nihil esse separatum à singularibus in rebus ipsis. Aut si aliquid est posterius est, scilicet, ipsis singularibus, idest collectum per intellectum, & abstractum à rebus ipsis singularibus, & factum vnum in intellectu, vbi solum est formaliter vniuersale. Non licet ergo colligere Arist. velle vniuersale solum reperiri in significando, cum non solum voces sint posteriores rebus ipsis, quas significant, sed etiam ipsæ res, vt externa denominationedicuntur vniuersales ab intentione vniuersalitatis, sunt posteriores seipsis in singularibus sumptis, & sine tali intentione cõsideratis: prius est enim esse eorum reale, quàm esse rationis fundatum super illud esse, quod est fundamentum vniuersalitatis.

Ad secundũ. Ad secundum argumentum sumptum à ratione respõdetur, quod significatum huius vocis, homo est in re, significat enim hominis essentiam; essentia autem hominis in re est; primum autem & per se significatum termini homo, est essentia hominis, vt sic. Modus autẽ qui accidit homini, vt concipitur conceptu cõmuni, est in intellectu, & homo conceptus cõmuni conceptu, secundum quod importat rationem hominis in re est. Secundum verò quod dicit communitatem in intellectu, quinimo species etiam cum verificatur de homine significat pro materiali aliquid reale, scilicet, id quod est homo, formaliter verò dicit secundam intentionem.

Ad tertium. Ad tertiũ respõdetur, quod Petrus, & Paulus sunt idem cũ homine conceptu cõmuni concepto, non quatenus dicit cõmunitatẽ, seu intentionalitatẽ, vt ita dicã, sed quatenus dicit naturam vniuersalem, ille autẽ homo, licet existat vt homo, in rebus, non existit vt communis, vt autem saluaretur id quod in Trinitatis mysterio fatemur, necessarium erat, vt idẽ essent cum aliquo existenti in natura rerum, & inter se essent distincti. Porphyrius verò ait, quod multi homines participatione speciei sunt vnus homo. Et notandum, quod id quod concipi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cipio cõmune per intellectũ, nõ est quidẽ in re vnũ vna realitate, sed multiplex est in re, & fit vnũ ab intellectu: & illud vnũ cõcipitur ab intellectu, quod quidem reale in se est, vnum verò commune est ab intellectu. Itaque Petrus sua humanitate est homo, & Paulus similiter. Hæc enim natura humana, quia vna non est in re, sed multiplex ablatis, seu non consideratis conditionibus indiuiduãtibus, manet vna vnitate communi. Quod ergo in illa est reale est hominis natura: quod sit vero communis, & vna vniuersalis vnitate, hoc habet ab intellectu, & secundum illam vnitatem non concipitur per istum conceptum, homo, sed illa consequitur ad conceptum, nec illa de inferioribus prædicatur, sed solum natura secundum se, licet illa vniuersalitas sit conditio prædicandi. Quam ob rem falluntur nominales. Nam nos non dicimus concipere aliquid per istum terminum, seu conceptum homo, præter singularia, & ab illis distinctum realiter, sed illammet naturã, quæ est in pluribus, non tamen cũ sua multiplicitate, sed sine illa, & ita concipimus id quod est vniuersale in singularibus existens & vnum & superius per intellectum.

Ad confirmationem argumenti aliqui respondent quod ad hoc vt aliquid sit reale secundum essentiam nõ necessarium esse, quod actu sit singulare, sed quod aptum sit fieri singulare, seu produci, seu comproduci ab aliquo media actione aliqua, quod totum habet ratio hominis in communi, & quæcumque alia. Sed hæc solutio videtur constituere existentiam actualem, vel potentialem præter singularia: & ideò respondetur, quod apprehendit aliquid existens, vel potens existere in singularibus, secundum quod dicit naturam, non tamen secundum rationem communitatis. Itaque naturam realem cognosco cum hominẽ in communi cognosco. Et vt hæc natura sit realis nõ est necesse, quod ipsa per se existat in sua communitate, sed sat fuit, quod existat prout singularizata, quia illa in rebus est multiplex, & existẽs & in intellectu vna, vbi non habet propriam, & communem existẽtiam, sed cum singulariũ existentia denudatis indiuiduantibus conditionibus cognosci potest. Et certè sunt nominalium optima argumenta.

Ad quartũ. Ad quartum argumentum respõdetur, quod inter hanc vocem, & conceptum homo, & singularia mediat non aliquid realiter distinctũ à singularibus, sed aliquid distinctum per ipsam cognitionem, quæ est natura communis, & denudata à cõditionibus indiuiduantibus, & mediat aliquid superius, & fit hoc quod mediat, ex eo quod intellectus illud sine conditionibus indiuiduantibus cognoscit, ex quo habet quod sit vniuersale in esse obiectiuo, & ita est medium, quia potest terminare cognitionem, quam non immediate terminant singularia. Et hoc quod mediat aliquid reale est existens in singularibus secũdum quod est reale: licet secundum quod est medium & superius, formaliter est aliquid rationis.

Ad vltimum argumentũ respondetur, quod hæc prædicatio est falsa, vniuersale est singulare, vel è contra, quia dicunt intentiones, quæ eidem conceptui obiectiuo conuenire nequeunt, hæc tamen vera est, Petrus est homo, vbi id quod est vniuersale affirmatur de illo, quod est particulare; & quia homo est in Petro Petrus dicitur homo. *Ad vlt.*

Ad argumenta pro opinione Scoti.

AD argumenta facta pro opinione Scoti ad autoritates D. Thomæ, & Arist. respondetur. Ad primam autoritatem D. Th. qui dicit vniuersale & particulare esse passiones entis, ex quo sequebatur esse debere in rebus ipsis. Nam rerum & entium passiones in rebus sunt quod loquitur de passionibus largo modo pro affectionibus & accidentibus, quomodocunque. Ita nihil aliud vult dicere D. Thomas nisi quod vniuersalitas & particularitas rebus realibus conuenirent: nam homo est vniuersalis, & Petrus est particularis, & ideo vocantur accidentia seu affectiones, seu passiones.

Secundo respondetur, quod dicuntur rerũ passiones, quia ex ipsis rerum naturis oritur fundamentum remotum, vt possimus illis tribuere rationem vniuersalis & particularis. Petro enim ex contractione naturæ conuenit vt sit ita particulare, vt de alio affirmari non possit; & ita tribuimus illi particularis intentionem. Quia vero in rebus est formalis vnitas quoad negationem seu priuationem abstrahimus conceptum communem, & ille obiectiuè sumptus dicitur vniuersalis. Nam ex eo quod Petrus & Paulus habent naturam, quæ non potest formaliter diuidi, abstrahitur ab illis conceptus homo, qui est species.

Tertiò respondetur, quod dicuntur vniuersalitas, & particularitas entis passiones: non quod sint aliquid reale conueniens omni & soli, & semper. Nam certum est, quod vniuersale non conuenit omni enti, & similiter particulare. Sed ideo dicuntur passiones entis, quia res ipsæ secundum quod ab intellectu conceptæ sunt exercent vniuersalitatem, vel particularitatem. Nec potuit velle D. Thomas vniuersalia in rebus esse; cum constat ex perpetua eius doctrina in præcedẽtibus adducta & inferius adducẽda maximè c. 4. de ente, vniuersalitatẽ per operationem intellectus conuenire rebus.

Ad

Ad Aristotelis loca respondetur primo, quod loquitur de vniuersalibus pro fundamento. Secundo respondetur, quod loquitur contra Platonem, & vult dicere vniuersalia non esse extra singularia separata, sed in rebus ipsis & in singularibus licet vniuersalitas sit in intellectu. Ad locum vero Perihermen respondetur Aristotelem ibi non instituere sermonem de rebus absolutè & secũdum se, sed diuidere res vt substant conceptibus, res vero vt subsunt conceptibus, vel concipiuntur sine conditionibus indiuiduantibus, & sunt vniuersales, vel cum illis, & sunt particulares. Instituit autem Aristoteles sermonem de rebus, vt veniunt in propositione, & ita vt substant cõceptibus. Et hac ratione etiam dicuntur vniuersalitas & particularitas entis passiones, quia non possunt aliter concipi, nisi conceptu vniuersali, vel particulari. Et ita vniuersalitas, vel particularitas, entis appellatur passio. Et cum dicit Aristoteles in Posteriorib., scientiam esse rerum vniuersalium, non est sensus, quod sit rerum quæ à parte rei sunt vniuersales, sed est rerum, quæ per intellectum sunt vniuersales.

Ad primam rationem respondetur, quod vt aliquid sit vniuersale est necesse quod sit in pluribus simul tanquam aliquid vnum, & superius, vel ex modo essendi quẽ habet, hoc illi non repugnet. Cæterum natura secundum se etiam si non dicat singularitatem in sua ratione, sed hoc illi accidit, non tamen est in multis realiter nec ex parte modi essendi secundum se. Vnde nõ est vniuersalis: verum est quod secundum se habet potentiam remotè vt conueniat multis simul, & hoc est esse remotè & radicaliter vniuersalem. Secundo respondetur, quod etiam si natura de se sit cõmunicabilis multis indiuiduis, non est vniuersalis: nam vt dicitur in præcedenti solutione erat necesse quod actu esset in multis indiuiduis, & ita quod actu communicetur pluribus indiuiduis vt quid superius, saltim ex modo essendi, quẽ haberet. Nam materia prima habet aptitudinẽ vt communicetur pluribus suppositis: quia tamen hoc est successiuè, & non est quid superius ad illa non est vniuersalis, eodem modo in præsentiarum. Tertio respondetur, quod natura secundum se vt natura est, nec est vniuersalis, neque particularis, sed solum habet sua prædicata quidditatiua, & proprias passiones, de quo dicemus statim. Ego quidem fateor, quod est propria passio naturæ corruptibilis, pluribus indiuiduis communicari. Cæterum non est imaginandum, quod aliqua vna natura existens in rebus communis est pluribus, & quod communicetur illis. Nam quod primo in rebus producitur sunt indiuidua illius naturæ à quibus postea nos abstrahimus naturam illã quam intelligimus esse in multis, verum per operationem intellectus. Vnde vt vniuersalis esset illa natura, ita deberet in rebus manere vna communicata pluribus. Sicuti est in intellectu, quod cum non habeat nequaquam est in rebus vniuersalis, sed singularissima cum sua tamen essentia & proprietatibus omnibus. Ad confirmationem respondetur, quod non datur aliqua vna natura contranibilis ad multa indiuidua, & illis superior, nisi per intellectũ: & ita non datur vniuersale nisi per intellectũ. Verùm autem ista determinatio & compositio naturæ cum conditionibus indiuiduãtibus sit realis vel rationis, dicemus in materia de genere. Et idem etiam dicendum est ad aliam cõfirmationem. Non enim datur aliquod animal vnum in rebus, quod possit per differentias cõtrahi varias: sed solum reperitur in intellectu: & ita solum genus in intellectu reperitur, semper enim quod primo producitur sunt singularia. Quam ob rem & natura specifica & generica & omnis earum essentia in rebus singularis est, & incõmunicabilis. Quod si nos intelligimus vnam aliquam naturam communicatã, vel communicabilem multis, vt superius, est quidem per intellectus operationẽ. Et per hoc etiam patet ad vltimam confirmationem: nõ enim est imaginandum naturam dici communicabilem indiuiduis, quia sit superior illis in rebus ad illa determinata, sed quia de facto reperiuntur multa indiuidua alicuius naturæ in rebus, illud vero commune quod nos reperimus per intellectum est commune.

Ad secundũ argumentum pro Scoto respondetur, quod solutio ibi assignata optima est. Petrus enim est homo sua humanitate, & Paulus sua & non sunt homines, vna & eadẽ humanitate à parte rei existente, & dicuntur quidem vnum formaliter, non quia habeant vnam naturam realiter existentem à parte rei, nã duę naturæ sunt in illis, vnde non sunt vnũ formaliter, idest vnum ens indiuisum per principia formalia à parte rei: sed sunt duo formaliter numero distincti, idest habentes duas naturas quæ non possunt diuidi formalibus principijs. Et si conceduntur, vnum formaliter esse cum addito, est cõcedendum ratione indiuisionis: quia simili gaudẽt indiuisione per principia formalia. Et illa principia formalia per quæ sunt indiuisi non sunt communia illis à parte rei, sicut nec natura est cõmunis. Sed est sensus, quod sicut Petrus habet naturam humanam hanc, quæ non potest diuidi per rationale & irrationale: ita & Paulus habet hanc naturã indiuisam formaliter: & propterea à parte rei dici possunt vnum formaliter secundum quid. Ad replicam, illa indiuisio per principia formalia est passio, vel formale constitutiuum *Ad secundũ.*

vnita-

Universidad de Deusto Biblioteca

vnitatis formalis: ergo si sunt vnum formaliter ratione eiusdem indiuisionis: ergo habent eandem entitatem formalem quam constituit illa indiuisio, vel quam consequitur. Respondetur quod non est à parte rei eadem indiuisio, sed sunt duæ indiuisiones numero distinctæ: sicut sunt duæ entitates formales numero distinctæ: & propter hanc similitudinem vnũ dicuntur. Et hæc similitudo fundatur in vnitate specifica fundamentaliter, hoc est in duabus entitatibus formalibus numero distinctis. Sicut Petrus & Paulus dicuntur vnum in albedine, non quia à parte rei sit illis aliqua albedo communis, sed quia habent duas albedines similes in natura: ita in proposito dicendum est.

Ad tertium. Ad tertiũ respondetur, concedendo maiorem de vniuersali in esse obiectiuo. Ad minorem dicimus, quod illud esse est in re singulari, non tamen vniuersali. Ad probationem respondetur, quod intellectus verus est, sed non concipit quod illa natura sit vniuersalis à parte rei, sed concipit naturam, quæ est à parte rei, & eius formalitatem, & concipit naturã, quæ prout est in intellectu est communicabilis & vniuersalis, & eius veritas cõsistit in cognoscendo essentiam naturæ, quæ est à parte rei vel potest esse. Et ad replicam dicitur, quod antequam intellectus consideret modum illum, quem habet natura in intellectu, ipsa natura per intellectum cognita est vniuersalis obiectiuè, nam hoc habet ex cognitione, & non ex consideratione ipsius cognitionis: sed illa communitas rationis est, & non realis, licet sit cõmunitas naturæ realis, & vnitas formalis, seu res quæ habet vnitatem formalem cognoscitur per verbum mentale Verum licet verbũ non det vnitatem formalem, nec entitatem, dat tamen communitatem entitati formali, & naturæ tali. Et cum dicitur in replica, quod illa entitas cognita & realitas non includit realitatem singularium vt sic: ergo habet suam entitatem intrinsecam, & non numericam: ergo specificam: ergo in rebus est talis vnitas, quia illud est in re, quod cognoscitur Respondetur quod à parte rei ea entitas est indiuiduorum, & illius naturæ, & habet à parte rei eandem vnitatem numericam. Cæterum prout est in intellectu sine illis conditionibus cognita habet aliam vnitatem illa entitas, quæ vnitas quid rationis est: & ita est vniuersalis in intellectu, & non in re: & illa entitas cognita includit realitatem singularium in potentia: & ita illa natura prædicatur de singularibus, & non habet aliam vnitatem distinctam ab vnitate singularium in re: sed omnia in re sunt singularia. Ad confirm. respond. bene ibidem responderi.

Ad vltimam replicam de specie respondetur, quod species specificatur ab essentia rei repræsentatæ, scilicet, ab homine: modus autem vniuersalitatis consequitur ad specificationẽ: & idem de verbo dicendum est: non enim hominis verbum specificatur ab homine vniuersali, vt sic, sed ab homine: & illud in re est Vniuersalitas vero consequitur ex hoc quod verbum terminatur ad hominem sic. Nam ex hoc quod terminatur ad hominem sine cõditionibus indiuiduantibus, homo ipse manet vniuersalis, & conceptus similiter in significando: homo vero in esse obiectiuo.

Ad quartũ. Ad quartum argumentum aliqui respondẽt id quod est vniuersale esse obiectum scientiæ, seu vniuersale pro materiali: & hoc quidem licet præcedat scientiam ipsam, quantum ad specificationem, etiam nostro intellectu non cõsiderante, est illud vniuersale specificans sciẽtiam nostram, est inquam in intellectu diuino, qui ab æterno cognoscit vniuersale, seu obiecta specificatiua nostrarum scientiarum & ita est obiectum cum sua conditione, licet non in intellectu nostro. Nam ens secundum suas proprietates in communi consideratum à Deo est metaphysicæ obiectum. dque videtur colligi ex D. Thom de potentia quæstione 5 ar 5. Sed ego respõdeo id quod specificat v g. metaphysicam esse ens in communi cõsideratum, & cũ primum species fuit tributa metaphysicè à suo obiecto fuit ens cum sua vniuersalitate in esse obiectiuo, ipsum vero habitum postquam accepit specificationem ab obiecto retinere illa in ordine ad obiectum suum, quod modo est secundum sua prædicata essentialia, & connexionem essentialem, & similiter est in rebus quo ad existentiam. Conditio vero illa non est necesse quod sit modo formaliter, sed sufficit quod fuerit cum accipit speciem, & quod sit modo fundamentaliter, sicut logica, quæ accipit specificationem ab ente rationis, & certum est non esse quoad existentiam nisi per intellectum, esse vero quoad connexionem essentialẽ prædicatorum per se etiam sine nostro intellectu, quoad existentiam fundamentaliter remotè. Et quod dico de obiecto metaphysicę dico etiam de alijs scientijs Nam cum habitus scientiæ sit scientia habitualis sufficit quod sit obiectum cum sua cõditione habitualiter, seu remotè, & cum actu scientia prodeat in actum quod sit obiectum cum sua cõditione in actu, & patet de nostro intellectu, qui specificatur ab ente in communi, & tamen ante opus intellectus non est conditio vniuersalitatis, licet sit id quod specificat. Tertio respõdetur, quod cum habitus scientiæ sit scientia habitualis, eius obiectum debet esse cum conditione requisita habitualiter: ita quod non est necesse, quod conditio illa obiecti quæ est vniuersalitas, sit in rebus actualiter, sed sufficit, quod sit habitualiter, & omnis scientia habet obiectum cum vniuersalitate habitualiter, quia species illæ intelligibiles quæ seruantur post actũ repræsentant vniuersale habitualiter, quod vniuersale specificat scientia. Nam ad scientiã species necessariæ sunt etiam si non sunt ipsa scientia essentialiter, sed causatiuè, & antecedenter, & per hoc patet ad omnes replicas huius argumenti.

Ad 5. arg. Ad quintũ argumentum respondetur, quod ens cum sua vniuersalitate est obiectum intellectus, sed vniuersalitas est conditio vt intellectus cognoscat directè per hoc statui, vnde ens vniuersale est quidem prius in intellectu quantũ ad cõditionẽ in genere causæ finalis. Quoad existentiam vero prius est intellectus conditione sui obiecti in genere veluti causæ efficientis: quia consequitur ens rationis ad actum intellectus: sicut domus quæ specificat artem domificatoriam in genere causæ finalis, prior est arte in genere causæ efficientis poste rior, quia fit ab arte. Et hæc solutio poterit cõducere ad supradicta argumenta.

Ad primam confirmationem respondetur, quod color est obiectum visus, particularitas conditio vt feratur in illum. Nam sicut vniuersalitas est conditio obiecti intellectus: ita particularitas est conditio obiecti sensus. Nam intellectus teste Aristotele est vniuersalium, sensus vero singularium. Vnde color particularis est obiectum: sed particularitas est conditio vnde nullus sensus fertur nisi in particularem colorem, idest, nisi in colorem in quo exercet particularitas, non tamen specificatur à particularitate coloris sed à colore. Ad secundam confirmationem respõdetur, quod color vt sic est à parte rei, idest, essentia coloris est à parte rei, & illud vt sic reduplicat coloris essentiam, quæ non est esse particularem, reperitur tamẽ semper in re coniuncta particularitati, quamuis non sit sua essentia. Ad tertiam confirmationem iam patet ex dictis.

Ad 6. arg. Ad sextum argumentum respondetur, quod natura humana habet proprietates, quæ conueniũt omnibus hominibus si abstrahatur per intellectum, non abstracta singularis est: & solum sibi conueniunt suæ proprietates singulares, solutionem primæ confirmationis vide la te cap. de substantia.

Ad secundam confirmationem respondetur q̃ ratio specifica in quolibet indiuiduo prior est natura ratione indiuiduali ipsius, & quo rationes sunt magis vniuersales fundamentaliter, eo sunt priores in executione: omnes tamen illæ rationes particulares sunt & in eodẽ instanti temporis productæ, vnde nõ est illud prius natura in quo detur illa ratio sine indiuidualibus conditionibus, & indifferens ad illa. Et si datur natura indifferens ad omnia indiuidua solum est in intellectu: nam in re omnis natura est singularis. Aliqui dicunt, hanc proprietatem quod vniuersalia sunt priora, non esse in intellectu, sed in re, quia concipimus illam rem vt vniuersaliorem, atque adeo vt prior rem. Potest etiam dici, quod cum singularitas & natura habeat se nostro modo intelligendi, vt actus & potentia, possunt considerari vt mutuo priora in diuerso genere causæ, ita vt in genere causæ materialis prius intelligatur natura, quàm singularitas, in genere causæ formalis singularitas, quàm natura. Ad vltimam cõfirmationem respondetur, quod illæ proprietates conueniunt vniuersalibus in esse obiectiuo, & hoc non inconuenit.

Ad arg. Soti. Ad rationes sapientissimi magistri Soto respondetur ad primam, quòd res dicuntur species, vel genera fundamentaliter, secluſa operatione intellectus, id est naturę genericę, & specificę, id est qui possunt abstrahi generica, vel specifica abstractione. Non verò dicuntur genera vel species, id est, prędicabiles de pluribus specie, vel numero differentibus, vel quod sint in pluribus specie, vel numero differentibus. Nec sufficit quod possint abstrahi, vt dicantur species, vel genera, quia debet esse proximum fundamentum secundę intentionis, vt secunda intentio denominet. Homo verò dicitur cæcus, quia est proximum fundamentum cęcitatis nimirum potentia visiua à qua realiter abest cęcitas, propositiones vero non dicuntur nisi sit proximum fundamentum illarum quod est, voces sic esse ordinatas per intellectum in ratione subiecti, & prędicati & copulæ. Et idem de syllogismo. Non vero dicitur homo cęcus, quia possit amittere visum, nec voces, propositio, quia possunt accipi ab intellectu: sed quia sunt acceptæ: ergo non dicuntur res genera & species, quia possũt abstrahi, sed quia sunt taliter abstractę.

Ad argumentum Venetiri respondetur quòd vniuersale secundũ opinionem Heruæi, quam supra defendimus dicit ordinem ad intellectũ cum dicat secundam intentionem, quæ importat talem ordinem Et quanuis non dicat ordinem ad intellectum, vt ad terminum, tamen prærequirit operationem intellectus, vt det ei fundamentum, vt ipsum vniuersale esse possit: nam fundatur in esse cognito vel abstracto Vnde quamuis non importaret ordinem ad intellectum, prerequirit tamen eius operationem. Insignis verbi Dei prędicator & apostolicus. B. Vincentius Ferrer ordinis nostri in opusculo de suppositionibus, qui seruatur in bibliotheca insignis cõuentus regalis Abulensis cuius copiam mihi fecit frater meus F. Petrus de Tapia huius nostri ordinis, dicit esse scien-

Universidad de Deusto Biblioteca

tum sententia, illamque asserit vniuersalia dicere rem, & intentionem conuenientem illi per intellectum. Habet hoc cap. 1.

QVÆSTIO XIIII.

Vtrùm vniuersalia per Deipotentiam posint fieri in rerũ natura extra intellectũ.

IN hac quæstione duo erunt disputanda Alterum, vtrùm vniuersale per Dei potentiam produci valeat in rerum natura: alterum, an intellectus Diuinus per cognitionem faciat in se vniuersale, quo pacto facit noster intellectus. Et probo per diuinam potentiam fieri posse, vniuersale vnum in multis in rerum natura. 1. Arg. Nam per diuinam potentiam potest forma eadem esse in pluribus subiectis, quod saltem est probabile, sed tunc illa forma erit vniuersalis: igitur vniuersale potest fieri in rerum natura. Probatur minor: nã prædicabitur in concreto de multis: ergo erit vniuersalis. Consequentia est bona, probatur antecedens: nam si albedo est in Petro, & in me, hæc prædicatio est vera, Ioannes est albus, & Petrus est albus: ergo eadem albedo in concreto de Petro, & Paulo prædicatur: ergo est vniuersalis, vt admittatur etiam, quod est probabile album solum qualitatem significare. Dices, non esse vniuersalem albedinem illam, quia non est in pluribus subiectis sibi inferioribus. Contra: nam licet illa non sint inferiora quidditatiue, sunt tamen inferiora accidẽtaliter. Quod sufficit. Nam quintum prædicabile est vniuersale, & sibi inferiora solum sunt inferiora vt subiecta, & accidentaliter & non quidditatiue. Nam hæ prædicationes, Petrus est albus, Didacus est albus, ad quintum pertinent prædicabile. Dices, hic non prædicari nisi formam existentem in intellectu obiectiue, nimirum, albedinem sine conditionibus indiuiduantibus, quæ solum est in intellectu, & hoc modo vniuersalia concedimus nos. Contra, nam sumamus albedinem illam singularem in pluribus existentem, illa prædicabitur de multis, & est in rebus vniuersalis: ergo possunt esse in rebus. Probatur minor: nam tunc verum erit dicere, Ioannes est hoc album, Petrus est hoc album: ergo hoc album prædicabitur de illis: & illa sunt multa inferiora accidentaliter: ergo predicabitur de multis: ergo erit vniuersale. Et si non admiseris, posse eandem albedinem collocari in plurimis subiectis totalibus constituatur in Petro & Paulo, vt in pluribus partialibus, quod est possibile iuxta omnium sententiam, & tunc sequetur idem inconueniens: nam prædicabitur de multis: ergo erit vniuersalis: denominabit ergo vnumquodque subiectum partiale album. Nec sufficit dicere, quod est vniuersale, quo ad prædicationem solum, nam etiam est quo ad esse: quia ex eo prædicatur de multis, quia est in multis: ergo.

Secundò sic argumentor: Sacratissimum 2. Arg. Christi Domini corpus de facto est in multis Sacramentis Eucharistiæ, & prædicatur de illis certo modo: ergo est vniuersale in rebus. Quod prædicetur de illis constat: nam hæc est vera prædicatio, hoc Christi corpus est in hoc Sacramento, & in hoc, & cæterа. Et idem argumentum fieri potest de corpore, seu angelo existente in duobus locis, & cætera.

Et confirmatur hoc argumentum: nam hoc Sacramentum Eucharistiæ prædicatur de multis sibi inferioribus: ergo est vniuersale. Consequentia est bona à definitione ad definitum: sed probatur antecedens: nam species vini sunt Sacramentum Eucharistiæ, & species panis Christum continentes similiter, & non sunt idem Sacramentum, & de illis prædicatur hoc Sacramentum Eucharistiæ: ergo: Minor probatur: nam destructis speciebus vini, manet Sacramentum Eucharistiæ in speciebus panis: ergo non sunt idem Sacramentum, aliàs idem Sacramentum esset, & non esset. Quod vero de illis prædicetur, patet: nam species vini solæ sunt Sacramentum Eucharistiæ hoc, & similiter species panis: ergo. De hoc argumento tertia parte, quæstione 73. Nam non libet amplius in præsentiarum de illo agere, quia multum transcendit limites logicæ.

Tertiò, quia remotis principijs indiuiduantibus, natura manet vniuersalis: sed manente natura possunt principia indiuiduantia à 3. Arg. Deo annihilari: ergo illa erit tunc vniuersalis. Probatur minor: Nam illa principia indiuiduantia habent esse à Deo: ergo potest illis Deus subtrahere esse, quod illis dat, & sic annihilabuntur, & tunc manebit natura vniuersalis. Probatur consequentia: nam prius natura est humanitas recipiens principia indiuiduantia, quam ipsa principia recepta in illa: sed omne prius potest à Deo conseruari sine suo posteriori: ergo natura sine principijs cõseruari poterit, & sic manebit vniuersalis.

Quarto, Deus potest creare albedinem sine subiecto: sed illa erit vniuersalis: fiet ergo 4. Arg. vniuersale sine intellectu. Minor probatur: quia

quia accidens indiuiduatur penes subiectum, sed tunc non est subiectum: ergo erit vniuersalis.

5. Arg. Quinto: Intellectus facit vniuersale: ergo & Deus potest facere, cum sit infinite potentior illo. Dices quod facit intellectus vniuersale intelligibiliter, non realiter, quod implicat, & ita Deus non potest facere vniuersale realiter, bene tamen intelligibiliter. Sed contra, quia licet naturaliter non sit possibile poterit fieri supernaturaliter: multa enim fiũt à Deo supernaturaliter, quæ naturaliter implicant fieri: ergo licet eadem entitas naturaliter non possit esse in pluribus, poterit tamen supernaturaliter esse.

6. Arg. Sextò Et probo, quod per intellectum diuinum non fiant vniuersalia, sicut fiunt, per actum intellectus nostri. Nam intellectus noster propriè facit vniuersalia, quia cognoscit naturam sine conditionibus indiuiduantibus, verbi gratia, hominem sine hac natura, & hac forma, & hac quantitate, quæ naturam singularem reddebant: itaque cognitio illa, qua fit vniuersale solum est naturæ, siue genericæ, siue specificæ, & nullo modo conditionum indiuiduantium, sed eademmet cognitio, qua cognoscit hominem, verbi gratia, terminatur ad Petrum: ergo in intellectu diuino non fiunt vniuersalia. Maior probatur: Nam si intellectus noster cognosceret eadem cognitione hominẽ, & Petrum, siue naturam & suas conditiones indiuiduantes cognosceret ex parte obiecti aliquid, quod non esset commune multis: nam natura cũ indiuiduantibus conditionibus non est communis multis: ergo non cognosceret vniuersale, nec faceret subinde. Ad hoc enim est necesse ita cognoscere hominem, vt eadem cognitione non cognoscat singularitatem, vt sit in intellectu vnum cognitum sine alio. Sed illa minor probatur: nam quia cognitio Dei est infinita, simul se extendit ad omnia tam genera quam species, quàm indiuidua: ergo ex vi illius cognitionis non resultat aliquid indeterminatum & commune obiectiue, cum cognoscat simul naturam, & indiuiduantes conditiones.

Et confirmatur hoc argumentum: Nam Diuus Thomas 1. parte, quæstione 14. art. 1. solutione ad tertium, dicit, scientiam Dei non esse vniuersalem, nec particularem, & quidem non alia ratione, nisi quia in intellectu diuino non sunt genera, & species, quamuis cognoscantur omnia à Deo. Nam si genera, & species ibi essent scientia sua diceretur vniuersalis, vel particularis: ergo.

Præambula ad quæstionem.

QVantum attinet ad primum quæstionis punctum, quidam Logici censent, etiam per diuinam potentiam dari non posse vniuersale in prædicando in rebus existens quoad substantiam, posse tamen dari vniuersale à Deo productum, quantum ad modum, ad hunc sensum, quod licet entitas rei productæ sit singularis, habeat tamen modum essendi vniuersalem. Sicut si idem homo in pluribus esset locis singularis, esset quoad substantiam & haberet modum essendi vniuersalem, sicut si eadem albedo in pluribus esset substantijs vna esset numero, & quoad modum vniuersalis. Id etiam de Christo Domino in pluribus hostijs existenti dicunt. Et ita soluunt argumenta supra facta.

De secundo puncto quæstionis hucusque vidi neminem dubitantem, vniuersalia resultare in intellectu diuino per suum actum cognitionis, nisi Patrem Vazquez. Etenim sicut in nostro intellectu ex cognitione naturæ sine indiuiduantibus conditionibus resultat vniuersale, ita in intellectu Diuino dicendum est resultare: sed hoc quidem ab æterno.

Deciditur quæstio.

VErum, vt quod ego in hac re sentio explicem, sit

Prima conclusio: A parte rei implicat dari extra intellectum per quamcunque potentiam vniuersale secundum substantiam, volo dicere non posse produci aliquam naturam in rebus, quæ prout est in illis sine esse in intellectu sit vna in multis, & prædicabilis de multis. Et probatur ista conclusio eisdem rationibus, quibus supra Platonis sententiam explosimus. Et præterea: Nam illa natura, si est in rebus est existens: sed existentia est actus rei singularis: ergo est singularis: sed vniuersale distinguitur contra particulare: non igitur erit vniuersalis: ergo implicat quod sit vniuersalis & in rebus. Nequit ergo fieri, quia nulla potentia potest facere ea, quæ implicant cõtradictionem, si fiant. Quod sit contradictio clara, patet: Nam iam est in rebus illa natura: ergo est singularis, & ex alia parte si ponatur vniuersalis per concessum erit vniuersalis: ergo non erit particularis, quod est aperta contradictio. Patet: Nam ratio formalis vniuersalis, & prædicabilis est secunda intentio: sed hæc fundatur in esse cognito intellectus: ergo nequit esse sine opere intellectus: ergo neque vniuersale nequit fieri nisi per operationem intellectus. Nam ratio & causa formalis

lis per nullam potentiam suppleri potest; suppleretur autem, si sine secunda intentione esset vniuersale in rebus extra intellectum. Et si dicas secundum aliquem logicum, cognitionem esse secundam intentionem, respondetur, quod iam requiritur cognitio ad hoc vt sit vniuersale, & ita non poterit fieri extra intellectum. Et si dicas: Non poterit Deus dare virtutem alicui formæ reali, vt faciat in natura id quod facit secunda intentio, responsum est, hoc fieri non posse, quia effectus formalis suppleri nequit, nec Deus potest facere album sine albedine, nec vniuersale sine vniuersalitate, quæ est secunda intentio, & habet esse per intellectum, & in fundamento proximo intrinsecè dependens ab intellectu: & ita nec secundum fundamentum proximum potest fieri vniuersale à Deo extra intellectum, quia esse cognitum naturam in communi non potest fieri sine cognitione intellectus. Et probatur: nam tunc quod ponimus in altissimo Trinitatis mysterio ponitur quodam modo in rebus, vt multi homines realiter essent ille homo vniuersalis, & inter se distincti essent, quod proprium est diuinitati: nam vt vna forma existens realiter sit plurium natura requirit virtutem & perfectionem infinitam.

2. Conclus. Secũda concl. Sicut nõ potest reperiri natura aliqua vniuersalis, siue substantialis, siue accidentalis in rebus extra intellectum: ita nec modus aliquis vniuersalis esse potest extra intellectum: quia ea ratione etiam modum vniuersalem esse in rebus repugnat. Nisi vellent dicere, quod ex eo quod verbi gratia homo esset in pluribus locis, habebat effigiem quandam, & similitudinem vniuersalis, quia erat in pluribus locis, sicut vniuersale est in pluribus inferioribus.

3. Conclus. Tertia conclusio: Licet Deus per suam cognitionem infinitam omnia cognoscat, vniuersalia & particularia, entia realia & rationis, & quidquid cognosci valet, non tamen ad actum cognitionis diuinę consequitur vniuersale in suo intellectu, sicut ad actum cognitionis nostræ vniuersale consequitur. Hãc conclusionem probo argumento vltimo cum sua confirmatione, quia apud me est maximi momenti. Nam cum vniuersalia non possint esse extra intellectum formaliter, siue fundamentaliter, proximè ad cognitionem consequi debent, & non ad quamcunque, sed ad illam, qua natura abstracta cognoscitur, & sine conditionibus indiuiduantibus: sed nulla talis datur in intellectu diuino: quia diuinus intellectus sua cogniti ne omnia penetrat ergo & est proprietas cognitionis imperfectæ, quod ad illam consequantur vniuersalia, & cum Dei cognitio perfectissima sit, non consequuntur ad illam. Bene verum est, quod in illa cognitione diuina possumus nos considerare quod terminet ad hominem verbi gratia. Cæterum non propter: à quod ego ita considerem, sequitur ad cognitionem diuinam vniuersale, quia erat necesse, quod illud ipsum solum esset cognitio naturæ, & non indiuiduantium conditionũ. Ego fateor libenter quod cognoscit Deus vniuersalitatem, & est in suo intellectu obiectiue, non tamen consequutum ad eius cognitionem, & quod Deus etiam quodammodo concurrit ad illam quatenus dat virtutem meo intellectui vt cognoscat hominem in vniuersali, ad quam cognitionem sequitur vniuersalitas. Alia vero entia rationis, quæ fundantur in cognitione bene possunt consequi ad cognitionem diuinam, sicuti mundus possibilis cognitus est à Deo, & cognosci tale in mundo possibili aliquid est rationis. Et ita sunt explicãda quæ libro precedenti diximus.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum argumentum respondetur primo quòd implicat cõtradictionẽ in schola Thomistica vnam formam accidentalem posse collocari in pluribus subiectis totalibus, quorum quodlibet denominetur tale ab illa forma. Quia cum accidens indiuiduetur à subiecto, & illa forma sit vna numero, vnum totale subiectum habere debet. Et quanuis posset esse in illis cum illa sit singularis, vniuersalis esse non potest. Et quod sit singularis patet, quia est indiuisa in se, & diuisa à qualibet alia mundi albedine. Vnde vt esset vniuersalis, prædicatio illa, etiam quinti prædicabilis, deberent esse inferiora accidentaliter. Non tamẽ in casu sunt inferiora accidentaliter, quia forma est hæc, & singularis, & albũ est hoc: singulari autem nihil est inferius, sed est prædicatio formæ singularis de suo subiecto singulari, sicut cum dicimus hoc corpus est hoc album, Qui dicebant dari vniuersale quantum admodum, soluunt argumenta dicendo, quod est simpliciter singularis, habet tamen modum vniuersalis, quia est pluribus subiectis.

Ad secundũ patet corpus Christi Dñi singularissimum esse vnde vniuersale nequit esse, sed sacramentaliter est idem singulare corpus vere, & realiter in pluribus hostijs, hostiæ verò sacratæ non sunt inferiores ad Christum, vt dici possit vniuersalis.

Ad tertium argumentum respondetur quod quia eadem actione fit natura, & conditiones indiuiduantes, non potest vnum sine alio produci, & ita natura habet intrinsecam dependentiam in esse à conditionibus indiuiduantibus, quapropter non potest esse sine illis, & licet motus sit prior passione, non tamen potest passio sine ipso produci; & animal prius est homine, non tamen homo sine animali valet produci, nec vniuersale sine materiali.

Ad 4. arg. Ad quartum respondetur, quod si illa albedo produceretur sine subiecto, deberet dicere ordinem ad aliquod subiectum, & sic erit singularis: nam accidens non indiuiduatur per actualem inhæsionem in hoc subiecto, vt patet in Sacramento Eucharistiæ, vbi est quãtitas singularis sine subiecto, sed per ordinem ad hoc subiectum. Nec potest Deus facere albedinem quæ non diceret ordinem ad subiectum, quia non esset accidens. Est enim intrinsecum accidenti ordinem ad subiectum dicere, cùm dicat ens ex eo, quod eo aliquid est tale, vt patet ex D. Th. 1. p. q. 1. art. 5. sol. ad 1.

Ad 5. arg. Ad quintum argumentũ respondetur, quod intellectus noster facit vniuersale in esse intelligibili, quod non implicat. Deus autem non potest illud facere ad extra existens: quia implicat esse aliquid in esse existens, & existens in pluribus inferioribus. Non autẽ implicat illud quidẽ in re intelligi sine cõditionibus singularibus, quibus per intellectũ semoris manet in intellectu vniuersalis. Non autem ad actionẽ diuini intellectus consequitur vniuersale, quia est imperfectio cum debeat habere cognitionem limitatam pro fundamento.

Ad 6. arg. Sextum argumentum est pro nostra vltima conclusione. Et hæc de hac sufficiant quæstione.

QVÆSTIO XV.

Vtrùm vniuersalia sint in intellectu, & per quã ipsius intellectus operationem fiant, & quomodo.

ET hæc quidem quæstio potissima est inter eas, quæ de vniuersalibus disputari solent, atque magis vtilis, quam obrem ipsa aliquanto accuratiùs disputabitur à nobis. Et videtur quod vniuersalia non fiant per operationem intellectus. Et quoniam duplex est intellectus, ex tertio de anima agens, & possibilis, probatur non fieri per actionem intellectus agentis, & sit primum argumentum: Nam si per operationem intellectus agẽtis fieret vniuersale, maxime quia causat species intelligibiles in intellectu possibili, sed hac de causa non fit natura talis vniuersalis: ergo intellectus agens nõ habet facere vniuersale per suam actionem. Probatur minor: quia illæ species non repræsentant rem sine conditionibus indiuiduantibus: ergo ex eo, quod sint species in intellectu, non dicetur natura vniuersalis. Consequentia est clara: Nam si deberet esse vniuersalis natura esset hac ratione, quia est indifferens ad plura, & æqualiter est in illis secundum quod repræsentatur per illam speciem, nam, actio ista intellectus agentis non potuit aliam denominationem tribuere naturæ ipsi, nisi repræsentationis sine conditionibus indiuiduantibus, ad quod consequitur vniuersalis ratio. Sed antecedẽs probatur: Nam si species repræsentarẽt naturã, essent illius similitudines formales, & ita non esset necessariũ verbũ cõstituere, sed in illis inspiceret intellectus naturã. Et cõmuniter dicitur, quod species sunt similes obiecto, sicut semen arbori producendæ, quæ non est similitudo formalis, sed virtualis, & in genere causæ efficientis dico non esse similitudinem formalem impressam & claram. Et si dicas esse vniuersalem naturam illam per hoc solum, quod eius species est in intellectu absque repræsentatione naturæ sine conditionibus indiuiduãtibus, Contra: nam tunc natura non esset indifferẽs ad plura magis, quam est indifferens quando eius species sunt in imaginatiua, tunc enim non est indifferens, quia illę species repræsentant naturam particularem, & determinatam, & nullo modo vniuersalem: sed etiã illæ species non repræsentant vniuersalem naturam: ergo non erit natura vniuersalis. Et confirmatur hoc argumentum. Nam vniuersale importat formaliter secũdam intentionẽ: sed per actionem intellectus agentis nulla secunda intentio consequitur, nec formaliter, nec fundamentaliter proximè: ergo per actionem intellectus agẽtis non fit vniuersale. Probatur consequentia: Quia vt fieret per illius actionem saltim deberet esse eius forma: quæ vniuersale denominat, vel formaliter, vel fundamentaliter, proximè: nam illa hac sola ratione existens vniuersale denominat, & non si existat fundamentaliter remote. Sed probatur illa minor, quod non consequatur formaliter. Iam enim constat, quod esse formale ipsius nihil aliud sit, quam cognosci: sed intellectus agentis operatio non est cognitio: ergo. Quod nec fundamentaliter proximè probo: quia axioma est à Logicis communiter receptum, secundam intentionem fundari in esse cognito.

2. Arg. Secundò: Vniuersale fit per actionem intellectus possibilis: ergo non fit per actionem

intellectus agentis. Antecedens ab omnibus conceditur, consequentiam probo. Nam aliàs si intellectus agens faceret vniuersale, non fieret ab intellectu possibili, cum prius natura sit intellectus agentis actio, quam intellectus possibilis, & illa facit vniuersale: non ergo facit possibilis intellectus, quia quod factum est, & existit iterum idem numero, fieri nequit, dum existit: sed fit per intellectum possibilem: ergo non per agentem. Si dicas, quod fit per actionem intellectus agentis, & per actionem intellectus possibilis, sed perficitur per actionê intellectus possibilis, quod erat inchoatum, & factum non ita perfectè per actionem intellectus agentis, Contra: nam vniuersale est vnũ in multis, sed non potest perfici magis hoc, quod est, naturam vnam in multis esse, nec suscipit magis vel minus: ergo. Ita enim est vna in multis per actionem intellectus agentis, sicuti per actionem intellectus possibilis. Et probatur: nam sequeretur, quod non perficeretur idem vniuersale, sed quod vniuersale factum ab intellectu possibili, & agente specie differrent, cum actiones illorum specie differant, vnde & formæ, quæ consequuntur ad eorum actiones specie differrent etiam; nam cognitio, & abstractio specie differunt: ergo & esse cognitum, & abstractum, quæ sunt fundata in illis actionibus: ergo & intentio vniuersalis, quæ fundatur in esse cognito, specie differret ab intentione vniuersalis fundata in esse abstracto. Nam si fundamenta specie differunt, relationes etiam specie different, vel si non differunt specie, saltim different numero; & ita vniuersale non perficietur per actionem possibilis intellectus. Quod differant numero, probatur: quia consequuntur ad diuersas actiones: sed formæ consequutæ ad diuersas actiones diuersæ debent esse numero saltim: non ergo perficitur idem vniuersale per actionem intellectus agentis, cum non sit idem.

3. Arg. Tertium argumentum: Illud est vniuersale, quod proximè potest de multis affirmari ex modo essendi, quem habet in intellectu: sed natura quælibet ex modo essendi, quem habet in intellectu per actionem intellectus agentis, non est prædicabilis de multis: ergo non est vniuersalis. Probatur minor: quia necesse est, quod subeat mutationem in suo genere, & quod cognoscatur ab intellectu, acquiratque alium statum: nam solum intellectus possibilis prædicationem exercet.

Et confirmatur hoc argumentum: nam sequitur, quod si intellectus agens facit vniuersale, quod detur vniuersale in phantasia est autem hoc impossibile: igitur & illud ex quo deducebatur. Probatur sequela: nam intellectus agens per suam actionem illuminat phantasma: ergo facit quod in ipso phantasmate appareat natura sine conditionibus indiuiduantibus: ergo tunc natura relucens in phasmate est vniuersalis, quia relucet sine indiuiduantibus conditionibus; & sic vniuersale datur extra intellectum, & in phantasia, quod absurdum videtur: nam in nulla potentia præter intellectiuã vniuersale reperitur, cum omnes aliæ cognoscitiuæ potentiæ ad singularia terminentur.

Quartum argumentum probat, vniuersale non fieri per actionem intellectus possibilis. Et quia operatio possibilis intellectus est duplex, altera absoluta, altera comparatiua, probo per nullam harum fieri vniuersale. Nam si operatio intellectus faceret vniuersale, maximè hoc faceret hæc intellectus operatio: qua cognosco hominem vt sic: sed ista operatio hoc non facit: ergo. Probatur minor: Nam cognitio qua cognosco hominem non terminatur nisi ad naturam humanam, & non ad aliquam secundam intentionem: ergo per illam non fit vniuersale. Antecedens probatur: quia solum specificatur à natura humana, & verbum per quod fit cognitio, solum repræsentat hominem & non secundam intentionem: alias in mente vltimata æquiuocatio daretur, & vna similitudo repræsentare plura plusquam genere diuersa. Consequentia probatur: Nam illa secunda intentio non habet esse formaliter, nisi quando actualiter cognoscitur: quia eius esse est cognosci. Si dicas, quod fit vniuersale per illam cognitionem non formaliter, sed fundamentaliter proximè, iam enim est factum fundamentum vt possim illi secundam intentionem tribuere, Contra, quia tunc nullum ens rationis est, quo denominetur illa natura: ergo nec fundamentaliter proximè est vniuersale: quia esse vniuersale fundamentaliter proximè aliquid rationis est formaliter: quia secunda intentio super ens rationis fundatur. Antecedens patet, quia nullum ens rationis cognoscitur tunc; solum enim per illum actum natura realis cognoscitur. Certe quod aliquid sit vniuersale fundamentaliter proximè, non est quid reale, alias esset in rebus: igitur est aliquid rationis. Quodsi dixeris, illam secundam intentionem denominare naturam vniuersalem, etiam si non sit, Contra: quia denominatio est effectus illius entis rationis: ergo in illo instanti temporis, quo denominat, debet esse, quia impossibile est denominare quin sit pro illo temporis instanti, quo denominat.

4. Arg.

Et

Et maximè, quia esse vniuersale fundamentaliter proximè, seu esse vniuersale fundamentaliter proximè est effectus formalis rationis: ergo eius causa habet idem esse, quod habet ille effectus: sed ille effectus est quoad existentiam suam: ergo & sua causa: quia non requiritur amplius vt sit causa, quàm effectus suus formalis, & si non est causa, nec il e effectus erit: non ergo est illa natura vniuersalis per illam actionem.

5. Argu. Quintum argumentum: nam si vniuersale fit per actionem intellectus possibilis per hãc cognitionem, qua cognosco animal fieret vniuersale, quod est genus: sed hoc est falsum: ergo & illud, ex quo sequitur. Probatur minor: Nam si per illam cognitionem fit genus, sequitur, quod tunc simul per eandem cognitionem fiat species, sed hoc est impossibile: ergo & illud, ex quo sequitur. Probatur maior: quia genus, & species formaliter loquendo sunt correlatiua, & sunt simul natura: & ita quando est vnum, similiter est & aliud. Sed illa minor probatur: Quia secunda intentio speciei consequitur ad cognitionem hominis, & non ad cognitionem animalis, sed tunc non est homo cognitus in communi: ergo nec est species. Si dicas, semper ita contingere, cum animal sine homine, vel alia specie cognosci non possit, & ita semper quod est animal genus est species, ita obiiabimus: nam animal cum sit prius suis speciebus, non dependet in sua cognitione saltim confusa à cognitione speciei: ergo.

6. Argu. Sextò probo, quod vniuersale non fiat per cognitionem comparatiuam. Nam Diuus Thomas prima parte, quæstione 86 docet intellectum nostrum d rectè cognoscere vniuersalia, particularia reflexè: ergo natura comparatiua præsupponit iam vniuersale: non ergo facit illud. Probo consequentiam: Quia natura comparatiua est cognitio reflexa: nam cognosco hominem, & illum pro modum applico singularibus, quæ singularia reflexè cognoscuntur, quæ applicatio fit per reflexam cognitionem. Et confirmatur: Nam noster intellectus prius cognoscit vniuersale, quàm particulare, vt ibidem ait D. Thomas: ergo vniuersale illud prius est quàm cognitio singularium, saltim natura: ergo vniuersale non fit per comparationem, quia comparatio maximè naturæ specificæ, huic illius singularibus intelligi nequit.

7. Argu. Septimò: cum comparo naturam hominis, verbi gratia, Petro, & Paulo, & video esse in illis, quæ dicitur comparatio, iam illa natura erat vniuersalis, siquidem poterat ex modo essendi, quem habebat multis applicari, & de illis prædicari non ergo fit vniuersale per comparationem, sed per abstractionem: nam ante hanc comparationem iam erat comparabilis multis, vt in illis existens, quod solum vniuersali conuenire potest. Et confirmatur hęc ratio. Vniuersale est illud: quod potest prędicari de multis, sed natura, quæ potest comparari ad multa, vt in illis existens, potest prædicari de illis: ergo est iam vniuersalis. Minor probatur: Nam huiusmodi comparatio nihil est aliud, quam dicere per intellectum, quod homo verbi gratia est in Paulo, Francisco, sed illa natura, quæ sic comparatur de illis affirmari potest, quia non posset ad illa comparari supra dicto modo, nisi esset in intellectu sine conditionibus indiuiduantibus: ergo. Et confirmatur secundo hoc argumentum: Nam quando cognosco hominem solum, non cognitis singularibus, ille homo est vniuersalis, quia est affirmabilis de multis, & tamen tunc non est notitia cõparatiua: quia hęc dicit cognitionem alterius extremi, igitur. Dices, quod hęc natura est vniuersalis fundamentaliter proxime, seu in esse obiectiuo: natura verò, quę comparatur inferioribus formaliter est vniuersalis. Sed contra, quia natura, quæ comparatur inferioribus, non dicit actu secundam intentionem, sed fundamentaliter proxime: ergo. Probatur antecedens: Quia per illam cognitionem solum cognoscitur homo, & indiuidua, in quibus est homo, videns intellectus quod sit in illis, sed hic nulla secunda intentio cognoscitur: ergo non est formaliter, sed fundamentaliter proxime: quia esse secundæ intentionis est cognosci, & hoc iam habebat per operationem intellectus agentis, & possibilis: ergo non fit vniuersale nec formaliter, nec fundamentaliter proxime per comparationem.

8. Arg. Octauò: Sequitur, quod si vniuersale fiat per comparationem sic adeo, vt sit fundamentum proximum notitia comparatiua, quod per abstractionem, & cognitionem absolutam naturę in communi non fiat vniuersale hoc autem est falsum, vt omnes concedunt ergo & illud, ex quo sequitur. Probatur sequela: Nam vel fit vniuersale formaliter, & hoc non, vt iam supra deduximus, deducemusque in conclusionibus, vel fundamentaliter proxime, & nec hoc: nam illud est vniuersale fundamentaliter proxime, cui intellectus potest attribuere intentionem vniuersalitatis: sed naturę abstractæ & cognitæ notitiæ absolutæ non potest intellectus attribuere intentionem vniuersalis; ergo non est

Universidad de Deusto Biblioteca

vniuersale. Minor probatur: Nam necessario debet cognosci comparatiua notitia, vt illi attribuamus vniuersalis intentionem: nam quomodo possum attribuere intentionem generis, nisi sciuero, esse in multis speciebus, & intentionem speciei, nisi sciuero, esse in multis indiuiduis, quod fit per notitiam comparatiuam: ergo vt abstractum, & cognitum absoluta notitia non est vniuersale. Dices, quod natura, prout præintelligitur notitiæ comparatiuæ, quatenus præcise est abstracta, aut cognita, nec est vniuersalis, nec particularis: sed est indifferens ad vtrumque respiciendum: Contra, quia natura eo ipso, quod est sine conditionibus indiuiduantibus cognita est indifferens ad plura: ergo prædicabilis de illis: ergo vniuersalis. Et præterea: quia esse indifferens ad vniuersalitatem, & particularitatem solum conuenit naturæ secundum se. Nam in rebus singularis est, & in intellectu vniuersalis: & ita res omnis vel est vniuersalis, vel particularis, nisi addatur particula secundum se.

9. Arg. Nonum argumentum: Comparare vnum ad multa, prout fit per naturam comparatiuam est prædicari vnum de multis: sed ante talem prædicationem est iam constituta natura in ratione vniuersalis: ergo non fit vniuersale per naturam comparatiuam. Consequentia est nota, & probatur minor: Quoniam comparare vnum ad multa, vt hominem ad Petrum, & Paulum, est affirmare, vnum esse in multis: hoc autem est formaliter prædicari. Tùm, quia idem omnino est cognoscere hominem, vt superiorem Petro, & Paulo, quod intelligere hominē esse in Petro & Paulo; in quo formaliter consistit ratio prædicationis. Tùm etiam, quia illa comparatio est indicium, atque adeo pertinet ad secundam intellectus operationem, quæ est compositio, & diuisio: sed omnis compositio, aut diuisio est prædicatio, vel in ipsa reperitur prædicatio: ergo de primo ad vltimum comparatio ista est prædicatio. Minor primæ rationis probatur: quia ad prædicationem actualem de multis, debet præsupponi prædicabilitas de multis, sicut potentia præintelligitur actui: sed prædicabilitas de multis est passio vniuersalis: ergo ad actualem prædicationem de multis præsupponitur vniuersale, & ita ad comparationem: vnde non fit per ipsam. Si dixeris, non esse propriè vniuersale, nisi quando actu prædicatur de multis, & ita non fieri propriè vniuersale, nisi per comparationem, Contra, nam Aristoteles septimo libro metaphysicæ, textu quadragesimo quinto, non dixit vniuersale esse quod actu prædicatur de pluribus, sed quod aptum est esse in multis, & prædicari de illis: ergo ante actualem prædicationem datur propriè vniuersale logicum. Tùm etiam, quia per comparationem intellectus, seu actualem prædicationem redditur natura prædicata, & non prædicabilis: ergo non fit vniuersale, sed erat iam, siquidem erat prædicabilis.

Et confirmatur hoc argumentum, quia obiectum correspondens huic conceptui, homo, est vnum non vnitate singulari numerica, nec vnitate solum formali: ergo habet vnitatem vniuersalis. Si dixeris, quod est vnum vnitate vniuersalis, quæ est secunda intentio: sed hæc forma non potest illis competere, nisi per comparationem intellectus, vt dictum est: ergo nec vniuersalia talia sunt concedenda sine comparatione: ergo.

Decimo sic argumentor, & probo, quod vniuersale non fiat per comparationem, nec abstractionem, nec cognitionem: quia res est vniuersalis per hoc, quod est prædicabilis de multis: sed prædicabilitas rebus solum conuenit per potentiam, quæ potest prædicare res: ergo ab illa dicuntur res vniuersales: sicut res dicuntur creabiles, non per aliquid, quod fit in illis, sed per potentiam creatiuam. 10. Arg.

Opinionum varietas.

IN hac difficultate explicanda etiam sicut & in cæteris non sunt Doctorum sententiæ concordes. Quidam dicunt, vel censent res dici vniuersales, & prædicabiles à potentia actiua, quæ potest illas prædicare: vnde secluſa intellectus operatione per solam illam potentiam sunt prædicabiles de multis. Alij censent, vniuersale formaliter non solum in esse obiectiuo, verum formalissimè per operationem intellectus agentis fieri, & à fortiori per operationem intellectus possibilis: quia ad illam operationem consequitur secunda intentio, constituens vniuersale in esse vniuersalis: nam vt sit forma illa constitutiua vniuersalis, non est necesse, quod actu cognoscatur ab intellectu, sed sufficit quod sit proximè cognoscibilis, & quod eius proximum fundamentum præcesserit: nam esse formale entis rationis consistit in cognosci, vel posse proximè cognosci ab intellectu. In hanc opinionem consentiunt plurimi logici moderni ex Thomistica familia, quos

quos quia multi sunt, nec adhuc suas lucubrationes prælo mandarunt, adducere non libet. Alij dicunt; vniuersale per operationem intellectus agentis fieri in esse obiectiuo, & secundam intentionem tunc esse formaliter proximè, & denominare formaliter naturam illam vniuersalem, etiam si actu non sit, nisi per operatiouem intellectus, qua ipsa cognoscitur. Quam videtur tenere communis Magister Soto, quæstione secunda, & tertia vniuersalium, & addjicit rationem, & quia fit per illam actionem intelligibilis in actu primo, & quia denudatur ab indiuiduantibus conditionibus, quibus reddebatur singularis, quocirca sine illis vniuersalis erit.

Dominus Caietanus capite quarto de ente & essentia (quod placuit Thomistis Caietano antiquioribus) ait, quod res fit vniuersalis in esse obiectiuo, & indifferens ad multa per actionem intellectus possibilis, & agentis: cæterum non habet intentionem generis, & speciei, nisi quando illa intentio cognoscitur ab intellectu actu: quia illa intentio non habet esse, nisi per cognitionem intellectus

Alij censent naturam esse vniuersalem, & communem in prædicando, & logicè per actum intellectus possibilis: & habet vnitatem vniuersalis formalissimè. Dicunt tamen isti, quod forma constitutiua vniuersalis in tali esse est duplex, vna realis, & extranea ipsi naturæ, quæ subiectiuè existit in intellectu: & hæc est species, vel actus intellectus, vel verbum. Alia etiam est realis, & intranea naturæ ipsi, quæ est realis denominatio desumpta à forma illa existenti in intellectu, & realiter inhærens ipsi naturæ. Vnde incunctanter hæc opinio asserit superuacaneam esse omnem entitatem rationis ad vniuersale constituendum, licet ad illius naturam explicandam nonnihil iuuet propter imbecillitatem intellectus nostri: sed quod forma vniuersalis non possit esse aliquid reale supra ostensum est satis euidenter, & adhuc inferius ostendetur. Probant istam sui autores sententiam. Primò, natura enim cognita vere est vna in multis: quia habet vnitatem quandam distinctam ab ea, quam habet in singularibus eam, scilicet, quæ correspondet diuerso statui, in quo tunc est à singularibus separata: sed hæc vnitas non potest esse alia quàm vnitas vniuersalis: ergo. Et confirmatur hæc ratio: quia natura prout repræsentatur abstracta per speciem intelligibilem, est vna & apta esse in multis: ergo est vniuersalis actu, & formaliter per illam speciē & per esse repræsentatum tale. Probatur antecedens: quia ibi repræsentatur natura absque conditionibus indiuiduantibus, quæ quidem sunt principia multiplicantia naturam ergo repręsentatur vt vna, & non alia vnitate, nisi vniuersalis: ergo est vniuersalis. Dices esse vniuersale quidem metaphysicum seu in esse obiectiuo, non verò logicum. Sed contra: quia omnes conditiones, quas Aristoteles assignat vniuersali logico illi conueniunt: ergo est vniuersale logicum. Antecedens probatur: nam est vna in multis & prædicabilis de multis: ergo. Et si dicas, quod est vna per relationem rationis sibi coniunctam, vel formaliter, vel fundamentaliter proximè, & sic non est per abstractionem vna, nec vniuersalis, sed illa abstractio est fundamentum, contra: nam ante istam relationem pręintellectam intelligimus nos naturam esse vnam, & prędicabilem de multis atque esse in multis: ergo intelligimus illam vniuersalem. Antecedens probatur: Nam per hoc, quod intelligo meam cognitionem verbi gratia terminari ad naturam, seu speciem meam repręsentare sine conditionibus indiuiduantibus, intelligo illam esse in multis, & prędicari posse de multis, & habere quandam vnitatem, & separationem principiorum indiuiduantium per illam abstractionem: quæ omnia faciunt vniuersale logicum: ergo. Et confirmatur, hęc ratio secundo: Nam natura fit formaliter singularis per coniunctionem ad singularitatem: ergo fit formaliter vniuersalis per separationem à singulari, quia causę oppositę oppositos habent effectus: sed vniuersale & particulare sunt opposita, & abstractio & coniunctio causę oppositę: ergo habent oppositos effectus. His rationibus ista sententia tenet vniuersale per abstractionem fieri, & per cognitionem etiam intellectus possibilis. Et explicant se magis autores huius sententię, & dicunt quod intellectus agens abstrahit, seu producit species singularium in intellectu possibili, & intellectus possibilis per tales species singularium discursu quodam cognoscit rationem communem, & vniuersalem sine aliqua specie impressa vniuersalium, quæ concurrat permodum principij ad talem cognitionem: nam per tales species percipit non solum id, quod est proprium singularium, sed etiam id, quod est commune illis. Sed hęc cognitio est etiam vniuersalium cognitio, & pari modo cognoscit naturam genericam considerando conuenientiam pluriū specierum, seu plurium

Universidad de Deusto
Biblioteca

singularium diuersæ speciei. Et idem est dicendum de reliquis prædicatis superioribus. Nec enim est necesse, dicunt, vt omnem actum intellectus præcedat obiectum tale omnino, sed satis est, quod præcedat aliquod præbens intellectui sufficiens fundamentum ad illud obiectum cognoscendum, quasi discursu quodam, vt patet in cognitione montis aurei, vbi non præcessit mons aureus, sed species montis, & auri. Vnde non bene infertur, intellectus cognoscit naturam aliquam communem, & communem multis: ergo ante talem cognitionem erat illa natura vniuersalis. Sed sat erat quod ante illum actum seu cognitionem esset talis fundamentaliter in pluribus naturis indiuiduis, ad hoc vt intellectus medio discursu posset talem actum elicere. Vnde inferunt ex hac sententia, non dari species vniuersalis generis, aut speciei. Alij explicant istam sententiam dicendo, quod intellectus possibilis ex illis speciebus singularium format verbum repræsentatiuum naturæ in communi precise, ex quo verbo formato resultat in intellectu possibili species alia habitualis impressa repræsentatiua rationis communis: sicut ex scientia actuali relinquitur scientia habitualis, & productio huius speciei tribuenda est intellectui possibili, & non agenti. Vnde per actionem intellectus possibilis fit vniuersale. Sequitur deinde, quod ad minus requiruntur duæ species singularium, vt in illis considerando conuenientiam concipiat noster intellectus conceptum communem naturæ communis.

Præambula ad quæstionem.

SEd pro explicatione huius dubij iuxta Peripateticam & communem doctrinam aduerte, vt colligitur ex Aristotele 3. libro de anima, & ex Diuo Thoma 1. parte. quæstione 79. articulo 2. & 3. quod in anima nostra duplex intellectus reperitur. Alter est intellectus passibilis, seu possibilis, quo res intelligimus, & qui est pura potentia, & tanquam tabula rasa in genere intelligibilium, & qui potest omnia fieri eo quod non habet species congenitas à principio, sicut Angelicus intellectus. Alter est intellectus agens, qui est actiua potentia, & facit res intelligibiles in potentia, intelligibiles actu, causando earum species in intellectu possibili, quibus fiat in actu primo ad res intelligendas. Quapropter actio intellectus agentis est illustrando phantasmata causare species intellectu possibili: actio vero possibilis intellectus est formando verbum res cognoscere, & vtrique actioni correspondet duplex terminus: vnus intrinsecus, alius extrinsecus. Actui intellectus agentis correspondet in intellectu possibili species impressa causata per eius actionem. Et hoc voco, quid intrinsecum, non quod suscipiatur in intellectu agente, sed quia fit ab ipso in passo sibi proportionato, & correspondet similiter alius extrinsecus terminus, qui nihil reale est in re, sed solum denominatio extrinseca, scilicet, quod natura, cuius species est in intellectu dicatur abstracta. Et hoc nihil reale ponit in ipsa natura: sed in intellectu abstrahente ponit speciem intelligibilem, quæ est rei similitudo imperfecta, & impressa: Similiter actio intellectus possibilis habet duos terminos. Alter est extrinsecus, & est quædam relatio rationis, scilicet, naturam esse cognitam; esse speciem, esse genus, & cætera, quod nihil reale est in re. Alter est intrinsecus, & est productio verbi, seu conceptus, qui repræsentant talem naturam, qui reale quid est in intellectu. Modo ergo inquirimus, an hæc denominatio, qua natura dicitur vniuersalis resulter in ipsa ex actione intellectus agentis. An verò ex actione intellectus possibilis. Et quoniam actio intellectus possibilis duplex est, altera absoluta, qua cognoscimus rem in se, altera comparatiua, qua illam ad sibi inferiora comparamus, vt hominem ad Petrum, & Paulum, animal, ad equum, & leonem, etiam inquirimus per quam harum actionum fiat vniuersale. Et nolo ego in præsentiarum disputare, an detur singularium species impressa. Præmisso enim, vt certissimum dari speciem rerum vniuersalium in intellectu, & nullo modo præcise singularium, etiam si detur conceptus expressus, & distinctus rerum singularium, & magis repugnat dari species singularium præcise, eo modo, quo ponitur ab istis nouioribus Philosophis. Nam si illas alio modo constituerent, forsan non ita repugnaret. De quo modo non est opportunum tractare. Videatur de his omnibus sapientissimus Magister Bañes in Commentarijs ad primam partem, tomo secundo, quæstione 79. art. 3. per totum commentarium, qui vt omnia subtilissimè, & doctissimè rem hanc versat, & Diuus Thomas opusculo 55. qui tractat, quomodo fiat vniuersalium cognitio sapientissime. Nota ad hoc quod vniuersale dupliciter accipi consueuerit apud tractatores huius quæst. Prout habet esse obiectiuè in intellectu possibili, vel agenti, etiã si nõ habeat actu intentionẽ vniuersalis, & hoc modo homo est vniuersalis, quando terminat cogni-

cognitionem, qua cognoscitur vt sic. Alio modo accipitur pro vniuersali formali, seu logico & est illa natura, quæ est obiectum intellectus, quatenus includit tanquam formam relationem vniuersalitatis, quæ est secunda intentio, & constitutiua formaliter vnitatis vniuersalis: sicut album formaliter dicit illud, quod habet albedinem tanquam formam sui. Præterea notato, quod abstractio, vt pertinet ad operationem intellectus possibilis duplex est. Altera quæ pertinet ad primam operationem intellectus, & est consideratio vnius sine alterius consideratione, vt quando hominem cognosco non cognoscendo indiuidua explicite, tunc per considerationem separo hominẽ a particularibus. Alia est abstractio, quæ pertinet ad secundam operationem intellectus, quando tollo de re aliquid, quod sit in illa cõponendo, & diuidendo. Compositio enim, & diuisio ad secundam operationem intellectus pertinet. Vt quando dico, Petrus non est albus: tunc enim tollo, & separo, & abstraho ab illo albedinem, quæ illi conuenit per secũdam operationem intellectus, & per propositionem negatiuam. Et si per hanc abstractionem comparatiuam aliquid tollo à re quod sit in illa falsa est. Sicut si dicamus, Petrum non esse hominem, seu esse, & de hac intelligitur illud proloquium, Intellectus intelligens rem aliter, quam est, est falsus. Quando vero consideramus aliquid per abstractionem primo modo, quæ dicitur abstractio simplex, quia pertinet ad secundam operationẽ intellectus, quæ est simplicium apprehensio, in qua per se non est falsitas, nec veritas, non est in illa falsitas, etiam si intelligamus rem aliter, quam est. Quia ergo intelligo hominem sine Petro & Paulo, & nõ est sine illis, quia nihil affirmo, nec dico esse sine Petro & Paulo. De quo videatur D. Tho. 1. parte quæst. 85. art. 1. ad primũ. Et hæc simplex abstractio potest esse precisiua, vel non precisiua. Vt quando abstraho animal considerando illud cum precisione, vt non importet, nisi gradũ sensibilitatis, & in potẽtia nihil aliud, & tunc per huiusmodi abstractionem non fit vniuersale, quia vniuersale est predicabile de multis, quod illi animali precise considerato non conuenit, cum non possit predicari de inferioribus. nam quod prædicatur dicit totum, quod est in re: & animal sic precise consideratũ non dicit totum, sed partem inferioris solum rei: sed fit vniuersale per abstractionem non precisiuam. Et hęc abstractio non precisiua non fit ab eo, quod ex necessitate cognoscatur per illam abstractionem. Verbi gratia quando cognosco animal abstractione non precisiua simplici ab speciebus non est necesse per illam cognitionem cognoscamus species quia non fit abstractio ab illis, vt à prius noto, sed vt ab illo termino, cui coniuncta erat natura animalis, sicut quando potentia visiua abstrahit colorem a sapore, non cognoscit saporem. Abstractio vero prout pertinet ad intellectum agentem nihil est aliud, quam elicere speciem rei vniuersalis, & nõ cõditionum indiuiduantium, vel vti phantasma te quoad naturam vniuersalem, & non quoad conditiones indiuiduantes. Præterea considerare oportet, speciem duplicem esse, alteram expressam, alteram impressam: species expressa est verbum, siue rei conceptus, quæ formatur ex actu intelligendi, qui ponitur in intellectu, vt terminus intrinsecus intellectiuæ actionis, in quo res intueatur, & videat. Alia est species impressa, & est quædam qualitas, quæ causatur ab intellectu agenti in intellectu possibili, vt sit principium intellectionis, actuando, & constituendo intellectum in actu primo. Et si quæras, an hæc species sit similitudo obiecti diuersimodè respondent Doctores. Aliqui dicunt esse similitudinem virtualem, & implicitam non formalem, sed continet obiectum in virtute, & similiter verbum: nam est potens causare verbum, sicut dicimus, quod semen continet arborem in virtute, non quod sit formaliter simile arbori: sed quia potens est illud causare. Et si Diuus Thomas dicat speciem esse similem obiecto est explicandus de similitudine virtuali, non formali: aliàs superflueret verbum. Huius sententiæ est Torres super materiam de Trinitate, folio 17. pagina 2. & est probabilis.

Prima sententia est, quod species sit similitudo obiecti non solum virtualis, sed etiam formalis, licet imperfecta. Et si inferas: ergo non est necessarium verbum, neganda est consequentia: nam species repræsentat obiectum imperfectè, & non vt terminus intellectionis, sed vt principium efficiens. Verbum autem repræsentat perfectè, vt terminus perfectus intellectionis: & ita requiritur, & est necessarium ad intellectionem, vt sit res intra intellectum in ratione termini. Et hoc videtur tenere Diuus Thomas prima parte, quæstione 14 articulo 12. vbi dicit, quod species est similitudo obiecti, & quod non debeat intelligi de similitudine virtuali, vt dicatur similis, quia habet virtutem ad producendam similitudinem rei expressam, cuiusmodi est verbum. Patet, nam dicit in hæc verba, quod species hominis est solum similitudo hominis: & ita per ipsam possunt omnes homines cognosci, essentia vero diuina, per quam Deus cognoscit, est similitudo omnium, & sic per ipsam omnia cognosci

1. Sententia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cognosci possunt, vbi vides eodem modo loqui de essentia diuina, atq; de hominis specie, impressa: sed essētia diuina est similitudo formalis, & non solū virtualis: ergo & species nostri intellectus impressa. Et multi sunt alij loci in D. Tho. de hac re loquentes. Videatur Capreolus 1. d. 3. q. 2. ad 1. confirmationem, circa argumenta secundo loco adducta, vbi hoc expresse asserit.

Decisio quæstionis.

1. Conclusio. PRima cōclusio: Vniuersalia formaliter sunt in solo intellectu fundamentaliter, remotè in rebus ipsis. Hæc conclusio liquidò colligitur ex dictis in præcedenti quæst, & est D. Th. opusc. 55. & de ente. c. 4. & 1 p. q. 85. ar 1. ad 1. & 2. ad 1. q. 10. ar. 1. & q. 44. art. 3 & in primo, d. 2. q. 1. art. 3. Id etiam tenet Caiet. cap. 4. de ente & essentia, Versorius Bruxelis super de ente & essentia, D. Th loco citato, Ganda. q. 23. Niphus, q. 17. Archiepiscop. Toletanus 1. de anima, q. 1. Landunus 1. de anima, part. 8. Soto & Toleto, in hac materia locis citatis, Capreolus in 3. d. 5. quæst 1. Durandus in 2. dist. 3. q. 3 num 4. & q. 7 num 7. Soncinas. 7. metaphysicæ. Et idem tenent antiqui philosophi Aristotel. 7. metaphysicæ, & 8. metaphysico cap. 10. & 11. vbi dicit, nihil esse in rebus præter singularia: idem etiam docet 12. metaphysicæ, cap. 8. Auerroes 3. de anima, textu 8. dicens, quod intellectus facit vniuersalitatem in rebus, Auicenna in sua logica, cap. vltimo, & 5. metaphysicæ, cap. 1. & 12. vbi ait vniuersalitatem non accidere alicui, nisi cum acciderit in forma intelligibili, Beatus Damascenus lib. 1. cap. 3. Bafies prima parte, q. 79. art 2. in principio, & est communis opinio Thomistarum, & Peripateticæ doctrinæ. Sed quomodo hoc fiat, est opinionum varietas, & ideò fit

2. Conclusio. Secunda conclusio: Per actionem intellectus agentis, fit vniuersale in esse obiectiuo, & metaphysicè. Et cum dicimus, fieri vniuersale, etiam dicimus fieri prædicabile: quia prædicabilitas, passio est vniuersalis. Vnde quomodo ponitur in vniuersali ratio vniuersalis, eodem modo est ponenda prædicabilis ratio: quia impossibile est esse vniuersale sine prædicabilitate de multis. Hæc conclusio est Capreoli. 1. & 5. in solutionibus argumentorum, & Caietani supradicti, c. 4. de ente, quæst. 7. & Soti, q. 2. vniuersalium, quinimo est D Th locis citatis. Et probatur ratione: Officium intellectus agentis est facere rem intelligibilem in potentia, intelligibilem actu, vt patet ex Aristotele 3. de anima, tex. 17. & ex D. Tho. 1. p. q. 79. art. 2. & per totam quęstionem 85. sed nō est actu intelligibilis res intellectione directa, nisi fit vniuersalis: ergo intellectus agens facit vniuersale non formaliter, vt infra patebit: ergo in esse obiectiuo. Præterea, Officium intellectus agentis est causare speciem naturæ, & nō conditionum indiuiduantium, vt patet ex eisdem locis nam noster intellectus intelligit per abstractionem à materia, quę abstractio nihil aliud est, quam producere speciem naturæ, & non conditionum indiuiduantium. Tunc sic, Illa species repręsentat naturam, & non conditiones indiuiduantes: ergo natura repręsentata est vniuersalis. Probatur consequentia: Quia ex ablatione conditionum indiuiduantium in repręsentatione, manet res indeterminata, & consequenter communis, vnde manet vniuersalis: nam conditiones indiuiduantes faciebant rem singularem: ergo illis per repręsentationem speciei ablatis manet res vniuersalis. Et si dicas, contra: nam per speciem vniuersalis cognoscitur singulare: ergo repręsentat conditiones singulares, quia non plus cognoscitur per verbum, quam fit in specie quę est principium intellectionis. De hoc argumento vide Sapientissimum Magistrum Bafies prima parte quæst. 79. art. 2. dub 1. & 3. Et nota, quod esse vniuersale in esse obiectiuo nihil aliud est, quam esse obiectum alicuius formę vniuersalis, quę repręsentat aliquid, non prout determinatum est in re & factum singulare. Et cum species illa repręsentet naturam sine determinatione, natura ipsa est obiectum alicuius formę vniuersalis, & ipsa manet ex necessitate obiectum vniuersale, quam obrem est vniuersalis in esse obiectiuo: terminat enim speciem illam vniuersalem, & spiritualem in ratione formæ: & ita manet indifferens vt de pluribus affirmetur.

3. Conclusio. Tertia conclusio; Etiam per actionem intellectus possibilis est vniuersalis natura in esse obiectiuo. Hęc conclusio ex precedenti sequitur. Nam illa natura, quæ repræsentabatur per speciem sine conditionibus indiuiduantibus cognoscitur ab intellectu possibili sine illis, & formatur verbum ex illa cognitione, quod repræsentat naturam sine conditionibus indiuiduantibus: ergo natura illa sine illis cognita ex eo, quod terminat talem cognitionem, manet obiectum vniuersale, & commune, quia aufertur per illam cognitionem, quod naturam reddebat singularem: manet igitur obiectum vniuersale: est ergo vniuersalis obiectiue. Hanc docet S. Thom opusculo 56. & secundo physicorum lectione tertia, & de ente & essentia ca. 4 & 1. parte q 55. ar. 2. & art 2. ad secundum & q. 16. artic. 3. ad secundū & art. 2. q 19. ar 6. Idem docent Aristoteles 10 metaphysicæ, & primo perihermenias cap. 1. & Auicenna quinto metaphysicæ capite primo, & hæc, & precedentes conclusiones sunt communes inter Thomistas & autores supracitatos. Et si aliquando Divus Thomas & alij viri grauissimi dicant cognitionem seu abstractionem esse formam vniuersalis, intelligēdi sunt fundamentaliter, hoc est, cognitio & abstractio sunt fundamentum proximum vniuersalitatis, & secundæ intentionis, quæ est vniuersalis forma. Et cum itidem dicunt vniuersale completiuè esse in intellectu dum cognoscitur, explicandi sunt per respectum ad esse, quod habet ad extra: Nam quia iam est positum fundamentum proximū vniuersalitatis per cognitionem & abstractionem, quod non est in rebus constitutum, cum parum illi deficiat, vt sua tribuatur forma, vocant ipsum vniuersale completiuè per hoc, quod est cognitio ipsius naturæ vniuersalis in intellectu.

4. Conclusio. Quarta conclusio: Perfectiori modo natura est vniuersalis in esse obiectiuo per actionē intellectus possibilis, quàm per actionem intellectus agentis. Probatur hæc conclusio: Nam tota ratio quare ponitur vniuersalis in esse obiectiuo, seu metaphysicæ, est quia repræsentatur communiter, & terminat speciē, seu cognitionem communem, & sic est indifferens ad multa, sed perfectiori modo repræsentatur per verbum, quàm per speciem: ergo perfectiori modo est vniuersalis per possibilis intellectus, quàm per agentis actionem.

Præterea probatur conclusio: Nam per speciem intelligibilem, seu per actionem intellectus agētis, res est intelligibilis in actu primo per actionem intellectus agentis, est intelligibilis in actu secundo: sed actus secundus comparatur ad actum primum, vt magis ad minus perfectum: ergo est perfectiori modo vniuersalis per actionē intellectus agētis, quàm possibilis: & hæc maior, vel minor perfectio, non se tenet ex parte naturæ, ita quod natura ipsa sit magis vel minus in suis inferioribus sed tenet se ex parte vnitatis ipsius vniuersalis: quia magis accedit per huiusmodi repræsentationē possibilis intellectus, ad hoc, vt recipiat intētionem vniuersalis, quā formaliter in esse vniuersalis consistit, quā per actionem intellectus agētis, & ita est perfectiori modo vniuersalis. Nam sine repræsentatione ista & cognitione intellectus possibilis, non potest suscipere intentionem vniuersalis natura, quæ est facta intelligibilis in actu primo per actionem intellectus agētis. Vnde siquidem per hanc actionem accedit ad suscipiendū suum complementū, & formam vltimam in ratione vniuersalis, perfectiori modo est vniuersalis natura in esse obiectiuo, & fundamentaliter proximè: & etiam est perfectiori modo vniuersalis: quia perfectiori modo repræsentatur.

5. Conclusio. Quinta concl. Vniuersale logicū quatenus dicit formaliter secundam intentionē secundū suum esse formale ex necessitate requirit comparationē naturæ ad sua inferiora, quæ fit per actionē intellectus possibilis. Probatur concl. autoritate D. Th. 1. p. q. 28. ar. 1. in illis verbis. Est tantum in ipsa apprehensione rationis conferentis vnum alteri, & c. 2. de ente. Vbi dicit in hæc verba: Ex hoc quod natura est in intellectu habet vniformē rationē ad indiuidua, & tūc intellectus adinuenit rationem speciei, & attribuit illi. Vnde Cōmentator dicit, quod intellectus est qui facit vniuersalitatē in rebus. Vbi D. Th. innuit ex eo nos tribuere secundā intētionē speciei naturæ, quia habet vniformitatē ad indiuidua. Non enim habebat natura secundam intentionē, etiā si diceret vniformē rationē ad indiuidua, nisi intellectus illam sibi tribueret, & hac ratione tribuit, quia dicit vniformitatē ad indiuidua: ergo secundū D. Th. præcessit actio comparatiua, qua hoc cognosceret: nā sine illa hoc cognoscere non poterat. Et hoc magis explicatur sequentibus rationibus. Primo: Nā vt homo sit species formaliter est necesse quod habeat actu intentionem speciei: sed non potest habere actu intentionē speciei, nisi actualiter illā sibi tribuat intellectus: ad quod necessario requiritur cōparatio: ergo per comparationem vniuersale formaliter fit. Maior clara est, quia sicut album formaliter dicit actu albedinē, ita vniuersale debet formaliter dicere secundam intentionem, quæ est vniuersalitas. Minor probatur ex D. Th. loco proximè adducto. Et probatur magis eadē minor. Nam intellectus non tribuit intentionem speciei animali, sed intentionem generis: nec tribuit intentionē generis homini, sed speciei: & hoc nō alia ratione, nisi quia videt animal esse in pluribus speciebus, & hominē esse in pluribus indiuiduis: ergo necessaria est comparatio ad hoc vt vniuersale formaliter fit. Præterea probatur concl. magis. Quando cognosco hominem v. g. in cōmuni, ille homo non habet secundam intentionē speciei actu per illam cognitionē, quia per illam non cognoscitur secunda intentio, & non potest habere esse, nisi dum actu cognoscitur, vt supra visum fuit q. 1. ergo per aliam cognitionem debet cognosci, & tribui naturæ, vt fit formaliter illa secunda intentio in natura: sed non potest tribui, nisi præcesserit comparatio; ergo comparatio est necessaria ad formalem esse speciei, & vniuersalis. Minor probatur; Nam quare tribuo homini intentionem speciei, & non tribuo illam Petro, nisi quia video hominem esse in pluribus indiuiduis, & non Petrum: Sed non potest hoc cognosci, nisi notitia comparatiua; ergo. Itaque tota vis huius autoritatis

Universidad de Deusto
Biblioteca

ritatis, & rationem in hoc consistit, quod ex cognitione hominis in communi non resultat formaliter secunda intentio speciei. Et idē est dicendum de alijs vniuersalibus: vt visum fuit quæstione 1. Vnde est necesse, vt sit formaliter, quod cognoscatur secunda intentio, & non quomodocunque: sed quod cognoscatur & tribuatur naturæ, tanquam forma illius. Nam quando cognosco in communi speciem non fit per illam cognitionem, homo, vel equus species, quia non cognoscitur vt forma illorum, quod debet fieri per hoc, quod illi tribuatur ab intellectu: sed non potest tribui forma speciei homini, nisi videamus hominem esse in pluribus indiuiduis tantum: sed hoc fieri nequit sine comparatione: ergo comparatio necessaria est vt fiat vniuersale. Præterea probatur conclusio: Nam per abstractionem intellectus agentis, neque per cognitionem absolutam naturæ non fit vniuersale: ergo fit per comparationem. Consequentia patet: quia non restat quo alio fiat modo. Probatur antecedens, de actione intellectus agentis: nam illa secundum probabiliorem opinionem, non est intellectiua: ergo per illam non cognoscitur secunda intentio: intentio ergo non habet formaliter esse per illam, solum enim esse formaliter habet dum cognoscitur. Quod nec per actionem absolutam possibilis intellectus etiam probatur: nam quando cognosco hominem vt sic, non est cognitio alicuius entis rationis tunc: ergo non fit formaliter secunda intentio, quæ solum habet esse dum cognoscitur. Præterea, vniuersale formaliter est vnum in multis: ergo debet formaliter respicere plura: sed absque relatione ad inferiora non potest respicere plura: ergo non fit vniuersale formaliter sine relatione ad inferiora: sed ista relatio non fit formaliter per solam abstractionem, neque per cognitionem absolutam: ergo vt fiat formaliter debet præcedere comparatio: ergo &c. Minor probatur: quia natura de se non dicit ordinem ad inferiora: sed per aliquid sibi superadditum hoc habet. Consequentia illa patet, secunda minor probatur: quia abstractio non est cognoscitiua, & absoluta intellectio intellectus possibilis, solum terminatur ad hominem, vt sic, & non ad conditiones indiuiduantes, nec ad aliquid amplius: ergo per illam non cognoscitur aliquod ens rationis: non ergo fit vniuersale formaliter per illam, quod fieret, si cognosceretur vniuersalitas. Sed dices, contra: Nam etiam per comparationem non fit vniuersale formaliter: ergo nullo modo fit vniuersale. Et antecedens probatur: Nam per notitiam, qua cognosco hominem esse in Petro, vel in Paulo, verbi gratia, non cognoscitur aliqua secunda intentio, sed solum natura hominis in communi & reflexe indiuidua, in quibus est: ergo non fit vniuersale formaliter per illam comparatiuam cognitionem: nam ad hoc erat necesse cognosci secundam intentionem. Pro hac explicanda difficultate sit

Sexta conclusio: Notitia comparatiua requiritur ad vniuersale formaliter ad minus, vt conditio necessaria, vt sit vniuersale formaliter: non verò fit vniuersale formaliter per comparatiuam notitiam ipsius naturæ. Hanc conclusionem quantum ad illud, quod asserit, requiri ad vniuersale formaliter notitiam comparatiuam, vt conditio ad minus patet ex dictis, quia non potest fieri sine illa. Et quem ad modum generatio est conditio ad relationem paternitatis, potentia vero generatiua est fundamentum, ita comparatio est conditio, vt sit relatio vniuersalis, fundamentum verò esse cognitum seu esse abstractum, vt iam visum est. Quod verò vniuersale non fiat formaliter per illam, patet argumento supra facto. Cum enim cognosco hominem esse in Petro & in Paulo verbi gratia totum quod est cognitionis obiectum est aliquid reale, nimirum natura hominis & eius indiuidua: ergo non fit vniuersale formaliter. Quia, vt fiat vniuersale formaliter necessarium est, quod terminet ens rationis cognitionem meam, per quam adquirat suum esse formale secunda intentio, & quod tribuamus illâ naturæ, vt eius formam, & satis patet ex dictis. Et si dicas, quomodo ergo fit vniuersale? hoc sane modo: Nam intellectus agens abstrahit species naturę & non conditionum indiuiduantium, & iam manet natura obiectum speciei vniuersalis, & ita vniuersalis, seu intelligibilis in actu primo & intellectus possibilis hac informatus specie producit verbum & cognitionem hominis, & manet natura perfectiori modo vniuersalis in esse obiectiuo, quia intelligibilis in actu secundo. Deinde hæc natura comparatur ad inferiora, & videns intellectus solum esse in inferioribus sibi indiuiduis, & ita solum affirmari posse de illis, & cum videat speciem esse, quæ affirmatur de pluribus indiuiduis intentionem speciei cognoscit, & tribuit naturę illi, & per illam formaliter refert naturam ad indiuidua. Et ita manet natura vniuersalis, & species formaliter. Et ita in alijs fit vniuersalibus. Et secundum istum dicendi modum soluuntur difficillima argumenta, quæ infra adducemus de simultate relatiuorum rationis, generis & speciei. Et hanc sententiam quod vniuersale fiat per comparationem, tenent grauissimi autores, Diuum Thomam iam supra retulimus. 1. parte q. 28. art. 1. in corpore, & lectione 1. in Perihermenias, & opusculo 48. cap. 1. & 4. metaphysicæ textu 51. & de potentia, quæstione septima, articu. 11. Quinimo etiam Caiet. 4 de ente, q. 7. & octaua hoc videtur tenere. Hanc sententiam tenet Scotus libro septimo metaphysicæ, quęstione decima octaua. Nam licet alibi dixerit, vniuersalia esse à parte rei, cōuictus testimonio Aristotelis coactus est dicere naturam communem non esse completè vniuersalem à parte rei seclusa operatione intellectus, vt patet 2. sententiarum distinctione 3. quæst. 10. ad 2. obiectionē cōtra cōclusionem. Sequuntur Scotum omnes eius discipuli specialiter Antonius Andræas 7. metaphysicæ, quæstione 18. Trombeta quæstione 1. artic. 1. in fine in suis metaphysicis quæstionibus. Hanc sententiam tenent Soncinas 5. metaphysicæ, quæstione 27. Niphus 4. metaphysicæ, quæstione 2. & libro 6. quæstione 7. Ferrara libro primo Contra gentes, capite 11. Iauellus de transcendentibus, titulo 4. capite 1. Tartaretus in principio procemialium. Viguerus capite 1. suæ Summæ. Temistius libro 1. de anima, cap. 4. Canariensis 1. parte. q. 28 folio 11. Copulata Louaniensis capite de genere, & est communis nostris temporibus, sapiēntissimus magister meus frater Ioannes Gallo, eandem sententiam tutabatur. Et si fiat argumentum: Nam modo intentionem speciei tribuimus homini sine huiusmodi comparatione, vt constat experientia: nam homine cognito in communi, statim illi sine noua comparatione per intentionem speciei constituo speciem respondetur, quod modo iam est velut habitualis comparatio: sępissimè enim comparaui hominem ad indiuidua, & ex antiqua hac comparatione attribuo illi intentionem speciei. Semper enim est necessaria comparatio siue formalis, siue habitualis, virtualiter manens, vt intentionem vniuersalis alicui possimus tribuere naturæ.

Septima conclusio: Natura quæ est vniuersalis in esse obiectiuo est prædicabilis de multis, licet intentionem prædicabilis non habeat formaliter, sed fundamentaliter proximè. Prædicabilis vero formaliter, idest, habens intentionem prædicabilis, non fit nisi per comparationem. Vt autem hanc intelligas conclusionem, notandum est, prædicabile de multis dupliciter sumi posse. Vno modo pro natura, quæ potest de multis affirmari in aliqua propositione. Alio modo, pro natura, quæ de multis affirmari potest, & habet prædicabilis intentionem, secundum quam referatur ad illa multa formaliter, natura quæ est vniuersalis obiectiuè, verbi gratia homo communi conceptu cognitus, prædicabilis est de multis. Potest enim affirmari de Petro & Paulo, quia cognoscitur sine indiuiduantibus conditionibus, quæ erant obstaculum talis prædicationis, quibus ablatis per intellectum manebit natura affirmabilis de multis. Ceterum adhuc, non habet intentionem prędicabilis, vsque dum intellectus videns quod est in multis tribuit illi intentionem prędicabilis, qua ipsum hominem refert ad indiuidua, vel inferiora, in quibus est, vt de ipsis affirmabilis. Et hæc secunda intentio prædicabilis præsupponit comparationē sicut intentio vniuersalis, quæ est passio vniuersalis, & prædicabilitas formaliter, quæ est secunda intentio & ens rationis. Et hæc conclusio patet eisdem rationibus, quibus prędcedentes duæ conclusiones sunt probatæ, nam non possum alicui tribuere intentionem prædicabilis specifici, nisi videam ipsum esse in pluribus indiuiduis. Nā quare non tribuo illi prædicabilitatē generis, nisi quia nō est in multis speciebus, quod nisi per comparationem cognoscere non possum.

Octaua conclusio. Delirium est maximum, & antiquum sępissime à grauissimis logicis reprobatum, dicere formam constitutiuam vniuersalis in esse vniuersalis esse cognitionem, quæ realiter, sed extrinsece naturam vniuersalem denominat, denominatione formali. Hæc conclusio supra fuit probata q. 2. lib. 2. conclusione 7. Et si fiat argumentum, nam D. Thom. opusculo 57. dixit cognitionem esse formale in vniuersale, & forma vniuersalis esse accidens in anima, iam responsum est conclusione tertia. Vel respondeo, quod dicit esse formam vniuersalē cognitionē quia accipit fundamentum pro secunda intentione vniuersalis, quæ originatur ab illa, & nomē quasi causæ tribuit effectui, quod frequentissimum est in rerum tractatione.

Dissoluuntur argumenta.

AD primum respondetur, quod per actionem intellectus agentis fit vniuersale, in esse obiectiuo, seu metaphysice: nam species intelligibiles repręsentant naturam sine conditionibus indiuiduantibus, vt diximus in hac quæstione. Secundo respondetur, quod licet species non repræsentarent naturam vniuersalem, illa natura est vniuersalis, quia est intelligibilis in actu primo & potest quantum est ex parte modi, quem habet in intellectu affirmari de multis. Impossibile enim est, quod sit intelligibilis in actu primo, & quod non sit vniuersalis natura, nam ex eo quod illa species est naturę, & non conditionum indiuiduantium, est forma potens in actu primo producere verbum naturę & non conditionum: quam ob rem

Universidad de Deusto Biblioteca

ob rem erit vniuersalis. Illa enim forma intrinsecè importat ordinem ad naturam, & non ad conditiones indiuiduantes. Vnde ex hoc ordine natura manet vniuersalis in actu primo, & metaphysicè. Quando vero species eius est in imaginatiua, illæ species sunt singulares, & rei singularis, quæ solum faciunt formare idolum rei singularis. Vnde non est æqua ratio. Et per hoc patet ad replicam. Ad confirmationem argumenti respondetur, quod per actionem intellectus agentis non fit vniuersale formaliter, sed in esse obiectiuo. Secunda vero intentio formaliter fit per actionem intellectus possibilis, cuius existere est cognosci, vt dixi supra, quæst. 4 huius libri. Et quamuis non fiat secunda intentio formaliter, fit tamen fundamentaliter proximè. Nam fundamentum proximum secundæ intentionis vniuersalis non solum est esse cognitum per intellectum, sed etiam esse abstractum: nam abstractio operatio est etiã intellectus licet agentis: & ita eius fundamentum est aliquid consequutum ad operationem intellectus.

Ad 2. arg. Ad secundum argumentum patet ex quarta conclusione Et ad illud quod dicitur in eodem argumẽto, quod non perficeretur vniuersale factum per intellectum agentem ab operatione intellectus possibilis, quia essẽt duo vniuersalia, imo specie differentia, quia actiones specie differunt. Respondetur, non ita rem se habere. Nam illæ actiones, & quod ipsis correspõdet in naturis, nimirum esse abstractum, & cognitum in ratione fundandi secundam intentionem non differre specie, licet alia ratione differant: nam vtrumque fundat secundam intentionem quatenus facit indifferentiam talem in natura, sicut homo & equus in ratione speciei logicæ, non differunt specie, etiam si fundentur illæ intentiones in diuersa actione intellectus possibilis, scilicet in cognitione hominis & equi, quæ differunt aliqua ratione speciei: quia non fundatur quatenus differunt specie, sed quatenus feruntur in naturam, quæ est in pluribus indiuiduis. Quod vero equus & homo in ratione obiecti differant specie, nihil ad rem: quia illa differentia specifica per accidens se habet ad rationẽ fundamẽti specificei. Nec numero differunt illa vniuersalia, quia subiectum, quod denominatur vniuersale idẽ numero est in ratione denominati, & in ordine ad secundam intentionẽ. Et ita non potest ratio vniuersalis esse numero distincta: nam differentia numerica ex subiecto numero distincto sumi debet, quod ibi verum nequaquã habet.

Ad 3. arg. Ad tertium respondetur, quod natura ex modo essendi, quem habet in intellectu per actionem intellectus agentis, est prædicabilis de multis sine aliqua mutatione, quæ fieri debeat ex parte sua, cum sit indifferens ex modo essendi, quem ibi seruat, & ita poterit per intellectũ applicari multis. Verum est tamen, quod actualis prædicatio non fiet, nisi per intellectum possibilem: habet ergo aptitudinem proximam, quantum est ex parte modi essendi ibi. Sed hæc aptitudo reducenda est ad actum per possibilem intellectum. Reductio autem ad actum prædicationis accidens est vniuersalis, & prędicabilitas passio propria. Aliam solutionem dabimus capite de genere. Ad cõfirmationem respondetur, vt patet ex loco supra adducto ex sapiẽtissimo Magistro Bañes, multos philosophos negare talem relucentiam in phãtasmate. Et illuminari phantasma ab agente in tellectu, est confortari vt causet species in possibili intellectu agens intellectus medio phantasmate, & data illa relucentia non est incõueniens dari vniuersale correspondens phantasmati illuminato: quia correspondet repræsentationi ipsius, quatenus illuminato, quod fit per actionem intellectus agentis: & ita non datur vniuersale sine actione intellectus.

Ad quartum respondetur, quod solutio ibi data est optima. Et probat hoc argumentum nostras cõclusiones supra constitutas. De quo videatur quæstio quarta in hoc libro toties iã citata. Ad confirmationem, cum dicitur, quod nec fundamentaliter proxime erit, quia nõ est fundamentum illius proximum, respondetur, quod fundamentum proximum est tunc fundamentaliter & in virtute. Nam esse cognitũ vel esse abstractum est ratione cognitionis, & abstractionis, in quibus fundatur: cognitio autem constat tunc esse, in qua fundatur esse cognitum De hoc etiam supra diximus in tractatu intentionum. Nec dicimus intentionem non existentem pro illo instanti denominare naturam, sed naturã dici vniuersalem ratione fundamẽti proximi positi in virtute actionis, vt vero sit dicenda formaliter vniuersalis, spectanda est sua forma per actionem intellectus, quæ ipsam cognoscat & naturæ tribuat. Ad 4. arg.

Ad quintum argumentum olim ita respondebamus, quod per actionem qua cognosco animal non fit nisi genus, per actionem, qua cognosco hominem non fit nisi species: quia in hac cognitione non est, nisi speciei fundamentum; in alia vero generis. Si autem vtrunque simul cognoscerem vtrunque simul fieret non formaliter, sed in esse obiectiuo. Et cum dicitur in argumento, tunc non cognosci, nisi animal, concedo: ergo non fit, nisi genus, etiam concedo: ergo datur genus sine specie, & consequenter vnum relatiuum sine alio, distinguo. Sine alio fundamẽtaliter remotè, nego, sine Ad 5. arg.

go, sine alio fundamentaliter concedo. Et hoc sufficit: nam relatiua rationis consequũtur ad diuersam intellectionem. Et bene potest vnum esse sine alio fundamentaliter proximè: quia potest esse actus rationis, circa fundamentum vnius, & non circa fundamentum alterius. Nam, quia animal prius natura est homine, bene potest sine homine cognosci. Et tunc animal erit fundamentaliter proximè genus, & homo non erit fundamentaliter proximè species. In relatiuis realibus videmus, quod seclusa operatione intellectus, creatura refertur ad Deum, & Deus seclusa operatione intellectus non est Dominus formaliter. Relatiua ergo rationis simul debent esse cum definiantur, & simul cognoscuntur ab intellectu.

Secundò respondetur huic argumento, quod cum cognosco, verbi gratia, hominem, homo qui terminat meam cognitionem non est tunc relatiuum formaliter, nec ibi est aliqua relatio, quod probabilius iudico, vt iam visum est. Vnde non est inconueniens, quod non sit correlatiuum tunc, sed solum est relatiuum fundamentaliter proximè. Et relatiuum fundamentaliter proximè non exigit intrinsecè aliud fundamentaliter proximè tale, quia non refertur vt sic, sed est in proxima dispositione, vt referatur ab intellectu. Quando igitur est formaliter relatiuum, & tribuit intellectus illi relationem, quia illa relatio consistit in hoc, quod ab intellectu referatur ad aliud sibi oppositum correlatiuè, verbi gratia, genus ad speciem, intelligit intellectus in alio extremo oppositam relationem. Et ita sunt ibi simul genus, & species formaliter, eo modo quo esse possunt in rationis actibus. De qua re vide Diuum Thomam, prima parte, quæstione decima tertia, articulo septimo, & nos latè hoc disputabimus cap. de ad aliquid.

Ad 6. & 7. Ad sextum, & septimum argumentum cum suis confirmationibus respondetur, quod per abstractionem, & cognitionem fit vniuersale fundamentaliter proximè, & in esse obiectiuo, seu metaphysicè, & de multis prædicabile, vt diximus supra. Verum comparatio requiritur ad minus, vt conditio sine qua non tribuetur illi naturæ relatio vniuersalitatis formaliter, quam ob rem non rectè sectatores contrariæ opinionis argumentantur.

Ad 8. Ad octauum respondetur, quod probat comparationem esse conditionem sine qua non tribuetur naturæ relatio vniuersalitatis, vt diximus in conclusionibus.

Ad 9. Ad nonum patet ex dictis, in eadem enim hæret salebra. Est quidem ante comparationẽ natura vniuersalis obiectiuè, & affirmabilis de multis, quod habet ex differentia prouenientè à cognitione: verum non habet relationem rationis vsquedum præcedat cõparatio, & intellectus tribuat relationẽ naturæ. Nos enim non dicimus fieri vniuersale in esse obiectiuo & metaphysicè per notitiam comparatiuam, sed vniuersale logicum, & formaliter importans secundam intentionem, quod est per se de consideratione logica.

Ad vltimam confirmationem benè responsum est ibi, & vnitas vniuersalis metaphysici prouenit à secunda intentione: ergo est forma vniuersalis non existente in se, sed in suo fundamento, vt supradiximus, seu quod idem est respondetur habere vnitatem vniuersalis metaphysicè à cognitione, seu esse cognito, quod est fundamẽtum secundæ intentionis, & quatenus est illius fundamentum hoc esse & vnitatem imperfectam tribuit, quæ perficitur per relationem rationis, dum naturę ab intellectu tribuitur.

Ad decimum respondetur, quod à potentia intellectiua res dicũtur prædicabiles remotè, proximè verò per relationem rationis, quę est secunda intentio, vel per illius fundamentũ, nec est eadem ratio de creatione, & de prędicatione, vt de se patet. Nam res dicitur prædicabilis ex passiua potentialitate, qua potest de multis affirmari, quod illi per rationem conuenit, & refertur relatione prædicabilis per relationem rationis, vt dictum est. Rationes verò, quas opinio vltima prose adducit, iam solutæ manent. Vbi solum est notandum, quod singulare logicum, seu indiuiduũ formaliter est relatiuum rationis, & importat secundam intentionem, de qua cum disputemus de specie dicemus. Vide quę dicta sunt q. 2. & 4. hoc lib. Ad 10.

QVÆSTIO XVII.

Quid est quod correspõdet ex parte obiecti speciei repræsentanti naturam vniuersalẽ, & vtrùm formale vniuersalis sit absolutum vel relatiuum.

QVantum ad primum attinet punctum quæstionis, quidam logici cẽsent, rationem vniuersalis nõ esse formam relatiuam ab intellectu confictam, sed formam realem absolutam desumptam ab extrinseca denominatione ab imagine existente in intellectu repræsentante multa per modum vnius, seu à cognitione, qua multa per modũ vnius

Universidad de Deusto
Biblioteca

cognoscuntur, vel à conceptu repræsentante hominẽ, vt sic sine indiuiduis, vel ab actu, quo cognoscitur homo in communi. Illa verò relatio rationis, quã in natura cognita fingimus, per intellectum non est vniuersalis forma, sed potius est declaratio prædictæ denominationis extrinsecæ, seu veræ formæ vniuersalis, & ad hoc finguntur ab intellectu, vt declaremus veram vniuersalis naturã. Itaq; sicut agens dicitur tale ab actione, quæ est subiectiuè in passo, eo modo natura humana vniuersalis dicitur, vel à cognitione ipsius cõmuni, vel à cõceptu illam repræsentante sine conditionibus indiuiduantibus. Cognitionem autem, & conceptũ satis constat formas esse reales, quæ intrinsecè denominãt subiectum, & realiter, obiectum vero reales, sed extrinsecas. Hanc sententiam isti autores probant primo autoritate Angelici Doctoris opusc. 56. vbi sic dicit. Homo non est vniuersalis, nisi quia consideratur vniuersaliter: ergo ratio & causa vniuersalitatis est cognitio & consideratio. Illa enim dictio, quia, rationem formalem importat: sicut dicimus, quia aliquid est rationale est homo. Et inferius subdit D. Th. Intellectus apprehẽdit hominẽ, & asinum in quantũ conueniunt in vna ratione sensitiua vnico intellectu apprehendit, & si in re sint multa, talis tamẽ vnitas nõ opponitur multitudini Et quia res per idem est, ens, & vnum, & è conuerso, oportet, quod vniuersale sit vniuersale per prædictã vnitatem, ita quod naturæ talis cognitio facit vniuersale esse in actu vniuersale, & est quoddã formale in vniuersali. Ex quo patet, q̃ intellectus facit vniuersalitatẽ in rebus sicut ait Commentator. Quid clarius dici potuit à D. Th. pro prædicta sententia Et statim dum subdit, vtrum vniuersale sit substantia vel accidens, dicit, quod loquendo de vniuersali secundum quod vniuersale est, solum in anima est accidens, sed loquendo de re subiecta quãdoq; est substãtia, quandoq; est accidens: ergo formale vniuersalis est accidẽs, existens in intellectu, & ita vel est cõceptus vel vtrunq;. Et inferius dicit: non enim vniuersale est vnũ in substantia cum aggreget in se accidẽs, scilicet intentionem secundam. Ecce vocat intentionem accidens: ergo est actus vel cõceptus: nã quid aliud esse posit non videtur. Et concludit, quod vniuersale est vnum vnitate cognitionis: ergo id quod tribuit vnitatẽ vniuersali est cognitio: & ita est eius ratio: nã vniuersale essẽtialiter est vnũ in multis. Et inferius dicit q̃ intentio generis, v.g vel vniuersalis est singularis, quia recipitur in materia singulari: ergo loquitur de accidẽti inhęrẽti animę à qua sumit indiuiduationem: ergo intentio vniuersalis est accidens animæ inhærẽs: ergo est cognitio, vel conceptus. Et deniq; ne longũ faciã intentũ S. Thomæ in hoc toto opus. est probare, vel asserere, cognitionẽ esse vniuersalis formã. Prędicta ergo opinio ad mentẽ D. Th procedit, & opusculo 55. adducit Auerroem dicẽtem 1. de anima, quod vniuersale est qualitas existens in materia, & videtur loqui de vniuersali formaliter: ergo vniuersale formaliter est quid reale, & absolutum Quinimo paulo ante dixerat D. Thomas, quod vniuersale per comparationem ad animam est accidens: nõ ergo debemus assignare vniuersali tanquã eius formam relationem rationis, sed mentis conceptum, vel cognitionem: & ita erit vniuersale in prædicamento qualitatis, accipiendo ipsum pro formali: quia illa cognitio vel cõceptus sunt in eo prædicamento in specie dispositionis, & sunt vniuersalis forma secundũ quod dicunt vniformitatem ad multa inferiora.

Secũdò: Nã illa relatio rationis, quæ dicitur ab aduersarijs cõstituere vniuersale formaliter, est singularis, sed per formã singularẽ nõ potest cõstitui formaliter vniuersale: ergo nõ constituitur per talem relationem. Consequẽtia est bona: nam etiam sunt in entibus rationis aliqua numero distincta, & specieitas ista qua homo dicitur species est quid singularissimum, & indiuiduum speciei Sed minor probatur: quia forma vniuersalis constitutiua debet in se continere vniuersalitatem, quod nõ habet illa forma relatiua, cum formaliter sit singularis: & formaliter esse singulare, & formaliter esse vniuersale rationis, sunt opposita. Conceptus autem & actus intelligendi etsi sint quid singulare in ordine ad intellectum, quatenus illi inhærent, sed sunt formaliter vniuersales, quatenus vniformem respectum ad multa dicunt, & eorum similitudo ducens nos in omnium cognitionem, vt elegantissimè docet Diuus Thomas allatis opusculis, & ita conceptus hominis vocatur à summulistis terminus mentalis communis. Et si dicas, quod pari ratione illa speciei relatio, vt respicit subiectum, est quidem singularis, cæterum vt respicit plura inferiora est vniuersalis, contra: nam hoc non sufficit vt dicatur vniuersalis: quia eadẽ paternitas, quæ est in patre respicit plures filios, & tamẽ nõ est forma vniuersalis, nec hac de causa inter illas est annumeranda: igitur idem in proposito est dicendum. 2. Arg.

Tertiò, Quia sicut implicat quod forma, quę non est singularis recipiatur à subiecto singulari, ita etiam implicat, quod forma, quæ est singularis, recipiatur in subiecto vniuersali: ergo contradictionem inuoluit, quod illa forma communis, quæ est singularis, intel- 3. Arg.

intelligatur quasi inhærere subiecto non singulari, quatenus est natura abstracta à singularitatibus: quia forma & subiectum debent esse proportionata. Et sicut illa relatio est quid singulare: ita subiectum quasi recipiens ipsam debet esse illi proportionatum: nam inter subiectum & formam debet esse proportio, quæ non est inter relationem, & subiectum, cum sit subiectum denominatum vniuersale, & forma vniuersalis. Quinimo nec harum relationum essentiam noster potest intelligere intellectus: & ita vt friuolas reijcit sapientissimus, & acutissimus Magister Cano libro secundo de locis Theologicis, & eas vt portentosas reijcit Viues de corruptis disciplinis lib. 3. fol. 111.

4. Arg. Quartò: Nam idem formaliter est, rem esse vniuersalem, quod esse cognitam vniuersaliter: sed res denominatur cognita vniuersaliter à cognitione reali, quæ est in intellectu: ergo ab ea denominatur etiam vniuersalis. Maior probatur, quia rei cognitæ vniuersaliter, vt sic, conuenit prima & potissima passio vniuersalis, scilicet, posse de pluribus inferioribus proximè prædicari: ergo, & vt sic etiam conuenit essentia vniuersalis. Antecedens probatur: quia eo ipso quod animal sit repræsentatum in communi conceptu, eo ipso est aptum affirmari de multis proximè, vt de leone, homine, & cæteris: cum vt sic non magis competat vnũ, quàm alteri, & vtrique posit immediatè applicari per actualem prædicationem.

Et confirmatur hoc argumentum: nam eo ipso quod aliquid sit cognitum vniuersali cognitione est vnum in multis, secundum quod terminus est illius intellectionis: ergo, & cæt. Consequentia est nota, & antecedens probatur: quia cognitum cognitione vniuersali, & indifferenti, vt terminus intellectionis, non est plura, quia vt sic nihil concipitur per quod distinguatur, nec est vnum numero, cum secundum quod terminat talem cognitionem, recipiat aliquam vnitatem, sicut & recipit aliquod esse: hæc autem vnitas nihil est, quàm vniuersalis vnitas & indifferentis positiuè ad plura: ergo.

1. Arg. Quintum argumentum: Ab ea forma fit vniuersalis illa natura, à qua fit vnum in multis formaliter: ergo ab illa habet esse vniuersale formaliter, & non ab aliqua forma ficta. Probatur minor: quia natura non est vna in multis, nisi formaliter ab intellectione abstractiua, & non à forma ficta. Dices, quod illa cognitio est conditio, vt fiat vniuersale & relatio superioris ad inferiora esse rationem: sed contra: quia illa natura etiamsi non consideretur vt superior ad inferiora potest esse superior: ergo etiam sine illa relatione, quæ fit per comparationem potest esse superior, & vniuersalis. Antecedens probatur: quia esse superior nihil est aliud, quam magis patere, & ad plura se extendere, quam inferiora, quod fieri potest, etiam sine illa relatione, per hoc quod repræsentatur per conceptum communiorem, & superiorem, quæ repræsentatio in conceptu est aliquid reale: ergo.

Vltimò: Natura hominis, vt abstracta ab omnibus singularibus, non est formaliter plura, nec formaliter vna numero, vt de se patet: ergo est vna vnitate vniuersali, atque adeo formaliter vniuersalis. Responsio communis Thomistarum est, per abstractionem seu cognitionem fieri naturam vnam formaliter proximè, & negatiuè, non positiuè, sic vt respiciat inferiora formaliter, sed taliter, quod non est contracta, & determinata, sed abstracta à singularibus: Sed contra, nam vnum non addit supra ens, nisi indiuisionem: sed illa natura in communi cognita non est diuisa, sed indiuisa in inferiora, ergo est vna formaliter, non vnitate numerica: ergo vniuersalis vnitate: ergo fit vniuersale formaliter per illam. Omnes consequentiæ patent, & antecedens illud primum probatur: quia illa non est diuisa in sua inferiora, & est: ergo est indiuisa à negatiua ad affirmatiuam, variato prædicato, penes finitum & infinitum, & posita constantia subiecti: sed esse & non diuisum esse est formaliter esse vnum: ergo illa non est formaliter vna per abstractionem. vlt. arg.

Quantum ad aliud quæstionis punctum attinet, nimirum, quod correspondeat ex parte rerum conceptui vniuersali homo, seu vniuersali pro substrato, est etiam quorundam sententia, quod non correspondet natura secundum se, sed omnia singularia, secundum quod sunt similia inter se. Sic dicit Caietanus de analogia nominum, quod non dicunt conceptum communem, verbi gratia, ens, non dicit aliquid abstractum, & superius à substantia & accidenti, sed substantiam, & accidens, quatenus similia in entis ratione. Ita ferè dicunt isti logici conceptui homo correspondere non aliquam rationem, præter omnium singularium rationes, sed ipsa singularia, quatenus similia sunt in ratione hominis. Et probant hanc sententiam primo, quia illud quod immediate respondet conceptui vniuersalis, est id, cui immediate tribuitur forma vniuersalis: sed id cui immediatè tribuitur forma vniuersa- 1. arg. pro 2. p. quæst.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lis sunt res ipsæ singulares modo dicto: ergo. Probatur minor, quia inter conceptum, & omnia singularia nihil mediat: ergo ipsa sunt, quibus immediatè tribuitur forma vniuersalis, tanquam immediato eius obiecto. Antecedens patet: quia si aliquid mediat, vel illud tenet se ex parte intellectus, & hoc non, quia præter conceptum communem nihil de nouo est in intellectu. Vel ex parte rei, & hoc etiam non: quia quidquid est in re est singulare: ergo. Si dicas, quod licet quidquid est in re sit singulare, tamen non terminat immediatè conceptum vniuersalem & communem prout singulare est, nec recipit formam vniuersalitatis, secundum modum essendi, quem singulare habet à parte rei, sed per aliquid ratione saltim distinctum ab ipsa singularitate, & ab ipso modo existendi à parte rei. Sed contra, quia non est aliquid quod faciat in obiecto talem rationis distinctionem, ad conceptum communem terminandum, sed ipse conceptus inuenit suum obiectum factum in re, & consequenter est aliud singulare. Et si dicas, quod est aliquod esse quod recipit formam communis, & vniuersalis, contra, quia à quo habuit illam communitatem, antequam reciperet vniuersalis formam?

2. Arg. Secundum argumentum: Si id quod correspondet conceptui vniuersali, est aliquid commune, & non aliquid singulare, sequitur, quod illud commune prædicetur de singularibus, & quod sit idem cum illis, & tunc sequitur, quod singularia sint idem inter se: nam quæcunque sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se. Antecedens patet, nam homo prædicatur essentialiter de Petro, & Paulo: ergo est idem cum illis: ergo singularia sunt idem inter se. Si dicas tu, non prædicari eandem entitatem secundum rem, sed diuersam, licet sit eadem secundum rationem & ita non sequi esse idem inter se, contra, implicat aliquid prædicari de multis, nisi sit commune multis, sed homo vt sic vere prædicatur de Petro, & Paulo: ergo prædicatur de illis, aliqua entitas communis illis, & quæ sit idem realiter, cum illis, & quæ sit communis secundum rem. Patet consequentia: alias diceremus ens rationis prædicari essentialiter de ente reali, quod est implicatio contradictionis. Dices prædicari aliquid reale commune non secundum rem, sed secundum rationem. Contra, quia vel Petrus identificatur realiter cum hoc abstracto & communiter sumpto, vel cum hoc contracto. Si primum des, sequitur quod homo communiter sumptus identificetur realiter cũ Petro & Paulo, & sic q̃ identificentur realiter inter se. Si autem des secundum, contra, quia illud nihil est aliud, quàm Petrum identificari cum Petro. Et hoc efficacius probatur: quia si Petrus identificatur realiter cum homine contracto, & non cum homine vt sic: ergo realiter distinguitur ab homine, vt sic, cum non esse idem realiter, & esse, sit idem quod esse distinctum realiter.

3. arg. Tertiò sic argumentor: Nam id quod correspondet conceptui abstrahenti à conditionibus materialibus, non potest esse ens rationis, aliàs non posset prædicari de ente reali, nec etiam potest esse aliquid reale. Nam assumo verbi gratia, naturam humanam abstractã à Petro, illa natura est idem realiter cum Petro: ergo illa natura non potest esse idem realiter cum Paulo, & prædicari de illis. Consequentia patet: nam vna & eadem res non potest identificari suppositis realiter distinctis in creaturis. Antecedens probatur: nam per abstractionem non separatur vnum ab alio secũdum rem, sed cognoscitur vnum sine alio: non ergo est ponendum aliquod commune correspondens, sed omnia singularia.

4. arg. Quarto constituo casum, quod Petrus abstrahat naturam à Paulo, & Ioannes à Martino. Tum sic. Vel illi duo homines sunt idem, vel non. Si non sed distinguũtur iam datur ratio communis pluribus, quæ correspondeat conceptui hominis, vt sic. Si sunt idem: ergo iam admittit vnam rationem esse identificatam cum duabus realiter distinctis. Imo gratis omnino videtur dici, quod homo abstractus à Paulo existente Romæ, sit idem cum eo, quem modo Petrus abstrahit hic. Adde quod Angelus, qui intuetur naturam abstractam à Petro dumtaxat, & non ab alijs, inferioribus intuetur clarè, quod illa natura est in Petro tantum, à quo fuit abstracta ergo intellectus prædicans illam de Paulo & alijs euidenter fallitur, & sic sunt tales propositiones falsæ: vnde nihil commune correspondet obiecto conceptus communis.

5. arg. Quintò: nam vniuersali vt sic, nihil commune potest correspondere, quia vel illud est reale, vel rationis, & neutrum horum, cum etiam dentur vniuersalia in entibus realibus, sicut in entibus rationis, nec similiter potest dari aliquid abstractum ab illis: ergo.

Decisio primæ partis questionis.

1. Concl. SIt prima conclusio. Non est sententia D. Thomæ, quod vniuersalia habeant pro forma aliquid reale cognitionẽ, videlicet vel

vel conceptum, à quibus realiter extrinsecè denominentur talia. Hanc conclusionem ideo constituo, ne nobis persuadeant exteri contra nostrum magistrum docere cum dicimus vniuersalis formam esse secundam intentionem, & relationem rationis. Hanc conclusionem sic probo, ex locis adductis supra, quæstione secunda, cum de intentionibus ageremus conclusione prima, & sequentibus, ad quæ remitto lectorem. Sed vnum tantum locum ex illis adducam ex eodem D. Thoma opusculo de natura generis, capite 1. & 4. vbi sic dicit; Ens autem rationis propriè dicitur de illis intentionibus, quas ratio in rebus ad inuenit, sicut & intentio generis & speciei, quæ non inueniuntur in rerum natura, sed sequuntur actiones intellectus, & rationis, & huiusmodi ens est subiectum logicæ & illud ens æquiparatur enti naturæ, quia nihil est in rerum natura, de quo ratio non negocietur. Ecce, secundum D. Thom. forma generis, est ens rationis, quod est obiectum logicæ: non ergo ipse sapientissimus Doctor sibi potest esse contrarius, præcipue cum opusculum de natura generis citra omnem controuersiam habeat autorem D. Thom. & opuscula hęc, de vniuersalibus aliqui reuocant indubium, an sapiant D. Thomæ doctrinam.

2. Concl. Secunda conclusio. Forma vniuersalium est, relatiua & non absoluta, sicut isti existimant. Hæc conclusio est expressa sententia Porphyrij capite secundo de specie textu secundo, in hęc verba. Quod si genus assignantes mentionem fecimus speciei, genus id esse dicentes, quod de pluribus differentibus specie prædicatur & nunc dicimus id esse speciem quod sub assignato genere collocatur sciẽdum est cum & genus alicuius sit genus & species alicuius sit species necessarium est in vtroque rationibus vtriusque vti: communis autem omnium expositorum est explicatio, quod ideo ad inuicem se dissimiunt, quod relatiua sunt, & quia est communis hęc doctrina nolo plures expositiones adducere. Et Diuus Thomas prima parte, quæstione vigesima octaua, articulo primo expresse dicit, genus & speciem esse relationes rationis, cum dicat in hæc verba. Aliquando verò respectus significatus per ea, quæ dicuntur ad aliquid, est tantum in ipsa apprehensione rationis conferentis vnum alteri, & tunc est relatio rationis tantum, sicut cum comparat hominem animali, vt speciem ad genus: est ergo secundum Diuum Thomam relatio rationis, relatio generis, & speciei. Et in hac autoritate vide quomodo nostram conclusionem complectitur. Quinimo aduerte illud verbum est, tantum in ipsa apprehensione rationis conferentis vnum alteri, vbi relationem distinguit expresse ab actu intellectus, quem isti formam faciũt, nec volo plures autores adducere, sed sufficiat gratissima hæc Diui Thomæ autoritas contra istos. Et præterea: nam illa sunt relatiua, quorum totum suum esse est ad aliud se habere: sed totum esse speciei, verbi gratia, est ad genus, & sic de reliquis vniuersalibus: ergo sunt relatiua, & non realia: ergo rationis. Maior patet ex Aristotele capite de Ad aliquid. Sed minor probatur. Nam non habet aliam essentiam genus, quàm respicere speciem, & nec species nisi respicere genus, & totum esse vniuersalis est respicere inferiora: nam sicut patris essentia tota est ad filium, ita similiter, tota horum essentia est ad aliud, vt ad terminum: nam non potest reperiri essentia in illis, quę à termino absoluatur. Præterea inter logicos est distinctio aperta & clara inter vniuersale in repræsentando, & vniuersale in essendo: sed si conceptus esset forma vniuersalis, omne vniuersale est vniuersale in repræsentando, quia conceptus cum sit quid singulare non potest habere rationem, nisi vniuersalis in repræsentando: ergo isti non possent assignare vniuersale in essendo. Præterea sequitur, quod si esse genus, verbi gratia, in animali, vel esse vniuersale in homine, sit quædam realis denominatio proueniens à forma extrinseca reali, quæ est conceptus, vel actio intellectus, quod hæc realis denominatio prius conueniat singularibus, quam naturæ in communi: sed hoc est impossibile: ergo & illud ex quo sequitur. Probatur sequela: nam omne accidens reale, & esse reale existentiæ, siue essentiale sit, siue accidentale, prius conuenit singularibus, & primis substantijs, quàm vniuersalibus, & secundis, & hoc habet verum etiam in denominationibus extrinsecis realibus. Quia enim Petrus est agens, homo est agens: & quia Petrus est in loco, homo est in loco. In intrinsecis patet clarè: nam quia Petrus currit, homo currit. & quia Petrus est sapiens, homo est sapiens. Prima enim substantia est omnium priuum subiectum. Probatur illa minor: quia si esse vniuersale prius conuenit vniuersalibus, quàm singularibus: ergo Petrus erit vniuersalis: & quia Petrus est vniuersalis, homo est vniuersalis, quod est aperte contradictionem inuoluens, sicut & illam hæc noua inuoluit opinio, Denominationes vero rationis, cuiusmodi sunt esse vniuersale, &c. quia conueniunt (nã de istis loquimur) naturæ, prout cognitæ & sub tali cõceptu non possunt singularibus conuenire: ergo.

Universidad de Deusto Biblioteca

go. Præterea, nam cognitio naturæ etiam in vniuersali, solum terminatur ad naturam in vniuersali, & non cognitam: & sic solum refertur ad cognitionem, seu ad cognoscentem: ergo vt sic non habet formaliter rationem vniuersalis, quia vniuersale essentialiter dicit ordinem ad inferiora: ergo necessarius est alius in ipsa natura respectus, quo formaliter ab intellectu ad inferiora dicatur relata. Discursus est clarus, & patent omnes assumptæ præmissæ. Præterea per hoc quod natura cognoscitur secundum istos manet vniuersalis. Tum sic argumentor: Illa non est in se vniuersalis & respiciens inferiora: sed forma illa, cognitio, verbi gratia, vel conceptus non respiciunt inferiora, sed solum habent pro termino naturam communem: non enim conceptus homo vt sic repræsentat & dicit ordinem ad Petrum, vt sic: sed est diuersus conceptus hominis & Petri, & hominis conceptus abstrahitur à Petro: ergo non possunt esse forma vniuersalis, nam forma vniuersalis debet dicere ordinem ad inferiora vniuersalis, siquidé est illius essentia cõstituiua. Si de essentia albedinis est disgregare visum, debet albedo dicere ordinẽ ad visum disgregandũ, & sic in reliquis. Præterea, naturam esse vniuersalem est in ipsa natura aliquid non reale: ergo rationis: ergo forma illius constitutiua est aliquid rationis. Prima pars antecedentis probatur: quia ante cognitionem in communi, vel abstractionem, natura non erat vniuersalis, & postmodum est: ergo in se habet aliquid quod antea non habebat: & in ipsa non est aliquid reale: quia per meam cognitionem incredibile est ponere me aliquid reale in natura Rhinocerotis abstracta, quæ est apud Indos. Videantur pro hac conclusione rationes superius allatæ quæstione secunda, conclusione prima, & septima, & Caietanus de ente & essentia, capite quarto circa illa verba. Relinquitur ergo & ex vniuersis præceptis logicalibus. Multæ pro hac conclusione rationes adduci possunt: quia opposita doctrina omnibus illis contraria est.

3. Conclusio. Pro secundo puncto quæstionis sit tertia cõclusio, quod repræsentat iste conceptus, homo, qui est conceptus vniuersalis, est natura humana secundum se, & secundum ea, quæ sibi conueniunt, secundum suam essentiam. Et hæc natura secundum se est, quæ affirmatur de indiuiduis, licet habeat conditionem vniuersalis, vel superioris modo iam supra explicato, ex eo quod est obiectum huius conceptus, quæ quidem vniuersalitas est conditio, vt de inferioribus affirmetur. Conclusio hæc est D. Thomæ expressa cap. 4. de ente & essentia, & Domini Caietani ibidem. Vnde quod correspondet conceptui homo, qui est vniuersalis, non est natura in aliquo modo particulari, sed natura secundum se, & ideo non est illius obiectum singulare aliquod, nec omnia simul, sed solum natura secundum se, & secundũ sua prædicata quidditatiua, quæ natura in re est. Modus autem vniuersalis, qui illi conuenit habet sane ex eo, quod sic in intellectu repræsentatur. Videatur Caietanus supradicto capite prope finem. Hæc conclusio probatur: Nam quando dico, quod Petrus est homo, idem est, quod dicere, Petrum esse animal rationale: ergo quod correspondet huic conceptui, essentia hominis est, & hæc est in omni homine, id est, non includit singularitatem, nec vniuersalitatem in sua ratione: ergo. Et præterea probatur conclusio: nam constat quando intelligimus hominem per istum conceptum homo, non intelligere nos singulare aliquod, nec omnia simul, sed solum hominis essentiam: ergo homo secundum prædicata quidditatiua est obiectum illius conceptus, & non singularia: nã illa intelligerentur in obiecto. Præterea: Nam de obiecto illius conceptus habetur scientia: sed scientia non habetur de singularibus, saltim primo & per se: ergo per se significatum illius conceptus non est singulare aliquod, sed hominis essentia. Beneverum est, quod hæc essentia est in singularibus: sed singularitas non repræsentatur per illum conceptum, nec similiter vniuersalitas, sed consequitur ad cognitionem, seu ad conceptum, vt diximus, & dicemus, consequitur inquam: quia ponitur per illam esse cognitum, quod est proximum vniuersalitatis fundamentum. Et hanc conclusionem non amplius probo: quia satis acute explicatur à domino Caietano, & probatur vbi supra, doceturque apertissimè à Diuo Thoma ibidem. Modo respondendum est ad argumenta.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. RESpondetur primò ad primum argumentum desumptum ex varijs Diui Thomæ autoritatibus nunquam sibi contrarijs, quod cum Diuus Thomas asserit, cognitionem esse vniuersalis formam, idem est ac si dicat, esse fundamentum formæ vniuersalis: nam quia esse cognitum in communi, quod fundatur in cognitione, est proximum fundamentum vniuersalitatis, ideo cognitio vocatur à Diuo Thoma forma vniuersalis, satis vsitatum est apud Logicos, cum agunt de intentionibus, quæ sunt rationis entia, & minimæ entitatis, loqui de fundamentis, quæ sunt clariora loco formarum, quæ in illis

illis fundantur, & accipere fundamentum pro re fundata. Et secundum hãc rationem Diuus Thomas cognitionẽ loco secundæ in ẽtionis, quæ est rationis relatio accipit dum dixit esse formam vniuersalis. Et cum in primo loco dixit hominem non esse vniuersalem, nisi quia consideratur, vniuersaliter accipit considerari & cognosci, sicut verè est pro fundamento. Et dixit, quod fundamentum, & radix vniuersalitatis est cognosci: constat autem optimè nos dicere, hominem esse patrem, quia generat: nam generatio fundamentum est, & causa relationis in creatuis. Et ita sunt sequentes autoritates explicandæ. Alia explicatio esse potest, quod cognitio, & conceptus est forma vniuersalis in repræsentando: nam tota forma & essentia vniuersalis in repræsentando, est vniuersalis conceptus. Et quando rursus inferius dicit, quod vniuersale in anima est accidens, loquitur de vniuersali in repræsentando. Cum vero vocat accidens intentionem secundam, accipit cognitionem loco secundæ intentionis, idest, secunda intentio fundatur in cognitione, & esse cognito. Et ita in sequentibus explicandus est autoritatibus. Alias explicationes supra dedimus ad hunc loquendi modum Doctorum quæstione præcedenti.

Ad 2. arg. Ad secundum iam respondetur, quod licet secunda intentio generis constitutiua vniuersalis alterius sit singularis in essendo, est tamen essentialiter vniuersalis vt quo, & id quo constituitur essentia vniuersalis, quia habet virtutem & essentiam secundum quam possit referre naturam denominatam ab illa ad sibi inferiora formaliter, sicut conceptus hominis in essendo singularis est: quia in subiecto singulari, scilicet, in anima, & tamen in repræsentando est vniuersalis, quia repræsentat naturam sine conditionibus singularibus, quæ in multis reperitur. Nec exemplum adductum de paternitate aliquid valet, quia omnes illi filij sunt vnus terminus, & non sunt filij aliquid inferius ad patrem, vt pater est metaphysicè loquendo.

Ad 2. arg. Ad secundum respondetur, quod intentio vniuersalis verbi gratia, intentio generis, quæ fundatur in animali, quod singularissimum est, & subiectum censetur quid singulare per ordinem ad illam intentionem animal, verbi gratiã, quia nullum magis particulare subiectum potest illius intentionis dari. Nam etsi sit quid commune in ordine ad inferiora animalia, non tamen in ratione fundandi intentionem huius generis communitatem habet: ed quia illa fundatio fit mediante modo fundandi, vt sit indiuisibile, est illa intentio singularis nec inhæret illa intentio animali, sed obiectiuè est in intellectu cognoscente naturam, & illam intentionem. Et ita potest illam vniuersalem denominare, & ipsam esse singularem in essendo, & vt diximus in intentionibus essentialiter est vniuersalis, & vt quo, & accidentaliter est quid indiuiduum vt quod.

Ad tertium respondetur, quod non est idem rem esse cognitam in vniuersali, & formaliter esse vniuersalem: quia sic esse cognitum, vt sæpè asseruimus, proximum fundamentum est vniuersalitatis: est tamen vniuersalis illa natura metaphysicè, & ita potest affirmari de multis. Et posse affirmari de multis sic non est passio vniuersalis formaliter accepti, sed vniuersalis metaphysicè. Nam passio vniuersalis formalis, est prædicabilitas formalis, quæ est relatio rationis, & secunda intentio quæ tunc formaliter non est in illa natura, sed proximè, de quo supra actum est. Ad 3. arg.

Ad confirmationem respondetur, quod est vnum in multis metaphysicè non logicè. Quid ergo est quod deficit vt sit vnum in multis logicè? Respondetur, quod deficit relatio rationis, quæ est secunda intentio in esse formali, à qua natura habet vnitatem vniuersalis formaliter: sicut pater non habet relationem patris formaliter, vsque dum habet relationem paternitatis. Et si intelligatur in solo generandi actu, non intelligitur formaliter pater, & loquamur in hominis natura, vt clarius pateat. Et per hoc patet ad quartum. Ad 4. arg.

Ad quintum respondetur, quod solutio ibi data est sufficiens. Et cum dicitur, illa natura non est diuisa in inferiora concedo: ergo est indiuisa, siquidem est, respondetur, quod est indiuisa fundamentaliter proximè, & ita non est diuisa, sit autem vna natura in ordine ad inferiora formaliter, cum habet relationem rationis, quæ est secunda intentio. Ad 5. arg.

Ad argumenta pro secunda parte quæstionis.

AD primum respondetur, quod id cui immediatè tribuitur forma vniuersalis, est natura secundum se, hoc est homini tribuitur esse speciem, homini inquam, non secundum quod est singularis, sed secundum quod homo, licet vt habeat natura secundum se hanc intentionem vniuersalis, sit necesse esse in intellectu. Nam sicut singularitas accidit naturæ hominis, prout in particularibus existit: ita vniuersalitas, prout in intellectu est obiectiuè. Et cum dicitur, quod inter conceptum, & singularia nihil mediat, negandum est hoc: nam mediat obiectum repræsentatum per conceptum, scilicet, hominis, ideoque

per rationē à singularibus distinguitur. Quin imo singularibus cōueniunt hęc prædicata, esse risibile, verbi gratia, per hoc mediū, quod est homo, & homini conueniunt primo, & per se, & ratione illius conueniunt singularibus. Et homo primò, & per se cognitus & singularia secundariò & reflexè cognita sunt, & scita. Et homo quantum ad naturam quam dicit, tenet se ex parte rerum, seu est in rebus, & quantum ad modum vniuersalitatis tenet se ex parte intellectus, & est in intellectu obiectiuè. & conceptus fertur in rationem hominis, vt sic, & facit fundamentaliter proximè distinctionem in natura hominis, vt sic, à naturis particularium hominum

Ad secundum respondetur, quod homo secundum se affirmatur de suis inferioribus, vt habet tamen conditionem vniuersalis. Et ista natura realiter est plurificata in pluribus, & ita prædicatur de pluribus, & est facta vna per intellectū, & ita est conditio esse in intellectu, vt affirmetur de multis vna natura, vna inquā, secundū rationē. Et cū natura secundū se sit aliquid reale, aliquid reale est quod affirmatur de indiuiduis, licet cōditio affirmādi, & tribuens intentionem vniuersalis, sit aliquid rationis. Cum verò dicitur, ergo si aliqua entitas realis affirmatur de Petro & Paulo, ergò Petrus & Paulus sunt idem cum illa reali entitate: ergo etiam sunt idem inter se, respōdetur, quod entitas realis, nimirum natura secundum se affirmatur de Petro & Paulo, sed multiplicata in illis affirmatur de illis, & facta vna per intellectum: sed hæc cōditio rationis proueniēs ab intellectu, est cōditio affirmandi, non quod affirmetur: nam sic aliquid rationis affirmaretur. Illa verò maxima, Quæcunque sunt eadē vni tertio, sunt eadem inter se, explicatur à D. Thoma 1. par quæst. 28 art. 3. ad primum, & habet verum in his, quæ sunt eadem vni tertio re, & ratione. Constat autem Petrum, & Paulum non esse idem vni tertio re & ratione: nā homo ratione distinguitur ab illis: & ita non sequitur, quod sint idem inter se. Licet enim sint idem cum homine, non tamen sunt idem inter se. Quod autem sint idem cum homine, dixit Porphyrius cum asserit omnes homines participatione speciei esse vnum hominem. Videatur etiam Caietanus solutione ad primum ibidem.

Ad .3. Ad tertium Respondetur, quod natura secundum se, est quæ correspondet huic conceptui, homo, & illa realis est. Vna tamen in omnibus secundum rationem, & realiter, plurificata in illis pro illa parte, qua plurificata reperitur in indiuiduis diuersa, & pro illa parte, qua est vna aliquid superius est & de illis vnum affirmatur, non tamen vnum in re, sed vnum ratione. Esse tamen vnum ratione est conditio affirmandi, non quod affirmatur. Itaque est vna in multis secundum rationem, & non affirmatur illud ens rationis de illis, sed natura realis, quæ multiplex est in re, & vna in intellectu. Et profecto, si hoc ignoremus quid sit vniuersale nescimus, nec vnum existens in rebus pluribus identificari potest, bene tamen vnum existens ratione, & quod est vnum per rationem, quia omnis natura, quæ est in rebus multiplex facta, vna manet per intellectum sublatis illis conditionibus distinguentibus. Et ita cum sit in rebus multiplex manet in rebus & vna in intellectu. Nam cognitio in vniuersali non tollit naturam, à rebus ipsis, sed in cognitione separat indiuiduales proprietates Sicut color, qui videtur à potentia visiua, vel est color, sine sapore, vel est color, cum illo. Non sine illo, quia non est in rebus color sine sapore, sed cum illo non potest videri quia non est obiectum visus, hoc argumentum etiam nihil valet, quia color, qui est coniunctus sapori videtur à visu, & est obiectum eius color sine sapore, est tamen sine sapore in potentia visiua, & cum sapore in re & illud est sine sapore in potentia visiua per suas species est conditio vt videatur.

Ad quartum respondetur, quod eadem natura secundum se abstrahitur à diuersis hominibus, & cognoscitur, ab illis, quia species, quælibet abstracta eandem naturam secundum se repręsentat, sicut cum albedo à pluribus videtur, verum est, quod visiones & cognitiones sunt diuersæ: & natura humana cognita in cōmuni à Petro & à Ioanne in ratione cogniti est diuersa, quia diuersis entibus rationis consecutis ad diuersos intellectus denominatur cognita. Et vtrū sint diuersa dicenda vniuersalia specifica numero, vtrū inquam, sunt dicendæ duæ species secunde intentionaliter, dicendum est de illis, ac si duo homines haberent eandem albedinem, vel duæ personæ sanctissimæ Trinitatis sumerent eandem humanitatem: de quo vide tertia parte, & hoc est difficile explicatu. Et si quidem eadem natura est, quæ cognoscitur, & prædicatur, dicendum est de illa, sicut dictum est de natura humana ab vno homine in communi cognita. Et hoc ipsum Angelus videt, vel si non videt, hoc ipsum, voca ipsum in testem ad oppositum probandum. Et profecto si natura abstracta à Petro esset tantum in illa non esset vniuersalis, quia non prædicatur de pluribus, siquidē nō est in illis, & homo abstractus à Petro existente Romæ, idem est cum homine abstracto hic, quia vniuersalia abstrahunt à loco & tempore. Nam si ab illis dependerent corruptibilia essent per se, nec possent

sent sciri per se. Ad vltimum dicam capite de genere.

QVÆSTIO. XVIII.

Vtrùm natura habeat rationē vniuersalis, quando species eius seruatur in memoria intellectiua, etiam sine actuali cōsideratione intellectus.

1. Arg. ET videtur quod non. Primò; Nam ex modo essendi, quem tunc habet in intellectu, non est intelligibilis in actu primo nec secundo: ergo non est vniuersalis vllo modo. Consequentia est euidēs, & probatur antecedens. Quod non sit intelligibilis in actu primo, probatur, quia est necesse vt intellectus se conuertat ad phantasma ad hoc quod intelligatur illa natura: ergo. Probatur antecedens, quia oportet intelligentem phantasmata speculari. Consequentia probatur: nam quælibet natura etiamsi non habeat speciem sui in intellectu est intelligibilis, sicut ipsa, scilicet, per conuersionem intellectus ad phantasma: ergo illa non est intelligibilis in actu primo, magis quam quælibet alia natura, quæ potest intelligi per conuersionem intellectus ad phantasma.

Et confirmatur hoc argumentū, & amplius eius vis explicatur Nam ex modo essendi, quē habet natura illa in memoria, ita se habet sicut quodlibet accidens existēs in intellectu, quod non est intelligibile in actu primo, vt patet in scientiæ notitia: ergo non potest natura esse ibi vniuersalis.

2. Arg. Secundum argumentum: Species vt est in memoria, solum habet esse commune accidentis, quod est inhærere, & non habet prout ibi est proprium speciei, scilicet, repræsentare obiectum, & concurrere ad cognitionem: ergo prout ibi est natura, non est vniuersalis. Probatur consequentia: Nam vt natura sit vniuersalis est necesse quod habeat speciem sui in intellectu secūdum rationem propriam speciei, quæ est concurrere ad intellectionem, vt principium ipsius, quod ibi non habet.

3. Arg. Tertiò: Sequitur, quod sit concedendum sine actuali operatione intellectus esse vniuersalia in intellectu, quod videtur falsum: nā vniuersalia in fieri, & in cōseruari dependēt ab intellectu. Probatur sequela: quia sine actuali operatione intellectus sunt species in memoria intellectiua.

Præambula ad quæstionem.

IN hac re sunt duæ opiniones extremæ, & alia media: Prima opinio est, quā magister meus Michael Adrianus vir & ingenij acumine & summa eruditione insignis, virtutibus etiam clarus, ex cuius doctrina nōnulla in his quæstionibus deciduntur, qui dicebat, vt homo posit dici actu vniuersalis in esse obiectiuo, seu metaphysicè (nam de isto vniuersali est sermo) est necesse, quod natura humana sit in specie intelligibili, cum vsu actuali illius speciei, & actione actuali intellectus agētis. Nā species dupliciter potest considerari. Vno modo vt qualitas est inhærens intellectui, alio modo vt species est, & vt exercet rationem speciei, repræsentando rem intellectui actu. Et requiritur vt sit vniuersalis natura, quod sit in specie hoc secundo modo: & non sufficit esse primo modo. Et ratio est: nam vniuersale in prædicando, & essendo debet esse obiectum vniuersalis in repræsentando. Sed tunc quando species est in memoria intellectiua non est vniuersale in repræsentando, quia nulli intellectui fit repræsentatio in actu, & ita natura actus non est vniuersalis, sed bene in habitu sicut est ipsius speciei repræsentatio. Et soluebat argumēta Domini Caietani dicēdo, quod natura secundum quod est in memoria non repręsentatur intellectui actu sine conditionibus indiuiduantibus, & nec secundum modū essendi, quem seruat in memoria est comparabilis, nec intelligibilis in actu primo. 1. Opin.

Altera opinio est Domini Caietani asserentis, illam naturam esse vniuersalem actu in esse obiectiuo, ex hoc quod eius species est in intellectu, etiam si actu non consideretur illa natura ab intellectu. Et probat Caietanus primò: nam homo est in illa specie repræsentatus sine conditionibus indiuiduantibus: ergo secundum esse, quod ibi habet est vniuersalis. Antecedens patet: nam illa species est species naturæ, & non conditionum indiuiduantium quia ab illis conditionibus fuit abstracta. Consequentia patet: nam vt aliquid sit vniuersale nihil aliud requiritur, quam quod repræsentetur sine conditionibus indiuiduantibus. Præterea: nam esse naturæ in illa specie est esse rationis, sed hoc esse nullum aliud est quàm esse vniuersalis & abstracti: ergo. Præterea: nam rē esse vniuersalem in actu nihil est aliud, quàm esse intelligibilem in actu, sed ratione speciei existentis in memoria res dicitur intelligibilis actu, licet non sit actualis consideratio intellectus: ergo est vniuersalis actu. Probatur antecedens, quia est in multis ex eo quod est sine conditionibus indiuiduantibus. 2. Opin.

Quartò: Nam vt res sit vniuersalis actu, satis est

Universidad de Deusto Biblioteca

tis est, quod in potentia proxima sine noua abstractione sit cõparabilis ad inferiora, & de illis prędicabilis, sed res, quę habet speciem sui in memoria intellectua ratione illius habet hoc: ergo. Nam ratione illius speciei est intelligibilis actu: ergo comparabilis. & prædicabilis. Hęc sunt huius opinionis argumenta.

Tertia opinio, quam dixi mediam asserit naturam, per speciem sui inmemoria esse vniuersalem in actu primo in complete, completę verò esse cum est speciei actualis vsus quia completur & perficitur species in ratione speciei per reductionẽ illius ad actũ.

Dissoluitur quæstio.

SEd quamuis reputem magistri mei subtilem, & probabilem opinionẽ, sed magis vero conformem censeo opinionem Caietani. Maxime, quia, vt supra visum fuit species est similitudo formalis, licet imperfecta naturæ illius: ergo hæc similitudo naturalis est: ergo, sicut imago repręsentat Imperatorem quãtum est de se alicui, & est actualiter signum, licet non exerceat actu eius rationem: ita illa species actu est signum formale naturæ humanæ, sine conditionibus indiuiduantibus & refertur ad illam, repræsentando illam, sicut eius imago, sine particularibus conditionibus, licet hæc repræsentatio non exerceat vsum alicui intellectui, quod non est ex defectu suo. Quam ob rem natura est repręsentata sine determinatione. Et ita vniuersaliter verum est, quod non est actualis vsus speciei, vt sit vniuersalis in actu primo, sicut intelligibilis in actu primo, & in aptitudine proxima. Vnde non requiritur vsus speciei, vt sit vniuersalis in actu primo, bene tamen vt sit vniuersalis natura in actu secundo. Et præterea quia quod actu res cognoscatur, licet sit causa verbi, non tamen est causa similitudinis alicuius in specie sed solum reductionis ipsius in actum secundum: ergo si modo est vniuersalis propter repręsentationem actu sine conditionibus, ita ante etiam erat vniuersalis, & repręsentabat rem intellectui ex parte sua, si intellectus vult considerare naturam per illam seu potest facere, quod repręsentetur actu natura intellectui in actu secundo per illam, quod sufficit, vt sit vniuersalis. Videatur etiam ad hoc D. Tho. prima parte quæstione 57. articulo.4 & Caietanus ibidem.

Dissoluuntur argumenta.

Ad .1. AD argumenta in contrarium respondetur Ad primum dicitur, quod illa natura ex modo essendi, quem ibi habet, potest intelligi in actu primo, si autem debemus nos conuertere ad phantasmata speculanda, nõ est propterea quod natura sic repręsentata nõ sit vniuersalis, sed quia est necessaria ex natura nostri intellectus quod dum ipse intelligit sit phãtasia in actu, & ita de se illa bene poterat ex sua vniuersalitate intelligi, vnde vniuersalis est. Et nota, quod licet species non sit similis obiecto formaliter sufficit esse similis obiecto virtualiter tanquam potens causare similitudinem, vt res, cuius species est in intellectu, dicatur est vniuersalis. Nam secundum illam dicitur vniuersalis, in actu primo, & sic habet in se vniuersalitatem, non quæ proueniat à repręsentatione speciei, sed quæ proueniat ex hoc, quod habet speciem sui in intellectu, secundum quam potest proxime comparari, & cognosci & prædicari. Et hoc habet ex eo quod est abstracta species naturæ, & non conditionum indiuiduantium: nam tunc hac de causa in natura resultat aliqua denominatio, scilicet vniuersalis in actu primo. Al. .2.

QVÆSTIO XIX.

Vtrùm hęc propositio sit vera, Hæc natura est vniuersalis, hęc natura est species, ostendendo hominem.

IN hac quęstione nostrorum causa aliqua minutiora breuiter disputabimus. Ad quæstionem aliqui respondent, supradictas propositiones esse veras, si non sit appellatio: nam si fiat appellatio, facit hunc sensum, quod per conceptum huius naturæ, homo est species, & vniuersalis. Sed hoc est falsum: quia conceptus huius naturæ est singularis, & illi non potest competere prædicatum. Si non faciat appellationem est vera, quia hæc natura non per conceptum huius naturæ, sed per conceptum cõmunem hominis est vera. Sed respondetur, hanc propositionem esse veram, etiam stante appellatione: & ita dicimus omnes cum cõcipimus hominem in communi, hæc natura sic concepta est species. Et secundò, quia illa dictio, hæc natura determinat hominem, verbi gratia, communiter conceptum: sed homo sic conceptus est species: ergo & illa dictio, hæc etiam potest demonstrare naturam specificam in communi, quæ hæc vocatur, quatenus est distincta à natura equi. Et ita loquitur Diuus Thomas, cap. 4. de ente, vbi dicit, hæc natura habet duplex esse, &c. Et ita ad argumentũ respondetur, quod appellat conceptum propriũ illius naturæ, in communi tamen, qui dicitur hæc natura, & demonstratur ad intellectum.

Hęc

Hęc verò propositio est neganda, hic homo est species: quia iam ex communi modo concipiendi denotat hominem singularem cui esse speciem non conuenit. Si inquiras vtrum hęc propositio sit necessaria, vel contingens, homo est species, animal est genus, est vniuersale. Respondẽt aliqui ex nostra schola esse necessariã, & probant. Primo: quia propter appellationem facit hunc sensum, homo vt concipitur cõceptu communi est species: sed hęc est necessaria, sicut illa est necessaria, homo, vt habeat albedinẽ est albus, seu disgregat visum secundo: quia supradictę propositiones nunquã possunt esse falsę: ergo sunt necessariæ. Consequentia est euidens, antecedens probatur. Nam cum prędicatum appellet conceptum subiecti, semper affert secum conditionem requisitam, vt conueniat subiecto. Alia opinio est opposita asserens esse contingentem, quia reddit hunc sensum, homo, qui concipitur conceptu communi est species: sed accidit homini, ꝙ cõcipiatur cõceptu communi: ergo & ꝙ sit species. Et prętterea, quia si homo necessario est species, ergo necessario est vniuersalis: & ita nõ accidit esse vniuersale illi, quia cui necessario conuenient prædicatũ inferius, necessario conuenient prædicata superiora. Et prętterea, nam. D. Tho. c. 1. de ente & essentia, dicit accidere homini esse speciem ex eo, quod est in intellectu: sicut accidit homini esse album ex eo, quod est in singularibus.

Vtrũ hæc propositio sit necessaria, homo est species.

Notandum in hac re, quod propositionem necessariam vocamus illam, cuius prædicatum non potest separari à subiecto, ex quacunque causa hoc proueniat, & propositionem contingentem illam vocamus, per oppositum, quando prędicatum potest non conuenire subiecto.

Dico primo. Hęc propositio est accidentalis, homo est species, & his similes. Probatur: quia homini conuenit esse speciem ex eo, quod à me cognoscitur conceptu communi: sed potest non cognosci: ergo tunc non erit species. Et prætterea: nam humillimus doctor c. 4 de ente & essentia in principio dicit in hæc verba: Hæc natura habet duplex esse, vnum in singularibus, aliud in anima: & secundum vtrumque consequuntur accidentia dictam naturã, & infra relinquitur, ergo quod esse speciem accidat naturæ humanæ secundũ illud esse quod habet in intellectu: ergo esse speciem est accidens naturæ: & constituitur ex hoc esse propositio non necessaria.

Dico secundo, Supra dicta propositio homo est species nõ facit hunc sensum, homo vt concipitur conceptu communi, est species, sed quod esse speciem conuenit homini: quamuis ad hoc requiratur, quod conceptu communi concipiatur. Et quamuis non possit prædicatum competere sine illo conceptu communi, non importatur ille conceptus communis in prædicato, & etiam si importaret cõceptum communem ille terminus species deberet importare hoc modo, homo qui concipitur conceptu communi est species: & sicut homini accidit, quod concipiatur conceptu communi: ita accidit quod sit species. Et per hoc patet ad argumenta.

Hic etiam poterat disputari, quid sit respondendum ad quæstiones, quas de vniuersalibus quærit Porphyrius, quæ suo tempore erãt difficiles: sed iam sunt cuique peruiæ. Nam vniuersale & dicit materiale, scilicet, naturam & secundam intentionem. Et si natura quæ substat secundæ intentioni fuerit substantia, vniuersale pro substrato erit substantia, si fuerit res in corporea, vt angelus, vniuersale erit in corporeum: si fuerit accidentalis natura erit accidens. Et quando Arist. .7. Metaph. tex 45. dicit, vniuersalia non esse substantiam, loquitur de vniuersalibus Platonicis: quia nec erant primæ substantiæ, nec secundæ: quia non erant in primis. Vide D. Thomam opusculo .55. & Soto hic.

Poterat hic vltimo disputari an sola logica tractet de vniuersalibus Sed respõdetur, quod de vniuersalibus formaliter, hoc est de forma vniuersalis, vt de obiecto scito sola logica tractat, vt de conditione sciendi ipsa logica & omnes aliæ scientiæ: quia omnes agunt de rebus in vniuersali. Vide Caietanũ libro 1. post. ca. 7.

LIBER

Universidad de Deusto Biblioteca

LIBER TERTIVS QVÆSTIONVM LOGICALIUM, ea complectens, quæ ad prædicabilia omnia ſpectant.

QVÆSTIO PRIMA.

Quodnam ſit obiectum huius partis Logicæ prædicabile, an vniuerſale, & quonam modo diſtinguantur inter ſe.

1. Arg. VIdetur, quod nullo modo diſtinguantur vniuerſale, & prædicabile. Nam hæc prædicatio eſt vera, prædicabile eſt vniuerſale: & non alia ratione niſi, quia vniuerſale eſt ſuperius ad prædicabile: ergo nullo pacto formaliter, nec realiter diſtinguuntur; nam de iſta diſtinctione eſt ſermo. Minor probatur: nam prædicabile eſſentialiter dicit vniuerſale, & vlterius addit, affirmari de multis: ergo vniuerſale eſt ſuperius ad prædicabile. Probatur antecedens, quia non poteſt prædicari de multis, niſi ſit in illis: ergo eſſentialiter includit vniuerſale. Et quod addat illud, patet: quia vniuerſale vt ſic, ſolum dicit eſſe in multis vnum, vbi non ponitur prædicabilitas, quod ſi ſe habent tanquam ſuperius & inferius nullo pacto diſtinguuntur, niſi ratione.

2. Arg. Secundò arguitur, & probatur, quod nec ratione diſtinguantur. Nam prædicabile, vt dictum eſt, eſt vniuerſale: ſed vniuerſale eſſentialiter eſt prædicabile: ergo nec ratione diſtinguuntur. Minor probatur, nam conſequentia eſt euidens: quia prædicabile eſt quod poteſt affirmari de multis: ſed vniuerſale vt ſic, eſt affirmabile de multis: ergo vniuerſale, vt ſic eſt prædicabile: ergo ſunt idem realiter, & formaliter. Et ratione minor probatur: quia non poſſumus ab vniuerſalitate ſeparare prædicabilitatem.

3. Arg. Tertiò, nam prædicabile eſt obiectum huius libri prædicabilium, & hic tractat de vniuerſalibus: ergo vniuerſale & prædicabile idē ſunt. Imo hic non tractatur niſi de vniuerſalibus: nam de obiecto fit tractatio in qualibet ſcientia & arte.

4. Arg. Quarto, idem eſt obiectum huius artis, & partis eius, ſed obiectum logicæ eſt ſecunda intentio: ergo ſubiectum huius libri eſt ſecunda intentio, & non prædicabile, nec vniuerſale.

Deciſio quæſtionis.

1. Concluſ. PRima concluſio: obiectum huius libri eſt vniuerſalitas, ſeu vniuerſale (& accipio vniuerſale propriè.) Probatur iſta concluſio: nam in prędicabilibus non agitur, niſi de quinque vniuerſalibus, & in hoc tota huius libri cura incumbit, demonſtrando paſsionem vniuerſalis, quæ eſt prædicabilitas: ergo vniuerſale eſt ſubiectum. Antecedens probatur ex Porphyrio in principio prædicabilium, & in fine, vbi multum laborat, oſtendendo prędicabilitatem vniuerſalium, & quomodo in hac conueniant & differant. Ita cenſent logici anti qui, vt Petrus Hiſpanus in principio prædicabilium, Verſoris ibidem, & alij multi moderni quos pertranſeo. Sed antecedens illud probatur. Nam illud eſt obiectum in ſcientia aliqua, ſeu in parte alicuius ſcientiæ, de quo paſsiones demonſtrantur in tali ſcientia, & ſi vocetur iſte liber prædicabilium, quia paſſiones ſunt notiores, vniuerſale, quod eſt huius libri obiectum per prædicabile oſtenditur & nominatur.

2. Concluſ. Secunda concluſio: Eadem res, quæ eſt vniuerſalis, eſt prædicabilis: ſed prædicabilitas eſt propria eius paſsio, & res ab alia intentione deno-

denominatur vniuerſalis, & ab alia prædicabilis formaliter. Et ita formaliter loquendo de vniuerſali, & prædicabili realiter diſtinguntur: ſicut poſſunt duo entia rationis realiter diſtingui ad hunc ſenſum, quod forma prædicabilis & vniuerſalis proueniunt à duabus intentionibus quæ ſunt duæ entitates rationis diſtinctę, & hanc voco realem diſtinctionem, qui ſi eſſent entia realia eſſent realiter diſtinctæ. Prima pars concluſionis probatur. Quia homo, qui eſt vniuerſalis idem eſt prædicabilis de multis, nam de hoc prædicabili fit ſermo, & ſic in reliquis: ergo. Quod ſit paſſio probatum fuit ſupra in vniuerſalibus & probatur per definitionem propriæ paſsionis. Quod verò res illa denominetur ab alia intentione prædicabilis & ab alia vniuerſalis probatur: Nam diuerſi effectus non ſubordinati eſſentialiter à diuerſis intentionibus oriuntur vt patet in intentione ſubiecti & prædicati generis, & prædicati nominis, & verbi, ſicut enim in formis realibus ab alia forma loquendo formaliter homo eſt homo, & ab alia riſibilis, ita in intentionibus ab alia forma debet prouenire vnus effectus, & ab alia alius diſtinctus: ſed prædicabile eſſe eſt diſtinctus effectus formalis ab eſſe vniuerſali: ergo prouenit à diſtincta forma & intentione. Sed minor probatur: quia diuerſimodè diffinitur vnus, atque alius, quinimo vnum per aliud demonſtratur: ergo. Et ſi fiat argumentum: Nam ſecũda intentio generis eſſentialiter eſt vniuerſalitas, & facit prædicabile animal: ergo idem eſt prædicabilitas, & vniuerſalitas: maior patet, & minor probatur: nam ſecunda intentio generis eſt prædicabilis, vt quo, & impoſsibile eſt quod aliquod ſit genus per ſecundam generis intentionem, & quod non ſit prædicabile, Reſpondetur, quod ſecunda intentio generis dicitur prædicabilitas radicaliter, quia ab ipſa, vt à radice dimanat poſito actu intellectus prædicabilitas, ſicut riſibilitas dimanat ab eſſentia & forma hominis. Nã ex eo quod conſidero animalis naturam in multis, & tribuo illi generis intentionē, ſtatim video poſſe dici de multis, & tribuo illi prædicabilitatis intentionem. Et eum genus diffinitur per prædicabilitatem, diffinitur tanquam per ſuã paſsionem, ſicut ſi homo diffiniretur per riſibilitatem, quæ eſt eius propria paſsio. Alij dicunt, quod eadem forma eſt vniuerſalitas, & prædicabilitas, cæterum ſecũdum aliam rationem: nam eſt prædicabilitas, vt facit prædicabile, vniuerſalitas vt facit vniuerſale. Et hoc ſufficit vt vnũ de altero demonſtretur. Eſt huius ſententiæ Verſoris in principio prædicabilium. Verum cum differant diffinitione, & non conſequantur ad eundem actum intellectus: quia poſita vniuerſalitate vt ſic non ponitur prædicabilitas, ſed eſt neceſſe vt adueniat alius actus in intellectu, quo conſideretur illa natura vt dicibilis de multis, & ſic denominetur prædicabilis, & formæ, quæ conſequuntur ad diuerſos actus intellectus, diſtinguantur realiter in entibus rationis modo iã dicto, fit vt ab alia forma vniuerſale dicatur tale, & ab alia forma prædicabile. Nam per vniuerſalitatem ſolum refertur natura ad inferiora, vt ſic, in quibus nulla formalis mentio fit de prædicabilitate, vique dum hæc forma adueniat, & ita ſunt diſtinctæ. Sed de his etiã ſupradictum manet. Et noſtra ſententia videtur eſſe Diui Thomæ opuſculo 48. cap. 1. vbi ſic dicit. De quibus ſecundis intentionibus nunc dicemus, ſcilicet, de quinque vniuerſalibus, ſeu prædicabilibus, quæ vniuerſalia dicuntur, prout intellectus attribuit eis eſſe in pluribus: prædicabilia verò prout intellectus tribuit eis dici de pluribus. Vbi vides, quod in diuerſis actionibus intellectus fundatur ratio vniuerſalis, & prædicabilis: ergo & intentiones conſequutæ ſunt diuerſæ. Et idē videtur dicere Diuus Thomas capite quarto, de ente & eſſentia circa finē. Vbi ſic dicit: Nihilominus tamen illud cui intellectus intentionem prædicationis attribuit, componens id cum altero, non eſt ipſa intentio generis, ſed potius id, cui intellectus tribuit intentionem generis, vbi alia ponit Diuus Thomas intentionem generis & prædicationis ſeu prędicabilis: nam de generis prædicabilitate loquebatur, & non de prædicatione actuali. Et ſi dicas, contra: nam in verbis immediatè antecedentibus dicitur, quod ratio prædicationis poteſt claudi in ratione huius intentionis, quæ eſt genus, reſpōdetur, quod clauditur ſic paſſio in eſſentia, non vt pars eſſentialis eius. Quinimo ex hoc quod Diuus Thomas dicit, quod poteſt claudi, facit diſtinctionem vnius & alterius intentionis.

3. Concl. Tertia concluſio: Notitia vniuerſalium, ſeu prædicabilium neceſſaria eſt ad doctrinam prædicamentorum, vt ſciamus illa conſtituere, quæ ex generibus & ſpeciebus conſtant, & indiuiduis. Item eſt neceſſaria ad definitionum aſsignationem, quæ conſtat genere & differentia, & ſpecies eſt quæ definitur. Item ad diuiſiones, vbi genus per ſuas ſpecies & differentias diuiditur, & ſubiectum aliquando per accidentia. Et ad demonſtrationem vbi paſsio per diffinitionem demonſtratur de ſubiecto. Quæ omnia ſine horum vniuerſalium cognitione ſciri nequeunt, cum hic tradatur quid ſit genus, ſpecies, proprium, differentia, & accidens. Et non loquor de cognitione quę habetur per hunc librum, vel illum: quia ſic poterit

Universidad de Deusto Biblioteca

poterit esse vtilis, sed de cognitione, quam habet absolutè de illis. Hinc sequitur, quàm stultè errent illi, qui censent, scientias perfectè sine logica haberi posse, cũ sine istis nequeat haberi, quæ solum in logica docentur.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum respondetur, quod illa prædicatio est [illegible] quia intentio prædicabilis & vniuersalis [illegible] materiali conueniunt, vt supradictum fuit in intentionibus, quæstione 8. lib. 1. Et non est vniuersale superius, sed id quod est vniuersale est subiectum intentionis vniuersalis, & prædicabilitas, vt ad radicem consequitur ad vniuersalitatem, de quo etiam supra diximus.

Ad 2. Arg. Ad secundum respondetur, quod vniuersale per se est prædicabile, non verò essentialiter. Et cum diffinitur, quod vniuersale est affirmabile de multis definitur per suam passionem: & potest esse vniuersale formaliter per formalem intentionem, & adhuc non habere illam naturam secundam intentionem prædicabilis formaliter, si non accedat actus intellectus, per quem formaliter habet esse, & etiam in quo fundatur vt in formali fundamẽto. Nam in actu in quo fundatur generis intentio, non fundatur prædicabilitas, vt in formali fundamento. Et hoc bene nota: nam fundamentum formale prædicabilis est cognoscere naturam, seu naturam esse cognitam, quatenus potest de multis affirmari, & tũc tribuit intellectus intentionem prædicabilis generici. Nam Petro non tribuas intentionem prædicabilis de multis, quia vides non posse de multis affirmari. Quam ob rem benè potest per cõsiderationem, quinimo & in esse formali vnũ separari ab alio.

Ad 3. arg. Ad tertium argumẽtum respondetur, quod hic tractatur de vniuersalibus, & per sua essentialia, & per suam passionem notiorem, quæ est prædicabilitas. Et ita dicitur hic tractari de prædicabilibus, ponendo passionem, vt tendamus in essentiam.

Ad 4. arg. Ad quartum respondetur, quod est idem obiectum formale, materiale verò est diuersum, sicuti idem est obiectum physicæ & partiũ eius formaliter, sed materialiter differũt. Vniuersale autem est inferius ad secundam intentionem, & differt ab illa in ratione obiecti partialiter, & materialiter: formaliter vero eadem est ratio considerandi in vtroque.

Hæc quæstio ad hunc librum vice prologi deseruiet.

QVÆSTIO. II.

Quot sint prędicabilia, seu vniuersalia.

Ded hanc quæstionem hic disputo, vt futuræ tractationi terminum præfigamus, ne de tot prędicabilibus, quot aliqui multiplicant, perscrutemur.

Videtur quod sint plures quam quinque. Nãque est vniuersale, siquidem est prædicabile de multis, nimirum de hoc ente, & de illo, & tamen nullum quinque, quæ Porphyrius designat, est: ergo sunt plures, quàm quinque. 1. Arg.
Item accidens est affirmabile de multis: ergo est vniuersale; nec tamen est aliquod eorum. Et hoc argumentum habet maiorem difficultatem, si fiat sermo de accidente completo: nã est vniuocum, & de multis prædicabile, & tamen non est aliquod ex Porphyrianis prædicabilibus. Nam si aliquod deberet esse, maximè genus: sed hoc non, quia sic non esset nisi vnum prædicamentum omnium accidentiũ, & alterum substantiæ, quod est contra Aristotelis doctrinam ponentis decem prædicamenta: ergo.

Secundum argumentum: Nam definitio, vt animal rationale est prædicabilis de multis vniuocè in quid, & non est aliquid ex numeratis à Porphyrio: ergo & etiam homo albus de multis prædicatur, & non potest dici, quod sit aliquod ex illis: ergo. 2. Arg.

Tertio: Materia prima, anima, punctum, vnitas de multis affirmãtur, nec sunt aliquod prædicabile positum: ergo. 3. Arg.

Quartò: Aliquis homo prædicatur de pluribus in quale, siue in cuiusmodi vniuocè: ergo est prædicabile, & non est aliquod de Porphyrianis præter illa: ergo alia sunt prædicabilia: non ergo sunt tantum quinque. Idem est dicendum de persona, quæ prædicatur de pluribus in quid vniuocè: nam Petrus est persona, Ioannes est persona, & idem de supposito: ergo. 4. Arg.

Quintò: Non leo, non canis prædicantur de pluribus, vt patet, quia Petrus est non leo, Ioannes similiter, & non sunt in aliquo ex illis quinque: ergo. Minor probatur: quia non videtur esse prædicatum essentiale hominis, cum conueniat Angelo, & accidenti, vt albedini. Et non est prædicatum trãscendens, nec etiam est accidens hominis, cum non possit abesse ab illo: ergo nec prædicatur in quid, nec in quale accidentale, nec essentiale: ergo in nullo prædicabilium Porphyrij est: in alio ergo debet collocari. 5. Arg.

Sextò

6. Arg. Sexto. Omnia prædicabilia sunt species vniuersalis, ita quod vniuersale est genus ad illa: ergo non sunt dicenda quinque prædicabilia, sed vnum tantum. Antecedens patet & probatur consequentia: Nam si omnia decem rerum genera haberent vnum genus commune & non essent decem, sed vnum genus rerum, ad quod omnia reducerentur, sed sunt hæc omnia reducta ad vnum vniuersale & prædicabile, non ergo sunt quinque, sed vnum. Et confirmatur: Nam prædicabile & prædicatum idẽ sunt: Sed, secundum Aristotelem primo topicorum capite 4. tantum sunt quatuor prædicata & ibi numerauit diffinitionem: ergo tantũ sunt quatuor prædicabilia. Et infra videbimus multa argumenta cum tractemus de quolibet prædicabili in particulari ad probandũ, quare sunt plures quam quinque, vt cum voluerimus probare differẽtiam atomam & sub alternam specie differre.

7. Arg. Septimo. Nulla est firma ratio ad inuenienduṁ numerum prædicabilium: non ergo certus illorum statuendus est numerus. Antecedens patet. Nam Soto dicit, quod est sumẽdus per ordinem ad primam substantiam, & siquis hoc negauerit non est certa probatio illius præsuppositi Albertus dicit per ordinem ad inferiora, & Caietanus alia procedit via, nec vllo certo nititur fundamento: nec ergo certum est quinque tantum esse prædicabilia: nã licet Porphyrius dixerit esse quinque, sed nõ probauit.

Deciditur quæstio.

1. Conclusio. PRima conclusio: Tantum sunt quinque prędicabilia, nec plura, nec pauciora, & ista sunt genus species differentia, proprium, & accidens. Hanc conclusionem, vt communem omnibus fere grauissimis logicis asserimus. Illam tenet expresse. D. Thomas opusculo 48. capite 1 Porphyrius in suis prædicabilibus, Auerroes, Alexan. & Niphus primo Topicorum capite tertio, quarto & septimo. Simplicius in ante prædicamentis citans Iamblicũ, & alios antiquos. Albertus de vniuersalibus cap. nono, Auicena capite de specie & Scotus quæstione 1. vniuersalium Ioannes Angelus Manci quæstione 9 Amo. capite de genere Bruxelis ibi quæstio 1. Versoris in prædicabilium principio, & ibidem Frater Petrus Hispanus ordinis Prædicatorum, Toletus quæst. 3. prædicabilium, Soto in vniuersalibus quæst. 5. Ayala quæst. 1. vniuersalium, Canterus in initio prædicabilium Mercado in fine prædicabilium Fonseca lib. 2 institutionum capite septimo ad finem. Et hanc conclusionem diuersimode probant autores. Soto illam probat sumpta proportione à composito naturali. Nam sicut in hoc composito sunt quinque. Ipsum compositum, materia & forma, proprium, quod competit ratione formæ, & accidentia, quæ accidunt ratione materiæ singularis; ita in composito metaphysico sunt alia quinque, quæ fundant quinque intentiones prædicabilium, seu vniuersalium. Compositum, quod est species, vt homo, cui correspondet secundum prædicabile. Species scilicet logica Materia metaphysica, quæ est genus scilicet animal, supra quod fundatur, seu cui correspondet genus logicè, loquendo, Forma, quæ est rationale, cui tertium prædicabile correspondet differentiæ. Sequuntur ad hoc compositum ratione formæ & materiæ in communi aliquæ proprietates, & his correspondet quartũ prædicabile, & supra illas fundatus, vt supra risibilitatem corruptibilitatem ratione materiæ indiuidualis sequuntur accidentia communia, & his innititur quintum prædicabile. Nec aliquid quidpiam potest considerari, quod ad hæc non reducatur: ergo nec aliquod præter dicta prædicabile reperiri valet. Nam compositum logicum metaphysico est proportionandum, & quod dicimus de hac especie in particulari, de omni: sine sit substantialis siue accidentalis, dicendum est. Sed si aliquis negauerit, non debere correspondere prædicabilium numerum prædictis partibus speciei certe nõ habemus firmam rationem, quæ hoc conuincat. Secunda probatio doctissimi Magistri hæc est: Nam omne prædicatum (& loquimur de prædicatione directa) aut prædicatur de aliquo essentialiter aut accidentaliter. Si essentialiter, aut quidditatiue aut qualificatiue. Si primum, aut de pluribus differentibus numero: & illud est species: aut de pluribus differentibus specie & est genus. Si in quale essentiale est differentia. Si accidentaliter vel consequitur ad essentiam & est proprium, vel ad conditiones indiuiduales, & est accidens commune quinti prædicabilis, & non videtur quis alius sit modus prædicandi: ergo.

Sed si aliquis dicat (vt dicit Caietanus) prædicationem illam essentialem in quale diuidendam esse: nam alia est de pluribus numero differentibus, & est differentia atoma; vel de pluribus specie differentibus, & est subalterna. Et præterea quod est alius prædicandi modus, scilicet, in cuiusmodi, quomodo prædicatur aliquis homo, certe non adduceretur conuincens argumentum contra illum quãuis solueret argumẽta probabiliter. Quam ob rem hæc nostra conclusio non est

Universidad de Deusto
Biblioteca

est demonstrata, nec certo probata, sed solum topicè, & probabiliter multum.

Præterea probatur nostra conclusio: quia vniuersale est vnum in multis (vt dictum est supra ex Aristotele) quod secundum omnes constituitur per essentialem ordinem ad inferiora: ergo diuersitas vniuersalium debet sumi penes diuersum ordinem respiciendi inferiora, in quibus est. Sed quod est in inferioribus, vel est essentialiter in illis, vel non essentialiter. Si essentialiter, aut dicendo totam essentiam illorum, & sic erit species, quæ propterea dicitur prędicari in quid completè, quia prædicat completam, & adæquatam essentiam indiuiduorum, vt ait Boetius, vel dicendo partem essentiæ. Et tunc vel talis pars est essentialis in qua esse specificum habet inchoationem, & radicem, & sic erit genus, vel est pars formalis, & actualis determinans prædictam partem potentialem, & sic erit differentia, si autem est in illis non essentialiter sed accidẽtaliter, vel dimanat ab eorum essentia, & sic erit proprium. Vel prouenit ab extrinseco, scilicet, à conditionibus indiuiduantibus, & sic erit accidens: nam etiam accidens habet sua inferiora accidentaliter, vt dicemus quinto prædicabili.

2. Concl. Secunda conclusio: Numerus vniuersaliũ debet sumi in ordine ad sibi inferiora, in quibus sunt, & de quibus prædicantur secundum diuersum modum essendi in illis, & non in ordine ad primam substantiam, vt ait Soto, nam vniuersale in esse talis constituitur in ordine ad inferiora: sed prima substantia non est inferior omnium prædicabilium, & vniuersaliũ: ergo. Probatur minor: Nam Petrus, verbi gratia, non est inferior nisi respectu speciei humanæ, & idem de omni alia prima substantia, dicendum est, quod solum est inferior respectu suæ speciei. Præterea, nam in accidentibus sunt etiam genera & species, & propriæ passiones, & sua item accidentia quinti prædicabilis: sed in istis hæc non possunt desumi in ordine ad primam substantiam vllo modo, quia illa nullo pacto est inferior respectu dictorum in accidentibus: non ergo rectè assignatur penes primam substantiam prędicabiliũ numerus. Præterea: Nam vniuersale est relatiuum rationis formaliter, & respicit inferiora: ergo penes diuersum modum respiciẽdi illa, & penes diuersos specificos terminos formaliter debet sumi eorum diuersitas: nam relatiua specie differunt penes diuersos specie terminos. Et hic de numero specifico prædicabiliũ loquimur, non de generico, nec de indiuiduali. Ex hac conclusione patet, quod ratio Alberti est optima, vt venemur prædicabilium, seu vniuersalium numerum: quam etiam Diuus Thomas insinuauit supradicto opusculo 48. capite 1.

3 Tertia conclusio: Ratio vniuersalis, prout hic accipitur, dicit naturam vniuocam, & simplicem de materiali, loquendo de illis in particulari, & naturam conducentem ad artem prædicamentalẽ. Et quod non fuerit hoc modo vniuersale non est vniuersale proprium, sed largo modo sumptum, & vniuersale transcendens, vt distinguitur contra particularẽ. Ita tenent Soto, Versorius, & Petrus Hispanus in initio prædicabilium, & si voluerimus explicare dominum Caietanum, Capitulo de specie, asserentem, plura esse prædicabilia, quàm illa quinque Porphyrij, dicendum est, quod loquebatur de vniuersali, & prædicabili largo modo, prout distinguitur à particulari, non verò loquebatur de vniuersali stricto modo: nam sic non posuisset nisi quinque. Et si fiat argumẽtum, quod sint plura, quàm quinque prædicabilia, quia ista prædicabilia ad demonstrationem ordinantur, vt ad partem logicalem potiorem, vt supradictum est, sed demõstratio fit etiam metaphysica, vbi ens quod est eius obiectum est analogum, & passiones demonstratæ, & demonstrationis medium, nõ sunt vniuoca: ergo etiam analoga possunt esse prædicabilia. Nam in omni propria demõstratione debet esse aliquod proprium prædicabile: Siquidem demonstratio est finis prædicabilium.

Et secundò: Nam multæ sunt passiones coniũctæ, quæ demonstrantur vt par, vel impar, est passio numeri: ergo pertinet ad quartum prædicabile: non ergo omne prædicabile debet esse simplex: & curuum, vel rectum dicitur passio lineæ.

Ad primum respondetur, quod demonstrationes, in quibus subiectum & passiones sunt analoga, non habent prædicabile aliquod proprium, & nihilominus illa prædicabilia transcendentia regulantur per propria & stricta; & ita etiam hæc tractatio horum proprio rum prædicabilium deseruit ad illas demonstrationes: quia ex his colligitur regula ad procedendum in illis: sicut cognitio illius, quod est proprium deseruit ad cognoscendũ minus proprium. Ad 1. arg.

Ad secundum respondetur, quod illa censetur simplex passio, & prædicabile simplex, quia non constat ex duobus prædicabilibus, ex duabus scilicet passionibus, maximè, quia totum illud complexum ponitur ad explicandam vnam simplicissimam essentiam propriæ passionis nobis ignotam. Ad 2. arg.

(:)

Dissol-

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum respondetur, quod illa sunt prædicabilia largo modo. De accidenti completo dicam in materia de accidenti

Ad 2. arg. quinti prædicabilis, vel in antepræ dicamentis. Ad secundum idem est dicendum, quod est prędicabile compositum. Hic verò fit sermo de simplici. Definitio enim duobus prædicabilibus constat genere, scilicet, & differentia: vnde non est censendũ vnum, sed compositũ prędicabile. Nam diffinitio in sua ratione rei essentiam explicat, & non dicit ordinem in sua essentia ad prædicationem, sed ad definitum, licet prædicetur de diffinito. Et loquor de illa secunde intentionaliter. Vnde non est prædicabile, vt definitio, sed vt genus dicit, & differentiam, quæ quidem complexa sunt ibidem. Et homo albus est etiam duplex prædicabile, & prædicabile complexum.

Ad 3. arg. Ad tertium respondetur, quod prædicatur vt quid incompletum, hic vero loquimur de prædicabili completo. Sed contra, nam differentia est quid incompletum: ergo. Respondetur, quod si punctum, & linea, & materia prima, & forma deberent prædicari propriè ex modo, quo significantur deberent prædicari, vt species: & sic non possunt prædicari, quia sunt aliquid incompletum. Et hac ratione dicimus, agere de prædicabili completo: quia quæ vt genus, & species, & proprium, & accidens deberent prædicari, vt quid completum deberent exercere hoc officium.

Ad 4. arg. Ad quartum dicemus in materia de specie.

Ad 5. arg. Ad quintum respondetur, quod loquimur de prædicabilibus, quatenus dicunt aliquam formam ex modo significandi. Nomina verò iufinita, vt inquit Aristoteles, primo Perihermenias, potius dicunt quid non significent, quàm quid significent, & non dicunt formam certam. Aliqui dicunt, quod illæ prædicationes sunt reducendæ ad prædicationes nominis infinitati. Sed prima solutio est melior.

Ad 6. arg. Ad sextum respondetur, quod hic fit comparatio numeri prædicabilium secundum naturas specificas, quæ quinque sunt: Albertus, & Bruxelensis negãt esse vniuersale genus ad quinque prædicabilia. Sed iam dictum est hoc supra, quæstione octaua intentionum. De differentia atoma, & subalterna, capite de differentia, vel de genere dicam.

Ad confirmationem respondetur, quod prædicatum est id quod de alio affirmatur, siue sit vniuersale, siue non. Prædicabile verò, vt hic accipitur, est vniuersale quod de multis affirmatur, vnde non sunt idem. Et quamuis essent idem, Aristoteles ibidem loquebatur de prædicabilibus. Per quæ respondemus ad quæstionem quæ fit de specie, vnde non numerauit ipsam speciem. Et quia per definitionem respondemus ad quæstionem, quæ fit de specie, nam quęrenti quid est homo, optimè respondemus esse animal rationale, ideo aliquando numeratur ab Aristotele inter prædicata. Modo descendamus ad rationem vniuersalium in particulari.

Primum prædicabile, quod est

CENVS.

QVÆSTIO. III.

Vtrùm genus in cõmuni dicat vnum materiale adæquatũ, cui conueniat secunda generis intentio.

GEnus, cum sit connotatiuum nomen, duo dicit, alterum de materiali, alterum de formali: sicut album de materiali importat corpus, de formali albedinem: & corpus est materiale adæquatum, albedo formale. Sic ergo inquirimus, vtrùm genus pro materiali dicat aliquam vnam naturam, cui adæquatè intentio generis conueniat, quæ est formale in genere. Et quæstionis determinatio valebit pro materiali speciei, differentiæ, accidentis, indiuidui, & ferè pro materiali cuiuscunque intentionis in communi definitæ. Et videtur, quod dicat vnum adæquatum materiale, quod sit superius ad omnia materialia generica.

Et sit primum argumentum: Nam iste terminus, genus, est terminus connotatiuus: ergo habet materiale & formale: sed formale est vnũ: ergo & materiale. Minor probatur: quia materiale & formale proportionari debent. Si enim est vna forma, debet esse vna materia, & si est vnum accidens, vnum subiectum esse debet. Et confirmatur: Nam formale est vnum commune ad omnes formas genericas: ergo & materiale similiter debet esse vnum commune ad omnia materialia, vt sit proportio inter materiale & formale. 1. Arg.

Secundò: Nãquãdo concipio genus in cõmuni, concipio materiale aliquod & formale, cũ ratio generis importetur in concreto: sed non concipio in particulari aliquod materiale generis, cui conueniat illa secunda intentio generis: ergo concipio aliquod commune materiale omnibus materialibus generũ. Minor 2. Arg.

Q proba-

Universidad de Deusto Biblioteca

probatur: quia experior per intellectum, me non concipere animal, nec colorem, nec aliquod ex decem generibus: ergo aliquid commune.

3. arg. Tertò: Nam genus in communi est definibile: ergo habet materiale & formale vnum cõmune omnibus generibus inferioribus. Maior patet, minor probatur: nã definitum debet esse commune omnibus inferioribus definitis: nõ autem esset cõmune, si materiale non esset cõmune: quia definitum particulare vtrunq; importat, & materiale & formale: sicut si homo in communi non diceret materiam, non esset omnibus hominibus materialibus communis.

4. arg. Quartò: Nam hæc est vera prædicatio, hoc genus est genus, demonstrando substantiam: & ista similiter demonstrando quantitatẽ, hoc genus est genus, & idem in alijs generalissimis: ergo dicit aliquid commune ad illa inferiora, & non solam intentionem, quia est terminus concretus, & connotatiuus: ergo etiam importat materiale commune illis.

5. arg. Quintò: Nã genus est species ad omnia genera vt visum fuit supra, sed solum differt natura specifica ab indiuiduali penes conditiones indiuiduantes (& loquor de natura, quæ species denominatur) homo enim à Petro solum differt, quia Petrus importat conditiones indiuiduantes, quas non dicit homo: ergo generis natura, quæ dicitur species, ab hac generis natura solum differt penes cõditiones indiuiduãtes: sed hæc generis natura dicit materiale & formale particulare: ergo illa generis natura dicit vniuersale, & formale commune: ergo.

6. arg. Sextò: Nam sicut ex necessitate vna forma numero debet dicere ordinem ad vnum materiale numero, ita vna forma specie, ad vnum materiale specie, & vna forma genere, ad vnũ materiale genere: sed illa forma intẽtionis generis in communi est vna forma specie: ergo dicit ordinem ad vnum materiale specie, sed vnum materiale specie debet esse commune ad sibi inferiora: materiale ergo generis commune est ad sibi inferiora.

Dissoluuntur argumenta.

PRima conclusio: Genus in communi acceptum non dicit de materiali aliquam naturam vnam abstractam ab omnibus materialibus generum cui conueniat, sicut materiali adæquato secunda intentio generis. Hæc conclusio mihi est certissima. Et probo illam primò autoritate Porphyrij capite de specie, vbi asserit in hæc verba: In familijs plerunq; descẽdentes reducuntur ad vnum principium, vt Agamenon, & Atrides, & Pelopides, & Tantalides, & vltimum Iouis. In generibus verò, & speciebus non sic se habet, nec enim vnum cõmune genus omnium est ens: nec enim omnia eiusdem generis sunt secundum vnum supremum genus, sicut dicit Aristoteles, sed sunt posita, sicut dictum est in prædicamentis prima decem genera, quasi decem principia. Vides quomodo Porphyrius nullũ genus cõmune ponit omnibus generibus, sed si illud materiale vnum daret, daretur certe vnum genus commune omnibus generibus, vt videbimus postea. Item: Nam Diuus Thomas capite quarto de ente, & essentia, & vbicumque de genere tractat statim subiungit exemplum in materiali generis particulari, vt si dicit quod genus prædicatur, statim subiungit, vt animal: signum ergo est non habere in communi materiale abstractum à particularibus. Et præterea probatur rationibus. Nam si genus habet vnum materiale abstractum ab omnibus naturis genericis, quod materiale substernitur secundæ intentioni, & est subiectum adæquatum illius: ergo à decem generibus generalissimis abstrahitur vna natura, & vnum substratum genericum: sed hoc non potest esse: ergo. Maior clara est, & probatur minor. Nam illa natura non est substantia, cũ sit abstracta ab illa & reliquis prædicamentis, nec accidens eadem ratione: ergo non datur talis natura abstracta. Dices quod est ens, contra: nam ens non est genus, vt videbimus, & dicit Porphyrius: sed esset genus, si est substratum secundæ intentionis generis, quia sicut est album quod est subiectum albedinis, ita est genus, quod subiectum secundæ intentionis generis, nec potest dici, quod sit accidens eadem etiam ratione. Et confirmatur hæc ratio, & magis probatur conclusio: Nam etiam in entibus rationis sunt genera proprissimè: nam vniuersalitas genus est ad genereitatem, specieitatem, vt visum fuit libro præcedenti, quæstione octaua: ergo si datur vnũ substratum genus in communi, quod sit commune ad omnia genera, & iam erit commune ad genera, quæ sunt rationis entia: & illud non potest esse reale, quia quod reale est, non est commune entibus rationis. Nec potest esse aliquid rationis, quia sic non esset commune ad genera realia. Nec potest dari aliquod abstractum, quia illud debet esse inferius ad ens, & cum ens diuidatur per reale, & rationis sua prima diuisione, deberet esse ens reale, vel rationis: & sic non esset commune, etiã si daretur aliquod abstractum, ab ente reali & rationis, illud non potest esse generis substratum: nam vt probatum est, esset genus: sed enti reali & rationis nullum datur genus commune, cum sint analoga, & duobus conceptibus: ergo. Præterea, nam substratum illud secũdæ intentionis omnibus generibus commune, vel est genus, vel non: non potest dici quod non sit genus, quia subiectum accidentis ab illo accipit denominationem, sicut subiectum sapientiæ, sapiens est, & cætera: ergo est genus: ergo non sunt decem rerum genera generalissima, & primo diuersa quod est contra Aristotelem, & vniuersam scholam metaphysicæ, & logicæ, vt patet in prædicamentis inferius, & libro quinto metaphysicæ. Sed probatur consequentia, quia omnia illa genera conueniunt in vna natura generica abstracta, & in vno genere, & sic non differunt genere. Præterea sequitur quod entia, & realia & rationis sunt sub communi genere, siquidem omnia sub illo materiali continentur.

Quia istæ sunt demonstrationes, dixerunt aliqui, dari subiectum secundæ intentionis in communi, quod est solum subiectum, vt ita dicam definitionis, & sustentationis, nontamen quod sit genus: nam quia erat definienda secunda intentio in concreto debuit poni materiale, quod substaret definitioni, & cui intellectus applicaret secundam intentionẽ.

2. Conc. Secunda conclusio: Hoc etiam subiectum commune impossibile est dari. Et probatur conclusio: Nam si illud subiectum non est genus, non potest esse materiale genereitatis. nihil enim quod non sit album potest esse materiale albedinis. Præterea: Nam subiectum omne cum sua forma accidentali facit compositionem accidentalem, quia omnis forma accidentalis aliquod esse tribuit suo subiecto: sed forma generis, vt sic, non potest tribuere aliud esse quàm esse generis: ergo illud materiale erit genus. Et magis miror viros alias ingenio præditos, vt effugiant argumenta primæ conclusionis in hoc tam apertum & absurdum inconueniens incidere.

3. Conc. Tertia conclusio: Materiale quod correspondet intentioni generis in communi, est omnes naturæ genericæ per modum vnius materialis coniunctæ, & adunatæ. Hæc conclusio ex dictis infertur. Nam genus habet materiale & non superius ad omnes naturas, nec aliqua natura generica in particulari solum, quia conuenit formale generis alijs naturis genericis: ergo omnes coniunctæ sunt materiale illius, & cum genus sit aliquid commune intellectus, qui abstrahit formale generis in concreto per intellectum eiusdem intellectus ope adunat materiales omnes naturas, vt subiectum denominatum ab illa intentione generis.

Præterea probatur conclusio: Nam cum definimus indiuiduum, quod sit prædicabile de vno tantum, hæc diffinitio omni indiuiduo conuenit, & non habet aliquod substratum commune omnibus indiuiduis quia omnia indiuidua nihil commune habent, nisi speciem, quę non est indiuiduum: ergo etiam dabitur hoc ipsum in genere, quando quidem militat eadem ratio. Et si dicas, ergo si omnes naturæ genericæ sunt vnum subiectum, ergo debent habere aliquid quod faciat hanc vnitatem, quia plura non sunt vnum, nisi per aliquid vnum, Respondetur, quod ex eo, quod omnes conueniunt in hoc, quod sunt denominabiles ab illa generis intentione habent aliquid commune, ratione cuius possint dici vnum subiectum. Voco commune aliquid quod reperitur in omnibus, nam omnes sunt denominabiles à generis intentione & in ordine ad hunc finem sunt vnum subiectum. Sicut sanguis contentus sub speciebus, vel species vini continentes sanguinem Christi, & species panis continentes eius corpus vnum sunt sacramentum Eucharistiæ, quia ad eundem finem ordinantur, qui est perfecta cibatio hominis in vita spirituali. Et omnes partes domus cum suis formis partialibus eamdem faciunt domum, quia ad eundem finem ordinantur, qui est hominem à pluuia protegere.

Dissoluuntur argumenta.

AD primum respondetur, quod materiale est vnum modo iam dicto in vltima conclusione, & non est necesse, quod sit ita vnum sicut est forma. Nam bene videmus nos ternarij formam vnam secundum speciem in tribus esse subiectis partialibus, & facientibus vnum, & ita in proposito. Nam sufficit quod saluetur aliqua proportio inter subiectum & formam, & non omnimoda, maxime cum illa forma non sit, vt sic, vt vniuersalis est, in rebus subsistens, sed in intellectu, & ita cum habeat in intellectu vnitatem vniuersalis, ipse intellectus considerat omnia materialia quatenus denominabilia sunt à generis intentione, & sic iam vt habentia quandam vnitatem & tribuit illis illam denominationem. Ad 1. arg.

Ad secundum respondetur, quod concipio omnes illas naturas genericas aliquas explicitè, & alias in virtute illarum, si concipio quid rei generis. Nam concipio animal, vel aliquid huiusmodi, & dico animal & similes naturæ sunt generis substratum, & illi cum reliquis tribuo generis intentionem vt subiecto adęquato, & vni illarum, vt in adęquato. Quam ob rem si subiectum adęquatum volo concipere, ita debeo intelligere. Si autem nullam naturam intelligo, Ad 2. arg.

non intelligo quid rei ipsius generis. Nam non possum intelligere quidditatiuè, quid sit album, & explicitè, nisi explicitè intelligam corpus, quia corpus ponitur generis loco. Vn de qui explicitè quid sit genus voluerit intelligere, supradicto intelligit modo. Si autem in communi, & confuso intelligit quid est genus, in confuso & in communi intelligit supradictas naturas, quæ sunt illius materiale.

Ad tertium argumentum respondetur, quod vt genus sit definibile sufficit habere materiale vnum supradicto modo, vt patet in exemplis de numero, de domo, de Eucharistia adductis. Nec est necesse, vt partes potentiales, & totum habeant subiectum eodem modo, & illud subiectum quod assignamus generi in communi, sufficit vt definiatur, quia quod essentialiter definitur est secunda intentio in concreto, & materiale solum ponitur vt subiectum, & non explicatur eius natura.

Ad 4. arg. Ad quartum patet instantia in definitione indiuidui: nam aliter correspondet subiectum inferioribus, & aliter superioribus.

Ad 5. arg. Ad quintum respondetur, quod in compositis accidentalibus inter commune, & particulare etiam est differentia inter modum importandi subiectum, & eius vnitatem: quia cum sit aliquid vniuersale, quod commune est, colligit etiam plura subiecta, quæ si non possint esse vnum in aliqua natura, debent esse vnum aliquo alio modo, vel ordine, vel fine, vt dictum est.

Ad 6. arg. Ad sextum respondetur quod illud dicitur vnum materiale specie, non quia sit commune omnibus, sed quia adæquatè substat illi intentioni generis, quæ est species. Et si dicas: Cum ergo dico: hoc genus est genus, quid prædico? Respondetur, quod prædico formale generis in concreto de hoc genere in concreto, & importo illi secundam intentionem generis in concreto, & non importo illi materiale aliquod commune, sed illud quod commune est, scilicet, generis intentio in concreto applicatur huic materiali, scilicet, animali. Verbi gratia ad eum modum, quo solet dici, corpus est album, ly album applicatur secundum formale ad corpus, & non importat aliud subiectum. Vide aliquid de hac quæstione apud Versorium de prædicabilibus circa principium in diuisione, cum diuidit vniuersale in suas species notabili tertio, vbi dicit, quod vniuersale non importat vnam naturam pro materiali.

QVÆSTIO. IIII.

Vtrùm in definitione generis definiatur secunda intentio generis, sic adeò quod conueniat illi definitio essentialiter, & quomodo.

DEfinitio generis sic habet: Genus est quod prædicatur de pluribus differentibus specie: in quid: sed secunda intentio generis non est id quod prædicatur de pluribus differentibus specie: ergo non conuenit hæc definitio secundæ intentioni. 1. Arg.
Minor probatur: Nam secunda intentio non prædicatur, verbi gratia de homine & equo, in quid, nec vllo modo de illis prædicatur. Nã istæ prædicationes falsæ sunt, homo est genus, equus est genus. Et etiam falsæ sunt, si sumatur secunda intentio in abstracto: ergo.

Secundò arguitur: Hic definitur illud, quod correspondet huic conceptui obiectiuo, genus quod est commune omni generi: sed illud non est quod prædicatur de pluribus differentibus specie in quid: ergo definitio ista non conuenit definito: & sic est mala, & consequẽter non conuenit secundæ intentioni: nam illa definitur. Maior probatur: Nam hæc est definitio logica generis: ergo genus vt sic, quatenus dicit secundam intentionem, definitur. 2. Arg.
Sed minor probatur: quia hæc non est quidditatiua, sed falsa, homo est genus, leo est genus, &c. Si autem dicas, hoc genus est genus, iam non est prædicatio generis de pluribus specie differentibus: sed est illa prædicatio speciei de indiuiduo ad minus reductiuè, vt sup. dictũ est: nam genus species est ad omnia genera, vt sic acceptum cum secunda intentione.

Tertiò, Nam ista definitio habet aliquod definitum de quo prædicetur in primo dicẽdi per se modo: sed hoc non est secunda intentio: ergo non conuenit hæc definitio secundæ intentioni. Maior clara est ex Arist. in 1. poster. vt infra videbimus. Sed minor probatur: Nam secunda intentio, siue in concreto, siue in abstracto non est quod prædicatur in quid de pluribus specie differẽtibus, vt iam visum est. Nec etiam substratũ prædicatur in primo modo dicendi per se: nam sicut qualitas verbi gratia, accidentaliter est genus, ita accidentaliter prædicatur in quid de pluribus specie differentibus. Dices conuenire aggregato ex intentione & natura. Sed contra: quia illud est ens per accidens, cum constet ex naturis, quæ plus- 3. Arg.

quam

quam genere differunt: sed ens per accidens non est definibile: ergo. Et etiam hoc ipsum probatur: quia illud aggregatum non prædicatur de pluribus specie differentibus, vt patet, & iam probatum est: ergo hæc definitio nullum habet definitum, nec ergo conuenit secundæ intentioni.

4. arg. Quarto arguitur. Hæc definitio nulli conuenit vniuersali, nisi naturæ substratę secũdę intentioni, quia illa sola est, quæ prædicatur de pluribus differentibus specie in quid: ergo non conuenit hæc vllo modo secundæ intentioni: ergo.

5. arg. Quinto hic definitur illud, quod prædicatur de specie formaliter, vt species est; sed hoc non est secunda intentio, ergo secunda intentio non prædicatur. Maior patet quia correlatiuum generis formaliter, est species formaliter, & per ordinem ad illam definitur genus: ergo de illa genus debet prædicari, si quidem ipsa formaliter in eius definitione ponitur, & de ipsa dicitur quod prædicetur. Minor probatur: quia secunda intentio generis & speciei differunt specie: ergo vnum non prædicatur de alio, sicut nec equus prædicatur de homine: nam quidquid de alio prædicatur est in illo: ea vero quæ specie differunt, vnum non est in alio: ergo. 10. Plura argumenta ponemus in quęstionis decisione.

Præambula ad quæstionem.

HÆc quæstio valde necessaria est ad omnes logicales definitiones penetrandas, & ad sciendum, quomodo suis conueniat definitis: nam eadem est ratio de hac & de omnibus alijs definitionibus, & ideo accurate est examinanda: suntque in illa satis variæ doctorum sententiæ in vtraque schola. Nam sapientissimus magister Soto in cap. de genere ad primum argumentum dicit, hanc definitionem logicam esse, cum detur per terminos secundæ intentionis, & ita definire secundam generis intentionẽ; verum nõ supponere pro secunda intentione, sed pro natura communi cui conuenit illa secũdà intẽtio. Ita que aliud definitur, & pro alio supponit, & de altero prædicatur. Definitur quidem secunda generis intẽtio, & supponit illa definitio pro natura animalis, verbi gratia, atque de illa prædicatur: & hoc quidem accidentaliter, nam accidit animali prædicari de pluribus &c. Et si arguas definitur secunda intentio, ergo conuenit illi definitio, distinguitur consequens. Conuenit illi sic, quod prędicetur de illa, negandum est. Conuenit illi, idest explicat eius naturam, quod sit id, quo mediante res subiecta intentioni prædicatur, verum est. Et hoc sufficit, sicut etiam hoc constat in omnibus alijs diffinitionibus accidentium. Nam quando definitur simus, quod sit nasus curuus, ibi simitas definitur, & tamen non supponit pro illa, sed pro naso, cui denominatiue conuenit definitio. Et hoc ipsum in omni definitione accidẽtis realis dicendum est. Et cum sit eadem ratio de definitione accidentium rationis, erit idẽ de illa dicendum. Ex qua sententia sequitur, quod definitio generis non prædicetur essentialiter de suo definito, nec de aliquo, licet explicet eius essentiam. Hanc eandem sentẽtiam tenet Petrus Nigri in suo Clypeo, q. 18. vnde desumpta est hæc opinio Doctoris, & fundatur in eadem ratione. Idem tenet Paulus Venetus hic. Et Versoris tractatu 2. de prædicabilibus, notabili 1. in c. de genere, circa definitionem generis tenet eandem sententiam. Nam dicit, quod in hac definitione definitur genus sub intẽtione communi pro ipsa re subiecta, cui conuenit prædicari in quid: & fuit inter antiquos logicos hæc opinio frequens. Scotistæ acutissimi dicunt, definiri secundam intentionem, & non rem subiectam intentioni. Et probant: nam hæc est logica definitio: ergo terminatur ad secundam intẽtionem, quæ est obiectum logicæ. Secũdò, quia illud quod hic definitur vniuocè conuenit omnibus generibus, scilicet, colori, quantitati, & cætera, sed impossibile est, quod aliqua res illis conueniat vniuocè: ergo conuenit intentio generis: ergo illa definitur. Minor probatur: quia nihil reale conuenit omnibus generibus nisi ens, quod non est genus: ergo. Tertiò, quia si definitio conuenit rei, v. g. colori, est propter intentionem: ergo magis conuenit secundæ intentioni, quia propter quod vnum quodque tale, &c. Et si hanc opinionem explicemus iuxta mẽtem Caietani, vera est. Alij dicunt, quod definitur res subiecta intẽtioni, & non intentio secunda. Et probant isti autores quia res est quæ prædicatur, & non intentio: ergo illa definitur. Et respondẽt Scotistę huic argumento, quod licet secunda intentio non prædicetur, tamen res subiecta intentioni prędicatur ratione intentionis, & ita intentio est ratio prædicandi: & hoc sufficit, vt definiatur quia prædicatur, vt quo, quæ solutio communis est multis Thomistis, nec probabilitate caret. Copulata Colonienfis dicit hic definiri secundam intentionem per suam causam & fundamẽtum. Nam cum dicimus, genus est quod prædicatur &c. sensus est, secunda intentio generis causatur & consurgit ex prædicatione: sicut etiam definimus iram, quod sit accensio sanguinis circa cor, idest, causatur ex accẽsione sanguinis circa cor, & beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

idest, causatur ex omnium bonorum aggregatione. Doctissimus pater & acutissimus dominus Caietanus capite de genere dicit, secundam intentionem hic definiri & illi competere quidditatiue definitionem, & esse id quod prædicatur, formaliter tamen. Quæ sententia mihi summopere placet, quam sicut intelligo & probare, & explicare intendo.

Decisio quæstionis.

1. Conc. PRima conclusio: genus non diffinitur hic pro re substrata generi, ita quod definitũ diffinitionis sit natura, quæ substat generis intentioni. Probatur ista conclusio. Nam diffinitio est de essentia definiti, & prædicatur de illo in primo modo perfeitatis: sed prædicari de pluribus specie differentibus inquid, non est de essentia animalis nec coloris, nec cuiusuis alterius naturæ genericæ: ergo non definitur hic genus substratum. Maior est per se nota: Nam animal rationale de essentia hominis est, quinimo est ipsa hominis essentia, & de illo prædicatur in primo modo perfeitatis, & idem in omni alia diffinitione dicendum est. Sed min. probatur. Nã prędicari sic, est aliquid rationis, & relatio quædã si formaliter accipiatur, sed relatio rationis non est de essentia alicuius entis realis, tamquam genus, aut differẽtia, aut tãquã quid intrinsece inclusum in sua essentia: ergo. Si autem prædicari de pluribus &c. accipiatur materialiter & fũdamentaliter etiã non est de essentia naturæ genericæ prędicari sic: nã prædicari hoc modo nihil est aliud, quam naturam illam genericã esse connexam cum suis speciebus, seu cum naturis specificis, & de essentia animalis non est, quod sit connexum hoc modo: ergo. Nec etiam diffinitio illa pro fundamento potest esse definitio materialis, & explicare eius essentiam. Minor illa probatur: quia de ratione animalis non est esse in homine, aut in equo, quia essẽtia animalis abstrahit ab hoc quod est esse in homine, aut in equo, & solum dicit esse viuens sensibile. Præterea probatur cõclusio Nam genus est aliquid formaliter pertinens ad logicã cõsiderationẽ: & ita eius diffinitio debet esse alicuius quod formaliter pertineat ad logicã considerationẽ sed natura animalis, vel coloris non pertinent perse ad logicam considerationem: ergo non sunt definita in hac definitione. Præterea, Prędicabilitas de pluribus specie differentibus in quid, est propria passio generis, licet aliquando ponatur loco differentiæ, & demonstratur de genere media eius definitione: sed non potest demonstrari de animali, nec esse eius passionem: ergo animal, vel quælibet alia natura, non est genus. Minor probatur: quia essentia realis non potest habere essentias, quæ sint aliquid rationis. Præterea hic diffinitur aliquid vnum formaliter commune ad omnia genera sed hoc non potest esse natura realis generica, quia hæc nõ potest esse quid commune ad omnia genera, alias omnia genera conuenirent in vna natura reali generica, quod est impossibile, vt supra dictum est, quæstioni præcedẽti: ergo &c. Cum dico non diffiniri hic naturam aliquam realem, loquor de formali definito, & de illo, cuius essẽtia explicatur per diffinitionem: nam naturæ genericæ omnes importantur in hac diffinitione, vt materiale adęquatum secundæ intentionis generis.

2. Conc. Secunda conclusio: Genus non diffinitur pro aggregato ex genere & intentione, seu definitio generis non datur de aggregato ex genere & intentione ex æquo Probatur ista conclusio. Nam hic non definitur ens per accidẽs, quia ens per accidens non est definibile, vt dicitur. 7. metaphysicæ textu. 15. sed illud aggegatum est huiusmodi: ergo. Probatur minor quia constat ex ente reali & rationis, quæ plus quam genere differunt. Et præterea probatur Conclusio. nam substãtia & accidens ex æquo definiri nequeunt vna definitione, quia vna definitio vnam essentiam debet explicare, & substantia & accidens habent duas essentias, sed ens reale & rationis habent duas essentias plus differentes, seu magis diuersas: ergo non possunt vnica definitione definiri. Præterea: nam si vtrumque definitur in hac definitione ergo conuenit illi: sed illud aggregatum non potest prædicari de pluribus: ergo.

3. Conc. Tertia conclusio: In definitione illa generis, definitum est genus, seu secunda intentio in concreto, quamuis genus non supponat, nisi pro materiali, & de genere prædicatur definitio in primo modo dicendi per se, sicut prædicatur animal rationale de homine, itaq; genus est prædicabile de pluribus differentibus specie inquid (prædicabile inquam vt quid formaliter tamen). Hæc vltima particula inferius explicabitur. Probatur conclusio quantũ ad primam partem, quia non definitur secũda intẽtio in abstracto, vt de se patet, quia per ly genus, non importatur secunda intentio in abstracto, nec definitur materiale, ita vt eius ratio formalis & essentia explicetur, nec aggregatum ex materiali & formali, vt fuit visum: ergo definitur secunda intentio generis in cõcreto: quia nihil aliud restat definiendũ: quæ secunda intentio nihil aliud est quam genus nam vt patet ex D. Tho. cap. vlt de ente accidentia in cõcreto etiã suas habẽt definitiones, Et de simo dicimus quod est nasus curuus, & de albo, quod est disgregatiuum visus, ita etiã genus est vniuersale, quod de differẽtibus specie

cie prædicatur in quid. Verum sicut album nõ supponit, nisi pro corpore, ita genus supponit pro natura habente secundam illam generis intentionem quæ intentio in concreto est formale definitum, & de quo prædicatur definitio in primo modo dicendi perse, & cui conuenit, vt id quod prædicatur de pluribus differentibus specie in quid, formaliter tamen Probatur hoc ex illo principio Arist. c. 4. lib. 1. poster. vbi definit, quod quælibet pars definitionis & ipsa tota definitio prædicatur in primo modo perfeitatis de definito. Nihil enim aliud potest esse magis perse, quã sua essentia, quæ per definitionẽ explicatur, sed prædicari de pluribus specie differentibus est generis definitio: ergo per se prędicatur de genere: ergo verum est dicere, genus est quod prædicatur &c. Præterea: nam prædicari de pluribus differentibus specie, vt quod est essentia alicuius, siquidẽ est definitio: ergo alicui cõuenit essentialiter & de ipso prędicatur: nã quælibet essentia alicuius est essentia, sed non est essentia nisi generis: ergo generi conuenit prædicari &c. Probo min. quia nõ est essentia secũdæ intẽtionis in abstracto, nec materialis generis: ergo est essentia secũdæ intentionis genericæ in cõcreto, quam significat iste terminus genus. Impossibile enim est, q̃ essentia alicuius rei non prædicetur, & conueniat rei, cuius est essentia essentialiter & per se: sed hæc est essentia generis prædicari de pluribus speciebus in quid: ergo generi cõuenit, & de illo prędicatur. Sed dices, quomodo ergo secundæ intentioni in concreto conuenit prędicari vt quod de speciebus? Respondetur, quod prædicari accipitur, vt ad propositum attinet, dupliciter. Vno modo pro actuali affirmatione alicuius de aliquo, sicut quãdo dicimus, Deum esse actũ purũ, de Deo affirmamus esse actũ purũ: & sic actualiter affirmari nõ est essentia generis; nam ante istam actualẽ affirmationem intelligimus nos naturã generis secũdæ intentionaliter, cũ intelligimus ipsum esse affirmabile. Alio modo accipitur prædicari pro prædicabilitate: ista autem prædicabilitas relatio rationis est, & secunda intentio. Et prædicabile esse hoc modo de pluribus speciebus, nihil aliud est quãm referri ad plures species tanquã prædicabile ad sua subijcibilia. Cũ ergo genus sit id quod refertur ad species plures, vt quid prędicabile, est id quod de illis prædicatur, idest, quod refertur ad illas relatione prædicabilis. Itaque non est essentia generis affirmari per actualẽ prædicationẽ de speciebus materialiter, sed est referri ad illas, & quia ipsum est quod refertur ad illas, vt prædicabile, dicitur prædicari vt quod, idest referri relatione prædicabilis. Vnde dicit Caietanus vbi supra non exigitur, vt id, cui quidditatiue conuenit illa definitio, prædicetur idest, insit illis, de quibus prædicari dicitur, sed requiritur & sufficit vt prædicetur, idest, referatur, ad illa, vnde accipitur prædicari pro referri relatione prædicabilis. Affirmari vero de speciebus conuenit subiecto, cui denominatiuè conuenit hæc definitio. Et hoc probatur: Nam essentia generis in concreto est esse relatiuum quoddam rationis: ergo totum suum esse est ad aliud referri, & non refertur nisi ad species, vt quid prædicabile de ipsis: ergo sua essentia est referri hoc modo. Cum ergo dicimus quod prædicatur, idem est ac si dicamus quod refertur relatione prædicabilis. Et hoc est quod non valuerunt intelligere qui negarunt secundam intentionẽ in cõcreto prædicari de speciebus. Accipiebãt enim prædicari pro actualiter affirmari, nõ pro referri ad species, vt quid prædicabile. Nec est necesse, vt exercitium per actualem affirmationem conueniat ipsi secundæ intentioni in concreto: sed sufficit quod conueniat materiali generis, quia esse prædicabile non est potentia quædam, sed relatio cuius totum suũ esse est ad aliud se habere.

Sed contra hoc est vnum argumentum: nam si hæc est bona definitionis genericæ explicatio, sequitur illam definitionem non rectè assignari, quia ibi dicitur, quod prædicetur de pluribus differentibus specie: nos autem explicamus idest, quod referatur relatione prædicabilis ad plura differentia specie: sed non refertur genus ad plura differẽtia specie, quia species vt sunt generis correlatiua non differunt specie, quia cum relatio generis sit vna specie debet referri ad vnum terminũ specie: ergo nõ refertur ad plura, quę specie differũt, nec prædicatur de pluribus specie differentibus, accipiendo prædicari pro referri: ergo debet accipi pro affirmari. Respõdetur, quod sensus definitionis est iste, genus est quod prædicatur, idest refertur relatione prędicabilis ad plura differentia specie materialiter, non vero formaliter, quatenus terminus sunt supradictæ relationis, idest terminatur ad species, quæ specie differunt, licet non prout terminãt dictam generis relationem, de quo infra dicemus latius, & ita deseruit ad prædicamenta cõstituenda, ad definitiones, ad demõstrationes & cætera logicalia accipere prædicabilitatem hoc modo, sicut si accipeterur pro actuali affirmatione. Nam eo cognosco aliquid esse genus quia refertur ad plura specie materialiter differẽtia: sicut si diffinirẽ illud prædicari per actualem affirmationem de pluribus speciebus. Et si dicas, contra: nam prædicabilitas est passio generis: ergo non est de eius essentia, respondetur, quod per passionem explicamus essentiã generis, & prædicabilitas à Porphyrio po-

Universidad de Deusto Biblioteca

nitur loco differentiæ. Itaque illud materiale differentia specie, explicat essentiam correlatiui generis, nam accidentia per additamentum definiuntur, & illud naturam eorum explicat. Cum ergo dicitur quod genus refertur ad plura differentia specie, sensus est, idest ad terminum, qui exigit plura differētia specie pro subiecto & substrato, & hoc intelligimus alterius rationis esse terminum generis, & speciei, &c.

Quod vt magis explicetur sit quarta conclusio. Si essentialiter, & per proprium genus, & differentiam definiendum sit genus, ita debet definiri: Genus est vniuersale, quod respicit & refertur ad plures species sibi inferiores, tanquam id quod est in illis vt quid quidditatiuū, & essentiale. Nam genus est vniuersale quoddā & species quædam vniuersalis: sed vniuersale est vnum in multis: ergo tale vniuersale quod est genus, debet esse, quod taliter in multis speciebus est, & quod taliter respicit illas species, vt quid de quidditate earum existens, de quo infra dicemus.

5. Conclus. Quinta conclusio: Si genereitas in abstracto definienda esset, aliter definiretur, scilicet, hoc modo: Genereitas est vniuersalitas, qua aliquid constituitur in esse talis vniuersalis respicientis plures species. Vel si per passionem definiretur, quæ est prædicabilitas, deberet sic definiri: Genereitas est vniuersalitas, qua aliquid constituitur in esse talis prædicabilis de pluribus, scilicet, differentibus specie. Et probatur conclusio ex cap. vltimo de ente & essentia Diui Thomæ, vbi aliter dicit definienda esse accidentia in concreto, atque in abstracto. Nam in cōcreto subiectum ponitur loco generis, & in abstracto definita subiectum poniturloco differentiæ: ergo aliter debet genereitas in abstracto, atque in concreto definiri. Et huic secundæ generis intentioni in abstracto cōuenit prędicabilitas, vt rationi prædicandi, & vt formę ratione cuius subiectū prædicatur, idest refertur relatione prædicabilis: non vero ipsi conuenit, vt quod: quia relatio non est quod refertur sed subiectum refertur per ipsam: sed genereitas est relatio quædam rationis: ergo genereitas est referendi & prædicandi ratio, & non quod refertur & prædicatur.

6. Concl. Sexta conclusio: Quando in concreto definitur secunda intentio generis, quæ dicitur genus, tunc genus non supponit pro formali, nec pro aggregato ex materiali & formali, sed supponit pro materiali, connotando formale. Et hæc conclusio satis patet ex capitulo terminorum connotatiuorum. An vero significet materiale, vel non, vtiunque est probabile. Certum est tamen, quod importat illud, vt cui applicat suū formale. Verum enimuero, etiam si genus pro materiali supponat, hæc est essentialis, genus est vniuersale tale, & hæc in secundo modo, genus est prædicabile tale. Et probatur conclusio: nam hæc est essentialis, & in primo modo, album est coloratum, etiam si album supponat pro corpore: ergo idem de alia est dicendum. Et ratio hæc est: quoniam cum definitio de definito prædicatur, fit velut sensus formalis, vt cum dicimus album est coloratum, tale album stat pro corpore, sub hac ratione, vt habet albedinem, & de ipso vt habet albedinem affirmatur prædicatum. Verum cum dicimus, corpus est album, album conuenit corpori sine determinatione alicuius formæ à parte subiecti, & ita non est essentialis, & necessaria, sicut aliæ. Et ita vt conformiter Aristoteli loquamur, asserimus quod cum in definitione generis definiatur secunda intentio in concreto: nam logica agit de secundis intentionibus, adiunctis primis, & secunda intentio in concreto sit genus: nam includit subiectum, & cum definitio generis prædicetur de genere, & supponat pro natura, vt habet generis intentionem, quod est definitum definitionis: hinc fit quod conueniat essentialiter definito, & nō accidentaliter & debet explicari prædicari, vt dictū est. Et hoc patet: nam definitio patris essentialiter conuenit patri, quāuis non supponat, nisi pro materiali, quia supponit pro illo, vt stat sub illa forma paternitatis: ergo.

7. Conc. Septima conclusio: De opinionibus in principio relatis ita censendum mihi videtur. Opinio sapientissimi magistri hoc habet inconueniens apertum, quod ponit definitionem, quæ non prædicatur de suo definito, quod est contra ipsum lumen naturæ, & est aperta implicatio, quod supradicta definitio explicet naturam secundæ intentionis generis, & quod non prædicetur de illa: nam ex eo explicat, quia dicit, quod est in essentia secundæ intentionis, si dicit quod est in essē tia secundæ intentionis: ergo prædicatur de illa, maximè, quia definitio, & definitum non differunt, nisi penes explicitum, & non explicitum. Et sicut impossibile est, quod hæc sit falsa, homo est homo, ita est impossibile, quod hæc sit falsa, homo est animal rationale. Vel sicut est impossibile, quod genus non sit genus, ita est impossibile, quod genus non sit prædicabile, vt quod: nam hoc asserit hæc definitio. Præcipuè, quia Soto videtur dicere, quod hic non definitur genus, sed secunda intentio veluti in abstracto, & ipsi quidem non conuenit prædicari, vt quod, nec prædicari vt quod explicat eius naturam. Nos autem dicimus definiri secundam intentionē in cōcreto, quæ genus est. Et præterea sit arg. cōtra hāc opinionē, nā vel accipitur prędicari

cari fundamētaliter, & vt constat ex Caietano hoc non est de ratione generis, cum sit aliquid reale. Vel accipitur prædicari pro hoc, quod est actualiter affirmari: & nec hoc potest accipi modo in hac definitione, quia actu affirmari merum est accidens, & verba in definitione non dicunt actum, sed aptitudinem ergo accipit sapiētissimus magister prædicari pro hoc, quod est esse prædicabile quod nihil aliud est, quam referri relatione prædicabilis ad inferiora, cum sit relatio rationis. Et tunc sic argumentor. Sicut hoc genus refertur relatione prædicabilis ad suas species, ita genus in cōmuni: ergo sicut hoc genus est prædicabile, vt quod, ita genus in communi: quia esse prædicabile, vt quod est esse referibile, seu relatum, quod ad suas species. Probo antecedens: Nam sicut hic pater refertur ad suum filium: ita pater in communi: ergo sicut hoc genus prædicatur, idest refertur, ita genus in communi. Præterea. Nam genus in cōmuni cum sit species quædam relatiuorum habet terminum: ergo refertur ad illum relatione prædicabilis: ergo accipiendo prædicari pro referri relatione prædicabilis prædicatur, siquidem refertur, vt quod. Verum est tamen, quod actuale exercitium prædicationis, & relatio prædicationis actualis, non conuenit nisi animali, colori, & cætera, accipiendo prædicabilitatem actualem, pro relatione, quæ oritur ex actuali attributione animalis, verbi gratia, homini, & equo, & cætera. De opinione Scotistarum, si loquantur de secunda intentione in abstracto, falsum dicunt omnino, quia non definitur, nisi genus, quod secundam intentionem in concreto importat, & nec illi hæc diffinitio competeret: nam hæc dicit genus esse quod prædicatur, & non dicit quomodo prædicatur aliquid. Et ita cum ipsa secunda intentio non prædicetur, vt quod, non potest hic definiri in abstracto. Si vero loquatur de secunda intentione in concreto, illa definitur, vt iam diximus. Illi qui dicunt, hic definiri rem, & non intentionem, peccant etiam, quia non est de essentia rei prædicabilitas de pluribus, & definitio debet esse de essentia definiti, & etiam quia logica ad secundam intentionem terminatur. Quam obrem definitiones logicales etiam debent esse secundarum intentionum, in concreto tamen.

Ad opinionem Copulatæ ita dico, quod si prædicari accipiatur pro referri relatione prædicabilis, constat non esse causam secundæ intentionis, sed passionem, si accipiatur pro actuali exercitio prædicationis naturæ genericæ de speciebus, est accidens naturæ genericæ consequutum ad essentiam suam iam constituturam. Si verò accipiatur prædicatio pro comparatione, dico esse ad minus conditionē vt aliquid sit genus. Sed restat illi rursus explicare, quæ nam sit essentia, & ratio formalis generis, & sua quidditatiua definitio.

Sed contra supra dicta est: Nam D. Thomas dicit, capite quarto de ente & essentia, circa finem, quod prædicabilitas non tribuitur ipsi intentioni generis sed animali: ergo genus formaliter, seu secunda intentio in concreto non prædicatur. Respondetur, quod Diuus Thomas loquitur ibi de actuali prædicatione de speciebus, & de ista, vt cum dico, homo est animal, & verum est quod non tribuitur secundæ intentioni, verum secundum quod passio est vniuersalis conuenit generi prædicabilitas. Nam id quod est genus, seu genus ipsum prædicabile denominatur. Sicut id quod est intellectiuum, est admiratiuum; licet ista secunda passio non denominet intellectum admiratiuum, sed habentem intellectum, vt sic denominat admiratiuum, eodem modo, licet intentio prædicabilitatis non habeat pro subiecto intentionem generis, habet tamen pro subiecto genus in concreto, & ipsum denominat prædicabile. Et nota, quod licet prædicabilitas talis, cōsequatur in radice ad genereitatem formaliter tamen habet esse per actum distinctum intellectus, ab illo, quo habet esse intentio generis: nec est necesse vt simul quoad formalem existentiam habeant esse, essentia & passio in entibus rationis ex eo, quod consequitur ad diuersos actus intellectus, & fundatur intentio prædicabilitatis in actu, quo cognoscitur natura illa affirmabilis de multis speciebus. Nam ex eo quod cognoscitur a me vt in multis est vniuersale in esse obiectiuo, & accedente comparatione ponitur fundamentum proximum in sua conditione, ex eo vero quod cognoscitur a me vt dicibilis de multis, tribuitur illi intentio prædicabilis.

Dissoluuntur argumenta.

Ad. 1. arg. AD primum argumentum respondetur, quod secunda intentio in concreto prout importatur per istum terminum genus, definiūtur, & illa prædicatur, idest refertur ad plures species, non vero prædicatur, idest, affirmatur de speciebus. Nam hæc affirmatio non est de essētia generis, sed accidēs illius: vtroq; enim modo prędicari apud logicos antiquos & doctissimos, vsurpatū reperimus, licet nostro seculo frequētius accipiatur prædicari pro affirmari. Et cum dicimus, genus prædicatur, hic

Universidad de Deusto Biblioteca

terminus prædicatur non dicit actualē prædicationē, & affirmationē vnius de altero, sed dicit prædicabilitatem, prædicabilitas vero idem est quod relatio, & prædicabile quod relatiuū, rationis: essentia autem relatiui est referri ad aliud, vnde essentia prædicabilis talis est referri ad species, quæ sunt eius terminus, & ita prædicari, prout hic accipitur, est referri relatione prædicabilis. Quinimo vniuersale sic definitur, quod est vnum in multis, & de multis: & formaliter vniuersale est relatiuum, ad multa sibi inferiora. Ita loquitur Dominus Caietanus, & alij logici. Et per hoc patet ad secundum, nam illud quod correspondet conceptui obiectiuo generis, refertur ad plures species, quæ relatio prædicabilitas dicitur.

Ad 3. Ad tertium patet ex dictis, & secunda intentio in concreto, seu genus, (nam idem voco) prædicatur in quid, idest, refertur vt quid quid ditatiuū pro materiali ad plures species differētes. Illud enim; quod est genus materiale est quidditatiuū prædicatū, & refertur relatione prædicabilis ad plura specie differētia materialiter. Et ponere hæc materialia in his definitionibus conducit multum ad intelligentiā secūdarum intentionum, quæ sunt quod principaliter consideratur à logico, & ad quod tota eius cura dirigitur.

Ad 4. Ad quartum resp. quod conuenit conceptui obiectiuo genus vt dictum est, naturæ vero v.g animali, &c. referri ad species accidentaliter conuenit.

Ad vlt. Ad vlt. resp quod genus prædicatur de specie formaliter, idest, refertur ad species formaliter. Et si dicas, contra: nam iste non est vsitatus modus loquendi, genus prædicatur de speciebus, idest refertur ad species relatione prędicabilis, resp. quod grauissimi logici vtuntur hoc loquendi modo vt Caiet & multi alij moderni, quibus placet summopere opinio Caiet. Maximè, quod Porphyrius per istum loquendi modum, quod prædicatur de pluribus, quod naturæ substratę intentioni generis v.g. animali, colori, &c. accidentaliter conuenit, si accipiatur prædicari pro affirmari actualiter, voluit innuere illud recōditum secretum, quod genus est quod prædicatur, idest, refertur relatione prædicabilis: nam etiam illa actualis prædicatio relatiuū quoddam est, & adaptatur illi materiali, cui conuenit, vt vestito intentione referri ad species, & solū hoc quod est referri ad species ratione prædicabilis conuenit cui illa prædicabilitas accepta pro actuali affirmatione tribuitur, & per illud voluit, vt venaremur generis essentiam: nam per illud accidens, quod est actualiter affirmari de speciebus, quod conuenit materiali soli generis ostendit nobis naturam secundæ intentionis generis. Et si dicas quomodo prædicetur in quid idest, refertur in quid, nā nulla relatio refertur ad suum terminū in quid, respond. quod refertur in quid ad hunc sensum, idest refertur ad intentionē, quę fundatur in natura, quę affirmatur in quid, per hoc enim natura correlatiui formaliter explicatur. ¶ Ad argumentum vero opinionis Soti resp. quod quāuis non supponat, nisi pro materiali terminus connotatiuus, sed tamen essentialiter, & quidditatiuē prædicatur definitio albi de albo, & definitio simi de simo, in primo modo dicendi per se, & album est, quod est disgregatiuum vilus: eodē modo quamuis genus suponat pro materiali, sed definitio de ipso in primo modo dicendi prædicatur & genus est, quod prædicatur, idest, refertur relatione prædicabilis, vt dictū est, definitur enim secunda intentio in concreto, & supponit pro materiali vt stat sub illa.

Ad cotistas dicitur, quod etiam si non definiatur res subiecta intentioni, non tamen definitur intentio in abstracto, sed in concreto, & importatur in diffinito materiali, vt cui conuenit intentio Hactenus de hac difficili quæstione, quæ ad omnes alias logicales definitiones vtilis esse poterit. Et consideret acutus logicus huius opinionis Caiet. rationes fortissimas & quas per se opposita opinio relata a Soto adducit, & videbit, quonam modo hęc Caietan. opinio sit & logicis tractationibus, & veritati conformior, & tota tenenda. Et nota, quod cum dicit quod secunda intentio refertur, vt quod formaliter tamen, non loquitur de secunda intentione in abstracto, vt aliqui male intelligūt nam secunda intentio in abstracto non refertur vti quod, sicuti nec paternitas refertur, vt quod, sed loquitur de relatione in concreto pro ut importatur per istū terminū genus. Paternitas enim non est pater, & ita non refertur vt quod sed est id, quo aliquid refertur, & genereitas non est genus, & ita non prædicatur, vt quod.

QVÆSTIO. IIII.

Vtrùm sit recte assignata definitio generis, & an sit quidditatiua.

ET videtur non esse recte assignatam. Primo, omnis bona definitio debet cōstare ex genere & differētia, sed ista nō est huius modi: ergo. Maior patet, & minor prob. nam si genus constat ex genere & differētia, rursus illud aliud genus cōstabit ex genere & differentia, & idem de illo, & sic erit processus in infinitū, quod est impossibile dari in prędicatis superioribus, & definientibus rem aliquam: nam sic daretur in causis formalibus processus in infinitum, à quo proueniunt illa prædicata, quod est implicatorium. Et cōfirmatur hoc arg. nam genus nō potest definiri: ergo mala est ista definitio. Probo anteced. nā nihil definitur nisi species, saltim definitione quidditatiua, quia nihil constat genere & differentia, nisi species. Et si dicas, q genus est species: cōtra: definitio conuenit generi in quantum genus; sed genus in quantū genus nō est species, ergo nō definitur genus in quātū species, & sic non poterit definiri. 1. arg.

2. arg. Secundò, in hac generis definitione nihil est per quod differat genus ab specie; ergo est nulla. Anteced. prob. Nam illa particula, differentibus specie, nō est sufficiens distinguere genus ab specie in ratione vniuersalis; ergo. Probo antecedēs; quia hoc quod est prædicari de hoc vel de illo, si in modo prædicādi non sit diuersitas, nō variatur species prædicabilis, vt patet in differētia, proprio, & accidenti, quæ non variātur per hoc quod prędicātur de pluribus, differentibus specie, aut numero, sed ex parte diuersi modi prædicādi de illis; sed in modo quo genus prædicatur de speciebus, non differt à modo quo species prędicatur de indiuiduis: ergo nō differt per hoc in ratione prędicabilis essentialiter, seu in ratione vniuersalis à genere. Probatur min. Nam tota radix prædicabilitatis vniuersalis cōsistit in hoc, quod est ipsum vniuersale continere in se plura in confuso, ita vt cuiliber eorū à parte rei identificetur, & in suo esse per illa determinetur: sed quantū ad hoc eodēmodo se habet species respectu indiuidui ac genus respectu specierū: ergo. Probatur min. Nā sicut genus est in potentia ad suas species, ita species proportionabiliter ad sua indiuidua & sicuti species addūt aliquid supra genus, ita indiuiduū supra species: ergo eodē modo prædicatur de illis. Si dicas, genus contrahi ad esse specierū per differētias essentiales, species verò non contrahi ad esse indiuiduorū per differētias essentiales, & ita diuerso modo continētur species in genere, atq; indiuidua in speciebus: nā per indiuidua nō determinātur species essentialiter in suo esse, nec additur ipsi speciei aliquid essētiale in suo esse, quemadmodū per species additur generi: Sed cōtra, & inquiro, cui sint essentiales differentię, per quas cōtrahitur genus ad species, neque enim generi in se ipso, quia genus in sua ratione abstrahit ab esse specierū, & loquor de genere pro materiali. Si dicas essentiales ipsis esse speciebus, quæ cōstituuntur per illas, contra, quia etiam essentiale est in indiuiduo, vt sic ratio indiuidui, vel cōditiones illæ, per quas constituitur in esse indiuidui: ergo in hoc par est vtriusq; ratio. Respō. quod licet concedamus indiuiduo, vt sic, essentialem esse rationem indiuidui, quia tamen nō constituit vnam essentiam cum natura specifica, idest non potest se habere respectu speciei, tāquam inferius essentialiter ad illam, ad eum modum, quo se habet species respectu generis, & ita diuersimodè est aptū genus: vt prædicetur de speciebus, quam species vt prædicentur de indiuiduis. De speciebus enim poterit genus prædicari, tanquam de illis, quorum essentiam constituit partialiter, species autem de indiuiduis, tanquam de illis, quorum essentiam continent totaliter. Et per consequens genus habet se respectu specierum, tanquam pars essentialis respectu totius essentialis, species vero respectu indiuiduorum, tanquā quoddam totum essentiale respectu eiusdē esse determinatiui ipsius, quasi accidentaliter, & materialiter, & genus prædicatur de speciebus, tanquam de pluribus diuersis essentialiter species vero de indiuidus, tāquam de diuersis accidentaliter, & numericè tantum. Vnde tam ex parte fundamēti, & radicis, ex qua prouenit vniuersali aptitudo proxima, vt prædicetur de pluribus, quam ex parte pluralitatis, & diuersitatis eorum, de quibus prædicantur, dicuntur inter se genus & species. Sed contra, quia quemadmodum genus ex sua natura potest cōtrahi ad esse speciei, ita species ex sua natura poterit contrahi ad esse indiuidui, tanquam quid determinabile & actuabile per illud. ergo eodem modo continet genus species, ac species indiuidua, & ita idem modus prędicandi conuenit vtrique. Et confirm. hoc arg. Nam indiuiduum non constituit simul cū specie aliquid accidentale, aut habens esse per accidens: ergo essentiale, atq; adeo species cōtrahitur ad esse indiuidui per differētiam essentialem complentem potentialitatem aliquam essentialem, quam habeat ipsa species in ratione vniuersalis: respectu indiuiduorum. Dices, rationem constitutiuam speciei differentiam, scilicet, essentialem habere se respectu generis metaphysicè loquendo, quemadmodū in physicis se habet forma respectu materiæ. Vnde sicut ex forma & materia efficitur vnum ens physicum per se, ita ex genere & differentia efficitur vnum ens, & compositum metaphysicè per se, nempe, vna essentia completa: vnde quidquid aduenit physico composito ex materia & forma, est extra rationē essētię cōpletæ, physicè loquēdo: ita quidquid aduenit metaphysico cōposito ex genere & differentia vltimis est extra rationem essentiæ completæ. Nam sicut potētiæ & reliqua accidentia physica pertinent ad actum secundum, si illas comparemus ipsi substantiæ rei, vt potę quę intrinsecè

Universidad de Deusto Biblioteca

trinsecè supponunt ipsam substantiã constitutam iam in actu & esse completo, vt ipsa possunt ab ipsa profluere, vel illi inhærere, ita reliqua omnia, quæ extra rationem speciei insimę sunt supponunt intrinsecè ipsam essentiam, vt quid constitutum iam in actu, quoad esse essentiale, & ita habet se respectu illius per modum actus secũdi, & tanquam quid extrinsecè adeniens ipsi actui primo quoad suam rationẽ formalem intrinsecam. Vnde est diuersus modus quo genus prædicatur de specie, & species de indiuiduo. Sed contra. Nam differentiæ indiuiduales, vel faciunt vnum totum accidentale, cum specie, vel essentiale: accidentale dici non potest: ergo essentiale: ergo eodem modo facit sicuti differẽtia, & ita genus eodem modo prædicatur de speciebus, sicut species de indiuiduis: ergo non rectè distinguitur genus per suam definitionem ab specie, & sic nõ est recta.

3. arg. Tertio aguitur: Nam genus distinguitur realiter ab specie: ergo non prædicatur de illa in quid: antecedẽs patet; quia homo & animal nõ distinguuntur ratione: ergo realiter, quia non est alius genus distinctionis in nostra schola. Antecedens probatur, quia cum distinctio sit passio entis, distinctio rationis erit passio entis rationis, sicut distinctio realis est passio entis realis: sed animal & homo non sunt entia rationis secundum se: ergo non distinguuntur ratione Et confirmatur: quia passio præsupponit subiectũ à quo dimanat: sed distinctio rationis est passio entis rationis: ergo supponit ens rationis: sed animal & homo non sunt huiusmodi: ergo ab illis dimanare non potest: non ergo ratione distingui possunt, sicut necpoterunt distingui realiter quæ non sunt entia realia, quia illa passio quæ est realis distinctio præsupponit subiectum reale, à quo dimanet. Si dicas, hoc argumentum inniti falso fundamento: nam etiam est alia distinctio, quam ponit Scotus, quæ vocatur formalis ex natura rei, contra: quia hæc Scotica distinctio, vel est per operationem intellectus: & sic erit rationis: vel illa seclusa, & erit realis: & sic non debet alia distinctio poni.

4. arg. Quartò arguitur: Nã à Petro & Brunelo possum abstrahere naturam animalis, quæ erit genus, & nonpoterit proximè prædicari de multis speciebus: ergo illa definitio est nulla. Probatur antecedens: nam abstracta natura generica sine specifica, non erit natura generica pro illo statu proximè prædicabilis de speciebus, quia non sunt species, cũ non sit natura specierũ abstracta: ergo. Et confirmatur hoc argumẽtũ Nam viuens sensibile prædicatur de pluribus specie differentibus in quid, & tamen non est genus, mala est ergo generis definitio. Antecedens patet, & cõsequentia probatur: quia est animalis definitio: definitio vero genus nõ est. Et confirmatur secũdo: Nam accidens prædicatur in quid de omnibus accidentibus & vniuocè, & tamen non est genus: ergo.

5. arg. Quinto arguitur: Genus nullo modo prędicatur in quid: ergo mala est definitio. Antecedẽs probatur: Id quod prædicatur, vt quæst. præcedenti dictũ fuit, est quod correspondet conceptui obiectiuo generis, & est secunda intentio in concreto: sed genus hoc modo non prædicatur in quid: mala ergo est definitio. Probatur min. nã prędicari ibidẽ accipitur pro referri relatione prædicabilis, sed non est intelligibile, quomodo referatur in quid: nam nulla relatio refertur in quid, sed refertur ad aliud, vel explica quid sit: referri in quid. Et cõfirm. hoc arg. Nã species secundũ ꝙ sunt terminus relationis genericè nõ differũt specie, sed sunt eiusdem speciei: ergo accipiẽdo prædicari pro referri relatione prædicabilis, vt quæst. præced. fuit definitũ, genus nõ prædicatur de pluribus differentibus specie, quia nõ refertur ad plura, quæ specie differunt.

6. arg. Sextò: Nam genus est pars specierũ: ergo nõ prædicatur de illis. Antecedens patet, quia nulla pars prædicatur de toto, sed quod prædicatur debet esse totũ respectu illius, de quo prædicatur. Si dicas, ꝙ est pars metaphysica, quæ simul est totum, & ita prædicatur, contra: Nam animal ita prædicatur sicut componit speciem sed speciẽ cõponit, sic adeo vt nõ possit prædicari de illa, secũdũ illã rationẽ, qua cõponit: ergo. Ma. probatur, nã cõponit; vt pars metaphysica, & nõ vt physica, Min. probatur, quia cõponit præcise, secundũ illos gradus, quos explicitè dicit, sed non potest prædicari secundum illos gradus, quos solum explicite dicit, quia vt prædicetur debet totũ quod est in specie dicere, at non dicit illud secundum illos gradus explicitos: ergo. Et confirm. Quia genus est vnũ, species plura: sed vnum non prædicatur de pluribus; ergo. min. probatur; quia vnũ nõ est plura, id autem quod prædicatur de alio præcipuè quidditatiua prædicatione, debet esse illud. Et cõfirm. secũdo, quia hæc est falsa, genus est species, ergo genus vt sic quod est definitũ huius definitionis, nõ prædicatur de speciebus; nulla ergo est definitio quæ hoc dicit.

7. arg. Septimò arg. ꝙ hæc definitio nõ sit quidditatiua. Nã secundũ Arist. 7. metaph. tx. 2. nihil habet quidditatẽ, nisi sit ens reale; sed genus non est aliquid reale, vt visum est; ergo genus non diffinitur quidditatiuè. Et cõfirm. primò; nam prædicabile & vniuersale sunt idẽ formalissimè; ergo hæc definitio nõ datur per passionẽ, & sic erit quidditatiua. Anteced. probatur, quia cum dicimus, vniuersale esse vnum in multis, non potest esse secundum rem, sed per prædicationem: ergo idem est esse vniuersale, & prædicabile.

Et confirmatur secundo, quia genus essentialiter constituitur per ordinem ad species, sed ille ordo explicatur cum dicitur prędicabile de pluribus: ergo.

8. arg. Octauo arguitur. Et probatur, quod genus nõ prædicatur quidditatiue. Nam genus & differentia diuersum modum habent prædicandi: sed differentia prædicatur inquid: ergo genus non prędicatur in quid. Consequentia est nota, & probatur minor ex Aristotele septimo Topicorum cap. 4. vbi hoc expresse dicit & ratio huius esse potest, quia tota definitio prædicatur inquid: ergo partes definitionis: sed vna pars est differentia: ergo. Consequentia prima probatur: quia si altera pars ingrederetur aliud prędicationis genus, resultaret in definitione alius prædicandi modus diuersus à partiũ prędicatione. Totũ enim habet aliam essentiam, quam quælibet pars componens ipsum, & ita deberet definitio nec prędicari inquid, nec inquale, sed tertiomodo, sicut homo essentiam aliam distinctam habet quam materia, & quam forma, non tamen habet aliam essentiam distinctam ab omnibus partibus simul sumptis, & ita non est necesse quod definitio prædicetur, alio genere prædicationis, quam partes, quia illę prędicãtur inquid.

Deciditur quæstio.

1. Conc. PRima cõclusio: Generis definitio recte est assignata. Probatur autoritate Aristotelis primo Topicorum cap. 4. & Porphyrij in præsenti, & D. Thomę opusculo. 45. & alibi sępe & autoritate omnium logicorum tam antiquorum, quam eorum qui modo scripserunt, & quia nihil habet superfluum, nec diminutum, definitumque ab omnibus alijs distinguit, & per notiora traditur, atque ex genere & differentia constat, vel aliquo, quod se habeat ad modum differentię. Nam vniuersale quod in illa definitione sub intelligitur, in illa particula, quod scilicet genus est vniuersale quod. &c est genus in hac definitione, prædicari inquid, de differentibus specie, habet rationem differentię, & ita est optima definitio: nam ex hoc à prima potentia metaphysica, vsque ad vltimum actum rei essentiam explicat.

Secunda conclusio: Hæc Porphyrij & Aristotelis definitio, non est quidditatiua, sed descriptiua: potest tamen quidditatiue definiri genus. Probatur conclusio: Nam ad rationem quidditatiuę definitionis & bonę, quinque requiruntur. Primo, quod omnia, quæ in definitione collocantur, comueniãt essentialiter ipsi definito. Quod debet intelligi, nisi sit definitio accidentis, quæ potest esse essentialis, licet illud, quod ponitur, vt additum non prædicetur essentialiter de accidentibus. Et propter hoc dicunt aliqui metaphysici, quod accidens non habet definitionem quidditatiuam, quia datur per additamentum. Sed quamuis non sit ita perfecta sicut definitio substantiæ est tamen quidditatiua in suo genere, cæteris concurrentibus conditionibus. Secundum est, quod differentia vltima sit cõuertibilis cũ definito, vt patet in rationali respectu hominis. Tertium est, quod primum positum in definitione, se habeat ad sequens, vt terminabile ad determinans, secundum conceptum: & sic magis commune debet præcedere minus commune, sicut genus differentiam. Et hoc ipsum etiam patet in hominis definitione. Et ratio est, quia illud quod est in potentia secundum modum intelligendi, debet præcedere illud quod est actus, genus autem est in potentia, differentia est actus. Quartum est, vt ea quæ in definitione collocantur, sint nota quærenti cognoscere definitum, quia definitio est notificans definitum, & ità idem non potest se ipsum definire, nec ignotum, æque ignotum, sed magis debet esse notum semper quod definit. Vltimum est, quod definitio procedat à prima potentia secundum rationem (scilicet) à primo genere vsque ad vltimum actum, idest, differentiam, quod debet fieri formaliter, vel eminenter, seu virtualiter, quantum attinet ad genera superiora. Nam hominis definitio, cum dicitur, homo est animal rationale, optima est, & superiora genera ibi virtualiter intelliguntur, & ponuntur in animali. Nam vt rectè sentiunt graues logici, in arte definiendi, si proximum genus, in quo superiora includuntur, collocetur, recta definitio est.

Ex his conclusio probatur: Nam illud prædicabile de pluribus differentibus specie in quid est passio generis, vt visum fuit: nam genus vt genus, est vniuersale essentialiter, sed est passio vniuersalis prædicabilitas: ergo talis vniuersalis talis prædicabilitas. Passio autem non prædicatur essentialiter de subiecto: ergo hæc definitio non est quidditatiua: nam in quidditatiua definitione, omnia præter additum debent essentialiter prædicari. Et præterea, nam definitio, quæ datur per passionem, descriptiua est, vt si dicam, homo est risibilis: ergo etiam hæc generis definitio erit descriptiua, quia datur per passionem. Præterea: nam definitio quidditatiua, vt patet, debet dari per vltimum actum, & proximum genus: sed hæc non datur per vltimum actum, nam non ponitur ibi vltima differẽtia, sed

Universidad de Deusto Biblioteca

sed passio quæ est prædicabilitas, & satis constat ex dictis prædicabilitatē talem esse passionem generis, quia consequitur ad essentiam eius: nam prius intelligo ego completam, & perfectam rationem generis, per hoc quod est in pluribus speciebus, tanquam aliquid vniuocum, & potentiale quoddam, quam intelligam, illud prædicari quidditatiuè de speciebus: quinimo consequitur ad illud, quod est essentia vniuersalis genericè, & conuenit omni, & soli, & semper: ergo est passio. Si ergo quidditatiuè deberet definiri, sic definiē dum esset, genus est vniuersale respiciens plures species, vt quod est in illis tanquam pars illarum potentialis: nam sic tota eius essentia generica & specifica explicatur, & non datur per aliquod accidens. Alij quidditatiuè sic definiūt, genus est vnū cōmune pluribus speciebus in quid. Alij ita: genus est vniuersale, respiciēs plures species in quid. Alij ita genus est vniuersale, cui subijciūtur plures species quidditatiuè. Aliqui defendunt Porphyrium, & Aristotelis definitionem generis, quæ datur per prædicari, quidditatiuam esse: & dicunt ibidem prædicari, & cætera, non importare prædicabilitatem, vt est passio vniuersalis, sed prout est radix illius, scilicet pro ipso formaliter vniuersali, quod radicaliter est prædicabile, ad eundem modum quo animal rationale dicitur vt sic risibilis radicaliter, vel ignis secundum suam substantiam radicaliter calidus. Sed quamuis hæc doctrina sit vera falsum est quod probare intendunt. Prædicabilitas enim semper accipitur pro formali prædicabilitate, nisi adiungatur aliquod additum, dicendo, scilicet, prædicabilitas radicaliter, vel quid simile. Et ita cum prædicabilitas, vt sic sit passio, & ponatur in definitione, non erit quidditatiua illa definitio. Ex hac conclusione sequitur, doctrinam Amonij, Boetij, Burlei, Alexandri, & aliorum qui dicunt, definitionem esse descriptiuam, nec quidditatiuè posse definiri genus, falsam esse: Nam eorum ratio hæc erat: quia vniuersale non dicitur vniuocè de quinque prædicabilibus, quod falsum esse supra visum est. Nam ita simpliciter est vniuersale accidens, sicut substantia, & proprium sicut genus: quia ita simpliciter est in inferioribus, & vniuersale non dicit in sua ratione, nisi esse in multis, quomodocunque,

obrem nō est processus in infinitū, in huiusmodi definitione. Ad confirmationem respondetur, quod genus definitur, & est species vniuersalis denominatiuè, vt vitum fuit, quæstione octaua libri præcedentis. Si dicas, definitur in quantum genus, concedo. Verum in quantum genus constat ex genere, & differentia, sicut quando definitur homo in quantum homo, quia vt sic constat ex genere & differentia, pro substratis optimè diffinitur, itaque definiri in quantum genus, si in quantum, specificet formale generis in concreto, verum est, quia materiale illius solum importatur in definitione, vt subiectum, & non explicatur eius natura per definitionem. Et cum rursus dicitur, quod omne definitum, debet definiri in quantum species, distinguendum est ly, in quantum. Nam si dicat conditionem, vt res quæ diffinitur possit induere intentionem speciei, vt conditionem definiendi, vera est propositio. Si autem ly, in quantum dicat rationem definitam, & specificet secundam intentionem, falsum est: quia non semper definimus secundam intentionem speciei, sicut etiam solemus dicere, rem sciri in quantum vniuersalis, quia vniuersalitas est conditio sciendi, nō quod semper sit obiectum scitum. Genus autem cum definitur induit rationem speciei: nam genus species est ad omnia genera, licet non ita propriè, sicut genereitas. Et conceptui obiectiuo de ly genus conuenit, vt denominetur species, non vero quod essentialiter vt genus sit species, nisi accepta specie pro materiali, sicut dicimus quod homo est species animalis, idest, viuens, sensibile, rationale, quod est illi essentiale. Et nota, quod species est quod principaliter definitur quidditatiuè, & aliæ res similiter, sed non principaliter. Et si rursus dicas: Si genus est species denominatiuè: ergo vniuersale denominatiuè, sed genus essentialiter est vniuersale: ergo non denominatiuè: bene enim valet, quod si aliquod est album denominatiuè, quod est coloratum denominatiuè, respondetur, quod genus est essentialiter vniuersale, quia respicit plures species, & est denominatiuè vniuersale specificum, quatenus respicit plura indiuidua solum numero differentia. Vnde aliud vniuersale est essentiale, & aliud accidentale.

Ad secundum argumentum bene responsum est ibi, vsque ad vltimam replicam. ad quam respondetur, quod genus continet species, vt in quibus formaliter determinatur, species cōtinet indiuidua, vt in quibus materialiter determinata reperitur. Ad confirm. bene responsum est ibi. Ad vltimam replicā respondetur,

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum respondetur, quod generis genus est vniuersale, & vniuersale est secunda intentio, & genus intentionis, relatio rationis, quod est generalissimum in coordinatione rationis, vt lib. 2. q. 10 visum fuit. Quā

detur, quod non faciunt totum accidentale neque essentiale, sicut differentiæ, sed efficiūt totum substantiale, ad eundem modum, quo existentia facit vnum cum essentia, licet non sit paritas in omnibus.

Ad 3. Ad tertium respondetur. Et prius notandum, quod Aureolus & Scotistæ tenent, quod inter extrema realia non potest esse distinctio rationis, propter hoc tertium argumentum, & etiam, quia actus secūdus præsupponit primum, sicut esse albū præsupponit esse, sed actus primus est esse rationis & secundus distingui ratione; ergo quæ non habent esse rationis non possunt distingui ratione. Sed nihilominus dicitur inter extrema realia posse esse rationis distinctionem; & patet in animali, & homine. Nam certè aliquo pacto distinguuntur, non realiter, nam alias vnum de alio essentialiter non prædicaretur: ergo per rationem sunt distincta: & satis constat attributa diuina quid reale esse nec tamen realiter, aut formaliter realiter distingui, sed solum opere intellectus. Et tandem, nam multi homines, qui re sunt distincti, vt vnico cognoscunt conceptu, sunt vnum in ratione: nam multi homines participatione speciei vnum sunt, & illa vnitas est rationis: ergo quæ sunt vnum aliquod in re possunt in ratione distingui, si diuersis percipiantur cōceptibus; & illa diuersitas est relatio quædam rationis. Et probatur: Nam entia realia possunt habere esse cognitum, quod est relatio rationis: ergo possunt habere rationis distinctionem, nam cui conuenit primus actus, secundus conuenire potest. Maxime, quia ratione distingui nihil est aliud, quàm obijci diuersis concepribus; sed potest eadem res diuersis obijci conceptibus; poterit ergo & ratione distingui res repræsentata per vnum conceptum à se, quatenus per alium repræsentatur. Resp. ergo ad tertium argumentum, quod distinctio rationis quædam est, quæ est in mente fabricata ab intellectu formante diuersos conceptus, & quædam est, quæ consequitur ad entia rationis fabricata ab anima & ratione, sicut distinctio, quæ est inter genereitatem, & specieitatem, quas ratio per suam cognitionem fabricat, vt supra dictum est. Et hæc distinctio est, quæ est passio entis, nam consequitur ad entitatem rationis, nam vnum ens est, siue sit reale siue rationis, quod est in distinctum in se & distinctum à quolibet alio. Et hoc entibus realibus competere non potest, nec hæc distinctio est relatio secundum esse, sed quid transcendens in suo genere, nam est generalissima passio entis rationis. Prima verò illa distinctio, quia rebus non in se conuenit, sed quatenus sunt in ratione, & habent esse cognitum diuersum, quibuscunque rebus competere potest, cum quælibet res diuersis possit obijci conceptibus: & hæc distinctio est relatio rationis ad confirmationem respondetur. Quod probat de prima distinctione rationis. Ad argumentum adductum in hac solutione pro opinione Aureoli, Respondetur quod entia realia, licet non possint habere esse subiectiuum rationis, habent tamen esse obiectiuū, quia terminant cognitionem; ex quo sequitur quod habeant esse cognitum; & cum obijciuntur diuersis conceptibus, habent distinctum esse cognitum, & sic habent distinctionem rationis. Et cum entia rationis nullo pacto possint habere esse reale, nullo modo possunt distingui realiter. Verum est tamen, quod aliquando duo entia rationis dicuntur realiter distincta, verbi gratia, genereitas & specieitas, quia si essent quid reale essent duæ entitates reales. Verum genereitas, & vniuersalitas nunquam possunt dici distingui realitèr: quia etiam si essent aliquid reale essent eadem res. Et hoc loquendi modo logici vtuntur, ad tollendam æquiuocationem in distinctione rationis, quando est superioris entis rationis & inferioris, vt genereitatis, & huius genereitatis, vel quando est inter entia rationis, specie distincta, quia vtraque est distinctio rationis, sed diuersa. Et ad hanc diuersitatem ostendendam vocant distinctionem, quæ est inter entia rationis specie distincta, realem distinctionem saltim eminenter & virtualiter,

Ad quartum argumentum respondetur quod natura illa animalis abstracta à Petro, & Brunelo, est quidem genus in esse obiectiuo, genus autem vt sic, non est necesse, quod actu habeat secundam intentionem generis, & sic non est relatiuum formaliter, quam ob rem non est necesse, vt habeat correlatiuum formaliter. Cum verò fuerit illi attributa relatio generis per comparationem, simul erit correlatiuum sibi, modo possibili simultatis, vt supradictum manet libro præcedenti; quod sufficit ad rationem relatiui rationis. Et quando abstrahitur in communi ratio generis, vt sit relatiuum in esse obiectiuo, seu fundamentaliter proximè, non est necesse, quod actu sint species abstractę: sed sufficit, quod possint abstrahi, & quod genus ex parte modi essendi, quem habet in anima, possit de illis affirmari, quod habet ex illa indeterminatione proueniente sibi à ratione. Aliqui dicunt genus esse relatiuum secundum dici, sed horum opinio, illorū est, qui dicunt, esse generis, es-

Ad 4.

Ad 2.

se

Universidad de Deusto Biblioteca

se denominationem extrinsecã realem, quod iam explosum manet supra: nam totum esse generis ad species est. Ad primam confirmationẽ respondetur, quod genus debet esse natura quædam simplex, prædicabilis in quid de specie differentibus. Ad aliam confirmationem dicemus libro sequenti.

Ad quintum respondetur, quod genus prædicatur in quid, quia refertur vt prædicabile, quidditatiuum, seu vt id, quod dicit quidditatem specierum, tanquam pars potentialis determinabilis in speciebus per differentias, specificas. Ad confirmationem respondetur, quod genus prædicatur de specie differẽtibus, idest, refertur ad ea, quæ materialiter specie differunt, & non vt terminus sunt. Nam generis relatio petit relationes pro termino, non quascunque, sed illas quæ fundantur in naturis specificis diuersis. Et si dicas, cõtra: nã vna relatio vnum terminum debet habere vel si habet plures relationes pro termino, debet esse in quantum faciunt vnum terminum quod nullo modo potest dici de illis relationibus specierum, quia subiecta non habent inter se ordinem ad inuicem, vt pater & mater,

Ad 5. arg.

Respondetur, quod illæ rationes habent inter se ordinẽ vnius termini totalis, quatenus materiale generis determinatur in illis, sic adeo vt tota eius potentialitas per diuersas determinetur differẽtias specificas, quę ad minus duas requirit, & ex eo quod in illis eius determinatur potentialitas, sunt vnus terminus formaliter. Secundò respondetur, quod illæ relationes numero solo differunt, sicut sunt plures filij ad quos vnus pater refertur: sic ita vnũ relatiuum potest referri ad plura relatiua, & vnum genus ad plures species, quia omnes illæ sunt totalis terminus.

Ad sextum respondetur ex Aristotele quinto Metaphysicæ, textu 18. & ex Diuo Thoma opusculo 42. capite 6. quod ratio generis animalis verbi gratia, vt cõparatur ad diuersa, est totum & est pars. Totum quidem quatenus cõsideratur abstractum ab homine, & equo, & illos in potentia continens: sed hac consideratione est totum potentiale. Est autem quoddam totum, actuale, quatenus ex viuenti & sensibili componitur. Hoc autem quod in se est totum quoddam est pars hominis & equi, quatenus cum alijs componit hominem &c. Vnde licet quando prædicatur animal de homine, prædicatur aliquid quod est pars hominis, non tamen prædicatur in quantum pars, sed in quãtum est totũ quoddã potentiale. Sed dices, implicat idem respectu eiusdem esse partẽ & totũ sed animal respectu hominis est totum, quia animal diuiditur in hominem, & equum, tanquam in partes: nam id in quod aliquid diuiditur pars est; ergo animal non potest esse pars hominis, &c. quia iam erit totum & pars. ed respondetur, quod est totum potentiale, & pars actu, secundum diuersam rationem, secũdum illud, quod actu dicit. Hoc autem non est impossibile, quod aliquid sit pars & totum etiam respectu eiusdem diuersa consideratione. Sed de hoc dicam infra.

Ad sextum 6. arg.

Ad confirmationẽ respondetur, quod genus est vnum secũdum rationẽ, vnum autẽ secundum rationem, potest bene de pluribus prædicari, vnum verò secundũ rem de pluribus prędicari non potest, quia in rebus non sunt vniuersalia. Ad aliam confirmationem respondetur, quod genus, quod est definitum non prędicatur, idest affirmatur de speciebus, & quod affirmatur de materialibus specificis est materiale genericum: sed genus prædicatur, idest refertur ad species, sicut vniuersale dicitur esse vnum in multis, & de multis, idest, referri ad multa, tanquam correlatiua. Quod enim in multis vnum est, materiale est vniuersalis, nec assignatur vnum materiale vniuersalis in communi, nec speciei, sicut diximus supra generi non assignari vnum materiale abstractũ ab inferioribus materialibus.

Ad septimum respõdetur, quod nihil quod non sit ens reale, vel habens analogiam, & ordinem ad ens reale habet quidditatem, entia verò rationis dicuntur entia per ordinem ad ens reale, & ita habens quidditatem in ordine ad illa realia entia. Vel secundò respondetur, quod Aristoteles loquitur de perfecta quidditate, & potente in rerum natura existere eus autem rationis licet simpliciter habeat quidditatem, vt patet ex Diuo Thoma, primaparte, quæst. 28 articulo 1. & 2. Non tamen est perfecta, & quæ in naturis rerum existere possit, & sicut habet entitatem, habet quidditatem, & totum est imperfectũ, & ita potest definiri quidditatiua definitione explicante quidditatem, non ita perfectam sicut est realis quidditas.

Ad 7. arg.

Ad primam confirmationem respondetur, negando antecedẽs: iam enim visum fuit, quomodo prædicabilitas talis sit passio, & nõ essentia vniuersalis. Et idem tenent vi i grauissimi D. Thomas tractatu prædicabilium, cap 1. Alexander, Amonius, de genere agentes, Toletus quæstione 1, & Scotus capite de genere, & alij plurimi. Nam bene possumus per intellectum concipere naturam abstractam esse in multis, absq; eo quod cognoscatur formaliter, vt prædicabilis: sed natura vt vna in multis est vniuersalis: ergo ratio vniuersalis non est eadem cum ratione prædicabilis, & sic erit passio, nã conuenit ratione essentiæ. Maior probatur: quia ratio vniuersalis præcedit ordine rationis rationem prędicabilis de pluribus, sicut essentia præcedit suam passionem. Nam ita se habet prædicabile de vno ad singulare, sicut prædicabile de pluribus ad vniuersale: sed esse singulare præsupponitur tanquam ratio formaliter distincta ad esse prædicabile de vno: ergo & esse vniuersale ad esse prædicabile de multis. Et prętereà ideo res singularis inepta est, vt de pluribus prædicetur, quia est singularis: ergo vniuersalis apta est, vt prædicetur de pluribus: quia vniuersalis est: ergo est passio vniuersalis talis prædicabilitas, sicut est passio singularis prædicabilitas de vno tantũ, & sicut illa singularitas radix est, à qua prouenit ista prædicabilitas, ita illa vniuersalitas, à qua prouenit, vt sit de multis prædicabilis talis natura: certissimum ergo est non esse vniuersalis essentiam prædicabilitatem talem.

Ad 1. arg.

Ad secundam confirmationem respondetur, quod genus constituitur essentialiter per ordinem ad species, in quibus est, non per ordinẽ ad species, de quibus prædicatur, & Porphyrius vocat generis definitionem descriptionẽ, & ita habetur in nostra translatione quidquid alij dicant haberi in Græco.

8. Arg.

Ad octauum argumentũ respondetur, quod Aristoteles idem 4. Topicorum cap. 2. & 6. Metaphysicæ textu 19. dicit quod differẽtia sequitur qualitatẽ, & prædicatur in eo quod quale, cũ ergo volunt dicere, quod prædicatur quidditatiuè, accipitur quidditatiuè pro essentialiter. Nam quidditatem essentiam vocamus, vel quia est pars definitionis, quæ prædicatur in quid, propter primam partem, quæ vt substantia significat in definitione, propterea dicitur tota definitio in quid prædicari, & vt sunt in illa etiam partes quidditatiuè prædicantur, & ita in toto quod est definitũ accipit differentia modum istum prædicandi in quid.

QVÆSTIO VI.

Vtrũ genus generalissimũ, & subalternũ specie differãt, & quodnam sit perfectius.

1. Arg.

Hanc quæstionem pro maiori intelligentia definitionis generis versamus, & videtur quod differãt specie. Et arguitur primo, quia relatiua specie differunt penes terminos distinctos specie: sed generalissimum, & subalternum sunt relatiua habentia terminos specie diuersos: ergo specie differunt. Minor probatur. Nã generalissimum est quod respicit species sic adeo vt supra illud nõ sit aliud genus, sed illas vt primum principium respiciat. Genus medium vel infimum non sic respicit, sed tanquam id, quod habet supra se aliud genus, sed hoc est habere diuersum terminum formaliter, ergo & ipsa specie differunt. Consequẽtia prob. Nam paternitas & maternitas sunt relationes specie diuersæ, quia quãuis eũdẽ respiciãt filiũ diuersimode. Pater tanquã principiũ actiuũ filij mater, vt passiuũ. Minor probatur. Nã ille modus respiciendi diuersus exposcit in termino diuersam rationem, nam modus ille tendendi in terminum diuersificat formaliter terminos.

2. arg.

Arguitur secundo. Generalissimum & subalternum differunt definitione, ergo specie. Consequentia patet: nam differre definitione specie differre est. Sed Minor probatur ex Porphyrio capite de specie, nam genus generalissimum est, quod supra se non habet aliud genus, genus infimum vel medium est quod supra se habet, ergo.

3. arg.

Arguitur tertio: Generalissimum & subalternum differunt plusquam duo genera subalterna, sed duo genera subalterna numero differunt, ergo genus generalissimum & subalternum specie differunt. Consequentia probatur, quia inter numericam differentiam & specificam non datur medium, nec magis nec minus, ergo tantum ascenditur ad differentiam specificam.

4. Arg.

Arguitur quarto. Nam formæ eiusdem speciei possunt tribuere eundem effectum formalem in specie: sed genereitas, quæ constituit animal genus, non potest habere eundem effectum formalem, quem tribuit genereitas, quæ constituit substantiam genus: ergo. Maior patet, & Minor probatur: quia genereitas quæ constituit animal genus, tribuit esse genus infimum, & quæ tribuit substantiæ esse genus, tribuit esse genus subalternum, & quod supra se non habeat aliud genus, quod non potest tribuere alia illa generalitas: ergo. Et confirmatur. Nam genereitas substantiæ tribuit ipsi, vt sit superius ad animal: sed genereitas animalis non potest ibi tribuere, vt sit superius ad animal, quia nihil potest sibi esse superius: ergo.

5. arg.

Circa secundam quæstionis partem, probatur, omnes vniuersalitates generis esse ęque perfectas, & ita non habere locum quæstio. & sit quintum argumentum: Quia in intellectu per rationem ęque fiunt vnum genera subalterna & suprema, cum tamẽ hæc inter se quam illa inter se fiant vnum omnino. Ratio enim substãtię tam vna est in generalissimo secũdũ rationem, ad omnes substantias, quam ratio animalis ad omnia animalia in subalterno: ergo vere omnia genera in ratione vniuersalis sunt ęque perfecta, non solum specifice, sed etiam acidentaliter quia ratio vniuersalis generici in indiuisibili videtur consistere.

6. arg.

Sexto arguitur: Quia vnum formaliter im-

Universidad de Deusto
Biblioteca

perfect indiuisionem, seu negationē multitudinis, sed in meris negationibus non est magis, vel minus, neq; enim vnus angelus est minus albus, quā alius, sed omnes ęqualiter sunt non albi: ergo inter vniuersalia, & genera nō potest vnū esse magis vnū quā aliud, & sic nō potest vnū esse magis perfectū: nā ob hāc causam esset magis perfectū; quia est magis vnū. Et cōfirmatur, quia si aliquod esset cōstituendū magis perfectum vniuersale, illud videtur, quod esset magis commune, & superius ad ea, quæ sunt similia à parte rei: nam quod magis superius est, magis vniuersale est, sicut id quod magis habet de albedine, magis albū est: ergo quod vniuersalius fuerit, perfectius erit in ratione vniuersalis.

Decisio quæstionis.

VIdeatur Porphyr. c. de specie, quid sit genus generalissimū & quid subalternum. Et solent sic definiri: Genus generalissimū, seu supremum, est illud supra quod nullū aliud genus est, vt substantia, quāritas, & relatio, vel q̄ taliter sit genus, quod nullo modo sit species. Genus vero subalternū definitur, quod supra se habet aliud genus, & infra se species, vel q̄ taliter est genus respectu, scilicet, inferiorum, quod etiā est species respectu superiorū, & nō est intelligendū, quod de ratione generis medij sit vtraque relatio speciei, & generis, hoc enim est impossibile, quod habeat essentia vna simplicissima duas relationes totales specie differentes. Sed cū dicimus genus mediū, taliter est species, quod etiam est genus, volumus dicere, quod eidem materiali conuenit vtraq; intentio & speciei, & generis.

1. Conc. His suppositis sit prima concl. Genus est atoma species ad omnia genera (& accipio genus prout dicit secundā generis intētionem in cōcreto, & fuit à nobis sup. definitū. Itaque intentio generis quę fundatur in substātia, in animali, in corpore, in colore, in quātitate, in relatione, omnes sunt eiusdē speciei atomæ. Probatur ista concl. Omnia genera sunt relatiua, & respiciunt suos terminos eodem modo: ergo sunt eiusdē speciei. Quod sint relatiua, patet ex dictis; quod respiciāt suos terminos eodē modo, probatur: nā omnia genera respiciunt species, tanquā terminos, de quibus eodem modo prædicātur, scilicet, in quid: ergo. Quod vero hoc reperiatur in colore, in animali, &c. est merum accidens ad generis rationem. Præterea prob. concl. Nam albedo existēs in equo, & ea, quæ est in homine sunt eiusdē speciei: ergo & generitas, quę applicatur colori, & ea quæ applicatur relationi. Probatur consequētia, quia nō est diuersitas, nisi ex parte subiecti materialis, cui illæ intentiones applicantur. Præterea: nā omnes formæ habentes eundem effectum formalem in specie, necessario debent esse eiusdem speciei sed omnes generitates sunt huiusmodi: ergo. Minor probatur quia omnes reddūt naturam prædicabilem de pluribus speciebus inquid. Præterea: quia quamuis vna relatio generica fundetur in substātia, & alia in quantitate &c. sed istæ eodem modo fundāt huiusmodi relationes; & quamuis vna terminetur ad substantiam, & alia ad colorem, sed eodem modo quatenus induunt rationem speciei: ergo sunt relationes eiusdem speciei, siquidem habent fundamentum & terminos eiusdem speciei.

Secunda conclusio Generalissimum & subalternum etiam si sint eiusdem speciei differūt accidentaliter. Pro explicatione huius conclusionis notandum est, aliquos logicos explicare huiusmodi differentiam accidentalem, se tenere ex parte subiecti materialis illius & nō ex parte ipsius intentionis, Sicut enim eadem albedo recepta in homine facit hominem album, & in equo facit equum album, & essentialis effectus illius est facere album: quod vero sit equus albus vel homo albus prouenit ex parte subiecti recipientis illam albedinem: eodem modo eādem est secundum rationem intentio generalissimi & subalterni, eam dico, essentialiter, nam numero differunt & recepta in substantia facit genus generalissimum, recepta in corpore facit subalternum, esse vero generalissimum & subalternum sunt differentiæ se tenentes ex parte eorum, quæ genera denominantur, quia ad plura vel pauciora eorum natura se extendit, & ita vel est generalissimum, vel subalternum. Verum enim verò, licet apparētiam primo aspectu videatur habere hic dicendi modus, re intus aspecta videtur falsus nam equus & homo a parte rei sūt tales & adueniens albedo facit ipsos albos & ita manet homo albus, & equus albus. Verum animal non est a parte rei subalternum, nec substantia à parte rei generalissimum, vt eadem intentio adueniens generis faciendo genus relinquat vnum generalissimum genus & aliud sub alternum, sed vtrumque est quid rationis & denominatio ab intentione. Et ideo ego aliter hoc explico, quod in genere generalissimo duæ sunt intentiones, quibus, verbi gratia substātia denominatur genus generalissimum: altera, quæ generis forma est essentialis, qua ad suas refertur species, altera, quæ est forma accidētalis ad generis rationem, qua generalissimum denominatur, nam est fundamentum generis, scilicet naturam esse cognitam & relatam ad plures species Et in hac cognitione substantiæ fundatur intentio generis ex eo quod in re est fundamentum, talis cognitio

nitionis. Est etiā in re fundamētū vt substantia cognoscatur, vt supra se non habet aliud genus. Et supra hanc cognitionem fundatur intētio generalissimi, qua generalissimū, denominaturq; denominatio accidēs est respecturationis genericæ, id est in subalterno est ratio generis, vt in generalissimo, cuius intentio in re habet fundamentū remotū, & in intellectu proximū: & etiā est fundamentū subalternitatis. Nam cū intellectus cōsiderat rationem illā animalis v.g sic referri ad species, vt etiam supra se genus aliud habeat, tribuit illi intentionem subalterni, quod etiam est accidens ad generis rationem. Et si inquiras, vtrum in subalterno esse subalternum sit alia intentio distincta à ratione speciei? respondeo, probabiliter vtrūq; dici posse, quod per intentionē, qua subijcitur generi superiori dicitur subalternū: ita quod idem est esse subalternum, quod esse speciem generi superiori subiectam. Et quia hæc intētio accidit rationi generis, dicitur esse accidens generi esse subalternū. Secūdus modus dicendi est, quod est diuersa intentio subalterni, vt sic a speciei mediæ intētione. Nam ex eo, quod cōsidero ipsum, vt contrahibilem per differētias v.g animal, vt cōtrahibile per differentias rationale, & irrationale, & vt id quod est in speciebus tribuo intentionē generis, ex eo vero quod considero ipsum vt secundū potentiale contrahibile tribuo intentionē subalterni, & ita refertur vt sic ad primū potentiale cōtrahibile, cuiusmodi est generalissimum, vt sic: nā secundū ad primū, & primū ad secundū referuntur, & ita generalissimum vt sic, ad subalternū refertur, & subalternū ad generalissimū, & hoc mihi placet. Sic explicata concl. 2. probatur, nā hæc differentia est penes aliquid extrinsecū ad generis rationē: ergo est accidētaria. Anteced. prob. nā bene potium intellige re generis rationē nō intellecta ratione subalterni, aut generalissimi: ergo. Et præterea, nā se queretur, q̄ essent duo prædicabilia generis, si differrēt specie essentiali subalternū genus, & generalissimū. Cōsequēs est falsum: ergo illud ex quo sequitur: iam enim visum est, quod nō sunt nisi quinque prædicabilia.

Ad 2. oppun. 1. 3. conc. Ad secundū punctū quęst. deuenientes sit tertia concl. In ratione vniuersalis, & prædicabilis, id quod est magis vniuersale & cōmune, & de pluribus prædicatur habet vnitatem minus perfectā, quā id quod est minus vniuersale, & sic generalissimū habet vnitatem minus perfectā, quā subalternū, licet secūdū quid excedat. Pro cuius intelligentia est supponendū vnitatem dupliciter quantū ad præsens attinet, posse considerari vno modo intensiuè, alio modo extensiuè. Et sic vnitas numerica est intensior generica & specifica: quia magis vnit prædicata, vt fiat vnū ens indiuisum. Vnde quo longius abest quæcunque vnitas alia à numerica, eo minus est intensa, tanto vero intensior quanto magis accedit ad illam, & huic vnitati opposita est diuisio, seu distinctio extensiua, quæ fit per plura inferiora indiuidua, vnde species, quæ maiorem vnitatē intensiuā habet, quam genus, minorem, quam illud admittit diuisionem extensiuam. Alio modo sumitur vnitas extensiue, quando scilicet, plura distinctorum prædicatorum sub vna ratione vnit, eoque magis vnitas est extensiua, quanto magis extenditur ratio vna ad plura & distinctiora, & ita vnitas entis & generalissimorum magis extensiua est: & quanto magis descendit, minor est vnitas extensiua. Hoc præmisso probatur nostra. 1. conclusio: quia ad tribuendum vnitatem per secundam intentionem attendēdū est ad fundamentum, quod præbet natura ad recipiendum illam vnitatem: sed sic est, quod inter ea, quæ fundant vnitatem magis vniuersalem, vt sunt plures species, est minor similitudo, quam inter ea, quæ fundant minus vniuersale, vt sunt plura indiuidua eiusdē speciei ergo quanto vnitas fuerit vniuersalior, eo erit imperfectior. Maior probatur Nam intellectus nullo alio modo reddit vnum, quæ sūt plura, quam faciendo vnitatem, seu identitatem secundum rationem illorum, quæ re sunt similia, & non vnum: ergo sicuti animalia sunt à parte rei magis similia, quam viuentia, quia cōueniunt in pluribus prædicatis, quæ pauciorib̄us conueniunt: ita animal factum vnum per rationem erit magis vnum, quam viuens: quia minus diuisibile, quam viuens & habet maius fundamentum à parte rei ad vnitatem vnum quam aliud. Iam supra Visum fuit, quomodo vnitas, & similitudo formalis est remotum fūdamentum vniuersalitatis: quia ergo generalissimum est magis diuisibile non ità perfectā vnitatem recipit per secundam intentionem, & ita non est ita perfectum, sicut subalternum quod perfectiorem habet similitudinem & minus diuisibilem in inferiora. Dixi, quod generalissimum est secundum quid perfectius, quatenus est primum in illo genere, & reliquorū origo: & hoc ad perfectionem accidentalē genericam attinet. 7. Conc.

Dissoluuntur argumenta.

AD primum respondetur, quod, vt genera eundē formalē terminū habent & illa diuersitas est in ratione generalissimi & subalterni, quæ ad rationē generis est accidentalis. Ad 1.

Ad secundum Respondetur, quod differunt specie accidentali in quātū sunt subalternū & generalissimum, & sic differunt definitione. Ad 2.

Ad tertium respondetur, quod differūt magis Ad 3.

Universidad de Deusto Biblioteca

gis generalissimum, & subalternũ, quã duo generalissima accidẽtaliter: & sic specie accidentali differunt. Vnde illa maxima instatur in albedine, vt quinque, quæ magis differt ab albedine vt quatuor, quã ab alia albedine, vt quinque, & ab alia differt numero: ergo ab ista specie nihil valet: non tenet enim maxima in his quæ suscipiunt magis, & minus.

Ad .4. Ad quartũ resp quod vtraq; genereitas tribuit esse genus: este vero subalternũ, vel infimũ ab alia fit intentione, vt dictum est.

Ad confirm. resp. si enim cõsideratur animal, vt species, genereitas, substantiæ tribuit ipsi, vt sit superius ad animal, quatenus est species. In ratione vero generis, si est superior, illud habet per intentionẽ generalissimi distinctam à generis intentione, & radicaliter prouenit ex parte subiecti ex eo quod non tot inferiora vnum sicuti aliud habere potest. Hoc autem est merũ accidens: effectus enim formales essentiales, quales sunt in vtroque genere.

Ad 5. Ad quintum respond. quod magis vnũ fiũt per rationẽ propter fundamentũ genera subalterna, quam generalissima. Ad 6. Ad sextũ iã patet, quomodo vnũ genus fit magis diuisibile, quã aliud & minus vnũ, ratione fundamẽti & subiecti. Hæc autem differentia est accidẽtalis: & licet in illis vnitatibus genericis, potest esse magis & minus: sed ratione fundamenti, quæ differentia est accidentalis, sicuti magis & minus potest esse in priuationibus ratione fundamenti. Ad confirm. resp. quod magis vniuersale est minus perfectũ, quia est minus vnũ, sicuti in materialibus, quod est magis materiale, magis imperfectũ est, quia esse materiale est imperfectio: ita esse vniuersale est minor perfectio, & quod magis vniuersale est per prædicationẽ minus est perfectum, & est magis vnum extensiuè.

QVÆSTIO VII.

Vtrùm genus sumatur à materia, & differentia à forma,

1. Arg. Videtur quod non. Nam substantiæ separatæ accidentia entia rationis habẽt genus & differentiã cũ in illis detur definitio vera: & tamen nec genus sumitur à materia, & differẽtia à forma: ergo. Minor patet: quia carent materia & forma propriè dictis. Et maior quod substantiæ separatæ diffiniantur, & Arist. 8. Metaph. tx. 9. dũ excludit errorem antiquorũ philosophorũ de accidentib. probatur ex D. Th c. vlt. de ente & essen Entia rationis satis constat definiri cũ illis detur vera species. Et cõfirm. hoc arg. Nam si genus sumitur à materia, sequitur quod accidentia, quę differunt penes subiectũ, differant genere, consequẽs videtur falsum: ergo illud ex quo deducitur. Sequela probatur quia differunt penes materiã, quod est subiectũ, à quo sumitur differentia generica.

Secũdo, nam si genus sumeretur à materia & differẽtia à forma, maxime quia id à quo sumitur genus, se habet vt materia, & vt determinabile respectu illius, à quo sumitur differẽtia quod se habet vt forma, & vt determinãs: sed hoc est falsum: ergo illud, ex quo sequitur. Minor prob. quia animal nõ potest se habere, vt materia respectu rationalis, nec rationale, vt forma, respectu animalis: nã hũc prorsus eadẽ res realiter & formaliter. Idẽ autẽ nõ potest se habere vt forma & materia respectu sui ipsius. Si dicas, quod illa cõpositio, inqua animal determinatur per rationale, non est realis, sed fit per intellectũ concipientẽ vnũ conceptum vt determinabilem, & alium, vt determinãtẽ, & cõceptus genericus animalis est determinabilis per conceptũ differentiæ, scilicet, rationalis & ex eo, quod per intellectũ fit illa diuersitas & distinctio rationis inter animal & rationale, resultat compositio per eũdẽ intellectus actũ, contra: Nam sequeretur, quod in Deo dicamus reperiri genus & differentiã, & sic componi Deum ex genere & differentia: quia cõcipimus nos in Deo cõceptum aliquẽ, qui se habet nostro modo intelligẽdi, vt determinabilis, & alium, qui se habet, vt determinãs. Nam Deum dicimus esse substantiam intellectualẽ, infinitam, vbi cõceptus substãtiæ nostro modo intelligẽdi concipitur, vt determinabilis per intellectualem: nam substantia indifferens manebat ex modo concipiendi ad omnes substãtias & per intellectualẽ manet determinata ad tale genus substantiarũ: ergo. Dices, quod non est fũdamentum in Deo huiusmodi cõpositionis, sed tota manet in nostro modo intelligẽdi, & tenet se ex parte illius, & propter suam imperfectionem. In cõpositione autem, quæ fit in homine v. g ex genere & differentia est fũdamẽtum in ipso homine, quia sunt illi gradus, qui cõcipiuntur, vt determinãs & determinabile. Sed cõtra. Nam etiam in Deo est vere vna perfectio infinita fundãs cognitionem substãtiæ, & cognitionẽ intellectualis, & reuera nostro modo intelligendi vnus conceptus habet se, vt determinans, & alius vt determinabilis: ergo erit etiam in Deo genus & differentia, & dicemus sumi à materia & forma nostro modo intelligendi maxime cum Deus intelligatur ad modum rerum materialium, quæ genere & differentia constãt. Et confirmatur hoc argumentum: Nam sumi à materia non videtur esse proprium generis, cum conueniat alteri, & si-

& similiter sumi à differẽtia, & sic poterit separari: & ita nõ omne genus sumetur à materia, & nec omnis differẽtia à forma. Mai. patet: nã animalitas sumitur à materia, & rationalitas à forma, & illorum neutrũ est genus nec differẽtia.

3. arg. Tertiò: Sequitur, quod si genus sumatur à materia, quod vbicunq; fuerit diuersa materia sit genus diuersum, quia causa existente diuersa & effectus similiter debet esse diuersus, sed nõ vbi cũq; est diuersa materia, est generis diuersitas: ergo nõ sumitur genus à materia. Minor prob. quia in cœlo & in his inferioribus est diuersa materia, quia illa est alterius rationis, cum dicat ordinẽ ad formam saltantẽ eius appetitum, quẽ non dicit materia horũ inferiorũ: & tamen corpora cęlestia & inferiora non differunt genere, sed sunt in eodẽ prædicamẽto substantię sub eodẽ genere, corpus scilicet: ergo. Dices quod differunt genere physico, & dixit Arist. 10 Metap. corruptibile, & incorruptibile differre genere. Sed cõtra: nã cũ dicimus nos, genus sumi à materia, & differentia à forma, de genere logico loquimur: ergo logicũ genus debet esse diuersum vbi est materiæ diuersitas.

4. arg. Quarto: id, quo sumitur genus debet esse distinctionis genericæ causa, & etiã cognitionis talis naturæ, quæ cõstat tali genere: quia genus iuuat & ad cognitionẽ essentiæ rei, cum sit pars definitionis, & etiam ad distinctionem: nam homo differt à plãta per rationem animalis, quod genus est hominis: sed materia prima nõ potest esse principium, nec distinctionis, nec cognitionis, quia omnis distinctio est per aliquem actũ, vt patet 7 Metap & vnũquodq; cognoscitur in quantũ est actu: ergo nec ab illa potest sumi generis ratio. Dices quod sumitur à materia in ordine ad formã. Contra: nã tũc sequitur, quod à forma sumatur genus, & differentia radicaliter, quia ipsa est radix, vt sumatur à materia genus, & etiam est radix differentię vt videbimus: ergo. 5. arg. Quintò: In accidentibus genus sumitur à subiecto: nam subiectũ ponitur loco generis: differentia vero sumitur à principijs causatiuis ipsius, vt ait D. Th c. vlt de ente. Tunc sic: Differentia in accidentibus sumitur à causa efficiẽti: ergo non à forma, & subiectum respectu accidentis habet rationem causæ efficientis, à quo sumitur genus: ergo saltim in accidentibus genus non sumitur à materia, nec à forma differẽtia. Si dicas, quod sumitur genus in accidẽtibus à materia: nam subiectũ est materia, & recipiẽs etiam accidentia, Contra; ergo in accidẽtibus genus sumitur à materia propriè dicta, & non à conceptu determinabili, quia subiectũ non habet conceptũ determinabilis, sed potius verè sustentatiui materialiter. Et cõfirm. hoc arg. Nam si accidentia definiantur in abstracto, vt similitas est nasi curuitas, subiectum est id quod ponitur loco differentiæ, & ab illo sumitur differentia, ergo in accidentibus nũc a subiecto sumitur genus nunc differentia: ergo differentia non semper à forma, sed aliquando à materia sumitur.

Sexto arguitur, & probo quod non possit dici genus sumi in substantijs materialibus radicaliter ex materia prima. Nam genus ex necessitate debet dicere gradum aliquem perfectionis qui determinatur per vlteriorem, sed omnis perfectionis gradus in substantijs materialibus prouenit à forma, quæ est actus dans quãlibet actualitatem: ergo ab illa radicaliter sumi debet ratio generis. Consequentia est euidens. Nam si esse animal prouenit à forma & animal est genus: ergo generis radix forma est. Min. illa prob. Nam materia 1. cũ sit pura potentia, nullũ gradũ perfectionis tribuere potest, quod enim potentiale est, nõ potest aliquid in actu cõstituere. Dices, quod in animali duo sunt, & esse animal, & esse in potentia ad rationalitatem: forma specifica dat esse animal: sed quod animal sit in potẽtia prouenit à materia prima radicaliter, & cũm genus dicat id, q̃ est in potentia ad differẽtias merito dicitur radicaliter sumi à materia. 1. Contra: nã illa potentialitas animalis prouenit ex eo, quod ille gradus, nõ est vltimus & ex eo quod solũ dicit vitã sensibilẽ, potest perfici per differentiam vltimã: sed quod dicat vitam sensibilẽ habet à forma: ergo & potẽtialitatẽ. Quod enim tribuit gradũ non vltimum tribuit gradũ potentialẽ, sed anima tribuit gradũ nõ vltimũ: ergo tribuit gradũ potẽtialẽ: potentialitas ergo illa etiam prouenit à forma: ergo & forma est radix generis, & etiam differentiæ.

Septimo Nam genus sumi dicitur à gradu potentiali, seu à tota essentia, vt dicit illum gradũ potentialem, iste autem improprius est loquẽdi modus: ergo male dicitur sumi à materia hoc modo, idest à gradu potentiali. Prob min. Nam ab animali non sumitur genus. Sed animal est genus illud enim à quo genus sumitur distinctũ debet esse à genere: nam genus à se ipso non sumitur nec fit sermo in præsenti de secunda intentione, quæ fũdatur in animali quę similiter à rebus sumitur.

Octauo Si differẽtia sumitur a forma, sequitur, q̃ omnis differẽtia penes formã sit specifica: nã est penes illud, à quo sumitur differentia specifica. Cons. est falsum: ergo. Prob. min. Nam anima Petri & Pauli differũt penes formã, quia differunt se ipsis, & solo numero differunt, & intellectus Petri & Pauli solo numero differũt, & differũt penes formam: quia vnus est huius animæ intellectus, & alius est alterius: ergo Et cõfir. hoc argumentum: Nam ab eodem non sumitur genus & differentia, sed genus sumitur à forma quatenus dat esse animalis verbi gratia, ergo ab illa non sumitur desferentia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Præambula ad quæstionem.

IN hac q. fit sermo de genere pro natura denominata genus, & nõ pro secunda intentione. Nam de secunda intentione, vnde sumatur, vt à fundamento, & quid sit suũ esse, iam supra visum fuit. Et est q. hæc summopere necessaria ad artẽ logicalẽ, vt sciamus quid sit genus, quid differẽtia, & quomodo definitiones sint constituendæ, tã in substãtijs materialibus, quã spiritualibus, quã in accidentibus, ac rationis entibus, valébitq; ad inquirendũ, an Deus sit in genere. In qua q. sunt variæ sentẽtiæ. Nam Gregorius, vt videbimus infra, & alij huius classis Doctores genus sumi dicunt à cõceptu, qui nostro modo intelligendi se habet vt quid determinabile, & differentia ab illo quod se habet eodem modo, vt determinans, etiamsi vnum non sit potẽtiale in re, nec aliud actuale: & etiamsi vnum non determinetur per aliud: quam obrem Deũ collocant in prædicamento. Dominus Caiet. c. 6. de ente & essen. subtiliter hanc quæstionem versans dicit idem, quod D. Th. docet, cum loquitur, vnde sumatur genus formaliter. Verum cum pertractat, vnde proueniat genus radicaliter, affirmat à materia prima, in substantijs compositis desumi genus radicaliter. Et probat Caiet. hoc dictum & ratione, & autoritatibus. Ratione quidẽ. Nam genus in potentia continet differentias & dicit aliquid potentiale & confusum & perfectibile vlteriori perfectione: sed radix huius potentialitatis est materia prima, quę est pura potentia: ergo ab illa radicaliter sumitur ratio generis. Maior patet in animali, quod est quid potentiale, & confusum, & differentias continet, vt ait Porphyrius c. de differentia. Minor probatur. Nam primum in vnoquoq; genere est radix & principiũ aliorũ eiusdem generis vt patet in Deo, qui est primũ existens, & actus purus, & ita est causa totius esse actualis, & existentiæ, & totius actualitatis: cum ergo materia prima sit pura potẽtia nullũ includens actũ, erit causa totius potentialitatis, & radix. Et ita dicit Arist. 8. Metap. tex. cõment. 9. quod genus sumitur à materia, & differẽtia à forma. Et 2 cæli cõ. 49. ait, quod si corpora cælestia conueniunt in genere, & differunt in specie sunt composita ex materia & forma. Quasi velit dicere, quod radix generis materia est, & radix differentiæ forma. In cæteris quæ Caiet. ponit non censeo discedẽdũ esse ab illo. Sit ergo pro varietate explicãda

Deciditur quæstio.

1. Conc. PRima conclusio: Si fiat sermo de substantijs compositis ex materia, & forma, genus non sumitur radicaliter à materia prima, ita quod tota radix sit materia prima, quæ conclusio etiã si sit cõtra dominum Caie. vera est mihi & est expressa D. Tho. 1. p. q. 77. art. 3. ad 4. in illis verbis. Quia igitur anima intellectiua virtute continet id, quod sẽsitiua habet, & adhuc amplius, potest seorsũ ratio considerare, quod pertinet ad virtutẽ sensitiuæ, quasi quoddam imperfectũ, & materiale, & quia hoc inuenitur cõmune homini: & alijs animalibus ex hoc rationẽ generis format. Id vero, in quo animã intellectiuã seu sensitiuã excedit, accipitur quasi formale, & cõpletiuũ, & ex eo format rationẽ differẽtiæ, vnde radicẽ generis accipit anima, & eandem ponit radicẽ differentiæ, ergo &c. Meta tex 10. Et illã mihi tenere videtur etiã D. Thom. de spiritualib. creat. ar. 1. ad 21. & de natura generis, c. 4. Vbi sic dicit: In rebus compositis ex materia & forma genus sumitur à materia, & differẽtia à forma: ita tamen, quod per materiã non intelligatur materia prima sed secundũ, quod per formã recipit quoddã esse imperfectum, & materiale respectu esse specifici: sicuti esse animalis est imperfectum, & materiale respectu hominis esse; tamen illud esse duplex, non est secundũ aliam, & aliã formã sed secundũ vnã formã, quæ homini dat, nõ solũ hoc quod est esse animal, sed hoc quod est esse hominem: ergo. Si dicas D. Tho hic loqui de genere secũdum id, quod denominatur formaliter genus, & hoc verũ est nõ sumi à materia prima, non vero loqui de radice vnde sumitur genus, Contra. Nam sæpe, quod loquitur D. Thom. de genere, & differentia, vnde sumantur vt loco adducto, & de Porẽtia q. 2. ar. 1. in corpore, & cap. 6. de ente & essẽtia, semper per materiã, cum dicit genus sumi ab illa, intelligit gradum illum potẽtialẽ animalis l. corporis, & nõ materiam primã, & semper quod explicat, vndẽ proueniat huiusmodi potẽtialis gradus, dicit esse à forma dante esse imperfectũ, & non à materia prima, vt patet in hoc loco adducto, ergo radix illius potentialitatis est à forma dãte esse imperfectum. & non à materia prima. Nam qui explicuit differẽtiã sumendã esse à forma dante illum gradum vltimũ, & à gradu vltimo, vbi & radicẽ differentiæ explicuit, & formalem gradũ differẽtialem, diceret etiam, sumi genus à materia prima, & à gradu potẽtiali, vt vtrãq; rationẽ explicaret, & radicalẽ, & formalem. Nec vnquã inuenies in D. Thom genus sumi à materia radicaliter. Hanc conclusionẽ mihi persuadent etiam. 1. & 2. argumẽtum supra facta. Verum est tamen, quod ad rationẽ genericã in rebus materialibus, necessaria est materia prima, vt recipiens gradũ illũ imperfectũ, & vt resultet ratio animalis vel corporis, quæ ex necessitate dicunt materiam & formam, vt partes sui. Sed hoc non est esse radicem generis, nam etiã posset dici radix differentiæ materia prima quia anima nõ potest facere rationale, nisi in materia dando suos gradus in illa.

Sed

2. Conc. Secunda concl. Genus, præsupposita materia tãquam subiecto, sumitur radicaliter à forma dante esse imperfectum, & determinabile & potẽtiale, v. g. si in homine consideres illud, quod genus determinat, nimirum, animal, corpus, viuens, hoc inquam habet pro radice animam rationalem: nam anima rationalis vna cum sit eminenter continet reliquarum formarum perfectiones, & ita tribuit esse corpus, esse viuens, esse animal. Cũ ergo hæc forma tribuit aliquẽ gradum essentiæ determinabilem per aliũ gradum perfectiorem, tribuit esse genus formaliter pro substrato: & hic gradus oritur ab ipsa tãquam à radice in genere tamen causæ formalis. Hæc conclusio D. Th. est in loco citato pro prima conclusione, in illis verbis. Illud tamen esse duplex non est secundum aliam & aliam formam: sed secundum vnam formam, quæ homini dat, non solum hoc quod est esse animal, sed hoc quod est esse hominem. Per hominem autẽ intelligit D. Th. gradum rationalis, & idẽ est dicendum in omnibus formis suo modo: ergo & gradus genericus, & specificus à forma est: ergo radicaliter ab illa prouenit genus. Et probatur conclusio: Nam ab illo genus sumitur radicaliter, à quo prouenit gradus determinabilis vlteriori perfectione, sed à forma dãte esse imperfectum est huiusmodi gradus: ergo ab illa genus prouenit radicaliter, & iste gradus non prouenit à materia prima, licet sit subiectum recipiẽs illum gradum, subiectum, inquam, potentiale, & non inhæsionis. Et si dicas: ergo sufficit hoc esse subiectũ suscipiens tales gradus, vt dicatur ab illo sumi genus radicaliter: negandũ est, hoc nam eadem ratione sufficeret esse subiectum, vt dicatur esse id, à quo sumitur differẽtia, quia recipit etiam materia esse equum, hoc est, vltimũ gradum, quem forma equi tribuit. Dices, tribuere illum gradum vltimum, vt subiectum non actuabile vlterius per aliũ gradũ: cum vero materia prima suscipit esse animal, seu gradum animalis recipit illũ, vt vlteriũ actuabilẽ per vlteriorẽ gradũ, & ita ab illa vt habet illum gradum potentialem, seu ab illa suscipiente gradum illum sumitur radicaliter genus. Sed contra, quia ipsa non dat huiusmodi gradus vllo pacto, licet suscipiat genus: ergo debet sumi radicaliter à dante & non à suscipiente illos gradus, & à dante non in genere causæ efficientis, sed formalis: quia illi gradus sunt gradus essentiales, & formales tali rei habenti genus, & differentiam.

Sed contra istas duas conclusiones sic argumẽtor. Primo: impossibile est, quod ab vno & eodẽ actu sumatur genus, etiam radicaliter & differẽtia: ergo non sumitur à forma substantiali (quæ simplicissima est in omnibus) genus & differẽtia. Probatur antecedens: quia genus est quid potentiale, differentia quid actuale: sed actus vt sic non potest tribuere, nisi actum & non potentiam: ergo. Respondetur, quod eadem forma, quatenus ad præsens attinet, debet considerari vt duplex principium eminenter, seu vt vnum principium habens duplicẽ rationem: v. g. anima rationalis præhabet in se virtutem, vt tribuat esse animal, & esse rationale, ab hoc ergo vno simplicissimo actu, quatenus tribuit esse animalis, sumitur ratio generis radicaliter, quatenus vero consideratur vt quid tribuens esse rationale, sumitur differentia radicaliter, & ab eadem quatenus tribuit esse viuentis, ratio generis, quatenus ratio sensibilis differentiæ ratio; & ab eadẽ quatenus tribuit esse substãtiæ completæ, generis ratio, quatenus vero corporeæ sumitur ratio differentiæ. Et ratio huius est quia esse genus pro substrato nihil aliud est, quam habere imperfectum gradum essendi, omnis autem gradus tam perfectus, quàm imperfectus est à forma.

Secundum argumentum. Nam D. Th. opusculo. 2 de natura generis c. 1. dicit in hæc verba, Potentialitas enim totius compositi in rebus materialibus est materia, & ideo ab illa sumitur genus, perfectio vero totius est à forma, ideo à forma sumitur differentia, per formam enim ipsum attingit esse actu, ideo aliud & aliud in essentia est vnde sumitur ratio generis & ratio differentiæ, in compositis, hoc autem dici non potest de genere, pro illo quod est genus subalternum: ergo loquitur de radice substrati generis, quæ est materia prima: nam rationale & animal non sunt aliud & aliud. Ad hoc argumentum idem D. Tho. ibidem respõdet, se explicando. Vnde subdit, sed quia materia est materia totius, & non solum formæ, & forma est forma totius, & non solum materiæ, ideo nomẽ designans totum sumptum à materia totius est genus, & nomen designans totum sumptum à forma totius est differentia, materia autem totius vocatur animal v. g. vel viuens, vel corpus & formam totius vocat, rationale sensibile. Nã in hac materia à D. Tho. forma & materia vsurpantur pro potentiali quodam habenti actũ imperfectum, & forma pro actuali quodam dicenti vltimam perfectionem. Cum vero dicit quod est aliud & aliud secundum essentiam, vnde sumitur genus & vnde sumitur differentia, accipit vt contra se distincta materiam primam cũ gradu viuentis, & animam ex alia parte v. g. & hæc distinguuntur essentialiter & realiter, vt constat c. 3 de ente: Nam animal. v. g. ab anima rationali realiter distinguitur Vel secundo respondetur, quod cum Diuus Thomas dicit, genus sumi à materia accipit materiam, vt subiectum recipiens perfectionem determinabilẽ vlteriori perfectione, & vt includit formam dantem illam perfectionem, materia enim cum ani

Universidad de Deusto Biblioteca

ma dante esse animalis, est radix generis.

3 Conc. Tertia concl. Differentia radicaliter sumitur à forma, itaque radix, vnde prouenit in substãtijs compositis differentia, est ipsa forma, quatenus dat gradum complentem, & determinantẽ gradum potentialem & imperfectum. Hæc conclusio prob. ex dictis. Et præterea: nam forma est radix totius actualitatis essẽtialis: quæ est in cõposito: ergo ab ipsa debet dimanare quidquid est actus in substantia cõposita, & quidquid tribuit vltimam actualitatem differentiæ: nam nõ est à quo alio deuenire formaliter imaginari possit. Et hac ratione 2. physic. vocat formas, species, quia tribuunt speciem rebus, & vltimum differẽtialẽ gradum. Et in verbis allatis de natura generis, tangit D. Thomas hanc rationem. Ex eo enim, quod anima iungitur materiæ primæ, manet corpus & viuens, & sensibile, & ita definitur libro secundo. de anima, quod sit actus corporis physici, organici, &c. Et confirm. hæc ratio: nã actualitas differẽtiæ nõ prouenit à materia prima, quæ est pura potẽtia: ergo prouenit à forma, quia nullæ aliæ partes sunt in composito ex materia & forma.

4 Conc. Quarta cõcl. Genus formaliter, hoc est, illud, quod nomine generico primæ intẽtionis significatur, vt animal, corpus, viuens, sumitur à tota essentia substãtiæ compositæ, quatenus habet rationẽ perfectibilis vlteriori perfectione specifica, differẽtia vero à tota essentia, & quidditate quatenus habet rationẽ perficiẽtis & determinãtis genericũ gradũ, quẽ vt potentia significabatur. Hæc cõcl. fere cõmunis est. Illã tenet Arist. 8. Metaph. tx 9. vbi sic dicit: Quare substãtię est quidẽ, cuius cõtingit definitionẽ & rationẽ esse (vt puta) cõpositæ, siue sensibilis, siue intellectualis sit, exquibus autẽ hoc primũ nõ est siquidẽ aliquid de aliquo significat ratio definitiua, & oportet hoc quidẽ materiã, illud formã esse. Vbi suaphrasi obscura dicit genus sumi à materia differẽtia à forma, ita ibidẽ explicãt D. Th. Per materiã autẽ, vt dicit Angelicus Doctor locis sup. adductis, intelligitur id, quod habet esse potentiale determinabile, & per formã id, quod habet esse actuale determinãs. Vide D. Th. ar. 1. de spirit. crea ad 24. Et prob cõcl. ratione. Nam natura, vt determinabilis per vlteriorem gradum specificum cum habeat rationẽ totius potentialis essentialis prædicatur de pluribus differentibus specie inquid: ergo est genus. A definitione ad definitũ tenet cõsequẽtia, & antecedẽs est euidẽs. Et natura, vt perficiẽs gradu specifico & formaliter, quia est qualitas essentialis, prædicatur de pluribus in quale: ergo est differẽtia. Etiã patet cõsequẽtia à definitione. Et cõfirm. hæc ratio. Nam intentio generis v. g. nõ denominat hominem nec rationale, sed animal: animal ergo est genus, & illud est essentia rei significata per modum perfectibilis: ergo. Et idem argumentũ fiat de differentia quia sensibile & rationale denominantur intentione differẽtiæ, & nõ animal nec homo: ergo essẽtia, prout habet rationem perficientis specificæ, differẽtia dicitur.

Quinta conclusio. In substantijs angelicis & separatis genus non sumitur à materia & forma propriè dictis, & in ipsis nõ est genus subalternũ, sed solũ habent genus vnũ & vnũ differentiam. 4 Conc. Prima pars conclusionis satis patet, quia substãtiæ angelicæ sunt formæ subsistentes non compositæ ex materia & forma, nam forma non vnitur materiæ, nisi quia est imperfecta, vt acquirat scientiam à rebus, quia in genere intelligibilium est pura potentia, sicut contingit animæ humanæ, sed substantiæ angelicæ sunt quid perfectum in genere intelligibilium: ergo non componuntur ex materia & forma. Min. prob quia ex quo datur forma imperfecta in genere intelligibili dari poterit perfecta in illo genere, & sic nõ indigebit materia: hæc autẽ perfecta forma Angelus est, ergo. De hoc 1. p. q. 51. ar. 1. & in 2. d. 8. ar. 1. & 2. cõtra g. c. 48. & 89 & 90 & potentia, q. 5. ar. 6. & de malo q. 16. ar. 1. & de spiri. creaturis ar. 5. & opusc. 111 ar. 1. c. 2. & opusc. 15. c. 18. & de natura generis, opusc. 42. c. 5. Vbi etiam probat secundã conclusionis partem, sic dicẽs. Illę ergo substantiæ simplices nullũ genus subalternũ habẽt, & ideo vnica differẽtia sufficit earum perfectioni: quia non colligitur earum perfectio ex multis & diuersis diuisionibus generũ, & cõiũctionibus differentiarum, & tanto perfectior est earum natura, quanto plura vnitè & in vno simplici habet. Hæc ille. Quia ergo substantiæ angelicæ simplicissimæ sunt perfectissimæ, cum multa simplicitate suam possident essentiam: & ideo in illis non possumus reperire, nisi vnam rationem communem genericam prædicamentalem, in qua omnes conueniunt, & vna in qualibet differentia, qua inter se distinguuntur, quæ tanto est perfectior, quanto substantia separata est perfectior. Nam multitudo generum & differentiarum, quæ in homine reperiuntur, & in cæteris speciebus, eorum attestatur compositioni, & imperfectioni. Vnde autem sumatur genus hoc & differentiæ istæ in Angelis videndum est, quod D. Thom censet difficile. Et sit

6 Conc. Sexta Conclusio: In substantijs separatis genus sumitur à tota essentia secundum id in quo cæteris assimilatur, & secundũ id, in quo cum cæteris conuenit: differentia vero à tota essentia secundum id, quod sibi proprium est. Verbi gratia in Gabriele possumus considerare essentiam suam secundum quod habet cum cæteris Angelis conuenientiam, vt si consideremus rationẽ spiritus, quæ est omnibus Angelis communis, & ab hac ratione generis ratio sumitur.

Possu-

Possumus etiam cõsiderare id quod est propriũ Gabrieli, & cõsiderãdo totam essentiã secundũ illud sibi propriũ, sumitur ratio differẽtiæ: illud autẽ nobis est ignotũ, & vocetur talis spiritus. Radicẽ autem vnde possumus elicere hoc prędicatũ specificum, duplicẽ assignant Doctores. D. Th. dicit esse recessum à potentialitate, & accessum ad actum purum, quanto enim vna substantia Angelica magis accedit ad actum purũ (qui est Deus) magis est actu & magis est spiritualis. Et ita hæc maior spiritualitas est differentia Angelica, per quam magis à potentialitate recedit, quia minus est in potentia, & magis est in actu: quia habet maiorem similitudinẽm cũ actu puro. Et hæc maior spiritualitas est determinatio illius gradus communis, tribuendo illi esse perfectius specificum, & ita est differentia: & illud commune est potentiale respectu huius proprij & dicit totam essentiã Angeli, & ita est genus. Et si inquiras, quomodo illud cõmune colligitur esse genus? Respondet D. Th. opusc. 42. ca. 5. in hæc verba: quod colligimus genus esse, quia est aliquid in ipsis potentiale, & in potentia ad suũ esse, & quia genus debet esse potẽtiale illud cõmune esse genus colligimus, & constituitur in specie per maiorem accessum ad Deum, qui maior accessus est maior actualitas illius potentialis metaphysici determinatiua. Nam quid potẽtiale est in Angelis esse spiritum, qui de se nõ habet esse. Potest etiam ex verbis D. Thomæ sumi etiam alia radix ferè reddens in primam colligendi genus, & differentiam in Angelis. Nam quanto illud magis recedit à Deo in Angelica essentia habet rationẽ generis: quanto vero propius accedit ad purum actum rationem differẽtiæ. Quia illud quãto magis recedit in sua essentia, est magis potentiale, & sic magis determinabile, vnde est genus. Quia generis proprium est determinari per differentias. Illud vero quanto propius accedit ad Deum, habet rationẽ actus: quia est magis purũ, & ita determinat illud potentiale, quam obrem est differentia. Et si dicas, hæc maior vel minor perfectio non potest causare differẽtiam specificã: ergo ex maiori accessu, vel minori nõ potest sumi differentiæ ratio: probatur anteced. quia differentia penes magis & minus non est specifica, vt patet in albedine magis vel minus intensa. Respondet D. Th. de ente vbi sup. quod gradus perfectionis in recipiendo eandem differentiam, non causat differentiã specificam, vt patet in magis vel minus albo. Verũ diuersitas gradus perfectionis in ipsis naturis participatis, causat diuersitatem specificã, vt patet, quia homo perfectius participat vitam sensibilem, quã equus, & ita est alterius speciei, quia species sunt sicuti numeri. Et sicuti addita vnitate numero, mutatur species, ita addita vna perfectione generi, est alia species distincta ab alia, quæ non habebat illam perfectionẽ. Quia ergo homo habet vitam rationalẽ (qui gradus rationalitatis, & perfectionis non est in equo) homo est perfectior & alterius speciei. Et si duę animæ sunt inæquales in perfectione, illud est indiuidualiter: illæ ergo formæ, quæ secundũ se magis participant de gradu perfectionis alicuius formæ, differunt specie. Caietanus prædicto cap. de ente & essentia, venatur rationem generis & differentiæ in his substantijs, penes maiorem aut minorem accessum ad existentiã. Vide ibidem. Nam eadem est fere ratio de maiori accessu ad existentiam, & ad actum purum, quia quod magis accedit ad actum purum, vt proprius ipsius effectus est existentia, quæ est actualitas etiam ipsarum formarum, & differentiarum: est ergo genus in substantijs immaterialibus, quod naturam vt determinabilem importat, & differentia, quod naturam vt determinatam dicit. Et radix huius, vnde id colligimus est accedere magis vel minus ad actum purum, & recedere à potentialitate modo iam dicto. Et Caietanus etiam ponit radicem esse existentiæ, vt magis Deo simile. Et huic doctrinæ quadrat illud Augustini: Duo fecisti Domine, vnum prope te, hoc est, Angelicam substãtiam, & aliud prope nihil, quod est materia prima. Vnde tribuit nobilitatem essentialem Angelis per recessum à potentialitate, & accessum ad se ipsum. Vide Diuum Thomam 2. senten. distinctione 3. quæst 1 art. 5. Vbi inuenies etiã modum dicendi Caietani, quod à potentialitate quidditatis ad esse sumitur genus, differentia penes accessum ad ipsum esse, & etiam quod sumatur per accessum ad Deum, vt dictum est. Cum vero dicit, quod sumitur à materia ratio generis explicãdus est D. Th. non quod materia prima sit radix generici gradus, sed quod est quid imperfectissimum, & potentiale, & illud quod rationem generis induit debet imitari ipsam in potentialitate. Namsicuti ipsa perficitur per formam, ita gradus genericus debet perfici per differentiæ gradum; licet non sit omnimoda similitudo, & hac ratione dicit sumi genus à materia. Alias etiã explicationes sup. dedimus. Colligamus ergo rationẽ pro conclus. Nã illud quo magis accedit ad actũ purũ Angelus in essentia eius est magis actuale: sed quod est magis actuale in essẽtia est differentia: illud ergo quo magis accedit ad Deũ est differentia: & illud ipsum quo magis in essentia recedit à Deo est magis potentiale: & illud est genus, & est omnibus Angelis commune, quod est esse spiritum: quia in ipsis Angelis non sunt, nisi duo prædicata essentiæ, vnum scilicet, genericum, & vnum specificum, & illud magis potentiale denominatur intentione generis, hoc vero magis actuale, intentione differentiæ. Quid autem sit genus vel differentia est difficillimum, loquendo in particulari. Et ita

Universidad de Deusto Biblioteca

dicit D.Th.c.5.de ente, nec iterum necessum est, vt diuisio intellectualiũ substantiarũ sit semper per differentias veras: quia hoc est impossibile in omnibus rebus accipere

7. Cons. Septima conclusio: De accidentibus genus formaliter, seu id, quod habet rationem generis, sumitur ab eo, quod se habet vt materiale, seu à tota essentia accidentis, vt habet rationẽ potentialis, differentia vero à tota essentia, secũdum quod habet rationem formalis, & determinatiui. Hæc conclusio probatur rationibus supra factis: & quia genus etiam in accidentibus debet esse quod affirmatur in quid de speciebus: ergo debet dicere rationem materialem, seu essentiam, vt determinabilem per differentias. Differentia vero est quæ prædicatur in quale essentialiter, & ita debet sumi à tota essentia, vt habet rationem perficientis essentialiter. Nec in accidentibus est materia & forma propriè, & ita ab illis non sumitur genus & differentia.

8. Conclus. Octaua concl. Radix vnde prouenit genus in accidentibus (si loquamur de primo genere) est ille modus, quo ens diuersimodẽ de decem generibus prædicatur: itaq; per illum modũ, quo ens determinatur ad quantitatem, quantitas ipsa remanet genus, & in hac prædicamentali coordinatione, & illam dicit Diuus Thomas esse mensurabilitatem substantiæ: & loquitur de quantitate logico modo. Ex eo enim quod ens per illum modum determinatur, manet potens vlteriori perfectione specifica determinari, nam ille modus constituit ens in ratione quantitatis, & consequenter facit, vt illa quantitas per talem mensurandi seu mensurabilitatis modum determinari possit, genera vero quantitatis intermedia per aliquid simile constituuntur, etiam radicaliter in generis ratione. Idem est dicendum de cæteris prædicamentis, & de primis eorum generibus: nam ratio entis determinatur in qualitate ad esse tale per hoc, quod est esse substãtiæ dispositionẽ, & in relatione per hoc quod est esse relatiuũ, & ad genus actionis per actiuum, &c. Si vero inquiras, radix differentiæ vnde sumitur in accidentibus in abstracto consideraris, dico cum D. Thoma, quod sumitur ex causis ipsorum. Et ita in definitionibus propriarum passionum ponitur subiectum loco differentiæ, quia est causa, vnde accidentia causantur, non quod subiectum sit differentia, sed quia est radix, vnde sumitur. Et per ordinẽ ad subiectum sumitur in ipsis differentia. Nam differentia accidentium non potest solui à subiecto, quia est sua radix, & ita definitur, quod si naras sit nasi curuitas, vnde nasus est radix differẽtiæ, & ordo ad illũ est differentia. Non enim quælibet curuitas est simitas, sed illa quæ est in naso. Si vero in concreto diffinirentur, licet nõ esset propria quidditatiua definitio generis, quia habet vicem materiæ, & potentialis poneretur loco generis, quia definiũtur ad modũ substantiæ, in quibus quod materiale est, habet rationem generis, idest, subiectum esset radix vnde sumeretur eorum genus, & per ordinem ad illud deberet sumi: quia substantia non potest esse propriũ genus accidentis. Et si fiat argumentum: Nam differentia accidentis sumitur radicaliter à subiecto: ergo genus non potest sumi ab illo. Respõdetur, quod si definiatur eodẽ modo verum est. Si vero definitur non secundum suam naturam, non est mirum, quod sumatur etiam à subiecto generis ratio: quia diuersimodè definitur, & per modum substantiæ, vnde de materiali debet prædicari, & ita in ordine ad illud genus sumi nostro modo intelligendi, saltim licet in re non habeat nisi vnam radicem.

9. Concl. Nona conclusio. In entibus rationis definibilibus, genus & differentia debent sumi ad modum, quo sumitur in accidẽtibus, quia sunt formæ quædam accidentales rationis & imitantur maximè accidentia realia præcipuè relationes, & priuationes.

Vlt. Concl. Vltima concl. Loquendo de genere per se, nõ prout est in hac, vel illa natura, & similiter de differentia sufficit & requiritur quod differentia explicet certum & determinatum gradum entis, non extrancæ naturæ à natura generis cuius est diuisiua formaliter, genus vero explicet certã naturã determinabilem formaliter. Quod vero radicaliter sumatur à forma, vel ab aliquo potentiali, hoc est illi accidẽtale, & idem de Angelis & accidentibus dicendum est. Probatur conclusio: Nam in Angelis verè est genus, & tamen non est materia, neque forma. & in homine est genus & differentia, & tamen non sumitur ab illa radicali ratione, qua in Angelis sumitur; & similiter in substantijs est genus & differentia, & non sumitur radicaliter, vnde in accidentibus, & in accidentibus, & non sumitur ab illa radicali ratione, qua in substantijs: ergo loquendo per se de genere, & differentia, nihil horum includit, sed illud solum, quod conclusio tenet. Cætera enim accidunt ad generis rationem in communi, sicut solemus de specie dicere, quod ad suam rationem sat fuerit esse principium intelligendi formale, reducens intellectum de potentia ad actum, quod vero sit substãtia, vel accidens, est illi accidentale.

Dissoluuntur argumenta.

AD primum argumentum respondetur ex dictis: sumitur enim genus in illis ab aliquo, quod se habet vt materia, & ab aliquo quod se habet vt forma, cuiusmodi sunt gradus determinabiles, & determinantes. Quod vero sumatur à materia vel forma radicaliter est proprium substantiarũ cõpositarum ex materia & forma. ad. 1. arg.

Ad

Ad confirmationẽ dicemus, cum de accidenti quinto prædicabili fiat sermo.

Ad 2. Ad secundum dicemus quæstione sequenti, cum disputemus, an compositio metaphysica sit realis, vel rationis. Ad confirmationem respondetur, quod generi accidit sumi à materia, vel forma, etiam si per materiam sumamus materiã primam cum gradu aliquo, vel vitæ, vel animalis. Verum sumi à materiali, vel formali, non accidet generi, nec differentiæ. Animalitas vero, & rationalitas non sunt genus, quia abstractè significantur, componunt tamen humanitatem ad modum generis, & differentiæ, & ita sumuntur à materia & forma, modo iã supra exposito.

Ad 3. Ad tertium iam diximus, genus sumi à potentiali. Vbi ergo fuerit diuersum potentiale vt sic erit diuersum actuale, & ita erit & genus diuersum, & differentia diuersa. Et si loquaris de materia prima, vt patet 10. metap corruptibile, & incorruptibile genere physicodifferunt, quia in illis est materiæ diuersitas, cum vnius materia dicat ordinem ad formam latiantem eius appetitum, & non alterius, quia genus physicum ex materia diuersa sumitur, non verò est diuersum genus logicum, quia corpus non dicit nisi substãtiam capacem trinæ dimensionis, in quo corpora cælestia & inferiora conueniunt vniuocè licet penes esse differant: quia vnum habet esse corruptibile, aliud incorruptum.

Ad 4. Ad quartum respondetur, probare genus, nõ sumi à materia prima, præcise sumpta, sed à materia, idest à potentiali, & determinabili. Vel si fiat sermo de genere radicaliter, sumitur radicaliter à materia prima, quatenus habet actum determinabilem vlteriori perfectione. Et sic prima radix in genere causæ formalis est forma, licet etiã in genere causæ materialis prima radix sit materia prima. Quia animal cum dicat materiam & formam, & gradum determinabilem vlteriori perfectione compositum ex materia & forma habet ille gradus animalis suam radicem in genere causæ formalis, & est forma, & in genere causæ materialis, & est materia. Et forsan ad hunc sensum loquitur Diuus Thomas cum dicere videtur locis adductis genus sumi à materia, quod explicat Caiet. radicaliter. Et si hoc vult sentire Caietan. quod in genere causæ materialis radicetur genus in materia prima, nobiscũ sentit. Si autem velit dicere illius, quod est genus nullam aliam radicem esse, nisi materiam primam in substantijs compositis ab illo dissentimus rationibus supra factis. Et ita sunt accipienda, quæ sup. determinata sunt à nobis.

Ad 5. Ad quintum argumentũ respondetur, quod in accidentibus sumitur formaliter genus à gradu potentiali & determinabili, & differentia à gradu determinante. Radicaliter vero sumitur si definiatur in abstracto differẽtia à principijs causatiuis, & formaliter in ordine ad illa, & illa principia quodãmodo sunt forma, licet extrinseca. Si vero definiatur in concreto, genus sumitur radicaliter à subiecto, formaliter vero per ordinem ad ipsum, & tũc per subiectum explicamus veram radicem genericam, quæcunque sit illa

Sextum argumentum est pro nostra prima conclusione. Ad 6. Arg.

Ad septimum respondetur, quod quia genus duplicitèr sumitur, & radicaliter & formaliter, optimè dicimus dum loquimur de generis radice, quod ab illa sumitur, quia res in radice tali modo existit, vt in principio radicali à quo res principiata rectè dicitur sumi, dum formaliter consideratur. Nam ipsa vt formaliter talis in suo principio radicali existit, à quo rectè dicitur sumi. Et etiã si loquamur de genere pro illo, quod dicitur genus etiam rectè dicitur sumi à materia, idest à tota essentia, vt habet materialis & potentialis rationẽ in ordine ad differẽtiam determinantem illud potẽtiale. Et est sensus quod genus sumitur à potentiali, idest id quod potẽtiale genus est. Nam sumi in nostra consideratione nihil aliud est quàm accipi pro genere, quod re vera genus est. Ad 7.

Ad octauum resp. quod omnis differentia, quæ prouenit ex forma specifica est. Ita D. Th. 2. contragẽ c. 95. concl. 1. vbi dicit, quod differentia, quæ ex forma prouenit inducit diuersitatẽ specici: quæ verò inducit differentiam numericam nõ prouenit ex forma. Sed hæc doctrina D. Th. debet intelligi, quod omnis differẽtia, quæ prouenit à forma ea ratione qua forma est, specifica est & formalis, prouenire autem à forma, vt sic est prouenire ab illa, qua ratione tribuit esse formale: quia sua ratio est, quod sit forma. anima autem Petri & Pauli, nõ differunt, eo quod formæ sunt, sed quia dicũt ordinem ad talem materiã. Vnde diuersitas in illis prouenit ex materia diuersa, & ita est differentia numerica & non differunt penes formam, quia diuersum esse formale tribuant. Ad confirmationem resp. ex dictis, quod genus sumitur radicaliter à gradu diuerso ab illo, à quo sumitur differentia, licet ab eadem forma, secundum aliam & aliam rationem. Et ille gradus includit etiam materiam, vt partem sui, à qua dicendum est prouenire genus in genere causæ materialis radicaliter, quod nos etiã cõcedimus. Et ita est intelligẽdus D. Th. vbi videtur dicere, q̃ genus sumit à materia prima in genere causæ materialis. Quia cum genus dicat gradum formalem, & materiam primam, radix illius in genere causæ materialis est materia prima. Et hoc magis explicabitur, respondendo ad rationem illam Domini Caietani, qui videtur contra nos tenere, quatenus dicit à nuda materia prima radicaliter sumi generis ratio. Nam licet genus dicat aliquid potẽtiale & perfectibile vlteriori perfectione, & radix

dix

dix illius potentialitatis sit materia aliquo modo: nõ sequitur, quod ab illa præcise sumatur radicaliter genus. Nam animal v.g. non solũ dicit aliquid potentiale, vtcũq;, sed gradũ cum actualitate aliqua & potentialitate permixta. Nam dicit gradũ vitæ sensibilis determinabilem vlteriori perfectione, gradus ille non habet pro radice materiam primam solam, sed materiam primã in genere causæ materialis & formam in genere causę formalis. Et licet radix potentialitatis proueniat à materia prima in genere causę formalis sed etiã ille gradus, qui est in potentia prouenit à forma in genere causæ formalis. Et ita radix generis potieri modo est tribuẽda formæ, quia ab illa dimanat, quod præcipuum est in genere: licet etiam proueniat à materia in genere causæ materialis, & minus principaliter. Et non mihi est adeo compertum, quod illa potentialitas generis sit eiusdem rationis cum potentialitate materiæ primæ, vt hęc potentialitas sit prima causa, quia potentialitas generis videtur fundari in actu imperfecto. Et quãdo ita esset satis est, vt materia prima sit generis principium in genere causæ materialis.

QVÆSTIO VIII.

Vtrùm compositio metaphysica sit realis, an per opus intellectus.

1. arg. ET videtur, quod non detur cõpositio metaphysica. Nam compositio hæc est illa v.g. quæ fit in homine ex animali & rationali, sed hæc nullo modo est cõposita: ergo. Probatur min. quia nec est à parte rei, nec per intellectum: ergo. Quod non à parte rei, probo: Quia si sic: ergo à parte rei habet esse secluso opere intellectus: sed hoc est falsum: ergo. Maior patet, minor probatur: Quia si à parte rei habet esse: ergo à parte rei habet partes, quia compositio sine partibus intelligi nequit: sed nõ potest à parte rei habere partes: ergo nec esse. Min. prob. quia animal & rationale nõ sunt distincta secluso operatione intellectus: ergo nec sunt partes in re ipsa. Quod vero nõ sit per opus intellectus probat: quia alias esset aliquid rationis formaliter: sed hoc est falsum: ergo. Prob. mi. quia sic vel esset priuatio, negatio, vel relatio: sed nullũ horũ est: ergo. Prob. min. quia hominẽ esse compositũ ex animali, & rationali nõ est aliquid supradictorũ: imo vero videtur esse aliquid reale. Et cõfirm. arg. Nã si hęc compositio esset aliquid rationis, videretur esse relatio totius ad partes, & partium ad totũ: sed hoc nõ: ergo. Prob. min. quia nullũ inconueniens esset ponere in Deo hanc compositionẽ metaphysicam, quia in Deo ponere relationẽ rationis, nõ inconueuit. ¶ Secundò: Nam si datur cõpositio metaphysica ex genere & differẽtia, v.g. ex animali & rationale, maximè, quia rationale se habet vt forma respectu materiæ, scilicet animalis & animal se habet vt materia respectu differentiæ, per quã cõtrahitur, & determinatur ad esse huius speciei, recipiendo gradum specificũ nõ sic se habet res: ergo. Probatur min. nam idẽ nõ potest se ipsum determinare, etiam per opus intellectus: sed animal & rationale sunt idẽ: ergo non potest rationale determinare animal. Maior prob. nam inter actũ determinantẽ, & potentiã determinatã debet esse distinctio, vt dicas, q̃ distinguũtur ratione, & sic determinãtur: ergo ante operationẽ intellectus distinguentis animal ab homine nõ est determinatio animalis per rationale: sed hoc est falsum. Prob min. quia secluso opere intellectus animal est rationale: ergo habet gradum rationalitatis, & sic iã est determinatum animal per rationale. 2. arg.

Tertiò: In homine non est nisi materia & forma: sed materia & forma non faciunt cõpositionẽ metaphysicã, sed physicã: ergo non est ponẽda talis cõpositio in homine. Maior prob. nã nõ est alia entitas, aut pars essentialis in homine. Minor prob. nam illa compositio, quæ fit ex illis est physica, & non metaphysica, cum ex duabus rebus resultet tertia res, & neutra pars de toto prædicetur. ¶ Quartò: In omni cõpositione resultat totũ cõpositũ ex partibus componẽtibus: sed hoc non fit in hac compositione, quam dicunt metaphysicã: ergo nõ est compositio. Min. prob. quia nec resultat ex duabus rebus tertia res, nec ex duobus intellectis, seu conceptibus tertius intellectus, seu conceptus: ergo. Quod non primũ probatur: quia ita asserit D. Th. ca. de ente & essen. Et ratio est, quia tunc non prædicaretur animal de homine, sicut nec prædicatur materia de toto. Quod vero non sit secundũ probatur, quia ex cõceptu formali animalis, & ex conceptu formali rationalis, non resultat iste conceptus homo: quia conceptus homo est simplex qualitas, nõ compositus ex pluribus qualitatibus. Et etiam, quia significatio huius conceptus homo est naturalis sequens naturam conceptus: ergo non resultat ex alijs. Dices, quod ex cõceptu obiectiuo animal, & ex conceptu obiectiuo rationale resultat cõceptus obiectiuus homo. Contra: nã illi cõceptus obiectiui, vel sunt vna, & eadẽ res, & sic est impossibile, quod faciant cõpositionẽ, cũ eiusdẽ ad se ipsum non sit cõpositio. Vel sunt tres res, & sic erit cõpositio, tanquã ex duabus rebus tertia res, quod est contra D. Th. vbi sup. & cõtra veritatẽ, alioquin nõ prædicabitur animal de homine. 3. arg. 4. arg.

Quintò: Nam sequitur, quod genus & differẽtia non prædicentur de specie, quod est contra naturam generis, & differentiæ. Sed probatur sequela 5. arg.

sequela. Compositio metaphysica est quæ constat ex genere & differẽtia, tanquã ex partibus sednulla pars prædicatur de toto, vt dicit D. Thomas. ca. de ente & essen. ergo nec genus nec differentia prædicãtur de toto, si ipsum vt partes cõponãt. Quod si prædicãtur: ergo sunt quædã tota, nam prædicatũ debet dicere totũ, quod est in subiecto, & si tota sunt non componũt: nam pars est quæ cõponit. Confirmãtur animal cõponit hominẽ secundũ gradum præcisum animalitatis, rationale, secundũ gradũ præcisum rationalitatis: nã nõ cõponũt hominem quoad inclusum de materiali: nã cũ de materiali includãt hominẽ, sequeretur, q̃ homo se ipsum cõponeret, sed quod formale se habet animal, vt pars præcise, & similiter rationale: ergo vt sic non prædicantur, quia vt sic, sunt partes non dicentes totũ, quod est in subiecto. Et cõfirm. secundò: nã vtraq; pars cõpositionis metaphysicæ se habet vt forma: ergo nõ potest talis compositio dari, quia vt daretur, deberẽt se habere, altera vt materia, altera vt forma, sed probatur antecedens, nã vtraq; prædicatur de homine prædicatione directa. ergo vtraque est forma respectu subiecti, quia prædicatio directa est illa, in qua prædicatum se habet vt forma subiecti.

Sextò: Ad probandum, quod fidetur talis cõpositio quod sit realis, tanquã ex duabus rebus tertia res, quod est impossibile, & sic non dabitur. Primò, genus & differentia sunt duæ realitates: ergo si componitur homo ex illis, erit tãquam ex duabus rebus tertia res. Probatur consequẽtia: nã eadẽ realitas nõ potest esse principiũ realis cõuenientiæ, & discõueniẽtię: sed genus est principiũ realis conueniẽtiæ, & differẽtia discõuenientiæ: ergo. Minor probatur: nam equus & homo realiter conueniunt in natura animalis, & differunt differẽtijs realiter. Secũdò probo, quod differentia, & genus sint duæ realitates, nam secluso operatione intellectus, natura generis est cõtrahibilis, natura speciei contrahens: ergo plusquam ratione distinguũtur: nam idem non potest esse contrahens, & contractum. Tertio probatur idem: nam generis & differentiæ cõceptus formales sunt distincti realiter: ergo & genus & differentia. Probo consequentiam, nam conceptus distincti supponunt obiecta distincta: ergo si distinguũtur realiter supponunt obiecta realiter distincta. Confirm. hæc ratio: Distinctio cõceptuũ suppo nit distinctionẽ in obiectis: ergo distinctio in obiectis est ante operationẽ intellectus, & consequẽter realis, siquidẽ nõ fit ab operatione intellectus. Quartò idẽ probo: Nã si genus est idẽ realiter cum differentia, vel est vna natura generica idem cum omnibus differentiis, scilicet animal cum omni differentia sua, & sic omnes 6. arg.

species essent idem realiter, quia sunt realiter vni tertio idem. Si tantum cum vna: ergo solũ prædicatur de vna, quia genus solum prædicatur de specie, cum cuius differentia est idem realiter: quia prædicatio generis debet esse quidditatiua, & nihil de alio quidditatiuè prædicatur, quod non sit idem realiter cum illo. Vltimo probo, quod differunt realiter, quia sunt entia realia, & differunt definitione: ergo realiter saltem formaliter, quia definitio essentiã rei explicat. Si ergo sunt duæ definitiones sunt duæ essentiæ reales: ergo realiter differũt.

Septimum argumentum: Nam si compositio ex genere & differentia dicitur compositio: ergo in eodẽ homine sunt multæ cõpositiones metaphysicæ, quia sunt multa genera, & multæ differentiæ, hoc autem est falsum: ergo. Maior probatur, quia est corpus habens genus, & differentiam, viuens similiter. animal ergo eodem modo. Sed minor probatur: quia alias essent multa composita metaphysica, quia ex qualibet compositione resultat vnum compositũ, & tunc videtur, quod homo metaphysicè sit ens per accidẽs: nam non satis possumus intelligere, quomodo per se ordinẽtur ista cõposita 7. arg.

Præambula ad quæstionem.

IN hac quæstione varia sunt metaphysicorũ & philosophorum placita. Nam quidam ex nostris etiam, tenent compositionem istam metaphysicam ex genere & differentia, compositionem esse realem, & fieri secluso opere intellectus, in rebus ipsis, nã gradus genericus, & specificus, qui sunt partes componẽtes aliquid reale sunt, & sunt inter se, & à toto realiter formaliter distincti, si secũdum præcisionem sumãtur, vt si animal vt sic præcise sumatur, & rationale similiter. Et hanc sententiã dicunt esse D. Th. ca. de ente & essen. Quam opinionẽ olim sum sectatus, dũ Salmãticę logicã perlegerem. Et probatur ista sentẽt. primo: nã illa cõpositio est realis, quæ cõstat ex partibus realibus realiter formaliter distinctis ante opus intellectus componẽtibus aliquod totũ, sed huiusmodi est cõpositio metaphysica: ergo. Antecedẽs quod scilicet, constet ex partibus realibus, probatur: nam partes componentes sunt aliquid reale, vt cõstat, scilicet, animal. & rationale, quia essentia hominis est realis. Quod vero distinguãtur realiter formaliter, probatur, nã animal, vt sic, cũ præcisione solũ dicit viuẽs sensibile, differẽtia vero, scilicet, rationale, solũ dicit præcise rationalitatẽ, quæ est principiũ radicale vsus rationis, & sic sumpta ista vna formalitas non includit alteram formalitatem: ergo distinguuntur realiter formaliter. Quid enim est aliud formaliter distingui, nisi habere distinctas formalitates, quarum vna non includit

dit aliàs. Et secundo probatur idem anteced. Nã Arist. 7. metaph. dicit, genus esse extra essentiã differentiarũ: ergo nec rationale includit animal, nec animal rationale: ergo vnum formaliter nõ est de essentia alterius, nec è conuerso: ergo formaliter distinguuntur, & hoc secluso opere intellectus: ergo realiter formaliter. Tertio probatur idemmet antecedens. Nam propterea dicimus ens non esse genus, quia licet conceptus entis non includat in se formalitates omnium differentiarũ, omnes tamen differentiæ includunt ens: ergo si animal est genus, nec includit differentias, nec differentiæ includũt ipsum, & sic inter ea erit realis, & formalis distinctio: ergo intentum. Quod vero cõponantur seclusa operatione intellectus, probatur: quia ante nostram considerationem homo est animal rationale: ergo animal, & rationale hominem realiter componunt, & determinatio generis per differentiam, nõ spectat ad nostram considerationem: etã animal in rebus ipsis reperiatur determinatum antequam nos cõsideremus, nõ enim in rebus reperitur genus sine suis differentijs.

Secundo probatur eadem sententia: Nam compositio metaphysica nõ habet esse per operationem intellectus, & habet esse: ergo à parte rei. Probatur antecedens. Quod enim rationale determinet animal, non est ex considetatione intellectus, aliàs nõ determinaret, nisi intellectus consideraret. Et confirmatur, nam esse per rationale determinatum esset rationis relatio, si fit per intellectũ illa determinatio, quod patet esse falsum: nam etiam non considerante intellectu est illa determinatio: est ergo realis ad eum modum, quo est determinatio materię per formam.

Tertio probatur, & explicatur hæc sententia: Nam Diuus Thomas 1. p. q. 76. ar. 4. dicit, quod forma, perfectior virtute continet quidquid est inferiorum formarum; & ideo vna & eadem existens perficit materiam secundum diuersos perfectionis gradus: vna enim, & eadẽ forma est secundum essentiam, per quam homo est ens, substantia, corpus, viuens, animal, & rationale, & Petrus, & isti gradus, quos tribuit eadem forma, se habent ordine quodam, vt ipse asserit, quæst. 8. ar. 3. primæ partis, nam prius ponitur actus imperfectus, & gradus imperfectus, quam perfectus, quia hoc est propriũ eorũ, quæ procedũt de potẽtia ad actũ. Et ideo licet hominis generatio fiat in instani, prius tamẽ generatur animal quàm homo, quia sunt imperfectiora priora generatione. Vnde cõpositio metaphysica in hoc consistit, quod prior gradus perficitur per posteriorẽ, tanquã minus perfectũ per magis perfectũ, & resultat compositum quoddã ex coniunctione prioris, & posterioris gradus. Nec impossibile est intelligi cõpositionem in ipsis gradibus, quorum vnus est prior natura altero, & per eandem actionẽ realem, qua fit homo fit compositũ illud metaphysicum, quia non solũ terminatur ad coniunctionem materiæ, & formæ, sed etiã ad coniunctionẽ supradictorũ graduũ. Et si contra hanc sententiam fiat argumẽtum: nã D. Th. dicit, quod ex animali & rationale non fit homo, sicut ex duabus rebus tertia res: sed sicut ex duodus intellectis tertius intellectus. Respondent velle D. Th. dicere, nõ fieri hominem ex animali, & rationali, sicut fit homo ex materia & forma, quæ est tertia res distincta ab illis: sed est ex duobus gradibus quoddã tertiũ metaphysicũ, qui gradus distinguũtur formaliter, & proueniunt ab eadẽ forma. Et hæc est sententia Cai. c. 3. de ente & essent. nã dicit quod homo componitur ex animali, & rationale, idest ex cõcep tu obiectiuo animalis, & rationalis formalibus. Et tunc falsum est dicere, quod homo est animal illo modo, nam tũc solũ dicit naturã sensitiuã præcise animal, & se habet vt pars, & idem de rationale dicendũ est, sed verum est dicere quod est ex animali & rationale, sicut ex partibus, quæ cõponunt metaphysicè totũ. Et quia isti gradus generici specifici, secundum quod non se includunt optimè explicantur per conceptus eos repræsentantes, dicit D. Thomas, quod est tertius intellectus ex duobus intellectis, idest, est compositio metaphysica, ex illis, quos duo conceptus non se includentes ad inuicem significant. Et quoniam nos rectè intelligimus hanc compositionẽ in ordine ad intellectus, seu conceptus, repræsentantes illos gradus dicimus, quod cõpletur per intellectũ, & quod est cõpositio ex ratione. Probãt præterea hanc opinionem: Quia Deus propterea nõ est in prædicamento, quia non cõstat ex genere & differentia: quia genus est natura quædã determinata à parte rei per differentiã, quæ natura non includitur in differentia. At si diceremus, quod hoc solũ debet attendi penes conceptus profecto in Deo esset cõpositio metaphysica ex genere & differentia, quia possumus formare vnũ cõceptum cõmunem, & aliũ particularẽ. Confirm. nã cõpositio metaphysica nõ cõsistit in conceptibus, nisi quia prius reperitur in rebus illa cõpositio, quã in intellectu: ergo estrea lis Et hęc cõpositio nõ est physica, quod poterat aliquis prætendere, siquidẽ erat ex partibus realibus: nõ inquã est physica, quia nõ fit ex vera materia, & forma, sed ex aliquo proportionabiliter se habẽte, quod vocatur materia, & forma metaphysica. Et si dicamus: ergo inter componentia metaphysicè, & cõpositum est relatio realis, siquidem ibi est vera causalitas, & vera vnio, sicut est relatio realis materiæ primæ ad formam, & ad totum compositum. Respondẽt dupliciter. Primo, quod non est relatio realis, quia relatio realis debet esse inter entia realia realiter distincta, tãquam res à re, quod hic nõ habet locum. Secundo respondent, quod est relatio realis & fundatur in actione, qua materię vnitur forma: nam illa actio est fundamentum seu ratio fundandi relationem, qua materia refertur ad formam, & secundarium, qua animal refertur ad rationale. Alij dicunt vt Gabriel, & Okam in 1. d. 8 hanc compositionem solum consistere in conceptibus, quarũ vnus ab alio determinatur, ita quod vnus importet aliquid quod sit cõmunis, & ita se habebit, vt materia res significata, vt à me concipitur, & alius importet aliquid magis particulare, & veluti determinatiuum alterius, & sic se habebit vt forma res significata: etiã si à parte rei nec sit materia, nec forma, nec est necesse quod sit fundamentum in re ad hunc modum, quod res significata per conceptum genericum sit magis imperfecta, & indeterminata, & res significata per illud quod habet rationem differentiæ, sit magis perfecta, & determinans, sed sat fuerit quod concipiatur à nobis, per modum magis, aut minus communis. Et ita Deus est in genere secundum ipsos. Et Caietanus videtur esse huius sententiæ, dum dicit, Deum esse speciem, quia concipitur à nobis, vt aliquid materiale specificum. Sed vt quod ego sentiam explicem, notandum est, quod quantum attinet ad propositum dupliciter est compositio: physica, & metaphysica. Compositio physica est illa quæ constat ex materia, & forma propriè dictis, vt patet in hominis compositione, ex materia prima, & anima rationali, quæ physica dicitur, quia materia & forma sunt talia propriè, & pertinent ad physicam considerationem. Et fit huiusmodi compositio per veram actionem physicam, per generationem scilicet, & est proprium huius compositionis, vt fiat ex duabus rebus tertia res distincta de qua partes seorsum sumptæ non prædicentur in recto. De hac vero in hac quæstione non suscipimus tractationem, nam fit de hac sermo in physica. Altera est compositio metaphysica, quam ita vocant, propterea quod eius partes non sunt considerationis physicæ nec propriæ materię, & formæ rationem habent, nec fit per motum propriè dictum sed cõsideratiõ harum partium magis attinet ad metaphysicum, cum non concernat, nisi quodammodo rationem actus, & potentię vt cunque, quod attinet ad metaphysicum tractare. Et oportet aduertere in hac quęstione de omni compositione metaphysica, siue substantiali, siue accidentali, siue materiali siue immaterial sermonem instituere.

Deciditur quæstio.

PRima conclusio: Nulla compositio ex genere & differentia, siue ex gradu generico, & specifico, de qua hic loquimur, & quam metaphysicam appellamus, realis est. Hæc conclusio est D. Th. de veritate quæst. 27. art. 1. ad 8. vide tabulam auream, verbo, prædicamentum, ibi D. Th. vocat hanc cõpositionem rationis. Præterea 3. cap. de ente & essentia dicit, quod hæc compositio non est, sicut ex duabus rebus tertia res, sed sicut ex duobus intellectis, tertius intellectus. Et profecto si esset ex duabus rebus formaliter diuersis hoc dixisset D. Thom. nam erat facilius dicere, & cum negauit, quod erat compositio ex duabus rebus, etiam negauit, quod esset ex duabus formalitatibus, seu rationibus formalibus, quia eadem sequuntur in conuenientia. Quinimo illæ duæ formalitates, etiam sunt duæ res. Nam illa distinguũtur realiter in nostra schola, quæ distinguũtur formali definitione. Et cũ dixit, quod erat tanquã ex duobus intellectis tertius intellectus voluit dicere quod erat compositio per intellectũ, vt nos sumus explicaturi. Et ita intellexit illũ Capreolus, in 1. d. 8. contra Greg. & Aureol. & alios. Et 1. p. q. 50. ar. 4. ad 3. dicit, quod differẽtia est nobilior genere, sicut determinatum indeterminato, & proprium communi, non autem sicut alia, & alia natura: ergo non differunt formaliter genus & differentia: ergo non componunt tanquam duæ formalitates. Prima consequentia patet: nam si formaliter differunt, esset alia, & alia natura. Dices, quod D. Thomas loquitur, si sine præcisione sumatur: sed contra: nã accipi cũ præcisione, vel sine illa, in nostro est intellectu, & hoc nõ facit diuersam rationẽ formalẽ in rebus formaliter realiter distinctã, nã propter nostrum affirmare, vel negare, vel intelligere, nil reale ponimus in re. Præterea Nam si rationale vt sic secundum formale differt formaliter ab animali, vt sic, quomodocũque accipiatur animal importat formalitatẽ realẽ distinctã à rationali, sicut similitudo, & albedo differunt formaliter quomodo cunq; accipiantur similitudo, & albedo formaliter differũt, quod si formaliter differũt, sunt alia, & alia natura & essentia, sed D. Tho. dicit, quod non: ergo: Hæc opinio est contra Diuum Thomam & nostra vera est. Præterea nã D. Th. dicit 1. p. quæstione 50. articulo 2. ad 2 quod in substantijs spiritualibus non est aliud, à quo sumatur genus, & aliud, à quo sumatur differentia: sed genus, & differentia accipiuntur secundum idem, si autem differunt formaliter aliud esset

1. concl.

Universidad de Deusto
Biblioteca

esset, à quo acciperetur genus, & aliud, à quo acciperetur differentia. Dices hoc non habere verum in substantijs immaterialibus, sed solũ in materialibus. Sed contra: nam etiam substãtiæ immateriales componuntur ex genere, & differẽtia: ergo idem est dicendum in illis quãtum ad hoc quod in substantijs materialibus. Sed probatur nostra conclusio rationibus. Primo: Nam sequitur, loquendo de substantijs materialibus, quod in cõposito sint plures formæ substãtiales in homine v.g. sed hoc esse falsum probatur 1.p.q.76.ar.3. & disputatur 1.1. de generatione: ergo & illud ex quo sequitur. Sequela probatur. Nam esse animal, & esse rationale, sunt effectus formales formæ, & formaliter distincti, & substantiales: ergo non possunt prouenire ab eadem forma substantiali. Probo consequentiam: quia vnius formæ substantialis, vnius rationis specificæ vnicus dumraxat effectus prouenit formalis primarius, & isti dicunt, quod animal vt sic formaliter à rationale differt: ergo sunt duo effectus formaliter distincti: ab eadem ergo forma non possunt prouenire. Præterea sequitur, quod animal non prædicetur de homine: hoc autem apertè falsum est: ergo illud ex quo sequitur. Probatur sequela: nam prædicatum debet esse totum respectu subiecti: sed animal non dicit totũ quod est in homine: ergo nõ prædicatur de illo. Probo minorem: quia precise dicit animalitatem, seu rationem animalis, & nullo modo dicit rationalitatem, siquidem, distinguitur formaliter animal à rationali: ergo. sicut enim impossibile est, quod album dicat simile formaliter, ita est impossibile, quod animal importet rationale, si distinguitur formaliter ab illo. Et idem argumentum fiet de rationali, nam etiam non prædicabitur de homine, cum formaliter solum dicat rationalitatem, quæ formaliter distinguitur ab animali. Præterea sequitur quod hæc compositio animalis, & rationalis, si realis est & in rebus reperitur, quod sit totum resultans ex illis, ens per accidens, hoc autem est falsum: ergo & illud ex quo sequitur. Probatur sequela: nam rationale aduenit enti iam constituto in actu substãtiali: ergo forma aduenientes rationalitas, scilicet, cõstituet ens per accidẽs. Antecedẽs probatur: nam aduenit animali, & animalis forma substantialis est. Consequentia probatur: nam quidquid aduenit post formam substantialem debet esse accidens respectu formæ illius, & sic constituet ens per accidens, quia prima forma debet esse per se, & secunda debet dare esse per accidens, quia duplex esse substantiale in eodem supposito non potest esse. Præterea: Nam compositum reale ex partibus realibus, & formaliter realiter diuersis ex necessitate debet fieri per actionem realem: sed homo est huiusmodi in hac sententia, quam impugnamus: ergo producitur per actionem realem, quia rationale coniungitur animali: sed hoc est impossibile: ergo. Probo minorem. Non per actionem quagenerantur homo: nam illa actio est generatio, & procedit à non esse hominis ad esse hominis, & habet pro termino à quo non esse hominis, & identificatur cum forma, quam introducit in pura materia: sed hæc actio ex necessitate debet identificari cum rationale, quæ est differentia, & realiter distinguitur à forma, scilicet ab anima rationali, & habet pro subiecto non materiã primam, sed animal: ergo est alia actio, quãm generatio, nec potest fingi, quænam alia sit actio, quia nec est generatio simpliciter, cum non præsupponat subiectum, quod sit pura potẽtia: nam præsupponit animal, tanquam subiectum & materiam, nec potest esse accidentalis mutatio, quia terminatur ad substantiam: ergo fictitia est hæc compositio. Nam dicere quod rationale coniungitur animali, vt resultet homo per generationem, qua homo generatur, iam videmus esse absurdum, quinimo in homine essent ponendæ multæ actiones reales, quibus produceretur, scilicet, vna, qua substãtia corporeitatis differentiæ, alia qua corpus viuentis differentiæ: alia, qua viuens sensibili: & alia, qua sensibile rationali connecterentur: & tot essent ponendæ in homine reales relationes inter partes, & totum, causę, & causati, quæ omnia apertè sunt absurda. Præterea sequitur, q̃ in substantijs spiritualibus reperiatur compositio realis, alia præter illam, quæ est esse, & essentia, quod D. Thomas, nec Aristoteles vnquam dixerunt. Probatur sequela: nam in illis reperitur genus, & differentia, siquidem sunt in prædicamento, & si hoc esset verum dicendum esset, substantias separatas habere partes realiter formaliter distinctas, nec esse substãtias simplices. Et si hoc esset verum non diceret Diuus Thomas vbi supra, quod in substantijs his ab vno & eodem sumitur generis ratio, siquidem formaliter ratio substantiæ distinguitur à ratione huius substantiæ, per quam in specie collocatur, & maximè, quia hæc compositio repugnat simplicitati earum. Quinimo sequitur ex hac sententia, quod in anima rationali reperiatur hæc formalium partium diuersitas, nam reperitur in illa ratio formæ in communi, & ratio talis formæ, per quam ad esse specificum determinatur ratio illa communis: ergo eadem ratione est formaliter realiter distincta vnius ratio ab alterius ratione, & sic erit cõposita ex partibus realibus formalibus, & non habebit essentiam simplicem, quod est contra rationẽ formæ, quæ simplici essentia constat. Præterea sequitur ex hac sententia, quod in accidẽtibus etiam

etiam reperiantur huiusmodi rationes formales distinctæ, siquidem in illis reperitur ratio generis & differentiæ, & quod istæ rationes ad componendum v.g. scientiam iungatur per aliquã actionem realẽ, quia est eadem ratio in accidẽtibus, quæ in substantijs, & tamen videmus esse essentiam simplicissimam essentia v.g. scientiæ & albedinis, & reliquorum: ergo hæc sententia est absurda: nec in entibus rationis hanc formalem differentiam inuenire poterunt, nam sequitur esse distinctas entitates rationis, & ita reperiretur ratio generica sine differẽtia, quia si formaliter distinguuntur habent esse per diuersos actus intellectus, & sic vnum sine alio reperiretur. Præterea: nam vniuersaliter loquẽdo de genere & differentia, si formaliter realiter distinguũtur, & sunt istę formalitates in rebus, v.g. in homine, & in Angelo, vel istæ formalitates reales habent esse existentiæ, quando iunguntur, vel non, non potest esse, quod nõ, quia non sunt puræ potentiæ, sed actus licet vnus sit magis perfectus alio: ergo iam sunt entia existẽtia: sed ex duobus existentibus non potest fieri vnum per se, & in genere substantiæ: ergo resultat vnum per accidens.

Tandem: Nam nulla pars realis prædicatur de suo toto, si dicit partẽ essentiæ totius, vt patet in materia & forma, & alijs huiusmodi, ergo si genus & differentia sunt partes reales hominis: ergo nõ prædicabũtur de homine, & idẽ de alijs dicẽdũ est, & sic nõ erũt genera nec differẽtiæ, quæ debẽt de toto prædicari, quinimo, sequitur, quod definitiones hominis, & Angeli &c. nõ prædicãtur de definito, quod est contra Arist. 1. Post. & 7. metaph. quia nec partes reales simul sumptæ, & loquor de essentialibus) prædicãtur de toto in recto). Nõ enim dicimus, quod homo est materia, & forma, sed quod est ex materia & forma. Nec Cajet. fuit oppositæ sent. vt videbimus. Præterea sequitur, quod homo realiter distinguatur ab animali, quia totũ realiter distinguitur à parte, & verè animal dicit partem hominis, quia solum dicit animalitatem.

2. Concl. Secũda cõcl. Cõposit o metaphysica ex genere & differẽtia per opus intellectus, siue accipiam' genus & differẽtiã pro natura generica, & differẽtiali in cõmuni siue in particulari. Possumus enim accipere generis naturã in cõmuni, cõsiderãdo animal in cõmuni, sine hac, vel illa differẽtia, possumus autẽ & ipsum cõsiderare, in particulari, v.g. cõtracto per hãc differẽtiã rationale. Et idẽ est de rationalitate quomodocũq; cõpositio cõsideretur ex genere & differẽtia, siue in cõmuni, siue in particulari, est per opus intellect'. Et hæc cõcl. eisdẽ rationibus prob. quibus manet probatũ, esse cõpositionẽ realẽ, ex partibus realibus formaliter distinctis, deinde vero probatur esse aliquid rationis. Nã ex eo quod est cõpositio vt patet, & nõ realis: ergo per opus intellectus. Et si dicas, vnde habemus q̃ species sit cõposita? resp. q̃ quia est definibilis quidditatiuè debet habere partes, & esse quid cõpositũ. nã definitio quidditatiua sine partibus nequit intelligi: partes vero definitionis sunt partes rei definitæ. Et ita docet Arist. 8. met. tx. 9. præterea probatur cõcl. Nã anima rationalis, v.g. vnum esse formale dat, nimirũ esse hominẽ, intellectus autẽ noster hoc quod est esse hominẽ, qui est vnius formalis effectus formæ: per intellectũ partitur & cõsiderat id quod cõmune habet homo cũ cęteris animalibus, & hoc explicat per conceptum animalis. Deinde considerat id quod est sibi propriũ & constitutiuũ suæ speciei, & hoc explicat per conceptũ differẽtiæ rationale, scilicet: rationale vero & animal idẽ sunt realiter formaliter & idẽ significant; licet diuersis conceptibus. Nã genus significat totam essentiam speciei, vt determinabilem tamen, & non vt est vltimo determinatã, rationale vero totã rei essentiã significat, vt est in vltima determinatione ipsius. Et exhoc intellect' cõficit hãc metaphysicã cõpositionem, quia coniungit animal, quod nõ vltimate determinatum importatur, & rationale, quod importatur vt vltima rei determinatio. Hæc tamẽ cõpositio nõ est in rebus, quia in re nõ sunt distincta rationale & animal, nisi solum fundamentaliter, & non sunt partes, nisi solum per intellectum, qui duobus illa concipit conceptibus. Et hoc ipsum in omni compositione metaphysica dicendũ est. Genus enim & differentia vt dicit D. Th. c. 3. de ente & essen eandẽ vnã essentiã explicãt, sed genus illã, nõ vt determinatã vltimo importat, quod facit differentia, & intellectus ea cõiungens, & consideras, complet, & facit hãc, quã vocamus metaphysicã cõpositionem. Et hac ratione habetur quare in Deo non sit huiusmodi compositio ex genere & differentia, quia etiam si in Deo nos concipiamus rationes substantiæ infinitæ, & postea addamus rationẽ intellectualis, neutra pars se habet vt genus, vel differentia quia natura diuina concepta sub ratione substantię infinitę, nõ concipitur vt aliquid, quod spectet vlteriorem perfectionẽ, quia semper intelligitur ex parte rei Deus ipse, non vt perfectibilis vlteriori perfectione, sed vt quid omnino perfectũ, & infinitè perfectũ, licet illud ipsum multis, & varijs explicemus cõceptibus. Et quod dixi, siue in cõmuni, siue in particulari sumamus naturã genericam, & differentialẽ cõpositionẽ hanc esse per opus intellectus, propterea dixi, quia si in cõmuni sumitur, cũ nõ sit genus, nec differentia, nisi per intellectũ abstrahentẽ constat, quod sit illa compositio per intellectum. In particulari etiam sumendo hominem hunc componitur ex hoc animali, & hoc rationali eodem modo per intellectum, quia intellectus apprehendit partes distinctas.

Universidad de Deusto Biblioteca

3. Cont. Tertia cõclusio: Quando D. Th. ca. 3. de ente, & essentia dicit, quod si homo dicatur esse ex animali & rationali aliquo modo erit, sicut tertius intellectus ex duobus intellectis, loquitur D. Th. de animali, & rationali cum præcisione accipiendo animal per intellectum, vt stat sub hoc cõceptu animal, & nihil amplius dicit, quã quod formaliter importat animal, & rationale similiter, & tunc quia non accipiuntur, vt in potentia non important totum, sed partem solum: dicendum est, quod homo ex illis, vt ex duobus conceptibus obiectiuis, tertius obiectiuus conceptus componitur, idest, ex animali, & rationali. Et si à parte rei formaliter distinguuntur profecto non esset verũ dicere, quod homo est animal rationale, sed ex animali & rationali, quia sunt partes non dicentes totum. Et probatur cõclusio, quia tunc sunt partes speciei per intellectum nostrum distinctæ, & præcisẽ: ergo nõ prædicabũtur de toto, & bene potest intellectus sic ea accipere. Hæc autem acceptio non est in re, sed in nostris conceptibus, & in acceptione intellectus. Et ita est intelligendus Caiet.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. AD primum dicitur, quod res, quæ dicitur per intellectum composita & partes cõponentes, vt animal, & rationale, quid reale sunt, verũ quod illæ dicãtur partes distinctæ est per opus intellectus, & in ipsis est relatio quędã rationis ad totũ: quod ex illis per intellectum cõponitur, & totum in ratione cõpositi ad partes cõponentes refertur, sicut homo ex materia & forma compositus, quid reale est, & substãtia & similiter partes componẽtes substantia sunt: verum relatio totius ad partes, est partium ad totum accidens quoddam est respectiuum. Ita proportionabiliter est loquendum de nostra cõpositione. ¶ Ad secundũ iam patet ex 2. concl. & secluſa operatione intellectus animal nõ est determinatũ per rationali, sed est idem aliquod animal cũ rationale, & aliud animal cum irrationali, seu est aliquod animal rationale, & aliquod animal irrationale. Ad 2. arg. Ad 3. arg.

Ad tertiũ resp. quod est homo ex illis constitutus, qui est animal rationale, & fit cõpositio secundũ quod cõsideratur essẽtia tota vt determinabilis, & vt determinãs per nostrũ intellectũ, vt diximus in conclusionibus. Ad 4. Arg.

Ad quartũ resp. quod est cõpositio ex natura generica & specifica, quæ sunt partes metaphysicales, & dicunt totã naturã speciei, sed diuersi mode, & resultat vnũ cõpositũ metaphysicũ, vt dicit D. Th. 3. c. supradicto, quod genus & differẽtia habent proportionẽ ad materiã, & formã, & species ad cõpositũ. Vbi videtur expresse docere, quod species cõponitur ex genere & differentia, quæ sunt partes metaphysicę, & tota quędã, vt q. seq. videbitur, & ita dicit, hanc propositionẽ esse verã, homo est animal rationale, & nõ ex animali & rationali. Et si hæc potest dici vera, homo est ex animali & rationali, est secundũ quod accipiũtur præcisiue per intellectũ: vnde tunc non est verũ dicere, quod homo est animal rationale, vt dictũ est 3. cõcl. Vide D. Th. & Caie. vbi su. Nã quãdo præcisiue accipiũtur, vt partes sumuntur, non vt tota quędã. Ratio enim totius quodãmodo est de ratione partis metaphysicæ, vt videbimus. Nã partes dicũtur quoad formale, & tota quoad formale, & inclusum, & ita cõponũt per intellectũ ratione expliciti, & prædicãtur ratione illius, & ratione eius etiã quod implicite importat. Quomodo autẽ fiat cõpositio in cõceptibus vide Caiet. dict. c. 3. de ente & essen. Et per hoc patet ad 4. & patebit magis q. seq. ¶ Ad confir. eius resp. quod quãuis animal sit forma respectu hominis, logicè loquẽdo, est tamẽ metaphysicè materia. Nã cũ sit forma quędã perfectibilis nostro modo intelligendi vlteriore perfectione, & cũ sit forma, quæ dicat essẽtiam hominis, nõ ita perfectam potest habere rationẽ materiæ in ordine ad nostrã cõpositionẽ rationis. Vide D. Th. 4. metaph. textu 10. Ad 5. arg.

Ad Sextũ resp. (& de tota hac q. vide acutissimũ Soncinatẽ 7. metaph q. 6. & Capreolũ in 8. d. primi sent.) genus enim & differentia sola ratione distinguũtur, vt cõfusum, & indeterminatum ab actuali & determinato. Confusio autem & indeterminatio non se tenet ex parte naturæ genericæ, vel specificę, quia à parte rei sit confusa, & sine determinatione, sed ex parte nostri intellectus sic illam concipientis, & à parte rei nõ conueniunt in vna natura generica omnes species, quia illa cõmunitas solum se tenet ex parte nostri intellectus. Vniuersalia enim solum sunt in rebus, nec natura generis datur cõtrahibilis in rebus, sed prout est in nostro conceptu cognita per modum potentialis. In re vero eadem est & animalis, & rationalis natura, vt dictum est. Et hęc distinctio conceptuũ præsupponit fundamentũ in re, nõ tamen res distinctas realiter, vt patet de attributis diuinis, quæ distinguũtur in nostro intellectu, non tamẽ in re. Et natura animalis est in re multiplicata, vna tamen ratione. Nec animal, & rationale differunt definitione, quia sunt idem, & differentia solum est in conceptibus. ¶ Ad septimum respondetur, nullum esse incõueniens, quod probatur, quia quod est species subalterna induit postea aliam consideratione, & habet generis rationẽ, & sicut homo est quoddam totum specificum, non inconuenit habere partes metaphysicas, quæ rursus sunt tota quædam & habent partes. Ad 6. arg. Ad 7. arg.

Ad argumenta primæ opinionis.

AD argumenta primę opinionis respõdetur. Ad primum, negando minorem. Ad probationem cum vult probare, quod distinguantur realiter formaliter respondetur, quod accipi cũ præcisione est in nostro intellectu: intellectus enim est qui cum præcisione accipit animal, vel sine illa: non enim est in rebus præcise, sed idẽ realiter formaliter cum sua differentia, & indiuidualiter multiplicatum, sed accipitur cũ præcisione, cum intellectus fingit præcise animalitatem importare. Et ego fateor, quod sic non prędicatur de rationali, sed sic non est in rebus. Et in hoc falluntur isti autores. Cum vero Aristoteles dicit, genus esse extra essentiam differẽtiarum, vult dicere, quod conceptus obiectiuus animalis, vt objicitur formali conceptui, quo vt animal cognoscitur, non includitur in conceptu obiectiuo rationalis, vt objicitur huic cõceptui rationale, & hoc loquendo præcise, quo ad formale importatum. Et hac ratione animal potest esse genus, cõceptus vero obiectiuus entis includitur in conceptu obiectiuo rationalis: quia rationale est ens, & cognoscibile, & sic nõ est genus, quia non potest contrahi, idest, nõ potest importari vt determinabile per intellectũ, per conceptum rationale, cum iam in illo sit inclusum. Quod enim à nobis debet accipi, vt determinabile per intellectum, non debet includi in conceptu determinantis, sicut nec debet includi in re realiter determinante id quod realiter determinatur. Vnde patet, quã extra propositum adducatur autoritas ad probandum distinctionem realem. Animal vero est à parte rei rationale, quia idem sunt animal, & rationale, nõ quod à parte rei sit contractum; nam idem se ipso contrahi non potest, sed cõtractio generis debet esse in ordine ad nostrum intellectum. Huius opinionis secundum argumentum solutum est iam maximè nostra secunda conclusione. Ad 1. arg.

Ad tertium respondetur, quod omnes illi gradus sunt idem realiter, & formaliter, & sõlum per operationẽ intellectuss sunt distincti. Quo modo ergo recipiantur prius in materia gradus quos nos vniuersaliores intelligimus, & facimus per opus intellectus: vide 2. de anima, cum explicatur animæ definitio.

Ad quartam rationem de Deo iã supra respõsum est, dũ diximus, quare non sit Deus cõpositus ex genere, & differentia, & dicemus etiã de ea in sequentibus. Ad confirm. resp. quod cõpositio metaphysica præexistit in rebus fundamentaliter, non vero est realiter: quia in homine est fundamentũ, & similiter in Angelo, vt formemus conceptũ generis, sine determinatione per differentias, & conceptus differentiarum determinantium genus. Per dicta autem excluditur opinio Gabrielis, & Ocham. Nam genus fundatur in natura perfecta à parte rei, quæ potest cõcipi secundum quandã rationẽ, quæ potest intelligi perfectibilis per vlteriorem differẽtiam, & de cuius ratione non sit esse, quod in Deo nõ habet locũ, nam secundum quemcunque gradũ intelligatur, est de eius essentia esse, & non potest intelligi vt perfectibilis vlteriori perfectione, & sic non intelligitur sub ratione generis, & consequenter, nec sub ratione diuerentię. Ratio enim generis, & differentiæ non pro libito fingitur, sed intelligitur conceptus genericus esse illius rei, quæ potest concipi, vt quid potentiale, & conceptus differentiæ est illius rei, quæ potest concipi vt quid perfectiuum alterius rationis, quod non cuilibet rei potest tribui.

QVÆSTIO IX.

Vtrùm partes metaphysicæ genus, & differentia prædicentur de specie, secundũ quod componunt ipsam, vel alio modo.

QVod est quærere, vtrũ prædicẽtur secundũ quod sunt partes, an secũdũ quod sunt tota quædã, & an sic de ratione partis metaphysicæ, quod sit totũ quoddã. Et quod nõ prædicẽtur secundũ quod sunt cõponentia speciẽ, arguitur primo, argum. 1. præced. q. cũ sua cõfirmatione. 1. Arg.

In hac q. sunt etiã logici & metaphysici varij. Nã qui in superiori q. dicebant, hanc metaphysicã cõpositionẽ realẽ esse, ex gradibus realibus formaliter realiter distinctis: dicunt etiã quod animal, & rationale cõponunt hominẽ secundũ gradus explicitos, quos includunt, scilicet, secũdũ quod important naturã sensitiuã & rationalẽ præcise, & cum sub hac ratione habeant se vt partes nõ possunt prædicari in recto, sed in obliquo. Itaq; est verũ dicere, quod homo est ex animali & rationali, nõ vero est verũ dicere, quod homo est animal rationale. Et conuincũtur arg. 1. q. præced. adducto: quia pars etiam metaphysica in eo quod pars, nequit de toto prædicari, sed semper in eo quod pars cõponit, nõ dicendo totũ, quod est in subiecto. Alias si cõponeret vt dicit totũ quod est in subiecto cõponeret vt totũ quod implicat: ergo non potest prædicari vt componit, sed alia ratione prædicatur ab ea qua componit, & non præcise, qua ratione componit.

Et probatur secundo, nam si animal secundũ quod dicit totum quod est in homine, totum, scilicet, hominẽ cõponit: ergo ita cõponit se ipsum: sed hoc est inconueniens: ergo nõ cõponit secũdũ quod dicit totũ quod est in homine, sed nõ potest prædicari, nisi dicat totum, quod est in homine: ergo non prędicatur secundũ quod

Universidad de Deusto Biblioteca

componit, quia tunc non dicit totum compositum. Et idem argumentum fit de rationali. Alij aliter dicunt, & ferè est idē. Dicunt enim, quod partes metaphysicæ componunt speciem, & prædicantur de illa: sed non prædicantur solum secundum illud, quo componunt, sed secundum illud, & aliquid amplius quod in potentia includunt, verbi gratia, animal, & rationale prædicātur de homine, & componunt ipsum, componunt quidem quoad explicitum quod dicunt, scilicet, quoad animalitatē animal, quoad rationalitatem, rationale, & nō componunt ratione illius, quod in potentia dicunt, scilicet, speciē ipsam Prædicantur vero secundum illud explicitum quod dicunt, & etiā secundū illud, quod in potentia importāt, quia debent esse tota quædam vt prædicentur, & partes vt componant, & vtrunque respectu speciei. Et cum sit impossibile, quod respectu eiusdem sit pars, & totum aliquid non possunt secundum illud, quo componunt solum prædicari, sed secundum illud & aliquid aliud amplius, & illud est tota species, quā in potentia dicunt.

Deciditur quæstio.

1. Cons. PRima conclusio: Partes metaphysicæ secundum quod partes metaphysicæ sunt & componunt speciem prēdicantur de specie, & est essentiale parti metaphysicæ, quod sit quoddā totum, nec pars metaphysica potest intelligi sine totius ratione. Hæc conclusio est expressa sentētia Aristotelis, & Diui Thomæ. Et ideo late est probanda. Nam Aristoteles 8. metaphysicorum, textu 9. expresse dicit definitionem substantiæ specificæ, siue illa sensibilis fuerit, siue intellectualis habere deberepartes quæ sint vt materia & forma: omnes autem explicant, quod sint genus, quod à materia sumitur, & differentia quæ sumitur à forma: sed partes definitionis sunt partes speciei: ergo sicut definitio prædicatur de specie, etiam partes eius: ergo pars vt pars est metaphysica prædicatur de specie, & vt pars est totum, quia nihil directè prædicatur, nisi sit totū. Et Diuus Thomas 1. parte, quæstione 85: art. 3. ad 2. dicit in hæc verba: Ad secundum dicendum, quod vniuersale magis commune comparatur ad minus commune, vt totum & vt pars. Vt totum quidem, secundum quod in magis vniuersali non solū continetur in potentia minus vniuersale, sed etiam alia, vt sub animali nonsolum homo, sed equus, & alia continentur. Vt pars autem, secundum quod minus commune continet in sui ratione, non solum magis commune, sed etiam alia, vt homo non solum animal, sed etiam rationale includit. Sic ergo animal consideratum in se, priūs est in nostra cogitatione, quàm homo: sed homo prius est in nostra cogitatione, quā quod animal sit pars rationis eius. Ecce secundū D. Th. animal est respectu hominis pars componens ipsum, & etiam est totum, & prēdicatur de homine, siquidē respectu ipsius est vniuersale: ergo pars metaphysica est totum & prædicatur vt pars metaphysica est. Et 3. p q. 90. quam Angelicus Doctor diuino dictante spiritu vltimam composuit, ar. 2. in corp. dicit in hæc verba: Quod duplex est pars, vt dicitur 5. metaph. scilicet, pars essentiæ, & pars quidditatis: partes autem essentiæ sunt physicæ materia & forma, logicæ autem sunt genus, & differentia. Vbi quas nos partes metaphysicas vocamus vocat Angelicus Doctor partes logicas, sed genus & differentia sunt tota quædam, & prædicātur de specie, & ea D. Th. vocat partes: ergo de ratione partis logicæ & metaphysicæ, vt talis pars est, & vt cōponit speciem logicæ: nam hoc est esse partem habere rationem totius, & prædicari de toto. Innumera alia loca possem adducere ex Diuo Thoma, sed hoc specialiter 2. cap. de ente & essentia, docet. Vbi sic ait: Ex hoc patet ratio quare genus, species, & differentia, se habent proportionabiliter ad materiā & formam, & compositum in natura, quamuis non sint idem cum illis, quia nec genus est materia, sed sumitur à materia, vt significans totū, nec differētia est forma, sed sumitur à forma, vt significans totum: vnde dicimus esse animal rationale hominem, & non ex animali & rationali, sicut dicimus eum esse ex corpore, & anima: ergo secundum D. Th. genus quod habet rationem materiæ, & differentia, quæ habet rationē formæ prædicātur de homine, & sunt partes metaphysicæ ergo partes metaphysicæ prædicātur & sunt tota quædā ex consequenti. Vide Arist. 1. Physic. statim in prin. vbi hoc ipsum expresse tradit, & Caiet. in prin. de ente & essen. Soto 1. Physic. de ordine cognitionis, & D. Th. 10. Metaph. tx 14 dicit, quod differentia additur generi, vt totum toti: ergo differentia vt pars componens est, totum est, & sic prædicatur de toto, vt pars est metaphysica. Et prob. cōclus. rationibus ex his autoritatibus desumptis. Nam definitio constat ex genere & differētia, tanquam ex partibus, itaq; genus est pars, & differentia etiam, sed genus est totum quoddam, siquidem prædicatur de speciebus in quid, & differentia similiter, siquidem prædicatur in quale: ergo pars metaphysica, & logica, vt talis pars est, est totum quoddam & prædicatur de toto, & ita vt componit est pars, & prēdicatur, & est totum. Dices, q̄ sunt quædā partes definitionis, sed non speciei, Sed hoc est ridiculum: nam partes definitionis sunt partes rei definitæ: sicut definitio est definitio speciei, explicat enim & distinguit per suas partes, quod latebat in toto, & si definitum non haberet partes, nec etiam definitio posset illas habere, & loquimur de definitione quidditatiua. Et confirmatur hæc ratio: nam homo est animal rationale: ergo prædicatur definitio, & partes eius de homine: sed partes eius sunt tota quædam: ergo pars metaphysica vt pars, & vt cōponit prædicatur de specie. Idem enim est dicere pars vt pars, & pars vt componens, quia in quātum pars cōponit, & vt totum componit aliud totum: sed vt totum non dicens explicite totū quod est in specie, & hac ratione hoc totum vocatur, & est pars logica, & metaphysica.

Præterea: Nam quare dicitur, quod genus sumitur à materia, differentia vero à forma, nisi quia genus est pars materialis in compositione speciei, differentia autem pars formalis: sed genus & differentia tota sunt: ergo partes logicæ sunt tota quædam: ergo vt componunt prædicantur, siquidem sunt tota.

Præterea: Nam hæc est differentia partis logicæ à parte naturali, nā pars naturalis non prædicatur de toto, & pars logica prædicatur: ergo vt componit prædicatur.

Præterea: Natura generica, & specifica abstractę sunt partes alicuius, & non nisi speciei: ergo componunt speciem, & vt sic prædicantur: ergo. Probatur maior, quia non dicunt naturā speciei, sed important aliquid, nō vt completū, & perfectum: ergo dicunt aliquid, quod re vera est pars.

Præterea: quia species vocatur totum actuale respectu generis, & differentiæ, quia illa actu includit: sed non potest illa includere, nisi sint partes eius: ergo quæ tota sunt partes reperiuntur: ergo vt partes sunt, prædicantur, quia sunt etiā tota:

Præterea, contra alias opiniones sic argumētor: Genus & differentia prēdicantur de specie: ergo respectu illius habent rationem partis, vel totius. Si dicas, quod totius: ergo prædicantur de specie, & rursus sunt partes, quia species dicit plus quàm genus dicat explicitè: ergo genus respectu illius est pars: ergo genus, vt sic est pars, & totum vt pars componit, & vt sic est totum: ergo vt sic prædicatur: ergo secundum quod componit prædicatur. Et hęc conclusio magis patebit, soluendo argumenta. Et ideò

Ad 1. Ad primum (quod erat quintum præcedentis quęstionis) respōdetur, quod nulla pars physica prædicatur de toto, bene vero pars logica, seu metaphysica. Et cum dicitur, si prædicātur sunt tota quædam fateor. Et cum rursus subditur, sed nullum totum componit, distinguo, nullum totum naturale, fateor: nullum totum metaphysicum, seu logicū, nego. Animal enim est totum quoddam, etiam respectu hominis, & componit ipsum, & est pars respectu etiam ipsius, & ita componit. Ex eo enim animal est totum, & similiter differentia, quia dicunt totum quod est in homine. Nam animal (vt inquit D. Thomas cap. 2. de ente) dicit habens animalitatem, siue illud sit homo, siue equus: & ita etiā in sua potentialitate dicit differentias. Et hoc ipsum accipitur per intellectum, vt pars, quatenus dicit totam essentiam hominis, vt non perfectam vltima perfectione specifica: sed vt quid potentiale, & adiungitur differentiæ per intellectum, vt resultet compositio logica, seu metaphysica. Ex eo vero, quōd per intellectū adiungatur, suæ differentiæ, nihil perdit de sua totalitate: & ita vt totum est pars. Et idem dicendū est de differentia quæ dicit totā speciem nam dicit habens rationalitatem, quod cumq; sit illud: & ita est quoddam totum, & accipitur ab intellectu vt perficiens naturam generis, & sic, vt forma, & pars logica: & per hoc nihil deperdit de sua totalitate. Et cum dicis, ergo idem componit se ipsum secundum alium, & alium conceptum, quid in conuenit. Nam cum sit compositio per rationem, bene potest idem accipi vt perfectibile, & vt perficiens secundum varios conceptus, & facere, quōd idē seipsum componat alia & alia ratione. Vide D. Thom. cap. 2. de ente, vbi expresse dicit quod genus, quod est pars est totum respectu speciei, cuius pars est quia dicit totam speciei essentiam Alij dicunt, quod animal est totum potentiale respectu hominis, & est pars actualis respectu ipsius & ita est totum, & pars, & prædicatur vt totum potentiale, & componit vt totum actuale. Sed quamuis hoc in genere dici valeat, nescio an tam bene in differentia, quæ respectu hominis non est totum potentiale: quanuis supra hanc solutionem nos dederimus cuidam argumento.

Ad 2. arg. Ad primum primæ opinionis ex hoc patet, nec valet prædicari, nisi qua ratione componit & loquimur de quidditatiua prædicatione. Si enim non ingrederetur in hominis essentia animal verbi gratia, non prædicaretur de illo quid ditatiue, vel essentialiter. Ad secundum etiam patet.

Ad 3. Arg. Ad Secundum modum dicendi respondetur & ad suum argumentum, quod prædicantur secundū illud, ratione cuius cōponunt explicite, & ratione eius etiam, quod implicite importāt quod concurrit etiam ad compositionem, quatenus facit, vt componens sit totum & componens logicæ, seu physicæ totum debet esse.

Hęc autem quęstio vtilissima est ad metaphysicales disputationes & ad definitiones specificas & quid ditatiuas cognoscendas

(?)

Universidad de Deusto Biblioteca

QVÆSTIO X.

Vtrũ genus per se prædicetur de differentijs, & an differẽtia superior sit genus respectu interiorum.

1. arg. VT videtur, quod genus per se prædicetur de differentijs. Nam animal prædicatur de rationali, & alijs differentijs, & non per accidens: ergo per se. Consequẽtia patet: quia non est alius prædicandi modus. Et probatur minor: nã si animal prædicatur per accidens de rationali: ergo etiã prædicatur per accidens de homine: sed hoc est falsum: ergo. Probatur maior. Nam quidquid prædicatur per accidens de aliquo, prædicatur etiã per accidẽs de omni illo, in quo illud ipsum includitur: sed rationale formaliter includitur in homine: ergo prædicatur accidẽtaliter de homine. Mai. prob. Nam si album prædicatur accidentaliter de animali: etiam prædicatur accidentaliter de homine, in quo includitur animal.

Confirmatur hoc argumentum: Nam hæc est bona consequentia expositorie, hoc per se est animal, demonstrato homine, & hoc per se est rationale, eodem demonstrato: ergo rationale per se est animal. Consequẽtia enim bona est, & antecedens est verum, & per se ergo & consequẽs est per se. Confirmatur secũdo: nam ista est per se, rationale est substantia: ergo & ista rationale est animal. Antecedens patet: nam rationale est per se ens, & non in alio: ergo est substantia. Tunc vltra: ergo vel corporea, vel incorporea: Non incorporea: ergo corporea: ergo substantia animata, vel inanimata: non inanimata: ergo animata: ergo sensibilis: ergo est animal: nam illa est animalis diffinitio.

2. Arg. Confirmatur tertio: Nam si ista est per accidẽs rationale est animal: ergo prædicatum potest separari à subiecto: & sic potest esse rationale sine animali. Et confirmatur vltimo: Nam in omni prædicatione per accidens, aut prædicatur accidens de subiecto, aut subiectum de accidenti, aut accidẽs de accidẽti, vt dicitur 5. Metap. tx. 13 sed nõ sic prædicatur animal de rationali: ergo non prædicatur accidentaliter: ergo per se.

Secũdo: Nã sicut ex propositionibus veris nõ sequitur, nisi verũ & ex necessarijs, nisi necessariũ, ita ex per se non sequitur nisi per se: sed ista propositio, rationale est animal, concluditur ex propositionibus per se: ergo est per se. Min. probatur. si ita arguamus, omnis homo est animal: omnis homo est rationalis: ergo rationale est animal, quæ est in Darapti primus tertiæ. Et cõfirmatur: Nam omnis propositio per accidens est contingens: sed ista nõ est cõtingens: ergo. Probatur minor, quia non potest esse falsa. Maior probatur. 1. Poster. cap. 4. de modis per se.

Præambula ad quæstionem.

QVod sit quadruplex dicendi per se modus notum est, vt patet ex Aristotele 1. libro Posterior. ca. 4. Et supposito hoc, notandum est, genus & differentiam pro naturis ipsarum (nam de his loquimur) dupliciter accipi posse, vno modo præcisiuè secundum gradus, quos explicitè tantum dicunt in suis conceptibus, vt si acciperetur animal pro natura sensibili tantum, & rationale pro habente tantum rationalitatem. Et sic accipiendo genus & differẽtiam non prædicantur ad inuicem, nec de illis in hac consideratione tractamus: falsum enim est dicere, quod viuẽs sensibile tantum sit rationale; & quod rationale tantum sit viuens sensibile. Nam per intellectum præcise accepta se habent, ac si formaliter & realiter distinguerẽtur, quantum ad prædicationem attinet. Et in hoc sensu dixit Aristoteles, genus esse extra essentiam differentiæ. Nam sic accipiendo conceptũ animalis non includitur in conceptu rationalis. Et si solum cum illa formalitate, & præcisione accipiantur, non prædicantur ad inuicem. Possunt secundo modo genus & differentia accipi sine præcisione, secundum quod animal dicit viuens sensibile, seu habens animalitatem, & rationale habens rationalitatem, quęcunque illa sint. Et hoc secundo modo tractamus de genere & differentia: quia hoc secundo modo genus sunt & differentia.

Decisio quæstionis.

PRima concl. Genus nõ prædicatur per se de differẽtia in primo modo dicẽdi per se. Probatur autoritate Arist. 4. topi. c. 2. & 3. de ani. tx. 10. & ex D. Th. de ente. c. 3. in princip. vbi dicit, genus nõ prædicatur de differentia per se loquẽdo, nisi forte sicut subiectũ prædicaẽ de passione. Vbi primum modũ perseitatis excludit à prædicatione generis respectu differẽtiæ. Et probatur ratione: nã quando aliquid prædicatur de aliquo in primo modo dicẽdi per se, illud est de essentia ipsius: sed genus nõ est de essentia differẽtiæ: ergo. Prob. min: Nã animal nec est definitio rationalis, nec pars definitionis eius: ergo nõ prædicatur in primo modo. Prob. anteced. nam alias animal includeretur in differẽtia, & differẽtia nõ cõtraheret ipsum: quia cõtrahẽs debet esse extra conceptũ contracti, & sic nec animal esset genus. Et cõfirm. hæc ratio: Quia cõceptus animalis & rationalis distinguũtur ratione, & loquor de obiectiuis: ergo vnũ non includitur in alio: ergo nõ prædicatur de alio in primo modo dicẽdi: quia quę isto modo prædicãtur vnum in alio formaliter includitur, sed quãuis genus nõ includatur in cõceptu differẽtiæ formaliter, est tamen de ratione eius, sicut subiectum est de passionis ratione. Nam dupliciter aliquid cadit in definitione alicuius, vno modo vt pars quid-

2. Conc.

quidditatis alio modo vt subiectum eius: & hoc modo passionis subiectum ponitur in eius definitione, vt dicitur 7. Metaphy. tx. 19. Et hoc est quod voluit dicere Arist. vbi sup. quod nõ prædicatur per se de differentia, nisi forte sicut subiectum prædicatur de passione, nõ quod sit omnino passio respectu eius.

2. Conc. Secunda concl. Genus non prædicatur de differentia in secundo modo perseitatis. Prob. conclus. Genus non est passio differẽtiæ: ergo. Probatur antecedens: Nam passio consequitur ad essentiam, & ipsa est prior passione: sed differẽtia non est prior animali, sed è conuerso: ergo. Itẽ: Nã si genus causaret differẽtias, vt subiectũ causat passiones, vbicunq; esset generis essentia, essent duæ differentiæ, quæ sunt passiones: nam sine passionibus non reperitur subiectum.

3. Conclus. Tertia conclusio: nec in alijs modis dicendi per se prædicatur genus. Tertius modus nõ est modus prædicandi, sed essendi. Quod neq; in quarto probatur: quia animal non est proprius effectus differentiæ, vt de se patet, cum sint idẽ realiter, & formaliter vt supra visum fuit, & solum per operationem intellectus distinguũtur. Et hac eadem ratione probatur etiam, quod nõ prædicetur vt passio.

4. Concl. Quarta conclusio: Genus non prædicatur de differentijs necessario ratione illius, quod in cõcreto & de materiali includunt differentiæ. Nã rationale, v. g. dicit habens rationalitatem, & hinnibile habens hinnibilitatem: & quia habens rationalitatem necessario est animal, hęc prædicatio est necessaria: rationale est animal, & sic in reliquis: ita quod ratione rerum secundario importatarum genus prædicatur de differentia, non ratione conceptus formalis. Et idem dicendũ est de ista, rationale est homo. Et alij dicunt idem de ista indefinita, animal est rationale. Et prob. concl. Nam habens rationalitatẽ, necessario est animal: ergo. Probatur antecedens: quia differentiæ non possunt in rerum natura reperiri, sine suo genere: quia sunt generis determinationes, & ita non possunt reperiri, sine eo quod determinant: ergo de eadem re, de qua dicitur quod est rationalis, dicetur necessario quod est animal.

5. Concl. Quinta concl. Differentia superior, vt sensibile, non est genus respectu differentiarum inferiorũ, licet rationes rerum per se prædicetur de illis. Nam habens rationalitatem necessario debet esse sensibile, siquidẽ necessario est animal. Quod vero non sit genus, probatur: quia genus necessario debet includi in cõceptu speciei: sed sensibile non includitur in cõceptu rationalis: quia cõceptus rationalis est simpliciter simplex: ergo. Item: Nam genus & species debent esse naturæ completæ positæ in recta linea: sed non sunt huiusmodi: ergo nec sensibile est genus nec rationale & hinnibile species.

Sed contra secundam conclusionem est argumentum: Nam Aristoteles dicit, quod ponitur genus in definitione differentiæ, sicut subiectũ in definitione passionis. Nam si dicamus, quid est rationale, dicemus esse animalis formam: ergo est passio rationalis respectu animalis, siquidem habet illam proprietatem passionis.

Sed respondetur negãdo sequelam: Nam Aristoteles voluit dicere, quod sicut subiectum, vt quid additum ponitur in definitione passionis, ita animal in definitione differentiæ. Nam materia prima ponitur vt subiectum in definitione formæ substantialis. At non est eius passio. Nam vt aliquid sit passio est nec sic, quod ponatur in definitione eius subiectum, non quomodocunque, sed vt causans suo modo passionem, cuius ratio est prior, ad quam, & ratione cuius passio consequitur. Quando vero aliquid ponitur in definitione alterius solum, vt subiectũ, quod actuat per illam formam, sicut ponitur substantia in definitione accidentis, non sequitur, quod sit passio: & hoc modo ponitur animal in definitione differentiæ, licet quandam limitationem habeat ad subiectum passionis. Et hoc voluit innuere Aristoteles vbi supra.

Dissoluuntur argumenta.

AD primum respondetur, quod hæc propositio, rationale est animal, si attendamus ad res significatas, quia significant eãdem rem, est necessaria. Cæterum si attẽdamus ad formas significatas, quia vna perfectio & forma vt animal non includitur in rationale, vt sic, se habent per accidens, & ita ratione formalium significatorum est per accidens: sicut si diceremus, corpus est album. Et cum dicitur, sequitur quod per accidens prædicetur de homine, negatur: quia cõceptus hominis est resolubilis in cõceptum animalis, & rationalis, quod non habet conceptus differentiæ, quia est simplex. Ad 1.

Ad primam confirmationem respondetur, quod non sequitur si præmissæ sunt per se in bona consequentia, conclusio etiam sit per se: sed solum requiritur in illa, quod si antecedens est necessarium, consequens sit necessarium. Non enim requirit consequentiæ bonitas, vt omne quod reperitur in antecedenti reperiatur in cõsequẽti. Nam animal per se primo est sensibile, & homo per se primo est animal: ergo homo per se primo est sensibilis, falsum est. Nã homo per animal est sensibile, & ita datur antecedens verum & consequens falsum, si requiramus in cõsequenti omne illud, quod reperitur in antecedenti, bene tamen sequitur, quod homo sit sensibilis. Eodem modo in illo syllogismo expositorio sequitur, quod rationale sit animal, non vero quod per se sit animal. Ad 1. Conf.

Universidad de Deusto Biblioteca

Ad 2. Cons. Ad secundam confirmationem respondetur, quod rationale est substantia incompleta, & ita non est necesse, quod participet genus: licet rationalitas sit gradus quidã vitæ eleuatissimus. Secundo respõdetur, quod sufficit, quia est substantia imperfecta, quod sit principium subsitantiæ animatæ sensibilis & rationalis: sicut materia prima est substantia, vt distinguitur contra accidens, & nec est corpus, nec viuens, nec animal, est tamen principium illorum materiale.

Ad 3. Ad tertiam confirmationem respon. quod quia illa propositio est per accidens ratione cõceptuum, potest vnus conceptus este sine alio. Quia vero est necessaria ratione rerum vna res sine alia esse non potest, scilicet, rationale sine animali.

Ad 4. Ad quartam confirmationem respondetur, quod præter illos modos prædicandi accidentaliter, qui sumuntur ex parte rerum, est alius modus prædicandi per accidens: scilicet, quando vnus conceptus est accidens alteri, & non includitur in illo. Et ita quia perfectio, quã dicit animal est accidentaria perfectioni, quam dicit rationale, quia in ea non includitur per accidens est licet ratione rerum sit necessaria. Et ita necessarium ratione rerum, quæ materialiter importantur per terminos & accidentale ratione conceptuum, non opponuntur, sed eidem rei competere possunt.

Ad 2. Ad secundum argumentum respon. quod non est aliqua regula consequentiæ: quodsi antecedens est per se cõsequens debet esse per se: sed quod si est verum, consequens debet esse verum: & si necessarium consequens debet esse necessarium &c. De quibus vide Magistrum Soto in summulis, c. de argumentatione. Multa enim conueniunt antecedenti, quæ non pertinẽt ad bonitatem consequentiæ: & illa non oportet, vt conueniant consequenti. Nam ista est bona consequentia: Deus sciuit Antichristum peccaturum: ergo Antichristus peccabit. Antecedens est simpliciter necessarium, & non itidem consequens: quia sit fuerit habere consequens talem necessitatem, vt posito antecedenti ipsum ponatur, quam vocant alii necessitatem consequentiæ. Et ita illæ propositiones per se, indirectè possunt concludere propositionem per accidens ratione significationis terminorum.

Ad Conf.. Ad confirmationem respondetur, quod quia est necessaria ratione rerum, quæ materialiter, & secundario importantur, & per accidens ratione conceptuum, ideo non potest esse falsa: quia res illæ inseparabiliter connectuntur, scilicet res quæ est animal, & res quæ est rationalis: quia res, quæ est rationalis necessario debet esse homo, & ita necessario debet esse animal.

Et si dicas, genus est principium differentiarum, principium, inquam, formale: ergo prædicatur per se de illis: dicemus ad hoc capite. de differentia.

QVÆSTIO XI.

Vtrum genus conseruetur in vna specie, & species in vno indiuiduo, & an generis potestas sit quid reale, vel rationis.

1. arg. OMNIA hæc sub vna quæstione disputare constitui, quia multam inter se cohærentiam habent. Et à primo incipiens, probo, quod genus saluetur in vna specie: nam quæcunque sunt idem essentialiter, posito vno ponitur & aliud: sed genus & species sunt huiusmodi: ergo specie constituta constituitur genus: ergo genus saluatur in vna specie. Quinimo impossibile est, quod sit homo, quin sit animal: quia homo essentialiter est animal, sed animal est genus: posita ergo specie humana genus subinde ponitur: conseruatur ergo in specie vna, quin imo in vno speciei indiuiduo. Sed dices, quod hic loquimur de genere, vt est quoddam totum potentiale, & contrahibile per plures differentias. Sed contra, & sit secundum argumentum: Nam illa potentialitas, vel est aliquid reale, vel rationis: si est aliquid reale: ergo saluatur in vna specie: nam quidquid reale conuenit animali reperitur, & saluatur in homine: essentia enim animalis cum suis omnibus proprijs passionibus in homine reperitur, & determinatur per rationale. Solut.

Si dicas, quod est aliquid rationis: Videtur hoc falsum: quia actu determinari animal per rationale, & recipere esse specificum, est aliquid reale: ergo potentia ad recipiendum hũc actum aliquid est reale: quia quanto actus est realis & intrinsecus, illius potentia debet esse aliquid reale. Solut. & resp.

Tertio arguitur. Nam hæc potentia, vel accidit animali, vel est de eius essentia, vel est propria eius passio. Si accidit animali, vel existenti in rerum natura, vel in intellectu. Si in rerũ natura existenti in vna specie accidit, imo in vno indiuiduo: omne enim accidens reale alicuius, prius accidit & cõuenit indiuiduo: quia prima substantia est, quæ primo substat accidẽtibus. Si in intellectu bene poterit accidere animali, prout cognoscitur in vna specie, quinimo, put cognoscitur abstracte. Si est essẽtiale, vel 4. arg.

vel ꝓpria passio, vbicũq; fuerit essẽtia animalis erit hæc potentialitas: & ita erit in vna specie, quinimo in vno indiuiduo.

4. Arg. Quarto arguitur: Nam specie saluatur in vno indiuiduo: ergo & genus in vna specie. Consequentia probatur, nam antecedens conceditur ab omnibus Thomistis, vt iam videbimus. Nã sicut genus essentialiter respicit plures species, ita species plura indiuidua.

Et confirmatur hoc argumentum: Nam vel loquimur de genere vt est totum potentiale, vel vt est totum actuale. Hoc secundo modo in vna specie saluatur. Si primo etiam species vt est potentiale totum saluatur in vno indiuiduo: ergo & genus in vna specie: ergo qui tenent speciem saluari in vno indiuiduo, debent etiam cõcedere genus conseruari in specie vna.

5. arg. Quinto arguitur: Non minus materia prima est indifferens secundum se & in potẽtia ad plures formas, quam genus ad plures differentias specificas, nec minus formæ perficiunt materiã primam, quam differentiæ perficiant genus: sed materia prima cũ omni sua potentialitate sufficienter saluatur in vno indiuiduo actuata per vnam formam: ergo & potentialitas generis saluabitur in vna specie, etiam si actuetur per vnam differentiam.

Et confirmatur hoc argumentum: Nam si loquimini de potẽtialitate generis ad suas differẽtias, cum dicitis, quod non saluatur in vna specie etiam debetis concedere, quod neq; in duabus saluetur, quia potentialitas illa non solum est ad duas differẽtias, sed ad infinitas syncathegorematicè, vt patet in potentialitate numeri in ordine ad differentias specificas numeri: ergo vel dicẽdum est saluari in vna specie, vel negandum est saluari in duabus.

Et confirmatur hoc argumentum secundo: Nam sequitur, quod nec Deus quę sua est potentia infinita, posset genus in vna essentia conseruare, si fiat sermo de potentialitate generis: sed hoc videtur falsum, quia Deus totam potentialitatem materiæ primæ satiat per vnam formam vt patet in cælo: ergo poterit vnam producere differentiam ita perfectam, quod totam generis potentialitatem exhauriat, & tunc saluabitur in vna specie.

6. arg. Sexto arguitur. Esset possibile nullum aliud animal esse præter hominem in rerum natura, saltem per diuinam potentiam, & tunc saluaretur genus in vna specie. Quod probo: Nam verum esset dicere, homo est animal: ergo animal vere prædicaretur de homine, & animal esset genus: ergo saluaretur in vna specie: & ita videtur esse modo in homine, sicut esset tũc: ergo. Ita saluatur modo in homine, sicut tũc saluaretur: ergo, &c.

Quantum ad secundum quæstionis punctum an species saluetur in vno indiuiduo, licet ex parte videatur probatum, adhuc magis probo. Et sit septimum argumentum. Et probo, quod non possit saluari in vno indiuiduo species. Nã species, vt totum quoddam potentiale, dicit ordinem ad plura indiuidua, vt determinetur per eorum cõditiones indiuiduantes, sed est impossibile conditiones duorum indiuiduorum reperiri in vno indiuiduo: nam indiuiduum est cuius proprietatum collectio non est in alio: ergo est impossibile speciẽ saluari in vno indiuiduo. Et rationes quæ militant pro generis potentialitate, vt non conseruetur in vna specie, militant etiam pro potentialitate speciei, vt non conseruetur in vno indiuiduo. Nam quod determinatio speciei fiat per diuersas conditiones indiuiduantes materialiter, hoc non tollit, quin sit totum quoddam potentiale, dicens ordinem ad plures cõditiones incompatibiles in eodem indiuiduo: ergo non potest, vt totum potentiale est, saluari in vno indiuiduo. 8. Arg.

Quantum ad tertium quæstionis punctum, vtrùm generis potẽtialitas sit aliquid reale, probo quod sic. Et sit octauum argumentum: Nam totum metaphysicum est quid reale, nimirum species, homo verbi gratia & leo: ergo partes ex quibus componitur, sunt aliquid reale: sed partes sunt natura generis & differentiæ: ergo illæ sunt aliquid reale, & natura generica est potentiale, & natura differentiæ aliquid actuale: ergo potẽtiale generis est aliquid reale. Probatur antecedens nam in omni compositione, vbi sunt partes componentes, vna debet esse actus, alia potentia: ergo genus debet esse potentia metaphysica, & differentia actus: sed genus animal, scilicet, est aliquid reale: ergo & generis potentialitas quid reale est. Sed maior probatur: quia differentia non potest esse potentia, cum sit determinans: ergo est genus illud potentiale, & habens potẽtialitatem metaphysicam, quod cõstat esse reale.

Et confirmatur hoc & explicatur: Nam homo vt totũ metaphysicum componitur ex actu, & potentia, & ex materiali & formali: sed hæc non possunt esse entia rationis, quia alias etiam homo esset ens rationis: ergo sunt aliquid reale: sed illud potentiale est genus generis: ergo potentialitas aliquid reale est: nam illa est quæ determinatur per rationalitatem.

Et confirmatur secundo hoc argumentum: Nam rationale est quod determinat generis potẽtialitatem: sed aliquid rationis non potest determinari per rationale: ergo est aliquid reale, quod determinatur: potentialitas ergo generis quid reale est.

Et confirmatur tertio: Nam absurdum esset dicere, quod actus specificus metaphysicè est aliquid rationis in homine: ergo absurdum esset

Universidad de Deusto Biblioteca

dicere, quod potentia metaphysica est aliquid factionis, quia actus & potentia semper debent proportionari: ergo generis potẽtialitas, seu generis potentia est aliquid reale.

Et confirmatur vltimo, quia nõ videtur aliud esse potentialitas generis, quam genus ipsum, vt determinabile per differentias, quod constat esse reale: quid igitur, &c.

Ad primum ergo in quæstione propositum, vtrùm genus saluetur in specie vna, est opinio doctissimi Scoti, cap. de specie, q. 18. dicentis tã genus in vna specie, quàm speciem in vno indiuiduo conseruari posse. Scotum sequitur Copulata Louaniensis cap. de specie, parte quarta. Antonius Andreas, q. 1, & conuincũtur aliquibus argumentis supra à nobis factis.

Deciditur quæstio.

1. Conc. PRima conclusio: Essentia generis seu naturę genericæ tota reperitur in vna specie, imo in vno indiuiduo, loquendo de genere secundum quod est quoddam totum actuale. Hæc cõclusio patet argumento primo. Quia essentia generis hoc modo est esse viuens sensibile: sed homo & Petrus sunt viuẽs sensibile. ergo generis essentia in vna specie & in vno indiuiduo saluatur. Et si iuxta hũc sensum loquatur Doctor subtilis bene dicit, nec D. Thomas sentit oppositũ. Præterea probatur: nam Diuus Thomas 1. parte, quæst. 77. art. 1. dicit, quod totum vniuersale adest cuilibet parti subiectiuè secundum totam suam essentiam, & virtutem, vt animal homini. Loquendo vero de genere, secundũ quod est quoddam totum potentiale

2. Concl. Sit secunda conclusio: Natura generica, vt dicit potentialitatem, vt contrahatur per plures differentias, non potest in vna saluari specie huiusmodi potentialitas, nec determinabilis per plures differentias, nec determinata per illas: implicat enim vtrunq;. Hæc conclusio etiã est satis nota, & est communis etiam omnibus logicis. Prob. conclusio: Quia impossibile est quod vna species habeat plures differentias oppositas: ergo impossibile est, quod genus, vt quid potẽtiale & determinabile per plures differentias, sit determinatum in vna specie. Antecedens probatur: quia vna species vnica est contenta specifica differentia vltima, cum solum habeat vnum esse specificum. Et secũdo probatur hæc pars: Nam impossibile est, quod idem numerus sit binarius, & ternarius: nam qualibet addita vnitate mutatur essentia & species numeri: sed rerum species sunt sicut numeri ex 8. Metaphysicæ, tx. 10. ergo impossibile est, vnam speciem habere duas differentias: nam illa differẽtia secunda adueniens adderet nouum gradum & mutaret speciem. Tertio: Diuersificatur animalis verbi gratia natura per aduentum differẽtiæ, sic adeo, quod alia est animalitas in equo, & alia in homine: ergo eadem generica natura animalitas verbi gratia nõ potest substerni duabus differentijs oppositis, & ita in eadem specie non potest eadem animalis natura duabus differentijs determinari. Antecedens est D. Thomæ cap. 5 de ente. Alia vero pars conclusionis, quod etiam, si actu non posit reperiri huiusmodi pluralitas differentiarum, nec etiam possit reperiri in eadem specie potentialitas ad plures differentias suscipiendas, in eadem natura animalis. Probatur, quia natura animalis, quæ est in homine verbi gratia iam est determinata ad esse hominis per vltimam hominis differentiam: ergo prout est in homine non manet determinabilis per aliam differentiam. Probatur consequentia. Quia natura animalis, cui per differentiam datum est hominis esse seu rationalis esse, manet impotens, vt sic ad recipiẽdum esse per differentiam irrationalis verbi gratia ergo non manet potens suscipere aliam differentiam. Probatur antecedens. Nam si maneret potens, daretur potentia aliqua quæ nullo modo ad actum posset reduci: frustra autem esset huiusmodi potentia: ergo non est danda. Maior patet: quia in homine, vt visum est duæ oppositæ differentiæ esse nequeunt. Et præterea: Nam, si in homine ratione naturæ genericæ determinatæ in eodem est potentialitas ad alias differentias: ergo in homine est potentia, vt sit equus, quo quid absurdius. Antecedens probatur: quia in illo est potentia, vt determinetur eius animalitas per differentiam equi, imo in homine esset potentia ratione generis superioris eadem ratione, vt determinetur per differentiam non viui & non sensibilis, quod est contra suam essentiam: impossibile ergo est hoc.

Corol. Ex hoc sequitur, multo minus in specie esse potentialitatem vt determinetur illa generis natura per omnes differentias: nec etiam est potentialitas in duabus speciebus, vt determinetur genus omnibus suis differentijs eisdem rationibus. Pro hac secunda conclusione vide Caietanũ cap. de differentia solu. 12. in magnis, qui subtiliter hoc pertractat.

3. Concl. Tertia conclusio: Genus determinabile per plures differentias est, quando ab intellectu cõsideratur sine differẽtijs per abstractionẽ ab speciebus. Hæc conclusio probatur: Quia tunc solum est quoddam totum potentiale, & determinabile per differentias. Cum vero consideratur in speciebus iam non consideratur vna natura, sed plures, & non quidem determinabiles, sed determinatę: & animal prout est in homine, non est prędicabile de pluribus speciebus, sed solum de vna specie. Quinimo in vniuersale solum

solum est genus, & ita solum tunc genus est totum quoddam determinabile per differentias: quia determinabilitas per plures differentias solum generi conuenit.

4. Conc. Quarta conclusio: De potentia Dei absoluta bene potuit de facto genus inueniri in vna specie sola, volo dicere, quod non necessitatur Deus ad productionem duarum specierum eiusdem generis, sed potuit solum vnam speciem producere, vt inter animalia solum hominem: & tunc animalis natura non reperiretur, nisi in vna specie. Hæc conclusio satis patet. Nã etiam si vt totum potentiale determinatũ secundum suam potentialitatem reperiri non possit, nisi in pluribus speciebus, tamen quod generis natura non reperiatur de facto coniuncta, nisi vni speciei, nullam dicit implicationem, cum species rerũ libere producantur a Deo. Quinimo in resurrectione vltima sola species humana reparata inter naturalia reperietur, & tunc generis quod est animal non dabitur, nisi vna species hoc dicit M. Soto cap. de specie.

5. Conc. Quinta conclusio: Seruato vniuersi ordine, nulla generica natura reperitur in sola vna specie, sed in plurimis. Hæc conclusio est D. Th. prima sent. disp. 19. q. 1. art. 1. in corp. Vbi sic dicit: vniuersale exigit pluralitatem in his, quæ sub ipso continentur, vel in actu, vel in potentia. In actu sicut est in genere, quod semper habet plures species. Loquitur autem D. Tho. ordine seruato vniuersi. Probatur præterea cõclusio: Nam multiplicatio specierum est per se intenta à natura, & natura intendit producere multas rerum species, & conseruare illas, vt ordo conseruetur vniuersi, & eius pulchritudo, quæ in hac varietate & multiplicitate specifica, piscium, auiũ, & reptiliũ, & gradientiũ cõsistit: quam obrem vniuersi dispositione seruata hanc multitudinem specificam reperiemus necessario. Quod non solum est verum in infimis speciebus, sed & in subalternis: in omni enim specie pluralitas reperitur. Nam sicut in musica seruãtur variæ vocum consonantię dissonę, vt vocum multitudo mirifice delectet audientium animos, eodem modo concentum quendam, & harmoniam caussant specierum differentes gradus, quibus summopere delectatur animus & consulitur vtilitas vniuersi, quid mundus esset, si solum in quolibet genere vnica reperiretur species. Hoc autem vt iam videbimus non est necesse semper seruare in multitudine indiuiduorum, quæ per accidens intenduntur & ratione specierum. Vide D. Tho. 1. post. lectione 1.

6. Conc. Sexta conclusio. Genus vt totum potentiale, implicat per quamcunque potentiam seruari in vna specie, quia sic genus dicit aliquid determinabile variis differentijs: sed huiusmodi determinabilitas nec actu coniuncta differentijs varijs, nec vt possibilis coniungi reperiri valet in vna specie: ergo. Minor supra probata manet. Implicat enim hoc & ita nulla potentia fieri valet. Alij dixerunt, quando D. Tho. dixit, genus requirere varias species, speciem vero non requirere multitudinem indiuiduorum, solum loqui de illis ex parte fundamenti ad abstrahendam illam naturam, & cõstituendam in esse vniuersalis: ita vt velit, quod species est fundamentaliter in rebus, etiam si vnum indiuiduum tãtum sit, genus vero non ita bene, nisi sint plures species vel plura indiuidua diuersarum specierum. Nam cognito vno indiuiduo facile adiuertit intellectus, quam similitudinem & dissimilitudinem habeat cum alijs rebus, imaginarique potest alia indiuidua possibilia, & ita illius indiuidui naturam meritò denominabit speciem. At vero ex vno aut pluribus indiuiduis omnino similibus & eorum prædicatis essentialibus nullam, per se loquendo, essentialem dissimilitudinem percipit intellectus: & ita deficit ei fundamentum, vt natura per illa genus denominetur. Verum enim vero in numeris facillimo negotio, etiam si non existant, nisi indiuidua vnius speciei ternarij, scilicet, possum considerare alias species, & indiuidua aliarum specierum, & ab illis abstrahere numeri rationem. Vnde non credo, quod hæc sit D. Tho. mens. Maxime quia etiam naturas specificas nullo modo existentes possum considerare per intellectum, & ab illis naturam generis abstrahere, quia abstractio intellectus non semper, quod sit requirit existentiam indiuiduorum: sed sufficit, vel fuisse, vel esse futura indiuidua, vel possibilia, vt abstraham ab illis generis naturã. Maxime: quia ab vno indiuiduo existenti v.g. ab homine abstraham ego rationem animalis, & corporis, & illa erit genus, quia prędicabilis de pluribus speciebus, etiam si ego nescirem species, quia illud habet ex parte sua, etiam si ego nescirem actualem prędicationem conficere. Vnde non videtur hęc sententia vera. Et hęc de primo.

Ad 2. punct. quæst. Quantum ad secundum pũctum attinet sunt etiam Doctores oppositum sentientes. Petrus Nigri in suo clypeo q. 16. & multi alij, qui non sunt ex nostra schola, dicunt, quod potentialitas speciei vt determinetur per plures conditiones indiuiduantes, non potest saluari in vno indiuiduo, sed ex necessitate requirit plura indiuidua, vt conseruetur, quatenus est totum quoddam potentiale respectu indiuiduorum: quia conditiones duorum indiuiduorum in vno saluari nequeunt, alias vnum indiuiduum esset plura indiuidua. Eandem etiam sententiam tenet Petrus Bruxelensis cap. de specie in solutione penultimi argumenti huius quæstionis.

Sed

Universidad de Deusto Biblioteca

Sed vt hanc difficultatem dissoluamus, aduertendum erit, species rerum esse in duplici differentia. Aliæ nanque sunt corruptibiles, vt humana species, cuius singularia primo, & per se corrumpuntur. Aliæ sunt rerum species nequaquam corruptioni subiectæ, vt species angelicæ quæ cum sint ipse formæ subsistentes, vt asserit Diuus Thomas, 1.p.quæstione 50. non possunt corrumpi. Corpora cælestia itidem incorruptibilia sunt, quia eorum formæ replent totam capacitatem materiæ. Aduerte insuper ex D. Tho. 1.parte, quæst. 50 art 4. ad vltimum, & quæst. 23 artic. 7. quod multiplicatio indiuiduorum non intenditur per se ab agente, sed intenditur per accidens, hoc est, per aliud, nimirum, in ordine ad speciei conseruationem. Quod enim primo agens producens indiuidua intendit, illud nimirum est speciem conseruare. Verum quoniã hæc conseruatio nequit fieri, nisi in indiuiduis hinc fit, vt producat indiuidua, & sic aliter intẽdit secundum numerum indiuidua in substantijs corruptibilibus, aliter in incorruptibilibus: quia omne agens intendit agere aliquid finitũ, vt asserit Angelicus Doctor 1.parte, quæst. 7. Et sic excogitat aliquem numerum & mensuram in partibus essentialibus, eius quæ per se requiruntur ad perfectionem totius. Non enim perse eligit aliquem numerum in his, quæ non principaliter requiruntur, sed propter aliud. Sed in tantum natura accipit hæc in quantum sunt necessaria propter aliud, sicut ædificator excogitat determinatam mensuram domus, & etiam determinatam mensuram, & numerum mansionum, quas vult facere, & determinatum numerum parietum, &c. Non autem eligit numerum determinatũ lapidum, sed eligit tot quot requiruntur ad impleram mensuram parietum, &c. Ita est cõsiderandũ in Deo respectu totius vniuersi, qui est eius effectus. Præordinauit enim in qua mensura haberet esse totum vniuersum, & quis numerus esset conueniens essentialibus partibus, quæ scilicet, habent aliquo modo ordinem ad perpetuitatẽ, quot scilicet spheræ, quot elementa, quot stellæ, quot rerum species. Indiuidua vero corruptibilia non ordinauit ad perfectionem vniuersi, quasi principaliter, sed quasi secundario, in quantum in eis saluatur bonũ speciei. Vnde licet Deus sciat numerum omniũ indiuiduorum, non tamen numerus horum est per se ordinatus à Deo ad vniuersi perfectionẽ, sed horum tot produxit, quot ad specierum conseruationem sunt necessaria.

Præterea aduerte (de quo statim dicemus) quod Angelorum species non habent, nec possunt habere nisi vnicuin indiuiduum, quia non habeant materiã, non potest in illis assignari ratio diuersitatis numericæ, quæ est per materiã.

His ergo præhabitis sit septima conclusio: Potentialitas, quam dicit natura specifica corruptibilis, vt determinetur per plures conditiones indiuiduantes diuersorum indiuiduorum, non potest reperiri satiata in vno indiuiduo. Hanc conclusionem probat sextum argumentum in principio, & ratio Petri Nigri proximè adducta. Nam quamuis species corruptibilis materialiter determinetur per indiuiduantes conditiones, & quamuis indiuidua corruptibilia per accidens intendantur, sed non potest illa potentialitas, vt materialiter indiuiduetur, & determinetur per plures conditiones plurimorum indiuiduorũ in vno indiuiduo reperiri satiata, nec potest ibidem talis potentialitas reperiri, sed reperitur vna potentialitas in intellectu abstrahẽte naturam à conditionibus indiuiduantibus, & reperitur natura cum varijs cõditionibus in varijs indiuiduis. Alias idem indiuiduum haberet cõditiones aliorum indiuiduorum, & esset duo indiuidua, & esset distinctũ, à quolibet alio fiquidẽ est indiuiduũ: & nõ esset distinctũ quandoquidem habet cõditiones alterius indiuidui, quæ sunt implicantia. 8. Concl.

Octaua conclusio: Potentialitas specierum rerum incorruptibilium, vt determinetur per cõditiones indiuiduãtes, quas potest habere in rebus saluatur in vno indiuiduo. Probatur hęc cõclusio: quia illa natura non habet potentiam, vt determinetur per conditiones indiuiduãtes oppositas, quia implicat cõtradictionem esse duos Angelos solum numero differentes: sed solum habet potentiã vt determinetur per cõditiones vnius indiuidui, & hæc potẽtia reperitur cõpleta in Gabriele: ergo. Et prętereà: quia indiuidua non multiplicantur, nisi quando sunt corruptibilia, quia intenduntur propter speciem, vt patet in notabilibus: sed Angelicæ species sunt incorruptibiles: ergo indiuidua earum non multiplicantur, sed solum est vnũ in qualibet specie, ergo speciei potẽtialitas in vno est completa in diuiduo. Vide Caietanum 1.p q. 50. art. 1. Et çumel, ibidem, qui alias congerunt rationes.

Ex hoc infertur, quod hæc propositio est verissima, speciei potentialitas potest saluari in vno indiuiduo, quia est propositio indefinita, quæ habet vnam singularem veram, si referatur ad species Angelicas, cuius potentialitas vnico indiuiduo dumtaxat est determinata: quia non habet potẽtialitatem ad plura indiuidua, vt realiter fit in illis etiam per diuinam potentiam, vt demonstrat Diuus Thomas 1.parte, q. 50. articulo 4. Generis vero potentialitas non reperitur satiata in vna specie, quia est ad plures differentias, & nulla species habet plures differentias, vltimas nec aliqua generis potentialitas reperitur, quæ sit solum ad vnam differentiam. Corol.

Ad tertium ergo punctum accedentes, vtrũ generis potentialitas sit aliquid reale, vel ratio Ad 3. q. pũcto.

tionis, sunt etiam in hac re varię sententiæ. Aliqui etiam ex Thomistis, qui dicunt, compositionem ex genere & differentia esse aliquid reale, dicũt consequẽter generis potentialitatẽ, vt cõtrahatur per plures differentias, esse aliquid reale. Imo dicunt idem de potentialitate speciei, vt per plures conditiones indiuiduantes oppositas determinetur. Et probant, quia si est aliquid rationis, vel negatio, vel relatio, vel priuatio: sed constat nihil horum esse: ergo. Item: nam actus & potentia sunt in eodẽ genere: sed rationale: & hinnibile sunt aliquid reale: ergo & potentialitas generis, quæ per illas differentias determinatur est aliquid reale. Et dicunt potentialitatem hanc consequi ad naturam generis, verbi gratia ad animalis naturam consequitur, vt sit determinabilis per varias differentias: & quia hæc potentialitas est ad actum completum & multiplicem, non potest ad actum esse reducta, nisi in multis speciebus. Sicut potentialitas numeri vt sit par, & impar non potest in aliqua vna specie numeri complete esse determinata: sed ad suam completam determinationem plures requirit species, in vna tamen specie incomplete determinata reperitur. Et sicut potẽtia numeri ad par, & impar est in duabus speciebus, & non in vna: ita hæc potentialitas non est in vna specie, sed in duabus speciebus incompletè, & consequitur ad animalis naturam in duabus speciebus existẽtem. Et per hunc modum argumẽta soluunt, quæ contra hanc sententiã fieri possunt. Nihilominus opposita sententia, quod nõ sit potentia realis, est certissima, & satis conformis dictis Diui Thomæ tenentis genus & differentiam dicere eandem naturam. Adduximus vbi hoc dicit D. Thom. quæstione superiori de compositione metaphysica. Et hanc sententiam sequitur Petrus Nigri, quæstione 26, & Bruxelẽsis, cap. de specie, & est communis inter Scotistas plurimos. Illam tenet Caietanus ca. de differentia, & Soto cap. de specie.

9. Concl. Sit ergo nona conclusio. Licet esse animal sit aliquid reale, quod animal sit quid determinabile per differentias, & sit quid potentiale in ordine ad illas habet non in re, sed prout accipitur à nostro intellectu, vt quid abstractũ ab speciebus & differentijs. Hæc conclusio probatur: Nã animal & rationale, vt supra visum fuit, sunt idem realiter, & formaliter, & solum distinguũtur per opus intellectus: ergo non potest animal esse aliquid determinabile per illam differentiã realiter: ergo illa potentialitas non est aliquid reale, habẽs esse secluſa operatione intellectus. Consequentia prima probatur: Nam vt illa potẽtia esset in rebus aliquid reale, necessum erat quod actus, ad quem ordinabatur esset ab ipsa realiter distinctus: sed non ita se habet: ergo nõ est aliquid reale: habet ergo quod sit potentiale aliquid per opus intellectus. Minor probatur: Nam intellectus est qui distinguit inter animal & rationale: itaque, quia genus realiter & formaliter est idem cum suis differẽtijs, non potest eius potentia esse aliquid reale in ratione potẽtiæ in ordine ad differentias specierum constitutiuas. Præterea: Genus est quid potentiale determinabile per varias differentias secundum quod accipitur, vt quoddam totum potentiale: sed non habet, quod sit totum potentiale, nisi per intellectum abstrahentem naturam animalis ab speciebus: ergo illa potentialitas in ratione talis fit per opus intellectus, ad hunc sensũ, quia intellectus est, qui facit vt animalis natura fit quid in potentia ad differẽtias, & quid cõtrahibile, quod facit per abstractionem non ad hunc sensum, quod faciat animalis naturam, quæ determinabilis est. Præterea. Ista potentialitas generis, nihil est aliud, quam generis diuisibilitas per plures differẽtias, seu species: sed generis diuisibilitas præsupponit generis vnitatem, quia nihil est diuisibile, nisi sit vnum, quia plura vt sic non sunt diuisibilia: sed diuisa, ista autem vnitas generis, qua est vnum diuisibile in multas species, seu differentias, est aliquid rationis, si quidem illi cõuenit per opus intellectus: ergo potentialitas illa, & diuisibilitas non conuenit animali sine opere intellectus, non ergo est aliquid reale. Præterea: Si hęc potentialitas est quid reale: ergo existit in rebus siue in vna siue in pluribus: sed hoc est absurdũ: ergo. Probatur minor: Nam omne existens in rebus debet esse in singularibus: sed nec in vno singulari nec in pluribus est hęc potentialitas, vt genus determinetur per plures differentias: ergo solum est operante intellectu huiusmodi potẽtia. Maior probatur: Omne enim existens debet habere existentiam: sed existentia est actus rei singularis: ergo quod existit debet esse ipsum singulare, vel pars eius, vel accidens eius: & ita erit aliquid singulare. Patet minor illa: quia nec in Petro & Brunelo est potentia formaliter determinabilis pluribus differentijs, maxime cum in Petro & Brunelo nõ sit differentia formaliter: quia differentia est quid vniuersale, & Petrus & Brunelus sunt aliquid singulare: in singularibus autem vniuersalia non sunt, nisi fundamentaliter. Et confirmatur hæc ratio: Nam prima substantia est, quæ primo substat accidentibus, & prædicatis essentialibus in existentia: quia enim Petrus est albus, homo est albus, & quia Petrus existit animal rationale, homo existit animal rationale, & quia Petrus existit risibilis, homo existit risibilis: ergo si animal esse aliquid potentiale & determinabile per plures differentias, est aliquid reale: ergo potius conuenit Petro, quod est falsissimum. Petrus enim in rebus ipsis, nec

vt

vt Petrus, nec vt animal est determinabilis variis differentijs, & ita hæc potentialitas conuenit generi per intellectum. Et si inquiras, quomodo conuenit illi per intellectum; respondeo, quod intellectus abstrahens animal ab speciebus & differentijs facit illud, prout est in intellectu, quod nõ habeat actu illas differẽtias, & ita quod possit illas habere, quãobrẽ facit illud totum potentiale: cum vero coniungit illud differentijs, facit ipsum componi, & actuari per illas, & ita resultat compositio metaphysica: in rebus autem fundamentum est huiusmodi, abstractionis, & huiusmodi coniunctionis, & compositionis metaphysicæ. Et idem est dicendum de potentialitate speciei in ordine ad plures conditiones indiuiduantes, licet sit differentia in hoc quod illa potentialitas generis est vt determinetur per plures differentias formaliter, speciei vero potentialitas, vt determinetur per plures cõditiones indiuiduantes materialiter, vt supra conclusione tertia ostendimus.

30. Concl. Decima conclusio: Potentialitas generis est eius essentia cum aptitudine vt diuidatur per varias differentias: non enim dicit aliquid reale superadditum essentiæ generis, quod sit velut materiale huius potestatis, sed dicit essentiam animalis abstractam & determinabilem differẽtijs. Hæc conclusio satis patet: quia nihil aliud reale fingi potest, quo determinetur, potentialitas generis cum illud per differentias contrahi debeat, nec huiusmodi potentialitas supponit pro aliquo ente rationis, quod sit determinabile, nisi in entibus rationis, cum in illis considerẽmus rationem generis, & totius potestatiui.

Dissoluuntur argumenta.

Ad .1. arg. AD argumenta in principio quæstionis. Ad primum respõdetur, quod probat primam conclusionem. Probat enim genus, vt totum actuale est saluari in vna specie, non vero vt totum potẽtiale, quia vt sic est in multis: nã pars potestatis eius ad vnã deuenit speciem, & pars potestatis eius ad aliam. Vide Caietanum, qui vbi supra de hoc loquitur eleganter.

Ad .2. Ad secundum respondetur, quod illa potentialitas formaliter est aliquid rationis, & aliquid reale materialiter: nã supponit pro essentia animalis determinabilis per plures differentias: essentia est aliquid reale, determinabilitas est aliquid rationis: nam dicit, quod illa essentia sit abstracta ab inferioribus, quod est quid rationis, & vt formalius loquamur dicit totum potentiale logicum, de materiali naturam genericam, de formali relationẽ totius vniuersalis ad suas partes subiectiuas, seu ad suas differentias determinantes, & si fuerit totum potentiale specificum ad suas partes materialiter determinantes. Non vero dicimus nos totum potentiale pro materiali supponere semper pro aliquo rationis: non enim hoc semper habet, nisi quando genus pro materiali est rationis ens, vt secunda intentio cum genus denominatur.

Ad .3. Ad tertium respondetur, quod hæc potentialitas competit naturæ genericę abstractę ab speciebus. Cęterum hęc nunquam reperiturin vna specie nec actuata pluribus differentijs specificis: quia sunt repugnantes, & quadam tenus ratione oppositę, & sic eidem non possunt conuenire, nec vt potentia determinabilis est etiam in vna specie: quia ibi etiam non potest duabus differentijs determinari: sed reperitur actuata oppositis differentijs in pluribus speciebus, actuabilis vero in intellectu abstrahente naturam à suis speciebus.

Ad .4. Ad quartum respondetur, quod potentialitas specierum incorruptibilium in vno indiuiduo saluatur, reliquarum corruptibilium minime, vt diximus in primo puncto. Nullum autem genus secundum quod est totum potentiale in vna specie saluatur quia dicit ordinem ad plures differentias, quæ quia repugnantes sunt eidem competere non possunt, sicut esse rationale, & hinnibile, & ita non potest in vnã saluari specie.

Ad confirmationem iam patet ex conclusionibus.

Ad .5. Ad quintum respondetur, quod est discrimen inter materiam primam, & potentialitatem generis: quia potentialitas materię primę est alicuius, quod est pars physica, & ita vbicũque est illa pars, erit eius potentialitas: sed potentialitas generis est alicuius totius vniuersalis potestatiui. Et ita cum determinatur ad vnã speciem, licet quatenus est totum actuale totaliter terminetur, quatenus vero est totum potestatiuum non totaliter determinatur, sed solum secundum partem potestatis eius, & ita nõ manet tota eius potestas in vna specie. Vide Caietanum vbi supra eleganter.

Ad. Cont. Ad confirmationem respondetur, concedendo genus secundum omnem suam potestatem non conseruari in duabus speciebus, quia nullum est genus, quod non habeat plusquã duas differentias veras. Cęterum quoniam ad essentiam totius intelligendam sufficit eius duas intelligere partes, quod essentiale est in toto, dicimus nos essentiam totius potestatiui, vt sic non saluari, nisi in duabus speciebus, quatenus potestatiuum totum est: reliquę differentię, quæ superueniunt his duabus censentur, velut de perfectione totius potestatiui, non de essentia. Nam si solum duę reperirentur species alicuius generis, vere essentia generis illius saluaretur. Alia confirmatio est pro nobis, & patet ex conclusionibus, quid dicendum sit.

Ad

Ad sextum respondetur, quod animal, vt totum actuale saluaretur tunc in vna specie, vt totum vero potentiale non posset saluari in vna specie determinatum per plures differẽtias, nec vt determinabile, quia vt sic solum est in intellectu abstrahente ipsum à pluribus speciebus. Quando vero est in rebus determinatum non est vnum animal determinatum, vnum inquam realiter, sed plura animalia realiter: & si debeat esse vnum, debet esse vnum per rationem: nam vnitas multis communis non est, nisi in intellectu. Ad .7. Ad septimum patet ex septima & octaua cõclusionibus.

Ad .8. Ad octauum argumentum respondetur, quod totum metaphysicum quid reale est, & partes componentes aliquid reale sunt, sed non sunt aliquid reale, & inter se distinctæ: & ita nec est potentia realis, nec actus realis, quamobrẽ, nec realiter componunt, sed per operationem intellectus. Vnde esse totum metaphysicum, est esse aliquid reale, in quo intellectus distinguit partes componentes, & facit illas per suam actionem habere rationem actus, & potentiæ, dũ accipit vnam, vt aliquid potentiale, & aliam vt aliquid actuale, vt dictum est cum quæstione antecedenti disputatum est, an compositio metaphysica esset reale aliquid: oporteret ergo vt potentialitas generis esset aliquid reale in ratione potẽtiæ esse distinctum ab actibus, quibus afficitur, distinctum inquam, realiter, quod cum non habeat non est potentialitas realis.

Ad .1. Ad confirmationem respondetur, quod actus & potentia, sunt aliquid reale, nimirum, animal & rationale: sed non realiter distincta: & sic nõ est vera potentialitas realis, sed solum potentialitas logica: nam quæ vere est potentia realis ad actũ realẽ in creaturis debet esse distincta realiter à suo actu.

Ad .2. Ad secundam confirmationem respondetur, quod aliquid reale est, quod determinatur per rationale, non realiter distinctum, & ita nec realiter & à parte rei determinatur, & sic à parte rei non est illa potestas generis aliquid reale in ratione potentialitatis, licet animal sit quid reale. ¶ Ad .3. Ad tertiam confirmationem respondetur, quod actus metaphysicus seu logicus quid reale est, & similiter animal, quod est potestatiuum totum: verum non habet animal rationem totius potentialis, nec differentia rationem actus eius, nisi interueniat operatio intellectus distinguentis vnum ab alio, & facientis, quod animal sit sine differentijs, vt possit determinari per intellectum, vt dictum est.

Ad .4. Ad vltimam confirmationem patet ex vltima conclusione.

(:)

QVÆSTIO XII.

Vtrum animal sit immediatum genus ad hominem, & cęteras species animalis.

PRES referam in hac quæstione sẽtentias: quid verò sentiam post modum dicam. Prima sententia est aliquorum tenentium animal non esse genus immediatum adhominem 1. Sent. equum &c. Et probant hanc sententiam & authoritatibus & rationibus. Prima ratio est: Nã in volatilibus inter animal & quamlibet speciẽ infimam volatilium mediat auis, quod est genus, ergo animal non est immediatum genus ad omnia volatilia. Probatur antecedens: nam auis prædicatur inquid de pluribus specie differentibus: ergo est genus, & mediat: ergo. Maior probatur: nam interroganti, quid est colũba, recte dicimus esse autem, quid est aquila, respondemus similiter optime, quod est auis: & columba & aquila specie differunt: ergo. Hęc etiam est prædicatio quidditatiua, auis est animal: ergo vt genus coordinatur ad species, & subjicitur animali, vt quid, de quo animal prędicatur quidditatiue: ergo est genus medians inter animal & reliquas volatilium infimas species. 1. arg.

Et confirmatur hęc ratio Autoritate Aristo. qui ... de historia animalium ponit auem tanquam genus immediatum ad coruum.

Secundo arguitur: Sub animali est canis latrabilis, & sub cane latrabili sunt plurimæ infimę species, de quibus canis prædicatur in quid: ergo animal non est immediatum genus. Probatur antecedens: Nam quærenti, quid est canis leporarius, optime respondetur, quod est canis, & interroganti, quid est canis molossus, seu pecuarius optime respondetur, quod canis: nec potest dici quod hi canes sint eiusdem speciei Nam certe de cane Indico, qui teste Arist. 8. de historia animaliũ ca. 28. ex cane, & tigride non primo, aut secundo coitu, sed tertio gignitur non est dicendum esse eiusdem speciei cũ alijs canibus, quorum omnium tanta est proprietatum diuersitas, vt certe non ab eadem essentia oriri omnes illas certissimum sit. Et ita Arist. lib. 8. de historia animalium cap. 30. plura dicit esse canum genera. Siue autem Aristo. accipiat genus proprie, seu pro specie apertè cõsequitur, animal non esse immediatum genus: nam si differunt specie canes, ergo canis est genus ad illa & de illo prædicatur animal: ergo. 2. argu.

Tertio arguitur: Piscis prædicatur inquid de pluribus piscium speciebus, & de ipso prędicatur 3. argu.

tur animal in quid: ergo piscis est genus immediatũ ad omnia animalia aquatica, seu ad omnes pisces. Probatur maior: Nam cete seu balęna, & tructa, remora, & alia huiusmodi specie differũt cum sint tam diuersarum proprietatum, quæ ab eadem specifica natura oriri nequeunt, quas referre, & esset longum, & extra propositum logicale. Videatur Albertus de animalibus.

4 Arg. Quarto: Vermis prædicatur de pluribus specie differentibus: ergo est genus: nam hæc etiã est quidditatiua, vermis est animal. Sed probatur antecedens: nam profecto bombycum natura sine dubio differt specie à vermibus, qui ex casei putrefactione generatur, quod & diuersissimus generationis modus attestatur, & diuersissima vtriusque vermis proprietas, & vtriusq; natura satis diuersa est ab illis vermibus, quos recenset Arist. 8. de historia animalium. cap. 27. & hi omnes sine dubio speciei differũt ab illis, qui nocte lucent, quos alij vocant noctilucas, & hi omnes ab illis, qui in ventribus piscium nascuntur, & partum eorum expellunt. Ita docet Arist. 7. de hist. animalium cap. 17.

5 Arg. Quinto arguitur: Nam animal perfectè progressiuũ immediatius est ad hominẽ, quam ad animal vt sic, sicut immediatius est ad animal, viuens sensibile, quam viuens: ergo animal nõ est immediatum genus ad hominem. Consequẽtia est nota, & probatur antecedens: quia sicut sensibile cõtrahit viuens, ita perfectè progressiuum contrahit animal: ergo, &c.

Et confirmatur hoc argumentum: Nam esse perfectè progressiuum essentialiter cõuenit homini, & equo ergo vel illud pertinet ad genus, vel ad differentiam. Si ad genus, habetur intentum. Ad differentiam nõ potest pertinere; quia differentia hominis & equi sunt primo diuersa, & ita non possunt illis esse communes: & ita videtur esse prædicatum genericum commune. Nam recte diuiditur animal perfectè progressiuum per rationale, & irrationale. Et si haberemus nomen simplex, significaret illud immediatum genus.

vlt. Arg. Vltimo arguitur: Nam intra latitudinem animalis sunt diuersæ operationes, quæ præter conuenientiam in animali apertè subindicant conuenientiam aliquam in particulari alio gradu generico, vt repere ad serpẽtes, volare ad aues, perfectè gradi, ad hominem, &c. ergo.

Confirmatur hoc argumentum: Nam species rerum sunt sicut numeri, & ita qualibet perfectione essentiali addita formæ variatur species: sed constat ex effectibus animalium dictorum formas in perfectione ad inuicem excellire: cõstituunt ergo diuersas species animalium, quæ cõnumerata sunt.

2 Sent. Secunda sententia est illorum, qui dicunt, inter animal & hominem, leonem, &c. nullum esse medium genus, sed omnes species esse immediatas generis, quod est animal. Hanc tenet M. Soto cap. de specie ad. 3. arg. & hanc tenet Porphyrius cap. de specie: nam nullum mediũ genus ponit inter animal & hominem &c. Et probatur hęc sententia, quæ communior est. Primo: Nam si inter animal & hominem media ret alia ratio generica, vitiosa esset illa receptissima definitio hominis, qua dicitur hominem esse animal rationale: sed hoc est falsum: ergo. Probatur maior: Nam secundum Arist. 6. topi. cap. 3. illa est vitiosa definitio, quæ datur per genus mediatum & non proximum: ergo hæc esset vitiosa, quod tamen nullus vnquam dixit: non ergo genus mediat.

Et confirmatur hęc ratio: Nam non haberemus scientiam de homine, quia qui nescit resoluere totum in suas partes, non habet scientiam totius; sed si esset aliud medium genus inter animal & hominem, non resolueremus hominem in suas partes: ergo de illo non haberemus scientiam. Probatur minor: nam non resoluimus, nisi in animal & rationale, & animal in viuens sensibile &c. Vbi non fit resolutio hominis in illud genus & in differẽtiam immediatè illius determinatiuam: constat autem habere nos scientiam, quod homo sit risibilis. ergo.

3 Sent. Tertia sententia est Nominalium, quam refert M. Soto cap. de specie, quod à quibuscunque duabus speciebus potest abstrahi cõceptus quidditatiuus & essentialis, qui sit genus ad illas, & ita dantur multa immediata genera inter animal & suas species. Sed hanc sententiam optime impugnat ibidem Soto, de qua nolo in præsentiarum sermonem facere: iam enim exulat ab scholis. Et constitutissimum est apud omnes, rerum veras differentias cognoscere difficillimum esse, ac subinde est etiam difficile satis genera vera verasque quidditates specificas penetrare, hoc enim ab illo dependet. Nam licet accidentia conferant multum ad cognitionem, quod quid est, non tamen sufficiunt, vt illud nobis manifeste ostendant. Quam obrem in assignandis generibus omnium specierum animalium, quia inconcessum fere est, non multum laborabo. Solum dicam esse D. Tho. sententiam & Arist. 7. Met. tex. 28. inter animal, & aliquas animaliũ species aliquod mediare genus. Sent. D. Tho. & Arist. Nam ita dicit Arist. In quibusdam vero palam, quia generans tale quidem est, quale generatum: nec tamen idem nec vnum numero, sed vnum specie vt in physicis. Homo nanque hominem generat, nisi quod præter naturam fiat vt equus mulum, & hoc quoque simile. Commune enim super equum & asinum non est nominatum proximum genus. Sunt autem ambo forsan velut mulus. Ecce Arist. dicit super equũ, & asinum non esse nominatum genus

nus proximum: ergo animal non est proximum genus, quia animal nominatum satis & constitutum est apud omnes. Quinimo ipse dicit forsam esse genus mulum. Super quem textum, ita dicit Diuus Thomas. Vnde in generatione muli est aliquo modo generans simile generato. Est enim aliquod proximum genus quod nõ est nominatum commune equo & asino, & sub illo etiam genere continetur mulus. Vnde secũdum illud genus potest dici, quod simile generet sibi simile. Vt si v g. dicamus, quod illud proximum genus sit iumentum, poterimus dicere, quod licet equus non generet equũ, sed mulũ, iumentũ tamen generat iumẽtum. Ecce secundum D. Thom. proximum genus ad equum & asinum est iumentum, & ad canem genitum ex tigride & cane eadem ratione, quia genitum, nec est tigris nec canis. Ponemus aliud genus immediatũ. Et idem de alijs partibus præter naturam dicendum est. Et idem sentit Aiphus in præsentiarum. D. Th. 1 par. q. 72. articulo vnico ad 2. arg. dicit in hæc verba: postquam vnam adhibuerat solutionẽ: Vel dicẽdum, quod quadrupedia præmisit quasi genus, & animalia subiũgit quasi species, vbi ad animalia, quæ gradiuntur, vt bestias, pecora, &c dicit, quadrupes esse genus, quod constat mediatum esse. Et sapientissimus magister Bañes super eundem articulũ dicit in hæc verba: Ad tertiũ respondet Rupertus q, illa animalia pertinent ad adulteria naturæ, quæ prius adinuenit Anna filius Sabeon, filius Esau, vt docemur Genes. 36. Hic autẽ refertur solum quod est secundum naturam. Vel dicendum, quod vt docet Aristot. 7. Metap. in animalibus illis, quæ cum diuersarum sint specierum, possunt ad inuicem generare, est quædam conuenientia essentialis, quæ non reperitur inter cætera animalia. Vnde cum mulus sit filius asinæ, debet ab illa generari in similitudine naturæ, non solũ in natura generica omnibus cõmuni, alias vermes essent filij hominis, sed in quadam natura magis particulari, & prædicato quodam essentiali illi magis proprio. Et hoc sufficit, vt dicantur secundum genus suum. Hæc ille. Sed prædicatum essentiale & illis magis proprium, quàm animal, non potest esse nisi genericum, quia specificum esse nequit: ergo ex sententia sapientissimi Magistri Bañes aliud genus magis proprium, quàm animal, est assignandum.

Et si dicas: ergo errauit Porphyrius in assignatione prædicamenti, respondetur, quod multum, siquidem errauit dum assignauit pro genere hominis animal rationale, vel existimans, Angelos esse animalia rationalia, vel plures esse hominum species: non enim esse possunt plures species hominum. Nam etsi sub gradu intellectuali reperiantur plures Angelorum species, non item sub gradu rationali. Nam Angeli sunt in supremo gradu intellectuali: & ita non habẽt terminum intrinsecum, sed extrinsecum tantũ ipsum, scilicet, Deum, cui nunquam perfectè assimilantur, & ita possunt in infinitum produci Angeli essentialiter perfectiores, qui magis, ac magis accedãt in perfectione essentiali ad Deũ. Et cum ista latitudo sit infinita, nunquam potest pertransiri: & sic semper sunt creabiles Angeli alterius speciei. Creatura autem rationalis dicit infimum gradum rationalitatis, & in isto infimo gradu non est latitudo: quia infimum est, & ita non potest ibi produci diuersitas specierum, maximè cum modus rationalitatis, seu animæ rationalis dicat ordinem ad materiam, quę de se limitatiua est, & contractiua.

Et si dicas rursus: ergo definitio illa, homo est animal rationale, est vitiosa, negatur hoc: quia cum proximum genus facile subintelligi potest cum ponitur mediatũ, non est vitium, sicut cum definitur propositio, quod sit oratio verum vel falsum significãs; genus mediatũ ponitur: quia genus mediatum est oratio perfecta. Sed quia hoc de facili intelligitur, non censetur in arte definiendi definitio vitium habere: ita in proposito. Vel secundo respondetur, & melius, quod non est vitiosa, quia sub dubio relinquitur, an sit genus immediatum, cum sint de hoc opiniones: & ita non debet poni in definitione, quod dubium; sed quod certũ: & ita ponitur animal rationale; & non aliud genus.

Alij respondent, quod licet animal non sit immediatum genus ad alias species animalis, est immediatum genus ad hominem. Nec est inconueniens, quod aliquod genus diuiditur in speciem infimam immediatè, & in subalternã. Nam animal diuiditur per rationale, & irrationale, & irrationale est commune ad multas animalium species. Et intellectus creatus diuiditur per intelligere cum discursu, vel simplici apprehensione, & sub hoc manent multæ species Angelicorum intellectuum, & sub alio membro solum manet hominis intellectus, qui est species infima. Et aliam huiusmodi diuisionem reperies cum diuiditur scientia in abstractam ab omni materia, & à materia sensibili, & à materia singulari. Sub primo membro est metaphysica, quæ est species infima, sub secundo mathematica, quæ est genus subalternum. Et hæc sufficiant de his.

T QVÆ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVÆSTIO XIII.

Vtrùm natura genetica in abstracto prædicetur de natura specifica in abstracto, ita quod hæc sit vera, humanitas est animalitas.

1. arg. TVidetur quod non sint veræ dictæ propositiones. Et sit primũ argumentum: Humanitas est id quo homo est homo: sed animalitas non est id quo homo est homo: ergo humanitas non est animalitas. Maior probatur, quia est hominis forma totalis, & minor probatur: nam per animalitatem solum aliquid cõstituitur in esse animalis: ergo per illam non potest constitui in esse hominis: nam esse hominem magis dicit, quàm esse animal. Et confirmatur: Nam homo, & equus non conueniunt in humanitate, & conueniunt in animalitate: ergo humanitas non est animalitas: nam implicat hominem, & equum per illud ipsum, in quo conueniunt differre.

2 Arg. Secundum argumentum desumptum ex posito fundamento Scotistarum: nam humanitas & animalitas distinguuntur formaliter, sed quę formaliter distinguuntur, nequeunt ad inuicem prædicari: ergo animalitas non potest prædicari de humanitate. Consequentia est certa: sed minor probatur, quia faciunt sensum formalem. Falsum enim est dicere, albedinem esse similitudinem. Sed probatur maior: nam humanitas & animalitas distinguuntur essentialiter, siquidem habent diuersas diffinitiones, sed idem est distingui essentialiter, quod formaliter: ergo. Et secundo probatur eadem maior: Nam multa prædicari possunt de humanitate, quæ non possunt prædicari de animalitate: ergo distinguuntur formaliter. Antecedens probatur: nam humanitas, est forma specifica hominis, & animalitas non. Item & animalitas determinabilis est per aliam formalitatem, quod animalitati non conuenit: nam animalitati potest adiungi rationalitas, & non humanitati: ergo.

3. Arg. Tertium argumentum: Per terminos formales significantur rationes formales, & ad hoc sunt inuenti: ergo prædicatio per tales terminos est formalis, nec potest formalior effici, atque subinde formalem sensum reddit, & præcisum, & consequenter falsum. Antecedens probatur, quia aliquis terminus potest significare rationem formalem rei, & præcisam, sed ad significandam hanc respectu hominis non est alius, quam humanitas: ergo significat rationem præcisam hominis. Et confirmatur: Nam hæc est differentia inter abstracta & concreta, quod illa significant rationem formalem cum præcisione: ista verò non: ergo si ratio formalis animalis prædicetur de ratione formali hominis, erit falsa, quia fiet sensus, quod ratio formalis animalis præcise erit ratio formalis hominis, & confirmatur secundo: Nam hæc prædicatio, humanitas est animalitas, facit hunc sensum, quod ratio formalis animalis est ratio formalis hominis: sed hæc prædicatio est falsa, ergo & illa. Maior probatur: quia sunt formæ, quæ prædicantur, & sic faciunt formalẽ sensum Min. probo, quia ratio animalis nullo modo includit rationẽ hominis, sed pręcinditur ab illa, cum ad inuicẽ formaliter distinguantur. Et confirm. vlt. Hæc est falsa, humanitas in quantũ humanitas est animalitas in quantũ animalitas ergo & ista, humanitas est animalitas. Patet consequẽtia, Nam reduplicatio, seu specificatio solũ variant sensum, quando prędicatum & subiectũ duplex significatum habet: & reduplicatio apellat supra vnum, & non supra aliud. In abstractis autem solum est vna simplex significatio, quia ordinatur abstractum ad manifestandam naturam rei, & non rectè hoc præstaretur, si haberet multiplicem significationem.

4. Arg. Quartum argumentum: Hæc falsa prædicatio, attributum iustitiæ est attributum misericordiæ, etiam si sola ratione distinguantur, quia fit sensus formalis, sed etiam fit sensus formalis in prædictis, & ratione ratiocinata distinguuntur: ergo etiam sunt falsę. Consequentiam probo, quia maior identitas est inter attributũ iustitiæ & misericordiæ, quam inter humanitatem & animalitatem: ergo si illæ sunt falsæ, & istæ etiam.

5. arg. Quinto: Prędicatio, in qua pars prædicatur de toto ab omnibus cõmuniter iudicatur falsa, etiã si pars sit essentialis ipsi toto, vt patet in his, homo est materia, homo est anima, sed animalitas est pars humanitatis: quia humanitas propter animalitatem includit rationalitatem: ergo animalitas non potest prædicari de humanitate. Dices, quod animalitas est pars metaphysica humanitatis, & ita prædicatur de illa, quia includit in confuso totũ quod est in humanitate: ergo etiã hæc erit vera, humanitas est rationalitas, quia etiam humanitas includit rationalitatem, & eadem ratione erit pars metaphysica, sicut etiam animalitas est pars metaphysica: hoc autẽ videtur falsum, quia rationalitas dicit solũ id, quo homo est rationalis, & humanitas, quo homo est animal, & rationale, sed falsum est

est dicere id quo homo est rationale tantum est id, quo est animal, & rationale, ergo. Et confirmatur secundo: Nam si hæc est vera, humanitas est animalitas, quia animalitas in confuso includit totũ, quod est in homine: ergo etiã includit rationalitatem: ergo hęc erit vera, animalitas est rationalitas, siquidem in potentia includit animalitas rationalitatem, consequens est falsum, & de se patet: ergo.

6. arg. Sexto: Nam Auicenna 5. metaph. dicit, quod equinitas est tantum equinitas: ergo nihil aliud ab equinitate: non ergo est animalitas: consequentia probatur, quia alias esset aliquid aliud, & non tantum equinitas. Scotus 1 sent. dist. 2. q. 7. & dist. 1. q. 5. cum suis sequacibus negant illã propositionem, humanitas est animalitas. Et inter modernos Thomistas multi illum sequuntur, dicentes, propterea hanc propositionem & illi similes, humanitas est animalitas esse falsas: quia fit sensus formalis cũ pręcisione, faciũt enim hunc sensum, ratio animalis præcise est ratio hominis seu id quo animal est animal præcise est id, quo homo est homo. Quem sensum patet satis esse falsum: nam per rationem sensibilis per quam animal est animal, non est homo constitus in suo esse, siquidem addit supra rationẽ sensibilis rationalitatem.

Deciditur quæstio.

1. Concl. PRima conclusio: Hæc propositio, humanitas est animalitas, & illi similes, si nihil amplius addatur, verissimæ sunt. Probatur hæc conclusio multis rationibus, quæ est sapientissimi magistri Soto in vniuersalibus, quæst. 3. & communiter inter Thomistas defenditur. Primo probo autoritate Arist. 7. Metaph. com. 43. vbi vtitur huiusmodi locutionibus circa differentias, quæ propositiones videbantur magis non concedẽdæ. Sic enim dicit fissio, seu scissio est pedalitas (accipit scissionem pro quadam differentia animalium, & pedalitatem pro alia, & dicit illas propositiones esse concedendas) ergo secundũ Aristotelem, vna ratio formalis in abstracto accepta, prædicatur de alia cum se habent in ratione continentis, & contenti, seu superioris, & inferioris, sed etiam humanitas & animalitas sunt huiusmodi: ergo. Præterea probo cõclusionem. Primo animalitas est superior forma respectu humanitatis, quam includit humanitas, & addit aliquid aliud: ergo prædicatur de illa: ergo hæc erit vera, humanitas est animalitas. Mai. patet: prima consequentia & secunda probantur: quia hac ratione cõcedimus hanc, homo est animal, quia animal est prædicatum quoddam superius, quod includit homo. Dices esse differentiam, quia in istis abstractis fit sensus formalis, quia prædicantur formæ, non vero in concretis. Nam cum dicimus, humanitas est animalitas, fit iste sensus, id quo homo est homo, est id quo animal est animal: nam cum aliquid de alio prædicatur, prædicatur etiam definitio vnius de alterius definitione. Nam si hæc est vera, homo est animal, etiam hæc erit vera, animal rationale est viuens sensibile: sed diffinitio humanitatis est vt sit forma, qua aliquid est homo, & definitio animalitatis vt sit forma, qua animal est animal: ergo licebit dicere id, quo homo est homo, est id, quo animal est animal, quod est falsum: Nam distincta prædicata sunt homo & animal, & ita sunt distinctæ formæ humanitas, & animalitas. Sed respõdetur, quod etiã istæ prædicationes sunt veræ, id quo homo est homo, est id quo animal est animal: nam eadem forma, homo est & animal, & viuens, & corpus, & substãtia, & non sunt distinctæ formæ, nisi ratione, & non quomodocunque, sed tanquam forma superior, & inferior: quam obrem vna prædicatur de alia. Sed dices, fit præcisiuus sensus: nam sicut hæc est vera, album est simile, hæc tamen falsa, albedo est similitudo, quia dicunt formalitates præscindẽtes se ad inuicẽ: sic illa, humanitas est animalitas est falsa, quia facit sensum pręcisiuũ. Sed respondetur, non facere talem sensum, sed quod humanitati conueniat animalitas, quod verissimum est. Nam hæc prædicatio vera est, anima rationalis est forma substantialis, & tamẽ etiam si anima sit forma hominis, non fit sensus præcisiuus. Probo præterea hanc conclusionem: Nam de humanitate bene potest prædicari, quod sibi essentialiter conuenit, sed conuenit illi essentialiter animalitas: ergo prædicatur de illa. Maior probatur. Essentia enim nõ potest à re, cuius est essentia separari. Sed probatur minor: nam humanitati essentialiter conuenit facere hominem formaliter: est enim quoddam compositum ex materia prima, & anima rationali: sed forma faciens hominem essentialiter facit animal: ergo est forma faciens animal: sed animalitas nihil aliud dicit quam formam faciẽtem animal: humanitas ergo est animalitas essentialiter. Minorem probo, quia non potest intelligi homo sine animali. Et confirmatur, quia nequit intelligi humanitas sine animalitate, quoniã includitur in illa: ergo est de eius essentia, & sic prædicatur de illa. Probo antecedens nam si intelligo essentialiter humanitatem sine animalitate: ergo intelligo, humanitatem non esse principium formale animalis: ergo intelligo non facere animal: ergo humanitas non facit hominem, siquidem non facit animal, homo enim sine animali fieri non potest. Et confirmatur hæc ratio: Nam Christus assumpsit humanitatem, & est verus homo, & animal verum: ergo humanitas includit animalitatẽ. Præterea humanitas & equinitas sunt

Universidad de Deusto
Biblioteca

formæ totales specificæ constituentes naturam specificam atomam: ergo habent aliam formam superiorē, in qua conueniāt essentialiter & suo modo quidditatiuè: sed hæc nulla alia est quæ sit forma proxima, nisi animalitas: ergo hæc est superior: ergo prædicabit de illis: omne enim superius de suis prædicatur inferioribus. Et ex eo, quia se habent vt superius & inferius, non est falsa predicatio, cum nulla interueniat appellatio in dicta propositione. Et confirmatur hæc ratio: Nam animalitas abstrahitur per intellectum ab humanitate & equinitate, quia animalitas vt sic nō est in re, sed quod abstrahitur à suis inferioribus prædicatur de illis: ergo animalitas de humanitate & equinitate prædicatur: veræ ergo sunt dictæ propositiones. Præterea hęc est vera propositio, hæc humanitas est humanitas, ostensa humanitate Christi Domini: ergo abstracta superiora bene prædicantur de inferioribus: ergo eadem ratione prædicabitur animalitas de humanitate, quia est forma superior. Primum antecedens probo, quia sua contradictoria est hæretica, hæc humanitas nō est humanitas, alias Christus Dominus non assumpsisset humanitatem, nec esset homo. Nec est intelligibile quod hæc humanitas non sit humanitas, cum includat humanitatis rationem determinatam per conditiones indiuiduantes, sicut nō est intelligibile, q̄ hic homo non sit homo. Cō sequentiā illā primam probo: nam vere est superior humanitas ad hanc, sicut animalitas ad humanitatem, licet earum determinatio sit diuersa, cum vna sit per principium formale, altera per materiale determinata. Præterea animalitas est terminus cōmunis diuisiuus: ergo plura significat diuisim: ergo pro multis supponere potest, & de multis prædicari: ergo prædicabitur de hac animalitate, & de illa, scilicet, de animalitate hominis, & de animalitate equi, sed animalitas hominis non est aliquid aliud nisi humanitas, & animalitas equi equinitas, sicut homo est hoc animal: ergo de illis prædicabitur: ergo intentum. Præterea, si quæratur, quid sit humanitas, an sit ens, vel non ens, dicetur sane quod sit ens. Et si quæratur, an sit ens in alio, vel per se, constat esse ens per se. Et si corporeum quid, vel incorporeum, non est dubitandum esse corporeum aliquid. Si dicatur vel est ratio viuendi vel nō, nō potest absq; errore dici non esse rationem viuendi: est ergo est viuendi ratio, & similiter sentiēdi: ergo est animalitas. Et hæc maximè verum habent in doctrina Diui Thomæ, qui censet vnicam tantum formam esse, in homine vnicam partialem, & consequenter censetur etiam esse vnicam totalem, qua homo, & sit homo, animal, & viuens. Præterea: Nam humanitas, & animalitas non distinguuntur formaliter, sed solum per operationem intellectus, ita quod à parte rei sunt idem realiter, & formaliter: ergo propositio, quæ dicit vnum esse aliud, vera est in diuinis, vnum attributum prædicatur de alio, scilicet, sapientia de iustitia, quia non distinguuntur realiter, nec formaliter: ergo si animalitas, & humanitas sunt idem formaliter vnum, prædicabitur de alio, præcipuè, cum non sit aliqua appellatio, nec sensus formalis variatus. Præterea: Nam alias abstractū de nullo esset prædicabile, quod est absurdum, cum sit quid cōmune: non enim prædicatur de concreto, vt docet Diuus Thomas capite tertio, de ente. Hæc enim est falsa: homo est humanitas, quia humanitas prescindit à materia signata, quod non facit homo. Imo qui tenent, quod suppositum addit aliquam entitatem realem constitutiuam & completiuam illius realiter distinctam à natura, dicunt hanc esse falsam, homo est res, quæ est humanitas. Qui vero nullam realem entitatem distinctam dicunt addere, sed solum modum quendam, & ordinem ad existentiam illam concedunt de quo vide magistrum Bañez prima parte, quæstione tertia, articulo tertio, dubio secundo: nec prædicatur de abstractis: ergo de nullo prædicatur. Omnis autem res communis, cuiusmodi est animalitas, intrinsecè est prædicabilis, quia prædicabilitas est propria passio vniuersalis: ergo. Præterea hæc prædicatio est vera, humanitas est entitas: ergo etiam est animalitas: quia inconueniens quod sequeretur ex hac prædicatione, etiam sequeretur ex illa. Sed probo antecedens: quia est habens esse & ens: ergo est entitas: ens enim entitas est. 2. Concl.

Secunda conclusio: Si animalitas accipiatur cum præcisione, non prædicabitur de humanitate. Pro cuius intelligētia nota, quod animalitas bifariam sumi potest, vno modo, vt precise dicit animalis formam, vt sic, & nihil aliud, alio modo vt dicit hanc formam, & in potentia quod habet animalitatem, & inferius quidditatiuè ad ipsam, sicut de animali dicitur, quod potest accipi vt dicit viuens sensibile tātum: & sic accipitur cum præcisione, & vt dicit vlterius inferiora in potentia. Conclusio ergo dicit, quod si animalitas accipiatur præcisiuè non prædicatur de humanitate. Et probo, quia faceret istū sensum, quod humanitas est animalis forma precise, quod est falsum: sed est animalis forma, & aliquid aliud, scilicet simul cum hoc hominis forma. Et secundo probatur conclusio, quia nulla pars prædicatur de toto: sed si accipiatur cum præcisione, erit pars, quia dicitur solum ex modo, quo accipitur ab intellectu esse animalis formam tantum, quod est pars humanitatis: nam ipsa & est animalis forma, & hominis: ergo. Et tandem probatur: nam animal non

non prædicatur cum præcisione: ergo nec animalitas, si quidem est eadem ratio. Et qui censent oppositum, existimant quod animalitas, vt hic prædicatur, accipitur cum precisione, quod non probant certe, licet illud dicant: nam entitas non dicit præcisionem, siquidem prædicatur de omnibus, & tamen in abstracto significatur.

3. Conclus. Tertia Conclusio: Illę formę, quæ non se habent tanquam superius & inferius, & distinguntur formaliter, non prædicantur ad inuicem in abstracto, bene tamen in concreto, vt albedo & similitudo. Hęc enim est falsa, albedo est similitudo, quia id, quo aliquid est albū, non est id, quo aliquid est simile, quia sunt formę differentes formaliter realiter, & ita cum vna prædicatur de alia fit sensus, quod id, quo aliquid est album est id quo est simile, quod est falsum, cum sint diuersę formalitates: in concreto vero bene affirmātur, quia eidem supposito accidūt; est enim album simile, hæc tamen vera est, albedo est color, quia est superior forma, & non distinguitur nisi ratione solum. Quinimo hæc forsan est vera animalitas est rationalitas. Et ex hoc acceperunt ansam oppositum opinandi aduersarij, quia videbant ita res se habere in his, non tamen est eadem ratio, vt iam vidimus, quia se habent vt superius & inferius.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. AD primum respondetur, quod sensus illius prædicationis est, quod humanitati conuenit quod sit animalitas, & quod formæ constitutiuæ hominis conuenit, quod sit forma cōstitutiua animalis, non tamē facit sensum, quod animalitati, vt sic conuenit constituere hominem, nisi secundum gradum genericum. Quinimo, conuertens etiam est vera, animalitas est humanitas; nam aliqua forma, qua aliquid constituitur in esse animalis est forma, qua constituitur aliquid in esse hominis, ostendendo humanitatem; sicut etiam vera conceditur, animal est homo. Et confirmatio nihil valet, & fiat argumentum de homine, & equo, equus, & homo non conueniunt in homine, & cōueniunt in animali; ergo homo non est animal. Nihil valet consequentia, quia homo dicit aliqua prædicata communia per intellectū homini & equo, & aliqua propria hominis; ita in humanitate dicendum est.

Ad 2. Ad secundum respondetur, quod non differunt formaliter, nec differunt definitione. Nam differre definitione est, quod vnius definitio nō sit alterius definitio, nec è conuerso. Et licet definitio animalitatis sit diuersa aliquo modo à definitione humanitatis, sed includitur in definitione illius, sicut homo & animal, non differūt formaliter, etiam si habeant distinctas definitiones, quia vna in definitione alterius includitur; nam animal est viuens sensibile, homo vero viuens sensibile rationale. Ita animalitas est forma animalis, &, humanitas est forma animalis rationalis; vnde nec formaliter distinguuntur, sed ratione.

Ad tertium respondetur, quod abstracta præscindunt à suppositis, non tamen à formis, quæ in illis includuntur, & ita non dicit rationem formalem hominis præcisam humanitas, sed dicit etiam animalitatem; nō enim humanitas est id, quo homo præcise est talis, sed quod etiam est animal, vt patet, quia humanitas dicit compositum ex materia & forma rationali, quæ sunt propria animalis rationalis. Nec animalitas dicit præcise formam animalis, sed in potentia includit formas inferiores. Dicuntur vero illi termini formales quatenus solum dicunt formas, & non supposita. Et per hoc patet ad confirmationem. Ad secundam probationem patet ex dictis in secunda conclusione. Ad secundam confirmationem respondetur, quod si reduplicet vltimam differentiam humanitatis, est falsa, si vero totam rationem formalem, est vera: sicut de ista dicitur, homo in quātum homo est animal. Alij dicunt, quod semper est vera, quia humanitas non habet nisi vnicum significatum. Sed prima solutio est vera. Ad 3.

Ad quartum respondetur, quod falsitas illius propositionis est, quia facit hunc sensum, quod iustitia vt stat sub isto conceptu, stat sub conceptu misericordiæ, quod est falsum. Verum, cum dicimus, quod humanitas est animalitas, nō est talis appellatio; hæc vero esset falsa, definitio animalitatis est definitio hominis, quia facit hunc sensum, quod genus est differentia hominis, sicut viuens sensibile quod est falsum. Verum est tamen dicere, quod homo est animal, ita est verum dicere, quod humanitas est animalitas. Ad 4. Arg.

Ad quintum respondetur, quod est pars metaphysica, quæ de suo toto prædicatur. Ad replicam respōdetur, quod est vera, humanitas est rationalitas, sicut est vera homo est animal, nisi accipiatur præcisiuè. Ad aliam replicam concedo totum; Quia sicut animal in potentia includit hominem, ita animalitas rationalitatem. Ad 5.

Ad sextum respōdetur, quod vult dicere Auicēna, quod nō est suppositū aliquod, itaq; quod ly, tantum solum excludit supposita formaliter, nec equinitas est equus, nec equus est equinitas. Ad 6.

Universidad de Deusto Biblioteca

DE SPECIE SECUNDO prædicabili.

MArijs modis accipitur species in præsentiarum. Solum de specie logica tractãdum est, & vocatur sic per analogiã ad speciem sumptum pro pulchritudine. Nam sicut pulchritudo tollit & actuat informitatem corporis, eo modo species logica actuat & tollit generis deformitatẽ, & potentialitatem ratione suæ differentiæ, secũdum verò, quod species logicè accipitur tripliciter, diffinitur à Porphyrio. Prima definitio est, species est quæ sub assignato genere ponitur, secunda species est de qua genus in eo quod quid prædicatur. Aliqui dicũt hanc, & præcedentem eandem esse definitionem, tertia definitio est: Species est quæ prædicatur de pluribus differentibus numero in quid. De his ergo succedit tractatio.

QVÆSTIO XIIII.

Vtrùm prædictæ definitiones sint rectè assignatæ.

1. ET videtur primo, quod non ordine cõgruo Porphyrius tractationem de specie susceperit, & ita nec debitum ordinem seruasse in definienda specie. Nam species quoddam totum est: sed totius pertractatio ex partium pertractatione, & cognitione resultat: prius ergo debuit agere de differentia, quæ est altera pars speciei, quam ageret de specie. Si dicas, quod species est generis correlatiuum, & congruè post relatiui vnius tractationem, alterius correlatiui tractatio succedit, contra: Nam genus & differentia se habent, sicut actus, & potentia, vt materia & forma: sed post tractationẽ materiæ statim est tractandum de forma, & post tractationem potentiæ de actu est agendũ: imo vero prius de forma & de actu quam de materia & potentia videbatur tractandum: ergo.

1. arg.

2. Arg. Secundò: Nam duæ illæ definitiones, quas vt duas collocamus sunt vna solum, vt dicunt logici fere omnes in præsenti: male ergo dicimus duas esse. Confirmatur: Nam si illa est speciei definitio, de qua genus in quid prædicatur: ergo Petrus est species: nã de ipso genus in quid prædicatur: ergo non sunt duæ, sed vna definitio

3. arg. Tertiò, contra illã definitionẽ speciei, species est, quæ sub assignato genere ponitur: nã Sortes ponitur sub assignato genere, quod est animal: ergo vel Sortes est species, vel prædicta definitio est nulla. Si dicas, quod illa definitio debet intelligi speciem esse, quæ sub assignato genere ponitur immediatè, Petrus autem & quod libet indiuiduum ponitur sub assignato genere, mediante specie, contra: nã indiuiduum genericum, vt hoc animal, hæc substantia, hoc corpus, &c. immediatè ponitur sub genere, & tamẽ non est species: ergo prædicta definitio est nulla. Probo maiorem: Nam ponitur sub genere, cũ sit inferius ad illud in recta linea, & non mediãte aliqua specie: nam mediante qua specie ponitur hoc animal sub genere animalis? si dicamus quod mediante specie humana etiã ponetur mediãte specie equina: quia non est maior ratio de vna quã de alia. Si dicas, quod mediantibus omnibus speciebus, hoc est impossibile: quia non potest vnum indiuiduum esse indiuiduum omnium specierum: & ita non potest mediantibus omnibus collocari sub genere.

Quarto contra illam speciei diffinitionem, species est, quę prędicatur, &c. Omnis definitio debet competere diffinito, in quantum huius modi, sed ista non conuenit: ergo non est bona. Maior patet: quia diffinitio hominis cõuenit homini vt sic, diffinitio circuli similiter, & sic de alijs: ergo. Minorem probo: Nam species vt species est, non est prædicabile: ergo non conuenit illa diffinitio speciei, vt sic, nam diffinitio dicit, quod sit prædicabilis de pluribus &c. Antecedens probo. Nam species, vt species est, est subijcibilis generi: ergo species vt species est non est prædicabilis. Consequentia probatur: quia subjicibile diuersam rationem dicit à prædicabili. Sed antecedens patet: quia species, vt species est, respicit genus: ergo species vt species est generi est subijcibilis: non ergo est prędicabilis. Si dicas, quod species habet respicere genus, & indiuidua, vt species est, contra: nam vnicum relatiuum ex vnico fundamento solum refertur ad vnicum terminum. Sed fundamentum speciei solum est vnum: ergo solum habet respicere vnicum terminum: ergo solum respicit genus, & non indiuidua. Maior probatur: nam simile solum refertur ad suum simile, quia est vnicum fundamentum relationis, & sic in omnibus alijs, & si filius refertur ad patrem, & matrem ex eo fit, quia vnicum fundamentum vtrunque respicit, scilicet generatio passiua ipsius filij, ad quod, & mater & pater concurrit. Sed illam minorem probo. Nam non potest dari idem fundamentũ in specie, per quod respiciat indiuidua & genus quia fundamentum respectu indiuiduorum est abstractio ab illis, seu comparatio ad illa fundamentum vero respectus ad genus est cognitio ipsius naturæ vt in se determinat genus per cõceptũ differẽtię: ista autẽ diuersa sũt fũdamẽta: ergo nõpotest in illis vnica relatio fũdari: refertur ergo diuersis relationib' ad diuersa, si quidem

4. arg.

quidem vnum fundamentum dari non potest respectu generis, & indiuiduorum. Et confirmatur hæc ratio: Nam species respectu generis habet ratione subijcibilis, respectu indiuiduorum habet rationem prædicabilis. sed istæ sunt diuersæ relationes, & specie differẽtes: ergo nõ possunt speciei vt species est conuenire: nã & in ratione specificè non possunt duo respectus specie differentes competere: alias iam nõ esset vnica ratio, sed plures.

5. argu. Quinto: Anima humana, & equina prædicantur de pluribus differentibus numero, nimirum de hac anima humana, & de illa, quæ differunt numero, & de hac anima equi, & de illa, quæ similiter differunt numero, & tamen nõ sunt species: ergo illa definitio est nulla. Et idem dicendum de alijs partibus speciei. Et punctum similiter de hoc, & de illo puncto prædicatur, quæ numero differunt, & tamen nõ est species: nam in nullo directè prædicamẽto collocatur. Et cõfirmatur hoc: Nam Deus prædicatur de pluribus differentibus numero: nam prædicatur de Patre Filio, & spiritu sancto, qui numero differunt, si quidem sunt tres personæ, quæ faciunt Trinitatem: Trinitas autem numerũ dicit: ergo. Et cõfirmatur hoc, nam persona prædicatur de hac, & de illa persona, quæ numero differunt, vt de Petro & Thoma, & in quid. Nam quærenti, quid est hæc persona, optimè respondetur, quod persona, & tamen non est species, quia non est aliquod genus sub quo immediatè collocetur, & idem est dicendum de supposito: ergo.

6. argu. Sexto: Species diuiditur in speciem atomam, & subalternam, vt cõstat ex Petro Hisp. & Versorio ibidem: ergo debuit Porphyr. definitionẽ vnam adhibere speciei in communi, quæ conueniret speciei atomæ, & subalternæ: sed hoc non fecit: malè ergo processit. Prius enim cõmune vniuocũ est definiendũ, & postmodum ad eius membra descendere. Si dicas, quod definitio cõmunis est ista: species est, quæ immediatè respicit genus, & postmodũ, atoma & subalterna differunt penes hoc, quod est immediatè respicere genus tantum, de qua genus prædicatur, & per hoc quod est respicere genus, & vlterius indiuidua solo numero differentia, & hoc est ratio speciei atomæ, illa speciei subalternæ, contra: quia species atoma, vt sic respicit solũ indiuidua: ergo respicit genus. ergo ibi non assignatur definitio communis. Antecedens primum probo, quia vniuersale respiciẽs indiuidua, solo numero differentia est species, similiter est atoma species: ergo: sed vt est respiciens indiuidua nõ respicit genus: ergo vt est species atoma, non respicit genus: ergo.

7. arg. Septimo: Nam hæc definitio, species est quæ prædicatur & conuenit generi: ergo est mala. Probo antecedens: Nam animal prædicatur de pluribus differẽtibus numero, scilicet, de Petro & Paulo, & in quid. Si dicas, quod species debet prædicari de pluribus differentibus numero solum genus, genus vero prędicatur de pluribus differentibus numero, & specie, cõtra: nam Petrus & Paulus solum differũt numero: ergo prædicatur genus de pluribus differentibus numero solum. Et confirm. hoc arg. Nam indiuidua sunt contingẽtia, sed speciei definitio debet dari perpetua, cum sit eorum, quæ non corrũpuntur: ergo definitio male assignatur per ordinẽ ad indiuidua.

Deciditur quæstio.

PRima conclusio: Definitiones Porphyrianæ de specie sunt optimè assignatæ, quia optimè explicant naturã definiti, & nihil habent superfluũ, nec diminutum, & quia definitiones à priori probari nequeunt, patebit esse bonas, dũ soluamus argumenta. 1. Concl.

Secũda cõcl. Istæ definitiones dãtur de secũdis intentionibus. Probo cõclusionẽ: quia istæ sunt definitiones logicæ, & logicę obiectũ est secunda intentio, vt visum fuit, vnde debent definire secundam intentionem: quomodo autem cõueniant speciei secundæ intentionaliter acceptæ, probatur ex his quæ diximus superius in hoc libro de definitione generis. Nam species est quę prædicatur de pluribus differentibus numero, idest, refertur relatione prædicabilis ad plura differentia numero, sicut sup. diximus, q genus prędicatur de pluribus differentibus specie, id est refertur relatione prædicabilis ad plura differẽtia specie; & quod hic diffinitur est secũda intentio speciei in concreto. Cum vero dicitur, species est quæ subijcitur generi, seu, quæ sub assignato genere ponitur, sensus est, species est, quæ refer ad gen', relatione subijcibilis. Et cũ dicit species est de qua gen' in quid prędicatur, idest species est ad quã genus refertur vt ad suũ subijcibile immediatũ de qua prædicatur, idest, ad quã refertur relatione prædicabilis. Verũ est q naturã harũ intentionũ per sua fundamenta, & substracta tũ à Porphyr. tũ à viris doctissimis explicatur, vtpotè quæ nobis & notiora & manifestiora sunt. 2. Concl.

Tertia cõcl. Ratio generis subalterni, & ratio speciei subalternę sunt diuersę formaliter loquẽdo, licet eidẽ materiali cõueniant. Nã licet animal in cõmuni cõsideratũ sit genus, & idem animal sit species, est tamen species quatenus dicit ordinẽ ad genus superius, v.g. ad viuẽs, vt quid subijcibile ipsi immediatè, est tamẽ genus quatenus importat relationẽ ad species, quæ sub ipso sunt ad hominẽ & leonẽ, &c. Diuersa autẽ est ratio subijcibilis superiori generi, & prædicabilis de inferioribus speciebus: ergo. Præterea: Nam genus & species differunt specie: ergo secun- 3. Concl.

secundũ aliam rationẽ habet animal quod sit genus & quod sit species: vnde illę relationes sunt specie differentes. An vero in specie atoma relatio, qua subijcitur generi, & qua refertur ad indiuidua, sit eadẽ vel diuersa, iam dicemus. Hanc cõclusionem præmitto hic, quia erat necessaria ad subsequentia intelligenda. Et si dicas, quare ergo datur species atoma, & subalterna, respondetur, quod quia differẽtia v.g. sensibilis, & quęlibet subalterna non constituit id, quod actuat, in vltimo gradu perfectionis relinquit in specie cuius est differentia quandã potentialitatem, vt possit vlterius differentijs specificis determinari. Et hinc est, quod quamuis viuens v.g. determinatum per sensibile in ordine ad superius, habeat rationem speciei, quia in viuenti sensibili, seu in animali genus viuens reperitur determinatum: quia tamen essentia cõstituta est in quadam potentialitate vt vlterioribus differentijs, determinetur hinc fit, quod illud ipsum sit genus in ordine ad illas species, in quibus reperitur perfectionibus alijs specificis determinatũ. Cum vero iam sic est genus determinatum, & illud ipsum constitutum ex illo, & vltima differentia formaliter non fit amplius determinabile, est iam species atoma, & vltima, quæ nulla ratione habet generis rationẽ, sed solum speciei. Verum non dicitur species subalterna respectu inferiorum, sed respectu superiorum, respectu quorum habet in sua essentia differẽtiam determinantem illius potentialitatem.

Dissoluuntur argumenta.

ad .1. arg. AD primum argumentum respondetur, solutionem ibi datam optimam esse, & ad replicam respondetur, quod hic nos non agimus de genere, & differentia secundum suas naturas reales, sed prout est vnum alterius actus, & potẽtia secũdum suas relationes rationis in ipsis fundatas, & ita optime post considerationem generis succedit de specie tractatio.

ad .2. Ad secundum respondetur, duplicem versari opinionem de hac re Caietanus 1 cap. de specie cum videat speciem triplicem respectum dicere, ad genus enim refertur, vt subijcibile ad suũ quidẽ prædicabile, & vt inferius in recta linea ad sibi superius, & vt superius ad sua inferiora indiuidua, triplicem dicit hic poni definitionẽ. Et si contra ipsum argumenteris: nam secunda descriptio includit primam: ergo non sunt tres definitiones, respondet tres fuisse positas à Porphyrio, & licet secunda includat primam refertur ab ipso, vt distincta, quia ipse non conficit definitiones, sed eas refert, quas apud Peripateticos inuenit: inuenit autem dictas tres definitiones, & ita illas tres refert, Caietanum, multi sequuntur. Alij dicunt solum esse duas definitiones, etiam si in tribus capitis partibus referãtur à Porphyrio. Hanc sequuntur Soto, & Versorius, & alij, mihi magis placet illum respectum triplicem differẽtiæ tribus explicari descriptionibus, sed secunda definitio, vt rectè assignetur & vt ab alia distincta, sic debet dari, species est, de qua genus in quid prædicatur. Et ad replicã argumenti respondetur, quod Petrus non est species: nam definitio speciei debet sic explicari: species est de qua genus immediatè in quid prædicatur, de Petro animal mediate prædicatur: species enim est quæ immediatum respectũ dicit ad genus loquendo de specie per ordinẽ ad superiora.

ad .3. Ad tertium argumentum respondetur ab aliquibus, quod nõ sunt indiuidua generica, sed solũ sunt indiuidua specifica, & sic in hoc loquẽdi modo non habet argumẽtum difficultatem. Sed etsi concedenda sint hęc indiuidua, de quo infra dicemus, argumentum habet solutionẽ: quæ solutio ab ij data est optima. Ad replicam respondetur, quod si hoc animal accipiatur demõstratiuè, ponitur sub genere mediate aliqua specie: nam necessario debemus demonstrare, vel hominem particularem, vel equum, vel aliquid simile. Si vero accipiatur non demonstratiuè, sed prout dicit animal particulare respondetur, quod immediate ponitur sub assignato genere, non positione formali, sed materiali, species enim ponitur sub genere positione formali ad hũc sensum, quod includit genus ipsum, & differentiam, qua abundat à genere accipit genere. Nam genus est differentiarum principium. Indiuiduum vero non ponitur positione formali, sed materiali, quia illud, ratione cuius indiuiduum ponitur sub assignato genere, oritur ab extrinseco, & non à generis essentia: nam conditiones indiuiduantes non oriũtur à genere. Et vt hoc percipias, notandum est, quod ordo prædicamentalis, vt aliqua prædicata sint superiora, & alia inferiora, non est formaliter secluso opere intellectus: quia hoc opere secluso nõ sunt vniuersalia superiora formaliter. Est tamẽ hic ordo fundamentaliter in rebus: nam homo verbi gratia, dicit naturam sensibilem contractam per rationale: & ita si abstrahamus hominis naturam, & animalis, animalis natura superior erit, quia minus contracta: hominis vero natura erit inferior, quia magis contracta est per suam differentiam, & fundamentum, quare natura hominis sit inferior ad naturam animalis est sua vltima differentia: fundamentum vero, & ratio, quare indiuiduum sit inferius ad animal sunt conditiones indiuiduantes, quę illud determinant ad hic, & nunc. Vt ergo aliquid sit species, necessarium est, quod sit sub assignato genere, sic quod illud, per quod sub tali genere est, & inferius ponitur, sit princi-

principium formale, & â genere originem trahens, quales sunt omnes differentię indiuidui, aut generis, taliter est sub assignato genere, quod illud, per quod sub tali genere collocatur, & inferius est ad illud, non sit quid veniens ab essentia generis cum sint conditiones materiales, quæ accidunt generi, & ab intrinseco proueniunt. Alia solutio adhibetur quod debet poni sub assignato genere, vt quid vniuersale, non vt particulare aliquid & fere redit in idem. Nam si est vniuersale abstrahitur à conditionibus materialibus: & ita illud, per quod est inferius, debet esse principium formale.

Ad quartum respondetur, quod species, & dicit relationẽ subjicibilis & prædicabilis: Sed quomodo hoc sit verum vide sequentem quæstionem.

ad .5. Ad quintum respondetur, quod de specie possumus loqui dupliciter, proprie & communiter. Species proprie solum dicit illud, quod prædicatur de pluribus differentibus numero & ponitur in recta linea, & sic illa quæ connumerantur in argumento, non sunt species, sed reducuntur ad speciem, vt quid incompletum, & in proprium ad completam, & propriam speciem. Si vero accipiatur species impropriè pro quodam prędicato specifico, sic non inconuenit vocari illam improprie speciẽ. Hęc est solutio Caietani, supra iam diximus ad hoc argumentum, cum de numero prędicabilium agerемus, quod hęc species non sunt, quia sunt quid incompletum & imperfectum. Quod enim intentionẽ speciei accipit, debet esse quid completum & perfectum, cum species in recta linea collocetur: nec vllo modo, possunt speciei rationem habere, nec secundum quod species à Porphyrio consideratur, nec alio modo. Ad confirmationem respondetur, quod hic Deus non est species, neque vniuersalis, quia natura, quam dicit singularissima est eadem numero in Patre, & filio, & Spiritu Sancto. Quod verò est species debet esse commune ad plures naturas, seu ad plura supposita, in quibus natura sit numero distincta. Cum enim dicitur species est quæ prædicatur de pluribus differentibus numero, illa debent esse plura numero in ratione significata per cõceptum communem. Quanuis autem Pater & Filius, & Spiritus Sanctus sunt tres personæ realiter distinctæ, sed non distinguuntur in natura diuina significata per ly, Deus. Eadem enim est in illis numero: sed sunt distincti suis relationibus constitutiuis personarum Ad aliam confirmationem de persona dicemus infra. Vt enim esset species deberet aliquam naturam importare suis inferioribus, quod non facit persona.

Ad 6. Ad sextum respondetur, quod non potest vna ratio assignari speciei, quæ sit communis speciei, vt subjicibilis est & vt prædicabilis est. Quomodo vero sit diuidenda species videbimus illico.

Ad .7. Ad septimum respondent aliqui, quod cum genus prædicatur de pluribus differentibus numero, vt de hoc animali, & de illo, quæ solo numero differunt, induit rationem speciei prædicabilis. Et ratio est, quia sicut homo dicit totam essentiam huius hominis, & illius, & ideo est species: ita animal dicit totam rationem animalis huius & illius, quam ob causam erunt species. Verum tamen hæc doctrina falsa est, quia sequeretur, quod genus generalissimum esset species prædicabilis, quia prædicatur de hac, & de illa substantia, quæ numero differunt, & dicit totam indiuiduorum naturam. Quo quid absurdius? Si enim species est, profectò alicuius generis debet esse species, & sic non esset generalissimum: non enim potest intentio speciei prædicabilis, alicui competere, nisi habeat, etiam illud materiale rationem speciei subjicibilis: quia omnis species, vt sic, quod dam totum est ex genere & differentia compositum: & sic debet ex necessitate esse sub aliquo genere, quod in se determinat, & contrahit, & cui subjicitur ratione huius contractionis. Cũ vident isti logici hoc absurdum, dicunt consimiliter esse speciem imperfectam, sed impossibile est etiam, quod species imperfecta non habeat genus imperfectum eadem ratione. Maximè, quia substantia est quid directe positum in recta linea: & sic est quid completum, idest, nõ pars aliqua, & ideo hæc solutio nihil valet. Ideo respondetur ad argumentum, quod etiam si prędicetur de pluribus differentibus numero, sed etiam potest prædicari de pluribus differẽtibus specie, & maximè species non est, quia quod est species prædicabilis, non debet esse contrahibile per plures differentias: animal autem quid est contrahibile per plures differentias, quam obrem species non est. Lege Porphyrium cap. de specie, & videbis quomodo dicit, quod genus generalissimum, solum est genus: ergo non est species Et quomodo dicit, quod genera generalissima, & subalterna prædicantur de indiuiduis: ergo respectu illorum habent generis rationem.

Ad confirmationem vltimam respondetur, quod etsi indiuidua sunt contingentia, tamen æternum est speciem importare ordinem ad illa, quia est definitio, & essentia speciei prædicabilis. Connexiones vero prædicatorum essentialium æternæ sunt, vt videbimus.

Universidad de Deusto Biblioteca

QVÆSTIO XV.

Vtrùm ſpecies vt ſpecies eſt, ſit vniuerſalis.

1. Arg. TItulus quæſtionis licet videatur ſolum vnum præſeferre, quod ſit determinandum, plura tamen implicite continet diſcuſsione digna. Primum eſt, an in ratione ſpeciei, vt ſic includat vniuerſalitas, an ſit illius paſsio. Secundum, an ſpecies vt eſt ſubijcibilis generi induat rationem vniuerſalis. Tertium eſt, an ſpecies vt ſic dicat ſolum vnam relationem, an vero plures. Hæc omnia ſub hac quæſtione ſunt de ſpecie diſputanda. Et à ſecundo incipientes, videtur quod ſpecies, vt ſubijcibilis eſt, ſit vniuerſalis. Primo ſpecies quatenus ſubijcibilis generi, & vt diſtinguitur contra ſpeciem prædicabilem, conſtat genere & differentia: ergo ſimpliciter eſt vniuerſalis. Conſequentia patet: Nam, quãdo partes ſunt vniuerſales, totum ex illis cõſurgens, debet eſſe vniuerſale, ſicuti ſi partes ſunt ſingulares, totum ex illis reſultans eſt ſingulare. Sed antecedẽs probo: Nam animal v g, vt generi ſubijcitur viuẽtis, dicit ipſum genus. Et præterea addit differentiam ſenſibilis, & idẽ in viuenti reſpectu corporis, &c. ergo.

Et confirmatur hoc argumentũ: Nam ſpecies, vt ſubijcibilis, eſt diffinibilis: ergo vniuerſale; omne enim definitum eſt vniuerſalis natura. Et confirmatur ſecundo, quia non poteſt, verbi gratia, animal immediate ſubijci corpori in recta linea, niſi in vniuerſali ſumatur: ergo quatenus eſt ſubijcibile immediatũ generi eſt, vniuerſale. Antecedens probatur: quia in recta linea inter ſpeciem, & generaliſsimum, nullum ſingulare mediat: ſed ſingularia ponũtur ad pedem arboris.

2. arg. Secundo, homo, vt eſt ſubiectum in propoſitione eſt cõmunis pluribus vniuocè, atque adeo vniuerſale: ergo homo vt eſt ſpecies ſubijcibilis intrinſecè eſt cõmunis & vniuerſalis. Conſequentia eſt nota: quia ſubiectum, & ſubijcibile habent ſe tanquam actus & potentia: ergo ſi ſubiectum eſt commune, & etiam eſſe ſubijcibile, alias latius extenderetur actus quàm potẽtia, quod eſt impoſsibile. Antecedẽs autem probatur, quia ſubiectum ſubijcitur omnibus his prædicatis, nimirum, animali, & rationali, & riſibili, cum hæc omnia petant per ſe prædicari de illo: ergo vere homo eſt ſubiectum cõmune pluribus.

3. arg. Tertio: Species ſubijcibilis reſultat per intentionem, per quam conſtituitur in eſſe generis: ſed hæc intentio eſt vniuerſalis: ergo & ſpecies, quæ per illam conſtituitur. Conſequentia eſt nota, & maiorem probo. Quia ſpecies nõ poteſt antea eſſe formaliter ſubjicibilis, quam genus ſit prædicabile de ſpecie, ſed genus non eſt formaliter prædicabile de ſpeciebus, niſi, vt ſubiectum ſecundę intentioni: ergo nec ſpecies erit ſubijcibilis formaliter, niſi vt ſubſtat ſecundę intentioni. Minorem probo. Quia intentio illa indifferenter ſe habet ad omnia indiuidua, cum denominatione ſpeciei ſubijcibilis, non recipiant ipſa indiuidua, ſed natura ab illis abſtracta & in virtute continens illa.

4. Arg. Quarto: Nam eſſe vnum proximum aptum de pluribus prædicari, conſtituit illum in ratione vniuerſalis prædicabilis de multis: ergo eſſe aptum pluribus ſubijci conſtituit vniuerſale ſubjibile. Probatur conſequentia: quia quodlibet illorum reſpicit ſeorſum ſecundum ſuam naturã plura: ergo eſt commune illis, & ita, vniuerſale. Dices ſpeciem ſubjicibilem reſpicere plura ſuperiora, ad rationem tamen vniuerſalis oportet, vt reſpiciantur ab illo plura inferiora. Contra: Nam ſpecies ſubjicibilis, vt reſpicit illa plura ſuperiora non eſt ſingularis: alias eſſet indiuiduum, & ſic indiuidua immediate ſubjicerentur generi quod eſt abſurdum: ergo eſt vniuerſalis. Patet conſequentia quia ſi ſpecies ſubjicibilis, vt ſic non eſt ſingularis neceſſum eſt, vt abſtrahat ab indiuiduantibus & conditionibus materialibus, & ſic erit vniuerſalis, quia vniuerſale fit per abſtractionem ab illis.

5 Arg. Quinto, ſpecies ſubjicibilis generi denominatur talis a forma genericitatis: ſed illa forma eſt vniuerſalis: ergo denominat ſpeciem ſubjicibilem, vt ſic, vniuerſalem. Maior probatur. Quia ab eadem forma denominatur animal cõtinens ſpecies, & homo contentus, & generaliter à continentia, qua vnum dicitur continẽs denominatur alterum extrinſece contentum. Conſequentia probatur quia cum illa forma generis ſit vniuerſalis, & denominet ſpeciem ſubjicibilem illam conſtituet vniuerſalem, quia dabit illi ſuum formalem effectum. Et ſi dicas, quod forma generis habet duo, alterum eſt, primum quod facit, & eſt reddere genus vniuerſale, & iſte eſt primarius effectus eius: alterum eſt continere ſpeciem, & huic tribuit ſecundarium effectum, qui eſt illam ſubjicibilem facere ex eo, quod illam continet, & non eſt hoc facere illam vniuerſalem, ſed ſub alio contentam & ſubicibilem, contra: quia ſpecies ſubjicitur generi, cum tota illa indiuiduorum collectione, quam ſub ſe habet: cum nulla alia ratione animal prædicetur de indiuiduis, niſi quia hęc ſub ſe homo continet quę eſt ſpecies ſubjicibilis animali, ergo vere ſpecies ſubjicibilis ſubjicitur animali, vt vniuerſalis. Et ſi dicas, quod ſpecies ſubjicibilis continet plura indiuidua, & eſt vniuerſalis ſecundum rem, non tamen ſubijcitur, vt vniuerſalis, & vt ſuperior ad indiuidua, ſed vt inferior generi, contra: nam indiuidua ſubijciuntur generi, & non, niſi ratione ſpeciei, quæ illi ſubjicitur: ergo ſubijcitur illi, vt ſuperior eſt ad indiuidua, & vt vniuerſalis: ergo Propter hęc argumenta quidam & Thomiſtę, & alterius ſcholę, quibus ſubſcribit Toletus capite de ſpecie, dicunt ſpeciem ſubijcibilem, vt ſubijcibilis eſt, eſſe formaliter vniuerſalem, itaque in hoc, quod eſt, ſpeciem ſubijcibilem eſſe, includitur formaliter ratio vniuerſalis. Et videntur loqui de ſpecie atoma, quę eſſentialiter includit vt ſubijcibilis eſt, rationẽ vniuerſalis: nam de ſubalternis nihil loquuntur. Dominus Caietanus capite de ſpecie dicit ſpeciem ſecundum quod ſubijcibilis eſt, non habere rationem vniuerſalis, ſed hoc quidem habet quatenus prædicabilis eſt, & reſpicit inferiora, ſed reſpectus iſte ad inferiora oritur tanquam propria paſsio ex reſpectu, quem ſpecies dicit ad ſuperiora, vt ſubijcibilis Nam ex eo, quod homo ſic ſubijcitur generi tali poſitione, quod totum, quod habet non ſit extraneum naturæ generis, pullulat in re ſic ſubiecta reſpectus quidam ad inferiora, qui reſpectus eſt reſpectus prædicabilis, & propria paſsio prioris reſpectus. Et probat Caietanus & ſit

6. arg. Sextum argumentum: quia ſpecies vt ſpecies eſt, non eſt aliud quam ſubijcibile generi, ſed ratio ſubijcibilis diuerſa eſt à ratione prædicabilis, & vniuerſalis: ergo vt ſubijcibilis ſpecies non eſt vniuerſalis. Maior eſt communis doctrina omnium logicorum, quia genus vt genus refertur ad ſpeciem: ergo ſpecies, vt ſpecies refertur ad genus, & non alia ratione, niſi vt ſubijcibile: ergo ratio ſpeciei eſt eſſe ſubijcibilem generi. Nec poteſt dici, inquit Caietanus, quod referatur ad genus, & ſpeciem vnica relatione: quia vnum relatiuum non refertur bis, nec ad duos terminos, niſi ex vnico fundamento ordinetur ad illos, quod in ſpecie non habet locum. In diuerſo in actu fundãtur ratio ſubijcibilis & ratio prædicabilis. Quia ratio ſubijcibilis fũdat in actu intellectus, quo apprehendit ſpecies, vt quid inferius ad genus, vel vt quid, de quo genus prædicari poteſt, & vt quid ſub genere collocatum, vt determinãs genus, relatio vero prædicabilis in eſſe cognito ſine conditionibus indiuiduantibus, vel in eſſe comparato, vt ſupradictum eſt: ergo vnica relatione ad illa referri nõ poteſt. Petrus Nigri in ſuo Clypeo, quæſtione trigeſima quarta, refert opiniones quorundam Scotiſtarũ, aſſerentiũ, ſpeciem per ſe primo referri ad genus, & hoc quidẽ ſecũdũ ſuã eſſentiã: Cæterũ per ſe ſecundo referri ad indiuidua. Vt explicemus hanc ſententiam, notandum erit, illud competere per ſe primo alicui, quod competit ratione ſuæ vltimæ differentiæ. Hoc modo eſſe rationale conuenit homini perſe primo. Illud vero quod conuenit alicui ratione ſui generis, dicitur competere per ſe ſecundo ratione naturæ genericæ, & hoc modo conuenit homini eſſe ſenſibilis ratione naturæ animalis. Ita dicunt, quod ſpeciei conuenit ratione ſuæ differentiæ reſpicere genus. Differt enim ſpecies ratione ſuæ vltimæ differentiæ à reliquis prædicabilibus: quia reliqua ſunt talia vniuerſalia, ſpecies vero eſt tale vniuerſale; illud tale eſt reſpicere genus: eſt ergo vniuerſale reſpiciẽs genus. Vniuerſale habet commune cum cæteris, quod ſit tale eſt ſibi proprium. Et hoc eſt ſua differentia vltima, quæ conſiſtit in reſpicere genus, vt quid ſubijcibile ſuo ſuperiori & prædicabile de ipſo. Conuenit vero per ſe ſecundo, reſpicere inferiora, ſed ratione ſui generis, ſcilicet, ratione vniuerſalis: quia vniuerſale eſt quod inferiora reſpicit, & ſpecies eſt vniuerſalis: & ita ratione generis inferiora reſpicit. Ipſe vero Petrus Niger dicit ſpeciem per ſe referri ad genus, & ad indiuidua, duabus tamen relationibus. Cæterum an ſit vnica ſpecies reſpectu vtriuſque relationis, non dicit. Alij iuniores explicantes Caietanum, dicunt ſpeciem eſſe in ratione ſubijcibilis vniuerſalem, non formaliter, ſed radicaliter Et probant: quia ex eo quod ſpecies ſubijcitur generi tali poſitione, ſcilice, formali ex neceſsitate excludit, ſeu nõ includit conditiones indiuiduãtes: ergo quatenus habet illã ſubijcibilitatem eſt in radice, vt attribuamus illi intentionem vniuerſalis. Et hoc ſit ſeptimum argumentum. 7. arg. Et eſt differentia inter eſſe fundamentaliter vniuerſale, vel radicaliter. Nam fundamentaliter remote habet natura ſecluſo opere intellectus ratione vnitatis formalis. Cæterũ radicaliter habet natura hoc per actum intellectus, quo poſito in radice habet illam vniuerſalitatem: quia non eſt aliquod impedimentum, vt ſit prædicabilis de multis Quod etiam poteſt dici quadam ratione fundamentaliter proximè in eſſe obiectiuo. Nam illa natura vt eſt obiectum illius actus intellectus, non habet aliquod impedimentum, vt poſsit affirmari de multis.

Deciſio quæſtionis.

PRima concluſio: Species ſiue atoma, ſiue ſubalterna, non conſtituitur formaliter vniuerſalis per relationem ſubijcibilis, ſiue per ordinem ad genus. Hæc concluſio ſatis communis eſt inter logicos, illamque tenet Caietanus capite de ſpecie, & Soto ibidem, & probo concluſionem. Illa relatio conſtituit aliquid in eſſe vniuerſalis, quæ illud refert ad plura inferiora, in quibus eſt, ſed relatio ſubijcibilis non eſt huiuſmodi: ergo non conſtituit illud, quod denominat 1. Concl.

minat vniuersale: ergo species subijcibilis, vt sic non est vniuersalis. Maiorem probo: Nam vniuersale est vnum in multis, & de multis, & refertur ad illa vt quid superius: sed species vt subijcibilis est non refertur ad illa inferiora, nam genus non est superius ad speciem, nec species est in genere, vt in inferiori, sed è conuerso: ergo relatio subijcibilis non constituit rẽ in esse vniuersalis. Maior probatur, quia vniuersale est vnum in multis, & de multis: ergo debet esse superius respectu illorũ: ergo. Præterea: Nam species vt subijcibilis est, refertur ad superiora: ergo non ad inferiora: ergo, vt sic, non est vniuersalis, quia vniuersale essentialiter respicit inferiora. Si dicas, non esse vniuersale prædicabile, esse tamen vniuersale subijcibile: cõtra: nam vniuersale vt distinguitur à singulari essentialiter constituitur per aliquẽ ordinẽ rationis. Sed hic ordo non est ad superiora, alias omne vniuersale importaret ordinem ad superiora, quod est falsum: & patet in generalissimis, quę non important ad superiora respectum, & in ente quod est vniuersale, vt distinguitur à parte; & tamen non dicit ordinem ad superius: quia non habet superius: ergo dicit ordinem ad inferiora, de quibus est prædicabile: sed species vt subijcibilis est, non dicit ordinem ad inferiora, nec vt subijcibilis est, est prædicabilis: ergo non est vniuersalis vt sic, alia enim est ratio subijcibilis & alia prædicabilis. Et confirmatur hæc ratio: Nam vniuersalis passio est prædicabilitas, vt visum est: ergo si vt subijcibilis est vniuersalis, vt subijcibilis est prædicabilis, quod aperte est falsum, cum sint oppositę rationis. Et confirmatur magis hæc ratio. Nam quod aliquid subijciatur diuersis prædicatis, & multis non dicit, nec exposcit vniuersalitatem: ergo etiam in ratione subijcibilis non potest esse vniuersalis. Antecedens probatur: nam Petrus subijcitur istis prędicatis, homo, animal, corpus, viuens, ens, risibile, rationale, & tamen est singularissimum quid: ergo dicere quod aliquid est vniuersale subijcibile, quia multis subijcitur in prędicatione est absurdum: ergo ratio vniuersalis venãda est ex ordine ad inferiora, ad quæ cum species subijcibilis vt sic non dicat ordinem, nõ est vt talis vniuersalis. Præterea, quia si species subijcibilis esset intrinsece vniuersalis variato ordine suo proprio variaretur essentialiter species subijcibilis vt sic. Et ita ratio speciei subijcibilis, quæ competit naturæ genericæ diuersa esset essentialiter à ratione speciei subijcibilis, quæ competit naturæ specificæ atomæ, sed hoc est apertè falsum; ergo species in ratione subijcibilis nõ dicit vniuersalitatem. Probatur minor; Quia si species infima & subalterna specie differũt in ratione subijcibilis: ergo & genera subalterna inter se specie differũt essentialiter, quia referuntur ad speciem subijcibilem, vt ad proprium terminum: sed termino variato specifice variatur, etiam ordo ad illum similiter specifice, quia relatiua differunt specie penes diuersos terminos specie distinctos: ergo non dicit species subijcibilis in sua ratione vniuersalitatem. Præterea: Nam de ratione vniuersalis est respicere multa: ergo de ratione talis vniuersalis taliter respicere multa: sed si species subijcibilis est vniuersalis, erit tale vniuersale: ergo taliter respiciunt multa: sed respectu generis non respicit multa, quia genus vnum est: ergo non respicit respectus illorum taliter multa: ergo nec est vniuersalis.

Secunda conclusio: illud, quod est species subijcibilis est vniuersale, licet non qua ratione est species subijcibilis. Conclusio probatur inductione facta in arbore prædicamentali. Nam corpus est species subijcibilis respectu substantiæ, & viuens respectu corporis, & animal respectu viuentis, & ista omnia sunt vniuersalia: ergo. Præterea, species subijcibilis est, quæ immediate ponitur sub genere oppositione formali, sed non potest poni subiectione formali sub genere, nisi abstrahat à conditionibus indiuiduantibus: ergo est vniuersale, quod est species subijcibilis. Maior probatur, ex quęstione præcedenti, & ex Domino Caietano capite de speciè & ex Alberto relato à Caietano. Minor probatur: nam si aliquid importat conditiones indiuiduales iam ponitur materiali positione: nam conditiones indiuiduantes sunt quid materiale, nec ex genere oriuntur. Differentia verò est aliquid formale, & originem trahit ex genere hoc, tamen non habet in quantum subijcibile, sed alia ratione, quæ est abstracta à conditionibus indiuiduantibus. Et si inquiras cum in specie, quæ subijcitur, reperiantur duo, & subijcibilitas, & prædicabilitas seu vniuersalitas, & non se habeant omnino per accidens in specie, quidnam præsupponit alterum, quid est quod nostro modo intelligendi prius intelligamus nos conuenire ratio subijcibilis, vel ratio vniuersalis, & prædicabilis, sit 2. Concl.

Tertia conclusio: Prius intelligimus nos in qualibet specie rationem, vniuersalis, & prædicabilis, quam intelligamus rationem subijcibilis. Et probatur hęc conclusio: Nam non potest species poni & subijci generi positione formali, & referri taliter ad genus nisi sit abstracta à naturalibus conditionibus: ergo prius nostro modo intelligendi intelligimus nos, illam esse vniuersalem saltim in esse obiectiuo, quin intelligamus esse subijcibilem generi. Antecedens patet. Nam vt ponatur hac positione debet esse sine conditionibus naturalibus, quod non potest habere sine abstractione, & ita abstractio prærequiritur vt via ad hoc, vt collocetur vt quid formale sub genere, & vt quid in quo genus 3. Concl.

nus reperitur formaliter determinatũ. Præterea: nihil particulare potest poni formali positione, & vt species subijcibilis sub genere: ergo prærequiritur ad hoc vt sit vniuersale. Anteced. patet quia nihil etiam particulare potest esse species subijcibilis, cum debeat esse immediatus terminus relationis genericæ, quæ primo & per se ad aliquid vniuersale terminatur. Consequentia probatur, quia non est dare medium inter vniuersale & particulare, quod medium in recta collocetur linea, vt species. Ex hoc sequitur, nõ bene dici speciem atomam. Verbi gratia, habere rationem prædicabilis, & vniuersalis, ex eo quod ponitur sub genere positione formali, tanquam à radice, & esse vniuersalẽ; esse velut proprietatem illius, quæ ad illã posita tali positione consequitur, cum è conuerso esse subijcibilem præsupponat vniuersalitatem saltem obiectiuam. Nam à singularibus abstrahenda, & venanda est illa ratio subijcibilis formaliter. Si enim illę species descenderent à superioribus, prius intelligeremus nos rationem subijcibilis formaliter, quam rationem vniuersalis, sicut prius causa, quam effectus esset intelligenda. Verum cum ab inferioribus colligamus illa subijcibilia rectæ lineę, prius intelligenda est ratio vniuersalis, obiectiue saltim, quam intelligamus rationem subijcibilis formaliter. Et hoc bene notent qui vsque adhuc cum Caietano senserunt. Ex quo sequitur esse vniuersalem, non esse passionem, neque proprietatẽ speciei, vt subijcibilis est.

Quarta conclusio. Vnica & eadem relatione non refertur species subijcibilis ad genus, & ad sua inferiora, verbi gratia, animal ad elephantẽ, & ad hominem & leonem, & ceteo ad animal, & ad indiuidua. Probatur ista cõclusio, quæ etiam est Caiet. & aliorũ: Nam alia est relatio subijcibilis, & alia relatio prædicabilis. Sed species ea ratione, qua refertur ad genus est subijcibilis, ea ratione qua refertur ad indiuidua, seu inferiora est prædicabilis: ergo duas relationes habet species. Maior probatur: Nam terminus subijcibilis, & terminus prædicabilis sunt specie distincti: ergo relationes terminatæ specie differũt: nam in illis diuersitas sumitur ex terminis, diuersitas inquam specifica. Antecedens probatur: nam sub alia ratione terminat genus superius relationem speciei, & sub alia ratione inferiora terminant: ergo in ratione termini est diuersitas. Dices hanc rationem nihil valere, nam paternitas & maternitas specie differunt, & relatio filij ad eas relationes terminatur. Sed respondetur quod etiam si specie differant, quia pater, & mater per vnicum totale fundamẽtum concurrunt ad esse filij, filius vnica relatione ad illos terminatur: at verò non est vnicum fundamentum, & vna natura relationis subijcibilis, & prædicabilis, seu vniuersalis, quia relatio & respectus ad inferiora in specie fundatur in esse abstracto cognito, vel comparato, prout variæ opiniones dicunt. Relatio verò subijcibilis fundatur in actu intellectus, quo cognoscitur illa natura vt continens generis naturam determinatam per differentiam, ex quo tribuit illi intentionem subijcibilis, ista verò diuersa sunt in ratione fundandi: ergo si fundamenta sunt diuersa & relationes. Præterea: Relatio vniuersalis distincta est à relatione non vniuersalis in bona logica, sed relatio speciei ad indiuidua, seu inferiora est relatio, vniuersalis relatio ipsiusmet ad genus est relatio non vniuersalis: ergo sunt distinctę relationes: nam intentio diuiditur per intentionem vniuersalem, & non vniuersalem tanquam in membra opposita vt libro secundo quęst. 10. notum fuit. Præterea: Nam si eadem relatione refertur species ad genus, & ad indiuidua, & genus subalternũ ad genus superius, & ad species, sequitur, quod eadem sit ratio generis, & speciei subijcibilis, & tamen est falsum: nam genus non refertur ad genus, sed ad speciem: & tamen si esset eadem ratio referretur genus ad genus: quinimo sequeretur, quod species infima & subalterna in ratione speciei different specie, quia haberent terminos specie diuersos: nam subalternum genus, vt viuens refertur ad genus, & animal refertur ad speciem, & homo ad indiuidua: hoc autem est habere diuersos termi nos formaliter: ergo. Sed hoc est falsum: Nam omnes species subalternę sunt eiusdem speciei, & infima etiam in ratione subijcibilis: ergo duę sunt relationes specie differentes. 4 Concl.

Quinta conclusio. Hoc nomen species est nomen æquiuocum ad speciẽ in ratione subijcibilis, & in ratione vniuersalis, & prædicabilis. Hæc est sententia sapientissimi Magistri Soto, capite de specie, & Petri Nigri vbi supra. Probatur conclusio euidenter meo iudicio. Primo ex definitione æquiuocorum, vt definiuntur à summulistis, æquiuocum nomen est, quod significat sua significata duobus conceptibus, sed hoc nomen species est huiusmodi: ergo. Minor probatur. Nam relatio subijcibilis & prædicabilis non possunt vnico conceptu repræsentari cũ specie differant, vt visum est, magis quam homo, & equus, qui etiam specie diuersi sunt. Præterea probatur cõclusio à definitione æquiuocorum ab Aristotele tradita: æquiuoca sunt, quorum nomen est commune, ratio verò nomini accõmodata est diuersa omnino; sed relatio subijcibilis, de qua modo loquimur, & prędicabilis seu vniuersalis habent idem nomen, vt patet ex Porphyrio cap. de specie, qui genera subalterna speciem vocat, & etiam infimam secundum quod prædicabilis est, cum dicit speciem esse 5 Conc.

Universidad de Deusto Biblioteca

esse, quæ de pluribus num. differentibus prædi catur. Quod vero ratio nomini accōmodata sit omnino diuersa patet, quia alia est essentia subijcibilis & prædicabilis, vt dictum est, & aliter diffinitur. Præterea demus, quod sit proprietas subijcibilis prædicabilitas talis, probo quod etiam sit æquiuocum species ad illa. Nam si homo significaret hominem, & risibilē esset æquiuocum nomen, nam homini & risibili nihil importatur commune per istud nomē homo, cum homo & risibilitas sint diuersarum naturarum prædicamentalium, quibus hoc nomen homo nihil commune importat: ergo species est nomen æquiuocum, etiam si significaret essentiā speciei, & eius passionem, quæ esset prædicabilitas, quia nihil illis commune importare potest.

6. Concl. Sexta conclusio: species constitutiua est huius prædicabilis secundi, nō qua ratione est subijcibilis, sed qua ratione est vniuersalis, & prædicabilis de pluribus differentibus numero. Ita que sicut genus prædicabile cōstituitur per prædicabilitatem de pluribus differentibus specie in quid, tanquam quædam natura completa, ita hoc prædicabile constituitur per hoc quod natura completa, in qua genus determinatum reperitur de pluribus numero distinctis in quid prædicatur. Ratio enim subijcibilis nullum prædicabile constituit, etiam si denominetur species, & ita vocetur. Hæc conclusio videtur esse contra Caietanum, cap. de specie, cuius determinatio sibi visa est difficilis, sed temporis successu veritas est manifesta: & ob hanc causam temporis filia dicitur veritas. Probatur hæc conclusio: Hic tractat Porphyrius de quinque vniuersalibus, seu prædicabilibus, sed species non est vniuersalis, nec prædicabilis, vt subijcibilis est: ergo constituit hoc prædicabile, vt vniuersalis, & vt prædicabilis, & per ordinem quem dicit ad inferiora. Præterea: Vniuersale est quod diuiditur in quinque vniuersalia: ergo quod pertinet ad aliquod vniuersale debet esse taliter vniuersale: sed species per ordinem ad superius genus no est vniuersale: ergo non est tale vniuersale: ergo non constituitur hic prædicabile per ordinem ad superius genus: est verò tale vniuersale in ordine ad indiuidua: ergo per ordinem ad illa illud constituitur, nec genera subalterna per ordinem, quem dicunt ad inferiora illud constituunt, quia vt sic, sunt genus, vt patet. Et idem argumentum fieri potest de prædicabili: quia quod constituit aliquid speciale prædicabile, debet esse taliter prædicabile, q̄ non habeat species per ordinem ad superiora & ita species subijcibilis ab hoc prædicabili excluditur, & solum relinquitur species prædicabilis. Ex hac conclusione, etiam sequitur quòd species in quantum species est, constituit hoc prædicabile.

Secūdū si ly in quantū species reduplicet ordinē ad indiuidua, nō ad genus, nā illa est relatio seu intentio constituens hoc prædicabile, cuius intentionis passio est prædicabilitas de pluribus numero differentibus: sed ista est passio intentionis, secundum quam refertur ad indiuidua, vt quid existens in illis, dicens totam illorum essentiam, & non est passio illius subijcibilitatis, generis: ergo. Maior patet: Nam propria passio huius prædicabilis est prædicari de pluribus &c. Sed minor probatur: nam cum per illam relationem subijcibilis non sit in multis formaliter sequitur, quod nec de multis prædicetur. Et si fiat argumentum: Nam genus refertur ad speciem, vt ad terminum suæ specificationis: sed species, quæ est correlatiuum generis videtur, quod sit huius prædicabilis constitutiua. Respondetur negando minorem: Nam non est necesse, quod terminus relationis alicuius prædicabilis constituat aliud prædicabile, vt patet in specie, quæ refertur ad indiuidua, & non constituūt aliquod prædicabile indiuidua vide D. Thom. in compendio logicæ cap. vbi rationem secundi prædicabilis dicit esse prædicabile de pluribus differentibus numero.

Septima conclusio: Species subijcibilis etiam per se secundo, non est vniuersalis, & loquimur de illa vt subijcibilis est: Nam si per se primo non est vniuersalis nec per se secūdo potest esse. Ratio enim generica semper determinatur per vltimam differentiam. Vnde si de ratione generica speciei subijcibilis est esse vniuersalis vt quid superius, ratio specifica debet esse determinatiua huius & per illam debet constitui in esse talis vniuersalis. Ratio enim speciei constitutiua non debet esse opposita rationi genericæ, sed debet esse quid determinatiuum illius, sed subijci oppositum est huius, quod est esse vniuersale, quia in ratione subijcibilis non est vniuersalis, si ratio generica viuentis est habere vitam, non potest esse ratio specifica non viuere: ergo si ratio generica est esse vniuersalem, ratio specifica non potest esse non vniuersalis. Esse enim subijcibile generi est esse non vniuersale quia non importat respectum ad inferiora. Præterea subijcibile generi est oppositum cum hoc quod est esse vniuersale: ergo nō potest per se secundo vniuersale competere, & per se primo subijcibile, quia subijci dicit ordinem ad superiora, prædicari ad inferiora: ergo. 7. Concl.

Octaua conclusio. Subijcibile generi non est radicaliter, vniuersale. Et probatur ista conclusio: Nam taliter subijci, oritur ex vniuersalitate & abstractione talis naturæ à conditionibus indiuiduantibus, vt visum fuit: ergo nō potest esse radix vniuersalitatis, nec in radice vnum continetur in alio. Præterea, quia subijci, & prædicari sunt opposita: ergo vnum in alterius 8. Concl.

terius ratione non continetur radicaliter.

Dissoluuntur argumenta.

ad 1. AD primum respondetur, probare id, quod est species subijcibilis debere esse vniuersale, non vero est vniuersale vt subijcibilis est generi. Et nota quod species constat ex genere & differētia, idest, ex natura, quæ denominatur genus, & differentiā. Et idem probat prima & secūda confirmatio.

Secundū arg. nihil valet: quia prima substātia subijcitur multis prædicatis, & non est vniuersale, vt enim esset, deberet dicere ordinem ad plura inferiora, quod non habet.

Ad 3. Ad tertium respondetur quod alia est intentio subijcibilis, & alia prædicabilis, & prius intelligitur naturam illam habere rationem vniuersalis saltem metaphysicē, quā habere rationē subijcibilis.

ad 4. Ad quartum respondetur, quod nunquam Aristot. posuit vniuersale subijcibile, sed omne vniuersale debet esse vnum in multis: & ita debet esse vniuersale prædicabile. Subijci enim etiam multis nullam dicit vniuersalitatem, vt probatur in prima substantia, & in Petro, quinimo est ratio opposita rationi vniuersalitatis, ratio subijcibilitatis. Et in hoc innituntur isti, vt contra Diuum Thomam, vt iam videbimus, dicant species Angelorum esse vniuersalia, & species subijcibiles, nō vero prædicabiles: quia nō sunt in multis indiuiduis. Non intelligentes esse speciem, subijcibilem nō esse formaliter vniuersale; vt subijcibile est, & impossibile esse quod sit species subijcibilis, quin sit vniuersale id quod est species subijcibilis, & quod natura Angelica Gabrielis est vniuersalis, quia quantum est ex modo essendi in intellectu potest de multis affirmari.

ad 5. Ad quintum respondetur, quod species subijcibilis denominatur talis à quadam relatione, & secūda intētione, quæ dicitur subijcibilitas, & non à generis intentione, quæ specie differt ab illa, nec in intētionibus sumendæ sunt denominationes. Sic in formis realibus, quia vna secunda intentio & relatio non continet aliam, nec hoc est verum in realibus formis, locatum enim non dicitur tale intrinsecè, nisi à locatione passiua, & vbicatione, quæ forma est alterius rationis, & prædicamenti à loco.

ad 6. Ad sextum Caietani respondetur, quod species est nomen æquiuocum, & significat relationem subijcibilis, & relationem vniuersalis. Si accipiatur primo modo, non est vniuersalis, secundo modo maxime: sed non est proprietas prioris respectus esse vniuersalem, & referri ad indiuidua, sed est alia relatio, quæ nostro modo intelligendi præcedit priorem.

Ad septimum, ex hoc, & ex dictis patet, quo modo species vt subijcibilis non est vniuersale, nec radicaliter. Sed bene verum est, quod illud quod est species subijcibilis est vniuersale, vt patet in homine, & in animali. Quinimo illa subijcibilitas sub sequitur ad speciem vt vniuersalis est, vt dictum est in 3. conditione. Sed cōtra istam conditionem, & ea quæ proxime dicebamus est argumentum quintum. Nam Gabriel est species subijcibilis generi substantiæ, & non est species prædicabilis: ergo non est necesse vt id, quod est species subijcibilis sit vniuersalis, nec præsupponat rationem vniuersalis. Secūdo: Nā quod recipit denominationē speciei subijcibilis est natura secūdū se: sed natura secūdū se nō includit vniuersalitatē: ergo nō est necesse, quod habeat vniuersalitatem, vt sit species subijcibilis. Tertio natura humana v. g. per prius fundat respectum ad genus, quam ad inferiora: sed ille est respectus subijcibilis, ista vniuersalis & prædicabilis: ergo ad esse subijcibile nō debet præcedere natura, vt vniuersalis. Probo maiorem: Nam tota essentia hominis oritur à genere, non solum propter participationem rationis genericæ, sed etiam propter rationem suam specificam, cum differentia claudatur in potentia generis: ergo per prius homo debet respicere genus cum ab illo accipiat suam essentiam, & non indiuidua, à quibus illam non accipit. Probatur secundo eadem maior: Nam prius conuenit naturæ humanæ sua actualitas, quam potentialitas sua: sed esse apta, cōtineri sub genere conuenit naturæ humanæ ratione suę actualitatis: esse apta vt attribuatur vniuersalitas conuenit ratione suę potentialitatis, quę licet sint idem a parte rei, per intellectum tamen prius intelligimus conuenire illi vnum, quam aliud. Probatur minor: Quia ex eo quod natura humana continet genus actu est apta illi subjici ex eo verò quod continet in diuidua in potentia potest de illis prædicari: ergo. Ad 7.

Quartum argumentum: Quod prius præsupponitur in specie est subijcibile ad rationem vniuersalis, & prædicabilis: ergo non præsupponitur vniuersale ad rationē subijcibilis. Antecedens prob: quia species vt prędicabilis præsupponit constitutum quod debet prædicari, sed hoc est species subijcibilis: ergo. Probo minorem, quia præsupponit constitutum ex genere & differentia: sed species subijcibilis eo subijcibilis est generi, quia præsupponitur constituta ex genere, & differentia, & contracta ratione generica per differentiam suam: ergo.

Quinto: nam esse prædicabile & subijcibile sunt opposita: ergo subijcibile non prędsupponit prædicabile ad suum esse, sicut nec calor supponit necessario frigiditatem.

Ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ad primũ iam dictum est & dicemus latissimè: est enim prædicabilis, vt est in intellectu, & ex modo, quem ibi seruat hoc illi conuenit.

Ad secundum respondetur, quod licet natura secundum se recipit denominationem subijcibilis speciei, sicut & recipit denominationẽ prædicabilis, cum de Petro & Paulo dicitur, vt asserit Caietanus, capite 4. de ente, prærequirit tamen vt conditionem necessariam, vt recipiat denominationem subijcibilis, & rationem vniuersalis, saltem metaphysicè. Nam quod formaliter habeat secundam intentionem vniuersalis non videtur necessarium, sicut vt natura affirmetur secundum se, & sua prædicata quidditatiua, requirit vt conditionem vniuersalitatem.

Ad tertium respondetur, negando maiorẽ, & ad probationem, transeat antecedens. Nam quia tota illa essentia suscipitur in singularibus vt positione formali sit sub genere prius debet ab illis abstrahi; & ita ratio vniuersalis præsupponitur. Si autẽ darentur vniuersalia, sicut plato imaginatur, faterer ego, quod illa prius respiciebant genus, quã indiuidua: quia non suscipiebantur in rebus naturalibus, à quibus essent abstrahendæ. Et eodem modo respondetur ad secundam probationem maioris, dato quod ita esset, quia in illa actualitate præcise, non fundatur secunda intentio subijcibilis, sed in actualitate sine conditionibus indiuiduantibus, quia debet formaliter sub genere poni, prius intelligimus esse vniuersalẽ metaphysicè, seu in esse obiectiuo, quàm intelligamus esse subijcibilem generi.

Ad quartum respondetur, quod etiam ratio vniuersalis prærequirit speciem constitutam ex genere, & differentia ad hunc sensum, vt in eo quod abstrahitur reperiatur gradus sensibilis, & rationalis. Verum cum postea attribuimus intentiones ipsi speciei, non possumus tribuere intentionem subijcibilis, nisi præcesserit abstractio à singularibus.

Ad quintum argumentum respõdetur, quod etiam est contra ipsos: nam ipsi dicunt, quo vniuersale præsupponit subijcibile, & dicam ego esse impossibile, quia sunt opposita. Vnde quamuis ipsi teneantur illud soluere, pro ipsis soluam ego. Respondetur ergo, quod subijcibile & prædicabile sunt opposita ratione differentiarum, sicut albedo & dulcedo sunt oppositæ ratione suarum differentiarum, quæ formaliter distinguuntur: & ita opponuntur quodammodo, non tamen sunt contraria, vt eidem subiecto conuenire nequeant. Maximè, quia sunt opposita relatiue, quę eidem diuersorum respectu conuenire possunt, vt paternitas, & filiatio, & vnũ prærequiritur ad aliud. Et si inquiras. Quomodo ergo fit diuisio speciei? Respõdetur, quod hoc modo, species, alia prædicabilis alia subijcibilis. Et hæc est diuisio vocis in sua significata æquiuoca. Et rursus, species, subijcibilis, alia subijcibilis generi vltimo, alia generi medio. Et hæc diuisio est per accidẽtales rationes, omnes enim species subijcibiles sunt eiusdem rationis: Species vero prædicabilis est diuisibilis, per hanc & illam speciem, quæ numero differunt.

QVÆSTIO XVI

Vtrùm dentur indiuidua generica.

1. Argu. SVPRA sæpius dictum est, quod indiuidua generica ponũtur sub genere positione materiali, vt hoc animal, hoc corpus, & ita nõ sunt species subijcibiles. Modo inquirimus, vtrum sint ponenda hęc indiuidua. De qua re duę sunt opiniones. Altera opinio negat, hęc indiuidua his innixa argumentis. Primo: quia si hęc indiuidua sunt danda, maxime per intellectum, qui in Petro, verbi gratia, distinguit hunc hominem ab hoc animali, & ab hac substantia &c. Sed hoc non: ergo. Probatur maior: quia in rebus indiuidua semper sunt in aliqua specie vltima: & ita non reperitur generis indiuiduũ diuersum realiter, ab indiuiduo specifico. Sed min. prob. Nã intellectus non potest, nisi falso coniungere rationale cum viuenti, ita quod ex viuenti & rationale resultet vna species: sed prius debet illud coniungere cum sensitiuo: ergo etiam non potest coniũgere determinatam singularitatem cum animali v.g. vel cum corpore: sed prius debet intelligere esse hominis, & tunc cum illo iungere singularitatem: ergo non dabuntur generis indiuidua, sed species: nam conditiones indiuiduãtes iungendæ sunt homini, & non animali si vere iungi debeant, quia præsupponitur, vt animali iungatur esse rationalis, sicut esse rationalis, vt iungatur viuenti, supponit esse animalis, & sensibilis.

2. Argu. Secundum: Esse prædicabilis, & subijcibilis, fundatur intrinsece in ipsis naturis rerum, ita vt de illis prædicetur immediate, ratio superior ad quorum esse immediate contrahitur à parte rei, de illis vero mediate, ad quorum esse mediate contrahitur: sed animal non contrahitur ad esse huius animalis indiuidui, nisi mediante ratione hominis: ergo nec prædicatur animal immediate de hoc animali, nisi mediante ratione hominis: & ita non erit indiuiduũ immediatum animalis, sed mediante homine. Minor il-

la

la probatur. Quia animal, vt sic, dicit naturam incompletam, idest, non vltimate perfectam, sed vlterius contrahibilem: ergo repugnat immediate contractam esse indiuidualiter: sed prius ad esse essentiale, postmodum ad esse indiuidualiter debet contrahi. Patet consequentia, quia esse indiuiduale habet se vt actus secundus respectu esse essentialis, qui se habet vt actus primus: sed actus secundus non potest competere ei, qui non est completus quoad actum primum: ergo nec animali potest competere esse hoc animal, nisi compleatur prius per esse differentiale: ergo hoc animal non est immediate sub genere, sed sub homine. Minor probatur, quia ex necessitate secundum præsupponit primum, & ideo dicitur tale.

3. arg. Tertium argumentum: Non est cognoscibile, hoc animal, quin cognoscatur hic homo vel ille equus, vel quidpiã simile: ergo non est aliquod indiuidum generis, quin formalissime sit indiuiduum speciei vltimæ, atque adeo non erit immediatum generi, sed speciei vltimæ. Antecedens probatur: quia si cognosco distinctè hoc animal, hoc ipso cognosco distinctè hunc hominem, vel hunc equum, & cætera, cum re vera repugnet, esse hoc animal, cum sit hic homo, vel quid simile. Si autem cognosco confuse hoc animal, vt quando video illud à longe, similiter cognosco confuse hunc hominem, & cætera. Et confirmatur hæc ratio: Nam illa pronomina, hic, & hæc, & hoc, vltimam indiuiduationem præferunt: ergo designant speciei vltimæ indiuidua, & ita non poterit intellectus concipere hanc substantiam, hoc viuens, & cætera, quin simul saltim in confuso concipiat rationem vltimam, per quam sunt indiuidua in re, videlicet Petri Bruneli, & cætra. Et confirmatur: Nam quando dico hoc viuens, hoc corpus, & cætera, iam pono ipsum existens in re: ergo pono omne, quod est necessarium, vt existat, & ita dico petreitatem, vel aliquid simile.

4. arg. Quartum argumentum: Cum animal prædicatur de hoc animali, vel prædicatur de illo tanquam de aliquo indifferenti ad esse huius hominis, vel leonis, vel & cæt. vel tanquam de aliquo determinato iam ad esse illorum alicuius. Si primum: ergo hoc animal dicit iam aliquam rationem ad rationem hominis, vel leonis contrahibilem, & iam erit genus, sicut ipsum animal est genus, quia dicit naturam contrahibilem, per differentiam hominis, vel &c. Si autem dicas secundum: ergo iam hoc animal, formaliter loquendo, constituitur in esse animalis huius per eandem rationem, formaliter loquẽdo, per quam constituitur Petrus in esse Petri, cum non aliter animal prædicetur de illo, nisi vt determinato ad esse huius hominis.

5. arg. Quintum argumentum: Indiuiduum, vt docet Porphyrius, est immediatum sub vltima specie, sicut species sub immediato genere, vt patet ex arbore prædicamentali: ergo sicut vltima species intrinsece includit rationem generis, ita indiuiduum intrinsece includit rationem vltimæ speciei: ergo sicut non datur vlla species vltima, quæ non includat rationem animalis, ita non dabitur vllum indiuiduum, quod non includat rationem veræ speciei, & ita erit immediatum indiuiduum illius, & non generis, nam quod includit rationem vltimæ speciei, vel est hic homo, vel hic equus, &c.

6. arg. Sextum: Quia cum ex doctrina Diui Thomæ non sit distinctio formalis inter hominẽ, & animal, frustra finguntur plura indiuidua illarum rationum, cum vna differentia indiuidualis sufficiat ad vnam rationem singularis constituendam, per quam Petrus sit hoc viuens, hoc animal, & hic homo. Dices, quod quamuis indiuidua generis, non distinguantur ex natura rei formaliter, distinguũtur tamen ratione ratiocinata, & sic de illis immediate potest prædicari genus. Cõtra: Nã si ratio indiuidualis huius animalis à parte rei est eadẽ formaliter in ratione huius hominis solum ratione distincta: ergo omnino repugnat, quod animal fiat hoc animal, quin formalissimè fiat hic homo. Patet cõsequẽtia, quia ratio indiuidualis hominis est vna, formaliter à parte rei adueniens homini, & quasi superaddita suæ quidditati: ergo repugnat esse hoc animal, quin saltim in confuso intelligatur esse hoc, vel illud indiuiduum speciei vltimæ, dum inter rationem genericam, & indiuidualẽ, mediet ratio hominis.

7. Arg. Septimum argumentum sit pro hac sententia: Nam si datur indiuiduum generi cum, vel ponitur sub genere immediate, vel mediate specie. Neutro modo potest poni: ergo non immediate: nam tunc esset indiuidua specifica, & non generica. Nec immediate: nam in recta linea prædicamentali solum immediate sub genere ponitur species: homo enim, & hoc animal non ponitur in eadem coordinatione æqualiter: nam si ponitur in recta linea in eadem distantiar æqualite, erunt profecto vniuersalia, siquidem æqualiter sunt abstracta. Et confirmatur hoc argumentum: Nam cum dicimus Petrus est hoc animal, hoc viuens, hoc corpus, vel dico totum, quod est in Petro, vel non sed solum partem. Si dico non totum, quod est in Petro, sed partem: solum ergo hæc est falsa, Petrus est hoc animal, &c. quia pars nõ prædicatur de toto. Si dico totum quod est in Petro, vel dicitur illud actu, vel potentia. Si actu: ergo est ita sub specie immediate, sicut Petrus. Si in potentia: ergo est superius ad Petrum, siquidem non dicit actu

V vlti-

Universidad de Deusto
Biblioteca

vltimam indiuidualitatem. Et sic erit vniuersale, siquidem omne superius ad Petrum est vniuersale in recta linea positum. Et confirmatur: Nam hoc animal prædicatur de Petro & Paulo &c. Vel æquiuocè, & sic dicit totum, quod dicit Petrus & Paulus in ratione indiuiduorum. Et hac ratione est æquiuocum nomen, quia conditionibus indiuiduantibus nihil potest cõmune vniuocum importari per ly hoc animal Vel vniuocè, & sic importat illis aliquid commune, vel aliquem modum: vnde non erit singulare, sed commune, & sic nõ erit indiuiduũ generis.

2. sect oppos. & 1. arg. pro 2. senten. Alia sentẽtia opposita est præcedenti, quæ dicit dari indiuidua generica. Et hæc prob. & auctoritatibus & rationibus. Nam Arist. in Postprædicam. c. 13. dicit genera esse priora speciebus, & quod natura generica prius est in materia, quã specifica, cum enim generatur homo prius est in materia gradus viuentis, gradus corporis, gradus animalis, quàm gradus hominis: sed illi gradus sunt indiuidui: ergo in materia constituunt indiuiduum genericum: ergo illud erit immediatè sub specie. Et cõfirmatur hoc: Nam Arist. 1. de generat. animal. c. 3. docet, hominem prius viuere vitam vegetatiuam, deinde sensitiuã, tandem rationalem, & hoc prius tempore: ergo tunc erit illud hoc viuens, hoc animal, & nihil amplius: ergo dantur indiuidua generica. Et hoc dicit sæpissimè D. Th. nam dicit prius, embrionẽ viuere vitam sensibilem, prius inquam, tempore, quam homo viuat vitam rationalem, & quod peraduentum animæ rationalis expellit formam embrionis: ergo embrio tunc erat hoc animal, & ita erat indiuiduum genericum immediatè collocatum sub animali. Et probatur hæc sententia ratione, & sit

6. arg. Secundũ arg. Nam ratio animalis habet existentiã ratione distinctã ab existentia, qua existit hominis ratio: ergo etiã habet diuersam singularitatem distinctam ratione. Probatur consequẽtia: Quia eo modo quo duo habẽt diuersam existentiã, debẽt habere diuersam singularitatem, cum singularitas necessario concomitetur existentiam, & implicet cõtradictionem aliquid intelligi vt existens, quin sit singulare. Sed antecedens probatur: quia ratio animalis in Petro, vt distincta à ratione hominis existente in illo intelligitur vt entitas actualis, cum non concipiatur, vt entitas in potentia & in causis, sed extra causas: ergo vt distincta à ratione hominis importat suam existentiam, ratione etiam distinctã à ratione hominis. Patet consequentia: Quia ratio animalis concipitur vt actu determinata per rationẽ hominis, & ratio hominis intelligitur, vt determinans rationem animalis, sed nihil potest actu intelligi determinans aliud, nisi actu existat: ergo.

7. arg. Tertiò: Nã sicut rationale, & animal sunt partes cõponẽtes hominẽ, ita hoc rationale, & hoc animal sunt partes cõponentes hũc hominẽ in particulari: ergo sicut rationale, & animal distinguũtur ratione: ita hoc rationale, & hoc animal. Consequentia patet & prob. anteced: quia cũ totum non constet ex alijs partibus, quã ex suis, sicut esse essentiale completum consurgit ex suis partibus: ita esse indiuiduale cõpositũ cõsurgit ex suis partibus indiuiduatis. ¶ Quartò; Nã si in hoc homine essent distinctæ animæ, sensitiua & vegetatiua, & rationalis, singulæ essent formæ singulares, atq; adeo vegetatiua constitueret immediatè hoc viuens, sensitiua hoc animal: & cõstituerẽt plures entitates indiuiduas realiter distinctas: ergo modo quãdo vna anima illud præstat intelligimus nos prius saltim ratione cõstituere indiuiduũ viuentis, & post indiuiduũ animalis, & post indiuiduũ hominis: ergo ista ratione distinguũtur, & ita dantur indiuidua generica ratione distincta ab indiuiduis specificis. 4. arg.

5. arg. Quintò: Quia nõ minus potest præscindi hoc animal ab hoc homine, quã animal ab homine: ergo nõ cõuenit intrinsecè esse hoc animal mediante ratione hominis: alias non posset cõcipi hoc animal, quin cõciperetur homo, quod patet esse falsum: Nam cũ video venientẽ à lõge cõcipio esse animal, & nõ hominem: ergo indiuidua generica ratiõne distinguuntur ab specificis. Et confirm. hoc: Nã sicut Petrus, & Paulus sunt hi homines: ita sunt hæc animalia: ergo possunt ab illis abstrahere rationẽ huius animalis illis cõmunis: nã à quacũq; cõueniẽtia cõceptus communis illis abstrahi potest: ergo distinguitur ratione ab illis: & ita indiuiduũ genericum ratione est distinctũ ab specificis. ¶ Sextò: Nã in Deo distinguitur ratione hæc essentia ab hac paternitate, seu hæc sapientia ab hac misericordia: ergo & in homine, qui non est tã vnus, sicut Deus distinguitur ratione hic homo ab hoc animali: dãtur ergo indiuidua generica, ratione distincta ab specificis. 6. arg. ¶ Septimò: Nã Petrus & hoc animal sunt distincti termini, & non sunt synonymi: ergo significãt diuersimodè indiuiduũ hoc: sed hæc diuersitas non potest esse alia, nisi quia Petrus significat Petrũ indiuiduũ specificũ, hoc animal significat eundẽ Petrũ in ratione indiuiduũ generici: ergo distinguũtur ratione hæc indiuidua, siquidẽ subalia ratione significãtur. Volo dicere, q̃ hoc animal formaliter significat habentẽ hanc animalitatẽ, & Petrũ significat, qui habet hãc animalitatẽ, & rationalitatẽ, & has carnes, & hæc ossa, vbi est distinctio rationis, & in re significata, & diuersus modus significandi in terminis. Difficile tamen iudico de his opinionibus censere. 7. arg.

Decisio quæstionis.

Dico ergo primò, vt meam proferam sententiã: Indiuidua generica non sunt assignanda vt aliquid realiter distinctum ab indiuiduis species

species. Patet: nam nullum indiuiduum in recta linea constitutum reperitur realiter, quod non sit alicuius speciei indiuiduum: ratio enim generica in rebus non reperitur sola: nihil enim est directè in genere, quod non sit in specie. Et præterea: quia hæc est falsa: Petrus est hoc animal, cum hoc animal distinguatur realiter à Petro, nec in ipso sit, sicut in subiecto: & cum embrio viuit vita animalis rãtum, nõ est directè in recta linea, nec hic embrio directè in illa collocatur, sed ad latus, quia sunt quædam imperfecta, & dispositiones ad generationem hominis. sed de hoc alibi dicemus.

Dico secundo: Indiuidua generica vere dãtur & sunt illa quæ dicunt naturã generis particularizatã, vt hoc animal, hoc viuẽs, & his similia. Et prob. concl. Nam cum Petrus sit homo, hoc animal, hoc viuens bene potest intellectus illũ significare sub conceptu huius animalis, sicut illum potest sub illo concipere & experiri se ita illũ cõcipere. Et huic videtur maxime fauere D. Th. 1. p. q. 78. art. 4. ad 1. & 2. vbi sic dicit. Ad primũ ergo dicendum, q̃ hæc dictio hoc significat substãtiã: sed absq; determinatione propriæ naturæ. Ad secundũ dicendũ, q̃ hoc pronomen hoc, non demonstrat ipsa accidentia, sed substãtiã sub accidẽtibus contentã. ergo potest homo concipere per intellectũ, & significare rationẽ genericã particularẽ. Dico tertio, quod hæc indiuidua generica nõ reponuntur in recta linea immediatè sub animali. Hoc dictum patet, quia non reperitur talis ordo in constitutione Logicæ prædicamentalis: sed omnia indiuidua ad arboris radicem collocãtur, & in hoc opinione fuit probatum. ¶ Dico quarto: Hæc generica indiuidua dicunt & important rationẽ animalis, v. g. & hominis, & Petri, & dicũt idẽ, quod dicit indiuiduũ specificũ, licet sub alio conceptu: nã Petrus hæc omnia importat dicendo velut de formali, cõditiones indiuiduãtes, & significationẽ naturæ, vt dicit D. Th. c. 1. de ente. Hoc animal vero dicit idẽ: sed veluti de formali importat hanc animalitatẽ, quod est hæc per has conditiones indiuiduãtes. Et idẽ de alijs indiuiduis est dicendũ. Vnde indiuidua generica, si quoad illud, quod de formali, veluti importat, considerẽtur, deberent collocari immediatè sub genere, scilicet, hæc substãtia sub generalissimo hoc corpus sub genere corpus, &c. Verũ; quia simul dicũt, & important actu reliquas omnes cõditiones indiuiduantes, indiuidui specifici referuntur ad generalia media species. Per hoc etiam patet, quid dicendum sit ad argumenta de indiuiduis generis, q. præcedentia. Argumẽta vero 1. opin. hoc dictũ probant. Argumẽta vero secundæ dictũ primũ, & secundũ, & quãtenũ à nostris assertionibus dissonãt facile sunt solubilia. Et nota, quod hoc animal, vel hoc viuens, & dicit actu totũ, quod dicit Petrus, licet diuersimode, & quod hoc viuens non dicit solum v. g. gradum viuentem cũ præcisione aliorum: nam sic esset pars, & non indiuiduum prædicamenti substãtiæ, quod debet esse quoddam totum, & directè positũ in recta linea. Nam sic in præsentiarũ de indiuiduo substantiali loquimur, pro supposito. Et proportionaliter est dicendum in alijs prædicamentis.

QVÆSTIO XVII.

Vtrũ aliquis homo sit species.

Videtur quod sic: Nam prædicatur de Petro & Paulo, qui differũt numero: ergo est species, nam species est quæ prædicatur de pluribus differẽtibus numero. Dices nõ prædicari in quid, contra: nam quærent, quid est Petrus, optimè respondetur, quod est aliquis homo: ergo Et cõfirm. hoc arg. Nam aliquis homo est vniuersale, siquidem est in multis: ergo sub aliqua specie vniuersalis cõtinetur, non sub genere, nec differentia, nec proprio, nec accidenti: ergo sub specie: ergo est species. 1. arg.

De hac re varia opinatũ fuit. Quidam viri doctissimi magistri mei tenuerunt, hoc nomen aliquis homo, respectu multorũ esse nomen æquiuocum: & ita nõ prædicatur de multis, nisi æquiuocè, quam ob rem non est species, sed indiuiduũ. Sicut enim Petrus de multis non nisi æquiuocè affirmat, ita aliquis homo. Et si contra istũ modũ dicẽdi fiat arg. Nã alias istę nõ erũt subcõtrariæ, aliquis homo currit, aliquis homo nõ currit, quia subiecta sunt singularia, si vniuocè accipiãtur, & si æquiuocè nõ sunt oppositæ, cũ nõ conueniant in subiectis, quod tamen est contra omnes assignãtes subcõtrarias, qui per illos terminos illas assignãt, vt patet ex Arist. in Perihermen. Petro Hisp. Magistro Soto, & alijs. Itẽ sequeretur, istas nõ esse cõtradictorias: omnis homo currit, aliquis homo nõ currit: nã illud subiectũ, aliquis homo, nõ potest esse cõmunis terminus Vt vero essent cõtradictoriæ erat necesse quod esset terminus cõmunis: respondent ad hoc, q̃ quãdo Arist. & alij logici dicunt, illas esse subcõtrarias & cõtradictorias vtũtur illo termino, aliquis homo accõmodatiũ, & significat tũc aliquẽ hominẽ in cõmuni Sed in veritate singularis est ille terminus, licet vtamur illo, vt termino communi, quod sæpissimè contingit. Quinimo Porphyrius, & omnes logici ponunt ad radicem arboris prædicamentalis, tanquam singularem hominis aliquis homo, vt patet cum dicitur indiuidua, vt aliquis homo, &c. Et probant illi autores hanc sententiam hoc argumento. Nam terminus communis est, cui ex modo significandi non repugnat supponere pro natura in communi: sed huic ter 1. opin.

Universidad de Deusto Biblioteca

mino aliquis homo repugnat: ergo non est communis, & consequenter nec species: & ita nec res per ipsum significatum est cõmunis, nec species. Minor probatur: Nam aliquis homo ex necessitate debet supponere pro homine particulari. Hanc sententiam multi Theologi sequuntur 1.p.q. 39.ar.4. Et si dicas: nam modus essendi particularis est communis omnibus hominibus: ergo est aliquis homo: consequentia patet, quia aliquis homo significat illum modum, respondetur negando consequentiam, quia aliquis homo significat illum modum, sed indiuiduum, cui conuenit ille modus: isti vero termini modus essendi particulariter, vel habens modum essendi particularem communes termini sunt, & de pluribus prædicantur: non tamen aliquis homo. In hanc opinionem satis patet non esse speciem aliquis homo.

Alia est aliorum opinio, qui dicunt ex D. Th. de potentia, q.9.art.2. quod in substantia Petri est tria considerare, quorum vnum est natura generis & speciei in singularibus existens. & est illud quod per definitionem explicatur. Secundum est modus existendi talis naturæ, quia in singulari substantia existit natura generis, & speciei, vt propria huic indiuiduo, & non vt cõmunis multis. Tertiũ est principium, vnde causatur talis modus existendi. Sicut autem natura cõsiderata per abstractionem à singularibus, quod D. Th. vocat in se in hoc loco communis est, ita & modus existendi naturæ: nam natura hominis semper reperitur in aliquo homine, & omnis homo existens semper est aliquis homo. Quamobrem modus ille est cõmunis: sed principium talis modi existendi, quod est principium indiuiduationis, non est commune; sed aliud est in isto, aliud in illo. Hoc enim singulare indiuiduatur per hanc materiam, & illud per illam: ista autem materia nõ est communis, nec potest conceptu communi, vt ista est, & vt est principium indiuiduationis abstrahi. Sicut ergo nomen quod significat naturam est definibile, vt homo animal, ita etiam nomen, quod significat naturam cum tali modo existendi, vt hypostasis & persona. Illud vero nomen, quod ex sua natura includit determinatũ indiuiduationis principium, non est commune, nec diffinibile, vt Socrates, Plato. Ex hoc quod D. Th. elegãter dicit deducit hæc opinio: quod aliquis homo, cũ nõ significat illũ modũ particularem, sed principiũ indiuiduationis, licet in ipso indiuiduo ponatur ille particularis modus existendi, quod non sit terminus communis. Nam D. Th. hypostasi persona suppositum supponit, vt nomina quæ significant illam naturam cum modo communi, nõ vero aliquis homo, vt talis ponit. Et secundum hanc opinionem etiam cõstat quod non sit species. Dominus Caietanus cap. de specie dicit quod aliquis homo est terminus communis. Et fundat se in prædicta autoritate. Diuus Th. quia significat naturam particulariter existentem. Natura autem & modus communia sunt, & dicit esse prædicabile: sed non est species, quia prædicatur in cuiusmodi. Nec fuit diminutus Porphyrius, etiam si non egerit de omnibus prædicabilibus: quia non promisit se nisi de 4. acturum. Verum licet non fuerit infidelis Porphyrius, quia non fregit promissum, fuit tamen parcus & diminutus in promittẽdo, quã doquidem non omnia tractauerit prædicabilia.

Decidit ur quæstio.

PRima conclusio: Aliquis homo est terminus communis, sicut ly, persona, & significat aliquid commune pluribus. Hæc conclusio est expressa sententia D. Th. 1.p.q.30.ar.4. Vbi sic dicit. Et ideo dicendum est, quod etiam in rebus humanis, hoc nomen persona, est nomẽ cõmune communitate rationis, nõ sicut genus, & species, sed sicut indiuiduũ vagum. Nomina enim generum & specierum, vt animal & homo, sunt imposita ad significãdum ipsas naturas communes, non autem intentiones naturarum communium, quæ significantur his nominibus genus, vel species, sed indiuiduum vagũ vt aliquis homo significat naturam cõmunem, cũ determinato modo essendi, qui cõperit singularibus, vt scilicet sit per se subsistens distinctum ab alijs: sed in nomine singularis designati significat determinatum distinguens, sicut in nomine Sortis, hæc caro, hoc os. Vbi Diuus Thomas dicit personam esse communem sicut indiuiduum vagum, & ad probãdum cõmunitatẽ personæ supponit vt certissimum indiuiduum vagum commune esse: & dicit significare aliquid cõmune, nimirum naturam humanã cũ determinato modo essendi, qui conuenit singularibus: ergo eius significatum commune est, siquidẽ cõperit pluribus. Et vltimo ponit differentiam inter indiuiduũ vagũ, & determinatum, quod vocat ipse designatũ, quod indiuiduum designatum dicit aliquid determinatũ distinguens, sicut hanc carnũ & hoc os, quod nullo modo alicui est cõmune: & idẽ docet q. proximè allegata: ergo cõtra D. Th. loquũtur sui discipuli, qui dicũt, aliquis homo, & indiuidua vaga nõ esse cõmunia. Et si cõtra hoc fiat argumentum: Nam aliquis homo est incõmunicabilis pluribus, sicut persona propterea enim indiuiduũ vagũ dicitur indiuiduũ, quia est indiuisum in se, & diuisum à quolibet alio, & persona dicitur indiuidua substãtia: quia est incommunicabilis: ergo nec persona nec indiuiduum vagum sunt communes termini, nec ratio per se, & indiuidui vagi, est aliquid commune. Respondetur, quod licet persona sit incõmunicabilis, tamen ipse modus existendi incõmunicabiliter potest esse communis, quia pluribus conuenit: quia omnes personæ incommunicabiliter existunt, & id est quod persona significat formaliter incommunicabilitatem existendi, seu incommunicabiliter existẽs in natura rationali. Et idem dicẽdum est de, aliquis homo. Licet enim id quod est aliquis homo sit incommunicabile, & indiuiduum, sed natura incommunicabiliter existens communis est, & ipsa incomunicabilis existentia naturę communis est. Sed dices, sunt omnino idem indiuiduum vagum & persona? Respondetur, quod Diuus Thomas vbi supra ait in hæc verba: Hoc tamen interest, quod aliquis homo significat naturã, vel indiuiduum ex parte naturę cum modo existendi, qui competit singularibus. Quod est dicere, quod significat naturã particulariter existentẽ, & indiuidualiter existentem, & naturam sic existentem esse in indiuiduis. Hoc autem nomen persona, non est impositum ad significandum indiuiduum ex parte naturæ, sed ad significandum rem subsistentem in tali natura, ita vt in illa natura subsistat distincta ab alijs. Et hoc etiam est commune omnibus personis. Et si contra dicas: Nullum singulare definitur, sed persona est aliquid singulare: ergo non definitur, Respondet Diuus Thom. art 1.q.29. in hæc verba quod licet hoc singulare, vel illud definiri possit, tamen id quod pertinet ad rationem communem singularitatis definiri potest. Et sic Arist. definiuit substantiam primam, non hanc, vel illam, sed quæ pertinet ad rationem communem singularitatis.

1. Concl.

1. Concl.

Secunda conclusio: Indiuiduum vagum, & persona non sunt species. Hæc cõclusio habetur à Diuo Thoma, quæst. 31. art. 4. in solutione ad vltimum. Et ratio est: nam quod est species debet significare naturam aliquam prædicabilem de pluribus differentibus numero in quid: sed persona & indiuiduum vagum non sunt huiusmodi: ergo. Probatur minor: quia indiuiduum vagum & persona non sunt imposita ad significandum naturam absolute: sed ad significandam naturam cum certo modo, indiuiduum vagum ad significandam naturam particulariter, & incommunicabiliter existentem. Persona vero est imposita ad significandum rem subsistentem in tali natura, vt distincta ab alijs. Vnde dicunt, quosdam modos additos naturæ, & naturam cũ quodã modo: ergo non sunt species. Præterea: Nã quod est species prædicatur in quid: sed aliquis homo nõ prædicatur in quid, sed in quale, quia dicit quẽdam modum, veluti qualificatiũ. Si quæras, quid est Petrus, homo, qualis homo, est aliquis homo, idest, homo particularis. Et persona etiam dicit quandã naturæ determinationem pertinentem ad dignitatem: & ita nõ prædicatur in quid. Suppositum etiam non est species, vt de se patet.

Tertia conclusio: Persona dicta de Deo non est species. Probatur ex D. Th. q.31. ar.4. in solu. ad vlt. Vbi sic dicit: Respondetur, quod licet sit communitas rationis, & non rei, tamen non sequitur, quod in diuinis sit vniuersale, vel particulare, vel genus, vel species. Tum, quia neque in rebus humanis communitas personæ est cõmunitas generis vel speciei. Tum quia personæ diuinæ habent vnum esse, genus autem & species, & quodlibet vniuersale prædicantur de pluribus secundum esse differentibus. Ecce illam expresse tenet Diuus Thomas, & nos supra cum diffiniremus, quid esset vniuersale, hanc doctrinam tenuimus. Vniuersale enim est vnũ in multis, ita quod illa multa sint talia in ordine ad naturam, quam vniuersale importat, vt habeant esse diuersum, vt homo est vniuersale, quia prædicatur de multis hominibus, in quibus reperitur ratio hominis partita, & multiplicata, & est alia in alio homine, & alia in alio: & illi homines sicut diuersam habent hominis essentiã numero, ita habẽt diuersum esse. In Deo autem natura diuina nõ habet diuersum esse in patre & Filio, & Spiritu sancto, nec est alia, & alia natura in illis, sed vna & simplicissima. 2. Conc.

Dissoluuntur argumenta.

AD 1. resp. quod nõ est species, quia nõ dicit naturã absolute, sed cum modo: dicit enim naturã particularitẽ existentẽ in indiuiduis. Vt enim esset species, deberet absolute importare naturã, & nõ cũ modo, & ob hanc causam non prædicatur in quid, sed in quale, vel cuiusmodi quærenti quid est Petrus: respõdetur, quod homo, & qualis homo est, aliquis homo, seu particularis, & indiuiduũ. Ad confirm. respond. quod est vniuersale vt distinguitur à particulari, non vero est vniuersale proprie, & quod determinat vniuersale ad aliquã speciẽ, quia dicit imperfectũ modũ prædicationis, cũ dicit naturã cum quodã modo. Est autẽ vniuersale, sicut ens, est vniuersale, sicut anima est vniuersale, vt scilicet distinguitur à particularibus. Et de hoc etiã inf. dicendũ est, dum colligeremus prædicabilium sufficientiã. ¶ Ad arg. primæ sentẽ. quæ satis cõstat esse cõtra D. Th. quẽ nõ legerũt sic opinãtes, resp. quod aliquis homo est terminus cõmunis, & supponit nõ pro natura cũ particulari modo existendi. Naturæ autẽ modus cõmunis est, quia conuenit omnibus indiuiduis. Petrus enim est aliquis homo, & Paulus, sicut sunt personæ. Indiuidua vero signata sunt illa, quibus cõuenit significatum cõmune de ly omnis homo. ¶ Ad rationẽ secundæ opin. etiã resp quod est cõtra Diuũ Thomam, vt visum fuit. Facit enim Diuus Th. distinctionẽ inter indiuiduũ vagũ, & indiuiduum

Ad 1.

Ad arg. 1. opi.

Ad arg. 2. opin.

Universidad de Deusto Biblioteca

duum signatum, quod indiuiduũ signatũ dicit aliquid quod nullibi sibi conuenit, vt hanc carnẽ,& hoc os. Indiuiduum vero vagum significat naturam cum determinato modo essendi, qui cõpetit singularibus, & sic significat aliquid commune,& non significat formaliter illud,quod omnino est determinatum distinguẽs sicut illud significat hoc nomen Sortes. Caietanus autem pro quanto dicit esse plura, quam quinque prædicabilia, quæ sunt proprie prædicabilia, non admittitur, vt supra vidimus.

QVÆSTIO XVIII.

Vtrùm definitio speciei conueniat naturis angelicis, supposito quod non possunt plura indiuidua ineadẽ specie esse.

1. Arg. Videtur, quod non. Primo: Quia intellectus noster non potest pro libito quancunque naturam denominare speciem, sed attendere debet ad fundamentum, quod habet res ad suscipiendam talem, vel talem denominationem, sed natura angelica,cui repugnat multiplicatio in plura indiuidua non præbet fundamentũ intellectui ad hoc vt denominet illam speciẽ prædicabilem:ergo repugnat denominari speciem. Probatur minor:quia fundamentum est vnitas formalis, quæ reperitur in pluribus indiuiduis quod fundamentum non potest esse in natura angelica:ergo. Dices,quod licet natura Gabrielis,v.g. non habeat fundamẽtum secundum se: quia non habet physicam aptitudinem ad essendum in pluribus:habet tamen fundamentũ ex parte modi concipiendi,quia concipitur ad modum rerum materialium,& contrahibilium, & hac ratione habet aptitudinem logicam,vt dicatur de pluribus, & tribuatur ei intentio speciei prædicabilis. Sed cõtra: Nam vel intellectus tribuit denominationem speciei naturæ Gabrielis vt Gabrielis est,& sic tribuit denominationem rei singulari, vt singularis est, quia natura Gabrielis intrinsecè est singularis in opinione Thomistarum: Sed hoc est absurdum & impossibile non minus quã Petrũ denominari speciẽ, vel tribuit illam denominationem speciei prædicabilis naturæ ipsi Gabrielis, vt præscindit à sua singularitate,& sic denominat speciẽ infimã naturam essentialiter, vlterius contrahibilẽ,quod est impossibile:ergo. Prob. min. nam natura Gabrielis,vt præscindit à sua singularitate, est essẽtialiter vlterius contrahibilis per singularitatẽ, cum singularitas sit secundum Thomistas aliquid pertinens ad rationem specificam naturæ Gabrielis:ergo. Dices non considerari naturam tunc vt vlterius essentialiter contrahibilem per singularitatem illam: sed considerari per ordinem ad res materiales,quæ licet præscindant à singularitate, non sunt vlterius essentialiter contrahibiles. Sed contra: Nam id cui tribuitur intentio speciei prædicabilis,est natura angelica, vt consideratur illo modo sine singularitate per ordinem ad res materiales, sed tunc iam non tribuitur vere denominatio speciei naturæ Angeli cum illa essentialiter sit hæc, sed alicui vt materiali loco Angeli, nam ablato aliquo prædicato essentiali iam non manet natura rei eadem. Constat autem secundum Thomistas singularitatem essẽ de intrinseca quidditate illius naturę:ergo si illa denominatio speciei tribuitur illi, vt præscindit à singularitate, iam non tribuitur illi naturę,sed alteri loco illius apprehensæ:ergo.

2. Arg. Secundo arguitur: Intellectus non potest naturæ humanæ tribuere denominationem generis,quia repugnat illi naturæ secundum se communicari pluribus speciebus: ergo si repugnaret illi esse in pluribus indiuiduis, vel communem illis non posset tribuere illi denominationem speciei prædicabilis. Patet, quia sicut genus contrahitur per plures differentias essentialiter & vere, ita species per plures differentias indiuiduales vere determinatur, licet materialiter. Dices esse disparem rationem, quia humanę naturæ non solum deficit fundamentum reale ex parte sua ad suscipiendam denominationẽ generis, sed etiam fundamentum rationis ex parte intellectus,quia non potest concipere naturam humanam per habitudinem ad ea quæ dicunt ordinem ad varias species, aptaque sunt contrahi per plures differentias essentiales. Naturam autem Gabrielis concipere possumus per ea quæ dicunt ordinem ad varia indiuidua. Et hac ratione naturæ humanæ non potest tribui intentio generis. Naturæ Gabrielis autem potest tribui intentio speciei prędicabilis.

Sed cõtra,quia in Thomistarũ opinione tantũ repugnat eandem naturam Angeli specificam contrahi per varias differentias indiuiduales, quantũ naturã nostrã per varias differẽtias essẽtiales: ergo in eo quod concipiat naturam Angeli in ordine ad naturas, quæ secundum se sunt aptæ recipere denominationem speciei non fit ipsa statim apta suscipere denominationem speciei. Sicut ex eo quod natura cõcipitur ad modũ cuiusdã naturæ realis nõ fit consequẽs vt ipsa sit ens reale. Dices quod nõ efficitur ipsa natura verè & realiter contrahibilis per differentias numerales,sed tamen prout est in ratione efficitur vt sit apta logicè, & secundum rationem,& ita vocatur istud vniuersale rationis,

quia

quia illius fundamentum solum est in ratione. Sed contra, quia in natura humana defectus aptitudinis physicè ad existendum in pluribus speciebus est sufficiens, vt logicè non possit esse apta prædicari de pluribus speciebus,nec ei tribui possit intentio generis:ergo cum similiter defectus aptitudinis ad existendum in pluribus indiuiduis physicè reperiatur in natura Gabrielis non poterit habere aptitudinem logicam,vt prædicari possit de pluribus indiuiduis. Maxime, quia huiusmodi aptitudo logica non debet esse aliquid in re fictum,sed habens fundamentum in natura reali ipsius rei. Et confirmatur, nam si Gabriel logicè est aptus prædicari de pluribus indiuiduis, aut illa indiuidua sunt realia,vel possibilia,vel ab intellectu conficta. Si realia & possibilia natura Gabrielis erit multiplicabilis physicè in plura indiuidua contra suppositionem factam. Si conficta ab intellectu tũc sequitur primo,quod natura Gabrielis,quæ est realis & substantia prædicetur de ente rationis,qualia sunt illa indiuidua,siquidem sunt fictiones. Secundo sequitur,quod id quod est species non prædicaretur vniuocè de omnibus indiuiduis suis, quod est absurdum. Sequela patet, quia Gabriel prędicaretur de suo indiuiduo reali, quod est in mundo, & alijs fictis, quæ sunt entia rationis,cum enim sit prædicabilis de illis secundum illos nullum erit inconueniens, quod actu prædicetur. Implicat autem, aliquam substantiã vniuocè prædicari de substãtia reali & ficta:ergo nõ prædicabitur vniuocè.

3. Arg. Tertiò arguitur: Ex opposita sententia sequitur, Deum etiam esse speciem:consequens est absurdum: ergo. Probatur sequela:quia nõ obstante,quod natura Gabrielis sit essentialiter singularis, & secundum se incommunicabilis pluribus indiuiduis, potest concipi secundum illos,vt præcisa à sua singularitate, tanquam species prædicabilis: ergo licet natura diuina sit essentialiter singularis, poterit concipi eodem modo, cum par sit vtrobique ratio,scilicet modus noster concipiendi res spirituales per ordinem ad res materiales, quæ à parte rei habent fundamentum, & de pluribus possunt prædicari. Falsitas autem illius consequentis probatur, quia si Deus esset species, Deus subijceretur alicui generi,&ita cõponeretur ex genere & differẽtia,& aliquid reale de Deo & creaturis vniuocè diceretur,& esset in prædicamento,quæ omnia sunt absurda. Et si dicas esse inconueniens, Deũ denominari speciẽ secundũ se,nõ vero prout est obiectiue in intellectu:cõtra:ergo vt in intellectu poterit concipi vt genus:nam non habet maiorẽ repugnantiam,vt apprehendatur vt cõmunis pluribus differentibus numero, quàm specie,quæ omnia sunt impossibilia.

4. arg. Quartò: Impossibile est,quod Petrus nudetur à sua singularitate,& intelligatur vt Petrus:ergo impossibile est etiã,quod Angeli nudẽtur à sua singularitate & intelligãtur vt sunt essentialiter in se:ergo natura Angelica non est magis denominabilis ab intẽtione speciei,quã Petrus. Probatur consequẽtia,quia tã essentiale est ipsi habere singularitatẽ,sicut Petro vt Petrus est. Dices ita esse,quod si cognoscatur natura angelica distinctè, & vt est in se,non potest esse vniuersale,cũ illi vt sic multiplicitas indiuiduorũ repugnet,quia tamẽ non sic à nobis concipitur sed cõfuse & per cõceptũ cõnotatiuũ ad res materiales cõtrahibiles per varias differentias indiuiduales,ideo applicari potest illi intentio speciei,cõtra, quia repugnat aliquid nisi falso cognoscatur cõcipi distinctè,aut confuse,cũ opposito eius,quod essentialiter & quiddatiuè sibi cõuenit:sed singularitas cõuenit essẽtialiter naturę Gabrielis,secundũ illos:ergo omnino repugnat,cp verè cõcipiat cũ vniuersalitate,quia vniuersalitas repugnat singularitati naturę Gabrielis essentialiter sibi conuenienti.

5. Argu. Quinto arguitur: Nullum datur actu genus, quod nõ habeat sub se plures species saltim possibiles:ergo nulla dabitur species actu,quæ non habeat sub se plura indiuidua,saltim possibilia. Prob. cõsequentia,aliàs species intelligibilis expressa,vel impressa repræsentãs illã nõ potest dici vniuersalis,& cõmunis in repræsentãdo,quia nõ sunt aliqua actu,vel potentia,quæ in illa tertia ratione repręsentata cõueniant,nec potest dici, quod illa plura indiuidua ab intellectu cõficta repræsentẽtur in mẽte per vnicã imaginẽ, quatenus inter se cõueniũt,tum, quia cum illa sint entia ficta non possunt per illã speciẽ repręsentari, & nec dabilis est ratio vna cõmunis indiuiduo ficto,& vero, vt iã dictũ est. Cõfir. quia species supponit plura indiuidua à quibus abstrahatur natura, sed in casu speciei angelicæ nõ habent plura indiuidua.

6. arg. Sextò: Species semper refertur ad singularia, vt possit illis cõmunicari, sed natura Gabrielis nõ potest cõmunicari pluribus indiuiduis physicè ex suppositione facta, nec etiam logicè per prædicationẽ affirmatiuam vnius de alio, quia hęc est falsa, hoc indiuiduum à me fictum est Gabriel, vel est naturæ Gabrielis:ergo. Quod si dicas, naturæ Gabrielis applicari ab intellectu, intentionem speciei tamen ex eo non reddi naturam Gabrielis aptam prædicari de pluribus, quia est incapax. Sed contra:ergo si est incapax prædicabilitatis de pluribus,erit incapax denominationis specificę,quia cui repugnat passio & essentia,repugnat.

Septimò: Nam si Gabriel est species: ergo habet relationem speciei; ergo illa relatio terminatur ad aliquem terminum,quia constituit relationem in particulari: ergo vel ille terminus

Universidad de Deusto Biblioteca

sunt plura indiuidua, vel plures species, nõ plures species, quia esset genus, nec plura indiuidua, quia actu non sunt: ergo non terminatur ad plura indiuidua actu, nec sunt in potentia, quia etiam implicat, posse esse plura indiuidua sub eadem specie, nec sunt in apprehensione intellectus, quia implicat intellectum apprehendere plures Angelos numero distinctos sub eadem specie. Si dicas, quod illa species ex modo essendi, quem habet in intellectu potest de multis affirmari indiuiduis, si esset: contra, nã actu est species: ergo actu debet habere terminũ, ad quẽ relatio illa speciei terminetur, & hic terminus sunt plura indiuidua, sed non est talis terminus: ergo nec Gabriel est species.

8. Arg. Octauo arguitur: istæ relationes ipsius vniuersalis fiunt per comparationem intellectus: sed natura cui repugnat ista communicabilitas naturæ substratæ, nequit vere comparari ad inferiora plura: ergo nec intellectus poterit illi tribuere relationem ad plura. Et confirmatur arg. quia fundamentum speciei est communicabilitas naturæ substratæ: sed hæc repugnat Angelicę naturę: ergo & esse speciẽ repugnat. Et cõfir. amplius, quia Petro repugnat esse speciem ex eo quod nec habet, nec potest habere inferiora, sed sic repugnat Angelo: ergo non potest esse species.

9. Arg. Nono arguitur: Si Angelus conciperetur, vt in se est, nõ posset concipi, vt vniuersalis: ergo repugnat naturæ Angelicæ esse speciem. Antecedens patet: quia illa per se ipsam & essentialiter est singularis: ergo si secundum se cognosceretur non posset cognosci sine singularitate: & ita non posset esse vniuersalis. Consequẽtia probatur, quia si non repugnaret, etiam si illa natura quidditatiuè cognosceretur, posset vt species cognosci, vt patet in homine. Nam etiam si quidditatiuè cognoscatur, posset species esse, & vt talis cognosci. Et confirmatur argumẽtum hoc: Nã alias non ex se præbet fundamentum, vt sit species, sed hoc fundamentum solum est in nostro intellectu, qui imperfectè Angelũ cognoscit: ergo etiam Deus erit species, quia cognoscitur ad modum rerum, quæ sunt species, & in se non est necesse vt præbeat fundamentum ad hoc quod sit species.

10. arg. Decimò: Nã quãuis cognoscamus Angelũ ad modũ rerum materialiũ, benè videmus nos illã imperfectionẽ se tenere ex parte nostri intellectus, & nõ ex parte angeli: ergo licet cognoscamus nos Angelum, vt aliquid quod abstrahit à singularibus, & vt aliquid cuius natura non dicit intrinsecè singularitatẽ, bene videmus nos, illud non esse in Angelo, sed in nostro modo concipiendi: ergo non denominabit speciei relatio speciem Angelum, sed solum rem illam ad cuius similitudinem Angelum cognoscit, & cõfirmatur hoc argumentum: Nam relatio speciei cum denominat hominẽ speciem verè hæc denominatio tribuitur ipsi naturæ hominis, licet exigat vt conditionem esse in intellectu in communi cognitam: ergo si Angelus est species vere hæc denominatio ipsum Angelum denominabit speciem, licet requirat hanc conditionem quod sit in intellectu, sed ipsa natura Angeli nequit inse denominari speciem, quia in se non dicit ordinem ad plura indiuidua, nec in se habet rationem specificam, quæ posit cognosci sine ratione indiuiduali: ergo nõ erit species ipsa in se, sed aliquid aliud quod cognoscitur, vt quid abstrahibile ab inferioribus.

Præambula ad quæstionem.

IN hac quæstione propter argumenta proposita multi multa dicunt. Illi qui fastidiunt vetera dixerunt Angelicam naturam Gabrielis, & cuiusuis alterius supposito quod plura indiuidua esse nequeunt in illa specie, nulla ratione debere dici speciẽ: quia intrinsecum est speciei prædicabilis indiuiduorũ pluralitas in quibus sit, & de quibus prædicetur. Quinimo censent, non satis modestè, reijciendã esse ab scholis illam opinionem, quæ asserit, esse vniuersalem naturam illam. Et nunquam ego censebam Angelici Doctoris opiniones ab scholis reijciẽdas, nisi forte vt tenebris luce expulsa concedatur grassandi locus, sed ne arguantur dicunt esse opinionem Diui Thomæ naturam Angelicã non esse prædicabilem speciem, & adducunt D. Thomã 1. sententiarum, distinctione decima nona, articulo secundo, & clarius 1. Perihermen. lectione decima. Vbi inter alia sic dicit: Dupliciter potest contingere, vt id quod significatur per nomen non sit aptum natũ prædicari de pluribus vno modo, quia nomẽ significat formam secundum quod determinata est ad hanc materiam, sicut hoc nomen Sortes. Alio modo secundum quod nomen significat formam, quæ non est nata in materia recipi. Vnde satis aperte indicat Diuus Thomas, nomina illa, quæ non significant formam receptibilem in materia significare aliquid, quod non potest de multis prædicari. Cum vero Gabriel, & huiusmodi alia significent formas, quæ non sunt in materia receptibiles, significabunt aliquid, quod non potest de multis affirmari: & ita significabunt aliquid, quod non est species. Alij dicunt, Gabrielem, & alia huiusmodi, esse quidem speciem subijcibilem, non vero speciem prædicabilem. Nam ad rationem speciei subijcibilis sufficit, quod ponatur sub genere, ad rationem vero speciei prædicabilis requiruntur plura indiuidua, quæ non habet illa natura.

Alij dicunt naturam Gabrielis esse speciẽ prædicabilem de multis. Nam quãuis hoc repugnet illi in quantũ talis species est, sed non repugnat illi inquantũ species est, alias repugnaret omni speciei, sicut solemus dicere de minimo naturali, quod repugnat illi diuisibilitas in quantũ tale quantũ est, nõ vero in quãtũ quantũ est. Hanc opinionem sequitur Ferrara quarto contra gentes, cap. 55. Et Caietanus dicit de differentia atoma, quod est prædicabilis de pluribus differentibus specie in quale per non repugnantiã, quia non repugnat illi hoc, in quantum differentia est, licet repugnet illi in quantum talis differentia est. Thomistæ vero qui cẽsent per Dei potentiã possibilia esse plura indiuidua Angelica intra eandẽ speciẽ, debẽt dicere vere esse speciem prædicabilẽ, quia natura hæc Gabrielis affirmat de Gabriele, & de alijs indiuiduis possibilibus, sicut natura humana affirmatur de hominibus possibilibus. Nam est verum dicere: Antichristus est homo, & sic de alijs similibus, & dicere ordinem ad plura indiuidua, quæ quamuis non sint possunt tamen esse per Dei omnipotentiam & natura Gabrielis abstracta æqualiter respicit omnia illa indiuidua.

Decisio quæstionis.

1. Conc. SEd vt ego meam explicem sententiam sit prima conclusio, impossibile est per quancũque potentiam plura indiuidua esse formarum separatarum, & oppositum implicat contradictionẽ. Vnde qui tenẽt, Deum posse indiuidua plura in eadem specie Angelica facere, & multiplicare aperte loquuntur contra Diuum Thomam. Hãc conclusionem multis demonstrationibus docet Diuus Thomas quoad primam partem in prima parte quęstione 50. articulo 4. & quæst. 13. articulo 9. & 1. contra gentiles ca. 95. & de spiritualibus creaturis in disputatis, quæst. 5. & secundo senten. 2. dist. 3. ar. 4. Et ratio D. Th. demonstratiua est. Nam si dantur duo Angeli in eadẽ specie: ergo differunt numero: sed hoc est impossibile: ergo Probatur minor: Nam quæ differunt solum numero in substantijs cõueniunt forma, & differunt solum materia, sed in Angelis non est materia: ergo nec differentia numerica solũ: ergo non dantur duo Angeli eiusdem speciei. Alias rationes vide in Diuo Thoma locis adductis, quæ quia hæc disputatio non est huius loci, non adducuntur. Quod vero sit sensus Diui Thomæ, quod oppositum implicet contradictionem, patet, quia solum differentia numerica in substantijs non potest esse nisi à materia, vel ex parte materiæ: illa ergo sublata non potest inueniri ratio distinctionis numericę solũ. Et maxime quia cum Diuus Thomas dicit in sua doctrina aliquid esse impossibile accipit impossibile, nisi aliquid addatur pro illo, cuius oppositum fieri nequit vlla potentia. Et præterea probatur hæc secunda pars: Nam si essent possibilia quomodocunque alia indiuidua eiusdem speciei nõ diceret Diuus Thomas, speciem angelicam esse speciem, secundum quod à nobis cognoscitur solum, siquidem illa natura abstracta etiam importaret ordinem ad indiuidua possibilia, & nomina significantia illas naturas specificas essent nomina communicabilia secundum rem, licet de facto non fuerint communicata. Et maxime, quia D. Thomam non erat necesse adducere pro ratione subsistentiam formarum, & earum spiritualitatem, vt ostenderet non esse plures formas numero, distinctas in eadem specie si quidem etiam in rebus corporeis in sole, luna &c. etiam si sint corporea non datur nisi vnum indiuiduum vnius speciei, nec substantię ita perfecte priuarentur consortio indiuiduorum suæ speciei si essent quomodocunque possibilia. Et si contra fiat hoc argumentum: Nam potest. Deus quæ sua est potentia facere, quod natura Gabrielis, quamuis de facto habeat omnem perfectionem sibi debitam, habeat aliam maiorem perfectionẽ etiam substantialem sicut posset Deus augere & perficere lumen Solis quamuis habeat de facto omnẽ perfectionem sibi debitam ratione luminis, quia in hoc nulla apparet implicatio: ergo potest similiter naturam Gabrielis in alio constituere indiuiduo. Probatur consequentia, quia supposito, quod eadem natura specifica potest esse magis, aut minus perfecta substantialiter nihil vetat, quod sit in pluribus indiuiduis ita quod in vno sit magis perfecta, & in alio minus. Secundo: nam diuus Thomas opuscul. 6. dicit, quod licet intellectus agens non multiplicaretur in pluribus hominibus, vt putauit Auerroes, non inde colligitur, quod per Dei potentiam non posset multiplicari secundũ numerum, sed eadem est omnino ratio in angelis ergo. Et tertio: Nam Deus producit plures animas, quæ sunt substantiæ spirituales intra eandem speciem contentas: ergo poterit plures producere eiusdem speciei angelos. Sed ad primũ respondetur, quod implicat contradictionem naturam specificam Gabrielis habere maiorem perfectionem substantialem, quia habet omnẽ possibilem per quamcunque potentiam, quia cum angelica forma se ipsa sit indiuidua cum omni perfectione possibili, seipsam indiuiduat. Vnde non potest aliud indiuiduum dari huius speciei, quandoquidem iam habetur natura secundum omnem modum possibilem, & oppositũ habet apertam implicationem, quod scilicet, esset illud indiuiduum habens omnem perfectionem possibilem, & non habens omnem perfectionem possibilem. Nam ex eo, quod esse Dei est subsistens, & nullo modo receptum in

Universidad de Deusto Biblioteca

aliquo, sequitur euidenter habere infinitam perfectionem, & ei non posse fieri additionem: ergo si aliqua forma est subsistens & indiuidua, se ipsa habebit omnem perfectionem illi speciei possibilem, & sic non poterit ab alio indiuiduo haberi maior: & ex consequenti, si sit aliud indiuiduũ, in quo sit natura magis perfecta substantialiter, iam non habebit omnem perfectionẽ sibi debitam, & ita erunt duæ contradictoriæ, & si natura Gabrielis ex propria essentia habet quod sit indiuidua omnem indiuiduationem, sibi possibilem omnino habet, quia nihil obstitit quo minus haberet. Nec est intelligibile quod si habet omnem perfectionem suæ speciei substãtialem addatur à Deo aliqua proprietas indiuidualis naturæ, quæ perficiat ipsam substantialiter, quia iam primum indiuiduũ habebat totam hanc plenitudinẽ perfectionis essentialis. Quin imo cum illæ essent duæ formæ substantiales, & subsistentes, non dicentes ordinem ad extrinsecum, & vna esset perfectior altera substantialiter differunt specie, quia differunt formaliter: & omnis distinctio à forma proueniens est specifica & formalis. Dicere vero, quod habebat omnem perfectionem sibi debitam naturaliter nõ in ordine ad Dei potẽtiam absolutam est gratis dictum, nec fundamentum habet in vera metaphysica. Habet tamen nostra sententia firmissimum fundamentum, quoniam est forma subsistens, & habet ex consequenti quidquid sibi quacunque potentia potest haberi, quia non est vnde limitetur perfectio substantialis illius indiuidui Gabrielis, nec per vllam potentiã, quia implicat, possunt esse plura principia indiuiduãtia in eadem specie Angelica, quia ab eodẽ principio essentiali habet Gabriel quod sit hæc species, & hoc indiuiduum, licet nostro modo intelligendi prius sit hæc species, quàm hoc indiuiduum. Sunt enim formæ non dicentes ordinẽ ad aliquid extrinsecum, & ita se ipsis indiuiduãtur. Vide quæstione 10, articulo 9. prima parte. Sol itidẽ non potest perfici substantialiter, quin mutet speciem ex eo, quod eius materia non est capax maioris perfectionis substantialis, & consequenter eius lumen vt propria ipsius passio augeri nequit.

Ad secundum respondetur quod D. Thom. ibi solum instat consequentiam, & videtur illam non esse bonam consequentiã. Dicit enim in hęc verba: Si quis autem obijciat, quod simultiplicantur secundum corpora, sequitur, quod destructis corporibus non remanẽt multę animę & consequenter nec multi intellectus. Patet solutio per ea quæ dicta sunt. Vnumquodque enim sic est ens sicut vnum, vt dicitur quarto Metaph. Sicut igitur esse animę est quidem in corpore in quantum est forma corporis, nec est ante corpus, tamen destructo corpore, ita vna quęque anima remanet in sua vnitate, & per consequens multę animę in sua multiplicitate. Valde autem ruditer argumentantur ad ostendendum quod Deus facere non posset, quod sint multi intellectus eiusdem speciei, credẽtes hoc includere contradictionem. Dato enim q̃ non esset de natura intellectus, quod multiplicaretur, non propter hoc oporteret quod intellectum multiplicari includeret contradictionem. Nihil enim prohibet aliquid non habere in sua natura causam alicuius quod tamẽ habet illud ex alia causa. Sicut graue habet in sua natura quod non sit sursum, tamen graue esse sursum non includit contradictionem: sed graue esse sursum ex sua natura contradictionem includeret. Sic ergo si intellectus naturaliter esset vnus omnium, quia non haberet naturalem causam suę multiplicationis, posset tamen sortiri multiplicationem ex supernaturali causa, nec esset implicatio contradictionis, quod non tamen dicimus propter propositum, sed magis ne hęc argumentandi forma ad alia extẽdatur. Sic enim possent concludere, quod Deus non potest facere quod mortui resurgant, & quod cęci ad visum reparentur. Hæc D. Thomas, vbi nihil aliud vult concludere, nisi quod hæc consequentia formaliter loquendo non valeat, hoc non potest fieri naturaliter: ergo non potest fieri. Verum non hoc dicit Diuus Thom. propterea quod semper sit mala consequentia in materia. Nam bene valet: Duæ contradictoriæ non possunt dari verę naturaliter: ergo nec supernaturaliter, quia est ita impossibile, vt per nullam potentiam fieri possit. Ita in proposito valet, materialiter, plures angeli in eadem specie non possunt multiplicari naturaliter: ergo nullo modo nec supernaturaliter, quia est implicans contradictionem, cum careant materia & habeat Gabriel verbi gratia, & quodlibet aliud indiuiduum omnem perfectionem possibilem illius speciei. ¶ Ad tertium respondetur, quod animę numero multiplicantur, quia indiuiduantur per ordinem ad materiam, & ita per ordinem ad illam possunt partiri, & diuersimodè participare naturam animę secundum diuersitatem numericam. Nam ex eo, quod se ipsis non indiuiduantur, non habent totam plenitudinem perfectionis specificæ. Hanc conclusionem ideò hic constitui, vt aduersarij non vltro existiment admittere debere sententiam D. Tho. sed necessario.

Secunda conclusio: Natura Gabrielis & quę uis alia angelica, vt à nobis pro hoc statu cognoscitur per intellectum, sine condicionibus diuiduantibus est vniuersale & species. Hęc cõclusio habetur a Diuo Thoma de ente & essentia capite sexto, & prima parte quæst. 11. articulo .9. & quæstione 50. articulo .4. & secundo 2. Cont.

contra

cõtra gentes cap. 91. & alibi sæpè, & de spiritualibus creaturis, articulo 8. ad 4. quem sequuntur omnes eius discipuli. Et probatur conclusio varijs rationibus. Primo: Gabriel verbi gratia, est in prædicamento substantiæ: ergo vel tanquam genus, vel tanquam species, vel indiuiduum. Non tanquam genus, vt patet de se; quia nequit intelligi diuersitas specierum sub ipso, si tanquã indiuiduum est sub aliqua specie immediata, illa autem nequit esse aliqua, nisi Gabrielis natura, non enim habemus nomen, vt illam explicemus: ergo iam Gabrielis natura est species in prædicamento constituta: sed omnis talis species prædicamentalis de pluribus est prædicabilis, & est vniuersalis: ergo nec potest dici, quod Gabriel vt est indiuiduum quoddam sit species. Dicunt qui hoc argumento cõuincuntur, quod est tanquam species subijcibilis: & hoc etiã nos fatemur. Sed euidenter consequitur si est vt species subijcibilis, quod sit etiam vt species prædicabilis. Nam vt quæst. one 16 huius libri visum fuit ex necessitate, quod est species subijcibilis est prædicabilis species, & vniuersalis, licet hoc nõ habeat vt species subijcibilis: nã species subijcibilis est, quę immediatè subijcitur generi. Nullum autem indiuiduum immediatè subijcitur generi, maximè si sit indiuiduum non genericum, sed in recta linea inter indiuiduũ, & vniuersale non datur medium, quod nec sit vniuersale, nec particulare: ergo si subijcitur generi & non vt particulare; ergo vt vniuersale, vt particulare vero non potest immediate subijci. Præterea: Nam natura Gabrielis & cuiusuis Angeli componitur ex genere & differentia vltima: ergo est species prædicabilis: impossibile est enim quod aliquid sic componatur, quin sit vniuersale, vt patet indirectè in omnibus. Nam illa compositio generis, & differentiæ est compositio cuiusdam conceptus vniuersalis, & qui se habet vt materia respectu conceptus differentialis, qui etiam est vniuersalis conceptus, & se habet vt forma: sed quod ex conceptibus vniuersalibus componitur ex necessitate debet esse vniuersale: ergo. Videatur Diuus Thomas cap 6. de ente & essentia, & quæ nos supradiximus de compositione metaphysica. Præterea probatur conclusio: Nam natura cuius multiplicatio per indiuidua repugnat: potest concipi sine singularitate, sed omnis natura sine singularitate concepta, quantum est ex modo concipiendi, est apta esse in pluribus indiuiduis: ergo vt sic verè est prædicabilis de multis indiuiduis, & in quid, & ita erit species. Discursus legitimus est, & consequentia est nota, & probatur maior: nam noster intellectus pro hoc statu intelligit rerum naturas per abstractionẽ à singularibus, & ita si vult intelligere naturam Gabrielis, & cuiusuis alterius Angeli hoc modo debet cõcipere, quo res materiales cognoscit, scilicet, per abstractionẽ a singularibus. Minor probatur. Nam natura illa concepta per abstractionem a singularitate non intelligitur, vt determinata ad aliquid singulare, cum præter intellectum illius conceptus abstracti, vt sic, sit vnum aut plura singularia: ergo intelligitur vt apta esse in pluribus, quantum est ex vi illius modi concipiendi, & si essent, de illis prædicaretur: ergo est vniuersalis: nam vniuersale est quod potest affirmari de multis, vt habent esse in intellectu. Et confirmatur hæc ratio: Nam Gabrielis natura cognita per intellectum sine conditionibus indiuiduãtibus, si per impossibile haberet multa indiuidua à Deo producta, postquã est sic concepta in meo intellectu posset de illis affirmari, & esset in illis sine noua mutatione ex parte conceptus obiectiui, vt terminat meam cognitionem: ergo & modo est vniuersalis, cum nihil de nouo acquirit vt sit vniuersalis. Et hęc est demonstratio Diui Thomæ prima parte quęstione 13. articulo .9. dum docet quæ nomina sunt cõmunicabilia & quæ non. Et confirmatur hæc ratio: Nam vniuersale & particulare sunt proprietates rerum, vt existunt in intellectu: ergo natura Gabrielis, vt cognoscitur sine conditionibus indiuiduantibus debet esse vniuersalis, vel particularis: sed non est particularis, cum non dicat in suo conceptu aliquod indiuiduum: ergo vniuersalis, quia non est dare medium, respectu nostri modi concipiendi: ergo species, siquidem est quid compositum ex genere & differentia. Præterea substantia spiritualis est genus ad omnes substantias immateriales: ergo sunt aliquæ species huius generis: quia impossibile est dari genus, quod nõ respiciat species: ergo natura Gabrielis, & Michaelis sunt species illius generis: quia nõ videtur quodnã aliud sit species. Primũ antecedẽs probatur quia omnes substãtię immateriales in prædicamento collocantur. Dicunt quod sunt species subijcibiles. Cõtra quia impossibile est, quod species subijcibilis non sit vniuersale, vt dictum est: ergo ex eo quod sit species subijcibilis erit vniuersalis. Præterea sumo illum conceptum obiectiuum naturę Michaelis & vocetur, a, & prædicetur de Michaele dicendo, hic Michael est, à, hęc prędicatio est superioris de inferiori: ergo natura illa est superior ad Michael, & sic vniuersale: & consequenter species. Antecedens probatur: Nam nondicit conceptus ille conditiones indiuiduantes Michaelis: nec est ita determinatus sicut cõceptus Michaelis: ergo est vniuersalis, & habet se ad hũc modum, ac si diceremus: Hic homo est homo: ergo. Præterea Gabriel & Michael specie differunt: ergo illorum naturæ possunt specifico conceptu concipi: nam dicere quod sunt diuersæ specie & quod illorum naturæ non possunt

cõn-

Universidad de Deusto
Biblioteca

concipi specifico conceptu, est implicatio in dictis, sicut dicere, quod substantia spiritualis & materialis differunt genere, & quod nõ possunt concipi generico conceptu. Præterea: Verè Michael induit intentionem indiuidui substantialis, & in prædicamento substantiæ existens: ergo refertur ad speciẽ prædicabilem, quia correlatiuum indiuidui species prædicabilis est: nam species ad plura indiuidua refertur: sed nõ potest esse alia species ad quã referatur, nisi natura Gabrielis: ergo natura Gabrielis est species.

3. concl. Tertia concl. Natura Gabrielis nõ solũ propter cognitionẽ nostram totaliter est species, & quia cognoscitur ad modũ rerũ materialiũ, sed quia in re est etiã aliquod fundamentum, vt illi attribuamus hãc intentionẽ speciei, volo dicere quod noster intellectus nõ tribuit intentionẽ speciei cuicunque voluerit, etiam si illud cognoscat ad modum rei materialis specificæ: sed debet esse in re aliquod fundamentum, vel pręsuppositum, cui accedente conceptione intellectus nostri in vniuersali fiat species. Et hoc est in naturis Angelicis habere compositionem generis & differentiæ saltim fundamentaliter. Ex eo enim quod possunt admittere istam compositionem, possunt specifico concipi conceptu. Gabriel enim conuenit in ratione generica cũ Michaele, & differt ab illo ratione specifica. In hoc est fundamentum, vt si sine conditionibus indiuiduantibus cognoscatur, & ad modum rei materialis sit species. Hæc conclusio probatur: nam non poterit noster intellectus naturæ diuine tribuere denominationẽ speciei, etiam si cognoscatur ad modum rei materialis, quia nec in Deo est potentialitas ad esse, nec compositio etiam fundamentalis ex genere & differentia: ergo. Et si tribuit Gabrielis naturæ intentionem speciei, ex eo fit, quia habet istam compositionem, & cũ illa natura sic composita in communi concipiatur resultabit vniuersale: & quantum est ex modo cõcipiendi affirmabilis de multis indiuiduis in quid: & ita erit species. Quamuis enim non requirat, vt sit species in nostro intellectu multitudinem indiuiduorum, requirit tamen in re compositionem ex genere & differentia fundamentaliter, qua præsupposita per meam cognitionem, dum illam cognosco ad modum rei materialis fiet species.

4. concl. Quarta conclusio: Naturę Angelicæ si intelligerentur secundum quod sunt in seipsis, non possent concipi, vt species, nec vt communes. Hęc conclusio est Diui Thomę, prima parte quęstione. 13. articulo. 9. vbi sic dicit. Formę vero quæ non indiuiduantur per aliud suppositum, sed per se ipsas, quia scilicet sunt formæ subsistentes, si intelligerentur secundum quod sunt in se ipsis, non possent communicari, nec vna ratione. Hæc conclusio est communis discipulis Diui Thomę illam habet Caietanus loco proxime citato, & Magister cumel. 1. p. q. 50 a. 4. conclusione 6. Et probatur ratione: Nam secũdum Diuum Thomam per idem principium specificum quo constituitur Gabriel in esse specifico constituitur etiam in esse numerico, licet secundario: ergo non potest intelligi secundum se, vt Angelus habens naturam specificam, quin simul intelligatur vt hic angelus: si quidem idem est principium vtriusque cõstitutiuum: ergo si secundum se conciperetur quidditatiue, & non ad modum rerum materialium cum concipitur, vt angelus concipitur, vt hic angelus: ergo non erit vniuersalis: vt enim esset vniuersale deberet cognosci vt angelus, sine conditionibus indiuiduantibus, & sine eo quod cognosceretur, vt hic angelus. Si enim Petrus eodem principio esset homo, & hic homo nunquam posset cognosci, vt vniuersalis, quia semper quod cognosceretur, vt homo cognosceretur, vt hic homo, quia idem esset vtriusque principium. Præterea, natura angelica seipsa est indiuidua: ergo si cognosceretur quidditatiue semper cognosceretur, vt indiuidua est, quia semper cognosceretur, vt est talis natura, & vt talis natura indiuidua est. Præterea: Nam quamuis natura specifica Petri concipiatur secundum se & quidditatiue, & per propriam speciem, bene potest concipi in vniuersali, quia illa natura est indiuidua non per se ipsam, sed per suas indiuiduales conditiones, per materiam signatam, vel per aliquid huiusmodi, & ita potest concipi sine illa signatione: sed forma angelica per se ipsam, & non per aliquid aliud est indiuidua: ergo non potest quidditatiue & propria specie cognosci, quod est cognosci secundum se, sine indiuiduitate, & sic non poterit cognosci vt vniuersalis. Et explicatur conclusio hoc exemplo. Nam Deus clare & quidditatiue cognosci non poterit, vt vniuersalis, quia per ipsam formam, & essentiam diuinam Deus est Deus, & hic Deus: sed angelus per idem principium est angelus, & hic angelus, & intrinsece est hic angelus: ergo si quidditatiue cognoscitur non cognoscitur sine indiuidualitate, & sic non cognoscitur vt vniuersalis.

Sed contra: Nam illa differentia specifica naturæ angelicæ est tantæ virtutis, & perfectionis vt illa sola præstet id quod plures differentię rerum materialium efficiunt nempe totaliter illã indiuiduam reddere, sic adeo vt non possit cõmunicari alteri indiuiduo: ergo in ipsa est fundamentum. Verum etiam si secundum se cognoscatur, vt Angelus formet diuersos conceptus vnum naturæ, & aliud indiuidui, sed si cognoscatur natura sola erit vniuersalis, quia cognoscitur sine indiuiduatione: ergo.

Secundo sequitur, quod natura Angelica secundum se non sit in prædicamento, quia non habet rationem speciei secundum se, nec potest poni etiam vt indiuiduũ, quia omne indiuiduũ est alicuius speciei indiuiduum, & si nõ habeat speciem, quæ sit in prędicamẽto, nec indiuiduũ erit in prædicamento.

Respondetur ad primum, quod etiam si illa differentia specifica faciat vtrunque quidditatiuẽ cognita ex necessitate debet cognosci vt est in rebus, & ita vt particularis, quandoquidẽ idẽ est principium vtriusque, & indiuiduationis, & speciei, ac si Deus secundum se cognosceretur, non posset cognosci, nisi vt singularissimus, quia eadem Deitate est Deus, & hic Deus. Ad secundũ profecto videtur ita dicẽdũ, quod non esset in prædicamẽto Angelus, secundũ se cognitus, vt probat argumentum: nam coordinatio prædicamentalis correspondet nostro modo concipiendi pro hoc statu in quo conceptus genericos, & specificos, & indiuiduales distinctos habemus rerũ immaterialium. Et si aliquãdo nõ hoc modo res cognoscereemus, non esset prædicamentum, quod est prædicamentorum coordinatio, & si aliquando solas res materiales hoc modo cognoscerемus, solæ illæ essent in hoc prædicamento. Itaque cum possumus res per diuersos cõceptus vniuersaliores, & minus vniuersalios cõcipere in ratione generum, & specierum, & illorum indiuiduorum, potest coordinari prædicamentum, & res in illo constitui: cũ vero hoc modo non possunt concipi, non possunt in eo collocari, etiam si sint res finitæ.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. AD primum respondetur, quod intellectus tribuit denominationem naturę, quæ in se habet aliquid, ratione cuius formaliter possit species denominari, accedente nostro modo cõcipiendi res spirituales ad modum rerum materialium, quod præsupponitur ex parte naturæ Gabrielis, vt concipiatur tanquam species, & vnitas formalis ipsius est. Illa enim natura indiuisibilis per principia formalia, & habet fundamentum in se compositionis ex genere & differentia, & ex alia parte concipitur ad modum rerum materialium, & ita concipitur per abstractionem à sua singularitate, vt species. Ad argumentum ergo concedo maiorem, & nego minorem, & ad probationẽ dico, quod vnitas formalis, seu similitudo, quæ est in indiuiduis multis, est fundamentum, vt natura sit vniuersalis, secundum rem, & rationem fundamentũ, inquã, remotum, vt res vero sit vniuersalis secundum rationem tantum, sufficit habere pro fundamẽto remoto vnitatem formalem, quod illa natura sit formaliter indiuisibilis, & pro fundamento proximo esse cognitam per abstractionẽ, seu esse comparatam. Et hoc habet, quia cognoscitur ad modum rerum materialium, vnde resultat in nostro intellectu ex vi huius cognitionis vniuersale in esse cognito, sic adeo, vt quantum est ex parte modi essendi, quem seruat in intellectu posset de multis affirmari, si essent, indiuiduis. Et cum vlterius dicitur, vel denominatur species indiuiduum, vel natura, respondetur, quod natura. Et cum dicitur: ergo denominatur species vlterius contrahibile, respondetur, quod ex nostro modo intelligendi est vlterius cõtrahibile per cõditiones indiuiduantes, non vero per differentiam specificam, sicut intelligimus substantiam, quæ est genus esse specifice contrahibilem. Et istæ sunt verę solutiones, non quas ipsi in argumento fingunt.

Ad secundum respondetur, quod natura humana non potest vllo modo concipi vt genus, quia quod inportat in conceptu obiectiuo est quid compositum ex genere & differentia vltima, & sic repugnat vllo modo, etiam vt est in intellectu de pluribus speciebus dici. Verum natura Gabrielis concepta sine conditionibus indiuiduantibus, cum nullam indiuiduantem conditionem dicat in suo conceptu, & habeat in illo quandam naturam realem specificam, quę cõuenit cum alijs naturis in genere & differt propria differentia, est species, quia quantum est ex parte modi, quo est concepta posset affirmari de multis indiuiduis, cum sit cognita in communi, & per abstractionem à singularitate. Natura vero humana non est cognita nec potest cognosci per abstractionem à propria differentia, & sic non potest esse genus. Non enim cõcipitur ex modo cognoscendi, vt aliquid cõtrahibile per plures differentias, & ita nec vt quid commune ad plures species. Aptitudo verò, vt contrahatur per plures conditiones indiuiduantes, facit quidem quod sit natura vniuersalis secundum rem, & secundum rationem, si communi conceptu cognoscatur. Non verò est necesse, vt sit vniuersale secundum rationem habere plura indiuidua. Et per hoc patet ad hoc argumentum, quia multos vidi conuictos. Ad 2.

Ad confirmationem respondetur, quod non ponimus nos plura indiuidua ficta, de quibus prædicetur, nec exercemus prędicationem respectu indiuiduorum fictorum: sed dicimus, quod natura illa habet talem essendi modum, quod si illa per impossibile darentur prædicaretur de illis illa natura: nam concepta est sine conditionibus indiuiduãtibus. Conditionalis verò quæ ponitur respectu indiuiduorum, nihil ponit in esse, sicut hęc conditionalis est vera, si chimæra volat habet alas.

Ad tertium respondetur, Deum non esse speciem, licet aliqui hoc falso dixerint, quia licet concipiatur ad modum rerum compositarum, non Ad 3.

Universidad de Deusto Biblioteca

non est in Deo esse distinctum à sua essentia, quod est necessarium, vt aliquid concipiatur vt species, nec similiter est compositum ex genere & differentia, quod est necessarium vt sit species: Gabrielis vero natura vt ſique habet: & ita secundum quod à nobis concipitur, species esse potest.

Ad 4. Ad quartum respondetur, quod solutio ibi data sufficit. Ad replicam respondetur secundum aliquos, quod licet natura Gabrielis se ipsa sit in diuidua, non tamen est essentialiter indiuidua, quia hoc est proprium naturæ diuinæ, quod sit essentialiter indiuidua, & sicut ipsa natura Gabrielis se ipsa est substantia, & talis substantia, tamen non est de ratione eius, vt substantia, quod est de sua ratione, vt talis substantia, ita non est de ratione eius in quantum talis substãtia, quod sit hæc substantia, licet quid intrinsecum sit ipsi ad hunc sensum, quod non sumitur per ordinem ad aliquod extrinsecum indiuiduatio, & ita respondetur, quod est intrinsecũ illi naturæ esse indiuiduã, idest nõ sumptũ ab aliquo extrinseco, non tamen est intrinsecum, id est, de essentia eius, & ita potest à nobis concipi vt vniuersalis, & non concipitur cum opposito eius, quod illi conuenit in sua essentia, in quantum natura specifica est.

Secundo respondetur ex Diuo Thoma 1.p.q. 13. ar. 9. Quod probat hoc argumentum, dato, quod esset de essentia naturæ esse singularẽ naturam, non esse vniuersalem, & communicabilem in rebus ipsis, non vero probat, quod vt à nobis concipitur non sit vniuersalis, quia concipimus illam naturam ad modum rerum compositarum, quorum indiuidua multiplicantur, sed prima solutio melior videtur.

Quia si essentialiter est singularis, non potest concipi cum opposito suæ rationis ex parte obiecti, nec potest concipi sine singularitate, nisi supposito errore aliquo, & ignorantia. Et hæc replica tangit totius difficultatis punctum.

Ad 5. Ad quintum respondetur, quod diuersa ratio est de genere & de specie, vt supra dictũ est, cũ disputaremus, an genus saluaretur in vnica specie. Vide ibiẽd. Et cum dicitur: ergo species intelligibilis non erit vniuersalis, negatur consequentia, nam est vniuersalis, quia significat naturam, cui ex modo quo concipitur ab intellectu non repugnat supponere pro pluribus, si essent illa plura.

Ad confirmationem negatur antecedens. Sat fuerit habere vnum indiuiduum, cuius natura per abstractionem cognoscatur, & quod illi naturæ vt sic cognitæ non repugnet prædicari de pluribus, si essent illa plura.

Ad 6. Ad sextum respondetur, quod quantum est ex modo essendi, quem habet in intellectu, potest de multis affirmari, & posset communicari multis indiuiduis, si essent illa indiuidua, quod sufficit, vt sit vniuersale secundum rationem, nec est necesse, quod hæc prædicatio sit vera, hoc indiuiduum à me confictum, est hæc natura Gabrielis, sed sat fuerit, quod sit vera hæc conditionalis, quod si daretur illud indiuiduũ hęc natura prout à me concipitur prædicaretur de illo. Et solutio, quam arguens assignat non placet: fingunt enim sæpe solutiones falsas, vt conuincant monstra a se conficta.

Ad 7. Ad septimum respondetur, quod terminus illius relationis est Gabriel, ad illud enim actu refertur, & quantum est ex parte sua ad plura indiuidua si essent possibilia: sicut etiam patris relatio refertur ad vnum filium, & ad plures si essent eadem relatione referretur. Sicut enim est species ex esse, quod habet in intellectu: ita ex esse illo referretur ad plura indiuidua si esset, & actu dicitur habere terminum, siquidem habet vnum indiuiduum, & considera intellectus naturam, quæ ex modo essendi quem ibi habet plura indiuidua respicit, si illa essent.

Ad 8 arg. Ad octauum respondet Magister cumel vbi supra, quod non ideo dicitur comparatio actio intellectus, qua producuntur huiusmodi relationes, quia tunc comparet intellectus naturam ad inferiora, quæ positiue respicit, sed quia producitur relatio quæ est quædam habitudo & cõparatio ad inferiora.

Sed supra iam visum fuit libro præcedenti, quod comparatio est necessaria, saltim vt conditio ad hoc, quod vniuersale sit: & ita hæc relatio speciei resultat per notitiam comparatiuam: quia intellectus apprehendit naturam Gabrielis, & refert illam ad suum indiuiduum, & videt quod si essent alia plura indiuidua ita referretur, & tribuit illi intentionem speciei.

Ad confirmationem respondetur, quod communitas per non repugnantiam, seu esse cognitum, vt cõmunem per non repugnantiam, quãtum est ex parte modi essendi quem habet in intellectu, est fundamentum, vt tribuamus illi relationem speciei, & hanc habet natura.

Ad aliam confirmationem respondetur, quod Petro repugnat, quia est essentialiter singularis nec habet compositionem, ex genere & differentia, & cognoscitur in propria ratione: angelus verò cognoscitur ad modum rerum materialium, & est compositus, ex genere & differentia. Et quamuis seipso sit indiuiduum, sed non est de intrinseca ratione speciei angelicę seu naturæ angelicæ singularitas, sicut de essentia Petri verum est, quod est intrinseca, idest, non sumpta ex alio extrinseco, vt in formis, quæ informat corpus. Aliam solutionem habes superius ad tertium.

Ad 9 arg. Ad nonum patet ex quarta conclusione. Est enim illa forma intrinsece indiuidua, idest, se ipsa

ipsa, & ita si secundum se cognosceretur, non esset vniuersalis, quia tamen illam nos cognoscimus ad modum rerum materialium, habet rationẽ speciei, vt sæpissime dictum est. Et ad confirmationẽ etiam patet ex dictis. Aliquid enim præbet ex se, vt accedẽte nostra cognitione fiat species ipsa natura, scilicet, habere fundamentum vt sic composita ex genere, & differẽtia habere essentiam distinctam ab esse, & per hoc patet ad decimum. Nam ipsa natura est species, licet ad hoc requiratur cognitam esse ad modum rerum materialium.

DE INDIVIDVO.

QVÆSTIO XIX.

Vtrùm definitiones indiuidui sint rectè assignatæ.

1. Arg. DE indiuiduo hęc dicit Porphyrius: Indiuiduum est illud, quod de vno solum prædicatur. Aliter etiam definit: Indiuiduum est illud, cuius collectio proprietatum, quæ sunt in vno nunquam erunt in alio, & hęc dicunt, esse septem, forma, figura, locus, tempus, nomen, sanguis, patria. Dicit vlterius, quod tripliciter significatur, & nomine singulari, vt Socrates, & cum pronomine addito nomini communi, vt hoc album, & cum circumlocutione, vt Sophronisci filius. Dicit vltimo, quod indiuiduum sub specie continetur, sicut species sub genere. Hæc ergò quæstio illud inquirit, an rectæ sint definitiones singularis, & indiuidui. Et videtur, quod non. Nam indiuiduum siue accipiatur primeintentionaliter, siue secundeintentionaliter, est aliquid singulare: ergo non potest definiri. Probatur consequentia: nam singularia non habent aliam definitionem quam speciei & sui vniuersalis: ergo propria definitione nequeunt definiri. Et probatur antecedens, quia omnis definitio debet constare ex genere & differentia, vel ex aliquo se habente ad modum generis & differentiæ, & hæc ex necessitate debent esse communia: sed nihil commune potest importari Petro & Paulo, vt sic prętер communitatem speciei, vel generis: ergo vt indiuidua nõ sunt definibilia. Et confirm. hoc argumentum: Omnis definitio debet esse communis, sed indiuiduum non est commune: ergo non potest definiri. Antecedens probatur ratione supra facta, quia debet constare ex aliquo, quod sit genus, vel se habeat ad modum illius, & ex aliquo conceptu communi, & alio magis particulari. Minor patet, & consequentia probatur: quia si definiretur cum definitio sit communis & definitum particulare ad plura se extenderet definitio, quam definitum, quod est impossibile.

2. Arg. Secundo arguitur iam, quod indiuiduum esset definiendum deberet definiri in ordine ad secundam intentionem: sed illud Porphyrius definit secundum naturam realem: ergo male illud definit. Ma. patet, sed minor probatur: nam habere collectionem proprietatum quam alius non habet totum est quid reale: ergo.

Confirmatur hoc argumentum: nam indiuiduum est indiuisum in se & diuisum à quolibet alio: sed hoc totum est aliquid reale, quod habet esse seclusa operatione intellectus: ergo nõ pertinet consideratio indiuidui ad logicam.

3. Arg. Tertio, quod hic definitur, siue definitio accipiatur prime intentionaliter, siue secunde intentionaliter, debet esse quid commune: sed si est quid commune non potest esse indiuiduũ quia indiuiduum est quod est indiuisum in se, & diuisum à quolibet alio, commune verò non est distinctum à quolibet alio, sed est in multis: ergo indiuiduum definiri nequit.

4. Arg. Quarto indiuiduum secunde intentionaliter est species adomnia indiuidua, hęc enim est prędicatio speciei de indiuiduo, hoc indiuiduum est indiuiduum, & hoc &c. ergo quod hic definitur species est, & non indiuiduum.

Si dicas definiri id, quod essentialiter est indiuiduum, & denominatiue species,

Contra, nam essentialiter indiuiduum est, quod prædicatur de vno tantum: sed indiuiduum in communi non prædicatur de vno tantum: ergo non definitur, quod essentialiter est indiuiduum. Probatur minor: nam prædicatur indiuiduũ in communi de pluribus cum sit cõmune & species.

5. Arg. Quinto: nam si definitur secunda Intentio, quæ communis est omnibus indiuiduis, deberet habere aliquod subiectum commune, cui conueniret: sed non habet subiectum commune: ergo nequit aliqua secunda intentio communis omnibus indiuiduis definiri. Maior pro. nam hic definitur secunda intentio in concreto & ita debet exposcere subiectum: sed minor probatur: nam subiectum commune secundæ intentionis indiuidui debet esse indiuiduum: sed non potest esse indiuiduum & commune: ergo secunda intentio non habet subiectum, & ita non definitur. Maior patet: quia subiectum secundę intentionis indiuidui debet denominari indiuiduum: impossibile enim est, quod sit forma in proprio subiecto, & non tribuat illi suum effectum formalem.

6. Arg. Sexto. Indiuiduum vagum, vt aliquis homo est indiuiduum, & tamen prædicatur de pluribus: ergo definitio nulla est. Idem est dicendum

dum de indiuiduo ex suppositione, vt Sophronici filius, si Sophronicus nõ habeat multos filios.

7. Arg. Septimò: A prima substãtia, vt dicitur in prædicamento substantiæ, nulla est prædicatio: ergo Indiuiduum substantiæ nõ potest de aliquo prædicari: male ergo dicitur, quod indiuiduum de vno prædicatur tãtum. Et confirmatur: Nam dicit Aristoteles, quod prima substantia nec est in subiecto, nec dicitur de subiecto: ergo indiuiduum substantię non prędicatur de subiecto: ergo male dicitur, quod indiuiduum est prædicabile de vno tantum.

8. Arg. Octauo: Nam si datur indiuiduum accidentis sequitur, quod indiuiduum analogice dicatur de indiuiduo substantię, & accidentis, quia indiuiduum accidentis indiuiduatur per indiuiduũ substantiæ: ergo prius conuenit ratio indiuidui indiuiduo substantiæ, quàm accidentis: sed hoc est falsum, quia aliàs etiam indiuiduum secũdæ intentionaliter sumptum diceretur analogicè, quod est falsum, cùm indiuiduum sit species ad omnia indiuidua.

In hac quæstione multa definiemus, quæ peculiarem exposcerent quęstionem, si maioris essent ponderis. Antequam ad cõclusionem accedamus, notandum erit, indiuiduum multipliciter accipi. Vide Diuum Thomam 7. Metaphy. lect. 4. Accipitur indiuiduum pro singulari, hoc est pro indiuiduo in se, & diuisoà quolibet alio, & hoc aliquando est substantia, aliquando est accidens. Accipitur rursus indiuiduum, vt dicit formaliter secundam intentionem, & de indiuiduo his duobus modis accepto est agendum in præsentiarum. Præterea est notandum, indiuiduum duplicem importare respectum, si secũdeintentionaliter accipiatur. Importat enim respectum subijcibilis ad speciem, & prædicabilis respectu sui ipsius, & de vtriusque respectibus est agendum.

Dissoluitur quæstio.

1. Concl. INdiuiduum importat duas relationes speciei inter se differentes, & ita respectu vtriusque est nomen æquiuocum hoc nomen indiuiduũ. Probatur ista conclusio: nam indiuiduum secũdum Porphyrium est, quod de vno tantum prædicatur, quia indiuiduum in sua ratione dicit relationem prædicabilis de vno tantum. Præterea secundum eundem Porphyriũ indiuiduũ continetur sub specie, vt pater cap. de specie: ergo dicit relationẽ subijcibilis. Et præterea probo hoc ipsum: nam species vt prædicabilis est refertur ad indiuiduum, cum definiatur in ordine ad ipsum: nam species est, &c. de pluribus differentibus numero: ergo & indiuiduum refertur ad speciem. Nam si pater refertur ad filiũ, filius refertur ad patrem: quia terminus relatiui est suum correlatiuum. Quod verò specie differãt patet: quia termini sunt formaliter differentes, ergo & specie differunt relationes. Nam specifica differentia in relationibus ex terminis specie diuersis sumitur. Quod nomen indiuiduum etiam secundæ intentionaliter acceptũ sit æquiuocum, patet: quia significat illas duas relationes specie diuersas. Quia vt hoc nomine significantur, in nullo conueniunt, & ita nomen est commune, & ratio nominis diuersa. vnde sunt æquiuoca. Et confirmatur: nam species ad speciem subijcibilem, & prædicabilem est æquiuocum: ergo indiuiduum ad indiuiduum subijcibile & prædicabile. Antecedens supra fuit probatum: & consequentia probatur: quia eadem est vtriusque ratio. Ex hoc sequitur aliam habere definitionem indiuiduum, vt subijcibile, quam vt prædicabile, & quod si definiatur, vt subijcibile, Ita erit definiendum, indiuiduũ est, quod subijcitur speciei subiectione materiali, idest, vt quid in quo speciei ratio naturaliter determinatur. Quod si dicas indiuiduum dici ab indiuisione: non ergo significat id, ꝙ subijcibile est respondetur quod indiuiduum, quantum ad rationem realem dicitur indiuisũ. Cęterum, si secundę intentionaliter accipiatur dicitur etiam, quod subijcibile est speciei.

Quod si inquiras, quæ nam harum intentionum aliam præsupponat. Profecto non facile dixerim, quia nullus videtur esse ordo inter illas. Verum videtur intentio, qua indiuiduum subijcitur speciei esse prior: post modum verò sequitur vt sit prædicabile de vno tantum: nec est eadem ratio de indiuiduo & specie, quantũ ad ordinem intentionum. Quia cum indiuiduum materiali subiectione subijciatur, prius hęc intentio est intelligenda, qui nimo ex eo, quod naturaliter determinat speciem, efficitur, vt sit de vno tantum prędicabile.

Sequitur vltimo in hac quęstione, falsum esse illum dicendimodum quorundam, qui dicunt indiuiduum denominari subijcibilem speciei ab ipsa secunda intentione speciei nõ contentum denominatur a forma continente. Hoc inquam, falsum esse, quia distincta est vtriusque relatio, vt supra de specie dictum est. Nec relatio speciei est forma constituens, sed referens ad aliud.

2. Concl. Secunda conclusio: Hęc definitio indiuidui conuenit secundę intentioni in concreto, & nõ habet hęc secunda intentio vnum materiale, quod denominet, sed omnia indiuidua per modum vnius eius sunt materiale. Indiuiduum tamen non supponit pro secunda intẽtione, sed pro habente illam secundum intentionem: & conuenit hęc definitio essentialiter secundę intentioni in concreto, & de illa prędicatur. Hãc conclusionem intelliges eisdem rationibus quibus

bus probauimus supra definitionem generis cõuenire secundæ generis intentioni, & prædicari de illa, & illud quod dicitur non habere indiuiduũ vnum substratum: sed omnia indiuidua importari vt vnum materiale completum, scilicet, Petrum & Paulum, & Ioannem. Et hanc albedinem & nigredinem, &c. intelliges per ea quæ ibidem diximus de generis substrato in primo libro, quæst. ..& 5. Modo restat in hac conclusione explicare, quomodo accipiatur prædicari, & accipitur vt ibidẽ diximus pro eo quod est referri relatione prędicabilis de vno tãtum. Itaque sensus est, indiuiduum est, quod de vno tantum prædicatur, idest, quod refertur ad suũ correlatiuum relatione prædicabilis de vno tantum. Et hoc probatur: Indiuiduo conuenit, & indiuiduum in communi etiam refertur ad suũ correlatiuum relatione prædicabilis de vno tantum: Nam si indiuiduum in communi prædicatur de pluribus, illud est in quantum species & accidẽtaliter, essentialiter vero habet referri relatione prædicabilis de vno tantum. Et si secũda intentio indiuidui consideretur in abstracto est id quo aliquid refertur relatione prædicabilis de vno tantum. Si vero consideretur vt subijcibile, eodem modo est explicanda definitio, est enim quod subijcitur speciei, idest refertur relatione subijcibilis ad speciem: actu vero affirmari de vno tantũ est accidẽs indiuidui. Et si inquiras, an prædicabilitas de vno sit passio indiuidui, sicut prędicabilitas de pluribus est passio vniuersalis, respondetur, quod videtur quod sic. Essentia enim indiuidui est referri ad se ipsum, vt id quod est idem sibi ex quo sequitur vt passio prædicabilitas de vno tantum. Et per hanc prædicabilitatem explicamus eius essentiam. Et qui voluerit oppositum dicere, nihil absurdi dicet. Hæc quæ sic dicuntur non amplius probo: quia manent probata ex disputatis in cade genere:

3. Conc. Tertia conclusio: Vtraque definitio indiuidui siue considetur vt subijcibile, siue vt prædicabile, rectè assignata est. Hæc conclusio satis probatur: nam per illas definitiones, scilicet, indiuiduũ est quod de vno tãtũ prędicatur, & indiuiduum est, quod subijcitur speciei, recte natura & essentia indiuidui explicatur, & nihil habet superfluũ, nec diminutũ: ergo sunt optimæ definitiones. Et magis patebunt soluendo argumẽta, quæ contra illas sunt. Ex hac conclusione sequitur, errasse Auerr. qui dixit, Porphyrium non rectè definisse indiuiduum, quia hæc definitio non conuenit indiuiduo substantiæ. Conuenit sane cum de vno tantum prædicetur, vt supra videbimus. Errauerunt etiam qui dixerũt optimam esse hanc definitionem, sed non competere, nisi indiuiduo accidentis, conuenit vtrisque, cum vtrunque prædicetur de vno tantum. Qui nimo Porphyrius expresse hanc definitionem etiam dedit indiuiduo substantiæ quod si illi non competeret, mala esset: constituitur enim prædicamẽtum in genere substantiæ, vbi genera, & species, & indiuidua collocauit. Quibus si sua non conuenit diffinitio quid absurdus facere potuit? Ex hoc sequitur ridiculam esse illam definitionem, quam aliqui indiuiduo tribuunt dicentes, indiuiduum esse, quod repræsentatur singulari notitia, & hãc notitiam dicunt esse secundam intentionem indiuidui. Iam enim supra visum fuit, quomodo secunda intentio non sit conceptus intellectus, nec aliquid reale. Dicunt similiter alio modo indiuiduum esse, quod est impræ dicabile de pluribus. Et hæc impræ dicabilitas aliquid positiuum debet ostendere quod sit indiuidui essentia. Et hoc nihil aliud est, quam prædicabilitas de vno tantum, vel quod per hanc passionem ostendimus. Et ita definiuit Aristoteles primo perihermenias capite quinto, singulare est, quod non est prędicabile de multis. Quod enim per negationem declarauit Aristoteles explicuit per affirmationem Porphyrius. Et si inquiras, quid nam est fundamentum huius secundę intentioni indiuidui, respondetur, quod si consideremus indiuiduum, vt subijcibile, est actus intellectus seu esse cognitum vt quid, quod determinat speciei naturam, per materialia principia: & ex hoc quod sic consideratur tribuit illi intentionem subijcibilis. Quia verò intellectus considerat naturam Petri vt in seipso tantum tribuit illi intentionem Prædicabilis de vno tantum.

4. Conc. Quarta conclusio, probabile est, quod illa definitio, indiuiduum, cuius collectio proprietatum, quæ sunt in illo, in alio esse non possunt, quod detur pro secunda intentione. Nam proprietates reales, quæ sunt aliqualiter fundamẽtum secundæ intentionis, ponuntur ad explicãdam naturam secundæ intentionis, quæ fundatur remote super illas. Ex eo enim, quod illę proprietates non sunt in alio fundo remote naturam secundę intentionis, vel dicatur, quod hæc definitio explicat quod reale est in indiuiduo in ordine ad secundam intentionem, quæ postea est fundanda in hoc indiuido, quia habet has proprietates nulli alteri conuenientes. Ex hoc infertur quod hæc definitio non conuenit accidentis indiuiduo si comprehendantur nomine proprietatum illæ septem supra commemoratę, licet verum sit quod indiuiduum accidentis aliquid habeat sibi proprium, quod quidẽ alijs indiuiduis non conueniat, vt esse in hoc subiecto: hoc nomine d si; na e &c. Disputare vero an aliqua ratio realis indiuidui detur cõmunis omnibus indiuiduis & quomodo difficultatem habet & dicemus statim.

Universidad de Deusto Biblioteca

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. AD primũ resp. quod licet illud quod est indiuiduum definiri non possit, puta, Petrus, aut Paulus, nihilominus tamen indiuiduum secundæ intentionaliter, bene potest definiri, quia dicit formaliter secundam intentionem indiuidui omnibus communem. Et illa importatur cõmunis omnibus indiuiduis: & ita omnia singularia, vt stant sub illa definiuntur. An vero etiã aliquid reale importet indiuiduum omnibus indiuiduis, dicemus infra. Ad confirmationẽ respondetur, quod formale definitum commune est nimirum ratio constitutiua indiuidui secũdẽ intẽtionaliter, & materiale adæquatum sunt omnia indiuidua particularia, & ita definitio non excedit definitum.

Ad 2. Ad secundũ argum. patet ex secunda con.

Ad confirm. resp. quod materiale, & substratũ secundæ intentionis indiuiduo aliquando est aliquid reale, vt quando est indiuiduum substãtiæ, vel accidentis, aliquãdo vero est aliquid rationis, vt hæc secunda intentio: formale vero semper est aliquid rationis. Et logicus de realitate indiuidui tractat in ordine ad secundam intentionem.

Ad 3. arg. Ad tertium resp. quod definitum essentialiter est indiuiduum denominatiue, & accidentaliter est species & commune: & ita id quod est indiuiduum non refertur nisi ad vnum tantum, de quo prædicatur. Non autem inconuenit, vt quod essentialiter est indiuiduũ denominatiuè sit species, sicut quod essẽtialiter est genus denominatiuè est species. Esse vero essentialiter indiuiduum est, quod de sua ratione habet referri ad vnum tantum: esse vero denominatiuè speciẽ est, quod hæc ratio in communi considerata quia conuenit multis induat speciei rationem.

Ad 4. Ad quartũ resp. quod solutio ibi data est optima. Ad replicã resp. quod indiuiduũ in communi prædicatur de vno tantum, idest refertur relatione prædicabilis de vno tantum ad suũ correlatiuum. Si autem prædicatur de multis, est accidentaliter, hoc est, quatenus est species. Hanc autem denominationem suscipit id quod essentialiter est indiuiduum, sicut quod essentialiter est homo suscipit accidentaliter speciei intentionem. Si autem idem esset species essentialiter & indiuiduum essentialiter erat impossibile, nec in communi est necesse quod affirmetur de vno tantum, sed quod referatur relatione prædicabilis de vno tantum ad suum correlatiuum, & illud habet in communi: sicut genus in communi prædicatur de pluribus differentibus specie, idest, refertur relatione prædicabilis ad multa differentia specie. Si autem accipiatur indiuiduum, vt subijcibile, iam patet quid dicendum sit. Alij respondent esse aliquas diferentias, quarum verificatio non debet fieri respectu definiti immediati, & proximi, sed mediati & remoti, vt contingit in omnibus, quæ inuoluunt aliquid exercitum, quod non nisi inferioribus conuenire potest. Vnde cũ prędicari de vno dicat quoddam exercitium satis erit, quod quantum ad verificationem cõueniat particularibus indiuiduis. Sicut cũ dicimus, propositio est quæ significat verum vel falsum, non potest exercitium huius conuenire nisi propositioni in particulari: verum prima solutio est solutio, nam hæc est fuga. Non enim essẽtia nec propositionis nec indiuidui est exercere prædicationem, vel significationem veri, vel falsi, sed sunt accidentia ipsius: quam obrem ante hoc exercitium, & in communi debet habere essentiam, & indiuiduo referri relatione prædicabilis talis ad suum correlatiuum propositionis referri relatione signi veri, vel falsi ad suum significatum, & hoc in communi habet sicut in communi seruat suam essentiam.

Ad quintum respondetur quod substratum illius & subiectum, sunt omnia indiuidua per modum vnius materialis, vt de substrato generis dictum est. Ad 5.

Ad sextum dicemus infra, vtrum sit indiuiduum simpliciter, & contentum in hac definitione: indiuiduum verò ex suppositione non est indiuiduum, nisi secundum quid, ex parte illius pro quo supponit, quia ex suppositione non accipitur nisi pro vno, nec nisi de vno prædicatur quia nõ habet Sophroniscus, nisi vnicum filiũ. Ex forma tamen significationis est communis & potest supponere pro multis, si sunt multi Sophronisci filij. Ad 6.

Ad septimum & octauum argumentum infra dicam. Ad 7.

DE DIFFERENTIA tertio prædicabili.

QVÆSTIO XX.

Vtrùm illa diuisio in communem, propriam, & proprissimam sit accipienda primeintentionaliter, vbi simul duæ diuisiones ponuntur & explicãtur cũ suis definitionibus.

EQuantum ad id quod quæritur in quæst. attinet, variæ sunt opiniones. Quidam censent, prædictã diuisionẽ nullo pacto accipi posse secundæ intentionaliter. Et probant suam sentẽtiam ex Porphyrio capite de differentia: nam cum explicat huiusmodi diuisionem, semper illam explicat per differentias pertinentes ad primam intentionem, vt constat ex exemplis adductis ab ipso: ergo nullo modo datur de intentionibus. Et confirm. hæc ratio: Nam hæc diuisio eo tendit, vt colligamus veram differentiã constituentem hoc prædicabile: ergo vsq; dum de illa fiat sermo, non tractat Porphyrius de intentionibus. ¶ Secundo: In illa diuisione non diuiditur differentia, vt induit secundam differentiæ intentionem: ergo hæc diuisio non est accipienda secũdẽ intentionaliter. Consequentia est nota, & probatur antecedens: quia duo membra huius diuisionis propria scilicet, differentia & proprissima, non possunt induere denominationem istius prędicabilis, cum illorum neutrũ sit proprissima differentia, quæ est huius prædicabilis constitutiua, & quæ sola induit intentionem illius. ¶ Tertium argum. Nam sequitur, quod si hic diuidatur intentio differentiæ in propriam, & proprissimam, quod vniuersale non sit genus immediatum ad quinque vniuersalia: consequens est falsum: ergo. Maior probatur: quia inter intentionem vniuersalis, & differentiæ proprissimæ mediat intentio differentiæ quæ diuiditur per propriam, communem, & proprissimam: ergo. ¶ Quarto: nam illud quod plerique affirmant, hanc diuisionem posse accipi secundeintentionaliter, & primeintentionaliter, non potest vlla ratione stare: nã alias illa diuisio non esset vna, sed multiplex, cum haberet duplex diuisum, scilicet, primam & secũdam intentionem, quarum quælibet per se seorsum diuideretur adæquate, illa in membra realia, ista, in membra intentionalia: sed hoc est inconueniens: ergo. Patet minor: quia illa diuisio tunc esset æquiuoca, quod pugnat cũ natura bonæ diuisionis, quæ ordinatur ad remouendam æquiuocationem: natura ergo realis differentiæ, est quæ diuiditur, & non secunda intentio. Et argumenta quæ infra sunt circa diuisionem accep tam secundeintẽtionaliter, poterunt adduci pro hac sententia.

2. arg. 3. arg. 4. Arg.

Secunda opinio in alio cõstituta extremo asserit, prædictam diuisionem solum secundeintẽtionaliter esse accipiendam, nec aliter conueniẽti modo explicari posse. Hãc quidam dicunt esse communem Thomistarum cum Caietano, Soto, capite de differentia. Et probatur hæc sententia, primo. Nam membra illius diuisionis non opus est in re ipsa distinguantur: nam eadem differentia respectu diuersorum potest esse cõmunis, propria, & proprissima, vt disgregatiuum visus respectu hominis est differentia cõmunis, respectu niuis est propria respectu albi, vt sic est proprissima: ergo ex parte rei primeintentionaliter sumptæ eadem res suscipit omnes illas denominationes, & ita non potest illa diuisio primę intentionaliter sumi: quia membra sic accepta non differunt, sed differunt solum secundæ intentionaliter: ergo sic est accipienda. 2. Sen. 1. Arg.

Secundo: Nam hæc diuisio debet accipi eo modo, quo traditur ab eius autore: sed autor eius Porphirius accipit eã secũdæ intẽtionaliter: sic ergo à nobis est accipienda. Probatur illa minor quia Porphyrius tractat de secundis intentionibus: ergo diuidit secũdam intentionem, cũ hic procedat vt logicus, cuius munus est secũdas intentiones explicare: quod si aliquando agit de primis intentionibus id totum est referendũ ad secundas: ergo. 2. arg.

Tertio, Vnum membrum diuidens huius diuisionis est aliqua secũda intentio: ergo omnia membra sunt secundæ intentionis. Probatur cõsequentia, quia alias non haberent vnicum cõmune diuisum, quod repugnat bonę diuisioni. Probatur antecedens: nam differre differentia proprissima dicit aliquam secundã intentionẽ: ergo. Probatur antecedens: quia idem est differre differentia proprissima, & differre differẽtia specifica. Ratio autẽ speciei nõ est nisi à secũda intentione, & illa differentia specifica, non potest sine intentionibus esse: ergo. 3. arg.

Quartum argumẽtum: Differẽtia opponitur identitati: sed idẽtitas plurium tantũ est per intellectum, nec enim plures homines aliter fiunt vnum, & idem, nisi per intellectum, & mẽtis cõceptionem, & secundam intentionẽ: ergo neq; differentia plurium erit, nisi per operationẽ intellectus, & secundã intentionem. Patet consequentia: quia opposita per oppositas rationes debent cõstitui sed identitas plurium & differẽtia eorundem opponuntur: ergo si eorum identitas constituitur per intellectum, & eorum diuersitas & differentia. 4. arg.

Præambula ad quæstionem.

SED antequam quid ego sentiam dicam, omnes diuisiones & definitiones differẽtiæ, explicare volo. Sũmopere enim cõducit ad veram scientiam habendam notitiam exactam differentiarum tenere, vt cognitã proprissimã differentiam rerum essentiam & proprietatis quãuis. In his enim cognoscendis etiam sapientissimi falluntur sæpe. Et cum logica sit sciẽdi ars, & modus, docendo, veram differentię naturam multum nos adiuuat ad sciendum. Porph. verò quinque tradit differẽtiæ diuisiones. Fuit enim eximius in tradendis diuisionibus vt patet ex tota eius doctrina, & capite primo de communitatibus. 1. Concl.

Prima diuisio est in differentiã communẽ, propriam, & proprissimã. Differẽtia communis est accidens separabile, per quod vnum ab alio, vel à se

Universidad de Deusto Biblioteca

à se aliqualiter differt, vt Petrus sedens à non sedente differt per sessionem. Et vocatur differentia cõmunis, quia vtriq; extremorum differentium, potest competere. Differentia propria est accidens inseparabile, vt cęsio oculorum, quæ nunquam à subiecto separabitur, dũ ipsum fuerit. Differentia proprissima est, qua vnum ab alio essẽtialiter differt, vt rationale per quod homo differt ab equo. Et hæc vocatur differentia prissima, quia per illã differunt res in eo quod sibi est proprissimum, nimirum in essentia.

2. diuisio. Secũda diuisio differẽtiæ vel si expositio præcedentis differentia: alia, quæ facit diuersum accidentaliter: alia quæ facit diuersum essentialiter, & in essentia quæ facit aliud. Omnis enim differentia diuersum facit, verum propria & cõmunis accidentaliter diuersum, proprissima diuersum in essentia. Duæ enim differentiæ, propria, & comunis, non transcendunt limites diuersitatis accidẽtalis differẽtia proprissima, maximè, quia facit aliud in essntia. Et ideo in hac secunda diuisione non ponuntur nisi duo membra. In prima tria harũ differentiarum duæ sunt proprietates, altera quod differetię proprissimę dicuntur differentiæ specificę, & cõstitutiuæ essentię. Sed differentię per accidens dicuntur solum differentiæ, nõ quia sint simpliciter differẽtiæ: sed quia caremus alio nomine, quo illas nominemus. Secunda proprietas est differentiarũ proprissimarum, quia sunt quibus genera diuidũtur & species cõstituuntur. Et circa has duas diuisiones oportet cõsiderare circa secundã quid relatiuũ aliud, vt colligitur ex D. Th. 1. d. 21 q. 1. ar. 1. significat duo, si sumatur substãtiue diuersitatẽ in essentia formalẽ, & diuersitatẽ in essentia materialẽ. Equus enim est aliud ab homine, & hoc certissimũ est, & similiter Ioannes est aliud à Paulo: & hanc secundã acceptionem innuit D. Th. in hoc loco. Vbi sic dicit: Nõ enim omne quod est aliud à Socrate est aliud ab homine, quia videlicet Petrus est aliud à Sorte, & nõ est aliud ab homine. Nam hoc exẽplum videtur ibi innuere. Vnde aliud dicitur de eo, qui habet distinctam essentiam numero, & neutro modo potest sumi in diuinis respectu personarum Trinitatis. Filius non est aliud à Patre, neque primo neque secundo modo, quia neque habet diuersam essentiam neq; numero, neq; specie, sed est eiusdem essentiæ numero cum Patre, est tamen aliud suppositũ, accipiendo aliud adiectiue, etiã coincidit ista: Filius est alius à Patre, quia alius dicit quamcumq; diuersitatem, etiam suppositi: & dicere est alius, est dicere est alia persona, & alter similiter dicit quamcumque diuersitatem. Cum autem Porphyrius, & expositores eius dicunt proprissimam differentiam facere aliud 1. diuersum in essentia, sequitur de diuersitate essentiæ formaliter, non numerica. Cum vero Arist dixit 2. Phys. causa est ad quod aliud sequitur, vtroque modo accipitur: nam aliquando causa producit aliã essentiã formaliter, vt patet in causis æquiuocis: aliquando aliam essentiam numero, vt patet in causis vniuocis, cum Petrus generat Paulum. Nota etiam circa istam diuisionem ex D. Tho. quinto Metaphysicæ lectione. 12. explicante differentiæ rationẽ, quod ibidem ab eodẽ Doctore sanato ponuntur ista duo mẽbra primæ diuisionis communis, & proprissimę, ibi etiam explicat quare dicantur differentiæ. Dicit enim hęc verba: Aliquid proprie dicitur differens secundum quod aliqua duo quę sunt in aliquo vno conuenientia sunt diuersa, siue conueniant in aliquo vno: secundum numerum, sicut Sortes sedens differt à Sorte non sedente: siue conueniant in aliquo vno specie sicut Sortes & Plato in homine: siue in aliquo vno genere: sicut homo & asinus in animali, siue in aliquo vno secundum proportionem: sicut quantitas & qualitas in ente. Ex quo patet, quod differens omne est diuersum, sed nõ econtra. Nam illa, quæ in nullo conueniunt non possunt dici propria differentia, quia non differunt aliquo alio, sed seipsis: differens autẽ dicitur quod aliquo alio differt. Dicitur alio modo differens prout idem est, quod diuersum. Et sic differentiæ dicuntur illæ, quæ habent diuersum genus, & in nullo conueniunt &c. Vbi vides mirabilem doctrinam. Ad hoc enim, vt aliqua sint differentiæ propriè, & non abiectiue debent in aliquo conuenire, & aliquo alio differri: qua verò sunt vnius speciei non possunt differre, nisi accidentalibus differentiis. Et hinc est, quod si Petrus & Paulus differunt, debet esse vel per accidens commune vtrique, & sic differunt differentia communi. Voco accidens commune, quod potest vtrique secundũ speciem conuenire, vel accidenti, inseparabili, & sic differunt differentia propria. Quinimo idem Petrus a se ipso differt per sessionem, vel per stationem: quia sedens Petrus, & stans Petrus conuenit in subiecto, scilicet in esse Petrum, & differt à seipso per accidentia diuersa. Et Petrus albus & equus niger etiam differunt differentia communi in ratione animaliũ: quia etiam si sint animal, sed vnũ est album, & aliud nigrum, & ita ascendendo per genera, & prædicata superiora. Quæ vero sunt idem genere, & specie differunt proprissimis differentijs. Differunt, videlicet per differentiam specificã proprissimam. Et ratio est, quia differunt secundum essentiã, & sicut essentia est proprissima, ita hæc differentia est proprissima. Et quia non est intelligibilis alius differendi modus, nisi accidentaliter vel essentialiter, & accidens vel debet esse proprium vel commune, hinc fit quod illa diuisio differentiæ sit optima.

Nota

Nota etiam quomodo diuersum vocetur differens, & hoc improprie & abusiue: nam ad diuersitatẽ non requiritur cõuenientia: & hęc maximè requiritur ad differentiã. ¶ Tertia diuisio:

3. Diuisio. Differẽtia in cõmuni alia separabilis, alia inseparabilis, & propria & proprissima sunt inseparabiles licet diuersimode. Cõmunis vero est separabilis: nã proprissima nec re nec ratione, potest ab ea cuius est differẽtia separari. Propria vero cõsideratione separari potest ab eo cuius est differentia. Cõmunis vero re & ratione separari potest ab eo cuius est differentia. Hoc magis clare videbitur in capite de accidenti.

4. Diuisio. Quarta diuisio differentiæ est tertij membri supra positi, non enim diuiditur differẽtia in tota sua latitudine, differentia inseparabilis, alia est per se, idest de essentia rei, & alia inest per accidens, idest non est de essentia rei. Et hæc secũda suscipit magis aut minus, vt similitas nasi, aquilitas, oculorũ cæsio, vnus enim magis cæsius est altero, & magis simus, & magis aquilus. Quomodo vero accidentia intendantur & remittantur, & an etiam eorum differẽtiæ intensionem suscipiant, nõ est huius loci, sed lib. 1. de generatione tractatur.

5. Diuisio. Quinta diuisio differentiæ est differentiarum per se. Differentia per se alia est per quam genus diuidimus, alia est per quam speciem constituimus. Vbi nota quomodo & generis diuisio, & constitutio specierum sunt per nostros conceptus, vel compositio speciei ex genere & differentia & diuisio ipsius per suam differentiam fit nostris conceptibus, & ita dixit diuidimus, & cõstituimus. Et nota q̃ hæc diuisio potest esse etiam respectu eiusdẽ differẽtiæ, & respectu diuersarum. Volo dicere, quod eadem differentia potest esse generis diuisiua, scilicet, rationale, & constitutiua speciei, scilicet hominis. Nam illa differentia vt modo explicabimus habet duos actus, quorum vnus est diuidere, alius constituere. Et in hac diuisione accipitur diuisio eiusdem differentiæ per rationes formales diuersas ipsius, vel potest accipi diuisio respectu diuersarum differentiarum, vt alia sit generis diuisiua, v.g. viuens diuiditur per sensibile, & insensibile, & constituitur per animatum in ratione viuentis. Vnde alia differentia est animatum alia sensibilis. Et pro huius distinctionis intelligentia aduerte, quod supradiximus de cõpositione metaphysica, quod se habet proportionaliter ad compositionem ex materia, & forma, quod & Porphyr. c. 5. dicit. Vnde sicut forma dicitur physicè constituere speciem, quia dat illi suam formalem actualitatem, & ita & differentia metaphysicè constituit speciẽ conferens illi actualitatẽ quãdam metaphysicã. Et sicut forma physica non solum constituit speciem, sed cõsequenter illam distinguit ab alijs, & prius secundum rationem illam constituit, quam illam distinguat, quia distinctio est rerum in earum essentijs iam constitutis: ita in proposito eadem differentia primæ intentionaliter constituit speciẽ, & statim ab omnibus alijs secernit, & prius secundum rationem intelligitur constituere, quam distinguere: quia nequit distinguere, nisi constituendo. Vnde hoc præsupponitur nostro modo intelligendi. Et si quęras, an sit idem in differentia diuidere genus, & constituere speciem: quidam dicunt esse idem, quia diuisio generis non est diuisio physica: qua totum aliquod diuiditur in partes suas actuales: sed est totius potentialis diuisio, qua distinguuntur ea quæ in potentia generis continentur. Hæc autem diuisio fit per speciei constitutionem. Vnde idem est speciem constituere, & diuidere genus. Alij dicunt, quod sunt duo nostro modo intelligendi distincta: nam prius constituit speciem, & per hanc constitutionẽ determinat genus ad hanc speciem, & ab alijs distinguit. Hæc de specierum constitutione per differentias nõ sũt intelligẽda de differentijs priuationis, quia illę cum loco differentiarum verarum ponãtur, non constituunt speciem, quia non dicunt gradum perfectionis. Sed de hoc infra post differentiæ diuisionem ponit Porphyrius quinque etiam diffinitiones differentiæ. Et hoc totũ negocium suscipit Porphyrius, vt declaret nobis naturam substrati secũdæ intẽtionis huius prędicabilis, vt veram cognitionem de ipsa secunda intentione habere possimus, quia cum sit res tam minimę entitatis secunda intentio per suũ fundamentum cognoscitur.

Prima diffinitio est: Differentia est, qua species genus excedit. Dicit enim homo plusquã animal Rationale: Nam illud genus non habet actu species maxime verum, species habet differentiam à genere, quod illam in potentia continebat. Vide hic Soto & Caietanũ. Secunda definitio differentiæ est huiusmodi: Differentia est quæ prædicatur de pluribus differẽtibus specie in eo quod quale. De hac dicemus infra.

Tertia definitio differentiæ est, quæ separat ea, quæ sunt sub eodem genere, vt rationale distinguit inter hominem & bruta, quæ sunt sub animali. Vnde supra visum fuit ex Diuo Thoma quinto metaphysicę, quomodo ea, quæ differunt debent conuenire in aliquo, & in aliquo distingui, & ea, quæ proprissime differunt debent in genere conuenire & differre differẽtijs proprissimis. Et ita proprissima differentia est ea, quæ separat ea, quæ sub eodem genere sunt. Ex hoc sequitur quarta diffinitio differẽtiæ, vt sit, qua differunt à se sola: nam per rationale homo differt ab equo. Quinta, & vltima diffinitio differentiæ est, quod sit constitutiua essentiæ diuidendo ea, quæ sub genere sunt. Istas ve

rò descriptiones differentiæ nõ oportet multũ solicite distinguere: nã omnes ad iecũdæ intentionis essentiã explicãdam ordinantur. Quod si quæras, quæ sit definitio differentiæ in communi est quidem id, quã differunt ea quæ in aliquo conueniunt. An vero hæc definitio sit vniuersalis dicetur infra. Et hæc definitio omni differentiæ tã cõmuni quã propriæ, quã propriſsimæ cõuenit. Differentia vero cõmunis est, quæ cũ sit accidens commune facit aliquam conuenientiã in aliquo, & differre accidentaliter: & differentia propria est, quæ cum sit accidens propriũ facit differre taliter ea quę conueniunt in aliquo. His suppositis ad quæstionem propositam resp.

Deciditur quæstio.

1. Concl. PRima concl. Prędicta diuisio differentiæ potest accipi primeintentionaliter: & ex hoc nihil absurdi sequitur. Hanc conclusionẽ probãt argumenta facta pro 1. opin. Et prob nam bene potest substratum differentiæ diuidi in substratum differentiæ communis, propriæ, & propriſsimæ. Sed nęc erit primeintentionaliter diuisio: quia substratum perte pertinet ad primã intẽtionẽ. Et loquimur modo de realibus substratis differentiarũ ergo. Patet maior, nam faciens realiter differre, aliud est faciens differre communiter, & tanquã cõmune accidẽs aliud faciẽs differre vt accidẽs propriũ, aliud vt propriſsima differentia realis, & constitutiua speciei: ergo. Sed min. prob. quia ibi non fit diuisio alicuius secundæ intentionis, sed substrati illarũ. Quinimo si accipiamus differentiam in sua tota latitudine, vt se extendit etiam ad differentias rationis potest fieri diuisio primæintentionaliter, idest, pro substratis fundantibus secũdam intentionẽ, sed tunc differentia pro substrato nõ dicit vnam rationem cõmunem vno conceptu ad differentiã realem, & ad differẽtiam rationis, quia enti reali & rationis, vt 2. lib fuit visum nõ datur vnus conceptus cõmunis: sed tunc substratũ differentiæ dicit suos cõceptus proportione quad se habentes, & differentia accepta pro substrato analogice dicitur duobus conceptibus.

Et vt melius percipias vide quę supradiximus de diuisione intentionis per primã, & secundã in 2. lib. Et prętereà probatur conclusio. Nam sine eo quod nos tribuamus intentionẽ differentiæ substratis, illa, in quibus sunt faciunt differre sine illa intentione: ergo hæc diuisio potest etiam esse substratorum secundæ intentionis sine secunda intentione, quę hic diuidatur. Prob. anteced. Nam etiam sine differẽtiæ intẽtione albedo facit differre hominem album & nigrum: & cicatrix sine secũda intẽtione differẽtiæ, similiter, & rationale etiã sine hac intentione, facit hominẽ ab equo differre, & idẽ est dicẽdum de intentionibus rationis: ergo potest hæc diuisio id quod facit differre sine intentione aliqua in hæc membra. Nam ab illis potest abstrahi ratio differentiæ pro substrato, cuius ratio sit faciens differre, siue vnico, siue duobus cõceptibus impertet. Nã hoc parũ facit ad propositũ, & cõstat sane quod ab accidenti communi, & proprio, & ab vltima hominis differentia potest abstrahi ratio differentiæ realis cõmunis ad illa; ergo potest diuidi in illa & à differentijs rationis; nam etiã in illis sunt suæ differentiæ. Potest abstrahi ratio cõmunis omnibus differẽtijs rationis pro substratis, & ita poterit diuidi in illa. Prob. Nã formæ quæ differentiæ denominantur, etiam si non ponatur secũda intentio differẽtiæ circa illã, faciũt differre, vt patet inductiue in omnibus vt in differentijs realibus patet. Nã albedo etiã sine differentiæ intentione facit differre, & similiter rationale: ergo bene potest sine differentiæ intẽtione diuisum diuidi in illa quæ sunt differẽtia propria & propriſsima, & cõmunis, vel vno cõceptu vt in differentijs realibus, vel pluribus. Prętereà; Nam nõ potest poni aliqua forma in aliquo, quæ cũ alio conueniat in aliquo, quin ipsa faciat ipsũ differre ab illo, si ille alius non habeat illã, etiam si non ponatur secũda intentio differentiæ. Et loquor de facere differre realiter, & pro substrato, vt si ponatur albedo in Petro, quæ non est in Paulo, & cicatrix in Francisco, quæ non est in Ioanne & rationalitas in homine, quæ non est in equo: ergo ab istis formis poterit abstrahi ratio differẽtiæ & diuidi in illas formas, quæ faciunt sic vel aliter differre. Et vltima: Nam differentia metaphisice considerata habet suas partes subiectiuas & inferiores: scilicet, hanc & illam differentiam communem propriam & propriſsimã, sed, vt metaphysice consideratur non dicit secundã intentionem differentiæ: ergo poterit illa metaphysica ratio differentiæ diuidi in suas partes subiectiuas, & in sua inferiora.

2. Concl. Secunda conclusio: logicus etiam cõsiderat huiusmodi diuisionem differentiæ pro substrato in ordine ad secundam intentionem. Hæc conclusio satis prob. quia logicus agit de secundis intentionibus, adiunctis primis: ergo etiã cõsiderat primas intẽtiones, vt fundamenta suarũ intentionũ, quas formaliter cõsiderat. Metaphysicus enim & logicus circa idẽ versantur diuersimodẽ, metaphysicus considerando entis rationẽ realem, & logicus fundãdo in ipso suas intẽtiones, & ita cum tractat de substratis differẽtialibus, habet hoc in ordine ad secundã differẽtiæ intentionem.

3. Concl. Tertia cõcl. Hæc diuisio differentiæ fit etiam secundeintentionaliter ad hũc sensum, quod intentio differẽtiæ diuiditur in cõcreto in intẽtionẽ differẽtiæ communis, propriæ, & propriſsimæ. Hanc probant etiam argumenta primo loco adducta. Et prob. prętereà: Nã intellectus tribuit rationali intentionẽ differentiæ propriſsimæ, ex eo quod cognoscitur in cõmuni, vt quod est in multis, vt qualitas substãtialis faciẽs differre & similiter tribuit intentionem differẽtiæ propriæ cicatrici, ex eo quod videt illud esse rationẽ per quã differt Petrus à Paulo. Et idẽ est de differentia cõmuni: ergo ab istis intentionibus in concreto potest abstrahi ratio differentiæ in concreto, & diuidi in illa. An vero differentia cõmunis, & propria sint prædicabilia in quale, vt sunt differẽtia, dicemus infra. Prętereà: Nam si secundeintentionaliter in ratione differentiæ cõueniant, quis dubitare potest ab illis abstrahi posse rationem cõmunem in illas diuisibilẽ. Prętereà: Nam hæc diuisio differentiæ per se cõsideratur à logico, vt patet in hoc cap. ergo dicit formaliter secundã intentionẽ, quæ diuiditur. Nã obiectum formale logicæ est secunda intẽtio in concreto. Hic fieri poterat argumentũ quoddã difficile. Nam intentio differentię in communi non dicit, quod sit vniuersale, & intentio differentiæ propriſsimæ, maxime: ergo non est cõmune ad differentiã communẽ, propriã, & propriſsimã. Et probatur antecedẽs: nã intentio differentiæ cõmunis non dicit quod sit vniuersale, cum vere saluetur ratio differẽtiæ communis, & propriæ in accidenti quodã particulari, quo Petrus differt à se ipso: ergo. Sed de hoc arg. in sequen.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum arg. in prin. resp. quod Porphyr. explicat secundas intẽtiones per sua fundamenta. Et ita diuidendo substratum diuidere docet secundam intẽtionem, quæ in illo fundatur: & per hoc patet ad confirmationem.

Ad 2. arg. Ad 2. resp. quod licet differentia propria & propriſsima non induant intẽtionem huius prædicabilis, induunt tamen intentionem differentiæ communis, & propriæ. Et ita intentio differentiæ potest diuidi in intentionem communis propriæ, & propriſsimæ differentiæ. Alij dicunt quod hic diuiditur differentia, vt prædicabilis abstrahendo à differentia prædicabili in quale accidentali, vel essentiali communiter vel inseparabiliter. Illa autem duo membra, licet nõ pertineant per se ad hoc prædicabile, pertinent tamen ad illud, secundũ quod iuuãt ad cognoscẽdam naturam differentiæ simpliciter.

Ad 3. arg. Ad tertium aliqui respondent, quod nullũ est inconueniens concedere vniuersale nõ esse genus immediatũ: nã accidens inseparabile 5. prædicabilis & 4. prædicabilis accidens conueniunt in vna ratione communi accidentis inseparabilis, quæ immediatior est illis, quam vniuersale, vt sic, & est genus. Sed hęc solutio ignorans est: nã accidẽs inseparabile 4. prædicabilis profluit à rei essentia, & vt sic fundat intentionẽ 4. prædicabilis. Aliud vero accidens inseparabile 5. prædicabilis, quod non profluit à rei essentia nõ potest fundare intentionem 4. prædicabilis, sed 5. Ad intentionẽ vero 2. & 3. prædicabilis non potest dari aliquid commune, quod secunda intẽtio sit vniuersalis, nisi ipsum vniuersale, vt sic. Respondetur ergo, quod differentia vt cõmunis est ad propriã, propriſsimã & cõmunem, non est genus, quia non est vniuocum, & quod est ita immediatum genus est vniuersale.

Ad 4. arg. Ad 4. resp. quod duplex est diuisio si fiat diuisio differentiæ pro substrato, & pro formali. Verum diuisio substrati, vt à logico consideratur ordinatur ad secundam intentionẽ diuidendã, & cognoscendam, tantum abest, vt obsit.

Ad arg. 2. opinionis. Ad argumenta secundæ opin. resp. ad 1. quod illa membra, vt Soto etiam obiter innuit in hoc c. sunt accipienda aliquando, non vt realiter distincta, sed sufficit, vt distinguantur formaliter. Et ita exemplum adductũ secundum aliam rationẽ est differentia communis, & secũdũ aliã propria, & secũdum aliam propriſsima, etiã pro substrato accipiendo differentiam. Hoc autem non inficit diuisionem: nam bonũ diuidicur in vtile, delectabile & honestum, & aliquãdo hæc membra ratione sola distinguuntur.

Ad 2. arg. Ad 2. resp. quod etiãsi Porphyrius non diuiserit differentiã pro substrato, bene potest à nobis diuidi, quanto magis quod vnquam insinuat diuisionem.

Ad 3. arg. ¶ Ad tertium respondetur, differentiam propriſsimã posse sumi dupliciter pro substrato, & metaphysice, & etiam logicẽ, vt induit secundam intentionem. Et cum fit diuisio pro substrato accipitur metaphysice: cum vero fit diuisio per secundas intentiones, accipitur, vt habet illam intentionem.

Ad 4. arg. ¶ Ad quartũ respondetur, sicut identitas formalis datur in intellectu cum plura faciunt vnum per rationem: ita in re datur identitas fundamentalis, quando aliqua plura in re sunt similia in vno vel pluribus prædicatis essentialibus. Differẽtia ergo, quæ opponitur illi identitati formali, qua plura fiunt idẽ est differẽtia formaliter sumpta, qua intellectus denominat vnum diuersum ab alio. Differentia vero quæ opponitur secundæ identitati, quatenus plura fiunt vnũ per similitudinem est differentia ex parte ipsius rei. Nam sicut ea primeintentionaliter dicuntur esse idem, quæ nõ habẽt diuersam essentiam, ita ea dicuntur primeintentionaliter differre, quãdo habent dissimiles essentias, aut dissimilia prædicata. Vnde solum cõuincit argumentum, quod sicut non potest dari identitas formalis plurium, nisi per secundam intentionem: ita neque differẽtia formaliter loquendo, prout prædictam denominationem dicit.

Universidad de Deusto Biblioteca

QVÆSTIO XXI.

Vtrùm differentia, quæ cõmunis est propriæ, & proprissimæ & communi dicat rationem vniuersalis in suo conceptu essentiali, & idem sit de omnibus differentijs.

ANte quam disputem, quæ diuisio sit ista differenriæ, in communẽ, propriam & proprissimã, necessarium iudicaui inquirere, an differẽtia in suo cõceptu & ratione dicat vniuersalis rationẽ, ita quod hoc ipsum essẽtialiter conueniat cuilibet diuidẽti mẽbro, qua ratione est differẽtia. Nã si hoc nõ constat prius, non bene possumus naturam diuisionis supradictæ inquirere. Et in hac q. nõ dubito, an id quod diuiditur, differentia scilicet, habeat annexã vt cõditionẽ, vt diuidatur vniuersalis intentionẽ. Nam certissimũ est nihil diuidi posse, nisi sit vniuersale, si propriè accipiatur diuisio, & nõ sit partitio quædã, seu separatio. Nec enim dubitamus an differentia cõmunis, & propria accipiãtur aliquando vt abstrahunt ab hac, vel illa differẽtia communi, & propria, & sic in cõmuni cognoscãtur, & consequenter sint vniuersales, sicut vniuersalis est homo in cõmuni cognitus. Sed hoc dubitamus, an sint de essentia differẽtię proprię & differẽtię cõmunis, quod quidẽ satis habet difficultatis, & nunquã ab aliquo exprofesso disputatũ vidi. Et videtur quod sit de essentia differẽtiæ in cõmuni, & cuiuslibet mẽbri diuidentis,

1. Arg. esse vniuersalẽ. ¶ Primò: Nã de essentia vnius mẽbri diuidentis est, quod sit vniuersalis in quãtũ differentia est, v. g. de essentia differẽtiæ proprissimæ: ergo de essentia differẽtiæ in cõmuni, & consequenter, de essentia reliquorũ membrorũ diuidentiũ. Prob. consequentia: Nam differẽtia proprissima in quantũ differentia est, habet quod sit vniuersalis, & hoc est illi essentiale: ergo omni differentiæ in quantũ differẽtia est, cõuenit esse vniuersale. Prob. anteced: Nam nõ cõuenit illi in quantũ talis differẽtia est: nã in quãtum talis differẽtia est, solum habet quod faciat differre essentialiter, & per hoc differentia proprissima dicitur: ergo.

2. Arg. Secũdò: Nam si de essentia differẽtiæ in cõmuni nõ est, quod sit vniuersale tale, quod prædicatur faciẽs differre: ergo solũ sua essentia est facere differre, & essentia differẽtiæ cõmunis facere differre cõmuniter, & propriæ facere differre taliter, & proprissimæ facere differre essẽtialiter: ergo esse prædicabile cũ sit extra rationẽ huius, quod est facere differre, seu esse tale vniuersale. Nã etiã est extra essentiã huius quod est facere differre essentialiter, erit accidẽs differẽtiæ proprissimæ: sed hoc est falsum: ergo. Prob. mai. Nã bene ego possum intelligere huiusmodi differẽtiã essentialẽ sine vniuersalitate. Petrus enim essentialiter differt à Brunelo per hãc rationalitatẽ, & tamẽ hęc rationalitas, per quã essentialiter differt à Brunelo, nõ est vniuersalis neq; esse potest: ergo esse vniuersale, est extra essentiã huius quod est differre essentialiter. Min. prob. quia cũ differẽtia proprissima essentialiter cõstituat hoc prædicabile, essentialiter est vniuersalis.

Tertiò: Differẽtia proprissima solũ à differẽtia cõmuni & propria per hoc quod proprissima facit differre essentialiter cõmunis, & propria nõ ita, sed cõmunis cõmuniter, seu per accidens cõmune, & propria per accidẽs propriũ tali rei: ergo nõ differũt in ratione vniuersalis, quia solũ in prædictis differunt: ergo reliquæ differentiæ etiã sunt vniuersales, quod si sunt vniuersales, profecto illis cõuenit vniuersales esse in quantũ differentiæ sunt. Nã cũ illud prædicatũ illis tribus differentijs conueniat per aliquid superius, & commune illis competere debet, & hęc est ratio differentiæ in communi.

Præambula ad quæstionem.

IN hac q. dicit prima sentẽ. has propositiones. Prima ratio differẽtię in cõmuni est ens rationis. Et probat hãc propositionẽ. Nã hæc est vera prædicatio, differentia proprissima est differentia: sed differentia proprissima est ens rationis, quia est tertiũ prædicabile: ergo & differẽtia in cõmuni. Prob. cõsequẽtia: Nã existẽte in inferiori aliquid rationis superius ad ipsum essẽtialiter debet esse aliquid rationis, quia ens reale nõ potest esse de quidditate entis rationis, quod est suũ oppositũ, sicut nec substantia de quidditate, & essentia accidentis. ¶ Secũda prop. Differentia cõmunis ad cõmunem, propriã, & proprissimã, est relatiuũ rationis, & secũda intẽtio. Quod sit relatiuũ rationis prob. Est ens rationis, nõ negatio nec priuatio: ergo relatio. Quod vero sit secũda intentio prob. nã est relatiuum rationis fundatũ in esse cognito: ergo est secũda intẽtio. Cõsequẽtia est clara, & patet ex dictis in tract. intẽtionũ. Anteced. probabitur statim. Et probo modo: nã ex eo quod apprehensum est à me id, per quod aliquid ab alio differt, illi statim secundã intentionẽ tribuo, vt patet inductiue in omnibus differentijs in rationale, & in cicatrice.

Tertia propositio: Illorum ratio differentiæ 3. Arg.
in cõmuni est esse id, quo aliquid ab alio differt vel à se ipso abstrahendo ab hoc quod est differre cõmuniter propriè & proprissimè. Et vt hoc magis explicetur formaliter, & logicè, propria ratio differentiæ in cõcreto est esse relationẽ rationis, & secũda intentio, cuius totum suum esse est ad aliud se habere, vt terminũ à quo facit differre, seu à quo differt id quod refertur. Hæc propositio probatur: quia non possumus huic relationi rationis, & quod est aliquid pertinens ad secundam intentionem aliam essentiã tribuere.

Quarta propositio: Ratio formalis differẽtiæ communis, vt distinguitur à propria & proprissima, est facere, quod aliquid differat ab alio taliter, scilicet, accidenti communi. Et si hoc formaliter & magis logice explicetur, est relatiuũ rationis, cuius totũ suum esse est ad aliud, à quo accidenti communi differret, vel ad seipsum. Et ratio differentiæ propriæ est referri ad aliud, à quo differret accidẽti inseparabili. Et ratio differẽtiæ proprissimæ est esse relatiuũ rationis, cuius totũ suũ esse est ad plura sibi inferiora referri, in quibus essentialiter est, & tãquã actus illorũ faciens ea proprissime & essentialiter differre.

Vltima propositio: Licet ratio differentiæ proprissimę sit prędicari de pluribus in quale essentiale, sed ratio differentiæ in communi, & propriæ & cõmunis non est prædicari de pluribus, sed solũ est facere differre, vt iam explicatũ est.

Secunda sententia asserit, proprissimam differentiam, propriam, & communem essentialiter esse vniuersalia, differentiam vero in communi sumptam non dicere vniuersalitatem in sua essentia. Et ratio huius opinionis, est huiusmodi: Nã differẽtia cõmunis, & propria pertinent ad quintum prædicabile, & ad quartum, vel saltim ad quintum, sed quartum & quintum prædicabile essentialiter sunt vniuersalia: ergo.

Deciditur quæstio.

VErùm, vt quod sentio iam explicẽ, aduertẽdum duxi differentiam posse sumi & metaphysice & logicè. Si metaphysice sumatur differẽtia nõ dicit in suo cõceptu vniuersalitatẽ, sed solũ dicit id, quo aliquid ab alio differt, cũ quo in aliquo conuertit, vt constat ex Diuo Thoma, & Aristot. locis adductis quæstione præcedẽti, & hæc est ratio differentiæ in cõmuni acceptæ, accipiendo vero differentiæ proprissimæ rationẽ est id quod ea quæ in genere cõueniunt essentialiter differunt. Nec metaphysicus cõsiderat vniuersalitatem, licet ille, vt conditionẽ exposcat, quia res in vniuersali pertracta. Ratio verò differentiæ propriæ in hac etiam cõsideratione est id, quo aliqua cõuenientia differunt secũdũ accidens propriũ, & differentiæ cõmunis ratio est, quod sit id, quo ea etiam, quæ conueniũt accidenti differunt cõmuni. Hoc præsuppositũ satis constat: nam metaphysicus entitates reales considerat, & differentiã vel conuenientiã, quatenus quid reale sunt. Nõ vero habet considerare secũdã intentionẽ vniuersalis, vt sic, licet fortasse eas cõsideret qua ratione sunt rationis entia per ordinẽ ad suũ principale consideratum.

Dico secũdo: Si differentia logice consideretur loquendo de differentia in cõmuni essentialiter esse vniuersale, itaq; ratio differentiæ est esse vniuersale quoddã, quod de aliquibus prædicatur faciens ea differre. Et ratio differentię proprissimæ esse tale vniuersale, quod prædicatur de multis faciẽs ea essentialiter differre ab alijs, & differẽtia cõmunis est esse vniuersale quoddã, quod de multis prædicatur faciens ea cõmuniter differre, & propria differentia est esse vniuersale quoddã, quod de multis prædicatur faciens ea differre peraccidens proprium. Hoc secũdũ dictũ hac ratione mihi persuadeo probabiliter, quod differentia proprissima essentialiter est vniuersalis; nõ quatenus proprissima est, quia sic solũ habet quod faciat differre essentialiter, & quod essentialiter prædicetur. Iam ergo quatenus differentia habebat quod faceret differre, & quod de multis prædicaretur, quod vero quatenus talis additur est quod taliter prædicetur, & taliter faciat differre: ergo reliquę differentiæ sunt vniuersales, & quatenus tales sunt talia vniuersalia facientia taliter differre, quãdo quidẽ differẽtia cõmunis est essẽtialiter vniuersalis, quod debet omni inferiori differẽtiæ, competere: nõ enim est intelligibile eo solũ differẽtiã esse vniuersale, quia differẽtia proprissima est.

Sed contra: Nã hæc prædicatio, Petrus est albus, Ioannes est albus, sunt prædicationes quinti prædicabilis, qua ratione sunt prædicationes vniuersalis: ergo non sunt prædicationes differentiæ, qua ratione sunt vniuersales. Respondetur quod in ista prædicatione possumus duo cõsiderare alterum est quod illa prædicata sint extra rationẽ subiecti & possunt abesse & adesse præter subiecti corruptionẽ & hac ratione pertinẽt ad .. prædicabile. Potest alterũ cõsiderari quod, scilicet, per illa prædicatũ subiecta de quibus assumũtur ab alijs differunt cõmuniter, vel propriẽ, & sic pertinent ad differentiam cõmunem, vel propriã: nec incõuenit idẽ variè consideratũ varias induere intẽtiones. Et nota quod si sumas hanc differentiã, vt hanc rationalitatẽ singularẽ est differentia metaphysice non logice, quia differẽtia logice debet esse aliquid vniuersale sicut hæc albedo est accidens metaphysice nõ logice. Eadẽ ratione ex dictis sequitur secundũ illã opinionẽ falsam esse, prima vero opinio nõ est vndiquaq; improbabilis & qui voluerit illã defendat & ideo nõ soluo eius arg.

QVAESTIO XXII.

Quæ diuisio sit illa differentiæ in cõmunem propriã & proprissimã.

IN hac q. est opinio quorundam asserentium magna cum asseueratione prædictam diuisionem, si accipiatur secunde intentionaliter esse gene-

Universidad de Deusto Biblioteca

ſe generis in ſpecies & probat primo: nam vbi reperitur aliqua analogia reperitur aliqua depẽdentia vnius analogati ab alio, vel vtriuſque ab alio tertio: ſed hæc non reperitur inter illa membra ſi ſumantur ſecundeintentionaliter: ergo ratio differentiæ non dicitur analogice de illis & nec æquiuoce: ergo vniuoce tãquam genus de ſuis ſpeciebus: conſequentia cum maiori eſt nota & min. prob. quia prædictæ ſecundę intentiones habent eſſe per operationem intellectus ſed poteſt intellectus prolibito facere vnam ſine alia, vt ſi denominet albedinem differentiã cõmunem non denominando aliquam aliã nec etiam præbet intellectus denominationem proprię & propriſsimæ & communis per ordinem ad aliquod tertium cum nulla alia ſit differentia præter iſtas: ergo dicitur vniuoce & generice. ¶ Et ſi rurſus dicas, contra: nam fundamenta intentionis differentiæ analogantur, dicitur enim differentia primo intentionaliter ſumpta analogice de propria cõmuni & propriſſima: ergo etiam ſecũda intentio, quæ fundatur ſuper illas dicetur analogice: reſpondet hęc opinio, quod bene poſſunt primæ intentionaliter analogari, vniuocari vero ſecundeintentionaliter. Nam animal & color in ratione entis analogantur: vniuocantur vero in ratione generica. Nam genus ſecundum eandem rationẽ dicitur de illis. Et confir. hoc arg. Nam Porphyrius in hoc cap. differentiã propriam, cõmunem, & propriſsimam vocat ſpecies differentiæ: ergo ſecũdũ Porphyriũ differẽtia genus eſt ad illas. Sed confirmemus hanc ſententiã maioribus rationibus. Et ſit ſecundũ arg. Nam intentio differẽtiæ cõmunis propriæ & propriſsimæ differunt ſpecie: ergo intentio dicitur de illis vniuoce & generice. Conſequentia ſatis patet: quia ſpecies ſine genere vniuoce eſſe non poſſunt, & ad illas ſpecies differentiæ non videtur aliud genus aſſignari poſſe, niſi differentia in communi. Sed probatur anteced. Nam differentia communis propria & propriſsima prędicantur de pluribus differẽtibus numero in quid: ergo ſunt ſpecies. Conſequentia patet ab ſpeciei diffinitione. Sed probatur anteced. Nam hæc differentia cõmunis eſt differentia, & hæc differẽtia cõmunis eſt differentia, prædicatio eſt in quid de pluribus, quæ numero differunt: & idem dicẽdum de differentia propria & propriſsima: ergo.

2. Arg.

Tertium arg. Relatio rationis eſt genus, & aliquid vniuocũ, ad omnes relationes rationis: ergo, & differentia ad omnes differentias eſt genus. Anteced. ſatis patet ex dictis ſuperius ex conſtitutione prædicamenti rationis: ſed cõſequentia probatur. Nam quando aliquid cõmunius eſt genus ad aliqua, illud, quod continetur ſub illo communi & eſt cõmune ad eadẽ debet etiam eſſe genus & vniuocum. Sicut ſi corpus eſt vniuocum ad hominem, & leonẽ & genus: & animal ſimiliter debet eſſe vniuocum ad hominem & leonem, & genus illorum: ergo ſi relatio rationis eſt genus ad omnes relationes differentiæ, & differentia erit genus ad eaſdẽ, quia eſt ſuperior reſpectu illarum, & de differentia in cõmuni eſſentialiter prędicatur relatio. Cõfirmatur & explicatur hoc argum. Nam intentiones differentiæ eſſentialiter ſunt relationes rationis: ergo relatio rationis eſt genus ad illas, & intentio differentiæ in communi eſt inferior quiditatiue ad relationes rationis, & ſuperior ad illas eſſentialiter: ergo intentio differentiæ eſt genus reſpectu intentionũ differentiæ, quia illud, quod eſt medium inter genus & ſpecies eſſentialiter debet eſſe genus reſpectu ſpecierum, & ita in conſtitutione prædicamentali intentio differentiæ debet ſumi, vt genus reſpectu intentionũ differentiæ communis propriæ & propriſsimæ.

Secunda opinio cenſet, differentiam in communi ęquiuocam eſſe ad differentiam cõmunẽ, propriam & propriſsimam, ſumendo illas ſecũde intentionaliter. Et probatur hoc argumẽto. Et ſit quartũ. Nam ratio differẽtiæ propriſsimæ eſt prædicari de pluribus in quale eſſentiale: ratio differentiæ cõmunis & propriæ non eſt prædicari, ſed facere differre communiter vel propriẽ; & ratio differentię incõmuni eſt ſolum facere differre: ſed hęc ratio non poteſt eſſe cõmunis ad prædicari, & facere differre: ergo neę ratio differẽtiæ in cõmuni poteſt eſſe, niſi ęquiuoca. Quod ſi dicas, de ratione differẽtiæ in cõmuni eſſe prędicari de pluribus faciẽdo differre, & ita iam illa ratio eſt communis omni differẽtię, contra: nã hæc prædicatio. v g Petrus eſt albus, Ioannes eſt albus, eſt prædicatio quinti prædicab. & non differentiæ cõmunis: ergo de ratione differentiæ incommuni non eſt prędicari de pluribus, ſiquidẽ non cõuenit omni differẽtiæ.

2. Sent.

Et probatur magis hoc. Et ſit quintum argu. Nam ſequitur, quod nunquam poſsit ſaluari ratio differentiæ communis, & propria, niſi cõueniat pluribus: vel in ordine ad plura, hoc autem videtur falſum: ergo & illud, ex quo ſequitur. Probatur ſequela, quia eſſentialiter & vniuerſale non ſaluatur, niſi in pluribus, vel per ordinẽ ad plura, cum ſit vnum in multis, & de multis. Sed mi. probatur: Nam per albedinem etſi eſſe non poſſet in multis vere Petrus albus differret cõmuniter à Paulo non albo. Quinimo per hãc albedinẽ, quæ nequit eſſe cõmunis, vere Petrus differret à Paulo nõ albo, & intellectus tribuit illi albedini intentionẽ differentiæ communis: ergo de ratione differentiæ in communi nõ eſt prædicari de multis, ſed ſolum facere differre. Et cum differentia propriſsima eſſentialiter ſit prædicabilis, & communis, aliquando ſit eſſentialiter particularis ratio differentiæ ęquiuoce dicitur de illis.

3. Arg.

Et confir. hoc arg. Nam Petrus ſedens differt à ſeipſo ſtante per ſeſsionem hanc, & hæc nequit eſſe communis reſpectu Petri: ergo vere ſaluatur ratio differentiæ cõmunis cum repugnãtia ad vniuerſalitatem: ergo vniuerſalitas nõ eſt de ratione differentiæ cõmunis, alias non repugnaret alicui inferiori mẽbro. Et ita videtur dici æquiuocę de communi propria, & propriſsima, cum hæc eſſentialiter ſit vniuerſalis.

Tertia opinio eſt ſapientiſsimi magiſtri Medinæ, qui ita ſolebat voce tenus hanc explicare diuiſionẽ. Dicebat enim, quod ſi diuiſum & mẽbra diuidentia ſumerentur materialiter pro rebus denominatis à ſecunda intentione differentiæ, tunc non erit diuiſio, ſed potius partitio, ac ſi partiremur ſic differentias, res quæ eſt differẽtia interdum eſt res, quæ eſt differentia communis, vt albedo interdum eſt res quæ eſt differentia propria, vt naſicuruitas: interdum eſt res, quæ eſt differentia propriſsima, vt rationale. Vult dicere hæc opinio, quod cum dicimus differentia alia communis, alia propria &c. idẽ eſt ac ſi diceremus, differẽtiarũ, aliæ ſunt cõmunes aliæ propriæ, aliæ propriſsimæ, ſicut ſi partiremur aceruum lapidũ, & diceremus, lapidũ, alij magni, alij parui. Exiſtimat enim hæc opinio ad materiales differentiarum nihil commune dari poſſe, cum materiale interdum ſit ens reale, interdum rationis, interdum ſubſtantia, interdum accidens. Et ita materialiter differentia ſumpta partiri poteſt, diuidi in inferiora nõ poteſt: quia non datur cõmune. Dicit ſecundo, quod ſi differentia ſumatur formaliter, hoc eſt pro ſecũda intentione in concreto, & diuidentia ſumatur materialiter pro ſubſtratis differentialibus, eſt diuiſio accidentis in ſubiecta. Sicut ſi diceremus: generis intentio in concreto aliquando eſt animali, aliquando in colore, &c. ita in propoſito, differentia alia cõmunis, idẽſt intentio differentiæ aliquando denominat colorem differentiã, aliquãdo cicatricẽ, aliquãdo rationale. Dicit tertio, ꝙ ſi diuiſum ſumatur materialiter indeterminato ſubiecto, & membra diuidentia formaliter eſt diuiſio ſubiecti per accidentia. Sicut ſi diceremus, habens albedinem eſt aliud, nix aliud, lac, &c. Ita hic, vt diſgregare viſum, interdũ denominatur intentione differẽtiæ cõmunis reſpectu Petri, & Ioannis, interdum à ſecunda intentione differentiæ propriæ reſpectu niuis, & cygni, interdum ab intentione differentiæ propriſsimæ reſpectu albedinis ipſius. Dicit quarto quod ſi diuiſum formaliter ſumatur, & membra diuidẽtia ſimiliter, eſt probabilis opinio Caiet. & Sot quod dicitur analogice, licet ſit probabilis illa quæ aſſerit eſſe vniuocã. Quod ſit analoga probatur: quia differentia cõmunis ſimpliciter & per prius eſt differentia cõmunis, & propria per poſterius, & ſecundum quid. Et præterea, quia differentia propriſsima eſt ſpecies vniuerſalis: ergo non poteſt eſſe ſpecies differentiæ & loquimur de illa in quantum differentia eſt propriſsima. Probatur conſequentia: quia vna res ſecundum eandem rationẽ non poteſt eſſe ſub pluribus generibus non ſubalternatim poſitis: ergo eſt diuiſio analoga.

Ad 1.

Soluuntur hęc argumenta, dicendo ad primum, quod licet differentia propriſsima perfectioni modo ſit differentia ſimpliciter: tamen differentia cõmunis & propria ſunt differentiæ, & non differunt, niſi ſecundum perfectum magis & minus intra idem genus; ſicut differunt homo, & equus in ratione animalis.

Ad 2.

Ad ſecundum reſpondetur; quod eadem ſpecie ſub diuerſis generibus cõſtitui poteſt diuerſis rationibus; & ita differentia propriſsima quatenus eſt vniuerſalis cõtinetur ſub genere vniuerſalis, quatenus verò facit differre ſub genere differentiæ. Vnde hæc argumẽta ſolũ ſunt probabilia, & non tollunt probabilitatem alterius partis. Et ratio probans eſſe vniuocam diuiſionẽ eſt ſolutio primi argumenti. Ita cenſebat ſapientiſsimus magiſter meus optimè meritus de literarum ſtudijs; & hãc opinionẽ ſequuti ſunt multi. Si vere faciamus ſermonem de differẽtia prime intentionaliter fere omnes conueniunt eſſe analogi in ſua analogata.

Deciſio quæſtionis.

3. Conc.

¶ Et in hac parte prima cõcluſio. Subſtratis omnium differentiarum non datur vnus cõceptus communis, qui vnus conceptus differẽtia in communi dicatur, quia ab omnibus differentijs impoſsibile eſt vnũ abſtrahere conceptum. Hęc con. ex dictis lib. 1. ſatis probata manet: ſed modo probatur breuiter. Enti reali & rationis non poteſt dari vnicus conceptus: ſed multę differẽtiæ ſunt entia realia, & multa entia rationis (& loquor pro rebus denominatis differẽtiæ): ergo illis vnus nõ poteſt dari cõceptus. Maior illa probatur: Quia entia rationis ſuas habent differẽtias, cũ vere vnum ens rationis ſpecie ab alio differat, vt generis ab ſpecie tate: & etiam habẽt ſua accidentia cõmunia, & ita cõſequenter ſuas differẽtias communes. Ex quo ſequitur, differentiã pro ſubſtrato nõ poſſe eſſe vniuocam, nec genus ad omnes differẽtias, ſed neceſsitate debet eſſe analogũ, & duobus cõceptibus, ſicut ens analogũ eſt duobus cõceptibus ad ens reale & rationis. Et de his multa diximus in ſuperioribus. Loquendo vero de differẽtia, prout cõmunis eſt ad differentias omnes reales

2. Conc.

Sit 2. cõcluſio: Differẽtia realis nõ poteſt eſſe vniuoca ad differentiam cõmunem, propriã & propriſsimam. Hæc concluſio certa etiam aliqua

Universidad de Deusto Biblioteca

qua differentia est accidens aliqua substantia, vt patet in rationale, sed substantiæ & accidenti nihil reale cõmune vniuocum dari potest: ergo nec differẽtiæ cõmuni, propriæ, & proprissimę.

Præterea, differentia vt abstrahit à differentia reali substantiali, & à differentia reali accidentali, includit ens: sed ens nõ est vniuocũ ad differentiã accidentalẽ, & substantialẽ: ergo nec differentia quæ includit ens quod non est vniuocũ ad illas differentias poterit ad eas esse vniuocum quid: nam semper ex necessitate debet descendere ad inferiora, cũ illa inæqualitate quã habet ens. Et de hoc magis dicemus in argumentorum solutionibus.

9. Conc. Tertia concl. Differentia realis cõmunis ad cõmunẽ, propriã & proprissimã est analogũ ad illas, & nõ vniuocũ. Quæ cõclusio habet verũ, si omnes differẽtiæ essẽt accidẽs, dũmodo vna esset cõmunis, alia propria, alia proprissima, quod verificari poterit in differentijs cõmunibus proprijs, & proprissimis accidentiũ. Hanc concl. tenẽt cõmuniter omnes logici, Albertus Amion Caiet Sot. Iouan. & Colon. in hoc c. de differẽtia. Et probatur ex Porphyr. tx. 1. c. de differen. Qui postea quã probauit esse cõmune omni differentiæ facere diuersum addit, sed cõmunis & propria faciunt per accidẽs, idest, secundũ quid. Vbi insinuatur facere differre secũdum quid cõpetere differẽtiæ propriæ, & cõmuni, simpliciter vero proprissimæ. Præterea probatur ratio differentiæ pro materiali accipiendo differentiã, pro hoc scilicet, quod est facere differentiã aliquam simpliciter cõuenit differentiæ proprissimæ, differẽtiæ vero cõmuni, & propriæ secundũ quid: ergo dicitur de illis analogicè. Consequẽtia est nota ex proprietatibus analogorum. Quod vero secundum quid conueniat communi, & propriæ, & simpliciter proprissimæ, probatur. Nam illa solum est simpliciter differentia, quæ est secundum essentiam, quæ vero est secundũ accidens, nõ est simpliciter differentia, quia idẽ à se ipso non proprie differt & simpliciter, & tamen differt cõmuni differentia, & propria similiter, vt si habeat cicatricẽ, quã prius non habebat, & sedeat modo qui prius stabat: ergo intentũ. Et confirm. hæc ratio: Nõ sola differentia specifica dat esse simpliciter, siquidẽ dat essentiam reliquæ vero nõ dant esse simpliciter: ergo sola differẽtia proprissima facit differẽs simpliciter. Nã differẽtia ad esse sequitur, & esse simpliciter non voco esse substantiale, sed esse essentiale, & quodcũque esse ad essentiale sequitur cõparatũ ad illum, habet rationem esse secũdum quid. Et cũ D. Th. q. 13. præcedenti in loco ex metaphysica ibi adducto dicit ea quæ differũt secundũ accidẽs cõmune proprie differre, loquitur de differre, prout distinguitur à diuerso. Nõ vero vult dicere, quod sit æqualitas vniuoca in differẽtia cõmuni, & proprissima: nã diuersa impropriẽ dicuntur differentia quia in nullo conueniunt vniuoco.

Probatur præterea conclusio: Nam propter depẽdentiã accidentis à substantia, ens dicitur analogice de illis, at similis dependentia inuenitur inter differentiam propriam & cõmunem ex vna parte, & differẽtiam essentialem ex alia: ergo ratio differentiæ erit analoga illis. Minor probatur. Nam sicut accidens dicitur ens per ordinem ad substantiam: ita accidens cõmune, & inseparabile dicuntur facere differre per comparationem ad differentiam proprissimam. Nam sicut differentia proprissima ideo est differentia, quia dat esse specificum distinctum ab omni alio esse & determinat genus, in quo cũ alijs speciebus conuenit ad hoc esse speciei, ex quo separat, & distinguit proprissime ab alijs: ita differentia cõmunis & propria differentia dicuntur, quia distinguunt ad modum, quo differentia proprissima distinguit. Nam ea quæ in aliquo conueniũt in aliqua ratione separantur ab alijs. Vnde quo magis differentia accesserit ad modũ distinguẽdi, & faciendi differre proprissime: magis accedit ad rationem differentiæ, quia magis participabit rationem differentiæ. Nec solum est diuersitas inter supradictas differentias penes magis, & minus intra idem genus, vel speciem, sed penes accessum ad participandum rationem differentiæ, secundum quid, vel simpliciter. Nec ista diuersitas in differẽtijs prouenit ex ratione differentiarum ipsarum, sed ex ipsamet ratione differentiæ, quæ participatur simpliciter à proprissima, ab alijs autem secundum quid.

Præterea: Nam inter analoga & vniuoca hæc est differentia, quod in vniuocis ratio importata per nomen non solum inuenitur simpliciter in inferioribus, sed omnia inferiora præcisis differentijs æqualiter perfecta sunt in ratione illa vniuoca, æqualiterque illam participãt, vt patet in animali respectu suarum specierum, quod tamen è cõtra accidit in analogis. At præcisis proprijs differentijs ratio differentiæ primeintentionaliter sumpta non æqualiter perfectè participatur à differentia proprissima, & cõmuni: ergo non est illis vniuoca. Minor prob. quia eandem analogiam seruãt passiones entis, ac ipsum ens: sed ratio entis non æqualiter participatur à differentia substantiali, & accidentali, cum nihil reale sit vniuocũ substãtiæ & accidenti, sed omne cõmune debet esse analogũ: ergo nec ratio differẽtiæ æqualiter participatur ab eisdẽ cũ differẽtia, & distinctio sit passio entis. Nec huic doctrinæ dissonat Porphyrius cap. de differen. vbi dicit, differentiam communem, & propriam appellari simpliciter differentias: quia talia dicũtur propter earũ imperfectionẽ, quia fere nihil perfectionis addit supra rationẽ illam commu-

communem. Quomodo vocamus multa animalia, animalia sine addito, quia purissimam perfectionem supra rationem animalis addunt: eodẽ modo dicuntur differentiæ simpliciter communis & propria, quia imperfectissimæ sunt. Nec existimadum est talia dici propter eorum perfectiones, quia hoc non est dubitandum de illis: Et si aliquando res perfectissimæ communibus nominibus nominari soleant, vt magis eorum denotetur perfectio. Idem ergo est dicere, quod dicuntur differentiæ simpliciter, idest non amplius, quam differentiæ solent vocari aliquando. Vel secũdo respondetur, quod dicuntur differentiæ simpliciter, idest proprie & metaphorice, sed non simpliciter, idest vniuoce. Quomodo loquitur D. Th. in loco sup. adducto. Ex hac conclusione sequitur, differentiam nõ esse æquiuocam primeintentionaliter, ad communem propriam & proprissimam, vt falso aliqui opinati sunt. Et si loquamur de differentia secundeintentionaliter, & vt importat secundam intentionem formaliter,

4. Conc. Sit quarta conclusio: Differẽtia hoc modo accepta est analoga ad communem, propriam, & proprissimam. Quæ concl. statuitur contra quãdam opinionem his temporibus summopere receptam, & probatur eisdem rationibus, quibus fuit probatum differentiã primeintentionaliter esse analogam: nam idem etiam de differentia secundæ intẽtionaliter accepta conuincunt. Nã intentio differentię proprissimæ simpliciter participat rationem intentionis differẽtiæ, reliquæ vero secundum quid & in ordine ad ipsam. Sed nouis pretereà probatur rationibus. Primo: quia si substratum denominatum differentia in communi & propria primeintentionaliter acceptũ est secundum quid differentia: ergo non potest denominari per intentionem differentia simpliciter: quia quod secundum quid est tale, non potest suscipere denominationem formæ, quæ dat esse simpliciter tale: cum ergo differentia communis & propria sint secundum quid differentiæ non poterunt simpliciter dici differentiæ: & ita nec differentia erit vniuocum, nec genus ad & illas. Ego quidem libenter fateor, quod potest simpliciter denominari genus, quod secundũ quid est ens, v. g color, quãtitas, &c. secũdũ quid sunt entia, vtpote affectiones substantiæ, quæ simpliciter est ens, & ita ens dicitur de illis, & de substantia analogicè. Et cum hoc optime stabit, quod color dicatur simpliciter genus sicut substantia: quia ita simpliciter prædicatur in quid de suis inferioribus, sicut substantia, licet non ita perfectè. Et ita fundat intentionem generis, sicut fundat substantiæ, quia nõ conuenit id quod secundum quid est ens simpliciter esse genus. Veruntamen quod id dicatur differẽtia simpliciter secundæ intentionaliter, quod est secundum quid differentia primeintentionaliter implicat, sicut implicat vt id denominetur proprium simpliciter secundeintentionaliter, quod est secundum quid proprium primeintentionaliter. Et quod est secundum quid species metaphysica, & realiter, vt anima rationalis denominetur simplicer species, quod valde miror cur non aduerterint, qui tam subtiliter sibi placent differere omnia.

Præterea: Intentio differentiæ fundatur in cognitione passiua intellectus, qua cognita est natura quædam in pluribus existens, faciens ea differre: sed intẽtio differentiæ cõmunis, & propriæ non possunt ab intellectu deprehendi, vt quid existens in pluribus inferioribus, faciens ea differre absolute & simpliciter, sed vt quid faciens ea secundum quid differre: ergo nec intellectus potest illis tribuere intentionem differentiæ simpliciter, & sic diderẽtia, nec erit genus, nec quid vniuocum. Consequentia probatur: nam maior, & minor certæ sunt. Non enim potest intellectus intententionem differentiæ simpliciter pro libito rebus tribuere, sed debet præsupponere fundamenta, ratione quorum fundamentorũ illæ intentiones quæ relationes sunt rebus cõueniant: ergo si ratio faciendi differre, quod est fundamentum necessarium remotum, & esse cognitum, vt tale, quod est fundamentum proximum secundum quid differentiæ communi, & propriæ conuenit, vt rei veritas habet, & ipsi etiam fatentur. Et intentio differentiæ fundata in ipsis etiam secundum quid conuenit, & ita non poterit differentia esse vniuocum quid, & genus respectu illarum, sed erit analogum

Præterea: Nam sequitur, quod si differentia sit genus ad communem, propriam & proprissimam, ita quod omnes istæ sint species, quod debeant dari tria prædicabilia differentiæ. Hoc autem est contra omnes logicos, solum vnum, quod est tertium prædicabile differentiæ constituentes. Et probatur sequela: nam differentia proprissima constituit prædicabile differentiæ vnum: sed etiã aliæ differentiæ sunt species differentiæ, & quæ simpliciter participant rationem differentiæ: ergo etiam cõstituent alia duo prædicabilia differentiæ: nam profecto non est de vna maior ratio, quàm de alijs.

Dices quod differentia in cõmuni constituit hoc prædicabile, & non differentia proprissima. Sed contra: Nam hoc est contra omnes: & dato ita sit, solum sequitur quod sit vnum prædicabile differentiæ in genere, in specie vero erunt tria. ¶ Et præterea: Nam relatio prædicabilis constitutiua est vna specie atoma, vt patet in genere, in specie, in proprio, & in accidenti: ergo si istę differentiæ sunt specie distinctæ, constituent tria prædicabilia. Illũ enim

Universidad de Deusto
Biblioteca

enim numerum prędicabiliũ inquirimus cũ dicimus tantũ esse quinque, qui nõ possit vlterius partiri, & diuidi formaliter. Et ita cum inquirimus, an sint tantum quinque prædicabilia, idem est ac si diceremus, idest, an sint tantum quinque species atomæ prædicabilium, seu vniuersalium. Nam si de genericis solum fieret sermo, cũ genera multas habent species, non satis determinatum relinqueremus numerum prædicabilium, cum rursus essent alia prædicabilia secundum speciem inquirenda. Quod si de numero specierum atomarum fiat sermo, vt fit, & dicant esse tantum quinque, si species differentiæ sunt tres, iuxta hanc, quam impugnamus opinionẽ, profecto prædicabilia non erunt tantum quinque. Et hæc doctrina congruit maxime doctrinæ Porphyrianæ, & omniũ logicorum, qui ideo dicunt agi de differentia communi & propria, vt ad veram differentiam perueniamus, quæ est proprissima, & quæ solum hoc constituit prædicabile. Et de hoc rursus redibit sermo cum ostẽdemus solum illam differentiam hoc prædicabile constituere, quæ genus determinat, quæ vocatur simpliciter differẽtia, non vero reliquæ, quæ non hoc modo sunt generis determinatiuę, nec specierum constitutiuæ, quare nec sunt differẽtiæ simpliciter.

Vlt. Conc. Vltima conclusio: Hæc analogia, quæ reperitur inter cõmunem & propria in ordine ad proprissimã, siue accipiatur secũdeintẽtionaliter, siue prime est analogia proportionalitatis. Nam sicut se habet differentia proprissima in suo actu, qui est facere differre, & prædicari vt talis: ita similiter se habent supradictæ, licet non adæquẽt modum supradictum, sed diminutè imitentur. Potest etiam esse analogia attributionis, & ad vnum finem Ordinantur enim differentia communis, & propria ad proprissimam, vt ad finem, cuius tationẽ imperfectissime participant. Hæc omnia patent ex naturis analogorũ. De quibus vide infra libro 4 in Anteprædicamentis.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. AD primum in principio resp. quod imposibile est aliquid habere rationem differẽtiæ communis, & propriæ, nisi in ordine ad proprissimam, sicut imposibile est, quod floriditas dicatur risus, sine ordine ad risum hominis. Nec intelligi valet ratio differentiæ communis, & propriæ, quæ est imperfecta & secundum quid, nisi in ordine ad differentiam proprissimã, quæ est simpliciter differentia. Nam quamuis hæc entia rationis consequantur ad opus intellectus iudicãdum est de illis, sicut de alijs analogis, quæ fiunt per operationem realem. Et si inquiras, an debeat esse differentia proprissima in esse obiectiuo, cum est differentia communis & propria videtur quod non. Quia sicut floriditas prati dicitur risus, & non est necesse, quod sit simul cũ prati floriditate hominis risus, licet nõ possit intelligi, vt risus, nisi in ordine ad risum hominis, ita non est necesse quod quando tribuo intentionem differentiæ albedini, simul tribuam illam rationali, verbi gratia, licet non possit intelligi quidditatiuè relatio illa differentiæ communis in ratione differentiæ, nisi in ordine ad differentiam proprissimam. Sufficit enim quod sit vel aliquando habeat esse differentia proprissima, vt tribuatur albedini intentio differentiæ communis. Sed de hoc in materia analogorum amplius. Alij dicunt, quod simul intellectus possibilis simultate tribuit intentionẽ differentiæ communis, & propriæ rebus, & differẽtiæ proprissimæ, vel saltim primo tributa, fuit intentio differentiæ proprissimæ, & postmodũ alijs per ordinem ad ipsam. Et quod intellectus non potest alio ordine procedere, respondetur ad argumentum, quod sufficit, quod ipsa intentio differentiæ communis, & propriæ in se dependeat à differentia proprissima in suo esse.

Ad 2. Ad secundum respondetur, negando antecedens. Ad probationem negatur antecedens, & ad probationem respondetur, illas prædicationes nequaquam esse de pluribus numero differentibus in quid, sed sunt analogati de suis inferioribus. Sicut si diceremus, hoc accidens est accidens, & cætera: vel sicut: hæc, hæc vrina est sana, & hæc vrina est sana, quæ est prædicatio non speciei, sed analogi de aliquo suo analogato inferiori.

Ad 3. Ad tertium argumentum respondetur, quod licet relatio rationis sit genus ad omnes relationes rationis, non tamen differentia, quia differentia addit aliquid supra relationem rationis, & ratione illius quod addit participatur simpliciter à differentia proprissima, & secundum quid ab alijs, quod sufficit vt sit analogum. Nã ad rationem analogiæ sufficit, & est necesse, quod ratio importata cum identitate nominis, non æqualiter participetur ab inferioribus. Et ita contingit in proposito, quia ratione illius, quod differẽtia addit supra relationem non simpliciter participatur ab inferioribus. Quam ob rem stat optimè superiora esse vniuoca, & inferius analogum: sicut ratio substantiæ est vniuoca ossi, & spinæ, ratio vero sustentantis carnem hominis & fructus alicuius analogicè dicitur: & risus hominis, & floriditas prati videntur esse in prædicamento actionis: & actio est illis vniuoca, risus vero, qui est inferior ad actionem, & in prædicamento eodem est analogum. Si tamen superius est analogum ex necessitate debet inferius esse analogum ad ea, ad quæ superius est analogum. Nam inferius includit illud superius, & cõmunicat illud inferioribus suis, & ita debet communicare cum illa imperfectione analogica, & cum illa inæqualitate, ad rationem vero analogiæ sufficit, quod illa ratio importata vndecunque prouenjat, non æqualiter participetur ab inferioribus. Maximè quia superiore existente analogo, cũ illud sibi inferius communicetur inferioribus suis iam ratio importata per nomen non erit eadem, & ita poterit esse analogia, quia ratio non militat in superiori vniuoco. Et per hoc ad confirmationem constat.

Ad 4. Ad quartum superiori q responsum fuit, non esse æquiuocam differentia ad communem, propriam, & proprissimam, quia ratio differentiæ in communi est esse vniuersale, faciens differre sua inferiora ab alijs. Et ita illa ratio simpliciter participatur à differentia proprissima, & secundum quid ab alijs. Ad replicam resp. quod hæc prædicatio Petrus est albus, Ioannes est albus, si consideretur quatenus prædicatum est extra rationem subiecti, & potest ab illo abesse, & illi adesse præter corruptionem subiecti, est quinti prædicabilis, & si consideretur, vt aliquo modo facit subiectum differre ab alijs, quibus illa forma accidentalis non conuenit, est differentiæ communis.

Ad 5. arg. Ad quintum argumentum respondetur, concedẽdo totũ, quod probat. Cum vero solus Petrus haberet albedinem, & intellectus illam in communi consideret, tribueret illi differentiæ intentionem: quia iam in intellectu communis est, & de se posset de pluribus prædicari, faciendo ea differre. Si vero consideretur hæc albedo in particulari, est quidem differentia metaphysice, & non logicè. Et per hoc patet ad confirmationem argumenti. Quid vero dicendum sit ad rationes opinionis sapientissimi magistri, pro quanto pugnat contra nos, liquet ex nostris conclusionibus, & argumentorum solutionibus. Quem autem conceptum habeat differentia in communi, iam videbis ex dictis in capite de genere, & quomodo differentia in communi faciat differre, sensus est, quod refert relatione facientis differre: sicut genus dicitur prædicari, idest, referri relatione prædicabilis. Et quantum attinet ad id quod diuiditur, omnes differentiæ per modum vnius materialis sunt adæquatum materiale intentionis differentiæ. Et si diuidas hoc materiale vt habet vnam formam intentionis, facilis est diuisio. Si vero diuidas, ipsum materiale, quod includit differentias reales, & rationis est diuisio nõ vnius conceptus, sed analogi duorum conceptuum, de quibus in analogis redibit disputatio. Respondetur vltimo, quod si differentia particularis consideretur, est tertium prædicatum, non vero tertium prædicabile: & potest illi intellectus tribuere intentionem tertij prædicati.

QVÆSTIO XXIII.

An propria passio sit differentia propria, & differentia indiuidualis communis.

QVęstionem hãc nemo superfluam existimabit: multum enim conducit ad penetrandam quidditatem differentiæ communis, & propriæ in qua non desunt etiam variæ sententiæ. Quidam enim dicunt ad primam quæstionis partẽ, quam primo loco disputauimus, propriam passionem esse differentiam propriam. Et hæc sententia varijs rationibus persuadetur. *1. Arg.*

Primum argumentum: Nam Porphyrius capite de differentia, textu tertio dicit, differentiam esse disciplinæ susceptiuam: sed non est differentia proprissima, quia non constituit essentiam, nec communis, vt de se patet, est igitur propria.

2. Arg. Sit secundum argumentum: Nam risibile, verbi gratia est vere differentia: ergo vel proprissima, vel propria, vel communis. Consequentia est euidens, sed probatur antecedens. Nam differentia est quæ facit differre tanquam forma quædam dans aliquod esse: sed propria passio est forma quædam sæpissimè, quæ dat aliquod esse: ergo propria passio est differentia & facit differre. Probatur minor: quia risibilitas dat esse risibile: ergo per illud esse, quod tribuit facit vt suscipiens esse illud differat à nõ habente illud, risibile enim differt à re, quæ nõ est risibilis. Profectò mirum est, quod albedo, & cicatrix per illud esse quod tribuunt, cum sint formæ quædam faciant differre subiecta, quibus conueniunt, & quod intellectus cũ det altius esse, non faciat differre rem, cui tribuit illud esse, à re non habente illud esse, & conuenienti secum in aliquo prædicato superiori

Et confirm. Nam hæc diuisio est optima, licet non generis per suas species, nec differẽtias, animal aliud aptum ad nauigandum, aliud minime aptum: ergo per hanc passionem, quæ est aptitudo ad nauigandum distinguetur homo ab alijs animalibus, ergo per hoc differt ab illis: ergo hoc per quod differt, cum sit forma et differentia, & non communis: ergo propria, quia proprissima non est.

Et confirmatur: Nam per intellectum differt homo per se in secũdo modo perfeitatis ab hinnibili, siquidem propria illa passio prædicatur per se in secundo modo: ergo erit differẽtia propria siquidem facit differre in secundo modo.

Secun-

Universidad de Deusto Biblioteca

Secunda opinio asserit, propriã passionẽ vere esse differentiam, non proprissimam, quia non constituit essentiam, nec communem, quia non est accides inseparabile nec propriam, quia non est accidens separabile ratione conditionum in diuiduantium conueniens, sed est alia differentia, quam Porphyrius non numerauit, scilicet, propria & per se in secundo modo perseiratis. Et hæc opinio eisdem argumentis suadetur, & licet sit quartũ probabile, quatenus est aliquid conueniens ratione essentiæ, & ab illa dimanãs & etiam differentia propria, & per se secundo, quatenus taliter facit differre, vt aliquid dimanans ab essentia.

3. Senten. Tertia sententia est, quæ asserit non esse differentiam communem, nec propriam, nec proprissimam reduci vero ad differentiã proprissimam, quia est aliquid consecutum ad proprissimam differentiam, est ratio illius rei conueniens. Hanc opinionem reperio magis probabilem, quam tenent Caietanus, & Soto, & alij logici minoris notæ. Et probatur: Nam cũ Porphyrius diuidit differentiam, accipit differentiam pro hoc quod facit differre, vt differre accipitur prout distinguitur à diuerso, ea autem, quæ propriè differunt, vel conueniunt in genere & distinguuntur specie. Et ista differentia proprissima differunt, quæ speciem constituit, & non differũt per propriam passionem specie, vt expresse Porphyr. testatur: quia propria passio non causat differentiam specificam, sed consequitur ad illam, vel conueniunt in specie, & distinguuntur indiuidualibus accidentibus. Et hæc accidentia si sunt transmutabilia causant differentiam communem. Et si sint inseparabilia causant propriam differentiã. Nec potest imaginari alius proprius modus differendi, cum eæ quæ differunt in aliquo vniuoco conuenire debeant. Vnde nõ erunt aliæ differẽtię pręter enumeratas à Porphyrio.

Et præterea: Nam cum propria passio nascatur ex essentia, & ibi sit in radice, si quam differentiam facit ad illam specificam est reducenda & non propriam rationẽ differentiæ constituet. Præterea: Nam Porphyrius cum agit de differẽtia communi, & propria solum has differentias constituit inter indiuidua eiusdem speciei, quia solum agit de differentia, quæ potest esse in his quæ conueniunt in aliquo vniuoco. Et cum indiuidua eiusdem speciei non conueniant in ratione specifica, solum restabat differentia penes accidẽtia indiuidualia: sed hæc nõ sunt nisi propria & cõmunia: ergo propria passio nonconstituit specialem differentiam. Et si dicas, contra: Nam equus & homo differunt per albedinem, & tamen non sunt indiuidua eiusdem speciei: ergo falsum est dicere, quod differentia communis debet assignari inter indiuidua eiusdem speciei: quinimo etiam possunt accidenti inseparabili differre, vt per cicatricem, & per oculorum colorem diuersum.

Et confirmatur hoc argumentũ: Nam Petrus differt à se ipso, & differentia communi, vt si modo stet, & postea nõ: & etiam differt differẽtia propria, vt si modo habeat cicatricem, & tamen illam antea non habebat. Constat autem, Petrum vtroque tempore non esse indiuiduum alterius rationis: ergo istæ differentiæ non cõstituunt differentiã inter indiuidua eiusdẽ speciei.

Ad hoc argumentum respondẽt aliqui, quod quando est alia ratio differendi inter ea, quæ habent accidentia communia, & propria, hæc accidentia in illis non habent rationem differentiarum, quia accidens commune, & accidens proprium rationem differentiæ habent, cum cõsiderantur in rebus, quæ alias non differebant in aliquo essentiali, quia rationem differentiæ habent, quatenus conuenientia distinguuntur. Cum vero alias iam differebant maiori differentia, non censentur differentiæ. Sed hæc solutio non mihi placet, quia Petrus etiam si habeat cicatricem sine dubio differt à Paulo, qui non habet cicatricem per albedinem, qua caret Paulus. Et ideo respondetur quod albedo in illis est differentia communis, quia sunt indiuidua generis: & in quantum hæc animalia sunt particularia, scilicet non differunt specie: & hoc sufficit.

Ad confirmationem respondetur, quod cum dicimus facere differentiã inter indiuidua eiusdem speciei, intelligendum est, vel inter vnum indiuiduum eiusdem speciei secundum diuersos status consideratum: quia quantum ad hoc ita se habet, ac si esset à se distinctum. Præterea probatur hæc tertia sententia: Nam si passio esset verè differentia, aut esset separabilis, aut inseparabilis, sed neutrum habet: ergo. Consequẽtia est nota ex doctrina Porphyrij, qui vniuersaliter diuidit differentiam in separabilem, & inseparabilem. Maior probatur, quia separabile, & inseparabile repugnãt respectu eiusdẽ: ergo alterum illorum differentiæ competere debet. Minor probatur, quod non sit separabilis: quia propria passio habet connexionem necessariam, cum essentia, cum ab illa profluat, & ita per naturam ab illa diuidi nequit. Quinimo qui dicunt diuina potentia separari posse propriam passionem, non hoc de omnibus concedunt, sed de illis solũ, quæ realiter ab essentia distinguuntur. Quod non vero sit inseparabilis, patet: quia omnis differentia inseparabilis, aut est per se, aut peraccidens, vt constat ex Porphyrio, sed non est per se, quia differentia per se constituit essentiam: nec per accidens, quia different a per accidens suscipit magis, & minus: sed propria passio non suscipit magis & minus: ergo.

Præ-

Præterea: Nam Porphyrius differentiam propriam semper distinguit contra propriam passionem: ergo propria passio non est differentia propria. Probatur antecedens. Nam semper ponit exempla de accidenti quinti prædicabilis, propria vero passio ad quartum pertinet. Et certè maximum mihi argumentum est in sententia Porphyriana hanc nostram sententiam esse suscipiendam ex eo, quod cum propriarum passionum exempla sint, ita patentia, si propria passio esset differentia propria, Porphyrius illius meminisset, cum esset potiori iure differentia propria, quam aquilum, vel huiusmodi. Nec existimandum est, hanc differentiam esse pręterissã à Porphyrio, nec egisse de omnibus differentijs, quandoquidem ita fuit accuratissimus in tradendis varijs rerum diffentijs.

Præterea: Nam teste Boetio in hoc cap. differentia communis & propria sunt quibus indiuidua differunt, proprissima vere quibus species & genera differunt. Et ita vocat differentiã cõmunem, & propriam differentias indiuiduorũ, & proprissimam differentiam generum & specierum. Sed per propriam passionem nec genera nec species differunt, cum per illam non constituantur nec determinentur: nec etiam indiuidua eiusdem speciei, quia omnibus conuenit: ergo nec est proprissima nec communis, nec propria, sed reducitur ad proprissimam, vt effectus illius, qui arguit & infert proprissimam distinctionem; licet ratione inseparabilitatis possit reduci ad propriam.

Dissoluuntur argumenta.

Ad primum. Ad primum argumentum, contra hanc tertiam opinionem respondetur Porphyriũ ibi accipere disciplinæ susceptiuum pro radice illius susceptibilitatis disciplinæ, quæ est vera & proprissima differentia, & est gradus vitæ, à quo nascitur intellectus. Et si quandoque inter graues autores accipiatur propria passio pro differentia, explicandum est ratione radicis & principij, quia cum passiones nobis sint notiores, accipiuntur sæpe pro veris differentijs nobis non ita notis, & sæpissimè ignotis.

Ad secundũ. Ad secundum respondetur. Quod propria passio, nec est differentia, nec facit differre, vt hic accipitur differentia, licet reducatur ad aliquam differentiam. Non enim est differentia proprissima, quia non facit differentiam essentialem, nec propria & communis, quia teste Boetio hæ sunt differentiæ, quibus indiuidua eiusdem speciei inter se differunt. Constat autem per propriam passionem non differre eiusdem speciei indiuidua: Vnde nec est differentia: quia non dat tale esse, & facit taliter differre, vt possit determinari illud differre aliquo horum modorum faciendi differre: sed dat quoddam esse natum ex vltima differentia, & ita facit differre tali modo, quod reducitur ad modum faciendi differre illius causæ, scilicet, vltimæ & proprissimæ differentiæ, & facit differre per quandam reductionem: & ita habet quod sit differentia per reductionem, & non per se: quia modus ille, quo differre facit, non est accidentalis quinti prædicabilis, nec essentialis, sed reductiuè: & ita est differentia reductiuè. Et homo quidem differt à bruto per risibile, sed imperfecto modo; & ita reducitur hæc differentia ad proprissimam, quæ simpliciter facit illum differre: sicut anima rationalis non constituit in prædicamento nouam speciem substantiæ; nec est in noua specie substantiæ, quia habet esse per se imperfectum; sed reducitur ad speciem hominis, cuius est forma; ita risibile non constituit speciem vel modum differentiæ, etiam si alio modo faciat differre, sed reducitur ad substantialem differentiam, & proprissimam, quia non dat simpliciter, esse essentiale, sed reducit ad illud esse suum esse, vt quod illius, nec potest reduci ad alias differentias, ita propriè, nisi fortè ad propriam rationem inseparabilitatis. Et per hoc patet ad reliquas confirmationes.

Ad secundam opinionem iam dictum est, non esse possibilem aliam differentiam, quæ sub his non contineatur, vel ad has non reducatur. *Ad 2. punctũ q.*

Quantum attinet ad secundum quæstionis punctum, vtrum principium indiuiduationis sit aliqua dictarum differentiarum, dicunt quidam indiuiduationis principium non esse differentiam communem, cum vere sit inseparabile, nec proprissimam, cum non constituat essentiam; sed esse differentiam propriam; quia licet non sit accidens habet tamen rationem accidentis, quantum ad cognosci, in quantum est aliquid extra essentiam rei: & ita cum sit inseparabile erit propria differentia. Bene enim potest dici prædicatio differentiæ communis, & propriæ ab aliquo substantiali.

Sed respondetur, quod principium indiuiduationis, non est differentia logica. Probatur: nam differentia logica essentialiter est vniuersalis, vt supra visum fuit, sed principium indiuiduationis est singulare: ergo non est differentia logica, & ita nec communis nec propria, nec proprissima.

Dico secundo, quod nec est differentia metaphoricè, quia est hæc materia in genere cau-

sæ mate-

Universidad de Deusto Biblioteca

sæ materialis. Et hæc forma in genere causæ formalis: & ita non est differentia aliquo modo loquendo in substantijs, sed reducitur ad differentiam propriam, quia habet quendam modum propriæ differentiæ, in quantum prædicatur inseparabiliter. Ita fatetur Toletus hic, & idem est dicendum de principio indiuiduationis accidentis; Nam iste ordo ad hoc subiectum cum prædicatur de albedine ad propriam etiam reducitur.

Quod si inquiras de quantitate, ad quam differentiam spectabit, si sit propria passio corporis, vt propria passio iam dictum est, ad quod referatur. Si vero consideretur, vt bicubita, vel tricubita, est communis vel propria differentia. Nam si illa bicubita quantitas sit in separabilis, erit propria, si separabilis erit communis, de Petro autem iuuene, & sene, quid dicam cum iam hæc difficultas senuerit.

QVÆSTIO XXIIII.

Vtrùm hæc diffinitio, differentia est, quæ prædicatur de pluribus differentibus specie in quale essentiale cõueniat etiã differentijs vltimis.

IN hac quæstione quæ in hac materia celeberrima est, duplex difficultas occurrit. Prima quam quæstio mouet. Secunda quid Porphyrius senserit, et ita duo erunt disputanda, & quid rei veritas habeat: & quid senserit Porphyrius, licet de hoc vltimo non sit æquum multum nos esse solicitos, & ita breuiter pertranseam. Quidam dixerunt hanc diffinitionem etiam differentijs atomis conuenire, quia rationale prædicatur de pluribus differentibus specie: nam prædicatur de Petro, & Paulo, qui specie differunt, non inter se sed ab alijs, scilicet, ab equo, & leone. Hanc autem subtilitatem nimis grossam cẽseo: quia de illis ipsis, de quibus prædicatur dicitur, quod specie differant. Falsum autẽ est, quod Petrus & Ioannes differãt specie, cũ sint eiusdẽ speciei. Et patet hoc per expositionem verbi, differt, nam sic exponitur, Petrus & Ioannes differunt specie, Petrus est alicuius speciei, & Ioannes similiter, & Petrus non est eiusdem speciei, cuius est Ioannes, quod aperte est falsum. Quãobrem relinquatur hæc opinio tam subtilis cũ nos disputemus quæstionẽ in hoc sensu, an prędicari de pluribus, quæ inter se differunt specie conueniat omni differẽtiæ, etiam atomæ, & cõmuni loquendi modo sit receptissimum, Petrũ & Paulum non differre specie. Alij tenuerunt eandem conclusionem, sed ratione diuersa, quod illa diffinio conuenit omni differentiæ, etiam vltimæ. Nam vltimæ differentiæ in quantum differentia est, non repugnat prædicari de pluribus specie differentibus. Est hæc sententia antiquissima, vt tradit Toletus. c. de differentia, nam fuit Iamblici, illamq; secutus est Auicẽna cap. de communitatibus, quam etiam illustrem fecit doctissimus dominus Caiet. quem hisce tẽporibus multi sequuntur. Nec displicet Caieta. sentẽtia Toleto vbi supra, Magister Soto ca. de differentia in eam consentit.

Et si dicas, quonã modo potest hæc diffinitio atomis differẽtijs cõpetere cum ipsę solũ vnius speciei sint constitutiuę: nam rationale hominẽ solum constituit, Dicit Caiet. quod si differẽtia atoma secundũ propriam rationẽ differẽtiæ cõsideretur, v.g. consideretur rationale, qua ratione est differẽtia, prædicabilis, est de pluribus specie differẽtibus, per nõ repugnantiã. Hoc enim illi non repugnat, vt differẽtia est, alias omni repugnaret differentiæ, & constat non ita rẽ se habere, siquidem differẽtia subalterna prædicatur de pluribus specie differentibus. Quod si repugnat vltimæ differentiæ, rationali v.g. prædicari, hoc habet, non quatenus est differentia, sed quatenus atoma est, nam in atoma differentia duo considerare possumus, & quod sit differentia, & quod sit vltima differentia, & constitutiua solũ vltimæ speciei. Si cõsideretur in ratione atomę, non potest prædicari de pluribus speciebus: sed illi repugnat hoc quia, vt atoma est, nõ dicit ad plures species ordinem. Si vero in ratione differentiæ cõsideretur prędicabile esse de pluribus speciebus, non illi repugnat, sed quantum est ex parte illius in quantum differentia est, prædicari potest, de pluribus speciebus, quia hoc illi nõ repugnat hac ratione. Quod si de facto nõ prædicetur, hoc habet ratione adiuncti, scilicet, ratione atomitatis, vt ita dixerim. Sit exẽplũ: Nã cælo, qua ratione quantũ est non repugnat diuidi in partes quantas, licet illi repugnet diuisio ratione incorruptibilitatis. Si consideretur nãque qua ratione quantũ est diuidi potest si verò consideretur ratione incorruptibilitatis, diuidi repugnat. Sicut & minimum naturale similiter, qua ratione quantũ est diuidi potest. Si vero cõsideretur, vt minimũ est, nõ potest diuidi ratione formæ: & ita diuisibilitas conuenit illi per non repugnantiã quatenus est quantũ: quia ex sua radice diuidi poterat. Quod si illi repugnat diuisio ratione formæ minimi repugnat, quæ in minori saluari nequit quantitate. Hęc opinio sic explicata probatur. Et sit primũ arg. Nã Porphyrius sic tradidit id, in quo cõsistit essẽtia. Tertij prędicabilis, vt est vniuersale, & prędicabile, sed nihil aliud docuit, quã quod differentia est quę prædicatur de pluribus specie differentibus in quale: ergo hoc est essentia illius, quod pertinet ad hoc prędicabile, sed differentia atoma secundum omnes pertinet ad hoc prædicabile: ergo illius essentia est prædicari de pluribus specie differentibus in quale: ergo illa diffinitio conuenit omni differentiæ, etiam atomæ. Maior huius discursus satis aperta est. Nam cum tradiderit omnium prædicabilium essentiam, etiam certum est hanc tradidisse, præcipuè cum in toto hoc capit. hic fuerit scopus & finis quid sit differentia, vt constituit rationem prædicabilis huius docere. Illa minor patet, quia reliquæ omnes diffinitiones non ita explicant essentiam prædicabilis, sicut ista, sed dantur per fundamenta, quod differentia atoma ad hoc prædicabile pertineat, nemo dubitabit, cum simpliciter sit differentia, & vniuersalis, & speciei constitutiua, atque diuisiua generis.

1. Arg.

2. Arg.

Secundo: Differentiæ atomæ in quantum differentia est non repugnat prædicari de pluribus differentibus specie in quale: ergo hæc diffinitio conuenit illi in quantum differentia est, per non repugnantiam. Antecedens patet: Nam si repugnaret in quantum differentia est prædicari taliter: ergo omni differentiæ in quantum talis repugnaret, & sic nulli competeret, quod patet esse falsum in subalterna. Et confirmatur hoc argumentum: Nam si differentia atoma solum intelligeretur, vt differentia & non vt atoma non repugnaret illi prædicari de pluribus specie differentibus: ergo repugnantia solum illi ratione atomitatis, vt ita dicam conuenit, & non quatenus differentia est: ergo illi non repugnat quatenus differentia, sed quatenus atoma. Antecedens patet: quia intelligitur tunc, vt quid non habens aliquam conditionem coarctantem ratione differentiæ: ergo intelligitur vt quid, cui potest competere omnis differentiæ proprietas saltim per non repugnantiam.

3. Arg.

Tertium: Nam quod res per non repugnantiam diffiniantur vsitatissimum est apud probatos autores. Quinimo quod diffinitiones non nisi hoc modo competere possint apertissimum est. Minimum enim naturale, & quantitas cæli diuisibilia sunt, non positiuè cum illis nequit diuisio competere: ergo per non repugnantiam conuenit illis diuisibilitas in infinitum: quia quantum est ex parte quantitatis, non repugnat diuidi in infinitum, licet ex parte formæ repugnet diuisio: ergo definitio supradicta per non repugnantiam conueniet differentiæ atomæ, siquidem eadem est ratio. Et confirmatur hoc argumentum: Nam illa ratio vltimæ differentiæ, vt sic, est extra differentiæ rationem in sua tota latitudine: nam atomum esse omnino est extra differentiæ rationem, sicut minimum esse extra rationem quantitatis: ergo si ratione illius atomi non conuenit prædicari de pluribus speciebus, non tollitur quin differentia ipsa, vt sic, possit prædicari in quantum differentia: quia vt sic, illi non repugnat, sed aliunde, sicut quanto cælesti repugnat diuisibilitas ratione formæ cæli, non ratione formæ quantitatis: & ita per non repugnantiam ex parte formæ quantitatis diuisibilitas in infinitum illi conuenit: ergo, &c.

Prima conclusio: Impossibile iudico supradictam definitionem conuenire posse vllo modo differentiæ atomæ, quod pace tantorum virorum oppositum qui tenent dixerim. Et probatur primo: Nam prædicari de pluribus specie differentibus conuenit differentiæ vltimæ in quantum vltima est, vel in quantum differentia, vel ratione vtriusque: sed nullo modo ex dictis conuenit: ergo non conuenit illi prædicari de pluribus specie differentibus. Quod non conueniat vt vltima differentia est, etiam contrarium sentientes habent. Et probatur: Quia vt vltima est solum vni speciei conuenit, illiusque est constitutiua, & implicat plures species constituere vel pluribus conuenire speciebus: ergo implicat de pluribus speciebus prædicari, etiam per non repugnantiam. Quod non conueniat hoc in quantum differentia est, probatur: quia in quantum differentia abstrahit ab hoc quod est prædicari de pluribus differentibus numero, vel specie: alias si non abstrahit ab his, sequitur, quod etiam differentia possit ita definiri, vt sit prædicabilis de pluribus differentibus specie in quale, & de pluribus differentibus numero in quale: quia vtrumque in sua ratione includit. Quo quid absurdius? Dices solum illi competere in quantum differentia est prædicari de pluribus speciebus in quale. Contra: Nam ratio differentiæ subalternæ non est ratio differentiæ in communi, vt abstrahit ab illa: ergo neque definitio differentiæ subalternæ est definitio differentiæ in communi. Consequentia est nota, & probatur antecedens: Nam ratio differentiæ subalternæ addit supra rationem differentiæ subalternitatem (vt ita dicam) sed ratione istius conuenit prædicabilitas de pluribus speciebus: ergo non ratione differentiæ, vt sic, vt differentia est, est prædicabilis constitutiua: ergo vt differentia est, non prædicatur de pluribus speciebus in quale. Neque itidem conuenit ratione vtriusque, quia illæ duæ rationes simul non possunt dare illam prædicabilitatem, cum importent rationem differentiæ determinatam ad vltimam differentiam, quæ vt sic implicat prædicari subal

1. Corol.

Universidad de Deusto Biblioteca

subalterne. Et si dicas cum Caietan. quod ratio atomæ est extra rationem differentiæ, & conditio extranea illi, & sic non debuit per illam definiri, neque debet tollere rationem differentiæ, contra: nam etiam esse subalternam est conditio extra rationem differentiæ, ita quod illam actu non includit neque illam in sua ratione postulat: ergo, si quia esse vltimam, quæ est ratio extrinseca differentiæ non potest definiri per illam, & per prædicari de plutibus numero differentibus, eadem ratione non potuit diffiniri per prædicari de pluribus specie differentibus, cum etiam hoc sit illi extraneum ad hunc sensum, quod nõ includat actu in sua ratione.

Secundo probatur: Nam differentia, vt est prædicabile, necessario habet aliquem ordinem ad inferiora, vel ergo differentia quatenus constituit hoc tertium prædicabile, dicit ordinem ad plures species, de quibus in quale quid prædicatur, vel non. Si hoc secundum: ergo mala est illa definitio, quandoquidem illa definitio importat ordinem ad plures species, & sic non conueniret rei definitæ, quæ talem ordinem non dicit. Si primum: ergo omnis differentia dicit ordinem essentialem ad plures species, de quibus possit prædicari, atque adeò vltima, quæ propriè habet rationem differentiæ. Patet hæc consequentia: quia vbi inuenitur res aliqua, ibi inuenitur tota sua essentia, & quidditas. Tum, quia quod est de essentia superioris potest conuenire inferiori ex propria ratione, cum impossibile sit aliquid essentialiter & positiue conuenire superiori, & repugnare inferiori: ergo si essentia differentiæ, vt sic, est dicere ordinem ad plures species, de quibus prædicari possit, id etiam erit de ratione inferioris differentiæ, & ita erit de ratione differentiæ atomæ, vt atoma differentia est.

Tertio: Nam si quia non repugnat differentiæ in communi, vt differentia est, prædicari de pluribus speciebus in quale hoc illi per non repugnantiam conuenit, & est sua diffinitio, sequitur, quod etiam sit sua definitio prædicari de pluribus numero differentibus in quale: quia hoc illi non repugnat in quantum differentia. Quinimo sequitur, quod hæc sit definitio animalis, viuens, sensibile, rationale: quia hoc non repugnat illi, in quantum animal est, siquidem in aliqua specie illius conuenit. Imo sequitur, quod hæc sit definitio equi, est animal rationale, quia hoc illi non repugnat in quantum animal, licet repugnet ratione hinnibilitatis. Quinimo sequitur, quod homo albus sit congregatiuus visus, quia licet hoc illi repugnat quatenus albus est, non repugnat quatenus homo, quin potius illi, potest conuenire, quæ omnia sunt indicibilia.

Quarto: Nam si de ratione differentiæ esset quod non repugnet illi prædicari de pluribus speciebus in quale, essentiale, impossibile esset, quod ratio talis differentiæ coniungeretur cum aliqua re, ratione cuius repugnaret illi de pluribus differentibus specie prædicari. Sicut si ratio animalis est esse sensibile, impossibile est aliquid addi animali, ratione cuius repugnet illi esse sensibile; ergo in proposito cum differentiæ hoc ipso, quod est vltima repugnet prædicari de pluribus speciebus, aperte conuincitur illam non repugnantiam, non esse de ratione differentiæ, siquidem coniungitur cum aliquo, ratione cuius illi talis prædicabilitas repugnat

Dices, quod differentia vltima habet duo, & esse differentiam, & esse vltimam, & prædicari de pluribus speciebus repugnare illi, qua ratione est vltima, non qua ratione est differentia. Sed contra hanc solutionem est argumentum factum. Et præterea, quia hac ratione etiam posset dici, quod animal rationale est prædicabile de pluribus differentibus specie; quia licet hoc repugnet ei, quatenus tale animal est, scilicet, rationale non tamen repugnat illi, quatenus animal est. Constat autem illam loquutionem esse absurdissimam; nam quod ratione vltimæ differentiæ repugnat absolutè repugnat; ergo si vltimæ differentiæ, quia vltima est repugnat prædicari de pluribus speciebus, absolutè repugnat.

Quinto: Nam differentia est rationis relatiuum: ergo sua essentia non est prædicari per non repugnantiam, sed positiuè referri ad suum correlatiuum. Consequentia est euidens, cum hæc sit essentia relatiui, & nullum relatiuum per non repugnantiam refertur, sed actu ad suũ correlatiuum refertur; ergo differentia vltima, siquidem habet essentiam relationis differentię actu debet referri ad suas species, quæ sunt eius correlatiuum; sed non refertur actu ad plures species differentia vltima, scilicet, rationale: ergo nec est prædicabile de pluribus speciebus. Minor probatur: nam ad quas species refertur rationale, actu non sunt dabiles profecto illæ species, etiam si detur fingendi licentia. Explicatur magis hæc ratio. Si hæc differentia vltima habet essentiam differentiæ, actu debet illam habere; sed essentia differentiæ est respicere plures species, vt prædicabile in quale per vos, sed hæc vltima differentia non respicit plures species: ergo non est prædicabilis de pluribus speciebus. 5.Arg.

Dices, quod respicit per non repugnantiam quia quantum est ex parte sua non repugnabat illi eas respicere actu, verum ratione adiuncti non respicit. Contra, Hæc essentia huius differentiæ in quantum differentia, est relatiua: ergo actu conuenit illi hæc essentia ergo diffinitio essentiæ relationis, quod est respicere aliud: ergo actu respicit aliud correlatiuum, quia hęc est essentia relatiui. Tunc vltra; Vel illud aliud sunt plura indiuidua, vel plures species: si sunt plures species: ergo actu refertur ad plures species: ergo rationale actu, vt differentia est, refert ad plures species. Et da tu quæ sunt istæ, referretur ad hominem & equum. Quo quid stultius dici potest? ergo, &c. Explicatur magis hoc & probatur, & sit.

6.Arg. Sextum argumẽtum: Si vltima differentia, verbi gratia, rationale, quatenus differentia est, conuenit illi prædicari de pluribus speciebus: ergo rationale quatenus differentia, est in pluribus speciebus: quia non potest aliquid de aliquo prædicari quin sit in illo: sed rationale non est in pluribus speciebus, quia cum sit vnius constitutiua solum, non potest in multis esse: ergo nec in quantum differentia est prædicabilis de pluribus speciebus. Sed illa minor probatur: quia licet animal sit in pluribus speciebus, animal rationale non item; ergo licet differentia sit in pluribus speciebus, differentia vltima non erit in pluribus.

Dices, quod probat hoc argumentum, quod rationale quatenus differentia vltima, non est in pluribus speciebus, sed non quatenus differentia. Sed contra: Nam vel loquimur de differentia atoma, quando dicimus esse prædicabilem de pluribus speciebus secundum quod dicit rationem differentiæ, & rationem atomæ simul, vel solum secundum quod dicit rationem differentiæ, abstrahendo rationem differentiæ à ratione atomæ. Si hoc secundo modo loquimur, est dicere, quod differentia, vt sic, est prædicabilis de pluribus speciebus. Et licet esset prædicabilis, non includitur hoc in sua essentia, quia abstrahit à prædicari de pluribus speciebus, & de pluribus numero differentibus. Sicut licet hæc sit vera animal est rationale, sed rationale non est de animalis essentia, vel loquimur de differentia atoma, & de ratione differentiæ, vt est in atoma, & sic impossibile est quod sit prædicabilis de pluribus speciebus, cum non sit in illis. Præterea, quando ratio differentiæ atomæ abstrahitur non abstrahitur à pluribus speciebus, nec potest abstrahi: ergo nec de illis potest prædicari; ergo repugnat illis talis prædicatio. Probatur consequentia: quia nihil prædicari potest, de quo non est abstrahibile, quia non erit in illo, & sic nec poterit prædicari.

7.Arg. Præterea octauo: Nam licet aliqbis actus possit alicui per non repugnantiam competere, sicut diuisibilitas minimi & cæli quantitati, verum essentia rei est impossibile, sicut nec diffinitio, quod conueniat per non repugnantiam, cum essentia sit rei intima, & diffinitio conueniat in primo modo perseitatis: ergo ex necessitate debent positiuè competere. Vnde miror, quomodo iste error tantum percrebuerit viresque sumpserit, & toties in scholis defendatur.

Secunda conclusio; Supradicta diffinitio, tantum est diffinitio differentiarum subalternarũ. Hæc est communior sententia, & ita illam docet Scotus. q. 17. vniuersalium, Ioannes Angelicus, & Mauri. q. 24. Albertus tractatu. 1. logicæ. Simplicius tractatu. 7. antepræd. ict. regula. 2. Louani. c. de specie & ibi Burleus, Mercadus Cante, Villalpandus, Fonseca libr. 1. capite 5. Hanc conclusionem aliqui probant, quia differentia vltima non est verè differentia, & ita non diffinitur, sed diffinitur differentia subalterna, quæ verè est differentia, quia relinquit rem vlterius contrahibilem. Sed hæc ratio est nulla, quia differentia atoma propriissimè est differentia, cum perfectiori modo diuidat genus & constituat speciem; nam illam constituit in vltima actualitate essentiali, & dat nobilissimum gradum essendi essentialem. Alij dicunt, hanc diffinitionem solum differentijs genericis competere, quia specificas atomas Porphyrius non cognouit, quæ sunt difficiles cognitu. Sed hæc etiam ratio non multum vrget: nam licet illas omnes in particulari diffinire & cognoscere difficillimum sit; sed cognoscere rationem differentiæ atomæ in communi, & illam diffinire non est multum difficile, cum possit hoc fieri vnius differentiæ atomæ natura cognita, ex qua ratio communis logica ad omnes alias sumi potest. Vnde ratio potissima est, quare ibi sit diffinita differentia subalterna solum, quia hæc diffinitio solum illi conuenit. Quare autem Porphyrius hoc voluerit, non volo inquirere, quia nihil est vtilitatis in hac perseruatione. Dicunt aliqui quod si velimus diffinitionem tradere, quod omni differentiæ conueniat possumus ita diffinire; differentia est, quæ prædicatur de pluribus differentibus specie vel numero. Et iste modus diffiniendi per disiunctionem communis est Aristoteli, & Porphyrio. Nam Aristoteles diffiniuit propositionem, quæ significat verum vel falsum. Et Porphyrius accidens, quod potest adesse vel abesse &c. Sed vt inferius videbimus, melius diffinitur quadam diffinitione omni differentiæ competenti, scilicet, differentia est, quæ prædicatur de pluribus in quale essentiale.

Universidad de Deusto Biblioteca

Diffinitio verò, quæ conuenit atomæ differẽtiæ est quæ prædicatur de pluribus differentibus numero in quale essentiale.

Dissoluuntur argumenta.

Ad primum. AD primum respondetur, satis imperfectè tradidisse, diffinitiones omnium differentiarum: verum ex dictis ab illo in hoc capite optimè posse colligi, quæ sit differentiæ ratio, nimirum, quod sit vniuersale prædicabile de pluribus in quale essentiale, abstrahendo ab hoc, quod est prædicari de pluribus numero, vel specie differentibus, & dicendo hoc ipsum suæ satisfecisse intentioni.

Ad secundũ. Ad secundum respondetur, quod si differentia atoma in quantum differentia est, accipiatur sic, quod sumatur ratio differentiæ coniuncta atomæ differentiæ rationi, repugnat prædicabilitas de pluribus specie differentibus illi rationi. Sicut ratione hominis coniunctæ indiuidualibus conditionibus repugnat prædicabilitas de pluribus. Si verò sumatur ratio differentiæ abstracta à ratione contrahente & determinante illam ad rationem differentiæ atomæ sic non repugnat illi prædicari de pluribus specie differentibus; ìed nec hoc actu includit in sua ratione, sicut nec animal includit rationale in sua ratione communi, quamuis hoc illi non repugnet. Vnde non sequitur, quod sit diffinitio & ratio differentiæ in communi, sicut nec rationale est ratio animalis in communi.

Ad tertium. Ad tertium respondetur, quod diffinitio quãti positiuè conuenit quantitati minimi, & quantitati cælesti, quia illæ sunt diuisibiles in semper diuisibilia, seu habent partem extra partem, quæ est ratio quantitatis, quod si actu diuidi non conueniat illis, illud est ratione formæ: actu autem diuidi non est essentia quantitatis, sed quidam actus illi accidentalis. Vnde essentia illis positiuè conuenit, quinimo alio modo, quam positiuè essentiæ rerum nequeunt rebus ipsis competere, cùm sint illis tam intimè. Actus autem, qui non sunt de essentia, bene possunt non realiter competere & positiuè, sed per quandam non repugnantiam. Vnde dixit Diuus Thomas. 1. Physicor. lectio. 9. &. 1. de anima, text. 41. Corpus autem naturale est in infinitum diuisibile, at quod diuidi non possit ex penuria contingit idoneorum. Ad confirmationem respondetur, quod ratio atomæ differentiæ est quidam modus differentiæ determinans illam ad rationem talis differentiæ, & non est quid extrinsecum omnino ad differentiam, licet verum sit, quod non constituat aliam speciem differentiæ, ita quod atoma & subalterna specie differant: sed sunt modi ipsius accidentales ad rationem huius prædicabilis, licet in ratione atomæ, & subalternæ specie differant, non tamen in ratione differentiæ.

Sed contra: ergo est quid accidentale ad differentiæ rationem esse atomam: siquidem non constituit nouam speciem. Respõdetur, eodem modo est quid accidentale esse subalternam, & ita essentialis ratio huius prædicabilis est prædicari de pluribus in quale essentiale. Et accedit huic rationi, quod illa plura specie, vel numero differant.

QVÆSTIO XXV.

Vtrùm differentia sit vniuersalis per ordinem ad speciem, quam constituit, an per ordinem ad indiuidua.

IN hac subtili quæstione dicunt plurimi differentiam vniuersalem esse respectu speciei, speciemque esse proprium eius subijcibile: quatenus est ipsa vniuersalis & prædicabilis. Huic sententiæ fauet Caietanus, Toletus, & Soto capite de differentia dicentes, hoc. 1. prædicabile diffiniendum esse per ordinem ad speciem, respectu cuius est vniuersale. Et probatur ratione hæc sententia primo: Nam rationale inquantum differentia est vniuersale, sed est differentia per ordinem ad speciem, quam constituit: ergo est vniuersale per ordinem ad eandem speciem. Maior probatur: Nam differentia ponitur ab omnibus tertium prædicabile, seu vniuersale: ergo sub illa ratione poni debet, nec alia potest in illa considerari, secundum quam vniuersale dicatur Minor patet: Nam differentia est quæ genus diuidit, & speciem constituit, quinimo speciem constituendo diuidit genus. Et confirmatur hoc argumentum: Nam rationale, verbi gratia, prædicatur immediatè de homine, mediatè verò de indiuiduis: ergo habet rationem vniuersalis respectu hominis. Antecedens probatur: quia ideò Petrus est rationalis, quia homo est rationalis, nec enim rationale esset in multis indiuiduis, nisi prius conueniret homini. Consequentia probatur: quia vniuersale & prædicabile constituitur per immediatum ordinem ad ea, de quibus aptum est prædicari. Et cum rationale hominem immediatè respiciat de illoque immediatè prædicetur rationale vniuersale erit per istum ordinem ad hominem, qui est species constituta ab ipso. *1. Arg.*

Si dicas

Si dicas, rationale posse comparari duntaxat cum specie, quam constituit, & sic esse prædicatum immediatum æquale cum illa, & nulla ratione superius: vnde nec vniuersale est respectu illius. Potest etiam comparari ad inferiora indiuidua, & sic habet rationem vniuersalis, & immediatè prædicatur de illis prædicatione vniuersalis, & non mediante homine. Sed contra: Nam in hoc syllogismo, omnis homo est rationalis, Petrus est homo: ergo Petrus est rationalis, probamus rationale de Petro mediante homine: ergo illa prædicatio, Petrus est rationalis, non est immediata prædicatio vniuersalis: ergo prius, vt vniuersale prædicabatur de homine. Dices inesse rei, & primo intentionaliter loquendo conuenire Petro esse rationale mediante homine. Nam hæc causalis est vera, quia homo est rationalis Petrus est rationalis. Tamen secundo intentionaliter loquendo, & in esse vniuersalis immediatè prædicatur rationale de Petro, & Paulo tanquam vniuersale de suis immediatè inferioribus, à quibus est abstractum, nec id cõuenit ei mediante aliqua alia prædicatione vniuersali. Sed contra, quia modus prædicandi sequitur modum essendi, & fundatur in illo: ergo si in esse rei Petro conuenit esse rationale mediante homine: ergo in esse prædicabilis, atque adeò illa erit mediata, Petrus est rationalis, illa autem immediata homo est rationalis.

2. Arg. Secundo: Quia differentia, aut rationale, verbi gratia, primò prædicatur de specie: ergo primo est prædicabilis de illa. Consequentia patet arguendo ab actu ad potentiam, sed prędicabilitas est passio vniuersalis: ergo per ordinem ad speciem est prædicabile, atque adeò vniuersale. Respondebis prædicationem de pluribus esse passionem vniuersalis, non verò prędicabilitatem de vno; cuius modi est prædicabilitas differentiæ respectu speciei, quæ vna solum est. Sed obstat hoc argumentum: nam quando illud vnum est vniuersale prædicabilitas de illo, si sit adæquata est vniuersalis prædicabilitas, sed species est vniuersalis: ergo differentiæ prædicabilitas respectu illius erit vniuersalis. Probatur maior: quia ordo, seu respectus suam speciem sumit à termino, quem respicit: ergo si ordo prædicabilitatis differentiæ respicit speciem sibi æqualem, tanquam aliquid vniuersale ille ordo erit vniuersalis. Dices hunc ordinem vniuersalis non tam specificari à termino, quam à modo respiciendi illum terminum. Vnde licet terminus, qui est species vniuersale sit, quia tamen non respicitur à differentia modo vniuersali tanquam quid inferius, sed tanquam quid æquale & conuertibile cum illo; ideo ille ordo, quem habet differentia ad speciem non est vniuersalis, sed potius non vniuersalis. Sed contra: quia eodem genere prædicationis prædicatur rationale de homine, & de singulis indiuiduis, scilicet prædicatione differentię in quale quid; sed hic prædicandi modus est vniuersalis: ergo. Probatur minor: quia prędicatio differentiæ est vniuersalis.

Tertio: Nam cum prædico differentiam de specie, aut indiuiduis non muto conceptum prædicati: nam rationale sub eodem conceptu prædico de vtrisque: ergo nec variatur modus prædicandi, cum iste non possit variari, nisi variato modo concipiendi rem prædicatam; ergo sicut est vniuersale differentia respectu indiuiduorum, ita etiam est vniuersale respectu speciei; & cum ista se habeant ordine quodam & prius rationale conueniat speciei, quam indiuiduis, ratio vniuersalis indifferentia prius erit respectu speciei, quam indiuiduorum. Et confirmatur: Nam non solum manet idem conceptus in rationali cum prædicatur de homine, & indiuiduis, sed idem conceptus cum eadem intentione, quia non mutatur fundamentum intentionis, cum qua prædicabatur de indiuiduis cum prædicatur de specie; sed cùm prædicabatur de indiuiduis habebat intentionem differentiæ: ergo eandem habet respectu speciei: ergo respectu illius est vniuersalis. Et cum ista deberant ordine quodam prædicari, prout rerum fundamenta exigunt & in esse rei prius rationale conueniat homini, quam Petro esse vniuersale prius conueniet rationali respectu hominis, quam respectu Petri. Et confirmatur hoc argumentum: Nam illa prædicatio, homo est rationalis, est alicuius prædicabilis, non nisi tertij: ergo est vniuersalis respectu illius, quandoquidem ad tertium prædicabile pertinet. *3. Arg.*

Quartò: Nam si aliqua ratione rationale non esset vniuersale respectu speciei, maximè quia species est vna solum, vniuersale verò secundum intrinsecam rationem suam formalem respicit plura sibi inferiora; sed hæc nulla est ratio: ergo. Probatur minor: Nam hoc ipso, quod respicit speciem sibi adæquatam in illa respicit plura inferiora speciei, quæ ibi vnitè continentur: ergo per respectum ad speciem siquidem ibi respicit plura virtualiter & vnitè erit vniuersalis. Respondebis forsan licet ex hoc ipso, quod differentia respiciat speciem, respicere inferiora speciei verum constitui vniuersalem per respectum ad inferiora, & non per respectum ad speciem: nam ad rationem vniuersalis requiritur respectus plurium in se. Sed contra: Nam in diffinitione vniuersalis non dicitur, nisi quod sit vnum in multis: sed hæc diffinitio verè saluatur, si sit vnum in multis, siue illa multa sint vnita siue diuisa: nã ad quodlibet illorum, siue vt est in specie, siue *4. Arg.*

Universidad de Deusto Biblioteca

vt est in se erit tunc differentia superior: ergo erit vniuersalis tunc. Et confirmatur hoc argumentum: Nam rationale cum respicit hominem, sibi adæquatum, respicit omnia indiuidua specie, prout sunt vnita & vnum in specie; sed ad quodlibet hominis indiuiduum, vt est in specie rationale est superius: ergo ad multa indiuidua, vt sunt in specie est superior, quinimo ad omnia diuisiuè: ergo respectu omnium diuisiuè, prout sunt in specie, rationale est superior: & ita verè vniuersalis erit: nam quod respiciat illa, vt vnita, vel vt diuisa parum retulerit.

5. Arg. Quintò: Quod inquirimus, supponit vnum falsum illud nimirum: quod rationale immediatè respiciat hominem, mediatè indiuidua: ergo quæstio nostra non habet locum. Probatur antecedens: Nam tam immediata prædicatio est ista, Petrus est rationalis, sicut ista Petrus est homo: ergo. Probatur antecedens: Nam ideo hæc est immediata, Petrus est homo, quia homo dicit totam essentiam Petri, sed rationale dicit immediatè partem essentiæ Petri: ergo respectu Petri est immediata. Nam cum totum nihil sit aliud, quam suæ partes simul sumptæ, si totum immediatè prædicabitur, & partes similiter immediatè prædicabuntur etiam diuisim.

Dicunt alij, hanc quæstionem decidentes differentiam formaliter quidem esse vniuersalem per respectum, quem seruat ad inferiora, vt rationale ad Petrum, & Ioannem, & Franciscum, & sensibile ad hominem & equum & leonem, sed radicaliter in ordine ad speciem. Et probant duobus rationibus. Prima, quia proprium radicaliter est vniuersale respectu speciei: ergo similiter differentia, quia eadem est ratio.

Et secundo, quia ex eo, quod differentia est æqualis speciei, cum species sit communis pluribus, sequitur, quod ipsa radicaliter ex hac adæquatione sit communis pluribus, & quod illa adæquatio sit radix, vnde nascitur in ipsa vniuersalitas.

Alij dicunt, nullo modo, nec per ordinem ad speciem, nec per ordinem ad indiuidua speciei differentiam vniuersale esse, sed per ordinem ad propria indiuidua, scilicet, rationale per ordinem ad hoc rationale, & illud rationale. Et probant hoc argumento: Nam vniuersale dicitur in ordine ad particulare illius vniuersalis; sed non est particulare huius differentiæ rationale, verbi gratia, Petrus; ergo nec respectu illius dicitur vniuersalis. Maior clara est ex diffinitione vniuersalis, & patet exemplo: Nam homo non dicitur vniuersalis, bruneli, & jauelli, sed respectu Ioannis & Petri; quia illi non sunt eius particularia, hæc autem maximè. Minor illa probatur: Nam illud dicitur particulare, quod dicit naturam vniuersalis determinatam, & contractam: sed Petrus non dicit naturam rationalis contractam, sed naturam hominis: ergo non est particulare rationalis, sed hominis. Probatur minor: Nam illud dicitur naturam contrahere, quod dicit illam cum quodam modo particulari: sed hoc rationale est huiusmodi, & non homo: ergo. Et secundo probatur illa minor: quia duo vniuersalia, particularia diuersa exposcunt: sed homo & rationale sunt duo vniuersalia specie diuersa: ergo exposcunt singularia diuersa: ergo si Petrus est singulare & particulare hominis, non erit singulare rationalis, & quamuis homo & rationale solum ratione differant, hoc sufficit, vt habeant diuersa inferiora.

Deciditur quæstio.

Sed pro veritate explicanda sit prima conclusio: Differentia non dicitur formaliter 1. Concl.
vniuersale per respectum, quem dicit ad speciem. v. g. rationale non dicitur vniuersale per ordinem ad hominem vt sic. Hæc conclusio mihi videtur demonstrata, & tenent illam viri graues D. Tho. in summa logicæ capite. 4. Albertus titulo. 3. capite. 4. Amonius capite de genere. Verso quæstione. 3. notabili primo Ouaniens. Titelmanus & Iauellus capite de differentia, & illam expressè tenet Porphyrius capite de differentia, diffiniens differentiam, non per prædicari de vna specie, neque in ordine ad vnam speciem solam, sed per prædicari de pluribus speciebus, & in ordine ad plures species. Nam quod dicit de specie subalterna, de atomaetiam dicendum est. Et sicut rationem differentiæ subalternæ constituit in ordine ad plures species: ita ratio speciei atomæ est constituenda in ordine ad plura indiuidua. Et probatur ratione. Primo: Nam vniuersale in sua ratione formali, & quidditatiua importat ordinem ad multa: ergo differentia non potest constitui in esse vniuersalis per ordinem ad speciem, sed per ordinem ad inferiora speciei. Maior patet: Nam Arist. libro primo Periher. diffinit vniuersale lectione. 10. apud Diuũ Thomã hoc modo, quod de pluribus aptum est prædicari: ergo per ordinem ad plura diffinitur, & sua quidditas est respicere plura. Consequentia illa probatur: quia species est solum vna; & non plures. Præterea, Vniuersale importat essentialem ordinẽ ad inferiora, sed species non est inferior respectu differentiæ: ergo differentia respectu speciei non est vniuersale. Maior patet: Nam vniuersale se extendit ad plura: ergo quodlibet illorum est sibi inferius. Et patet inductiuè in omni vniuersali. Minor probatur: quia species; qualis est differentiæ: ergo non est illi inferior.

Præte-

Præterea: Natura, quam vniuersale importat debet reperiri partita, & diuisa in inferioribus, & hac ratione dicimus, Deum non esse vniuersale: quia natura diuina non reperitur partita & diuisa in Patre & Filio, & Spiritu sancto essentialiter: sed species respectu differentię non dicit naturam differentiæ partitam, ac diuisam, reperitur verò partita ac diuisa in inferioribus speciei: ergo respectu illius est vniuersalis, & non respectu speciei. Præterea: Si respectu speciei differentia est vniuersalis: ergo respectu illius saltuatur indifferentia essentialis ratio vniuersalis: ergo respectu illius est vnum in multis, & de multis: sed hoc aperte constat esse falsum, quia ibi non sunt multa, sed solũ est vera speciei natura: ergo. Dices, quod ibi sunt plura in virtute, & vnito quodam modo. Sed contra, quia potius natura specifica abstrahit à pluralitate indiuiduorum eius, quia abstrahit à conditionibus indiuiduãtibus, & omnia indiuidua in specie sunt vnum, & non multa. Vnde dixit Porphyrius illud celebre dictum, quod omnes homines participatione speciei sunt vnus homo.

Præterea probatur conclusio, si respectu speciei differẽtia est vniuersalis: ergo omni alio circũscriptò habet respectu illius essentiam & passiones, quæ consequuntur ad essentiam, sed hoc non: ergo Patet minor: quia respectu speciei, vt sic non est prædicabilis de multis, quæ est passio vniuersalis, cum respectu speciei impossibile sit dari plura, si ipsa vt sic intelligatur, quia plura vt dentur debent cognosci, quatenus naturam specificam per materialia principia determinãt. Præterea, vt differentia sit vniuersalis, necesse est, quod interueniatur abstractio vniuersalis: sed abstractio, qua differẽtia abstrahitur ab homine, est vniuersaliter, quęcũque differentia à sua specie non est abstractio vniuersalis: ergo nec differẽtia per ordinem ad speciem erit vniuersalis. Probatur minor: quia est abstractio formalis solum, cum solum abstrahatur, vt forma, & non vt totum quoddam à sua parte subiectiua.

Et confirmatur hoc argumentum: nam cũ abstrahitur rationale ab homine, non abstrahitur, vt à pluribus, quia ibi non extant plura, cum ibi non essent principia determinantia naturam rationalem ad pluralitatem: ergo solum abstrahitur vt forma, & non vt totum vniuersale. Nam quod abstrahitur hac ratione debet abstrahi à pluribus. Si forte dicas, differentiam esse vniuersale per respectum, quem dicit mediate ad plura quem habet in virtute ex eo q̃ immediate respicit speciẽ, & sic per respectum immediatũ ad speciẽ, qui est causa respectus mediati ad multa, est differẽtia vniuersalis. Contra: Nam sequeretur, quod genus, animal, verbi gratia, esset species atoma; quia ex eo quod respicit plures species, respicit plura indiuidua solo numero differentia: ergo esset species. Maximè vt dictum est, quia ad hoc quod sit vniuersale respectu speciei erat necesse, quod ille respectus esset ad inferius sibi, quod non ita habet res. Quinimo respectus ille ad speciem, quando differentia illam respicit nascitur ex abstractione ab inferioribus speciei, & ita prius est vniuersale ex eo quod respicit inferiora & nostro modo intelligendi respicit postea speciem sibi æqualem: & hoc magis infra explicabitur. Dices cum alijs differẽtiam esse vniuersale, quia cum differẽtia prædicatur de specie, quæ est vniuersale vnum, huiusmodi prædicatio æquiualet prædicationi de multis: & ita erit prædicatio vniuersalis.

Sed contra, quia dum prædicatur differentia de ipsa specie, species habet rationem subijcibilis: vt autem est subijcibile non continet plura inferiora, sed solum vt est prædicabilis, illa cõtinet. Et præcipue, quia non continet plura, vt plura, sed vt vnum, & sic non potest in ordine ad illam sortiri vniuersalis rationem.

Præterea probatur conclusio: quia ratio vniuersalis de illis immediatè dicitur, à quibus immediatè abstrahitur, & quæ immediatè vnit in aliqua vna ratione, at rationale immediatè abstrahitur ab indiuiduis speciei, & illa immediatè vnit, & non abstrahitur ab specie, nec vnit in aliqua ratione, sed illam constituit: ergo immediate dicitur de indiuiduis speciei, vt vniuersalis, & ita respectu illorum habet vniuersalis rationem. Et confirmatur hæc ratio & probatur vltimo conclusio: Nam vniuersale in communi cõstituitur in ordine ad inferiora, & hæc sua essentia inferiora respicere, quibus vnam naturam cõmunem importat: ergo hoc vniuersale constituitur in ordine ad inferiora: rationale ergo non in ordine ad speciem, sed in ordine ad indiuidua constituitur. Consequentia probatur: quia quidquid est de ratione vniuersalis, est de ratione huius vniuersalis, cum includat vniuersalis rationem communem, & illi aliquid addat. Antecedens primum probatur: Nam vniuersale terminum habet in ordine ad quod suã habeat essentiam: ergo vel ille terminus est æqualis, & hoc non, alias nõ esset respectu illius vniuersale, vel inferior, vel habeo intentum, quod constituitur in ordine ad inferius: nam superiorem terminũ habere non potest. Et quamuis ille terminus nõ sit id de quo vniuersale affirmatur, est tamen id ad quod refertur, vt de genere supradictum est.

Secunda conclusio: Differentia non est radi- 2. Concl.
caliter vniuersale in ordine ad speciem. Probatur conclusio hæc, quæ contra multos est Doctores nescioque qua iunt ducti ratione. Nam vel loquimur de radice proxima, vel remota vniuersalitatis: Sed radix proxima vniuersalitatis differentiæ nihil est aliud, quam esse abstractum à suis inferioribus, vel esse cognitum, vel saltim

Universidad de Deusto Biblioteca

comparatum esse Modo enim in omni loquor opinione: sed hoc non habet ex respectu ad speciem, vt constat, sed per operationē intellectus: nec respectus ad speciem est fundamentum remotū: quia hoc nihil aliud est, quàm vnitas formalis, quam seruat in suis inferioribus, in quibus reperitur secundum eandem rationem fundamentalem: ergo. Præterea: Nam quando differentia respicit speciem, vt aliquid sibi æquale iam est facta vniuersalis per actionem intellectus, saltim fundamentaliter proximè: ergo nō habet tanquam ex radice esse vniuersale ab speciei respectu. Consequentia est euidens, & antecedens probatur: Nam impossibile est quod sit differentia æqualis speciei, quin sic vniuersale: quia species vniuersalis est tūc, & de multis prædicabilis. Præterea: Nam respectus quem habet ad speciem est respectus rationis: ergo sibi tributus ab intellectu, non vt est hæc rationalitas, & particularis: ergo vt est vniuersalis, & æquata ipsi speciei, & est tunc respectus tertij prædicati, vt nimirū, quod est affirmabile de specie, vt de sibi æquali, cuius differentia forma est.

3. Concl. Tertia cōclusio: Inferiora differentię non sunt istæ, & illæ differentiæ, verbi gratia, inferiora rationalis non sunt hoc rationale, & illud rationale: & inferiora sensibilis nō sunt hoc & illud sensibile, sed sunt, verbi gratia, inferiora rationalis Petrus, & Ioannes, & cætera indiuidua naturæ humanæ, & inferiora sensibilis, homo & equus, & cæteræ species animalis. Probatur: Nam hoc rationale & Petrus sunt inferiora veluti specifica. Sed hic non loquimur de prædicatione specifica, sed de prædicabilitate differentiæ: ergo nō sunt illa, sed ista. Explicatur hoc à simili: Inferiora risibilis non sunt hoc risibile, aut illud, quia ista sunt inferiora speciei risibilis, secundū quod dicit naturam quandam specificam, sed sunt Petrus, Ioannes, & cætera, qui sunt inferiora subiecta proprij ipsius, ad quorum naturam specificam consequitur: ergo differentiæ inferiora erunt inferiora speciei ipsius: quoniam habent naturam specificam per ipsam differentiam constitutam. Nam cū hic loquamur de prædicatione differētię, sumere debemus pro inferioribus illius illa inferiora, quæ habent naturam specificam ab ipsa differētia: sicut inferiora generis cōstitutiua illius non sunt hoc, & illud sensibile: sed homo, & equus, in quibus natura generica reperitur determinata ad species, sicut & accidētis inferiora non sunt hoc & illud album, sed Petrus & Ioannes, quibus accidentaliter conuenit album. Et hoc magis patebit in solutione argumentorum. Et hoc nota bene pro intelligenda quidditate differentiæ tertij prædicabilis. Nam iam ex superiori quæstione habes essentiā eius esse prædicari de pluribus in quale essentiale. Et ex hac quæstione habes iam hæc plura esse illa, quæ habent naturam specificam constitutam, & distinctam per formam differētialem. Et sic fundamentum remotum huius relationis prædicabilis est vnitas formalis multorum, quatenus inter se sunt in forma specifica similes, & dissimiles ab omnibus alijs, in quo differt à proprio, & accidenti. Nam illorum vnitas & dissimilitudo non est in esse specifico, sed in esse accidentali, proprio vel communi. Et differt hæc vnitas ab vnitate generis formali, quæ est fundamentum remotum intentionis generis, ex eo quod in illa conueniunt, vt in natura contrahibili formaliter, & vnitas talis naturæ est fundamentum remotum intentionis generis. Ab specie etiā differt hæc vnitas: nā speciei vnitas est naturæ cōpletæ & perfectæ, differētiæ vero est vnitas multorum in gradu speciei constitutiuo formaliter.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. AD primū respondetur, quod rationale, & quælibet alia differentia habet rationē differētiæ per ordinem ad speciem, quam cōstituit si differentia sumatur metaphysicè pro actu dante vltimum esse specificum, & specié constituente. Si vero differentia sumatur pro tertio prædicabili, & vniuersali, non hoc habet in ordine ad speciem, sed in ordine ad inferiora speciei.

Ad confirmationem respondetur, quod differentia vt vniuersale est, prædicatur immediatè de indiuiduis, de specie verò non prædicatur vt vniuersale, sic quod habeat rationem vniuersalis respectu speciei. Sed licet differentia vniuersalis prædicetur de specie, non habet hoc in ordine ad illam. Quando verò consideratur in ordine ad speciē tertiū prædicatū denominatur: idest, est tertium prædicatū sumptū à differētia, quę secundū aliā considerationē est 3. prædicabile. Et licet esse rationale prius cōueniat homini, quā Petro, sed quod rationale habeat rationē vniuersalis, non estin ordinę ad hominē, sed in ordine ad Petrum, & Ioannem. Et patet instātia in proprio. Nam esse risibilem prius cōuenit homini, quā Petro: sed quod risibile sit vniuersale non habet in ordine ad hominem, sed in ordine ad inferiora hominis. Esse enim rationale prius conuenit homini quàm Petro: sed quod rationale sit tertium vniuersale non conuenit in ordine ad hominem, cui prius conuenit, sed in ordine ad inferiora hominis, quia vt sit vniuersale non sufficit prius competere, sed competere vt sibi inferiori.

Ad 2. arg. Ad secundum argumētum bene responsum est ibi. Et nota præterea, quod licet differentia cum prædicatur de specie debeat esse vniuersalis, cum prædicatur inquam, vt æqualis speciei, sed non habet rationem vniuersalis per ordinē ad speciem, sed per ordinem ad inferiora. Et ad vlti-

vltimam replicam dicitur, quod diuerso prædicationis genere prædicatur de specie, & de indiuiduis. Nam de specie prędicatur, vt prædicatum formale, non vniuersale de indiuiduis vero prædicatur vt vniuersale.

Ad 3. arg. Ad tertium argumentum respondetur, quod vniuersale est quod prædicatur de specie & de indiuiduis, cęterum non habet tationem vniuersalis in ordine ad speciem, sed in ordine ad indiuidua. Et præterea dico, quod ex eo quod prædicatur de specie accipit intentionem quandam prędicati non vniuersalis respectu illius, respectu vero indiuiduorum est prædicatum vniuersale. Ad primam confirmationem patet ex hac solutione, & similiter patet ad secundam confirmationem ex dictis.

Ad 4. arg. Ad quartum iam patet ex dictis, quod in specie non sunt plura, vt plura, sed vt vnum, quod erat necessarium, vt esset vniuersale differentia respiciēdo ad speciem: præter quam quod prius quam respiciat differentia speciem, vt quid vniuersale, iā hoc habet per respectū ad inferiora. Ad confirmationem respondetur, quod in specie non est pluralitas indiuiduorum actu, quia abstrahit à conditionibus indiuiduantibus.

Ad 5. arg. Ad quintum respondetur, quod rationale vt differētia est metaphysicè, & quatenus est actus dans esse specificum prius intelligitur conuenire nostro modo intelligendi speciei, quam illius indiuiduis. Qua ratione vero est tertium prædicabile prius dicit respectum ad indiuidua, quin imo in ratione vniuersalis non importat ad speciem ordinem, licet hoc vniuersale tertium possit noster intellectus de specie affirmare: & tunc dicet rationis ordinem ad illam, vt prædicatum tertiū, & vt quid vniuersale, qua ratione de specie dicitur. Hæc quæ dicta sunt de differentia cōducunt omnia ad enucleationem quæstionis illius, vtrum proprium sit vniuersale per respectū ad speciem, an vero per respectum ad indiuidua speciei.

QVÆSTIO XXVI

Vtrùm Differētia atoma, & subalterna specie differant in ratione prædicabilis, seu vniuersalis.

1. Arg. QVæstio hæc ideò inuestigatur, vt cognoscamus, an sint duo differētiæ prædicabilia constituenda. Et videtur pars affirmatiua vera: nam differentia atoma, & subalterna habent diuersos terminos specie: ergo differunt specie. Consequentia est euidens, quia cum sint relatiua, & relatiua penes terminos specie diuersos sortiantur diuersitatem specificam atoma, & subalterna differentia erunt diuersæ speciei. Antecedens probatur: Nam terminus differētiæ atomæ sunt plura numero distincta, terminus vero differentiæ subalternæ sunt plura, quæ specie differunt: ergo sunt formaliter distincta in ratione termini: ergo. Probatur antecedens: Nam species differt formaliter specificè à genere, quia terminatur ad plura differentia numero, & genus ad plura differētia specie: ergo hoc sat est vt terminus sit formaliter distinctus.

2. Arg. Secundum argumentum: Plus differunt differentia atoma, & subalterna, quam duæ differentiæ atomæ, vel duæ subalternæ: sed istæ differunt numero: ergo illæ specie. Probatur cōsequentia: quia inter distinctionem numericam & specificam non est dare medium, nec differentia numerica suscipit magis & minus.

3. Arg. Tertio sic argumentor: Prædicari de pluribus differentibus specie in quid, & de pluribus differentibus numero in quid, constituit duas species prædicabilium, scilicet, genus & speciem: ergo prædicari de pluribus differentibus numero & specie, in quale, etiam constituet duas species differentiæ: differunt ergo specie differentia subalterna & atoma. Dices, quod diuersa est ratio: Nam genus & species non differunt specie: quia de pluribus differentibus specie vel numero prædicantur: sed quia supponunt aliquid, in quo differunt, nimirum, quia dicit species totam indiuiduorum essentiam formalem in actu & genus non item, sed partē essentiæ. Et ita prędicari in quid de pluribus differentibus numero, dicendo totam indiuiduorum essentiam specificam & formalē, specie differt à prędicari de pluribus specie differentibus, dicendo partem essentię specificę quomodo prędicatur genus. Sed contra: nam quare constituit hęc assignata differentia specificam distinctionē inter genus, & speciem, & non constituit eādem specificam distinctionem prędicari de pluribus speciebus, dando esse determinabile vlterius, & de pluribus numero differentibus, dando esse completum, & vlterius non determinabile, sed sufficit prædicari vt pars specierum, vt sit distincta species prædicabilis ab specie quæ prædicatur, vt dicens totam indiuiduorū essentiam, quare nō sufficit prędicari de pluribus speciebus, vt actus illarum dans esse vlterius determinabile, vt specie differat ab illo actu, qui de pluribus numero differentibus prædicatur, & constituit essentiā nō vlterius determinabilē formaliter. Nam quāuis semper prædicetur vt pars, sed diuersimodè vt pars completam essentiam constituens, & vltimo determinans, quod facit differēria atoma, vel vt pars constituens essentiam non vltimo determi-

terminatam, sed vlterius contrahibilem. Nam iam præsupponit illud prędicari de pluribus speciebus, vel de pluribus indiuiduis, in eo quod prædicatur diuersitatem aliquam in actuãdi modo, quod sufficit ad diuersitatem speciei, maximè cum hæc diuersitas reperiatur in forma, quæ videtur ad speciem referri.

4. Arg. Quartò: Accidens quarti & quinti prædicabilis specie differunt ex eo solum, quod vnum oritur à principijs essentialibus, aliud ab extrinseco, etiam si vtrique cõueniat prædicari de pluribus in quale accidentale, & illa diuersitas solum causat hanc diuersitatem specificam: ergo diuersitas, quæ est in differentia atoma, & subalterna in modo actuandi speciem, quam constituunt, scilicet, relinquendo in illa potentialitatem, vt vlterius formaliter contrahatur, vel non contrahatur sufficiet ad diuersificandam speciẽ differentiæ, maximè cũ non conueniant in prædicabilitate: nam vna de pluribus speciebus, altera de pluribus indiuiduis solum prædicantur.

Non dubium est, illum qui diceret specie differre differentiam atomam, & subalternã nihil dicere improbabile, quia nulla ratio euidens est in oppositum, præcipuè cum innitatur opposita opinio, vel creditis, vel ad sumum probabilibus principijs solũ. Et si inferas, ergo plura sunt quã quinque prædicabilia, Caietanus libenter concederet hanc conclusionem capite de specie: verum etiam posset negari, quia differentia in genere vnum prædicabile constituit, quia prædicabilia penes diuersum prędicandi modũ ab alijs numerantur. Et hic modus prædicandi diuersus est indifferẽtia in genere: nã prædicatur in quale essentiale, & hoc prius est, quàm modi prædicandi specierum differentiæ, & ita constituit diuersitatem prædicabilis ab alijs. Sed ne à cõmuni doctrina discedamus, sit

2. Conc. Prima conclusio: Differentia atoma, & subalterna non differunt specie in ratione differẽtiæ quæ est tertium prædicabile, nec prædicari de pluribus specie differentibus, vel numero constituit duo prædicabilia differentiæ. Hæc cõclusio probatur autoritate Scoti in sua logica, quæstione 17. Ioannis Angeli & Mauric. quæstione 24. & Bruxe. & aliorum recentiorum. Præterea probatur ratione, nam tam differentia subalterna quàm infima seruant eundem modum essentialem prędicandi, vtraque enim prædicatur in quale quid, & per modum alterum qualificantis essentialiter: ergo in ratione prædicabilis essentialiter non differunt, & ita no constituunt duo prædicabilia Consequẽtia probatur: Nam si specie differrent diuersum modum prædicandi seruare deberent. Præterea probatur: Nam genus generalissimum, & medium & infimum eiusdẽ speciei sunt in ratione prædicabilis, etiamsi vnũ dicat naturam magis contrahibilem, & determinabilem, quam aliud. Nam substantia magis determinabilis est quàm viuens, & viuens quàm animal, quia hoc est prorsus illi accidentale in ratione generis: ergo etiam erunt eiusdem speciei atoma & subalterna, etiam si hæc non determinet naturam ita completè sicut alia, quia hoc eadem ratione est prorsus accidentale ad rationem differentiæ. Et explicatur magis hæc ratio, & confirmatur: Nam accidentale est ad generis rationem, prout est primi prædicabilis constitutiuam esse subalternam, vel nõ esse: ergo pari ratione erit accidentale ad rationem differentiæ, prout constituit tertium prædicabile esse atomã vel subalternam. Præterea illud quod accidit rationi differentiæ proprissimæ non potest aliud prædicabile constituere, sed prędicari de pluribus numero vel specie differẽtibus, est huiusmodi: ergo. Maior patet: Nam genus non debet determinari ad species per differentias accidentales. Minor probatur: Nam de ratione differentię proprissimæ solum est prædicari de pluribus in quale essentiale abstrahendo ab hoc, quod est illa plura esse specie, vel numero diuersa: ergo.

Secunda conclusio: Differentia atoma & subalterna in ratione differentiæ differunt accidentaliter, sicut homo albus, & homo niger, licet si considerentur in ratione atomæ & subalternæ sint diuersę speciei. Exẽplum est patentissimũ: Homo albus, & homo niger accidẽtaliter differunt in ratione hominis, si vero cõsiderentur in ratione albi, & nigri, distinctæ sunt speciei. Hęc cõclusio quoad primam partem patet: Nam esse atomam & subalternam non est de essentia differentiæ tertij prædicabilis, sed sunt extra rationem illius: ergo conueniunt illi accidentaliter, nec esse atomam consequitur ad essentiam differentiæ, vt sit eius passio, nec similiter esse subalternam. Si vero accipiatur disiunctim esse atomã, vel subalternã forsitã est propria passio differentiæ tertij prædicabilis, vel saltim habet esse ad modum illius. Secunda pars conclusionis probatur: Nam in ratione atomæ & subalternæ habẽt distinctas definitiones: sicut homo albus, & niger in ratione albi, & nigri habent distinctas definitiones: ergo sunt distinctæ speciei: quia quæ definitione differunt, specie differre certum est, si definitio propriè sumatur. Antecedens notissimum est, & hæc magis patebunt, dum assignemus argumentorum solutiones.

2. Concl.

Dissoluuntur argumenta.

Ad primum respondetur, quod differunt accidentaliter, & in hoc accidenti, si vt sic considerentur specie differunt, & natura, sicut supra habitum est, dum de genere sermonem instituimus: quod alia est intentio, à qua denominatur atoma & subalterna, & alia à qua denominatur

Ad 1. arg.

minatur differentia, sicut alia est forma, à qua denominatur homo albus, & alia à qua denominatur homo: ita est quædam intentio tertij prædicabilis constitutiua à qua denominatur sensibile differentia, & alia intentio est à qua denominatur subalterna, & hæc est accidens differentiæ ipsius. Et hoc manifestum est, cum ab eadem forma non possit prouenire formaliter esse substantiale, & esse accidentale: ergo nõ potest prouenire ab eadem forma essentia differentiæ & accidẽs illius, quod est esse subalternã differentiam. Prouenit ergo ab alia forma, cum isti effectus formales esse differentiam, & esse subalternam sint distincti.

Ad 2. arg. Ad secundum respondetur, quod in ratione atomæ, & subalternæ differentiæ speciei sunt distinctæ, & in ratione differentię non item, vnde magis differunt. Et est exemplum patens in homine albo, & nigro. Nam magis differunt homo albus & niger, quàm duo homines: sed duo homines numero differunt: ergo plus homo albus & niger, verum est, quia differunt specie in illa ratione.

Ad 3. Ad tertium respondetur, solutionem ibi datã esse optimam, & communem. Et ad replicam dicitur, quod illa assignata differentia constituit diuersitatem specificam, quod vnum prædicatur diuersimodè ab alio, scilicet vt totũ, vel vt pars. Differentia vero semper prædicatur vt pars qualificãs genus essentialiter. Quod vltimo vel nõ vltimo qualificet & actuet hoc est illi accidentale: quia hoc pertinet, non ad rationem differentiæ, sed ad rationẽ talis, scilicet, atomæ, vel subalternæ, & semper prædicatur, vt pars in quale quid de pluribus, quod est differentiæ essentia.

Ad quartum respondetur, quod accidens ex eo quod dimanat ab essentia rei habet cum illa connexionem maiorem, & ita diuersimodè prædicatur de indiuiduis specierum, quàm accidẽs non dimanans à rerum essentijs: nam hac decausa alio modo prædicari debet: & ita cũ sit diuersa connexio cũ subiectis, de quibus prædicatur est diuersus prædicandi modus, & sic diuersum prædicabile cõstituitur. Ego quidem fateor has rationes non esse demonstrationes, sed opinatiuas tantum. Qui oppositum sequi voluerit, non veto.

QVÆSTIO XXVII.

Vtrùm differentia prædicetur per se de genere.

Nihil aliud inquirimus, nisi, an ista sit per se, animal est rationale. Et videtur quod sit prædicatio per se. Omnis differentia per se alicuius prædicatur per se: sed rationale est differentia per se animalis: ergo prædicatur per se de illo. Discursus est legitimus, & minor clara, maior probatur. Nam ideò vocatur differentia per se, quia prædicatur per se. Et probatur eadẽ maior secundò, nam differentia per accidens prædicatur accidentaliter, & per accidens, vt patet in albedine respectu hominis: ergo differentia prædicabitur per se ab opposita ratione.

Deciditur quæstio.

Dico primò: Differentiæ non prædicãtur de genere in primo modo dicendi per se. Et probatur: Nam illud prædicatur in primo modo dicendi per se, quod est definitio illius, vel pars definitionis: sed differentia non est generis definitio, nec pars definitionis illius: ergo. Maior patet ex Aristot. primo Poster. ca. 4. Sed minor probatur: Nam definitio animalis, verbi gratia, (& idem est de alijs generibus) non est rationale, nec etiam est pars definitionis illius: aliàs in essentia animalis includeretur; & idem esset de omni alia differentia, & sic omnes differentiæ essent de ratione generis, vnde sequeretur, quod homo qui est animal, esset rationale & irrationale, quod est absurdum: ergo. Sequela probatur: quia rationale & irrationale sunt eius differentiæ (& sumo rationale loco omnium differentiarum animalium non habentium rationẽ) Quod autem sit absurdum probatur: quia genus differentias non dicit actu, sed potentia. Item, quia solum de ratione generis est illud, quod in sua definitione explicatur, vt de ratione animalis solum est, quod sit viuens sensibile, & nihil amplius.

Dico secundò: Differentia non prædicatur in secundo modo perfeitatis. Probatur: Solum prædicantur in secundo modo perfeitatis passiones alicuius de eo, cuius sunt passiones, sed rationale & irrationale, verbi gratia, non sunt passiones animalis: ergo. Probatur minor: Nam sequitur, quod sint vbicunque sit animalis essentia & sic quod homo sit rationale & irrationale. 3. Concl.

Dico tertio: Differentia non prædicatur de genere in tertio modo perfeitatis. Probatur: quia tertius modus perfeitatis non est modus prædicationis.

Dico quarto: Probabile est, quod prædicetur de differẽtia in quarto modo perfeitatis. Et hoc secundum aliquos, licet mihi probabilius videatur oppositum.

Prima pars probatur: quia est differentia effectus formalis generis; quia differentiæ omnes in genere continentur in genere causæ formalis, & rationale est effectus formalis ipsius, vt ait Soto cap. de genere, vel de differentia: nec enim in aliã causam formalem reduci possunt.

Secun-

Secunda pars probatur: Nam posito animali, nõ ponuntur omnes eius differentiæ: ergo non reducuntur in genus, tanquam in causam formalem. Impossibile est enim poni formalẽ causam, & non poni effectum formalem. Et licet in quarto modo perfeitatis differentia de genere prædicaretur, esset tamen accidentalis, & non perpetuæ veritatis: Sicut ista est accidentalis, idest, nõ perpetuæ veritatis, ædificator ædificat. Licet enim quando ædificium fit ab ædificatore fiat, sed non semper fit ædificium, & fit contingenter. ¶ Dico quinto, Differentia prædicatur accidentaliter de genere. Et probatur: nam accidit animali coniungi cum rationali: bene enim potest illius essentia saluari, sine rationalitate, vt patet in equo. Vtrùm autẽ omnes differẽtiæ prædicentur per se de genere, vtrum ista sit per se, animal est rationale, vel irrationale, dicemus infra, capite de genere. Vtrum autem genus per se prædicetur de differentia, supra visum fuit, dum ageremus generis quæstiones.

Ad argumentum respondetur, quod rationale dicitur per se differentia, nõ quia prædicetur per se, sed quia vt ait D. Thomas decimo metaphysicæ, determinat & contrahit animal per intranea, & illud ad esse specificum trahit, & non trahit illud, nec determinat ad esse accidentale. Et hac ratione albedo dicitur differentia accidẽtalis, & non per se animalis. Vide plura lib. 1. Poster. cap. 4.

QVÆSTIO XXVIII.

Vtrùm differẽtia superior essentialiter includatur in inferiori.

1. Arg. ET videtur pars affirmatiua vera. Primo quidquid prædicatur de aliquo in abstracto est de essentia illius: sed differẽtia superior prædicatur hoc modo de inferiori: ergo est de essentia illius. Maior probatur quia abstractũ solum dicit, & includit id, quod ad naturam rei pertinet: & ita nihil de illo prædicari potest, nisi si. de illius essentia Sed minor probatur. Nam Aristoteles 7. Metaphysicæ, cap. 12. dicit, quod fissio est pedalitas: sed fissio est differentia inferior, pedalitas superior: ergo.

2. Arg. Secundò: Nam rationale secundum suam propriam rationem vel est substantia, vel accidens. Hoc secundum esse non potest, cũ sit actus substantialis immediate contrahens rationem substantialem animalis. Est ergo substantia, vel corporea, vel incorporea. Non hoc secundum, quia est differentia contrahens id quod est essentialiter corpus, nempe animal. Et non potest essentialiter corpus determinari per incorporeũ: est ergo corporeum aliquid: sed corporeum est differentia determinatiua substantiæ ad esse corporis, ergo differentia superior includitur in inferiori. Et idem est, etiam si rationale sit aliquid incorporeum, quod potest dici, cum esse rationale sit esse intellectiuum cum discursu. Esse autem intellectiuum aliquid spirituale est, cum dicat principium operationis elenatę supra materiã. Dico ergõ, quod idem esset, quia incorporeum est differentia determinans substantiam ad esse substantiarum immaterialium, & clauditur in differentia rationali: ergo.

3. Arg. Tertium argumentũ: Rationale includit essentialiter rationem intellectiui: sed hæc est differentia superior communis angelis, & hominibus: ergo iam datur superior differentia, quæ sit de essentia inferioris Maior probatur, quia rationale formaliter est intellectiuum cum discursu. Vnde includit duo, & intelligere, & discursum Sed illa minor probatur: quia angelica differentia est intellectiuum. ergo iam includitur in differentia hominis. Aliqui respondent huic argumento, quod intellectiuũ hominis vel Angeli non contrahitur per aliquas differentias, aut modos illis superadditos, sed se ipso solum, vt est in homine facit illum intellectiuum, cum discursu: in Angelis vero facit sine discursu intellectiuum esse, quem effectum non facit in homine propter diuersam proportionem, quam habet ad hominem, & ad Angelum, seu ad contrahens rationem intellectiui. Nam secũdum quod contrahitur in animali dicit rationem intelligẽdi, seu rationem cognoscendi dependentem à sensibus: quia omnis nostra cognitio ortum habet à sensibus, secundum verò quod contrahit spititum dicit rationem intelligendi independẽter à sensibus.

Sed contra: Nam diuersitas effectus formalis non potest esse nisi à diuersa causa formali: ergo si illa ratio intellectiui, vt sic est vna tàm in homine, quàm in equo, nec contrahitur per aliquã rationem sibi superadditam, non poterit causare in illũ diuersum illũ effectum formalem intellectiui cum discursu, & sine illo. Dices, ab eadẽ causa formali posse prouenire diuersos effectus formales propter diuersitatem subiecti formalis, vt potest in speciebus visibilibus, quæ vt sunt in oculo constituunt illum in actu primo ad vidẽdum, non verò hoc faciunt in aere. Sed contra: quia in forma est effectus formalis, vt in causa: ergo si forma est eadem formalis, effectus erit idem. Maximè, quia proportionatur effectus formalis formę, vt patet in albedine, quę in quocunque subiecto sit, habet eũdem formalem effectum. Maximè, quia diuersitas, quæ se tenet ex parte subiecti est materialis diuersitas, & diuersi

tas effectus formalis pẽsanda est ex parte formę. Et ad instantiam de speciebus, respõdetur quod eundem effectum causant formaliter in potentia visiua, & in aere, quod si aer non dicitur constitutus in actu primo, sicut potẽtia, hoc est quia non potest habere actum secundum quod requirebatur, vt diceretur esse in actu primo.

4. Arg. Quartò: Nam si differentia vltima non includit superiorem: ergo differentia vltima est differentia suprema: quia differẽtia suprema dicitur quæ non habet aliam supra se, quam includat, sicut dicitur supremum genus, quod non habet supra se aliud genus: cõsequens est falsum, quia differentia vltima est quæ supra se habet aliam, quæ subalterna dicitur, & quidẽ hac ratione sub alterna dicitur.

5. Arg. Quintò, nam rationale dicit gradum vitæ rationalis, secundum quem animal est viuens, vita rationali: sed quod dicit vitam rationalem, dicit vitam & est viuens: ergo rationale est viuens, sed viuens est corporis differentia: ergo rationale includit superiorem differentiam: differentia ergo inferior superiorem includit.

Præambula ad quæstionem.

IN hac quæstione notissima est nominalium opinio differentiam inferiorem includere superiorem, & coordinari differẽtias infimas in ratione generis & speciei: quibus suffragatur Scotus 1. Posteriorum, q. 14. & 1. dist. . q. . vbi ait, quod rationale potest considerari in quãtum includit omnes differentias superiores. Et videtur cõsentire Soncinas 7. Metaphysicæ, q. 7 Temist. 1. Posteriorum, c. 12. & Iandunus 1. Metaphysicę q. 12. Imo id expresse docet, & probat D. Thom. 7. metaph. tex. 43. Et videtur esse Aristotelis expressa etiam sententia, qui 7 metaph. c. 11. diuidit vnam differentiam superiorem in alias inferiores: quæ diuisio formalis est, vt etiã explicat D. Th. super istum locum. Verum pro D. Th & Arist. & veritate intelligenda, sit

Deciditur quæstio.

1. Concl. PRima conclusio: Differentia superior non est de ratione inferioris differentiæ, vt sensibile non est de essentia rationalis, tanquã aliquid inclusum formaliter in illa: itaque in cõceptu rationalis non includitur sensibile formaliter, nec aliqua alia differẽtia superior: quinimo nec modus substantiæ generalissimę constitutiuus. Hęc conclusio est metaphysicorum grauissimorum. Nam illam tenet D. Th. & Soto & alij, locis infra adducendis. Anto. Andræas 7. metaph q. 15. Niph q. 16. Fland. q. 24. Merc. ca. 4. Toler q. 1 de substantia, & alij plures. Et probatur ratione: Nam hac de causa Arist. 3 Meta. tex. 10. probat genus non esse de essentia differentiarũ, quia alias duplici ratione conueniret genus speciebus, semel quidem ratione ipsius, & iterum ratione differentiæ, in qua includeretur essentialiter quod Arist. maximum iudicat inconueniens. Nam tunc dicere animal rationale, idẽ esset quod dicere animal animal rationale, quod est absurdum & inconueniens maximum. Sed si differentię superiores includerẽtur in inferioribus, hoc incõueniens sequeretur: ergo. Prob. antec. Nã cũ dicimus, homo est animal rationale, idẽ est quod dicere est viuens sensibile rationale: sed si rationale includeret sensibile dicerẽmus idẽ, quod est viuẽs sensibile sensibile rationale: ergo. Secũdo: Nã rationale determinat viuens sensibile ad esse hominis: si ergo sensibile includeretur in rationali, non determinaret viuens sensibile, quia nihil determinat quod in se includit: & hac ratione genus debet esse extra differentiarum essentiam, quia determinatur ab illis ad esse specificum quod differentia tribuit. Dices, quod differentia non determinat, nisi genus, non differentiam generis: sed hoc est falsum: nã D. Th. contra g. c. 14. dicit quod differẽtia superior contrahitur per inferiorem. Nã cum rationale determinet animal, & animal includat viuens sensibile determinabit consequenter rationem sensibilis, quod si illam includat implicabit contradictionẽ hæc determinatio. Tertio: Ex doctrina Arist. loco proximè adducto, genus est extra essentiã differẽtiarũ: ergo quod importat genus in sua essentia, seu diffinitione erit extra essentiam differentiarum: sed viuens sensibile est diffinitio animalis: ergo viuens sensibile est extra essentiam rationalis: ergo sensibile est extra illius essentiam: ergo non includit differentia inferior, vt rationale differentiam superiorem, vt sensibile, siquidem est extra essentiã illius. Nam si animalis differentia esset inclusa in rationale, nõ esset genus omnino extra rationẽ differentiæ inferioris. ¶ Vltima pars conclusionis prob. quia si modus substantiæ, qui est generalissimi constitutiuus, includeretur in rationale, cũ ibi includatur ens, sequeretur, quod differentia esset substantia completa, & sic esset directè in prædicamento substantiæ: & tunc deberet esse, vel genus, vel species, vel individuum, quod est implicatoriũ, cum essentialiter differẽtia sit pars speciei, & ita dicit rationẽ quandã imperfectam, & speciei constitutiuam & dantẽ ipsi specificũ esse metaphysicæ, & ad latus prædicamẽti collocatam.

Dissoluuntur argumenta.

AD primum arg. respondetur ex Nypho qui dicit in Græco codice illam prædicationẽ cõcretorum esse, sed licet sit in abstracto, respõdetur. Ad 1. arg.

Universidad de Deusto Biblioteca

detur sensum Aristotelicum, nullum aliũ esse, nisi quod sit idẽ realiter filsio, & pedalitas, non vero formaliter: sic adeo vt vna alteram includat essentialiter.

Ad 2. arg. Ad secundum respondetur, quod corporeum & incorporeum dupliciter accipi possunt. Vno modo secundum quod sunt differentię determinantes substantiam completam, & hac ratione si sumantur non possunt claudi in rationali. Accipitur alio modo corporeum & incorporeum, secundum quod sunt modi quidam transcendẽtes omnes substantias, substantialesque differẽtias: & hoc modo rationale, vel est corporeum, vel incorporeum quid. Sicut etiam est substãtia prout distinguitur contra accidens, & prout cõuenit substantię, & partibus eius, siue physicis, siue metaphysicis.

Ad 3. Ad tertium resp. ab aliquibus, quod ratio intellectiui, prout commune est homini, & Angelo non est differentia superior, aliàs contraheret aliquod ex generibus commune homini, & Angelo. Et loquimur modo de intellectiuo, nõ pro potentia: quia sic non potest esse differentia cum sit quid ad essentiam consequutum. Sed accipimus intellectiuũ pro radice huius potentię. Dicunt ergo isti, quod accipiendo sic intellectiuum est quidã modus transcendens omnes differẽtias Angelicas, & hominis: & includitur in illis differentijs, sicut includitur ratio substãtię: & dicunt consequi hunc modum ad rationẽ immaterialis. Secundò resp. quod accipiendo differentiã hominis, rationalitatẽ scilicet, quæ est radix intellectualitatis hominis, & differẽtiam Angelicam constituens Angelum in esse intellectiui, nihil in ratione intellectiui commune habẽt. Quod ex eo maximè patere potest, quod sunt differentiæ nõ diuidentes genus aliquod. Nã id per quod homo ab Angelo differt immediatè est per rationem materialis, & immaterialis, sed se ipsis differunt, vt formæ diuersæ diuersarum essentiarum constitutiuę. Nam sicut rationale & hinnibile nullam rationem differentiæ communem includunt, licet rationem substantiæ transcendentalem includant, sic vltima differentia hominis & Angeli, nullam differentiam communem includunt, sed se ipsis sunt diuersa: sicut sunt se ipsis diuersa rationale, & hinnibile.

Ad 4. arg. Ad quartum argumentum respondetur, quod differẽtia superior illa vocatur, quæ constituit genus magis vniuersale, & pluribus conueniẽs. Non verò vocatur differẽtia superior propterea quod includat aliam differentiam, & illi addat gradum aliquem.

Ad 5. arg. Ad quintũ eodem modo respondetur, quod rationale dicit quãdam perfectionem hominis constituiuam, quæ quidem perfectio distincta est ab omni alia differentia, nec illam includit sicut vnitas vltima est distincta ab omni alia vnitate, nec reliquas includit. Et hæc superioribus addita perficit speciem, & dat vitæ gradum rationalis hominis constitutiuum: qui gradus nõ includit gradum vitæ communem. Sed est alia perfectio eminentior, & ordinis altioris, quæ à nobis non bene explicari potest, nisi admisceamus vitæ gradum, sed non includit illum communẽ vitæ gradum, qui constituit animatum corpus, seu viuum.

QVÆSTIO XXIX.

Vtrùm differentiæ specificæ opponantur contrarie.

Vide Soncin. 10. Metaphys. q. 24. & Soto c. de substantia, q. 2. ad secundam confirmationem, 1. argum. & breuiter dicito, quod loquendo de differentijs substantialibus sunt repugnantes, non verò contrariæ, quia substantię nihil est cõtrarium, & differentiæ accidentium, quæ non sunt proprie contrariæ eodem modo se habent vt differẽtia quantitatis & relationis, siverò sint differentiæ rerum, quæ sunt propriè contrariæ, vt albedinis, & nigredinis sunt contrariæ, vt quo, idest, constitutiuæ contrariorum. Et si fiat argumentum. Nam Aristoteles libro decimo Metaphysicæ, textu vigesimo quarto dicit differentias specificas esse contrarietates, respondetur, quod vult dicere esse repugnantes: nam accipit contrarietatem pro repugnantia. De hoc agemus etiam infra in prædicamento substantiæ.

QVÆSTIO XXX.

Vtrùm semper sit differẽtia nobilior, & perfectior genere contracto ab ipsa.

1. Arg. Et videtur quod nõ, primò, quia aliquæ differentiæ sunt, quæ nõ eleuant genus ad altiorem gradũ, sed illud relinquũt in ea latitudinẽ perfectionis sensibilis, vt hinnibile, v. g. sed istæ differentiæ non sunt genere perfectiores: ergo. Maior est D. Th. de natura generis, & de ente, sed prob. min: quia illę differentiæ potius dicunt rationem sentiendi determinatã & contractã, quã non dicit genus, cum illã importet magis illimitatã: ergo importat perfectiorem rationem sentiendi. Consequentia probatur: quia coarctatio intra idem genus

genus attestatur imperfectioni rei limitatæ, cum tollat ab illa aliquid eiusdem generis, & non addat alterius gradus perfectionem.

2. argum. Secundum, quo aliquid indepẽdentius est, habet perfectionem maiorem, sed genus est magis independens, quam differentia: ergo habet maiorem perfectionem. Maior prob. quia esse Dei cum sit infinite independens, habet perfectionem infinitam. Probo minorem Nam animal non dependet à rationalitate, vel hinnibilitate cũ sine illis esse possit: hæc vero pendent ab animali, cum sine illo esse nõ possint: ergo.

3. argum. Tertium, Communicabilitas dicit maximã perfectionem vnde quanto aliquid est magis bonum tanto est magis cõmunicabile, & diffusiuum sui: vnde Deus, qui est maxime bonus, est maxime cõmunicabilis, & ad intra, & ad extra, sed sic est, quod genus communicatur pluribus, & per varias differẽtias se diffundit: differentia vero non communicatur, nisi vni genericæ naturæ quam contrahit, & vni speciei, quam cõstituit: ergo genus perfectius est, quam differentia.

4. argum. Quartum. Volitio libera est genus ad omnes volitiones liberas voluntatis, tam bonas, quam malas: sed differentia contrahens volitionem liberam ad prauam volitionem, & habentem ordinem positiuum ad obiectum de ordinatum, & contra legem diuinam est imperfectior, quam volitio libera, vt sic, cum illa ex natura sua non sit mala: hæc verò ipsam malitiam essentialiter constituat, quare potius est imperfectio sui generis, quam perfectio, cum determinet, & limitet illud ad esse imperfectum & prauum: ergo talis differentia imperfectior est suo genere. Et idem argumentum fieri potest de intellectione erronea. Intellectio enim vt sic, maiorem perfectionem importat, quam differentia specifica determinãs illam ad esse erroneum, & cõstituens eam prauam qualitatem mentis: sed ratio erroris cõstitutiua, imperfectionem importat, à qua tamen imperfectione abstrahit ratio intellectionis: ergo hæc est perfectior illa.

5. argum. Quintum. Quia si aliqua ratione differentia esset perfectior genere, hac ratione foret, quia genus est determinabile per differentiam, & quid materiale: differentia vero determinans, & actus formalis: ratio vero actus nobilior est, quam potentia, & determinans determinato: sed hæc ratio est nulla: ergo. Probatur minor: Nam sapientia, vt sic maiorem perfectionẽ importat, quam eius differẽtia, qua determinatur ad esse sapientiæ creatæ: ergo differentia non semper est perfectior illo, quod determinat. Constat autem quod sapientia est quid determinabile, & ratio perquam determinatur ad esse creatum est determinans. Sed maior probatur: nam sapientia, vt sic, importat perfectionem, simpliciter simplicem & sine admixtione alicuius imperfectionis, & sic reperitur formaliter in Deo. Ratio vero determinans, ad esse creature non est perfectio simpliciter, sed habet aliquid imperfectionis admixtum: & ita in Deo reperiri nõ potest: ergo. Et idem argumentum fieri potest de esse intellectiuo, & alijs similibus.

6. argum. Sexto. Genus perfectius est differentia in modo prædicandi: ergo in modo essendi genus excedit in perfectione differentiam. Consequentia probatur: quia modus prædicandi sequitur modum essendi, & in illo fundatur. Antecedens probatur, quia differentia prædicatur in quale, & per modum alteri adiacentis, genus prædicatur in quid, & per modum perse stantis, qui est perfectius prædicandi modus, sicut est perfectius perse stare quã alteri adiacere.

7. argum. Septimũ. Nã Angelus magis de perfectione addit substantiæ, quã differentia specifica Angeli super addat ipsi Angelo: magis enim de perfectione addit angelus, vt sic, rationi substantiæ, quam Gabriel rationi Angeli: ergo perfectius est angelus, qui est genus ad omnes Angelos, quam Gabrielis differentia.

8. argum. Octauum. Nam differentia est quædam partialis perfectio posita in prædicamento ad latus: genus vero dicit aliquam perfectionem, quæ collocatur directe in prædicamento: sed id quod directe est in prædicamẽto perfectius est eo, quod est reductius in illo: ergo genus perfectius est differẽtia. Discursus totus patet.

Ad huius quæstionis intelligentiam aduerte, differentias esse in duplici genere. Quædã sunt, quæ extrahunt genus extra proprium gradum, quia important principium altioris operationis, & ita dant altius esse, quam genus habebat, vt rationale dicitur principium intelligendi, quod non dicit animal: & ita generi tribuit esse altioris ordinis, quam erat esse animal. Aliæ differentiæ sunt, quæ relinquunt genus intra proprium gradum, vt hinnibile, quod non dicit aliam operationem, nisi sensitiuam, nec importat nisi principium sentiendi: sicut ipsum animal, tamen cum particulari modo intra latitudinem gradus sensitiui.

Decisio quæstionis.

1. Concln. PRima conclusio. Differentia communis, qua ratione est actus generis, deducens illud ad esse specificum formaliter, perfectior est genere ipso (& loquor de esse formali specifico metaphysice). Hæc conclusio quo ad primum genus differentiarum probatur: Nam illæ differentiæ important radicale principium altioris operationis, quam sit operatio generis conueniens: ergo illa forma est genere perfectior. Antecedens notum est: Nam

Universidad de Deusto
Biblioteca

tota latitudo sensibilitatis non habet operationem transcendentem sensus; sed intelligere est operatio transcendens sensus omnes, cum sit circa altius obiectum, nec exerceatur organo corporeo: ergo. Consequētia probatur: Nā forma siue physica seue metaphysica, quæ est principium altioris & perfectioris operationis, altior, & perfectior est: quia cum operatio sequatur ad esse, si operatio est perfectior, esse debet esse perfectius, & si esse est perfectius, forma, quæ dat illud debet esse perfectior. Probatur secundo conclusio quo ad omnes differentias. Quia differētia omnis est actus & perfectio generis, & ipsius pulchritudo essentialis, vt ait Porphirius capite de specie: sed actus omnis perfectior est re, quam actuat & perficit: ergo differentia omnis perfectior est suo genere. Maior est nota, minor probatur: quia tribuens perfectionem perfectius est suscipiente illam, sed differentia est tribuens perfectionem formaliter genus recipiens: ergo. Maior patet dese. Et probatur: quia ex eo, quod genus suscipit specificam perfectionem à differentia, est non habens illam actu sed potētia: sed actus perfectior est potētia: ergo differētia quæ est perfectio actualis perfectior est ipso genere, quod est in potentia ad illam. Explicatur magis hæc ratio: Nam differentia dat vltimum cōplementum, seu esse essentiale generi: ergo est perfectior genere, quod non habebat hanc perfectionem.

2. Conclu. Secunda conclusio: Nihilominus genus secundum aliam consideratione m perfectius est differētia, hoc est quatenus est quoddam totū constitutum in recta linea prædicamentali. Nam licet differentia sit perfectior, qua ratione est actus, & genus, qua ratione est potentiale quid, sit imperfectius, qua ratione tamen genus consideratur, vt qoid colocatum in recto ordine prædicamentali, & differētia consideratur, vt constituta ad latus genus, est perfectius. Hæc conclusio probatur octauo argumēto facto pro parte negatiua: Nam quod collocatur in recta prædicamentali hnea aliquam perfectionem habet ratione cuius collocatur, à qua deficit differentia, siquidem ab hoc ordine excluditur: ergo hac ratione genus perfectior est differentia. Quod si differētia & genus considerentur prēcise quo ad gradus quos dicunt, quia tunc habent rationem partis cū se non includāt nec actu nec potentia, nec dese in vicem prædicentur sit

3. Conclu. Tertia conclusio: Differentia omnibus modis habet tunc rationem perfectioris. Probatur conclusio: Nam si duæ partes considerentur, illa perfectior est, quæ habet rationem actus, quam illa, quæ habet rationem potentię: sed tunc sunt duæ partes, & generica natura habet rationem potentiæ, natura differentialis habet rationem actus: ergo. Maior dese patet: quia actus nobilior est potentia, & patet in materia & forma. Minor probatur: nam conceptus & natura differentiæ tunc determinat naturam genericam: ergo.

Dissoluuntur argumenta.

AD primum respōdetur quod illa illimitatio generis potius est quid imperfectū, quia est quid potentiale, & determinatio differentiæ, quam facit in genere est ipsius perfectio. Vnde differentia quatenus peculiarē gradum sentiendi determinat est perfectior genere: quia hæc limitatio est formalis, & remouet imperfectionē generis, sicut forma perfectior est materia prima, & si materia sit magis illimitata potentialiter. Et hæc illimitatio non tollit gradum aliquem à natura generica, sed totam illam essentiam generis ad certam speciē reducit, non per additionem gradus noui extrahentis; seu eleuantis naturam ad aliud esse supra sensibile: sed per hoc solum, quod dicit peculiarem gradum sentiendi, quem non dicit genus actu, nec alię species vllo modo important; sicut numerus determinatur per vltimam vnitatem ad speciem certā, non sic quod vnitas dicat aliquid, quod antea non erat in numero. Nā numerus vnitates habebat nec per hoc quod eleuet numerū ad aliquid esse supra numeri rationē sed per hoc solū, quod facit numeri naturam determinatam, vt quod sit binarij, ternarij, scilicet, vel quaternarij. Itaque numerus v.g. quod est genus dicit multitudinem vnitatum: sed binarius est species, nō quia dicat plures vnitates, quam numerus, sed per hoc, quod dicit determinate quod numerus dicebat indeterminate, & illa determinatio habet rationem differentiæ. Eodem modo de animali & equo dicendum est: nam equus dicit rationem sensibilis determinate, quam non dicebat animal: sed indeterminate: & illa determinatio est differentia, nō per hoc quod addat gradum, sed per hoc, quod determinat gradum sensibilitatis. Ad 1. arg.

Ad secundum respondetur: quod illud, quod dependet à causa efficienti aut finali imperfectius est non depēdenti à talibus causis, quod verò dependet à causa materiali, non ideo est imperfectius non dependēti à tali causa. Binarius enim ab vnitate dependet, ipsa autem imperfectior est binario: & homo à materia dependet in genere causæ materialis, & homo est perfectior materia. Vnde fit, quod posterioritas, & dependentia respectu causæ materialis potius arguit perfectionem in ordine ad materiam, qua constat, quia includit materiam ipsam, genus autem gerit rationem materiæ respectu differentiæ: & ita differentia ipsa erit perfectior, quandoquidē est forma. Et patet exemplum in anima equi, & materia: nam materia illa potest esse sine illa forma, & forma non sine materia; & tamen forma perfectior est materia illa. Ad 2.

Ad 3. Ad tertium respondetur, quod communicabilitas materialis, & potentialis qualis generi conuenit potius est imperfectio; vt patet in materia prima quæ pluribus cōmunicatur suppositis imperfectior est illis, quæ sunt incommunicabilia.

Ad 4. arg. Ad quartum respondetur, quod differentia contrahens volitionem liberam ad esse prauæ volitionis, potest considerari in esse moris, & sic est imperfectior, quia inducit in actu difformitatem & deordinationem à regula rationis, quam tamen actu non importat volitio libera. Potest etiam considerari illa differētia in esse naturæ secluso ordine ad omnē legem, & sic est simpliciter perfectior suo genere. Et per hoc solui possunt reliquæ rationes ibidem, insinuatæ.

Ad 5. arg. Ad Quintum respondetur, quod sapientia, vt abstrahit à creata & increata, nō est genus, sed quid analogum, & creata sapientia est membrum minus principale.

Ad 6. arg. Ad Sextum patet ex conclusionibus: Nam genus secundum aliquam rationem est perfectius differentia, absolute tamen differentia est perfectior: & modus prædicandi in quid pro quanto dicit quoddam totum constitutum in recta linea est perfectior modo prædicandi in quale differentiæ ipsius, secundum quod est quid ad latus constitutum. Quia tamen prædicatur genus vt quid determinabile per differentias formales, & differentia, vt formale determinatiuum; hinc fit quod differentia sit genere perfectior hac ratione, & hac ratione perfectiori modo esse habet.

Ad 7. Ad Septimū ex dictis patet. Nam omnis differentia perfectior est omni generica ratione, & ita differentia vilissimi vermis addit maiorem perfectionem generi, quam sit generis ipsius perfectio. Ad octauum patet ex secunda conclusione.

QVÆSTIO XXXIIII.

Vtrum detur aliqua differentia vltima conuertibilis cū specie.

HAnc quæstionem non ideo versamus quia aliquid habeat difficultatis, sed pro doctrinæ tertij prædicabilis complemento, & vt refutemus etiam antiquorum sententias qui Porphyrium sequuntur.

Prima sententia asserit rerum differentias nequaquam simplices esse: sed consistere in plurium differentiarum aggregatione, quorum singulæ in alijs rebus reperiuntur facile, sed simul sumptæ non nisi in specie, quam constituunt inueniuntur. Ita docet Albertus septimo metaphysicæ tex. 43. Vbi ait in definitione non esse sistendum, donec deueniatur ad aggregationem differentiarum, quæ conuertatur in suo definito. Philosophus 2. posteriorum textu 13. & 6. topicorum capite 1. Themistius 2. posteriorum capite 20. Amonius super Porphyrium capite de communitatibus illamque dicit probabilem Toletus 2. Posteriorum capite. 14. Et probatur hæc sententia 1. ex Porphyrio capite de specie, vbi hominis, vt sic plures assignat differentias, scilicet, rationale & mortale, quarum quælibet communis est alijs, sed non ambæ simul. & cap. de differentia, assignat has differentias hominis, rationale mortale, Dei, rationale immortale, & irrationale mortale bruti, & illas constituit tanquam ex æquo diuidentes genus, & tex. 6. dicit, quod homo supra rationale addit mortale. Et idem asserit capite de communitatibus, est que perpetuus in hac doctrina. 1. Argu.

Secundo: Nam Arist. 2. poster. tex. 17. dicit, quod ad inueniendam definitionem sumendum est genus definiti, & postea sumendas esse differentias particulares, quarum quælibet alijs rebus conueniat, non tamen omnes simul. Et 6. topic. c. 13. ait impossibile esse speciem de differentia prædicari, quia de pluribus, quam species dicitur. Vbi aperte asserit differentiam non conuerti cum specie. Et idem tenet 4. topic. capite 2. 2. Argu.

Tertio; Nam sicut indiuidui collectio proprietatum in alio inueniri non potest, singulæ tamen possunt, & hoc sufficit, vt constituatur indiuiduum & ab alijs distinguatur: ita etiam complexio realis plurium differentiarum poterit speciem infimam constituere, & illam distinguere ab alijs. Conseq. patet: Nam ita intrinseca est indiuiduo differentia numerica, vt indiuiduum est, sicut differentia specifica speciei ipsi: Ergo. 3. Argu.

Deciditur quæstio.

SEd opposita sententia est verior, & ideo respondetur, rerum differentias simplicissimas esse, licet aliquando à nobis per plures proprietates complexiue sumptas explicentur. Hanc tenet D. Thomas secundo posteriorum lectione 13. & 7. metaphysicæ textu 43. Scotus 2. posteriorum capite 2. Simplicius capite 3. anteprædicam. qui profe refert Iamblicum. Boetius libro de diffini-

Universidad de Deusto Biblioteca

tionibus, & alij plures tum moderni, tum antiqui in hanc veniunt sententiam. Ec probatur primo ratione: Omnis forma habet effectum formalem sibi soli proprium distinctum ab omni effectu formali alterius formæ: ergo ab effectu formali cuiusque formæ, & forma tribuente talem effectum potest desumi vltima differentia, quæ sit ita propria huic, vt nulli alteri formæ conueniat. Antecedens probatur inductiue: quia esse formale, quod dat albedo distinctum est ab esse formali nigredinis, & esse formale, quod dat forma hominis primario distinctum est ab esse formali, quod dat forma equi. Et ratione probatur: Nam si est diuersa causa formalis, & forma diuersa effectum formalem diuersum conferre debet. Conseq. illa probatur: Nam differentia est hoc esse formale, & effectum hunc formalem: ergo sicut ipsum est vnum & simplex, esse formale, ita differentia vltima erit simplicissima & vna: & ita, quia esse quod dat forma hominis est esse rationale, differentia erit rationale, quod solum homini conuenit, sicut & sua forma soli illi conuenit. Præterea: Nam differentiæ, quæ conueniunt huic speciei equi, & alijs, vt esse sensibile, verbi gratia non sumitur ab anima equi, vt sic secundum hanc vltimam rationem, vt est anima equi, sed ab illa, qua ratione est sensitiua, vel aliquid huiusmodi: ergo ab illa anima equi, qua ratione est specialis forma ab alijs distincta, & habens virtutem formalem tribuendi effectum formalem diuersum & vltimum potest desumi quædam differentia simplex ipsi equo propria & ab omnibus alijs distracta.

3. argum. Tertio. Nam species omnis subalterna, vt animal per vnicam tantum differentiam constituitur: ergo, & species vltima. Probatur consequentia: Nam si à gradu imperfecto, & potentiali, quam tribuit forma sumitur vera differentia simplex, vt à gradu sensitiuo, ita etiam à gradu perfecto, quem tribuit, scilicet ab esse rationali sumetur etiã vnica simplex, & vltima differentia, eadem prorsus ratio est in vtroque. Præterea: Nam propriæ passiones ab essentia dimanant: sed in qualibet re inueniuntur passiones propriæ nulli alteri rei conuenientes: ergo & essentiæ gradus proprius, à quo dimanant ita est proprius huic essentiæ, quod nullo modo alteri conuenit rei: ergo vltima differentia ab hoc gradu proprio sumitur, quæ nulli alteri rei conueniat: & quæ sit vna sicut gradus est vnus & simplex, sicut & simplicitas conuenit gradui specifico & essentiali. Præterea: Nam sæpissime genus diuiditur per differentias simplices: ergo species per differentias simplices constituentur. Antecedens patet in multis, vt rationale & hinnibile diuidunt animal. Sed conseq. prob. quia differentiæ generis diuisiuæ sunt specierum constitutiuæ. Præterea: Nam rerum species sunt sicut numeri in indiuisibili consistentes: ergo non constant differentijs complexis, quia tunc non erit essentia indiuisibilis, sicut nec differentia essentiæ constitutiua est indiuisibilis. Secunda pars conclusionis probatur: quia cum essentiæ rerum sint occultæ nobis ad circumloquendum illas sæpe proprietatibus multis in vnum collectis vtimur, non verò quod ipsæ sint compositæ.

Dissoluuntur argumenta.

AD primum respondetur, quod errauit Porphyrius in hac parte. Nec mirum: Nam rebus grauioribus maioribus fuit implicitus erroribus. *Ad 1.*

Ad secundum respondetur, quod loquitur de differentijs subalternis, per quarum aggregationem solemus res diffinire, quia ignoramus veram differentiam rerum. Per hoc tamen non negat esse alium definiendi modum perfectiorem illo, quo res per genus immediatum, & vnam simplicem differentiam diffinitur. Secundo respondetur, quod Aristot. in Topicis sæpe ex aliorum sententia loquitur, & disputando magis, quam definiendo. *Ad 2.*

Ad Tertiem respondetur, quod indiuidua, vt sic, etiam differunt per suam singularitatem distinctam à sua essentia: & quando dicimus differre per proprietatum collectionem: hoc est in ordine ad nostrum modũ intelligendi, quibus ista proprietatum multitudo magis nota est. Et ita principium indiuiduationis simplicissimũ est licet à nobis disiuncte explicetur, & per varias proprietates. *Ad 3.*

Quartũ prædicabile de proprio.

QVÆSTIO XXXIV. 32

Vtrum omnia illa genera proprij à Porphyrio assignata pertineant ad hoc prædicabile.

ET pars affirmatiua vera videtur. Primo authoritate Porphyrij, qui in hoc prædicabili illa numerat, & non in prædicamento accidentis: ergo signum est pertinere ad hoc prædicabile, & non ad quintum: Nam dum agebat de differentia, non egit nec annumerauit illi propriorum genera, quia ad prædicabile differentiæ non pertinebant, & egit de differentia, quia ad illud attinuit: ergo. 1. Argũ.

2. argum. Secundum: Nam omnia propria habent specialem ordinem ad subiectum, quod non habet accidens cõmune: ergo omnia propria habent specialem prædicandi modum, quæ non conuenit accidenti cõmuni. Antecedens est notum, & patet ex definitionibus eorum, vbi semper ponitur subiectum, vt quid ab ipsis respectum peculiari modo. Et consequentia probatur: quia in modo essendi fundatur modus prædicandi: & cum in esse peculiariter respiciant subiectum, peculiari modo prædicabuntur. Vnde ad hoc prædicabile peculiariter pertinebunt.

3. argum. Tertium. Quia ad illas acceptiones proprij homo non est tam indifferens, sicut ad esse album: non enim esse medium est homini ita accidentale, sicut esse album: ergo signum est, quod vnum ad hoc prædicabile pertinet, scilicet esse medium, & aliud ad quintum prædicabile, scilicet esse album.

4. argum. Sed ego quidem magis demiror aliquos his friuolis argumentis conuinci, & affirmare omnia proprij genera ad prædicationem huius prædicabilis essentialiter pertinere, sicut proprium quarto modo conuenit. Sed vt quid doctrina Thomistarum teneat explicemus, oportet, prius porpria ipsa ab Aristotele primo topicorum, & prophyrio hic assignata explicare. Quadrifariam ergo proprium accipitur. Primo modo pro illo, quod conuenit soli speciei, & non omni, idest, pro illo, quod conuenit solis indiuiduis speciei, sed non omnibus indiuiduis illius. Quo pacto medicum esse, vel Geometram proprium hoc primo modo censetur: quia esse medicum dicit quandam inclinationem ad medendi artem ex proprijs indiuiduorum aliquorum principijs ortam, quæ præsupponit naturam specificam. Et ita ex illa parte, qua præsupponit naturam conuenit speciei: sed ex ea, qua requirit certam indiuidualem dispositionem, quæ non omnibus indiuiduis reperiuntur, non conuenit omnibus in diuiduis illius speciei. Si vero accipiatur esse medicum in suo principio, pro potentia, seu inclinatione ad medicinam, quæ ex natura intellectuali dimanat, erit propria passio. Et sic dicit Aristoteles, omnis homo naturaliter scire desiderat, id est, habet inclinationem, & aptitudinem ad scire: & natura sic habet naturalem inclinationem ad scire in communi, & ad hoc scire in particulari, quatenus est naturæ intellectualis perfectiuum, vnde est illius propria passio. Verum secundum quod dicit peculiarem quandam inclinationem ex principijs indiuidualibus naturæ ortam, est proprium primo modo. Alios vidi explicantes hoc proprium primo modo hac ratione: quod esse medium actu ad hanc proprij rationem pertinet; quia conuenit soli, & non omni. Et ita videtur (inquit ista sententia) accipere proprium primo modo Porphyrius, cum dixit, vt esse iudicus, vbi de actu loquitur non de inclinatione. Secundo modo accipitur proprium, quod conuenit omni, sed non soli, vt esse bipedem. Nam, quia ex principijs specificis non erit, sed aliunde fit, vt alteri conueniat, alteri ab homine, vt gallo, quia illud principium alteri conuenit. Tertio modo dicitur proprium illud, quod conuenit omni & soli, sed non semper, vt canescere: consequitur enim canities principia quædam in homine, quæ illi certo conueniunt tempore, ideo non semper illi adest. Quarto modo dicitur proprium, quod conuenit omni, soli & semper, & hoc genus proprij solum demonstratur, vt dicitur in posterioribus. Quo modo proprium dicatur de his quatuor generibus proprij, an analogice vel vniuoce dicam statim.

Secundo notandum est, cum inquirimus vtrum omnia proprij genera ad hoc prædicabile pertineant, nihil aliud nos inquirere, nisi, an hæ prædicationes, Petrus canescit. Petrus est bipes sint prædicationes quarti, an quinti prædicabilis. An, verbi gratia, bipes sit prædicatum respectu Petri & Pauli, quinti an quarti vniuersalis, & sit in suis inferioribus, vt quartum vniuersale, an vt quintum.

Decisio quæstionis.

RESpõdetur ergo ad quæstionem, quod solum prædicationes proprij quarto modo acceptæ sunt prædicationes quarti prædicabilis. Hæc conclusio est mihi certissima. Et probatur primo: Nam tria genera proprij sunt accidentia communia: ergo eorum prædicationes pertinent ad quintum prædicabile: ergo non pertinent simpliciter ad quartum. Primum antecedens probatur. Nã accidens commune est quod potest adesse & abosse à subiecto præter subiecti corruptionem, sed ita se habent ista: ergo. Probatur minor: Nam bene potest per considerationem hominis natura saluari, & eius proprietates sine talibus accidentibus, & possunt illa negari de subiecto non sublata, nec distincta eius natura: nam etiam si canescere, vel esse bipidem: ve medicum esse de homine negentur, vel homo sine illis intelligatur eius manet natura, cum suis proprietatibus consequutis ad illam, ergo sunt communia accidentia. Præterea probatur assertum no 1. Conclu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

strum: Nam quod recipicit denominationem quarti prædicabilis, consequitur ad naturã specificam præcise: sed supra dicta accidentia non sunt huius modi: ergo. Maior patet. nam in hoc accidens quinti prædicabilis ab accidenti quarti distinguitur. Et minor patet cum consequentia. Præterea: Nam sequitur, quod omnes actiones hominis, vt sic, sunt propria, & pertinent ad hoc prædicabile: consequens est falsum: nam intelligere, amare, &c. ad quintum prædicabile pertinent: sed sequela probatur: quia omnes illæ præsupponunt & dicunt subiectum ipsum hominem scilicet magis peculiariter, quam albedo; vnde ratio aduersariorum est ridicula.

Præterea: Nam hæc est prædicatio mere accidentalis, nec vllo pacto demonstrabilis homo est medicus, etiam si accipiatur pro inclinatione orta ex principijs indiuiduantibus: ergo pertinet ad quintum prædicabile. Consequentia patet, quia prædicationes quarti demõstrabiles sunt: sed antecedens probatur: quia quod non consequitur ad rei essentiam ad quintum pertinet prædicabile. Præterea: Nam magis propria est nigredo corui ipsi coruo: quis ex eius conditionibus indiuiduantibus oriatur, quàm proprium primo modo: sed illa pertinet ad quintum prædicabile: ergo & reliquæ. Maior probatur: quia esse medicum, non omnibus cõuenit, esse nigrum omnibus conuenit coruis: ergo. Dixi in asserto simpliciter & absolute: quia hæc prædicatio, homo canescit, homo est bipes &c. secundum quid pertinent ad hoc prædicabile, quatenus ipsa propria secundum quid habent proprij rationem.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. AD primum respondetur: quod ideò de illis egit Porphyrius in hoc prædicabili, quia secundum quid erant proprietates, vt illis cognitis in notitiam veri proprij peruenieremus, cuius modi est quarto modo propriũ, in ordine ad quod actum fuit de alijs proprijs, quæ secundum quid rationem proprij habent.

Ad 2. Ad secundum respondetur: quod necessario erat respicere subiectum, vt quid natum ex principijs rei, vel consequutum ad rationem formalem subiecti, seruata cuiusque natura, vt haberet proprij rationem, quod supra dictis proprijs non conuenit: quia vero aliquo modo subiectum respiciũt propria secundum quid sunt.

Ad 3. Ad tertium respondetur: quod propterea sunt propria secundum quid. Secundo respondetur, quod est tam in differẽs ad illas proprij acceptiones, quantum sufficit vt sint accidentia communia, cum non oriãtur ex principijs rerum essentialibus.

QVÆSTIO XXXVI.

Vtrũ proprium quarto modo sit vniuersale respectu speciei, an verò respectu indiuiduorum.

VIDETVR quod sit vniuersale respectu speciei. *1. Argu.* Primo. Nam respectu speciei est proprium, sed vt sic est vniuersale: ergo proprium respectu speciei est vniuersale. Maior patet: nã risibile respectu hominis est accidens nõ commune: ergo proprium: ergo respectu speciei, habet rationem proprij, & ita ab omnibus vocatur. Sed minorem probo: nam quartum prædicabile, & vniuersale est proprium, vt patet ex Porphyrio, & omnibus in præsenti.

Secundum argumentum: Proprium habet *2. Argu.* rationem vniuersalis, & nõ respectu indiuiduorum: ergo respectu speciei. Antecedens pro secunda parte probatur: Nam Arist. 1. Topic. c. 4. dicit proprium esse, quod non indicat quid est esse rei, sed in est, & conuersim de re prædicatur: sed de indiuiduis non prædicatur conuertibiliter, cum excedat illa diuisim sumpta, & in plus se habeat: ergo nec respectu illorum est vniuersale. Probatur vltima conseq. Nam respectu eorum, respectu quorum est vniuersale debet esse proprium; sed respectu indiuiduorum, non est proprium, cum non prædicetur conuertibiliter: ergo nec est vniuersale. Maior patet: quia proprium, vt sic est vniuersale: ergo. Dices: quod prædicatur conuertibiliter respectu omnium, & ita respectu omnium est vniuersale. Sed contra: quia sumptis omnibus indiuiduis collectiue non est proprium superius ad illa, sed æquale: ergo nec est vniuersale quia vniuersale debet esse superius & non æquale.

Tertium: Si propriũ est vniuersale respectu *3. Argu.* indiuiduorũ: ergo vt vniuersale est, refertur propriũ ad indiuidua specifica: consequens est falsum: ergo. Minor probatur: nam ad indiuidua specifica solum refertur species: sed propriũ, vt sic, nõ est species, ergo. Mi. patet: Nam, cum proprium & species sint distincta prædicabilia specie, debẽt habere terminos specie distinctos: sed indiuidua sunt termini speciei, vt prædicabilis est: ergo nõ sunt terminus proprij. Dices quod aliter sunt termini speciei aliter proprij. Sed contra: Nam hæc diuersitas non potest recte assignari, cum semper, vt in diuidua sunt naturæ humanæ sint terminus prædicabilis proprij. Et eadẽ ratione sunt terminus speciei.

4. Argu. Quartum: Eodẽ modo prædicatur propriũ de specie, ac de indiuiduis, sed de indiuiduis prædicatur, vt quartũ prædicabile, & vniuersale: ergo etiã de specie. Ans patet, Quia risibile non prædicatur de homine essentialiter, cũ nec sit species genus aut differentia, nec etiam prorsus accidentaliter, cum prædicetur per se: ergo prædicatur prædicatione proprij, vel datur sextum prædicabile. Nec valet quorundam solutio, qui dicunt respectu speciei esse prædicatum: non verò prædicabile, quia illud prædicatum alicuius prædicabilis est prædicatum; maxime cum sit prædicatum completum simplex &c: ergo non alterius, nisi quarti: ergo respectu speciei est quartum prædicabile proprium, & vniuersale.

5. argum. Quintum: Nam proprius modus prædicationis huius prædicabilis est prædicari per se in quale accidentale; sed sic prædicatur proprium respectu speciei: ergo respectu illius est quartum prædicabile.

6. argum. Sextum. Siue dicamus, Petrus est risibilis, siue homo est risibilis, non variatur conceptus ex parte prædicati: sed respectu indiuiduorum habet rationem vniuersalis: ergo respectu speciei, cum non varietur aliquo modo, & esse non poterat, vt respectu vnius esset vniuersale & non respectu alterius, sine aliqua varietate ex parte ipsius prædicati. Alia argumenta, quæ hic fieri poterant, vide supra quæstione 28. Nam in præsenti solum inquirimus id, quod est huic quæstioni natiuum, an scilicet proprium, vt sic, sit vniuersale & hoc habet peculiarem difficultatem, cum non sit proprium, nisi respectu speciei.

In hac quæstione aliqui sequuti Sotum, & Caietanum & de proprio, & de specie dixerunt proprium per ordinem ad speciem, à qua dimanat, rationem habere vniuersalis. Sed vt quid ego censeam explicem sit

Decisio quæstionis.

1. Conclu. PRima conclusio: Proprium est vniuersale proprissime, sicut & reliqua prædicabilia. Probatur hæc conclusio, â definitione vniuersalis; Nam proprium est vnum in multis, & de multis: ergo est vniuersale. Probatur antecedens: Nam risibile abstractum â Petro, & Paulo est in illis: prædicatur ergo de illis, & ita erit vniuersale.

2. Conclu. Secunda conclusio: Proprium habet rationem vniuersalis quarti per ordinem ad sua inferiora: vt risibile per ordinem ad Petrum Ioãnem, & Franciscum, & non per ordinem ad speciem, nec radicaliter. Habes hanc conclusionem probatam in simili supra quæstione 28. dum hoc idem de differentia diffiniuimus. Nec volo adducere iterum probationes, quas ibidem reperies: eadem enim ratio est de proprio, & differentia, quantum ad hoc. Et si dicas: nam species est vniuersale: ergo ex eo quod proprium illi adæquatur erit radicaliter vniuersale, negatur consequentia: quia referendo præcise risibile ad hominem ex illo respectu nullo pacto habet rationem vniuersalis, sed potius rationem prædicati ex illo respectu, non vniuersalis. Radix autem proxima vniuersalis est esse cognitum, vel esse abstractum, vel comparatum, remota verò vnitas formalis, vnde nullo modo est respectus ad speciem radix vniuersalitatis illius, quinimo quando illam respicit iam est vniuersale, & non habet ab specie esse vniuersale. Præterea probatur conclusio sua propria ratione: Nam Aristoteles primo Topicorum cap. 4. & Porphyrius hic, dicunt proprium quarto modo esse quod conuenit omni, & soli, & semper. Explicant autem illam particulam, omni, hoc modo, omni supposito naturæ physice, seu omni indiuiduo: ergo per hoc, quod inferioribus conuenit natura proprij 4. modo explicatur ab istis autoribus in ordine: ergo ad illa indiuidua habet, quod sit vniuersale.

Tertia conclusio, Inferiora proprij sunt *3. Conclu.* inferiora speciei, v. g. inferiora risibilis, vt prædicabile est quartum, non est hoc & illud risibile, quia horum respectu Petrus haberet speciei rationem, quam rationem quarti prædicabilis: sed sunt Petrus, & Paulus & Franciscus. Hæc conclusio euidens est: nam illa sunt inferiora proprij, ex cuius principijs specificis proprium illud consequitur: sed risibile cõsequitur ex principijs specificis Petri, & Pauli: ergo respectu illorum est quartum vniuersale. Probatur minor: quia ex natura humana, quæ est natura specifica Petri & Pauli oritur risibile. Secundo probatur conclusio: Nam hæc prædicatio, hoc risibile est risibile, est quidditatiua: ergo non est quarti prædicabilis: nam licet prædicabile quartum sit perse in 2. modo, sed non est quidditatiuum prædicabile.

Dissoluũtur argumenta.

AD primũ resp. 1. quod propriũ dupliciter *Ad 1. arg.* potest accipi, vno modo pro proprietate reali, consequuta ad essentiam specificam, ex principijs specificis: vt risibile consequitur

Universidad de Deusto Biblioteca

ad hominem, & hoc modo in sua ratione nihil amplius dici ti quam quod per suam diffinitionem explicatur: nec dicit vniuersalitatem, nec particularitatem, sed solum essentiam suã realem. Et hac ratione proprium dicitur in ordine ad speciem quia est speciei passio. Alio modo sumi potest proprium logice pro eadẽ proprietate reali, quatenus in dicta secunda intentione huius prædicabilis, & sic accepta rationem vniuersalis habet per ordinem ad sua inferiora, & non per ordinem ad speciem, quæ non est inferior. Secundo respondetur, quod proprium dupliciter accipi potest, etiam secundæ intentionaliter. Vno modo pro illo, quod de alio affirmatur, vt consequutum ad eius essentiam æquale cum specie ipsa. Alio modo pro proprietate, quæ ad essentiam rei consequitur, vt quid superius existens ad omnia indiuidua illius speciei. Et hæc acceptio, non est acceptio duorum, sed eiusdem secundum aliam & aliam considerationem. Si ergo hoc secundo modo consideretur, proprium vniuersale est, & rationem vniuersalis habet in ordine ad illa inferiora, quibus est superior. Si primo modo consideretur proprium est quidem prædicatum proprium, & in re vniuersale, non tamen habet esse vniuersale ex respectu illo ad speciem, sed habet esse quoddam prædicatum non vniuersale ex illa ratione. Nec inconuenit aliquid esse vniuersale secundum vnam rationem, & non habere rationem vniuersalis secundum aliam. Nam homo ex se non est vniuersale, sed est vniuersale, vt cognitum in communi: & ita risibile in ordine ad speciem non habet vniuersalis rationem, licet de illa prædicetur: sed hoc habet per respectũ ad inferiora, illa tamen risibilitas, seu propriũ illud intentionem vniuersalis habet, sicut homo intentionem vniuersalis habet, in ordine ad Petrum & Paulum, non vero in ordine ad animal.

Ad 2. Ad secundum argumentum respondetur, quod necessario illud, quod induit rationem proprij, debet prædicari conuertibiliter de specie: Nõ vero hoc dicit Aristoteles, & Porphyrius, quia rationem proprij habeat in ordine ad speciem: sed hac ratione hoc docet vt ostendat vniuersale quarti prædicabilis debere ex necessitate, conuertibiliter se habere, cum specie ex eius principijs essentialibus oritur: non vero, quod sit necessarium cum indiuiduis conuerti diuisim, sumptis, etiam si habeat vniuersalem rationem in ordine ad illa. Et cum dicitur, est proprium Petri esse risibile respondetur, quod est proprium Petri; quia consequitur ad essentiam suam specificam, cum qua conuertitur: nõ vero dicitur proprium Petri, quia conuertatur cum illo, nam conuersio debet esse respectu illius, à quo oritur proprietas, non respectu indiuiduorum illius esse.

Ad tertiũ respõdetur: quod risibile v.g. & quod libet proprium refertur ad indiuidua, vt quid cõsequutum ex eorum natura specifica, species verò refertur ad eadem indiuidua, vt id, quod illorum essentiã specificã importat. *Ad 3.*

Ad quartum respondetur, quod non eodem modo prædicatur risibile de specie & de speciei indiuiduis. Nam de istis prædicatur, vt quid superius ad illa, à quibus fuit abstractum risibile, & inferioribus, quibus per se conuenit in secundo modo perseitatis, & in ordine, ad quæ habet rationem vniuersalis. De specie vero prædicatur, vt quid consequutum ad eius essentiam sibi æquale. Et hoc vocamus prædicari, vt quartum prædicatum. Nam illud, quod habet rationem quarti prædicabilis respectu indiuiduorum respectu speciei solum habet rationem quarti prædicati, & non vniuersalis. Nam licet quod prædicatur vniuersale sit, sed non in ordine ad illud, de quo prædicatur, nec illa ratione, quia prædicatur de specie est vniuersale. Et cum dicitur, quod illud prædicatum est alicuius prædicabilis prædicatum, respondetur, quod vt affirmatur de specie, & vt importat ordinem ad speciem, nullius prædicabilis est prædicatum: quia non est prædicabile. Illud vero, quod prædicatur secundum aliam rationem, quartum est prædicabile, seu ad quartum pertinet prædicabile. *Ad 4. arg.*

Ad quintum respondetur, quod proprius modus huius prædicabilis est prædicari inquale accidentale perse in secundo modo perseitatis: verum præsupponit in re, quæ prædicatur quod sit vniuersale, & cum non sit vniuersale risibile respectu speciei, non prædicatur de illa, vt quid ad hoc prædicabile pertinens. De inferioribus vero risibile prædicatur in quale accidentale perse, vt quid quod habet rationẽ vniuersalis: & illam quidem in ordine ad eadẽ inferiora. Itaque risibile in ordine ad inferiora sibi habet rationem vniuersalis, & in ordine ad illa, vt talia sunt habet rationem talis vniuersalis. Vt ergo illud, quod prædicatur perse in quale accidẽtale sit pertinens ad quartum prędicabile, debet prędicari taliter de suis inferioribus: & cum hoc non habeat respectu speciei respectu illius non est vniuersale. *Ad 5. arg.*

Ad sextum respondetur, quod licet non varietur conceptus risibilis, induit tamen aliam intentionem, cum refertur ad speciem, & induit intentionem quarti prædicati: quia non est superius ad illam. Cum vero refertur ad indiuidua, vt sæpe docuimus in superioribus, induit intentionem quarti prædicabilis. Et bene potest idem materiale secundum aliam considerationem aliam induere intentionem, vt paret dicendo, Petrus est Petrus, idem materiale in vno situ induit subiecti rationem, & in alio prædicati. Sed contra, eadem relatione, qua refertur quartum prædicatum ad speciẽ, refertur *Ad 6. arg.*

refertur ad indiuidua: ergo illa relatio est vniuersalis. Probatur consequentia: quia est relatio ad plura sibi inferiora mediate, quod sufficit ad rationem vniuersalis. Sed antecedens probatur: Nam genus eadem relatione respicit species, & indiuidua, quæ continentur sub specie. Vide solutionem huius argumenti supra quæstione 28. Et nota, quod prius risibile respicit indiuidua, à quibus abstrahitur, quam speciem. Nam ad hoc quod respiciat speciem vt æqualem, debet esse abstractum ab inferioribus: proprietas vero realis nascitur prius in specie in esse reali, sed est quid singulare, & alia est relatio quarti prædicati, alia quarti prędicabilis, quia termini sunt diuersi.

QVÆSTIO XXXVII.

Vtrùm diffinitiones, quas Aristoteles & Porphyrius assignant proprio quarto modo sint rectè traditæ.

1. argum. ET videtur quod non: Nam vel proprium accipitur vt quartum prædicatum, vel vt quartũ prædicabile, si accipitur vt quartũ prædicatum, etiam si hac ratione illæ diffinitiones illi conueniant non sunt ad propositum traditæ, cum hic non fiat sermo, nisi de proprio, vt quartum prædicabile, & sic eius naturam inquirimus. Vel fit sermo de proprio, vt quartum prædicabile: & sic nõ conueniunt illi, quia proprium, vt prædicabile est vniuersale, respectu cuius est proprium: sed hæc vniuersalis ratio non explicatur supra dictis diffinitionibus: ergo. Probatur minor: Nam diffinitio Aristot. 1. Topicorum, cap. 4. sic habet: Propcium est, quod nõ indicat quid est esse rei, soli autem inest: & conuersim prædicatur vbi nulla ratio superioris explicatur, quinimo ponitur, vt quid æquale cum dicatur in ipsa & conuersim prædicatur. Porphyrij verò diffinitio sic habet, quod proprium est, quod conuenit omni, & soli, & semper & conuersim prædicatur: quæ neque etiam explicat rationem vniuersalis, vnde nec erit bona cum proprium sit vniuersale essentialiter.

2. argum. Secundò. Omne relatiuum debet diffiniri per ordinem ad suum correlatiuum: sed species non est correlatiuum proprij: ergo male definitur proprium per speciem, cum dicitur, & conuertim prædicatur, scilicet, de specie. Probatur minor: quia si proprium refertur ad speciem, species debet referri in ratione speciei ad proprium ipsum, vt subijcibile ad prædicabile, quia proprium refertur vt prædicabile ad ipsum, & relatiua oppositi relationibus referuntur: sed hoc est falsum: ergo. Probatur minor: quia species vt subijcibile refertur ad genus: ergo non ad proprium. Impossibile enim est, quod eadem ratione ad plura diuersa referatur. Et secundo probatur: quia si proprium vt proprium refertur ad speciem: ergo non referitur ad speciem, vt ad quid inferius, & constat correlatiuum proprij debere esse inferius cum proprium, vt sic, sit vniuersale, & vniuersale ad inferius referatur.

Tertio. Nam quando dicitur, quod proprium conuertibiliter prædicatur de subiecto, aut comparatur ad subiectum aliquod particulare, aut indiuiduum, aut ad subiectum commune. Primum esse non potest: nam risibile de nullo subiecto particulari conuertibiliter prædicatur, cum in plus se habeat. Vel accipitur subiectum in communi: & nec hac ratione accipitur: quia sic etiam accidens commune haberet proprium subiectum, & adæquatum, cum quo conuertatur, vt accidens materiale corpus in communi, & accidens spirituale substantiam immaterialem. Et sic accidens quarti prædicabilis non distinguitur ab accidenti quinti prædicabilis. *3. argum.*

Quarto. Nam coloratum conuenit omni corpori mixto & semper, & soli, & tamen non est proprium, sed cõmune accidens: ergo definitio est nulla. Probatur antecedens: quia vt sit proprium debet dimanare à principijs essentiæ, & coloratum non est huiusmodi: nam cum species coloris diuersæ accidentaliter conueniant corpori etiam coloratũ, quod est genus ad tales species, etiam debet conuenire accidentaliter, & non dimanare à principijs rei: ergo. Probatur antecedens: Nam ad idem principium genus consequitur, ad quod consequitur species cum solum ratione differant: sed albedo, verbi gratia, & quilibet alius color consequitur ex principijs indiuiduantibus corporis mixti, & non ex corporis natura: ergo, & color etiam eodem modo consequitur: non enim potest ratio specifica ex principijs consequi indiuiduantibus alicuius rei, & generica ratio ex principijs essentialibus. Idem videtur dicendũ de quantitate: quod conuenit omni & soli, &c. & tamen non proprium: sed commune accidens est. Item per oppositum: nam summa frigiditas est passio aquæ, & non conuenit semper, vt clare paret: ergo diffinitio est nulla. Maior probatur: quia primæ qualitates in summo sunt passiones elementorum, nec alias elementa videntur habere passiones, quã illas: & certum est, quod habentur aliquæ. *4. Argu.*

Quinto. Nam nulla illarum diffinitionum explicat rationem vniuersalis in ipso proprio: ergo sunt nullæ. Consequentia est euidens: nã essentialiter propriũ est vniuersale. Ans prob. *5. argum.*

Universidad de Deusto Biblioteca

Nam implicat aliquid esse vniuersale respectu cuius est æquale: sed proprium vt sic rationem æqualis importat, & hoc maxime illis diffinitionibus explicatur, ergo. Maior patet, quia vniuersale essentialiter est superius ad multa, quia est vnum in multis. Sed minor probatur: quia, vt conuertitur æquale est, cum conuersio sit mutua consequutio. Et confirmatur: nam proprium est relatiuum quoddam rationis: ergo non debuit per negationem definiri, & ita non debet proprium esse, quod non indicat quid est, &c.

6. argum. Sextò explicatur magis hoc: nam hæc diffinitio conuenit proprio respectu speciei, vel respectu indiuiduorum, sed neutrum horum: ergo. Quod non respectu speciei iam supra sæpe docuimus: quia respectu illius non est vniuersale, nec superius formaliter, nec radicaliter, nec etiam respectu indiuiduorum illi conuenit hæc diffinitio, nam respectu indiuiduorum, non prædicatur conuersim, cum sit superius ad quodlibet illorum. Dices, quod hoc habet respectu omnium indiuiduorum. Nec dici hoc valet, quia omnium respectu non est vniuersale, cum non se extendat ad plus, quinimo est æquale.

7. argum. Septimo. Nam hic diffinitur quoddam relatiuum rationis, quod importat secundam intentionem: sed hæc diffinitio nullatenus illi intentioni potest adaptari, cum secunda intentio, nec etiam in concreto prædicetur de omni & de solo, & semper, nec etiam ab essentijs rerum dimanat: igitur. Maior patet ex his, quæ de generis diffinitione diximus superius.

Sciendum est in hac materia à viris doctis fuisse traditum in his diffinitionibus non fuisse diffinitum proprium, vt est quartum vniuersale: sed ea ratione præcise, qua est quartum prædicatum, seu proprietas quædam ad essentiam specificam constitutam consequens ex ipsius speciei principijs. Quam opinionem tenent Louaniensis, Coloniensis & Versorius capite de differentia. Et multi moderni hanc suis defendunt disputationibus, quia in his nulla ratio vniuersalis explicatur quod erat necessarium, vt diffiniretur, qua ratione erat quartum prædicabile. Sed, vt prædictas diffinitiones conspicuas reddamus, & quæ sit essentia huius prædicabilis explicemus, sit

1. Concl. Prima conclusio. Si diffiniatur quartum prædicabile exacte, ita erit diffiniendum: quartum prædicabile est quod prædicatur de pluribus in quale accidentale, vt aliquid, quod ad illorum essentiam est consequutum: per illam particulam vniuersale discernitur à proprio, quod est quartum prædicatum. Per illam particulam in quale accidentale, discernitur à differentia, quia prædicatur in quale essentiale. Item distinguitur à genere & specie, quæ in quid prædicantur. Per illam verò particulam, vt quid consequutum ad essentiam eorum, de quibus prædicatur, secernitur à quinto prædicabili, quod aliunde oritur, vel ex certa indiuiduali conditione, vel ex indiuidui principijs. Nec refert an essentia sit specifica, vel generica: nam vtraque essentia suas habet passiones, vt patet ex Aristotele in prædicamentis, vbi generalissimis multas tribuit proprietates. Quinimo, transcendentia habent suas passiones, vt ens. Et cum dicimus vt quid consequutum ad essentiam, accipitur essentia pro ratione formali, modo sit generica, modo specifica, modo transcendens.

Secunda conclusio. Si accipiatur proprium, vt quartum prædicatum, tunc est quædam proprietas consequuta ad essentiam conuertibilis cum ipsa, à qua profluit. Est enim de ratione quarti prædicati, quod sit aliquid non vniuersale, quod indicat illa particula, cum qua conuertitur. Nam ex eo quod cum aliquo conuertitur, respectu illius non est vniuersale, nec superius, sed æquale. Ex eo vero, quod dicitur, quod hæc proprietas conuertibilis cum specie dimanat à rei essentia, demonstrat esse proprium quid. Et ita cum non sit prædicabile de multis, erit secundum illam rationem prædicabile de vno sibi æquali, quod vocamus quartum prædicatum. 2. Cõclu.

Sed contra: Ista est prædicatio, homo est risibilis: ergo respectu hominis habet risibile esse vniuersale: ergo falsum est dicere, quod est non vniuersale. Antecedens primo probatur ex Aristotele 1. Posteriorum, capit. 4. & 5. Nam illud prædicatur vniuersaliter, quod per se primo, & non per aliud prædicatur: sed risibile conuenit homini, nõ per aliud, sed per se ipsum, & secundum quod ipsum, vt homo est: ergo prædicatur vniuersaliter. Argum.

Respondetur, quod illa est propositio vniuersalis posteriористice. Idest conueniens, non per aliud. Ad hoc autem, quod sit hac ratione vniuersale, sufficit, quod sit quartum prædicatum: non vero, est vniuersale, vt est vnum in multis, & de multis. Secundo respondetur, quod vniuersaliter posteriористicè includit, quod conueniat subiecto, & omni supposito subiecti, subiecto primo, & per se, & non per aliud supposito subiecti per ipsum subiectum: & ita licet sit prædicatio vniuersalis, est in ordine ad inferiora, quibus etiam conuenit: nam sine isto ordine etiã non esset vniuersale posteriористice.

Tertia conclusio. Illa diffinitio proprium est, quod conuenit omni soli, & semper, est diffinitio proprij ea ratione, qua est

est quartum prædicabile, seu vniuersale. Probatur: nam illa particula, quod conuenit, bene explicat prædicationem: nihil enim significat aliud. Illa verò particula distributiua, omnis, non distribuit istum terminum species, ita vt faciat hunc sensum, conuenit omni speciei, quia licet species sit terminus communis, verum non datur proprietas aliqua realis speciei in communi, quæ omni speciei in particulari conueniat, de qua loquatur Porphyrius. Item: Nam sequeretur, quod risibile non esset proprium, quia non conuenit omni speciei, quia non conuenit equo, & tamen si distribueretur ly, species, pro omni suo supposito, etiam distribueretur pro specie equina: & sic deberet illi competere risibile: si quia est proprium conuenit omni speciei, quod constat esse falsum. Vnde relinquitur, quod faciat istum sensum, proprium est, quod conuenit omni, scilicet, indiuiduo speciei, & soli indiuiduo, & semper indiuiduo, & ita datur proprij diffinitio in ordine ad inferiora. Vnde diffinitur, vt vniuersale, idest, ac si risibile diceretur proprium, quia conuenit omni homini, & soli homini, & semper hominis. Constat autem superiùs esse respectu omnis hominis. Nec hæc diffinitio potest alteri, quam proprio quarto modo competere, nec conuenit accidenti, quia debet intelligi quod hoc, quod conuenit omni, &c. & dimanat à principijs essentiæ, & nõ ab extrinseco est proprium. Altera verò diffinitio proprij, quam Aristoteles 4. Topicorum capite 4. tradit, videtur mihi quod sit diffinitio proprij, vt quartum prædicatum, quia omnes eius particulæ nullam sapiunt vniuersalitatem. Nam illa particula, non indicat quid est esse rei, solum dicit non esse prædicatum quidditatiuum, nec essentiale: & nihil agit de vniuersalitate. Illa verò, soli autem inest, nihil aliud facit, quam excludere alia, quæ non sunt species illa, à consortio passionis illius, & conuersim de re prædicatur. Hoc cum dicit, euidenter excludit indiuidua, saltim non loquitur Aristoteles in ordine ad illa de proprio, quia respectu nullius indiuidui fit conuersio in prædicatione proprij. Vnde solum proprium definit in ordine ad speciem, & sic agit de illo, vt de quarto prædicato: quia vt ageret de illo, vt de vniuersali ex necessitate deberet agere in ordine ad inferiora, vt iam docuimus. Verum est, quod huiusmodi diffinitio, facile potest adaptari proprio, vt prædicabile est dicendo, proprium est quod non indicat quid est esse rei soli, & omni inest, & conuersim de re prædicatur. Et si nunquis ponatur ibi respectus ad speciem, qui est non vniuersalis, ponitur ad excludendam magis naturam ipsius proprij vniuersalis, quæ debet esse huiusmodi, vt ex necessitate respiciat speciem, vt quartum prædicatum, si debet habere naturam quarti prædicabilis. Non enim possunt non coincidere huiusmodi duæ intentiones in eodem materiali, quantuis sint diuersæ, quia ex necessitate, quod conuenit vni indiuiduo, & soli, & semper, debet conuertitum specie, nec indicare quid sit res, vt quidditas, vel pars quidditatis. Et hæc est communis doctrina Thomistarum.

Sed contra: Nam in illa diffinitione vbi, dicitur, proprium est, quod conuenit omni, soli, & semper, illa dictio, soli, ex necessitate dicit conuertibilitatem cum specie: ergo non potest adaptari indiuiduis. Consequentia patet, quia cum nullo indiuiduo conuertitur proprium. Sed probatur antecedens: quia dicere quod proprium conuenit soli indiuiduo est falsum, cum nulli indiuiduo in particulari solum conueniat, sed conuenit omnibus ex necessitate. Respondetur, quod quidam respondent, illam particulam explicare rationem quarti prædicati, quod conuertibile est cum specie, & hoc vt magis explicetur prædicabilis natura. Sed melius respondetur, quod illa dictio, soli, excludit indiuidua alterius naturæ, & facit hunc sensum, quod soli indiuiduo illius naturæ conuenit, & non alterius speciei indiuiduis. Vnde non aduersatur rationi proprij quarti prædicabilis dictio illa, facit enim istum sensum, proprium est, quod conuenit omni indiuiduo, & soli, hoc est, & non alterius speciei indiuiduis, sed solum illis indiuiduis, ex quorum specifica natura dimanat.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum respondetur, quod altera illarum diffinitionum conuenit proprio, vt quartum prædicatum est, altera eidem, vt quarto prædicabili, vt docuimus. Et vtraque facillimo negotio adaptari potest prædicabili quarto: nam non possum adduci in illam sententiam quod non diffinierit Porphyrius, nisi prædicatum quartum, & non prædicabile, cum eius intentio fuerit, scilicet, prædicabilium tradere notitiam, nec fecisset plane, si quid proprium vt est prædicabile, non ostendisset.

Ad 2. Ad secundum respondetur, proprium quatenus diffinitur in ordine ad specie, vt quid cũ ipsa conuertibile solum habere rationem quarti prædicati, non vniuersalis respectu speciei, sed æqualis cum ipsa. Vnde nec species referitur

Universidad de Deusto Biblioteca

refertur ad proprium, vt subijcibile inferius, sed vt subijcibile æquale, qua ratione est æqualis species omnis suæ proprietati, species verò quando refertur ad genus induit intentionem subijcibilis inferioris ad ipsum genus.

Ad 3. Ad tertium respondetur, quod cum consideratur proprium, vt quid conuertibile, non habet rationem prædicabilis, sed quarti prædicati: & tunc comparatur ad subiectum, à quo vt proprietas est dimanat, quod ex necessitate est subiectum commune, & non indiuiduum aliquid: & ad essentiam huius subiecti consequi debet proprium. Accidens vero vniuersale habet etiam suum subiectum proprium, quod denominat, scilicet corpus. Ita D. Tho. 1. par. quæst. 77. art. 6. ad tertium. Vide aliam solutionem in Cajetano 1. Poster. cap. 7.

Ad 4. arg. Ad quartum respondetur à quibusdam, ita rem se habere, vt probat argumentum. Si enim species omnis coloris accidentaliter conueniunt homini, & color accidentaliter quoque conueniret, non verò oritur ex principijs essentialibus corporis misti ratio coloris, cum nulla coloris species ex eius principijs nascatur. Sed conuenit color corpori mixto, propterea quod ex alicuius corporis mixti indiuiduali complexione nascitur aliqua species coloris. Si autem coloris species alicui inferiori alicui corporis conuenit, necessarium est corpus dici coloratum.

Alia solutio est, quod bene potest contingere rationem genericam alicui per se competere, & rationem specificam accidentaliter, sicut & è conuerso ratio specifica alicui conuenit per se, & ratio generica accidentaliter. Nam homo per se est risibilis, non vero per se est qualis, nec esse qualem est propria hominis passio. Nam alias sequeretur, quod est passio, & non est passio, quia homo accidentaliter est albus: ergo accidentaliter est coloratus: ergo accidentaliter est qualis: ergo esse qualem non est passio: & dicebatis quod erat passio: ergo esse qualem est passio, quia conuenit per se in secundo modo: & non est passio, quia accidentaliter conuenit, & ego quidem primam solutionem probabilem iudico, qui verò voluerit defendere esse coloratum propriam esse corporis mixti passionem, debet dicere, quæ consequenter ex necessitate ad rationem corporis mixti aliqua species coloris in confuso, & in nulla species coloris determinatè consequitur. Et ita esse coloratum erit passio corporis mixti, quacunque specie coloris determinate ostendatur, non conuenit illi, nisi accidentaliter. Et circa solutionem secundam, quam aliqui assignant, nota, quod conuenit homini per se esse risibile, quia est eius propria passio, & tamen non est propria passio animalis, etiam si animal & homo sola ratione distinguantur, quia illud sufficit, vt ad vnius rationem consequatur, & non ad alterius. Ex parte vero ipsius passionis, si risibile est hominis passio, & risibile est quale, quale ex necessitate videtur, quod sit passio hominis, non vtcunque, accipiendo quale, sed prout est quale inclusum essentialiter in risibile, & prout est idem cum illo: quia risibilitas non solum secundum vltimam suam differentiam passio est, sed etiam secundum totum, quod dicit in sua essentia. Itaque qualitas illa, quæ est in risibilitate est etiam passio, & totum illud, quod includitur in sua essentia. Et cum dicitur sequitur, quod quale etiam non sit hominis passio, & ita videtur sequi contradictio, quod sit passio, & non sit passio hominis: nam esse album est accidens hominis: ergo esse quale est accidens hominis quinti prædicabilis: siquidem consequitur ad idem principium, ad quod consequitur esse album, respondetur, quod esse quale, prout prouenit ab albedine, est accidentale quid & pertinens ad quintum prædicabile: & non est inconuenions, quod esse quale prout prouenit à risibilitate sit hominis passio, & esse quale, prout prouenit ab albedine non sit hominis passio: quia tunc sunt duo prædicata prouenientia à distinctis formis, & ita possunt sortiri, & diuersas denominationes & proprietates.

Ad illud eodem argumento adducitur de quantitate, multi affirmant passionem esse corporis. Impossibile enim est quod sit corpus, & non sit quantum: & ita oritur ex materia & forma, quæ sunt corporis principia. Vide asserentes alios ex principijs indiuiduantibus conuenire, & ita, non esse passionem. Sed solutio prima est melior, quantus hæc quantitas oriatur ex hac materia, & hac forma: verum quantitas in communi ex materia & forma oritur. Ad illud de aqua respondetur à quibusdam, quod frigiditas in summo, est passio aquæ in sua naturali dispositione manente, & est passio physica. Sed profecto hoc latius tractare magis pertinet ad 2. de Generatione, quamobrem hic nolo exacte disputare. Mihi magis placet solutio, quod frigiditas in certo gradu aquæ est proprietas, nec ab illa separari potest, sed conuenit omni semper, & soli, & à principijs rei dimanat.

Ad 5. arg. Ad quintum respondetur ex nostris conclusionibus: & etiam si admisceatur negatio in diffinitione Aristotelis, ponitur ad explicandam rationem positiuam quarti prædicabilis.

Ad 6. arg. Ad sextum, iam dictum est, quod proprium

prium est, vniuersale respectu indiuiduorum, nec illorum respectu prædicatur conuertibiliter. Cum verò diffinitur, quod conuersim prædicetur, hoc habet respectu speciei, & respectu illius non est quartum vniuersale, sed est quartum prædicatum, & quid non vniuersale.

Ad 7. arg. Ad septimum respondetur ex his, quæ docuimus in diffinitione generis. Nam hic diffinitur secunda intentio proprij in concreto: & est sensus diffinitionis, quod proprium conuenit omni & soli, & semper, id est, refertur relatione prædicabilis, de omni & solo, & semper. Et hoc totum explicat rationem illius relationis talis vniuersalis, cuius essentia est referri ad inferiora talia, vt in quibus est tanquam dimanans ab essentia specifica illorum, sicut diffinitio, quæ dicit, genus est, quod prædicatur de pluribus differentibus specie explicatur ab acutissimis logicis, idest, refertur relatione prædicabilis. Nam prædicatio accipitur ibi formaliter, vt quod, id est, quod refertur relatione prædicabilis. Ita hic accipitur, conuenit formaliter, vt quod, id est, refertur relatione conuenientis, omni soli, & semper.

35 QVÆSTIO XXXVIII.

Vtrùm omne accidens habeat proprium subiectum.

DE hac quæstione videatur Ferrara 3. contra gentes, capite septimo, circa illam rationē D. Thom. omne quod est de genere accidentis oportet, quod ex principijs alicuius subiecti constetur: & dominus Caietanus de ente & essentia capite vltimo, in illa quæstione, an omne accidens habeat proprium subiectum.

36 QVÆSTIO XXXIX.

Vtrùm existentia sit passio propria alicuius rei creatæ.

IN hac quæstione sunt etiam dissimiles sententiæ magnorum virorum. Ferrara libro 2. contra gentes, capite 55. dicit existentiam esse propriam passionem formæ intellectualis, vt Angeli & animæ rationalis, quibus existentia conuenit per se, vt distinguitur contra per accidens, & vt sumitur ab Aristotele primo Topicorum, capite 5. Quam opinionem vt persuadeat aduertit ex Diuo Thoma ibidem: quod conuenire aliquid per se hoc modo alicui, est quod habeat aliquam causam in subiecto, ad quam necessario sequatur, & quod ex essentialibus principijs dimanet, ex quo statim fit consequens omne illud, quod hac ratione est per se necessario alicui competere in rerum natura posito, & oppositum illius nequit conuenire, sed contradictionem implicare, vt patet in risibili, & homine relicto suæ naturæ. Et si ita conuenit necessario posito in rerum natura conuenit vt propria passio, & in secundo modo perseitatis: & quia esse conuenit formæ, & ad illam sequitur in rerum natura positæ, & suæ naturæ relictæ, nec potest esse, vt Angeli, vel anima rationalis in rerum naturis positi oppositum habeant fit, quod existentia sit illorum propria passio. Et si fiat argumentum, nam si existentia est Angelica passio, sequitur quod ista sit per se, iste Angelus est, consequens est falsum: ergo. Probatur minor: nam ista est per se, iste Angelus est: ergo sua opposita, iste Angelus non est, implicabit contradictionem esse veram: & sic nec à Deo fieri potest, vt idem Angelus non esset. Respondetur concedendo maiorem, & negando minorem. Et ad probationem dicitur, quod implicat suam oppositam esse veram eo modo, quo alia est per se. Nam illa est per se, quia prædicatum conuenit subiecto posito in rerum natura: vnde impossibile est, quod Angelus ponatur in rerum natura, & alia opposita sit vera, Angelus non est. Et cum dicitur, ergo non potest Deus facere, quod Angelus non sit, negatur consequentia: nam non implicat contradictionem, Angelum non esse, sed bene implicat Angelum suæ naturæ relictum in rerum natura positum non esse.

Dicit præterea Ferrariensis, quod non solũ existentia est propria passio Angeli, & animæ rationalis, sed omnis formæ eadem ratione. Et si arguas contra: nam corrupto equo, illius forma desinit esse: ergo non est illius propria passio: negatur consequentia, nam etiam corrupto homine corrumpitur risibile, & tamen est propria eius passio. Sufficit nanque, vt sit passio, quod non detur homo, qui non sit risibilis, ita sufficit, vt existentia sit passio formæ, quod nunquam detur forma in rerum natura sine existentia, quod est verissimum.

Dominus Caietanus prima parte, quæstione 50.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ne 50. articulo 5. ait, quod esse est propria passio Angeli, & animæ rationalis, & etiam cæli physica, non tamen logica, & prædicatur per se physice, non tamen logice. Pro huius autem pleniori intelligentia, notandum est, competere aliquid alicui per se logicè, nihil aliud est, quam simpliciter, & absolute competere, nulla facta suppositione, sed fundatur ista perfeitas in connexione terminorum sumptorum absolute, verbi gratia, risibilitas per se in secundo modo, & tanquam propria passio logica conuenit homini, quia risibile absolute & necessario conuenit homini, propterea quod dimanant ab eius essentia. Perfeitas vero physica est illa, quæ non fundatur in connexione terminorum absolute sumptorum: sed quatenus in esse naturali ponuntur, quo genere perfeitatis istæ propositiones sunt necessariæ, cælum est, Sortes quandocunque corrumpetur, nam corruptio non conuenit Sorti nisi in rerum natura ponatur: corruptio enim est rei existentis, & conueniunt istæ duæ perfeitates aliqua ex parte. Nam sicut perfeitas primo modo habet quod prædicatum conueniat subiecto inseparabiliter, non absolute, sed in esse naturali posito: differunt verò quoniam prædicata, quæ per se logicè conueniunt, nihil non necessarium supponunt, quoniam respiciunt subiecta absolute sumpta. Prædicata verò per se physice supponunt aliquid non necessarium, scilicet substantiam productam esse in rerum natura, quod non est necessarium. Et hoc prouenit ex eo, quod talia prædicata respiciunt subiecta in esse phylico, ex qua differentia alia oritur, quod prima perfeitas adeo est necessaria, vt oppositum implicet contradictionem. Non enim potest esse, hominem non esse animal, vel non esse risibile. At vero quod Petrus non corrumpatur bene fieri potest, & non implicat, licet implicaret illum suæ naturæ relictum, non corrumpi. Sed pro veritate explicanda amplius sit

1. Concl. Prima conclusio. Existentia nullius rei creatæ est propria passio logica, nec Angeli, nec cæli nec formæ alicuius. Probatur hæc conclusio primo argumentis factis in quæstionis vestibulo. Et secundo probatur: Nam illud, quod conuenit alicui per participationem, & accidentaliter, non potest esse propria passio illius: sed existentia conuenit omni creaturæ per participationem & accidentaliter: ergo. Maior est nota: nam propria passio, non conuenit per participationem alicuius: homo enim non participat risibilitatem ab aliquo, sed illi conuenit per se secundò. Minor probatur: nam existentia, & esse solius Dei est essentia, qui cum sit infinite perfectus, est suum esse formaliter.

Præterea probatur conclusio: Nam si esse est propria passio alicuius logica: ergo est æternæ veritatis, Angelus existit: Consequens est falsum: ergo illud ex quo sequitur. Probatur maior: Nam omnes propositiones in secundo modo perfeitatis sunt æternæ veritatis, & sunt illæ, in quibus passio prædicatur de subiecto. Huiusmodi est hæc, homo est risibilis, homo est intellectiuus: verbum enim in his propositionibus absoluitur à tempore. Minor probatur: nam illa propositio incipit esse vera quando prædicatum incipit conuenire subiecto, quod fuit in instanti creationis Angeli. Et si dicas, quod facit istum sensum, Angelus est aptus existere, & ita ab æterno est vera. Contra: nam tunc existentia, non esset passio, sed aptitudo ad existentiam, sicut hæc propositio facit hunc sensum, homo est risibilis, idest, homini conuenit aptitudo ad ridendum: & tunc aptitudo seu potentia ad risum est passio, & non risus. Et hoc argumentum me conuincit contra Ferraram, vt asserã existentiam nullius rei creatæ esse logicã passionem, seu proprietatem.

Tertio sequitur, quod posit à priori demonstrari: Nam passio, quæ conuenit subiecto, si non sit prima passio per definitionem subiecti demonstrari poterit. Sed hoc est falsum: ergo. Probatur minor: Nam ex diffinitione, & essentia rei creatæ non sequitur esse alias, cum semper sit verum dicere, quod Angelus est talis spiritus, semper erit verum dicere, quod existit. Et hac ratione asserit D. Thom. quod nulla res est sibi sufficiens causa essendi: & ita non conuenit illi de sua natura, sed ab extrinseco, & per aliud. Vide ipsum 2. contra gentes, capit. 52. Et si fiat argumentum, consequitur principia essentialia, ergo est propria passio: aliqui respondent, quod consequitur illa, vt actus suppositi, & ratione suppositali præsupposita, & aduenit, vt complementum indiuidui: & non consequitur principia essentialia solum, sed indiuidualibus præsuppositis, vnde non est passio. Sed de hoc alibi. Et Magister Bañes prima parte quæstione. 3. late de hoc disputat, vide ibidem.

Secunda conclusio. Existentia est passio physica aliquarum rerum, vt cælorum, Angelorum, & animæ rationalis: non vero est propria passio physica formæ equi. Probatur: nam propria passio physica illa dicitur, quæ non potest separari à subiecto in esse naturali posito, ita quod non erit verum 2. Cõcl.

verum dicere naturaliter subiectum tale non esse sit adeo, vt naturaliter implicet contradictionem, per naturales causas non esse: sed hoc modo existentia se habet solum respectu supradictorum: ergo. Et quòd non ita se habeat respectu formæ equi iam patet, quia verè separatur ab illa forma, ita vt sit verum dicere naturaliter loquendo, forma equi non est cum iam corruptus est equus: ergo.

Et aduertendum erit, esse passionem physicam modo explicato, diminuere à ratione propriæ passionis, quia est, dicit, conuenientiã non simpliciter, sed certo modo: passio vero logica simpliciter conuenit. Et si fiat argumentum contra hanc conclusionem, esse conuenit per se formæ, ergo, vel est essentia, vel passio: non essentia: ergo passio: nam in alijs modis per se non potest competere. Respondetur, physice concedo, logicè nego: quia per se non prædicatur de forma, licet consequatur ad ipsam in rerum natura positam, quod sufficit, vt sit per se physicè.

Sed contra: Nam Diuus Thom. dicit 2. contra gentes, capite 55. formæ conuenire esse, secundum quod ipsum: ergo per se simpliciter, vt patet ex eius diffinitione. Respondetur ex eodem D. Thom. ibidem, quod ibi à sanctissimo præceptore accipitur secundum quod ipsum pro consequutione existentiæ ad formam tanquam ad causam formalem: sicut effectus secundarius consequi solet ad causam suam, in quo ordine collocamus extensionem in ordine ad locum, quam facit quantitas. Et cum etiam asserit D. Thom. quod conuenit formæ secundum se, vult dicere, quod est effectus secundarius ipsius formæ. Et hoc sufficit ad suum intentum, quia forma in actu posita suum effectum debet habere, nisi impediatur. Itaque, est effectus per se in causando, non in prædicando: sicut ædificator ædificat, est per se in causando, non in prædicando. Accidẽtalis enim prædicatio est ista ædificator ædificat. Et per hoc patet ad primũ sensum quæstionis.

Ad secundum, vtrùm sint passiones disiunctæ respondetur affirmatiuè, nam par, vel impar est propria numeri passio, quandoquidem conuenit omni, soli, & semper, & procedit ab essentia numeri, in speciebus, consideratus, quod sit par vel impar, & entis passio est actus, vel potentia finitum, vel infinitum lineæ passio rectum, vel curuum, & propterea disiunctæ passiones vocantur: quia nulla illarum per se est passio, sed vna, vel altera. De qua re vide Aristotelem libro primo Posteriorum, capite. 4. & ibidem Caietanum & Soto. Ad rationem Ferrariensis in oppositum ex dictis constat apertè.

(2)

QVÆSTIO XL. 37

Vtrùm propria passio realiter distinguatur à subiecto, cui conuenit per se.

HAnc quæstionem optime versat Caietanus prima parte, quæstione 77. articulo. 1. ibi illam vide.

QVÆSTIO XLI. 38

Vtrũ propria passio possit per diuinam potentiam separari à subiecto.

VIdetur quod non. Primo, quia ista propositio semper est vera, homo est risibilis: ergo non potest risibilitas separari ab homine. Probo antecedens: quia est perpetuæ veritatis. Consequentia probatur: Nam si ista est vera: ergo prædicatum conuenit subiecto: quia esse risibile est effectus formalis risibilitatis, sicut esse album est effectus formalis albedinis: sed non potest esse album, sine albedine, etiam de Dei potentia, quia implicat ex parte facti: ergo nec risibile sine risibilitate, sed est risibilis semper: ergo semper habet risibilitatem. 1. argum.

Secundum argumentum. Si potest separari sequitur, quod ista sit falsa, homo est risibilis semper. Patet, quia homo non habet risibilitatem semper, & tamen sequitur, quod illa scientia, cuius est hæc propositio physica, vel metaphysica inclinet ad falsum, quia inclinat ad hanc veritatem, homo est risibilis: sed non est: ergo inclinant ad falsum, quod est impossibile, nam scientiæ non possunt ad falsum inclinare, sicut nec virtus ad malum etiam per miraculum. Et confirmatur, quia habere tres angulos æquales duobus rectis, est passio trianguli, & non potest separari: ergo. 2. arg.

Tertium argumentum. Nam relatio creaturæ est propria passio creaturæ, & nõ potest ab illa separari: ergo. Maior patet, quia sequitur ad eius naturam: ex hoc enim quod habet esse participatum, quod est eius essentia, sequitur quod sit creatura. Sed minor probatur: quia non potest esse quin dicat ordinem ad Deum, vt ad causam.

De hac quæstione sunt variæ opiniones. Caietanus 1. parte, quæstione 54. artic. 3. dicit, quod licet aliqua propria passio distinguatur à subie- 3. argum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

à subiecto, tanquam res à re, nõ sequitur, quod posit separari ab illo: & quanuis dimanet in genere causæ efficientis à subiecto, & causalitatem effectiua Deus supplere posit intelligitur de pura effectiuã, & propria, quæ est per actionem, nõ verò quæ est per emanationem. Cum Caietan. tenet Capreolus, vbi à Soto & Ferrara citatur in 3. sententiarum, quanuis dicat oppositam opinionem esse probabilem.

2. Opinio. Secunda opinio est Ferrarę 4. contra gent. cap. 65. qui dicit posse separari passionem realiter à subiecto distinctam. Et hoc probat multis autoritatibus D. Tho. quas ibi videre potes. Idem tenet Soto capite de proprio. Ratio pro hac opinione (quam ego veriorem iudico) sit ista: Non repugnat virtuti diuinæ & potentiæ, vt hoc non posit facere: ergo. Antecedens patet: nam si repugnaret, esset, quia implicaret contradictionem: sed hoc non: ergo. Maior patet: nam illud solum, quod contradictionem implicat Deo est denegandum. Probo minorem: quia si implicat contradictionem, vel est, quia passio est de essentia subiecti: quod falsum est, cum passio supponat suã essentiam constitutam per differentiam, & ad illam consequatur: aut est, quia subiectum est eius causa materialis: & nec hac ratione: nã de ratione causæ materialis, non est, quod non posit esse sine aliquo accidenti: nam videmus hoc subiectum modo substare albedini modo nigredini, & modo esse sine hoc accidenti, modo sine illo: vel est quia est eius causa finalis: nec hac ratione: nam non inconuenit finem esse sine ordinato ad finem, quando ordinatũ ad finem est posterius ipso fine, nec est eius causa, quantum ad esse: & his modis passio ordinatur ad subiectum, qua propter potest esse sine illo: ergo. Vel implicat, quia est eius causa efficiens per veram productionem, quod est contra D. Tho. vbique. Tum etiã, quia Deus potest substrahere concursum cuiuscunque causæ agentis: quia sicut cum suo concursu applicat ad agendum, ita illum potest subtrahere, ne agat. Et sic poterit Deus non concurrere cum essentia, vt habeat actionem circa passiones producendas, vel implicat, quia vt inquit Caietanus, passiones dimanant ab essentia, non per veram actionẽ, sed per quandam naturalem resultantiam, & naturalem sequelam. Et nec hoc, quia passio est ignis comburere materiam applicatam, vel saltim hoc dimanat ab igne per modum resultantiæ. At verò impedit hoc, vt patet in fornace Babylonica, vbi ignis non combussit pueros illi applicatos. Et secundo probatur: Nam subiectum prius natura est, quam passio: ergo non dependet ab illo, ergo potest esse sine illo, alias si nõ posset esse sine illo: ergo dependeret ab illo, quod est falsum: nam aliàs dependeret & non dependeret, quia est prius & prius, vt prius à posteriori non dependet. Item: Nam Deus cõcurrit cum subiecto vt per suam virtutem, per resultantiam producat passionem: ergo poterit abstrahere concursum, & sic non producet: quamobrem non manebit passio. Tertio. Nam esse sequitur formam, per naturalem resultantiam: at in anima Christi fuit impeditum: ergo & passio poterit impediri. Et quarto probatur, quia inhærere subiecto, passio est accidentis (secundum aliquos) at tollitur à Deo, vt in sacramento patet: ergo.

Dico secundo, quod habere tres angulos, &c. & aliæ passiones, quæ non realiter tanquã res à re distinguuntur à subiecto, non possunt separari, vt de se patet: quia sunt eadem entitas, & habent idem esse. Si autem possint formaliter separari, sicut relatio, & fundamentũ, quæ formaliter distinguuntur secundum vnã opinionem, & tamen datur fundamentũ sine relatione formaliter, licet non entitatiue, anceps videtur res.

Dissoluuntur argumenta.

Ad primum respondetur dupliciter. Primò, quod illa est propositio vera, homo est risibilis: ergo habet causam formalem, distinguendum est: habet causam formalem secundum connexionem per se in secundo modo perfeitatis, concedo: habet causam formalẽ existentem tunc in subiecto, nego. Itaque, si Deus tolleret à me risibilitatẽ essem risibilis, non quia actu in me existat risibilitas, sed quia connexio illius cum subiecto est in secũdo modo perfeitatis; & ita semper est risibilitas in homine secundum connexionem per se, licet nõ secundum existentiam. Esset tamen ista tunc falsa, homo existit risibilis. Et illa propositio, homo est risibilis facit hunc sensum, risibilitas connectitur cum homine per se: sicut ista, homo est animal est vera, etiam homine non existente, quia facit hunc sensum, de natura hominis, & de essentia est animal, etiam si tunc non existat animal eodem modo. Prima solutio statim dicetur. Ad 1. arg.

Ad secundum respondetur, quod illa propositio non potest falsificari, vt modo dictum est. Secundo respondetur, quod illa propositio est falsa, quia non habet formam, à qua denominetur subiectum. Si dicas, ergo non est perpetuæ veritatis, nego consequentiam: nam vt sit perpetuæ veritatis sufficit, quod, naturaliter loquendo, relinquendo res suæ naturæ non posit esse falsa. Et ad argumentum, ergo tunc scientia inclinat ad falsum', respondetur, quod non inclinat ad falsum: nam dicit, quod naturaliter loquẽdo, homo est risibilis. Et hoc semper est verum: nam quid Deus supernaturaliter facere posit, non dicit. Et si contra solutionem arguas primam. Si illa propositio nõ Ad 2.

potest

potest esse falsa: ergo omnes scientiæ sunt æquales in certitudine, negatur consequentia: nam lumen naturale non potest inclinare ad falsum, nec etiam fides, at certior est fides propter modum procedendi, quia immediate innititur diuinæ reuelationi, ita vna scientia certior est alia, etiamsi non possint ad falsum inclinare propter modum procedendi, illi qui dicunt, quod illa propositio homo est risibilis etiam ablata risibilitate est vera: quia facit hunc sensum, homo habet naturam, vnde dimanet risibilitas, male dicunt. Nam tunc non est eadem propositio, quia idem est hoc dicere, ac dicere, homo est rationalis, quod non significat supradicta propositio, quapropter alia est ab illa. Ad confirmationem iam patet. Ad 2. arg.

Ad tertium respondetur, quod relatio creaturæ non est passio creaturæ, sed accidẽs, quod sequitur necessario ad creaturam positam in esse. Verum autem posit Deus destruere illam relationem manente creatura, dicemus cap. de relatione. Vide aliam solutionem in Ferrar. vbi sup.

Nota vltimò, quod conditiones indiuiduales quæ faciunt Petrum singularem non possunt ab illo tolli, quia sunt de eius essẽtia, vt indiuiduũ est, & per illos est definiendus in quantum indiuiduum est.

VLTIMVM PRÆdicabile de accidenti.

QVÆSTIO XLII.

Vtrùm diffinitio accidẽtis quinti prædicabilis sit rectè tradita.

1. Arg. Videtur, quod non: Nam sic definitur: Accidens est, quod adest, & abest à subiecto præter subiecti corruptionem. Nam adesse, & abesse, vel accipitur primeintentionaliter, vel secundeintentionaliter: neutro modo: ergo mala est diffinitio. Probo min. non potest dici, quod accipiatur primo modo, quia omnis definitio logica cuiusmodi hæc est, debet determinari ad secundam intentionem: ergo debet dari per terminos secundæ intentionis. Antecedens est clarum, quia obiectum logicæ est secunda intentio de qua passiones demonstrantur: ergo ad illam debet determinari. Consequẽtia patet, quia quæ sunt partes diffinitionis logicalis debent explicare secundam intentionem, & suam quidditatem, & ita debẽt esse aliquid rationis, constituẽs essentiam secundæ intentionis, huiusmodi non possunt esse entia realia. Nec accipitur secundo modo: nam postea diuiditur accidens, quod hic definitur in separabile, & in inseparabile, sed hoc non potest competere accidenti diffinito, si sumatur secundeintentionaliter, quia nulla secunda intentio est accidens inseparabile: ergo.

Secundum argumentum: Quod hic definitur diuiditur postea in accidens separabile, & inseparabile: sed repugnat id quod adest, & abest à subiecto, &c cætera, esse accidens inseparabile: ergo alia diffinitio debet assignari, vt conueniat omni contento sub definito. Bona enim definitio debet competere definito ex omni contento sub illo. Et confirmatur hæc ratio, & explicatur. Nam si est bona definitio: ergo condenit omni accidenti: sed hoc est falsum: ergo non est bona. Probo minorem, quia non conuenit accidenti inseparabili, accidens enim inseparabile non adest & abest à subiecto præter subiecti corruptionem, alias esset separabile, si abest à subiecto. 2. Arg.

Tertium argumentum: Nam mortuum, & combustum sunt accidentia, quia non sunt de essentia alicuius rei, nec propria passio, & tamen non adsunt, & absunt præter subiecti corruptionem: ergo definitio nulla. Antecedens probatur: Nam combustio conuenit, verbi gratia, domui, vel alicui simili, & tamen non adest, nec abest ab illa præter ipsius corruptionem, nec potest dici, quod sint essentia, vel passio illius, & idem de morte Domini est respectu mortui. 3. Arg.

Quartum argumentum: Sequitur ex hac definitione, quod risibile sit accidens quinti prædicabilis, quia adesse & abesse debet explicari, non realiter, sed per cogitationem, vt cõueniat accidenti inseparabili, ita quod accidens est, quod mente potest cogitari adesse & abesse, non destructo subiecto, idest ratione subiecti, & definitione. Sed etiam si cogitem per rationem hominem non esse risibilem, non destruitur hominis definitio: quia risibilitas non est de conceptu, & quidditate hominis, sed est posterior illa: & propria eius passio, atque, effectus: ergo bene potest quidditas hominis intelligi, sine risibilitate. Et ita licet cogitetur non inesse homini, non destruetur eius ratio: consequens autem falsum est, qua vt visum fuit ad quartũ prædicabile pertinet, nec potest ad duo prædicabilia pertinere. 4. Arg.

Quintò: Nã quãdo dicitur in definitione, accidẽs est, quod adest, & abest à subiecto, vel nomine subiecti, intelligitur substãtia cõpleta vel incõpleta: neutrũ horum: ergo definitio est nulla. Prob. min. Nã hæc prędicatio est 5. prædicabilis, quantitas est alba, est figurata, &c Et tamẽ in Sacram. Eucharistiæ verificatur de subiecto, quod 5. Arg.

Aa nec

Universidad de Deusto Biblioteca

nec est substantia completa, nec incompleta. Quod autem non debeat intelligi etiam substantia completa, probatur: nam hæc prædicatio est quinti prædicabilis, anima existit, materia existit, & tamen subiectum est substantia incompleta. Quod si dicas debere intelligi substantia incompleta, contra, nam D. Th. 1. contra gen. c. 81 dicit expresse nomine subiecti debere intelligi substantiam completam, & ita anima non est accidens, licet posit adesse, & abesse à subiecto, quia nomine subiecti substantia completa intelligitur. Si dicas, quod intelligitur substantia abstrahendo à completa, & incompleta, contra: nã iam visum fuit, quod hæc propositio est quinti prædicabilis, quantitas est alba, & tamen subiectum nullo modo est substantia.

6. Arg. Sexto: Nam album est quinti prædicabilis respectu Petri & Ioannis, & tamen non adest, & abest à subiecto præter sui corruptionem: ergo illa diffinitio est nulla. Minor probatur: Nam albũ non inhæret Petro, quia album dicit corpus, & albedinẽ, seu compositum ex corpore, & albedine, sed tale compositum non adest Petro, sed quod inest est albedo, & cõsequenter nec abest: ergo diffinitio illa nulla est. Probatur minor: quia illud adest, & abest, quod inhæret, vel non inhæret, quod solum est forma accidentalis, & non compositum ex subiecto, & accidenti: ergo.

7. Arg. Septimum argumentum: Illa definitio competit alijs à definito: ergo est nulla. Probatur antecedens: quia humanitas adest, & abest à verbo Diuino præter verbi Diuini corruptionem, tamen nõ est accidens respectu illius: Hęc enim prædicatio non est accidentalis, Verbum Diuinum est homo: ergo. Confirmatur: Nam datur per distinctionem: ergo non explicat rei essentiam, quæ simplicissima est, & constat genere & differentia, quæ positiue & determinate conueniunt, & non disiunctiue.

8. Arg. Octauum argumentum: Calor est accidens cõmune respectu aquæ, non tamen illi inest præter subiecti corruptionem: ergo illa definitio est nulla. Maior patet, minorem probo: quia calor paulatim corrumpit aquã. Et confir. Perfecta frigiditas vel in summo est, etiã absolute loquẽdo, accidens commune, & tamen per eius absentiã disponitur aqua ad corruptionem: ergo male dicitur, quod accidens adest, & abest præter subiecti corruptionem. Quod si dicas, præsentia caloris aut absentia frigoris nõ statim corrũpi aquã, & ita manet cum hoc accidenti essentia subiecti non corrupta: Contra,

9. Arg. Nono: Mors, & existentia actualis accidũt homini, vtrumque enim est extra essentiam eius, & ita sunt istæ propositiones, homo est mortuus homo existit in materia cõtingẽti, & tamẽ, nec existẽtia adesse, nec mors abesse possunt prẽter subiecti corruptionem: ergo definitio est nulla.

10. Arg. Decimo: In his propositionibus, annulus est aureus, animal est rationale, prædicata possunt abesse subiecto in cõmuni sumpto præter illius corruptionem, & tamẽ non est accidens, sed substantia: ergo definitio prædicta non solum conuenit accidenti: ergo est mala.

Accidens nomẽ æquiuocum est, multa significans: ne ergo fallamur, oportet varias eius significationes pandere. Significat primo, defectum, qui cõmittitur in argumentatione, vt cum dicimus cõmitti fallaciam accidẽtis. Dicit quamuis in ista significatione importet secundam intentionem, non tamen vniuersaliter, & ideo non pertinet ad præsentẽ tractationẽ. Accipitur secũdo modo accidens, vt distinguitur contra substantiã, qua ratione est nomẽ primæ intentionis, & eius consideratio per se pertinet ad metaphysicũ, qui considerat ens inquantũ ens, & duos modos entis, quorũ vnus est ratio entis. Tertio modo accipitur ens logicè, & est vnũ ex quinque prædicabilibus in qua acceptione tripliciter definitur à Porphyrio. Prima definitio est ista, accidens est, quod adest, & abest à subiecto præter subiecti corruptionem. Secũda est, accidens est, quod contingit eidem inesse, & non inesse. Tertia est, quæ ita se habet: accidẽs, quod nec est genus, nec species, nec differentia, nec proprium, semper autem est in subiecto subsistens.

Deciditur quæstio.

1. Concl. PRima concl. Optima est explicatio primæ definitionis accidentis, quam tradit Diuus Thomas de spiritualibus creaturis, art. vlt. ad 7. Vbi sic ait: Duplex est operatio intellectus, vt dicitur . lib. de anima, vna qua intelligitur, quod quid est, id est, quidditas rei, & tali operatione potest intelligi essentia rei, & sine proprio & sine accidenti, cum neutrum istorum ingrediatur essentiam rei, & res solum exposcit ad sui cognitionem ea, quæ eius ingrediuntur essentiam. Sed nota, hanc D. Th. doctrinã esse intelligendam formaliter. Nam optimè potest essentia & quidditas hominis formaliter intelligi, sine eo quod formaliter intelligatur risibilitas. Verum qui intelligit hominis essentiam, etiam si formaliter nõ intelligat risibilitatem, intelligit radicaliter, quia risibilitas est in radice quidditatis, seu potius quidditas est radix passionum. Et hoc modo non sunt accidẽtia communia in essentia, quia cum non profluant ab illa, non radicantur in illa. Alia est operatio intellectus, (inquit Angelicus Doctor) componentis, & diuidentis. Et isto modo potest substantia intelligi sine accidẽtali prędicato, etiãsi secũdũ rẽ sit inseparabile. Sicut possumus intelligere, corũ esse albũ, nõ enim ibi est repugnãtia intellectuũ cũ oppositũ prędicati nõ depẽdeat ex principijs speciei. Nigredo enim corui, quę est principium albedinis, non procedit ex principijs rei specificis, & eadem operatione non potest intellectus intelligere essentiã rei, sine eius propria passione: & hominem sine intellectu, quia hęc est repugnantia, intellectiuum, cum oppositum prædicati, scilicet esse intellectiuum dependeat ex principijs subiecti: nam intellectus consequitur necessario ex essentia hominis. Et dicere, quod non est intellectiuum, est dicere, quod nõ habet talem essentiam. Quia vero nigredo corui non sequitur ex eius essentia, dicere, quod coruus non est albus, non est eius tollere essentiam (& hoc intelligitur naturaliter loquendo: nã supernaturaliter bene potest Deus separare risibilitatẽ, & erit falsum dicere, quod homo est risibilis, sed nostra sententia in prædicabili proprio explicata melior est.) Concludit igitur Diuus Thomas sic: ergo potest intelligi essẽtia animæ prima operatione intellectus, vt scilicet intelligatur, quod quid est, absque potentijs, non autem secunda operatione intellectus, ita quod intelligatur, non habere potẽtias, quod alijs terminis dicitur abstractione præcisiua, non vero compositiua. Est igitur sensus huius diffinitionis primi accidentis, quod inest, & abest à subiecto, &c. Id est accidens est vniuersale, quod adest & abest præter subiecti corruptionem, id est, intelligitur, adesse, & abesse per intellectũ componentem, & diuidentem, sine eo quod essentia rei destruatur, propterea quod ex eius nõ dimanat principij. ¶ Et notandũ est, quod cũ per secũdam operationem intellectus dico corum non esse nigrum, certum est, hanc propositionem esse falsam, siquidem significat rem aliter esse, quàm est. Nihilominus etiam si intelligatur falsa, non tamen eius falsitas destruit corui essentiam, quia non dimanat nigredo ab essentia corui. Vt ergo fit quinti prædicabilis, hoc sufficit. Et hæc D. Thom intelligentia maximum fundamẽtum habet in Porphyrio, cũ dicit, potest enim coruus albus, & Æthiops intelligi sine interitu rei subiecti. Non dicit esse, sed intelligi. Et non dixit verè, sed sine eo quod res destruatur. Et quoniam definitiones demõstrari nequeũt sufficiat illã sic explicasse. Et postea soluemus, quæ cõtra illam sunt argumenta.

Alij qui censent, diffinitionem hanc intelligendam esse de absentia & præsentia reali, ita, vt solum illud dicatur accidẽs esse quod adesse & abesse potest realiter à subiecto &c. ex qua absentia reali, actuali, vel possibili consequitur, vt subiectum cum negatione illius accidentis, & cum opposito accidenti intelligi posit, salua essentia subiecti, ita vt non liceat inferre subiectum non esse, aut essentiam eius esse distinctam. Et probant hanc sententiam, quia in hoc sentiu proprie saluatur vis, & significatio illorum verborum, adesse & abesse, quorũ proprietas in sentẽtia Diui Thomæ, non saluatur. Nam adesse, & abesse accipitur pro affirmari, vel negari, quæ non est propria acceptio: ergo ista sententia siquidem proprie accipit verba, præferenda est. Et secundò: quia post definitionem accidentis Porphyrius diuidit illud in separabile, & in inseparabile, quæ diuisio non potest intelligi nisi de separabilitate reali, & inseparabilitate. Nam si intelligatur de separabilitate per rationem illa non est propriè separabilitas, & vtrumque est separabile per rationem. Qua propter male diuideretur in accidens separabile, & in inseparabile, cum vtrumque sit separabile per rationem. Et vltimo, quia quod à parte rei non potest abesse essentiam concomitatur, & illam vt propria passio sequitur, & eius negatio destruit essentiã rei. Nam non habemus signum aliquod, quo cognoscamus accidens aliquod à rei essentia profluere, nisi quia ab illa nõ potest separari: ergo. Et cum arguitur cõtra istã sententiam: nam secũdum istam, omne accidẽs inseparabile erit propria passio, & sic male Porphyrius diuisisset accidens in separabile, & in inseparabile. Respondent huius sententiæ autores, accidens inseparabile dici à Porphyrio illud, quod potest non semper inesse, seu non à principio rei inesse. Dicitur tamen inseparabile quia postquam semel inhæserit, nũquam potest naturaliter abesse, vt cæcitas, cicatrix, vel perfecta nigredo corui, vel albedo cygni. Et si contra illos fiat argumentum: nam Porphyrius explicauit rationem accidentis per separabilitatẽ rationis: ergo ita est eius intelligenda definitio, dicunt ipsi hoc fecisse propterea quod absentia per rationem, sine eo quod essentia subiecti destruatur est signum separabilitatis realis possibilis, saltim vt dictum est. Et si contra illos fiat argumentum, quod Porphyrius dixit, nigredinẽ Æthiopis esse accidens, & tamen esse inseparabilem, quidam eorum dicunt, Porphyrium in hoc fuisse deceptum, maximè cum non requiratur exemplorum veritas. Alij respõdent, in coruo & Æthiope duplicem nigredinem posse cõsiderari, alteram intensam, quam discursu temporis acquirit, & hanc dicit esse accidens, & de hac loqui Porphyrium. Alteram vero remissam quam habet à principio: & ista est propria passio: nec de hac autor loquitur. Et dicunt ita loqui Diuum Augustinum quarto de Trinitate, capite quarto, Fonseca libro quinto metaphysicæ capite vigesimo octauo, quæstione 10. sectione 4. in solut. ad . dicit nigredinẽ corui dupliciter considerari posse, etiam in ordine ad corũ. Primò, quatenus naturaliter cõsequitur semper essentiam eius. Secundò, quatenus nihil repugnat illam per potentiam supernaturalem seu naturalem separari. Si primo modo consideretur, vult

vult esse proprium secundo modo: si vero secũdo modo vlurpetur accidẽs quintũ prędicabile.

Sed hæc opinio quam sit falsa, varijs ostenditur modis. Primo ex contra Porphyrium, qui vt patet in textu, explicuit accidẽtis essentiam per hoc quod est abesse, vel adesse per rationem, iuxta D. Th explicationem, & sententiã vniuersaliter à logicis peritis approbatam: ergo illam solum explicare de separabilitate reali, vel inseparabilitate est contra Porphyrium. Illud etiam, quod dicit hæc sententia, quod nigredo est duplex, intensa, & remissa, & remissa est passio intensa minimè, sed accidens quinti prædicabilis ridiculũ est. Primo, quia in coruo nõ est duplex nigredo, sed vna & eadem, quia accidẽs illud duplex vel distinguitur specie, & hoc nõ audebũt dicere, etiam si errare velint. Vel non, & neque hoc, quia subiectum est idem, & ita non potest habere duo accidentia eiusdem specieiabsoluta, cum distinctio numerica sumatur penes subiectũ. Item, nam si nigredo intensa est accidens separabile, non rectè posuit Porphyr. exemplum, vt ostenderet esse aliquod accidens inseparabile: & licet possit corui nigredo intendi non propterea est dicendum esse duas in coruo nigredines. Vnde etiam errat Toletus in hoc loco dub. 3. Fonseca errat etiam in illa sua distinctione. Nã si nigredo potest simul naturaliter separari, non potest esse accidens quarti prædicabilis, quia est de eius intrinseca ratione, vt sit naturaliter inseparabile, cum consequatur essentiam, & constituat propositionem de per se. Et quidẽ nigredinẽ corui & Aethiopis nõ esse propriam passionẽ per se notũ est. De æthiope patet, quia cũ sit eiusdem speciei nobiscum nullam passionem habebit, quam nos non habeamus, neque nos quam ille: sed hæc non est propria passio nostra: ergo neq; Aethiopis. Sed quod neq; nigredo sit propria passio corui probatur apertè, quia propria passio est quæ conuenit omni & soli, & semper: sed nigredo non soli coruo conuenit: ergo non est propria passio eius. Antecedens est euidens, & consequentia clara: Nam sicut essentia est propria speciei coruinæ, ita passio deberet esse ei propria, quia essentiam talem cõsequitur. Præterea: Nam Fonseca dicit albedinem, siue naturaliter, siue supernaturaliter posse separari à coruo. Detur vnum, scilicet, quod naturaliter separetur, tunc impossibile est quod sit propria passio, quia naturaliter consequitur essentiam, & communis sententia recepta est ab Alberto Magno naturaliter posse nigredinem à coruo separari, quin potius Sipontinus testatur, se Neapoli coruum vidisse album apud Alphõsum Sicilię Regem tempore Calixti Papæ. Et si dicas, ergo est accidens commune separabile, si adest & abest: ita fateor, & accidẽs inseparabile, si nõ potest vlla ratione abesse. Vtrùm autem hoc sit posibile non est logici muneris disputare. Præterea: Nam accidẽs hoc cõsequitur ex principijs indiuiduantibus corui: ergo non est propria passio. Consequentia est euidens, antecedens probatur: Nam si ex specifica natura oriretur; non conueniret alteri, nec posset aliquo artificio separari: sequitur enim ipsam essentiam semper.

Secunda conclusio: Reliquæ duæ definitiones, quas Porphyrius assignat, rectæ sunt: nam hæc definitio, accidens est, quod contingit eidẽ inesse, & non inesse est Aristot. 1. Top. c. 4. & est explicanda sicut præcedens, idest, accidens est, quod intelligitur operatione positiua, inesse & non inesse, salua scilicet propria essentia subiecti. Secũda vero definitio, quod neq; est genus, neq; species, &c. & semper subiecto est subsistens, est intelligenda non quod accidens semper inhæreat subiecto realiter, nam sic omne accidens esset inseparabile, sed quod semper inhæreat subiecto in hæsione prædicationis, idest, quod semper se habeat respectu subiecti, vt prædicatum accidentale directum. Ista tamen definitio potius est notificatio accidentis per negationẽ aliarum specierum, quàm vera definitio. 2. Conclus.

Tertia conclusio: Hic definitur accidens sub ratione vniuersalis quinti. Hæc conclusio ponitur contra quosdam parum acutos logicos, qui censent, Porphyrium hic definisse rationem accidentis, vt sic, nõ verò rationem quinti vniuersalis; nam diuersa est vtriusque essentia. Ratio enim accidentis conuenit singularibus accidentibus, vt huic albedini, cui nullo modo ratio quinti vniuersalis conuenire potest. Et si contra istos fiat argumentum. Nam intentio Porphyrij est tractare in præsenti de quinto vniuersali, illud igitur definiuit. Respondent non definisse, quia facillimo negotio ex præhabitis talis potuit colligi definitio, quæ quinto vniuersali adapratetur. Cæterum nostra conclusio vera est. Nam cũ subiectũ logicæ sit talis secũda intẽtio, vt sup visum fuit, omnis logica definitio debet respicere formaliter, tanquã definitũ secundã intentionẽ. Verũ est tamẽ, q̃ quia hęc secũda intẽtio minimæ est entitatis ab Arist. & Porphy. & alijs sæpissimè explicatur per fundamẽta sua. Et ita multa miscet in præsenti Porphyr. de accidẽ secundũ realẽ considerationẽ, vt natura secũdæ intẽtionis perclariora notificet. Itaq; secũdã intentionẽ 5. vniuersalis per sua substrata declaratur. Sensus definitionis est, accipiẽdo, vt re vera accipitur, definitum secundeintentionaliter, accidens est vniuersale, quod adest, & abest à subiecto præter subiecti corruptionem, idest, quod potest materialiter affirmari, & negari de subiecto sine eo, quod eius essentia destruatur. Et si sumatur pro secunda intentione in concreto, accidens est quod adest & abest

abest, &c, idest, quod refertur ad subiectum relatione prædicabilis accidentalis, & quod nullo modo est de essentia subiecti. Et illa particula, abest, conducit ad explicationem huius, adest, ex eo enim quod intelligitur abesse, non destructa essentia subiecti, necessario est prædicatum quinti prædicabilis. Hæc omnia magis patebunt ex his quæ inferius dicemus, & ex illis etiam quæ in prædicabili de genere dicta sunt.

4. Concl. Quarta cõclusio: Illud de quo accidens quintum prædicabile prædicatur, quod subiectum dicitur, non est necesse esse substantiã, neq; accidens, neq; est necesse esse aliquid reale, neq; aliquid rationis, sed est necesse esse illud, cui prędicatũ accidit, ita q̃ sit extra eius essentiã. Et hoc intelligit Porphyrius nomine subiecti. Hæc cõclusio est Diui Thomæ de spiritualibus creaturis, articulo vltimo. Probatur conclusio: Non est necesse quod subiectum sit substantia cõpleta ad quam referatur accidẽs, quod est quintum prædicabile: nam ista prædicatio, anima intelligit est prædicatio prædicabilis, & tamẽ anima nõ est substãtia cõplera: ergo. Mai. prob: Nam est prædicatio formalis, & nõ alicuius transcẽdentis: ergo alicuius prædicabilis: & non nisi istius: ergo. Et hoc est dicendum de multis alijs prædicationibus Et præterea eadẽ maior probatur: Nam hæc est prædicatio per se in secundo modo, anima hominis est intellectiua: ergo & illa est accidentalis quinti prædicabilis. Probo consequentiam: nam sicut sufficit subiectum, quod non est substantia completa ad constituendam propositionem per se, sufficit etiam ad constituendam propositionem accidentalem quinti prædicabilis: nam sicut ad constituendam propositionem per se in primo modo sufficit, quod sit subiectum ex cuius essentia dimanat prædicatum: ita ad constituendam propositionem quinti prædicabilis, sufficit quod prædicatum sit forma & extra rationem subiecti existẽs, nec dimanans ab eius essentia: ergo non est necesse subiectum, ad quod refertur accidens quintum prædicabile, esse substantiam completam. Neque etiam est necesse, quod sit substantia incompleta, vt patet: nam hęc est quinti prædicabilis, homo est albus, & tamen homo est substantia completa. Quod vero non sit necessariũ esse substantiam, sed quod potest esse accidens, prob. Nam hæc prædicatio, albedo est intẽsa, est prædicatio nõ generis, neq; speciei, nec proprij nec differentię: ergo est prædicatio quinti prædicabilis, non enim sunt plura prędicabilia, secundum veriorem opinionem. Et probatur idẽ: nam intensio est accidens albedinis: ergo est accidens quinti prædicabilis, quia non est accidẽs quod sit passio. Quod vero non sit necesse esse aliquid reale probatur: nam in entibus rationis sicut sunt suæ essentiæ, suũ genus, & sua differentia, & proprietates, ita etiam sunt sua accidentia, hæc enim prædicatio, chimęra intelligitur, specieitas cognoscitur, est quinti prædicabilis, & tamẽ subiectum est aliquid rationis: ergo. Maior probatur: nam non est essentia chimęræ actu intelligi, nec propria eius passio, sed merũ accidens, & idem de specieitate: ex hoc patet, quod neque est de eius essentia, quod subiectũ sit aliquid rationis, non loquor formaliter, quatenus est correlatiuum relationis prædicabilis quinti: nam sic aliquid rationis est, sed loquor de illo quod suscipit huiusmodi subiecti relationem. Sicut enim genus refertur ad speciem, ita accidens ad subiectum de quo dicitur, accipiendo accidens secundeintẽtionaliter. Et ita suum correlatiuũ formaliter est aliquid rationis. Sed sicut relatio generis potest conuenire entibus realibus, & rationis substantiæ, & accidenti, ita relatio accidentis quinti prædicabilis. Ex dictis sequitur primò, quod subiectum ad quod refertur accidens quintum prædicabile, non habet vnum conceptum obiectiuum pro materiali, nec datur vnum substratum istius subiecti vnico conceptu cognitum. Sicut diximus capite de genere, non dari vnum substratum genericum commune ad omnia genera, ita non datur vnum subiectum ad quod refertur accidens commune ad omnia subiecta. Sequitur secundò, necessarium esse vt intentio accidentis quinti prædicabilis alicui conueniat, quod referatur ad subiectum, respectu cuius illud, quod se habet vt materiale suscipiens intentionem accidentis, habeat rationem formæ, & subiectum se habeat vt materia, quod est asserere, non reperiri intentionem prædicabilis quinti in propositionibus indirectis. Hæc enim prædicatio, album est homo, non est prędicatio quinti prædicabilis, quia est indirecta, etiam si sit accidentalis.

Dissoluuntur argumenta.

AD primum dico, definitionẽ esse intelligendã secundeintentionaliter, & sic omne accidens 5. prædicabilis potest adesse & abesse, id est, prædicari accidentaliter de subiecto, seu esse prędicabile accidẽtaliter de subiecto, vt aliquid quod nõ oritur ex essentia rei, & quod potest negari de subiecto, nõ destructa essentia subiecti. Cum verò Porphyrius postmodum diuidit accidens, illud quidẽ diuidit secundum esse reale, ac si diceret, accidens in esse reale cõsideratum, aliud est separabile, vt albedo, aliud inseparabile vt cicatrix. Et hoc quidẽ artificiose fecit Porphyrius: nam cognoscere naturam realẽ accidentis, maximè cõducit ad cognitionẽ ipsius secũde intẽtionaliter accepti. Diuisio enim hæc explicat naturam accidentis realis, maximè quod totum ordinatur ad cognitionem secundæ intentionis Ad 1. arg.

Universidad de Deusto Biblioteca

quæ est obiectum formale logicę de quibus in superioribus diximus.

Ad secundũ resp. definitũ huius definitionis formale, quod est secũda intẽtio s. prædicabilis in concreto, non diuidi postea in accidens separabile, & inseparabile: sed solum definitum pro materiali diuiditur. Aliud ergo formaliter definitur, & aliud diuiditur materialiter. Quod si de definitio pro materiali sit sermo, idem etiã diuiditur in separabile, & in inseparabile, & satis familiare est Aristoteli, vt constat in prædicamento substantiæ, & quantitatis, rerum naturas discutere, vt intentiones, quæ in illis versantur, explicet magis. Ad confirmationẽ patet ex prima conclusione.

Ad 2. arg.

Ad tertium respondetur ab aliquibus, & vt ipsi existimant subtiliter mortem, combustionẽ & existentiam non esse accidentia subiecti secũdum esse actuale, sed secundũ esse possibile, vel præteritum. Existentia enim cõparata ad subiectum, vt actualiter existens est non est accidens sed essentia eius, & ita nõ potest subiecto actualiter existenti abesse, quin subiectum secundum esse actuale corrumpatur. Accidit tamen subiecto secundum esse possibile, cui adesse, & abesse potest præter corruptionem eius secundum esse possibile, secus nihil addit prædicatũ supra subiectum, quod in propositione contingenti vitiũ est. Similiter mors si ad hominem præsentem referatur non accidit illi, sed repugnat, accidit autẽ homini præterito vt sic, & ita ista propositio homo est mortuus non est in materia contingẽti, nisi subiectum supponat solum pro homine præterito, vt sic. Nam si pro pręsente supponeret esset in materia remota, vel repugnãte: sed multa intermiscet falsa hæc solutio, cum ipsa etiam sit falsa. Primo existentia. Et loquamur de homine, ne fiat sermo de Angelo, & de cælis, de quibus diximus esse passionem physicã in superioribus. De illo ergo loquendo quod de alijs etiã est dicendum, accidens quinti prædicabilis est: nam existentia nõ est essentia hominis, nec pars essentiæ, alias non posset non existere. Nec est propria passio: nam alias hæc prædicatio, homo existit, esset æternæ veritatis, & nunquam posset falsificari. Nam propositio, in qua prædicatur propria passio de subiecto, est in secundo modo perfeitatis, & propositionẽ æternæ veritatis cõstituit, quod aperte falsum est in existentia, hæc enim est falsa: Antichristus existit, igitur nõ est propria passio, nam hæc est vera: Antichristus est risibilis, quia propria passio est hominis risibilitas, etiam falsum asserit dum dicit, existentiam esse essentiam subiecti existentis. Nam vel loquitur de subiecto existenti, vt sic, & quatenus existens est, & tunc hæc propositio est identica, existens est existens, & subiectum est idem cũ prædicato, & omnes propositiones accidentales, si accipiantur cum specificatione sunt essentiales: nã Petrus est albus, si accipiatur specificatiue, quatenus albus est albus, etiam est idẽtica & essentialis, siue necessaria, vnde nulla esset quinti prædicabilis. Præterea, vt propositio sit essentialis prædicatum, debet esse de essentia subiecti, vt in propositione ponitur, v.g. homo est animal, quia de intrinseca ratione hominis est, q̃ sit animal, hæc prædicatio est essentialis, sed de intrinseca ratione hominis non est existẽtia: ergo hæc prædicatio nõ est essentialis, homo existit: existentia ergo non est essentia eius. Quod si dicas esse de ratione hominis existentis, etiã hæc, homo est albus erit essentialis, quia albedo est de essentia hominis albi, quod est absurdum asserere. Nam eadem est essentia hominis possibilis, & existentis: ergo si existentia est accidens hominis passibilis, etiam erit accidens hominis præsentis, & si est accidens Petri positi in rerũ natura erit etiam accidens ipsius secundum esse possibile considerati. Sufficit ergo, vt existentia sit accidens hominis, quod conueniat illi, & non tanquam essentia, vel pars essentiæ, nec tanquam propria ipsius passio. Quinimo, existentia non adest, & abest ab homine possibili, sed ab homine præterito abest, & homini præsenti adest, & cõuenit, & compositio quæ in homine reperitur ex quo est, & quod est, est cõpositio conueniens rei essentiæ, cui existentia accidit. Videatur Diuus Thomas. 2. contra gentiles, capite 54. Quod etiam dicit de morte ridiculum est: nam si solum mors homini præterito accideret, & non præsenti, nunquam homo moreretur. Nã ex eo præteritus est homo, quia mortuus est. Conuenit enim mors homini pręsenti, sed taliter vt dicemus, quod ab ipso remouet vitam, & rationem hominis destruit. Alij respondent, quos sequitur Mas. in hoc prædicabili, q. 1 ad secundum Et dicunt accidentia priuatiua nõ esse verè & propriè accidentia, sed priuationes tantum, & amotiones formarum, & entium, ac proinde in hac definitione nullo modo comprehenduntur, in qua solum accidentia definiũtur, quæ denotãt aliquam entitatem positiuam. Quæ solutio quã falsa sit cõstat ex supradictis in cõclusionibus Nam 5. prædicabile solũ dicit formaliter relationẽ rationis, qua refertur ad sua inferiora accidẽtalia extra quorũ essentiã siue formaliter, siue radicaliter est illud, quod refertur, de materiali vero solũ dicit id, quod est huiusmodi, siue sit aliquid reale, siue rationis, siue substãtia, siue accidẽs, dũmodo sit quid vniuocum. Sed cæcitas v.g. quæ est ens rationis prædicatũ non nascitur ex hominis essentia, neq; est eius propria passio, & vere prædicatur de homine in cõcreto, dicẽdo, Petrus est cæcus: ergo pertinet ad 5. prædicab falsum ergo est dicere solũ accidẽtia positiua definiri in hac definitione. Præterea hæc prædicatio homo est cæcus est prædicatio alicuius vniuersalis vniuoci, cæcus, vniuocum, quid est ad omnia habentia cæcitatem, & est vniuersale, quia prædicatur de pluribus & accidentaliter prædicatur de Petro, Ioanne, de Frãcisco de homine equo, & leone: ergo est prædicatio quinti prædicabilis, non enim est propria passio dices hoc non sufficere, sed esse necessarium, vt dicat formam positiuam. Sed hæc explicatio præterquam quod sit voluntaria, falsa est: Nam accidens hic non definitur loquendo de materiali, id quod est vere accidens, sed id quod est prędicatum accidentale; sed hæc supra dicta prædicatio est huiusmodi: ergo. Secunda solutio eiusdem est peior. Dicit enim mortem accidens esse hominis, quia potest abesse ab illo, non verò quia possit adesse, quia abesse dicit priuationem præsentis. Si igitur accidens abest ab aliquo subiecto, potuit illi adesse. Illud enim accidens abest ab aliquo subiecto, quod potuit illi inesse. Si igitur mors non conuenit homini nec adest illi nõ poterit ab illo abesse, maximè, quia vt constat ex D. Tho. de spiritualibus creaturis vbi suprà, hic abesse & adesse accipiuntur pro affirmari & negari, non quidem actu sed aptitudine, ita vt accidens sit, quod potest affirmari & negari de subiecto eius substantia & essentia non destructa. Et nõ accipitur pro vera inhærentia vel non inhærentia. Vt ergo sit accidens huius prędicabilis necessarium est, vt vtrunque cõueniat & abesse & adesse præter subiecti corruptionem modo dicto. Præterea, si non conuenire subiecto sufficit, vt dicatur accidens illius subiecti, sequitur quod intellectio angelica & omnia accidentia spiritualia possint dici accidẽtia corporis, quia absunt à subiecto corporeo, hoc est non conueniunt. Hoc enim modo explicat hæc solutio absentiam accidẽtis, hoc autem est absurdum: ergo. Prædicatio enim accidentalis quinti prædicabilis debet esse respectu alicuius, quod se habeat, vt forma, quæ possit subiecto cõpetere. Vera ergo solutio est, quam assignat acutissimus Caietanus in præsenti, dubio secundo, hãc prædicationem, homo est mortuus, domus est combusta, non pertinere ad quintum prędicabile, quia sunt prędicata nullo modo cõuenientia subiectis, sed illis repugnantia, & eorum rationes destruentia. Prædicata verò quæ ad quintum attinẽt prædicabile debent esse prędicata conuenientia subiecto, & debent dicere formam accidentalem, vel aliquid per modum illius, quæ neq; nascatur ex eorum essentia, nec sit essentia, nec pars essentiæ. Quod verò mors repugnet hominis essentiæ demonstrat D. Tho. 3. p. q. 50. artic 4. quia mors est separatio animę à corpore: sed coniunctio animæ & corporis, cõplet hominis essentiã, ista ergo sublata non manebit homo: ergo mors facit quod aliquid non sit homo. Præterea, mors est priuatio vitæ: ergo hominẽ vita priuat, sed de essentia hominis est vita, homo est animal, animal autem est viuens: ergo sublato superiore, quod fit per mortẽ, qua tollitur vita, tollitur hominis ratio, & non manet: & ita mors est prædicatum repugnans, & non quinti prædicabilis. Et idem est de alijs huiusmodi prædicatis dicẽdum. Quod si dicas, hęc prædicatio est vera, homo est mortuus, respondetur, quod accipitur cum ampliatione, & facit istum sensum, quod est, vel fuit homo est mortuus, hoc est, olim homo, modo est mortuus. Si autem sine ampliatione accipiatur cũ dicitur, quod Petrus est mortuus, Petrus mortuus est cadauer, quod æquiuoce homo dicitur. Et si dicas, illa ergo propositio vera homo est mortuus ad quod prædicabile pertinet, Caiet. reducit illam ad quartum & secundum modũ perfeitatis quia verificatur de homine qui fuit: fuisse autẽ seu præteritum fuisse, ratio est, quod homo sit mortuus, & ita ad quartum prædicabile reducitur; quia sicut esse hominem, est ratio, vt aliquid sit risibile, ita esse præteritum est ratio, vt aliquid sit mortuum. Et etiam pertinet ad quartũ prædicabile, quia prædicatur propria causa de proprio effectu, sicut in ista ædificator ædificat, licet causalitas sit in alio genere. Et hæc sunt acutè dicta à Caieta. Alia solutio adhiberi poterat, quod mors & combustio pertinent ad quintum prædicabile, non in facto esse, & in esse cõpleto præcise consideratæ, sed prout sunt in fieri, itaque homo moritur, domus comburitur huius sunt prædicabilis cæterum termini horũ mortuum dum in propositione explicantur per mortuum & combustum non huius sunt prædicabilis in se, sed in vijs suis. Et in alterationibus antecedentibus, Magister Soto vltimam assignat solutionem præmissa distinctione huius nominis mortuum nominaliter, & participaliter, & dicit quod respectu corporis vtroque modo est accidẽs quinti prędicabilis: Nã adest & abest à corpore præter corporis corruptionem. Nam corpus modo viuit & idem postea erit mortuũ, licet habeat aliam formam cadaueris, tunc tamẽ dicitur idem corpus, quia sic homines communiter loquuntur. Respectu tamen hominis dicitur esse prædicatum disparatum. Et si fiat argumẽtum, Christus modo est homo, & est mortuus: ergo iam conuenit eidẽ existenti esse mortuum, respondetur, quod est supernaturaliter. Et si rursus fiat argumentum: Nam hæc aliquo modo erit vera, Ioannes erit mortuus, propter ampliationẽ, & modo nõ est vera: ergo iã adest & abest à subiecto, &c. Rursus respõdetur, quod vt sit accidens quinti prædicabilis debet accidẽtaliter subiecto propositionis competere sine ampliatione. Vide D. Th. de natura generis quomodo ea res dicatur mortua, sed quod falsũ sit

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

Ad. 4. hæc solutio patet ex dictis. ¶ Ad quartum respondetur, quod si dicam abstractione compositiua, homo non est risibilis essentia destruitur cum ab ipsa dimanet oppositum prædicati. Illa enim essentia à qua non dimanat risibilitas non est hominis essentia. Nam si non est risibilis nec homo, & si est homo est risibilis, quod de albedine lactis vel nigredine corui non habet verum. Nam si coruus non est niger, non destruitur eius essentia, quia ab illa nigredo non dimanat.

Ad. 5. Ad quintum patet ex quarta cõclusione quæ est D. Thom. de spiritualibus creaturis. Ad vltimum & ad D. Thom. Secundo contra Gentiles, respondetur, quod ibi loquitur de accidẽte. Ad D. Thom. respondetur in illo loco accipere accidens, vt distinguitur contra substantiam. Vt enim aliquid sit accidens hoc modo debet respicere subiectum completum, cui inhæreat. Dico completum vel subsistens: Nam animæ rationali accidentia spiritualia inhærent. Et sanctus Doctor censet & recte accidentia non subiectari in materia prima: nos verò accipimus accidens pro accidenti quinti prædicabilis, cuius subiectum est illud, ad quod refertur extra eius rationem existens nec ab illius profluens essentia, vt statim magis explicabitur. Cum ergo sit diuersa acceptio accidentis, si logice, vel metaphysicè consideretur subiectum, est etiam diuersum, & acceptio illius diuersa.

Ad. 6. Ad sextum respondetur, illud quod induit intentionem vniuersalis, verbi gratia, album, non importare compositionem ex subiecto & accidenti; sed solum importare albedinem in concreto. Et vt vniuersalius loquamur sumam inconcreto, & illa est quę accidit inferioribus, & quæ de illis inconcreto prædicatur, & refertur relationę prędicabilis quinti. Heruęus vt patuit suprà, cum de intentionibus ageretur, dicit album secundum quod importat compositionẽ ex his non prædicari de Petro, verbi gratia, bene tamen secundum quod importat compositionem huic, quod est importare albedinem inconcreto. Videatur Paludan. 4. d. 12. q. 2. vbi huic fauet sententiæ, & docet quomodo fiat prædicatio in his accidentibus: & incompositis artificialibus. Alij respondẽt quod prædicatum accidentale concretum, vt album inhærent formaliter, ratio tamen formalis inhærendi est ipsa forma accidentalis. Et hoc sufficit, vt totum prædicatum dicatur inhærere, sicut totum compositum, vt viuens, licet ratio formalis viuendi non sit nisi altera pars illius, scilicet, anima. Cũ ergo possit forma inhærere potest consequenter formaliter adesse & abesse, & sic accidentaliter prædicari.

Ad. 7. Ad septimum argumentum aliqui statim cõcedunt, omnia illa, quę prędicãtur de Deo ex tẽpore accidentaliter prædicari, accidentalitate huius prædicabilis, vt Deus factus est homo, Verbum caro factum est, Deus est creans, Deus est dominans, mortuus. Quia cũ omnia ista non sint de essentia Dei neque ab eius principijs dimanent rectè possunt accipere denominationẽ accidentis quinti prædicabilis. Nam accidens in hac acceptione ad omnia talia se extendit. Sed in hac solutione multa falsa miscentur, quę eleganter confutantur ex doctrina D. Tho. 3. p. q. 2. arti 6. & q. 16. artic. 1. in solutione ad 1. dico quod hæc prædicatio non est accidentalis pertinens ad quintum prædicabile, Deus est homo, sed est prædicatio per se. Nam quanuis humanitas non sit essentia diuina, nec passio eius, quia tamen trahitur ad idem esse personale, & substãtiale filij Dei, non pertinet ad quintum prædicabile. Illa enim regula conueniens alicui, & non tanquam essentia, nec pars essentiæ nec tanquã propria passio, est prædicatum quinti prædicabilis est explicanda iuxta D. Tho. explicationem, scilicet, nisi trahatur ad idem esse, & existat per esse subiecti, quod in omnibus prædicatis accidentis quinti prædicabilis est perspicuum. Nam homo est albus ad quintum pertinet. Et tamen albedo non trahitur ad idem esse subiecti, & sic in vniuersis, & hæc prædicatio, Christus, est homo est in materia naturali, & prædicatur homo de Deo, non per accidens, sed per se, sicut species de sua hypostasi, nõ quidem ratione formæ signatæ per hoc nomen Deus, sed ratione suppositi, quod est hypostasis humanæ naturæ; & per hanc propositionem sunt illæ iudicandæ, Deus factus est homo, Verbum caro factum est. Reliquæ verò sunt quinti prędicabilis, quia Dominus dicitur relatione rationis formaliter, quæ nec est essentia Dei, nec pars essentiæ, nec eius passio propria. Creator verò accidentaliter etiam dicitur de Deo, & quantũ ad habitudinem, quam importat, vel principaliter, vel consequenter, non autem quãtum ad hoc quod significat essentiam vel directè, vel indirectè, & ad videndum quæ nomina dicantur de Deo essentialiter, legatur angelicus Doctor. 1. p. q. 13. art. 2. & 7. Ad confirm. respon. non esse inconueniens in definitionibus descriptiuis. Nam Arist. 1. Periherm. propositionem per verum vel falsum significare, definiuit quanuis non desint, qui affirment, sicut sunt passiones disiunctæ, vt par vel impar, actus vel potentia; ita esse posse essentias disiunctas, quod esse verum non credam, quia essentia quid certũ debet esse & determinatum.

Ad octauum respondetur, quod calor in summo, se habet ad aquam sicut mors ad hominẽ. Et quod dictum est de morte dicendum est de calore in summo. Ad confirm. respond. quod frigiditas in summo est accidens aquæ. Neque inconuenit, Ad. 8.

conuenit, quod per eius absentiam disponatur aqua ad corruptionem, quia accidens illud est, quod conuenit alicui subiecto, non destructa eius ratione & quanuis disponat ad corruptionem, manet tamen subiecti ratio.

Ad. 9. & 10. Ad nonũ iam supradictum est. Ad vltimum respondetur, quod magis patebit postmodum illam prædicationem, annulus est aureus esse huius prædicabilis, quia accidit formæ annuli esse in hac vel in illa materia determinata. Vnde licet hæc sit essentialis, homo est mortalis, quia prædicatum dicit materiam, quæ est de essentia hominis hæc tamẽ est accidentalis, annulus est aureus, quia prædicatum non dicit materiam essentialem annuli. Hanc prædicationem, animal est rationale aliqui dicunt esse quinti prædicabilis, quia differentia accidit generi, cum genus sit extra differentiarum rationem. Et bene potest intelligi animal sine rationalitate. Sed iam supra diximus de hac re. Conditiones indiuiduãtes Petri clare constat nõ esse accidens quinti prædicabilis, quia sunt particulares nec multis conueniunt. Est autem necesse, vt pertineat ad hoc prædicabile prædicatum aliquod esse commune.

QVÆSTIO XLIIII.

Vtrùm non solum accidens, sed etiam substantia possit recipere denominationem huius prædicabilis.

IN qua quęstione disputabimus etiã an reliqua prædicabilia possint ad hoc prędicabile pertinere. Et de prima quęstionis parte, vt suscipiamus tractationem, arguitur à parte negatiua: Nihil vniuocum est commune substantiæ & accidenti: ergo hoc quintum prædicabile non potest esse commune substantiæ & accidenti vniuoce: ergo denominatio quæ sumitur à substantia nõ potest pertinere ad hoc prædicabile, alias hoc prędicabile non importaret aliquid vniuocum, quod est contra rationem prędicabilis, cuiuscũque. Dices hoc prædicabile formaliter importare aliquid vniuocum, materialiter autem nõ esse necesse hoc importare, vt patet in genere, cuius materiale reperitur in substantia, & accidẽti, quibus nihil cõmune vniuocũ datur: Sed cõtra, quia illud formale debet habere vnũ materiale adæquatũ, quod denominet accidẽs quinti prædicabilis; sed nullum tale potest dari si denominatio etiam istius prædicabilis reperitur in substantia: ergo non reperitur. Maior patet, 1. Arg.

quia illa forma constituens hoc prædicabile est relatio quædam, quæ est secunda intentio inconcreto: ergo exigit hęc forma vnum adęquatum subiectum. Sed minorem probo, quia cum non sit solum accidens, si denominatio etiam sumatur à substantia, erit ex necessitate accidens, & substantia. Nam aliquid superius ad illa esse nõ potest; ens enim non est materiale huius secundæ intentionis quinti prædicabilis.

Secundo; Accidens quinti prædicabilis sic definitur, quod adest & abest à subiecto præter subiecti corruptionẽ: sed prædicato substãtiali seu desumpto à substantia non potest conuenire hæc definitio, quia substantia nõ adest, & abest à subiecto præter subiecti corruptionem: ergo nihil potest recipere denominationem huius prædicabilis, nisi in se sit accidens. 2. Arg.

Tertio sequitur, quod hæ prædicationes essent huius prædicabilis, animal est homo, homo est Petrus, & ista, animal est rationale, consequens est falsum: ergo. Sequela probatur: Nam animali, vt sic accidit esse hominem, esse rationale, & homini accidit esse Petrum, & vtrunq; prædicatum est extra essentiam subiecti, nec ab ea dimanat, vt propria passio. 3. Arg.

Quarto manente hoc vase impossibile est, quod non sit aureum, ergo hæc prædicatio, hoc vas est aureum nõ est quinti prædicabilis. Consequentia est bona, & probatur antecedens: Nam hoc vas determinatum ex necessitate debet esse huius materiæ, & ita hæc materia ex necessitate est de illius, ratione vnde nec per cogitationem potest separari ab illo hæc materia, magis quam à Petro hæc materia. Dices, quod licet esse aureum non sit accidens huic vasi, est tamen accidẽs vasi in communi. Contra, nam cũ exercetur prædicatio huius prędicabilis prędicatum debet esse commune ad multa inferiora, & respectu illorum debet conuenire; vt aliquid accidentale, quod est extra rationem inferiorum denominatiuè, nec ortum à principijs intrinsecis, vt cum dico, Petrus est albus, Ioannes est albus, hoc prædicatum quod de multis inferioribus affirmatur est accidens quinti prædicabilis respectu illorũ: quia habet in ordine ad illa subiecta omnes conditiones: sed aureum nõ est accidens respectu huius, sed quid intrinsecum, vt probatum est. Et ita cum sit hæc prædicatio, hoc vas est aureum, & hoc vas est aureum, non prædicatur aliquid accidentaliter, se habens in ordine ad subiectum, & ita non erit quinti prædicabilis hæc prædicatio, non ergo à substantia potest sumi denominatio huius prædicabilis quinti. 4. Arg.

In explicanda hac prima quæstionis parte variant logici. Tolet. in præsenti quem multi sequuntur, censet non posse recipere denominationem huius prędicabilis, nisi id, quod accidẽs est Nam

est. Nam in his propositionibus vas est argēteū, domus est deaurata, hoc prædicatum non esse substantiam, nec dicere substantiam, sed importare solum formaliter non substantiam auri sed respectum ad aurum, qui respectus est accidentalis, in hac propositione Deus est amans iustū, quæ quinti prædicabilis est, id quod recipit denominationem huius prædicabilis, non est substantia amoris Dei, quæ in se est substantia, se respectus amoris illi adiūctus, per quem ille amor terminatur ad creaturam. Alij censent hanc prędicationem, cathedra est lignea, esse quidē prædicationem accidentalem, non verò quinti prædicabilis. Et ratio horum est, quia vt sit huius prædicabilis debet prædicatum dicere totū subiectum, illud verò prædicatum nō dicit totum, sed partem materialem dūraxat. Verum istę opiniones fallæ sunt, vt iam vidimus. Quapropter sit

1. Conc. Prima conclusio, prædicabile, quod est substātia, vt distinguitur contra accides potest induere intentionem, & denominationem huius prædicabilis. Ita asserit D. Thom. de spiritualibus creaturis, artic. vltimo in corpore. Et probatur: Nam accidens pro vt est quintum prædicabile dicis prædicatum quod importat habitudinem accidentalem ad subiectum, vt aliquid quod neque est essētia nec pars essentię, nec à principijs essentiæ dimanat: sed hic omnia potest habere prædicabile, quod est substantia respectu aliquorum subiectorum: ergo potest induere denominationem huius prædicabilis. Discursus est legitimus, & maior patet quæstione præcedente, & illa asserit D. Thomas loco modo adducto in corpore, & minor probatur; Nam hoc prædicatum, ligneum respectu cathedræ non dicit essentiam eius, nam cathedra est in prædicamento qualitatis in specie figuræ, & consequenter nec dicit passionem eius propriam, nec proprietatem: non enim lignum ad figuram consequitur: ergo dicit aliquid, quod coniungitur cum cathedra accidentaliter, & quod importat respectu illius ordinem accidentalem: ergo ad hoc prædicabile quintum attinet. Præterea: Nam & si ligneum, argenteum, &c. sint substantiæ, vt distinguitur contra accidens, quemadmodum & rationale est substantia, sed tamen importantur per modum accidentium, quia sunt extra essentiam eorum, de quibus prędicantur: ergo prædicationes illæ sunt attinentes ad quintum prædicabile. Probo minorem: Quia prædicata sumuntur à materia per modum determinantis formam, quæ de se indifferens est, vt sit in hac vel illa materia. Sed dices, hæc est essentialis prædicatio, homo est materialis, in qua prædicatum sumitur a materia physica subiecti: ergo & hæc erit essentialis, annulus est aureus: nam prædicatum etiam sumitur à parte materiali subiecti: respondetur negando consequentiam, quia prędicatum prioris propositionis sumitur à materia essentiali hominis, quā sola informare potest anima rationalis, at prædicatum posterioris sumitur à materia, quæ non est essentialis tali formæ annuli. Potest enim in cōmuni forma annuli informare aliā materiā, quia nō magis ex sua ratione petit informationem materiæ aureæ, quam ferreæ, neque annulus dicit compositum ex materia & forma, tanquam ex partibus sibi essentialibus, hoc enim est impossibile. Nulla enim essentia potest habere partes sibi essentiales diuersorum generum, alias illa esset ens per accidens, quod est impossibile, quia nullū ens peraccidens habet aliquā essentiā; sed annulus dicit formam in prædicamento qualitatis existentem, & supponit pro materia, quæ est subiectum illius formæ, & additamentum suum.

Secunda conclusio: In huiusmodi prædicationibus & similibus, cathedra est lignea, id quod induit rationem quinti prædicabilis, non est aliquis respectus ad substantiam auri, sed ipsa auri substantia, cuius oppositum dicebat Toletus. Et probatur; nam illud est accidens quinti prædicabilis, quod affirmatur de subiecto extra eius essentiam existens nec ab illa dimanans: sed hoc est illiud prædicatum, lignea, & similia, & non aliquis alius respectus; ergo. Et præterea probatur conclusio, quia alius effectus formalis est rē esse deauratam, & sic in singulis alijs huiusmodi prædicatis, & alius, esse relatā ad aurum, sicut alius effectus est rem esse dealbatam, & esse relatam ad albedinem: hoc enim secundum fundatur in primo tanquam respectiuum in absoluto: ergo gratis fingitur esse deauratum non importare, nisi respectum ad aurum, cum formaliter importet ipsam substantiam auri, quę accidētaliter coniungitur cum forma vel re tali. Et si inquiras, quid est formaliter illud habere albedinem, habere quantitatem, &c. respondetur, quod est postprædicamentum habere, vt asserit Arist. Sed quia formæ prædictæ seu materia, & forma, seu subiectum & forma accidentaliter coniunguntur, ad hoc pertinent prædicabile illæ prædicationes, in quibus prædicta coniūctio accidentalis importatur, modo prædicatum sit substantia, modo non. Ex ijs impugnatur secunda sententia. Nam, & si prædicatum non dicat formam rei, verbi gratia, esse ligneum, non importet formaliter rei formā, scilicet, cathedræ, quia confundit totum, quod dicit subiectum, ex eo, quod importat, vt totum, bene potest esse prædicabilis quinti. Et secundo respondetur, quod in artificialibus hoc est peculiare, quod pars prædicetur de illis. Dicimus enim, vas esse aureū: & ita denominatiua sumpta ab illis etiā de illis affirmantur; vt dicendo vas est aureum; quia non est propriè pars, sed subiectum perfectum,

2. Concl.

tum, cui coniungitur forma: & ita potest affirmari de vase. Vnde multo magis denominatiua, quæ proueniunt à subiecto affirmabuntur.

Dissoluuntur argumenta.

Ad. 1. AD primum respondetur, quod continet equiuocationem maximam. Illud enim prædicatum, quod affirmatur de multis prædicatione quinti prædicabilis respectu illorum, de quibus affirmatur, debet esse vniuocum, verbi gratia, album affirmatur de Petro, & Paulo prædicatione huius prædicabilis, respectu illorum debet importare formam, quæ secundum eandem rationem conueniat. Non autem est necesse, quod quintum prædicabile, verbi gratia, accidens importet vnum materiale, quod vniuoce affirmetur de omnibus, quæ pertinet ad hoc prædicabile; est enim hoc impossibile. Quia, vt constat ex superioribus, cum denominata ab intentione huius prædicabilis non solum sint substantia, sed etiam accidens, & ens rationis, illis autem omnibus non possit dari materiale aliquod commune, sic certè hoc prædicabile non habere vnum materiale abstractum commune; sed conuenit illi habere materiales, vt diximus genus habere. Et vt hoc non iterū repetamus, bi vide.

Ad. 2. Ad secundum iam dictum est. Adesse, & abesse, non accipi hic, pro inhærere, vel non inhærere, sed pro affirmari vel negari, seu pro esse prædicabile, & affirmabile, sic, vt subiecti essentia ex huiusmodi affirmatione, & negatione non destruatur. Accipitur itaque secundeintentionaliter hæc affirmatio, & negatio, seu hoc adesse & abesse. Nam album cum induit intentionem huius prædicabilis refertur ad sua subiecta relatione prædicabilis talis, quod & si adsit, & absit, hoc est, quod & si affirmetur, & negetur non destruitur essentia subiecti, de quo supradictum est.

Ad. 3. Ad tertium respondetur, quod illæ duo prædicationes non sunt huius prædicabilis, quia sunt indirectę. Tertia vero propositio ab aliquibus conceditur pertinere ad hoc prædicabile, quia differentiæ accidunt generi, ab aliquibus negatur, quia trahitur ad idem esse cum genere, vt suprà diximus de Christi humanitate. Fige quod malueris.

Ad. 4. Ad quartum, quod est difficile, respondetur, quod hoc prædicatum ligneum est prædicatum quinti prædicabilis, quia affirmatur de substantijs multis, quibus accidentaliter conuenit. Nā vas est ligneum, cathedra est lignea, domus est lignea; & his omnibus accidit hoc prædicatum, quia non est de essentia illorum, esse lignea, sed possunt tales formæ alijs coniungi materijs. Vnde illud subiectum, cathedra respectu illius prædicati est subiectum inferius accidentaliter. Et in hoc sensu a viris doctis asseritur, propositionem hanc esse quinti prædicabilis, sicut conceditur has prædicationes esse quinti prædicabilis, homo est albus, equus est albus. Et non est necesse, quod illud prædicatum ligneum affirmetur accidentaliter de omni subiecto contento sub cathedra, ita quod etiam de hac lignea cathedra accidentaliter prædicetur: huic enim formæ cathedræ ligneæ non accidit esse ligneam, sed necessario est lignea. Et hæc est optima solutio.

Alij dicunt, quod etiam huic cathedræ accidit esse ligneam. Nam, & si in re, hæc forma cathedræ singularis non possit separari à ligno, quia induiuiuatur ab hac materia lignea, quo sensu dicimus nos hac propositionem non esse accidētalem; verum per cogitationem bene potest adesse, & abesse hæc forma ab hac materia: quia licet dicamus, hæc cathedra nō est lignea, non destruitur forma huius cathedrę sed certe de essentia huius formæ singularis est, quod sit induiuduata ab hac materia. & ita dicendo, hæc cathedra non est lignea destruitur eius essentia, & sic nō est prædicatio quinti prædicabilis. Vnde secunda est prima solutio, & sufficiens.

De secundo quæstionis sensu facile quid sentiam dicam. Et in præsenti nō disputamus de accidentibus rationis; nam hæc omnia prædicabilia possunt comprehendere. Nam genus est species vniuersalis, & species similiter est vniuersalis species, & prædicatur de hac & de illa specie: Differentia itidem, & proprium, & accidens. Et hoc accidentaliter illis conuenit, sicut homini accidentaliter conuenit esse speciē, & sunt prædicationes huius prædicabilis: sed quod inquirimus est, an alicui prædicato & naturæ, quæ affirmatur, vt genus de illis, de quibus, vt genus affirmatur, possit affirmari, vt accidens quinti prædicabilis. Et sic in alijs prędicabilibus, verbi gratia, an animal, quod prædicatur de homine, & equo prædicatione generis, possit affirmari de aliquo, vt quintum prædicabile. Et idem de alijs prædicabilibus dici possit, siue sit respectu eiusdem subiecti, siue diuersi. ¶ In qua re breuiter dico primo, respectu diuersorum bene potest idem prædicatum induere intentionē quinti prædicabilis & quarti. Probatur: nam esse disgregatiuum visus est propria passio albi. Hæc enim prędicatio, hoc album disgregat visum ad quartum prædicabile pertinet. Et idem prædicatum respectu eiusdem est accidens quinti prædicabilis: nam hæc, album disgregat visum, ad quintum pertinet prædicabile. Et ratio est: quia diuersimode ordinatur illud prædicatum in ordine ad diuersa subiecta. nam ex principijs huius subiecti albi, vt hic oritur disgregatiuum, nō vero ex

De secunda sensu quæst.

Concl. 1.

Universidad de Deusto Biblioteca

to ex principijs Petri. Et sicut prædicatio proprij, & accidentis eidem rei conueniunt respectu diuersorum eodem modo id, quod est genus induit etiam rationē accidentis quinti prædicabilis respectu diuersi subiecti formaliter. Nam, album est coloratum, est prædicatio generis de specie: & tamen illud prædicatum, coloratum, respectu hominis, est quinti prędicabilis, homo est coloratum prædicatio est accidentalis, & per hunc modum poteris discurrere in reliquis prædicatis inconcreto sumptis, & accidētalibus, in quibus hæc verificantur: nam de prędicatis substantialibus non hoc auderem asserere. Quia iam dictum est, hanc nō esse quinti prædicabilis, Deus est homo, quia humanitas trahitur ad idē esse verbi Dei, ideo dico in substātijs non habere locum, quæ primo dicta sunt à stoicis. Et hoc sit secundum dictum huius dubij:

Concl. 2. Respectu eiusdem subiecti non potest aliquid prædicari, vt proprium, & vt accidens. Ratio est, quia proprium & accidens exposcunt diuersam rationem incompossibilem. Nam, vt fit accidens, est necessum, quod non nascatur ex principijs rei, vt autem sit proprium exposcit oppositum nasci, & oriri ab essentia rei, hæc nō possunt eidem competere respectu eiusdem formaliter: ergo. ¶ Sed contra: nam quale, prædicatur de homine, vt proprium, & vt accidens: ergo idem respectu eiusdem potest vtranque intentionē induere. Antecedens probatur quoad primam partem: Nam risibilitas profluit ab hominis essentia: ergo est qualitas: nam qualitas est de ratione intrinseca risibilitatis. Quod autem quale prædicetur accidentaliter probatur: quia album prædicatur de homine, vt accidens: ergo & esse quale, quod est genus ad album. Probatur consequentia: quia implicat aliquid prædicari accidentaliter de aliquo, & ea, quæ sunt de essentia illius non prędicari etiā accidentaliter.

Obiectio.

Solut. Respondetur, quod licet implicet, eandem physicam entitatem respectu eiusdem formaliter recipere simul denominationem proprij & accidentis, sed hoc nō repugnat respectu alicuius rationis metaphysicę, & superioris; quia licet illa sit vna formaliter, est tamen multiplex virtualiter propter latitudinem suæ potentialitatis. Vnde esse quale cum sit quædam ratio generica ad accidentia propria, & communia, non repugnat illi vtrāque denominationem recipere propter multiplicitatem virtualem, quam importat, & propter diuersos ordines, quos dicit ad proprium & accidens. Et hoc conuincit hoc argumentum. Cæterum mihi hæc solutio non multum placet. Non enim existimo verum esse, vt si aliquid est propria passio alicuius, id omne etiam sit propria passio, quod in illo essentialiter includitur. Nam nullus vnquam dixit, quod ens sit hominis propria passio, quia conuenit multis alijs, nec ex eius essentia oritur. Item, quia est primum prędicatum conueniens homini, & tamen hoc sequeretur, si prædicta ratio aliquid valeret: nam essentialiter includitur in risibilitate. Item, esse quale conuenit alijs ab homine: nam conuenit Angelo & equo, qui etiam habent passiones, quæ sunt qualitates, ergo nō est propria passio hominis, quia propria passio cōuenit omni & soli, & semper: nam loquimur de proprio quarto modo. Vt igitur quid in hac parte sit tenendum, & hoc argumentum dissoluas, vide quæ suprà dicta sunt. q. 37. in solutione quarti argumenti: non enim placet iterū doctrinam illam repetere.

QVÆSTIO XLV.

Vtrum accidens quintum prædicabile sit essentialiter vniuersale.

1. Arg. Tertio argumentor, à parte negatiua: quia id, quod esse essentialiter vniuersale debet habere inferiora per se; sed accidens quintum prædicabile non habet hæc inferiora: ergo non est vniuersale essentialiter. Maior patet: Nam vniuersale est vnum in multis, & de multis: ergo necessario respicit inferiora: Nā illud vnum in multis necessario est superius ad illa. Sed minorem probo: Nam si album, verbi gratia, deberet habere inferiora illa vtique essent, quæ determinatè dicerent, quod album in communi importat, vt hoc album, & illud album, sed hæc non sunt inferiora albi, vt album attinet ad quintum prædicabile: ergo. Maior patet, minor probatur: quia hæc prædicatio, hoc album est album, non est quinti prædicabilis: quia est essentialis, sed est prædicatio speciei de indiuiduis, vel ad illam reducitur.

Dices, quod inferiora albi, vt pertinent ad quintum prædicabile, sunt Petrus, Paulus, & Hieronymus, exempli gratia.

Sed contra, quia supradicti non sunt per se inferiora, & indiuidua respectu albedinis, aut albi, sed respectu hominis: ergo nec illa sunt inferiora illius prædicabilis albi. Antecedens patet, quia vniuersale identificatur, vt dicit naturam, quæ est vniuersalis cum inferioribus, & vniuersaliter loquēdo, superiora sunt de quidditate inferiorum: sed album vt album, nō identificatur cum Petro, & Paulo: sed homo idētificatur, nec quæ sunt de quidditate albi sunt de quidditate Petri, sed solū, quę sunt de quidditate hominis: ergo Petrus & Paulus solum sunt inferiora hominis.

Secundo

2. arg. Secūdo vniuersale prędicari potest immediate de inferioribus, respectu quorū habet rationem vniuersalis: sed album non potest immediate prædicari de Petro, & Paulo, qui assignātur eius inferiora: ergo non est vniuersale respectu illorum. Minor probatur: quia album prius prædicatur de hoc & de illo albo, deinde verò, quia Petrus est albus, prædicatur de Petro, ergo. Probatur antecedens: nam immediatius dicit album respectum ad id, quod habet formam suam determinate; quam ad id, cui hæc forma determinata conuenit: sed hoc album habet albi formam determinatam & non Petrus: ergo prius de illo, quam de Petro dicitur. Probatur antecedens quia Petrus non determinat formam albi in eo, quod Petrus sed hoc album. Et confirmatur hoc argumentum:

Confir. 1. Nam album id respicit vt prædicabile immediatius, à quo fuit abstractum, sed non fuit abstractum à Petro & Paulo, sed ab hoc & illo albo: ergo hoc & illud album immediatius respicit. Et ita hæc sunt inferiora illius: sed horum respectu non est quintum prędicabile: sed species: ergo quintum prædicabile essentialiter non est vniuersale. Et confirmatur secundo,

Confir. 2. Nullū vniuersale potest prædicari, nisi de his à quibus abstrahitur, sed non abstrahitur à Petro, & Paulo: ergo de illis nequit prędicari. Maior patet: quia in illis est, & non in alijs, sed nō prædicatur de his, in quibus non est: ergo nec de illis, de quibus non abstrahitur: non ergo datur quintum prædicabile, maxime, quod sit essentialiter vniuersale.

3. Argu. Tertio arguitur, & explicatur magis præcedens argumentum: Quia ratio albi, vt sic, vel abstrahitur ab homine & equo, v. g. vt sunt formaliter albi & similes in albedine: & hoc non, quia hac ratione album est species. Vel respicit hominem, & equum secundum se, vt præscindunt ab albedine: & hoc non, quia impossibile est abstrahere ab inferioribus rationem aliquam, à qua ipsa præscindant, & quam in se non includant.

Respondebis, quod cum album prædicatur de hoc albo, præsupponitur in subiecto, vt ratio formalis albedo, & ita prædicatur quidditatiue de illo: quando vero prædicatur de homine accidētaliter præsupponitur in subiecto, per modum conditionis, sine qua non prædicaretur de subiecto.

4. argum. Sed contra, & sit quartum argumentum: Quia id, respectu cuius constituitur quintum prædicabile, est ipsum subiectum, & omnino in sua ratione excludit accidens: ergo falsum est, quod album prædicetur de subiecto, vt includente albedinem accidentaliter, & tanquā conditionem, sine qua non. Antecedens patet: quia respectu illius constituitur formaliter vniuersale, respectu cuius potest affirmari, & negari, ipso manente, sed tantum de subiecto excludente accidens: & vt excludit potest affirmari & negari: ergo de quo prædicatur est subiectum vt excludit albedinem, sed respectu illius, vt sic, non potest esse vniuersale: igitur non est essentialiter vniuersale quintum prædicabile.

5. argum. Quinto: Omne vniuersale debet esse vnium cum respectu suorum inferiorū: sed quintum prædicabile non est huius modi: ergo. Maior probatur: nam propterea ens non constituit aliquod prædicabile, quia est analogum. Sed minor probatur: Nam Arist. cap. de substantia dicit accidens non esse vniuocum respectu substantiæ, cum respectu illius non prædicetur nomine & ratione: ergo non ponendum est accidens quintum vniuersale.

6. argum. Sexto arguitur: Omne vniuersale potest prædicari de multis antequam à parte rei existat in multis: sed accidens non est huiusmodi: ergo non est vniuersale. Maior patet: nam hæc est vera prædicatio, Antichristus est homo: est animal, est rationalis, est risibilis, & sic de alijs antequam existant. Minor probatur: Nam hæc est falsa. Antichristus est albus, est niger, non existente Antichristo: ergo.

7. Argu. Septimo arguitur: Accidens v.g. album, si abstrahitur à Petro: & Paulo, nō potest abstrahi abstractione totali, sed abstractione formali: sed id, quod abstrahitur abstractione formali, non prædicatur de re abstracta, vt eleganter ostendit Caiet. q. 1. de ente: ergo nullo modo est accidens quinti prædicabilis. Maior probatur: quia album formaliter dicit formam accidentalem Petri, & ita si debet ab illo abstrahi, debet esse, vt abstrahitur forma à subiecto. Maxime, quia album non est totum respectu Petri nec est pars subiectiua, & ita non poterit prædicari de illo. Et probo hoc, quia pars subiectiua dicit omne, quod suum totum & addit aliquid aliud, vt patet in homine, & Petro, in animali & homine: sed Petrus non dicit totū, quod album, addendo aliquid albo, quin potius dicit minus: ergo nō est totum vniuersale respectu illius: & ita non poterit de illo prædicari.

8. argum. Octauo arguitur: Album dicit compositū ex corpore, & albedine: sed Petrus non est cōpositus ex corpore & albedine: ergo hæc prædicatio erit falsa, Petrus est albus, id est, compositus ex corpore & albedine: & idem erit dicendum de alijs prædicationibus accidentalibus: ergo non poterit prædicari accidens inconcreto de subiectis accidentalibus, & ita nō erit vniuersale.

Et confirmatur: Nam accidens in communi, vt ponitur species vniuersalis non prædicatur de multis accidentaliter: hæc enim prædicatio, Petrus est accidens, Hieronymus est accidens, est falsa, & ita in alijs: maxime, quia accidens dicit formaliter secūdā intentionē: ergo.

Et confirmatur secundo: Nam album denominatiuè est accidens: ergo non essentialiter, & id quod essentialiter est accidens, est quod dicit secundam intentionem accidentis in concreto: sed illud non prædicatur accidentaliter de multis: ergo.

Partem negatiuam quæstionis tenent aliqui antiqui, quos sequitur Canterus c.4. prædicabilium, qui & prosecitat Alexandrũ, & Amonium Suarez in sua metap. disput. 6. q. 4. nu. 4. dicit proprium & accidens non esse proprijssime vniuersalia quia proprisima vnitas vniuersalium est respectu eorum, quæ sub illa essentialiter continentur, quia debet esse in illis per identitatem, quatenus de illis prædicatur, quod verũ nõ est proprijssime, nisi in vniuersalibus, quæ sunt essentialia suis inferioribus. Hæc latius & diffuse sine disputandi arte, vt solet ibidem affirmat. Sed vt quod verum sit doceamus præmittendum existimo. Primo in præsenti inquirere, an sicut genus essentialiter est vniuersale, & habet sua inferiora ad quæ referatur essentialiter vniuersale, sed vt hoc explicemus, nõ dubitamus in præsenti, an materialia accidentis sint essentialiter vniuersale. Cõstat enim quod albũ respectu hominis & equi accidentaliter esse. 5. prædicabile, sicut animal respectu hominis, & equi accidentaliter esse genus, quæ omnia constabũt ex dictis q. 8. intentionum. Sed hoc in dubium vertimus, vtrum considerando intentiones accidentis in communi, & accipiendo eius materiale (quod non est vnicum, nisi eo modo, quo de genere dictum est; habere vnum materiale) vt stat sub formali cõueniat illi essentialiter esse vniuersale, & an ratio vniuersalis reperiatur in illo, sicut in genere & specie reperitur: an vero accidentaliter & improprie sit vniuersale. Et quia hæc intentio vniuersalis non potest fundari, nisi in re, quæ habeat inferiora, consequẽter inquirimus, an materiale v.g. albũ, habeat inferiora: nam si non habet non poterit induere intentionem vniuersalis quinti: nec dabitur intentio secunda quæ constituat quintum prædicabile, si res illa non possit habere inferiora. Et etiam volo in hac parte præmittere, accidens quintum prædicabile habere debere rationem vniuersalis, ex eo, quod est in multis, rationem verò talis vniuersalis, quia taliter est in multis.

Decisio quæstionis.

1. Concl. PRima conclusio: Si loquamur de secunda intentione accidentis in abstracto, quam possumus vocare accidentalitatem essentialiter, est vniuersale, vt quo, id est, est forma, qua constituitur vniuersale, & tale vniuersale. Sicut enim genereitas est forma, qua aliquid constituitur genus, & paternitas, qua aliquid constituitur pater, ita accidentalitas est forma, qua aliquid constituitur in esse quinti prædicabilis. Probatur hæc conclusio: Nã abstracto albo à Petro, & Paulo per cognitionem, illud album potest affirmari de Petro, & Paulo, quæ sunt multa: ergo manet vniuersalis. Et quia affirmatur de illis, quibus forma prædicati accidentaliter conuenit, non dimanans ab essentia rei, debet esse vniuersale alterius speciei à genere, specie, differentia & proprio: & hoc vocamus quintũ prædicabile: sed album non habet esse tale vniuersale ex sua essentia: ergo ab aliquo alio hoc habet. Hæc autem forma, quæ tribuit albo esse tale prædicabile, vocatur accidentaliter: ergo est essentialiter vniuersalis, vt quo, id est tribuens esse vniuersalis albo, & idem est dicendum de reliquis substratis huius prædicabilis.

2. Cõclu. Secunda conclusio: Accidens in concreto sessentialiter est, vniuersale, vt quod: sicut enim genus essentialiter est vniuersale, quia refertur ad species: ita accidens est vniuersale, quia refertur ad sua inferiora accidentalia. Sed est aduertendum, quod illa inferiora, vt sunt terminus huius relationis, & intentioni accidentis induunt aliquam secundam intentionem subiecti, scilicet, inferioris accidentaliter, secundum quam intentionem sunt formalis terminus quinti prædicabilis. Probatur: Nam accidens quintum prædicabile essentialiter respicit inferiora: ergo essentialiter est vniuersale, & perse. Consequentia est bona, & probatur antecedens. Nam illa, ad quæ refertur v. g. album, quod vt habet intentionem accidentis ad Petrum, & Paulum refertur, inferiora sunt: Nam album ad plura se extendit, quam Petrus: ergo est illi superius. Et idem potest colligi in reliquis substratis, quatenus habent intentionem accidentis; ergo erit vniuersale.

3. Conclu. Tertia conclusio: Accidens in communi, nõ prædicatur accidentaliter, si prædicari accipiatur pro affirmari, in quo, & fallitur Maisius secunda conclusione quæstionis illius, an accidens sit vniuersum, nec ne. Probatur conclusio: quia hæc prædicatio est falsa, Petrus est accidens, Paulus est accidens: bene tamen prædicatur de suis inferioribus, si prædicatio accipiatur formaliter pro hoc, quod est referri relatione quinti prædicabilis. Nam cum essentia accidentis in cõmuni sit esse quoddam relatiuum rationis particulare habet essentialiter referri ad sua correlatiua, quæ sunt illa subiecta, cui accidit substractum huius intentionis. Et sicut dictum est supra, genus esse, quod prædicatur de pluribus differentibus specie, id est, quod refertur relatione prædicabilis, ad ea quæ materialiter differunt specie, vt habeant intentionem subijcibilis ad genus: ita accidẽs est quod prædicatur de pluribus inquale mere acci-

accidentali, id est, quod refertur ad plura relatione prædicabilis accidentalis, quæ plura terminant hanc relationẽ, vt habent intẽtionem, talis subijcibilis. Et hæc est essentia accidẽtis, vt hic consideratur à logico. Exercitium autẽ prædicationis pro affirmatione, & negatione fit in particulari, vt Petrus est albus, Ioannes est albus. Vt autem hæc quæ profunda sunt plenius intelligas, vide quæ diximus supra q. 4. & quinta.

4. Conclu. Quarta conclusio, quæ sequitur ex dictis contra Suarez est huiusmodi. Accidens & proprium sunt proprisime vniuersalia. Probatur conclusio: Nam proprium, & accidens sunt species vniuersalis: ergo sunt proprisime vniuersalia. Consequentia probatur: nam si equus est species animalis proprisime, est animal, genus enim proprisime participatur ab speciebus: quia participatur secundum suam essentiam, essentia autem non potest non proprisime participari ab his, inquibus est essentialiter. Aliud enim est non participari modo perfectissimo, aliud non participari proprisime. Nam verum est, quod genus perfectius participatur ab vna specie, quam ab alia propter perfectiorem differentiam: proprisime tamen ab omnibus speciebus participatur: nam non participari proprisime diminuit aliquid de perfectione essentiali. Illud enim, quod non est proprie tale, non est essentialiter tale. Sed primũ illud antecedẽs probatur ab omnibus logicis: qui quinque vniuersalium constituunt species, de quo in superioribus satis dictum est. Præterea probatur cõclusio: quia proprisime sunt prædicabilia: ergo proprisime sunt vniuersalia. Consequentia patet, cui conuenit passio proprisime, & essentia. Sed antecedens probatur: quia hæc proprisima prædicatio est. Petrus est albus, Petrus est risibilis: affirmatur enim ibi vnum de alio, vt formale quod sufficit ad proprisimam prædicationem.

5. Conclu. Quinta conclusio: Vt accidens sit essentialiter vniuersale non est necesse, quod sua inferiora includãt essentialiter illud quod affirmatur de illis prædicatione huius prædicabilis. Volo dicere, quod vt album fundet intentionem quinti prædicabilis, nõ est necesse, quod Petrus, de quo affirmatur hoc genere prædicationis essentialiter claudat illud, sed sufficit, quod habeat respectum ad formale, cui accidentaliter coniungitur. Quod est dicere, sufficit, vt accidentaliter formale albi contingatur Petro, & Paulo. Probatur conclusio: Nam vniuersale in sua ratione non dicit, nisi quod sit vnum in multis, nec determinat modum, quo debet esse in illis, si essentialiter, vel accidentaliter, quidditatiue vel alio modo, hoc enim pertinet ad differentias specificas vniuersalium, quæ specie differunt penes diuersum modum essendi in illis & penes diuersum modum referendi ad sua inferiora: ergo. Præterea: Nam sequitur, quod non sint, nisi tria vniuersalia, genus, species & differentia: hoc autẽ est falsum, & contra omnes logicos: ergo ad rationem veri vniuersalis non requiritur, quod includatur essentialiter in suis inferioribus. Minor probatur: nam omnis fere schola cum Porphyrio ponit quinque vniuersalia, & Aristoteles hoc ipsum asserit in Topicis vbi supra: & quia res constat nolo plures rationes adducere.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. AD primum respondetur, hoc vniuersale habere inferiora v. g. album, secundum quod induit rationem quinti prædicabilis, habet inferiora non hoc album, & illud, quia respectu illorum non est accidens, sed prædicatum essentiale: sed habet inferiora nimirum, Petrus & Paulus, cui albedo in concreto accidit, nec oritur ab eorum essentia, cui etiam accidit album, secundum quod dicit compositum huic, non compositum ex his, vt dictum est. Et hæc inferiora accidentaliter determinant albedinem in concreto. Et hæc in diuidua seu inferiora, quæ sunt per accidens determinatiua illius formæ in concreto sunt perse inferiora quinti prædicabilis: nam quintũ prædicabile perse exigit ea inferiora, quæ accidentaliter determinant formam prædicati accidentalis.

Sed, vt magis intelligas, aduerte, vniuersale in genere non dicere, nisi vnum in multis, & de multis, abstrahẽdo ab hoc, quod est de illorum essentia. Postea vero ratio vniuersalis determinatur per diuersum modum specificum essendi in suis inferioribus. Vnde sequitur, quod non omne vniuersale esse debet de essentia suorum inferiorum: & ita licet album non sit de essentia Petri, prædicatur tamen de illo, accidentaliter: & Petrus est inferius accidentaliter ad album, quia albedo accidentaliter illi coniungitur, nec ex eius nascitur essentia. Et hæc inferiora accidentalia, sunt de essentia huius quinti prædicabilis: quia cum sit vniuersale accidentale, sua inferiora debent accidentaliter coniungi cum forma importata per vniuersale: nihilominus suam speciem sumit in ordine ad huius modi inferiora. Et hæc sunt per se inferiora illius, sicut prædicatio accidentalis essentialiter differt à prædicatione essentiali, & tamen de ratione prædicationis accidentalis perse est prædicatum accidentale, & hoc prædicatum accidentale perse est huius prædicationi. Eodem modo quintum prædicabile est prædicabile, quod accidentaliter de suis inferioribus prædicatur in particulari: nihilominus illa inferiora accidentalia sunt perse infe-

riora illius. Cum hoc tamen stat, quod accidẽs quintum prædicabile sit essentialiter vniuersale, ad quod sufficit, quod habeat inferiora accidentalia, quæ sunt de illius ratione: nec inconuenit, Petrum & Paulum esse, etiam inferiora hominis, quia hoc habent diuersis rationibus. Quatenus enim coniungitur albedo accidentaliter Petro, & Paulo, sunt inferiora albi, quatenus vero essentialiter includunt hominem, vt quoddam totum, dicens illorum essentiam, sunt hominis inferiora: & etiam sunt inferiora risibilis, & rationalis diuersis rationibus, vt supra visum fuit.

Ad 2. Ad secundum respõdetur, quod album prædicatione accidentali immediate prædicatur de suis inferioribus accidentaliter conuenientibus: prædicatione vero essentiali immediate de suis inferioribus, quibus essentialiter conuenit. Cum quo tamen stat vt dicat conuenientiã & respectum prius ad inferiora, quibus essentialiter conuenit, quam ad inferiora, quibus conuenit accidentaliter: quia omne quod est per accidens reducitur ad illud, quod est per se: hoc tamen non tollit rationem vniuersalitatis à quinto prædicabili. Et per hoc patet ad confirmationem. Nam album vt prædicatum accidentale fuit abstractum ab hoc, & illo albo: ex quo liquet, quid dicendum sit ad secundam confirmationem.

Ad 3. Ad tertium respondetur solutionem ibi assignatam rectam esse.

Ad 4. Ad quartum respondetur, subiectum in sua ratione non includere accidens, vt rationem formalem constitutiuam illius in ratione subiecti, quando prædicatio est quinti prædicabilis. Quia nullum prædicatum de alio prædicatur, nisi sit in illo: & ita potest affirmari, & negari de subiecto ipso subiecto manente, quia non coniungitur illi, vt ratio formalis constituens subiectum, sed vt conditio illius. Vt autem negetur non debet habere illam conditionem: vt vero affirmetur accidentaliter sic.

Ad 5. arg. Ad quintum respondetur, quod album respectu Petri, & Pauli est vniuocum accidẽtaliter: importat enim illis vnam rationem accidentalem. Ita D. Tho. primo contra gentes cap. 33, ratione 3. Quod autem affirmat Arist. cap. de substantia, hoc est, nimirum, accidens non dici de substantia nomine & ratione essentiali.

Ad 6. arg. Ad sextum argumentum respõdetur: quod vt sit vniuersale actu & prædicabilis, seu affirmabilis actu est necesse, quod actu natura illa sit in suis inferioribus, vt autem vniuersale sit affirmabilis aptitudine sufficit, quod possit esse in suis inferioribus, & tamen differentia inter hoc vniuersale quintum, & reliqua, quod vt prædicatio actualis huius prædicabilis vera sit, est necesse actu conuenire in existentia prædicatum subiecto suo. Vt enim hæc prædicatio sit vera, Petr? est albus, Paulus est albus, necessarium est prædicatum actu existentia reali conuenire subiecto: quia est prædicatio accidẽtalis, & non per se: & ita debet prædicatum conuenire subiecto pro differentia temporis, quã importat. Prædicationes vero reliquorum prædicabiliũ, quia prædicata sunt per se in primo, vel secundo modo constituunt propositiones æternæ veritatis: & ita semper veræ sunt, etiã subiectis non existentibus. Vnde hæc est vera semper, homo est animal, est rationalis, & risibilis, Petrus est homo. Sed hic nota: quod etiã singularibus non existentibus à phantasmate rosæ possum abstrahere naturam communem rosæ, & illa erit vniuersalis non actu cõueniẽs inferioribus in existentia, sed quæ respicit inferiora possibilia, sicut ipsa natura est possibilis.

Ad 7. Ad septimũ respondetur: album à Petro, & Paulo abstrahi, vt dictũ est abstractione totali. Si enim abstractione formali tantum abstraheretur, non prædicaretur de re abstracta, vt eleganter ostendit Caietanus in loco citato in argumentum in proœmio de ente. Nota. 3. in qua re Masius non placet q. 1. sint tãtum quinque voces vniuersæ argumento. 4. quo numerum prædicabilium probat: vbi dicit abstractionem formalem suppeditare nobis quartũ & quintum prædicabile. Non placet inquam, quia quod abstractione formali, vt sic, abstrahitur non est vniuersale, & totum, sed pars. Et hęc abstractio est opposita 4. abstractioni totali vniuersalis constitutiuæ, constitutiuæ, in quam, saltem fundamentaliter. Et quia hæc est abstractio prædicati accidentalis, quod nõ est in rei essentia, non est necesse, vt subiectum dicat totum, quod prædicatum, & aliquid amplius.

Ad 8. Ad octauum vt aliquorum ignorantiam expellamus, respondetur, album non dicere compositum ex corpore & albedine, tanquam ex partibus album constituentibus: sicut componitur homo ex materia, & forma, quia tũc hæc esset falsa prædicatio, corpus est albũ: quia faceret hunc sensum, est compositum ex corpore & albedine. Quinimo sequeretur, nullũ tale compositum posse diffiniri, nec in prædicamẽto collocari: & tamẽ constat, diffiniri sacramẽtum, terminum, & quale in prędicamento quãtitatis collocari, saltim metaphysico. Quinimo Aristoteles in logica capite de qualitate, dicit de qualitate, & quali: vnde album solum dicit compositum huic hoc est albedinem in concreto & corpori cõunctam, & corpus importatur, vt additum, & vt materiale: & hac ratione supponit seu accipitur pro illo: & ita diffiniri potest, & in prædicamentis collocari. Sed de hoc dicemus in prædicamentis. Ad primam & secundam confirmationem patet ex primis conclusionibus.

QVÆ-

QVÆSTIO XLVI.

Vtrum accidens quintum prædicabile immediatius prædicetur de speciebus, quam de indiuiduis.

1. Argu. PARS affirmatiua probatur primo, ex Porphyrio, qui cap. de cõmunitatibus assignat conuenientiã, inter accidens, & genus: quod sicut hoc de pluribus differentibus specie prædicatur, ita illud: sed differunt; quod genus prædicatur in quid, accidens vero in quale trãsmutabitur. Tunc sic: sed genus prius prædicatur de speciebus, & immediatius, quam de indiuiduis: ergo & idem habet accidens quintum prædicabile.

2. argum. Secundo: Nam quando aliquod accidens inest pluribus, & vni non ratione alterius conuenit illis ratione alicuius communis per se reperti in omnibus: sed in omnibus coruis reperitur nigredo: ergo conuenit illis, quia corui sunt, atque adeo nigredo immediatius prædicatur de coruo, quam de hoc coruo. Maior patet ex Aristotele primo posteriorum cap. 12. & 13. Consequentia probatur: nam esse nigrum est accidens commune omnibus coruis: ergo consequitur ad aliquam causam communem omnibus illis: & ita prædicabitur immediatius de illo, cui illa causa conuenit. Et idem argumentum fieri potest de omni accidenti multis communi. Dices, nigredinem corui competere omnibus coruis, ratione cuiusdam complexionis indiuidualis communis omnibus coruis: sed contra: nam accidentia indiuidualia non cognoscuntur in natura communi, vt communis est, vsque dum descendamus ad indiuidua, sed esse nigrum est cognoscibile de coruo, ante descẽsum ad indiuidua: vnde hæc est vera, coruus est niger, abstrahendo ab hoc & illo coruo: ergo. Et confirmatur: Nam conditiones indiuiduantes sunt cuilibet indiuiduo propriæ: ergo nulla complexio indiuidualis potest esse cõmunis, ad quã corui nigredo consequatur.

3. argum. Tertio. Hæc est prædicatio accidentalis, Petrus est coloratus loãnes est coloratus: & tamẽ nõ prædicatur coloratũ immediatè de Petro, & Paulo: ergo. Probatur minor: quia mediatius prædicatur de corpore mixto: ité immediatius prædicatur de albo, quã de Petro, quia determinatur essentialiter per albũ & nõ per Petrũ: ergo.

4. argum. Quarto. Istæ prædicationes sunt quinti prædicabilis, homo est species animal est genus, & tamẽ animal vt sic, & homo vt sic, nõ sunt indiuidua: ergo iam accidens quinti prædicabilis, non prædicatur immediate de indiuiduis. His argumentis conuincuntur ali qui, vt censent accidẽs, quintũ prædicabile immediatius referri ad cõmune, de quo immediate prædicatur, & ratione huius refertur ad diuidua, & de illis prædicatur. Et sicut genus constituitur per prædicari de pluribus differẽtibus specie, ita accidẽs: sed est differẽtia, quod accidens accidẽtaliter prædicatur, genus quiditatiue. Alij dicunt, accidens constitui vniuersale in ordine ad plura, siue illa sint species, siue indiuidua: Nam aliquãdo accidens prædicatur de pluribus differentibus specie, aliquãdo solum de pluribus differentibus numero.

Decidicur quæstio.

RESpondetur, accidens, vt quintũ prædicabile, est immediate prædicari de indiuiduis, & ratione illorum prædicari de speciebus. Ita D. Tho. de ente, & essentia in fine, & ibidẽ Caietanus. q. 17. Soto capite de accidẽti ad. 4. & Porphyrius id aperte docet capi. de cõmunitatibus. Et probatur primo ratione, & autoritate Aristotelis cap. de substãtia: vbi dicit primas substantias esse maxime substãtias, quia primo & per se substãt accidẽtibus, secũdæ vero substãtiæ, non nisi quatenus sunt in primis: igitur cui primo cõuenit accidẽs, est prima substantia, quæ essentialiter est indiuiduũ: ergo accidẽs primo prædicatur de prima substãtia. Et 10. metap. cap. 12. ait, Homo est albus, quia Calias est albus: ergo hoc prædicatũ albũ prius prædicatur de Petro, quã de homine. Præterea, accidẽs, quod pertinet ad quintũ prædicabile, nec est essentia rei, nec pars essentiæ, nec propria passio illius, cuius est accidẽs: ergo accidẽs nõ cõuenit rebus immediate ratione essẽtiæ: sed rõne cõditionũ indiuiduãtiũ: nã nihil aliud superest, rõne cui? cõuenire possit, & ita immediatius cõstituetur vniuersale per ordinẽ ad indiuidua, quia immediatius dè illis erit prædicabile. Prædicabilitas nãque modũ essendi cõsequitur. Præterea: Nã ridere intelligere discurrẽdo, sunt hominis accidentia, sed hæc nõ possunt cõstitui in ratione prædicabilis per ordinẽ ad diuersas species: ergo nõ est de ratione huius vniuersalis, vt cõstituatur per ordinẽ ad species: sed per ordinẽ ad indiuidua. Maior patet, quia nec sunt essentia nec passio, siquidẽ nõ semper cõueniũt. Minor probatur: quia nõ cõueniũt diuersis speciebus, sed solũ vni: & cõsequẽtia probatur: quia essentialiter in illis saluatur ratio, & essentia quinti prædicabilis. Sed dices, quod constituitur in ordine ad illa vniuersale, nõ quatenus sunt indiuidua, sed quatenus sunt inferiora: esse autẽ inferius nõ est idẽ, quod esse indiuiduũ, siquidem reperitur ratio inferioris etiam in speciebus in ordine ad genus. Sed cõtra, nã inintelli

1. Concl.

Universidad de Deusto
Biblioteca

gibile est inuenire ibi rationem inferioris: nisi quatenus illa sunt indiuidua, quia vt sic determinant rationem superioris: ergo constituitur vniuersale illud in ordine ad indiuidua. Dices, quod terminus illius relationis quinti prædicabilis est inferius, siue sit indiuiduum, siue species. Contra: nam accidens quintum prædicabile, immediatius conuenit indiuiduis: quia non oritur ex essentia, nec est pars essentiæ, alias erit, vel genus, vel species, vel proprium, vel differentia: ergo mediatius prædicatur de illis, & omnia alia prædicata accidentalia, quæ licet reuera non sint, accidens debent seruare hunc prædicandi modum, vt prius de indiuiduis affirmentur, quia prius illis conueniunt cum non sint essentia, nec illius pars, nec oriantur ex essentia. Nã si ex essentia oriretur iam essent propriæ passiones, vt esse lignum prius conuenit huic cathedræ, quam cathedræ, & sic in alijs.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum respondetur, quod aliquod accidens pluribus potest speciebus competere, sicut albedo homini, & equo, verum de illis prædicatur mediate mediante prædicatione indiuiduorum. Sicut enim genus prædicatur de indiuiduis medijs speciebus: ita accidens de speciebus medijs indiuiduis, & sicut genus non constituitur tale in ordine ad indiuidua, ita accidens non constituitur in esse talis per ordinem ad species, & nihil aliud voluit Porphyrius dicere.

Ad 2. arg. Ad secundum respondetur, solutionem ibi datam esse optimam. Ad replicã respondetur, prius intelligere nos nigredinem huic competere coruo, quam intelligamus coruo conuenire, quia merum est accidens, de quo in posterioribus redibit sermo. Ad confirmationem respondetur, quod omnes conditiones indiuiduantes proprie sunt indiuiduo vni, sed tamẽ aliqua cõplexio in diuidualis potest esse in vno & in alio reperiri alia similis complexio, & ita in coruis contingit.

Ad 3. ar. Ad tertiũ respõdetur, quod si coloratũ sit propria passio corporis mixti immediatius prædicatur de corpore mixto prædicatione perse in 1. modo perfeitatis: prædicatione vero, quẽ dicat existẽtiã prius prædicatur de singularibus, & de hoc & illo corpore: quia inexistẽtia prius cõuenit huic corpori, quã corpori. Et idẽ est dicẽdũ, si sit accidens quinti prædicabilis. Sed de hoc dicemus amplius cap. de substãtia. Ad aliã probationẽ dicimus, quod albũ potest sumi materialiter, & tũc idẽ est, quod Petrus, & ei prædicatio quinti prædicabilis. Alio modo potest sumi formaliter, & sic illa predicatio nõ est quinti predicabilis: nã albũ est essentialiter coloratũ, sicut albedo essentialiter est color. Nos autẽ dicimus indiuiduũ esse immediate subiectũ accidẽtis, vt accidẽs est, & de illo immediatè prædicari, & ad illud immediatè referri, nõ vero vt genus vel species. Vnde cũ accidens communicetur quidditatiue prius inferioribus, quidditatiue cõtẽtis sub illo, accidẽta litertameẽ immediatè cõmunicatur indiuiduis, & nulli alteri prius hac ratione cõmunicatur.

Ad. 4. resp. quod illa vniuersalia æquiualent singularibus: quia supponũt simplici suppositione. Vnde, sicut respectu huius, Petrus est albus, nõ est aliquid, ad quod descendatur vlterius, ita nec in illis, homo est species, animal est genus. Vnde cõtradictoriæ assignãtur, sicut si essent vere termini singulares: & sunt istæ, homo nõ est species, animal nõ est genus: & si nõ se haberent sicut singularia, deberet apponi distributio, nullus homo est species, nullum animal est genus. *Ad 4. ar.*

QVÆSTIO XLVII.

Vtrũ sit necesse, vt illa plura de quibus accidẽs prædicatur, sint realiter distincta.

IN hac quæst. aliqui censent non esse necesse vt aliquid sit vniuersale, quintũ habere plura indiuidua realiter distincta: sed sufficit formaliter esse distincta. Et ita dicũt hãc prædicationẽ esse quinti prædicabilis, hoc corpus est albũ, hoc viuẽs est albũ, hoc animal est albũ, hic homo est albus, loquẽdo de gradibus existẽtibus in eodẽ Petro: quia illa sunt plura indiuidua saltim formaliter distincta, licet materialiter sint idẽ: ergo accidẽs est vniuersale respectu illorũ pluriũ. Probatur consequẽtia: quia prædicatur de multis formaliter distinctis. Et cõfirmatur hoc argumẽtũ: Nã intellectus essentialiter prædicatur, vt genus de intellectu practico, & speculatiuo, de agẽte & possibili intellectu: sed constat huiusmodi intellectus nõ esse realiter distinctos, sed vel formaliter, vel ratione nostra: ergo. Sed profecto hæc opinio est ridicula. Et argumẽtor cõtra illam: Nã sequitur, hoc albũ esse prædicabile, & vniuersale quintũ. Cõsequẽs est absurdũ, quia est singulare, vniuersale autẽ & singulare incompatibiles rationes dicũt, vt supra visum fuit, sequela probatur: Nã hoc albũ prædicatur de illis multis, quæ dicũt huius sentẽtiæ autores sufficere, vt aliquid sit vniuersale: ergo. Probatur antecedẽs: Nã hoc corpus est hoc albũ, & hoc viuẽs est hoc albũ, & hic homo est hoc albũ: ergo ridẽda est hæc sentẽtia. Prẽterea, vt aliquid sit vniuersale, debet depluribus affirmari inferioribus: sed illa nõ sunt plura inferiora: ergo. Probatur minor: Petrus nõ est, nisi vnũ indiuiduũ rationalis naturæ: ergo. Quinimo dicere, quod Christus est plura supposita, vel plura indiuidua in materia de incarnatione est hæretica doctrina, quia tollit veritatẽ incarnationis. Prẽterea: Omnes illi gradus cõstituũt vnã numero essentiã indiuidualẽ substãtialẽ: ergo nõ sunt plura indiuidua: quia plura indiuidua substantialia vnũ substãtiale indiuiduũ constituere non possunt. Prẽterea: Omnia accidẽtia absoluta existẽtia in Petro habẽt vnitatẽ numericã: ergo subiectũ, cui mediatè existũt est vnũ numero: ergo in Petro nõ sunt plura indiuidua. Primũ antecedẽs probatur, quia nõ sunt vniuersalia: Cõsequẽtia 1. probatur: quia vnitas numerica accidẽtis desumitur à subiecto. Vltima cõsequentia patet. Et si dicas: esse probabile gradus illos sumptos cũ præcisione formaliter esse distinctos: ergo erit probabile esse plura indiuidua: negatur cõsequẽtia: nam anima & materia prima Petri sunt duæ entitates realiter distinctæ, & nõ faciũt in Petro plura indiuidua speciei humanæ, quia habent idẽ esse & cõponũt in gẽre actus, & potẽtiæ vnã numero essentiã: ita illi gradus cõstituũt vnã numero essentiã indiuiduã naturæ humanæ, & nõ plura indiuidua eiusdem naturæ. Et per hoc patet ad 1. argumẽtũ. Ad cõfirmationẽ respõdetur, quod intellectus agens, & possibilis realiter distinguũtur, tãquã res à re: quia vnus est actus & alius potẽtia, intellectus vero practicus & speculatiuus nõ sunt diuersæ potentiæ, sed vna & eadẽ. Verũ dicitur practicus intellectus, qui, quod cognoscit ordinat ad opus, speculatiuus, qui qd cognoscit nõ ordinat ad opus. Ordinare autẽ ad opus accidit apprehensoperintellẽctũ: & ita hæc differẽtia accidentalis nõ diuersificat potentias. Vide nostrũ Angelicũ Doctorẽ 1. parte. q. 79. ar. 11. & per totã quæstionẽ. Nec circa predicabilia incurrit alia quæstio digna disputatione: nã de essentia accidẽtis disputare ad metaphysicum attinet. *Ad arg.*

LIBER QVARTVS

QVÆSTIONVM LOGICALIVM,

ea continens, quæ de Anteprædicamentis Aristoteles disputat.

ANteprædicamẽta sunt quædam præambula prærequisita ad Prædicamenta scienda, vt intelligamus quæ in prædicamentis sunt reponenda, quæque abijcienda ab illorum serie. Et sunt quidem vniuoca, æquiuoca, & analoga: & regulæ duæ, atque duæ diuisiones. Omnia enim ista quatenus ad prædicamenta constituenda deseruiunt, anteprædicamenta appellantur. An vero esse anteprædicamẽtum importet aliam intentionem distinctam à prædictis vniuocorum, &c. An nihil aliud sit, quam esse analogum, vniuocum, &c. parùm retulerit disputare. Hoc vnũ est certum, hæc omnia dici anteprædicamenta, per ordinem ad prædicamenta: quia ad illa constituenda subseruiunt.

QVÆSTIO PRIMA.

Vtrũ diffinitiones vniuocorũ, æquiuocorũ, & denominatiuorum sint rectè assignatæ.

ET videtur, quod non, & argumentor contra diffinitionem vniuocorũ, & probo esse male assignatam: Nã hæc diffinitio cõuenit alteri à diffinito: ergo est nulla. Prob. ans. nã denominatiua formaliter & essentialiter distinguũtur ab vniuocis, vt patet ex eorũ diffinitionibus, & tamẽ denominatiua, vt sic, sunt vniuoca: ergo. Probatur minor: Nã albũ est denominatiuum ab albedine, & tamẽ vniuoce dicitur de suis inferioribus, de hõc & illo albo: quinimo album dicitur vniuoce de Petro & Paulo habentibus albedinem, siquidem prædicatur de illis prædicatione quinti prædicabilis: omnis autẽ talis prædicatio vniuoca est. Quod si dixeris, albũ esse vniuocũ, & denominatiuũ, sed tamen diuersis rationibus: Contra, & sit

Secũdũ argumẽtũ: Nã eadẽ res nõ potest esse analoga & vniuoca, etiã secũdũ diuersas rationes: ergo nec vniuoca & denominatiua. Antecedẽs patet, & probatur consequẽtia: nã ita formaliter & essentialiter differũt vniuoca, & denominatiua, sicut vniuoca & analoga. *2. argum.*

Tertio. Istæ diffinitiones sunt logicæ diffinitiones: ergo debent terminari ad secũdas intẽtiones, & illarũ quidditatẽ explicare, sed hu- *3. argum.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

ius modi diffinitiones nõ possunt secũdis intẽtionibus competere, nec illarũ naturã explicare: ergo. Prima cõseq. ꝓbatur: nã obiectũ logicę est 2. intẽtio, ergo diffinitio logicalis illã debet diffinire. Minor vero probatur: nã 2. intẽtio nõ est id, quod habet nomẽ cõmune, nec ratione substãtiæ diuersam, alias erit æquiuoca, & ita nõ poterit diffiniri. Nã solũ, quæ vnicũ habẽt cõceptũ, siue simpliciter siue secũdum quid, diffiniri possunt. Et idẽ est dicẽdũ de diffinitione analogorũ, & denominatiuorũ, quia istæ diffinitiones, nõ possunt secũdis intentionibus adaptari.

4. argum. Quarto. Nullũ datur diffinitũ harũ diffinitionũ: ergo sunt nullæ. Probatur añs. Nã vel diffinitur vox, vel res, vel vtrũq;, nullũ horũ: ergo. Quod non vox probatur: nam intentio Arist. eo tẽdit, vt sciamus, quas res in prædicamẽto cõstituere, quasq; reijcere debeamus: ergo nõ debet diffinire voces. Quod etiã nõ diffiniat res probatur: nã dicitur in diffinitionibus vniuocorũ quorum nomẽ est cõmune: & idẽ in diffinitione æquiuocorũ. Et in denominatiuis etiam meminit vocũ, cũ dicitur, quæ ab aliquo nominis appellationẽ habẽt solo differentia casu. Quod non vtrumq; probatur: quia est vtrumq; simul ens per accidens, quod iuxta Arist. sententiam diffiniri nequit.

5. argum. Quinto. A Æquiuoca nõ habẽt nomẽ cõmune: ergo male diffiniuntur æquiuoca. Probatur antecedens: nã non est idẽ nomen canis secũdũ quod significat sydus cœleste, & secũdũ quod significat canẽ marinũ: ergo. Probatur antecedens: Ratio & essentia cõstitutiua nominis est significatio, sed nõ est vna significatio: ergo nec vnũ nomẽ: male ergo dicitur nomen esse vnum. Et confirmatur: nam non cõponit simpliciter propositionẽ vnã, sed plures: ergo nõ est simpliciter nomẽ & terminus. Et probatur cõsequẽtia: quia cũ nomẽ sit propositionis pars, vbi nõ cõstituitur vna simplicis ꝓpositio ex illo nomẽ, nomine nõ est simpliciter nomẽ & pars. Antecedẽs probatur: nã propositio æquiuoca, non est vna simpliciter propositio, sed propositio plures, quia nõ significat vnã veritatẽ simpliciter, quod est de ratione propositionis simpliciter.

6. argum. Sexto. A Æquiuoca nõ cõueniũt in vna ratione: ergo nõ possunt diffiniri. Cõsequẽtia probatur: quia quæ diffiniuntur, vnam rationem debent habere. Sed antecedens probatur: nam si aliquã, maximè rationẽ canis: sed hæc nõ est canis latrabilis, & sydus nullam rationem habent, vt æquiuoca sunt: nam communis illis, quia nequit intelligi quid sit hęc ratio.

7. argum. ¶ Septimo. Aristo. fuit diminutus in enumerãdis antepræcamẽtis: ergo male processit. Probatur añs. nã relinquũtur analoga, quę excludũtur à recta linea prædicamẽtali, propterea quod nõ habẽt vnitatẽ simpliciter: ergo.

Decisio quæstionis.

PRima cõcl. Diffinitio æquiuocorũ optimè est à Porphyrio tradita. Hæc concl. nõ aliter probatur, quã authoritate tanti Philosophi, & explicatione eius. Et illa particula, æquiuoca dicũtur, denotatur nullã rẽ solã esse æquiuocã, sed oportere, vt aliqua æquiuoca dicãtur esse plures res, vel rationes significatas eodẽ nomine. Nã si vna tãtũ res, vel ratio significetur, nõ potest habere rationem æquiuocæ rei. Additur illud verbũ, dicũtur, secũdũ Caiet. vt intelligamus res à parte rei nõ esse æquiuocas, sed quatenus nostris significãtur vocibus, & vt stãt sub illis. Et cũ dicitur, quorũ nomẽ est cõmune, nomen accipitur pro voce significatiua, nõ vt distinguũtur cõtra verbũ. 1. Perih. Ratio vero cũ dicitur, qd est diuersa, accipitur pro cõceptu obiectiuo, & nõ solũ pro vera diffinitione ex genere & differentia cõstante. Substãtia vero cũ dicitur ratio substãtiæ, accipitur pro essentia. Et cũ additur, secũdũ illud nomen determinat rationem substãtiæ, vt nõ de quacunq; fiat sermo, sed de illa, quæ significatur per tale nomẽ. Nã æquiuoca rationẽ, & quidditatem nomine significatã diuersam debẽt habẽre: vt canis æquiuocũ ast ad latrabile, marinũ, & cælestẽ canẽ: quia ratio canis diuersa est in illis. An vero diffiniãtur hic analoga, quæ sunt mediũ quoddã inter vniuoca, & æquiuoca, Caiet. cẽset hic diffiniri. Nã cũ dicit æquiuoca esse, quorũ nomẽ est cõmune, & ratio secũdũ illud nomẽ est diuersa, accipitur diuersa, vel pro diuersa simpliciter, vel prodiuersa secũdũ quid, & ita omnia analoga cõprehendit, quæ diuersam rationẽ habẽt saltim secũdũ quid. Nã Arist. intẽtio est explicare rerũ naturas, quæ in prædicamẽtis collocãtur, & tractãt de æquiuocis, quæ vt sic nõ sunt in prædicamẽtis. Et quia nec analoga metap. sunt, vt sic, in prædicamẽtis, ideo sub æquiuocis cõprehẽdit. Qui autẽ voluerit asserere oppositũ, bene põt: quia solũ de æquiuocis egit, vt patet: quia de diuersitate simpliciter loquitur in diffinitione ꝓdicta, quæ solũ æquiuocis cõuenit. Verũ intellecta natura vniuocorũ, & æquiuocorũ, facile intelligitur analogorũ natura, quæ media quæ dã sunt. Et ita patet, quomodo etiã hac eadẽ ratione à prædicamẽtis excludãtur. ¶ Secunda concl. Diffinitionẽ vniuocorũ rectè assignat Arist. Quæ cõcl. etiã probatur explicãdo diffinitionẽ eorũ. Et hæc concl. loquitur de vniuocis vniuocatis, quæ sunt res: nã vniuoca vniuocãtia, quæ nomina dicũtur, hic nõ diffiniuntur. Et ex prædicta diffinitione manet etiã explicata hæc 2. concl. si vltimã particulã explicaueri mus: quæ est huius modi. Quod ratio sit eadẽ & ad vniuocationẽ, requiritur, quod ratio secũdũ illud nomẽ sit eadẽ simpliciter: quia cũ vniuocatio dicat vnitatẽ rationis, cõsequẽter tenet se ex parte perfectorũ. Vnũ enim per ra-

1. Concl.

2. Conclu.

tionẽ dicit: quapꝓter debet importare vniuocũ vnã rationẽ simpliciter; quia ad malũ cõstituendũ, & ad tollendã perfectionẽ quicũq; sufficit defect' occurrens: bonũ enim ex integra causa, malum ex particulari defectũ cõtingit. Hæc autem identitas debet esse secũdũ rationem nominis: nam secũdum esse non est necesse, quod sit identitas: quia diuersitas secũdum esse solum facit æquiuocationẽ physicam. Et ratio eadem secũdum nomen non coarctat ad rationem eandem essentialem, siue accidentalem; sed sufficit, quod sit eadem ratio siue sit substantialis, siue accidentalis. V.g. animal vniuocè dicitur de homine & de equo quia, si quæras, quid est equus, in quantum animal, respondes, viuens sensibile: & idẽ de homine dices. Vnde ratio importata eadem est, licet perfectiori modo habeat esse in homine. Et si quæras, quid est Petrus, in quantum accidentaliter habet albedinem, dices, quod est accidentaliter disgregatiuum visus: & idem de Paulo in quantum accidentaliter habet albedinem. Et ita albũ vniuocè dicitur de Petro, & Paulo habẽtibus albedinem, licet dicatur vniuocè accidentaliter; quia accidentaliter disgregãt visum. De hoc albo & de illo essentialiter dicitur, si consideretur, quatenus habent albedinem. Vide Caiet. hic optime hoc explicãtẽ.

3. Concl. Tertia cõclusio: Denominatiuorũ diffinitio optime traditur ab Arist. & est sic explicãda. Denominatiua sunt res, quæ ab aliquo nominis appellationem habent, solo differẽtia casu. Idest, denominatiua sunt res, vt album, fortis, grammaticus, quæ ab aliquo appellationem habent, vt ab albedine à fortitudine, à grãmatica. Nam albedo est forma denominans & homo subiectum, & albũ denominatiuũ. Et ista denominatiua differunt in nomine à forma denominante casu, idest, terminatione. Nã albũ & albedo conueniunt in tribus primis literis, & terminatione differunt. Qua ratione virtus & officiosum non sunt denominatiua, quia non conueniunt in principio nominis & in fine differunt. Et eadẽ ratione grammatica mulier à grãmatica scientia nõ dicitur denominatiue, nec homo ab humanitate. Et de homine est etiã specialis ratio: quia homo non denominatur ab humanitate, nec significat humanitatem per modũ sibi adiacẽtis, sed est in illo per modũ perse stantis: & illud quod debet aliud denominare, vel debet esse accidens, vel per modum accidentis. Quare ista, annulus est aureus est denominatiua; quia quamuis denominatio sit ab auro, quod est substantia, significatur per modũ accidentis, & adiacentis, atq; denominãtis aliud. Caiet. dicit, quod denominatiuũ debet esse aliud à re denominata, quod debet intelligi saltim formaliter, & loquendo de denominatiuis, quæ sunt talia simpliciter.

4. Conclu. Quarta cõclusio. Istę diffinitiones cõueniũt secũdis intentionibus incõcreto, & illæ sunt, quæ diffiniũtur principaliter, & res quatenus substãt illis. Et probatur: Nã istæ diffinitiones sunt logicæ: ergo debẽt terminari ad secũdas intẽtiones. Cõsequẽtia probatur: quia secũdæ intẽtiones incõcreto, vt primo lib. visum fuit, sunt obiectũ logicæ. Et ad intelligendũ hanc conclusionẽ, est animaduertẽdũ, quod vniuoca, æquiuoca, & denominatiua possunt dupliciter accipi logicè & metaphysicè. Logicè accepta sunt quædã relatiua rationis, quæ de formali dicunt secũdam intentionem non vniuersalem, quæ dicitur intentio vniuoci, & de materiali naturas, seu res, quibus conuenit illa intentio. Verbi gratia, Petrus & Paulus, secũdũ quod hoc nomine, homo, significantur dicuntur vniuoca vniuocata, & dicunt de formali secũdã intẽtionẽ, quæ habet pro termino nomen significans Petrũ & Paulũ, secũdũ quod hoc nomine, homo significantur, in ordine ad illã rationem cõmunem, quã participant. Itaque totũ esse vniuocorũ est in ordine ad rationem cõmunẽ, quã participant æqualiter, quod est dicere, quod vniuoca vniuocata, & vniuoca vniuocantia sunt correlatiua. Et eodẽ modo dicendum est de æquiuocis æquiuocatis. Et si dicas, contra: nã illæ sunt duæ res: ergo non possunt ab eadẽ intentione denominari, Negatur consequentia: quia se habẽt per modũ vnius subiecti recipientis illã denominationẽ, & secũdæ intẽtioni in abstracto conuenit, vt rationi denominãdi, incõcreto vero, vt quod, est essentialiter vniuocũ, vel æquiuocũ. Et si rursus argumẽteris, intẽtio illa incõcreto, nõ est id, quod habet illud nomẽ cõmune, & rõnẽ substãtiæ secũdũ illud nomẽ eãdẽ, vel diuersam: ergo: respondetur, quod formaliter illud habet ad hũc sensum, quod totũ suum esse est se habere ad illud nomẽ cõmune, secũdũ quod, ratio eadẽ illis conuenit: sicut diximus, quod totũ esse generis, est prædicari de pluribus differentibus specie, idest referri ad plura differentia specie, vt diximus superius. Res verò sunt, quibus cõuenit intẽtio vniuocorũ, & æquiuocorũ denominatiuè, & accidẽtaliter; sicut animali intẽtio generis. Et eodẽ modo est intelligẽda diffinitio analogorũ. Vniuoca verò vel æquiuoca metaphysicè, sunt illæ res, quę habẽt rationẽ cõmunẽ, vel diuersam præscindendo per intellectũ intentionẽ, quæ vocãtur vniuoca pro subsirato vel æquiuoca: sicut Petrus & Paulus, quatenus eodẽ modo hominis rationem participant. Et illa ratio superior etiã vocatur vniuoca à metaphysicis, quia participatur eodẽ modo ab inferioribus. Et idem prorsus est dicendũ de denominatiuis, quod res, quæ ab aliqua forma accidẽtali denominãtur est denominatiuũ metaphysice, & pro substrato. Quæ verò habẽt intẽtionẽ, secũdũ quã ad nomẽ refertur, vt ad quod totum suũ esse

Universidad de Deusto
Biblioteca

habet est denominatiuũ logicũ, & habet pro correlatiuo denominatiuũ denominans. Hæc licet obscura sint, ex intimis tamẽ intentionũ deducũtur, quæ omnibus nõ sunt perspicua. Et per hoc erit facile etiã de analogis syllogizare, quæ media sunt inter vniuoca, & æquiuoca.

5. Conclu. Quinta conclusio pro maiori explicatione diffinitionis vniuocorũ. In diffinitione vniuocorũ, quæcunque vniuoca cõprehenduntur, etiã si habeant eandẽ rationẽ, & nomen cõmune in aliquo accidentis: nã albũ est cõmune respectu niuis & papyri, est tamen vniuocũ accidentaliter. Et aduerte, in hac parte duas versari opiniones. Altera dicit in diffinitione æquiuocorũ non cõprehendi nisi quæ sunt essentialiter vniuoca. Vocantur essentialiter vniuoca illa, quæ dicunt conceptũ cõmunẽ, qui est de essentia inferiorũ: sicut homo est vniuocũ Petro & Paulo. Vniuoca accidentaliter sunt ea, quæ dicunt vnum conceptum inferioribus, qui conceptus accidentaliter illis conuenit, sicut albũ dicit conceptum albedinis inconcreto accidentaliter conuenientem Petro & Paulo, licet vniuocè, quia secundũ eandem rationem accidentalẽ tamen. Probatur prima opinio: quia Arist. dicit, accidentia non prædicari nomine & ratione de prima substantia, & ideo nõ sunt secũdæ substãtiæ. Secundæ verò substãtiæ prædicãtur nomine & ratione. Prædicari verò nomine & ratione nihil est aliud, quã prædicari vniuocè; ergo accidentia non prædicantur vniuocè respectu substantiæ secundum Arist. ergo in hac diffinitione nõ cõprehẽdũtur. Secũda verò opinio, quã sequor, tenet oppositũ, quod, scilicet, album est vniuocũ respectu Petri & Pauli: & hic diffinitur hoc vniuocũ. Probatur: Nam albũ est nomen cõmune Petro & Paulo, & ratio nominis est eadem, quia albũ non dicitur, nec æquiuocè, nec analogicè de Petro & Paulo: ergo vniuocè. Dices, quod est quoddã mediũ dici denominatiuè, & ita non est necessè, quod omne nomen sit vniuocũ, vel æquiuocũ, vel analogũ. Et hoc sensit Arist. qui denominatiua annumerauit distincta ab vniuocis, & æquiuocis, & analogis. Sed contra: nã album vel significat vnã rationẽ cõmunem, & eandem Petro, & Paulo, vel non. Si primũ: ergo est vniuocũ. Si secundũ ergo est analogũ vel, æquiuocũ. Nam nomen significans rationem aliquã, & non eandẽ ex necessitate significat aliquo modo, vel totaliter diuersam rationem, & sic erit æquiuocũ, vel analogũ: ergo. Et probatur ista secũda opinio primo: nã indefinitione vniuocorũ non dicitur, quod sit ratio eadẽ essentialiter, vel accidentaliter, sed quod sit eadẽ: & quomodocunque saluetur, quod sit eadẽ, erit vniuocũ nomẽ, & ratio. Præterea: Nã album prædicatur de Petro & Paulo prædicatione 5. prædicabilis; ergo vniuocè. Probatur consequentia, quia 5. prædicabilia sunt vniuoca & no analoga, nec æquiuoca. Ita asserit D. Tho. 1, contra gentes cap. 33. ratione 3. Itẽ: Nã Aristot. esset diminutus, qui nõ cõprehendit vniuoca accidentalia sub vna diffinitione vniuocorũ, nec pro illis assignauit aliã. Et ad argumentũ, quod cõtraria opinio desumit ex Aristot. respondetur, quod intelligitur Arist. de prædicari nomine & ratione essentiali. Et hac ratione exclusit accidentia à ratione secundæ substãtiæ, quæ debet prædicari de prima essentialiter: nõ verò censuit nõ esse vniuoca accidentalia: & ita cẽsent metaphysici. Ex his omnibus conclusionibus infertur, quod vniuoca, æquiuoca, analoga, & denominatiua ad minus differunt formaliter. Probatur: quia differunt diffinitione: ergo formaliter: nõ enim vna diffinitio includit aliam, nec è contra.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. AD primũ respõdetur ex hac vltima conclusione: Nã sub alia ratione res dicũtur denominatiua, & vniuoca: nam albũ, v.g. secundũ quod ab albedine (à qua in nomine terminatione differt) dicitur albũ, est denominatiuũ. Vniuocũ verò dicitur secundũ quod importat suis inferioribus, & nomẽ & rationem cõmunẽ. Et dicitur accidens 5. prædicabilis secundũ quod prædicatur de homine, & equo accidentaliter, vt aliquid non consequutũ ad rei essentiã. Eidẽ itaque materiali multæ intẽtiones conueniunt ob rationes diuersas.

Ad 2. Ad secundũ respondetur, quod canis marinus, & sydus, vt significantur hoc nomine, Canis, sunt æquiuoca. Vt verò significantur hoc nomine substãtia sunt vniuoca. Quinimo hoc nomẽ canis respectu vnius significati est vniuocũ, & res respectu illius est vniuoca, vt canis marinus ad omnes canes marinos: vt vero significat piscẽ, stellã, & canẽ terrestrẽ est æquiuocum nomen, & res vt illi correspõdẽt sunt æquiuocata. ¶ Ad tertiũ patet ex cõclusionibus. Ad 3. ¶ Ad quartũ respõdetur, quod diffiniũtur res, vt stant sub nominibus: nã logica cõsideratio nõ est perse de nominibus, sed de rebus, vt nominibus significãtur, & denominibus in ordine ad res significatas. Ad 4. ¶ Ad quintũ respondetur, quod nomẽ est idẽ, licet habeat diuersas significationes ratione materialis. Et Arist. hoc solũ voluit dicere, quod conueniũt in voce vna licet illa vox diuersis referatur ad sua significata significationibus: sicut idem quale dicitur etiam si habeat diuersas qualitates. Nam vt essent duo nomina, necesse erat, quod non solum formale multiplicaretur, sed etiam materiale, quia nomen numerale numerat supposita ratione formarũ, idest, necesse est, quod formale & materiale multiplicentur, vt dicantur duo in illo genere, de quo

de quo in materia de appellationibus agitur latius. Et videatur D. Tho. & Caiet. 1. p. q. 30.

Ad confirmationem respondetur, quod propositio æquiuoca est vna saltim materialiter: & hoc sufficit nostro proposito. Nam vt sit idem nomen in æquiuocatione, sufficit taliter esse idem.

Ad 6. Ad sextum respondetur, quod æquiuocorum ratio, quæ hic diffinitur, quæ est secunda intentio æquiuocorũ inconcreto, vnam rationem habet communẽ omnibus suis æquiuocis, quæ illam rationem participant, ita quod res æquiuocæ diffiniuntur, vt stant sub illa intentione, quæ est species, & quid vniuocum. Res autẽ, quæ hãc intẽtionẽ induũt, diffiniri non possunt, cum in ratione reali non conueniant.

Ad 7. Ad septimum respondet Caietanus, analoga sub æquiuocis fuisse comprehensa: quia nõ habent rationem communem vnam. Sed melius est dicere, non egisse expresè de illis, sed ex extremis nota manere; quia nec rationem omninò eandem habent, sicut vniuoca; nec diuersam, sicut æquiuoca: sed medio quodam modo, partim eandem, & partim diuersam. Vnde agendo de extremis apertum fecit, quod essent analoga.

QVÆSTIO II.

An definitio analogorum sit recte assignata.

Analogia physica. ET quoniã hãc materiã exactissime tractauit Caiet. opusculo de nominũ analogia à me breuiter erit discutiẽda. Quid vero ego sentiã de cõcepto analogorũ q. sequẽti, explico, in quo tota analogorũ difficultas consistit. Vt igitur rationẽ analogorũ breuiter explicemus, aduertendũ erit analogiã, tripliciter accipi à metaphysicis. Primo pro analogia inæqualitatis, quę alio nomine vocatur physica, & definitur sic: Analoga physica sunt, quorũ nomẽ est cõmune, & ratio secũdũ illud nomẽ est eadẽ: sed participatur ab inferioribus, quãtũ ad esse cũ maiori, vel minori perfectione. Vt corpus est analogũ hoc analogiæ genere: quia ratio corporis æqualiter à corpore cælesti, & inferiori participatur: nec conuenit ratio corporis vni per ordinẽ ad aliud, sed tamẽ esse corporis, & essentia illius magis perfecta est in vno, quã in alio. Et isto modo omnis ratio generica est analoga, & omne superius, quia cũ terũ gradũ sint inæquales magis perfectũ esse habebit ratio superior in vno, quã in alio ex cõiunctione ad differentiã, seu gradũ inferiorẽ, magis perfectũ: quæ enim magis perfectis modis, & differentijs cõiũgũtur magis perfecta sunt. Hæc autẽ analogia nõ extrahit rẽ ad participãdã rationẽ superioris, ita vt sit partim eadẽ & partim diuersa: & ita nõ distinguitur ab vniuocatione. Et bene potest in analogis reperiri etiã hæc analogia physica: quia nõ solũ ratio entis partim est eadẽ, & partim diuersa in substãtia, & accidenti, v.g. sed perfectius esse habet in substãtia, quã in accidenti: quia cõiũgitur perfectiori modo determinatiuo entis. Vide D. Tho. 1. d. 19. q. 5. a. 2. ad 1. ¶ Secũda analogia est attributionis, & definiũtur sic ista analoga: Analoga attributionis sunt, quorũ nomen est cõmune, & ratio secũdũ illud nomẽ est eadem secũdũ terminũ, & diuersa secũdũ habitudinẽ ad illũ, vt sanũ cõmune nomẽ est medicinę, vrinæ, & animali; & ratio omniũ in quãtũ sana sunt ad vnũ terminũ sanitatẽ, scilicet, diuersas dicũt habitudines, nã animal respicit sanitatẽ similiter, & vrina, & medicina, sed diuersimode. Nã animal respicit sanitatẽ, vt subiectũ in quo est formaliter sanitas. Medicina non vt subiectũ, in quo est formaliter sanitas, sed vt id, quod habet qualitatẽ, quæ significat sanitatẽ. Medicina respicit sanitatẽ, vt aliquid, quod causat sanitatẽ. Et de pomo idem est dicẽdũ. Et hæc analogia habet 4. cõditiones. Prima quod hæc analogia fit tãtũ secũdũ denominationẽ extrinsecã in mẽbris minus principalibus: solũ enim animal dicitur formaliter sanum, reliqua vel quia causant, vel quia significãt sanitatẽ. Si dicas cõtra nãens dicitur analogice de substãtia & accidẽti hæc analogia, & tamẽ accidẽs formaliter est ens, respõdetur, q. hæc cõditio formaliter est intelligẽda, quatenꝰ sũt analoga attributionis. Ens autẽ dicẽ analogũ analogia attributionis & ꝓportionalitatis, & non est ens formaliter, quatenꝰ est analogũ attributionis, sed ꝓportionalitatis. Et ita D. Th. 1. 2. q. 110. a. 2. ad 3. dicit, quod accidẽs nõ est ens, quia habet esse, sed quia illo substãtia habet esse tale. Et loquitur D. Tho. de accidẽti, quatenus cõsideratur, vt analogũ attributionis: nã quatenus est analogũ analogia proportionalitatis formaliter est tale, quia analogia proportionalitatis, nõ excludit denominationem intrinsecã in mẽbris minus principalibus. Etsi posset intelligi accidẽs sine entitate intrinseca dicerẽtur ens per hoc solũ, quod afficit substãtiã, sicut vrina dicitur sana per hoc, quod significat sanitatẽ. Secũda cõditio, quod illud, ad quod diuersæ habitudines dicũtur, in hac analogia est vnũ, idest, nõ multiplicatũ formaliter in mẽbris minus principalibus. Et hoc constat ex 1. cõditione. Nã si dicũtur mẽbra minus principalia talia ab extrinseco, nõ habẽt illã formã sanitatis, v.g. in se: & ita nõ multiplicatur illa forma in alijs analogatis. Et hac ratione dicitur vna tertia conditio, quod primum analogatum ponitur in definitione aliorum secũdũ illũd nomẽ. Ratio est, quia cætera non dicuntur talia, nisi per attributionem ad illud principale & formaliter tale, & ita est ponen-

Analogia attributionis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ponendum in aliorum definitionibus. Nam vrina sana dicitur in quãtũ est signũ sanitatis.

Quarta conditio, quod ista analogia, vt sic, non habet vnũ cõceptũ, nec vnũ significatum obiectiuũ, nec vnũ conceptũ formalẽ: sed solũ est cõmunis terminus, & diuersimode respicitur ab analogatis: quia à primo formaliter, vt subiectũ talis formę, à reliquis extrinsece respicitur, & ita habent plures cõceptus, qui eandẽ rationem partim habent & partim diuersam, & ita sunt analoga attributionis pluribus conceptibus, in quibus non reperitur vnus conceptus abstractus. Et hæc diuiditur in analogiã vnius ad alterum, & duorum ad vnum tertiũ, de quibus vide Caiet.

Analoga proportionalitatis. Tertia analogia est proportionalitatis. Analoga autem proportionalitatis sunt illa, quorũ nomen est cõmune, & ratio secundũ illud nomen est proportionaliter eadẽ, idest, similis secundum proportionẽ. Et hoc modo dicitur videre de intellectuali, & corporali visione. Et dicitur proportionaliter eadẽ, quia sicut intelligere rem animæ offert, ita videre corpori viuenti sensibili. Et sumitur hic proportionalitas pro similitudine habitudinũ aliquarũ, vt pro similitudine, quæ est inter videre corporaliter in ordine ad rẽ, quæ videtur, & inter videre intellectualiter in ordine ad rẽ, quæ intelligitur. Hæc autẽ analogia fit duobus modis, metaphorice, & proprie Metaphorice, quando illud nomẽ cõmune absolute vnam habet rationem formalẽ, quæ solũ formaliter saluatur in vno analogatorum. Et per metaphorã in alio, dicitur; vt videre non habet secũdũ se, nisi vnã rationẽ formalẽ, quæ in vno analogatorũ saluatur, in homine, scilicet, & per metaphorã de prato dicitur. Proprie autẽ quãdo illud nomẽ cõmune in vtroque analogatorum absque metaphoris dicitur, vt ens dictum de substantia, & accidenti, principiũ dictũ de corde, & de fundamento domus. Etsi inquiras, quomodo reperitur hic definitio, respõdetur, quod hæc regula generalis seruanda est in analogis. Nã analogũ metaphorice tale claudit in sua definitione analogũ proprie tale, & nõ ecõuerso. In analogis autẽ, quæ formaliter sunt talia vnũ non claudit in sua definitione alterũ, sed definitio vnius est alterius definitio proportionaliter tamẽ. Probatur 1. pars: quia analogũ metaphoricũ nõ potest intelligi sine proportione & ordine ad illud, per cuius similitudinẽ dicitur tale. Non enim potest intelligi, quid sit pratũ ridere, nisi in ordine ad visum hominis. Secunda pars conclusionis probatur, quia ista analoga proportionalitatis formalia sunt mediũ inter vniuoca, & analoga attributionis: & ita participãt ab vniuocis, quod vnũ nõ ponatur in definitione alterius. Ab analogis verò attributionis, quod definitio non sit eadẽ in illis; & ex eo quod formaliter sunt talia nõ egent altero in sua definitione: licet ex eo, quod sunt analoga, sit definitio proportionalis vtriusque. Quæ verò restabant pertractãda de conceptu analogorũ proportionalitatis, de abstractione, resolutione, prædicatione, & quid senserit Caiet. quid Soto tractatu de ente dicetur.

Caput II. De complexis, & incomplexis.

QVÆSTIO III.

Vtrùm, quæ dicit Arist. in hoc c. vera sunt.

1. Diuisio RESPONDETVR affirmatiue. Et in hoc c. ponit Arist. duas diuisiones, quæ deseruiunt vt cognoscamus, quæ res in prædicamento reponi debeant. Prima est, eorũ, quæ dicuntur, alia quidẽ cũ cõplexione dicuntur, alia sine cõplexione, cũ cõplexione, vt homo albus, homo currit, sine cõplexione, vt homo vt currit. Hæc diuisio primo liter in ordine ad rẽ, quæ videtur, & inter videre intellectualiter in ordine ad rẽ, quæ intelligitur. Hæc autẽ analogia fit duobus modis, metaphorice, & proprie Metaphorice, quando illud nomẽ cõmune absolute vnam habet rationem formalẽ, quæ solũ formaliter saluatur in vno analogatorum. Et per metaphorã in alio, dicitur; vt videre non habet secũdũ se, nisi vnã rationẽ formalẽ, quæ in vno analogatorũ saluatur, in homine, scilicet, & per metaphorã de prato dicitur. Proprie autẽ quãdo illud nomẽ cõmune in vtroque analogatorum absque metaphoris dicitur, vt ens dictum de substantia, & accidenti, principiũ dictũ de corde, & de fundamento domus. Etsi inquiras, quomodo reperitur hic definitio, respõdetur, quod hæc regula generalis seruanda est in analogis. Nã analogũ metaphorice tale claudit in sua definitione analogũ proprie tale, & nõ ecõuerso. In analogis autẽ, quæ formaliter sunt talia vnũ non claudit in sua definitione alterũ, sed definitio vnius est alterius definitio proportionaliter tamẽ. Probatur 1. pars: quia analogũ metaphoricũ nõ potest intelligi sine proportione & ordine ad illud, per cuius similitudinẽ dicitur tale. Non enim potest intelligi, quid sit pratũ ridere, nisi in ordine ad visum hominis. Secunda pars conclusionis probatur, quia ista analoga proportionalitatis formalia sunt mediũ inter vniuoca, & analoga attributionis: & ita participãt ab vniuocis, quod vnũ nõ ponatur in definitione alterius. Ab analogis verò attributionis, quod definitio non sit eadẽ in illis; & ex eo quod formaliter sunt talia nõ egent altero in sua definitione: licet ex eo, quod sunt analoga, sit definitio proportionalis vtriusque. Quæ verò restabant pertractãda de conceptu analogorũ proportionalitatis, de abstractione, resolutione, prædicatione, & quid senserit Caiet. quid Soto tractatu de ente dicetur.

dum

dummodo illud incomplexũ totaliter significatum sit simplex, & non compositũ ex duobus diuersorũ generum, vt in albo contingit. Alij respondent cũ Auicenna, quẽ nominales sequuntur, & dicunt Albũ non significare, nisi materiale, & illud esse totale significatũ, est tamen conditio requisita necessario, quod importetur albedo, vt materiale significetur per istũ terminũ, Albũ. Et ita aliqui viri doctissimi nostri tẽporis tenuerunt materiale esse totam substantiam, & essentiã termini connotatiui. Hoc non censeo verũ: quia in conceptu albi principaliter importatur albedo, & per illũ cognoscimus principaliter albedinẽ, & materiale ratione albedinis: ergo principaliter significat Albedinem; & corpus, vel materiale importatur ratione formæ. Itẽ forma est, quæ dat esse: ergo hæc est principale significatum cum cõparatur ad materiale. Caiet. censet qualitatẽ solã significare albũ, & ita bene potest albũ collocari in prædicamẽto qualitatis, quia solum vnicũ conceptũ habet obiectiuũ. Et formalem, & materiale importatur, non vt significatũ, sed vt cõiunctũ cũ suo significato. Est expressa sententia. D. Thom. 1. d. 18. ar. 2. ad 3. vbi sic dicit: Ad 3. dicendũ, quod hoc nomẽ donum, vel datum præter relationem, ex qua dicitur donum, dat intelligere rẽ quandã, quæ datur quãuis forte non vt partẽ significationis nominis, quia subiectũ non includitur in significatione nominis significantis accidens concretiue, vt asserit. Comentat. 5. Metaph. quãuis Auicenna contrarũ senserit. Ecce D. Tho. dicit connotatiuũ nomẽ non significare subiectũ, sed importat illud, vt subiectũ, & de illo verificatur ratione significati formalis. An vero supponat pro materiali aliqui dicunt non supponere, quia non est significatũ termini, & terminus solũ supponit pro suo significato. Verificatur tamen de illo, quia est in illo suum formale significatũ. Alij dicũt supponere pro illo etiam si non significet illum; quia vt supponat sat fuerit, quod importetur sub suo formali significato, certum tamen est secundum Caiet. non esse ens per accidens, nec importare res diuersorum prædicamẽtorum, cũ nõ significet corpus, etsi aliunde nõ repugnaret in prædicamento collocari posset.

2. Diuisio Secũda diuisio, eorũ, quæ sunt, alia de subiecto dicũtur, in nullo tamẽ subiecto sunt, vt homo qui dicitur de quodã homine, & in nullo subiecto est per inhæsionẽ. Cũ dicit, de subiecto dicuntur, vult dicere de inferiori sibi, & illud subiectũ vocat. Cũ vero dicit, & in nullo subiecto sunt, accipit ibi subiectũ pro subiecto inhæsionis. Dici vero accipitur pro prædicari, non actu, sed aptitudine. Et cum illæ diuisiones ordinentur ad constitutionẽ prædicamẽti, sensus diuisionis est, eorũ, quæ in prædicamento, ponuntur, aliqua sunt substantiæ vniuersales, & ideo prædicãtur de multis: alia sunt in subiecto, & nõ dicuntur de subiecto, hoc est de sibi inferiori, vt hoc albũ, hæc grãmatica, quæ sunt in subiecto inhæsionis, nõ tamen dicuntur de subiecto sibi inferiori, vt cõstat, quia sunt particulares & accidentia. Et cum dicit quod albũ est in subiecto, non accipitur ibi albũ pro materiali, quã materiale albi nulli subiecto inhæret, cũ sit substãtia. Nec accipitur pro cõposito ex albedine, & corpore: nam illud nullibi inhæret, sed accipitur pro albedine inconcreto. Vbi patet albũ solam qualitatem significare, alias falso dixisset Arist. dũ dixit, quod quoddã Albũ est in subiecto. Et nota bene hanc doctrinã ad callendũ connotatiuorũ definitiones, vt sacramẽti generis, &c. Alia sunt in subiecto, & dicuntur de subiecto, vt scientia inhæret animæ mediãte intellectu, & dicitur de subiecto sibi inferiori, scilicet, de grammatica quæ est scientia, & inferior ad sciẽtiã. Et aliæ res sunt, quæ nec sunt in subiecto nec dicũtur de subiecto, vt quidã homo. Omnes ergo res, quæ in prædicamento collocãtur aliquã harũ debent habere conditionẽ. Hæc autem diuisio entiũ, alia particularia, alia vniuersalia est diuisio subiecti in accidentia; sicut si homo per album & nigrũ diuideretur. In hoc c. definit Arist. accidens, dicens, accidens est, quod est in aliquo non tanquam pars, sine qua esse non potest. Et aliqui dicunt hic definiri modum, quo accidens est in subiecto. Et si dicas malam esse definitionẽ, quia cõuenit formæ corruptibili substantiali, hoc negant: quia illa particula, in aliquo, significat aliquid habens esse independens ab illo, quod est in illo, quod non potest competere materiæ primę respectu formæ, bene tamen substantiæ respectu accidentiũ. Ita explicat Alexand. lib. 1. naturalium quæstionum, quæst. 17. Et etiam excluditur forma per secundam particulam, non tanquam eius pars: nam accidens non est pars subiecti, nec componit essentialiter subiectum, bene vero forma. Particula tertia excludit formam incorruptibilem, quæ potest esse sine subiecto, non vero accidens: & intelligitur naturaliter. Et considerando totam latitudinem formæ aliqua potest dari, quæ naturaliter sit sine subiecto, non vero potest ita accidens aliquod dari. Vide pijssimum Titelmanum in hoc c. qui optime hanc explicat definitionem, & illam vnico explicat verbo: accidens est, quod est in aliquo, non tanquam pars substantialis alicuius, & modus iste essendi in alio, vt accidens in subiecto reducitur ad 5. modum essendi in alio positum ab Arist. 4. Physi.

Cæpe

Universidad de Deusto
Biblioteca

Caput III. De regulis.

QVÆSTIO XIII.

Vtrùm regulæ assignatæ ab Arist. in hoc cap. veræ sint.

1. argum. PAT videtur, quod non. Primo contra primam regulam, quæ dicit, quando quippiam de quopiam prædicatur, quidquid prædicatur de prædicato, prædicatur de subiecto. Nã in hac prædicatione instatur, homo est animal, animal est genus: ergo homo est genus. Quod si dicas debere regulam intelligi de prædicatione quidditatiua, vel essentiali, contra, nã alias extra quidditatiuas non habebit verum, nec extra essentiales, quod est falsum: quia ista non est essentialis, homo est albus, album est disgregatiuum visus: ergo homo est disgregatiuus visus: & tamen est vera: & ista, homo est risibilis, risibile est admiratiuum, ergo homo est admiratiuus. Et confir. hoc argumentum: Nam ista, Filius est Deus, est essentialis, & similiter ista, Deus est Pater, & tamen ista: ergo Filius est Pater est hæretica: ergo non habet regula verum.

2. argum. Secundo contra secundam regulam, illa genera dicuntur subalternatim posita, quorum vnum sub alio ponitur, quæ verò ponuntur non vnum sub alio, sed ambo sub vno tertio non dicuntur subalternatim posita, & tamen non habent diuersas differentias specie: ergo regula falsa. Minor prob. quia differentia volatilis, & aquatilis etiam si non sit vnum sub alio, quia ambo sunt sub tertio eedem sunt; nã differentiæ animalis, & viuentis sunt differentiæ aquatilis & volatilis.

3. argum. Tertiò arg. Vel loquitur Arist. de differẽtijs diuisiuis, vel cõstitutiuis: nõ de diuisiuis, quia differentia diuisiua animalis non est diuisiua viuentis; nec de differentijs constitutiuis: nã differentia constitutiua viuentis, non est constitutiua animalis: per aliquid enim aliud constituitur animal quàm viuens.

4. Argu. Quarto Arist. hic debet formaliter loqui, & non materialiter: sed si formaliter loquatur, nõ est verũ dicere, quod differentia constitutiua viuentis sit differentia constitutiua animalis; animal enim & viuens diuersas habent differentias; nã conceptus differentiæ viuentis non est conceptus differentiæ animalis.

5. argum. Quinto, Nã modus arguẽdi, quẽ Arist. ponit in 1. reg. nõ est formalis, sed fallax: nã hæc consequentia nõ est bona, homo est animal, animal est viuens: ergo homo est viuẽs: & instatur in simili, homo est animal, animal currit, ergo homo currit: nam si currat ẽquus, & non homo, ans est verum, & cons. falsum.

Quæstio deciditur.

PRima conclusio. Prima regula Arist. optima est, & maxime conducit ad prædicamenta constituenda, in quem finem ab Arist. inuenta. Prob. regula explicando illam, & vide varias expositiones illius apud Soto in isto c. Caiet. breuiter illam explicat, & mẽtẽ Arist. dicens, quod quando aliquid prædicatur de alio, vt de subiecto, idest, vt de inferiori essentialiter, quidquid prædicatur essentialiter de prædicato, etiam prædicabitur de subiecto. Ita que requiruntur, vt regula verum habeat duæ prædicationes essentiales, altera de subiecto, de prædicato altera. Vt ista est essentialis Petrus est homo, & ista est essentialis, homo est animal: ergo Petrus est animal, etiam est vera, & essentialis. Et per hoc solues omnia argumenta contra regulam. Et probatur regula: Nam si homo includitur essentialiter in Petro etiam essentia hominis includetur, quam obrem si dicamus, quod Petrus est homo, & hominis essentia est animal rationale Petrus etiã erit animal: nã homo & sua essentia idẽ sunt. Quod verò hæc regula conducat ad constitutionem prædicamentorũ, prob. Nã ea quæ in recta linea constituuntur debent esse essentialiter subordinata, & superiora debent includi in inferioribus, quia sunt partes essentiæ inferiorum: vt ergo hoc cognoscamus recte constituitur hæc regula. 1. Conclu.

Secunda con. Etiã secunda regula est verissima, & in eundẽ finem destinata, in quẽ prima: Habet sic regula; Diuersorũ generũ, & nõ subalternatim positorum diuersæ sunt species differentiæ, idest, habent diuersas differentias formaliter, idest, constituentes diuersas species. Alij legunt diuersæ sunt species, & differentiæ, sed 1. lectio est vera, & vide Titelma. in hoc c. Sensus regulæ est secundum Caieta. quod genera, quorũ vnũ ponitur sub alio nec ambo sub tertio habent differẽtias formaliter distinctas, v. g. scientia & animal; quia nec sciẽtia ponitur sub animali nec econuerso, nec ambo sub vno tertio, quia differunt genere habẽt differẽtias formaliter distinctas: nã alia est differentia scientiæ alia animalis. Nã differentia animalis est rationale, &c. & differẽtia sciẽtiæ est talis ordo ad obiectũ. Si vero ponatur vnũ sub alio, sicut animal sub viuente differentiæ viuentis sunt etiam animalis, nam animal includit viuens, & sic includit differentiam constitutiuam viuentis, & aliquam diuisiuam, scilicet, sensibile. Et si ambo ponãtur sub vno tertio sicut volatile, & gressibile, & aquatile habent cõmunẽ differẽtiã animalis, licet proprijs distinguãtur differẽtijs, cũ vnũ non ponatur sub alio. Et per hoc docet Arist. quod illa, quæ in diuersis prædicamentis assignari debent genera & differentiæ diuersæ sunt assignandæ: ea verò quæ in eodem prædicamento collocãtur, bene possunt habere diuersas differentias, quatenus vnum sub alio non ponitur: & bene possunt habere easdem, quatenus vnũ sub alio ponitur, vel ambo sub vno tertio. Hæc regula ex eius explicatione probata manet. 2. Conclu.

3. Concl. Tertia conclusio. Arist. loquitur in præcedenti regula tam de differentijs constitutiuis, quam de diuisiuis, diuersa tamen ratione. Nã si sunt diuersorum prædicamentorum genera habent differentias diuersas tam diuisiuas, quã constitutiuas. Si vero sint genera subalternatim posita, tunc differentia constitutiua superioris est etiam inferioris inadæquatè tamen: nam differentia, quæ constituit viuens constituit animal in ratione viuentis, quod est necessarium, vt aliquid sit animal, & quod includitur in illo, sed differentia diuisiua superioris, non est diuisiua inferioris: nam viuẽs diuiditur per sensibile, & insensibile, & animal nõ ita diuiditur. Differentia diuisiua animalis est aliquo modo diuisiua viuentis, quatenus in animali includitur, bene tamen potest dari vna differentia diuisiua viuentis, scilicet, sensibile, quæ est animalis constitutiua.

Dissoluuntur argumenta.

AD primum respondetur ex prima conclusione. Illud verò quod tangit materiã de Trinitate dissoluitur breuiter, quod quanuis Pater sit essentia diuina, & essentia diuina sit Filius, Pater non est Filius, propter oppositionem relatiuam, quã habent. Ad 1. arg.

Ad secundum respondetur, quod etiam si non sint subalternatim posita in ordine ad tertium. Ad 2.

Ad tertium patet ex tertia conclusione. Ad 3.

Ad quartum respondetur, quod differẽtia constitutiua viuentis est differentia animalis inadæquate, seu quatenus est viuens, nã vt sit animal necessario debet esse viuens. Ad 4. arg.

Ad quintum respondetur, quod hæc arguẽdi forma non est formalis, sed materialis, & tenet in prædicationibus essentialibus, & per se. Et hoc sufficiebat proposito Arist. Hic sequebatur tractatio de ente, sed ne opus hoc logicale nimis crescaret, prudens omitto, & quam citissime de ente & eius proprietatibus, & diuisionibus cum alijs, quæ ad metaphysicam pertinent, in quibus D. Thom. ab aduersarijs impugnatur, in lucem emittam Deo Optim. Max. fauente, quapropter parumper expectet lector candidus. Et hæc de hoc libro. Ad 5. arg.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DE PRAEDICAMENTIS TRACTATIO.

LIBER QVINTVS QVÆSTIONUM Logicalium. Vbi ea quæ ad quatuor prima prædicamenta attinent, disputantur.

In hoc capite Aristoteles enumerat decem prædicamenta, & asserit: nullum illorum verum vel falsum significare, quia non affirmat nec negat aliquid licet de se inuicem possint affirmari verè vel falsè. Seruabimus autem hũc ordinem, vt prius quid sit prædicamentum diffiniamus, & postmodum de singulis instituamus tractationem: qua peracta disputabimus, an fuerit sufficiens diuisio entis in decem prædicamenta, & an aliæ diuisiones entis priores reperiantur.

QVÆSTIO I.

Quid sit prædicamẽtum & quibus constet.

Communiter diffinitur, quod sit prædicabilium quidditatiua ordinatio, in qua superiora de inferioribus prædicantur.

Contra istam diffinitionẽ est argumentum. Nam prædicamẽtum est genus generalissimum: sed genus hoc non est prædicabiliũ coordinatio: ma la ergo est diffinitio. Probatur maior: nam cõmuniter vocantur prædicamenta decem rerũ genera: & est ita cõmunis loquendi modus, vt superfluum sit authores pro hoc stabiliendo adducere.

2. Argu. Secundo, prædicamentum formaliter dicit relationem rationis: sed prædicabilium coordinatio non est nec dicit relationem rationis: ergo diffinitio est nulla. Maior patet, quia prædicamentum non est in rebus formaliter, sed solum in apprehensione intellectus: & non est negatio nec priuatio, ergo relatio. Maior probatur: quia omnis relatio est ad aliquem terminum: sed prædicamentum nullum habet terminum, si sit prædicabiliũ coordinatio: ergo. Probatur minor: nam ad quid refertur prædicamentũ? Si dicas q; refertur ad prædicabilia.

Contra quia sunt partes ipsius prædicamenti: relatiuum verò non refertur ad suas partes: ergo. Si dicas quod refertur ad res, hoc est impossibile, quia res quæ collocantur in prædicamento, dempto prædicamento relationis sunt absolutæ: nullum autẽ relatiuum refertur ad absolutum, & ea quæ ponuntur in prædicamẽto relationis, etiam si relatiua sint non tamen referuntur ad prædicamentum, sed ad se inuicem. Si dicas, quod prædicabilia ad se inuicem referuntur, vt genus ad speciem, & species ad genus: contra: nam sic prædicamentum nihil erit amplius, quam relationes prædicabiliũ: & sic prædicamentum erit aggregatio omnium illarum relationum, & non dicet vnam aliquã relationem, quod est falsum, cum sit diffinibile, & à Magistro Soto ponatur huius libri subiectum. Si dicas, quod refertur ad ponibile, seu collocabile in prædicamento: Cõtra, quia hoc dicit ipsius partes, ad quas, vt dictum est, non refertur: ergo.

3. Argu. Tertium argumentum: nam illa particula quidditatiua, ordinatio, videtur volũtariè addita: nam cur non constituet, prædicamẽtum differentiarũ ordinatio, etiã si non prædicẽtur quidditatiuè? Nã dicã ego, quod prædicamẽtũ est prædicabiliũ ordinatio: Et ita ordinatio differentiarũ, cũ sint prædicabilia cõstituetur prædicamentum: nã nõ est necesse, vt sit quidditatiua ordinatio: nec hoc aliqua firma colligatur ratione, non enim diffinitiones pro libito sunt assignandæ.

Universidad de Deusto Biblioteca

4. Argu. Quarto. Differentiæ constituuntur in recta linea prædicamentali, & tamen non quidditatiuè prædicãtur: ergo illa prædicamenti diffinitio nulla est. Maior probatur: nam vel excluduntur, quia sunt partes speciei, & non dicũt totã speciei essentiã. Et hoc non, alias genera subalterna, vt corpus, &c. non collocarentur in recta linea, quia non dicunt actũ totã essentiã speciei infimæ, nec generalissimum esset in prædicamento, quia nullo modo est species, sed est pars metaphysica, sicut & genera media. Vel excluduntur, quia sunt quid simplicissimum: & nec hac ratione debẽt excludi, quia aliãs generalissimũ non collocaretur in prædicamento, cum sit quid simplicissimũ: substantia enim vt est primũ genꝰ abstrahit à cõposita & simplici, cùm vtramq; sub se cõprehendat.

Et Confirmatur: quia differentiæ sunt quædam tota cùm prædicentur de speciebus: ergo poterunt in prædicamento collocari.

5. Argu. Quinto de indiuiduis prædicantur omnia superiora genera quidditatiuè, & tamen non ponuntur in prædicamẽto: ergo mala est eius diffinitio. Probatur minor: quia prædicamentum est prædicabiliũ ordinatio: sed indiuidua non sunt prædicabilia, vt Petrus & Paulus: ergo nõ ordinãtur in recta linea prædicamẽtali.

Et confirmatur: nam ea, quæ ponũtur in prędicamentis debẽt ordinatè disponi: sed indiuidua cùm sint infinita nõ possunt ordinate disponi: ergo, & maximè, quia vnum sub alio nõ collocatur.

6. Argu. Sexto. Vel hæc diffinitio cõuenit omni prædicamento vel non cõuenit. Secundũ dici nõ potest, alias esset mala, cum sit proprietas diffinitionis bonæ, quod debet competere omni cõtento sub diffinito. Si detur primum, ergo cum entia rationis habeant suum prædicamentum, hæc diffinitio conuenit prædicamentis entium rationis, & ita nõ erunt solum decem prædicamenta, sed tredecimi, vt supra visum fuit.

Et confirmatur: nam si prædicamentũ dicitur etiam de prædicamento rationis, & importat, vt visum fuit, formaliter relationem rationis, cum relatio rationis collocetur in prædicamento entis rationis, prædicamẽtum erit in prædicamento, quod est impossibile, nã Petrus non collocatur in se ipso, sed pars in toto collocatur.

7. Argu. Septimo. Ratio prædicamẽti, vel est species ad omnia prædicamẽta, vel genus: neutrũ esse potest: ergo, non datur talis ratio. Quod nõ sit species probatur: quia duo prædicamenta substãtiæ differunt numero: ergo habent supra se speciẽ prædicamenti substantiæ: & similiter duo prædicamẽta quantitatis: ergo habent supra se speciẽ prędicamẽti quãtitatis: ergo prędicamentũ est genus ad ista duo prædicamẽta substantię, & quantitatis. Quod si hoc asseras, nõ videtur quomodo prędicamentũ substãtię & quãtitatis differãt specie, cũ eo modo fundent intentionẽ prædicamẽti: nã partes eorũ eodẽ modo sunt prædicabilia, & eadẽ ratione.

8. Argu. Octauò. Nam animal rationale est prædicabile aliquod: & tamen nõ prædicatur in recta linea, male ergo dicitur in diffinitione, quod prædicamentũ est prædicabiliũ coordinatio. Minor patet: quia est quid cõplexũ: & cõplexa, vt patet in capite de cõplexis, nõ collocantur in prædicamẽtis: sed maior probatur: quia aliquid affirmabile est de multis: ergo est prædicabile: hæc enim est definitio prædicabilis. Et cõfirmatur: nã partes physicæ nõ sunt prædicabiles, & tamẽ collocãtur in prædicamentis, ergo diffinitio est nulla. Maior patet: minor probatur: quia cũ totũ, quod cõponũt in prædicamẽtis collocetur, quare ista nõ collocabuntur? De Deo autẽ dicemus post modum.

Præambula ad quæstionem.

Nomẽ Prædicamẽtũ variè à logicis vsurpatur. Aliquãdo enim prædicamẽtũ significat idẽ quod prædicatum, ita asserit Auerroes citatus à D. Tho. opusculo de natura generis cap. 4. vbi sic dicit Auerroes, quod hæc prædicatio Sortis est, de accidẽtali prædicamento, sumitur etiã aliquãdo pro genere generalissimo præcise, & ita numerantes decẽ prædicamẽta, asserimus esse substantiã, quantitatẽ, &c. Explicare verò quid sit prædicamentũ, prout hic à nobis & ab Aristot. tractatur habet nõ paruã difficultatẽ. Vt autẽ hoc explicẽ, erit aduertendũ prædicamentũ nomẽ esse secũdæ intẽtionis, & importare aliquid de materiali & aliquid de formali. Asserit hoc D. Tho. supra dicto opusculo 48. cap. 1. & Soncinas 4. meta. q. 4. ad. 2. Soto in anteprædicamẽtis in principio, vnde & debemus ad eius exactã intelligentiã cõsiderare, quid sit materiale prædicamenti, & quid formale.

Decisio quæstionis.

Vnde sit prima cõclusio. Prædicamentum est prædicabilia coordinata. Ita asserit noster Angelicus Doctor loco proximè citato in principio, vnde dimanauit illa cõmunis diffinitio, prædicamentũ est ordinatio prædicabiliũ, in quo superiora de inferioribꝰ quidditatiuè prædicãtur. Hæc quia est diffinitio demõstrari nõ potest, sed quia à maioribus traditur explicãda est. Ordinatur enim prædicamentũ ad sciendũ, & quia sciẽtia medijs præmissis & propositionibus habetur, ideo hæc prædicamẽtalis series ordinatur, vt sciamus veras rerũ propositiones formare & falsas euitare; vt omniũ rerũ numerũ facillimo negocio præ oculis habeamꝰ ad eas formãdas. Sũt enim prędicamẽta rerũ sedes ad quas fereoẽs res mũ direducũt, vt indeeas educere ad sciẽtias cõparãdas posimus. Et si loquamur de prædicamẽto pro formali, dicit relationẽ, quia prædicamẽtũ formaliter est ens rationis: non enim prædicamentum reperitur in rebus nisi fundamentaliter remote: quia prædicabilia in rebus nõ sunt nisi remote, & si est ens rationis nõ est priuatio nec negatio: ergo relatio, nõ enim est alius modus generis entis rationis. Sed in explicãdo terminũ huius relationis est maxima difficultas: & ideò sit.

1. Concl.

2. Concl. Secũda conclusio: Satis probabile est prædicamentũ de materiali dicere prædicabilia ordinata in ratione superioris & inferioris sub vno supremo genere: & de formali importare ordiné ad intellectũ sic ordinantẽ res tales. Itaque illa series est materiale prædicamenti cũ ordine ad intellectũ ordinantẽ res: & hic ordo est formale in illo. Et probatur hoc: nam prædicabiliũ ordinatio seu prædicabilia ordinata est prædicamentũ: ordo seu ordinatio importatur vt quid formale: sed ordo est aliquid prouenienes à ratione: ergo illa prædicabilia, vt ordinata ad rationem debent referri. Et si dicas quod secũda intentio debet referri ad suũ correlatiuũ, quod sit etiã secunda intentio: sed intellectus nõ est secũda intẽtio: ergo. Respondetur, quod nõ est necesse, quod semper correlatiuũ secũdę intentionis sit secũda intẽtio. Et patet: nã propositio formaliter est secũda intẽtio (& loquor de vocali) & tamen refertur ad res significatas, quæ sunt aliquãdo aliquid reale, & prima intẽtio: sat enim fuerit, quod quãdo intelligamus intellectũ terminantẽ istũ ordinem apprehendamus in propositione oppositã relationẽ, quatenus terminus est illius relationis: quod potest intelligi bene ex eo quod nihil relinquitur in intellectu reale ex tali terminatione, sicut de relatione dominij in Deo dicitur.

3. Concl. Tertia conclusio. Non iudico improbabile prædicamentũ supponere pro generalissimo, quatenus dicit ordinẽ supremi capitis omniũ, quæ collocantur in recta linea sub quo reliqua cõtinentur. Hanc cõclusionem nõ aliter probo, quã ex cõmuni modo accipiendi prædicamentũ, quod satis frequens est apud probatissimos viros, & vsu frequẽter loquẽdi & patẽtissimus & clarus. Et aduertas, quod in supremo genere v.g. in substãtia est relatio quædã generis, qua refertur ad suas species, nimirũ ad substantiam corporeã & incorporeã: & hæc non est essentialis relatio cõstitutiua prædicamenti: sed vltra hoc consideramus in illo quãdam relationem, secundũ quam nec alteri subest generi: & omnia quæ de inferioribus quidditatiue prædicantur cõtinentur sub ipso, & etiã ipsa de quibus fit prędicatio quidditatiua: & hæc est constitutiua prædicamenti substantiæ. Nam secundũ primã relationẽ genus solũ habet respicere species & respici ab illis, & ibi sistit. Secundũ verò relationẽ prædicamẽti habet respicere omnia inferiora, quæ de suis inferioribus quidditatiuè prædicantur, vt sub illo contenta: & ipsum est velut parens omnium sub ipso contentorũ, nec prædicamentũ cõtinetur sub alio genere. Et sic patet clarissimè suũ correlatiuũ, quod est res, quæ sub ipso cõtinentur in ratione prædicabilis quidditatiuè ordinatæ. Asserit hanc conclusionẽ D. Thom. opusculo. 48. de prædicamentis ca. 1. Et si cõtra hoc fiat argumentũ. Nam genera subalterna & species & indiuidua sunt in prædicamẽto, nõ tamen sunt in illo genere: ergo tota prędicabiliũ ordinatio est prædicamentũ, & non solum supremũ genus: Respondetur, quod dicuntur esse in prædicamento substãtiæ, & verè sunt, quia cõtinentur sub generalissimo cũ ordine prædicabilitatis quidditatiuæ. Quin potius ex hoc argumento sequitur oppositũ: nã si essent partes prædicamenti, non dicerentur esse in prædicamento proprie nisi, vt pars in toto: sed dicerentur constituere prædicamẽtũ. Et si dicas, ad quẽ modũ essendi in alio reducatur esse in prædicamento: respondetur, quod ad illũ modum, quo species seu inferius est in superiori. Et si rursus fiat argumentũ: nã genus generalissimũ est in prædicamento substantiæ: respondetur, quod hæc prædicatio vera est ex eo, quod est prædicamentũ, sub quo omnia sunt: Et in rebus omnibus, quæ in prædicamentis collocãtur sub hoc generalissimo, correspondet alia relatio, secundũ quã dicuntur cõtineri ab illo, & quæ constituit correlatiuũ. Qui vero diceret prædicamentũ solũ esse ipsa prædicabilia simul collocata sine noua relatione aliqua cũ hac aptitudine, vt sint proximè disposita, vt vnũ prædicetur de alio, quod habent per proprias relationes, credo nõ fallẽ retur multum. Itaq; omnia prædicabilia quidditatiua sunt prædicamentũ in ordine ad res, de quibus prædicantur: si per se seorsum quod libet sumatur est prædicabile, omnia simul sũpta sunt prædicamentum. Sicut multi lapides aceruum constituunt, quilibet tamẽ lapis est solũ. Ex his infertur quod licet prædicamentũ dicat de substrato rem aliquam realem in reali prædicamento, formaliter tamen est aliquid rationis: quia res non induunt rationem prædicamenti, nisi distinctæ in ratione subijcibilis & prædicabilis: sed hoc est aliquid rationis: ergo. Infertur secundo accidere essentiæ prædicamenti, quod constituatur in vocibus, vel rebus, vel conceptibus, res enim ordinatæ sunt prædicamentum, vt quod, voces verò seu conceptus sunt signa huius prædicamenti.

Argumenta dissoluuntur.

Ad argu. in princ. ad 1. & 2. patet ex conclusionibus: & qui elegerit vt magis probabilem

Ad 1. & 2. Argu.

Universidad de Deusto Biblioteca

bilē aliquā illarū solutio patet faciliter ex illa.

Ad tertium respōdetur, quod ille ordo præ
Ad.3. dicamentalis cum sit ordinatus ad quidditatem rerum ostendendam debet ex prædicationibus quidditatiuis constare.

Ad.4. Ad quartum respondetur, quod licet Ammonius iudicauerit differentias in recta linea cōstitui, asserendū est omnino ab illa excludi & collocari solū ad latus eiusdem prædicamēti: & nō excluduntur, quia sunt partes metaphysicæ: sed quia ea, quæ collocātur in recta linea debent esse infeiora ad genus supremū illius lineæ: differentiæ autē non ita se habent. Tum etiam, quia ea, quæ in recta linea constituuntur, debent inter se mutuo ordinari & disponi in ratione superioris & inferioris, vt essentia superior in inferioris essentia claudatur, sic autē non possunt differentiæ ordinari, quia nec rationale includit sensibile, nec sensibile includit viuēs. Et per hoc patet ad Confirma.

Ad.5. Ad quintum respondetur, quōd licet indiuidua nō sint prædicabilia, sunt subiectū primū prædicabilium omnium: & hoc sufficit vt in prædicamēto collocentur.

Ad.6. Ad confirmationē respondetur, q. etiā sinō sint infinita sed multa (nā infinitū dari nō potest actu) tamen ordinabilia sunt: nō quidē in comparatione ad se, quia ita per accidēs se habent: sed in comparatione ad superiora, quorū essentiæ clauduntur in indiuiduis.

Ad sextum respondetur, quōd in prædicamētis istis ab Aristotele numeratis sola realia entia collocantur, & nullo modo rationis entia: quia nō possunt quidditatiue ordinari realia entia, & rationis. Ita asserit D. Thomas de potentia q. 7. art. 9. & 5. Meta. lectione. 9. & de prædicamentis opusculo 48. & opusculo de natura generis 42. Capreolus in 1. distin. 29. q. vnica ad. 5. Ocham in 1. dist. 2. puncto. 8. Soto in anteprædicamentis quæst. 2. ad. 4. in fine. Et hoc adhuc probatur ex hoc loco, & ex Aristotele 5. meta. textu. 14. vbi ens reale diuidit in 10. prædicamēta: & Aristoteles vt doceret hanc veritatem, præmisit cap. 2. illam distinctionem, eorum quæ sunt, in substantiam & accidens: vt intelligeremus sola hæc in his prædicamentis reperiri: & est communis omnium logicorum hæc sententia, & metaphysici assentiunt etiam. Bene verum est, quod ratio prædicamenti formaliter, quia est ens rationis bene potest competere ordinationi entiū rationis, de qua supra egimus. Verū cum Aristoteles dicit solum esse 10. prædicamenta, loquitur de prædicamētis pro substrato: & vult dicere quod solum sunt 10. naturæ rerum realium primo diuersæ.

Ad Confirmationem respondetur, quod nō inconuenit relationem rationis constitutiuā prædicamenti sub vno genere illius prædicamenti rationis contineri, vt quid inferius ad illud: esset autem inconueniens, vt prædicamētū rationis pro substrato (quod est, omnia illa prædicabilia) in aliqua parte cōtineri: & de his reflexiuis denominationibus diximus satis in lib. 2. cū de intentionibus ageremus.

Ad septimū respondetur, quōd accipiendo *Ad. 7.*
prædicamentū formaliter, si teneamus importare relationē, est quidē prædicamentū species ad omnia prædicamenta: nā omnes istę naturæ prædicamentales eo modo fundant relationē prædicamēti: & ita illa relatio est eiusdē speciei, sicut relatio generis fundata in substātia & quātitate eiusdē est rationis: quia & si differant in ratione rei, non tamen in ratione fundādi: & duo prædicamēta substantiæ sunt quidē duo indiuidua illi⁹ intētionis, sicut & duo prædicamenta quātitatis sunt etiā duo indiuidua: & ista quatuor nō sunt species, sed quatuor indiuidua prædicamenti, licet in genere rei prædicamentū substātiæ, & prædicamentū quātitatis habeant aliquā diuersitatē, sicut in diuiduū substantiæ, & accidētis. Cæterū logice eiusdē rationis sunt in ordine ad intentionē speciei indiuidui, & sic solo numero differunt illæ intentiones fundatæ, & materialia vt stāt sub illis, quod de prædicamentis dicendū est. Et si dicas, cōtra: nā D. Thomas asserit 1. p. q. 88. art. 1. in genere relationis reperiri aliqua secundū rationē, quod in alijs generibus nō reperitur: Respondetur, quod ibi nō accipitur genus pro prædicamēto, sed accipitur pro relatione: & est sensus quod intra latitudinē relationis reperiūtur aliquæ relationes, quæ sunt proprie relationes, quæ in alijs generibus non reperiūtur: nā nō reperitur substātia rationis, quātitas rationis, qualitas rationis, quę sunt veræ qualitates: quia ista in sua ratione requirūt realitatē. Per quod intelliges, quā falsa sit doctrina Xuarez disputatione 54. sectio. 4. nu. 1. entia rationis, quæ ficta sunt vagari per omnia prædicamēta, seu ad eorū imitationē posse cōfingi: nā prædicamēta reliqua realitatē in sua ratione includūt: quod nō dicit relatio, & posset etiā dicere fingere nos posse Deū, qui sit ens rationis: quo quid risu dignius.?

Ad octauū respōdetur, quod nec entia phy *Ad. 8.*
sica incōpleta in recta collocantur linea, propterea quod sub generalissimo nō possūt quidditatiuē subordinari: quia nec materia prima est substantia illa cōpleta, quæ est generalissimū, nec de inferioribus substantijs cōplete potest prædicari: quia pars nō prædicatur de toto sed reducūtur ad hoc prædicamentū, vt partes rei, quæ in illo collocātur. Et hoc constat ex recta linea prædicamenti Porphyriani: vbi solū entia cōpleta collocātur, quod prædicamentū omniū culculo est receptū. Ex hoc infertur, quam falsa sit sententia illorum, qui asserunt, verum prædicamentum reperiri in partibus physicis, vt si ita instituatur hæc materia

materia prima, substantia, quæ formaliter ita perfecta sunt, sicut prædicamenta entium completorum, licet materialiter non sit ita perfecta. Nam in his entibus non reperitur vera ratio prędicabilis quidditatiui, quia nec genus, nec species. Hæc enim requirunt in sua ratione quod sint entia completa, vt patet: quia debent esse prædicata quidditatiua, quæ requirunt in sua ratione totius essentiam saltim metaphysicam.

Ex quo infertur secundo, quod nec possunt fundare intentionem huius prædicamēti, quę requirit ex necessitate entia esse completa ad suum fundamentum. Sed erit alia coordinatio alterius rationis: sequitur etiam quod nec partes totius homogenei vt aquæ ignis, &c. in his prædicamentis collocentur, quia vt partes sunt aliquid sunt incompletū. Quando verò totius habuerint rationem, tunc collocabuntur in hac serie. Nam hoc indiuiduū aquæ, etiam si quælibet eius pars vnita manēs sit aqua, non tamen est distinctum indiuiduū sed idem: & ita non collocabitur vt distinctum indiuiduum, sed vt idem. Et si consideretur, vt pars integralis nullo modo collocabitur in illo.

Ex dictis etiam patet: quomodo Deus non collocetur in prædicamento: quia quæ in prædicamento collocantur debent esse composita ex genere & differentia, vel debent esse genus, vel saltim indiuidua specierum ex genere & differentia compositarum, quia sic ordinantur quidditatiuē: sed Deus non est hoc modo: ergo. De quo tamen infra redibit sermo.

Sequitur vltimo, quōd licet logicus consideret decem prædicamenta realia, hoc habet quatenus res huiusmodi referuntur ad secundam intentionem talem, quæ est logicæ obiectum, vt supra dictū est. Sed quæ nam sit secūda intentio, proxima, quæ immediate cōsideretur in his prædicamentis M. Soto vbi supra existimat esse intentionem prædicamenti, nā hanc asserit esse obiectum libri prædicamentorum.

QVÆSTIO II.

Vtrùm prædicamenta ex abstractis, vel concretis sint cōficienda.

QVæstione præcedenti decidimus, quid prædicamentum sit, & quæ entia in illo sint collocanda, modo inquirimus, an hæc entia completa & finita, quæ in prædicamentis constituuntur sint collocanda in abstracto vel concreto.
1. Sent. In qua re sunt variæ Doctorum sentētiæ. Ali qui ita opinātur prædicamentum substantiæ ex concretis posse cōstitui & etiam ex abstractis. Prima pars probatur ab istis: quoniam cōcreta dicunt naturas substantiales iam perfectas subsistentes: est autem subsistentia intrinsecus & essentialis modus complens substantiæ perfectionem in ratione substantiæ: ergo ex concretis ordinari debet prædicamentum substantiæ. Consequentia probatur: quoniam prædicamentum substantiæ, sicut constat entibus completis, & non incompletis: ita debet confici, ex substantijs completis, & perfectis potius quam ex imperfectis. Et Confirmatur hæc ratio: quoniam Porphyrius prædicamentum substantiæ constituit in substantijs completis. Dicit tamen hæc opinio, quod etiam potest verum prædicamentum constitui ex substantijs incompletis, licet prædicamentū ex his constitutum non sit ita perfectum sicut prædicamentum constitutum ex substantijs completis, propterea quod non importatur natura substantialis cùm suo complemento, habet tamen essentiam prædicamenti substantiæ. Vt si constituatur hoc modo. Substantialitas, corporeitas, vita, animalitas, humanitas, petreitas: vbi superiora de inferioribus quidditatiuè prædicantur. Et de prædicamentis accidentium dicit hæc eadem sententia, quōd perfectiori modo abstracta constituunt prædicamentū, quā cōcreta, licet etiā cōcreta suū prædicamētū non ita perfectū cōstituant: quia prædicationes quidditatiuæ potiori modo fiunt in abstractis, quām in concretis.

Secunda sententia tenet in prædicamentis *2. Sentē.*
accidentium concreta per se poni, abstracta verò reductiuē. Ita tenet Niphus libr. 5. metaphysicæ disputatione 7. ad 5. & 6. Toletus q. 2. postprædicamentorum & alij præsertim ex recentioribus.

Et probatur ista sententia, primo ex Arist. 4. cap. anteprædicament: vbi enumerat decē prædicamenta in concreto: & ita transtulit Boetius; quamuis Argyropilus transtulerit in abstracto. Et 1. Topicorū ca. 7. decē rerū genera numerat, & distinguit in cōcreto & hoc in vtraque translatione. Et in 1. Topicorū ca. 1. dicit album contineri sub colorato, tanquā species sub genere.

Et probatur secundo hæc sententia, quia in his concretis reperitur vnitas per se, & ratio vniuersalis, reperiuntur superiora & inferiora, & superiora quidditatiue prædicantur de inferioribus: ergo constituunt prędicamentū. Et cū non possint esse duo prædicamēta v. g. qualitatis & cōcreta constituant illud non cōstituent abstracta.

Et tertio, quia prædicamentū est prædicabiliū coordinatio, quorū superiora quidditatiue prædicantur de inferioribus: sed hæc diffinitio cōuenit concretis accidentium, vt quali, colorato, albo, & huic albo: ergo constituunt prædicamentum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quarto explicantur ſupra dicta & confirmatur. Hæc prædicatio, Album eſt coloratũ, eſt prædicatio generis de ſpecie: ergo in his cõcretis reperiũtur genera & ſpecies, ergo in his cõcretis neceſſario reperitur prædicamentũ. Probatur iſta conſequentia: quia vbicunque reperitur coordinatio generis & ſpeciei reperitur coordinatio prædicamentalis, & abſtracta non collocantur in hac coordinatione: ergo non conſtituunt prædicamentum. Quod ſi dicas conſtituere aliud prædicamentum diſtinctum, ergo ſunt duo prædicamenta qualitatis: hoc non eſt dicendum: ergo, &c.

Quinto: nam in ſubſtantia prędicamentum conſtituitur ex concretis: ergo & in accidentibus. Probatur conſequentia: quoniam eſt eadem ratio, cum prædicamentum ſit eiuſdem rationis in illis: ergo debet eſſe idem modus conſtituendi.

Et confirmatur: quoniam abſtracta accidentium ſignificantur vt quid imperfectum, concretum verò vt quid perfectum: ergo ex concretis & non ex abſtractis eſt conſtituendum prædicamentum. Conſequẽtia probatur: quia debet conſtitui ex rebus ſignificatis perfecto modo, & propterea non conſtituitur ex partibus. Sed antecedens probatur: quia ſignificantur vt formæ, & vt partes: ergo imperfecto modo, nam pars in ſua ratione dicit imperfectionem, & forma reſpiciẽs materiã ſimiliter.

Sexto prædicamentum ſubſtantiæ fit ex naturis ſubſtantialibus ſuo intrinſeco ſubſiſtentiæ modo perfectis: ergo prædicamenta accidentium fiunt ex naturis accidẽtalibus ſuo intrinſeco inhærentiæ modo perfectis: ſed huiuſmodi naturas ſignificat concretum accidẽtale: ergo ex his conficienda ſunt prędicamenta accidentium. Minor probatur: quia ſicut ſubſtantia in concreto dicit modum ſubſiſtendi, qui eſt modus perfectiuus & completiuus eius: ita accidens in concreto dicit inhærentiã qui eſt modus cõpletiuus & perfectiuus eius. Dominus Caietanus cap. 7. de ente & eſſentia ſentit in prædicamento metaphyſice conſiderato, eodem modo poni abſtractum & concretum. Et ratio illius eſt: quia res quælibet per ſuam eſſentiam ingreditur, vel egreditur genus metaphyſicaliter ſumptum ideſt rem generis, & non per modum ſignificandi: & quia eadem eſt eſſentia abſtractè vel concretè ſignificata apud metaphyſicum, ita collocabitur in prædicamento abſtractum, ſicut concretum: quia vtrumque eandem habet eſſentiã: nec album apud Metaphyſicum eſt ens per accidens. Si verò prædicamentum conſideretur ſecundum Logicam conſiderationem, quia Logicus non conſiderat res ſecundum ſuas naturas abſolute, ſed in ordine ad ſecundas intentiones, quia obiectum formale Logicæ vt ſupra viſum fuit, eſt talis ſecunda intentio, Logicus non collocabit in genere concreta, ſed abſtracta: quia abſtracta ſolum rationem generis & ſpeciei habere poterunt, non verò concreta. Et hoc propter diuerſum modum ſignificandi, qui præuenit ſecundas intentiones, & fundat quodammodo ipſas: quia prius rem, vt conceptam ſequitur modus ſignificandi, quam ſequatur ſecunda intentio. Vt enim albedo rationem ſpeciei fundet, prius debet ſignificari in abſtracto, quam intelligatur denominari à ſecunda intentione, quia ſecunda intentio illi conuenire non poteſt, niſi in abſtracto ſignificetur ſiue nomine mentali, qualis eſt conceptus, ſiue nomine vocali. Et ſi dicas, quare album non eſt ſpecies? Reſpondet Caietanus, non eſſe ſpeciem, quia rem extraneam ex modo ſignificandi includit nimirum ſubiectum, illud autem quod debet habere rationem ſpeciei non debet rem extraneam includere ex ſignificandi modo, ſed ſolum ea quæ ſunt ſui generis. Quod ſi alia alterius generis includat debet eſſe vt additamentum, & non vt principaliter importatum. Hanc Caietani ſententiam aliqui irident, iure irridendi, & dicunt ſingularem & improbabilem eſſe ſententiam. Et probant primo quia Logica prædicamenta non ſunt à metaphyſicis diuerſa, nec è contra: ergo ſi ponitur concretum in vno prædicamento, ponetur & in alio, & ſi ab vno reijcitur reijcietur ab altero. Antecedens patet: nam in genere loquendò & in ſpecie non ſunt niſi 10. prædicamenta.

Secundo quia res non aliter diſtinguuntur in prædicamentis logicis, quàm in metaphyſicis, ſed in vtriſque diſponuntur ſub ratione generis & ſpeciei: ergo ſi in vno non poſſunt induere rationem ſpeciei, nec in alio, & ita nõ erunt in illo prædicamento metaphyſico, nec etiam in prædicamento logico. Sed habet hæc opinio Caiet. ſuam probabilitatẽ à nobis poſt modum oſtendendam.

Quæſtionis deciſio.

SEd vt quid in hac parte ſecundum D. Thomam & veritatem ſit tenendum aperiam, ſit 1. Concluſi. in ſubſtantijs nomina concreta, quæ compoſitum ſignificant propriè in genere eſſe dicuntur, ſicut genera vel ſpecies, vt homo vel animal. Forma autem vel materia non eſt hoc modo in prædicamento, niſi per reductionem. Quod etiam eſt dicendum de forma metaphyſica, vt de humanitate, animalitate, &c. Hæc concluſio eſt expreſſa ſententia Diui Thomæ capit. 7. de ente & eſſentia, in fine, & multis alijs locis ſuæ doctrinæ inferius adducendis. 1. Concl.

Vbi

Vbi autem Diuus Thomas loquitur, vt ſileant cæteri logici oppoſitum opinantes æquum eſt.

Probatur igitur concluſio: Illud, quod in prædicamento ſubſtantiæ collocatur debet eſſe vnum per ſe completum & perfectum, ſed talia ſunt concreta ſubſtantialia: ergo talia in recta prædicamentali linea collocantur. Maior probatur: nam talia, vel ſunt rerum eſſentiæ, vel genera conſtitutiua eſſentiarum: ſed hæc neceſſario debent eſſe ens per ſe, quia rerum eſſentiæ non poſſunt eſſe ens per accidẽs nec ex illis conſtitui. Et quod debeant eſſe tota quædam & concreta, probatur: quia cum ſubſtantia ſit ens per ſe, illud in recta collocatur linea, quod importatur vt ens per ſe completum & perfectum, & non vt pars alterius: cuius modi ſunt concreta, ergo.

Et ſi dicas contra: nam genus quod in recta linea collocatur, verbi gratia, animal ſignificatur, vt pars, ergo non vt totum. Reſpondetur, quod eſt pars metaphyſica, quæ etiam eſt totum. De quo ſupra libro. 3. dictum eſt. Et per hoc patet vltima concluſionis pars. Humanitas enim ſignificatur, vt pars metaphyſica, & eſt vere metaphyſica forma: quia illa, aliquid eſt homo: pars autem ad totum reducitur, & non eſt totum, qua ratione pars eſt: ergo non ordinantur in coordinatione, vbi totum coordinantur, ſed reducitur ad illam ordinationem. Eſt ergo prædicamentum entium completorum ordinatio cuius modi ſunt in genere ſubſtantiæ concreta & quantum ad eſſe, & quantum ad modum ſignificandi, vnde ſolum illa in prædicamẽto ordinanda ſunt. Vnde ſi abſtracta, vt humanitas, animalitas, coordinantur ex neceſsitate, erunt duo prædicamenta ſubſtantiæ: ſed hoc non eſt concedendum, ergo in prædicamento ſubſtantiæ nõ ponuntur abſtracta. Probatur maior: quia prædicamentum eſt prędicabilium coordinatio: ſed non poſſunt vnica coordinatione coordinari abſtracta & concreta, ergo nec poſſunt vnum conſtituere prædicamentum: quod ſi conſtituunt illud diuerſum erit à prędicamento concretorum. Vnde opinio aſſerens conſtituere aliud prædicamentum falſiſsima eſt: quia ex neceſsitate prædicamentum ſubſtantiæ ex concretis conſtitui debet, cum genera & ſpecies quæ prædicamentum conſtituunt, non reperiantur niſi in concretis: ſed abſtracta ad concretorum prædicamentum reducuntur.

2. Concl. Secunda concluſio. Nomina accidentium concretiue dicta, non ponuntur in prædicamẽto ſicut ſpecies, vel genera, vt album, vel muſicum niſi ſolum per reductionem: ſed ſolum ſecundum quod abſtractè ſignificatur, vt albedo & muſica. Hæc concluſio eſt Angelici Doctoris, vbi ſupra.

Prima pars concluſionis probatur: nam quæ debent collocari in recta linea prædicamentali, debent eſſe vnum ens per ſe: quia entia per accidens cum non dicant vnam naturam non collocantur in prædicamento: ſed concreta accidentium non ſunt ens per ſe, ergo non collocantur in prædicamento. Probatur minor: quia ex coniunctione accidentis cum ſubiecto non reſultat aliqua vna natura, ſed iunguntur res diuerſorum prædicamentorum: ergo concretum accidentale non eſt ens per ſe. Ad hoc enim erat neceſſarium, vt ex ſubiecto & accidenti, quod componit concretum, vna natura reſultaret.

Et confirmatur hæc ratio, & probatur concluſio magis: nam concretum accidentale non eſt ſola albedo, verbi gratia, nec eſt ſola ſubſtantia, ſed eſt ſubſtantia & accidens, modo ſignificetur ſubſtantia modo non ſignificetur per nomen concretum: nam hoc modo non diſputamus, ergo eſt ſubiectum ſubſtãtiale, cũ forma accidentali: ſed hoc ſubiectum cum hac forma non eſt ens per ſe, quia conſtat ex rebus diuerſorum prædicamentorũ: ergo hoc ſubiectũ cũ forma non poteſt induere intẽtionẽ generis & ſpeciei, ergo non poteſt poni in prædicamento. Ea enim quæ in prædicamento collocãtur generis, vel ſpeciei, vel indiuidui rationem debent induere: vnde Ariſtoteles 2. Topicorum dixit, coloratum non eſſe genus albi.

Sed contra iſtam concluſionem ſunt varia argumenta; primum, nã album v.g. eſt diffinibile, eſt enim corpus diſgregatiuũ viſus: & ita diffiniũtur accidẽtia in concreto, ſicut genus ſignum & alia huiuſmodi, ergo eſt ens per ſe: Probatur cõſequentia: quia ſotum entia per ſe diffinibilia ſunt vnica tantum diffinitione. Et ita S. Thomas loco proxime adducto dixit, quòd ſi in concreto diffinirentur ſubiectũ poneretur loco generis: ergo iam ſecundum D. Thomam accidentia in concreto diffiniri poſſunt. *Varia argumenta contraria. Et primum.*

Secũdum argumentum: nam Ariſtoteles in capite de qualitate cum prædicamentũ conſtitueret præfixit titulũ de qualitate & qualis: ergo ſignum eſt, quòd tam concreta, quam abſtracta ponuntur in prædicamento qualitatis. 2. Argum.

Tertio, nam probabile eſt, quod album ſolam qualitatem ſignificat, ſed tunc ratione ſui ſignificati non dicitur ens per accidens: ergo ratione ſui ſignificati ponetur in prædicamento. 3. Argum.

Ad primum argumentum reſpõdetur, quòd concretum nunquam eſt diffinibile vnica diffinitione, quia dicit & ſubiectum & formam accidentalem: ex quibus non reſultat vna natura: ſed ſi diffinitur eſt ratione accidentis ſignificati, vt inhærentis alteri. *Ad 1. reſp.*

Universidad de Deusto Biblioteca

Et nec tunc quidem habet propriam diffinitionem, quia id quod habet rationem generis est subiectum quod est substantia: genus autem accidentis sicut & differentia accidens debet esse, quia est idem cum sua essentia quæ est accidens. Vnde sicut nec propriè sunt in prædicamento, nisi per reductionem: ita nec propriè diffiniuntur in concreto, sed sunt quædam diffinitiones, quæ reducuntur ad veras & quidditatiuas diffinitiones. Et ita Diuus Thomas dicit, quod hæc non diffiniuntur ad modum accidentium, sed admodum substantiarum: & sic substantia quæ est subiectum ponitur, vt ipsorum genus.

Ad 2. resp. Ad secundum respondetur, quod Aristot. dicit de qualitate & quali: quia qualitas per se ponitur in prædicamento: quale autem reductiuè: & vt innueret vtrumque modum pònendi, hoc dixit, non quia concreta per se & directè in prædicamentis ponantur.

Ad 3. resp. Ad tertium respondetur, quod licet ita sit, vt ego magis probabile iudico, vt in fine præcedentis libri dictum est: tamen importat album subiectum: & quia ex subiecto & forma non resultat vnum per se, non ponitur in prædicamento nisi reductiuè: quia importat formaliter aliquid positum in prædicamento. Quod si sumas album ratione formalis, & vt importatur per istum terminum album, adhuc non ponitur directè in prædicamento: quia non potest intelligi sine eo, quod subiectum in recto coniungat, & ratione huius coniunctionis non potest in prædicamento collocari.

Quod si dicas vlterius; Coloratum est genus respectu albi, & nigri, & denominatur generis intentione: ergo potest collocari in recta linea prædicamentali: respondetur, quod non est genus propriè, sed reductiuè: sicut nec animalitas est genus propriè respectu humanitatis, & equinitatis, sed solum reductiuè: & ita nec denominatur propriè ab intentione generis, sed à quadam intentione reducta ad generis intentionem: & ita sunt intelligenda, quæ supra cum de intentionibus & de genere ageretur diximus.

Secunda pars conclusionis quod scilicet sola abstracta ponantur per se in prædicamento, probatur, quia Aristotel. 3. Topic. cap. 1. dicit iustitiam esse in genere, non iustum. Secundò, quia tunc purè importatur natura accidentis, & non importatur coniunctio aliqua rerũ diuersorum prædicamentorum: ergo illæ naturæ sic importatæ collocabuntur in prædicamẽtis accidentium.

Et præterea, quia essentiæ accidentium collocantur in prædicamentis non in concreto significatis, vt visum fuit: ergo in abstracto: quia non possunt aliter accipi, nisi in concreto vel abstracto.

Et præterea, quia ita significatæ sortiuntur rationem generis, & speciei & indiuidui: ergo sic prædicamentum constituunt. Et si fiat argumentum: nam in abstracto significantur per modum per se stantis & per modum substantiæ: ergo non possunt collocari in prædicamento: quia vt collocentur debent importare proprium modum suum, quod est alteri inhærere. Respondetur, quod licet non importentur, vt actualiter inhærentes tales essentiæ, importantur tamen vt inhærentes aptitudinaliter: quod sufficit vt habeant veram essentiam accidentium: quia actualis inhærentia non est de essentia accidentis, sed solum aptitudinalis.

Tertia conclusio: Satis probabilis est Caietani sententia, nimirum concretum accidẽtium non collocari in prædicamento logico: benè tamen metaphysico. Et præsupponit Caietanus suam sententiam, scilicet, concretum solã qualitatem importare, vt obiectum significatum, materiale verò esse extra rationem sui significati, licet coniungatur cum illo. Sed est aduertendum, vocari à Caietano prædicamentum metaphysicum rem prædicamenti. v. g. Prædicamentum metaphysicum substantiæ est quidditas substantiæ, vt habet talem essentiã, quæ determinat ens ad rationem substantiæ per esse per se completum: Et prædicamentum quantitatis est quidditas & essentia quantitatis: & sic de reliquis. Itaque non dicit prædicamentum metaphysicè amplius, quam rerum quidditates, quæ primo diuersæ sunt. Prædicamentum verò logicum super hoc addit, quod hæ quidditates sint distributæ in ratione generis & speciei & indiuidui: nec sunt duæ quidditates rerum, sed eadem quidditas cum diuerso modo accepta, qui modus se tenet ex parte nostri intellectus in ipsis rebus. Vult ergo dicere Caietanus album ad prædicamentum metaphysicum competere; quia album significat quidditatem qualitatis, quod est esse qualificatiuum substantiæ: non verò pertinere ad prædicamentum logicum: quia præter hoc requiritur, quod illa quidditas sic importetur, vt possit rationem generis fundare, & speciei, quod albo non competit rationibus iam dictis. Et hac sententia explicat D. Thomam, quod cõcreta non pertinent ad prædicamentum logicum: nam de illo D. Thomas loquebatur in illo capite: quia agebat de rerum essentijs in ordine ad intentiones logicas.

Tertia cõcl.

Argumenta dissoluuntur.

AD argumenta facta in principio, ad primũ pro prima opinione respondetur: quod illa coordinatio abstractorum non est prædicamentũ: quia non sunt genera nec species nec indiuidua, quæ ibi ordinantur, quod vt diximus requiritur ad rationem prædicamenti. Ad argumenta secundæ opinionis, ad primum

primum respondetur, quod Aristoteles illa genera nominat in concreto, vt faciliora: & vt ab illis ad abstracta perueniamus, ex quibus vere prædicamentum constituitur. Voluit enim Aristot. loqui de concretis, quæ reducuntur ad prædicamenta abstractorum, quia sunt quo ad nos notiora, non quia vere prædicamenta ex ipsis constituãtur. Quando vero dixit coloratum esse genus albi, non proprie accepit genus, sed reductiue id est, ita se habet ac si esset verum genus & reducitur ad illud.

Ad secundum iam patet ex conclusionibus.

Ad 3. resp. Ad tertium respondetur, quod prædicamentum est prædicabilium coordinatio, quæ sunt vere genus & species, concreta verò non sunt verè genera, & species in accidentibus (rationibus iam dictis) sed reducuntur ad prædicationes generum & specierum, vt diximus.

Et per hoc patet ad quartũ: nam, vt sit genus non debet importare compositum ex rebus diuersorum prædicamentorum, vel ex diuersis rebus formalibus eiusdem prædicamenti: sed hoc important composita accidentalia: & ita non sunt genus nec species proprie vt asserit Diuus Thomas: sed ad illa reducuntur ratione formalis, in quibus genus & species reperitur.

Ad quintum negatur consequentia: & ratio disparitatis constat ex conclusionibus. Et quamuis quo ad intentionem secundam prædicamenti, prædicamentum substantiæ & accidentis sint eiusdem rationis, non tamẽ pro materiali: & ita cum materialia sint diuersa possunt diuersas conditiones requirere, vt induant intentionem prædicamenti.

Ad confirmationem respondetur, quod nõ significantur vt partes, sed vt entia accidentalia, quorum essentia est esse aliquid substantiæ: non verò importantur vt partes componentes aliquod totum accidentale, sed vt tales essentiæ.

Ad 6. resp. Ad sextum respondetur, quod non est necesse, vt aliqua ponantur in prædicamento substantiæ, quod habeant subsistentiam incommunicabilem: sed sufficit, quod sit ens per se: & vt ponantur in prædicamento accidentis, non est necesse quod habeant actualem inhærentiam, sed aptitudinalis sufficit: nec est necesse quod sint indiuidua accidentalia: quia genera & species ponuntur, quæ non sunt huiusmodi. Nec requiritur, quod substãtiæ per se existãt, vt ponantur in prædicamento substantiæ: sed sufficit, quod possint per se existere.

Ad 1. cõtra Caiet. sent. Ad primum argumentum contra sententiam Domini Caietani respondetur: quod prædicamentum logicum. v. g. substantiæ & prædicamentum metaphysicum eiusdẽ substantiæ non dicunt duas rationes substantiæ diuersas, sed eandem substantiam considerat logicus & metaphysicus: Logicus quidem non secundũ suam essentiam, sed in ordine ad secundam intentionem: & ita considerat in prædicamento rationem generis & speciei & indiuidui, & disponit prædicamentum in ratione generis & speciei subijcibilis & prædicabilis: Metaphysicus verò considerat substantiam præcisè, qua ratione est modus entis, & substantiam secundum hanc considerationem vocamus prædicamentum metaphysicum. Bene ergo potest contingere, quod aliquid participet rationem substantiæ, & non ponatur in prædicamẽto logico: quia nõ habet conditionẽ requisitã, vt sit genus, vel species, vel indiuiduum. Id patet clare in prædicamento qualitatis: nã album essentiam habet qualitatis suppositò, quod solam significat qualitatem: & tamen non habet modum requisitum vt induat rationem speciei: & cum illud primum requirat solum vt sit in prædicamento metaphysico, & logicum prædicamentum vlterius requirat rationem speciei vel generis, &c. poterit collocari in prædicamento metaphysico, & non in prædicamento logico. Et per hoc patet ad secundum. Hic disputari rursus poterat, an prædicamenta realiter vel formaliter, vel ratione inter se distinguuntur: & quia Thomistis est familiare illud disputare in capite de relatione illuc vsque differendum duximus. Item disputari poterat, an detur aliquid commune vniuocum omnibus prædicamentis: & hoc cum dixerimus ens esse analogum, & nihil illis commune nisi ens assignari possit, aperte constat nihil commune illis dari posse vniuocum. An verò omnibus prædicamentis accidentium detur aliquid vniuocum commune, disputabitur post prædicamentum substantiæ. Si verò sit sufficiens diuisio entis per decẽ prædicamenta, in fine prædicamentorum tractandum duximus. Ad substantiæ tractationẽ accedamus.

QVÆSTIO III.

Quodnam sit diuisum cum diuiditur substantia in primam & secundam.

ET videtur quòd non sit aliquod diuisum, quod possit diuidi in primam & secundam substantiam. Et sit primum argumentum: nam Aristot. in præsenti non diuisit substantiam in primam & secundam, sed statim incepit tractare de prima substantia: ergo signum est nihil illis esse posse commune.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secundum argumentum. Id quod diuiditur, vel est substantia completa vel incompleta. Non potest dici substantia incompleta, cũ membra diuidentia sint substantiæ completæ, nec etiam potest dici quòd sit substantia completa, nam si est substantia completa, vel est vniuersalis, vel particularis: particularis esse nõ potest, alias esset prima substantia, quia substãtia completa particularis prima substantia est, & sic coincideret diuisum cum vno membro diuidenti, nimirum cum prima substantia. Vel est vniuersalis, & hoc esse non potest eadem ratione, quia coincideret cum secunda substantia, quæ est membrum diuidens: & si dicas substantiam, quæ diuiditur essentialiter esse ens per se completum, accidentaliter verò esse secundam substantiam: & ita denominatur conuerti cum vno membro diuidenti, sicut continet in diuisione vniuersalis quod in quinque vniuersalia diuiditur, & essentialiter solum dicit, esse vnum in multis, denominatur verò & accidentaliter est genus, à quadam intentione, quæ est genereitas, & ità denominatiue conuerti cum vno membro diuidenti, nimirum cum primo prædicabili: contra, nam diuisum in hac diuisione ex necessitate debet esse genus generalissimum huius prædicamenti: nam nihil aliud fingi potest esse diuisum: & tunc sic argumentor. Nam hoc diuisum ita prorsus est secunda substantia, sicut est secunda substãtia corpus & viuens, & animal & homo, & quęcunque alia substantia secũda quæ assignetur: ergo ex necessitate conuertitur cum membro diuidenti, & non accidentaliter: quia eodem modo est secunda substantia sicut membrum diuidens: ergo substantialiter & essentialiter, & ita erit diuisio nulla.

Et confirmatur hoc argumentum: nam explica quomodo diuisum, scilicet, generalissimum sit denominatiuè secunda substantia, & corpus non sit denominatiuè secunda substantia: & non poteris assignare rationem aliquã: nam in omnibus eodem modo se habent, præter quam in eo quod generalissimum non habet superius genus, & corpus habet: ergo eodẽ modo est substantia secunda: & sic diuisio nulla erit.

3. Argum. Tertium argumentum. Si substantia accipitur hic pro substantia completa directè existẽte in prædicamento substantiæ, vt viri docti censent: ergo diuisum est prima, vel secũda substãtia sicut membra diuidentia sunt prima, vel secunda substantia: & tunc diuisio erit nulla cum fiat conuersio membri diuidentis cum diuiso. Sed probatur consequentia: quia ea, quæ in recta linea constituuntur tanquam necessariam conditionem reponendi in prædicamento, requirunt rationem superioris & inferioris quidditatiui, nimirum generis vel speciei, vel indiuidui: ergo erit diuisum prima, vel secunda substantia: & sic conuertetur cum vno mẽbro diuidenti. Dices, quòd abstrahit: contra, quia nihil quod est in recta linea potest abstrahere à prima, vel secunda substantia: quia omne tale debet esse vniuersale, vel particulare, & ex necessitate diuisum debet esse vniuersale, eodem modo, sicut vnum membrum diuidens est vniuersale. Si dicas, quod hic diuiditur aliquid pertinens ad logicam considerationem, & non est aliquid metaphysicum: contra, & sit,

Quartum argumentum. Nam substantia logice considerata nihil est aliud, quam substantia secundùm quod substat accidentibus, & secundùm quod importat relationem substantiæ: sed etiam isto modo nullum datur diuisum in hac diuisione, ergo diuisio nulla. Antecedens probatur (& accipio substantiam pro hoc, quod est substare accidentibus) tunc substans accidentibus debet esse diuisum in primum substans, & secundum substans, si diuisio debet esse bona: sed neque hoc diuiditur: ergo. Probatur minor: nam substans hoc modo formaliter nihil aliud est, quã quidam modus realis pertinens reductiuè ad prædicamentum substantiæ, vt modus eius: sed quod in hac diuisione diuiditur pertinet ad prædicamentum substantiæ directè: ergo substantia sub isto modo non est diuisum. Minor probatur, quia ista diuisio facta est ab Arist. ad constituendũ prædicamentum substantiæ: & ita tam diuisum quam membra diuidentia ad hoc prædicamentum debent pertinere per se, & non reductiuè. 4. Argum.

Quinto. Si substantia diuiditur, vt habet rationem substantiæ in primam & secundam, sequitur, quòd prima substantia sit secũda: hoc autem non est dicendum: ergo diuisio est nulla. Probatur sequela: nam hoc substare secundo debet esse aliquid reale, cum sit secundò sustentare accidentia: sed omnis realitas & modus realis prius conuenit primæ substantiæ, quam secundæ: & quia conuenit primæ conuenit secundæ. Si autem iste modus conuenit primæ substantiæ, ergo erit verum dicere: prima substantia secundo substat: & sic erit secunda substantia. Probatur consequentia: quia habet in se modum constitutiuum secundæ substantiæ, sicut verum est dicere, Petrum esse album, quia habet in se albedinem, quæ est forma constitutiua albi. De hoc argumento inferius sumus dicturi. 5. Argum.

Sextò. Omnis bona diuisio debet habere duo membra diuidentia: sed hæc non habet: ergo non est bona. Probatur minor: nam Petrus & homo non sunt duo membra respectu substantiæ diuisæ: quia homo prædicatur de Petro formaliter: & idem est dicendum de omni alia prima & secunda substantia: vnum autem membrum diuidens non prædicatur formaliter de alio. Si dicas, diuisum formale non esse 6. Argum.

ens

ens perse, sed ens perse quatenus stat sub hoc modo reali, qui est substare, contra, nam non dantur duo membra saltim formaliter distincta in ratione substandi etiam: ergo adhuc diuisio est nulla. Consequentia est clara: quia mẽbra alicuius diuisionis debent esse ad minus formaliter distincta, sed probatur antecedens: nam primũ substans & secundum substãs sunt homo & Petrus: sed homo nõ habet aliquem modum realem nec formalem in ratione substantis, quem non habeat Petrus, nec Petrus, quẽ non habeat homo: ergo membra diuidentia nullomodo distinguntur realiter, Probatur minor: nam si modus, quo homo secundo substat conuenit homini, & non Petro: ergo iam aliquid reale conuenit homini, & non Petro, quod est falsum: quia quidquid realiter existit in homine, prius existit in Petro: si autem conuenit Petro: ergo Petrus est secundo substans: & sic erit secunda substantia; quia cui cõuenit ratio formalis alicuius cõuenit etiã effectus formalis illius rationis. Dices, quod Petus habet subiectiue secũdi substantis rationem, non tamen denominatur secunda substantia, quia non est capax illius denominationis, sicut in passo est forma, qua agens denominatur tale, & tamen, per illam formam non denominatur agens passum, eodem modo, quamvis motus secundi substantis sit in Petro, non denominatur Petrus secundo substans, quia est incapax talis denominationis & sufficit vt secunda substantia denominetur talis distinctio rationis ratiocinatæ inter primam & secũdam substantiam. Contra: nam modus primi & secundi substãtis solũ per operationẽ intellectus distinguũtur: ergo nõ est ista bona diuisio, quidquid dictum sit in solutione antecedẽti. Antecedens probatur: quia in Petro nõ est duplex modus substandi, sed si esset aliquid reale, esse deberet in Petro quia (vt diximus) nihil reale est in homine, quod non sit prius in Petro: ergo solumest vnus modus, qui quatenus cõsideratur in ordine ad speciem seu genus dicitur secundum substans: quatenus vero consideratur in ordine ad Petrum dicitur primum substans: & ita diuisio est nulla: quia membra cuiuscunque diuisi saltim formaliter realiter distingui debent, & redeunt si sunt idem formaliter à parte rei primum & secundum substans, omnia inconuenientia supra dicta inter arguendum.

Præambula ad decisionem quæstionis.

VT hanc quæstionem, & omnem de substantia disputationem intelligere possimus, operæ pretium erit animaduertere multifariam substantiã accipi posse secundum metaphysicos & logicos; nam primo pro cuiuslibet rei essentia accipitur, sic eã accipit Arist. cum diffinit vniuoca, & æquiuoca. Nam dicit vniuoca esse quorum nomen est commune, & ratio substantiæ nomini accommodata est eadem: vbi substantia pro essentia seu conceptu obiectiuo rei cuiuslibet vsurpatur: qua etiam ratione illam Arist. 5. Metaphy. tex. 15. & 7. Metaphy. tex. 15. accipit, accipitur secundo modo substantia pro omni eo, quod non est in subiecto; & ita accipitur substantia pro vt distinguitur contra accidens, quãdo dicimus, ens aliud substantia, aliud accidens. Nam ista diuisio iuxta dist. 15. accipitur contradictorio modo vt accidens dicatur ens inhærens; substantia vero est ens non inhærens alteri. Et substantia accepta pro re distinguitur contra accidens, adhuc accipitur tribus modis. Primo modo pro substantia separata à materia: & ita accipitur ab Arist. 12. metaphy. cap. 2. Secundo modo accipitur pro substantia sensibili, quæ alteri non inhæret: ita accipitur 5. Metaph. tex. 8. Accipitur 3. modo pro composito ponibili in recta linea prædicamentali: ita accipitur 5. Met. cap. 8. Accipitur etiam pro generalissimo prædicamenti substantiæ, quod non est compositum, sed abstrahit à simplici & composito; vt dicitur à D. Thom. de natura generis cap. 10. Accipitur adhuc substãtia peculiariter à logico duobus modis, & pro ente perse quatenus accidentia sustentat: ita quòd dicit supra rationem entis perse, modum quendam reductum ad prædicamentum substantiæ; quo constituitur in ratione sustentantis accidentia actualiter. Nam si consideretur, vt ens perse, dicit aliquid, quod potest sustentare accidentia: si vero cõsideretur vt actu est sub accidentibus, dicit rationem substantis actu. Et sic accipitur substantia à logico vt actu accidetia sustẽtat; & hoc quod est actu sustentare accidentia est ratio formalis substantiæ constitutiua, secundum quòd à logico tractatur de substantia in hoc prædicamento, vt inferius erit videndum. Accipitur etiam à logico substantia secunde intentionaliter, quatenus dicit relationem substantiæ: quæ relatio est secunda intentio. Et quanuis solum ad logicum formaliter pertineat tractare de substantia ea ratione, qua importat secundam intentionẽ, tamen tractatio etiam substantiæ quatenus dicit aliquid reale, potest pertinere ad logicam considerationem in ordine ad secũdam intentionem. In hac ergo quæstione illud inquirimus, quomodo accipiatur substantia cum in primam & secundam diuiditur.

In qua quæstione sunt varia opinantiũ placita. Quidam dicunt substantiam in communi esse diuisum, & hoc diuisum essentialiter habet quod sit substantia, denominatiue vero quod sit secunda substantia. Et non in conue-

nit

Universidad de Deusto Biblioteca

nit diuisum conuerti denominatiue cũ aliquo membro diuidenti. Dicunt ergo secundum substantiam denominatiuè, & essentialiter ens perse, diuidi in primam & secundam substantiam.

Alij opinantur, si sermo fiat de substantia prime intentionaliter, nullum dari diuisum in hac diuisione. Si verò fiat sermo de illa secunde intentionaliter accepta datur diuisum formaliter: & hoc est intentio substantiæ in concreto, quæ diuiditur in secundam intentionem primæ substantiæ, & in intentionem secundæ. Censent verò alij hanc partitionem esse substantiarum, vt videtur tenere Amonius, ita vt sit sensus: Substantiarum in recta linea constitutarum, aliæ sunt primæ, aliæ secũdæ. Dixerunt præterea alij diuidi in hac parte substans in primum & secundum substans: & hoc substans, quia analogum est nullatenus in prædicamento substantiæ collocari. Suarez disp. 33. sectione secunda quandam opinionem ex his videtur conflasse; & dicit, substantiam diuidi in ratione subsistentis, & substantis alijs, & membra diuidentia esse rationis tãtum & non rei, quoad distinctionem membrorum. Nam sæpe (inquit) contingit distinctionem esse rationis, & membra esse omnino realia; vt patet in attributis diuinis, quæ ratione distinguntur interse, & sunt nihilominus entia realia. Et subdit: tamen, cũ vna substãtia substet ratione alterius, hoc non est in re sed in ordine ad conceptus nostros. Vide quomodo dicit pugnantia. Nam si membra sunt realia, & membra sunt prima & secunda substantia: ergo non habet substantia quòd sit prima, vel secunda per relationem rationis, vel in ordine ad conceptus nostros, etiam si distinctionem habeant in ordine ad nostros conceptus. Nam aliud est membra diuidentia distinguì per ordinem ad conceptus nostros, aliud est habere rationem primæ vel secundæ substantiæ per ordinem ad nostros conceptus. Nam primũ verũ est in aliqua opinione probabili, secundum falsum, & incompossibile in sua positione. Nam dicit, quod membra sunt realia, & quod habent rationem primi & secũdi substantis per relationem rationis. Nam quanuis attributa diuina realia sint & distinctionẽ rationis sortiantur in ordine ad nostos conceptus, sapientia, v. g. & iustitia; nõ cõstituunt tamen in ratione iustitiæ & sapientiæ per relationem rationis, nec in ordine ad nostros conceptus.

Quæstionis decisio.

PRima conclusio: Cũ diuiditur substãtia in primam & secundam, non accipitur substantia pro substantia incompleta. Probatur conclusio: nam sequeretur, quod substantia prima, & secunda manerent semper cũ illa imperfectione incompletæ substantiæ, & sic prima & secunda substantia erunt incompletæ substãtiæ: sed hoc falsum: ergo. Probatur Maior. Nam quando aliquod diuisum in sua ratione includit aliquam imperfectionẽ, participatur semper à membris diuidentibus cum illa imperfectione; sicut si de ratione animalis est hæc imperfectio, quòd sit corruptibile ab omni diuidente animal, participatur semper cum eadem imperfectione. Sed minor probatur: quia prima & secunda substantia, semper sunt aliquid completum. Secundo probatur: Quidquid est de ratione superioris conuenit semper omni inferiori: sed de ratione substantiæ incompletæ est quod sit pars: ergo hoc deberet competere omni inferiori: & sic prima & secunda substantia essent partes, quod est absurdum maximum, cum collocentur in prędicamento substantiæ, saltim quantum ad id, quod est prima & secunda substantia.

Sed nota, quod diuiso aliqua possunt competere, essentialiter & secundum suam definitionem: & illa sunt quæ à diuidentibus participantur. Alia vero illi conueniunt, non tanquã de sua ratione existentia, nec tanquam consecuta ad suam rationem, sed per accidens: Et ista non participãtur à suis inferioribus, sicut animali conuenit esse quoddam totum potentiale, secundum quod est sine differentijs consideratum: & hoc non participatur ab inferioribus. Et quia esse substantiam incompletam includit in sua ratione primo modo esse partẽ: si substantia incompleta diuideretur in primã & secundam semper prima & secunda essent partes.

Et tertio probatur conclusio: nam sequeretur, quod hæc manus esset substantia prima, & manus esset substantia secunda: & sic esset genus vel species, quod est falsissimum. Vide D. Thom. opusc. de nat. generis cap. 10. & 3. par. quæst. 2. art. 4. Et præterea: nã huic manui non conuenit primo substare accidentibus: ergo non est prima substantia. Probatur antecedens: quia totum primo substat, & ratione illius partes substant: nam sicut suppositum prius habet esse: ita prius habet substare accidentibus conuenientibus toti composito: & idem dicendum de manu.

Sed aduerte, aliqua esse accidentia conueniẽtia toti ratione partium, vt esse crispũ: & ista prius existũt in parte prout habet esse à toto, tãquam in subiecto incõpleto, & cõsequenter in toto; sed tãquã in subiecto completo prius habẽt esse in toto, cæterum ratione partis.

Secunda conclusio: Diuisum in hac diuisione non est substantia prout abstrahit à completa, & incompleta, quæ nihil aliud est, quam substantia, vt distinguitur ab accidenti. Hæc conclusio æque certa est ac præcedẽs: & est Caiet. in præsenti. Probatur, quia capiendo substantiam, secundum hanc rationẽ, conuenit partibus substantiæ: ergo illæ essent primæ vel secundæ substantiæ: sed hoc est impossibile, vt iam supra patuit: ergo. Ma. patet: quia cui conuenit diuisum, debet aliquod membrorum diuidentium competere, alias diuisionis membra non exhauriunt totam diuisi confusionem: sed partes substantiæ sunt substantia, vt distinguitur contra accidens: ergo deberent esse prima, vel secunda substantia, si substantia in hac vniuersalitate diuiditur.

2. Concl.

3. Conclu. Tertia conclusio. Hic non fit diuisio eorũ, quæ in recta linea prædicamentali collocãtur, sic adeo vt non possit dari vnũ diuisum aliquomodo commune, sed solum habeat hæc diuisio rationem partitionis.

Et prius notandum, partitionem alicuius dupliciter fieri posse. Vno modo, vt solum sit rerum, quæ in aliquo superiori non conueniũt numeratio, quæ est propria æquiuocorum, vt nomine æquiuoco significantur.

Secundo modo fieri potest partitio earum rerum, quæ quamuis partiantur & numerentur, habent tamen aliquod superius, in quo cõueniant: sicut quamuis diceremus animalium aliud homo, aliud equus (quæ quædam partitio est) conueniunt tamen homo, & equus in animali: & hæc est optima diuisio; animal aliud homo aliud equus. Asserit ergo conclusio falsum esse dicere, solum primo modo substantiam partiri posse in primam & secundã, & non potius secundo modo. Hæc conclusio est D. Thom. de potentia quæst. 9. art. 2. ad 6. & 1. d. 25. q. 1. art. 1. vbi dicit. Ad 6. dicendũ, quod natura generis substantiæ diuiditur in primam & secundam: ergo iam quid commune diuiditur: Nam natura generis quid cõmune est ad primam & secundam substantiã aliquomodo. Et solutione ad 7. dicit, quòd cũ definitur persona, quòd sit rationalis naturæ indiuidua substantia, substantia non ponitur in definitione personæ pro hypostasi, sed pro eo, quod est commune ad substantiam primam, quæ est hypostasis, & ad substantiam secundam: & diuiditur in vtramque: ergo iam aliquid commune datur ad substantiam primam & secundam, quod in vtramque diuidatur secundum opinionem D. Thom. Et præterea, quia substantia prima est substantia cõpleta, & substantia secunda est substantia completa: ergo substantia completa est communis primæ & secundæ substantiæ: ergo poterit diuidi in illas: nam omne commune diuidi poterit in ea, quibus est commune.

4. Conclu. ¶ Quarta conclusio: Impossibile est dare in diuisione substantiæ, si diuisio fiat per membra realia, aliqua membra, quæ realiter vel formaliter distinguantur. Hæc conclusio præterquam quod est. D. Thom. supra dicta quæstione de potentia, probatur euidenter. Nam prima & secunda substantia, in ratione entis perse considerando illas, non distinguntur formaliter nec realiter: ergo iam secũdum hanc considerationem nostra conclusio est vera. Probatur antecedens: nam Petrus ab omnibus superioribus quæ sunt in recta linea prædicamentali solum ratione distinguitur: ergo. Probatur antecedens: quia omnia superiora includuntur in illo quidditatiue; & de ipso in primo modo dicendi per se prædicantur: ergo nullo modo ab ipso realiter nec formaliter distinguuntur: nam prædicatum quidditatiuum nullo modo à re, cuius est prædicatum, realiter distinguitur. Et hoc magis probatur: quia nullum membrum diuisionis alicuius ab alio formaliter distinctum de alio prædicatur prædicatione formali: sed secunda substantia, nimirum homo, animal, &c. prædicantur de Petro: ergo ab illo non formaliter distinguuntur. Et ita dixit. D. Thom. quæstione adducta de potentia, quod ista diuisio non est generis: quia nihil continetur sub secunda substantia, quod non sit in prima.

Et vocat secundam substantiam genus generalissimum, quod si fiat diuisio entis perse completi in ratione substantis in primũ substans, & secundum substans, sic quod fiat diuisio ens perse completum, vt sustentans accidentia, aliud est primũ sustentans accidentia, aliud secundum. Si inquam isto modo fiat diuisio, nec datur per membra realiter distincta, nec realiter, tamquam res à re, nec realiter formaliter. Probatur cõclusio in hoc sensu: quia non dantur duo modi substãdi realiter distincti: ergo membra sub ista ratione non distinguntur realiter. Probatur antecedens: nam isti modi distincti realiter, vel sunt in diuersis subiectis, vel in eodem: neutro modo: ergo non dantur. Probatur Minor quia substare accidentibus primò, est quidam modus consequutus ad substantiam, ex eo, quia est ens perse subsistens incommunicabiliter: & quod secũdò substet, ex eo, quod est subsistens, & non incommunicabiliter: sed subsistens incommunicabiliter, & subsistens non communicabiliter non sunt duo subiecta realiter distincta: ergo non possunt habere duos modos realiter distinctos. Dices, quod sunt isti modi realiter distincti in prima substantia, contra: quia prima substantia non est nisi vnum ens perse: ergo non habet nisi vnum modum substandi consecutum ad suum esse perse. Et præterea: quia, si modus secundi substantis est in prima substantia: ergo prima substantia est secundo substans, quod est absurdũ. Consequentia, & antecedens in principio quæstionis efficaciter fuit probatum: maximè, quia cum Petrus, & homo sint, seclusa operatione intellectus, idẽ prorsus, non possumus etiam si fingẽdi detur licen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

licentia dicere duos habere Petrus & homo, modos substandi distinctos: quia non sunt duo, quæ possint illos duos modos recipere. Sed contra istam conclusionem argumentor primo. Hæc propositio est falsa: Primum substans est secunduim substans; & item ista: prima substantia est secunda substantia: ergo aliquid formaliter dicit vna, quod non dicit alia. Probatur consequentia: quia si ambæ dicerent eandem rationem formalem: vera esset propositio, sicut vera est ista: Petrus est homo: quia Petrus, & homo non dicunt diuersas rationes formales. Secundo: nam. D. Thom. dicit, quod substantia diuiditur in primam & secundam, vt quid commune: ergo membra distinguntur saltim formaliter. Probatur antecedens de potentia quæst. 9. art. 2. ad 6. & 7. Consequentia probatur: quia de intrinseca ratione diuidẽtium membrorũ est, quòd distinguãtur suis rationibus formalibus ad minus. Tertio nam hæc est vera: quia Petrus sustentat accidẽtia, homo sustentat: ergo sustentatio Petri est causa sustentationis hominis: ergo realiter distinguntur istæ sustentationes. Probatur consequentia: quia causa & effectus realiter debent distingui.

Ad primũ argumen. Ad primum argumentum respondetur, concedendo, hanc propositionem esse falsam: Primum substans, & prima substantia est secunda substantia; quia secunda substantia etiam si pro materiali dicat aliquid reale, sed illud dicit per conceptum communem: nam de intrinseca ratione secundæ substantiæ est vniuersalitas, saltim, vt conditio necessariò requisita; sicut non est concedenda illa. Hoc ens mobile est obiectum Philosophiæ, & ista conceditur, Ens mobile est obiectũ: quia obiectũ scientiæ saltim vt conditionem dicit vniuersalitatem. Vnde dixit Arist. Secundæ substantiæ sunt species & genera, & cætera. Ad 2. ex conclusionibus sequentibus patebit solutio.

Ad 2.

Ad tertiũ respond. Ad tertiũ respõdetur, q̃ illa dictio quia nõ dicit verã causalitatem: nam ad hoc erat necesse, quod esset duplex entitas, & duplex substãdi ratio; quod est inintelligibile. Sed dicit illa dictio, quia, aliquid prærequisitum, vt possimus formare conceptum communem, cui substare accidentibus conueniat, maxime, quia secundæ substantiæ non sunt in re seclusa operatione intellectus: & tamen si esset vera causalitas in re, seclusa operatione intellectus, deberet esse primum & secundum substans, & causalitas primi supra secundum: quod est falsum: nam in re non est homo vniuersalis, sed hic homo: & ita non est secunda substantia, sed prima.

5: Concl. Quinta conclusio: Diuisio substantiæ his omnibus modis fieri potest. Primo vt diuisum in primam & secundam substantiam sit ens perse completum, & faciat hunc sensum: Ens perse completum aliud est prima substantia, aliud secunda: & tunc non dicit membra pro materiali realiter distincta: sed dicit membra, quæ licet realiter sint idem, modos tamen diuersos habent, secundum quos intelliguntur membra diuisionis esse opposita. Ita asserit. D. Thom. supra dicta solutione ad 6. cum dicit: Sed est diuisio generis secundum diuersos modos essendi. Et non loquitur de genere, quatenus dicit secundam intentionem: ita quod illa sit ratio diuisa: sed loquitur de genere generalissimo substantiæ pro materiali, quod est ens perse completum: & hoc dicit diuidi per diuersos modos, & modi sunt particulariter substare accidentibus, & vniuersaliter substare. Nã bene intelligimus nos Petrũ esse hoc substans accidentibus, & hominem non esse hoc substans accidentibus: sed substans accidentibus incommuni: intelligimus enim ens perse completum determinari per modum sustentandi accidentia in particulari, & incommuni: qui modi accidunt enti perse completo. Et sunt quidem duo modi non realiter distincti vt duæ res, sed ita distincti, vt diuersi mode denominent ens perse completum; vt pote non inclusi in ratione formali illius. Et hac ratione vocat. D. Thom. potius hanc diuisionem analogam, quam generis in suas species: quia isti modi habent interse formaliter rationem analogicam, cum vnus sit realis, particularis, alius sit rationis: nimirum vniuersalitas in substando. Et certom est ideo hanc diuisionem vocari analogam, quia enti reali, & rationis nihil vniuocum dari potest; sed potius illi modi habent quamdam analogicam vnitatem, de quo inferius. Vnde falsum dicit Suarez contra Caiet. vbi supra: nam quãdo res diuiditur per diuersos modos, non est necesse modos participare diuisum, sed satis fuerit illud afficere aliquo modo, & de materiali includere: sicut, si diuidamus cursum, quòd sit alius velox, alius tardus; velocitas & tarditas non includunt cursum, sed determinant & de materiali illum dicunt.

Potest secundo sic fieri diuisio, quod ponamus in subiecto diuiso aliquam rationem formalem supra ens perse quæ sit formalitas, ratione cuius diuiditur dicendo: Substans accidentibus aliud est primo substans, aliud secundo substans. Et hoc censeo impossibile: quia non dantur duo modi positiui substandi, à quibus abstrahamus rationem substantis incommuni: sed solum datur vnus modus substandi accidentibus in particulari, & vnus modus substendi. Et iste modus accidit enti perse cõpleto & illud determinat. Et ex hoc nos per intellectum constituimus alium modum, qui est substare in vniuersali, cognoscendo id, quod substat sine conditionibus indiuiduantibus:

tibus: & intelligimus etiã substãtiã particularẽ particulariter subsistere, & vniuersalẽ non subsistere particulariter: quod est esse secundam substantiam. Nam profectò, vt in principio quæstionis probabamus, tunc diuidens membrum essentialiter conuerteretur cum diuiso: quia si das substans completum in communi, quod diuiditur in primum & secundũ substans: eodem modo prorsus est substans sicut est substans secundum substans: quod est intrinsecum vitium diuisionis. Potest etiam tertio modo intelligi diuisio, vt fiat sensus: Ens perse completum, aliud est prima substantia, idest, particulariter habens esse perse: alia est secunda substantia, idest, in communi habens esse perse. Et ista clara diuisio est: quia ens per se completum per diuersos modos diuiditur. Naturis enim rerum accidit esse vniuersales, vel particulares, vt cap. 4. de ente & essentia demonstratur à D. Tho.

Potest quarto modo accipi diuisio secunde intentionaliter, vt diuidatur substantia in primam, & secundam substantiam: quæ substantiæ prima & secunda dicant formaliter relationem & intentionem primæ & secundæ substãtiæ. Sed hæc diuisio licet videatur clara, idem inconueniens habet.

Ad secun. Ad secundum respondetur, diuisum esse substantiam, quæ est generalissimum per diuersos modos, vt iam diximus, quæ est substãtia completa: & hanc vocat. D. Thom. substãtiam generis per diuersos modos.

Ad tertiũ respond. Ad tertium respondetur, quod diuisum est ens perse, cui accidit modus primæ & secundæ substantiæ: non verò diuisum est secunda substantia, vt sic: ità vt ratio formalis diuisi sit ratio secundæ substantiæ rationibus supra factis: & argumenta in principio etiam hoc probant. Et ista diuisio est intelligenda adeũ modum, quo intelligitur diuisio corporis per calidum & non calidum.

Ad quart. Ad quartum respõdetur, illud quod in hac diuisione diuiditur pertinere ad prædicamentum substantiæ pro substrato: modus verò realis primæ substantiæ, qui est substare accidentibus, seu subsistere incommunicabiliter, pertinere ad illud reductiue: quod verò suscipit hunc modum directe, & suscipiens hunc modum est ens perse. Alius verò modus secundæ substantiæ non pertinet ad hoc prædicamentum pro vniuersalitate, quam dicit; sed pro quanto dicit sustentationem: nam dicit substare accidentibus in vniuersali. Nec est inconueniens quòd dicat formaliter aliquid rationis, & pro substrato modum substandi in vniuersali, qui solum ratione distinguitur à modo substandi particulari: sicut homo ratione distinguitur à Petro.

Ad quin. Ad quintum respondetur, negando sequelam: nam modus secundæ substantiæ dicit substare cum vniuersalitate, qui non est in prima substantia; licet substare sit in prima substantia, sicut homo sine conditionibus indiuiduantibus non est in Petro, sed in intellectu, licẽt homo sit in Petro.

Ad sextum respondetur, quod hic nihil cõmune diuiditur ad hominem & Petrum, nisi natura generis generalissimi: ad omnes verò secundas & primas substantias nihil commune datur: & ita non est diuisio alicuius communis & superioris ad existentes substantias in recta linea: sed diuiditur ens perse completum per modos diuersos, vt diximus. Et hæc argumenta bene memoriæ manda pro nostris conclusionibus confirmandis.

QVÆSTIO IIII.

Quæ nam diuisio sit ista, qua diuiditur substantia in primam, & secundam.

IN hac quæstione est solennis & antiquissima opinio, & in gymnasijs Dominicanis satis frequens, substantiam analogicè dici de prima & secunda substantia, accipiendo substantiam in ratione substandi. Et dicunt hanc esse opinionẽ nostri magistri sanctissimi D. Tho. in quæstione læpe citata de potentia. Et probatur hæc opinio, & sit primum argumentum; nam ratio substandi conuenit secundæ substantiæ in ordine ad primam, & cum dependentia ab illa: ergo dicitur analogicè. Cõsequentia patet: nam propterea ens analogicè dicitur de substantia & accidenti, quia conuenit accidẽti ratio entis in ordine ad substantiam, & cum dependentia à substantia: sed antecedens primum probatur, quia propterea homo est albus, quia Petrus est albus, & in sustentanda albedine dependet à Petro: ergo. *1. Arg.*

Secundum argumentum: nam primum substans est simpliciter substans & maxime substans, vt inquit Arist. in litera: secundum verò substans est secundum quid substans: & huius signum est quòd nec potest esse nec intelligi sine ordine ad primum substans: ergo dicitur analogicè. Consequentia probatur: quia nihil aliud requiritur ad rationem analogiæ. Sed probatur antecedẽs: nam implicat intelligere secundum substans sine primo, cum secundum, ordinem ad primum intrinsecum importet, & in omnibus est similitudo ad analogiam repertam inter substantam & accidens. *2. Arg.*

Tertio probatur ista sententia authoritate. D. Tho.

Universidad de Deusto
Biblioteca

D.Thom.de potentia quæst.9. art.2.ad.6. Vbi ita dicit:Ad 6.dicendum,quod cum diuiditur substantia in primam & secundam,non est diuisio generis in species,cum nihil contineatur sub secunda substantia, quod non sit in prima:sed est diuisio generis secundum diuersos modos essendi.Nam secunda substantia significat naturam generis secundum se absolutam:prima verò significat eam,vt indiuidualiter subsistentem: vnde magis est diuisio analogi,quam generis:sic ergo persona cõtinetur quidem in genere substantiæ,licet nõ vt species,sed vt specialem modum existendi determinans.Hæc.D. Thom. ergo secundũ D.Thomæ sententiam,diuisio substantiæ in primam & secundam,est analoga diuisio: Nã dicere esse magis diuisionem analogam,quam generis, non tollit esse diuisionem analogam. Alij in hac parte censent, si diuisio accipiatur realiter,analogam esse:si vero accipiatur secundo intentionaliter esse vniuocam. Sed quid ego sentiam,sequentibus explico.

Deciditur quæstio.

1. Conclu. PRima conclusio: Hæc diuisio substantiæ in primam & secundam est diuisio subiecti in accidentia. Hæc conclusio est expressa D.Thom.loco proximè adducto, vbi dixit esse diuisionem generis secundum diuersos modos:& vocat genus ens perse completum, quod est materiale generis primi. Sed quando aliquid per modos diuersos diuiditur, diuiditur,vt subiectum in sua accidentia: ergo. Hoc ipsum tenet Caiet.in præsenti,& alij logici fundati & illustres: tenet etiam illam Villalpando.Et demonstratur ista conclusio: nam enti perse completo in recta linea existenti conueniunt isti duo modi substantiæ primæ & secundæ constituiui.ergo cum diuiditur per illos modos diuiditur vt subiectum in sua accidentia & modos,Probatur antecedẽs: nam ens perse completum particulariter substat accidentibus, & ens perse & completum in communi substat seu secundo substat,quod idem est:ergo cum per primo & secundo substare diuiditur substantia per modos suos diuiditur.Et aduerte perspicaciter cũ dicitur communiter à logicis,substantiã aliã esse primam & aliam secundam, diuisum accipi pro ente perse.Et est sensus:Enti perse completo conuenit hic modus qui est sustentare accidentia primo:& etiam iste qui est secundo sustentare illa.Et non accipitur substantia pro ente per se cũ aliquo modo substandi in communi abstrahendo à primo & secundo modo substandi:quia nullum materiale nec subiectum dari potest,nec in recta linea,nec extra,cui conueniat talis modus substandi abstrahendo à primo, & secundo modo substandi: nam omne existens in recta linea est ex necessitate primum aut secundum substans, quam ob rem debet habere modum primi aut secundi substantis.Nam omne ens perse & completum debet concipi, vel in particulari,& erit prima substantia; vel in vniuersali, & erit secunda. Nec potest ab his abstrahere;quia ab vniuersali abstrahere non potest,quod est generalissimum substantiæ.Et si dicas: cur ergo dicuntur modi entis perse primò,& secundò substare,respondetur,ideo dici,quia conueniunt enti perse completo,& non sunt de sua essentia: nam optime sine illis valet intelligi. Bene enim concipimus nos naturam entis perse cõpleti sine vniuersalis & particularis ratione:cũ hæc illi accidat,& solum habeat secundum se illud,quod per suã definitionem explicatur. Et cum rursus videamus ens perse completũ in communi concipi & intelligi cum modo substandi accidentibus secundo; & videamus etiam in re primò substare accidentibus, dicimus esse modos illius,quia illi conueniunt,vt aliquid existens extra suam essentiam.

Secundo cum diuiditur cursus in velocem & tardum,est diuisio subiecti in accidentia: & similiter cũ diuiditur corpus in albũ & nigrũ;quia sunt aliquid albedo,& nigredo,tarditas & velocitas,determinãtes illa subiecta, nec includũtur in ratione subiectorũ.Sed idẽ est dicendum de istis modis primò,& secundò substare:ergo est diuisio subiecti in accidẽtia diuisio substantiæ in primam & secundã:sicut est diuisio cursus in tardum, & velocem.

Secunda conclusio; Diuisio substantiæ in primam & secundam,non est propriè, & in rigore diuisio analoga.Hæc conclusio insinuatur à D.Thom.in supra dictis verbis, ita dicente: Vnde magis est diuisio analoga,quam generis. Quæ verba si in rigore accipiantur faciunt hunc sensum, quod est diuisio generis, & est diuisio analoga,quia comparatiũ propriè,includit positiuum,& dicit excessum in re comparata, scilicet, quòd magis illi ratio analogicæ diuisionis conueniat.Ex quo sic argumentor:Nullo modo vult dicere.D. Tho. quòd sit diuisio generis in species: ergo nullo modo vult dicere, quod sit diuisio analoga propriè,sed vult dicere, quod habet quandã similitudinem cum analogica diuisione,vt explicabimus post modum.Hanc conclusionem sic probo: nã propria analoga diuisio illa est, quando aliqua forma à diuersis participatur partim eadem,partim diuersa;sed ratio substãtiæ à prima & secunda non participatur partim eadẽ,& partim diuersa: ergo non est diuisio analoga propria. Sed minor probatur:nã non datur aliqua vna forma,quæ participetur à diuersis:ergo. Probatur antecedes: quia forma non potest esse ens perse,quia ens perse simpliciter participatur à Petro, & ab homine, v.g. Nec potest esse aliqua alia forma seu ratio in recta linea constituta:nec potest esse substandi ratio abstrahendo à primi & secundi substantis ratione: quia vt dixi non datur talis ratio cum non detur subiectum aliquod, cui possit competere:quia non datur tale subiectum in recta linea: omne enim tale subiectum est prima, vel secunda substantia, nec datur aliquod abstractum ab existentibus in recta linea, & superius illis:quia nullum ens completum & perse datur superius ad substantiam,quæ est generalissimum:ergo & sine subiecto dari non potest.Dico,sine subiecto, cuius sit:omnis enim modus exposcit subiectũ, cuius sit,& hæc est demonstratio.

2. Conclu.

Præterea, diuisio omnis analoga diuersa membra exposcit, quæ sint diuersæ rationis, non omnino,sed partim, sed substantia, seu ens perse,non habet hæc membra:ergo. Maior patet ex definitione analogorum. Nam substantia,quæ est vnum membrum distincta est ab accidenti,etiam si ratio entis in illis reperiatur proportionaliter: idem de sano dicendum est, & de omni analogiæ membro absque vlla exceptione. Sed minor probatur: quia prima & secunda substantia non sunt duo membra distincta, quorum vnum simpliciter participet rationem substantiæ, & aliud secundum quid:quia ratio entis perse seu corporis seu viuentis,seu animalis, seu hominis in Petro includitur, & est de ratione eius,& solum differunt penes includens & inclusum,& sola operatione intellectus distinguntur:ergo illa seclusa nulla est diuersitas in membris analogiæ.Dices,quod non est analogia,nisi in ratione substantiæ;sed contra: quia etiam si sit in ratione substantis analogia, non potest reperiri,nisi sint membra diuersa, quæ participent hanc rationem analogiæ: sed ista non dantur: quia Petrus, & homo non sunt duo extrema realiter distincta,sed Petrus includit hominem:ergo. Et præterea: vel ista analogia est seclusa operatione intellectus,vel non.Si dicas,quod non est seclusa operatione intellectus: ergo intellectus facit, quod homo dependeat in substando a Petro: & sic illa dependentia erit rationis; si quidem consequitur ad operationem intellectus. Vel est seclusa operatione intellectus; & hoc est impossibile; quia seclusa operatione intellectus non sunt Petrus & homo distincti, neque duo: ergo seclusa operatione intellectus, non potest, Petrum substare accidentibus, esse causa quod homo substet, nec hominem substare non potest dependere ab hoc, quod est Petrum substare;quia causalitas & dependentia debet esse inter duo.Et præterea rationibus communibus probo conclusionem,quę certè non bene dissoluuntur. Nam si substare analogice dicitur de Petro & homine,quia homo non substat,nisi Petrus substet, sequitur, quòd esse animal rationale (& accipio illud prout dicit essentialem connexionem) dicitur analogice de Petro & homine, quod est ridiculum & impossibile.Probatur sequela: quia Petrus ideo est animal rationale, quia homo est animal rationale: conuenit enim primo & perse homini esse animal rationale, & Petro cõuenit per se secũdo.Imò sequitur quod esse risibile secundum quod dicit connexionẽ per se dicatur analogice de Petro & homine;quia primo & perse conuenit homini in secundo modo,& Petro conuenit per aliud: quæ omnia non sunt audita apud authores graues.

Et si arguas contra hanc conclusionem: nã Arist. dicit hominem substare accidentibus, quia Petrus substat; & substare accidentibus maximè dicit de secunda substantia, quia est magis substantia:ergo dicitur analogicè substantia de Petro & de homine, respondetur; quòd illa dictio,quia, est accipienda vt nota consequentiæ,nõ vero vt dicens verã causam à parte rei:ex eo enim,quòd Petrus in sua ratione includit rationem hominis,licet particularizatam,& addit supra illam conditiones indiuiduantes est bona consequentia, Petrus substat,ergo homo substat:& quia Petrus substat,homo substat.Verum non potest dici vera causa substare Petrum huius, quod est hominem substare,cum Petrus & homo ratione ratiocinandi solũ distinguantur.Et non est bona consequentia,homo substat accidentibus, ergò Petrus substat: quia ratio hominis reperitur in alio supposito distincto à Petro. Dixi in conclusione,hanc diuisionem non esse propriè & in rigore analogam,quia illi modi substandi primo & secundo habent aliquomodo analogiam in ratione modi:quia secundo substare dicit rationem vniuersalis: dicit enim ens perse cũ modo vniuersalitatis & quia vniuersalitas,quæ complet rationẽ modi secundi substãtis,est ens rationis & modus primę substantiæ est realis: & enti reali seu modo reali & modo rationis nihil potest esse cõmune vniuocum.Ideo hæc diuisio quantũ ad modos cẽsetur analoga:quia quando superius est analogũ,inferius similiter:& quia ens analogicè dicitur de ente reali,& rationis:ideo modus primi substantis & secundi analogicè dicunt in ratione modi propter ens inclusum in illis, quod est diuersæ rationis.Et hoc voluit docere.D.Thom. Postquã enim dixit,esse diuisionẽ generis per diuersos modos,subiunxit: Nõ enim est generis in species,sed potius analogis. Voluit enim hoc mysteriũ recõditum aperire, quod est analogia in ratione modi in ipsis modis substãtiæ cõstitutiuis, quia ens includitur in illis,quod est analogũ. Nõ vero voluit dicere, quòd substantia analogice de prima & secunda dicatur: sed est diuisio subiecti in

Universidad de Deusto
Biblioteca

in accidentia ratione modorum, & ipsi modi non sunt eiusdem rationis; cum vnus, scilicet, modus secundæ substantiæ includat aliquid rationis, & alius modus, scilicet; modus primæ substantiæ sit aliquid reale.

3. Concl. Tertia conclusio: Accipiendo substantiam primam & secundam secunde intentionaliter pro Petro. v.g. vt habet relationem primi substantis, & hominem, vt habet relationem secundi substantis, substare dicitur de illis analogice. Patet: quia relatio secundi substantis conuenit homini in ordine ad relationem primi substantis. Et hæc analogia est analogia proportionalitatis; quia non datur aliqua relatio communis, quæ sit relatio substantis in cõmuni, abstrahendo à primo & secundo substante: quia nullum subiectum intelligi valet, cui illa relatio conueniat, sicut diximus de modo substandi realiter: & est hæc analogia proportionalitatis. Nam sicut se habet primũ substans ad ea, quibus substat, seu refertur relatione primi substantis; eodem modo se habet secundum substans, & refertur ad ea, quibus secundò substat: nec potest abstrahi vnus conceptus ab illis relationibus, qui sit conceptus substãtis: sicut nec potest abstrahi ab alijs analogis multis proportionalitatis. Hanc conclusionem inferius magis explicabimus.

Argumenta dissoluuntur.

AD primum argumentum respondetur, quòd inter primam & secundam substantiam non est dependentia analogica, etiam in ratione substandi: quia non sunt duæ rationes reales realiter distinctæ, quæ participent rationem analogicã partim secundum eandem rationem, & partim secundã diuersim. Sed pro tanto secunda substantia dicitur dependere à prima in ratione substandi; quia cũ Petrus dicat rationem hominis determinatam, si Petrus substat accidentibus, homo substabit: quia Petrus includit hominẽ; non vero Petrus habet aliquam causalitatem supra hominem in substando: quia nec est efficiens causalitas, vt de se constat, nec materialis, nec finalis, nec formalis: omnes enim istæ causalitates distinctionem realem saltim formalem inter causam & effectum exposcunt: & inter Petrum & hominem nulla est à parte rei distinctio, nisi rationis ratiocinatæ fundamentaliter. Et valde miror viros doctos hoc modo explicare analogiam primæ & secundæ substantiæ.

Ad 2. Ad secundum respondetur, quòd non datur primum & secundum substans à parte rei; sed solum sunt duo & distincta per operationem intellectus; & non duo quomodocũque, sed duo, quæ se habent vt includens & inclusum; quod potius est esse idẽ diuersimodè consideratũ: & ita non datur vnũ, quod sit maxime substans & aliud, quod sit secũdũ quid substans. Sed dicit Arist. q̃ de Petro affirmantur omnia accidentia, & etiam prædicata quid ditatiua: de homine verò non affirmantur tot prædicata. Et hoc vocat Ari. nõ ita substare secũdã substantiam, sicut primã: & propterea vocat primam maximè substantiã: non verò quia sint duæ, quarum vna simpliciter habeat rationẽ substantis, & alia secundũ quid. Et quamuis non possit homo esse albus, quin aliquod indiuiduum sit albũ, nõ est propter analogiam; sed quia gradus, specifici nõ suscipiũt accidẽtia, nisi indiuiduati & determinati per aliquid particulare.

Ad tertium respondetur. D. Thom. non docere, esse ibi analogiã, nisi secũdum modum à nobis explicatum. Et patet euidenter: nam ex hac propositione, vnde magis est diuisio analoga, quam generis, non licet inferre, quòd sit diuisio generis in suas species: ergo non licet inferre, quòd sit diuisio analoga. Sed intelligendus est, D. Thom. vt diximus, & præterea habet hũc sensum clarissimum, quòd si esset diuisio alicujus superioris, & non esset diuisio subiecti per suos modos & accidentia, potius esset collocanda hæc diuisio inter diuisiones analogas, quam inter diuisiones generis in suas species: & hæc de hac quæstione sufficiãt. Ad 3.

QVÆSTIO V.

Vtrùm intentio vniuersalis includatur in ratione secũdæ substantiæ, secunde intentionaliter acceptæ, & intentio particularis indefinitione substantiæ primæ secũde intentionaliter acceptæ.

ET videtur, q̃ sicut nã Arist. dicit in hoc capite secũdas substantias esse genera & species primatũ substãtiarũ, sed species & genera sunt vniuersalia: ergo de ratione secũdæ substantiæ est esse vniuersale. Et confirmatur: nã Arist. dicit quod primæ substãtiæ sunt in secundis: sed nõ possunt esse in illis nisi secundæ substãtiæ sint vniuersales, vt contineantur in illis, sicut continetur particulare in vniuersali: ergo.

Secundũ argumentũ: nam prima substãtia est quæ nec est in subiecto, nec dicitur de subiecto, & quæ primo substat accidentibus: sed huiusmodi est indiuiduum, & particulare: ergo de ratione primæ substantiæ est, quod sit particularis. 2. Argum.

Tertium argumentum. Hæc est vera prædicatio, 3. Argum.

catio, secunda substantia est genus, & similiter ista, secunda substantia est species, ergo prædicatũ conuenit subiecto: nõ accidẽtaliter; quia alias posset intelligi secunda substantia sine eo, quod esset genus, vel species: quod tamen implicat: quia quod secũdo substat species est, vel genus: ergo conuenit essentialiter: ergo de ratione secundæ substantiæ est, quòd sit vniuersalis. Et confir. argumentum: nam de prima substantia affirmatur, quòd sit indiuiduũ substantiæ, & non accidentaliter: ergo essentialiter: ergo est de eius ratione esse indiuiduum.

Præambula ad quæstionem.

SApientissimus Magister Soto. c. de substãtia q. 1. in fine videtur dicere de ratione secundæ substãtiæ esse vniuersalitatem, quin imo quòd non sit aliud secunda substantia, quã vniuersale prædicamenti substantiæ. Ait enim, quòd homo in quantum abstrahit à cõditionibus indiuiduãtibus est species. Petrus verò, vt concipitur notitia singulari, tamquã subiectum omnium accidentiũ seu prædicatorum, est prima substantia. Vbi videtur asserere vniuersalitatem esse de ratione substantiæ secundæ, & particularitatem de ratione primæ substantiæ. Alij dicunt non posse substantiam tam primã, quam secundam dicere in sua ratione aliquid rationis, propterea quòd substantia collocatur in prædicamento substantiæ, & à metaphysico consideratur in 7. Meth. qua propter istud, quod importat, debet esse aliquid reale. Et maximè, quia substantia est, quæ sustentat accidentia secundum propriam rationem: ens rationis autẽ nõ potest sustentare accidentia: & ita non potest esse de ratione substãtiæ, nec primæ nec secundę. Vnde cum intentio vniuersalis, & particularis sint aliquid rationis, non possunt esse de ratione primæ & secundæ substantiæ.

Decisio quæstionis.

1. Concl. PRima conclusio: Ratio vniuersalis non clauditur in ratione secundæ substantiæ, nec tamquam ratio generica illius, nec tamquam quid transcendens, nec tamquam vltima differentia.

Prima pars conclusionis probatur, scilicet, quòd non clauditur ratio vniuersalis, tamquã ratio generica in secunda substantia: nam intentio substantiæ & vniuersalis specie differunt: ergo substantia non includit rationem vniuersalis, vt genus.

Sed probatur antecedens: nam intentio vniuersalis, & secundæ substantiæ habent diuersos terminos formales: ergo specie differunt. Consequentia est clara: quia relationes cuiusmodi sunt intentiones primæ & secundæ substantiæ penes terminos specie differunt.

Sed probatur antecedens: nam vniuersale vt sic refertur ad particulare, seu ad inferius, sed secunda substantia non refertur ad inferiora, sed refertur ad ea, quibus substat, scilicet, ad accidentia, & ad ea, quæ sustentantur in ipsa: sed istæ sunt diuersæ rationes termini: ergo. Secundo probatur hoc ipsum. Secunda substantia refertur ad ea, quæ habent rationem formæ respectu eius, quia habent rationem eorum, quæ sustentantur & afficiunt secundam substantiam: sed vniuersale refertur ad ea, quæ habent rationem materiæ: quia ad ea, de quibus prædicatur refertur & prædicabile, habet rationem formæ respectũ subiecti: ergo termini specie differunt: quia sufficiens distinctio est in ratione termini considerare id, ad quod terminatur in ratione materiæ, vel ratione formæ: sicut in patre & in matre est sufficiens distinctio considerare filium vt genitum actiue, vel passiue principaliter, vel minus principaliter, vt relatio paternitatis & maternitatis specie differant. Secunda pars conclusionis probatur, quòd non claudatur ratio vniuersalis in ratione substantiæ secundæ, tamquam vltima differentia secundæ substantiæ: quia ratio vniuersalis non determinat rationem secundæ substantiæ: ergo non est vltima differentia. Probatur antecedens: quia est aliquid communius quam substantia: ergo non determinat tamquam vltima differentia rationem secundæ substantiæ. Consequentia probatur, quia communiora potius determinantur, quam determinent minus communia. Antecedens probatur: quia conuenit alijs, quam secundæ substantiæ ratio vniuersalis; nam conuenit etiam accidentibus.

Secunda conclusio: Prima substantia non claudit in sua ratione intentionẽ & relationẽ particularis. Hæc conclusio probatur: quia aliquid dicitur particulare in ordine ad vniuersale; sed dicitur prima substantia in ordine ad ea, quæ sustentat, vt primũ omnium subiectum sustentationis: ergo illæ duæ rationes sunt diuersæ specie: & ità vna non includitur in ratione alterius. Et hæc probatio clara manet ex anteriori conclusione. 2. Conclu.

Tertia conclusio: Substantia secunda non respicit intentionem vniuersalis tamquã correlatiuum suum: & idem est dicendũ de intentione & ratione primæ substantiæ respectu intentionis particularis. Probatur ista cõclusio: quia prima substantia refertur ad id, quod primo sustentatur ab illa & secũda substantia, ad id, quod secundò sustentatur ab eadẽ secunda substantia: sed ista non sunt vniuersale, vt sic, sed diuersi termini formales: ergo. 3. Conclu.

Intellectus namque considerans Petrum primo sustentare accidentia, & multa alia, concipit ipsum, vt primum subiectum sustentanti

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſtentationis : & tribuit illi intentionem primi ſubſtantis. Et conſiderans hominem, vt ſecundum ſubiectum, tribuit illi intentionem ſecundi ſubſtantis: & iſtæ intẽtiones referũtur ad ea, quæ ſuſtentãtur, quatenus ab intellectu accipiuntur, vt termini illarum relationum. Et, vt hoc magis intelligas aduerte, primam & ſecundam ſubſtantiam dupliciter accipi poſſe, & pro ſubſtrato, ſeu materialiter, & formaliter. Pro ſubſtrato, tam prima, quam ſecunda ſubſtantia ſunt aliquid reale in recta linea prædicamenti ſubſtantiæ conſtitutum, & ſunt ens perſe completum, & ſunt conceptus obiectiui, huius conceptus, homo, verbi gratia, & huius conceptus Petrus. Poſſunt accipi præterea formaliter, & dicunt quaſdam relationes, quæ ſunt ſecundæ intentiones, quibus ad ea, quæ ſuſtentant referuntur: & hæ relationes, & modus ſubſtandi multum conducunt ad conſtituendum prædicamentum ſubſtantiæ, quia quibus iſta conueniunt in prædicamento ſubſtantiæ collocantur: & ſcimus de ſubſtantia tam prima, & ſecunda quomodo ſint faciendæ prædicationes: quia de ſubſtantijs affirmantur ea, quæ in ipſis ſuſtentantur.

4. Conclu. Quarta concluſio: Intentio ſecundæ ſubſtãtiæ, vt alicui cõueniat præſupponit in ipſo intentionem vniuerſalis, & intentio primæ ſubſtantiæ intentionem particularis. Hæc concluſio probatur: nam ſecunda ſubſtantia eſt quæ ſecundò ſubſtat: ſed non poterit ſecundo ſubſtare, niſi ſit vniuerſalis; ergo. Minor, probatur: quia particulare in genere ſubſtantiæ cum ſit ſuppoſitum, eſt quod primò ſubſtat accidentibus: ergo vt ſecundo ſubſtet, debet eſſe denudatum à conditionibus indiuiduantibus: & ſic erit vniuerſale. De prima vero ſubſtantia probatur, quòd debeat eſſe particularis, vt habeat intentionẽm primæ ſubſtantiæ. Nam prima ſubſtantia eſt primum ſubiectum omnium: ſed non poteſt eſſe primum ſubiectum niſi ſit particulare: ergo. Sed quamuis hæ concluſiones veræ ſint, concedendæ ſunt iſtæ propoſitiones, Secunda ſubſtantia eſt vniuerſalis, eſt genus aliquando, & aliquando ſpecies. Prima ſubſtantia eſt indiuiduum: nam hoc ſæpiſsimè aſſerit Ariſtot. in hoc capite, & probant argumẽta facta in principio. Et probatur hoc corollarium: quia quando duæ formæ conueniunt eidem materiali, vna affirmatur de alia inconcreto, ſi non fiat appellatio: nam hæc prædicatio eſt vera: albũ eſt dulce: ergo etiam erit vera hæc propoſitio: ſecunda ſubſtantia eſt vniuerſalis, prima ſubſtantia eſt particularis. Nec tibi videatur mirum, primam ſubſtantiam formaliter dicere ſecundam intentionem, & ſecundam ſubſtantiã ſimiliter. Nam. D. Thom. in locis adducendis inferius, quæſtione. 9. aſſerit ſuppoſitum eſſe nomen ſecundæ intentionis, quatenus ſubſtat naturæ: ergo etiam prima & ſecunda ſubſtantia erunt nomina ſecundæ intentionis, quatenus ſubſtant accidentibus: nam ex eo, quòd ſubſtant accidentibus accipiuntur ab intellectu, & denominantur ſecundæ ſubſtantiæ.

Argumenta diſſoluuntur.

AD omnia argumenta reſpondetur, quòd probant intentionem ſecundæ ſubſtantiæ, & vniuerſalis neceſſario connecti, & ſimiliter intentionem primæ ſubſtantiæ, & particularis. Non vero probant, quòd vnum ſit de definitione alterius, & ratione, vt genus, vel differentia, vel vt quid tranſcendens.

QVÆSTIO VI.

Vtrùm ſit ſecunda ſubſtantia realiter ſubſtans accidentibus, ſecluſa operatione intellectus.

IN hac quæſtione ſubtili logici aliqui acuti ex ſchola. D. Thom. dicunt ſubſtantiam primam & ſecundam eſſe in rerum natura quantum ad hoc, quod eſt ſubſtare accidentibus realiter, licet non ſint in rerum natura ſecluſa operatione intellectus cum ſuis ſecundis intentionibus. Nam ſicut cõcedimus, quòd à parte rei eſt Petrus & homo, & animal: ita dicendum eſt, quòd eſt primò ſubſtãs accidentibus, quod eſt Petrus & ſecundò ſubſtans accidentibus, quod eſt homo: licet homo nõ ſit vniuerſalis, niſi per operationem intellectus. Nam ad has propoſitiones cõcedẽdas ſufficit diſtinctio rationis ratiocinatæ, quæ eſt inter Petrũ, & hominẽ; & ſufficit vniuerſalia eſſe in rebus fundamentaliter remote. Et probatur iſta ſententia.

Primò: nã Ariſt. cõcedit effectus particulares reducendos eſſe in cauſas particulares, & 1. Arg.
effectus vniuerſales in cauſas vniuerſales: ſicut generatio hominis reducenda eſt, in hominẽ, & generatio Petri in Petrũ: ſed vt iſtæ propoſitiones concedantur ſufficit, quòd Petrus & homo ratione ratiocinata diſtinguãtur, & nõ eſt neceſſe, quòd homo ſit vniuerſalis: ergo ad concedendum, quòd homo ſecundò ſubſtat, & Petrus primo, non eſt neceſſe, quod homo ſit vniuerſalis, & diſtinguatur à Petro, tanquã vniuerſale inactu, à particulari: ſed ſufficit, q̃ diſtinguatur ratione ratiocinata fundamentaliter.

Secundo, hæc propoſitio vera eſt: Medicus 2. Arg.
curat Caliam, & non hominẽ, etiam ſi Petrus & homo ſint idẽ, ob hoc ſolũ, q̃ in eodem indiui-

diuiduo reperiuntur diuerſi gradus fundamẽtaliter ſolum diſtincti, qui poſſunt cauſare in intellectu diuerſos cõceptus; ergo etiam cõcedetur iſta propoſitio, homo ſecundo ſubſtat accidentibus, & Petrus primò ſubſtat: quia ratione ratiocinata fundamentaliter Petrus & homo diſtinguntur, etiam ſi actualiter per intellectum non diſtinguantur.

3. Argu. Tertio: hæc propoſitio conceditur vera ſecluſa operatione intellectus: quia Petrus currit, homo currit: ergo hæc concedetur vera: quia Petrus ſubſtat, homo ſubſtat: ergo dabitur ſecundum ſubſtans ſecluſa operatione intellectus: & ſic dabitur ſecũda ſubſtantia: nam ſecunda ſubſtantia nihil aliud eſt quàm ſecundum ſubſtans.

Quæſtionis deciſio.

1. Concl. PRima concluſio: Non eſt concedendum eſſe ſecundam ſubſtantiam formaliter ſecluſa operatione intellectus. Probo iſtam concluſionem: nã ſecunda ſubſtantia, vt aſſerit Ariſt. in hoc cap. eſt genus & ſpecies, ſed genera & ſpecies non ſunt in rerum natura formaliter, vt viſum fuit lib. 2. ergo nec ſunt ſecũdæ ſubſtantiæ formaliter: nam quamuis relatio generis & ſpeciei non ſit de ratione ſecundæ ſubſtãtiæ, eſt nihilominus aliquid requiſitũ ad hoc, vt ſecunda ſubſtantia ſit formaliter; nec concedendum eſt eſſe ſecundum ſubſtans formaliter. Quod probo: quia, vt hæc propoſitio concedatur vera, ſecundum ſubſtans eſt formaliter, eſt neceſſe, quod ſit ſecundum ſubſtans, ſed non eſt formaliter ſecluſa operatione intellectus: ergo. Maior eſt clara; minor probatur: quia vt ſit ſecundum ſubſtans debet eſſe diſtinctum à primo, ſed non eſt diſtinctũ, niſi per operationem intellectus formantis diuerſos conceptus: ergo in re formaliter non eſt ſecundũ ſubſtans. Minor probatur: quia homo & Petrus non habent eſſe diſtincti, niſi quando intellectus format conceptum hominis diſtinctũ à conceptu Petri, ex quo reſultat diſtinctio rationis in Petro, & homine, quatenus ſunt obiecta diuerſorum conceptuum: ergo: ſed in re non habent iſtos diſtinctos conceptus: ergo nec in re habent diſtinctionem: & ita in re non eſt ſecundum ſubſtans.

Secundo probatur concluſio: Subſtare in vniuerſali accidentibus non eſt, niſi ſit ſubſtãs in vniuerſali accidentibus: ſed ſubſtans in vniuerſali accidentibus, non eſt, niſi ſit vniuerſale; vniuerſale autem habet eſſe per operationem intellectus: ſecundum ergo ſubſtans non eſt ſecluſa operatione intellectus.

Et notandũ, q̃ omnia prædicata, quæ ſunt de eſſentia hominis, conueniunt etiã homini, qui eſt vniuerſalis: & non ſolũ illa, ſed ea etiã, quæ ſingularibus conueniunt propter illa, quæ habẽt repugnãtiã cũ modo eſſendi in vniuerſali. Vnde ſi Petrus ambulat, homo qui cõmunis eſt ambulat, & ſi Petrus ſubſtat accidentibus, homo qui eſt cõmunis, ſubſtat accidentibus: nõ tamẽ ſi Petrus primò ſubſtat, homo, qui eſt vniuerſalis primò ſubſtat, nec ſi Petrus eſt particularis homo qui eſt vniuerſalis, vt ſic eſt particularis.

Secũda cõcluſio: Concedẽdũ eſt ſecundam 2. Conclu.
ſubſtãtiã, & ſecũdũ ſubſtãs eſſe in rerũ natura fundamẽtaliter remote. Probatur iſta concluſio: quia in rerũ natura eſt ratio hominis ſubſtãs accidẽtibus cũ aptitudine, vt abſtrahatur à particularibus: ergo eſt ſecunda ſubſtantia fundamentaliter. Probatur conſequentia: nam vt ſit fundamẽtaliter, nihil aliud requiritur.

Tertia cõclu. A parte rei nõ datur prima ſub- 3. Concl.
ſtantia ſubſtans accidentibus cũ intẽtione primæ ſubſtantiæ: datur tamen prima ſubſtantia metaphyſice, ideſt, indiuiduum ſubſtantiæ Phyſicum ſubſtans & ſuſtentans accidentia. Prima pars concluſionis probatur: quia prima ſubſtantia dicit formaliter ſecundam intentionem: ſed ſecunda intentio non eſt à parte rei, ſed fundatur in eſſe cognito: ergo non eſt ſecũda ſubſtantia formaliter in re. Quod verò ſit indiuiduum phyſicum non eget probatione: quia Petrus eſt à parte rei ſuſtentans albedinẽ.

Et ſi inquiras, in quo fundatur ſecunda intẽtio ſubſtantiæ? Reſpondetur, quòd intellectus apprehendit ſubſtantiam, ſiue primã, ſiue ſecũdam, vt quid ſubijcibile reſpectu accidentis, quod ſuſtentat & tribuit illi intentionem ſubſtantiæ.

Diſſoluuntur argumenta.

AD argumentũ primũ reſpõdetur, quòd, Ad 1. arg.
vt effectus vniuerſales reducantur in cauſas vniuerſales eſt neceſſum, q̃ ſint effectus vniuerſales & cauſæ vniuerſales; & vt accipit arguens cauſam & effectũ vniuerſalem nõ dantur, niſi intellectu faciente vniuerſale formaliter: nam à parte rei vniuerſale, ſolum remotè reperitur, vt iam vidimus lib. 2.

Ad ſecundũ argumentũ, reſpondetur, potius eſſe pro nobis: nam medicus nõ curat ho- Ad 2. arg.
minem, prout eſt ſub vniuerſalitate, ſed prout eſt à parte rei ſingularis; quia paſsiones, ſicut & actiones ſunt ſingularium.

Ad tertium reſpondetur, quòd iſta eſt bona Ad 3. arg.
conſequentia: Quia ratio hominis reperitur in Petro, non vero datur ſecundum ſubſtans à parte rei formaliter; quia non datur homo abſtractus à Petro per diſtinctum conceptum cognitum ſecluſa intellectus operatione, & vt diximus illa particula dicit illationem, non vero verã cauſam realem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVÆSTIO VII.

Vtrùm definitio primæ substantiæ sit recte asignata.

1. Arg. DEFINITIO primæ substantiæ sic habet; Substantia prima est, quæ nec est in subiecto, nec dicitur de subiecto. Hæc definitio non videtur bona. Primo, essentia primæ substantiæ siue consideretur pro substrato, siue formaliter, est aliquid positiuum: ergo male explicat per negationem Arist. eius essentiam. Antecedens probatur: quia indiuiduum substantiæ aliquid positiuũ est, quod est substantia pro materiali; relatio etiam, qua refertur ad ea, quæ sustentat, est aliquid positiuũ: ergo. Cõsequentia illa prima probatur: quia quòd positiuum est non bene explicatur per negationẽ, quæ est ratio sibi opposita. Et confirmatur: quia cum substantia formaliter sit relatio, debuit per suum terminum definiri: cum igitur non definiatur, definitio est nulla.

2. Argum. Secundum argumentum: Hæc definitio cõuenit alteri à definito: ergo est mala. Probatur antecedens: nam Deo conuenit, qui nec est prima nec secunda substantia: nam Deus nec est in subiecto, nec de subiecto dicitur. Si dicas in definitione debere subintelligi substantiam, ita vt illud, quod est substantia, nec est in subiecto, nec dicitur de subiecto, sit prima substantia: at vero Deus, non est substantia, pro vt substando dicitur: Contra: nam si aliquid esset animal rationale, etiam si non subintelligatur, quòd sit animal esset certè homo; quia hæc est hominis definitio: ergo id, quod nec est in subiecto, nec de subiecto dicitur, si hæc est bona definitio, etiam si non subintelligatur substantia, erit substantia prima.

3. Argum. Tertium argumentum: Persona est prima substantia; & tamen est in subiecto & dicitur de subiecto: ergo definitio nulla. Maior probatur: nam persona secundum Boetium est rationalis naturæ indiuidua substantia; sed indiuidua substantia est prima substantia: ergo persona est prima substantia. Minor probatur: nã prædicatur de hac & de illa persona: nam hæc persona est persona, & idem argumentum fieri potest de supposito, quod est persona, & tamen prædicatur de hoc & de illo supposito: & idem argumentũ fit de aliquo homine: ergo.

4. Argum. Quartum argumentum: Partes substantiæ nec sunt in subiecto, nec dicuntur de subiecto, vt hæc materia, & hæc forma, & hæc humanitas, nec est in subiecto, nec dicitur de subiecto & tamen non sunt prima substantia: ergo. Et idem argumentum fieri potest de anima rationali separata. Et confirmatur: nam prima substantia est singularis: ergo non potest diffiniri, male ergo ab Arist. definitur.

Quæstio dissoluitur.

RESpondetur quæstioni; & dico definitionem primæ substãtiæ ab Arist. asignatã optimã esse: & probatur, tũ explicando eam, tũ soluendo argumẽta. Hæc autẽ definitio sic explicatur: nã vt aliquid sit prima substantia debet esse primũ substãs omnibus accidẽtibus & prædicatis omnibus superioribus in existentia, & hoc debet habere ratione sui ipsius, ad quod munus præstãdum ex necessitate debet esse aliquid particulare & indiuiduum; requiritur præterea, q̃ habeat subsistentiam cõpletam: nam partes etiam si subsistent accidẽtibus (quia non habent subsistentiã completã) habent substare ratione totius. Nam si caput est album hoc illi prouenit ex eo, quod habet esse in toto, & ex eo, quòd totũ substat: cum autem intellectus apprehendit substantiam vt subsistentem complete, & substantẽ omnibus accidentibus, & prædicatis omnibus, substantialibus ratione suipsius, statim tribuit illi intẽtionẽ primi substantis, qua refertur ad ea, quibus substat, in quo perficitur essentia primæ substantiæ, secundũ logicã consideratione, licet iã hoc supponat rationẽ substantiæ primæ pro materiali. Et per illas duas negationes explicat Arist. hanc dictã essentiã primæ substantiæ. Nã prima negatio separat primam substãtiam, ab accidentibus, & à partibus substãtiæ, nam accidentia & partes substantiæ in subiecto sunt, licet diuersimode. Accidentia enim sunt in subiecto per proprias inexistentias in hæsiue, cæterum partes substantiæ sunt in toto composito componendo ipsum, & habent esse per esse totius. (De anima autem rationali dicemus postmodum.) Et ita Arist. dixit, quòd pars est in toto. Posterior negatio, scilicet, nec dicitur de subiecto, excludit à ratione primæ substantiæ, secundã substantiã quæ dicitur de subiecto, scilicet, de prima, nã vniuersale de sua parte subiectiua dicitur: attamẽ prima substantia, nimirũ Petrus, de nullo alio dicitur, quòd sit sibi inferius, nec prædicatur prædicatione artificiali. Et istæ duæ negationes explicant in substantia prima id, quod positiuum est, nã prima substantia, est substans accidentibus, tamquã id, quod nec est in subiecto, nec dicitur de subiecto. Et totũ hoc ordinatur à logico ad explicandam naturam secundæ intentionis primæ substantiæ: quia consideratio logica formaliter, ad secundam intentionem tendit, quæ est eius formale obiectum. Et cum hæc definitio explicet naturã primæ substantiæ, & alijs non conueniat à definito, & nihil sit illi superfluum, aut diminutum, exacta est.

Argu-

Argumenta dissoluuntur.

Ad prim. argum. AD primum respondetur, Aristoteli esse in more per negationes explicare aliquid positiuum, nam punctum definit esse illud, cuius partes non sunt; & primũ principium, q̃ sit illud, quod non est ab alio, & à quo sunt omnia. Ita in præsenti per illas duas negationes in definitione positas substantiæ explicuit nobis naturam positiuam substantiæ pro substrato, vt illa sic explicata transiremus ad cognitionem secundæ intentionis ipsius. Ad confirmationẽ respondetur, relationẽ per suũ fundamentum bene explicari. Et ita Arist. per hoc, quod est esse substans accidentibus, realiter explicuit nobis secundã intentionem: & quod substantia prima, sit substans primò accidentibus, nobis declarauit per illas negationes non esse in subiecto, nec dicide subiecto.

Ad secun. argum. Ad secundum argumentũ respondetur, illas duas negationes æquiualere huic affirmationi in explicando, prima substantia est, quæ habet esse completũ, & substat accidentibus, quod Deo optimo maximo nullatenus potest competere. Nam licet illæ negationes videantur secundum apparentiam Deo competere, nullatenus in rei veritate competunt, vt dixi, quia præsupponunt, seu explicant aliquid positiuum, quod Deo conuenit.

Ad tertiũ argum. Ad tertium argumẽtũ respondetur primò, & facilè, q̃ licèt modus, quẽ de formali important supradicta nomina, sit multis cõmunis, id tamen, quod est persona, & quod est suppositũ, non est multis commune, nec prædicatur de multis. Et de hociã supra diximus in prædicabilibus. Cũ autẽ in definitione personæ dicitur, quod sit rationalis naturę indiuidua substantia, intelligitur pro eo, quod est persona, nõ pro modo personæ in cõmuni importato. Suppositũ autẽ est nomẽ secũdæ intentionis, & de formali dicit secundã intentionẽ, vt asserit. D. Tho. 3. d. 6. q. 1. ar. 1. & ita nõ importat omnibus suppositis cõmune, nisi secundã intentionem. Sed de his plura diximus de genere & specie disputantes superius.

Ad quartũ argum. Ad quartũ respõdetur, q̃ & si partes nõ sint in subiecto per inhæsionẽ, nec prædicẽtur de subiecto per se sumptæ, tamẽ habẽt esse per esse subiecti, & sunt quid incõpletũ, nec substãt accidentibus, nisi ratione totius, & idẽ est dicẽdũ de humanitate. De ratione verò primæ substãtiæ est, quòd nec sit in subiecto per inhæsionẽ, nec per acceptionẽ esse substantialis sibi à toto communicati, sed debẽt esse per se, vt quid completum & perfectum.

De anima vero rationali separata dico quod nõ est quid cõpletũ, sed ex natura sua est pars ordinata ad hominis cõstitutionẽ, & non participãs perfecte rationẽ substantiæ, sed imperfecte: & ideo nõ est prima nec secũda substantia. Et si dicas, cõtra: nã hæc anima rationalis separata substat accidentibus: ergo est prima substantia; distinguitur antecedẽs. Substat in cõpletè, & vt pars, fateor, ergo est substantia prima, negatur cõsequentia: quia vt sit prima substantia debet substare, vt quid completũ: nam hoc sonat prima & secunda substantia, & in sua ratione includunt rationem perfecti. Ad confirmationem dissoluendam sit.

QVÆSTIO VIII.

Vtrùm prima substantia, quæ definitur sit vniuersalis, etiã denominatiue.

1. Arg. ET videtur, quòd non sit vniuersalis. Primo: nã prima substantia pro substrato nihil est aliud, quam Petrus, & Paulus, & cætera indiuidua: sed hæc non sunt aliquid commune: ergo nec prima substantia. Si dicas, q̃ modus substãdi accidentibus, est cõmunis, contra: quia ille modus nulla ratione est prima substãtia: ergo substãtia nullo modo est cõmunis. Probatur antecedẽs, quia ille modus non est quid cõpletum: & de ratione primæ substantiæ est, q̃ sit aliquid completũ: ergo. Et confirmatur: quia si prima substantia est aliquid, commune, ergo secundo substat accidentibus, & ita erit substantia secunda: hoc autem est falsum: ergo & illud, ex quo sequitur.

2. Arg. Secundum argumentũ: Inter indiuiduũ & speciem nihil mediat: ergo prima substantia vel est indiuiduũ, vel species. Nõ species; alias esset aliquid cõmune & secunda substantia; ergo indiuiduũ & particulare, sed particulare non est vniuersale: ergo nec prima substantia, quæ est particularis, erit vniuersale.

3. argum. Tertium argumentum. Si prima substantia est vniuersalis: ergo importat suis inferioribus aliquid commune, illud autem vel erunt conditiones indiuiduantes: & hoc non, quia illæ proprie sunt cuilibet indiuiduo, & particularissime: vel importat naturam specificam; nec hoc vt dese constat, vel importat aliquem modum particularem, & nec hoc, quia iste modus non potest esse, nisi particulariter subsistere: sed istum modum importat aliquis homo: ergo illum non importat prima substantia: quia prima substantia & aliquis homo distincta sunt. Nec potest importare istum modum, qui est substare accidentibus, quia iste modus non est prima substantia, & si prima substantia est communis debet importare suis inferioribus rationem primæ substantiæ.

Universidad de Deusto Biblioteca

4. argum. Quartũ argumentũ: Si iste modus est communis: ergo habet subiectum commune, cui cõueniat, & cui proportionetur, & quod determinet: sed nullũ tale subiectum datur, cui modus ille conueniat: ergo nõ est cõmunis. Maprobatur quia modus est determinatio subiecti: ergo modus cõmunis debet esse determinatio subiecti cõmunis. Minor satis perspicua est; quia modus primæ substantiæ, nulli conuenit, nisi singularibus. Et eadem argumenta fieri possunt, quòd substantia, accipiendo illam, prout dicit secundam intentionem, non sit communis: quia illa intentio nõ habet subiectum commune, quod determinet: ergo illa intentio non potest esse communis.

Hæc quæstio satis clara manet ex his, quæ in c. de genere & de specie dicta sunt, & dũ ageremus, an aliquis homo esset species: sed modo est magis explicanda.

Præambula ad quæstionem.

IN hac quæstione explicãda Dominus Caiet. in hoc capite dicit, non diffiniri hic intentionem aliquam primæ substantiæ nec aggregatum ex re & intentione secunda; quoniam prima substantia nihil horũ significat; sed solum significat rem naturæ, quam primã substantiam appellamus. Dicit secundo, quòd etiam si non definiatur secunda intentio, intelligenda tamẽ est ad modum definitionis, in qua definitur secunda intentio, sicut dictũ fuit de definitione generis. Itaque hic reperitur res communis pluribus, non vt quod, sed vt quo; sicut in definitione generis definitur secunda intentio, non vt id, quod prædicatur; quia genus, seu secunda intentio non prædicatur de specie: sed est id, quo natura subiecta intentioni prædicatur de specie. Et quod hic definitur aliquid commune probatur; quia est scibile certitudinaliter: & quia ista definitio prædicatur de pluribus: ergo quod definitur est vniuersale. Dicit tamen, quòd res definita communis est (vt colligitur ex. D. Thom. 1. part. quæst. 29. art. 1. ad 1.) Id quod pertinet ad rationem communem singularium indiuiduorum, idest, modus, quo subsistunt indiuidua substantiarum, vel substantia habens talem modum, qui vocatur incommunicabiliter subsistere. Sortes enim existit ita incommunicabiliter, quod non potest communicari alteri, sicut accidens subiecto, nec sicut vniuersale particulari, nec sicut pars toti, iste autem modus est quidem communis omnibus indiuiduis substantiæ, ideo est diffinibilis.

Soto in hoc eodem capite quæst. 1. ad 2. dicit contra Caiet. quod hic definitur secunda intentio; quia hic definitur substantia ea ratione, qua in prædicatione substat omnibus prædicatis cuiuscunque prædicamenti; & sicut, dici de subiecto connotat secundam intentionem, eodem modo & esse subiectum. Et confirmatur: quia secunda substantia dicit secundam intentionem: ergo & prima, quæ est membrum condiuisum contra illam, dicit secundam intentionem; & definitio primæ substantiæ non supponit pro secunda intentione, sed pro Petro, & Paulo, secundum quod habent secundam intentionem, quæ intentio communis est: quod sufficit ad definitionem illius.

Nolo alias referre opiniones: omnes enim ad has reducuntur

Decisio quæstionis.

PRima conclusio: Hoc nomen, prima substantia, aliquando importat secundam intentionem de formali, & de materiali dicit indiuidua substantiæ, quibus conuenit. 1. Con.
Hanc conclusionem hic videtur negare Caiet. sed fere expresse habet illam. 3. p. quæst. 2. art. 3. vbi fatetur suppositum esse nomen secundæ intentionis: quia supponitur vniuersis prædicatis, sed etiam prima substantia supponitur vniuersis prædicatis: ergo etiam accipi potest aliquando, vt aliquid dicens secundam intentionem. Et ita ex eo, quòd intellectus accipit Petrum, vt subiectum omnium accidentium respectu prædicationis, quæ de ipso fieri potest, indicit intentionem secundam primæ substantiæ.

Et præterea: nam logicus agit de prima substantia in ordine ad suum obiectum formale, quod est talis secunda intentio: ergo prima substantia, siquidem est aliquid ex his, quæ præcipue logicus considerat, dicit formaliter secundam intentionem secundum aliquam acceptionem eius.

Secunda conclusio: Prima substantia accipitur aliquando non vt importat secundam intentionem, sed vt dicit primam intentionem, & eodem modo accipitur aliquando secunda substantia; & in hac ratione consideratur à metaphysico. Probatur ista conclusio: nam Metaphysicus considerat de prima & secunda substantia, vt constat ex 7. Metaphysicæ, & hoc quidem perse quatenus sunt partes entis, ergo prima, & secunda substantia aliquid reale est: siquidem ibi reperit metaphysicus rationem formalem sui obiecti, quod est ens reale: & aliquando logicus etiã considerat hãc realitatẽ, nõ perse, sed in ordine ad suũ obiectũ formale. Et quãdo Caiet. dixit substantiam esse aliquid reale & non dicere secundam intentionẽ, 2. Concl.

loqui-

loquitur de substantia in hac acceptione. Nam in principio capitis de substantia videtur dicere rationem primæ substantiæ esse aliquid intentionale, & substantiam diuidi in primã & secundam tamquam per modos intentionales. Nec volo hoc amplius probare, quia perspicuum est.

3. Concl. Tertia conclusio: Nihil aliud reale commune datur ad omnes primas substantias præter quendam modum, constitutiuum substantiæ in esse reali. Volumus in hac conclusione docere, quod si consideremus, Petrum, Ioannem Franciscum, hunc lapidem, & cæteras omnes primas substantias, non habent commune aliquid reale, quod sit prima substãtia, sed solum commune habent modum quendam, qui constituit substantiam realiter in esse substantiæ primæ. Et probatur conclusio: quia si haberẽt aliquid commune, quod esset natura quædam & de illis prædicaretur, illud iam esset secunda substantia, sicut homo est secunda substantia: nam esset quædam natura existens per se & completa, & communis: ergo esset prima substantia, non minus quam homo est secunda substantia. Et confir. hoc, nam esset ens per se, & non primo substans, quia est vniuersalis, nec subsistens incommunicabiliter: quia est in omnibus suis inferioribus: ergo, si diceret naturam, esset necessario prima substantia, secunda quod est impossibile. Quod verò habeant omnes substantiæ primę, modum communem probatur: quia omnes cõueniunt in hoc, quod est substare accidentibus, vel incommunicabiliter subsistere: ergo iam habent istũ modum communem. Nam sicut corpora alba conueniũt in albedine, quæ est ratio cõstitutiua albi: ita omnes primæ substantiæ in isto modo reali, qui est primæ substantiæ constitutiuus, & subiectum adæquatum huiusmodi in communi importati & inconcreto, non est aliqua vna substantia prima, sed omnes vt de materiali generis diximus in cap. de genere. Et aduerte, quod non sumitur hic substantia pro ente per se: nam isto modo substantia tam prima, quã secunda non important modum, sed sunt species & genera in prædicamenti linea recta collocata: sed accipitur substantia prima, prout dicitur talis à quodã modo determinatiuo entis per se. Ex dictis sequitur quòd iste modus cõstitutiuus primæ substantiæ in esse reali accipiendo substantiam, est prima substantia, vt quo. Et patet: nã apud logicos aliquid dicitur esse tale, vt quo, quando est ratio formalis alicuius constitutiua: sed ille modus est constitutiuus primæ substantię: ergo. Minor probatur: nam posito isto modo, ponitur prima substantia, & ablato aufertur: & non vt conditio, nec vt materiale quid, quia iste modus non est primum substans: ergo est ratio formalis constitutiua primæ substãtiæ, ad eum modum, quo solemus genereitatem vocare genus, vt quo, quia est ratio formalis generis cõstitutiua, vocamus etiam istum modum substantiam primam, vt quo, quia est cõstitutiuus primæ substantiæ.

Quarta conclusio: Logicus considerat primam substantiam in esse reali quatenus primo substat accidentibus, & hoc totum ordinat ad consideationem secundæ intentionis substantiæ. Vt hanc conclusionem intelligas, aduerte primam substantiam incomminicabiliter subsistere, & substare primo accidẽtibus. Et hoc, quod est substare primo accidentibus oritur ex eo, quod est incommunicabiliter subsistẽs, siue sit distinctũ formaliter ab illo, siue ratione ratiocinata. Et ego quidem censeo incommunicabiliter subsistere distinctum esse, saltim formaliter realiter à primo substare: quia posset Deus substantiam primam sine omni prorsus accidenti conseruare, & esset subsistẽs incommunicabiliter & non primo substans in actu. Cõclusio ergo nostra defendit logicũ considerare hanc realitatem primæ substantiæ, quatenus est substans accidentibus, vt ibi suam intentionem fundet. Substãtia vero prima quatenus incommunicabiliter subsistit cõsideratur à metaphysico. Probatur, & explicatur conclusio. Nam sicut metaphysicus considerat in quantitate rationem diuisibilitatis, & logicus considerat in illa rationẽ mensuræ, vt ibi suas fundet intentiones: ita substantiam primam, vt est quid subsistens considerat metaphysicus, quia est modus entis: vt vero est substans accidentibus, illam logicus considerat, quia ista consideratio deseruit ad prædicationes de illa faciendas. Et præsupponit quidem logicus, quod metaphysicus considerat. Itaq; illud reale proximẽ consideratum à logico est substare accidentibus: sed hoc totum ordinat ad prædicandum reliqua prædicamẽta de substantia, vt dicat illam esse albam nigram & cætera. Ex dictis hucusque de prima substantia sequitur sufficere, vt prima substantia definiatur, quod modus constitutiuus eius seu secundum quem consideratur, sit communis. Et si accipiatur prout dicit secundam intentionẽ, sat fuerit, quod ipsa secunda intentio primæ substantiæ sit vniuersalis. Et non est vniuersalis, vt quo, & essentialiter sed denominatiue vt superius dictum est. Nam, sicut accidit naturæ humanæ esse vniuersalem, & in communi cognitam, ita accidit primæ substantiæ, & tantũ habet, si in esse reali cõsideretur esse primum omnium subiectũ, si secunde vero intentionaliter referri ad ea, quibus substat intentione primi substantis 4. Concl.

Dissoluuntur argumenta.

AD primum respondetur, quòd solutio ibi data est optima. Et ad replicam dicitur, Ad 1. arg.

Universidad de Deusto Biblioteca

quòd modus ille est prima substantia, vt quo, id est, constitutiuus primæ substantiæ. Et si inquiras, an sit concedendum esse duas substantias primas, aliam quæ sit substantia prima secundum logicam considerationem, aliam secundum metaphysicam, respôdetur negatiuè. Sed est solum vna prima substantia in recta linea constituta, licet habeat aliquem modum secundum quem à logico consideratur, sicut nec est duplex quantitas, quæ à metaphysico & logico consideratur: licèt sit alia ratio considerandi in logico & metaphysico.

Ad 2. arg. Ad secundũ respondetur, quod prima substantia est indiuiduum substantiæ incommunicabiliter subsistens, & id quod est prima substantia, non est commune, est tamen modus communis. Et hoc sufficit, vt definiatur.

Ad 3. arg. Ad tertiũ respondetur, quod importat illis modum communem: & aliquis homo, & prima substantia habent se sicut magis & minus vniuersale. Nam aliquis homo dicit particularem modum subsistendi in communi in natura humana, prima verò substantia in natura substantiali.

Ad 4. arg. Ad quartum respondetur, quòd istemodus non habet aliquod subiectum superius ad omnes primas substantias, sed subiectum adæquatum sunt omnes primæ substantiæ per modũ vnius. Et quia ista, dum de specie disputationẽ institueremus diximus dũ quæsiuimus, an aliquis homo esset species, non sunt plura hic dicenda.

QVÆSTIO IX.

Quæ differentia sit inter ista nomina, prima substantia, suppositum, res naturæ, indiuiduum, persona, singulare, particulare, subsistens, incõmunicabiliter?

COgnoscere hæc multum iuuat ad perfectè intelligendam primæ substantiæ rationẽ, & conducit multũ ad materiam de incarnatione. Nec referã opiniones aliquorum in hac parte: quia quod dicunt non probant, & quolibet proferente contraria, non oportet solicitum esse. Et ratio dubitandi est: nam prædicta nullo modo videntur differre: quia vel differunt essentialiter, vel accidentaliter: neutro modo: ergo non differunt sed sunt idem. Minor probatur: nam Petrus est prima substantia, & vt sic est persona, indiuiduum, subsistens incommunicabiliter, ergo non differunt essentialiter: ea enim quæ essentialiter differunt, ad inuicem cum specificatione non prædicantur. Quòd vero non differant accidentaliter, probatur: quia dicunt diuersas rationes formales: ergo non differunt accidentaliter.

Decisio quæstionis.

PRima conclusio. Suppositum est substantialis naturæ indiuidua substantia & completa. Et hinc est quod manus & pes nõ dicuntur supposita: quia non subsistunt incommunicabiliter: sed alteri communicantur, vt partes, & non sunt aliquid cõpletum. Et hæc conclusio, quia est definitio, non est amplius probanda, estque Diui Thom. in loco inferius adducendo. Et suppositum est aliquid dicens secundam intentionẽ, est expressa sententia. D. Tho. 1. part. quæst. 29. art. 2. vbi sic dicit: Alio modo dicitur substantia subiectum vel suppositum, quod subsistit in genere substantiæ, & hoc quidem communiter accipiendo nominari potest & nomine significante intẽtionem: & sic dicitur suppositum. Ecce vbi sanctus Doctor dicit suppositum nominare intentionem: nam ex eo, quod intellectus videt Petrum substare naturæ suæ humanæ accipit illum per intellectum, & tribuit illi intentionẽ suppositi. Et aliqui Theologi in hoc falluntur, dum dicunt suppositum esse nomẽ primæ intentionis, quia non attendunt, nisi ad materiale suppositi, & non ad formale, quod est illud per intellectum sibi proueniens in ordine ad naturam, cui subest. 1. Concl.

Secunda conclusio: Persona est rationalis naturæ indiuidua substantia. Hæc est definitio Boetij, & approbatur à D. Thom. 1. part. q. 29. artic. 1. & quæst. 40. art. 1. rationalis naturæ, id est, intellectualis. Vnde competit Deo, angelis, & hominibus ratio personæ indiuidua substantia, id est, completa, qua propter non conuenit animæ rationali, & differt à supposito, & hypostasi, non ex parte principiorum indiuiduantium, nec ex eo, quod dicat aliquid incõpletum, sed ex parte naturæ, quæ indiuiduatur. Nam hypostasis, seu suppositum, est substantialis naturæ indiuidua & cõpleta substantia, & idem dicit suppositum pro materiali seu metaphysice loquendo. Persona vero dicit rationalis naturẽ indiuiduam substantiam: & est nomen conueniens aliquibus indiuiduis substantialibus: & ita se habent suppositũ seu hypostasis, & persona vt superius & inferius. Nam omnis persona est suppositum, non vero omne suppositum est persona: & vt essent idẽ deberemus auferre ex parte naturæ, quæ determinatur rationalitatem. 2. Conclu.

Ex quo infertur, quod persona est nomen primæ intentionis, quia totum, quod dicit ad primam attinet opperationem intellectus, & ita etiam D. Thom. vbi ait.

Sed

Sed contra hoc corollarium est argumentum: nam suppositum est nomen secundæ intentionis: ergo, & persona. Probatur consequẽtia: quia solum differunt ex parte naturæ, quæ denominatur: ergo, si totum, quod dicit persona est prima intentio, & totum quod dicit suppositum, vel si persona est prima intentio: ergo & suppositum. Respôdetur, quòd in nominibus intentionum attendendum est ad id, ad quod imponitur significandum: & quia nomen suppositum fuit impositum ad significãdum formaliter respectum rationis fundatum in esse cognito, est nomen secundæ intentionis: quia vero persona ad hoc significandum non fuit impositum, non est nomen secundæ intentionis.

3. Concl. Tertia conclusio: Res naturæ est idẽ, quod res existens sub natura aliqua substantiali completa, sicut hic homo. Hanc asserit D. Thom. 1. part. quæst. 29. art. 2. vbi sic dicit: Secundũ enim, quod supponitur alicui naturæ communi res naturæ dicitur, sicut hic homo dicitur res naturæ humanæ. Et hoc nomen res naturæ est nomen primæ intentionis. Asserit expressè hoc D. Thom. ibidem. Vbi etiam D. Tho. asserit, quod dicitur hypostasis, vel substantia, secundum quod subsstat accidentibus: & dicit etiam esse ista nomina primæ intentionis, licet hypostasis etiam accipiatur aliquando pro supposito, vt cõstat ex materia de Trinitate & Incarnatione. Nec dicitur res naturæ quia sit proprietas entis naturalis: nec dicitur res naturæ pro re constante ex natura secundum quod est principium motus & quietis, nec accipitur intransitiue, vt sit idem, quod res, quæ est natura: sed loquimur de re naturæ, pro vt significat aliquid subsistens in aliqua natura substantiali completa & vniuersali: & subsistens incommunicabiliter, solum videtur significare idem, quod suppositum pro materiali.

Ex hac conclusione infertur, hæc nomina dicta solum reperiri in substantijs: nã nec vsus sapientium, nec impositio nominum concedit nobis copiam, vt possimus ea ad accidẽtia trãsferre. Sed contra est argumentum: nã dicimus hanc propositionem: Omnis albedo est intensa, vt vera sit debere verificari pro omni supposito albedinis, scilicet, pro hac & illa albedine. Respondetur, nomen, suppositũ esse æquiuocum, & significare etiam id, pro quo terminus supponit, siue sit substantia, siue accidens.

4. Conc. Quarta cõclusio: Prima substãtia dicit secũdam intentionẽ, secundum quam refertur ad omnia prædicata, quibus substat, siue sint accidentalia, siue substantialia. Et si dicas, contra nam D. Thom. quæst. 29. supra citata dicit hypostasim, siue substantiam esse nomina primæ intentionis, respondetur, quod, D. Thom. loquitur, si consideremus nomen prima substantia, quantum ad suam primeuam impositionẽ: nam sic est nomen primæ intentionis: iam vero translatum est hoc nomen adsignificandã secundam intentionem primæ substantiæ in concreto. Conclusio satis patet ex dictis. Infertur ex hac conclusione substantiã secunde intentionaliter acceptam & suppositum specie differre: quia suppositum dicitur quatenus naturæ subijcitur: substantia verò prima quatenus subijcitur omnibus prædicatis, tam substãtialibus, quàm accidentalibus in existentia.

Vltima conclusio: Indiuiduum, & particulare, & singulare etiam reperiuntur in accidentibus: dicitur enim indiuiduum, quod est indiuisum in se, & singulare quod diuisum à quolibet alio, & particulare dicitur in ordine ad vniuersale, ita vt accipiatur tanquam aliquid, quod non est commune multis: & in sua ratione non dicunt esse aliquid substantiale, vel accidentale. Ex his facile erit colligere, quomodo omnia inter se distinguãtur: & solutio etiã argumenti patet.

De secunda substantiã.

QVÆSTIO X.

Vtrùm definitio secundæ substantiæ sit rectè assignata ab Aristotele.

ARistotel. tex. 1. sic definit secundã substantiam: Secundæ substantiæ dicuntur species, & genera, inquibus illæ, quæ principaliter substantiæ dicuntur insunt. Cõtra hanc definitionẽ.

Est primum argumentum: Ratio speciei nõ adequat secundam substãtiam, quia genus est secunda substantia, nec ratio generis quia species est secunda substãtia: & non possunt ambæ rationes esse de ratione substantiæ secũdę: quia ratio specici & generis specie differunt, & ita non possunt ambæ vnam speciem constituere: duæ enim relationes specie differentes vnam relationem specie cõstituere nequeunt: male ergo dicit Aristotel. quod secundæ substantiæ sunt species, & genera. 1. Argu.

Secundum argumentum: Ratio & essentia substantiæ secundæ est, quod sit secundũ subiectum substans accidentibus ratione primæ substantiæ: sed hoc non est esse genus, nec speciem, vt constat ex eorũ definitionibus: quia genus ad inferiora refertur, & species similiter & tamen secunda substantia refertur ad ea, quibus substat, quæ non habent rationem inferioris, vt sic: male ergo dicit, esse species & genera. 2. Argu.

Tertium

Universidad de Deusto
Biblioteca

3. Argu. Tertiũ argumẽ. Species, & genera, sunt primæ substãtiæ: ergo nõ secũdæ. Antecedẽs probatur: Illud est prius, à quo non conuertitur subsistendi consequentia, vt patet in postprædi. cap. de priori: sed à genere & specie ad indiuidua non valet consequentia, non enim valet, homo est: ergo Petrus est: ergo homo priꝰ est Petro, & est substantia: ergo est prius substantia, quam Petrus: & ita non erit respectu illius secunda substantia. Et confirm. nam non valet, homo substat accidentibus, ergo Petrus substat: & sic de alijs indiuiduis: & valet è conuerso: ergo prius homo substat accidentibus, quã Petrus: nam prius est, à quo non conuertitur subsistendi consequentia: ergo homo etiã in ratione substandi respectu Petri est prima substantia: male ergo dicit Aristotel. substantias secundas esse genera, & species. Et confirmatur secundò: nam homo magis substat, quã Petrus, & quodlibet indiuiduum: ergo est magis substantia secundum quod substantia dicitur à substando. Antecedens probatur: nam homo substat omnibus accidentibus, quibus substat Petrus, & omnia alia indiuidua: nam omnia prædicata quæ affirmãtur de omnibus indiuiduis, affirmantur de Petro, & Petrus solum substat prædicatis suis: ergo homo magis substat. Si enim Petrus solum sit albus tantum substabit albedini, & si Franciscus sit currens solum substabit cursui: at verò homo erit albus & currens, quia quæ affirmantur de indiuiduis affirmantur de specie, si non sint prædicata illi repugnantia. Et confirmatur tertio: nam homo prius habet essentiam, quam Petrus: ergo prius substat: ergo prius est substantia: ergo non secundo: male ergo dicit Arist. esse secundam substantiã. Prima consequẽtia probatur: quia prius habet esse, nam esse consequitur essentiam, & substare consequitur esse: ergo.

4. Argu. Quartũ argumentum: Illud primo substat accidentibus, quod ponitur in eorum diffinitione, vt subiectum sustentationis: sed substantia non prima, sed vt distinguitur contra accidens, & vt ens per se est huiusmodi: ergo illud est quod primo substat. Sed hoc nõ conuenit secundæ substantiæ propter primam, sed è conuerso: nam, quia homo est substantia, Petrus est substantia: ergo prius species & genera substant, quã indiuidua, & sic erunt primæ substantiæ. Maior prima huius argumenti probatur: nam accidens definitur in ordine ad substantiam, vt ad subiectum sustentationis, & quod substantia prima non sit quæ ponitur in definitione accidentis per se notum est. Et confirm. hoc argumen. nam genera & species nõ distinguntur ab indiuiduis, nisi sola ratione: ergo Petrus erit secunda substantia, sicut est homo.

Quæstionis resolutio.

RESpondetur rationem secundæ substantiẹ in hoc consistere, quod sit secũdum subiectum sustentans accidentia ex eo, quod prima substantia sustentat. Hanc autem rationem explicuit Arist. per rationẽ generis & speciei: nam genus & species necessario debẽt esse vniuersalia: & ita id quod est genus & species secundo substabit. Vnde optime explicuit rationem secundæ substantiæ per rationẽ generis & speciei, nõ tãquam per aliquid, quod sit de ratione secundæ substantiæ, sed tanquã per aliquid, quod est annexum cum intentione & ratione secũdæ substantiæ. Sicut enim definitũ exigit, vt res definita sit vniuersalis, tanquam conditionem, non tanquam rationẽ definiti: ita ratio secundæ substantiæ exigit, vt conditionem, & vt quid sibi connexum rationem generis & speciei, non vt aliquid intrans rationem secundæ substantiẹ formaliter. Et hæc conclusio satis aperta manet ex dictis in superioribus. Et nota rem quæ est secunda substantia & rem, quæ est prima, non esse duas res, neque realiter nec formaliter distinctas, sed differre solum penes includens & inclusũ: quomodo vniuersale & particulare distinguuntur, scilicet, homo & Petrus. Et illa dicitur secunda substantia quæ in vniuersali concipitur. Prima vero dicitur, quæ est particularis substantia, de quibus omnibus superius diximus. Et vt melius hæc intelligantur, soluamus argumenta.

Argumentorum solutio.

AD primum respondetur Aristote. explicuisse rationem secundæ substantiæ per rationem generis, & speciei, non ita, quod voluerit docere eandem esse rationem secundæ substantiæ, & generis & speciei, sed illã explicuit per intentiones, quæ necessario connectũtur cum ratione speciei. Et voluit dicere, illud quod est genus, esse secundam substantiam, & similiter illud, quod est species in linea substantiali primi prædicamenti. Ad 1. arg.

Ad secundum respondetur, probare euidẽter, non esse rationem generis & speciei formalem rationem secundæ substantiæ, non verò probare non esse quid connexum cum illa, vt uisum est. Ad. 2. arg.

Ad tertium respondetur, & quidem hoc argumentum est difficilimum in hac materia, quod aliqui ita dissoluunt. Caiet. hic dicit substantiã esse aliorum sustentatiuum, & ideo non egere sustẽtatiuo alio: aliàs illud esset principaliter sustentãs. Ex quo sequitur duo in sua ratione includere. Primũ est, sustentare alia, secundum non sustentari ab alio, & quanto aliquid magis ad hoc accesserit, perfectiori modo Ad 3. arg.

do substantiæ rationem participabit: & quantò magis discesserit tanto minus habebit substantiæ rationem. Et quia indiuiduum substantiæ vtrumque maximè sibi vendicat, est perfectiori modo substantia, quã species & genera, & ideo dicitur prima substantia & species & genera secundæ. Caret autem indiuiduum substantiæ duplici subiecto, inhæsionis, quia non est accidens, & subiecto prædicationis, in quo distinguitur ab vniuersali, quod vniuersale non reperitur in rerum natura, nisi in particulari, vt in parte subiectiua. Et hac ratione particularia dicuntur subiecta vniuersalium, in quo sunt. Et vniuersale in particulari dicitur esse. Et ita secundæ substantiæ & si careãt primo subiecto non carent secundo. Et hac ratione indiuiduum dicitur prima substantia, & genera secundæ, quia indiuiduum substantiæ omni caret subiecto, nõ verò genera, & species. Vnde cũ dicit argumẽtum, prius esse, à quo non conuertitur subsistendi consequentia, & ita secundæ substantiæ sunt prius primis, respõdetur, quod non loquimur de priori isto modo: nam sic secundæ substantiæ sunt prius: sed loquimur de priori, quatenus dicit indiuiduũ substantiæ carẽs omni subiecto: quomodo primæ substantiæ sunt maximæ & primæ substãtiæ. Secundo respondent aliqui, quod genera & species non sunt prius omni indiuiduo, etiã vago, sed bene indiuiduo determinato. Non enim est prius homo aliquo homine: quia si homo est, in aliquo homine est, & si aliquis homo est, homo est, & si homo substat aliquis homo substat: nec prius natura est vnum substãs alio. Sed cum dicimus hominem esse prius particularibus hominibus, loquimur determinate: quia totum vniuersale potest saluari in omni parte sua subiectiua: & ita est prius qualibet parte determinata. Tertio respondetur, quod species prius substat aliquo indiuiduo determinato: quia homo modo prius est albũ, quã Antichristus sit albus: non vero prius substat omnibus, quia non reperitur homo substans præter omnes homines. Quarto respondetur, quod substare accidentibus conuenit Petro ratione sui ipsius, homini vero ratione conditionum indiuiduantium singularium, & ita singularia dicuntur maximæ substantiæ. Si autẽ sumamus substantiam pro essentia, prius conuenit homini, quã Petro quo ad connexionẽ essentialem. Et per hoc patet ad primam confirmationem. Ad confirmationẽ secundam respondetur, quod magis substat species, quam quodlibet indiuiduum seorsum, quatenus est idem cum omnibus indiuiduis, & illud habet etiam ratione omnium indiuiduorum. Vnde non sequitur, quod sit magis substantia, sed quod se extendat ad plures primas substantias. Ad tertiam confirmationem respõdetur ex dictis in hoc argumento.

Ad quartum argumentum respondetur, quòd illud primò in exercitio est substantia (si substãtia accipiatur pro sustentante) quod est indiuiduum. Si vero accipiatur substantia pro vt ponitur indefinitione accidentis, debet accipi substantia pro ente per se abstrahendo à completa & incompleta substantia: & sic nec est prima nec secunda, nec ponitur, vt subiectum sustentationis in definitione accidẽtis, sed vt in ordine, ad quod accidens habet rationem entis, quanuis sequatur ex eo, quod est substantia, vt distinguitur contra accidens, quod posit siue complete siue incomplete sustentare accidentia. Ad 4. arg.

QVÆSTIO XI.

Vtrùm proprietates substantiẹ sint rectè ab Aristotele assignatæ.

SEx autem substantiæ proprietates Aristoteles assignat, vt melius substantiæ essentiam cognocere valeamus. Prima est. Proprium est substantiæ non esse in subiecto. Dicit tamen Aristoteles hoc non solum substantiæ competere, nam differentiæ non sunt in subiecto, & non sunt substantia, quæ hic definitur ab Aristotele: quia, nec prima nec secunda. Sed est differentia substantiæ. Hæc proprietas satis probatur: nam prima substantia diffinitur hoc modo. Prima substantia est, quæ nec est in subiecto, nec de subiecto dicitur, sed est primum omnium subiectum. Secundæ etiam substantiæ in subiecto non sunt, & si dicantur de subiecto: nam homo & animal de quodam homine dicuntur, non tamen sunt in quodã homine: nã esse in subiecto accipitur hic, pro esse in subiecto inhęsiue, vt supra in libro præcedenti diximus ex Aristotele: qui modus solum accidẽtibus conuenit. Et probo hoc de secundis substantijs: nam quæ in subiecto sunt, sicut accidens non prædicantur de subiecto nomine & ratione, nam album etsi sit nomen Petri, non tamen est diffinitio Petri definitio albi: sed secundæ substantiæ prædicãtur de primis nomine & ratione, quia hoc nomen homo est nomen Petri, & diffinitio hominis est diffinitio Petri, ergo homo non est in Petro, sicut accidens in subiecto: ergo non esse in subiecto proprium est substantiæ. Est tamen homo in Petro, sicut species est in indiuiduis, & vniuersale in particulari, vt scilicet, in re, in qua ratio specifica per cõditiones indiuiduantes determinatur. Hæc proprietas non est proprietas quarto modo, quia conuenit etiam differentijs 1. Proprietas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tijs substantialibus: differentiæ enim istæ, & secũdũ nomẽ & secundũ rationẽ dicũtur, de primis substãtijs, quod his, quæ sunt in subiecto, id est inhærent nũquã cõuenit, vt dictum est.

2. Proprietas. Secunda subſtantiæ proprietas eſt, quod proprium eſt ſubſtantiæ, id eſt, ſecundæ ſubſtantiæ prædicari de primis vniuocè, probatur: Prædicari vniuoce, eſt prædicari nomine & ratione: ſed ſecundæ ſubſtantiæ prædicantur de primis nomine & ratione: ergo vniuoce. Patet minor, quia Petrus habet hoc nomen, homo, & diffinitio hominis, quæ eſt eſſe animal rationale, conuenit Petro. Et ſi dicas, quod album prædicatur de Petro & Paulo vniuoce, ſiquidem prædicatur prædicatione quinti prædicabilis, quæ prædicabilitas neceſſariò exigit vniuocationem: reſpondetur, quod hic loquitur Ariſtoteles de vniuocis eſſentialiter, quæ ſimpliciter ſunt vniuoca: & ita nomine vniuocorum abſolute intelliguntur ab Ariſtotele: vniuoca verò accidentalia ſunt vniuoca cum addito, & hoc ſufficit ad rationem prædicabilitatis. Sed de his ſuperius. Hæc autem proprietas conuenit etiam differentijs: vnde non eſt proprietas ſubſtantiæ prædicamentalis quarto modo. Vide Caietanũ, in explicatione huius proprietatis, vbi aliqua notatu digna aduertit.

3. Proprietas. Tertia proprietas ſubſtantiæ. Proprium eſt, primæ ſubſtantiæ ſignificare hoc aliquid, id eſt aliquid particulare in illo genere. Et ſi dicas, contra: nam termini ſignificant, & res ſignificantur: ſed res ſunt ſubſtantiæ primæ, & non termini: ergo nõ eſt proprium primæ ſubſtantiæ ſignificare hoc aliquid: ad hoc reſpondetur, quod ſignificare, accipitur hic paſsiue, id eſt, ſignificari, vt hoc aliquid. Ex eo enim quod eſt primum ſubiectum omnium ex neceſsitate debet ſignificari, vt hoc aliquid, ſeu ex eo quod eſt primum ſubiectum habet ex parte obiecti fundamentum, vt conueniat ei relatio ſignificati taliter, id eſt, vt hoc aliquid. Alij exponunt hanc proprietatem, quod conueniat nominibus primæ ſubſtantiæ & quod non detur vt proprietas ſubſtãtiæ: ſed vt proprietas nominis primæ ſubſtãtiæ. Et quia hoc conducit ad intelligendam naturam ſubſtantiæ primæ, aſsignatur inter proprietates ſubſtantiæ: eſt enim proprietas ſubſtantiæ ſecundum nomẽ: ſecundæ autem ſubſtãtiæ propriũ eſt ſignificare quale quid, ſi autem fit ſermo de nomine ſecundæ ſubſtantiæ ſenſus eſt, nomen ſecũdę ſubſtantię ſignificare, quale quid, id eſt, ſubſtantia, quæ eſt vniuerſalis, & intelligitur de ſignificare primo & per ſe. Nam hoc nomen homo ſecundario ſignificat Petrum, ex eo quod Petrus eſt homo, & quia habet Petrus in ſe naturam humanam, vt ſuam eſſentiam quam in concreto ſignificat homo. Si vero fiat ſermo de rebus, proprium eſt ſecundæ ſubſtantiæ, vt ſignificet, vt quale quid, id eſt habent fundamentum, ex eo quod ſecunda ſubſtantia eſt, vt ſic poſsit ſignificari.

4. Proprietas. Quarta proprietas ſubſtantiæ eſt. Quod primæ & ſecundæ ſubſtantiæ ſeu ſubſtantiæ prædicamentali nihil eſt contrarium. Et ſi dicas, aqua contrariatur igni, vt dicitur in ſecundo de generatione, reſpondetur, quòd aqua contrariatur igni per accidens ratione ſuarũ qualitatum, puta caloris, & frigiditatis, humiditatis, & ſiccitatis, non vero per ſe contrariatur. Ariſtoteles autem loquitur de contrarietate per ſe & de contrarietate proprie dicta, quæ eſt maxima diſtantia ſub vno genere eorum, quæ nata ſunt ab eodem ſuſceptibili, ſe expellere continue, qualis eſt inter calidum & frigidũ album & nigrum. Formæ verò ſubſtantiales, non ſunt contrariæ, licet ſint repugnãtes, quia nõ inhærent ſubiecto, nec continuè ſe mutuo ab eodem ſubiecto expellunt. Sed de contrarijs iterum redibit ſermo. Non eſt autem proprium quarto modo, quia conuenit quantitati determinatæ: nam bicubitum non eſt contrarium tricubito, quia aliquod ſubiectum potest habere tres cubitos & conſequenter habet duos.

5. Proprietas. Quinta ſubſtantiæ proprietas eſt. Non ſuſcipere magis, & minus. Et non eſt ſenſus, quod vna ſubſtantia ſit magis ſubſtantia quam altera, nam prima ſubſtantia eſt magis ſubſtantia, quam ſecunda, ſed ſenſus eſt, quod vna ſubſtãtia, non ſuſcipit magis & minus, vt leo non dicitur cum magis & minus, non enim idem leo modo eſt magis leo, quã antea erat, nec vnus leo eſt magis leo, quam alius leo. Itaque loquitur de illo, quod eſt ſubſtantia, & denominatur ſubſtantia. Non vero loquitur Ariſtoteles de prima & ſecunda ſubſtantia logicè vt habet rationem ſubſtandi, vel modum ſubſiſtendi, ſed vt eſt ens per ſe in recta linea, nam in ratione ſuſtentandi accidentia, iam diximus, quod prima ſubſtantia eſt magis ſubſtantia: quia pluribus accidentibus ſubſtat. Itaque leo verbi gratia, non eſt magis ſubſtantia, id eſt non eſt magis ens per ſe, quam Petrus: quia genus ſupremum vniuoce prædicatur de homine & de Petro, alias non erunt in recta linea prædicamentali. Cæterum in ratione ſuſtentãdi accidentia, magis ſubſtantia eſt Petrus, quia pluribus ſubſtat, & ſubſtantia ſecunda ſubſtat quia prima ſubſtat, vt ſupra diximus. Et nota, quod hic accipitur ſuſcipere magis & minus, non pro hoc, quod eſt eſſe magis vel minus perfectum: quia conſtat quod natura generica, eſt magis perfecta in vna ſpecie, puta in homine, quã in leone. Sed ſuſcipere magis & minus accipitur, pro hoc quod eſt rem intendi & remitti, ita quod rem aliquam ſuſcipere magis & minus nihil aliud ſit, quam intendi, id eſt ſecundum ſuum proprium eſſe perfici ſeu augeri: remitti vero eſt minui ſeu minus perfectio-

nis acquirere. Et hoc & in pluribus rebus, & in eadem verum debet habere, quod ſcilicet, vt res poſsit ſuſcipere magis & minus, debet eadem numero poſſe & magis & minus perfecta eſſe in ſe ipſa: & eadem ſecundum ſpeciem in pluribus debet poſſe eſſe magis, vel minus perfecta in ſuo eſſe. Hoc autem nõ poteſt competere ſubſtantiæ, quia ex neceſsitate debet fieri per maiorem in ſubiecto radicationẽ ſubſtantia autem non eſt in ſubiecto. Ex hoc patet animam intellectuam, non ſuſcipere magis & minus, licèt vna ſit alia perfectior, nec elementa poſſe magis, & minus ſuſcipere, quia non ſunt accidentia, nec magis, nec minus poſſunt radicari in ſubiecto. Quantitas & iam nõ ſuſcipit hoc modo magis & minus: vnde hæc non eſt proprietas quarto modo. Ita docet. D. Thom. 1. part. quæſt. 93. artic. 3. ad. 3. vbi ſic dicit: Ad. 3. dicẽdum quod cum dicitur quod ſubſtantia non ſuſcipit magis & minus, non intelligitur, quod vna ſpecies ſubſtantię non ſit perfectior quam alia, ſed quod vnum, & idem indiuiduum non participet ſuam ſpeciẽ quandoque magis, quãdoque minus. Nec etiã à diuerſis indiuiduis participatur ſpecies ſubſtãtiæ ſecũdũ magis & minus. Hæc D. Tho.

6. Proprietas. Sexta proprietas ſubſtantiæ eſt. Quod cum vnum numero ſit, eſt ſuſceptiuum contrariorum. Et nota in hac proprietate Ariſtotelem aſſerere eandem numero actionem non eſſe prauam, & ſtudioſam. Itaque eadem numero ſubſtantia, vt Petrus, modo eſt alba, modo eſt nigra, modo calida, modo frigida. Et taliter hæc contraria ſuſcipit, vt per ſui mutationem illa ſuſcipiat. Eſt autem hæc proprietas, adeo clara, vt ſoli ſubſtantiæ competat ſemper & omni, vt patet ex inductione Ariſtotelis, & ideo proprietas eſt quarto modo. Et arguit Ariſtoteles contra ſe: Nam oratio non eſt ſubſtantia, & tamen eſt ſuſceptiua cõtrariorũ: ergo non eſt proprietas quarto modo ſubſtantiæ. Maior patet: nam hæc oratio, Ioannes ſcribit, vera eſt: ceſſante vero abſcribendo erit falſa: verum autem, & falſum contraria ſunt: ergo alteri quam ſubſtantiæ hæc proprietas conuenit. Reſponder primo, quod aliter oratio, aliter ſubſtantia ſuſcipiunt contraria: nã ſubſtantia illa ſuſcipit per ſui mutationem intrinſecam: oratio verò, tranſit de vera in falſam, nõ quia ipſa mutetur, ſed quia res ſignata mutatur. Quia enim ceſſat ſcribendi actio ſupra dicta oratio falſa manet, non quia in ſe mutetur. Et ſi dicas, contra: nam iam oratio accipit hoc accidens, quod eſt eſſe falſam, eſſe enim falſam orationem accidens eſt illius, & cum erat vera non habebat hoc accidens, cum autẽ ſit falſa iam habet illud: ergo per ſui mutationem tranſit de vera in falſam: & idem eſt dicẽdum, quando trãſit de falſa in verã, iam enim conſtat ex Summulis capite de propoſitione eſſe falſam, accidens eſſe propoſitionis, & ſimiliter eſſe veram, eſſe verò veram vel falſam eſſentiam propoſitionis eſſe, ſeu per hoc explicari eius eſſentiam: Reſpondetur, quòd illud accidens, quod oratio mentalis accipit, quando denominatur vera, & illud, quod accipit quando denominatur falſa, ſunt accidẽtia relatiua, quia verum dicit relationem conformitatis, ſeu commenſurationis (& loquimur de veritate propoſitionis mentalis ad ipſam rem ſignificatam) & falſum dicit relationem diformitatis: nam ab eo, quod res eſt, vel non eſt propoſitio dicitur vera vel falſa: id eſt, à re ſignificata, id eſt, à ſuo ſignificato, non à re, quæ eſt ſubiectum, nec à re, quæ eſt prædicatũ. Et nõ diſputamus modo, an ſit relatio trãſcendentalis, an prædicamentalis, an vtrumque. Vnde cõſtat non ſuſcipere orationem proprie contraria per ſui mutationem: & ita non conuenit illi proprietas hæc. Si autem ſit ſermo de oratione vocali, illa relatio eſt quid rationis: & ita nõ ſuſcipit contraria eadem numero oratio. Secũdo arguitur contra eãdem proprietatem: nam ſecundæ ſubſtantiæ non conuenit hęc proprietas: ergo non eſt proprietas ſubſtantiæ quarto modo. Antecedens patet, quia ſecunda ſubſtantia, non eſt vna numero, ſed eſt vel genus vel ſpecies. Reſpondetur, ex Caietano, quod ſenſus Ariſtotelis hic eſt, quod omnis ſubſtantia ſeruata vnitate numerali, ſiue in ſe, ſiue in ſuis indiuiduis eſt ſuſceptiua contrariorum. Petrus enim vnus numero ſuſceptiuus eſt contrariorum: homo ſimiliter ſeruata vnitate in numerali, non ſua, ſed ſui indiuidui etiam eſt ſuſceptiuus cõtrariorũ, nã ex eo quod Petrus eſt ſuſceptiuus contrariorũ, quod eſt vnũ numero, homo cuius indiuiduum eſt Petrus, eſt ſuſceptiuus cõtrariorum. Secũdo reſpondetur: ab aliquibus quod ſicut ſubſtantia, cũ dicitur à ſubſtando eſt analogum ad primam & ſecũdam ſubſtantiã, vt viſum fuit ſupra ex Diuo Thom. in diſputatis, ita & eſſe contrariorũ ſuſceptiuum, eſt proprietas quæ analogicè conuenit primæ & ſecundæ. Ariſtoteles autem explicuit hanc proprietatem in primo & principali analogo, vt tranſiret poſtmodum ad explicationem illius, in analogo minus principali. Itaque ſenſus Ariſtotelis eſt: propriũ eſt primæ ſubſtantiæ, vna numero cum ſit ſuſcipere contraria: ſed hoc illi per ſe & ex ſe conuenit: ſicut ſubſtare accidentibus. Secundæ vero ſubſtantiæ conuenit hoc ipſum, ſed per aliud per primam ſubſtantiam. Vnde primo & per ſe conuenit primæ ſubſtantiæ ſuſcipere contraria ſicut & ſuſcipere accidentia ſecundæ ſubſtantiæ cõuenit, per primam. Et ita Ariſt. explicauit proprietatem eſſe primæ ſubſtãtiæ: quia illa per ſe & non per aliud ſuſcipit contraria: & ſic ſolum primæ ſubſtantiæ cõuenit, ſuſcipere vero contraria per aliud conuenit ſecundæ ſubſtan-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſtantiæ. Et hanc proprietatem non numerauit Ariſtoteles, ſed reliquit illam vt manifeſtam ex prima proprietate. In cõmuni verò abſtrahendo ab hoc, quod eſt per ſe, vel per aliud ſuſcipere contraria, proprium eſt ſubſtantiæ in communi ſuſcipere cõtraria, quia ipſa ſola eſſe per ſe habet. Hæc eſt aliquorũ ſolutio. Quid autem ego ſentiam de analogia ſubſtantiæ iam ſuperiùs dixi. Tertio arguitur: nam quantitas eadem numero eſt ſuſceptiua contrariorum: ergo. Probatur antecedens: quia eadem ſuperficies ſecundum ſui mutationem modo ſuſcipit albedinem, poſt modum nigredinẽ, reſpondetur, quod quantitas eſt medium, quo ſubſtantia ſuſceptiua eſt contrariorum. Proprium autẽ eſt ſubſtantiæ eſſe ſuſceptibile cõtrariorum ſiue mediate, ſiue immediate, non enim quãtitas mouetur ꝓprie de albo in nigrũ ſed ſubſtantia quanta. Et idem eſt dicendum de potentia ſuſceptiua contrariorũ. Sed eſt argumentum. Nam in Euchariſtia, quantitas eſt ſuſceptiua contrariorum: ergo, hæc proprietas nõ cõuenit ſoli, & omni ſubſtãtiæ. Si dicas hãc proprietatem debere intelligi naturaliter, ita quod eſſe ſuſceptiua cõtrariorum naturaliter loquendo, eſt proprietas quarto modo ſubſtãtiæ, ſupernaturaliter vero, non inconuenit alteri poſſe competere: hæc ſolutio aliquibus placet, ſed non mihi. Nam proprium quarto modo oritur ex rei eſſentia: ergo ſecundum quod eſt proprietas talis eſſentiæ, etiam per diuinã potentiam alteri conuenire nequit, quod non habeat talem eſſentiam: non enim eſſe intellectiuum, per diſcurſum, quod eſt hominis proprietas poteſt alteri, quam homini competere: ſicut, nec eſſentia hominis alteri competere poteſt. Item, ſi alteri per diuinam potentiam poteſt competere hæc proprietas: ergo non eſt proprium quarto modo, nam proprium hoc modo eſt quod omni & ſoli, & ſemper conuenit, ſed non conuenit ſoli: quia iam quantitati conuenit: ergo non eſt proprium quarto modo. Reſpondetur, quod in Euchariſtia non manet ſubſtãtia panis, & vini, nec exiſtẽtia, ſed manet quãtitas: quæ ſi cõtraria ſuſcipit, nõ vt principale ſubiectum contrariorum, ſed ſuſcipit vt minus principale ſubiectum ex natura ſua in ordine ad ſubſtantiam. Quod ſi tunc per quantitatem ſubſtantia panis, & vini non ſuſcipiãt illa contraria, hoc eſt quia fuerunt tranſubſtantiata in corpus & ſanguinem Chriſti: nam quantũ erat ex parte quantitatis medium erat, vt ſubſtantia ſuſciperet, & ipſa ſuſcipit vt ſubiectum minus principale. Et ita hoc quod eſt cõtraria ſuſcipere, vt magis principale ſubiectum, nũquam conuenit quantitati. Videatur quod de hac re in materia de Euchariſtia ſolet diſputari. Et ſi rurſus arguas, contra eandem proprietatem: Nam Angeli ſunt ſubſtantiæ & ſimiliter cœli, & tamen non ſuſcipiunt contraria: ergo non eſt proprium quarto modo, reſpondetur, quod Angeli poſſunt ſuſcipere contraria, nam ſuſceperunt Angeli mali virtutem & vitium, ſcientiam, errorem ſaltim in ordine ad ſupernaturalia, odium & amorem &c. cœli vero poſſunt ſuſcipere motus contrarios, ſaltem per diuinam potentiam, quod ſufficit, vt ſint ſuſceptiui contrariorum.

QVÆSTIO XII.

Quid ſint ſubſtantiæ proprietates, & quomodo à ſubſtantia diſtinguantur.

1. Argu. Et eſt primum argumentum huiuſmodi, proprietates etiam ſi ſumatur proprietas vltima, quæ eſt proprietas quarto modo, nec ſunt ſubſtantia, nec accidens, nec aliquid rationis: ergo nullo modo ſunt ponendæ. Cõſequẽtia eſt euidens, & antecedens probo. Primo: nam ſubſtantia eſſe non poteſt, quia vel eſt eadem ſubſtantia, quæ eſt prima ſubſtantia: & hoc non: quia hoc eſt eſſentia ſubſtantiæ: ergo non poteſt eſſe paſsio. Vel alia ſubſtantia diſtincta, & nec hoc, quia illa ſubſtantia rurſus haberet paſſiones, & ſic eſſet proceſſus in infinitum. Nec poteſt dici, quod ſit aliqua ſubſtantia incompleta, quia hoc non poteſt eſſe paſsio: quia paſſio debet conſequi ad eſſentiam, quod nõ eſt intelligibile dici poſſe de ſubſtãtia illa incõpleta. Nec poteſt eſſe accidens, quia antequã ſubſtantia habeat huiuſmodi accidens, intelligitur formaliter eſſe ſuſceptiuam contrariorum & non habere contrarium &c. ergo. Nec ens rationis eſſe poteſt, quia eſſe ſuſceptiuum contrariorum non poteſt eſſe ens rationis: non ergo ſunt ponendæ huiuſmodi proprietates.

2. Argu. Secundum argumentum: Antequam intelligamus in ſubſtãtia accidens aliquod ſeu præciſe intellecto ente per ſe, ſubſtantia ipſa eſt ſuſceptiua contrariorum eſt poteſt ſubſtare accidentibus, & non ſuſcipit magis & minus: ergo impoſsibile eſt, quod proprietas ſubſtãtiæ ſint accidentia. Dices, quod ſicut homo, ante intellectũ, qui eſt accidens, eſt intellectiuus radicaliter, ſed non formaliter: eſt autem formaliter intellectiuus per intellectum, qui eſt accidens: ita ſubſtantia intellecta, quatenus eſt ens per ſe præciſe habet omnia illa radicaliter, formaliter verò habet eadem per accidentia ſuper addita, quæ ſunt proprietates. Sed cõtra quia potentiæ quæ ſunt accidentia, non dantur niſi ad actus accidentales, qui ſunt proprie actus: ſed ſuſcipere contraria & ſubſtare accidentibus

dentibus, & cætera, nõ ſunt proprie actus: ergo potentiæ ad illas non ſunt in eodem genere, & ita non erunt accidentia.

3. Argu. Tertiũ argumẽtũ: Dices q̃ paſsiones ſubſtãtiæ ſe habẽt ad modũ paſsionũ entis: & ita ens per ſe quatenus importat ordinẽ ad cõtraria ſuſceptibilia, eſt paſsio: eſt vero eſſentia quatenus eſt ens per ſe nõ dependens ab alio in eſſe. Sed cõtra: nã iſte reſpectus, vel eſt realis, vel rationis: neutrũ horũ: ergo nõ eſt ponendus. Quod nõ rationis patet, nã eſſe ſuſceptiuũ cõtrariorũ per ſui mutationẽ aliquid reale eſt: nõ enim eſt factũ per intellectũ: ſed hoc eſt quod complet formaliter paſsionẽ ſubſtantiæ: ergo nõ eſt aliquid rationis. Nec reſpectus realis eſſe poteſt: quia vel diſtinguitur à ſubſtãtia: & hoc non: quia eſſet accidens, vel ſubſtãtia particularis, quod dici nequit, vt vidimꝰ. Vel nõ diſtinguitur, & ſic ſubſtãtia eſſet relatiũ ſecundũ dici, & reſpiciens in ſua ratione aliquid extrinſecũ: hoc nõ: ergo. Multa argumenta poſſunt hic multiplicari, deſumpta ex illis, quæ fieri ſolẽt cõtra paſsiones entis: ſed remitto acutũ logicũ ad illa loca, ne eum faſtidio afficiamus.

Hanc quæſtionẽ nõ vidi pertractatam alicubi. Solũ aſſerũt aliqui paſsiones ſubſtãtię eſſe modos illius, nec vllũ aliud verbũ addũt. Vt igitur quid in hac parte ſentiã explicem, ſit:

Deciſio quæſtionis.

1. Concl. PRima cõcluſio: Paſsio ſubſtãtię quarto mõdo nõ eſt quid diſtinctũ à ſubſtantia realiter, nec eſt accidẽs diſtinctũ, nec ſubſtãtia ſiue incõpleta diſtincta, ſed eſt quidã modus ipſius idẽ realiter cũ ſubſtãtia: ſicut enim aſſerimus appetitũ materię primæ ad alias formas nõeſſe, quid diſtinctũ realiter à materia prima: ſed eſſe modũ quẽdã ipſius materiæ primæ, ſeu paſsionẽ ipſius nõ diſtinctã à ſubſtantia materiæ primę. Ita de paſsionibus ſubſtãtiæ dicendũ eſt nã illud ens per ſe ex eo quod eſt tale intelligimus ipſum poſſe ſuſtinere & ſuſtentare accidẽtia cõtraria idẽ numero cum ſit: & hoc modo noſtro intelligẽdi cõſequitur ad primũ conceptũ, quo intelligimus ſubſtantiã eſſe ens per ſe. Et idem eſt proportionabiliter dicendũ de reliquis paſsionibus. Et probatur cõcluſio: quod nõ ſit accidẽs diſtinctũ, à ſubſtãtia proprietas eius quarto modo. Nã ſuſtentabilitas accidentiũ cõtrariorũ nõ eſt potẽtia ad actũ accidentalẽ, qui vere ſit in genere actus: ergo nõ eſt ponenda, vt quid diſtinctũ à ſubſtantia, quod quidẽ ſit accidens. Nã vt cõſtat ex quarto libro in prædicabili de proprio ſolũ actus & potentia ſunt in eodẽ genere, quãdo actus habet verã rationẽ actus & potẽtia vere habet rationẽ potentiæ, quod in preſenti cõſtat nõ habere locũ. Præterea, ante quàm ſit illa potẽtialitas ſuſceptiua cõtrariorũ, quã tu dicis eſſe accidẽs intelligitur ſubſtantiã primã poſſe ſuſcipere cõtraria eo ipſo, quod eſt ens per ſe ſubſiſtẽs: ergo fruſtra ponitur poſtea illa potentialitas accidẽtalis. Cõſequentiã probo, quia iã habet ſuã paſsionẽ. Antecedẽs probatur: quia ens per ſe & in ſuo eſſe ab alio non depẽdens, poteſt alia ſuſtentare: ſed habet primũ ante illud accidens: ergo ſecundũ. Dices, quod ante illud accidẽs eſt ſuſtentatiuũ radicaliter, quod eſt eſſentia ſubſtãtiæ, nõ verò formaliter: nã illud habet per accidẽs tale ſuper additũ, ſicut homo ante intellectũ eſt intellectiuꝰ radicaliter, formaliter verò nõ niſi per intellectũ. Cõtra, nã ante tale accidẽs ſubſtantia eſt ſuſtẽtatiua accidentiũ formaliter: ergo eſt ſuſtentatiua accidentiũ cõtrariorũ formaliter. Cõſequẽtia eſt euidẽs, & probatur antecedẽs: nã ante illud accidẽs iã ſuſtentatiua eſt formaliter ipſius accidẽtis, quod tu ponis: ergo ſuſtẽtatiua eſt formaliter accidentiũ. Antecedens probatur: quia illã potentiã; ſi eſt accidẽs per ſe ipſam ſuſtentat, alias ſi per aliud accidens ſuſtẽtaret eſſet ꝓceſſus in infinitũ. Prima illa cõſequentia probatur: quia id quod ſufficit formaliter ad ſuſtentãdũ accidentia ſufficit ad cõtraria ſuſtentãda. Et hæc argumenta cõuincũt etiã de reliquis proprietatibus, nõ quarto modo. Quod vero nõ ſit ſubſtãtialis entitas ſuperaddita; quæ realiter diſtinguatur probo: nã nulla alia datur ſubſtãtialis entitas, niſi natura, forma, & ſuppoſitalitas, ſeu pſonalitas, & totũ cõpoſitũ ex illis: ſed illa entitas nulla harũ eſt: ergo nõ eſt ponẽda. Itẽ: quia ſubſtãtia ex eo, quod eſt ens per ſe cõplerũ poteſt ſuſtentare & ſuſcipere cõtraria cõpletẽ, & perfectẽ, ſine alio ſuper addito: fruſtra enim illa entitas adderetur. Eſt ergo paſsio ſubſtantiæ modus quidã ipſius ſuſtãtiæ mã ex eo quod ſubſtãtia eſt ens per ſe habet iſtũ modũ vt poſsit cõtraria ſuſcipere & reliquas alias proprietates: ſicut materia prima ex eo quod eſt pura potẽtia appetit formas alias. Ita ſuſtẽtabilitas cõtrariorũ eſt formalis ratio cõſtitutiua ſubſtãtiæ proprietatis: ſeu eſt ipſa ꝓprietas ſubſtãtię: & illa ſuſtẽtabilitas cõtrariorũ eſt ipſius paſsio: ſicut appetibilitas materiæ primæ eſt eius paſsio.

2. Concl. Secunda concluſio. Satis probabiliter dicitur, quòd hæc paſsio ſubſtantiæ quarto modo non diſtinguitur ab ipſa ſubſtantia, niſi ſicut paſsiones entis diſtinguũtur ab ente ſolũ ratione, de quo iã ſupra diximus. Nam ſicut ens quatenus cõformabile eſt intellectui, dicitur verũ & quatenus dicit ordinem ad voluntatem, dicitur bonum: ita ſubſtantia ſeu ens per ſe, quatenus importat ordinem ad accidentia contraria dicitur ſuſceptiua contrariorum. Nec eſt aliqua formalitas diſtincta etiam formaliter ab ipſo ente per ſe, ſed ens per ſe cum tali ordine, verum eſt quod iſte ordo eſt realis, & non rationis, ſicut in paſsionibus entis contingit. Ratio huius cõcluſionis, quæ mihi

Universidad de Deusto
Biblioteca

vrgens videtur, & est: quia substãtia eo ipso, q̃ est ens per se, est susceptiua cõtrariorũ, sine alia formalitate distincta super addita: non tamẽ sine alio respectu: hoc est, q̃ hoc ens per se susceptiuũ est cõtrariorũ. Sed alio cõceptu cõcipitur vt ens per se, vel vt cõtrariorũ susceptiuũ: quia vt ens per se concipitur in ordine ad se, vt susceptiuũ cõtrariorũ, in ordine ad illud cõcipitur. Sed hæc prædicatio est vera, susceptiuũ cõtrariorũ est ens per se, & vt est susceptiuũ cõtrariorũ est ens per se. Nõ tamẽ eodẽ cõceptu, quo cõcipitur, vt contrariorũ susceptiuũ cõcipitur vt ens per se: quia distinguũtur ratione ratiocinata: & iste respect⁹ quẽ importat, vt susceptiuus cõtrariorũ est realis. Et quoniã hæc in præcedẽti libro tractauimus latius, ab his modo supersedemus. Vnde D. Thom. opusculo. 48. cap. 1. ita dicit. Substãtia secundũ quod est subiectũ accidentiũ significatur per modũ substantiæ: quia substãtia dicitur à substãdo. Secundũ autẽ, quod à nullo priori dependet, cui innititur significatur vt ens per se. Et isti modi sunt id ipsum, quod substantia differẽtes sola ratione animæ cõcipiẽtis ipsã secũdũ diuersas habitudines. Quæ ratio nõ est ficta, sed accipitur à re: ita enim in re est. Nã & substãtia substat accidentibus & nulli innititur: tamẽ ista nõ sunt duæ res distinctæ, sed distinctio sumitur à ratione. Ecce vbi D. Tho. habet nostras cõclusiones, quod bene nota.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD argumẽta in cõtrariũ respondetur. Et ad primũ dicitur, quòd passiones substãtiæ se habẽt ad modũ passionũ entis, & sunt aliquid reale: & nõ distinguũtur ab ente per se nisi ratione ratiocinata. Ad secundũ argumẽtũ, potius est ꝓ nobis, & cõfirmat nostrã cõcl.

Ad 3. arg. Ad tertiũ ia patet. Nec est incõueniẽs, quòd substãtia sit relatiuũ secundũ dici, quia forma est relatiuum secundũ dici, & natura similiter & ita totũ ex illis cõpositũ non incõuenit esse relatiuũ secũdũ dici. Et idẽ etiã dicere de substantijs simplicibus nõ incõuenit: quia etiã si respectũ accidẽtalẽ dicat ad accidentia, est vt quid perficiẽs ea & sustentãs ea in esse, & dãs illis esse, quod est maximę perfectionis, & arguit substãtiæ perfectionẽ. Et hic nota, quod iste modus substãtiæ, qui est sustẽtare accidẽtia, nõ incõuenit, q̃ analogicè dicatur de prima & secũda substãtia secundũ aliquos sub illo modo, etiã si ens per se de illis dicatur vniuoce. Nã bene potest modus ipsius entis per se analogicè dici, & nõ ens per se: vt patet in simili, quia ens vniuoce dicitur de bono, vtili, honesto, & delectabili: & tamẽ bonũ, quod est passio, analogicè dicitur de bono, vtili, honesto, & delectabili, vt patet ex Aristote. 5. Ethicorũ. Nã si bona ista sint accidẽtia pertinẽtia ad prædicamẽta qualitatis, vt virtus, & dulcedo, & alia huiusmodi, certũ est, quòd ens dicitur de illis vniuoce: & tamẽ bonũ, quod includit ens de illis dicitur analogicè: quia bonũ, vtile nõ est simpliciter bonũ, sed participat rationẽ boni in ordine ad aliud, scilicet, in ordine ad respectũ cuius est vtile, & ita asserit D. Thom. 2. 2. q. 23.

QVÆSTIO XIII.

Vtrùm Deus ponatur in prædicamento substãtiæ, vbi hoc etiam de Christo inquiritur.

VIdetur, quod sic. Nam ad hoc, quod aliqua cõstituãtur in prædicamẽtis sufficit, quòd ex modo essendi, quẽ habent intellecta cõcipiãtur, vt genera, & species: sed hoc cõuenit Deo ex modo essendi, quẽ habet in intellectu: ergo Deus est in prædica. Maior patet: nã in opinione D. Thom. supra visum fuit Gabrielẽ esse vniuersalem, & tamẽ à parte rei nõ habet indiuidua, nec potest habere: sed quia ex modo essendi, quem habet in intellectu, & ex modo quo cõcipitur, cõcipitur, vt quid vniuersale, & nõ, vt quid determinatum. Propterea, asserit D. Tho. esse vniuersalẽ & specie, & collocari in prædicamẽto vt q̃d vniuersale. Minor illa probatur: nã Deũ cõcipimus nos per varios cõceptus: quorũ vnus est determinatiuus alteri⁹, & vnus sumitur vt differentia propria ipsius Dei, & alius vt quid cõmune in Deo, nã cõcipimus Deũ, vt viuentẽ & postea aduenit cõceptus vltimus, scilicet, vitæ intellectiuæ infinitæ, quo ipsum Deũ cõcipimus, vt quid distinctũ ab omnibus alijs: ergo. Et cõfirmatur hoc argumentũ: nã tres relationes diuinæ personarũ cõstitutiuæ cõcipiuntur à nobis primo sub ratione relationis in cõmuni, & post modũ sub ratione relationis diuinæ seu infinitæ: & postea intelligimus easdẽ ꝓ prijs distinctiuis paternitatem. i. sub ꝓpria ratione, & filiationẽ itidẽ, & idẽ de spiratione: sed illud cõmune habet rationẽ generis & hoc ꝓpriũ rationẽ differẽtię: ergo poterũt sub hac ratione cõcepte collocari in prædicamẽto. Dices, q̃ De⁹ nõ potest esse in prædicamẽto: quia à parte rei nõ est fundamẽtũ in Deo, quo Deus possit intelligi, vt quid potẽtiale & determinabile per aliũ cõceptũ actualẽ. Sed cõtra: nã licet à parte rei nõ sit fundamentũ, sufficit, q̃ à me cognoscatur, vt quid determinabile ex parte mei intellectus, nã nõ est fundamentũ in natura Gabrielis, vt cõcipiatur tanquã aliquid cõmune multis, sed hoc habet ex modo meo cõcipiẽdi: & tamẽ est vniuersale: ergo Deus erit in prædicamẽto, si à me cõcipitur, vt species, & vt quid cõstãs ex diuersis cõceptibus determinãtib⁹: & nõ est necesse q̃ cõcipiat vt species.

2. Argu. Secundũ argumentũ. Hoc nomẽ Deus secũdũ D. Tho. 1. p. q. 13. ar. 9. est nomẽ cõmune: ergo ex modo suæ significationis, significat plura: ergo qui imposuit hoc nomẽ ad significãdũ, cõcipit aliquid cõmune pluribus: natura ergo diuina ex modo cõcipiendi, & ex modo essendi, quẽ habet in nostro intellectu cõmunis est: alias hoc nomẽ Deus nõ esset cõmune. Tunc vltra: ergo cõcipitur, vt genus, vel species, quia omne cõmune cõpletũ nõ trãscendẽs debet cõcipi, vt genus, vel species: ergo Deus ex modo concipiẽdi erit in prædicamẽto, nec fuit impositus ad significãdũ naturã diuinã, vt quid analogũ. Nã D. Tho. hoc nõ asserit, sed solũ, quãdo accipitur ꝓ Deo secundũ essẽtiã, & secundũ participationẽ, vt patet ar. 10.

3. Arg. Tertiũ argumentũ, Deus est obiectũ Theologiæ: sed scientiæ obiectũ debet esse quid cõmune: ergo Deus, vt à nobis cognoscitur quid cõmune est, & cõsequẽter determinabilis per singularia: ergo vt à nobis cognoscit poterit cognosci etiã vt determinabilis specifice, vel indiuidualiter, & sic erit genus vel species, ergo in prædicamento. Dices Deũ posse cognosci, vt quid cõmune, & nõ posse cognosci, vt gen⁹, vel species. Cõtra, ita intrinsecũ est Deo esse singularẽ, sicut esse actũ purũ: quia de sua ratione & essentia est singularitas, & ita repugnat esse plures Deos, & nihilominus cognoscitur in vniuersali: ergo etiã si sit actus purus poterit cognosci ex parte nostra ad modũ rei cõposite ex genere & differentia, & ita ad modũ speciei: & erit hac ratione in prædicamento. Quia si est vniuersalis ex eo q̃ cognoscitur ad modũ rei vniuersalis, quare nõ erit genus ex eo quod cognoscitur ad modũ generis, q̃ si est genus vel species erit in prædicamento.

4. Arg. Quartũ argumẽtũ: A diuina substantia potest abstrahi aliqua ratio finita & limitata: ergo ista constituetur in genere, vt genus, vel species, vel indiuiduũ. Probatur antecedens: quia idea hominis in Deo nõ est idea equi; ergo est finita & limitata ratio. Et confirmatur: nã D. Augustinus sermone tertio, in octauam Epiphaniæ docet, quod decẽ cathegoriæ, quæ latinè prædicamenta dicuntur de Deo in diuinis literis quædam proprie, vt substãtia & relatio, quædã vero secundũ metaphorã, & tropum, vt habitus & dispositio, &c. dicuntur. Et confirmatur, quia linea infinita, si daretur, poneretur in prædicamento & gratia Christi ponitur in prædicamẽto: ergo etiam substãtia infinita quia esse infinitũ, nõ tollit rationẽ reponẽdi in prædicamẽto. Fuit nominaliũ opinio Deũ esse in prædicamẽto. Primus hãc opinionẽ indicauit probabilem Ocham in 1. dist. 8. q. 1. quã vt verã fuit sequutus Grego. in 1. dist. 8. q. 3. Gabriel ibidẽ q. 5. Holcot q. 6. & Maior q. 1. Marsilius in primo q. 12. artic. 2. qui male de hac re loquitur: & istam opinionem aliqui nostri temporis, vt sibi videntur acute sunt sequuti.

Decisio quæstionis.

PRima conclusio: Deus nõ ponitur in prædicamẽto aliquo, ex his, quæ Aristoteles numeravit, nec potest inueniri aliqua alia coordinato prædicamentalis, vbi constituatur. Hanc rationẽ demonstrat D. Tho. contra gentes ca. 25. & oppositam opinionẽ periculosam iudico. Probatur conclusio. Si Deus esset in prædicamẽto, deberet esse vel sicut indiuiduũ alicuius speciei, vel generis, vel sicut genus, vel species (loquimur enim de illo quod est in genere directe) sed isto modo nõ potest Deus esse in genere vllo: ergo non constituetur in prædicamento. Quod nõ possit esse Deus vt genus probatur: quia genus seu natura generica (& loquimur modo de genere pro substrato) dicit naturã nõ vltimo actuatã: & determinatã formaliter, sed dicit aliquid determinabile per varias rerũ differẽtias, sed Deus isto modo non potest esse determinabilis: ergo Deus nõ est genus. Maior patet in animali, & reliquis generibus. Sed minor probatur: nã illud, quod isto modo est determinabile est in potentia ad huiusmodi determinationẽ: sed Deus nõ potest esse in potentia, quia est purus actus: ergo nec potest esse determinabilis: ergo nec genus. Secũdo. Id quod est determinabile per differentias, non habet esse existẽtiæ vsq; dum sit per differentiã actuatũ, vt patet: nam animal non existit sine differentijs: ergo Deus nõ haberet existentiã, nisi determinaretur per differẽtias: hoc autẽ est impossibile: ergo illud ex quo sequitur. Probatur minor: qa Deus est suũ esse existentiæ: ergo nõ expectat differẽtias aliquas vt habeat illud. Vide alias duas rationes ad hoc propositũ primo contra gentes capit. 14. *1. Concl.*

Præterea probatur conclusio, quod Deus nõ sit in genere vt species. Nã quod hoc modo est in genere ex necessitate debet esse cõpositũ ex genere & differẽtia: sed Deus nõ potest esse cõpositũ ex genere & differẽtia: ergo nõ est in genere vt species. Maior patet: nã omnis species habet genus cõmune alijs speciebus: & præterea, differentiã propriã qua ab alijs secernitur speciebus. Minor probatur: genus est extra essentiã differẽtiarũ, vt asserit Aristoteles 3. metaphysicæ text. 10. sed nihil potest dari in Deo, quod nõ includat essentiã diuinã: ergo nihil potest assignari in Deo, quod sit differẽtia, & cõsequẽter. q̃ sit genus: quia genus nõ est sine differẽtia. Minor probatur. Omnis conceptus, obiectiuus, & omne quod est in Deo est Deus, ergo iste conceptus nullo modo poterit habere rationem differentiæ. Probo antecedens: quia nihil in Deo est præter Deũ. Et cõsequẽtia prima ꝓbatur: qa Deus naturãdiuinã includit, & omnẽ perfectionẽ & modũ diuinum: ergo nihil erit in Deo, quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

posit habere rationē generis & differentiæ: nō ergo erit vt species in prædicamento. Præterea, in omni prædicamento species cōstituū tur, quæ sunt distinctæ à suo esse formaliter saltim: sed essentia diuina nō hoc modo distin guitur: ergo. Probatur minor: quia est suū esse. Sed maior probatur: nā alias vel res semper existerent, quod est absurdū: vel res nō poneretur in prædicamento dū nō existunt: quia illæ rerū essentiæ in prædicamētis collocātur, quorū essentiæ nō distinguūtur ab esse: hoc autē patet esse falsum: nā quidditates specierū nō existentiū collocātur in prædicamētis. Vide alias rationes in D. Tho. 1. contra gentes cap. 25. & de ente & essentia cap. 6. Quod nec etiā Deꝰ sit in genere vt indiuiduū speciei alicuius, probatur. Nā si sit solum indiuiduū generis ad latus deberet collocari, vt quid imperfectū, sicut de embrione dicitur, quod Deo nequit cōpetere infinitè perfecto. Præterea probatur nā si est indiuiduū speciei perfectū debet habere naturā cōpositam ex genere & differētia, sed Deus hāc naturā non habet: ergo hoc modo nō est in genere. Maior patet: nam quia Petrus est in prædicamēto hoc modo habet naturā humanā, quæ ex genere & differētia cōponitur. Minor ex dictis patet. Præterea, indiuiduū habet cōditiones indiuiduātes, quę nō sunt de essentia speciei, vel saltim cōceptus illius, sed id, per quod Deus, est hic Deꝰ est de essentia illius: quia nullū accidens nec aliquid præter Deū est in Deo: ergo. Præterea probatur cōclusio ad huc cōtra oppositū opinātes, qui asserūt, quod vt Deus sit in prædicamēto nō est necesse quod cōponatur à parte rei ex actu & potētia, sed quod intelligatur à nobis ad modū speciei ac si esset cōpositus ex genere & differentia. Contra, nā esse genus, vel differētiā, vel speciē ex necessitate præsupponit fundamentū aliquod in re: sed hoc fundamentū non est in Deo: ergo nō potest esse in prædicamento, nec cōcipi vt genus vel species, quāuis cognoscatur per species rerū, quæ sunt genera vel species. Maior est demonstrata, quia nō possum ego pro libito meo tribuere rationē generis vel speciei cuicūque rei: nā non potest homo esse genus, nec Petrus potest esse species: quia non habent fundamenta requisita, vt tribuātur illis hæ intentiones & sint genera: ergo. Minor probatur: quia ex necessitate id quod est genus debet esse natura cōtrahibilis per differentias, & sic debet habere potētialitatē, & id quod est species debet esse ex genere & differētia cōstans, quā obrē erit quid cōpositū ex actu & potentia, seu ex gradu determinabili, & gradu determinātē, quod Deo actui purissimo nō potest competere. Vide de natura generis per totū, & de ente & essentia. Præterea probatur cōclusio: nā sequitur quod detur aliquid simplicius Deo: hoc autem est falsum: ergo. Probatur sequela; quia si Deus ponitur in prædicamēto substātiæ vt aliquid compositū ex genere & differentia: ergo generalissimū est simplicius, quia nullo modo est ita compositū. Itē ens esset simplicius, quia nullo modo est ita cōpositū, & ita aliqua ratione essent Deo perfectiora, quod est contra lumē naturale: & ita capite firmiter de suma de Trinitate Deus dicitur omnino simplex: ergo nullo modo compositus.

Secunda conclusio: Deus nō ponitur reductiue in aliquo prædicamēto. Hæc conclusio sicut præcedens est luminis Ecclesiæ D. Tho. 1. p. q. 3. art. 5. Probatur hæc cōclusio: nā in aliquo genere per reductionē sunt aliqua duplicitер vno modo, vt principia illius generis, vel rerum illius generis alio modo, vt priuationes rerū generis illius, sicut materia reducitur ad genus substātiæ, vnitas ad prædicamentū quātitatis, & cæcitas, & in vniuersum omnis priuatio reducitur ad genus sui habitus: sed neutro horū modorū Deus est in prædicamento: ergo nec reductiue Deus est in prædicamēto. Maior clara est, & minor probatur: quia hoc modo poni in prædicamēto demōstrat imperfectionē maximā in re tali, quia nō habet esse completū: sed Deus est perfectissimus in suo esse præ habens omniū rerū perfectiones, vt esse subsistens & fontale rerū principiū: ergo. Præterea Deus nō potest collocari in prædicamento, vt priuatio, vt de se patet: quia Deus est ens reale, & priuatio est ens rationis. Item, quia Deus nō est ens priuatiū, sed positiū, quia infinite perfectus: ergo hac ratione reduci nō potest ad prędicamentū. Quinimo nō potest Deus habere priuationē sibi oppositā adęquate, nisi secūdū nomē præcise, quia summū malū nō opponitur summo bono, nisi secūdū vocē: nō enim datur summū malū, quia omne malū debet esse in bono, & summū malū si daretur, priuaretur omni ratione boni, & sic nul libi esset: ergo. Præterea, quod ponitur reductiue in prædicamēto est principiū constituēs rē prædicamētalē, saltim metaphysice, excludimus iā priuationes: sed Deus nullius rei potest esse principiū cōponēs, seu pars: ergo. Præterea ens, nō reducitur ad aliquod prædicamētū, quia dicit conceptū repertū in omni prædicamento: ergo Deus nō reducitur ad aliquod prędicamentū, quia habet perfectiones omniū prædicamentorū sine imperfectione: & est omniū prædicamentorū principiū effectiuū & finale. Sed contra est argumentū: nā D. Tho. in 1. dist. 8. q. 4. ar. 2. ad. 3. & de potentia q. 7. ar. 3. ad vltimū concedit angelicus Doctor, Deū esse in prædicamento substātiæ reductiue: ergo, & est sibi contrarius, & conclusio nostra est falsa, respondet Caiet. vbi supra in prædicamēto esse posse aliquid dupliciter. Vno modo vt principium contentum in illo genere, & sic

2. Conclu.

sic negatur prima parte esse Deū in genere reductiue. Alio modo vt principiū continens ipsum genus, & hoc modo Deus est quodammodo in omnibus generibus, quia cōtinet omnia genera. Sed ad hoc requiritur infinita perfectio: nam omnia in se cōtinere arguit infinitā perfectionē, & esse causam cōseruantē omnia, etiā requirit virtutē infinitā. Et isto modo in primo & in disputatis asserit D. Tho. Deū cōtineri in genere reductiue: quia ad Deū reducūtur omnia prædicamēta, vt ad principiū cōtinens. Et si velis dicere, mutasse D. Th. sententiā, recte dices, pfecto: nā reduci ad aliquod prædicamentū Deo nequit cōpetere, nec minus ad omnia, quia videtur quod in re quæ reducitur, ponatur aliqua dependētia à prædicamēto, seu ꝙ illud respiciat, vt magis principale. Nā si vt minus principale respicit iā non reducitur ad prædicamentū, sed è cōuerso cōtingit res, ꝙ imperfectū & minus principale reducitur ad magis perfectū, & magis principale. Tertio respōdetur, ꝙ in primo D. Tho. nō dicit Deū reduci ad prædicamentū substantiæ, sed esse in prædicamēto, vt mēsurā ipsius, id est, Deū esse prædicamēti substātiæ mensurā. Hoc autē nec dicit imperfectionē, nec est contra supra determinata, in de potētia dicit, Deū esse in genere substantiæ per reductionē, non vero dicit quod sit per reductionē Dei ad prædicamentū substātiæ, sed per reductionē. Et explicatur optimè secundū Caiet. per reductionē ipsius prædicamēti ad eū, vt ad mēsurā ipsius prædicamēti, & hoc nō est imperfectio.

3. Concl. Tertia cōclusio, si darentur entia infinita secundū quātitatem, illa essent in prædicamēto quātitatis. Patet quia haberent essentiā limitatā & finitā cōstantem ex genere & differētia: ergo. Et hac ratione gratia Christi, à fortiori omnes aliæ gratiæ & charitas similiter sunt in prædicamēto qualitatis. Probatur, quia sua essentia est finita cōstans ex genere & differentia, quæ cōstituūt essentiā taliter qualificatiuā subiecti. Item suū esse distinguitur ab eorū essentia ex genere & differētia cōstante: ergo & maximè, vt asserit D. Tho. 2. 2. q. 23. art. 3. ad 3. & 1. 2. q. 10. art. 2. ad. 2. ꝙ accidens omne secūdum suū esse, est imperfectius substantia: sed substantia creata est in prædicamēto, ergo & accidens creatū, nisi excludatur à prædicamento, vel quia sit transcendens vel pars, &c. sed gratia & charitas Christi, & quælibet alia sunt accidentia creata: ergo sunt in prædicamēto: & in nullo alio nisi qualitatis: ergo. Et idem est dicendūde alijs qualitatibus super naturalibus, vt de lumine gloriæ. Sed de hoc rursus in prædicamento qualitatis redibit sermo.

Dissoluuntur argumenta.

AD primū respondetur negando minorē: Et ad probationem dicitur, nūquam nos concipere Deum per cōceptū generis, & speciei, quinimo implicat, ita concipere illū: quia cōceptus generis præsupponit in re potentialitatem & determinabilitatem, quę Deo nequit cōpetere: nō enim possumus nos cōcipere rationale, vt genus, quia nō est à parte rei fundamentū huius cōceptus generici. Et licet naturā diuinam per varios cōceptus propter suā infinitatem explicemus, neuter illorū cōceptuū obiectiuorū se habet, vt determinabilis ab alio: quia vterq; cōceptus obiectiuus est Deus & infinitè perfectus: & ita nō potest recipere determinationem, nec est aliquis cōceptus in Deo qui intelligatur à nobis vt determinans alium tanquā magis actualis: & omnis conceptus includit aliū, quia includit diuinitatem, quæ omnem perfectionem Dei includit. Illam enim simplicē essentiā, & infinitatem ex debilitate nostri intellectus nō possumus vnico cōceptu cōcipere, & varijs oportet cognosci conceptibus, neuter tamē est determinatiuus alterius, etiā ex nostro modo concipiendi fundato in re, quia omnis est infinitus. Et ad argumenta de Gabriele iam supra dictū est, quod habet fundamentum maximum in re conceptꝰ quo natura Gabrielis cognoscitur, quia natura illa composita est ex genere & differentia: & ita est species, consequenter potest concipi sine conditionibus indiuiduantibus, vel sine indiuiduatione. Et ita vt obiecta est intellectui prædicabilis est de pluribus, quia in isto conceptu nō includitur singularitas Gabrielis. & maxime quia, vt supra diximus principium indiuiduās non est de essentia speciei Gabrielis, licet fiat singularitas à forma. Vel, vt melius loquamur, licet proueniat à forma Gabrielis, quia illa forma primo & per se dat esse specificum, seu habet illud, & secundario dat esse indiuiduale. Et per hoc patet ad cōfirmationē. Relatio enim in cōmuni respectu relationis diuinæ, & creaturæ est analogū: & ita nō potest esse species relatio diuina. Similiter nō potest esse species: quia nō est cōpositio ex conceptu determinabili & determinante, nec genus eadem ratione, quia non est quid determinabile.

Ad 2. arg. Ad secundū argumentū respōdendo, prima solutio se offert, quòd hoc nomē Deus, & si sit cōmune, quia natura diuina fuit cōcepta, ac si esse posset cōmunis, quod sufficit, vt nomē sit cōmune, non sequitur quod Deus sit in prædicamento, nam etiam hoc nomen ens est nomē cōmune: & tamē ens nō est in prædicamēto. Itaq; cōmunitas illius nominis prouenit ex eo, quod voluerunt homines vt significaret Deū ac si Deus esset aliquid commune, licet reuera nō sit cōmune. Secūdo respōdet D. Tho. 1. p. q. 13. art. 9. in corpore, ꝙ hoc nomen Deus non est cōmunicabile secūdū rem: hoc est, nō significat aliquid quod sit verè cōmune & de

Universidad de Deusto Biblioteca

multis prædicabile: sed solũ est cõmunicabile & cõmune secundũ opinionẽ: quia impositũ fuit ad significandũ naturã diuinã, quam homines existimabant esse cõmunicabilem. Et adducit exemplũ de sole, qui esset cõmunicabilis secundũ opinionẽ eorũ, qui cẽsuerunt plures esse soles. Vnde dicit D. Tho. in solutione ad secundũ, quòd Deus secundũ rẽ, nec est vniuersalis nec particularis: vnde nõ potest esse in prędicamento. Cũ verò dicit D. Tho. quod nõ est particularis sumit particulare, prout est id, q̃ stat sub vniuersali, seu prout est correlatiuum, seu potest fundare correlationẽ ad vniuersale: nõ tamen vult negare, quòd Deus nõ sit vnus Deus indiuisibilis. Vide tertiã solutionẽ per Magistrũ Bañes. 1. p. q. 3. art. 5.

Ad 3. arg. Ad tertiũ argumentũ respondetur, quòd obiectũ Theologiæ est hic Deus: & bene potest esse obiectũ Theologiæ & sciẽtiæ aliquid singulare si sit incorruptibile, nã singularitas nõ repugnat scientiæ, nisi ratione mutabilitatis. Cũ ergo singulare est immutabile bene potest esse obiectũ sciẽtiæ, & in patria beati erũt sapientes, & habebunt scientiã de Deo singularissime intellecto.

Ad 4. arg. Ad quartũ respondetur, quòd hominis idea pro respectu quẽ dicit ad hominẽ est aliquid limitatũ, quia est ens rationis terminatũ ad hominẽ, & nõ ad aliquid aliud, sed secũdũ quod dicit essentiã diuinã esse aliquid infinitum, & ilimitatũ: & ita nõ est ingenere. Ad confirmationẽ respondetur, quòd quando dicit Aug. duo prædicamenta in Deo reperiri formaliter vult dicere Deum esse formaliter substantiam & relationẽ non metaphorice. Non vero dicit esse in prædicamento substantiæ & relationis: non est verò quantus & qualis nisi metaphorice. Ad secundam confirmationem iã patet ex dictis in conclusionibus. Et ista sufficiãt de Deo.

Vtrũ Christus sit in prædicamento. De Christo verò domino vt dicamus an cõstituatur in prædicamento, aduertendũ est, q̃ res ponũtur in prædicamẽto, secundũ formã. Itaque ratio formalis reponendi in prædicamẽto est essentia rei, & forma metaphysica, & quia Christus Dominus habet nobiscũ naturam humanã, eiusdem speciei, ideo sicut Petrus ponitur in prædicamẽto substãtiæ: ita ponitur Christus. Nec valet argumentũ, Christus ponitur in prædicamẽto, Christus est Deus, ergo Deus ponitur. Negatur consequẽtia, nam variatur appellatio. Poni in prædicamento est proprietas logicalis, & secũda intẽtio, & appellat supra Christũ ratione humanæ naturæ. Et est sensus, q̃ Christus quatenus est homo ponitur in prædicamẽto: ergo Deus ponitur, fit sensus, q̃ ponatur ratione deitatis, verũ est; quod ponitur Deus in prædicamento, quatenus sustentat humanitatẽ, quæ est ratio quare Deus reponatur in prædicamento, nam suppositũ humanæ naturæ ponitur quatenus indutũ natura humana. Et ita nõ absolute illud suppositũ ponitur, sed quatenus est homo. Optime cõfirmat hanc doctrinã sapiẽtissimus Magister Bañes vbi supra. Et si fiat argumentũ. Nã quidquid affirmatur de Christo propter cõmunicationẽ idiomatũ affirmatur de Deo, sed de Christo affirmatur, quod ponatur in prædicamento: ergo & de Deo, respondetur, quod illud debet intelligi, nisi varietur appellatio. Secũdũ argumentũ: Christus nõ est creatura, ergo nõ ponitur in prædicamento. Consequẽtia patet: nã omne quod ponitur in prædicamẽto quid creatũ debet esse. Antecedens patet: nã hæc propositio ita debet verificari, Christus est creatura, ergo hoc demõstrãdo suppositũ diuinũ, est creatura, quod est falsum. Respõdetur, quod sufficit vt Christus ponatur in prædicamẽto, quod habeat & dicat veluti de formali naturã creatã: & cum dicat hoc modo humanitatẽ erit in prædicamento substantiæ, licet habens humanitatẽ per se, & solitarie sumptũ nõ sit in prædicamento. Tertiũ argumentũ. Hæc propositio nõ cõceditur: Christus est creatura, quia dicit imperfectionẽ in Deo: sed hec etiã Christus ponitur in prędicamẽto dicit imperfectionẽ in Deo: ergo non est cõcedenda. Respõdetur, quod illa propositio ideo nõ cõceditur, quia ponit imperfectionẽ in supposito, q̃, scilicet, habuerit esse post non esse q̃ est falsum cũ suppositũ diuinũ habuerit esse per generationem æternam. Cæterum hæc, Christus ponitur in prædicamento, non ponit imperfectionem in supposito diuino, sed denotat humanitatem, quæ est ratio reponendi in prædicamento compositam esse ex genere & differentia & non habere omnẽ imperfectionem. Quarto Christus nõ est homo vniuocẽ nobiscũ: ergo, nõ ponitur in prædicamẽto. Probatur antecedẽs, nã de ratione Christi est, quod sit Deus, nõ autẽ de ratione aliorũ hominũ: ergo nõ sunt eiusdẽ rationis. Respõdetur, quòd de ratione Christi est animal rationale, quod satis est, vt dicatur homo vniuoce nobiscũ qui vt homines, sum animalia rationalia. Quod verò Christus sit Deus nõ mutat rationẽ specificã, sicut Petrus in quãtũ hic homo distinctas conditiones à Paulo habet: & hoc nõ tollit q̃n sint eiusdẽ speciei. Quintũ argumentũ: Christus est in prædicamẽto: ergo sequũtur hæc, q̃ Christus sit homo. Tũc vltra: ergo animal, ergo viuẽs, ergo corpus, ergo substãtia creata. Probatur ista vltima cõsequẽtia: quia genus generalissimũ est substãtia finita: ergo substãtia creata. Respondetur ad istas duas vltimas cõsequẽtias, q̃ vt Christus sit in prædicamento sufficit habere substãtiam creatam sibi vnitã, & substantiam finitam sibi vnitam, cuius modi est humanitas, quæ est ratio, vt ponatur in prædicamẽto.

QVAE-

QVÆSTIO XIIII.

Quomodo, & secundum quam rationem constituatur prædicamentũ substantiæ.

QVærimus in præsenti, an prædicamentũ substantiæ constituatur secũdum rationẽ entis per se, an secundũ rationẽ substãdi. Et ratio dubitandi est, nã Aristoteles hic agit de prædicamento substantiæ, seu de substantia, quæ ponitur in prædicamento, & agit de illa secundũ rationem substandi accidentibus: ergo ratio constitutiua in substantia prædicamẽti est substare. Et si dicas, quòd non est hæc ratio, secundũ quam constituitur in prædicamẽto, sed ratio entis per se completi, inquiro, quor sum Aristoteles agit de illa sub ratione substandi, & non sub ratione entis per se. Ad hanc quæstionem, quomodo prædicamentum substantiæ sit constituendũ, satis patet ex arbore prædicamẽtali, quæ comũuniter circũfertur. Videatur D. Tho. opusculo. 48. & Magister Sotoin logica. Quo supposito sit prima cõclusio.

1. Concl. *Decisio quæstionis.*

PRima conclusio. Ratio, secũdum quã, constituitur substantia prædicamẽtalis est ratio entis per se cõpleti, & perfecti. Hæc cõclusio est D. Tho. loco supra citato, & de natura generis cap. 10. & probatur à definitione substãtiæ. Nã substantia, vt distinguitur cõtra accidẽs est ens per se, & vt distinguitur cõtra substantiã incompletã, est ens per se cõpletũ, & vt sic omni alio circũscripto ponitur in prædicamento substantiæ: ergo habet rationẽ constitutiuã illius, & nõ habet aliam, nisi entis per se cõpleti: ergo hæc est eius ratio. Præterea ratio entis per se est, quæ primo diuiditur, & determinatur per differentias inferiores: ergo illa est constitutiua huius prædicamẽti. Cõsequens est euidẽs & probatur antecedẽs. Nam ens per se completũ, quod est generalissimum, aliud est corporeũ, aliud incorporeũ: ergo & ita similiter fit diuisio vsq; ad vlt.

2. Concln. Secũda conclusio. Hæc ratio entis per se, seu substãtiæ, est quid positiuũ & reale. Probatur. Impossibile est, quod entis perfectissimi ratio cõstituti ua sit ens rationis: sed negatio est ens rationis: ergo negatio nõ est ratio cõstitutiua substantiæ, vt est generalissimũ. Probatur maior: quia cũ ens rationis sit ignobilissimũ non esset substãtia perfectior omnibus entibus realibus, quæ nõ sunt substãtia, nã inter hec fit cõparatio: ratio enim imperfectissima nõ potest esse perfectissimũ tribuere. Præterea probat cõclu. Omnis negatio præsupponit aliquod ens reale, in quo fundetur, & est posterior illo: ergo & negatio nõ essendi in alio, quã dicũt aliqui cõstituere substantiã: sed illud aliud ens, quod præsupponitur, est ens per se & substantia: ergo illa negatio nõ cõstituit substãtiã, sed supponit cõstitutã. Probo maiorẽ, quia est ens rationis. Nã non esse in alio nõ potest per se intelligi, nisi intelligatur aliquid prius cui cõueniat nõ esse in alio, & maxime, quia hæc negatio, vt lib. 2. patuit relatio quædã est: ergo præsupponit fundamentũ & subiectũ. Minor prima probatur: quia cũ dicimus, quod substãtia est ens, nõ in alio: illud ens, non in alio, vel est ens per se existens: & sic iã erit substantia: vnde per talẽ negationem nõ constituetur in ratione substãtiæ. Vel est ens in alio & isto modo liquet nõ posse cõstitui vllo pacto in ratione substãtiæ accidẽti, enim repugnat esse substãtiã, vel est ens abstrahẽs. Et nec hoc dici potest, quia ens illud per aliquid rationis non potest determinari ad esse ens per se & sustentatiuũ accidentiũ, hoc enim requirit aliquã perfectionẽ realẽ in subiecto. Præterea illud ens rationis nõ habet esse nisi per operationẽ intellectus (& loquor de esse formali) sed seclusa operatione intellectus Petrus est per se existens, & sustentatiuũ est accidẽtiũ: ergo habet iam suã rationẽ constitutiuã: ergo illa ratio est aliquid reale. Præterea. Impossibile est aliquã essentiã cõstare ex ente reali, & rationis: ergo nec essentia substãtiæ. Cõsequẽtia est euidens, & probatur antecedẽs, quia nõ esset vna essentia cũ cõstet ex rebus diuersorũ prædicamentorũ, quæ impossibile est vnã constituere essentiã, maxime vt aliquid formaliter cõcurrens ad cõstitutionẽ rei, & quia vel illa essentia est realis, & hoc nõ, nec rationis eadẽ ratione. Est autẽ incõueniẽs, quòd sit vna essentia in particulari, & nõ sit realis, vel rationis. Et de hoc plura diximus libro præcedẽti, cũ de passionibus entis ageremus. Bene verũ est, quòd hãc rationẽ substãtiæ nõ possumus bene explicare, nisi per ordinẽ ad negationẽ nõ essendi in alio. Itaq; illud ens quod ex natura sua, est aptũ esse per se est substãtia. Et hãc rationẽ explicamus per hoc, quod nõ est in alio. Nõ esse tamẽ in alio nõ est eius ratio cõstitutiua, sed quedã negatio, quã vere affirmamus de substantia, ex hoc quod ens est per se. Et ista ratio cõstitutiua substãtiæ positiua, est quidã modus specialis cõueniẽs omni substãtiæ cõpletæ determinatiuus entis ad esse hui' prædicamẽti. Et nota ex D. Tho. opusculo 48. c. 2. quod cũ dicimus substãtiã esse ens per se, ly, per se, dupliciter potest accipi. Vno modo, vt distinguitur cõtra per accidẽs sicut dicimus hominẽ esse animal per se: esse autẽ albũ per accidẽs, id est, accidẽtaliter. Alio modo accipitur esse per se, vt distinguitur cõtra esse in alio, & isto modo solũ substãtiæ cõuenit esse per se. Et iste est modus prius eius. Ex quo sequitur, q̃ substãtia sit ens per se existẽs: qã sibi cõuenit existere, alijs vero accidẽtibus cõuenit existere per eã, sicut

Universidad de Deusto Biblioteca

ignis per se est calidus, quia alijs conuenit esse calida per eum. Itaque essentia generis supremi est esse ens per se completum aptum existere per se cuius quidditas distincta est ab esse existentiæ. Vide etiam D. Tho. de natura generis opusculo. 42. cap. 4. vbi hanc conclusionem nostram asserit. Et pro quæstione præcedenti videbis eius optimam doctrinam.

Sed contra istam conclusionem arguit Soncinas 5. metaphysicæ. quæst. 14. vbi tenet, quod, ly per se in definitione substantiæ significat negationẽ: & tantum valet dicere ens per se sicut dicere, ens non in alio. Et probat hanc suam sententiam, hoc argumento: substãtia aliquid addit supra ens, non positiuũ: ergo negationem: ergo hæc est eius ratio constitutiua. Antecedens patet, quia dicere, ens est substantia, non est negatio. Consequentia etiam patet: quia inter positiuum, & negatiuũ nihil mediat. Minor probatur. Si adderet aliquid positiuum vel ipsum esset reale, vel rationis. Non reale, quia in quolibet reali includitur cõceptus entis, & ita non adderet aliquid reale enti, rationis: ergo vel tale additum est relatio vel negatio, sed nõ relatio: quia iste terminus, substantia, nullo modo dicitur ad aliud: ergo est negatio, per quam circunloquimur id per quod substantia distinguitur ab accidenti. Sed hoc argumentum soluitur à D. Thom. opusculo. 48. cap. 1. vbi sic dicit: Contrahitur autem ens per modos, non quod modus sit aliqua differentia contrahens ipsum, sed quia in ente reali communiter sumpto inueniuntur aliqua entia haberetia inter se modos diuersos essendi, quibus non respondet vna, & eadem res, nisi forte ipsum ens in vniuersali. Ecce secũdum D. Tho. doctrinam, illi modi sunt modi essendi diuersi: ergo reales, vnde ad argumẽtum ex doctrina, respondetur, negando minorẽ. Ad probationẽ illius dicitur: quòd illud positiuum est modus realis entis, & proprium substantiæ, per quod determinatur ens ad esse substantiæ. Et quamuis enti in communi nihil reale possit addi, vt differentia: bene tamen, vt modus: qui modus facit quod à parte rei substantia distincta sit ab accidente; & ratio entis in substantia à ratione entis in accidenti quamuis isti modi ab ente in communi non distinguantur realiter, sicut in simili hoc tenetur dicere Soncinas. Nam differentia hominis & differentia equi includunt ex necessitate rationem entis realis, quia sunt perfectiones reales hominis, & equi; & tamen differentia hominis est diuersa à differentia equi & eo, quod habet ens determinatum in se, alio modo, quã differentia equi. Et illi modi determinatiui entis non realiter distinguuntur ab ente, faciunt tamen rationem entis in vna differentia distinctam realiter ab alia ratione entis in alia differentia. Nec Soncinas potest asserere modos constitutiuos reliquorum prædicamentorum, puta, qualitatis & quãtitatis esse aliquid rationis: qa qualitas intrinsece qualificat, & realiter afficit substantiam, quod nõ potest conuenire enti rationis. Ergo si isti modi sunt reales, & determinant ens realiter, & sunt additi enti vt modi, cur hoc non dicemus de modo substantiæ, nã sua ratio pariter currit in his modis.

3. Concl. Tertia cõclusio: Impossibile est rationẽ substandi esse rationẽ constitutiuam prædicamenti substantiæ. Probatur conclusio, substare est quidam modus entis per se, sed modus entis per se nõ est constitutiuus ipsius entis per se cõpleti: ergo neq; est ratio huius prædicamenti constitutiua. Maior est D. Tho. opusculo. 48. cap. 1. quẽ vide, eleganter hoc sicut omnia explicãtem. Minor probatur, nã modus rei quid est extra rationem formalem rei, vt patet ex definitione ipsius modi, licet possit modus esse aliquid constituens rei proprietatem.

4. Conc. Quarta cõclusio. Aristoteles in logica egit de prædicamento substantiæ, & de omnibus alijs in ordine ad propositiones constituendas: & ita egit de prædicamentis ante tractationem nominis & verbi, & propositionis. Vnde, quia reliqua prædicamenta affirmantur de substantia in concreto, sumẽdo illam: quæ quidam affirmatio præsupponit conuenientiam ipsorum prædicatorum ad substantiã, & inhęrentiã, ideò egit hic Aristoteles de substantia, quatenus est sustentatiua aliorũ prædicamentorũ: quia ratione huius sustẽtationis reliqua affirmantur de illa, & prædicata superiora de prima substantia, quo ad existentiam: quia in ipsis primis substantijs sunt, vbi nõ egit de illa sub ratione entis per se: quia hoc est proprium metaphysicæ, sed assumpsit ens per se cõsiderãdũ in metaphysica ad suas prædicationes constituẽdas, nõ solũ essentiales, & per se, sed etiã accidentales, sed sub ratione substantis accidẽtibus, & reliqua prædicamẽta etiã cõsiderauit nõ vt partes entis, sed vt affirmabilia sunt de substantia. Et ita considerauit illa in ordine ad effectionẽ ipsius substantiæ. Et totũ hoc negatiuũ ordinatur ad secundã intentionẽ, vt supra diximus, quod est logicæ obiectũ. Et per hoc patet ad argumẽtum in principio cõstitutũ: & alia argumẽta, quæ contra hoc fieri poterãt in subsequẽtibus prædicamẽtis patebũt.

Nota in fine huius quæstionis, quod cũ solũ substantiæ cõpletæ ponuntur in prædicamẽto, substãtia cõpleta illa vocatur, quæ est quod dã totũ siue genericũ, siue specificũ, siue indiuiduale in recta linea constitutũ: nã omne tale actu, siue potẽtia dicit totũ quod est in indiuiduis & inferioribus. Et si dicas, quod differentia est quoddã totũ: ergo est in recta linea, respõdetur negando consequẽtiã: quia est quod dã totũ importans suã rationẽ per modũ formæ: & ita nõ per modũ quidditatis, qua propter

pter significatur, vt alteri adiacẽs, & nõvt per se subsistens; vnde est substantia completa formaliter, & ita non ponitur in recta linea? Et per hoc intelliges, quo modo falsum dixerit Fons. lib. 5. metaph. c. 7. q. 7. sectione secũda.

Sequitur etiam ex dictis, quod si diuisio substantiæ in completam & in incompletam physice sumatur, vt in hominem & materiã, quod hæc diuisio est, sicut illa, qua diuiditur, albedo in albedinem vt quatuor, & in albedinẽ vt quinque; quia accidit substantiæ habere illam perfectionem complete, vel incomplete substantiæ; sicut & accidit albedini: vnde erit veluti subiecti in accidentia. Si verò fiat diuisio substantiæ metaphysicæ in incompletam, & in completam, vt si diuidatur ens per se in animal & rationale, est eiusdem rationis diuisio. Accidit enim enti per se habere illud complementum metaphysicum, vel non habere. Vnde poteris colligere, quam falsè determinauerit Suarez in sua metaphysica disputatione 33. sectione 1. qui dicit diuisionem primam esse analogam, & secundam, esse subiecti in accidẽtia, penes diuersas denominationes rationis. Quod si referatur ad secũdam intẽtionem generis & specie bene si ad naturas male dixit. Quã propter debuit hoc aduertere, qui ita iudicat omnia. Et si fiat argumẽtum. Nam ens in completum & in incompletum diuiditur analogice: ergo substantia in in completa & incompleta diuidetur analogicè, respondetur, quod si ens accipiatur in ordine ad substantiam & accidens, & voces accidẽs ens incompletum bene dicis: sed non est eadem ratio substantiæ tunc complete & incomplete. Si vero loquaris de ente completo & incompleto, sumendo completum ens pro toto composito pro homine, v. g. & incompletum ens pro parte, non est analoga diuisio: quia materia simpliciter est ens sicut totum: nec habet rationem entis in ordine ad totum, quod est effectus illius. Vnde completum & incompletum sunt membra magis vel minus perfectè diuidentia ens: vnde est veluti subiecti in accidentia. Et videbis quomodo etiam falsum dixerit idẽ disput. 32. sectione vltima in fine. (Hæc sub breuitate trãscurro, quia nõ sunt huius loci. Deo fauente alibi, disputabuntur.)

DE PRAEDICAMENTO quantitatis.

QVÆSTIO XV.

Vtrùm sit ratio formalis quantitatis extensio, vel diuisibilitas.

1. Argu. ET probo, quòd nõ sit extensio partiũ essentia quãtitatis. Et sit primum argumentum. Nam quãdo dicitur, quod extensio partium est de essentia quantitatis: vel accipitur extensio partium pro extensione partium substantiæ, vel ipsius quantitatis: neutrum horũ potest esse eius ratio: ergo. Si dicas secundum, contra, nam quantitas ideò est ens, quia est aliquid ipsius substantiæ, scilicet, quantificatio eius, vt ex D. Tho. supra diximus: ergo partiũ extensio in ordine ad se non potest esse ratio formalis quantitatis, sed ex necessitate debet habere rationem entis talis: quia est aliquid ipsius substantiæ, scilicet extẽsiua, vel diuisiua, vel mensuratiua, vel quid simile. Et sicut essentia qualitatis est quod sit qualificatiua substantiæ: ita quantitatis, quòd aliquomodo se habeat in ordine ad substantiam. Si dicas, quod extensio in ordine ad substantiam est sua ratio formalis, contra, primo quia extendere partes substantiæ est separabile à quantitate: ergo non est eius essentia: quia essentia rei nullo modo est separabilis à re etiam per diuinam potentiam, ans patet in Eucharistia: vbi quantitas non extendit partes substantiæ. Si dicas, quòd est ratio quantitatis extendere partes substantiæ aptitudine, non vero actu, contra. Si potest intelligi quantitas sine actuali extensione partium substantiæ, non potest intelligi sine actuali extensione partium sui ipsius: ergo essentialior est illi ordo ad extendendum suas partes, quam ad extendendum partes substantiæ & intimior: vnde nõ illa extensio substantiæ, sed ista est ratio formalis quantitatis. Et confirmatur hoc: creet Deus quantitatem sine subiecto quod potest facere. Tũc sic: Illa quantitas habet essentiam quantitatis & non extendit substantiam, sed solum suas partes, & hæc extensio est inseparabilis ab illa: ergo magis intima & essentialis: ergo sua essentia consistit in hoc, quod sit extensiua partium suarum, & non in hoc, quod sit exten

Universidad de Deusto Biblioteca

2. Argum. siua partium substantiæ. ¶ Secundum argumẽtum: Si extensio partiũ substantiæ sit essentia quantitatis deberet conuenire omnibus inferioribus suis: sed non conuenit quantitati discretę: ergó. Minor probatur: quia quantitas discreta componitur ex indiuisibilibus, & in extensis: ergo eius ratio non erit extendere partes substantiæ. Et confirma. nam est inexplicabile, quo modo ternarius faciat extensam substantiam, vel quam substantiam faciat extensam. Hominem enim non facit extensum, si sit ternarius trium hominum, nec tres homines facit extensos; quia isti tres homines à propria quantitate diuisibili sunt extensi, & non ab vnitatibus quæ sunt indiuisibiles: indiuisibile autem non potest etiam formaliter facere diuisibile.

3. Argum. Tertium argumentum; Non potest dici q̃ extensio partium substantiæ, sit ratio formalis quantitatis: nam antequam intelligamus quantitatem habere suum effectum formalẽ, substantia habet partes extensas: nam manus non est caput, nec pedes sunt caput: ergo sunt partes extensæ, & diuisę, ante aduentum quantitatis: ergo quantitas non est ratio extensionis illarum. Antecedens probatur: quia substãtia & partes eius sunt priores, quam quãtitas: ergo partes substantiales esse extensas, & vnã non esse aliam, habet substantia ex se, & non à quantitate.

4. Argum. Quartum argumentum est: Aristoteles in hoc prædicamento determinauit mensuram esse rationem quantitatis: ergo falsum est dicere extensionem, seu diuisibilitatem esse eius rationem. Probatur antecedens, nam probabit orationem esse quantam per hoc, quod est mẽsura longitudinis & breuitatis: & etiam dixit quòd superficies & corpus sunt distinctæ species quantitatis, quia superficies est mensura intrinseca & corpus mensura extrinseca: ergo esse mensuram est ratio formalis quantitatis; quando quidẽ per diuersum modũ mensurandi species distingũtur. Probo consequẽtiam: nam si risibilitas esset eius ratio, species distinguerentur penes diuersam rationem diuisionis, vel extensionis, & non per diuersam rationem mensuræ: sicut, quia ratio formalis qualitatis est esse qualificatiuam substantiæ, species eius distinguntur penes diuersum modũ qualificandi: & ita in omnibus alijs: contingit: ergo.

Et confirmatur hoc argumẽtum. Nam D. Thom. de natura loci opusculo 52. dicit propriam rationem quantitatis, vt quantitas est, esse rationem mensuræ, & ita species quantitatis distingui per diuersum mensurare: qua ratione locum & superficiem distinguit: & in. 1. sententiarum distinct. 19. art. 1. ad 1. dicit rationem quantitatis consistere in quadam diuisibilitate, vnde ratio quantitatis perse inuenitur in eis, quæ perse diuiduntur. Et idem dicit distinctio. 17. quæst. 2. art. 1. & 5. metaphysicę capite de quanto: ergo secundum Diuum Thom. nullo modo extensio est ratio quantitatis. Et confirmatur hoc argumentum. Illa est ratio quantitatis, quę cõmunis est omnibus speciebus quantitatis: sed mensuræ ratio est huiusmodi, & non diuisibilitas seu extensio: ergo. Probatur minor, quia locus non habet aliam rationem diuisibilitatis, quã habet superficies: habet tamen aliam rationem mensuræ: & penes hanc ponitur distincta species: ergo ratio mensuræ est ratio formalis quantitatis.

Quinto arguitur. Diuisibilitas dicit potentiam ad diuisionem: sed hæc potentia non pertinet ad prædicamentum quantitatis: ergo diuisibilitas non est ratio formalis. Consequentia patet: quia ratio formalis debet pertinere ad idem prædicamentum, ad quod pertinet res constituta per illam. Maior patet, quia diuisibile est, quod potest diuidi. Minor probatur, quia illa potentia cum sit ad actum accidẽtalem diuisionis debet pertinere ad prædicamentum qualitatis, ad speciem naturalis potentiæ vel impotentiæ. Si dicas, accipi hic diuisibilitatem prout valet idem, quod extensio partium, idem argumentum currit: nam extẽsio partium non distinguitur, nec realiter, nec formaliter ab hac diuisibilitate: ergo si dicas distingui, quia diuisibilitas est passio extensionis, ergo hæc passio est in prædicamento qualitatis, ratione iam dicta. 5. Argum.

Sextum argumentum: Nec extensio nec diuisibilitas potest esse ratio quantitatis: ergo. Probatur antecedens: nam vel est extensio, vt quo, vel vt quod, vel diuisibilitas vt quo, vel vt quod; neutrum horum: ergo. Quod nõ sit vt quod, probo: quia omnis forma non est quod, sed id, quo aliquid est tale, vt patet in albedine, quæ non est, quod est album; sed quo est aliquid album: & paternitas non est pater: sed quo aliquid est pater: & sic in reliquis accidentalibus formis, & anima rationalis non est homo, sed id, quo homo, est homo: ergo. Nec etiam est id, quo aliquid est diuisibile, vel extensum, quia impossibile est, quod quantitas faciat aliquid extensum habens partem extra partem, nisi ipsam priùs habeat partem extra partem: nam diuisibilitas seu extensio in substantia prouenit ex diuisibilitate, seu extensione in quantitate: ergo. 6. Argum.

Præambula ad decisionem quæstionis.

IN hac quæstione variæ sunt metaphysicorum sententiæ. Suarez in sua Metaphysica disputatione 40. sectione 4. prædicatiuo modo determinat ista satis diffuse. Primo, quia extensio sit ratio quantitatis. Sed tamen hæc extensio non debet intelligi, quod sit extensio partium substantiæ in proprijs partialibus entitatibus: sed consistit in hoc, quod res habens quantitatem ex vi illius nata est habere extensionem partium in ordine ad locum: ita vt ex vi talis accidentis occupare necessario debeat extensum locum. Et dicit, q̃ hæc extensio, non est accipienda pro extensione actuali in actu: quia hæc est posterior quantitate: sed est eius ratio formalis extensio situalis aptitudine: nam afficit taliter substantiam, vt ex vi eius affectionis substantia necessario debeat occupare locum extensum. Et propter quoddam argumentum, quod ibi format, dicit vlterius explicando rem, hanc quantitatẽ esse formam quandam dantem rebus corpoream molem, vel extensionem, in quo eius ratio formalis consistit: sed hunc effectum explicamus, per hoc, quod est habere extẽsionẽ partium in ordine ad locum. Præterea asserit iste autor, quod materia prima habet suam extensionem suarum partium ex seipsa, etiam si sit pura potentia, quæ dicitur extensio entitatiua. At iste acutus autor, non negabit nobis non explicuisse, quid sit in se ratio formalis quantitatis; sed hoc solum explicuit per suum effectum, quia nimirum non potest secũ, compati aliam quantitatem in eodem loco, nec sic attigit quidem, quid in se sit ratio formalis quantitatis. Nã duo corpora penetratiue per diuinam potentiam in eodem loco cum suis quantitatibus esse possunt: & hanc quantitatem oportet diffinire & dicere in quo eius ratio consistat; nec sententiam hanc aliquibus, vel autoritatibus vel rationibus probat.

2. Senten. Secunda sententia, quam aliqui moderni sequũtur, censentes mensuram esse rationem formalem quantitatis. Et hanc sententiam D. Thom. tribuit idem Suarez eadem disputatione sectione 3. Et statim dicit, sententiam contrariam esse D. Thom. & vt facile vertibilem ad contrarias opiniones D. Thom. sibi contrarium recitat. Hæc sententia probari potest 4. argumẽto supra nobis facto in principio quæstionis.

3. Senten. Tertia sententia asserit rationem formalem quantitatis esse diuisibilitatem in partes quantas. Quam sententiam videtur tenere Aristoteles 5. metaphysicæ capite 13. dum dicit quãtum esse diuisibile in ea, quæ insunt &c. Hanc tenet Capreolus 2. distinct. 3. quæst. 1. ad 11. & distinct. 19. quæst. 1. ad 2. Contra primam conclusionem. Soncinas. 5. metaphysicæ quæst. 21. Iauelus quæst. 20. Cuius sententiæ potissima ratio est: quia Aristoteles illam per diuisibilitatem diffinierit, præsertim in metaphysica, vbi rerum quidditates exactissime perueſtigat.

Quarta sententia asserit, quantitatis essentiam esse habere partes, quod perse primo soli quantitati conuenit: alijs autem quibus habere partes conuenit ratione quidem quantitatis conuenit. Vt igitur quid in hac parte sit sentiendum secundum D. Thom. & veritatem aperiam sit. 4. Senten.

Decisio quæstionis.

PRima conclusio: Essentia quantitatis non est esse mensuram, & hanc esse D. Thom. doctrinæ valde conformem inferius ostendã. Nunc autem probo conclusionem (loquimur autem hic de quantitate molis, & non de quãtitate virtutis:) nam esse mensuram dupliciter potest accipi, siue actiue siue passiue. Esse mensuram passiue, idem est, quod esse mensurabile; sed hæc non est essentia quantitatis; & probo, quia quod quantitas sit mensurabilis quantitatiue, ex eo prouenit, quòd est extensa, & habet partem extra partem: ergo prius nostro modo intelligendi, & etiam in re cõuenit quãtitati esse extensam, quàm habere rationẽ mensuræ: ergo ratio mensuræ non est essentia. Cõsequentia est euidens; quia essentia est quæ prĩmũ & immediate conuenit alicui, seu est ipsum, cui reliqua conueniunt. Antecedens primo probatur: non enim res mensurabilis est, nisi habeat extensionem aliquam; punctum enim & vnitas hac ratione non sunt mensurabilia. Quod si mensura accipiatur actiuè, ita, vt sit de ratione quantitatis, quòd per illam mensuremus reliqua, & eorum quãtitates cognoscamus: nec isto modo est ratio mensuræ ratio formalis quantitatis: nã mẽsura actiue est id per quod possumus cognoscere quantitatẽ: & quod quãtitas sit id per quod possumus rei quantitatem cognoscere, non est eius essentia: ergo. Maior patet ex Aristotele 10. metaphysicæ capite 1. & 3. Minor probatur; nam in palmo, v. g. prius intelligimus nos quod habeat extensionem quandam, quam possimus illo aliquid metiri: ergo aptitudo ad mensurandum, quantitatem consequitur. Præterea: vnitas isto modo est maxime mensura, vt asserit Aristoteles 10. metaphysicæ cap. 2. & tamen vnitas non habet essentiam quantitatis: ergo quantitatis essentia non est esse mensuram. Minorem probo: quia si haberet essentiam quantitatis, deberet vnitas collocari directe in prædicamento quantitatis: & tamen constat quod reductiue ponitur. Maior patet: quia omnis mensura ad inuisibile aliquod reducitur, vt asserit Arist. 10. metaphysicæ cap. 2. in hæc verba. Maxime autem mensurã esse cuiusque generis primum & maxime proprie quantitatis: hinc etenim ad alia aduenit. Mensura enim est id quo quantũ cognoscitur, cognoscitur 1. Conclus.

Universidad de Deusto Biblioteca

citur autem quantum vt quantum, aut vno aut numero: omnis vero numerus vno: ergo: quod optimè explicat Soto in hoc prædicamento. Præterea: quantitas infinita si daretur secundum se totam, esset quantitas, & secundum se totam non posset esse mensura: ergo esse mensuram, non est ratio formalis quantitatis. Minorẽ probo: quia nihil per illam secundum se totam potest notificari: quia quod notificat aliquid debet esse notissimum: & cum illa quantitas deberet notificare quantitatem alterius rei, ipsa deberet esse cognita, & notificata secundum suos terminos: quod est impossibile, cũ non habeat illos. Præterea, Id, quod debet mensurare res alias debet esse ęquale vel inæquale alteri, sed istæ sunt passiones quantitatis: ergo mensura non potest esse ratiõ formalis quantitatis. Maior per se nota est: punctum enim nullum continuum potest mensurari, quia nec est æquale illi nec inæquale. Minor patet ex Arist. in textu huius capitis. Consequentia probatur; quia quod præsupponit passionem quantitatis, vt habeat suam essentiam, non potest esse essentia illius rei, cuius passio præsupponitur: si enim voluntas præsupponit intellectum hominis non potest voluntas esse hominis rationem: ergo si mensura præsupponit æqualitatem, vel inæqualitatẽ, quæ est passio quantitatis, non potest mensura esse ratio. Quid verò voluerit D. Thom. dicere cum asseruit mensuram esse rationem quãtitatis dicemus in solutionibus argumentorum.

Ex dictis videbis, quam falsè dixerit Suares sectione 3. disputatione 40. quantitatem non mensurare proprium subiectum, scilicet, substantiam quam afficit; quia, inquit, mensura debet esse aliquid extrinsecum, falsum asserit. Nam quod hæc substantia sit tanta habet ex sua quantitate: ergo quod cognoscatur esse tanta habebat ex sua quantitate. ergo quantitas proprij subiecti mensura est; nam mensura est, qua cognoscimus rei quantitatem: & non est necesse mensuram esse rem extrinsecam, id est, existentem extra rem, sed sufficit, quod etiam sit in re ipsa ab illa distinguatur realiter formaliter. Nam motus cæli primi mensuratur tempore & tamen non est tempus in alio subiecto: sed in eodem, in quo est motus cæli. Falsum est etiam quod ibidem asserit, mensurare per repetitionem esse proprium numeri, nam hoc est proprium vnitatis, vt constat ex Aris. loco supra adducto. Et ipsemet statim in eadem sectione sibi est contrarius: nam dicit, esse mensuram per repetitionem esse proprium vnitatis: præter quam, quod isti termini per accommodationem, vel repetitionem sunt fictitij, & non vsitati apud metaphysicos.

2. Conclu. Secunda conclusio: Diuisibilitas, prout est quædam potentia ad diuisionem realem facienda, vel prout dicit formaliter id, quod potest fundare diuisibilitatem per intellectum, secundum quem possimus vnam partem distinctam ab alia signare, & distinguere per rationem, non est ratio formalis quãtitatis. Probatur conclusio demonstratiue. Nam prius cõuenit quantitatem habere partes extensas, quã esse diuisibilem: ergo esse diuisibilem non est ratio quantitatis. Consequentia est euidens, & probatur antecedens. Nam ex eo aliquid est diuisibile quantitatiue, modo iam dicto: quia habet extensionem partium: ergo diuisibilitas consequitur ad extensionem partium: quare enim punctum indiuisibile est, nisi quia non habet partes? Item vnitas vt sic quare non est diuisibilis, nisi quia nõ habet partes discretas. Et per oppositum videbis numerum esse diuisibilem, quia habet suas partes, & lineam eadẽ ratione: ergo ad rationem extensionis partium sequitur diuisibilitas: non ergo est ratio formalis quantitatis.

Præterea. Illud est essentia rei, quod est radix, & origo omnium passionum, quæ conueniunt tali rei: sed huiusmodi non est diuisibilitas: ergo. Probatur minor, quia ad diuisibilitatem non sequitur extensio, sed contra. Præterea. Essentia rei non potest demonstrari à priori de re, cuius est essentia, & patet: nam essentiam hominis a priori indemonstrabilis est, quia per nihil prius conuenit, sed reliqua conueniũt per illam; sed diuisibilitatẽ demõstrat Aristoteles de quantitate 6. physicorum cap. 1. ergo non est ratio quantitatis. Quod si dicas, demonstrare Aristotelem esse diuisibilem in semper diuisibilia, & non esse diuisibilem absolute, contra. Nam si demonstrat esse diuisibile in semper diuisibilia (& loquitur de quantitate continua) ergo est diuisibilis: ergo iam esse diuisibilem demonstratur de quantitate. Si dicas, quòd demonstratur hoc de aliqua specie quantitatis, nimirum de continua: vnde non sequitur, quòd non sit ratio quantitatis in communi, contra. Impossibile est, quod aliquid sit passio hominis, & quod sit essentia animalis, quia essentia generis est prior essentia specierum: sed passio est posterior natura speciebus: ergo nõ potest esse essentia generis, quæ est prior speciebus. Et modo non disputamus, vtrum prima passio sit demõstrabilis, sed hoc vt probabile admittimus, de quo in posterioribus. Et cum D. Thom. dicit esse diuisibile, rationem esse quantitatis, accipit diuisibilitatẽ pro radice. Et quæ sit radix ista dicetur statim, sicut cum asserimus hominis differentiam esse rationale, non accipitur rationale pro potentia proxima, sed pro radice illius potentiæ. Et idem dicitur de mobili, quod est obiectum philosophiæ.

Et idem dicitur de ente mobili, cum dicitur, quod est obiectum philosophiæ: nam accipitur mobilitas pro radice mobilitatis, & non pro potentia proxima ad motum. Præterea, angelos dicimus esse indiuisibiles, quia non habent partes extensas: ergo ex opposito quod est diuisibile hinc debet habere diuisibilitatẽ, quia habet partium extensionem. Ex hac conclusione sequitur diuisibilitatem physicam non esse essentiam quantitatis, siquidem alicui conuenit essentia quantitatis, cui non conuenit hæc passio. An verò sit passio, dicemus post modum.

3. Conclu. Tertia conclusio: Ratio constitutiua quantitatis non est relatio rationis. Hæc conclusio ponitur contra Soncinatem, qui 5. metaphysicę, quæstione 21. dicit quantitatem connotare formaliter quendam respectum rationis ad partes constitutiuas ipsius quantitatis, & hoc esse eius rationem formalem incompletam. Et affert exemplum de substantia, quæ formaliter dicit negationem, per quam ens determinatur ad esse substantiæ: nam substantia est ens per se, idest, non in alio. Nam ita asserit: Quantitas dicitur ens constitutum ex partibus diuisibilibus eiusdem rationis ipsam quantitatem constituentibus: vnde formaliter importat respectum rationis ad partes constituentes: quæ relatio est ens rationis, cum sit inter extrema non realiter distincta. Et hæc eius sententia magis patet ex tertio eiusdem quæstionis argumento. Sed probatur nostra conclusio primò authoritate D. Thomæ, qui 1. part. quæst. 28. dicit, quòd solum in his, quæ dicuntur ad aliquid inueniuntur aliqua secundum rationem tantum, & non secundum rẽ; quod non est in alijs generibus: quia alia genera vt quantitas & qualitas secundum propriam rationem significant aliquid alicui inhærens: ergo secundum D. Thomam propria ratio quantitatis est realis: siquidem significat aliquid alicui inhærens. Præterea probatur ratione: nã modus quantitatis est maxima ipsius perfectio, siquidem constituit illam: sed relatio rationis non potest esse perfectio quantitatis, nec cuiusuis alterius rei: ergo non est modus quantitatis. Minor probatur: quia est quid extrinsecè solùm denominans, & conueniens per operationem intellectus, vnde, quia non dicit perfectionem fatemur relationes aliquas rationis conuenire Deo ex tempore, vt relatio dominij, iustificatoris & cætera.

Tertio, modus prædicamentalis determinat ens ad certum esse seclusa operatione intellectus: ergo debet esse aliquid reale, & non potest esse aliquid rationis. Antecedens probatur: quia seclusa operatione intellectus est prædicamentum quantitatis, & reliqua omnia: ergo habent suas rationes formales seclusa operatione intellectus: & tamen si modus esset quid rationis hoc non haberent, operatione intellectus seclusa. Præterea quantitas realiter afficit substantiam, non solum in ratione communi accidentis, sed secundum propriam rationem eius: ergo non potest eius ratio esse aliquid rationis: quia sic non realiter afficeret. Probatur antecedens: quia realiter quantificat, & habet hunc effectum independenter ab intellectu nostro. Eius autem argumenta, quibus probat suam conclusionem nõ militant contra nos. Et si dicas, contra: quia enti nihil reale potest addi: ergo quantitas non addit supra ens aliquid reale: & addit aliquid: ergo rationis. Respõdetur, quod additur modus entis, non per conceptum entis, sed magis contracte & limitate tanquam id, quo aliquid habet rationem quantitatis, vt patet in vltimis differentijs, quæ omnia entia sunt: sed quia vna dicit ens aliter, quam alia, & sub alio conceptu & modo: ideo vna dat esse hominis & alia equi. Eodẽ modo hic, licet ille modus sit ens nihilominus dicit sub alia ratione, & modo magis contracto: ita, vt illud sic det esse quantitatis, & determinet ens ad rationem quantitatis.

4. Conclu. Quarta conclusio: Ratio quantitatis non est habere partes vtcunque. Probatur: quia, si fiat sermo de partibus quomodocunque, substantia prius natura, quàm sit quanta, habet partes substantiales, nimirum materiam & formam (& loquimur de substantia composita:) ergo iste effectus non prouenit à quantitate: ergo eius ratio non est esse id, quo aliquid habet partes: nec est habere partes vtcunque, siquidem conuenit substantiæ sine ordine ad quantitatem. Præterea, habere partes substantiales, & essentiales est quid essentiale in substãtia composita: ergo non potest esse quantitas, nec prouenire à quantitate. Probatur consequentia: quia tam quantitas, quam eius formalis effectus sunt accidentia. Et hæc conclusio notissima est: sed voluerunt aliqui contra illã errare.

5. Conclu. Quinta conclusio: Non est ratio formalis quantitatis extensio situalis aptitudine, nec eius ratio formalis bene explicatur per hoc, quod est dare rebus corpoream molem, vel extensionem. Hæc conclusio ponitur contra Xuarem. Probatur prima pars: nam quod quãtitas extendat substantiam in ordine ad situm ratione cuius extensionis aliam substantiam non compatiatur secum in eodem loco, etiam si fiat sermo de extensione aptitudinali, consequitur ad rationem formalem quantitatis: ergo non est eius ratio formalis. Consequentia est euidens, & probatur antecedens. Nã prius habet in se quantitas suas partes extensas & prius in se extendit substantiam; seu prius est apta nata extendere suas partes, & partes substantiæ in se, quam sit apta nata extendere in ordine ad locum: ergo nõ est eius ratio extensio

Universidad de Deusto Biblioteca

sio situalis aptitudine. Probatur antecedens: nam ista duo facit quantitas, & est apta illa facere, scilicet extēdere suas partes & partes substantiæ & in se & in ordine ad locū: & hæc habent se ordine quodam, & prius conuenit aptitudo, vt extendat se & partes substantiæ in se, quam vt extendat illas in ordine ad locū: ergo hoc consequitur ad illud; ergo hæc secunda aptitudo non est eius ratio formalis. Præterea: nam si explicat rationem formalem quantitatis per istum effectum, cur non dixit diuisibilitatem esse rationem formalem quantitatis: nam est eius propria passio, quæ consequitur ad quantitatis essentiam: sicut aptitudo situalis. Sicut igitur illi, qui dixerunt diuisibilitatem esse rationem formalem, si de diuisibilitate formaliter loquuti sunt, nihil dixerunt, quia est eius passio. Etsi de diuisibilitate radicaliter intellexerunt, non explicuerunt rationem formalem quantitatis in se, sed in suo effectu. Ita iste non explicat rationem formalem quantitatis nisi in effectu: & tamen dixit explicare rationem formalem quantitatis in se. Præterea, risibilitas non est hominis ratio formalis etiam si essentia hominis faciat risibile, quia est id, ad quod consequitur risibilitas: ergo etiam si quantitas faciat aptitudinem situalem, non est eius ratio formalis, quia consequitur ad suam rationem formalem. Præterea, diuisibilitas immediatiùs sequitur ad rationem formalem quantitatis, quam extensio situalis aptitudine: ergo melius per illam explicuisset rationem formalem quantitatis. Consequentia est clara, quia est magis intima passio, & magis accedens ad eius essentiam. Antecedens probo: quia illa passio conuenit quantitati in ordine ad se & suas partes, hæc passio in ordine ad aliud, scilicet, locum. Præterea, essentia quantitatis potest optimè intelligi sine hac extensione aptitudinali situali: ergo non est de eius essentia. Consequentia patet: quia res sine sua essentia, & sine his, quæ sunt de sua essentia intelligi non potest. Antecedens probatur: nam si intelligatur quantitas cum extensione quantitatiua in se, etiam si non intelligatur illa extensio situalis, satis eius essentia intelligitur formaliter, & radicaliter, intelliguntur eius passiones. Præterea: nam hæc extensio situalis non potest competere numero, vt sic, formaliter.

Secundam partem conclusionis sic probo. Nam hoc est, quod inquirimus, quid sit quantitas, & quid sit quantum: ergo ridiculum est explicare quantitatis rationem formalem per hoc, quod est facere quantum materiale: nam hoc erat explicandum, quid est facere quantum. Vt igitur hanc quantitatis explicemus rationem, sit.

6. Conclu. Sexta conclusio. Ratio formalis quantitatis est esse formam quandam accidentalem per quam & ipsa quantitas, & substantia habeat partes extensas. Itaque extensio partium substātiæ est effectus formalis quātitatis, & extēsio partiū ipsius quātitatis est etiā eius formalis effectus. Et iste est vnus totalis effectus quātitatis. Esse autē partes extēsas est vnā nō esse aliam, & vnam esse extra aliam: nec hoc magis notificari potest. Hæc conclusio satis patet ex conclusionibus prædictis, non enim habet quantitas aliud, quod in ipsa possit intelligi, vt ratio eius formalis exclusis supradictis modis dicendi, nisi hoc: ergo. Præterea, illud, quod est radix & principium, vnde cætera oriuntur & conueniunt quantitati, est ratio formalis quantitatis: sed esse formam, qua substantia & quantitas habent partes extensas, est radix & principium eorum, quæ quantitati cōueniunt: ergo illud est eius ratio formalis. Maior patet: quia illud est essentia rei quod est radix & principium cæterorum; & ipsum à nullo prouenit in genere causæ formalis. Sed minor probatur: quia prius in quantitate intelligitur esse rationem exēdendi, quam esse diuisibilem in se, & in ordine ad locum, & quam intelligamus illam esse mensuram. Et confirmatur: nam id est de essentia rei, quod sumitur vt medium ad demonstrandas à priori reliquas illius rei proprietates: sed huiusmodi est extensio & non aliud: ergo extensio est eius ratio formalis. Maior patet: Minor probatur. Nam ex eo, quod quantitas habet partes extensas diuisibilis est & mensura; & alias habet proprietates. Præterea: nam essentia qualitatis est qualificatiuam esse substantiæ: ergo essentia quantitatis erit quantificatiuam esse substantiæ, sed nihil est aliud quantificare substantiā, quam facere illam extensam: ergo est hæc eius ratio formalis. Diximus in conclusione quantitatē duos partiales habere formales effectus, nimirum extensionem partium substantiæ, & ipsius quantitatis; & principaliter respicit extensionem substantiæ seu esse id, quo substantia habet partes extensas: quia cum sit accidens ex natura sua habet esse aliquid substantiæ, nimirum quantificatio ipsius. Cæterū, quia non potest quantificare & extendere substantiam, nisi quantam & extensam se reddat: habet etiam seipsam quantam & extensam reddere. Sicut enim de luce dicimus, quod est ratio, quare ipsa & reliqua sint visibilia: ita de quantitate dicendum est, quod est ratio, quare ipsa & reliqua sint quanta. Præterea probatur conclusio quantum ad id, quod asserit rationem quantitatis esse id, quo substantia & ipsa sunt extensa. Nam omnis forma habet ex sua ratione esse id, quod reliqua sunt talia. Humanitas enim est id quo homo est homo: albedo id, quo album est album, & sic in reliquis. Et loquimur modo in rebus materialibus: ergo quantitas ex natura sua habet esse id, quo aliquid

quid est quantum & extēsum & diuisibile. Ex dictis in hac conclusione sequitur hanc esse rationem formalem, etiam quantitatis discretæ. Et probatur: quia est ratio formalis quantitatis, quæ est generalissimum: ergo etiam est ratio formalis omnium specierum illius prædicamenti, qua ratione sunt quantitates. Nam etiam quantitas discreta est diuisibilis in suas partes, vt ternarius in tres vnitates; vt patet ex Aristotele 1. metaphysicæ capite 13. & dicemus postea. Et ita dixit quantitatem discretam esse id, quod potestate in non continua diuisibile est.

2. Conclu. Septima conclusio, substantia sine quantitate nullam habet partium extensionem etiam entitatiuam. Hæc conclusio ponitur contra Suarez supra, & alios eiusdem classis; qui substantiæ tribuunt distinctionem partium & extensionem substantialem, sine quantitate. Itaque dicunt, materiam, quæ est in capite sub quantitate capitis, & est res partialis distincta à materia, quæ est in pede, & situ distat ab illa, de situali distinctione inquiunt, non esse dubium quin proueniat à quantitate radicaliter: sed de entitatiua distinctione constet impossibile & falsum dicere, quòd proueniat à quantitate. Hanc tenet Ocham, vt videre poteris in Capreolo infra citando. Probatur ergo conclusio, quæ est Capreoli in 2. distinctione 3. quæst. 1. articulo 3. ad vltimum Scoti cōtra secundam conclusionem, & distinctione 18. quæst. 1. & Soncinas 5. metaphysice quæstione. 19. & Ferrariensis 1. Physicorum q. 3. Nam quantitas ordinatur ad extendendam substantiam: ergo substantia de se non est extensa: alias superflueret extensio quantitatis. Item, materia prima de se est pura potentia, non habens actum: ergo non habens distinctionem de se; ergo illa distinctio & extensio ab alio prouenit, & non potest prouenire ab anima, verbi gratia, rationali, quæ est inextensa; ergo prouenit à quantitate. Prima cōsequētia probatur: quia extensio, vt quod, & distinctio vt quod ab extensione, vt quo, debet prouenire; sed nihil est extensio vt quo, nisi quantitas: ergo hæc sola facit illam extensionem. Et confirmatur & explicatur: nam in homine anima non est extensa: ergo illa entitatiua extensio solum est materiæ: sed materia de se cū sit pura potentia, non potest habere extensionem: nam vna pars extensa distincta est ab alia extensa; sed distinctio ab aliqua forma prouenit: ergo non à materia secundum se, & vt est pura potentia: sed prouenit illa extensio à quātitate. Præterea, ratio partis integralis formaliter per quantitatem constituitur: ergo sine illa impossibile est, quod sit pars integralis. Antecedens probatur: nam pars integralis materialis, quæ est sub manu, non habet esse manus sine quantitate: per quantitatem enim habet illam formam & figuram manus; si enim habet esse manus sine quantitate est radicaliter & non formaliter: ergo. Et ita est intelligendus. D. Thom. 1. 2. quæst. 12. art. 4. loquitur enim materialiter de partibus integralibus cū dicit esse substantiam. Præterea; omnis pars vel est essentialis, vel subiectiua vel potestatiua, vel integralis, seu quantitatiua: sed partes materiæ non sunt essentiales nec potestatiuæ, nec subiectiuæ, vt satis constat ex earum diffinitionibus: ergo sunt quantitatiuæ; & per consequens remota quantitate non habent rationem partis: quia remota forma denominante remouetur effectus formalis, & denominatio, quæ erat per talem formam. Quomodo hæc sit D. Thomæ sententia vide Capreolum vbi supra. Et hanc rem nolo amplius extendere, quia ad physicam attinet considerationem. Sed contra est argumentum Okam & sequacium eius. Materia perse ipsam est ens: ergo per seipsam est distincta: ergo partes eius cum perse ipsas sint ens, perse ipsas erunt distinctæ. Respondetur, quòd partes perse non sunt ens; quia perse non sunt partes, sed per quantitatem. Illa enim negatiua, partes perse non sunt ens, est vera: quia est de subiecto non supponente; quia partes non sunt sine quantitate. Sicut enim quamuis Petrus perse sit ens, non perse est albus, sed per albedinem: ita materia licet sit ens perse, non habet perse partes, sine quātitate; & sicut additur realitas, vt sit albus Petrus: ita additur realitas vt partes materiæ sint distinctæ. Reliqua argumenta, quæ affert Suarez pro hoc probando, nihil probant. Secundum argumentum Okam est: nam materia prius natura creatur, & est quàm quantitas: ergo prius natura habet partes formaliter, quàm quantitas sit. Negatur consequentia: quia formaliter habet partes per quantitatem; radicaliter autem habet id vnde possit habere partes adueniente forma & quantitate. Sicut non valet, prius natura est aurum, quàm figura annuli: ergo habet esse annulum ante figuram. Solum sequitur, quòd est potentialitas, vt inde educatur annuli figura. Et cum dicitur, quod partes sunt substantia, formaliter non sunt substantia, sed id, quod suscipit talē effectum, substantia est, nimirum materia. Sicut esse album formaliter est accidens, licet id, quod suscipit talem effectum sit substantia, nimirum corpus. Tertium argumentum est etiam dissolutum à Capreolo vbi supra. Nam si Deus conseruaret substantiam sine quantitate, tunc manerent partes integrales sine quātitate: ergo ex se haberent extensionem. Hoc argumentum dupliciter soluitur. Primo dicendo, quòd non manerent partes integrales, sed substantiales solum, scilicet, materia & forma: & nihil aliud est de essentia substantiæ materialis, quia partes integrales formaliter fiunt à quan-

Universidad de Deusto
Biblioteca

quantitate. Secundo respondetur, quòd partes illæ manerent, etiam si non fierent formaliter in ratione partis integralis à quantitate, non tamen distinctæ per extensionem substantialem: itaque manerent manus, caput, cor, non tamen extensæ, sed sine extensione: eo quòd extensio fit à quantitate: nec maneret illa substantia in loco. Etsi diceres, maneret in rerum natura: ergo in aliquo loco; respondetur, quòd maneret in rerum natura vt pars vniuersi, in nullo tamen loco; quia ratio formalis existendi in loco est quantitas, sicut de angelo dici solet. Quod si nullibi suam applicaret virtutem, nullibi esset: quia ratio formalis existendi in loco angelo est applicatio virtutis; & cũ nullibi suam habeat applicatam virtutem, nullibi erit, licet sit pars vniuersi. Etsi adducas argumentum Molinæ: nam si Deus reproduceret quãtitatem illius substantiæ, esset reproducenda in illo loco, vnde illam Deus abstulerat: vt si ab aqua existente in vase Deus auferret quantitatem, & reproduceret rursus illam quantitatem, esset reproducenda in vase; ergo iam ante aqua erat in vase, etiam dum non habebat quantitatem; ergo ibi habebat extensionem partium, & sine quantitate: ergo per suam substantiam habet partes substantialiter extẽsas. Respondetur, quod aqua nullibi erat: & potest Deus quantitatem reproducere, vbi sibi placuerit; & ibi erit substantia per reproductionem illius quantitatis, nec illæ partes confluerent ad punctum: quia ille confluxus motus est, qui sine quantitate fieri nequit. Itaque nec motus nec existentia in loco, nec extensio partium sine quantitate fieri possunt, magis, quam album sine albedine, vel disgregatiuum visus sine albedine. Vnde valeat Okam in sua logica cum suis sequacibus, & antiquis, & modernis.

8. Conclu. Octaua conclusio: Extensio partium in ordine ad locum est effectus secundarius quantitatis, qui separari potest ab ipsa quantitate. Itaque potest esse quantitas & non tribuere hunc effectum per diuinam potentiam. Et hæc conclusio modo breuiter probatur. (Quia in materia de Eucharistia latissime disputatur.) Nã quantitas Christi Domini est in sacramento; & tamen ibi non extendit Christum in ordine ad locum: nam est Christus Dominus vere & realiter cum sua quantitate etiam in qualibet hostiæ particula. Sicut de existentia dici solet 3. p. quod est effectus secũdarius formæ, & potest ab illa separari vt patet in mysterio Incarnationis, vbi humanitas Christi non habet propriam existentiam, sed existit per Verbi diuini existentiam. Ex his patet satis, quid sit quantitas, & explicatio etiam diffinitionis quanti, quam dedit Aristo. 5. metaphysicæ capite 13. Quantum est, quod est diuisibile in ea, quæ insunt: quorum vtrunque, vel vnumquodque vnum quid aptum est esse. Quantum est diuisibile. Ponitur particula ista pro diuisibilitate radicali, quæ est extensio. Et si accipiatur pro potentia ad diuisionem, quæ est passio, explicatur essentia quantitatis per passionem. Et per hanc particulam excluduntur à ratione quanti res indiuisibiles, seu inextensæ. Per illam particulam, in ea, quæ insunt excluditur diuisio misti in elementa, quæ non sunt in misto formaliter, sed virtualiter. Partes verò, in quas diuiditur quantum, sunt formaliter in quanto, quorum vtrumque vel vnũ quodque vnum quid aptum est esse. Hoc est, quod partes, in quas fit diuisio, manere possunt, vt aliquid vnum. Per quod excluditur diuisio totius in materiam & formam, quæ nõ possunt manere, vt aliquid existens, & vt hoc aliquid quælibet perse. Etsi dicas, quod substãtia est diuisibilis in suas partes: respondetur, quod hoc habet ratione quantitatis: & ita extensio & diuisibilitas conueniunt substantiæ ratione quantitatis. Infertur præterea Aristotelẽ hic non loquutum fuisse de vera & reali diuisione inactu secundo: ita vt sit necessarium ad hoc, vt aliquid sit quantum posse in actu secundo physice diuidi, vt patet in minimo naturali & in cælo, quæ verè sunt quanta, & physicam diuisionem secum non compatiuntur, de quo dicemus statim. In quo fallitur Suarez disputatione 40 sectione 1.

Disoluuntur argumenta.

Ad 1. AD primum argumentum respondetur, quòd accipitur extensio pro hoc, quod est esse rationem, qua quantitas & substãtia suas habeant partes extẽsas. Et hic est vnus totalis effectus formalis dimanans à quantitate. Et ipsa de se est ratio ad hunc totalem effectum efficiendum, etiam si aliquando in actu secundo, non habeat extendere substantiam. Vt si Deus crearet illam sine actuali subiecto, & quod sit ratio, secundum quam substantia posit habere partes extensas, nunquam est separabile à quantitate, nec etiam per intellectum. Et per hoc etiam patet ad confirmationem. Si verò dicas, quid est, quod quantitas principalius facit? respondetur, quòd quantum est ex parte sua, principalius nostro modo intelligendi conuenit illi extendere, seu esse rationem extendendi partes substantiæ, quam esse rationem extendendi suas partes, licet in exercitio prius nostro modo intelligendi suas extendat partes. Sicut lux prius nostro modo intelligẽdi est ipsa visibilis, quàm colores per ipsam sint visibiles. Quod verò ipsa sit extensa est inseparabile ab illa, etiam vt quod, sicut est inseparabile à luce esse visibilem. Vel potest dici secundò, quòd quantitas primò & perse

perse habet extendere partes substantiæ nostro modo intelligendi, & consequenter se & omnia accidentia: & hoc habet ex natura sua. Quod si aliquãdo sit sine substantia, quia deficit subiectum, quod debebat primò extẽdere, extẽdit seipsam: tamẽ ex natura sua erat ratio ad primò extendẽdũ substãtiã: quia pro instãti, quo extẽdit substãtiã debet existere: & ita debet existere in subiecto extẽso. Vnde prius habet facere nostro modo intelligẽdi extẽsionẽ substãtiæ, vt ipsa suscipiatur in substantia extensa. Itaq; prius nostro modo intelligẽdi habet extendere substantiam, quam se. Vtraque solutio est probabilis.

Ad 2. Ad secũdũ argumẽtũ respõdetur, duplicẽ esse extẽsionẽ specificã, alterã continuã, & alterã discretã. Extensio continua est extensio in partes diuisibiles, & extensas in se formaliter. Extensio verò discreta est extensio in partes, quarũ vna sit extra aliã; & istæ partes nõ sunt diuisibiles, vt partes sunt, sed sunt numerabiles. Illa verò prima extẽsio solũ datur in quãtitate cõtinua; hæc solũ inquãtitate discreta. Cũ ergo dicimus, extẽsionẽ esse rationẽ formalẽ quãtitatis, loquimur de extẽsione, prout abstrahit ab vtraq; idest facere, quod res illa habeat partes, quarũ vna nõ sit alia. Et hoc vtriq; quãtitati cõuenit: quia partes numeri vna non est alia, & habet quãdã extẽsionẽ in numerabilitate, & de quãtitate continua satis patet. Ad cõfirmationẽ respõdetur, ꝙ facit extẽsionem substãtiæ in ratione multitudinis: nã facit numerũ, qui plures habet vnitates: & sine forma numeri nõ est hæc extẽsio in multitudine quãtitatiua. ¶ Ad tertiũ respõdetur ex cõclusione septima. Et quãuis verũ sit, quod substãtia sit prius natura, quã quãtitas; nõ tamẽ est prius, extẽsa, quã sit quantitas: quia istũ effectũ habet à quãtitate. Sicut quãuis angelus sit prius natura, quã applicatio virtutis eius ad locum, quia est effectus angeli; sed nõ prius est in loco quã habeat suã applicatã virtutẽ; quia esse in loco est effectus formalis illius applicationis. Sicut homo prius est, quã albedo: sed nõ est prius albus, quam habeat albedinẽ. Et ita soluitur argumentũ Okam & suorũ. ¶ Ad quartũ argumentũ, quod est difficile respõdetur negando antecedẽs. Ad probationẽ dicitur, mensurã esse passionẽ quãtitatis, vt post modũ dicemus: nõ verò rationẽ formalẽ. Vnde quando Arist. probauit, orationẽ esse quãtitatẽ per hoc, quod est mẽsura, probauit à posteriori per suã passio Sicut si probaremus. Petrũ esse hominem, quia est risibilis. Quãdo verò dixit, corpus & superficiẽ esse diuersas species quãtitatis penes rationẽ intrinsecæ, vel extrinsecæ mẽsuræ intelligitur; quod in prædicamento quantitatis sunt species quantitatis in duplici differentia: Quædã sunt species in recta linea cõstitutæ: & tales species distingũtur per rationẽ diuersam diuisibilitatis, & nõ per rationẽ mensuræ: & istæ sunt species perfectæ & completæ. Aliæ verò sunt species imperfectæ, quæ reducuntur ad prædicamentũ, vt quid incõpletũ. Et sicut ratio mensuræ, quia est modus quidã imperfectus, reducitur ad prædicamentũ quantitatis: ita species, seu, vt melius dicã, diuersitas in ratione mensuræ reducitur ad prædicamẽtũ quãtitatis, vt quid imperfectũ. Et ita quando assignãtur diuersæ species in ratione mẽsuræ, assignantur, vt quid incõpletũ & imperfectũ in illo genere. Si verò per rationẽ diuersam mensuræ diuersæ species in recta linea assignarentur, erat euidẽs argumentũ, ꝙ ratio mensuræ erat ratio quantitatis. Itaque locus est species quãtitatis imperfecta, & secundũ quid reducta ad prædicamẽtũ quãtitatis. Sicut substare est modus substãtiæ reductus ad prædicamentũ substãtiæ, & substare primò & secũdo etiam si formaliter differãt. Et etiã si esset vniuocũ substare ad substare primo & secũdo nõ sequeretur, quod essent species in recta linea constitutæ, sed ad latus vt modi quidã imperfecti substantiæ. Sicut dicimus, quod anima hominis, & equi specie differũt: & non cõstituuntur in recta linea quia quid imperfectũ sunt: ita dicimus, quod species, quæ sumuntur à ratione mensuræ præcisè sunt secundũ quid species, & imperfectũ quid reductum ad prædicamentũ quantitatis. Et si dicas, contra: nã vt dicit D. Tho. in locis infra adducendis, logicus considerat quãtitatẽ in ratione mẽsuræ: ergo est ratio formalis quantitatis: respondetur, negãdo cõsequentiã. Et ad antecedens dicitur, ꝙ logicus præsupponit prædicamentũ à metaphysica cõstitutũ, secũdũ quidditates rerũ, quæ in illo collocantur: & illas quidditates considerant in ordine ad prædicationes, quæ sunt de ipsa substantia. Et quia quantitas prædicatur de substantia, vt mensura eius, hinc fit, quod considerat quantitatem secundum quod prædicatur de substantia, quatenus est eius mensura. Hæc autem ratio considerandi non est ratio constituendi prædicamentum: sicut considerat substantiam quatenus substat accidentibus: & tamen ratio substandi non est ratio cõstitutiua substantiæ secundum quod est generalissimum quia est quidã modus vt vidimus iam. Si dicas, quòd etiam considerat logicus quantitatem, vt faciat prædicationes respectu substantiæ, quæ non sumuntur à ratione mensuræ, vt quod substantia sit diuisibilis, sit longa & cætera; respondetur, quòd principaliter considerat rationem mensuræ. Etsi diuisibilitatem considerat & prædicationes, quæ ab illa sumũtur est in ordine ad mẽsurã, & quatenus est radix mẽsuræ. Etsi dicas, quod D. Thomas 1. p. quæst. 7. art. 3. ad 2. dicit tricubitum & bicubitum esse species quantitatis: sed istæ species non sumuntur in ratione diuisibili-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſibilitatis:ſed in ratione menſuræ : ergo ratio menſuræ eſt eſſentia quantitatis:& ponit magnitudinẽ rationẽ genericã quãtitatis. Reſpondetur, q̃ D.Tho. loquitur ibi de ſpeciebus imperfectis, quæ cõueniũt quãtitati ratione alicuius proprietatis, vt dictũ eſt. Et magis hoc probatur ex dictis verbis; nã dicit eſſe ſpecies magnitudinis; magnũ autẽ & paruũ nõ ſunt ſpecies quãtitatis. Alij dicũt mẽſurã accipi pro extẽſione: & ita idẽ eſſe dicere rationẽ quãtitatis diuiſibilitatẽ eſſe ac dicere eſſe menſurã. Sed prima ſolutio eſt, quã cenſeo verã. Et hoc eſt vnũ de difficillimis pũctis huius prædicamenti. Ad cõfirmationẽ reſpondetur, vt dictũ eſt, quod accipitur ibi mẽſura pro radice, quæ eſt extenſio, vel quod dicit propriã rationẽ quantitatis eſſe menſurã, propriam rationem, ſecundum quã conſideratur à logico: non propriam rationẽ quantitatis conſtitutiuã. Nam iã ſæpe diximus prædicamenta vnã ſolã rationẽ habere conſtitutiuã illorũ, & ſolũ eſſe decẽ prædicamenta: & ita apud logicũ & metaphyſicum eſſe eandẽ rationẽ conſtitutiuã prædicamẽti, licet nõ eandẽ rationẽ cõſiderandi. Nã cũ habeãt diuerſos fines, & obiecta, habẽt diuerſas rationes cõſiderãdi eadẽ prædicamenta. Cum vero D.Tho. dicit diuiſibilitatẽ eſſe rationem formalẽ quãtitatis, accipit diuiſibilitatẽ non pro potẽtia ad diuiſionẽ proxima, ſed pro extẽſione, quæ eſt radix illius potẽtiæ. Vnde nõ eſt ſibi cõtrarius: & maximo intellectu, & tenaciſsima memoria D.Tho. erat præditus. Vnde nũquã ſibi cõtrarius eſt, vt quidã Theologi de excelſiſsimo viro iudicant, non percipiẽtes profunditatem doctrinæ eius.

Ad.5. Ad quintũ bene reſpõſum eſt ibi. Et ſi inquiras, in quo prædicamẽto hæc diuiſibilitas ponitur, vel quid eſt: reſpõdetur, q̃ ſi accipiatur pro extẽſione eſt in prædicamento quãtitatis. Si autẽ accipiatur pro potẽtia ad diuiſionẽ realẽ, vere eſt in prædicamẽto qualitatis. Nec nouũ eſt, eſsẽtiã in vno eſſe prædicamẽto, & paſſionẽ in alio: vt vidimus in ſubſtãtia & eiꝰ paſſionibus. Et ſi dicas, quod hęc proprietas nõ cõuenit omni quãtitati: quia nõ cõuenit cælo nec minimo: reſpondetur dupliciter. Primo, quia quãtũ eſt ex parte quãtitatis, potẽtiã habet ad diuiſionẽ. Si autẽ repugnet actualis diuiſio pro uenit in cælo & in minimo ratione formæ. Secũdo reſpõdetur, quod cælũ eſt diuiſibile per diuinã potẽtiã: nã actus diuiſionis bene poteſt illi per hãc potẽtiã cõpetere. Minimũ autẽ ſecũdũ quãtitatẽ diuiditur, licet forma non maneat facta diuiſione: multæ enim potẽtiæ ſunt ad actꝰ aliquos, qui ab extrinſeco impediũtur ab illis, vt Adã in ſtatu innocẽtiæ corruptibilis erat, etiã ſi perſeueraret in innocẽtia, & in eadẽ perſeuerãte nõ corrũperetur. Et beati ex natura ſua corruptibiles ſunt: tamen ex ſtatu vitæ eternæ non corrumpentur. Et hæc quoniam præuia ſunt, ſuper ſedeo ab illis.

Ad vlti. Ad vltimũ iã patet ex dictis in concluſionibus. Eſt enim ratio formalis quãtitatis eſſe rationẽ extẽdẽdi ſeipſam & ſubſtãtiã. Eſſe verò extẽſam, vt quod, & ſubſtãtiã eſſe extenſam, vt quod, ſunt effectus formales: & nõ ſunt de eius ratione: quia bene poteſt quãtitas intelligi, vt ratio extendendi ſe & alia ſine eo, quod ipſa, vel ſubſtantia intelligantur extenſa.

QVÆSTIO XVI.

Quæ diuiſio ſit illa, qua diuiditur quantitas in continuam & diſcretam.

LET videtur, q̃ nõ ſit generis in ſpecies. Primo, vna ſpecies nõ poteſt fieri ex alia: ſed diſcreta quantitas fit ex quãtitate cõtinui: ergo quãtitas cõtinua & diſcreta nõ differũt ſpecie. Maior patet inductiue in omnibus ſpeciebus, tam ſubſtãtiæ quã accidẽtis. Nõ enim homo fieri poteſt ex equo. Itẽ albedo nõ fit ex nigredine, & ratione probatur. Nam ſpecies ex æquo participãt rationẽ generis: ergo vna nõ fit, ex alia. Antecedens probatur. Nã ſi ex alia fieret illa primo rationẽ genericã participaret: ergo. Sed minor probatur. Nã ſi cõtinuũ diuidatur in plures partes reſultat numerus: & ita cõmuniter dicitur quod numerus fit ex diuiſione cõtinui. Itẽ: nã ex quantitatibus quatuor hominũ fit quãternarius: ſed illæ quãtitates ſunt cõtinuę: ergo. Et Confir. hoc argumẽtũ. Nã ſpecies nõ prædicatur de alia ſpecie etiã denominatiuę: ſed numerus prædicatur de cõtinuo: nam continuum eſt numeratum: ergo.

Secũdo. Numerus eſt ens per accidẽs: ergo nõ eſt ſpecies quãtitatis. Conſequentia eſt euidens: quia quantitas eſt ens perſe. Sed antecedẽs probatur: quia numerus eſt multæ vnitates, quæ nõ poſſunt facere ens perſe: nã duo homines ſunt binarius: qui non magis poſſunt facere, quam duo entia inactu. 2. Argu.

Tertio diuiſibilitas pro potẽtia eſt propria paſsio quantitatis: ſed iſta nõ cõuenit quantitati diſcretæ: ergo quantitas diſcreta non habet eſſentiã quantitatis. Maior & cõſequentia patent. Minor probatur: Quia numerus, v.g. ternarius iã eſt diuiſus in ſuas partes: ergo nõ eſt diuiſibilis. Et confirmatur: nã ſi eſt diuiſibilis reducatur iſta potentia ad actum, & fiat actualis diuiſio: non poterit profecto magis diuidi, quam modo ſit diuiſus. 3. Argum.

Quartũ argumẽtũ. Propria paſsio quãtitatis, quæ eſt eſſe mẽſuram analogice conuenit quãtitati diſcretæ, & cõtinuæ: ergo & eſsẽtiæ: ergo 4. Argum.

ergo non eſt diuiſio generis in ſpecies. Antecedẽs primũ probatur: nã continuũ habet rationẽ certificatiui & mẽſurãtis in ordine ad quãtitatẽ diſcretã: & maximẽ in ordine ad vnitatẽ. Conſequẽtia probatur: nã ſi eſſentia conueniret ſecũdũ eandẽ rationẽ, etiã & paſsio, vt patet in hominibus: qui quia ſunt vniuoce homines, & ſimiliter ſunt intellectuales, & riſibiles vniuoce.

Præambula ad quæſtionem.

IN hac quæſtione aliqui cenſent, quam titatem non diuidi in continuam & diſcretam, vt genus in ſuas ſpecies prædicamentales, ſed diuidi vt analogũ in ſua analogata. Nam quantitas continua eſt ſimpliciter quantitas, diſcreta verò minimẽ. Et eſt diuiſio ad modũ illius, in qua diuiditur ens in vnũ, & multa: quia multa nõ ſunt ſimpliciter ens. Et quãuis Ariſt. numerauerit ca. 13. lib. 5. metaphyſicæ ſpecies quãtitatis & inter illas numerauerit diſcretas quãtitates, hoc fecit, vt analogã vocẽ in ſua ſignificata diſtribueret. Et ſi in prædicamento quantitatis in logica poſuerit ſpecies quãtitatis numeri, hoc fecit ſequẽdo vulgares opiniones non verò determinando aliquid ex propria ſentẽtia. Hãc ſentẽtiã ſequitur Fõſeca lib. 5. metaph. ca. 7. q. 5. ſect. 2. idẽ repetit cap. 13. q. 4. Et nõ diſplicet Suarez diſput. 41. ſectio. 4. qui dicit nõ fortaſsis diſcrepare à veritate: ſed ne recedat à cõmuni modo loquẽdi, tenet numerũ eſſe ſpeciẽ quãtitatis in recta linea cõſtitutũ. Illud nõ patiar, quod velint hãc ſentẽtiã D.Tho. tribuere opuſ. 43. de prædicamẽto quãtitatis cap. 1. cũ oppoſitũ doceat, vt patet cap. 1. vbi dicit. Quia enim numerus qui eſt ſpecies quantitatis, &c.

Concln. ### Deciſio quæſtionis.

SIt ergo cõcluſio. Diuiſio quãtitatis in continuã & diſcretã eſt diuiſio generis in ſuas ſpecies. Hæc cõcluſio eſt cõmunis inter omnes metaphy. & logicos: & expreſſa ſententia Ariſt. Nã poſtquã numerauit ſpecies quãtitatis cõtinuæ & diſcretæ, dixit: Proprie autẽ quãtitates hæſunt, quas diximus: alia verò omnia ſecũdũ accidẽs ſunt. Idẽ dicit 5. metaphyſicæ locis citatis, & ita omnes expoſitores illius in iſtis locis expreſſe docẽt cũ ſuo Magiſt. Ariſt. Idẽ tenet Angelicus Doctor ſupra dicto opuſculo & 1. p. q. 11. ar. 1. & 2. q. 30. ar. 3. eam tenet Capreol. in 1. d. 24. q. 1. conclu. 5. vbi citat varia ſancti Doctoris teſtimonia Sõci. 10. Metap. q. 7. hãc tenet Caiet. & Soto in logica, & Scot. 5. Metaph. q. 9. & multi alij: quos ſuperfluũ reſcitere in re tã lucida iudico. Et probatur ratione. Nã illæ ſunt ſpecies quãtitatis, quę rationẽ genericã quãtitatis includũt, & illã determinãt & cõtrahũt per varios gradus in eſſentia quãtitatis radicatos: vt patet de animali & eius ſpeciebus; ſed hoc reperitur in quãtitate diſcreta: ergo. Probatur minor: quia quãtitas diſcreta eſt quãtitas, quia habet partes extẽſas, & omnes proprietates quãtitatis, vt de ſe patet: quia eſt diuiſibilis menſura, & cætera. Et determinatur ratio quãtitatis per varias differẽtias: nã alia rationẽ quantitatis talis habet numerꝰ, quã cõtinua quãtitas: ergo. Præterea, nã extẽſio eſt ratio formalis quãtitatis: ſed alia extẽſio alterius rationis eſt in numero, & in quãtitate cõtinua: ergo ratio quantitatis alterius ſpeciei eſt in cõtinua, & alterius in diſcreta. Minor probatur: nã in cõtinua ſunt extẽſæ partes cõtinuæ, in diſcreta diſcretæ: ergo ſunt alterius rationis. Præterea, illa eſt diuiſio generis in ſpecies, quæ fit per duas perſe differẽtias: ſed hæc diuiſio eſt huiuſmodi: ergo eſt generis in ſpecies. Minor probatur; quia hoc quod eſt habere partes in cõmuni diuiditur in cõtinuũ & diſcretũ per hoc, quod eſt habere partes copulatas vno termino cõmuni, vel non habere, quæ ſunt differẽtiæ eſſentiales huius, quod eſt habere partes in cõmuni. Hæc cõcluſio magis probabitur inferius, cum agemus de ſpeciebus quantitatis cõtinuæ, & diſcretæ.

Diſſoluuntur argumenta.

AD primũ argumẽtũ in cõtrariũ reſpõdẽtur, q̃ quãuis vna ſpecies non poſsit fieri ex alia formaliter, & ſub ratione ſpeciei, nõ tamẽ repugnat, quod ex indiuiduis vnius ſpeciei fiat indiuiduũ alterius ſpeciei, maxime deſtructo priori: ſicut ex hoc indiuiduo ignis, fit aqua igne deſtructo & è contra: ita ſimiliter ex hoc binario fit ternarius, nõ tamẽ manente hoc binario in ratione binarij, quatenus alium cõſtituit. Et aliquãdo deſtruitur ipſe binarius, ſi fiat per diuiſionẽ eius: ſicut etiã ex cõtinuo fit diſcretum deſtructo continuo & partito in duo cõtinua, & non ſub ratione cõtinui. Hoc autẽ nõ eſt incõueniẽs. Et ſi fiat argumentum; nã quantũ per prius dicitur de cõtinuo, quam de diſcreto, ſiquidẽ diſcretum fit ex diuiſione cõtinui, vt patet in ternario triũ hominũ: & ita nõ dicitur quantũ per prius de continuo, quã de diſcreto. Et quãuis quantũ ad exiſtentiã quantũ diſcretũ dependeret à cõtinuo, nõ ſequebatur, q̃ eſſet analogia, ſicut patet de corpore cæleſti, & inferiori. Nã corpus dependet in ſuo eſſe exiſtentiæ à ſuperiori, & infieri, & tamen vniuocè dicitur de illis corpus: quia in ordine ad habẽdã rationẽ & diffinitionẽ corporis nõ dependet, ſed ex æquo, & ſine dependẽtia, vtrunq; rationem corporis participat. Ad cõfirmationem reſpõdetur, q̃ quãuis vna ſpecies non poſsit prædicari de alia eſſentialiter, bene tamen denominatiue. Nam intellectus eſt in prædicamento qualitatis, & intellectus dicitur ſciens & cognoſcens ab habitu ſcientiæ & à cognitione, quæ ſunt etiam in prædicamento qualitatis: ita non eſſet

Universidad de Deusto Biblioteca

inconueniens, quòd quãtũ diceretur numeratum à numero: sed non dicitur vnum quantũ à numero, qui est in prædicamento quãtitatis, sed multa quanta numerata dicuntur.

Ad 2. Ad secundum respondetur, quòd numerus non est ens per accidens, sed est ens perse à forma, quæ est aliquid perse in genere quantitatis, nimirũ à numeritate, vt ita dicã; sicut ternarius à ternereitate. Dequo adhuc infra multa dicemus. Et vnitates, ex quibus cõstat numerus sunt partiales partes numeri, licet substãtiæ, quę sustẽtãt illas vnitates sint entia per se, & vt substãtiæ sunt nõ cõstituũt numerũ.

Ad 3. Ad tertiũ respondetur, quòd diuisibilitas, quatenus est passiõ quãtitatis cõmunis discretæ, & cõtinuæ bene cõuenit numero: Nã numerus habet partes quãtas, seu attinẽtes ad genus quãtitatis reductiue, & in illas potest numerus diuidi: nã ternarius in tres vnitates diuiditur. Et cum dicitur, sunt partes separatæ, distinguẽdũ est: sunt separatæ quãtũ ad propriũ esse, quod habẽt; vt sunt entia substãtialia, fateor. Vt verò habẽt esse ternarij, v. g. nõ habẽt propriũ esse, nec separata sunt, sed habent hoc esse à forma ternarij, & informa ternarij cõmunicãt, & ab illa illæ partes habẽt esse ternarij: & quatenus sunt sub hoc esse diuisibiles sunt illæ partes.

Ad 4. Ad quartũ argumẽtum respõdetur primo, quòd cõsequẽtia nihil valet: Passio conuenit analogicè: ergo & essentia. Supra denominũ analogia instãtias attulimus. Et modo probatur in hoc exẽplo. Nã substare accidẽtibus secũdũ aliquos analogicè dicitur de prima & secũda substãtia posita in recta linea, & tamẽ esse ens, perse, quod est essentia substãtiæ primæ & secũdæ quatenus ponũtur in prædicamẽto non dicitur analogicè. Secundo respondetur, quod Capreo. in 1. dist. 31. ad quintũ Duran. cõtra tertiã cõclusionẽ, & Flãdria 5. Metaphysicæ dicũt, quod quãtitas in ratione mẽsuræ dicitur vniuocè de cõtinua & discreta: quia quãtitas cõtinua in ratione mẽsuræ substantiæ secũdũ se nõ depẽdet ab vnitate nec à numero, sed solũ quoad nos: nã secũdũ se excludit quãtitas cõtinua vnitatũ multiplicationẽ: & solũ hoc habet quo ad nos, quia nos intelligimus ibi rationẽ mensuræ per vnitatum multiplicationẽ quo ad nos. Præterea, quia ratio mẽsuræ substãtiæ æqualiter reperitur in illis secũdũ se: & si maior vel minor perfectio reperitur est quo ad nos. Ex hoc patet quæ diuisio sit quãtitatis in cõtinuã & discretã in ratione mẽsuræ substantiæ: nã nõ est analoga, sed subiecti in accidẽtia. Et si dicas, cõtra: nã mẽsurare est passio quãtitatis: ergo si multiplicatur passio multiplicatur essentia: hoc nihil valet: nã in homine multiplicãtur passiones & nõ essentia. Et dicitur secundo, q̃ essentia quãtitatis continuæ & discretæ in ratione cõtinuę & discretæ, sunt diuersæ speciei. Et nota, q̃, vt supra diximus, esse mẽsurã in quantitate, respectu substantiæ, est quidã ipsius modus: sicut substare accidẽtibus est modus substantiæ; & iste modus non ponitur in prædicamẽto quãtitatis in recta linea: sed solũ ad latus. Et ita species, quæ sumũtur in ratione mẽsuræ sunt species secundum quid. Ex his manet iã hæc quæstio explicata. Vtrũ quãtitas in ratione mẽsuræ analogicè dicatur de continua & discreta. Nã supposito, quòd esse mensurã sit modus quantitatis, nihil retulerit, quòd dicatur analogicè: nõ enim mensura est genus. Quã ad longũ tractatam videre poteris supradictis locis: quam non amplius examinabo, quia ex dictis planissima manet, & nullius vtilitatis quæstio est ad naturã prædicamentii intelligendam.

QVÆSTIO XVII.

Vtrùm quantitas continua diuidatur in lineam superficiem & corpus tanquam in species adæquatè diuidentes quantitatem.

ET videtur, quòd non. Primo quia linea & superficies includuntur in corpore: ergo non sunt diuersæ species. Consequentia probatur, quia vna species non debet includi in alia; homo enim non includitur in equo, neque albedo in nigredine, & sic in alijs. Antecedens illud probatur: quia corpus est longitudo latitudo, & profunditas, seu est trina dimensio. Si dicas, quod intrant materialiter, contra: nam hæc est formalis prædicatio, corpus est lõgũ, latũ, & p̃fundũ: ergo lõgitudo formaliter, & similiter latitudo cõtinentur, in corpore, &c.

Secundo. Terminatiuum substantiæ, vt suppositalitas, quod est terminus naturæ humanæ, non ponitur directe in prædicamento substantiæ, tanquam aliqua species completa: sed indirecte, vt aliquid incomplete ad positionẽ suppositi, quod terminat; sed terminatiuum corporis est superficies, & terminatiuum superficiei est linea: ergo non ponentur in prædicamento substantiæ directè, sed indirectè, vt terminit: & ita linea & superficies non erũt species quantitatis. Et confirmatur. Nam hac ratione punctum non ponitur directe in prædicamento quantitatis, quia est terminus lineæ: ex quo sequitur esse quid incompletũ in genere quantitatis: nam terminus quantitatis, vt sic, quid incompletum dicit, sed linea est terminus superficiei, & superficies corporis: ergo erunt reductiuè, vt quid incompletum in genere quantitatis.

Ter-

3. Argum. Tertio, Locus est species quantitatis, & similiter tempus, vt patet ex Aristotele in prædicamento hoc; & non sunt corpus, linea, & superficies: ergo aliæ species quantitatis dantur, quam prædictæ. Et confirmatur. Nam pondus pertinet ad prædicamentum quantitatis; & tamen non est aliqua species ex dictis: ergo. Maior probatur: nam ponderi conuenit proprietas quantitatis 4. modo quæ est, vt sit mensura: ergo conuenit illi essentia quantitatis.

4. Argum. Quarto. De ratione superficiei non est solum latitudo sine longitudine: ergo includit longitudinem essentialiter: ergo longitudo non est species quantitatis. Antecedens patet ex definitione superficiei, quæ dicitur longitudo cum latitudine, seu longitudo, & latitudo. Prima consequentia probatur. Nam si linea, vt sic, intrat incompositione superficiei: ergo linea est pars eius, & sic non erit species completa: sicut materia non est species completa substantiæ, & similiter forma: sed incomplete: quia componunt substantiam completam. Et idem argumentum fit de corpore, quia superficies, vt sic, est de eius ratione. Nam non sola profunditas est corpus, sed profunditas, & latitudo, & longitudo: ergo linea, & superficies sunt partes componentes corpus: & ita erunt aliquid incompletum. Dices componere materialiter, non formaliter. Contra: & sit

5. Argum. Quintũ argumentum. Nam linea formaliter est diuisibilitas, seu extensio secundum lõgitudinem: sed superficies est extensio secundum longitudinem & amplius, scilicet, secundum latitudinem: & idem est dicendum de corpore, quòd est extensum secundum latitudinem: ergo formaliter componunt linea superficiem, & superficies corpus: non ergo materialiter solum: ergo sunt partes, & aliquid incompletum. Et confirmatur, hoc argumentum. Nam materia prima ex eo quòd materialiter componit hominẽ. v. g. est pars, & substantia incompleta; ergo ex eo, quòd superficies componat corpus, & linea superficiem etiam similiter hoc habeant: erunt ergo entia incompleta, & species quãtitatis incompletæ.

6. Argum Sexto. Linea componit superficiem cum sua forma, & superficies componit corpus cũ sua forma: ergo componunt formaliter. Nam quid est componere formaliter, nisi hoc? ergo non sunt species quantitatis linea, & superficies: quia impossibile est, quod vna species completa & perfecta ingrediatur in compositionem alterius speciei cum sua forma: quia est quoddam totum perfectum in illo genere: ergo non potest aliud totum eiusdem generis componere. Et confir. quia impossibile est in linea, & in superficie duas rationes distinguere, vnam formalem, & alteram materialem: vt hac ratione componant, & alia non: nam explica quid sunt istæ rationes.

Septimo. Tempus & locus sunt verè quantitates continuæ, vt asserit Aristoteles hic, & tamen non sunt superficies nec linea, nec corpus: ergo plures sunt species. Et confirmatur. Nam motus est quantitas continua, & nulla illarum: ergo sunt aliæ species plures illis. 7. Argum.

Præambula ad quæstionem.

IN hac quæstione primo dicemus, quæ sunt species quantitatis continuæ, permanentis; & postea de quantitate continua determinabimus. Est ergo tradenda primo definitio quantitatis continuæ. Quantitas continua est, cuius partes terminantur aliquo termino communi. Sensus est, quantitas continua, est quantitas habens partes terminatas termino communi. Quantitas est genus: terminari communi termino eius partes, ponitur loco differentiæ, seu est differentia: quia per illam cõtinuum differt à discreto, vt optime notat Caiet. in præsenti capite. Terminus communis duo dicit, & termini rationem, & communitatem. Et ad hoc quòd sit terminus communis quantitatis, non sufficit, quòd sit terminus, & quod sit communis, sicut neque ad hoc, vt sit monachus albus sufficit quòd sit monachus, & quòd sit albus: sed requiritur, vt terminus sit communis, quod actum terminandi habeat communem, ita quòd sit terminus vnius partis, & quod etiam sit terminus alterius; sicut punctum in quocumque lineæ loco designetur, hinc & inde commune est. Et quia de ratione termini est, quòd sit indiuisibilis: quoniam si diuidi posset, iam non esset vltimum terminans, quia haberet aliquid vlterius terminans: ideo termini communis non designatur aliquid diuisibile communiter terminans vtramque partem. Et hoc est in linea punctum, in superficie linea, in corpore superficies, in tempore instans. Locus autem vel est superficies, vel, corpus, vt dicemus, & infra inquiremus, vtrum ista indiuisibilia realiter dentur vel solum per animæ considerationem. Et si contra hoc asseras: nam vt supra quæst. præcedenti definitum fuit, essentia quantitatis est esse rationem, qua ipsa & subiectum habeant partes extensas: ergo quantitas continua non est, cuius partes terminantur termino communi: quia ratio talis non habet partes copulatas, respondetur, quod illi conuenit habere partes copulatas, vt quo, idest est ratio quantitas continua, qua ipsa & substantia habent partes extensas, & copulatas vnico termino

Universidad de Deusto Biblioteca

Communi. Alij diffiniunt quantitatem continuam hoc modo, & Aristoteles primo & sexto physicorum & primo de Cælo. Continuum est diuisibile in semper diuisibilia. Et, ly diuisibile, est genus in quò conuenit cum quantitate discreta, ly, in semper diuisibilia, est differentiæ loco, per quam differt à discreta quantitate. Et prima diffinitio traditur per respectum partis ad totum via compositionis: Secunda verò per respectum partis ad totum via resolutionis, & secunda datur per propriam passionem. Nam diuisibilitas passio est quantitatis, nisi sumatur pro radice. Ex his infertur quid sit quantitas discreta, nimirum illa, quæ non habet partes copulatas: & quæ est quantitas non diuisibilis in semper diuisibilia. Quæ quamuis negatiuè ponantur istæ differentiæ, explicant tamen aliquid positiuum in quantitate discreta: nam essentia eius positiua est.

Decisio quæstionis.

1. Conclu. PRima conclusio. Linea, superficies & corpus sunt diuersæ species quantitatis continuæ, & adæquate in has species est diuisa quantitas continua, ita vt nulla alia species completa assignari possit quantitatis continuæ præter istas tres species. Probatur conclusio primo, quòd sint diuersæ species quantitatis continuæ. Nam ratio quantitatis est quòd sit extensionis ratio, vt eius, cuius partes copulantur termino communi: sed ista ratio contrahitur essentialiter ad lineam, superficiem, & corpus tanquam ad diuersas species: ergo istæ sunt species quantitatis continuæ. Minor probatur, quia linea dicit extensionem secundum longitudinem: superficies vero secundum latitudinem, corpus secundum profunditatem, quæ quidem extensiones continuæ sunt diuersæ essentialiter. Et confirmatur. Quia illæ sunt diuersæ species, quæ habent diuersas rationes formales: sed supra dictæ habent diuersas, & oppositas rationes formales: ergo. Minor probatur: quia linea ita dicit extensionem secundum longitudinem, vt dicat negationem secundum latitudinem, & profunditatem: & superficies ita dicit extensionem secundum longitudinem, & latitudinem, vt dicat negationem extensionis secundum profunditatem: ergo sunt diuersæ. Et confirmatur. Nam quaternarius etiam si includat ternarium, & binarium, sunt tamen diuersæ species numeri: ergo etiam corpus licèt includat superficiem, & lineam erunt diuersæ species. Patet antecedens, quia ideo quaternarius est diuersa species à ternario: quia licet includat illum, hoc est materialiter, non vero formaliter vt ternarius est; ergo similiter, licet corpus includat superficiem & superficies lineam erunt diuersæ species, cum hoc solum sit materialiter. Probatur minor. In continua quantitate dantur diuersa continuantia: ergo diuersæ species continuatæ per illa. Consequentia est nota, quia diuersæ species expostulant diuersa continuantia. Et antecedens probatur: quia continuatiuum lineæ est punctum, superficiei linea, & corporis superficies: sed corpus, linea, & superficies sunt diuersa interse, vt constat: ergo. Probatur. Essentia quantitatis est extensio, sed in linea corpore & superficie sunt diuersæ rationes extensionis: ergo diuersæ species. Et confirmatur. Quia profecto si istæ non essent species quantitatis nullæ, essent species: nam nullæ potiori modo rationem quantitatis participant quam istæ. Et confirmatur. Nam Mathematici multas passiones demonstrant de linea, quas de superficie non demonstrant, & de superficie alias, quas non demonstrant de corpore: ergo sunt diuersæ species. Nam si essent eædem species non haberent, nisi easdem passiones. Dices, quod demonstrat easdem passiones, vt de entibus & speciebus incompletis. Sed contra: nam in suo genere, & ratione linea & superficies ad nihil aliud formaliter ordinantur: ergo sunt species completè. Nam incompletum vt sic in sua ratione ordinatur ad completum, vt patet in anima, &c. Quòd vero non sint aliæ species quantitatis continuæ permanentis probatur. Nam, vt dictum est, ratio quantitatis, est extensio: sed hæc extensio tantum tribus modis potest diuersificari scilicet in longum, latum & profundum: nec alius modus poterit cogitari: ergo. Vnde D. Thom. cum argumentaretur ad oppositum 1. part. quæstione. 3. art. 2. & vellet probare Deum esse corpus, nullam aliam præter tres dimensiones posuit: ergo non sunt aliæ. Præterea Mathematicè hoc probatur. Nam tot sunt dimensiones, quod lineæ possunt se intersecare perpendiculariter: sed sic est, quod tantum tribus modis possunt lineæ se intersecare: ergo sunt tantum tres dimensiones, supra dictæ. Minor probatur. Nam si ducamus vnam lineam rectam, & aliam, quæ ad modum crucis intersecet illam, & postea aliam, quæ intersecet illas duas in puncto, in quo sunt intersecatæ illæ duæ primæ. Prima denotat longitudinem. Secunda latitudinem. Tertia profunditatem: sed non possunt fingi alij modi intersecandi præter istos: ergo solum sunt tres species quãtitatis continuæ. Præterea probatur quo-

quodam principio physico. Quia tot sunt extensiones, quot positiones in loco, sed solũ sunt tres positiones: ergo solũ tres extensiones. Probatur minor. Nam quidquid est in loco vel, est ante & retro, & hoc denotat profunditatẽ quæ est corpus. Aut est sursum & deorsum: & hoc denotat longitudinem, quæ est linea, dextrum, & sinistrum, latitudinem, quæ est superficies: ergo de hac conclusione vide Aristotel. lib. 1. de cælo cap. 1. & ibidem. D. Thom. 5. Metaphy. cap. de quanto, vbi expresse tenet nostram conclusionem & Ptolomeum libr. de dimensionibus. Et quia hæc res attinet ad geometriam, nec verbum amplius, de tempore dicam in fine quæstionis. Ex hoc sequitur locum nullam aliam extensionem, nec diuisibilitatem posse habere distinctam à diuisibilitate superficiei lineæ, & secundum opinionem antiquorũ à diuisibilitate corporis. Vnde in ratione diuisibilis & extensi non est alia species quantitatis, sed in ratione mensuræ est species imperfecta.

Dissoluuntur argumenta.

ad 1. arg. AD primum respondetur lineam includi in superficie, & superficiem in corpore materialiter non formaliter. Alia enim formalitas est essentia & formalitas lineæ; & alia formalitas superficiei, & alia formalitas corporis. Cæterum sicut linea requirit puncta ad sui continuationem, & terminationem, eodem modo requirit superficies lineam, & corpus superficiem. Et sicut alia est lineæ essentia ab essentia puncti, eodem modo, alia est essentia superficiei ab essentia lineæ & corporis ab essentia superficiei, & quæ libet harum specierum habet suam propriam essentiam, & formalitatem distinctam ab extensione, & formalitate alterius, licet nos explicemus formalitatem superficici per longitudinem lineæ, & latitudinem & formalitatem corporis, per latitudinem & longitudinem superficiei. Est optimum ex emplũ in numero. Nam quaternarius non potest esse, nisi sit ternarius: & ex necessitate debet esse prior ternarij forma, quam sit quaternarius. Nihilominus non præsupponitur species ternarij ad cõstitutionem quaternarij, sed tantum materialiter pro tribus vnitatibus. Eodem modo linea præsupponitur materialiter, non vero pro sua forma, ita quod forma superficiei constituatur ex forma lineæ. Et ad replicam; nam hæc est prædicatio formalis, superficies est longitudo, respondetur primo, quòd quando ista prædicatio concedi tur, facit sensum causalem, id est superficies resultat ex longitudine. Secundo respondetur, quòd quando dicimus superficiem esse longitudinem, & latitudinem, per hoc explicamus propriam extensionem superficiei, quæ sine istis intelligi nequit. Secũdo respondetur ad argumentũ, quòd linea, vt est in superficie; & superficies, vt est in corpore, dupliciter possunt considerari. Vno modo vt diuisibiles; alio modo, vt indiuisibiles. Primo modo intrât materialiter compositionem superficiei; & corporis. Secundo modo intrat formaliter linea superficiem, & superficies corpus: sed tunc non intrant, vt species quantitatis, de quarum ratione est quòd sint diuisibiles: & sic intrant, vt continuatiua formaliter & in obliquo, non in recto. Itaque de essentia superficiei formaliter solum est latitudo: de essentia corporis formaliter solum profunditas: & in corpore lõgitudo intrat materialiter, & in superficie; longitudo autem formaliter est in linea.

Ad secundum argumentum respondetur negando consequentiam. Nam terminatiuũ substantiæ semper dicit ordinem ad suum terminum, vt suppositalitas, quæ alio modo concipi non potest, nisi in ordine ad naturã, quã terminat & semper concipitur vt aliquid incompletum. At verò linea, licet vt est terminatiua superficiei, ponatur in prædicamento, quantitatis indirecte, quia tunc consideratur vt indiuisibilis, sicut punctum; & est aliquid incompletum: quia tamen potest considerari alio modo, vt est species cõpleta illius, vt scilicet diuisibilis, ideo potest collocari in prędicamento quantitatis, vt quid completum in illo genere. Et per hoc patet ad confirma. Pũctum enim reductiuè solum pertinet ad prædicamentum quãtitatis, sicut vnitas quia non habet aliquam diuisibilitatem, quam linea & superficies habere constat. Ad 2. arg.

Ad tertium argumentũ respondetur quòd locus & tempus sunt species incompletæ in ratione diuisibilis: & ita non ponuntur in prædicamento quantitatis in recta linea. Nam recta linea prædicamenti quantitatis cõstat ex quantitatibus diuisibilibus perse; & locus & tẽpus non habent propriã diuisionẽ. Sed de his infra dicemus, & de tempore in fine quæstionis: & post modũ de omnibus in ratione mensuræ, & vt considerantur, vt species completè. Ad confir. respondetur, q̃ pondus non est quantitas sed quædam qualitas: cuius propriũ est impellere rẽ deorsum: sicut leuitatis est propriũ impellere rem sursum. Et cum dicitur q̃ est mensurabile, respondetur q̃ mensuratur æquiuoce non per aliam quantitatem, sed per aliam qualitatem. Ita mensuratur vna vncia per aliam, sicut si mensuraremus vnam albedinem per aliam. Ad 3. arg.

Ad quartum patet ex primo argumento. Et ex dictis patet ad confirmationem. Ad vltimã cõfir. respõdetur, materiã primã secũdũ suam Ad 4. arg.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſuam rationem & eſſentiam componere: & ita ſecundum ſuam eſſentiam eſt pars ſubſtantiæ incompleta, ſed linea intrat, vt continuatiuum qua ratione eſt indiuiſibilis; & ita quia habet aliam conſiderationem, vt eſt diuiſibilis ſecundum longitudinem, & vt ſic eſt eſſentialiter quantitas, & vt ſic non componit ſuperficiē, & ſimiliter non eſt quid incompletum ſecūdum ſuam eſſentiam: bene tamen vt eſt quid continuatiuum.

5. Argum. Ad quintum iā patet ex dictis: explicamus enim per illam prædicationē id quod forma le eſt in ſuperficie, & non dicimus ſuperficiem formaliter eſſe lineam.

6. Argum. Ad ſextum iā patet ex ſolutione primi argumenti, & iām ex his, quæ diximus confirmatio manet confutata.

7. Argum. Ad ſeptimum argumentū reſpondetur, iam ſæpius dixiſſe, non eſſe niſi decem prædicamēta, & non viginti, decem logica & decem Metaphyſica. Et ad illa decem reducuntur omnes rerum eſſentiæ complete, & perfectè. Sed hæc decem in ordine ad alium finem logicus, & metaph. conſiderant. Et cum prædicamētum quantitatis conſtituatur per rationem extenſionis, vt ſupradiximus, nihil ad hoc prædicamentum refertur, niſi inquantum extēſum. Vnde cum locus & tempus non habeant propriam extenſionem, non ſunt in hoc prædicamento perſe, ſed vt ſpecies incompletę in menſura. De qua re vide D. Thom. 5. Met. c. de quantitate. Locus autem D. Thom. ſic habet: Sciendum eſt, quòd Philo in prædicamentis poſuit tempus quantitatem perſe cum hic ponat ipſam quantitatem per accidens quia ibi diſtinxit ſpecies quantitatis ſecundum diuerſas rationes menſuræ. Aliam rationem habet tempus, quod eſt mēſura extrinſeca, & magnitudo, quæ eſt menſura intrinſeca. Et ideo ponitur ibi, vt alia ſpecies quātitatis. Hic autem conſiderat ſpecies quantitatis quantum ad ipſum eſſe quantitatis. Et ideo illa quæ non habent eſſe quantitatis, niſi ex alio, non ponitur hic ſpecies quātitatis, ſed quātitates per accidēs, ſcilicet, motus & tēpus. Locus autem ponitur ibi alia ſpecies quātitatis: ſed nō hic quia habet aliā rationē menſuræ: ſed non aliud eſſe quantitatis. Hæc D. Thom. Ex quibus colliges quæ ſupra docuimus. Res enim non ponūtur in prædicamento, niſi ſecundum ſuum eſſe eſſentiale. Et cum tempus, & locus non habeant eſſe eſſentiale quantitatis, non ponūtur in prædicamento; ſed quia ſecundum illam ſumuntur aliquæ prædicationes in ordine ad ſubſtantiam, conſiderantur à logico, vt ſpecies imperfectę, & incomplete. Et nota, quod aliqua dicuntur quanta per accidens dupliciter: Vno modo ex eo, quod ſunt accidentia alicuius quanti: ſicut muſica dicitur quāta per accidens, quia eſt accidēs quāti: ſicut, ædificatio dicitur accidens muſicæ: quia eſt accidens muſici. Alia verò dicuntur quanta per accidens, quia ſunt diuiſibilia per accidens, ideſt, per aliud; vt motus & tempus, quæ ſunt diuiſibilia ad diuiſionem quantitatis, ſpacij. Et has vocat D. Thom. quantitates per poſterius: quia eſſe quantum ab aliquo priori participant, quod ſufficit, vt non collocentur in prædicamento: quia quantitas de illis, analogice ad minus, dicetur. Sed de his infra. Eſt argumentū contra concluſionem ſupra poſitam ex Diuo Tho. in principio huius capitis de quantitate in metaphyſica. Vbi dicit ſanctiſſimus præceptor, quòd longitudo finita eſt linea, & latitudo finita ſuperficies &c. Vnde ſi eſſet longitudo infinita non eſſet linea: ergo maledixinus definiendo abſolute lineam eſſe ſpeciem quantitatis. Reſpondetur quòd Angelicus doctor loquitur de linea in ratione menſuræ. Et vult dicere quod ſi linea eſſet infinita, non eſſet ſpecies quātitatis in ratione mēſuræ. Nō autē vult negare, nō eſſe ſpecié quātitatis abſolute. Quinimo hoc ſæpe aſſerit in multis locis ſuæ doctrinę. Sed cōtra: quia eſſe mēſurā eſt paſsio quantitatis; ergo ſi nō eſt mēſura, ergo nec linea, reſpondetur quod vt ſit quātitas ſufficit, quod ſit menſura ſecundū ſe, vel ſecundū partem, vel quòd ſit menſurabile ſecundum ſe, vel ſecundum partem: quia ſic illi conuenit paſsio. Non verò eſt neceſſe quòd ſecundum ſe totam ſit menſura, vel menſurabilis, ſicut terra ſecundum ſe totam non mouetur, ſed ſecūdum partem ſolum, & ſimpliciter conceditur quòd eſt ens mobile.

QVÆSTIO XVIII.

An linea, ſuperficies, & corpus ſint ſpecies infimæ quantitatis.

ET videtur quòd non. Primo ſi daretur linea infinita illa haberet eſſentiam lineæ, vt modo dicebamus: & tamen differret ſpecie à linea finita: ergo linea eſt genus. Minor probatur: quia duo indiuidua eiuſdem ſpeciei non poſſunt differre penes finitum, & infinitum. Item nam plus differunt, quam duæ lineæ infinitæ: ſed illæ differunt numero: ergo iſtæ pluſquam numero: ergo ſpecie. Et confirmatur hoc. Nam ſubſtantia infinita non poteſt pertinere ad prædicamentum ſubſtantiæ ratione infinitatis: ergo nec linea infinita eadē ratione: ergo eſt alterius ſpeciei ſaltim à linea finita. Et confir. quia linea bicubita & tricubita differunt ſpecie: quia differunt diffinitione: ergo ſunt ſpecies lineæ. Et idem dicendum eſt de linea curua & recta. 1. Argum

2. Argu. Secundum argumentum. Superficies quadrata, & triāgularis differunt ſpecie: ergo. Antecedens probatur, quia aliæ ſunt paſsiones vtriuſque: & ita ſunt diuerſæ ſpecies corporū cubus, & quadratum.

Diſſoluitur quæſtio.

RESpondetur ad hanc quæſtionē breuiter, ſupra dictas ſpecies eſſe infimas, & indiuiſibiles. Hæc concluſio videtur eſſe D. Thom. 5. Metaphyſicę, vbi ſupra, & eſt communis inter Logicos in iſto capite. Et probatur. Quia in linea nulla alia ratio differentialis datur, niſi extenſio in ordine ad longitudinem: ergo non dantur alię ſpecies lineæ. Cō ſequentia probatur. Quia ad hoc, vt darentur diuerſę ſpecies, erat neceſſum, quod in ratione longitudinis diuerſæ rationes darētur, ſeu differentiæ. Et probatur antecedens. Nā quæcūque alia ratio addatur lineæ, iam hæc extrahit illā à ſua ratione eſſentiali: ergo non eſt differētia eius. Impoſsibile eſt enim quod longitudini addatur differentia eſſentialis, quæ contrahat illam ad diuerſas ſpecies longitudinis, ſicut nec ternario poteſt addi differentia, quæ contrahat illum ad diuerſas ſpecies ternarij: quia lineę ratio eſt vltimum eſſentialiter determinās quantitatem continuam ad rationem talis quantitatis, ſicut differentia hominis eſt vltimum determinans rationem animalis ad rationem talis animalis.

Diſſoluuntur argumenta.

AD argumentum primum reſpondetur. Quod ſi daretur talis linea infinita verē haberet eſſentiam lineæ, & eſſet diuiſibilis ſecundum longitudinem, quanuis ſit impoſsibile dari, quia illa ex natura ſua ordinatur ad extēdendā ſubſtantiā ſecūdū lōgitudinem. Et impoſsibile eſt ſubſtantiam aliquam eſſe extenſam ſecundum longitudinem infinitam in actu. Si tamen daretur, eſſet eiuſdem ſpeciei cum alia linea: quia illa infinitas, eſt infinitas ſecundum quid, quæ non tollit rationē rei, ſicut gratia Chriſti infinita eſt ſecundum quid, & eſt in prædicamento qualitatis. Maternitas in beata Virgine eſt infinita ſecundum quid, & vere habet eſſentiam relationis prædicamentalis, & bene poſſunt duo indiuidua eiuſdem ſpeciei differre penes finitum & infinitum ſecundum quid vt patet in gratia mea, & gratia Chriſti, habitualis. Ad confir. reſpondetur, quod ſi daretur infinita ſubſtantia, illa eſſet ſimpliciter infinita, quia eſſet ens per ſe infinitum, & ita in ratione eſſe infiniti haberet infinitam perfectionem: vnde ad nullum pertineret prædicamentum. At verò linea infinita, eſſet infinita non ſecundum eſſe, ſed ſecundum longitudinem, quæ eſt infinitas ſecundū quid: & ita poſſet eſſe in prædicamēto.

Ad ſecundum argumentum reſpondetur, quod linea curua, & recta differunt accidentaliter: & illud accidens videtur pertinere reductiue ſaltim ad prædicamentum qualitatis. Et ita videtur dicere Ariſt. in ſimili de numeris 5. Metaphyſi. ca. de quali, & ibi D. Thom. quem vide. Ex hoc etiam manet determinata illa quæſtio pro quantitate diſcreta, quomodo ternarius, non diſtinguatur in diuerſas ſpecies: ſed ſpecies ſub alterna immediate ad omnes ſpecies numerorum atomas eſt numerus, & omnes alię ſpecies numerorum ſunt infimę. Et hec quoniam in particulari pertractare pertinet ad Arithmeticum & Geometram, non volo de his plura verba facere. Vide Euclydē in elementis. Ad 2. arg.

QVÆSTIO XIX.

Vtrum linea, ſuperficies, & corpus continuentur & componantur indiuiſibilibus.

NEceſſarium eſt hanc pertractare quæſtionem, vt ſciamus an ſit verum lineam, eſſe extenſam & diuiſibilem ſecundum longitudinem, & ſuperficiem, ſecundum latitudinē, & corpus, ſecundum profunditatem. Nam ſi ex indiuiſibilibus componuntur, non poſſunt hanc habere extenſionem. Et videtur, quod non cōtinuentur per indiuiſibilia. Primo talia indiuiſibilia non dantur: ergo. Probo antecedens. Nam pūctum terminatiuum lineæ nō datur, nec continuatiuum: ergo nullum punctum datur. Probo antecedens quo ad primam partē. Nam etiam ſi non ponatur illud punctum, linea manet terminata: ergo illud ſuperflue ponitur. Antecedens probatur: quia manebit, nec maior nec minor: ego. Quod verò nō ſit neceſſarium ponere continuatiuum probatur: quia partes lineæ ſe ipſis poſſunt continuari: ergo.

Secundum argumentum. Si dantur hæc puncta continuatiua, ſequitur quod dentur infinita puncta in continuo realiter inter ſe diſtincta quia continuum habet infinitas partes. Quod ſi hoc conceſſeris, ergo etiam in multitudine poterit dari infinitū in actu: quia omnia inconuenientia, quæ dantur poſita multitudine infinita, ſequuntur poſita multitudine infinita punctorum realiter diſtinctorum. 1. Argu.

Universidad de Deusto Biblioteca

3. Arg. Tertium argumentum. Si dantur lineæ continuantes superficiem secundum latitudinẽ, sequitur quod in actu dentur infinita indiuidua speciei alicuius, scilicet, lineę: hoc autem est absurdum: ergo. Probo sequelam. Nam sicut lineæ partes continuantur punctis: ita partes superficiei lineis; sed sunt infinitæ partes superficiei, quia est diuisibilis in infinitum: ergo sunt infinitæ lineæ actu, & realiter distinctæ: quia distinguuntur à parte superficiei: ergo inter se. Hoc autem est falsum, vt probatur. 3. Physicorum, & idem de superficiebus respectu corporis, dici potest. Et nota bene hoc argumẽtũ.

4. Arg. Quarto. Nullũ est subiectum, in quo possit esse huiusmodi pũctum: ergo nec dari potest tale pũctum. Et idem de linea dicendum est. Et consequentia probatur. Quia pũctum, & linea sunt accidens, & ita in subiecto debent esse. Antecedens probatur, quia illud subiectum est diuisibile, vel, non. Non primũ quia est improportionatum subiecto & sicut albedo non potest subiectari in angelo: quia non habent proportionem: ita neque pũctum in subiecto diuisibili. Vel est in indiuisibile: & hoc non, quia nullum tale subiectũ potest dari: quia nec erit substantia nec accidens, vt de se patet: ergo.

5. Argu. Quinto arguitur authoritate Arist. lib. 3. Metap. cap. 5. tex. 17. qui dicit, Sicut Mercurius non est in rudi lapide actu sed potentia, ita est superficies in medio partium corporis: ergo ex Aristot. sententia non dantur cõtinuatiua actu existentia. Nam eadem ratio est de punctis & lineis, &c. Et D. Thom. opus. 36. in hęc verba ait. In linea sunt pũcta quidem duo actu, vt eius termini, qui cadunt in eius diffinitione, & infinita, alia in potẽtia secũdum q̃ ipsa impotẽtia diuisibilis est in infinitũ: ergo secũdũ D. Tho. nõ dantur pũcta cõtinuantia actu: quia q̃ est in potentia cõtinuare non potest: est enim necessaria existentia ad cõtinuationẽ: quia continuatio exercitium quoddam est, quod ex necessitate pręsupponit existẽtiã eius, quod continuat.

6. Argu. Sexto. Detur per diuinam potentiam corpus perfecte Sphericum, super corpus perfecte planum, & si tangit in puncto moueatur successiue perfecte sphericũ per planum, ita vt eodem puncto ducatur & lineam cõstituat si tangit in puncto, quando quiescit, sequitur quod nunquam possit moueri motu cõtinuo, quod est contra experientiam: ergo non tanget in puncto: & per consequens non dantur talia indiuisibilia. Probatur illa sequela, quod nunquam possit moueri. Quia dum deserit punctum, aut est in parte diuisibili, aut in indiuisibili, immediate non potest esse in parte diuisibili, quia indiuisibile non potest esse in indiuisibili parte: ergo immediate est in indiuisibili: & sic vlterius progrediendo. Ex quo sequitur, quod non moueatur motu continuo: quia in motu continuo pars diuisibilis debet acquiri. Sequitur etiam, quod dentur puncta immediata quod est impossible: alias linea cõponeretur ex indiuisibilibus. Et confir. hoc argumentum. Nam si illud punctum, quod tangit perfecte planum mouetur: ergo immediate deserit illud punctum, & adquiret aliud pũctum: non enim potest aquirere lineãm: ergo illa duo pũcta sunt immediata: ergo componitur linea ex indiuisibilibus. Dices quod acquiret lineam, contra: quia indiuisibile nõ potest acquirere locum diuisibilẽ, & ita debet acquirere aliquid indiuisibile. Et confir. secundò. Nam quod mouetur motu continuo, partim est in termino, à quo, & partim intermino, ad quem: sed punctum mouetur motu continuo: ergo partim est in termino, à quo, & ad quem. Maior pater. 6. Physico. minor probatur, quia mouetur globus motu continuo: ergo omnia, quæ sicut in illo motu continuo mouentur: ergo & punctum: maximè cũ punctum habeat positionem in continuo, & sit in linea: sed hoc est impossibile: quia cum nõ habeat partes, nõ potest esse partim in termino, à quo & ad quẽ: ergo ex necessitate supposito, quod moueatur debet habere partes: fictitium ergo est dicere omnino esse indiuisibile. Vide alia argumenta in Soto. 6. Physicorum, quæst. 1.

Præambula ad quæstionem.

IN hac quæstione sunt varię doctorum sententiæ Durandus 2. distinct. 2. quæst. 4. & Greg. 2. d. 2. quęst. 2. art. 1. & OKam in logica capite de quantitate dicunt, quod in quãto est vera lõgitudo, & latitudo realis, & profunditas: sed dicunt in corpore non dari latitudinem, nec longitudinem realiter inter se & à corpore distincta nec formaliter. Sed corpus per se habet omnes has dimẽsiones, &, prout consideratur à nobis vt solum habens longitudinem vocatur linea: vt vero consideratur à nobis cum longitudine, & latitudine vocatur superficies: punctum vero à nobis concipi per modum positiui in re tamen est quid priuatiuum. Sed hæc sententia falsissima est: quia sequeretur non esse tres species quãtitatis, lineã, corpus, & superficiẽ: quia iste autor solum asserit esse gradus eiusdem speciei, sicut concipimus in homine gradum vitæ & sensibilis, &c. Alij dicunt dari puncta, & lineam, & superficiem non continuantes, sed terminantes. Alij quod sunt puncta aliquid per operationem intellectus confictum. Sed nihilominus pro rei explicatione

Dissoluitur quæstio.

SIt prima conclusio. Nulla quantitas continua componitur ex indiuisibilibus. Hæc con-

clusio est expressa Aristot. 6. Physi. vbi hæc conclusio latissimè disputatur. Et probatur nunc breuiter. Nam vnum indiuisibile additum alteri non facit maius extensiue: ergo linea non componitur ex indiuisibilibus. Antecedens probatur. Nam vnũ indiuisibile additum alteri, vel attingit illud secundum se totum, vel secundum partem. Non secundũ partem, quia indiuisibile est quod non habet partes: nec secundum se totum, alias essent in eodẽ loco: & ita non augeretur quantum compositum ex illis. Præterea. Si linea composita ex. 5. punctis, est maior, quam composita ex 4. sequitur, quod possit diuidi in duas medietates maiores, quam antea: sed hoc est impossibile: ergo & illud, ex quo sequitur. Probatur minor, quia punctum additum non habet partes: ergo linea ratione illius non potest diuidi in maiores partes: ergo non facit maiorem: ergo linea non componitur ex indiuisibilibus.

Tertio. Quia si linea componitur ex indiuisibilibus, sequitur, quod circulus maior, & circulus minor essent æquales. Consequens est falsum: ergo. Patet antecedens. Falsitas consequentis probatur. Quia quod est maius altero, non est æquale illi: ergo circulus maior, nõ est æqualis minori. Patet consequentia. Nam illa dicuntur æqualia, quæ habent totidẽ partes: ergo si circulus minor habet tot partes ac maior, erunt æquales. Sed quod habeat tot partes æquales probatur, quia circulus minor habet tot puncta, ac circulus maior. Sed puncta sunt partes, ex quibus cõponitur linea in hac opinione: ergo habet tot partes. Probatur maior: quia à quacunque parte circuli maioris deducamus lineam adcẽtrum, inuenietemus in circulo minori incluso in maiori punctum, in quo illa linea terminatur, ita vt à nullo puncto circuli maioris possit deduci linea, cui non correspondeat alterum punctum in circulo minori. Et hoc argumentum conuincit de partibus æqualibus. Nam licet corpus minimũ habeat tot partes sicut maius proportionales, nõ tamẽ tot partes æquales. Hic vero probatur, quod habeat tot partes æquales quia puncta æqualia sunt. Præterea, nam sequitur si linea cõponitur ex indiuisibilibus, quod motus tardissimus non plus temporis consumeret in transeundo aliquod spacium, quam motus velocissimus: hoc autem patet esse falsum: ergo. Nam si detur linea constãs duobus punctis, per quã moueatur motus tardissimus, & velocissimus, tunc in eodem temporis spacio, in quo motus velocissimus transiuit medietatẽ illius lineæ, transit etiã motus tardissimus. Nam illa pars est indiuisibilis scilicet vnum punctum. Et necessarium est consumendum vnum instans à motu quolibet in illius transitu, nec magis, nec minus. Et idem est dicendum de alia parte & sic de tota linea: ergo in eodem tempore quo motus velocissimus transit transibit tardissimus. Præterea ex Aristo. 6. Physicorum, qui dicit continuum esse diuisibile in semper diuisibilia, quod esset falsum, si linea componeretur verbi gratia, ex decem pũctis quia nõ posset diuidi nisi in decem partes. Vide alias probationes in Soto vbi supra lib. 6. Physicorum, & Pererius adducit 20. rationes pro hoc probando. Et hanc nostram conclusionem asserit expresse D. Tho. opusculo 36. in primo Posteriorum lectione. 10. colum. 1. inquibus locis diffinit punctum esse de diffinitione lineę non autem de essentia, sed si esset pars cõponẽs esset de essentia: ergo. Et in quodlibet. 7. artic. 9. ad secundum dicit: Punctum additum lineæ non facit maius, nec remotum facit minus. Et idem dicit. 3. Metaph. lectione. 12, ergo non componunt lineam: alias additũ augeret illam subtractum diminueret. Vide 1. part. quæst. 85. artic. 8. ad secundum. Sed contra conclusio. est argumentum. Si detur globus perfectẽ sphericus, & moueatur per aliquam lineam, tunc globus cum transeat per totam lineam, necessario debet tangere illam: & non secundum aliquam partem planam: alias non esset perfecte sphericus: ergo tangit illam aliquo indiuisibili: ergo tota linea est composita ex indiuisibilibus. Probatur hæc vltima cõsequentia. Quia globus tangit lineam totam aliquo puncto indiuisibili: ergo id, quod tangitur in linea est indiuisibile. Probatur consequentia: Quia tangens & tactum debent proporcionari: ergo si tangens lineam est aliquid indiuisibile, & tactum, maxime quia totum quod est in linea tangit cum totam pertransit, & non tangit nisi punctum: ergo in linea non est aliquid, quod no sit punctum etiam si ex parte in principio quæstionis sit tacta hæc difficultas. Sed hoc argumentum difficile hic est soluendum. Omissis multis solutionibus quorumdam impertinentium Philosophorũ respondetur à quibusdã primo quod non omne tangit id, per quod mouetur. Hoc enim solum est verum de motu per se, non de motu per accidens. Sicut anima quia non mouetur per se, sed per accidens ad motum corporis, nõ tangit omne id, per quod transit: ita etiam cũ punctum non moueatur per se, sed per accidẽs ad motum corporis, non tangit omne id, per quod transit, & ita non tangit in puncto totã lineam. Sicut enim per accidens aliquis potest moneri motibus contrarijs; Vt si nauis mouea tur orientẽ versus potest qui defertur nauí moueri versus occidentem, quia per accidens mouetur versus orientem, & iste motus reperitur in cœlis: ita potest punctum, quia per accidens mouetur non tangere omne pũctum. Itaque quia primum quod mouetur est corpus, corpus tangit totum locum, & ad eius tactum & motum mouetur omnia quæ sunt in corpore.

Secun-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Secundo respondetur, quod quando globus permanenter planum tangit in aliquo indiuisibili tangit, in successione vero tãgit in aliquo diuisibili: sicut ego per planum tango primo quantitatem vnius palmi, successiue verò tango quantitatem multo maiorem, & proportio debet esse in primo tactu, non in successiuo. Hæc argumenta probant etiam superficiem, non componi ex lineis, neque corpus ex superficiebus.

Secunda conclusio. Hæc indiuisibilia vere dantur in quantitate continua: itaque in linea dantur puncta, in superficiebus lineæ, incorporibus superficies. Hæc conclusio communis est inter omnes Philosophos, Mathem. & Logicos. Hanc tenet Aristot. 6. Physicorum & multis alijs in locis, & D. Thom. locis supra citatis, & illã tenent eius discipuli. 2. distinct. 2. quæst. 2. artic. 3. & 3. distinct. 18. quæst. 1. artic. 3. Sonci. 5. Metaph. quæst. 20. & Soto, & Caiet. in præd. quantitatis Alexand. Alensis. 3. Metaph. Videatur Burleus 1. Physicorum tex. 5. & Aristot. in hoc cap. & 3. Physicorum cap. 3. & 1. de anima tex. 70. vbi dicit, quod puncta habeant positionẽ in continuo: ergo sunt. Et probatur ratione. Nam hæc est differẽtia inter continua, & contigua, quod cõtinua sunt, quorum vltima sunt vnum, & contigua, quorum vltima sunt simul, si autem hæc vltima sunt priuationes, & non positiuum aliquid nõ possunt istæ diffinitiones verificari, quia priuationes non sunt simul: ergo ista puncta sunt aliquid reale, nam, quando dicimus quod sunt indiuisibilia, volumus dicere quod sunt aliquid reale Præterea: nam sequeretur, quod si non sunt aliquid reale, sed priuatiũ verbi gratia, punctum priuatio vlterioris extensionis in linea, & linea priuatio vlterioris extensionis secundum logitudinem in superficie & superficies priuatio vlterioris extensionis profunditatis in corpore, quod partes lineæ & superficiei & corporum essent contiguę & non cõtinuę, hoc est falsum: ergo. Probatur sequela: Quia illæ duæ partes, vt partes sunt intelliguntur, cum priuatione vlterius extensionis, quia vna pars non est alia, & sic vt est maior intelligitur quod non vlterius extẽdatur. Sunt ergo continuæ quia habent vnum terminum communem vtrique. Et ita duæ lineæ, quæ conũguntur secundum vltima nõ sunt vnum continuum, quia habent duos terminos. Et si dicas duo indiuisibilia non possunt esse simul: ergo nec duo puncta, distingo antecedens. Duo indiuisibilia intrinseca, fateor: duo indiuisibilia, quæ non sunt intrinseca, nego. Et confir. hoc, quia tactus fit in punctis sæpissimè & in lineis, & superficiebus: ergo sunt aliquid reale, quia in aliquid rationis non fit tactus. Quod vero pũctum sit probatur quia perfectè sphericum, vt dictum est tãgit in perfectè plano in puncto: ergo punctũ est aliquid reale. Et hoc asserit Arist. lib. 1. de anima cap. 1. & Euclydes in elementis lib. 5. propositione 16. Quod si dicas, quod tangit in plano: ergo, iam non est perfecte sphericũ, quia lineæ ductæ à centro ad circumferentiã non sunt æquales, nec est credibile, quod non se tangunt illa duo corpora: quia si sphericum corpus esset graue, impediretur à plano ne descenderet: ergo per cõtactum. Et confir. quia si detur pyramis perfecta & tangat corpus perfecte planum, ex necessitate tangit in puncto alias non esset perfecta pyramis: ergo. Et præterea, quia si auferantur puncta continuantia duas medietates lineæ, illæ non manerẽt continuæ, sed contiguæ: ergo dantur talia puncta. Capreolus dicit nõ posse auferri illa puncta, quia statim pullularent alia. Sed ponatur vt possibile. Nam hoc modo non disputamus, certe manerent discontinuæ: ergo antea per pũcta continuabantur. Nam quid faciebat continuationem illarum partium realiter distinctarum, in ratione partis, nisi puncta? Præterea quælibet linea à parte rei est realiter terminata: ergo realiter habet terminum: ergo terminus est realis non diuisibilis: ergo indiuisibilis: ergo est punctum. Nam punctum secundum Euclidẽ prima propositione, est cuius pars nõ est. Nec sufficit dicere, quod linea terminatur per negationem vlterioris diuisionis: quia hęc negatio debet fundari in aliquo vel diuisibili, vel indiuisibili. Non diuisibili: quia illud non potest fundare negationem indiuisibilis: ergo aliquo indiuisibili: & hoc est punctum sicut humanitas Christi non terminatur negatiue, sed positiue per suppositalitatem seu personalitatem, de linea probatur, quod detur, quia si detur corpus perfecte quadratum, & attingat corpus perfecte planum, tangit illud in linea, alias non esset perfecte planum: & idem de duobus corporibus perfecte planis, si se tangunt tanguntur quidem secundum superficiẽ & non secundum profunditatem: ergo datur superficies indiuisibilis secundum profunditatem. Præterea corpus opacum, & transparens recipiunt lumen, sed opacum solum in superficie transparens etiam in profunditate: ergo datur superficies indiuisibilis secundum profunditatem, alias omne corpus esset perspicuũ & trãsparens. Preterea. Locus & locatum sunt æqualia, sed non secundum aliquid diuisibile secundum profunditatem: ergo sunt aliquid indiuisible secundum profunditatem, & sunt æqualia secundum superficies: ergo superficies sunt indiuisibiles secundum profunditatem: ergo. Et hoc argumentum magis conuincit, si dicatur quod corpus & locatum sunt realiter æqualia, & non solum imaginarie. Et confir. Quia si non dantur ista indiuisibilia, periret omnis demonstratio geometrica, vt patet ex Euclide,

Euclide, qui incipit suas demõstrationes à pũcto, & linea, & superficie, & corpore, & dicit punctum esse, cuius partes non sunt, & lineam esse longitudinẽ clausam duobus punctis &c. ergo. Præterea in successiuis datur indiuisibile terminans: ergo & in continuis. Antecedens patet. Nã terminat tempus instans. Consequẽtia probatur. Nam ideo datur indiuisibile terminãs, quia sunt partes terminabiles: sed etiam sunt partes terminabiles in linea: ergo. Et probatur. Quia in toto Metaphysico datur terminus terminans, vt differentia, & in Physico similiter, scilicet, forma: ergo in toto Mathematico debẽt dari terminis qui sunt supra assignati. Alias rationes colliges ex Diuo Thom. vbi supra, & ex Doctoribus supra citatis. Istæ sufficiant modo, quia istis temporibus aliqui hæc indiuisibilia auferunt.

Sed est contra argumentum, quia ista puncta non sunt partes essentiales lineæ, nec integrales, nec accidentia lineæ, nec proprię passiones: ergo nullo modo dantur. Consequentia est clara & prob. ans. Quod non sint partes integrales nec essentiales, iam patet. Quod non sint accidẽtia probatur: quia linea sine illis nec esse, nec intelligi potest. Dicunt aliqui, quod sunt modi lineæ, sed contra quia rem in suo esse constitutam præsupponit modus, cum sit adiacens rei determinatio: sed puncta non prę supponunt lineam in suo esse constitutam: & idem de alijs continuatiuis: ergo. Probatur minor, quia non potest intelligi lineã habere partes actu sine punctis actu, & habere partes in potentia sine punctis in potentia. Aliqui dicũt lineam posse intelligi habere partes vnitas sine punctis, non tamen continuatas. Sed hæc solutio est ridicula. Quia puncta continuare partes lineæ nihil est aliud, quam ea vnire: nam discontinuatæ partes non sunt vnitæ. Et ideò respondetur ex Diuo Thom. quod est de definitione lineæ pũctum. Sicut enim filius est de definitione patris, quia essentia patris sine termino intelligi non potest, licet non sit pars essentialis, vel aliquid huiusmodi: ita pũctum est de definitione lineæ: quia sinẽ illo intelligi non potest: sicut nec potentia sine obiecto, & est de essentia illius, vt continuatiuum, vel vt terminatiuum lineæ.

Secundo sic: Si datur punctum indiuisibile: ergo datur in cẽtro globi perfecte Spherici Et si sic, sequitur, quod si moueatur corpus, quod moueatur punctum, quia impossibile est aliquod totum moueri, & non moueri omnia, quæ sunt in illo, saltem per accidens: sed hoc est falsum: ergo. Nam moueatur in eodẽ locò globus circulariter, tunc non mouetur centrum, quod est punctum: Quia nec secundum partes, cùm non habeat illas: nec secundum se totum, quia totum non mutat locum: ergo. Respondetur, quod non mouetur centrum, quia est incapax motus illius circularis, quia nec secundum partem, nec secundum se totum, cum maneat fixus ex eo, quod circa ipsum fit motus.

Tertio. Si punctum continuat lineam, & linea superficiẽ: ergo in aliquo genere causæ, sed in nullo datur, quia non materialis nec formalis, nec efficientis, nec finalis. Respõdetur, quod in genere causæ formalis partes continuat, & vnit: quia per puncta sunt formaliter continuatæ, & vnitæ. Est enim cõtinuatio formalis partium & vnio. Alia argumenta hic fieri possent, quæ magis Physicam concernunt: ideo omittantur modo vsque ad 6. Physicorum.

Tertia conclusio. In linea sunt duo puncta realiter diuisu, scilicet, terminatiua, & continuatiua, & sunt multa alia puncta, scilicet infinita in potentia secundum quod ipsa est diuisibilis in infinitum. Hæc cõclusio est D. Thom. opusculo 36. cap. 2. Sed sensus illius est, quod sunt plura puncta in linea, & infinita puncta: sicut sunt infinitæ partes. Non tamen sunt infinita entia: quia illę partes idem esse habent. Itaque non sunt realiter tanquam duo entia distincta illa puncta inter se, sicut de partibus dicimus, nam etiam si infinitas partes concedamus reperiri in continuo, sed non concedimus vllo modo reperiri infinita entia. Probatur, quod sint puncta realiter distincta in ratione puncti. Et idem dicendum de alijs indiuisibilibus inter se. Nam partes continuatæ per puncta realiter distinguuntur in ratione partis: ita quod vna pars non est alia: ergo & puncta continuantia illas partes, ita quod vnum punctum non est aliud. Probatur consequentia: Quia sunt in partibus realiter distinctis in ratione partis, ergo ipsa puncta sunt eodem modo realiter distincta. Præterea: Nam vnum pũctum continuans hanc partem A. verbi gratia non continuat aliam partem B. quæ distat ab illa per aliam partem intermediam: ergo ab illo realiter distinguitur. Non tamen est concedendum, quod sint diuersa entia, quia non habent diuersum esse. Ita asserit D. Thom. 4. sententiarum distinct. 10. articulo. 3. ad. 1. Vnde quodlibeto. 1. quæst. 10. art. 1. dicit, quod diuisio potẽtialis facit plures vnius corporis partes: sed actualis diuisio facit plura corpora. Vbi dicit D. Thom. quod ex eo, quod continuum in plures potest diuidi partes, habet plures partes: quia nihil diuiditur nisi habeat partes. Actualis verò diuisio facit plura corpora: quia sequitur ad illã diuersum esse, & ita facit plura entia. Præterea probatur cõclusio. Quia in linea sunt plura puncta. (Et idem de alijs cõtinuatiuis est dicendum) sed vnum punctum non est aliud, vt de se pater, nec componit alterum: ergo est distinctum ab alio. Et confirmatur: Nam punctum quod est in hac parte lineæ habet

habet diuersam positionem à pũcto, quod est in alia: ergo est distinctum punctum. Præterea, Punctum continuans hanc partem. A. potest remanere destructo puncto continuante partem. C. ergo sunt realiter distincta. Consequentia est euidens, quia idem formaliter destrui, & remanere est impossibile. Antecedens patet: Nam destructa illa parte destruũtur pũcta, quæ sunt in illa: sed potest illa pars destrui sine alia: ergo. Quod verò puncta à linea, & linea à superficie, & superficies à corpore formaliter distinguãtur, non eget probatione: quia tres illæ dimensiones sunt diuersæ species quãtitatis, vt supra probatum est: ergo distinguũtur formaliter. Pũctum etiam habet diuersam formalitatem, siquidem directè non ponitur in prædicamento quantitatis: ergo. An verò distinguantur, tanquam res à re, probabilius videtur, quod sic, licet hoc non sit omnino certum, & est difficile hoc determinare. Sed contra: Nam si puncta realiter distinguuntur inter se & à linea, sequitur, quod posit Deus separare hanc multitudinem punctorũ, & consequenter linearum, & consequenter superficierum, & ita darentur infinita entia in actu. Respondetur, negando sequelam: quia hoc implicat, sicut nõ valet: partes distinguũtur realiter inter se: ergo Deus potest illas collectiuè separare: neganda est consequentia propter implicationem, sed de hac materia iterũ in prædicamento relationis redibit sermo.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. AD primum respondetur, quod si non ponatur aliud punctum terminatiuum, linea non manet terminata positiue, sed manebit terminata negatiue, idest, non infinita: sed casus est impossibilis: non enim potest illud punctum auferri. Et dato, quod auferretur ita tim resultaret aliud punctum terminans intrinsece lineam. Sed quamuis intelligeremus non habere punctum illud, non est infinita positiuè, sed negatiuè, idest, nõ finita intrinsecè. Ponitur ergo punctum illud ad terminandam lineam intrinsecè, nec partes lineæ se ipsis continuari possunt: quia est ratio formalis, seu forma continuans punctum, vel saltim est necessarium, vt quid intrinsecum ad continuationem partium lineæ, sicut linea est necessaria ad cõtinuationem superficiei partium.

Ad 2. Ad secundum respondetur, quod dantur infinita puncta, sicut dantur infinitæ partes incontinuo. Nec hoc est inconueniens: quia nõ sunt infinita entia. Sed de hoc dicetur latius 3. Physicorum.

Ad 3. Ad tertium, quod habet plus difficultatis respondetur, quod sicut non est inconueniẽs, quod dentur infinita puncta, ita non est inconueniens quod dentur infinitæ lineæ in potentia, quæ actu sunt cõtinuantes superficiei partes: non tamen actu sunt entia: quia non habẽt distinctum esse ab esse superficiei, sicut pars non habet distinctum esse ab esse totius: esset autem inconueniens, quod actu dentur infinita indiuidua actu existentia per propriã existentiam.

Ad 4. Ad quartum respondetur, punctum proximè esse in partibus lineæ, quas continuat, & lineam in partibus superficiei, superficiẽ in partibus corporis quantitatiui, corpus autem de prædicamento quantitatis in substantia. Vnde hæc indiuisibilia non habent immediatũ subiectum.

Ad 5. Ad quintum respondetur, quod Aristoteles in illo loco vult dicere idem prorsus, quod D. Thomas asserit. Nimirum puncta terminantia lineam esse quidem actu continuantia non potentia, quia quando diuiditur continuum resultant duo puncta, & duæ superficies, & cætera actu per illam diuisionem, quæ quidem antea non erant. Nam si erãt actu: ergo actu erãt immediata. Nam non fiunt ex diuisione lineę, & inter vnam & aliam nihil mediabat, nec ex vna fiunt duæ, alias essent indiuisibiles: Sed solum erant in potentia, vt iam explicuimus. Vide D. Thom. ibidem. Sicut enim figura Mercurij non erat in ligno actu, sed in potentia: ita illę superficies non erant actu, sed in potentia. Et lineæ in potentia diuisæ, & actu non diuisæ non repugnant, vt patet in partibus corporis, quæ sunt actu partes, & non actu entia & diuisa. Et si dicas: actu esse & in potentia esse repugnat eidem secundum idem: sed linea actu est linea, quia actu est continuatiuum partium superficiei: nam partes superficiei sunt actu terminatæ, & non nisi per lineam: ergo est actu linea, & non in potentia: consequentia patet, quia impossibile est, quod sit aliquid actu terminans, & non sit actu: Respõdetur, quod superficies, quæ est actu habet actu lineas terminantes, & lineæ terminantes actu habẽt pũcta actu, nõ tamẽ est necesse, quod pũcta actu habeant distinctum esse actu à linea, & linea actu à superficie actu, vt supra diximus. Superficies in potentia habet lineas in potentia & puncta in potentia. Et hoc voluit angelicus Doctor asserere. Fateor quod est difficile argumentum: sed soluat melius, qui melius scit hãc difficultatem.

Ad 6. Ad sextum argumẽtum respondetur, quod punctum mouetur per accidens, & illud sufficit, vt non debeat per se locum adquirere, sed illud adquirit locum per se, quod per se mouetur, sicut anima mouetur ad motum hominis motu continuo: & tamen ipsa non adquirit locum per se, nec deserit locum per se, sed deserit ad desertionem illius, quod per se mouetur, & adquirit ad adquisitionem illius. Et per hoc patet ad reliquas replicationes, de quibus latius in physicis. Et hæc de hac quæstione: nam de imperfectis speciebus cõtinuæ quãtitatis infra dicetur.

QVÆSTIO XX.

Vtrum quantitas discreta sit aliquod extra animam, an solum habens esse per operationem intellectus.

1. Argu. ET probatur, quod sit aliquid rationis. Nam Aristoteles 5. metaphysicæ dicit non esse numerum sine numerante: sed numerans est intellectus: ergo numerus pendet ab intellectu: ergo est aliquid rationis. Consequentia vltima patet: quia entia realia esse habent seclusa operatione intellectus: & in hoc ab entibus rationis distinguuntur.

2. Argu. Secundum argumentum: Partes quantitatis discretæ non sunt aliquid reale: ergo nec tota quantitas consurgens ex illis. Consequentia patet, & probatur magis: quia totum à suis partibus non distinguitur: ergo, si partes sunt aliquid rationis, & totum cõsurgens, sicut si partes essent accidens totum esset accidens, & si partes essent substantiæ totum esset substantia. Probatur primum antecedens: quia quantitas discreta resultat & componitur ex vnitatibus: sed vnitas nõ est aliquid reale: ergo. Probatur minor: quia vnitas dicit negationem diuisionis formaliter: sed negatio diuisionis est aliquid rationis: ergo. Maior probatur: quia vnitas cõuenit cum ente, & differt ab illo per indiuisionem: ergo indiuisio est formalis ratio vnitatis.

3. Arg. Tertium argumentum. Quoties aliqua plura componunt aliquod totum, illa plura vniũtur aliqua forma reali, vel rationis: sed plures vnitates quando componunt ternarium, non vniuntur in aliqua forma reali: ergo in forma rationis: est igitur numerus aliquid rationis. Probatur minor. Nam si sit vnitas vna Parisijs altera Salmanticæ, vere componunt binarium, sed inintelligibile est, quod res tam distantes vnum reale componant, & vna forma realis sit in rebus ita distantibus: ergo.

4. Arg. Quarto, ternarius, verbi gratia, cõponitur ex tribus vnitatibus, secundum quod vna est prima, alia secunda, alia tertia: sed quod sint prima, secunda & tertia est per operationem intellectus: ergo. Minor probatur. Nam potest intellectus modo facere hãc vnitatem primã, & modo vltimam: ergo hoc non conuenit illi realiter: nam si realiter esset prima non posset esse vltima, nec secunda.

5. Argu. Quinto: Numerus est multitudo facta per vnum: sed multitudo dicit negationem vnitatis, quæ est aliquid rationis: ergo numerus formaliter includit, vt genus aliquid rationis, & consequenter non poterit esse aliquid reale.

6. Argu. Sexto: Quia si datur numerus à parte rei sine operatione intellectus sequitur, quod in duobus binarijs hominum & equorum daretur infinitas numerorum: hoc est absurdum & falsum: ergo & illud, ex quo sequitur. Probatur sequela: Quia dato iam hoc binario, esset alius numerus, scilicet, binarius illorũ binariorum, quem posuimus in principio, & etiã esset ternarius binariorum, & rursus quaternarius binariorum, & sic in infinitum: nam semper idẽ numerus auget numerum cum alijs.

7. Argu. Septimum argumentum ex D. Thom. 1. part. quæst. 30. arti. 1. ad 4. vbi sic dicit, quod numerus est duplex, scilicet, numerus simplex & absolutus, vt duo, & tria, & est numerus qui est in rebus memeratis, vt duo homines, duo equi. Si igitur indiuinis accipiatur numerus absolute siue abstracte, nihil prohibet in eo esse totum & partem, & sic non est nisi in acceptione intellectus nostri. Non enim numerus absolutus à rebus numeratis est, nisi in intellectu. Si autem accipiamus numerum prout est in rebus numeratis, sic in rebus quidem creatis, vnum est pars duorum, & duo trium, & sic nõ est in Deo, quia tantus est Pater, quãta tota Trinitas: & idem dicit articulo 2. ad 5. ergo secundum ditium Thomam numerus formaliter est aliquid rationis, siquidem non est nisi in intellectu.

Decisio quæstionis.

SIt conclusio. Numerus prædicamẽtalis est aliquid reale existens à parte rei sine opere intellectus. Et idem est etiam dicendum de numero transcendentali. Sed modo probatur de numero prædicamentali. Nam habetur à D. Thoma. 5. metaphysicæ capite de quantitate, & supra dicto opusculo, & expresse illã tenet angelicus Doctor 1. part. quæst. 30. art. 3. in corpore, & in solutionibus argumentorum. Nam sæpissime dicit, quod numerus est species quantitatis. Tunc sic: ergo est aliquid reale. Probatur consequentia: quia quantitas est aliquid reale: & genere existente reali species debent esse aliquid reale, quia genus reale non potest determinari nisi per differẽtiã realem: quia perfectio, & perfectibile debent esse eiusdem rationis. Et confirmatur: nam impossibile est, quod genus rationis habeat species reales: ergo impossibile est, quod genus reale habeat species rationis. Secundo. Quãtitas discreta est sensibile commune, sed omne sensibile commune est aliquid reale: ergo quantitas discreta est aliquid reale. Maior patet ex Aristotele

Universidad de Deusto
Biblioteca

stotele 2. de anima. Et probatur: quia sentitur communiter. Videmus enim numerum & quãtitatem. Minor probatur: quia potentia materialis nõ percipit aliquid rationis. Tertio: Obiectum Arithmeticæ est aliquid reale, quia est scientia realis, vt distinguitur à scientia rationalis: sed numerus est obiectum arithmeticæ: ergo est reale. Quarto, quia numerus non dicit actualem ordinem ad numerationem: sed potentialem: ergo ex hoc non sequitur quod sit aliquid rationis: quia numeratio intrinseca potentialis bene potest esse aliquid reale, sicut visibilitas & intelligibilitas rerum intrinseca, aliquid reale est. Præterea. Nam quod binarius habeat tot entitates non dependet ab intellectu, nam antequam sit intellectus operans, Petrus & Ioannes sunt duo homines: ergo nec ratio numeri est habens esse per operationem intellectus. Et hæc conclusio, est demonstrata. Et idem dicendum est de quantitate discreta transcendẽtali, nisi sit illa quantitas transcẽdẽtalis entium rationis, vt duarum relationum rationis: quia tunc est aliquid rationis.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. AD primum argumentum respondetur. Primo: quod Aristot. vult dicere, quod non datur numerus, quin detur numerans, possibile saltim. Vel secundò respondetur Aristotelem velle dicere, quod numeratio in actu requirit intellectum actu numerantem: & ita numerus actu numerans dicit actionem intellectus numerantis per illum. Hoc autem est accidens numeri. Sed prima solutio est verior, & videtur esse D. Thomæ capite de quanto, vbi dicit, quod si esset multitudo infinita, non esset numerus: quia infinitum numerari non potest. Sed cum impossibile sit, quod detur numerus infinitus illo posito sequeretur, quod esset numerus, vt patet ex hypothesi: & quod non esset numerus, quia numerus dicit multitudinem finitam cum omnis numerus sit mensurabilis per vnum.

Ad 2. Ad secundum respondetur, quod partes numeri, & forma numeri sunt aliquid reale. Forma enim, verbi gratia, binarij quid reale est, & partes eius. Nam vnitates quantitatiuæ dicunt ens quantum indiuisum, seu vt stat sub indiuisione, sicut supra dictum est de passionibus entis. Et asserit D. Thom. loco proxime citato primę partis. Vnde quæst. 11. primæ partis articulo 1. in corpore dicit, quod vnum, quod conuertitur cum ente non addit aliquam rẽ supra ens, sed vnum, quod est principium numeri aliquid addit supra ens ad genus quantitatis pertinens. Et articulo. 2. ad. 2. dicit, quòd vnitates non componunt multitudinem secundum id, quod habent de indiuisione, sed secundum id, quod habent de entitate. Itaque illa vnitas pro entitatẽ de prædicamento quantitatis, quatenus stat sub indiuisione numerũ cõstituit, non verò ipsa indiuisio: & illud quid reale est.

Ad 3. arg. Ad tertium respondetur, quòd quia hæc cõpositiõ est metaphysica, bene potest fieri ex partibus ita distantibus, & vna forma est in pluribus subiectis partialibus. Sicut relatio paternitatis refert ad terminum etiam si distet multum: ita numerus componitur ex vnitatibus, etiam si distent multũ. Et aduerte, quod de facto numerus rerũ materialium, qui sunt in mundo, est maior numerus: & hoc sine operatione intellectus, quia habet tot vnitates. Et in hoc maximo numero continentur realiter aliæ species numerorum materialiter componentium ratione vnitatum, quas habent. Itaque sunt numeri in rerum natura sine nostra operatione intellectiua. Ad quartum dicemus inferius, vbi disputabimus, vtrum vltima vnitas det speciem numero. Ad 4.

Ad 5. Ad quintum respondet noster angelicus Doctor quæst. 11. artic. 2. in corpore, quòd vnum, quod est principium numeri, opponitur multitudini, qui est numerus: vt mensura mẽsurato. Vnũ enim habet rationẽ primæ mẽsuræ, & est mẽsura incõpleta, vt dicemus infra. Et numerus est multitudo mensurata per vnũ vt patet ex 10. metaphysicæ. Vnũ vero, quod conuertitur cum ente, opponitur multitudini per modum priuationis, vt indiuisum diuisibili.

Ad 6. Ad sextum respondetur, quod numerus, quo numerantur numeri, nõ est numerus prædicamentalis, sed trãscendentalis. Alij dicunt illam multiplicationem solum esse per intellectum: quia à parte rei non sunt nisi duo binarij.

Ad 7. Ad septimum respondetur, sanctum Doctorem non asserere, essentiam numeri prædicamentalis esse aliquid rationis. Sed vult dicere, quod numerus abstractus à materia sensibili non reperitur, nisi in intellectu. Et hic vocatur numerus absolutus, siue abstractus, consideratus sine subiecto materiali in quo est. Sicut si consideraretur linea secundum propriã abstractionem mathematicam, solum esset in intellectu, quia à parte rei semper est coniuncta materiæ sensibili: tamen ratio illius lineæ aliquid reale esset & non rationis: eodem pacto numerus cõsideratus, vt ad mathematicũ pertinet cum illa abstractione, non est in re, sed in intellectu, tamen ratio numeri realis est.

(.ſ.)

QVAE-

QVÆSTIO XXI.

Vtrùm numerus sit ens per se, vt distinguitur ab ente per accidens.

1. Argu. ET videtur, quod nõ. Primo: partes alicuius totius cõpleti, in aliquo genere debent esse incõpletæ, vt homo in genere substantiæ est quoddã totum cõpletum, & partes eius corpus & anima rationalis, sunt incõpleta, sed homo, vt est vnitas cõponens numerũ, non est quid incõpletũ. Minor probatur: Quia si esset aliquid incõpletum diceret ordinẽ ad illud, in quo cõpletur: sed homo nõ dicit talẽ ordinem: ergo. Et si dicas, quod homo non cõponit numerũ binarium, verbi gratia, nisi quatenus in ipso reperitur vnitas quantitatiua: sic argumentor: ergo vnitas illa est aliquid incõpletũ, & dicit ordinẽ ad aliquid, in quo cõpleatur: sed vnitas nõ potest dicere istũ ordinẽ. Probatur minor: Quia si diceret ordinẽ, sequeretur primo, ꝙ diceret infinitos ordines. Et probatur: Quia nullus esset dabilis numerus, ad quẽ non diceret ordinẽ: quia illum potest componere: & cum isti sint infiniti, dicerent ordines infinitos. Secundũ inconueniens: quia impossibile est, quod pars alicuius speciei compositiua sit pars alterius speciei, sed si vnitas diceret ordinẽ ad speciẽ, quam cõponit cum cõponat diuersas species, esset pars diuersarũ specierũ, & diceret ordinem ad illas, quod est impossibile: ergo. Et confirmatur hoc, & explicatur: Nam vnitas, verbi gratia (& idem est de duabus, & de tribus vnitatibus) cõponit numerũ binariũ ternariũ, quaternariũ, & omnes numeros, vt patet ex geometria: ergo est pars infinitorũ numerorũ specie differentiũ, quod est impossibile: quia impossibile est quod vna pars essentialis vnius speciei sit pars essentialis aliarũ specierũ, vt patet in anima rationali, &c.

2. Argu. Secũdo: Ex duobus entibus in actu non fit vnũ ens per se, sed vnitates sunt entia in actu, & existẽtia ex propria forma: ergo nõ possunt facere vnũ ens per se: faciũt autẽ numerũ, numerus ergo nõ est ens per se. Et cõfirmatur: nã ex duobus entibus in actu in esse naturę nõ potest fieri vnũ ens per se in esse naturæ: sed vnitas est ens in actu in esse naturæ, & numerus similiter: ergo nõ potest fieri ex vnitatibus.

3. Arg. Tertio: Omne ens per se debet habere aliquã rationẽ constitutiuã sui: sed quantitas discreta nullã habet: ergo non est ens per se. Minor probatur: Nã si aliquã haberet, maxime illã ordinationẽ ad vnicã numerationẽ intellectus: sed hanc non: ergo. Probatur minor: Quia ratio formalis quãtitatis est extẽsio partiũ: ergo ratio formalis talis quantitatis erit talis extensio partiũ: & nõ ille ordo ad numerationẽ intellectus: quia extẽsio & numeratio, disparatè se habent, & nõ sunt idem.

4. Arg. Quarto: Quodlibet quantũ per se debet esse determinatũ, vt patet in linea, quæ duobus pũctis terminatur, & superficies duabus lineis extrinsecis: sed quantitas discreta nõ habet terminos, quibus possit terminari: ergo nõ est ens per se. Minor probatur: Quia si aliquos terminos haberet, maximè primã & tertiam vnitatẽ verbi gratia, in ternario, & proportionabiliter in alijs numeris: sed in his nõ datur: nã non est maior ratio, quare vna vnitas dicatur prima, vel tertia, quàm alia à parte rei: sed hoc solũ habet per operationẽ intellectꝰ: ergo numerꝰ nõ habet esse à parte rei aliquod ens per se.

5. Argu. Quinto: Quia pars alicuius entis per se non fit pars illius, & alterius, sine aliqua mutatione ex parte sua: sed vnitas sine aliqua sui mutatione fit pars binarij, & ternarij, & quaternarij: ergo non est pars alicuius entis per se. Et cõfirmatur: quia vnitas est de se indifferẽs ad quẽlibet numerũ componendũ: ergo indiget aliquo determinante: sed determinãs est intellectus: ergo numerus formaliter loquẽdo pẽdet ab intellectu. Et ita à parte rei nõ est ens per se, habẽs suũ esse in rerũ natura: sed est multitudo entiũ per se cõiunctorũ per accidens ab intellectu: sicut si cõiungeret duo generalissima per suam operationem.

6. Argu. Sexto: Vel forma numeri, si est numerus ens per se est forma simplex, vel cõpo sita. Simplex esse nõ potest: quia accidens simplex impossibile est, quod sit in multis subiectis, ita distantibus, sicut distãt duæ vnitates existẽtes apud Indos, & apud Hispanos. Nec est cõpo sita forma ex pluribus formis partialibus: quia istæ duę formę partiales in binario nihil aliud sunt quàm duæ vnitates in binario, sed neutra vnitas est partialis forma: ergo. Probatur minor: Nam si vnitas est partialis forma binarij, ita erit ternarij: & sic in reliquis numeris: & ita habebit formã partialẽ omniũ numerorum: hoc autẽ est impossibile: quia cũ formæ totales differant in ternario & binario, & formæ partiales etiã debent differre, ex quibus resultat forma totalis: ergo nullo modo habet formã entis per se numerus, quã obrem erit ens per accidens. Et hæc argumenta valent ad probandum, quod sit aliquid rationis.

Præambula ad quæstionem.

ANtequam de hac difficultate cõsecamus, quid sit ens per se, breuiter est determinãdum: ex quo planum fiet, quid sit ens per accidens. Ens per se vocatur ens vnius essentię, & vnius rationis, siue sit compositum, siue simplex. Nam dum plura conueniunt ad constitu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cõstitutionem vnius essentiæ, & rationis, vnũ ens faciunt per se. Vnde Angelus, homo, albedo, seorsum considerata, sunt ens per se: & materia & forma faciunt vnũ ens per se. Si verò cõsiderẽtur secundũ proprias simul rationes, & nõ vt vniũtur, nõ faciunt ens per se, quod significat iste terminus, materia & forma, nõ est ens per se. Ens autem per accidens dicitur ens, nõ vnius rationis & essentiæ, sed pluriũ. Vnde homo & albedo sunt ens per accidens. Vnde consueuit diffiniri, quòd sit constans ex rebus diuersorum prædicamentorũ: quia illa nõ possunt vnã essentiam & rationem facere. Sed hæc diffinitio nõ explicat completè & totaliter rationem entis per se. Nam Petrus & Paulus non sunt ens per se, & sunt eiusdẽ prædicamenti, & non faciunt vnũ ens per se. Cũ ergo illustres metaphysici illam diffinitionẽ asignant enti per accidens loquuntur de famosio rente per accidens, quale est illud, quod ex rebus diuersorũ prædicamẽtorũ constat. Notat tamen D. Thomas opusculo 48. capite. 2. de prædicamentis, quod per se in alia significatione accipitur dupliciter. Vno modo vt distinguitur cõtra per accidens: & sic homo, est animal per se, & albus, per accidens. Et isto modo omnia accidentia sunt entia per se, vt distinguitur cõtra per accidens: quia hæc est per se, albedo est ens, quantitas est ens. Accipitur alio modo per se, vt distinguitur cõtra esse in alio. Et isto modo omnia accidẽtia non sunt entia per se, sed in alio.

Quæstio deciditur.

1. Conclu. HIs visis sit conclusio: Quantitas discreta est ens per se idest, vnius rationis, & non est ens per accidens, idest, plurium rationũ. Hæc conclusio est expressa Aristotelis capite de quantitate, in logica. & capite de quanto in metaphysica: vbi vocat numerũ speciem quantitatis: & illã habet Euclydes in sua arithmetica. Est expressa sententia D. Thomæ. 1. p. q. 30. artic. 3. vbi dicit numerũ esse speciem quantitatis. Omnis autem species est ens per se: ergo numerus est ens per se, vt distinguitur contra per accidens. Et hanc cõclusionẽ habet D. Thom. locis etiã adductis præcedenti quæstione, & de potentia q. 9. artic. 5. & ad 8. & articulo 6. & 8. metaphysicæ lectione. 3. & 1. p. q. 31. articu. 1. ad. 1. Et est communis sententia omnium discipulorũ D. Thomæ. Et D. Thomas supra dicta lectione 3. 8. metaphysi. dicit in hæc verba, quibus probatur conclusio: Est enim vnum per se numerus, in quantum vltima vnitas dat speciem numero, & vnitatem. Sicut etiam in rebus cõpositis ex materia & forma, per formam est aliquid vnum, & vnitatem & speciem sortitur. Et propter hoc loquentes de vnitate numeri, ac si numerus non esset vnus per se ipsum, non possunt dicere, quod sit vnus, si est vnus. Cum enim componatur ex multis vnitatibus, aut nõ est vnus simpliciter, sed vnitates aggregantur in eo per modum coaceruationis, quæ non facit simpliciter vnũ, & per consequens nec ens in aliqua specie constituunt. Et sic numerus nõ est aliqua species entis. Aut si numerus est vnus simpliciter & non per se ipsum dicendum est, quid facit eũ vnũ ex multis vnitatibus, quod non est asignare aliquid. Et similiter diffinitio est vna per se ipsam, & sic non habet aliquid asignare per quod fiat vnum. Et hoc rationabiliter accidit, quia per eandem rationem substantia, quam significat diffinitio, est ita vnũ sicut est numerus, scilicet, per se, ex hoc, quod vna pars eius est forma alterius, & non est vna, vt indiuisibile, sicut vnitas aut punctum: sed quia vna quæque earum est vna forma & natura quædam. Hæc D. Thom. Quæ verba sunt fere Aristotelis ibidem. Ex quibus sic argumentor. Diffinitio & essentia cuiuslibet rei habentis partes est vnum per se, quia in illis partibus altera earum se habet, vt materia, & altera vt forma, vt patet in diffinitione metaphysica, & physica hominis: sed ita se habẽt partes numeri: ergo numerus est vnius rationis & essentię & est vnum per se. Probatur minor: quia quando multæ vnitates concurrunt ad numerũ constituendum, superueniens vnitas dat speciem numero: ergo se habet, vt forma respectu præcedentium: ergo hoc sufficit, vt numerus sit ens per se, quod illa se habeat, vt forma dans speciem numero. Probatur antecedens: Nam quaternarius per vnitatem superuenientem tribus constituitur in specie. Itaque sicut multæ perfectiones in homine existentes faciunt vnum per se ens: quia rationalitas se habet vt forma respectu omniũ præcedentium, ita multæ vnitates in numero constituunt speciẽ, ex eo quòd vltima est forma reliquarum. Et ita numerus ex se ipso habet, quòd sit vnum & per se. Præterea: Ens per accidens non habet partes ordinatas in ratione materiæ & formæ: sed numerus habet isto modo partes ordinatas: ergo non est ens per accidens. Maior patet in aceruo, cuius partes non ita sunt ordinatæ, sed quadam coaceruatione, & confusione. Minor probatur: Nam omnes partes numeri sub vltima sunt ordinatæ, & illa est reliquarum perfectio & complementum essentiale. Præterea arithmetica est vera scientia: sed agit de numero: ergo numerus non est ens per accidens. Probatur consequentia: quia de ente per accidens nulla est scientia, sicut nec diffinitio, cum non habeat vnam rationem. Et si dicas, quod de ente per accidens potest esse scientia, quia perspectiua agit

agit de linea & visualitate ex æquo, sed agit de visualitate in linea, & hæc est vna ratio simplex: ergo. Præterea: Corpus est ens per se etiã si componatur materialiter ex linea & superficie: quia habet vnicã formam: ergo & numerus erit ens per se, etiã si cõponatur ex vnitatibus, quandoquidẽ conueniunt in vna forma quæ est vltima vnitas. Dicunt aliqui, quod omnes numeri vnitates vniuntur in ordine ad vnicã numerationẽ intellectus: & ita vnica numeratio facit, quòd omnes cõponant vnicum ens per se. Sed hæc explicatio est contra D. Thom. vbi supra, & consequẽter contra veritatẽ. Omnes enim numeri vnitates, quatenũ ad vltimã ordinatæ sunt, habent rationẽ materię & ipsa superueniens reliquis habet formæ rationem, si quidem dat speciẽ: & ita omnes numeri vnitates faciunt vnum ens per se.

Ad 1. Ad primum argumentũ respõdetur, quod vnitas est aliquid incompletũ in genere quãtitatis: & vltima est cõplementum reliquarũ. Et ad primũ incõueniens respondetur, nullũ esse, quod dicat respectũ ad plures numeros, & ad infinitos syncathegorematicè. Quia si daretur vnũ album esset simile infinitis albis, si essent, & importaret ordinẽ ad infinita alba, si illa darentur. Vel secundo respõdetur, quòd primò & per se & adæquatè dicit ordinem ad numerum, inadęquate verò ad reliquas species numeri: sicut intellectus dicit ordinẽ adæquatũ ad ens, & inadæquate ad omnia entia, etiam posibilia, quæ sunt infinita syncathegorematicè.

Ad 2. Ad secundum respondetur, quòd non est inconueniens, quòd vna vnitas intret cõpositionẽ multarum specierũ matetialiter, & ordine quodã: nam cõponendo binariũ componit ternarium per additionẽ vnitatis, & sic reliquos numeros. Et binarium cõponit, quatenus adiũgitur vni vnitati: ternariũ, quatenus duobus: & sic in reliquis, vbi nullũ est inconueniens. Secũdo respõdetur, quod vnitates quatenus sunt aliquid imperfectũ in genere quantitatis discretæ ordinantur ad cõponendam quantitatem discretam, quæ est quid completum cuius modi est numerus, & ita habent aliquid potentialitatis, & hac ratione ordinantur. Ad confirmationẽ respondetur, quod vnitas est ens in potentia ad numeri constitutionem, & ita facit ens per se. Si enim esset ens in actu completum & perfectũ non posset componere vnum ens per se, maxime in eodem genere.

Ad 3. Ad tertium respondetur ex conclusione, & infra hoc magis disputabitur, cum tractabimus, an vltima vnitas sit forma numeri.

Ad 4. Ad quartum respondetur, quod illa terminatio solum requiritur in quanto continuo: in discreto vero reperitur terminatio alterius speciei, quatenus reperitur vnitas quæ est forma reliquarum, & reliquæ vnitates, quæ sunt materia vltimæ.

Ad quintum respondetur, quòd quando vnitas componit binarium, est pars materialis illius, & quando cõponit ternariũ quem antea non componebat est illius materialis pars. Et ita iam concurrit materialiter ad componendum numerũ, quem antea non componebat, & adquirit aliam causalitatem materialẽ, quã antea non habebat, & forte aliam relationem, & ita mutatur aliquo modo, quod sufficit, vt sit pars componens numerũ. Ad confirmationem respõdetur, quòd numeri sine nostri operatione intellectus fiunt per additionem vnitatis, non secundũ meũ intellectũ, sed secundũ rem. Et ita modo sunt multæ species numerorũ secundũ quòd à parte rei sunt variæ & multiplices vnitates, vt duo, tres, & quatuor, & sic in infinitum. Quod vero sint tres vnitates nõ est ex meo intellectu, licet intellectus cognoscat, quæ sit tertia vnitas. Ad 5.

Ad sexrum respondetur, quòd forma numeri partialis est simplex, quoniam est vltima vnitas, totalis verò est composita, totalis inter nario est ternereitas, vt ita dicam, partialis est tertia vnitas. Et non est inconueniens, quòd forma totius metaphysica sit in pluribus subiectis partialibus, sicut patet de forma domus quæ est composita ex multis figuris partialibus existentibus in diuersis subiectis partialibus, vt ex forma tecti, fundamenti, & parietũ. Nec est inconueniens, vt vnitas sit forma partialis multarũ specierũ. Necest in omnibus exigenda eadem vnitas, & simplicitas. Habet vero numerus tantam vnitatem, quantam sufficiat, vt sit ens per se. Ad 6.

QVÆSTIO XXII.

Vtrùm vltima vnitas sit ratio formalis cõstitutiua numeri.

1. Argu. ET videtur, quòd non. Nam ratio cuiuslibet rei debet esse certa, & determinata, sed vltima vnitas in numero non est certa & determinata: ergo non est essentialis & constitutiua illius. Minor probatur: Nam posset Deus ponere tres homines simul in eodem instanti: in istis autem non dabitur determinata & vltima vnitas: ergo vltima vnitas non est forma numeri. Antecedens probatur: Nam da quæ sit vltima: nam posset incipere à Petro & terminare numerationem in Francisco & è contra: ergo. Et non valet dicere, quòd est vltima superueniens: quia omnes simul habuerunt esse.

Universidad de Deusto Biblioteca

2. Argu. Secundo: Nam vel vltima vnitas est essentialis ratio numeri, prout dicit vnitatem vel secundum quod dicit rationem vltimæ: neutro modo: ergo. Non primum: Quia secundũ quod est vnitas non dicit aliquid determinatum ad rationem formæ, sed est quid cõmune omnibus vnitatibus. Si intelligatur secundum rationem vltimæ, vel intelligitur, prout dicit denominationem vltimæ vnitatis ab intellectu. Et hoc non: quia numerus est aliquid extra animam, & non pendet ab intellectu, ergo nec eius ratio essentialis debet esse per intellectum. Vel secundum, quod dicit relationem ad aliam vnitatem: & hoc modo nõ pertinet ad hoc prædicamentum, sed ad prædicamentum relationis.

3. Arg. Tertio: Omnis forma cuiuslibet rei, vel est physica, vel metaphysica: sed vltima vnitas neutro modo est forma: ergo. Probatur minor: Quia non est forma metaphysica, nam ista est differentia contrahens & determinãs genus: sed vltima vnitas non est huiusmodi: ergo. Probatur minor: Quia differentia prædicatur in quale de re, cuius est differentia: sed non prædicatur vltima vnitas hoc modo, vt de se patet: ergo non est differentia & forma metaphysica. Quòd non sit forma physica probatur: Nam deberet esse forma materialis: sed hæc non: ergo. Probatur minor: Quia forma materialis educitur de potentia materiæ & informat materiam: sed vltima vnitas non educitur de potentia aliarum vnitatum, nec informat illas: ergo.

4. Arg. Quarto: Si vltima vnitas est forma numeri, sequitur, quod eadem ratione vltima costa sit forma quadrati, & vltimum angulum forma trianguli: consequens est falsum: ergo & antecedens. Sequela probatur: Quia ideo dicunt Thomistæ vltimam vnitatem esse formam numeri, quia ipsa posita constituitur species numeri, & ablata tollitur species: sed etiam addita vltima costa fit quadratum, & addito vltimo angulo fit triangulus: ergo est eadẽ vtrobique ratio. Falsitas consequentis probatur: Quia est contra communem omnium opinionem: nec vllus vnquam hoc dixit. Et confirmatur: Quia forma debet esse in tota re, cuius est forma: sed vltima vnitas non est in omnibus vnitatibus reliquis, nec in toto numero: ergo non est illius forma.

5. Argu. Quinto: Nam sequitur, quòd si vltima vnitas est forma numeri, quod modo in rerum natura non sit nisi vnicum indiuiduum numeri, scilicet, cõstans ex omnibus vnitatibus quæ sunt in mũdo rerũ materialiũ: consequens est falsũ: ergo. Sequela probatur, quia vltima vnitas dat speciem numero, sed omniũ rerũ naturaliũ est vltima aliqua vnitas cõplens numerũ, & est sola vna vltima vnitas: ergo solum erit vnus numerus, consequens est falsum quia est binarius, ternarius, & quaternarius & diuersę species numerorum, vt patet ex arithmetica: ergo.

6. Argu. Sexto: Numerus nõ dicit aliquid distinctũ à quantitatibus rerũ quantarũ sed in illis quãtitas non se habet vt forma alterius: ergo nec in numero. Maior patet quia vnitas nõ dicit aliquid distinctũ à quantitate rei quæ est vna, sed vnitas est principiũ numeri: ergo nec numerus aliquid distinctũ dicit à quantitate rerũ quantarũ vt à tribus lapidibus verbi gratia, minor illa probatur, quiá corpus de prædicamento quantitatis quod est in hoc lapide non est forma illius corporis quod est in alio lapide & cætera: ergo.

Præambula ad quæstionem.

IN hac quæstione Suarez disputatione 41. sectione 1. prolixè vt est illi in more omnia ista asserit numero 6. dicit quantitatem discretam licet sit in rebus non habere in illis vnitatem realẽ, quæ ad constituendã verã aliquã speciem accidentis realis sufficiat. Et probatur, quia numerus nõ est per se ens, ergo nõ est per se quantitas, quod autẽ non est per se quantitas nõ potest esse species quãtitatis. Antecedẽs primũ probat, quia numerus cõstat ex quantitatibus quæ nõ habent inter se vnionẽ aliquã realẽ, quia quod vnitas sit prima secunda aut vltima est per operationẽ intellectus, & hic negat vltimã vnitatẽ esse formã realem numeri, de quo in ista quæstione inquirimus. Et cõfirmatur hoc: quia numerus nõ cõstituitur per aliquã vnionem partiũ, sed potius cõstituitur per negationẽ talis vnionis: ergo numerus est ens per accidens: & ita nec species quãtitatis, vnde nec vltima vnitas se habet vt forma illius. Et cõfirmatur vltimo quia in alijs multitudinibus transcendentibus nec est aliquid per se vnũ nec vltima vnitas se habet vt forma reliquarũ: ergo nec in multitudine prædicamentali consequẽtia probatur à paritate rationis vnde infert numero 16. numerũ in re ipsa spectatũ non esse propriã & peculiarem speciem entis, sed secundum quod à nobis cõcipitur per modũ vnius, dici potest habere aliquã vnitatẽ sufficientem, vt de illo tanquam de vna specie entis loquamur, & vt sub tali denominatione in prędicamento quantitatis collocetur. Et hoc dicit ne discedat à communi modo loquendi. In his enim asserit sentiendũ esse cum paucis, & loquendum cum multis. Et disputatione. 41. numero 11. sectionis 4. dicit ineptũ esse asserere, vltimã vnitatẽ esse formã numeri, nisi analogiaquadã. Sed cui hęc statim nõ risũ moueãt? Et quis nõ videat hęc omnia cõtra Aristot. & contra omnes metaphysicos & logicos militare? Quinimo ipse

ipse sibi est contrarius in eadem disputatione sectione 4.

Dissoluitur quæstio.

1. Conclu. SIt igitur prima conclusio: Numerus est vera species realis, quantitatis, realis, inquam; secundum rationem generis, & speciei, & prout est in re & prout à nobis concipitur. Ita que nos concipimus numerum esse veram speciem realem quantitatis. Hæc conclusio clara relinquitur ex præcedenti quæstione, & est expressa sententia Eucly dis in sua Arithmetica, & est D. Thomæ locis adductis in præcedenti quæstione & Aristotelis in logica capite de quantitate, & 5. metaphysicæ capite, de quanto, ponentis numerum speciem quantitatis, & D. Thomæ 7. metaphysicæ lectione 17. capite 8. lectione 3. Capreol. in 1. distinctio. 24. quæst. 1. cõclusione 3. Soncin. 7. metaphysicæ quæstio. 10. Caietani & Soto in logica, & multorum aliorum. Et probatur præterea: Quia Arithmetica est vere scientia realis ex parte obiecti etiam; sed obiectum Arithmeticę est numerus: ergo numerus est ens reale formaliter loquendo. Nullius enim hucusque dixit obiectum Arithmeticæ esse ens rationis, & obiectum eius est numerus: ergo numerus non est ens rationis. Et certè, si per istos authores licceat, mirabor satis. Volunt obiectum logicæ esse ens reale cõtra communem sententiã, & volunt Arithmeticæ obiectum esse ens rationis contra communem omnium sensum. Præterea probatur conclusio: Numerum esse par vel impar est propria eius passio: sed hæc passio est aliquid reale: ergo & obiectum arithmeticæ est aliquid reale. Consequentia probatur: Quia impossibile est obiectum rationis habere passiones reales: passio enim dimanat seu consequitur ad essentiam: & impossibile est ad essentiam rationis passionem realem consequi: quia passio daretur sine essentia: nam passio realis habet esse seclusa operatione intellectus, & ens rationis non item: ergo non cõsiderante intellectu est passio sine subiecto, quod ita est impossibile sicut esse risibile sine homine. Non probo esse par, vel impar aliquid reale, cum sit per se notum: nam intellectus non facit vni ates: ares vel impares. Præterea: Ratio generica quantitatis est aliquid reale: ergo & ratio specifica. Antecedens patet: quia quantitas est modus entis realis, & constituit prædicamentum reale. Sed consequentia probatur: Quia impossibile est, genus esse aliquid reale, & differentiã aliquid rationis, siquidem est perfectio generis & determinatiua illius: quod non posset competere enti rationis: sed numerus ponitur in prædicamento quantitatis: ergo participat rationem genericam quantitatis: ergo etiam habet propriam differentiam determinatiuam illius: quia nõ est quantitas in genere solum, sed in aliqua specie: ergo differentia eius est aliquid reale. Præterea: Quantitas continua est aliquid reale: ergo & discreta. Probatur consequentia: Quia est species condistincta contra illam: sed omnes species alicuius generis realis debent esse species reales: ergo. Præterea: Si numerus ponitur in prædicamento, vt ipse asserit: ergo participat rationem illius generis: sed ratio illius generis est quantitas realis: ergo numerus est quantitas realis: ergo differẽtia propria numeri, vt fit, est quid reale: quia vt dictum est, differentia perfectior est genere: & ita genere existente reali differentia debet esse realis: ergo est vna quantitas per se: quia omne existens in prædicamento est ens per se. Et quod existit in prædicamento quantitatis est quantum per se, vt condistinguitur contra per accidens: ergo vnitas, quam habet numerus non conuenit illi, prout à nobis concipitur: sed in re habet illam. Præterea. Omnium sententia tenet, omne, quod collocatur in prædicamento, esse ens per se: sed numerus collocatur in prædicamento, vt ipse asserit: ergo est ens per se. Et præterea: omne obiectum scientiæ, est ens per se: sed numerus est obiectum scientiæ: ergo est ens per se. Maior patet: quia ens per accidens, cum non habeat vnam rationem nec diffinitionem, non potest sciri, quia scientia habetur de subiecto per eius rationem. Probatur minor: nam est obiectum arithmeticæ. Et quidem ego nescio quonam pacto sibi potuerit persuadere numerum esse ens per accidens, cum de illo euidentissima scientia arithmetica pertractet. Nec potest negari esse sciẽtiam, cum Aristoteles in principio librorum de anima, & multis alijs in locis hoc asserat, & sit omnium communis sententia. Nec valet dicere, quod numerus, vt est à nobis cognitus habet vnitatem & rationem, secundum quam posset in prædicamento collocari. Et sic poterit de illo esse scientia. Nam numerus formaliter non est ens rationis: quia vt visum est, est obiectum scientiæ realis, & est species quantitatis & ingenere reali continetur, vbi non sunt rationis entiã. Et si est ens rationis formaliter, ergo vel erit relatio, vel priuatio, vel negatio. Quod si sit aliquid horum: ergo non est formaliter in prædicamento quantitatis. Probatur consequentia: Quia in decem prædicamentis directè nullum ens rationis collocatur: ens enim reale, vt patet ex Aristotele in anteprædicamentis, est diuisum in decem prædicamenta. Præterea, Si numerus, vt est à nobis cognitus, etiã si in re sit ens per accidens, habet sufficientem vnitatem, vt ponatur in prædicamento: ergo omne ens per accidens poterit poni in prædi

Universidad de Deusto
Biblioteca

camento, vt homo albus, homo & accidens: quia potero ego ex mea voluntate apprehendere cum quodam ordine supra dicto: quia ad hoc quod sic apprehendatur res non requiritur, quod â parte rei habeant ordinem. His ergo omissis tanquam falsissimis, & à communi sensu abhorrentibus, vide Soncinatem 20. Metaphysicę quæst. 8. Sit secunda conclusio:

2. Conclu. Non potest negari in opinione D. Thomæ vltimam vnitatem esse formam numeri, & da re illi speciem. Nam 8. metaphysicæ lectione 3. dicit ex Aristotele id asserente, in hæc verba: Numerus est id, quod est vnus: est enim per se vnum numerus, in quantum vltima vnitas dat speciem numero, & vnitatem. Sicut in rebus compositis ex materia & forma per formam est aliquid vnum & vnitatem & speciem sortitur. Vbi vides cõtra Suarem duo. Alterum, quod numerus est ens per se, & ita asserit etiam Aristoteles. Alterum, quod vltima vnitas est forma numeri, quod etiam ipse negat vbi supra: si quidem dicit esse ens per accidens. Soncinas 7. metaphysicæ quæst. 9. in fine quæstionis ad 3. explicat hanc autoritatẽ Philosophi & D. Thomæ de numero abstracto, & nõ de numero, qui est accidens rerum. Et pro vt est rebus applicatus vocatur numerus, abstractus numerus, pro vt tantum habet esse in intellectu non concernendo modum sensibilem. Et rationem reddit, quia ille numerus abstractus habet ordinem prioris & posterioris, nam binarius est prior ternario & ternarius quaternario: & sic in reliquis. Et in istis vltima vnitas est forma numeri, in numero verò reali & in rebus existenti non potest vllo modo dici, quod vltima vnitas sit forma numeri: quia talis vnitas non datur à parte rei, sed solum habet, quod sit vltima, ex eo quod vltimo numeratur per intellectum. Nam Petrus & Ioannes possunt in eodem instanti produci: & tunc nõ est maior ratio, quare vna vnitas sit vltima, & alia non, quam è conuerso. Sed profectò hæc explicatio non placet. Tum quia aperte D. Thomas asserit, vltimam vnitatem esse formam numeri, & non distinguit de numero abstracto, vel de numero in rebus. Tum etiam, quia numerus abstractus est aliquid reale, siquidem pertinet ad prædicamentum quantitatis: ergo est ens per se: ergo illius partes habent ordinem realem actus & potentiæ. Impossibile est enim plura facere vnũ per se, nisi isto modo habeant ordinem. Nec valet aliquid sua explicatio, nimirum, quod multæ partes possunt concurrere ad aliquid vnum per se constituendum sine eo, quod vna habeat respectu alterius rationem formæ. Vt patet in partibus domus, quæ constituunt vnum ens per se, sine eo, quod vna sit alterius forma, per hoc solum, quod omnes partes sunt materia, ex quibus resultat totum. Et Philosophus vult dicere, quod quando vna pars respectu alterius est forma resultat totum per se, non verò è conuerso. Hoc, inquã, non valet. Nam si anima rationalis non esset forma materiæ, nõ posset resultare ex eis vnum totum per se, siquidem partes sine aliquo vnirentur ordine: & in partibus domus tectum & summũ fastigium est forma reliquarum partium domus. Quatenus enim reliquæ partes in illo adunantur, domum constituunt: & resultat postea forma totalis ex eo, quod in partibus datur forma partialis: sicut ex coniunctione materiæ & animæ rationalis resultat humanitas, quæ est forma totalis: quia anima rationalis est forma partialis. Nec bene loquitur Soncinas in hac quæstione. Nam certè videtur sentire, numerum esse aliquid rationis. Itaque non est dubitandum, necessum esse, partes numeri inter se habere rationem materiæ & formæ aliquo modo, vt resultet ens per se. Quæ nam autem vnitas sit forma, hoc restat explicandum. Et D. Thom. asserit vltimam vnitatem esse numeri formam. Quod vt explicent eius discipuli, in varias abiere opiniones. Iam visum est, quid senserit Soncinas, Capreolus in 1. distinctione 24. contra tertiam conclusionem, asserit, vltimã vnitatem speciem dare numero, tanquã eius forma: & dicit vocari hic vltimam vnitatem illam, quæ speciem dat numero. Hæc autem ex necessitate est in numero reali determinata & certa, licèt non ita sit in numero rationis facto ab anima. Nos autem nescimus signare quæ nam sit illa. Sicut multæ rerum differentiæ sunt, quæ determinant rationem generis, & tamen nos nõ scimus, quæ nam sint istæ rerum differentiæ: ita in numero, quia sunt plures partes facientes vnum ens per se, ex necessitate vna illarum est forma reliquarũ, quæ illas determinat ad certã speciem. Et hæc vocatur vltima. Nos autem non possumus signare quæ nam sit ista. Et non dicitur vltima vnitas forma numeri, quia est vltima accepta ab intellectu: hoc enim est aliquid rationis in vnitate vltima, acceptã esse ab intellectu. Nec tamen displicet iste loquendi modus defensoris acerrimi doctrinæ angelicę Doctoris. Soto in prædicamento quantitatis q. 2. dicit vltimã vnitatem aduenientem numero dare illi speciẽ. Vltimam dicit secundum considerationẽ intellectus, scilicet, quod vnitas addita binario facit ternariũ: & addita ternario facit quaternariũ. Et in fine illius articuli potuisset Soto non dicere verba illa, quod nihil perdet, authoritatis. D. Thom. quando non credamus illi dicenti, numerũ esse simplicẽ formã distinctã ab vnitatibus (licet hoc nõ asserat D. Tho. 7. metaphysi. lectione 13.) Fateor quidẽ nihil perdere authoritatis D. Thõ. cuius authoritas tãta est, vt firmã radicẽ in cõcilijs in grauissimis doctrinis fidei emiserit. Sed ipse Soto autho-

authoritatem perdit, qui magis suo sensui innititur, & grauissimo Ecclesiæ Doctori nõ fidem adhibet. Quamuis, vt verũ fatear, non ex illis Doctoribus est angelicus magister, qui non rationibus firmissimis suam fulcit doctrinam, quas si intellexissent aliqui ex eius discipulis in vna, aut altera re minima non ab illo discessissent, nec præbuissent occasionem alijs male affectis discedendi à lumine Ecclesiæ in suam ipsorũ perniciem. Hæc itaque sententia Soti falsa est. Nam numerus quid reale est: & in prædicamento quantitatis: ergo forma illius constitutiua etiam partialis aliquid reale est secluſa animæ operatione. Probatur consequentia: quia essentia eius est aliquid reale, & habens esse operatione intellectus secluſa. Et præterea: Quia sine operatione intellectus & sine eius consideratione habet suam essentiam: ergo vltima vnitas non dat illi essentiam secundum nostram intellectus considerationem. Et præterea: Quia, vt supra arguebamus, intellectus nunc potest apprehendere hanc vnitatem esse vltimam, nunc aliam: ergo variabitur forma numeri per intellectum diuersa consideratione, quod est impossibile: cum sit forma fixa ex eo, quia realis est. Et hic nota, quod cum D. Thomas asserit supra dicta lectione 13. dualitatem non esse duas vnitates, sed aliquid ex eis compositum non vult dicere, numerum esse quid simplicissimum, vt patet: quia ex eo quo est ex partibus compositus, vt asserit D. Thomas, non potest esse simplex. Sed voluit dicere dualitatem siue binarium, non esse duas vnitates quomodocunq;, sed ordine quodam, quatenus vna est forma alterius, & in potentia ad suscipiendam illam formalitatem.

Alij Thomistæ dixerunt, omnes vnitates numeri se habere ad numeri constitutionem, sicut consensus viri & fœminæ se habent ad constitutionem matrimonij. Nam si simul explicentur, vnus consensus respectu alterius est forma, & alter materia, & è conuerso. Eodem modo vnitates binarij, verbi gratia, vna respectu alterius est forma, & altera materia, & è conuerso altera est materia, & alia forma. Et hoc habent ex eo, quod ad inuicem se determinant ad binarij constitutionem. Et idẽ est dicendum in ternario, & alijs numeris: quia omnes vnitates ad inuicem se determinant & determinantur: quia concurrunt ad vnam essentiam specificam constituendam, quod nullatenus sine hac determinatione possunt facere. Nec etiam displicet mihi modus iste loquendi. Alij dicunt, vltimam vnitatem, verbi gratia, in ternario inter has tres vnitates esse ternarij formam, & sic in alijs numeris. Et hæc forma est determinata. Sed, vt ex his opinionibus, quod verum sit, eliciamus,

2. Concl. Sit secunda conclusio. Vltima vnitas nõ est vltima differentia numeri. Hæc conclusio satis constat ex capite de differentia. Nam differentia est quæ prædicatur de pluribus in quale essentiale: sed vltima vnitas non sic prædicatur de numero: ergo non est eius differentia. Probatur minor: Quia quod prædicatur debet dicere totum, quod est in subiecto, saltim in confuso: sed vltima vnitas, verbi gratia, ternarij, nõ dicit alias duas vnitates, nec actu nec in potentia, nec explicite nec implicite: ergo.

Tertia conclusio: Vltima vnitas est forma veluti physica numeri. Nam sicut homo constat & componitur ex partibus istis, nimirum corpore & anima, inquibus anima est forma, & corpus materia: quia anima determinat corpus: ita in ternario & in omni numero contingit, quod vltima vnitas determinat reliquas ad constitutionem speciei. Nam quarta vnitas in quaternario reliquas determinat ad quaternarij constitutionem, & ablata quarta vnitate non remanet quaternarius. Vnde autem constet, quod vnitas aliqua debeat determinare reliquas, ex hoc patet. Quia vbicunque sunt plura entia constituentia aliquod ens per se, vnum se debet habere, vt actus, aliud vt potẽtia: alias non faceret ens per se, sed per aggregationem, ex eo, quod concurrunt, vt lapides in aceruo sine ordine. Proprium autem est formæ, determinare: & ita vltima vnitas forma numeri est. Sed contra. Nam omnis forma est subiectiuè, in his, quibus est forma (& loquimur de accidentalibus formis) sed vltima vnitas non est in alijs subiectiuè: ergo non est forma illarum. Respõdetur, quod de ratione formæ non est inhærere, vt patet in anima rationali, sed solum determinare, & actuare. Vnde bene potest vnitas esse forma aliquarum, sine inhærentia per determinationem illarum: vt patet etiam in consensu matrimonij. Licet nõ sit per omnia paritas. Et maximè, quando forma est extrinseca, vt obiectum esse, conceditur, formam extrinsecam respectu potentiæ & actus, & non inhæret. Et in artificialibus patet formam recti non inhærere formæ fundamenti, & tamen est illius forma. Et determinat vltima vnitas reliquas: quia reliquæ quatenus dicunt ordinem ad illam, & stant sub illa componunt numerum, & reliquæ vnitates habent quandam potentialitatem in ordine ad vltimam: & hac ratione possunt habere rationem materiæ. Vide alia argumenta in Capreolo distinctione 14. contra 3. conclusionem. 3. Concl.

Quarta conclusio: Quomodo sit explicandum vltimam vnitatem reperiri in numero absque nostra operatione intellectus, & quod ex natura rei sit vltima, satis explicatur à Capreolo supra relato. Itaque licet nos nõ sciamus, quæ sit illa, quæ est vltima, & 4. Concl.

Universidad de Deusto
Biblioteca

completiua aliarum, tamen à parte rei est: quia à parte rei addita vnitate variatur species numeri, & ablata soluitur: ergo signum est quod aliqua vna vnitas speciem dat numero, quæ dicitur vltima. Quæ autem sit ista, nos non scimus, nec per quid in particulari habeat esse vltimam, sicut non scimus, quæ sit differentia vltima leporis, nec per quid in particulari in illa ratione constituatur. Secundus modus est ille, qui sumitur à similitudine materiæ sacramenti matrimonij. Sacra enim Theologia, & fides diuina multam nobis metaphysicam docuerunt, vt patet de essentia accidentis. Itaque vnitas numeri, qua ratione vna, est alterius perfectiua, dicitur vltima & forma numeri: & qua ratione perficitur dicitur materia veluti physica. Et hoc habet numerus, quia est species quædam non multum perfecta, nec habens omni modam vnitatem: sed tamen sufficientem, vt sit vera species in prædicamentis existens. Nam non est quærēda eadem vnitas in omnibus rebus. Sed contra: Nam tunc sunt multæ vnitates dantes speciem numero, quia vna respectu alterius habet rationem vltimæ: sed hoc videtur esse contra D. Thom. ergo non est verus iste modus loquēdi & dicendi. Respondetur, quòd D. Thomas non asserit, nisi vltimam vnitatem dare speciem numero, & esse formam numeri. In quo non significat, quod vna sola vnitas det speciem, & sit forma veluti physica, siue sit vna siue plures. Nam D. Thomas solum intendebat assignare, quid est, quod est forma respectu aliarum vnitatū, ad quod dicant vnitates ordinem, ne ens per accidens constituant. Et dicit, quod est vltima vnitas modo supra explicato.

5. Conclu. Quinta conclusio: Numerus etiam habet suam formam metaphysicam, idest, vltimam differentiam, quam nos non scimus assignare in omnibus numeris: & isto modo vltima vnitas non est numeri forma. Hæc cōclusio adeò clara est, vt non egeat probatione, quia ternarius est species numeri: ergo constat ex genere & differentia quia omnis species genus habet & differentiam. Et quod vnitas hoc modo nō sit differentia, supra probatū est: quia nō prædicatur de pluribus in quale essentiale: ergo:

Ad 1. Ad primū argumentum respōdetur, quod vltima vnitas secundū rem, est certa & determinata, licet à nobis non certò cognoscatur, vt diximus in conclusione penultima. Secundo respondetur, quod certa est & determinata. Nam vna vnitas respectu alterius est forma, & è conuerso, vt patet in exemplo adducto de matrimonio, cuius forma est certa, & determinata: & supra dicto modo se habet.

Ad 2. Ad secundum respondetur, quod est ratio & forma numeri, prout dicit vnitatem determinantem reliquas. Et hæc vocatur vltima vnitas: sicut differentia hominis vocatur vltima hominis perfectio essentialis. Et vltima hoc modo non inconuenit dicere respectum transcendentalem.

Ad tertium argumentum patet ex vltimis conclusionibus. Ad 3.

Ad quartum respondetur, quod in quadrangulo id, quod est determinatiuum reliquarū partium eius dicitur forma respectu aliarum. Sicut & hoc reperitur in partibus domus, & hoc nullus vnquam negauit. Ad confirmationem respondetur ex tertia cōclusione: sufficit enim, vt sit forma reliquarum, quod sit illarum determinatiua. Alia argumēta possem ad ducere contra hanc nostram doctrinam ex Eucharistiæ sacramento. Sed quia hæc excedunt limites logicales multum, ab his superseo, certus quod discipulus D. Thom. ea dissoluet facillimo negocio. Ad 4.

Ad quintum argumentum Soncinas libro 10. metaphysicæ q. 8. dicit, esse tantū vnum numerū in rerum natura, posse intelligi dupliciter. Vno modo in actu: alio modo in potētia. Si primo modo intelligatur, dicit tantum esse vnū numerū, qui est numerus omniū cōtinuorum. Si vero secundo modo intelligatur sunt plures numeri, & non potest reduci ista potentia ad actum, ita quod actu sint plures simul, sed tantum successiue. Si enim tota multitudo continuorum esset, exempli gratia, tantum decem, tunc si vnū eorum corrumpatur esset nouem, & sic nouenarius reducitur ad actum. Et sic de reliquis. Et ratio huius est: quia numerus omniū continuorū est vnum per se: partes autem vnius per se habent esse tantū potētiale. Vnde quælibet vnitas est tantum actu pars vnius numeri: sed in potentia est pars cuiuslibet alterius. Sed hæc solutio mihi non placet: quia cōmuniter dicitur ab omnibus, esse numerū binariū & ternarium, & sic in reliquis. Et hoc nō intelligitur solū in potentia, sed etiā actu. Quod probo: Quia numerus est multitudo vnitatum: ergo vbi fuerit diuersa ratio determinans actu multitudinē, erit actu diuersus numerus: sed in duobus lapidibus est alia ratio distincta determinans multitudinē quā sit in ternario: ergo ibi sunt diuersi numeri actu. Item. Binarius actu est habens actu duas vnitates: sed modo sunt actu duæ vnitates ad inuicē se determinātes: ergo est binarius actu: & sic in cæteris. Est expressa sentētia D. Tho. multis in locis maximè 8. metaphysicæ lectione. 3. Et ad argumentū Sōcinatis, quia est pars binarius ternarij, concedo: sed materialiter cōcurrēs, vt quid distinctū à ternario, sicut linea cōcurrit ad cōpositionem superficiei, & superficies corporis. Nec est inconueniens, quod vna vnitas, vt pars materialis, sit pars multarū specierum numeri: sicut linea potest esse pars materialis fere infinitarum figurarum distinctarum specie, vt patet in Euclyde.

Ad

Ad sextum respondetur, quòd numerus est multæ vnitates, cum ordine multæ vnitates distinctæ sunt aliqua ratione à quantitatibus. Nam quantitas mea quatenus est indiuisa in duas quantitates est vna quātitas, & principium numeri: quatenus verò est diuisibilis secundum longitudinem & latitudinem & profunditatem est corpus de prædicamento quantitatis. Et ita illæ quantitates, licēt in ratione corporis, verbi gratia, non habeant ordinem, in ratione vnitatis habent ordinem. Quòd vero vnitas de prædicamento quantitatis addat aliquid supra substantiam, non est dubium: quia addit quantitatem, vt indiuisam. Ita asserit D. Thomas 1. part. quæst. 11. articulo 1. ad 2.

Ad sextū. Hic poterat esse dubium, an numerus cuiuscunque quantitatis, scilicet, numerus linearum, vt tres lineæ, numerus superficierum, vt tres superficies pertineant ad hoc prædicamētum, an solum numerus corporum. Sed certe videtur, quòd omnis numerus cuiuscunque rei habens speciē quantitatis est numerus prædicamentalis, vt numeri supradicti. Nec est alia qua ratio quare asseramus, solum numerū corporum pertinere ad hoc prædicamentum, cū etiam reliquæ sint veræ quantitatis species. Et per hoc satis patet ad argumenta Suarez. Nā licet accipi vt vltima, vel vt prima, sit aliquid rationis, sed esse determinatiuam aliarum, est quid reale: & hoc vocatur vltima vnitas. Ad aliam confirmationem respondetur, quod numerus constituitur per hoc, quod vnitates vniuntur in ratione determinantis, & determinati, quod est quid reale. Et hæc vocatur vnio: non vero per hoc quod sunt vnitæ aliquo termino cōmuni. Ad vltimam confirmationem respondetur, quòd in rebus non quantis non datur numerus, qui sit species aliqua, quia vnitas transcendentalis supra substantiā rei nihil reale addit. At verò in rebus quantis datur vnitas, quæ addit aliquid supra rei substantiam pertinens ad prædicamentum quantitatis. Et quia hoc est aliquid imperfectū in genere quantitatis additum alteri vnitatī constituit speciem in genere quantitatis. De quo videatur D. Thomas vbi supra.

QVÆSTIO XXIII.

Vtrùm intra numeri latitudinem dentur variæ species numerorum.

IN hac difficultate Niphus libro 13. Metaphysicæ quæst. 3. dicit, omnes numeros esse eiusdem speciei, nec reperiri diuersitatem speciei in illis. Et probatur hæc sententia. Primo: Omnes vnitates ternarij & quaternarij & cuiuscunque alterius numeri sunt eiusdem rationis: ergo totum consurgens ex illis vnitatibus erit eiusdem rationis: ergo omnes numeri erunt eiusdem rationis, & ita non different specie. Consequentiæ bonæ sunt. Nam quod constituit speciem alterius rationis ab alia, debet esse alterius rationis, & essentiæ à constitutiuo alterius speciei, vt patet in homine & in equo. Et ita dixit Aristoteles in anteprædicamentis capite de regulis diuersorum generum, & non subalternatim positorum, differentes sunt specie differentiæ. Sed antecedens illud primum probatur: quia omnis vnitas est quantitas indiuisa, nec aliquid aliud habet vnitas superueniens ternario, quàm vnitates, quæ erant in ternario. Et certè est difficile argumentum. Nam vnitas superueniens nec differt per aliquid essentiale, vt de se patet, nec per aliquid accidentale. Etsi differat per aliquid, hoc modo, non variabitur species. 1. Argu.

Secundo: Ita se habet bicubitum & tricubitum in quantitate continua, sicut binarius & ternarius indiscreta; sed bicubitum & tricubitum in continua non variant speciem: ergo nec binarius & ternarius in discreta. Minor probatur: Quia linea bicubita eiusdem speciei est in ratione quantitatis continuæ cum linea tricubita: ergo binarius in ratione quantitatis discretæ erit eiusdem speciei cum ternario: ita vt non sint diuersæ species quantitatis continuæ, nec lineæ. Antecedens patet ex omni cōparatione, quæ fieri potest. 2. Argu.

Tertio: Quia inter omnes species cuiuscunque generis Deus potest aliam mediam dare: sed inter binarium & ternarium non potest dari aliqua media species: ergo non sunt species quantitatis. 3. Argu.

Decidítur quæstio.

IN oppositum est Aristoteles vbi supra 8. Metaphysicæ lectione 5. apud D. Thomā, vbi dicit, quod species rerum se habent sicut numeri. Nam sicut addita vnitate species alia numeri consurgit, ita addita noua perfectione generi consurgit noua rerum species. Præterea: Par est distincta ratio ab impari, & est conueniens numero binario, & non ternario, nec illi potest competere: ergo aliam essentiam habet. Nam si haberent eandem essentiam, sicut binarius est par, ita poterit esse par ternarius. Nam, vel est differentia, & tunc habeo intentum, quòd sit alia essentia binarij à ternario, si quidem habet diuersam diffinitionem. Vel est proprietas quarto modo, & idē sequitur. Vel est accidens binarij, & hoc non, quia non potest abesse ab illo: ergo est aliquid essentiale. Et hoc nō conuenit ternario;

Universidad de Deusto Biblioteca

ergo habent distinctas essentias, si quidem aliquid essentiale habet vnus numerus, quod nõ habet alius.

Tertio: In quantitate continua addito vno angulo alijs, resultat alia species figuræ, vt pater in figura sex angulorum, si addatur alius sit septem angulorum figura, quæ est alterius speciei: ergo idem erit in numeris: nam addita alia vnitate resultabit alia species figuræ. Et præterea: Nam in Arithemetica demonstrantur diuersæ passiones de vno numero, quæ de alio nõ demõstrãtur ergo illi numeri differũt specie. Cõsequẽtia probatur: Nã quæ sunt eiusdẽ speciei easdẽ habent passiones. Sed antecedens patet ex tota Euclydis Arithmetica.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. AD primum argumentum respondetur, quod non omnes vnitates sunt eiusdem rationis in omnibus. Nam licet considerentur secundum communem rationem, in quantum sunt aliquid indiuisum, & sic sint eiusdem rationis, tamen quatenus vna est alterius determinatiua, diuersam habet rationẽ ab illa, quæ determinatur vt sic. Sicut consensus viri & fæminæ eiusdem rationis sunt in ratione consensus: tamen quatenus vnus est determinatiuus alterius, non sunt eiusdem rationis. Et ita vnus est alterius forma. Vnde internario & quaternario vnitas determinans, & dans speciem, alterius est rationis: quia virtus determinatiua siue ratio determinatiua est alterius rationis; quod habet ex natura sua, quia constituit aliam speciem. Alij dicunt, quòd licet partes sint eiusdem rationis, totum tamen potest esse diuersæ speciei propter diuersam vnionem, & commensurationem partium. Sicut, licèt omnes lineæ sint eiusdem speciei, totum tamen resultans est aliquando alterius speciei in ratione figuræ propter diuersam commensurationem linearũ: ita est diuersa coaptatio vnitatum in vno numero, atque in alio: & ita resultat diuersa species. Sed adhuc meus non quiescit animus. Nam illa diuersa determinatio debet prouenire à diuersa natura: & cum eadem sit natura in vnitatibus, erit eadem ratiõ determinans & idem constitutum per illam rationem. Alio modo potest responderi quod, quia ea quæ debent determinari per vltimam vnitatem internario, & quaternario, non sunt idem; nam in vno sunt tres vnitates, in alio sunt duæ: hinc fit, quòd etiam si ratio determinans sit eadem potest resultare diuersa species: quia materia etiã est de essentia rei constantis ex illa. Et si hoc non placeat, quæso aliam meliorem exhibeas solutionem.

Ad 2. Ad secundum respondetur, bicubitum & tricubitum in ratione mensuræ esse diuersæ speciei, vt asserit D. Thomas, in loco superius adducto. Cæterum in ratione diuisibilitatis minimè, quia eo modo sunt diuisibilia.

Ad 3. Ad tertium respondetur, quòd in speciebus numerorum non potest dari, verbi gratia, inter ternarium & quaternarium alia species media: quia nulla vnitas mediat inter tertiam & quartam. Et cum vnitas sit forma numeri, non potest dari alia forma, & consequẽter nec alia species; quod nõ reperitur in alijs omnibus rerum speciebus. Sed inter hominẽ & equum potest assignari alia perfectio distincta determinatiua animalis, & constitutiua alterius speciei: licet hoc non sit forsan verum in omnibus, quia inter hominem & Elephantem forsan non est dabilis alia species media.

QVÆSTIO XXIIII.

Vtrùm numerus sit aliqua entitas diuersa à rebus numeratis.

ET videtur, quod non. Primo: Quia omnia, quæ sunt à parte rei possunt numerari seipsis sine eo, quod addatur illis aliqua entitas realiter distincta: ergo numerus non addit nouam entitatem rebus numeratis. Consequentia probatur: quia ad nihil aliud addenda esset illa entitas, quæ est numerus. Sed antecedens probatur: quia creatis à Deo tribus angelis, vel tribus albedinibus, vere seclusis omnibus accidentibus possunt numerari & dici tot: ergo numerus ab ipsis rebus numeratis non distinguitur realiter. Et confirmatur hoc argumentum. Nam datis tribus quantitatibus, illæ numerari possunt seipsis, non addito alio numero; & ille numerus quantitatum, est numerus prædicamentalis, cum quantitates pertineant ad hoc prædicamentum: ergo. Et argumentum confirmatur secundo. Nã datis duobus ternarijs resultat binarius ternariorũ: sed iste binarius est prædicamentalis: ergo. Et idẽ est prorsus quod duo binarij: ergo non distinguitur numerus à rebus numeratis. Quod si dicas, dari ibi tertiam entitatem, sequitur inconueniens adductum à Soncinate: vbicunq; est binarius esse infinitos numeros, quia iam ibi sunt tres entitates: & si illas numeres iterum per aliam entitatem erunt quatuor: & sic in infinitum quod est falsissimum: ergo. Vide in Soncinate 10. Metaphysicæ quæst. 11. alia argumenta. Aliqui asserunt numerum non distingui à rebus numeratis vllo modo, & cõuincuntur supra allatis argumentis, quæ Sõcinas in oppositum adduxerat supra dicta quæstione,

Decidi-

Deciditur quæstio.

SEd tamen respondetur, numerum prædicamentalem distingui à rebus, in quibus est subiectiuè, & à rebus quæ numerantur per illum; verbi gratia, ternarius à tribus hominibus, & sic de reliquis numeris. Et modo non disputamus, an hæc distinctio sit realis, tanquam res à re, vel formalis & essentialis: de hoc enim agemus infra. Et probatur conclusio: Quantitas & substantia realiter distinguntur, quia pertinent ad diuersa prædicamenta, quæ realiter formaliter saltim distinguntur: sed numerus est quantitas, & res numeratæ sunt substantiæ, vt homines, vel lapides: ergo. Præterea: Vnitas, quæ est principium numeri, est aliquid additum substantiæ rei, & distinctum ab illa, vt D. Thomas asserit supradicta quæstione 11. primæ partis: ergo & numerus. Probatur consequentia: quia numerus nihil est aliud, quam multæ vnitates ordinatæ seu multitudo facta per vnum. Præterea sequitur, quod binarius & ternarius sunt eiusdem speciei: hoc autem est falsum: ergo. Probatur sequela: Quia si non distinguntur nec realiter nec formaliter à rebus numeratis: ergo sicut duo homines & tres homines sunt eiusdem speciei, similiter & binarius & ternarius. Sed minor illa probatur: quia Aristoteles 8. Metaphysicæ textu 10. dicit, quod quælibet vnitas addita, vel subtracta variat speciem. Ex hac conclusione sequitur, numerum esse quantitatem absolutam, & non relatiuã, quia pertinet ad prædicamentum quantitatis. Sed contra: Nam numerus est multitudo mensurata per vnum: sed mensuratum & mensura sunt de prædicamento relationis: ergo & numerus. Respondetur, quòd numerus non est ipsa relatio, sed aliquid, in quo fundatur relatio: sicut scientia est mensuratum; & tamen scientia non dicit relationem, sed est id in quo fundatur relatio. Sequitur etiam, quod numerus non sit forma simplex, sed cõposita. Hoc iam superius diximus: & probatur: Quia nullum simplex constat ex partibus, sed numerus constat ex vnitatibus, tanquam ex partibus: ergo.

Dissoluuntur argumenta.

AD argumenta incontrarium respondetur, quod non possunt numerari seipsis numeratione prædicamentali, nisi addatur numerus de prædicamento quantitatis: sicut seipsis non possunt esse alba, nisi addatur albedo; Numeratione transcendentali, secundum quod entia sunt, transeat, quod numerẽtur seipsis: sed nos loquimur de numero præ dicamentali. Ad primam confirmationem respondetur, quòd tres quantitates sunt numerus prædicamentalis, quia ipso numero numeratur substantia & consequenter ipsa quantitas: sicut supra diximus lineam extendere suas partes & partes substantiæ. Vide in principio huius prædicamenti. Ad secundam confirmationem respondetur, quod ille numerus non est prædicamentalis, sed transcendentalis, de quo iam dictum est. Etsi dicas. Contra: nam species est, quæ prædicatur de pluribus differentibus numero: sed binarius est species: ergo prædicatur de hoc & illo binario, tanquam de differentibus numero: ergo sunt duo binarij, & iam numerabuntur alio binario: respondetur, quod cùm in diffinitione speciei dicitur, quod prædicatur de pluribus differentibus numero, non ponitur ibi pro numero de prædicamento substantiæ, sed pro numero transcendentali. Nam in substantijs, in quantitatibus, & relationibus reperitur species, & tamen non sunt de prædicamento quantitatis. Vide Soncinatem 10. quæst. 11. Et hæc sententia D. Thomæ, quam habet quæst. 11. primæ partis citatæ & multis in alijs locis supra adductis, est expressa sententia commentatoris adducti à Soncinate supra dicta quæstione, asserentis nec quantitatem, nec numerum esse substantiam.

QVÆSTIO XXV.

Vtrùm numerus angelorum pertineat ad hoc prædicamentum.

IN hac parte est antiquorũ Theologorum opinio, asserentium in angelis vere reperiri essentiam quantitatis discretæ, & verus numerus de prædicamento quantitatis. Ita tenet Gregorius in primo Distin. 24. quæst. 2. articulo 3. & idem asserit ibidem Aureolus, & etiam Okam & Gabriel. Maior. Quam etiam videtur tenere Ricardus in 1. distinct. 19. articulo 3. quæst. 1. ad 4. & distinct. 24. ar. 1. quæst. 2. & articulo 2. quæst. 1. & Marsilius in 1. quæst. 27. articulo 1. quam sequuntur aliqui moderni logici & Metaphysici. Et Suarez disputatione 4. sectione 2. asserit hanc opinionẽ & oppositum differre solum penes loquendi modum. Et addit, quòd si aliquis mordicùs affirmet, nomine quantitatis discretæ solùm significari quamcunquẽ rerum multitudinẽ, facile defendet, quantitatem discretam in angelis reperiri. Probatur ista sententia, primo authoritate Augustini 2. de libero arbitrio capite 16. vbi probat numerum intelligibile quid esse, & in omnibus rebus reperiri. Et 1. Argu.

idem

Universidad de Deusto Biblioteca

idem asserit Damascenus libro 3. de fide orthodoxa, capite 8. vbi asserit, numerũ esse in omnibus rebus, quæ interse differunt. Et confirmatur hoc argumentum: Nam communis loquendi modus asserit angelorum numerũ esse maiorem numero rerum materialium, & esse multos angelos & in magno numero: ergo ibi verè reperitur numerus.

2. Argu. Secundo: Nam Aristoteles 10. Metaphysicæ in principio, asserit numerum esse multitudinem numeratam vnitate: sed quaternarius angelorum est vera multitudo numerata vnitate: ergo est verè numerus.

3. Argu. Tertio: Omnis ratio extensionis discretæ, & similiter omnis ratio vnitatis, quæ reperitur in numero rerum corporalium, reperitur etiam in numero rerum spiritualium; ergo sicut in illis reperitur verus numerus quantitatiuus, etiam in angelis reperietur. Probatur antecedens: Quia illa extensio solum est diuisio vnius ab alio: sed hæc reperitur in nũmero angelorum: ergo ibi est verus numerus quantitatiuus. Si verò dicas, esse necessarium, vt vnitates singulæ sint materiales extensæ, & diuisibiles: hoc est per accidens ad rationem vnitatis, quia vnitates non componunt numerum, vt diuisibiles, sed vt indiuisibiles.

4. Argum. Quarto: Quia numerus essentialiter consistit in quadam habitudine vnitatum ad vnicam numerationem intellectus; sed hæc ita inuenitur in numero angelorum, sicut in numero hominum: ergo sicut numerus hominum pertinet ad quantitatem discretam: ita numerus angelorum. Minor patet: Quia ita sunt apti tres angeli numerari ab intellectu, & facere vnum ternarium: sicut tres homines. Et cõfirmatur hoc argumentum: Quia numerus cõponitur ex vnitatibus, vt sunt indiuisibiles: sed vnitates angelicæ sunt multo magis indiuisibiles, quam quælibet alia vnitas, cum sint magis perfecta entia: ergo.

5. Argum. Quinto: Quinarius angelorum differt specie à quaternario angelorum: ergo sunt species alicuius generis; non alterius nisi quantitatis: ergo verè sub quantitate continentur. Et confirmatur hoc argumentum: Quia relationes & actiones angelorum ita pertinent ad prædicamentum actionis, & relationis, sicut actiones & relationes hominum: ergo idẽ erit de numero: nam eadem est ratio. Alia frinola rgumenta multiplicant huius sententiæ authores, quæ consulto omitto.

Deciditur quæstio.

OPpositam sententiam, scilicet, numerum rerum spiritualiũ, & numerum in vniuersum, qui non sit rerum quantarum nullatenus ad hoc prædicamentum pertinere. Ita docet angelicus Doctor 1. part. quæst. 11. articulo 1. ad 1. Vbi dicit in hæc verba: Ad primum igitur dicendum, quod quidam putantes idem esse vnum, quod conuertitur cũ ente, & quod est principium numeri, diuisi sunt in contrarias positiones. Pythagoras enim & Plato, videntes, quòd vnum, quod conuertitur cum ente non addit aliquam rationem supra ens, sed significat substantiam entis, prout est indiuisa, existimauerunt, sic se habere de vno, quod est principium numeri: & quia numerus componitur ex vnitatibus existimauerunt, quod numeri essent substantiæ omnium rerum. E contrario autem Auicenna considerans, quod vnum, quod est principium numeri, addit aliquam rem supra substantiam entis, (aliàs numerus ex vnitatibus compositus non esset species quantitatis) credidit, quòd vnum, quod conuertitur cum ente addat aliquam rem supra substantiam entis, sicut albũ supra hominem. Sed hoc manifestè falsum est: quia quælibet res est vna per suam substantiã. Si enim per aliquid aliud sit illa res vnum; cũ iterũ illud sit vnũ, si sit vnũ per aliquid aliud esset abire in infinitũ. Vnde standũ est primo. Sic igitur dicendum est, quòd vnum, quod conuertitur cum ente non addit aliquam rem supra ens: sed vnum quod est principium numeri, addit aliquid supra ens ad genus quantitatis pertinens. In his verbis expresse dicit D. Thomas res omnes per aliquid aliud, quod est quantitas, & ad genus quantitatis pertinens constitui in ratione numeri. Et idem Doctor sanctissimus 1. p. quæst. 30. articulo 3. eãdem veritatem docet. Et legatur attente iste articulus. & in 1. distinct. 24. quæst. 1. articulo 3. & quæst. 9. de potentia art 7. & opusculo 48. eãdẽ sententiã omnes tenẽt Thomistæ, Capreolus in 1. distinct. 24. quæst. 1. & cõmẽtatores 1. part. in locis adductis ex illa, Soncinas 10. Metaphysicæ quæst. 13. Iauellus 8. Metaphysicæ quæst. 11. Quinimo est expressa sententia Aristotelis, vt patet 3. physicorũ capite 6. & 7. vbi dicit numerum fieri ex diuisione continui. Et 2. de anima capite. 6. numerum constituit inter sensibilia communia. Et probatur ista sententia ex Aristotelis rationibus & authoritatibus. Nam numerus est obiectum Arithmeticæ, vt omnes fatentur: sed obiectum Arithmeticæ non abstrahit à materia sensibili secundum rem, sed solum secundum considerationem, vt supra dictum est dubio 1. & docet Aristoteles 3. Metaphysicæ capite 1. & 3. Physicorum textu 40. Et hoc aduertit D. Thomas in locis, quos adduximus ibidem, & Commentator 5. Metaphysicæ commento 2. sed angeli & secundum rem & secũdum rationem abstrahunt ab omni materia: ergo non reperitur in illis numerus, qui sit species quantitatis: nam talis est obiectũ Arithmeticæ. Præterea: Numerus est sensibile cõmune,

mune, vt patet ex Aristotele proximè citato; sed numerus rerum spiritualium non est huiusmodi: ergo non est numerus quantitatiuus. Præterea: Vel numerus secundum quod accipitur ab oppositum opinãtibus significat substantiam, vel accidens, vel aliquid aliud: neutrum horum potest significare: ergo non datur talis numerus, qui sit in prædicamento qualitatis. Non potest significare substantiã: quia omnis numerus in prædicamento quantitatis constitutus, debet essentialiter esse accidens: quia ponitur in prædicamento accidentium; & ita debet participare naturam illius prædicamenti, quæ est, quod sit tale accidens. Vel significat accidens; & nec hoc potest dari: nam numerus angelorum nullum accidens dicit formaliter: quia, si dicit accidens, debet esse additum naturis angelicis: & tunc illud accidens debet pertinere ad hoc prædicamentum, vel ad aliud, & si ad hoc: ergo iam angeli habent quantitatem prædicamentalem: & sic non erunt spiritus. Non potest pertinere ad aliud prædicamentum: quia numerus nec est relatio, nec quantitas, & cætera. Nec potest dici, quòd abstrahat à substantia & accidentis, quia tunc non esset in prædicamento quantitatis, quæ necessariò dicit specialem modum entis, & non abstractum, sed inferius ad ens: & ita debet esse accidens vel substantia. Præterea probatur hoc: Nam etiam reperitur numerus in relationibus, quemadmodum isti constituunt numerum & in substantijs & in qualitatibus & in actionibus, & denique in omni prædicamento: ergo numerus non potest dicere peculiarem rationem entis existentem in hoc prædicamento. Consequentia probatur: Quia ratio prædicamentalis cuiuscunque prædicamenti est sibi propria. Sed antecedẽs probatur: quia sunt tres substantiæ, tres relationes, tres actiones, tres qualitates, & cætera. Præterea: Si in angelis datur numerus prædicamentalis, vel dicit aliquid reale, vel aliquid rationis essentialiter: hoc est vel sua essentia est realis, vel rationis. Non potest dici quod sit rationis: quia essentia rationis non collocatur directe in prædicamento reali: nec est obiectum Arithmeticæ, vel est aliquid reale essentia ista: Et tunc vel est idem, quod essentiæ angelicæ vel non, si primum: ergo essentiæ angelicæ ponuntur in prædicamento quantitatis, quod est ridiculum. Vel est distinctum ab essentijs angelorum formaliter. Et tũc, vel est substantia: & nec hoc dici valet; quia substantia non collocatur in prædicamento quantitatis. Vel est accidens: & tunc erit aliquid illis superadditum, & pertinens ad prædicamentum quantitatis: ergo iam habebant aliquod accidens materiale; quia quantitas vt est generalissimum est accidens materiale. Præterea: Nam sequitur, quod tres personæ diuinæ ponentur sub specie ternarij; quia ita sunt tres distinctæ, & accipiuntur, vt quid distinctum in ordine ad vnam numerationem intellectus nostri, quod nullus audebit dicere. Præterea: Vnum, vt dicit ens indiuisum, est passio entis, & non ponitur in aliquo prædicamento etiam reductiuè: ergo nec multitudo resultans ex illis vnitatibus. Probatur consequentia: Quia quando aliquid constat ex partibus ponitur totum in illo prædicamento perse, vbi partes reductiuè ponuntur, vt patet in materia & forma, vnitate materiali, & numero materiali. Præterea: Nam etiam in entibus rationis reperitur numerus, quia sunt tres relationes rationis, tres priuationes, & cætera: ergo tunc iste numerus ponetur in prædicamẽto. Probatur consequentia: Quia est numerus vnitatum acceptarum in ordine ad vnam numerationem nostri intellectus. Item sequeretur, quod decem prædicamenta essent in prædicamento quantitatis, quia sunt secundum istos numerus denarius. Vide alias rationes in Soncinate acutissimo, decimo Metap. q. 13. à quo isti multa furantur, licet illum impugnent. Ego verò volo modo, vt aduersarij has rationes dissoluant, etiam si mordicus oppositum teneant, vel tenere statuerint. Ex his infertur, numerũ, qui in angelis, vel in quibuslibet alijs rebus reperitur præter quantitatem, esse numerum transcendentalem, repertum in omni ente: & nihil est amplius, vt angelicus Doctor affirmat, quam entia indiuisa. Præterea probatur nostra sententia: Nam nihil reale potest vniuocè dici de substantia & accidenti sed numerus secundum istos dicitur de substãtia & accidenti, quia dicitur de angelis, & dicitur de quantitatibus & de actionibus: ergo numerus non est quid vniuocum: ergo non ponitur in prædicamento quantitatis: nã nullum analogum ibi ponitur. Antecedens illud primum est D. Thomæ expressum. Nam cũ inferiora includant superius, si superius est analogum ad aliqua duo, omne includens illud superius debet deferre eandem analogiã, & inæqualitatem & imperfectionem suis inferioribus.

Dissoluuntur argumenta.

AD argumenta in principio. Ad Primũ respondetur D. Augustinum & Damascenum, & communem loquendi modum, cũ asserunt, numerum in angelis reperiri, intelligi debere de numero transcendentali, qui cõstat ex vnitate, quæ est passio entis, & quid transcendens. Ad 1.

Ad secundum argumentum respondetur, quòd cum Aristoteles dicit, numerum esse multitudinem numeratam per vnum, loquitur de multitudine prædicamentali, & de vnitate Ad 2.

Universidad de Deusto Biblioteca

tate prædicamentali: quia talis vnitas est pars numeri constituti in prædicamento quantitatis: quia vnitas est quid imperfectum in genere quantitatis ex natura sua, dicens ordinem ad constituendum aliquod totum in illo genere.

Ad 3. Ad tertium dicitur, quòd extẽsio, quæ est ratio formalis quantitatis, est aliquid pertinens ad quantitatem. Illa verò extensio, quæ est in angelis tribus, est extensio transcendẽs, hoc est, multa entia indiuisa: numerus verò prædicamentalis debet constare ex vnitatibus quantitatiuis.

Ad 4. Ad quartum respondetur, numerum non consistere nisi in pluribus vnitatibus quantitatiuis, quæ ita se habent, quod vna determinat alteram realiter & è conuerso. Ex quo sequitur, quod intellectus potest numerare illas vnica numeratione, vt dicendo tres, vel sex, vel decem. Et hæc numeratio, vt sit numeratio quantitatiua, idest, numeri de prædicamento quantitatis, supponit in numero aliquid pertinens ad prædicamentum quantitatis, quod ex necessitate debet esse in re quanta. Vnde non potest in angelis reperiri, nec in alijs rebus non quantis, & ex dictis patet ad confirmationem.

Ad 5. Ad quintum respondetur, quòd quinarius angelorum non differt specie à quaternario angelorum; quia sunt vnitates aliquid transcẽdens, & ita dicunt substantiam & essentiam angelorum cum indiuisione illarum: & ita nõ constituunt numerum prædicamentalem, & quinque angeli non est numerus sed aggregatio quinque specierum angelorum. Quinarius verò quantarum rerum, quia dicit vnitates quantitatis, quæ vt sic, sunt aliquid imperfectum in genere quantitatis, & ex natura sua ordinantur ad numerum constituendum, dicit aliquam speciem in genere quantitatis contentam. Sicut binarius partium materiæ, scilicet, & formæ speciem constituunt, quia illæ partes ex natura sua sunt quid imperfectum, & ordinantur ad totum constituendum, binarius verò hominum non constituit speciem in genere substantiæ: quia sunt quid completũ, & perfectum in illo genere. Et in specie quantitatis non possunt vnam speciem constituere, nisi habeant quantitatem, quæ deficit in angelis, & in alijs similibus.

Ad confirmationem respondetur, quod relationes angelorum vere constituuntur in genere relationis: quia totum suum esse, vt quid limitatum & finitum, habet ad aliud & genus relationis non exposcit amplius. At verò numerus prædicamentalis exposcit in sua ratione constare ex vnitatibus quantis, quia totum debet participare rationem generalissimi, quæ est quantitas, cum ponatur sub illo. Et hæc quantitas non reperitur in angelis, & ita nec numerus prædicamentalis. Nec verò actiones immanentes angelorum ponuntur in prædicamento actionis, quia ibi solum collocantur actiones physicæ, & quæ dicunt motum, vel saltẽ reperiuntur in materia sensibili, quod de illis angelicis actionibus dici non potest: sed pertinent illæ intellectiones angelicæ ad prædicamentum qualitatis, vt ibidem dicemus. Et hæc sint de hac quæstione. Modo agendum est de quantitatibus alijs, vt de oratione, loco, tempore, & motu: & postmodum agemus de quantitatis proprietatibus.

QVÆSTIO XXVI.

Vtrùm oratio pertineat ad hoc prædicamentum quantitatis, & sit vera species illius.

1. Argu. ET videtur, quòd pertineat ad hoc prædicamentum, & sit vera species illius. Nam Aristoteles capite de quantitate in logica post enumerationem specierum quantitatis, inter quas retulit orationem, ita dicit. Atqui hæc sola, quæ dicta sunt proprie quanta dicuntur, cætera verò vniuersa per accidens. Ad hoc enim aspicientes cætera quanta dicimus, velut album ex eo multum dicitur, quia in multa superficie est. Et in principio prędicamenti, ita dicit. Similiter, & oratio discretum esse videtur: nam quantum ipsam esse ex eo patet, quia breui longa que syllaba mensuratur. Ex quibus constat Aristotelem veram speciẽ quãtitatis posuisse orationem, & in prædicamento ab illo collocari. Et confirmatur: Nam D. Thom. opusculo 48. capite 1. dicit, orationẽ esse secundam speciem quantitatis discretam. Et ista videtur esse opinio omnium commentatorum Aristotelis quos non adduco ne molestia afficiam lectorem in re non dubia: & grãmatici de quantitate syllabarum libros ediderunt.

2. Argum. Secundo: Nam longum & breue sunt passiones quantitatis; sed oratio est longa & breuis: ergo quanta: sed omne quantum ad prædicamentum quantitatis pertinet: ergo & oratio pertinebit, vt vera illius species.

3. Argum. Tertio, Species in prædicamento quantitatis logico numerantur in ratione mensuræ, quia ibi locus constituitur species: & non habet hoc ratione diuisibilitatis, sed solum ratione mensuræ: sed oratio est diuersa species mẽsuræ ab omnibus alijs mensuris: ergo est vere in hoc prædicamento, vt species ab alijs distincta. Minor probatur: quia oratio mensurat

res

res sucessiuas discretas, quod nec numerus nec tempus mensurant.

Decisio quæstionis.

IN hac quæstione illi, qui censent species quantitatis distingui & constitui per rationem mensuræ, orationem veram, & completam speciem quantitatis asserunt: sed quia iam hoc in hoc prædicamento explosimus sit

Conclus. Conclusio, orationem nullatenus esse speciem quantitatis completam, & perfectã existentem in prædicamento quãtitatis, directe, & perse; sed est quædam species incompleta, & imperfecta reductiue pertinens ad hoc prædicamentum considerando illam in ratione mensuræ. Sed antequam probemus conclusio

Nota 1. nem aduertendum est: multipliciter vsurpari hoc nomen, oratio, à logicis. Accipitur enim ab Aristotele in libro primo perihermenias pro voce significatiua ad placitum, &c. & in præsenti non sic accipitur oratio. Alio modo accipitur oratio pro voce aggregata ex distinctis syllabis eam mensurantibus, quæ in partibus suis non habet permanẽtiã, siue sit significatiua, siue non: & isto modo fit in præsentia sermo de oratione ab Aristotele. Quinimo quamuis D. Tho. ita diffinierit orationem in supradicto prædicamento, non est necesse quod sit vox, nam D. Thom. definiuit oratio nem per vocem tanquam per quid notius, vt fieret progressus ad alias orationes, quæ non sunt voces, vt sunt sonitus tubæ, & citharæ. Imo & insaltationẽ sunt suæ orationes: nam motus illi discreti, qui sunt secundũ numerum & proportionẽ orationes dicũtur: & eodem modo mensurantur sicut sonitus citharæ, & sicut sonitus vocis, quæ fit ad cantũ citharæ proportionatus.

2. Nota. Et rursus est notandum, hanc orationem posse dupliciter accipi: vno modo pro ipsis vocibus seu sonis, seu motibus numericis: alio modo pro quadam mensura in ipsis existentibus. Verbi gratia, ista vox cano, potest cõsiderari, vt ex syllabis constat. Et sic est quædam res pertinens ad prædicamentum quantitatis vt aduertit Caietanus in sua logica: quia est sonus quidam, sonus autem pertinet ad prædicamentum qualitatis. Potest accipi alio modo, pro quadam mensura, quæ longitudinem illarum syllabarum mensurat, quæ vocatur apud Poetas Spondeus. Et in hac secunda significatione accipitur ab Aristotele oratio cum dicit, esse mensuram, & priori modo cum dicit orationem mensurari syllaba longa, vel breui. Itaque iste sonus, cano, qui etiam dicitur oratio mensuratur hac specie mensuræ, quæ est oratio & vocatur Spondeus: sicut si diceremus hominẽ mensurari linea, quia eius quantitas per lineam nota fit. Itaque, oratio est nomen æquiuocum, & ad mẽsuram & ad rem quæ mensuratur. His consideratis, probatur conclusio. Nam ratio formalis quantitatis est extensio, vt supra dictum est: sed oratio secundum hanc rationem considerata nõ habet rationem extensionis specificam: ergo nõ habet rationem speciei quantitatis. Consequẽtia probatur, quia species quantitatis diuersificantur per diuersam rationem extensionis. Sed antecedens probatur. Nam oratio non habet aliam rationem diuisibilitatis, si singulæ partes seorsum considerẽtur, quam habet motus prolationis & motus diuiditur ad diuisionem spatij: ergo nõ habet aliam rationem extensionis, quia diuisibilitas est propria passio quantitatis, nec omnes partes simul habent etiam aliam rationem extensionis, quam spatium. Dices quod habet aliam rationem extensionis, quam partes: quia est diuisibilis secundum partes, indiuisibiles sicut numerus; aliam extensionem habet, quam partes, & quam vnitates, si considerentur materialiter; quia est diuisibilis in indiuisibilia: Contra, quia illæ partes, etiam si secundum numerum considerentur, sunt quantæ & diuisibiles, secundum longitudinem, & breuitatem; etiam si considerentur, vt partes orationis; sed longitudo & breuitas non habet aliam extẽsionem distinctam ab extensione spatij, & motus: ergo oratio est per aliud diuisibile: & ita perse non est quantum. Præterea, omnes partes orationis sunt quantæ per accidẽs: ergo tota oratio non potest esse quanta perse. Antecedens patet: quia nullam habent extensionem specierum quantitatis propriam. Consequentia probatur, quia tantum perse & essentialiter non potest resurgere ex quantitatibus per accidens: propterea dicimus numerum Angelorum non esse prædicamentalem, quia vnitates, ex quibus constat sunt vnitates transcendentales, & non prædicamentales: ergo etiam dicemus numerum syllabarum secundum longitudinem, vel breuitatem consideratarum, non esse prædicamentalem: quia ipsæ syllabæ non pertinent perse ad prædicamentum. Et præterea; Nam Aristoteles 5. metaphysicæ vbi de speciebus perse quantitatis tractauit, nullam fecit mentionem orationis: ergo signum est, non esse perse speciem quantitatis: alias diminutus fuisset. Hanc sententiam sequitur Caietanus in prædicamento quantitatis, Albertus 5. metaphysicę commento 18. & ibidem Commentator, & multi moderni ex postris & alienis.

2. Conclu. Secunda cõclusio: Oratio est species imperfecta, & reducta ad prædicamentum quantitatis, considerando illam in ratione mensuræ: quia vt sic mensurat syllabarum durationem, secundum longitudinem & breuitatem: & sicut locum ad prædicamentum quantitatis reduci-

Universidad de Deusto Biblioteca

ducimus, quia est species quædam imperfecta, mensurans substantiam extrinsece: ita reducenda est oratio. Nec ad hoc requiritur, quod sit quantitas perse, sed sufficit, quod sit aliquid quantitatis. Et de hoc iam superius in hoc prædicamento egimus.

Dissoluuntur argumenta.

AD argumenta in aduersum adducta respondetur. Et ad primum dicitur ex Caietano, vbi supra, ibidem Aristotelē aliquas species quantitatis assignasse, non quod veræ sint species illius, sed quia communiter circunferebantur suo tempore, vt species. Et quia tunc non rimabatur exacte naturas rerum, sed ad prædicamenta adunabat in ordine ad prædicationes faciendas, & quia suo tēpore existimabatur, orationem esse speciem quantitatis illam inter species reliquas illius inseruit: non tamen vere censuit esse speciem. Vnde factum est, vt illam in metaphysica prætermitteret, vbi species secundum veritatem & propriam numerabat sententiam. Et quanuis dixerit esse quanta perse ex aliorum loquebatur sententia. Vel secundo respondetur, quod est species imperfecta, & in ratione mēsuræ, non tamen absolute. Et in hac consideratione dixit esse quanta perse, hoc est in ratione mensuræ; non vero absolutè & in ratione quantitatis. Et D. Thom. eandem habet expositionem. Nō enim voluit Angelicus Doctor aliud dicere, nisi quod dixit Aristoteles.

Ad 2. arg. Ad secundum respōdetur, quòd oratio est longa, & breuis non proprie; quia longum & breue sunt passiones lineæ: Sed per metaphoram dicitur longa; quia plus consumit temporis in sui probatione, quam oratio breuis, quæ minus temporis insumit. Et secundo respondetur, quòd est per accidens longa, & breuis, non vero perse: quod requirebatur, vt esset species quantitatis. Ad tertium iam patet ex dictis supra in hoc prædicamento.

QVÆSTIO XXVII.

Vtrùm oratio sit species imperfecta atoma, vel subalterna: & an sit ens per accidens.

1. Argum. ET videtur, quòd non sit species, nec atoma, nec subalterna distincta ab alijs speciebus: quia partes eius non distinguntur à tempore: ergo non est species distincta etiam in ratione mensuræ à tempore. Consequentia videtur bona, & antecedens probatur; quia oratio est tempus mensurans longitudinem & breuitatem syllabarum. Et argumentum confirmatur: Quia totum & partes eiusdem sunt rationis in homogeneis, sed oratio dicit partem tēporis: ergo est eiusdem rationis cum toto tempore: ergo non est species imperfecta distincta à tempore.

2. Argu. Secundum argumentum. Si species rationis multiplicarentur, maxime ex diuersa ratione longitudinis, vel breuitatis in syllabis; sed hac ratione non possunt multiplicari: ergo. Probatur minor. Quia quod syllabæ corruptæ, vel productæ proferantur, & quod sit longa vel breuis, est ex voluntate proferentis, & ex hominum beneplacito: sed hoc non potest dare speciem realem rebus: ergo oratio non est species realis quantitatis.

3. Argu. Tertium. Omnis duratio rerum corruptibilium tempore mensuratur, similiter, & omnis motus: sed oratio est quid corruptibile: ergo non potest alia mensura, quam tempore mensurari: ergo non est ponenda ista species mensuræ.

4. Argum. Quartum argumentum: Si oratio est mensura, vel est realis mensura, vel rationis: non hoc secundum; alias esset relatio vel negatio, vel priuatio: & sic non esset quid mensurans: si ergo est realis, vel est substantia, vel accidens. Non primum, ergo secundum. Sed nec hoc, quia omne accidens habet aliquod subiectum: sed oratio nullum subiectum habet: ergo. Probatur minor, quia non subiectatur vlli tempus, nec in aere, nec alibi: ergo.

5. Argum. Quintum argumentum: Omnis mensura prædicamentalis mensurat substantiam; sed oratio non mensurat substantiam: ergo non est mensura prædicamentalis. Maior patet: quia quantitas est substantiæ mensura: & ita omnis mensura prædicamentalis substantiam debet mensurare.

6. Argu. Sextum argumentum. Omnis syllaba vel est longa, vel breuis: ergo non possunt esse nisi duæ species orationis. Probatur cōsequētia: quia species orationis non possunt variari, nisi secundum longitudinem, vel breuitatem syllabarum.

7. Argu. Septimum. Si oratio est mensura discreta, sequitur, quod vbi sint syllabæ æquales numero, ibi sit oratio eiusdem speciei: sed hoc est falsum: ergo non est mensura discreta: & sic non distingueretur à tempore. Probatur maior: quia in numero æquales vnitates faciunt numeros eiusdē speciei. Probatur minor: quia oratio cōstans duabus syllabis breuibus differt specie ab illa, quæ constat illis longis.

8. Argu. Octauum argumentum: Non videtur quomodo ex diuersis syllabis possit resultare vnū ens perse: quia illæ partes nec se habent vt materia & forma, nec vt actus & potentia: quod

quod est necessarium vt sit ens perse: ergo resultabit ens per accidens.

Decisio quæstionis.

AD quæstionem igitur respondetur, orationem esse speciem imperfectam mensuræ subalternā tamen. Sicut enim anima & species subalterna imperfecta ad animā hominis & leonis, &c, ita oratio est species imperfecta subalterna ad omnes pedes carminum, & ad omnia carmina ad dactilum, spondeum, &c. De quibus vide Soto in hoc prædicamento, & D. Augustinum in libris de musica. Nā species orationis distinguntur penes diuersam proportionem, quam habent secundum longitudinem, & breuitatem: nam hac ratione diuersimode mensurant. Sed quia hæc non multū attinent ad logicam, nolo amplius illa prosequi: & est quoddam ens perse, licet non perse totum, sicut locus est ens perse, licet nō sit species quantitatis perfecta. Et hoc ideo dicitur, quia illæ syllabæ ad inuicem habent in ordine ad modulationem, seu mensuram rationem materiæ, & formæ, sicut supra de vnitatibus dictum est. Et argumenta, quæ contra hoc fieri possent in dicta quæstione, qua quæsiuimus, an numerus esset ens perse, soluta manent.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum argumentum, vt constat ex D. Tho. in supradicto opusculo, cap. 1. aliqui dixerūt ad orationē nihil esse aliud quā multa tēpora diuisa, seu intercisa, ita quod oratio, quæ est spondeus nihil est aliud, quam tēpus mēsurans duas partes huius orationis. Et si fiat argumentū; Nā sequeretur, q̄ nō distingueretur oratio à tēpore, quia pars tēporis nō distinguitur specie à tēpore: Respondēt, negādo cōsequētiā: quia oratio sunt illæ partes, vt indiuisæ. Et sic secūdū hanc rationē oratio differt à tēpore, quia tēpus nō dicit partes indiuisas in sui ratione. Oratio ergo, dicūt isti, est, vt à tēpore nō quomodocūq; nisi quatenus sunt indiuisa. Sed hæc solutio nō videtur vera; & solū refertur à D. Tho. nec approbatur: quia nō est, nisi vnicū tēpus numero constans ex diuersis partibus, nō interruptis, præterito, scilicet, & futuro, quæ in instanti præsenti continuantur. Oratio autē necessario cōstat ex diuersis durationibus realiter distinctis, & non continuatis, vt patet in hac oratione, Dominus. Præterea: Nā Arist. dicit orationē esse aliquid distinctū à tēpore: quod colligitur ex eo, quod dicit, Orationē dico eā, quæ est cū voce. Itē. Nam oratio dicit aliquando duas syllabas seu tres, quarū altera est breuis, altera longa: sed in tempore non est considerare partē breuē & partē longā eo modo, quo lōgū & breue accipitur in oratione: ergo. Vnde ad argumentū dicitur, q̄ ipsa mensura, quę est oratio, vt diximus quæstione præcedenti, est realiter in oratione vocali seu reali: vt cum in illo verso dicitur: Arma virūque cano, idē est realiter illa mensura, qua mensurat, cum illis syllabis prolatis & est intrinseca mensura illarū secundum longitudinem & breuitatē, vt interse dicunt ordinē concentus. Verū est tamen, quod illarum longitudinē & breuitatē cognoscimus, vt alius dixit ex eo q̄, Syllaba longa duo consumit tēpora: sed quæ Dicitur esse breuis tempus sibi vendicat vnū. Tamen tēpus non est mensura, quæ est oratio, sed ipsa longitudo, & breuitas, quæ est in syllabis, illa est quæ est oratio, nā etiam si non esset motus primi mobilis, illæ syllabæ haberent aliquam durationē maiorē, & minorē. Sed contra: nā D. Tho. supradicto ca. 2. dicit syllabas esse indiuisibiles: ergo non habent lōgitudinē. Respondetur, q̄ vult dicere, quod non possunt diuidi in duas syllabas. In hac enim dictione, Maria, & in hac dictione, Thomas, non possumus syllabas in alias syllabas diuidere, licet illa duratio, cuiusrūque posit intelligi cōsumere tempus diuisibile. Itaque illa coexistit tempore diuisibili, non tamen est diuisibilis, sicut solemus hoc dicere de Angelica operatione relata ad nostrū tēpus. Et per hoc patet ad cōfirmationē. Et nota bene hanc solutionē pro intelligenda quidditate orationis. ¶ Ad secūdū respōdetur, q̄ ex natura sua syllabæ habēt lōgitudinē, vel breuitatē, licet in assignanda hac lōgitudine, vel breuitate sint opiniones hominū diuersæ, & placita diuersa in quo falsum dicit Suarez disput. 47. sect. 3. ¶ Ad tertiū respōdetur, q̄ omnis duratio talis tēpore mēsurat, si perse sumatur. Cæterū si sumatur duratio vnius, & alterius, vt interse habēt cōcētū quēdā secūdū rationē lōgitudinis, & breuitatis: sic mēsurātur propria mēsura, quæ est oratio: sicut si homo cōsideretur in se mēsuratur, linea, corpore, vel superficie. Si vero sumatur, vt cōiūctus cū alijs, numero mensuratur, quæ est alia species. ¶ Ad quartū respōdetur, quod oratio est accides reductū ad prædicamētū quantitatis, ex eo, quòd non habet propriam diuisibilitatē, & sicut tempus subiectatur in primo mobili: ita oratio in voce mensurata subiectatur, seu in syllabis mensuratis. Nā parū refert hoc dicere. Sicut enim dicimus orationem esse longam: ita asserere debemus illam longitudinem in ipsam subiectari: nam intrinsece mensuratur per illam.

Ad 2. arg. Ad 3. arg.

Ad quintum respondetur, quod sufficit mensuram prædicamentalem mensurari aliquid substantiæ, scilicet, actionē, vel aliquid huiusmodi, vt patet in tempore.

Ad 5. arg.

Ad textū respōdetur, q̄ ex varia cōbinatione illarū duarū syllabarū adiūcta cū alijs resul

Ad 6. arg.

Universidad de Deusto Biblioteca

tant multæ species, sicut ex varia cõmistione quatuor qualitatum resultant vatij colores. Et hoc patet in arte poetica, vbi sunt multæ species carminum & pedum illorum.

Ad 7. arg. Ad septimum respondetur, quòd quia illæ syllabæ æquales in numero habent alium & alium concentum, seu accentum & longitudinem & breuitatem, componunt aliam speciẽ distinctam, sicut, quãuis homo & equus constent ex duabus partibus materia & forma; quæ illæ partes sunt alterius rationis, saltim in ratione formæ alia species resultat; ita eodem modo dicendum est de partibus orationis. In numeris verò quando est idem numerus vnitatũ sunt eiusdẽ rationis vnitates, & ita eadẽ resultat species. ¶ Ad octauum respondetur, ex conclusione posita in hac quæstione.

QVÆSTIO XXVIII.

Vtrùm locus, tẽpus & motus, sint veræ species quãtitatis.

1. Argum. ET hæc quæstio ista tria comprehendit, quia ex eadem radice de omnibus est sententia ferenda. Et probatur primo locum esse distinctam speciem à linea, corpore, & superficie & vere locatam in prædicamento quantitatis directe. Nam Arist. in logica cap. de quantitate locum ponit speciem quantitatis, & dicit esse quantum perse, & non per accidẽs: ergo intentũ habetur. Et cõfirmatur hoc argumẽtũ: Nã locus habet passionẽ quantitatis, quod est esse mẽsurã substãtiæ: ergo & essentiã. Antecedẽs patet. Et probatur consequentia: quia cui conuenit passio, & essentia competere debet.

2. Argum. Secundo esse formã intrinsecã & extrinsecã sunt rationes sufficiẽtes ad variãdã speciẽ, & distinguenda prædicamenta aliquando, vt patet in loco, & vbi, tẽpore, & quando; sed locus distinguitur à superficie, vt forma extrinseca: nã quatenus propriũ subiectũ afficit superficies dicitur forma intrinseca, vt autẽ circunscribit aliud corpus, habet se vt forma extrinseca eius: ergo vt sic distinctã cõstituit speciẽ, & non potest ad aliud prædicamentũ pertinere, nisi ad hoc: ergo. Probatur minor: quia tribuit illi quandam extensionem, & mensurationem extrinsecam, quæ pertinet ad prædicamentum quantitatis.

3. Argu. Tertio. Nam. D. Thom. supra dicto opusculo 48. capite 6. & alibi sæpe dixit, locum esse quantitatis speciem, & quod habet propriam differentiam distinctam à differentia superficiei, scilicet, esse immobilem: ergo est distincta species à superficie, & hæc species ad nullum prædicamentum potest pertinere, nisi ad prædicamentum quantitatis: ergo.

Quarto. Nam locus ex natura sua dicit quãdam extensionem potentem aliam comprehendere; sed hanc extensionem non dicit superficies; ergo est alia species quantitatis distincta à superficie. Maior patet: quia locus potens est circunscribere & continere locatum. Hoc autem sine extensione, non potest facere. Extensio autem ratio est quantitatis: ergo dicit extensionem de genere quantitatis: & minor illa probatur. Nam superficies non dicit, nisi extensionem secundum latitudinem & longitudinem & non dicit extensionẽ potentem aliquid aliud comprehendere: ergo illa extensio distincta est ab ista, & sic erunt duæ species quantitatis. Et confirmatur: Nam certe locus aliquid addit supra superficiem: superficies enim, quæ aliud corpus non comprehendit non est locus: sed illud, quod addit est de genere quantitatis. Nam non est alterius generis: ergo est distincta species. Probatur cõsequẽtia; Quia ex eo superficies est distincta species, quia addit aliquid lineæ pertinẽs ad genus quãtitatis, nimirũ latitudinem: ergo. 4. Argu.

Quod vero tempus sit species quãtitatis, probo, & sit ¶ Quintũ argumẽtũ: Tẽpus perse est extensum: ergo perse est quantum: ergo perse est in prædicamento. Prima cõsequẽtia est euidẽs: nã ratio quãtitatis constitutiua est extensio. Et probatur antecedẽs; Nam de intrinseca ratione tẽporis est habere partes diuisibiles & extẽsas: ergo de eius ratione est esse extẽsum. Antecedẽs probatur: Nã tẽpus in hoc differt ab instãti, quia instãs est indiuisibile, tẽpus vero est diuisibile, & extensũ, & ita in sua ratione dicit partes extẽsas, quarũ vna nõ est alia. Et cõfirmatur hoc argumẽtum; quia Arist. in prædicamẽto hoc tẽpus numerat inter species quantitatis perse, vt supra visum fuit: ergo. 5. Argum.

Sexto. Implicatio cõtradictionis est quod tẽpus saluetur in aliquo indiuisibili secundum quãcũq; cõsiderationem: ergo ex sua ratione est extẽsum & diuisibile. Consequentia est euidens: Quia si per accidẽs conuenit illi extẽsio, & diuisibilitas, bene posset saluari cum his quæ perse illi insunt absque eo, quod haberet ea quæ per accidens illi cõueniũt: & sic posset saluari sine extensione. Et confirmatur hoc argumentũ; Quia saltim si extensio nõ est de ratione tẽporis per intellectũ posset considerari tẽpus sine extensione: sed hoc fieri nõ potest, quia necessario debet intelligi pars, prior, & posterior in tẽpore, quæ partes etiã necessario debent intelligi diuisibiles: alias tempus continuũ intelligeretur cõpositũ ex indiuisibilib⁹, quod est impossibile: ergo. 6. Argu.

¶ Septimo; Vel tẽpus cõponitur ex indiuisibilibus, vel ex diuisibilibus. Nõ primũ, vt de se cõstat: ergo secundũ, ergo est quãtũ essentialiter; quia illud est essentialiter quãtũ, quod ex diuisibilib⁹ cõponitur. Alia argumẽta adduci possent, sed quia ad 7. Argu.

ad physicos pertinent, omitto prudens: solum ea enim adduco, quæ probant ex proprijs tempus esse speciem quantitatis.

8. Argu. Octauo probatur, quod motus sit quantitatis species vera & propria. Et omnia argumenta, quæ probant tempus esse speciem quantitatis, probant etiam motum esse speciem quantitatis, quia etiam est extensum, & diuisibile perse, & ex sua ratione. Vnde non potest fieri in instanti: sed specialiter. Probatur de motu. Nam D. Thom. 5. metaphysicæ lectione 13. ita dicit, loquendo de tempore, & motu: vnde hæ non solum quantitates per accidens dici possunt, sed magis per posterius, in quantum quantitatis diuisionem ab aliquo priori sortiuntur. Ex quo sic argumentor: D. Thom. asserit tempus & motus esse quanta per posterius, & non per accidens, hoc est, perse secundo: sed sufficit, vt constituantur in prædicamento quantitatis species istas esse quantas perse secundò; ergo reuera sunt quantitatis species. Probatur minor, quia quæ sunt talia perse secundò, non sunt talia per accidens, & sic pertinebunt ad hoc prædicamentum. Et confirmatur hoc argumentum, ex eodem. D. Thom. ibidem. Nam dicit quod Aristoteles egit de speciebus quantitatis in logica, secundum rationem mensuræ; & ita illas distinxit secundum diuersam rationem mensuræ: sed locus & tempus habent diuersam rationem mensuræ ab alijs speciebus: ergo constituent in prædicamento logico diuersam speciem: & sic erunt in illo vt veræ species in ratione mensuræ. Confirmatur hoc argumentum. Nam D. Thom. 11. metaphysicæ lectione. 9. & 5. lectione 7. & lectione 14. & 3. physicorum lectione 4. dicit pertinere locum ad genus quantitatis; & idem dicit opusculo 42. cap. 19.

9. Argu. Nono, motus habet varias species, vt patet ex Aristotele in postprædicamentis: ergo motus est genus: ergo pertinet ad aliquod prædicamentum, & non ad aliud, nisi ad prædicamentum quantitatis: ergo est species illius. Prima consequentia probatur: quia decem genera dicuntur: qũia ad illam omnis species, & genera subalterna reducuntur. Minor probatur: quia quantitas dicit extensionem, & motus eandem importat: ergo pertinet ad hoc prædicamentum.

10. Argu. Decimum argumentum. In motu est peculiaris continuitas distincta à continuitate temporis: ergo motus causat diuersam quantitatis speciem distinctam à tempore. Antecedens probatur. Nam motus omnes, præter motum primi mobilis, non sunt tempus, & sunt aliquid continuum: ergo distincta continuitate à continuitate temporis.

11. Argu. Vndecimo argumentor communiter pro omnibus hic dictis, quod sint species quantitatis: Nam omnia ista non sunt quanta per accidens: ergo sunt quanta perse. Consequentia est bona: quia inter perse & per accidens non datur medium. Sed probatur antecedens; Nam quantum per accidens est illud, quod ex se non habet extensionem, sed illam habet aliunde. Nam, vt ait Aristoteles in prædicamento quantitatis, quantũ enim perse est, ad quod aspicientes, cætera quanta dicimus: & quantum per accidens est illud, quod dicitur tale ratione quantitatis alterius. Sicut substantia non perse dicitur quanta, sed ratione quantitatis, albedo similiter: sed ita nõ dicitur motus & tempus & locus quantum: ergo non sunt per accidens quanta. Probatur, minor: quia non dicuntur quanta ratione quantitatis spatij, v.g. quamuis inde sumatur radix, sed ex propria diffinitione & ratione: ergo.

Præambula ad quæstionem.

IN hac quæstione sunt variæ sententiæ: Quidam enim dicunt de loco veram speciem completã & perfectam esse huiusmodi prædicamenti quantitatis. Et hoc etiam diuersimode à diuersis explicatur. Nã aliqui dicunt esse veram speciem quantitatis in ratione mensuræ, non vero in ratione diuisibilitatis: quia vt dicit. D. Thom. in prædicamento logico, de quantitate agitur sub hac ratione. Verum de hoc in principio huius prædicamẽti dictum est, dicemusque in solutionibus argumentorum, iam enim rationem formalem cõstitutiuam quantitatis solum esse extensionem, & non rationem mensuræ, & hoc tam in prædicamento logico, quam in metaphysico dictum est: quia secundum omnem cõsideratione solũ sunt decem genera rerum: alias metaphysicus fuisset diminutus, si non numerasset hanc rationem formalem entis constitutiuam prædicamenti quantitatis logici. 1. Sent.

Alij verò dicunt, locum esse speciem veram quãtitatis; quia habet aliã rationẽ extẽsionis distinctã à superficie: nã superficies dicit extẽsionẽ intrinsecã, locus verò extensionẽ extrinsecã. Sed hæc opinio falsa est, quia locus nullo modo extendit extrinsece locatum, cum locatũ à propria quãtitate extendatur: ergo nullo modo respectu locati habet extensionẽ locus, nec respectu locãtis: quia locans propria superficie, & linea, & corpore habet suas extensiones & nõ à loco, vt sic. De tẽpore verò etiã est opinionũ diuersitas. Dicunt aliqui, corpus esse diuersam speciẽ quantitatis, & à motu, & à reliquis: quia tẽpus habet propriã extensionẽ distinctã ab extensione motus: & cũ extẽsio sit ratio formalis quãtitatis erit tẽpus alia species. ¶ Alij autem censent, tempus aliam esse quantitatis speciem, non distinctã à motu: sed motus non est species quãtitatis: tempus 2. Sent. 3. Sent.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pus autem esse quantitatis speciem, quia per illud motus extenditur. In ratione verò mensuræ tempus esse quantitatis speciem multi Thomistæ asserunt. Videatur Soto in prædicamento quantitatis: & videtur esse etiam Aristotelis sententia: nam ponit tempus speciem quantitatis, & non in ratione diuisibilitatis: ergo in ratione mensuræ.

De motu autem multi asserunt, quòd licèt essentialiter non sit quantus, esse tamen in eo propriam quandam quantitatem, quæ est proprietas eius perse secundo illi cõueniens: quæ sub genere quantitatis peculiarem constituũt speciem ab omnibus alijs distinctam. Et hanc sequitur etiam Fonseca lib. 5. metaphysicæ capite 13. quæst. 8. & ratio supra adducitur, cui innititur hæc sententia: quia, scilicet, habet propriam extensionem. Sed, vt aperiã, quid secundum Thomisticam doctrinam & veritatem, in hac parte verum censeam sit

Diuisio quæstionis.

PRima conclusio: Locus in ratione diuisibilis, seu extensi nullo modo est species quantitatis (& accipio locum, pro superficie vltima corporis continentis.) Ista conclusio aperta manet ex dictis superius. Nam locus non habet aliam extensionem distinctam ab extensione superficiei: ergo locus non est alia species in ratione extensionis. Consequẽtia est euidens: quia species quantitatis in ratione extensionis distinguitur per diuersam extensionis rationem. Sed antecedens probatur: quia non potest diuidi, nisi secundum latitudinem, & longitudinem. Præterea: Omnis extensio quantitatis continuæ, vel est secundum longitudinem, vel secundum latitudinem, vel secundũ profunditatẽ, nec imaginabilis est alia extensio: ergo omnis extensio vel est linea, vel superficies, vel corpus: nulla ergo alia extensio præter dictas cum dari possit omnis species quãtitatis continuæ, vel erit linea, vel superficies, vel corpus. Quod si habet locus aliam extensionem distinctam secundũ longitudinẽ, vel latitudinẽ, erit alia superficies distincta à superficie corporis. Et hoc esse nõ potest: quia duo accidẽtia solũ numero distincta in eodẽ subiecto esse non possunt: ergo: hæc cõclusio demõstrata est. Vnde Arist. 5. metaphy. nõ numerauit locũ speciẽ quantitatis, quia ibi tractabat de quãtitate in ratione diuisibilis. Et ita diffiniuit, quantũ esse diuisibile in ea quæ insunt; accipimus diuisibilitatẽ radicaliter pro extẽsione: in qua consideratione locus non habebat nouam extensionẽ seu diuisibilitatem.

2. *Conclu.* Secũda cõclusio: Locus in ratione mẽsuræ est species quædã, quæ reducitur ad prædicamẽtum quãtitatis, ex eo, quod mẽsura est aliquid ipsius quãtitatis: sed tamen hæc species est aliquid imperfectũ & reductũ ad hoc prædicamẽtũ. ¶ Hãc conclusionẽ superius docuimus. Et probatur modo, ꝙ sit species quædã in ratione mẽsuræ: quia diuersimode mensuratur quã tẽpus, & superficies mensuret: nã res permanẽtes, & extrinsece mẽsurat. Hoc autẽ totũ est quid imperfectũ in genere quantitatis: quæ est veluti modus ipsius. Et prædicamentũ logicũ, nõ potest secundũ hanc rationẽ constitui, quæ cũ sit diuersa à ratione extẽsionis essent vndecim prædicamẽta, quod est contra Arist. vt vidimus superius. Hæc cõclusio est D. Tho. in supra dicto opusculo 48. & 5. metaphysicæ locis citatis, qui vt minimum sic debet in illis locis intelligi. Etsi dicas, sequitur, quod etiã detur species extrinseca, quæ dicatur linea extrinseca, & in ratione mẽsuræ distinguatur species à loco, quia etiã linea mensuratur extrinsece à linea seu rei longitudine: hoc autẽ est falsum & contra Arist. qui nullã talẽ posuit mensurã in prædicamento quantitatis: ergo: Respõdetur dupliciter. Vno modo cõcedẽdo sequelã. Datur enim species imperfecta in ratione mẽsuræ, quæ dicitur linea, quatenus est extrinsecus mensurans rei lõgitudinẽ tantũ: & illud quidẽ est extrinsece. Sicut enim datur mẽsura, quæ est locus mensurans longitudinẽ, & latitudinẽ extrinsece: ita datur mensura extrinseca, mensurans tantum longitudinẽ rei. Et Arist. non numerauit illã explicite, sed implicite, nã numerando locum numerauit consequenter speciẽ lineæ in ratione mensuræ extrinsece. Secundo respõdetur, quod ista mensuratio longitudinis formaliter includitur in mensuratione loci: & ita non est distincta species imperfecta etiam in ratione mensuræ: non verò extensio intrinseca secundum longitudinem includitur formaliter in extensione superficiei, & ita constituit diuersam speciem in ratione extensionis, quæ est ratio formalis prædicamenti quãtitatis. Etsi dicas: Quare mensuratio extrinseca longitudinis includitur formaliter in ratione mensurationis loci, & non extensio lineæ in extensione superficiei, Respondetur, quòd non potest mensurare formaliter locatum, nisi mensuret formaliter eius longitudinem, & latitudinẽ. At vero bene potest saluari propria extensio secũdũ latitudinẽ sine inclusione formali extensionis secundum longitudinẽ, quia hoc est cõtinuatiua extẽsionis secundũ latitudinẽ, quod nõ reperitur in mẽsuratione secũdũ latitudinẽ, et lõgitudinẽ.

Tertia cõclusio. Motus non est species prædicamenti quantitatis, considerando quãtitatẽ secũdũ suã propriã rationẽ, quæ est extẽsio. Hæc cõclusio est mihi demõstrata in doctrina Arist. Nã motus vt sic, est postprędicamẽtũ, vt asserit Aristoteles in post prædicamẽtis capite 13. de speciebus motus: sed post 3. *Conclu.*

prædicamenta non sunt in prædicamento aliquo tanquam species illius, alias non dicerentur postprædicamenta: ergo. Præterea: Motus, vt asserit Aristoteles & D. Thom. 11. Metaphysicæ lectione 9. vbi eleganter agit D. Thom. de actione & passione & motu, est quid imperfectum & incompletum: ergo non potest esse species prædicamenti quantitatis. Probatur cõsequentia: quia species cuiuslibet prædicamenti est ens completum & perfectum in sua ratione, nec est inferiori, & in tendentia ad aliud. Præterea: Prædicamenta, & omnia quæ in illis sunt directè, formaliter distinguũtur a postprædicamentis, & ab existentibus in postprædicamentis; alias non debuisset Aristoteles numerare postprædicamenta, vt quid distinctum à prædicamentis: ergo motus & omnes eius species distinguntur formaliter ad minus ab omni speciẽ prædicamentali: ergo in nullo est prædicamento. Et ita est communis sententia Aristotelis 3. physicorum, & supra dicto capite, & lectione 9. apud D. Thom. vbi supra, quod motus reducitur ad prædicamentum sui termini. Ex quo sic argumentor: Motus pertinet reductiue ad prædicamentum sui termini, vt si est alteratio ad qualitatem, si augmentatio ad quantitatem, si latio ad vbi: ergo non est species prædicamenti quantitatis directe ibi existens; quia nullum reductum ad prædicamentum est ibi directe: hæc enim sunt pugnantia. Loquimur enim hic de motu secundum quod est actus entis in potentia secundum quod in potentia. Præterea sequitur, quod augmentatio sit perse in prædicamento quantitatis, & non sit perse in illo, quod est contradictorias esse veras. Probatur: Nam est perse in illo, si est species illius, & non est perse, quia reductiue pertinet ad prædicamentum sui termini: ergo. Ex quo patet, quam falsè dixerit oppositum Fonseca vbi supra. Vnde quamuis motus esset quantitas perse secundo non sequitur, quòd sit species quantitatis, quia est quid imperfectum & incompletum, & in via ad aliud.

4. *Concl.* Quarta conclusio quæ plus habet difficultatis sit; Tempus non est species quantitatis (in ratione extensionis, considerando quantitatem) quæ ponatur directe in prædicamento quantitatis. Hæc conclusio est Aristotelis lib. quinto Metaphysicę tex. 18. & lectione 13. apud D. Thom. vbi dicit expresse, tempus & motus esse quanta per accidẽs. Et subdit rationem: Etenim hæc quanta quædam & continua dicuntur, quia illa diuisibilia sunt, quorum sunt ista affectus: atque non dico, id quod mouetur, sed id super quod efficitur motus. Quia enim quantum est illud, ideò etiam motus quantus est: tempus etiam ideo quantum est, quia motus quantus est. Super quem locum ita asserit D. Thom. Distinguit modos quantitatis per accidens; & ponit duos modos quantitatis per accidens, quorum vnus est, quòd aliqua dicuntur quanta per accidens, ex hoc solum quòd sunt accidentia alicuius quanti: sicut album, & musicum, per hoc quod sunt accidentia alicuius subiecti, quod est quantum. Alio modo dicuntur aliqua quanta per accidens, non ratione subiecti in quo sunt, sed ex eo, quod diuiduntur secundum quantitatem ad diuisionem alicuius quantitatis. Sicut motus & tempus, quæ dicũtur quædam quanta & continua propterea quod ea quorum sunt, sunt diuisibilia & ipsa diuiduntur ad diuisionem eorum. Tempus enim est diuisibile & continuum propter motum, motus, autem propter magnitudinem, non quidem eius, quod mouetur, sed eius, in quo aliquid mouetur. Ex eo enim quòd illa magnitudo est quanta & motus est quantus: & propter hoc quod motus est quantus tempus est quantum. Ex quibus locis sic argumentor: Ea, quæ poni debent in prædicamento quantitatis, debent esse quanta perse, & ex propria ratione: sed tempus & motus non sunt quanta perse, & ex propria ratione, sed sunt quãta per aliud: ergo non sunt species quantitatis. Maior patet: quia ex propria definitione, & ratione debet illis competere extensio, & ratione ipsius alijs debet competere. Minor patet ex Aristotele, quia habent hoc finaliter ab extensione spatij. Si dicas, quòd conuenit illis perse esse quanta vt distinguitur contra accidentaliter, quod sufficit vt in prædicamento collocentur tempus & motus, & non est necesse, quod conueniat illis hæc ratio perse, id est, non per aliud, contra nam ex eo, quod conuenit illis ratio quanti per aliud explicat D. Thom. per posterius. Et ita dicit: vnde hæ non solum quantitates per accidens dici possunt, sed magis per postèrius. Ex quo sic argumentor. Ratio quanti dicitur de tempore & motu, de quanto perse analogice: ergo tempus non ponitur, nec motus in hoc prædicamento. Probatur consequentia: Quia ea, quæ ponũtur in hoc prædicamento debent participare vniuoce & simpliciter rationem quantitatis. Probatur antecedens; quia dicitur per prius idest simpliciter de quantitate continua, scilicet, de linea, corpore & superficie: per posterius, idest, secundum quid de quantitate per accidens, scilicet, motu, & tempore: ergo. Non enim potest intelligi ratio quãtitatis conuenire motui & tẽpori, nisi per ordinem ad quantitatem spacij; sicut nec accidens rationem entis potest participare, nisi in or-

Universidad de Deusto Biblioteca

dine ad substantiam. Vnde prius ista diuisio debet fieri, quantum aliud perse, aliud per accidens. Et postea, quantum perse: aliud continuum, aliud discretum. Continuum; aliud linea, aliud corpus, aliud superficies. Explicatur hæc ratio, & confirmatur. Nam tempus & motus sunt secundum quid quantitates: ergo non possunt collocari in hoc prædicamento. Probatur antecedens: Quia participant rationem quantitatis secundum quid, & in ordine ad quantum continuum perse & ita non possunt intelligi in ratione quanti, nisi in ordine ad quantitatem perse spacij. Præterea probatur conclusio: Nam tempus est quidam modus, seu proprietas motus: sed motus est quid incompletum, & imperfectum: ergo & hæc proprietas illius erit quid incompletum, & imperfectum: ergo non ponetur in prædicamento. Consequentia est clara: quia non potest habere incompletum, & imperfectum proprietatem consequutam ad illud, vt incompletum est, quæ sit in prædicamento. Nam licet intellectus animæ rationalis separatæ sit in prædicamento qualitatis, & anima in nullo prædicamento collocetur, non consequitur intellectus animam, vt est quid incompletum; sed tempus consequitur motum, qua ratione est actus imperfectus & quid in potentia, & absolute tempus in genere extensi habet extensionem imperfectam & incompletam. Præterea secũdum Aristotelem non habet tempus rationem quanti, nisi ratione motus: sed motus nõ est in prædicamento, vt ostendimus: ergo nec tempus. Non enim debet perfectiori modo participare rationem quantitatis, quam illud, quod est sibi ratio, vt sit quantum. & propter quod est tale. Nam iuxta Aristotelis maximã, propter quod vnum quodque tale, & illud magis. Et hanc sententiam tenent viri graues. Vide Caietanum in prædicamentum quantitatis. Nihilominus addendum est tempus pertinere ad prædicamentum quantitatis reductiue, vt quid incompletum, & vt quid attinens ad quantitatem, sicut de loco dictum est.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. respon. AD primum dicitur, Aristotelem dupliciter explicari in prædicamento quantitatis in logica. Primo modo cum asserit locum speciem esse quantitatis distinctam à linea, corpore, & superficie, loqui non ex propria sententia, sed secundum quod communiter tunc opinabatur, & ex aliorum placito. Et quia communiter tunc versabatur in opinione omnium locum & tempus esse veras species quantitatis, & perse quanta, ideo Aristoteles hoc ita sum dixit. Et quia ibi agebat de quãtitate non metaphysicè, sed logicè, non protulit propriam sententiam. In quinto vero metaphysicæ capite de quanto, veras species ex propria sententia recensens omisit locum, & motum, & tempus. Secundo modo explicatur, quod dicat esse species quantitatis reductiue, quia sunt species alicuius proprietatis substantiæ. Sicut si diceremus, animam rationalem esse speciem imperfectam. Etsi dicas; nam dixit, quod sunt quanta perse, vult dicere, quod ex propria ratione habẽt aliquam extensionem: sed hæc extensio non est sufficiens, vt vidimus ad constituendam speciem quantitatis: & dicemus de hac re amplius inferius.

Ad confirmationem respondetur primo quod esse mensuram est passio quantitatis modo inferius explicando, & non habet passionem quantitatis: sicut risibile est hominis passio, & non habet passionem. Vnde non sequitur, quod vt sic, sit homo, sed quod sit passio hominis.

Ad secũdũ respondetur, q̃ non præcise ex esse intrinseco, vel extrinseco diuisio inter species sumitur, nisi participetur ratio generica, & locus, vt sic non est quantum, sed quædã quanti proprietas. Neque etiam extrinsecum, & intrinsecum variant prædicamenta, nisi in illis sit diuersus entis modus, & diuersa formalis ratio. *Ad 2. arg.*

Ad tertiũ respõdetur, D. Tho. ibi loqui secũdũ Arist. mentem, & non ex propria sentẽtia: & ita sicut Arist. est explicandus. Et huius signum est, quod dum commentaretur Aristotelis metaphysicã lib. 5. cap. de quãto non posuit locum nec tempus speciem quantitatis. *Ad 3. arg.*

Ad quartum respondetur, locum non dicere aliam extensionem ab extensione speciei: sed dicit eandem extensionẽ cum alio modo apto ad extrinsecus mensurãdũ. Hoc autem non facit aliã speciem quantitatis: sicut nec linea curua, & recta species sunt quantitatis diuersæ: quãuis non per omnia sit similitudo. Ad confirmationem dicitur, quod superficiei addit locus modum quẽdã, qui est continẽtiæ modus, vel actualis, vel aptitudinalis: nõ tamẽ dicit nouã, nec diuersam extẽsionẽ. Nã superficies solũ dicit longitudinem & latitudinẽ, at verò locus addit continentiã. Sed de hoc in physicis redibit sermo Deo volente. Et hic modus reducitur ad quantitatem. *Ad 4. arg.*

Ad quintũ & sextũ argumẽtũ & ad suã cõfirmationẽ respõdetur, q̃ tẽpus est, quid extẽsum; sed extensio illa cõuenit tẽpori per aliud, nõ perse, vt autẽ esset species quantitatis erat necesse, quod cõueniret perse & nõ per aliud; sicut modo mea substãtia extẽsa est, & habet partẽ extra partẽ: sed quia hoc illi cõuenit per quãtitatẽ non est in prædicamẽto quãtitatis. Et quanuis, non sit in omnibus similitudo inter *Ad 5. & 6. respon.*

ter supra dictas extensiones. Quia substantia non habet in sua ratione habere partes extensas, quod habet tempus; sed sufficit, vt tempus non sit in prædicamento diuerse, quod illa extensio conueniat illi per aliud, quia ex hoc sequitur, quod sit extensio secundum quid, & imperfectum in illo genere. Secundo respondetur, quòd extensio secundum quid, & dicitur extensio de illa, & de extensione corporis & lineæ & superficie analogice, quia participat rationem extensionis à quanto continuo. Vnde quantum abstrahendo à perse & per aliud, est analogum, & diuiditur in quantum perse & per aliud analogice & proportionalitatis, & proportionis analogia, & non constituit prædicamentum quantitatis; sed quantum per se, vt distinguitur contra per aliud est generalissimum huius prædicamenti, & ita est extensio temporis, & motus imperfecta extensio, & secundum quid: vnde non constituit hoc prædicamentum, nec species illius. Itaque nec in se, nec in ordine ad extensionem perse, est simpliciter extensio, sed secundum quid, quæ participat rationem extensionis in ordine ad quantitatem perse, sicut accidens rationem entis in ordine ad substantiam.

Ad 8. arg. Ad octauum respondetur, & ad primã autoritatem D. Thom. patet ex dictis. Et ad secundã autoritatem nostri Doctoris & ecclesiæ respondetur, quod nihil aliud vult dicere, quàm Aristoteles. Vnde cũ Aristot. vt Caietanus dicit, in hoc prædicamento, non constituat ibi species, nisi secundum opinionem cõmunem suo tempore, & non secundum rei veritatem: ita est explicandus D. Thom. qui est Aristotelis anima in explicanda sua doctrina. Aliam expositionem dedimus superius.

Ad 9. arg. Ad nonum respondetur, quòd motus est quid imperfectum, & suæ species similiter. Vnde non pertinent ad aliquod prædicamentum, nisi reductiue.

Ad 10. argum. Ad decimum patet ex dictis: nec motus nec species sunt quanta perse & simpliciter, sed per aliud, & secundum quid. Et hoc sufficit vt accipiantur vt mensuræ alicuius, & quodammodo pertineant ad quantitatem, non verò constituũt veram speciem quantitatis.

Ad 11. & vlti. arg. Ad vndecimum & vltimum respondetur, per accidens accipi dupliciter ex Aristotele in 4. & quinto metaphysicæ, & vt distinguitur contra perse, vt idem valeat, quod accidentaliter, & non in aliquo modo perseitatis, & vt distinguitur contra per aliud, quomodo accidens est ens per aliud, scilicet, per substantiam, & non accidentaliter. Et isto modo motus est extensus, & tempus est extensum, sed hæc extensio est secundum quid extensio, & ens imperfectum, sicut motus est ens imperfectum.

QVÆSTIO XXIX.

Vtrùm recte ab Aristotele assignentur proprietates quãtitatis.

ET primo ponam conclusiones, quibus cuiuslibet proprietatis essentia declarabitur: post modum argumenta, quæ contra quamlibet proprietatem fieri solent dissoluam, vt lucide & perspicue procedamus.

Prima conclusio: Prima quantitatis proprietas rectè assignatur ab Aristotele. Est autem hæc proprietas, quod quantitati nihil est contrarium. Hanc conclusionem probat Aristoteles per exempla. Nam bicubito & tricubito nihil est contrarium, sicut nec lineæ, aut superficiei, aut corpori: & eodem modo potest esse exemplum in discreta quantitate. Nam ternario, aut quaternario nihil est contrarium. Et probatur: Nam contraria proprie sunt duæ formæ positiuæ sub eodem genere, mutuo se expellentes ab eodem subiecto: sed magnum & paruum, bicubitum, & tricubitum non sunt huiusmodi: ergo quantitati nihil est contrarium. Nam si illi esset aliquid contrariũ, maxime supradicta essent cõtraria. Maior constat ex his, quæ in superiori prædicamento diximus de proprietatibus substantiæ. Minor probatur: quia eadẽ res est magna & parua, & bicubita & tricubita, nec se ab eodem expellunt subiecto. Tertio. Quia magnũ non fit paruum etiam respectu eiusdem per receptionem alicuius formæ, & expulsionem alterius: quod requiritur ad verã contrarietatem; sed per additionem, vel deperditionem alicuius partis, vel per cõpressionẽ vt patet in certa: ergo & omnes rationes, quibus probabimus substantiæ nihil esse contrariũ, probatur etiã quãtitati nihil esse cõtrariũ. Sed cõtra est argumentũ ex Arist. quod magnũ & paruũ sunt cõtraria: sed magnũ & paruũ pertinẽt ad quantitatẽ: ergo. Respondet Arist. multipliciter huic argumẽto. Primo dicit, q̃ magnum, vt sic, & paruũ vt sic, nõ sunt quantitates, sed pertinent ad prædicamentũ relationis. Et probat Arist. quia ratio quantitatis, cõuenit quãtitati sine ordine ad aliud: sed magnum & paruum non conuenit alicui sine ordine ad aliud: ergo nõ est quantitas paruũ & magnũ, vt sic. Patet, antecedens: Nã linea sine ordine ad aliud est linea, paruum vero minime: *1. Proprietas.*

Universidad de Deusto Biblioteca

quia granum sinapis in ordine ad aliud granum eiusdem speciei magnum esse solet: & in ordine ad alia diuersæ speciei, est minimum, vt inquit Christus; & mons etiam est paruum respectu magnorum montium: vnde magnũ, vt sic, totũ suũ esse habet in ordine ad aliud, licet vt aliquid sit magnum præsupponat quãtitatem. Nec inconuenit vnius prædicamenti rem passionem esse rei alterius prædicamenti, vt patet: nam intellectus, est in prædicamẽto qualitatis, & est passio hominis, qui est in prædicamento substantiæ. Secundo respondet Aristoteles, magnum & paruũ non esse contraria. Quia nullum subiectum respicit simul duo contraria in gradibus perfectis: quia contraria sunt, quæ ab eodem subiecto mutuo se expellunt: sed paruum & magnum sunt in subiecto eodem simul respectu diuersorum: ergo. Sed contra est argumentum. Quia augmẽtatio, & diminutio sunt motus contrarij: ergo terminantur ad terminos contrarios; sed terminantur ad magnum & paruum in quantitate: ergo magnum & paruum sunt contraria: & ita quantitati aliquid est contrarium. Soto respondet, quòd magnum & paruum vt reductiue pertinent ad substantiam sunt contraria. Sed contra: quia substantiæ nihil est contrarium: ergo etiam magnum & paruum, vt reductiue pertinent ad substantiam non sunt contraria. Et ideò respondetur, quòd quando dicimus, motus esse contrarios, qui terminantur, ad terminos contrarios, accipitur contrarietas non in rigore, quæ est oppositio duarum formarum sub eodem genere, maxime distantium, & ab eodem subiecto se expellentium; sed accipitur contrarietas improprie pro quacunque incompossibilitate, & repugnantia. Et ita magnum & paruum, quatenus accipiuntur vt termini augmentationis & diminutionis habent repugnantiam: quia quatenus vnum motum terminant, non possunt alium terminare: licet eadem res possit esse parua & magna. Sed de hoc agitur, in de libris de generatione. Sed est contra argumentum: Quia magnum & paruum sunt duæ formæ positiuæ, & sub eodem genere continentur, & ab eodem subiecto mutuò se expellũt: ergo sunt proprie contraria; & rigorose. Antecedens probatur: Quia paruum dicit aliquid certis terminis circunscriptum, & determinatum: sed cum aduenit magnum excludit paruum, ita vt non sit illis terminis, quibus antea erat determinatum: ergo vere vnum excludit aliud. Respondetur, quod probat hoc argumentum magnum, vt sic respectu eiusdem, respectu cuius est, magnum non posse esse paruum, & sic esse incompossibilia, vt termini sunt motus supradictorum, sicut terminus à quo, & terminus ad quem: non autem probat quod sit vera contrarietas. Est etiam aliud argumentum Aristotelis contra eandem conclusionem. Nam locus sursum, & deorsum sunt contraria: & tamen pertinent ad quantitatem: ergo quantitati aliquid est contrarium. Et confirmatur; Quia linea recta, & curua opponuntur, & sunt quantitates. Opponuntur, inquam, contrariè: ergo quantitati est aliquid contrarium. Respondetur ad argumentum: quod locus sursum & deorsum sunt opposita, non verò proprie contraria, nisi accipiantur cum contrarijs qualitatibus, ratione quarum, vt inducunt illas possunt habere contrarietatem; & linea recta & curua, vt sic ad qualitatem pertinent, vt adduximus ex Diuo Thoma superius in hoc prædicamento. Vide Caietanum in hac proprietate. Hæc autem proprietas, non est quarto modo, quia conuenit substantiæ, vt supra visum est.

Secunda conclusio: Optime assignatur Aristotele secunda proprietas quantitatis, quæ est, vt non suscipiat magis & minus. Probatur conclusio demonstratiue: Quia vnum bicubitum, non est magis bicubitum alio, nec vnus ternatius est magis ternarius, quam alius, & similiter, nec minus: & ratio huius est, quia in hoc nullam habent latitudinem. De hoc iam in proprietatibus substantiæ dictum est: quia etiam substantia non suscipit magis & minus. Vnde hæc proprietas non est proprietas quarto modo: quia conuenit etiam substantiæ. Et adhuc magis probatur conclusio: Nam sola quantitas suscipit magis & minus intensiue, vt inductiue patet in omnibus: sed quantitatis non est qualitas: ergo non suscipit magis & minus. Maior patet: quia sola qualitas habet latitudinem intensiuam: quantitas enim ex eo quod se habet ad modum substantiæ, & est accidens consequens materiam primam, habet ab illa indiuisibilitatem. Quomodo autem Diuus Thom. vocet augmentũ quantitatis augmentum intensiuum 1.1.quæstione 52. articulo 2. ad primum, & 2.2.quæst. 24. articulo 5. ad primum, vide ibi Caietanum. Non enim loquitur de intensione proprie & in rigore, sed similitudinariè; nam sicut intensio qualitatum fit sine additione nouæ qualitatis: ita rarefactio fit sine additione nouæ quantitatis per extensionem prioris. 2. Concl.

Tertia conclusio. Tertia proprietas quantitatis optima est ab Aristotele assignata: & est talis, vt sit maxime proprium quantitati vt dicatur æqualis, vel inæqualis. Hanc Conclusionem probat Aristoteles inductiue: ita, vt quantitas dicatur æqualis & inæqualis, vt linea lineæ, numerus numero, &c. & ratione quantitatis cætera dicantur æqualia. Sed nota, quod æqualitas potest dupliciter sumi, vno modo proprie, vt distinguitur contra similitudinem: & nihil aliud est, quam relatio vnius quanti ad aliud quantum secundum negationem excessus, & sequitur quantitatẽ: ita quod ipsa sola est æqualis, vel inæqualis: & si quid aliud dicitur æquale vel inæquale non nisi, secundum quod quantum est dicitur. Appellantur nãque duo homines æquales quia eorum quantitates æquales sunt: & duæ actiones æquales: quia earum tempora æqualia sunt: & tempora, quia motus æquales sunt, & motus, quia spacia æqualiter sunt. Alio modo sumitur æqualitas transsumptiue seu metaphoricè; & idem est, quod perfecta similitudo, & nihil aliud est quam relatio vnius se habentis per modum quanti: ad aliud se habens per modum quanti secundum negationem excessus hinc, & inde: Et sic æqualitas sequitur quantitatem similitudinarie dictam, quæ vocatur quantitas virtutis: vnde reperitur extra genus quantitatis. Albedo enim, vt tres in Socrate, & vt quatuor in Platone similes sunt: sed quia non perfectè assimilantur æquales nõ sunt. Si autem albedo intẽdatur, & fiat vt quatuor iã sunt similes perfectè; hoc est æquales: & diuinæ personæ æquales dicũtur. Sed contra: nam si esset solum vna quantitas in mũdo, illa esset verè quantitas, & tamen nec æqualis nec inæqualis alteri: ergo. Probatur minor: quia non est aliud extremum, cui æqualis dicatur. Et confirmatur: Quia si essent duæ quãtitates, solum illæ essent, vel æquales tantum, vel inæquales tantum, & non æquales vel inæquales: male ergo hanc assignat Aristoteles proprietatẽ esse quantitatis. Probatur consequentia, quia proprietas consequitur statim posito illo, cuius est proprietas: sicut risibilitas posito homine consequitur statim. Aliqui respondent huic argumento, & probat Suarez hanc solutionem sectione 5. disputatione. 45. quod cum omnis quantitas debeat habere partes, totum erit inæquale respectu suarũ partium. Cæterum hæc solutio mihi non placet, quia omnis proprietas consequitur aliquam essentiam, seu gradum: & si essentia illa est vna numero, debet proprietas esse vna numero, & sic proportionabiliter. Vnde si est vnus homo est vna risibilitas & non plures risibilitates: & ita si est vna quantitas est vna æqualitas vel inæqualitas. Si autem diceretur æquale vel inæquale totum respectu partium cum etiam partes sint multæ & æquales, vel inæquales inter se signatæ possent essent multæ passiones eiusdem rationis in vno numero indiuiduo quod est impossibile: imo infinitæ respectu partium ad totum quia sunt infinitæ partes, & omnes inæquales toti. Præterea, quia inæqualitas ista totius ad partes & partium inter se, non potest esse proprietas realis: ergo non est passio quantitatis. Et ideò respondetur aliter, quod æqualitas, potest sumi dupliciter: vno modo formaliter vt dicit relationem, alio modo fundamentaliter seu aptitudinaliter. Si accipiẽtur formaliter, non est passio quantitatis, vt probat argumẽtũ. Sed si dicẽda est passio accipiẽda est quãtitas nõ in vno indiuiduo, sed in pluribus: & tũc propriũ est quantitatis esse æquale, vel inæquale, sicut dicimus propriũ esse relatiuorũ, quod dicantur ad conuertentiã. Si autem sumatur aptitudinaliter seu fundamentaliter, tunc vna quantitas sola, habet hãc proprietatem, quia est apta, vt sit æqualis vel inæqualis alteri si sit aliud extremum æqualitatis. Hæc autem æqualitas est modus quidam ipsius quantitatis, & per omnia se habet sicut supra diximus de passionibus substãtiæ. Ad confirmationẽ respõdetur, quod esse æquale est accidẽs quantitatis: similiter esse inæquale præcise, esse verò æqualem, vel inæqualem passio est, sicut dicimus de propositione, quod significare verum, est accidens & similiter significare falsum: sed significare verum, vel falsum explicat essentiam propositionis, quę est referri ad obiectum significatum tale. Et idem solemus dicere de numero pari, vel impari. 3. Concl.

Quarta conclusio. Aliæ proprietates etiam tribuuntur quantitati, quarum vna est, quod proprium est quantitati esse diuisibile, diuisione quantitatiua. Hæc conclusio adeo certa est, vt non egeat probatione. Quia quantum ex eo, quod est quantum debet habere partes extensas: & ita ex necessitate debet esse diuisibile: & hæc est proprietas quarto modo quæ cõuenit omni soli & semper. Et si consideretur quantitas, vt est extensa vt quo, vbi est diuisibilitas in radice, sicut est risibilitas in radice in rationali considerato secundum genus, & differentiam. Et hæc diuisibilitas vt est communis quantitati continuæ & discretæ abstrahit à diuisione in infinitum, vel non. Continuum autem est diuisibile in infinitum, vt patet tertio physicorum textu. 24. & 1. physicorum textu. 15. Discretum autem diuisibile est non in infinitum, quia nullus numerus datur, qui constet infinitis vnitatibus. Sed dices, hæc diuisibilitas, quæ est passio quantitatis, est diuisibilitas physica, aut mathematica? vel quæ diuisibilitas est ista? Respondetur ab aliquibus esse diuisibilitatem abstrahentem à mathematica vel physica diuisione. Diuisio mathematica vocatur illa, quę fit per designationem intellectus, quę vnam partem ab alia separat. Diuisio physica illa est, qua realiter totum in suas partes separatur, & hoc loquendo de quantitate in genere. Nam si fiat sermo de quantitate continua, eius diuisibilitas est physica: si autem 4. Conc.

Universidad de Deusto Biblioteca

tem loquamur de quantitate discreta, est mathematice diuisibilis. Alij dicunt, passionem quantitatis esse diuisibilitatē physicam: quia etiam si actus diuisionis non possit fieri circa omnem qualitatem, vt circa quantitatem cœli vel minimi, habent tamen huiusmodi potentiam ad diuisionem, quæ aliunde, & ab extrinseco impeditur. Et numerus constat quod est diuisibilis physice ex eo, quod habet partes, etiam si actualis diuisio forsan repugnet illi. Quia binarius duorum hominum, non potest non esse binarius manentibus illis hominibus nihilominus, quia est totum quoddam, bene potest intelligi diuisibilitas totius in suas partes, sicut cœlū diuisibile est in materiā & formam, etiam si non detur diuisio physica aliquando illarum, & non manebit hominum illorum binarius, si alter esse desinat. Et de hoc diximus dum assignaremus essentiam quantitatis.

5. Concl. Quinta conclusio: Esse finitum, vel infinitū non est passio quantitatis, ita quod sit in quātitate aptitudo ad suscipiendam infinitatem, vel in se, vel in aliqua sui specie. (Et accipimus infinitum simpliciter in genere quantitatis, hoc est pro infinito in actu & cathegorematice, non syncathegorematice.) Hæc conclusio satis demonstratur ab angelico nostro Doctore 1. part. quæst. 7. artic. 3. Nam impossibile est, quod detur tale infinitum in quantitate, ergo impossibile est, quòd sit passio quātitatis. Consequentia est euidens: quia passio debet subiecto conuenire: sed impossibile non conuenit subiecto: ergo. Sed antecedens probatur: quia omnis quantitas, si est in rerū natura debet habere aliquā figurā: impossibile est infinitum habere figuram: ergo impossibile est dari quantitatem infinitam. Probatur minor: Quia figura est quæ certis terminis claudi tur, & infinitum non potest claudi certis terminis. Maior patet, quia figura est passio quantitatis. Vide D. Thom. eodem loco. Dices, quod ex eo, quod quantitas est, est finita vel infinita, & ita erit eius passio. Sed respondetur, quòd hac ratione posset dici, quod esse finitam, vel Deū, est passio quantitatis, quia si est quantitas: ergo est finita vel Deus, quia est vna disiūctiua, cuius vna pars est vera, ergo tota est vera: & ideo fuit posita conclusio cum illa formalitate. Vide D. Thomam. 5. metaphysicæ lectione 15. & Caietanum supra dicto loco primæ partis. Sed contra istam conclusionem est argumētum, quia communiter dicitur finitum, vel infinitum esse passionem quantitatis: ergo. Et confirmatur: Nam Aristoteles hoc videtur dicere supra dictis locis. Et etiam ratione probatur: quia si daretur linea infinita, potest poni passio quantitatis. Respondetur, quod admisso illo impossibili sequitur, quod sit passio, & nō sit passio, sicut si homo esset lapis, esset homo vt patet ex hypothesi, & non esset homo, quia est lapis & lapis non est homo, quia ex impossibili sequitur quodlibet contradictoriarum. Ad Aristotelē respōdetur primo quod loquebatur ex suppositione, si daretur linea infinita ptineret ad quantitatem: sed antecedens est impossibile. Ex hoc infertur non bene assignasse Scotum supra dictam passionem dicēdo. 2. metaphysi. quæst. 6. quod esse finitam, vel infinitam est passio quantitatis, accipiendo infinitum in potentia. Quia si loquatur de quantitate in genere non est diuisibilis in infinitum, vt patet: quia non cōuenit hæc diuisibilitas quantitati discretæ. Si loquatur de quantitate continua esse finitam, vel infinitam, non est passio quantitatis, quia non est diuisibilis finite, sed in infinitū, & ita deberet dicere, quod esse diuisibile in infinitum, est passio quātitatis continuæ. Disiuncta enim non debent assignari pro passionibus, nisi quando altera pars disiuncti potest competere quantitati in se, vel in suis inferioribus. Nam si repugnat pars disiūcti, totū disiunctū nō debet dici passio. Nō enim est passio hominis esse risibile, vel chimęra, sed ibi impertinenter, se habet, vel chimęra.

Sexta conclusio: Esse mensuram est passio quantitatis. Hæc conclusio est communis animi conceptio. Et nota, quod mensura dupliciter potest accipi, actiue & passiue. Actiue est, quod res sit apta ad mensurandum aliud: passiue vero, quod sit apta, vt mēsuretur ab alio. Cum ergo asserimus, proprium esse quantitatis esse mensuram, accipimus mensuram actiue, id est, proprium est quantitatis, quod possit assumi vt id, per quod quantitatem alterius rei cognoscere possimus. Et si argumentaris, nam vnitas est maximè mensura, & nō est quātitas, sed principiū quātitatis, & nec est quātitas cōtinua vllo modo nec principiū illius: ergo esse mēsurā, nō est quātitati propriū. Respōdetur, quod est proprietas, nō quarto modo, sed conueniens omni quantitati, & non solum quantitati. Et probatur conclusio: Nam omne quantum est aptum esse æquale alteri, sed omne æquale est aptum ad mensurandum alterū: ergo omne quantum est mensura, & etiam potest intelligi conclusio de mensurabilitate passiua. Nam quantum ex eo, quod tale, est aptū mensurari, & cognoci per aliquid sibi æquale. Et hinc traductum est nomen mensuræ ad certificatiuum cuiuscunque, siue sit in quantitate virtutis, siue in perfectione. Vide D. Tho. 1. metaphysicę statim in principio. Et solent mensuræ tres assignari cōditiones. Prima est, quod sit nota certa, & fixa, vel secundum rem vel secundum acceptionem nostram, quia cōparatur, ad mensurata, vt principium ad conclusiones. Secunda quod sit paruæ quātitatis, & ita omnes mensuræ reducuntur ad aliqua minima, 6. Conclu.

minima, nō amplius diuisibilem. Tertia quod sit homogenea, vt linea altera, linea nensuretur & corpus ab alio corpore, numerus numero: & duratio duratione, quia huiusmodi mensuratio fit per similitudinem quasi vniuocam, quæ non potest esse, nisi inter ea, quæ sunt ali quo modo homogenea. Et non est necesse, q̄ sit homogenea rigorose, sed sat est, quod habeat aliquam proportionem. Et hæc de hac quæstione sufficiant: de mensura tractatur in 10, metaphysicæ.

QVÆSTIO XXX.

Vtrùm quantitates distinguantur à re quanta.

IN hac quæstione fuit celebris opinio Nominalium, quantitatem nō distingui realiter à re quanta: sed eadem res quæ est substantia, est etiam quantitas: & vocatur substantia quatenus est ens per se, quantitas quatenus extendit substantiam & dicunt in vno quoque composito materiali, tot esse quantitates, quot sunt entitates materiales realiter distinctæ. Vnde aliam quantitatem habet materia equi aliam forma, aliam albedo &c. Et istæ quantitates se penetrant, sicut entitates materiales se contingit penetrare. Hanc opinionem habet Ocham venerabilis inceptor 1. parte suæ logicæ cap. 44. & 45. & quodlibeto. 7. quæst. 25. cap. 17. Ita etiam sentit Aureolus apud Capreolum in 2. d. 18. artic. 2. Gabriel in 2. distinct. 10. & Marsilius in 2. distinct. 12. quæst. 2. Adam Godam in 4. quæst. 5. Saxonia 1. physicorum quæst. 7. nec explicant isti autores satis, an inter substantiam & quantitatem sit distinctio ex natura rei, an solum per operationem intellectus. Magister Soto, in capite de quantitate quæst. 2. art. 2. videtur docere ipsos sentire nullam esse distinctionem realem inter quantitatem, & rem quantam ex natura rei: sed solū distingui ex natura rei, licet realiter sint idē. Et probant hanc sententiam. Primo: Quia rerum distinctio non est asserenda, sine necessitate, sed ista distinctio realis, sine necessitate asseritur: ergo. Prob. minor: Quia omnia, quæ nos asserimus habere substantiam per quantitatem, possumus saluare in substantia per se ipsam: nam substantia per se ipsam potest habere partem extra partem, & situationem formalē: ergo. Probatur antecedens: Nam sicut substantia vna se ipsa est distincta ab alia substantia: ita pars substantiæ se ipsis sunt distinctæ, & extensæ: non igitur ad hanc extensionem faciendam ponenda est quantitas. Ex hoc sequitur, quod ex eo, quod vna res se ipsa ab alia distinguitur, etiam se ipsa poterit esse in loco distincto. Et in hac ratione nullam videntur admittere distinctionem ex natura rei. Nam si ex natura rei ponerent distinctionem, non se ipsa substantia esset extensa, sed per formalitatem à se distinctam, sicut non bene dicimus, quod similitudo se ipsa disgregat visum etiā si sit idem realiter cum albedine, quæ se ipsa visum disgregat.

Secundum argumentum: Nam si quantitas distinguitur à re quanta, sequitur quod vna numero posit esse susceptiua contrariorum: hoc autem est falsum, quia hæc proprietas est propria substantiæ: ergo nullo modo conueuit quantitati: ergo non distinguuntur. Hic etiam videntur asserere, nullā esse distinctionem realem formalem inter quantitatem, & substantiam realem, quia alias non recte argumentarentur. 2. Argu.

Tertium argumentum: Nam si essent res distinctæ substantia, & quantitas, sequeretur, quod possent separari, & quod substātia posset manere sine quantitate: hoc autem est falsum: ergo. Sequela probatur: Nam duæ res distinctæ bene possunt per diuinam potentiam separari, sicut habent distinctum esse. Minor probatur: quia substantia, etiam separata quantitate haberet partes extensas: ergo haberet effectum formalē: ergo & quantitatem, quia effectus formalis quantitatis, sine quantitate esse non potest. Et certe, alia argumenta adducit Soto, & alij pro hac sententia, quæ nullius momenti sunt, & ideo prætermitto illa. 3. Arg.

Deciditur quæstio.

OPpositam sententiam habent quos Reales vocant, & illā tenent Angelicus Doctor 3. part. quæst. 77. art. 2. & in 4. dist. 12. quæst. 1. artic. 1. vbi idem tenet Scotus q. 2. Durandus, Maior, est comuniter Theologi in illa distinctione. 12. & Thomistæ in supra dictis locis, & Herueus quodlibeto 1. q. 15. Aegydius Theoremate. 36. Albertus primo physicorum tractatu 2. cap. 4. Soncinas 5. metaphysicę quæst. 19. Quinimo hæc sententia est Aristotelis 3. Metaphysicæ tex. 17. Et 1. physicorum tex. 13. ait substantiam, & quātitatem non esse vnum, sed multa. Et 7. metaphysicę tex 8. ait lōgitudo, latitudo & profunditas quātitates quidē sunt, sed nō substantia: quantitas enim non est substantia, sed magis cui hæc insunt. Et secundo de anima text. 65. ait substantiam esse sensibilem per accidens; quantitatem per se: ergo non sunt idem omnibus modis, alias eodē modo essent sensibiles. Et primo physicorum tex. 33. ait substantiā non esse per se diuisibilem sed per quantitatē. 2. Senten.

Et probatur hæc sententia rationibus firmis. Primo probo, quantitatem distinguī formali-

Universidad de Deusto
Biblioteca

maliter à substantia: Nam quantitas & substãtia pertinent ad diuersa prædicamenta: ergo distinguuntur formaliter. Antecedens per se notum est in doctrina cõmuni omnium. Sed consequentia probatur: quia prædicamẽta formaliter distinguuntur, & cum dico distingui formaliter intelligo distingui essentialiter, & definitione, ita quod nec definitio substantiæ sit definitio quãtitatis, nec è conuerso. Et istę formalitates habent esse seclusa operatione intellectus: & similiter habent distinctionẽ operatione intellectus seclusa (voco definitionem largo modo descriptionem quo natura substantiæ & quantitatis explicatur) Quod verò prædicamenta formaliter distinguantur, probo: alias, si quantitas & substantia haberent eandem formalitatem, cum sint entia completa sub eodem genere collocari, & ordinari possent, quod est impossibile. Præterea probatur: Nam prædicamentum quantitatis est prædicamentum accidentis, prædicamẽtum substantiæ est rerum, quæ sunt sustantię, & substantia & accidens distinguuntur essentialiter, & formaliter, vt constat: si quidem ens dicitur analogice de illis, & ita non possunt habere eandem essentiam. Et hoc magis patet ex eorum diffinitionibus, quæ sunt diuersæ: ergo. Præterea, Nã in mirabili transubstãtiatione panis in corpus Christi, substantia panis conuertitur in corpus Christi, & quantitas nõ conuertitur: ergo quantitas ad minus formaliter distinguitur à quantitate: alias si eandẽ habet essentiam similiter conuerteretur in Christi corpus, sicut conuertitur substantia panis, ergo formaliter distinguitur substantia panis, & qualitas. Et hoc mihi ita certum est, vt oppositum improbabile, & periculosum existimem, vt à censendo abstineam.

2. Conclu. Dico secundo quantitas distinguitur realiter à substantia, tanquam res à re, sicut albedo à substãtia distinguitur, itaq; sunt duo entia realia realiter distincta, quorũ vnum sine alio esse potest. Hanc conclusionem non est difficile persuadere ex sacratissimo mysterio Eucharistiæ: nã in illo Christus separauit quãtitatẽ à substantia panis conuertens panem in suum corpus, & conseruans quantitatem panis: ergo realiter tanquam res à re distinguuntur. Antecedens probatur. Quod conuerterit panem est fides catholica: quod maneat quantitas patet experientia, quia manet longitudo, latitudo, & profunditas: ergo manet quantitas. Quod hostia sit longa, sit lata, & habeat grossitiem, quis non videt? Præterea: Nam quãtitas est sensibile commune, & albedo verbi gratia est sensibile proprium: sed ibi videt oculus quantitatem, & tactus sentit quantitatem: ergo manet quantitas facta consecratione. Præterea: Nam ibi sunt accidentia: sed hæc sustentantur in quãtitate, quæ est immediatũ subiectum: ergo. Respondent Nominales, quod facta consecratione manet quantitas accidentium non vero quantitas substantiæ. Sed contra: quia nec aliud corpus, nec alia substantia consecrata potest esse penetratiue in eodem loco cum hostia consecrata: ergo manet quantitas substantiæ quæ cõueria est. Antecedẽs patet: consequentia probatur: quia aliæ qualitates cum suis extensionibus bene se habent penetratiue: Nam albedo, dulcedo, sapor, penetratiue se habent. Et iam supra dictũ est, nullam aliam rem extensionem facere tam in substantijs, quam in accidentibus, nisi quantitatẽ, ratione cuius cætera omnia sunt extensa. Et quia hoc mihi constitutissimum est, vide alias rationes in Magistro Soto, quæst. 2. de quantitate & in Soncina & alijs autoribus supra citatis.

Dissoluitur argumenta.

AD primum respõdetur, quod hæc distinctio vrgentissimis de causis assignatur, quia sicut substantia, per se alba esse nõ potest, ita nec quãta, & ista forma, quæ facit talem effectum, cum sit proprietas materiæ distinguitur realiter à toto cõposito. Et de hoc iam diximus in principio huius prædicamenti, tam materiale enim accidens non potest identificari in toto composito, quod habet multum actualitatis, nec cum materia, quia est pura potentia, nec cum forma, quia non est subiectum capax accidentium. Et loquimur de forma corporali. Ita D. Thom. quæst. 77. 3. par. artic. 1. Cum forma vero spirituali constat non posse identificari, quia est spiritualis nec vna substantia quantitatiue est distincta ab alia, nisi per quantitatem: est verò distincta entitatiue per suam entitatem. *Ad 1. arg.*

Ad secundum argumentum. Quod esse susceptiuum contrariorum, vt subiectum magis principale est proprietas substantiæ, non vero vt subiectum minus principale. Sed de hoc diximus in superioribus. *Ad 2. arg.*

Ad tertium respondetur, quòd in præsenti ita contingit, quod quantitas separatur à substantia: & poterit Deus facere vt existat substantia, sine quantitate, nec erit in loco tunc, nec habebit partes extensas, quia deficit ratio formalis horum, quæ est quantitas, sed erit in vniuerso, tanquam pars illius, non tamen erit in loco sicut de Angelo solet dici 1. par. quod potest non habere applicatam suam virtutem alicui loco: & ita potest non esse in loco, erit tamen in vniuerso, vt pars illius. Nec valet argumentum Molinæ, quia, si aqua sit in vase & separet Deus quãtitatem ab aqua, manebit tunc aqua in vase, sicut in loco per suam extensionem substãtialem Quod probat, quia si Deus reproducat quantitatem debet reproducere en eodem *Ad 3.*

in eodem vase: ergo signum est, quod erat antea ibi aqua. Respondetur quod Deus poterit reproducere quantitatem vbicũque voluerit, & ibidem erit aqua localiter, vbi fuerit reproducta quantitas: quia illa est ratio existendi aquæ in loco, sicut Angelus erit in loco, vbi suam applicuerit virtutem. An vero rem realiter distinctam Deus possit separare ab illa, à qua realiter distinguitur, vtrũque est probabile. Nam licet aliqua realiter distincta possit Deus separare, quia non habent tantam dependentiam, nõ tamen omnia, vt patet in duobus relatiuis. Sed de hoc alibi dicemus. Et de hoc prædicamento satis: nam ista poteriora iudicaui, quæ disputarentur.

DE PRAEDICAMENTO ad aliquid.

DE hoc prædicamento agit angelicꝰ Doctor multis in locis suæ doctrinæ. Sed vide ipsum 1. part. quęst. 13. arti. 7. q. 28. quęst. 32 artic. 2. quæst. 42. art. 1. & 2. quæst. 45. art. 3. ad 2. secunda secundæ quæst. 81. artic. 1. ad 3. 3. par. q. 2. artic. 7. ad 2. quæst. 16. artic. 6. ad 2. quæst. 1. artic. 1. ad 2. quæst. 35. artic. 4. ad 3. 2. contra gentes. capi. 11. 12. 13. 14. 4. contra gentes cap. 14. ad medium, & capite. 24. 5. metaphysicæ lectione 19. 10. metaphysicæ, lectione. 9. & 10. de potentia quæst. 3. artic. 3. quæst. 7. art. 8. 9. & 10. & 11. decimo de veritate. quæst. 1. art. 5. ad 15. quæst. 3. artic. 2. ad 8. quæst. 4. artic. 5. q. 21. artic. 1. quodlibeto 1. art. 2. quodlibeto. 7. artic. 4. quodlibeto. 9. artic. 4. quodlibeto 12. artic. 1. opusculo 34. capit. 3. & 4. opusculo. 48. tractatu 5. 1. distinct. 19. artic. 1. & 2. & multis alijs locis, metaphysi. 1. & logici hoc prædicamento.

QVÆSTIO XXXI.

Quomodo distinguantur relatiua secundum esse, & secũdum dici.

HAnc quæstionem primò explicamus, vt statim fiat accessus ad ea, quæ propriè ad hoc pertinẽt prædicamentum. In hac quæstione explicãda sunt varia placita apud metaphysicos, & logicos. Suarez disputatione 40. sectione. 3. numero. 6. approbat sententiam quorundam asserentium relationem secũdum dici vocari relationẽ rationis, & esse idẽ cum illa: quod censuit Henricus quodlibeto. 3. quæst. 4. & Auicẽna lib. 3. suæ metaphysicę, qui dicunt relationem secundum dici solum esse illam, quæ habet esse in intellectu, & conuenit rebus, quæ non sunt absolute ad aliquid, sed solum secundum quod ab intellectu concipiuntur, & dicuntur, & explicantur ad modũ relationum, cum reuera non sint. Quod nihil aliud est, quã habere relationem rationis. Ipsi vero magis placet hæc asserere, primo quod relatio secundum dici, non est idem quod relatio transcendentalis, imo ab illa condistinguitur, si sumatur cũ præcisione, & relatio prædicamentalis ab ipso, etiam dicitur relatio secundum dici, quia etiam ipsa dicitur cum habitudine ad aliud. Et dicit relationem secundum dici esse illam, quæ in ipso dici habitudinẽ habere videatur, in esse tamẽ nullam habeat nec transcendentalem, nec prædicamentalẽ. Et licet sint res omnino independentes ab extrinseco, à nobis cõcipiuntur cũ respectu ad aliud propter nostrum modum imperfectum concipiendi, vel propter suam eminentiam, quia est causa eminenter continens suos effectus. Sicut de Deo dicũt Theologi, non posse videri perfectè, aut comprehendi, quin in eo cognoscantur creaturæ, licet Deus non dependeat ab extrinseco. Et in eadem quæstione numero 10. dicit relationem secundum esse diuidi in relationem prædicamentalem, & transcendentalem. Itaque datur in creaturis secundum ipsum aliqua vera relatio secundum esse, realis, completa, & quæ non pertinet ad prædicamentum relationis, sed ad multa pertinet prædicamenta, & propterea vocatur transcendentalis relatio. Et probatur primo. Quia ordo ad aliquid realiter, includitur in omni cõceptu entis creati, nam omne ens creatum quatenus tale est, dicit habitudinem essentialis dependentiæ ad ens increatum, & ideò est analogice ens: omne item accidens dicit essentialem habitudinẽ ad subiectum ob quam dicitur entis ens: & in omnibus generibus videbimus speciales habitudines, quæ conueniunt illis essentialiter, vt patet, nam in genere substantiæ materia & forma ha-

Universidad de Deusto Biblioteca

ma habent inter se veram & realem habitudinem essentialiter inclusam in proprio esse illarum, & ideo vna diffinitur per habitudinem ad aliam: ergo dantur vere relationes secundũ esse, trãscendentales tamen, quia reperiuntur & in genere substantiæ, & in quãtitate, & qualitate, &c. Et confirmat hoc ex sententia D. Thom. 1. part. quæst. 28. artic. 1. vbi sic dicit: Ea quæ dicũtur ad aliquid significant secundum propriam rationem solum respectum ad aliud: qui quidem respectus aliquando est in ipsa natura rei, vt pote quando aliquæ duæ res secundum naturam suam ad inuicem ordinatæ sunt, & in inuicem inclinationem habent. Huiusmodi relationes oportet esse reales: sicut in corpore graui est inclinatio, & ordo ad locum medium, vnde respectus quidam est in ipso graui respectu loci medij. Et similiter de alijs huiusmodi. Quæ ratio maxime procedit de respectu transcendentali: nam secundum illum respectum maxime reperiuntur res ordinatæ ad inuicem. Et patet hanc esse sententiã D. Thom. Nam grauitatis inclinatio, non pertinet ad prædicamentum relationis, & est ratio secundum esse: ergo.

Antiquissima fuit opinio alia etiam Thomistarum asserentium relatiua secundum dici ea esse, quæ sunt res absolutæ omnino, cæterũ nõ possunt explicari, nisi per ordinẽ ad aliud. Sicut scientia est relatiua secundum dici, quia in rei veritate habet essentiam absolutam qualificatiuam subiecti: verum hæc absoluta essentia non potest explicari, nisi per obiectum, non quia dicat ordinem ad illud, sed quia sua essentia exigit huiusmodi explicationem per ordinem ad aliud. Exemplum satis accommodatum est illud de omnipotentia Dei. Videmus enim rem absolutam omnibus modis esse Dei omnipotentiã, cæterum non possumus nos illam explicare, nisi per ordinem ad ea, quæ facere potest. Nã hac ratione Deus est omnipotens, quia omnia facere potest, quæ cõtradictionem nõ implicãt: sed quia omni scius D. Thom. in hac parte nos docuit, ex eius doctrina veritas explicada est.

Decisio quæstionis.

1. Concl. PRima conclusio: Nomina relatiua secundũ dici dicũtur illa, quæ sunt imposita ad significandas res, quas consequuntur quædam habitudines, sicut mouens & motum caput, & capitatum, & alia huiusmodi, & ita significata per talia nomina sunt relatiua secundum dici, hæc est expressa sententia D. Thom. multis in locis, sed aperte 1. part. quæst. 13. artic. 7. ad 1. Et si queris, quare illa dicũtur relatiua secundum dici: cum reuera non sint relatiua, respondetur, quod multiplici de causa sic appellãtur. Primo quia, vt dicit D. Thom. videntur esse relatiua propter relationes adiũctas, & reuera nõ sunt, & quia illas relationes adiũctas habẽt dicuntur relatiua secundum dici. Secundo dicuntur relatiua secundum dici ex eo quod important respectus ad aliud, vel tanquam ad finem, vel tanquam ad obiectum, vel tanquam ad causam. Et vt explicemus quod dicunt respectum, & quod reuera ille respectus non est relatio, sed aliquid aliud, ideo vocantur relatiua secundum dici, vt opponuntur relatiuis secundum esse. Ex quo sequitur, quod esse relatiua secundum dici non est ad placitum, nec cõsistit in solo dici, ita vt propterea dicantur, relatiua secundum dici, quia dicuntur præcise relatiua; quia sic etiam Deus esset relatiuum secundum dici, quia potest â me dici relatiuum, tale & concipi per modum ad aliud: & tamen non est Deus, vt sic relatiuum secundum dici, licẽt aliqua nomina dicta de Deo sic dicantur propter relationem annexã & coniunctã: quomodo creator dicitur relatiuum secundum dici. Nam etsi creator non respiciat, vt sic, quid extrinsecum, habet tamen relationem respiciẽtem extrinsecum, sibi coniunctam. Si enim separes relationem rationis à creatore, non respicit creator aliquid extrinsecum, ita quod sua essentia sumatur in ordine ad illud. In creaturis autem verbi gratia intellectus, & scientia dicuntur relatiua secundum dici: quia non solum habent relationem adiunctam: sed quia ipsæ essentiæ etiam sumuntur per ordinem ad extrinsecum. Et prima ratio est essentialis omni relatiuo secundum dici: secũda verò est propria alicuius relatiui secundũ dici, non in quãtum relatiuum secundum dici, sed in quantũtale relatiuum. Et per hoc soluitur quoddam argumentum, quod fieri poterat. Sequitur secundo, non dici relatiua secundum dici, quia sint relatiua rationis: quia relatiua rationis aliquã simpliciter, & secũdum esse, sunt relatiua. Tota enim essentia generis est ad speciem: sicut & tota essentia patris ad filium: in quo antiqui fallebantur. Et his positis probatur nostra conclusio: Nam creator, iustificator sunt relatiua secundum dici: & tamen non dicunt ordinem in sua ratione formali ad aliud, sed solum coniunctam habent relationem secundũ esse: ergo. Illa conclusio D. Tho. est vera: probatur minor: nam nemo negabit minorem, si enim ista nõ sunt relatiua secundum dici, nulla dabuntur. Probatur inquam minor: Nam creator in suo conceptu formali nõ dicit ordinem realem ad creaturam, alias essentia diuina sumeretur ab aliquo extrinseco: nã creator essentiam diuinam dicit, nec ordinem rationis, alias esset relatiuum secundum esse: nam ille ordo rationis relatio est secundum esse: ergo ex hoc relatiuum secundum dici appeliatum est: quia habet coniunctã relationem. Nam ex eo quod Deus creat, sequitur creaturam referri ad

ri ad ipsum, & ipsum ad creaturam per relationem rationis, & habet relationem dominij cõiũcta, siue formaliter siue fundamẽtaliter proximè. De quo dicemus infra. Verum est, quod si loquamur de relatiuis secundum dici, non ita ample, sed prout sunt in creaturis, quod tũc relatiua hæc secundum dici, quæ habent aliquas relationes sibi adiunctas dicit ordinem ad aliquid extrinsecum in sua ratione & essentia. De quo statim.

2. Concl. Secunda conclusio: Nullatenus dantur relatiua secundum esse transcendentalia, & quæ reperiantur in omnibus, siue in multis prædicamentis. Hæc con. est D. Tho supra dicto arti. 7. vbi sic dicit: Ad 1. ergo dicẽdum est, quod relatiua quædam sunt imposita ad significandum ipsas habitudines relatiuas, vt dominus seruus, & pater, filius, & huiusmodi. Et hęc dicuntur relatiua secundum esse. Dicit esse relatiua secundum esse, id est, nomina relatiuorũ secundum esse, quæ imposita sunt ad significãdum ipsas habitudines relatiuas, scientia vero significat habitudines qualificatiuas. Et sic videbis hoc contingere in reliquis. Vnde falsum patet esse, dicere, quod scientia est relatiuum secundum esse, & materia similiter pariter, & forma, quod asserebat Suarez, quia non sunt ipsæ habitudines relatiuæ. Et probatur præterea conclusio: Nam absolutum secundũ esse & relatiuum secundum esse distinguũtur essentialiter; Sed scientia verbi gratia, & intellectus, & alia huiusmodi, sunt absoluta secundum esse: ergo non sunt relatiua secundum esse. Maior patet, quia pertinent ad diuersa prædicamenta. Minor probatur: quia scientia habet essentiam absolutam secundum esse, quia sua essentia pertinet ad prædicamentum qualitatis: prædicamentum autem qualitatis absolutum est secundum esse. Secundo probatur conclusio: Nam poterat responderi huic argumento, quod relatiuum secundum esse transcendens, & absolutum, non distinguũtur, sed sunt idem essentialiter, relatiuum vero secundum esse prædicamentale distinguitur ab absoluto secundum esse. Contra sic argumẽtor: ergo relatiuum secundum esse transcendentale est absolutum secundum esse: ergo maledicitur, quod sit relatiuum secundum esse. Præterea ex hac opinione sequitur, quod non detur absolutum secundum esse, vel quod est idẽ dicere absolutum secundum esse, & relatiuum secundum esse transcendentale. Probatur sequela: Quia omne ens creatum est relatiuum secundum esse vt ipse probat vbi supra: ergo nullum est absolutum secundum esse. Quod si voluerit intelligere, quod absolutum secundũ esse sit idem formaliter cum relatiuo secundũ esse transcẽdentale potuisset non ita loqui, sed vti communi modo loquendi metaphysico, quia nihil peculiare dixit sic loquendo. Præterea, ens diuiditur per relatiuum & absolutum: ergo omne ens vel est relatiũ vel absolutũ: ergo illud relatiuum transcendentale est absolutum, vel relatiuum: non relatiuum, alias nullum dabitur absolutum: ergo est absolutũ. Et præterea. Nam metaphysici communiter dicunt esse prædicamenta absoluta, & prædicamenta relationis, & non dicũt omnia prædicamenta esse relatiua secũdum esse: ergo Suarez contra omnes metaphysicos, vel loquitur, vel sentit. Præterea. Scientia secundum suam vltimam differentiam est qualitas: ergo secundum suam differẽtiam vltimam est absoluta & qualificatiua subiecti: ergo quacũque ratione consideretur, non est relatiuum secundũ esse. Probatur consequentia: quia relatiuum secundũ esse etiam trãscendentale non debet nec qualificare, nec quantificare subiectum, &c. Sed præcise ad aliud referre.

Solent à metaphysicis variæ assignari differentiæ, quibus cognoscamus, quomodo distinguantur relatiua secundum dici à relatiuis secundum esse. Constituam illos, atque examinabo: & in hac tertia conclusione omnes istæ differentiæ continebuntur. Prima differentia assignari solet, quod relatio prædicamentalis requirit aliquod fundamẽtum reale absolutũ: hoc autem non requirit relatio secundum dici, & hæc quidem differentia vera est, sed habet se antecedenter ad relationis essentiam. Secunda differentia est, quod relatio secundum esse & prædicamẽtalis requirit terminum realem, & realiter existentem, non verò relatio secundum dici. Hæc differentia non est vera secundum aliquos: quia relationes tertij ordinis non requirunt in alio extremo formaliter terminum realiter nec materialiter aliquando, vt patet in logica mensurata ab ente rationis eius obiecto, quæ refertur, relatione reali ad illud in ratione mensurari, & non est terminus eius, vllo modo realiter, nisi ratione fundamenti: relationes verò secundum dici bene possunt respicere ens rationis, & rem nullo modo existentem: quia vt aliquid sit obiectum vel finis non est necesse vt existat, & ita scientia, & cognitio potest esse de re non existente, & de aliquo obiecto rationis, vt patet in cognitione qua cognoscitur secunda intentio. Et de scientia logicali aliam differentiam asignant aliqui, quod respectus secundum dici reperitur eiusdem ad se ipsum, non vero prædicamentalis: vt patet in scientia diuina, quæ est relatiuum secundum dici respectu essentiæ diuinæ à qua non distinguitur, nisi ratione. Hoc, inquam, falsum est: quia relatiuum secundum dici debet esse saltim respectu termini formaliter distincti, aliàs animal & homo ad inuicem cõparata essent relatiua secundum dici, & idem respectu sui ipsius, quod est falsum nam respectus secundum dici tantam requirit distinctionem,

Universidad de Deusto Biblioteca

nem, sicut respectus secundum esse, licet non tantam realitatem semper requirat, vt cõstabit inferius. Dominus Caietanus opusculo de ente & essentia capite 7. quæst. 15. constituit aliam differentiam, quod relatiua secundum esse solum respiciũt terminum sub ratione termini: sed relatiua secundum dici respiciunt terminum non sub ratione termini, sed sub ratione causæ, vel effectus vel obiecti, vel subiecti vel huiusmodi. Et sumitur hæc differentia ex intrinseca ratione relatiui secundum esse: nam quia eius essentia tota consistit in respiciendo aliud, hinc fit, quod aliud pure sit terminus: quia sicut efficiens non est causa nec subiectum, nec aliquid huiusmodi sed præcise se habet ad aliud, terminus respectus, ex necessitate solum debet esse terminus. Et quia in relatiuis secundum dici relatiuum non totum suum esse habet ad aliud sed est absolutum secundum esse, & simpliciter, fit consequens, quod aliud non respicit nisi vt causa, vel effectus, vel obiectũ, vel quid huiusmodi. Et quãdo dicimus, quod relatiua secundum esse respiciunt terminum sub præcisa ratione termini, volumus dicere, q̃ nullo modo aliquid aliud habet terminus, nec facit nisi terminare. Sed contra: Nam motus actio & passio dicuntur relatiua secundum dici, & tamen non respiciunt aliquid, nisi sub ratione termini: ergo. Maior patet: minor probatur: quia specificantur ex terminis: ergo solum aliquid sub ratione termini respiciunt, siquidem respiciunt sub ratione specificantis. Respondetur, quod motus respicit terminum non quomodocunque sed vt adquirendum, & constituendum per motum: vnde motus habet rationem viæ, & terminus nõ præcise respicitur vt terminus, sed vt quid adquirendum. Et idem est de actione & passione, & ita de alijs proportionabiliter. Relatiua vero secundum esse solum respiciunt terminum, vt terminus, quia solum sunt respectus quidam.

Secundum argumẽtum est contra hanc differentiam: Omnis respectus in communi solũ respicit aliud sub ratione termini, abstrahendo ab omni alio. Si vero sumatur cõtractè, vt est talis, vel talis respectus, dicit habitudinem ad talem terminum, quę sit causa, vel effectus, vel obiectum vel aliquid huiusmodi, vt patet de patre, quia respicit filium, vt quid causatũ per ipsum, saltim in creaturis: ergo supradicta differentia est falsissima. Respondetur, quod quãdo dicimus relatiua secundum esse respicere terminum sub ratione termini, nolumus dicere, quod respiciat terminum in communi: nã respiciunt terminũ particularem, in ordine, ad quem specificãtur, vt patet in patre, qui respicit filium, & filius respicit patrem: sed etiã si respiciant particulares terminos nõ illos sub alia ratione respiciunt. Nec tamen pater respicit filium formaliter, vt causatum ab illo, licet illa res, quæ respicitur, vt terminus in creaturis sit causata, non tamen à relatione sub illa ratione respicitur. In relatiuis secundũ dici semper respicitur, vt aliquid, quod causatur aliquo modo, vel causatur ab illo. Si autem fiat sermo de relatiuo in communi, abstrahendo, à relatiuo secundum esse, vel secundum dici, respicit terminum solum sub ratione generica termini, abstrahendo ab hoc, quod est præcise terminare, vel causare, vel efficere. Tertio sic argumentor: Vnio hypostatica dicit transcẽdẽtalem habitudinem ad Verbum diuinũ, & tamen non respicit illum, nisi sub pura ratione termini: & tamen vnio hypostatica nõ est relatiuum secundum esse. Itidem argumentũ fieri potest de essentia diuina, quando exercet officium speciei in ordine ad visionem diuinã, quæ essentia præcise terminat intellectum, & non informat illam: & ita pręcise respicitur vt terminus. Et tamen intellectus respiciens non est relatiuum secundum esse: ergo. Respondetur, quod Verbum diuinum dicitur pure terminus, vt intelligamus nõ excercere aliquam causalitatem formalem respectu vnionis: vnio tamen attingit realiter verbũ vniendo ipsum humanæ naturæ. Et per hoc patet ad illud de essentia diuina. Alia differentia assignari solet, quod relatiua secundum esse sunt simul natura, non vero relatiua secundũ dici. Sed agemus de hoc in proprietatibus relatiuorum. Assignatur præterea alia differẽtia. Nam relatio secundum esse nunquam fit per se ex actione alicuius agentis, sed consequitur. Et ita dicit Aristo. 5. physicorum, ad relationem non esse per se motum. Sed relatiuum secundum dici in creaturis, est maximè intentum ab agente: & ita fit per actionem saltim formaliter, vt cõtingit in calore, vel saltim est pars alicuius per se intenti. Quod dico propter materiam primam. Et ratio est, quia relatio secundum esse non est instituta à natura, nisi ad hoc, quod aliquæ res se respiciant ex vi alicuius fundamẽti realis. Et ideò talis relatio nihil aliud est, quam respectus consurgens posito fundamento, & reliquis necessarijs. Relatio secũdum dici nõ est ad hoc instituta, sed ad aliquid aliud quod potest per se intendi, vel potest esse pars per se intentæ rei. Ex quo sequitur alia differẽtia: quod relatio secundum esse nunquam potest esse per se principium agendi aliquando, vt patet in potentia actiua in scientia informia alijs.

Dissoluuntur argumenta.

AD primum respondetur, quod etiam si omne ens creatum includat ordinem ad aliud, non sequitur, quod sit relatiuum secundum esse: quia erat necesse, quod ille ordo & respectus esset ad aliud, tanquam ad terminum *Ad 3. arg.*

minum, vt sit relatiuum secundum esse, cuius totum suum esse sit respicere aliud. Nam & si potentia respiciat obiectũ, non est totum suũ esse respicere, sed qualificare subiectum, vt operetur circa obiectum: & ita est simpliciter secundum esse absolutum & non relatiuum, licet dicatur relatiuum secundum dici rationibus dictis. Ad confirmationem ex D. Thoma 1. p. adductam respondetur, non velle dicere, nisi quod relatio secundum esse aliquando est relatio realis, nimirum quando illæ res ex natura sua ordinatæ sunt in ratione causæ, vel effectus, vel alio quouis modo reali. Quinimo ex hoc loco conuincitur oppositum: quia dicit sanctus Doctor, quod ea, quæ dicuntur ad aliquid significant secundum proprium rationem solum respectum ad aliud. Et constat, quod scientia, verbi gratia, non significat ex propria ratione solum respectum, sed quid absolutum qualificatiuum substantiæ. Non tamen vult dicere D. Thomas, quod omnis respectus est relatio secundum esse, vt patet luce clarius recte inspicienti. Sed tamen contra supradicta est argumentum: Sequitur saltim, quod omnia, quæ sunt in rerũ natura sint relatiua secundum dici, etiam Deus ipse: hoc autẽ absurdum videtur: ergo & illud, ergo sequitur. Probatur sequela: Quia omnia respiciunt aliud, vel habent aliquas relationes annexas: ergo ex supra dictis omnia sunt relatiuã secundum dici: quia ad hoc sufficit vnum ex supra dictis. Ad hoc argumentum respondet Caietanus de ente & essentia, capite 7. quæst. 15. quòd res, quæ sunt in mundo sunt in triplici differentia. Aliæ sunt absolutæ, quæ absoluuntur ab omni causa extrinseca: quales sunt substantiæ omnes completæ, quæ absoluuntur à subiecto & termino, cum in suo esse ab illis non dependeant: quia habent esse per se absque alterius creaturæ adminiculo. Aliæ sunt res omnino oppositæ, quæ propter suam minimam entitatem nec absoluuntur à subiecto, nec à termino, sed pendent ab vtroque. Et huiusmodi sunt relationes prædicamentales, & secundum esse: quia sunt accidentia. Aliæ verò sunt res medio modo se habentes, quæ non absoluuntur ab omni extrinseco, licet absoluãtur à termino, vt scientia, potentia, & cætera, quæ respiciunt subiectum, quatenus sunt accidentia, & obiectum: & ista sunt relatiua secũdum dici. Sed contra: quia res primi generis in quantum entia creata dicunt ordinem ad ens increatum, & etiam ad suum finem: ergo non sunt omnino absolutæ: maximè quia sunt perfectibiles ab aliquo extrinseco: ergo dicunt ordinem ad illud. Quælibet enim res dicit ordinem ad suam perfectionem, eiusdem generis: & maximè, quia in omni re est potentia obedientialis, vt faciat Deus de ipsa quidquid voluerit: ergo non sunt omnino absolutæ. Aliqui respondent, quòd in primo genere res constituuntur, quæ in sua diffinitione non dicunt ordinem ad aliquid extrinsecum: & ita sunt substantiæ completæ, quæ in ratione talis non dicit in sua diffinitione ordinem ad aliud, licet sub ratione creati & imperfecti ad aliud dicat ordinem. Alij autem dicunt, quod concludit omnia esse relatiua secundum dici, quia important in se ordinem ad aliquid extrinsecum, siue in ratione substantiæ, siue in ratione entis, siue alia ratione.

Secundum argumentum contra supra dicta: Nam quid facit relatio adiunctã, vt res, cui adiungitur dicatur relatiuum secundum dici. Verbi gratia, creator est relatiuum secundum dici, quia ex eo, quòd Deus creat habet relationem adiunctam: nam est in re veritate quid absolutum, & quod non importat ordinem ad aliud, cum dicat essentiã diuinam, quæ non sumit suam essentiam ab extrinseco. Respondetur, quod facit multũ: nam ex eo, quod habet relationem adiunctam ex necessitate nostro modo cognoscendi, debet explicari, vt talis in ordine ad aliud. Nec possumus dicere, quid sit creator, nisi dicendo producens creaturam. Et quia ex necessitate exposcit in ordine ad nos istum modum explicandi eius rationem, hinc fit, quod sit relatiuum secundum dici: Deus autem non habet, vt sic, relationem adiunctam, & ita potest à nobis explicari dicendo, quod sit substantia infinita actus purus & cætera non explicando eius essentiam per ordinem ad aliquid extrinsecum, licet cognoscatur à nobis per species creaturarum.

Hic nota, quod etiam ista relatiua secundum dici dantur in entibus rationis, vt patet in priuationibus omnibus. Ex dictis in hac quæstione sequitur, quid sit relatio secundum esse, & prædicamentalis. Nam est accidens, cuius totum suum esse, & essentia est se habere ad aliud, tanquam ad terminum præcise. Per illud verbum, accidens, excluduntur relationes diuinæ, & relationes rationis. Sed contra: Nam, si relatio est accidens: ergo totum suum esse non est ad aliud. Probatur consequentia: quia debet etiam inhærere subiecto, & dicere in. Respondetur, quod diffinitio debet sic intelligi, quod totum esse relationis proprium est ad aliud. Per, ly, proprium, intelligo id, quod ad rationem communem accidentis addit, addit enim referibilitatem ad aliud, & taliter afficit subiectum, quod ipsum ad aliud refert tanquam ad terminum præcise.

Universidad de Deusto Biblioteca

QVÆSTIO XXXII.

Vtrùm relatio ſecundum eſſe, & prædicamentalis ſit ens reale.

1. Argu. ET videtur, quod non. Primo: Omne ens reale præter Deum, habet aliquod cauſatiuum ſui: ſed nulla relatio habet aliquod cauſatiuum ſui: ergo nulla relatio eſt ens reale. Maior patet, & probatur minor. Si aliqua relatio, verbi gratia, paternitas, habet aliquid productiuum ſui, vel eſt pater, vel filius, vel aliquid aliud: ſed neutrum horum: ergo. Non pater: quia nulla relatio producitur, niſi ad productionem alicuius abſoluti: ſed pater nullum abſolutum producit in ſe: ergo nec relationem. Quod non producatur à filio, probatur: quia in diuinis non poſſet cõcedi, paternitatem à filio produci: alias pater aliquid acciperet à filio, quod eſt falſum. Et in humanis probatur: Nam non producit illam in primo inſtanti ſui eſſe: ergo non producit illam: quia in primo inſtanti ſui eſſe pater habet paternitatem. Probatur antecedens: nam per quam actionem illam producit? nullam enim actionem habet erga patrem filius in illo inſtanti. Et confirmatur hoc argumẽtum: nam paternitas fundatur ſuper genuiſſe, quod tranſit & non eſt: ergo eſt aliquid rationis. Probatur conſequentia: quia relatio, cuius fundamentum non eſt aliquid reale, & ipſa ſimilliter; quia relatio omnem ſuam realitatem habet à fundamento. Antecedens probatur: quia vſque dum ſit genuiſſe, non eſt relatio.

2. Argu. Secundo: Nullum ens reale aduenit alicui ſine ſui mutatione: ſed relatio aduenit ſine ſui mutatione: ergo relatio non eſt aliquid reale. Probatur minor: nam ſi exiſtam albus, & alius in India fiat albus, dicor illi ſimilis, ſine ſui mutatione. Sed maior probatur: quia impoſsibile eſt, quod mihi aduenìat aliqua forma realis, & non det eſſe reale, quod ſi dat: ergo ſub eo genere aliter quam antea me habebam: ſiquidem habeo aliquam denominationem realem, quam antea non habebam, & aliquod eſſe reale accidentale, quod antea non habebam. Quod ſi dicas relationem realem aduenire ſine ſui mutatione, non vero formã abſolutã, contra: nam Deus non dicitur per relationem realem dominus ex tempore, quia mutaretur: ergo relatio realis de nouo adueniens facit aliquam mutationem in ſubiecto. Et certe non eſt intelligibile, quod me in Hiſpania exiſtente albo & eo quod apud Indos naſcatur alius albus, ſim illi realiter ſimilis, & antea non eram realiter formaliter ſimilis. Et confirmatur hoc argumentum: Nam hanc relationem ſimilitudinis non producit, qui eſt apud Indos, quia eius actio non ſe poteſt extendere ad me, nec produxit illam, qui produxit meam albedinem: quia iam non eſt. Et ſit caſus, quod ſit mortuus, nec mea albedo producit illam ſimilitudinem, quia non eſt forma actiua: ergo à nullo producitur: non ergo eſt ens reale.

Tertio: Nulla relatio realis poteſt dependere à non ente, ſed ſcientia dependet à non ente: ergo relatio ſcientiæ ad ſcibile non eſt realis. Maior patet, & videbitur infra, ſed minor probatur: quia non exiſtente ſcibili adhuc eſt ſcientia. 3. Arg.

Quarto ſequitur, quod ſi relatio eſt aliquid reale, per hoc ſolum quod Petrus moueatur adquiret infinitos reſpectus: hoc autem eſt inintelligibile: ergo relatio non eſt aliquid reale. Probatur maior: Nam per hoc ſolum, quod Petrus mouetur diuerſimode reſpicit omnia indiuidua, quæ ſunt in mundo: ergo tot adquirit relationes quot ſunt in mundo indiuidua. Imo ſequitur, quod in Petro ſint infinitæ perfectiones, & relationes actu, quoniam Petrus eſt dupliciter maior ſua medietate. Et quadrupliciter maior ſua quarta parte, & ſic in infinitum: ergo. Et confirmatur hoc argumentũ: Omne accidens reale dicit ſpecialem inhærentiam: ſed relatio, vt relatio eſt, non dicit ſpecialem inhærentiã: ergo non eſt aliquid reale. Conſequentia probatur: quia aptitudinalis inhærentia eſt de eſſentia accidẽtis. Sed minor probatur: quia relatio conſtituitur, non per peculiarẽ modum inhærẽdi ſubiecto, ſed per ordinẽ ad aliud: ergo relatio vt ſic non dicit peculiarem inhærentiam: vnde non erit accidens: & conſtat quod non ſit ſubſtantia: ergo. 4. Arg.

Quinto: Propria ratio relationis prædicamentalis competit relationibus rationis: ergo propria ratio relationis prædicamẽtalis nõ eſt realis. Antecedens probatur ex D. Tho. 1. p. q. 28. articulo 1. qui dicit in genere relationis reperiri aliqua ſecundum rem, & ſecundum rationem: ergo ratio relationis prædicamentalis non debet eſſe realis: alias non competeret relationibus rationis. 5. Argu.

Sexto: Totum eſſe relationis eſt ad aliud ſe habere: ergo relatio prædicamentalis, non eſt accidens. Antece. eſt diffinitio relationis. Conſequentia probatur: Quoniam accidens non ſe habet ad aliud, ſed ex neceſsitate reſpicit ſubiectum in ſua ratione & diffinitione: ergo relatio non eſt accidens: & ſic non eſt ens reale. Subſtantia autem eſſe non poteſt: quia ſubſtantia non ponitur in genere relationis. 6. Argu.

Septi-

7. Argum. Septimo: Relatio prædicamentalis, vt relatio eſt, nihil eſt præter abſoluta: ergo ſimpliciter nihil eſt in genere relationis. Antecedens probatur: Quia ſi ponamus duo alba in rerum natura, illa ex vi qualitatum abſolutarum, quas habent ſunt inter ſe ſimilia omni relatione ſecluſa, & ſuperaddita: ergo relatio nihil eſt. Conſequentia probatur: quia ſi relatio aliquid eſſet ad hoc poneretur in iſtis extremis, vt eſſent formaliter ſimilia. Sed probatur antecedens: quia ſi cogitatione ſepares relationem, ſiue per Dei potentiam, illa duo alba ſunt ſimilia; nec intellectus poteſt aliud concipere cùm habeant vnitatem formalem. Et confirmatur: quia Deus eſt creator, & dominus & columna dextera ſine aliqua relatione ſuper addita: ergo.

8. Argum. Octauo: Propria ratio conſtitutiua prædicamenti relationis, ſcilicet, ipſum ad, eſt aliquid rationis: ergo tota ratio eſt aliquid rationis, & non quid reale. Conſequentia probatur: quia impoſsibile eſt, quod aliqua eſſentia componatur ex ente reali, & rationis, vt diximus in materia de ente. Antecedens probatur: quia, ad, in quantum, ad, non dicit in, ergo non eſt accidens. Conſequentia probatur: quia omne accidens dicit in. Sed antecedens probatur: quia ad, vt ad, eſt oppoſitum in: ergo non includit illud. Nullum enim oppoſitum includit in ſua ratione & eſſentia aliud oppoſitum.

9. Argu. Nono, ad, vt ad, prædicamentale conuenit cum ad rationis conſtitutiuum relationis rationis: ergo non eſt aliquid reale. Conſequentia probatur: quia ens rationis cum ente reali non poteſt conuenire in aliquo reali. Sed antecedens probatur: nam ita relatio generis eſt ad aliud, ſicut relatio paternitatis: ergo iam conueniunt in illo, ad. Si dicas quod illud ad abſtrahit à reali, & rationis, & in relatione reali eſt aliquid reale, in relatione rationis, eſt aliquid rationis, & in communi nec eſt reale nec rationis; contra: quia prima diuiſio entis eſt per reale & rationis: ergo omne ens debet eſſe, vel reale, vel rationis, & non debet abſtrahere. Sicut ſi animal diuidatur per rationale & irrationale; omne animal in particulari debet eſſe rationale, vel irrationale: ergo non poteſt dari talis ratio abſtracta.

10. Argu. Decimo, ad, vt ad, non eſt perfectio: ergo, ad, vt ad, (in relatione prædicamentali loquor) non eſt quid reale. Antecedens probatur: nam alias pater in diuinis haberet aliquam perfectionem, quæ non conueniret filio, quia habet, ad, ad filium, quod ad, non conuenit filio. Conſequentia probatur: quia omnis entitas realis dat aliquod eſſe, & ita dat aliquam perfectionem. Nam ens quatenus ens perfectio eſt: ſi quidem eſt bonum: bonum autem & perfectum idem ſunt: ergo.

Præambula ad quæſtionis diciſionem.

IN hac ſententia fuere variæ metaphyſicorum opiniones. Aliqui enim aſſeruerunt relationem prædicamentalem eſſe aliquid rationis. Hos refert Auicenna in ſua metaphyſica libro 3. capite 10. & Aureolus 1. ſententiarum diſtinctio. 30. quæſt. 1. hanc ſequitur ſententiam. Alij moderni ex parte ſunt hanc opinionem ſequuti, dicentes relationem eſſe aliquid reale, ratione quadam, quatenus dicit, in, eſſe vero aliquid rationis, quæ ratione dicit ad, & reſpectum ad terminum. Quam opinionem vidi defendiſſe ſapientiſsimum magiſtrum meum fratrem Bartholomæum à Medina primarium Salmanticenſem. Nec reputabat inconueniens aliquid rationis eſſe modum completiuum alicuius entis realis, ſicut dicunt aliqui de tempore, & de paſsionibus entis. Ita dicebat ipſe relationem dicere aliquid rationis, vt quid complens eſſentiam relationis prædicamentalis. Hoc tamen de relationibus diuinis negabat.

Alia tertia opinio eſt, relationem prædicamentalem, quantum ad omnia & quantum ad rationem communem accidentis, & quantum ad ſpecialem rationem relationis, quæ eſt ad, eſſe quid reale.

Quæſtionis deciſio.

PRima concluſio: Relatio prædicamentalis, eſt aliquid reale, vt diſtinguitur contra ens rationis, & aliquid potens in rerum natura exiſtere. Hæc concluſio ita aperta eſt, vt ſit ridiculum illam in dubium reuocare. Eſt ſententia Ariſtotelis in hoc capite, & 5. metaphyſicæ vbi relationem conſtituit vnum genus entis realis ex æquo diuiſum contra alia prædicamenta realia. Habet illam D. Thomas 1. part. quæſtio. 28. articulo 1. vbi dicit: Ea verò, quæ dicunt ad aliquid, ſignificant ſecundum propriam rationem ſolum reſpectum ad aliud, qui quidem reſpectus aliquando eſt in ipſa natura rerum: vt pote quando aliquæ res ſecundum ſuam naturam, ad inuicem ordinatæ ſunt, & adinuicem inclinationem habent. Et huiuſmodi relationes oportet eſſe reales: ſicut in corpore graui eſt inclinatio, & ordo ad locũ medium. Ecce D. Thomas relationes reales conſtituit. Sed in his verbis aduerte, non facere ſermonem D. Thomam de inclinatione, & ordine formali, qui ordo eſt relatio, 1. Concluſ.

Universidad de Deusto Biblioteca

nam sic principium peteret: sed loquitur de ordine fundamentaliter ita, vt sensus sit, inter eas res esse relationem realem mutuam, in quibus est eadem causa referibilitatis, seu ratio fundandi relationem. Et hoc idem intelligendum est per inclinationem, aut non inclinationem per modum habitus aut potentiæ. De quo vide acutissimum Caietanum 1. parte quæstio. 4. articulo 3. & quæstione 13. articulo 7. & de hoc agemus rursus. Ex quo etiam videbis, quam extra chorum hanc D. Thomæ sententiam adduxerit Suarez quæstione præcedenti ad probandum, dari relationes secundum esse, quæ non sint prædicamentales in creaturis. Et idem ait D. Thomas multis alijs locis in principio huius prædicamenti adductis: & est communis animi conceptio fere omnium. Præterea probatur: Nam ens reale est ens diuisum in decem prædicamenta; vt patet quarto metaphysicæ vbi Aristoteles reiecit ens rationis: & postea de ente reali loquutus est: ergo relatio participat rationem diuisi: ergo est aliquid reale. Præterea: Quando fit diuisio ab Aristotele in antepræ dicamentis omnium prædicamentorũ, aut diuiditur ens reale in decem prædicamenta: & sic habeo intentum, quod relatio erit aliquid reale; quia ex necessitate debet participare naturam & essentiam diuisi. Vel est aliquid rationis, & hoc est falsum: alias qualitas & quantitas & reliqua prædicamenta essent aliquid rationis: quod est absurdum. Nam albedo, & calor non sunt ens rationis. Vel est aliquid abstractum ab ente reali, & rationis, vt dicitur in quarto metaphysicæ: & de hoc supra lib. 2. actu est. Ergo omne inferius ad ens debet esse reale, vel rationis: quia debet continere rationem illam diuisam determinatam per aliquam illarum rationum: ergo ex necessitate erit relatio ens reale, & non rationis. Et hæc ratio est demonstratio. Præterea: Dantur habitudines reales, quarum totum suum esse est ad aliud se habere, seclusa omni operatione intellectus: ergo dantur relationes reales seclusa operatione intellectus & istæ sunt prædicamentales: ergo relationes prædicamentales sunt reales. Antecedẽs primum patet: nam causa & effectus, pater & filius, sunt aliquid formaliter, ordinati ad inuicem: ergo formaliter relatiui. Et hoc antequam intellectus consideret: nam intellectus non ordinat illa formaliter, sed cognoscit formalem ordinem. Præterea: Nam in diuinis secundum fidem dantur relationes reales ad inuicem ordinatæ, vt relatio paternitatis ad filiationem seu patris ad filium: ergo in creaturis etiam dabuntur relationes reales, licet non tanta certitudine. Probatur consequentia: Quia sicut in diuinis dantur illæ rationes reales, quia habent omnia requisita, vt sint aliquid reale, nimirum fundamentum, terminum & cætera: ita relatio paternitatis habet subiectum reale, fundamentum reale nimirum potentiam generatiuam, & rationem fundandi, scilicet, generationem, & terminum, scilicet filium: nam nihil aliud requirit relatio ad suam realitatem: ergo. Præterea: profecto non videtur tutum, dicere, matrem Dei non esse matrem formaliter, nisi considerante intellectu, cum habeat omnia requisita ad rationem maternitatis, & subiectum sit capax relationis realis: ergo &c.

Secunda conclusio: Vltimus modus constitutiuus relationis prædicamentalis est aliquid reale. Itaque non solum relatio est aliquid reale, qua ratione habet essentiam accidentis in communi, sed etiam qua ratione dicit ad, & respectum ad terminum. Hæc conclusio probatur ex D. Thoma vbi supra: qui dicit aliquas relationes esse reales, & loquitur certe supra dicta quæstio. 28. articulo 1. & quæstio. 13. articulo 7. de relatione secundum suam formalem rationem completam: Alias male diceret relationem esse aliquid reale: nam solum accidens esset aliquid reale, & non relatio. Et facit veluti formalem sensum D. Thomas, cum dicit, relationem esse aliquid reale, nimirum quatenus relatio est, nam hoc volebat inquirere, & aperte diffiniuit cum dixit, quod reperiuntur aliqui respectus in rerum natura: ergo loquitur formaliter de respectu. Hoc itaque certum sit, qui dicunt ad, prædicamentale esse aliquid rationis, contra D. Thomam loqui, quod magis patet quodlibeto 1. quæstione 2. articulo 1. in corpore, & in 1. distinct. 26. quæstio. 2. articulo 1. in corpore & ad 3. vbi expresse dicit, quod de ratione relationis realis sunt duo, fundamentum & respectus ad aliud: sed fundamentum non est intrinsecum relationi: ergo respectus est aliquid reale secundum D. Thomam. Et probatur rationibus. Primo. Nam impossibile est vnam essentiam ex rebus diuersorũ generum constitui: ergo impossibile est, quod ad, in relatione prædicamentali sit aliquid rationis. Antecedens probatur: quia res diuersorum generum sunt essentiæ diuersæ, & ita non possunt facere vnam essentiam sed plures. Consequentia patet: quia ens reale & rationis plus quam genere differunt, cum ens dicatur de illis analogice duobus conceptibus. Et confirmatur: Nam si ad, est quid rationis, & in quid reale, in relatione prædicamentali, verbi gratia, in paternitate: ergo paternitas non est realis, nec rationis: hoc autem est falsum, quia omne ens parti-

4. Conc.

particulare debet esse reale vel rationis: ergo. Probatur maior: Quia compositum ex duabus rebus neutra illarum est, vt patet in homine, maxime quando ex æquo componunt, & vnum non se habet, vt materia le respectu alterius. Secundo, si ad, in paternitate verbi gratia est aliquid rationis: ergo vel est negatio, vel relatio, vel priuatio: quia non est aliud genus entis rationis, vt supra visum fuit ex D. Thoma: sed negatio nec priuatio esse non potest, vt de se constat, nec relatio: ergo non est ens rationis. Probatur vltima pars: quia vna relatio completa non potest esse modus alterius relationis complens & determinans illius rationem. Præterea: Nam si in relationis, verbi gratia, paternitatis est accidens reale, cum sit accidens quoddam particulare, ante operationem intellectus debet ex necessitate habere determinatam rationem accidentis: ergo vel per aliquem modum absolutum, & hoc non, quia pertineret ad prædicamenta absoluta: vel per aliquid relatiuum & sic iam seclusa operatio intellectus haberet rationẽ relationis, quod intendimus: & sic erit illud ad, quid reale: quod si dicas, non habere rationem accidentis determinatam per aliquem modum, hoc est impossibile: sicut impossibile est, quod detur ratio quantitatis non determinata per aliquem modum. Quod si dixeris esse sicut embrio, in quo non est determinata ratio animalis per aliquam rationem specificam, contra: ergo iam illa ratio relationis non pertinebit directe ad prædicamentum relationis: sicut nec pertinet embrio directè ad prædicamentum substantiæ, & erit pars quædam seu ens partiale: & ita etiam per aduentum ad, rationis non fiet quid completum, & perfectum: vnde nunquam erit in prædicamento relationis. Præterea: Modus determinatiuus alicuius, debet esse proportionalis illi: & ita si id, quod determinat est reale, modus determinans debet esse realis: ergo cum in, sit reale in omnium opinione, modus determinatiuus illius debet esse realis. Quonam modo potest ens reale determinari per ens rationis. Sicut enim differentia generis realis, non potest esse quid rationis, ita etiam determinatiuus modus entis realis non potest esse quid rationis. Præterea: Nunquam genus determinatur per vnam differentiam realem, & aliam rationis: ergo nunquam determinatur ens reale per vnum modum realem, & alium rationis: sed reliqui modi determinatiui entis sunt reales: ergo & hic modus huius prædicamenti: sed talis modus est, ad: ergo, ad, non est quid rationis.

3. Conclu. Tertia conclusio: Non datur ad, commune enti reali, & rationis, quod abstrahat à reali & rationis, & multo minus datur relatio, quæ importat vnum conceptum relationis communem relationi reali, & rationis. Hæc conclusio ponitur contra Caietanum, qui prima parte quæstione 28. articulo 1. dicit ad, vt sic seu propria ratio relationis, esse aliquid abstrahens ab ente reali, & rationis: cuius ratio est, quia, ad, vt sic, nec dicit substantiam nec accidens, nec aliquid reale, vel rationis, sed solum dicit ad aliud se habere. Eandem sententiam sequitur Ferrariensis 3. contra gentes capite 14. in fine. Hanc etiam sequitur Soncinas, & multi Thomistæ moderni: verum tamen conclusio est demonstrata. Et probatur: Nam prima diuisio entis, vt superius visum fuit ex quarto metaphysicæ est per ens reale, & ens rationis, & ista sunt membra adæquata diuisionis: ergo necessum est, quod omne, quod participat rationem entis diuisi continatur in aliquo membrorum diuidentium. Probatur consequentia: Alias si non contineretur ens determinatum sub aliquo membro diuidenti, mala esset diuisio, nam hæc est proprietas bonæ diuisionis, vt nihil sit sub diuiso, quod non sit in membris diuidentibus. Sit exemplum patens: Nam si substantia diuiditur per corpoream & incorpoream, nihil potest esse substantia determinatè, quod non sit corporea, vel incorporea. Cum igitur, ad, sit ens & determinatum ens, & habeat in se rationem entis determinatam, necessario debet esse ens reale, vel rationis. Præterea: Sicut rationale determinat animal, & irrationale similiter, & non potest animal ad particularia descendere, nisi determinatum his differentiis: ita ens ad particulares rationes descendit medijs his modis realis, vel rationis: ergo non potest in aliquo ente determinato reperiri ratio entis, quin sit determinatum per modum entis realis, vel rationis. Et ita non potest esse quin sit ens reale, vel rationis. Præterea, ad, includit rationem entis, & est ens magis determinatum, quam sit ens in communi: ergo determinatur aliquo modo entis, vt sit tale ens, & primi modi entis determinatiui, seu constitutiui diuersorum generum, seu rationum entis sunt reale & rationis, nec alia membra sunt huius primæ diuisionis entis: ergo ex necessitate hoc ens nimirum, ad, debet esse reale vel rationis. Vel si habet aliam rationem entis, iam ens debuit per tria membra diuidi, quod est falsum. Nam omne ens determinatum, vel habet esse per operationẽ intellectus, vel nõ: & non est dare mediũ, quia sunt contradictoria. Si habet esse per operationem intellectus

Universidad de Deusto
Biblioteca

est ens rationis, si non erit ens reale: si est ens & non potest dari conceptus abstractus: sed ens se habet ad reale & rationis, sicut homo viuus & pictus: nam duobus conceptibus est analogum. Sed etiam si daretur conceptus abstractus argumenta hæc conuincunt. Et confirmatur, quia non potest dari homo, qui non sit viuus, vel pictus: ergo nec ens, qui non sit reale, vel rationis, quia eodem modo se habent. Certe, si hæc argumenta non conuincunt, modi arguendi à diuiso ad membra diuidentia, & è conuerso nihil valent. Aliqui respondent, quod isti modi arguendi valet in diuisis vniuocis, non verò in analogis. Sed hæc solutio in nulla ratione firmatur. Et sic argumentor contra illam: Nam diuisum analogum, vel habet membra diuidentia adæquata, vel non. Secundum non potest dici: nam etiam si sit analogum determinatur ad rationes particulares: ergo per modos, ergo diuiditur per modos. Tum sic, vel isti modi sunt adæquati, vel non, certe si sunt adæquati, vel possunt esse, quia omne diuisibile habet adæquata membra diuidentia: ergo valebit à diuiso ad membra diuidentia, vel è conuerso: ergo si ad est ens determinatum seu habet in se rationem entis determinatam: ergo per modos primos entis diuisiuos: sed isti sunt reale & rationis: ergo est ens reale, vel rationis. Vnde supra dicta solutio est ex ignorantia logicali assignata, vt patet: Nam ens diuiditur analogice in substantiam, & accidens, & tamen est bona consequentia, est ens determinatum: ergo substantia, vel accidens. Respondent aliqui, quod sunt aliqui modi determinatiui entis, qui sunt ita vniuersales, sicut ens, quod determinatur: & ita modus determinatiuus entis ad esse, ad est tam vniuersalis, sicut ens. Sed iste modus destruit metaphysicam, & logicam simul. Nam si determinat rationem entis ad aliquem modum: ergo dicit rationem magis limitatam, & determinatam: ergo non ita vniuersalem, sicut ens: alias esset impossibile, quod resultaret ex illo modo aliquid magis particulare, & determinatum. Antecedés probatur: Nam si dicit idem, quod ens & eodem modo: ergo erit idem, quod ens: ergo dicit ens alio modo magis determinato, & ita iam non erit ita vniuersalis. Et hoc patet inductiue in omnibus modis & differentijs. Et si dicas, quod modi vnius veri & cætera determinant ens, & tamen manent ita vniuersales passiones entis, sicut ens: patet, quia determinant extrinsece, de quo supra, sicut risibile determinat hominem, maximè impugnatur hæc solutio. Nam non datur vnus conceptus abstractus ab ente reali & rationis: sed duobus cõceptibus ens significat ens reale, & ens rationis: ergo nec ad debet abstrahere ab ente reali & rationis. Antecedens probatur: quia ens rationis participat tam diminute rationem entis, vt sit ens alterius rationis. Sicut homo pictus est homo alterius rationis: ergo similiter ad reale, & ad rationis erunt diuersæ rationis, propterea quod includunt ens, quod est alterius rationis. Et ista diuersitas in illo quod se habet ad modum superioris, vel se debet habere sufficit ad faciendum diuersitatem in inferioribus. Nam quia ens est analogum ad substantiam & accidens, nihil potest substantiæ & accidenti dari vniuocum. Sed contra: Nam non datur vnus conceptus entis realis, & rationis: ergo non diuiditur ens per reale, & rationis. Respondetur, quod volumus dicere tam diuersa esse ens reale, & rationis, vt ex necessitate debeant habere diuersos conceptus, & omnia entia ex necessitate reducenda esse ad ens reale, & rationis: sicut omnes homines ad hominem viuum & pictum. Secundo respondetur, quod etiam si daretur conceptus abstractus ab ente reali, & rationis, quia ista sunt prima membra diuidentia ens, omne ens deberet esse reale, vel rationis. Sed contra supradicta est argumentum forte: Nam sapientia est superior ad ens. Et tamen nec est creata, nec increata, finita, nec infinita, & tamen prima diuisio entis realis per se, vt distinguitur contra per accidens est per finitum, & infinitum: ergo, sicut non valet sapientia est ens: ergo finitum, vel infinitum: ita non valet ad, seu relatio, est ens: ergo reale vel rationis. Sed sicut sapientia abstrahit à finito, & infinito ita similiter ad & relatio abstrahent à reali & rationis. Hoc argumentum varias habet solutiones secundum quod varie opinatum est de conceptu analogorum. Qui dicunt analoga omnia non habere vnum conceptum præcisum, in qua sententia est Caietanus, vt patuit libro præcedenti, facile soluunt hoc argumentum. Nam sapientia dicitur de sapientia finita, & infinita analogice duobus conceptibus, sicut ens, nam ens dicitur analogice de finito & infinito, sic adeo, quod non datur vnus conceptus præcisus & abstractus entis finiti & infiniti, sed duo conceptus proportionabiliter se habentes, inquibus formaliter saluatur ratio entis: & similiter de sapientia dicendum est. Vnde sapientia finita alium conceptum habet, & alium sapientia infinita, & sapientia in communi non datur cum vnico conceptu: & ita sicut sapientia infinita est ens, ita infinitum ens: & similiter sapientia finita est ens finitum. Et certe hoc argumentum facit probabilissimam opinionem Caietani de conceptu entis: & modo

modo non est amplius hoc disputandum. Sed vide de ente libro superiori: & per differentiam inter analoga vnius, aut plurium conceptuum soluendæ sunt omnes difficultates. Et per hunc modũ soluenda sunt omnia argumenta, quæ fieri poterant de ratione speciei intelligibilis, quæ in sua ratione non dicit esse substantiam, vel accidens, finitam vel infinitam, & idem de verbo, & cætera.

4. Conc. Quarta conclusio: Relatio rationis est vera relatio: non tamen constituitur in prædicamento relationis. Hæc vltima pars probatur, quia sola entia realia directe constituuntur in hoc prædicamento: sed relatio rationis non est ens reale: ergo non constituitur in hoc prædicamento. Probatur maior: quia ens reale est ens diuisum in decem prædicamenta, vt patet ex Aristotele in anteprædicamentis de diuisione prædicamentorum, & 4. & 5. metaphysicæ. Prima pars conclusionis probatur: quia totum suum esse talis relationis est ad aliud, tanquam ad terminum, vt patet in genereitate, specieitate, & cætera: ergo. Et ita sentit D. Thomas 1. part. quæstio. 28. articulo 2. Et pretereat: Nam genereitas, verbi gratia, vel relatio dominij in Deo est quoddam ens, non absolutum, & quod habeat esse ad se: ergo relatiuum, & quod habeat totũ suum esse ad aliud: ergo vere est relatio: sed non ponitur in prædicamento: quia est ens rationis. Sed contra: Nam de ratione veræ relationis est, quod sit simul cum suo termino, sed relatio rationis non est huiusmodi: ergo. Nam prius est genereitas quam specieitas, quæ est suum correlatiuum, quia prius intellectus considerat, vel potest considerare genereitatem, quam specieitatem: ergo habebit prius esse, & tunc si non consideretur specieitas, non habebit esse, cum esse eius sit per operationem intellectus: ergo. De hoc iam supra diximus libro primo quæst. 7. & libro. 3. & dicemus inferius in proprietatibus relatiuorum. Et si arguas, secundo contra eandem conclusionem ex D. Thoma loco proxime adducto, qui dicit: Considerandum est, quod in his, quæ dicuntur ad aliquid, reperiuntur aliqua secundum rationem tantum, & non secundum rem, & tamen facit sermonem de prædicamento. Nam si non esset sensus, quod in prædicamento relationis reperiuntur aliqua secundum rem, & aliqua secundum rationem: sed solum diceret, quod in aliquo superiori analogo nimirum in relatione reperiuntur relationes reales, & rationis nihil diceret: quia etiam reperitur quantitas rationis. Vt quando imaginamur chimæram magnam, & reperitur priuatio, quæ est qualitas rationis. Et hoc videtur D. Thom. docuisse multis alijs in locis supra adductis, vt articulo 2. eiusdem quæstionis & quæstio. 13. articul. 7. in 1. part. & quodlibeto 1. articulo 2. quodlibeto 9. articulo 5. & quæstion. 2. de potentia, articulo 5. & sæpè alibi. Et hoc etiam ante Caietanum docuit Capreolus in 1. distinctio. 33. articulo 1. & Ferrariensis 4. contra gentes capite 14. & Soncinas 5. metaphysicæ quæstione 26. Et ratio horum discipulorum D. Thomæ est, quia diffinitio relationis rationis, est eadem cum diffinitione relationis realis, in quantum est relatio. Sed respondetur, quod, vt demonstraui, relatio non potest importare vnam rationem ad relationem realem, & rationis, nisi analogam, quia ens analogum est ad ens reale, & rationis. Et D. Thomas voluit dicere, quod dantur relationes rationis, quæ sunt veræ relationes, analogicè tamen. Et vult dicere, quod in hoc analogo, quod est relatio dantur vere relationes reales, & veræ relationes relationis: sed analogicæ dicuntur relationes rationis tales, sicut verum ens est albedo: sed analogatum in ordine ad ens. Ita vera relatio est genereitas: sed analogata in ordine ad relationem: nec conuenit illi essentia relationis vniuocè, sed analogice. Relatio vero, quæ ponitur in prædicamento relationis, est aliquid reale nec datur vera quantitas rationis, quæ vere extendat partes subiecti, sicut datur vera relatio, quia relatio ex eo, quod est ordo ad aliud, potest reperiri in relationibus rationis quæ vere possunt ordinari ad aliud. Et ad hoc non est necesse, quod relatio inhæreat, nec est necesse, quod detur vnus conceptus relationis in communi abstractus à relatione reali & rationis: sed sat fuerit, quod detur quoddam ens rationis cuius totum suum esse sit ad aliud. Et hoc potest reperiri: quia respectus rationis ex eo, quod respicit aliud, vt terminum, potest hoc habere, quod alijs prædicamentis denegatur: quia omnia prædicamenta habent suum effectum formalem in ordine ad subiectum. Et ita non potest iste effectus nec alius similis analogicè, qui vere sit talis, reperiri in ente rationis: sed qui sit tale improprie, sicut homo pictus dicitur homo. Bene autem potest reperiri respectus ad aliud, qui sit talis analogice & formaliter talis in entibus rationis, quia habet aliud respicere relatio realis: & ita potest illi assimilari formaliter alia relatio rationis, licet deficienter & analogice, sicut accidens est ens formaliter simile substantiæ, analogice tamen.

Et nota, quod cum D. Thomas dicit, relationem secundum propriam rationem, non ponere aliquid, non vult dicere secundum propriam rationem non esse aliquid reale: sed vult dicere, quod secundum propriã rationẽ refertur ad aliud subiectum, & nõ facit quod subiectum habeat esse absolutum.

Universidad de Deusto Biblioteca

Et videbis hoc esse verum in 1.distinct.20.articulo 1.in corpore vbi hoc concedit, de relationibus diuinis. Et tamen secundum propriã rationem nõ sunt aliquid rationis, sed aliquid reale. Et quando 1.part.quæst.28.articulo.2. in corpore dicit relationem secũdum esse eius inhæret subiecto, secundum vero propriam rationem tantum asistit, loquitur D. Thomas ad eundem modum: & significat, quod propria relatio rationis est ordo ad terminum, & importatur ac si non inhæreret in rei veritate, tamen inhæret, quando est relatio prædicamẽtalis. Et videbis hoc esse verum: quia in 1.distinct.33.artic.1. in corpore asserit relationẽ secundum quod est in subiecto, facere compositionem cum eo: quia aliud est esse relationis, & subiecti, quod refertur: ergo est aliquid reale, etiam secundum propriam rationem. Et loquor de prædicamentali. Nam si esset aliquid rationis non posset facere compositionem cũ subiecto, quia ens rationis non facit compositionem cum subiecto, vt patet de relatione dominij in Deo, quæ non facit compositionem cum Deo. Itaque hæc est perpetua differentia inter relationẽ realem, & qualitatem, vel quantitatem, quod quantitas & qualitas dant esse formale subiecto in ordine ad se, hoc est, non in ordine ad terminum. At vero relatio dat esse subiecto, non in ordine ad se, sed in ordine ad aliud, faciendo relatum, & ad aliquid. Et hoc est relationem non ponere aliquid in subiecto, hoc est, non terminare omnem effectum suum formalem in subiecto, sed illud referre ad terminum, vt sic.

Dissoluuntur argumenta.

AD argumenta in principio quæstionis, ad primum respondetur ab aliquibus, relationem produci ab eo, qui producit terminum. Vt si ego sim albus, & alius producat alium album, qui producit illud album, producit in me relationem similitudinis, quæ consequitur. Sed non possum intelligere, imo nec reputo verum, vt qui producit album existẽs apud Indos producat relationem in Hispania, quia nihil operatur apud aliud album existens in Hispania. Verũ est, quod producit aliquid necessarium, vt sit relatio similitudinis inter illa duo alba, nimirum fundamentum proximum & extremum relationis, scilicet, aliud album. Sed secundo respõdetur relationem produci ab eo, qui produxit fundamentum. Verbi gratia: sum ego albus, & producitur postea aliud album, dicimur similes, & in me est relatio similitudinis ad aliud album: & in alio albo etiam est relatio similitudinis ad me, qui produxit meam albedinẽ, produxit meã similitudinem, quando resultat in actu illa eadem actione, qua produxit albedinem. Et si non resultauit posita actione productiua albedinis ex eo fuit, quia non erant omnia requisita posita, nimirum, alia albedo. Sicut dicimus motum grauium esse â generante & eadem actione produci, qua producitur graue, quæ primo & per se terminatur ad graue, & secundario ad motum: eodem modo actio producentis albedinẽ primo terminatur ad albedinem, & secundario ad similitudinem. Et ita dixit Aristoteles. 5.physicorum ad relationẽ non esse per se motum, bene tamen per aliud, scilicet, per fundamentum. Et illa relatio per resultantiam producitur ab albedine, & resultat ex actione productiua ipsius albedinis sicut accidentia generantur eadem actione & generatione, qua generatur substantia, quæ primo & per se terminatur ad substantiam, secundario ad accidentia, quæ resultant ex substantia per actionem primam generantis.

Et si dicas, contra. Nam modo non est producens albedinem, quando resultat similitudo, quia iam fuit corrupta: ergo modo non potest producere similitudinem, respondetur, quod reliquit aliquid sui, nimirum suum effectum, ex quo resultat illa similitudo. Et hanc virtutem, vt posset per resultantiam producere, relationem habuit per actionem producentis albedinẽ, quia statim resultare deberet ab illa albedine similitudo, si esset aliud extremũ & fundamẽtum proximum. Nam ex eo, quod relatio est tam minimæ entitatis facile resultat posito termino: & ipsa virtus, secũdum quam resultat, nihil aliud est, quam albedo posita in actu, si tamen adsint requisita. Ex hac solutione patet, quam falsa sit illa solutio asserentium quando fuit producta albedo, seu fundamentum relationis, esse productã relationem quãtum ad in, & posito termino produci, quantũ attinet ad respectum, & ad, quod dicit: quia relatio est quid simplicissimum, & non potest per partes produci. Ista magis explicabuntur cum sermonẽ instituemus de distinctione relationis â fundamento. Alia solutio etiã, quæ dicit, quod quãdo producitur fundamentũ, producitur relatio quantum ad realitatẽ, & quando prodicitur terminus, producitur quantum ad formalitatem, etiã est falsa. Nam nihil relationis erat productum antequam, produceretur eius formalitas: quia, vt dixi, relatio est quid simplicissimum, & caret partibus, quæ possint produci diuersis tẽporibus. Et si dicas, ergo quando Petrus producit Ioannẽ, qui debet producere aliũ filiũ, sequitur, ꝙ tũc causet relationẽ paternitatis: negatur sequela, sed tũc solũ causat aliquid, ex quo postea virtute eiusdem actionis debet resultare relatio postea posita actione generandi & reliquis requisitis. Relatio vero quæ est in termino producitur â producente fundamentum, vt relatio filiationis â producente Petrum, & â Petro per resultantiam,

Ad

Ad secundum argumentum respondent aliqui relationem aduenire cum mutatione subiecti ratione fundamenti. Nam ad hoc, quod adueniat relatio est necessarium adueniat priùs fundamentum, vt, verbi gratia, ad hoc, quòd adueniat relatio similitudinis est necesse prius habere albedinem, in qua acquirenda mutatur homo: & hoc sufficit vt relatio sit aliquid reale. Sed hæc solutio non mihi placet, quia etiam possemus dicere relationẽ rationis esse aliquid reale, quia aliquando fundamentum eius mutat subiectum, vt esse visum, quod est ens rationis fundatur in videre, quod est aliquid reale, & mutat realiter subiectum, nam visio facit realiter videntem. Et præterea. Nam si loquitur de mutatione physica, cum dicit, quod est aliquid reale, quia fundamentum est aliquid reale adueniens cum mutatione: hoc esse non potest; nam relatio mensurati non aduenit cum huiusmodi mutatione. Alij dicunt, quod forma absoluta aduenit cum mutatione subiecti, quia est ad se: at vero forma relatiua quia est ad aliud, non dat subiecto mutationem. Capreolus 1.d.30. respondet quod si relatio adueniat cum suo fundamento, tunc non potest aduenire sine subiecti mutatione proprie dicta: si vero adueniat sine fundamento bene posse accedere sine mutatione: vt si alius sit albus de nouo, & ego fiam similis illi. Sed hæc solutio est eadem cũ prima. Et ideo respondetur, quod mutatio accipitur dupliciter. Vno modo pro mutatione proprie dicta, quæ fit per motum seu mutationem physicam, vt per alterationem, augmentationem motum localem per generationem & corruptionem: & relatio non cum huiusmodi mutatione producitur, quia ad relationem non est perse motus, seu mutatio physica. Alio modo accipitur mutatio pro hoc, quod est rem habere modo aliquam formam, quam antea non habebat, siue illa forma producatur per motum, seu consequatur ad aliam productam per motum, quæ vocatur mutatio metaphysica; & relatio aduenit cum huiusmodi mutatione, quod sufficit, vt sit relatio realis, quod adueniat cum hac mutatione metaphysica. Nam propterea negamus relationem realem Deo ex tempore competere, quia alias Deus mutaretur, si quidem ex tempore haberet aliquid reale, seu aliquam relationem realem, quam ab æterno non habebat quod est mutari metaphysice. Nam si subiectum potest recipere hanc realitatem seu rationem formalem realem: ergo potentialitatem aliquam habebat ad illam suscipiendam; & sic iam realiter aliter se habet, si quidem refertur ad id, ad quod ante non referebatur realiter: & sic aliquo modo mutatur. Ad confirmationem patet ex dictis.

Ad tertium argumentum diximus lib. 1. quæst. 7. & dicemus etiam cum tractemus fundamenta relationis realis. Communis solutio est, quod si scibile existat est relatio realis & ita refertur ad rem; & vna relatio realis non pendet ab alia, quia dependentia dicit aliquod genus causæ, & relatiua sunt simul natura, qua propter vnum non est causa respectu alterius. Vnde nec dependet vnum ab alio, quamuis requirat aliud vt terminum. Si verò scibile non existat, relatio mensurati in scientia est relatio rationis: sicut in Imperatoris imagine relatio mensurati ad Imperatorem mensurantem & non existentem est relatio rationis.

Ad quartum respondent aliqui non esse inconueniens, quod in eodem continuo sicut sunt infinitæ partes actu, vel puncta infinita, ita sint relationes infinitæ. Ita Suarez disputatione 47. sectione 8. num. 5. Sed contra: nam sequitur, quod dentur infinita indiuidua actu existentia, quod est impossibile. Et probatur, quia dantur actu infinitæ partes, & in qualibet parte est sua relatio distinctionis, qua distinguitur â toto & qualibet parte: Et hæc relatio est distincta ab alia non specie, ergo numero: ergo dantur actu infinita indiuidua, quod est impossibile. Partes enim infinitæ bene possunt dari, non tamen indiuidua infinita quia omnes partes habent idem esse: illæ verò relationes cum sint numero distinctæ non poterunt habere idem esse. Et ideo alia solutio adhibetur ab alijs, quam assignat Soncinas 5.metaph.quæst.25.quod inter totum & partes non est distinctio realis, & ideo nec relatio realis. Sed hoc verum est, si loquamur de toto & partibus simul sumptis. Cæterum totum & quælibet pars perse realiter distinguntur, quia totum addit aliquid supra partem.

Et ideo respondent alij, quod licet large loquendo, totum & quælibet pars realiter distinguantur, tamen in rigore loquendo non est distinctio realis, quoniam pars integralis non est res, sed pars rei, & ideo totius ad partes integrales nõ est distinctio realis. Sed hæc solutio habet inconueniens non paruum, quia inter materiam & totum compositum ex illa est relatio realis causæ & effectus: nam causat totum materia in genere causæ materialis: ergo etiam ibi erit relatio distinctionis, quia omnis causa realiter debet esse distincta â suo effectu: & si habet sufficientem distinctionẽ, vt causet & habeat relationem causæ, etiã habebit sufficientem distinctionem, vt realiter distinguatur & referatur relatione distinctionis. Et præcipue, quia partes integrales diuisibe componunt & caulant totum integrale: ergo referuntur relatione reali causæ ad effectum, quod est totum. Sed respondetur quod vt sit relatio realis debet res esse distincta ab illo, ad quod refertur, vel tanquam distincta

g 5 enti-

Universidad de Deusto Biblioteca

entitas, vel tanquam distincta formalitas saltim. Et in partibus integralibus nihil horum reperitur, quia nec sunt entitates distinctæ: non enim homo constat ex infinitis entitatibus, nec à toto distinguntur formaliter, quia etiam non constat ex distinctis formalitatibus infinitis; sed dicuntur partes integrales, quia habent idem esse & entitatem actu. Et præterea possunt esse diuersæ, & ita non refertur totum ad suas partes integrales relatione reali ob dictam causam: sed partes infinitæ dicuntur, quia diuisiue possunt esse separatæ. Sed certe argumentum est difficile, & de illo infra iterum dicã illud. Ad illud de relationibus distantiæ, respondetur, quod cum sint minimæ entitatis non est inconueniens, quod omnia indiuidua ad illud dicant diuersas relationes distantiæ, quæ sunt in magno numero. Vel potest dici ad argumentum principale, quod omnes partes vnica relatione referuntur ad totum, quia habent idem esse, si autem loquaris de partibus signatis, illæ finitæ sunt.

Ad confirmationem respondetur, quod relatio dicit peculiarem modum inhærendi: nã inhæret subiecto vt forma, quæ ipsum ad aliud, vt ad terminum refert, & iste est peculiaris modus in hærendi, inhæret enim referẽdo, & refert inhærendo.

Ad quintum respondetur ex conclusionibus. Vocat enim ibi genus analogum in genere relationis duobus conceptibus, quod est relatio, & in hoc analogo dicitur reperiri relationes reales & rationis: non verò datur conceptus vnus abstractus communis ad, reale, & rationis.

Ad sextum respondetur, concedendo antecedens & negando consequentiam. Nam aliqua accidentia sunt, quorum totum suum esse, est ad aliud se habere, non ex eo quod non inhæreant, sed ex eo quod inhærent referendo ad aliud, & ea quæ sic inhærent sunt accidentia, quorum totum suum esse est, ad aliud se habere. Differentia enim accidentis relatiui & absoluti in hoc consistit, quod accidens relatiuum prædicamentale inhæret referẽdo, & accidens absolutum inhæret non referendo, sed dando esse absolutum à termino, & accidens quidem in communi, vt est commune ad accidens relatiuum, & absolutum dicit inhærere subiecto abstrahendo ab hoc, quod est dare esse in ordine ad terminum, vel in ordine ad se, hoc est abstrahendo ab absoluto modo, vel relatiuo.

Ad septimum respondet Suarez disputatione 47. sectione 1. numero 24. relationem non esse aliquid ex natura rei distinctum ab absolutis, sed solum ratione, & præscindi ab absolutis, vt aliquid solum ratione ab illis distinctum. Vnde concedit eis de duabus albedinibus, Petrum & Paulum esse similes formaliter quatenus consideratur albedo in ordine ad aliud. Nam si perse solo consideretur est albedo: si vero consideretur in ordine ad aliud est similitudo. Sed hæc solutio falsissima est, quia, vt videbimus infra, relatio à suo fundamento realiter formaliter ex natura rei saltim distinguitur cum pertineat ad aliud prædicamentum, & ita habet diuersa genera & differentias, vnde habet ex necessitate aliam essentiam. Et ita respondetur, quod duo alba non sunt similia formaliter per albedines, sed per quasdam relationes similitudinis superadditas illis ex natura rei ad minus distinctas. Et Deus dicitur Dominus per relationem rationis super additam illi, & per hoc patet ad confirmationem.

Ad octauum argumentum negatur, quod propria ratio prædicamẽti relationis, scilicet, ipsum, ad, sit aliquid rationis. Et cum dicitur, quod, ad, inquãtum, ad, nõ dicit in, distinguitur hoc ad, in quantum ad, non dicit in, in genere sine aliqua determinatione fatemur, sed dicit tale in, scilicet, inhærentiæ modum, qui determinat rationem accidentis in communi ad hoc, vt sit tale accidens referens ad terminum, nec ad, vt sic est oppositum in, in genere sed includit illud: sed opponitur modis aliorũ prædicamentorum, modis quantitatis, scilicet, & qualitatis.

Ad nonum respondetur, quod ad, conuenit cum ad, rationis analogicè, & non vniuoce, & analogice quidem duobus conceptibus, vt dictum est: quia ens inclusum in quolibet ad, duobus cõceptibus dicitur de ente reali & rationis.

Ad decimum argumentum respondetur, quod ad, includit ens reale: vtrum autem dicat perfectionem ad, videbimus infra.

QVÆSTIO XXXIII.

Vtrùm essentia relationis sit actu, vel aptitudine referri.

HAEC quæstio subtilis est, quã etiam solent disputare Theologi prima parte, dum de constitutiuis diuinarum personarum disputant, in qua re Ioannes Maior 4. distinctione 12. quæstione 1. Ledesma Lusitanus prima parte quarti quæst. 28. articulo 2. dubio 4. dicunt, Deum posse conseruare paternitatem creatam sine proprio subiecto, vel perse separatam, vel in alio subiecto, puta in lapide, & in hac sententia clarum est, ibi seruari relationem, sine proprio effectu formali, quia lapidi non potest dare esse patrẽ; & con-

sequenter conseruatur sine eo, quod actu referatur ad aliud, quia non est terminus, ad quem referatur; & ita essentiam relationis nõ erit actu referri, sed aptitudine solum referri. Et confirmatur hæc sententia. Nam vulgatissima regula est in summulis, verba in diffinitione non dicere actum, sed aptitudinem. Cum enim dicimus, albedinem esse disgregatiuam visus, non est sensus, quod semper actu disgregat, sed quod possit. Et cum dicimus essentiam quantitatis esse extendere substantiam, non intelligimus actu, sed aptitudine: ergo cum dicimus, relationem esse, cuius totum suum esse est ad aliud se habere, & referri ad aliud, non est sensus, quod actu referatur, sed sensus est, quod aptitudine sit referibilis. Suarez disputatione 47. sectione 5. in fine, dicit, rem constitui aptam referri per fundamentum, & non per relationem, proprium autem effectum formalem relationis esse actu referre: vbi velit nolit ex natura rei distinguit inter relationem & fundamentum. Nam dicit, alias nec distingueretur secundum rationem formalem à fundamento, cuius oppositũ superius vidimus dixisse, quod non distinguũtur in re, sed per intellectum & rationem, nisi dicat, quod non intelligimus ipsum, & transeat. Hanc quæstionem sic breuiter explico.

Deciditur quæstio.

1. Con. DIco primo: Ratio formalis & essentialis relationis prædicamentalis (nam de relationibus rationis primo libro multa diximus) est, quod sit forma quædam, qua constituitur aliquid inesse relatiui, sicut albedo est id, quo aliquid cõstituitur in esse albi. Probatur hæc conclusio: Nam omnis forma accidentalis est id, quo aliquid in esse tali constituitur, vt patet per omnia prædicamenta discurrendo: sed relatio est forma accidentalis: ergo est id, quo aliquid constituitur in esse relatiui. Maior patet: Nam forma est, quæ dat esse formaliter: ergo est id, quo aliquid constituitur in esse. Et minor patet de se. Vnde infertur, quòd relationis essentia non est referri ad aliud. Et loquimur de prædicamentali relatione: nam referri ad aliud, conuenit constituto, per relationem: sed relatio non est huiusmodi: ergo eius essentia non est referri ad aliud. Minor probatur: quia constitutum per relationem est relatiuum, relatio autem non est relatiuum.

2. Conclu. Dico secundo. De essentia relationis non est actu constituere aliquid in esse relatiui secundum existentiam: ita quod semper faciat aliquid relatiuum. Probatur: Nam si relatio non existat, non habet istum effectum: & tamen semper verum est dicere, relationem esse formam relatiuam, quia hæc est propositio æternæ veritatis: ergo sua essentia non est dare actualiter tale esse.

Dico tertio: Relatio in potentia est id, quo aliquid potest esse relatiuũ, & relatio in actu & existens est id, quo aliquid est actu relatiuum: & non potest poni relatio in rerum natura: quin faciat aliquod esse actu relatiuum, idest, referri actualiter ad aliud. Probatur ista vltima pars: Quia impossibile est poni relationem in subiecto, quin habeat aliquem effectũ formalem; sed relatio non habet alium effectũ formalem, nisi constituere relatiuum: ergo. Maior probatur: quia ex informatione formæ & subiecto resultat aliquod esse, & erit hoc, quod est esse relatiuum: nam aliud fingi non potest. Et si consideretur, vt potens existere in rerum natura considerabitur, vt potens facere relatiuum.

Argumen. Et si inquiras, an Deus possit conseruare relationem sine subiecto, respondetur, (& per hoc patet, ad argumentum in principio) impossibile esse, conseruari relationem perse sine eo, quod sit in subiecto; & minus potest poni in alieno subiecto, quia indiuiduatur penes hoc subiectum. Et ita si esset in alio subiecto iam haberet ab illo indiuiduationem: & ita à duobus subiectis totalibus dependeret, quod est impossibile.

Respons. Et si inquiras, quare non potest relatio separari à subiecto & fundamento, respondetur, quia pendet necessario ab illis, nam ex natura sua respicit terminum; & non potest illum respicere, nisi respiciendo & dando esse prius subiecto. Et si arguas, possumus concipere relationem vt afficientem subiectum, & constituentem relatiuum, & non, vt referentẽ subiectum ad aliud: ergo de essentia relationis non est referri actu ad aliud vt quo etiam. Antecedens probatur: nã in diuinis cõcipimus relationem patris, vt constituentem patrem, & non vt referentem illum ad filium.

Consequentia probatur: quia si esset de sua essentia non possemus illam sine actuali relatione concipere: quia res non potest concipi sine sua essentia distincte, vel confuse, si semel concipiatur: & in humanis similiter prius concipio relationem paternitatis, vt constituentem patrem, quam vt referentem ad filium.

Respondetur, quod relatio vnum habet effectum formalem completum, & perfectum. Et hoc est constituere relatiuum & referre ad terminum. Et hunc effectum impossibile est concipere sine respectu ad terminũ, sicut est impossibile rem sine sua essentia concipere, quia res & sua essentia idem sunt. Cæterum hunc effectum formalem si inadæquate concipiam, possum concipere paternitatem, vt cõstituentem patrem, & non considerare explicite ordinem ad filium, quia non concepi paternitatem explicite & complete. Et etiam, quia

quia nostro modo intelligendi effectus formalis paternitatis, verbi gratia, priùs terminatur ad hoc, quod est constituere, quã ad hoc quod est referre vsque dum complete, & perfecte intelligamus relationem paternitatis. Sunt enim gradus nostro modo intelligendi in relationis effectu formali. Et ita est intelligendus D. Thom. quæst. 40. articulo. 4. in fine corporis articuli, dum dicit, quòd proprietas personalis patris potest considerari dupliciter. Vno modo, vt est relatio; & sic iterum secundum intellectum præsupponit actũ notionalem, quia relatio, in quantum huiusmodi fundatur super actum. Alio modo in quantum est constitutiua personæ: & sic oportet, quod præ intelligatur relatio actui notionali, sicut persona agens præintelligitur actioni. Per ista enim verba non intendit D. Tho. explicare ordinem inter relationem, & actum notionalem, vt sunt à parte rei, siue ex parte obiecti secundum se: sed solum intendit explicare ordinem, quo hæc intelliguntur à nobis secundum nostrum modum imperfectum intelligendi. Quia, videlicet, prius intelligitur imperfecte & confuse paternitas diuina sub communi ratione proprietatis constituentis personam, quam intelligatur distinctè, & in particulari sub ratione propria relationis paternitatis consequentis actum generandi. Sed ad hoc quod intelligatur à nobis ipsa relatio paternitatis distinctè & in particulari, quatenus talis relatio est, necessario debet intelligi actus generandi, tanquam eius fundamentũ. Vide aliam solutionem in Caietano quæstione 40. articulo 4. supra dicto: & aliam in Ferrara 4. contra gentes, & Capreol. 1. distinctione 26. quæstione 1. Sed hæc, quæ à nobis exhibetur explicatio, melior videtur. Et quia hæc disputatio attinet ad materiam de Trinitate, non est amplius discutienda vsque ad illum locum. Et sufficiant hæc pro hac quæstione.

QVÆSTIO XXXIIII.

Vtrùm relatio terminetur ad relatiuum, vel absolutum.

1. Argum. IN diffinitione relationis, quam explicamus dicitur, quod totum suum esse sit ad aliud. Modo, vt magis explicetur hæc relationis essentia, inquirimus, an illud aliud debeat esse relatiuum, vel absolutum, vel abstrahens. Et probatur primo, terminum relationis non posse esse aliquid relatiuum; nam relationes tertij ordinis terminantur ad aliquid absolutum: ergo. Probatur antecedens; Nam relatio creaturæ terminatur ad Deum ante omnem operationem intellectus: & ante omnem istã operationem non est aliqua relatio in Deo, quæ terminet relationem creaturæ: ergo relatio creaturæ terminatur ad absolutum. Maior probatur: quia relatio creaturæ est realis, & ita ante operationem intellectus totum suum esse est ad aliud, & respicit aliud. Minor probatur: Nã relatio creatoris deberet terminare relationem creaturæ: sed hæc est aliquid rationis in Deo, si quidem aduenit illi in tempore, & nihil reale potest Deo in tempore aduenire, alias mutaretur Deus: ergo est rationis relatio: sed nulla relatio rationis habet formaliter esse seclusa operatione intellectus: ergo terminatur in Deo ad aliquid absolutum. Et idẽ argumentum fieri potest de relatione scientiẽ ad scibile in ratione mensuræ; nam in scientia est realis, in scibili est rationis.

2. Argum. Secundo: Terminus, vt sic, est finis alterius relatiui terminati; sed, finis est prior eo, quod est ad finem: ergo terminus est prior correlatiuo: ergo non est relatiuum. Probatur consequentia: quia relatiua sunt simul natura. Maior patet: quia terminus & finis idem sunt, quia terminus, & vltimũ idẽ sunt: sed vltimũ & finis sunt idẽ: ergo & terminus & finis.

3. Argum. Tertio, Sequitur quod, si terminatur ad aliquid relatiuum, sint duo prædicamenta relationis: hoc autem est falsum: ergo. Probatur sequela, nam accipio relationem, secundum quod est generalissimum prædicamenti relationis illa si terminatur ad aliquid relatiuum, terminus debet esse æqualis illi & distinctus: ergo iam erit correlatiuum æquale, & distinctum. A Equale patet, distinctum probatur: quia terminus relationis realis debet esse distinctus realiter à relatiuo terminato ad ipsum: ergo iam erunt duo prædicamenta relationis, quod est absurdum.

4. Argum. Quarto, probatur, quod nec relatiuum nec absolutum debeat esse, sed aliquid abstrahens, quia quædam relatiua terminantur ad absoluta, vt in relatiuis tertij ordinis, quædam relatiua, vt pater terminatur ad filium: ergo relatiuum in genere non terminatur ad absolutũ; alias omne relatiuum terminaretur ad absolutum, nec ad relatiuum eadem ratione: & sic terminum habebit qui abstrahat à relatiuo, & absoluto, sed hoc est falsum; quia sic terminus erit prior relatiuo, quia abstrahens à relatiuo, & absoluto vniuersalius est, & sic prius.

In hac quæstione metaphysici & logici varie opinantur. Scotus 1. distinctione 30. quæstione 1. & alij Scotistæ ibidem docent, omnes relationes terminari ad absolutum fundamentaliter cuiuscunque sint ordinis. Et Capreolus quæstione 1. articulo 2. ad tertium, & Soncinas 5. Meraph. quæstione 30. videntur idem sequi, vt quibusdam placet: quæ sententia placet Suarez disputatione 47. sect. 16.

Et

Et ita explicat illam his propositionibus. Prima propositio, in relatiuis non mutuis ratio, quæ est in vno extremo ad terminandam relationem alterius non est aliqua relatio opposita relationi alterius, sed est ipsa entitas, vel proprietas aliqua absoluta realis termini. Et probatur hoc argumento communi, quod constituimus primo loco in principio quæstionis. Addit tamen acute, quod hoc debet intelligi formaliter, & perse loquendo: nam scientia seu amor potest terminari ad aliquam relationẽ, vt ad obiectum, sed non vt ad oppositam alteri relationi, sed se habet obiectum ac si esset aliquid absolutum, sed de hoc vltimo iam dixi, hæc non esse relatiua, sed absoluta. Dicit secundo, etiam in relationibus mutuis formalis ratio terminandi, non est relatio opposita, sed aliqua ratio absoluta, quæ est fundamentum formale relationis oppositæ, & cõstituit regulam generalem, nimirum illud, quod est proxima ratio fundandi relationem ad aliud, illud ipsum esse proximam rationem, & formalem terminandi relationem alterius ad se: Vt in Petro ratio fundandi relationem paternitatis ad Paulum est potentia generatiua. Quod, si vna relatio aliam fundet, tunc non segerit, vt relatio, nec opponitur relatiuè illi relationi, quam terminat perse ipsam: sed opponitur per aliam relationem, quam in se fundat. Probat hanc assertionem nostro tertio argumento suprafacto.

5. Argu. Et sit quintum argumentum: Nam sequitur quod cum definitur genus supremum relationis, quod sit cuius totũ suũ esse est ad aliud se habere. Si intelligatur relatiuum, sequitur, quod idem ponatur in diffinitione sui ipsius: quod est absurdum, quia illud aliud non est distinctum à relatiuo: quia si est distinctum, ergo dantur duo generalissima relationis: & cũ non dentur debet illud aliud esse idem cum generalissimo si est relatiuum, & ita idem ponetur in definitione sui ipsius.

Et confirmatur hoc quintum argumentum: Nam similitudo in communi nõ potest referri ad aliam similitudinem cum sit relatio æquiparantiæ; at præter similitudinem in cõmuni non est alia similitudo: ergo non potest habere terminum relatiuum: habet ergo absolutum.

6. Argu. Præterea probat ex proprijs, vt ipse ait, & sit sextum argumentum. Nam in relatiuis nõ mutuis relatio terminatur ad absolutum: ergo & in mutuis, quia eodem modo debẽt terminari omnia relatiua. Et confirmatur: quia si Deus per impossibile auferret relationem paternitatis à Petro, & maneret relatio filiationis in Ioanne terminaretur ad Petrum, sicut antea terminabatur; & ita relatio opposita ad terminationem habet se concõmitanter, & non est ratio formalis terminandi.

7. Argu. Septimum argumentum. Quia commune axioma est, posito fundamento & termino resultare relationem prædicamentalem, & non alias; ergo terminus vnius relationis non potest esse relatio opposita. Probatur consequẽtia; quia posita relatione opposita non resultat relatio, sed posito fundamento proximo: ergo illud est terminus formalis, scilicet, fundamẽtum proximum.

8. Argu. Octauum argumentum; Fundamentum proximum est ratio fundandi relationem: ergo est etiam ratio terminandi oppositam relationem. Probatur consequentia, quia illud solum sufficit ad terminandum, quod sufficit ad fundandum, non enim vnum album refertur ad aliud album, quia habet relationem similitudinis, sed quia habet albedinem; & Petrus non refertur ad Paulum, quia habet relationem paternitatis: sed quia genuit ipsum, Ratio enim, quare vnum relatiuum refertur ad aliud, semper est aliquid distinctum ab ipsa relatione, & in Deo ratio terminandi relationem creaturæ, est potentia diuina creandi, vt actu influens. His tribus argumentis conuincitur supradictus autor vt teneat, relationem terminari formaliter ad aliquid absolutum.

Ferrara secundo contra gentes capite 11 quam etiam opinionem tenet Niphus in 5. disputatione 14. dicit, terminum relationis posse accipi dupliciter. Vno modo vt absolute terminat habitudinem, & respectum sui correlatiui; sicut pater in re terminat tendentiam filij. Alio modo potest considerari terminus secũdum quod ponitur in definitione sui correlatiui, vt quãdo filius definitur, quod sit qui habet patrem: & sic debet terminus esse aliquid relatiuum, non primo modo. Dominus Caietanus 1. parte, quæstione 13. articulo 7. absolute asserit relatiuum terminari ad relatiuum. Vt igitur Diui Thom. sensum explicemus, notandum est, dum quærimus, an absolutum, vel relatiuum terminet aliud relatiuum non inquirere de formali denominatione termini, vt actu terminat, sed de forma & ratione, quæ in re requiritur, vt sit apta terminare. Sicut cum quærimus, an visio albi terminetur ad albũ non quærimus, quæ nam sit ratio esse visi: nam est terminus formaliter in actu, hoc est, esse resultans ex visione terminata ad album, quod quidem est ens rationis. Sed quærimus, quid sit id, quod est in re vt terminetur visio. Et dicimus albedinem esse rationem formalem, secundum quam visio terminatur, ad album: eodem modo cum inquirimus, an paternitas terminetur ad relatiuum, nõ inquirimus, quid sit esse à paternitate respectum terminum, nam hoc aliquid rationis est. Sed inquirimus, quænam sit ratio formalis in re secundum quam & ratione cuius relatiuum

vnum

Universidad de Deusto Biblioteca

vnum aliud respiciat. Et aliqui dicunt esse absolutum, aliqui verò esse relatiuum, vt vidimus.

Dissoluitur quæstio.

1. Concln. Sit igitur prima conclusio, Quando vnum relatiuum definit id, quod ponitur in definitione, vt terminus illius est aliquid relatiuum, & non absolutum. Hæc conclusio est Diui Thomæ 1. parte quæstione 40. articulo 2. ad quartum vbi sic dicit, Ad quartum dicẽdum, quod relatio præsupponit distinctionẽ suppositorum, quando est accidens; sed si relatio sit subsistens, non præsupponit, sed secũ affert distinctionem. Cum enim dicitur, quod relatiui esse est ad aliud se habere, per ly, aliud intelligitur correlatiuum, quod non est prius sed simul natura. Si autem esset aliquid absolutum, non esset correlatiuum, quia non est relatiuum. Item in creaturis absolutum prius natura est relatione secundum suum genus: quia relatiuum fundatur in absoluto, fundamentũ & causa in talibus prius est, quam res fundata supra illud: ergo. Et secundo contra gentes capite 11. ratione secunda sic dicit: Non potest aliquid intelligi relatiue dici ad alterum, nisi è conuerso illud relatiue diceretur ad ipsum: sed res relatiue dicuntur ad Deum, vt pote secundum suum esse, quod à Deo habent: ergo è conuerso Deus relatiue dicetur ad creaturas: ergo si relatiuum terminaretur ad absolutum, ita quod terminus formalis, seu ratio formalis terminandi sit absolutum, bene possum ego intelligere, aliquid relatiue dici ad absolutum sine eo, quod intelligam absolutum relatiue dici ad aliud, quia de ratione absoluti non est inferri ad aliud. Et hanc eandem veritatem docet D. Thom. multis alijs in locis. Vnde 1. parte, quæstione 73. articulo 7. sic dicit. Vnde in scibili & sensibili, non est aliqua relatio realis ad scientiam & sensum, sed secũdum rationem tantum, in quantum intellectus apprehendit ea, vt terminum relationum scientiæ, & sensus: idem enim intelligit Diuus Thomas esse terminum & relatiuum.

Præterea probatur ista conclusio. Nam Aristoteles 5. Metaph. capite de ad aliquid, & in prædicamento hoc expresse asserit, seruum esse domini seruum & dominum esse serui dominum: ergo expresse asserit terminum relatiuorum esse relatiua. Et 5. Metaphat. ex. 10. ita asserit: Ad aliquid dicuntur alia per se, vt duplum ad dimidium, & triplum ad tertiam partem: ergo ex Aristotelis sententia formalis terminus relatiui relatio est.

Et præterea probatur rationibus vrgentissimis. Primò: Nam relationes diuinæ terminãtur ad relatiua: ergo etiam relationes creatæ. Antecedens probatur: Nam pater in diuinis non terminatur, nisi ad filium: si enim terminaretur ad aliquid absolutũ, sequeretur quod distingueretur ab illo absoluto, quia cum illo haberet oppositionem: consequens est hereticum: ergo. Nam in diuinis omnia sunt vnũ, vbi nõ obuiat relationis oppositio. Consequẽtia verò probatur: quia relationes Diuinæ & creatę non differunt ex terminis in genere, vtraque enim habet terminum, sed ex ratione finitatis & infinitatis.

Præterea. Nam hæc est differentia inter relationem secundum esse, & secundum dici, quod terminus relationis secundum esse solum respicit aliud, quod habet rationem termini, aliæ relationes respiciunt aliud, quod nõ solum habet rationem termini, sed vel finis, vel obiecti, vel aliquid huiusmodi: ergo relatio prædicamentalis non terminatur ad absolutum. Probatur consequentia: quia si terminaretur ad absolutum, bene posset terminus habere rationem obiecti, causæ, & alicuius huiusmodi, quia hæc absolutis bene conueniũt. Præterea: Si terminus relationis est quid absolutum (& loquor de relatione in genere,) illud absolutum, vt asserit Suarez, debet esse ratio fundandi relationem: sed nulla ratio fundãdi generica potest abstrahi, quæ sit aliquid absolutum: ergo illud erit relatiuum ex necessitate. Probatur minor. Nã fundamenta sunt mensura, & mensuratum quantitas, actio & passio: sed ab istis nihil potest abstrahi, quod sit fundamẽtum: ergo. Probatur minor: Quia ista fundamenta pertinent ad diuersa prædicamenta: sed à prædicamentis diuersis nihil potest abstrahi, nisi ratio accidentis vt sic: sed ratio accidentis, vt sic, etiam si addas absolutũ, non potest esse terminus relationis: quia cum definitur relatio, non dicitur quod totum suũ esse sit ad accidens: ergo. Dices, quod abstrahitur ratio fundamenti. Contra: Nam fundamẽtum, vel dicit quantitatem vel actionem, vel passionem, vel rationem mensuræ: & hoc nõ: ergo dicit aliquid abstractum ab illis: sed ab illis nihil potest abstrahi, nisi ratio accidentis, quia pertinent illa ad diuersa prædicamenta, accidentis, & accidens est quod diuiditur immediate in decem prædicamenta: ergo.

Præterea: Nam relatiua dicuntur ad cõuertentiam, vt pater est filij pater, & filius est patris filius; sed hæc conuertentia est respectu termini formalis: ergo terminus formalis est relatiuus. Præterea: Inter patrem & filium est relatiua oppositio: sed absoluta non opponuntur relatiue: ergo ea, quæ relatiue opponuntur sunt relatiua: sed relatiua oppositio est quædã incompossibilitas diuersorum relatiuorũ respectu eiusdem, quæ quidem ex eo est, quia formaliter respiciuntur: ergo. Præterea: Relatiua sunt simul cognitione: sed non essent simul cognitione, si non respicerentur vt sic: ergo.

Pro-

Probatur minor: quia si pater respicit aliquid absolutum, supra quod fundatur relatio filiationis, bene potest tota essentia paternitatis cognosci sine cognitione filiationis: quia suus terminus non est filiatio, sed aliquid, quod est causa illius, & fundamentum: & sic illo intellecto satis intelligeretur relatio paternitatis, sine eo, quod intelligeretur relatio filiationis: hoc autẽ quã sit absurdum, quis dubitet? Itaque sicut potentia visiua terminatur ad colorem, ita relatio paternitatis terminatur ad filiationem formaliter, & non est filiatio vsq; dũ sit paternitas, & è conuerso. Et quando definio etiam relatiua tertij ordinis debeo in eorum definitione ponere formaliter relatiũ vt in definitione creaturæ creatorem, in definitione serui dominum, & cætera.

2. Concln. Secunda conclusio: Relatiua tertij ordinis, (& sunt illa, quæ non habent ex parte alterius extremi relationem realem) ante omnem operationem intellectus non habent terminum formaliter in re, licet habeant terminum fundamentaliter proxime. Itaque sicut si esset potentia visiua, in rerum natura, & non esset color ille respectus potentiæ non haberet obiectum formaliter, licet esset subiectum illius obiecti, quod est substantia nec haberet in rerum natura aliquid, quod posset terminare eius respectum: eodem modo relatio creaturæ seclusa operatione intellectus non habet terminum formaliter, licẽt habeat fundamentaliter. Hæc conclusio patet ex dictis: nam terminus formalis est relatio: sed relatio dominij in Deo cum sit ens rationis, non habet esse, nisi per intellectum actu referentem Deum ad creaturas: ergo non est illa ratio formalis terminandi seclusa operatione intellectus. Et si dicas: Nam Diuus Thom. de potentia quæstione 7. articulo 10. dicit, hunc terminum, dominus, tria importare, scilicet potentiam coercitiuam, subditorum ordinem ad ipsum, & terminationem ordinis ipsorum: inuenitur ergo significatio huius nominis in Deo quantum ad terminationem, & potentiam: ergo dicit reperiri terminationem in Deo sine formali relatione. Respondetur ex Caietano, q̃ terminatur fundamentaliter proxime, non verò formaliter. Et terminare fundamentaliter nihil aliud est, quàm respici aliquid, vt fundamentum termini formalis. Terminare formaliter est, respici, vt terminus formalis talis respectus: & hoc non est in Deo seclusa operatione intellectus. Sed contra: nam illa relatio creaturæ est realis: ergo habet terminum realem. Nego, sed sufficit habere extremum reale seclusa operatione intellectus, quod terminat materialiter, & fundamentaliter, non verò formaliter. Vnde aliud est esse extremum, aliud est esse terminum formaliter. Ad primũ enim sufficit, esse aliquid reale, & habere fundamentum proximum relationis, quæ est formalis terminus. Ad secundũ verò requiritur, quod sit ipsa relatio formalis. Et si rursus dicas, ad relationem realem est necessarium terminũ esse realem; sed relatio creaturæ est realis: ergo terminus est realis: respondetur, quod ad relationem realem sat fuerit extrema esse realia, seu terminum pro materiali esse aliquid reale, vt postmodum videbimus. Ex quo patet falsam esse etiam sententiam Ferraræ vbi supra, Qui ait relatiua tertij ordinis à parte rei habere terminum realem absolutum, in definitione verò habere terminum relatiuum, quia omnis relatio vnicum tantum terminum habet: ergo vel debet esse relatiuum, vel absolutum, & nõ modo relatiuum modo absolutum, ergo si in re terminus est absolutus in definitione erit absolutus, & è contra. Nam per illud, quod in re respicit definitur, sed in re respicit absolutum: ergo definitur per aliquid absolutum: & si definitur per aliquid relatiuum in re debet respicere aliquid relatiuum. Sequitur secũdo, falsam esse illorum sententiam, qui dicunt, relatiua tertij ordinis terminari ad absolutum, relatiua vero alia ad relatiuum, quia sequeretur, quod relatio in cõmuni terminaretur ad aliquid abstrahens à relatiuo, & absoluto, quod nullũ aliud est, nisi ens, & ita terminus relationis in communi esset ens, quod est falsissimum, vt de se patet: quia est superius ad relatiuum: ergo non potest esse terminus.

Dissoluuntur argumenta.

Ad arg. AD 1. Resp., ab aliquibus relationem dominij poni formaliter posito fundamento eius proximo alij respondẽt quod denominat relatio Deum dominum, licet non sit formaliter seclusa operatione intellectus. Sed de his libro 2. latissimè disputauimus dum agerimus de vniuersalibus, & de existentia entis rationis. Et ideo quia censeo ens rationis non esse formaliter, nisi sit eius actualis cognitio, respondetur, quod relatio tertij ordinis terminatur materialiter ad aliquid absolutum, non omnino, sed quod est fundamentaliter proxime relatiuum: formaliter verò non habet terminum, seu vt melius dicam non habet terminum formalem, nisi quando existit relatio dominij. Sicut vt dixi, si esset potentia visiua in mundo, seu sensus communis sine sensibili cõmuni terminaretur quidem potentia visiua, & sensus communis ad sensibile per accidens, seu ad sensibile commune, non tamquam ad obiectum eius formale specificatiuum, sed tãquam ad obiectum secundarium seu per accidens: quia illa potentia potest illa obiecta cognoscere: eodem modo relatio tertij ordinis terminatur ad Deum, vt ad id, quod materialiter respicit, non vt ad terminum formalem

suum,

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſuum quia non ſpecificatur à Deo, ſed à creatore, ſeu à domino, itaque habet in re materialem terminum non formalem, licèt habeat extremũ reale.

Ad 2. Ad ſecundum reſpondetur, quòd relatiuum, vnum non eſt finis alterius, quia nullo modo eſt cauſa, nec vnum relatiuum definitur per aliud relatiuum, quia hæc dictio, per, denotat aliquod genus cauſæ, ſed definitur ad aliud, ita quod ly, aliud, præciſe rationem termini dicat.

Ad 3. Ad tertium dicemus quæſtione ſequenti, vbi diſputabimus, an relatiuum in communi habeat terminum, & quomodo.

Ad 4. Ad quartum patet ex prima & ſecunda cõcluſione, & ex corollarijs primæ. Sẽper enim terminus formalis relatiui eſt aliquid abſolutum, ſiue dum definitur relatiuum, ſiue dum à parte rei eſt, licèt non ſemper hæc formalitas illi competat, niſi operante intellectu.

Ad 5. arg. Ad quintum argumentum pro opinione Suarez reſpondebitur, quæſtione ſequenti.

Ad 6. Ad ſextum pro eadem opinione reſpondetur ex dictis, quòd terminatur materialiter ad abſolutum, quod eſt fundamentum proximum relationis, quæ eſt formalis terminus oppoſitæ relationis. Caſus autem poſitus eſt impoſsibilis, quia vna relatio realis ſine alia eſſe non poteſt; ſed ſi admittatur terminabitur ad illud ſubiectum, vt ad terminum materialem non vero formalem: nam tunc non habet formalem terminum. Et ſi dicas, Formalis terminus eſt, qui terminat, diſtinguo: qui terminat relationem, vt id, à quo ſpecificatur, concedo, qui terminat relationem, vtcumque nego.

Ad 7. Ad ſeptimũ reſpondetur, quod illud axioma ſumit terminum materialiter & cauſaliter non formaliter: ad terminum enim formalem non reſultat relatio, ſed terminus formalis includit relationem.

Ad 8. Ad octauum reſpõdetur, quod illud, quod ſufficit ad fundandam relationem non ſufficit ad terminandam illam formaliter, bene tamen materialiter, vt dictum eſt. Aliud enim eſt eſſe cauſam relationis creatæ & aliud eſſe terminum formalem illius: Nam primum eſt fundamentum, ſecundum eſt oppoſita relatio. Et quando dicimus vnum album referri ad aliud, quia habet albedinis vnitatem, explicamus cauſam referendi veluti efficientem. Quando verò dicimus vnũ album referri ad aliud, quia habent relationem ſimilitudinis, explicamus rationem formalem referendi, & formam, per quam refertur, ſupradictus autor conſiderauit fundamentum relationis, & referendi, & non conſiderauit cauſam formalem referendi. Petrus enim non refertur ad Paulum formaliter: quia genuit illum, ſed cauſaliter & fundamentaliter. Formaliter autem refertur, quia habet relationem paternitatis. Eodem modo Ioannes non refertur ad Petrũ formaliter, quia genitus eſt, ſed quia habet relationem filiationis. Et eodem modo Ioannes non terminat formaliter relationem paternitatis, quia genitus eſt, ſed cauſaliter, & formaliter terminat, quia habet relationem filiationis. Et idem eſt dicendum ex parte patris. Vnde videbis, quam ſine Ariſtotele & fortibus rationibus iſte autor conuincitur in his Metaphyſicis quæſtionibus. Vide plura de hac quæſtione apud Caietanum 1. parte. quæſtione 13. articulo 7. vbi eleganter loquitur. Et ita hæc ſint ſatis.

QVÆSTIO XXXV.

Vtrùm relatio in communi habeat terminum, & quomodo conſtituatur prædicamẽtum relationis.

1. Sent. ET in hac quæſtione multiplex eſt dicendi modus ab acutiſsimis logicis, & metaphyſicis excogitatus, ad hanc difficultatem expli cãdam. Quidam dicunt prædicamentum relationis diuerſum eſſe ab alijs, & ideo diuerſam coordinationem habere ſpecierum, & generum: quâ ob rem dicit conſtare ex duobus generaliſsimis partialibus quæ vnũ totale generaliſsimum conſtituunt, quod in alijs prædicamentis non reperitur; quia tota eſſentia relationis incõmuni eſt ad aliud; & ita ex neceſsitate debet exigere correlatiũ, vt illud correlatiuum terminet relationem. Et quia ratio terminandi relatiũ eſt relatio, ſicut relatio incõmuni non poteſt abſolui à termino: ita nec poteſt abſolui à correlatiuo. Et cum ſit argumentum: Nam relatio in communi, & ſuum correlatiuum conueniunt eſſentialiter in ratione relationis: ergo poteſt abſtrahi ab illis conceptus relationis, & ſic non erunt genus generaliſsimum, negant conſequentiam: quia conceptus relationis non poteſt abſtrahi ſine correlatiuo, ad quod dicitur: & ita illa eſt ſumma abſtractio, ſicut ſenſus tactus & potentia viſiua ſunt in prædicamento qualitatis. Et quanuis abſtrahantur omni poſsibili abſtractione, non poſſunt non includere ex parte obiecti qualitatem ſpecificatiuam illorum, & quæ eſt in eodem prædicamẽto, & illa maxima, à quacunque eſſentiali conuenientia aliquorum poſſunt abſtrahere vnum conceptum communẽ illis, intelligitur in abſolutis, nõ vero in relatiuis. Et hæc ſententia poteſt confirmari ex illo loco D. Thom. 1. part. quæſt. 40. ar. 2. ad 4.

vbi dicit, quando dicitur relatiui in communi eſſe, eſt ad aliud perly, aliud intelligitur correlatiuum, ſed relatiui in communi eſſe eſt ad aliud ſe habere: ergo habet correlatiuum non ſuperius nec inferius: ergo æquale, & illud æquale debet pertinere ad prædicamentum relationis: ergo prædicamentum hoc ex neceſsitate duabus partibus conſtat. Et ſi dicas, illa duo generaliſsima partialia, vel ſunt genus, vel ſpecies, reſpondetur, quod ſunt genus, & quodlibet illorum prædicatur de ſuis inferioribus, quidditatiue. Cæterum ex neceſsitate ſunt duo, vt terminentur ad inuicem: non ergo faciunt vnum genus, vt partes eiuſdem generis, ſed faciunt vnum prædicamentum, & hac ratione vocantur generaliſsima partialia. Ego vellem, quòd hæc ſententia eſſet probabilis, ſed mihi ingerit maximam difficultatem; & ideo argumentor contra illam. Nam illa duo generaliſsima, quæ conſtituunt prædicamentum relationis totale, quod vocant ipſi conſtituere vnum generaliſsimum totale, vel differunt eſſentialiter, vel non. Si non differunt eſſentialiter erunt idem eſſentialiter; & ita non erunt duo genera; nam genera ex neceſsitate debent differre eſſentialiter, ſi non ſint ſub alternatim poſita. Si differunt eſſentialiter: ergo habent diuerſas diffinitiones, ſed hoc eſt impoſsibile, quia cuiuſlibet propria diffinitio eſt hæc, relatiuum eſt, cuius totum ſuum eſſe eſt ad aliud ſe habere, nec poteſt fingi alia: ergo non differunt eſſentialiter: ergo non ſunt duo genera.

Præterea loquor de quolibet eorum ſeorſum, vel illud prædicatur de omni contento in recta linea, vel non. Hoc ſecundum dici non poteſt: quia quodlibet contentum in recta linea eſt relatiuum. Quod ſi prædicatur eſt generaliſsimum, quia generaliſsimũ eſt illud, quod ſub ſe omnia contenta in prædicamento comprehendit & ipſum à nullo alio comprehenditur, & eſt prædicabile de illis in quid, & vniuoce, Et idem argumentũ poteſt fieri de alio partiali generaliſsimo non ergo ambo faciunt vnum generaliſsimum.

Præterea, quodlibet eorum determinat rationem entis per modum relatiuum: ergo quodlibet illorum eſt generaliſsimum, & nihil illi deficit, vt ſit complete determinans ens: ergo non poteſt eſſe quid partiale, & ita erit generaliſsimum totale: nec poſſunt dari duo generaliſsima relationis totalia; quia nullo modo poſſunt differre ſeipſis, cum habeant eandem diffinitionem.

Præterea: Nam quodlibet iſtorum eſt relatiuum reale finitum vniuocũ completum: ergo conueniunt in ratione relatiui realis finiti &c. ſed hoc eſt conuenire in generaliſsimo: ergo conuenient in generaliſsimo ſi dantur, non ergo poſſunt eſſe generaliſsima. Ideo hac explosa opinione etiam ſi ex noſtra familia originem duxerit,

Alij eiuſdem ſcholæ dicunt ſecundo ad ſupradictam difficultatem explicandam, quod 2. Sent.
relatio in communi habet terminum, & iſte terminus, non eſt aliquid, quod ſit directe in prædicamento relationis, ſed indirecte: quia eſt quid imperfectum, vnde reducitur ad hoc prædicamentum, ſicut punctum ad prædicamentum quantitatis. Hæc opinio mihi non placet. Et ratio eſt, quia licèt terminus, vt ſic, ſit quid imperfectum, & ſit quidam modus relationis ipſa terminatio: cæterum hæc terminatio impoſsibile eſt, quod reperiatur, niſi in relatione: ſicut licèt obiectum terminare potentiam viſiuam, ſeu albedinem terminare actionem videndi ſit modus quidam ipſius: impoſsibile tamẽ vt, quod illa terminatio & modus reperiatur, niſi in ratione formali obiecti potentiæ viſiuæ nimirum in colore. Ergo ſi relatio in communi habet terminum, ita quod terminetur ad aliquid impoſsibile eſt, quod illa terminatio reperiatur, niſi in relatione: quia, ratio terminandi relationem eſt relatio & non abſolutũ. Tunc ſic: ergo ſi relatio in communi terminatur ad aliquid; ergo illud formaliter eſt relatio, quia eſt ratio formalis terminandi, vel ergo illa relatio eſt æqualis, vel ſuperior, vel inferior relatione terminata. Non poteſt dici primum nec ſecundum, erit ergo æqualis, & ſic erunt duo prædicamenta, vel idem erit ratio terminandi ſeipſum, quod eſt impoſsibile: nam paternitas, non poteſt eſſe ratio, quare ipſa ſit terminus ſui ipſius. Et rurſus: nam idẽ erit terminus ſui ipſius, quod eſt impoſsibile, alias non erit relatio realis. Itaque in hoc fallitur hæc opinio; quia exiſtimauit rationẽ termini in relatiuis, ſeu ipſam terminationẽ reperiri extra relationẽ, quod eſt falſum in opinione acutiſsimi magiſtri D. Tho.

Tertia opinio in hac parte eſſe ſolet, quæ 3. Sent.
à Thomiſtis etiam defenditur: relationem in communi habere terminum, ſed in actu quidem ſignato, non in actu exercito. Sicut enim dicimus demonſtrationem duabus debere conſtare præmiſsis, & tamen in communi, non habet duas præmiſſas in exercitio, ſed in actu ſignato: ita relatio cũ dicimus, quod habet terminũ, nõ intelligitur in actu exercito, ſed in eſſe cõcepto & ſignato. Sed nec opinio hæc veritatẽ habet, ſi dicat in cõmuni habere terminũ. Nã quãdo dicimus, quod habet terminũ in actu ſignato, cũ terminus debeat eſſe relatio, vel ille ſignatus, & cõceptus terminus eſt æqualis, vel inferior, vel ſuperior, debet certe eſſe æqualis: ergo erunt duo prædicamenta relationis, & redibunt

Universidad de Deusto
Biblioteca

eadem inconuenientia, quæ superius adduximus. Alij dicunt, quod habet terminum in confuso.

Sed idem quæro de isto termino inconfuso, an sit æqualis, & tunc erunt duo prædicamenta, quia terminus inconfuso cognitus & acceptus poterit explicite, & clarè cognosci, & sic cum sit æqualis generalissimo erit aliquid generalissimum, & resultabunt duo prædicamenta. Dicunt aliqui præterea, quòd eademmet relatio in communi concipitur, vt terminus sui ipsius, non quidem in re, sed in definitione. Sed hæc èst peior opinio. Quia vt dicit D. Thom. supradicta quæstione 40. relatio in sua ratione dicit distinctionem, quia est cuius totum suum esse est ad aliud, & illud aliud est correlatiuum, quod debet esse distinctum ex necessitate: & in relatione rationis eiusdem ad seipsum, etiam formaliter extrema sunt duæ relationes. Nec in præsentiarum volo adducere opinionem eorum, qui dicunt habere terminum in communi, sed absolutum: quia hoc exclusum est quæstione præcedenti, & maiora ex hac opinione sequuntur inconuenientia. Vt igitur quod sentiam explicem, sit

Decisio quæstionis.

1. Concl. PRIMA conclusio: Genus generalissimum prædicamenti relationis nullum habet terminum sibi adæquatè correspondentem, per quem diffiniatur nec explicitè, nec implicitè, nec in actu signato, nec in actu exercito loquendo de termino in communi. Hæc conclusio est communis inter metaphysicos, & logicos. Idem tenet Diuus Augustinus lib. cathegoriarum capit. 11. Vbi sic dicit specialiter, & regulariter, vt hæc cathegoria manifestius dignoscatur, non rectè dici ad aliquid, nisi cum singulare ad singulare refertur. Quæ sentētia sic explicanda est, quod semper relatio in particulari habet terminum, in communi verò non, quod magis inferius explicabitur. Et istam sententiam ita refert Scotus 1. distinctio. 21. Tenet illam Albertus 5. metaphysicæ tractatu 3. capit. 7. & in prædicamento ad aliquid, Simplicius & Boetius. Et probatur conclusio: Nam sequitur ex necessitate, vt sæpius repetitum est, esse duo prædicamenta relationis: hoc autem est falsum: ergo & illud, ex quo sequitur. Probatur sequela: quia ille terminus in opinione D. Thom. si datur debet esse correlatiuum, & debet habere relationem: nam hæc est ratio terminandi, correlatiuum, & illud relatiuum ex necessitate debet esse æquale generalissimo: ergo cum non contineatur sub illo constituet aliud prædicamentum. Hoc autem falsum est, quia solum est vnum prædicamentum relationis: ergo. Præterea, sicut generalissimum refertur, cum sit vere relatiuum, si datur terminus in communi, ita rursus ille terminus cum sit vere relatiuum referetur ad generalissimum, & non continebitur sub generalissimo, nec erit idem cum illo: ergo habebit alia inferiora sub se quia impossibile est dari generalissimum, sine inferioribus: ergo constituet Aliud prædicamentum. Dicere verò, quod ibi solum, est ratio termini sine relatione, falsum est, quia ratio termini habetur in relatione, vt supra dictum est, ita quod est impossibile terminare sine relatione, quia relatio est ratio terminandi. Præterea, Illud correlatiuum prædicabitur de omnibus, de quibus prædicatur generalissimum, quia habet eandem essentiam: ergo erit idem cum generalissimo, & quidditatiue prædicabitur, & non erit distinctum: ergo non erit terminus: nam terminus relationis realis quid distinctum debet esse à relatiuo, quod terminat. Præterea: Si relatiuum, quod est genus generalissimum refertur in communi vel ad terminum eiusdem rationis, vel diuersæ. Si eiusdem rationis: ergo potest ab illis abstrahi vnus conceptus relatiuus, quia ab omnibus eiusdem rationis obiectis, vna ratio communis potest abstrahi. Et tunc de illo conceptu abstracto quod est relatiuum, inquiram, an habeat terminum, & sequeretur idem inconueniens si refertur ad terminum diuersæ rationis: ergo cum sint relatiua diuersæ rationis, non erunt generalissima; quia conuenient in aliqua ratione superiori, relatiua: ergo & hæc argumenta conuincunt etiam de termino quacunque ratione consideretur, siue in exercitio, siue in actu signato, siue explicato, siue implicito, dummodo sit terminus adæquatus. Nam inadæquatus esse non potest, quia omnis res, quæ ad aliquid terminatur in seipsa debet habere terminum adæquatum, præcipue, si sua essentia sumitur in ordine ad illud.

Sed contra conclusionem argumentor: Nam relatiuū in communi, seu relatio essentialiter est relatiuum: ergo illi conuenit diffinitio relatiui; sed relatiuum est, cuius totum suum esse, est ad aliud se habere: ergo relatiuum in communi habet terminum sibi adæquatum. Probatur minor ex communi definitione relatiuorum. Et quia D. Thom. supra dicta quæstione 40. dicit, quod cum in definitione relatiui dicitur, cuius totum suum esse est ad aliud per ly, aliud intelligitur correlatiū, quod debet esse distinctū. Et confirmatur hoc argumen-

test, quia erit absolutum: ergo secundum est verum. Non est ad se & habet esse aliquod: ergo ad aliud: & illud aliud est terminus: ergo totum suum esse est ad terminum in communi. Respondetur ad hoc argumentum ab aliquibus, quod ad aliquid significat relationem in esse concepto: quia vniuersalia non sunt in rebus, sed solum in intellectu: & relatio in esse concepto non habet terminum, sed solum in exercitio. Ita videtur docere Caiet. in logica, capit. ad aliquid. & loco citato primæ partis. Sed nec hoc placet: quia relatio, vt concepta v. g. paternitas est forma essentialiter: cuius essentia est constituere relatiū: sed essentia relatiui est habere terminum: ergo etiam relatio in sui ratione includit ordinem ad terminum. Impossibile est enim effectum formalem ordinem ad aliud dicere, & hunc ordinem non includi in forma, vt in ratione referendi ad aliud: & qui intelligit essentiam paternitatis, ex necessitate intelliget ordinem ad filium: quia ordo ad filium est de essentia paternitatis: & per hoc distinguitur à filiatione, præter quam quod ad aliquid, vt notat Caietanus in principio supradicti prædicamenti significat relationem, vt exercitam, & non vt conceptam. Et ideo respondetur, quod distinctio relationis, secūdùm quod est generalissimum, est hæc, cuius totum suum esse est ad aliud, & id in ordine, ad quod diffinitur terminus est eius. Cæterum non est terminus eius correspondens illi in sua vniuersalitate, sed correspondens illi in suis inferioribus. Est ergo de essentia relatiui, quod totum suum esse eius sit ad aliud: sed non est de essentia eius, quod in vniuersali habeat terminum: quia vt sit sua essentia relatiua & ad aliud, sufficit quod in inferioribus habeat terminū. Et huius rei varia possunt adduci exempla. Nam propositio est oratio verum, vel falsum significans, & tamen in communi non significat verum vel falsum. Et etiam dicimus, quod albedo in communi est disgregatiua visus, & tamen albedo in communi non potest disgregare visum: sed ideo dicitur, quod sit disgregatiua visus, quia est talis essentiæ, quod in particulari disgregat visum: ita relatio in communi seu relatiuum diffinitur, quod totum suum esse sit ad aliud, non quia ibi aliud respiciat tanquam adæquatum terminum: sed quia est talis naturæ, quod in particularibus & inferioribus relationibus refertur ad aliud, & habet terminum. Itaque relatio in communi est ratio referendi ad aliud in particulari: & relatiuum dicit in concreto hanc rationem referendi in particulari, sicut propositio in communi significat verum, vel falsum, id est, importat rationem in concreto secundùm quam inferiores propositiones significāt verum vel falsum. Et hoc exemplum non habet verum in omnibus, quia propositio in communi terminum habet, & non habet istum terminum relatio in communi: ergo in communi habet essentiam relationis, sed non respicit terminum, nisi in particulari. Sed dices contra hoc: Nam potentia visiua etiam si in communi non exerceat actum cognoscendi, sed in singulari, quia actiones sunt suppositorum: sed in communi concipitur in ordine ad suum obiectum, vt virtus cognoscitiua illius, licet actualem cognitionem in singulari exerceat, & ponitur in eius definitione obiectum adæquatum: ergo similiter, licet actu habere exercitium relationis non conueniat, nisi particularibus relationibus: sed tamen concedendum ex necessitate est, quod relatio in communi habet terminum in ordine ad quod definiatur. Et confirmatur hæc ratio, quia paternitas non exercet actum referendi subiectum ad filium, nisi in particulari, & tamen diffinitur in communi in ordine ad filium: ergo idem prorsus erit dicendum de relatione in communi. Respondetur huic argumento, quod quia paternitas est quædam particularis relatio; & specifica, non præhabet in se omnem rationem relationis, vt superius genericum. Et ita oppositum relatiuum de facto habet: quapropter diffinitur in ordine ad filium, licet exercitium referendi non habeat, nisi in indiuiduo: quia est forma quædam ex natura sua producta, vt ad filium referat subiectum: sicut est facta & producta potentia visiua, vt videat coloratum, licet sit differentia, quod color respicit, vt finis à potentia visiua, filius solum vt correlatiuum, quia respectus non est operatio, sed aliquid per modum actus secundi, & operationis. Sed relatio quæ generalissimum est cum abstrahat ab omni particulari relatione non potest habere relationem sibi oppositam, quia omnis relatio sub illa continetur, vt inferius sub superiori suo, & ita abstrahit ab omni ratione oppositæ relationis: vnde non potest habere terminum nec in exercitio, ita vt ipsa in se exerceat respiciendi actum: quia hoc est singularium, nec potest habere terminum adæquatum per quem diffiniatur, quia hic debet ex necessitate esse distinctus ab illa, quod non potest fieri cum sub illa comprehendatur omnis relatio: sed diffinitur per hoc, quod sit res quædam, quæ in suis inferioribus habeat terminum, & per hoc habeat hanc essentiam, quod totum suum esse sit ad aliud se habere. Secundo respondetur his argumentis, quòd relatiū est, cuius totum suum esse est ad aliud se habere, quantum est ex parte sua: nam etiam

Universidad de Deusto
Biblioteca

tio est cuius totum suum esse est ad aliud se habere, quantum est ex parte sua: nam etiam concepta & cognita in communi etiam in cõcreto si haberet terminũ referretur ad illum, sicut paternitas, seu pater refertur ad filium, sed si non referatur, nec habeat terminum adæquatum, non est ex parte sua: sed quia implicat esse illum terminum ex eo, quod debet esse relatio: & nulla relatio potest esse æqualis generalissimo, sed necessario sub illo contenta: quia generalissimum cuiuscunque generis omnia continet, quæ sunt illius generis. Et si rursus tertio arguas, quia relatio in communi determinat rationem entis accidentalis ad esse huius prædicamenti per ly, esse, ad: ergo habet terminum huius respectus. Respondetur, Distinguo antecedens: quantum est ex parte sua, fateor, quod respicit terminum, ità quod habeat correlatiuum sibi correspondẽs, nego. Vel secundo respondetur: quod habet terminum in particularibus relatiuis. Sed contra argumentor quartò. Nam relatio similitudinis est relatio inferior generalissimo, & tamen non habet terminum: ergo. Probatur minor: quia relatio similitudinis in communi non habet extremum sibi oppositum: quia omnes similitudines sunt eiusdem speciei: & ita non potest habere relationem oppositam. Respondetur, quod sufficit, quod similitudo in indiuiduis habeat terminum, vt sit verum, quod asserimus. Quinimo ex hoc confirmatur nostra conclusio: quia sicut relatio similitudinis, est vera relatio (& loquimur de relatione similitudinis, quæ est in duobus albis) & tamen non habet in communi conceptu specifico correlatiuum: sed hoc habet in particulari: ita potest relatio in communi esse vera relatio, & non habere terminum in communi. Ex hoc infertur, quod relatio habet terminum saltim in particulari. Et probatur: quia, vt constat, ex omni definitione relatio totum suum esse habet ad aliud, & non habet in communi terminum: ergo debet illud habere in particulari. Et quinto argumentor contra conclusionem: Nam sequitur; quod accidens sit relatiuum essentialiter: consequens est absurdum: ergo illud, ex quo sequitur. Probatur sequela, quia in suis inferioribus refertur ad aliud, & habet terminum: nam prædicamentum relationis est sibi inferius, & in his, quæ continentur in prædicamento relationis, accidens habet terminum. Respondetur, quòd relatio in suis inferioribus, vt relatio est refertur. At vero accidens non refertur in suis inferioribus, vt accidens est: nam non refertur in suis inferioribus, quæ continentur in prædicamento qualitatis, & quantitatis. Quinimo paternitas, vt accidens est, non refertur, sed abstrahit à relatiuo, & absoluto. Sextò. A quacunque essentiali conuenientia potest abstrahi vnus conceptus, qui dicat illam essentialem conuenientiam: sed omnes relationes, quæ continentur sub generalissimo, conueniunt essentialiter in hoc, quod referuntur ad terminum: ergo potest abstrahi vnus conceptus relatiuus, qui referatur ad terminum: sed talis est conceptus generalissimi: ergo generalissimum refertur ad terminum sibi æqualem. Respondetur, quod habere terminum adæquatum est prædicatum essentiale inferiorum relatiuorum, vt sunt relationes particulares: quam obrem, non potest esse prædicatum generalissimi, quod abstrahit à particularibus relationibus: vnde non conuenit generalissimo in se, sed in suis inferioribus. Relatiua enim peculiaria habent correlatiua opposita: nõ verò potest generalissimũ habere correlatiuũ oppositũ, & ita nù potest habere terminũ in cõmuni. Nã cum ille terminus deberet esse relatiuus. Et cum generalissimum, & correlatiuum conueniant in hoc, quod est habere terminum, rursus ab istis posset abstrahi conceptus relatiui habentis terminum in cõmuni. Et sic, cum terminus & relatiuum conuenirent in esse relatiui, ab his posset abstrahi alius conceptus: vnde esset in infinitum processus.

Secunda conclusio. Aliqua relatiua particularia dantur, quæ non habent terminum, nisi secundùm indiuidua, vt videre licet in relatione similitudinis. Hæc conclusio videtur esse Diui Thomæ in 1. distinctione 27. quæstione 1. articulo 1. ad secundum. vbi sic dicit: Ad secundum dicendum, quod quidam dixerunt, vt Auicen. dicit, quod eadem numero relatio est in vtroque extremorum, quod non potest esse: quia idem numero accidens, non est in duobus substantijs. Et ideo dicendum, quod in vtroque extremorum est vna relatio differens ab alia in quibusdam secundùm speciem, sicut in illis, quæ diuersis nominibus vtrũque appellãt, vt paternitas, & filiatio. Sed in quibusdam non differunt specie, sed numero tantũ, sicut quando vtrunque est vnum nomen, vt in similitudine, & æqualitate: & tunc relatio, quę in vno sicut in subiecto, est in altero sicut in termino & contra. Et ideo relatio secundùm suũ esse, prout in re fundamentum habet, non est medium, sed extremum, sed secundùm respectũ est medium. Vnde patet, quod realiter distinguantur. Et idem asserit Angelicus Doctor in 4. distin. 25. quæst. 1. artic. 1. quæstiuncula 1. ad quartum. Et probatur conclusio: Nam duo alba habent relationem similitudinis in albedine, quæ relationes sunt eiusdem speciei: ergo ab illis non potest abstrahi, nisi vna ratio specifica: sed illa non habet terminum in com- 2. Concl.

in communi: ergo. Probatur ista minor: quia ille terminus nec differt numero, vt de se constat: nec specie, quia solum est vnica ratio specifica similitudinis secundùm albedinem: nec etiam differt genere, vt constat: ergo. Et hæc ratio etiam probat relatiuum in communi, non habere terminum: quia ille terminus vel differt numero, & hoc non, cum sit generalissimum: vel specie, & nec hoc eadem ratione: quia generalissimum non est species, nec genus, alias essent duo genera relationũ: ergo non habet terminum: quia non est alia distinctio possibilis inter generalissimum, & suum terminum, qui debet esse relatiuus in nostra schola. Præterea. Si relatio similitudinis in albedine haberet terminum: ergo est illi aliquo modo oppositus: quia omnis terminus relationis cum eo, quod ad ipsum terminatur, habet oppositionem aliquam: sed nullo modo potest esse oppositus, quia nec numero, nec genere, nec specie, vt dixi supra. Et per hunc modum reperies multa relatiua in prædicamento relationis, quæ non habent terminum, nisi in indiuiduo, & in relatiuis eiusdem denominationis sufficit quod relatio terminans numero distinguatur. Per hoc intelliges falsum dixisse Suarez eandem numero relationem similitudinis esse inter duo alba. Nam D. Thom. demonstrat esse falsum, cum non possit relatio eadem numero esse in duobus subiectis numero distinctis: & quia omnis relatio ad alterum relatiuum debet referri, impossibile est, quod sit alterum relatiuum si est eadem relatio numero.

3. Concl. Tertia conclusio. Relatiuum in communi non habet terminum absolutum, nec qui abstrahat à relatiuo, & absoluto. Hæc conclusio ponitur contra Suarez vbi supra, adductus est quæstione præcedenti, & contra Vazquez, qui 1. parte, disputatione 159. art. 6. asserit relatiuum in creaturis terminari ad absolutum, secus in diuinis, vbi dicit terminari ad relatiuum. Et probat, quia Aristoteles 5. Metaphysicæ cap. 15. dicit visum non referri ad visibile, nec intellectum ad intelligibile: quia committeretur in eorum diffinitionibus inutilis circulus. Et adducit pro se Diuum Thom. 1. par. quæst. 25. art. 3. Et idem inconueniens esset, si pater referretur ad filium. Et isto argumento conuincitur. Sed gratias Deo, quia nõ multum negotium facessit ipse, nec eiusdem classis alij autores soluentibus sua argumenta. Et nostra conclusio est contra Scotum in 1. distin. 30. q. 1. quem ipsi sequuntur: sed non eisdem innituntur rationibus, & fundamentis: & supra probata fuit quæstione præcedẽti prima conclusione: & probabitur magis quæstione sequente. Iam enim probauimus terminari ad relationem: ergo nec in communi, nec in particulari terminatur ad absolutum. Et etiam sequenti quæstione soluemus eius argumenta, quæ quæstione præcedenti remisimus soluenda in hanc quæstionem, quia relatiuum in communi non habet terminum in cõmuni, sed in particulari. Et per relatiuũ in particulari intelligimus illa relatiua, quæ oppositas rationes relatiuas habent aliquo modo, vt pater ad filium terminatur, & dominus ad seruum, &c. Exercitium autem respiciendi terminum in re ipsa semper est in singularibus, sicut actiones sunt singularium.

QVÆSTIO XXXVI.

Vtrùm vnum relatiuũ, sit diffiniendum in ordine ad suum correlatiuum.

ET videtur, quod non, quia definitio datur ad manifestandam, & declarandam naturam definiti: nam est diffinitio modus sciendi, quę est alicuius ignotiman festatiuus. Et ita asserit Aristoteles 6. Topicorum: sed vnum relatiũ positum in diffinitione alterius non est notius: ergo non debet poni in eius definitione: ergo nec debet ad illud diffiniri. Probatur minor, quia si esset notius altero sequeretur, q̃ idem esset notius, & ignotius respectu eiusdẽ, sed hoc est impossibile, ergo. Probatur sequela: quia pater definitur in ordine ad filiũ: ergo iam filius debet esse notius: quia diffinitur filius in ordine ad patrem: ergo pater est notius illo: ergo iam idem respectu eiusdem erit notius, & ignotius. 1. Arg.

Secundum argumentum. Si vnum relatiuum diffiniret reliquum, sequeretur quod idem poneretur in definitione sui ipsius: sed hoc est maximum peccatum in arte definiendi, ergo. Probatur sequela ex Aristotele 2. Topicorum, vbi dicit, quod loco nominis positi in definitione alicuius licet ponere eius rationem. Vnde, si loco relatiui definientis alterum ponatur eius ratio, ita resultabit definitio, pater est, qui habet filium, ponamus loco filij eius rationem, & dicemus, pater est qui habet eum, qui habet patrem, quod est ridiculum, & idem sui ipsius definitionem ingrederetur. Et si definiamus speciem quod sit, quæ sub assignato genere ponitur & loco de, ly genere, ponatur eius definitio, ita erit dicendum, species est, quæ ponitur sub assignato prædicabili de pluribus differentibus specie in eo, quod quid. Vbi apparet speciem in definitione speciei cadere. 2. Arg.

Tertium argumentum. Si vnum relatiuum definitur per reliquũ, sequitur, quod vnum relatiuum habeat aliquam causalitatem respectu 3. Arg.

Universidad de Deusto Biblioteca

alterius: sed hoc est falsum: ergo. Maior patet: quia ly, per, aliquod genus causæ dicit, vt asserit D. Thom. 1. par. quæstione 36. articulo. 3. in calce, & quæstione 29. artic. 8. in calce. Probatur minor: quia vnum relatiuum nullo modo habet rationem causæ respectu alterius: sed sunt simul natura. Si dicas, quod non diffinitur per aliud, sed ad aliud supra dicta ratione sit

4. Arg. Quartum argumentum cõtra: Nam vnum relatiuum habet aliquam causalitatem super aliud in creaturis: ergo supradicta ratio nulla est. Antecedens probatur: quia vnum relatiuũ in creaturis, (nam de illis relatiuis loquimur) dependet ab alio: sed omnis dependentia est respectu alicuius causæ: ergo. Maior probatur ex Diuo Thoma 4. contra gentes, cap. 14. Minor satis patet, quia nihil depẽdet ab illo, nisi, quia in aliquo genere causæ est ab illo. Et ita non dicimus Filium in diuinis dependere à Patre æterno.

5. Arg. Quintum argumentum. Relatiua sunt simul natura: ergo simul cognoscuntur: ergo vnum non est notius altero: & ita non est ponendum in definitione alterius, vt quid magis notum. Antecedens & prima consequentia clara sunt, & probatur secunda consequentia: quia sicut vnum non potest cognosci sine alio, quia sunt simul natura & cognitione: ita vnum non potest cognosci magis quã aliud: quia ex eo quod vnum magis cognoscitur, & aliud debet magis cognosci simul, alias non erũt simul cognitione saltim quantum ad magis & minus cognosci, siquidem vnum est notius altero: ergo vnum magis cognoscit, quã aliud: & ita quantum ad hoc non erunt simul cognitione, sed maior cognitio vnius erit causa, & ratio maioris cognitionis alterius.

6. Arg. Sextum argumentum. Si vnum relatiuum definitur in ordine ad aliud: ergo est propter aliud correlatiuum: sed hoc est falsum: ergo. Minor probatur: quia tunc vnum relatiuum esset alterius causa, saltim finalis. Prima consequentia probatur: Nam propterea potentia vi sua est propter obiectum, quia diffinitur in ordine ad obiectum: ergo idem erit in relatiuis: & sic vnum relatiuum alterius erit causa.

Præambula ad quæstionem.

IN hac quæstione, quæ de quidditate relationis est, etiam sunt variæ sententiæ. His diebus Pater Vazquez 1. parte, disputatione 59. cap. 6. dicit relatiua non terminari, nisi ad absoluta, & ita non esse simul cognitione, nec vnum in ordine ad aliud debere definiri: nam vnum relatiuum non potest cognosci, nisi id, ad quod est cognoscatur, quod est verum de absoluto. Et hoc est, quod dixit Aristoteles in prædicamento relationis. Non vero dixit relatiua esse simul cognitione, vt relatiua sunt. Vnde infertur, relatiuum non bene diffiniri in ordine ad aliud: vt pater non bene diffinitur in ordine ad filiũ: sed pater est, qui genuit sibi similem in natura: excipit tamen ab hac doctrina relationes diuinas, quæ terminantur ad relatiua. Vt pater terminatur ad filium formaliter, quia generatio diuina terminatur ad relationem formaliter. Sed iste autor abrasit hanc doctrinam ex quodam argumento, quod adducit Caietanus contra veritatem capite de specie in hoc dubio, quod est secundum in ordine, quod dissoluitur ab omnibus logicis, & ex quibusdam, quæ reijcit Soto capite de relatione in logica quæst. 1. ad octauum argumentum. Nam, vt ab Aristotele & D. Thom. discederet æquum erat, vt maioribus inniteretur argumentis, ne suam maximam libidinem contradicendi D. Tho. ostenderet, præcipue cum sit doctrina communis, quam Arist. & D. Thom. sequuntur. Vt ergo illam explicemus sit

1. Concl. Prima conclusio. Vnum relatiuum diffiniendum est formaliter in ordine ad aliud relatiuum formaliter sumptum, quod est eius correlatiuum. Hanc conclusionem habet Angelicus & sanctissimus præceptor 1. parte, quæstione 40. articulo 2. ad quartum, vbi sic dicit: Cum dicitur, quod relatiui esse est ad aliud se habere, per ly: aliud, intelligitur correlatiuum, quod non est prius, sed simul natura. Ecce aperte nostram conclusionem. Eandem habet Caietanus ibidem solutione ad quartum, & quæstione 13. eiusdem primæ partis articulo. 7. & in logica capite de specie. Illam habet Soncinas 5. Metaphysicæ, Albertus in prædicamento relationis in logica & metaphysica. Soto in logica, vbi supra. & denique omnes Thomistæ præter paucos logicos quosdam, qui rem hanc parum calluerunt. Quinimo est expressa sententia Porphyrij in capite de specie. Vbi sic dicit, quod si etiam genus assignantes speciei meminimus dicentes, quod de pluribus & differentibus specie prædicatur (& speciem dicimus id quod subest generi) nosse oportet, quoniam genus alicuius est genus, & species alicuius est species. Ideo necessum est vtrorumque rationibus in vtrisque vti. Reddit enim rationem quare genus in ordine ad speciem, & species in ordine ad genus diffiniat: quia sunt correlatiua, & ideo vnum in alterius definitione debet collocari. Et certe vt constat, loquitur de genere & specie formaliter. Nam materialiter animal non respicit hominem, nec homo in definitione animalis est collocandus. Et ex hoc videbis, quam sine fundamento Vazquez vbi supra docuerit, quod cum genus & speciem definie-

definierit Porphyrius, & communis opinio. Non accipi ibi speciem quatenus correlatiua generis, hoc est, quatenus illi subijcibilis: sed quatenus de pluribus differentibus specie prædicatur, quis hoc non videat? Nam in specie est relatio subijcibilis, & prædicabilis. Et vult iste autor, quod prætermittatur relatio subijcibilis ad genus in specie, & quod referatur genus ad speciem, quatenus est prædicabilis, cum secundùm hanc rationem sit relatiuum, & non correlatiuum generis. Nam si genus refertur profecto ad id, quod ad esse refertur, debet referri: & hoc est species, quatenus subijcibilis, & sic non effugit inconueniens. Nam si refertur ad speciem, vt prædicabilem, vt sic est relatiuum: ergo iam genus ad relatiuum refertur, & in ordine ad relatiuum habet diffiniri. Sed de his egimus libro. 5. Et bene video Logicos hanc Porphyrij & Aristotelis doctrinã nullatenus deserturos: quia aduersarius dicit, quod non probat. Eandem conclusionem tenet Aristoteles princeps doctrinæ Peripateticæ in logica capite de relatione, vbi hæc docet, quod omnia relatiua dicuntur ad conuertentiam, vt seruus domini seruus, & dominus serui dominus, & duplum, dimidij duplum, & maius minore maius, & minus maiore minus. Et vlterius dicit. Dico autem, quoniam neque horum quæ conuertibilia dicuntur, & nomina eis posita sunt, si ad aliud eorum, quæ sunt accidentia assignentur, & non ad ea, quæ dicuntur, vt seruus, si domini non assignetur seruus, sed hominis, vel bipedis, aut alicuius talium, non erit conueniens assignatio. Ecce igitur dicit hæc relatiua per se dici ad correlatiuum formaliter: nam si ad subiectum vel ad aliquid aliud dicantur dicuntur in ordine ad ea, quæ accidunt relatiuis formaliter loquendo: & non in ordine ad relatiuum, ad quod debent dici: quemcunque enim terminum assignaueris domino, nisi assignes correlatiuum, non assignabis id, ad quod per se dicitur: sed id, ad quod per accidens dicitur. Et licet aliquando assumat Aristoteles aliqua relatiua secundum dici, vt caput, & capitatum, ala, & alatum, hoc non tollit, quin sit verum, relatiua secundùm esse terminari, & diffiniri ad relatiuum: quia supra dicta sumuntur loco relationum, quæ fundantur in illis. Et inferius dicit: Ex his ergo manifestum est, quod si quis aliud eorum, quæ sunt ad aliquid definitè sciet, & illud, ad quod dicitur definitè sciturus est. Ex quo sic argumentor. Sed dominus dicitur ad seruum, vt modo dixit: ergo si aliquis scit quid sit dominus, sciet quid sit seruus: ergo seruus, & cognoscitur, & diffinitur in ordine ad dominum. Et idem dicit in 5. Metaphysicæ. Nec valet explicatio huius autoris, quod Aristoteles non dixit, nisi quod relatiuum non potest cognosci sine eo, quod dicitur, quod est verum: sed hoc non est relatiuum sed absolutum: quia hoc expresse est contra Aristotelem, dicit enim, quod dominus est ad seruum, & seruus ad dominum, sed ista formaliter sunt relatiua. Et præterea asserit, quod qui definitè nouit relatiuum, nouit definitè id, ad quod dicitur, & dicitur ad seruum: ergo nouit definitè seruum. Sed cur cruciamur in re tam patenti: quandoquidem aduersarius nullam affert rationem. Præterea probatur conclusio varijs rationibus. Relatiuum formaliter, verbi gratia, pater, vt pater est, habet essentiam aliquam constitutam in prædicamento, cuius essentia est ad aliud se habere: vel ergo suum esse est se habere ad absolutum, vel ad relatiuum. Si ad absolutum, hoc est impossibile: ergo. Probatur minor: Quia absolutum respectu relatiui bene potest habere rationem causæ obiecti & finis: sed terminus relatiui non potest habere rationem supradictorum: ergo. Maior patet: quia absolutum non est simul natura cum relatiuo, sed prius. Sed minor probatur: quia hæc est vera & quidditatiua, differentia assignata inter relatiua prædicamentalia, & quæ non sunt prædicamentalia, quod relatiua prædicamentalia respiciunt aliud præcisè in ratione termini, & alia relatiua respiciunt aliud, vel in ratione finis, vel obiecti vel alia ratione. Præterea. In diuinis reperiuntur relatiua perfectissima: sed illa terminatur ad relationes formaliter secundùm fidem catholicam, & definiuntur in ordine ad alia relatiua, vt pater in ordine ad filium: ergo & relatiua creata idem habebunt: quia relatiua creata sunt verè relatiua, & conueniunt in ratione relatiui cum relatiuis diuinis, licet analogicè assignat Vazquez disparitatem, quia generatio diuina terminatur ad relationem formaliter, quod non reperitur in generatione, qua filius in humanis generatur. Sed Diuus Thomas non ita asserit quæst. 28. art. 3. ad 3. in prima parte, quem vide. Præterea: Absoluta, quæ per additamentum definiuntur, vt accidentia v. g. potentia visiua, & ita in reliquis, definiuntur per absoluta, & non per relatiua: ergo relatiua quando formaliter definiuntur, debent definiri per aliquod relatiuum formaliter. Consequentia probatur: quia habent diuersas rationes. Præterea: Nam sequitur, quod non dentur correlatiua, quod est contra omnium sententiam communem. Et probatur sequela: Quia vnum relatiuũ formaliter nõ diffinitur nec terminatur ad aliud relatiuũ formaliter: ergo nõ habet correlatiuum:

Universidad de Deusto Biblioteca

latiui:quia ad hoc non sufficit,quod terminetur ad subiectum, seu fundamentum relationis:quia subiectum seu fundamentum non est relatiuũ,&ita non est correlatiuum:esse enim correlatiui est, quod formaliter ad inuicem referatur. Præterea: Nam Aristoteles 5. Metaphysicæ capite de ad aliquid,dicit,quòd impossibile est aliquid intelligi relatiuè dici ad aliud, nisi intelligamus aliud relatiuè dici ad ipsum:sed si terminatur ad absolutum, & diffinitur per absolutum,bene possum ego intelligere hoc relatiuè dici ad aliud. v.g. pater ad illum,qui genitus est, & non intelligere terminum,vt sic ad filium: quia vt terminus est, est aliquid absolutum : absolutum autem non dicit ordinem ad relatiuum : ergo. Præterea: Semper in omni opinione correspondet in altero extremo aliqua relatio siue realis, siue rationis:ergo in definitione ponenda est illa relatio,vt naturam relatiui intelligamus. Consequentia probatur: Nam profectò propterea talis correspondet relatio, non vt sit ibi impertinenter,sed quia est formalis terminus relationis alterius, & alterius essentia sine ipsa intelligi non potest. Præterea: Si relatiua non terminẽtur,nec definiantur in ordine ad relatiua,sed ad absoluta,proprietates,quas Aristoteles assignat relatiuis essent male assignatæ: sed hoc non est dicendum:ergo. Probatur maior:Quia non essent simul natura,quia relatiuum & absolutum non sunt simul natura, nec simul cognitione,quia prius cognoscibile est, quod est ad se,quam quod est ad aliud:nec dicerentur ad conuertentiam,at quia seruus domini est seruus formaliter, & non alicuius alterius loquendo formaliter.

2. Concl. ¶Secunda conclusio. Vnum relatiuum non diffinitur per reliquum,sed ad reliquum. Quã conclusionem ponimus, vt intelligamus nullam causalitatem vnum relatiuum habere in ordine ad aliud relatiuum. Hæc conclusio est Alberti Magni, Caietani, Soti, & aliorum in locis citatis. Et ratio est: quia illa particula, per, vt visum fuit, denotat aliquod genus causæ:sed vnum relatiuum respectu alterius nullum genus causæ habet, quia relatiua formaliter loquendo sunt simul natura: ergo. Quomodo autem sint simul natura, agemus cum proprietates relatiuorum declarabimus. Præterea. Si vnum relatiuum haberet respectu alterius rationem causæ,ergo alterum iam esset causatum, & loquimur formaliter : ergo esset posterius natura, & ita non simul natura,nec cognitione. Vnde sequitur vnum relatiuum ab alio non dependere, quia ipsa dependentia est quædam posterioritas naturæ, seu reperitur in his,quæ sunt posterius natura. Et si dicas:Nam vna relatio formaliter non potest esse sine alia, & loquamur de relationibus mutuis,ergo pendet ab illa, negatur consequentia,& instatur in diuinis, vbi Pater nõ potest esse sine Filio, & tamen non pendet à Filio:ita similiter in humanis,quia requiritur, vt quid simul coexistens ista relatio: non vero, vt aliquid, à quo aliud pendeat. Materiale verò relationis seu subiectum non inconuenit,dependentiam habere à materiali alterius relationis in creaturis,& quia relatio respectu alterius relatiui præcisè habet rationem termini, & ratio termini nullam dicit causalitatem, vt terminus est, hinc fit vnum relatiuum respectu alterius nullam habere causalitatem.

Tertia conclusio. Vnum relatiuum non est genus, nec differentia alterius, licet sit id in ordine,ad quod sumitur ratio alterius correlatiui. Explicatur hæc conclusio: Nam essentia paternitatis consistit in respectu ad filium: essentia generica huius relationis consistit in hoc, quod est respicere aliud; filius verò non est genus huius relationis : quia genus debet esse idem cum re cuius est genus:nec similiter differentia eadem ratione. Essentia enim rei idem est,quod res,& illi est intrinseca: & cum terminus non sit idem cum re, nec illi intrinsecus,seu idem cum re,nec genus:nec differentia,nec essentia esse potest. Est tamen aliquid in ordine,ad quod essentia sumitur. Et ita dicitur,quod sit de definitione alterius, quia non potest essentia relatiui definiri sine termino, non tamen est de essentia, vt quid intrinsecum:quia non est genus nec differentia. Sed quia hæc quæstio de definiendo accidente per additamentum tractatur in 7. Metaphysicæ, & Caietanus capite vltimo de ente & essentia,non dico amplius de illa, vsque dum infra disputemus,vtrùm relatio sumatur speciem à termino. 3. Conclu.

Dissoluuntur argumenta.

AD primum respondet Caietanus locis citatis,vnum relatiuum poni in definitione alterius:non quidem vt magis notum, sed vt æque notum : quia ista relatiua sunt simul natura, & cognitione, & ita æquè nota: & vnum non potest esse magis notum alio. Et si arguas, relatiuum definitur sic, cuius totum suum esse est ad aliud,se habere, seu pater est cuius totum suum esse est se habere ad filium: sed definitio debet esse notior,quia est modus sciendi:modus autem sciendi est oratio alicuius ignoti manifestatiua:ergo est magis nota, quam definitum. Respondetur,quod tota definitio notior est definito : non tamen singulæ partes seorsum. Nam ex eo quod explicatius dicit definitio id, quod definitum implicitè dicit notior est,non tamẽ sequitur, quod correlatiuum positum in definitione sit notius definito : nam illæ partes ex eo, quod sic coniunguntur reddunt diffinitionem notiorem.

Secundò respondetur (& eandem solutionem tribuit Caietanus Auicennæ & Alfarabio) vnum relatiuum esse notius altero: vt terminus est alterius, terminus autem vt sic notior est illo, quod terminatur ad ipsum,quoniam interminatum,vt sic ignotum est: & ita non inconuenit idem esse notius & ignotius secundùm diuersas considerationes:quatenus enim terminatur ad aliud est ignotius, quatenus verò est terminus est notius. Tertiò respondetur, quod diffinitio relatiui est notior ratione primæ partis, non ratione secundæ. Nam cùm dico, pater est cuius totum suum esse est ad,hæc prima pars diffinitionis notior est diffinito: quia dicit explicius, quod diffinitum dicebat implicius. Altera verò pars, scilicet,filium,non est notior diffinito,sed æquè nota. Et si contra secundam solutionem arguas,quia relatiua sunt simul cognitione : ergo vnum non potest esse notius altero : negatur consequentia, quia simul cognoscuntur, vnum vt notum, aliud vt magis notum. Sicut quando lumen & color simul videntur eadem visione,simul cognoscuntur:& tamen magis videtur lumen, quia est ratio videndi colorem:eodem modo licet relatiuum & terminus simul cognoscantur, magis cognoscitur terminus:quia est ratio,seu id,ratione cuius cognoscitur quidditatiuè correlatiuum.

Ad 2. Ad secundum argumentum adductum à Caietano,quo conuincitur Vazquez,respondet Caietanus,cum Aristoteles asserit loco nominis diffinientis licere ponere eius rationem, intelligitur quo ad ea, quæ intrinsecè cadunt in illius nominis ratione,non verò quo ad ea, quæ ponuntur, vt additum : & ita non sequitur quod idem diffiniat seipsum. Et ita cum diffinitur homo quod est animal rationale,loco, ly, animal, potest poni viuens sensibile: quia in sua ratione nihil habet,vt additum, loco verò de ly,rationale, non potest poni sua ratio, quia rationale est gradus vitæ talis determinans animal: & ita animal poneretur in sui diffinitione,cùm differentiæ includant genus,vt additum. Alij respondent, illud non esse inconueniens, quia cùm pater diffinitur, si iterum repetatur pater in eadem diffinitione,hoc est,vt terminus filij, nõ vt est aliquid ad se pertinens. Sed prima solutio est melior, quia cùm diffinitio detur innotescendi gratia,debet esse perspicua & clara:quam perspicuitatem tollit illa reduplicatio eiusdem in eadem diffinitione. Soto explicat Aristotelem in absolutis non in relatiuis. Vide illum ad octauum argumentum quæstione. 1. de relatione.

Ad 3. Ad tertium patet ex secunda conclusione. Et nota,quod illud,in ordine,ad quod correlatiuum diffinitur,non habet rationem causæ formalis,quia non refertur ad aliud tanquam ad rem,quæ finis rationem habet,sed in ordine ad suum correlatiuum, qui solum est terminus.

Ad quartum respondetur ex supradictis, quod vnum relatiuum ab alio non dependeti sed in creaturis aliquando contingit,quod materiale vnius relatiui ab alterius relatiui materiali dependeat. Et quãdo D. Thomas & virigraues in creatis dicunt,vnum relatiuum ab alio dependere, intelligunt vnum relatiuum requirere aliud,vt existat,non vt à quo dependet, quia se mutuò respiciunt, & totum esse vnius est ad aliud,& è cõtra. Quomodo hoc sit verum in relatiuis tertij ordinis,iam volumus dicere. Ad 4.

Ad quintum respondetur, quod non valet consequentia. Simul cognoscitur: ergo vnum non magis cognoscitur,quam aliud, & supra adducta fuit instantia,& modo instatur: nam eadem cognitione naturali angelus se & Deũ cognoscit,& magis cognoscit se quam Deũ, quia se intuitiuè & comprehensiuè cognoscit, Deum verò non cognoscit quidditatiuè, nec comprehensiuè. Secundo respõdetur, quod vnum, vt terminum magis cognoscitur, quia vt terminus, est magis notum. Et ita licet simul cognoscantur secundùm aliam rationem,vnum magis cognoscitur alio,quia illa ratio termini tunc non militat in alio. Ad 5.

Ad sextum respondetur,quod quia diffinitur in ordine ad aliud solum, vt ad terminũ, & non vt ad obiectum & cætera,non sequitur vnum relatiuum finem esse alterius. Et iam de hoc dictum est. Ad 6.

QVÆSTIO XXXVII.

Vtrùm relatio prædicamentalis requirat terminum realẽ realiter existentem.

IN hac quæstione fuit solennis opinio sapientissimi Magistri mei fratris Bartholomæi de Medina primarij Salmanticensis,qui asserebat in quotidianis concertationibus, relationem realem posse terminari ad nõ ens,& ad non existens. Et probat hanc sententiam his duobus argumentis. Primo: Omnis scientia refertur realiter in ratione mensurati ad suum obiectum existens:ergo etiam referretur realiter ad obiectum non existens. Antecedens ab omnibus conceditur:consequentia probatur. Nam existentia nihil facit ad hanc 1. Argu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

relationem, quia obiectum mensurans abstrahit ab existentia, quia est quid vniuersale: scientiæ enim sunt vniuersalium, & ab illis mensurantur, & adæquantur prædicatis, seu veritatibus demonstratis de subiecto. Si dicas, quod existentia est conditio necessaria. Contra: nã existentia non est conditio necessaria ad mensurationem: ergo nec ad relationem mensurati. Antecedens probatur: quia obiecto nõ existente scientia est vera & mensurata: nam existentia non dat veritatem, nec mensurationẽ, sed mensuratur à veritatibus æternis, & perpetuis, cuiusmodi non est existentia. Consequentia illa probatur: quia relatio mensurati consequitur ad mensurationem passiuam, quæ necessariò est posita mensuratione actiua.

1. Arg. Secundum argumentum, quod supra q. 7. libro. 1. etiam adduximus: Logica refertur ad suum obiectum relatione reali, & tamen obiectum nullo modo est: ergo. Probatur minor: quia est ens rationis: ens autem rationis non potest realiter esse. Maior probatur: quia ita mensuratur à suo obiecto, sicut aliæ scientiæ: & consequenter ita debet referri relatione mẽsurati: nam posito fundamento proximo ponitur relatio.

2. Arg. Tertium argumentum. Sequitur, quod nullo modo scientiæ referantur realiter ad suum obiectum (& loquor de scientijs, quæ agunt de rebus vniuersalibus:) consequens est contra Aristotelem in præsenti: ergo & illud, ex quo sequitur. Probatur sequela: Nam scientia mensuratur à suo obiecto vniuersali, & nõ ab obiecto particulari: vt metaphysica mensuratur ab ente, & non ab hoc ente saltim primo & per se: sed ens in vniuersali non existit, sed in particulari, quia existentia est particularis: ergo si existentia est necessaria in altero extremo ad relationem realem, nunquam scientia referretur realiter ad suum obiectum. Dices, quod sufficit existentiam competere singularibus, vt realiter referatur scientia ad vniuersale obiectum. Contra: nam scientia non referretur primo & per se ad hoc particulare, sed ad vniuersale: ergo illud debet existere. Antecedens patet: nam illud est, quod dicitur scibile.

4. Arg. Quartò. Omnis causa refertur realiter ad suum effectum: sed aliqua causa est non ens aliquando, vt finis non existens: ergo nõ ens refertur realiter ad ens: ergo non requiritur existentia extremi ad realitatem relationis. Maior probatur: quia omnis causa realiter ordinatur ad effectũ causando illum: ergo etiã realiter refertur ad effectum. Consequentia probatur: quia minus requiritur ad hoc secundum, quam ad primum, cùm hoc secundum sit minoris entitatis, & fundetur in primo. Sed antecedens primum probatur: quia causa est quæ influit in effectum, & iste influxus realis debet esse cũ producatur effectus realis, & sit communis influxus ad omnem causalitatẽ. Et confirmatur hoc argumentum: Nam imago realiter refertur ad imaginatum, non existens: ergo intentum.

5. Arg. Quintò. Relatio habet totam suam realitatem à fundamento: ergo omni alio circumscripto adhuc habet realitatem, & sic potest eius terminus esse non existens. Antecedens probatur inferius.

6. Arg. Sextò. Etiam termino existente rationis, relatio est realis: ergo intentum. Antecedens probatur: nam in relationibus tertij ordinis terminus est aliquid rationis formaliter: ergo. Dices sat esse, quod sit materiale aliquid existẽs. Contra: nam relatio non refertur ad materiale, nec materiale terminat, vt iam probatũ est in superioribus: ergo.

7. Arg. Septimò argumentor. Relatio secundùm dici terminatur ad non ens, vt cognitio chimæræ ad chimæram, & scientiæ rosæ ad rosam non existentem: ergo etiam poterit terminari relatio secundùm esse prædicamentalis. Probatur consequentia: quia non est aliqua ratio, quare vna possit terminari ad non ens, & non alia: nam relatio secundũ esse specificatur per ordinem ad terminum, sicut relatio secundum esse. Dices esse disparitatem, quia relatio secundũ dici specificatur ab obiecto, vel fine, & relatio secundũ esse à termino. Sed contra, quia relatio secundũ esse non pendet à termino, & relatio secundũ dici maximè: ergo si relatio, quæ pendet ab obiecto, potest esse obiecto non existente, multò magis erit relatio, quæ non pendet à termino, & supra quam terminus nullam causalitatem habet. Et confirmatur hoc argumentum: Nam relatio rationis terminatur ad aliquid existens: ergo relatio realis terminabitur ad non existens. Probatur consequentia à commutata proportione. Nã si relatio rationis est vera relatio, & terminatur ad existens, quare relatio realis non terminabitur ad aliquid rationis, & non existens?

8. Arg. Octauò. Relatio realis non pendet à termino, nec terminus aliquam causalitatem habet supra relationem: ergo poterit existere termino non existente. Probatur consequẽtia, quia nullo modo dependet ab illo. Nam si non potest sine illo esse, certè aliquam ab illo habet dependentiã: & ita terminus habebit aliquod genus causæ respectu illius.

9. Arg. Nonò. Effectus causæ finalis realiter dependet à causa finali non existente: ergo etiam realiter referretur ad illã. Consequentia patet: quia vbi est dependentia realis potest esse relatio realis. Sed primum antecedens probatur, quia omnis effectus realiter à sua causa dependet, siquidẽ esse sine eius causalitate nõ potest.

10. Arg. Decimò confirmatur ista sententia authoritate D. Thomæ. 1. par. q. 13. art. 7. in corpore, vbi

vbi dicit in hæc verba, quod inter scientiam, & scibile est realis relatio, secundùm quod ordinatur ad sciendum res. Vbi D. Thomas vniuersaliter loquitur, nec apponit conditionem, si existat scibile. Et rationem huius assignat, quia ordinatur ad sciendas res: sed etiam si scibile non existat scientia ordinatur ad sciendas res, ita bene, ac si scibile existeret: ergo ita bene erit relatio realis: ergo intentum.

Decisio quæstionis.

1. Concln. PRima conclusio. Necessarium est vt relatio realis sit, alterum extremum esse realiter existens: ita quod si non existat realiter non erit relatio realis ad ipsum. Est ergo necessaria conditio ad existentiam relationis realis existentia extremi. Hæc conclusio est Diui Thomæ supradicto articulo, vbi in hæc verba loquitur. Et similiter est de omnibus relationibus, quæ sunt inter ens & non ens, quas format ratio in quantum apprehendit non ens, vt quoddam extremum. Et loquitur D. Thomas de relatione rationis, & de causis, quare aliqua sit rationis relatio, & vna est, quando relatio est inter ens & non ens. Et hoc est intelligendum siue non ens dicatur ens non existens, siue dicatur ens rationis. Nam quantum ad hoc paria iudicatur. Idem asserit Sanctus Doctor 2. contra gentes, capit. 12. ratione. 3. vbi dicit, Eius quod est actu ad eius, quod est in potentia non est relatio realis. Et infert hoc inconueniens: Nam sequeretur, quod in binario existente essent infinitæ relationes: sed hoc est impossibile: ergo & illud, ex quo sequitur. Et probatur sequela. Nam binario sunt infiniti numeri in potentia maiores: ita quod vnus est respectu illius in duplo maior, & ad istum vnica relatione refertur, & alius in triplo, & ad hoc refertur alia relatione specie distincta, quia fundamentum est diuersum. Et iuxta hanc computationem considerando numerum in potentia, sunt infiniti excessus: ergo & relationes essent infinitæ. Et licet relationes non distinguerentur realiter inter se, distinguerentur realiter formaliter, quod sufficit, vt dicantur infinitæ relationes specie distinctæ. Et nota, quod quia hæc veritas sit veluti aliquod connexum essentiæ relationis, nõ potest demonstrari à priori, sed solum per inconuenientia, quia principia indemonstrabilia sunt. Habet hoc ipsum de potentia, quæst. 3. artic. 3. ad 5. Sequuntur Angelicum Doctorem omnes Thomistæ, vno excepto Medina, qui illum explicabat hoc modo. Quod relatio realis debet esse inter extrema realia, vel ita se habentia, ac si essent aliquid reale. Quæ explicatio nulla est: nam profectò binarius referretur realiter ad numeros in potentia illo maiores, quia eundem excessum in vnitatibus importat numerus, non existens, verbi gratia, millenarius ad binarium, quem importat existens: nam excedit illum tot vnitatibus. Et tamen secundum D. Thomam non est relatio realis ad illum: ergo non sufficit ita se habere quo ad aliquid, ac si esset existens, vt relatio sit realis, sed debet verè existere & esse ens: quia ordo realis existens non potest esse, nisi inter existentia. Præterea probatur conclusio loquendo de relationibus realibus, quæ non sunt tertij generis. Nam vt sit relatio paternitatis, debet esse fundamentum remotum, & proximum & subiectum illius relationis, quia cum sit accidens sine subiecto esse non potest: & cùm sit debilissimum ens requirit fundamentum & rationem fundandi: sed nõ potest esse generatio seu genuisse, nisi sit genitum, & ad genitum consequitur relatio statim: ergo si ponatur paternitas ponetur filiatio. Et idẽ argumentum fieri potest de omnibus alijs relatiuis. Præterea, si est relatio realis: ergo refertur realiter, quia non potest esse relatio in exercitio sine actuali relatione: ergo habet extremum ad quod referatur actu: ergo & relationem formaliter illius extremi, quia relatio illa alterius extremi in his, de quibus loquimur relationibus consequitur simul cum alia relatione ad suum proprium fundamentum: vt relatio filiationis consequitur ad genitum esse, quod est simul cum generasse. Dices, quod modo inquirimus, cur postquam pater habet hanc relationem paternitatis, etiam si filius desinat esse non manebit hæc relatio in patre, & terminabitur ad filium, qui fuit. Sed dicimus hoc esse impossibile, quia si est pater: ergo est filij pater: sed non est filius: ergo nec pater. Vnde hæc relatiua simul se ponunt & interimunt. Et præterea, quia sunt istæ relationes talis naturæ, vt vna sine alia esse non possit: quia cùm sint respectus & totum esse ad aliud, requirunt ex necessitate aliud esse, iuxta suam naturam: quod non habet locum in relationibus transcendentalibus, quia totum suum esse non habent ad aliud. Vnde mirè cruciatur Suarez disputatione 47. sectione 8. inquirendo discrimen inter relationes prædicamentales, & relationes secundùm dici, quas ipse vocat relationes secundum esse, cùm videat istas terminari ad non ens, non verò illas. Et multa concedit, quæ negauerat: & tamen adhuc non reperit rationem vllam, quæ sibi nec nobis satisfaciat, quare relationes, quas ipse vocat secundùm esse transcendentales, terminentur ad non ens & non prædicamentales. Præterea probatur conclusio: Nam cùm relatio sit purus ordo, impossibile est quod sit ordinata ad purum non ens, maximè cum sit veluti medium quoddam connectens terminum cum relatiuo, & quia hoc modo ens non potest connecti, non potest ad illud esse relatio realis.

Universidad de Deusto Biblioteca

lis. Cum dico, esse medium, intelligo verè in suo subiecto aliquid esse, sed quod aliud respicit. In relationibus verò tertij ordinis probatur: quia sicut exigit relatio in alijs coexistentiam formalem alterius relationis formaliter, seclusa operatione intellectus: ita exigit in istis coexistentiam alterius relationis, quantũ fuerit possibilis cùm sit formalis terminus illius: sed non potest esse seclusa operatione intellectus, nisi ratione fundamenti proximi, & hoc sine existentia subiecti esse non potest: ergo. Probatur: quia Deus non potest esse fundamentaliter proximè Dominus sine potentia coercitiua, quæ est aliquid reale existens. Et in scibili patet etiam, quia non potest scientia respicere aliquid proximè referibile nisi sit fundamentum in illo: sed hoc fundamentum esse non potest, sine existentia subiecti: ergo. Itaque requirit hæc relatio tertij ordinis, quia est purus respectus, vt sit aliud correlatiuum, quantum fuerit possibile seclusa operatione intellectus. Et ita requiritur existentia subiecti, & fundamenti proximi & actualis terminatio alterius relationis ad ipsum existẽs, quæ terminatio est materialis, tamen requisita, vt consurgat formalis terminatio. De quo vide D. Thomam supra dicto articulo 7. quæst. 13. in prima parte, & dicemus nos adhuc. Ferrara loco supra allegato probat hanc conclusionem: quia omne, quod terminat hanc relationem terminat ratione alicuius formæ realiter in existente: vt patet inductiuè in omnibus relatiuis: sed hoc sine existentia esse non potest, & relatiua tertij ordinis terminant ratione fundamenti proximi, quod est forma realiter existens, vel habens se ad modum formæ: sed hæc terminatio non est formalis nisi per oppositam relationem. Ex hoc patet sententia Medinæ falsam esse, & maximè pugnare, quantum videtur, contra sententiam Diui Thomæ.

2. Concl. Secunda conclusio. Etiam de potentia Dei absoluta non potest relatio manere in existentia, sine extremo existente, modo iam dicto in præcedenti conclusione. Et probatur conclusio: Nam de diffinitione relationis est terminus: ergo de ratione relationis in actu est terminus in actu. Hoc est, de ratione relationis existentis est terminus existens: nam sicut pater est, qui habet filium: ita pater existens est, qui habet filium existentem: & non potest fieri pater existens pater, sine filio existenti. Aliqui dicunt, hoc repugnare, quia est veluti de ratione formali effectus relationis. Et sicut relatio in subiecto non potest esse sine suo effectu formali: ita sine termino. Itaque ratio formalis relationis est facere relatiuum referri ad terminum, quod sine termino in actu fieri nõ potest, quia intrinsecè requirit terminũ: sicut non potest esse visio sine re visa, & intellectio sine re intellecta. Sed contra, quia sunt duæ res realiter distinctæ: ergo vna potest esse sine alia. Respondetur, quod licet hæc consequentia apud Soto sit magni momenti: sed non apud nos. Et instatur in materia prima, & forma corruptibili, & visione, & luce, & multis alijs, quæ separari nequeunt, quia intrinsecè requirunt se ad inuicem.

Dissoluuntur argumenta.

AD argumenta in principio quæstionis, ad primum negatur consequentia: nam licet existentia actualis nihil faciat ad mensurationem fundamentalem, facit tamen multum ad mensurationem formalem. Volo dicere, quod id, ad quod inclinatur scientia, in obiecto reperitur: nimirum quod homo sit risibilis, quod sit rationalis: quia sunt veritates æternæ. Cæterum relatio mensuræ, quæ consequitur ad hanc adæquationem non reperitur, nisi existentia obiecti posita. Sicut imago similis est Imperatori etiam ipso non existenti: quia omnes conditiones, quas habuit Imperator relucent in imagine. Verum relatio, mensurati ad mensuram, non est in imagine, quia non est id, ad quod refertur, nimirum Imperator. Mẽsurat itaque fundamentaliter, sed non formaliter: quia non est relatio mensuræ. Et per hoc patet ad confirmationem. Nam existentia est conditio necessaria, seu quid necessarium, vt scientia referatur realiter ad mensuram suam. Nam etsi non sit necessaria, vt mensuret, est necessaria, vt mensuratum referatur realiter ad mensuram: quia nisi mensurans existat nõ potest ad illud esse relatio realis. Ad 1.

Et per hoc patet ad argumentum secundũ. Nam logica relatione rationis refertur ad ens rationis: quia ens rationis non existit. Ad 2.

Ad tertium respondetur, quod, vt obiectũ dicatur existere, & sit ad ipsum relatio realis, sufficit quod illa ratio, quæ est vniuersalis, existat: nam vniuersalitas est conditio obiecti, & res scita est obiectum. Vnde si hoc existat realiter, licet non prout est in intellectu, ad illud erit relatio realis. Et quia si Petrus existit, homo existit, hinc sequitur, quod vt dicatur existere obiectum, quod est vniuersale, sufficit quod existat in singularibus. Ad 3.

Ad quartum respõdetur ab aliquibus, quod nulla causa non existens refertur realiter, licet realiter causet, quia, vt finis realiter & physicè causet sufficit, quod moueat metaphoricè alliciendo voluntatem. Et hac ratione dicitur realis causa: sed hæc causatio non est in fine, sed in re mota à fine, & in his, ad quæ se extendit causalitas finis. Sicut dici solet, quod actio est in passo, licet agens causet realiter actionem illam: non tamen refertur realiter, quia non est realiter, neque effectus eadem ratione refertur realiter Ad 4.

liter ad suam causam: quia causa nõ existit. Et idem est dicendum de causa efficiente, quæ quando genuit filium, iam non erat, sed quando ab ipsa fuit decisum semen erat existens, & postmodum desiuit esse: & semen in virtute agentis transmutat materiam, & inducit formam, & tunc est generatio. Et tamen nec effectus refertur ad causam realiter: quia causa nõ est, nec causa ad effectum, quia ad hoc erat necessarium, vt existeret. Nec refertur ad virtutem realiter, quia virtus non est causa agẽs, sed instrumentum agentis. Vide aliam solutionem in Soncinate 5. q. 27. Sed proprius locus de finis causalitate est in 1. 2. & in 2. Physicorum. Ad confirmationem iam patet ex dictis.

Ad 5. Ad quintum respondetur, totam suam realitatem relationem habere à fundamento, tanquam à causa efficiente, seu producente per resultantiam relationem. Et autem relatio prædicamentalis realis ex propria forma & natura, sicut qualitas est aliquid reale ex propria ratione. Cæterum, vt hæc realitas existat, requiritur necessario existentia extremi: quia cùm sit purus respectus, non potest exerceri secundùm existentiam sine existentia sui correlatiui & termini.

Ad 6. Ad sextum sufficit solutio ibi assignata. Et ad probationem, seu confirmationem respondetur, quod ad extremum refertur relatio, vt ad terminum materialem. Quando verò intelligitur relatio opposita, iam habet formalem terminum, & est necessarium, vt sit realis relatio existens, vt terminus materialis existat: in quo veluti in fundamento est formalis relatio formaliter terminans.

Ad 7. Ad septimum argumentum respondetur, disparitatem maximam versari inter relationes secundum dici, & relationes secundũ esse. Nam relatio secundùm dici non respicit terminum in ratione termini præcisè, sed in ratione obiecti & finis, vel alia ratione: & est simpliciter aliquid absolutum existens in prædicamento absoluto, habens esse ad se: & ita bene potest respicere non ens, quia de ratione obiecti & finis non est quod sit existens. Vnde quod illa, vt sic respicit, non exigit coexistentiam in obiecto, maximè cum habeat esse ad se. At verò relatio prædicamentalis, non habet esse ad se, sed est purus respectus & respicit aliud præcisè in ratione termini, & sic non potest esse, sine suo existente extremo, quia terminus existere debet, vt sit res terminata ad ipsum, ex eo quod illa res est purus respectus. Et quamuis relatio includat accidens, & accidens abstrahat à relatiuo, & absoluto nihilominus accidens in relatione est relatiuũ, quia iam determinatum est per illum modum ad esse relatiui. Vnde non abstrahit in relatione à relatiuo, & absoluto, sicut nec animal in homine abstrahitur à rationali, & irrationali, in quo deceptus est Vazquez. Ad confirmationem respondetur, quod relatio rationis benè potest terminari ad existens, cùm extremum reale sit magis existens, quam ens rationis: & ita habet omnia requisita ad hoc, quod relatio habeat suum esse, quod potest habere: quinimo habet amplius. At verò relatio realis non potest existere sine termino reali, quia nõ ens non est aliquid sibi compar, nec superexcedens.

Ad octauum respondetur, relationem non dependere à termino, quia dependentia est respectu causæ, & nullum relatiuum respectu alterius causa est, quia sunt simul natura. Cæterum cum sit purus respectus, & respiciat aliud, vt terminus solum, vt existat requirit existẽs extremum. Ad 8.

Ad nonum iam patet ex dictis: quia enim relatio est purus respectus requirit existentiã in extremo, quod in alijs locum non habet, quia alia non sunt respectus, cuius totum suũ esse, sit ad aliud tanquam ad terminum solũ. Ad 9.

Ad decimum respondetur, quod ex dictis à sanctissimo præceptore Ecclesiæ in corpore articuli, intelligitur requiri existentiam in scibili, vt ad ipsum referatur relatio realis. Quia iam præmiserat inter ens & non ens non dari relationem realem. Assignat ergo rationem, quare scientia referatur realiter ad scibile, quia scilicet ex natura sua ordinatur ad sciendas res, & res non referuntur realiter: quia ex natura sua non ordinantur, vt sciantur à scientia. Cæterum vt hæc relatio realis existat: existentiam in extremo requirit necessario. 10.

QVÆSTIO XXXVIII.

Vtrùm relationes specie differant penes terminum.

ET videtur, quod non. Nam relatio paternitatis, & maternitatis specie differunt, & tamen habent eundem terminum speciei: ergo non sumitur differentia specifica ex terminis seu in ordine ad terminos. Maior patet: quia aliam diffinitionem essentialem habet paternitas, & aliam maternitas. Et probatur minor: quia in genito, vt sic non est nisi vna relatio, quæ dicitur filiatio: & non sunt duæ relationes specie diuersæ, siquidem non est, nisi vnus effectus formalis vnius rationis, qui est esse filium. 1. Arg.

Secundò. Similitudo & dissimilitudo differunt specie, & habent eundem terminum: ergo. Probatur minor: nam album est simile alteri albo, & nigrum est dissimile eidem albo: ergo iam idem album est terminus similitudinis 2. Arg.

Universidad de Deusto Biblioteca

nis & dissimilitudinis, quæ sunt diuersarum specierum.

3. Argu. Tertio. Contingit aliquando relationem esse realem, cum terminus est ens rationis: ergo relatio non sumit speciem à termino, sed potius à fundamento. Probatur consequentia. Nam impossibile est, ens rationis dare speciem enti reali. Probatur maior in relatione scientiæ ad scibile existens & in vniuersum in relationibus tertij ordinis, in quibus terminus formalis positus in diffinitione est ens rationis, & ab illa relatio realis sumit speciem, si specificatur à termino, quod est impossibile.

4. Arg. Quartò. Relatiua sunt simul natura: ergo terminus non specificat relationem. Antecedens est Aristotelis. Consequentia probatur: quia specificans prius natura est specificato: nam specificare pertinet ad genus causæ formalis: quod autem est causa prius natura est eo, cuius est causa.

5. Argu. Quinto. Si relatio sumit speciem à termino, sequitur, quod relatio creaturæ ad creatorem sumat speciẽ à Deo, quia terminatur ad Deũ: cùm ante operationem intellectus in Deo nihil sit nisi Deus, & ante operationem intellectus terminat: hoc autem est falsum, ergo. Probatur minor: quia aliàs relatio creaturæ maneret ex sua natura incognita, siquidem Deus secundùm se à nobis cognosci pro hoc statu nõ potest, & vt sic terminat. Quinimo sequeretur, quod vt quid dicatiuè cognosceretur deberet Deus videri, quia secundùm se est terminus, & terminus cognosci debet vt quiddi tatiuè cognoscatur res, quæ respicit talem terminum.

6. Argu. Sexto. Si relationes quę habent diuersa fundamenta specie differunt: ergo ratio specifica à fundamentis sumenda est: sed non potest ratio specifica sumi à duobus: ergo non sumitur à termino. Antecedens primũ probatur: quia relatio, quæ fundatur in actione, diuersa est ab illa, quæ fundatur in quantitate & in ratione mensuræ, & discurrendo per singula fundamenta hoc patet: ergo.

7. Argu. Septimum argumentum: Nam prius intelligimus relationes esse distinctas specie ex fundamentis, quam intelligamus esse specie distinctas penes terminos: ergo. Antecedẽs probatur: quia cum fundamentum & terminus concurrant necessario ad hoc, quod sit relatio, prius intelligimus concurrere fundamentum, & relationem prius intelligimus consequi ad fundamentum, & post modum terminari ad talem terminum. Sed in illo priori intelligimus esse diuersam specie ab alia relatione, quæ consequitur ad aliud fundamentum distinctum specie, præcise in ordine ad fundamentum: ergo ab illo, seu in ordine ad illud habet suam speciem.

8. Argu. Octauo: Actiones nõ solum penes terminos specie differunt, sed etiam penes principia, sed relationes habent principia, cuius modi sunt fundamenta, & habent etiam terminos: ergo penes vtrunque differunt specie. Maior est D. Thomę 1. 2. q. 1. articulo. 3. & probatur. Nam calefactio specie differt à frigefactione, non solum, quia illa est ad calorem, & hæc ad frigiditatem: sed etiam quia illa procedit à calore & hæc à frigore: ergo. Minor satis de se patet.

9. Argu. Nono: Ab eo habet relatio distinctionem à quo habet esse; sed habet esse à fundamento, ergo & distinctionem; non ergo hoc habet à termino. Maior probatur: quia ex eo quod homo habet esse hominem ab vltima differentia, ab illa etiam habet distinctionem. Minor probatur: quia ex eo, quod fundamentum est cũ omnibus requisitis relatio est: ergo ab illo habet esse.

Præambula ad quæstionem.

IN hac quæstione nolo disputare, an vna relatio possit terminari ad plures terminos, vel an plures relationes, solo numero differentes in eodem possint esse subiecto: hoc enim statim pertractabo: sed solum hoc vnum inquirere volo, vnde sumenda sit distinctio specifica in relationibus, ex fundamentis, an ex terminis. Et cum sit constitutũ; nec terminũ nec fundamẽtum esse differentiam relationis, non hoc inquiro, sed volo inquirere in ordine ad quid sumatur differentia relationis, iam quod sumitur in ordine ad aliud, quia est esse suum aliud respicere, & est accidens, quod per additamentum debet diffiniri.

In hac re sunt variæ sententiæ. Quidam dicunt, relationes distingui specie ex ordine ad diuersos terminos specie distinctos. Et cẽsent hanc esse D. Thomæ sententiam 1. p. q. 32. articulo 2. Alij verò existimant specie distingui penes fundamẽta, & etiam existimant se sequi D. Thomam. 3. p. q. 35. articulo 5. Alij dicũt, entitatem habere à fundamento, speciem verò à termino. Alij à se ipsa relationem habere speciem.

Decisio quæstionis.

PRima conclusio: Relationes specie distinguntur ex fundamẽtis, ita quod illæ relationes sunt diuersæ speciei, quæ habent fundamenta, vt sic specie distincta. Hæc conclusio est expressa sententia D. Thomæ 3. p. vbi supra, vbi sic dicit: si verò sint causæ diuersæ, specie differentes, ex consequenti videntur etiam relationes specie differre. Vnde nihil prohibet relationes eidem inesse. Sicut si aliquis est aliquorum Magister in grammatica & aliorũ in io- 1. Conc.

in logica, alia est ratio magisterij vtriusque. Et ideo relationibus diuersis vnus & idem homo potest esse magister, vel diuersorũ, vel eorundem, secundum diuersas doctrinas. Contingit autem quandoque, quod aliquis habet relationem ad plures secundum diuersas causas eiusdem tamen speciei: sicut cum aliquis est pater diuersorum filiorum secundum diuersos generationis actus. Vnde paternitas nõ potest specie differre, cum actus generationũ sint idem specie. Ecce expresse D. Thomas asserit relationes differre penes fundamenta, ad iuncta simul ratione fundandi. Idem asserit in 3. d. 8. articulo. 5. Quem locum omnino vide pro fundamentis relationum intelligendis. Et idem dicit quodlibeto 9. q. 2. articulo. 3. & opusculo. 3. c. 2 19. Et probatur cõclusio inductiue in omnibus fundamentis relationum, siue specificis, siue genericis. Et ratione probatur: nam fundamenta sunt causæ relationum: ergo per illa distinguuntur relationes in genere causæ efficientis. Probatur consequentia: Nam ad causas distinctas specie, vt distinctæ sunt, effectus specie distincti consequũtur. Et ita est bona cõsequentia, causa differt specie: ergo & effectus: ergo si relationũ causæ sunt distinctæ, similiter & relationes. Et hæc ratio vniuersaliter est vera. Nam si ad ducas instantiam de Adam per creationem producto & de Abel producto per generationem, qui sunt eiusdem speciei: respondetur, quod vt termini sunt illarum actionum, etiam specie differunt. Nam Adam productus in quantum ens, seu alia ratione differt specie ab Abel, vt producto per generationem, propter diuersum terminãdi modum. Itaque sunt diuersi in ratione termini, licet nõ materialiter. Et in relationibus non est alius terminandi modus, nisi essentia specifica diuersa relationum. Præterea, paternitas & maternitas specie differunt: non ex terminis: ergo ex fundamentis. Maior patet, quia habent distinctos effectus formales primarios, specie diuersos, vt esse patrem, & esse matrem. Minor probatur, quia filius vt sic vnam tantum relationẽ habet. Præterea: Actio caloris specie diuersa est ab actione frigiditatis, quia ex diuersis oriturprincipijs: sed relatio, quę habet diuersum fundamentum ex diuerso principio oritur: ergo erit specie diuersa: licet quantum ad omnia non sit similitudo.

2. Concl. Secunda Conclusio. Relationes specificantur ex terminis extrinsece, ex ordine ad terminos specie diuersos intrinsece. Nam sicut rationale est hominis differentia, eodem modo ordo ad terminum specie diuersum est differentia relationis. Itaque paternitas respicit filiationem. Et si consideretur filiatio, non secundum quod dicit specialem rationem, sed solum, vt relatio est, tũc paternitas ex ordine ad filiationem, vt relatio est, habet rationem genericam relationis. Si consideretur terminus secundum specialem rationem, vt talis relatio, est talis speciei in ordine ad talem relationem habet specificam rationem: quia iste modus respiciendi talem filiationem, vt talis est determinat genericam rationem, & constituit speciem: sicut rationale determinat animal, & constituit speciem hominis. Hanc conclusionem habet D. Thomas 1. p. q. 32. articulo 2. in corpore, vbi sic dicit, quod cum ratio specifica relatiui consistat in hoc, quod ad aliud se habet, necesse est dicere, quod duæ relationes non sunt diuersæ secundum speciem, si ex opposito vna relatio eis correspondeat. Oportet enim aliâ speciem relationis esse domini & patris secundum diuersitatem filiationis & seruitutis, & inferius. Vnde secundum duas relationes filij, & Spiritus sancti, quibus referuntur ad patrem, oportet intelligi duas relationes in patre, quibus referatur ad filium & Spiritum sanctum. Et probatur rationibus conclusio: Essentia relationis in communi est respicere terminum, siue communem, siue particularem: ergo penes diuersum modum respiciendi talem terminum, seu per talem respectum talis termini sumetur differentia specifica in relationibus. Probatur consequentia: Nam quia scientia sumit rationem genericam ex obiecto, penes ordinem ad diuersum obiectum specie resultat diuersa species scientiæ, ergo ita in proposito. Secundo Aristoteles 5. metaphysicæ capite de ad aliquid, dicit idem relatiuum nõ bis dici, quia sequeretur, quod haberet duplicem essentiam, quia essentia relatiui est respicere aliud, & totum suum esse est ad aliud se habere. Si igitur se habet ad duo, habebit duo esse seu duas essentias, quia de hoc esse loquitur Aristoteles: ergo efficax argumentum est, quod species relatiui sumatur ab ordine ad terminum vnius speciei: quod si respiceret duos terminus esset in duabus speciebus, quod non potest vni relatiuo competere: ergo. Præterea: In his, quæ respiciunt aliud ex diuerso termino specie oritur diuersa essentia, vt patet in omnibus speciebus motus; sed etiam relatiuum respicit aliud: ergo erit diuersum specie ex diuerso ordine ad terminum specie distinctum, qui respicitur ab illo. Præterea: Idem est cõstitutiuum & distinctiuum rei: sed relatio ab alijs generibus distinguitur per respectum ad terminum: ergo per illum constituitur in esse relationis: in genere: ergo, & in tali specie constituitur per talem respectum ad talem terminum specie. Et certe in materia de Trinitate distinctionem relationum ex respectu ad distinctos terminos colligimus; vt paternitatem dicimus distinctam à filiatione, quia ista patrem illa filiũ respicit; & sic in alijs: ergo. Sed dices: ergo species

Universidad de Deusto
Biblioteca

species relationis sumitur ex ordine ad duo, scilicet, in ordine ad fundamentum & terminum, quod est impossibile: quia cum ista sint formaliter distincta, & fundamentum prius termino, non possent facere vnum specificatiuum formale extrinsecum. Et ad hoc explicandum, & vt dicta à D. Thoma ad concordiam reducamus sit

3. Conclu. Tertia conclusio: Relatiua efficienter specificantur à fundamentis, sed formaliter ex terminis, seu ex ordine ad terminos specie distinctos. Hæc conclusio videtur D. Thomæ in 3. d. 8. articulo 5. ad. 2. Et probatur: nam fundamenta producunt saltim per naturalem resultantiam relationes terminatas ad tales terminos, & speciem: ergo specificãt effectiue seu radicaliter, sicut de principijs actionum disputari solet 1. 2. q. 1. articulo 3. Et ita semper quod fundamenta sunt distincta in ratione fundamenti, relationes consequutæ sunt distinctæ penes fundamẽta, tanquam penes causam effectiuam. Cæterum, quia specificatio formalis sumitur ab illo, quod se habet, vt forma, & terminus est huius modi: ideò ex ordine ad illum sumitur vltima differentia & species. Dixi, quod se habet, vt forma terminus: quia non est vere forma quia in nullo genere causæ est prior, sed habet se vt forma, quia est vltimo respectu à correlatiuo. Et hac ratione formaliter concurrit ad specificationem, licet intrinsece & essentialiter specificans sit ordo ad terminum specie diuersum. Hinc sequitur 4 si inquiras, quare hæc relatio est alterius specieiab illa, rectè respondebis in genere causæ efficientis reddendo rationem, quia fundatur in alio fundamẽto specie distincto. Et si inquiras, quæ nam sit ratio formalis quare hæc relatio specie differt ab illa, respondebis, quia habet alium ordinem ad alium terminum specie diuersum. Et quare habet istum ordinem, quia iste terminus est diuersus: reddendo velut rationem formalem vltimam & extrinsecam, in ordine ad quam sumitur ratio formalis intrinseca? Et hoc voluit dicere angelicus doctor, qui nunquã sibi est cõtrarius. Alij dicunt, fundamentũ cõcurrere in genere causæ materialis necessariò requisitæ ad specificationem, quia relatio cum sit minimæ entitatis requirit fundamenta, quibus innitatur. Et ita si fundamenta sunt distincta, & relationes. Ita que specificans formaliter intrinsecè est ordo ad terminum specie diuersum: terminus verò specificat formaliter extrinsece, quia in ordine ad illum sumitur ordo specificus formalis: fundamentum verò efficienter, vel materialiter modo iam dicto.

4. Conclu. Quarta conclusio, Differentia specifica sumitur ab ordine ad terminos specie distinctos non materialiter consideratos sed formaliter. Probatur: nã ad albũ refertur aliud albũ relatione similis, & nigrũ relatione dissimilis: & si terminus materialiter cõsideretur similitudo, & dissimilitudo essent eiusdẽ speciei. Cæterũ, quia albũ terminatur ad aliud albũ quatenus simile, & secundum quod habet relationem similitudinis, & nigrum quatenus dissimile, & secundum quod habet relationem dissimilitudinis, hinc fit, quod simile & dissimile specie differant, quia termini formaliter sunt specie diuersi. Et relatio similitudinis in albo fundatur in vnitate albedinis cum alio albo; & dissimilitudinis relatio fundatur in diuersitate vnitatis formalis cum nigro: quæ fundamẽta sunt etiam formaliter distincta.

Quinta conclusio: Differentia etiam specifica sumenda est in ordine ad terminum totalem, & non partialem. Ex quo sequitur, quod filiatio, qua filius refertur ad patrem, & matrem sit vna specie, quia pater & mater respiciuntur ab illo, vt terminus totalis, & totale correlatiuum: quod quidem colligendum est ex fundamentis relationum istarum. Relatio enim filiationis fundatur in genito esse; & quia ad genitum esse requiritur mater & pater, hoc est, masculus & fœmina, vt vnũ principium totale generationis fit, quod filius referatur ad patrem & ad matrem, vt ad vnum terminum totalem. Nam totalitas termini colligenda est ex fundamento totali. Et sicut actio patris & matris (siue actiue siue passiue concurrat) requiruntur, vt vna totalis causa, vt resultet relatio paternitatis, & maternitatis, hinc fit, quod etiam paternitas, & maternitas, terminent, vt vnus terminus totalis. Et facere vnum totale extremum non est, quod vna relatio sit pars alterius relationis, sed quod terminent respectum filij, ex eo quod filius ad sui productionem matrem, & patrem requisiuit, & si deficiat mater refertur filius ad patrem: quia non deficit tota ratio termini, & respicitur à filio, vt principium actiuũ suæ generationis. Et deficiente patre refertur ad matrem, vt ad principium passiuum suę generationis, seu ad relationem, vt fundatam in tali ratione. Hinc etiam colligitur, quo modo duæ relationes specie differentes, quales sunt paternitas & maternitas, possunt habere pro termino vnam relationem solã vnius specieis quia istæ sunt relationes fundatæ supra actiones, quæ concurrunt, vt vnum totale principium filij; & ita possunt habere vnum terminum vnius speciei, qui eas terminet: maximè, quia eas terminat diuersimode. Nam pater terminatur ad filium, quatenus fuit ab ipso productus, taliter actiue, scilicet, mater terminatur ad filiũ, quatenus fuit passiue ab ipsa productus. Et ita idem filius secundum alium, & alium respiciendi modum terminat duas relationes specie differentes; Sicut solemus dicere, quod ens quatenus per discursum cognoscibile

5. Con. In.

cibile est obiectũ intellectus nostri, & quatenus est sine discursu cognoscibile, est obiectũ intellectus angelici: ita eadẽ relatio filij diuersimode respecta terminat duas relationes specie diuersas. Et istũ diuersum modũ respiciẽdi colligimus, & explicamus ex fundamẽtis. Et si dicas, quod D. Th. supra ad vltimũ dicit in filio esse duplicẽ relationẽ secũdũ rationẽ, licet sit eadẽ secũdũ rem: ergo filiatio, quatenus terminat relationẽ patris distincta est formaliter à seipsa, quatenus terminat relationem matris, Respõdetur D. Tho. velle, quod est duplex filiatio secundũ rationẽ, quia intelligimus nos duos respectus diuersos terminari ad illam, ex quibus resultat duplex terminatũ esse: Et ita resultat duplex ens rationis ex illa terminatione, & duplex ratio terminati esse. Non vero vult, quod ratio terminãdi paternitatẽ sit alia formaliter à ratione terminãdi filiationẽ: quia hæc est essentia filiationis, quæ vna est specie. Secundo respõdetur, quod vult dicere, quod est duplex secũdũ rationẽ, idest, quod apprehẽdimus nos illã, vt duas relationes, propterea quod duas relationes terminat. Præterea infertur ex dictis, falsam esse illorũ opinionẽ, qui dicũt maternitatẽ & paternitatẽ, esse eiusdẽ speciei. Et probatur: Cõsequũtur ad diuersa fundamẽta: ergo differũt specie, vt patet ex prima cõclusione. Et præterea: quia habẽt diuersos effectus formales, secũdũ speciẽ: nã esse patrẽ, est effectus paternitatis, & esse matrẽ est effectus maternitatis, & pater nõ est mater nec è cõuerso: ergo. Et ita tenet angelicus doctor in 3. p. vbi supra. Infertur præterea falsam esse illorũ opinionẽ, qui dicũt in filio esse duas relationes distinctas specie, vt terminet relationes maternitatis & paternitatis specie distinctas: quia in filio nõ est niũ vnicũ fundamẽtũ vnius speciei, scilicet, esse genitũ: ergo solũ resultat vna relatio vnius speciẽi ex hoc fundamento. Nec valet dicere, mortuo patre adhuc terminatur filius ad matrẽ: ergo per aliũ respectũ. Respondetur, quod per eundẽ respectum terminatur, quia nõ fuit ablatus totalis terminus: sicut mortuo vno filio pater, qui habet multos filios eodẽ respectu terminatur ad alios quia non fuit adæquatus terminus ablatus.

Sequitur præterea, falsum esse dicere, esse duas relationes filiationis numero distinctas, quibus filius refertur ad patrẽ, & matrẽ. Nã relatio numero distinguitur penes subiectũ, & cũ sit idẽ subiectũ nõ possunt multiplicari relationes numero. Et præterea, quia fundamentũ solũ est vnum, scilicet, genitũ esse: ergo non possunt relationes numero multiplicari, non multiplicato fundamẽto. Vnde Suarez falsum dicit disput. 47. sect. 7. num. 24. qui dicit esse plures relationes numero distinctas in filio ad patrẽ & matrẽ, & quæ solũ ratione ratiocinata distinguuntur. Implicat enim esse numero distincta, & nõ nisi ratione ratiocinata distinguí: quia distinctio numerica est seclusa operatione intellectus: indiuidua enim realia non fiunt per operationẽ intellectus habentẽ fundamentũ in re. Maxime quia fallitur dũ existimat absolutũ & relatiũ non distingui, nisi ratione ratiocinata, de quo statim disputabo. Ex hac cõclusione etiã vltimo colligitur, quomodo relationes multiplicentur secũdũ speciẽ: quia multiplicantur ex terminis supposita diuersitate fundamentorum, quia vna relatio nõ potest ad duos terminos specie diuersos referri, alias idẽ bis diceretur, quod est contra Aristotelem, vbi supra.

Dissoluuntur argumenta.

Ad primũ respondetur ex vltima conclusione, habent enim eundem terminũ specie, quia illæ relationes fundantur in actionibus, seu in actione & passione necessario requisitis ad productionem filij: & ita terminantur ad vnam relationem specie. Vel secundo dicitur, quod diuersimode respicitur filius à patre & matre, à patre vt à principio actiuo, à matre vt à principio passiuo. Ad 1. arg.

Ad secundum respondetur, quod habent eundem terminum materialiter, non formaliter. Ad 2. arg.

Ad tertium respõdetur, quod relatio sumit speciem intrinsece, ex ordine ad terminũ, qui est aliquid reale licet terminus formalis aliquãdo sit aliquid rationis vt patet in relationibus tertij ordinis. Et hoc non inconuenit: nã cognitio entis rationis, extrinsece specificatur ab ente rationis, intrinsece autem ab ordine ad illud, qui ordo realis est. Et ad hoc, quod specificetur extrinsece non est necesse, quod formaliter existat, sed sat fuerit quod sit fundamentum proximum suæ existentiæ, & quod possit ab intellectu apprehendi, vt terminus formalis illius respectus. Et ita quando dicimus, quid est creatura, dicimus esse, quæ refertur ad dominum. Vbi formalis terminus est relatio rationis, & necessario ponendus in diffinitione; & logica specificatur ab ente rationis extrinsece; quod non existit nisi operante intellectu. Ad 3. arg.

Ad quartum respondetur, quod nõ est causa formalis vnum relatiuum respectu alterius, sed est terminans respectum alterius: & ita se habet ac si esset causa, quia ita terminatur. Ad 4. arg.

Ad quintum respondetur, quod relatio creaturæ non terminatur ad Deum vt sic, vt probat argumentum, sed ad dominum. Si autem terminatur ad Deum, vt est proximũ fundamentum relationis dominij, hoc est materialiter & non formaliter. Ad 5. arg.

Universidad de Deusto Biblioteca

Ad 6. arg. Ad sextũ respõdetur, quod fundamẽta specificãt causaliter nõ formaliter, vt dictũ est in
Ad 7. arg. prima conclusione. Et per hoc patet ad septimũ argumentũ: nã in illo priori intelligimus radicẽ specificationis, nõ formalẽ specificationẽ. Et per tertiam conclusionem patet ad octauum argumentum.

Ad 8. arg. Ad nonũ respondetur, quod relatio prædicamentalis ex propria natura relationis prædicamẽtalis habet esse ens reale, vt distinguitur cõtra ens rationis; in genere vero causæ efficiẽtis & materialis proxime habet existẽtiã à fundamento, quia resultat à fundamento. Et quãdo D. Th. & alij authores graues dicũt, quod
Ad 9. arg. relatio habet suã realitatẽ à fundamento intelligunt causaliter, idest, sua realitas causatur ex fundamento. Quæ autem conditiones requirantur vt relatio sit realis iam dicam.

QVÆSTIO XXXIX.
Vtrùm relatio habeat vnitatẽ indiuidualem ex subiecto.

NOLO in præsenti quæstione disputare de principio indiuiduationis, sed præcise de relationibus inquirere, an indiuiduationem & vnitatẽ numericã habeant à termino an à fundamento, & subiecto. In hac quæst. Suarez disputatione 47. sect. 17. num. 16. incunctanter affirmat plures relationes solo numero differentes esse posse in eodẽ subiecto, quæ respiciant diuersos terminos, vt duo paternitates in eodem patre, quæ respiciant duos filios esse possunt. Et hanc sententiã his medijs probat, &
1. Argu. sit primũ argumentũ. Nam effectus formalis vnius non est omnino similis effectui formali alterius relationis: ergo bene possunt esse in eodẽ subiecto. Antecedens patet: quia vna paternitas facit hominẽ esse patrẽ huius filij, & alia esse patrẽ alterius: Consequẽtia probatur: quia quando duo accidentia non sunt omnino similia seu officio bene possunt esse in eodẽ subiecto. Et confirmatur hoc argumentũ: Nã posito vno filio ponitur vna relatio, quæ omnino pendet ab illo, addito vero alio termino additur alius respectus, qui potest omnino esse sine priori, & hac ratione est alius: ergo. Et confirmatur secũdo: Nã posito primo filio, ille est totalis terminus & adæquatus paternitatis; ergo si ponatur alius terminus ponendus est alius respectus. Consequẽtia patet, quia respectus non potest extendi vltra adæquatũ terminũ. Sed antecedẽs probatur: quia actio generandi primũ filium fuit adæquata generatio illius filij, & nullo modo alterius filij: ergo relatio terminatur solum ad primum filium & non ad secundum.

Secundo: nam ad hoc quod Petrus referretur ad primũ filium egebat relatione & respectu: ergo vt referatur ad secũdum hac egebit 2. Argu.
etiam. Patet consequentia: quia est eadem ratio. Et præterea probatur consequentia: quia per primã relationem erat pater Petri & non erat pater Francisci: ergo vt sit pater Francisci aliam requirit relationem.

Tertio: nam mortuo primo filio iã in pater 3. Argu.
nitate nõ est respectus ad illũ, & antea erat respectus: ergo deperdit illa paternitas aliquem respectũ: & cum non cõponatur ex pluribus respectibus, sit consequens quod ad primũ filium referebatur vna relatione, quæ deperditur, & ad secundũ alia, quæ manet. Et confirmatur hoc argumentũ: Nam respectus ad primum filium potest esse sine respectu ad secundum, & respectus ad secundũ sine respectu ad primũ: ergo sunt realiter distincti. Probatur consequentia: quia quando duo ita se habent, quod vnum sine alio esse potest, & è conuerso realiter distinguũtur. Sed antecedens probatur: quia mortuo primo filio, manet respectus ad secundum in patre, & mortuo secundo, manet respectus ad primũ, & iste respectus est relatio: ergo sunt duæ relationes paternitatis in patre. Aliqui dicunt, quod præexistẽs respectus augetur, vt terminetur ad secũdũ filiũ: sicut augetur habitus sciẽtiæ, vt terminetur ad secũdã cõclusionẽ. Et isti ita hoc opinãtur, ne multiplicẽtur relationes in eodẽ subiecto. Alij dicũt, quod quãdo pater genuit primũ filiũ referebat relatione vna paternitatis ad illũ: quãdo verò genuit secundũ destruitur prima relatio, & producitur alia, qua refertur ad duos filios: & quãdo generat tertiũ destruitur præcedens & producitur alia, qua refertur ad tres filios, & sic deinceps. Et ita dicũt de relatione filiationis ad patrẽ & matrem: & si moriatur pater producetur alia relatio in filio, qua referatur ad matrem præcise. Et probatur ista sententia, & sit quartum argumentum.

Nã bene potest vna relatio ad plures termi 4. Argu.
nos, qui faciũt vnũ adæquatũ & indiuisibilem referri, vt genus ad plures species, quaternarius ad binariũ relatione dupli ad duas vnitates refertur & totũ ad omnes suas partes: ergo similiter erit dicendũ de relatione paternitatis ad multos filios, ex eo, quod plures relationes numero solo differentes non possunt esse in eodem subiecto, nec vna potest referri ad vnũ filiũ modo, & postea ad duos. ¶ Quintũ 5. Argu.
argumẽtũ: Accidẽtia respectiua differunt ab absolutis: ergo etiã in modo indiuiduationis differre debẽt: sed absoluta indiuiduãtur penes subiectũ: ergo respectiua penes terminos: & ita si fuerint plures termini i solo numero differẽtes poterũt in subiecto, quod refertur esse plures relationes solo numero differẽtes, quia indiuiduantur penes ordinem ad terminos.

Et

Et cõfirmatur hoc: Nã specificãtur penes ordinem ad terminos: ergo indiuiduabũtur penes ordines ad terminos materiales, quia vtriusque est æqua ratio.

6. argum. Sexto: Multa accidẽtia sunt, quæ differunt numero, & sunt in eodẽ subiecto: ergo idem dicendũ erit etiam de relationibus. Antecedẽs patet: nam duæ species visibiles Petri & Pauli solo differunt numero, & sunt in eadẽ potẽtia visiua Petri, & sunt in eodẽ puncto aeris quãdo veniunt ad potentiam visiuam. Et actus charitatis in Christo Domino, qui regulabatur sciẽtia infusa & visione beata, erat eiusdẽ specici, & tamẽ erant isti actus in eodẽ subiecto, & in eadẽ volũtate: ergo. Vide alia argumenta in Caiet. 3. p. q. 35. art. 5. Istis argumẽtis multi conuincuntur, vt teneant duo accidentia solo numero differentia maxime respectiua esse posse in eodem subiecto. Et hac via tendit Scotus & multi illum sequuti in 3. d. 8. & in 1. d. 5. q. 6. & qui discedunt à D. Thom. hisce temporibus illam maximè amplectũtur, sed sine ratione. Ego verò magis miror sapiẽtissimum Magistrum fratrem Ioannem Vincentium in relectione de gratia Christi folio 416. in fine paginæ, asserere duo accidentia solo numero differentia reperiri posse in eodẽ subiecto, si sint respectiua: vnde actus dilectionis Dei cogniti lumine gloriæ & cogniti lumine scientiæ infusæ sunt in eadem Christi voluntate, & tamen solo numero differunt. Et idem dicit de actu dilectionis Dei, & proximi, quando à virtute charitatis procedunt, qui solo numero differunt, & sunt in eodem subiecto. Et loquitur quando distinctis actibus Deus & proximus diliguntur, non quando vno actu. Nihilominus pro D. Tho. & veritate defendenda

Deciditur quæstio.

Conclusio. SIt cõclusio: Omnia in vniuersum accidẽtia habẽt distinctionẽ numericã ex ordine ad subiectũ particulare. Vnde duo accidentia siue respectiua sint secũdũ esse, siue secundũ dici, siue absoluta, nõ possunt esse in eodẽ subiecto, si solo numero differant. Hæc conclusio est expressa sentẽtia D. Tho. 1. p. q. 39. art. 3. in corpore, vbi sic dicit. Accidentia autẽ sicut esse habent in subiecto, ita ex subiecto suscipiũt vnitatẽ, vel multitudinem. Et 3. p. q. 35. art. 5. in corpore ita dicit: Et quia plures formę eiusdẽ speciei nõ possunt simul inesse eidẽ subiecto, nõ est possibile, quod sint plures paternitates in eo, qui est pater pluriũ filiorũ. Hoc expresse etiã docet in 1. d. 8. q. 1. art. 2. in corpore. Et possem innumera loca ex D. Th. pro hac sentẽtia adducere, sed dicta sufficiant. Et probatur cõclusio rationibus. Primo: Nã omnis distinctio accidentis est penes materiã, vel penes formã: si est penes formã, est distinctio formalis & specifica; si penes materiam, est distinctio numeralis, & indiuidualis (& accipimus materiã largo modo pro subiecto accidẽtiũ) ergo si ponãtur duæ paternitates in eodẽ subiecto & distinctæ, vel distinguũtur penes aliquid quod est formale in ipsis, & sic erit distinctio specifica, vel penes aliquid, quod est materiale, & sic erit distinctio materialis & indiuidualis. Dices hæc duo accidentia respectiua, scilicet, duæ paternitates, distinguì penes aliquid materiale, scilicet, penes duos filios, qui sint aliquid materiale. Cõtra: Nam materia in accidentibus est illud, quod cõcurrit ad esse indiuiduale in genere causæ materialis sustẽtãs eorũ esse: sed termini dicti nõ hoc modo cõcurrũt: ergo nõ sunt causæ materiales distinguentes materialiter. Præterea: Nã accidẽtia ista, scilicet, duæ paternitates suã indiuiduationẽ in se habere debent, & illã debent desumere in ordine ad aliquid extrinsecũ. Tũc sic argumẽtor: A quo esse habẽt paternitates debẽt habere distinctionẽ; sed esse habent numericũ à subiecto: ergo & à subiecto debẽt habere distinctionẽ numericã: & nullo modo habent esse indiuiduale à terminis, quia termini nõ causant esse relationũ in nullo genere causæ: ergo nec indiuiduationẽ possunt in aliquo genere causæ producere. Præterea: Nã videmus hãc albedinẽ esse vnã numero, quia est in hoc subiecto, & illã esse alteram numero quia est in alio subiecto; ergo similiter hoc dicendũ est de paternitatibus. Sed vide sapientissimũ Magistrũ Bañes libro primo de generatione latissimè hãc quæstionẽ tractantẽ. Præterea: nã si quodlibet extremũ materiale exigit suã materialẽ relationẽ, sequitur, quod in vno albo sint fere infinitæ relationes similitudinis, quia multiplicantur alia similia materialiter fere in infinitũ, & quis hoc credet? Præterea: vna relatio numero nõ potest esse in duobus subiectis totalibus, & isti maxime hoc affirmãt, sed si suã vnitatẽ numeralem acciperet à termino, bene posset esse: ergo si non potest ex eo est, quod vnitatẽ numeralem sumit à subiecto: & ita vnũ accidẽs, quia habet vnã vnitatẽ vnum subiectum debet habere.

Dissoluuntur argumenta.

AD primũ respõdetur, quod desumptum Ad 1. arg.
est ex Scoto, sicut & reliquæ confirmationes, & dicitur, quod non sunt duæ paternitates in eodem subiecto, quod habet plures filios, & ita non est effectus formalis vnius & alterius. Ad primam confirmationem respondetur, quod vna & eadem relatione pater ad plures filios refertur, & ita non additur noua relatio, nec respectus adueniente secundo filio, sed primus respectus, vel prima relatio se extendit ad secundũ filium, quia est eiusdem rationis cum filio in ratione filij, & ab eodem

i 2 homine

homine genitus;& se extendit nihil de nouo adquirẽdo,sed per hoc solũ se extẽdit, quod pater alium genuit filium,nec intenditur nec augetur per additionẽ noui respectus:hęc enim omnia sunt pueriliaised eodem respectu existente posita generatione ab eodẽ subiecto respicitur ille nouus filius. Etsi dicas, quod relatio debet esse simul natura cum suo termino,sed cum secundo filio non est simul natura,ergo,respondetur,quod debet intelligi debere esse simul natura cum termino suo siue adæquato, siue cum parte materiali illius,ita quod sit semper verũ dicere,pater est filij pater,& filius est patris filius;non verò est necesse vt sit simul natura, cum qualibet parte in adæquata illius termini. Ad secundam confirmationem respondetur, quod primus filius non est terminus adæquatus huiusce relationis paternitatis,sed terminus adæquatus est filius productus ab isto homine,siue vnus siue plures;& paternitas producta per generationem primi filij est sufficiens forma referendi subiectũ ad omnẽ filiũ:quod si non refert ad plures filios est,quia non sunt producti ab isto homine. Et ad probationẽ,quod generatio primi filij sit adæquata generatio illius filij, & nullo modo alterius verũ est, sed produxit relationẽ,quæ iã semel producta omnẽ huius hominis filiũ respicit. D. Tho. dicit supra dicto art. 5. quod requirit aliã causam, scilicet, generationẽ alterius filij vt referatur, intelligitur vt in actu secũdo dicatur ad omnẽ filiũ,quia iam erat respectus positus, secundũ quẽ hic pater omnem filium à se genitum respicere potest.

Ad 2. arg. Et per hoc patet ad secundũ argumẽtũ. Ad hoc enim,quod referretur ad primũ filiũ egebat forma:sed iam producta paternitate, non eget alia paternitate,vt referatur ad secundũ filium,sed eadem paternitate refertur: requirit tamen nouam causam,hoc est nouam generationem,vt sit terminus secundus,scilicet,filius secundus,quo posito respicitur ab eadem relatione. Et sicut,quando pater eadem numero generatione duos,vel tres producit filios, vna dumtaxat relatione refertur, quia solum est vna generatio,eodem modo quando plures filios successiue genuit vnica solum relatione refertur ad illos.

Ad 3. arg. Ad tertiũ respondetur,q̃ mortuo primo filio non respicitur filius in actu secundo, hoc est,non terminatur paternitas ad illum: tamen idẽ respectus manet quantũ est ex parte sua potens referre ad illum,si sit. Ad confirmationem respondetur,quod non sunt duo respectus,quo primus filius respicitur & secundus, sed vnus met,qui non terminatur in actu secundo ad filium mortuum,licet de se sit sufficiens illum respicere,si sit.

Ad 4. arg. Ad quartum argumentum respondetur, quod illa reproductio relationum est ridicula & sine causa dicta. Nam prima & secunda relatio,si abiitis ponitur non habent oppositionem,& ita non se destruerent: maximè quia sufficiens est vna relatio ad referendum subiectum ad omnes,quos produxerit filios.

Ad 5. arg. Ad quintum respondetur, quod quanuis in specie & genere differant, non tamen differunt in modo indiuiduationis,quia cum omnia habeant esse in subiecto ab illo debent habere indiuiduationem. Ad confirmationem negatur consequentia: quia enim totum suũ esse est ad terminum in ordine ad illum sumit speciem. Indiuiduatio verò est vnitas materialis,& ita debet sumi à subiecto, quod est quid materiale respectu illius,& â quo habet esse. Respectus vero ad terminũ est quid formale in relatione:& ita est diuersa vtriusque ratio.

Ad 6. arg. Ad sextũ argumentũ variæ sunt solutiones. Modo respondetur,quod que madmodum cognitio Petri & Pauli specie differunt,quia Petrus & Paulus in ratione obiecti specie differunt,licet non in ratione hominis,ita etiã species visibiles Petri & Pauli,seu huius & illius albedinis specie differunt, quia repræsentant obiecta saltim in virtute,quę in ratione cogniti specie differunt,& in ratione obiecti, licet non in genere rei. Aliquid enim aliud cognoscitur per vnã speciẽ quod non cognoscitur per aliã, quia cõditiones indiuiduãtes sunt diuersæ:& ita obiectũ in ratione obiecti differt ab alio specie. Ad argumentum Vincentij opinantis contra D. Thom. respondetur,quod illi duo actus non differunt solum numero, sed etiam in genere moris sunt diuersi, quia vnus est liber & alter necessarius. Et dilectio Dei & proximi,licèt in ordine ad charitatem sint vnius speciei etiam habent aliam differentiã, quia obiecta materialiter,differunt plusquàm specie, scilicet Deus & proximus: Et ita illi actus non solo numero differunt. Secundo respondetur,quod quãdo diligitur Deus, & proximus ita,quod Deus expresse est ratio diligendi proximum,nõ sunt duo actus,sed vnus actus solum,sicut quando videtur color propter lumen. Sed de his 1.2. in materia de charitate. Et quando proximus solus diligitur, & virtualiter propter Deum,est alius actus numero,quia fit in alio tempore.

QVÆSTIO XXX. 40

Quæ conditiones requiruntur, vt aliqua relatio sit realis.

ET primo agemus de cõditionibus necessarijs ad relationẽ nõ mutuã, post modũ de his, quæ requiruntur ad mutuã relationem realem. Vnde

Dico 1. Vnde dico primum, quod vt sit relatio realis non mutua, non requiritur, quod extremũ ad quod dicitur sit aliquid reale pro formali. Probatur in relatione creaturæ ad dominum quæ est relatio realis,& tamẽ esse dominũ formaliter est aliquid rationis. Et beatissima Virgo Maria nostri ordinis singularissima protectrix, vere refertur relatione reali ad suũ filium,quia est vere Dei genitrix, & tamẽ Christus vt filius Virginis,nõ dicit realem relationem ad Virginem beatissimam, licet sit realiter filius Virginis sanctissimæ.

Dico 2. Secũdo dico:Ad relationẽ realẽ non mutuã requiritur dependentia vnius extremi ab alio, & non è conuerso,vt patet in relatione dominij, nam creaturæ dependent à Deo, & non è contra, & in relatione scientiæ ad scibile,vbi scientia dependet à scibili & non è conuerso.

Dico 3. Dico tertio;Requiritur vt relatio realis nõ mutua detur,quod extrema sint aliquid reale existens,vt patet ex dictis superius:quia inter ens & non ens non potest esse relatio realis. Et hæc realitas in non mutuis relationibus requiritur saltim in re, quæ denominari debet relatiuũ,vt in Deo,& in scibili,licet formalis relatio dominij sit aliquid rationis. Quantum attinet ad relationem realem mutuam, requiruntur omnes istæ cõditiones. Prima est,quod fundamentum in ipsis extremis sit aliquid reale,& extrema existentia,defectu cuius Adam & Antichristus non referuntur nisi relatione rationis,quia non sunt existentia. Nam si relatio est,ergo omnia requisita sunt;ergo terminus est,quia est vnũ ex requisitis ad relationẽ realẽ,maximè,quia relatio realis est ordo realis,sed inter non entia non potest esse realis ordo. Hanc conditionẽ ponit D. Thom. 1. sententiarũ d. 30. q. 1. art. 1. in corpore & d. 26. q. 2. art. 1. de veritate q. 1. art. 5. ad 15. Quod verò requirantur fundamenta realiter existere,probatur,quia relatio & fundamentũ sunt idem realiter in vna opinione:ergo vt sit relatio realis fundamentum debet esse reale: quia non potest ens reale idẽtificari cũ ente rationis. Et præterea: Quia in omni opinione relatio inhæret subiecto mediante fundamento, sed si fundamentũ non sit reale,non potest illo mediante inhærere:imo necessario debet esse aliquid rationis:quia relatio non potest esse maioris entitatis quã suũ fundamentũ. Actio verò,quæ est ratio fundandi seu passio non requiritur,vt sẽper existat,sed sat fuerit, quod deduxerit fundamentũ ad actũ secundũ: vt patet in relatione paternitatis,vbi potẽtia generatiua est fundamentũ, generatio est ratio fundandi,seu conditio,& nõ perseuerat cũ relatione,sed deducit ad actũ secundũ potentiam generatiuam. Et de hoc postmodum dicemus.

Secunda conditio est, quod fundamenta sint realia,& realiter distincta:& nõ est necesse quod sint realiter distincta tãquam res à re, sed sat fuerit,quod sint realiter formaliter distincta. Verbi gratia in speciebus qualitatis, quæ non distinguuntur realiter,tanquam duę res realiter distinctæ,vt Petrus & Paulus, sed distinguntur actu formaliter,vt duæ formalitates,vt sunt passio & passibilis qualitas,est relatio realis diuersitatis, quia seclusa operatione intellectus sunt duo extrema, scilicet, illæ duæ species realiter distinctæ & fundamentũ est diuersum,scilicet diuersæ vnitates specificæ in vtraque. Alij ponunt exemplum inter albedinem & similitudinem,inter quas est relatio diuersitatis in natura ipsarum. Alij dicunt, hæc extrema debere esse distincta tanquã res à re,quia si est relatio realis:ergo est inter duo entia,sed illa non sunt duo entia:ergo. Respõdetur nihilominus, quod ibi sunt duo entia formaliter distincta,quod sufficit ad verã relationem realem. Requiritur tertiò, quod sint extrema eiusdem ordinis,idest, ad inuicem ordinabilia,sine hoc enim non potest esse relatio realis mutua. Sed in relatiuis fundatis in quantitate intelligitur hoc,quia sunt vel eiusdem rationis specificæ qualitates, vel quantitates,vel genericæ in relatiuis secũdi ordinis, quæ fundantur in actione & passione intelligitur hoc,hoc modo:quia sicut agens perficitur agendo vel introducendo aliquam formã in qua conseruat suam naturam, vel tribuendo aliquod esse,quod est perfectio:ita patiens perficiatur patiendo, vel recipiendo esse aliquod. Vnde quando relatiua non sunt hoc modo eiusdem ordinis, non est relatio mutua ex vtraque parte. Et ita,quia creatura perficitur per creationẽ & recipit esse,& Deus nõ perficitur,nec recipit esse aliquod creando, creatura refertur relatione reali ad Deũ, & Deus nõ refertur relatione reali ad creaturã. Hanc conditionẽ ponit D. Tho. 1. p. q. 28. art. 1. in corpore. Vbi sic dicit,q̃ quando aliquæ res secũdũ suã naturã sunt ad inuicem ordinatæ, & in inuicẽ inclinationẽ habent, hujusmodi relationes,oportet esse reales: Sicut in corpore graui, est inclinatio & ordo ad locũ mediũ, & ita respectus quidã est in ipso graui respectu loci medij. Explicat Caiet. hũc ordinẽ nõ de ordine formali,sed fundamentali:alias nihil probaret D. Tho. Itaque res, quæ secundũ fundamenta ad inuicẽ ordinatę sunt habẽt inter se formalẽ & mutuũ ordinẽ relatiuũ. Et dicit fundamẽta esse ad inuicẽ ordinata quãdo est eadem causa in vtroq; extremo referẽdi vnũ ad alterũ. Est autẽ eadẽ causa,quia in relatiuis primi modi est idẽtitas specifica in causa. In relatiuis secũdi modi pertinẽtiũ ad actionẽ & passionẽ est idẽtitas quasi specifica, seu formalis, quia vtrinq; causa idest fundamẽtũ est pfectio

Universidad de Deusto Biblioteca

propria,quáuis in agẽte,vt habeatur in patiẽte vt cõseruetur.Hãc eãdem cõditionẽ ponit D.Tho. 1.p.q.13.art.7.vbi etiam ponit conditionem præcedentem. Aliam explicationem adhibent alij huius conditionis dicentes, quod relationes reales & rationis differunt ex natura rei penes hoc,quod relationes reales consequuntur ex natura rei extrema realiter distincta,& inuicem ordinata suapte natura secundum aliquam habitudinem conuenientiæ, aut disconuenientiæ, causæ & causati,aut aliam similem independenter ab operatione intellectus. Relationes autem rationis non sequuntur fundamenta ex natura rei ordinata ad inuicem,sed tantum ex apprehensione intellectus.Et relationes nõ mutuæ sunt quando ex altero extremo tantum est huiusmodi independentia.Quarta conditio est, quod fundamenta distinguantur realiter in ipsis extremis,defectu cuius conditionis relatio similitudinis in diuinis personis est relatio rationis:quia fundamentũ similitudinis quod est vnitas diuinæ essentiæ est idẽ in illis, quia eadem diuina essentia singularissima est in omnibus tribus personis,& nullo modo distincta realiter nec formaliter. Vnde si duo homines per impossibile haberent eandem albedinem, non essent similes in albedine relatione reali similitudinis.Et relatio æqualitatis in diuinis est etiam relatio rationis,quia est eadem essentia in illis. Itaque Filius similis est Patri, & æqualis Patri & è conuerso;sed relatio similitudinis,est aliquid rationis. Hanc conditionẽ ponit D.Thom,q.42.articulo 1.in prima parte & q.28.articulo 4.ad 4.argumentum expresse.

Ad relationem rationis requirũtur aliqua, quæ ex defectu supradictarum conditionum colliguntur.Nam si extrema non existant erit relatio rationis. Vnde Adam & Antichristus referuntur relatione rationis prioris & posterioris: & ego & Antichristus eadem ratione referimur relatione rationis, quia per intellectum debent suppleri extrema,vel alterum illorum;&si non sint realiter distincta erit etiã relatio rationis.Et ita Petrus,etiam si existat, ad seipsum refertur relatione rationis,quia nõ existit distinctus à seipso: & scibile ad scientiam refertur relatione rationis, quia in scibili non est fundamentum reale.Hæc multum notanda sunt pro natura relationum intelligenda, quæ magis in subsequentibus examinabuntur.

Ex his sequitur primo, quòd inter Petrum & Paulum,etiam si haberent eandem albedinem in ratione similis in albedine non esset realis relatio,vt dictum est:sed nec etiam esset realis relatio in ratione similiũ in vnione ad albedinem.Dicit enim Suarez disput. 47. sectione 9.in fine,quod Petrus & Paulus tunc essent similes similitudine reali,quæ esset relatio;quia quamuis in fundamento non sit similitudo realis,quia non dicerentur similes similitudine reali in albedine,cum sit eadem, esset tamen similitudo realis in vnione ad albedinem:quia sicut Petrus vnitur albedini eidem; ita Paulus vnitur eidẽ albedini:& in hac vnione est similitudo,quæ est relatio realis. Cæterum non hoc mihi placet,quia ibi nõ sunt duo extrema,in quibus fundamentum sit distinctum.Maximè,quia etiam poneret inter Spiritum sanctum,& Filium relationem realem similitudinis,quod est contra omnes Theologos.Nam in genere sicut Filius habet essentiã ab alio,ita Spiritus sanctus,licet Filius habeat illam per generationẽ, & Spiritus sanctus per spirationem.Et exemplum, quod adducit de Verbo si assumeret duas humanitates,quod illæ humanitates similiter haberent vnionem hypostaticam,idem prorsus est dicẽdũ, quod in præsenti casu illud est.Quod si consideremus passiones duas,quas habet Petrus & Paulus in susceptione albedinis,illæ referuntur relatione similitudinis,quia sunt similes in natura specifica.

Sequitur secundo,quod Petrus non refertur relatione similitudinis in quantum est homo alteri homini distincta ab illa relatione similitudinis,qua refertur alteri animali in quãtum est animal,& qua refertur alteri viuenti, quatenus viuens est,& alteri corpori, quatenus corpus est:& ita tot sunt relationes similitudinis in Petro,quot sunt prædicata superiora.Nisi teneamus illa prædicata cum præcisione distingui formaliter,quia non sunt extrema illa realiter distincta seclusa operatione intellectus:quia relationes distinctæ seclusa operatione intellectus exposcunt extrema distincta à parte rei,sed Petrus refertur ad Paulum relatione similitudinis specificæ, quæ includit similitudinem in prædictis omnibus prædicatis:& refertur ad equum relatione dissimilitudinis specificæ.Et si dicas,contra:nam Petrus, & equus sunt similes in ratione animalis,ergo habent relationem similitudinis realem in ratione animalis, seu similitudinem genericam: respõdetur, quod referũtur relatione similitudinis genericæ,quæ est relatio rationis, quia à parte rei animal & equus idem sunt,nec distinguuntur,nisi per operationẽ intellectus. Quid verò sit dicendum de relatione totius & partium,iam supra dictum est.

DE TRIPLICI FVNdamento relationis.

QVONIAM Arist.posuit tria fundamenta relationũ, scilicet, quãtitatẽ,actionẽ, & passionẽ, rationem mẽsuræ & mẽsurati, agendũ est modo de ista diuisione,& de omnibus his fundamẽtis: quoniã cum relatio sit tã minimæ entitatis,eius perfecta cognitio multum pendet ex cognitione fundamenti.

QVÆSTIO XXXI.

Vtrùm supradicta diuisio sit sufficiens.

1. Argu. PARS negatiua videtur vera. Primo.Est aliud fundamentũ prætermissum ab Aristotele:ergo supradicta diuisio est insufficiens. Probatur antecedens;nam quæ sunt similia per relationem similitudinis,habẽt relationes nõ fundatas in quãtitate:ergo.Probatur antecedẽs, quia per quantitatem res dicuntur æquales & non similes,vt asserit Aristoteles in prædicamento quantitatis.Et in prædicamento qualitatis asserit,propriũ esse qualitatis,vt per eam res dicantur similes:ergo dicuntur similes per aliquid aliud distinctum à quantitate: & ita est aliud fundamentũ quartum, quod est qualitas.Et cõfirmatur hoc argumẽtũ;Nã ea dicũtur eadẽ,quæ habẽt eãdẽ substãtiã: ergo iam etiã ab Arist. hoc fundamentũ est prætermissum,scilicet,secũdũ quod res dicantur eedem.

2. Argu. Secundo:Relatio appetitus ad appetibile, amoris ad amabile,desiderij ad desiderabile nõ cõprehenduntur sub aliquo illorũ generũ: ergo est mala diuisio.Probatur antecedẽs: quia earũ fundamentũ nec est actio,nec passio, nec vnitas,nec mensura.Et confirmatur: nã relatio causę fundatur in actione, sed etiã effectus mensuratur per causam: ergo coincidunt ista fundamẽta.Probatur minor,quia ille effectus est perfectus,qui adæquat suã causam, & illi conformatur:ergo mensuratur per causam.

3. Argu. Tertio:Agẽs vere producit actionẽ, siue immanẽtẽ,siue trãseuntẽ, & habet relationẽ ad suã actionẽ,si quidẽ est causa illius:& hæc relatio nõ est fũdata in actione, quia relatio terminatur ad actionẽ,terminus autẽ nõ est fundamẽtũ relationis:ergo est dãdũ aliud fundamẽtũ.Et idẽ argumẽtũ fieri potest de omnibus rebus,quę ab alio per resultãtiã procedũt,quia resultãtia nõ est actio,cuiusmodi sunt omnes passiones,quæ realiter distinguũtur à subiecto,motus grauiũ, &c.Et cõfirmatur hoc argumẽtũ:quia relatio calefactiui ad calefactibile in nullo horũ fundatur:ergo est aliud fũdamẽtũ ponẽdũ. Antecedẽs ꝓbatur;quia nõ fundatur in actione,sed in potẽtia, potẽtia autẽ distinctum fundamentum est ab actione.

Quarto,Relatio Dei ad creaturas, & scibilis ad sciẽtiã, fundatur in relatione oppositã, vt patet ex D.Tho.1.p.q.13.ar.7. & 3.p.q.35.ar.5.& tamẽ relatio sub nullo prædictorũ fundamẽtorũ cõtinetur: ergo. Et cõfirmatur hoc argumẽtũ:nã etiã relationes cõsequũtur aliarerũ genera:ergo etiã direndũ est illa esse etiã fundamẽtũ relationis: non ergo ponenda sunt solũ tria genera fundamẽtorũ. 4. Argu.

¶ Quinto: vel Arist.loquitur hic de fundamẽtis,quæ manẽt cũ relatione,vel de fundamẽtis, quæ trãseunt,neutrũ horũ:ergo male assignauit fundamẽta.Nõ de fundamẽtis,quæ trãsẽũt: quia vnitas in quãtitate manet cũ relatione æqualitatis.Nõ de his,quæ manẽt:quia generatio, in qua fundatur filiatio,trãsiuit,nec manet cũ relatione:ergo. Alia argumẽta,quæ cõtra hãc sufficiẽtiã adduci poterant,inferius in peculiaribus adducemus quæstionibus,dum de speciebus fundamenti instituemus sermonem. 5. Argu.

Decidiur quæstio.

PRima cõclusio: Hæc fundamẽta relationũ sufficiẽtissime sunt ab Arist.assignata, & adæquata est eorũ diuisio & enumeratio.Hãc sufficiẽtiã colligit D.Tho.5.metaphysicæ capite de ad aliquid in hũc modũ: Nam relatio, quæ est in rebus cõsistit in ordine quodã vni rei ad aliam, vnde oportet tot modis relationes esse, quot modis cõtingit vnã rẽ ad aliã ordinari:sed nõ cõtingit vnã rẽ ad aliã ordinari, nisi tripliciter:ergo nõ erũt nisi tria genera relationũ,& tria genera fũdamẽtorũ. Probatur illa minor: Quia vna res ordinatur ad aliã, vel secũdũ esse(& loquitur D.Th. de ordine fundamẽtali,ex quo consurgit formalis ordo,qui est relatio) prout esse vnius depẽdet ab alio,& sic est tertius modus relationũ mẽsuræ & mẽsurati.Nã esse mẽsurati depẽdet à mẽsura, vel secũdũ virtutẽ actiuã,& passiuã,secũdũ quod vna res ab alia recipit,vel alteri cõfert aliquid: & sic est secũdus modũ:vel secũdũ,quod quãtitas vniũ rei potest mẽsurari per aliã,& sic est primus modus.Et si dicas,quare ergo nõ fundat qualitas aliquã relationẽ,respõdet D.Th. ibi,quod qualitas rei in quãtũ huiusmodi non respicit nisi subiectum.Vnde secũdum ipsam vna res non ordinatur ad aliam nisi secũdũ quod qualitas accipitur secũdũ rationem potẽtiæ actiuæ,vel passiuæ, prout est principium 1. Conclu.

Universidad de Deusto Biblioteca

pium actionis, vel passionis, vel secũdũ rationẽ quãtitatis, vel alicuius ad quãtitatẽ pertinẽtis, secũdũ quod, scilicet induit rationẽ vnius vel pluriũ: Sicut dicitur aliquid simile alteri, quia habet vnã qualitatẽ. Sed vnus Suarez impugnat hanc rationẽ D. Th. disputat. 47. sectione 9. Primo. Nam habitudo ad aliud secũdum dependentiam in esse, pertinet magis ad secundum genus, cùm effectus dependeat in esse à sua causa. Si verò sumatur secũdũ peculiarem modũ dependendi, sic tot essent distinguendi modi relationũ, quot sunt modi dependentiarum; nã cur ille modus dependentiæ cõstituit peculiare genus relationũ, & non alius. Secundo, quia quantitas, vt habet rationẽ mẽsuræ non fundat primũ modũ: ergo. Probatur antecedens; quia Arist. non dicit, fundamentũ esse rationẽ mensuræ, sed dicit esse vnitatẽ vel numerũ: nã quando duæ quantitates dicuntur æquales, vna nõ est mẽsura alterius, nec in eis hoc attenditur, sed ratio vnitatis. Et idẽ est de similitudine & identitate. Tertio: quia ratio mẽsuræ nõ est apta ad fundandam relationẽ prædicamentalẽ, quia solũ est extrinseca denominatio rationis: ergo. Sed iste religiosus pater D. Thom. non intelligit. Vnde ad primũ eius argumentũ respondetur, quod esse cuiuscunque rei mẽsuratæ pendet à mẽsurante, veluti in genere causæ formalis, & exẽplaris. Nã esse scientiæ cõsistit in esse verã, quæ quidem veritas dependet ex obiecto: nam tunc scientia vera est, quia adæquatur suo obiecto, & hæc adæquatio est in sua essentia seu sua essentia adæquata. Nec poterit esse scientia nisi sit adæquata suo obiecto, quia esse scientiæ est sua veritas habitualis, si sit sermo de scientia habituali, actualis, si sit sermo de scientia actuali. Et ista depẽdet ex obiecto mẽsurãte; sicut veritas, & essentia imaginis consurgit ex adæquatione ad suũ prototypũ. Et esse creaturæ & essentia ex adæquatione ad suũ exemplar, quod est Deus. At verò in suo esse in genere causæ efficiẽtis, effectus depẽdet à sua causa. Et hoc nõ tollit quin causa secũdũ aliã rationẽ mẽsuret effectum, vt patet in Deo, qui est causa efficiẽs nostra & exẽplaris. Et ita in vtroque genere depẽdemus à Deo. Et nõ inconuenit, quod specificè distinguãtur modi depẽdẽtiæ in particularibus mensuratis: quinimo est necessariũ: quia alia relatione specie distincta refertur imago in ratione mẽsuræ ad suũ prototypũ, & alia relatione refertur scientia. Ad secũdũ respõdet, quod D. Tho. explicuit Arist. quia intellexit illũ. Et Arist. dicere posset D. Tho. quod Christus veritas infallibilis illi dixit, bene scripsisti de me Thoma. Et si attente legisset Arist. egisset gratias D. Tho. Nã Aristoteles ita dicit. Ad aliquid dicũtur, vt duplũ ad dimidiũ, triplũ ad tertiã partẽ, & totaliter multiplicatũ ad multiplicati partẽ, & cõtinẽs ad contentũ. Et hoc magis explicat in sequentibus Arist. Vnde quantitas non quomodocũque est fundamentũ relationis, nisi quatenus ipsa aliquomodo est mensura alterius quantitatis, & id, per quod cognoscitur altera quantitas. Nam quaternarius refertur ad binarium relatione dupli. Et quomodo ego cognosco hoc esse duplũ, nisi quia per numerũ binariũ bis sumptũ reddo quaternariũ? Et in re quantitas binarij habet hoc, quod est mẽsurare quaternariũ, & sic in alijs numeris. Et cũ duæ quãtitates æquales sumũtur, etiã aliquomodo habent rationẽ mensuræ ad inuicem loquendo de mensura quantitatiua, quia ex eo cognosco hãc esse æqualẽ alteri, quia illã nõ excedit: Et in re ex eo fundatur relatio æqualitatis in illis, quia nõ se excedunt. Et facit D. Thom. de mõstrationẽ huius in textu sequẽti, quæ quia tangunt Arithmeticã sciẽtiã, quã optime calluit omniscius D. Tho. nolo hic adducere, sed te ad sanctissimũ remitto doctorem. Ad tertium respondetur, quod quantitas cui conuenit ratio mensuræ apta est ad mensurandũ: & si illi non posit cõpetere ratio mensuræ non posset fundare relationes primi generis. Vide quæ supra diximus in prædicamento quantitatis de mensura. Præterea probatur conclusio nostra inductiue in omnibus relationibus, quę in aliquo horũ fundamentorũ ex necessitate fundantur. Hoc idem affirmat D. Thomas 1. p. quæst. 13. articulo 7. 2. Conc.

Secunda conclusio: Aliquando à metaphysicis fundandi ratio fundamẽtum dicitur, sed tamen cõpletũ fundamentum, ex illis duobus resultat ex fundamento & ratione fundandi. Verbi gratia, fundamentũ paternitatis in nobis est potẽtia generatiua, & ratio fundandi est actio: quia ad hoc quod resultet relatio illa duo requiruntur, scilicet, & potentia generatiua, & actio generationis. Nam, vt asserit D. Thomas 1. 2. q. 4. art. 7. ad quartũ, de ratione fundamenti est, quod sit primum, & quod sit alijs partibus ædificij cõnexũ. Non enim esset fundamentũ in actu secundo, nisi ei aliæ partes ædificij cohærerent. Et ita potentia generatiua non esset fundamentũ in actu secundo respectu paternitatis, nisi esset prior illa, & sustentaret illam & illi connecteretur. Et quia ad hoc, quod cõnectatur illi requiritur actio, hinc fit quod potẽtiæ generatiuæ, vt stat sub actione conuenit ratio fundamenti actualiter & ita totum hoc censetur vnum fundamentum. Nec requiritur, quod illud complemẽtum sit semper cum relatione, sed sufficit, quod connexuerit illam potentiæ generatiuæ in qua subiectatur. Et si dicas, in quo distinguuntur fundamentum & ratio fundandi, respõdetur, quod fundamẽtũ de se est illud, quod sustẽtat relationẽ, ratio verò fundãdi nõ sustẽtat relationẽ, sed applicat fundamentũ ad sustentandam relationẽ. Et quãdo metaphysici dicũt, rationem fundandi esse fundamentum, volunt dicere, idest, est id, quo fundamẽtum applicatur, vt exerceat rationem sustentandi relationem. Et hoc patet in exemplo adducto de potentia generatiua, & de generatione. Hoc autẽ explicare in alijs fundamẽtis est magis difficile. Vt, verbi gratia, explicare, quæ sit ratio fundãdi in quãtitate, & quod sit fundamẽtũ: & similiter in mẽsura & mẽsurabili.

3. Concl. Sed nihilominus sit tertia conclusio: etiam in istis duobus generibus est assignabile fundamentum, & ratio fundandi. Verbi gratia, in quantitate in duplo, & subduplo binarius refertur ad quaternarium, quod est duplum, & talis quantitas est relatiuum: & fundamentum huius est vnitas vel diuersitas, & ratio fundandi est ratio mensuræ. Totum ergo suũ esse dupli est ad subduplum, quatenus est diuersa ratio numeri in vno atque in alio. Et ratio, sub qua hæc relatio fundatur est ratio mẽsuræ, quia taliter mensuratur quaternarius à binario, & duæ quantitates sunt æquales, & fundamentum est vnitas, & ratio fundandi est mensurabilitas. Itaque vnitas sub ratione mensurabilitatis quantitatiuè est completum fundamentum, & postea consurgit relatio dupli & subdupli & æqualis. Vide angelicum Doctorem tex. 20. 5. Metaphysicæ, vbi hæc demonstrat: Et idem explicat D. Thomas, de relatione similitudinis identitatis ibidem. Idẽ est dicendum de relationibus tertij generis: scilicet, mensuræ & mensurabilis. Nam scientia est relatiuum, & ratio fundandi & fundamentum, est adæquabilitas sub ratione dependentiæ, seu dependentia sub ratione adæquabilitatis. Nam vt D. Thomas dicit in eodem textu; ab eo quælibet res mensuratur, à quo ipsa dependet. Vbi videbis rem in esse dependere à sua mensura. Hæc omnia fundamẽta applicanda sunt proportionabiliter relationibus rationis. Nam relatio speciei & omnes, quæ sunt secundæ intentiones fundantur in esse cognito, quod significatur per modum passionis: & esse cognitum, quod est relatio rationis fundatur in cognitione. Relatio rationis, quæ potest fundari, in duobus entibus rationis similibus in specie, quæ erit relatio similitudinis, fundatur in vnitate: Et relatio diuersitatis fundabitur in pluralitate vnitatum formalium. Et relatio, quam dicit ens rationis ad id, quod mensuratur, scilicet ad suũ conceptum erit relatio mensurati, & sic proportionabiliter in alijs. Modo ad argumenta in principio respondendum est.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. AD primum respondetur ex D. Thoma supra dicto loco in 5. Metaphysicę, quod fundatur supra dicta relatio non per comparationem numeri ad vnũ, vel ad numerum, sed secundum vnitatem, nam eadem sunt, quorũ substantia est vna: similia, quorum qualitas est vna, æqualia, quorum quantitas est vna. Cum autem vnum sit principium numeri, & mensura, patet etiam, quod hæc dicuntur ad aliquid secundum numerum, idest, secundũ aliquid ad genus numeri pertinens, non tamẽ eodem modo sicut duplum ad subduplum & cætera. Nam primæ resolutiones erant secundum numerum ad numerum, quia duplum cõtinet bis subduplum, vel secundum numerum ad vnum, vt duplum ad vnitatem. Hæc autẽ secundum numerum absolute, idest, secundũ aliquid ad numerum pertinens, quod est vnitas. Et per hæc patet ad confirmationem. Nota tamen ex D. Thoma 1. p. q. 42. articulo 1. ad. 2. quod vbi attenditur æqualitas secundũ quantitatem virtualem æqualitas includit in se similitudinem, & aliquid plus, quia excludit excessum. Quæcunque enim communicant in vna forma possunt dici similia, etiam si inæqualiter illam formam participant: sicut si dicatur aer esse similis igni in calore: sed non possunt dici æqualia, si vnum altero perfectius formam illam participet. Et ita in diuinis; quia non solum est vna natura Patris & Filij, sed etiam æque perfectè est in vtroque; ideò non solum dicimus Filium esse similem Patri, sed etiam æqualem.

Ad secundum respondet D. Thomas 1. sent. d. 30. q. 1. artic. 3. ad 3. in hæc verba: Dicendum, quod relatiuorum inuenitur triplex diuersitas. Quædam sunt quorum vtrumque importat relationem non in re existente, sed in ratione tantum: sicut quando ens refertur ad non ens, vel relatio ad relationem, vel aliquid huiusmodi. Quędam verò, quorum vtrũque relationem realem importat; sicut Pater & filius. Quędam verò quorum alterum importat relationem realem, & alterum rationis tantum, sicut scientia & scibile. Et huiusmodi diuersitatis ratio est, quia illud, super quod fundatur relatio, quandoque inuenitur in altero tantum, & quãdoque in vtroque. Vt patet, quia relatio scientiæ ad scibile fundatur supra apprehensionem secundum esse spirituale, quod est tantum in sciente, & nõ in scibili: quia ibi est tantum forma secundum esse naturale: & ideò relatio realis est tantum in scientia, & non in scibili. E contrario est de amante & amato, quia relatio amoris fundatur super appetitum boni, bonum autem non est aliquid existens tantum in anima, sed etiam in rebus. Vnde dicit Philosophus 6. Metaphysicæ, quod bonum & malum sunt in rebus, verum & falsum in anima. Et ideò dicit Auicenna, quod in amante & amato in vtroque relatiuorum est inuenire dispositionem, per quam referatur ad alterum, non in sciente & scibili

Ad 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſcibili; & ideò vtrobique eſt relatio realis: ſicut etiam & æqualitas quæ immediate fundatur ſupra quantitatem, quæ in vtroque eſt. Quia ergo inter amans, & amatum eſt vera cauſalitas ex vtroque extremo eſt relatio realis, quando bonum exiſtit à parte rei. Et iſta relatiua reducuntur ad relatiua ſecundi modi, quia fundantur ſuper actionem proprie, vel large ſumptam, quia illa motio habet rationem actionis & eſſe motam rationem paſſionis. Et bene conſidera hanc profundiſsimam ſanctiſsimi præceptoris authoritatem: Dicit Suarez diſputatione 46. ſectione 3. quod etiam amor menſuratur ex obiecto: & ita quod eſt relatio tertij generis, hic tamen loquimur de menſuratione metaphiſica, & non morali, & quo ad menſuram veritatis. Et ratio eſt, quoniam ex doctrina Ariſtotelis lib. 5. metaphyſicæ capite de ad aliquid, hæc eſt inſeparabilis proprietas relatiuorum tertij generis, quod vnum ſemper refertur ad aliud relatione rationis. Et non dicitur ad aliud, niſi, quia aliud dicitur ad ipſum, vt patet in ſcientia & ſcibili, ſenſu & ſenſibili: ſed amor refertur realiter ad amatum, & amatum ad amorẽ, vt talia ſunt (& loquimur de amato creato) ergo vt ſic, non ſunt relatiua illius tertij generis.

Probatur minor, quia amor, vt ſic, eſt cauſatus ab appetibili, & includit in ſua propria ratione, quod propter aliud fiat: et appetibile eſt cuius gratia aliquid fit. Cum ergo dicimus, eſſe relationem tertij generis relationem menſuræ & menſurati, loquimur de menſuratione veritatis rei.

Ad 3. arg. Ad tertium reſpondetur, quod agens poteſt conſiderari in ordine ad effectum, quem producit. Vt, verbi gratia, pater in ordine ad filium, & tunc refertur ad effectum relatione paternitatis fundata in actione, tanquam in ratione fundandi. Et idem eſt ſi conſideretur ignis in ordine ad alium ignem generandũ; nam refertur relatione reali fundata in vera actione. Poteſt rurſus agens conſiderari in ordine ad ſuam actionem: & quia illam actionem non producit per veram actionem aliàs eſſet proceſſus in infinitum; ad illam actionẽ dicunt aliqui refertur per diſtinctam relationem fundatam in ſimplici emanatione, quæ ſe habet ad modum actionis: Et ita reducitur iſta relatio ad ſecundum genus relationum. Alij dicunt, quod agens eadem relatione refertur ad actionem & ad terminum; ad actionẽ vt ad rationem fundãdi, ad terminum, vt ad quod ordinatur ratio fundãdi, Et hoc intelligitur, quando ſimul terminus & ratio fundãdi exiſtunt. Sed prima ſolutio eſt melior: nam pater refertur ad filiũ relatione paternitatis: ad generationem verò non refertur relatione paternitatis. Maxime, quia antequam exiſtat filius in humanis eſt actio generationis antecedens, ſecundum quod tendit ad introductionem ſimilis formæ, vt deciſio ſeminis & cætera. Et tunc ad illam nõ refertur relatione filij, quia non exiſtit filius, nec vllo modo illa actio poteſt habere rationem filij. Ad confirmationem reſpondetur, quod illa relatio fundatur in potentia calefaciendi, & in potentia, vt calefiat & ratio fundandi eſt poſsibilis actio. Ita aſſerit Ariſtoteles in hæc verba ſupradicto capite de ad aliquid, in 5. & D. Tho. ibidem, vbi inquit calefactiuum ad calefactibile, quia poteſt iterum calefaciens ad calefactum, & ſecans ad ſectum tãquam agentia. Vbi D. Thomas ita dicit: ſciendum etiam eſt, quod eorum relatiuorum, quæ dicuntur ſecundum potentiam actiuam & paſsiuam attenditur diuerſitas ſecũdum diuerſa tempora. Quædam enim horum dicuntur relatiue ſecundum tempus præteritum, ſicut quod fecit, ad illud, quod factum eſt, vt pater ad filium, quia illud genuerit, illud genitus eſt, quæ differunt ſicut feciſſe, & paſſum eſſe. Quædam verò ſecundum tempus futurum, ſicut facturus refertur ad faciendum. Et ad hoc genus relationum reducũtur illæ relationes, quæ dicuntur ſecundum priuationem potentię, vt impoſsibile & inuiſibile, dicitur enim aliquid impoſsibile huic, & ſimiliter inuiſibile. Et ſi inquiras, an hæc relatio, quæ eſt ad futurum, vt calefactiuum ad calefaciendum ſit realis, reſpondetur, quod ſi extrema exiſtãt eſt relatio realis, quia vtrũque ad inuicem realiter ordinatur ratione potentiæ actiuæ & paſsiuæ, quod eſt fundamentum ordinis prædicamentalis. Et huic fauet Ariſtoteles, qui in prædicamento relationis cõmemorat ſupradicta relatiua, & dicit eſſe relatiua ſecũdi generis. Et ſi dicas, non eſt actio actu, ergo nõ eſt relatio actu, quia actio eſt ratio fundãdi, reſpõdetur quod actio actu eſt ratio fundandi in relatiuis, quæ ſunt agentis ad paſſum, & agentis ad effectum. Ceterum in relationibus, quæ ſunt actiui ad paſsiuum, non eſt ratio fundandi actualis actio, ſed actio & paſsio quatenus ſunt in virtute potentiæ. In quo etiam fallitur Suarez vbi ſupra, & male explicat Ariſtotelem, ſiquidem dicit, non omnia exempla Ariſtotelis in hoc prædicamento eſſe fundamenta relationum prædicamentalium: nam alias perperam docuiſſet naturam relationis prædicamẽtalis, ſi exempla adducta ad fundandam relationem prædicamentalem non fundarent illam.

Ad 4. arg. Ad quartum reſpondetur, quod relatio dominij non fundatur in relatione oppoſita, nec ſimiliter relatio ſcibilis, ſed requiritur, vt quid neceſſarium vt relatio creaturæ terminetur ad Deum ad hoc quod ego poſsim apprehendere relationem dominij, & tribuere illam Deo. Secundo reſpondetur, quod, quia relatio

relatio dominij eſt aliquid rationis, & ſimiliter relatio ſcibilis, non inconuenit, quod præſupponat vt fundamentum relationem creaturæ. Ariſtoteles autem loquitur de fundamentis relationum fundamentalium. Et hac ratione dixit D. Thomas, quod Deus dicitur realiter dominus, & Chriſtus realiter filius Virginis, ex eo, quod creatura realiter refertur ad Deum, vt ad terminum materialem, & beata Virgo realiter refertur ad Chriſtum. Et ſicut dicitur aliquid genus ratione fundamenti proximi, etiam ſi nõ habeat formaliter relationem generis, ſic in propoſitis caſibus. Sed de hoc poſt modum. Ad confirmationem reſpondetur, quod nullum aliud genus conſequuntur, niſi quatenus induunt aliquid ſupra dictorum fundamentorum.

Ad 5. arg. Ad quintum reſpondetur, quod rationes fundandi aliquando manent, aliquando non; fundamenta verò ſemper manent; quandiu manet relatio. Et ita ſi Ariſtoteles intelligatur de ratione fundandi, non ſemper manet ratio fundandi: ſi autem loquatur de fundamẽto hoc ſemper manet.

42

QVÆSTIO XXXII.

Vtrùm aliqua relatio immediate fundetur in ſubſtantia.

MODO agendum eſt de fundamentis relationis in particulari. Et quia primum fundamentum eſt numerus, vel vnitas, ſeu quantitas, quomodo in iſta fundentur relationes, eſt diſputandum. Et quia ſubſtantia eſt prior, ideò de illa quæritur, vtrum poſsit induere immediate aliquod horũ fundamentorum, & fundare immediate relationem. Et videtur quod non: Nam ſi relatio fundatur immediate in ſubſtãtia, ſequitur, quod relatio ſit perfectius accidẽs omnibus accidentibus: conſequens eſt falſum, quia eſt minimæ entitatis, vt aſſerit D. Thomas. 3. phyſicorũ: ergo illud, ex quo ſequitur. Probatur maior: quia ſuum eſſe immediatius & proximius participat à ſubſtãtia: ergo perfectiori modo participabit. Conſequentia probatur exemplo; nam ſi ignis calefaciat aquam, & aqua calefaciat manum, perfectiori modo participabit calorem aqua, quam manus. Et ita D. Thomas 3. p. ex acceſſu maiori ad fontem gratiæ, qui eſt Deus colligit maiorem perfectionem gratiæ in Chriſti humanitate, & poſtmodum in ſacratiſsima Virgine, quæ fontem gratiæ inſe habuit nouem menſibus.

1. Argu.

2. Argu. Secundo, Probabilis opinio eſt, quod relatio non diſtinguitur à fundamento realiter: ſi ergo accidẽs immediate fundatur in ſubſtãtia: ergo ſubſtãtia erit res eadẽ, quę eſt accidẽs & erit accidẽs, realiter: hoc autẽ abſurdũ videtur, quia id, quod habet eſſe in alio & ab alio dependet non poteſt eſſe id quod habet eſſe per ſe & independens ab alio.

Tertio ſequitur, quod vnionis relatio materiæ ad formam immediate fundetur in ipſa materia prima, hoc autem eſt falſum: ergo & illud, ex quo ſequitur. Probatur ſequela; quia materia prima eſt vnita formæ, ergo habet relationem vnionis; & ſi poteſt fundari in ſubſtantia immediate, hæc relatio erit immediate in materia prima: hoc autem eſt falſum: ergo. Probatur minor: quia materia prima non poteſt habere eſſe accidẽtale, niſi prius habeat eſſe ſubſtantiale: & etiam quia adueniret formæ non enti in potentia, ſed in actu, quia iam habet illam relationem, quæ eſt actus. 3. Argu.

Quarto: Subſtantia non eſt nec numerus, nec vnitas, nec actio, nec menſura; ergo nullo modo poteſt in illa fundari immediate aliqua relatio. Probatur conſequentia: quia ſupra dicta ſunt immediata fundamenta relationum. Et confir. hoc argum. ſuper ſubſtantiã per modũ ſubſtantiæ nõ fundatur relatio, nec ſuper qualitatẽ per modũ qualitatis: ergo nec ſuper illam etiã conſideratã per modum quantitatis. Probatur cõſequentia: quia hæc conſideratio nullum fundamentum ponit in ſubſtantia, aut qualitate, quod non haberet inſe. Sed primum antecedens probatur: quia ſubſtantia ſecundum ſe, aut qualitas non ordinantur ad aliud: ergo non poſſunt fundare relationem. Probatur conſequentia: quia illud quod habet rationem fundamenti, debet ordinari ad aliud. 4. Argu.

Deciditur quæſtio.

PRima cõcluſio: Relatio poteſt immediate fundari in ſubſtantia ſecundum quod ſubſtantia induit aliquam rationem, vel quantitatis, vel actionis vel menſuræ. Hæc concluſio videtur mihi aſſerta ab Ariſtotele vbi ſupra, & à D. Thoma in. 5. metaphyſicæ, in illis verbis; eadem enim ſunt ea, quorum eſt ſubſtantia vna. Et quamuis ſubſtantia hic accipiatur pro eſſentia nihil retulerit: nã duo homines habent relationem identitatis, quia illorum eſſentia eſt eadem: vterque enim eſt animal rationale, & eadẽ diffinitio eſt vtriuque: & D. Thomas hoc ipſum accipit ibi ex Ariſtotele. Præterà D. Thom. 1. p. q. 42. articulo 1. conſtituit æqualitatem & ſimilitudinem in diuinis perſonis, & illa relatio eſt aliquid rationis, quia eſſentia diuina non eſt diſtincta in perſonis, ſed eadem: & tamen in diuinis perſonis non eſt vnitas accidentalis & prædicamentalis, ſed ſubſtantialis: ergo etiam erit relatio identitatis in ſubſtantijs duabus immediate, etiam ſi ibi non ſit vera quãtitas.

Vnde

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vnde notandum est, quod quando dicitur quod relatio primi modi fundatur in quantitate, non accipitur quantitas proprie pro quantitate prædicamentali, alias diuinæ personæ non essent æquales: quia ea sunt æqualia, quæ sunt vnum in quantitate, & quantitas prædicamentalis non est indiuisis: nec duæ albedines essent similes, quia similia sunt, quæ sunt vnum in forma: & ibi nõ est proprie vnitas, sed accipitur vnitas transcendentaliter pro ente indiuiso: & hoc vocatur quantitas, quia habet se ad modum quantitatis. Ita asserit D. Thomas vbi supra & Flãdria 5. Metaphysicę q. 16. articulo 3. in fine. Probatur præterea conclusio: Inter duas albedines est relatio similitudinis specificè, quia sunt duo existentia realiter distincta habentia eandem vnitatem formalem fundamentaliter, idest, sunt duæ albedines, quæ principijs formalibus non distinguũtur, quia illa principia formalia sunt indiuisa non quia sit indiuisio formaliter seclusa operatione intellectus, sed fundamẽtaliter proxim è: quia etiam duæ substantiæ habebunt relationem similitudinis specificæ eadem ratione, quia habent easdem conditiones. Præterea duæ substantię realiter distinguuntur seclusa operatione intellectus, etiam considerando substantias, in proprijs entitatibus indiuidualibus, sed distinctio formaliter est relatio: ergo hęc relatio fundatur in substantia immediatè, quia substantia sunt, quæ immediate sunt distinctæ & diuisæ. Præterea, duæ quantitates possunt fundare relationẽ æqualitatis, seu inæqualitatis: ergo & duæ substantiæ relationem identitatis vel diuersitatis. Probatur consequentia, quia est eadem ratio, & magis distinguuntur substantiæ duæ, quam duæ quantitates, et ita poterunt fundare relationem distinctionis. Præterea, relatio creaturæ, quæ est substantiæ est relatio realis, sed hæc fundatur in substantia immediate: ergo. Maior patet, quia creatura realiter dependet & refertur ad Deũ. Minor probatur: quia substantia ipsa creatur & producitur à Deo, & posset illam Deus producere sine aliquo accidenti: & tunc referetur relatione reali, & fundaretur illa relatio immediate in substantia: ergo.

2. Conclu. Secunda conclusio: Hæc relatio est relatio prædicamentalis, & directè in prædicamento quantitatis constituta. Probatur: quia hæc relatio formaliter est accidens, & totum suum esse habet ad aliud: Ergo est in prædicamento relationis; nihil enim amplius requiritur, vt sit in prædicamento. Præterea hæc relatio est ens finitum & pérse, & completum: ergo in aliquo genere. Præterea etiam hoc probatur: quia relationes reliquæ, quæ fundantur in albedine, vt relatio similitudinis: sunt in prædicamento relationis: ergo & ista relatio. Probatur consequentia: quia cum fundamentum nõ sit de essentia relationis, nec pars eius non tollit essentiam relationis prædicamentalis, Et ita etiam si fundetur in substantia erit vera relatio prædicamentalis. Et hæc relatio necessariò est accidens, quia, vt asserit D. Thomas de potentia q. 8. articulo. 2. ad. 1. nulla substantia creata potest esse relatio; quia cum substantia sit limitata ad certum genus, non poterit esse, vt sic in aliquo genere: & si esset formaliter relatio esset in alio genere, quia esset in genere relationis. Quapropter omnis relatio creata ex necessitate esse debet accidens. Relatio verò diuina, quia non est limita ta ad certum genus bene potest esse, & est substantia. Ex hoc sic argumentor: Hæc relatio identitatis, seu similitudinis, seu distinctionis ex necessitate est relatio accidentalis; ergo est in prædicamento relationis: quia ex nullo capite impediretur, ne esset in prædicamento relationis, nisi, quia esset substantia: quod est impossibile, vt demonstrat D. Thomas. Et si dicas: quod poterit esse substantia, vt distinguitur contra accidens, vnde non sequitur, quod sit in genere substantiæ, contra: nam relatio, quæ est in mea substãtia qua distinguor à Petro, si est substantia mea formaliter erit substantia completa, & sic erit in prædicamento substantiæ: & sequetur quod non possit esse in prædicamento relationis, vt sic. Dices, quod est substantia imperfecta; ergo iam non erit mea substantia, sed modus eius. Et nec hoc esse potest, quia relatio non potest esse modus substantiæ creatæ: solum enim hoc cõuenit relationibus diuinis, quæ sunt modi de essentia essentiæ diuinæ, & sunt substantiæ.

3. Concl. Tertia cõclusio: relatio similitudinis, æqualitatis, & identitatis sunt relationes reales aliquando, & non semper sunt relationes rationis. Hæc conclusio ponitur contra multos metaphysicos & logicos, qui oppositum censuerũt. Sed est expressa sententia Aristotelis vbi supra, & illã habet Angelicus doctor 1. p. q. 28. articulo 1. ad 2. vbi ita dicit. Ad 2. dicendum quod relatio, quæ importatur per hoc nomen, idem, est relatio rationis tantum, si accipiatur simpliciter, idem, quia huiusmodi relatio non potest consistere, nisi in quodam ordine, quem ratio adinuenit alicuius ad se ipsum, secundum aliquas eius duas considerationes. Secus autem est, cum dicuntur aliqua eadem esse, non in numero sed in natura generis, siue speciei. Vult dicere, quod relatio identitatis Petri ad seipsum, est relatio rationis: relatio verò identitatis, specifice siue genericè, qua Petrus & Paulus, sunt vnum in specie, vel in natura generica, est relatio realis. Et non accipit vnitatem genericam formaliter, sicut est aliquid rationis & secunda intentio: sed accipit vnitatem specificam & generi-

cam

cam fundamentaliter, hoc est, pro vnitate formali, qua duæ res sunt indiuisæ per principia formalia specifica, vel generica, vt Petrus refertur ad Paulum relatione reali identitatis specificæ: quia Petrus & Paulus in ratione hominis non possunt diuidi formaliter. Nam quanuis eorum humanitates sint diuisæ materialiter, sed non formaliter: quia gaudent mutua negatione diuersitatis per principia formalia, de quo iam diximus in 2. libro. Idem tenet Caietanus ibidem. Sed vt supra dictæ relationes sint reales requiruntur istæ conditiones, quod extrema existant, & sint distincta realiter: & præterea, quod ratio, secundum quam attẽditur identitas, similitudo & æqualitas sit distincta in ipsis fundamentis. Primæ conditiones iam constant ex superius dictis, sed vltima conditio satis patet: nam relatio identitatis & similitudinis in Deo hac ratione nõ est realis: quia essentia diuina vna numero est in tribus suppositis. De quo vide D. Thomã 1. p. q. 42. artic. 1. Et hac ratione Petrus ad se ipsum refertur relatione identitatis, quæ relatio est ens rationis, quia Petrus non distinguitur à se ipso realiter. Hoc supposito probatur cõclusio, nam relatio idẽtitatis, quæ est inter duas albedines, & relatio similitudinis, habet omnes cõditiones necessario requisitas, vt sit relatio realis: ergo hoc concedẽdũ est illi. Antecedẽs patet: nã extrema sunt realia & existẽtia, & realiter distincta: & fundamẽtũ est distinctũ in ipsis extremis. Et fundamẽtũ est eiusdẽ rationis in vtroq; extremo: ergo. ¶ Vbi nota, quod idẽtitas & similitudo & æqualitas potest accipi dupliciter. Vno modo formaliter: & tunc est relatio, qua vnum ad aliud simile, vel æquale refertur: & qua constituitur formaliter in esse similis. Alio modo accipitur fundamentaliter: & nihil aliud est, quam ipsæ duæ albedines, verbi gratia, cum fundamentis, vt possint fundare relationem talem similitudinis. Cum ergo dicimus similitudinem identitatem & cætera, esse relationes reales, non loquimur de similitudine fundamentaliter, sed formaliter. Dicitur in conclusione, quod aliquando sunt relationes reales, & non semper, quia relatio Petri ad se ipsum, seu hominis ad se ipsum non est realis, & etiam indiuinis relatio similitudinis & æqualitatis non est realis.

4. Concl. Quarta conclusio; Vt duæ quantitates dicantur æquales, debent esse eiusdem speciei in ratione mẽsuræ; vt duæ lineæ bipedales sunt æquales, quia in ratione mensuræ sunt æquales. Si autem altera illarum esset pedalis non essent æquales, licet essent eiusdem essentiæ in ratione lineæ, quia linea, vt sic, non est mensura. Vnde si daretur linea infinita, vere esset linea, vt sic, & vt sic non esset mensura; sed solum est mensura, vt bicubita & tricubita, & sic in reliquis. Vnde ad æqualitatem necessariò requiritur, quod sint vnum in ratione mẽsuræ, idest, quod sint vnum in ea ratione, in qua possunt mensurare. Et nota hic, quod vnitas numerica non est fundamentum æqualitatis, quia duæ quantitates non habent vnã vnitatem numericam, sed bene vnam specificam formalem, hoc est, eandem rationem non diuisam per principia formalia. Ex hac conclusione infertur, quod albedo, vt duo, & albedo vt tres non sunt æquales in gradibus, nec similes in gradibus, sed inæquales, sicut linea pedalis, & bipedalis, licet sint similes in natura specifica; quia esse similes in gradibus est habere relationem æqualitatis, sicut quaternarius æqualis est alteri quaternario, & non solum similis, & quia non habent eosdem gradus non habent relationem æqualitatis.

Dissoluuntur argumenta.

AD argumenta in principio quæstionis. Ad primum respondetur, quod licet relatio immediate fundetur in substantia, non sequitur, quod sit perfectius accidens, quia fundatur in substantia quatenus habet rationem quantitatis modalis, & fundatur in substantia, vt aliquid, quod dependet à fundamento, & termino & ita, vt aliquid, quod habet debilissimum esse. Vnde non potest pertingere ad accidentia, quæ non habent hoc debilissimum esse. Et licet immediate inhæreret subiecto, non sequeretur quod esset perfectius accidens: quia quantitas materialis immediate inhæret substantiæ, & non est perfectissimum omnium accidentium materialium. Nam perfectio accidentis consistit in participatione perfectiori entitatis, non in immediatiori ordine ad substantiam quantum ad inherentiam. Sed contra (& probo, quod non possit fundari relatio similitudinis immediate in substantia) quia hæc relatio, vel est spiritualis, vel materialis; neutrum horum: ergo non datur talis relatio immediate fundata in substantia. Quod non sit materialis patet: quia non inhæret mediante quantitate: omne autem accidens materiale inhæret mediante quantitate: ergo. Maior patet: nam ex eo, quod immediate fundatur in substantia inhæret illi sine medio. Quod non sit spiritualis patet, quia est accidẽs rei materialis afficiens rem materialem: ergo non est spiritualis: quia similitudo, quæ est inter duos leones materialis est, nullum enim accidens spirituale habent duo leones.

Ad 1. arg.

Si dicas, quod inhæret mediante quantitate, contra: nam si Deus auferret quantitatem ab illis leonibus, essent similes in natura specifica similitudine prædicamentali, sicut modo sunt similes, & illa similitudo non inhæret mediante quantitate: ergo nec illam, quam

modo

Universidad de Deusto Biblioteca

modo habent, quia sunt eiusdem rationis. Et confirmatur hoc argumentum: nam est probabilis opinio, quod relatio non distinguitur à suo fundamento: ergo illa relatio identificatur cum substantia: ergo non inhæret illi mediante quantitate. Et certe est difficile argumentum Thomistis & Peripateticis. Respondetur, quod ista relatio est materiale accidens, & simul est indiuisibile & inhæret substantiæ, non media quantitate: quia propter suam naturam sequitur statim posito fundamento & termino. Et bene possumus adducere exemplum: Nam forma equi indiuisibilis est & materialis: ita hoc accidens est materiale & indiuisibile: & si fuerit similitudo duarum naturarum spiritualium vt duorum angelorum, erit spirituale accidens, quia sapiet naturã subiecti. Alij dicunt, quod hoc accidens est materiale & inhæret substantiæ mediante quantitate ex eo, quod est accidens materiale. Vnde etiam si ponatur fundamentum & ratio fundandi non ponetur ista relatio, nisi posita quãtitate: & si essent duæ substantiæ materiales sine quantitate essent similes fundamentaliter non formaliter, quia deficit ratio quantitatis. Sed melior videtur solutio prima: quia accidentia respectiua secundum esse non habent necessariam dependentiam à quãtitate, propterea quod totum suum esse est ad aliud; & solum dependent à fundamento & termino, & non sequitur, quod si inhæreat mediante quãtitate, quod sit diuisibile: nam punctum inhæret substantiæ mediante linea & non est diuisibile. Qui scierit solutionem meliorem, adhibeat illam.

Ad 2. Ad secundum respondetur concedendo intentum: esset enim inconueniens quod formaliter esset substantia accidens: cæterum quod realiter nullum est inconueniens. Et si dicas, quod habet inexistentiam accidens, ergo distinguitur à substantia, formaliter concedo, realiter nego. Nam illa existentia substantiæ quatenus facit substantiam esse, est existentia, quatenus facit accidens inesse est in existẽtia: & ita est formaliter distincta. Et in sacramento altaris, etiã si maneant accidentia non manet aliquid substantiæ panis, nec manet existentia substantiæ panis. Melior & quæ mihi placet, solutio est, quod realiter tanquam res à re distinguitur ista relatio à suo fundamento, & habet inexistentiam realiter distinctam ab existentia substantiæ. Modo non definio, an existentia substantiæ sit inexistentia accidentium: nam existimo partem negatiuam veriorem esse.

Ad 3. Ad tertium respondetur, quod fundatur illa relatio vnionis in actione, quæ est vnitio. Modo non est aliquid amplius de hoc disputandum.

Ad 4. Ad quartum respondetur, quod super substantiam, quatenus inducit modũ quãtitatis, hoc est quatenus est eadem cũ alia, seu diuersa, & quatenus habet quantitatem transcendẽtalem optime potest fundari relatio. Itaque supra verã quantitatem, seu supra quantitatem modalem seu transcendentalem fundatur relatio primi generis. Et ad confirmationem respondetur, quod quando consideratur substantia induta hac quantitate, quatenus est vnum cum alia, vel diuersa ab alia, iam ordinatur ad aliam substãtiam, & ita iam potest esse fundamentum relationis. Nam fundamentũ relationis est, quo vna res realiter ordinatur ad aliam, licet non formaliter, vt patet ex D. Thoma supra dictis locis.

QVÆSTIO XXXIII. 43

Vtrum vnitas generica fundet relationem realem: & idem dicemus de specifica & analogica vnitate.

SENSVS quæstionis est, an Petrus vnica relatione similitudinis specificæ referat ad Ioãnẽ & eadem similitudinis relatione referat ad animal, seu ad Brunelum, quatenus est animal, & ad plantã quatenus est viuens, & ad lapidem, quatenus est corpus, & ad angelum quatenus est substantia, & ad Deum quatenus est ens: an verò non vnica & eadem, sed diuersis relationibus. Et vt plane quæstionem explicemus, non loquimur in præsenti de relatione generis, aut speciei logicæ. Constat enim has relationes esse aliquid rationis & distingui interse specifice, vt superius dictum est. Et nihil aliud est generis relatio, quam ordo per intellectum ad plura specie differentia, & relatio speciei quãordo ad plura differentia numero, inquibus est tanquam prædicatum quiditatiuum. Sed in præsenti loquimur de quedam respectu reali, qui consequitur in Petro & Paulo existentibus ex eo, quod habent duas naturas, quæ non possunt diuidi per principia formalia, quod est esse vnũ formaliter negatiue, idest, esse nõ diuisas per rationale & irrationale. Et ex eo, quod habent istas naturas ita indiuisibiles dicimus, quod habent relationem realem similitudinis specificæ: nec est necesse quod illa indiuisio formaliter existat seclusa operatione intellectus: sed sufficit quod existat fundamentaliter. De hoc ergo est nostra quæstio. Et respondetur, quod vnitas specifica & generica modo dicto, fundat relationem realem identitatis specificæ & genericæ. Hanc conclusionem habet D. Thomas expresse 1. p. q. 28.

a. 8. articulo 1. ad. 2. cuius verba superius adduximus. Et hæc conclusio ex dictis superius clara manet: habet enim omnia necessaria ad fundandam talem relationem, si extrema existant.

Secundo dico eadem relatione similitudinis, seu identitatis specificæ, qua refertur Petrus ad Paulum, refertur ad Brunelum in ratione animalis: quia sunt eiusdem generis, & ad plantam in ratione viuentis, & ad lapidem in ratione corporis, & ad angelum in ratione substantiæ. De analogia dicemus statim. Probatur quia omnes isti secundum hanc rationem sunt veluti vnus terminus totalis, & adæquatus illius similitudinis, & vnitatis specificæ, quæ omnia ista præsupponit in subiecto & refert ad omnia talia, quatenus sunt similia suo subiecto. Item Petrus ad omnia ista refertur relatione similitudinis, quia omnibus istis est similis, & non refertur distinctis relationibus, quia subiecta non sunt realiter distincta, scilicet, Petrus & homo & animal & cætera: ergo vna & eadem similitudine completa. Sed contra: nam vnitas generica distincta est ab vnitate specifica: ergo similitudo fundata supra vnitatem genericam est distincta à similitudine fundata supra vnitatem specificam. Antecedens probo: nam vnitas specifica est indiuisibilis per principia specifica: at vnitas generica non est huius modi, sed est diuisibilis per differentias specificas, vt patet in animali, quod est diuisibile per rationale, & irrationale, quod non habet homo: ergo. Respondet, quod illæ vnitates quo ad positiuũ, quod important, non distinguuntur, nisi ratione, licet quo ad priuationes distinguantur specie, vt asserit Caietanus cap. 4. de ente & nos supra diximus. Et ita quia sola ratione distinguũtur eadem relatione refertur vnũ ad omnia sibi similia, siue in natura generica, siue in specifica. Poterat secundo dici, quod in Petro sunt duæ, seu multæ relationes, quibus refertur. Nam alia relatione refertur Petrus ad Paulum, vt sibi similem in natura specifica: & alia relatione refertur ad equum, vt similem in natura generica. Et differunt specie istæ relationes, propter diuersitatem completam vnitatum. Nam sicut album duabus relationibus refertur ad album in ratione similis, & ad nigrum in ratione dissimilis, eodem modo Ioãnes refertur vna relatione ad Paulum, vt similẽ specifice & alia relatione refertur ad equũ, vt similem generice, & alia ad equum, vt dissimilem specificè. Et hoc videtur asserere D. Thomas supra dicto loco, dum dicit, quod vnitas generica fundat relationem realem. Et si dicas, quod homo & animal in Petro non distinguuntur realiter: ergo non referuntur diuersis relationibus, negatur cõsequẽtia nã albũ vt relatũ ad aliud albũ nõ differt specie à se ipso, vt relatum ad nigrum, & tamen refertur diuersis speciebus relationum.

Dico tertio: Vnitas analogica fundat etiam relationem realem, sed distinctam à supradictis relationibus, Probatur cõclusio: quia hoc ens quod est accidẽs, & hoc ens, quod est substantia, quando in rerum natura existunt, habent vnitatem similitudinis analogicæ: ergo possunt referri relatione reali similitudinis, quia fundamentum primi generis, qui petit quantitatem & vnitatem pro ratione fundandi, non dicit, quod sit vnitas vniuocorũ, sed quod ea quæ referuntur ad inuicem hoc genere relationum sint vnum. Sed hanc conditionem habẽt supra dicta analogata: ergo. Quod verò illa relatio sit distincta à relatione distinctionis specificæ, & genericæ patet, quia vnitas analogica est secũdum quid vnitas: & vnitas generica & specifica sunt simpliciter vnitates: ergo diuersam relationem fundant. Sed contra: nam etiam si vnitas accidentis, verbi gratia, albedinis non sit simpliciter vnitas, sed secundum quid, quia accidens est secundum quid ens, tamen in duabus albedinibus fundatur relatio similitudinis simpliciter: ergo idem in proposito erit dicendum. Respondetur, quod vnitas accidentis comparata ad vnitatem substantiæ est secundum quid vnitas. Cæterum comparatum vnum accidens ad alterum eiusdem speciei, sunt eiusdem rationis illa duo accidentia: & ita vnitas formalis illorum, in quibus fundatur relatio similitudinis, est eiusdem rationis: et ita dantur species in accidentibus & genera.

QVÆSTIO XXXIIII. 44

Vtrùm vna relatio possit fundari supra aliam.

ET videtur, quod non; quia si vna relatio super aliam fundaretur, daretur in entibus realibus processus in infinitum, sed non est admittendum: ergo. Maior probatur, quia super has duas relationes si fundatur relatio similitudinis, ergo cum duę illę relationes fundatæ sint similes: supra illas fundabuntur aliæ duæ, & super istas duas, aliæ, & sic in infinitum. Et cõfirmatur: nam defacto darẽtur infinita indiuidua: hoc non est concedendum: ergo. Probatur antecedens: quia istæ relationes cum sint reales resultant sine noua operatione, si duæ primæ relationes eiusdem speciei sunt in rerũ natura super illas fundabuntur aliæ duæ relationes similitudinis, & hæ habent esse seclusa operatione intellectus, & cõsequũtur istæ relationes posito fundamento: ergo infinitæ relationes 1. Arg.

Universidad de Deusto Biblioteca

tiones consequentur, sicut consequuntur duæ primæ, quia eadem est ratio.

2. Argu. Secundo: nam D. Thomas 2. contra gentes capite. 13. & 1. p. q. 42. articulo 4. expresse hoc dicit: ergo ita tenendum est. Et idem de potentia q. 7. ar. 11. & in 1. d. 3. q. 1. ar. 1. hęc loca adducit Suarez disp. 47. sect. 11. nu. 5.

3. Argu. Tertio, Relationes diuinæ sunt distinctę & oppositæ, & non alijs relationibus, sed seipsis: alias si illa oppositio & distinctio esset relatio realis, essent in diuinis plus quam quatuor relationes reales, quod est plus quam falsum: & etiam, quia illa relatio realis, superaddita fundaret supra se aliam & ita in infinitum essent relationes reales in diuinis, quod est absurdissimum: ergo etiam aliæ relationes se ipsis opponuntur & distinguũtur. Consequentia probatur: quia est eadem & maior ratio.

4. Argu. Quarto D. Thomas expresse 1. p. q. 42. articulo 1. ad 4. dicit in hæc verba: Nec iterum vna relatio refertur ad aliam per aliquam aliã relationem. Cum enim dicimus, quod paternitas opponitur filiationi, oppositio non est relatio media inter paternitatẽ & filiationẽ, quia vtroque modo relatio multiplicaretur in infinitum. Ecce vbi hanc partem tenet Angelicus Doctor & tangit rationem primi argumenti: ergo.

Deciditur quæstio.

1. Concl. IN hac quæstione vt â certis incipiamus sit. 1. conclusio: oppositio, quæ est inter duas relationes oppositas, vt inter paternitatem & filiationem, non est alia relatio distincta, nec fit per distinctam relationem, vt verbi gratia paternitas opponitur filiationi per se ipsam, & non per aliam relationem distinctam. Hæc conclusio est expressa sententia D. Thomæ loco proximè adducto. Illam tenet Sonci nas. 5. Metaphysicæ q. 29. in solutionibus argumentorum, & Dominus Caietanus 1. p. q. 4. articulo. 1, & est communis sententia inter Thomistas, & probatur ratione D. Thomæ euidentissima. Nam si relatio paternitatis opponitur filiationi per aliam relationem, sequitur processus in infinitum in actu in relationibus; hoc nullus concedet: ergo nec illud, ex quo sequitur. Probatur sequela: quia etiã illæ duæ relationes ibi fundatæ habent veram essentiam relationum & ad inuicem terminantur: ergo sunt oppositæ relatiue: ergo per aliquas alias relationes, & sic in infinitum: ergo. Hæc est demonstratio, & conuincit de omnibus relationibus, quæ terminantur ad alias, & de relationibus terminantibus illas. Præterea, oppositio relatiua est postprædicamentum, vt patet ex Aristotele capite de oppositis, in postprædicamentis: sed postprædicamentũ non est relatio: ergo. Probatur minor: quia si esset relatio, non esset post prædicamentum, quia relatio ad prædicamentum pertinet, & non ad postprædicamentum. Præterea, post prædicamentum est quidam modus entis imperfectus, qui vagatur per multa genera, cuius modi est prioritas, simultas, motus & oppositio: ergo non potest esse relatio, quia relatio quid perfectum est pertinens, ad prædicamentum relationis. Præterea, contrarie opposita vt albedo & nigredo, frigiditas & caliditas se ipsis, & non alijs qualitatibus superadditis opponuntur, & idem est de contradictorie oppositis, & priuatiue oppositis: ergo idem est dicendum de relatiuè oppositis.

2. Concl. Secunda conclusio: Relatiua oppositio formaliter loquendo, non est relatio rationis. Hæc ponitur contra Molinam 1, p. q. 42. articulo 1. disputatione 1. qui censet oppositionẽ relatiuam, formaliter loquendo, esse relationem rationis. Probatur hæc conclusio: quia considerando paternitatem & filiationem secundum eorum proprias rationes, quocunque alio semoto sunt incompossibiles in eodem subiecto respectu eiusdem seclusa omni operatione intellectus, & seclusa omni relatione rationis: sed hæc est oppositio relatiua: ergo seclusa operatione intellectus & relatione rationis illæ sunt oppositæ & formaliter; quia incompatibilitas relationum respectu eiusdem est formalissima oppositio relatiua. Præterea, albedo & nigredo formalissimè opponuntur se clusa omni operatione intellectus, & relatione rationis: ridiculum enim esset dicere, quod albedo & nigredo non opponuntur, nisi existente operatione intellectus: ergo etiam relationes, quia sicut oppositio contraria habet esse seclusa operatione intellectus, ita oppositio relatiua. Præterea, quod duæ relationes sint oppositæ non potest esse relatio: ergo non potest esse relatio rationis. Probatur antecedens: quia relationis totũ suũ esse est ad aliud se habere, & totum esse oppositionis non est ad aliud se habere, quia non respicit terminũ, sed est quædam incompatibilitas aliquorum in eodem subiecto. Præterea, oppositio in cõmuni est incompatibilitas: ergo talis oppositio est talis incompatibilitas: ergo non est relatio, sed species incompatibilitatis.

3. Concl. Tertia cõclusio; Aliquæ relationes possunt fundare alias relationes aliquando; verbi gratia, paternitas & filiatio possunt fundare relationẽ dissimilitudinis specificæ, & filiationes duæ relationem similitudinis specificæ. Hæc conclusio probatur. Nam si extrema existant sunt realia & realiter existentia, & realiter distincta, & fundamentũ est distinctũ in ipsis extremis, & est vnitas in quolibet extremo diuersæ rationis: ita quod sunt duæ vnitates transcendentales, seu modales: ergo fundabũt paternitas & filiatio relationem dissimilitudinis

dinis seu diuersitatis specificæ. Præterea, duæ species cuiuscunque prædicamenti distinctæ existentes fundant relationem realem; ergo & duæ species relationis: quia quod sint species relationis hoc non tollit. Et confirmatur hæc ratio; relationes rationis possunt fundare aliam relationem rationis, vt in relatione indiuidui abstracta fundatur relatio speciei, & similiter in relatione generis: ergo & in relationibus realibus poterit fundari alia relatio realis, quia est eadem ratio.

4. Argu. Quarta conclusio: Hæc conclusio sic est intelligenda, quod relationes possunt fundare alias relationes, quando ipsæ relationes nõ sunt rationes referendi ad seipsas, vt contingit in paternitate & filiatione: quando autem sunt rationes referendi etiam ad seipsas non fundant aliam relationem, sed sistitur ibi: vt duæ relationes similitudinis non fundant alias relationes similitudinis, sed relationes similitudinis, quæ sunt rationes referendi subiecta ad terminos sunt etiam rationes, quare ipsæ referant etiam ad inuicem seipsas: sicut existentia est ratio, quare subiectum existat, & ipsa sibi est ratio existendi. Secunda pars conclusionis probatur: quia alias sequeretur processus in infinitum. Et hanc partem probant argumenta facta in principio. Primam partem sic probo; nam si essent rationes referendi etiã ad se, vt duæ relationes similitudinis, vel duæ relationes dissimilitudinis, & adhuc fundarẽt alias relationes, posset idem dici de alijs, & sic esset processus in infinitum, vt si existentia ad hoc, quod existeret requireret aliam existentiam, esset in infinitum abitio. Et ita est intelligendus D. Thomas in loco adducto in quarto argumento. Et etiam loquitur D. Thomas iuxta primam conclusionem, de oppositione quæ est inter ipsas relationes, nam seipsis opponuntur & non alijs.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum argumentum in principio respondetur, quod tandem deueniendũ est ad relationes, quæ seipsis referuntur: vt si supra paternitatem & filiationem fundo relationem diuersitatis, illæ relationes fundatę seipsis referuntur, nam sicut referunt subiecta, & seipsas referunt. Paternitas vero & filiatio non se referunt ad inuicem: quia cum altera respectu alterius nullo modo habeat rationem patris (& loquor in creaturis) nullo modo ad inuicem referuntur, sed referunt subiecta. At vero relatio similitudinis, quia ad inuicem referunt subiecta, quatenus similia, & ipsæ sunt similes, vt quo etiam ad inuicem referuntur. Ita quod vnum totale extremum est, & subiectum & relatio, & idem in relatione dissimilitudinis: quia referunt subiecta quatenus similia specifice, quod etiã ipsæ relationes habent, & ita se referunt etiam.

Ad secundum argumentum aduersariorũ respondetur, quod omnia loca adducta falsa sunt. Et quidem non satis fideliter citant loca, sed quando homo censet se attigisse locũ manet in deserto. Ad 2. arg.

Ad tertium respõdetur, quod oppositio relatiua non est relatio, sed post prædicamentũ: & ita nec in diuinis, nec in humanis est relatio, sed modus quidam relationis; de quo dicemus in postprædicamentis. Ad 3. arg.

Ad quartũ D. Tho. iã eius mentẽ explicui per conclusiones. Nec est mens D. Tho. dicere, quod supra relationẽ nulla potest fundari relatio, quia relatio paternitatis bene potest referri ad aliã paternitatẽ relatione similitudinis, & hoc non habet per seipsam: ergo per aliã relationẽ super ipsam fundatã. Vnde male Suarez explicat D. Tho. disputatione 47. quod teneat nullã relationẽ super aliã posse fundari. Ad 4. arg.

QVÆSTIO XXXV. 45

Vtrùm relatio aliqua possit fundari in actione.

1. argum. ET videtur, quod non, quia relatio permanet, sed actio transit: ergo nõ potest esse fundamentũ relationis.

Probatur cõsequentia: quia relatio habet suã realitatẽ â fundamento: ergo si est relatio realis & existens debet esse fundamentũ existens: nam quod non est non potest realitatem tribuere.

2. Argu. Secũdo: Relatio paternitatis est relatio secundi generis, & non fundatur in actione, vel passione: ergo falsum asserit Arist. dum dicit, has relationes fundari in actione & passione. Si dicas, quod fundãtur in potentia generatiua, & quod generatio est ratio fundandi, contra; etiã si per diuinã potentiã auferatur potẽtia generatiua ab homine habẽte filiũ, & ad huc manet pater: ergo manet relatio paternitatis, & nõ fundata in actione, nec in potẽtia generatiua: quia nõ habet illã: ergo relationes secundi generis in aliquo alio fundantur, quod fuit prætermissum ab Arist. Probatur primũ antecedens: quia pater est, qui habet filiũ: sed ille homo habet filium: ergo est pater.

3. Argu. Tertio: Relatio agentis est in agente, quia refertur per illam ad effectum realiter: sed hęc relatio non fundatur in actione, etiam si sit secundi generis: ergo falsum asserit Aristoteles, relationes secundi generis fundari in actione. Probatur minor: quia actio (& loquimur de actionibus transeuntibus) est in passo secũdum probabiliorem opinionem.

Universidad de Deusto Biblioteca

Deciditur quæstio.

AD hanc quæstionem respondetur, actionem & passionem esse rationes fundandi relationes, vt superius visum fuit, non verò fundamenta, quidquid dicat Aureolus. Et in hac quæstione potius est tractandum de difficultatibus, quas argumenta insinuant.

Ad 1. arg. Primum enim argumentum conuincit nostram conclusionem.

Ad 2. arg. Secundum vero tangit illam difficultatẽ, quod nam sit fundamentum paternitatis. Aliqui dicunt, quod paternitas fundatur supra patris essentiam capacem ad generandũ. Vnde non potest Deus tollere fundamentum sine eo quod tollat relationem. Et ad hoc asserendum conuincuntur isti argumento secundo. Alij dicunt, quod fundatur in potentia generatiua, & actio generationis est ratio fundãdi: & vtraque opinio est probabilis. Itaque qui dicunt fundari supra essentiam capacem generationis debent dicere, quod potentia generatiua & actio generandi sunt vna ratio fundãdi totalis & necessario requisita, vt relatio inhæreat subiecto. Et potest hoc probari ex paritate. Nam filiatio fundatur in substantia filij præsupposita, vt ratione fundandi, generatione passiua, seu genitum esse. Nam in illo nulla potentia est proxima, vt possit generari præter substantiam ipsius: sicut nec in re creabili est potentia aliqua realis, secundum quam creari possit. Alias potentia realis rei creabilis esset prior re creabili, quod est falsum: omne enim accidens substantiam præsupponit. Et hæc opinio non habet difficultatem; nam etiã requirit actionem, vt rationem fundandi, & est relatio secundi generis. Illa verò opinio, quæ dicit fundari supra potentiam generatiuam, vt supra fundamentum principale, & supra generationem vt supra rationem fundandi, probabilis est etiam. Et ad argumentum respondetur, quod sublata potentia generatiua, quæ secundum aliquos auferri potest naturaliter, quia potentia est in organo, & ablato organo aufertur potentia, si auferatur miraculose, ille homo erit pater, quia statim in essentia resultabit alia relatio propter suam minimam entitatem, & propter positionẽ termini, à qua pater denominabitur: sicut si destrueretur primũ mobile statim resultaret ratio tẽporis in secũdo mobili, quia ille motus esset regularissimus motus omniũ: Et illa essentia tunc haberet rationem fundamenti sublato primo fundamento. Itaque, naturaliter loquendo, potentia generatiua est fundamentũ, sed hoc sublato erit essentia fundamentũ, & in illo resultabit relatio, seu ex illo virtute præcedentis generationis. Et si dicas, contra: nam ille iam non erit idem pater, quia ad identitatem patris requiritur quod sit eadem forma, sed non est eadem forma: ergo non erit idem pater, respondetur, quod relatio dicit ordinem ad subiectũ quod constituit in tali esse relatiuo & ad terminum. Vt ergo non maneret idem relatiuũ, non solum deberet mutari relatio & subiectũ proximum, sed & terminus, vnde cum non mutetur manet idem relatiuum & idem pater numero, Sed contra, ergo non manet tã idẽ numero, sicut antea, quia nõ manet eadẽ relatio. Respondetur, quod manet eadem relatio formaliter, licet non maneat eadem materialiter. Sicut solemus dicere de loco, quod est idem locus numero, etiam si mutentur superficies materialiter, quia manent in eadem distantia, & formaliter, ita hic, quia illa relatio manet respectu eiusdem termini, & manet idem subiectum principale, manet idem relatiuum numero. Secundo respondetur, quod in prædicto casu ille homo esset realiter pater, etiam si tolleretur relatio & potentia generatiua, non quia resultaret alia relatio, sed diceretur pater à relatione filij, tanquam à fundamẽto, sicut Deus dicitur realiter Dominus à relatione creaturæ, & Christus Dominus realiter Filius sacratissimæ Virginis Mariæ Dominæ nostræ à relatione maternitatis eiusdem Virginis realiter terminatæ ad ipsum, sicut asserit D. Thomas 1. part. quæst. 35. articulo 5. Formaliter vero diceretur pater à relatione rationis, quam ei tribueret intellectus, ex terminatione relationis filij ad eum. Tertio respondetur, quod non maneret pater nec filius in illo casu, quia relationes sunt talis naturæ, quod vna sublata alia remanere non potest. Et ita, quia ablata potentia generatiua aufertur relatio paternitatis, desinit esse relatio filiationis, & ita non manet pater & filius, nisi materialiter, idest, ille qui fuit pater & ille, qui fuit filius. Et si dicas, contra: nam pater est, qui genuit aliũ: sed ille genuit aliũ: ergo est pater, sed filius est qui est genitus ab alio, ille est genitus ab alio: ergo est filius, respondetur, quod sicut non valet, mortuo patre iste homo est genitus ab alio; ergo est filius, quia non est correlatiuum, ita non valet in nostro casu, quia non est correlatiuum formaliter, & hæc bene nota.

Ad tertium argumentum respondetur, quod relatio agentis non fundatur in actione, sed in potentia actiua, actio vero est ratio fundandi, ratio verò fundandi non est necesse, quod sit in eo, in quo est relatio, bene tamen potentia, supra quam fundatur actio: quia sicut relatio realis debet esse intrinseca relatiuo. Quia vt asserit D. Thomas. 2. cõtra gentes, cap. 13. licet in alijs formis inueniãtur extrinsece denominationes in relatione, nõ inuenitur aliquid denominari, & loquitur formaliter quasi exteriũ existẽte, sed inhærẽte: quia Ad 3. arg.

quia ordo formalis seu formaliter ordinari & realiter ad aliud, quod est effectus relationis, debet esse intrinsecum illi, quod refertur & ordinatur: alias non erit realiter & formaliter relatum. Et ratio est, quia relatio, est idem seu in est fundamento, quod in relationibus realibus debet esse intrinsecum rei relatæ. Ratio vero fundandi non inconuenit, quod inhæreat alteri, quam relatiuo, vt patet in actione, est tamẽ necessarium, quod profluat à relatiuo, quod denominat, & quod ipsum agens denominat, quod totum reperitur in actione respectu agẽtis. Cum vero dicimus, quod hoc genus relationum fundatur in passione, est sensus quod fundatur in potentia passiua, & passio est ratio fundandi: sed nec requiritur, quod sit vera potentia passiua, quia relatio filiationis fundatur in potentia passiua, & non est vera potentia passiua, quam habet Petrus, vt generetur, sed accipitur improprie pro essentia quatenus generabilis est, & ratio fundandi est generatio passiua seu genitum esse, & generatio passio. Itaque essentia generabilis, quatenus stat sub hac passione, est fundamentum filiationis. Nã nulla vera potentia realis, quæ sit in prædicamento qualitatis est in Petro, antequam generetur, sed omnis talis consequitur generationem. Et si inquiras, an cum pater generat filiũ consurgat duplex relatio, altera, qua dicatur pater, altera qua dicatur agens, de præsenti respondet Suarez disputatione 47. numero 9. sectione 12. dicens eandem esse relationem, quę in ipsomet instanti, quo generat consurgit, & permanet quandiu talis pater cum filio durat. Quocirca paternitas nec includit denominationem de præterito, nec de præsenti, sed absolute refert ad eum, qui habet esse ab illo, qui pater denominatur. Sed tetigit difficultatem nec explicuit illam, & suo more, vt discederet à D. Thoma, ita hanc resoluit difficultatem. Ad quam D. Thomas 5. Metaphysicæ lectione 15. ita respondet: Sciẽdum etiam est, quod eorum relatiuorum, quæ dicuntur secũdum potentiam actiuam, & passiuam attenditur diuersitas secundum diuersa tempora. Quædam enim horum dicuntur relatiua secundum tempus præteritum, sicut quod fecit ad illud quod factum est, vt pater ad filium, quia illud genuerit, illud genitus est, quæ differunt secundum fecisse, & passum esse, quædam verò secundum tempus futurum: sicut facturus refertur ad faciendum. Et ad hoc genus relationum reducuntur illæ relationes, quæ dicuntur secundum priuationẽ potentiæ, vt impossibile, & inuisibile, & superius dixerat, vt calefaciens ad calefactum, quod est secundum tempus præsens. Vnde patet, quod relatio paternitatis, (& loquimur modo in humanis, vbi est præteritum, & futurum) non fundatur in generatione per modum præsentis, sed per modum præteriti, scilicet in potentia, quæ genuit, & filiatio in illo, quæ genitus est. Nam generatio, quæ est alteratio præcedens, non fundat relationem paternitatis quia potest contingere, quod aliquis hoc modo generetur per alterationem antecedentem introductionem formæ, & non sit pater, quia non sequetur introductio formæ eiusdem rationis cum forma generantis. Vnde sequitur euidenter, quod est diuersa relatio qua aliquis dicitur generans per alterationem antecedentem, ab illa, qua dicitur pater, quæ est fundata in genuisse. Si autem detur vera actio, vt aliqui existimant, secundum quam agens dicatur generans, & aliquid dicatur genitum, ita quod sit simul generare & genitum esse, tunc vbi fundabitur relatio paternitatis, quatenus illa actio importatur per modum præteriti, quatenus, scilicet, est genuisse. Et idem dicendum est de igne, quando generat ignẽ, & alterat passum ad ignis generationem, quia non est idem alteratio & generatio ignis, sed potest esse, quod ignis alteret introducendo calorem, & non generet ignem. Vnde alia est relatio producentis calorem, & generantis ignem, siquidem vna sine alia reperiri potest. Quod si cõsiderasset iste author, nõ discederet à D. Thoma suppresto angelici Doctoris nomine. Secundum ergo diuersitatem actionum relationum diuersitas sumenda est, non solum in ratione actionis, sed per ordinẽ diuersum, quo ipsa actio sumi potest, cum etiam dicimus fundari in potentia actiua relationem, accipienda est potentia actiua large, vt se extendit proprie ad potentiam, vel ad aliquid per modum potentiæ. Et hæc dicta sint de secundo genere relationum. Per hæc enim omnia alia facile diiudicari poterunt, ne si singula expresse prosequimur opus crescat in infinitum. Hic poterat disputari, an omnes paternitates sint eiusdem speciei, vt paternitas equi & hominis. Sed profecto videtur differre specie, quia generationes species differunt.

QVÆSTIO XXXVI.

Vtrùm Aristoteles recte assignauerit tertium genus fundamenti relationum.

DE hoc tertio fundamento in communi nonnulla diximus in superioribus: modo in particulari agendũ est de illo. Suarez supradicta disputa-

Universidad de Deusto Biblioteca

putatione sectione 13. numero 21. dicit, relationes tertij generis non fundari in ratione mensuræ. Sed inter alia exempla, quibus hunc modum explicat dicit esse vnum mensurabilis ad mensuram. Verba enim ipsius Aristotelis sunt. Alia enim, vt mensurabilis ad mensuram, & scibile ad scientiam, & sensibile ad sensum. Vbi nullum fundamentum harum relationum declarat, sed solum adhibitis illis tribus exemplis declarat hoc genus relationum, & friuolis rationibus hoc probat:

1. argum. Quia Aristoteles dixit, vt mensurabile ad mensuram, & scibile ad scientiam. Et si esset fundamentum relationis mensurabile ad mensuram, non deberet subiungere copulatiue scibile ad scientiam, sed dicere vt scibile ad scientiam. Vnde satis explicuit non esse vnũ genus relationum, quod fundatur supra mẽsurabile ad mensuram. Et confirmatur, quia si adduxisset exemplum supra dicti fundamenti, non deberet dicere, & scibile ad scientiam, sed vt scientia ad scibile; quia scientia mensuratur per scibile, & non è contra. Et ita Aristoteles hic solum exposuit tertiũ genus relationum, quæ sunt illę, secundum quas aliquid refertur ad aliud, quia aliud refertur ad ipsum, cuiusmodi est scibilis ad scientiam. Et tandem dicit relationem scientiæ ad scibile, fundari in ratione causæ & effectus, quæ reducitur ad secundum genus relationum. Et cum videret absurda sequi ex hac sententia, dicit solũ hæc ab ipso asserta esse disputationis gratia, licet censeat fundari maxima cum ratione in Aristotelis litera, & nullatenus esse improbabilia. Sed ne discedat à doctrina communi dicit, tertium genus relationum esse mensuram & mensurabile. Vbi mensura non accipitur, vt dicit habitudinem ad nostram cognitionem, quatenus, scilicet est medium, quo nos vti possumus ad cognoscendum alterius quãtitatem, aut molis, aut perfectionis. Sed sumitur mensura pro reali termino, vel obiecto, ad quod res aliqua dicit habitudinem, secundũ quam illi coaptatur, seu commensuratur. Quo modo scientia comparatur ad rem scibilem. Vnde hæc commensuratio nihil rei est præter habitudinem transcendentalem talium rerũ ad sua obiecta, quæ est sufficiens fundamentũ relationis prædicamentalis. Et hæc sentẽtia sit pro primo argumento.

2. Argu. Secundum argumentum: Relatio creatoris ad creaturam, & relatio dominij sunt relationes tertij generis, & tamen non fundantur in ratione mensuræ, & mensurabilis: ergo falsum est asserere hoc esse tertium genus relationum. Probatur maior: quia habent conditiones omnes harum relationum. Nam solum ex parte vnius extremi est relatio realis & fundamentum reale solum est ex parte vnius extremi. Et ita dicit D. Thomas 1, parte quæst. 13. articulo 7. Minor probatur: quia creatura non refertur ad creatorem, vt creatura est, quia suum esse est adæquatum esse diuino: sed quia producitur à Deo, & conseruatur. Et confirmatur: Nam relationes tertij generis non fundantur in actione, sed in adæquatione ad mensuram: sed supra dictæ relationes fundantur in actione: ergo non sunt huius generis. Maior probatur: quia scientia dicitur vera & mensurata à suo obiecto, non per aliquam actionem, sed per suam essentiam. Sicut imago dicitur mensurata, non per aliquam actionem, nam ex eo quod producitur ab agente sine alia actione est mensurata obiecto suo per seipsam.

Tertio: Relatio dexteritatis, est relatio tertij generis in animali, & tamen non est relatio mensuræ: ergo. Maior patet: quia semper ex parte alterius extremi est relatio rationis: ergo signum est, quod est relatio tertij generis, quia relationes tertij generis semper sunt non mutuæ. 3. Argu.

Quarto: Obiectum realiter causat scientiã aliquando producendo species necessarias ad habendam scientiam: ergo tũc illa relatio erit relatio mutua, & non tertij generis. Consequentia patet ex dictis, quia istæ relationes non sunt mutuæ. Sed antecedens probatur in obiectis sensibilibus, quæ emittunt species, & causant scientiam per emissionem illarum specierum. Et confirmatur: quia sensibile realiter immutat organum: ergo realiter ordinatur ad sensum: ergo nõ solũ, quia sensus refertur ad sensibile: & sic erit relatio realis in sensibili ad sensum. Probatur cõsequẽtia: nam quãdo aliquod extremũ realiter ordinatur ad aliud, bene potest, imo fundat relationem realem. 4. Argu.

Quinto: Ens non solum est scibile in actu, quia scientia terminatur ad ipsum, sed quia habet naturam realem & rationem formalem, ad quam consequuntur aliquæ proprietates, quæ per illam rationem formalem demonstrari possunt, & hominem esse volitiuum, est scibile, ex eo quod habet rationem & causam, per quam demonstretur scilicet, quia est intellectiuus, & non solum, quia scientia terminatur ad ipsum: ergo relatio scibilis erit realis. Probatur consequentia, quia præsupponit aliquid reale in scibili, conueniens illi ex natura rei, scilicet suam rationem formalem, quæ si existat poterit referri realiter ad scientiam sicut duæ quantitates realiter referunt, quia fundamentum est reale in vtraque. 5. Argu.

Sexto: Relatio mensurati ad mensuram est aliquando relatio rationis: ergo non sunt istæ relationes tertij ordinis non mutuæ. Consequentia est euidens, & probatur antecedens. Nam si mensurans nõ existat, 6. Argu.

relatio

relatio mensurati ad mensuram erit etiam relatio rationis; & ita non erunt nõ mutuæ: quia ex oeutra parte est relatio realis. Cõfirmatur: Nam relatio scibilis ad scientiam non est prædicamentalis: male ergo enumerat in prædicamento relationis relationes tertij ordinis. Antecedens probo, quia est relatio rationis.

7. Argu. Septimo, scientia in sua essentia & ratione est mensuratum, & vt sic non est relatiuum sed est absolutum & in prædicamento qualitatis existens: ergo mensuratum, vt sic, non est relatiuum: & ita non erit relatiuum tertij generis.

Decisio quæstionis.

1. Conclu. PRima conclusio: Istæ relationes, quæ à metaphysicis dicuntur tertij generis, distincta fundamenta habent à reliquis duobus generibus, & sunt relationes, nullo modo reducibiles ad duo dicta genera. Et hoc apertissimè constat in Aristotele. Vnde nullam probabilitatem habet sententia relata à Suarez, quod habeant distincta fundamenta. Probatur: quia istæ relationes nunquam sunt mutuæ, idest, reales ex vtroque termino: relationes vero primj & secundi generis, sæpissime sunt mutuæ: imo semper si existant extremata: ergo sunt alterius rationis, & consequenter habent distinct. fundamenta. Probatur consequentia: quia si eadem fundamenta haberent, mutuæ essent, sicut illæ. Secundo; illæ relationes habent fundamenta realia in vtroque extremo, ita quod ad inuicem ordinantur fundamentaliter, ex quo consurgit formalis ordo: sed hoc non reperitur in relationibus tertij ordinis, quia etsi vnum extremũ realiter ordinetur ad aliud & perficiatur in ordine ad illud, non tamen hoc contingit in alio extremo: ergo. Tertio probatur: Quia relationes primi generis fundantur in vnitate, seu in quantitate secundi in actione, sed istæ relationes, formaliter loquendo, de proprio fundamento in nullo illorum fundantur: nam scientiæ relatio in ratione mensurati, & imaginis relatio in eadem ratione in nulla quantitate nec actione fundatur: ergo. Vltimo probatur ex Aristotele, qui capite de ad aliquid in 5. expresse numerat hæc tria fundamenta: ergo sicut primum fundamentum non reducitur ad secundum, nec è contra, ita neque hoc reducetur ad alia duo, nec è contra. Antecedens patet: nam ita dicit, postquam numerauerat primi & secundi generis relatiua: ergo secundum numerum & potentia dicta ad aliquid, sic omnia ad aliquid, eo quod ipsum quod est alterius dicitur id quod est; sed non eo quod aliud ad aliud. Mensurabile verò & scibile & intellectuale, eo quod aliud dicitur ad ipsum ad aliquid dicuntur, sed non eo quod illa ad aliud. Vbi apertam assignat differentiam, & manifeste distinguit inter relatiua huius & aliorum generum; nam alia dicuntur ad aliud, quia in se habent vnde dicantur, vt patet in patre & filio, quia pater dicitur quia genuit, & filius, quia genitus. Sit numerus quaternarius ad binariũ relatione dupli refertur ratione quantitatis, quam habet in se; at verò scibile non refertur ad scientiam, quia in se habeat aliquod fundamentum, ratione cuius referatur: sed quia scientia refertur ad ipsum, ipsum refertur ad scientiam. Vnde D. Thomas in commento ita dixit, prosequitur de tertio modo relationum. Et ita est communis sensus totius metaphysicæ scholæ, qui plurimum momenti his rebus affert tenendis. Vnde non quilibet suo arbitratu debet etiam nouas inducere opiniones seu imaginationes.

Secunda conclusio: Tota ratio distinctionis in hoc genere relationum ab alijs considerata ex parte fundamenti in hoc consistit, quod in his relatiuis tota ratio fundamentalis relationis pendet ex altero extremo: ex eo nimirum, quod refertur ad aliud, & in se non habet aliquam fundandi rationem. In alijs verò fundandi relationem ratio est in vtroque extremo. Hæc conclusio est expressa angelici Doctoris in sua lectione 15. vbi sic dicit, postquam numerauerat relatiua tertij ordinis: In omnibus autem his tota ratio referendi in duobus extremis pendet ex altero; & ideo omnia ista, quodammodo se habent vt mensurabile & mensura, nam ab eo quælibet res mensuratur, à quo ipsa dependet. Et probatur rationibus: nam aliquid dicitur scibile, quia potest de ipso haberi scientia, & sensibile, quia potest de ipso haberi sensus: ergo non dicuntur talia, nisi ab altero extremo, & non ex eo, quod aliquid est in ipso. Sicut enim aliquid dicitur creabile à potentia creatoris & non ab aliqua potentia, quæ sit in creatura. Eodem modo dicitur aliquid scibile à scientia, & non ab aliqua potentia, quæ sit in re. Sed in his rationibus videtur loqui D. Thomas de relatiuis transcendentalibus. Et ita verum est quod etiam aliquid scibile denominatur à scientia, quæ est relatiuũ transcendentale, & secundum dici. Vide pro huius maiori intelligẽtia D. Thomam 4. Physicorum lectione 23. Sed ex his fit argumentũ: Si res dicitur scibilis & sensibilis præcise à sciẽtia, quæ est in sciente, quia hoc nihil ponit in re scita: ergo etiam dicetur mensurans, ex eo quod scientia mensuratur & dependet à scibili; quia esse 2. Conclu.

k 3 men-

Universidad de Deusto Biblioteca

mensurans scientiam nihil reale est in scibili, per quod ordinetur ad scientiam. Vnde aduerte, quod ex eo, quod scientia terminatur ad obiectum suum, verbi gratia, ex eo quod metaphysica terminatur ad ens dicitur scitum. Esse autem scitum relatio est, quia est aliquid rationis in scibili: sicut esse visum est quid rationis in pariete. Et hæc relatio ex parte scibilis est relatio rationis tertij ordinis: scientia autem, quæ terminatur ad scibile, est relatio transcendentalis, & secundum dici non relatio prædicamentalis. Sed super hanc scientiam terminatam ad obiectum & illi conformem fundatur relatio quædam mensurati, quia scientia dependet in sua veritate & esse ab obiecto, & consurgit alia relatio mensurantis in obiecto, ex eo quod scientia refertur ad illud in ratione mensurati. Quæ quidem relatio in obiecto est aliquid rationis: quia in ipso nullum ordinem fundamentalem ad scientiam præsupponit, sed præcise refertur ad scientiam, quia scientia refertur ad ipsum & dependet ab illo. Scibile autem nullo modo dependet à scientia. Vide D. Thomam 1. parte quæst. 13. articulo 7. & de potentia quæst. 7. articulo 10. elegantissime ista tractantem.

3. Conclu. Tertia conclusio. Mensurabile & mensura dupliciter accipiuntur quatenus ad præsens attinet. Vno modo proprie: alio modo large. Proprie accipitur mensurabile & mensura, quando esse alicuius rei vel veritas talia sunt, quia proportionantur alicui, & adæquantur illi, vt patet in scientia, quæ talis est: quia adæquatur suo obiecto. Et sicut in obiecto sunt veritates ad hunc sensum, quod verum est dicere de illo, verbi gratia, de ente, quod est bonum, verum, vnum & cætera, hoc ipsum asserit & dicit scientia, & ad illud ipsum inclinat & obiectum nullo modo ordinatur ex sua natura ad mensurandam rem talem. Hoc modo etiam esse rerum mensuratur per esse Dei, alio modo large accipitur mensurabile etiam quantum ad præsens spectat pro quacunque dependentia rei ab aliquo, quod non ordinatur ad dependens, nec mensura dicit ordinem ad dependens ab ipso. Et hæc conclusio est D. Thomæ supra dicta lectione in 4. Vbi ita dicit: Et simile est in omnibus alijs, in quibus relatiue aliquid dicitur propter relationem alterius ad ipsum: sicut dextrum & sinistrum in columna. Cùm enim dextrum & sinistrum designent principia motuum in rebus animatis, Columnæ autem, aut alicui inanimato attribui non possunt, nisi secundum quod animata aliquomodo se habent ad ipsam; sicut columna dicitur dextra: quia homo est ei sinister. Et simile est de imagine respectu exemplaris, & denario, quando fit pretium emptionis. In omnibus autem his tota ratio referendi in duobus extremis pendet ex altero. Et ideo omnia huiusmodi quodam modo se habent vt mensura & mensurabile. Nam ab eo quælibet res mensuratur, à quo ipsa dependet. Et debet intelligi D. Thomas de mensuratione largo modo. Et adhuc debet intelligi dummodo mensurans non ordinetur ad mensuratum, secundum quod mensurans est. Nam si ordinetur ad aliam secundum rationem ingrederetur. Nam, vt ipse ait, supra dicta quæstione de potentia articulo 7. hoc genus relationum solum debet fundari in fundamento ex vna parte: quia scientia ad scibile, & sensus ad sensibile referuntur hoc genere relationum. Quia istæ actiones non perueniunt ad res scitas & ad res sensatas, sicut actio agentis actione transeunte: nam tunc ordinaretur id, ad quod peruenit actio, ad agens: quia iam per illam actionem perficeretur, & esset ibi aliquis ordo fundamentalis ad agens. Ex quo sequitur, quod amatum, si est creatum, refertur relatione reali ad amorem, quia causat amorem, & perficitur in hac causalitate, quod de Deo dici non potest. Ex quo supra diximus, vnitatem analogi eandem fundare relationē similitudinis, intelligitur inter res creatas, quæ ad inuicem ordinantur. Quomodo autem fundamentum primi & secundi generis ordinem ad inuicem habeant supra dictū est, dum ageremus de conditionibus requisitis ad relationem realem mutuam: Et docet D. Thomas de potentia quæst. 7. articulo 10. in hunc modum: Nam si loquamur de relationibus primi generis fundatis in quantitate, quia vna quantitas absolute considerata habet ordinem ad aliam secundum rationem mensuræ & mensurati, & secundum nomen totius & partis & aliorum huiusmodi, quæ quantitatem consequuntur, quia omnes quantitates sunt eiusdem rationis, & ita possunt ad inuicē ordinem supradictum habere. Quia sicut vna habet ordinem ad aliam (& loquitur de ordine fundamētali) ita alia habebit ordinē ad ipsam, quia sunt eiusdem rationis: & non est maior ratio, quare vna ordinetur ad aliam, quām è conuersò. Quæ verò fundātur in actione, & passione referuntur ad inuicē relatione reali, in quantū in ipso effectu vel passione inductis attenditur quoddā bonū ipsius agentis, vel mouentis. Et in agētibus vniuocis patet quæ per actionē suæ speciei similitudinē inducunt, & per consequēs esse perpetuū suæ speciei, secundum quod est possibile, conseruat. Et hoc etiam probat in alijs, quæ mota mouent, vel agunt vel causant. Nam ex ipso suo motu ordinantur ad effectus producendos. Et ita est sua perfectio producere; alias non mouerentur ad producendum. Intelligibile vero est extra rationem intellectionis, quia non attingitur per intellectionem realiter, nec est motus pertingens ad illum; & ita non est sua natura, quod sit intellectum, & quod realiter attingatur ab intelligente, sed sua natura est talis essentia. Etsi dicas, Deus agit producēdo creaturas, ergo perficitur per hanc actionem & refertur realiter ad creaturas: negatur consequentia, quia Deus nō agit per actionem, quæ sit in creatura, quia sua actio est substantia sua, vnde non perficitur agendo. Et quod est in sua actione est omnino extra genus esse creati: nec ex actione diuina accrescit aliquod bonum Deo, vnde est maxime liberalis, qui facit bonum & perfectum non expectans bonum & perfectionem à creatura.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum argumentum in oppositum respondetur, quod Aristoteles cum dixit mensuram & mensurabile esse tertium genus relationum, fecit velut propositionem vniuersalem, ac si dixisset, omnis mensura & mensurabile est relatiuum tertij generis: Et cum subiungit, & scibile & scientia, & sensus & sensibile, resoluit illam propositionem vniuersalē per copulatiuam & ostendit per species, quod in genere dixerat: qui modus arguendi vocatur à Summulistis descensus. Vt si dixisset, omnis homo est animal, & Petrus est animal, & Paulus est animal, explicat per partes quod in genere dixerat. Præterquam, quod versio Aristotelis non est tam latina & exacta, vt cum tanto sit rigore accipienda. Maxime quia ita ab omnibus communiter explicatur logicis. Confirmatio est ridicula. Et certe si in ordine verborum Aristotelis tot latent mysteria, miror cur ipsum non religiosissime sequantur aliqui authores.

Ad 2. arg. Ad secundum argumentum respondetur, quod in creatura est relatio, quia refertur ad creatorem. Et hæc relatio est relatio tertij generis: quia, vt dixit D. Thomas, etiam sunt relationes mensurati omnes illæ, quæ sunt rerum quæ ab alijs dependent. Et non est mutua dependentia ex alio extremo, quia omnis dependentia quodam modo dicit mensuratum: ex eo quod res dependens ab alia, ab illa mensuratur, dum modo mensurans non dependeat: quia esse mensuram, vt hic loquimur est habere esse tale respectu alterius vt nullatenus ad illud ordinetur. Et in creatura est rursus alia relatio mensurati proprie, secundum quam creatura refertur ad Deum, quatenus est facta ad eius exemplar, seu quatenus creatura imitatur creatorem, licet hæc perfectiori modo reperiatur in homine, & in angelo vbi reperitur ratio imaginis. Et ista relatio est etiā tertij generis. Ad confirmationem respondetur, quod relationes, quæ sunt proprie mensurati non fundantur in actione, sed in adæquatione transcendentali: quæ verò sunt mensurati, quatenus mensuratum dicit quomodocunque dependentiam, bene possunt fundari in actione, vt patet in relatione dextritatis in animali, quando dicitur dextrum columnæ, quæ fundatur in virtute motiua applicata columnæ. Sed creaturæ relatio non fundatur in actione diuina, quæ est eius substantia, sed fundatur in creatione passiua, seu in producto esse. Et hoc non inconuenit: actio enim Dei non est fundamentum huius relationis: quia non est in creatura, nec ordinat creaturam ad Deum etiam fundamentaliter: alias Deus ordinaretur ad seipsum per illam actionē, quod est impossibile. Sed solum illa actio est causa effectiua totius entitatis, & accidentium omnium, quæ sunt in creatura. Et per hoc patet.

Ad 3. arg. Ad tertium argumentum: nam non potest animal esse dextrum, nisi columna sit ei posita in tali positione: Et tamen hoc nihil est in columna. Et hac ratione vocatur ista relatio tertij generis, quia pendet esse dextrum columnæ ab ipsa: & quod ipsa sit dextra nihil est in illa.

Ad 4. arg. Ad quartum respondetur, quod obiectum solum habet aliquando efficientiam respectu emissionis specierum: sed eius causalitas ibi sistit: quia postquā intellectus est factus in actū per speciem seipsum mouet. Vnde in actu sciētifico nulla est efficientia obiecti, quapropter non causat effectiue scientiam nec actum scientiæ, sed sciētia effectiue causatur ab intellectu. Vnde non realiter dicit ordinem ad scientiā. Scientia vero maxime dicit istum ordinem, quia à proprio mensuratur obiecto. Ad confirmationem respondet D. Thomas supra dicta quæstione de potentia articulo 10. Et potest etiam esse solutio quarti argumenti; quod licet sensibile immutet organum sensus in sua actione, & propter hoc habeat relationem ad ipsum, vt alia agentia naturalia ad ea, quæ patiuntur ab eis: alteratio tamen organi non perficit sensum in actu, sed perficitur per actū virtutis sensitiuæ, cuius sensibile, quod est extra animam omnino est expers: quis scilicet non causat illam actionem: vbi vides nostram solutionem. Nam vt inquit Aristoteles 3. de anima, intellectus factus in actu non eget motore. Sensus enim & intellectus habent se sicut cætera viuentia, quia viuens dependet quidem à generante quantum ad produci, sed postquam productū est se mouet per propriā formā. Eodē modo intellectus & sensus, etiā si egeāt motore quātū ad habēdā formam vitalem, quæ est species, sed postquā habent illam ipsi se mouent. Et hinc scies

pro nostris concertationibus, quare non datur significare effectiue, quia ad hoc erat necessarium, vt obiectum effectiue causaret cognitionem, quod cum non faciat etiamsi effectiue producat species & actuet intellectum, quia intellectus effectiue producit suam cognitionem, non datur significare effectiue.

Ad 5. arg. Ad quintum respondetur, quod ita est, quod scibile obiectum præsupponit naturam, quæ habeat proprietates aliquas demonstrabiles: sed ista natura & proprietates non ordinantur ad scientiam, quia sunt extra genus scientiæ, nisi ex eo solum, quod scientia ordinatur ad ipsum, sicut creatura præsupponit Deum, tamen Deus non ordinatur ad creaturam.

Ad 6. arg. Ad sextum respondetur, quod illa relatio rationis, quæ correspondet ex parte scibilis ad scientiam non est prædicamentalis, nisi reductiue, sicut terminus formalis alterius relationis. Relationes vero tertij ordinis ex parte vnius extremi, qui realiter refertur sunt prædicamentales, quando aliud coexistit extremum.

Ad 7. arg. Ad vltimum respondetur, quod mensurabile accipitur dupliciter vno modo pro fundamento relationis & mensurabile. Hoc modo est ipsa essentia scientiæ adæquata suo obiecto & imago suo prototypo, & creatura suo creatori. Alio modo accipitur mensurabile pro vt formaliter dicit relationem consequutam ad talem mensurationem, quæ dicitur mensurabilitas formalis. Et ista est relatio posita in prędicamento. Et eodem modo potest accipi mēsura & prout, quæ mensuratur: vel pro mensuratione formali, quæ est relatio rationis.

Ex determinatis in hac quæstione sequuntur ista consectaria necessario scienda, nimirū relationes mutuas dici illas, quæ reales sunt ex proprio genere in vtroque extremo: cuiusmodi sunt relationes primi & secundi generis. Nam primæ fundantur in quantitate, quæ ratio referendi est realis in vtroque extremo. Vbi nota, quod relatio vnionis materiæ ad formam, vel aliquid huiusmodi, non est fundata in quantitate, sed in actione vnitiua. Et relationes secundi generis, quæ fundantur in potentia actiua, vel passiua, vt reducuntur ad actum per actionem & passionem etiam sunt mutuæ, quia agens & patiens ex proprio genere inueniuntur ad inuicem ordinari. Quod si aliquando contingat, quod agens non existat, & tunc non referatur realiter, quia in se non manet, sed in sua virtute. Vt quando generatur proles per virtutem seminis decisi mortuo animali, hoc est, per accidēs: quia quantum erat ex parte actionis agentis creati ordinabatur realiter ad effectum. Et ad hoc genus reducuntur omnes relationes fundatæ in omni genere causalitatis, etiā materialis formalis, & finalis quia quātuis nō sint actiones habent se ad modum actionum. Relationes verò tertij ordinis non sunt mutuæ, quia ex parte vnius extremi vt sic formaliter sumpti non est fundamentum reale ordinatum ad aliud, vt patet in exemplis supra positis. Quod si aliquando mensurans est causa efficiens, vt si artifex depingat ad sui similitudinem imaginem, non refertur ad illam relatione reali, vt est mensurans, sed vt est causa efficiens. Vnde relationes Dei ad creaturas nullo modo sunt reales hac ratione, quidquid nominales dicant. De quo latius disputatur 1. p. q. 13. art. 7.

Sequitur etiam, quod male dixerit Suarez disputatione 47. sectione 15. in fine, relationem dexteritatis in animali non esse realem. Quia vt ait D. Thomas de potentia quæst. 7. articulo 10. homo comparatur ad columnam, vt dexter ratione potentiæ motiuæ reductæ ad actum per actionem, vel per aliquid per modum actionis. Nec est relatio fundata in operatione intellectus; nam non est in mera cogitatione intellectus positum, vt ego sim dexter columnæ: sed quia reuera per motum & actionem fio illi in tali approximatione, & distantia: ex quo in me sequitur relatio realis, & in columna rationis. Ex eo enim, quod illi approximor, referor relatione dexteri. Approximor, in quam, taliter. Sequitur præterea relationes alias esse æquipatantiæ, quæ habent eandem denominationem in vtroque extremo, vt similis simili simile dicitur, dissimile dissimili: Et relationes disquiparantiæ, quæ diuersam habent denominationem, vt pater, & filius, simile & dissimile. Et quia hæc non habent aliquam difficultatem sunt omittendæ. Sequitur etiam alia diuisio relationum in realem & rationis. Realis est, quæ habet esse secluso opere intellectus: rationis quæ præcise esse habet formale per intellectum, dum intellectus vnum ad aliud refert, & facit quod vnum aliud respiciat, siue illa sint in re distincta, vt quando refert Deum ad creaturam, siue non sint distincta, vt quando refert idem ad seipsum, genus ad speciem, & cætera, de quibus supra latissime egimus, dum tractaremus de vniuersalibus, & intentionibus. Vide locum elegantissimum D. Thomæ de potentia quæst. 7. articulo 11. in corpore, vbi differentiam & quidditatem harum relationum explicat.

QVÆ-

Universidad de Deusto Biblioteca

47

QVÆSTIO XXXVII.

Vtrùm in relationibus tertij generis vtrumque extremum realiter formaliter referatur.

1. argum. PROBATVR pars affirmatiua: quia relatiua sunt simul natura: sed si non referatur vtrumque extremum realiter formaliter nō erūt simul natura: ergo. Maior est Aristotelis: minor probatur. Quia cum relatio rationis habeat esse per operationem intellectus, nō est, nisi considerante intellectu: sed ante considerationem intellectus est alia relatio: ergo nisi realiter formaliter referantur non erūt simul natura.

2. Argu. Secundo: Terminus relationis debet esse relatiuum, sed si non referatur realiter formaliter non erit relatiuum: ergo refertur. Probatur minor; quia ante operationem intellectus non est aliud correlatiuum formaliter tale, si sit aliquid rationis: quia relatio rationis non habet esse, nisi per operationem intellectus, & creatura terminatur ante operationem intellectus ad Deum. Vt ergo sit formaliter terminus, debet esse aliquid reale, & referri realiter.

3. Argu. Tertio: In hoc differunt relatiua tertij ordinis ab alijs: quod relatiua tertij ordinis dicuntur talia ex parte vnius extremi, non quia ipsa referantur ad alia, sed quia alia referuntur ad ipsa: sed alia referuntur ad ipsa realiter: ergo eadem relatione ipsa referuntur ad alia. Verbi gratia, scibile refertur ad scientiam, quia scientia refertur ad ipsum; & ita eadem relatione scientiæ scibile refertur; sed illa relatio est realis: ergo scibile realiter refertur; & per relationem realem: ergo realiter formaliter, quia illa relatio formaliter dabit suum effectum, & referet realiter formaliter.

4. Argu. Quarto: D. Thomas 1. p. q. 13. articulo 7. ad 4. ita dicit: Nec est inconueniens, quod à relationibus realiter existentibus in re Deus denominetur, tamen secundum quod cointelliguntur per intellectum nostrum oppositæ relationes in Deo, vt sic Deus dicatur relatiue ad creaturam, quia creatura refertur ad ipsum, sicut philosophus dicit 5. Metaphysicæ. quod scibile dicitur relatiuè ad scientiam, quia scientia refertur ad ipsum. & 3. p. q. 35. articulo 5. in corpore inquit, quod quamuis relatio dominij non sit realiter in Deo, dicitur tamen realiter dominus ex reali subiectione creaturæ ad ipsum. Et similiter Christus dicitur realiter filius Virginis matris ex relatione reali maternitatis ad Christum. Quibus in locis aperte D. Thomas insinuat Deum dici Dominum realiter, & referri ad creaturam per relationem dominij: & sic erit realis & formalis denominatio in Deo ab illa reali relatione. Nec valet dicere, quod D. Th. loquitur fūdamētaliter: scilicet, quod est fundamentum reale relationis rationis, quæ correspondet in Deo: & ab isto fundamento reali Deus dicitur Dominus realiter fundamentaliter. Nō, inquam, valet hæc solutio: quia fundamentū vnius extremi nō refert aliud, nec potest aliud extremum realiter fundamentaliter denominare relatiuum; quia referre est proprium formæ relatiuæ, & non fundamenti.

5. Argu. Quinto: Quia Aristoteles inter ea, quę sunt simpliciter ad aliquid, numerat scibile, vt refertur ad sciētiam, & sensibile ad sensum, sed non sunt simpliciter ad aliud, nisi quæ realiter referunt & formaliter: ergo. Probatur minor: quia relatiua rationis secūdum quid sunt ad aliud.

6. Argu. Sextò: Quia ista tria genera relationum per se pertinent ad prædicamentum relationis, & per se considerantur à metaphysico, sed non per se sunt in prædicamento, nisi quæ sunt aliquid reale: ergo illa tria genera sunt aliquid reale: & ita denominantur realiter formaliter ab aliquo.

Præambula ad quæstionem.

DOminus Caietanus vbi supra q. 13. 1. partis, dicit relatiua tertij generis, quæ sunt non mutua, realiter formaliter referri ad aliud, sed per relationem alterius extremi: sic adeò quod Deus dicitur realiter formaliter Dominus à relatione creaturæ, extrinsecæ tamen: & creatura eadem relatione intrinsece dicitur serua. Et est differentia inter relatiua tertij ordinis, & reliqua, quod reliqua dicuntur formaliter talia à relationibus existentibus in ipsis extremis: hæc autem à relatione alterius extremi. Hanc opinionem aliqui Thomistæ sequuntur.

Decisio quæstionis.

SEd sit prima cōclusio: Relatiua tertij generis non denominantur formaliter realiter ex parte alterius extremi à relatione existente in altero. Verbi gratia, Deus non denominatur Dominus formaliter à relatione creaturæ, nec aliquid dicitur scibile formaliter à scientia, nec mensurabile à mensura. Hæc conclusio est expressa D. Thomæ multis in locis 2. contra gentes capite 13. vbi in 2. ratione ita dicit: Duplex est modus, quo aliquid denominatiue prædicatur. Denominatur enim aliquid ab eo, quod est extra ipsum: sicut à loco 1. Conclu.

dicitur aliquid esse alicubi, & à tempore aliquando. Aliquid vero denominatur ab eo, quod inest, sicut ab albedine albus. A relatione verò non inuenitur aliquid denominari, quasi exterius existente, sed inhærente. Non enim denominatur aliquid pater, nisi à paternitate, quæ ei inest. Nó enim potest esse, quod relationes, quibus Deus ad creaturam refertur sint res aliquæ extra ipsum. Cum igitur ostensum sit, quod non sint in ipso realiter, & tamen dicuntur de Deo, relinquitur, quod ei solum attribuantur secundum intelligentiæ modum, ex eo, quod alia referuntur ad ipsum. Intellectus enim noster intelligendo aliquid referri ad alterum, eo intelligit relationem illius ad ipsum, quamuis secundum rem quandoque non referatur. Et Ferrariensis super istum locum optimè explicat rationem D. Thomæ. Probatur conclusio: Impossibile est vnam formam dare duos effectus formales distinctos, & oppositos: sed scientia & scibile, dominus & seruus, creator & creatura dicũtur rationes formales distinctas & oppositas: ergo non possunt formaliter ab eadem prouenire forma. Maior patet: quia cum forma habeat vnam solum essentiam, solum vnum effectum formalem potest dare, & non plures oppositos. Maximè, quia effectus formalis non est aliud, quam forma communicata subiecto: igitur non potest causare opposita. Sed minor patet: quia alia est ratio creatoris & creaturæ, scientiæ & scibilis. Dices, quod est in scientia duplex relatio, vna, qua scientia dicitur, & alia, qua denominatur extrinsecè scibile tale. Sed hoc est falsum: quia illa relatio, qua scibile dicitur tale existens in scientia, à quo fuit causata, vel quod habuit fundamentum: profectò nullum: & ita est imaginaria. Et præterea: quia cum debeat esse terminus formalis alterius relationis nó potest esse in eodem subiecto, vbi est sua opposita relatio, sed debet esse in alio. Præterea, esse relatiuum est ordinari ad aliud: ergo in ipso qui ordinatur, debet esse talis ordo: sed iste ordo est relatio: ergo in illo relatio esse debet. Impossibile enim est, quod aliquid ordinetur ad aliud, nisi habeat in se ordinem: & cum scibile ordinetur ad aliud, vt ad oppositum debet habere in se oppositum ordinè. Præterea, impossibile est, quod pater denominetur à filiatione, aut filiatio à paternitate: quia specie differunt istæ relationes: sed scibile & scientia plus quam specie differunt, & idem de creatore & creatura, de mensura & mensurabili: ergo impossibile est, quod vnũ denominetur à forma alterius formaliter & realiter.

2. Conclu. Secunda conclusio: Relatio vni s relatiui tertij generis bene potest esse fundamentum & causa, vt aliud dicatur tale fundamentaliter, vt relatio creaturæ potest esse fundamentum, quare Deus dicatur Dominus, & relatio scientiæ, quare dicatur aliquid scibile. Hanc conclusionem habet D. Thomas in locis adductis in 4. argumento. Nam quando dicit: Nec est inconueniẽs, quod à relationibus realiter existentibus in re dominus denominetur intelligitur fundamentaliter. Et cum dicit: Tamen secundum quod cointelliguntur per intellectum nostrum oppositæ relationes in Deo, loquitur de forma, secundum quã Deus dicitur dominus, quæ est relatio rationis dominij. Et cum subdit: Vt sic Deus dicatur relatiue ad creaturã, quia creatura refertur ad ipsum, explicat fundamentum. Itaque fundamẽtaliter Deus dicitur dominus ex eo, quod creatura sibi subiecta est, & Deus habet potẽtiam gubernatiuam ipsius, formaliter vero ex relatione dominij. Sicut dicimus, quod paries dicitur visus fundamentaliter ex visione, formaliter ex relatione visi, quæ consurgit ex visione, tanquam ex fundamento. Vide Ferrariẽsem supra dicto capite 13. libri. 2. contra gentes, qui optime hoc explicat. Et probatur conclusio præterea: Nam ex eo, quod creatura referatur ad creatorem intellectus potest concipere Deum, vt id ad quod dicitur creatura, & referre Deum ad creaturam: ergo tũc fundat huiusmodi relationem in respectu, quem dicit creatura ad ipsum. Sicut enim ex eo quod paries videtur, refertur ad potentiam per intellectum, vt aliquid visum ab illa: & illud esse visum fundatur in respectu transcendentali visionis ad parietem: eodem modo fundatur respectus ille rationis in Deo in respectu realis creaturæ ad Deum ipsum. Et non sufficeret quodcunque aliud fundamentum, vt Deus diceretur Dominus nisi creatura respiceret Deum. Et ratione huius dicitur realiter dominus, & est realiter dominus seclusa operatione intellectus, nõ quidẽ à forma reali, sed à fundamẽto reali: Idest, est reale fundamentũ dominij in creatura, quod sufficit, vt Deus dicatur realiter Dõs seclusa operatione intellectus, licet alij explicent hoc alio modo, quod Deus dicitur realiter dõs, idest, denominatur à relatione dominij, seclusa operatione intellectus, quæ est realiter in suo fundamento & causa. Non autem assentior opinioni illorum, qui dicunt relationem dominij esse formaliter, quia est fundamentum. De quo libro 2. satis dictum est.

Ad primum dicemus statim cum tractemus de proprietatibus relatiuorum. Ad 1. arg.

Ad secundum iam diximus supra, quod vsque dum fit relatio illa formaliter per operationem intellectus creatura non terminatur formaliter, nec habet terminum formalẽ, sed materialem tantum. Ad 2. arg.

Ad tertium respondetur, quod illa differẽtia attenditur penes fundamenta. Ita que in re liquis Ad 3. arg.

liquis relatiuis est ex vtraque parte aliquod fundamentum, ratione cuius vnum ordinatur ad aliud per relationes fundatas in illis. In relatiuis verò tertij ordinis nihil reale est ex parte alterius extremi. Et ita fundamentum vt referatur Deus ad creaturam, & secundũ quod ordinetur ad illã, nullo modo est in Deo, sed in creatura, inqua est relatio: sicut vt paries dicatur visus nullo modo est fundamentum in ipso, sed in potentia visiua videntè parietem.

Ad 4. arg. Ad quartum respondetur ex secunda conclusione, quod potius est pro nobis.

Ad 5. arg. Ad quintum respondetur, quod alterum relatiuum in relatiuis tertij generis, non est relatiuum reale formaliter: & ita non numeratur, vt aliquid pertinens simpliciter ad genus relationis: sed numeratur, vt terminus pertinentis simpliciter ad hoc genus, cuius modi est relatio scientiæ in ratione mensurati & cętera.

Ad 3. arg. Ad sextum respondetur, quod ista tria genera relationum pertinent ad prædicamentũ relationis, & considerantur à metaphysico perse quãtum ad relationes reales, quas includunt. Quando verò ex altero extremo est rationis relatio, non consideratur perse à metaphysico sed in ordine ad ens reale, & non pertinet ad hoc prædicamentum, nisi reductiuè vt terminus relationis realis.

48 QVÆSTIO XXXVIII.

Vtrùm relatio distinguatur à suo fundamento.

1. Arg. ET probo, relationem non distingui à fundamento, tãquam res àre. Primo: Relatio aduenit alicui sine sui mutatione: ergo relatio non est entitas realiter à suo fundamento distincta. Antecedens patet: Nam me existente albo Hispaniæ, si alius homo fiat albus apud Indos, dicor illi similis per hoc solũ, quod alius est albus: ergo non mutor. Consequentia patet: nam si relatio est entitas realiter distincta à fundamento, ex necessitate mutaretur, quia noua entitas ex necessitate aduenit cũ mutatione subiecti, cui inest.

2. Arg. Secundo sequitur, quod si relatio realiter distinguitur à fundamento, quod existentibus Petro & Ioanne albis, possit Deus tollere ab illis similitudinem manentibus albis: hoc autem est falsum: ergo & illud, ex quo sequitur. Probatur maior: Nam omnem entitatem realiter distinctam ab alia, & quæ non est de essentia alterius potest Deus separare ab illa: vt patet in albedine, quam potest Deus separare à quantitate & in propria passione, quam itidem potest separare à subiecto. Minor probatur: quia tunc illa duo alba essent similia non minus quam modo, & sine similitudine, quod est impossibile: quia similes esse, est effectus similitudinis.

Tertio: Nam D. Thomas opusculo 48. de prædicamentis capite 2. expresse dicit, relationem non distingui realiter à fundamento in hæc verba: Cum autem dico, quod similitudo Sortis habet albedinem eius vt fundamentũ, non est intelligendum, quod similitudo Sortis sit aliqua res in Sorte alia ab ipsa albedine: sed solum est ipsa albedo, vt se habet ad albedinẽ Platonis, vt ad terminum: ergo ex sentẽtia D. Thomæ non est ponenda res alia distincta à fundamento, quæ sit relatio, sed eadem res, quæ est albedo, est relatio. 3. Argu.

Quarto: Album simile alteri non est magis compositum, quam solum album: ergo similitudo non est entitas realiter distincta ab albedine. Consequentia patet: quia si esset noua entitas faceret compositionẽ. Antecedẽs patet: nam idem est esse album altero existẽte albo, quod esse simile: non igitur est magis compositum. 4. Argu.

Præambula ad quæstionem.

IN hac re sunt variæ sentẽtiæ metaphysicorum, & logicorum. Okam in 1. d. 30. q. 1. & d. 31. q. 1. Gregorius d. 28. q. 2. articulo 2. citatur etiam AEgydius in eadẽ sententiam d. 26. q. 4. sed id non dicit, & Sylvester in conflato q. 28. dubio 1. Hervæus etiam distinctionem realem ponit, quare nó bene citatur pro hac opinione in 1. d. 30. articulo 1. & quolibeto. 7. q. 25. hęc sentẽtia asserit relationem nullo modo distingui inre aliqua distinctione actuali à suo fundamento. Et probatur ista sententia: quia sufficit ista distinctio rationis ad affirmandum & negãdum omnia, quæ de relatiuis & absolutis dicuntur: ergo. Et cõuincuntur etiam isti authores rationibus in principio factis. Huic sententię subscribit Suarez, & sine causa illam Thomistis & Diuo Thomæ imponit. Itaque inquit relationem esse rem absolutam: vt, verbi gratia, similitudinem esse albedinem non absolute sumptã, sed in ordine ad aliud. Albedo enim dicitur illa formalitas, vt qualificat subiectum, & eademmet formalitas relatio dicitur, vt respicit terminum, hoc est, aliam albedinem: & inter albedinem & similitudinem nulla est in re actualis distinctio, sed omnis prouenit à ratione.

Alia sententia est graúium metaphysicorũ, qui dicunt relationem & fundamẽtum distingui seclusa omni operatione intellectus actualiter, formaliter, realiter, non verò tanquam res àre. Ita que sunt duæ formalitates, relatio &

Universidad de Deusto
Biblioteca

& fundamentum, actu distinctæ, non, vt duæ res, vt albedo & nigredo, vt Petrus & Paulus: Sed sicut duæ essentiæ distinguuntur, quarum vna non est alia in re, & sunt duę formalitates, licet non sint duæ entitates. Ita asserit Soto q. vltima in prædicamento ad aliquid cõclusione 1. Et ad tertium argumentum. Vbi dicit: Decem genera rerum sunt decem rationes distinctæ entis seclusa operatione intellectus primo diuersæ, quia habent distinctas quidditatiuas diffinitiones, ratione quarum nullus de alio affirmatur in sensu formali. Et conuincitur ad hoc probandum argumentis factis in principio. Eandem sententiam sequi videtur Iauellus 5. Metaphysicæ q. 22.

Tertia opinio est Fonsecæ. 5. Metaphysicæ, qui capite 15. q. 2. docet relationem prædicamentalem distingui à fundamento formali distinctione, ita vt habeat proprium esse essentiæ, & existentiæ distinctum ab esse fundamenti, negat tamen illam distinctionem esse realem, sed nec rationis, sed mediam quandã distinctionem. Et meo iudicio nihil aliud vult dicere, quam Soto, licet Suarez illũ male intelligat, & sine causa impugnet, vt nouã docentem opinionem. Quia ipse existimat existentiam accidentis esse realiter eandem cũ existentia fundamenti, & essentiam similiter, sed formaliter distingui, quia alia ratio formalis est vtriusque, & in essentia & in existentia. Scotus autem suam ponit opinionem in 2. d. 1. q. 3. & 3. d. 8. q. 1. vbi dicit, relationes esse nduplici differentia. Aliæ sunt quę nullo modo separari possunt à suis fundamentis, vt relatio creaturæ, & aliæ huiusmodi. Aliæ sunt quæ separari possunt, vt relatio similitudinis, relatio paternitatis. Et istas asserit realiter distingui à suis fundamentis, ex eo, quod separari possunt. Alias dicit non distingui, quia inseparabiles sunt: nam si distinctæ essent separari possent.

Decisio quæstionis.

1. Conclu. PRima conclusio: Ignorãtia est maxima, & quæ totam prædicamentorum artem subuertit, asserere, relationem & fundamentum & tandem omnia prædicamenta nõ esse distincta à parte rei aliqua distinctione actuali, sed solum per operationem intellectus ita vt albedo, quatenus qualificat subiectum dicatur albedo; quatenus cõsideratur in ordine adterminũ dicatur similitudo. Primo: certum est esse decem rerum genera, seclusa omni operatione intellectus: ergo sunt decẽ formalitates, & essentiæ, seclusa omni operatione intellectus: ergo vna formalitas non est alia, alias falsum esset dicere; quod sunt 10. rerum genera. Illud enim verbũ, numerale 10. numerat ea, quæ distincta sunt in re, siquidem in re dicimus esse decem. Et confirmatur hæc ratio. Nam prædicamenta sunt primo diuersa: itaque hæc propositio; quantitas non est relatio, qualitas non est relatio, est immediata propositio, & per se nota: ergo quidditas & essentia substantiæ non est quidditas & essentia quantitatis seclusa operatione intellectus, sed diuersa: & sic in reliquis prædicamentis. Si ergo seclusa operatione intellectus sunt 10. quidditates primo diuersę: ergo & distinctæ actu, quia actu sunt primo diuersa. Maior enim separatio est in primo diuersis, quam in distinctis: quia illa sunt primo diuersa, quæ in nullo vniuoco conueniunt, & distincta conueniunt in aliquo vniuoco. Præterea: Formalitas relationis est actu seclusa operatione intellectus: nam non fit per operationem intellectus, & formalitas fundamenti eodem modo: & formalitas vna non est alia formalitas actu: ergo actu sunt distinctæ formalitates. Probatur minor: quia distinguuntur essentialiter, & sunt primo diuersa, & in diuersis prædicamẽtis existentia: ergo vna formalitas actu nõ est actu alia formalitas; alias essent actu in eodẽ prædicamento. Consequentia est euidens: nam sicut ista est bona consequentia, Petrus est actu ens, & Paulus est actu ens, & Petrus non est entitas, seu ens, quod est Paulus: ergo distinguitur entitatiue à Paulo: eodem modo valet, hęc formalitas relationis est actu, & hęc formalitas fundamenti est actu, & hæc formalitas actu non est actu alia: quia habent distinctas diffinitiones: ergo actu est distincta. Et loquimur in his omnibus seclusa operatione intellectus, tam in antecedenti, quam in consequenti, quia est similis formæ, vtraque consequẽtia. Forsitan negabũt consequentiã, quia disputandi artem parum callent. Sed quid faciemus illis? Præterea stultũ est asserere, albedinem esse nigredinem formaliter, & non distingui formaliter. Nec potest aliquis dicere eandem qualitatem, vt congregat visum esse nigredinem, vt verò disgregat esse albedinẽ, & quod à parte rei seclusa operatione intellectus sunt eadem formalitas: ergo. Et dicere formalitatem relationis esse formalitatem fundamenti: quia magis differunt fundamentum, & relatio, quam albedo & nigredo, quia sunt in diuersis prædicamentis. Et idem argumentum fieri potest de quantitate & colore. Præterea; Alio genere distinctionis distinguũtur prædicamenta, quam attributa diuina, quia propter suam infinitatẽ attributa diuina sunt idem formaliter, & hoc non concedimus in creaturis, quod iustitia sit sapientia, quia sunt formæ limitatæ, & diuisæ: ergo nec est concedendum formalitatem relationis & formalitatem fundamẽti seclusa operatione intellectus actu esse eandem formalitatem: quia etiam sunt formæ limitatæ & in diuersis existentes

prædicamentis. Præterea. Diuersorum generum & non subalternatim positorum, diuersę sunt differentiæ: & consequenter, si non sint subalternatim posita, diuersa sunt etiam genera: & hoc actu & seclusa operatione intellectus: ergo essentiæ sunt diuersæ actu, & seclusa operatione intellectus: ergo est distinctæ actu. Præterea inquiro, an albedo quatenus talis, & relatio, vt sic habeant eandem differentiam cum relatione. Et si dicas, quod sic, est contra Aristotelem & veritatem, quia cum non sint subalternatim posita, sed in diuersis prædicamentis, debent habere diuersas differentias, & cum sint primo diuersa, diuersa genera debent habere, & hoc totum actu: ergo actu sunt diuersæ essentiæ: ergo plures essentiæ: ergo distinctæ essentiæ actu. Et hæc est mihi demonstratio. Nam quid est actu esse essentias & formas distinctas seclusa operatione intellectus, nisi seclusa operatione intellectus actu differentias & genera vnius distinctæ esse, à differentijs & generibus alterius? Et iste est comunis sensus grauium logicorũ, & metaphysicorum. Et nisi vnus aut alter nõ sentit oppositum. Præterea ad albedinem seclusa operatione intellectus est per se motus, non verò ad relationem seclusa operatione intellectus: ergo distincta formalitas est vna ab alia seclusa operatione intellectus. Probatur consequentia: alias motus physicus eodẽ modo ad albedinem & relationem terminaretur. Præterea, hæc consequentia est bona, intendi tur albedo: ergo intenditur qualitas. Et hæc consequentia est mala, intẽditur albedo: ergo intenditur similitudo, & variatur appellatio: ergo signum est, quod distinctio realis est inter albedinem & similitudinem: quæ non est inter albedinem, & qualitatem. Præterea, ens dicitur analogice de decem prædicamentis, decem distinctis conceptibus, non solum formalibus, sed obiectiuis, quæ inter se proportionalitatem habent: ergo impossibile est, quod sit eadem formalitas à parte rei actu fundamẽti & relationis: alias nõ essent analoga proportionalitatis: quia ista ex necessitate consistit inter duo, quæ habent proportionem ad inuicem vt sicut se habet hoc ad hoc ita illud. Et analogia ista est seclusa operatione intellectus: ergo analogata sunt seclusa operatione, intellectus, & sunt distincta & proportionata: quia nisi distincta sint proportionata esse non possunt. Præterea decem sunt modi diuisiui entis: ergo faciunt decem rationes diuersas: & illi modi sunt distincti actu secluso intellectu, quia sunt & vnus non est alius: ergo res constitutæ per illos etiam sunt distinctæ actu seclusa intellectus operatione. Vide D. Thomam lib. 5. Metaphysicæ lectione 10. Præterea, ratio formalis relationis & fundamẽti sunt opposita: ergo distincta; quia impossibile est aliqua esse opposita, sine distinctione: & cum oppositionẽ habeat à parte rei, habet à parte rei distinctionem. Quod sunt opposita formaliter, probatur, quia ratio vni. & diffinitio non est alterius, nec esse potest. Vltimo ipse Suarez disputatio 7. sectione 1. numero 16. aperte asserit dari distinctionem actualem in rebus ex natura rei, & ante operationem intellectus, quæ non sit tanta, quanta sit inter duas entitates omnino distinctas. Sed profecto magis differunt & distinguũtur prędicamenta, quam res & modus rei: ergo si inter rem & modum rei est realis distinctio, secũdum ipsum ibidem ponenda erit realis distinctio inter rationes formales prædicamentales, & nõ solum per rationem actualiter debet fieri.

Ex his rationibus sequitur saltim debere esse distincta realiter formaliter fundamentum & relatio, quia distinguũtur à parte rei actualiter: ergo ad minus hoc genere distinctionis realis debent distingui, quod distinctionem realem formalem vocamus.

Secunda conclusio: Fundamentum & relatio distinguuntur tanquam res à re: itaque est alia entitas, & res alia fundamentum, & alia res relatio. Hanc conclusionem existimo esse D. Thomæ 1. p. q. 28. articulo 2. ad. 2. vbi sic dicit, Ad secundum dicendum, quod sicut in rebus creatis in illo, quod dicitur relatiue, nõ solum est inuenire respectum ad alterum, sed etiam aliquid absolutum, ita in Deo. Sed tamẽ aliter & aliter. Nam id, quod inuenitur in creatura præter id, quod continetur sub significatione nominis relatiui est alia res: in Deo autem non est alia res, sed vna, & eadem. Quid clarius dici potuit. Id quod significat nomen relatiuum in creaturis, verbi gratia, pater est relatio paternitatis in concreto & paternitas significat paternitatem in abstracto. Et hoc nomen pater non significat qualitatem: ergo cum potentia generatiua sit qualitas, & non significata nomine paternitatis, est alia res à relatione, significata nomine relatiuo: ergo realiter distincta tanquã res à re. Illud enim relatiuum alia, est relatiuum diuersitatis, & additum rei significat realem distinctionem. Præterea D. Thomas dicit, quod relatiuum & absolutum sunt alia, & alia res: ergo dicit, quod sunt realiter distincta, vt res distinguitur à re. Præterea D. Thomas de pontentia q. 8. articulo 2. ad. 1. asserit, nullam substantiam ingenere posse esse idem realiter, quod relatio: sed aliqua substantia fundat relationem: ergo illa substantia realiter distinguitur à relatione. Nec est intelligibile, quod eadem res sit substantia, & accidens formaliter realiter distincta: quia omnis substantia est prius natura accidenti, & ita debet esse causa eius vt. 7. dicitur: qua propter debet esse realiter

2. Conclu.

distincta à substãtia tanquam res à re. Omnis enim causa efficiẽs (nam de hac loquimur) realiter, tamquam res à re, distinguitur à suo effectu. Et quod aliqua relatio fundetur in substantia, supra ostensum fuit, & asserit D. Thomas q. 28. articulo 2. & patet de relatione creationis passiuæ, quæ fundatur in essentia creaturæ. Sed ipsa relatio creaturæ se ipsa refertur ad Deum, & non per aliam, ne detur in infinitum abitio. Præterea, istę relationes creatæ sunt accidentia essentialiter, quia ponũtur inprædicamento relationis, quod est prædicamentum accidentium relatiuorum: sed proprium esse accidentium est in esse: ergo hæc accidentia relatiua insunt substantijs: ergo realiter, tanquam res à re, ab illis distinguntur. Probatur consequentia: quia in esse accidentis, seu in existentia accidentis realiter distinguitur ab existentia substantiæ; vt patet in sacramento Eucharistiæ, vbi manent accidentia in sua existentia, & non manet existentia substantiæ vllo modo, nihil enim panis remanet facta cõsecratione. Nam per esse perse seu per existentiam substantiæ, quæ facit existens per se, non possunt habere esse accidentia, quæ inhærent, nec realiter nec formaliter: quia esse substantiæ est adequatus actus ipsius entis per se, & ita non potest dare esse accidenti. Præterea D. Thomas in. 3. d. 33. q. 1. articulo. 1. dicit, quod relationes insunt subiectis, & faciunt compositionem cum illis: ergo realiter tanquam res à re distinguũtur: alias non possent compositionem inhærendo facere. Præterea, essentia relationis est distincta ab essentia fundamenti, vt in prima conclusione dictum fuit: ergo inhærentia accidentis relatiui est distincta ab inhærentia actuali accidentis absoluti, quia essentia correspondet existentiæ, vt potentia proprio actui, & sicut potentię sunt distinctæ, & actus: ergo distinguuntur tanquam res à re, siquidem habent proprias essentias & existentias realiter distinctas. Dices quod distinguũtur essentiæ, & existentiæ realiter formaliter, & non realiter, tanquam res à re. Contra: nam existentia distinguitur ab essentia, tanquam res à re, quia participãs & participatum realiter tanquam res à re distinguũtur: ergo essentia relationis, & sua inexistentia realiter, tanquam res à re, distinguuntur; & idem de essentia fundamenti & eius existentia. Et istæ duæ essentiæ & existentiæ non habent vnde identificentur: ergo manẽt omnino distincta, sicut albedo & nigredo. Nam quod sit vnum fundamentum alterius non facit identitatem; quin potius arguit diuersitatem, quando quidem fundamentum est causa per resultantiam relationis, & causat illam posito extremo alio. Præterea: Relatio identitatis specificæ, quæ est in hoc pane & isto pane qui conficratur, quando fit consecratio, non uertuntur in corpus Christi quia solus panis conuertitur, nec similiter existentia illius relationis: ergo aliquid est realiter tanquam res à re distinctum à substantia: quia aliàs non posset intelligi, si idem erat, quin conuerteretur cum substantia panis. Præterea, vt dicitur 12. Metaphysicæ, quod libet prædicamentum habet sua principia propria: alia enim principia sunt substantiæ, alia relationis, alia qualitatis, & realiter distincta principia, & cuilibet correspondet propria potentia in substantia, & propria priuatio: ergo sunt distincta realiter, tanquam res à re. Exquo sequitur, quod ea, quæ distinguuntur modaliter etiam distinguntur realiter: quia modus aliud esse habet proprium & aliam modirationem, quæ per illud esse determinatur.

Dissoluuntur argumenta.

AD argumenta in oppositum respondetur, quod duplex est mutatio. Alia est physica, quæ fit per motum physicum, seu mutationem physicam, per alterationem, per augmentationem, per motum, localem, & per generationem. Et hæc mutatio non terminatur ad relationem, quia alteratio ad qualitatẽ, generatio ad substantiam, augmentatio ad quantitatem, & latio ad vbi terminatur. Alia est mutatio metaphysica, quæ terminatur ad productionem alicuius rei, quæcunque sit illa relatio: ergo aduenit subiecto permutationem metaphysicam, non vero permutationẽ physicam. Et de hoc iam supra dictum est. Secundo respondetur, quod primo & per se mutatio physica terminatur ad supradictum, secũdario ad relationem, & ita aduenit subiecto, sine sui mutatione, qua primo & per se terminetur ad relationem, non quæ secundario. Et qui produxit fundamentum, est causa relationis, & mutatio, per quam fuit productum fundamentum, est causa productionis relationis, posito termino. Et quod relatio adueniat ex necessitate cum mutatione metaphysica patet. Quia si Deo aduenirет ex tempore aliqua relatio, procul dubio mutaretur, quia illa relatio, vel est Deus vel non. Si est Deus, ergo iã Deo aduenit ex tempore aliquid quod sit infinitum, quod antea non habebat. Si non est Deus; ergo iam Deo aduenit aliquod accidẽs extrinsecum, & sic esset in potentia ad vtrumque; quapropter aduenientę hoc compleretur potentia, & mutaretur. Vide aliam solutionem in Caietano. Et quando dicit, quod relatio erat in fundamento incompletè, non volebat dicere, quod esset pars illius, & pars postea aduenirет, hoc est, quod esset secundum, in, in subiecto & aduenirет posito termino ad, relationis. Quia cũ relatio sit entitas simplex, non

Ad 1. arg.

non potest secũdum partes produci. Sed vult dicere, quod erat relatio secũdum esse incompletum in fundamento, hoc est causaliter, & postea adueniente termino completur, idest est secundum actu. Esse in causa vocatur esse incompletum. Et exemplum adductum ex D. Thoma de potentia q. 7. articulo. 9. ad. 7. de actione hoc confirmat. Nam si sit ignis, & non sit combustibile, non esset actio formaliter: esset tamen causaliter: formaliter verò esset posito combustibili & applicato, quia tam relatio, quam actio completè, & formaliter tollitur subiato extrinseco.

Ad 2. arg. Ad secundum respondetur, nec improbabiliter, quod posset Deus à duobus albis tollere relationes similitudinis & impedire concursum fundamentorum, ne illas producerẽt, & tunc duæ albedines non essent formaliter similes, sed fundamentaliter, quia deficit forma faciens simile formaliter. Nam sicut duo alba modò per albedines non sunt formaliter similes, sed per superadditam relationem eodem modo esset tunc. Et idem de omnibus relationibus dicendum esset. Secundo respondetur, quod hic mutauit sententiam in 1. p. & aduersarij sciant, vltimam D. Thomæ voluntatem in summa theologię esse explicatam. & per hoc patet ad. 3.

Ad 3. arg.

Ad 4. arg. Ad quartum respondetur: album simile formaliter magis compositum esse, quam album solum, quia superadditur illi entitas quædam Metaphysica cum proprio esse distinctum. Et ita ex ista forma, & subiecto resultat esse relatiui, quod ante non erat ante aduentũ formæ relatiuæ. Et ex his patet, quam faliæ aliæ statuuntur sententiæ.

44

QVÆSTIO XXXIX.

Vtrùm proprietates relatiuorum sint recte ab Aristotele asignatæ.

Prima proprietas relatiuorũ.

PRIMA proprietas relatiuorum est, quod relatiua habent contrarium: nam virtuti contrariatur vitium, & scientia ignorantiæ prauæ dispositionis, & tamen vtrumque est ad aliquid. Hæc autem proprietas non conuenit omnibus relatiuis. Hanc proprietatem explicat optime Caietanus competere relatiuis aliquo modo, non vt relatiua sunt, sed ratione fundamenti, seu illius, quod supponunt. Nam relatio, quam scientia ad scibile dicit in ratione mensurati non habet contrarium; & idem est de relatione, quæ potest fundari in virtute in ordine ad vitium: nam potest ibi fundari relatio diuersitatis specificæ; sed tamen extrema, quæ denominantur relatiua vt scientia & virtus contrarietatem habent. Nam illud, cuius totum suum esse est ad aliud, oppositum habere potest, non verò contrarium, vt supra dixi præcedenti prædicamento. Duplum autem, & subduplum nec ratione relationis, nec ratione quantitatis contrarietatem habent. Alia explicatio est Caietani, quod relatiua secundum dici aliqua possunt habere contrariũ, nõ verò omnia, relatiua vero secundũ esse nulla possunt habere cõtrarium, quia in eodẽ subiecto, relationes specie differentes cõpatiũtur. Et voluit Arist. hanc proprietatẽ assignare, vt perfectiorem notitiã relationum haberemus, quando quidem cognoscimus etiam proprietates eorum fundamẽtorum, & extremorum, quæ ad relationem cognoscendam maxime conducunt, vel quia cognita natura relatiuorum secundum dici, quorum aliqua habent contrarium, & relatiua secundum esse non, perfectiorem notitiam relatiuorum secundum esse haberemus. Nam cognitio proprietatum conducit ad cognitionem, quod quid est. Denique hæc est proprietas qualitatis. Et quia relatio fundatur in qualitate vt habet rationem vnitatis, ideò hæc dicitur proprietas relatiuorum, quia nec omni, & soli & semper conuenit: nec conuenit soli & non omni, nec conuenit soli & omni, & non semper. Qualitatis autem est proprietas quarto modo. Vocatur autem ab Aristotele proprietas relatiuorum, idest, alicuius quod relationem fundat & illius est proprietas in quarto modo perfeitatis vel dicitur proprietas relatiuorum, quia suo tempore illa censebãtur relatiua, & reuera non erant, & Arist. retulit sui temporis sententiam & non probauit.

Secunda proprietas

Secunda proprietas est, quod relatiua magis & minus suscipiunt: simile enim, quod est relatiuũ, magis & minus dicitur, & inæquale magis & minus, cum vtrumq; sit relatiuũ, sed non conuenit omnibus; nam duplum & subduplum non suscipiunt magis & minus.

Sed dubiũ manet in hac proprietate, an relatio magis & minus suscipiat, an vero fundamentum relationis. Caietanus in hac proprietate dicit, quod suscipere magis & minus conuenit relatiuis, ratione fundamẽti, sed hoc contingit dupliciter. Vno modo, quod ex magis & minus in fundamento relationum dicatur magis & minus; vt summo calido aliquid dicitur magis simile, quatenus est magis calidũ. Alio modo quod ex aliqua varietate, seu alterationefundamenti relatiuum dicatur magis & minus. Et hoc modo inæquale dicitur magis, & minus ex eo, quod quantum variatur secundum magis & minus. Sed aduertit Caietanus, quod suscipere magis & minus, accipitur logicè, idest, prædicatur cum hoc aduerbio, magis & minus; non quod in rei veritate relatio

Universidad de Deusto Biblioteca

relatio magis, aut minus intendatur. Et ita, sicut fundamentum prædicatur cum magis & minus, ita & relatio. Et si fundamentum & relatio physice non intendantur proprie, & magis & minus radicentur, semper in subiecto, vt patet in quantitate. Hæc est Caietani explicatio, mihi vero aliud occurrit, quod aliquid alteri potest dici simile dupliciter. Vno modo in forma, seu in qualitate. Et hęc relatio fundatur in vnitate qualitatis; & semper est eadem: nec ratione ipsius relationis ipsa suscipit magis & minus: quia respectus ad terminum consistit in indiuisibili. Si enim respicit terminum, qui sit idem in qualitate dicitur simile: si vero nõ respicit, nõ dicitur simile. Sed si hæc relatio dicitur suscipere magis & minus, est ratione sui fundamenti: ita quod fundamentum suscipit magis & minus, & hoc non se extendit ad relationem. Et dicitur qualitas magis similis alteri fundamẽtaliter, quia magis accedit ad perfectionem alterius, & ad gradus alterius & ad radicationẽ eius in subiecto. Alio modo aliquid dicitur simile alteri, non in forma qualitatis, sed in gradibus qualitatis. Et ista relatio non conuenit albedini, quando non æquat alteram in gradibus: sicut ternarius non est similis quaternario, quia nõ adæquat illum in vnitatibus. Et hæc relatio non ratione sui, nec ratione fundamenti suscipit magis & minus, quia eius subiectum consistit in indiuisibili: sicut nũmerus in indiuisibili consistit. Vnde bene potest eadem qualitas esse similis alteri, seu aliquid esse simile alteri in qualitate, & nõ in gradibus seu perfectione ipsius qualitatis: & ita habebit relationem fundatam in vnitate qualitatis, & non relationem fundatam in graduatione numerica, seu in numero graduum. Sed contra, nam ista relatio æqualitatis in gradibus non habet fundamentum reale: ergo non est realis. Probatur antecedens; quia illi gradus in albedine secundum D. Thomam non dantur: non enim fit intentio per additionem gradus ad gradum. Respondetur, quod illa perfectio maior in albedinẽ, qua assimilatur alteri albedini, datur, quę fit per maiorem radicationem in subiecto, & hoc sufficit, vt detur ista relatio fundata in æqualitate graduum; nam hanc perfectionem gradum appellamus.

3. *Proprietas.* Tertia proprietas relatiuorum est, quod dicantur ad conuertentiam. Nota ex Caietano & ex magno Alberto, quod conuertentia cõsistit in mutuo aliquorum respectu, & ideo est passio relatiuorum. Nam relatiuum dici ad conuertentiam est ipsum ita dici ad aliud, quod conuertat aliud ad dicendum adse. Dominus dicitur ad conuertentiam serui, quia seruum conuertit, vt dicatur domini seruus, & similiter est ex parte serui. Et differt à conuertibilitate, quia conuertibilitas consistit in mutua consequutione terminorum, vt risibile & homo, vt habes ex 1. Topicorum. Ista autem proprietas conuenit etiam relatiuis secũdum dici & non solum secundum esse, vt pater in ala & alatum. Et conuenit etiam relatiuis rationis vt patet in genere & specie, & cõuenit relatiuis non mutuis, vt patet in mensura & mensurabili, & relatiuis secundum dici ex vna parte, & quæ ex alia sunt relatiua secũdum esse, licet rationis, vt scientia & scibile. Nam scibile formaliter aliquid rationis est, sicut esse visum. Est autem proprietas quarto modo, si conuertentia sumatur secundum formas relatiuas. Solum autem isto modo relatiua secundum esse possunt dici ad conuertentiam: vt pater est filij pater, filius est patris filius. Et secundum hanc rationem videtur à Caietano dici, hanc esse veram relatiuorum proprietatem. Per hanc autem proprietatem, horum relatiuorum naturam cognoscimus aliqualiter.

Quarta proprietas relatiuorum est, quod relatiua sint simul natura. Et habet ista proprietas magnam difficultatem, & argumentor cõtra illam. Primo: Scientia & scibile sunt correlatiua, & tamen non sunt simul natura: ergo. Maior patet ex Aristotele in hoc capite: minor probatur: quia scibile prius est, quam sciẽtia. Nam quadratura circuli est prior, quam scientia: quia illa modo est scibilis, & non est inuenta scientia, quæ circulum quadret: ergo. Dices, quod scibile in actu est simul cum sciẽtia in actu, & scibile in potentia cum scientia in potentia, & ita quadratura circuli scibilis est, idest, potest sciri, non tamen est scita, & sicut potest sciri ita potest esse scientia; Quapropter scientia in potentia, Et scibile in potẽtia, sunt simul natura, non vero sciẽtia in actu & scibile in potentia. Contra: nam scientia in actu est prius quam scibile in actu: ergo solutio nulla. Probatur antecedẽs: quia scibile actu loquendo de illo in ratione scibilis, est aliquid rationis; esse enim scibile actu est habere relationem rationis ex eo, quod scientia terminatur ad ipsum: sed scientia in actu est prior illo, vt sic: ergo. Probatur minor: quia illa relatio est aliquid rationis, & scientia est aliquid reale, & fundatur illa relatio in scientia: ergo sciẽtia est prius natura sicut ens reale prius est ente rationis. Si autem sit sermo de re, quę est scibilis, hæc posterior est, vt cõstat scientia: quia res, quæ est homo prior est scientia de ipso habita. Et hoc argumentum fit etiam de sensibili & sensu, de domino & seruo, creatore & creatura. Nam creatura formaliter, vt relatiũ est, est aliquid reale & relatio creatoris & dominii, est aliquid rationis: & non habet esse seclusa operatione intellectus. Et cum relatio realis habeat esse seclusa eadem operatione, & non relatio rationis, prius erit relatio realis, quam

5. *Proprietas.*

1. *Arg.*

quã rationis, & sic nõ erũt simul natura: maxime, quia relatio dominij fundatur in relatione creaturæ terminata ad Deum: ergo prius est fundamentum re fundata & ita non sunt simul. Et idem argumentum fieri potest de relatione generis & speciei. Quia quãdo abstrahitur natura humana ab indiuiduis est species: & tunc non est genus, quia non est abstracta natura animalis ab speciebus: & tamen sunt correlatiua genus & species & non simul natura: ergo hæc proprietas malè est assignata.

2. *Argu.* Secundo: Nam causa & effectus sunt relatiua, & non sunt simul natura: ergo. Probatur minor: quia causa prior est effectu, & producit illũ, & est impossibile, quod causa & effectus simul sint natura. Nam vna conditio ad hoc, quod aliquid sit simul natura cum alio est, vt non sit causa. Et idem argumentum est de relatione prioris & posterioris, quę non possunt esse simul.

3. *Argu.* Tertio: Nam hæc proprietas conuenit relatiuis, secundum dici & secundum esse: ergo non est proprietas illorum. Consequentia patet, quia quando aliqua proprietas conuenit pluribus debet competere ratione alicuius inuenti in illis, & in relatiuo secundum dici, & secundùm esse nihil potest reperiri commune, quod sit relatiuum; quia alterum illorum est absolutum. Antecedens primum probatur: quia scientia est relatiuum secundum dici, & Aristoteles asserit illi competere hanc proprietatem. Respondetur, quod Aristoteles loquitur de relatiuis formaliter sumptis, & realibus. Et ista si sunt realia relatiua, & secundum esse, & formaliter sumantur non pro rebus relatiuis, sed pro relationibus, certum est quod sunt simul natura, quia vno posito aliud ponitur, & interempto vno aliud interimitur, & neutrum causa est alterius. Et ita explicata proprietate omni in vniuersum conuenit relatiuo reali, etiam infinito. Et hoc verissimum est, nec falsitatem aliquam includit. Et vt hæc explicatio in vniuersum verum habeat, addendum est, quod quando ista relatiua ex vna parte sunt realia, & ex altera parte rationis, siue sint realia secundum dici, vt scientia, siue secundum esse, vt mensuratum ad mensuram, intelligendum est, quod sint simul natura, si ex illa parte, qua relatiua sunt aliquid rationis sumatur relatiuum non formaliter sed fundamentaliter proxime. Ita que seclusa omni operatione intellectus scientia in actu, & scibile in actu, seu scitum, sunt simul natura: quia scientia est ad scitum, & scitum refertur ad scientiam, nec vnum potest esse vel prius alio, vel sine illo, sumendo scitũ pro illo, quod terminat scientiam, quod ex necessitate est relatiuum fundamẽtaliter proxime. Nam ex eo, quod scientia terminatur ad ens, verbi grãtia, est proximum fudamẽtũ, vt ens dicatur scitum, quia esse scitum formaliter est aliquid rationis, & fundamentaliter esse scitum, est terminare respectum transcendentalem scientiæ: sicut esse visum in parte formaliter est aliquid rationis, & fundamentaliter est respectus visionis versari circa partem. Eodem modo dicendum est de relatione creatoris ad creaturam, quia ista relatiua sunt simul natura modo explicato. Nam ex eo, quod Deus terminat relationem creaturæ est fundamẽtaliter proxime dominus: & hoc nec est prius natura, nec sine relatione creaturę esse potest. Et quando D. Thomas 1. p. q. 13. articulo 7. dicit ad considerandum, vtrum relatiua sint simul natura, vel non, non oportet cõsiderare ordinem rerum de quibus relatiua dicuntur, sed significationes ipsorum relatiuorum. Si enim vnum in sui intellectu claudat aliud, & è conuerso, tunc sunt simul natura sicut duplum & dimidiũ, & pater & filius & similia. Si autem vnum in sui intellectu claudat aliud, & non è contra, tunc non sunt simul natura; & hoc modo se habet scientia & scibile. Nam scibile dicitur secundum potentiam, scientia autem secundum habitum, vel secundum actum. Vnde scibile secundum modum suæ significationis præexistit scientiæ: sed si accipiatur scibile secundum actum, tunc est simul cum scientia secundum actum: nam scitum non est aliquid nisi sit eius scientia. Licet igitur Deus sit prior creaturis, quia tamen in significatione domini clauditur, quod habeat seruum; & è cõuerso ista duo relatiua dominus & seruus sunt simul natura. Vnde Deus non foit dominus antequam haberet creaturas sibi subiectas. Nec loquitur D. Thomas de relatione dominij formaliter, nec de relatione scibilis formaliter: quia ista in mea opinione, quæ est etiam D. Thomæ 1. p. q. 28. articulo 1. non est illa relatio formaliter, vsq; dum accedat operatio intellectus considerantis illam relationem in ordine ad terminum, sed loquitur de relatione fundamentaliter proxime, si est relationis relatio. Et si est realis loquitur formaliter, quia relatio rationis non habet esse formaliter solo proximo fundamẽto posito & realis suũ esse formale actuale habet posito proximo fundamento. Scibile vero in potentia non includit in suo significato formali nec in sua ratione formali scientiam in actu, sed in potentia; & ita non est correlatiuum scientiæ in actu, sed in potentia. Et quoniam hic modo dicendi mihi satisfacit, nolo alias adducere opiniones. Vide Caietanum in isto loco.

Ad argumenta contra istã proprietatẽ. Ad primum patet ex solutione adducta ex Diuo Thoma prima parte, quæstione 13. articulo septimo. quæ bene est aduertenda pro tota hac

Ad 1. arg.

hac materia intelligenda. Ad replicam patet etiam ex dictis in explicatione huius proprietatis, quod loquimur de scibili pro fundamẽto proximo, & de relatione scibilis, quatenus habet esse fundamentaliter proxime; non verò formaliter. Desimultate autem requisita in relationibus rationis, quæ sunt secundæ intentiones supra libro 2. & 3. actum est. Quãtũ enim est ex parte harum relationum simul resultarent, nisi exposcerent diuersos actus intellectus, vt sint formaliter.

Ad 2. arg. Ad secundum respondetur, quod causa & effectus dupliciter sumi possunt, vno modo pro materiali pro re, quæ est causa, alio modo formaliter pro relatione causæ & effectus. Si primo modo considerentur, causa prior est effectu: nam causa est, ad quam aliud sequitur. Si vero considerentur pro relatione causæ & effectus tunc sunt simul, quia nõ potest esse causa nisi sit effectus, non enim potest referri relatione causæ, quia effectus referatur relatione effectus: sicut res, quæ est pater prior est re, quæ est filius inhumanis formaliter tamen simul sunt. Et idem dicendum est de relatione prioris & posterioris: nam res, quæ est prior antecedit posteriorem: formaliter verò relatio prioris & posterioris simul sunt natura.

Ad 3. arg. Ad tertium respondetur; quod ista proprietas nõ cõsequitur rationẽ relatiui, vt abstrahit à transcendentali & prædicamentali: Vt patet ex D. Thoma vbi supra, qui dicit scientiam esse simul natura cum scibili, & tamen est relatiuum secundum dici: nec etiam conuenit omnibus relatiuis secundum dici, & ita illius superioris non est proprietas quarto modo, quia conuenit soli, sed non omni. Caietanum & Albertum vide in hac parte pro ampliori explicatione huius proprietatis.

Quinta proprietas. Quinta proprietas relatiuorum est, quod si quis diffinite nouit aliquid eorum, quæ sunt ad aliquid, diffinite etiam nouit & reliquum, vt si quis diffinite nouit, quod est duplum, & cuius duplum est mox diffinite nouit, aliàs nõ diffinitè nouit. Hanc proprietatẽ explicat Albertus & Auerres de cognitione quidditatiua. Si enim quis cognoscit quidditatiue essentiã patris, quæ est, quod totũ suũ esse sit ad filium: quidditatiuè nouit filium: quia filius est, cuius totum suum esse est ad patrem: quia cum relatiuum terminetur ad correlatiuum formaliter, si nouit diffinitè, quid est pater consequenter cognouit quid est filius. Vbi vides contra Valquez quem suprà adduximus Aristotelem tenere relatiuum terminari ad relatiuum, quia dicit, quod qui nouit duplum cognoscit subduplum; et si non terminaretur ad illud. Non probat Aristoteles, quod cognoscit illud, ex eo, quod cognoscit duplum. Caietanus explicat hanc proprietatem non habere verum in relatiuis secundum dici: quia bene potest cognosci albedo, ad quam terminatur visio sine cognitione visionis: & caput potest sciri quod sit, & non sciri in particulari cuius sit caput. Nam etiam explicat supra dictam proprietatem, sic quod qui diffinite idest, in particulari nouit vnum relatum secundum esse, diffinite & in particulari nouit cuius sit relatiuum, quod in capite & manu non habet verum. De hac proprietate superius in hoc prædicamento egimus, dum de termino & de modo diffiniendi relatiuum ageremus. Et ideo non amplius de illo verbum facio. Ex dictis huc vsq; constat, quomodo sit constituendum hoc prædicamẽtum, vt prius ex generalissimo, & postmodũ ex relationibus fundatis super illa tria fundamẽta accipiendo reales relationes, & sic procedere vsque ad indiuidua.

Nota in fine huius quæstionis ex D. Thoma, 5. in fine lectionis 15. quod tribus modis aliqua dicuntur ad aliquid, propter hoc, quod sua genera sunt ad aliquid: vt medicina dicitur ad aliquid, quia scientia est ad aliquid. Dicitur enim medicina scientia sani & ægri, & ita scientia refertur ad hoc, quod est accidens eius, nam accidit scientiam referri ad sanum & ægrum. Secundo modo, quando aliqua abstracta dicũtur ad aliquid: propter hoc, quod sua concreta ad aliquid dicuntur: sicut æqualitas & similitudo ad aliquid dicuntur, quia simile & æquale ad aliquid dicuntur. Qualitas autem & similitudo secundum nomen non dicuntur ad aliquid, quia significantur per modum formæ & vt quo alia sunt talia. Tertio modo ad aliquid dicuntur quando subiectum est tale ratione accidentis; sicut homo vel album dicitur ad aliquid, quia vtrique accidit duplum esse. Hoc modo caput dicitur ad aliquid eo quod est pars. Circa primum modum nota, quod medicina non intelligitur dici ad aliquid, nisi ratione sui generis: quia si debet dici ad aliquid, est quia scientia. Et vocat Aristoteles sanum & ægrum accidens generis scientiæ. Et hac ratione vocatur hoc genus relatiuorum per accidens.

QVÆSTIO XL. 50

Vtrùm relatio realis dicat perfectionem aliquam.

PRO intelligentia huius quæstionis vide in D. Thoma libro 5. Metaphysic. lect. 16. quot modis aliquid dicatur perfectum. Et hæc quidem quæstio

quæstio in materia de Trinitate habet aliquid difficultatis, quam in præsenti disputare non licet. Sed solum aduertendum est loqui in præsenti de relationibus creatis realibus. Et respõdetur, relationem esse perfectionem. Et probatur: nam relatio est ens reale; quia ens reale diuiditur in decem prædicamenta: sed omne ens reale est bonum, quia bonum est passio entis realis: ergo relatio creata est bonum: bonũ autem & perfectum idem sunt: ergo relatio, si quidem bona est, etiam est perfecta aliqua perfectione, & sic dicit perfectionem. Præterea: Nam D. Thom. 1. Topicorum capite 6. dicit bonum conuerti cum ente, quod in decẽ prædicamenta diuiditur: ergo relatio bonũ quoddam est, & sic perfecta. Præterea: Relationem dici ad aliud non tollit, quin sit vere ens reale, & secundum meam opinionem realiter distinctum à fundamento: sed omne ens debet esse bonum, & conueniens: ergo & perfectũ. Præterea: Relationi nihil deest ex his, quæ ad suã naturam spectant: ergo est perfecta, probatur consequentia: quia isto modo secundum Aristotelem, vbi supra aliquid dicitur perfectum quia habeat ea, quæ ad suam naturam spectãt, nec ex his aliquid deficit. Præterea: Relatio est quoddam totum metaphysicum constitutum in recta linea prædicamentali: sed totum & perfectum sunt idem, vt dicitur 3. physicorum textu 64. ergo. Et huic veritati satisfaciet D. Thom. 1. p. q. 42. articulo 4. ad 2. Sed contra: nam sequitur, quod si homo perdat relationem, perdat perfectionem, & quod adueniat perfectio alicui sine sui mutatione, quod est absurdum. Acutissimus magister meus Frater Mancius de corpore Christi dicit relationẽ creatam non esse perfectionem: sed respondetur, quod non est inconueniens, quod aliqua perfectio mihi adueniat sine mutatione physica, cum metaphysica mutatione, & quod cum deperditur relatio deperdatur perfectio sicut cum deperditur quælibet alia entitas in diuinis etiam, relationes dicunt perfectionẽ: sed sicut sunt idem cum essentia diuina formaliter, & realiter, ita perfectio, quam dicunt est idem cum essentiæ diuinæ perfectione realiter & fomaliter. Et ita eadẽ perfectio & dignitas est in omnibus diuinis personis, sicut est eadem essentia, cui sit gloria in secula. Amen.

DE PRAEDICAMENTO qualitatis.

QVÆSTIO XLI.

In quo consistat ratio qualitatis, & an recte sit ab Aristotele tradita.

ARISTOTELES ita diffinit qualitatẽ: Qualitas est, secũdũ quam quales esse dicimur. Hæc diffinitio seu descriptio nulla est, quia non explicat essentiã qualitatis: hoc enim erat explicandum quid sit esse quales. Et argumẽtor sic:

1. argum. Omnis descriptio & diffinitio debet manifestare essentiã rei diffinitæ, sed ista nõ manifestat: ergo est nulla. Maior patet; quia datur innotescendi gratia, & est modus sciẽdi, qui est omnino alicuius ignoti manifestatiua. Minor probatur; quia quale & qualitas nõ differũt, nisi sicut abstractũ & cõcretũ: ergo dicẽdo, quod qualitas est, secũdũ quã quales esse dicimur, nullo pacto notificatur qualitas: quia quid sit esse quales, ita ignotum est, sicut est ignotum quid sit esse qualitas.

2. Argu. Secũdo. Hæc diffinitio cõuenit alteri à diffinito: ergo est nulla. Antecedẽs probatur: nã differentiæ substãtiali, & formæ substãtiali cõuenit hæc diffinitio: nã secundũ illas aliqui dicũtur quales: nã quærenti, quid est homo, respondetur animal: Et quale animal, respondetur rationale: ergo secũdũ rationalitatẽ homo dicitur qualis, & tamẽ nõ sunt differẽtiæ qualitates quia sunt in omni prædicamẽto reductiue, & non ponuntur in hoc prædicamento directe.

3. Argu. Tertio: Diffiniẽdo Arist. qualitatẽ, cõmisit circulũ: sed hic est maximus defectus, saltim in absolutis: ergo hæc diffinitio, est nulla. Maior patet: quia diffiniuit qualitatẽ per quale, & quale per qualitatẽ in textu 5. vbi dicit, quod quale est quod à qualitate denominatur. Minor probatur: quia debet dari diffinitio per notiora in absolutis, & hic non datur, aliàs idẽ respectu eiusdẽ esset notius & ignotius, quod est falsissimum.

4. Argu. Quarto: Si ratio qualitatis secũdũ D. Tho. 1. 2. q. 49. art. 2. in corpore, importat modum substãtiæ, sequitur, quod omne accidens sit qualitas: Hoc autem quis dicet? ergo non est eius quidditas & essentia esse modum substantiæ. Et ita male hoc dixit D. Thomas. Maior probatur: quia omne accidens est modus

Universidad de Deusto
Biblioteca

dus substantiæ, quia importat determinationem substantiæ secundum aliquam determinatam rationē; quia quantitas determinat substantiam in ordine ad extensionem: relatio secundum respectum ad aliud, actio in ordine ad aliquid, quod producitur, & sic in reliquis prædicamentis; nam omnia sunt determinationes, & affectiones substantiæ.

5. Argu. Quinto: Si qualitas, vt inquit D. Thomas 1.p.q.28.articulo 1. consistit in hoc, quod secundum propriam rationem est dispositio substantiæ, diuersa est ab essentia qualitatis: nam dispositio semper est quid inferius ad qualitatem; quia vna species qualitatis est habitus, vel dispositio: non ergo est eius ratio esse dispositionem. Ratio enim specierum non est ratio generalissimi, sed species illi addunt.

6. Argu. Sexto: Differētiæ accidentales prædicantur in quale accidentale, & tamen non pertinent ad hoc prædicamentum omnes, & secundum illas quales dicimur: male ergo diffinitur ita ab Aristotele in hoc prædicamento. Quod si dicas prædicari in quale, non vt accidētia, quæ consequūtur formam: qualitas autem prædicatur in quale, vt quid consequutum ad formā: contra: quia actio consequitur ad formam, & quod Petrus sit agens est differentia accidentalis, & prædicatur in quale, & tamen non est qualitas actio: ergo nec bene diffiniuit Aristoteles qualitatem, nec explicari potest in quo eius ratio consistat. Et ita asserit Oña quod ne sciuit Aristoteles, nec nos scimus eius rationem explicare, nec vllus explicuit. Sed profecto ipse nesciuit Suarez disputatione 42. sectione. 1. nō assentiēs explicationi D. Thomę dicit rationem qualitatis consistere in ornando substantiam intrinsece, & perficiendo illam, vt conuenienter affecta sit in suo esse, vel in virtute agēdi. Et in explicatione huius descriptionis plura falsa dicit, & prædicamentum habitus vocauit etiā ornatū quendā substantiæ. Sed quis non videat hæc friuola esse, nec in aliqua bona ratione aut graui authore fundata. Primo, quia rationem genericam qualitatis explicuit per eius species: nā qualitates, quæ afficiūt substantiā in ordine ad suum esse & naturā pertinēt ad primā specie qualitatis, vt patet ex D. Thoma. q.49. articulo 2. & ex Aristotele ibidem adducto. Quæ autem perficiunt illam, vt conuenienter affecta sit ad agendū, pertinet ad secundam vel tertiam speciē, & qualitates quartæ speciei, quę est forma, vel figura sunt dispositiones quantitatis immediate, & non substantiæ. Et quantitas in sui ratione nec dicit motum, nec bonum nec malum. Vnde substantia per illam, vt est quarta species nec perficitur vt bene sit disposita in se ad agendum, nec in suo esse. Item quia multæ sunt qualitates, quæ perse destruunt subiectū, & non perficiunt, vt infirmitas habitualis, calor excessiuus, qui est huius subiecti, in quo est qualitas, & habitus vitiorum & reliqua. Et nolo hęc latius prosequi, quia statim sequitur hæc doctrina.

Deciditurquæstio.

PRima conclusio: Optimo ordine Aristoteles post relationem egit de qualitate, antequam ageret de actione & passione. Probatur hæc conclusio: quia denominatio qualitatis est denominatio intrinseca, de nominatio verò actionis & passionis, & cæterorum prædicamentorum non semper est denominatio intrinseca, sed ferè semper est denominatio extrinseca: sed denominatio intrinseca prius afficit substantiam, quam denominatio extrinseca: ergo cum prædicamenta logicalia considerentur in ordine ad substantiam, optimo ordine prius egit de qualitate, quā de actione, & passione. Item: quia qualitas aliquando est principium actionis: ergo ex supra dictaratione ad iuncta ista, optimo processit Aristoteles ordine. Sed contra conclusionem sunt duo argumenta. Primum: nam Aristoteles 5. metaphysicæ prius egit de qualitate, quam de relatione: ergò hic non procedit bene siquidem inuertit ordinem. Respondetur, quod ibi considerabat prædicamēta, vt partes entis, & quia qualitas est perfectior relatione, prius egit de qualitate. Hic vero considerat prædicamenta, vt affectiones substantiæ; & quia relatio cōsequitur quantitatem, quæ primo loco ponenda est, egit statim post ipsam de relatione. Secundum argumentum: Qualitas aliquando est terminus actionis & passionis: ergo actio prior est, quam qualitas: & ita prius de illa fuit agendum. Respondetur, quod de qualitate & actione possumus loqui dupliciter, vno modo in particulari, alio modo à toto genere & formaliter. Si loquamur de illis in particulari non est inconueniens, quod detur hæc actio, siue hæc passio, quæ sit prior quam hæc qualitas Sed si loquamur de illis à toto genere & formaliter, semper est prior qualitas, quam actio: quia substantia non potest immediate per se ipsam sine media qualitate exercere aliquam actionem. Nam proprium est Dei operari per suam substantiam, & per potentias, quæ sunt sua essentia: sed ad hoc, quod creatura exerceat aliquam actionem, necessarium est, quod habeat aliquam aptitudinem, mediante qua exerceat talem actionem. Sed huius modi aptitudo proxima est qualitas, maxime, quia actiones physice formaliter loquendo, semper specificantur à qualitatibus: ergo in genere causæ finalis erant priores qualitates. Sed prima solutio est melior. Vide Diuum Thomam pro illa 1. par. q. 54. articulo

1. Conclu.

ticulo. 1. & sequētibus, vbi ex eo, quod actio est actualitas virtutis, sicut esse est actualitas essentiæ, infert angelum & creaturam quamlibet non esse suam operationē, quia quod non est actus purus, nō potest esse sua actualitas & consequēter nec suum esse. Et cum essentia importet ordinem ad esse, necessarium est ponere aliam potentiam distinctam ab essentia, qua ordinetur angelus ad operationem: quia potētiæ penes actus distinguūtur, & esse & operatio sunt distincta.

2. Conclu. Secunda conclusio: Conuenienter Aristoteles inscripsit hæc prædicamentū de qualitate & quali. Ratio est vna cōmunis, vt innueret, quod qualitates propriæ ponuntur in prædicamento, qualia verò reductiue, vt supra ex D. Thoma decidimus, ideò prius qualitatem: secundo verò loco qualem constituit. Præterea: quia apud antiquos philosophos, nō erat vnanimis sentētia in admittendo qualia. Nam quidam qualitatē admittebant alij qualia in prædicamentis. Et vt Aristoteles comprehenderet hæc omnia inscripsit de qualitate & quali. Tum etiam, quia licet aliqua qualia nomina habeant imposita, quibus significentur, non tamen omnes qualitates habēt nomina: & aliquādo qualitates habent nomina & nō qualia. Vt autem omnia & comprehenderet & significaret, dixit de qualitate & quali angēdum fore, Facile erit alias etiam congruentias inuenire.

3. Concl. Tertia conclusio: Sumendo qualitatem proprie, vt ad hoc prædicamentum pertinet (de quare vide Aristotelem 5. Metaphysicæ capite de quali) ratio propria & essentialis qualitatis duobus modis explicatur à D. Thom. Primus modus habetur 1. p. q. 28. articulo 2. vbi dicit, rationem qualitatis, vt est generalissimum habere duo, sicut & reliqua omnia genera accidentium. Alterum est ratio communis accidentis: & hoc est in esse subiecto; quia accidentis esse est in esse, intelligitur aptitudinaliter. Alterū est propria ipsius ratio, seu modus constitiuus huius prędicamēti, & determinatiuus accidētis. Et iste modus accipitur per ordinē ad subiectū: & est quod sit dispositio substantiæ. Vbi miro artificio naturā qualitatis explicuit. Et quia diffinitiones demonstrari nequēūt, sed explicari & declarari D. Th. cōsideranit in omnibus qualitatibus, quod propriū est illarū, & illo relicto assumpsit, quod est cōmune. Et hoc dixit esse qualitatis essentiā. Sicut si aliquis vellet colligere rationē animalis cōsideratis omnibus animalibus, & exclusis proprijs illorū, optime inferret id, quod remanet, rationem esse animalis, nimirū quod sit viuens sensibile, quia in hoc omnia animalia conueniunt, vt in primo prædicato & ratione inquantum talia. Et quia qualitatis species omnes conueniunt in hoc, quod subiectum dispo nunt, diuersimode tamen, vt videbimus in earum enumeratione. Diuus Thomas dixit, qualitatem esse dispositionem. Est autem dispositio in genere ordo habentis partes. Ordinare ergo substantiam in se ipsa, est propria ratio qualitatis, quod est disponere subiectum: ex quo postea ista dispositio seu qualitas determinatur ad suas species perdiuersum modum disponendi, & ordinandi, substantiam in se ipsa, & hoc est qualificare substantiam. Sicut enim ratio relationis propria constitutiua prædicamenti relationis est ad, reale, ex quo tanquam ex modo determinatiuo entis & ente resultat ratio relationis, eodem modo ex ente & modo, qui est dispositio, resultat ratio completa qualitatis. Hanc eandem essentiam qualitatis explicat secundo modo idem angelicus doctor 1.2.q. 49. articulo 2. in corpore in hunc modum, vbi dicit, quod qualitas propriè importat modum substantiæ. Modus autem est, quem mensura præfigit, vnde importat quandam determinationem secundum aliquam mēsuram. Vnde sicut id secundum quod determinatur potentia subiecti secundum esse accidentale, dicitur qualitas accidētalis, quæ est etiam quædam differentia, vt patet per philosophū 5. Metaphysicæ. Ex hac authoritate colligitur, qualitatem esse modum quendam substantiæ, non prout modus distinguitur ab entitate, sed prout dicit ens modificantem, & modum præbentem potentiæ subiecti, vt in se sit dispositum, per quod distinguitur ab alijs prędicamentis, cui nihil horum conuenit. Nam quantitas non est modus disponens substantiam, sed extendens, relatio referens, & sic in reliquis prædicamentis. Et si in 7. Metaphysicæ accidens vocetur dispositio entis, idest substantiæ, loquitur largo modo de dispositione pro affectione quacunque, secundum quam voratur entis ens. Vide Conradum super dictum locum 1. 2. qui alias duas expositiones adhibet verbis supra dictis D. Thomæ, alteram propriam, alteram ex magno Alberto. Caietan. in isto articulo q. 49. explicans D. Thomam dicit, quod si modus accipiatur absolute insolubilis est quæstio, quomodo quantitas non sit modus substantiæ, determinans subiectum secundum esse accidentale, Nec minus determinat, aut modificat substantiam, quam secunda species qualitatis. Si verò non sumatur vniuersaliter, sed limitate, scilicet, quod qualitas importat quendam modum substantiæ, & quandam determinationem secundum aliquam mensuram, cessant obiectiones: quoniam sermo non est nisi de quadam determinatione accidentali, quæ commune nomen accidentalis differentiæ, qualitatem scilicet sibi vsurpauit. Quibus verbis licet obscure nostram videtur approbare explicationem sapientissimus magister Cano 1. 2. q. supracitata articulo 2. explicat D. Thomam

in hunc modum: quod quando asserit qualitatem importare modum secundum certam mẽsuram esse sic intelligendam, substantiam esse indifferentem ad plura, & per qualitatem determinatur, vt sit alba vel nigra & cætera. Et alia prædicamenta non sunt determinationes substantiæ, quia non sunt modi formales: quia modus est dispositio subiecti, & quantitas nõ est dispositio, licet posit esse causa dispositionis, vt pulchritudinis, & valetudinis. Nam, si quęratur ab aliquo, quo modo se habet Petrus nõ dicemus, quod est quãtus, sed quod est bonus, aut malus, potens aut impotens, & sic in reliquis prædicamentis. Quibus etiã verbis sapientissimus Magister nostrã approbat expositionẽ. Et cõfirmatur quidem iste secũdus dicendi modus. Nam substantialis differẽtia, vt asserit Aristo. 5. Metaphysicæ capite de quali, dicitur qualitas substãtialis, quia potẽtiã generis determinat & modificat, & facit, vt sit tale animal: ergo qualitatis ratio consistet in determinãdo subiectũ & faciẽdo ipsum tale, quod est qualificare illud, & modificare. Nam sicut per differẽtiã imponitur determinatio, & modus animali: ita per qualitatẽ, substãtię modus & determinatio imponitur. Et huius veritas magis plana fiet, cum de qualitatis speciebus in particulari fiet sermo.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD argumenta in contrarium. Ad primũ respondetur, quod satis explicuit Aristoteles per illam diffinitionẽ naturã qualitatis, quæ cõsistit in hoc, quod sit dispositio & modus formalis substantiæ in se ipsa. Et dicendo quod est forma, secundũ quam quales esse dicimur, hoc totum explanauit, quia nec sumus quanti per illã, nec ad aliquid; & sic de cæteris prædicamentis. Vnde cõstat, quod sit peculiaris quidam modus ab alijs distinctus, qui qualitas dicitur.

Ad 2. arg. Ad secundum respondetur, quod qualitates substantiales, non sunt propriæ qualitates, sed analogicæ, quia non disponunt proprie subiectum; nec illud modificant accidẽtaliter, sed substãtialiter. Et in hac acceptione accepit Aristoteles. Nec fuit necessariũ distinguere prius qualitatẽ in substãtialẽ & accidẽtalẽ, quia per numerationẽ specierũ colligitur, quod egerit de qualitate accidẽtali, quæ est ꝓprie qualitas.

Ad 3. arg. Ad tertiũ rẽspõdetur, quod quãdo procedimus ab effectu ad causam, vel à causa ad effectũ nõ cõmittimus circulũ in diffinitionibus, sed causam per effectũ diffinimus, vel effectũ per causam suã formalẽ: Aristoteles diffiniuit qualitatẽ per effectũ eius formalẽ, qui est quale, & quale diffiniuit persuã causam formalẽ, quę est qualitas: & quale quo ad nos notius est quia est magis compositũ, qualitas verò est secũdum se magis nota, vt pote magis simplex & abstracta. Cõmitteret autem circulum Aristoteles, si diffiniret aliquid per causam, & postea illam causam acciperet pro effectu, & effectum acciperet pro causa.

Ad quartum argumentum patet ex cõclusione vltima. ¶ Ad quintũ respondetur, quod *Ad 4. arg.* dispositio vt est inferior ad qualitatem, accipitur strictiori modo, vt videbimus in prima specie qualitatis. Cum autem dicimus, qualitatem esse dispositionem substantiæ, dispositio accipitur latius pro ordine habentis partes, si stendo in hoc, nec ex plicãdo aliquid amplius. *Ad 5. arg.*

Ad sextũ resp. quod accidẽtia dicũtur qualitates, pro vt qualitas distinguitur à substãtia, & quidditatiuis prædicatis: nõ verò sunt qualitates specialiter sumptæ. Illud enim, quod non prædicatur per modũ substãtiæ, dicitur prædicari in quali & per modũ qualitatis. Sed hoc est accipere largissime qualitatẽ. Proprie verò accipitur, vt à nobis dictũ est, & quia generalissima nõ proprie diffiniuntur, & sunt primo diuersa satis explicata manet eius ratio. Nã stultũ est quærere rationẽ, quare qualitas nõ sit relatio & cætera prædicamẽta. Vide D. Tho. 3. physicorũ lect. 5. vbi colligit sufficiẽtiã prædicamentorum, & aliquid de qualitate dicit. *Ad 6. arg.*

QVÆSTIO XLII. 52

Vtrùm qualitas dicatur vniuoce de speciebus qualitatis.

ANC quæstionẽ ideo tractamus, vt magis qualitatis naturã explicemus. Et videtur, quod sic. Primo nã Arist. dicit in principio huius prædicamẽti: Est autẽ qualitas eorũ, quæ multipliciter dicũtur. Qui quidẽ modus loquendi significat plane qualitatẽ esse analogũ. Nam vniuoca cũ habeãt vnã rationẽ cõmunem suis inferioribus, nõ dicũtur multipliciter, sed secũdũ eandẽ rationẽ, & dici multipliciter est multis modis cõuenire suis inferioribus, quod plane analogiã sonat. Et cõfirmatur hoc argumẽtũ: nã in 5. capite de quali dicit; quale dicitur multipliciter, & numerat statim qualitates, quæ sunt substantia, & accidens, quibus quale nõ potest dici vniuoce: ergo cũ hic dicit quod qualitas dicitur multipliciter intellexit esse qualitatẽ analogũ. ¶ Secũdo. Passio nõ est simpliciter qualitas, sed secũdũ quid: ergo nõ dicitur qualitas vniuoce de suis omnibus speciebus. Cõsequẽtia est euidẽs, & probatur antecedẽs: Nã qualitas illi⁹ speciei nõ denominat subiectum simpliciter quale: passus enim ruborem non dicitur rubeus: ergo nec qualis: quia cui species simpliciter non conuenit, nec genus potest simpliciter competere, Et Beatus Paulus videns diuinam essentiam, non dicebatur beatus, quia habebat visionẽ diui- *1. Arg.* *2. Argu.*

diuinam permodum transeuntis.

3. Argu. Tertio, Impossibile est, quod vna species cõponatur ex pluribus qualitatibus, sed omnes species, quas numerat Aristoteles componuntur ex pluribus qualitatibus: ergo nõ sunt species, sed analogata quædã, vel æquiuoca. Probatur minor; Quia prima species est habitus vel dispositio, & secunda naturalis potentia, vel impotẽtia, tertia passio vel patibilis qualitas, & quarta forma vel figura: sed habitus vel dispositio non possunt vnam speciem constituere, quia differunt suis proprijs rationibus vt sic: ergo.

Decisio quæstionis.

1. Conclu. PRima conclusio; Si qualitas accipiatur prout dicitur de qualitate substantiali, vel quæ est differẽtia, & de qualitate, quę est generalissimum ex necessitate debet dici analogice. Pro intelligentia cõclusionis est notandũ ex Aristotele cap. de quali in quinto, & ex D. Tho. ibidem, quod quatuor modis dicitur qualitas, primus est, secundum quem qualitas dicitur differentia substantiæ, id est, differentia per quam aliquid ab altero substantialiter differt, quæ intrat definitionem substantiæ: & hac ratione dicitur, quod differentia prædicatur in quale quid: vt si quærat aliquis, quale animal est homo, respondemus quod rationale. Et hunc modum non tractauit Aristoteles in prædicamento substantiæ, quia nõ collocatur ista qualitas in illo: in quinto vero tractauit de illo, quia ibi omnes modos qualitatis inquirebat. Accipitur secũdo modo quale prout reperitur in matematicis. Dicimus enim superficies esse quales, in quantum sunt quadratæ vel triangulares, & numeri dicuntur quales in quãtũ sunt compositi vt bis tria, dicitur numeri qualitas; senarius verò est substantia numeri; & hæc pertinet ad quartam qualitatis speciem, quam late explicat D. Tho. ibidem. Tertio modo dicitur qualitas passiones substantiarũ mobilium, secundum quas corpora per alterationem mutantur, vt calidum, & frigidum: & hoc ad tertiã speciẽ qualitatis pertinet. Quarto modo dicitur qualitas, prout pertinet ad primã speciem: si ergo qualitas sumatur prout est cõmunis ad istos modos, non potest esse vniuoca, seu analoga, & probatur: quia substantiæ & accidẽti nihil reale potest esse vniuocum. Sed hic modus qualitatis est substantia & reliqui accidens: ergo nihil potest illis vniuocum esse. Maior probatur: quia qualitas ex necessitate includit ens: sed ens illis non potest esse cõmune vniuoce: ergo nec qualitas, quia analogia cum sit malum quoddam consurgit ex particulari defectu. Præterea substãtialis differentia qualitas dicitur ex eo, quod se habet ad modũ qualitatis, quæ est accidens: nã sicut ista actuat, & informat subiectum & modum præbet illi, & dispositionem, eodem modo & differentia se habet respectu generis: sed hæc est vnitas proportionalis: ergo analogica.

Secunda conclusio: Quale & qualitas vniuoce dicitur de quatuor speciebus qualitatis. *2. Conclu.* Hæc conclusio probatur: quia omnes participant rationẽ qualis simpliciter; & ratio qualitatis eadem est in omnibus speciebus qualitatis: ergo. Præterea, Prædicamentum habet genus generalissimum, quod vniuoce prædicatur de suis inferioribus: sed quale est generalissimũ & species quatuor sunt inferiora illi⁹: ergo vniuoce prædicatur de illis. Et hæc conclusio euidentissima est.

Dissoluuntur argumenta.

AD primũ communis responsio est inter omnes logicos Aristotelem dicere, qualitatem multipliciter dici, quia de suis speciebus physica analogia dicitur: in genere enim latent æquiuocationes, scilicet, physice, quia perfectiori modo secundũ esse reperitur in vna quã in alia: nõ vero, quia ratio non fit eadẽ in speciebus, & hoc omni prædicamento conuenit. Secundo respondetur ad argumentũ & cõfirmationẽ: quod qualitas multipliciter dicitur, id est, analogicè: sed generalissimũ respectu suarum specierum non est huius modi, sed qualitas in communi, prout se extendit ad generalissimum & differentias substantiales, vt in prima conclusione dictũ est: nã profecto eodem modo loquitur Aristoteles cap. 5. de quali, sicut hic; sed ibi numerauit qualitates, quæ nõ sunt vniuocę qualitates cũ alijs: ergo cum hoc hic dixit etiã voluit id ipsum explicare, & nõ præbuit exẽplũ in logica, lõgius tractaturus de hac re in prædicamentis in 5. *Ad 1. arg.*

Ad secundũ respondetur, quod passio est simpliciter qualitas, & facit simpliciter quale, licet non habeamus nomen, quo explicemus effectum formalem illius qualitatis. *Ad 2. arg.*

Ad tertium respondetur, quod illæ species qualitatis vere sunt species. Vtrum autem interse illæ quæ dantur sub distinctione, vt habitus vel dispositio, &c. specie differant vel accidentaliter, statim dicemus. *Ad 3. arg.*

QVÆSTIO XLIII. 53

Vtrũ species qualitatis sint plures, an pauciores, quã quatuor.

ET primo probatur, quod sint plures: Nã Arist. in hoc cap. post numeratas species qualitatis ita dicit: Et fortasse alij apparent quoque qualitatis modi: sed qui maxime dicuntur hi sunt. Vbi nota, quomodo species qualitatis vocat modos, vt scias D. Tho. vbi supra recte *1. argum.*

Universidad de Deusto Biblioteca

dixisse quãtitatem esse modum substantiæ: ergo secundũ Arist. aliæ sunt species qualitatis, siquidem asserit sub dubio alias species forte esse, & qui opinatus fuerit esse alias non loquitur contra Aristotelem.

2. Argu. Secundo, Species intelligibiles sunt qualitates, & ad nullam harum specierum reducuntur: ergo plures sunt species. Maior probatur: quia qualificant subiectum & sunt entia creata: ergo pertinent ad prædicamentum aliquod: & non videtur quod pertineant, nisi ad hoc: ergo. Et confirmatur: Nam character, virtutes supernaturales, vt fides, species, charitas, & gratia proculdubio sunt qualitates, ad nullã harum specierum pertinent: ergo.

3. Argu. Tertio, Asperum & lene, rarum & densum sunt species qualitatis, & ad nullam harũ quatuor pertinent: ergo. Probatur; Nam si ad aliquam, maxime ad quartum, sed ad istam non: ergo. Probatur minor: quia ab ista reijciuntur ab Aristotele: ergo non est contra tantum præceptorem aliquid dicendum.

4. Argu. Quarto probatur, quod non sint tot: Prima species qualitatis & tertia confunduntur: ergo non sunt tot. Antecedens probatur: Quia omnia illa, quæ habent vnam differentiam specificam faciunt vnam speciem, & sunt eiusdẽ speciei: sed prima & tertia species habent eandem differentiam specificam: ergo. Probatur minor: Quia differentia primæ speciei est facile vel difficile mobilis, sed hæc eadem est tertiæ speciei, scilicet, facile, ve difficile trãsiens: ergo. Et confirmatur: Nam caliditas, & frigiditas interdum ponuntur ab Aristotele in prima specie, interdum in tertia: ergo signũ est, quod non distinguuntur specie, alias non in illis poneretur: vna enim & eadem essentia non potest esse in duobus speciebus, & calor non habet, nisi vnam essentiam.

5. Argu. Quinto: Actus immanentes sunt qualitates & ad nullam talem speciem pertinent: ergo. Conclusio dicta est insufficiens. Et confirmatur: quia species visibiles in aere sunt qualitates, & non qualificant subiectũ: ergo aliquid, quod nõ facit quale est qualitatis species, quod est impossibile.

Diuisio quæstionis.

REspõdetur, sufficiẽter qualitatẽ diuidi supra dictis speciebus, nec reperiri potest aliqua qualitas, quę ad has species nõ reducatur. Hæc. con. est D. Tho. 1. 2. q. 49. ar. 2. & in 4. d. 4. q. 1. ar. 1. Vbi sic dicit, quod & si sunt alij modi qualitatis, omnes tamen reducuntur ad has species, quia nulla alia species inueniri adhuc potuit. Et hoc tenent omnes cõmuniter philosophi grauiores, quãuis Boetius oppositũ ceniuerit. Et probatur ista conclusio ex numeratione & collectione specierũ quantitatis, quã ponit D. Tho. 1. 2. vbi supra: quia dicit, quod qualitas importat quẽdã modũ substantiæ: modus autem seu determinatio subiecti secundum esse accidentale, potest accipi, vel in ordine ad ipsam naturam subiecti, vel secundum actionem & passionem, quæ cõsequuntur principia naturæ, quæ sunt materia & forma, vel secundum quantitatẽ. Si autem accipiatur modus, seu determinatio subiecti secundũ quantitatẽ, sic est quarta species qualitatis, & quia quantitas secũdũ sui rationẽ est sine motu, & sine ratione boni, & mali, ideo ad quartam speciem qualitatis non pertinet, quod aliquid sit bene vel male cito vel tarde transiens. Modus autem, seu determinatio subiecti secundum actionem, & passionem attenditur in secunda vel tertia specie qualitatis: & ideo in vtraque consideratur, quod aliquid facile, vel difficile fiat, vel quod sit cito transiens aut diuturnum. Non autem consideratur in his aliquid pertinens ad rationem boni, vel mali, quia motus, & passiones non habent rationem finis. Bonum autem & malum dicitur per respectum ad finem: sed motus & determinatio subiecti in ordine ad naturam rei pertinet ad primam speciem qualitatis, quæ est habitus & dispositio. Dicit enim philosophus loquens de habitibus animæ, & corporis, quod sunt dispositiones quædam perfecti ad optimum. Dico autem perfecti, quod est dispositum secundum naturam, & quia ipsa forma & natura rei est finis, & cuius causa fit aliquid, vt dicitur secundo physicorum in prima specie considerantur bonum & malum, & facile & difficile mobile, secundum quod aliqua natura est finis generationis & motus. Vnde in quinto metaphysicæ diffinit philosophus habitum, quod est dispositio, secundum quam aliquis disponitur bene vel male. Et in secundo & hic dicit, quod habitus sunt, secundum quos ad passiones nos habemus bene vel male. Quando enim est modus conueniens naturæ rei, tunc habet rationem boni: quando autem non conuenit, tunc habet rationem mali, & quia natura est id, quod primum consideratur in re; ideo habitus ponitur prima species qualitatis. Ex toto autem isto art. colligę, quomodo qualitas sit modus & dispositio substantiæ. Hæc autem specierum collectio est digna suo autore, & rem ex principijs deducit ostenditque nullatenus posse dari qualitatem, quæ ad has species non pertineat: quia in re omni nihil aliud potest cõsiderari, quod terminetur & qualificetur proprie, nisi vel in ordine ad naturã, vel secũdũ actionẽ & passionẽ, vel secũdũ quãtitatẽ. Si in ordine ad naturã, vel cõformiter vel difformiter, seu bene vel male, & isto modo ponitur habitus & dispositio, quibus natura bene vel male disponitur. Si

secũdũ actionẽ & passionẽ, quæ cõsequuntur principia naturæ, vel secundum principia actionis & passionis, & sic habetur naturalis potẽtia vel impotẽtia, vel secũdũ actionis & passionis terminos, & sic habemꝰ passionẽ, & passibilẽ qualitatẽ, quæ est tertia species. Si res habeat quantitatem & disponitur secundum illam, sic resultat quarta species, quæ est forma vel figura, Et hanc enumerationem, & collectionem esse optimam non solum ex dictis constat, sed etiam, quia secũdum illam, ordo specierum qualitatis colligitur, vt insinuauit D. Tho. Nam natura primum est quod est in re; & quia per se ipsã nõ operatur statim illam sequuntur naturales potentiæ, quæ sunt operationum principia: quæ operationes fiũt multoties secũdum qualitates passibiles, ad quas terminantur, quoniam ad eas solum est motus, vt dicitur 7. physicorũ. Propterea habitus vel dispositio primo loco numerantur, quæ disponit naturam, statim. Secundo loco ponitur naturalis potentia, vel impotentia; & tertio passio vel passibilis qualitas. Vltimo loco ponitur forma, vel figura quę sequitur quãtitatẽ, quæ est omnibus ignobilior. Ex hac cõclusione sequitur primo enumerationẽ Simplicij nõ esse recte assignatam, vt optime probat D. Tho. supra dicto loco primæ secundæ. Sequitur secundo collectionem Suarez disputatione 42. sectione quinta numero 7. ridiculã esse: nam præsupponit, vt fundamentum suæ collectionis qualitatem esse institutam à natura, vt sit ornamentum substantiæ, vt superius allegatum est. Quis autem dicat habitus vitiorum, qui sunt in prima specie datos esse à natura, vt sint ornamentum, & complementum substantiæ: Item: Nam in enumeratione primæ speciei dicit potentiam vel impotentiam debere esse ab intrinseco; & hoc in multis videbimus esse falsum, & constat de charactere, qui est in 2. specie, & nõ est à principijs intrinsecis subiecti. Item: Nã multæ qualitates sunt in 3. specie, quæ destruunt subiectum: ergo male dicit, dum asserit ordinari ad formaliter perficiendam, & ordinandam substãtiam: firma ergo manet D. Tho. enumeratio & collectio, & magis constabit cum illas in speciali numeremus, & explicemus.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum respondetur, quod ita loquutus est Aristoteles modestiæ causa, nulla tamen inuenta est qualitas, quæ ad istas non pertineat, vel reducatur species, licet dixerit oppositum Boecius.

Ad 2. arg. Ad secundum respõdetur: quod species intelligibiles sunt habitus, quia disponunt hominem in ordine ad suam naturam, & sunt difficile mobiles ex natura sua, quia nõ habẽt causas, vt facile corrũpantur: sed certe mihi videtur, quod pertineant ad secundã speciem qualitatis, quia species non dantur ad melius intelligendum, sed ad simpliciter intelligendum nec sine speciebus intelligere possumus: & ita faciunt vnum principium cum potentia ad intelligendum. Habitus vero datur ad melius & non ad simpliciter & videbis quomodo falsum dixerit Suarez supra dicta disputatione numero 16. Sicut enim de charactere secundum D. Tho. dicimus, quod reducitur ad secundam speciem; ita de speciebus dicendũ est. Maior autem difficultas est de sensibilibus speciebus, quæ cito transeunt. Et de his dico, quod etiam pertinent ad secundam speciem eadem ratione, quia dantur non ad melius operandum, sed ad simpliciter. Potentia autẽ de se est pura, & vt exeat in actũ indiget speciebus, quæ ipsam informẽt, & actuẽt. Quod autem sint cito vel tarde transeuntes, nihil retulerit; quia hæc non est differentia huius speciei. Ad confirmationem D. Tho. in 4. d. 4. q. 1. ar. 1. varias refert opiniones de re hac, & tandem tenet characterem esse in secunda specie qualitatis. Quia potẽtia est illa, qua possumus aliquid simpliciter, habitus autem quo possumus illud bene vel male: sicut intellectus, quo consideramus, scientia, qua bene vel male consideramus: cõcupiscibilis, qua cõcupiscimus: temperantia, qua bene cõcupiscimus: Intemperantia, qua male, & similiter est de dispositione, quia nihil est dispositio, quãquidam habitus incompletus. Cum ergo character ordinetur ad aliquid simpliciter, nõ ad illud bene vel male: quia sacerdos potest conficere bene vel male, non potest esse qualitas, super quam fundatur relatio characteris habitus, sed magis potentia. Vnde relinquitur, quod nõ sit in prima specie qualitatis, sed magis reducitur ad. 2. Et dicit, reducitur, quia est aliquid supernaturale, non quia vere nõ sit in illa specie secunda. Et hoc iterum pulchre colligit: Nam cuiuscunque rei existentis in aliqua natura sunt operationes proprię; ita etiam in spiritu ali vita regenerati, vbicunque autẽ sunt operationes propriæ oportet, quod sint principia propria illarum operationum. Vnde sicut in alijs rebus sunt potentiæ naturales ad proprias operationes: ita renati in vitam spiritualem habent quasdam potentias: secundũ quas possunt illa opera, quæ potentiæ sunt similes illis virtutibus, quibus sacramenta efficaciam habent, sibi inditam. Et ita character nihil aliud est, quam quædam potentia, qua potest in actiones hierachicas, quæ sunt ministrationes & receptiones sacramentorum, & aliorum: quæ ad fideles pertinent: & vt istæ operationes bene exerceantur indiget habitu gratiæ, Vide de hoc D. Tho. 3. parte q. 63.

Universidad de Deusto Biblioteca

per totam, & Caietanum ar. 1. Ad illud de virtutibus supernaturalibus dicitur, quod sunt in prima specie qualitatis, quæ dantur ad bene operandum. Et si dicas contra. Nam sine fide non poterat homo credere, sine spe sperare, non poterat, nec sine charitate diligere Deũ supernaturali dilectione: ergo non sunt habitus, sed potentiæ, quia dantur ad simpliciter, & non ad melius, respondetur, quod etiam dãtur vt bene operemur. Sed de hac difficultate vide 1.2. quæst. 49. art. 2. & 2.2, de fide, spe, & charitate: vt enim sit habitus sufficit, quod detur ad bene operandum. Secundo respondetur, quod non est potentia: quia sine istis virtutibus poterat homo habere actum fidei, spei, & amoris, licet non supernaturales. Et ex auxilio diuino sine huiusmodi virtutibus poterat homo, credere, sperare, & diligere. Vide 2.2. quæst. 23. art. 3. De gratia autem dicendum est cum D. Thom. 1.2. quæst. 110. art. 3. ad 3. Vbi sic ait, Ad 3. dicendum, quod gratia reducitur ad primam speciem qualitatis: nec tamen est idem, quod virtus, sed habitudo quædam, quæ præsupponitur virtutibus infusis, sicut earum principium & radix. Ad alia duo argumenta dicemus in enumeratione specierum.

Ad vlt. Ad vltimum respondetur, quod actus intelligendi & viuendi, & in vniuersum omnes actus immanentes pertinent ad primam speciem qualitatis, tanquam dispositiones: nam illis agentia disponuntur bene vel male in ordine ad suam naturam. Hãc opinionem habet Angelicus Doctor opusculo 48. & Soncinas 5. quæst. 36. & 9. quæst. 21. Ferrara 1. contra gentes cap. 81. & 2. de anima quæst. 22. Herueus quolibero 9, quæst. 8. Vnde fallitur Suarez supra dicta disputatione, dicens, Thomistas communiter tenere actus immanentes pertinere ad prædicamentum actionis. Nam Thomistæ solas illas actiones, quibus annexus est motus physicus ad prædicamentum actionis referunt, & verbum similiter reducitur ad hanc speciem: nam disponitur subiectum ad intellectionem, vt per terminum intrinsecum illius. Sed contra: Nam Arist. 10. Metaph. lect. 3. apud D. Tho. ita dicit; Atqui si voluptas non est qualitas, propter hoc bonum non est, nec enim operationes virtutis sunt qualitates neque felicitas ipsa. Quem locũ vbi supra male intellexit Suarez. Ista autem verba nõ sunt Aristotelis, sed sunt argumenta Platonicorũ contra positionem Eudoxi qui volebant quatuor rationibus probare delectationem nõ esse de genere bonorum, quia bonum pertinet ad qualitatem: sed delectatio non est qualitas: ergo non est bonum. Et Aristoteles respondet, quod non est bona consequentia, delectatio non est qualitas: ergo nõ est bona: bonũ enim dicitur non solum in qualitate, sed in omnibus generibus. Itaque negauit consequẽtiam Aristotelis. Et vt videas, quam parum Aristotelẽ calleant, vide ipsum disputatione 42. sectione 5. numero 14. Et vocat istum locum difficilẽ in Aristotele, quando asserit actiones non esse qualitates; & dicit ita docere ibidem D. Tho. & alios. Et videbis quomodo nõ legit D. Th. vel non intellexit, quia D. Thom. explicatio est, quam modo retulimus. Et interpretatur Aristotelem Suarez, quod non sit pura qualitas delectatio, quæ non consistat in operatione eius. Ex hoc vno disce, multa. Argumenta Platonicorum vocat resolutionẽ Aristotelis, & explicat argumentum Platonicorũ, vt sententiam Aristotelis, & imponit D. Tho. quod hoc ibi doceat. Ad aliud de speciebus sensibilibus in aëre non est dubium, nisi quod sint qualitates, quia in potentia sunt qualitates, & ita etiam erunt in aëre, quia non differunt essentialiter, sed numero solum penes diuersum subiectum. Et non est necesse, quod nobis sit nota qualificatio subiecti, quam tribuunt species: quia multarum qualitatum effectum formalẽ ignoramus. Alij dicunt, quod sunt in aëre precise, vt in defferente, & ita nõ tribuũt illi denominationem, sicut, nec actio passo tribuit denominationem aliquam formalem: sed solum dicitur passum habens actionem. Nõ vero dicitur agens, eodem modo, non dicitur aer quale sed habens qualitatem, quia sunt qualitates in illo, vt in defferente. Potentia vero visua dicitur, qualis ab speciebus, & accipit potentia esse quoddam cognoscibile ab illis in actu primo.

D E

DE PRIMA SPECIE qualitatis, quæ est habitus vel dispositio.

QVÆSTIO XLIIII.

Vtrùm habitus, & dispositio specie differant.

ANGELICVS noster Doctor 1.2. quæst. 49. ar. 2. ad 3. ita dicit: Ad tertiũ dicendũ, quod ista differentia difficile mobile, non diuersificat habitum ab alijs speciebus qualitatis, sed à dispositione. Dispositio autẽ dupliciter accipitur. Vno modo secundum quod est genus habitus: (nã in 5. metaphysicæ dispositio ponitur in diffinitione habitus.) Alio modo secundum quod est aliquid contra habitum diuisum. Et potest intelligi dispositio proprie dicta condiuidi contra habitum dupliciter. Vno modo, sicut perfectum & imperfectum in eadem specie, vt scilicet, dispositio dicatur retinens nomen cõmune, quando imperfecte inest, itaque de facili amittitur; habitus autem quando perfecte inest, vt non de facili amittatur, & sic dispositio sit habitus, sicut puer sit vir. Alio modo possunt distingui, sicut duæ species diuersæ vnius generis subalterni, vt dicantur dispositiones illæ qualitates primæ speciei, quibus cõuenit secundum propriam rationem, vt de facili amittatur: quia habent causas transmutabiles vt ægritudo & sanitas. Habitus verò dicuntur illæ qualitates, quæ secundum suam rationem habent, quòd non de facili transmutẽtur, quia habẽt causas immobiles, sicut sciẽtiæ virtutes. Et secundum hoc dispositio non fit habitus: & hoc videtur magis consonum intentioni Aristotelis. Vndẽ ad huius distinctionis probationem inducit communem loquendi consuetudinem, secundum quam qualitates, quæ secundum rationem suam sunt facile mobiles, si ex aliquo accidenti difficile mobiles reddantur, habitus dicitur, & è conuerso est de qualitatibus, quæ secundum suam rationem sunt difficile mobiles. Nam si aliquis imperfecte habeat scientiam, vt de facili possit ipsam omittere, magis dicitur disponi ad sciẽtiã, quã ipsam habere. Ex quo patet, quod nomen habitus diuturnitatem quandam importat, non autem nomen dispositionis: nec impẽditur ex hoc: quoniam facile & difficile mobile sunt specificæ differẽtiæ, propter hoc, quod ista pertineant ad passionem & motum, & nõ ad genus qualitatis. Nam istæ differentiæ, quãuis per accidens videantur se habere ad qualitatem, designant tamen proprias, & perse differentias qualitatũ: sicut etiam in genere substantiæ frequenter accipiuntur differentiæ accidentales loco substantialium, in quantũ per eas designantur principia essentialia. Hæc sanctissim⁹ præceptor. Vbi aduerte, quod ex illis verbis, & hoc videtur esse magis consonũ intentioni Aristotelis, magis approbat secundã opinionem, quam primam, licet non reijciat primam opinionem, sed probabilem censeat, licet alteram magis. Vnde nos vtranque opinionem sumus explicaturi, & vtramque defendemus, & secundam vt magis probabilẽ. Et ideo contra secundam opinionem sic argumentor.

Argumenta cõtra 2. opinionẽ.

Primo. Dispositio fit habitus: ergo non differunt specie. Consequentia probatur: quia vna species non potest fieri alia. Sed antecedẽs probatur: Nam per primum actum virtutis moralis non generatur habitus, sed dispositio; et si multiplicantur actus generantur habitus; quod non potest intelligi, nisi, quia eadẽ qualitas, quæ erat dispositio facta fuit habitus, sic adeo, quod vltimus actus in virtute aliorum generet habitum, qui sit qualitas distincta à dispositione, sequitur quod vnico actu generetur habitus virtutis moralis, quod est falsum, quia in hoc non conuenit cum habitu scientifico, qui vno actu generatur. Et confirmatur argumentum: Nam vel manet ista dispositio vel corrumpitur, non potest dici, quod corrũpatur: quia manente subiecto qualitas non corrumpitur, nisi à suo contrario. Habitus autem & dispositio non sunt contraria, cum versentur circa idem obiectum, & sub eadem ratione formali, vel manet & nec hoc: quia esset superflua: ergo.

1. Argu.

Secundum argumentum; Habitus & dispositio solum distinguũtur, sicut perfectũ & imperfectum: sed ista non distinguuntur specie: ergo. Probatur maior: quia hoc est disponi, vel ad virtutẽ, vel ad vitiũ vel ad sciẽtiã habere aliquid in esse imperfecto: & habere habitũ est iã habere aliquid in esse perfecto. Et confirmatur ista ratio: Quia Aristoteles in ista prima specie qualitatis ita dicit: Et vna quidẽ species qualitatis habitus & dispositio dicitur.

2. Conclu.

Vbi

Vbi sub vna specie hæc comprehendi asserit: ergo non sunt duę species, & communiter dicuntur quatuor species qualitatis. At vero si dispositio, & habitus distinguuntur specie nõ possunt dici quatuor species qualitatis: at vero si dispositio & habitus distinguuntur specie non possunt dici quatuor species qualitatis, sed quinque ad minus: ergo. Et confir. secũdo, Quia sciẽtia inchoata est eiusdem rationis cum perfecta; sed scientiam inchoatam appellat Aristoteles dispositionem: dispositio ergo & habitus non specie distinguuntur, & ægritudinem insanabilem Aristoteles vocat habitum, & postea numerat illam inter exempla dispositionis: ergo signum est, quod habitus & dispositio sunt eiusdem speciei.

3. Argu. Tertio. Habitus & dispositio non distinguuntur diffinitione: ergo neque specie. Consequentia est euidens, & probatur antecedẽs: Quia Atistoteles 5. metaphysicæ tex. 28. ita diffinit habitum, quod sit dispositio, qua modificatur aliquid secundum suam naturam bene vel male in se, vel in ordine ad alterum: sed hæc diffinitio dispositioni conuenit, vt de se constat: ergo.

4. Argu. Quartò. Vitia sunt habitus, si quidem opponũtur virtutibus contrarie, contraria autẽ, sunt eiusdem generis proximi: sed vitium nõ differt à dispositione specie: ergo habitus & dispositio non distinguũtur specie. Probatur minor: quia viuum non habet causas suæ diuturnitatis: quia cum sit contra naturam rationalem facile corrumpitur & mouetur: ergo.

5. Argu. Quinto. Opinio, quæ incipit produci per primum actum, est dispositio, & eadem continuatur & perficitur: sed perfecta est habitus: ergo habitus & dispositio non distinguuntur essentialiter, sed accidentaliter penes magis aut minus radicari in subiecto.

6. Argu. Sexto. Habitus habet causam facile mobilem: ergo est facile mobilis. Antecedens patet, quia habitus generatur ex dispoditione vltima: sed dispositio etiam si sit vltima est facile mobilis: ergo. Probatur minor: quia vltima dispositio est essentialiter dispositio: ergo cõuenit illi diffinitio, quæ est facile mobilis. Si dicas, quod vltima dispositio in virtute præcedentium generat habitum, contra: nam vltima dispositio, & omnes actus præcedentes sunt dispositiones essentialiter nec egrediuntur rationem dispositionis: ergo non egrediũtur rationem facile mobilis. Si dicas, quod sumitur ratio difficile mobilis ex ratione formali procedendi firma, contra, nam alias sequeretur, quod vitia opinio &c. nõ essent habitus quod est contra D. Thom. vt videbimus: nam supra dicta non procedunt ex rationibus firmis, sed caducis & friuolis: ergo.

Præambula.

IN hac parte sunt variæ sententiæ. Aliqui conuicti sexto argumento, nullam dicunt virtutem moralem nec vitium esse proprie habitus, sed solum debere dici dispositiones secundum, vel contra naturam. Alij censent habitum & dispositionem solum accidentaliter differre penes magis aut minus in subiecto radicari. Vnde per habitum, & dispositionem diuersi status eiusdem primæ speciei qualitatis designãtur, sicut albedo intensa vt 8. & eadẽ vt 4. non sunt duæ species, sed vna tantum, quæ magis aut minus perfecta est, propter maiorem, aut minorem in subiecto radicationẽ. Ita in proposito dicunt. Suarez disputatione 42. sectione 7. numero 15. prolixe hæc dicit quod in hac specie solum comprehenduntur qualitates perficientes animæ potentias: nam in qualitatibus corporis non est illa peculiaris ratio, quæ dictam speciem constituit: & ita habitus in illis nunquam distinguuntur à dispositione, sed accidentaliter per maiorem intensionem. Si vero accipiantur pro qualitatibus animæ habitus & dispositio specie distinguũtur, accipiendo habitum pro principio primo concurrente cum potentia & dispositionem pro actu. Secundo nam ista constat specie differre, vt habitus scientiæ, & actus eius; si vero accipiantur habitus & dispositio pro principio primo non specie differunt. Obsecro lectorem, vt ipsum legat, & prospiciet, quomodo nihil dicat, tanta varietate verborum. Et velim, vt dicat mihi quorsum Aristoteles in syllogismis tot arguendi modos posuerit, tot que uocuerit figuras, si nunquam illis vtatur. Refert opinionem antiquissimam & ne illi ad hęresem videatur verborum folijs contigit. Et vt rem hanc conformiter, ad placitum sanctissimi doctoris decidamus sit

Decisio quæstionis.

PRima conclusio: Magis probabile est habitum & dispositionem in vniuersum specie differre. Hanc conclusionem habet Angelicus doctor vbi supra, & censet magis esse Aristoteli conformẽ. Et probatur primo. Nam illæ qualitates, quibus conuenit esse difficile mobiles, alteram naturam habent ab illa, quam habent qualitates, quæ facile dimouentur à subiecto: ergo ad minus specie differunt. Consequentia patet: antecedens probatur: Nam ex natura sua esse facile & difficile mobile non potest vni speciei competere & cum sint res adeò differentes vel constituunt, vel supponunt naturarum diuersitatem. Præterea: Si aliqua dispositio non differat specie ab habitu, profecto esset scientia per duos vel tres actus acquisita: sed hæc est habitus secundum Aristotelem: ergo habitus specie differt à dispositione. Minor patet ex litera Aristotelis, vbi dicit, quod scientia mediocriter acquisita est permanentium & eorum, quæ difficilime mouentur. Et sicut supra dicta qualitas est habitus, etiam si imperfecte adquiratur, ita dantur aliæ qualitates, quæ licet fiat intensissimę sunt dispositiones, quia ex natura sua sunt facile mobiles, vt frigus & calor. 1. Conclu.

Tertio probatur de habitibus, & dispositionibus animæ: Nam habitus & dispositio habent diuersum formale obiectum: ergo specie differunt. Consequentia est bona, & antecedens probatur: Nam habitus temperantiæ habet pro obiecto delectabilia, tactus & gustus secundum rectam rationem cum iucunditate, & facilitate, & totũ hoc ingreditur rationem formalem obiecti habitus, dispositio verò habet pro obiecto idẽ cum difficultate & tristitia, & iste modus refunditur in rationem obiecti, & hinc fit quod non est virtus, sicut de illa qualitate, quam continentiam vocamus, asserit D. Thom. non esse virtutem, quia solum datur, vt anima non rapiatur à passionibus nec cum facilitate operatur: ergo. Præterea: Habitus, & actus differunt sicut habitus & dispositio: sed ista differunt specie: ergo omnis habitus & dispositio differunt specie. Consequentia probatur: quia eadem ratio in omnibus est dispositionibus & habitibus reperitur que in habitu & actu perspicitur.

2. Conclu. Secunda conclusio: In qualitatibus corporis etiam reperiuntur passiones, sed istæ non sunt perfecte habitus. Hanc conclusionem habet D. Thom. 1. 2. quæst. 50. art. 1. in corpore & solutione ad secundum ita dicit D. Thom. Ad secundum dicendum, quod dispositiones corporales non sunt simpliciter difficile mobiles propter mutabilitatem corporalem causarum, possunt autem esse difficile mobiles per comparationem ad tale subiectum, quia scilicet tali subiecto durante amoueri nõ possunt, vel quia sunt difficile mobiles per comparationem ad alias dispositiones: sed qualitates animæ sunt simpliciter difficile mobiles ex sua ratione formali & natura, & ideo non dicit, quod qualitas difficile mobilis simpliciter sit habitus, sed quod est, vt habitus, sicut in Græco habetur. Itaque qualitates corporales non habent ex sua natura nec ex causis materialibus, vel corporalibus, quæ sint secundum naturam difficile mobiles: sed hoc habent per accidens, vel ratione subiecti vel diuturnitatis, vel aliquo alio modo extrinseco, vel ex conditionibus indiuiduantibus, vnde non sunt habitus. Sed contra. Nam Aristoteles dicit in prima specie in hæc verba: Sanitas & ægritudo sunt facile mobiles, nisi forte in his, quæ contingit per temporis longitudinem in naturam cuiuscunque transferri, vt insanabilis, vel difficile mobilis existat affectus, quẽ iam quilibet habitudinem vocet. Respondetur, quod habitus tripliciter potest considerari ex doctrina Aristotelis in hoc capite. Vno modo habitus secundum rem tantum: alio modo habitus secundum modum tantũ. Et tertio modo, habitus secundum rem, & modum simul. Habitus secundum rem tantum est qualitas, quæ secundum suam naturam est difficile mobilis, & non ex alio capite, quanuis posit illi competere, vt moueatur facile, non ex natura sua, sed ex alia causa vel ratione subiecti, vel propter aliquam indispositionem, vel quia nõ est totaliter firmata. Et ita charitas licet sit habitus, & de se difficile mobilis propter libertatem subiecti facile perditur. Habitus secundũ modum est, quando est quædam qualitas, quę ex natura sua facile est mobilis, nihilominus ab extrinseco difficile dimouetur aliquando. Et isto modo ethica dicitur habitus, non secundum rem sed secundum modum, habet enim modum habitus ratione alicuius extrinseci. Nihilominus est dispositio, quia ex natura sua non habet causas suę difficultatis habitus secundum rem & modum simul, quæ vtroq; modo est immobilis, vt scientia plene adquisita, qualis fuit in angelico Doctore, & Aristotele; quia secundum se & ratione subiecti & modi habẽdi erat difficile mobilis in illis. Et si dicas contra: differentia vnius speciei non potest alteri competere, etiam per accidens: sed difficile mobile est differentia habitus: ergo nullo modo alteri competere potest. Respondetur, ita verum est: nã differentia habitus est difficile mobile ex natura sua, & ab intrinseco, & hæc numquam alteri competit, nisi habitui. Et cũ dicitur, difficile mobilis habitus, non dicitur nec est omnino immobilis: potest enim corrumpi & corrumpitur de facto; sed tamen cum difficultate.

Tertia cõclusio: Vitia, opinio, & error, sunt habitus. Hæc est aperta conclusio D. Thom. 1. 2. quæst. 51. art. 3. in corpore. vbi ita dicit: Vnde ex multis actibus rationis oportet causari habitum opinatiuum (& loquebatur D. Tho. in rigorosa habitus significatione: quia in titulo quæstionis inquirit, vtrum per vnicũ actũ possit generari habitus, & affirmat aliquos multis actibus generari; alios vero vnico. Et inter illos, qui pluribus actibus generãtur ponit opinionem:) ergo opinio ex D. Th. habitus est: & idem dicit quæst. 53. art. 1. de habitu vitij & ita: proximè adducto in fine corporis idem dicit. Asserit enim ita: Vel etiam ex electione corrumpitur actus virtutis, vel vitij. Et idem asserit quæst. 54. in 1. 2. art. 3. vbi ex professo probat, habitus vitiorũ distinguũtur ab habitibus virtutũ, & quod habitus distinguan- 3. Conclu.

Universidad de Deusto Biblioteca

guãtur penes bonum, vel malum: Et in solutio nibus argumẽtorum sæpius dicit, vitia esse ha bitus. De errore non inueni expressum locum in D. Tho. Sed eadem ratio est, at que de supra dictis. Sed aduerte, quod error in duplici est differentia. Aliqui sunt, quorum principia nul lam prorsus habent apparentiam veri; vt sunt errores Mahometani, & etiam errores, qui fundantur in quibus dam principijs, quæ ratio ne naturali, seu experiẽtia facile dimouentur. Huiusmodi est error ille cuiusdam Salman ticensis grammatici, qui dicit niuem non esse albam, nec ęstus aliquando, nec frigus vigere, & alij huius modi. Et isti errores habituales & actuales rationem dispositionum habent. Alij errores sunt, quorum principia falsa esse diffi cillime cognoscitur, & isti dicuntur si sint for mati esse habitus. Modo ergo tota conclusio probatur: Nam vitia, opiniones & errores aliquando ita dominantur subiecto, vt ipsum firmiter teneant, & sint difficultate maxima ab ipso mobilia, & hoc ex natura sua: ergo. Probatur minor: Nam postquã præcesserunt actus disponẽtes, & subijcientes subiectum re sultat qualitas quædam in virtute illorũ, quæ ex natura sua habet firmiter & difficile mo biliter posidere subiectũ, quod vtinã non ita esset experientia exploratum: nam sicut albe do ex natura sua, habet qualificare subiectum, & esse id, quo aliquid disgregat visum; ita su pra dictæ qualitates dum generantur ex natu ra sua habent disponere subiectum in ordine ad naturam, taliter quod difficile dimoueãtur. Ex quo patet sententiam Soti falsam esse, qui dicit supra dictas qualitates ex natura sua esse facile mobiles, quia nõ innitũtur firmis ratio nibus. Hoc enim non requiritur ad rationem habitus, quanuis rẽquiratur ad rationem habi tus, qui vnico actu generatur. Alij enim habi tus, vt magis patebit in solutionibus argumẽ torum, etiam si rationibus non firmis innitan tur, sunt vere habitus quia ex natura sua diffi cile amouentur. Et hoc sufficit & est expressa sententia nostra Aristotelis, qui primo poste riorum cap. 16. & 6. ethicorũ expresse opinio nem numerat inter habitus intellectuales.

4. Conclu. Quarta conclusio: Dispositiones sunt illæ qualitates, quæ facile amouentur a subiecto, & disponunt illud bene, vel male in ordine ad suã naturã, vt actus volũtatis & intellectus, & illæ dispositiones: quæ sunt in potentijs. Et ex his actibus relinquuntur, quæ disponũt sub iectum, & per habitum perficiantur, quia istæ ex ratione sua sunt facile mobiles, cog nitionem verò Angelicam, qua se naturali ter cognoscit existimo esse habitum, quia ex natura sua est dif ficile mobi lis.

Dissoluuntur argumenta.

AD primum dicitur, quod dispositio non sit habitus, sed præcedentibus multis actibus generatur vna qualitas natura sua dif ficile mobilis, disponens subiectum bene, vel male in ordine ad suam naturam, quæ est habi tus. Et ad confirmationem dicitur, quod illa dispositio antecedens corrumpitur aduenien te habitu, quia per aduentum præstantioris formæ corrũpitur imperfecta, quę disponit ad illam, sicut patet in embrione, qui corrũpitur per aduentum animæ rationalis in homine. Et secundo dicitur, quod habent repugnantiam, quia habitus inclinat ad obiectum cum facili tate & iucũditate ex natura sua, & hoc non ha bet dispositio. Vnde obiectum est distinctum essentialiter, & ita aduenienti habitu corrum pitur dispositio. Sed non intelligitur de dispo sitione, quæ est actus secũdus, quæ bene stat cum habitu: Nec item dicimus omnem dispo sitionem disponere ad habitum, quia dispoſi tiones corporeæ non disponunt ad habitum corporalem, quia nullus talis datur vt supra di ximus ex D. Thom. Et si dicas, quod vna spe cies non disponit ad habendam aliam, cum ex æquo generis rationẽ participẽt negatur hoc. Nam fides & visio specie differũt, & fides cũ reliquis virtutibus disponit ad visionem; & in medijs coloribus vnus disponit ad alterum, introducendum, vt viride ad introductio nem nigri. *Ad 1. arg.*

Ad secundum respondetur: quod differunt sicut duæ species sub eodem genere, & perfe ctior species est habitus. Ad confirmationem respondetur, quod cum Aristoteles dixit, vnã speciem esse habitum & dispositionem, ex pli cuit per has duas species nobis notissimas, ge nus subalternum commune ad has duas spe cies, quod vocat primam speciẽ, & vnã huius prædicamenti sub alternam tamen. *Ad 2. arg.*

Ad secundam confirmationem respondetur, quod scientia inchoata dicitur dispositio non essentialiter, sed quãtum ad modum, quia habet modum dispositionis proprie quando mediocriter est adquisita, est tamen essentia liter habitus: quia scientiæ habitus vnico gene ratur actu vt dicit D. Thom. 1. 2. q. 51. articu lo 3.

Ad tertium respondetur, quod habitus nõ est dispositio quæ cõtra illum diuiditur: quia est ex natura sua difficile mobilis, & dispositio facile mobilis licet si accipitur vt est superior ad habitum & dispositionem sic bene conue niunt in ratione dispositionis, quia conueniũt in genere. Et hæc non importat nisi subiectũ afficere in ordine ad naturam abstrahendo à bene, vel male, facile vel difficile mobilis. *Ad 3. arg.*

Ad quartum & quintum patet ex conclu- *Ad 4. arg.*
sio

sionibus: sunt enim illi habitus ex natura sua difficile mobiles.

Ad 6. arg. Ad sextum respondetur ex D. Thom. vbi supra, quod ad hoc, vt aliqua qualitas cause tur in aliquo oportet, quod actiuum totaliter vincat passiuum: & quia principium actiuum quod est ratio, non totaliter potest super vin cere appetitiuam potentiam in vno actu, quia appetitiua potentia se habet diuersimode ad multa: indicat enim per rationem aliquid appetendum in vno actu secundum particula res rationes, & circunstantias. Vnde in hoc non totaliter vincitur appetitiua potentia, vt feratur in idem vt in pluribus per modum naturæ, quod pertinet ad habitum virtutis ideo non potest causari vnico actu, sed pluri bus; habitus vero scientiæ vnico actu genera tur, quia conuincitur intellectus vnica demon stratione. Requiruntur igitur actus isti ante cedẽtes vt principium effectiuum habitus na turalis, & ita resultat ex illis habitus productus qui ex natura sua est difficile mobilis. Nã quã uis causa producens sit dispositio res producta habet maiorem firmitatem, quam dispositio concurrens in genere causæ efficientis: itaque non habet, vt à ratione formali habitus à dispositione suam immobilitatem difficilem: sed ex sua natura, quia est qualitas subijciens sub iectum, & ita difficile mobilis. Et subijcit sub iectum vt dimoueatur cum difficultate virtũ te præcedentium dispositionum, sicut calor producit ignem in genere dispositionis, & ig nis non habet suam rationem formalem à ca lore, sed à sua differentia, ita in proposito. Ex hoc patet falsam esse opinionem Suarez vbi supra, qui censuit esse magis probabilem cum oppositum D. Tho. & ratio dicant.

Opposita opinio ponitur. In secunda parte quæstionis huius defendẽ dum est, licet non vt ita probabile habitum & dispositionem differre solum accidentali ter. Nam ita asserit D. Thom. in loco adducto in principio quæstionis, nec differunt, aliter (loquendo de dispositionibus habitualibus) habitus est dispositio, quam differant puer & idem factus vir. Itaque cum producit intelle ctus noster vel voluntas, vel aliæ potentiæ ca paces habitus, isti actus relinquunt in subiecto aliquam qualitatem imperfectam, & illa augetur per subsequentes actus, ita vt per maiorẽ in subiecto radicationem obtineat per fectionem illam, secundum quam dicatur ha bitus. Et quia illa imperfectio non est de sua ra tione potest attingere, vt sit habitus illa quali tas, quia erat dispositio. Sicut albẽdo, vt quin que potest esse vt decem, quia esse vt quinque non est de sua ratione. Et iste dicendi modus habet probabilitatem in Aristotele, qui dicit vnam speciem qualitatis esse habitum & dis positionem. Nam si vellet explicare aliud ge nus subalternum, non deficeret ibi nomen aliud. Nec iste modus explicandi species est vsitatus Aristoteli, nisi in hac materia, quia sunt eiusdem speciei. Et istam sententiam se quuntur viri grauiores Boetius, & Albertus, & D. Thom. censet probabilem. Itaque essen tia huius speciei in hac opinione est, qualitatẽ disponentem naturã bene vel male. Quod ve ro sit facile vel difficile mobilis illi accidit. Et si dicas, actus & habitus sunt dispositiones & differunt specie: ergo hæc sententia est falsa. Respondetur, quod actus & habitus possunt cõsiderari in ratione dispositionis, & sic sunt eiusdem speciei, quia disponunt subiectum be ne vel male in ordine ad naturam. Quod vero habitus sit diuturnior, hoc est huius speciei ac cidens. Si vero considerentur in ratione actus primi & secundi sic specie differunt. Etsi dicas, vnum diffinitur per aliud: ergo differunt specie, quia nunquam ea quæ sunt vnius spe ciei, ita se habent: Respondetur negando con sequentiam, & instatur cognitione, qua cog nosco me cognoscere, quæ cognitiones sunt in genere dispositionis eiusdem speciei, licet alio titulo distinguantur. Aliqui dicunt D. Thom. loqui solum de dispositionibus habi tualibus, & non de illis, quæ se habent per mo dum actus secundi? Sed ego non video ratio nem huius. Etsi dicas, quod habitus est diffici le mobilis ex natura sua, quod non habet dis positio, ergo specie differunt: ergo hæc senten tia est falsa: Respondetur, quod habitus non ex natura huius speciei est difficile mobilis; sed quia est in subiecto radicatus. Hæc enim species, quæ per hæc duo designatur per habi tum, scilicet, & dispositionem, nec potest esse radicata, vel non, in subiecto, sed solum dis ponere bene vel male, in ordine ad naturam; reliqua sunt accidentia: Sicut homo non pe tit, nisi à se animal rationale, quod vero sit puer, & quod sit vir illi accidunt. Et per hæc principia omnia argumenta, quæ contra hanc sententiam fieri possunt, dissolues. Et huic quæstioni finem imponamus illis verbis Ange lici Doctoris quæstio. 7. de malo, art. 2. & 4. ad quartum, vbi sic ait; Difficile mobile non est differentia constitutiua habitus, neque enim dispositio & habitus sunt diuersæ spe cici, alioqui non posset vna & eadem qualitas, quæ primo fuit dispositio, postea fieri habi tus: sed facile mobile & difficile mobile, se ha bent, sicut perfectum & imperfectum circa eã dem rem. Et D. Tho. sequuntur AEgidius, & multi alij in prædicamento qualitatis. Vide Alens. 4. part. quæst. 9. membro 3. art. 2. §. 1. Et ratio potissima huius sentẽtiæ est, quia dis positio sit habitus: ergo non differunt specie, nam ea quæ specie differunt continuari non possunt. Ex quo infertur rationem dispoſi tionis eandem esse cum habitus ratione. Et hi ca enim est dispositio, licet ex corpore radica tio-

Universidad de Deusto Biblioteca

tionis in subiecto, & per accidens habeat modum habitus.

QVÆSTIO XLV.

Vtrùm secunda species qualitatis distinguatur à prima & quomodo.

2. Species. ET videtur, quod nō: Quia species intelligibiles sunt potentia vt dictum est, & etiam sunt dispositiones, quia disponunt subiectum conformiter ad suam naturam, scilicet ad intelligere: ergo prima & secunda species nō distinguuntur, alias idem secundum vnam rationē non esset in illis speciebus.

2. Argu. Secūdo. Aliquę qualitates sunt in prima specie, quæ disponunt in ordine ad operationē, sicut qualitates secundæ speciei: ergo nullo modo differunt. Probatur consequentia: Quia si differunt, maxime penes hoc deberent differre. Antecedens patet: quia prudentia & ars, & alia huiusmodi disponunt in ordine ad operationem, quinimo & multi habitus qui sunt in prima specie. Etsi dicas, quod disponunt bene vel male, contra: Nam datur aliquis actus indifferens vt ire in agrum, qui est indifferens, ergo habitus genitus ex huiusmodi actibus erit indifferens, & ita nec disponet bene vel male. Et confirmatur secundo. Nam multæ qualitates corporales sunt, quæ nec sunt bonæ vel malæ moraliter, vt calor, & frigus, & istæ pertinent ad primam speciem qualitatis: ergo non conuenit illis qualitatibus, quod bene vel male disponant: nam bene vel male disponere ad genus moris pertinet.

3. Argu. Tertio: Naturalis potentia non potest esse species qualitatis: ergo male ab Aristotele ponitur vna species eius. Probatur antecedens: Est quid transcendens, quod diuagatur per omnia prædicamenta: nam in quolibet prædicamento est ens, quod diuiditur per actum & potentiam. Et confir. Nam naturalis impotentia formaliter dicit priuationem: at priuatio non ponitur directe in prædicamento: ergo non constituit speciem eius. Et confir. Nā naturalis potentia & impotentia vel sunt idē, quod potentia actiua, & passiua, vel non. Si primum, cur hoc non dixit Aristoteles: & vocauit impotentiam passiuam potentiā? Si non sunt idem est necesse, quod vtraque sit actiua, & ita non erit impotentia. Vel passiua, & hoc est falsum: nam potentia actiua in hoc est prædicamento.

4. Argu. Quarto probatur, quod ista species male collocetur: Nam prius est naturaliter, quam habitus: ergo prius erat numeranda: male ergo collocatur in secundo loco. Quod enim prius natura quodlibet habet sunt potentiæ operatiuæ, quia per seipsum non operatur, & postmodum adueniunt habitus vt bene vel male operetur cum illis.

Decisio quæstionis.

PRima conclusio; Vera differentia inter primam & secundam speciem qualitatis non consistit in alio, nisi in hoc, quod prima species disponit subiectum bene vel male in ordine ad naturam, & si est habitus operatiuus, datur ad bene vel male operandum. Secunda vero species est qualitas, per quam disponitur subiectum absolute ad operandum abstrahendo ab hoc, quod est bene vel male. Hæc conclusio ponitur, contra varias opiniones, quas Soto & D. Thom. de hac re ferunt: verum est ipsius. D. Thom. 1.2. quæst. 49. art. 2. vbi ita dicit quod habitus est dispositio secundum naturam, & quia forma & natura rei est finis, & cuius causa fit aliquid, vt dicitur, 2. physicorum in prima specie consideratur bonū & malum, & etiam facile & difficile mobile secūdum quod aliqua natura est finis generationis, & motus, & ita philosophus dicit quinto metaphysicæ, quod habitus est dispositio secundum quam aliquis disponitur bene, vel male. Et idem dicit 2. Ethicorum, quando enim est modus conueniens naturæ rei tunc habet rationem boni, quando non conuenit ratione mali, & quia natura est id, quod primo consideratur in re, ideo habitus ponitur prima species qualitatis, & dicit quod ad secūdam speciem qualitatis solum attinet, quod aliquid facile vel difficile fiat vel quod sit cito transiens, aut diuturnum: non autem consideratur in his aliquid pertinens ad rationem boni vel mali; quia motus vel passiones non habent rationem finis, itaque solum secunda species dicit ordinem ad actionem & passionem, vt aliquid producibile, vel susceptibile, abstrahendo à bene vel male. Ecce sententiam D. Thom. & art. 3. dicit. Est enim de ratione habitus, vt importet habitudinem quandam in ordine ad naturam rei secundum quod conuenit, vel non conuenit, sed natura rei, quæ est finis generationis vlterius etiam ordinatur ad aliud finem, qui vel est operatio, vel aliquid operatum, ad quod genus peruenit per operationem. Vnde habitus non solum importat ordinem ad ipsam naturam rei, sed etiam consequenter ad operationem in quantum est finis naturæ, vel perducens ad finem. Vnde in quinto Metaphysicæ dicitur, quod habitus est dispositio, secundum quam bene vel male disponitur dispositum; aut secundum se; idest, secundum suam naturam, aut ad aliud, id est, in ordine ad finem. Itaq; ratio habitus est disponere naturam bene vel male, & super hoc addit quod sit difficile mobilis, dispositio vero est quæ disponit naturam bene vel male facile mobilis. At vero potentia in sua ratione non importat, nisi quod sit principium agendi, vel patiendi, vt statim dicemus. Et ideo nō dicit in sua ratione bonum vel malum. Potens enim dicitur, quia operari potest, seu pati, siue hoc fiat bene vel male. Habitus enim, quia sunt determinationes quædam vel naturæ vel potentiarum debent dicere istum modū. Potentia vero, quia absolute est principium, non debet dicere istum modum bene vel male. Et hæc est doctrina Caiet. Soti & Alberti, & omnium Thomistarum in his articulis, & in hoc prædicamento.

2. Concl. Secunda conclusio: Magis probabile est, quod naturalis potentia & impotentia differant specie, licet oppositum sit probabile. Et prima pars conclusionis satis patet, si accipiatur naturalis potentia pro potentia actiua & impotentia pro passiua: nam potentia actiua & passiua specie distinguūtur: ergo naturalis potentia & impotentia specie differunt. Et quod accipiatur sic videtur colligi aperte ex D. Thom. supra dicto art. 2. quæst. 49 in prima secundæ vbi sic dicit: Modus autē seu determinatio subiecti secundum actionē & passionem attenditur in 2. vel 3. specie qualitatis, & ideò in vtraque consideratur quod aliquid facile vel difficile fiat, vel quod sit citò transiens, aut diuturnum. Vbi D. Tho. videtur docere secundam speciem qualitatis consistere in principio actiuo & passiuo: si quidem ibi consideratur actio, & passio. Et Aristoteles in hoc prædicamento hoc ipsum indicat dicens, aliud genus qualitatis est secundum quod pugilatores, vel cursores, vel salubres, vel insalubres dicimus; & simpliciter quæcunque secundum potentiam naturalem, vel impotentiam dicuntur. Si ergo hæc secunda species est genus, potentia & impotentia specie differunt. Et præterea probatur argumento fortissimo: Omnis potentia vel est actiua, vel passiua (relinquimus modo obedientialem potentiam, quæ non distinguitur à re, sed est ipsa res quatenus de ea Deus potest quidquid voluerit facere,) & non datur potentia neutra, vt articulo primo primæ partis disputari solet: ergo istæ potentiæ, quæ constituunt hanc speciem seu quæ continentur sub genere isto subalterno sunt potentia actiua, & passiua; per quod explicatur genus subalternum, quod est potentia accidentalis: sed voluit Aristoteles explicare genus hoc per species quæ continentur sub genere illo sub alterno immediato, vt eundem seruaret ordinem in explicatione harum specierum. Secunda vero pars probatur, quia per naturalem impotentiam non voluit Aristoteles explicare, nisi potentiam debilem, & per naturalem potentiam, potentiam fortem in suo actu, siue istæ potentiæ sint actiuæ, siue passiuæ. Itaque naturalis potentia est potentia perfecta in sua ratione, siue hoc habeat actiue; sicut potentia visiua iuuenis naturalis potentia dicitur, & potentia senis naturalis impotentia: quia vna visionem habet fortem, alia debilem, & in passiuis illa, quæ resistit contrario fortiter potentia dicitur, quæ debiliter impotentia: sed ista constat accidentaliter tantum differre: ergo. Hæc sententia est fratris Gratiæ Dei ordinis Prædicatorum, in hoc prædicamento, qui optime & clarissime Aristotelis explicat textum. Aduerte in hac conclusione, quod istæ potentiæ debent esse naturales, & non adquisitæ, quia tunc sunt habitus, & pertinent ad primam speciem qualitatis, vt optime aduertit hic Caietanus & ad hanc speciem pertinent omnia principia immediata operationum, siue pertineant ad corpus, siue ad animam.

Dissoluuntur argumenta.

AD primum respondetur, quod supra diximus species pertinere ad naturalem potentiam, quia concurrunt cum potentia, vt vnum principium non bene operandi, sed simpliciter operandi: nec potentia cogitatiua siue speciebus potest vllo modo concurrere ad cognitionem. Sed contra: nam D. Thomas 1.2. quæstione 50. articulo 6. in corpore, & quæstione 51. art. 1. dicit esse habitus. Respondetur, quod species Angelicæ sunt habitus, & potentiæ propter plenam luminis participationem. Et ita quatenus sunt principia intellectionis sunt species; quatenus verò determinant intellectum, vt bene intelligat, dicuntur scientiæ & habitus. Cæterum secundum diuersas rationes formales, si de nostris speciebus sit sermo, vocantur à D. Thom. habitus duplici de causa. Primo quantum ad modum, quia superueniunt potentiæ cum diuturnitate. Secundo ratione ordinationis, quia species ordinatæ dicuntur habitus scientiæ, & quia ordinantur per habitus, & ratione habitus prouenit in illis ordinatio, ita istæ species non in se consideratæ, sed in sua causa ordinante habitus dicuntur, seu potius dicitur habitus causæ ordinans, de quo lib. 1. diximus. Ad 1. resp.

Ad secundū resp. quod illæ qualitates dispo- Ad 2.
nunt in ordine ad operationem, nō absolute,

Universidad de Deusto Biblioteca

sed vt conformiter fiat ad naturam & ita disponunt ad operationem, vt bene fiat, non vt absolute fiat, quod est proprium potetiæ. Ad replicam Resp. quod vt demonstrat D. Tho. 1.2. quæst. 18. art. 9. nullus actus in indiuiduo est indifferens, sed omnis est bonus, vel malus, quia vel fit vt debet cum fine & omnibus circunstantijs, & sic erit bonus, vel deficit aliquid ex his, & sic erit malus. Vnde fictio est talis indifferens habitus moraliter, naturaliter etiam non potest dari dispositio in differens: quia si est conformiter ad naturam, erit bona dispositio, si non conformiter erit mala. Ad rationē ergo ad habitum & dispositiones pertinet bene vel male disponere naturam siue moraliter siue physice: & per hoc patet ad vltimam confirmationem.

Ad tertium Resp. ex D. Thom. opusc. 48. quod potentia & actus accipiuntur transcēdēt aliter pro re, quæ non est: sed potest esse, & talis dicitur potētia: Alio modo pro re, quæ est, & talis dicitur actus, & ista sunt in eodem genere: nam in eodem prædicamento, vbi est homo in actu, est homo in potentia: & isto modo non accipitur potentia in præsentiarum, sed pro principio agendi in aliud, vel patiendi, & isto modo sunt in prædicamento qualitatis. Ad confir. Resp. quod non dicit in potentia priuatiua hem, sed vel potentiam passiuam, vel debile principium agendi, vel patiendi: & ita in communi modo loquendi, hominem parū potentem vocamus impotentem. Ad aliam confir. patet ex conclusione secunda. *Ad 3. arg.*

Ad quartum res. quod quāuis potentia sit posterior habitu, via generationis, non tamen via perfectionis: & hac ratione primo loco collocatur habitus. Vel secundo resp. quod quia disponit naturam, quæ est prior, & hoc in ordine ad finem, ideo primo collocatur loco. Vnde D. Tho. quæst. 49. art. 3. ad secundum ita dicit: Non est de ratione habitus, quod respiciat potentiam, sed quod respiciat naturam: & quia natura præcedit actionem, quam respicit potentia ideo prior species qualitatis ponitur habitus, quam potentia. Vult dicere D. Tho. quod saluatur ratio habitus, sine ordine ad operationē primo & perse, vt patet in gratia. Etsi cōsideremus dispositionē, hoc ipsum reperitur in sanitate corporali. Et potētia nūquā intelligitur sine ordine ad actionē & passionē: & ideo primo loco ponitur habitus, vel dispositio, quam potentia & impotentia. *Ad 4. arg.*

DE TERTIA SPECIE qualitatis.

QVÆSTIO XLVI.

Quid sint passio, & passibilis qualitas, & quomodo differant.

ET videtur, quod non differārt; Quia rubor trāsiēs est passio & permanēs est passibilis qualitas: sed color parū, vel multū durās eiusdē speciei est: ergo passio & passibilis qualitas sunt eiusdē speciei. Minor, probatur: quia parū, vel multum durare nō variat specie, vt patet in omnibus entibus, & speciebus. Et confir. quia passio est sextū prædicamentū: ergo nō potest esse species huius prædicamenti: prædicamenta namque impermixta sunt in suis rationibus formalibus & primo diuersa.

1. Argu. Secundo. Passibilis qualitas est vna species huius prædicamēti, & dicitur talis, quia passionē causat insensibus, seu causare potest: hoc autē est aliquid pertinēs ad prædicamētū qualitatis: nā causare passionē est agere & posse causare hāc passionē, est essentia potētiæ actiuæ: male ergo Arist. dixit passibilē qualitatē esse huius prædicamēti 3. speciē, sed vel erit actio, vel erit potētia actiua, quorū neutrū est huius speciei.

Tertio Arist. dixit in textu, Quia autem ex his, quæ facile soluūtur & cito trāseūt, & fiūt, passiones dicūtur: nō enim dicimur secūdū eas quales: neq; enim, qui propter verecundiā rubeus factus est, rubeus dicitur, nec cuipallor propter timorem venit pallidus est: sed magis quo aliquid passus sit: quare passioris huiusmodi dicūtur, qualitates vero minime: ergo passio nō est species qualitatis. Probatur cōsequētia: Quia qualitas est genus: & hæc est bona cōsequētia: non est animal: ergo non est aliqua species animalis quia à negatione superioris ad negationē inferioris maxime vniuoce est bona cōsequētia: ergo si passio nō est qualitas, vt inquit Aristoteles, nec erit aliqua species qualitatis. Et confirmatur: Nam si passio est qualitas, sequitur quod nō possit esse cum qualitate sibi contraria, hoc autē est falsum: ergo. Sequela patet: quia in gradibus intensis contraria *3. Argu.*

traria ab eodem subiecto se expellunt. Minor probatur: quia rubicundus color, & pallor opponuntur, & non sunt in eadem parte subiecti: sed rubicundus, si patiatur timbrem pallescit: ergo vel non manet rubicundus, quod non potest dici, vel pallor non est qualitas: alias expelleret ruborem ab eodem subiecto, cum si sit qualitas debeat esse qualitas illi opposita.

4. Argu. Quarto. Lumen gloriæ collatum Paulo in raptū, & similiter visio erant passiones; at vero visio & lumen gloriæ, quæ modo habet, est beatitudo: in raptu non fuit beatitudo, & ita specie differunt: ergo.

5. Argu. Quinto. De ratione aliquarum qualitatum est, quod parum temporis durent vt sonus, lumen, actus intelligendi, verbum: ergo ex natura sua sunt passiones, & aliæ sunt, quæ ex natura sua multum durant, vt calor in igne, &c. ergo istæ ex natura sua specie differunt si quidem ex natura sua habent multum, vel paulum durare. Vnde D. Thomas quæst. 49. art. 2. supra citato dicit, quod in tertia specie & in prima reperitur facile & difficile mobile, vel quod sit cito transiens, aut diuturnū: sed in prima specie facile aut difficile variant qualitates ex sua natura: ergo & in ista tertia & ita differunt specie.

6. Argu. Sexto passiones dicuntur, quæ causantur ex aliqua passione: sed causari ex passione cito transeunte, quid extrinsecum est ad rationem qualitatis, & similiter est dicendum de hoc, quod est causari ab aliqua passione diuturna: ergo non est sumenda diuersitas huius speciei ab alijs per huiusmodi principia extrinseca, nec etiam passio, & passibilis qualitas interse hac ratione distinguntur: id enim, à quo sumitur distinctio: sed intrinsecum debet esse maxime in absolutis.

In hac quæstione duo sunt tractanda. Primum in quo consistat ratio passionis & passibilis qualitatis. Et secundum an differant essentialiter, & consequenter videbimus, si aliquæ qualitates ad hanc reducant speciem.

1. Senten. In hac re sunt variæ opiniones, nec Angelicus doctor in hac re multum aperte loquitur: Aliqui censent possibiles qualitates dici illas, quæ proueniunt à quacūque passione, siue perfectiua siue corruptiua. Vnde omnis qualitas quæcunque illa sit considerata in ordine ad passionem, ita quod sint effectus passionis cuiuscunque ad hanc speciem pertinent. Et probatur & sit

7. Argu. Septimū argumentū, Quia nisi hæc sententia esset vera sequeretur, quod species visibilis producta in diaphano ad nullā speciē qualitatis pertineret, hoc autē est falsum: ergo. Probatur maior; quia non est habitus, cū non sit difficile mobilis à diaphano: tum quia habitus propriè non est in corpore, nec est dispositio: quia nō disponit ad bene vel male esse diaphani, nec est naturalis potētia, quia non est principium operationis in aere, nec est passio, nec passibilis qualitas: quia nec est effectus, nec causa passionis in aere: quia aer non alteratur nec destruitur per receptionē specierū visibiliū. Quod non sit forma vel figura satis constat. Sed in ista sententia est passibilis qualitas: quia aer recipiendo has species perficitur. Et confirmatur hoc argumentū: quia ratio huius speciei melius explicatur per hoc, quod sit effectus passionis, quā per hoc, quod est esse principium, quia hoc ad secundā speciē pertinet, Et isti etiā autores dicūt passionē & passibilē qualitatē solū differre accidentaliter: quia passibilis qualitas est diuturnior, non vero passio.

Secunda sententia est Domini Caiet. in hoc cap. Dicit passibiles qualitates dici à passione, secundum quod passio accipitur à passionibus appetitus sensitiui, prout à delectatione tristitia, timore, de quibus passionibus D. Th. 1.2. longam fecit disputationem, itaque passibiles qualitates sunt, quæ causant passiones in appetitu supra dictas, aut sunt effectus passionū illarum. Et probatur, & sit *2. Senten.*

Octauū argumentum: Quia aliquæ qualitates sunt, quæ dicūtur passibiles in ordine ad passionem in appetitu: ergo omnes. Probatur consequentia: quoniā alias Arist. æquiuocè vteretur nomine passionis. Antecedens probatur ex eodē: Quia postquam dixit, quod calor citò transiens, tit ex verecundia, dicit idem esse dicendum de coloribus permanentibus: sed color ex verecūdia dicitur passibilis in ordine ad passionem in appetitu: ergo omnes colores, & reliquæ qualitates passibiles hac ratione dicūtur. Et confirmatur: Nā si ita dicatur passibilis qualitas, saluari possunt omnia, quæ dixit Aristoteles in textu, quod aliquæ qualitates sunt, quæ causant passionē in appetitu, aliquæ causantur. Quod si à passione quæ est formæ receptio cū expulsione contrarij dicerentur, minimè saluari possent. Dicit enim Arist. quod passibiles qualitates dicentur, non quia sunt formæ in quarum receptione subiectū patiatur: hoc enim falsum est: nam aqua patitur in receptione caloris, quoniam est receptio formæ cum expulsione contrarij: ergo dicendæ sunt passibiles qualitates à passione appetitus sensitiui, quæ causat passionem, vel causatur ex passione tali. Et circa distinctionem passionis à passibili qualitate dicit solum distingui secundum modum; quia passio importat qualitatem facile mobilem, passibilis qualitas qualitatē difficile mobilē. Hæc autem distinctio solum videtur esse accidentalis secūdum Caietanum. Sapientissimus Magister Soto dicit passionem & passibilem qualitatē differre accidentaliter penes magis aut minus *8. Argu.*

Universidad de Deusto Biblioteca

diuturnum, & quod ratio earum consistit in hoc, quod sint causa, vel effectus passionũ. Non tamen explicat, quomodo accipiatur passio: sed videtur indifferenter loqui de passione. Nam aliquando videtur loqui de passione sensus, aliquando verò de passione rerum in sensibilium.

Præambula ad quæstionem.

PRo explicatione ergo veritatis notandũ est, passionem quadrifariam sumi. Primo modo, passio accipitur pro omni receptione, siue perfectiua tantum, siue corruptiua contrarij: & hoc modo se extendit ad receptionem caloris, tristitiæ, intellectionis; & ita dicitur intelligere quoddam pati. Itaque hoc modo non solum patitur homo, quando recipit calorem, quando tristatur, sed etiam quando intelligit. Secundo modo accipitur magis strictè pro receptione alicuius formæ, cum expulsione sui contrarij: & hoc modo dicimus aquam calefieri & hominem comburi. Tertio modo transsumptiue pro operatione appetitus sensitiui, prout ira, gaudiũ, dolor, & spes passiones dicuntur, quia per huiusmodi passiones anima ad res obiectas quodammodo transferatur passione corporali, vt materia sub seruiente: quia passiones istæ habent corporalem transmutationem annexam: & etiam quia interdũ has passiones inuitus patitur homo, merito passiones vocantur, & nõ actiones & operationes. Quarto modo accipitur hic ab Aristotel. pro qualitate sensibili existente in transitu per modum passionis, & quia passio cum sit motus, vel consistat in motu, esse fluens habet, ideo trãsfertur, vt accipitur pro ista qualitate tertiæ speciei, quæ passio dicitur. Tota ergo difficultas in hoc consistit quomodo accipit passionem, quomodo qualitatem passibilem, à passione, vt ab effectu, vel vt à causa nominauit, quomodo namque sit accipienda passio quando Aristoteles dixit passibilem qualitatem esse speciem tertiam, an primo, an secundo, an tertio modo.

Decisio quæstionis.

1. Concl. PRima cõclusio: Mihi videtur magis probabile in doctrina D. Thom. quod passibilis qualitas dicatur à passione primo modo accepta. Itaque qualitas quæ est producta ex passione, vel causat passionem illo modo dicitur passibilis qualitas, siue illa passio sit in sensibus siue non. Et probatur ista conclusio ex D. Thom. 1. 2. quæstione 49. art. 2. in corpore, vbi sic dicit: Modus autem, seu determinatio subiecti secundum actionem & passionem ostenditur in secunda vel tertia specie qualitatis, & ideo in vtraque consideratur, quod aliquid facile vel difficile fiat, vel quod sit citò transiens, aut diuturnum, vbi D. Thomas passionem absolute accipit, & actionem non restringẹs illas ad passionem sensitiuam, gaudium, iram, &c. nec ad passionem in potentijs exterioribus causatam. Et magis patet, quod sit iste sensus D. Thomæ, quod in prima specie actio accipitur communiter, quia dispositiones corporales sunt in illa specie, & habitus intellectuales, & tamen isti non versantur circa actiones appetitus: ergo passio cum accipiatur à D. Thoma eodem modo, quo actio cum dicit in his speciebus reperiri actionem & passionem eodem modo est accipienda illimitate, & primo modo. Et probatur ista conclusio septimo argumento à nobis facto: Nam species sensibiles in aëre sunt qualitates, & non possunt esse, nisi passiones vel passibiles qualitates, & tamen non à passione sensibili: ergo à passione primo modo accepta. Præterea, vt hanc conclusionem intelligamus, notandum est, quod qualitas huius speciei in seipsa debet habere rationem genericam & specificam, secundum quam constituatur in hac specie, quæ debet esse illi intrinseca, licet hanc rationem intrinsecam explicemus per aliquid extrinsecũ illi, scilicet per passionẽ, quã causat, vel à qua causatur: debet enim species hæc esse talis qualitas, & qualiter talificare subiectũ in quo est. Nam ratio qualitatis sumitur per ordinem ad proprium subiectum, in quo est: sed quia hæc essentia obscure cognoscitur, cognoscimus nos illam, & explicamus per ea quæ sunt sibi annexa, scilicet per passionem antecedentem, à qua causatur, vel subsequentem, quam infert. Et Caiet. colligit eius essentiam per passionem sensibilis appetitus. Soto per passionem, quæ fit cum abiectione contrarij. Nos autem in hac conclusione colligimus huius speciei essentiam per passionem primo modo acceptam, siue sit appetitus, siue sit intellectus, siue sit corruptiua, siue perfectiua, siue sit cum expulsione contrarij, siue non. Nam illa qualitas distinctam essentiam habet ab alijs, quæ est cum huiusmodi passione necessario & intrinsece: itaque ex sua natura exposcat hæc habere sibi annexa, siue sit propria passio illius, vel aliquid ad modum illius se habens. Etsi dicas, quod eadem qualitas ad multas pertinebit species, seu quod omnes qualitates ad hanc pertinebunt speciem, Respondetur, quod nulla formaliter ad hanc pertinebit: quia hæc est ratio propria huius speciei, licet hæc ratio materialiter cum alijs speciebus posit coincidere, de

de quo dicemus postea. Per hoc patet ad multa argumenta, quæ contra hanc conclusionẽ possent fieri.

2. Conclu. Secunda conclusio: Probabilis est opinio Caietani, quod passibilis qualitas dicatur à passione appetitus sensitiui: quia causat illam passionem, vel quia ex illa causatur passione. Hæc conclusio maximum fundamentum habet in textu Aristotelis, à quo dulcedo, amaritudo albedo, calor, & frigus dicuntur qualitates huius speciei, & dicit; Dulcedo enim aliquam passionem secundum gustum efficit, & calor secundum tactum, similiter & aliæ, & albedinem, & nigredinem, & alios calores dicit esse qualitates, non quia causent passionem in visu, sed quia ex passione causantur. Ex quibus sic argumentor: Nam supra dictæ sunt veræ qualitates passibiles, & non causant passionem in appetitu sensitiuo, & melius respectu visus sunt passibiles qualitates, & nec causant respectu illius passionem, nec causantur à passionibus sensitiuis: ergo. Hæc conclusio etiam confirmatur rationibus præcedentis. Videatur D. Thom in 5. capite de quali 3. specie, vbi dicit: qualitates corporum pertinere ad 3. speciem, vt calidum & frigidum: ergo non solum passiones animæ: ergo magis probabilis est opinio Magistri Soti, quod istæ qualitates passibiles dicuntur, quia fiunt cum passione corruptiua, vel illam causant in sensibus: quia isto modo passio magis proprie dicitur. Sed adhuc restat difficultas circa qualitates spirituales, & circa species intelligibiles. Et posset dicere ista opinio, quod illæ qualitates spirituales non sunt huius speciei, & species visibiles sunt dispositiones: quia bene disponũt subiectum secundum naturam diaphani. Et idem de luce; & maxime, quia ibi sunt in via ad disponendum potentias sensitiuas, & ita dispositio est, quæ disponit subiectum, vel est in via ad disponendum subiectum, quia ibi dicuntur species visibiles, non quia aer videat, nec posit illis videre, sed quia ibi sunt in via vt visus per alias causatas ab illis videat.

3. Conclu. Tertia conclusio; Passio & passibilis qualitas non differunt specie, sed solum accidentaliter, & penes modum. Probatur conclusio ex Aristotel. qui vocat hanc speciem, tertiam speciem. Et quanuis hoc non sit sufficiens argumentum de se, quia etiam vocauit habitum & dispositionem vnam speciem, & secundum D. Thom. specie differunt, quia loquebatur de specie subalternata: ratio tamen, quæ pro hac sententia fieri potest multum confirmat hanc conclusionem sensisse Aristotelem, & est fere communis inter expositores. Et ratio est, quia tubor citò transiens & diu perseuerans eiusdem speciei sunt, sicut pallor ex metu prouenienS vel ex alia causa: nec differunt, nisi quantum ad modum habendi. Præterea; quia parum vel multum durare in homine & in qualibet alia re non diuersificat speciem: ergo nec in qualitate. Probatur consequentia; quia duratio extra essentiam rei est: ergo multum, vel parum durare erit etiam extra essentiam rei, quæ est qualitas, & ita non diuersificabit speciem. Præterea, durare est essentiam coniungi existentiæ per aliquam mensuram: ergo magis durare est magis esse sub existentia: sed hoc est mere accidentale qualitati: ergo non diuersificabit speciem. Præterea: Essentia qualitatis est qualificare subiectum, & esse modum illius: sed ad esse modũ subiecti accidentaliter se habet, quod parum vel multũ duret, quia per hoc non diuersificat modos qualificationis, sed intra eundem modum specificum reperitur hoc: ergo.

Dissoluuntur argumenta.

AD primum resp. ex hac conclusione. Ad confirmationẽ respondetur, quod hic accipitur passio pro qualitate, citò transeunte, nõ verò pro motu vt recipitur in passio. *Ad 1. arg.*

Ad secundũ ex prima cõclusione patet, quo modo sit accipienda passio, & quãuis sit quid extrinsecũ passionẽ causare, vel ab illa causari per hoc explicamus diuersam essentiã qualitatis, quæ taliter afficit subiectũ, per hoc in quã, quod causetur à passione vel causet illam. *Ad 2. arg.*

Ad tertiũ resp. quod illa vere est qualitas secundũ essentiã & talis qualitas & non denominatur tale absolutè. Sicut qui vnico actu acquisiuit habitũ scientiæ, vere habet essentiã habitus, & non dicitur habituatus seu sciens, propterea quod nõ habet ille habitus modum habitus, nec dicitur facile & prõpte & delectabiliter operans. Secũdo respõdetur, quod pro illo breui tẽpore dicitur pallidus, si ex ira pallescat; & ita dicitur communiter. Tertio resp. quod sufficit, vt sit vera qualitas, quod si perseueret hominem denominet pallidum. Nam si nõ denominatur, non est ex defectu sui, sed ex modo imperfecto quo participatur à subiecto; quia pallidi dicũtur, quibus pallor diuturnè inest. Ad confir. resp. quod pro illo tẽpore quando durat pallor in eadem parte non manet rubicundus color nisi in radice, & transacto pallore redit iterum, quia in subiecto manet causa productiua illius. *Ad 3. arg.*

Ad quartũ respõdetur, quod illa visio in trãsitu & æterna, quam modo habent non differunt, nisi penes modum habendi, sed quia de ratione beatitudinis est æternitas, & inamissibilitas, illa visio in raptu non fuit beatitudo, licet haberet idem obiectum formale; quia non cum illo modo inamissibilitatis & perpetuitatis habuit. Sed de hac re in materia de fide solet disputari. *Ad 4. arg.*

Universidad de Deusto Biblioteca

Ad 5. arg. Ad quintum respondetur, quod propter illud argumentum aliqui opinantur passionem & passibilem qualitatem specie differre, & passibilem qualitatem esse illã cui ex natura sua conuenit multum durare. Sed falluntur, quia multum durare, vel parum, non potest esse de essentia rei cum durare sit extra essentiam qualitatis: & ita sicut illi qualitati conuenit accidentaliter habere esse, ita multo tempore habere esse accidentaliter conuenit.

Ad sextũ respondetur ex prima nostra conclusione: per illud enim extrinsecum explicatur essentia qualitatis. Et si dicas: ergo qualitas quæ potest causare passionem erit potentia & non tertia species qualitatis, respõdetur quod si in aliqua qualitate seu ipsa qualitas sit potentia ad agendum aliquid, illa secãdum hanc rationem formalem pertinebit ad secundã speciem & non ad tertiam, quia potentia est illa, quæ ad actionẽ ordinatur, vt principiũ eius, & est secunda qualitatis species. Hæc vero tertia species est taliter qualificans subiectum, quod explicamus per causare passionem, vel causari à passione.

DE QVARTA SPECIE qualitatis.

57 ## QVÆSTIO XLVII.

Vtrùm forma, vel figura specie differant.

1. Arg. ET primo videtur non esse speciem qualitatis: quia qualitas est modus & terminatio substantiæ, vt aperte asserit Aristoteles in fine huius speciei; sed forma vel figura non determinant substantiam: ergo non sunt qualitates. Probatur minor: quia determinant & qualificant quantitatem, vt sit triangularis, quadrangularis vt dicemus statim: ergo non sufficit dicere, quod quantitas est aliquid substantiæ: & ita qualificando substantiæ qualitatẽ, videtur qualificare substantiam, quia esse triangularem, vel aliquid huiusmodi accidens est quantitatis & nõ substantiæ, sicut esse par vel impar: ergo qualificando quantitatem non qualificatur substantia. Et confirmatur, quia effectus formalis qualitatis, si qualificat substãtiã debet esse in ipsa substãtia: sed iste effectus non est in substãtia, sed in quantitate: ergo talis effectus non est effectus qualitatis. Et confir. 1. Nã in Eucharistia manet figura & quantitas vere qualificata, & tamẽ non est ille effectus in substãtia: ergo figura non est qualitas nec modus substantiæ.

2. Arg. Secundo forma pertinet ad omnia prædicamẽta: ergo male assignatur species huius prædicamenti. Probatur antecedens: Nam est forma substantialis, quæ reductiue pertinet ad prædicamentum substãtiæ, item est forma accidentalis, quæ pertinet ad prædicamẽtũ qualitatis: nã qualitas forma est accidentalis, relatio similiter, imo reliquæ huius prædicamenti species sunt formæ, vt habitus & dispositio naturalis potentia, passio, &c.

3. Argu. Tertio. Forma & figura nullo modo differunt: ergo male Arist. asserit esse speciẽ huius prædicamẽti. Nã si forma accipiatur prout est rerũ naturaliũ, & figura prout est rerum artificialiũ hoc est falsum, quia forma rerum naturalium est figura, quia lineis continetur. Si verò accipiatur forma, vt est modus quãtitatis discretæ & figura continuæ, nec hoc dici potest: nã etiã figura quantitatis discretæ est forma. Nec ita in cõmuni vsu accipi cõsueuit hoc nomẽ, forma. Si autẽ forma accipiatur pro qualitate, à qua homines dicũtur formosi, etiã falsum est, quia difformitas pertinet cũ pulchritudine ad primã speciẽ cũ sint cõueniẽtia, aut discõueniẽtia naturę rei. Si autẽ dicatur, quod solũ differũt ratione, & quod forma dicitur figura rei, in quãtũ cõueniẽs speciei, figura verò in quãtũ est terminus quãtitatis, etiã est falsum: quia figura in quãtũ cõuenit speciei pertinet ad pulchritudinẽ, quę est primę speciei. In hac quæstione nullũ vidi asserẽtẽ formã & figurã specie differre, nec satis explicantẽ, quid hæc essent, nisi Angelicũ Doctorẽ: ideoque ex eius doctrina sicut & alia, hæc quarta species explicanda est.

Decisio quæstionis.

PRima conclusio: Forma dicitur, quæ dat esse specificum artificiato. Hæc conclusio est D. Tho. expressa 7. phy sicorũ lectione 5. Et pro huius cõclusionis explicatione: notandũ est, formã tripliciter sumi. Vno modo pro forma substãtiali quæ tribuit esse potẽtiæ substãtiæ, quæ est materia prima. Alio modo sumitur forma pro actu transcendẽtali, & accidentali, qua ratione, quodlibet accidens forma dicitur: quia tribuit esse transcendentale accidentale substantiæ. 1. Concl.

Ter-

Tertio modo sumitur prout est species quarta qualitatis: & de ista dicitur in conclusione, quod est quæ dat esse specificum artificiato, vt domui, turri, & alijs huiusmodi. Nam Domus specie differt ab alia domo secundum diuersam formam, vt domus octangula specie differt à domo triangulari, propter diuersam formam speciẽ. Hæc conclusio non aliter probatur, quam ex communi loquendi modo. Nam formam domus vocamus coniunctionem, plurium qualitatum, quatenus per artem introducitur, seu formam quantã introductã per artem. Et præterea probatur: quia forma rerum artificialium qualitas est, quia subiectum, in quo est ratione quantitatis denominat quale, & non potest ad aliam speciẽ quam ad istam pertinere: ergo.

2. Concl. Secunda conclusio: Figura dicitur, quæ dat terminationem quantitati. Hæc conclusio, est D. Thom. in eodem loco, & in 3. distinct. 16. quæst. 2. art. 1. ad 1. Vbi sic dicit: Figura dupliciter dicitur. Vno modo dicitur qualitas resultans ex terminatione quantitatis: & isto modo non dicitur Christus transfiguratus, quia eadem lineamenta corporis in ipso erant. Alio modo dicitur figura signum alicuius: & isto modo fuit Christus transfiguratus: quia claritatem sibi veracitet inhærentem assumpsit ad tempus in figuram futuræ claritatis, quæ erit in sanctis. Sed hic est notandũ, quod quantitas dupliciter potest terminari. Vno modo per ea, quæ sunt sui generis, vt linea terminatur punctis, & superficies lineis, & corpora superficiebus. Alio modo per ea, quæ sunt alterius generis, quæ terminatio ex priori terminatione, oritur. Et isto modo figura dicitur terminus quantitatis superueniens quantitati terminatæ proprijs terminis, tribuens ei qualificationem, & modificationem, & faciẽs ipsam quadrangularem, triangularem. Vide eundem D. Thom. 3. part. quæst. 45. art. 1. ad 1. vbi diffinit figuram, quod sit quæ termino, vel terminis clauditur. Et prima parte quæst. 7. artic. 1. ad primum, vbi etiam asserit Angelicus doctor, quod terminus quantitatis est sicut forma ipsius, cuius signum est, quod figura, quæ consistit in terminatione quantitatis, est quædam forma circa quantitatem. Et nota istum locum pro dicendis inferius. Ex his locis colliges figuram ex necessitate debere conuenire rebus corporeis finitis, quæ terminis clauduntur: nam corpus infinitum si daretur, nullam haberet figuram.

3. Concl. Tertia conclusio: Forma & figura non differunt specie; sed tantum secundum aliquid accidens. Hæc conclusio est D. Thom. supra dicto loco 7. phy sicorum lectione quinta, & loco proximo adducto ex prima parte, vbi dicit, quod terminus quantitatis est sicut forma ipsius: itaque illud ipsum quod est forma formaliter est figura. Sed differunt, quia figura dicitur, quatenus terminat actionem artis specificando illam: figura dicitur quatenus consequitur ad terminationem quantitatis per propria ipsius. Sed hæc differentia non est essentialis in figura & forma, sed accidit illi ab extrinseco: ergo. Et magis hoc probatur: Nam si figura quadrangularis, siue sit à natura, siue per artem, est eiusdem speciei: sed quatenus prouenit ex natura quantitatis sic terminatæ est figura, quatenus terminat actionem artis & dat speciem artificiato est forma: ergo hæc consideratio, seu hic respectus ad artem non variat rei essentiam. Et confirmatur. Nam Arist. cum dixit, quartam speciem qualitatis esse figuram, non adhibuit diuersa exempla, quorum vnũ deseruiret formæ, & alterum figuræ: sed absolute exempla posuit: ergo signum est non differre specie.

Quarta conclusio: Etiam in quantitate discreta reperitur forma & figura. Hæc conclusio contra aliquos statuitur, qui dicunt solum reperiri in quantitate continua. Sed est expressa sententia Aristotelis 5. Metaphysicæ capite de quali, & D. Tho. lectione 14. circa secundum modum qualitatis. Vbi Aristoteles sic dicit. Alio modo quale dicitur, sicut immobilia ipsa & mathematica, quo pacto numeri quales quidam esse videntur, vt ipsius cõpositi substãtia, namque cuiuscunque est ipsum semel, & qualitas bis vel tres. In quibus verbis dicit D. Thom. Dicimus enim superficies esse quales in quantum sunt quadratæ, vel triangulares: & similiter numeri dicuntur quales in quantũ sunt compositi. Dicuntur autem numeri compositi, qui communicant in aliquo numero mẽsurante eos: sicut senarius numerus mensuratur ternario: in compositi numeri sunt, qui nõ mensurantur alio numero: id ergo quod in numero suscipit qualitatem est substantia numeri v.g. in senario sex vnitates, & qualitas est quod senarius dicat bis tria & nouenarius ter tria: nam sic resultant numeri quales, sicut ex tribus lineis resultat triangularis figura. Et ita in arithmetica numeri sortiũtur hac ratione varias qualitates, vt dicantur quadrati, cuui, &c. Et probatur ratione: Nam sicut accidit quantitati, quod componatur sic ex tribus, vel quatuor lineis, & ita quadranguli forma est qualitas quantitatis: ita accidit numero, quod habeat numerationem bis vel ter, & hæc est qualitas eius: sed quoniam hæc ad arithmeticam spectant, non sunt extendenda hic.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum respondetur, quod sunt quãlitates, quia in quantitate determinant aliquid, quod se habet ad modum substãtiæ, scilicet lineas, vel superficies, vel senarium numerum, quod sufficit vt patet ex Aristotele in loco adducto in vltima conclusione. Secundo respondetur, quod qualificando quantitatem qualificant substantiam, quæ est subiectum quantitatis, & qualificatio quantitatis tendit, vt qualificetur substantia, sicut extensio quantitatis ad extensionem substantiæ ordinatur. Et per hoc patet ad primam confirmationem. Ad 2. resp. quod etiam illa quantitas est habens figuram sphericam, & quando erat substantia panis qualificabatur per illam figuram, & erat etiam spherica. Et ita dicimus cælum esse sphericum, hominem esse rotundum licet illa qualitas quantitatis specierum, non habeat hunc effectum modo, quia substantia panis fuit conuersa in verum Christi corpus.

Ad 2. arg. Ad secundum respondetur, quod accipitur forma pro vt dicitur de omni prædicamẽto transcendentaliter: hæc vero accipitur stricto modo pro quarta specie qualitatis.

Ad 3. arg. Ad tertium patet ex cõclusionibus. Ex dictis in his speciebus qualitatis, quæ secundum communem doctrinã Peripateticam & Thomisticam dicta sunt,

Sequitur primo falsum asserere Suarez disputatione 41. sectione 4. numero 9. cum asserit, calorem & frigus non pertinere in elementis & mixtis ad secundam speciem; quia non sunt facultates perse primo institutæ ad agendum: sed perse primo sunt quædam formæ formaliter afficientes substantiam, vt conseruent vel inducant illam in materia. Quod inquam falsissimum est, quia ignis vere agit, non per suam essentiam: ergo per potentiam superadditam, quia omnis res creata cum agit per potentiam superadditam operatur. Vnde, quanuis disponat subiectum, vt bene se habeat non sequitur, nisi quod sit in duabus speciebus & in prima & secunda, non verò quod non sit in secunda, & perse primò; vt potentia data est ad operandum. Quis negabit hominem bene se habere per potentiam tactus in quantum est animal, sic adeo, vt destructa hac potentia pereat animal, vt asserit Aristoteles secundo de anima? & nihilominus nullus compos mentis negabit tactum esse potentiã operatiuam. Et idem dicendum est de potentia visiua, qua bene se habet natura videns, & est nihilominus potentia. Falsum etiam censeo, quod asserit numero 10. qualitates sensibiles, quatenus causant speciem intentionalem in sensibus non habere rationem potentiæ, quia etiam hanc virtutem productiuam habent. Et hæc virtus illarum (modo distinguatur ab alijs modo non) vere est potentia & à natura ordinata ad illum finem. Nec est necesse ad hoc, quod sit potentia, quod eadẽ res non possit alijs vsibus deseruire. Falsum etiam censeo, quod asserit numero 12. grauitatem & leuitatem esse potentias actiuas respectu grauium, quia non sunt datæ à natura lapidi, vt moueat se per illas, sed vt mouetur à generante, licet respectu generantis habeat rationem instrumenti actiui. Solum aduerte, quomodo dicat grauitatem & leuitatem esse potentias actiuas, & nolit hoc concedere de calore & frigore. Quis non videbit sine fundamẽto in his rebus loqui, quia etiam grauitas data est graui, & leuitas eidem, vt dispositiones, nec illorum forma sine his conseruari potest naturaliter: & nihilominus dicit pertinere ad potentias. Cur ergo hoc denegat calori & frigiditati, etiam si disponant substantiã, in quibus sunt. Ex quibus colliges etiam falsum dicere numero 13. Peius autem loquitur numero 14. vbi contra Aristotelis expressam sententiam dicit, durum & molle non pertinere ad secundam speciem cum Arist. dicat: Similiter autem his & durũ & molle se habet vt patet in 2. specie huius prædicamenti, Et sua ratio nihil valet, quia, inquit, non ordinantur ad aliquem actum, & ita non sunt potentiæ passiuę, sicut sanatiuum, & ægrotatiuum sunt qualitatis species: nam ita asserit Aristoteles. Nec inconuenit, quod reponantur in 3. specie, quia vtranque rationem habere possunt. Sequitur 2. in num. 15. male dicere prius agendum esse de potentia, quam de habitu, quia potentia est prior. Hoc enim clarum est contra Aristotelẽ dici & fieri, & contra angelicum Doctorem 1.2, q. 49. ar. 2. Nam etiam si potẽtia sit prior generatione, non perfectione & habitus ordinatur ad disponendum naturam primo, & per se, & ita prius de illo est agendum, quã de potentia. Sequitur tertio falsum dicere num. 20. sanitatem non esse qualitatem simplicem: quia impossibile est, quod vna species cõponatur ex pluribus speciebus differentibus, cum quælibet illorum sit ens in suo genere completũ, & sanitas expresse ponitur ab Aristotele prima species qualitatis. Et peius loquitur dum dicit, non esse propriam rationem primæ speciei disponere subiectum, vt bene, vel male se habeant in ordine ad suam naturam. Et si aliæ qualitates hoc habeant etiã erũt dispositiones vel habitus. Falsum etiã dicit, cum asserit pulchritudinem non esse vnam speciem qualitatis, nec in prima collocari specie. De gratia iã diximus. Et nota quomodo eludit exempla Arist. vt suas contra illũ includat opiniones. Videbis etiã falsũ dicere, cũ ait modo à se posito facile & clare intelligi species qualitatis: nã falso

falso & obscure ab ipso explicatur & exponitur contra communem opinionem, & contra Aristotelem & angelicum Doctorem.

58 QVÆSTIO XLVIII.

Vtrùm species qualitatis omnes distinguantur secundũ rationem, an eadem qualitas sit in diuersis speciebus.

SVAREZ, sectione 4. supra dictæ disputationis n. 5 post quã reiecit opinionem D. Tho. vt non aptam nec conuenientem ad Metaphysicè distinguendas species, atque essentias, harum qualitatum asserit, sed non probat, non posse vnam & eandẽrem constitui essentialiter in diuersis speciebus eiusdem generis. Nam idem calor, secundum quod est virtus calefaciendi, est etiam dispositio subiectiter ergo non potest esse calor; vt sic in diuersis speciebus. Et confirmatur: quia non posset vtraque illarum rationum esse essentialis illi entitati, sed illa tantum, quæ in re non distinguitur ab ipsa forma. Sed ad iuuemus hanc opinionem aliquibus argumentis: & sit

2. Argu. Secundum argumentum: Nam calor vt calor, vt est vna primarum qualitatum, non habet, nisi vnum genus & vnam differentiam: ergo impossibile est quod sit in diuersis speciebus. Consequentia patet: quia plures species, plures naturas genericas habent distinctas, & determinatas per distinctas differentias: nam alia natura generica realiter distincta est in equo & alia in homine, & alia differentia in equo, & alia in homine. Ans patet. Nam calor, vt sic specie differt à frigiditate, siccitate & humiditate: ergo solũ habet vnam differentiam. Et confir. Nam calor vt sic, vel est ens per accidens vel per se, non per accidens, quia non dicit diuersas essentias, vel est ens perse, & sic erit in vna specie, inquiro in qua, si fuerit in prima non erit in secunda & si in secunda non prima, nec tertia: ergo.

3. Argu. Tertio, hoc nomẽ calor vel est æquiuocum nomẽ, vel vniuocum, vel analogum respectu caloris vt est in prima vel secunda specie. Si est æquiuocum videtur falsum, quia cõmuniter reputatur vniuocus: si vniuocus: ergo vnã rationem solum significat, & sic erit solum in vna specie. Et cõfir. Calor, vt est simplicissima qualitas, & secundum eandem rationẽ: est & principium operandi, & disponit subiectum conformiter, vel diformiter ad suam naturam: ergo secundum eandem rationem erit in pluribus speciebus, quod est impossibile, quia cum illæ rationes specificæ sint distinctæ secundum diuersas rationes, debet esse in illis & non secundum eadem.

Decisio quæstionis.

PRima conclusio. Aliqua qualitas ponitur in duabus speciebus huius prædicamenti secundum tamen diuersas rationes. Hæc conclusio est Aristo. in hoc prædicamento expressa. Nam in. 1. specie collocat calorem & frigiditatem, & in. 3. specie dicit etiã esse calorem & frigiditatem, nigredinem, albedinem. Est etiam hæc cõclusio fere omnium interpretum Aristotelis in eisdem locis, vbi illam habet Caietanus exponendo. 3. speciem qualitatis, similiter & Soto. Est etiam hæc conclusio D. Tho. 1.2. q. 50. art. 1. ad vltimum, vbi sic dicit, Commẽsuratio ipsarum qualitatum passibilium secundum conuenientiam ad naturã, habet rationem dispositionis, & ideo facta alteratione circa ipsas qualitates passibiles, quæ sunt calidum & frigidum, humidum & siccũ fit ex consequenti alteratio secundum ægritudinem, & sanitatem. Primo autem perse, nõ est alteratio secũdum huius modi habitus, vbi nota, quomodo calorem vocat dispositionẽ, & hac ratione ad primam speciem pertinet. Vocatur etiã à D. Tho. passibilis qualitas, quæ est tertia species, sed dispositio vocatur secundum commensurationem, & naturam, & passibilis qualitas absolute. Et dicit quod non sit primo & perse alteratio circa frigus vt est dispositio, sed vt est passibilis qualitas: ergo distinguũtur saltim formaliter. Alias si idẽ prorsus sunt fieret ex æquo alteratio circa vtrunque, & magis clare q. 49. art. 3. ad primum quem vide. Et videbis aperte qualitates sensibiles collocari in prima specie à D. Thom. Et dicit esse passibiles qualitates, quæ collocantur in tertia specie à D. Tho. & à philosopho. Pręterea probatur rationibus, primo probo calorem esse in duabus speciebus qualitatis: Nam calor est qualitas disponens subiectum conformiter ad suam naturam: ergo est dispositio. Consequentia probatur: quia ista est diffinitio qualitatis primę speciei, quæ est dispositio. Antecedens probatur: nam calor disponit bene ignem in ordine ad suam naturam, & idẽ in homine, si habeatur moderate. Et pręterea, calor est qualitas causans passionem in sensibus: ergo est passio vel passibilis qualitas, & ibi est passibilis qualitas Quin potius ibi est potẽtia quæ est principium calefaciendi, & ita erit in tribus speciebus. Præterea satis probabile est relationem & fundamẽtum non distinguirealiter tanquam res à re; licet ego cẽseã oppositum, sed quod eadem entitas est albedo & simi-

1. Conclu.

similitudo: ergo etiam erit probabile eandem entitatem esse posse dispositionem & passibilem qualitatem: quia magis diuersa sunt fundamentum & relatio, quam ea quæ sunt eiusdem prædicamenti, licet sit maior ratio ad ponendam distinctionem realem inter fundamẽtum, & relationem, quia illa sunt absolutum & relatiuum, & istæ ambæ sunt absoluta. Quapropter nostra opinio de relatione & fundamento & hæc conclusio sunt D. Tho. placita. Maior autem difficultas est in explicando, quonam modo idem calor sit in pluribus speciebus.

2. Concla. Sit secunda conclusio: Calor multiplicem rationem formalem habet, & ideo si consideretur secundum vnam rationem formalem, est in vna specie, si secundum aliam, est in alia. Et istæ rationes formales sunt qualitates differentes specie, & distinctæ actu, seclusa operatione intellectus. Vnde absolute calor non est vna species qualitatis, nisi explicemus in calore aliquam vnam rationem formalem. Calor enim vt conueniens naturæ est dispositio, vt principium calefaciendi potentia, vt terminus passionis passibilis qualitas. Hæc conclusio infertur ex precedenti. Nam istæ rationes, secundum quas ponuntur in diuersis speciebus, sunt rationes reales, quia sunt in prædicamento qualitatis, quod est aliquid reale, & distinctæ actu, quia actu sunt in diuersis speciebus, & habent distinctam genericam naturam: sicut homo habet aliam naturam genericam ab equo: ergo sunt à parte rei. Verum est, quod aliqua vna species debet intelligi prius in esse, quam alię, & erit illa, quę magis intime conuenit, vt in calore existimo esse dispositionẽ. Alij explicant hoc, quod ibi substernit quædam entitas, quæ induit illas diuersas rationes formales, sicut contingit in motu. Caietanus dicit in hoc prædicamento, quod calor & frigus simpliciter sunt in tertia specie, quia sunt termini passionũ, vel causant illas, quod est simpliciter conueniens eis, vt conuenientia vero naturæ vel disconuenientia sunt in prima specie. Et hic est probabilissimus loquẽdi modus; & est quẽ nos explicuimus. Nam est aliqua ratio specifica, quæ supra dictis qualitatibus conuenit principaliter, & aliæ, vt talem vel talem rationẽ illa species principalis habet materialiter & per hoc intelliges, quomodo à grauissimis doctoribus qualitates modo in vna specie modo in alia collocentur, quia modo vnam rationem formalem, modo aliam cõsiderauerunt.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum respondetur, quod calor secundum eandem rationem non potest esse in pluribus speciebus, bene tamen secundũ diuersas. Vnde vt virtus calefactiua est in secũda specie, vt vero est conueniens naturæ subiecti, vel disconueniens in prima, vt verò dicit ordinem ad passionem in tertia & hoc illi conuenit in re. Ad confirmationem respondetur, quod calor principaliter habet vnam speciẽ, & habet etiam ad iũctam aliam rationem formalem distinctam, vt est videre in albedine, & similitudine secundum probabilem opinionẽ. Secundo respondetur, quod calor habet multas species. Et hoc nomen, calor, significat multas species qualitatis: & ita secundum vnam rationem est in vna & secundum aliam rationem est in alia. Et per hoc patet ad secundum argumentum. Nam possumus dicere, quod principaliter habet vnam speciem, & secundario alias, vel quod habet multas species, sicut motus habet cõnexas multas rationes prædicamentales. Ad confirmationẽ respondetur, quod calor quo ad principalem speciem est ens per se: si autem accipiatur secundum omnes species, quæ ibi conueniunt, est ens per accidens, & per hoc patet ad tertium argumentum. Si autem hoc nomen calor accipiatur, vt significat omnes rationes calori conuenientes, sic est æquiuocum. Si autem, accipiatur, vt dicit vnã speciem, quam principaliter importat, est ens per se. Et per hoc patet ad confirmationem. Alij dicunt quæstioni huic, quod calor, vt sic non dicit aliquam speciem, sed solum quid imperfectum, quia nõ dicit aliquid determinatũ, sed se habet vt motus, sed vt conueniens, aut disconueniens est in prima specie, vt principium operandi calorem, in secunda, vt quid dicens ordinem ad passionem in tertia. Ex dictis hucusque colliges, vbi sit rarum & densum, asperum & lene: significat enim qualitatẽ, & sic sunt in tertiã specie, & significãt etiã quandam positionem partium, & sic sunt in prędicamẽto situs. Et ex hoc colliges quomodo eadẽ res secũdũ diuersas rationes nõ solũ in diuersis speciebus, sed etiã in diuersis est prædicamẽtis, quale vero quid sit ex his cõstat, & quomodo etiã qualitas realiter distinguatur à re, quæ est qualis, quia potentiæ quæ ordinãtur ad actus accidẽtales per se sunt etiã accidẽtia & habitus realiter à potentijs distinguuntur, similiter, & qualitates tertiæ speciei. Et hoc magis patet de forma vel figura.

Ad 2. arg.

Ad 3. arg.

QVÆSTIO XLIX.

Vtrùm proprietates qualitatis sint recte assignatæ à philosopho.

PRI-

Prima proprietas qualitatis. PRIMA eius proprietas est, quod qualitas habet contrarium, vt albedo nigredini contrariatur, iustitia iniustiæ, & album nigro, & iustum iniusto, robro autem aut pallido nihil contrarium est. Circa hanc proprietatem nota ex Caie. & Soto & alijs communiter Aristo. hic sermonem facere de contrarietate simpliciter, & non secundum quid. Dupliciter enim aliqua sunt contraria simpliciter, & sic vnũ vni tãtum contrariatur, quia ista contrarietas est inter extrema, quæ maxime sub eodem genere distant, & ab eodem subiecto mutuo se expellunt, & ita non possunt esse, nisi duo, vt albedo & nigredo in genere coloris, & dulcedo & amaritudo in genere saporis. quia extrema maxime distantia duo solum possunt esse. Est etiam contrarietas secundum quid & sic vnum pluribus contrariatur: sic enim contraria dicuntur media sub aliquo genere tam inter se quam relata ad extrema, vt pallidum contrariatur rubro, & albo, & nigro, sed hęc contrarietas, est secundum quid, siquidem contrariatur nigredini rubrum vt sapit albedinem & albedini vt sapit nigredinem, & nigredo rubro contrariatur vt sapit albedinem, & albedo rubro, eidem contraria est, vt rubrum participat aliquid de nigredine, & vocatur secundũ quid, quia non est ratione sui hęc contrarietas, sed vt sapit alterius naturam, & ita cum Aristoteles hic dixit qualitati esse aliquid contrarium de contrarietate simpliciter loquitur, & iustitia iniustitiæ simpliciter est cõtraria: quia iustitia, vt dicitur tertio ethicorum non est virtus media inter duo extrema vitia, sicut est liberalitas inter prodigalitatem & auaritiam. Concreta vero contrarietatem habent ratione qualitatum, hæc autem proprietas nõ est quarto modo, quia non videtur competere quartę speciei formæ, scilicet, vel figuræ, dicit ad cõplemẽtum huius proprietatis secundo Aristoteles, quod si vnum contrariorum est quale reliquum etiam est quale, si iustitia est quale iniustitia est quale, nullum enim aliorum prædicamentorum est contrarium qualitati, & si virtutis actus est qualitas primę speciei, quia dispositio suum cõtrarium, scilicet vitij, actus etiam erit qualitas eiusdem speciei, & ita erit aliquid positiuum contrarietatẽ habens ad rectam rationem, & ad actum virtutis.

2. Proprietas. Ponit secundam proprietatem qualitatis, quod est, suscipere magis & minus, nam albũ magis & minus album dicitur, & iustũ magis & minus iustum & respectu sui & respectu aliorum. Dicit pręterea quod dubium est an qualitates in se ipsis suscipiant magis & minus, cum tamen certum sit quod in participatione earum in subiectis, magis aut minus suscipiant. Sed hic nota quod non solum participatio qualitatis in subiecto augetur, sed etiam qualitas augetur, si album intenditur etiam ipsa qualitas in se intenditur & eius essentia, nõ tamen dicitur vna iustitia magis iustitia, quã alia, quia cum significetur in abstracto imitatur substantias in modo prædicandi, quæ non prædicantur cum magis & minus, quid sit suscipere magis aut minus in prædicamento substantię diximus, & hanc proprietatem exacte tractare pertinet ad secũdum de generatione de qua etiam vide sanctum doctorem 1. 2. q. 52. nam quod aliqui faciunt hic in genere disputationem de habitibus, & de intensione & remissione cum habeant proprias sedes, & sit physica tractatio ridiculum est. Hæc autẽ proprietas non conuenit omni qualitati, quia nõ conuenit quartæ speciei.

3. Proprietas. Tertia proprietas qualitatis est, quod similia & dissimilia solum dicuntur secundum qualitates, nam simile non dicitur alteri simile, nisi secundum qualitatem: non vero secundum substantiam, nec secundum quantitatem, & circa hanc proprietatem nota: quod si similitudo accipiatur formaliter relatio est, & ita non dicuntur formaliter res similes ratione quantitatis, sed fundamentaliter solum, est enim fundamentum similitudinis proprie dictæ vnitas in qualitate, & sicut proprium est quantitatis, quod per eam res proprie dicantur æquales fundamentaliter, & si aliquã æqualia dicuntur æqualia secundum modum est, quia induunt modum quantitatis, & ita duæ substantiæ dicuntur æquales, non proprie, sed secundũ modum quatenus substantiæ induunt rationem quantitatis; id est, non se excedentes sunt in essentia, ita proprie res similes sunt per qualitatẽ & si secundum modum similes dicũtur & duo homines dicũtur similes in essentia ex eo est, quia consideratur essentia per modũ qualitatis modaliter proprie tamen duę substantię habent relationem identitatis.

QVÆSTIO L.

Vtrum vera sint quæ dicit Aristoteles in fine huius capitis.

Ad arg. ET videtur, quod non: Nam Aristoteles dicit, quod genus dicitur ad aliquid, non vero species, vt disciplina ad aliud dicitur, gramatica vero, quæ est species non dicitur ad aliquid. Hoc falsum est: nam si species est absoluta, genus non potest esse relatiuum, quia genus & species sunt in eodem prædicamento; & impossibile est rem aliquam essentialiter componi ex relatiuo & absoluto. Respondetur Aristo. verum dicere, & meminisse oportet ex præcedẽti prædicamento relationis diuisionem in relatiuum,

Universidad de Deusto
Biblioteca

tiuum secundum dici, & secundum esse, & quid sit quodlibet eorum. Cum ergo Aristoteles dicit grãmaticam secundum speciem non dici ad aliud, nec esse relatiuum secundũ genus maxime loquitur de relationibus secundum dici. Non enim grãmatica explicat ordinem transcendentalem in ratione grãmaticæ, & vt tali nomine significatur in ordine ad obiectũ, & disciplina seu scientia, quæ est suũ genus, dicit explicite istum ordinem secundũ nomen. Vnde est relatiuum secundum dici, & grãmatica non item; qua propter bene potest secundum genus esse relatiuum secundum dici, & non secundum speciem, & sicut è conuerso potentia visiua est relatiuum secundum dici, vt sic, id est, significatur cum ordine ad aliud, non vero est tale in ratione entis, itaque relatiuũ secundũ dici sumitur hic ab Aristotele pro relatiuo quod dicitur ad aliud secundũ nomen: non vero sumitur pro relatiuo secundum esse, quia sic oportet prædicamenta esse impermixta: nec sumitur pro relatiuo, quod in rei veritate dicit respectum transcendentalem ad obiectum, quia sic grãmatica relatiuum dicitur secundum dici, quia in sua ratione dicit ordinem ad obiectum scitum, quia in nomine grãmatica non importatur iste ordo, non dicitur relatiuum secundum dici. Vide aliam solutionem in Caietano.

Dissoluuntur argumenta.

AD argumentum respondetur, quod quia prædicamenta debent esse impermixta, vt primo posteriorum tex. 21. dicitur, non potest genus qualitatis esse relatiuum secundũ esse, bene tamen secundum dici: quia relatiuũ secundum dici res absoluta est: & tale est, non quia sit relatiuum, sed quia dicatur: nam inter alias rationes relatiua secundum dici vna est ista, vt supra visum fuit, vt dicatur non quomodo cunque, sed explicando respectum aliquem transcendentalem, vel habendo relationem secundum esse adiunctam, quia talis res sine illa relatione non explicatur. *Ad arg.*

LIBER SEXTVS QVAESTIONVM LOGICALIVM, IN QVO DE SEX vltimis Prædicamentis,

De prædicamento actionis.

QVÆSTIO PRIMA, IN QVO consistat ratio actionis.

Prima sententia.

IN explicanda essentia actionis varię sunt discrepantesque sententiæ. Scotus subtilis Doctor asserit esse relationem extrinsecus aduenientẽ, vt est videre apud ipsũ in 3. d. 1. q. 1. & in 4. d. 13. q. 1. & quolib. 11. Censet enim omnia ista sex vltima prædicamenta esse relationes extrinsecus aduenientes: & ita de actione debet ex necessitate dicere, quod est talis relatio extrinsecus adueniens. Vocat autem relationem extrinsecus aduenientem, quia non consequitur aliquod fundamentum intrinsecum, vel quia non necessario consequitur ambobus fundamẽtis positis, vt relatio vnionis. & vbi: nam me posito, & loco posito, non sequitur me esse in illo. Idem dicit de relatione dexteritatis. Et hanc sententiam optime defendit pater Ioannes Ouando supra 3. d. 1. folio. 39. Et ducit cõsistere in hoc, quod relata sint simul, & non sit relatio, quia in nullo extremo est extrinseca entitas, quæ dicat habitudinem ad aliud: sed relatio consurgit ex nouo modo, quo res nũc se habet, qui modus nõ erat ante: & ita ista relatio consurgit cum nẽ eadẽ actione; sed vna actione producitur res, & alia actione consurgit relatio, vt patet in exemplis adductis.

Secunda sententia.

Secunda sententia est Suarez, disputatione 48. sectione 1. numero 15. & deinceps: qui dicit, quod actio nihil aliud est in re, quam specialis illa dependentia, quam effectus habet à sua causa efficienti. Et probat, quia actio non est res faciens, nec res facta, seu terminus causalitatis effectiue, nec est illę duæ res simul sumptæ, nec denominatio orta ex coexistentia illarũ; sed est aliquid aliud medium inter illas. Hoc autem nihil aliud esse nec fingi potest, nisi dependentia vnius ab alio: ergo. Probatur minor: Quia sine illa dependentia, non potest intelligi in vno ratio effectus, & in alio ratio causæ agentis: posita vero hac dependentia saluatur ratio causæ, & effectus seclusa omni alia re: ergo. Et confirmatur: Nam omnis effectus pendet à sua causa, per causalitatem ipsius causæ: ergo effectus causæ efficientis dependet ab illa per causalitatem efficientis: sed causalitas huius causæ, non est alia quam actio: ergo dependẽtia specialis est actio. Dicit secũdo, actionem vt sic dicere intrinsece, & essentialiter respectum transcendentalem ad agens, seu ad principium agendi, & per istum respectum præcise sumptũ non referri agens, vt sic, ad aliud. Dicit tamen actionem vt sic dici posse vltimum actum potentiæ actiuæ, & exercitiũ eius,

Universidad de Deusto Biblioteca

eius, siue informet potentiam agentis, siue non.

Soncinas 5. Metaphysicæ q. 26. loquens de actionibus physicis, vt cõburere, & secare, & vrere, asserit 1. quod actio non est potentia agentis, quia potẽtia agẽtis, est prior actione: siquidem est principium agendi in aliud. Secũdo dicit: actionem non esse relationem agentis ad passum: quia actio posterior est hac relatione cum cõtequatur relatio ad actionem; & etiam quia relatio pertinet ad prædicamentũ ad aliquid: actio vero est prædicamentum distinctum. Dicit tertio actionem esse formam factam in passo. Quã conclusionem, vt refert ibidem Soncinas diuersi mode explicant Capreolus, & Heruæus. Nam Heruæus quodlibeto 1. q. 9. & Iauelus 5. Metaphysicæ q. 13. asserunt, nihil aliud esse actionem, quam calorem productum ab igne, à quo ignis agens denominatur: quia denominatio non consistit in respectu: sed in quadam informatione extrinseca, ad quam potest consequi respectus. Capreolus vero in 2, d. 2. q. 1. art. 1. & 3. dicit actionem dicere principaliter formam absolutam, calorem v. g. & in obliquo importare relationem; nam debet esse calor, vt ab agente, ad hoc quod sit actio. Nec est incõueniens, quod aliquod generalissimum includat in sua ratione formali rem alterius generis, in obliquo tamen. Et isti autores asserunt formam infieri, vt denominat agens esse actionem non in facto esse sed infieri, prout est ab hoc. Vt videas quam friuole impugnẽtur à Suarez vbi supra, qui censet loqui de forma etiam in facto, vel nõ, p vt ab hoc. Sed noster angelicus Doctor in hac parte clarissime docet, quid sit tenendũ. Et ideo vt eius sententiam de quidditate actionis explicemus, paulo altius repetendum est. Et quidem in hac parte non inquirimus modo quid sit actio Dei, & an sit in hoc prædicamento. Cõstat enim ex varijs locis D. Tho. Dei actionem suam esse essentiam, & potentiam. Ita asserit Angelicus Doctor pri. par. q. 14. art. 4. vbi demonstrat actionem intelligẽdi esse suam essentiã, & q. 54. in eadem prima par. per totam quæstionem. Et si de actione Dei productiua aliquid ad extra sermo fiat, etiam est sua diuina essentia. Nam D. Tho. prima parte q. 44. art. 3. ad primum ita dicit. Ad primum ergo dicendum, quod creatio actiue significata significat actionem diuinam, quæ est eius essentia cum relatione ad creaturam: sed relatio in Deo ad creaturam, nõ est realis, sed secundum rationem tantum: de istis ergo actionibus in præsenti non est agendum. Nã accipiendo actionem secundum quod est quid commune ad actionem creaturæ, & ad actionem Dei, non potest esse vniuoca: sed ex necessitate debet esse analoga duobus conceptibus, vt asserit D. Tho. in 2. d. 17. q. 1. artic. 2. ad 4. vbi adducit commentatorem dicentem, actionem æquiuoce dici de actione Dei, & de actione naturali. Accipit, ibi æquiuoce pro analogice duobus conceptibus. Quia cum analogia sit quoddam medium inter vniuoca & æquiuoca, aliquando nominatur nominibus extremorum: & quia analogia duorum conceptuum accedit ad æquiuocationem, dicitur æquiuocatio. Et nolo disputare etiam in præsenti, an actio Dei sit in prædicamento: nam ex dictis constat Dei actionem non esse in prædicamento, cum sit eius substantia: & asserit D. Tho. in 1. d. 8. q. 4. art. 3. ad. 3. sed in præsenti disputamus de actione prædicamentali, quæ fit cum motu, & de ista inquirimus, quæ sit eius essentia, & ratio.

Decisio quæstionis.

PRima conclusio: actio est quædam formalitas, qua agens dicitur agere & producere suum effectum. Hæc conclusio satis patet: Nam esse agens est aliquid in entibus habens suam propriam essentiam distinctam ab omnibus alijs: ergo habet formam, secundum quam in tale esse constituatur. In possibile est enim, aliquod esse constitutum in aliqua essentia, & quod non habeat hoc performam aliquam: sed agentis actio est forma: ergo esse formam quandam constitutiuam agentis est esse actionem: & hæc est eius formalitas. Et vt hoc magis explicemus dico; actionẽ in hoc consistere, & hanc esse eius essentiam, esse quandam formam, secundum quam actu agens influat in effectum, dando illi per influxum esse, quod habet. Quẽadmodum enim ratio albedinis consistit in hoc, quod est esse formam quandam, qua constituitur album in esse disgregatiui visus, eo modo esse actionem nihil est aliud, quam esse formam constitutiuam agentis, secundum quam habet producere effectum, & influere in illum dando illi esse per influxum. Et in hoc distinguitur ab alijs causalitatibus aliarum causarum quæ non influunt: sed materialis determinat, & ita habet suum effectũ: formalis informat: finalis est id, cuius gratia aliquid fit; efficiens verò habet agere influendo. Et ita hoc est inseparabile ab actione, vt eius ratio formalis, constituere agens influẽdo in effectum. 1. Conclu.

Secunda conclusio: Ista forma, qua agens in esse talis cõstituitur, est idem realiter cum motu, formaliter tamen distincta actu, secluſa operatione intellectus. Hæc conclusio est D. Tho. 1. parte q. 45. ar. 2 ad 2. vbi dicit, quod actio, & passio conueniũt in substãtia motus, & differunt solum secundum habitudines diuersas, vt dicitur. 3. Physicorum. Idem videtur dicere 2. 2. q. 90. ar. 3. c. & libro. 11. Metaphysicæ lectione 9. vbi dicit, quod vnus motus 2. Conclu.

tus secundum substantiam est actio, & passio. Est etiã expressa sententia Aristotelis 3. physicorũ cap. 3. vbi illam expresse docet. Et est cõmunis sentẽtia fere omnium, vno aut altero excepto. De quo dicemus rursus. Ad intelligendam ergo conclusionem notandum est ex D. Tho. supra dicta conclusione 9. quod motiuum est in potentia ad mouendũ, & mobile est in potentia, vt moueatur, & quia motiuum fit in actu ex eo, quod mouetur, & mobile ex eo quod mouet idẽ modus erit actus, & mobilis, & motiui, motiui, in quantum facit motum, & mobilis in quãtum in eo fit motus. Vt enim motus recipitur in passo est actus ipsius mobilis, vt vero est à mouente est actus motiui, & quatenus motus est mouentis, vt à quo dicitur actio, quatenus vero est actus mobilis dicitur passio. Hæc sunt verba D. Th. vbi aperte docet actionem, qua agens dicitur agere, esse motum illum, vt est à mouente, seu à motiuo: & per motum vt est ab hoc subiecto constituitur formaliter in esse agentis. Nam calefaciens v. g. ignis, non dicitur calefacere vsque dum causat calorem in subiecto: ergo per calorem infieri, vt est ab igne dicitur ignis calefacere: nam secluso calore, vt est ab hoc, non dicitur ignis calefacere & agere: ergo calor, vt est ab hoc, est ratio formalis igni agendi in actu; & idem calor, vt est infieri, dicitur motus: at vero cõsideratus vt actuans passum dicitur passio: est ergo idem motus realiter, actio, formaliter tamẽ diuersa est ratio vtriusque; quia quod constituit in ratione calefaciẽtis est actio & hoc est calor, vt ab igne. Præterea, per hoc agit ignis, quia calefacit, & calefacere nihil est aliud, quam calorem ex se immittere: ergo calefactio est illa immissio caloris: immissio vero caloris est ipse calor, vt est ab igni: ergo iste est actio.

Sed contra cõclusionem est argumentum: Nam ignis causat calorem effectiue: ergo non est calor, vt ab agente, actio, alias idem calor, vt ab agente, esset ratio causandi eundem calorem, quod est impossibile. Nam effectus causæ efficiẽtis realiter debet distingui à causa effectiua, & à ratione causandi, seu constitutiua ipsius causæ in actu. Respondetur: quod effectus causæ efficientis debet realiter distingui à causa effectiua, non verò est necesse, quod realiter distinguatur à ratione causandi, quæ est actio, sed sufficit formalis distinctio inter actionem, & motum, & vt sit vera causa effectiua sufficit, quod effectus sit distinctus realiter à causa efficiẽti, nõ verò est necesse, quod realiter distinguatur ab actione effectus: quin potius ipsa actio prouenit per quandam resultantiam effectiue ab agente. Itaque ignis effectiue per actionem causat calorem, & actio nõ est formaliter calor, sed realiter, formaliter vero est ratio agendi igni: quæ ratio identificatur cum calore in fieri: & dum est calor in esse quieto iam non est actio, sed manet calor. Et pro maiori huius cõclusionis intelligentia, vide D. Tho. 3. Physicorum lectione 5. & in reliquis causis hoc videbis etiam. Nam effectus causæ finalis non distinguitur realiter à ratione causandi ipsius, seu à causalitate ipsius finis: nam motio metaphysica est in effectu causę finalis, & informatio similiter in effectu causæ formalis, & determinatio materiæ in effectu causæ materialis. Sed de hoc latius secundo Physicorum Deo concedente. Ex hac ratione sequitur, satis probabiliter loquutũ fuisse acutissimum Soncinam vbi supra.

Tertia conclusio: In actione nõ includitur formaliter motus, sicut prædicatum superius. Et idem est dicendum de passione. Hæc cõclusio est D. Tho. supra dicta lectione 5. 3. physicorum. Et probatur. Nam motus distinguitur formaliter ab actione: ergo nõ includitur in illa, vt quid superius. Consequentia patet: nam animal non distinguitur formaliter ab homine: quia homo in sua ratione includit animal: sed solum ratione ratiocinata distinguitur. Et antecedens probatur: Nam motus est post prædicamentum: Sed post prædicamenta formaliter distinguntur a prædicamentis, quale est actio: ergo. Præterea: Actio, vt sic, non est actus existentis in potentia secundũ quod in potentia: ergo actio nõ est motus formaliter. Conseq. patet, & añs prob. Nam agens ex eo, quod agit non mouetur, sed mouet, & ita nõ est in potentia, sed actuat, & est in actu vltimo & completo per illam in ratione agentis. 3. Conclu.

Quarta conclusio: Ridiculum est dicere, quod actio est dependentia effectus à causa, & est contra Aristotelem in 3. Physicorum vbi supra, & contra omnes Philosophos. Nã Aristoteles, & omnes Phylosophi dixerunt actionem esse motum, pro vt procedit ab aliquo: ergo non est dependentia effectus: nam motus, prout procedit ab alio non est dependentia. Et probatur hoc: Nam iam intelligimus nos prius effectum procedere à causa nostro modo intelligendi, quam intelligamus dependentiam: ergo non constituitur causa effectiua in esse talis, per dependentiam. Añs prob. Nã effectus ex eo, quod habet esse à causa depẽdet ab illa: ergo prius intelligitur esse effectus susceptum, seu suscipi à causa, quam intelligamus dependentiã: & tunc intelligimus rationẽ causæ completæ, & perfectæ: tamen non intelligimus dependentiam: ergo. Hæc autem dependentia est modus quidam effectus: nam ex eo, quod causatur habet istum modum, quod dependeat. Item: Nam sequeretur processus in infinitum: quia actio vere dependet à causa effectiua, quia dimanat ab illa: ergo per dependentiam: & hæc dependentia cum sit quid factũ, etiam dependebit à sua causa: ergo. Et videbis 4. Conclu.

Universidad de Deusto Biblioteca

bis hominem omnia censuræ subijciente, quo modo sit iudicandus ab omnibus: ipse enim irridet reliquas opiniones, quia non explicât bene, quid sit agere, seu actio: & minus hoc ille explicat, quia dicit rationem actionis esse peculiarem dependentiam. Cum enim videret omnes effectus aliarum causarum depende re ab illis, dicit, vt distinguat peculiarem ratio nem causæ effectiue, quod eius ratio est peculiaris dependentia, & hoc deberet explicare, quid est peculiaris dependentia, & cum non explicet nihil dixit. Nos autem dicimus, actio nem esse formam extrinsecam, qua agens in effectum influit, & qua effectus dimanat ab efficiẽte: influxus autem realis solũ est in causa efficienti.

5. Conclu. Quinta conclusio: Actio dicit absolutum secundum esse, & relatiuum secundum dici; & hoc absolutum explicatur optime, per relatio nes adiunctas, quæ sunt secũdum esse. Et Suarez numero 13. imponit D. Tho. quod nõ dixit. Certum est enim actionem esse aliquid ab solutum, & relatiuum secundum dici, quia eius essentia respicit agens, quem constituit in esse tali, & effectum, quem producit, seu obie ctum à quo specificatur: & ita est relatiuum se cundum dici. Et hanc absolutam essentiam ex plicamus nos per relationes adiunctas agentis, etiã si sit actio prior illis relationibus: quia relatiua secundum dici per relationes adiun ctas explicamus. Sicut actionem Dei, quæ est sua essentia explicamus per relationem ad crea turas, & similiter attributum omnipotentiæ. Ex dictis sequitur, actionem dicere ens cum ta li modo, qui constituit illud in esse actionis, & in ratione constituentis illud, vt habens influ xum in effectum, & motionem, quod possu mus dicere esse influxum, vt quo, seu motio, vt quo: & agens per illam mouet & influit, vt quod. In duobus locis adductis superius ex pri ma parte videtur D. Tho. asserere actionem dicere relationem secundum esse: sed est intel ligendus, vt patet ex 3. Physicorum lect. 5. de relatione consequuta, quæ deseruit ad explicã dam naturam actionis. Ex dictis sequitur etiã actionem non esse relationem extrinsecus adu enientem, si relatio extrinsecus aduenien collocatur in prædicamento relationis. Et con tra istas relationes vide Sotum in hoc prædica mento, & 3. Phys. c. q. 2. optime contra Scotũ rem hanc tractantem.

Dissoluuntur argumenta.

AD argumenta Suarez patet ex dictis: actio est id, quo agẽs in effectum influit, & est motus, vt ab agente, vt decantãt pueri. Dependentia autem est modus ipsius effectus dum durat actio. Ad confirmationem respon detur, quod potius est contra illum; quia si ef fectus pendet à causa per causalitatem causæ; alia est causalitas, & alia dependentia; & dicit quod realiter sunt idem causalitas, & dependẽ tia: sed hoc quid ad nos? Nam de formalitate lo quimur non de realitate. Nam etiam est actio idem realiter passioni & motui, & formaliter nõ est passio, nec motus; ita licet causalitas sit realiter idem, quod dependentia, sed non formaliter. Vnde videbis, quomodo hanc non ex plicuit formalitatem, quia discessit a com muni.

Sed est argumentum logicum contra hanc rationẽ actionis. Nam si verum est, quod causa litas causæ proprie effectiue est actio & influe re per veram actionem in effectum (nam nolo modo disputare, vtrum resultantia seu influ xus, siue per actionem siue per resultantiam sit causalitas efficientis) constituat vnum præ dicamentum reale ab alijs quatuor distinctũ, sequitur quod etiam causalitas formalis causæ, quæ est informare, & causalitas causæ materia lis, quæ est determinare, seu componere, & cau salitas finis, quæ est motio metaphysica cõsti tuant alia tria prædicamenta, cõsequens est fal sum: ergo. Probatur sequela: Nam quæ est ma ior ratio, quare actio constituat vnum prædi camentum, quam vt informatio, & determi natio, & finalizatio constituant alia prædica menta, cum sint entis determinationes, & ha beant propias species differẽtes formaliter. Huic argumento respondetur; quod actio est quid completum, & ita cum sit diuersa ra tio primo diuersa ab alijs constituit vnum præ dicamentum. Cæterum causalitates reliquarũ causarum sunt quid imperfectum, & incom pletum: & ita est postprædicamentum, & re ducuntur ad postprædicamentum prius. Ita que non est ratio quare constituatur prædica mentum; quia est causalitas efficientis, sed quia est quid completum, & perfectum in suo genere, & reliquæ causalitates non, sed vagan tur per multa genera, seu consequuntur ad multa genera. Nam actio etiam est forma agẽ tis, & ita habet hũc modũ, quod est informa re; & idem de passione, idem de qualitate; &c. Quod est argumentum, quod sint quid imperfectum, & postprædicamentum, nec fa ciunt rationes primo diuersas cum alijs prædi camentis. Et si dicas contra definitionem actio nis, quod actio est forma secundum quam agimus in subiectam materiam, sed calor ignis est forma huiusmodi: ergo est actio; respondetur, quod est forma in actu secundo, & calor ignis non est forma in actu secundo, & ita non est actio. Quapropter, quando D. Tho. supra dicto loco dicit actionem importare motum, loquitur de eo, quod est materiale in actione, importatur enim motus in actione realiter & materialiter, nõ vero vt quid formaliter inclu sum in illa.

QVAE-

QVÆSTIO II.

Vtrùm actio subiectetur in passo, an in agente.

IN decidenda hac quæstione variant Doctores. Quidã tenent actionem omnem esse in agente. Hanc opinionẽ habet Dominus Caietanus 1. parte quæst. 25. art. 1. Flandria lib. 5. Metaphysicæ quæst. 22. art. 2. & 3. & illam multi moderni sequuntur, & censent esse D. Thom. sententiam. Sequitur supra dictos Hispalen. 1. distinct. 27. quæst. 1. notatione 3. & illam tenet Scotus, in 4. distinct. 13. quæst. 1. & Antonius Andreas capite de actione, & est frequens inter Scotistas. Paulus Venetus, & Auicẽna in eandem citam sententiam, quanuis Scotistæ non eodem modo accipiant actionem, sicut & nos. Albertus 3. Physicorum tex. 1. capite 1. Bergomensis tabula aurea, dubio 34. & 35.

1. Arg. Hanc sententiam probo 1. ex Diuo Thoma qui 2. contra gentes capite 9. dicit. Actio, quę non est substantia agentis inest ei, sicut accidens subiecto, & ideo inter nouem prædicamenta computatur, & quæst. 7. de potẽtia art. 9. ad 7. dicit; Actio, vt actio cõsideratur, vt ab agente, in quantum verò est accidens considerat vt in subiecto agente. Et 2. sent. dist. 40. quæst. 2. art. 4. ita asserit: Ad primũ dicendũ, quod cũ actio sit in agente & passio in patien te non potest esse idẽ numero accidens, quod est actio, & quod est passio, cũ idẽ accidẽs non possit esse in diuersis subiectis. Hoc etiã videtur asserere q. 7. de potentia ar. 10. ad 1. & ad 7. & 3. contra gentes cap. 19.

2. Argu. Secũdo. Esse agens est quid reale: ergo actio inhæret agenti. Prob. conseq. alias esse agens erit aliquid rationis, quia denominatio extrin seca seu esse tale à forma extrinseca est aliquid rationis, sicut esse visum aliquid rationis est, quia est à visione, quæ est extrinseca rei visæ: vt igitur sit aliquid reale debet esse denominã te forma intrinseca.

3. Argu. Tertio: Actio est realis perfectio agentis, vt sic, qua reducitur de potentia ad actum: ergo est in ipso agente subiectiue. Probatur conse quentia: quia forma nõ perficit, nisi subiectũ, in quo est, quia perficit dando esse & non dat esse, nisi vbi habet esse & hoc est eius subie ctum. Antecedens est D. Thom. quæst. 7. de potentia art. 1. ad 1. Et ratio est, quia vnum quodque est propter suam operationem: ergo operatio est eius perfectio.

4. Argu. Quarto. Agens dum agit aliter habet se, quam antea quam ageret, se haberet: ergo ali quid recipit in se, quod antea non habebat, ratione cuius aliter se habeat realiter, quam antea: hoc autem nihil aliud est, quam actio: ergo actio est aliquid reale susceptum in agen te. Et confirmatur hoc argumentum: Nam Aristoteles 8. Physicorũ dicit, quod si Deus de nouo ageret, mutaretur, hoc autem esset, quia de nouo in se susciperet actionem: actio ergo est in agente.

5. Argu. Quinto. Actio est ratio fundandi relationẽ agentis: ergo subiectatur in agẽte. Antecedẽs patuit prædicamento relationis: consequentia probatur: quia vbi est relatio debet esse ratio fundandi & fundamentum.

6. Argu. Sexto. Agens agit per actionem, sed non agit per formam, quæ est in passo: ergo per actionem, quæ est in ipso. Maior probatur: quia ignis per calefactionem calefacit effectiue, sicut homo intelligit per intellectionem. Minor probatur: quia forma, quæ est in passo est effectus agentis, & etiam si formaliter distinguatur calefactio à calore non potest pro ducere effectiue eandem realitatem, quæ est ca lor. Dices, quod actio non producit calorem, sed agens per actionem producit calorem. Cõ tra, quia actio in genere causæ effectiuæ pro ducit calorem: sed ad veram efficientiam re quiritur realis distinctio: ergo actio realiter à calore distinguitur, & ita debet esse in agente.

7. Argu. Septimo. Actio est accidens: ergo necessa rio debet inhærere agenti & non passo. Ante cedens est per se notum, consequentia proba tur, quia si inheret passo: ergo passum denomi natur agens. Probatur consequentia: quia im possibile est formam aliquam esse in aliquo subiecto, & non denominare illud secundum propriam rationem formæ: nam formam deno minare subiectum, nihil aliud est, quam com municari subiecto, vel saltim ex hoc oritur dẽ nominatio, sicut albedinem denominare cor pus album, est albedinem communicari sub iecto: vel oritur saltim ex hoc, quod commu cetur subiecto, vt sit subiectum album. Et cõ fir. Nam causalitas causæ formalis est informa tio: sed actio informat passum, quia est in illo: ergo dabit ibi suum formalem effectum. Con firmatur secundo: nam si actio est in passo vt in subiecto: ergo habet esse in illo: ergo sub iectum habet esse ipsius actionis, quia esse actionis in subiecto est: ergo illud esse, quod habet est esse actionis in concreto: ergo est agens: nam esse agens nihil aliud est, quam habere esse actionis in concreto, & sibi inhæ rens. Etsi dicas, quod tribuit aliam deno minationem, assigna illam. Præcipue, quia forma non potest aliam denominationem conferre, quam illam, quæ est iuxta propriam naturam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

8. Argu. Octauo. Quando vnus ignis simul plura ligna calefacit, ibi est vnica tantum actio, cum tamen sint plura, quæ patiuntur, & plures passiones: sed vnicum accidens non potest esse in pluribus subiectis: ergo actio est in agente. Maior probatur; quia ab vnico agente eodem tempore vnica tantum actio esse potest: ab illo enim sumit suam vnitatem. Et cõfirmatur: quia quandó duo agentia vnum producunt effectum, sunt duæ actiones, vt quando duo ignes calefaciunt lignum vnum in eadem parte, quia sunt duo agentia: ergo non est actio in passo, sed in agente: quia in passo non potest esse, nisi vnica actio, cum subiectum sit vnum, & agentia eodem tempore agant & sint duo,

9. Argu. Nono; Actio est causa passionis secundum. D. Tho. & Gilbertum & prior natura illa: ergo est in subiecto separato à subiecto actionis & extrinseco illi. Consequentia probatur; quia causa semper est distincta ab effectu, præcipue efficiens causa. Confirmatur: Quia sequeretur, quod actiones Dei, & Angelorũ non essent in illis, quod est contra eorum dignitatem: ergo sicut illæ sunt in agente, ita & istæ.

10. Arg. Decimo: Generatio substantialis est actio & non est in passo: ergo est in agente: ergo, &c. Probatur minor; quia est prius natura regenita, ergo non potest esse in re genita, & loquimur de generatione non pro alteratione, sed substantiali introductione formæ. Nec potest dici quod subiectetur in materia prima quia in via. D. Thom. nullum accidens est in illa. Hanc opinionem aliqui explicant in hũc modum, quod sit duplex actio altera, quæ est in agente: altera identificata cum motu, & illa producere hanc; & de ista loqui, Aristotelẽ; cum dicit actionem esse in agente. Aliqui vero explicant, quod sit solum actio vna in agente, quæ motum, & passionem causet, & effectum producat, & dicunt motũ prout ab agente progreditur, non esse actionem: sed actio est forma existens in agente, qua effectum producit. Suarez, disputatione 48. sectione 4. annotatione 10. mirabilia dicit, declarando sententiam illam, quæ asserit actionẽ esse in passo. Sit dicit primo, vere esse actionẽ aliquam transeuntem realem, quæ sit accidẽs, & quæ nullum habeat subiectum vt creatio transiens, & transubstãtiatio. Et infert, quod actiones Dei immanentes non sunt proprie actiones, quia non habent originem realem, qua possint actiones vocari, & etiam actus illi, quatenus per eos procedunt duæ personæ ad intra, non dicuntur actiones, quia actio dicit in sua ratione quod emanent à principio realiter, vel quod dicat dependentiam, quam illæ actiones non dicunt. Dicit secundo, quod non est de ratione actionis creatæ: nam de ista loquitur, quod habeat subiectũ proprium inhæsionis: sed hoc conuenit ei ratione sui formalis termini. Et probat, quia transubstantiatio, & creatio non habent subiectum: ergo non est de ratione actionis, vt sic, habere subiectum inhæsionis: alias omnis actio hoc haberet. Ex quo infert de ratione actionis esse solum, vt sit modus quidam inhærens termino & perse immediate fluens ab efficiente: ille enim respectus ad terminum non est sicut ad subiectum, nec illa intima coniunctio est propria inhæsio, aut informatio, sed peculiaris modus constituendi ipsum terminum in rerum natura dependentem, & fluentem à suo principio. Et quanuis res, quæ est actio requirat subiectum, actio vero, vt sic, non requirit, nisi ratione termini, nec hoc explicat, nec nisi ratione termini subiectum postulat. Et numero 15. dicit: Dico quarto nulla actio, vt actio, & præcise concepta sub earatione, qua à passione distinguitur, habet subiectum inhæsionis, sed denominationis tantum: vnde quæ est in subiecto solum inhæret mediante passione. Et probat hoc: quia actio, vt actio solũ differt à passione ratione formali concepta: sed in hoc tantum differunt, quia passio dicit motum, vel mutationem inhærentem passo, & efficientem illum: ergo actio, vt actio præscindit ab hac habitudine: nó ergo includit formaliter esse in, sed esse ad agens, & ideo valde analogice est accidens. Et confir. fortissimo argumento; quia actio infert passionem: ergo non afficit passum secundum rationem suam. Quinimo asserit esse dicendum actionem immanentẽ, vt sic non inhærere agenti, vt agens est. Sed tam actio immanens, quam transiens inest passo, vt passum est, & est differentia inter actionem immanentem, & transeuntem, quod in actione immanente agens & patiens coincidunt in idem, non in transeunte. Et hæc omnia confirmat in solutionibus argumentorũ, & ista solum adducuntur, & non probantur. Vt ergo veritatem Thomisticam, & Peripateticam explicemus sit

1. Concln. Prima conclusio: Actio egreditur ab agẽte, non per aliam actionẽ, sed per simplicem emanationem. Hæc conclusio habet tres partes probandas, scilicet, quod egrediatur ab agẽte. Et probatur: Nã agens creatũ agere dicitur, per hoc, quod habet actionẽ à se productam: nam si non haberet actionẽ nõ ageret, & si nõ esset à se producta, nó ageret, nõ enim ago ego per actionẽ, quã Petr⁹ ꝓducit. Quod verò nõ producatur ista actio per aliã actionẽ, probatur, quia alias esset processus in infinitum in actionibus: nã illã actio, per quam producitur actio produceretur per aliam actionem, & idem de ista esset dicendum. Quod verò per simplicem emanationem, probatur: nam non

non restat alius modus productionis ab agente, & iste reducitur ad agens causæ efficientis. Hæc conclusio colligitur ex D. Thom. vndecimo Metaphysicæ, & locis inferius citandis.

2. Concln. Secunda conclusio: Actio transiens est inhæsiue, & subiectiue in passo, & nullo modo inhæret agenti. Hæc conclusio est Arist. expressa supra 3. Physicorũ cap. 3. vbi dicit, eũdem motum esse actionem & passionem, & 11. metaphysicæ lectione 9. apud D. Tho. & idem sanctus Doctor, hoc ipsum docet ibi & prima parte quæst. 18. art. 13. ad 1. & quæst. 41. art. 1. ad 2. & 2. contra gentes cap. 3. & 9. Metaphy. text. 16. expresse explicando Aristotelem, docet idem 1. part. q. 54. art. 3. & lib. 3. de anima lectione 2. & primo contra gentes capite 100. & 1. senten. distinct. 9. quæst. 4. art. 3. ad 3. est communis sententia omnium Thomistarum vno aut altero dempto. Et probatur rationibus: Nam actio est motus prout procedit ab agente, sed iste motus, prout procedit ab agente est in mobili, & in passo: ergo & actio est in passo. Et ita dixit D. Thom. supra dicta lectione 9. quod vnus motus secundum substantiam est actus vtriusque, & mouẽtis, & moti: mouentis, vt à quo, & mobilis vt in quo. Præterea: Etiam si ponamus formã in agente, non intelligendo motum, (& loquor de actionibus transeuntibus) non intelligitur aliquid agere: ergo illa forma non est actio. Consequentia est euidens: quia si ponitur actio impossibile est, quod non sit agens: est enim effectus formalis actionis agere. Sed minor probatur: Nam ignis calefacit per positionem caloris in ligno: ergo etiam si ego intelligam formam in igne, & non intelligam calorem in ligno: non intelligam ignem calefacere: ergo non intelligo actionem, quando intelligo illam formam, quam tu ponis: sed quando intelligo calorem procedentem ab igne. Explicatur hoc, & declaratur amplius intellecto calore in ligno, prout ab igne, intelligo ignem agere, & reuera ita est intellecta illa forma, quam tu dicis esse actionem reducentem ignem ad actum, & non intellecto calore ab igne, non intelligo ignem calefacere; ergo non habet actionem in se. Antecedens probatur, quia impossibile est ignem calefacere: & non habet actionem. Antecedens probatur, quia impossibile est ignem calefacere sine calefactione, & calefactio est calor procedens ab igne, vel si non est calor ab igne: ergo intelligam ignem calefacere sine calore ab igne. Dices, quod tunc intelligo ignem calefacere in illo priori, quia habet calefactionem, sed inquiro, quid calefacit, vel ie, vel passum: non se, nec passum, quia in illo priori nihil intelligo esse in passo: ergo actio est motus ille, seu forma in fieri prout ab agente. Præterea: Illa forma, prout est in fieri ab agente tribuit ei aliquam denominationem: non aliam nisi agentis: ergo vere illa est actio, & in passo: ergo ex eo solum, quod ignis calefacit lignum dicitur agere in lignum, & producere calorem omni alio circunscripto: ergo per solam illam productionem omnis alia forma circunscripta dicitur ignis agere, & ita illa erit actio. Præterea: actio, vt actio, non dicitur quod sit in agente, sed quod sit agentis: ergo illa forma, quæ est in passo ab agente erit actio. Præterea sequitur, quod agens dum agit physice moueatur: hoc autem est falsum: ergo actio non est in agente. Sequela probatur: Quia si calefactio est in igne & dealbatio in homine dealbante: ergo dum calefacit calefit & dum dealbat dealbabitur, quia calefactio impossibile est, quod in subiecto non habeat secum calorem, & dealbatio albedinem: hoc autem falsum est, quia agens vt sic non habet recipere, sed dare passio aliquid. Præterea: Hæc est differentia ex 9. metaphys. loco adducto inter actionem immanentem, & transeuntem quod actio immanens, manet in agente, & transiens actio est in passo. ergo calefactio & aliæ actiones huiusmodi sunt in passo, & de immanentibus postmodum dicemus. Probatur consequentia: quia si essent in agente essent immanentes actiones, cum omni proprietate. Dices vocari actiones transeuntes quia eius virtute resultat in passo alius effectus, immanentes vero, quia virtute illarum nullus resultat effectus. Sed contra: Nam actio intellectus diuini, & voluntatis, qua voluit ab æterno, vt in tempore essent isti effectus, est actio immanens, & tamen habent effectum ad extra: ergo. Maior patet, quia manent in suo intellectu, & voluntate. Et confirmatur, quia si Deus confertet virtutem meo actui intellectus, vt per illum ignis ad extra produceretur, vere esset actio immanens ex eo solum, quod in suo manet principio: ergo etiam si actio existens in igne calorem producat in passo immanens actio diceretur, quia in suo principio manet: est ergo agere actione transeunte, quod aliquid passo ab agente proueniat, & non est necesse, quod maneat aliqua forma in agente ad hoc, quod agere dicatur. Est tam patens hæc sententia D. Thom. & Aristotelis, vt illam amplius probare sit superfluum.

3. Concl. Tertia conclusio: Impossibile est, quod detur aliqua actio creata, quæ non habeat subiectum, cui inhæreat. Hæc conclusio est demonstrata. Et probatur: quia omnis actio creata, vel est substantia, vel accidens: substantia esse non potest, quia nullius creaturæ actio est substan-

Universidad de Deusto Biblioteca

tia, cum nulla creatura agat per suam essentiam: ergo est accidens: sed de essentia accidentis est quod possit inhærere, & sine miraculo non potest esse sine subiecto: ergo omnis actio est inhærens subiecto. Præterea: Si actio est substantia: ergo vel est prima vel secunda: neutrum horum, vt de se patet: ergo non potest actio creata esse substantia: ergo erit accidens. Vnde sequitur, quod ex necessitate debeat inhærere. Nec dicitur generatio actio substantialis; quia sit substantia, sed quia terminus est, substantia tamen vere inhæret subiecto mediante forma; & creatio actiua est in Deo; & est eius substantia, in creatura non est aliqua actio, qua creatura creatur, nec passio, quæ sit motus in creatura receptus, sed præcise, vt asserit D. Thom prima parte quæstione 45. articulo 3. est relatio ad Deum creantem. Sed quia hæc tangunt creationis naturam, vide supra adducto articulo.

4. Concl. Quarta conclusio: Actio vt actio, & qua ratione à passione distinguitur habet subiectum inhæsionis. Probatur ista cõclusio: quia actio vt actio est & vt formaliter distincta à passione essentialiter est accidens: ergo vt sic inhæret. Consequentia est euidens: quia accidentis esse est inesse; & impossibile est dari in rerum natura accidens non inhærens, nisi per miraculum. Et probatur antecedens: quia actio, vt sic, includit rationem accidentis: prædicamentum enim actionis prædicamentum est accidentis: & ita actio dicit modum accidentalem accidentis determinatiuum: vnde essentialiter est accidens. Præterea: Actio, vt sic, & vt distinguitur à passione habet esse, vel per se; & hoc non; quia esset substantia: ergo in alio: ergo inhæret alteri: ergo habet subiectum inhæsionis, cui inhæreat. Et hæc est communis opinio. Nemo enim dubitauit hucusque actionem inhærere. Sed dubium fuit, an in passo, an vero in agente inhærentiam haberet. Vnde ego non possum capere, quomodo Suarez potuerit in mentem venire, quod actio vt sic non haberet subiectum inhæsionis. Nam quanuis significetur (loquimur enim de actionibus creatis) ex modo suo, vt progrediens ab agente vere passo inhæret, sicut licet paternitas in creaturis significetur, vt ad aliud inhæret subiecto, quod refertur ad filium, & licet sit idem subiectum actionis, & passionis non propterea negandũ est actionem, vt sic, non habere esse in alio, & non habere subiectum inhæsionis.

5. Conclu. Quinta conclusio: Actio immanens verè inhæret agenti, & ita concedendum est. Nam licet ad hoc, quod actio immanẽs inhæreat præsupponatur in subiecto aliqua potentia passiua ipsius actionis, quãdo dicimus quod actio immanens inhæret agenti, non sit sensus, quod inhæreat illi, quatenus est agẽs: ita quod ratio quare inhæreat sit esse agens, & quod potentia passiua in subiecto requisita ad suscipiẽdã actionem sit ratio agentis: hoc enim est impossibile. Sed volumus dicere, quod inhæret eidẽ rei, quæ agit. Et ratio quare inhæreat ex parte actionis immanentis est, quia est accidens, ex parte subiecti recipientis actionem est potentialitas susceptiua subiecti; & non est passio. Quare nec dicendum est, quod inhæreat vt sic. Et non facit sensum formalem illa propositio, actiõ immanens inhæret agenti, sicut nec ista, actiõ immanẽs inhæret homini, & est vera, sicut est verum dicere, homo habet actionem immanentem. Et videbis hoc, Quia, si loquamur de actionibus transeuntibus, hæc est falsa, actio inhæret passo, vt passum est, idest, vt habet passionem, quia actio prior est saltim nostro modo intelligendi passione, & tunc intelligimus nos actionem in ligno, & non intelligimus passionem: ergo non est ratiõ inhærendi actioni passio: sed ratio inhærendi ex parte subiecti est quantitas in actionibus transeuntibus, & ex parte suæ, sua propria natura.

6. Concl. Sexta conclusio: In Deo sunt operationes immanentes, & proprissime, itaque est operatio intellectus, & voluntatis, quæ sunt proprissimæ, sed infinito modo operationes; & quando Deus operatur aliquid ad extra, etiam proprissime dicitur operari. Hanc conclusionem in præsenti nolo disputare. Sed aduertere, quod ita loquũtur sacra concilia, & Euangelium & Sancti. Probatur ista conclusio breuiter, vt logicũ cõformiter ad sanctos & cõcilia doceamus loqui. Probatur ex cõcilio. Cõstantinopolitano 6. actione 4. vbi sic diffinitur. cũ duas autẽ naturas, duasque naturales volũtates, & duas naturales operationes cõfitemur in vno domino nõ cõtrarias eas, nec aduersas ad alterũ dicimus. Et infra: Ita & naturales in se volũtates, & operationes habere diuinã scilicet, & humanã, diuinã scilicet operationem, & voluntatem habere existimo, &c. Et hoc ipsum sæpius repetit, nec est necesse, vt sit perfecte actio diuina, & operatio diuina profluat à potentia, vt quid realiter distinctum ab illa: hoc enim est operationis finitæ & limitatæ propriũ: sed sufficit vt sit proprissima operatio, & actio, quod constituatur Deus nostro modo intelligendi in actũ secundo per illam, seu quod præstet id, quod nostra actio præstat altiori modo demptis imperfectionibus. Et Christus de Patre & de se dicit, Pater meus vsque modo operatur, & ego operor, & Deũ dicemus beatũ: beatitudo autem in operatione consistit. Item: Omnis perfectio, quæ est in creatura tribuenda est Deo demptis imperfectionibus: sed creatura intelligit, & habet actionem intellectiuam: ergo hanc concedere debemus Deo alter-

alteri modo demptis omnibus imperfectionibus. Sed quia hæc res est Theologica, ab illa supersedeo.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum respondetur, quod quando D. Thom. dicit actionem, quæ non est substantia agentis esse in agente, sicut accidẽs in subiecto, loquitur de actione immanente: & hæc est in prædicamento, vt dicemus statim. Secundo respondetur, quod loquitur de actione non secundum se, sed ratione relationis. Itaque actio etiam transiens est in subiecto ratione relationis, non ratione sui ipsius. Ad secundam autoritatem respondetur, quod loquitur quantum ad denominationem, quod actio, vt denominans videtur esse in agente ratione denominationis, ratione vero sui exitus dicitur esse à agente: erit ergo à agente, & denominat agens. Ad illud de secundo sententiatum respondetur, quod ibi refert illam solutionem, quia sufficiebat ad soluendum argumentum propositum, licet non dixerit illam ex propria sententia. Tantum honorem defero D. Thom. & eius dictis, vt censeam oppositam sententiam propter hanc autoritatem esse probabilem, licet D. Thomam defendimus ex proposito doceat. Quã ob rem probabilior est: qui oppositum tenere voluerit, legat Caietanũ supra dicto loco primæ partis.

Ad 2. arg. Ad secundum resp. quod vt agens dicatur realiter agens & esse agens sit aliquod reale sufficit, quod actio realiter profluxerit ab agente, & non est necessarium, vt inhæreat illi, quia per hoc dicitur realiter agere, quia actio ab ipso fluit. Et tunc, si inquiras, an mutetur, respondetur: quod mutatione metaphysica non dubito, quia adquirit denominationem realem, licet extrinsecam, & relationem, physica mutatione non mutatur quia non habet in se motum nec mutationem.

Ad 3. Ad tertium respondetur, actionem immanentem esse perfectionem intrinsecam agentis, non vero transeuntem: sed actio transiens est perfectio passi. Nam agens actione transeunte non agit vt se perficiat, sed vt perficiat passum: quare potius iam præsupponitur perfectum in se, vt pote quod est potens alteri conferre perfectionem. Quæ solutio colligitur ex D. Thom. prima parte quæstione 18. articulo quinto ad 1. quem vide, & Aristotel. 6. Ethicorum capite 5. Etsi aliquando dicitur, quod est perfectio agentis intelligitur extrinseca non intrinseca; sicut inhærens: sed extrinseca in quantum est conseruatio suæ speciei, & communicatio alicuius perfectionis, quæ tamen non est, nisi in illo, cui communicatur.

Ad quartum respondetur: quod aliter se habet non per susceptionem actionis, sed quia actio ab illo fluit, & quia adquisiuit relationem, quæ est quædam mutatio metaphysica. Ad confirmationem respondetur, quod Aristoteles putauit nihil à Deo de nouo fieri sine eo, quod poneretur de nouo in intellectu eius aliqua actio immanens; & ita dixit quod mutaretur. Sed nos dicemus volitione illa sua æterna in tempore res produxisse, vnde non mutatur creando: Deus enim mutat res immobilis manens. Ad 4.

Ad quintum diximus iam in prædicamento relationis. Ratio enim fundandi bene potest esse in alio subiecto, dum tamen fluxerit à potentia, quæ est fundamentum relationis. Ad 5.

Ad sextum respondetur; quod ignis tanquam per principium effectiuum agit per suũ calorem mediante actione, quæ est forma efficientis. Et hæc vt dicatur agere calorem effectiue sat fuerit, quod ab ipso formaliter distinguatur, & agens principale realiter; de quo iam diximus. Ad 6.

Ad septimum respondetur: quod actio est in passo, & non denominat illud, quia non est ab illo: actio enim est forma ab agente: vnde vt passum denominaret, deberet esse ab illo. Et quando dicitur, quod effectus formalis est vel prouenit à forma illi communicata, intelligitur quando est capax talis denominationis subiectum: at vero passum nõ est capax talis denominationis, quia vt esset capax deberet esse ab illo: tribuit tamen illi hoc esse accidentale, quod est habere passionem; sicut species albedinis, non facit aerem albiorem: in esse sensibilis, quanuis iste sit effectus eius in oculo, quia aer non est capax huius denominationis: nam ad hoc deberet esse cognoscitiuus. Et per hoc patet ad confir. Ad 7. arg.

Ad octauum respondetur: quod in illo casu sunt plures actiones; quia plures calores ab eodem: nec inconuenit, quod vnum agens simul plures producat actiones in diuersis subiectis, quia omnes illæ reputantur pro vna totali actione. Ad 8. arg.

Ad confirm. respon. quod illa non possunt esse causæ totales eiusdem effectus, sed partiales, & ita non est, nisi vnica actio respiciens duo partialia agentia per modum vnius, de quo non est hic amplius agendum.

Ad nonum respondetur, quod sufficit, quod actio dicatur causa passionis, vt ratio, secundum quam agens agit, quod sit formaliter distincta à passione, & non est necesse; quod realiter tanquam res à re distinguatur: & diximus & dicemus plura de hoc. Ad confirm. respondet Caietanus, & Ad 9. arg.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ferrara non dari actiones ad extra productas abagentibus per intellectum, & voluntatem. Vnde Caietanus prima parte quæst. 15. art. 1. & Ferrara secundo cõtra gentes cap. 1. & 17. & idem videtur asserere D. Thom. ibidem capite 23 & 25. secundum opinionem aliquorum. Et hanc opinionem multi sequuntur. Et ratio horum est, quia non decet agentes per intellectum agere per actiones; quæ sunt extra illos. Alij dicunt (& hanc potius sequor sentẽtiam) creationem solum esse actionem in Deo cum respectu rationis ad creaturam; & non esse actionem, nec passionem in creatura, quia actio prior est natura suo termino, & cum res totaliter per creationem producatur daretur actio sine subiecto, quod implicat. Quãdo vero Deus seu Angeli aliquid operantur in subiectis, ibi est etiam externa actio producta à Deo, & Angelis, vt quando Deus iustificat auget gratiam, quando Angelus mouet lapidem, gratia illa, prout à Deo procedit, est iustificatio actiua, prout recipitur in passo passiua iustificatio. Et hanc sententiam videtur sequi D. Tho. Nam actio est motus prout procedit ab agente, sed illa iustificatio est mutatio procedens à Deo: ergo est actio Dei, quę causatur per aliam actionem internam Dei ipsius, quæ eius volitio est cũ respectu ad extra rationis. Nec est contra dignitatẽ Dei vt per illas immanentẽ actionẽ producat ad extra aliquid, quod sit actio transiens, sicut producit formã, quæ est effectus ipsius, & ita externa actio denominat Deũ agentẽ: sed non est denominatio realis, quia Deus nõ habet denominationẽ realem à suis effectis & creaturis.

Ad decimũ ref. quod generatio dupliciter accipitur. Vno modo pro alteratione præcedẽte; & hæc subiectatur in subiecto quod alteratur. Alio modo accipitur pro introductione instãtanea formę in materia: & hæc subiectatur in composito, quod generatur ratione formæ. Nam cum illa idẽtificatur realiter, quia actio generatiua hominis est forma in introduci. Et quando dici, est prior re genita, distinguo, in facto esse concedo, in fieri nego. Sed de hoc lib. 1. de generatione.

Ad argũ. Suarez. Ad argumenta Suarez de creatione, quomodo non sit actio, nisi in Deo iam diximus. De transubstantiatione respondet D. Thom. in 4. distinctione 11. quæst. 1. articulo 3. ad 3. quod transmutatio huius conuersionis non ponit aliquid imperfectum, sed solum successionem quandam perfectorum, non solum actuum sed rerum iam subsistentium, successio autem est in succedentibus sibi, sicut ordo in ordinatis. Vnde ista relatio ordinis huius successionis est quidem secundum rem in ipso pane, qui mutatur, non autem in ipso corpore Christi, nisi secundum rationem, quia ipsum immutatum manet, quæ verbæ D. Thom. duplicem possunt habere sensum. Primus quod sicut forma binarij est in prima & secunda vnitate, secundum quod vna dicit ordinem ad aliam, & è conuerso, & motus Angelicus est in successione termini, à quo, & ad quem: ita transubstantiatio est in pane, & in corpore Christi in hoc, vt in eo, in quod aliquid transubstantiatur, in moto tamen manente substantialiter, & solum adquirent esse sub his speciebus: quia panis in ipsum conuertitur. In pane vero, vt in id quod mutatur, nec est inconueniens, quod aliquod accidens sit in pluribus subiectis partialibus, vt patet in numero. Alia explicatio est, quod hæc mutatio est in pane, vt in subiecto & respicit corpus Christi, vt terminum, in quem conuertitur, sicut relatio paternitatis est in patre, & respicit filium, vt terminum. Sed hæc latius 3. parte quæst. 75. Reliqua, quæ dixit per conclusiones nostras patet esse falsissima. Ad argumentum quartum dicti resp. quod actio & passio sunt primo diuersa, & actu seclusa operatione intellectus & prædicamentales rationes distinctissimæ. Nam ridiculum est prædicamenta non plus distinguiq; quam attributa diuina, imo magis diuersa sunt, quam duæ species eiusdem generis, quia in nullo vniuoco conueniunt: & quanuis sola ratione ratiocinata distinguerẽt ex necessitate actus, deberet habere subiectum, quia accidens est, & non est modus vtcunque, sed prædicamentalis ratio perfecta & completa, habens suas species completas & perfectas. Et quis non videat falsum esse, actionem inhærere mediante passione? Quia etiam, dicam ego, quod passio inhæret mediante actione, si sunt idem actu à parte rei, & solum ratione distinctæ, nec passio est ratio inhærendi alteri prædicamento. Et quanuis actio inferat passionem infert illam inhærendo subiecto, quia accidẽs inhærendo agit.

QVÆSTIO III.

Vtrùm actiones immanentes collocentur in hoc prædicamento.

MIDETVR quod non: quia supra dictum est, quod collocantur in prædicamento qualitatis: ergo non in prædicamento actionis. Probatur con- *1. Arg.*
consequentia: Quia impossibile est, quod vna res

res secundum vnam rationem in duobus sit prædicamentis: sed actio immanens, vt sic, est in prædicamento qualitatis: ergo non in
1. Senten. prædicamento actionis. In oppositum est, quod est vera actio: ergo est in prædicamento actionis, quia ex eo, quod sit spiritualis hoc non tollit: nam qualitas spiritualis ponitur in prædicamento qualitatis, & qualitas corporalis etiam & substantia spiritualis ponitur in prædicamento substantiæ, & substantia corporalis similiter: ergo. In hac parte sunt duæ opiniones. Altera in hoc prædicamento actionis solam actionem transeuntem collocari, quæ realiter est motus; quia ita diffinitur ab Aristotele. Actio est motus, prout procedit ab agente, sed actio immanens non est motus, prout procedit ab agente: ergo non est in hoc prædicamento.

Secundo. Quia actio immanens est dispositio subiecti essentialiter vel conformiter ad suam naturam, vel difformiter, & hoc habet qua ratione est actio: ergo qua ratione est actio est in prædicamento qualitatis: ergo non in prædicamento actionis. Probatur consequentia: Quia impossibile est aliquam rem secundum eandem rationem esse in diuersis prædicamentis: nam prædicamenta sunt primo diuersa. Maior, prima probatur, quia videns, aut intelligens per illam actionem qualificatur; ergo disponitur: nam qualitas est dispositio. Probatur antecedens: quia illæ actiones qualitates sunt, & modi determinatiui substantiæ. Tertio: Nam ita accipitur actio quando constituit prædicamentum actionis, sicut passio, quando constituit prædicamentum passionis: sed passio, vt est constitutiua talis prædicamenti, est passio corporalis, & quæ identificatur cum motu corporali: ergo actio eodem modo debet accipi. Minor probatur: ex D. Thom. & Aristotele quinto metaphysicæ lectione 17. vbi ita dicit: Passio dicitur vno modo qualitas, secundum quam alterari contingit, vt album & nigrum, dulce, & amarum, grauitas & leuitas, & quæcunque sunt talia; alia verò horũ actiones, & alterationes. Vbi dicit D. Thom. Secundus modus est, secundum quod huiusmodi passiones qualitatis & alterationes, quæ sunt secundum eas dicuntur passiones, & sic passio est vnum prædicamentum, vt calefieri & infrigidari & huiusmodi. Vbi nec Aristoteles nec Diuus Thomas loquuntur, nisi de passionibus, quæ ab actionibus transeuntibus inferuntur: ergo solum illæ sunt in hoc prædicamento, & generatio ab aliquibus ponitur in hoc prædicamento, quia est actio transiens, etiam si sit instantanea ab aliquibus, non quia non est motus proprie dictus, sed mutatio. Et hic sunt ponendæ actiones, quæ sunt motus. Et Caietanus videtur dicere, quod generatio, non est actio, sed terminus actionis. Et hæc est opinio Soncin. 9. Metaphysic. quæstione 11. quam probat 6. rationibus, quas ibi videre poteris; & dicit actiones immanentes non esse proprie actiones, sed similitudinariæ, propriæ autem sunt qualitates & operationes. Asserit subinde illuminationem non esse in prædicamento actionis, quia est instantanea actio. Illa verò actio, quæ est in prædicamento actionis, debet esse actio cum motu proprie dicto, & opposita sententia asserit actionem immanentem veram esse actionem, & in prædicamento actionis collocari. Et qui hanc tuentur sententiam dicunt non esse necessarium ad rationem actionis, quæ est in hoc prædicamento, quod sit idem cum motu, vel quod inferat ex se passionem, sed solum quod sit subiecto ratio agendi: nam reliqua sunt proprietates actionis materialis. Et hæc opinio innititur argumento in principio facto in oppositum, quia ex eo, quod sit specialis, vel instantanea actio, non perdit naturam actionis: ergo verè ponitur in hoc prædicamento. Et ita vocantur actiones immanentes, ac si per hoc diceretur solum differre ab aliis in ratione actionis, quia manent in operante, non vero, quia non habeant veram, & prædicamentalem naturam actionis. Et si contra hoc fiat argumentum: nam actio de prædicamento actionis idem est, quod ratio causæ efficientis, seu causalitas eius, sed per intellectionem non efficit intellectus aliquid ex natura intellectionis: ergo intellectio non est actio. Probatur minor: nam maior clara videtur: nam quid efficit non speciem intelligibilem non actionem ipsam, nec verbum, quia non semper producit verbum, & visio externa nihil efficit, vt patet & est vera actio: ergo. Respondet Suarez disputa. 48. sectione 2. numero 13. & deinceps, quod illa actio est qualitas & producitur per veram actionem, quæ est de prædicamento actionis. Et hanc veram actionem vocat dependentiam intellectionis à sua causa efficiente: sed si illa dependentia est vera actio & distincta à qualitate, quæ est in intellectu, etiam erit illa actio qualitas. Et sic restat eadem difficultas. Secundo quia si intellectio per veram actionem producitur, illa actio etiam producitur per aliam veram actionem, & sic erit processio in infinitum, quod est absurdum. Sed hoc quis intelliget? Et ideo respondetur, quod de ratione actionis non est, quod efficiat aliquid, sed quod sit forma

Universidad de Deusto
Biblioteca

agentis, & ita illa intellectio in hac opinione est vera actio, quia est ratio intelligendi homini, & visio est ratio videdi, quod verò producat aliquid est accidens actionis transeuntis, prædicamentalis vero actio hoc non dicit. Et D. Thom. & Arist. ponunt exempla in rebus ad sensum magis notis. Vtraque opinio non videtur mihi improbabilis, & magis firma sententia videtur prima, sed explicanda est de omni actione transeunte, etiam si sit instãtanea; quia huic omnes proprietates actionis, quas Gilbertus asignat actioni prædicamentali conueniunt. Maxime, quia actio instantanea est motus largo modo, vt inferius dicemus. Sed vt eandem sententiam explicem conformiter ad ea, quæ dicta sunt in prædicamento qualitatis, sit

Decisio quæstionis.

1. Concl. PRima cõclusio: Actio immanẽs vere est in prædicamento qualitatis. Hanc conclusionem concedimus secundæ opinioni, & ita superius diffiniuimus. Ratio est, quia visio, intellectio, amor & aliæ huiusmodi actiones vere sunt qualitates, vt probat prima opinio, vere enim qualificant & disponunt subiectum. Cum enim homo intelligit verum dispositus est secundum suam naturam, & illa intellectio est maxima hominis perfectio, quia omnis homo scire desiderat, quia est perfectio ipsius naturæ, & optima eius dispositio, & si vt verum quidem falsum intelligit male est dispositus. Et sicut habitus scientiæ & virtutum sunt dispositiones hominis bonæ, quæ nihil aliud sunt, quã actus in habitu, ita actuales intellectiones, & opera virtutum sunt dispositiones actuales subiecti & in prædicamento qualitatis, & aliquando sunt habitus, vt patet in intellectione Angeli, qua seipsum intelligit, quia est difficile mobilis.

2. Concl. Secunda conclusio: Eædem operationes sunt etiam in prædicamento actionis. Probatur: quia sunt veræ actiones. Quod vero sint spirituales vel instantaneæ non tollit rationem veræ actionis: nam intellectus est vera potentia: sed omnis potentia specificatur per actus ab ipsa productos: ergo illa intellectio est vere actus, & actio: nam actus secũdus operatio & actio est.

3. Concl. Tertia conclusio: Eadem actio quatenus constituit operantem in actu secundo actio dicitur, quatenus verò disponit subiectum est qualitas, quæ est dispositio. Itaque eadem qualitas secundum diuersas rationes formales actu distinctas in diuersis est prædicamentis, & vt intellectio est in prædicamento actionis, non est qualitas formaliter, sed actio, quæ est peculiare entis genus. Sicut enim qualitas materialis in fieri est actio, prout consideratur procedens ab agente verbi gratia, calor, frigus, &c. ita eadem qualitas spiritualis vt consideratur disponens subiectum, est dispositio, vt consideratur deducens potentiam ad actum secundum est actio: nam hoc bene potest considerari sine qualitate spirituali. Vt patet in actione transeunte, quæ deducit potentiam ad actũ secundum, & non disponit subiectum. secundum istas conclusiones Poterunt concordari varia Doctorum dicta illorum, qui asserunt non esse in prædicamento actionis immanentes actiones, & illorum, qui dicunt ibidem reponi. Sunt enim explicandi secundum diuersas rationes, & consideationes. Nec multum est, quod sicut idem motus secundum vnam rationem est post prædicamentum, & secundum aliam actio, & secundum aliam passio: ita eadem qualitas realiter secundum vnam rationem fit actio, & secundum aliam dispositio. Nec est aliquod argumentum alicuius momenti contra istas cõclusiones & facile ex dictis soluetur. Nunquam autem Arist. & D. Thom. dixerunt solas actiones transeuntes esse in hoc prædicamento, & quando diffinierunt actionem, quæ sit motus procedens ab agente diffinierunt id, quod erat magis notum. Et ita etiam possumus dicere secundo quod intellectio est aliquid procedens ab agente instantaneè, qua homo, verbi gratia, constituitur in esse agentis, quod sufficit vt sit vera actio. De hoc in 9.me taphysicæ latius agitur, & quæst. 27. 1. parte vbi videnda erunt quæ modo omittimus.

QVÆSTIO IIII.

Vtrùm actio habeat speciem ex principio & ex termino.

HANC quæstionem nolo tractare, prout solet prima secundæ disputari, quia hoc excedit negotium logicale. Sed solum volo aliqua principia exhibere logicis, vt postmodum suis locis huius rei ampliorem habeant notitiam. Hoc enim, quod quærimus scire necessarium est ad constituendum hoc prædicamentum; & ideo hac ratione de specificatiuo actionis tractationem sumimus.

Et videtur, quod non primo quia sæpe eadẽ actio potest prouenire à principijs efficientibus distinctis, secundum speciem, vt calefactio 1. Arg.

actio ab igne & à sole mediante lumine; & eõ uerso ab eodem principio proueniunt actiones differentes specie, vt à sole mediãte lumine, calefactio, & illuminatio: ergo non differunt specie penes principia. Alias si principiũ est idem, actiones essent eiusdem rationis, & si principia diuersa essent diuersæ specie, cuius oppositum patet in exemplis adductis.

2. Arg. Secundo. Quia si calefactio, vt actio specificatur per ordinem ad suum principium secluso ordine ad terminum, scilicet ad caloré, qui producitur, sequitur quod vltima ratio calefactionis, quæ fit ab igne consistat in hoc, quod fit actio à calore, & calefactio, quæ fit à sole cõsistat in hoc quod fit calefactio à lumine, & ita quod differant specie, quia habent specificatiua differentia specie; hoc autem est falsum vt de se patet: ergo.

3. Arg. Tertio sequitur, quod in absolutis detur circularis diffinitio: hoc autem non est dicendũ: ergo. Probatur sequela, quia potentię, & principia agendi distinguuntur specie penes actiones, & actiones penes principia: ergo datur circularis diffinitio, quæ solum habet locum in relatiuis. Et confir. quia sententia est Aristotelis 2. de anima cap. 4. potentias specificari per actus, & actus per obiecta: ergo non specificantur penes principia; quia impossibile est rem vnam secũdum vnam rationem formalem habere duo specificatiua, quia vltimum est quod specificat, & duo esse non possunt vltimum.

Præabula ad quæstionem.

IN hac quæstione propter hæc argumenta aliqui dicũt, quod quando in actibus humanis principium habet rationem finis idem est specificari actionem à principio & à fine. Ita sapientissimus Mancius hanc exponit quæstionem. Alij vero dixerunt doctrinã D. Tho. 1.2. quest. 1. ar. 3. verum habere, quando actio procedit à potentia, quæ est partim actiua & partim passiua. Et ita respectu huius actionis sumpsit pro eodem D. Tho. specificari à principio, aut à termino, quoniam vtroque modo concurrit ad eam obiectum, & vt principium & vt terminus, vt patet in actione videndi, & intelligendi: nam ad istas actiones concurrit obiectum, vt principium, & vt finis. Et idem de actione appetitiue potentiæ dicendum est. Et ita D. Tho. 1. p. q. 77. art. 3. docet hanc versari differentiã inter actionẽ potentiæ actiuæ, & passiuæ, quod ad priorem concurrit obiectum duobus modis prædictis, ad posteriorem solum concurrit vt terminus, vt patet in potentia calefactiua Nam ignis calor productus non habet rationem principij respectu actionis calefaciendi: sed in cognitione obiecti ratione speciei intelligibilis & in amore ratione cognitionis concurrit vt principium actiuum obiectum, & vt terminus etiã. Cæterum hæc duo dicta non sunt conformia Diui Thomæ menti. Nam vt D. Tho. probet, quo disputamus, scilicet, actionẽ specificari à termino & principio adducit exemplum de calefactione, quæ nec est actio humana, quia non est libera, nec procedit à potetia partim passiua, sed omnino actiua, numirum à calore. Et ideo alij dixerunt, quod specificatio efficienter sumitur à principio actiuo: quia sicut principium effectiuum producit efficienter rem: ita producit illam specificatam & determinatam ad certam speciem: sicut qui producit albedinem illam incerta specie producit. Formaliter vero, specificatio est à forma, seu actu constituente rem intrinsece: estque hoc cõmune actioni cũ omnibus rebus, quæ habent causas. Sed peculiare habet actio importare habitudinem ad principium actiuum, tãquam ad aliquid eius, quo reducitur formaliter ad actum secũdum suæ actiuitatis & ad obiectum, quoniam est ipsa communicatio, aut productio termini. Et ideo specialiter actionis specificatio tribuitur vtrique, non tamen prouenit ab vtroque eodem modo, sed ab vno efficienter, & ab alio formaliter. Asserit tamen hæc sententia, quod actio importat ordinem ad agens, vt ad aliquod extrinsecum, & connoratum, quia ratio actionis formaliter consistit in hoc, quod sit productio actiua termini. Quia tamen productio ista sumpta esse debet ab aliquo producente, ideo cõnotat ordinem ad ipsum, vel importat illum ordinem, quasi conditionem cõmunem & quasi transcendentem ad omnia, quæ habent esse, tanquam id, quo alia sunt. Nam sicut potentia est aliquid operantis & specificatur per actus: ita actio est aliquid operantis, vt reductio eius ad actũ & tamẽ specificatur per terminum, aut obiectum. Et ita exponenda est diffinitio actionis, quod sit motus, prout ab agente ly, ab agente denotat principium actiuum, nõ formale, seu respectũ transcendentalem communem omnibus, quæ sunt ab alio, non vltimam actionis differentiam, quæ in ordine ad terminum sumitur. Alij dicũt ad specificationem actionis concurrere simul principium & terminum, ita tamẽ vt variatio vtriusque, & singulorũ ad diuersitatem actionis sufficiat. Nam si actio sit ab eodem agente ad eundem terminum actio erit eiusdem speciei: si verò terminus sit idem & agens diuersum actio erit diuersa: & si terminus sit diuersus & agens idem, actio erit distincta. Et probatur hæc sententia ex D. Th. 1. p. q. 77. ar. 3. vbi ait. Ex his duobus actio speciẽ recipit, Scilicet, ex principio, vel ex fine, seu termino: nam illa dictio, vel, denotat diuersitatem actionis prouenire à principio ex diuersitate cuiuscunque, vel principij, vel termini. Et probatur ratione. Nam de essentia actionis est ordo ad principium, & ad termi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

numiergo quocunque variato actio erit alterius speciei. Et confir. nam productio hominis facta à Deo & ab homine, specie differunt: nã, vna est creatio, & altera generatio: ergo. Et alij dicunt præterea requiri ad vnitatem actionis etiã modus, quod scilicet actio eodem modo tendat in rem. Nam motus circularis & rectus semper specie differunt, & aliquando habent eundem terminum naturalem: sed non eodẽ modo: quia circularis motus aliter tendit in illum, quam rectus. Et hoc patet in creatione & generatione, quæ respiciunt eundem hominẽ. Sed diuerso modo. Suarez ita lubrice in hac parte loquitur, etiam si dicat, se informam respondere, vt vixeius intentio cõprehendi possit. Vt igitur quod censeam explicem ex Angelico nostro Doctore sit

Decisio quæstionis.

1. Conclu. PRima conclusio: Actio & passio non distinguuntur penes esse ab agente. Nam tam actio, quã passio sunt ab agente: sed differentia est inter illa, quod actio est motus prout ab hoc, seu ratio agendi huic, passio vero est motus ab agente in passo, seu id, quo patiens ab agẽte pãtitur. Et totum hoc magis explicabimus prædicamento sequenti. Est tamen conclusio D. Tho. locis citatis duabus quæstionibus primis huius prædicamenti. Ex quo sequitur: quod esse ab agente commune est & actioni & passioni, sed distinguuntur penes hoc respectu agentis etiam, quod actio est ab agente, vt principium agẽdi, passio vt principium patiendi.

2. Conclu. Secunda conclusio: Actiones immanentes, quæ nihil producunt, vt visio, auditio, & aliæ huiusmodi specie differunt penes obiecta ad quæ terminantur: quæ verò producunt effectus, vt calefactio, &c. specie differunt penes effectus, quos producunt specie distinctos, large loquẽdo de distinctiones specifica. Hæc cõclusio in multis est contra Suarez vbi supra. Sed probatur prima pars, quod actiones differant penes terminos: Quia ea, quæ ordinantur ad aliud, ex illo debent sumere speciẽ, vt patet in relationib⁹: in habitib⁹, de quo supra lib. 1. multa diximus, & est expressa sententia D. Tho. 1.2.q.54.ar. 2. sed actiones ordinantur aliquæ ad cognitionem obiectorum, vel ad amorem & denique ad attingenda obiecta: ergo penes diuersitatem obiectorum erit diuersitas eorum, quæ ad ea attingẽda ordinantur. Et si ordinentur ad producendos effectus aliquos ex diuersitate eorum sumetur ratio specifica in illis, non vero omnes actiones aliquid producũt, vt pater in visione, auditione, quæ nullum in vidente habet effectum distinctũ ab illis, nec realiter nec formaliter. Nam dicere, quod ipsę sunt effectus agentis per emanationem, non est dicere, quod habeant terminos, vt aliqui ignorãter dixerunt, nam aliud est habere terminum, seu effectum producũ ab illis, aliud est esse ipsasmet effectus. Et si dicas contra: nam ipsa actio vitalis est passio largo modo: ergo habet effectum: nam passio est effectus actionis v.g. intelligere, vt, est perceptio obiecti, est actio & vt dimanat ab agente, vt vero recipitur in intellectu est passio: ergo vt sic potest esse effectus sui, respondetur, quod non specificatur actio penes passionem, etiam si passio consequatur ad actionem: quia actio non ordinatur ad passionem, sed vel ad obiectum vel effectum. Diximus in conclusione largo modo, ita quod ad hoc, vt proprie specie differãt actiones non est necesse, quod obiecta, vel effectus proprie specie differant, sed quod sint distincta formaliter in ratione termini: nã cognitio entis & cognitio substãtiæ specie differunt, & tamen ens & substantia nõ differunt specie proprie, sed tamen in ratione terminandi formaliter differunt, quod sufficit vt sit diuersitas specifica in actionibus, secundum quod referuntur ad talia obiecta. Et ratio huius est, quia obiectum est velut causa æquiuoca, quæ potest dare perfectionem seu esse quod ipsa non habet formaliter, vt patet in virtute actiua Solis, quæ producit animale, & ipsa non habet formaliter formam animalis, sed eminenter, ita obiectum tribuit extrinsece speciem, quam formaliter non habeat. Et etiam hoc patet in creatione & generatione hominis; nam non differunt specie homo genitus & creatus. Et motus circularis specie differt à recto, & tamen vbi adquisitum vtroque motu nõ differt specie in esse rei: sed vt per talem motum respicitur distinctus & formaliter in ratione termini, quia tendentia refunditur in obiectũ, seu modus tendendi. Et idem est de actu opinatiuo & scientifico: circa hanc propositionem, vniuersale est prædicabile: nam modus tendendi refunditur in obiectum. Item, nam actio instrumenti & causæ principalis, quãdo producitur effectus idẽ, obiectum est in esse rei, & tamen actiones differunt specie, nec potest esse eadem actio propter diuersum modum respiciendi eundem effectum. Vide de hac conclusione D. Tho. in 1.d. 17.q.1.ar.4. & 1.parte.q.77.ar.3. de veritate q.1.ar.1.ad.2.q.15.ar.1. de anima art. 12. Vide Albertum 5. Metaphysi. tractatu 5. Et per hoc videbis falsum dixisse Suarez disputatione 48. sectione 3. quod omnis specifica distinctio actionũ ex distinctione propria effectus i nesse rei debet sumi: euidenter enim conuincitur esse falsum, & rationes suæ nihil valẽt, manentque ex his solutæ. Semper enim quod actiones specie differunt reperietur formalitas distincta, vel in obiecto vel in modo tendendi in illud, vel in effectu, vel in modo faciẽdi illum, & si non reperiatur ista diuersitas, erunt actiones eiusdem speciei. Et quoniã hoc attinet ad physicam, nolo plura dicere.

Conclu. Tertia conclusio: Actiones etiam specie differunt radicaliter ex principijs, ex quibus causantur, formaliter accipiendo principium, ita vt illæ actiones specie differant, quæ habent distincta principia effectiua. Frigefactio à calefactione specie differt formaliter ex ordine ad calorem, quem producũt, & frigiditatem, sed radicaliter etiam in ordine ad principia effectiua. Nam propterea calefactio tendit ad calorem, quia est à calore, & frigefactio ad frigiditatem, quia est à frigore. Similem cõclusionem supra posuimus de relationibus. Intellectio hominis etiam specie ex parte obiecti differt ab intellectione equi, quia species intelligibilis, quæ est principium specie differt. Hæc conclusio est Diui Tho. 1.2.q.1.art.3. vbi dicit, quod calefactio actio sortitur speciem à calore, qui est principium agendi. Et 1.p.q.77. ar.3. vbi dicit, quod actio ex his duobus speciem sumit ex principio, seu termino: differt enim calefactio ab infrigidatione, secundum quod hæc à calido actiuo ad calidum, illa verò à frigido ad frigidum procedit. Itaque radix, quare calefactio calorem respiciat, vt terminũ, est quia est à calore effectiue, & calor est forma agendi. Est autem calefactio a calore ignis non per veram actionem, sed per dimanationẽ quandam. Nam vt asserit D. Tho. in 1. d. 32. q.1.ar.1. in corpore, aliquid potest dici agens duobus modis, vel ipsa actione, quæ denominat agentem, vel formam, quæ est principium actionis in agẽte, & secũdũ quid principium agentis: sicut dicimus ignem moueri sursum motu proprio & leuitate. Vnde actio est à principio existente in agente per dimanationem, non per veram actionem. Nota istum D. Tho. locum contra aliquos ignorantes hãc doctrinam, qui mordicus tenent agentem nõ agere per actionem. Distinctio vero generica in actionibus sumitur ex obiecto, vel effectu, qui est vnum genere. Vt si dicas, quare calefactio & frigefactio sunt eiusdem generis, quia sunt actiones ad qualitatem, quæ est vnum genus, & diuiditur in multas species: & sic de alijs: & etiam ex parte principiorum, quæ genere subalterno differunt radicaliter sumitur.

4. Conclu. Vltima conclusio: Actio à passione distinguitur vt videbimus quæstione sequenti, per hoc, quod passio dicit ordinẽ ad genus, & in ordine ad passum est in passo motus vt procedit ab agente in passo, sed actio præcise dicit motum ab agente; vnde diuersitas specifica in actionibus non debet sumi per ordinẽ ad agẽs, ita vt aliquæ actiones dicant ordinem ad agens, & aliquæ non, sed conueniunt in hac ratione generica, quod est esse ab agente & postea differunt formaliter specie per hoc, quod sunt ad talem terminum quod radicaliter dimanat, ex eo quod est à tali principio agentis. Et bene potest ratio generica generalissima sumi in ordine ad agens, & ratio generica subalterna vel specifica sumi in ordine ad terminum formaliter, & radicaliter in ordine ad agens, quatenus tali agit principio, sicut ratio generalissimi qualitatis sumitur in ordine ad subiectum, seu ad actum talem, quia ex eo determinatur ratio qualitatis, vt patet in habitibus & actibus. Ita etiam per hoc quod actio est ab agente habet rationem genericam, & per hoc quod respicit tale obiectum, vel effectum habet talem rationem actionis, quia per hoc determinatur illa ratio generica, quod est esse ab agente.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum argumentum in principio factum respondetur, quod prouenit ab illis principijs, quatenus habent eminentem conuenientiam in virtute agendi, & ita non procedit ab illis, vt distinctis, sed potius vt sunt vnum: nam causa æquiuoca continet eminenter virtutem agentium particularium, sicut & à Deo potest prouenire calefactio, sicut ab igne: & eadẽ ratione ponunt prouenire diuersæ actiones à sole, propterea quod habet virtutes plurimas eminenter.

Ad 2. arg. Ad secundum respondetur, quod radicaliter specificatur à principio, vt tamen inclinat ad talem terminum, & vt habet virtutem productiuam talis termini

Ad 3. arg. Ad tertium respondetur, quod hoc non est inconueniens in diuerso genere causæ, vt patet ex locis adductis ex D. Tho. vbi hoc expresse asserit. Nam actio respicit potentiam in genere causæ efficientis; & potentia respicit actionem in genere causæ formalis.

Ad 4. arg. Ad quartum respondetur, quod non est inconueniens, vt radicaliter penes principia specificentur actiones vt dixit D. Tho. & aliqui non minus docte dicunt, etiam penes diuersa principia & terminos simul per modum vnius specificari actiones, & sunt grauissimi discipuli D. Tho.

Ex dictis in hac quæstione sequitur, actionem in sua ratione formali importare ordinẽ ad principium, & obiectum seu effectum. Et quando dicitur, quod est motus procedens ab agente intelligendum est, & tendens in aliquod, siue obiectum, siue effectũ: & istos duos respectus dicit tãquã partiales respectus vnius rationis formalis.

QVAE-

Universidad de Deusto Biblioteca

QVÆSTIO V.

Quæ sunt species & proprietates huius prædicamenti.

VB I etiam tractabimus de cõstitutione huius prædicamẽti, Genus generalissimum est actio, & perduo genera seu species subalternas, diuiditur, scilicet, per actionẽ immanentem & trãseuntem. Actio immanẽs est illa, quæ manet in principio productiuo ipsius; actio transiens est illa, quę transit in aliud distinctũ à principio productiuo; & actio transiens in multas & varias species diuiditur, vt secare vrere ædificare, &c. Et similiter actio in manens in actionem intellectiuam, & volitiuã & sentitiuam, & alias operationes, de quibus in secundo de anima agitur. Operosum enim esset & fere impossibile, omnes actiones referre. Sed contra hanc diuisionem est argumentũ ex D. Tho. in. 1. dis. 8. q. 4. art. 3. ad. 3. vbi sic dicit: Ad tertium dicendum, quod actio secũdum quod est prædicamentum, dicit aliquid fluens ab agente, & cum motu, sed in Deo nõ est aliud medium secundum rem inter ipsum & suum opus, & ideo non dicitur agens actione, quæ est prædicamentum: sed actio sua est substantia: ergo actiones immanẽtes non sunt in hoc prædicamento: quia non sunt cum motu. Respõdetur, quod propterea opposita sententia est probabilissima in hoc prædicamento non reperiri actiones, quæ sunt sine motu, quia hoc expresse D. Th. asserere videtur, Sed nihilominus D. Tho. habet duplicem explicationem. Prima quod posuit exemplum in manifestioribus actionibus, quæ ad hoc pertinent prædicamentum, cuius modi sunt actiones cũ motu. Non tamen voluit per hoc immanẽtes actiones excludere, nec mutationem substantiale, cuiusmodi est generatio, & corruptio, quæ non sunt, nec important motum proprie dictum. Secundo respondetur, quod etiam in actionibus immanentibus est motus large, seu mutatio quædã: nã p actiones immanẽtes subiectũ mutatur metaphysicæ, & eius potentialitas actuatur, & ita est ibi mutatio quædam, quæ sufficit ad actionẽ prædicamẽtalem. Et in hoc sensu loquitur D. Tho. quod in actione divina nequit reperiri, cũ sit eius substãtia. Ex prædicta diuisione subsequitur alia, vt actio immanẽs alia sit intellectio alia volitiõ: intellectio, sit discursus, alia simplex rei cognitio, &c. Actio trãsiẽs alia sit mutatio vt generatio corruptio, alia cũ vero motu, vt alteratio augmentatio, latio, & istas planum est specie differre; propter terminorum & principiorum diuersitatem. Et postea potest hæc diuisio produci vsque ad species atomas, & indiuidua, & aliquando actio est vnius speciei secundum aliquam rationem cum alia actione, quæ secundum aliam consideationem est diuersæ speciei, vt intellectio in ordine ad potentiam intellectiuam est vnius speciei, & in ordine ad principia proxima & obiecta materialiter cõsiderata est alterius speciei. Vt intellectio hominis, & equi in ordine ad obiectum intellectus, & in ordine ad potentiam sunt vnius speciei, quia potentia est vna specie, & ita debet habere actiones vnius speciei. Cęterum in ordine ad obiecta, & species intelligibiles quibus causantur, sunt diuersæ speciei, si considerentur in ratione rerum, & non vt stant sub vna ratione formali potentię. Diuiditur etiã actio in vitalem & non vitalem. Vitalis actio est, quæ debet produci à principio conũcto viuente: & quæ in sua ratione formali dicit aliud principium viuens, vt intellectio quæ non potest produci: nisi ab intelligente, & visio à vidente, non vitalis est, quæ non exigit produci à viuente, vt calefactio.

Ex his sequitur perperam Suarez disputatione 48. sect. vltima diuisisse actionem in substantialem, & accidentalẽ. Et loquitur de actionibus prædicamentalibus, dicens, quod actio dicitur de illis analogice, & ita quod actio substantialis, cuius modi est generatio, pertinet ad prædicamentum substantiæ. Et ratio eius est, quia productio accidentis est generatio secundum quid, & productio substantiæ est generatio simpliciter: ergo actio de illis dicitur analogice, sicut ens de substantia & accidenti. Falsum inquam dicit, quia generatio & corruptio vere pertinent ad hoc prædicamentum, cum sint vere actiones, & generatio secundũ quid similiter, quia quanuis non sit generatio simpliciter, est tamen simpliciter actio; quia vt sit actio simpliciter, sufficit quod sit motus, vt ab agente. Certum est quod augmentatio, alteratio & motus localis, prout procedunt ab agente, sunt simpliciter actiones, & tamen sunt productiones accidentium: nam alterans simpliciter est agens, & ignis quando producit calore simpliciter agit. Nolo in præsenti tractare differentiam inter generationẽ secundum quid, & motum accidentalem. Item generatio est actio, quæ est accidens, quia est actio creaturæ, & nulla creaturæ actio est substantia: & ita est in prædicamẽto actionis, licet vt mutatio reducatur ad prædicamentum substantiæ, quia est via ad substantiam. Prætereat Nam si actio de illis analogice diceretur, esset constituendum duplex prædicamentum actionis, quia actiones substãtiales, quas ipse vocat, veram rationem habent actionis: ergo constituet vnũ prædicamentum: nam in prædicamẽto

to substantiæ non est actio, & actiones accidẽtales veræ actiones sunt: ergo cõstituent aliud prædicamentum: nam actio non erit generalissimum, si est analogum ad illas actiones.

Sequitur 2. falsum asserere numero 7. dum dicit actionem substantialem diuidi in ea, quę fit sine subiecto, & ea quæ fit ex subiecto, & prior est creatio, posterior generatio: nã creatio est actio in Deo manens cum respectu rationis ad creaturam productam, & in creatura ponit ipsam creaturam, & relationem ad Deum: & nulla actio quæ sit creatio est in creatura; quia implicat contradictionem esse actionem, quæ non sit in subiecto, quia omnis actio debet esse accidens, si est actio creata, quia est aliquid procedens ab agente & ratio agendi, quæ substantia esse non potest. Et est falsum etiam quod ibi asserit, actionem dici vniuoce de creatione, & generatione, quia de Deo & creatura nihil potest vniuoce dici, & creatio in Deo est substantia Dei, & generatio est accidẽs: sed de Deo & accidẽti nihil vniuoce dici potest: ergo. Falsum est etiam quod dicit numero 11. reductionem aquæ ad suum pristinum statum esse actionem immanẽtem, nã illa reductio fit à generante. De actione immanente vide D. Tho. 1. d. 40. q. 1. ar. 1. ad. 1. & 1. p. q. 18. ar. 3. ad. 1. q. 23. ar. 2.

Proprietates actionis. Proprietates vero quæ solent actioni tribui sunt. 4. Prima proprietas est, quam assignat Arist. quod habent contraria agere, & pati. Nam calefacere & infrigidare contraria sunt, & frigefieri & calefieri contraria sunt: & istæ sunt proprietates passionis, illæ actionis. Circa hanc proprietatem est aduertendum, quod dicit actionem & passionem habere contraria, non ratione ipsius actionis in se consideratæ, sed ratione effectus seu termini: quia enim calor & frigus sunt qualitates contrariæ, calefactio & frigefactio habent contrarietatem; & idem de calefieri & frigefieri dicendum est. Actio enim ex propria forma non habet contrarietatem proprie dictam cũ alia actione, sed ratione vel termini, vel principij.

2. Proprietas. Secunda proprietas est, quod suscipiunt magis & minus: nam illud agens dicitur magis calefacere, quod in eodem tempore magis introducit de calore, & illud magis calefit, quod intempore æquali magis de calore suscipit.

3. Proprietas. Tertia proprietas est: quod in omni actione est motus, & in omni motu est quod ammodo actio, quia motus & actio identificantur realiter accipiendo motum largo modo, prout se extendit ad mutationem. Et iam hæc est proprietas Gilberti.

Quarta proprietas. Quarta proprietas est, quod proprium est actionis inferre passionem. Hanc proprietatẽ aliqui explicabant secundæ intentionaliter, vt per bonam consequentiam inferatur, si est actio: ergo est passio. Sed hoc nõ est proprietas actionis, nec est verum vniuersaliter, nisi in creatis actionibus: nã in Deo est creatio actiua, & nõ correspondet illi actioni creatio passiua, nec in Deo nec in creatura. Quia vt dicit D. Tho. in primo. d. 4. q. 1. ar. 1. ad. 1. & 1. p. q. 23. ar. 2. ad primum actio transiens infert ex se passionem, non autem immanens. Vnde D. Tho. dicit realiter inferre ex se passionẽ, quia ex eo, quod procedit actio ab agẽte ad aliquid producendum & faciẽdum, facit illud in passo, & ita realiter causat passionem, & ad hoc non requiritur realis distinctio, tanquam res à re, sed sufficit formalis distinctio & actualis. Et nota in isto loco adducto ex D. Tho. in d. 4. quod cum dicit, Oportet creationem passiue sumptam aliquid inre creata esse, sicut calefactionem in re calefacta, loquitur de re, quæ creatur. Et vult dicere, quod sicut per calefactionẽ aliquid producitur, ita per creationẽ, quæ est actio Dei aliquid producitur, nimirũ res creata: & hoc vocat creationem passiuam.

QVÆSTIO VI.

Vtrum genus generalissimum huius prędicamẽti sit actio, vel emanatio.

MT melius hoc prædicamentum calleamus, hanc quæstionem pertracto. Magister Oña de prædicamento actionis in sua logica ar. 2. dicit, generalissimum huius prædicamenti esse emanationem, quæ est quid commune ad veram actionem, & ad emanationem, qua virtute alicuius primæ actionis res aliquæ procedunt, vt dimanatio risibilitatis ab essentia non est vera actio, sed fit virtute actionis generatiuæ. Nec probat hanc sententiam suam, & ideo sit

Prima conclusio: Emanatio nõ pôtest esse generalissimum huius prædicamenti. Probatur: Actio est in hoc prædicamento: sed actio non est emanatio formaliter loquendo: sed distinguitur ab illa: ergo emanatio non est generalissimum. Consequentia probatur: quia generalissimum debet prædicari de omni contento in tali prædicamẽto. Maior patet ex Arist. doctrina: sed minor probatur: quia risibilitas, vt procedit ab essentia, est emanatio risibilitatis; sed ista resibilitas non est actio, quia nõ vere agit essentia cum producit passiones, nec denominatur proprie agens. Item quia actio procedit per emanationem ab agente, & non per aliam actionem: ergo actio non est dimanatio, sed quid distinctum ab illa, sic ad eo, quod se habet vt terminus emanationis, & actio se habet ibi, vt res quædam, sicut risi- *1. Conclu.*

Universidad de Deusto Biblioteca

bilitas dimanant ab essentia, & lumen solis à sole.

2. Conclu. Secunda conclusio: Non diceretur improbabiliter actionem, pro vt est quid commune ad emanationem & actionem, proprie dictam, esse huius prædicamenti generalissimum, & debet accipi actio improprie prout dicit processionem alicuius ab alio. Patet, quia hæc est ratio constitutiua causæ efficientis: sed ratio constitutiua causæ efficientis est prædicamentum actionis: ergo & habet rationem entis completi cum omnibus requisitis ad fundandum prædicamentum: non ergo est aliqua ratio, quare non sit in hoc prædicamento generalissimũ.

Tertia conclusio: Mihi videtur actionem proprie dictam esse huius prædicamenti generalissimum. Probatur: quia ita Aristoteles loquitur, ita D. Tho. & omnes autores graues, & quia illa emanatio est quid imperfectum, & modus quidam imperfectissimus, qui innititur primæ actioni proprie dictæ: ergo non debet facere generalissimum huius prædicamenti, & etiam quia omnia exempla, quæ posuit Aristoteles, vt secare vrere vere actiones sunt. Emanatio quidem fateor, quod reducitur ad hoc prædicamentum, vt quid incompletum & consequutum ad veram actionem. Hæc de hoc prædicamento. 3. Conclu.

DE PRAEDICAMENTO Passionis.

QVÆSTIO VII.

In quo consistat ratio & essentia passionis.

1. Argu. ET videtur, quod non sit prædicamẽtum. Nã motus non est prædicamẽtum: sed passio formaliter est motus: ergo. Probatur minor: quia passio nihil aliud est, quam motus, prout recipitur in passo: sed motus in sua ratione dicit motum receptũ in mobili quia est actus mobilis: ergo motus formaliter est passio, & formalitas motus, est formalitas passionis; nihil enim addit passio supra motum. Et confir. & explicatur hæc ratio. Motus in sua ratione vt motus est, dicit rationem passionis: sed motus non est prædicamẽtum: ergo nec passio. Maior probatur: quia motus receptus in passo est passio: sed motus, vt sic est aliquid receptum in passo: ergo. Probatur minor: quia in sua ratione dicit receptionem in passo, & hoc ipsum precise dicit passio: ergo sicut motus non est prædicamentum, nec passio.

2. Argu. Secundo: Passio est motus, vt receptus in passo ab agente, sed in hac ratione includit quidditatem actionis: ergo non est prædicamẽtum, sed aggregatum ex multis prædicamentis. Maior est D. Tho. vt videbimus inferius. Minor probatur; quia actio est motus ab agente: sed hoc includit passio, & addit aliquid amplius, scilicet recipi in passo: ergo.

3. Argu. Tertio D. Tho. 1. 2. q. 7. ar. 3. dicit quod calefactio passio nihil est aliud, quam motus ad calorẽ: sed hæc est essentia actionis motus ad calorem, ille enim calefacit; qui mouet ad calorem: ergo non distinguitur passio ab actione, & ita non est nouum prædicamentum.

4. Argu. Quarto: Passio est effectus agentis, nam ita diffinit Gilbertus & alij grauissimi logici: sed motus, vt sic est effectus agentis: ergo motus vt sic est passio: sed motus, vt sic, non constituit prædicamentum: ergo nec passio, sed erit postprædicamentum.

Suarez res mirabiles docet disputatione 49. sectione 2. & 3. Dicit nu. 1. explicando naturam passionis, actionem & passionem solũ distingui ratione ratiocinata, itaque dimanationem formæ ab agente quatenus subiectum intrinsece afficit vocari passionem, quatenus denominat agens, vocari actionem & facere diuersa prædicamenta: quia isti modi sunt primo diuersi in denominando & prædicando. Et dicit (quod peius est) hanc doctrinã esse D. Tho. 11. metaphysicæ lectione 9. vbi dicit actionem & passionem tantum ratione differre, & idem docet. 2. contra gentes cap. 9. Et probatur ratione, quia ita coniungũtur actio & passio in eodem motũ, vt per diuinam potẽtiam non possint separari: ergo signum quod sola ratione ratiocinata distinguantur, quia motus debet esse ab aliquo agente in passo, & tunc necessario erit actio & passio. Dicit secundo in sectione secunda nu. 12. passionem & motum non distingui actualiter à parte rei, nec realiter, nec modaliter ex natura rei. Et conuincitur eisdem argumentis omnibus in principio quæstionis tactis. Dicit tertio passionem

sionem & motum proprie & complete sumpta secundum positiuas rationes formales non distingui ratione ratiocinata, sed appellatione tantum. Et conuincitur eisdem rationibus, quia esse mobile, seu mutabile & esse passibile sunt idẽ: & ita idem est pati, & moueri. Dicit quarto quod si motus secundum aliquam precisionem, aut abstractionem, aut etiam secundum cõnotationem alicuius negationis sumatur, sic potest aliquo modo distingui à passione: nam potest abstrahi motus, & considerari vt via ad terminũ & sic ratione distinguitur à passione; nam tunc non consideratur, vt aliquid afficiens subiectum, & potest optime cõsiderari sine eo quod subiectum afficiatur. Et nu. 16. insolutionibus argumentorum dicit quinto, quod si motus significat actum mobilis proprie pertinet ad prædicamentum passionis, vel tanquam speciem eius si sit motus physicus, vel vt summum genus, si sumatur in communi pro mutatione, vt sic; sed si sumatur in communi vt fluxus & via ad terminum non est in prædicamento, quia non est forma alicuius subiecti nec vt talis consideratur. Et 7. dicit 6. motum esse quid commune ad actionem & passionem, & sic esse ab Arist. consideratum in postprædicamentis, & esse quid analogum. Et sic etiam potest sumi passio, & erit etiam quid analogum. Et mutationem seu passionem substantialem dicit non esse in prædicamento passionis. Hæc & multa alia dicit, quæ nec fundat in Aristotele, nec in aliquo bono autore, nec rationem adducit alicuius momenti.

Decisio quæstionis.

1. Conclu. PRima cõclusio: Motus, pro vt est in mobili ab aliquo, dicitur passio. Hæc cõclusio est D. Tho. 1. p. q. 41. ar. 1. ad. 2. vbi ita dicit: Et ideo actio secundum primam nominis impositionem importat originem motus: sicut enim motus, prout est in mobili ab aliquo, dicitur passio: ita origo ipsius motus secundum quod incipit ab alio, & terminatur in id, quod mouetur vocatur actio. Remoto igitur motu, actio nihil importat, quam ordinem originis secũdum quod à causa aliqua, vel principio procedit in id, quod est à principio. Et in solutione ad tertiũ ita dicit. Ad tertium dicendum, quod actio secundum quod importat originẽ motus infert ex se passionẽ: sic autem non ponitur actio in diuinis personis. Vnde non ponitur ibi passio nisi grãmaticaliter, quantum ad modum significandi. Ista duo loca grauissima D. Tho. in re grauissima sunt maxime ponderanda, quia & rei materia exigebat, vt D. Tho. doceret, sicut illi est in more maxima cum consideratione veritatem. Itaque secundum D. Tho. non quomodocũque motus est passio, sed prout est in mobili ab agente: ergo illa forma, qua patiens habet motum, non quomodocunque sed ab agente passio dicitur: potest namque considerari mobile secundum duplicem potentialitatem, seu secundum duplicem rationem formalem potentialitatis. Primo modo secundum quod est in potentia ad motum, qui nihil aliud dicit, nisi actum entis in potentia, vt sic, & secundum hanc rationem cum suscipit motum, dicitur moueri, & motus est actus mobilis secundum hanc considerationem. Potest rursus considerari mobile in ratione passiui, quatenus potest suscipere motum nõ quomodo cũque, sed ab alio: & secundum hãc rationem est subiectum passionis, & dicitur pati. Itaque passio secundum D. Tho. est entitas quædam accidentalis, secundum quam mobile patitur suscipiendo formam ab agente, & realiter est illa forma, quæ producitur nõ quomodocũque, sed quatenus est ab agente; illa ergo forma qua potentialitas passiui completur & terminatur, est passio: & hæc est forma seu motus, prout ab agente suscipitur in passo. Vbi vides distinctionem apertam motus & passionis. Nam motus non dicit, nisi viam ad terminum: sed passio dicit susceptionem illius motus seu formæ ab agente. Et. q. 45. ar. 1. ad. 2. ita dicit. Ad secundum dicendum, quod creatio non est mutatio, nisi secundum modum intelligendi tantum: nam de ratione mutationis est, quod aliquid idem aliter, se habeat nunc & prius: nam quandoque est idem ens actualiter se habens nunc & prius, sicut in motibus secundum qualitatem & quantitatem. Quandoquè vero est idem ens in potentia tantum sicut in mutatione secundum substantiam, cuius est subiectum materia. Sed in creatione, per quod producitur tota substantia rerum nõ potest accipi aliquid idem realiter se habens nunc, & prius, nisi secundum intellectum tantum, sicut si intelligatur aliqua res prius non fuisse totaliter & postea esse; sed cum actio & passio conueniant in substantia motus & differant solum secundũ habitudines diuersas vt dicitur in tertio physico. oportet, quod substrato motu non remaneant, nisi habitudines in creãte & creato. Sed quia modus significandi sequitur modum intelligendi, creatio significatur per modum mutationis. Et propter hoc dicitur, quod creare est ex nihilo aliquid facere: quamuis facere & fieri magis in hoc conueniant, quam mutare & mutari: quia facere & fieri important habitudinem causæ ad effectum & effectus ad causam, sed mutationem ex consequenti, nota in hac autoritate, creationem non esse mutationẽ. Ratio est demõstratiua, quia non datur id, quod aliter se habet nunc & prius, quod est de intrinseca ratione mutationis, vt videas quam

Universidad de Deusto
Biblioteca

quam falsum dicant isti, oppositum asserẽtes. Et si quandoque D. Tho. dicat esse passionẽ, vt supra vidimus intelligitur quantum ad modum significandi, id est, significatur vt passio.

Nota 2. Nota secundo quod actio & passio conueniunt in vna substantia motus; vbi aperte de notat distinctionẽ formalem in illis actualem.

Nota 3. Nota tertio quomodo facere & fieri differãt in ratione causæ & effectus, vt videas, quomodo nõ possunt esse idem actio & passio. Et in 2. sententiarum d. 40. ar. 4. ad. 1. dicit. quod motus significatur vt sine ordine ad agens & patiens. Vbi vides, quod motus non est passio formaliter, quia in sua ratione passio includit ordinem ad agens, ita que quando ignis calefacit lignum ibi sunt tres formalitates distinctæ actu, altera actionis, qua ignis dicitur agere & producere calorem: altera passionis, qua lignum suscipit calorem ab igne & patitur: altera motus, qui est post prædicamentum, qua lignum mouetur à frigido in calidum. Et ista est communis doctrina omnium sapientium. Et est expressa sentẽtia Aristotelis tertio Physicorum capite tertio, quem vide; vt intelligas contra Aristotelem loqui istos autores, & omnes commentatores in hanc veniunt sententiam.

2. Concl. Secunda conclusio; Actio & passio realiter formaliter actualiter distinguntur seclusa operatione intellectus, & non solum ratione ratiocinata. Hæc conclusio est D. Tho. & Aristotelis supra dictis locis, vbi sic dicit Aristoteles: Hæc quidem (& loquitur de actione & passione) vnum & idem sunt, ratio tamen non vna; similiter & in mouente & motu. Et adducit exemplũ de ascensu & descensu. Et textu. 22. capitis tertij: Omnino verò dicere est, quod nec doctio cum diciplina, nec actio cum passione, idem proprie est; sed cui insunt hæc, motus: nam huius ab hoc actu esse & huius in hoc ratione diuersum est. Vbi aperte nostram testatur opinionem.

Præterea probo illam rationibus: Nam prædicamenta maiori distinctione distinguntur, quam attributa diuina: sed attributa diuina distinguntur ratione ratiocinata: ergo prædicamenta distinguuntur hoc modo à nobis posito. Maior enim diuersitas est inter actionem & passionem, quia sunt duo prædicamenta, quã inter iustitiam & misericordiam diuinam: nã primo diuersa plus differunt, quam ea, quæ sola ratione distinguntur. Præterea, ea quæ ratione ratiocinata solum distinguuntur, habẽt à parte rei solum vnam essentiam & vnam formam saltim metaphysicam: sed actio & passio non sunt huius modi: ergo. Probatur maior: quia attributa diuina sunt Deus ipse, & homo de quo formo conceptum animalis & rationalis vnam hominis essentiam habet, & albedo similiter vnam qualitatis essentiam. Sed probatur minor. Nam quæ est illa essentia existens in rerum natura, quæ sit vna. Non potest esse essentia actionis & passionis, quia cum sint primo diuersa, non possunt habere vnam essentiam: nec est essentia actionis, quia non est maior ratio, quare sit essentia actionis; quam passionis, & eadem ratione nõ erit essentia passionis, & vna essentia vtriusque non potest esse: & ita erũt duæ essentiæ seclusa intellectus operatione actu distinctæ. Præterea. Actio infert de se passionem, vt patet ex D. Tho. locis supra adductis, & ex Gilberto in principio actionis, sed si sunt idem realiter & formaliter non erit vera illa propositio, quia idem non infert nec causat se ipsum: illud autem verbum, infert, causalitatem dicit, vt patet ex D. Tho. vbi supra & 2. 2. q. 59. ar. 3. ad 5. vbi sic ait. Ad tertiũ dicendum, quod passio est effectus actionis exterioris: ergo distinguntur actu formaliter, seclusa intellectus operatione. Præterea: Agens in potentia habet aliam rationem potentialitatis, quam passum in potẽtia, sunt enim potentialitates diuersæ rationis: igitur actus vtriusque debent seclusa operatione intellectus esse actu diuersi, & habere diuersas rationes: sed actus sunt actio & passio: ergo actio & passio habent actu diuersas rationes. Primũ antecedens patet, & consequentia probatur: Quia actus proportionatur potentiæ, nõ enim potest visio actuare potentias diuersæ speciei simul, nec albedo, nec quælibet alia forma. Secundo minor probatur; quia actio nõ est actus patientis, vt sic, alias patiens, vt sic, ageret: nec passio est actio agentis, vt sic, alias ageret in quantum patiens: sed actio est actus agentis, & passio patientis: ergo sunt actu diuersæ, quia actu actuãt potentias diuersas specie. Itẽ, quia hæc est immediata actio, non est passio: ergo sunt diuersæ rationes actu: vt diximus capite de relatione. Præterea: Impossibile est, quod sit eadem ratio formalis viæ, quatenus tendit ab Athenis ad Thebas, & quatenus à Thebis tendit ad Athenas, quamuis realiter sit idem spacium, sed ita differunt actio & passio: ergo nõ sunt idem, & sola operatione distinguuntur intellectus. Vnde Angelicus Doctor 2. 2. q. 59. ar. 3. in corpore, ita dicit. Respondeo dicẽdũ, quod actio de sui ratione procedit ab agente: passio autem secundum propriam rationem, est ab alio: vnde non potest esse idem secundũ idem agens, & patiẽs, vt dicitur in 3. & 8. physicorum. Et ratio huius dicti D. Tho. est, quia est diuersa vtriusque ratio formalis. Et si arguas contra hanc conclusionem ex D. Tho. 11. Metaphysicæ lectione 9. vbi ita dicit: Sed si actio & passio sunt idem secundum substantiam, videtur, quod non sunt diuersa prædicamenta: & respondet, sed sciendum, quod prædicamenta diuersificantur secundum diuersos modos prædicandi: vnde idem secundum quod diuersimode de diuersis prędicatur ad uersa prædicamenta pertinet. Locus enim, secundum quod prædicatur de locante pertinet ad genus quantitatis: secundum quod prædicatur denominatiue de locato constituit prædicamentum. Vbi similiter motus, secũdũ quod prædicatur de subiecto, in quo est, constituit prædicamentum passionis: secundum autem quod prædicatur de eodem, à quo est constituit prædicamentum actionis, Respondetur, quod, vt optime aduertit Caietanus, nũquam diuersus modus prædicandi rerum datur, nisi quia diuersa ratio formalis illarum rerũ, quæ prædicatur datur, & ita iste diuersus modus prædicandi actionis & passionis præsupponit distinctionem formalem in actione, & passione, ex qua fundamentaliter, diuersus iste modus prædicandi sumitur. Et patet in exemplis adductis à D. Thom. Nam locus & vbi ad diuersa pertinent prædicamẽta, & formaliter distinguuntur actu & realiter tãquam res à re. Voluit ergo D. Thom per prædicationem diuersam colligere diuersam rationem formalẽ inter actionem, & passionem, quæ est actu in re.

3. Concl. Tertia conclusio: Passio & motus formaliter actualiter distinguuntur seclusa operatione intellectus, & idem de actione dicendum est: & etiam si vt actus mobilis consideretur, non pertinet ad prædicamentum passionis; & est ignorantia dicere motum esse prædicamentum passionis in communi considerãtum & speciem, passionis, si consideratur in particulari. Ista conclusio habet multas partes probandas. Probatur prima pars: Nam passio est prædicamentum, motus postprædicamentum, & quid incompletum: ergo distinguuntur formaliter actualiter: quia alia est essentia motus, & alia passionis. Et confirmatur: Nam aliæ sunt species imperfectæ motus, vt patet ex Aristotele, in post prædicamentis, & aliæ passionis: non ergo sunt idem formaliter: & si sunt idem formaliter, quorsum Aristoteles dixit motum esse postprædicamentum, & passionem prædicamentum? Sed quia de hoc supra egimus & sumus acturi non volo congerere probationes contra rem aperte falsam. Secunda pars: Quia etiam si consideretur, vt actus mobilis nõ pertinet ad prædicamentum passionis. Probatur: quia vt sic est aliquid incompletum & imperfectum: ergo, &c. Quidquid enim ad prædicamentum passionis directe pertinet, debet esse quid completum. Et maxime, quia impossibile est considerare mobile sine ordine ad subiectum, quem afficit, quia hoc ponitur in sua diffinitione, est enim actus entis in potentia, secundum quod in potentia, secundum quod in potentia; vnde semper pertineret ad prædicamentum passionis: quia implicat cognosci sine eo, quod est de sua essentia. Vnde pessime dicit, quod aliquando pertinet ad prædicamentum passionis & aliquando non. Vnde D. Thom. prima parte quæst. 18. art. 1. in corpore art. 3. ad 1. dicit, quod motus proprie significat actum imperfectum mobilis. Tertia pars probatur: quia postprædicamentum non est species prædicamenti, sed motus, est postprædicamentum: ergo non potest esse species prædicamenti. Minor probatur ex postprædicamẽtis cap. de speciebus motus. Maior probatur: Nam propterea ponitur postprædicamentũ, quia est aliquid imperfectum & incompletũ, non habens naturam sufficientem, vt sit in genere: ergo nec potest esse aliquid completum: & eadẽ ratione probatur, quod non possit esse prædicamentum, aliaś non esset postprædicamentum. Item: Si motus est idem, quod passio: ergo passio est postprædicamentũ, quod est ridiculum. Item: Nulla species aliorũ prædicamentorum potest esse postprædicamẽtũ: ergo nec species prædicamenti passionis. Sed cur impugno hanc doctrina, quæ sua nouitate se falsam contendit. Vnde dixit Angelicus doctor 1. 2. q. 49. art. 1. in corpore, quod post prædicamenta sunt illa, quæ consequuntur diuersa rerum genera, & non dixit aliquis vnquam, quod genera vel rerum species sint prædicamenta.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum respondetur, negando minorem. Et ad probationem dicitur, quod passio est motus receptus in passo ab agente. Et ita diffiniuit D. Thom. Motus verò in sua ratione solum dicit actum mobilis tendentis ad aliud.

Ad 2. arg. Ad secundum respondetur, quod in definitione passionis nõ includitur quidditas actionis: quia actio est motus ab agente in passum. Vnde differunt, sicut via ad Athenas à Thebis, à Thebis ad Athenas, vt inquit Aristoteles capite 3. physicorum, & 11. Metaphysicæ lectione 9. apud D. Thom.

Ad 3. arg. Ad tertium respondetur, quod passio est motus ad calorem suscipiendum ab agente, & actio est motus ad dandum calorem.

Ad 4. arg. Ad quartũ respon. quod passio est effectus agẽtis susceptus in passo ab agẽte: at verò motus hoc non dicit in sua ratione, sed solũ quod sit via, & nec includitur formaliter in actione

Universidad de Deusto
Biblioteca

& passione: quia impossibile est rem vnam esse de quidditate duarum creatarum rerum genere distinctarũ: sed materialiter connectitur actioni & passioni, & hoc necessario in transeuntibus actionibus.

Ad argumenta Suarez respondetur, illam doctrinam esse contra D. Tho. vt visum est: qui semper dixit, actionem & passionem differre secundum rationem, quod intelligitur formaliter realiter à parte rei. Actualiter enim sunt primo diuersa & distincta, nec esse mobile & motiuum sunt idem formaliter, sed diuersa formaliter actu seclusa operatione intellectus: mouere enim est tendere ad terminum pati est suscipere formam ab alio. Impossibile etiam est, quod motus sine subiecto concipiatur; quia est de sua ratione ordo ad mobile vt constat ex sua definitione. Reliqua, quæ dicit, non egent solutione: dissoluta enim sunt de se.

QVÆSTIO VIII.

Quæ passiones sint in hoc prædicamento, & quæ sint species huius prædicamenti, & quomodo sumatur eorum specifica diuersitas.

AD quæstionem breuiter respõdeo: Nam omnia ista iam constant ex superiori prædicamento. Quod cum duplex sit opinio, alia, quæ asserat solũ actiones, quæ cum motu sunt esse huius prædicamenti: eodem modo dicendum est de passionibus, quod solum illę in hoc sunt prædicamẽto, quæ sunt simul cum motu. Et hæc opinio securior est & firmior, & existimo D. Thom. esse. Nam in 1. dist. 8. q. 4. art. 3. ad 3. dicit, actio vt prædicamentum, dicit aliquid fluens ab agente in actu, quia actiones, quæ non sunt cum motu, etiam si actiones dicantur, & sint, non tamen ad hoc pertinent prædicamentũ, sed ad prædicamentum qualitatis: quia sunt actiones, quorum tota essentia est disponere subiectum. Alia opinio est, quæ probabilitatẽ habet, quanuis non ita mihi placeat: quia existimo non esse D. Thom. ita clare & patenter: quòd scilicet actio etiam sine motu, creata tamen est in hoc prædicamento: & ita passio secundum quod correspondet tali actioni erit, etiam in hoc prædicamento. Nam eadem intellectione v.g. & agit intellectus producendo illam, & patitur recipiendo illã. Ita asserit D. Tho. 1. p. q. 79. ar. 2. & q. 97. art. 2. & 1. 2. q. 22. art. 1. quod illa receptio passio dicatur. Et ex dictis facile est colligere: passiones, quæ cõsequũtur actiones, quas in prædicamẽto actionis collocauimus & illas in hoc prædicamento oportebit collocare. Vnde autem sumatur passionum specifica diuersitas, magis habet difficultatis. Ad quod dico, quod passio sumit speciem ab actu, qui est terminus motus nostri; vt si calefactio passio terminatur in susceptione caloris, differt specie à frigefactione passio; per hoc, quod calefactio passio est id, quo subiectum patitur recipiendo calorem, & frigefactio passio recipiendo frigiditatem. Et quia istæ duæ qualitates specie differunt, hinc est, quod istæ duæ passiones specie differant: quia ex natura sua ordinantur ad patiendum per tales qualitates. De specificatione passionum animæ, vide D. Tho. 1. 2. q. 44. art. 1. in corpore: & de distinctione earum vide in primo dist. 16. q. 1. art. 3. in corpore. Et omnes animæ passiones reducit D. Tho. ad vndecim species, 6. in cõcupiscibili, scilicet, amor, odiũ, desiderium, seu concupiscentia, fuga, vel abominatio delectatio vel gaudium, dolor vel tristitia; & quinque in irascibili scilicet spes, desperatio, amor, audacia, & ira 1. 2. q. 23. ar. 4. q. 25. art. 4. 2, ethicorum lectione 5. in particulari de speciebus omnium passionum agere logico superfluũ: proprietates autem passionis intelligere facile est ex dictis.

DE

DE PRAEDICAMENTO quando.

DE hoc prædicamento vide D. Antoninum 4. parte capite 7. titulo tertio de remedijs impatientiæ.

QVÆSTIO IX.

Quæ sit natura, species, & proprietas huius prædicamẽti.

1. Arg. VIDETVR, quod nõ sit prædicamẽtũ. Nã impossibile est generalissimũ alicuius prædicamenti esse sine speciebus: sed, quãdo, nõ habet species: ergo nõ est prædicamẽtũ. Minor probatur quia esse in tẽpore est eiusdẽ rationis in omnibus, sicut & tẽpus est vnũ numero: ergõ. Dices, quod species sunt, secũdũ esse in tempore præterito, & fore in tẽpore futuro: seu esse in tẽpore præterito & esse in tẽpore præsenti, & esse in tẽpore futuro. Sed cõtra: nã modo non est esse in tẽpore præterito, nec in futuro, sed solũ esse in tẽpore præsenti: sed esse in tẽpore præsenti solũ fit vnius rationis specificæ: ergo. Et cõfir. Quia nũquã est verũ dicere, quod Petrus mẽsuratur à tẽpore futuro, vt sic, nec à tẽpore præterito, vt sic, sed solũ à tẽpore præsentis; ergo nõ sunt species, quãdo esse in præsenti & in futuro: quia species huius prædicamenti desumitur à diuersa ratione huius, quod est cõtineri à tempore.

2. Argu. Secũdo. D. Tho. 1. dist. 8. q. 3. ar. 3. ad 1. dicit quòd motus est in quãdo, vt in mẽsurãte, non vt in termino; sed quod mẽsurat motũ tẽpus est, vel spaciũ: ergo quãdo nõ est prædicamẽtũ, quia tẽpus, nec spaciũ, seu locus nõ sunt prædicamentum.

3. Argu. Tertio: Quãdo est esse in tẽpore: sed Deus & Angeli sunt in tẽpore, quia coexistunt nostro tempori: ergo ipsis conuenit habere rationem quando, quod est absurdum.

4. Argu. Quarto Gilbertus diffinit, quando, quod sit id, quod ex adiacentia temporis relinquitur: sed nihil relinquitur ex adiacẽtia tẽporis, quia tẽpus nõ adiacet: ergo non datur quando, & ita non est hoc prædicamentum. Probatur. quia adiacere est inhærere alcui, tempus non inhæret his inferioribus: ergo. In oppositum est, D. Thom. in locis adductis, & Gilbertus & Arist. dicentes, quando esse genus vnum ex decem.

In explicãda huius prædicamẽti natura variæ sunt sententiæ logicorũ. Quidã enim dicunt esse relationem tẽporis ad rẽ, quæ est in tempore, vel rei, quæ est in tempore ad tẽpus. Sed hæc sententia est falsa: quia relationes ad prædicamẽtũ ad aliquid pertinent, & nõ constituũt nouum prædicamentum. Alia sentẽtia est eorũ, qui dicũt, quãdo, dicere denominationem extrinsecam à tempore, & nihil intrinsecum rei, quæ dicitur esse in tempore: sed sicut agens denominatur ab actione existente in passo, ita quando est denominatio à tempore & forma est tempus. Hanc sententiam tribuit Suarez disp. 50. D. Tho. opusculo 48. & Gilberto, & Soto in 6. vltimis. Sed fallitur vehementer: nec enim hæc opinio est sententia istorum, vt videbitur cum decernamus, quid sit quando, ex sententia nostra. Et dicit ipse nu. 8. lectione 12. rationem huius prædicamẽti consistere in intrinseca rei cuiusque durationе, ita quod forma huius prædicamenti est ipsa rei duratio: subiectum autẽ talis formæ, vel quasi subiectum est motus vel alia res durans: nam illi confert suum esse quod est durare in esse, concretũ autẽ est durans. Et probat. quia esse durans, est aliquid reale, & non potest esse aliud prædicamentum, nisi quando: ergo hoc est eius essentia.

Decisio quæstionis.

PRima conclusio: Prædicamentũ, quando, est esse in tempore: esse autem in tempore nihil aliud est, quam proportio quædam relicta ex tempore. Hæc conclusio est D. Thom. secundo Metaphysicæ lectione 12. in principio, & quinto metaphysicæ lectione septima, tertio physicorum lectione quinta in 4. distinctione 16. quæst. 3. art. 1. quæstiun. 1. in corpore. Pro cuius intelligentia aduertendum erit, quod sicut per motum localem acquirimus quandam formam intrinsecam ex eo, quod locus mensurat nos extrinsece, quæ est vbicatio secundum quam dicor esse in loco formaliter, quæ non est locus, nec relatio de prædicamento relationis, sed quædam forma absoluta, quæ vbicatio dicitur, secundum 1. Cõclu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quam formaliter sumus in loco, & est speciale prædicamentum. Eodem modo res, quæ tempore mensurantur ex eo quod tempus mẽsurat nos acquirimus esse in tempore: sed nihil est aliud, quã forma quædam causata in nobis ex ista mensuratione actiua temporis, quæ est speciale prædicamentum, & dicitur quando, nec hoc est magis incredibile quam sit illud, quod ex loco mensurante nos extrinsece causari in nobis vbicationem illam, secundum quam sumus in loco, quæ est forma quædam intrinseca. Et sicut ex eo, quod figo pedem in puluere, resultat in puluere quædam imago ipsius pedis, illi proportionata eodem modo ex tempore relinquitur in nobis esse in tempore, quod est quoddã accidens nobis intrinsecum proportionatum tempori. Nam propter quasdam qualitates, quas in nos causat tempus siue ratione sui formalis, siue ratione sui materialis etiam est in nobis ex illo relictum hoc accidens. Et si inquiras, quomodo causatur hoc accidẽs ex tempore, respondetur quod causatur sicut ex forma extrinseca, sicut causatur vbicatio ex loco, & vestitum esse ex veste extrinsece: & ista aliquid reale sunt. Ita quando, & esse in tempore est quid reale, effectiue vero causatur à subiecto existente in tempore, sicut esse in loco, à subiecto, quod est in loco, nec hoc videatur Suarez incredibile, qui tanta incredibilia dicit.

2. Conclu. Secunda conclusio: Quando non est denominatio formaliter veniens à solo tempore, dicebant aliqui quod denominamur esse in tempore formaliter ab ipso tempore, hoc dicimus esse falsum, sed quod in tempore esse dicimur propria forma, quæ nobis inhæret, quæ quando dicitur formaliter, licet hæc forma sumatur à tempore, nec oppositum huius dixit. D. Thom. vt patet ex locis citatis superius, vbi videbis Suarez hoc imponere D. Tho. Et Soto aperte dicit, quod sicut album non est albedo nec corpus, sed effectus formalis albedinis, qui intrinsece est in albo, ita esse in tempore, nec est tempus, nec subiectum, sed effectus formalis intrinsece causatus à propria forma, quæ quando formaliter dicitur extrinsece à tempore, vt videbimus in prædicamento habitus, vbi habitio, quæ est forma illius prædicamenti, causatur à veste, quæ est forma extrinseca. Et probatur: quia forma & effectus formalis sunt in eodem prædicamento vt actio & agens, quantitas & quantum, qualitas & quale: sed tempus & quando non sunt in eodem prædicamento: ergo tempus non est forma huius prædicamenti constituens illud essentialiter.

3. Conclu Tertia conclusio: Duratio non est forma huius prædicamenti. Ponitur contra Suarez, qui hunc dicendi modum probat. Et probatur conclusio primo ex Aristo. qui dicit; Quando nihil aliud est, quam esse heri, superiori anno. Dicit hoc in antepræ-dicamentis capite 4. sed esse heri non est duratio nec durans: ergo. Præterea: existentia durat, & existentia non est quando, nec collocatur vllo modo directe in prædicamento, & idem de motu dicendum est. Præterea: Omnes asserunt tempus esse formam quandam, extrinsecam huius prædicamenti: sed duratio non sumitur à tempore: ergo duratio non est huius prædicamẽti forma. Præterea. Deus durat in æternũ, & Deus non est in hoc prædicamento: ergo duratio, vt sic, non est huius prædicamenti forma intrinseca, & constitutiua. Præterea; Quia duratio est quidam modus rei existentis imperfectus modus, sicut imperfectus modus est prioritas & posterioritas, & simultas: sed isti non faciunt prædicamentum, sed ad post prædicamentum reducuntur: ergo, nec modus durationis; sed erit reductus iste modus ad prædicamentum, vbi ponitur res durans, si fuerit substantia ad prædicamentum substantiæ, si accidens, vt quantitas qualitas ad prædicamentum quantitatis, &c.

Quarta conclusio; Probabile est etiã in hoc prædicamento collocari res, quæ æuo tempore continuo & discreto Angelorum & participata æternitate mensurantur quatenus in talibus sunt mensuris, ita vt forma extrinseca, à qua sumitur intrinseca huius prædicamenti sit non solum tempus nostrum, sed æuum, sed tempus Angelorum discretum, sed æternitas participata, & denique omnis mensura durationis cuiuscunque rei creatæ. Pro intelligentia huius communis perpende, esse opinionem quandam, quod solum forma extrinseca huius prædicamenti est tempus, qui est numerus motus primi mobilis secundum prius & posterius. Et ita videtur asserere Aristoteles & D. Thom. qui absolute dicunt, quando est esse in tempore; & ita opinio probabilis est, & communis, & magis firma licet habet nonnihil difficultatis in asignandis speciebus huius prædicamenti, & tamen asignant illas per diuersos respectus ad easdem temporis partes. Nam quanuis tempus sit vnum numero per diuersum modum essendi in ordine ad partes huius temporis consurgunt diuersæ species. Sicut quanuis locus, qui est de prædicamento quantitatis sit vnus specie, tamen ex esse in loco cum diuerso respectu ad partes mundi consurgunt diuersa vbi specie differentia: ita ex esse in tempore secundum diuersas partes temporis consurgunt diuersæ species, & ita asignauit illas Aristoteles supra dicto capite 4. dicendo, quando vt heri superiori anno, esse hodie.

4. Conclu.

hodie. Itaque quando est generalissimum; & aliud est esse in tempore præterito, aliud tempore præsenti, præterito tempore esse & dicere respectum ad illud, est genus subalternũ, & habet subse species, sicut esse heri, esse anno præterito præsens est subalternum, etiam genus & habet sub se species, vt esse hoc anno esse hodie, ita quod partes tẽporis, quæ habẽt aliquam rationem aliquomodo diuersam mensuram faciunt, vt formæ extrinsecæ diuersas species, quando, tempus vero futurum nõ earu fat speciem, quia nullus respects intrinsecus potest à forma, quæ nõ existit, vel extitit prouenire. Alia opinio est, vt asserit nostra conclusio, species huius prædicamenti desumi ex diuersis mensuris, ita quod esse in tempore est generalissimum, & quid superius ad esse in tẽpore in æuo & indiscreto Angelorum, & in æternitate participata, quæ sunt diuersæ species quando. Vt ergo hanc conclusionem intelligamus notandum est, quod quando accipitur vno modo limitate pro esse in tempore, quod est motus primi mobilis, alio modo accipitur abstracte & vniuersaliter pro hoc, quod est esse sub mensura quãcunque mensurante rei durationem, & isto modo accipitur in nostra conclusione. Nam D. Tho. 1. dist. 8. q. 3. ar. 3. ad 4. tempus accipit vt est subse comprehendens etiam tempus Angelicum. Io hoc ergo prædicamento comprehenduntur, vt formæ extrinsecæ, quatuor species mẽsuræ, a quibus sumuntur quatuor species, quando. Prima species, A Eternitas participata, & esse in æternitate participata est vna species, æternitas participata reperitur in visione beata est tanquã in subiecto in visione Christi, quatenus homo quæ est perfectior omnium & mensura aliorũ. Secunda Mensura est æuum & hæc est subiectiue in primo angelo, & esse in æuo est secunda species, quando, tertia mensura est tempus discretum, quod est mensura operationũ corruptibilium, quæ habent successionem, & tertia species, quando est esse in hoc tempore, & est subiectiue in perfectissimo Angelo, ita mẽsura quarta mensura est tempus nostrũ, & ab isto sumitur quarta species, quando ab istis bene potest abstrahi aliqua species subalterna ad esse in tempore nostro, & in tempore Angelorum, & probatur conclusio. Nam esse in istis mensuris ad nullum prædicamentum reduci potest, nisi ad prædicamentum quando: ergo ista sunt ibi constituenda. Sicut enim esse in tẽpore nostro est sine dubio in hoc prædicamento: ita esse in tempore angelico esse in nostro, esse in Trinitate participata: nam istæ sunt veræ mẽsuræ. A Eternitas vero Dei, quia est ipse Deus & est quid infinitũ non ponitur in hoc prædicamento, Deus enim nullo collocandus est prædicamento.

Ex dictis colliges etiam falsum asserere Suarez supra dicta sectione 12. in disputatione 50. omnes durationes pertinere ad hoc prædicamentum: nam non durationes, sed esse sub durationibus, ad hoc pertinent prædicamentum; durationes verò erunt reducendæ ad prędicamentum & ad latus collocandæ. Proprietates vero huius prædicamẽti dicit Gilbertus esse duas, & non suscipere magis & minus, & non habere contrariũ: sed nec sunt quarto modo proprietates, nec proprie, licet aliquatenus explicent essentiam huius prædicamenti.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primũ respondetur ex vltima nostra conclusione. Et vt magis percipias illam aduertas, quod mẽsuratio passiua, seu esse sub illa mensura & coapratio talis est hoc prædicamentum, non verò mensura ipsa vnde species sunt sumendæ ex diuersa ratione huius coaptationis, non ex diuersitate formæ extrinsece.

Ad 2. arg. Ad secundum respondetur, quod D. Tho. accipit ibi, quando non proprie, sed pro extrinseca forma, quæ est mensura, à qua sumitur intrinseca, quæ est esse sub tali mensura.

Ad 3. arg. Ad tertium respondetur, quod Deus & Angeli sunt in tempore coexistẽtes, id est, coexistunt nostro tempori, non verò vt quid comprehensum & mensuratum ab illo; quod erat necessarium, vt dicerentur esse in hoc prædicamento. De Angelis iam dictum est, sunt enim ipsi, & eorum accidentia in prædicamento.

Ad 4. arg. Ad quartum respondetur, ex conclusionibus. Qui verò voluerit, ex solo tẽpore nostro resultare quando, quod est hoc prædicamentum, non contradico, sed loquitur optime, dũ asignet species, & debet dicere consequenter supra dictas rationes essendi sub illis durationibus esse quid imperfectum & modi non attingentes essentiam prædicamentalem, sicut multa alia propter suam imperfectionem. Qui plura de hoc prædicamento, quinimo de omnibus 6. vltimis voluerit videre, videat Beatũ & doctissimum Albertũ Magnum in sua logica de 6. principijs.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DE PRAEDICAMENTO, vbi.

QVÆSTIO X.

Inquo consistat ratio vbi.

IAM superius exclusimus illam opinionem, tenentem ista prædicamenta vltima esse relationes. Item exclusimus illam opinionem, quæ dicunt denominari à forma extrinseca, sic adeo, vt vbicatum esse, sit effectus formalis prouenienes à loco de prædicamẽto quantitatis, & quando prouenire à tempore. Quia effectus formalis, & forma constituta debent esse in eodem prædicamento: ergo forma constituens hoc prædicamẽtum intrinsece, non est locus. Et hæc opinio impugnata non est D. Tho. vt falso Suarez existimat disput. 51. sectione 1. num. 4. Nam quando D. Thom. 5. Metaphysicæ lectione 7. & alijs locis docet 6. vltima prædicamenta denominari ab extrinseco; non vult dicere (excepto prædicamento actionis, vbi forma est extrinseca) quod formæ illorum prædicamentorum sunt extrinsecæ, ita qd fiat denominatio à forma extrinseca; nam omnes formæ, vt passio, quando, situs, habere, vbi, sunt in substantia existente in loco situata vbicata, vestita, &c. Sed vult dicere, quod vbi, quando, situs, &c. sumuntur, etiam si sint formæ intrinsecæ inhærentes subiectis ab aliquibus formis extrinsecis. Vt enim aliquid dicatur habere, necessum est quod sit forma extrinseca, quæ sit vestis, & sic de alijs. Et in passione patet, quia vt sit patiens, debet esse passio ab agente, agens autẽ quid extrinsecũ est passo, & agens effectiue causat passionẽ. Quod si aduertisset nõ toties finxisset D. Tho. quem relinqueret, imponendo illi fallas, quas nõ tenuit opiniones. Et cũ D. Tho. 1. p. q. 110. ar. 3. ait mobile nõ esse in potentia ad aliquid intrinsecũ, sed extrinsecũ, nimirũ ad locũ, vult dicere, quod non est in potẽtia ad aliquid omninò intrinsecũ, sicut reliqui motus, scilicet ad quãtitatẽ, qualitatẽ, sed ad formã, vbi quę inhæret mobili, & sumitur in ordine ad aliquid extrinsecũ, scilicet, ad locũ. Et cũ primo cõtra gẽtes c. 13. dicit aliquã do denominatur aliquid ab eo, quod est extra ipsũ, vt scilicet à loco dicitur aliquid esse alicubi, loquit D. Th. vt à forma extrinseca à qua intrinseca sumitur, quæ est vbi. Nã vtrũque necessariũ est cõcurrere, vt aliquid sit in loco, & locũ, vt quid extrinsecum, & vbi vt quid intrinsecum. In quo nõ aperte sentit D. Tho. vbi denominari præcise à forma extrinseca, sed ab intrinseca, scilicet ab vbicatione, quæ sumitur à loco extrinseco. Quod si D. Tho. nõ intelligit, quid ei faciemus, nisi exorare, vt nõ impugnet quẽ nõ intelligit? Dicit ergo ipse suã opinionẽ, & suorũ multorũ his conclusionibus explicatã. Primo vbi est quidã modus intrinsecus ex natura rei distinctus à substantia, & alijs accidentibus corporis, à quo formaliter habet vnũquodque corpus esse præsens localiter alicubi: & hunc modũ vocat præsentiã. Dicit secũdo, hic modus præsentiæ, nõ solũ nõ prouenit formaliter ab extrinseco corpore, vel superficie ambiente, verũ etiã nullo modo ex circunscriptione illius resultat: nec perse illã requirit, quanuis ob naturalẽ ordinẽ vniuersi nũquã sit sine illa præterquã in vltima sphera vniuersi. Et probat; quia superficies extrinseca nõ potest causare istũ modũ intrinsecũ, & cũ ipse modus sit forma intrinseca nõ indiget alia forma, Quod in nullo genere causæ concurrat probat, quia non videtur in quo genere nõ efficientis, nec materialis extrinsece. Quia cum superficies non causet aliquem effectum immediatum non potest causare istum mediatum. Et omnia ista confirmat exemplo cæli Empyrei, quia est præsens ibi, vbi est, & nullum habet corpus ambiens. Et præterea; Potest Deus mouere corpus per vacuum, & adquirere nouam præsentiam, sine superficie circunstante: ergo non requiritur hæc superficies, vt aliquid sit in loco. Dicit 3. Hic modus præsentiæ qui intrinsece conuenit corpori est formale, seu abstractum prædicamenti vbi, cuius subiectum est ipsum corpus, quod reali modo afficit concretum, aut erit totum compositum, ex concreto; & tali modo hæc dicit, & videat cãdidus lector quo modo id fundet.

Alij eiusdem classis dicunt: vbi esse spatiũ, quod corpore repletur. Sed hoc delirium ante tempora Aristotelis inuentum 4. physicorũm reijiitur.

Alij dicunt, vbi, secundum quod est quid commune adesse in loco corporum, & spirituum esse propriam rationem huius prædicamenti, & importat esse in loco abstrahendo à diffinitiuè & circunscriptiuè. Sed quid sit sentiendum in doctrina D. Tho. & Aristotelis explico.

Decisio quæstionis.

1. Concln. PRima conclusio: Vbi quod est esse in loco, est proportio locati ad locum. Hæc conclusio est D. Thomæ in 4. dist. 16. quæstione 3. articulo 1. quæstiuncula 1. & 11. Metaphysicæ lectione 11. & innumeris alijs locis, videndus est tertio physicorum lectione quinta. Motus enim localis tanquam ad formalem suum terminum terminatur ad vbi, quod est esse in loco, & vbi est subiectiue in re, quæ est in loco, & forma intrinseca illius. Cæterum hæc forma requirit aliam extrinsecam, vt habeat esse. Et hæc forma intrinseca est proportio quædam ipsius rei, quæ est in loco ad locum. Illa autem proportio debet esse quid intrinsecum rei, quæ est in loco. Itaque est modus quidam entis ratio propria constitutiua huius prædicamẽti, secundum quam ens determinatur & resultat vnum prædicamẽtum, & ratio vna prædicamentalis, secundum quam corpus dicitur esse in loco formaliter: sicut per albedinem dicitur albus. Et ista entitas dicitur proportio ad locum, vt si sit locus sphericus sit sphericè, si sit longum eodem modo, & ita proportionaliter in alijs. Et quod debeat esse intrinseca rei quæ est in loco, probatur; quia vbi est terminus motus localis: sed terminus identificatur cum motu: ergo vbi idẽ tificatur cum motu locali: sed motus localis est in mobili: ergo & vbi est in mobili.

2. Conclu. Secunda conclusio: Vt magis explicemus huius prædicamenti naturam, vbi ex necessitate requirit locum extrinsecum, & hoc ex natura sua, itaque non potest aliquid esse vbicatum, nisi sit locus de prædicamento quantitatis. Hanc conclusionem sic demonstro. Et prius hoc sensibili exemplo volo hanc suadere opinionem: Nam non potest Deus facere quia contradictionem implicat, quod ego sim vestitus sine veste, etiã si esse vestitum sit forma quædam prædicamenti habitus; quia esse vestitum requirit vestem, vt formam extrinsecam necessario: ergo non potest vlla potentia fieri, vt aliquid sit in loco, quod est vbi, sine loco; quia ex necessitate dependet ab illo, vt à forma extrinseca. Et confirmatur, quia vbi est esse in loco, sed tunc non est locus vbi sit: ergo non erit in loco. Dicunt aliqui, quod est in loco imaginario, contra: nam seclusa operatione intellectus, non est locus verus nec imaginarius: ergo operatione seclusa intellectus non est in loco.

Præterea: Corpus est in loco circunscriptiue sic, quod cuilibet parti locati correspondet pars loci, & toti locato totus locus, sed seclusa operatione intellectus non est aliquid tale, nec locati parti correspondet pars loci, nec toti locato totus locus: ergo nullo modo est in loco, si non sit locus extrinsece continens locatum.

Præterea: Nam esse in tempore quomodo poterit, nisi sit tempus? ergo esse in loco quomodo poterit, nisi sit locus?

3. Concl. Tertia conclusio: Etiam si iste modus prædicamentalis, sit præsentia non potest dari sine loco: sed est falsum esse præsentiam. Prima pars conclusionis probatur quia si esse in loco est præsentia, debet esse præsentia respectu alicuius, & ita respectu loci: nam præsentia in loco sine illo esse non potest. Quod vero non sit præsentia probatur: nam præsentia est relatio; sed hoc prædicamentum non est relatio: ergo. Sed fundamentum illius relationis est actio, qua corpus coniungitur loco, ex qua actione seu passione resultat illa ratio formalis huius prædicamenti, quæ est vbicatio, & esse in loco, prius enim nostro modo intelligẽdi, est contactus quantitatis ad locũ de prædicamento quantitatis, quã sit relatio præsentiæ ad locũ, & quã sit esse in loco, sicut prius intelligitur actio, quæ est vestitio & contactus hominis ad vestes, quã intelligamus esse vestitũ de prædicamẽto habitus, etsi vtrunque sit simul. De hac præsentia vide Caiet. 1. part. q. 52. vbi late rẽ hanc tractat. Et quia ibi est propria huius disputationis sedes, hic nõ est amplius res hæc tractanda. Nota in vltimo dicto, quomodo Suarez, non ponit Angelorũ locũ in hoc prædicamento, & post modum dicit oppositum.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum respondetur, quod superficies extrinseca concurrit ad vbi causandum, non in genere causæ efficientis, nec materialis, nec formalis, sed in genere causæ formalis extrinsece, & agens sine illa forma extrinseca non potest producere vbicationem seu rationem illam essendi in loco; sicut sine veste non potest causare esse vestitum: & vestis non est forma constituens prædicamentum habitus: sed est extrinseca forma, vt ibidem videbimus. Ad illud de cælo Empyreo respondetur, quod vltima sphera, vt dicitur 4. physicorum non est in loco perse, & ita asserit Aristoteles tex. 46. Est tamen in loco in potentia, secundum partes, vt asserit idem textu 45. & cælum Empyreum est in loco imperfecte, & inadæquate ex parte superficiei concauæ, quæ vendicat sibi locum, & superficiem conuexam cæli inferius, ex parte verò superficiei conuexæ non est in loco.

Universidad de Deusto Biblioteca

Ad aliud argumentum respondetur, quod ridiculum est dicere, corpus motum per vacuum nouam præsentiam acquirere in actu 2. quia cum non sit res aliqua cui sit præsens, quomodo potest adquirere præsentiam: nam præsentia respectu alicuius est præsentia. Sicut enim est impossibile, quod superficies vacua contineat aliquod corpus, & quod sit præsens alicui corpori contento, eodem modo est impossibile, quod corpus non contentum loco sit præsens alicui loco, & mouetur tunc non verò, quia adquireret locum, sed quia quantum est ex parte sua, si esset locus per illum motũ localem acquireretur. Et ille motus localis esset alterius rationis, secundum ali quorum opinionem à motu locali, quo mouetur in loco, quia non habet eundem terminũ. Sed ego quidem existimo, quod esset motus ille eiusdem rationis cum motu locali, quo mouetur à loco ad locum, quia si Deus nunquã creasset mundum & moueret lapidem, quem creasset ille motus ex natura sua tendebat ad adquisitionem alicuius termini intrinseci, & extrinseci, si esset, & quia non est terminus manet sine illo, in miraculo, supposito non est inconueniens, quod motus localis careat termino. Sed de hoc agemus latius Deo concedẽte 4. Physicorum.

QVÆSTIO XI.

Vtrùm vbi Angelicum in hoc prædicamento collocetur.

1. Argu. EST opinio quædam, quæ asserit esse in loco, prout abstrahit ab hoc quod est diffinitiue esse in loco, & circunscriptiue constituere prædicamentum vbi; quapropter vbi Angelicum esse in hoc prædicamento, vt species subalterna illius. Aliqui Thomistæ ita tenent. Et cum adducitur illis D. Thom. qui dicit, Angelum esse in loco æquiuoce nobiscum, dicunt D. Thom. loqui de æquiuocatione physica. Et probant hanc sententiam: Nam Angelum esse in loco est aliquid limitatum & finitum: ergo pertinens ad aliquod prædicamentum, & non ad aliud, nisi ad istud: ergo est in hoc prædicamento.

2. Argu. Suarez disputatione 51. in sua Metaphysica sectione 3. assertione 5. dicit quod in substãtia finita in materiali datur proprium & intrinsecum vbi illi proportionatum. Et probatur; quia motus Angelicus intrinsece inhæret ei: ergo relinquit in eo aliquem realem terminum. Probatur consequentia: Quia motus essentialiter est via ad terminum, & non potest esse via in vno subiecto, & terminus in alio, cum via nihil aliud sit, quam intrinseca acquisitio, & dependentia eius rei, quæ fit. Vnde si via sit in aliquo subiectum in eo fit res, quæ adquiritur: & iste terminus non potest esse aliud quam vbi. Antecedens probatur: Quia cum Angelus mouetur vere mutatur. sed non potest mutari per solam mutationem extrinsecam: ergo.

Secundo probatur idem antecedens: Quia Angelus modo est præsens huic loco, modo loco distanti: ergo in se suscipit illam mutationem: alias non posset ipse esse modo præsens huic corpori, & postmodum alteri, nisi in se susciperet motum. Dicit sectione sequenti specie esse diuersum, vbi Angelicum, ab vbi corporeo, & alia, quæ miscet pertinet ad naturam, de loco Angelorum: ideo in præsenti non tractanda. Alias opiniones friuolas vide in Vasquez & Molina 1. parte quæst. 53. art. 1. Voco illas friuolas, quia in nullo graui fundantur autore, nec firma ratione.

Deciditur quæstio.

1. Conclu. PRo huius ergo quæstionis intelligentia, vt Thomisticam & verã explicem doctrinam, sit prima conclusio: Esse in loco æquiuocè dicitur de esse in loco corporum & angelorum. Hæc conclusio est expressa sententia D. Thom. 1. parte q. 52. ar. 1. Vbi ita dicit: Respondeo, quod angelo conuenit esse in loco: æquiuoce tamen dicitur Angelus esse in loco, & corpus. Et quis non rideat explicationem de æquiuocatione physica. Nam rationes D. Thom. probant, quod nõ sit eadem ratio in illis huius, quod est esse in loco, vt patet ex eius rationibus. Probatur cõclusio: Nam corpus est in loco, per hoc, quod eius quantitas tangit locum & continetur, & mensuratur à loco: ex quo tanquam ex fundamento consurgit ratio formalis existendi in loco, quæ est vbicatio, secũdum quam corpus formaliter est in loco circunscriptiue & commensuratiue. Sed Angelus est in loco per hoc, quod habet suam virtutem applicatam loco, ad operandum proxime in illo & non continetur à loco: nec proportionatur illi. Sed istæ duæ rationes existendi in loco nihil habent commune vniuocum, neque analogum: sed sunt omnino diuersæ, & solum nomen commune habent: ergo æquiuoce dicitur de illis esse in loco. Probatur minor: Nam ad contineri à loco, & ad continere locum ad quantitatem virtutis, & ad quantitatem molis ad circunscribi à loco & ad non circunscribi, nihil potest vniuocum dari.

Præ-

Præterea: Ad actionem & passionem nihil potest dari vniuocum: sed Angelus est in loco per modum agentis proxime & corpus veluti patiẽtis: ergo nihil illis cõmune dari potest; & ita nihil vniuocum, sed æquiuoca prorsus est ratio. Tertio. Corporibus existentibus in loco conuenit necessario prædicamentum situs, & angelis non hoc conuenit: ergo diuersa ratio vtriusque est omnino in ratione huius, quod est esse in loco sic adeo diuersa, vt in nullo conueniant, siquidem differunt penes habere situm, & nõ habere. Vltimo probatur quia quantitati virtutis & molis nihil datur vniuocum: sed est æquiuiuocum nomen quantitas ad illa: sed magis vel ad minus tantum differunt esse in loco Angeli, & corporis: ergo etiã vbi erit illis æquiuocũ absolute tamen & simpliciter Angelus est in loco, licet esse in loco sit alterius rationis in corpore & angelo.

2. Conclu. Secunda conclusio: Non existimo esse contra sententiam D. Tho. asserere in Angelis esse suum vbi, seu sua ratio existens in illis, ratione cuius in loco existant, licet hæc ratio sit diuersæ omnino rationis cum vbi corporum, ita vt in nullo conueniant. Probatur conclusio: Nam sicut ex contactu quantitatiuo consequitur vbi corporeum, ita ex contactu virtua li angeli consequitur vbi speciale ipsius Angeli, quod est omnino alterius rationis ab vbi Angelico, & in nullo conueniens cum illo. Præterea: Aliqua forma est, secundum quam formaliter Angelus est in loco, sicut est forma, secundum quam corpus est in loco: quia vere dicitur Angelus esse in loro: ergo hæc forma est vbi Angelicum in ipse inhærens: & reducitur ad prædicamentum qualitatis: quia est quidã modus imperfectus applicationis virtutis ipsius, quæ qualitas est. Qui tamen voluerit dicere Angelum esse in loco, nihil aliud esse, quam esse applicatum ad operandum in illo, & illa ratio, quæ denominat illum applicatum est quæ denominat illum esse in loco, quia idẽ est, vtrumque nihil dicit, quod non sit Thomisticum, & doctrinæ D. Tho. valde conforme, vt patet ex 1. Articulo quæstionis 52. in prima parte. Ex his duabus conclusionibus sequitur, vbi angelicum, seu ratio existendi in loco non esse in hoc prædicamento, sicut nec virtualis quantitas ipsius est in prædicamento quantitatis, quia in illo solum ponitur quantitas molis, & corporea: ita hic solum ponit vbi corporeum, & diuertibile cui connectitur situs, & dispositio partium in loco. Ex dictis sequitur etiam Angelum æquiuoce moueri respectu motus corporei: sicut etiam æquiuoce est in loco; & motum Angelorum nihil esse aliud, quam applicationem virtutis Angelicæ successiue, siue cõtinuę, siue discretæ ad diuersa loca, & ita illæ operationes, seu applicationes successiue factæ est motus Angelicus, qui non est postprædicamentum actionis, & passionis, vt ignoranter dixit Molina vbi supra: sed est quidam modus qualitatum Angelicarum reductus ad prædicamentũ qualitatis, vt modi imperfecti qualitatum.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum primæ opinionis respõdetur, quod vbi Angelicum nihil est aliud, quã applicatio Angelorum ad operandum, & ita est modus imperfectus qualitatis ad prædicamentum qualitatis reductus, & si est vbi, est quid reductum etiam ad prædicamentum qualitatis, vt dictum est. Nã licet hoc vbi resultet ex applicatione Angelica, vt ex fundamẽto, seu præsupposito resultat: tamen est vt quid imperfectum, & si quid sit perfectum, erit dispositio, qua angelus ad operandum disponitur.

Ad argumentũ Suarez, respondetur, quod Angelus mutatur per motum alterius rationis, qui est æquiuoce motus: & ita etiam si resultet vbi, non est eiusdem rationis, sed æquiuocum: vnde non est in hoc prædicamento. Vnde Caietanus q. 53. ar. 1. dicit angelum nõ moueri per motũ, quisit in illo, sed per motũ rerum. Sed dico, quod illæ applicationes sunt in Angelo, & ita motus est in illo, sed alterius rationis à motu, qui est actus entis in potẽtia, secũdum quod in potentia: & de isto intelligitur Caietanus, quod angelus non mouetur isto motu: sed dicitur moueri, quia causat illũ motum corporeum.

QVÆSTIO XII.

Quæ sint species, & proprietates huius prædicamenti.

ET ante quam species, & proprietates constituamus, pro certo statuendum est contra Suarez disputatione 51. sectione 5. eadem ratione formali existendi in loco, & substantiam corpoream, & omnia eius accidentia existere in loco. Nam, sicut supra diximus, quantitatem esse rationem formalem, qua substantia extenditur, & ipsa quantitas & reliqua accidentia, ita eadem ratione, seu vbicatione & substantia est quantitas, & albedo est in loco. Ridiculum enim esset dicere, diuersa vbi pro diuersitate accidentium esse in loco eodem. Et argumentum, quod adducit de Eucharistia nihil valet. Quia sicut manet quantitas quæ erat panis, facta consecratione, & non manet substantia panis: ita manet vbi, quod erat in quantitate,

Universidad de Deusto Biblioteca

quo substantia erat in loco, & non manet substantia panis. Et hoc vbi non facit substantiam esse in loco, quia non est: facit tamen quantitatem esse in loco. Et probatur amplius hoc; Quia ista vbi, vel differunt specie, vel numero: numero non, quia sunt in eodem subiecto: specie minus, quia sunt respectu eiusdem puncti, & distantiæ: ergo non dantur. Et tandem secundum suam opinionem in rebus spiritualibus, non dãtur diuersa vbi in eadem substãtia, vnum respectu substantiæ, & aliud respectu accidentium: ergo nec in substantia corporali. Hoc autem omisso

Dico primo: Species vbi sunt sursum, & deorsum, ante, & retro, dextrorsum, & sinistrorsum esse scilicet intali distantia, respectu punctorum fixorum orientis, scilicet, & occidentis, ita quid diuersum erit vbi specie, si fuerit homo in diuersa distantia ad polos mundi & cẽtrum terræ. Et aliqui dicunt hac ratione hoc vbi si varietur paululum versus quamcũque partem non esse eiusdem speciei, sed diuersæ. Ita que esse sursum est vnum genus generalissimum; & species eius sunt diuersis in pũctis esse sursũm: & idem de esse deorsum. Et si dicas, vnde sumuntur indiuidua horum, vbi, Respondetur, quod ex eo, quod in eadem distantia succedunt diuersa corpora, ibi sunt diuersa, vbi numero distincta ratione subiecti & temporis, quo hæc accidentia sunt. Alium dicendi modum in superioribus insinuauimus. Modus vero essendi Christi in sacramento Eucharistiæ sacro, vbi realiter & vere existit, non comprehenditur sub hoc prædicamẽto: sed est peculiaris modus essendi, qui est sacramentaliter existere sub illis speciebus; & modus essendi Dei in rebus, vbi est per essentiam, præsentiam & potentiam, similiter non reponitur in hoc prædicamento, vt patet ex dictis, nã Deo non aduenit vbi reale ex hoc, quod sit in rebus omnibus & modus existendi animæ in corpore etiam in hoc prædicamẽto non collocatur, quia nullus horum modorum, est esse in loco circumscriptiuè, quod est generalissimum huius prædicamenti secundum communem sapientum conceptionem, quod solum corporibus valet competere.

Prima proprietas huius prædicamenti est: Quod vbi non habet cõtrarium; quod debet intelligi logice loquendo: nam largo modo vbi contrarium habet aliud vbi sibi repugnãs, vt esse sursum & esse deorsum. Et hac ratione: motus ad vbi repugnantia isto modo dicuntur contrarij: non quia illa vbi sunt propriè contraria, cum non se expellant ab eodem subiecto, & sint sub eodem genere maxime distantia, quod erat necessarium ad contrarietatem proprie dictam: sed dicuntur motus contrarij, quia sunt ad terminos cõtrarios improprie, hoc est repugnantes. 1. Proprietas.

Secunda proprietas est: Quod non suscipit magis & minus, nam esse sursum non est magis vbi, quam esse deorsum, & esse in oriente, quam esse in occidente. Nec istæ duæ proprietates sunt quarto modo proprietates, quia cõueniunt alijs ab vbi, vt in superioribus visum est. Hæc sit dicta de hoc prædicamento: nam plura quæ dici possent ad quartum physicorũ spectant, vnde erunt petenda, vt ordo in scientijs seruetur. 2. Proprietas.

DE PRAEDICAMENto situs.

QVÆSTIO. XIII.

Quæ sit natura, species, & proprietas illius.

1. Argu. Videtur, quod non constituat speciale prædicamẽtum. Primo: Situs dicit esse in loco cum tali ordine partiũ ergo nõ constituit speciale prædicamentum Aẽs est Aristotelis & D. Tho. lectione quinta & 11. Metaphysicæ lectione. 11. Et probatur consequentia: Nam esse cum ordine partium in loco est taliter esse in loco, scilicet modo determinato: ergo addit aliquid ad prædicamentum vbi, & ita includit ipsum, & addit aliquid aliud: ergo non est distinctum prædicamentum. Probatur ista vltima consequẽtia: quia vnum prædicamentum aliud non includit, cum sint primo diuersa. Vnde erit species prædicamenti vbi, cum dicat illam rationem genericam determinatã.

Secũdo. Positio est genus quantitatis, vt patet ex prædicamento quantitatis: ergo non est prædicamentum distinctum. Probatur, cõsequentia: quia vna species subalterna, non potest esse prædicamentum distinctum à genere generalissimo, cum includat illud, & non sit primo diuersa. 2. Argu.

Tertio. Positio & situs idem sunt; sed positio pertinet ad prædicamentum relationis, vt asserit Arist. in prædicamento relationis in principio: ergo non est speciale prædicamentum. 3. Argu.

4. Argu. Quarto: In prædicamento quando, quod est esse intempore non additur ordinate, & ita non ponitur aliud prædicamẽtum, quo homo sit in tempore. & aliud, quo sit ordinate in tempore: ergo si vbi est esse in loco non est addendum aliud prædicamentum, quo sit ordinate in loco. Et cõfirmatur: quia impossibile est, quod aliquis sit in loco, & non sit ordinate in loco, & eo ipso, quod est in loco habet partes ordinatas in loco: non ergo ponenda est alia ratio, secundum quam sit ordinate in loco ab illa, secundum quam est in loco.

5. Argu. Quinto: nam vbi, & situs non distinguũtur vllo modo: ergo nõ sunt distincta prædicamẽta. Dices quod distinguũtur realiter formaliter actu, seclusa operatione intellectus. Cõtra nã eadẽ forma; qua habet partes ordinatas in loco totũ est in loco, quia partes nõ distinguũtur simul sumptæ à toto: ergo habere prtes ordinatas in loco, quod est prædicamentum situs, est esse in loco formaliter, quod est prædicamentum vbi.

6. Argu. Sexto: Nam asperum & lene sunt in prædicamento qualitatis, & tamen dicunt positionẽ in ordine ad locum: non ergo hoc est prædicamentum, sed post prædicamentum: quia vagatur per multa genera.

In oppositum est Aristoteles, & sunt variæ sententiæ, quæ explicare nituntur huius prædicamenti naturam.

Fonseca quinto Metaphysicæ. C. 15. q. 7. dicit omnia ista sex prædicamenta esse denominationes extrinsecas, & ita situs denominatur à loco. Suarez disputationes 2. sectione 1. nu. 7. dicit esse modum, sed non distinctũ ex natura rei ab ipso modo, qui est vbicatio talis subiecti, & omnium partium eius: itaque situs & vbi non sunt modi ex natura rei distincti. Et ita numero sequenti dicit, formam huius prædicamenti esse ipsummet vbi diuersa ratione conceptũ. Nam ille modus dicitur vbi quatenus constituit rem præsentem alicubi, dicitur situs quatenus ordinat eius partes, in qua denominatione non attenditur ratio præsentiæ, nec ordo ad spatium proprie: sed ordo partium interse; & iste ordo non est relatio, nisi fundamentaliter.

Decisio quæstionis.

Prima conclusio: Situs non denominatur a forma extrinseca, quæ est locus vel aliud huiusmodi. Probatur: quia forma huius prædicamenti constituit speciale prædicamentum primo diuersum à reliquis: ergo non debet esse forma in alio prædicamẽto constituta: sed locus est in alio prædicamento, saltim reductiue nimirum in prædicamento quãtitatis: ergo. Item quia situs est quædam partiũ dispositio in ordine ad locũ: sed hæc partium dispositio nequit esse forma extrinseca: nam per id quod est in alio, non disponor ego formaliter: ergo.

Secunda conclusio: Forma, quæ dicitur positio, secundum quam aliquid dicitur situm esse (nam positio est abstractum, & situm esse est cõcretũ, sicut albũ & albedo) est quidã entis, modo quo aliquis habet partes dispositas, & ordinatas, non inse, sed in ordine ad locum. Hæc conclusio est Aristot. & D. Tho. 5. Metaphysicæ lectione 18. in principio, vbi Aristoteles dicit, dispositio ordo dicitur eius esse, quod habet partes aut in loco &c. Vbi dicit D. Tho. Ponit autẽ modos, quibus dicitur dispositio. Vnus est secundum ordinem partium in loco: & sic dispositio siue situs est quoddam prædicamentum. Vbi vides esse quendam modum entis ab alijs primo diuersum disponẽs partes hominis in ordine ad locum: nam dispositio modus est entis, & habet facere hominẽ dispositum, & talis dispositio taliter dispositum in ordine ad locum. Et 11. Metaphysicæ lectione 11. ita dicit: Positio non addit supra vbi, nisi ordinem partiũ determinatum: quia nihil aliud est, quam determinata partium relatio adinuicem. Et est intelligendum ad inuicem cum ordine ad locum, Et accipitur ibi relatio secundum dici. Itaque, sicut vbi est esse in loco, & hoc subiectiue est in corpore existente in loco: ita situm esse est habere partes dispositas in ordine ad locum, & hoc est in ipso, qui situntur. Verum est, quod vt asserit D. Th. 5. Metaphysicæ lectione septima hæc forma sumitur à loco considerato ordine partiũ in illo. 2. Concl.

Tertia conclusio: ista forma realiter formaliter actu distinguitur ab vbi. Probatur ista cõclusio, quia vbi & situs sunt duo prædicamenta: ergo sunt primo diuersa: sed primo diuersa ex necessitate actu & formaliter distinguũtur à parte rei: ergo. Probatur minor: nam Arist. quinto Metaphysicæ lectione 10. apud D. Tho. ita dicit: Diuersa sunt, quorum species plures, aut materia, aut ratio substantiæ, sed prædicamenta non dicuntur diuersa, tanquã indiuidua, & si sunt, iã sunt realiter distincta, nec tanquam species vnius generis, & si sic dicuntur iam sunt formaliter actu distincta: ergo dicuntur diuersa: quia habẽt rationes omnino diuersas actu, quod vocat Aristoteles rationem substantiæ plurificatam. Et certe vel à parte rei vtrumque est eadem definitio actu, vel diuersa actu: primum dici non potest: ergo secundum: ergo non sunt à parte rei idem. Et præterea: Nam species illorum actu à parte rei 3. Conclu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rei sunt distinctæ formaliter, quia diuersorum generum, & non subalternatim positorum diuersæ sunt species & differentiæ: ergo & genera sunt à parte rei distincta & diuersa: nam idem genus non potest determinari per differentias qualitatis, & relationis, & nec per species vbi & situs &c.

4. Concl. Quarta conclusio: Hæc forma non conuenit nisi corporibus. Patet ista cõclusio ex Aristot. vbi supra, dicente dispositionem esse ordinem habentis partes in loco: & cum non habeat partes in loco, nisi corpus solum conuenit corpori, & nota contra Suarez, quitenet Angelorum vbi esse in prędicamẽto vbi, & situm non conuenire rebus spiritualibus, quod situs, & vbi secundum ipsum debent realiter distingui, quia vnum sine alio reperitur, & cũ teneat nõ distingui, nisi ratione pugnantia dicit. Conclusio etiam est D.Tho. 1.p.q.3.ar.1. ad.4.

5. Concl. Quinta conclusio: Species huius prædicamẽti sumendæ sunt secundum diuersam ordinationem partium in loco: conuenit enim esse situatum rei corporeæ habenti partes quantitatiuas, quæ diuersimode in loco cõstitui possunt: & ita ex hac diuersa positione diuersitas specierum consurgit. Vnde Magnus Albertus qui hæc 6. principia optime tractat tractatu depositione. c. 1. dicit differentias subalternas huius prædicamẽti esse æque, vel nõ æque, situatum esse hoc est flexe, aut reflexe, aut recte, & sub istis continentur species infirmę, vt stare, sedere, cubare, dextrũ & sinistrum esse. D.Th. 3. p. de sesione Christi ad dexteram patris videtur dicere esse positiones, non secundum quod dicunt relationes, sed taliter se habere in ordine ad locum hominem. Sub his succedũt indiuidua, vt hoc iacere, hoc cubare &c.

6. Concl. Sexta conclusio: Habere etiam hoc prædicamentum suas proprietates, quas Gilbertus & D.Tho. opusculo. 48. cap. 1. approbant, vna est no habere contraria, & altera nõ suscipere magis & minus. Habent tamẽ aliquam repugnantiam, aliquę situationes, non tamen sunt cõtraria, quia non sunt qualitates. Aliqua minutiora possent disputari, quæ ex his intelliguntur. An vero, si aliquis esset in vacuo, haberet situm, non habet maiorem difficultatem, quã quæ in superioribus dicta sunt de vbi. Christus tamẽ Dominus in cælo habet situm, quia stat ex eo, quod supra omnes cælos habet esse rectum coronans vniuersum.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. AD primum ex D.Tho. 5. Metaphysicæ lectione 7. quod vbi est esse in loco, non considerato ordine partium in loco, sed præcise hoc, quod est esse in loco, si vero considere tur ordo partium in loco erit situs. Itaque ibi sunt duæ rationes formales actu 1. diuersæ, esse in loco vna, & habere partes ordinatas in loco, altera: licet verum sit quod non possit esse hæc secunda sine illa prima, tamen sunt omnino diuersa. Sicut non potest homo esse in loco, nisi sit quantus, tamen non sunt omnino eadem ratio quantitas & vbi. Ita que vna ratio nõ addit ad aliam, sed supponit illam: sicut quantitas, & figura: non enim potest aliquid habere figuram, nisi habeat quantitatem, tamen ratio figuræ nõ est ratio quantitatis: ita in proposito.

Ad 2. Ad secundum respondetur, quod hic positio non accipitur pro ordine partium in ordine ad se, vt vna sit supra alia infra: nam sic pertinet ista positio ad quantitatem: sed accipitur pro ordine partium in ordine ad locum, quod, scilicet sit supra stans, vel sedens: & hoc est speciale prædicamentum.

Ad 3. Ad tertium Caietanus latissime respondet in sex vltimis: Sed respondetur breuiter, quod Aristot. posuit positionem in prædicamento relationis, non vt verum relatiuum secundum esse, sed vt relatiuum secundum dici. Nam hæc forma huius prædicamenti cum sumatur in ordine ad locum & subiectum, est relatiuum secũdum dici: sicut posuit scientiam, quæ vere est in prædicamento qualitatis: est tamen relatiuum secundum dici.

Ad 4. Ad Quartum respondet D.Tho. 3. physicorum lectio. 5. quod non ponitur aliud prędicamentum, quo aliquid sit in tempore ordinate: quia ex eo, quod tempus est numerus motus, esse in tempore est ordinate esse in loco: at vero esse in loco non dicit esse secundum ordinem partium in illo, sed, præcise in illo, & ita debuit poni aliud prædicamentum quo simus ordinati secundum partes in loco. Ad cõfir. respondetur, quod etiam est impossibile, quod aliquid sit quantum, & non sit figuratum, tamen diuersa ratio prædicamentalis est esse figuratum & esse quãtum. Ita in proposito: situs enim præsupponit vbi.

Ad 5. Ad quintũ respondetur, quod aliqui dicunt distingui realiter tanquam res à re, & separari vnum ab alio. Nam globus perfecte sphericus est in loco, & nõ est situatus, quia nec stat, nec sedet, nec cubat &c. Et si hoc est verum facile soluitur argumentum. Sed respondetur etiam, quod distinguitur realiter formaliter. Et quanuis totum & partes sint idem, & totũ, & partes vt sunt idẽ sunt in loco & situm habẽt; sed secundũ diuersam rationẽ habẽt situ & secundũ diuersam rationem prædicamentalem vbi cationem habent: seu diuersa ratio formalis est, secundum quam habẽt situm, & vbi cationem. Sicut licet homo, & suæ partes sunt idem, diuersa ratio est, secundum quam totum

tum est quale & est quantum.

Ad 6. Ad sextũ respondetur, quod asperum & lene sunt in prædicamento qualitatis, secundum quod disponunt subiectum, vt causet passionem, vel secundum quod sunt effectus passionis. Sunt autem in hoc prædicamento secũdũ quod habent illas partes prominentes, vel minores diuersimode in loco dispositas. Nec est inconueniens vnam & eãdem rationem secũdum diuersas rationes formales in diuersis cõstitui prædicamentis, & in diuersis speciebus eiusdem prædicamenti, vt diximus in prædicamento qualitatis, Nota tamen ex D. Th. q. 4. de potentia ar. 1. ad. 4. 9. & 10. quod situs accipitur aliquando pro loco, & sic dicit elemẽta diuersimode esse situata naturaliter. Nota etiã, quod locus secundum quod partes diuersimode, & cum ordine continet, est forma extrinseca, à qua sumitur denominans forma intrinseca huius prædicamenti, secundum vero quod absolute continet, sumitur forma, quæ est vbi de prædicamento.

DE PRAEDICAMENTO habitus.

ET circa huius prædicamenti naturam, & proprietates (de quo meta physice in quinto metaphysicæ à textu 26. & deinceps, & logici in prædicamentis & postprædicamentis tractat D.Tho. 1.2.q.49.ar.1.) quæruntur aliqua.

QVÆSTIO. XIIII.

Quid sit habitus, seu habere, prout est prædicamentum.

GILBERTVS in tractatu sexto vltimorum prædicamentorũ sic diffinit: Habitus est corporum & eorũ, quę circa corpora sunt adiacentia, secundum quem hæc quidem habere, illa haberi dicuntur. At vero D.Tho. ex Arist. vt primum videbimus aliter diffinit. Contra hoc est argumentum.

1. Argu. Omne prædicamentum dicit particularem entis modum: sed habitus non dicit particularem entis modum: ergo non est prædicamentum. Maior patet: Nam substantia quantitas &c. modos particulares entis dicunt. Minor probatur: Nam habitus, vel dicit modum entis substantialem: & hoc non, quia solũ substantia hunc modum substantialem & prædicamentalem importat, non etiam accidentalem, quia habitus non est accidens: ergo non importat modum istum accidentalem. Patet, quia vestitum esse, vel calceatum esse nihil reale ponit in subiecto, sicut nec habere vxorem, vel habere seruos: sed est quædam denominatio extrinseca, quæ fit à veste, sicut esse visum fit à visione. Et confir. nam si est aliquid reale, maxime, quia vestis, à qua denominatur vestitus homo, est aliquid reale: sed hoc nihil est: ergo. Patet: quia etiam visio à qua denominatur paries visus, est aliquid reale: sed quia est extrinsecum est rationis denominatio: sed etiam vestis est quid extrinsecum homini, cum non inhæreat homini: ergo fiet denominatio rationis ab illa.

2. Argu. Secundo, Communis confessio est omniũ, quod quando aliquis vestitur, vestis quidem mutatur, non vero homo: ergo cum homo dicitur vestitus nulla in ipso fit mutatio, sed solum in veste; & ita explicant Theologi illud, habitu inuentus, vt homo. Ita que filius Dei in susceptione humanitatis non fuit mutatus, sicut nec homo cum vestitur, humanitas tamẽ ipsa mutata fuit, & meliorata. Vide Medina q. 49. 1.2. ar. 1. Tũc sic: non mutatur homo per hoc, quod est vestitus; ergo non est aliquod accidens reale: quia si susciperet accidens reale mutaretur saltim metaphysice, siquidem haberet accidens aliquod quod antea non habebat.

3. Argu. Tertio: Nam si habere vestem est prædicamentum distinctum, cur non erit prædicamentum distinctum, vel pertinebit ad prædicamẽtum habitus, ad minus habere qualitatem, habere pecunias, & alij modi ab Arist. 5. metaphysicæ vbi supra, & in post prædicamentis numerati. Et confirmatur: Nam in quo differunt habitus, vt est vna species qualitatis, & postprædicamentum ab habitu, vt est prædicamentum distinctum videtur, profecto quod in nullo: & sic sicut vnum est postprædicamẽtum, ita aliud.

4. Argu. Quarto. Omne prædicamentum habet species; sed habitus prædicamentum non habet species: ergo. Minor probatur: Quia calceatũ esse, vestitum esse &c. non sunt species diuersæ huius prædicamenti: ergo. Probatur antecedens;

Universidad de Deusto Biblioteca

dens: Nam omnis speciei distinctio debet sumi per aliquid formale intrinsecum: sed calceamentum, vestis sunt quid extrinsecũ: ergo nõ potest ab illis sumi distinctio.

5. Argu. Quinto sic argumentor: Nam habere vestẽ expresse ponitur ab Aristotele in postprędicamentis, vt vnum postprædicamentorũ: ergo non est speciale genus. Consequentia est euidens, & probatur antecedens, vbi tractans de postprędicamentis ait, quod habere multis modis dicitur, vt habere tunicam, habere vestimentum: ergo &c.

6. Argu. Sexto sic argumentor: Nam Gilbertus dicit, quod habitus proprium est conuenire multis subiectis, vt vesti & habenti vestem: nam sic explicant aliqui logici: sed vnum accidẽs, non potest cõuenire multis subiectis: ergo habitus non est accidens. Minor probatur: quia indiuiduatur accidens ex subiecto. Et confirmatur; quia vestis dicitur habitus: sed vestis promateriali est substantia & in prædicamento substantiæ pro formali est accidens, & in prædicamento qualitatis: ergo habitus non est speciale prædicamentum.

Præambula.

PRo cuius intelligentia, vt multiplicem significationẽ huius quod est habere, seu habitus, explicemus nota, quod habitus multis modis dicitur. Primo modo ꝑ qualitate radicata, & quæ est de difficili mobilis: & sic supra in prædicamento qualitatis actum fuit de habitu. Secũdo proforma debita alicui subiecto determinato, cui opponitur negatio eiusdẽ formæ cũ aptitudine in eodẽ subiecto, isto pacto visus est habitus, cui opponitur eiꝰ priuatio, scilicet, cæcitas, & isto modo agitur de habitu in postprædicamẽtis. Tertio modo sumiũ, vt deriuatur ab habere, seu haberi, quo modo, dicitur pecunia habita à me, &c. Et in hoc sẽsu tractatur de eo in postprædicamẽtis cap. de habere, vbi ponuntur 8. modi habẽdi, quos ibi vide. Quarto modo sumitur habitus pro veste sic figurata, & incisa; quo pacto dicitur habitus muliebris, & monachi, & sic promateriali est in prædicamento substantiæ, pro formali in prædicamento qualitatis in 4. specie. Quinto modo sumitur pro accidenti consurgente ex veste, & ex re, quę habet illam. Et isto modo est vltimum decẽ prędicamentorũ & vocatur habitus, de quomodo in præsentiarum est agendum.

Nota secundo: quod cum diffinitur habitus à Gilberto debet sic intelligi in sensu causali: Habitus est adiacentia corporum, & eorũ &c. id est, habitus causatur ex adiacentia corporum, & eorum, quæ sunt circa corpus. Ex eo enim, quod vestis mihi adiacet, & ex eo, quod ego habeo vestẽ, & vestis à me habetur induta, resultat in me accidens quoddam, quod est prædicamentum vltimum, & vocatur habitus, sicut ex eo, quod ego circundor à loco resultat in me accidẽs quoddam, quod vocatur vbi, quod est esse in loco,

Decisio quæstionis.

HAbitus est speciale prædicamentũ, & importat specialem modũ entis, sicut quãtitas qualitas &c. Et prohoc nota: quod cum quis habet vestem sibi adaptatam & vestitam inter habens vestem & vestẽ ipsam, mediat quoddam ens, & quoddam accidens, resultans ex veste, & ex habente illam, quod quidem accidens dicitur habitus, seu habitio, & habitio ista, seu habitus non est homo, nec est vestis, sed quoddam medium accidens, & significatur permodum actionis aut passionis, licet non sit actio, aut passio. Nam habitio exparte habentis consideratur permodum actionis, & exparte passi permodum passionis, & hoc quod sic significatur permodũ actionis est prædicamentum habitus. Et sic intelligitur D. Tho. q. 49. ar. 1. in corpore, & Arist. 5. Metaphysicæ tex. 25. vbi dicit sic, habitus dicitur vno modo, tanquam actio quædam habentis & habiti, vt actus quidam, aut motus, sicut actio intelligitur media inter agens, & id quod fit, ita inter habentem indumentum & habitum, medius est habitus. Et ista habitio seu habitus causatur in nobis ex adiacentia vestium. Non itaque vt in secundo notabili dictum est, est ipsa adiacentia, sed accidens quoddam completum ex adiacentia vestium, est enim diffinitio per causam, idest causatur ex adiacentia, sicut enim vbi causatur ex hoc, quod locus nos cõtinet, & est quoddã accidens distinctum prædicamentaliter à loco & sicut quando, quod est esse in tempore est quoddam accidens relictum in nobis ex tempore, quod est esse intempore; eodem pacto habitus est causatus in nobis ex habere vestimentum vestitum: hoc posito prob. conclusio. Habere vestem non est vestis, nec res habens vestem: ergo est aliquid aliud, non substantia, vt de se constat: ergo accidens non rationis, quia habet esse seclusa operatione intellectus: ergo reale, non incõpletum: ergo completum. Probatur antecedens; quia in suo genere non est pars, nec modus alicuius prædicamenti, & nõ est aliquod accidens supradictorum prædicamentorum: ergo alterius, quod vocamus habitum. Secundo. Sicut vbi determinat per modũ prædicamentalem rationem entis ad esse talis prædicamenti, & actio similiter, & sic de reliquis: ita eodem modo ratio habitus & modus habitus determinat rationem entis ad peculia

1. Concl.

re prædicamentum. Nam dicas quare magis accidens determinatur ad rationem prædicamenti vbi per vbicationem, quam per habituationem ad rationem prædicamenti habitus. Vltimo probatur autoritate Arist. ponentis illud, vt vnum prædicamentum & Gilberti & D. Tho. vbi supra, & omnium metaph. ergo vere est prædicamentum. Nam tot grauissimi viri; & doctissimi non erãt fraudandi, & communis sententia semper tenẽda, nisi velis errare.

2. Concl. Secunda conclusio: Hoc prædicamentum distinguitur à postprædicamento habitus. Hæc conclusio videbitur in postprædicamentis. Interim vide D. Tho. 1. 2. vbi supra, & 5. Metaphysicæ vbi supra.

3. Conclu. Tertia conclusio: Hoc prædicamentum habet suas proprias species, & genera distincta à generibus, & speciebus cuiusuis alterius prædicamenti. Pro quo nota: quod sicut ratio huius prædicamenti consistit in quodam accidẽti, quod importat respectũ transcendentalem ad vestimentum, seu ad habitum, quem induimus: ita diuersitas specierũ debet sumi penes ordines ad diuersa indumentorũ genera, quæ nobis adiacent. Nam sicut relatio, & habitus de prædicamento qualitatis, illa respiciat terminum, hic subiectum, & penes diuersitatem in his, quæ respiciunt reperitur in illis diuersitas: ita eodem modo cum habitus sit habitio vestimenti penes diuersitatem vestimentorũ & corporum, quæ nobis adiacent erit diuersitas specierum, quas species supra ponemus. Ex quo sequitur, quod hoc prædicamentum differt à quando, quia illud est accidẽs relictum ex tempore, hoc est accidens relictum ex vestimentis. Sequitur secundo quod quæcunque habitio vestis erit habitus huius prædicamenti, etiam si sit brutorum, quia hic non excludi tur talis brutorum habitus, vt si equus habeat sellam &c. Quod dixerim, quia erant in hac parte logici habitionem irrationalium à ratione prædicamenti reijcientes: nam sicut illorũ quantitates, & qualitates nõ reijciuntur à prædicamentis, ita nec illorum habitus. Sequitur tertio quod habitus in hoc prædicamento constitui debent esse habitus, quibus habentur corpora. Nam diffinitur quod sit adiacentia corporum, & per hoc excluditur ab hoc prædicamento habitio rei spiritualis, etiam si aliquid mediaret inter habentem & rem habitã prædicamentum autem sic constituitur.

Habitus generalissimum.	*Vestitum esse subalternum.*
Togatum esse specialissima.	*Sortem togatum indiuidua.*

VIDE in lauello. 1. tomo in prædicamento habitus, qui aliter ordinat hoc prædicamentum: sed hæc est melior, & generalissimum dicit habere adiacentiam corporis, siue per modum partis, siue totiue. Gsnus subalternum, Vestitum esse, quod est cõmune ad multa genera vestimentorum. Togatũ esse est species specialissima: Calceatum esse, alia, coronatũ esse, alia, & sic in reliquis. Ex hoc poteris in alijs vltimis prædicamentis ordinem prædicamentalẽ constituere.

Dissoluuntur argumenta.

AD primum respondetur. Habitus dicit peculiarem modum entis accidentalem, & est aliquid reale, & non fit denominatio formalis, nisi ab habitu, quod est quid intrinsecũ homini v. g. Nam sicut dicitur quantus à quãtitate: ita etiã dicitur habere ab habitu, seu dicitur habituatus ab habitu. Causaliter quidem à veste dicitur talis, sicut dicitur esse in loco causaliter à loco, formaliter verò ab vbi. Ita hic dicitur habere formaliter ab habitu. Et per hoc patet ad cõfirmationem: Nam habitus est quid reale, quia est accidens reale intrinsecũ homini, licet sumatur ab aliquo reali extrinseco, quod est vestis: sed vestis ponit aliquid reale in habentẽ illam, quod non ponit visio in re visa, quia est actio immanens. Ad 1.

Ad secundum respondetur, quod per hoc, quod homo habet vestem vestitam, mutatur metaphysicè, quia habet quoddam accidens, quod antea nõ habebat. Vestis autem, vt fiat vestis, inciditur ad modum & proportionẽ vestiti, & vestitus non ad proportionẽ vestis: & sic mutatur vestis accipiẽdo formam vesti ti, & non mutatur vestitus accipiendo formã vestis. Et hoc dicunt Theologi: non tamẽ volunt dicere, quod vestitus non acquirat accidens. Ad 2.

Ad tertium respondetur, quod habere qualitatem &c, est postprædicamentum: quia solum dicit quendam modum entis imperfectũ: cæterum habere vestẽ, quia est accidens quoddam inter habitam vestem, & inter habentem illam, & accidens completum, ideo constituit prædicamentum. Sicut enim oppositio est quoddam accidens imperfectum: ita habere quantitatem qualitatem &c. Licet enim ea, quæ opponuntur contrariè v. g. sint in prædicamento, cæterum oppositio est postprædicamentum: eodem modo habere vestem vestitam est prædicamentum, quia est quid completum, habere verò qualitatem quid incompletum: & hoc propter diuersas naturas vtriusque. Ad confirmationem vide D. Tho. 1. 2. q. 49. ar. 1. Ad 3.

Ad quartum respondetur ex vltima conclusione. Species enim sumuntur ab ordine ad aliquid

Universidad de Deusto Biblioteca

aliquid extrinsecum, cæterum ordo quid intrinsecum est. Ordo enim est differentia, quæ ab extrinseco sumitur, sicut actus sumit speciẽ ab ordine ad obiectum, quod est extrinsecum actui, licet non omnino: ordo autẽ quid intrinsecum. Ita est diuersa species calciatum esse, & vestitum esse, seu togatum esse: quia calceus & toga differunt specie ex parte figuræ, & quia respiciunt illa, illi habitus seu habitiones sic specie differunt.

Ad 5. Ad quintum Respondetur, quod numeratur ab Aristotele in postprædicamentis, vt innueret omnes modos habendi: non tamen vt ponatur inter post prædicamenta: sed ad complementum modorum habendi, reliqui tamẽ præter hoc sunt postprædicamenta.

Ad 6. Ad sextũ respondetur; quod habitus conuenit vesti causaliter habenti vestem formaliter; & sic diuersimode conuenit multis. Ad cõfirmationem respondetur, quod vestis dicitur habitus, sed analogice, sicut pomum dicitur sanum.

QVÆSTIO XV.

Vtrùm sit bona diffinitio habitus: qui est vltimum prędicamentum.

1. Argu. Videtur, quod non. Primo. Nam habere vestẽ, verbi gratia, & haberi vestẽ, sunt actio & passio: sed vnũ prædicamentum non debet affirmari de alio: ergo male dicitur quod habitus est habere vestem, seu haberi vestem; siquidẽ dicitur, quod habitus sit actio, vel passio.

2. Argu. Secundo. Habitus dicitur adiacentia corporum, seu eorum, quę sunt circa corpus. Ex hoc sequitur, quod pellis, quæ homini adiacet, denominet ipsum habentem causaliter: & ita habere pellem erit aliquid pertinens ad hoc prædicamentum. Probatur, quia est corpus adiacens, & habere pellem causatur ex illa adiacentia: ergo. Sed hoc videtur falsum; quia tunc videtur, quod etiam habere corpus de prædicamento quantitatis pertineat ad hoc prædicamentum.

3. Argu. Tertio. Nam si habitus, est corporum, & eorum, quæ circa corpus sunt adiacentia: ergo habere quantitatem pertinebit ad hoc prædicamentum: item, habere albedinem, habere frigus. Patet, quia frigus albedo, quantitas sunt circa corpus, iam quod non sunt corpus sunt tamen circa corpus: sunt enim accidentia: ita quæ circa corpus sunt, & adiacent corpori: ergo.

In oppositũ est Gilbertus cujus est hęc definitio. Et si voluerimus nos diffinire, possemus habitum sic describere: Habitus est accidens quoddam, secũdũ quod denominamur habituati, seu habentes in ordine ad ornamentum corporis, medians inter habẽtem & rem habitam. Et ex hoc intelliges Soto in prædicamento habitus in logica, vbi dicit, quod vestis se habet in ordine ad hominem vestitum, quasi formam. Quod debet intelligi, quasi forma extrinseca, à qua sumitur forma intrinseca, quæ est habitudo, seu habitus, sicut de vbi & loco dicitur. Ad quæstionem responderur, quod definitio Gilberti est optima, quia habet cõditiones bonæ diffinitionis. Est autem diffinitio descriptiua, & quæ non constat genere & differentia: quia prædicamenta non habent genus & differentiam, sed habẽt aliquid, quod se habet ad modum illius. Et probo explicando diffinitionem: Nam adiacentia ponitur loco generis; vt enim aliquis dicatur vestitus, non sufficit, quomodocumque habere vestem, sed est necesse, quod vestis illi adiaceat per modum ornamenti, & per hoc secernitur hoc prædicamentum ab habere, secundũ quod est postprædicamentum. Nam habere vestẽ in theca est postprædicamentũ, & nõ prædicamentum, quia vestis illa non adiacet. Dicitur corporum ad explicandum subiectũ habitus. Nam non loquimur hic de quacũque adiacentia, sed de adiacentia vestium & ornamentorum circa corpus: & ita ponitur corpus ad explicandum subiectum ipsius habitus, & etiam causam finalem. Nam propterea sunt habitus, & habentur propter ornamentũ corporis, quod habet vestes, & denominatur ab illis extrinsece, & ab accidenti causatur ab illis, qui est habitus, seu habitio intrinsece, & hoc vocatur adiacentia. Et per hoc excluduntur accidentia animæ, quæ cum habemus, nõ dicimur habere habitum huius prædicamenti: quia illa non adiacent corpori. Cum autem dicitur & eorum, quæ sunt circa corpus, tangitur causa materialis formæ extrinsecæ huius prædicamẽti, à qua fit forma intrinseca, quæ sunt ornamenta, & vestes figuratæ corporaliter ad formam & figuram habentis. Habitus ergo, secũdum quod est prædicamentum, est habitudo corporis ad circunstans, quod formam corporis talem vel talem accipit: forma ergo quæ est in corpore vestito, secundum quam ad circunstans extra comparatur & denominatur, est res huius prædicamenti: & nomen significans illud est nomen huius prædicamenti, vt vestitio, seu vestitum esse &c. Cum enim additur in diffinitione, secundum quod hęc dicuntur haberi, hæc habere specificatio est habitudinis inter habens, & habitum. In hoc enim, quod est figuram dans, & vt causa finalis, & vt habens formam sibi inhærentem dicitur habẽs. Hoc enim, quod figuram accipit alterius dicitur habitum extrinsece, intermediat tamen inter hæc duo habitus, quæ est forma posita in hoc prædicamento. Et quanuis habere solum conueniat parti, simpliciter importat rem huius prædicamenti: sicut calceatum esse, galeatum esse, quæ simpliciter sunt in hoc prædicamento, & dicuntur simpliciter habituati tales, sine aliquo addito. At verò non denominatur Æthiops albus simpliciter, si sit solum secundum dentes albus, sed cum dictione diminuente, & cum addito.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. Ad primum respõdetur ex Diuo Thoma 5. Metaphysicæ, text. 26. quòd licèt significetur per modum actionis, vel passionis, non sunt actiones, vel passiones, sed pertinent ad prædicamentum habitus: sicut in relatione. Relatio significatur per modum actionis; & tamen pertinet ad prædicamẽtum relationis.

Ad 2. arg. Ad secundum respondetur, quod aliqui logici dicunt, explicantes Gilbertum in 6. principijs, quod habere pellem non est pertinens ad hoc prædicamentum, magis quam habere caput, quia pellis est pars integralis animalis, sicut & caput: sed debet esse habitio alicuius corporei extrinseci, quod non sit de integritate suppositi, & sit ad ornamentum extrinsece habitum.

Ad 3. arg. Ad tertium respondetur ex dictis, quod quia albedo, quantitas, sunt accidentia intrinseca, & non adhibita ad ornatum extrinsecum corporis, ideò ab illis, non causatur res huius prædicamenti, nimirum habitus, quod est accidens reale, quia non sunt indumenta, nec ornamenta, nec res distinctæ aduẽtitiæ ipsi supposito, quod deberent habere, vt fieret ab illis denominatio huius prædicamenti habitus. Debet enim esse id à quo fit denominatio vestis, vel ornamentum, aut totius, aut partis, quod supra dictis non conuenit: non enim dicitur homo vestitus, vel ornatus, si habeat albedinem.

QVÆSTIO XVI.

Vtrùm homo dicatur vestitus à veste, sine alia forma inhærente sibi.

1. Argu. ET videtur, quod sic. Nam seclusa omni operatione intellectus, si quis habeat vestem, etiam sine alia forma, dum illam vestẽ indutus sit, dicitur vestitus: ergo fit denominatio à veste & non ab alia forma intrinseca. Probatur antecedens: Nam si illa sufficit denominare, non sunt multiplicandæ formæ ad denominationem.

2. Argu. Secundo: Nam illa est forma constituẽs hoc prædicamentũ, quæ tribuit effectum formalẽ huius prędicamenti: sed vestis est huiusmodi: ergo. Probatur minor: Nam illa posita dicitur homo vestitus, & illa exuta dicitur nudus: ergo. Et cõfirmatur: Nã ita videntur dicere logici. Et Soto in logica. c. 9. de 6. vltimis prædicamentis, dicit, quod vestis se habet quasi forma, & homo quasi patiens ab illa.

3. Argu. Tertio: Nam commune dictũ est metaphysicorũ, quod hæc sex vltima prædicamẽta denominãt ab extrinseco: ergo nõ est forma inhærẽs, sed quid extrinsecũ denominãs. In oppositũ est D. Tho. in locis in princ. citatis.

4. Argu. Et dũ quærimus, vtrũ homo dicatur vestitus à forma sibi intrinseca, nihil aliud est; quã quærere an habitus inhæreat homini; vel non: sicut dicimus, quod aliquis denominatur agẽs secũdũ opinionẽ probabilẽ ab actione quæ nõ inhæret agenti; nec est in agẽte (& loquimur de actione transeũte) sed est in passo, & ab illa actione homo dicitur agens quæ quidem sibi nõ inhæret. Eodẽ pacto quærimus, vtrum forma huius prædicamẽti sit extrinseca rei, quæ habet vestem, nimirũ, an sit vestis forma denominans, vel aliquid aliud accidens, quod quidem inhæreat vesti, & denominet hominẽ extrinsece vestitum: sicut actio denominat agens ab extrinseco. Vt in hac re dicam quod conformius doctrinæ D. Tho. iudicauero.

Decisio quæstionis.

1. Cõclu. PRima conclusio. Qui diceret, quod habitus, seu accidẽs, quod est prædicamẽtum habitus, est quædã forma existẽs in veste à qua denominatur habituatus, nihil impossibile diceret. Et saluaret suã positionẽ dicẽdo, quod sicut homo dicitur agẽs à forma, quę est in passo secũdũ vnã opinionẽ: ita diceretur homo vestitus formaliter, à quodã accidenti causato in veste ex eo quod vestitur ab homine. Et illud accidens distinguitur, formaliter saltim, à veste secundum materiale & secundum formale. Hæc conclusio probatur: Quia hoc genus denominandi ab extrinseco reperitur in actione prædicamentali: ergo etiam poterat hic reperiri sine aliqua implicatione.

2. Conclu. Secunda conclusio: Homo nõ denominatur vestitus, seu habẽs à veste, tanquã à forma huius prædicamẽti. Et patet: Nã si vestis cõsideraretur pro materiali, est substãtia quædã: sed substantia pertinet ad prædicamentum substantiæ, & nõ ad prædicamẽtum habitus: ergo nõ potest esse forma huius prædicamẽti: sicut relatio est forma prædicamenti relationis: & quantitas prædicamenti qualitatis. Si verò cõsideretur pro formali, nec etiam esse potest forma. Probatur, quia pro formali pertinet ad prædicamentum qualitatis, quia dicit figu-

Universidad de Deusto Biblioteca

tam quandam, & est in quarta specie: ergo. Et si dicas, quare ergo vocatur habitus, respondetur, quod habitus est nomen æquiuocum ad rem huius prædicamenti, & ad vestem, sicut est etiam locus ad locum de prædicamento quantitatis, & ad vbi.

3. Concln. Tertia conclusio. Vestis est forma extrinseca huius prædicamenti, & quæ est causa formæ intrinsecæ, seu habitus, prout est prædicamentum. Explicatur primo. Nam sicut esse in loco causatur à loco, & esse in tempore causatur à tempore, ita habitus causatur à veste. At locus de prædicamento quantitatis & tempus, quid extrinsecũ sunt ad quando & ad vbi: ergo & hic similiter vestis. Ex eo enim resultat accidens huius prædicamenti, quia vestitus sum veste: & ita est explicandus Soto vbi supra.

4. Concl. Quarta conclusio. Habitus, prout est vltimum prædicamentum, est accidens inhærens rei habenti vestem, respiciens tamen respectu transcendentali vestem illam vestitam. Et patet hoc primo. Quia D. Tho. 1. 2. quæst. 49. art. 1. & 5. metaphysicæ videtur dicere, quod inter hominem habentem vestem, & vestem mediat habitus, secundũ quem homo dicitur habere vestem: ergo est ille in homine. Et præterea probatur ratione: Nam esse vestitum est prædicamentum habitus, at esse vestitum est in homine: ergo. Præterea, Calceatio, armatio, sunt res huius prædicamenti, sed hæc sunt in homine: ergo. Probatur: quia esse vestitum non est in veste, sed in homine habente vestem. Præterea: Nam esse in loco, quod est vbi catum esse, quid intrinsecum est homini, & sibi inhæret, quia est terminus motus localis, cum quo identificatur motus existens in homine: ergo & in proposito esse vestitum idẽ erit cum homine. Et præterea: nam quando est accidens relictum ex esse in tempore, non est in tempore, sed in re temporali: ergo etiam esse vestitum, erit accidens relictum non in veste sed in re vestita. Itaque, sicut homo dicitur quantus à quantitate sibi intrinseca: ita dicitur vestitus ab accidẽti sibi intrinseco, quod est habitus, qui inhæret & causatur in homine, ex habere vestem vestitam, & ille habitus est hoc vltimum prædicamentum, dicit tamẽ respectum ad vestem.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum respondetur, quod est impossibile, quod habeat vestem vestitam, & non habeat accidens sibi inhærens, quod est habitus: sicut impossibile est, quod habeat filium, & non habeat relationem paternitatis. Sed si solum consideramus vestem per intellectum in homine vestito absque consideratione accidẽtis, quod ex tali veste relinquitur in homine dicetur vestitus causaliter, non formaliter, idest, consideratur secundùm formam extrinsecam, & quæ est causa, & non secundum intrinsecam & formalem. Vtrùm verò posita veste Deus possit facere, quod non sequatur illud accidens intrinsecum, est dubium, Soto existimat, quod sic, Caietanus, quod non: quia implicat ex parte facti: & ita ego credo. Sed de hoc iam supra dictum est capite de relatione. Et per hoc patet ad secundum, quod vestis est causa extrinseca effectus formalis huius prædicamenti, habitus verò quod est accidens inhærens homini est intrinsecum. Ad confirmationem Soti patet ex D. Tho. in conclusionibus.

Ad vltimum respondetur, quod explicatio vna est, quod dicunt denominare ab extrinseco, non quia forma sit extrinseca, sed quia etiam si inhæreat denominato & habenti vestem, sumitur tamen in ordine ad vestẽ, quæ est quid extrinsecum, vt in ordinem ad causam extrinsecam. Ad vlt.

QVÆSTIO XVII.

Vtrùm proprietates, quæ prædicamento huic assignãtur, sint rectè assignatæ.

ET videtur quod non. Primò, quia vna proprietas est suscipere magis & minus: hæc proprietas conuenit alijs ab hoc prædicamento: ergo male assignatur, vt propria huius. Probatur antecedens, quia conuenit qualitati secũdæ speciei. 1. Argu.

Præterea secundo. Habitus non suscipit magis & minus: ergo etiam si dicat, quod nõ est proprium quarto modo est male assignata. Probatur antecedens: Quia suscipere magis & minus intensiuè solum conuenit qualitati tertiæ speciei: & extensiuè eidem, & quantitati: ergo non habitui: siquidem nõ est aliquod prædictorum. 2. Argu.

Tertio. Nam vestitum esse non suscipit magis & minus: non enim vnus est magis tunicatus, quam alius: ergo absolute non suscipit magis & minus. 3. Argu.

Secunda proprietas est, quod habitui nihil est contrarium. Contra, nam ea, quæ suscipit magis & minus, habent contrarium, vt patet in qualitate. Sed habitus suscipit magis & minus: ergo habet contrarium. Secundò, quia habere galerum & habere pileum, non se compatiuntur simul in eodem: ergo sunt contraria, siquidem ab eodem subiecto se expellunt, & sic in alijs: ergo. Et confirmatur: Quia calceatio 4. Argu.

calceatio dextra oponitur calceationi sinistræ: ergo.

Tertia proprietas est, quod habitus est in pluribus, vt in corpore & veste. Contra: Nam vnum accidens non potest esse in pluribus subiectis: sed habitus est accidens: ergo. Si dicas, quod est partialiter in illis contra: Nam etiam numerus est partialiter in pluribus subiectis: ergo hoc non est proprium habitus, esse in pluribus & etiam similitudo est in pluribus subiectis partialiter, scilicet, in illis, quæ similia sunt, vt in Petro & Paulo, similibus: & dissimilitudo etiam in pluribus dissimilibus: ergo.

Respondetur, has proprietates esse rectè assignatas à Gilberto si bene intelligantur. Et probatur explicando illas, & respondendo argumentis factis.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum respondetur, quod suscipere magis & minus dupliciter sumitur. Vno modo proprie ex permixtione contrariorum cum contrario, vel, de puratione contrarij à contrario: quomodo albedo suscipit minus ex eo, quod magis est permixta nigredini, & suscipit magis ex eo, quod est minus permixta. & magis radicata in subiecto; & sic habitus non suscipit magis & minus. Alio modo, generaliter, & improprie, propter maiorem vel minorem aptitudinem ad operandum: & sic habitus suscipit magis, & minus. Magis enim armatus est, qui habet galeã scutũ, &c. quam qui solum habet galeam, quia magis aptus est ad pugnam. Et isto modo non conuenit alijs. Etsi conueniat, non propterea nõ esser proprium, sed solum sequeretur, quod non esset proprium quarto modo. Et ex dictis patet ad secundum.

Ad 2. Ad 3. Ad tertium respondent quidam, quod non omnes habitus suscipiunt magis & minus, sed quidã, vt calceatũ esse, armatũ esse non magis & minus suscipit, & ita est proprium secundũ quid; sicut esse medicũ est hominis propriũ. Illi ergo habitus, qui disponunt subiectum in ordine ad finem aliquem, vt bene se habeat, vt ad pugnandum, &c. magis & minus suscipiũt alij vero nõ. Alij respõdẽt, quod duplex est habitus finis. Vnus est cõtegere totũ vel partem in illo actu, seu in habito, in ordine ad illũ non cadit intensio & remissio. Alius est finis, seu actus secũdus qui est protegere, seu defendere, & in illo actu bene cadit intensio & remissio. Et sic Arist. 2. Elenchorũ dicit, quod Boreas lædit pauperes, & non diuites, quia magis vestitus est diues, & eius vestes non sunt contritæ, pauperis verò maxime. Ergo loquitur de suscipere magis & minus respectu secundi, actus. Et per hoc manet explicata 1. proprietas.

Secũda proprietas, quod habitui nihil sit cõtrariũ patet: Quia calceatio nõ est cõtraria vestitioni, ex eo enim, quod nõ suscipit magis & minus, nec habet cõtrariũ. Et per hoc colligitur argumẽtũ primum: quia nõ suscipit magis & minus proprie, nec in ordinẽ ad primũ actũ: & sic nõ habet cõtrariũ. Ad secundũ negatur antecedẽs. Et ex eo etiã nõ bene inferebatur: quia etiã in materia hominis nõ se cõpatiũtur forma hominis, & equi: & tamen hæ duæ formæ nõ sunt cõtrariæ, sed repugnãtes. Ad confir. respon. quod opponitur in ordine dextri & sinistri, nõ tamen cõtrariẽ, sed relatiue, nec etiã in ordine habitus, sed in ratione relatiui opponũtur, idest, repugnant respectu eiusdem vt in capite de relatione dictum fuit.

Tertia proprietas. Si recte intelligatur est, bene assignata; si vero male nulla est. Si enim intelligatur, quod vnũ numero accidens est in duobus subiectis totalibus, iam patet eius falsitas, quia cũ accidens indiuiduetur ex subiecto, non potest esse in duobus subiectis totalibus. Et iam supra diffinitũ est, quod est in solo habente vestẽ subiectiue. Si vero intelligatur hoc modo, quod sit subiectiue, in re vestita, & terminetur ad vestẽ, vt ad quid extrinsecũ, sicut terminatur potentia visiua ad obiectũ & ex hoc dicatur, quod est in duobus, in vno vt in subiecto, in alio vt in termino, non vt in termino relatiuo secundũ esse, quia non est relatiuũ secundũ esse, sed sicut in termino relatiuo secundũ dicit, sicut possemus dicere, quod potẽtia est in obiecto, id est, terminatur ad obiectũ; sic vera est. Cæterũ nõ erit sic proprietas 4. modo. Et ita explicat Iauellus. Aliã solutionem & explicationẽ adhibet Magnus Albertus in hoc prædicamento. Vide illam. Sed non ita mihi placet, sicut Iauelli solutio. Ait enim, quod habitus prædicamentũ resultat ex duplici adiacentia, & ex adiacentia corporis habitui, & habitus corpori, & sic est in duobus partialiter, ex quibus resultat. Sed nota, quod relatio similitudinis inter duo alba, non potest esse vna, qua similia dicerẽtur, quia implicat esse relationẽ sine opposita sibi correlatione. Et ita Petrus vna similitudine refertur ad Paulum, & Paulus alia ad Petrũ, vnde non est vna relatio in duobus subiectis. Et illæ duæ relationes oppositæ sunt relatiue in ratione termini, & terminati: nam vna terminat aliã, & alia alteram. Sed vtrum si vnus duplici calceo in eodem pede esset calceatus, essent tunc duo accidentia solo numero differentia in eodem subiecto? Respondetur, quod non. Solũ enim esset vna calceatio respiciẽs duos calceos per modum vnius: sicut quando vnus pater refertur ad multos filios, omnes illi sunt vnus totalis terminus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVÆSTIO XVIII.

Quonam modo differat prædicamentum habitus à post prædicamento habere.

HANC quæstionem ideò mouemus (licet eius plena intelligentia ex postprædicamentis sit petenda) vt sciamus distinguere naturam huius prædicamenti à natura postprædicamenti habitus. Non tamen hic explicabimus naturam postprædicamenti ex professo, sed succincte. Et ideo respõdeo, quod habere, vt est postprædicamentum, importat quãdam entitatem imperfectissimam, sicut est videre in alijs postprædicamentis, vt contrerietas simultas, &c. sunt imperfectissimæ entitatis, & quæ vagantur per multa genera, & consequuntur ex rebus multorum generum. At verò habere, prout pertinet ad hoc prædicamentum, dicit quid completũ & perfectum, & quod non vagatur per multa genera, ex eo quod, quod completum est, & ratione sui complementi sibi determinat peculiarẽ coordinationem. Ex dictis in hoc prædicamẽto colligitur falsè dixisse Suarez in sua metaphysica disput. 53 sectione 1. num. 3. formã huius prædicamenti constitutiuam esse vestẽ, quia vestis materialiter sumpta est substantia, hoc autem prædicamentum est accidentis: ergo. Si verò accipiatur vestis formaliter dicit formam: vel figuram pertinentem ad prædicamentum qualitatis: ergo non est forma huius prædicamenti. Verum est, quod habere sumitur ab illa extrinsece, sicut vbi sumitur in ordine ad locum. Est etiam falsum illud, quod asserit numero quinto quod proprietates huius prædicamenti eædem sunt cũ proprietatibus substantiæ corporeæ, cum forma huius prædicamenti sit substantia. Ita enim dicit, cũ forma huius prædicamenti sit substantia quædam, vt in se est talis res, easdem habet proprietates. Vnde dicendum est formam huius prædicamenti esse tale accidens inhærens homini, seu subiecto sumptum à veste, quia hoc est prædicamentum accidentis, & non substãtiæ, vt patet ex Arist. in anteprædicamentis, & in fine horum prædicamentorum. Male etiam facit huic prædicamento sectione 2. numero 4. nouum nomen imponens, scilicet, ornatum. Non ita vocatum est Ab Arist. & D. Thom. Gilberto & ab omni antiquitate, & in rebus minimis etiam sacrosancta seruanda est antiquitas. Præcipue quod ornatus dicit id, quo ornamur, & habitus dicit illud accidens prædicamentale, consurgens ex habitudine ornamenti. Falsum etiam est, quod dicit ornatum esse armis offensiuis non pertinere ad hoc prædicamentum, licet pertineat ad hoc prædicamentum armatum esse armis defensiuis: quia ita ornatur homo ense pugione, sicut ornatur galea & alijs huiusmodi. Alia minutiora dicit, quæ falsa sunt, sed indigna relatu. Et hæc de 10. prædicamentis dicta sufficiant.

LI-

LIBER SEPTIMVS QVAESTIONVM LOGICALIVM, IN QVO QVÆ Arist. lib. 1. & 2. de posteriori resolutione tractat, disputantur, vbi etiam agitur de postprædicamentis.

SCIENTIA de posteriori resolutione multo hisce diebus fastidio habetur, & parum illi logici incũbunt. Cuius rei rationẽ eã existimo, quod à modernis interpretibus obscure, diffuse, & multis quæstionibus pertractatur. Vt ergo huic vitio obuiemus, & incipiant logici ei inhærere, maiori qua potero breuitate & claritate, quæ Arist. his duobus libris docet complectar. Hinc fiet, vt postmodum logicus quæ diffusiora sunt inquirat diligentius.

Argumentum libri primi & secundi posteriorum.

IN his libris Aristotel. de demonstrationis materia agit, quæ obiectum est horum librorum ratione materiæ: nam de eius forma in priori resolutione tractauit. Et in primo capite pertractat, an sit demonstratio, & vsque ad caput 16. exclusiue versat, pertinentia ad quæstionem, quid est demonstratio. Deinde vsque ad finem libri agit de quasi passionibus demonstrationis, scilicet, de perfectione, finitate, vnitate certitudine, diuersitate, &c. In 2. lib inquirit de causis demonstrationis vsque ad caput vltimum in quo de dignitatibus, & primis determinat principijs. Vide etiam sanctissimi præceptoris prologum super hos libros. Et sufficiebat eius expositio, Et Caietan. commentaria nisi S. Thom. ab aduersarijs esset defendendus, & Caietani doctrina declaranda atque perstringenda.

QVÆSTIO I.

An sit vera doctrina Arist. de præcognitis, & an recte illã numerauerit.

DICIT Aristotel. hæc. Primo, duæ sunt præcognitiones, an sit & quid sit. Dicit secundo tria esse præcognita. De principijs præcognoscendum est, quod sint vera: de passione quid nomen significet: de subiecto, an sit, & quid sit. Vt si volo demonstrare hominem esse risibilem: quia est rationalis, debeo præsupponere, an sit homo, & quid sit homo. Et principium, quod assumo in demõstratione, quod sit verum, & quid significet risibile, quod est passio demonstranda. Et hoc præsupposito concludere omnem hominem esse risibilem, & sit contra hanc doctrinam.

Primũ argum. Præcognitiones sunt plures quam duæ ergo falsum dicit Arist. Prob. antecedens: quia aliud est præcognoscere esse essentiæ, & aliud esse existentiæ, & aliud esse verum & quid nomen significet: ergo sunt 4. præcognitiones. Omnia patent. 1. Argu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

2. Argu. Secundũ arg. contra secũdã propositionẽ: Ante demonstrationẽ necessariũ est præcognoscere bonitatẽ consequentiæ: nã si nõ sit bona conseq. nõ bene sequitur cõclusio ex principijs: ergo plura sunt præcognoscẽda, quã illa tria. Et cõfir. hoc: Nã cõclusio debet præcognosci ante demõstrationẽ: ergo sunt 4. præcognita. Antecedẽs probatur: Nã si nõ præcognoscitur cõclusio, sequitur intellectũ nõ posse moueri à volũtate ad inferendã cõclusionẽ: & sic quod à casu inferatur talis cõclusio: quia nihil est volitũ, quin præcognitũ sit: sed cũ facit intellectus demõstrationẽ est ad inferendã conclusionẽ: ergo vult inferre illã, & ita illã præcognoscit. Si dicas quod præcognoscit illã virtualiter: ergo iã erit isto modo cognita, aliud præcognitũ distinctũ: quia cõclusio virtualiter præcognita aliud præcognitũ est: quia nullũ illorũ triũ est. Et cõfir. vltimo: quia mediũ demõstrationis etiã est cognoscendum, ergo plura, quam tria sunt præcognoscenda.

3. Argu. Tertio ad probandũ nõ esse necesse præcognoscere principia: nam Arist. inter principia, quæ debẽt præcognosci adducit illud, quodlibet est, vel nõ est: sed hoc principiũ nõ ingreditur demõstrationẽ: ergo nõ est necesse cognoscere illa principia, de quibus loquitur Arist. Min. prob. quia vt inferius docet Arist. nõ potest aliquid syllogistice concludi ex illo principio posito in demonstratione.

4. Argu. De passione debemus præsupponere quid sit: ergo etiã an sit: ergo doctrina Arist. est falsa. Prima cõsequentia probatur: quia quæstionem: an est præcedere debet quæstio quid est: nã si supponimus, quod est posterius, debemꝰ præsupponere quod est prius, vt qui concedit ternariũ esse debet cõcedere esse binariũ. Pro. 1. anteced. quia quidditas præsupponit, quod res habẽs quidditatẽ esse possit: nã si nõ possit habere esse, nõ habebit verã essentiã, & quidditatẽ realẽ: nã essentia vera est, quæ potest esse extra suas causas. Et hinc fit chimærã nõ habere verã quidditatẽ, quia esse non potest extra causas. Et cõfir. hoc argum. De principio in quo passio est prædicatũ supponimus esse verũ: ergo ctiã supponimus passionẽ esse. Patet conseq. quia nõ potest supponi principiũ illud esse verũ, nisi supponatur passionẽ cõuenire subiecto talis principij, quod est passionem esse. Et confir. 2. Nã ideo de subiecto præsupponitur, an sit, quia nemo demõstrat passionẽ de subiecto, quod existimat esse impossibile: sed similiter nemo demonstrat de aliquo id, quod cẽset esse impossibile: ergo eadẽ ratione de passione præsupponi debet an sit.

5. Argu. Quinto. Scientiæ, & demõstrationes abstrahũt ab existẽtia: quia hæc cõtingenter conuenit rebus: ergo nõ est necessariũ præsupponere de subiecto an sit. Ma. Prob. quoniã sciẽtiæ sunt de rebus æternis, & de propositionibus perpetuæ veritatis, quæ nullo modo dicunt existẽtiã. Et cõfir. hoc argum. Primo. Quãdo habetur sciẽtia de re nõ existẽte, vt de rosa in hyeme, siue de re impossibili, vt de vacuo, de infinito, nõ existũt res istæ, & aliquæ harũ existere nõ possunt: ergo de subiecto non est præsupponẽdũ, an sit. Et confir. 2. nã Arist. 2. posteriorũ c. 1. docet tot esse quæstiones, quot scibilia: sed vna quæstio est, an est: ergo hoc est scibile per demonstrationẽ, & ita non erit præcognoscendum ante demõstrationẽ: aliàs vt quid demonstratur si cognoscitur.

Quæstio deciditur cum alijs illi annexis.

PRæcognitum vocatur illud in præsenti, quod necessario est cognoscendum ante demonstrationem, & non vocamus præcognitum illud, quod potest cognosci, & non cognosci.

1. Conclu. Prima conclusio: Horum librorum obiectum non est demonstratio, vt communiter defenditur. Probatur: quia demonstratio duo dicit, materiam necessariam, & formam arguendi certam & infallibilem: sed in his libris nullo modo tractatur de forma demonstrationis: ergo obiectum horum librorum non est demonstratio. Minor probatur: quia de forma demonstrationis tractatur in libris priorum, hic autem solum de ipsius materia agitur. Et sicut in libris de anima obiectum eorum est anima, & non corpus animatum: quia ibi de corpore non fit mentio, eodem modo in hac parte logice non tractatur de tota demonstratione completa & perfecta, sed de parte eius materiali, scilicet, de propositionibus perse & essentialibus, & vniuersalibus. Et quando logici insignes dicunt horum librorum obiectum esse demonstrationem intelligunt esse demonstrationem obiectum pro materiali, idest, materiam demonstrationis. Verum est, quod totum hoc postea ordinatur ad perfectam cognitionem demonstrationis habendam. Vnde D. Tho. 1. Posterio. lectione 1. dicit sic: Certitudo autem iudicij, quæ per resolutionem habetur, est vel ex ipsa forma syllogismi tantum: & ad hoc ordinatur liber Priorum analyticorum, qui est de syllogismo simpliciter, vel etiam cum hoc ex materia, quia sumuntur propositiones perse & necessariæ, & ad hoc ordinatur liber posteriorum analyticorum, qui est de syllogismo demonstratiuo. Vbi vides ideò hunc librum agere de demonstratione, quia agit de eius materia. Itaque obiectum formale materia demonstrationis est, seu propositiones, ex quibus demonstratio fit. Et hic considerãtur istæ propositiones, qua ratione sunt perse, & ne-

& necessariæ. Et quod non possit esse tota demonstratio huius libri obiectum, probatur: quia de forma demonstrationis tractatur in libris priorum: ergo hic non fit rursus de illa tractatio: ergo solum de materia tractatur demonstrationis in hac parte ab Arist. Vnde falsa est Auerrois sententia, horum librorum objectum esse definitionem. Sed soluamus argumenta, quibus hoc probat. Nam nũquam in suis operibus Arist. egit de definitione, nisi hoc. 2. lib. ergo illud est obiectũ. Et secũdo quia in omni sciẽtia subiectum præsupponitur, & de illo demõstrantur passiones: sed hic non præsupponitur demõstratio, sed definitur, quid sit, & probat Arist. esse demõstrationẽ. Et tertio quia de illa nõ demõstrat passiones: ergo nec est huius libri subiectũ etiã pro materia. Ad 1. respondetur, quod non agit Arist. de definitione, nisi in ordine ad demonstrationẽ, & ideo definitio non est huius libri obiectum. Maxime, quia definitio pertinet ad primã operationẽ intellectus: hæc vero pars tractat de 3. operatione: ergo definitio, quæ ad primã operationẽ pertinet, non est obiectum in hac parte, quæ agit de. 3. opere intellectus. Ad 2. respon. ab aliquibus, quod obiectum totale scientiæ debet præsupponi in scientia, partiale vero bene potest demõstrari, esse, saltim à posteriori: sicut metaphysicus ex perfectione vniuersi demonstrat angelos esse, vt patet 1. p. q. 50. & tamen angeli sunt partes subiectiuę metaphysicæ. Secundo resp. quod demonstrationem esse accipit logicus, vt quid præ requisitum, & præcognitum, & quid sit demonstratio cognoscitur per habitum principiorum, & his acceptis postea de demonstratione demonstrat passiones. Nec est processus in infinitum, quia demonstratio aliqua particularis lumine naturali effecta est id, quo de demonstratione in communi & inadequate de seipsa demõstrantur passiones, sicut definitio se & omnem definit definitionem, & lux ipsa, & sibi & alijs est ratio, vt videatur. Sed de hoc iam diximus lib. 1. Et per hoc patet ad 3.

2. Conel. Secunda conclusio. Isti libri dicuntur de posteriori resolutione: quia in his docemur resoluere conclusiones in sua principia: nõ enim scit qui non scit resoluere. Hanc cõclusionem sic explico: Nam resolutio proprie est reductio rei in sua principia, qua ratione corpus naturale cum corrumpitur dicitur resolui in elementa, & propositio dicitur resolui interminos, & demõstratio, & quilibet syllogismus dicitur resolui in suas propositiones. Et hinc hoc nomẽ translatum est à philosophis ad significandum resolutionem propositionis in sua prima principia, ex quibus habet veritatem & necessitatem, & ex quibus sequitur, nõ ex quibus componitur. Hæc autem resolutio est duplex, altera syllogismi in modum & figuram aliquam syllogizandi ex perse notis, & cuidẽtibus, quales sunt 4. modi primæ figuræ, vel in prima principia. Ex quibus constat necessitas illationis, & consequentiæ syllogismi reducti, qualia sunt dici de omni, & dici de nullo. Altera resolutio est conclusionis, vel proprietatis alicuius in principia priora, & notiora, ex quibus sequitur & necessitatẽ habet propositio reducta; vt quando reducitur hæc propositio, homo est risibilis, in hanc, homo est rationalis, prior resolutio vocatur formalis: quia est circa formã demonstrationis, & circa illationẽ: secunda vocatur materialis, quia versatur circa propositiones, quæ sunt materia demonstrationis. Et quia forma est potior materia, resolutio formæ vocatur prior resolutio, & resolutio materiæ posterior. Et de hac agit. Arist. in his libris. His prælibatis ad rem accedamus.

3. Conclu. Tertia conclusio: Cum Arist. in 1. cap. dicit omnem doctrinam, & disciplinam ex præexistente fieri cognitione, accipit doctrinam, & disciplinam pro assensu, discursu comparato prout se extendit ad scientificam cognitionem, siue opinatiuam, siue coniecturale: imo & ad errorem; & dicit omnem talem assensum ex præexistente fieri cognitione. Hæc cõclusio est. D. Tho. in præsenti, lect. 1. Vbi sic dicit: Nomen autẽ doctrinæ & disciplinæ ad cognitionis acquisitionẽ pertinet. Nam doctrina est actio eius, qui aliquid cognoscere facit: disciplina est receptio cognitionis ab alio. Nec accipitur hic doctrina & disciplina secundũ quod se habent ad acquisitionem scientiæ tantum, sed ad acquisitionẽ cognitionis cuiuscunque. Quod patet, quia manifestat hanc propositionem, etiam in disputatiuis, & rhetoricis disputationibus, per quas non acquiritur scientia. Propter quod non dicit, ex præexistenti scientia vel intellectu, sed vniuersali cognitione. Addit autem intellectiua, ad excludendum acceptionem cognitionis sensitiuæ, vel imaginatiuæ: nam procedere ex vno ad aliud rationis est solum. Hæc D. Thom. Itaque cum cognitionem aliquam per discursum habemus illa discursiua cognitio ex præexistenti fit cognitione. Probatur conclusio, quæ sic explicata nullam habet difficultatem. Nam assensus discursu comparatus dicit duo, & terminum discursus, qui est conclusio, & principium huius discursus: ex quo infertur conclusio: ergo, vt inferamus conclusionem, principia debemus cognoscere: ergo omnis assensus discursu comparatus ex præexistenti fit cognitione. Præterea: nam natura nostri intellectus est, vt suam perfectionem acquirat per discursum deueniendo ex vno in aliud, vt patet ex D. Th. 1. part. q. 85. ar. 5. ergo vt habeat assen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſum aliquem acquiſitum, illum debet habere ex præexiſtenti cognitione. Et tertio probatur ex textu Ariſtotel. qui hoc exemplis patentiſsimis explicat. Et hanc vniuerſalem propoſitionem voluit Ariſtotel. conſtituere, vt in progreſſu ſcientifico idem eſſe obſeruandum, doceret. Et ita poſteà inquirit, quæ ſint iſta prius cognita, quibus ſcientifica cognitio eſt habenda. Vnde explicatio Sori ſapientiſsimi, & aliorum, quod fiat ex præexiſtenti cognitione omnis cognitio, quia diſcurſiua reſoluitur in intellectum, & intellectus in ſenſum, quanuis vera ſit, nihil minus intendit Ariſt. Nam hic non volebat docere omnẽ noſtram cognitionem ortũ habere à ſenſu, ſed omnem diſcurſiuam cognitionem cauſari ex aliquo prius cognito, quia hoc eſt diſcurrere ex vno, cognito ad aliud cognoſcendum procedere; & diſcurſus includit terminũ à quo, & terminũ ad quem, qui ſunt duæ cognitiones; ſicut motus localis includit terminũ à quo, & ad quẽ in ſua ratione: & ſicut binarius duas vnitates. Ex hac cõcluſione infertur, omnem cognitionem nõ fieri ex præexiſtenti cognitione, alias eſſet progreſſus in infinitum. Sequitur ſecundo nõ hic fieri ſermonem de cognitione angelica, quia cum illa non ſit diſcurſiua, non fit ex præexiſtenti cognitione, nec de cognitione principiorum primorum eadem ratione. Itẽ, ſi Deus habitum infunderet, non erat neceſſe, vt ex præexiſtenti cauſaretur cognitione.

4. Concln. Quarta concluſio: Duæ tantum ſunt præcognitiones, ſcilicet, an ſit, & quid ſit. Hæc concluſio eſt Ariſt. in hoc cap. & D. Thom. lectione 2. & omnium logicorum. Et probatur: quoniam hæc duo tantum de re aliqua ante demonſtrationem ſciri poſſunt, reliqua verò, quæ ſecundo poſterio. in principio referuntur in ipſa cognoſcuntur demonſtratione.

5. Concln. Quinta concluſio: Tria ſunt præcognoſcenda ante concluſionem, vt per demonſtrationem inferamus, & ſciamus concluſionem, ſubiectum, principia, & paſsio. Hæc concluſio eſt etiam omnium, ſicut præcedens, etſi quæ alia ſunt præcognoſcenda ad iſta ſunt reducenda. Probatur: Quia in concluſione, quam demonſtrare intendimus duo ſunt extrema, ſubiectum, ſcilicet, & paſsio. Vt ſi velimus demonſtrare hominem eſſe volitiuum, eſt homo ſubiectum, & prædicatum volitiuum, & dubitamus de eorum connexione, an ita ſit, quod homini conueniat eſſe volitiuũ: ergo vt poſsimus indiciũ ferre, & aſſentiri nõ ſufficit illa extrema apprehẽdere: ſed oportet ea aliquomodo cognoſcere: ergo ante demõſtrationẽ iã oportet cognoſcere ſubiectũ, & paſsionẽ. Deinde ad cognoſcẽdũ, vtrũ hæc habeant aliquã interſe connexionẽ, neceſſariũ eſt aſſumere mediũ aliquod, habẽs manifeſtã cõnexionẽ cũ vtroque extremo, & cõparare paſsionẽ in tali medio, & mediũ cum ſubiecto. Hæc autẽ comparatio non poteſt fieri, niſi formãdo ꝓpoſitiones, inquarũ vna prędicatur paſsio de medio, & in altera mediũ de ſubiecto. Et iſtæ propoſitiones ſunt principia, ex quibus intrinſecè conſtat demonſtratio: ergo ante demonſtrationem ſupponitur neceſſario cognitio principiorum, quia ſupponitur, vt certa connexio medij cum vtroque extremo, quæ continetur in vtroque principio intrinſece, ſicut dictũ eſt. Quod verò nihil aliud ſit neceſſarium præcognoſcere, patet; quoniã ex his dumtaxat componitur demonſtratio, & quãuis demonſtratio conſtet concluſione, non eſt præcognoſcenda ſimpliciter: quoniã hæc cognitio intenditur in demonſtratione. Vnde dixit D. Thom. 1. poſt. lectio. 2. neceſſum eſt, quod antequam habeatur cognitio cõcluſionis, cognoſcatur aliquomodo ſubiectũ, & paſsio & principium, ex quo concluſio infertur.

Sexta concluſio: Neceſſum eſt præcognoſcere de principijs, an ſint, ideſt, an vera ſint, nõ autem quid ſint. Hæc concluſio eſt expreſſa, D. Thom. lect. 2. Probatur prima pars quoniã principia ponũtur in demonſtratione loco antecedentis ad inferendam concluſionẽ: ergo non probantur in demonſtratione, ſed ſupponuntur, vt alias certa. Secunda pars concluſionis probatur: Quoniã principia ſunt complexa: ergo non habent aliam quidditatem, quã eſſe vera: ſed cũ duplicia ſint principia demonſtrationis, vel intrinſeca, vel extrinſeca, de omnibus intelligitur concluſio. De intrinſecis, cuiuſmodi eſt definitio clarũ eſt: nã eſt mediũ ad inferẽdã paſsionẽ de ſubiecto à priori. De extrinſecis, vt quodlibet eſt, vel non eſt, etiã eſt certũ: quia ſunt fundamenta, quibus alia innituntur principia. 6. Concl.

Septima cõcluſio: De paſsione nõ eſt neceſſariũ præcognoſcere an ſit, & quid ſit, quo ad quid rei: ſed ſatis eſt præcognoſcere, quid nominis, ideſt, quid ſignificet illud nomẽ, quod ponitur loco paſsionis in concluſione. Prima pars prob. Quia eſſe paſsionis eſt ineſſe ſubiecto. Sed hoc probatur per demõſtrationẽ, ſaltim aptitudinaliter: ergo nõ eſt neceſſario præcognoſcẽdũ ante illã. Et præterea hoc ipſum probo: Quia quæſtio, an ſit, præſupponit quæſtionẽ, quid ſit, vt ait D. Thom. quia quæ eſſe nõ poſſunt, nõ habẽt verã quidditatẽ: ſed non præſupponitur de paſsione, quid ſit: ergo nec præſupponitur, an ſit ante demonſtrationem. Quod vero nõ præcognoſcatur quid paſsionis probatur: quoniã quid rei paſsionis ſumitur per ordinẽ ad propriũ ſubiectum. Homo enim in definitione riſibilis ponitur, & ita in omnibus alijs definitionibus dicendum eſt: ſed ante demonſtrationem nõ cõſtat cui ſubiecto 7. Concln.

cõueniat paſsio, quoniam hoc inquiritur, & concluditur in demonſtratione: ergo. Tertia pars cõcluſionis pro. Quoniã ſi nõ ſcirem, quid ſignificat riſibile, non poſſemus inquirere principia, & cauſas illius: ſcimus enim riſibile ſignificare animal, quod exterio ore gaudiũ manifeſtat: quod ridere dicimus; & inquirimus cui, & obquam cauſam conueniat: & hoc concludimus in demõſtratione. Cognoſcere autem paſsionem eſſe cognitione confuſa & imperfecta ante demõſtrationem, non incõuenit, quia non ſcitur proprium ſubiectum; nec ſcitur in ratione ꝓprietatis formaliter, ſed veluti materialiter.

8. Cõclu. Octaua concluſio: Quando ſcientia acquiritur propria inuentione, neceſſarium eſt ſupponere de ſubiecto, an ſit, quoad eſſe exiſtentiæ, alias non eſt neceſſariũ, quod ſit nec actu, nec temporibus à natura ſtatutis: ſed ſatis eſt præſupponere, quod habeat veram eſſentiam realẽ, & quod poſſit realiter exiſtere, aut quod habeat eſſentiam, cui ſuo modo eſſe conuenire poſſit. Et hoc dico propter entia rationis, de quibus habemus ſciẽtiam, & non habent eſſe niſi obiectiuum in intellectu. Prima pars concluſionis eſt Ferrariẽſis primo contra gẽt. cap. 66. Et ratio eſt, quia noſtra cognitio incipit à ſenſu, ſed ſenſus vt habeat actum ſupponit rei exiſtentiam: ergo ad habendam ſcientiam per inuentionem, debemus preſupponere ſubiectum eſſe in rerum natura. Et hoc debet intelligi in ſcientia quidditatiua: nam in ſcientia connotatiua, vt eſt illa, quam habemus de angelis, non mouetur ſenſus à re, ſed ab alia, quæ connexionem habet cum illa, vt quia eſt effectus eius, vel aliquid huius modi. Secũda pars concluſionis prob. Quoniam de rebus poſsibilibus poteſt eſſe ſciẽtia, vt ſi à magiſtro de his per demõſtrationem doceamur.

9. Concln. Nona concluſio: De ſubiecto præſupponendum eſt, quid ſit, quo ad quid rei in ſcientia à priori. Probatur concluſio: quia cum non habeat cauſam, non poteſt demõſtrari à priori: quidditas enim rei eſt primum quod rei cõuenit: ergo neceſſario eſt præſupponenda talis quidditas in demonſtratione: & cognoſcitur lumine primorũ principiorũ quidditas, & deſinitio ſubiecti. A poſteriori autem nulla poteſt ſcientia probare ſuum ſubiectum eſſe, ita quod nullo modo antea cognouerit illud, quia omnis ſcientia aliquid præſupponit, circa quod verſetur. Poſt quam autem habet cognitionẽ ſui obiecti, bene poterit formare demõſtrationem, in qua concludatur ſubiectum eſſe: nam Deus eſt obiectum Theologiæ. Et bene poſſumus ergo per effectus ſupernaturales fidei, & gratiæ concludere Deum eſſe, ſed iam præſupponetur Deus cognitus per fidem. De ſubiectiua vero parte bene poteſt fieri demonſtratio, qua probetur illam ſubiectiuam partem eſſe. Nam metaphyſicus demõſtrat Deum eſſe, vt patet ex D. Tho. 1. p. q. 2. Metaphyſicus bene poterit probare omnium ſciẽtiarum ſubiecta eſſe, quia agit de vniuerſaliſsimo ente. Vide Maſiũ lib. 1. poſter. c. primo, ſect. vnica. q. 3. & dicemus nos inferius.

Diſſoluuntur argumenta.

Ad primũ argumẽtũ reſpondetur. Ariſt. illas præcognitiones ſub duabus comprehendiſſe propter proportionem, quam interſe habent. Ad 1. arg.

Ad ſecund. reſpondetur, ex libris de priori reſolutione conſtare præcognoſcendam eſſe bonitatem conſequentiæ: & ideo præmiſſa eſt illorum tractatio ad hanc conſiderationem: quam obrem hic non fit mentio de bonitate conſequentiæ. Ad confir. reſpondetur Ariſt. ſolum tradidiſſe ea præcognita, quæ ſimpliciter ſunt præcognoſcenda antequam acquiratur ſcientia. Concluſio autem non eſt ſimpliciter præcognoſcenda, ſed ſatis eſt præcognoſcere eandem cõcluſionem virtualiter in ſuis principijs, nec eſt aliud præcognitum, quia cognitio virtualis concluſionis, non eſt alia cognitio à cognitione principiorum: quia non ſimul terminat concluſio cognitionem. Vide Caiet. cap. 1. in hoc libro circa. 4. concluſionem in fine capitis, de quo poſtea ſum dicturus. Vt autem poſſit illam inquirere per demõſtrationem, non eſt neceſſe, quod certo cognouerit concluſionem, ſed ſufficit, quod de ea inſe ſumpta dubitauerit. Et hoc potuit cõtingere multis de cauſis, vel propter cognitionem cauſæ, vel alicuius connexi cũ illa, vel oppoſiti illius, vel alicuius effectus. Ex his omnibus potuit naſci dubitatio de concluſione, & inquiſitio illius per demõſtrationem. Ad 2.

Ad ſecundam confir. Reſpondetur, mediũ eſſe præcognoſcendum eo modo, quo ſubiectum: & ideo non eſt facta expreſſa mentio de illo ab Ariſtotele. vel ſecund. reſpondetur, quod medium reducitur ad principia, vt patet in exercitio demõſtrationis, qua demõſtratur hominem eſſe volitiuum, quia eſt intellectiuum.

Ad tertium reſpondetur Ariſto. retuliſſe illud principium generale loco exempli, in eo intelligens reliqua, etiam ſi ſint proxima: nam vtraque ſunt præcognoſcenda, vt diximus: quia ſunt neceſſaria ad ſcientiam habendam. Et ſi dicas: ergo etiam eſt cognoſcendum, quid nominis principiorum, quid nimirum ſignificent: & ita erunt plura præcognita, & Ariſt. erit diminutus, reſpondetur, Ariſt. hoc non dixiſſe, quia erat notiſsimum, rerum ſignificationes præſupponi oportere, vel illam cõprehendit ſub cognitione, quid nominis paſsionis. Ad 3. arg.

Universidad de Deusto Biblioteca

ſionis. Nam qua ratione cognoſcendum eſt quid ſignificet paſsio, etiam reliquorum ſignificatio cognoſcenda eſt.

Ad 4. arg. Ad quar. reſpondetur eſſe maximum diſcrimen inter paſsionem, & ſubiectum. Nam de ſubiecto neceſſario ſupponendum eſt eſſe verum (& loquimur modo de ſubiecto ſcientiarum, quæ vocantur reales) ne in vanum ſuſcipiamus laborem inquirẽdi proprietates illius. At de paſsione non eſt neceſſarium id præſupponi, cum ſæpe inquiramus id, de quo dubitamus an ſit verum ens, vt patet in quadratura circuli. Dubitamus enim an ſit poſsibilis. Sed contra: Nam quando procedimus per inuẽtionem, procedimus per effectus: ergo debemus præſupponere paſsionem eſſe. Reſpondetur: ita verum eſt, quia tunc paſsio habet rationẽ definitionis cauſæ, quo ad nos. De quo vide D.Th. 1.p.q.2.ar.2.ad.2. Ad cõfir. reſpõdetur primo cum Caiet. hic, quem vide. Secũdo reſpondetur, quod tunc ſolum præſupponitur, quid nominis ipſius paſsionis, & non quid rei, & cognoſcitur paſsio materialiter, & non conuenire adæquato ſubiecto. Cum enim dicimus, omne animal rationale eſt riſibile, homo eſt rationalis: ergo eſt riſibilis, non præſuppono in maiori, quid rei paſsionis; ſed poſtea concludo per aliquod medium ipſam de ſubiecto, & intelligo ineſſe ſubiecto & quid ſit eius ratio. Vel dicitur poſſe per experientiam cognoſcere paſsionem eſſe in rerum natura, vel alia via Ariſt. autem dicit, quod ex vi demonſtrationis non oportet præcognoſcere paſsionem, nec quoad, an ſit, nec quoad, quid ſit. Ad ſecund. confirmationem iam patet ex concluſionibus.

Ad 5. arg. Ad quintum reſpondetur, quod quamuis ſcientiæ reales abſtrahant ab exiſtentia, tractãt tamen de rebus, quæ ſunt vere res, & ita de rebus, quæ poſſunt habere verum eſſe reale. Vnde non poteſt ſcientia nõ præſupponere ſubiectum ſuum eſſe, ſaltim temporibus ſuis à natura ſtatutis, quia hoc eſt neceſſarium vt ſit verum ens reale, quod poſsit exiſtere. Scientiæ vero: quæ agunt de ente rationis etiam præſupponũt ſubiectum ſuum eſſe ſuo modo, ſcilicet, per intellectũ, & per hoc patet ad. 1. confirmationem. Et ad. 2. dicemus inferius, & ex parte iam eſt dictum.

QVÆSTIO II.

Vtrum aſſenſus præmiſſarũ cõcurrat effectiue ad aſſenſũ concluſionis.

1. Arg. ET videtur, quod non: Quia intellectus tẽdit per cognitionem præmiſſarũ in cognitionem concluſionis, vt per medium quoddam: ſed mediũ non concurrit effectiue: ergo. Probatur mi. Quia medium ſolum ſe habet paſsiue: aſſumitur enim & cognoſcitur in ordine ad aliud, quod eſt paſsiue ſe habere, vel ſi comparatur, vt terminus, à quo etiam non concurrit effectiue, quia terminus à quo, non cõcurrit efficienter ad id, cuius eſt terminus, vt conſtat in metu locali.

2. Argu. Secũdo D.Tho. 1.p.q.85.ar.1. ideo dicit intellectum noſtrum intelligere diſcurrẽdo, quia exit de potentia eſſentiali ad actum, & ex conſequenti habet ſimilitudinem cum rebus generabilibus corporalibus, quæ paulatim acquirunt ſuam perfectionem: ſed in illis rebus prior gradus non concurrit effectiue ad. 2. ergo nec cognitio prior intellectus concurrit ad cognitionem ſecundam effectiue: quia ita ſe habent iſtæ cognitiones, ſicut illi gradus ex Doctore ſancto.

3. Argu. Tertio, intellectus eodẽ actu aſſentitur præmiſsis, & concluſioni: ergo aſſenſus præmiſſarum non cauſat effectiue aſſenſum concluſionis. Conſeq. probatur: Quia idem non eſt cauſa effectiua ſui ipſius. Prob. antecedẽs: quia voluntas eodem actu tẽdit in media, & in finem: ergo intellectus in cõcluſionem, & principia. Si dicas, quod aſſentitur diuerſo actu, contra: quia duo actus intellectus non poſſunt eſſe ſimul: ergo exiſtente aſſenſu concluſionis, non eſt aſſenſus præmiſſarum: ergo non eſt cauſa effectiua aſſenſus concluſionis aſſenſus præmiſſarum: quia cauſa effectiua debet eſſe quando cauſat effectum, ſaltim virtualiter: & primus actus præmiſſarum non poteſt manere virtualiter, quia nullam virtutem agendi reliquit.

Præambula ad quæſtionem.

VArie opinantur logici in hac quæſtione. Aliqui ita cenſent, præmiſſarũ aſſenſum ſolum præcedere aſſenſum cõcluſionis, vt terminum, à quo: & hac de cauſa nullam habet efficientiã reſpectu aſſenſus concluſionis. Sit exemplum. Ignis non poteſt producere calorem, vt octo, niſi præſuppoſito calore, vt ſeptem, & tamen calor vt ſeptem non concurrit effectiue ad calorem vt octo. Ita ſimiliter, licet ſit neceſſarius aſſenſus præmiſſarum ad aſſenſum concluſionis, ſed non concurrit effectiue. Et ſi dicas contra, nam terminus à quo, & ad quem, non ſtant ſimul, ſed cognitio præmiſſarum & concluſionis ſtant ſimul: ergo nõ ſe habent vt terminus à quo, & ad quem, reſpõdent, quod manet terminus, à quo, cum noua terminatione: nam ante cognitionẽ concluſionis cognitio præmiſſarum ſolum terminabatur ad principia. Et cum fit demõſtratio etiam terminatur ad concluſionem, quia cẽſent vnico & eodem actu cognoſci principia, & cõcluſionem in demonſtratione. Et etiã ſi ſint duo actus

actus poſsunt manere quia in inſtantaneis non repugnat ſimultas termini, à quo, & ad quem. Vel dicatur, quod deſtruitur aſſenſus præmiſſarũ & acquiritur aſſenſus qui terminatur ad principia & concluſiones. Alij cenſent vere aſſenſum præmiſſarum effectiue concurrere ad cognoſcamus, aduertere oportet intellectum poſſe cognoſcere præmiſſas ſecundum ſe: & poteſt rurſus cõcluſionem cognoſcere, vt ſub eſt præmiſsis, & quatenus ex illis infertur. Vel poteſt tertio modo aſſentiri concluſioni, quatenus habet rationem principij ad alias concluſiones inferendas. Primus actus formaliter tantum terminatur ad præmiſſas, & ad concluſionem virtualiter, quatenus, ſcilicet, continẽtur in præmiſsis, ſicut effectus in ſua cauſa. Secundo actus terminatur formaliter ad principia & concluſiones; quia eodem actu percipitur potẽtia obiectum, & rationem formalem obiecti, ſub qua tẽdit in illud, vt aſſerit Angelicus Magiſter 1.2.q.8.art.3. Eodem enim actu video lucem, & colorem. Tertio actus formaliter terminatur ad concluſionem tantum, quia tunc non ſumitur concluſio, vt ſtat ſub principijs. Ad principia vero terminatur virtualiter, quia ſemper veritas illius habet intrinſecã dependẽtiam à principijs, & ita, qui aſſentitur illi cõcluſioni virtualiter aſſentitur principijs, à quibus pendet. Nota in D.Tho. illa verba in calce articuli ſuperius adducti, vbi ſic dicit: Sic etiam circa intellectum accidit: nam primo aliquis intelligit ipſa principia ſecũdum ſe; poſt modum autem intelligit ea in concluſionibus ipſis, ſecundum quod aſſentitur concluſionibus propter principia. Et vide etiam ſolutionem ad. 3. & perſpicies hoc noſtrum fundamentum diuini Doctoris eſſe doctrinam.

Quæſtio dicitur.

1. Cõclu. PRima cõcluſio: Aſſenſus, qui terminatur ad principia ſecundum ſe effectiue cõcurrit ad aſſenſum, qui terminatur ad concluſionem, quatenus colligitur ex principijs, non quidem vt cauſa principalis, ſed vt inſtrumẽtũ intellectus, qui eſt principalis cauſa efficiẽs: Probatur concluſio: quia magis aſſentimur præmiſsis, quam concluſioni: & concluſioni aſſentimur propter præmiſſas: ergo aſſenſus præmiſſarum effectiue concurrit ad concluſionis aſſenſum. Probatur conſequentia: quia illa dictio propter efficientiam dicit, nam aliud genus cauſalitatis dicere non poteſt. Præterea volitio finis eſt cauſa effectiua volitionis mediorum: ergo aſſenſus præmiſſarum eſt etiam cauſa effectiua aſſenſus concluſionis: nam ita ſe habent finis in practicis, ſicut præmiſſæ, & principia in ſpeculabilibus. Præterea. Dum homo aſſentitur præmiſsis neceſsitatur ad aſſenſum concluſionis, quia virtualiter ibi eſt aſſenſus concluſionis; ergo effectiue concurrit aſſenſus præmiſſarum ad aſſenſum concluſionis, cum ſit ibi virtualiter concluſio. Nã ſemen ideo effectiue concurrit ad productionem arboris: quia arborem ibi habet virtualiter; non enim in alio genere hæc virtualis præexiſtentia valet intelligi, vt cõſtat per omnes cauſa diſcurrendo. Deinde homo (nam de iſto loquimur) cum cognoſcit cõcluſionem ex principijs, diſcurrit. Ad diſcurſum autem, vt conſtat ex 1.p.q.58.art.3. requiritur, quod ſint duæ cognitiones, & quod vna ſit cauſa alterius, & non ſufficit vnum in alio cognoſcere, quia hoc modo Deus & angelicognoſcũt, & non diſcurrunt: ergo cognitio præmiſſarum eſt cauſa cognitionis concluſionis.

2. Conclu. Secunda concluſio: Quando eodem actu aſſentimur præmiſsis, & concluſioni, aſſenſus, præmiſſarum non concurrit effectiue ad aſſenſum concluſionis. Probatur; quia idem non poteſt eſſe cauſa ſui ipſius, quia cauſalitas expoſcit realem diſtinctionem inter effectum & cauſam. Et hoc maxime expoſcit cauſa efficiens, cum in eius definitione dicatur, quod ſit influens in effectum: nihil autem in ſeipſum influere poteſt. Et etiam in definitione cauſæ dicitur, quod ſit illud, ad quod aliud ſequitur, ergo reſpectu ſui ipſius nihil poteſt eſſe cauſa. Sed probo, quod eodem actu non poſsit intellectus cognoſcere præmiſſas & concluſionem: nam tunc aſſentitur concluſioni, propter præmiſſas: ſed illa particula, propter, dicit cauſalitatem: ergo non poteſt eodem actu concluſionem & præmiſſas cognoſcere: alias idem actus eſſet cauſa, & effectus. Reſpondetur, quod dicit rationem cognoſcẽdi ex parte obiecti. Nam ratio, quare aſſentiatur concluſioni, ſunt præmiſſæ, non vero aſſenſus præmiſſarũ, tunc eſt cauſa aſſenſus concluſionis, quia non ſunt duo aſſenſus, & in. 1.p.q.19. multa ſunt huius doctrinæ exempla. Sed hoc eſt patens exemplum: nam potentia viſiua videt colores propter lucem, & tamen vnico ſimpliciſsimo actu vtrumque attingit: tamen ex parte obiecti, lumen eſt ratio attingendi colorem: ita in propoſito, ratio aſſenſus concluſionis ſunt præmiſſæ. Nam hæc dictio propter in præcedenti concluſione dicit veram cauſam, quia duobus actibus, & præmiſſas, & concluſionẽ cognoſcit. In hac vero dicit rationem ex parte obiecti, quia vnico actu fertur in vtrumque.

3. Conclu. Tertia concluſio. In tertio actu quando aſſentitur concluſioni, vt habet rationem principij ad alias concluſiones cognoſcendas, non eſt dependentia immediata ab aſſenſu præmiſſarum efficienter. Probatur: nam tunc quando cõcluſio aſſumitur, vt principium ad alias concluſiones

Universidad de Deusto Biblioteca

clusiones inferendas non manet in intellectu assensus præmissarum formalis : ergo non concurrit effectiue. Probatur consequentia: quia quod non est non concurrit efficienter. Antecedēs probatur: Nam intellectus non potest simul intelligere plura vt sic, vt constat ex D. Tho. supra relata. q. 58. 1. p. sed illa conclusio nō vt stat sub principijs, non facit vnū obiectum intelligibile cum illis: ergo. Et si inquiras, per quid assentitur illi cōclusioni, respondetur, quod per habitum scientiæ. Et si arguas, nam scientia ex principijs procedit ad cōclusiones cognoscendas, quia progreditur discursiue, respondetur hoc non esse necessarium semper, alias non posset assentiri conclusioni centesimæ, nisi formaret centum demōstrationes prius actualiter, quod constat falsum esse. Sufficit namque in virtute demōstrationum præcedentium, & quæ determinarunt intellectum ad assensum huius centesimæ conclusionis illi assentiri: & ita illa maxima, omnis doctrina, omnis que disciplina ex præexistente fit cognitione, debet intelligi de cōclusione, vt stat sub præmissis modo explicato, vel expræexistēti fit cognitione formali: vel virtuali.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum respondetur, quod illa cognitio dicitur medium, quia est confusa notitia conclusionis, nihilominus concurrit effectiue, sicut habitus licet sit in potentia ad actū effectiue cōcurrit. Quod si alijs medijs repugnat effectiue concurrere, non est, quia sunt media, sed quia sint talia, quia scilicet, producuntur eadem actione, qua terminus, ad quem, vel quia non se tenēt ex parte agentis, sed ex parte passi, cui repugnat efficiēter mouere ad terminum, ad quē, quando producitur per physicā transmutationem. Et ideo tale medium non potest assumi, vt instrumentum ad producendum talem terminum. Sed contra, quia illa cognitio principiorum est imperfectior cognitione conclusionis: ergo non potest concurrere effectiuè ad illam. Causa enim effectiua debet esse perfectior suo obiecto, respondetur negando consequentiam, quia concurrit, vt instrumentum: instrumentum autem non est necesse, quod sit perfectius effectu. Secundo respondetur, quod non est imperfectior. Et si dicitur esse in potentia ad producendam conclusionem est in potentia actiua, quod non est imperfectio. Et per hoc patet ad secundum.

Ad 2. arg. Ad vltimū patet respōsio ex secunda cōclusione: & illi actus possunt manere simul, quia
Ad 3. arg. obiecta habent modum vnius, & ordinem interse: intellectus autem noster bene potest habere plures cognitiones simul, quando habēt ordinem interse, vt patet. 1. p. q. 58.

QVÆSTIO III.

Vtrum minor simul tempore cognoscatur in cōclusione.

ET videtur quod non. Primo quia sæpe cognoscimus conclusionem ante quam assentiamur minori: ergo. 1. Argu.
Probatur añs: quia possum cognoscere omnem hominem esse risibilem, ante quā cognoscam esse rationalem, vt si ab effectu & per experiētiam cognoscō: ergo &c. Dices debere intelligi cognita maiori & minori, vt si fiat hic syllogismus: omne animal rationale est risibile: omnis homo est animal rationale. Contra: nam etiam dices, quod cognita maiori cognoscetur conclusio, quia si minor simul cum illa cognoscatur, cognoscetur etiam conclusio tunc.

Secundo vel intelligitur de simultate assensuum pro eodem instanti, vel tantum de immediatione eorum: ita quod vnus immediate sequatur post aliud. Non primum, quia noster intellectus non potest simul plura intelligere. Et rursus idem probatur: quia cognoscit cōclusionem discurrendo: ergo habet assensum conclusionis post assensum præmissarum, & non simul. Probatur consequentia: quia ad discursum requiritur successio cognitionū, & vna debet esse causa alterius: & iterum, quia illi duo assensus sunt eiusdem speciei: & ita non possunt simul esse in eodem. Nec verò potest dici secundum: quia vterque assensus incipit esse in instanti: ergo necessario debet inter illos mediare tempus, quia non dantur duo instantia immediata. Dices succedere assensum conclusionis assensui minoris: & ad hoc satis est, quod non mediet alius assensus. Sed contra: quia mediat assensus bonitatis consequentiæ; non enim conclusioni præbebo assensum, nisi videam prius consequentiam esse bonam. 2. Argu.

Tertio quia potest capacitas intellectus, & eius virtus finiti in minori, cum sit finita: ergo tunc non poterit cognoscere conclusionē: falsum ergo est illud asserere. 3. Argu.

Quarto. Homo operatur libere: ergo poterit pro sua voluntate suspendere assensum conclusionis quia ea, quæ homo libere facit, poterit facere & non facere: & maxime quia experientia videtur constare me maiori, & minori assentiri posse, & non conclusioni. 4. Argu.

Quinto. Si habenti errorem circa conclusionem adducatur demōstratio, non poterit in eodem instanti habere assensum minoris & cōclusionis: ergo intentum. Probatur añs: quia 5. Arg.

error

error resistit assensui cōclusionis: nullus enim potest habere iudicia contraria in eodem instanti.

6. Argu. Sextū argumentum: nam si cognita minori cognoscitur cōclusio, sequitur quod sit superflua cognitio conclusionis in se ipsa: nam iam erat cognita, & perfectiori modo: nā erat cognita in principijs, quæ cognoscentur habitu primorum principiorum: & sic nobiliori modo erat cognita, quia principia nobiliori cognitione cognoscuntur, quam conclusio.

Dicisio quæstionis.

1. Concla. PRima conclusio: Si non sit cognita bonitas consequentiæ, bene potest assentiri maiori & minori, & non conclusioni. Probatur conclusio: quia iudicium bonitatis consequentiæ est necessarium ad assentiendū conclusioni: si enim video non bene inferri nulla tenus assentiar illi: deficiente enim medio necessario non sequitur assensus conclusionis.

2. Concl. Secunda conclusio: Bene potest intellectus in eodem instanti assentiri conclusioni, & minori, etiam si id faciat distinctis actibus, & defacto facit. Hæc conclusio est expressa sententia Arist. in hoc. 1. cap. & D. Thom. ibidem lectione. 2. vbi sic dicit: Si sic demōstret aliquis, omnis triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, istā cognita nondum habetur conclusionis cognitio, sed cum postea accipitur: hæc figura in semicirculo descripta, est triangulus, statim scit, quod habeat tres angulos. Et quando dicit statim intelligit simul natura, vt patet ex principio textus. Et potest suaderi conclusio: quia in hoc nulla est implicatio, sed explicanda est conclusio iuxta expositionem sap. Mag. Soto, quod supposita apprehensione terminorum, in quibus apprehendis tempus insumitur, si præstemus assensum maiori, & minori, simul præstamus conclusioni in eodem instanti tēporis, licet prius natura assentiamur maiori, & minori: quia isti assensus sunt causa assensus conclusionis. Et si arguas: quia intellectus discurrit: ergo in diuerso tempore cognoscit antecedens & consequens: non enim potest intellectus à principijs ad conclusionem procedere in instanti, cum phantasmata antecedentis & consequentis in tempore cognosci debeant, respondetur rationem discursus in eo sitam esse, non quod vnum post aliud cognoscatur secundum successionem temporis, sed in eo, quod vnum ex vi cognitionis alterius perdistinctum actum cognoscatur: ita vt notitia vnius ex cognitione alterius causetur. Vide D. Th. 1. p. q. 14. a. 7.

3. Conclu. Tertia conclusio: Cognita bonitate consequentiæ, & apprehensis præmissis, euidenter, necessitatur intellectus, quo ad exercitū, & specificationem ad assensum conclusionis, in eodem instanti, quo cognoscit principia, & assentitur illis. Probatur: quia si intellectus exeat in actum circa illam conclusionem, talis actus debet esse assensus, & non dissensus: ergo necessitatur, quo ad specificationem. Consequentia probatur: quia hoc est necessitari, quo ad specificationem, si debeat habere actum, non posse exire ab illo obiecto talis conclusionis. Sed antecedens probatur: quia cum videt principia esse vera, & consequentiam bonam, & ex vero non inferri, nisi verum, videt sequi veram conclusionem, A vero autem intellectus dissentiri non potest, si debet habere actum. Quod vero necessitetur quo ad exercitium probatur: quia intellectus non est formaliter liber sicut voluntas, sed agit naturaliter, sicut potentiæ sensitiuæ: ergo præsenti obiecto, & sufficienter applicato, non potest circa illud non operari; sicut si visui non impedito applicetur debitè color, non potest nō videre: ita intellectus in casu posito non potest non assentiri. Item posita causa natu tali cū omnibus requisitis, sequitur effectus: sed assensus maioris & minoris apprehensis extremis, est huius modi: ergo sequetur assensus conclusionis, & ex necessitate debet esse alius assensus assensus minoris ab assensu conclusionis: quia est assensus discursiuus, qui ex necessitate debet causari ex alio assensu, vt diximus.

4. Conclu. Quarta conclusio, in principijs virtualiter cognoscitur conclusio. Probatur: nam conclusio continetur in principijs, vt in causa: ergo virtualiter: ergo quando cognoscuntur principia virtualiter, cognoscitur conclusio. Et notat Caietanus, quod cognosci virtualiter plus est, quam cognosci potentialiter, sicut esse hominem, plus est, quam esse animal, & quanto principia sunt propinquiora conclusioni, tanto perfectius cognoscitur conclusio; non autem cognoscitur conclusio absolute, quia ipsa non terminat cognitionē. Ad hoc enim, vt absolutè diceretur cognosci, erat necesse, quod terminaret cognitionē, siue primario, siue secundario. Quando verò ipsa non terminat cognitionem, sed aliud, in quo cognoscitur, nō dicitur cognosci simpliciter, sed secundum quid, vel virtualiter ratione alterius re cognitæ, in cuius virtute continebatur. Et ita conclusio in principijs nō cōterminat (vt ita dicam) actum cognitionis, vnde nō simpliciter cognoscitur. Ex hoc soluitur argumentum Platonis. Non enim ante demōstrationem scimus conclusionem in se sue primario siue secundario, sed solum virtualiter. Demōstratio verò facit, vt ipse cognoscatur, & formaliter, sicut quāuis arbor in semine sit virtualiter, non fustra est arboris generatio, quia facit illam esse formaliter. Sed aduerte, quod quando

Universidad de Deusto
Biblioteca

quando dicimus, cognita maiori & minori cognosci conclusionem, loquimur de cognitione conclusionis in se. Hæc conclusio est D. Thomæ supra dicta lectione, & Caiet. hic circa 4. conclusionem.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. AD prim. respondetur, quod solutio ibi data est optima. Et ad replicam respõdetur, quod cognita maiori cognoscitur conclusio; sed si simul minor cognoscatur: nam vtrũque est necessarium cognosci.

Ad 2. arg. Ad secund. respondetur, quod cognitio minoris, & cognitio cõclusionis in se non est vnica cognitio, sed duplex. Et ista duplex cognitio in eodem instanti habetur, & vna est alterius causa: vnde non habentur in duobus instãtibus: & bene possunt esse in eodem instanti, quia habent inter se ordinem causę & effectus.

Ad 3. arg. Ad tert. dicitur, quod capacitas intellectus est infinita syncathegorematice, & non potest cognoscere tot, quin possit plura cognoscere. Vide aliam solutionem in Magistro Soto in præsenti. Aliqui dicunt, quod non est maior difficultas in assentiendo conclusioni maiori, & minori cognitis, quam sit in cognitione maioris & minoris. Et ita posita cognitione maioris, & minoris sequitur sine difficultate cognitio conclusionis.

Ad 4. arg. Ad quart. respõdetur ex tertia cõclusione.

Ad 5. arg. Ad 5. respondetur à magistro Soto, quod in eodem instanti corrumpitur error, & habetur assensus contrarius, & in genere causæ materialis prior est corruptio assensus: & in genere causæ efficientis prior est assensus veritatis. Et sicut in eodem instanti est expulsio tenebrarũ & introductio luminis: ita in proposito est in eodẽ instanti expulsio erroris, & introductio veritatis. Forsan aliam solutionem habebis ex D. Tho. 1. 2. q. 113. a. 7. ad 4. & vide etiam solutionem ad. 3. pro hac quæstione.

Ad 6. arg. Ad. 6. iã diximus conclusionẽ cognosci in præmissis, nõ in se, sed in virtute productiua, & causatiua ipsius. Et nõ est illa nobilior cognitio cõclusionis, quam si inse cognosceretur, quia in se cognoscitur distincte & actu in principijs in potẽtia, & virtualiter. Perfectior autẽ cognitio est illa, quæ est clara, quã quæ est potẽtialis. & illa, quæ est formalis cognitio, quã quæ est virtualis. Et hæc de. 1. cap. huius libri.

QVÆSTIO IIII.

Vtrũ ea, quę Arist. docet cap. 2. vera sint?

1. argum. ET videtur, quod non: Nam demõstrationes physicæ ꝓcedunt ex notioribus nobis, scilicet, ex effectis, & non ex causis: ergo falsum est demonstrationes procedere ex notioribus secundum se. Antecedẽs patet, quia cum rerum essentiæ nobis sint ignotę sæpissime eas per effectus demonstramus.

2. argum. Secundo Metaphysica est vera scientia, & tamen non procedit ex causis: nam cum demõstrat Deum esse æternum, ens esse vnum, cum istæ proprietates non habeant causam, nõ possunt procedere ex causis. Ex quo sequitur, quod nec ex notioribus & prioribus ꝓcedat, quia vbi non est causa nõ est prius nec notius.

3. argum. Tertio contra definitionem scire. Nam sciẽtia naturalis, vt physica, est vera scientia, & tamen res, quas demõstrat contingit aliter se habere, quia demõstrant flãte Austro pluuias generari, & alia multa huius modi, quę sępissime sunt falsa.

4. argum. Quarto. Demõstratio non facit scire: male ergo dicitur, quod sit syllogismus faciens scire. Antecedens probatur: quia demõstratio formaliter est ens rationis sed ens rationis nõ potest facere scire, nec effectiue, nec formaliter, & non potest in alio genere causæ concurrere: ergo. Min. probatur: quia cũ solum habeat esse obiectiuũ in intellectu, non potest illam causalitatem habere.

5. argum. Quinto. Theologia est vere scientia, & in illa non scimus causas cõclusionis, & quod illius sint causæ, & quod non potest aliter se res habere: nam alias Theologia esset euidens sciẽtia: nam ad cognitionem euidẽtem habendã, nihil aliud requiritur. Et confirm. in scientia de incarnatione est dere contingenti: ergo scientia non est de his, quæ aliter se habere nõ possunt. Antecedens patet quia contingens fuit Deum incarnari. Dices quod est necessarium, vt stat sub reuelatione, & cognitione diuina. Contra: nam etiam possemus habere sciẽtiam de locutione & ambulatione, & negatione diui Petri: quia stat sub cognitione diuina: & vt sic non potest aliter se habere: hoc autem est falsum: quia illa sunt pure contingẽtia: ergo.

6. argum. Sexto contra definitionem demõstrationis quod sit syllogismus faciens scire: Nam actus scientificus, seu actus, qui est scientia, est conclusio; sed cõclusio est pars demõstrationis: ergo male definitur demõstratio per suam partem. Et confir. quia demõstratio non facit scire: nam in nullo genere causæ hoc facit, vt patet discurrẽti per singulas causas; & illud verbũ facere denotat aliquod gẽnus causalitatis: ergo est mala definitio. Sed antecedẽs probatur: quia conclusio seita est pars demonstrationis: ergo demonstratio non facit scire.

Deci-

Deciditur quæstio.

Ad 1. arg. RESpondeo, omnia asserta ab Arist. præsenti loco verissima esse, & probatur. soluendo argumenta. Ad. 1. respondetur Arist. hic tractare, de potissima scientia, quæ est à priori, & ista debet procedere ex his, quæ sunt notiora simpliciter, & secundum se, cuiusmodi sunt causæ respectu effectuũ. Alij volunt hoc habere verum in omni scientia etiam à posteriori, quia etiam illa procedit ex notioribus, & causis, non quidem in essendo, sed in cognoscendo. Effectus enim sunt notiores in cognoscendo respectu nostri, causis illarũ; & dicunt etiam habere rationem causæ in cognoscendo respectu conclusionis demõstratæ à posteriori.

Ad 2. arg. Ad. 2. egi latissime lib. 1. q. 7. & ideo non libet eadem iterum repetere.

Ad 3. arg. Ad. 3. aliqui dicunt, vt sit scientia naturalis, sat esse, quod demõstret ea, quæ vt in plurimũ contingunt, licet aliquãdo nõ verum habeãt. Nam physica inclinat ad hanc conclusionem: In omni vere sunt tonitrua. Quod si aliquando veris tempore deficiant, non propterea nõ est scientia, quia ad rationem scientiæ sufficit, quod sint in vere, vt in plurimum tonitrua, quia eadem certitudo non est quærenda in omnibus. Sed hanc solutionem fallam iudico quia scientia est virtus intellectualis, & ita habet indefectibilem ordinem ad verum, quod est bonum intellectus. Et sicut est impossibile: quod virtus moralis inclinet ad malum morale, ita est impossibile, quod scientia inclinet ad fallsam quod est malum intellectus. Vnde cũ in philosophia demõstratur, quod in vere sunt tonitrua, sensus est, non quod omni tempore veris sint tonitrua, sed quod vt inplurimum sunt tonitrua in tali tempore, quia vt implurimum ponitur tonandi causa in vere. Et si dicas, ergo philosophia est tam certa, sicut mathematicæ & metaphysica, respõdetur, quod tam in fallibiliter inclinat ad verum. Cæterum non est illud verum tam certo cognitũ, propter differentiam medij demõstrationis: nã medium physicum cõcernit materiam sensibilẽ, quæ aliquo modo tollit certitudinẽ, quia motus causa est variabilitatis.

Ad 4. Ad quartum respondetur, quod demõstratio pro materiali causat affectiue scientiam. Intentio vero, quæ est forma demõstrationis est conditio, sine qua non causaret materiale scientiam, quia illa est, quæ formaliter ordinat conceptus in demõstratione. Et ad hoc sat fuerit, quod sit fundamentaliter proxima vt lib. 1. & 2. dictum est. sicut ad hoc, quod sacramenta causent gratiam, necessaria est significatio, quæ est aliquid rationis: nam sacramenta efficiunt, quod significant.

Ad 5. Ad. 5. respondetur. Theologiam secundũ se euidentem esse, licet non prout est in nobis viatoribus. Et ad hoc, vt in nobis sit vere sciẽtia, sufficit, quod subalternetur scientiæ euidẽti Dei, & beatorum. Nam euidentia est de ratione scientiæ inse vel in sua subalternanti, cui potest contingere. Secũdo respondetur, quod non est de essentia scientiæ euidentia: nam euidentia in scientia requiritur propter certitudinem, & cum nostra Theologia certissima sit, hinc fit, quod est vera scientia, licet non sit è uidens. Est autem scientia, quia procedit ex rationibus formalibus ad minus, & discursu quodam elicit conclusionis certas, & infallibiles. Ad confir. varie solet respõderi. Et prius est ad uertendum incarnationem non esse obiectum specificatiuum scientiæ alicuius, sed de illa in Theologia fieri sermonẽ in ordine ad obiectũ specificatiuum. Nam Deus est obiectum specificatiuum scientię Theologię, vt Asserit Doctor noster, & ecclesiæ. 1. p. q. 1. a. 8. Et sciẽtiã de incarnatione non differt specie ab illa scientia, quæ de Deo tractat, quæ est Theologia: sed eadem Theologia, quæ tractat de Deo tractat de incarnatione Verbi Dei. Ex quo sequitur prima solutio, quod Theologia est sciẽtia tractans de incarnatione, non vt de obiecto specifico, & formali, sed vt de obiecto materiali, in ordine ad suum obiectũ formale. Et nõ est inconueniens, quod sit cognitio scientifica de aliquo singulari indirecte, & reflexe, vt stat sub illa ratione specificatiua: sicut sciẽtia quæ tractat de homine tractat etiam de hoc homine reflexe, & indirecte. Sed hæc solutio non multum placet. Secunda solutio est quod cum D. Tho. dicit de singularibus, vt stant sub diuina reuelatione, posse esse scientiam, accipit scientiam pro cognitione certa & infallibili. Non vero loquitur de scientia, pro vt est habitus acquisitus per demõstrationẽ: quia singularia, vt sic nullas proprietates scibiles habent præter proprietates suorum vniuersalium. Secus est in Deo, qui propter suam infinitam essentiam singularẽ, habet propria attributa de ipso per rationem formalem ipsorum demõstrabilia. Quanuis pro hoc statu sub rõne vniuersali cognoscatur à nobis. Tertio respondẽt aliqui, quod de incarnatione in communi habetur scientia, quia de potentia Dei absoluta potuerunt esse plures incarnationes, vt si pater fieret homo, & spũs sanctus similiter. Vnde ita agimus modo de incarnatione, sicut de aliquo communi. Sed iam excedimus limites logicales.

Ad 6. Ad sextum respondet. D. Tho. 1. p. q. 14. a. 1. sol. ad. 1. & 2. Vide ibi Caiet. & M. Bañes. Angeli autem vnica cognitione cognoscunt hominem esse risibilem, quia est rationalis: non vero per diuersas cognitiones. Sed ex parte rerum cognoscit hominem esse talem, quia habet talem essentiam. Et hoc sufficit ad

rationem

Universidad de Deusto Biblioteca

rationem scientiæ. Nō autem est necesse, quod cognitio, qua cognoscitur esse rationale, sit causa cognitionis, qua cognoscitur esse risibilis, quia hoc solum habet locum in cognoscentibus discursiue. Cognoscunt itaque in re vnū esse causam, seu rationē alterius quod sufficit ad scientiam, licet non sit vna cognitio causa alterius cognitionis.

QVÆSTIO V.

Vtrum definitio propositionis immediate sit bona.

1. argum. PROPOSITIO immediata est, qua non est altera prior. Et videtur hanc definitionem non esse bonam: Nam si aliqua esset propositio immediata, esset vtique illa, inqua prædicatur definitio de definito: sed hæc nō: ergo. Prob. ma, quia definitio, sine medio inest definito. Mi. prob. quia vna definitio demōstratur à priori per aliā: ergo nō est immediata. Prob. conseq. quia vna immediata propositio, nō est à priori demonstrabilis, cum non habeat aliam propositionem priorem. Sed añs prob. quia definitio materialis demōstratur per definitionem formalem, vt asserit D. Tho. hoc lib. lectio. 4. Si dicas, quod est demōstratio à posteriori, contra, nam cum explicet vtraque definitio rei essentiam inse, vna alterius effectus esse non potest.

2. argum. Secundo: Hæc propositio, homo est intellectiuus: est immediata, quia prædicatum sine medio conuenit subiecto, & tamen hæc propositio, homo est rationalis, est prior illa: quia essentia prior est passione: & ita propositio significans essentiam, prior est propositione significante passionem. Si dicas, quod est immediata, contra, est demōstrabilis: ergo non est immediata. Prob. añs: quia hæc est demōstratio: omne animal rationale est intellectiuū, homo est animal rationale: ergo intellectiuum.

Quæstio deciditur.

1. Conclu. CONclusio: Optime Arist. diffiniuit propositionem immediatam, dicendo, illā esse, qua non est altera prior. Hanc autē conclusionem sic explicat D. Tho. lectio. 5. Nam demōstratio procedit ex prioribus: quandocunque igitur aliqua propositio est mediata, idest, habens medium, perquod demōstretur prædicatum de subiecto oportet quod priores ea sint propositiones, ex quibus demostretur: nam prædicatum cōclusionis perprius inest medio, quā subiecto, cui etiam perprius inest medium, quam prædicatum. Relinquitur ergo, quod illa propositio, qua non sit altera prior, sit immediata. v. g. hæc propositio non est immediata, omne animal rationale est volitiuum, quia mediat inter illam, & aliam vbi ponitur subiectum ista, omne intellectiuum est volitiuum: nam ita fit demonstratio in. 1. modo primæ, omne animal rationale est volitiuum; omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est volitiuus. Prima non est immediata, quia mediat ista, omne animal intellectiuum est volitiuum, & est medium, perquod demōstratur. Ita que propositio immediata est illa, quæ caret medio, per quod à priori demōstretur, quando, scilicet, inter subiectum, & prædicatum non est medium, per quod demōstretur.

2. Concl. Secunda conclusio. Propositiones, seu principia inmediata sunt in duplici differētia. Quedam dicuntur dignitates, & maximæ propositiones: quædam dicuntur positiones. Hæc conclusio est D. Tho. vbi supra. Dignitates sunt, quodlibet est, vel non est, omne totum est maius sua parte, de quibus agitur 4. Metap. tex. 9. lectio. 6. apud D. Tho. Et ita dicuntur, quia nemo eis mente contradicere potest, sed dignæ sunt, vt propter se ipsas illis assentiamur, quibus necesse est, vt fiat demonstratio, actu, vel virtute assentiri, nec ingrediuntur formaliter demōstrationem, sed virtualiter, quia in virtute illarum assentimur demōstratæ conclusioni. Aliqui censent nō esse necesse, quod præcesserit aliquis actus circa illa, sed sufficit, quod natura sit taliter instituta, vt actum dissentiendi circa illa habere non possit, quod est virtualiter assentiri. Sed certe, saltim circa illud principium, quod libet est, vel non est, necessarium est demōstratorem habuisse actum, quia sicuti est necesse cognitionem entis procedere ad reliqua cognoscenda, quia est obiectum intellectus; ita est necesse, vt præcedat cognitio illorum vniuersalissimorū principiorū: quia virtute, & ratione illorū omnibus assentitur. Positiones dicūtur definitiones rerū, & alia huiusmodi: & istæ sufficit, si sciātur in ipsa deōmstratione: nec est necesse ante habuisse illarum cognitionem. Positiones dicuntur alio modo propositiones, quæ in alia scientia mōstrātur vera, & præmittuntur ex illa, vt à quolibet pūcto inquodlibet punctum, est suppositio mathematica. Et philosophus probat esse veram, quia duo puncta non sunt immediata. Et si fiat argumentum: nam positio debet significare verum, sed definitio non est huius modi: ergo non est positio. Probatur mi, quia pertinet ad. 1. operationem intellectus, respōdet D. Th. dupliciter. Primo, quod Arist. in subdiuisione non sumit propositionem, sed principium. Vt sit sensus, principiū aliud est definitio, &cætera. Et definitio bene potest

potest esse principiū demōstrationis. Secundo respondetur quod positio licet non sit propositio actu, bene tamen in virtute, quia cognita definitione apparet definitionem de subiecto seu de definito vere prædicari.

3. Conclu. Tertia conclusio. Principia, de quibus locuti sumus, sunt magis nota, quam conclusio, Hæc est D. Tho. lectio. 6. & Arist. ibidem. Et prob. quia conclusio est nota propter præmissas: ergo magis notæ sunt præmissæ. Prob. cōseq. quia propter quod vnum quodque tale, & illud magis: vt si amamus proximum propter Deum magis amamus Deum.

Explicatio illius propter quod vnū quodque tale, &c. Hanc autem maximam sic explicat. D. Tho. lecti. 6. huius lib, vbi sic dicit, Attendendum est autem circa hanc rationem, quod causa potior est effectu suo semper: quando ergo causa, & effectus conueniunt in nomine, tunc illud nomen magis prædicatur de causa, quā de effectu sicut ignis est magis calidus, quam ea, quæ per ignem calefiunt. Quandoque vero causa, & effectus non conueniunt in nomine: & tūc licet nomē effectus non conueniat, causæ, tamen cōuenit ei aliquid dignius: sicut & si in sole calor non sit, est tamen virtus in eo quædam: quæ est principium caloris. Nomē accipitur hic à D. Tho. pro ratione etiam importata per nomen. Vbi aduerte mirabilem explicationē illius maximę. Nam si nomen & ratio nominis inuenitur in effectu, & causa potiori modo in causa reperitur, quia semper causa est potior suo effectu. Si vero solum ratio reperiatur in effectu, & non in causa, reperietur in causa aliqua alia virtus potior virtute effectus, & magis perfecta, sicut aer calefit à sole, & non licet inferre: ergo magis calidus est, sol: sed bene infertur: ergo habet virtutem potiorem calore, & quæ eminenter calor sit. Aliā etiam habet expositionē singularē angelicus doctor 1. p. q. 87. art. 2. ad. 3. vbi sic dicit. Ad 3. dicendum, quod cum dicitur propter quod vnum quodque tale &c. veritatem habet, si intelligatur in his, quæ sunt ordinis vnius, puta in vno genere causæ, vt si dicatur: quod sanitas est desiderabilis propter vitam, sequitur, quod vita sit magis desiderabilis, quia vtraq; desideratur in genere causæ finalis. Si autem accipiantur ea, quæ sunt diuersorum ordinū, non habet veritatem: vt si dicatur, quod sanitas est desiderabilis propter medicinam, non ideo sequitur, quod medicina sit magis desiderabilis, quia sanitas est in ordine finium medicina in genere efficientium causarum: ita si accipiamus duo, quorum vtrumque sit per se in ordine obiectorum cognitionis, illud, propter quod aliud cognoscitur erit magis notū: sicut principia conclusionibus: sed habitus vt sic non est de ordine obiectorum, nec species. Et ita non valet ista consequentia, obiecta cognoscuntur propter habitus; & propter species: ergo magis cognoscuntur habitus, & species: quia obiecta per habitus, & species cognoscuntur, tanquam per dispositiones, & formas, & non vt obiecta, quæ cognoscuntur, vt fines potentiarum. Vide consequentia non valet. Eandē explicationē habet. 3. p. q. 88. a. 3. ad 2. vide 3. expositionē. 1. sent. d. 12. ar. 2. ad 1. vbi sic dicit. Ad 2. dicendum, quod dictū philosophi; propter quod vnūquodque tale &c. intelligitur quādo illud, quod cōuenit alicui, propter aliquid aliud, est diuersum in vtroque, & præcipue, quando vnum est causa alterius essentiali ordine causæ: tunc enim causalitas sua est respectu totius speciei, & non vtius in diuidui tantum, sicut calor est magis in igne elementari, quam in corpore mixto, quia propter ignem est in corpore mixto. Sed quanuis Filius habeat à Patre hoc, quod spiret Spiritū sanctum, nihilominus tamen non est hoc diuersum in Patre & Filio, quia eandem virtutem spiratiuam, quam Pater habet, filio cōmunicat. Et ideo per illam æqualiter Pater & Filius Spiritum sanctum spirant, & si etiam non esset vna numero, sed specie tantum, ratio non valeret: sicut pater in vniuocis generationibus. Non enim pater Sortis plus influit in filium Sortis, quam Sortes. Vide. D. Thom. 2. d. 15. q. 2. art. 2. ad. 4. &. 4. d. 41. art. 1. quæstiun. 1. ad. 2. Vide etiam explicationē huius maximę in Soto & Caiet. in hoc cap. Vide etiā D. Th. lect. 6. Vtrū vero propositio per se nota & immediata idem sint, inferius videbitur.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum respondetur, quod quia causæ sunt sibi inuicem causæ, & hac ratione inducunt etiam rationem effectus, quando vna definitio demōstratur per aliam, vt materialis per formalem, vel finalem est demōstratio à priori, vel saltim reducitur ad illam, quia definitio, quæ datur per causam finalem, est ratio definitionis, quæ datur per causam materialē, & medium probans ipsam. Per hoc enim oportet domum fieri ex lapidibus, quia est operimentum protegens nos à frigore, & æstu. Ita D. Tho. lib. isto lectio. 4. quia causę sunt sibi inuicē causę in diuerso genere.

Ad 2. Ad secundum dicetur lib. 2. vbi hoc sedem propriam habet.

QVÆSTIO VI.

Quid sit propositio per se nota.

CIrca caput. 3. lib. 1. hæc quæstio disputanda est. Definitionem propositionis per se notæ aperte satis noster angelicus

Universidad de Deusto
Biblioteca

Doctor multis in locis constituit, & hic, & 1. p.q.2.art.1.vbi ita dicit: Contingit aliquid esse perse notum dupliciter. Vno modo secundum se, & non quo ad nos: alio modo secundum se: & quoad nos. Ex hoc enim aliqua propositio est perse nota, quòd prædicatum includitur in ratione subiecti, vt homo est animal: nam animal est de ratione hominis. Si igitur notum sit omnibus de prædicatò, & de subiecto, quid sit propositio illa erit omnibus perse nota, vt patet in primis principijs demostrationum, quorum termini sunt quædam cõmunia, quæ nullus ignorat, vt ens & non ens, totum, & pars. Si autem apud aliquos notum sit de prædicato, & subiecto quid sit, propositio quidem quantum in se est erit perse nota: non tamen apud illos, qui prædicatum & subiectũ ignorant propositionis. Et ideo ait Boetius, esse propositiones perse notas apud sapientes tantum, vt incorporalia in loco non esse. Dico ergo, quod hæc propositio, Deus est, quantum in se est, perse nota est: quia prædicatum est idem subiecto. Deus enim est suum esse, vt infra patebit. Sed quia nos nõ scimus de Deo, quid est, non est nobis perse nota. Sed indiget demõstrari per ea, quę sunt magis nota, quoad nos, & minus nota quoad naturã, scilicet, per effectus. Hæc clarissima doctrina & per se nota ab aduersarijs D.Tho. antiquis & modernis impugnatur his argumentis.

1. Argu. Primo. Hæc propositio, homo est intellectiuus, est perse nota, & tamen prædicatum non includitur in ratione subiecti: ergo male definiuit, D.Tho. propositionem perse notã. Ma. prob. quia non habet medium, quo notificetur, & probetur eius veritas, quia prędicatũ sine medio conuenit subiecto.

2. Argu. Secundo. Hæ propositiones, quodlibet est vel non est, omne totum est maius sua parte, sunt per se notæ, & prædicatum nõ includitur in ratione subiecti: nam esse maius sua parte non includitur in ratione totius, nec esse vel non esse in ratione cuiuslibet rei: ergo.

3. argum. Tertio. Omnis propositio perse nota ex proprijs conceptibus cuilibet illos habenti, est perse nota: sed quælibet propositio, quam dicitis perse notam, est huius modi. Prob. mi. quia quilibet formans hanc propositionem verbi gratia. Deus est, habet proprios illius conceptus, alias nec à posteriori esset illi nota, quia non habet proprios illius conceptus, & ita non cognoscit illam: proprij enim conceptus haberi debent, vt aliqua propositio cognoscatur.

Et confir. Nam cõceptus sunt rationes cognoscendi propositiones: si ergo habens in mente hanc propositionem Deus est, habet conceptus proprios illius, iam erit illi perse nota, sinõ habet non cognoscit illam. Quia per conceptus alienos non cognosco ego talem propositionem: nam per conceptus leonis & fortis nõ cognosco ego animal rationale.

4. argum. Quarto. Definitio est alius terminus à definito: ergo propositio perse nota non est illa, quæ ex proprijs terminis cognoscitur. Añs patet: quia definitio est medium indemõstratione, & non definitum: ergo est alius terminus. Vide alia argumenta in Soto, & in Caiet. in præsenti Cap.

Præambula ad quæstionem.

Molina, vt discedat à D.Thom. sicut illi est in more, sicut & alijs eiusdẽ farinæ doctoribus, 1. p.q.2.art.1, Hæc dicit primo quod res significata per hanc propositionem. Deus est, si secundum se consideretur, & non vt his, vel illis terminis significatur, aut his, vel illis conceptibus concipitur esse quidem perse notam, idest, ex suis extremis cognosci posse, quomodo à beatis cognoscitur, nobis autem, qui cõfuse in hac vita apprehendimus extrema, & per respectum ad creaturas, solum à posteriori, & per discursum posse cognosci. Dicit secundo quod si loquamur de propositionibus quo ad sua significata, vt tamen propositionibus ipsis significãtur, tunc non habere locum diuisionem propositionis in perse notam, quoad se, & quoad nos, & in per se notam, secundum se tantum. Nam res quatenus per talem propositionem significatur, & vt à nobis concipitur confuse & imperfecte, nec secundum se, nec quoad nos est perse nota. Quando vero res significatur ita distincte, vt intelligatur prædicatum in esse in ratione subiecti, & quo ad se, & quo ad nos est perse nota. Vnde infert, quod cum in rebus secundum se nulla sit propositio, sed solum, vt apprehenduntur ab intellectu, aut his vel illis vocibus significantur fit, vt nulla sit propositio per se nota secundum se, quæ non sit etiam nota nobis. Et probatur: nam alia propositio est, qua extrema concipiuntur distincte & sufficienter, vt exterminis prædicatum conspiciatur conuenire subiecto ab ea, qua non ita id conspicitur, esto, quod res, quæ vtraque propositione significatur eadem sit. Et ita D.Tho. hic locutus est de propositione quodad rem significatam, dumtaxat, & non vt his vel illis terminis significatur. Et ita dixit dari propositionem perse notam secundum se, & non nobis tamet si minus proprie locutus sit, ita de doctore ecclesię loquitur iste doctor Molinarius, seu de Molina commentator eius,

Deci-

Deciditur quæstio.

1. Concln. PRima conclusio. Optime definitur à D. Thoma propositio perse nota, & est illa, cuius prædicatum est in ratione subiecti. Hæc conclusio habet duas explicationes apud veros Thomistas. Prima, quod dicatur propositio per se nota illa, cuius prędicatũ clauditur in ratione subiecti, vt pars ipsius rationis, vel vt idem cum ratione subiecti. Nam hæc propositio scripta & mentalis, homo est animal, per se nota est, quia animal est in ratione & essentia subiecti, vt pars ipsius. Similiter ista est per se nota, homo est animal rationale, quia est ratio subiecti, secunda explicatio est, quod illa propositio sit perse nota, cuius prædicatũ est in ratione subiecti, vel cõsequitur immediatè ad rationem subiecti. Et ita ista est per se nota, homo est intellectiuus; quia quanuis intellectus non sit hominis definitio, nec pars definitionis, consequitur immediate ad hominis rationem, & ex eadem ratione, qua probatur illam propositionem primã, esse perse notam. Probatur etiam istã secundã, quia vtraque propositio perse nota censetur ex eo, quod medio caret quo demõstretur. Probatur conclusio: nam illæ propositiones sunt perse notę, quæ non habent aliam propositionem perquã manifestentur: nam tunc non ex alio, sed ex se habent rationem suæ notificationis: sed supradictæ propositiones & omnes perse notæ sunt huius modi: ergo. Ma. profecto ex terminis patet. Lumen enim propterea dicitur perse visibile, quia non esset alio, vt videatur: ergo si propositio nõ esset alio, vt cognoscatur, sed ex suis obiectis significatis, est cognoscibilis, erit perse & ex se nota, & non ex adminiculo alterius propositionis. Sed minor probatur: Nam subiectum & prædicatum huius propositionis, homo est animal, rationale (& loquimur de subiecto & prædicato obiectiue) in re non distinguũtur, sed sunt idem: & idem est de hac. Deus est: ergo cognito subiecto, statim cognoscitur prædicatum: quia sunt idẽ, & non est necesse aliud medium cognoscere, vt ratione illius intelligamus, prædicatum cõuenire subiecto, & ita propositio est perse nota. Sed hæc propositio, homo est volitiuus, etiam si videantur res, non est perse nota, quia eget noster intellectus alio medio ad cognoscendum veritatem illius, scilicet, cognoscere hominem esse intellectiuum, quod est mediũ, ratione cuius prædicatum volitiuum, subiecto conuenit: est ergo propositio perse nota illa, quæ cognoscitur, & non per aliam propositionem. Ex quo sequitur, quod quando propositio significat quiditatẽ aliquam, & illa nõ est omnibus nota, etiam ipsa propositio non est omnibus nota. Nam quanuis esse includatur, seu sit essentia Dei, & qui videret Deum cognosceret hanc propositionem sine alia media propositione seu ratione ex parte obiecti cogniti, quia est idem esse Dei, quod eius essentia realiter & formaliter, & magis quam homo est idem sibi, quia tamen in hac vita non cognoscimus Deum quidditatiue, illa propositio licet sit per se nota, hoc est, quantum est ex ratione significata obiectiue, non egens alio medio, quo cognoscatur: si res significata in se videretur. Tamen quoad nos pro hoc statu cognoscentes Deum non est perse nota: quia non videmus subiectum, nec quidditatiue cognoscimus. Vnde eget noster intellectus medio aliquo, vt prædicatum subiecto conuenire sciamus. Et ita ista propositio est demõstrabilis. Hanc doctrinam asserit. D. Tho. in hoc lib. lectio. 5. Vnde illa propositio secundum se dicitur nota, quæ non eget medio cognoscendi extrema secundum se, vt intelligatur prædicatum conuenire subiecto. Et cũ dicimus extrema secundum se, nolumus dicere, vt ignoranter intellexit Molina, quod sint extrema in rebus, sine ordine ad propositionem, & conceptus nostros, sed volumus dicere, quod significata, quæ sunt modo significata harum propositionum. Deus est, homo est animal rationale, si quidditatiue cognoscantur nõ egere medio, vt intelligamus prædicatum conuenire subiecto. Hæc autem, homo est volitiuus egere medio, vt intelligamus prædicatum conuenire subiecto, etiam si quidditatiue intelligam subiectum. Ex quo sequitur rursus, illam propositionem secundum se, & quo ad nos esse perse notam, quæ nec secundum se, nec quo ad nos eget medio, vt prædicatum intelligamus conuenire subiecto, vt est ista, quodlibet est vel non est, omne totum est maius sua parte.

2. Conclu. Secunda conclusio. Falsum est primum dictum Molinæ, in quo dicit, rem signatam per se notam esse si secundum se spectetur, & non prout his terminis, vel conceptibus significatur. Et reddit rationem, quia ex suis extremis cognosci potest. Probatur, quia Deus ex se nõ habet extrema, nisi prout propositionibus significatur: ergo licet sit perse notum, seu ex natura maxime cognoscibile, quia est maxime ens, non hoc habet secundum se, quia ex suis extremis cognosci posit, quia extrema non sunt nisi in ordine ad propositionem significãtem illa extrema.

3. Conclu. Tertia conclusio. Secundum dictum Molinarij huius Doctoris etiã falsum est, & aduerte, quod vt propositio dicatur perse nota secũdum se, non debet referri ad hos, vel illos conceptus, sed debemus accipere ipsam propositionem, secundum quod refertur ad suum significatum. Nam propositio est oratio verum vel falsum significans. Et quando cognito subiecto perfecte & quidditatiue cognosceretur prædicatum, quia est in ratione subiecti illa dicitur

Universidad de Deusto
Biblioteca

citur propositio perse nota secundum se. Quãdo vero cognito subiecto non cognosceretur prædicatum conuenire subiecto, ex ipsa ratione subiecti, sed egeret medio aliquo, vt intelligeretur conuenire subiecto, dicitur propositio non perse nota, sed demõstrabilis. Et quia pro hoc statu nos non cognoscimus Deum quidditatiue, quanuis ista propositio Deus est sit perse nota secundum se, hoc est, referendo illa ad sua significata quidditatiue cognita, nontamen est nobis perse nota: quia non cognoscimus Deum quidditatiue. Itaque referendo illam ad homines imperfecte cognoscẽtes Deũ prædicatum conuenire subiecto demõstratur per effectus, referendo illam ad suum significatum, est secundum se perse nota. Esse autem perse notam secundum se non tollit, quin nobis sit demõstrabilis. Et Molina Aureolum sequens fuit hallucinatus. Vide Caiet. &. Soto hic & Bañes 1.p.q.2.a.2. qui optime rẽ hanc versant.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1.arg. AD primum respondetur ex prima conclusione.

Ad 2. Ad secundum respondetur, quod hoc distinctum ens, vel non ens cadit in definitione cuiuslibet rei. Et idem est dicendum de parte, quæ cadit in ratione totius: nam totũ est quod habet partes. Secundo respondetur, quod supra dicta, vel sunt de ratione eorum, de quibus dicuntur, vel saltim consequuntur immediate ad rationes eorum, de quibus dicuntur: ita quod sine aliquo medio conueniunt, & hoc sufficit ad rationem propositionis perse notæ.

Ad 3. Ad tertium respondetur, quod omnis propositio perse nota exproprijs cõceptibus obiectiuis cuilibet cognoscenti illos conceptus, est perse nota, non tamen quælibet propositio perse nota cognoscitur secundum conceptus obiectiuos quidditatiue, vt patet de propositione mentali. Deus est, quæ dese est nota perse, non tamen habenti illam, quia non cognoscitur obiectum quidditatiue, sed cõnotatiue, & per conceptus creaturarum. Et per hoc patet ad confirmationem: Nam conceptus obiectiuos habere perfecte, est cognoscere illos quidditatiue, & ita cuilibet habenti illos sic hæc propositio Deus est, est perse nota, non tamen habenti conceptus illius cõnotatiuos, & pro hoc statu imperfecte cognoscenti.

Ad 4.arg. Ad quartum respondetur, quod est mediũ ad demõstrandam secundam passionem de subiecto, non autem est medium, quo definitio ipsa conueniat subiecto, quia hoc est impossibile. Cum ergo dicimus propositionem perse notam esse illam, quæ exproprijs terminis cognoscitur, hoc vult dicere communis opinio, quod cognoscitur sine alio medio, ratione cuius intelligamus prædicatum conueni re subiecto.

QVÆSTIO VII.

Vtrum vera sint, quæ Arist. docet in hoc.cap.4. de modis perse.

ET videtur, quod non. Quia ista propositio Deus est actus purus, est de omni cum sit perse, & non singularis, & tamen nec actu, nec aptitudine eius subiectum habet partes subiectiuas, & similiter eius significatum, nec mensuratur, nec est mensurabile temporum differentijs: ergo male dicit, quod propositio de omni debet pro omni tẽpore competere omnibus suis inferioribus. *1.argum.*

Secundo contra primum modum dicendi perse: Subiectum ponitur in definitione proprij accidentis, & tamen non prædicatur in primo modo perseitatis: ergo male dicit Arist. quod in primo modo sunt definitiones, vel ea, quæ in definitionibus ponuntur. Si dicas Arist. debere intelligi de his, quæ ponuntur in definitione in recto, & non in obliquo, contra: nam expresse Arist. & D. Tho. ponunt exempla de lineis, & punctis respectu trianguli. Vnde ita dicit Sanctus Doctor lectio. 10. Et hoc, quod dicit, quod per se sunt quæcunque insunt in eo, quod quid est, id est, indefinitione, indicante quid est, siue ponatur in recto, siue in obliquo, sicut in definitione trianguli ponitur linea, vnde linea per se inest triangulo. *2.argum.*

Tertio contra secundum modum: Nam ista est per accidens, animal est homo, quia non est de omni, & tamen subiectum ponitur in definitione prædicati: ergo male dicit Arist. secundum modum perse esse quando subiectum ponitur in definitione prædicati. Similiter ista est per accidens, animal est rationale, & subiectũ ponitur in definitione prædicati: ergo. *3. Argu.*

Quarto contra. 3. modum: Nam homo prædicatur de subiecto; & tamen est in. 3. modo perseitatis: ergo male dicit Arist. tertium modum perseitatis non esse modum prædicationis. Prob. mi. quia est ens perse & tertius modus perseitatis est modus essendi. *4. Argu.*

Quinto contra quartum modum: Nam iste modus coincidit cum secundo: ergo male distinguitur. Prob. antecedens: quia ista, homo est risibilis, est in vtroque modo perseitatis. Dices, quod est in illis secundum diuersas *5.argum.*

ratio

rationes, Contra; quia est in. 1. modo perseitatis, quatenus profluit ab essẽtia, sed eadẽ ratione est in quarto: ergo eadem ratione est in vtroque: & ita alter illorum superfluit.

6. argum. Sexto. Hæc propositio. Iugulatum interijt est contingens, & tamen ponitur in quarto modo perseitatis: ergo male iste quartus modus ad demõstrationem conficiendam, quæ necessariam connexionem dicere debet constituitur. Maior patet, quia nulla connexio per se importatur in supra dicta propositione, sed totum est merum accidens.

Deciditur quæstio.

1.Conclu. PRima conclusio, Dici de omni prioristicè est prædicatum, ita affirmari de subiecto vt nihil sit subsumere sub illo, de quo non affirmetur prædicatũ, siue talis prædicatio contingens fuerit, siue necessaria; vt hæc propositio, omnis homo vigilat est de omni prioristicè, quia ad formã syllogismi, de qua agitur in libris priorũ, satis est, quod præmissæ regulentur perdici de omni: hoc modo aut perdici de nullo, si propositio fuerit negatiua. Vide Magist. Soto lib. 5. summularum. Et quia hoc ad prioré resolutionẽ attinet nõ est hic amplius tractãdũ, dici de omni posterioristice est prædicatũ affirmari vere de omni supposito subiecti, & pro omni tẽpore: siue affimatiue, si habuerit inferiora, siue negatiue, seu quãtũ est ex parte sua, si non habuerit illa, quia prædicatũ, quãtũ est ex parte sua affirmaretur de omni supposito subiecti, si essent hæc supposita, & pro quolibet tẽpore, si supposita tẽpore mẽsurarẽtur. Vel explicemus hoc ita, quod dicatur de omni propositio illa, in qua nullũ datur subiectum, de quo prædicatũ nõ affirmetur, nec vllũ tẽpus, in quo prædicatũ nõ cõueniat subiecto. Et hoc sufficit pro dici de omni posterioristice, & sufficit, quod prædicatũ affirmetur p omni tẽpore, quo natũ est inesse subiecto. Vnde hæc propositio, in vere sunt tonitrua est de omni, quia prædicatũ cõuenit subiecto pro omni tẽpore, quo aptũ est cõpetere, scilicet, pro vere omni, & pro omni vere nõ semper, sed vt in plurimũ: quia dici de omni posterioristice habet latitudinem, sic adeo, vt Caiet. dicat de omni posterioristice analogice dici de dici de omni pro omni subiecto & tempore, & dedici de omni certis tẽporibus à natura statutis, & dedici de omni, vt in plurimũ illis tẽporibus statutis.

Quia dici de omni absolute simpliciter participat rationem de dici de omni, dici vero de omni certis tẽporibus, & vt in plurimũ secundũ quid. Sed ego dico, dici vniuoce, & solũ, est se differẽtiã penes magis aut minus intra eadẽ rationẽ formalẽ: nã essentiã dici de omni posterioristice est necessario affirmari prædicatũ de subiecto, pro omni cõtẽto sub illo. Quod vero sit p omni subiecto, & tẽpore, vel p omni tẽpore statuto à natura, vel pro omni tẽpore statuto à natura, vt in plurimũ, sunt gradus huius: quod est dici de omni. Simpliciter autẽ saluatur dici de omni in quolibet supra dictorũ, quia quod libet illorũ sufficit ad demõstrationẽ faciẽdã, & nõ fit demõstratio, nisi in propositionibus de omni posterioristice.

Secũda conclusio. Modi perse optime sunt assignati ab Arist. Sed aduerte pro intelligẽda cõclusione ex Magistro Sancto. 1. poste. lecti. 10. hãc præpositionẽ, per, denotare causæ habitudinẽ, & aliquãdo designat habitudinẽ causæ formalis: vt quãdo dicimus corpus viuere per animam, nam anima est forma hominis. Quãdo que vero designat habitudinẽ causæ materialis, vt quãdo dicimus, corpus coloratũ esse per superficiẽ. Nã superficies est proprium subiectũ & immediatũ coloris. Designat etiã causã efficiẽtẽ, sicut cũ dicimus aquã calescere per ignẽ. Et sicut hæc præpositio, per, designat causam & habitudinẽ causę, quãdo aliquid extrinsecũ est causa eius quod attribuitur subiecto, vt quando dicimus aquã calescere per ignẽ. Ita dicit habitudinẽ causæ perse, quando subiectũ est causa eius, quod illi tribuitur, vt quãdo dicimus hominẽ perse esse risibilem: quia esse risibile homini perse cõueniret non p aliquid extrinsecũ. Itaque hæc dictio, perse, denotat in præsenti aliquid alicui cõuenire & nõ ratione alterius, sed ratione ipsius subiecti, cui tale prædicatũ tribuitur. Cũ igitur aliquid alicui tribuitur pertinẽs ad formã, & essentiã rei, est in primo modo perseitatis. Et quia definitio significat formã, & essentiã rei omnia illa ad. 1. modũ perseitatis pertinent, quæ sunt definitio, vel pars definitionis. Vnde hæc, homo est animal rationale, est in 1. modo perseitatis: q̃a esse animal rõnale cõuenit homini ex ꝓpria forma, & essentia; & ita per se, & nõ per aliud nec accidẽtaliter. Secundus modus perseitatis est, quãdo hęc prępositio per, designat habitudinẽ causæ materialis, prout, scilicet aliquid cui tribuitur, est propria materia, & proprium subiectũ ipsius. Nã propriũ subiectũ debet poni in definitione accidentis: quia esse accidẽtis depẽdet à subiecto. Vnde definitio accidẽtis explicans esse & essentiam ipsius, debet cõtinere inse subiectũ. Et ita secundus modus dicẽdi perse est, quãdo subiectũ ponitur in definitione prædicati quod prædicatum est propriũ subiecti accidẽs. Sicut risibile perse in. 2. modo prædicatur de homine: quia homo ponitur in definitione risibilis, vt propriũ subiectũ: est enim risibile homo aptus ad ridẽdum. Quãdo vero aliqua accidẽtia, seu aliqua ad modum accidẽtiũ significata neutraliter insunt, idest, ita, quod nec ponãtur in definitione subiectorũ, nec subiecta indefinitione ipsorũ accidẽtaliter insunt, & prædicãtur. Sicut misicũ & *2. Conclu.* *Primus modus.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

& albũ prædicãtur accidẽtaliter de animali, animal enim nõponitur in definitione musici, nec musicũ in definitione animalis. Ex his poteris conscendere ad illas propositiones altissimas, vt Deus est æternus, & similes, quæ reducũtur ad istũ modũ, quia in definitione æternitatis Deus ponitur, quia æternũ est actus purũ, cui nulla mutabilitas cõuenit, & quãuis Deus nõ sit subiectũ inhæsionis, nec materia respectu æternitatis, est tamẽ nostro modo intelligẽdi præluppositũ ad æternitatẽ, æternitas in sua ratione Deũ exigit, quod sufficit, vt ad. 2. modum perfeitatis reducatur. Et quia dictio perse significat etiã aliquid solitarie existens, vt omnes modos perfeitatis annumeraret Philosop. dicit tertiũ modũ perfeitatis esse quãdo aliquid est perse existẽs, idest, non in alio existẽs, vt accidẽs eius. Et ita Petrus est in. 3. modo perfeitatis: quia est per se existẽs, & non in alio. Albũ verò nõ est perse existẽs; quia, vt inquit D. Tho. eadẽ lectione, cũ dico albũ, vel ambulãs, aliquid aliud est, quod sit ambulãs. Quæ sentẽtia hãc habet explicationẽ, quod albũ formaliter acceptũ dicit accidẽs incõcreto, seu in subiecto: & ita denotatur aliquid aliud, cui inhæret existere, inquo albũ existat formaliter: & ita albũ formaliter nõ est perse existẽs. Et quãuis homo existat in Petro perse existit, quia nõ existit in Petro, vt in eo, cui inhæreat, sed vt superius in suo inferiori.

Tertius modus.

Quartus modus.

Quartus modus perfeitatis est cũ ly, per dicit causam efficiẽtẽ vel quãcũque aliã. Et ita dicit Arist. quidquid inest vnicuique per se ipsum, perse dicitur de eo. Quod verò non perse ipsũ inest, dicitur per accidẽs de eo. Hæc enim est per accidẽs, ambulãs interijt; nõ enim propter ambulationẽ interijt; sed hoc dicitur secundũ accidẽs. Accidit enim ambulãtẽ interijsse. Hęc autẽ est perse, interfectũ interijt: nã propterea, quod interfectũ est interijt, & nõ est accidẽs, quod interfectũ interiẽtit.

3. Conclu.

Tertia con. cõclusiones demõstrationũ includũt duplicẽ modũ dicendi perse, secũdũ scilicet & quartũ. Et probatur: quia proprie scibilia sunt cõclusiones demõstrationũ, inquibus prædicãtur passiones de subiecto: sed propria subiecta nõ solum ponuntur in definitione accidẽtiũ, vt subiecta, sed etiã sunt causæ eorum proprie: ergo cõclusio demõstrata est in. 1. &. 2. modo perse. Prob. ma. Nã principia demõstrationũ sciũtur habitu primorũ principiorũ: nã definitiones sunt principia, quæ ad intellectũ pertinẽt. Mi. prob. quia ista propositio est scita, homo est volitiuus, in qua prædicatum prædicatur de subiecto proprio, & quod est simul propria illius causa. Non enim ad aliquid aliud, quã ad hominẽ risibilitas cõsequitur: sed cõtra, nã de ente demõstratur, quod sit bonũ, & tamẽ ens nõ est causa bonitatis, quia est idẽ realiter, & formaliter cũ illo. Et idẽ argumẽtũ fit de attributis diuinis, respõdetur, q. cũ dicimus, quod est in quarto modo perfeitatis propositio, in qua effectus prædicatur de propria causa accipitur causa, vel formaliter, vel pro ratione essendi, quæ à Caiet. vocatur causa virtualis: quia si prædicatũ posset habere causam, illa esset: nã si bonitas posset habere causam, illa esset entitas.

Dissoluuntur argumenta.

AD. 1. respõdetur, quod vt propositio sit de omni, sat fuerit, quod sit vniuersalitas negatiua, respectu tẽporũ & partiũ subiectiuarũ, idest, quod nulla pars subiectiua detur, de qua & inquo prædicatũ nõ affirmetur de subiecto; & ita est actus purus, quia non datur aliquid inferius Deo, & aliquod tẽpus, de quo, & pro quo nõ affirmetur de illo. Secũdo resp. quod virtualiter affirmatur, quod si perimposibile haberet partes subiectiuas actus purus de illis affirmaretur, & si mẽturaretur tẽpore, de illo pro quolibet tempore affirmaretur. Est autem imperfectio in subiecto sciẽtiæ habere partes subiectiuas, quia ex hoc sequitur subiectũ esse saltim determinabile, quod dicit imperfectionem aliquam. *Ad 1. arg.*

Ad. 2. resp. quod quælibet pars definitionis eo modo, quo ponitur in definitione prædicatur de diffinito. 1. dicẽdi perse modo. Si sit in definitione in recto, prædicatur in recto, si in obliquo prædicatur in obliquo. Quãdo enim dicimus, simũ esse nasũ curuũ, nasum & curuũ inrecto prędicãtur desimo, quod est definitũ. Quando autem dicimus, quod simitas est nasi curuitas, prędicatur nasi, in obliquo de simitate. Et si definias, hominẽ physicẽ, quod sit cõstãs corpore & anima, partes in obliquo prædicãtur de definito. Nec iste modus dicẽdi per se est restringẽdus ad sola prædicata metaphysica, quæ habẽt rationẽ generis, & differẽtiæ. Nã omnis definitio, & pars definitionis cũ per se cõueniãt subiecto per propriã formã, & essentiã subiecti ad primũ modũ perfeitatis attinẽt. Cum enim illæ partes affirmẽtur de subiecto, & nõ in alijs perfeitatis modis in isto necessario debẽt collocari. Et si dicas ex Arist. infra tex. 13. & 36. qui dicit subiectum per accidẽs prædicari de accidẽti, vnde ista est per accidẽs, risibile est homo: ergo etiã ista, simus est nasus: & ita nõ erit in. 1. modo, resp. Arist. accipere ibi per accidens, vt idem valet, quod per aliud. Et quia nasus nõ cõuenit simo, nisi ratione subiecti, inquo est, ideo dicitur conuenire per accidẽs, idest, per aliud, nõ tamẽ p accidẽs, idest, accidẽtaliter. Caiet. respõdet, quod quæcũque sint in definitione prædicãtur in. 1. modo, si res definiantur iuxta exigẽtiã suæ naturæ. Et quia accidentia, cũ sint formæ definiuntur cõformiter ad suã naturã quãdo in abstracto diffiniuntur, ideo partes, quæ indefinitione *Ad 2. arg.*

ne accidentis in abstracto definiti ponuntur prædicãtur in primo modo dicẽdi perse. Et si arguas, ergo cũ dicitur, q. simitas est nasi curuitas, nasi prædicaretur de simitate in primo modo, respõdet, quod adhuc debet intelligi supra dicta propositio alia limitatione, vt per se insint subiecto eo modo, quo indefinitione cadũt, ita quod si in recto, aut intrinsece ad definiẽdũ sumũtur intrinsece, & in recto de definito dicũtur. Si autẽ vt additũ & in obliquo, affirmãtur de definito in primo modo vt additũ & in obliquo tertia solutio est, quod in isto primo modo est latitudo quædam: nã aliquæ propositiones reponuntur in illo propriè & principaliter: & istæ sunt tã illæ, in quibus definitio data de re secũdum exigẽtiã, de definito prædicatur, vt homo est animal rationale, quã illę, in quibus differẽtia conuertibilis prædicatur, vt homo est rationalis. Aliæ autẽ propositiones prædicãtur propriè & secũdario, vt illæ, inquibus reliquæ partes definitionis prædicãtur, siue in recto, siue in obliquo, vt linea est expũctis, &c. Quædã verò impropriæ, vt definitio, quæ nõ secũdũ rei exigẽtiã datur, vt cũ dicimus, simus est nasus curuus. Et ita nõ omnia in primo modo de definito eodẽm modo prædicãtur.

Ad tertiũ aliqui respõdẽt, illã propositionẽ, animal est homo, etiã si subiectum ponatur in definitione prædicati; nõ pertinere ad. 2. modũ, quia est prędicatio indirecta. Isti aũt modi dicẽdi per se præsupponũt ꝓpositiones esse directas. Sed cõtra arguit Caiet. Nã cõtingit aliquãdo aliquid esse in primo modo & prædicari indirecte, vt quãdo dicimus, risibile est homo aptus ad ridẽdũ: & tamẽ homo indirecte prædicatur de risibili. Vnde respondet ipse, quod supra dictæ definitiones eo modo sunt perse, quomodo sunt necessariæ, & quia non sunt necessariæ in prædicato sub distinctione sui oppositi sumpto, nõ sunt perse, nisi isto modo. Vnde ista est perse, animal est homo, vel nõ homo, sicut in simili, ista non est per se, animal est rationale etiã si sit directa, sed ista, animal est rationale, vel irrationale, sicut & ista, nõ est per se, numerus est impar, sed ista numerus est par vel impar. Et quãdo Arist. dicit secũdo modo per se insunt, quæcumque insunt alijs, quæ in ratione eorũ insunt &c. intelligitur perse insunt simpliciter, vel sub distinctione sui oppositi simpliciter, vt homo est risibilis, quia homo ponitur in definitione prædicati sub disiunctione, vt numerus est par vel impar, animal est homo, vel nõ homo: quia tunc ponitur subiectũ in definitione prædicati, vt id, cui prædicatũ necessario conuenit. Et idem est de ista, animal est rationale, vel irrationale, & debet in isto modo perfeitatis subiectũ poni in definitione prędicati, vt additamentum. Soto respõdet, quod quãdo subiectũ ponitur in definitione prędicati, ita vt seruet rationem subiecti est perse in secũdo modo, & quia in ista animal est homo animal, non seruat rationem subiecti; quia cũ sit genus habet quod sit prædicabile respectu hominis, quia est forma metaphysica: ideo nõ est in. 2. modo & idem dicit de ista, rationale est homo. *Ad 3. arg.*

Ista propositio, animal est risibile, non est in secũdo modo, quia non est de omni: non enim prædicatur risibile de omni animali, nec ista, animal est rationale, eadem ratione, nõ est nec in primo, nec secũdo modo. Istæ verò homo est sensibilis, substantia est ens, sunt in primo modo: quia ad hoc sufficit prædicatũ esse de ratione subiecti siue mediate, siue immediate; quia si solũ genus immediatũ & differentia prædicarentur perse in primo modo, idem esset propositionem esse perse & immediatã, & per se, & perse primo. Quod est cõtra Aristot. qui postquã distinxit modos per se adiecit, tã quã tertiã cõditionem vniuersalis prædicati, quod cõueniret subiecto per se primo, idest, nõ per aliud. Propositio tamen immediate & per se primo, cõuertuntur, vt homo est rationalis est immediata, & perse primo. Ista propositio, Petrus est rationalis, est in primo modo dicẽdi per se; & ista Petrus est ridibilis in 2. quid quid dicat Venetus citatus à Soto q. 3. 1. poste. Propositiones verò, inquibus vna definitio prædicatur de alia sunt in primo modo perfeitatis, saltim reductiue, vt hæc, quod ordinatur ad protegendum à pluuia debet cõstare parietibus & tecto, vel aliquo huiusmodi, Soto dicit hãc esse in primo modo, rationale est sensibile: sed formaliter nõ est verũ. Quia rationale non includitur insensibili, nec vt pars definitionis, nec consequitur ad illud, vt passio, sed tamen res, quæ est rationalis essentialiter est sensibilis, & ratione rerũ connexarũ posset cõcedi in primo modo, nõ ex forma significãdi. Illa autem, in qua passio superior prædicatur de inferiori, vt sensibile pro passione est risibile, non est etiã formaliter in. 2. modo perfeitatis, ratione iã dicta, bene tamen illa, in qua passio cõsecuta ad aliã prædicatur de illa, vt intellectiuũ est volitiuũ: nã cõsequitur ad hominis essentiã mediãte intellectiuo. Quãdo autem passio superior de inferiori subiecto prædicatur, vt homo est sensibilis, istę prædicationes sunt in secũdo modo, quia cõueniũt subiecto ratione alicuius inclusi in illo, cuius sunt proprietates. Et quomodo etiã iste. 2. modus perfeitatis etiã habeat latitudinem, vide Caiet. in hoc. c. circa. 2. modũ perfeitatis.

Ad Quartũ respõdetur quod homo si considerẽtur, vt perse subsistens est in tertio modo: si vt affirmatur de Petro reducitur ad. 1. modum. *Ad 4. arg.*

Ad Quintũ respõdetur quod ea, quæ sunt in quarto modo, si prærse considerentur secũ *Ad 5.*

Universidad de Deusto Biblioteca

dũ rationẽ illius modi per accidẽs prædicãtur quia quartus modus nõ est modus prædicationis, sed causalitatis. Vnde bene potest aliquid esse perse in ratione causalitatis, & per accidẽs in ratione prædicationis. Hæc enim propositio, calidũ calefacit, si consideremus subiectũ, & prædicatũ secundũ rationẽ causæ, est perse, hoc est, in illa effectus perse tribuitur propriẹ causæ, & causa perse talẽ effectũ producit. Pro prius enim effectus calidi est calidũ facere: si vero cõsideretur secũdũ prædicationẽ est per accidens: quia accidit calido, quod calefaciat, nec est eius essentia, nec propria eius passio: alias esset perpetuæ veritatis, nec posset intelligi calidũ sine calore facto, si esset in primo modo: & si in secũdo ab æterno calefaceret, quia passio semper cõuenit subiecto; & ab æterno esset verũ dicere, calidũ calefacit: sicut est verũ dicere, homo est risibilis. Et ita calidũ secũdũ existẽtiã, & calor secũdũ existentiã perpetuo cõiũgerẽtur: siquidẽ cõiũgũtur perpetuo secũdũ causalitatẽ effectuam: de cuius rõne est existentia. Et ita hæc prædicatio absolute est. 5. prædicabilis, calidũ calefacit: quia præsupponit existẽtiã, quæ rei nõ essentialiter, nec vt propria passio cõuenit, sed accidẽtaliter. Et ita illa prædicatio est accidentalis, quæ aliquid accidentale præsupponit. Et si dicas, hãc esse æternæ veritatis, homo est risibilis, quæ est in. 4. modo, respõdetur, quod est æternæ veritatis, nõ quatenus est in. 4. modo. sed quatenus est in. 2. prædicatur enim accidens de proprio subiecto, ad cuius essentiã cõsequitur: & ita est æternæ veritatis. Et quia propriũ subiectũ etiã est propria causa passionis quia nõ potest risibilitas oriri ex alia causa, quã ex homine, ideo est in. 4. modo: sed nõ est æternæ veritatis: & perse in ratione prædicationis ex eo, quod est in. 4. sed ex eo quod est in secũdo. Ex dictis in hac. q. sequitur illius quæstionis decisio, quẹ solet disputari, an omnis propositio perse cõuertatur in propositionem perse: ita, vt si hæc sit per se, homo est animal hæc etiã sit perse, animal est homo. Aliqui respõdẽt negatiue, quia propositio perse debet esse illa, in qua prædicatũ directe prædicatur de subiecto, nulla autẽ propositio, in qua prædicatum se habet vt forma, & subiectum, vt materia cõuerti potest in aliã, in qua id, quod se habebat, vt materia, se habeat vt forma, & ecõuerso: ergo intẽtũ. Et hãc sentẽtiã Soto in hoc. c. videtur sequi. Caiet. verò in fine cap. 4. dicit omnẽ propositionẽ perse, quæ perse est ex terminis cõuerti in propositionẽ perse. Vocat propositionem per se ex terminis illã, cuius prædicatũ ponitur in ratione subiecti, & subiectũ in ratione prædicati. Et ideo hæc propositio perse in secundo modo, omnis homo est risibilis, vbi subiectũ ponitur in ratione prædicati, conuertitur in hanc, risibile est homo, quæ est primo modo perseitatis. Nã si definiatur risibile, debemus dicere, esse hominẽ aptũ adridẽdũ. Ista vero, homo est animal, est perse, & nõ cõuertitur in perse, quia homo nõ est de ratione animalis. Et si dicas, quod hęc propositio, animal est homo est perse, quia est cõuertẽs illius, homo est animal: ergo sicut vna est necessaria, ita & alia: quia in bona conseq. si añs est necessariũ, & cõseq. debet esse necessariũ resp. quod illa ꝓpositio, animal est homo, est necessaria nõ extremis: quia homo nõ ponitur in ratione animalis: est tamẽ necessaria ratione rerũ, quia, si homo est animal: ergo iure idẽ sunt aliquod animal: & homo aliquis: & ita impossibile est, antecedens, esse verũ, quin, conseq. sit verum, & si cõtra Caiet. arguas: Nã illa propositio, risibile est homo, est indirecta: ergo non est perse, negat cõseq. quia vt sit propositio perse sufficit, vel quod subiectũ ponatur in ratione prædicati, vel prædicatum in ratione subiecti: quia tales propositiones demõstrationibus deseruiũt, & reperiũtur in modis imperfectis. Omnis autẽ propositio demõstrationis est perse. Et si secũdo arguas. Nã Arist. infra. c. 18. dicit hãc esse per accidẽs, risibile est homo respõdet Caiet. quod accipitur ibi per accidẽs, idest, per aliud, nõ accidẽtaliter. Vide Caiet. hic &. D. Tho. lect. 34. lib. hoc.

QVÆSTIO IX.

An definitio prædicati vniuersalis sit bona.

IN hoc. c. 5. hæc quæstio disputãda est. Et videtur, quod nõ sit bona hęc definitio. Primo perse & secũdũ quod ipsum, idẽ sunt: ergo superflue ponitur in definitione vniuersalis, quod sit perse, & secũdũ quod ipsum: sed sufficit alterũ ponere. Prob. antecedẽs, q̃a per se est, quod cõuenit per ipsam rationẽ subiecti, quod est secũdũ quod ipsum cõuenire. Nã risibile perse cõuenit homini, quia cõuenit per ipsam rationẽ subiecti, per rationalitatẽ: & hoc est cõuenire homini, secũdũ quod ipsum, hoc est secũdũ, quod homo. 1. Argu.

Secũdo. Hæc propositio; homo est sensibilis, accipiendo sensibile propassione, est perse, & secũdũ quod ipsum, & tamẽ prædicatũ non est vniuersale subiecto, scilicet, homini, quia est vniuersale animali: ergo. Prob. antecedens. Quod cõueniat perse patet, quod vero conueniat secũdũ quod ipsum, probatur, quia illud cõuenit secũdũ quod ipsum, quod cõuenit alicui cũ reduplicatione sui, quia secũdũ quod ipsum, & in quãtũ tale idẽ sunt: sed homo in quãtũ homo habet sensũ: ergo cõuenit ei secundũ quod ipsum, & tamẽ ipsi nõ est vniuersale: male ergo Arist. vniuersale definit. Et cõfir: quia quod 2. Argu.

quod inest homini, secundũ quod ipsum, inest ratione suæ definitionis quidditatiuæ: sed sensibile est huiusmodi respectu hominis, ergo &c. Prob. min. quia sensibile inest homini per suam rationem quidditatiuam: ergo ratione illius conuenit. Medium enim demonstrationis est ratio conueniendi prædicatum demonstratum subiecto demonstrationis.

3. argum. Tertio. Vniuersale est, quod prædicatur de pluribus: sed in hac propositione, homo est albus, prædicatum prædicatur de pluribus hominibus albis, & consequenter vniuersaliter, & tamẽ nõ conuenit per se, nec secundũ quod ipsum: male ergo dicit Arist. vniuersale esse, quod conuenit per se, & secũdũ quod ipsum.

Decisio quæstionis.

QVID sit vniuersale, & quid sit conuenire secundum quod, ipsum multũ habet vtilitatis ad graues quæstiones decidendas. Ideo hoc ex D. Tho. doctrina erit declarandum. Quando ergo quærimus, quid sit vniuersale prædicatũ, non accipimus vniuersale secundũ quod vniuersale est vnũ in multis, & de multis: sed accipimus vniuersale posteriori sticie, quod quid sit modo est explicãdũ. Cũ ergo inquirimus, an intellectiuum sit vniuersale respectu hominis, in hac propositione, homo est intellectiuus, non inquirimus, an intellectiuũ sit vnum in multis respectu hominis: nec inquirimus, an respectu huius & illius intellectiui sit vniuersale & cõmune intellectiuũ. Sentẽtia igitur D. Tho. in hac parte hæc est, vt aliquod prædicatum sit vniuersale, prout in præsenti agimus de vniuersali, requirit primo, quod nihil sit subsumere sub subiecto, cui prædicatum non insit, nec sit accipere aliquod tempus, in quo prædicatum non conueniat subiecto. Secunda conditio: Tale prædicatum, vt dicatur vniuersale debet per se cõuenire subiecto in aliquo modo perseitatis, primo vel secundo. Est tertia cõditio, debet conuenire subiecto, secundũ quod subiectum est, seu debet illi per se primo cõpetere, & si habeat istas tres conditiones, prædicatum erit vniuersale, & necessario conueniet subiecto. Sit exemplum: Intellectiuum est vniuersale prædicatum respectu hominis, quia cõuenit homini, & omni homini, & pro omni tẽpore, & per se: quia homo ponitur in definitione hominis, & per se primo: quia non conuenit alteri, ptiusquam homini, & omnibus, quibus conuenit ratione hominis conuenit. Et si dicas, rationale non præsupponit rationem hominis, cui conueniat, sed potius constituit illam: ergo non prædicatur vniuersaliter, quia prædicari vniuersaliter, est conuenire alicui secundum quod ipsum ita vt ipsum esse sit ratio conueniendi, sed esse hominem, non est ratio conueniendi rationalitatem homini, sed potius ipsa rationalitas facit hominem: ergo. Respondet, quod aliquid vniuersaliter prædicatur, quod conuenit alicui secundùm quod ipsum, ita quod sequatur ad ipsum, vel ita quod constituat ipsum. Nam ex eo quod constituit ipsum & per se primo, & vniuersaliter conuenit, & definitio de homine eisdem rationibus prædicatur vniuersaliter. Et si solus homo esset in rerum natura sensibile, non esset vniuersale respectu hominis: quia quanuis de facto non reperiretur in alio animali, nihilominus tamen non oritur sensibile propassione â ratione hominis, vt sic sed â ratione animalis. Et ita affirmatur secundum connexionem necessariam de equo de leone. Vnde signum est, quod oritur ex alia ratione superiori. Et quomodo contingat errare in assignatione vniuersalis, vide Aristot. capit. 6. & D. Thom. lect. 12. Ex dictis sequitur perse primo & secundum quod, ipsum esse prorsus idem: nam quod homini conuenit, vt homo est, illi per se primo conuenit, & conuenire homini, vt sic, est conuenire, secundum quod ipsum est.

Dissol-

Universidad de Deusto Biblioteca

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD primum dicitur, quod per se & secũdũ quod ipsum nõ sunt idẽ, sicut nec per se, & de omni sunt idem: sed sunt gradus constituentes rationem vniuersalis. Nã vniuersale requirit de omni & per se, & secundũ quod ipsum, quod est per se primo competere. Sicut em̃ ratio hominis resultat ex gradu sensitiuo viuenti, & cæteris: ita ratio vniuersalis posteriori stici constat, & resultat ratione dicendi de omni & per se, & per se primo, seu secũdũ quod ipsum. ¶ Ad 2. resp. quod homo non est sensibilis secundum quod ipsum nec per se primo: quia illi cõuenit ratione animalis. Et cũ dicitur, quod cõuenit homini secũdũ diffinitionẽ suã: ergo secundũ quod ipsum. Respondetur, quod non cõuenit homini ratione vltimæ differẽtiæ, seu definitionis totalis: & ita nõ cõuenit per se primo. Nã si cõuenit ratione alicuius superioris, iam nõ conuenit secundũ quod ipsum, sed secundũ quod aliud: nã illud superius vocatur aliud in præsenti: quia non est ratio obiectiua, ad quam illa passio consequitur, seu ratione cuius conuenit, nec est differentia specifica illius constitutiua.

Ad 2. arg.

Ad 3. arg. ¶ Ad tertium respondetur ex D. Tho. vbi supra, quod hic accipitur vniuersale secũdum quandam adaptationẽ, vel adæquationẽ prædicati ad subiectũ, cũ scilicet nec prædicatum inuenitur extra subiectũ, nec subiectum sine prędicato. Vide alia argumẽta in Caiet. in hoc c. 5. dubio penult. In c. 6. & sequen. vsque ad 13. exclusiuè Arist. agit de aliquibus proprietatibus demõstrationis, scilicet, quod sit ex necessarijs. Secũdo, quod sit ex his quæ sunt per se. Tertio, quod nõ sit ex extrancis. Quarto, quod sit sempiternorũ. Quinto, quod debeat procedere ex proprijs, & non communibus. Sit ergo ad istorum explicationem

QVÆSTIO X.

Vtrùm demonstratio debeat procedere ex necessarijs, & per se, & nõ extraneis, & debẽt esse sempiternorũ, & ex proprijs, & non cõmunibus?

1. Argu. ET sit primũ argumẽtũ cõtra illud, quod demõstratio debeat procedere ex necessarijs. Nã istæ propositiones, sol eclipsatur, & aliæ similes propositiones physice demõstrãtur, & tã nõ sunt necessariæ: ergo male asserit Arist. demõstrationẽ debere prędcedere ex necessarijs. Prob. min. quia prædicata nõ semper cõueniũt subiectis, sed in propositione necessaria semper debẽt cõuenire: ergo. Si dicas eclipsim relatã ad causam esse necessariã, quia posita interpositione terræ inter Solẽ & Lunã: sequitur defectus Lunæ, & posita Luna inter nos, & Solẽ, sequitur Solis eclipsis: & hoc semper, & necessario, Cõtra: nã causa est cõtingens, quia nõ semper interponitur: ergo effectus nõ est necessarius simpliciter, & absolute, sed solũ ex suppositione. Et ita propositio illa, Sol eclipsatur, nõ erit necessaria. Si dicas causam istã esse necessariã ratione suæ causæ, nã interpositio terræ, vel Lunæ necessaria est ratione positionis luminariũ in tali situ, Cõtra: quia etiam est accidens quod luminaria sint in tali situ. Vnde semper effectus erit accidẽtarius. Et ita propositio nõ erit per se. Et cõfir. quia ista propositio nõ est necessaria & per se, homo est disgregatiuus visus, etiã si disgreget visum suppositã albedine in subiecto: quia disgregatio visus nec est passio, nec essentia hominis: ergo istã, Luna eclipsatur, nõ erit necessaria, etiã si illi cõtingat facta interpositione, quia nec est passio Lunæ nec Solis, nec est illorũ essentia. Et Arist. 2. de cælo, tex. 43. demõstrat cælũ moueri, & terrã semper quiescere, & motus nõ est propria passio cæli, nec quies terræ: ergo demõstrãtur propositiones cõtingẽtes, & nõ necessariæ: non ergo demõstratio debet prędcedere ex necessarijs.

Secundo probo, quod posit demonstratio procedere ex his, quæ sunt per accidẽs: Nam hæc est propositio per accidẽs, animal est risibile: & tamẽ demõstratur: ergo. Maior patet, quia animali accidit esse risibile: quia nec est essentia, nec pars essentiæ, nec consequitur ad animal. Prob. min. ex Arist. cap. 5. vbi dicit, quod licet habere tres nõ demõstretur primo, nisi de triãgulo, per ipsum tamẽ potest demõstrari de figura. Et cõfirm. nã hæc prædicatio, coruus est niger, est per accidens: & tamen potest demõstrari de coruo, saltim in particulari. Maior probatur: quia pertinet ad quintum prædicabile. Minor patet: Nã ex eo, quod semper inest coruo habet aliquã causam necessariã, ratione cuius semper cõuenit: ergo per illã causam demõstrari poterit. Et cõfirm. vltimo: quia Arist. videtur docere aliud esse propositionẽ per se, & aliud necessariã, siquidẽ in vno cap. probat demõstrationẽ ex propositionib̃ per se debere procedere, & in alio debere procedere ex necessarijs: sed hoc est falsum: nã si est propositio per se, erit necessaria. ¶ Tertio probo, demõstrationẽ nõ debere procedere ex proprijs. Nã Philosophus demõstrat hanc conclusionẽ, terrã esse rotũdã, & cælũ esse sphæricũ: & nõ potest hoc demõstrare, nisi per principia geometriæ: quia omnes lineæ ductæ à centro vsq; ad circũferẽtiã sunt æquales: & geometra demõstrat à quolibet puncto in quodlibet pũctũ, lineam ducere est possibile per hoc mediũ Philosophicũ, quia duo puncta immediata nõ dãtur: ergo demõstratio procedit ex communibus & extraneis, & transit de genere in genus. Et cõfirmatur, quia demonstratio procedit ex vniuersalibus, ergo ex cõmunib̃.

2. Argu.

3. Argu.

4. Argu. Quarto probo, Scientiã nõ esse sempiternorũ: quia sciẽtia de homine tractat de homine: sed homo per se est cerruptibilis. Si dicas, sciẽtiã esse de cõnexionibus necessarijs, & perpetuis, vt huius, homo est risibilis, &c. Contra: quia scientiæ habentur de subiectis, & ita subiecta specificant scientias: sed ista subiecta sunt corruptibilia, vt linea, numerus, de quibus mathematicæ tractant: ergo. Sed pro horũ capitũ intelligẽtia, quæ summopere iuuãt ad cognoscendã naturã demõstrationũ, in qua materia aduersarij D. Thom. parum laborant, quia rationem consequentiæ parum callent, sit

Decisio quæstionis.

1. Conclu. PRima conclusio. Scientia procedit ex principijs necessarijs, & conclusio & principia debent esse necessaria, & quæ aliter se habere nõ possunt. Probatur cõclusio: Nã scientia est virtus intellectualis: ergo semper inclinat ad verum: & inclinat ad cõclusionẽ: ergo conclusio semper est vera: ergo necessaria: siquidem aliter se habere nõ potest. Tũc vltra: ergo principia sunt necessaria. Probatur ista consequentia: quia contingentia, & quæ aliter se habere possunt, nõ possunt facere scire id, quod aliter se habere nõ potest: nã si aliter principia habere se possunt, & esse falsa cũ conclusio nunquã posit esse falsa, eruht in aliquo cãsu principia falsa: & cõclusio vera: sed vera cõclusio nõ potest posteriori stice inferri ex falsis: quia falsum in re non potest esse causa veri: ergo &c. Præterea, si quis non habeat rationẽ, propter quid ostẽdentem, non efficitur sciens, sed ratio, quæ ostendit conclusionẽ necessariam ex nõ necessarijs principijs, nõ ostendit propter quid, ergo per illã non efficitur aliquis sciens. Prob. min. Remota causa, propter quã est aliquid, oportet quod remoueatur effectus: sed mediũ cũ sit contingens contingit remoueri: sed conclusio non potest remoueri, cum sit necessaria: ergo non potest sciri conclusio necessaria per mediũ contingens. Si enim per hoc, quod est esse albũ, probaretur hominem esse risibilẽ, contingeret hominem non esse albũ, & eundem esse risibilẽ: ergo alia causa debet dari necessaria, & ita cõclusio scita ex necessarijs debet procedere. Præterea necessitas conclusionis scitæ oritur ex necessitate principiorũ: ergo principia debent esse magis necessaria. Probatur conseq. quia propter quod vnũquodque tale, &c. ergo si sunt principia magis necessaria erũt necessaria: & ita sciẽtia debet esse ex necessarijs, & nõ ex cõtingẽtibus.

2. Conclu. Secunda conclusio. Scientia est ex his, quæ sunt per se, & nõ per accidẽs. Probatur cõclusio: quia demonstratio debet esse ex necessarijs, sed omne necessariũ, est per se: ergo demõstratio debet esse ex his, quæ sunt per se. Prob. antecedẽs: quia si est necessaria propositio ex tèrminis (nã de istis necessarijs loquimur) ergo vel subiectũ ponitur in ratione prædicati, vel prædicatũ in definitione subiecti; sed istæ propositiones sunt in secundo modo perfeitatis, vel in primo, ergo. Maior prob. quia necessitas prouenit in propositione ex eo, quod res significatæ non possunt aliter se habere. Et non posse aliter se habere ex eo prouenit, vel quia prædicatũ connectitur subiecto, quia includitur in eius definitione, vel quia consequitur ad subiectũ ratione suæ essentiæ, & tũc subiectũ ponitur, vt propria & necessaria causa in prædicati definitione: vnde erit in secũdo perfeitatis modo: & sic erit per se. Et notar D. Tho. hic, quod nõ demõstrat circulariter Arist. tũ dicat demõstrationẽ debere esse ex necessarijs, quia est ex his, quæ sunt per se. Et modo probat debere esse ex his, quæ sunt per se: quia est ex his, quæ sunt necessaria, quia primũ demõstrauit, scilicet, demõstrationem debere esse ex necessarijs, non solum, quia est ex per se propositionibus, sed ex diffinitione eius, quod est scire, quod facit vera demonstratiõ. Cũ autem probat demonstrationẽ esse ex his, quæ sunt per se, nõ vere demonstrat, sed ad hominẽ ostendit. Lege S. Doctorẽ lect. 14. & videbis ex Arist. constituere necessariũ ex suppositione, quod non est simpliciter necessarium, sed secundum quid.

3. Conclu. Tertia cõclusio. Demõstratio nõ debet esse ex extraneis, sed ex proprijs principijs. Et loquimur in præsenti, nõ de principijs, quæ dignitates appellãtur: nã illæ plurimis scientijs cõmunes esse possũt: sed loquimur de principijs proprijs illius sciẽtiæ, vt sic. Nõ enim geometra demõstrat per principia Arithmeticæ, nec ẽcõuerso. Et hoc habet verũ nisi vnius sciẽtiæ subiectũ cõtineatur sub subiecto alterius sciẽtiæ, de quo postmodũ. Et prob. conclusio: Nã demonstrationes ex principijs subiecti, & per rationẽ formalẽ subiecti procedũt, sed principia physicæ & mathematicæ, nec ratio formalis procedẽdi sunt eadẽ, quia subiecta nõ sunt eadẽ: ergo intẽtũ. Et prob. ex ẽplo. Ego demonstro de homine, quod sit volitiuus per eius rationem formalem: ergo hoc ipsum nõ possum demonstrare de linea per suam definitionẽ, & rationem: quia ratio formalis lineæ & hominis diuersæ sunt, nec vna sub alia continetur.

4. Conclu. Quarta conclusio. Sciẽtia est sempiternorũ, & incorruptibiliũ per se, & nõ nisi secundum accidẽs corruptibiliũ. Patet ista cõclusio: quia sciẽtia est vniuersaliũ obiectorũ, sed ista sunt per se, & incorruptibilia, vt 2. lib. ostẽdimus: ergo. Et præterea: quia sciẽtia est ex vniuersalibus, & per se & de omni: sed ista sunt incorruptibilia, & æterna, vt omne animal rationale est volitiuum, omnis homo est animal ratio-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rationale:ergo. Quæ omnes ¶ positiones sunt æternæ veritatis:ergo. Et nota,quod etiam de illis,quæ frequēter fiunt demonstratio est. Ita Arist.& D.Tho.testantibus,quia sunt per se, & vniuersaliter,& cōueniunt pro tēpore,quo apta sunt cōuenire,& ita cōficiēdæ sunt demōstrationes,vt ex vniuersalibus propositionib? inferatur cōclusio vniuersalis,remouēdo illa, in quibus potest esse defectus,vel ex parte tēporis, vel ex parte causæ, vt scilicet, semper eclipsetur Luna, si terra sit sibi diametraliter interposita:sed semper, quòd est in hoc signo terra est Lunæ diametraliter interposita:ergo semper quod luna est in hoc signo eclipsatur. Vide D.Tho.lect.17.In hoc.c.infert Arist.definitionē debere esse sempiternorū:quia demōstratio est eorū,& definitio est demonstrationis mediū. ¶ Quinta conclusio. Demōstratio nō solum debet procedere ex principijs extraneis,sed nec ex principijs cōmunibus.Et cum proprium posit accipi, vt distinguitur cōtra cōmune,& vt distinguitur cōtra extraneū,vi so quod nō debet procedere ex extraneis, mo do probat,quod debeat procedere ex nō com munibus,sed proprijs. Et probo: Nā scire per se aliquam cōclusionē est, quod cognitio mea terminetur ad rē scitā per principia eius:sed si principia sunt cōmunia,nō determinabitur cognitio ad illā per propria principia:ergo non scietur per se.Maior patet: Nam scire per se hominē esse risibilem est,quod cognitio mea terminetur formaliter ad obiectū importatū per illā cōclusionē.Min.prob.Nā nō scit per se circulū esse quadrabilē, si sciat hāc demōstrationē,vbicūque est dare quadratum maius,& minus est dare quadratum æquale: sed in circulo est dare quadratū maius,vbi cōtineatur circulus,& est dare quadratū minus cōtētū in circulo:ergo est dare quadratū ęquale circulo:quia mediū,per quod demōstratur, scilicet, maius & minus æquale, & inæquale sunt principia vniuersalia,cōueniētia pluribus alijs,quā quadrato,& circulo:ergo vt per se aliquid sciatur debet esse ex principijs cōueniētibus solū subiecto,de quo passio demōstratur. Si autē principia sint vniuersalia ea, quæ sciemus per illa erunt scita per aliud,idest, per cognitionē terminatā ad aliud,in quo ipsa cōtinētur, & non per se,idest, per cognitionē terminatā ad eandē rē formaliter. ¶ Sexta cōclusio.Principia cuiuslibet sciētię illa sunt,quæ cū sint vera nō cōtingit illa demōstrare in illa sciētia,in qua sunt principia,sed præsupponūtur vera esse, & per illa demōstrantur reliqua. Probatur,quia alias in demōstrationibus abiretur in infinitū. Sed aduertēdū est,hæc principia esse in duplici differētia:quædā enim sunt propria, quædā cōmunia. Propria sunt in qualibet sciētia definitio subiecti,& passionis. Nā secūda passio per definitionē subiecti,& primæ passionis de subiecto demōstratur,& sic de alijs.Sed de hoc in secundo. Principia cōmunia sunt cōmunes animi cōceptiones,vt si ab æqualibus æqualia demas,quæ remanēt sunt æqualia,& sciētiæ particulares vtuntur his principijs, nō in sua vniuersalitate,sed determinate,vt geometra, dicēdo,si ab æqualibus magnitudinibus æqualē magnitudinē auferas,magnitudines remanentes sunt æquales.Et arithmeticus,si ab æqualibus numeris æquales vnitates demas,&c.Vide D.Tho.in præsenti,& videbis quid sit suppositio,petitio,& quæstio. Vide D.Thom.lect. 22. vt scias, quod consequentia mala non est consequentia,sed apparet.

5. Concl.

6. Concl.

Dissoluuntur argumenta.

AD primū respondetur ab aliquibus posse de aliquo obiecto haberi sciētiā,quod est necessariū ex aliqua suppositione facta.Sed respōdetur,quod illæ propositiones sunt necessariæ pro eo tēpore, quo nata sunt haberi sua significata,nō verò pro quolibet tēpore. Et est proprietas lunæ, quod sit eclipsabilis pro tali tēpore,quo cōcurrūt istæ dispositiones, quod terra sit interposita.Sed hæc solutio nō loquitur de actu eclipsis,sed dē potentia. Hic vero loquimur de actu.Respōdetur ergo, quod nō solū potētia demōstratur,sed etiā actus : itaq; luna eclipsabilis est: & positis talibus cōditionibus habebit eclipsim actu.Primū autē simpliciter est passio logica,& demōstrabile absolute.Secundū autē est passio physica,quæ conuenit lunæ pro aliquo tēpore facta aliqua suppositione.Et passio physica nō est absolute cōueniens,sed aliquo præsupposito,& ita nō debet conuenire absolutē,sed illo præsupposito, sicut existētia passio physica est animæ rationalis,& cæli nō absolute cōueniēs illis,sed illis cōuenit secūdū quod termināt creationem:& ita non potest de illis absolute demōstrari,sed facta aliqua suppositione. Vide D. Tho. lect. 16.vbi sic dicit Arist. Eorū autem, quæ sæpe fiūt demōstrationes sunt,& sciētiæ,vt lunæ defectus.Manifestum est quidē, quod secūdūm quod huiusmodi sunt,semper sunt, vbi sic ait Doctor Ecclesiæ. Quædā autē nō sunt semper secūdū tēpus:sunt autē semper per cōparationē ad causam,quia nūquā deficit,quod posita tali causa sit talis effectus.Nūquā enim deficit quin semper sit lunæ eclipsis quādocūque terra diametraliter ponitur inter solē & lunam.In quibusdā verò cōtingit,quod nō semper sunt etiā per cōparationē ad causam:quia causæ impediri possunt:nō enim semper ex semine hominis generatur homo duas manus habēs: sed quandoq; fit defectus,vt propter impedimentū causæ, vel materiæ. Hæc Doctor Sanctus. Quia ergo stāte causa stat effectus,& causa impediri non potest, fit demonstratio, quod luna existente in tali puncto, sequatur solis eclipsis.

Ad 1.arg.

eclipsis. Non verò demonstrari potest, quod homo sit disgregatiuus visus,quia coniunctio albedinis cum homine nec physice nec metaphysice habet necessitatem.

Ad 2.cōfir.resp.Soto.q.5.lib. isto Secūdo resp.quod Arist.nō demonstrat cælū moueri, sed esse aptū,vt semper moueatur,& terrā esse aptā quiescere secundū se totam. Tertio resp. quod quia Arist.existimauit motum cæli esse æternū,credidit esse eius propriā passionē, & ita apparenter hoc probauit apud aliquos veritatē fidei ignorātes. ¶ Ad secūdū respōdetur, quod Arist.docet habere tres posse demōstrari de quadā figura,seu de ratione figuræ determinata ad rationē triāguli,quod nos libenter fatemur. Secūdo resp.quod demōstrat defigura, quia demonstrat de triāgulo, quæ est quædā figura.Vnde quāuis ista sit per accidens ex terminis,figura habet tres, hæc est per se, aliqua figura habet tres, nō qua ratione est figura,sed qua ratione est talis: quia hæc cōclusio, aliqua figura habet tres angulos ex veris per se, & necessarijs infertur in primo tertiæ, vt omnis triangulus habet tres angulos, omnis triangulus,est figura, ergo quædā figura habet tres,& quædā figura accipitur cōtracte,& vt dicit formā contrahētē in sua ratione formali,alias non erit per se ex terminis.Ad confirm.respōdet Caiet.hāc propositionē;coruus est niger,respectu speciei esse accidētalem, & pertinere ad quintum prædicabile,vt recte docet Porphyr. in prædicabilibus, sed respectu indiuidui,scilicet,huius corui est 4.prædicabilis,quia necessario conuenit huic coruo nigredo,& fluit ex principijs huius indiuidui naturaliter loquēdo. Quod si dicas, aliquādo fieri coruum albū,respondet Caiet.quod est per se physice, nō vero logice:quia oritur ex aliqua cōplexione huius indiuidui, quæ si non impediatur semper se explicat in nigredinem. Ad perfectē vero physicā sat fuerit,quod nisi impediatur sequatur talis res,sicut existētia sequitur ad productionē animæ,nisi impediatur,& præueniatur. Vt patet in assumptione humanitatis ad Verbū,vbi nō sequitur propria existētia animæ rationalis ad eius productionem: quia impeditur.Et cū dicit Porphyrius,quod nigredo corui est separabilis per intellectū,loquitur respectu speciei,& non respectu indiuidui.Et si rursus arguas,quia nigredo cōuenit omnibus coruis: ergo secūdū aliquid cōmune illis cōuenit,ergo non secūdū principia indiuiduātia:quia ista nō sunt cōmunia,sed propria cuicūq; indiuiduo. Respondet,quod aliquod principiū indiuiduale potest esse omnibus cōmune,quia indiuiduat nō per se ipsum,sed cū alijs adiunctū, vt patet de masculineitate, & fœmineitate,quæ sunt principia conuenientia masculis,& fœminis,ratione cōditionū indiuiduantiū:quia illa nō sola indiuiduāt.Nec incōuenit nigredinē huius corui esse commune & proprium in ordine ad diuersa, sicut risibile in ordine ad hominē est propriū,& nō in ordine ad animal.Hæc Caiet.doctrina maximū fundamentū habet in D:Tho.in isto lib.14.lect. Sed respōdetur,quod est accidens 5. prædicabilis nigredo respectu huius corui,nec solū cōuenit huic coruo, sed alijs coruis, & rebus alijs:& multi corui sunt visi sine nigredine naturaliter: nec ex principijs huius corui profluit,siquidē cōuenit alijs, sed ex aliquo principio accidētali huic coruo, & multis alijs rebus cōmuni:quia in illis omnibus reperitur similis dispositio ad nigredinē habendā ex aliqua cōmuni causa,& occulta orta. Et quando D.Tho.dicit supra dicta lectione,omne accidens,quod causatur ex aliquo principio subiecti si definiatur oportet,quod subiectū ponatur in eius definitione, loquitur de ortū accidentis ex principijs specificis. Et argumenta quæ cōtra se statuit Caiet.non soluit c.7.vnde eisdē sua opinio est reiscienda. ¶ Ad vltimam cōfirm.aliqui respōdēt,omnē propositionē directā,& necessariā esse per se,si sit necessaria, & nō directa nō esse per se,sed superius visum fuit hoc esse falsumtidē ergo est propositionē esse necessariā ex terminis,& per se:sed potest esse necessaria ratione connexionis rerū,& nō esse per se,vt hoc animal est homo: quia ratio animalis necessario cōnectitur cū aliqua ratione hominis ex eo,quod homo est animal,& tamē animal est homo,nec est in primo nec secūdo modo perseitatis. ¶ Ad tertiū resp. ex D. Tho. 1.p.q.1.ar.1.quod demōstrat eādē conclusionē per diuersum medium. Et hoc nō est cōtra Arist. Eodē autē medio nō potest demōstrare,vt probat argumētum. Soto.q.5.dicit, quod quādo vnius sciētiæ subiectū aliquo modo pertinet ad subiectum alterius,vna scientia potest demonstrare principia alterius: & quia quantitas est accidens corporis naturalis, potest Philosophus rationē reddere principiorū Geometriæ. Ad confirm. resp.quod quando dicimus scientiam procedere ex principijs proprijs,proprium accipitur,vt distinguitur contra extraneum,nō vt distinguitur contra vniuersale.Nam scientia de vniuersalibus agit,& per vniuersalia principia, non vero per extranea, nisi quando eius subiectum quodammodo ad subiectum alterius attinet,quod non est procedere omnino per extranea.

Ad 3.arg.

Ad quartum,lib.1.de vniuersalibus respondimus fuit,dum tractauimus, an vniuersalia sint corruptibilia. De propositionibus perpetuæ veritatis,vide Caietan.hoc lib.1.cap.9.à cap. 13.vsque ad 25. Tria sunt disputanda. Primum,quomodo differant demonstratio quia, & propter quid. Secundum, de scientia subalternata. Tertium, de vnitate sciētiarum. Hoc vltimum latissime lib. 1.tractatum est dum dispu-

Ad 4.arg.

Universidad de Deusto
Biblioteca

disputaremus, an logica sit vna scientia circa cap. 13.

QVÆSTIO XI.

An demonstratio, quia, & propter quid, sint eiusdem speciei.

1. argum. IN hac re sunt variæ sententiæ, vt est hominum varium ingenium. Aliqui existimãt demonstrationem, quia, & propter quid, non differre specie: quia demonstratio propter quid est simpliciter demonstratio: demonstratio quia est secundum quid. Et probatur primo, quia demonstratio est quæ procedit ex prioribus, & notioribus, & causis: sed hoc simpliciter conuenit demõstrationi propter quid, & secundum quid, demonstrationẽ quia: ergo. Probatur minor, quia demonstratio quia, non procedit ex notioribus simpliciter, sed quoad nos, nec ex prioribus simpliciter, sed quoad nos, nec ex causis, nisi in cognoscendo, quæ non sunt eædem causæ cum causis demonstrationis à priori, ergo. Et confirmatur: quia demonstratio est syllogismus faciens scire, sed demonstratio à posteriori non facit scire simpliciter, sed secundum quid, quia scientia à posteriori est secundum quid scientia: ergo. Et confirmatur secundo, quia Aristot. non definiuit demõstrationem superiorẽ ad quia, & propter quid, sed statim tractauit de demõstratione propter quid. & cap. 13. postea egit de demonstratione quia: ergo signum est esse analogica membra, nec demonstrationem de illis vniuoce dici. Masius c. 10. sect. 1. q. 1. dicit demonstrationem esse analogam ad quia, & propter quid, & demonstrationes istas esse species non subijcibiles, sed prædicabiles, & hanc sententiam D. Tho. tribuit, & sine causa, quia nunquam D. Tho. aliquid tale somniauit. Sotovarius est in hac parte. Nam quæst. 2. ad 2. dicit demonstrationem, quia, nõ esse demonstrationem simpliciter, sed secũdũ quid. Et quęst. 6. ad primũ, dicit differre specie. Alij dicunt demonstrationem ad illas esse æquiuocam. Antequam ego quid sentiam proferam, aduertendum est, demonstrationem propter quid esse illam, quæ procedit ex causis, seu ex rationibus formalibus. At vero demonstrationem, quia, illam esse, quæ procedit ex effectis seu ex posterioribus nostro modo intelligẽdi, dicitur alio modo demonstratio, quia, quæ nõ procedit ex causis immediatis, sed mediatis. Et illo modo non loquimur de demonstratione, quia, in præsenti. Rursus est considerãdum demonstrationes istas accipi posse, vel formaliter, vel materialiter.

Dico primum, demonstratio, quia, & propter quid, differre possunt specie ex parte formæ & priori sticè, & etiam esse eiusdẽ speciei. 1. Cõclu.
Probatur, quia si fiant demõstrationes in Barbara, ex parte formæ erunt eiusdem speciei: quia habent eandem dispositionem in modo & figura. Et si fiant vna in Barbara, alia in Darij erunt diuersæ speciei ex parte formæ, quia formæ illorum modorum differunt specie.

Dico secundo. Si sint aliæ demonstrationes in eadem scientia ex parte rationis formalis obiecti, erunt eiusdem speciei: & si vna fiat in vna scientia & altera in alia erunt diuersæ speciei. Et hoc non eget probatione.

Dico tertio considerando demonstrationes istas posteriori stice, & ex parte materiæ demonstratio à priori, & à posteriori sunt simpliciter demõstrationes, & specie differũt. Quod sint simpliciter demonstrationes probatur, quia demonstratio in cõmuni est syllogismus faciens scire, sed demonstratio à posteriori est huiusmodi, ergo est simpliciter demõstratio. Probatur minor, nam cognoscit conclusionẽ euidenter, non per habitum principiorũ, quia cognoscit discurrendo, nec per habitum fidei, nec opinionis: ergo per habitũ scientiæ: nã nullus alius habitus facit scire conclusionẽ per discursum, & euidenter, nisi scientia vel sapientia. Et ita Arist. c. 2. vocauit demonstrationẽ, quia, alium sciendi modum, quia facit scire. Et hanc opinionem tenet Albertus tract. 3. capite. 6. Themist. & Auerr. ibidem. & hos sequitur Niphus cõm. 138. Amo. 1 de anima, tex. 11. & 12. Quod vero specie differant probatur. Nam constant diuerso modo tendendi in obiectũ, & diuerso modo procedunt, & diuersis propositionibus: ergo differunt specie. Antecedens probatur, quia demonstratio à priori procedit per causam, & à posteriori per effectum: sed ille est diuersus modus tendendi, ergo. Et ita sunt multæ demonstrationes à priori differentes specie ex parte materiæ, & formæ, & multæ à posteriori eodem modo. Et ita demonstratio in communi dicit syllogismum facientẽ scire, siue hoc, siue illo modo. Nam abstrahit ab hoc, quod est facere scire à priori, seu posteriori: vel dicit syllogismum procedentem ex prioribus & notioribus, & causis, &c. abstrahendo ab hoc, quod est procedere ex causis in essendo, vel cognoscẽdo. Et vide elegantem locum in D. Tho. 1. p. q. 2. ar. 2. ad 2. vbi saluat definitionem demonstrationis in demonstratione à priori, & à posteriori. Et non dubito vnam & eandem scientiam esse quæ procedit à priori & à posteriori, & vnã simplicissimã qualitatẽ. Ex dictis sequitur, demonstrationem non esse æquiuocum ad supra dicta, & male dixisse Masium cum dixit demonstrationes à priori, & posteriori esse

esse species prædicabiles, & non subijcibiles: quia implicatio est dare speciem prædicabilem, & quæ non sit sub genere: & ita erit species subijcibilis: quia si est species prædicabilis constat genere & differentia: & sic erit sub illo genere, quo constat. Ex dictis rationes primæ opinionis manent solutæ. Demonstratio autem ad impossibile, vel est à priori, vel à posteriori. Et ita ad istas omnis reducitur demonstratio. Vide D. Thom. lect. 15. circa cap. 13. de scientia subalternata est agendum.

QVÆSTIO XII.

Vtrùm sciẽtia subalternata sit verè scientia in eo, qui non habet subalternantem?

1. Argu. ET argumentor primò, non dari scientias subalternatas. Nam scientia subalternata est illa, quæ addit differentiam accidentalem in suo obiecto supra obiectum scientiæ subalternantis, & hac ratione musica est subalternata Arithmeticæ, quia addit supra numerum sonoreitatem, vt ita loquar: agit enim de numero sonoro, & perspectiua geometriæ, quia agit de linea visuali: addit nanque visualitatem supra obiectum geometriæ, quod est linea: sed si ita res se debet habere, tunc sequitur, quod perspectiua & musica non sint scientiæ: hoc autem est falsum: ergo. Probatur minor, quia numerus sonorus est ens per accidens, constans rebus diuersorum prædicamentorum: sicut & linea visualis visualitas, & linea ad diuersa prædicamenta pertinent. Nam visualitas attinet ad prædicamentum qualitatis, & linea ad prædicamentum quantitatis. Et ita dicitur, quod est accidentalis differentia: sed ex differentia accidentali, & ex eo, cui accidit, non potest fieri ens per se: ergo nec supradicta sunt ens per se. Et confirmatur: Nam vel agit musica de linea præcise: & hoc non, quia de illa agit geometria, vel agit de visibilitate, & nec hoc, quia de illa tractat philosophia, vel de vtroque, & hoc est impossibile: quia est ens per accidens, & impossibile est, quod vna proprietas vtrisque conueniat. Dices cum Caietan. quod agit musica de visibilitate in linea, visibilitas in linea ens per se est. Contra: Nam vel tractat de linea vel non: si sic redit argumentum, quia est ens per accidens: vel non tractat, & tunc non erit scientia subalternata.

2. Argu. Si aliquis habet scientiam subalternatam solam, sine scientia subalternante, vt solam musicam sequitur, quod non cognoscat certo cõclusiones: & si hoc est verum musica non erit scientia, quia de ratione scientiæ est certo conclusiones cognoscere. Probatur sequela: quia conclusio illata ex principijs non habet maiorem certitudinem, quam principia: sed principia fide humana cognoscuntur, quæ non est infallibilis, & certa, sed est cum formidine: ergo conclusio scita non est certa, sed formidolose cognita. Probatur minor, quia non sciuntur habitu principiorum, cum sint conclusiones scientiæ subalternantis, nec sciuntur per scientiam, quia est casus, quod sciens solam scientiam subalternatam habeat: ergo sola fide humana cognoscit illa. Vnde dixit Diuus Thom. 1. par. quæst. 1. artic. 2. quod scientia subalternata per fidẽ accipit principia à subalternante.

Tertio: Nam si scientia subalternata debet addere differentiam accidentalem obiecto subalternantis, sequitur quod de quolibet obiecto possint esse scientiæ infinitæ, quia cuilibet obiecto possunt addi multæ differentiæ accidentales, vt tenti mobili potest addi albedo, nigredo, dulcedo, &c. & ita resultabunt multæ scientiæ subalternatæ, quod videtur maximũ inconueniens. Et confirmatur hoc argumentum: Nam sequitur, quod si subalternata est scientia, quod habeat obiectum distinctum à obiecto subalternantis, & sic quod habeat distinctas passiones: hoc autem est falsum, vt patet experientia: ergo. In hac quæstione loquimur de subalternatione propriè dicta. Et quidem ego præter ea, quæ dicit Caietan. in hoc cap. & 1. par. quæst. 1. art. 2. pauca habeo dicẽda. Nolo in hac parte referre opinionem Vazquez in supradicto art. qui friuole loquitur in hac materia: nec Caietanum egregium Thomistam intellexit, cuius rationes, & argumenta friuola appellat. Dicit enim Vazquez quod scientia subalternata est illa, quæ grossa Minerua de aliquo agit obiecto, & subalternatur illi, quæ subtili minerua eadẽ pertractat. Cur hoc impugnemus? Certe credo, quod secundum hanc suam sententiam subalternatur ipse Vazquez Caietano. Sed his omissis duplici via de subalternatione scientiæ possumus decidere. 3. Argu.

Deciditur quæstio.

PRima conclusio: Probabilissima est sententia Caietani in hoc cap. vbi dicit ex Alberto ad subalternationem scientiæ requiri primo, quod obiectum subalternatæ includat in se obiectum subalternantis cum additione differentiæ contrahentis ipsum ad naturam, vel materiam determinatam, quomodo linea visibilis contrahit lineam per visibilitatem. Secunda conditio est, quod illud additum subalternatè oportet esse alterius 1. Conclu.

generis

Universidad de Deusto
Biblioteca

generis ab eo, cui additur tertia cõditio, quod hoc additum subalternatæ non fluat ex principijs subiecti subalternantis. Quarto, quod subalternans dicat proprer quid principiorũ subalternatæ. Alteram conditionem addit Caietan. quod additum per se dependeat à re, cui additur, seu quod res, cui fit additio ponatur in definitione additi in primo modo perfectitatis, sicut punctum ponitur in definitione lineæ, ex quo resultabit aliquod vnum obiectum, & non per accidens. Hæc omnia patent exemplo musicæ, cuius obiectum est numerus sonorus. Ratio autem harum quatuor conditionum hæc est: Nam subalternata scientia distincta est à subalternante. Et patet: quia demonstrat veritates, ad quas subalternans non attingit illas per se ipsam demonstrando. Vt musica demonstrat hanc conclusionem, quod tertia faciat consonantiam, seu sit consonantia, & non secunda, quam veritatem nõ potest sola arithmetica demonstrare. Vnde sequitur, quod subiectum debet esse distinctum, & non omnino: quia subalternata dependet à subalternante, cum conclusiones in subalternante demonstratæ sint principia subalternatæ: qua propter vnum subiectum debet aliud includere, & non vt pars subiectiua includit genus, vt homo includit animal, quia tunc non esset scientia subalternata, sed eadem, quia scientia de genere, & specie eadem est. Nec illud additum debet esse passio subalternantis scientiæ, quia non sufficeret diuersificare subiectum, & scientias: nam scientia, quæ considerat subiectum considerat etiam passiones omnes: sed debet differentia seu additum esse accidentale, sicut est visibilitas respectu lineæ, & sonus respectu numeri. Ex quo statim sequitur, quod cum subalternata tractet musica v. g. de numero sonoro, quod debet præsupponere principia ex subalternante: & conclusiones, quas subalternans demonstrat accipere, vt principia ad inferendas conclusiones. Et ita tantum dicit, quia de principijs, idest tantum accipit illa, vt vera non vt euidentia sibi, quatenus est subalternata, nec vt demonstrata in seipsa. Et illud ipsum, quod dicimus de numero, dicendum est de visibilitate, quæ per se cõsideratur à physico, de qua & suas conclusiones demonstrat. Et has accipit etiam musicus, vt demonstret suas conclusiones: & postea ex sono innumeris seu de numeris sonoris conclusiones demonstrat, quæ neque in arithmetica, neque in philosophia demonstrantur. Cum igitur agat de numero sonoro, musica, & de linea visuali, perspectiua requirunt principia ex numeris, & sonis, & ex linea, & visibili desumptis. Et postea ex eo, quod numerum coniunctum sonis considerat conclusiones infert, quæ nec ad physicam, nec ad arithmeticam attinent. Sed dices, quonam modo fieri potest vnum obiectum, ex his rebus, ita diuersis? Dico, quod quanuis in genere rei sint ita diuersæ, quia tamen cõnectuntur ad eum modum, quo linea punctis connectitur, resultat vnum obiectum scibile, quod est, vel sonus in numeris, vel numeri sonantes, sicut linea est vnum quid, etiam si punctis continuetur. De quo vide Caiet. in hoc cap. eleganter, & profundissime rem hanc tractantem.

Et si inquiras, an Theologia sit scientia subalternata scientiæ Dei, & beatorum, quia cum non addat eius obiectum obiecto sciẽtiæ Dei different. ã accidẽtalẽ, nõ erit simpliciter subalternata. Respõdetur, quod ita tenent viri grauissimi, vt M. Bañes, Zumel, & alij supradicto ar. 2. Sed solũ est subalternata, quãtũ ad hoc, quod sua principia accipiunt euidentiam à scientia Dei, & beatorum, & metaphysica, non est subalternans reliquas scientias, quia reliquæ non addunt illi accidentalem differentiam. Vide D. Tho. 1 Poster. lect. 25. & lect. 41. & quando lect. 25. dicit, sciẽtia de specie, subalternari scientiæ de genere, loquitur largo modo pro dependentia eiusdem à seipso, secundum aliquam considerationem. Non enim possumus habere scientiam de homine, nisi habeamus scientiam de animali. Et hoc vocat subalternationem.

Secunda conclusio: Probabilis est satis modus subalternationis, quem acutissimus Caiet. ponit. 1. par. q. 1. ar. 2. & hunc sequuntur viri grauissimi nostræ scholæ & alionæ Fr. Ambrosius de Salazar Primarius Salmanticẽsis in isto loco. 1. par. & alij multi. Iste modus talis est, quod differentia essentialis, & per se inter sciẽtiam subalternatam, & subalternantem est quod scientia subalternans habet conclusiones visibiles immediate in primis principijs, & ex illis immediate educit illas: scientia verò subalternata habet conclusiones visibiles quidem ex principijs, non immediate, sed mediante habitu scientiæ subalternantis. Itaque nullus habitus scientificus habet ex se primo euidentiã, sed illam habet, quatenus deducitur ex principijs, à quibus euidentiam & certitudinẽ accipit. Sed est differentia, nam subalternans accipit immediate euidentiam à principijs, subalternata non item, nisi media subalternante scientia. Quando igitur inter duos habitus ista fuerit dependentia, quod vnus in sua euidentia ab alio dependeat, est subalternatio inter istos duos habitus. Cæteræ verò conditiones, quod vna scientia dicat differentiã accidentalem additam obiecto alterius scientiæ, non pertinet ad essentiam scientiæ subalternatæ, sed ad rationem talis scientiæ, & quod vna dicat quia, & alia propter quid, est de ratione subalternationis, quoad principia. Verũ quod in sua euidentia dependeat à subalternante, & à principiorum habitu mediante illa, est essen- 2. Conclu.

essentialis conditio. Vnde nostra Theologia hac ratione est subalternata scientiæ Dei, & beatorum, quia à illis in sua euidentia dependet. Dicit Vazquez hũc subalternationis modum nõ reperiri apud philosophos, & ita esse fictitium, quasi ipse non doceat sæpe quæ nullus philosophorum docuit. Et iste modus ex ipso nomine subalternæ scientiæ colligitur, quæ est scientia sub alia existens, & dependens ab illa, & cum euidentia sit de intrinseca ratione scientiæ inse, vel in alio, & continuabilitas ad id, à quo debet accipere euidentiã, propriẽ erit sub alternatio talis dependentia.

3. Conclu. Tertia conclusio: Bene potest haberi scientia subalternata, etiam si habens illã, non habeat scientiam subalternãtem. Hæc conclusio est. D. Tho. (& non loquor de sacra Theologia, de qua certum est hoc, sed de sciẽtijs naturalibus) 1. p. q. 1. art. 2. Vbi ita dicit: Vnde sicut musica credit principia tradita sibi ab Arithmetico: ita doctrina &c. credit dicit & nõ dicit, scit vel habet euidentiam.

Ex quo sic argumentor: Vt habeatur musica sufficit credere principijs arithmeticę: sed qui credit illa principia, non habet arithmeticam, alias non crederet, sed demonstraret: ergo cũ sola fide sine scientia subalternãte, & sine continuatione actuali ad illam potest haberi scientia subalternata. Et si Theologia nostra nõ esset continuabilis scientiæ Dei, & beatorum, non esset scientia, quia esset habitus non potẽs habere euidentiam. Præterea D. Tho. de veritate q. 14. a. 9. ad. 3. ita dicit: Ad. 3. dicendum quod ille qui habet scientiam subalternatam, non perfecte attingit ad rationem sciendi, nisi in quantum eius cognitio continuatur quodammodo cũ cognitione eius, qui habet sciẽtiam subalternantem: nihilominus tamen inferior sciens non dicitur de his, quæ supponit habere scientiam, sed de conclusionibus, quæ ex principijs suppositis ex necessitate concluduntur: & sic fidelis potest dici habere scientiam de his, quæ concluduntur ex articulis fidei. Ecce nostram conclusionem apertam habet. D. Tho. Licet enim non sit tam perfecta scientia subalternata sine subalternante, quã cum illa, vere tamen essentiã scientiæ habet. Idem tenet Caiet. art. 2. citato, vbi continuabilitatem ad principia scientiam subalternantem, dicit esse necessariam, non vero continuationem actualem. Sed ego hanc D. Thomæ conclusionem sic intelligo, quod subalternatus artifex debet credere principijs, sine hæsitatione. Nam si hæsitet non habebit scientiã, sed opinionem. Et quamuis fide humana accipiantur principia, accipiuntur aliquando sine hæsitatione, quia veluti habemus scientiam in attestante, sicut credimus esse Hispalim, Indos esse quia tot asserentibus, veluti in attestantibus habemus euidentiam. Qua ratione ego D. Tho. dictis etiam si non intelligã, sine hæsitatione assentior, eius eximia sapientia, & autoritate motus. Hæc conclusio probatur: quia tunc infero per demõstrationem conclusionẽ ex principijs, quantum est de se euidentibus, sine hæsitatione: ergo generatur habitus scientiæ; & si habeatur scientia subalternans, erit euidens subalternata. Aliqui dicunt, quod etiã si habeat formidinem principiorum acquirit scientiam, quia illa formido est accidentalis, & adueniente scientia subalternante auferetur, & manebit habitus certus & euidens. Vnde quãtum erat ex parte sua erat euidens. Et nota ex. D. Th. locis adductis ex posterioribus, sciẽtiam vniuoce dici de subalternãte & subalternata, licet differant penes perfectum, & imperfectum.

Dissoluuntur argumenta.

AD. 1. respondetur, quod est vnum obiectum vnius rationis, quia non erit ponitur vt additum in definitione sonori, sicut punctum ponitur in definitione lineę: & sicut punctum facit ens per se cum linea ita numerus cũ sonoro. Agit enim musica de sono innumeris: hoc autẽ est ens per se & vnica ratio obiectiua. Vide Caiet. in hoc. c. Et per hoc patet ad cõfir. Ad 1. arg.

Ad. 2. resp. ex vltima conclusione. Ad 2.

Ad. 3. resp. quod multæ sunt scientiæ subalternatę, vt patet ex. D. Tho. 1. poste. lect. 25. & 41. Semper enim, quod additur differentia accidentalis, quæ habet passiones proprias, in cuius definitione ponatur id, quod additur vt additamentum, erit scientia subalternata. Et dicit D. Tho. quod perspectiua subalternatur philosophię & perspectiuę subalternatur sciẽtia, de Iride circa finem huius libri. Ad 3.

QVÆSTIO XIII.

Quomodo differat scientia à fide, & opinione & reliquis habitibus.

DE arte & sapiẽtia 1. lib. dictum est, similiter de scientia in præcedentibus: & de habitu principiorum sequenti libro dicemus. Modo vero agendum est de fide & opinione, quomodo à scientia differant, & an eiusdem obiecti simul esse possint.

Prima cõclusio: Opinio potest dupliciter accipi, & pro habitu, & pro actu, actus opinatiuus est, qui fertur in vnã partẽ cõtradictionis cũ formidine alterius partis, & habitus opinatiuus est, qui inclinat in hũc actũ. Hæc conc. est D. Tho. 1. p. q. 79. a. 9. ad. 4. Et vt hãc cõclusionẽ intelligas, aduerte, quod certitudo intellectus, vt ipsius solius est, pueniat ab euidẽtia. Prima principia ideo certe cognosco, quia illa per lu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

perlumen naturale video; conclusiones autem scientificas, ideo certo cognosco, quia illas video in suis principijs. Quod si contra obijcias, nam ea, quæ sunt fidei supernaturalis certissime cognoscimus, & tamen non videmus illa: ergo non omnis certitudo est ex euidentia ortæ: respondet Caiet. quod talis certitudo nõ est intellectus, vt sic, sed est intellectus vt moti à volũtate. Si autem esset certitudo intellectus, non vt moti à voluntate, ex necessitate deberet esse ex eo, quod intellectus rerum euidentia conuincitur. Opinio ergo cum dicat formidolosum, & incertum assensum ex eo, quod nõ videt; formidinem habet, & incertitudinem. Vnde quotiẽscumque intellectus aliqua intelligit, quęquidem ob luminis defectum non scit reducere ad principia immediata, nec per se ipsa, nec permediũ aliquod, talia opinatur, nec cognoscit: habet enim lumen, vt possit ad alteram partem contradictionis determinari, sed ita paruum, vt non possit hoc facere sine formidine. Et quanuis talis conclusio sit reducibilis ad principia, vt ab isto cognoscuntur per illud lumen imperfectum, non sunt reducibilia, & ita habet de illis opinionem. Quomodo autem dubium & suspicio differant ab opinione, dicemus infra.

2. Conclu. Secunda con. De eodem obiecto idem homo non potest habere scientiam, & opinionẽ. (Et loquimur de eodem obiecto inparticulari, vt. v. g. quod quantitas distinguatur à re quanta) impossibile est sciri & opinionem haberi ab eodem de illo. Si autem loquamur de obiecto in communi bene potest vnus homo habere opinionem respectu alicuius prædicati de illo, & scientiam respectu alterius: habetur enim tunc de eodem materialiter. Sed prima pars probatur authoritate. D. Tho. 1. poste. lectione vltima, vbi sic dicit: Considerandũ est, quod non est inconueniens, id, quod est scitũ ab vno, esse opinatum ab alio, quia quod vnus accipit, quasi impossibile aliter se habere, quasi scitum, alter accipit, vt contingens, aliter se habere quasi opinatum. Sed quod idem homo de eodem simul habeat opinionem & scientiã, non est verum omnino, sed aliquo modo. Et inferius dicit: Sic ergo ex dictis manifestum est, quod non contingit omnino simul idem scire & opinari, quia simul haberet existimationem, quod posset aliter se habere, & quod non posset aliter se habere. Hæc. D. Tho. Et ratio est euidens: nam qui opinatur, quantitatẽ distinguì à re quãta, existimat rem aliter se habere posse, quia cum formidine alterius partis assentitur. Qui verò scit iudicat, & existimat se rem aliter habere non posse, quia scientia est sempiternorũ, & quæ aliter se nõ possunt habere. Vnde sequerentur duæ contradictoriæ veræ. Itẽ, quia sciens habet euidẽtiã rei opinans, nõ habet igitur, si idẽ sciret, & opinaretur haberet euidentiam, & nõ haberet, itẽ, si aliquis de eodem haberet scientiam, & opinionem, esset certus, quia scit, & non esset certus; quia opinatur. Et istæ rationes etiam conuincunt, quod nec opinio vera, & falsa de eodem haberi possit, quia istę duæ opiniones, secũda intentio est obiectũ logicæ, secunda intentio non est obiectum logicæ, non possunt esse simul veræ: sed altera est falsa, & falsa est illa, quæ asserit secũdum intentionem non esse obiectũ logicæ. Et hæc est de hoc enunciabili formaliter secunda intẽtio, non est obiectũ logicæ & altera de sua contradictoria, & ita formaliter nõ sunt de eodem, sed materialiter, scilicet, de 2. intentione. Vide. D. Tho. & Caiet. in hoc vltimo. c. huius libri, dicit Arist. &. D. Tho. hic quod de contingẽtibus non potest haberi scientia, bene tamen opinio. Et prẽterea prob. conclusio: Nam modus tendendi scientiæ, & opinionis in obiectum sunt incompossibiles vt visum fuit, sed isti modi sunt repugnãtes, scilicet, clare & obscure, certo & cum formidine: ergo. Sed contra hoc est importunum argumẽtum, si aliquis habeat fidem de hoc obiecto, Deus est vnum, & fiat illi demõstratio, iste simul habebit scientiam, & fidem de eodẽ obiecto. Et si scienti conclusionem adducatur aliqua ratio probabilis, habebit actum opinionis, circa idem obiectum: ergo falsum est dicere scientiã & opinionem non posse esse de eodem. Et ita videtur dicere. D. Tho. 1. 2. q. 67. art. 2. De hoc tractari solet in materia de fide. Modo breuiter respõdetur, quod tũc habebit actũ opinionis de illo obiecto in eo, quod non repugnat sciẽtiæ. Et similiter de fide respectu scientiæ dicẽdũ est. Et quia opinio, & scientia repugnãt in euidẽtia, & certitudine nõ habebit actũ in certũ & in euidẽtẽ: sed extensiue fit habitus subiectũ per illã rationẽ probabilem, & subiectum erit magis certũ, quia pluribus titulis cognoscit obiectum. Ex hac conclusione infertur opinionẽ & suspicionẽ solum differre penes hoc, quod suspicio procedit cum formidine alterius partis ex leuibus indicijs, & opinio ex fortioribus. Est itaque suspicio debilis opinio. De quo vide. D. Tho. 2. 2. q. 60. ar. 2. Infertur secundo dubiũ differre ab opinione & suspicione in eo, quod dubitans habet duos actus in hoc casu. v. g. an Petrus sit fur, habet hãc apprehẽsionẽ. Petrus videtur fur, & opposita nõ videtur fur, & neutri parti cõtradictionis hæret, sed manet anceps suspicans verò & opinãs, actum habet ad alterã contradictionis partem. Vide ibidem. D. Tho.

Tertia conc. Fides est, qua assentimur alicui obiecto, propter authoritatẽ dicẽtis, & in fide diuina assentimur Deo dicenti, per propositionem ecclesiæ, ratio formalis assentiendi est reuelatio diuina: conditio est propositio ecclesiæ. Fides autem humana etiam credit propter authoritatem hominis dicentis: & differt ab opinione fides humana; quia quamuis vtraque habeat formidinem, opinio procedit per discursum, fides verò humana nõ procedit discurrẽdo. Sed quem ad modum colorem video ratione luminis vnico actu simplici, eodẽ modo sine discursu assentior homini dicẽti, propter suam authoritatem, sed ista fides humana, quia innititur hominum testimonio, fallibilis est, non verò diuina fides, quia primæ veritati innititur, vt rationi formali ecclesiæ vt conditioni, & fides non ostendit res in se, sicut scientia; nam est modus obiecti fidei non visus. Hęc dixisse sufficiat, vt quomodo reliqui habitus à scientia distinguatur, sciat logicus ea postmodum suis locis accuratius cognoscet. Et hęc de hoc primo libro Posteriorum.

3. Conclu.

LIBER SECVNDVS
Posterioris Resolutionis.

POstea quam Philosophus 1. lib. determinauit de syllogismo demonstratiuo, in hoc libro intendit determinare de principijs eius. Est autem duplex principium syllogismi demonstratiui, scilicet, & mediũ eius, & primæ propositiones indemonstrabiles. Et ita Arist. in prima parte huius lib. agit de primo principio de medio, scilicet, in secunda de secundo, scilicet, de primis principijs.

QVÆSTIO XIIII.

An prima passio sit demonstrabilis, vel habitu principiorũ cognoscatur conuenire subiecto.

MAGISTER Soto lib. 1. post. q. 2. ad. 6. argumentum dicit propositionem in qua prima passio prędicatur de subiecto, vt ista, homo est intellectiuus esse propositionem per se notam, secundum se, nõ verò quo ad nos secundum se. Patet esse per se notam: quia secundum se non habet prædicatum medium aliquod, ratione cuius cõueniat subiecto, sed immediate ipsi rationi subiecti conuenit illa passio. Et qui penetraret rationẽ formalem subiecti statim sine medio videret hominem esse intellectiuum. Sequentes verò passiones demonstrabiles sunt, quia habẽt medium, per quod subiecto conueniant. Nam secunda passio conuenit mediante prima, & sic in reliquis, quo ad nos verò demõstrabilis est prima passio de subiecto. Quia licet secundum se non habeat medium, illud tamen habet quo ad nos: quia diffinitio notius medium est, quã definitum, quo ad nos saltim: nã magis explicite significat, quam definitum: est enim modus sciendi definitio: & sic est alicuius ignoti manifestatiua. Vnde quãdo demonstro de homine, quod est intellectiuum, per hoc mediũ animal rationale, dicendo, omne animal rationale est intellectiuum, omnis homo est rationalis: ergo omnis homo est intellectiuus, per aliquid notius quo ad nos demõstro supradictam propositionẽ. Et ita est quo ad nos magis notum.

1. Argu.

Secundo probo hanc sententiã: Nam vere essentia est causa intellectualitatis, ergo dicẽdo, homo est intellectiuus, quia est rationalis, reddo veram causam, & sic erit demõstratio. Hęc enim propositio, Deus est æternus demõstrabilis est per hoc medium, quod est æternitas, etiam si in Deo non intelligamus aliquid mediare inter ipsum, & æternitatem. Hanc Soti opinionem multi antiqui tenuerunt, & moderni aliqui ex nostra schola sequuntur, sed sine causa. Quapropter dico primum, primam passionem non posse demõstrari de subiecto à priori. Et probatur: Nam propositio, in qua prædicatur prima passio de subiecto est immediata: ergo non est demonstrabilis à priori. Añs patet: Nam passio prima sine medio cõuenit subiecto; nihil enim mediat inter ipsum & subiectum. Consequẽtia probatur: quia demõstratio à priori debet fieri per aliquod medius inter

2. Argu.

1. Conclu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

inter prædicatũ demõstratũ, & subiectũ, quod sit vel vera causa, vel ratio formalis cõuenien di; & ita illa propositio, in qua prima passio prædicatur de subiecto, cognoscitur lumine primorum principiorum.

2. Concl. Dico secũdo, prima passio de subiecto nõ potest demonstrari à priori etiã quo id nos. Poterat enim aliquis dicere cum Soto, quod licet nõ demõstretur de subiecto per mediũ, quod sit mediũ secũdũ se, erit tamẽ mediũ demõstrationis quo ad nos. Cõtra hãc sentẽtiã ponitur ista cõclusio quę sicut & præcedẽs, est cõclusio D.Tho. 1. posteri. lectio. 36. circa mediũ. Vbi sic dicit, & patet ex præmissis, quod sicut sunt quædã principia indemõstrabilia affirmatiua, in quibus vnũ de alio prædicatur significãdo, quod hoc essentialiter est illud, sicut cũ genus prædicatur de proxima specie, vel hoc sit in illo, sicut cũ passio prædicatur de proprio, & immediato subiecto: ita etiã sunt principia indemonstrabilia in negatiuis, negando essentiale prædicatũ: vel etiã propriã passionẽ. Ecce vbi D.Tho. aperte ex. 5. Arist. ibidẽ asserit esse in demonstrabilẽ primã passionẽ, cũ prædicatur de primo & immediato subiecto, quòd est essentia. Imo secũda passio indemõstrabilis est de prima eadẽ ratione: quia est propriũ, & immediatũ subiectũ illi: sed semper passio debet demõstrari de aliquo, cui permediũ cõueniat Et prẽterea prob. cõclusio: Nã etiã quo ad nos quãdo aliquid demõstratur, debet sumi vt mediũ aliquid, quod sit ratio cõueniẽdi prædicatũ subiecto: sed definitio respectu diffiniti, nõ est huius modi: ergo. Ma. cõstat ex definitione demõstrationis anobis superius explicatæ. Mi. proba, quia solũ diffinitio & definitũ differũt, vt aliquid significatũ implicitè, vel explicitè: & nulla ratione definitio est mediũ, nec etiã quo ad nos, quare prædicatũ cõueniat definito, cũ sint prorsus idẽ, ned formaliter eminẽter distinguãtur, quod ad minꝰ erat necessariũ, vt esset ratio cõueniẽdi sibi prędicatũ. Idẽ enim respectu eiusdẽ nõ est ratio cõueniẽdi sibi aliquid.

Prẽterea, qui per definitionẽ vellet probare aliquid cõuenire definito, peteret principiũ: ergo definitio etiã quo ad nos nõ est ratio & mediũ probãdi aliquid alicui cõpetere: nã in demõstratione nõ petitur principiũ, sed procedit ex prioribus, & notoribus & causis conclusionis. Añs. prob. ex D.Th. opusculo egregio fallaciarũ cap. 25. Vbi inter modos petẽdi principiũ, vnũ ponit, quãdo definitio assumitur ad probationẽ definiti, vel eq̃uerso. Et ponit exẽplũ, vt si debeat probari, quod homo currit, & arguatur sic, animal rationale, & mortale currit: ergo homo currit. Hic nulla est probatio: quia similiter dubitatur de præmissa: ergo nec quo ad nos probatur per definitionẽ primã passionem conuenire subiecto: quia nullũ est mediũ probãtionis. Nec valet glossa Caiet. D. Thomã loqui de definitione & definitio secũdũ se, vbi vnũ nõ est notius alio; quoad nos verò sit: quia loci arguendi in ordine ad nos sumũtur. Et quanuis definitio sit modus sciendi, est in ordine ad manifestandã nobis definiti naturã. Nã dicit explicatius, quod subiectũ implicitè dicebat. In ordine vero ad aliquid, ꝓbãdũ de definito, seu de subiecto, cuius est definitio, nõ potest esse medium: quia idẽ est, quod definitũ, & nõ est mediũ distinctũ. Prætereа: Nã illa demõstratio, in qua prima passio demõstratur de definito; vel est à priori, vel à posteriori. Nõ à priori, vt cõstat: quia demõstratio à priori ꝓcedit per mediũ, quod sit vel ratio quare prædicãtũ conueniat subiecto, quod ibi nullũ tale datur. Nõ à posteriori, quia nõ datur per effectus; sed tamẽ prima passio bene potest demõstrari à posteriori, & per effectus de subiecto: quia quãuis hominẽ esse disciplinabilẽ, seu intellectiuũ, sit per se notũ, bene poterit per effectus demonstrari. De quo vide D.Tho. 1. p. q. 2. a. 2. Et per hęc patet ad. 1. arg. Ad. 2. dicitur, quod quanuis essentia sit causa passionis, sed nõ est causa mẽdiãs inter subiectũ & passionẽ, seu ratio formalis, quod erat necessariũ vt fieret demõstratio. Circa quæstiones, quas ponit Arist. in prin. huius lib. nota: quod sunt sic ordinãdæ. Ordinãtur enim ad scire, siue per demõstrationẽ, siue in demõstratione: & duę illarũ sunt simplices, aliæ cõplexæ. Volumus scire aliquid, prima quæstio est, an sit illa res, v.g. an sit Deus Optimus Maximus. Et hoc scito inquirimus, quid sit. Hoc iã explorato, quærimus, an hoc sit illud, idest, ãn Deus sit æternus. Et statim succedit. 4. quæstio, popter quid hoc sit illud, idest, quæ est ratio, quare Deus sit æternus. Et cũ dicit quod, 4. sunt quæstiones, quia 4. sunt scita nõ loquitur de scire propriè, sed de scire in demõstratione, vel per demõstrationẽ. Vide. D. Tho. hic. Vel loquitur de scire, vt cõprehẽdat ea, quæ propriè sciũtur, vel quæ largo modo sunt scita.

Ad 1. & 2. arg.

QVÆSTIO XV.

Vtrum habitus primorũ principiorum generetur per nostros actus.

1. Argu. ET probo primo, nõ dari habitũ primorũ principiorũ: Nã habitus dantur ad determinãdã potentiã circa aliquod obiectũ, vt prõpte facile, & delectabiliter operetur: sed circa omnia prima principia cognoscẽda determinatus est intellectus ex ipso naturali lumine: ergo nõ est ponẽdus talis habitus. Ma. patet ex definitione, & natura habitus. Mi. probatur: Nã intellectus ex

ex sua natura est determinatus ad cognoscendũ aliquid, siquidẽ est virtus cognoscitiua: sed nihil magis cognoscibile est, quã prima principia. Quid enim magis cognosci naturaliter potest, quã totã hãc paginã maiorẽ esse medietate ipsius.

2. Argu. Secũdo. Si ponitur habitus principiorũ, debet esse virtus intellectualis, cũ sit circa verũ & euidẽtẽ cognitionẽ habeat, sed omnis virtus versatur circa difficile, habitus autẽ principiorũ nõ versatur circa difficile: nõ ergo est ponẽdus. Quod nõ sit circa difficile, probo; quia facillimũ est, vt experientia patet, cognoscere totum esse sua parte maius, & alia huiusmodi.

3. Argu. Si habitus principiorũ acquirũtur nostris actibus: ergo augẽtur & diminui possunt: hoc autẽ est falsum: ergo. Prima cõsequẽtia probatur: Nã ex eo quod acquirũtur possunt nõ acquiri, & possunt magis, & minus acquiri: itidẽ ex cõtrarijs causis illis quibus deleuntur cũ sint naturales habitus diminuẽtur. Hæc autẽ omnia falsa sunt, quia nullus est, qui nõ habeat habitũ principiorũ, & eodem modo perfectum, quod signo colligi potest, quia explicatis, & declaratis terminis prima vice, ita facile & prõpte, & tã perfectè assẽtior primis principijs sicut post multos actus. Facilitas autẽ in operãdo est signũ geniti habitus.

4. Argu. Quarto. Si principiorũ habitus generatur, generabitur saue ex præexistẽte cognitione: quia omnis habitualis cognitio ex præexistẽti cognitione actuali generari debet: sed hoc est impossibile: ergo. Prob. mi. Quia cognitio, ex qua fit aliquid, est perfectior re genita, quia causa perfectior est effectu: sed nulla cognitio perfectior dari potest cognitione principiorũ: ergo nõ datur aliqua cognitio, ex qua generetur habitus principiorum.

5. argum. Quinto D.Tho. 1. 2. q. 8. a. 1. ad. 1. asserit expresse, quod per lumẽ naturale nobis indutũ statim cognoscũtur quædã principia nobis indita, quæ sunt naturaliter nota: ergo secũdum D.Th. nõ est ponẽdus habitus principiorũ superadditus potẽtiæ, & acquisitus, siquidẽ est ipsum naturale lumen.

6. argum. Sexto sequitur, quod sint ponẽda plura prima principia specie distincta: hoc autẽ est falsum: ergo. Prob. sequela: quia habitus specie distinguũtur penes speciales rationes obiectorũ, sed nõ omnia principia speculatiua habẽt eãdẽ rationẽ formalẽ specificatiuã: ergo nõ omnia cognoscũtur eodẽ habitu. Prob. mi. Nã ens vt stat sub abstractiõe diuersa, est obiectũ formale distinctũ: sed omnia prima principia nõ habẽt eãdẽ abstractionẽ: ergo nec respiciũtur ab eodem habitu. Prob. mi. quia si ab æqualibus æqualia demas, quæ remanẽt sunt æqualia, put est in mathematicis rebus aliã abstractionẽ habet à seipso, prout est in materia naturali, & quodlibet est, vel nõ est diuersam abstractionẽ habet in metaphysica, vel physica: ergo. Nullus autẽ hucusque potuit, nisi vnũ principiorũ habitũ. Poteris multa argumenta pro hac quæstio, colligere ex D.Tho. de verit. q. 16. a. 1. vbi desyndẽresi, quæ est principiorũ primorũ practicorũ habitus tractat.

Præambula ad quæstionem.

RE hæc difficilis plane est: quia de hac re egregij authores obscure loquũtur, & in varias videtur propendere sentẽtias. D. Tho. nũquã sibi cõtrarius modo videtur dicere habitũ principiorũ esse lumen naturale, vt constat ex quinto arg. modo esse habitũ acquisitũ, vt patet 1. 2. q. 55. a. 1. c. & c. vlt. 1. posi. dicit expressè habitũ principiorũ esse causatũ. Et hinc eius discipuli in varia abierunt placita. Nã Soto lib. 1. de iust. & iure. q. 4. cẽset habitũ primorũ principiorũ nõ esse qualitatẽ distinctã à naturali lumine. Et cõtincitur nostro primo argumẽto. Et Caiet. est in eadem sentẽtia. 3. p. q. 9. ar 4. Ferra. 2. cõtra gẽt. c. 78. dicit esse habitũ acquisitũ. Quã obrẽ nec mihi cõstat satis, quid in hac parte secũdũ. D. Tho. sit dicẽdũ. Dicã tamẽ, quod sanctissimo præceptori magis conforme iudicauero.

Quæstionis resolutio.

PRima con. Vis illa, qua prima principia cognoscũtur, quæ dicitur intellectus, nõ est potẽtia, sed habitus. Itaque eius ratio est esse principiũ quoddã determinatiũ intellectus circa cognitionẽ primorũ principiorũ. Hæc con. est expressa Arist. & D. Tho. multis in locis. Nã. 6. Ethi. c. 6. expresse ponit intellectũ, habitũ principiorũ cõdistinctũ cõtra sapiẽtiã, sciẽtiã, & artẽ, & prudẽtiã. D. Tho. ibidẽ intellectũ, hoc est, habitũ, principiorũ vocat virtutẽ intellectualẽ. Et dicit lectio. 5. Accipitur intellectus hic, nõ pro ipsa intellectiua potẽtia, sed pro habitu quodã, quo homo ex virtute luminis intellectus agẽtis naturaliter cognoscit principia indemõstrabilia. Et satis congruit nomen. Huiusmodi enim principia statim cognoscũtur cognitis terminis: cognito enim quid est totũ, & quid est pars statim scitur, quod omne totũ est maius sua parte. Dicitur autẽ intellectus ex eo, quod intus legit in tuẽdo essentiã rei. Vnde & in. 3. de anima dicitur, quod obiectum proprium intellectus est quod quid est. Et sic cõueniẽter cognitio principiorũ, quæ statim innotescũt cognito, quod quid est, intellectus nominatur. Ex quo loco cõstat in doctrina D. Tho. nõ posse negari intellectũ principiorũ, habitũ esse. Et hãc sententiã tenet lib. isto. c. vltimo, vbi dicit, quod sciẽtia & intellectus pertinẽt ad habitus, qui semper sunt veri. Idẽ dicit. 2. cõtra. c. 78. & de verit. q. 16. a. 1. Et prob. ratione: Nã si vis cognoscitiua primorũ principiorũ solũ est potẽtia, & 1. Cõclu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& nõ est habitus quidã, sequitur, quod sit potẽtia rationalis, & sic quod se habeat ad oppositum, scilicet, ad verũ & falsum. Hoc autem est falsum: ergo nõ est potẽtia. Ma. prob. quia, vt habetur. 9. metap. potẽtiæ rationales se habent ad opposita. Potest enim homo intelligere verũ, & falsum, bonum & malũ velle. Sed Mi. prob. quia principiorũ habitus nõ potest esse principiũ cognoscẽdi falsum, nec inclinat ad falsum, & idẽ de synderesi dicẽdũ est: ergo. Præterea: nã lumẽ nostrũ intellectuale est ita diminutũ, vt egeat habitibus determinãtibus illũ ad certa cognitionis genera, vt facile prõpte, & delectabiliter cognoscere illa possit: sed hęc determinatio nõ possunt esse potẽtię, quia potẽtiæ dãtur ad simpliciter, & habitus ad bene, vel male operãdum, & determinant ad aliquod genus operationũ potẽtiã: igitur sunt in nobis cõstituẽdi habitus: & ita ad principia cognoscẽda habitus dãdus est. Et existimo ex necessitate in intellectu angelico habitus, saltim formaliter distingui debere à lumine intellectuali angelico: quia habitus dãtur ad determinate operãdũ circa aliquod obiectũ: potentiæ vero ad simpliciter operãdũ, & habitus ad bene vel male. Vnde eorũ formalitas alia debet esse à formalitate potẽtiæ. Et ego censeo habitũ principiorũ realiter distingui à potẽtia, tãquã res à re quia est determinatio ipsius, & inter determinãs, & determinatũ realis debet esse distinctio, vt dixi.

2. Conclu. Secunda cõclusio. Iste habitus principiorũ est nobis naturaliter cõgenitus itaque datur cũ ipsa natura; & nõ acquiritur postea nostris actibus, sed generatur ad modum propriæ passionis, licet nõ sit propria passio. Hæc conclusio est D. Tho. de verit. q. 16. a. 1. Dixerat enim hominẽ angelo assimilari in cognitione, quia supremũ infimi attingit aliquo modo supremũ. Et sicut angelus quædã cognoscit speculatiue, ipsam rerũ veritatẽ in se attingẽdo, & ita homo debet quædã sine discursu attingere. Et subdit angelicus doctor. Et hãc quidem cognitionẽ oportet esse principiũ totius cognitionis sequẽtis, siue speculatiue siue practice cũ principia oporteat esse stabiliora, & certiora. Vnde & hãc cognitionẽ oportet homini naturaliter inesse, cũ hoc quidẽ cognoscat, quasi quodã seminariũ totius cognitionis sequẽtis, sicut & in omnibus naturis sequẽtiũ operationũ, & effectuũ quædã naturalia semina præexistũt. Oportet etiã hãc cognitionẽ habituale esse, vt in prõptu existat, ea vti cũ fuerit necesse. Ecce vbi nostrã statuit Mag. noster conclusionẽ. Idẽ docet 1. 2. q. 91. a. 5. c. Et prob. con. Nã facilitas in operãdo est signũ geniti habitus. Sed explicatis terminis ita facile & prõpte assentior, cũ primũ proponitur hoc principiũ, omne totũ est maius sua parte, quã postea cũ multos actus circa illũ habuerim: ergo hoc ab habitu præexistẽti causatur, & non fit sine habitu huius modi facilis assensus. Itaque Deus optimus Max. prouidit homini à principio de habitu principiorũ, vt posset cõmode ad reliquarũ sciẽtiarũ acquisitionẽ procedere. Et si alicubi in, D. Tho. legimus hunc habitũ acquiri à nobis, intelligẽdus est actum huius habitus per cognitione sensitiuã, & inductionẽ à nobis haberi, vt ostẽditur in hoc. c. ab Arist. tamẽ iste habitus nobis est collatus, cum natura ipsa siue per generationẽ, siue per aliã actionẽ, nec minuitur nec corrumpitur, nec augetur, sed habetur ad modum propriæ passionis. Vide D. Tho. de verit. q. 16. a. 3. & 1. p. q. 79. a. 12.

3. Concin. Tertia cõcl. Habitus primorum principiorum practicorum & speculatiuorum distincti sunt; & probabile est esse specie aroma diuersos, licet nihil improbabile diceret, qui poneret habitũ primorum principiorum speculatiuorum, genus esse ad multos habitus primorum principiorum, qui specie differunt. Prima pars cõclusionis est D. Tho. sentẽtia expressa supra dicta q. de verit. a. 1. Vbi expresse distinguit intellectum principiorum à synderesi, quæ est practicorũ principiorum, habitu dictãs bonum esse faciẽdum, malum fugiẽdum, Deum colẽdũ &c. Et ratio suffragatur. Nã horum habituum obiecta sunt formaliter distincta: ergo & ipsi habitus. Añs probatur: Nã obiectum intellectus est speculabile, vt sic, vt quod libet est, vel non est, omnetorum est maius sua parte. Obiectum vero habitus practici est aliquid operabile, vt bonum est faciẽdum: sed ita obiecta sunt formaliter distincta: ergo & habitus. Secunda vero pars, quod sint specie aroma distincti, prob. Quia obiecta vtriusque habitus respiciũtur, sub quadã ratione impartibili, nimirum sub ratione noti inse, respicit enim intellectus rationẽ per se & in se noti entis. Et hæc profecto nõ est partibilis in plures species: nã quod sit ens per se notum in hac, vel illa materia, est merum accidẽs, & synderesis respicit rationẽ per se noti ad faciẽdum nã per se notum est bonum esse faciẽdum, & sic in alijs. Vltima verò pars, quod nihil improbabile diceret, qui diceret intellectum esse genus ad plures habitus principiorum specie diuersos: quia sicut abstractio in sciẽtijs diuersificat rationẽ scibilis, ita in principijs: nã ens per se notum, vt stat sub ista abstratione ab omnẽ materia cõstituit vnum habitum principiorũ distinctum ab ente per se noti, vt abstrahit à materia sensibili, vt hoc principiũ. Si ab æqualibus æqualia demas quæ remanẽt sunt æqualia, pertinet ad habitum quoddã principiorũ distinctum ab illo, qui respicit hoc principiũ, quod libet est vel nõ est. Nã & habitus principiorũ sit tẽdens in suum obiectum sine discursu, non tollit, quin possit sortiri speciẽ distinctam

ctam à suo obiecto, prout stat sub distincta abstractione.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD 1. respõdetur, quod lumẽ intellectuale nõ est determinatũ dete ad facile, prõpte, & delectabiliter cognoscẽdũ prima principia, sine habitu principiorũ. Et si hoc est facile cognoscibile & prõpte, & delectabiliter, & sine errore prouenit ratione habitus præexistẽtis in nobis naturaliter. Nã si hunc habitũ nõ haberet, difficultate pateretur in principiorum cognitione, sicuti & patimur in alijs rebus, de quibus habitus non habemus. Et per hoc patet ad secundum.

Ad 2. Ad 3. Ad 3. respondetur, nostris actibus nullatenus produci huius modi habitũ principiorũ: nã cũ sint sciẽtiarũ & virtutũ semina à natura nobis debuerunt prouenire. Et si dicas, ergo sunt propriæ passiones, nego cõsequẽtiã: quia tũc essent potẽtiæ, & darẽtur nobis ad simpliciter cognoscẽdũ, nõ ad bene, vel male. Omnis enim cognoscitiua virtus à natura tributa, vt passio datur ad simpliciter cognoscẽdũ, & nõ vt bene vel male possimus intelligere. Et per hoc patet ad 4. argumẽtũ. Tenemus enim habitũ principiorũ nostris actibus nõ generari, sed esse cõgenitũ ad modũ propriæ passionis.

Ad 5. arg. Ad quintũ ex. D. Tho. respõdet Ferra. 2. cõtra gentes, vbi supra, explicãdo hãc autoritatẽ, & verba, quæ D. Tho. dicit in illo. c. 78. scilicet quod habitus principiorũ est acceptus à sensibilibus. Et sic oportet quod sit effectus intellectus agẽtis, quod habitus principiorũ, qui dicũtur naturales, & inesse nobis à natura, nõ sic dici quasi nobis formaliter sint cõgeniti, & ab ipsa natiuitate nobis inditi: nã si essent nobis à generatione secũdũ se, & formaliter nõ acquirerẽtur ex sensibilibus, vt inquit D. Th. Sed dicũtur nobis naturales, quia non causantur ex discursu, & argumẽtatione, sed immediate ex intellectu agẽte faciẽte phantasmata intelligibilia in actu: qui quidẽ intellectus & nobis, inest ab ipsa natiuitate, naturaliter cũ phantasmatibus terminorũ, quæ omnibus insunt, ipsos habitũ in intellectu possibili operatur: nõ autẽ operatur alios habitus naturaliter, & ex se immediate cũ phãtasmatibus, sed ipse intellectus possibilis discurrẽdo, & argumẽtãdo, illos inse ipso causat, licet ad illos causandos concurrat, etiã virtus, & lumẽ intellectus agentis. Vnde & super Boetio de Trin. ar. vlt. dicit. D. Tho. quod huius modi naturaliter cognita homini manifestantur, ex lumine intellectus agentis, quod est homini naturale. Hæc explicatio est digna suo autore. Cæterũ ego existimo D. Tho. tenuisse nobis congenitum esse habitũ principiorũ, vt patet ex loco in argumẽto adducto. Qui tamẽ voluerit cũ Ferra. tenere, quẽ multi sequũtur, debet dicere, quod generatur iste habitus ex assensu huius principii, vel alterius, quodlibet est, vel nõ est: quia cõuincitur intellectus isto actu. Et cũ assentimur reliquis principijs augetur extensiue, sicut reliqui habitus, cũ noua obiecta cognoscũtur. Sed ego respõdeo, quod cũ. D. Tho. dicit, habitũ principiorũ sumi ex sensibilibus, loquitur de habitus operatione, idest, operatio & actus huius habitus ex sensibilibus sumitur mediãte intellectu agẽte. Vnde infert sufficiẽter habitũ principiorũ nõ esse intellectũ agẽtẽ, quod volebat probare: quia actio intellectus agẽtis nõ sumitur ex sensibilibus nec mediãte actione ipsius intellectus agẽtis habetur. Et Arist. in hoc. c. nihil aliud probat, nec declarat, nisi quod actio huius habitus, qui dicitur intellectus sumitur ex sensibilibus & nihil de habitu loquitur ipse, nec. D. Tho. vt videre poteris in textu. Cũ ergo dicit. D. Tho. in argumento. 5. per lumen naturale nobis inditum cognosci principia, nomine luminis naturalis intelligit habitum principiorum: quod vocat lumen naturale, quia est luminis naturalis determinatiuus, & à natura tributus.

Ad 6. arg. Ad. 6. patet ex conclusionibus. Et hæc dicta sint de his libris: nam reliqua iam non habentur in vsu, & in his dictis comprehendũtur, & facile si scire velis adiutus hac nostra doctrina ex Caiet poteris petere.

De Postprædicamentis.

QVÆSTIO XVI.

Quid sit postprædicamentũ, & quot sint.

1. Argu. ET communiter diffinitur postprædicamentum, quod sit proprietas consequens prædicamenta. Contra hanc diffinitionem est primum argumentum: Nam intellectus & voluntas consequuntur substãtiam, & tamen non sunt post prædicamentum: ergo. Maior patet: Nam conueniunt homini & angelo: ergo consequũtur aliquam rationem superiorem homini, & angelo, quæ ratio sit substantialis. Minor probatur: quia sunt in prædicamento qualitatis. Et confirmatur hoc argumentum: quia potentia risiua consequitur hominem, & homo est in prædicamento substantiæ & risibilitas est in prædicamento qualitatis, & non est postprædicamentum. Dices, debet consequi ad prædicamentum, vt sic. Contra, quia prædicamentum, vt sic, est ens rationis, & non habet illam proprietatem: & omnis proprietas aliquam naturam determinatam consequi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

2. Argu. tur. ¶ Secundo, ens est anteprædicamentũ, & idem est postprædicamentum: ergo non bene dicitur, quod postprædicamentum sit proprietas consequuta ad prædicamenta. Maior patet, quia est analogum, & vnum ante prædicamentum est analogia. Minor probatur: quia etiam opponitur contradictorie non enti. Dices, quod est anteprædicamentum, & post prædicamentum, diuersis rationibus: ergo etiam poterit id, quod est prædicamentum esse post prædicamentum, quod est impossibile. Et si non potest, id, quod est prædicamentum esse post prædicamentum, multo minus poterit anteprædicamentum esse postprædicamentum: quia magis, vel ad minus tantum differunt.

3. Argu. Tertio. Motus est postprædicamentum, & non consequitur aliquod prædicamentum, sed potius est via ad illud, & antecedit: ergo mala est diffinitio postprædicamenti. Minor probatur: quia motus est via ad qualitatem, & vbi, & non sequitur ad aliqua prædicamenta. Et confirmatur: quia posterius est postprædicamentum: & non connumeratur ab Aristotel: ergo male numerat postprædicamenta. Maior patet, quia non est prędicamẽtũ, nec ante prædicamentum, vt dese constat: ergo est postprædicamentum. Et confirmatur vltimo hoc argumentum: nam proprietas indiffinitione postprædicamenti, vel accipitur quarto modo, vel alijs modis proprij: neutro modo istorum: ergo. Probatur minor: quia si est propria passio fere semper erit in prædicamento qualitatis: si vero sit proprium alijs modis etiam est in prædicamento sæpissime, vt esse medicum, & cætera: ergo.

4. Argu. Quarto. Nulla ratio est, quare ista, quę vocamus post prædicamenta, non constituat verũ prædicamentum: ergo non sunt post prædicamenta: sed prædicamenta. Antecedens probatur: nam oppositio motus &c. habet suas species: ergo constituunt prædicamenta: quia nihil aliud requiritur ad prædicamentum, nisi esse genus & habere species ordinatas. Tractatus iste post prædicamentorum summe vtilis est, ne aliquis existimet ea, quæ non sunt prædicamẽta, prædicamenta esse. Et vt perfectam notitiã prædicamẽtorũ habeamus, quia sine istis ad huc perfecte prædicamẽta nõ scimus, cũ ista postprædicamenta sint modi prædicamentorũ: & sine dubio opus est Aristotelis, quid quid dicat Andronicus. Pro his ergo explicandis modo hunc tractatum aggredimur.

Deciditur quæstio.

PRima conclusio: Postprædicamentum est proprietas quædã, quæ nulla consequitur prædicamẽta. Hãc cõclusionẽ habet Angelicus Doctor, qui velut splẽdidissimũ lumẽ etiã minima perlustrat 1.2.q.49.articulo 1 in corpore. Vbi sic dicit: Circã primũ considerandum est, quod habere secundum quod dicitur respectu cuius cunque, quod habetur commune est ad diuersa genera. Vnde philosophus inter post prædicamenta ponit, habere, quę diuersa rerum genera consequuntur, sicut & sunt opposita, & prius & posterius, & alia huiusmodi. Idem dicit solutione ad primum. Hæc est omnium, quos ego viderim, cõmunis opinio. Ita Caietanus in presenti opere Soto & Thomistæ cõmuniter. Sed explicare hãc cõclusionẽ habet difficultatem. Caietanus ita explicat conclusionẽ: Nã oppositio prius, & simul, omnia rerum genera consequũtur, quia inter omnia genera est oppositio: quia inter illa est distinctio: vnum enim prædicamentũ, vt dictum est, nõ est aliud, saltim formaliter actualiter realiter. Hæc autẽ distinctio fundatur super oppositionẽ: ideo vnum distinguitur ab alio, quia nõ est aliud, vbi est oppositio saltim contradictoria. Pro huius intelligẽtia vide D. Tho. 1.p.q.11. artic. 2. & maximè solutione ad vltimũ. Et vnũ prædicamentũ est prius, videlicet, substantiæ, & aliud posterius, scilicet prædicamentum quantitatis, & omnia prædicamẽta sunt simul tẽpore & in particulari etiã explicat Caietanus supra dictã conclusionem: Nã differẽtiæ omnes diuidentes genus simul natura sunt, & oppositę, & genera sunt priora speciebus; animal enim prius est homine. Motus autẽ sunt via ad 4. prædicamenta, vt generatio ad substantiã alteratio ad qualitatẽ, latio ad vbi, augmentatio ad quantitatẽ. Vbi nota, quod vt sit postprædicamẽtũ aliquid & dicatur proprietas illius, eodẽ modo, quo hic accipimus, proprietatem, sufficit, quod habeat cõnexionem cum prædicamẽtis, siue antecedenter, siue consequenter: quamuis possimus etiã dicere, quod motus non solum est via ad prædicta, sed etiam est quid consequutum. Nam ad actionem sequitur motus, similiter & ad potentiam actiuam cũ requisitis, & applicata ad operandum & cætera. Et nota in hac conclusione, non esse necesse, quod omnia post prædicamenta consequantur ad aliqua duo prædicamenta, sed sat fuerit, quod ista in genere consequantur ad prædicamenta, duo vel plura, siue sint ista siue illa.

Secunda conclusio: Ista postprædicamenta sunt 5. scilicet, oppositio, prius, simul, motus, & habere. Nec potest dari aliqua proprietas quæ cõsequatur prædicamẽta, quæ nõ reducatur ad aliquã harũ quinque. Istas duas cõclusiones ponit Soto in hoc loco, & sunt cõmunes omnibus logicis, hęc vltima cõclusio inductione patet & authoritate Arist. firma manet.

Dissoluuntur argumenta.

AD 1 argumẽtũ respõdetur, quod proprietas, quæ est postprædicamentũ, debet ad 1. argum.
minus

minus consequi, vt quid imperfectũ, & vt modus quidam non sufficiens ad fundandã naturã genericã, nec specificam, nec indiuiduale. Et dicitur iste modus consequi ad diuersa prędicamenta, quia aliquod horũ postprædicamẽtorũ, in genere loquendo, vt oppositio & cætera, debet consequi non solũ ad vnum, sed ad multa prædicamenta. Quod solũ enim reperitur in vno prædicamento, & nõ in multis, nõ habet rationem postprędicamenti. Et per hoc patet etiam ad confirmationem.

Ad 2. Ad secundum respondetur, quòd licet ens opponatur contradictoriẽ non enti, non sequitur quod ens sit postprædicamentũ: quia non sequitur ens ad multa prędicamẽta, quod erat necessarium. Et quando dicimus, quod sequitur ad prædicamenta, nolumus dicere, quod solum sequatur ad prædicamenta: sed hoc saltim requiritur, vt sit postprædicamentum, quod reperiatur in multis prædicamentis: & non tollit rationem postprædicamenti, quod in alijs rebus inueniri possit. Nam Deus prior est creatura: & Deus non est prædicamẽtum, nec in prædicamento.

Ad 3. Ad tertiam patet ex prima conclusione. Et ita explicat hoc argumentum Soto hic. Ad confirmationem respondetur, quod posterius includitur in postprædicamento prius. Ad vltimam confirmationem respondetur, quod proprietas accipitur pro quadam determinata entitate, quæ conuenit postprædicamentis, licet non solum illis conueniat.

Ad 4. arg. Ad quartum argumentum respondetur, quod postprædicamentum motus habet imperfectas species: sicut anima dicitur habere species imperfectas, scilicet, animam equi, hominis, & leonis, & hoc non inconuenit. Vnde qui ponũt prædicamentum Motus, præter quam, quod loquantur contra Arist. & communem, quæ non admittit nisi decem prædicamenta, ignorantia laborant, cum motus sit aliquid imperfectum, & ad multa prædicamenta consequitur, non vero constituit prædicamentum.

De Oppositis.

QVÆSTIO XVII.

Vtrùm contradictoria oppositio sit omnibus maior.

1. argum. IN qua quæstione omnia, quę Aristoteles in hoc capite tractat, disputabuntur breuiter. Et videtur quod non sit maxima oppositio contradictoria. Primo, ex D. Thom. 2. 2. quæst. 39. art. 4. vbi dicit contrariam oppositionem esse maximã: quia magis distat album à nigro, quam à non albo. Et dicit hoc asserere Arist. 10. Metaph. ¶ Secũdo, ea, quæ nõ habẽt 2. arg.
medium minus distant: sed cõtradictoria nõ habent medium, vt patet ex Arist. 4. Metaph. ergo minus distant: ergo nõ magis opponitur, quia quæ magis opponuntur, quia quæ magis opponuntur magis distant. Probatur maior sensibili exẽplo: Nã si duæ tabulæ cõiũgãtur sine medio, minus distant, quã si medio cõiungerentur aliquo: ergo idem in oppositionibus erit prorsus dicendũ. ¶ Tertio: Contraria includunt contradictoria & aliquid amplius: ergo cõtraria est maxima oppositio. Cõsequẽtia patet, & antecedens probatur: quoniã albedo & habet quod sit albedo, & quod sit nõ nigredo. ¶ Quarto, sequitur saltim, quod nõ sit maior, quam priuatiua: quia etiã est distantia infinita inter visum, & cæcitatẽ, quia etiã cæcitas est ens rationis, sicut alterũ extremũ cõtradictionis. Dices, quod præsupponitur subiectũ, quod est aliquid reale. Sed cõtra: quia subiectũ est extra rationẽ, & quidditatẽ priuationis, & nõ ponitur in eius diffinitione, nisi vt additũ quoddã. Hoc autẽ non tollit, quin in infinitũ distent. Nã sicut cõceptus nõ entis est aliquid reale, licet terminetur ad non ens, ita poterit esse aliquid non ens, etiã si respiciat extrinsece aliquid reale. ¶ Quinto, Oppositio in genere 5. argum.
dicit rationẽ entis, siquidem est aliquid cognoscibile: ergo illa oppositio erit maior, quæ rationem entis dicit magis: sed cõtraria oppositio est huiusmodi: ergo contraria oppositio erit maior. ¶ Sexto sequitur, quod oppositio dicatur analogicè de quatuor speciebus: consequens est falsum: ergo, & cætera. Probatur sequela, quia si contradictoria oppositio est maxima, reliqua dicẽtur opponi per ordinẽ ad illam, & ita analogicè dicetur oppositio. Sed minor probatur: quia oppositio est repugnantia quædam simul existendi in eodem secundùm idem ad idem: sed hoc vniuocè dicitur de quatuor speciebus: ergo.

Dissoluitur quæstio.

PRima cõclusio. Oppositio formaliter nõ dicit ens rationis, ita quod omnis oppositio, siue contradictoria, siue priuatiua, siue relatiua, siue contraria sit ens rationis, & negatio, qua vnum no est aliud. Hanc conclusionem pono cõtra Suarez, Molinam, & alios, qui hoc asserunt. Et probatur conclusio: quia oppositio est quidã modus, qui est postprædicamentum: ergo non est ens rationis in omnibus. Patet antecedẽs ex præcedẽti quæstione. Consequentia probatur: quia omne ens rationis, vel est negatio, vel relatio vel priuatio:

Universidad de Deusto Biblioteca

tio sed oppositio neutrũ horũ est: ergo. Probatur minor, quod non sit negatio: quia non est chimæra, nec quid simile, nec priuatio, aliàs non esset nisi vnũ genus oppositionũ, scilicet, priuatiua. Nec relatio, quia oppositio est quid imperfectum, vt potè, post prædicamẽtũ existens, & modus quidã prædicamentorũ: sed relatio rationis nõ est huiusmodi, ergo. Et prętea, quia quod albedo & nigredo sunt opposita, & se ab eodẽ subiecto expellãt quid reale est, habẽs esse seclusa operatione intellectus: ergo nõ est relatio rationis. Et præterea: Nã oppositio relatiua, vt patet in diuinis, realis est, Pater enim per aliquid reale formaliter opponitur Filio, & seclusa operatione intellectus est illi oppositus, & distinctus, nec eadẽ persona, quæ est Pater est Filius, sed alia persona est Pater, & alia Filius: ergo illa oppositio relatiua realis est, aliàs non haberet esse seclusa operatione intellectus. Et confirmatur hæc ratio: Nam seclusa operatione intellectus Pater non est Filius in diuinis: ergo seclusa operatione intellectus, obuiat relationis oppositio: ergo est aliquid reale: nam ens rationis non habet esse nisi per intellectum considerantem. Præterea, si oppositio in genere est, quod vnum tion sit aliud, erit omnis oppositio contradictoria, nam contradictoria oppositio est ens, & nõ ens, & etiam hoc ens, & hoc non ens, cõtradictorie opponuntur.

2. Cõclu. Secunda conclusio. Oppositio est repugnantia quædam & incõpossibilitas simul eidem conueniendi, secundum quod idem. Hæc conclusio colligitur ex D. Thoma in locis infra adducendis, præcipuè de potentia quæst. 7. artic. 8. ad 4. Et in 1. dist. 26. quæst. 1. art. 1. in corpore. Et probatur: quia omnes oppositiones in particulari dicunt repugnantiam & incompossibilitatem: ergo hoc erit de ratione oppositionis in communi, quia nõ restat quid aliud sit oppositio. Cæterum est aduertendũ, quod non datur vnus conceptus communis abstractus, & præcisus omnibus illis oppositionibus: quia enti reali & rationis non potest dari talis conceptus vt 1. libro dictum fuit: & cõtradictoria oppositio & priuatiua in vno extremo est rationis ens: sed importat vnum cõceptum analogum analogia vel attributionis, vel proportionalitatis, qui non est abstractus & præcisus. Itaque ratio oppositionis dicit illos quatuor conceptus, vt inter se habent proportionem, seu attributionem ad vnum, vel vtroq; modo. Ex quo sequitur tertia cõclusio.

3. Concl. Tertia conclusio. Oppositio dicitur de illis quatuor generibus analogicè. Cõclusio est Caietani in præsenti, & contra Sotũ, & alios. Et probatur: Nam principaliter conuenit ratio oppositionis cõtradictoriæ, quia cum oppositio sit repugnantia, & contradictorie opposita maiorem habeat repugnantiam, quia distant extrema in infinitum, & in nullo conueniunt, & ita est maxima oppositio. Cæteræ verò oppositiones dicuntur in ordine ad istã, & illam participant. Et licet in ratione entis sit analogia inter oppositiones, & non sit magis principale membrum contradictoria oppositio, quia dicitur non ens, in ratione tamẽ oppositionis est præcipua, quia dicit maiorem incompossibilitatem existendi & conueniendi alicui. Nec inconuenit, quod secundum diuersas rationes sit principale, & non principale membrum. De hoc vide D. Thomam opusculo 37. Et Soto in præsenti.

Quarta conclusio. Loquendo de oppositionibus in particulari, oppositio relatiua est illa incompossibilitas, quam habent relationes cõueniendi eidem secundum eandem rationem. Vt, verbi gratia, Pater & Filius opponitur relatiuè, quia idem secundum idem non potest esse Pater & Filius eiusdem. Et ista incompossibilitas modus quidam est Postprædicamentalis talium relationum, nec potest constituere nouum genus. Hæc est contra Molinam, & eiusdem farinæ alios. 1. p. q. 42. disputatione 2. vbi dicit relationes diuinas non opponi se ipsis, nisi fundamentaliter, sed opponi alijs relationibus superadditis, quas dicit esse relationes rationis. Et probatur: Nam omnes relationes oppositæ, vt paternitas, & filiatio seipsis sine alio superaddito repugnant eidem respectu eiusdem: ergo seipsis opponuntur & non alia relatione superaddita. Verum est, quod ex ipsis relationibus specie differentibus, seu, quæ ad inuicem se respiciunt, resultat quidam modus, qui est oppositio formalis, qua formaliter sunt oppositæ: & iste modus est relatiua oppositio. Et præterea, quia ista oppositio est Postprædicamentum reale: ergo est modus consequens ad prædicamenta realiter, & ita non est relatio rationis. 4. Concl.

Sed contra conclusionem est argumẽtum: Nam simile refertur ad alterum simile, & non opponitur illi, quia vnum simile non solum non est oppositum: sed propterea dicitur simile, quia est maxime conforme. Et confirmatur: Nam Petrus potest esse Pater & Filius: ergo non opponuntur relatiuè. Respondetur, quod simile ex necessitate habet oppositionem ad correlatiuum: quia impossibile est, quod relatio, quæ terminatur ad aliam sit eadem relatio terminans, & ad minus indiuidualiter opponuntur. Ex quo colliges, non benè Soto hic soluisse hoc argumentum. Ad confirmationem respõdetur, quod idem respectu eiusdem non potest esse Pater, & Filius. Ex quo videbis stultè errasse hæreticos, qui dicebant eandem personam esse Patrem & Filium: impossibile est enim, vt respectu eiusdem eadem persona sit generãs & genitũ. Arist. hic diffiniuit relatiua, & non oppositionem

nem relatiuam, quia facile erat colligere oppositionem istam ex eorum diffinitionibus: & scientia & scibile suo modo habent oppositionem, etiam si non sint relatiua secundum esse. Et nota, quod etiam si in omni oppositione reperias hanc negationem annexam, quod vnum non est aliud, hoc habent ex eo, quod habent oppositionem contradictoriam participatam, non quia in hac negatione consistat formalis ratio oppositionis particularis.

Quinta conclusio. Ratio & essentia oppositionis contrariæ in hoc consistit, quod sit maxima differentia eorum, quæ sunt sub eodem genere. Hanc conclusionem & naturam contrariorum optimè explicatã vide in D. Tho. ex Arist. 10. Metaph. lect. 5. & 6. Dicit autem Arist. dum de contrarijs tractat alia contraria esse immediata, alia mediata. Contraria immediata sunt, quæ non habent medium, vt sanitas & infirmitas quorum alterum necesse est inesse. Non enim potest homo dari, qui nõ sit aut sanus aut infirmus. Alia verò sunt mediata, quæ medium habent, & ista sunt album & nigrum, studiosum, & vitiosum. Datur enim medium inter album & nigrum, scilicet, pallidum, & fuscum: & similiter inter studiosum, & vitiosum, licet non habeamus nomen, quo hoc explicemus. Aliqui vocant continentem, qui nec afficitur virtute, nec rapitur vitijs. Et cum dicit prauum & studiosum prædicari de homine, & alijs multis, alludit ad angelos, quorum quidam boni sunt, quidam praui. Et si dicas, ergo inter contraria immediata nõ potest esse motus, quia omnis motus debet transire aliquam latitudinem, & inter sanitatem, & ægritudinem nulla latitudo est. Respondetur, quod sufficit ad hoc, quod sit motus, quod ipsa contraria habeant latitudinem, licet non habeant medium, & ratione illius latitudinis potest versari motus circa illa in deperditione vnius, & adquisitione alterius, & similiter in intensione.

5. Concl. Sexta conclusio. Ratio oppositionis priuatiuæ in hoc consistit, quod sit carentia formæ in subiecto apto nato ad habendam illam formam. Hæc conclusio est Arist. in præsenti, & 10. Metaphys. vbi supra, & hic valde nota ex D. Tho. 10. Metaph. vbi supra. & 8. Metaph. lect. 4. & ex Caiet. in præsenti, quod priuatio, quantum ad præsens attinet, nam lib. 2. aliqua de priuatione diximus. Dupliciter accipitur. Vno modo prout dicit negationem formæ in subiecto apto nato habere illam: & hoc modo tenebra dicitur priuatio luminis, & ignorãtia priuatio scientiæ: quomodo priuatio ponitur vnum principiũ rerum naturalium. Alio modo accipitur priuatio strictiùs, & est negatio seu carentia formæ in subiecto apto nato habere vtranque ordine irregressibili vt innuit hic Arist. & hoc modo cæcitas dicitur priuatio visus, & mors priuatio vitæ: Non enim est mors nisi fuerit vita, nec cæcitas nisi fuerit forma, qua priuat. Differentiam autem & rationẽ huius assignat D. Thom. vbi supra, quia aliquæ priuationes sunt, quæ ita immediatè respiciũt subiectum, sicut habitus ipsi, seu sicut forma, cui opponitur, sicut tenebra & ignorantia: & istæ non habent fieri circa idem ordinatè. Ex eo enim, quod priuatio immediatum ordinẽ habet ad subiectum, sicut habitus, non est ordo circa generationem eorum. Aliæ verò priuationes sunt, quæ nõ dicunt immediatũ ordinem ad subiectum, sed respiciũt illud mediãte suo habitu, quomodo mors nõ respicit cõmune susceptibile vitæ & mortis, nisi mediãte vita: nõ enim mors fieri potest nisi vita præcesserit. Et tales priuationes habent fieri circa idẽ, circa quod fiũt habitus ordinatè, vt fiat prius habitus. Et propter istum ordinem est in eis irregressibilitas. Et nota, quod hic loquimur de priuatione & habitu secundum eorum generationem. Et si dicas, quod ergo prius aliquis est videns, quam cæcus, quod est falsum, vt patet in cæcis à natiuitate, respõdetur, quod est necesse ad hoc, quod sit priuatio, quod sit habitus, vel sit actio seu generatio habitus, quæ ex natura sua terminabatur ad productionẽ visus, nisi impedimẽtũ adfuisset. Illa enim met generatione, qua homo generatur generaretur visus, nisi impediretur. Non enim potest aliquid esse cæcũ, aut surdũ, nisi actio generatiua visus & auditus præcesserit. Et tunc erat visus, & cæcitas in fieri in causa proxima, reliquæ verò priuationes sine isto ordine continguntnã ignorãtia nobiscũ nascitur, nec tenebræ exigit prius lumen. ¶ Et nota, quod ad priuationẽ tres conditiones requirit Arist. Prima est, quod illud, quod dicitur priuari, sit aptũ suscipere habitũ. Et hac ratione lapis nõ dicitur cæcus, nec priuatus lumine. Secũda, quod nõ habeat illũ habitũ: alioquin priuatus nõ esset. Tertio, quod nõ habeat illũ eodem modo, quo natũ est habere, siue ista modificatio intelligatur secundũ tẽpus, vt patet in catulo, qui nõ est priuatus visu ex hoc, quod ante nonũ diẽ non videt: quia licet careat eo quod natus est habere, nõ tamẽ caret illo, quãdo natus est habere. Et hac ratione homines in hac vita viuẽtes nõ dicuntur priuati vita æterna: quia licet nõ habeãt illã, nõ sunt apti pro hoc tempore dum hic viuunt hic illam habere. Et ac existens in cauernis terræ nõ dicitur priuatus lumine, nec ibi est nox, quia nõ est aptus habere lumen. Et debet etiã intelligi de illa parte, quę nata est habere formã: quia homo non dicitur priuatus visu, quia secundũ [illegible] nec videt: nec homo dicitur priuatus visu, quia non videt, ita acutè sicut aquila. Itaque non debet habere secundum illam circunstantiam, qua natus est habere. In fine notat Aristoteles, quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod habere visum, non est visus, nec habere cæcitatem est cæcitas, nec cęcum esse cæcitas est. Et exponit Caietanus, quia distinguuntur forma, & effectus formales, non solum in modo significandi; aliàs idem essent à parte rei, sed aliquo modo realiter: & quia distinguuntur realiter dixit Aristoteles, non esse idem. Et patet: nam est vera causalitas physica formalis, inter album esse, & albedo: sed effectus & causa debent realiter distinguí si sint entia realia, si rationis admodum entis realis: ergo non sunt omnino idem. Sed non credo, quod distinguuntur realiter tanquam res à re, sed realiter formaliter. Nota tamen in hoc textu Aristotelis, hanc propositionem, quod si idem esset cæcum & cæcitas, vtrumque de eodẽ prædicaretur. Vt videas quomodo contra Aristotelem loquuntur, qui dicunt prædicamenta esse idem realiter formaliter, & non concedunt subinde has propositiones, actio est passio, actio est qualitas, & cætera.

7. Concl. Septima cõclusio: Oppositio cõtradictoria dupliciter accipitur, & pro propositionibus, seu signis significantibus contradictoria, & pro rebus significatis seu subiectis significatis. V. g. hæc propositio, non homo currit, est contradictoria huius, homo currit: & hoc quod est hominem currere est oppositũ huic, quod est hominem non currere. Aristoteles tamen quanuis vtroque modo tractet de oppositione contradictoria, sed principaliter hoc secundo modo. De hac conclusione agitur in Summulis lib. 3. & 1. Perihermenias, ad quæ loca remitto lectorem. Est autem oppositio cõtradictoria repugnantia inter duas propositiones quoad veritatem & falsitatem. Contraria oppositio inter propositiones est repugnantia duarum propositionum, quoad veritatem, sub contraria oppositio est repugnantia quoad falsitatem.

8. Concl. Octaua conclusio. Quando vnum cõtrariorũ inest naturaliter, semper & necessario inest. vt ignis semper est calidus, & nix semper est alba, quia ignis nõ potest fieri de calido frigidus, nec nix de alba nigra. In priuatiua vero oppositione non semper alterũ oppositũ inest susceptibili eorũ, vt patet in Catulo ante nonũ diẽ, qui nec est videns, nec cæcus: sed certo tẽpore necessariũ est Catulũ videntẽ esse, aut cæcũ. Ex dictis in hac cõclusione hæc corollaria inferũtur, quod cõtraria habẽt fieri circa idẽ, nisi alterũ insit à natura, vt propriẽtas eius, & quod naturaliter de priuatione ad habitũ non est regressio. Vt de cadauere non potest fieri immediatè viuũ, manente, scilicet, susceptiuo mortis, sed manẽte susceptiuo tenebrarum potest fieri idẽ luciũ. Hæc autẽ propositionem amplius examinare pertinet ad primum de generatione, & ad 8. Metaph. tex. 14. vide ibi, & Caiet. in præsenti. Infertur secũdo, quod contradictoriorũ alterũ ex necessitate debet esse verũ, aut falsum, & non possunt ambo esse vera, aut falsa simul. Infertur tertio, bonum malo ex necessitate esse cõtrariũ, & malum malo aliquãdo, & malo aliquãdo bonũ. Et sensus est: Omne cõtrariũ bono est malũ, nõ autẽ cõtrariũ malo est bonũ, sed quãdoq; bonũ, quãdoque malũ. Ex qua proprietate non colligitur, quod bono inquãtũ bonũ sit aliquid contrariũ, nec quod omni bono sit aliquid cõtrariũ, nec malo inquãtũ malũ, nec quod omni malo aliquid cõtrarietur, sed quod si bono inquãtũ tale aliquid cõtrarietur, illud oportet esse malũ. Si autẽ malo aliquid cõtrariũ dicitur, illud non oportet esse de genere bonorũ, sed potest esse de genere bonerũ & malorũ. Et patet: nã timiditati contrariatur fortitudo, & audacia, auaritiæ contrariatur prodigalitas & liberalitas. Et febri colericæ contrariatur sanitas, & febris flegmatica. Et ratio est, quia hæc cõsistũt in medio, circa duas malitias. Nã liberalitas & fortitudo consistunt in medio circa duas malitias. Et ita prodigalitati potest cõtrariari auaritia, & liberalitas, & medius color etiam extremis est cõtrarius. Et si dicas, nã vni vnũ solum est cõtrariũ, vt habetur 10. Metaph. respondetur, quod intelligitur de perfecta cõtrarietate, vt quãdo vnum extremum alteri cõtrariatur. Quia enim, ibi non possunt esse duo extrema vltima, sed vnũ, vt vltimo extremo vnum solũ cõtrariatur. Vel respondetur, quod vnum vni cõtrariatur, quia si medio cõtrariãtur duo extrema, est quatenus habet rationem vnius, scilicet, quatenus induit rationẽ albi aliquod medium, illi cõtrariatur nigrũ, & quatenus induit rationẽ nigri, illi albũ contrariatur. Vnde solũ ibi est vna cõtrarietas, qua albũ nigro cõtrariatur, & vnũ extremũ alteri. Et ide de moralibus est dicẽdũ. Infert præterea Arist. quod cõtraria habẽt fieri circa idẽ, & vltimo, quod cõtraria sunt in eodẽ genere, vel cõtrarijs, vel esse genera ipsa cõtrariorũ. Album enim, & nigrũ in eodẽ genere coloris sunt. Iustitia & iniustitia in diuersis generibus: nã iustitiæ virtus, & iniustitiæ vitiũ est genus: bonum autẽ & malũ nõ sunt in genere, sed ipsa sunt genera aliquorũ existentia. Hæc vltima verba vide explicata in D. Tho. de malo. q. 1. Alia est explicatio, quod sunt genera contrariorũ, idest, generales conditiones contrariorũ. Nam vnũ contrarium respectu alterius habet rationem boni, idest, perfecti, & alterum rationem mali, idest, imperfecti. Vel loquitur secundum opinionem Pythagoræ, qui duo genera rerum posuit, bonum, scilicet, & malum.

Dissoluuntur argumenta.

Ad 1. arg. AD argumenta in principio. Ad primum respondetur, quod ea, quæ magis distãt, idest, minus conueniunt ex proprijs rationibus, magis opponũtur. Et ita cõtrariè opposita nõ magis opponũtur, quia nõ minus cõueniũt sed magis cõueniunt, quã contradictoria, quia conueniunt in genere, licet magis materialiter distẽt, quia materialiter habẽt medium colorẽ inter se: hoc autẽ nõ facit maiorẽ oppositionẽ.

Ad 2. Ad secundũ respõdetur eodẽ modo, quod magis distãt, quia in nullo cõueniũt, quod est formaliter distare, licet materialiter nõ habeãt mediũ, sed hoc nihil refert ad oppositionem.

Ad 3. Ad tertiũ respondetur, quod contraria habent annexam oppositionẽ contradictoriam, non verò includunt illam in sua ratione, vt demonstrat Aristoteles in textu.

Ad 4. arg. Ad quartum respondetur, quod priuatio & habitus conueniunt in subiecto: vnde non tantum distant, quantum contradictoriæ, quia in nullo subiecto conueniunt & sufficit, vt ponatur vt aliquid additum, ad hoc quod in illo conueniant.

Ad 5. arg. Ad quintũ respõdetur, quod oppositio, vt sic, dicit incõpossibilitatẽ cõueniẽdi eidem ex proprijs rationibus nascentẽ: & ita vbi fuerit maior incompossibilitas, & repugnantia erit maior oppositio. Ratio vero entis se habet, vt quid transcendens conueniens oppositis.

Ad 6. arg. Ad sextum concedimus ita esse, vt patet ex conclusionibus, licet Soto oppositum habeat. Et non careat sentẽtia Soti probabilitate, quia cũ hæc oppositio cõsistat in repugnãtia, & ad rationẽ repugnãtiæ parũ faciat ratio entis realis, quia maior repugnantia esse potest, vbi est minus de entitate, licet huiusmodi opposita considerata in ratione entis sint analoga, considerata tũ in rõne oppositionis, sunt vniuoca: quia etiã si ens sit analogũ, vbi est minus de entitate, est magis de oppositione. Et ita potest esse sibi vniuocatio in ratione oppositionis, & analogia in ratione entis. Quin potius in opposita sententia contradictoria est maxima oppositio, & post priuatiua, & tamẽ minus de entitate participant, & nihilominus membrũ principale analogiæ est contradictoria oppositio.

De priori, simul, motus, & habere.

QVÆSTIO XVIII.

Vtrùm vera dicat Aristoteles in his Postprædicamentis.

ET de Postprædicamẽto prius hæc dicit Aristoteles. Primus modus prioris proprijssimus & vsitatissimus est, quo aliquid dicitur prius tempore alio, est autem prius tempore, quod plus habet temporis; vt sexagenarius prius tempore est quinquagenario, vel cuius generatio fuit in tempore præcedenti. Secundo modo dicitur prius illud, quod non conuertitur subsistendi consequentia. Et hoc modo vnum duobus est prius. Nam si duo sunt, ergo vnum est, non autem conuertitur: est vnum ergo sunt duo, quare vnum prius est duobus subsistendi consequentia. Tertio modo dicitur prius aliquid ordine, quomodo principia prius ordine cognoscenda sunt, quã conclusiones, & literæ, quam syllabæ, & in orationibus exordium prius est ordine, quam narratio. Quarto modo dicitur aliquid prius dignitate. Nam quod melius est & honorabilius prius dici consueuit. Consueuerũt, inquit Aristoteles, honorabiliores & magis à se dilectos priores appellare. Sed ait, est enim penè alienissimus hic priorũ modus. Quinto modo aliquid dicitur prius altera natura, & prius natura dicitur, quod quanuis convertatur subsistendi consequentia, est nihilominus causa alterius. Et adducitur exemplum, si in eodem instanti, quo creatus est Adã esset creata propositio, homo est, prius natura fuisset Adam esse, quam propositionem esse veram. Nã propterea propositio vera est, quia Adã est, quod est eius significatum. Sed Aristoteles. 5. Metaphysicæ lectione. 11. apud D. Thomam modos prioris sic explicat. Dicit enim, quod prius dicitur per ordinem ad principium aliquod. Nã prius dicitur, quod est propinquius alicui principio determinato. Huiusmodi autem ordo principij, & eius, quod est principio propinquum potest multipliciter attendi. Primo secundum ordinem in loco, sicut aliquid dicitur esse in loco prius, quia est propinquius alicui loco determinato, siue ille determinatus locus accipiatur vt medium in aliqua magnitudine, siue vt extremum. Nam potest in ordine locali accipi, vt principium ipsum cælum, vt sic dicamus, ignem esse primum & post aerem, & cætera. Quod igitur est propinquius principio est prius. Ponit secundum modum prioris ratione temporis. Et ita quædam dicuntur priora ratione temporis dupliciter. Vel quia sunt remotiora à præsenti nũc, vt patet in præteritis: prius enim fuit creatio mundi, quam redemptio generis humani per Saluatorem nostrum Iesum Christum: & ita vtimur ipso nunc, vt principio & primo in tempore. Quædam alio modo dicuntur priora, quia sunt affiniora, vel propinquiora præsenti nunc. Sicut dicimus prius futurum aduentum Antichristi, quam iudicium vniuersale. Tertius modus prioris ponitur secũdum ordinem in motu. Et hoc modo dicitur prius id quod est propinquius primo mouenti: sicut puer prius

Nota tibi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

prius est viro, qui est propinquior primo, scilicet, generanti, quia generans accipitur, vt primũ. Et in rebus volũtarijs reperitur etiam iste modus prioris, & dicit q̃ ille, qui est in potestate cõstitutus est prior respectu eorum, quæ nõ sunt in illa potestate. Et iste est ordo dignitatis. Et etiam accipitur ista prioritas in dignitate secundũ motum, quia ille secũdum imperium mouet reliquos, & illo non mouenti, cæteri non mouentur. Et illi, per quos imperium principis ad reliquos defertur, sunt priores alijs. Princeps verò mouens est primũ. Quarto modo aliqua dicuntur priora secundum ordinem in rebus discretis: vt in saltatione, qui ducit choreas primus est, & secundus post ipsum est prior tertio, & sic in reliquis. Quinto modo dicitur aliquid prius altero cognitione, & isto modo loquendo de cognitione intellectiua vniuersalia sunt priora singularibus, licet in cognitione sensitiua accidat è conuerso. Nã ratio est vniuersalium, & sensus singularium. Nam sensus non cognoscit vniuersalia, nisi per accidens in quantum cognoscit singularia, de quibus vniuersalia prædicantur. Cognoscit enim hominem inquantum cognoscit Socratem, qui est homo, secundum rationem accidens prius est toto, idest, composito ex substãtia & accidenti. Et musicus homo cognosci nõ potest sine cognitione huius partis, quod est musicum. Eodem modo quæcunque alia simplicia sunt priora secundum rationem, quam composita. Nam intellectui primo se offerunt simplicia, quam composita, quod cognitione distincta debet intelligi. Sensui verò primo composita offeruntur. Sextus modus prioris, qui attinet ad modos prioris in essendo, est secundum naturam & substantiam, idest, secundum naturalem ordinem in essendo. Et hoc modo ratione vniuersalitatis vniuersalia sunt priora particularibus, quia potest homo esse sine Petro, & Petrus nõ potest esse sine homine, & Petrus dependet ab homine, & homo non à Petro. Secundus modus est secundum ordinem substantiæ ad accidens: substantia enim est prior accidente. Et tertius modus secundum diuisionem entis in actum, & potentiam. Nam partes, secundum potentiam, prius sunt toto, quia totũ est actus & potentia prior est actu, secundum verò actum, totũ est prius partibus, quia partes non habent esse in actu, vt entia in actu, nisi resoluto toto in partes.

Theologi ponunt alium modũ prioris, qui est prioritas originis in diuinis: nam Pater dicitur prior Filio origine. Non quia sit prioritas naturæ inter Patrem, & Filium, vel quia in aliquo instanti sit Pater, in quo non sit Filius, sed quia Filius estã Patre genitus verus Deꝰ, & Pater nõ est genitus à Filio, ideò Pater dicitur prius origine Filio. In istis autem modis prioris ab Aristot. enumeratis nota quod ista prioritas est quidam modus earum rerũ, quæ dicuntur priora, & ista prioritas propter suam imperfectionem non est in prædicamẽtis, sed constituit postprædicamentũ. Vtrum autem prius vniuoce de his omnibus dicatur, crediderim, quod analogicè: quia non omnia sunt simpliciter priora. Nota secundo ex Caiet. in præsenti contra Doctorem subtilem Scotum illam suam maximam, omne absolutum prius natura alio distinctum, realiter posse esse sine suo posteriori, ex quinto modo prioritatis cõuinci fallam esse: quia expresè asserit Aristot. quod stant ista duo simul, scilicet aliquid esse prius natura alio, vt causa causato, & conuertit inter illa in essendo cõsequentiã, & consequenter vnũ nõ posse esse sine altero. Si enim prius posset esse sine posteriori, iam nõ cõuerteretur eorũ cõsequentia in essendo. Nã hic loquimur de consequentia necessaria: de ista enim loquitur Arist. ita quod sit formalis cõsequentia, & non materialis. Nota tertio ex sapientissimo Magistro Soto in præsenti, quod prioritas naturæ, non est prioritas in quo: ita quod nõ est explicãda per ly, in quo, sed per ly quia. Verbi gratia, sol est prius natura lumine suo, quod est coæuum illi. Sed si inferas: ergo in aliquo priori est Sol, in quo non est lumen, falleris, quia prius natura subsistendi consequentia dicitur cũ suo posteriori. Et nihil aliud est esse prius natura lumine Solem, quã hanc causalem esse verã, quia Sol est, lumẽ est, & esse causam illius. Si verò primo modo intelligeretur iam prius natura, vt sic esset prius tẽpore, quod patet esse falsum, cũ sint distincti modi propositi ab Aristotele, & vnus formaliter alium non includat. Alij modi prioris, qui in disputatione sunt frequentes, vt prius in intẽtione & posterius in exequutione ad istos facile reduces. Vide tamen pro dictis D. Thom. 1. p. q. 39. ar. 3. ad 3. q. 42. ar. 3. in corp. & in 1. d. 9. q. 2. ar. 1. in corp. d. 12. ar. 1. in corp. art. 2. ad primũ.

De simul.

PRimus modus simultatis est, vt illa dicantur simul, quorum generatio est in eodẽ tempore, & neutrum ipsorum prius, aut posterius est, & ista dicuntur simul tempore. Simul autem natura dicuntur illa, quæ conuertuntur essendi cõsequentia, & neutrũ est causa, vt sit alterum, vt patet in duplo & dimidio, & in omnibus relatiuis. Et omnes species diuidentes genus simul natura sunt: genus autem est prius natura illis, quia non conuertitur subsistendi consequentia. Et vt aliqua dicantur esse simul tẽpore sufficit, quod simul incipiãt licet nõ æqualiter durẽt. Quãdo autẽ simul incipiũt & æqualiter durãt dicũtur coæua. Sed contra: nã vna species potest esse prius tẽpore alia: ergo male dicit Arist. q̃ sũt simul natura, & potuit Deus non creare omnes species simul. Respondetur, quod Arist. loquitur de speciebus genus diuidentibus. Non enim seruato ordine vniuersi, genus in vna specie saluatur. Et istæ simul sunt quãtum est ex parte sua. Hoc autem genus simultatis non petit æqualitatem in his, quæ sunt simul, quia vna species perfectior est altera.

De speciebus motus.

ARistoteles ponit sex species motus, & sunt istæ, generatio, corruptio, augmẽtatio, & diminutio, alteratio, & latio. Et omnes isti motus sunt inter se distincti, & habent contraria hi motus: nam quies contraria est motui. Hæc autem contrarietas accipitur pro repugnantia seu pro oppositione, proprie verò vni motui contrariatur alter, qui est inter contrarios terminos, vt augmentationi diminutio, generationi corruptio, alterationi in album, illa, quæ est in nigrum, motui locali sursum ille, qui est deorsum. Generatio, quæ est ad nouam partem maiorem substantiæ reducitur ad generationem, ad quam etiam reducitur nutritio. Et si dicas, quomodo generatio est motus cum sit instantanea, & motus dicat aliquid successiuum, respondetur ex Diuo Thom. 2. contra gent. c. 17. in prima ratione, quod omnis motus, seu mutatio est actus entis in potentia secundum quod in potentia: nam motus dupliciter accipitur. Vno modo pro successione quadã tempore mensurata: & hoc modo mutatio non est motus. Alio modo accipitur motus pro illo transitu de vno termino ad alium, siue sint in instanti, siue successiue: & isto modo non distinguitur à generatione, sed est superior. Sed agere de motu spectat ad 3. & 5. Physic. Nota in hoc cap. quomodo loquantur contra Arist. qui dicunt motum constituere prædicamentum. Nam Arist. numerat motum & eius species inter postprædicamenta. Et cum dicit, quod sunt sex species motus, loquitur de speciebus imperfectis, sicut solemus dicere animam equi, & hominis specie differre in ratione animæ. Itaque dicit esse species motus, idest, rationes diuersas, & quia sunt imperfectæ ad postprædicamenta attinent. Cum vero D. Tho. dicit, motum esse in prædicamento actionis, loquitur de motu, prout progreditur ab agẽte & prout est actio.

De habere seu habitu.

IN hoc postprædicamento numerat Arist. omnes modos habendi. Vide D. Thom. 5. Metaph. lect. 19. Et nota ex eodẽ sanctissimo ecclesiæ præceptore & Magistro 1. 2. q. 49. ar. 1. vbi sic dicit: Hoc nomen habitus ab habendo est sumptum, à quo quidem nomen habitus dupliciter deriuatur. Vno modo secũdum quod homo, vel quæcunque alia res dicitur aliquid habere: alio modo secundũ quod aliqua res aliquo modo habet se in seipsa, vel ad aliquid aliud. Habere secundum quod dicitur respectu cuiuscunque quod habetur cõmune est ad diuersa genera, vnde ponitur à Philosopho inter postprædicamenta, quę diuersarũ rerũ genera consequũtur. Sed inter ea, quæ habẽtur talis est distinctio, quod quædã sunt, in quibus nihil est mediũ inter habens & habitum. Sicut inter subiectum, & qualitatem, & quãtitatem, quædam sunt, in quibus nõ est aliquod mediũ, sed sola relatio, sicut dicitur aliquis habere sociũ, seu amicum, quædã sunt, in quibus est aliquod mediũ nõ actio vel passio, sed aliquid per modum actionis, vel passionis, scilicet, prout vnũ est ornãs, aut regẽs, & aliud ornatũ aut rectum. Vnde Philosophus dicit, quod habitus dicitur tanquã actio quædã habentis, & habiti, sicut est in illis, quæ circa nos habemus. Et ideo in his cõstituitur vnũ specialе genus rerũ, quod dicitur prædicamẽtũ habitus. De quo dicit Philos. 5. Metaph. quod inter habentẽ indumentũ & indumentũ est habitus medius. Si autẽ dicatur habere prout aliquã res dicitur quodammodo se habere in se ipsa, vel ad aliquid aliud, cum iste modus se habendi sit secundum aliquam qualitatẽ, hoc modo habitus quædam qualitas est. Hic vide quomodo accipitur habitus tripliciter, & pro specie quadã qualitatis, & pro vltimo generalissimo. ¶ Et pro hoc vltimo postprædicamento ad laudem, & gloriã omnia illa sunt dicta & scripta omnipotentis Dei Patris & Filij, & Spiritus sancti, & gloriosissimæ B. Mariæ Dei matris, & Dominæ meæ mihi dilectissimæ, & B. Thomæ Aquinatis doctoris Ecclesiæ, & Patriarchæ sanctissimi Dominici patris mei, & omniũ sanctorum, qui nostris faueant ceptibus, vt Angelici Doctoris doctrinã eluci dare & defendere possimus. Certus enim sum, qd nõ prẽualebũt aduersus eũ, cui ab ore Christi dictum est: Bene scripsisti de me Thoma.

L A V S D E O.

Universidad de Deusto
Biblioteca

TOTVM HOC OPVS IN DVAS PARTES SEV TOmos diuiditur in 1. qui 4. libros continet hæc habentur.

In 1. lib. 19. quæstionibus de proæmialibus quæstionibus in 2. lib. quæ de intentionibus secundis, & vniuersalibus 19 quæstionibus in 3. quæ de prædicabilibus 50. quæstionibus in 4. quæ de ante prædicamentis 4. quæstionibus agunt.

IN SECVNDA PARte de his agitur.

In 5. lib. de quatuor primis prædicamentis 49. quæstionibus in 6. de sex vltimis prædicamentis 18. quæstionibus in vltimo de posteriori resolutione & post prædicamentis 18. quæstionibus cætera verò amice lector, quæ extra ordinem disputantur sequẽs tabula te docebit.

A.

ABSTRACTIO intellectus posibilis 2. & quid vtraque sit fol. 219. a.
Abstractio non est ratio sub qua scientia tendit in obiectum, vt est aliquid rationis fol. 68. b.
Abstractio ab omni materia obiecti metaphysicæ distincta est ab abstractione obiecti logicæ fol. 69. a.
Abstractio seu immaterialitas totalis non est ratio sub qua, sed abstractio formalis ibidem. b.
Abstractio simplex, est duplex præcisiua, & non præcisiua, fol. 219. a.
Actus logicæ non sunt formaliter diuersi in ratione scibilis, fol. 49. b.
Actus dicitur esse alicuius habitus. l. quia ab eo accipit esse, l. quia ab eo regulatur, fol. 87. a.
Actus practicus intellectiuæ potentiæ est speculatiuus, fol. 88. b.
Actus logicæ docentis sunt speculatiui, fol. 92. a.
Actus intellectus plures possunt esse simul quando habent aliquem ordinẽ inter se, ibidem.
Accidentia in concreto, non sunt proprie genera, aut species, fol. 177. b.
Actualis vsus speciei intelligibilis non sequitur necessario ad rationem vniuersalis, fol. 234. a.
Agens naturale non intendit per se primo conseruationem indiuiduorum, fol. 284. col. a.
Angeli omnes conueniunt in eadem ratione generica, fol. 164. b.
Animalitas, & quælibet alia forma in abstracto potest accipi cum præcisione, & sine illa, fol. 192. b.
Animal est forma hominis logice loquendo, materia tamen si metaphysicè consideretur, fol. 274. b.
Appetitus duplex alius elicitus, alius naturalis, fol. 7. a.
Ars est quædam recta ratio operum faciendorum, fol. 37. a.
Artibus liberalibus, non ita proprie conuenit ratio artis sicut cæteris artibus, fol. 37. b.
Ars est duplex liberalis, & mechanica, quarũ species multæ sunt, ibidem.

Augmentum scientiæ quomodo fiat.
De accidenti vide in fine lib.3.
De anteprædicamentis vniuocis analogis & æquiuocis & denominatiuis vide 4. lib.

B.

Bonitas consequentiæ non requirit, quod si antecedens est propositio perse, consequẽs sit etiam propositio perse, fol.279.b.

C.

Cognitio alicuius rei potest esse, 1. per propriam, 1. per alienam speciem. fol. 119.b.
Cognosci stat dupliciter primo pro hoc quod est specificare cognitionem secundo pro hoc, quod est esse cognitum formaliter. fol. 157.b.
Cognosci secundo modo est relatio rationis ibidem.
Cognitum esse, & abstractum esse in ratione fundandi secundam intentionem non differunt specie. fol. 224.a.
Conceptus intellectus etiam si repræsentet ens rationis est qualitas realis. fol. 112.a.
Conditiones requisitæ ad rationem obiecti adequati alicuiꝰ sciẽtiæ quę sint. fol. 100.b.
Compositum 2. est aliud compositum ex his, & aliud compositum huic. fol. 163.b.
Compositio metaphysica est fundamentaliter in rebus. fol. 271.a.
Compositio autem est duplex alia physica. & alia metaphysica, ibidem.
Comparatio habitualis, vel actualis est necessaria ad hoc quòd sit formaliter vniuersale. fol. 223.a.
Corruptibile, & incorruptibile quot modis. fol. 189.a.

D.

Definitio non est reducenda ad syllogismũ, vt ad magis perfectum. fol. 107.a.
Demonstratio ex causis debet procedere, vel ex aliquo quod se habet vt causa. fol. 28.a.
Demonstratio 2. directa, vel indirecta. fol. 73.a.
Demonstratio directa, & indirecta quid sint, ibidem.
Demonstratio 2. non generaret scientiam si prima non esset, & quare hoc sic se habeat. fol. 51.a.
Denominatio realis, intrinseca, vel extrinseca prius venit singularibus. fol. 229.b.
Definitionis quidditatiuæ 5. conditiones. fol. 255.b.
Definitum habet esse aliquid in quantum species. fol. 254.b.
Deus non induit ratione speciei quia eius attributa non considerantur, vt perfectibilia ad inuicem. fol. 273.b.
Deus quare non est species. fol. 297.a.
Deus non potest producere aliquod accidens sine ordine ad subiectum, fol. 213.a.
Differentiæ inter habitum practicum, & speculatiuum quæ sint. fol. 75. per totum.
Differentia inter denominationem istam esse agens, aut esse visum, fol. 112.b.
Differentiæ accidentium in abstracto non sunt absolutæ à subiecto, cum sit earum radix. fol. 266.a.
Differentia quæ ex forma prouenit induit diuersitatem speciei. fol. 267.b.
Discretum est quasi forma continui. fol. 68.b.
Dispositio triplex, & quæ sint. fol. 10.b.
Dialectica docens, vel vtens, & quomodo differant. fol. 17.b.
Distinctio 2. realis, & rationis, realis etiam 2. alia formalis, alia tanquam res à re. fol. 20.a.
Distinctio rationis duplex alia, quæ est passio entis rationis alia, quæ est inter entia realia non distincta realiter. fol. 55.b.
Diuersitas obiectorum secundum genus causat distinctionem potentiarum. fol. 49.b.
Diuersa ratio obiecti physicæ metaph. & mathematicæ in quo consistat. 68.b.

E.

Ens in corpore quomodo non dependeat ab ipso corpore. fol. 59.a.
Ens existens in corpore nõ accipit esse ab illo nec secundum definitionem ab illo pendet. fol. 5.a.
Ens rationis cognoscitur per speciem entis realis licet probabile sit quod habeat speciẽ impressam. fol. 121.a.
Ens rationis est posterior, & prior actione intellectus ad quem sequitur in diuerso genere causæ. fol. 151.a.
Ens rationis non fit ab intellectu sicut dicit Suarez. 157.a.
Ens rationis quid sit. folio. 161. per totum.
Ens est obiectum intellectus vniuersaliter sumptum. fol. 109.a.
Ens vniuersaliter quomodo præcedat intellectum & sequatur ipsum in diuerso genere causæ; ibidem.
Esse visum quid sit formaliter, & fundamentaliter. fol. 136.a.
Error circa secundam conclusionem non contrariatur primæ. fol. 12.a.
Existentia entis rationis non est cognoscibilitas sed actu cognosci. fol. 154.a.

Filius

F.

Filius eadem relatione refertur ad patrem, & matrem, fol. 301.a.
Finis scientiæ 2. intrinsecus, & extrinsecus, fol. 74.b.
Finis intrinsecus 2. proximus, & remotus, ibidem.
Forma imperfecta eiusdem speciei non potest in eosdem actus, in quos potest perfecta nisi informis simplicibus, fol. 49.b.
Formalis ratio scibiliũ sumitur secundũ principia, fol. 65.b.
Forma aliqua licet esset in pluribus subiectis non esset vniuersalis, fol. 212.b.
Fundamentum proximum cæcitatis est absentia realis visus, fol. 147.a.
Fundamentum seu subiectum alicuius non requiritur quod sit perfectius illo.
Fundamenta subijcibilis, & prædicabilis sunt diuersa, fol. 103.b.

G.

Genus & species media quomodo sit verum, fol. 173.b.
Genus formaliter prædicatur de pluribus differentibus specie, fol. 248.a.
Generis definitio quomodo sit intelligenda, fol. 250.a, & b.
Generis definitiones multæ, fol. 254.a.
Genus definitur in quantum species, folio. 254.b.
Genus est vniuersale, est prædicatio accidentalis, & essentialis secundum diuersas considerationes, ibidem.
Genus, & est pars, & totum diuersimode considerantur, fol. 256.a.
Genus subalternum, & Generalissimũ quid, fol. 258.a.
Genus generalissimum habet esse duobus intentionibus, fol. 259.a.
Genus intermedium habet similiter duas intentiones, ibidem.
Genus sumitur à forma etiam radicaliter secundum quod dat esse imperfectum perfectibile per vlteriorem actum eiusdem formæ, fol. 263.b.
Genus esse extra essentiam differentiarũ quomodo sit, fol. 275.a.
Gradus existentes in Petro sunt idem realiter, & formaliter, ibidem,
Genus, differentia, & species, se habent proportionabiliter ad materiam formam, & totum, fol. 276.b.
Genus, & differentia componunt secundum quod sunt quædam tota logica, folio. 277.b.
Genus, & differentia possunt accipi cum præcisione, & sine ea, fol. 278.b.
Genus proximum adequum, ad asinum est iumentum. fol. 289.a
Gradus intellectualis potest habere infinitas species angelicas, non potest tamen habere nisi vnam hominis, fol. 289.b.

H.

Habitus distinguuntur per actus, folio. 2.a.
Habitus potentiæ operatiuæ dicit ordinem ad actum primo, & perse, fol. 35.a.
Habitus fortitudinis, & temperantiæ, sub eadem ratione obiecti voluntatis distinguuntur specie, & quare, fol. 49.b.
Habere eandem generationem, & corruptionem quomodo sit, fol. 50.a.
Habitus refertur eadem relatione ad omnes demonstrationes per quas adquiritur, fol. 51.b.
Habitu destructo circa primam demonstrationem destruitur tota, fol. 72.b.
Habitus alicuius potentiæ differunt specie secundum differentiam eius quod est perse subiectum, fol. 58.a.
Habitus principiorum distinguuntur, differunt ab habitibus scientiarum, folio. 68.a.
Habitus practicus ex natura sua ordinatur ad opus, fol. 76.b.
Homo immediate significat aliquid ratione distinctum à singularibus, fol. 260.b.
Humanitas est animalitas quem sensum faciat, fol. 293.a.
Hoc animal potest accipi secundo demonstratiue, & quasi vage, fol. 296.b.

I.

Intensio scientiæ non fit per aduentum nouæ entitatis sed per perfectiorem modum sciẽdi præ existentis, fol. 50.2.
Immaterialitas est ratio sub qua intellectus fertur in obiectum, fol. 60.1.
Immaterialitas quæ conuenit obiectis ex natura sua est ratio sub qua obiecta terminant scientias, fol. 62.2.
Intellectui accidit quod practicus, vel speculatiuus non vero scientiæ, fol. 229.
Intellectus extensione ad opus fit practicus, fol. 89.1.
Intellectio est causa virtualis entis rationis, fol. 125.2.
Intentio formalis, & obiectiua quid sint, fol. 131.1.
Intentio prima est quæ habet esse non vt fundatur, in esse cognito ad quod sequitur posse terminare, & actu terminare est accidens respectu illius, fol. 141.1.
Intentio in communi est prima intentio deno

 minati-

Universidad de Deusto
Biblioteca

minatiuè, & diuiditur essentialiter in primam & secundam, fol. 162. 1.
Intentio licet non habeat subiectum, inhæsionis habet tamen denominationis 170. 1.
Intentiones repugnantes interse & quæ adinuicem prædicantur, fol. 171. 2.
Indiuiduum vt quo non opponitur vniuersali vt quod, 178. 2.
Intellectus duplex agens & possibilis & quæ sit cuiuslibet actio explicatur, fol. 218. 1. & 2.
Intētio secūda generis licet sit singulariter in essendo est tamen essentialiter & vt quo vniuersalis, 231. 1.
Intētio generis inconcreto est formale definitum de quo prædicatur definitio in secundo, vel secundo modo dicendi perse, 247.
Id quo homo est homo & id quo animal est animal est vera, 291. 2.
Indiuiduum potest poni sub genere immediate quomodo intelligatur an depositione formali an vero materiali, 297. 1.

L.

Logica non imprimitur nobis ab aliqua causa efficienti, sed adquiritur per nostros actus, 3.
Logica non dimanat à forma hominis tanquā propria passio, 3.
Logica lumine naturæ acquiri potest, 4.
Logica vtens dupliciter accipitur, 20.
Logica vtens actiuus habitus est, 35.
Logica vtens actiue concurrit ad suos actus, fol. 35.
Lumen intellectus agentis non est ratio sub qua specificatiua rationis quæ in scientijs, fol. 62. 1.
Logica vt vtens docet facere aliquod opus speculatiuum, & ideo est ars speculatiua, fol. 92. 2.
Logica dirigit secundum se operationes intellectus speculatiui, fol. 93. 1.
Logica docens etsi agat de syllogismo tamen est habitus speculatiuus, fol. 93. 1.
Logica est ignobilior alia quatuis scientia speculatiua nobilior tamen secūdum quod practica, fol. 93. 2.
Logica dirigit operationes intellectus per defensionem diuisionem & argumentationē, 102. 2.
Logica dirigit effectiue operationes rationis, fol. 10. 1.
Logica agit definitione perse quatenus est essentialiter modus sciendi, fol. 10.
Logica vtens non causat effectiuè secundam finitionem sed disponit & ordinat conceptus ex quorum cognitione resultat, fol. 123. 1.

M.

Metaphysicæ conuenit probare omnium sciētiarum prima principia, fol. 64. 2.
Musica & Astrologia ad Mathematicas sciētias sunt reducendæ potiuquā ad physicā, fol. 66. 1.
Materia artis non conuenit in vsum nisi sub aliqua forma, fol. 102. 1.
Materiale alicuius intentionis est illud quod correspondet conceptui obiecto requisito vt fundetur talis secunda intentio, 180. 2.
Modus ad inueniendi genus & differentiam in substantijs immaterialibus, fol. 265. 1. & 2.

N.

Nil reale potest dari commune syllogismo mētali vocali & scripto ratione cuius pertineat ad eandem scientiam, fol. 105. 1.
Negatio dicit formaliter relationem nominis fol. 145. 2.
Natura ad hoc quod sit realis non requiritur quod in communi considerata possit existere, sed singularizata, fol. 206. 1.
Natura licet secundū se non dicat singularitatem non tamen est secūdum se vniuersalis, fol. 207. 1.
Natura in specie intelligibili dicitur vniuersalis non formaliter sed ratione fundamenti existentis in virtute actionis intellectus, 224. 2.
Natura vniuersalis quæ de inferioribus prædicatur aliquid reale est licet conditio prædicandi sit aliquid rationis, 232. 1.
Natura cognita à Petro & Paulo est diuersa in ratione cogniti, ibidem.
Natura dicitur vniuersalis & prædicabilis à duabus intentionibus realiter distinctis qua ratione realiter possunt distingui, 237. 1.
Nomina infinita vt nō homo non sunt prædicabilia propria. 241. 1.

O.

Opera intellectus possunt ordinari per habitus, qui per quandam similitudinem dicuntur artes, fol. 37.
Operatio est duplex quædam dicitur factio seu actio transiens quædam vero actio immanens prima per artem mechanicam secūda vero per artem liberalem, fol. 37.
Operationes cōpositæ in metaph. nō sunt sub diuersa abstractione quam simplices, f. 49. 1. in pr.
Obiectum opinionis distinguitur ab obiect. scientiæ, fol. 68. 1.
Obiectum scientiæ moralis est homo pro vt est voluntariè agens propter finem.
Operatio intellectus non dicitur praxis nisi quatenus ordinatur ad aliquod opus, f. 87. 2.
Operationes intellectus non sunt formaliter directæ per directionem, 102. 1.
Obiectum efficit species quibus intellectus cōstitutus in actu primo se mouet ad causandas notitias, fol. 114. 2.

Obie-

Obiectum scientiæ terminat illam, non tamen est necesse quod causet species quia scientia producatur, ibidem.
Obiectum denominatur intelligibile per potentiamquā intellectus habet ad cognoscendum illud, fol. 123. 1.
Obiectum scientiæ est aliquod reale conditio tamen obiecti est rationis, fol. 106. 1.

P.

Practica sciētia versatur circa particularia modo compositiuo introducendo formam in materiam, fol. 73. 2.
Praxis est operatio directa ab habitu practico, fol. 88. 2.
Practicum & speculatiuum sufficienter diuiduntur habitum, 91. 2.
Principia quibus logica probat suas conclusiones non sunt realia sed rationis, fol, 105. 2.
Proprietas secundæ intentionis est esse veri ostensiuam aliquomodo, 108. 1.
Proprietates quæ conueniunt rebus sunt in duplici differentia, quædam enim conueniunt à parte rei quædam vero vt sunt in intellectu, fol. 138. 2.
Prima intentio essentialiter prædicatur de homine, &c. fol. 140. 2.
Priuatio potest multipliciter accipi, f. 146. 1.
Priuatio tria requirit ad sui rationem, ibidē. 2.
Phantasia est quædam ratio particularis quæ res particulares cognoscit & componit sicut intellectus vniuersales, fol. 150. 2.
Prima & secunda intentio per hæc nomina significata possunt in abstracto, & in cōcreto considerari, 164. 1.
Prima intentio est secunda intentio & è cōtra in quo sensu sint concedendæ, 167. 1.
Prima intentio refertur ad intellectum secunda vero etiam ad alium terminum, f. 168. 1.
Processus in infinitum concedendus est in entibus rationis & quomodo hoc intelligatur, fol. 174. 1. & 2.
Priuatio etsi reductiue collocetur in prædicamento formæ qua priuat constituit tamen peculiare prædicamentum, 184. 1.
Prædicatum perse prius conuenit vniuersali quā singulari accidentale vero è contra, fol. 190. 1.
Petrus & Paulus sunt idem cum hoc conceptu communi concepto, fol. 206. 2.
Petrus & Paulus sunt vnum formaliter quomodo sit intelligendum, fo. 107. 2.
Prædicabile dupliciter accipitur pro hoc quod est referri, & pro hoc quod est affirmari, 247. 1.
Pars realis dicens partem essentiæ totius non potest prædicari d toto vt materia, f. 273. 1.
Potentialitas generis & est aliquid rationis pro formali, & est aliquid reale ex parte naturæ, fol. 286. 1.
Potentialitas generis licet ad materiam cōgaretur multū tamē ab ea differt, 286. 2.
Propositio illa, quæ differunt definitione differunt specie intelligitur si vna diffinitio non includatur in alia, fol. 293. 2.
Prædicabilitas præsupponitur ad subijcibilitatem, 304. 1.
Persona incommunicabilis est modus tamen incōmunicabiliter existendi potest esse cōmunis, 309. 1.
Persona aliquis homo, &c. nō sunt spēs, 369. 2.

R.

Ratio formalis sub qua constituit obiectum in esse specifico vel generico, fol. 692. b.
Relatio propositionis non est composita, fol. 449. a.
Ratio sub qua obiecti est id quo potentia seu scientia ad obiectum terminatur, fol. 61. b.
Res sunt diuisæ, & definitæ fundamentaliter proxime ante actum reflexum intellectus, fol. 112. b.
Ratio entis reperitur in ente rationis, f. 162. a.
Relatiua rationis quomodo sint simul natura & cognitione, fol. 224, & 225.
Rationes quibus probatur sufficientia prædicabilium, 240. 2.
Rationale est animal in quo sensu sit necessaria, fol. 279. b.

S.

Sapientia considerat subiectum per causas altissimas, fol. 52. a.
Scientiæ reales magis naturales sunt homini simpliciter quam logica, fol. 4. a.
Scientiæ duæ sunt partes, præambula, & habitus scientiæ, fol. 10. a.
Scientia practica 4. requirit conditiones, fol. 73. a.
Scientiæ differunt penes principia formalia, fol. 75. a.
Scientiæ morales sunt propter operationem speculandam, 85. b.
Scientia considerans plura perse debet habere obiectum in quo illa plura conueniant, fol. 160. b.
Syllogismus est fundamētaliter ante operationē reflexā intellectus, fol. 110. b. & 111. a.
Secunda intentio, & passiones de ipsa demonstrabiles, ibidem.
Species 2. alia impressa, alia expressa, fol. 119. a, & 219. b.
Species expressa entis realis concurrit ad cognitionem entis rationis determinando impressam, fol. 121. a.
Species impressa entis rationis producitur ab intellectu possibili informato specie impressa, & expressa entis realis. fol. 121. b.
Species amplius repræsentant quam obiecta à quibus causantur, fol. 122. b.
Species sunt similes obiectis, siue formaliter, siue virtualiter, fol. 124. a.
Secundæ intentiones nequeunt in alio fundari

Universidad de Deusto
Biblioteca

dari quam in ente rationis, fol. 177.a.
Secunda intentio fundatur in esse cognito, quod est relatio rationis, fol. 248.a & b.
Species est species est propositio idētica, & in alio sensu est accidentalis, fol. 177.b.
Scientia potest esse de singularibus corruptibilibus quantum ad aliqua necessaria, fol. 187.b.
Scientiæ, & prudētiæ habitus distinguūtur, fol. 188.a.
Scientia quomodo obiectum vniuersale respiciat ad siue specificationem, fol. 208.b.
Species metaphysica componitur ex partibus realibus licet sola ratione distinctis, folio, 274.a.
Species rerum sunt in 2. differentia, quædam corruptibiles aliæ vero incorruptibiles, fol. 284.a.
Speciei potētialitas saluatur in vno indiuiduo non autem generis, 284.b.
Speciei definitiones explicantur, fol. 295.b.
Subijci pluribus prædicatis non est de ratione vniuersalis, fol. 300.a.
Species in quantum species constituit 2. prædicabile, fol. 302.a. & b.
Subijcibile est vniuersale non ea ratione qua est subijcibile, 303.a.
Species est nomen æquiuocum, ibidem.

V.

Vniuersale est incorruptibile secūdum se quomodo sit intelligendum, fol. 190.a, & b.
Vniuersali conuenit esse corruptibile ad corruptionem singularium repugnat tamen esse corruptibile perse sine singularibus, ibidem.
Vniuersale quot modis accipiatur, fol. 192.b.
Vniuersalis natura debet esse partita in suis inferioribus, ibidem.
Vniuersalis singularia 4. possunt considerari, ibidem.
Vniuersale 2. & secundum rem, & rationem, & secundum rationem, fol. 193.a.
Vniuersalis propriè dicti conditiones, ibidem. b.
Vniuersalitas, & particularitas quomodo sint entis realis passionis, fol. 206.b.
Verbum, & species intelligibilis specificantur ab essentia obiecti non tamen ab vniuersalitate illius, fol. 208.b.
Vniuersale in esse obiectiuo quid sit, fol. 220.b.
Vniuersale fieri per abstractionem quomodo sit verum, fol. 221.a.
Vniuersale ad suam formalitatem requirit, vt eius secunda intentio cognoscatur, & ab intellectu tribuatur materiali, fol. 222.a.
Vniuersale qua ratione fiat ab intellectu ostenditur, fol. 222.b.
Vniuersale est prædicabile est propositio perse, fol. 238.a.
Vniuersale habet fundamentum distinctum à fundamento prædicabilis, ibidem.
Vnitas potest 2. considerari, intensiue, & extē siue, fol. 259.a, & b.
Vnius formæ substantialis vnus est effectus formalis primus, 272.a.
Vniuersale magis vniuersale cōparatur ad minus vniuersale vt totum & vt pars, fol. 276.a.

INDEX.

Secundæ Partis.

A.

ABstracta prædicamēti substantiæ nō induunt proprie rationē generis, fol. 8.a
Abstracta accidentium sunt proprie genera, ibidem, b.
Actualis inhærentia non est necessaria ad hoc vt accidentia in prædicamentis collocentur, 9.a.
Accidentia extenduntur quantitate, 92.b.
Accidens respectiuum habet vnitatem numericam à subiecto, 131, a
Actiones immanētes sunt in prima specie qualitatis, 170.a.
Actio quomodo constituat prædicamentum, 192, b.
Actio est forma in actu secundo, ibidem.
Actionis immanentis & transeuntis differentia, 195.b.
Actiones transeuntes & immanentes cui inhæreant, ibidem.
Actio non denominat passum, 197.a.
Actio vna potest à pluribus agētibus dimanare, ibidem.
Actiones immanentes sunt in prædicamento actionis, 206.a.
Actio specificatur radicaliter à principio formaliter à termino, 202. per totum.
Actionis diuisiones, 204.a.
Actioni & passioni nihil potest esse vniuocum, 217.a.
Accidens vnum numero non potest esse in duobus subiectis totalibus, 227.b.
Accidens indiuiduatur à subiecto, ibidem.
Angelus non mouetur per motum qui sit in illo, sed per motum rerum, 217.b.

C.

Causa non existens non refertur realiter, 124.b.
Charitas Dei & proximi specie differunt, 132.b.
Charitas fides spes sunt in prima specie qualitatis, 170.a.
Character est in secūda spē qualitatis, 169.a.
Calefactiuum refertur realiter ad calefactibile, 137, b.
Calor est in multis qualitatis speciebus, 185. a.b.

a.b.
Causa naturali posita cum omnibus requisitis sequitur effectus. 237.b
Cōcreta substātialia & quātū ad esse, & quātū ad modū significandi suntentia cōpleta. 7.a
Concretū accidētis nō est vnū ens perse ibidē
Concretū accidentis non enduit rationē speciei aut generis. 7.b
Concretum accidentis non est definibile vna & propria definitione 8.a
Concreta accidentium ponuntur in prædicamento metaphysico nō autem logico. 8. b
Christus est in prædicamentos substātiæ. 38.
Corpus linea & superficies sunt species infimę. 57.a
Cognitio Petri & Pauli specie differunt. 132.b
Cōpletum fundamentum relationis quid sit. 136.b
Creatura quarelatione referatur ad creatorē. 153.a
Corpus motum per vacuum non acquireret præsentiam in actu secundo. 160.a

D.

De Deo potest vnum attributum per aliud demonstrari. 239.b
Deus non est in prædicamento. 3.5. pertotum.
Differentię excluduntur à prædicamento. 4.a
Diuisum includēs in sua ratione aliquā imperfectionem participatur à mēbrio diuidentibus cum illa imperfectione. 12.b
Diuisum per diuersos modos non debet ab illis participari sed sat est vt in includāt illud de materiali & aliquo modo afficiant. 14.b
Diuersi modi explicandi diuisionem substantiæ. 14. & 15. per totum.
Diuisio substantiæ in primam & secūdam est subiecti in accidentia. 16.a
Diuisum in hac diuisione non est substantia secundum aliquem modum substandi communem. 16.a
Diuisio substantiæ in primam & secundam explicatur. 17. pertotum
Diuisibilitas quomodo sit passio quantitatis. 89.b
Duratio quid sit & quod pertineat ad prædimentum cuius est. 212.b
Diuersa sunt quorum species plures aut materia aut ratio substantiæ diuersa. 219.b
Disciplina est receptio cognitionis ab alio. 231.
Doctrina est actio eius qui aliquid cognoscere facit ibidem.
Discursus includit terminum a quo & terminum ad quem. 232.a
Discursus requirit duas cognitiones & quod vna sit causa alterius. 235.b

E.

Extensio situalis nō est ratio quantitatis. 45.b
Extensio partium substantiæ & sui ipsius est ratio quantitatis. 46.b
Extensio substantialis nō potest esse sine quātitate. 47.b.
Existentia est effectus secundarius formæ. 48.
Extensio in ordine ad locum est effectus secūdarius quantitatis ibidem.
Extensio quantitatis discretę est diuersa ab extensione quantitatis continuæ ibidem.
Ens perse est ens vnius essentiæ. 65.b
Ens per accidens est ens plurium rationum seu essentiarum. 66.a
Existentia correlatiui quare sit necessaria. 124.b
Esse intēpore quid sit & vnde proueniat 211.b
Effectus formalis & forma sunt in eodem prædicamento. 212.a

F.

Finitum & infinitum quomodo se habent in quantitate. 90.a
Forma tripliciter accipitur. 182.b
Forma & effectus distinguntur aliquo modo 270. col.a
Forma reperitur in quantitate discreta. 183.a
Figura quomodo sit termin° quātitatis ibidē.
Figura determinat quantitatem quod se habet per modum substantiæ. 184.a
Frigus & calor ad quam speciem qualitatis pertineat ibidem.
Figuram aliquid habere nō potest nisi habeat quantitatem. 220.b

G.

Generatio subiectatur in genito. 198.a
Generatio quomodo sit motus. 275.a
Gratia Christi infinita secundum quid. 57.a
Gratia Christi eiusdem speciei cum nostra. ibidem.
Gratia est in prima specie qualitatis. 150.a
Genus dicitur ad aliquid & non species quomodo intelligatur. 187.a

H.

Habitus in Angelo distinguitur a lumine intellectus saltim formaliter. 264.a
Habitus primorum principiorum etiam distinguntur, a potentia ibidem.
Habitus primorum principiorum non est collatus cum natura. 164.a
Habitus & dispositio quomodo differant. 171.a
Habitus non est in corpore. 172.a.b
Habitus non fit ex dispositione. 174.a
Habitum & dispositionem specie differre est probabile. 174.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

Habitus respicere non habet potentiam ex natura sua. 178.

I.

Indiuidua sunt in prædicamento quia sunt subiecta omnium prædicabilium. 4.a
Intellectus nõ est formaliter liber sed agit naturaliter 257.
Intellectus certitudo vt intellectus est prouenit ex euidentia. 260.b

L.

Linea infinita est eiusdem speciei cum finita locus non est species completa. 84.a
Linea quatenus extrinsece mensurat est species imperfecta ibidem. b

M.

Metaphysica non est sub alternans alias scientias 158.b
Motus non constituit speciale prædicamentum 175.a
Motum qua ratione dicat D. Thomas esse in prædicamento actionis ibidem.
Motus est inter contraria quia habent mediũ 265.a
Membrum diuidens ab alio formaliter distinctum non potest de illo prædicari formaliter 13.b
Modus particulariter existendi est prima substantia vt quo. 25.a
Manus & pes non sunt supposita quia non existunt incommunicabiliter. 26.b
Mensura non est ratio quantitatis 43.b
Mensura est proprio subiecto intrinseca 44. a
Mensura non constituit speciem quanti perse & complete 49.b
Materia prima non est extensa aliquo modo sine quantitate.
Maternitas virginis fuit infinita secundum quid. 57.a
Motus est quid diuisibile per spacium. 85.b
Motus est quantitas secundum quid ibidem.
Mensurare actiue est passio quantitatis 90. b
Mensurabile dependet à mensura 136.a
Mensura accipitur stricte & large 150. per totum
Mensura formaliter est relatio 152.a
Motus non potest considerari sine ordine ad subiectum quod afficit 209.a
Motus Angelicus est æquiuocus respectu motus corporei. 217.
Motus Angelicus quid sit ibidem.
Motus Angelicus nõ est post prędicamẽtũ sed modus quidam reductus ad prædicamentũ qualitatis 217.b
Multæ demonstrationes sunt differenter specie ex his quæ sunt à priori & etiam à posteriori. 256.b

N.

Numerus est aliquid reale existens sine operatione intellectus. 63.b
Numerus non dicit actualem numerationem 64.a
Numerus non est sine numerante quomodo intelligatur ibidem.
Numeri vnitas quomodo ipsum componat. ibidem.
Numeri compositio est Metaphysica. ibidem
Numeri principium quod est vnum cui opponatur ibidem.
Numerus quantitatiuus non est in spiritualibus 76.
Numeri Angelorum nõ sunt eiusdem speciei. 78.a
Numerus potest ab intellectu vnica numeratione numerari ibidem.
Numerus prędicamẽtalis distinguitur à rebus numeratis. 75.a
Numeri essentia in quo consistat. 78.a
Naturalis potẽtia & impotẽtia quomodo differant 176.a

O.

Opinio & scientia non compatiuntur in eodẽ subiecto de eodem obiecto. 260.b
Opinio & suspicio in quo differant ibidem.
Obiectum non efficit scientiam 151.a
Obiectum non ordinatur ad scientiam 152.a
Oppositio neque est relatio realis nec rationis 144.a.b
Oratio quid sit 79.a
Oratio quare ponatur in prædicamento quantitatis ab Arist. 80.a
Oratio est longa per metaphoram ibidem.
Oratio est diuisibilis ad diuisionẽ motus suæ prolationis 79.b
Oratio non est tempus. 81.a
Oratio est species subalterna ibidem.
Oratio est mensura intrinseca ibidem.
Oratio subiectatur in voce ibidem.
Orationis species ex quo resultent.

P

Prioritas originis quid sit 272.a
Priuatio dupliciter accipitur 260.a
Prioritas est modus rerum quæ dicuntur prior quæ non est in prædicamento 272.b
Prius natura potest esse aliquid altero & tamẽ illa duo esse simul subsistendi cõsequentia 272
Prioritas naturæ non est prioritas in quo, sed quia 272.b
Propter quod vnum quodque tale & illud magis explicatur 241.a
Propositio perse nota quæ sit apud aliquos 242.b
Præpositio per denotat causalitatẽ in aliquo genere causæ 245.b
Predicatio accidẽtalis est quando subiectum & prædicamentum neutrum in definitione alterius ponitur. 245.b
Per se quadruplicites contingit. 245.b

Propo-

Propositio per se in quarto modo est quando effectus prædicatur de causa ly causa formaliter cõsideratur vel etiam ratione essendi. 246.b
Prædicamentum variè accipitur 2.b
Prædicamenta sunt rerum sedes ad quas fere omnes res mundi reducuntur ibidem
Prædicamentalis ordo constat ex prædicationibus quiditatiuis. 4.a
Prædicamẽtum formaliter si relationem dicat est species adomnia prædicamenta 4.a
Prędicamenta pro substrato eodem modo fundant relationem prædicamenti. ibidem.
Prædicamentum est entium completorũ ordinatio. .a
Prædicamentum diuersimode a logico & à metaphysico consideratur. 9.b
Punctum distinguitur realiter à linea. 62.a
Puncta infinita dantur in potentia 61.a
Punctum mouetur per accidens 62.b
Prædicamenta distinguuntur realiter formaliter 91. & 92.
Potẽtia & actus transcendentaliter sunt in eodem genere. 178.a
Potentia vt est principium operandi est in prędicamento ibidem
Passio dicitur multipliciter 180.a
Passio vt est detertia specie qualitatis quid sit ibidem
Proprietates qualitatis 186.a
Passio distinguitur ab actione secluso opere intellectus 208.a.b
Post prædicamentum non potest esse species prædicamenti 209.a
Passionis diuersitas specifica vnde sumatur 210.b
Potentia visiua percipit colorem propter lucẽ & tamen vnico actu vtrumque attingit. 235.b
Passio dupliciter potest prędicari de suo subiecto. 250.a
Propositio perse semper conuertitur in propositionem per se. ibidem.

Q.

Quæ in subiecto sunt non prædicãtur nomine & ratione de subiecto 29.b
Quid requiratur ad rationem prædicati posterioristice 251.a
Quantitas potest esse susceptiua cõtrariorum. 3.a
Quantitatis ratio nõ est diuisibilitas formaliter. 44.b
Quantitas diuiditur in discretam & continuã tanquam proprium genus. 50.a
Quantitas discreta fit ex cõtinua materialiter ibidem. a
Quantum est diuisibile in ea quæ insunt &c. 48.a
Quantitatis continuæ species in ratione diuisibilis sunt tantum tres. 54.a.b
Quãtũ per accidẽs dupliciter contingit 56.a
Quantitas continua materialiter fit vna ex alia. 55.a
Quantitas continua nõ componitur ex indiuisibilibus 58.b
Quantitati continuæ vere insunt indiuisibilia. 60.a
Quantitas discreta est ens perse 66.a
Quantitas distinguitur tãquam res à re à substantia 92.a
Quantitas transcendentalis est fundamentum relationis primi generis 140.a
Qualitas in genere est prior quam actio vnde debet illam & sex vltima prædicamẽta præcedere. 164.b.
Qualitatis ratio est modũ esse substãtiæ ibidẽ
Qualitatis acceptiones 167.a
Qualitatis specierum collectio 168.a.b

R.

Relationes generis & speciei nõ sunt de ratione secundæ substantiæ sunt tamen requisitæ ad hoc vt sit secunda substantia 21.a
Relatio rationis non est constitutiua quantitatis 45.a
Ratio quantitatis non est habere partes vt cũque ibidem. b
Relatio prædicamentalis est aliquid reale quomodo cunque considetur. 99.a.b
Relationis proprium est referre subiectum ad aliud 103.a
Relatio à quo producatur. 104.
Relationis nihil producitur antequam eius formalitas producatur ibidem.
Relatio aduenit cum mutatione improprie dicta ibidem. a
Relatio scientiæ est rationis si subiectum non existat 105.b
Relatio totius ad partes quid sit ibidem. b
Relationis essentia est constituere relatiuum 108.a
Relatio non potest conseruari sine subiecto 108.a
Relatio potest cõcipi sine ordine explicite ad terminum ibidem. b
Relatio terminatur ad relatiuum ibidem.
Relatio tertij ordinis non est formaliter seclusa opere intellectus 101.a.b
Relatio dominij quomodo terminetur ad deũ ibidem. b
Relatiuum vnum non est finis alterius 102. a
Relationis terminus non reperitur nisi in relatiuo 113.b.
Relatio etiam in actu signato non habet terminum ibidem.
Relatio in suis inferioribus habet terminum 115.a.b
Relatio similitudinis non habet terminum 116.b
Relatiuum quomodo in ordine ad correlatiuum definiatur 120.b

Relatio

Universidad de Deusto Biblioteca

Relatio ſecundum eſſe & prædicamẽtalis qua re requirat exiſtentiam extremi non autẽ tranſcendentalis 133.b
Relatio diſtinguitur ex fundamento & extermino totali 128.a.b
Relationes ſpecie differentes poſſunt habere vnicam relationem pro terminoibidem.
Relatio non multiplicatur multiplicato termino numeraliter diſtincto.137.b
Relationis fundamẽtorum ſufficientia 135.b
Relationes primi & tertij generis in quo fundentur 137.a
Relatio amati ad amantem eſt realis, ibidẽ.b
Relatio fundata immediate in ſubſtantia poteſt habere conditiones relationis realis, ac per conſequens eſſe realis. 141.a
Relatio vnionis materiæ primæ fundatur in actione. 142.a
Relatio vnitatis generieæ, ſpecificæ, & etiam analogicæ quomodo diſtinguãtur. 143.a.b
Relatio vna poteſt ſuper aliã fundari. 144.b
Relatio duplex conſurgit ex generatione. 146.a.b
Relatio ſcibilis ad ſcientiam, & ecõtra, in quo fundetur. 150.a
Relatio dexteritatis eſt tertij ordinis. 152.b
Relatio tanquam res â re â ſuo fundamento diſtinguitur. 158.a b
Relatio quomodo ſuſcipiat magis & minus 160.a.
Relatio aliquam dicit perfectionem 163.a.b.

S

Semẽ ideo concurrit effectiue ad productionẽ arboris quia habet arborẽ in virtute 235.b
Secunda intentio non ſemper refertur ad ſecundam intentionem. 3.a.b
Subſtantia quæ eſt generaliſsimum prædicamẽti ſubſtãtiæ habet duplicẽ relationẽ generis ſcilicet & prædicamenti. ibidem.b
Subſtantiæ multiplex acceptio. 11.b
Subſtantia ſecũda dicit vniuerſalitatem ſaltim vt conditionem neceſſariam 14.a
Subſtare primo & ſecundo ſunt duo modi diuerſimode de nominãtes ens cõpletũ 14.b
Subſtantia prima nullam habet cauſalitatẽ reſpectu ſecundæ in ratione ſubſtandi 18.a
Subſtantia prima & ſecũda accipiuntur primẽ & ſecunde intentionaliter. 20.
Subſtantia prima qua ratione ad logicum pertineat. 24.b
Subſtantijs primis nihil datur cõmune præter modum particulariter exiſtendi. 25.a
Subſtantia prima & ſecunde intentionaliter accepta & ſuppoſitum differunt ſpecie ratione terminorum 27.b
Subſtantia prima quare prima dicatur cum ſecunda ſit prior 29.a
Subſtantiæ ſecundę prædicantur nomine & ratione deprimis ſubſtantijs ibidem.b
Suſcipere contraria eſt proprietas analogice cõueniens primẽ & ſecũdæ ſubſtãtiæ 31.b
Subſtantia quomodo a ſuis modis diſtinguatur. 23.a.b
Subſtantiæ ratio non eſt negatio ſed eſſe perſe complete. 39.a.b
Subſtantia contrahit ens per modum quem dam. 40.a
Subſtare nõ eſt ratio conſtitutiua prędicamẽti ſubſtantiæ ibidem.b.
Sub ratione ſubſtandi conſideratur ſubſtantiã â logico ibidem.b.
Subſtantię diuiſio in completam & incõpletã eſt ſubiecti in accidentia 42.a.b
Suſcipere magis aut minus non conuenit quãtitati. 86
Sapientia non dicit vnum conceptum creatæ & in creatæ 102.b
Species ſenſibiles & intelligibiles ſunt in ſecũda ſpecie qualitatis 179.a
Species in aere ſunt qualitates 170.b
Singularia vt ſic nullas proprietates ſcibiles habẽt prẽter proprietates vniuerſaliũ 239.b
Subiectum ſcientiæ habet partes ſubiectiuas arguũt imperfectionem 246.b
Scientia vna poteſt probare principia alterius ſcientiæ 255.b
Sciẽtia de genere quomodo dicatur ſibi ſubalternare ſcientias de ſpeciebus 258.b
Scientiam ſubalternans accipit euidẽtiã immediate ex principijs, ſubalternata vero media ſubalternante ibidem.b
Species eiuſdẽ generis eſſe ſimul natura quomodo ſit intelligendum 273.a
Scientia Theologica noſtra eſt ſubalternata ſcientiæ beatorum tantum ſecundum quod ab ipſa accipit euidentiam. 258.b

T.

Termini relationis vniuerſalis & ſecundæ ſubſtantiæ ſunt diuerſi 19.b
Tempus eſt quantum per accidens 85.b
Tranſubſtantiatio panis in corpus Chriſti in quo ſubiectetur 198.b
Terminus identificatur cum motu. 215.a

V.

Vnitas eſt aliquid incompletum 67.a
Vnitas dicit ordinem ad infinitos numeros ſyncategorematice & inadæquate ibidẽ
Vnitates quatenus vna aliam determinat non ſunt eiuſdem rationis. 74.a
Vnitas prædicamentalis addit ſupra ens quantitatem 76.b
Veſtis pertinet promateriali ad ſubſtantiã pro formali ad prædicamentũ qualitatis 225.a
Volitio finis eſt cauſa effectiua volitionis mediorum 235.
Voluntas eodem actu tendit in media & infinem. 233.b

FINIS.

ERRATA.

PAg. 17.col.1.lin.11.locum.lege locum adducere.pa.19.col.1.li.2.conſideranda.le.conſiderandæ.pa.22.co.1.li.29.tranſieram.le.tranſcurram.pa.2.co.2.lin.2.prima. le.potentia. pa.59.co.2.li.44.materialitati.le.materialitas.pa.61.co.58.conſiderationibus.le.cõditionibus.pa.65.co.1.li.34.quo.le.quod.pa.69.co.1.li.18.perfectionem.le.imperfectionẽ.pag.71. co.1.li.1.ſed.le.ſi.pa.74.co.1.li.33.habitus.le.actus.pa.77.co.1.li.1.ſpeculatiuum.le.practicũ. pa.78.co.2.li.38.ratione.le.ratio.pa.79.co.2.li.41.reſoluere.le.reſoluit.pa.117.col.1.li.1.&. le.eſt.pa.128.co.2.li.47.ſecundæ.le.ſecundas.pa.128.co.2.lin. 24.non.quiteſe.pa.128.co.2.lin. 55.prædicamentorum.le.proœmialium.pa.131.co.2.li.36.&.le.ex.pa.140.co.1.li.16.prædicamentum.le.prædicatum.pa.140.co.1.li.49.prima.le.prima intentio.pa.143.co.2.li.3.proportionem.le.propoſitionem.pa.145.co.2.li.23.referres.le.refertur res.pa.157.co.1.li.37.nequeũ. le.nequit.pa.159.co.2.li.58.(adde)diſtinctus eſt ab ijs, de quibus eſt dubius.pa.162.col.2.lin. 14.viſus.le.riſus.pa.165.co.2.li.18.primam.le.primum.pa.165.co.2.li.44.46.ſecunda.le.prima.pa.167.co.2.li.48.fundari.le.fundatur.pa.169.co.2.li.20.eſt.le.&.pa.178.co.2.li.56.firma.pa.167.co.2.li.48.fundari.le.fundatur.pa.169.co.2.li.20.eſt.le.&.pa.178.co.2.li.56.firma.le.forma.pa.186.co.2.li.49.ſingularia.le.vniuerſalia.pa.196.co.2.li.8.eſſe.le.ſunt.p.209. co.2.li.21.per hoc ſtatui.le.pro hoc ſtatu.pa.218.co.1.lin.33. conuehementiam.le conuenientiam.pa.221.co.1.li.34.agentis.le.poſsibilis.li.38.agentis.le.poſsibilis.li.39.poſsibilis.le.agentis.pa.249.co.2.li.46.definiuntur.le.definitur.pa.260.co.1.lin.20.quales.le.æquales. pa.273. co.1.li.55.(adde)non.pa.277.co.2.li.49.phyſicæ.le.metaphyſicæ.pa.279.co.1.li.27.nõ,quiteſe.pa.300.co.2.li.22.oppoſitione.le.poſitione.pa.329.co.2.li.38.conuertit.le. conuenit.pa. 250.co.2.li.43.equo.le.angelo.pa.370.co.2.li.20.ens.le.accidens.pa.378.co.1.lin.29.hic.le. hæc.pa.380.co.2.li.20.eſſe.le.eſt.

Tomi Secundi.

PAg.4.co.2.lin.33.relationes.le.relationes rationis.pa.10.1.li.17.denominatur.le.denominatiuè.pa.17.co.2.li.18.ſecunda.le.prima.pa.23.co.1.li.27.Deo.le.Deo non.pa.30.co.2. li.26.ſit.le.non ſit.pa.41.co.2.li.2.eſt.le.non eſt.pa.42.co.1.li.38.corpus.le.locus.li.40. corpus.le.locus.pa.49.co.1.li.58.corpus.le.locum.pa.51.co.2.li.42.(adde)reſpondetur, quod quantum non fit ex diuiſione continui per ſe vt,&c.pa.58.co.2.li.22.ſicut.le.ſunt.pa.66.co.1. li.15.per ſe.le.per accidens,pa.81.co.1.li.29.adorationem.le.orationem.pa.81.co.1.li.5.&. le.eſt.li.28.per ſe totum.le.perfectum.pa.83.co.2.li.52.corpus.le.tempus.pa.87.co.2.lin.45. cerea.le.cera.pa.88.co.2.li.35.quantitas,le.qualitas.pa.90.co.1.li.5.qualitatem, le. quantitatẽ. pa.40.co.1.li.18.negatio,le.nugatio.pa.79.co.1.li.43.quantitatis,le.qualitatis.pa.80.co.2.li. 8.rationis,le.orationis.pa.83.co.2.li.52.corpus,le.tempus.pa.87.co.2.li.36.incerta, le.in cera. pa.172.co.1.li.31.viuum,le.vitium.pa.198.co.2.li.1.veuie.le.verba.pa.200.co.1.li.53.calor productus,le.in calore producto.pa.210.co.1.li.26.paſsio,le.paſsione.pa.212.co.1.li.10.cauſari,le.cauſetur.pa.220.eo.2.li.36.in loco,le.in tempore,pa.243.co.1.li.32.eſſet,le.eget.

Con eſtas erratas eſta correcto eſte libro conforme a ſu original. En teſtimonio de lo qual lo firme. En Salamanca oy dos dias de octubre 1600.años.

El Corrector,&c. *Manuel Correa de Montenegro.*

Biblioteca
Universidad de Deusto

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca